Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SICULI

BIBLIOTHECAE

HISTORICAE

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SI-
CVLI BIBLIOTHE-
CÆ HISTORICÆ LIBRI XV. HOC EST,

quotquot Græcè extant de quadraginta, quorum quinque nunc primùm Latinè eduntur, de quibus in præfatione edoceberis.

Adiecta his sunt ex iis libris qui non extant, fragmenta quædam.

SEBASTIANO CA-

STALIONE TOTIVS OPERIS CORrectore, partim interprete.

19940

PRAETEREA INTERIECTA EST

DICTYS CRETEN-
sis & Daretis Phrygii de bello Tro-

iano historia, ad supplendam lacunam quinq; librorum, qui inter quintum & undecimum desiderantur.

Cum gratia & priuilegio
Cæs. Maiest.

BASILEÆ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Typographus pio Lectori S.

IODORVS SICVLVS libros scripsit Bibliothecæ historicæ quadraginta. Horum extant hodie Græcè quindecim, uidelicet à primo ad uigesimum ordine omnes, exceptis quinque qui inter quintum & undecimum esse debebant. Opus Græcum editum est hoc anno. Ex his quindecim libris excusi sunt Latinè à nobis decem, anno M. D. XLVIII. uidelicet quinque primi, (qui per errorem sex fuerunt habiti) & undecimus, duodecimus, decimustertius, decimussextus & decimusseptimus. Præter eos nunc eduntur decimusquartus, decimusquintus, duodeuigesimus, undeuigesimus, & uigesimus. et insuper fragmenta quædam. Horum omnium qui nam, & quales sint interpretes, & quid in toto opere præstitum sit, ordine iam explicabo. Quinque priorum interpres est Pogius Florentinus, qui ex quinque sex fecit. Is Pogius uertendo authorem, magna est usus breuitate, quod tamen studio quodam fecit quemadmodum ex prefatione eius liquet. Sequutus est interpres incertus librorum quatuor, uidelicet undecimi, duodecimi, decimitertij & decimiquarti. Is contra quàm Pogius liberius & maiori uerborum & sententiarum copia uertendo oblectatus fuit. Librum decimumquintum transtulit Marcus Hopperus, duos sequentes Angelus Cospus. Hos omnes, quos commemoraui duodecim libros ad Græcum exemplar emendari ac restitui curauimus, eàque omnia præstitisse nos puto, quæ æqui lectores boni consulturi sint. Quod ad tres ultimos libros attinet, duodeuigesimum scilicet, undeuigesimum, & uigesimum, à Sebastiano Castalione

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præfatio.

ſi conuerſi & ut reliqui caſtigati ſunt, qui & fragmenta quę-dam Diodori, quæ reperit, partim tranſtulit, atque huc adiecit. Cæterum quod ad Diodorum & eius ſcripta in uniuerſum attinet, refero me ad uitam eius quam hîc adiectam cernis. Vale candide lector & fruere.

De Diodoro & eius ſcriptis breuis tractatus Henrici Stephani.

DIODORVS ex Agyrio urbe Siciliæ ortus, non ab ea (utpote quæ ignobilior eſſet fortaſſe) ſed ab ipſa regione Sicilia cognomen accepit. nec enim ὁ γεγένηται, ſed σικελιώτης cognominatus fuit. Vulgò Diodorus Siculus à Latinè ſcribentibus appellatur: quòd Siculum Latini indifferẽter tam σικελιώτην quàm σικελὸν, ut Italum tam ἰταλιώτην quàm ἰταλὸν, uocaſſe exiſtimentur. Plinius Diodorum ſimpliciter nuncupat, non addito à natione cognomento. Sic & Iuſtinus Martyr, item Ariſtophanis ſcholiaſtes. At Euſebius alicubi addit, alicubi omittit. Agyrium autem nomino illam ciuitatem Siciliæ, patriam Diodori, potius quàm Argyrium, aut Angyriũ: (quæ duæ lectiones in noſtris habentur exemplaribus) cum alios, tum eundem Plinium ac Stephanum ſequens. Porro ſe inde ortum teſtatur ipſe in procœmio totius operis pag. 3. huius uoluminis, non procul à fine, ἀμέτε γὰρ ἐξ ἀργυρίου, &c

Vixit Diodorus (ut uarijs in locis ipſe docet) Iulij Cæſaris temporibus. At Suidas illum ſub Auguſto uixiſſe ſcribit: a ueritate tamen minimè diſcedens, nam Iulio Cæſari illum ſuperſtitem fuiſſe, & Auguſtum eius ſucceſſorem uidiſſe, uel ex ijs liquet quæ ſuperſunt ex poſtremo eius opere fragmentis. Et Suidas ita dicit ſub Auguſto eum uixiſſe, ut ante illum etiam extitiſſe non neget. Veruntamen uiderit Suidas cur non potius dixerit eum ſub Iulio Cæſare & poſt eum uixiſſe: uel, ſub Iulio Cæſare & ſub Auguſto. Equidem in tempora Iulij Cæſaris ſe incidiſſe ipſemet cum alibi teſtatur, tum uerò in his quos ſubiungam locis: in quibus omnibus illum Dei ornare cognomento, obiter animaduertendum eſt. Nam libri quarti pagina 178. de Aleſia urbe loquens, hæc ſcribit, (ſi modò uerba eius rectè interpretor) Celtæ autem noſtra etiam ætate ciuitatem hanc in honore & pretio habebant, tanquam uniuerſæ Celticæ aſylum & metropolim. Quæ quum libera & à nullo expugnata ab Herculis ætate ad noſtram uſque permanſiſſet, tandem à Caio Cæſare (qui ob forti a facta deus uocatus eſt) ui capta. Romanorum imperium accipere unà cum alijs Celtis coacta fuit. Rurſum lib. 5. pag. 108 de Britannia loquens, Huic priſcis quidem ſeculis nihil rei cum peregrino ullo exercitu fuit: (ſiquidem nec Bacchum, nec Herculem, nec aliorum heroum quẽquam aduerſus eam exercitum duxiſſe accepimus) uerùm noſtra ætate C. Cæſar (ob res à ſe geſtas deus cognominatus) primus poſt hominum memoriã inſulam ſubiugauit, Britannoſque debellatos Romanis tributarios reddidit. In alio eiuſdem libri loco: qui eſt pagina 111. ſcribit, Ex fluuijs autem qui in mare influunt, maximi uidentur eſſe Danubius & Rhenus, quem noſtra ætate Cæſar (qui deus nuncupatus fuit) miro quodam & incredibili artificio ponte iunxit: quúmque ſuum exercitum eò tranſportaſſet, tranſrhenanos Gallos ſubegit. Meminit uerò Iulij Cæſaris & libri 1. pagina 4. ſed eius ætate uixiſſe non addens. ſcribit enim, In ſequẽtibus autem uigintiribus libris reliquas res omnes geſtas ordine collocauimus, uſque ad principium excitati Romanis aduerſus Celtas belli. Cuius dux C. Iulius Cæſar (qui ob res geſtas deus uocitatus fuit) maximam Celticarum gentium partem, & quidem quæ inter eas maximè bellicoſæ erant, ſubiugauit, Romanumque imperium ad Britannicas uſque inſulas promouit. Huius geſta initiũ habuerunt à primo Olympiadis centeſimæ & nonageſimæ anno, archonte Athenis Herode. Eadem autem Olympiade ſe in Aegyptum ueniſſe ſcribit, pagina 29. In Aegyptum (inquit) centeſima & nonageſima Olympiade peruenimus, regnante Ptolemæo, qui nouus Bacchus appellabatur. Rurſum pagina 31. Quo tẽpore rex Ptolemæus à Romanis nondum amicus uocabatur, & populus aduenas Italos omni ſtudio ac fauore proſequebatur, ac ſeduló dabat operam ne &c.

Titulus operis Diodori eſt βιβλιοθήκη ἱστορικὴ in noſtris quidem certè exemplaribus. Euſebius quoque Euang. Præp. lib. 1. (pag. 11 editionis patris mei) dicit eum in unum opus collegiſſe uniuerſam ἱστορικὴν βιβλιοθήκην. Verùm idem lib. 2. pag. 41 βιβλιοθήκας numero plurali uocat, nec addit ἱστορικάς. ſcribit enim, ὁ τὰς βιβλιοθήκας ἐκ πάντων ἡμῶν συναγαγών. Idem Iuſtinus Martyr de eo dicit, ὁ τὰς βιβλιοθήκας ἐπιτεμών. Rurſum Euſebius pagina 56. citat librum quartum βιβλιοθηκῶν Diodori. Iam uerò & Plinius (niſi hîc quoque mendoſa ſunt exemplaria) βιβλιοθήκας numero plurali appellat. Cuius locum repetam paulo altius, ut intelligi poſsit quod de hoc titulo ſcribit. Hæc igitur eius ſunt uerba in præfatione totius operis, Iam Muſæ: Pandectæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ὑπομνήματα, παραβάσεις, στηλογραφίας, inscriptiones propter quas uadimonium deseri possit. At quum intraueris, dij deæque quam nihil in medio inuenies. Nostri crassiores Antiquitatū, Exemplorum, Artiumque quam facetissimi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & uocabatur. Valerius primus asserit. Varro in Satyris suis Sesculyxem & Flexibulas. Apud Græcos desijt nugari Diodorus, & βιβλιοθήκας historiam suam inscripsit. Appion quidem grammaticus &c. Hactenus Plinius. At enarrator Aristophanis citat locum quendam de tripode ex Diodori libro decimosexto τῶν ἱστορικῶν βιβλιοθήκης. Vbi fortasse scripserat τὰς τῶν ἱστορικῶν βιβλιοθήκης. Nec sunt ualde absimiles hi tituli, ἱστορικὴ βιβλιοθήκη, & ἡ τῶν ἱστορικῶν βιβλιοθήκη. Iam uerò de titulo qui est apud Athenæum quid nam dicemus? citat enim ille Diodorum ἐν τοῖς περὶ βιβλιοθήκης. Quo tamen sensu opus Diodori appellari possit τὰ περὶ βιβλιοθήκης non intelligo, ac mendum subesse uerbis illis ἐν τοῖς περὶ existimo. Est autem locus quem citat, libro decimosexto, pag. 515 huius nostræ editionis. Porro quod ad præcedentes attinet inscriptiones, uidetur omnium simplicissima esse hæc (quæ & in nostris exemplaribus habetur) ἱστορικὴ βιβλιοθήκη, à qua non abludit ista (uti modò dixi) ἡ τῶν ἱστορικῶν βιβλιοθήκη. Nec enim aliud hisce inscriptionibus significari arbitror, quàm opus historicum ex uariorum historicorum scriptis ita conflatum, ut unum aliorum multorum instar esse, & tanquam bibliotheca historicis uarijs instructissima, cognitionem historiarum omne genus subministrare possit. Quum autem uocatur βιβλιοθήκη, primum quidem subaudiendum relinqui puto adiectiuum ἱστορικὴ: deinde pluralem numerum aliquid amplius significare quàm singularem: quasi non unius bibliothecæ, sed multarum bibliothecarum instar esse possit hoc opus. Quod uerò dicit Eusebius, Diodorum in unum opus collegisse bibliothecas historicas, eodem redire crediderim. intelligit enim, ut opinor, eum diuersorum authorum scripta (tam multa ut bibliothecas implere possent) in unum opus congessisse. Idem uerò Eusebius in procœmio libri secundi, simplicius loquens de eo, Qui (inquit) ex pluribus historias collegit: ὁ τὰς πολυτρόπους τῶν ἱστοριῶν ἀναγραφὰς συναγαγών. At Iustinus Martyr (cuius modò protuli uerba) non dicit ut Eusebius, Qui bibliothecas collegit: sed, Qui contraxit, & in compendium redegit. Quod tamen dicens, nullo modo ab Eusebio dissentit. nam is alicuius opus in compendium redigit, qui non omnia quæ in eo sunt colligit, sed ex multis interdum pauca, & quidem ea quæ illi uidentur esse præcipua. Nec Eusebius collectionem talem intelligit quæ totos cæterorum historicorum libros coaceruarit, sed in qua delectus, quali opus est his in rebus, adhibitus fuerit.

Hoc autem opus quod historicam bibliothecam appellari diximus, in quadraginta libros à se distributum fuisse ipsemet in procœmio testatur, pag. 4. scribens, Adeo ut uniuersum opus nostrum, quod quadraginta libros habet, annos mille centum triginta octo cõplectatur, ultra tempus rerum ante bellum Troianum gestarum. Sed animaduertendum est quosdam ex his libris esse duplices, id est, in duas partes diuisos: ut est liber primus, item decimus septimus. Quanquam ipse author diuisionis libri decimi septimi non meminit, sed tantùm diuisionis libri primi. posteriorem enim eius inchoans partem, ita præfatur, Quum primus Diodori liber ob prolixitatem in duos libros diuisus sit, prior quidem &c. Vbi quòd scriptum sit, Primus Diodori liber, non, Primus meus liber, non debet cuiquam suspectam reddere positam hic præfatiunculam, quasi supposititiciam. nam quæ in calce eius habentur esse Diodori conuincunt, quum ibi de se non iam in tertia sed prima persona loquatur. Vt autem hic positus fuit iste titulus πρῶτον βιβλίον, ita & suprà, pag. 4. illis uerbis, Περὶ μὲν &c. quæ habentur continuò post procœmium) uidetur debuisse præfigi hæc inscriptio, πρῶτον πρόσωπον. sed nostris exemplaribus nihil ausi fuimus affingere. Cæterum hinc apparet quid Volaterranum & alios in errorem impulerit, citantes ex libro sexto Diodori quæ in quinto habentur. Nimirum is cuius edita fuit pridem Latina horum quinque priorum librorum uersio (uel potius peruersio) primus opinor, cæteris ansam errandi præbuit: qui, ubi Diodorus posteriorem libri primi partem inchoat, libri secundi principium constituit: ac deinceps ubi ille initium libri secundi facit, ipse tertium inde incipere credit, & ita in librorum sequentium enumeratione pergens, ut pro quinque sex habeamus facit. Quòd si in eius manus integrum uolumen uenisset, ex quadraginta libris fortasse quinquaginta hoc modo fecisset. nec enim dubito quin ex libris qui desiderantur aliquos hic author duplicauerit. Verum eos quibus non ipsos Diodori libros, sed eorum tantùm interpretationem uidere contigerat, excusatione dignos meritò iudicemus: at qui Græca uersauerant exemplaria, minus uenia digni uidentur. Imò uerò ne eos quidem qui Latinam duntaxat interpretationem uiderant (ac multo minus eius authorem) ueniam mereri dicere possumus: quum in ea ipsa liber primus in duos libros diuisus esse scribatur. Vo

lui

lui autem hunc errorem patefacere, propter eos etiam qui clamitant bellum hunc interpretem librum sextum habuisse, qui tamen in ijs quæ notæ sunt bibliothecis desideretur. Quòd si quis aliqua ex uere sexto libro legere cupit, habet apud Eusebium locum inde depromptum, Euang. Præp. liber secundus, pagina 58 editionis patris mei, quem & in calce huius operis inueniet.

Librorum Diodori omnium quidem simul titulus est is de quo paulo antè dictum est, Historica bibliotheca: sed quosdam ex ijs peculiares inscriptiones habuisse, ex eo cõijcere possumus quòd ipsemet librum quintum πεντεκαιδέκατον βίβλον inscribat, id est, ad uerbum, Insularem librum, quòd uidelicet in eo de insulis agat. Atque hoc diligenter notandum est, ne si incidamus in aliquem authorem qui πεντεκαιδέκατον βίβλον eius citet, eũ esse de numero librorum Historicæ bibliothecæ, inficiemur.

Argumentum huius operis in genere quidem ipse titulus declarat: sed particulatim ab ipso authore exponitur, in fine paginæ 3, ubi scribit, Ex libris nostris primi quidem sex complectuntur res ante Troiani belli tempora gestas, & ea quæ fabulis tradita de eo seculo fuerunt. atque horum tres priores antiquitates barbaricas, tres posteriores Græcas fere complectuntur. Vndecim autem sequentibus à Troiano bello uniuersitatem rerum gestarum, usque ad Alexandri mortem, memoriæ prodidimus. In ijs qui supersunt uigintitribus reliqua omnia gesta collocauimus, usque ad initiũ belli Romanis aduersus Celtas exorti. Hæc ille. Qui autem magis particulatim singulorum librorum argumentum nosse uolet, præfixa legat unicuique eorum κεφάλαια.

De temporis autem longitudine quod toto suo complectitur opere, paulo pòst ipse scribens, ait se id quidem tempus quod bellum Troianum antecessit, certo spatio non definire: sed à Troiano bello (Apollodorum Athenienſem sequendo) nonaginta annos usque ad Heraclidarum reditum statuere: ab hoc autem usque ad primam Olympiadem trecentos uigintiocto, à Lacedemoniorum regibus tempora computando. Postremò à prima Olympiade usque ad Celtici belli initium (quo suam historiam clausit) septingentos triginta annos. Adeo ut uniuersum opus, quod quadraginta libros habet, spatium annorum mille centum triginta octo complectatur, etiam tempore rerum ante Troianum bellum gestarum excepto.

Cæterum ad uniuersalem historiam in unum opus includendam se desiderio iuuandorum lectorum impulsum, & nec laboris ad id necessarij magnitudine, nec temporis longitudine deterritum fuisse, in procœmio suo testatur. ubi etiam ait facile & promptum omnibus fore ex eiusmodi opere, tanquam ex uberrimo fonte, quæ ad suum institutum pertinent haurire. contrà uerò euoluere sparsas per uarios libros historias (eorum uidelicet qui propria gentis aut ciuitatis unius gesta seorsum tractauerint) præterquam quod laboriosum sit & ad perspicuam rerum intelligentiam perincommodum, non cuiuuis esse. quòd nimirum non omnibus tot datum sit uolumina nancisci. Se ergo totos triginta annos in hoc opus insumpsisse, & bonam Europæ atque Asiæ partẽ magnis cũ ærũnis periculisque peragrasse scribit. quòd locorum ignorationem sciret nonnullos ex celeberrimis etiam historicis in errores uarios impulisse. Quibus hæc subiungit, Adminiculum autem nobis ad hoc incœptum fuit, ante omnia quidem huius argumenti pertractandi cupiditas (per quam omnibus mortalibus etiam quod alioqui nulla ratione effici posse uidetur, effectum redditur) deinde uerò suppeditata Romæ omnium rerum quæ ad huius argumenti tractationem faciebant abundantia & copia. Quum enim urbs hæc adeo supra omnes alias emineat, ut eius potentia usque ad extremos orbis terminos pertingat, expeditissima & plurima nobis adminicula subministrauit, utpote qui eius incolæ longo tempore fuerimus. Nos enim ex Argyrio urbe Siciliæ orti, & propter commercium quod nobis cum Romanis in insula uersantibus erat, magnã linguæ Romanæ cognitionem adepti, omnia huius imperij gesta ex uetustis quæ apud illos asseruantur monumentis desumpsimus. Et hæc quidem hoc loco Diodorus. alibi autem Ephori exemplo se κατὰ πρόσωπον memoriæ mandasse scribit.

Apud Diodorum concisiones crebræ aut longæ, sicut apud alios multos historicos quærenda non sunt, utpote quas ipse in illis reprehendat. Ait enim eas narrationis cursum interrumpere, & lectorem auidè in cognitione historiæ ulterius progredientem remorari. Inuehiturque in eos qui intẽpestiuè suã eloquentiã in historia scribẽda

ostẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostentant:atque ubi tot conciones orationésque rhetoricis pigmẽtis aspersæ insarciuntur historiæ,totam historiam esse concionum accessionem scribit. Perinde est autem ac si diceret,ipsam historiam,quæ est τὸ ἔργον fieri τῶν ῥητόρων: contrà uerò conciones, quæ esse debent uelut τὰ παρεργα, tractari tanquam ipsum ἔργον. Vbi autem locum habeant conciones,& quis earum debeat esse modus,declarat. An uerò & in Thucydidem cadat hæc reprehensio,uiderint alij.

Res gestas tam diligenter & accuratè atque adeo exactè temporibus distinguit,ut hac in re palmam inter historicos obtinuisse credatur. Porrò quod modò ἀρχόντων, modò consulum,interdum utrorumque simul nomina secus apud eum quàm apud alios scripta reperiuntur,ea uerò scripturę diuersitas debeat ne ipsis authoribus imputari,an ijs qui libros eorum descripserunt librarijs,sæpe dubium relinquitur. Sunt quidem certè loci nonnulli in quibus tanta est diuersitas, ut eam ipsis authoribus liqueat esse imputandam. Verùm quod ad temporum nationem attinet,peculiare est hoc Diodoro,non solùm ἀρχόντων & consulum,sed & uirorum doctrina illustrium nominibus ea signare.Interdum etiam tempus quod describit, esse id aiti à quo hic uel ille sit orsus historiam,simul & tempus in quod ea desinat significans. Exempla sunt pag.150.& 306.& 387.præterea pag.390.& 420.item 421.item 442.Multos uerò simul enumerat pag.407.Alios omnes longum foret adnotare locos.

Hoc insuper Diodoro usitatum est,suis narrationibus clausulam,quæ aut laudem aut uituperium contineat,imponere.nam ut,siquid insigni cum prudentia aut fortitudine gestum est, summis laudibus authorem huius rei prosequitur:ita si quo in facto insignis temeritas uel ignauia uel improbitas se prodit, malè accipere uerbis authorem eius solitus est. Cuius suæ consuetudinis cum alibi,tum in libri decimiquinti procœmio meminit.Præterea lib.17.pagina 503. morem institutumque suum esse dicit, fortis alicuius uiri morte commemorata,laudes eius subiungere. Et quidem ut ibi in Epaminonda hoc facit,ita & paulo ante fecerat in Pelopida,pagin 499 Modum interim tam in laudationibus quàm uituperationibus tenet,& ne in eandem in quam Timæus reprehensionem incurrat sedulò cauet.nam propter crebras ac longas ἐπιτιμήσεις Timæum fuisse uocitatum Epitimæum ipse quodam loco scribit.

Est etiam mos hic Diodori (qui præcipuè commendare scripta eius pijs omnibus debet)ut rerum multarum euentus,quos alij historici fortunæ imputarent, diuinæ prouidentiæ adscribat. ut pagina 140. Et Tennem præter spem omnium, dei alicuius prouidentia seruatum,regno insulæ potitum fuisse.Sic pagin. 501.Nam qui in templum confugerant,quum se deorum ope seruatum iri speràssent, contrà diuina prouidentia factum est ut supplicio sacrilegis digno afficerentur. Huc autem pertinent & hi loci,qui item pietatem eius (qualis in ethnicum hominem cadere potuit) testantur.ut pagina 488.Hi ergo,tanquam aliquo deo ipsis offenso,iustas & debitas pœnas luerunt. Item 516. Quum autem exire inde non posset,cruciatusque se captum manentes formidaret,seipsum præcipitauit: atque hoc modo dans numini pœnas, uitam finiuit.Et 544.Qui ergo numen contemnere ausi erant, eo quo diximus modo puniti à dijs fuerunt.Quodam etiam loco, infortunia quæ narrat, physicos quidem inter naturales & coactos rerum euentus annumerare ait: at eos qui pij sint erga deos, interpretari à dijs inuectas esse calamitates illas aduersus eos qui numen ipsorum uiolassent. Iam uerò & principibus nonnullis suam erga deum pietatem promoti eorum imperij causam fuisse perhibet.Pudeat pudeat ergo Christianos quòsdam, in suis historicis scriptis omnia fortunæ tribuentes, ethnicos uerbis (utinam non etiam mente)comperiri.

Diodori autem idioma unusquisque assidua eius scriptorum lectione cognoscere poterit,quod cognitum,ad multos in ijs emendandos locos, multos item alioqui perobscuros intelligendos,itémque ad amouendam falsam suspicionem de librariorum quibusdam in locis fide, plurimum adiumenti attulerit. Quicunque enim nouus scriptoris huius lector erit(etiamsi alioqui in lectione aliorum omnium exercitatissimus sit)futurum ut ei noua multa occurrant,prænonitum uolo.

Hoc addam,elogia de Diodoro uel potius Diodori scriptis extare apud Iustinum Martyrem & Eusebium Pamphili pulcherrima. Nam ille celeberrimum Græcorum historicorum eum appellat:hic autem illustrem uirum eum esse dicit, & de cuius doctrina omnium philologiæ studiosorum magna sit opinio. Subiungitque paulo post notiora Græcis esse Diodori quàm aliorum scripta. Quæ quidem ego afferens ad ornandum

nandum Diodorum elogia,idem propemodum facere mihi uideor acsi faces soli ad eũ illustrandũ admouerẽ.Quantũ em̃ solis lumen inter stellas,tantũ inter omnes quorquot ad nostra tẽpora peruenerũt historicos(si utilitatis potius quã uoluptatis auritum habenda sit ratio)noster hic Diodorus eminere dici potest. Ac quanto uniuersus orbis ciuitate aut gente una est capacior atque amplior, tanto maior est scriptorum Diodori(si eorum argumentum spectemus)quàm ullius eorum qui extant historicorum amplitudo.Nam quum ex aliorum unoquoque,tanquam ex riuulo,gentis unius aut ciuitatis aut principis gesta hauriamus:ex hoc, tanquam uberrimo fonte, uel potius parentissimo flumine, omnium ferè totius habitabilis orbis gentium, & particulatim quarundam etiam illustrium ciuitatum res gestas haurire possumus. Etenim mihi laudare aggresso Diodorum id obijciendum quispiam existimaret, quod olim ei qui laudare Herculem parabat obiectum fuit, Ecquis eum accusat? Sed aliter profectò se res habet,Extat enim eius,licet tribus tantum constans uerbis, grauissima tamen accusatio.quæ temporis quidem uetustate non nititur, nec eius se authoritate tuetur:sed accusatoris authoritate fortasse niti posse uidebitur.Is enim fuit Lodoicus Viues,qui nostro seculo natus,Hispaniæ suæ maximũ decus & lumẽ ob doctrinam extitit. Eius hæc leguntur(& quidem cum applausu à quibusdam leguntur)uerba, Diodorus Siculus ab inundatione quæ sub Ogyge fuit rege Bœotiæ,ad sua tempora,id est ad C.Cæsarem dictatorem,historiam deducit.quem Plinius nescio qua de causa dicat primum apud Græcos desijsse nugari: quum nihil sit eo nugacius. Nisi forsan quòd nullum operi suo illecebrosum aut magnificum titulum indiderit, sed inscripserit tantum Bibliothecam. Hæc Viues:nimirum nugari dicens Diodorum propter fabulosas quas prioribus libris tractat antiquitates.Quasi uerò hic,dum παλαιὰν μυθολογίαν appellat, legitimam excusationem apud lectores æquos nõ haberet. Equidem si quicunque fabulosas antiquitates literis mandauerunt, talem criminationem à posteris formidassent,quali Viues onerat Diodorum,quid nam ad intelligendas saltem poetarum fabulas relictum nobis adiumenti fuisset? Adde quod huiusmodi ἀρχαιολογίαι,licet fabulosæ uocentur,non usquequaque tamẽ fabulosæ sunt(earum autem bonam partem quæ à poetis manarunt excipio) sed penitus in eas introspiciendo,quandam ueritatis uelut scintillam sæpenumero inter densas mendaciorũ tenebras inuenire possumus.Exempla sunt in promptu. Etenim quàm fabulosa & futilia putamus ethnicis uisa fuisse quæ de Mose cum alij tum Hecatæus & Alexãder Polyistor memoriæ prodiderunt? Atqui bonam eorum partem quæ de ipso Moses scripsit,in illis habemus:adeo ut non historiam illam finxisse,sed tantummodo historiæ illi affinxisse multa dici possint.Quid aliud quàm delirãtium somnia esse existimarunt ethnici ferè omnes quæ Berossus,quæ Hieronymus Aegyptius, q̃ Mnaseas, q̃ Abydenus de diluuio scripta reliquerunt? Quotusquisq; historicæ Abydeni narrationi de turri ea quam uulgus turrim Babel à loci nomine appellat,plus fidei quàm anilibus fabulis tribuendum putauit? Atqui ex sacris literis aperte cognoscimus ita fabulosa esse illa,ut ueritatis lumẽ,inter densas mendaciorum uelut nubes, quosdam tenues radios adhuc micantes habeat.Etenim si quis scripta eorum de diluuio & de illa turri cum scriptis Mosis conferat,falsa quidem in illorum scriptis esse quamplurima, si particulatim examinentur,sed in summis(ut ita loquar)historiæ capitibus conuenire illis cum Mose comperiet. Iam uerò quod in his accidit prisci seculi historijs,cur non & in alijs accidere potuisse suspicabimur? Tanrum abest igitur ut eos qui nobis ἀρχαιολογίαν tradunt, mendacij protinus habere suspectos debeamus,ut ne poetarum quidem fabulas(de multis,non de omnibus loquor)in totum fabulas esse dicere satis pudenter possimus. Cuius etiam rei testimonium in modò dictis historijs locupletissimum certissimúmque habemus. Nam quid de diluuio,quid de turri illa Moses scripsit,omnes ad unum scimus:certè,si non uano Christianorum titulo gloriamur,scire debemus. Superest igitur,quid ethnici antiquitatum scriptores, quid poetæ ijsdem de rebus tradiderint posteris intelligere. Primùm quod attinet ad diluuium, seruatum quidem fuisse uirum quendam, uno consensu omnes tradunt, sed nomen eius apud unum rantùm (eorum quos legerim) inuenitur, rerum Assyriacarum scriptorem Abydenum. Qui tamen pro Noe Sisithrum nescio quẽ, pro Iehoua Saturnũ nobis memorat.Quid poetæ nõne & ipsi diluuij meminerũt,& Deucalione ac Pyrrha lapidũq; in orbẽ iactatione,ceu inuolucris, maximè memorabi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

memorabilem historiam nobis texerunt? Hactenus de diluuio. Ad illam turrim βαβυλωνίαν ueniamus, & quid de illa idem Abydenus scripserit audiamus. Illi (inquit) quos primos terra edidit homines, ob robusta uastaq; corpora elati, quum dijs superiores euadere in animo haberent, immensæ altitudinis turrim ædificare cœperunt. Quumque iam parum abesset quin ad cælum usque pertingeret, uenti dijs opitulantes machinam illam disturbarunt. atque huius ruinæ reliquias Babylona esse quidam crediderunt. Cæterum quum ad eum usque diem uno eodémque sermone usi omnes fuissent, deorum numine factum est ut alij aliam linguam haberent. Postea autem Saturno cum Titanibus ortum est bellum. Hæc ille. Alius autem gigantes qui ex diluuio euaserant Babylonem condidisse scribit. Vbi quum illam historijs celebratam turrim extruxissent, eámque diuina potentia subruisset, per uniuersam terram eos dispergi cœpisse. Quo si quis ea retulerit quæ de gigantibus poetæ cecinerunt (quis autem eo referenda non uidet?) postquam legerit, gigantes regnum cæleste affectasse, montésque montibus superposuisse, scalam qua conscendi cælum posset molientes, anà ueritissima historia fabulam hanc manasse, uel potius, fabulam hanc ueritatis ueluti fundamento superstructam esse inficiari audebit? At si per se hanc spectaris, quid mendacius, quid uanius, quid nugacius fingi aut cogitari potest? Hæc (& alia quorum consideratio uirum iudicio præditum decebat) si considerasset Viues, non tam aperté, dū Diodorū nugacē appellat, nugatus ipsemet fuisset.

DIODORI VITA, ex Suida.

Diodorus Siculus historicus uolumen cōposuit, quod inscripsit Bibliothecam. Est autem historia, Romanas res, pariterq; externas, quadraginta libris complectens. Floruit autem Augusti Cæsaris temporibus, & ultra.

DE EODEM, EX VOLATERRANO.

Diodorus Siculus scripsit historiam, quam Bibliothecam inscripsit. Continet autē res & Romanas, & uarias, in libris XL, ut Suidas testatur: qui dicit eum floruisse sub Augusto, & suprà: quod & ipse quoq; libro sexto testatur. Iulius Cæsar, inquit, diebus nostris Rhenum pontibus miro modo iunxit. Primi sex libri Antiquorum gesta, quæ Fabulosa appellāt, ante bellum Troianum continent. In horum primis tribus Barbarorum, in reliquis antiquæ res Græcorum narrantur. In undecim deinde, conferuntur quæ de bello Troiano usque ad Alexandri Macedonis mortem gesta sunt. In reliquis XXIII continentur, quæ deinceps usq; ad bellum Gallicum, q̄d Romani duce Iulio Cæsare gesserunt, qui annos in summa complectuntur M. C. XXXVIII. Huius historię tantum sex libri ad nostram ætatē peruenere. Hæc Volaterranus.

VITA DICTYS CRETENSIS, per Septimium Romanum.

Dictys, Cretēsis genere, Gnoso ciuitate, ijsdem temporibus quibus & Atrides fuit, peritus uocis ac Phœnicum literarum, quę à Cadmo in Achaiam fuerāt delatę. Hic fuit socius Idomenei, Deucalionis filij, & Meronis, ex Molo, qui duces cum exercitu contra Ilium uenerant. A' quibus ordinatus est, ut annales belli Troiani conscriberet. Igitur de Troiano bello, in quo & ipse militauit, sex uolumina in tilias digessit Phœniceis literis. Quæ iā reuersus senior in Cretam, præcepit moriens ut secum sepelirentur. Itaq; ut ille iusserat, memoratas tilias in plumbea arcula repositas, eius tumulo condiderūt. Verùm secutis temporibus, uidelicet tertiodecimo anno Neronis imperij, in Gnoso ciuitate terræmotus facti, cum multis tum etiam sepulchrū Dictys ita patefecerunt, ut à transeūtibus arcula uiseretur. Pastores itaq; prætereuntes quum eam uidissent, thesaurum rati, sepulchro abstulerunt. Et aperta ea, inuenerunt tilias incognitis sibi literis conscriptas. Continuoq; ad eius loci dominum, Eupraxidem quendam nomine, pertulerunt. Qui agnitas quæ' nam essent, literas, Rutilio Rufo illius insulæ tunc præsidi obtulit. Ille cum Eupraxide ad Neronem oblatas transmisit, existimans quædam in his secretiora contineri. Has autem quum Nero accepisset, aduertisseteq; Phœniceas esse literas, interpretes ad se uocauit. Qui quum uenissent, interpretati sunt omnia. Quumq; uerò cognouisset, antiqui uiri qui prælio apud Ilium interfuerat, hæc esse monumenta, iussit in Græcum sermonem transferri. E' quibus Troiani belli uerior textus innotuit. Tunc Eupraxidem muneribus donatū, ex Romana ciuitate ad propria remisit. Annales uerò nomine Dictys inscriptos, in Græcam bibliothecam recepit. Quorum seriem, qui sequitur textus, ostendit.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE EODEM, Q. SEPTIMII ROMA-ni epistola, ad Q. Aradium.

Ephemeridem belli Troiani, Dictys Cretensis (qui in ea militia cum Idomeneo meruit) conscripsit literis Punicis, quæ tum Cadmo & Agenore autoribus per Græciam frequentabãtur. Dein pòst multa secula collapso per uetustatem apud Gnosson (olim Cretensis regis sedem) sepulchro eius, pastores quum co deuenissent, forte inter cęteram ruinam loculum stanno à labro clausum, offendêre: ac thesaurum rati, mox dissoluunt, non aurũ, nec aliud quicquam prædæ, sed libros ex philyra in lucẽ producturi. At ubi spes frustrata est, ad Praxim dominum loci, eos deferunt. Qui commutatos literis Atticis (nam oratio Græca fuerat) Neroni Romano Cæsari obtulit, pro quo plurimis ãb eo donatus est. Nobis quũ in manus forte libelli uenissent auidis ueræ historiæ cupido incesit, ea uti erãt latinè differere: nõ magis cõfisi ingenio, q̃ ut ocioſi animi desidiã discuteremus. Itaq; priorũ quinq; uoluminũ, quæ bello contracta, gestaq; sunt, eũdem numerũ seruauimus. Residua quidem de reditu Græcorum in unum redegimus, atq; ad te misimus. Tu Russine mi, ut par est, faue cœptis.

DARETIS PHRYGII HISTORIci ex Volaterrano uita.

Dares Phrygius historicus, scripsit bellum Troianum Græcè, in quo & ipse militauit, ut ait Isidorus, primus ferè historicorum. Qui tãdem capto Ilio, cũ Antenoris factione remansit, ut scribit Cornelius Nepos: qui opus eius è Græco sermone conuertit, dicauitq; Crispo Sallustio.

Rerum & uerborum in XV. Diodori Siculi libros præcipuè memorabilium Index.

Absæi & Gasandi Arabes 85
Acathartus sinus 82
achaia 162
achæus consilio præstãs 707
acherusia quid 44
achilles Delphos it. 214
achilles 167
achilles depopulatur 174
achilles Polyxenam adamat fol. 218
achilles Græcis infensus fol. 180
achilles iratus non pugnat fol. 219
achilles placatus 184
achilles Polyxenæ amore captus 184
achilles uulneratus 186
achillis funus 195
achilli parentat Neoptolemus 197
achillis & Aiacis uires 173
achillis ira 179
achillis oratio 183
achillis uerba ad Priamum fol. 150
achillis mors 194
aconiti inunctio 117
acoris Aegypti rex aduersus Persas se instruit 457
actæon 133
actisanes Aegypti rex 28
acragantini Siculas ciuitates uindicare in libertatẽ nituntur 670
acragantini 252
acragantinorum opes direptæ 370
acragantem oppugnãt Carthaginenses 367
acridophagi 78
acragãtini in prelio uicti 683
acragantinorũ belli susceptio aduersus Agatoclem fol. 642
acragantinorum fuga ex urbe ob famem 369
acragantinorum numerus & opes 366
acragantinę opes 364
acrotati in Siciliam ad auxiliandum Acragantinis nauigatio 642
acrotatus uoluptatibus intemperanter indulsit 642
acrotatus Persa nõ Spartiata uisus 642
acrotatus crudelis & mollis 642
admetus Macedo 547
admetus Molossorum rex fol. 254
adoptio filiorum 115
aduenas sacrificandi ritus ubi 117
achelous fluuius 113
æolides insulæ 137
ædificia insignia in Sicilia fol. 522
ægas belua 96
ægestanis auxilium decernunt Charthaginẽses 341
ægestani Selinuntios fundunt 342
ægestani obsidẽtium castra incendunt 417
ægestani & Selinuntij belligerant 312
ægestanorum miseria ab Agathocle illata 686
ægestæ uno die ab Agathocle uexata interitus et ruina 686
ægidis regis mors 555
ægis Athenas adoritur 358
ægínetæ alijs prælati 259
ægij expugnatio 699
ægei mors 124
ægistus adulter 205
ægínę euersio 261
æneas 131
æneæ execratio 196
æneę uerba ad Menelaũ 177
ægypti aditus qualis 463
ægypti urbes & populus 15
ęgypti à Persis deficiunt 261
ægypti situs 15
ægypti reges uarij 22
ægypti fabula 17
ægyptus aditu difficilis 15
ægyptiorum Astrologia 37
ægyptiorum pignus 42
ægyptiorũ leges antiquæ 35
ægyptiorum priscorum uictus 28
ægyptiorum ad æthiopes collatio 70
ægyptiorum ordines 34
ægyptiorum mos in coma nutrienda 10
ægyptiorũ lex noua 13
ægyptiorum legum latores fol. 42
ægyptiorum leges, amores, iudicia, & inuenta 32
ægyptiorum aurifodinæ 73
ægyptiorum iudicia 35
ægyptiorum fabulosa 44
ægyptiorum regum mos fol. 29
ægyptiorum sacerdotum sacrificia 11
ægyptiorum sententia de uita futura 25
ægyptiorum nobilitas 42
ægyptiorum regũ sepultura 33
ægyptiorum inuenta 7
ælij strenui militis mors 643
ælij pudor gratia fugæ 643
æsculapius 160
æsculanis bellum illatum à Romanis 246
æsculapij posteritas cur fulmine cęsa 129
æthalia insula 139
æthiopes liberi semper 70
æthiopum fuga 193
æthiopes Lybij 69
æthiopiæ miranda 51
æthiopum cum Elephantibus certamina 77
æthiopum expiatio uetus fol. 67
æthiopum funera 72

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

æthiopum ſupplicia 71
æthiopum genera & mores fol. 71
æthiopum literæ 70
leges 71
ætolorum in Theſſaliam expeditio 556
ætoli Agrinienſibus fidem frangunt 641
ætolorum à Philippo profligatio 644
aër Pallas dicitur 8
aër ubi ſemper purus 68
afflictio Philippi & Euridices 617
affirmandi aliquid ratio 20
africę diuiſio 680
agamemnon 169
agamemnonis pertinatia fol. 178
agamemnonis magnificentia 133
agamemnon contumelijs laceſſitus 204
agamemnonis mors 205
agathocles Aceſtoridis inſidias callidè euaſit 614
agathocles Africa excedere ſtatuit 645
agathocles quo pacto opes quæſiuerit 636
agathocles bellum in Aphricam traiecit 659
agathocles Meſſanenſes feſellit 640
agathocles in Aphrica victor 671
agathocles cũ alijs regnare non uult 616
agathocles ſeditionem aduerſus ſe ſedat 671
agathocles in Aphricã proficiſcitur 660
agathocles nuncium Syracuſas de victoria mittit 664
agathocles claſſem ſuam incendit 660
agathocles perfidè exules occidit 693
agathocles ſolus regnat fol. 616
agathocles cædibus graſſat fol. 612
agathocles priuatur præmio fortitudinis 613
agathocles Ophellã perfidè interficit 675
agathocles ſtrenuus & induſtrius creditus 613
agathocles conatus urbem Crotoniatarũ capere ſpe ſua excidit 613
agathocles conatu fruſtratus 670
agothocles tyrannus 612
agathocles Siculas urbes ſubigit 681
agathoclis parens Carthaginienſibus ſpectatoribus Delphos nauigantibus mandata dedit interrogãdi Dei de partu futuro 612
agathoclis naualis uictoria fol. 683
agathoclis natiuitas 612
agathoclis quędã geſta 640
agathoclis caſtrorũ noctu tumultuatio 684
agathoclis ad Dinocratem propter pacem legatos mittit 688
agathoclis ex Africa fuga fol. 685
agathoclis in Geloos ſæuitia 656
agathoclis incrementa 613
agathoclis ad Milas nauigatio 640
agathoclis ſacrilegium diuinitus punitum 698
agathoclis facetia 683
agathoclis ualidum imperium 643
agathoclis induſtria in liberandis ſocijs noctu urbem hoſtium irruentibus 613
agathoclis cum Chartaginenſibus pax 689
agathoclis cum Carthaginẽſibus prælium 673
ageſilaus Boetios iniquo loco aggredi non uult, prudentia, non metu 459
agathoclis in Aegeſtanos ſæuitia 686
agathoclis à ſuis comprehenſio 685
ageſilaus Tiſaphernen prælio uincit 429
ageſilaus Nectanebos copias profligat 485
ageſilaus Lacedęm. Perſarũ agros uaſtat 428
ageſilaus ex Aſia in Europam reuocatur, eiuſq; in itinere geſta 430
ageſilaus Spartanorũ dux in Perſas 458
ageſilai mors 485
agricultura Aegyptiorũ 18
agricolæ boni, Aegyptij 34
agricolæ Indorum 62
agyris Siciliæ Tyrãnus 435
aiax Telamonius 167
aiax laudatus 182
aiax Telamonius 216
aiax Telamonius quas regiones infeſtet 174
aiacis funus 204
aiacis incurſio 177
aiacis mors 203
alcæus Hercules quis 12
alceta ab Epirotis interfectus 649
alcetas uictus 599
alcetæ mors 600
alcetas Piſidarum beneuolẽtiam ſibi conciliauit 599
alcibiades Cumæorũ agrũ depopulatur. poteſtate abdicatur, & decẽ uiri Athenis creantur 359
alcibiades ſibi reconciliat athenienſes 338
alcibiadis calliditas 355
athenas reuocatur & magnificè excipitur à culpa abſoluitur. Andrum aggreditur 356 & 357
alcibiades in exilium fugit fol. 360
alcibiades reuocatus Athenas, fugit 316
alcibiades Argos nauigat fol. 312
alcibiadis conſilium 290

alci-

Index.

alexandria Aegypti 25
alexander Alexandriam in Aegypto conſtruit 550
alexander ab Athen: poſtulat oratores ſibi oratione infenſos 534
alexander ad caucaſum proficiſcitur 564
alexander Babylonem uenit 555
alexander Aſiaticis delicijs corrumpitur 561
alexander aulæ ſuæ res cõponit 576
alexander ad Hammonis tẽplum it 549
alexander ducit uxorem fol. 575
alexander Miletum expugnat 537
alexander Polyſperthontis filius occiſus 641
alexander urbe potitur fol. 641
alexander pacem cum Dario repudiat 551
alexander copias ſuas Tigrim traducit 552
alexander Pheræus in Scotuſſanos ſæuit 476
alexander Indicas gentes aliquot ſubigit 572
alexander in Arimaſpos proficiſcitur 563
alexander per fluuium Aceſinem uerſus oceanum nauigat 569
alexander Alexandriam urbem ſecundam conſtruit fol. 574
alexander in fluminum cõfluente periclitatur 570
alexander Indum traicit 565
alexand. Hęphæſtiani ſumptuoſiſſimè parentat 579
alexander Halicarnaſſum oppugnat 538
diruit 539
alexander an ueneno ſublatus 581
alexander Poliſperchontis filius cum Antigono contrahit amicitiam 638
alexander Satibarzanen rebellantem ſubigit 562
alexander Priami. eiuſq; facinus 164
alexander fugit 180
alexander Attalum occidere ſtatuit 528
alexander Perſepolim militum direptioni exponit fol. 558
alexãder Spithrobatẽ Perſam occidit 536
alexandro Suſa deduntur fol. 556
alexander Troadem uenit fol. 535
alexander Tyri regem creat fol. 548
alexander Tyrum oppugnat 545
alexander Thebas oppugnat 533
alexander urbes duas conſtruit 567
alexander Vxiorum anguſtias ſuperat 557
alexander uulneratus in oppugnatione 571
alexandro Chaldęi mortis periculum nunciant ſi Babylonem Venerit 578
alexandro in ſomno monſtrata herba 573
alexandri adeunt legati multi fol. 578
alexandrum Caſſander ſibi conciliat 639
alexandri concubinæ 562
alexandri quatuor ſucceſſorum 655
alexandri homines quæ in oceano uiderint 575
alexandri milites 531
alexandri ex Helena filij ruina oppreſſi 199
alexandri & Menelai coactum duellum 180
alexandri in Paromamiſadas expeditio 563
alexandri in Ida monte ſomnium 211
alexandri cum Poro rege certamen 566
alexandri prælium cum Dario 541
alexandri magni metus 61
alexandri ad Græcos epiſtola de captiuis reuocandis fol. 585
alexandri cum Dario ſecunda pugna 553
alexandri inſidiæ 194
alexandri equus à Barbaris raptus 501
alexandri Phæræi mors 492
alexandri commentaria in quibus preſcribebat quid fieri uellet 583
alexandri in matrem & uxorem & filias Darij humanitas 543
alexander Græciæ dux eligitur 529
alexandri duces Arios ſubigunt 564
alexandri mors 196
alexandri copiæ 535
alexandri cum Perſis pugna ad Granicum 536
alexandri & Aiacis mors fol. 221
alexandri in Græciam nauigatio 512
alexandri morbus 540
alexandri mors 580
alienſes populi 265
alienis inſtrui, tutum 329
alpes italiæ liberatæ 107
althemenes Cretenſis 155
alumen Liparenſe 138
amaſis rex 52
amaſis rex ſapiens 43
amaſis Aegyptiorum rex fol. 28
amalthiæ cornu 96
amalthie cornu 158.6. 113
amazonum lex nomen unde 63
amazonum in Atticam expeditio 110
amazonum regina Alexandrum conuenit 561
amazones deuictæ 64

Universidad de Deusto
Biblioteca

amazones Lybicæ 88
amazones fœminæ 63
ambraciotæ necantur 301
ambrosia ubi 85
ambitio præceps 85
antipatri interitus 605
amilcar carthaginensis, eius mors 236
amilcar occiditur 69
amilcaris aduersus Agathoclem missio in Siciliam fol 656
amnias ciuis Atheniēsis uir fortis 239
amphiaraus 126
amphictyonum decretum fol. (487 a) 549 a) 512
amphipolis 289 a 280
amphipolis urbs 305
amyntas Macedonum rex regnum amittit 453
amyntas Philippi Macedonis pater 433
amyntæ mors 548
anaxagoras hæreseos accusatus 290
andromachæ somnium de morte Hectoris 217
andromacha 189
animalia apud Aegyptios sacra 38
animalia quæ Aegyptij colant 2
animantium formæ in cœlo cur uideantur 88
anima quando futura prænoscat 581
animas esse immortales unde probetur 581
annus Lunaris 13
annus magnus Græcorum fol. 64
anseres Iunonis 444
antenor in Græciam à patre legatus 211
antenor regnat 204
antęus deuictus 11. a. 110
antæus superatus 106
antenoris ad Troianos oratio 198
antenor Græcos adit pro Troia danda 197
antenor pacem suadet Priamo 221
antenor & Aenęas ad Græcos redeunt, urbē prodituri 199
antenor Troianus 165
antenoris hortatio 212
antenoris fides 167
antigonus Pithonem ad necandum decipit 632
antigonus ab Eumene procul castra mouet 626
antigonus Tyro potitur fol. 638
antigonus Ephesum capit fol. 502
antigonus facti poenitentia ductus 636
antigonus Alcetā debellat fol. 509
antigonus grandi pecunia potitur 598
antigonus uincit Apollonidem 558
antigoni cum Eumene prælium 630
antigoni milites misere pereunt in fluuio Tigre fol. 620
antigoni consilium 688
antigoni promissio 623
antigoni quædam gesta 641
antigoni aciei instructio fol. 624
antigenis mors 631
antiochus Athe. pugnat cōtra Lacedę. 358
antiochidis Antiochi filiæ uersutia 704
antiochi cędes 193
antimachus 199 a 199. b. 176
antimachi filij necantur 197
antipater Athenis potitus quid agat (554 a 581 a) 559
antipatri & Crateri expeditio in Aetolos 591
antipater auxilia corrogat fol. 286
antisthenis Acragantini opes & nuptiæ 366
antrum sudorificum 132
aper Erymanthius 104
aphrodites stagnum 82
apis id est Taurus in Aegypto 39
appius Claudius 672
apollo Gelous 382
apollo iratus in Græcos fol. 178
apollinis trípos 497
apollinis & Marsye contentio 91
apollinis inuenta 160
apries rex 32
apollinis responsum 277
aqua mirabilis 51
aqua quæ generet. 20
arbaces Medus 55
arabia fœlix 651
arabiæ situs & diuisio 65, 85 b.
araculum Pythij 173
aratus de deabus 132
arcades à Lacedęm. uicti fol. 476
archagatus Lycíscum interficit 671
archelaus Macedo Pydneis bellum infert 345
ascandrus 206
asiatici Thesauri 601
asopi filiæ 129
asphalti copia ubi 50
astapon Nilus 19
astidamia uirgo 114
asyriorum res gestæ 45
archelaus Macedoniæ rex moritur 408
archidamus rex 217
archidami mors 513
archimedis machina 17
argiuorum agros uastat Agesilaus 435
arethusa fons 136
argiui Lacedæmonijs bellū indicunt 310
arctos ubi inconspicuus fol. 86
argyra Cicíliæ ciuitas 4
argonautarum iter 116
arginusæ insulæ 575
argonautarum nauigatio fol. 209
aristæus 133

aristi-

aristidis prudentia 218
aristoteles expulsus ex insula 641
aristodemi quædā gesta 640
aristonous dux creatur 627
aristus à Lacedęmonijs missus Dionysij tyrannidem confirmat 392
aromatum copia in Arabia fol. 65
aromatum Arabū uis 85
artabazus Persa (455. b) 241
artaxerxes Aegyptū bello adoritur 261. b. 262. b. 506
artaxerxes tota potitur Aegypto 508
artaxerxes Grecos persecutus, cum eis cōponit 402
artaxerxes Phœnicibus bellum infert 504
artaxerxis apparatus bellicus in Cyprum 446
artaxerxis expeditio in Aegyptum 462
artaxerxis apparatus 399
arundines ubi maximę 52
arx Persarum mira & eius incendium 559
atalanta 301. a. 113
atalāta soror perdicce occisa 596
athenæus Nabatæos opprimit 612
athenarum disciplinæ quando floruerint 273
athenarum laus 331
atheniēses ciuitatum beneuolentiā sibi conciliāt 457
atheniēses Thebanis auxilium mittūt aduersus Lacedæmonios 456
athenienses aduersus Lacedemonios malè pugnant fol. 337
athenienses se dedunt Syracusanis 325
atheniēses classem in Siciliā mitturiunt 3
athenienses in Lacdæmonios 266
athenienses Laconicam uastant 293
atheniēsis populi imperiū & fortitudo 330
atheniēsium & Lacedęmoniorū inuicē æmulatio 239
atheniensium captiuorum finis Syracusij 235
athenienium aduersus Lacedęm. pugna naualis & uictoria 345
atheniēsium duces 14
athenienſiū cum Lacedęm. prælium nauale 376
athenienium pugna cum Bœotijs 306
athenienſiū clades 324
athenienium legatio furtim ad Antigonum missa fol. 646
athenienium respub. restituitur, decem uiri creantur 406
athenienium uictoria 377
athenienſiū crudelitas 334
athenienium clades 321
athenienium expeditio in Lacedæm. 457
athenienium expeditio in Siciliam 298
athenienium audacia & periculum 264
athenagoras simulata proditione Demetrium decipit 695
atlas mons 88
uir 92
atlantides sorores (65 a. b.) 92
atrei opes (113 a. 191. b. 164
auaritiæ sordes 381
aues ceruinæ 78
aues magnæ ubi nutriantur & cur 69
auium color unde sit 66
auiditas humana ubi exaturata 305
aurum apud Aegyptios ut extrahitur 73
aurum Arabicum 65
aurum apyron 85
aurum Galliæ 143
aureæ arenæ fluuius 85
auri copia ubi 85
auri elogium 73
auro & argento qui careant 140
autoris institutum 249
autor in patriam redit 205

B

Babylonia urbs 48
babylonis obsessio 56
babylonem Demetrius inuadit 654
bacchus quis & unde 93
bacchus ubi ortus 95
bacchus cur lenæus 94
bacchus dux 61
bacchi tres 98
bacchi inuenta 97
bacchi uaria cognomina & causæ 100
bacchi formę 101
bactrianum bellum 47
bactrianorum defectio 56
bagistanus mons 50
bagistana regio 577
baleares insulæ 140
baleares funditores 656
balsamum in Arabia 65
banizomenę gentes 84
barbari an Græcis antiquiores 7
barbari incompositi bello fol. 180
basilia insula 148
beleses Astrologus 11
belus Babylonis 49
beluæ fortissimæ atque terribilissimæ casus 610
bellicus apparatus Lacedæmon. 418
belluæ marinæ quando appareant 620
bellum gerunt Thessali. cum Alexandro Phæreo fol. 479
bellum Bosphori regis filiorum 665
bellum Perdiccas decernit in Ptolomæum 592
bellum inter Romanos & Gallos in Italia 443
bellum Corinthiacum 412
bellum Syracusanorum & Acragantinorum 276
bellum sacrum instaurat Onomarchus. 500
bellū inter Aegestanos & Selinuntios 312

Universidad de Deusto
Biblioteca

bellum Trogloditarum 79
bellum Romanorū aduersus æquos ibid.
bellum Rhinocerotis cum elephante 80
bellum Samiorum cum Milisijs 285
bellum Crotoniatarū cum Sybarienſibus 277
bellum Perſarum cum Aegyptijs 463
bellū inter Argiuos & Mycenæos 285
bellum cum leonibus 76
bellum Italorū contra Dionyſium 458
bellum phocenſium 499
bellum Lacedæmoniorum aduerſus Spartanos 467
bellum Volſcorum contra Romanos afflictos 444
bellum Rheginorum cum Dionyſio tyranno 477
belli Lamiaci origo 577
belli corinthiaci origo 287
belli ſacri origo 496
belli Peloponeſiaci finis, & duratio 381
belli origo Lacedæmoniorum aduerſus Bœotios fol. 455
beneuolentię & odij ratio fol. 328
belli Troiani ſumma 225
beſſi ſupplicium 564
beſſus Darij interfector rex fit 559
bibulanus Romæ conſul fol. 263
bigę equis albis multæ ubi ſimul 365
bitumen 653
bocchorus rex Aegyptiorum 30
bolconis Syracuſij mors fol. 271
bomilcar ſuos prodit 663
bomilcar Tyrannus 675
boni publici corruptio fol. 166
boreas optimus 87
braſidæ uirtus 293
braſidę alia expeditio in Athenienſes 305
braſidæ & Cleonis interitus bellando 308
briſes rex 174
briſeis qualis 214
britannia inſula 141
britomartis uel Dictynna fol. 160
brutiorum origo 493
butes Lycurgi frater 152
bythiniæ bellum 312
byzantus 118
byzātium oppugnatur ab Athenienſibus. per proditionem capiunt 379

C

CAdmea Thebanis deditur 456
cadmus 95. 99
cadmus in Rhodum 154
caietæ origo 121
calani Indi philoſophi mors mira 575
calchas 214
caliſtenes hiſtoricus 445
caloris uis 80
callantiani ubi habitent 643
callicratidis ſinceritas Delphino oppido potitur 361
callicratidę bellaturi oratio ad milites 376
callixenus calumniator & pſeudorhetor 379
calumniatorum pœna 278
camarinenſium fuga 384
camelopardus 66
campani entellanos perfidè opprimunt 391
cāpani Cumas expugnant fol 210
campi ſanguine redundant fol. 193
canes inſignes Alexandro donati 568
cappadocum gens 287
cappadociæ reges 703
capite damnatorum pœna fol. 30
carbi Arabes 85
carduchorum gens 403
charidemus à rege Perſarum ob loquendi libertatem necatur 540
cari, pagi 577
cariarum urbiū oppugnatio 641
carion promontorium fol. 142
carthaginenſes auxilia ex Sicilia petunt 664
carthaginenſes à Timoleonte pacem impetrant fol. 522
carthaginenſes expeditionem in Siciliam parant fol. 563
carthaginenſes peſte & turbis uexantur 465
carthaginēſes per ſpeciem induciarum Dionyſium circumueniunt 452
carthaginenſes Geloam diripiunt 384
carthaginenſes in Græcos bellum mouent 224
carthaginēſes ad Acragantem caſtra ponunt, eorūq; legatio 366
carthaginenſes pacare deos conantur 428
carthaginenſiū claſſis in Siciliam proficiſcitur 417
carthaginenſium clades fol 663
carthaginenſium naufragium 237
carthaginēſium auaritia & uires 147
carthaginēſium caſtra Dionyſius inuadit 426
carthaginenſium fuga fol. 352
carthaginenſium exercitus fame laborat 368
carthaginenſium immanitas 384
caſſandra Græcis infauſta prædicit 203
caſſander cum exercitu in Macedoniā contendit 627
caſſandri & Antigoni geſta quædam 665
caſſander accuſatore Antigono hoſtis Macedonum pronunciatur 638

caſſan-

caſſander Acarnanes ſibi conciliat 641
caſſandri cum Antigono cōſpiratio 603
caſſandra uates 212
caſſander Ariſtonoum interficit 634
caſſandriam urbem condit Caſſander 634
caſſiterides inſulæ 147
caſtor & pollux 116
caſtor & pollux qui & quales 213
catana urbs Siculæ 259
catapultorum inuentio 410
catharorum gens 568
cauſæ peſtis Athenienſium fol. 300
cecropæ prædones 111
cella uinaria mira 361
celonæ regio 577
celtiberia 142
centaurorum origo 129
cenotropę mulieres 170
cepus 80
ceraſtæ ſerpentes 87
cercinna inſula 139
ceremoniæ deorum 161
ceres quę 93
cereris geſta & ſacra 136
certamen Piſatarum & Arcadum cum Eleis 478
cerua infantem alit 112
ceruam capit Hercules 104
chalabriæ ars militaris 459
chaldęorum aſtrologia 58
chaldæi quales 57
eorū doctrinę, philoſophia fol. 52
charmuta portus 85
charondas Legislator 278
charondę mors 282
chelonophagi 76
cherroneſus inſula 155
chio ſeditione infeſtatur 354
chryſes ſacerdos 174
chryſes filiam Agamemnoni reddit 182
cryſtallus lapis qui 66
chryſopolim cōdunt Athenienſes 353
chryſes filiā repoſcit à Græcis 177
cibi calore ſolis cocti 80
cilla incautus à Demetrio opprimitur 651
cilla captus 651
cilices cur liberi 89
cimonis in Ciprum expeditio 274
cimonis athenienſis geſta fol. 256
circæum promontorium fol. 117
circes ars uenefica 117
circulus aureus mirus aſtrologicus 24
citherea inſula 212
ciuitatis ſtatum componendi ratio Athen. 387
claſſis Athen. diſcedentis ceremoniæ 315
clazemeniorum & Cumęorum diſſidium 413
clearchus Tyrannus 480
clearchus Spartanus in Byzantinos ſæuit. tum à Lacedæm: profligatur 393
clearchū ſibi Cyrus Perſa conciliat 393
cleopompus Athenienſiū dux 293
cleopatræ proci 673
cleombrotus occumbit 469
cleopatrę mors 673
clitus ab Antigonianis naturali prælio uictus interit fol. 610
clitus Macedo Athen: prælio uincit 588
clytemneſtra 169
clytemneſtræ & Aegiſti mors 205
columba ubi adoretur 53
colchorum gentis origo 26
columnæ Herculis 106
cōcio Dionyſij ad Syracuſanos de bello Carth. inferēdo 412
coniugalis lex 282
conō Athenienſium mœnia reficit 431
conflictus magnus 53
coos inſula 162
conſiliarij quatuor Demetrij 642
conſuetudinis prauæ actio fol. 279
contentio de pace 200
conuiuium Heroicum 622
corcyra 119
corcyrenſis ſeditio 344
corcyræorū de Corinthijs uictoria 247
corinthi ſeditio 432
corinthū oppugnant Bœotij 474
corinthiorum ager depopulatur caſſander 639
coron ciuitas 173
corſica inſula eius urbes mores 159
crateres in Palicis Siciliæ qd fol. 270
craterus & Antipater cum Aetolis componunt 592
cræſus rex 327
creta à feris liberata 106
cretæ ciuitates 161
cretæ deſcriptio 156
cretenſibus immixtæ nationes 162
crocodili conſideratio 17
crotoniatę Elorim Syracuſanum ducem eligunt 438
crocuta animal 81
cteſias Cnidius medicus & hiſtoricus 59
cteſicles Corcyreis ſubuenit 465
culices in ortu canis 77
curetes iouis filij 93
currus apparatus qualis 503
cyaxares rex Medorum 59
cyane fons 136
cybeles 91
cyca planta oleaginea 17
cyclades inſulæ 163
cygni prælium & mors fol. 173
cylla ciuitas 173
cimbri. Cimmerij 145
cynamolgi homines 79
cynocephali 80
cynomeſſa quid 203
cyprium bellum 504

cyrene

Universidad de Deusto
Biblioteca

cyrene regio 87
cyrenæos Thimbro subigit fol. 589
cyrenæi à Ptolemæo deficiunt 646
cyrus crucí affixus 63
cyrus fratrem uulnerat 400
cyrus quomodò imperator factus ex priuato 327
cyrus Darij filius cõtra Athenienses 357
cyri apparatus aduersus fratrem suum Artaxerxem fol. 397
cyri mors 401

D

DAmnati ad fodinas 73
damaraet corona auri à carthag. donati 238
damophilus miserè truncatur 706
damidis industria aduersus Elephantes 609
daphnis 133
daphne Sibylla 127
dardanus & sui 130
dardanus 150
dares phrygius 223
darius ad prelium aduersus Alex: se iterum parat 551
darius pace non obtenta uires reparat 544
darius persarum rex 530
darius Aegypti rex 43
darij regis obitus 381
darij fuga 543
darij mors 559
deabus attributa 159
debæ Arabes 85
deditis parcendum 329
defectio seruorum in sicilia fol. 709
defectores sternuntur 709
deianiræ mors 114
deiphobi mors 202
dei uindicta in quos parata stet 326
delitiæ deorum gentilium fol. 115
delta insula Nili 17
delphici sacrilegi puniti 231
delphica pecunia 511
demetrius Nabatæos inuadit 652
demetrius Rhodium obsidet 691
demetrius Poliorcetes appellatus 694
demetrij aciei instructio fol. 647
demetrij fuga 648
demosthenes Pylum adoritur 301
demosthenes lacedæmoniorum agros uastat 301
demosthenis timor 529
democriti philosophi mors fol. 392
dinocrates & Philonides à Pasiphilo oprimuntur fol 655
deos in primis colendos probitate 283
deorum æthnicorum fauor fol. 151
deorum genus unde 90
deus uiuens qui dictus ab Aegyptijs 43
derceta Dea 46
dexippus Laced. suppetias uenit Acragant. 367
diagoras Atheus Athenis profugit 317
diana Græcis infesta cum peste 169
dij Aegyptijs quales 72
dij hominibus utiliores 148
dij ex dijs geniti 8
dijs supplicia Carthag. 367
dictys cretensis 164
diluuij damna 162
dioclis legislatoris laus & mors 336
diocles à Syracusijs fugatur fol. 360
dioclis oratio contra Athenienses captiuos 325
diodori institutum in sua historia 99
diodori operis laus 2
diodorus quos in historia cretensium secutus fuerit fol. 162
diomedæa uirgo 174
diomedis Thracis equi 105
dion syracusanus 489
dion Syracusas liberat à Tyranride 490
dionysius 94
dionysius aduersus Carthaginenses quærit occasionẽ belli 451
dionysius arma Syracusis adimit. se munit 392
dionysius Gelois fert auxilium 382
dionysius Syracusanus tyrãnidem affectat 371
dionysius arma fabricat ad bellum Carthaginensibus inferendum 410
dionysius urbes carthag. infestat 414
dionysius Limnestum Tyrannum opprimit. ciuitates sibi subijcit 452
dionysius pænos ad cabala fundit 452
dionysius cum Illyrijs societatem init 451
dionysius Magonẽ uincit. Rheginos aggreditur 433
dionysius portas urbis Syracusij comburit 385
dionysius clam talenta trecenta à Carthag. accipit fol. 427
dionysius Carthaginẽsibus bellum infert 476
dionysius ob despectata sua carmina sæuit in amicos fol. 448
dionysius in Phytonẽ Rheginorum ducem sęuit 443
dionysius quadrigas & cantores mittit ad Græcos ludos 440
dionysius ex Locris uxorẽ ducit 412
dionysius uires suas reparat fol. 421
dionysius cũ Carthaginensibus pacem facit 453
dionysius bellum Carthag. indicit. copias educit 415

dionysius finitimos sibi subijcere tentat 394
dionysius Rheginis bellum infert 437
dionysius captos Italos liberaliter dimittit 430
dionysius cum Magone pacem facit 435
dionysius poeticæ dat operam 448
dionysius Syracusas & tyrãnidem suam firmat 389
dionysius Agyllẽse tẽplum depeculatur 451
dionysij expeditio in Italiã, fol. 438
dionysij deliberatio in seditione 390
dionysij animus in melius mutatus 412
dionysij oratio ficta ad populum 373
imperator creatus tyrannus fit ibidem
dionysij Syracusani astutiæ fol. 374
dionysij copia contra Carthaginenses 419
dionysij Syracusani miseria fol. 886
dionysij assentatores 441
dionysij tyranni mors 476
dioscorides cõstitutus classis præfectus 641
dissidium inter Attilum & Docimum 617
dioxippi mors ab inuidia fol. 572
doctrinæ quando excolantur 273
dolus in Athenienses 325
dolonis exploratoris mors fol. 180
domitius Siculorum imperator 263
dona Herculis à dijs data fol. 105
dromada quot stadia emetitur in die 629
ducetius in Siciliam redit fol. 276
ducetius Siculorum dux fol. 270
ducetius Siculorum rex fol. 265
ducetij casus 272
ducis militum officium 267
ducum discordia Persarum fol. 463
ducum Athenienſium in bello sententiæ contrariæ 320
duces ab Antigono missi quid egerint 638
ducis Eumenianorum casus 630
duellum Coragi & Dioxippi 571
duodecim duces Aegypti fol. 31
dux argento Clypeatorum missus ad agmen hostium 630
dux classis Persicæ in pugnando perit 234
dux Menętius 679

E

EBrietatis effectus 101
Elanites sinus 84
electrum ubi 142
elephantes ficti 52
elephantes Indici 60
elephantorum captura 78
elephantorum inconsuetа esca 633
elephantorum coitus, nutritio, ætas 62
elij cum Lacedæmonijs cõponunt 407
elijs bellum inferunt Lacedæmonij 396
elogium Palladis 232
eloquentiæ laus 4
eloris imprudens occiditur fol. 439
epaminundę mors & laudes 483
epaminundas dux electus Boetios liberat 475
epaminundas Mantineam opprimere conatur 481
epaminundæ Thebani laus fol. 461
epaminundas Spartam oppugnat 473
epaminundas in Peloponesum irrumpit 474
epaminũdas Thebanis persuadet maris imperiũ 478
epidamnij tumultuantur fol. 287
ephialtes seditiosus Athen. dux 265
ephorus Cumanus & Diyllus Athen. historici 519
ephorus Cymæus historicus 99
epilogus partis primæ libri primi 21
epitaphia bellica 242
epitimæus 135
equus Troianus 201
equites hastati 647
ergamenes Aethiopũ rex sapiens 71
erginus Myniarũ rex 103
erij montes Ciciliæ 134
eruditi uiri 477
euagoras Salaminus 436
euagoras cum Persa pacẽ facit 449
euagoras uir & fortitudine & mirandus 632
eudami interitus 631
euphrates fluuius 50
euphron Sicyonius Tyrannidem occupat 475
eumenes 593
eumenis copiæ 630
eumenes uictoria potitus fol. 594
eumenes Asiæ imperator constituitur 604
eumelus imperio potitur fol. 667
eumenis fortuna 602
eumenis modestia 605
eumenis proditores pœnas dant 633
eumenis adhortatio 629
eumenis aciei instructio fol. 624
eumeni mors inopinata fol. 668
eunus rex creatur 706
euripidis opinio 6
euristei iniquitas in filios Herculis 122
euristei mors 123

Universidad de Deusto
Biblioteca

eurybiades Spartanus 230
eurypilus ad Troianos uenit 195
euripili mors 196
exercitus Dionysij 411
exercitus magni 47
expugnationum instrumẽta 286
exilium pro morte ubi nõ liceat 71

F

FAbiorum trecentorum mors 252
fabula de amore uirginis et leonis 623
facis cœlestis portentum Spartanis 467
facinora quæ immortalia 3
facta uerbis præferenda 335
factum audacissimum 229
fallacia Themistoclis in Persas 234
fames in Persarũ exercitu in Cypro 446
fames Rheginorum 441
fata accusat Priamus 191
fatale donum Troianis 201
fati lex ineuitabilis 155
fatorũ uis insuperabilis 105
ferẽte urbis Apuliæ à Romanis expugnatio 640
feretri Alexãdri descriptio fol. 592
ferri præparatio 145
fertilitas mira ubi 560
fertilitas agri urbis magnæ fol. 661
fertilitatis causa 60
filia Antiochi admodũ uersuta 704
filiorum exploratio 69
flumina exhausta ab exercitu Xerxis 226
fluminum cõgelatio 80
fluuij Galliæ 113
fluuius Stibætes 560
forgarita rex 174
furtuna in rebus desperatis quid possit 687
fortunæ uis 327
fortunæ insolentia 331
fortunę mutabilitas 605
fortunæ uicissitudo 427
fortunæ uel tempori quæ attributa 328
fortunatæ insulæ 162
frigoris uis 80
frumentum ubi primo ortum 135
frumenti inuentio 158
fundarum usus ubi 140
funeralis lex Syracusana fol. 245
furius Gallos profligat fol. 434
futura ubi dignoscantur fol. 206

G

GAdira urbs 141
gallia, Galatia 143
galli & Hispani missi Lacedæm. auxilio 475
galli in Capitolium ascendentes deterrebantur 444
galli Tyrrhenorũ sedes occupant 443
gallorum sacrificium 145
gallorum forma & mores fol. 143
gallorum pugna 144
gallorum crudelis mos 443
gallogræci 145
gamarga mediæ 626
gandari populi 61
ganges fluuius 61
ganymedes 131
garindei populi 84
gaulus insula 139
gela ciuitas recipit Acragãtinos 369
gelo à Carthaginẽsibus obsessa 382
gelo 259
gelo Carthaginẽses fundit fol. 235
gelonis de Carthaginensibus uictoria, lausq; 236
gelonis modestia 238
gelonis comitia 239
gelonis liberalitas 237
gelonis testamentũ & mors locus 245
gelliæ Siculi mors 370
gemmarum copia ubi 89
genitalia honore immortali celebrata 101
gigantes Cumæi uicti ab Hercule 107
gigantes sublati 158
gigantes qui 13
glauci prædictiones 118
glaucopis pallas cur 8
glebæ fusiles ut metalla 65
gloriæ nomen 237
gorgias orator 297
gorgium 693
gorgonidæ gentes 89
gorgonum gens 88
gramen hominib. cibus 21
gratiæ retributio apud Aegyptios 41
grẹcia tumultuatur 465
græcia unde diues 273
græcię aliquod ciuitates ad uersus Lacedęm. 430
græciæ diluuium 154
græci aduersum Macedon. qui 586
græcos rebelles Pitho subigit 584
græci Italiæ aduersus Dionysiũ conspirant 433
græci pacem faciunt 483
græci quidã deficiunt à Macedonibus 584
græciæ ciuitates cum Macedonibus pacem faciunt fol. 588
græci authore Artaxerxe pacem inter se faciũt 461
græci sęuiunt in inquilinos Pœnos 413
græci Artaxerxi dedere se recusant 401
græci mutato Rerum statu, seditionib. laborãt 462
græci à Persis inuitati ad eorum fœdus 240
græcorum cupiditas 18
græcorũ de relictẽdo Persis cõiuratio & iuramẽtũ 240
græcorum cum Mysis prælium in portu 170
grẹcorum altera ad Troianos legatio 175
græcorum à Troia discessio 204
græcorum uaga & incerta ta dõctrina 58

græco-

græcorum inuicem inuidia fol. 174
græcorum militum solertia 228
græcorũ in Troianos finitimos incursatio 173
græcorum contra Xerxem defensionis apparatus fol. 225
græcorum reditus 204
græcorum ad Achillem legatio 182
græcorum ducum numerus 214
græcorum Xerxi qui adhæserint 225
græcorum belli causa 79
græcorum in Asia defectio à Persis 244
græcorum classis 118
græcorum rapinæ 177
græcorũ cum Troianis pugna 173
græcorum militum cõciliũ in summo periculo 228
græcorum mores 219
græcorum reditus 403
niue & gelu infestantur fol. ibid.
græcorum ad Troiã appulsio 216
græcorum cum Xerxianis pugnæ nauales 231
græcorum ducum descriptio personarum 213
græcorum mos 227
grynæum 127
gylippus ob furtum aufugit 381
gymnetæ Aethiopes 77

H

HAlicarnassum urbs 537
hammonis urbes 549
templum 550
Hannibal peste moritur 367
hannibal Carthaginensium dux 341
hannibal Himeram oppugnat 351
hannibal Selinuntios obsidet 348
hannibal à Sicilia cum preda recedit 353
harmata urbs 573
harmostæ quid græcis 301
harpalus delicijs indulget fol. 576
harpali mors 576
hecates immanitas 117
hecatæus historicus 23
hector Achillem fugit 185
hecatompylon ciuitas 560
hectoris uires, uulnus 216
hector Priami 211
hectoris filij 204
hectoris mors 188
hecuba lapidatur 203
hecuba insidiatur Achilli fol. 220
hecuba qualis 213
hederæ herbæ inuentor 10
heleni uaticinium 211
hellespontí nomen 117
helenæ delineatio 213
helenæ raptus 125
helenam Deiphobus in matrimonium ducit 197
helenę ululatus 221
helenæ origo & sermo 166
helenus 185
heliadum peritia 154
heliopolis deus 28
helicæ simulachra 466
heraclea urbs 108
heraclienſis seditio 408
herbæ soporiferæ 68
herculis facta 89
herculis labores unde 3
herculis uera historia 121
herculis cum eryce certamen 108
herculis ad inferos descensus 109
hercules qualis 9
herculis prudentia 105
herodoti historia 244
hermaphroditus 101
hermias historicus 461
hermocrates occiditur 340
hermocrates occisorum ossa Syracusas mittit 360
hermocrates instaurata Selinunte, Carthaginẽses in Sicilia infestat 353
heroica sacrificia 593
heroica fortitudo 707
heroum qui sapientissimus fol. 3
hesione regis filia 116
hesione uirgo 210
hierapolis ciuitas 174
hiero Cumanis fert auxiliũ fol. 211
hiero Syracusanus 245
hiero rex moritur 259
hieronymus Cardianus historiographus 631
himilco Syracusanorum cõmeatum intercipit 369
himeram expugnat Hannibal & omnes necat 352
himerenses iugulati 250
himilco Syracusanorum naues corrumpit 414
hyppolitus 125
hippocentauri unde 129
hippocratis ducis mors 355
hippopotamus 17
hispaniæ metalla 147
historici officium 486
historiorum Græcorum expensio 340
historicorũ uarij scopi 4
historici taxati 18
historico loca noscenda 4
historicis cur aliquãdo nõ credatur 102
historicum quid deceat fol. 135
historia omnibus prẹlata 4
historiæ dissensio 116
historiæ prima solertia 300
historiæ credendum 79. & fol. 80
historiæ reginæ Lamiæ 674
historiæ Diodori diuisio & principium 5
historiæ natura 658
historiæ utilitas & uera cõmendatio 3
homerus insanus 209
homeri magister 96
homines sine potu 75
homines primi qui 69
homines rufi sacrificati fol. 40
homines astorgi 75
homeri ad Aegyptios profectio 8

homines

Universidad de Deusto
Biblioteca

homines ubi progeniti 7
homines in abundantia sobrij 69
hominum cœtus primi 6
hominum gradus 14
hominum genus nouũ 68
hominum uoces quãdo discretæ 6
hominum origo, & prima uictus ratio 6
humanum ingenium 174
hylophagi 77
hyperion 157
hyperborei populi 64
hyphasis fluuius 568

I

IAmboli peregrinatio 69
Iapiges belli uictores 252
iason Tyrannus 470
iasonis historia 115
iasonis mors 121
iberiæ metalla 146
ibos recipit Alex. 569
icari obitus 131
iceta Syracusij dominus 515
ichneumon animal Aegypti 40
ichneumon animal 17
ichthiophagorum habitatio 75
ichthiophagi 74
idea insula 93
ideus ad Achillẽ à Priamo legatus 194
idei dactili 156
idomenei mors 206
ignis cœli sacer 91
ilij portæ 211
inachus Argiuorũ rex 155
inaro rex Aegypti 261
incantatores ubi 153
indiæ fertilitas 60
indomitus & ferus quis habendus 283
Indorũ uetus lex qualis 626
indorum gentes, mores 61
indorum mos 94
imitandos mites 328
imperatores duo Græci relegati & occisi 237
imperatoria ars 610
imperator ignauia taxatur fol. 710
imperij securitas ut paretur 54
insidiæ fratris in fratrem Aegypti regem 27
inducię belli 194
inducię Thebanorum cum Lacedæmonijs 469
inducię Troianorũ & Græcorum 182
insimulare absentes 165
insularum optima 135
insulę fœlices 86
insulæ mirabilis descriptio fol. 69
iolai sacra 109
iouis ceremoniæ 150
iouis Triphylij tẽplum 149
iouis studium 93
iouis filiæ 159
iphicratis laus 465
iphicli mors 111
iphigenia uirgo immolari prohibita 169
isaurorum urbs à Perdicca obsidetur 591
isaurenses seipsos concremant 591
ischolæ Spartani facinus heroicum 472
isidis gesta 11 2
isidis columna 14
isis quid designet legifera 7 9
isis medica dea 13
istmos muro clauditur 233
iter ex Syria in Græciã descriptum 404
indorum circumcisio 14
iudicia quæ peruertant 35
iudicium uerorum imago fol. 24
iudicium de Teribazo 450
iudicum malorum pœna fol. 450
Iulius cæsar 5
iupiter 58
iupiter spiritus 8
iupiter binus 93
iupiter cur zena & pater dictus 159
ius p uim extorquere quando liceat 175
ius gentium 330
iusiurandum Græcorum in Troianos 168
ixionis crudelitas 128
mors 129

L

LAbyrinthi duo 29
labyrintus 131
lacedæmonij statum pauco rum per urbes constituunt 391
lacedæmonij cadmiam inuadunt. Thebas sibi subdũt fol. 454
lacedæmonij Atheniẽsibus infesti 245
lacedæmonij Tisapherni bellum inferunt 407
lacedæmonij Ilotas dolo necant 305
lacedæmonij bellum in Athenienses parant 292
lacedæmoniorũ Athenienſiumq; socij 292
lacedæmonij Olynthios sibi subijciunt 454
lacedæmonij fœdifragi 453
lacedæmonij Gylippum auxilio Syracusiis mittunt fol. 517
lacedæmonij cum Persis pacem componunt 441
lacedæmonij aduersus Persas se instruunt 458
lacedæmonij bellũ inferre Athenienſibus tentant 251
lacedæmonij Pylum opp. capere nituntur 302
lacedæmoniorum uitupera tio ob amissum regnum fol. 445
lacedæmoniorum uis belli ca 246
lacedæmonios prælio uincunt Olynthij 454
lacedæmoniorũ sæuitia 389
lacedæm. destituunt urbes aliquot 456
lacedæmoniorum & Athenienſium tractatio de pace 307
lacedæmoniorum inuidia in Athenas 252
lacedæmoniorũ clades 469
lacedæ-

Jasius sive Jasion 151 a b

lacedæmoniorum reges inter se dissident 453
laconicã quadripartito inuadunt hostes 472
lacrinus fur 109
lacus auernus 108
laius Thebarum rex 125
laomedon rex 210
laomedontis mors 210
lapidum Arabicorũ laus 66
lapithæ 128
lapitæ cæsi 114
latitudo Tigris fluuij quanta 620
legatorum Agathoclis missio 688
legati ad Priamum 215
legati à Græcis Troiã missi ob Helenam 165
legum moderatio 281
leges quæ optimæ 42
leges Charondæ 278
leges Zaleuci 283
leges Dioclis quales 337
leges de commercijs 38
lemnos insula 176
leonidæ animus 228
leo cum rege pugnans 24
leonidas castra Xerxis cum paucis inuadit 229
leontini ab Athenienſibus auxilium petunt 297
leoſtenes Lamiam obsidet fol. 586
leoſthenes occumbit 587
leonnatus à Græcis prælio occisus 587
leontini Syracusas commigrant 355
leptinis fuga 421
leptines factum pium 438
lernea hydra 103
lesbus insula 162
lesbij ab Athenienſibus deficiunt 298
letanum urbs conditur 389
liberos publico ære instituendos tradi 279
libertatis proditores qui Græci 225
libris trib. primis quid comprehensum sit 99
libri ex Philyra 164
libya à feris beluis purgatur 106
libiorum genera uita, mores 87
ligures laborioſiſſimi 107
lipara insula urbs 138
liparę dux probus 434
lissa ciuitas in Adria 451
literarum laudes 279
literarum inuentor 154
locrenses prælio uincit Phi lomelus 498
locrorum naufragium fol. 204
locorum intercapedo 80
locus de Dijs 715
locus sceleratus unde appellatus 656
locustarum captura 78
lotos arbor 17
lunæ nimia obseruatio Athenienſibus nocuit 521
luna in hyperboreis 64
lunæ cur cornua dentur fol. 71
lusitanorum mores 146
lycophron Tyrannus 501
lycopolis urbs 40
lygustica regio 107
lysander regnum affectat fol. 393
lysander dux Lacedęmon. contra Athen. 357
lysandri de Athenienſibus uictoria natalis 381
lysius Rhetor 441
lyrnesus captus 174

M

MAchaon qualis 214
Macarius quis 162
macedonum rex Perdiccas contra Athenienses 288
macedones fame laborant fol. 474
macedoniæ status 601
macedones Olympiadẽ capitis damnant 634
macedones uirtute excellentes 594
macedones uirtute admirabiles 598
macedonicum agmen 594
macæ populi 87
magonis in Siciliam expeditio 434
mæandrini 173
mantineenses Lacedæmonibus se dedunt 450
maranæi populi 84
mardos subigit Alexander fol. 561
mare album 86
maris aqua dulcis 69
marij mors 714
marmares populi ab Alexãdro oppugnati. 539
maronea ciuitas 2
marsicum bellum 713
martis inuenta 160
martis filia 63
massiniſſe durities 704
manſuetudinis laus 327
massiniſſa Africæ rex 704
medeæ crudelitas multiplex 121
medeæ dolus in Peliam & uenena 119
medeæ historia 117
medicamentum Nessi 113
medicinæ tutores & inuentores 129
medicinæ inuentrix 13
medicinæ antiquitas 13
medicos esse necessarios fol. 280
medi in Græcos 227
medorum imperium cur deletum 327
mediterranea regio 83
medorum Reges 59
megarenses ab Athenienſibus deficiunt 275
melita insula 139
melampus diuinator 118
meleager 113
mel agreste 651
memphis urbs 24
memnon ad Troiam 54
memnonis mors 540
mena inde Luna 91
menetius sacra Herculi instituit 114
mentor Persa Aegypti urbibus potitur 508

Universidad de Deusto
Biblioteca

menda urbs capitur 307
menides rex Aegypti 29
mercenarij 624
mercurius eiusq; inuenta cur Hermes 9
merdeus imperator 152
meridionales cur primi 69
merion qualis 214
meroes ciuitas 16
meroē insulæ mores 71
messana potiuntur cito Carthaginenses & prorsus diruunt eam 419
messana urbs Ciciliæ 134
messenij migrant 407
metallorum fecturæ 147
metallorum loca feracia fol. 73
metorensis ciuitas 175
micythus Rhegius 259
mileti optimates occidūtur fol. 379
militaris astutia 234
militaris lex 281
milites à rege descisentes fol. 31
militum Græcorum desperatio 235
milo crotoniata 277
mindarus Cyzicum capit fol. 345
mindarus interficitur 346
minerua Dea 95
minotaurus 131
minotaurus 124
mirabilia ex animalibus fol. 79
miraculum Dianæ 10
miserabilia carmina Dionysij 448
mitriphoros Bacchus 100
mytilenei male ab Athenie sibus tractati 334
mnasippus Lacedæmoniorum dux 465
mnemosyne 157
modus exercitationis equorum Eumenis 598
monumentum mirum 21
mons ida 510
mophis Sogdianorum rex Alexandro se dedit 506
mopsus Thrax 90
morborum curatio apud Aegyptios 37
mores Nabatæorum 651
mores in luctu Chartaginē sium 656
mortalitatis pronitas 279
mortalibus rebus non fidendum 459
mortalium societas 31
mortalium uita brætis 3
mors Regum Aethiopum fol. 71
mosyneorum gens 405
motyā urbem obsidet Dionysius 414
motyæam oppugnat Dionysius 415
eam expugnat 416
motyensium diuitiæ 417
muliebre ingenium 204
mulieres ubi cōmunes 68
fol. 74
mulieres robustiæ 59
mulierum labijs circulus ęneus positus 71
mundi origo 5
mundi corporis partes 8
mundi bona non pura, & mala non inutilia 273
muri Athenis reficiuntur fol. 245
murium siluestriū ubi copia 79
mures ex Nilo geniti 6
murus Dionysij minus 397
murarum origo, nomina & numerus 101
musæ nouem 10
mustica explosa 37
mycænarum eiectio 258
mycerinus Aegypti rex 30
myrina regina 88
myronidis uictoria de Bœotijs 267
myrrhæ arbor 149
myris Aegypti rex 25
myxaria mala 17

N

Nabatæi populi 651
nabatęorum mores 51
nabatæi amantes libertatis fol. 651
narratio rerum gestarum in Europa 639
nasamones Libij 87
nationum leges quomodo datæ 42
natiuitas Agathoclis 612
naturam cōtraria ferre quorum nescitur causa 20
naturę uniuersitatis corpus quo alatur 7
natura propriū habet quoddam amatorium circa benemeritos 600
naufragium Persarum 230
naualis pugna Græcorum in Ionia 242
nauale prælium 642
naualis belli ratio 230
naualis uictoria Cimonis de Persis 256
nauigare bis quid 280
nauigatio periculosa 83
nauis Argo 115
naues quadriremes 639
nauium Græcorum numerus 214
nauigia ex arundinibus 52
nauis Charontis 44
nauis ex Cedro mira 27
naxus insula 152
nectanebos patrem regem Aegypti obsidet 485
necessitas rerum magistra 6
neogenes tyrannus à Therippide Lacedæmonio expugnatur 458
neoptolemi inuidia erga Eumenem 593
neoptolemi reditus 202
neoptolemi mors 208
neptunium 83
neptunus 158
nestoris genitores 128
nestoris eloquentia 169
nessus centaurus 115
niciæ oratio contra belli inconsulti studium 313
niciæ gesta aduersus Lacedemonios 304
nicias milites cohortatur fol. 322
nicias

nicias ab Atheniēsibus sub sidia petit 318
niciæ captiui laus 331
nileus rex 29
nili bestiæ 17
nili fœcunditas magna 7
nili origo 18
nili ostia septem 16
nili nomina 10
nili descriptio 16
fertilitas 18
nili aquæ dulcedo 20
nili inundationis causa 18.
fol. 19
nini sepulchrum 48
nini exercitus incredibilis fol. 47
ninum urbs 46
ninus Assyriorum rex 45
ninyas Babyloniæ rex, eius uita, artes 45
niobs 130
niuis nocumenta 403
noctis profugium 103
nominum similitudinem errores parere 122
nora castellum 598
nouercā liberis superinducere malum 280
nuptiæ inhonestæ 140
nuncius Amilcaris interceptus 236
nyseus Bacchus 13

O

OBsidionis pericula 176
Oceani insulæ 141
oceani humiditas 8
oceani ac Thetidis filij 119
oceani insulæ meridionales fol. 148
œnidrus rex 204
œnomaus 130
œnone mors 197
odessum ubi sita 702
odij incommoda 329
odorum copia ubi 85
odorum uoluptas ubi 85
olympias sæuit in Euridicem & Philippum 616
olympiades mater Alexandri 601
olympiadis mors 634
olympicorum ludorum ordo 120
olympium templum Siciliæ 364
olympus Triphylij 149
omphalæ seruus Hercules fol. 111
omphalus ora 158
onomarchi mors 501
operum structura mirabilis Syracusij 411
ophellę exercitus à Serpentibus læsus 675
ophellæ ad Agathoclem expeditio 674
ophellæ mors 675
ophiades insula 82
opus audientibus utile 4
oracula Cumeli & Satyri mortem præsignificantia fol. 668
oraculi crudele responsum fol. 116
oraculi fabulæ 458
oratio Vlyssis 176
oratio Gylippi Laconis pro necandis captiuis Athenienſibus 332
oratio Lampi 203
orationes in historia quæ laudanda 658
oratio Endij Laconis ad Athen. pro pace 347
oratorum nequitia & pœna 378
orbes quatuor celebrantiū festum repleti 622
orbis siccitas 14
oreſtes Athenas nauigat fol. 205
oreſtes de nece matris causam dicit 205
oritarum funera mira fol. 574
orontes Artaxerxi prodit defectores 484
oropi seditio 395
oropios Thebani subigunt fol. 396
orontes mons 51
orphei origo & gesta 109
orphei uota in mari 116. & fol. 118
orphanorum lex 280
orpheus & eius acta 12
orus rex Aegypti 89
orus Apollo quis 13
oryon 134
ossa piscium uesca 74
osiridis nomina 33
osiridis columna 14
osiridis declaratio 7
osiridis mors 2
ostenta Tyri cladē antegressa 545
ostendes insula 138
osymandias Aegypti rex fol. 25
oues sine lana 71

P

PAcem mali causa esse fol. 290
pacis conditiones ab Athenienſibus acceptæ 381
pacis conditio cum Cassandro 611
Pagi fortunati in Hyrcania fol. 560
palamedes imperium affectat 218
palamedis ad Priamum legatio 165
palamedis seditio & industria belli 216
palamedis mors 219
palinuri seminis usus 149
palus attrahens 50
pallas quæ & unde 8
palladis sepulchrum 290
palladium ex Troia exportatur 201
palladis prauidæ templum fol. 232
pallenam Arcades expugnant 474
psammiticus Aegypti rex Tamum supplice necat fol. 407
pan & eius ciuitas 10
panara urbs 149
panchæi populi 149
panchaiæ urbes & mores fol. 150
pandora 91

Universidad de Deusto
Biblioteca

pandari mors 184
panormitani oppugnati fol. 353
panis ex piscibus 74
panthasilea à Græcis prælio occisa 192
panthasilea regina 64
panthasilea 188
panthi prædictio 211
pãthasileæ prælium & mors fol. 221
paridis iudicium 211
parij Pharum incolentes 451
parsodes Persa dux 59
partus qui monstra 101
patriæ amor 80
patrocli et Sarpedonis duellum 186
pausanias regi Persarum occultè fauet 248
pausanias contra Thebas castra mouet 242
pausanias cum classe à Lacedæmonijs emittitur liberatum Græcos 247
pausaniæ mors 248
pax à Græcis cum Telephoinita 171
pax cũ Carthaginen. à Gelone 238
pecunia Aegypti 23
pecunia curiæ 693
periculi alati 73
pedasus urbs 174
peliæ regis mors 110
pelopidæ mors & Laudes fol. 479
peloponnesiaci belli causa fol. 290
peltarum usus 465
pelusio potiuntur Persæ 50
periarchus Lacedæm. occũbit prælio 411
perdiccas crudelis 595
perdiccas totum imperium affectat 591
perdiccas à suis militibus occisus 590
perdiccas Capadociæ moderatorum profligat fol. 588
perdiccas uiuus captus fol. 537
periclis in Peloponnesum expeditio 268.270
pericles Athenienſibus bellum suadet aduersus Lacedæmonios 291
periculum ex cetis 83
pericles abdicatus & restitutus 294
perinthus ciuitas 519
periclus captus 640
persarum mulierum mos & clades 543
perseæ arbores 17
persarum ruina 543
persarum mos 254
perses in carcerem coniectus 703
persæ Aegyptum inuadũt fol. 264
persæ ab Aegypto re infecta discedunt 463
persepolis ciuitas & in ea Thesauri 558
persæ milites 227
persei fabula 13
persis Macedonum regis mors 703
persia interrupta uallibus fol. 620
persicæ notæ 593
petis rex 14
perystilum stupendum 24
peste infestatur exercitus Carthaginensis 425
peste Athenienses infestãtur & causa 294
pestis apud Syracusas symptomata 426
pestis Carthaginensis absumit 385
petalismus quid 269
peuceſtis metus 629
peuceſtæ alacritas 622
phaetontis fabula 142
phalanges 624
phalaridis taurus 686
phalangis Macedonicæ author Philippus 487
phayllus Phocensis bellum renouat, & eius mors 505
pharnabazi responsum 462
phœnicum in re nautica laus 233
phegeus rex Alexandro se dedit 568
phila prudentia excellens fol. 637
phidias sculptor 273
philippus cum suo comitatu captus 616
philippus Bizantium obsidet 519
philippus Perinthum oppugnat 518
philippus à Græcis dux eligitur aduersus Persas 525
philippus auro pugnat & blanditijs 510
philippus Athenienses prælio superat 524
philippus Amphipolim subigit 490
philippus quo pacto Macedoniæ regnum occupauit 487
philippus Olynthios subigit 509
philippus Illirios prælio uincit 488
philippi mors 526
philistus historicus Syracusanus 372
philoctetes sagittarius 184
philomeli gesta 497
philonis Athen. mors 510
philomeli mors 500
philosophi Alexandro persuadent ut Babylonem intret 578
philosophi Indorum 62
philoxeni de Dionisii poematis liberũ iudiciũ 448
phinei filij liberati 116
phryges expugnati 174
phylocteta à serpente morsus 174
phocarum insula 84
phocenses uincunt prælio Locrenses 311
phocensium clades 512
phocensis belli finis 512
phœnices quæstuosi 147
pholus centaurus 104

phorban

phorbantis uirtus 154
phormio Lacedæmonios uincit 295
pindarus poeta 239
piræum a Themistocle extruitur 246
piræum Cnemus occupare conatur 296
pisa urbs Pelopõnesi 130
pisces sacri ubi 136
piscium uenatio 76
pitho turbulentus 618
pitho illustrissimus 596
pithyusa insula 140
planetæ quales iuxta Chaldæos 58
plato in Dionysio accersitus & uenditus 448
plateas occupare conantur Lacedæmonij 292
plateenses obsessi 295
plateænses à Lacedæmonijs necantur 299
platæas euertunt Lacedæmonij 465
plebs inimica diuitibus fol. 372
plebs Athen. miseria 388
pleiades 92
plutonem habere, quid 160
podalirius & Machaon medici 167
podalirius qualis 214
poesis parua utilitas 4
poetæ quãti fiant apud Gallos 145
poetæ fabulosi 121
poetæ Dithyramborum 413
polisperchõtis fuga in Aetoliam 635
polisperchon regum tutor constituitur 600
polysperchon pigrè præfectum regno tum socijs 611
polybidas dux Lacedę. 454
polyclíti in Phamphiliã nauigatio 640
polycletus Historicus 365
polydorus lapidatur 177
polysperchon Herculem interficit 669
ponti gesta qualia 645
populi bilingues 305
portentum Apollinis 498
portenta Thebanum antegressa 532
portæ fauces Syriæ 379
posthumius dictator triumphat 203
potus ex hordeo quãdo & ubi cæperit 2
potus syluestris 79
potio ad luctum abolendũ fol. 44
prata siciliæ odoratissima 136
praxibulus Rector Athenis fol. 636
præconis Græci uox cũ stragemate 243
præda Troiana diuiditur fol. 202
prædicenti falsa quæ pœna apud Indos. 62
prælium nauale Dionysii cum Carthaginensibus fol. 420
prelium ad Issum Cilicię cũ Dario 543
prælium tertium Troianũ fol. 185
prælio naurali Lysander Athenienses fundit 380
prælium nauale 323
prelia frequentia inter Tro. & Græ. 216
prælium ad Thermopylas fol. 227
prælium nauale inter Lacedæm. Cum Thebanis ad Mantineam 481
prælia duo magna 452
prælĩũ Græcorũ & Troi. 180
prælium Sextum 196
prelium nauale et clades Euagorę cum Persis 447
prælium quartum Troi. 187
prælium Gylippi cũ Athenienſibus 317
prælium Cyri & Artaxerxis fratrum 400
prælij naualis inſtructio 678
præstigiatores 683
præterita omittenda 183
priamus suos conuocat ut Græcos puniat 211
priami filij 210
ædificia 211
priami uitia 197
priamus Achilli ob Hectorem supplex 189
priami oratio pathetica fol. 189
priami probitas 118
priapus Græcis deificatus fol. 40
priapi origo 101
principum munus 283
principum officium 327
principum status quomodo coalescant et stent 185
proborum lubrica 279
proci Penelopes 206
procrustæ immanitas 123
prodigia Athenienſium & Lacedæm. bellum nauale antegressa 375
prodigia Thebanis in prælio 468
proditio in Cappadocia 484
proditio Antenoris 158
profugi Syracusas autore Dionysio reuocati 372
prometheus desperatus 10
proserpina 135
eius raptus 136
protesilai mors 173
proteus Rex Aegypti 29
prytanis mors 667
ptolemæus philadelphus fol. 18
ptolæmeus Aegyptum obtinet 587
ptolemæi gesta 668.672
ptolemæus amicos ad uirtutem exercendam cohortatur 595
ptolemæi in Aegyptum expeditio 702
ptolemæus Rhodijs frumẽtũ mittit 696
ptolemæus deprehensos sub corona uendidit 646
ptolemæus Alexandrum honorat 593
ptolemæus Tyro potitus fol. 648

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

ptolemæus Græcos ambit fol. 638
ptolemæus Syriam ſibi ſubigit 598
ptolemæi cũ Demetrio prælium 648
ptolemæi gratus magnusq; animus acceptus populo fol. 593
ptolemæi in Aegitum reditus 61
pudendorum ſacra cur 40
puellarum nubilium lex fol. 282
pugna naualis 52
pugna Gelonis cum Charthag. 236
pugna ob rapinam 165
pugna inteſtina Græcorum fol. 265
pugna ad Chalcedonem 355
pugna cum Græcis-Antipatri 588
pugna naualis inter Syrac. & Athen. 318
pugna continua 217
pugna naualis omnium maxima inter Græcos 476
pugna in Leuctris Lacedæ. cum Theb. 469
pulchrius quid ſit 212
pugna Aegeſteorũ & Lilybeorum 269
puppis ſeptiremis 679
pylum obſident Lacedęmonij capiuntq; 354
pyramis maxima 29
pyramis pro ſepulchro 59
pyrænæi montes 146
pyrrha ciuitas 174
pyrrhus in Græcorum caſtra uenit 195
pyſiſtrati Atheniẽſis exemplum 374
pythagoræ ſententia de animabus 144
pythagoras Philoſophus fol. 277
pythiæ oraculum de morte Philippi 525

Q

QVinqueremus quando primũ inuentæ 42
quot annis opus hoc confectum ſit 4

R

RAdij deaurati 593
ragæ profectura ab infortunijs ſic dicta 630
reges primi in orbe qui 6
reges Cappadociæ 705
regia ſpes 656
regiorum & locorum quorundam propria 20
regis amici in Aethiopia fol. 71
regum Aegyptiorum mores 32
regna antiquitus ad quos deferentur 22
regni diuiſio poſt Alexandri mortem 582
regni conſeruandi ratio fol. 441
regnum quinque dierum fol. 53
remigandi peritiæ utilitas fol. 339
retia ex calamis 28
rhadamantus eiuſque filij fol 161
rhegini in obſidione fame uicti Dionyſio ſe dedunt fol. 441
rhegium urbs Siciliæ 134
rhegini Dionyſio bellum inferunt 409
rheæ partus 155
rhegini Dionyſio ſe dedunt fol. 437
rheſi mors 182
rhizophagi 76
rhinocera urbs 28
rhinoceros 80
rhodiæ terræ fatum 154
rhodus inſula 153
rhodiorum coloniæ 162
rhodi obſeſſio 691
rhodi tertiũ diluuium exiſtit 631
rhodiorum cum Demetrio pax 697
rhodij, Demetrij quamuis hoſtis honores tuẽtur 695
rhodij apud Romanos purgare ſe conantur 703
rhodij murum alterum ędificant 694
rhodij ſeditione laborant fol. 435
rhodij à Laced. deficiunt fol. 429
roma reædificatur 444
romani memores 434
romani à Veis fuſi 411
romani Tyrrhenos bello uincunt 672
romani ſamnites uincunt fol. 668
romani in Volſcos 244
romani Boios diripiunt fol. 438
romani Fidenates ulciſcuntur 312
romanorum bellum in Aequos 303
romanorum in Samnites uictoria 651
romanorum expeditio ad Pollitium 656
romanorum uictoria in Sãnites 698
romanorum bellum cum Samnitibus 640
roxanę & eius filij mors 655

S

SAba urbs, eius diuitię 86
Sabaccus rex 30
ſabæi Arabes 85
ſardanapalus obſeſſus, eius mors 56
ſacerdotes Aethyopum & Aegyptiorum & quis eorum ordo 70
ſacerdotes Bacchi 152
ſacra gleba Aegypti 28
ſacerdotum initiatio 40
ſacrilegio caſtigati Carthaginenſes 422
ſodon ciuitas deleta 506
ſagittarij Græcorum 184
ſalmideſſus Thracię 408
ſamothracibus uota 116
ſamothracia inſula 90
ſamothraciæ deſcriptio 150
ſardanapali uita, Epithaphium, pugna 55
ſardinia inſula 139
ſarpedon 161

Index.

ſarpedonis mors 186
ſarpedon Lycius 173
ſaturnus 93
ſaturnia loca quæ 93
ſatyrus occiditur 667
ſatyras Boſphori rex 434
ſatyri longicomi 10
ſæbaſis Bacchus 100
ſcala caua & æſtuoſa 622
ſceleratorum familiaritas fol. 280
ſcirites cohors 458
ſcithæ uicti 643
ſcribendi nouus modus fol. 68
ſcribendi ordo laudatus 135
ſcribendi modus qui prę ſtãtior 4
ſcriptorum antiquorum uſus 4
ſcriptorum aliquot cribratio 135
ſcriptoribus uenia quæ danda 370
ſcriptores priſci fabuloſi 18
ſculptores antiqui 45
ſcytarum rex 174
ſcyron homicida 123
ſcytarũ origo & ſucceſſus fabula 63
ſecundæ res ut ferendę 328
ſeditio militũ aduerſus Dionyſium tyrannum 590
ſeditio in caſtris Timoleontis 520
ſeditio et clades Argiua 470
ſegetis inuentio 8
ſeleucus Babyloniam recuperat 650
Seleuci ex Aegypto cum centum nauibus aduentus 637
ſeleuci in Babyloniam profectio 649
ſeleuci & Antigoni belli primordia 636
ſeleuci metu Antigoni in Aegyptum fuga 636
ſemidæ templum 155
ſemiramis uulneratur 53
ſemiramidis dictum 52
ſemiramidis oraculum Ammonis petit 51
ſemiramis 46. & 7
ſemiramidis laſciuia 51
ędificia ibidẽ
ſemiramidis in Indiam expeditio & copiæ 52
ſemiramidis finis 53
ſenectę conditio 195
ſeniorum cõſilia cur laudata 3
ſepulchra Aegypti 29
ſepultura in littore maris 69
ſepulturæ Aethiopum 51
ſepulturæ ritus apud Aegyptios 41
ſeptimius Romanus 164
ſerapis quis 13
ſerpentes rubicundi 86
ſerpentes miri 567
ſerpẽtes terræ colorem referentes 675
ſerpentes cum elephãtis pugnantes ubi 72
ſerpentes miri 81
ſerui ex bello captiui 238
ſerui Græci populi 258
ſerui rebelles 708
ſeruonia palus 15
ſeruorum mira defectio 710
ſeſoſtris Aegypti rex 25
ſibylla quid 127
ſicania 135
ſicani occiſi 108
ſicanorum ortus 137
ſicilia quomodo inſula facta 134
ſiciliæ ampla deſcriptio 115
ſiciliæ quando pax magna fol. 244
ſiculi unde 137
ſiculi à Dionyſio deficiunt fol. 419
ſiculi cum Carthaginenſibus pacem faciunt 385
ſiculorum conſpiratio 314
ſilenus rex 97
ſilenus pędagogus 100
ſillæ fluuij mirum 61
ſimias capiendi ars 567
ſimonides poeta 230
ſimulachrum Apollinis 45
ſinis crudelitas 123
ſinope urbs 405
ſinon proditor 202
ſinus Arabicus 82
ſitalces Macedonibus bellũ infert 297
ſmaragdi ortus 66
ſocrates audet pro amico fol. 388
ſocratis nex 408
ſol ubi miræ formæ 86
ſolis aqua ſalubris 149
ſolis defectio 660
ſolis filij duo crudeles 117
ſomniorum uis & ueritas fol. 208
ſophocles & Euripides poetæ 379
ſophita Alexandro ſe dedit fol. 168
ſpartiatarum exitus & laudatio 229
ſpeculatorum deluſio 417
ſpelunca Siciliæ 136
ſpes Eumenis 630
ſphingis ænigma 125
ſphodriades Lacedæm. Pirceum occupare fruſtra nititur 457
ſpurius Caſſius ut ſeditioſus perit 244
ſpurius Nemo in Aegypto fol. 24
ſtagnum in Aegypto mirũ fol. 25
ſtagnum Aſphaltites 65
ſtatuta miræ magnitudinis fol. 23
ſtatuis Athenis capita obtruncata 314
ſtannum Britanniæ 142
ſtaurobates rex Indorũ 51
ſtipendiarij 647
ſtola Semiramidis 47
ſtola Perſica 618
ſtupra Virginibus illata 615
ſtratagema in Syracuſios fol. 316
ſtratagema Cimonis in Perſas 256
ſtratagema Athen. 355
ſtratagema Gelonis 236
ſtratagema Leotychidę 243
ſtratagema Themiſtoclis fol. 233
ſtrongyle inſula 152

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtrophus in Aegiſtum 205
ſtruthiocamelus 66
ſtrutiophagi 78
ſtyli ratio diuerſa proſubiecto ſit 658
ſtymphalides aues 104
ſubterraneus ignis 271
ſuperſtitio mira apud Aegyptios 38
ſuperbiæ incommoda 327
ſupplices & calamitoſi qui habendi 333
ſupplices eſſe protegendos fol. 277
ſybaris urbs 271
ſycomori duplices 17
ſyllæ & marij ſeditio 714
ſyracuſanus populus 237
ſyracuſana ſeditio 262
ſyracuſę conuentus 371
ſyracuſani claſſem Carthaginenſium incendũt 426
ſyracuſani Lacedæmonios remunerantur 336
ſyracuſani libertatem uendicant 260
ſyracuſani à Carthaginenſibus pacem non impetrãt fol. 363
ſyracuſani Atheniẽſes fundunt 317
ſyracuſani Carthaginenſium naues aliquot capiunt fol. 422
ſyracuſani Dionem reuocant 495
ſyracuſanę triremes Carthaginenſes fundunt 364
ſyracuſani Carthaginenſiũ naues aliquot capiunt 423
ſyracuſani diſſidijs laborant fol. 494
ſyracuſani Athenienſium claſſem obſident 322
ſyracuſij contra Athenienſes 315
ſyracuſij peregrinos ſuos acie uincunt 263
ſyri unde dicti 129
ſyriæ ultimæ aues 67

T

TAchos ab Artaxerxe ueniã impetrat 485
tachus Aegypti regis apparatus bellicus 484
tantalus 130
tarentynorum & Iapygum bellum 251
taracina urbs 395
tauricæ regionis mos 117
tauropolium quid 64
taurus mons 642
taurus cretenſis 105
taurinus ſanguis 255
tauromenium ciuitas 420
taurus carniuorus 80
teij Græci quid iactent fol. 92
telamon portus 122
telamon Ilium capit 210
telegonus Vlyſſis filius 209
telephus 215
telephi natiuitas 112
telephi uulnus ſanatur 172
telephi regis prælium 170
telæ lineæ ubi optimæ 139
teleutias Spartanus 454
telys populi dux Sybaris fol. 276
temones 593
templum Thebarum 23
templa tria ignotis dijs ſacra 85
templum religione tutum fol. 156
tenebius Aſię locus 398
tenedos inſula 163
tenediorum ſtatuta 163
terra mater 8
terræ hiatus mirus 50
terræmotus Græciæ 301
terræmotus Spartæ 257
terræmotus & inundationes Pelopõneſi eiuſq; cauſa 465
teribatus in iudicio abſoluitur 450
teribazi in regẽ beneficia fol. 450
teſtudinum captura, uſus fol. 76
teuthras rex 215
thaleſtris fœmina 561
thamudæi Arabes 85
thaſios opprimit Thraciæ fol. 358
thebas euertit Alexand. 534
thebaidis agri mures 7
thebæ ab Alexãdro capiuntur 533
thebanorũ extrema & maxima clades 534
thebani Græcorũ duces 446
thebani pauci Lacedæmones multos uincunt 461
thebani contra Græcos 241
thebani cũ Lacedæmonijs fœdus ineunt 266
thebani in Lacedæmonios bellantur 458
thebani duces 7. & 125
thebanorum antiquitas & mira 24
thebanorum urbs ampla 22
themis 157
themiſtocles apud Perſas accuſatus 255
themiſtocles falsò accuſatus 253
themiſtocles ad Xerxẽ peruenit profugus 274
themiſtocles relegatus in 15 annos 358
themiſtoclis laus 246
themiſtoclis conſilium pro Athenienſibus 245
themiſtoclis fuga 254
themiſtoclis mors & laudes 255
theodoti & Perilai oppreſſio 639
theodoti ſaucij interitus 240
theonis emporium 10
theopompns ſcriptor 431
theopõpus Chius ſcriptor fol. 517
theramenes iuſtus à 30 Tyrannis occiditur 388
theribazus Cononem comprehendit 431
theros Himeræ præfectus fol. 235
theronis mors & laus 252
theandrus cæſus 170
theſſali Athenienſibus copias ſuas iungunt 586
theſei uita & geſta 123
thimbro Lacedæmon. in Aſiã profectus occidit 436

thim-

thimbronis aduerſa fortuna 589
thiona ideſt terra 93
thraces Abderitas inuadũt fol. 460
thracum Diex Sitalces fol. 296
thracum cædes propè Troiam 182
thramenes Athen. 338
thraſibulus occiditur 436
thraſidęi cum Hierone bellum 252
thrasybulus imperiũ ob inuſtitiam amittit 259
thraſybulus Phylam locum occupat 405
thucidydis hiſtoria 289
thuriorum contentio 289
thuris arbor 149
thuriæ urbis conditio 277
thuriorum bellum 437
tigris fluuius 50
tigris fluuius quãtum à Suſis diſtet 610 619
timæus hiſtoricus redargutus 370
timocles Piratarũ magiſter fol. 696
timoleontis Corinthij imperium 642
timoleon Syracuſarum res componit 517
timoleontis Corinthij in Siciliam expeditio 515
timoleõ fratrem occidit ob tyrannidem 514
timoleon icetæ tyranni caſtra opprimit 516
timoleon in Carthaginẽſes exercitum ducit 520
timoleon Siculis urbibus libertatem reſtituit 518
timoleõ Carthaginẽſes fundit 520
timoleontis obitus 525
timotheus occiſo Chabria ſuccedit 461
tintinnabulum aureum 593
tiſaphernes Perſa Græcorũ duces perfidè occidit 402
titani 90
titea urani filia 90
titus minutius alienæ famę amore captus 708
tlepolemus rex 155
tlepolemi mors 218
tolmides à Bœotijs occiſus fol. 275
tolmidæ Athenienſis expeditio in Laconicam 268
topazius lapis 82
torona urbs Græciæ 305
tormenti genus ab Agathocle excogitatum 686
troianorum deſperatio 194
trachinus Xerxi uiam mõſtrat contra Græcos 228
traiectus qua ex cauſa altior factus 595
transferendi lex 2
trapezon urbs 404
traſibuli Ath. expeditio 434
troglodytæ quales 79
troglodítæ 19
troia euertitur 202
troiani duces 215
troiæ euerſio 223
troianorum ad bellũ apparatus 172
troiani Græcos inuadũt 178
troili fortitudo 212
troili acris pugna 219
mors 220
troianarum copiarum duces 179
troiani belli perſonæ 213
troia ab Hercule capta 119
trophæa Græcorum qualia fol. 330
tribuni plebis Romæ decẽ creantur 284
trieterica ſacra 100
triginta Athenienſium Tyrannorum infamia 386
trinacria 135
triopas 155
tripes æneus 122
tritonia cur dicta 96
tumultus Pelopõneſi 503
tunetum à Carthagine deſicit cum alijs 428
turbæ in Peloponneſo 485
tutos concordia reddit 183
tydeus 126
tymbræus Apollo 184
tyndarides Syracuſis ſeditioſus 269
tyndaris urbs 428
tyrus ab Alexãdro capitur fol. 548
tyriorum acris urbis defenſio 547
tyriſtiades Cumanus Græcis amicus 228
tyrrheni laudati 148

V

VAcceorum natio 146
uchoreus rex Aegypti 24
uenus Erycina 144
ueneris uindicta 153
uẽtorum uis in Gallijs 143
uenatio Aethiopum 77
uellus aureum 117
uelerium promontorium fol. 142
ueritatem erumpere 386
ueſtes ex lanugine 69
uetuſtarum rerũ ſcriptores in multis labi 99
uictoria Lacedęmoniorum de Argiuis 311
uino qui abutantur 143
uini inuentio cur grata diluti & meri uſus 100
uini congelatio 80
uinum dilui quando cœpit fol. 100
uirgo innocens Romæ à patre necata 284
uiri nauales 637
uiri Athenis clari 273
uiriattus Vitellium Romanorum ducem profligauit 705
uiriatti robur 705
uirtutem perpendendi ratio 229
uirtutem, pecunia pluris faciendam 1
uirtutis documentum 328
uita quibus obnoxia 329
uitæ inſtitutio pulchra 3
uitæ finis miſer 78
uitis an ſponte nata 93
uitia dominantibus quã cauenda ſint 326

uitrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

uitrum Aethiopiæ 51
uiuendi finis quid 326
uiuẽdi terminus coactus 69
ulyſſis aſtutia 169
ulyſſis & Aiacis lis 203
ulyſſis oberrationes 206
ulyſſis ad Troianos oratio fol. 175
ulyſſis conteſtatio 166
ulyſſis fuga 203
ulyſſis mors 208
uranus 90
urbs Siciliæ munititiſſima fol. 132
urbs cẽtum portarum 9
utilitas hiſtorica in quo 4
uticæ expugnatio ab Agathocle. 680
uulcani inuenta 159
uulcani antiſtites 174
uulcanus ignis 8
uxor Crateſipolis triginta ex captiuis crucifixit 641
uxorum in uiros iuſtum imperium unde 13
uxorem bis ducere 280

X

Xenophithes præſidij præfectus de ſaxo ſtadij altitudinem habente præcipitatur 619
xenodocus ab Agathoclea. nis uictus 681
xenophon Athenienſis contra Perſas 408
xenophilus Theſaurorum cuſtos 620
xerxem Artabanus occidit 260
xerxes claſſe pugnat 230
xerxes incendit Græciam & omnia diruit 232
xerxis adiuratio 227
xerxes ad Thermopylas nũcios mittit 226
xerxes in Græcos à Mardonio incitatur 224
xerxis apparatus præcepta prima. 224
xerxis copiæ 225.226
xerxis expeditionis in Græciam utilitas 273
xerxis quæſitum 227
xerxis iuſiurandum 255
xerxis fuga 244

Z

Zaleucus legislator fol. 283
zarina Sacarum regina fol. 59
zenon ſcriptor 154
zuphones 673
zythi inuentor 100
zythum potus 17

Zoroaſtes 47.6.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 4 linea 11 repreſentans 9 l 1 crudeliſtratiſq; 19 l 14 ſcriptori 22 l 28 monumentis 29 l 24 medicamentum 29 lin 42 interponunt pag. 37 l 15 ſempiternus 37 l 38 geſtis non 26 l ult. dominus 37 l 5 deuictas l 30 regnauit l 41 regib. pag 52 lin 11 & leges 11 l 1 potentes 15 l 41 ſi quis 41 l 5 quiq; *41 l 39 ad *48 l 11 Semiramide 49 l 15 iaculans l 21 latera ex pag. 70 l 29 ad l 30 ex largo 62 l 31 tribum 64 l 8 ſacrificia l 35 ſinit 72 l 30 paſtores 78 l 19 latetis l 36 adeò arctè, pag. 80 l 4 differe 81 l 27 hebeſq; 82 l 22 ſtadijs 83 l 6 regio l 20 nauis in 84 l 6 felicitatem 88 l 20 natio multis ante l penult. immiuens pag. 89 l 21 in libia l 42 delectas 91 l 24 bene erat 94 l 41 cum ad 97 l 1 pellem l 4 bacchiq; 99 lantepen. rogauit 102 l ult. ut prædixe 103 l 19 hac 104 l 4 inpreret l in in æreo 107 l 12. moré l 14 Sponte 117 l 10 partũ l ult. minuſtam pag. 123 l 27 hercule 124 l 33 cum in 125 l 11 ferebatur 129 l 19 inuenit 138 l ult. Melitam 139 l 17 2139 149 l 31 nc flumen pag. 150 l 27 deferri 166 l 38 apportata 172 l 6 Tum 173 l 1 nauigat 178 l 9 eximum 185 l 22 immolatam 198 l 7 At in l 35 agere uident, pag. 187 l 48 chariſſimo 188 l 3 auxiliatum l 2 Panthaſilea l 6 occipiẽtem 190 l 17 Græci ac 191 l 2 ad cineres pag. 194 l 17 quàm uenerãt 197 l ult. quippe 198 l antepen. luit 199 l 31 Helena 202 l penul. militiæ Cap. 203 l 6 ſeruitia pag. 205 l 12 id eſt ablatum l 14 Tum l 40 Neoptolemus 204 l 6 reges 206 l 4 genitus erat 210 l 3 cui nomen 211 l 27 Priamo pag. 215 l 9 fuerat 218 l antep. annus 219 l 24 dum induciæ 220 l 22 procedit l 39 Agamẽnon 221 l 28 ad præſium pag. 222 l 18 de plebe 225 l 43 Græcis eas 228 l 13 fugiẽtibus 229 l 29 uitæ exitum 230 l 27 Græcam claſſem l 37 Huic claſſi pag. 232 l 27 inuaſit l 27 eadem, hoſtium l 46 pugnam 233 l 9 Barbarici 233 l 2 iam altius 234 l 16 latus in l 29 græca claſſe l 41 nam facili pag. 235 l 29 animoſiq; l 38 ad cõ 236 l 22 curſu in l 29 uir uirum l 43 primum cõ 238 l 17 uiiltatem l 29 phæacas l 48 nũmum ludit l 51 clemẽtiq; pag. 240 l 32 confeſſu l 37 uicerint l 47 nullã 251 l 3 cõfeſſu l 5 ſimi l 8 aduerſum l 40 fingendo, ad l 43 eis pag. 244 l 8 obnexè 245 l 29 in Græcia 248 l 23 affatus 249 l 17 turpiſſimo l 19 claſſis pag. 250 l 28 dele illa uerba replicata, Hiero hac re arbitratus &c. 251 l 20 qui per 254 l 40 rurſus hic cauſis periculu 260 l 38 Hedonis gente pag 262 l 7 comperta l 27 priſcus 267 l 19 perterruere l 35 mutuis uiciſſim 270 l. 2 & honeſtis 271 l penul. conſpiraſſe pag. 274 l 23 uſq; oram 276 l 10 diffiſus l 29 ſiculæ 279 l 1 confabulatione l 20 deterritum iri 280 l 19 contentus pag. 281 l 38 remulenta 286 l 19 ab athenienſibus 288 l 31 nũriatum eſt 291 l 21 deuolui 294 l 1 colonos l 3 exemplo l 7 parte alia l 24 acceptum pag. 299 l ult. patentis 294 l 24 platçenſes uaſtare l pen. publica 303 l 14 aſſueuerãt l 27 neceſſariaſq; l 30 decreuit l. 44 manubijsiq; pag. 304 linea 42 proditioni 306 l 11 decẽtã 307 l 30 diſcuſſæ 308 l 42 forciſſimũ 311 l 30 coæti pag. 312 li. 22 partes uidet 313 l 7 eiecti 315 l 11 remigum 316 l 2 differere l. 39 id tutius 318 l 30 in Atticam l 31 præſidio pag. 320 l 31 magnam uim 322 l 7 in altum 323 l 8 alij medium 324 l 29 prorſus 328 l 40 infenſi eſſe 332 l 30 cum numeras dele cum pag. 333 l 9 uereri l 22 ſuſcipiẽtes 334 l 4 conſtiterit 338 l 31 ut criminis 344 l parati adſunt 345 l pen. diſſentiſſent l. ult. ſocijsq; pag 346 l 41 exigerẽtur l. 40 adeò l ult. hſic 347 l 29 promptius l 32 diſſidentes 348 l 5 opeadniti l 11 tantã 349 l 36 prohibiti pag 367 l 34 agmine inſtructo 360 l 18 Nam l 22 cõſtanter l 28 atrociter 367 l 9 grauiusq; l 31 aſſeueratim 369 l 14 dele alterum iam pag. 371 l ult. nertitur 372 l 12 cum quinq; l 14 damnatus 377 l 20 inde per 379 l 10 pylum l 12 ceſſerant l 18 Malæum pag. 377 l 16 apud eum l 28 copias & imperium l 29 animi 380 l 30 Tandem Syracuſijs placuit 384 l 39 colliue cæptum l 41 excreuit l 46 æquata pag. 387 l 47 hoſpitiũ 388 l 40 remotius l 46 binas ibi 398 l 1 ui in ord. l 22 eſſe poſſe l 29 ſin negarentur pag. 1090 l 9 At Syracuſij 401 l 2 mos eſt l 7 differẽdum l 35 conſulere ſe l 39 faſtu cuncta 374 l 41 recuperarent l ult. ad unius pag. 377 l 2 quos 378 l 5 ſe ſum l 21 quum latuſs. l 23 thraſondas 377 l 9 deſciuerant l 36 fluctu uoluente pag. 379 l 3 dominis 381 l 35 ad ſuos 387 l 25 ſuæ parti 388 l 7 proſpexerant l 17 confingere l 17 ſua cauſa 391 l 21 uiribus rurſus l 39 Lacedæmonijs pag. 392 l 1 ſoluendam 392 l 41 mox ſtruem 395 l 42 animo elato 397 l 27 culmitas ante pag. 398 l penult. milites acquieuere 399 l 19 ſubnixus cliuo l 29 ac effectos l 30. nec diutius l 40 ubi in l 49 igitur eruit pag. 400 l 21 gladijsq; 401 l 26 tria millia 402 l 14 qua ſibi 403 l 37 examinati 404 l 39 proſtrati l 42 ſtupore 407 l 29 Hercule ex l 39 ductam exitus l 48 uinxit pag. 408 l 1 diſſenſiſſent l 4 id crimini l 11 depoſiturum 412 l antepen. fortuna 413 l 16 Nec enim l 20 Carthaginenſibus indici pag 414 l 30 agebatur 416 l 2 par pugna 419 l 29 primũ petere l 30 exoſi 420 l 2 ſpatijs l 16 eos dies pag. 422 l 21 ut hac l 44 reliquos quoq; 423 l 7 inopinæ rei 426 l antep. delere 427 l. pen. propter enim l ult. occæpit. pa. 427 l 41 euerſisq; l 42 millia peſſe 428 l 1 diuulgata 429 l 10 defecere l 21 aliisq; 31 fardes l 34 illius dicto 430 l 7 quẽ uellet l 18 uolentes accerſuere, communiterq; res ad bellũ pertinentes l 26 eſſet l 27 incolas l 31 incolendam l 42 procedebant l 44 maximas pag. 432 l 1 collecti in 433 l 7 res Carth. l 10 cum mult. l 19 cum omnibus l 32 & in l 35, & illi 434 l 9 ibi rum pag. 435 l 49 claſſiarios 436 l 10 duce cum ibidem dele in l 46 Trierarchi 438 l 47 circiter 40 439 l 25 precio dimi 440 l 25 pa rari iubebat l 41 ei laudem pag. 442 l 8 contererentur l 11 hac l 12 inquiũt l 45 uicti 444 l 7 filium eius l 10 multitudini 445 l 12 atq; illi l 44 refert l 47 ſententiæ pag. 445 l 20. abiectis l 22 quieſcere 47 audirent 449 l 17 dele Gallis l 24 rectas 451 l 17 in cum l 17 præmittam pag 446 l 8 qui l 32 his multo l 36 uzulibus, quas l 40 priorem inop 447 l 7 quaſdam rerũ perdidit l 20 male ſibi l 22 Cypro ei l antep. ſolt ipſi pag. 448 l 7 ſi in l 19 procedentibus l 21 air enim l 30 reſtituti ſunt 451 l 30 nauigia pag. 452 l 2 petitioni 453 l 1 dici l 9 Lacedæmonios l 33 omnes l 40 elegerunt 454 l 8 Phœbidas l 12 malè ab 460 l antepen. Thraciæ pag. 461 l 11 ui qua l 47 Thebanorum lineæ ultimæ cognitionem.

Ob inſtantes nundinas ulterius corrigere non potuimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POGIVS FLORENTINVS ad Nicolaum Quintum Pontificem Maximum.

NVLLVS antea quantumuis præclarus rerum scriptor fuit Sanctissime pater, qui suum opus æquè meritò, atq; ego tibi has meas uigilias, alicui principi dicaret. Quid est enim æquius quàm ingenij monumẽta ad eum destinare, qui omnibus ingenio præstet & doctrina? Aut quod magis debeam, quàm meos riuulos ad eum fontẽ referre, à quo cursus præsentis operis emanauit? Nam licet antea quicquid ocij supererat adscribendi curam (ne per secordiam efflueret) mea sponte conferrem, erat tamen paulò remissior animus ob temporũ, ne dicam superiorum pontificum culpam, cum omne fermè tempus non in literarum prout optabam studijs, sed in quæstu ad uitæ sustentaculum consumi rerum inopia urgeret. Et certè quãquam uitæ meæ institutio ea semper fuerit, ut pluris uirtutem quàm pecuiam fecerim: tamen nimium aliquando (si uerum loqui licet) nostri pontifices in erigendis ornandisq; doctorum uirorum ingenijs dormitarunt. Quidam bonarum artium inscitia; quidam ita pecuniæ addicti, ut plus apud eos ambitionis & quæstus, quàm uirtutis aut literarum ratio ualeret. Quæ res bonis uiris admodum grauis, multorum mentem à scribendi cogitatione alienauit. Indignum quippe est, nec sapientibus uiris æquo animo ferendum, eos sæpissimè reiectis melioribus præ cæteris extolli, quos (ut leuiter dicam) nihil præter pontificum uoluntariam indulgentiam commendet. Te solum hæc nostra conspexit ætas, qui cum probè noris uirtutem uitæ mortalium ducem esse, præstãtis doctrina uiros subleuiares, & ab inerti ocio ad scribendi negocium traduceres; ut uerè hanc nostram Christianam Rempublicam ab eo nunc regi gloriari possimus, qui & sapientissimus existat, & diligat sapientiæ studiosos. Quod unũ sanè cœlestis dei donum tanti faciendum censeo, quanti est uirtus uitijs præferenda. Nam ubi doctrinarum cessant exercitia, ubi nullum inter doctos atq; ignauos discrimen uiget, ubi nullus uirtuti locus, nulla studiorum ratio habetur, uitia ibi regnent, torpescãt ingenia, principatus & regna decidant, rerumq; omnium dominetur confusio, necesse est. Itaq; nunquã satis pro meritis tua probitas ac uirtus laudari potest, quæ quum omnem ante actam uitam uarijs disciplinis impenderit, nũc & doctis fauet uiris, & sua munificentia reliquos ad eandem inuitat uirtutis æmulationem. Ego sanè cuius inter omneis tenuis est & doctrina & dicendi facultas, profiteor me tuis exhortationibus liberalitateq; compulsum operosius quàm ante scribendi studio incubuisse. Nam quum prius hortatu tuo Xenophontem de Cyri uita Latinis legendum tradidissem, & hos quoq; sex Diodori Siculi libros, quos fabulosos ob antiquitatem temporum (nam ante bellum Troianum acta continent) appellauit, traducendi munus te instante suscepi, haud ignarus rem satis difficilem me subire, & multorum expositam obtrectationi, quæ licet sit parui bonis pendenda, tamen quum priscos illos summa authoritate uiros aliquãdo lacessiuerit, quid de nobis existimandum est, quos nõ authoritas, nõ dignitas tuetur? Sed tuo, quod est exquisitissimũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctorumq; iudicio fretus, hoc opus absolui, eam mihi transferẽdi legem instituens, quæ à me in Xenophontis procœmio præscripta est, ut omissa uerborum, qua multi Græcorum utuntur ambage, sententijs hærens nostrum dicendi morem fuerim salua rerum fide secutus. A lectoribus uerò, ut nostris acquiescant copijs, postulo: neq; ultra quàm uireis ferant, exigere à nobis uelint. Si quis ampliora petat, ingrati hominis munere fungetur, non cõtentus his, quæ nulla cum impensa ultro liberali manu porrigũtur. Ne quis uerò id inscitia factum putet, sciat cõsultò me breuitati cõsulentem, aliqua omisisse, quæ facietatem orationi peperissent potius, quàm uenustatem. Licet autem in libri primordio satis ab authore de historiæ utilitate sit explicatum, hùc tamen antiquitatis indagatio, in qua omnis priscarum rerum à primorum hominum usq; ad bellum Troianum cognitio uersatur, præcipuis est laudibus efferẽda. Ab hoc enim ueluti historiarum fonte, qui postmodum secuti sunt in priscis historijs fabulisq; recensendis hausere, unde ad cæteros transfundere ualerent. Opus hoc certè uarium est egregium, luculẽtum, nostris uerò adeò utile cognitu, ut existimem legentes ex tot rerum excellentium notitia labori nostro gratiam habituros. Sed iam ipse Diodorus loquatur.

FINIS PRAEFATIONIS.

3

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ, SIVE RERVM ANTIQVARVM HISTORIAE, POGIO FLORENTINO INTERPRETE, PROOEMIVM.

MAGNAS meritò gratias rerum scriptoribus homines omnes debent, qui suo labore plurimũ uitæ mortalium profuere. Ostẽdunt enim citra periculũ legẽtibus, præteritorũ exẽplis, quid nobis appetẽdum sit quidũe fugiendũ. Nam qui multarũ experimenta rerũ uarijs cum laboribus, periculisq;, procul ipsi ab omni discrimine, gesta legimus, nos admonẽt maximè quid cõferat ad degendã uitam. Ideoq; Heroum sapientissimus est habitus is, qui sæpius aduersam fortunam expertus, multorum urbes ac mores conspexit. Cognitio uerò ex aliorum tum secũdis tum aduersis rebus percepta, doctrinam habet omnium periculorum expertem. Omnes præterea mortales mutua quadam cognatione uinctos, licet locis ac tempore distantes, sub unum ueluti conspectum redigũt: diuinam sanè prouidentiam imitati, quæ tum cœli ornatum, tum naturas hominum uarias communi ordine quodam per omne æuum cõplexa, quid quenq; deceat, diuino munere impertitur. Eodem pacto qui totius orbis uelut unius ciuitatis acta sui operibus instruxerunt, in communem ea utilitatem conscripsere. Pulchrum est enim, ex aliorum erratis in melius instituere uitam nostram: & non quid alij egerint quærere, sed quid optimè actum sit, nobis proponere ad imitandum. Etenim seniorum consilia, quos longa ætas prudentiores effecit, magis laudantur à cunctis iunioribus. At hos tanto antecellit historia, quãto plura exempla rerum complectitur diuturnitas tẽporis, quàm hominis ætas. Itaque ad uitæ institutionẽ utilissima historia censenda est, tum iunioribus, quos lectio diuersarũ rerũ antiquioribus æquat prudentia: tum uerò ætate maturis, quibus diuturna uita rerũ experimẽta subministrauit. Adde quod priuatos uiros imperio dignos efficit, imperatores ob immortalem gloriam ad præclara facinora impellit: milites propter laudẽ quæ mortuos sequitur, promptiores efficit ad pericula pro patria subeunda: improbos timore infamiæ à malis facinoribus deterret. Deniq; literarũ monumentis, quæ testimonium uirtuti præbent, moti quidam, cõdidere ciuitates, alij leges utiles uitæ mortalium ediderunt: multi nouarum artium doctrinarumq; inuentores ad usum gentium extitere. Sed omnium rerum quibus felicitas hominis paratur, laudem præcipuam causamq; historiæ tribui decet. Est enim custos eorum quæ cum uirtute acta sunt, testem se malefactis, beneficamq; erga omne genus hominum præbens. Etenim si ea quæ de inferis, & quidem fabulosè, feruntur, multum conferunt hominibus ad pietatem ac iustitiam seruandam: quanto magis putandũ est historiam ueritatis assertionem, tanquam totius philosophiæ parentẽ, mores nostros effingere posse ad uirtutẽ? Omnes enim mortales naturæ infirmitate quasi punctum temporis uiuunt, si eorum uitam cum æternitate cõferas, & in posterum omnino interemit. Atque eorum quidem qui nihil memoria dignum gessere, moriuntur unà cum corpore cætera omnia. Virtutis uerò facinora immortalia sunt: cum historiæ beneficium accessit. Et quidem decorum est. mortales labores perpeti pro gloria immortali. Hercules quidem magnos multosq;, dum uixit, labores ac pericula sponte adijt, ut pro suis erga omnes gentes beneficijs immortalitate donaretur. Cæteros egregios uirtute uiros, hos Heroum, illos deorũ honores assecutos uidemus: omnes certè magna laude

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignos:eorum omnium gesta ac uirtutes historia ab interitu uindicante. Etenim cætera monumenta ad paruum tempus perdurant, uarijs casibus disturbata:historiæ uirtus per uniuersum orbẽ diffusa, ipsum quod cætera cõsumit, tempus,custodem sui habet.Affert præterea multum opis eloquẽtiæ: qua nil fere præclarius reperitur.Hac Græci Barbaris, docti indoctis præferũtur: cum hæc una sit qua homines inter se cæteris antecellant. Videtur quoque res esse tanti,quanti fuerit dicentis uirtus & eloquentia. Et quidem uiros bonos laude dignos arbitramur:ut qui uirtutis iter nobis ostenderunt. Verùm cum alij aliud iter sibi delegerint,Poëtis quidem magis oblectare animos, quàm prodesse uidetur:& gentium leges ac instituta magis punire,quàm docere. Ita & artium reliquarum hæ nil ad felicitatem cõferunt, illarum utilitas damno permixta est.Quędam pro uero docent mentiri:Sola historia uerbis res gestas re præsentantes,omnem complectitur utilitatem. Nam consentientes ad honestum impellit,detestatur uitia.probos extollit,deprimit improbos.Denicq; rerum quas describit experimento plurimum proficit ad rectam uitam.Aduertẽtes igitur,quanta laus scriptores maneat:exemplo eorum moti qui scribendo operam præbuerunt,hanc historiam aggressi sumus. Verùm cum superiores memoria scriptores repetimus, equidem eorum institutũ maximè approbamus:sed minorem eos ex suis operibus utilitatẽ attulisse quàm potuissent, arbitramur. Cum enim lectoribus in multarum diuersarumq; rerum notitia posita sit utilitas,eorum tamen quidam aut gentis aut urbis unius historiam absolueré:pauci à uetustis historijs initium sumẽtes, usque ad sua tempora gestas res,& in communi positas complexi sunt.Et hi quidem sua tempora tantum tradidere,haud continuata superioribus rerum serie, illi Barbarorũ gesta transgressi sunt. Alij antiquas historias ueluti fabulosas,propter eartũ difficultatem contempserunt.Non nullorum,cum cœpissent,mors præueniens historias interrupit.Nulli uerò transcendêre scribendo Macedonum tẽpora, in Philippi,aut Alexandri,aut successorum gestis tantummodo uersati.Multis autẽ memoratu dignis rebus deinceps usque ad nostram ætatẽ actis, nullus historicus eàs scribere unica historia conatus est,rei magnitudine forsan diffisus. Hinc fit ut cum tempora gestaq; in multis diuersisq; scriptoribus dispersa habeantur,ardua sit & recordatu difficilis eorum descriptio. Itaq; eorum cuiusq; conditione perpensa decreuimus eam historiam quæ multis prodesset, obesset nemini,legẽtibus tradere.Nam si quis memoratu dignas,& totius orbis tanquam unius ciuitatis,priscorum temporum ad suam usque ætatem gestas res scripserit,laboriosum quidẽ subibit opus:uerùm satis audientibus utile.Licebit enim tanquam ex fonte uberrimo quid cuiq; usui existat,haurire. Nam si quis percurrere omnes scriptores cupiat, opprimetur tum librorũ multitudine,tum diuersa scribentium uarietate,ut haud facilè uerum possit elicere.At ea quæ sub unicam historiam digerũtur,in promptu sunt lectoribus, facilisq; eorum notitia est.Denique eo scribendi modus hic est præstãtior cæteris,quò utilius parte aliqua totum habetur,& continuum rei præstat diuisæ. Id quoq; quod temporibus dispertitur,notius est eo quod est tempore cõfusum. Igitur pensitantes hunc scribendi modum esse utilissimum, uerùm plurimo labore & tempore longo egentem,triginta annos in hoc opus absumpsimus.Multis enim difficultatibus ac periculis maiorem Asiæ peragrauimus Europæq; partem:quò maiori quæ à nobis descripta sunt,ex parte locis conspectis, certa literis mandaremus.In multis enim locorum ignorãtia errarunt non solum quidam rudes scriptores,sed etiam docti. Vrbs præterea Roma,in qua plurimo tempore uersati sumus,ob imperij magnitudinem per uniuersum orbem diffusi,plurimum nobis adscribendũ opitulata est. Orti enim ex Argyra Siciliæ ciuitate,percepta à Romanis qui ad eam confluebant,latina lingua,ex ueteribus annalibus & duces eorum & gesta nouimus.Initium uerò scribendi sumpsimus

psimus ab ijs quæ tum Græci tum Barbari prisci scriptores, tanquam fabulis similia literatum monumentis explicuerunt. Et quoniam prisca illa ad nostrã usq; ætatem tempora cõplectimur, in hũc modum paucis historiam nostram diuisimus.Primi sex libri Antiquorum gesta,quæ illi fabulosa appellant,ante bellum Troianum,cõtinent.In horum primis tribus Barbarorum, in reliquis antiquæ Græcorum res narrantur.In undecim deinde conferũtur,quæ à Troiano bello usq; ad Macedonis Alexãdri mortem gesta sunt. In reliquis tribus & uiginti conijcimus,quæ deinceps usque ad bellum Gallicum continentur, quod Romani duce Iulio Cæsare(is ob gesta egregia inter deos est relatus,uirtute cuius Gallia omnis subacta est)gessere.Protenditur uerò Romanum imperium usq; ad Britanniæ insulas. Huius res priores gestæ primo centesimæ octogesimæ olympiadis anno actæ sunt,magistratum gerente Athenis Herode.Temporum, quæ nostra historia ante bellum Troianum cõprehendit,scriptorum inopia haud satis certa nobis ratio comperta est. Ab eo Apollodorus Athenien sis octoginta annorum historiam contexuit, usq; ad reditum Heraclidarum:à quibus usq; ad primam olympiadem anni computatur trecenti & uigintiocto,numerato tempore quo reges Lacedæmoniæ imperarunt. A prima uerò olympiade,usq; ad initiũ belli Gallici, quod nobis statuimus scribendi finem,septingenti sunt & triginta anni. Omnis hæc ergo historia quadraginta explicata libris,annos complectitur 1138.his exceptis quos usque ad bellum descripsimus Troianum.Hæc diligenter partiti sumus:quò & legentibus perspicuum fiat totum institutum,& librarij minus corrumpent aliena opera:& quæ à nobis in tota historia rectè scripta erunt, careant inuidia: quæ uerò imperitè,corrigantur à peritioribus. Nunc principium scribendæ historiæ sumetur. Igitur quid de dijs,qui primi eos colere docuerunt,& quid de illorum immortalitate senserint, haud paucis propter rei difficultatẽ exprimi potest.Sed quæ ad præsentem historiam pertinere uidebuntur,quò sint notiora legentibus,in certa distribuemus capita:ut nihil dignum memoria omittatur.De genere autem hominum, deq; ijs quæ in orbe terrarum antiquitus dicuntur gesta,diligenter,quantum in tam remotis propter antiquitatem rebus licebit,à priscis illis temporibus sumpto initio scribemus.

DIODORI SICVLI
LIBER PRIMVS.

QVAE DE MVNDI CREATIONE,

deq; omnium prima origine ab Aegyptijs tradantur, & de primo hominum ortu, & eorum priori uita. Cap. I.

PRIMA hominum generatio apud doctissimos ac præstantissimos uiros,qui rerum naturam & historiã tradiderũt,duplex fertur.Quidam mundum ingenitum & incorruptibilẽ, & genus hominum ab æterno extitisse, neq; habuisse ortus principium sensere. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati,& homines dixerũt generationis initium tempore esse sortitos. Nam à rerum primordio & cœlum & terram unicam habuisse ideam,immixta eorum natura. Exinde distinctis inuicem corporibus cepisse mũdum hunc ordinem,quem uidemus. Aërem quidem motum hunc cõtinuum sortitum, & igneam partem eius superiora loca propter leuitatem aiunt appetisse. Eadem causa solem & astra cursus suos sortita. Quòd uerò humori mixtum,eodem stetisse in loco propter grauitatem. Quæ commixta essent, ex humidis

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem mare effectum: ex durioribus uerò terram lutosam euasisse,& omnino mollem. Hęc primum cùm solis ardore densior euasisset, eius postmodum superficie ui caloris tumefacta, multis in locis humores quosdam esse concretos: in quibus putredines tenui contectæ pellicula sint excitatæ, quemadmodum paludibus & stagnis adhuc uidemus accidere, cum frigidā terram subitò ęstus aëris calefacit. Cum uerò in humidis calore adhibito generatio fiat. & noctu quidem circunfusus aër humorem præstet, qui die solis uirtute consoliderur, tandem putredines illæ ad summum perductæ, aduenientе ueluti partus tempore, exutis confractisq; pelliculis omnis generis educunt animantium formas. quorum ea quæ maiorem calorem sortita sunt, in superiorem regionem uolatilia effecta abierunt: quæ uerò plus terræ continebant, serpētia, aliaq; terrestria euaserunt animantia. Naturam aquosam nacta, in sui generis elementū delata sunt, & appellati pisces. Terra deinceps tum solis ardore, tum uentis in dies magis arefacta, à gignendis maioribus animalibus desijt. Sed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt. Hoc & Euripides & naxagoræ physici discipulus sentire uidetur, cum in Menalippo cœlum & terram mixta olim fuisse tradat, separata postmodum generasse lingula, arbores, uolatilia, feras, aquatilia & mortaliū genus. Ac de prima quidem uniuersi gnneratione hæc accepimus. De terræ uerò fortificatione quam uis præter opinionem nonnullis esse uideatur, tamen ea quę nunc quoquè fiunt, his testimonium uidentur afferre. Nā iuxta Thebaiden Aegypti, cum Nili cessauit inundatio, calefaciēte repente sole limum ab aqua relictum, multis in locis ex terra multitudo murium gignitur. Quod argumentum est, ab ipso orbis primordio animantia similiter omnia generata esse. Iam uerò homines à principio genitos, dicunt in agris pastum quærentes, syluestri & incondita uita uixisse, quibus herbæ & arborū fructus ultro uictum præberent. Beluas autem his fuisse infensas: quibus ut obsisterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis utilitatis gratia: auxiliaq; inuicem præbita, & loca habitaculis quæsita. Sonus oris cum confusus esset, paulatim discreuisse uocem aiunt, & res omnes suo nomine appellasse. Verum cum diuersis siti essent in orbis locis, non eisdem usos uerbis ferūt: propterea & diuersos literarum characteres extitisse: primosq; hominum cœtus suę quenq; gentis initium fuisse. Verùm primi homines nullo subsidio fulti, duram agebant uitam. Erant enim nudi, nullo neq; ædium neq; ignis adinuento usu: cibo in diem quæsito, cum ignorarent agrestes fructus in usum futurum condere, & seruare egestatem. quo fiebat ut hyeme multi aut fame aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos, & speluncas aiunt quæsisse ad euitandam frigoris uim, & fructus seruare cœpisse. Ignis autem notitia, cæterarumq; utilium rerum, percepta, & cæteras quoq; uitæ hominum commoditates breui tempore esse adinuentas: deniq; necessitatem ipsam rerum magistram factam, singulorum peritiam ingenijs mortalium subministrasse: quibus adiutrices datæ sunt manus, sermo, animiq; solertia. Sed hactenus quæ ad primum hominum ortum, & ui ctum uetustū spectarent: nunc ea quæ diuersis orbis locis gesta, literarum monumenta tradiderunt, recenseamus. Igitur qui primi fuerint in orbe reges, nequaquam compertum habemus, cum nulli historici eos tradant. Impossibile quippe est, literas æquè ac primos reges, uetustas extitisse. Si uerò quis literas etiam tum fuisse contendat, certè rerum scriptores multo pòst tempore fuere. Sed de uitæ generisúe primordio contendunt non solum Graeci, sed etiā Barbarorum multi, qui se indigenas primosq; rerum ad uitam utilium scriptores appellant, atq; ab se multorum temporum gesta memoriæ prodita affirmant. Nos uerò de singulorum antiquitate & quæ genteis cæteris tempore priores, & quot annis priores extiterint, certè nō trademus. Sed quæ apud quosq; de antiquitate ueteribusúe gestis sint tradita, quæ similia uideantur uero sęcuti, initium

initium sumemus à Barbaris: nō quòd eos Græcis antiquiores putem, quem admodum Ephorus dixit: sed ut cum Barbara absoluerimus, Græca narrantes, nihil externum eorum rebus inseramus. Ac quoniā apud Aegyptios deorum genus primum fuisse fabulantur, astrorumq; ab his uetustissimas obseruationes repertas, plurima quoq; ac præclara excellentium uirorum gesta feruntur digna memoratu, ab rebus eorum historia ordietur.

QVÆ DE DIIS FABVLOSE Ægyptij ferant, & quæ in Aegypto ab eis urbes fuerint conditæ. Cap. II.

TRadunt Aegyptij, ab orbis initio primos homines apud se creatos, cùm bonitate felicitateq; soli, tum propter Nilum, qui & multa generat, & suapte natura quæ genuit, facillimè nutrit. Nam & arundinum radices præbet, & loton, & Aegyptiam fabam, & quem dicunt corseum, multaq; præterea ad uictum hominum exposita. Prima animantia apud se esse orta, ea utuntur coniectura, quòd nunc etiam in Thebaidis agro certis temporibus multi ac magni generentur mures. qua ex re plurimum fluent homines, cum uideant quorūdam anteriorem usq; ad pectus & priores pedes murium partem animatam moueri, posteriori nondum inchoata, sed informi. Ex hoc perspicuum fieri aiunt, ab ipso orbis ortu primos homines Aegyptum protulisse. in nulla enim orbis parte accidit, eo modo animalia creari. Atq; in uniuersum siue diluuiū, Deucalionis tēpore plurima animātiū absumpsit, Aegyptum aiunt, utpote ad meridiē positā, cū in ea pluuiæ rarissimæ sint, expertē eius calamitatis fuisse: siue (ut quidā sentiūt) uniuersa interierūt, æquū est, si terra rursus animalia genuit, apud Aegyptum principium generis omnium animantium extitisse. Temperiem quippe aëris æquum est præbuisse generationi principium, & causam generandi. Etenim & nunc quoq; post Nili undationem conspicitur diuersorum animantium fœtus. Abscedente enim aqua, limoq; terræ à sole arefacto, ferunt quædam animalia perfecta, semiperfecta alia uideri in terrę gleba. Igitur primi illi homines olim in Aegypto geniti, hunc mundi ornatum conspicientes, admirantesq; uniuersorum naturam, duos esse deos, & eos æternos, arbitrati sunt, Solem uidelicet, & Lunam: & hunc quidem Osiridem, hanc Isidem certa nominis ratione appellarunt. Et Osiridem quidem Græca interpretatione, ut qui suis radijs ueluti pluribus oculis terram ac mare lustraret, multos oculos habentem dixere. Cui rei poëtæ quoque uerba congruunt, Solem omnia conspicientem dicentis, atq; audiētem. Græcorum uerò quidam, qui antiquiores scripserunt fabulas, Bacchum Sirium cognomine appellant: quorum Eumolpus in carminibus Bacchicis inquit, Bacchum astrum insigne incensum radijs. Orpheus uerò eum splendentem, ac Bacchum uocat. Aiunt etiam quidam, cognomen illi à pelle, propter astrorum uarietatem inditum. Isidem uerò interpretatam esse antiquam, sumpto nomine ab æterno & ueteri eius ortu. Addūt ei cornua, tum propter aspectum (ita enim uidetur quo tempore primis diebus apparet) tum quia bos ei ab Aegyptijs sacrificatur. Hos deos arbitrati, asserunt illo uniuersum circumire orbem, ac nutrire augereq; omnia, tribus anni temporibus motu continuo perficientes orbem, uere, æstate, ac hyeme. Hæc inuicem contraria annum cōficiunt firma concordia. Quorum deorum natura plurimum conferat adomnium animantium generationem: cum alter igneus ac spiritalis existat, altera humida atq; frigida. aër utriq; communis. Ab eis itaq; generari atque nutriri corpora omnia, ideoq; totum corpus naturæ uniuersitatis à sole & luna perfici. Partes quas commemorauimus, quinq; esse: spiritum uidelicet, ignem, sicum,

Osiris. Isis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum,humidum,aëra.Sicuti uerò in homine caput,manus,pedes,aliæq; partes numerantur,eodẽ modo & mundi corpus ex partibus his perficitur: quarum quæquæ exiſtimetur deus, proprio nomine ab Aegyptijs à principio ſecundum cuiuſq; naturam uocatus. Nam ſpiritum, louem uerbi interpretatione, *Iupiter.* appellarunt,quòd cauſa uitæ mortalibus exiſtat,tanquam communem omni *Vulcanus.* um patrem.Idem & Græcũ inſignem poëtam de hoc deo ſentire uolunt,eum deorum hominumq; patrem uocantem.Ignem Vulcanum interpretãtur,magnum illum deum exiſtimãtes, & multum ad generationem perfectionemq; *Terra* rerum conferre.Terram tanquã uas aliquod eorum quæ fierent putantes,matrem appellarunt.A Græcis ſimiliter terra mater,mutato deinde paulùm uer- *Oceanus* bo Ὠκεανὸς eſt dicta:ſicut & Orpheus eſt teſtis, qui terram omnium matrem dixit,diuitias largientem. Humiditatem Oceanum priſci uocitarũt, ueluti nutrientem,nominis interpretatione,matrem.Græcorum nõnulli Oceanum patrem dicunt,de quo poëta inquit:Oceanum generationẽ deorum,& matrem Thetim. Aegyptij putant Oceanum eſſe Nilum,à quo & deorum genus ducunt.Nam apud ſe tãtum multas eſſe urbes aſſerunt à priſcis dijs conditas,ueluti Iouis,Solis,Mercurij, Apollinis, Panis, Lucinæ, & aliorum plurium deorum. Aërem uerò nominatim Palladem, ac Iouis filiam dici, & uirginem fuiſſe:quoniam & non corrumpatur, & ſublimiorem locum teneat. quapropter ex uertice Iouis dicitur nata.Eandem dictam eſſe tergeminam,propter tria anni tempora,uer,æſtatem,hyemem.Dicitur etiam Glaucopis,non ea cauſa qua Græci quidam arbitrantur,quòd oculos habeat albos,quod ſtultum uidetur: ſed quia aër glauci ſic aſpectus. Ferunt autem hos quinq; deos omnem peragrare terram, apparentes hominibus in ſacrorum animalium formis, quan- *Homerus.* doque autem in hominum,aut aliorum ſpecie, quod minimè fabuloſum uidetur.Siquidem iſti ſunt qui omnia generant & producunt. Et Homerus qui ad Aegyptios profectus eſt,multaq; ab eorum ſacerdotibus percepit,hæc tanquam uera in opere ſuo fuiſſe deſcribit,deos ſæpius in alienis formis circumire urbes,uitia & uirtutes hominum inſpicientes. Hæc de cœleſtibus dijs,deq́ue eorum genere æterno Aegyptij tradunt. Ferunt inſuper alios ex his genitos, qui fuerint mortales, ſapientia uerò, & in humanum genus beneficijs immortalitate potitos.Horum quoſdam in Aegypto regnaſſe, partimq́ue eo fuiſſe nomine, quo & dij cœleſtes: partim proprio uocitatos, Solem, Saturnum, Rheam, louem quoque, à nonnullis Ammona appellatum, Iunonem præterea, Vulcanum, Veſtam, ultimò Mercurium. Primum, quidem re- *Vulcanus inuentor ignis.* gem fuiſſe apud Aegyptios Solem, eo nomine, quo & cœleſte aſtrum. Quidam ſacerdotes affirmant primum regnaſſe Vulcanum, inuentorem ignis, eoq; beneficio ducem ab Aegyptijs conſtitutum. Cum enim arbor ictu fulminis in montibus conflagraſſet, ligna propinqua hyberno tempore flamma ſunt comprehenſa, qua ex re Vulcanum calore lætatum, deficiente igne addidiſſe illi nouam materiam: & eo modo continuato igne, alios homines conuocaſſe ad eius aſpectum, tanquam à ſe reperti. Deinceps Saturnum,qui ſororem Rheam ceperit uxorem, aiunt extitiſſe, genuiſſeq; ſecundum quoſdam Oſiridem & Iſidem: plures genuiſſe louem ac Iunonem tradunt, qui *Oſiris.* propter uirtutem uniuerſo orbi imperarint. Hos quinque genuiſſe deos,pro- *Iſis.* ut apud Aegyptios dies habentur quinque intercalares: Oſiridem, Iſidem, Typhona Apollinem,& Venerem:& Oſiridem interpretari Bacchum.Iſidem uerò Cererem.Hac Oſiris in uxorem ſumpta, regnoq́ue ſuſcepto, multa con- *Segetis inuentio.* tulit ad uſum uitæ communis. Eius enim uirtute mutuæ cibi gratia cædes hominum ceſſarunt. Inuento enim ab Iſide primùm tritico & hordeo, quæ priùs incognita hominibus, caſu inter cæteras herbas oriebantur, ab Oſiride uerò eorum fructuum cibi utilitate animaduerſa, omnes eo nutrimenti genere eſſe uſos, tum propter cibi reperti ſuauitatem, tum quia utile uidebatur

ſæuitiæ,crudelitaſq́ue promiſcuæ cauſam abeſſe. Signa huius inuentæ ſegetis ferunt, quòd ab eis ueteri lege & nunc quoque obſeruatur, ut meſſores æſtate ſpicas maturas prope manipulum excerpant in deæ oblationem, atque Iſidem inuocent,honorem ei deæ inuentæ frugis reddentes. Apud quaſdam uerò urbes in Iſidis pompa inter reliqua triticum & hordeum ferri in memoriam repertorum.Leges quoque Iſidem ſtatuiſſe ferunt, quibus iuſtitia æquè omnibus ſeruaretur,ui atque iniuria timore pœnæ ſublatis. Hac de cauſa priſci Græci Iſidem legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuentricem. Fertur etiam ab Oſiri condita eſſe urbs in Thebaide Aegypti,centum portarum,à matre denominata.Poſteri uerò partim Iouis urbs, nonnulli Thebas dixere. Eius autem de conditore non ſolum reliqui ſcriptores, ſed etiam Aegyptij ſacerdotes contendunt multi enim tradunt, non ab Oſiride tempore,ſed multos poſt annos à rege quodam Thebas fuiſſe conditas. Verùm de hoc poſterius ſuo loco dicetur. Erexiſſe quoque templum Iouis & Iunonis inſigne tùm magnitudine, tùm ornatu. Duo inſuper templa aurea, unum maius Ioui cœleſti, alterum minus Ioui regi eorum patri, quem quidam Ammonem uocant. Fecit etiam alijs dijs quos retulimus, aurea templa, honoribus cuique & ſacerdotibus inſtitutis.Artium quoque, aut rerum ad utilitatem uitæ ſpectantium repertores ab Oſiride & Iſiride in honore habiti fuere.Inuenti inſuper æris auriq́ue in Thebaide fabri, armaq́ue facta, quibus & feras occiderent,& excolerentur terræ. Statuæ præterea, & deũm templa aurea ab his cum omni ornatu fabricata ſunt. Fuiſſe & Oſiridem ſtudioſum agriculturæ tradunt. Nutritum autem in Nyſa felicis Arabiæ propinqua Aegypto, cum eſſet Iouis filius, unde & Græci à patre & loco Dionyſium appellant. Huius uerbis, poëta, qui in Aegypto fuit, in ſuis hymnis meminit, dicens eſſe Nyſam urbem ſupra montem excelſum, ac florentem, longè à Phœnicia, fermè Aegypto conterminum. Vineæ quoque fuiſſe eum inuentorem in Nyſa tradunt: quam plantandi, ac uini conficiendi, ſeruandiq́ue, *Mercurius.* & ex alio transferendi uſum edocuerit. Mercurium quoque maximè omnium ab eo honoribus affectum, ut repertorem rerum plurimarum, quibus uitæ hominum conſuleretur, uolunt. Hunc enim primum & uerba in ordinem redegiſſe, & multis indidiſſe rebus nomina, fuiſſe quoque literarum inuentorem aiunt, inſtituiſſeq́ue quo honore, quibusue ſacris colerentur dij.

In primis obſeruator aſtrorum curſus fuit, & uocum harmonias adinuenit. Palæſtræ, numerorumq́ue, & ad corpora curanda medicinæ artis, lyræ inſuper ex neruis trium chordarum, inſtar trium anni temporum, repertorem tradunt. Tres enim inſtituit uoces, acutam, grauem, & mediam: acutam ab æſtate, grauem ab hyeme, mediam à uere ſumens. Hic & Græcos docuit uerborum interpretationem: unde & ipſum Hermen, hoc eſt, interpretem appellarunt. Denique Oſiridem hoc utentem ſacro ſcriptore, omnia cum eo communicare,eiuſq́ue conſilio maximè uti ſolitum fuiſſe. Oleæ quoq; plantam ab eo, non à Minerua, quemadmodum Græci dicunt, repertam. Oſiridem uerò tanquam beneficum, gloriæq́ue cupidum, ferunt ingentem exercitum coegiſſe, ut peragraret orbem, doceretq́ue mortales plantare uites, ac tritici & hordei ſegetẽ pecorumq; fructũ:exiſtimans, ſi homines ab agreſti uita ad cultiorem mitioremq; traduceret,honoribus ſe (quod & conſequutus eſt)potiturũ immortalibus.Non enim priſci illi tantum,ſed poſteri etiam propter inuentas ab eo ſegetes,beneficij memores,pro uno ex maximis dijs eum habuere.Tradunt autem Oſiridem Aegypti regno conſtituto,rerumq; omnium cura Iſidi uxori permiſſa,tradidiſſe ei Mercuriũ,cuius conſilio,quoniã prudentia uideretur excellere inter amicos, uteretur. Ducem uerò exercitus,om- *Hercules* niumq; quæ ſuę ditionis erant, reliquiſſe Herculem, tum quia genere proximus,tum quia fortitudine roboreq; corporis erat admirabili:regniq́ue guber

Universidad de Deusto
Biblioteca

nationem ita partitus est. Phœniciæ & maritimæ oræ Busiridem, Aethiopiæ. Libyæq; proximis regionibus Anteum præfecit. Ipse cum omnibus copijs ex Aegypto in expeditionem profectus est, secum fratrem ducens, quem Græci Apollinem dicunt, & lauri repertorem: ob idq; laurum ei dicatam esse. hederam uerò ab Osiride repertam, quam ei consecrarunt, quemadmodum & Bacho Græci. lingua uerò Aegyptia hederam Osiridis plantam uocant. In sacris autem hedera uitibus præfertur: quoniam hæ folia amittant, illa uerò seruet continuam uiriditatem. quod & apud antiquiores in cæteris arboribus quæ semper uirent, accidit. Nam & Veneri myrtum, & Apolini laurum dedicarũt. Osiridẽ uerò duo filij uirtute dispares Anubis & Macedo comita sunt. Vterq; armis usus est insignibus, aliquo animali haud ab eorum natura dissimili. Nã
Anubis. Anubis canem, Macedo lupum insigne armorum tulit. Qua ex re hæc anima
Macedo. lia Aegyptij summo in honore habent, & horum animantium formis apud
Pan. Aegyptios colũtur. Duxit insuper secum Pana, cui ab Aegyptijs diuersis modis præcipuus honor habitus est. Nam eius regionis accolæ, non solum statuas illi in templis omnibus posuere, sed & apud Thebaidẽ urbẽ eius nominis ædificarunt, Chemnim, id est, Panis urbem uocitatam. Secuti quoq; sunt eum
Maro. agris colendis experti: qui uineas plantare nosset, Maro: qui triticũ serere, Tri-
Triptolemus. ptolemus. Omnibus deinde compositis, oratis dijs, Osiridem comam quoad in Aegyptum rediret, nutrisse aiunt, ac uersus Aethiopiam profectum. Quæ consuetudo usque ad hæc tempora inoleuit apud Aegyptios, ut peregrinantes, quoad domum reuertantur, nutriant comas. Cum esset in Aethiopia, ferunt oblatos ei Satyros comas umbilicò tenus habentes. Dicitur Osiris fuisse cupidior risus delectariq; solitus musicis & choreis. Quapropter illum musicorum multitudo sequebatur. Inter eos nouem fuisse uirgines adolescẽtulas, tum canere solitas, tum in alijs eruditas: quas deinceps Græci appellarũt Musas. Has Apollinem docuisse dicunt: qua ex re musicus est nominatus. Satyros uerò ad psallendum, cantandum, ac animi remissionem aptos, secum in castris habebat. Non enim bellicosus, aut prælijs periculisq; deditus fuit, sed otio & hominum saluti. Quo beneficio pro deo omnes eum gentes habebant. Aethiopibus agriculturam ostendens, insignibus in ea urbibus à se ædificatis & præfectos dedit, & tributa instituit præstari. Hoc tẽpore Nilum ferũt circa Sirij canis exortum (tunc enim maximè crescere consueuit) maiorem Aegypti
Prometheus. partem, & eam maximè cui Prometheus imperabat, inundasse. Absumptis enim fermè omnibus eius regionis incolis, Prometheum dolore motum se interficere uoluisse. Fluuium uerò propter cursus uelocitatem, profunditatemq; aquarum, Aquilam tunc appellatũ. Herculem tum consilij magnitudine, tum uirtute uolunt ueestigio compressisse aquarum impetum, & ad priorem cursum conuertisse. Vnde & Græci quidam poëtæ rem gestam in fabulam uertentes, Herculem traduntaquilam Promethei iecur depascentem occidisse.
Nili nomina. Fluuij nomen uetus, Oceanus fuit: postquàm eius compressus decursus, Aquila: deinde à rege quodam Aegyptus est appellatus, quod & poëta testatur, dicens fuisse in Aegypto flumine naues triremes. Locũ ubi Nilus in mare defluit, Theonim uocatũ ferunt, antiquũ Aegypti emporiũ. Postmodum à Nileo rege, Nili, quo nunc utunt, nomen sortitũ. At uerò Osiris cum esset in mõtib. Aethiopię, utraq; ripas Nili aggere cinxit, ne modũ excederet inundatio, sed ueluti per portas quasdã exiens leniter flueret, quantũ usus postularet. Deinde per Arabiã iuxta rubrũ mare iter faciẽs, ad extremos Indos peruenit, ubi & plures cõstituit urbes: ex quib. unã Nysam nominauit, in eius memoriã in qua erat nutritus: ubi hederã plãtauit, quæ in eo tantũ loco Indiæ tũ finitimæ regionis manet. Multa quoq; alia reliquit sui apud Indos monumẽta, ex qbus posteri Indorũ de deo illo cõtenderunt asserẽtes eũ genere Indũ esse. Exercuit quoq; elephantorũ uenatiões. Colũnas insup multis in locis statuit suæ expe-

ditionis

ditiones testes Peragrauit aũt & cæteras Asiæ nationes. Per Hellespontũ in Europã cũ transijsset, Lycurgũ in Thracia Barbarorũ regẽ sibi obsistente peremit. Illi prouinciæ Maronem iam senem præfecit: qui ædificauit urbem, quam à se Maroneam nominauit. Macedonem filium regem statuit eius prouinciæ, quæ ab eo Macedonia dicta est. Triptolemum colendis Atticis agris præfecit. Denicq; cum orbem totum peragrasset, mitissimis fructibus excoluit hominũ uitam. Si qua regio uitibus inepta esset, docuit ex hordeo potum fieri, haud multum uirtute gustuq; uino inferiorem. Cum in Aegyptum redisset, tulit dona secum à diuersis gentibus data. Quapropter pro magnitudine beneficiorum, & donatus immortalitate, & honores cœlestium est assecutus. Deinde cum ad deos ex hominibus esset translatus, & honores illi & sacra ut maximo deorum ab Isidẽ & Mercurio instituta sunt, multaq; mystica ad cultum addita, quibus eius Dei potentiam ampliorem redderent. Verùm ex uetustis sacerdotum arcanis qui Osiridis tempore fuerant, postea compertum est, Osiridem Aegypto iustè regnantem, à Typhone fratre impio atq; nefario interemptum: quem ille in sex ac uiginti partes dilectum, cuique eorum qui secum tanti sceleris participes fuerant, partem dedit, ueluti eius facinoris consciis, & simul ut ipsos defensores custodesq; haberet regni fidos. Isis, fratris, eiusdemque uiri mortem auxilio filij (Orus ei nomen erat) ulta, Typhone, & qui cædis conscij fuerant, interemptis, Aegypti regnum cepit. Commissa est pugna iuxta fluuium in parte Arabiæ, quam Antæi appellant uicum. Quod nomen ex Antæi morte ab Hercule occisi Osiridis tempore sortitus est locus. Osiridis *Isidis gesta.*
partes omneis dispersas, præter pudenda, cum inuenisset, cupiens incertum esse uiri sepulchrum, ab Aegyptijs autem ac singulis hominibus honori haberi, ex aromatibus ac cera singulas eas partes in formam hominis uiro similem composuit. Conuocatis deinceps Aegypti sacerdotibus, singulis dedit Osiri, dis imaginem, asserens eis solis corpus illius creditum, atque adiurans ut nunquam apud se esse sepulturam Osiridis ulli panderent: utq; illum in abditis seruatum, ut deum colerent: eiq; animal ex suis, quod mallent, dicarent: quod & colerent ueluti Osiridem, dum uiueret, & post obitum simili ceremonia obseruarent. Vt autem maiori beneficio sacerdotes ad hæc sibi prõptiores faceret, tertiam eis agrorum partem ad deorum cultum & sacra concessit. Hi tum meritorum Osiridis memores, tum beneficio Isidis allecti, eius mandata perfecere: qua ex re etiam nunc sacerdos quisque testatur, penes se Osiridem sepultum esse. Animantia quoque à principio ei dicata in honore habent: & cum moriuntur, in eorum funere renouant Osiridis luctum. Tauros autem sacros, hunc quidem Apim, alterum Memphim nominatos sacrificant Osiridi: quos etiam ueluti deos Aegyptij omnes colunt. Hoc enim ani- *Apis.* *Memphis.*
mali tritici inuentores multum adiutos se asserunt, & ad ferendum, & ad communem agrorum culturam. Iurasse autem Isis dicitur, uiro mortuo nulli se amplius nupturam. Iusto deinceps regnauit imperio, beneficijs in subditos reliquos omneis excedens. Posit obitum uerò immortalium honores consecuta est, sepultaq; apud Memphim in Vulcani luco: ubi usq; ad hoc tempus sepulchrũ eius monstratur. Nonnulli horum deorum corpora non illic sita arbitrãtur, sed in Aethiopiæ Aegyptiq; montibus, in insula Nili, sita ad locum qui Philæ appellatur, & ab euentu sacer campus appellata. Vestigia huius ostendunt, tum sepulchrum Osiridi constructum, atque à sacerdotibus Aegyptijs in honore habitum: tum urnas trecentas sexaginta, quas quotidie lacte replent sacerdotes ad id instituti, luctumque renouant, Deos nomine uocantes. Hac de causa à transeuntibus aditu prohibetur. Apud Thebaidis uerò (quæ urbs antiquissima est omnium) incolas, maximum habetur iusiurandum per Osiridem in Philis situm omnibus Osiridis partibus, ut retuli, præter pudenda, ibi sepultis. Ea quippe in fluuium à Typhone,

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum nullus ex cædis conscijs illa penes se esse uellet, erant proiecta. Ab Iside postea non minori honore, quàm reliquæ partes, fuerunt sepulchro condita. Eius imaginem coli, sacraq; ei ac ceremonias pie ut Deo fieri docuit, nomen eius Dei præcipuum reddens atq; insigne. Quapropter Græci cum Orgia sacraq; Bacchi ex Aegypto transtulissent, huic quoq; portioni honores impenderunt, eam in sacris ac ceremonijs Phallon appellantes. Ab Osiride uerò atq; Iside, usque ad Alexandrum Macedonem, qui in Aegypto sui nominis urbem condidit, annorum dicunt amplius decem millia: ut uero quidam asserunt, paulò minus tria ac uiginti millia extitisse. Qui deum hunc tradunt Thebis Bœotiæ ex Semele & Ioue fuisse genitum, aberrare uidentur. Orpheum enim, cùm ad Aegyptios transisset, percepissetq; apud eos sacra & mysteria Bacchi, esset autem amicus Thebanis, à quibus plurimo in honore habebatur, retulisse ad eos tradunt in ipsorum gratiam huius Dei originem. Plebem postea tum ignorantia, tum ut Deum in Græcia ortus uideretur, libenter ea sacra ac mysteria suscepisse. Orpheum uerò hanc generis & sacrorum originem ea coniectura uolunt ad Græciam transtulisse, quòd Cadmus ex Thebis Aegypti ortus, præter cæteros filios & Semelen suscepit. eam à quopiam corruptam, post septimum mensem peperisse infantem ferunt Osiridi similem: neque illum uixisse diutius, siue dijs improbantibus, siue repugnante natura. Quod ægrè ferens Cadmus, responso accepto, ut parentum iusta seruaret, infantem deaurauit, illicq; sacra instituit, ut esset argumentum illum ab Osiride natum. Ad Iouem insuper genus retulit: ut & Osiridis factum cohonestaret, & corruptionis infamiam demeret. Id causam præbuit Græcis, ut crederent Cadmi Semelen ex Ioue Osiridem peperisse. Orpheum postea, cui magna erat apud Græcos gloria, tum propter cantus suauitatem, tum propter sacra, hospitio acceptum à Thebanis ferunt, magnoq; in honore apud eos habitum. Hic cùm ab Aegyptijs theologiam percepisset, antiqum Osiridis genus ad posteriores transtulit: inq; Thebanorum gratiam nouum constituit sacrificiorum ritum. Quod fabulis causam præbuit, ut Iouis ac Semeles filius Bacchus putaretur. homines uerò partim inscitia, partim Orphei fama & opinione moti, eum ut Græcum libenter susceperunt Deum. Postea adhibitis poëtarum quas theatra conprobabant fabulis, certa est præbita huic generi fides. Dicũt autem in uniuersum Græcos, ut suos ac domesticos sibi uindicare insigniores Heroas, ac deos, Deorum insuper colonias asserere ab se missas. Nam Hercules. Herculẽ, qui genere Aegyptius fuit, cum sua uirtute perambulasset magnam orbis partem, in Libya columnam posuisse. cuius rei testimonium à Græcis capere nituntur. Cum enim constet omnibus, Herculem adfuisse dijs in bello, quod aduersus Gigantes gessere, ferunt nequaquam Gigantes ex terra gigni ea potuisse ætate, qua Græci asserunt Herculem paulò ante bellum Troianum extitisse: sed potius, ut ipsi dicunt, in primo humani generis ortu. Ab hoc enim plus quàm decem millia ab Aegyptijs numerantur anni: à Troiæ uerò tempore minus quàm mille ducenti. Eodem modo claua, & leonis pellis, antiquo Herculi conueniunt: quo tempore nondum erant arma adinuenta, sed fustibus homines iniurias propulsabant, ac ferarum pellibus tegebant pro armis corpora. Et hunc quidem Iouis filium, matrem incertam ferunt. Qui autem ex Alcumena genitus est, plus annis mille post extitit, ipse Alcæus ab ortu uocatus, cui post Herculis cognomen est inditum: non quòd propter Iunonem sit gloria adeptus, sicut matris ait, sed quia prisci Herculis institutum imitatis, illius gloriam simul & appellationem obtinuerit. Atq; illorum dictis conuenit antiqua apud Græcos fama, uidelicet Herculem orbis monstra perdomuisse: quid illi Herculi tribui nequit, qui fermè coæuus temporibus Troianis fuit, iam maiori ex parte, tum cultura agrorũ, tum urbibus plurimis, tũ uerò hominũ ubiq; inhabitantiũ multitudine domitis. Magis igit ea decẽt illum

Orpheus.

illum Herculem qui prisca ætate fuit cum homines infestarẽtur à beluarũ multitudine, in Aegypto præsertim, cuius nunc quoque regiones desertæ sunt, & feris immanibus plenæ. Huius uerisimile est, ueluti patriæ misertum Herculẽ, eiusmodi feris occisis eam reddidisse hominibus colendam: eoq; beneficio cœlestium honore donatum. Ferunt insuper Perseum in Aegypto natum, atque Isidis genus à Græcis ad Argos referri, fabulantes ab Io in bouẽ fuisse mutatam. Sed uana est de his dijs opinio. Nam quidam Isidem, alij Cererem, quidam Thesmophoram, alij Lunam, nonnulli Iunonem, alij alio nomine appellant. Osiris uerò tum Serapis dicitur, tum Bacchus, tum Pluto, tum Ammon, tum Iupiter. Alij Pana eundem uocant. Multi existimant Serapim esse, quem Græci Plutonem putant. Asserunt autem Aegyptij, Isidem plurimum inuentricem ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti admodum contulisse, eamq; immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inq; eorum ualetudine præcipuè uersari. Quin etiam in somnis opitulatur palàm eis quos censuerit dignos, tum ostendens suum numen, tum erga gentes curandas beneficentiam. Signa horum esse dicunt non Græcas fabellas, sed opera certa. Omnis enim fermè orbis hanc deam colit propter manifestas eius morborum curas. Etenim in somnis illam dicunt non rectè ualentium morbis auxilia præbere. Et qui eius monitis obtemperent, præter opinionem curari, etiam quorum medici salutem desperarint. Visu quoque aut alia quapiam corporis parte debiles, eius deæ numen implorantes, in pristinam ualetudinem restituuntur. Ab ea quoque medelam ad assequendam immortalitatem aiunt esse inuentam. Itaque Orum filium à Titanis insidijs interfectum, ac per aquam repertum, nõ solum in lucem restituit, sed & fecit immortalem. Videtur autem ultimus iste deorum regnasse, postquam pater Osiris fuit ad deos translatus. Orum dicunt Apollinem interpretari, ac medendi diuinandiq; artem à matre Isside edoctum, multum hominibus tum oraculis tum medelis attulisse utilitatis. Aegypti sacerdotes à Solis regno usq; ad Alexandri tẽ
» pus, quo in Asiam transcendit, annos computant ferè mille & uiginti. Fabulantur quoq;, priscos illos deos regnasse annis amplius mille & ducẽtis posteriores uerò non minus trecentis. Et cum annorum numerus fide carere uideatur, conatur quidam, cum apud antiquiores nõdum Solis motus notus esset, ad lunæ cursum annum metiri. Ita cum annus triginta diebus cõficeretur, haud impossibile esse, quosdam annos mille ducentos uixisse. Siquidem nũc, cum duodecim conficiatur mensibus, plures centesimum excedunt annum. Similiter & de his accidit, quos aiunt trecentos regnasse annos. Illi enim tunc quatuor mensibus annum conficiebant secundum tria tempora, æstatẽ uidelicet, uer, ac hyems: quæ causa fuit ut quidam Græci annos uocant Horos, quasi tu dicas, anni tempora, & annales Horographias. Scribunt insuper Aegyptij, Isidis ætate multi corpores fuisse quosdam, quos Gigantes Græci dixere, ipsi uerò eos monstrificè in sacris ornant, faciuntq; ab Osiride uerberari. Sunt qui hos existiment è terra genitos, recenti adhuc prima animantium generatione. Alij robore corporis cæteris ualidiores, cum multa præclara edidissent opera, multi corporum nomen à facto sortitos affirmant. Multi existmant, cum Ioui, Osiridiq; dijs bellum intulissent, omnes peremptos fuisse. lege quoque Aegyptij præter communem cæterorum hominum morem sanxẽre, fas esse sororem à fratre uxorem capi: exemplo Isidis moti, quæ fratri Osiridi nupsisset: eoq; mortuo & iurasset illa amplius non nubere, & uiri mortem ulta, iusto imperio regnasset, plurimum etiam de genere hominũ suis in eos beneficijs merita. His de causis plus honoris ac dignitatis reginæ q; regi impẽditur. In priuatis quoq; mulier uiro dominari dicit, profitentibus in dotis confectione uiris omnib. esse uxoris arbitrio parendũ. Haud uerò inscius sum, à nõnullis scriptorib. tradi horũ deorũ sepulchra in Nysa Arabiæ sita: à qua Nysæum Bacchum

Perseus.

Annus lunaris.

Vxorũ in uiros imperium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bacchum appellent,esse autem utrique dicatam columnam sacris sculptam literis tradunt:inque columna Isidis hæc scripta esse:

Ego Isis sum Aegypti regina,à Mercurio erudita. Quæ ego legibus statui, nullus soluere poterit. Ego sum uxor Osiridis.Ego sum prima frugum inuentrix.Ego sum Ori regis mater. Ego sum in astro Canis refulgens. Mihi Bubastia urbs condita.Gaude gaude Aegypte,quæ me nutristi.

In columna Osiridis hæc scripta dicuntur:

Mihi pater Saturnus deorum omnium ultimus. Sum uerò Osiris rex, qui uniuersum peragraui orbem usq; ad desertos Indorum fines. Ad eos quoque profectus sum,qui Arcto subiacent,usq; ad Histri fontes. Et iterũ alias quoq; orbis adij usq; ad mare Oceanum partes.Sum aũt Saturni filius grãdissimus, germen ex pulchro & generoso ortum:cui non semen genus fuit. Neq; ullus est in orbe ad quẽ non accesserim locus,docens omnes ea quorũ inuentor fui.

Hæc tantum in columnis legi posse affirmant:alia (quæ plurima sunt) tempore esse corrupta.Et de his sane quæ in sepulchris extant,consentiunt ferè omnes,Nam quæ sacerdotes condita in arcanis habent,nolunt, ut ueritas ignota sit,ad multos manare:pœna ijs adiecta,qui ea in uulgus proderent. Tradũt insuper Aegypti,ab eis colonias per uniuersum orbem deductas. nam in Babyloniam colonos traduxisse Belum Neptuni uolunt,Libyæq; filium:qui sedem apud Euphratem cum elegisset,sacerdotes(hos Chaldæos Babyloniũ uocant,qui more Aegyptiorum astra obseruarẽt) physicos etiam,astrologiæ qui
Danaus. dediti essent,instituit.Ferũt etiam Danaum ex Aegypto profectum, antiquissimam ferè urbium Græciæ Argos cõdidisse: Colchorum quoq; gentem, qui
Iudei. in Ponto sunt:Iudæos insuper,qui Arabiam inter Syriamq; consedere,ab ipsis
Circumcisio. testantur transmigrasse.Quapropter & apud has nationes antiquo more circumcidi pueros,ab Aegypto ea consuetudine traducta. Quin etiam Atheniensis colonos Saitarum Aegyptiæ gentis esse eo asserere nituntur, quòd soli Græcorum urbem appellent Actij,translata appellatione ab Aegyptie urbis uocabulo.Præterea ciuitatem Athenien sem eandem ordinationem ac partitionem habuisse cum Aegyptici in partes tres distributa. Et primum quidem gradum fuisse nobilitũ:qui præ cæteris doctrinæ dediti, maiore honore digni habebantur,in ea re sacerdotibus Aegyptijs persimiles. Secundũ,eorum quibus agri erant assignati,ut armis intenti essent pro patriæ defensione:illis similes,qui in Aegypto agros tenentes,milites ad bellum subministrant. Tertius, plebis erat,atq; opificum,qui artibus mercenarijs intenti, necessarias operas præberent.ordo ab Aegyptijs sumptus. Fuisse & Aegyptios quosdam Athe-
Petes. niensium duces.Petem enim Mnesthei,qui ad Troiam militauit,patrem,cum esset Aegyptius, postmodum Athenien sium ciuem & regem factum fuisse.. Eum duplicis naturæ extitisse aiunt: quoniam duplicis politiæ, Græcæ scilicet & Barbaræ,quarum alterã partem feræ habet,hominis altera,particeps fu-
Erichtheus. erit.Similiter & Erichtheum tradunt Aegyptium genere, Athenien sibus imperasse:cuius rei hæc afferunt argumenta. Cum maxima siccitas omnes ferè orbem præter Aegyptum peruasisset,ex qua ingens frugum,hominumq; pernicies secuta est,attulisse ex Aegypto dicunt Erichtheum, propter cognationem,Athenien sibus frumentum:obq; id beneficium eis regem constitutum, qui sumpto regno,docuerit eos ceremonias ac mysteria Cereris Eleusinæ ab Aegyptijs translata.Eam quoq; deam his temporibus coæuam,Athenas frumenta comportasse dicunt,& serere denuò triticum docuisse. Athenienses regnante Erichtheo,cum omnes terræ fructus Siccitas absumpsisset, Cererem præsentem frumento eos iuuisse:sacra insuper & mysteria eius deæ tunc in Eleusina susceptа,quæ eadem & penes Aegyptios celebrantur.Nam & Eumolpides ab Aegyptijs sacerdotibus traducti sunt,& à pastophoris præcones.Solos ex Græcis Athenienses per Isidem iurare,formamoribusq; Aegyptijs similes,

miles,pluraq; alia his similia magis ambitiosè(ut mihi quidem uidetur)quàm uere asserentes,de hac colonia contendunt propter gloriam ciuitatis. In uniuersum autem plurimas colonias affirmant Aegyptij à suis maioribus ad uaria orbis loca,tum propter amplitudinem regum,tum propter hominum multitudinem traductas: de quibus cum neq; certis uestigijs, neq; scriptorum testimonio constet,indignas existimauimusquæ literis mandarentur.Sed hactenus de his quæ theologi Aegyptij tradunt.Nunc de situ eius,deq; Nilo,ac cæteris memoratu dignis dicendum.

DE SITV ÆGYTI, ET QVÆ DE *Nilo mira dicantur.* Cap. III.

AEgyptus fermè ad meridiem sita,tum quia ipsa natura munita est,tum regionis amœnitate cæteris uidetur regnis excellere.Ab occidente de fertum tutatur:& syluestris Libyæ pars in longum protensa, nõ solùm aquarum inopia,sterilitateq; rerum,difficili aditu,sed & admodũ periculoso.A meridie tum Nili cataractis cingitur,tum montibus ei contiguis. A Troglodytis enim,extremisq; Aethiopię finibus,stadijs quinq; millibus & quingentis, neq; facilè nauibus fluuius est peruius, neq; adiri itinere terrestri potest,nisi aut à regibus,aut magno quodam præparato ad uictum commeatu.Ab oriente uerò tum fluuio munita est,tum deserto latissimi campi Barathra appellati.Est enim Syriam inter Aegyptumq; palus admodum profunda,quam Seruoniam dicunt,latitudine omnino angusta:longitudo supra ducenta stadia protenditur.Loci insciis pericula insperata afferunt. in arctum enim contractam,arenę cumuli circunstant,qui nothis uentis agitati,in aquam deferuntur,adeò arena densa, ut immixta aquę continens uideatur, neq; facilè,terra sit,an aqua,discerni queat.Quo fit,ut multi ignota loci natura,neq; uiam edocti,à uia aberrantes cum omni exercitu absorpti sint. Nam arenã,quæ eminus stare ut continens uidetur,ingressi,labunt longius:neq; deinde raptis gurgite,regrediendi aut emergẽdi facultas datur.Limo enim demersi, nullam sperant salutem,cum eniti,aut uti uiribus nequeãt,sed absorbeantur in profundum ab arena aqua circunfusa, cum ueluti limus neq; pedibus, neq; nauibus sit peruius:quę res Barathri cognomen dedit. Et hęc de tribus, quibus Aegyptus munitur partibns,dicta. A quarto latere mari clauditur importuoso, & quod difficile,in prębeat euntibus accessum. Nam à Parætonio Lybię lopen usq;,quę est in Syrię sinu,stadijs ferè quinq; millibus nullus nauigantibus,excepto Pharo,tutus est portus.Loca sunt pręterea per uniuersum littus stagnãtia,atq; ignota nautis.quo accidit,ut maris se fugere pericula existimantes,tanquam in tutum ad littus directis nauibus,de improuiso stagnis inhęreant,omni euadendi spe sublata.Quidam cum præuidere cõtinentem nequeant (regio enim omnis plana ac depressa est)hi quidem ad stagna ac palustria loca,alij deserta deferuntur. Aegyptus igitur his locis redditur tuta. Forma eius oblonga. nam maritima ora duo millia complectitur stadiorũ:mediterranea uerò,stadia circiter millia sexaginta. Olim numero hominum omnes ferè orbis gentes superauit,neq; nunc quoq; alijs nationibus multitudine cedens. Oppida insignia, urbesq; priscis temporibus, ultra decem & octo millia fuisse in Aegypto,libri sacri continent.Ptolemęi Lagi tempore amplius tria millia,quę & usq; ad nostram ætatem perdurãt,annumerata sunt.Vniuersi populi numerum fuisse antiquitus septies decies centena millia:nũc haud pauciores esse ter decies centenis millibus tradunt.Hæc extitit causa, cur tradant priores Aegypti reges,magnis mirandisq; operibus à se multitudine hominum cõstructis, immortalia glorię suę monumenta reliquisse.Sed de his posterius scribetur diligentius.Nunc Nili naturam,regionumq; quas interfluit, situm & proprietatem per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Nilo. tem persequamur. Nilus à meridie ad septentrionem fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus: ad quæ loca (deserta enim sunt) propter æstus intemperiem nullus aditus fuit. Maximum omnium flumen, cum per uarias pluresq; feratur regiones, magnos flexus facit, quandoq; ad orientem & Arabiam, quandoq; ad occidentem & Libyam fluens. Eius decursus ab Aethiopię mõtibus usq; ad mare, stadia duodecim fermè millia cum eius flexibus cõplectitur. Facit autem insulas in Aethiopia cùm plures alias, tum maximè unã insignem, nomine Meroën: ubi duorum & uiginti stadiorum latitudinem habet. Ab inferioribus uerò locis arctior est, cursu eius in duas partes diuiso. Harum unam, quę in Libyam defluit, uastæ profundęq; absorbent arenæ. Quæ contrà in Arabiam fertur, in paludes ac stagna ingentia, quæ circum uariæ inhabitant gentes, flectitur. Aegyptum ingressus, alicubi decem stadiorũ, alicubi pauciorum latitududine, no recto cursu uarios flexus agit, nunc orientem, nunc occidentem uersus, quandoq; in meridiem contrario delatus cursu. Sũt montes ab utraq; fluuij parte protensi, conuallibus & angustis præcipitijs interiectis: in quę magno impetu lapsus, rursus tanquã ui repulsus per campos funditur, ad meridiem spectans, usq; ad locum Efficanum nomine: & naturalem deinceps repetit cursum. Tam insignis fluuius, solus omnium absq; fluctibus quietus est & tranquillus, pręterquam cum fertur inter cataractas. locus est latitudine stadiorum decem, accliuis, pręceps in angustũ, clausus inter conualles: ubi frequẽtia saxa scopulis similia aquam magna uertigine mirabiliq; allisam reflectunt, inq; contrarium cursum spumis agunt redundãtibus. Quæ res stuporem aspicientibus prębet. Est enim ita uelox hoc in loco aquę, decursus, ut sagittę similis uideatur. Cum uerò augetur aquarum incremẽto Nilus, aqua supereminente scopulis, quidam per cataractas nauibus uento cõtrario descendunt: ascendendi nulla est facultas, ui fluminis omne hominum ingenium superante. Cataractæ plures sunt, sed maxima in Aethiopia atq; Aegypti finibus sita. Complectitur fluuius insulas plurimas, sed præcipuam Meroën, in qua est urbs insignis insulæ nomine, quam Cambyses condidit, à matre eius denominata. huius insulę forma scuti persimilis, magnitudine superat cæteras Nili insulas. Patet enim lõgitudine stadiorum tribus millibus, latitudine mille. Vrbes in ea sunt plures, sed cæteris nobilior Meroë, à cuius uno latere Libyam uersus plurimi arenę cumuli, ab altero ad Arabiam posito præcipitia montis insulam cingunt. Effodiuntur in ea aurum, argentum, æs, ferrum. Hebenum insuper fert, lapidum multiplex genus. Tot autem Nilus insulas continet, ut fermè sit incredibile. Nam pręter eum locum quẽ à forma loci appellant Delta, ferunt alias quoq; in eo insulas circiter septingẽtas esse: harũ quasdam ab Aethiopibus incoli, miliumq; in eis seri. Quasdam serpentibus ac cynocephalis, uarijsq; feris syluestribus infestas, ac propterea accessu difficiles. Nilus in Aegypto in plures scissus partes, eam formam quam Delta dicunt, efficit. Profundiorem fluuium reddit maris ingressus, septem ostijs in pelagus delatum. Horum primum ad orientẽ uergit, quod Pelusiacum uocant: secundum Taniticum, deinde Mendesicum uocant, Phatniticum, Sebenniticum, Bolbitinum: ultimum Canopicum, à nonnullis Herculeum nominatum. Sũt & alia ostia manufacta de quibus scribere nihil necesse est. In eorũ quoq; urbs sita est diuisa flumine, põtibus ab utraq; parte exitus & custodijs munita. Ab ostio Pelusiaco fossa ei̯t opere sumtuoso ad Arabicum sinum ac rubrum mare ducta. Hanc primum à Nechao Sammatychi filio agi cœptam, Darius Persarum rex perficere aggressus, imperfectam reliquit: admonitus à quibusdam, si locus interiacẽs effoderetur, fore uti Aegyptus omnis, cum mari rubro esset depressior, ab aquis mergeretur. Secundus postmodum Ptolemæus illam perfecit, opportuniori loco fossam summa arte efficiens. Hanc cum nauigare cuperet, aperiebat: eam rursus cum usus esset, claudens. Flumen quod in fossam defluit,

defluit, à nomine authoris Ptolemęum uocant. In exitu urbs condita est, Arsinoe appellata. Illud quod Delta diximus, simile Siciliæ formæ, ab utroq; latere continet stadia septingenta & quinquaginta: à mari uerò stadia mille trecẽta. Ipsa insula pluribus fossis manu factis diuisa, agros habet fertilissimos Aegypti: circundata enim flumine, atq; irrigata fluuij incremento magnam uim limi affundentis, tum cura incolarũ, terram omnem quadam machina ab Archimede Syracusio adinuenta, quam à figura cochleam dixere, irrigantium, multiplici fructu copiosa est. Nilus etiam leniter fluens, cum multã uariamq; terram secum ferat, quibusdam in locis humilibus paulum stagnans, regionẽ fructiferã fertilemq; efficit. Radices in ea multifariam nascuntur, gustu uariæ, fructuum & olerum natura, quæ multum tum egenis conferunt. tum infirmis ad ualetudinem. Non solùm uero cibos uarios affatim prębet ad saturitatem egentibus, sed alijs quoq; necessarijs ad uitam rebus non parum confert adiumenti. Loton præterea fert plurimum, ex quo panem cõficiunt ad uictus egestatem. Ciborium quoq;, quod fertilissimum est, fert eam quam appellant Aegyptiam fabam. Sut & arborum plura uariaq; genera, quarum quædam Perseæ dicuntur, cibus dulcedine prestans, à Persis ex Aethiopia allatus, quo tempore Cambyses ea loca subegit. Sycomororum uerò aliæ mora ferunt, alię fructum ficubus similem: quem cum toto fermè anno prębeant, non parum adiumenti uulgò esurientibus præstant. Mala, quæ Myxaria dicuntur, circa Nili ostia nascuntur: quæ quoniam suauia sunt gustu, tragematis prębentur loco. Conficiunt quoq; ex hordeo poculi genus Zythum nomine, haud multò inferius sapore uini. Vtuntur etiam pro oleo ad lucernarũ usum, liquore expresso ex planta quam Cycam uocant. Plura insuper fert alia Aegyptus uictus hominum utilia, quæ singulatim persequi longum esset.

Insulæ Delta fertilitas.

Animalia Nilus compluria nutrit forma dissimili ac natura: sed duo præcipua, admodum inter se differunt, Crocodilum & equum: horum Crocodilus ex minimo in immensum animal euadit. Nam cum oua eius anserinis similia existãt, ex his genitus pullus ad sedecim cubitorum magnitudinem excrescit. Longitudine uitæ hominem æquat, lingua caret: corpus mirabili natura munitum. Nam dorsum eius uniuersum squamosum est, duritie præcipua: ex utroq; oris latere dentes habet perplures, in queis duo maximè eminent. Non solum homines comedit, sed & cætera terrestria animantia flumini appropinquantia unguibus grauiter discerpit. Morsu est aspero, tetroq;, ut quod dentibus lacerat, nunquam sanetur. Capiebatur priscis temporibus hamis recenti carne apposita: nunc quandoq; reti ualido, prout & quidam pisces: quandoq; instrumento ferreo ex cymba ad caput iniecto. Eorum ingens est multitudo in flumine & stagnis propinquis, tum quia fœcũditate excedit (singulis enim parit annis) tum quia perraro capitur. Nam & à quibusdã accolarum ut deus ueneratur, & externis est inutilis labor, ob carnes esui malas. At illorum fœcũditati natura salubri remedio obstitit. Animal caniculo persimile, Ichneumon (nam iuxta flumen belua parit) oua eius inquirens conterit: quodq; dictu mirabile est, nec; oua comedens, nec; ulla sua utilitate, sed natura duce, ad necessariam quandam mortalium commoditatem.

Nili bestiæ. Crocodilus.

Equi uerò, quem uocant, magnitudo haud minor cubitis quinq;, quatuor pedibus, ungula more bouis fissa. Dentes ex utroq; latere tres habet: ultra reliquas feras eminentiores aures, caudam, uocem, equis similem: reliquum corpus haud dissimile elephanto. Pellis est ultrà quàm cæteris beluis durissima. Aquatilis ac terrestris bestia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egressus, tum frumenta depascitur, tum fœnum, destruẽs passim propinquas agrorum messes. Fœcundissimum prole animal, ut quod singulis annis pariat. Capitur arte quadam hominum illos telis appetentium. Cum enim apparent, circunstant undiq; homines, uulnerantq; telorum quæ alligant funibus

Hippopotamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iactu, laxantq́ quoad exanguis factus capiatur. Carnibus est dutissimis, & ad digerendum difficilimis. Interiora omnia inutilia ad uescendum.

Nili fertilitas

Præter has beluas uariũ ac multiplex piscium genus Nilus affatim præbet, usui non solum eius regionis incolis, sed externis quoq́, ad quos saliti deferũtur. Vtilitate commodisq́ cæteros orbis fluuios excellit. Incrementum eius à solstitio incipiens æstiuo, usq́ ad æquinoctium, semperq́ nouum limum secũ uehens, rigat tum cultas regiones, tum incultas, quanto tempore uelint agricolæ. Aqua enim leniter fluente, facilè eam pauiis aggerib. arcent, inducuntq́ pro commodo terræ. Tantam uerò fertilitatem infert, & agri colendi facilitatem, ut cum seuerint, aut oues introducant in campos ad conculcanda iacta semina, aut aratro leui terrã subducant: neq́ nisi quatuor aut quinq́ exactis mẽsibus ad messem redeuntes, breui tempore uberrimos fructus absq́ magna impensa labore'ue reportent. Alibi agricultura magno labore exercetur, ac sumptu: soli Aegyptij minima impẽsa, labore tenui fruges fertiles auferunt. Vineq́ quoq́ eodem rigatæ modo, uino abundant. Terra inculta pecori ad pastũ relicta, adeò exuberat herbis, ut oues bis in anno pariant, bisq́ præbeant lanam. Incremẽtum Nili aspicientibus, uidetur admirabile, incredibile audientibus. Solus enim inter reliqua flumina adeò æstate crescit, cum decrescant cætera, ut totam inundet Aegyptum. Hyeme minuitur, cum reliqua augeantur. Est Aegyptus plana, & campestris: cumq́ urbes, uici, agricolarum mapalia aggeribus munita, aquæ inundationẽ deuitent, tanquam Cyclades apparent aspicientibus. Terrestres beluæ omnes quæ in campis remanent, suffocãtur aqua: quæ euadunt, ad altiora confugiunt loca. Pecora inundationis tempore in stabulis recluſa nutriuntur à colonis, ad id antea præparato pastu, uulgus remissis operibus rusticis otiosum epulis indulget, ac uoluptati. Quoniam autem plurima cura molestiaq́ urgebat accolas Nili inundatio, excogitata est in Mẽphi quædam incrementi mensurandi à regibus obseruatio. Nam quibus id negotij demandatum est, per epistolas urbibus uicisq́ significant, quot cubitis quot'ue digitis fluuius auctus sit, & simul quo tempore cœperit decrescere: hoc modo uacuus redditur à solicitudine populus, incrementi magnitudine, decrementoq́ notis, ubertatemq́ futuram eueſtigio ab inundationis modo, notatis prioribus temporibus, noscit. Occulta inundationis huiusmodi causa multos dubitare, tum philosophos, tum historicos, ac uaria sentire compulit. De qua re paucis disseremus: ut neq́ modum excedat historia, neq́ ab omnibus adeò quæsita agitataq́ res relinquatur intacta.

De causis incrementorum Nili.

De Nili incremento, de eius fontibus, de ostijs quibus descendit in mare, deq́ rebus alijs quibus maximus omnium quæ in orbe sunt, à cęteris differat, quidam scriptorum nihil ausi sunt tradere, licet quandoq́ etiam de paruis torrentibus copiose scripserint. Alij causas reddere conati, procul à uero senserũt. Nam qui Hellanici Cadmiq́ & Hecataei ætate fuerunt, omnesq́ prisci illi scriptores ad fabulas declinarunt. Herodotus, qui multarum conscripsit historiã rerũ, causam reddere uolens, sibijpsi repugnat. Xenophon, Thucydides, quorum historiæ ueritas comprobatur, Aegypti loca minimè attigerunt. Ephorum autem ac Theopompum, præ cæteris hæc scrutatos, deseruit ueritas. Aberrarunt uerò omnes, non negligentia, sed regionum situs ignorantia. Nam priscis usque ad Ptolemæum Philadelphum temporibus nulli Græcorum, nedum Aethiopiam, sed ne Aegypti quidem mõtes (ita difficiles aditus, periculosiq́ admodum ad Aethiopiam erant) transcẽderunt. Ptolemæus primus omnium cum Græcorum exercitu Aethiopiam ingressus, diligenter de situ earum partium scrutatus est. Itaq́ locorum inscitia, errandi materiam priscis scriptoribus præbuit. Nili fontes, locaq́: ex quibus fluit, nullus ad hoc tempus scriptor neq́ uidisse se dicit, neq́ audisse ab alijs qui se affererent aspexisse: ex quo res ad opiniones & coniecturas peruenit. Aegyptij sacerdotes, ab Oceano

Oceano, qui orbem circuit, Nilum habere principium ferunt: nil afferentes certi, sed incerta incertis inuoluentes, eaq́ dicentes, quæ plurima indigeant fide. Troglooditæ, qui propter æstum loca incolunt eminentiora (Volgios uulgus appellat) aiunt loca aquosa esse, è quibus cõijciunt propter plurimos eius regionis fontes in unum confluentes Nilum effici. Meroen uerò insulam habitantibus, quorum opinio, cum sint eis locis propinquiores, uerisimilior deberet uideri, adeò Nili ortus est incertus, ut ipsum Astapon, id est ortam ex tenebris aquam uocent. Ita Nilum à locorum inscitia cognominarunt. Nobis autem propius uero esse uidetur, quod procul ab omni figmento est alienum. Haud uerò ignoramus, Herodotum, qui Libyam quæ ad orientem, quæ'ue ad occidentem uergit, interfluere Nilum scribit, arbitrari eos quos Nasamones dicunt, diligentius Nili ortũ esse scrutatos: ideoq́ tradere, ex stagno quodam oriri, perq́ Aethiopiam ferri. Verum neq́ in hoc Libyis, quamuis uerum sequi uideantur, neq́ scriptori incerta afferenti fides est adhibenda. Sed quoniam iam satis de fontibus cursuq́ Nili scripsimus, deinceps causas incrementi discutiemus.

DE CAVSA INVNDATIONIS NILI,

& quid de illa tum historici, tum philosophi sentiant, eorumq́ contradictiones. Cap. IIII.

THales, qui sapiens inter septem est annumeratus, tradit, spirãtibus Etesijs Nili cursum à mari reprimi: eoq́ aquis excrescentibus, Aegypti, quæ plana est & humilis regio, inundationem sequi. Quæ ratio quamuis nonnihil uideatur afferre, tamen facilè redargui potest. Nam si id uerum esset, fluuij omnes flantibus Etesijs simili augerentur incremento: quod quia minimè accidit in reliquis orbis partibus, alia causa uerior quærenda est. Anaxagoras physicus incrementi causam dixit esse niuem in Aethiopia liquefactam. Quod & eius discipulus Euripides uidetur sentire, scribens Nilum excrescere cum Aegypti liquescunt niues. Quæ ratio facillimè potest refelli, cum palàm sit omnibus, propter caloris intẽperiem, in Aethiopia niuem non esse: nã omnino nõ est in eis locis, pẽrtim circa Nili decursum, gelu aut omnino hyems. Quod si quis in Aethiopia esse niuium copiã cõtendat, tamen cõuincitur falsam eam causam uideri. Nam flumen omne niuibus excrescens, aurã frigidam, aëremq́ crassum reddit. At solus omnium Nilus neq́ nebulas neq́ auram frigidam gignit. Herodotus Nilum ait ipsa natura esse talem, qualis sit incrementi tempore: hyeme uerò solem ad Libyam delatum, attrahere ad se humorem, ob eamq́ rem præter naturã eo tempore flumen decrescere: æstate uerò abscedente uersus Arctum sole, tum Græciæ, tum similium locorũ fluuios arescere, minuiq́. Non esset igitur quod de Nilo fertur, admirandum, si æstiuo crescit tempore, diminuitur hyeme. Verùm si hoc Nilo accidat, ut solis æstu hyeme humiditas attrahat̃, & in reliquis quoq́ Libiæ fluuijs id cõtingere necesse esset, ut hyeme arefacto humore diminuantur. Quod cum procul à uero sit, certè scriptoris error palàm deprehenditur. Etenim Græciæ, non quia longius absit, augentur hyeme flumina: sed propter pluuias frequentes: Democritus Abderitas non meridionali niue aquarum augmentũ fieri dicit, sicut Euripides Anaxagorasq́ sensere, sed septentrionali. Niuium enim coaceruatam magnitudinem in Boreæ regionibus ait brumæ congelatam tempore, æstate liquescere: ideoq́ eleuatis sursum uaporibus, multas densasq́ nebulas circa montana, tolli cacumina: quæ ab Etesijs ad altissimos, quales in Aethiopia sunt, montes delatç, deinde in pluuiam uersæ, magnos efficiant imbres, quibus Etesiarum tempore Nilus augeatur. Hæc opinio facilè reijci potest, si, quo tempore flant Etesiæ, perpendas. Incipit enim crescere Nilus solstitio æstiuo, nondũ flantibus Etesijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ceſſat autē æquinoctio autūnali, iam olim his uētis quieſcētibus. Quādo igit ratio opinionē ſuperat, laudandū eſt ingeniū ſcribētis, ſed haudquaq; adhibē da fides Prætereo, quod palàm eſt, nō magis ab Arcto flare Eteſias, q̄ ab Heſpero. Nō enim Boreas, aut ſeptētrionales uēti, ſed qui ab æſtiuo occidēte flāt Eteſiæ uocātur. Dicere autē hoc maximē circa Aethiopiæ montes cōtingere, nō ſolū improbandū eſt, ſed etiam non credendū. Ephorus recentiorē cauſam perſuadere conatur, plurimū tamē à ueritate remotā. Ait enim, Aegypti terrā omnē Nili inundatione exaggeratā, raram aridamq; natura eſſe, in qua terræ hiatus maximis diuerſisq; in locis exiſtant. Ideoq; hyeme humiditatem omnē attrahere, atq; in ſe continere, quam æſtate ueluti ſudorem quendam, quo flumen augetur, emittat. Sed hic author nō ſolū uidetur Aegyti loca naturamq; neſciſſe, ſed ne eos audiſſe quidem qui ſcirent. Nam ſi exipſa Aegypto Nilus incrementum ſuſciperet, nequaq; in ſuperioribus inundaret per ſaxa & dura loca fluens. Atqui amplius ſex millibus ſtadiorum ex Aethiopia delatus, eodem eſt, quo antecq; Aegyptū ingrediatur, incremento. Præterea ſi Nili curſus humilior eſſet raritate terræ à flumine ſuperinductę, impoſsibile uideretur, hiatus qui in ſuperficie forent, tantam aquarum uim abſorbere potuiſſe. Itē ſi Nili decurſus humilior terra ſuperinducta foret, ſuperiores terræ hiatus eſſe cōtingeret: a quibus impoſsibile foret tantum aquæ manare. Si uerò ſuperiorem tenet fluuius locū, haud eſt poſsibile, ex locis depreſsioribus concauisq; ſurſum ferri aquarum curſum. Quis unquā crederet fieri poſſe, ut humores qui ex raritate terræ affluerent, tantum incrementum flumini adderent, ut uniuerſa fermè Aegyptus inundaretur? Prętereo hanc rationem, in raritate terræ exaggeratæ tantum aquæ contineri, mendacem deprehendi palàm poſſe. Mæander quippe fluuius plurimum terræ attulit Aſiæ regionibus, per quas fluit: in quo nil ſimile Nili incremento conſpicitur. Simili modo & in Acarnania Achelous, Cephiſus in Bœotia à Phoceis deſcendens, non parum eis oris terræ ſuperaddidere, quæ coli poſſet. Ex quibus manifeſtè deprehenditur ſcribentis error. Itaq; nullus ab eo ueritatem requirat, uidēs eum in paucis uera ſenſiſſe. Quidam in Memphi philoſophantes, rationem huius incrementi reddere conati ſunt, magis quę non reprehendi, quā quæ probari poſſet. Nam orbem in parteis tres diuidentes, unam eſſe aiunt quam nos incolamus, alteram huic è contrario ſitam, tertiam in Thebis inhabitabilem, ſolis ardore aduſtam. Si ergo Nilus hyeme creſceret, certè noſtra zona ortum haberet, cum eo tempore apud nos pluat maximè. Verùm cum æſtate augeatur, uidetur ſimile ueri, in zona nobis oppoſita hyemem eſſe, eoq; ingentem aquarum uim eo tempore manantem, incremento cauſam præbere. Hanc ob rem nulli ad fontes Nili acceſſus patēre tradunt, quoniam in oppoſita zona ortus, per terram inhabitabilem fluat, cuiusrei teſtis ſit aquarum Nili præcipua dulcedo: cum per loca ſole aduſta decurrat: quod cauſam præbet ut dulcedine cætera exuperat flumina, tanquam caloris natura eum ſaporem flumini præſtante. Sed huius ſententiæ depulſio in prōptu eſt. Impoſsibile enim uidetur, ex oppoſito nobis orbis flumen, ſi quidem terra rotunda exiſtet, ad nos ſurſum ferri. Si quis enim ita rem fieri audacius contendat, natura ipſa rerum repugnabit. Omnino enim illi ne refelli poſſent, loca deſerta incultaq; interpoſuere, ne eorum ſententia manifeſto argumento impugnaretur. Sed æquum eſt, qui aliquid pro comperto affirmant, aut rem ipſam ſuæ ſententiæ afferre teſtem, aut eam ex conceſsis principijs probare. Nam quo modo inter omnes fluuios Nilus ex illo orbe ad nos ſolus fertur ita reliqua quoq; flumina, quemadmodum in hoc orbe contingit, ab eo fluere meritò deberent. Dulcedinis uerò fluuij cauſa quā afferunt ratione penitus caret. Si enim caloris æſtu decoctus fluuius dulcedinem ſortiretur, nequaquam gigneret animantia, neq; uarias piſcium aut ferarum ſpecies contineret. Aqua enim omnis à natura ignis mutata nequaquam generat. Cum autem

autem Nili natura omnino huic contraria exiſtat, exiſtimandum eſt eas incrementi cauſas nequaquam ueras eſſe. Inopides Chius tradit, æſtate aquas infra terram eſſe frigidas, calidas in hyeme. Hoc in puteis profundis planum oſtendi, quorum aqua maximis caloribus admodum frigida ſit, ingenti frigore calida: & Nilo igitur meritò accidere, ut hyeme paruus compreſſusq; ſit, quòd interior terræ calor humorem conſumat, & in Aegypto non pluat, æſtate uerò, cum hoc fieri deſinat, nullo impedimento augeatur. Huicquoq; reſpondendum eſt, plures Libyę fluuios oſtijs & curſu Nilo ſimiles, diſsimili eſſe augmēto, cum hyeme impleantur, qui æſtate ſint exiliores. Ex quo arguitur, non recte ſenſiſſe authorem. Agathargines Cnidius propius ueritatem accedit. Ait enim, ſingulis annis per Aethiopiæ montes continuos ab æſtiuali ſolſtitio uſque ad æquinoctium autumnale imbres fieri, haud mirum igitur, Nilum hyeme cōpreſſum ſecundū naturā ijs aquis fluere, quas fontes ſubminiſtrent: æſtate uerò propter imbres incrementū capere. Licet autem cauſas hactenus nemo reddere potuerit illarum pluuiarum, non iccirco repudiandam eſſe ſuam ſententiam. Multa enim naturam ferre contraria, quorū cauſæ ab hominibus perueſtigari nequeant. Exemplo eſſe quiddam quod in aliquibus Aſię locis fiat. Mōtes etenim Scythię Caucaſo contiguos annis ſingulis, iam exacta hyeme immenſis niuibus continenter multis diebus oppleri. In oris Indię quæ ad ſeptentrionē uergunt, certis tēporibus plurimas grandines incredibili magnitudine deſcendere. Apud Hydaſpem fluuium æſtatis initio cōtinuos imbres pluere. In Aethiopia uerò poſt dies aliquot idē contingere. Non ergo procul à uero eſſe, ex Aethiopiæ montibus, quę Aegypto adiacet, continuos imbres incrementum fluuio præbere, præſertim cum etiam barbari ea incolentes loca, huic rei teſtimonium ferant. Si autem hæc contrariam habent; ijs quę apud nos fiunt, naturam, non tamen propterea fidem huic rei detrahendā eſſe. Etenim Nothū apud nos pluuiam afferre, apud Aethiopes ſerenitatē. Et uentos quoq; Boreæ in Europa eſſe uehemētes, in illis uerò regionib. remiſſos. Et de Nili inundatione, ne modum excedamus, hactenus. Quoniam autem hunc librum in duas partes propter magnitudinem partiti ſumus, abſoluta priori, ſecunda nobis ordienda eſt. In qua de antiquis Aegypti regibus, deq; ijs quæ priſcis temporibus acta ſunt, diſſeremus.

DIODORI SICVLI
LIBRI PRIMI PARS SECVNDA.

GESTA REGVM ÆGYPTI VSQVE
ad Amaſim regem. Cap. I.

QVm primus liber propter ipſius magnitudinē in duas ſit partes diuiſus, prior totius operis prœomium continet, & quę de mūdi creatione, deq; prima omniū origine, ac de dijs, quas'ue ſui nominis in Aegypto cōdidiſſe urbes Aegyptij tradant, primum inſuper hominum ortum, & eorum priorē uitam, præterea honores immortalium, & templorum ædificationē. Tum deſcribitur Aegypti ſitus, & quę de Nilo mira ferantur, eiusq; inundatione, quid'ue de ea tum hiſtorici tū philoſophi ſentiāt, & in ea re ſcriptorū diſſenſio. Altera pars continuato ſuperioribus ſcribendi genere, priſcorū Aegypti regū ad Amaſim uſq; regē geſta cōtinens, à primeua Aegyptiorū uita initiū ſumet.

Priſcis uictū Aegyptijs herbas ac paluſtres caules radicesq;, quas guſtu experti comprobaſſent, fuiſſe tradunt, eamq; quam gramen dicunt, herbam tum præcipua dulcedine, tum hominibus ac iumentis utilis in primis uſus. Eius uti *Priſcorum Aegyptiorum uictus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

litatis memores ad hoc usq; tẽpus uiri, hac manibus decerpta deos orant, existimantes hominem limosum ac palustre animal esse, sumpta coniectura tum ab eius humili naturaliq; ortu, tũ quia magis humidis quàm siccis egeat cibis. Pisces deinde secundũ cibum Aegyptijs fuisse tradunt: Nilo eorũ copiam, præsertim cum decrescens in alueum redit, ferente. Pecorũ quoq; carnibus uescẽtes quidam eorum, pellibus pro ueste utebantur. Domos ex arundinibus conficiebant: cuius rei uestigia penes Aegypti pastores permanere: cum hucusq; nulla alia nisi ex calamis facta habitacula probent. Hac uita plurimo tempore exacta, postmodũ alijs fructibus, in queis panis erat ex loto factus, uesci ceperunt. Horum inuentionem quidam ad Isidem, quidam ad antiquiorẽ nomine Menam referunt, Aegypti regem. At uerò sacerdotes, disciplinarum artiumq; repertorem Mercurium fuisse tradunt: eorũ uerò quæ ad uitã spectent, reges. Quapropter antiquitus non ad principantium progeniem ferebantur regna, sad ad eos qui plurimũ de hominũ uita meriti uiderẽtur: siue ob cõmunem uti litatẽ creante sibi reges populo: siue quòd ita in libris sacris cõtineretur. Eorũ nonnulli fabulantur, deos primũ & Heroas in Aegypto paulò minus decẽ & octo millia regnasse annorũ, deorũq; postremũ Orum Isidis regno potitũ: homines uerò paulò minus annorũ quinadena millia, usq; ad cẽtesimã atq; octogesimã Olympiadẽ: quo tẽpore nos in Aegyptũ transcendimus, regnante Ptolemæo, qui nouus est Bacchus appellatus. Aegypti maiorẽ partem tenuere reges Indigetes, paucã Aethiopes, Persæq; ac Macedones. Aethiopes quatuor non cõtinuis sed diuersis tẽporibus regnarunt, annis fermè sex & triginta. Persæ duce Cambyse rege, qui Aegyptũ armis subegit, annis centũ triginta quinque: quorũ insolentiã, crudelitatemq;, atq; in deos patrios impietatẽ dãnantes Aegyptij, ab eis postmodũ desciuere. Postremi Macedones, & qui ab eis manarunt, annis ducentis septuaginta sex Aegyptijs imperarunt. Præter hos tẽporibus reliquis Aegptij omnes regnum tenuere, uiri quidem quadringenti septuaginta, mulieres quinq;. Quæ omnia sacrorũ librorũ monumextis sacerdotes à priscis illis temporibus scripta posteris reliquerunt, cuiusq; regis magnitudinẽ, naturam, mores, ætatem, gesta, scriptis mandantes. Nos autẽ, cum de quoq; singillatim tradere longum nimis superfluumq; esset, ijs quæ digna memoria uidebuntur contẽti, historiam cõtexemus. Primũ post deos in Aegypto regnasse ferunt Menam: qui populos colere deos, sacraq; his facere, mẽsas insuper & lectos sternere docuit, delicijs assuefaciens, & cultiori uitę. Qua ex re multo pòst tẽpore Gnefactum Vecchoridis sapientis patrem dicunt in Arabiam cum exercitu profectum, cõmeatu in locis desertis atq; asperis deficiente coactum esse cibũ uilẽ ab idiotis, qui fortẽ occurrebant sumere. Quo lætatum, cum præter modũ suauis uisus esset, despexisse aiunt, atq; abominatũ esse, qui primus regum sumptuosiori cibo esset usus. Adeò autẽ ei tum cibum tum potum, tum lectum humilẽ cordi fuisse, ut hoc in libris sacris inscribi imperarit, ac Thebis in templo Iouis poni. Eam causam ferunt cur nulla Menæ gloria aut honor ad posteros manarit. Huius regis deinceps progenies regnũ tenuit, quinquaginta duo reges, annis mille & quadraginta: à quibus nil memoria dignum prodijt. Busiris deinde, octoq; ab eo posteri regnarunt: quorũ ultimus, Busiris quoq; nomine, urbem condidit magnam, Solis urbem ab Aegyptijs, à Græcis uerò Thebas appellatam: cuius mœnia centum quadraginta sint stadia ambitu complexa. Eam magnis ædificijs, ac speciosis deorum tẽplis, alijsq; ornamentis pulcherrimis exornauit. Simili modo & priuatorum domus usq; ad quartam aut quintam contignationem construxit. Vrbem insuper omnem, non Aegypti solum, sed aliarum orbis omnium reddidit felicissimam. Huius urbis propter eius potentiam excellentiamq; ubiq; diffusam & poẽta meminit, inquiens Aegypti Thebas ornatas ædificijs, in qua urbe centum sint portæ, per quarũ unamquanq; ducenti exeant uiri cum equis & curribus.

Menm.

A non: adhuc fuisse

Quidam asserunt non centum portas fuisse urbis, sed plures, & eas egregias templorum portas, à quibus centum sit tanquam plurimarũ portarum dicta. Ex ea uiginti millia curruum ad bellũ prodire solita, receptacula quoq; equorum centum, quorum singula supra ducentos equos caperent, iuxta flumen inter Memphim ac Thebas Libyam uersus fuisse aiunt, eorumq; etiamnũ uestigia monstrari. Non solum uerò hũc regem, sed & qui post eum regnarunt, multa accepimus ad huius urbis amplitudinem ornamenta contulisse: donis præterea decorasse pluribus, argenteis, aureis, eburneis, statuis insuper Colossorum instar, atq; obeliscis, ex unico lapide factis: ut planè constet, nullam sub sole urbem ita fuisse exornatam. Ex quatuor enim templis pulchritudine, magnitudineq; admirabili cõstructis, unum erat antiquissimum, cuius circuitus stadijs XIII. patebat, altitudo cubitis quinq; & quadraginta: muri latitudo erat pedum quatuor & uiginti. Respondere huius templi magnificentiæ aiunt ornamentorum cultum, magna impensa & mirãdo opere constructum. Ea structura usq; ad posteriora permansit tempora. Aurum uerò & argentum, ebur, & lapidum sumptus atq; ornatus, à Persis ablata, quo tempore Cambyses Aegyptiorum templa cõbusit. Transtulisse quoq; in Asiam ab Aegypto ferunt, non solum ornamenta rerum plurima, sed & artifices, quorum opera regiæ insignes, tum in Persepoli, tum in Susis, tum in Medis sint constructæ. Tantam pecuniarum copiam in Aegypto fuisse tradunt, ut ex incendijs, quæ omnia absumpsere, inter cætera parum quid auri, quod tamen ultra trecenta talenta sit pensum, effluxerit, argenti uerò duo millia & trecenta. Sepulchra quoq; regum priscorum mirabili opere, & quæ minimè æquari à posteris possent, fuisse aiunt. Referũt sacerdotes, septẽ & quadraginta sepulchra regia, quorũ usq; ad Ptolemæum Lagum decem & septem tantum supererant, in eorum libris scripta contineri: & eorum etiam plurima, quo tempore ad ea loca accessimus absumpta erant, Olympiade centesima atq; octogesima. Non solum uerò ab Aegyptijs sacerdotibus hæc traduntur, sed Græci quoq; plures, & in his Hecatæus, qui Ptolemæi Lagi tẽpore Thebas profecti historias Aegyptias scripsere, nobiscum sentiunt: de prioribus enim regum sepulchris, in quibus traditur Iouis pellices fuisse conditas, recensens singula, regis monumentũ qui Simandius dictus est, fuisse tradit stadiorũ decẽ. Cuius in aditu porta erat uario lapide constructa. Et huius longitudinem duorum iugerum, altitudinẽ quinq; & quadraginta cubitorũ fuisse ait. Post hanc ingredientibus aderat lapideũ peristylum quadratum, cuius singula latera iugera quatuor cõplecterentur. In eo pro columnis animalia erant sita ex unico lapide, decem & sex cubitorũ ad antiquam formam fabricata. Textura omnis superior tecti confecta ex lapidib. duorum passuum latitudine, uarijsq; stellis cærulæis ornata. Ex hoc deinceps alter erat aditus, & in eo porta priori similis, sed sculptura uberiori. In ingressu statuæ tres positæ erant ingentes unici lapidis, Memnonis opus. Harum una sedens, cuius pedis mensura septẽ excedebat cubitos, cęteras Aegypti statuas magnitudine superabat. Duæ præterea usq; ad genu, altera à dextris, altera à sinistris, filiæ & matri minores positæ. Hoc opus non solum magnitudine conspicuum, sed arte mirabili, & lapidum natura excellens fuit, cum in tanta mole neq; fissura quæpiam, neq; macula inesset. Scriptum erat in eo:

REX REGVM OSYMANDYAS SVM. SI QVIS, QVALIS FVERIM, ET VBI IACEAM, NOSSE VELIT, MEORVM ALIQVID OPERVM EXVPERET. Esse quoq; & aliud signum matris ferunt unico lapide, cubitorum uiginti, habens supra caput reginas tres, quæ ostenderent, filiam, uxoremq; se & regis matrem fuisse. Post hanc portam & aliud erat peristylum nobilius superiore, sculpturis uarijs, in queis bellum erat contra Bactrianos, qui ab eo defecerant, gestum aduersus hos quadringentis millibus peditum, equitum uiginti, in quatuor partes diuiso exercitu, quorum omnium filios regis gessisse

Osymandyas Aegypti rex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imperium. Prima muri pars obsidionem urbis sculptã continebat, ab ea parte qua fluuius muros alluit. Rege deinde cũ parte hostiũ cõgresso, leo una cum eo terribiliter pugnabat. Scriptores quidam ueram historiam fuisse, leonisq; opera domi enutriti regẽ in pugna uti solitũ ad uictoriam ferunt. Alij ob fortitudinem corporis præcipuã, leonis similitudine, corporis animiq; uires ipsum ostendere uoluisse. Secundus paries sculptus erat captiuis absq; pudẽdis, manibusq; à rege ductis: quæ nota erat illos esse animo uiles, & corpore imbecilles. Tertiũ latus sculpturis uarijs picturisq; decoris, regis sacrificia, triũphumq; deuictis hostib. cõtinebat. In medio peristylo erat subdialis ara ex pulcherrimo lapide, & opere excellẽs, & magnitudine mirãda. In ultimo autem pariete statuæ iacebãt duæ ingẽtes ex unico lapide, cubitorũ septẽ & uiginti: ad quas tres ex peristylo aditus patebãt. Has propẽ, domus erat colũnis suspẽsa, cuius latus quoq; duo iugera cõplectebatur. In ea statuæ ligneæ positę haud partuo numero, repræsentãtes eos qui disceptarẽt, respicientes eos qui in iudicijs sententias ferrẽt. Hi ab una muri parte sculpti triginta numero erãt, & in medio iudicij princeps: cuius à collo suspẽsa ueritas pẽderet, & oculis esset subclausis, librorũ cumulo circunstãte. Hæ imagines præ se ferebant, iudices integros esse debere: prætorẽ solã inspicere ueritatẽ. Dehinc deambulatoriũ erat domibus plenũ, inq; eis diuersa epularũ genera suauia gustu præparata. Sculptus deinde eminẽs cæteris rex uarijs coloribus, aurũ atq; argentũ quæ ex aureis argenteisq; metallis annuatim accipiebat, deo offerẽs. Inscripta quoq; summa erat omnis in argentũ redacta: MINAE TER DECIES CENTENA, ET DVCENTA MILLIA MILLIVM. Sequebatur dehinc sacra bibliotheca, in qua inscriptũ erat: ANIMI MEDICAMERTVM. Erãt deinceps Aegypti deorũ omnium imagines: regis quoq; dona ferẽtis, quę cuiq; cõpeterent deo: ostendentis insuper & Osiridẽ & posteriores reges, tũ in deos cultu, tũ inter homines iustitia, plurimũ uitæ mortaliũ profuisse. Ponẽ bibliothecã domus sita erat egregia, in qua uiginti essent Iouis & Iunonis lectisternia, regis insuper statua, ubi & regis corpus sepultũ uidebat. Hãc circũstabant plurima habitacula, in quibus picta cernebantur animantia Aegyptia omnia sacris apta, omnia sepulchrum uersus ascendentia. Circumibat monumentum aureus circulus cubitis trecentis sexaginta quinq;, unius cubiti spissitudine: in quo descripti erant per singulos cubitos dies anni, & astrorum ortus atque occasus, quid'ue ea secundum Aegyptios astrologos obseruata significarent. Eum circulum ferunt, quo tempore Cambyses & Persæ Aegyptijs imperarunt, ablatum. Hoc Osymandri monumentum non solum cæteris omnibus sumptuosius, sed & artificio excellentius fuit.

Thebani quidem se antiquissimos omnium profitentur: primumq; philosophiam ac astronomiã ab ipsis repertas, secq; à regionis situ adiutos ad cognoscendos orientium ac occidentiũ astrorũ motus. Insuper & mẽses ab eis & annos esse institutos. Dies non secundum lunam, sed secundum solem metiunt, triginta dierũ mẽsem cõficientes. Quinq; autẽ dies & quartã partẽ duodecim mensibus adiungentes, anni cursum perficiunt. Intercalares menses non intercalant, neq; dies subducunt, sicut & Græcorum quidam. Solis & lunæ defectus diligenter scrutati sunt: ex quibus multa futura prædicere cœperunt. Ab huius regis progenie profectus postea octauus, qui Vchoreus cognominatus est, Memphim condidit ambitu stadiorum cẽtum & quinquaginta, urbẽ omnium Aegypti præclarissimã, opportunissimo totius eius oræ loco, ubi Nilus in plures scissus partes efficit formã Delta. Quo fit ut tanq; in Nili claustro posita aditum præbeat prohibeatq; ad superiora loca nauigantibus. Vrbs munita est, ac optimẽ sita: nã fluente iuxta eam Nilo, ad cohibendã aquarum inundationem uersus Nothum aggeres ingentes opposuit, & incremẽto fluuij præsidium, & aduersus hostes qui à terra irent, munimentum. A partibus cęteris undiq;

Ogdous. *Vchoreus Aegypti rex.* *Memphis urbs.*

teris undiq; effossus est lacus ingens ac profundus: qui superabundãtia fluminis in eum delata, ac locis urbi uicinis, excepto aggere, aqua repletis, urbem efficit munitissimam. Talem igitur eius urbis conditor loci opportunitatem elegit, ut posteri reges fermẽ omnes relictis Thebis & regiã & habitationes in ea ædificarint. Quapropter deinceps diminuta Thebarum magnificentia, aucta Memphis est usq; ad Alexãdri Macedonis tẽpus. Is urbẽ sui nominis iuxta mare condidit, in augmentum cuius postea reges Aegypti omnes incubuerunt. Hanc urbem quidam deorum donis, plurimisq; decoris rebus adeò exornarunt, ut prima apud quosdam, aut secunda in orbe habeatur. Sed de hac separatim posterius dicetur. Memphis conditor post structum aggerẽ, stagnumq; effossum, regiã ædificauit haud inferiorem reliquis, quæ alibi constructę sunt, superiorum uerò regum magnificentia atq; ornatu imparem. Aegyptij sanè omnino paruifaciendum præsentis uitę tempus esse putant: futurę uerò gloriã, quæ uirtute comparatur, maximi æstimandam. Domos nostras diuersoria appellant, tanquam breui tempore à nobis inhabitandas. Defunctorum sepulchra sempiterna domos, quoniam apud inferos infinitum sit tempus, uocant. Ideo domus ædificandæ curam contemnunt. Circa sepulchrorũ magnificentiam summum studium operamq; impendunt. Memphim quidam à conditoris filia denominatam uolunt. Eius amore fabulantur nonnulli captum Nilũ fluuium, tauriq; sub forma compressisse mulierem: exq; ea genitum, quẽ propter uirtutem incolę Aegyptum dixere: à quo & regio sit omnis denominata. Hic cum regnare cœpisset, perhumanus ac iustus fuit, inq; singulis excellens. Qua ex re comprobata ab omnibus eius erga singulos beneuolẽtia, hunc honorem nominis sortitus est. Hoc defuncto rege, duodecima post eum proles Aegypti regnum possedit, nomine Myris: ædificauitq; in Memphi boreale propylæum, opus reliquis excellentius. Supra urbem decem stadijs lacum effodit, mirãda utilitate, magnitudine operis incredibili: cum pateat ambitu stadijs tribus millibus sexcentis, profundum eius quibusdam in locis sit ulnarum quinquaginta: ut qui rei magnitudinem aduertat, eius in omnes Aegyptios beneficentiam, regisq; prudentiam nullus pro meritis satis laudare possit. Nã cũ Nili incerta sint incremẽta, & pro eorũ modo fructus terra præbeat, lacũ hũc effodit aquę inundãtis receptaculũ: ne cũ supra modũ excresceret, stagnãtibus præter solitũ aquis, limo superfluo patria inutilis redderet, neue ex defectu aquæ fructus ex siccitate perirẽt. Fossam uerò à fluuio duxit ad lacũ stadijs octogintaquinq;, iugeri latitudine. Per hãc fluuij aqua & recepta & prohibita præbet agricolis fertilitatẽ, nunc aperto ore fossæ, nunc clauso iuxta incremẽti modũ, nõ absq; magna impẽsa: cũ quinquaginta talentis opus sit, siue claudere, siue reserare os fossæ uelint. Permãsit hoc stagnũ summa Aegyptiorũ utilitate usq; ad nostrã ætatẽ a conditore Myride appellatum. Relictus est à rege qui eum effodit, in eius medio locus, in quo sepulchrũ ædificauit. duabus superimpositis pyramidibus altitudine stadij, una sibi, altera uxori. Super has statuas quoq; duas lapideas collocauit in throno sedẽtes: existimans se his operibus relinquere suæ uirtutis memoriã immortalẽ. Vectigal piscium, qui in stagno capiebantur, uxori concessit tum ad unguentorũ usum, tum ad reliquũ corporis cultum. Id, talẽti argẽtum singulis diebus pendit. Traduntur duo & uiginti piscium genera in eo esse, tantamq; eorũ capi multitudinẽ, ut abundẽ præbeat ijs etiã cum plurimi sint, qui saliendis piscibus operã præbent. Post Miridẽ proles septima Sesostris rex factus, superiores omnes gloria & rerũ magnitudine excessit. Sed quoniã de huius regis gestis non solum Græci scriptores, sed etiã Aegypti sacerdotes, & qui cantu eius laudes ornant, non eadem sentiunt: ex ijs tum quę supersunt uestigijs, tum in quibus scriptores conueniunt, similima ueri conscribemus. Post eius ortum pater decorũ ac regium opus aggressus est. Nã ex tota Aegypto omnibus qui eadẽ diẽ qui filius nati erant infantibus

Myris Aegyptirex.

Sesostris Aegyptirex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

congregatis, nutriri, educari, ac omnes eadē disciplina exercitioq; erudiri fecit: existimans hoc pacto simul educatos atq; instructos, tum amiciores inuicem, tum audentiores melioresq; in bello fore. Hos continuo usu ad malorū patientiā exercebat. Non enim licebat alicui cibum priusq; cursus centū octoginta stadia confecisset, capere: quo exercitio omnes uiri euaserant & robusto corpore, & animo præstantes. Primum Sesostris in Arabiam, cum eorum qui simul nutriti erant exercitu à patre missus, assuetusq; uenatui, ac cibi potusq; abstinentię, omnē eam gentem subegit, liberā antea, & seruitio insuetam. Deinde in Libyam profectus, maiorem eius partem in ditionem adhuc adole scētior redegit. Defuncto patri cum in regno successisset, rebus à se gestis elatus, adiecit animū ad imperium orbis. Dicunt quidam, à filia illū Athyrtia ad monarchiam hortatum, eamq; ingenio ac prudentia præstantem docuisse patrem facillimè ex eo exercitu imperare omnibus posse. Alij eam ferūt diuinationis peritam, futura tum ex cœlestibus signis, tū sacrificijs nouisse. Asserunt & plures, patri post natum Sesostrem in somnis Vulcanum prædixisse, infantem genitum toti orbi imperaturum: eamq; fuisse causam cur filium cū coquis, ut dixi mus, pueris instituerit, assuefeceritq; regię eruditioni, quo dignior esset qui imperio potiretur. Sed iam uir factus cum dei prędictionem nosset, magno animo parauit exercitum. Verùm in primis, quò facilius optata perficeret, sibi omnium Aegyptiorum beneuolentiam conciliauit: ut & milites pro ducibus suis ad oppetendam mortem promptiores redderet, & qui in patria reliqui essent nouis rebus abstinerent. Omnes uerò beneficijs affecit. Hos donauit pecunijs, alios agris, nonnullos remissione pœnæ, singulos oratione & humanitate deuinxit. Omnes qui in regē deliquerant, dimisit impunitos. Obæs alienum uictos (magna hæc multitudo erat) soluit. Aegyptum omnem in sex & triginta præfecturas diuisit, & cuiq; prætorem, qui & tributa regia exigeret, & pro regionis uarietate commodoq; omnia exquireret, pręfecit. Ex robusto milite exercitum elegit, quo animi consilia perficeret. Fuere pedestres copię millia hominum sexcenta, equitum millia quatuor & uiginti. Currus bello apti octo millia & uiginti. Deinde uarios duces ex ijs qui unà secum nutriti erant, exercitui prępositi, uiros exercitatos bello, & à pueris uirtuti deditos. Hi erāt numero amplius mille septingenti, fraterna omnes mutuaq; erga regem benuolentia. Quibus distribuit agros fertiles, ut rebus necessarijs fulti, nullaq; ducti inopia, liberius militię uacarent. Prępараtis ad bellum rebus, primùm Aethiopes qui ad meridiem spectant, aggressus, uictos acie tributum pendere compulit, hebenum, aurum, & elephantorum dentes. Deinde ad mare rubrū classe quadringentarum nauium missa, primus omnium longis nauibus usus & insulas omneis eius oręs sibi subdidit, & partes maritimas usq; ad Indos subiecit. Asiam quoque omnem pedestri exercitu deuicit. Neque solum prouincias expugnauit ab Alexandro postmodum subactas, sed & gentes quasdam ad quas nūquam Alexander accessit. Nam & Gangem transijt, & uniuersam Mediam usq; ad mare Oceanum peragrauit. Scytharum quoq; gentem ad Tanaim fluuium, qui Europam ab Asia diuidit, pertransijt. Ibi multis Aegyptijs iuxta Mæotim paludem relictis, Colchorum genti originē prębuit. Hanc nationem ab Aegyptijs manasse, argumento esse dicunt, quod apud eos pueri Aegyptiorum ritu circuncidantur, priscum morē, quem & Iudæi sequuntur, colonia seruante. Asiam quoque reliquam sibi parēre coēgit. Cycladis insulis maiori ex parte potitus est. Transcendens in Europam, omnemq; Thraciam pertransiens, periculum exercitus subijt, tum propter inopiam frugum, tum locorum asperitate. Finem expeditionis in Thracia statuens, multis in locis à se deuictis columnas erexit, in quibus Aegyptijs, quas sacras dicunt, literis scriptum extat: HANC PROVINCIAM ARMIS SVBEGIT REX REGVM ET DOMIHVS DOMINORVM SESOSTRIS. Columnam insuper statuit, in belli-

in bellicosis quidem à se superatis gentibus, hominis pudenda: in ijs uerò quę essent imbelles ac timidæ, muliebria habentē sculpta: à potiori hominis parte gentes ab se deuictis ostendens. In locis quibusdā statuam suam lapideam eaqua tunc erat ætate reliquit, arcū & iaculū tenentē, supra quatuor cubitorū magnitudinē. Ipse cum summa humanitate erga omnes subditos usus esset, omissa post nouem annos armorū cura, statuit singulas gentes quotannis ad se dona in Aegyptū ferre. Cum omnibus deinceps (permagna ea uis erat) captiuis, spolijsq; deuictarum nationum in patriā rediens, maximis à se rebus gestis, & quę superiorum acta excederent, templa deūm omnia Aegypti donis insigni bus ac spolijs hostium ornauit. Milites quorum optima in bella opera usus esset, pro meritis donauit. Neq; solum ex hac expeditione ditati rediere milites, sed & Aegyptus uniuersa maxima rerum copia utilitateq; cumulata est.

Fine bellis impositio, militibus quorū spectata sibi uirtus erat, quæ parta erant concessit: ipse gloriam sempiternam appetens, magno sumptu opera per multa edidit, & sibi immortalem laudem cōparans, & Aegyptijs in posterum securitatem. Primùm à dijs incipiens, in singulis Aegypti urbibus templum ei deo construxit, quem præcipue colerent. Ad eorum structurā, non Aegyptiorum, sed quæ ceperat seruitiorum opera usus est. In omnibus uerò inscripsit tē plis, nulli Aegyptio ad id opus se grauē fuisse. Asseritur autem seruos Babylonios operum laboris calamitatisq; pertęsos, à rege descisentes, cum ponē orā fluminis consedissent, bellum Aegyptijs mouisse. Tandē assignatis sibi quos ceperant agris, condidisse urbem, quā à patria Babyloniam dixerunt. Eadē ex causa & appellata Troiam ferunt, etiamnū iuxta Nilum sitam. Nam cum Menelaus ab Ilio ad Aegyptū cum captiuorū manu nauigasset, Troiani ab eo desicientes, cum ipso aliquandiu pugnarunt, quoad data libertate urbem condidere patriæ nomen sortitam. Haud uerò inscius sum, Ctesiam Cnidium diuersa de his urbibus scripsisse: illos uidelicet qui cum Semiramide ad Aegyptum penetrassent, has à se conditas urbes suorum nomine appellasse. Sed de his uerum perueștigare difficile est. Nos quæ scriptores tradiderunt, retulimus: quò posteri uerū iudicium sequi possint. Permultos insuper & magnos erexit Sesostris aggeres, in quibus urbes, quæ in humili sōlo erant, construxit: quò homines pecoraq; à Nili inundatione tuta redderentur. In omni uerò ora quæ à Memphi ad mare spectat, frequentes à fluuio duxit fossas: quò fructibus breuiori itinere faciliusq; inuectis, maior rerum copia esset. Quod uerò maximū fuit, munijt & ea loca quibus ad Aegyptum patēre hostibus ingressus posset. Antea potior ferè Aegypti pars omnis aditu facilis, propter frequentes à fluuio ductas ab eo fossas, munitior, difficiliorq; accessu postmodum facta est. Duxit & murum ab eo latere Aegypti, quod orientem uersus ad Syriam atq; Arabiam spectat, à Pelusio usq; ad Solis urbem per desertum stadijs mille & quingentis. Nauē ex cedro fecit ducētorum octoginta cubitorum longitudine, deauratam exterius, interius uerò deargentatam, quam dono obtulit deo, qui maximè Thebis colitur. Duos prętерea obeliscos ex lapide duro, utrunq; altum cubitis centum uiginti: in quibus tum imperij magnitudinē, tum multitudinem uectigalium descripsit: addidit & quas subegit nationes. Memphi in Vulcani templo suas & uxoris lapidis unius statuas altitudine cubitorum triginta, filiorum uerò uiginti ob hanc rem collocauit. Cum dimisso exercitu in Aegyptum reuertisset, ac circa Pelusium uacuus bello laxaret curis animum, frater ei apud se cum uxore ac filijs cœnanti insidias parauit. Nam illis post cibum à uino quiescentibus, lignis aridis ad id antea occultè præparatis, ignē in cubiculū noctu iniecit. Increbrescente flāma, qui ad curam regis positi erant, sublato more ebriorum clamore, regem excitarunt: qui ambas extendens manus, salutemq; filijs & uxori deos orans, illæsus præter opinionem, cū saluus flammam euasisset, tum cæteris dijs, tum maximè Vulcano ut liberatori uota persoluit

Universidad de Deusto
Biblioteca

persoluit. Cum multis ac præclaris facinoribus nobilitatus esset, tum id magnificentissimum est habitum, quod cum nationes ab eo deuictæ, tum ij quibus regna tradiderat, duces quoq; quos diuersis præfecerat prouincijs, præstituto die in Aegytum uenientes, ei dona offerebant hos suscipiens benignè, alijs quidem in rebus uario honore afficiebat: at siquando aut ad templum iret, aut per urbem incederet, quatuor ex eis loco equorum currui iunctis, ostendebat cum cæteros omnes reges ducesq; præclaros bello superasset, nullos sibi neq; uirtute neq; rebus gestis esse comparandos. Et sanè rex iste uidetur omnes qui unquam regnassent, tum rebus bellicis, tum erga deos munificentia, tum uerò operibus à se in Aegypto constructis anteisse. Annos treis & triginta cum regnasset, ex optato uitam deficientibus oculis finiuit. Cuius uirtute haud facilè reperiatur dignum nomen. Vir magni animi, neq; solum sacerdotibus, sed uniuersis Aegyptijs admirabilis: cum eadem animi magnitudine qua opera effecerat, & mortem oppetierit. Adeò autem diuturna eius gloria, ingensq; ad posteros manauit, ut cum multis postea seculis Persis Aegypti imperium tenentibus, Darius Xerxis pater uellet in Memphi suam ante Sesostris statuam ponere, princeps sacerdotum publicè contradiceret, asserens illum nondum Sesostris opera æquasse. Quod responsum haud quaquam ægrè ferens rex, sed lætatus admodum libertate loquendi, se curaturum inquit, ut nihilo illius uirtute, si tantundem uiueret, esset inferior: hortatusq; est, ut ætatis eiusdē conferret gesta: id uerum argumentum esse uirtutis.

Defuncto Sesostre, eius filius regnū capiens, assumpto patris nomine, nulla in re gloriam paternā est imitatus: sed eodem quo pater casu afflictatus est. oculis enim captus, siue propter communem patris naturam, siue (ut quidam fabulantur) propter impietatem erga Nilum, cuius cursum iaculatus est, coactus est ad deorum auxilium confugere, ac plurimo tempore uarijs peractis sacris ad placanda numina, nulla ope adiutus est. Decimo pòst anno responso ei reddito, ut placato deo qui in Heliopoli coleretur, faciem mulieris inspiceret, quæ nullum nisi proprium nosset uirum, ab uxore propria incipiens, cum multas expertus esset, nullam reperit incorruptam, præter hortulani cuiusdā: quam usu restituto uxorē cepit, reliquas omneis in uilla quadam uiuas combusit. Quem locum postea Aegyptij sacram glebam uocitarunt. Deo autem Heliopolis gratias secūdum oraculum acceptum reddens, duos erexit unius lapidis obeliscos, latitudinis octo altitudinis cubitorum centum. Post hunc plures reges nil memoria dignum gessere. Tandem Amasis quidam regnauit uiolentius quàm ceteri, permultos enim præter æquum pœna affecit, alios fortunis spoliauit: in omnes impotens ac superbus. Tolerata est eius crudelitas, cum ulciscendi locus non esset, quoad Actisanes Aethiopum rex in Aegyptum contra eum descendit. Tunc odia occulta erupēre: & cum multi ab eo desciuissent, rege capto Aegyptus in ditionem Aethiopum cesit. Actisanes fortunam capti regni humaniter ferens, summa æquitate Aegyptijs imperauit. Latrocinia nouo more compescuit, fontes neq; morte plectens, neq; linquens impunitos. Eorum iudicio constituto, reos omneis in unum cogens, miti sententia damnauit, amputatis enim naribus, in ultima deserti ire compulit, ibiq; urbem condidit, ab excisis nasis Rhinoceram appellatam. Ea in Aegypti Arabiæq; finibus haud procul à mari sita, omnibus uitæ commodis caret. Nam omnis uicina regio salsa est, intra urbis mœnia unicus est puteus, & is inutilis, utpote aqua amara gustu. Hos autē in eo loco posuit, ne suis moribus uicinas gētes inficerēt, néue eorū erga reliquos iniuriq; essent occultę: sed ut tanq; in orā desertā relegati, omni re egētes, cogēte necessitate sibi uictū exquirerēt. Fissis itaq; calamis, quos ex uicinis agris collegerāt, longa sibi retia fecere: quibus iuxta littus per plura stadia dispositis, ex captis coturnicib. (nā magnus earum numerus in littore ad capiendos pisces uersaī) uictū sibi comparārunt.

Amasis Aegypti rex.

Actisanes Aegyptirex.

Rhinocerā urbs.

De

DD SEPVLCHRIS PYRAMIDIbusq; Aegypti, quæ inter septem miracula annumerantur, & eorum conditoribus, Cap. II.

EO rege defuncto, Aegyptij regno sibi uindicato, regē ex suis crearunt, Menidem nomine, quem nonnulli Marum cognominant, uirum minime bellis aptum. Is sepulchrū sibi construxit, quod Labyrinthus appellatur: rem mirandā profectò, non tantū operis magnitudine, quantum arte ad imitandum difficili. Nam ingredientibus haud facilè regressus datur, nisi duce itineris experto. Ferunt quidam Dædalum cum in Aegyptum appulisset, admiratum huius operis artem, similem in Creta regnanti Minoi construxisse: in quo fabulantur extitisse Minotaurum: Sed Cretensis Labyrinthus defecit, siue opera hominum, siue tempore corruptus: Aegyptius uerò usq; ad nostra tempora integer manet. Defuncto rege post quintum genus, cum Aegyptus rege careret, ex dignioribus quidam in regem assumptus est, quem Aegyptij Cetem, Greci Proteum appellant, qui Iliaci belli tempore extitit. Hunc artium peritum fuisse tradunt, & in uarias se formas uertere solitū: ut nunc animal, quandoq; arbor aut ignis, aut quid aliud uideretur. Quæ eadem & sacerdotes de illo scribunt. Harum rerum cognitionem ex continuo astrologorum ac sacerdotum usu rex assecutus. Consuetudo autem regibus tradita, Grecis ansam huiusmedi transmutationes fingendi præbuit. Nam Aegyptijs mos erat regibus, aut leonis, aut tauri, aut draconis priorem partem in capite ferre, insignia principatus. Quandoq; uerò arborem, aliquando ignem quandoq; redolentia supra caput unguenta: hæc tum ad decorē pertinebant, atq; ornatum: tum stuporem ac superstitionem quandam aspicientibus injiciebant. Mortuo Proteo filius successit, per omnem uitam uectigalibus, & ad cumulandum undiq; thesaurum intentus: uir pusilli animi, atq; auarus: ut qui neq; deorum muneribus, neq; ulli beneficentiæ uacarit: ita ut non rex, sed ut dispensator bonus, pro uirtutis gloria plus auri argentiq; quàm præteriti reges omnes (quadringenta talentorum millia ea fuisse tradunt) reliquerit.

Proteus.

Post huius obitum septem fuere reges, intantum ocio dediti ac uoluptati, ut sacri libri nulla eorum gesta contineant historia digna, præter unius Nilei, à quo fluuius fortitus est nomen, cū antea Aegyptus uocaretur. Hic cum plures fossas, easq; opportunis fecisset locis, & Nilum utilem admodum incolis reddidit, & nominis causam præbuit.

Nileus.

Octauus deinceps rex Chemmis Memphis annos regnauit quinquaginta: ædificauitq; trium pyramidem maximam, inter septem præclarissima opera annumeratam. Hæ uersus Libyam spectant, longè à Memphi stadijs centum uiginti, à Nilo autem quinq; & quadraginta: quę & artificio & operis magnitudine mirabilem stuporem pręberent aspicientibus. Earum maxima quatuor est laterum, quorum quodlibet ab inferiori parte iugera septem continet. Altitudo amplius quàm sex iugera tollit: latitudo quodlibet, deducta paulatim usq; ad uerticem altitudine, continet cubitos sexaginta quinque. Ex lapide duro, difficiliq; ad tractandum, sed æternùm permansuro structura omnis constat. Nam fermè mille annis, ut aiunt quidam, ut alij tradunt, amplius tribus millibus quadringentis ad nos usque ea moles integra permansit. Ferunt eos lapides ex Arabia longo admodum itinere aduectos. Aggeribus autem fabricata est, nondum eo tempore inuentis machinis: opus certè mirabile, præsertim in terra undiq; arenosa, ubi nulla neq; aggeris, neq; cæsi lapidis sint uestigia: ut non ab hominibus, sed à dijs tanta moles structa uideatur. Conantur Aegyptij mira quędam de his fabulari, ex sale & nitro aggeres eos factos, posteaq; Nili incremēto liquefactos absq; hominū labore penitus defecisse. Verùm id procul à uero abest. Nam & multitudine hominum agger

Pyramis maxima.

constru

Universidad de Deusto
Biblioteca

constructus, & multitudine deletus est. Trecenta enim & saxaginta hominũ millia, ut aiunt, ad id opus deputata sunt: quod 20. fermè annis absoluerunt.

Cephus. Post huius regis obitum frater eius Cephus regnum cepit: regnauitq; annis sex & quinquaginta. Quidam non fratrem sed filium regnũ tenuisse asserunt, nomine Chabreum, quod similius uero uidetur: quoniam qui ei successit, imitatus superiorem regem, secundam pyramidẽ ædificauit, structura & arte priori similem, magnitudine imparem, utpote cuius singula in basi latera stadium comprehendant. Pecunia omnis ad opus prioris impensa: ut olera tantũ herbasq; (is enim cibus opificum fuit) ad mille & sexcenta talenta excessisse dicatur. Aliarum non extat sumptus. Illius aditus ab uno tantum latere patet. Verùm nullus ex ijs qui eas sibi pyramides in sepulchra condidere, rex in illis sepultus est. Nam partim nimij labores in operibus absumpti, partim crudelitas regum & insolentia ita populum compulere, ut eorum aut dissiparent corpora, aut eijcerent ex monumentis. Qua ex re domesticis mandarunt quidam, ut sua corpora in loco uili obscuroq; conderent, quo effugerent seruitiam plebis.

Mycerinus. Hunc regem secutus est Mycerinus, quẽ nonnulli Cherinum uocant, prioris pyramidis authoris filius. Hic tertiam ab se incœptam minimè perfecit, præuentus morte. Erant singula latera in basi iugerum trium: murus usq; ad quintumdecimum cubitum, ex lapide nigro, Thebaico simili: reliqua pars ex eo lapide. quo & reliquæ pyramides, est constructa. Opus sanè tum magnitudine, tum artificio, tum uerò lapidum sumptu cæteris pyramidibus inferius. Scriptum erat in latere ad Boream uerso nomẽ authoris, Mycerinus. Hunc tradũt superiorum crudelitatem abominatum, uitam uixisse summa cum humanitate, & in subditos beneficentia, fecisseq; sedulo omnia quibus beneuolentiam omnium sibi cõpararet. Pecuniam contempsit, præbens etiam munera ijs qui iustè rectèq; iudicassent. Sunt & aliæ tres pyramides, quarum singula latera ad duo iugera protenduntur, uniuersum opus structura præter magnitudinẽ superioribus simili. Has dicunt à tribus regibus, quos retulimus, suis uxoribꝰ ædificatas: quæ traduntur alia Aegypti opera non solum mole ædificiorum atq; impensa exuperare, sed artificium excellentia: magisq; affirmãt admiranda esse architectorum ingenia, & artem, quàm regum sumptus. Hi enim proprijs animi dotibus, illi alienis pecunijs laboribusq; tanta opera erexerunt. Verùm de harum pyramidum authoribus nil certi neq; apud incolas, neque apud scriptores constat. Quidam eos quos diximus reges, illas ædificasse, alij alios tradunt: ut maximæ asserunt Armeum extitisse conditorem, secundæ Amasim, tertiæ Massum, quam uolunt quidã Rhodopis pellicis sepulchrum fuisse: & id nonnullorũ principũ, qui eam amassent, cõmuni opera absolutũ.

Bocchorus. Regnum deinceps sumpsit Bocchorus, cõrpore quidem robusto ac ualido, ingenio uerò superiores excedens reges.

Sabaccus. Multis deinde exactis seculis regnuit Aegyptijs Sabaccus nomine, genere Aethiops, deorum cultu, liberalitateq; præ cæteris regicus excellens. Argumentum uirtutis eius uel maximum sit integritas, utilisq; in seruandis legibus animaduersio. Nam capite damnatos nequaquam mortis affecit pœna, sed opus facere uinctos compedibus per urbes coegit: quæres non paruo extitit uectigali, multas enim ex eo seruitio pecunias contraxit: eorum opera multos aggeres construxit: fossas uarijs locis opportunas fecit. Ita & pœnæ acerbitatem leniuit, & inutilem pœnæ asperitatem in magnum commodum uertit. Eius egregiam pietatem, & à principio uitæ institutionem, facilè quis ex uisione somnij perspiciat. Visus est ei Deus qui Thebis colitur, in somno dicere, regnum ipsius in Aegyptios neq; felix neque diuturnum fore, nisi sacerdotibus Aegypti omnibus occisis, per media ipsorum cadauera cum suis trãsiret. Hoc somnio sæpius oblato, omnes undiq; sacerdotes conuocauit: narratisq; quæ per somnium acceperat: Nolle se, inquit, in Aegypto manentem, alicui perniciem

ciem struere: sed malle purum, omniq; solutum scelere, ab Aegypto abscedere se, satisq; uitam reddere, quàm impia cæde inquinatum regno potiri. Ita Aegyptijs regno tradito, in Aethiopiam rediit. Duobus itaq; annis Aegyptij absq; rege fuere, turbatis omnibus, cum etiam ad ciuilia bella peruentum esset. Duo decim igitur loco regis ex maioribus duces præficiuntur, quibus omnis regni cura permissa est. Conuenientes hi in Memphi, communi consilio imperium exercebant. Cum uno animo concordiq; quindecim annis ut rex administrassent, decreuere ut sibi commune sepulchrum ædificaretur: ut quemadmodũ in uita uno consensu ac pari honore Aegyptum gubernassent, ita & post obitum communis esset omnium unius sepulchri gloria. Conati sunt in ea re omnia superiorũ regum opera excedere. Electa ad id iuxta paludem Libyę aqua, quæ in Myridem descendit, ex pulcherrimis lapidibus sepulchrum ædificarunt, quadratum, quaquauersis stadij unius, sculptura atq; artificum opere nihilo iam antea factis cedens. Ingredientibus illius ambitum domus aderat cõlumnis circumfulta, quatuor ad latus quoq; columnis positis. Et huius tecti contignatio unius erat lapidis, sculpta præsepibus, uarijsq; picturis ornata. Erant ibi summo artificio depicta Aegypti regum, templorum, sacrorumq; monumenta. Tanto autem sumptu, tanta magnificentia ea moles ab his regibus excitata est, ut si ante eorum dissensionẽ fuisset absoluta, cætera sepulchra excellentia operum superasset. Verùm cum annis quindecim simul imperium tenuissent, regnum ad unicum redactum est, hac de causa. Psammiticus Saites, unus ex duodecim, cui maritima ora obuenerat, tributo emporijs, omnibus, præsertim Phœnicibus Græcisq; imposito, magnaq; ui pecuniæ cõtracta, amicitiam plurimarum gentium principumq; sibi liberalitate comparauit. Huius rei inuidia moti reliqui, bellũ ei intulerunt. Quidã ex antiquis scriptoribus fabulantur, responsum imperantibus redditum, qui ex illis primus æream phialam Deo qui erat in Memphi, dono tulisset, eum solum rerum in Aegypto potiturum. Psammiticum, cum extulisset sacerdotum quispiam è templo phialas aureas undecim, elegantissimã à se electam deo obtulisse. Quod rescisscentes cęteri, cũ nollent occidere, relegasse illũ perhibentur in paludes iuxta mare sitas, siue ob causam quã diximus, siue inuidia moti. At Psammiticus ex Arabia Caria, Ionia, cõducto milite, acie illos prope Memphim superauit. Alij reges partim cecidere in bello, partim fugientes in Libyã cessere regno. Sũpto impẽrio Psammiticus uestibulũ orientẽ uersus deo in Mẽphi construxit. Circũ templum pro colũnis colosses duodenũ cubitorũ posuit. Militibus mercede conductis, præter stipendiũ dona largè distribuens, cæteris agros sorte diuisit paulo supra Pelusij ostia: quos multis pòst annis Amasis rex ad Memphim traduxit. Rex propter operã à mercenarijs militibus nauatã, postmodũ externo militi plurimũ tisus, multũ illorũ pręsidio usus est. Cũ in Syriã exercitũ duceret, prę cęteris honore mercenarijs impẽso, statuit eos in dextra, Aegyptios à sinistra phalangis parte: qua cõtumelia irritati Aegyptij, ad ducẽta millia eorũ ab rege desciscẽtes, Aethiopiã uersus profecti sunt, nouas sedes sibi uendicaturi. Rex ad eos duces primũ misit, eam ignominiã deprecaturos. Ipse quoq; cũ hi nihil profecissent, nauibus prosecutus est. Cũ ipsos iuxta Nilũ proficiscentes, iamq; Aegyti mõtes trãscendentes reperisset, rogabat ut animũ mutarẽt, utq; templorũ, patriæ, uxorum ac filiorum in mentẽ ueniret. At hi omnes una uoce clamore sublato, hastisq; scuta percutientes respondere, quòd armorũ potentes essent, facilè se patriam reperturos. Ostensis uerò sublata ueste genitalibus, nec uxores nec filios, dũ eis uti possent, defuturos. Hoc dato responso, despicientes quæ alijs maxima esse uiderentur, in Aethiopiæ parte fertili sortitis inter se affatim agris, consedere. Psammiticus eorum discessu haud parum dolens, ad curam regni conuersus, & uectigalia disposuit, & cum Athenien sibus quibusdamq; alijs Græcis societatem iniit. Erga externos qui in Aegyptũ accederent

Psammiticus.

Duodecemuiri Aegyptij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cederent, summa beneficentia utebatur. Cum Græcos plurimum diligeret, filios disciplinis Græcis erudijt. Primus Aegyptiorum regum cęteras nationes ad importanda quæ apud se erant, allexit, securitate singulis adeuntibus præbita. Apud superiores enim reges nulli externi ad Aegyptum nauigabant, cũ partim occiderentur, partim adigerentur in seruitutem. Impietas Busiridis tẽpore apud Aegyptios aduersus exteros adhibita, Græcis causam præbuit, licet minimè ueram, sed multa contractam crudelitate, scribendi quæ de eo in fabulis feruntur.

Apries. Post Psammiticum regnauit quarta exinde progenies Apries, annos duos & uiginti. Hic aduersus Cyprum ac Phœniciam terra mariq; bello moto, Sidonem ui captam cum diruisset, reliquis Phœniciæ urbibus subactis, classe Cyprios ac Phœnices superauit: spolijsq; hostium compluribus captis, in Aegyptum redijt. Misso deinde contra Byrenen & Barcen exercitu, magnaq; ex parte deuictis, reliquos ab se alienauit. Existimantes enim ipsum in eorũ perniciem comparasse exercitum, quò securius imperaret Aegyptijs, desciuerũt.

Amasis. Ad hos compescendos destinatus Amasis Aegyptius, uir insignis, mandatorum quæ ad concordiam spectabant oblitus, cum illos in regem incitasset, conspiratione facta, rex creatur: paulóq; pòst cum multi à rege desciscerent, coactus est ad mercenariorũ (nã ad triginta millia erant) opem confugere. Prælio circa Mariam pagum commisso, Aegyptiorum res superior fuit. Itaque captus Apries, strangulatusq; interijt. Amasis suscepto imperio, conuersusq; ad regni curam, iustè imperauit, magna cum laude multas Cypriorũ urbes euertit, multaq; donis insignibus deũm tẽpla exornauit. Cũ regnasset annis quinque & quinquaginta, mortem obijt: quo tempore Cambyses Persarũ rex Aegyptum armis cepit, circa tertium annum Olympiadis tertiæ & sexagesimæ: qua uictor in stadio fuit Parmenides Camerineus.

DE LEGIBVS AC IVDICIIS *Aegyptiorum. Cap. III.*

REcensitis uetustorum tempòrum usq; Amasim Aegypti rebus, nunc admiranda quædam, & quæ prosint legentibus, de moribus eorũ sunt scribenda. Multa enim uetera Aegyptiorum acta non solum ab indigenis æstimãtur magni, sed & apud Græcos quoq; non parum admirationis habent. Itaq; qui plurimum doctrina excelluerunt, in Aegyptum transierunt, ut & lege eorum & studia cognitione digna perciperent. Quamuis enim scirent Aegypti aditum externis difficilem, tamen omni studio olim illuc accedere appetiuerunt: in quibus antiquissimi extitere Orpheus, poëtaq; Homerus: deinde posteri nonnulli, Samius Pythagoras, ac legumlator Solon. Asserunt Aegyptij literas, astrorum cursus, geometriam, artesq; plurimas ab se fuisse repertas: optimas insuper ab se institutas leges. Quorum maximũ ferunt esse argumentum, annis amplius tribus millibus & septingentis indigetes reges Aegypto imperasse, eamq; regionem cæterarum orbis esse felicissimam: quę nullo potuissent pacto fieri, nisi optimis moribus ac legibus uixissent, eruditiq; omni doctrinarum genere fuissent. *Aegyptiorum regum mores.* Verùm nos ijs quæ Herodotus alijq; nonnulli Aegyptiorum gesta narrantes, præter ueri opinionem multa uoluptatis gratia fingentes tradunt, prætermissis, sacerdotum diligẽter à nobis scrutatos libros sequemur. Primùm, Aegyptij reges uitam, non aliorum regnantium, quibus uoluntas pro lege est, traducebant licentia, sed legũ institutis in cogendis pecunijs, quotidianoq; uictu, sequebantur. Eorum cultui obsequioq; nullus deputatus erat neq; emptitius, neq; domi genitus seruus, sed nobiliũ sacerdotũ filij, tum ultra uiginti annos nati, tũ doctrina præ cæteris eruditi: ut horũ corporis ministrorum die noctuq; astantium conspectu motus rex, nil turpe committeret.

committeret. Rarò enim potes rerum mali euadunt, ubi desunt suarum cupiditatum ministri. Institutæ erant diei noctisq; horæ, quibus regi lege permissa agere fas erat. Mane surgentem regem primùm epistolas omneis missas capere oportebat: ut cognitis ijs quæ sibi agenda essent, responso dato, singula in tempore exq; ordine rectè agerentur. His actis, cum in uirorum excellentiũ cœtu lauisset corpus, uestem præclaram indutus sacra dijs faciebat. Mos erat sacerdotũ, principi iuxta aram hostijs deductis, astante rege, magna uoce audiente populo ualetudinem prosperam, omniaq; bona precari regi. iustitiam in subditos colenti. Narrare insuper particulatim regis uirtutes, in deos pietatem ac religionem, in homines humanitatem seruantis: tum illum continentem dicere, iustum, magnique animi, ueracem, liberalem, omneisq; frenantem cupiditates: pœnas insuper mitiores quàm postularent errantis crimina exigentem, reddentẽ uerò gratiam meritis ampliorẽ. Multa his similia, postquã orauerat ille, tandem execrationẽ in malos exequebatur. Tum regem culpa purgans, omne crimẽ in ministros qui regi iniqua suaderent, conijciebat. His actis sacerdos & regem ad felicem dijsq; gratam uitã hortabatur, & simul ad bonos mores, agendumq; non quæ suaderent mali, sed quæ ad laudem & uirtutem maximè pertinerent. Demum cum rex tauro dijs sacra fecisset, sacerdos quædam ex libris sacris clarissimorũ uirorum consilia actaq; proferebat, quibus rex monitus, imperio piè ac iustè illorum exemplo uteretur. Non autem pecunijs uacandi, iudicandiq; solum, legibus antiquis, sed deambulandi quoque, lauandiq;, & cum uxore cubandi, omnisq; degendæ uitæ tempus erat lege præstitutum. Cibo uescebantur simplici, ut quorum mense nihil præter uitulum & anserem inferretur. Vini potandi certa statuta erat mensura, qua neque farciri uenter, neq; inebriari possent. Denique ipsorũ uita ea tenebatur modestia, ut non à legislatore, sed à peritissimo medico ad seruandam sanitatem composita uideretur. Mirabile uidetur Aegypti reges non ex uoluntate, sed ex lege uitam priuatam agere. Sed multo est mirabilius, illis neque iudicandi, neq; pecuniam congregandi, neque puniendi quenquàm per superbiam, aut iram, aut aliam iniustam ob causam, licentiam permissam. Sed ueluti priuati tenebant legibus, neq; id ægrè ferebant, existimantes parendo legibus se beatos fore. Nam ab ijs qui suis indulgerent cupiditatibus, multa censebant fieri quibus damna periculaq; subirent. Scientes enim sæpius se peccare, tamẽ aut amore aut odio aut alio animi morbo uicti, nihilominus aberrant. Qui uerò sapientia consilioq; uitam instituunt, in paucis offendunt. Hac usi erga subditos iustitia reges, omnium beneuolentiam adeò assecuti sunt, ut non solum sacerdotibus, sed singulis Aegyptijs maior regis quàm uxorum filiorumq; aut aliorum principũ salutis inesset cura. Etenim plurimi regum quos retulimus, ciuiles mores secuti, acta feliciter uita mortem obierunt, quoad ea legum disciplina permansit. Nationibus præterea uarijs subactis, multas possedere pecunias, regiones ædificijs operibusq; ingentibus, urbes amplissimis donis sumptuosisq; decorantes. Sed ea quæ post obitum Aegyptijs suis regibus præbuerunt, magnam, populi erga principes beneuolentiam monstrant. Id honor mortuis impensus ostendit. Nam cum quis regum decedit è uita, Aegyptij omnes mortem communi mœstitia lugent, uestes lacerant, templis clausis forum non frequentant, festa solennia non agunt, dies septuagintaduos luto deturpantes capita, ac sindone subtus mammas cincti, unà uiri mulieresq; ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die, nouantes luctum, atq; ad numerum cum cantu uirtutes regis commemorantes. Cibis animantium, coctisq;, ac uino, omniq; mensæ apparatu abstinent. Non lauaeris, non unguentis, non stratis lectis, non uenereis utuntur: sed tanquàm defuncto filio, per eos dies mœrentes lugent. Hoc tempore quæ ad pompam funeris spectant præparatis, postrema die corpus in arca conditum ante sepulchri aditum po-

Aegyptiorum regum epultura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunt. Ibi breuiarium in uita ab rege gestorum de more recitant: uolentiq; facultas datur defunctũ accusandi. Adsitant sacerdotes, mortui rectè facta laudantes. populus, is permagnus est, qui exequias circunstat, applaudit ueris laudibus: in reliquis magno reclamat tumultu, quo accidit, ut plures reges repugnante multitudine solito caruerint sepulchri honore, ac magnificentia. Is timor coẽgit Aegypti reges iustè uiuere, ueritos futuram post mortem plebis iram, atq; odium sempiternum. Antiquorum regum uiuendi mos hic maxime fuit. Aegypto omni in plures partes, quarum quælibet Graeco uerbo νόμος appellabatur, diuisa, unicuiq; prętor aderat, qui omnium haberet curam. Aegypti uectigalibus trifariam partitis, primam portionem percipit collegiũ sacerdotũ, magna apud incolas authoritate, tum propter deorum curã, tum propter doctrinam, qua multos erudiunt. Hanc partem tum ad sacrificiorum ministeria, tum ad priuatæ uitæ commoda impartiunt. Neq; enim deorũ cultum omittendum putant, neq; publici consilij utilitatisq; ministris æquum censent uitę commoda deesse. Adsunt enim grauibus in rebus hi semper consilio atq; ope regibus, tum astrorum peritia, tum ex sacrificijs futura prędicentes. Ex libris præterea sacris priorum gesta referunt, quibus reges in agendis noscant quæ sint profutura. Non enim, quemadmodum apud Graecos, unus homo, aut unica mulier sacris præest, sed plures in cultu deorũ honoreq; uersantur, qui eandem sacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes sunt, secundumq; post reges honoris dignitatisq; locum tenent. Altera portio ad reges peruenit: quam & ad bella, & ad uitę cultum, tum ad liberalitatem erga strenuos uiros pro meritis impendunt. Qua ex re fit ut populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites, & qui belli sunt instituti ministerio: ut hoc stipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Iniquum enim foret, ad tuendam communem salutem intentos, nulla ex ea pro qua pugnarent patria, commoda percipere. Ea uerò præcipua utilitas uidetur, quòd mercede laborum impensa cum fiant opulentiores, facilius gignendæ proli operam dant. Quo fit ut referta multitudine hominum patria, nequaquàm externo milite egeat. Hoc militandi ordine à progenitoribus susceptо, parentum uirtutem à pueritia imitati, bellicisq; exercitationibus, milites egregij euadunt. Est insuper eorum politia in tria hominum genera instituta, agricolarum, pastorum, opificum. Agricolæ parua quadam mercede à sacerdotibus regeq; aut militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipsa pueritia rei rusticæ sine intermissione uacant. Quo fit, ut agricultura cæteris tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum usum præstent. Norunt enim præ cæteris diligenter agrorum naturam, rigandi, serendiq; ac metendi tempora, & fructuum seruandorum commoditates, tum parentum obseruatione, tum sua diligentia cognita. Eodem modo & pastores cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta, semper in eo gubernando ætatem agunt. Multum eis conferunt quæ à progenitoribus de pecorum cultu ac pascuis audierunt, à nonnullis etiam quædam suo studio adinuenta. Nam qui aues & anseres nutriunt, præter earum quæ apud alios homines habentur, procreandi naturam, adeò illis indulgent, ut in numerum dictu mirabilem auium euadant. Non enim ouis incubant aues, sed ipsi ingenio & naturali arte ex ouis præter cæterorum consuetudinem educunt fœtus. Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas uidemus, & ad summum perductas. Nam soli Aegyptij opifices omissa rerum publicarum cura, nullum nisi aut legibus permissum, aut à patribus traditum opus exercent: ut neque eos docentis inuidia, neque ciuile odium, neque aliud quid ab instituto impediat exercitio. Alijs in locis licet artificibus relicto priori opificio cæteris se dedere, & hos cultui agrorum, hos mercaturæ, alios pluribus artibus

Antiquorũ Aegypti regum mores.

Aegyptiorum ordines tres.

bus operam præbere. quidam in ciuitatibus quæ à populo reguntur, ad conciones concurrunt, in perniciem ciuitatis precio corrupti. Apud Aegyptios si quis opifex ad rempub. accedat, aut plures exerceat artes, magna multatur pœna. Hanc antiquam tum reipub. tum priuatæ institutionem à patribus traditam, ueteres Aegyptij habebant. Iudicia uerò non uulgari cum diligentia fiebant. existimabant enim sententiarũ lationes maximi esse ad cõmunem uitam momenti in utranque partem. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppressis, optimam ad prohibenda mala facinora uiam putant. Pœnam uerò delicti aut pecunia aut gratia tolli, existimabant confusionem uitæ communis fore. Quamobrem ex urbibus clarioribus, ut Heliopoli, Memphi, Thebis, uiros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudicum consessus neque Athenarum Areopagitis, neque Lacedæmoniorum senatui cedere uidebatur. Postquam hi conuenerant triginta numero, inter se eligebant optimum uirum, quem iudicij principem constituebant: in locum cuius ciuitas alium iudicem substituebat. His omnibus uictus, sed principi opulentior, à rege dabatur. Is aurea catena signum uarijs ornatum lapidibus à collo suspensum, quod appellabant ueritatem, gestabat. Cœptis iudicijs, ac signo ueritatis à principe iudicum proposito, omnibusq; legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum constitutis, mos erat accusatorem scribere ea in quibus alium accusabat, modumq; patratæ iniuriæ, aut damni facti, quantique eam æstimaret. Reo autem dabatur tempus referibendi ad singula, & aut se id non fecisse, aut rectè fecisse purgandi, aut iniuriam uel damnum minoris æstimandi. Rursus accusatori reoq; inuicem respondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cum iudices de controuersia quæsissent, princeps signo ueritatis in partem ueriorem uerso, sententiam ferebat. Hic mos iudicium apud Aegyptios erat, existimantes accusantium excusantiumq; altercatione & scriptis ueritatem maximè elici posse. Sanè oratorum ars, hypocritarum fraudes, lachrymæ periclitantium, multos à recto ueroque iudicio auerterunt. Videre quidem licet aut errore, aut affectione aliqua, aut misericordia, aut oratione dicentis sæpius reos fuisse à iudicibus absolutos. Verùm si aduersantium scripta penitus intelligantur, existimarunt iudicari rectius, ueluti nota ueritate, posse: cum neque ingenio, neque astutia, neque mendacio, neque audacia, neque arte iudicia peruerterentur, sed cuique esset commune ius: tum quia tempus dabatur accusatori reoque ad disceptandum, tum quia iudices ex eorum responsis elicerent ueri iudicij modum. Quoniam de legum institutione mentio incidit, haud erit alienum ab instituta historia antiquas Aegyptiorum leges referre: quò palàm sit, quantum cæteris præstent & rerum ordine, & utilitate. Primùm periuri capite multabantur, tanquam qui duplici tenerentur scelere, ut qui & pietatem in deos uiolarent, & fidem inter homines tollerent, maximum uinculum societatis humanæ. Si quis iter faciens, aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque subueniret auxilio si posset, morte damnandus erat. Si auxilium ferre non posset, denunciare latrones debebat, & iniuriam accusatione persequi. qui ea negligeret, plagis ad certum numerum plectebatur, triduoq; carebat cibo. Falsò quempiam accusans, si postmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus statutam subibat. Cogebantur Aegyptij omnes scripta sua nomina ad præsides regionum, & simul quo exercitio uiuerent, deferre: qua in re si quis mentiretur, aut si iniusto uiueret quæstu, in mortis pœnam incidebat. Dicitur hanc eandem legem à Solone, cum ad Aegyptios penetrasset, ad Athenienses traductam. Si quis sponte aut liberum aut seruum occidisset, morte damnari leges iubebant, quæ non fortunæ conditionem, sed consilium facti pendentes, homines à sceleribus deterrebant: & simul uindicata serui morte, reddebantur liberi securiores. Patribus

De Aegyptiorum legib. antiquis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, sed tribus diebus noctibusq; continuis edictum, ut circa defuncti corpus assisterent, publica etiam custodia astante. Non enim iustum putabant, eum priuari uita, qui uitæ filijs author fuisset: sed potius cõtinuo dolore, factiq; pœnitentia affligi, quò cæteri à simili facto auerterentur. Patricidis exquisitam imposuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis cæsos, iubebant uiuos supra spinarum aceruum comburi: maximum inter mortales iudicantes scelus, ei mortem per uim inferre, à quo uitam accepisset. Mulierum morti destinatarum, si prægnantes essent, partus expectabatur. quam legem multi Græcorum acceperunt, existimantes penitus iniquum esse, eum qui nihil commisisset, unà cum facinoroso pœnam pati: aut duos plecti, cum unus deliquisset: cumq; eo qui sponte peccasset, criminis uacuum puniri. Insuper cum sola peccasset mater, minimè æquum censebant, filium patri matriq; communem, luere maternam pœnam. Etenim sæpe repertum est, iniquos iudices morte dignos liberasse, damnasse insontes. In bellis uerò qui aut ordinem reliquissent, aut non paruissent ducibus, non plectebantur morte, sed maxima omnium ignominia: qua postmodum uirtute & rectè facto deleta, ad priorem statum redibant. Ea lex & homines assuefaciebat ut id dedecus, pessimum malum, morteq; ipsa grauius censerent: & simul admonebat, mortuos nil iam uitæ mortalium prodesse: ignominia uerò affectos, plurimorum bonorum honoris desiderio casum futuros. His qui secreta hostibus reuelassent, linguam lex iubebat abscindi. Ei qui monetam circumcideret, aut adulterinam cuderet, aut pondus uel signa immutaret, aut falsis literis inscriberet, aut de scripto demeret, aut falsas syngraphas afferret, ambæ amputabantur manus: ut quæ corporis pars peccasset, per uniuersam uitam lueret pœnam: cæteri quoque illorum calamitate moniti, à simili scelere abstinerent. Asperæ etiam circa mulierum delicta pœnæ statutæ erant. Nam ei qui mulierem liberam uiolasset, uirilia execabantur, quoniam uno crimine tria haud parua scelera complexus esset, iniuriam, corruptelam, & liberorum confusionem. Si quis sine ui adulterauerat uirgis cædebatur ad mille plagas, mulier naso mutilabatur. Existimabant enim mulierem sese ad illicitam incontinentiam exornantem oportere ea parte mutilari, qua maximè facies exornatur. Legum quæ ad hominum commercia pertinent, Bocchoridem latorem scribunt fuisse. Hæmandant creditis absque scriptura mutuò pecunijs, si negarentur, stari debitoris iuramento, ut iusiurandum ueluti religiosam rem magni æstimarent. Nam cum certum esset, sæpius iuranti abrogatum iri fidem, fore ut quiuis magni duceret, ne boni uiri nomen amittatur, rarò ad iuramentum descendere. Legis insuper lator omnem fidem in uirtute constituens, bonis moribus iudicauit assuefieri homines ad probitatem, ne indigni fide uiderentur, debere. Iniquum etiam putauit, eis quibus absque iureiurando credita pecunia esset, de re sua iurantibus non præstari fidem. Fœnus quod ex scripto contrahebatur, prohibebat ultra contracti mutui duplum exigi. Solutio ex bonis debitoris solum fiebat: corpus non poterat addici creditori. Putabat enim, oportere bona tantum subdita esse debitis: corpora: quorum opera & bello & pace uterentur, ciuitatibus addicta esse. Non enim æquum uidebatur, milites qui pro patriæ salute pericula subirent, pro usuris in carcerem duci, aut ob unius auaritiam in periculum agi patriæ salutem. Hanc quoque legem uidetur Solon ad Athenienses transtulisse, quam Sisachtiam appellauit, decernens ne ob usuras ciuium corpora necterentur. Haud iniuria queruntur quidam de nonnullis Græcis legumlatoribus, qui arma, aut aratrum, aut aliud quiduis operi necessarium prohibeant ob fœnus addici creditori: corpora uerò quæ his utuntur, tradi permittant. Lex præterea priuatim de furibus apud solos Aegyptios hæc erat. Iubebat eos qui furari uolebant, nomen suum apud principem furum scribere,

scribere, atq; uestigio furtum ad eum deferre. Similiter quibus res furto erepta erat, apud eundem rei sublatæ tempus diem & horam scribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amisisset, quarta multabatur parte, quæ daretur furi. Satius lator esse legis duxit, cum impossibile esset furta prohiberi, potius alicuius portionis quàm totius rei amissæ homines iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Aegyptios mos est. Sacerdotibus unam tantum uxorem ducere licet, reliqui pro uoluntate & facultatibus plures habent. Quam legem conferre existimant propter hominum multitudinem, & ad felicitatem, & ad potentiam ciuitatum. Nullus ex eis, ne ex seruia quidem empta genitus, spurius habetur. Solum enim patrem existimant generis authorem: matrem & nutrimentum & locum infanti præbere. Arbores uerò fructum ferentes, præter Græcorum morem appellant mares: fœminas, quæ adiuuant maturitatem. Natos adeò parua educant facilique impensa, ut uix credi possit. Nam tum scirporum, tum alijs radicibus, quas sub cineribus coquunt, cum caulibus palustribus, quas partim coctas, partim assas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriunt. discalceati nudiq; maiori ex parte ob patriæ temperiem, uitam ducunt. Omnis sumptus in pueros quousque ad ætatem perueniant, à parentibus impensus, non excedit drachmas triginti. Qua ex causa contingit Aegyptum gentes cæteras hominum numero excedere, pluraq; in ea magnifica esse opera effecta. Eruditi sacerdotes filios & literis quæ appellantur sacræ, & alijs quæ ad communem spectant doctrinam, ut plurimum Geometriæ Arithmeticæq; studio intenti. Huius enim qui singulis annis propter inundationem uarias agrorum formas superinducit, magnas contentiones inter uicinos de finibus agrorum excitat quæ absq; Geometriæ adminiculo haud facilè componi possent. Arithmetica uerò & uitæ domesticæ est utilis, & ad Geometriam atq; Astrologiam maximè confert. Accuratè uerò & ab alijs quibusdam, & ab Aegyptijs traduntur ordo, & astrorum motus, eorumq; descriptio, res multis antea seculis summo studio obseruata. Planetarum insuper motus, coniunctiones, epicyclos, quas etiam uires circa animantium generationem, quæue aut bona aut mala importarent hominibus, diligenter scrutati sunt: sæpius quoq;, quò melius occurri futuris posset, sterilitatem, præterea fructuum ubertatem, morbos tum hominibus tum pecoribus imminentes, terræ motum, atque inundationum tempora, cometarumq; ortus prædicebant. Multa etiam reliquis cognitu difficillima, diutina obseruatio ne nota significabant. Asserunt etiam in Babylonia Chaldæos Aegyptiorum colonos, Astrologiæ, ut qui eam ab Aegyptiorum sacerdotibus acceperint, peritos esse. Reliqua Aegyptiorum multitudo à pueris ex patre aut cognatis discunt, ut dictum est, exercitia uitæ. Literas paululum docent non omnes, sed artificio dediti. Palæstræ aut musicæ non uacant: existimantes quotidianum illius exercitium iunioribus non sanitatem allaturum esse, sed breue robur, & omninò periculosum. Musicam non solum inutilem, sed & noxiam ducunt, tanquam uirorũ animos effœminantem. Morbos uel ieiunio curant, uel uomitu: idq; aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis. Asserunt enim, ex ciborum superfluitate omnes creari morbos. Eam ergo ad ualetudinem curam esse optimam, quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impensa mercede curantur. Medici enim ex publico uictum sumunt. Aegros secundum legem curant, ab antiquis medicis comprobatisq; scriptoribus traditam. Si quis normam sacri libri secutus infirmum sanare nequiuerit, omni caret crimine. Si præter ea quæ libris continentur, illum curauerit, morte punitur. Credidit enim legislator, ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab optimis medicis obseruata profectaq; sit, haud facile meliorem reperiri posse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE ANIMALIBVS DIIS APVD Aegyptios sacris, eorumq; cultu. Cap. IIII.

ANimantia dijs apud Aegyptios sacra haud immeritò præter fidem uidetur, quanto honore habeantur, credere. Colunt enim animantia quædam præter modum, non solum uiua, sed etiam mortua: sicut Feles, Ichneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodilos, & eiusmodi plura. Quorum causas reddere, si prius pauca de his disseruerimus, enitemur. Primùm, singulis animantibus quæ colunt, seperatim quampiam regionem sacrant, quæ satis sit ad eorum curam ac uictum. Faciunt etiam dijs quibusdam uota Aegyptij pro pueris, qui de morbo euaserint: radentesq; capillos, ac in auro argentoue ponentes, dant munus Magis. Qui eiusmodi animalium curam habent, alij carnes incisas accipitribus uolantibus proijciunt, magna uoce donec carnes capiant appellantes. In cibum uerò felis, aeichneumonis, blandientes illis, ac allicientes, panem in lacte ponunt, aut nutriunt piscibus Nili. Eodem pacto & animalibus cæteris opportunum cibum præbent. Non solum uerò horum cultum palàm profiteri non erubescunt, sed tanquam in honoribus deorum effusi, id laudi sibi & decori ducunt. Cumq; cum signis illorũ proprijs urbes ac uaria loca circumeant, procul ostentantes quæ obseruant animalia, ea more supplicum singuli uenerantur. Cum aliquod eorum moritur, sindone contectum, cum ululatu pectus percutientes, sale liniunt, ac cedri liquore, unguentisq; odoriferis, quò diutius seruetur corpus unctum, in sacris locis sepeliunt. Si quis quod horum sponte animalium occiderit, morte damnatur, æluro & ibide exceptis: quos sponte an secus occiderit, interficitur, accurrente turba, & absq; iudicio hominem uarijs supplicijs affectum interficiente. Quo timore, qui mortuos conspexerit, procul astans lamentatur, testificans animal absq; sua culpa mortuum esse. Adeò autem mentes hominum ea superstitio peruasit, adeoq; infixus animis horum est cultus, ut quo tempore Ptolemæus rex à Romanis socius atque amicus dictus est, applaudentibus Aegyptijs, Italosque ad se uenientes summo studio colentibus, maximeq; annitentibus ne quam dissensionum aut belli causam præberent, tamen cum quidam Romanus felem occidisset, ad domum eis concursu plebis facto, neque à regijs ad id missis principibus, neque Romanorum timore à pœna hominis absterreri potuerint, quamuis non sponte bestiam occidisset. Quam rem non auditu percepimus, sed uisu: cum eo tempore in Aegyptum nauigassemus. Videntur hæc forsan indigna fide nonnullis, & fabulis quàm uero similiora. Sed indigniora multò uideri debent quæ sequuntur. Premente aliquando Aegyptios fame, adeò ut plures ab humana carne ob inopiam cibi non abstinerent, animalia sacra omnino intacta reliquere. Sicubi uerò canis domi mortuus repertus esset, singuli eius domus totum corpus facta lamentatione radunt. Hoc quoque est mirabilius. Sicubi uinum, frumentumue, aut aliud quid uictui accommodatum, ubi simile animal expirauit, inuentum esset, non amplius illis utebantur. Eodemq; luctu etiam ad alia loca profecti, æluros & accipitres mortuos in Aegyptum deficiente persæpe uiatico deferebant. Quamuis etiam facile sit, quomodo apud Memphim Apis, apud Heliopolim Mneuis, apud Midetam hircus, crocodilus apud Myridem paludem, leo apud Leontem urbem, multaq; alia uariè colantur, referre, tamen difficile est ea apud huiusmodi rerum inscios credi. Nutriuntur hæc animalia summa cura atque impensa in templorum ambitu à uiris haudquaquam contemnendis: quæ similagine, & alica, uarijsq; epulis lacte conditis cibant. Anseres insuper tum elixos, tum assos apponunt quotidie. His qui

qui cruda edunt, aues captas præbent. Denique eas omnes magna sustentant cura ac sumptu. Lauant insuper aqua calida, unguentisq; optimis, odorifersque: lectos quoque illis sumptuosos sternunt, atque ornatos. Si quod ex eis infirma natura nascitur, diligenter curant: præterea fœmellas cuique generi animalium præparant speciosas, quas appellant pellices. Inq; his nutriendis plurimum impensæ atque operæ ponunt. Eorum mortem æquè ac filiorum lugent, sepeliuntq; sumptuosius quàm eorum facultas ferat. Post Alexandri obitum, cum Ptolemæus Lagus Aegyptum teneret, Api in Memphi ex senecta mortuo, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam quæ in eius sumptũ data erat, permagnam, ac insuper quinquaginta talenta argenti, mutuò à Ptolemæo sumpta in eius sepulturam impendit. Nostra quoque ætate quidam qui ea animalia nutrierant, in illorum sepulchra haud minus centum talentis contulere. Addemus & his, quæ circa sacri tauri, quem uocant Apim, curam fieri percepimus. Eo mortuo, magnificeq; sepulto, quærunt ad id delecti sacerdotes uitulum priori persimilem: inuento, populus luctum finit. Sacerdotes quibus ea incumbit solicitudo, primùm in urbem Nili uitulum perducunt: in qua eum nutriunt diebus quadraginta. Deinceps in nauim contectam, habitaculum aureum habentem introducentes, & ad Memphim ut Deum ducentes, in Vulcani fano locant. His diebus solæ mulieres taurum uident: quæ ante eius faciem astantes, uestibus sublatis ei abrasum fœmen ostentant. Reliquo tempore prohibentur in conspectum huius Dei accedere. Honoris boui impensi causam nonnulli tradunt, quòd defuncti Osiridis anima in bouem transmigrasset: quæ deinceps ad posteros pergens fuerit transfusa. Alij à Typhone interfecto Osiride ferunt Apim membra eius collecta in bouem ligneum corio bouis albo circundatum coniecisse: ideoq; urbem Busiridem appellatam. Multa alia de Api fabulantur, quæ longum esset singulatim referre. Omnia uerò miranda & fide maiora de eiusmodi animalium honore differentes Aegyptij, dubitationem haud paruam quærentibus causas iniecerunt. Sacerdotes secretiora quædam scripta, ut iam diximus, habent. Multi Aegyptiorum tres causas reddunt: quarum prima omnino fabulosa est, & antiquorum simplicitate digna. Aiunt enim primos deos, cum pauci numero essent, uiribusq; populo impares, impietatem uero hominum timerent, similes se quibusdam animantibus finxisse, eoq; modo crudelitatem uimq; hominum effugisse: parto deinceps orbis imperio, ut redderetur animalibus gratia quæ illis salutis causam præbuissent, consecrasse illa, quorum sumpsissent formam, ostendisseq; quo pacto & uiua nutrienda essent, & mortua sepelienda.

Secunda causa. Ferunt Aegyptios ueteres, apud quos nulla esset militaris disciplina, cum à uicinis sæpius bello superarentur, excogitasse ferè aliquod insigne quod milites sequerentur. Figuras igitur animalium quæ nunc colunt, in tabulis pictas, duces eorum in bello tulisse: eaq; ex re cognito seruatoq; sub quo quisque militaret ordine, uictoriam consecutos. Igitur uisum esse gratiam his animalibus tanquàm uictoriæ authoribus reddi, statutumq; ne fas esse quodpiam eorum, quorum imago delata fuerit, occidi, sed coli potius debere, honoreq; affici. Tertia affertur causa, horum animantium illata uictui hominum utilitas. Nam bos fœmella & alios parit, qui terram arant: & ipsa haud inutilis ad arandum. Oues bis edunt fœtus, lanamq; præbentes uario accommodam usui, lac caseumq; abundè nobis præbent. Canis tum uenationi, tum ad custodiam prodest. Propterea Deum qui apud eos Anubis uocatur, capite fingunt canino, significant custodem corporis Osiridis atque Isidis fuisse. Quidam asserunt, Isidis canes quo tempore Osiris quæsitus est, & feras, & obuios omnes amouentes unà Osiridis corpus inuestigasse. Ideoq; in festis Isidis præire canes pompam, ueteri more antiquam erga canes gratiam ostentante. Feles uerò ad serpentum & aliorum reptilium morsus pluri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mum conferunt. Ichneumon crocodilos obseruans, oua eorum conterit: qua diligentia occurrit, ne illorũ multitudine infestum flumen reddatur. Quodq; dictu incredibile uideatur, crocodilos occidunt. Mersi enim limo, cum bestiæ aperto ore in littore dormientes iacent, per os intra corpus insiliunt, eroso; uentre confestim absque ullo periculo fera mortua egrediuntur. Ex auibus tum Ibis utilissima est ad serpentes ac locustas brucosq; delendos: tum accipitres admodum prosunt ad scorpiones, cerastasq;, & parua animalia quæ morsu nocent. Quidam ob eam causam honorem haberi accipitri uolunt, quòd his utantur Augures in futurorum prædictione. Alij accipitrem priscis temporibus dicunt librum puniceis inscriptum literis, in quo continebatur qui cultus dijs, quisue honor deberetur, Thebas ad sacerdotes detulisse. Quapropter literarum sacrarum scriptores & puniceum pileum gestant, & accipitris alam in capite. Thebæ aquilam honorant, tum quia regia uidetur auis, tum Ioue digna, Hircum deificarunt, sicut & Græci Priapum, propter eam corporis partem, à qua sit omnium ortus. Pudendis non solum Aegyptij, sed alij plures sacra faciunt, tanquàm causæ animantium creationis. Sacerdotes quoque cum in Aegypto sacrã patriã susc ipiunt, primum huic Deo initiantur. Panas insuper & Satyros tradunt eadem causa ab hominibus coli. Igitur & imagines horum plurimas nonnulli in gratiam fœcunditatis eorum in templis ponunt, in hirci naturæ, quam libidinosam esse dicunt, similitudinem. Tauros sacros, Apim scilicet ac Mneuim pro dijs honorant. In Osiridis, ueluti frugum ac fructuum repertoris memoriam apud posteros immortalem, boues russos, quoniam uidentur colore similes Typhoni, qui Osiridem necauit, immolari permissum. Et homines quoque colore Typhonis antiqui reges ad sepulchrum Osiridis sacrificio mactabant. Qua ex causa pauci ruffi Aegyptij reperiebantur, externi plures. Hæc res materiam fabulandi Græcis dedit Busiridem hospites necasse. sed Osiridis sepulchrum ea crudelitate notatum est. Lupos uenerari ferunt propter similitudinem canum. parum enim natura, cum etiam mutuò cõcant, à canibus differunt. Reddunt & aliam causam honoris huius Aegyptij fabulosiorem. nam cum Isis unà cum filio Oro cum Typhone esset bello dimicatura, ferunt Osiridem in lupi forma ab inferis auxilio & uxori & filio uenisse. Victores itaque Typhone interfecto honorem ei animanti impendisse, cuius interuentu subsidioq; victoria parta esset. Tradunt nonnulli agros Aegyptiorum incursantes Aethiopes, à lupis facta acie usque ad urbem Elephantinam, repulsos. Qua ex re sit & locus ille dictus Lycopolis, & eis beluis honos à posteris habitus. Crocodilos admirantur multi, cum homines interficiant, edantq;, rem perniciosam mortalibus, cur lege, ut pro dijs colantur, fuerit sancitum. Sed uidentur toti patriæ securitatem afferre, non tantum Nilus, sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ Libyeq; latrones ueriti, non audent flumen transire populatum, id quod nequaquam fieret si oppugnarentur crocodili, & sagenis funditus tollerentur. Affertur & alia ab historicis huius bestiæ colendæ ratio. Nam regem quem Menã dixere, cum fugi canes persequerentur, fugisse aiunt in Myridis paludem, ibiq; à Crocodilo susceptum, mirabile dictu, in continentem fuisse delatum. Igitur ut gratiam animali redderet, condita ciuitate paludi propinqua, quam Crocodilam appellauit, mandasse accolis, ut pro Deo ea bestia coleretur, paludemq; in earum cibum uouisse. Eo quoque in loco pyramidem quaquauersus quadratam in sepulchrum sibi, arcem multis admirandam seculis Labyrinthum ædificasse uolunt. Similia & de multis alijs animantibus ferunt, quæ breuitatem sequentes, omisimus. Hæc autem ab eis utilitatis causa fuisse adinuenta indicium est, nonnullos cibis quibusdam qui in usu sint, abstinere. Nam quidam lentem, alij fabam, nonnulli caseum, alij cepe, cum plurimos eiusmodi fructus ferat Aegyptus, nequaquam edunt. Adijcitur his & alia causa, apud priscos

priscos reges sæpius desciscente populo, quempiam prudentia præstantem plures Aegyptum partes diuisisse, edixisseq; quæ animalia separatim colerent, à quibus ue cibis abstinerent. Eo id actum esse consilio, ut cum cuiq; certa animantia pro dijs haberent, quæ ab alijs colerentur, contemptis, alteri alteros perosi, nequaquàm simul aduersus principes conspirarent. Quod & secutum est. Nam diuersorum finium homines inuicem dissentiunt, mutuò sibi cultus impietatem obijcientes. Fertur & alia horum animalium consecrandorum ratio. Nam à primordio orbis conuenientes simul homines ex siluestri uita, primum carnibus humanis uescebantur, bellabantq; inuicem, eo cui plus uirium inerat, superante. Tum iniurijs potentiorum imbecilles urgente necessitate edocti, acie facta signũ animalis sibi ex his quæ postea consecrata sunt, proposuere: ad quod postmodum congregati infirmiores, aduersus aliorum iniurias se tuebãtur. Quo factum est, ut animali quod salutis causa fuerat, deorum honores tribuerentur. Ita diuersæ Aegyptiorum gentes huiusmodi animantibus à suis maioribus sacratis, usque ad hoc tempus honores præbent. Ex ea re dicuntur Aegyptij præter alias nationes erga benemeritos de se grati. Existimant enim magnum uitæ subsidium esse gratiæ retributionem. Et sanè mouentur omnes ad beneficia eis impendenda apud quos senserint gratiam optimè locatam esse. Hac Aegyptij causa suos reges summo honore uenerationeq; ut deos obseruant: nam neq; absq; diuino numine illos tantum imperium credunt assecutos: & optimè de mortalibus meritos propter res egregiè gestas diuinæ naturæ participes arbitrantur.

DE MORIBVS QVOS IN SEPELIendis mortuis Aegyptij seruant. Cap. V.

Vldebuntur fortasis hæc quæ diximus, miranda: sed nequaquàm minus admirabitur quis, si quid apud quosq; fiat Aegyptios in funere mortuorum, consideret. Nam cum quis defunctus est, propinqui omnes amici, deturpato luto capite, lugentes urbem quoad mortuus sepeliatur, circumeunt: interim neq; lauantur, neque uinum aut cibum nisi uilem sumunt, neque uestibus utuntur splendidis. Sepulchrorum tres habentur species, sumptuosa, mediocris, humilis. In prima argenti talentum exponunt, in secunda minas uiginti, in ultima parum quid sumptus erogant. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito, funeris impensam domesticis descriptam ferunt, scrutantes quanti uelint celebrari funus. conuentione facta, corpus eis traditur, ut iuxta impensam curetur funus. Primus is qui scriba appellatur, posito humi corpore, circa ilia describit quantum à sinistra parte incidatur. Deinde qui dicitur scissor, habens lapidem Aethiopicum, quantum lex sinit, latus aperit: subitoq; cursu persequentibus qui adstant, lapidesq; cum execratione in eum iacientibus, fugit. Existimãt enim odium inhærere, quicunq; agnati corpus uulnere illato uiolarit. Curatores uerò corporis, hos salitores appellant, honore digni existimationeq; habentur. Versantur enim cum sacerdotibus, templaq; pariter ingrediuntur. His apud cadauer adstantibus, unus scissuram per corporis interiora præter renes & corducit, quæ singula alter uino Phœniceo ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totũ primũ ex cedro cum alijs preciosis unguentis ungunt dies amplius triginta. Myrrha deinceps, ac cinamomo, cæterisq; rebus liniunt: quæ non solum id seruare diutinè, sed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti, ita singulis eius partibus, etiam superciliorũ palpebrarumq; pilis integrè seruatis, ut omnis corporis species dormientis more inte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gra perduret. Multi Aegyptij progenitorum corporibus domi magno ſum ptu conditis, reſpicientes ſuorum imagines uiuentium magnitudine & habi tu à longa progenie ductas, tanquàm uiuentium aſpectu animo oblectan tur, Antequam ſepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis, ſepulturæ dies. Aſſerunt uerò illum, nomine mortuum ap pellantes, paludem tranſiturum. Adſtantibus iudicibus amplius quadra ginta numero, ſedentibuſq; in præparato ultra ſtagnum hemicyclo, trahitur nauis ad id compoſita ab iis quibus ea cura iniuncta eſt, regente magiſtro, quem ſua lingua Aegyptij Charontem uocant. Vnde & Orpheum (qua de re paulo pòſt dicetur) attigerunt cum hunc morem apud Aegyptios conſpexiſſet, finxiſſe poſtmodum inferos, partim quæ uiderat imitatum, partim quæ ipſe commentus eſſet de quo poſtea copioſe ſcribemus. Perducta in ſtagnum nauí, antequàm condatur in arca cadauer, permittitur lege uolenti mortuum ac cuſare. Si quis comprobatur malè uixiſſe, iudices ſententiam ferunt, qua cen ſent corpus eius ſepulchro priuandum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obiecíſſe, magna multatur pœna. Cum deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati finito luctu ad laudes mortui uertuntur: nil de ge nere eius, ſicut Græci conſueuerunt, narrantes, (exiſtimant enim omnes Ae gyptij pariter ſe nobiles eſſe) ſed ordientes à pueritia, in qua uitæ inſtitutio nem eruditionemq; recenſent, ad uiri ætatem deſcendunt, eius erga deos reli gionem, iuſtitiam, continentiam, uirtutesq; cæteras commemorantes. Inuo catis uerò inferis dijs, precantur ut eum inter pios locent. Ad quæ uerba om nis multitudo correſpondet, gloriam mortui extollens, tanquàm apud infe tos cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſtea quique ſuos: hi in proprijs ſe pulchris, alij quibus ea deſunt, domi apud infirmiorem parietem arca corpo ris erecta. Qui uerò ob crimina aut debita ſepultura prohibentur, domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri ditiores facti, ac debita & crimina luen tes, honorificè ſepeliunt. Gloriantur enim Aegyptij ſuos parentes maioresue magnificè eſſe ſepultos. Mos eſt apud eos, defunctorum parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos qui non redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mirabitur quis, & meritò, eos qui hæc inſtituerunt, non ſo lum quæ ad uiuentium mores ſpectarent, perſecutos, ſed etiam quæ ad mor tuorum ſepulchra cultumq; pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores, quantum fieri poſſet, componi uitam hominum exiſtimabant. Græci ſanè, qui fictis fabulis ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis, malorumq; pœna tradiderunt nequaquàm potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad uirtutem, quin econtra potius deriſi contemptiq; ſunt ab improbis. Apud Aegyptios uerò non fabulis, ſed uiſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita. Singulis diebus utroſque eorum quæ uitæ utilia exiſtant, admonent, cum uideant cuique pro his quæ egit, debiti præmij memoriam impendi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli uertuntur uiuendi normam. Eas enim o ptimas eſſe leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudentesq; homines fiant. Igitur de Aegyptijs legum latoribus, qui eas tam admirabi

De Aegyptijs legumlatoribus.

les exquiſitasq; tradidere, dicendum uidetur. Poſt antiquam Aegyptiorum uitam, quam Deûm Heroumq; tempore fuiſſe fabulantur, tradunt perſuaſiſſe primum multitudini ſcriptis uti legibus Menam, magni animi uirum, uitæq;

Menas.

inter omnes probatæ. Finxiſſe autem eas Mercurij datas præcepto, tanquàm magnorum bonorum cauſam futuras: quemadmodum apud Græcos aiunt in Creta quidem Minoëm, apud Lacedæmonios Lycurgum feciſſe, quorum alter louem, alter Apollinem ſuarum legum authorem extitiſſe dixit. Plures quoq; nationes eo modo traduntur leges ſuſcepiſſe, quę obtẽperantibus mul torum bonorum cauſa fuere. Arianis nanq; ſcribunt Zatraſtẽ ſimulato numi ne dediſſe leges. Getis eodẽ modo Zamolxis Veſtã authorẽ habẽs leges tulit

Apud

Apud Iudæos Moſes qui uocetur Iao, A Deo, acceptas leges dare præ ſe fe rebat: ſiue putantes rem mirandam, ac diuinam, maximeq; mortalibus utilem leges eſſe, ſiue ut citius populi ob rei excellentiam deûm timore legibus ob temperarent. Secundus apud Aegyptios legum lator dicitur uir prudentia excellens Saſychis. Hunc & ad Deûm religionem cultumq; multa prioribus *Saſychis.* legibus addidiſſe perhibent, geometriæq; fuiſſe inuentorem, ac incolis aſtro rum curſus oſtendiſſe. Tertium Seſoſtrem regem tradunt, qui ad rem milita *Seſoſtris.* rem & belli munia plurima contulit inſtitutis ſuis. Quartus ſcribitur rex Vec *Vecchoris.* choris qui leges dederit, & commercia hominum iudiciaq; conſtituerit: cuius memoria in multis, ob ingenij acumen uſque ad hoc tempus manet. Eum di cunt infirmo extitiſſe corpore, pecuniarum præ cæteris cupidum. Poſt hunc legibus multa addidit Amaſis rex: quem tradunt & de ijs quæ ad monarchas *Amaſis.* pertinent, decq; omni Aegyptiorum œconomia præcepiſſe. Hunc admodum perſpicacem fuiſſe ſcribunt, iuſti æquiq; amatorem: qua ex re ab Aegyptijs eſt rex conſtitutus, cum regio genere ortus non eſſet. Cum Elienſes circa O lympiacum certamen occupati, legatis ad eum miſsis quæſiſſent qui maxi me modo id certamen iuſtè fieret, Si nullus Elienſis certaret, reſpondit. Po lycratem Samiorum principem, qui ſecum ſocietatem coierat, cum & ciues & externos eò nauigantes uiolentius tractaret, per legatos ad modeſtiam hor tatus eſt. quo ſua conſilia aſpernante, per epiſtolam ſocietatem diremit, ſcri bens, cum ſciret illum breui impiæ tyrannidis pœnas daturum, nolle ex ami ci caſu dolere. Admirati ſunt Græci plurimùm uiri prudentiam, cum Polycra tri breui quod prędictum fuerat, euenìſſet. Sextum ferunt Darium Xerxis pa *Darius.* trem legibus Aegyptiorum addidiſſe. Cui cum diſpliceret Cambyſis qui an tea regnauerat, erga deos Aegyptios iniquitas, humaniter pieq; uixit. Itaq; ſacerdotes eorum haud aſpernatus, theologia ab illis, geſtisq; quæ libris ſa cris continebantur, perceptis, priſcorum regum magnificentiam, & in ſubdi tos humanitatem hiſtoria complexus eſt. Certè uirtutem illorum imitatus, ab Aegyptijs ſolus uiuens Deus appellatus eſt, mortuus uerò eos honores aſ ſecutus, qui regibus antiqua lege tribuebantur. Has communes leges priores illi magna gloria tradidere: plura poſt modum quæ antea comprobata erant, Macedonum tempore ſunt commutata.

DE GRÆCIS EXCELLENTIBVS

doctrina uiris, qui eruditionis gratia in Aegyptum pro= fecti ſunt. Caput VI.

NVnc qui Græci ſapientia & doctrina prædíti in Aegyptum priſcis temporibus tranſierint, ut leges & doctrinam illorum perciperent, recenſebimus. Scribunt eorum ſacerdotes, in ſacris contineri libris tranſiſſe primùm ab Aegyptios Orpheum, Muſeum, Melampodẽ, Dædalum, Homerũ poëtam, & Spartanum Lycurgum. Deinceps Solonem Athenienſem, Platonẽ philoſophũ, ac Samiũ Pythagorã, Eudoxũ quoq; ma thematicũ, ac Democritũ Abderitẽ, & Inopidem Chium. Omniũ uerò mon ſtrantur ueſtigia, quorundã imagines, nonnullorũ loca tum ab eis tum à do ctrina quam ſecuti ſunt, denominata. In Aegypto certè perceperunt omnia, quæ illos apud Græcos admirabiles fecere. Nam Orpheũ hymnos deorũ plu rimos, orgia, & inferorũ fictionẽ attuliſſe tradunt. Oſiridis ſanè ceremonias & Bacchi eaſdẽ eſſe, ſimilesq; eſſe Iſidis Cereriſq;, nominibus tantũ differre. Im piorũ uerò pœnas, & campos Elyſios, & ſtatuarũ uſum ab Aegyptiorũ ſepul chris ſumpta introduxit. Mercuriũ quoq; ſecundum antiquos deſtinantẽ fin xit mortuorum animas. Erat mos Aegyptijs, Apis corpus reducentẽ aliquid ꝑpè aſtanti Cerbero abſciſsũ porrigere. His ab Orpheo ad Gręcos traductis,

Homerus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homerus Orpheũm imitatus idem in ſuo poëmate ſcribens, ait Mercurium Cyllenium animas Heroum euocare, habentẽ uirgam in manibus. Ruſuſq; erant prope Oceani fluxum, & Leucados petram, Solisq; portas, ſomnia populorum. Sequebatur uirens pratum, ubi iuniorum erant animæ, ſimulacra mortuorum. Oceanum igitur Nilum uocat, quoniam ab Aegyptijs proprio nomine Nilus Oceanus appellatur. Solis portas Heliopolim dicit. Pratum uerò habitationem confictam putat eorum qui trans paludem delati ſunt, quæ Acheruſia nominatur. Et, Prope Memphim, circunq; prata amœna, paludesq; calamis plenæ. Proſequitur deinceps mortuos hæc incolere loca, quoniam Aegyptiorum ſepulchra maiori ſanè ex parte in eis locis ſint poſita. Corpora uero per fluuium & Acheruſiam paludem ad ſepulchrum delata, ibiq; condita, aliaq; plura quæ nunc etiam ſeruant Aegyptij, dant fabulis quas Græci de inferis finxerunt, locum. Nam nauis quæ uectat corpora, uaris appellata, hæc apud Græcos eſt ἐπίβαθρα. Obolum aiunt dari portitori, cui nomen inditum eſt ab incolis Charon. Aſſerunt circa hæc loca Hecates umbroſæ templum eſſe, Cocyti portas, atque obliuiones, æreis uectibus diſtinctas. Eſſe & alias portas ueritatis, quas prope ſtatua ſit iuſtitiæ abſque capite. Multa quoque alia fabuloſa de Aegyptijs feruntur, quæ adhuc nomine & opere perſeuerant. Nam in urbe Achanta trans Nilum Libyam uerſus procul à Memphi ſtadijs centum quinquaginta uas eſt perforatum, ad quod ſingulis diebus ſacerdotes CCCLX. aquam ex Nilo deferunt. Aſini etiam ficti fabula monſtratur in quadam celebritate. Nodos enim quos unus in principio longioris funis complicat, alij poſt ſequentes diſſoluunt. Melampodem inſuper ferunt Dionyſij ſacra ab Aegyptijs ad Græcos tranſtuliſſe, quæq; de Saturno feruntur, Dionyſij Titanũ pugna, hiſtoria denicq; de omnibus deorũ caſibus docuiſſe. Dædalum quoque aiunt imitatum eſſe Labyrinthi errores, qui ad hoc uſque tempus manet. Hunc aliqui ædificaſſe dicunt Menderem, alij Varonem regem multo antè quàm Saturnus regnaret. Numerus priſcarum apud Aegyptios ſtatuarum idem eſt qui eſt à Dædalo Græcis factus. Templi Vulcani ueſtibuli, quod pulcherrimum in Memphi ſitum eſt, Dædalum architectum fuiſſe conſtat: obq; eam rem à populo ſtatua lignea in templo quæ ab ipſo fabricata ſit, donatum. Huic propter artis præſtantiam, multaq; ab eo inuenta, magna gloria adepta, deorum honores accolæ impenderunt. In una enim Memphis inſularum templum nunc quoque eſt Dædalo dicatum. Homerum in Aegypto fuiſſe, tum alia multa indicia feruntur, tum maximè potio ab Helena in præteritorum obliuionem Telemacho data. Nam potionem ad abolendum luctum, quam poëta Helenam compoſuiſſe ſcribit, in Thebis Aegyptijs à Polydamna Thonis uxore factam conſtat, ubi nunc quoque mulieres hoc medicamine utuntur. Apud ſolos uerò Heliopolitas (eædem enim Heliopolis & Thebæ ſunt) priſcis etiam temporibus inuenta eſſe tradunt & iræ & doloris medicamenta. Venerem incolæ ex antiquo nomine auream appellant: agrumq; eſſe conſtat aureæ Veneris prope Memphim. Quæ de Iouis Iunonisq; connubio traduntur, deq; in Aethiopiam peregrinatione, exinde uidentur traducta, quòd annis ſingulis Aegyptij Iouis templum traiecto flumine in Libyam ferunt, & conſtitutis diebus iterum ad priorem locum reducunt, tanquàm Ioue ex Aethiopia redeunte. Quin etiam Lycurgus, Plato, Solon, multas ab Aegyptijs ſumptas leges ad ſuas reſpublicas detulerunt. Pythagoras inſuper multa ex ſacris libris, geometriam quoque & arithmeticam percepit, ac animarum in alia corpora tranſmutationem. Exiſtimant autem & Democritum quinque annis quibus in Aegypto fuit, plurima in aſtrologia didiciſſe. Similiter & Inopidem cum ſacerdotibus aſtronomiſq; diutius uerſatum, & ſolis circulum, & aliorum curſus aſtrorum, Zodiacumque, ac multa alia ab eis percepta ad Græcos digna laude attuliſſe. Sculptores

ptores antiqui maximo in honore fuerunt Theledeus ac Theodorus Rhici filij, à quibus Sami Pythij Apollinis ſimulacrum extat ſculptum. Huius ſtatuæ pars dimidia fertur Theledei opus fuiſſe, reliqua pars à Theodoro in Epheſo perfecta. His ſimul poſitis, ita conueniebat totum corpus, ut ab uno artifice ſculptum uideretur. Genus artis Græcis ignotum, ſed apud Aegyptios erat uſu cognitum. Nam ſoli Aegyptij non oculis totius ſtatuæ compoſitionem metiebantur, ſed dimenſione, ut ex uarijs multisq; lapidibus in unum corpus ad certam menſuram redactis ſtatua perficeretur. Res profectò miranda, diuerſos artifices uarijs in locis ita in unam menſuram conuenire, ut quandoque ex uiginti, quandoque ex quadraginta partibus unica ſtatua componeretur. Quod in Samo ſignum ſimile operi Aegyptio à capite uſque ad pudenda ita pari forma diuiſum, conſtat, ut unius opus appareat. Et hæc in modum ſtatuæ Aegyptiæ fertur, protenſis manibus, cruribus in ambulantis modum. Et de Aegyptijs hactenus: nunc ad Aſſyrios tranſeamus.

DIODORI SICVLI
LIBER SECVNDVS.

DE NINO, QVI PRIMVS IN Aſia imperauit, deq; eius geſtis. Cap. I.

SVperiore libro ijs quæ ad Aegyptiorum deos, Nili naturam, reges priſcos, leges, mores, ſacra, cæteraq; memoratu digna pertinebant deſcriptis, præſens antiquas Aſiæ res continet, initio ab imperio Aſſyriorum ſumpto. In Aſia priſcis temporibus regnauere Indigenæ, quorum geſta nomenq; uetuſtas aboleuit. Primus rex Aſſyriorum ſcriptores nactus eſt Ninus, qui eius geſta literis traderent. Is natura bellicoſus, & uirtutis appetens, cum primùm robuſtiſsimos iuuenum plurimo tempore armorum uſu ad omnem laborum patientiam, & belli pericula exercuiſſet, coacto exercitu ſocietatem inijt cum Arico Arabum rege: quorum opes ea tempeſtate, ut res erant plurimum ui atque armis præſtabant. Hæc gens libertatem ſeruans, nullum aduenam apud ſe regnare paſſa eſt. Ita neque Perſarum neque Macedonum reges, quamuis potentes armis, eorum imperio potiti ſunt. Eſt enim inexpugnabilis ab externo milite, propter loca partim deſerta, partim arida, aquiſq; deficientia. Sunt tamen fontes plurimi, ſed abſconditi, ac ſolis incolis noti.

Ninus igitur Arabum rege aſſumpto, exercitum duxit aduerſus Babylonios Arabiæ conterminos. Nondum enim condita erat Babylonia, ſed aliæ circà urbes nobiles incolebantur: quibus propter armorũ deſuetudinem facilè ſuperatis, tributoq; impoſito, regem eorum cum filijs captum interemit. Deinde quibuſdam Armeniæ urbibus in poteſtatem redactis, Barzanes rex Nino uiribus impar, cum multis donis occurrens, & ſe & regnum eius poteſtati permiſit. Huic Ninus, magno uſus animo, Armeniæ regnum reſtituit, commeatu & militibus imperatis. In Mediam deinde auctis uiribus tranſgreſſus, cum ei Farnus rex cum exercitu occurriſſet, prælio uictum, cumq; uxore & ſeptem filijs captũ, cruci affixit. Proſpera fortuna elatum Ninũ cupiditas cepit totius Aſiæ, quæ inter Tanaim Nilumq; iacet, potiundæ. Secundæ etenim res ut plurimum maiorum ingerunt cupiditates. Itaq; præfide ex amicis quodam Mediæ impoſito, ipſe ad reliquam ſubijciendam Aſiam profectus, omnem annis decem & ſeptem præter Indos ac Bactrianos in poteſta-

tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem redegit. Pugnas singulas, aut deuictorum numerum nullus scriptor tradidit. Nos illustrissimas gentium, Ctesiam Cnidium secuti, paucis narrabimus. Subiecit omnes maritimas ac propinquas gentes, Aegyptios, Phœnices, & interiorem Syriam, Ciliciam, Pamphiliam, Lyciam, Cariam, Phrygiam, Misiam, Lydiam, Troada, & Phrygiam que est supra Hellespontum. Propontida etiam, ac Bithyniam, & Cappadociam, & gentes iuxta Pontum barbaras usque ad Tanaim flumen suæ ditionis fecit. Adiecit imperio Cadusios, Tapyros, Hyrcanos, Drangas, Dernicos, Carmanios, Coroneos, Rhombos, Vorcanios, Parthos, Persas præterea, ac Susianos, Caspiosq; ad quos angustus est aditus, unde & portæ Caspiæ appellantur: pluresq; alias, quas recensere instituto opere prolixius esset, ignobiles nationes. Inito cum Bactrianis bello, cum & locorum difficultate, & hominum numero se tutarentur, retrocedens in tempus aliud id certamen distulit. Deducto in Syriam exercitu, urbi condendæ locum elegit. Verùm cum superiores omneis gloria & rebus gestis superasset, urbem quoq; ingentem condere statuit, cui par magnitudine neque fuisset antea, neque facile esset futura. Arabum regem donis spoliisq; cumulatum, magnifice cum exercitu domum remisit. Ipse coactis undique uiribus, & his quæ ad tantum opus spectarent, paratis, supra Euphratem urbem condidit, non æqua laterum dimensione. nam duæ muri partes longiores erant reliquis. Horum latus quodque longitudine est stadiorum centum quinquaginta, breuiorum uerò stadiorum nonaginta. Qua muri dimensione ambitus stadia complectitur quadringenta octoginta. Et sanè spe sua nequaquam frustratus est. Nulla enim postmodum urbs tanto ambitu, tantaue, mœnium magnificentia constructa est. Altitudo murorum, pedum est centum: latitudo, qua tres currus simul perambularent. Turres mille & quingentæ: quarum altitudo pedum est ducentorum. Habitare eam fecit maxima maiori ex parte Assyrios, & quidem potentissimos quosque. Ex reliquis nationibus uoluntarios assumpsit, à nomine suo urbem Ninum appellauit. Agros propinquos habitatoribus diuisit.

DE SEMIRAMIDIS GENERE, *& eius incremento.* Cap. II.

COndita urbe, arma in Bactrianos uertens, ibi Semiramidem uxorem cepit: quæ cum clarissima omnium mulierum feratur, quomodo ex humili fortuna ad tantam gloriam peruenerit, haud ab re erit referre. Est Syriæ urbs Ascalon: haud procul ab hac stagnum est piscibus plenum, iuxtaq; templum insigne deæ quam appellant Dercetam, facie hominis, reliqua parte corporis piscem. Huius causæ fabulam ferunt, incolarum literatissimi: Venerem aliquando obuiam ei deæ factam, magnum amorem cuiusdam speciosi adolescentis sacrificantis ei iniecisse, exq; eorum esse coitu filiam natam. Dercetam uerò deam sui peccati pudore ductam amouisse adolescentem, filiam uerò in loca quædam deserta ac saxosa, in quibus aues erant plurimæ, exposuisse: ibiq; quasi diuino nutu ab auibus infantem nutritam. Se uerò pudore doloreq; compulsam in lacum abiecisse, atque ibi in piscem conuersam. Vnde & Syri usque ad hęc tempora his piscibus abstinentes, eos pro dijs colunt. Tradunt rem mirandam, aues infantem alis consouentes, nutrisse coagulato lacte ac proximis pastorum mapalibus rapto. Acto anno, cum firmiori cibo egeret, aues caseum eodem ex loco raptum ori infantis admouisse. Qua re à pastoribus ex corrosione casei animaduersa, infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamq; apud se dono postea datam præsidi pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, ut filiam magna cura nutritam, Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra

Syra uocantur) appellauit. Quas postmodum Syri omnes ut deas honorant. Hæc de Semiramidis ortu fabulæ tradunt. Quæ cum iam nubilis esset, ac pulchritudine cæteras excederet uirgines, missus à rege ad recensendos greges præfectus Syriæ Menon, cũ apud Simmã diuertisset, conspectæ uirginis amore captus, uxorem illam duxit, Ninumq; duxit, exq; ea duos Iapetem atq; Idã spem liberos genuit. Cum multæ uirtutes Semiramidis formam exornarent, uir uxori deditus, nihil absq; eius agebat consilio. Ninus urbe à se condita adiecit animum ad Bactrianos, regionem montosam, accessuq; difficilem, & hominum numero ac uiribus ualidam. Cum autem priori expeditione nil profecisset, maioribus opus esse ratus copijs, coacto ex singulis gentibus electo ingenti exercitu aduersus eos profectus est. Tradit Ctesias scriptor, pedites ad decies septies centena millia fuisse, equitum millia ducenta, currus uerò falcatos paulo minus decem millibus & sexcentis. qui militum numerus incredibilis nunc forsan sit audientibus: sed haudquaquàm impossibile uidebitur, Asiæ magnitudinem, multitudinemq; in ea nationũ animo aduertenti. Nam si quis Darij aduersus Scythas expeditionem cum octingentis militum millibus, si quis item Xerxis in Græciam transitum cum infinita penè hominum multitudine, sicq; in Europa paulo antè res gestas consideret, minimè dictis nostris abrogabit fidem. Nam ex unica Siciliæ urbium Syracusis Dionysius exercitum peditum centum uiginti, equitum duodecim milliũ confecit. Naues magnas partim triremes, partim quinqueremes ad quadringentas ex uno eduxit portu. Romani paulo antè Hannibalis tempora futuri belli præuidentes magnitudinem, censu in Italia tum ciuium tum sociorum qui bello apti essent habito, decies centena fermè millia hominum descripsere. At ea ne uni quidem aliæ prouinciæ hominum numero comparanda est. Quæ ideo recensuimus, ne quis ex hac quæ nunc est urbium solitudine priscam illarum gentium expendat copiam. Hunc tantum numerum gentium Ninus contra Bactrianos regionem asperam atque angustam ducens, exercitum in plures partes diuisit. Sunt in Bactria plures insignes urbes, quarum una (ea regia est) Bactria nomine, præstantior cæteris habetur, tum magnitudine, tum arce admodum munita. Bactrianorum rex erat Zoroastes, qui comparato hominum quadringentorum millium ualido exercitu, Nino in finibus occurrit: permissaq; de industria parte hostium prouinciam ingredi, pugna inita hostes in fugam uersos superat, persequitur cædendo usque ad montes proximos, ad centum millia hostium cæsis: deinde auxilium ferente suis Nino, superati à multitudine Assyriorum Bactriani, dispersi suæ quisque urbi subsidio abijt. Ninus Bactriam ingressus, cæteris urbibus captis, Bactriam & natura loci, & rebus cæteris quæ ad defensionem spectant, munitam, cum expugnare non posset, obsedit. Protracta longius obsidione, uir Semiramidis (is Nino aderat) amoris impatiens, uxorem accersit: quæ perspicax, magnicq; ultra muliebrem sexum animi, tempus nacta quo uirtutem ostenderet, uiam multorũ dierum ingreditur, induta eiusmodi formæ stola, ut uir ne an mulier esset, nequiret perspici. Tuebatur ea ab itineris æstu corporis colorem, agilis ad omne opus. Cuius tanta erat commoditas, ut postmodum Medi, cum Asiæ imperarent, Persæq;, stola Semiramidis uterentur. Cum uenisset in Bactriam, perspecta obsidione, tum locis, urbisq; situ, quaq; adiri posset, animaduersis, arcem, quia loco natura munito difficiliq; erat, & quem nullus antea tentarat accessu, custodijs uacuam conspexit, intentis omnibus, ueluti arce ab hoste tuta, ut inferiori parti campestri subsidium ferrent. Sumptis igitur qui per loca petrosa abruptaq; ascendere soliti erant, per aditum uallis præcipitem superata loci asperitate partem arcis cepit: magnoq; ad terrorem excitato tumultu, signum captæ arcis obsidentibus dedit. Qui intra urbem erant, arce amissa obstupefacti, derelictis mœnibus fuga saluti consuluerunt.

Quomodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVOMODO NINVS DVXERIT

uxorem Semiramidem propter eius uirtutes.
Caput. III.

CApta urbe, admiratus Semiramidis uirtutem Ninus, in primis eam multis donis cumulauit: deinde pulchritudine eius allectus, persuadere uiro conatus est, ut illam sponte sibi uxorem condonaret, pollicitus filiam se matrimonio in eam gratiam daturum nomine Sosanē Renuenti comminatus est ei se oculos, ni pareret, eruturum. Hoc perculsus timore, simul & amore incensus Menon, cum laqueo uitam finisset, Semiramidem Ninus uxorem cepit. Thesauri omnes Bactrianorum, magnum auri atq; argenti pondus ad Ninum perueniunt: qui constitutis Bactrianorum rebus, exercitum dimisit. Genitoq; ex Semirade filio Ninya, excessit è uita, imperio uxori relicto. Sepultus est in regia, sepulchro ingentis molis, altitudine nouē stadiorum, latitudine, ut ait Ctesias, decem, ei constructo. Cum urbs iuxta Euphratem sit in plano condita, conspicitur uelut arx quædā ea moles, licet multis stadijs distans: quam nunc etiam stare dicunt.

QVOMODO SEMIRAMIS POST

mortem Nini suscepto imperio multa egregia fecerit, & de ædificatione Babylonis. *Caput. IIII.*

POst Ninum à Medis dirutam, quo tempore Assyriorum imperio poti ti sunt, Semiramis magni mulier animi cupiens uirum rerum gloria excellere, urbem in Babylonia condere aggressa est, accersitis undiq; opificibus atq; architectis, cæterisq; quę ad tantam rem pertinebant paratis. Adhibuit ad id opus perficiendum ex omni regione hominum millia terdecies centena. Vrbs ab utroq; latere Euphratis, ut medius interfluat, ædificata: cuius mœnia ambitu stadia trecenta & sexaginta cōplectebantur, frequentibus turribus ac magnis. Erat tanta operis magnificentia, ut in muri latitudine sex equorum currus unà ire possent. Altitudo incredibilis audientibus, ut Ctesias Cnidius ait: ut autem Clitarchus, & qui cum Alexandro in Asiā profecti sunt, scripsere, pedum trecentorum sexaginta quinq;. Addiderunt etiam, unoquoq; anni die stadium muri absolutum, ut tot sint stadiorum circuitus, quot dies annum conficiunt. Mœnia ex lateribus asphalto facta: quorum altitudo, ut Ctesias tradit, est passuum quinquaginta: ut quidam posteriores scribunt, cubitorum quinquaginta: latitudo amplior quàm qua duo currus uehe rentur. Turres ducentæ quinquaginta numero, quarum altitudo latitudoq; magnificentiam æquat murorum. Non est autem mirandum in tanto mœniū ambitu paucas turres esse ædificatas. Nam cum plurimæ paludes urbem circunstent, non fuit consilium ea parte turres construere, quæ loci natura esset admodum munita. Inter murum atq; ædificia, pomerium duo iugera conficiunt. Vt celerius opus consummaretur, amicis stadium perficiundum, tradita ad id impensa assignauit. His mœnib. summa cura unico anno absolutis, pontem qua parte fluuius angustior fluebat, construxit stadiorum quinq; longitudinis, columnis in profundo summa arte inuicem pedes duodecim distantibus iactis: lapides ędificij uncis ferreis immixto iuncturis liquefacto plumbo coniunxit. Ante columnas, ad impetum aquæ scindendum, cursumq; fluuij reprimendum, firmos composuit angulos, quò ab omni aquæ undiq; circumfluentis ui tutæ essent. Pontem (is triginta pedum latitudine erat) ex cedrinis cupressiq; ac palmarum trabibus spectate magnitudinis coniunxit: opus nulli arte posterius eorum quæ à Semiramide facta sunt. Ab utroq; fluminis latere murum duxit stadijs trecentis sexaginta, pari mœniū urbis latitudine. Regias

gias iuxta flumen ex utroq; pontis latere duas ædificauit, quę & aspectum latē urbis præberent, & essent tanquàm ciuitatis propugnacula, Euphrate per mediam urbem meridiem uersus fluente. Altera regia ad orientē, ad occidentem altera spectat, utraq; ingenti opere constructa. Nam quæ ad occidentem uergit, primum habet ambitum stadiorū sexaginta, altis & sumptuosis mœnibus ex cocto latere constructum. Alter deinde interior est circuitus: cuius in crudis adhuc lateribus uaria animantia quæq; suo colore ad naturæ similitudinem expressa fuere. Huius longitudo stadiorum est quadraginta, latitudo laterum trecentorum, altitudo, ut Ctesias scribit, passuum quinquaginta. Turrium altitudo ad passus septuaginta eleuatur. Est & tertius intimus circuitus, qui arcem continet, triginta stadiorum ambitu. Huius ædificij altitudo latitudoq; superat secundi muri opus. Inerant diuersorum animalium figuræ in turribus ac muris, colore quoq; ac forma naturali. Erat insuper omnis generis animantiū uenatio, quorū magnitudo quatuor cubitos excedebat. In his Semiramis conspiciebatur ex equo pardalim iaculatus, iuxtaq; eam uir Ninus iaculo leonem feriens. Erexerat & portas tres, superq; eas uaria ex ære posita ornamenta. Hæc regia longè excellentior ea, quæ ex altera sita erat fluuij parte, fuit, tum magnitudine, tum ornatu. Illius enim muri ambitus triginta stadia ex cocto latere complectebatur. Loco animalium æneę statuæ inerant Nini, ac Semiramidis, præfectorumq;, & Iouis insuper, quem Belum Babylonij uocāt. Inerant & acies structæ, uarieq; uenationes ad aspicientium uoluptatem. In loco Babyloniæ humillimo lacum quadratum effodit, cuius singula altera ex latere cocto asphaltoq; ædificauit. Stadia erant ducenta, profunditas pedum triginta quinq;, ad quam flumine superinducto ab regia fossa utrinq; aditum fecit. Ex utraq; uerò parte, ex cocto latere fornicibus constructis asphaltum superinduxit, ad quatuor cubitorum spissitudinem. Erant autem muri fossæ latitudine laterum uiginti, altitudine supra fornices pedum duodecim. Septem diebus opere perfecto, flumen in priorē cursum restituit. Statuit autem ab utraq; fossæ parte portas æneas, quæ usq; ad Persarum regnum stetere. In urbis mēdio templum Iouī erexit, quem uocant Babylonij Belum, sicuti diximus. De quo cum & scriptores discordent, & opus ipsum uetustate collapsum sit, certi nihil pronunciari potest. Constat tamē ob illius mirandam altitudinem, à Chaldæis tum orientem tum occidentem uersus astrorum in eo obseruationes factas. Id ex latere atq; asphalto summa arte magnaq; impensa est constructum. In summo templi tres ingentes aureas statuas, Iouis, Iunonis, Opisq; erexit: quarum Iouis adhuc extat, longitudine pedum quadraginta, mille Babyloniorum talentorū ponderis. Opis simili pondere in sella aurea residet: ad cuius genua duo adstant leones, iuxtaq; serpentes argentei ingentis magnitudinis, ponderis quisq; est talentorum triginta. Iunonis stans signum, ponderis est talentorum octingentorum. Huius dextera caput serpentis tenet, sceptrum lapideum siniſtra. His omnibus cōmunis erat mensa aurea manufacta, longitudinis pedum quadraginta, duodecim latitudinis, ponderis talentorum quinquaginta. Duo præterea carchesia talentorum triginta erant, totidemq; thuribula, utrunq; talentorum triginta. Crateres ex auro tres: quorū Iouī dicatus talenta mille & ducenta Babylonica pendebat, aliorum quisq; sexcenta: quę omnia postmodum Persarum reges diripuere. Regię & reliqua ornamenta tum tempore consumpta sunt, tum abhominibus deleta. Ipsius quoq; Babylonis parua quædam portio superstat, maxima parte intra mœnia cultui agrorum exposita. Erat & ortus pensilis iuxta arcem, non à Semiramide, sed à quodam Syro rege postmodum in gratiā pellicis factus. Quæ cum Persa esset genere, cupiens in montibus uidere iuxta morem Persarum prata, uiro persuasit, ut artificio excitaret hortum, qui arboribus pratisq; patriā repræsentaret. Huius horti singula latera iugeribus qua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuor extenduntur. Aditus ueluti in monte erat, ædificijs altero super alterum constructis, ut ex eo conspectus longè lateq; pateret. Testudines in solo positæ erant, quæ totius horti pondus sustinerent: inde aliæ super alias excrescente semper magnitudine ædificatæ. Nam superiores, in quibus horti murorum superficies continebatur, altitudine quinquaginta cubitorum eminebant: earum latitudo pedum erat duodecim. muri magna impensa constructi spissitudine erant pedum uigintiduorum. Solum hoc modo constabat. Erant positæ lapideæ trabes, longitudine pedum sedecim, sex latitudine. Super has pro pauimento stratæ arundines asphalto compactæ. Desuper cocti lateres duplici ordine gypso structi, tertiò tegulæ plumbeæ, nequa humiditas ad testudines manaret. Aquarum insuper receptacula, quibus humor effluereț. In hoc pauimento congesta humus profunda, ut magnarum arborum radicibus satis esset, ortum efficiebat. in eo proceræ omnis generis arbores aspectum iucundū reddebant. Lumen quoque adeò testudines inuicem præbebant, ut in eis regia diuersoria haberentur. Præterea aquæductus occultè fabricatus rigabat hortum. Et hæc horti moles postmodum facta est. Semiramis & alias urbes super Euphratem Tigrimq; fluuios ædificauit, in queis emporia constituit eo rum quæ ex Media ac Parætanis omnimq; propinqua regione ferrentur. Post Nilum enim & Gangem, flumina totius Asiæ nobilissima, Euphrates ac Tigris ex Armeniæ montibus fontes habent. Distant autem ab inuicem stadijs mille & quingentis: delatiq; per Mediam & Parætanos descendunt in Mesopotamiā, quam undiq; circundantes, regioni nomen indiderunt. Deinde per Babyloniam fluentes, in mare rubrū deferuntur. Flumina ingentia alueo compressa, magnæ emporia frequentantibus existunt commoditati: unde & locorum quæ iuxta aquas sunt, mercatores contingit ditissimos esse. Semiramis ex Armeniorum montibus lapidem excidi fecit, longitudine pedum centum quinquaginta, latitudine uerò spissitudineq; quatuor & uiginti. Hūc magna curruum multitudine ac flumen delatum, nauiq; impositū, Babyloniam detulit, inq; uia nobilissima erexit. Res mirabilis aspicientibus quā à forma Obeliscum dicunt, inter septē miranda opera annumeratū. Cum multa sint in Babylonia aspicientibus admiratione digna, non minus mirabitur quis magnam uim qui in ea gignitur, asphalti. tanta enim illius supereſt copia, ut non solum satis tot tantisq; ædificijs fecerit, sed & populus licet innumerabilis eo arefacto pro lignis utatur: adeò magna illius copia tanquā ex large fonte haurientibus adest. Hunc prope fontem est terræ hiatus haud magnus, sed uirtute mirabili. Ejicit enim odorem sulphureum, ac grauem, qui transeuntes animantes interficit. Ita enim anhelitum comprimit, ut spiritu intercluso, abrepta respirandi facultate mors subitò sequatur. Est & ultra flumen palus breui circumscripta loco, fumum habens circa solum: in quam si quis inscius ingrediat, eueſtigio attrahitur, nulla data regrediēdi facultate. Deinde paulatim torpore quodam corporis totius in profundum delatus, mergitur, paulocq; post mortui corpus supernatat.

DE SEMIRAMIDIS IN ÆGYPTVM

Aethiopiam atq; Indiam expeditione. Cap. V.

His perfectis operibus Semiramis magno cum exercitu profecta Mediam uersus, cum peruenisset ad montem qui Bagistanus appellatur is Ioui sacer est, castra posuit, hortūq; iuxta in campis patentibus, cuius ambitus stadia duodecim cōplectebatur, construxit, fonte ibi erecto, cuius aqua hortum rigaret. Ponè hortum, saxum altitudine stadiorum decem & septem quadrauit, in inferiori eius parte suam effigiem, centumq; ei dona ferentium sculpsit. Syris in eo literis scriptum erat, Semiramidē exaggerato ex sequentium iumentorum armamentis colle illo, ex campo per ea ad cacumen ascendisse. Inde profecta cum in urbē Medię Chaonā accessisset, animad

uersa

uersa in quodā elato cāpo stupēdę altitudinis ac magnitudinis petra, hortū alterum permagnū in medio illius fecit: ubi sumptuosa uoluptatis deliciarumque causa ædificia, ex quibus & hortum & omnem exercitum (is in campis erat) spectare posset, erexit. Hoc in loco diutius cōmorata est, quieti delitijsq; dedita. Nam alij uiro nubere noluit, uerita ne imperio priuaretur. Sed eos ex militibus eligebat, appetebatq;, qui in castris erant forma & decore præstantes. Quos omnes postea priuabat uita. Iter deinde per Echatanos flexit ad lacieum montem. Ad hunc multis stadijs per plura præcipitia ac conualles erat aditus. Cupiens ergo tum immortale sui monumentum relinquere, tum breuiorem facere uiam, abscisis anfractibus, locisq; concauis ad planum deductis, magno sumptu iter breuius reddidit, quod usq; ad hoc tempus Semiramidis appellatur. Ad Echatana inde campestrem urbem accedens, magno sumptu regiam ædificauit. Verùm cum aqua urbs, nullis propinquis fontibus, careret, aquæductum in eam urbem admodum necessarium magna impensa laboreq; perduxit. Est mons ubi propinquus stadijs duodecim, nomine Orontes, asper, & accessu difficilis: ut cuius recto itinere ascensus usque ad summum stadiorum sit uigintiquinque. Ex altera montis parte lacus magnus fluuium efficit: quem illa effosso ab radice monte in urbem induxit. Erat fossæ latitudo pedum quindecim altitudo quadragintaquinq;. His in media gestis, uenit in Persidem, aliaq; Asiæ quibus imperitabat loca, ibiq; montes laxaq; incidens, uiam facilem transeuntibus reddidit: & in locis planis aggeres statuens, nunc sepulchra defunctorum ducum, nunc urbes in eis ædificauit. Consueuit & aliquando in castris paruos aggeres erigere, ubi tentorium suum tendens castra despiceret. Quo factum est, ut usque ad nostram ætatem multa in Asia eiusmodi rerum uestigia perdurent, quæ opera Semiramidis uocantur. Vniuersa deinceps peragrata Aegypto, Libyaq; magna ex parte in ditionem redacta, ad Iouem Ammonem transijt, scisciturā a Deo suæ uitæ finem. Dicitur responsum ei datum, ab hominibus migraturam esse, atque à multis Asiæ gentibus immortalium honores assecuturam. Idq; fore, cum ei Ninus filius insidiaretur. Aethiopiam postmodum ingressa, plurimaq; sibi subijciens, multa in ea miranda conspexit. Ferunt in ea stagnum esse quadratum, cuius circuitus CLX. efficiat pedes: aquæ eius colorem similem minio, odorem suauem, neque ueteri uino dissimilem, uirtute uerò mirabili, ut quæ: pota in insaniam uertens cogat occulta errata palàm fateri. Sed his haud facile adhibetur fides. Sepulturas defunctorum Aethiopes diuersas ab reliquis faciunt. Salientes enim corpora, inq; uasis uitreis nuda condentes, supra colum nas ponunt. Ita per uitrum defuncti corpus aspicitur, quemadmodum scribit Herodotus: quod Cnidius Ctesias improbat. Ait enim, fatiri corpora, sed nequaquam in uitro nuda condi. Vri enim, ideoque corrupta non posse speciem seruare: sed statuas aureas cauas fieri, in quibus mortuos ponant, uitro circumposito. Quo fit ut in locis superioribus sitæ, circumstante uitro, imago aurea defuncto similis reddatur aspicientibus. Et hęc ditiorum sepulchra esse affirmant. Tenuiores, argenteas imagines ponunt, inopes uerò fictiles. Vitrum abundè, cum plurimum fiat in Aethiopia, omnes habent. Mores Aethiopum, aliaq; memoratu digna, paulopost, cum res eorum priscæ referentur, narrabimus. Constitutis Aethiopiæ Aegyptiq; rebus, Semiramis ad Bactrianos Asiæ cum exercitu descendit, maximas habens copias. Cum diutius pacem egisset, honoris cupida excogitauit aliquod memoria dignum bellum gerere. Audiens igitur Indorum gentem maximam inter cæteras orbis, regionem uerò pulchram fertilemq; esse, arma in Indiam uertit. Imperabat Indis ea tempestate rex Staurobates, maximo fultus exercitu, elephantisq; plurimis bello aptis. Est India præ cæteris pulchritudine excellens, ac multis quæ illam rigent fluminibus distincta, bisq; fructus annuatim ferens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adeò autem omnibus exuberat ad uictum necessarijs, ut semper affatim incolis fructus præbeat. Dicitur, nunquam in ea sterilitatem esse, aut fructuum uastitatem. Est & incredibilis elephantorum numerus, qui uirtute & robore corporis multo Libycis præstant. Similiter auri, argenti, ferri, æris, lapidum præterea precioſorum, cæterarumq; rerum quæ ad delicias atque opes spectant, ſumma copia: quæ ſingula nota Semiramidi, ad bellum Indicum eius animum impulere. Videns autem quantū bellum ſuſceptum eſſet, magnisq; ſibi uiribus opus eſſe, omnibus prouinciarum præfectis mandauit, ut pro magnitudine prouinciarum iuuenum optimos quoſq; conſcriberent, utq; nouas armaturas pararent. Reliquis quoque edixit, ut poſt triennium in Bactris parati inſtructiq; adeſſent. Iuſsit præterea in Phœnicia, Syria, Cypro, aliisq; maritimis locis, ubi ea materia ſuppetit, naues fluminibus aptas, quæ diuidi poſſent, parari. Indus enim, magnus præ cæteris eius loci fluuijs, regnum Indorum terminans, multis tum ad tranſuehendum, tum ad prohibendos à ripa hoſtes nauigijs egebat. Et cum iuxta flumen haudquaquam materia eſſet nauibus apta, neceſſe fuit illam ex Bactris per terram uehere. Inferior uerò elephantorum apparatu, rem excogitauit qua terreret Indos, cogitantes nequaquàm extra Indiam elephantos eſſe. Occiſis igitur trecentis boum millibus, carnes operarijs conceſsit, coria inſui fecit elephantorum inſtar: quę poſt modum fœno referta, ueri elephanti ſpeciem prę ſe ferebant. Intus hominem, camelumq;, ſuper quo ſedens formam beluæ duceret, incluſit. Hæc in loco ſemoto occluſoq; acta, ne qua exterius emanare poſſent, utq; Indi improuiſa re perculſi, ueras beſtias exiſtimarent. His biennio confectis, tertio copias omneis in Bactris coēgit. Fuit peditum numerus, ut Cteſias tradit, ter decies centena millia, equitum millia quingenta, currus ad millia centum. Erant totidem numero homines ſuper camelos, cum gladijs cubitorum quatuor. Naues diuiſæ ad duo millia: quas unà, & elephantorum ſimulacra, cameli deferebant. Aſſuefecit autem equos, ne eis ſimulacris terrerentur. Quod & Perſeus Macedonum rex multis pòſt annis in eo bello imitatus eſt, quod cum eo Romani elephantos habentes Libycos geſſere. Verùm neq; illi in bello, neque Semiramidi profuerunt. Audita rex Indorum tum exercitus magnitudine, tum ingenti apparatu belli, conatu eſt excedere Semiramidis uires. Et primum ex arundinibus nauigia confecit ad quatuor millia fluuio accommodata. Ferunt enim Indiæ tum flumina, tum loca paluſtria, arundinum copiam ita craſſarum, ut nequaquàm ea ulnis homines amplecti queant. Ex his naues optimæ fiunt, propter arundinum robur. Armorum quoque omnis generis copiam parauit, ex uniuerſa India accitis maioribus quàm quæ erant Semiramidis copijs. Elephantorumq; ſyluestrium uenatione facta, plurimos ad bellum inſtruxit, ut terrorem aſpicientibus injcerent. Omnibus, quæ belli uſus poſcit, præparatis, nuncijs ad Semiramidem iam appropinquantem miſsis, reprehendit eius ambitionem, quòd nulla iniuria laceſsita bellum ſibi inferret. Multisq; uerbis eam per literas incuſans, deosq; inuocans, teſtes, minatus eſt, ſi acie uicta eſſet, ſe illam crucí affixurum. Lecta epiſtola ridens Semiramis, Non uerbis, ſed uirtute certandum eſſe reſpondit. Deinde ad Indum ubi peruenit, inuenta regis claſſe ad certamen parata, & ipſa ſuas naues electis militibus inſtruxit. Ibi durum certamen commiſſum eſt, ac diutius magnis utrinque uiribus pugnatum. Tandem ſuperata Indorum claſſe, qua in pugna ad mille naues ſubmerſæ ſunt, multiq; mortales capti, pontem, quò facilior eſſet tranſitus, ſupra flumen conſtruxit: præſidioq; ab utroque latere impoſito, omneis copias traduxit, inſulas quoq; ac urbes in flumine ſitas cepit, ad centum millia hominum in ſeruitutem redactis. Claſſe amiſſa Indorum rex ſimulans ſuas copias procul à flumine retro abduxit: ut

hoſtes

hoſtes id formidine factum rati, fluuium tranſirent. Quo cognito Semiramis cum ex tuto res cederet, parte copiarū ad pontis cuſtodiā relicta, Indos cum reliquo exercitu perſecuta eſt. Præcedebant elephaotorum ſimulacra, quò regij exploratores elephantorum apparatu conſpecto regi metum injcerent. Verùm ea ſimulatio haud diutius latuit. Nam admirantibus Indis unde tanta illi elephantorum copia ſuppeteret, quidam ex Semiramidis exercitu nocte capti rem prodidere. Quapropter confiſus ſuis uiribus rex, fictionem elephantorum prædicens, ut ſublato metu acrius pugnam inirent, copias omneis aduerſus Aſſyrios eduxit. Inſtructa acie Semiramis quoq; proficiſcebatur. Appropinquantibus exercitibus, rex equites ac currus in prima acie ante phalangem deſtinauit. Semiramis ſimulatis elephantis aduerſus equites præmiſsis, initoq; certamine regios equites fudit. Aſſueti enim ueris elephantis equi, noua forma olfactuq; inſueto turbati ſunt. Itaque pars in hoſtes equorum impetu, pars in alia loca defertur. Semiramis cum electis militibus victoriam ſecuta, in primis pugnans, Indos in fugam uertebat. Quibus ad phalangem refugientibus, Staurobates haud ea re perculſus, aciem peditum præcedentibus elephantis promouit. Ipſe in dextro cornu pugnans, ſuperq; ualidum elephantem inſidens, aduerſus reginam uirili animo proficiſcitur, caſu eodem in cornu pugnantem. Veri elephanti contra ſimulatos ibant, neque pari robore pugnabatur. Superiores erant regij, magnamq; edebant Aſſyriorum cædem, partim qui elephantorum pedibus contererentur, partim qui interirent aut lacerati dentibus, aut proboſcide abſumpti. Cum magnus interfectorum alterius ſuper alterum cadentium cumulus fieret, timorq; ac terror omnia compleſſet, nulli iam ordinem ſeruabant. Ita omnibus fermè Aſſyrijs ad fugam intentis, rex Semiramidi caſu obuius primùm ſagitta brachium eius, deinde iaculo humerum ſauciauit. Regina haud quaquam uulnere (leue enim erat) exterrita, cum equum aſcendiſſet, belua inſequente fermè capta eſt. Omnes in fugam uerſi, ad naues tendunt. Inſequentibus Indis magna cædes facta eſt per loca tantæ multitudini anguſta, cum equitibus peditibusq; qui ad Pontem tendebant, immixtis, alter alteri impedimento eſſet, ut neque fugæ neque ſalutis ullus daretur locus, ſed ipſi ſuomet tumultu oppreſsi interirent. multi ex utroque Pontis latere præfugientium multitudine in aquam præcipitati ſunt. Semiramis, cum maior eorum pars qui bello ſuperfuerant, flumen tranſiſſent, pontem (is ſuper naues fabricatus erat) diſcidit. Naues in plures partes diuiſæ, delataeq; per flumen, in diuerſa loca applicuere, multis Indorum qui illas inſequendo aſcenderant, ui fluminis ſubmerſis. Rex multis prodigijs augurumq; reſponſis monitus ne flumen tranſiret, finem perſequendi fecit. Semiramis permutatis captiuis in Bactrianos reuerſa, maiorem exercitus partem dimiſit. Paulo pòſt detectis quas ei Ninus per eunuchum parauerat inſidijs, omniq; iniuria iuxta Ammonis reſponſum remiſſa, cum omnibus filio ut regi parerent præfectis mandaſſet, cueſtigio euanuit, ad deos, iuxta oraculi reſponſum, ut creditum eſt, translata. Quidam fabulantur, illam in columbam fuiſſe comuerſam. compluribus enim auibus domum ingreſsis, & illam cum reliquis auolaſſe uolunt. Quo factum eſt, ut Syrij columbam ut deam colant, immortalem reginam arbitrati. Imperitauit uniuerſæ Aſiæ præter Indos. Vixit annos, quemadmodum Cteſias Cnidius ſcripſit, duos & ſexaginta, quadraginta duos regnauit. Athenienſes, nonnullique alij ſcriptores aſſerunt, Semiramidem, cum pulchra decoraque forma eſſet, à rege Aſſyriorum præter modum dilectam: cuius modeſtia admodum laudata. Cum eius uitæ integritas uulgata admodum foret, perſuaſiſſe uiro tradunt, ut quinque dies ſe ſolam regnare pateretur. Quo impetrato, ſceptro regni ſtolaque regia ſumptis, prima die ſplendidum conuiuium feciſſe, inque eo omnes duces principesq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

adegisse ut sibi ueluti reginę parêrent. Secunda die, cum populares primarijsq; se tanquam reginam colerent, uiro in carcerem truso, magnoq; animo cum cepisset regnum, ad senium usque, multis à se præclarè magnificeq; gestis, tenuisse.

DE SVCCESSORIBVS SEMIRAMIDIS, Regum Babyloniæ delitijs, & ocio. Cap. VI.

Ninyas. HAec de Semiramide à diuersis authoribus traduntur. Post eius obitũ sumpto regno Ninyas Nini & Semiramidis filius pacem cum singulis egit, nequaquàm matrem imitatus: sed omne uitæ tempus recluſus in regia, conspectumq; hominum uitans, inter pellices & eunuchos ocium & delicias secutus traduxit. Existimabat enim, incommoda omnia uitare, in continuis uersari uoluptatibus, uacuum esse curis, summam in re ge felicitatem esse. Ad securitatem imperij, ut à subditis timeretur, annuatim certum militum indicebat numerum, ac eorum ducem singulis prouincijs imperabat. Exercitus cum extra urbem conuenisset, ducem cuique nationi prudentissimum eorum qui secum erant constituebat. Acto anno copias, remisso domum priori milite, rursus à prouincijs petebat. Quo fiebat ut & subditi promptius imperata facerent, cum semper timor militum sub dio agentium immineret: & si qui fortè descisserent, timore pœnæ quamprimum dicto parentes essent. Annuam uerò militum mutationem ad id conferre existimauit, ut parua tẽporis consuetudine nulla inter eos amicitia contracta, neq; duces neq; cæteri aduersus regem conspirarent. Diutina enim militia tum milites robustiores, tum duces prudentiores solet efficere: quæ res sæpius magnas facultates ad desciscendum à principibus præbuit. Vita uerò principis exterioribus ignota, uoluptates eorum occultas reddit, & tanquã inuisibilem Deum ne uerbo quidem quis blasphemare principem præ timore audet. Hoc pacto duces exercitus, prouinciarum præsides, domesticarum rerum curatores, iudices insuper singularum gentium, aliaq; pro regni cura disponens, uitam agebat. Similiter & cæteri reges ad Sardanapalum usq; triginta regnum tenuere. cuius tempore Assyriorum imperium, quod annis mille trecentis sexaginta perseuerauit, quemadmodum Ctesias secundo libro tradit, ad Medos transijt. Nomina regũ, quanto q; quisq; regnauerit tempore, cũ nil memoria dignum egerint, nequaquàm scribit. Solum memoratur auxilium Troianis ab Assyrijs
Memnon. missum. Dux præsidij Memnon, Tithoni filius fuit. Theutamo enim in Asia regnante, qui uigesimus à Nino atq; Semiramide descendit, Agamemnonẽ tradunt aduersus Troiam cum Græcis bellum mouisse, cum Assyrij amplius mille annis Asiæ imperassent. Cum uerò Priamus bello oppressus, ab rege Theutamo præsidium, utpote Assyrijs subditus, per legatos postulasset, ille decem millia Aethiopũ, totidemq; Susianos cum ducentis curribus duce Memnone ad Troiam misit. Erat tunc Tithonus præfectus Persarum, acceptus maximè regi. Memnon uerò ætate florens, ac animi corporisq; præstans uiribus, maximè ea tempestate uigebat. Aedificasse eum ferunt in Susis loco excelso regiam, quæ usq; ad Persarum imperium permansit, Memnonia ab illo denominata. Strauit & uiam leophoram in ea regione, quæ adhuc Memnonia uocatur. Asserunt qui sunt in Aegypto Aethiopes. Memnona eis in locis natum ostendentes antiquam illius regiam, quam nunc etiam Memnoniam dicunt. Sed constat illum Troianis cum uiginti peditum millibus, curribus ducentis, præsidio fuisse, multosq; Græcos pugnantem occidisse: tandem per insidias à Thessalis interfectum: corpus eius ab Aethiopibus ereptum, crematumq; fuisse, ossaq; eius ad Tithonum delata. Hęc de Memnone in scriptis regijs barbari tradunt contineri.

Quomodo

QVOMODO SARDANAPALVS VLtimus Assyriorum rex propter uoluptates regno ab Arbace Medo priuatus fuerit. Cap. VII.

SArdanapalus à Nino trigesimus rex, ultimus uero Assyriorum, excessit omnes superiores luxuria atque ignauia. Nam præterquam quòd à nullis exterius conspiciebatur, uitam muliebrem duxit, cum pellicibus uestę tum purpurea indutus, tum molli lana contexta. Stola insuper muliebri faciem totumq; corpus in modum meretricis fuco componens, ultra luxum muliebrem lasciuiebat: uocem fœmineam loquendo imitatus. Non solum cibum potumq; qui uoluptatem præberent, continuò appetebat, sed luxuriæ quoque deditus, nunc uiri, nunc mulieris uice abutebatur, omni posthabita sexus ac pudoris cura. Adeò uerò delitiæ, turpis uoluptas, incontinentiaq; in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in sepulchro inscribi barbarica lingua mandarit, quòd postmodum Græcus interpretatus est: Hæc habeo quæ comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Illa plurima & præcipua relicta sunt. Vita in hunc modum turpiter exacta, imperium Assyriorum, quòd diutius perseuerarat, euertit. Arbaces quidam genere Medus, uirtute & animi magnitudine præclarus, dux erat copiarum quę singulis annis in Ninum à Medis destinabantur. Contracta hic amicitia cum Babyloniorum duce nomine Belese, hortatus est ab eo ut principatum Assyriorum deleret. Erat enim insignis inter sacerdotes, quos Babylonij Chaldæos uocant, peritus astrologiæ diuinationisq;, qui multis prædixerat quæ erant proculdubio futura. Hic Arbaci cum amicus esset, cum imperio omnium potiturum prædixit, quibus Sardanapalus regnaret. Laudato uiro, satrapam se illum Babyloniorum, si uera prædiceret, facturum promisit. Ipse tanquàm Dei uocibus in spem elatus, cum præ reliquis ducibus, tum benignè alloquendo, tum beneficijs ad suam beneuolentiam attraxit. Cupiens autem regem atque eius uitam inspicere, data uni ex eunuchis aurea phiala, ad Sardanapalum introductus est. Conspecta regis mollitie & muliebri apparatu, illum ut nullius rei hominem despexit: magisq; in spem incubuit à Chaldæo datam, inita cum Belese societate, ut ipse Medos ad imperium, Persas ad defectionem solicitaret, ille uerò Babylonios barbarorumq; ducem sibi amicũ ad communionem consiliorũ impelleret. Cum tempus missionis exercitus aduenisset, de more in patriã dimissi sunt cæteri. Arbaces ad Medos reuersus, illis persuasit ut pro imperio, Persis ut pro libertate sumerent arma. Similiter & Beleses Babylonios impulit ad libertatem: & ad Arabes legatis missis, præfectũ eorum sibi familiarem ad societatem consiliorum hortatus est. Acto anno ad Ninum conuenere omnes, succedere se de more cæteris simulantes: re autem uera ut imperium Sardanapalo auferrent. Erant quatuor gentes quę in unum conuenerant, numero millia hominum quadringenta, muniti castris, ac de rebus communibus consultantes. Cognita defectione Sardanapalus, aliarũ nationum exercitum aduersus desciscentes ducens, commisso certamine hostes superat: profligati ad montes confugiunt, stadijs à Nino distantes septuaginta: quibus, cum denuò ad campos fortunã experturi descendissent, Sardanapalus cum omnibus copijs occurrit. Instructa acie, per præconem, ei qui Arbacem aut Babyloniũ Belesem occidisset, talenta auri ducenta: qui uiuos tradidisset, duplex præmium, ac Mediæ præfecturam pollicitus est. Verùm nullum ea præmia mouerunt. Commisso certamine multi ex hostibus occubuere, reliquos Sardanapalus usq; ad castra in montibus sita persequit. Qui cum Arbace erant, aduersis prelijs pauentes, initio quid uictis agendum esset consultant: maior pars in patriã cuiq; redeundũ, ibi præoccupanda munita loca, alios

Universidad de Deusto
Biblioteca

ca,alios in societatem belli uocandos,necessaria ad bellum paranda esse censebat Belesis Babylonius asserens deos multis cum laboribus periculisq; uictoriam polliceri,persuasit ut in bello perseuerarent. Commissa igitur rursus pugna,rex superior fuit:castrisq; hostium potitus, usque ad Babylonios insecutus est. In eo certamine Arbaces uiriliter pugnans,multis prostratis Assyrijs uulnus accepit. Tot aduersis prælijs, eorum qui defecerant icti duces, cum domum abire decreuissent,Belesis sub dio pernoctans, ex astrorum obseruatione recedere uolentibus prædixit,paucos post dies ultro illis auxilia aduenturam,rescp eorum in melius cessuras esse. Hæc astris significare deos. Suadere igitur se,ut suæ arti fidentes,parumper deorum beneficia expectarent. Huic exhortationi parentibus ducibus,promissumq; expectantibus tempus, nunciatum est,Bactrianorum exercitum ad regem mitti,propinquumq; esse, magnis itineribus proficiscentem. Visum est igitur Arbaci,reliquisq;, cum expeditis militibus obuiam proficisci,ut aut defectionem persuaderent Bactrianis,aut ad id armis cogerent. Primùm duces, tum reliqui libertatem asserentes,copijs cæterorum sese addiderunt. Hæc Sardanapalus ignorans, memor superioris fortunæ, ad hilaritatem profusus, epulas militibus ex sacris, uinumq; abundè præbuit, aliaq; epuli accommodata. His intentis Assyrijs, Arbaces qui per transfugas hostium in castris negligentiam, ut qui uino ciboq; grauati,somno quietiq; indulgerent, norat,noctu castra hostium expugnauit, acie instructi incomposítos, parati imparatos adorti, multis interfectis reliquos in urbem compulere.Sardanapalus cum exercitui ducem præfecisset Salamenum uxoris fratrem, urbis curam custodiendæ sumpsit. Hostes in locis patentibus iuxta urbem duobus prælijs copias regias funduntin terfectoq; Salameno, reliquos persequentes, partim in fuga cædunt, partim in flumen Euphratem præcipites agunt: paucis qui cædi superfuerant, in urbem compulsis. Adeò ingens numerus occisorum fuit, ut fluuius redundante hominum sanguine colorem mutarit. Obsesso in urbe rege, multæ nationes,libertatis cupidine ad Arbacem defecerunt. Rex magno in discrimine regnum uersari uidens,filios tres, duasq; filias cum magna auri argentiq; copia in Paphlagoniam ad Cottum præsidem misit, ducum omnium sibi acceptissimum: tum per epistolas reliquorum qui non defecerant, auxilia accersit, ad ferendam obsidionem paratus. Erat enim responsum progenitoribus datum,nunquam Ninum capi posse, nisi cum fluuius urbi hostis fieret.

Quod nunquam futurum ratus, spem ceperat obsidionis ferendæ, & simul futura auxilia expectabant.Hostes urbem, quam propter mœnium altitudinem expugnare nequibat, obsedere. Nondum enim catapultæ, neque uinearum,neque arietis quo muri urbium deijciuntur, usus erat. Iis qui in urbe erant,omnes ad uictum res & obsidionem tolerandam necessarię,regis cura ad id antea impensa supererant. Cum duobus annis obsidio perseuerasset,per summum ocium obsessorum,tertiò continuis imbribus excrescens supra modum fluuius,cum partem urbis inundasset,muros deiecit ad stadia uiginti. Hic rex existimans tempus oraculi aduenisse, desperata salute, ne in hostium potestatem peruenireț,pyram in rogia ingentem extruxit: superq; eam auro argentoq; omni, ueste insuper regia impositis, uxoribus quoque atque eunuchis in medio pyræ reclusis, se cremandum unà cum his in ignem iniecit. Hostes audita regis morte, urbem per eam quæ ab oraculo prædicta erat muri partem ingressi,Arbacem regia stola indutum, regem appellarunt, omnium ei rerum potestate permissa. Sumpto imperio Arbaces, cum belli socijs pro cuiusque meritis dona impenderet, prouinciarum quoque præsides pronunciauit.Babylonius Belesis,qui futurum imperium prædixerat, admonens præmissorum, præfecturam Babyloniæ obtinuit: & simul testatus est,

est,uotum se Belo,dum in dubio res esset, fecisse, uicto Sardanapalo, regiaq; incensa,cineres se ex ea Babyloniam delaturum:ac pone templum Dei aggerem erectum, qui ab omnibus per Euphratem nauigantibns conspiceretur, perpetuum monumentum regni Assyriorum deleti.Hoc petijt suasore eunucho quodam,à quo argentum aurumq; ad se delatum occultum tenuit.Quod ignorans Arbaces, (existimabat enim, omnia igni unà cum Sardanapalo absumpta esse)deferri Babyloniam cineres permisit, urbi immunitate concessa. Belesis paratis nauigijs unà cum cineribus Babyloniam uim magnam auri argentiq; destinauit. Qua re ad regem delata, iudices eius crimnis dati sunt ex his qui unà cum eo fuerant uictores. Cum Belesis factum contiteretur, iudices eum capite damnarunt.Rex,magni uir animi, uolens regni principia humanitate ac clementia firmiora reddere,non solum Belesi pœnam remisit, sed & asportatum aurum argentum q; condonans, præfecturam Babyloniorum à principio concessam, habere iussit, asserens maiora illius erga se beneficia, quàm iniurias esse.Hac uulgata clementia, non solum beneuolentiam singulorum, sed & gloriam assecutus est, censentibus omnibus illum imperio dignum,qui ita ignosceret delinquentibus. Arbaces suis bonis ciuibus concessis, urbem à solo euertit: aurum argentumq; omne (nam ad multa talenta ex incendio extulerat)detulit in Ecbatana Mediæ urbem. Hoc pacto Assyriorũ imperium, quod ad trigesimã prolem à Nino peruenerat,annosq; plus mille & quadringentos durauerat,ad Medos transijt.

DE CHALDÆIS, ET DE OBseruatione astrorum. Cap. VIII.

NVnc equum uidetur,quo nil memoratu dignum omittamus,de his qui Chaldæi apud Babylonios uocantur, referre Chaldæi Babyloniorum antiquissimi, eum locum in sua rep. quem in Aegypto sacerdotes obtinuere. Ad cultum enim deorum deputati, per omnem uitam philosophantur, peritissimi astrologiæ habiti. Multi diuinatione quadam futura prædicebant,ac tum augurijs,tum sacris,tum alijs quibusdam incantationibus & mala auertere ab hominibus,& bona afferre, auguria insu per somniaq; & prodigia interpretari consueuere. Eorum prætera quæ ad sacra speculanda pertinent,peritissimi.Non enim quemadmodum Græci, horum omnium doctorinam percipiunt.Nam pueri à patribus progeniem secuti eam discunt philosophiam, omni aliarum rerum cura posthabita. Ita, tum quia à teneris annis in ea doctrina eruditur,tum quia diutius in illa perseuerant,doctissimi euadunt.Apud Græcos ut plurimum tardè ad philosophiam accedunt,paulumq; in ea immorati,ad quæstum uertuntur.Pauci admodum in ea immorantur perdiscenda, lucri gratia ad alia exercitia uersi. Non enim de more imitantur parentum doctrinam, sed ipsi sua sponte uarijs studijs arbitrio suo incumbunt. At barbari in susceptro exercitio semper immorantur, Græci uerò lucri gratia nouis semper opinionibus incumbentes, deq; maximis disciplinis inter se altercantes, incertos discipulos reddunt,animum q; eorum per omnem uitam dubium, nulla certa sententia, errare compellunt. Ita si quis præclarissimorum philosophorum diligenter sectas exquirat, repugnantes admodum, maximisq; de rebus inuicem contrarias comperiat. Igitur Chaldæi mundum sempiternum esse aiunt, neque principium habuisse,neque sortiturum esse finem. Vniuersorum ordinem atque ornatum diuina quadam prouidentia factum.Cœlestia omnia non casu,aut sua sponte,sed determinato quodam firmoq; deorum nutu iudicioq; esse perfecta. Astrorũ, longa obseruatione cursum naturamq; diligentissimè scrutati, multa futura

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominibus prædicunt. Maximam uerò uim ac motum quinq; astrorum qui Planetæ appellantur, interpretes illi, & eius præsertim qui à Græcis Saturnus dicitur esse affirmant. Clarissimum uerò, & cuius maxima sit uirtus, Solem dicunt. Reliquos quatuor eo nomine quo & nostri astrologi appellant, Martem, Venerem, Mercurium, Iouem. Mercurios illos propterea uocant, quòd cum alijs astris haudquaquam errantibus, sed motum ordinatum habentibus isti soli proprium cursum sortiti, futura ostendant, tanquam Deorum interpretes uoluntatis. Nam tum ortu, tum occasu, tum colore significare rectè aduertentibus futura testantur. Aliquando uerò uentis, quandoque imbribus, tum æstu, nonnunquam cometis, solis & lunæ eclipsi, hiatu terræ, multis denique signis, quæ prosint, quæue obsint, non solum gentibus ac locis, sed regibus & priuatis personis ostendunt. Sub horum cursu esse astra triginta, quæ deos consultores appellant: & horum dimidiam partem supra, reliquam subtus terram ferri, tum quæ apud homines accidunt, tum quæ à cœlestibus eueniunt, spectantia. Diebus autem decem ex superioribus unum ad inferiora ueluti astrorum nuncium, alterum rursus ab inferioribus ad supera mitti. Et hunc esse eorum præscriptum motum circuitu sempiterno. Deorum præcipuos duodecim asserunt esse numero, quorum cuique mensem, & unum ex signis Zodiaci tribuunt, perq; ea solem ac lunã reliquosq; planetas quinque efficere motum suum. Solem anno, lunam mense uno proprios cursus peragere. Planetarum autem unumquemque suum motum diuersis consummare, tum uelocitate tum tempore. Hos aiunt planetas plurimum in generatione conferre ad uel bona uel mala consequenda: perq; eorum naturam atque aspectum maximè cognosci quæ sint hominibus euentura. Multa quoque prædixere tum alijs, tum etiam regibus, præsertim Alexandro, cum esset cum Dario pugnaturus: postmodum Antigono, Nicanori, Seleuco. Prædicunt etiam idiotis futura ita euidenter, ut mirum, & ultra hominum ingenia esse putetur. Vigintiquatuor præterea astra præter Zodiaci circulum annumerant, quorum duodecim uersus Boream, duodecim ad Notum uergant. Et hæc quidem uideri, quæ attribuunt uiuentibus: alia uerò non apparere, & defunctis adesse putant: quæ iudices uniuersorum appellant. His omnibus inferiorem lunam ferri propius terram dicunt: quę breui tempore efficiat cursum suum, non quidem propter uelocitatem motus, sed propter circuli breuitatem. Quòd uerò lumen à sole habeat, quodq; propter terræ umbram obscuretur, sentiunt cum Græcis. De solis defectione uaria sentientes, neque de ea suam sententiam afferre audent, neque tempus prædicere. De terra priuatas sententias afferunt, asserentes scaphæ similem, & concauam esse: multaq; de hac, deq; reliquis quæ in orbe sunt, persuadere nituntur: de quibus alienum ab historia est singulatim referre. Hoc autem concedunt omnes, Chaldæos astrologiæ ultra cæteros, cum diutius in ea uersati sint, esse peritos. Numerum annorum quibus se huiusmodi astrorum doctrinæ uacasse affirmant, haud facile quis crediderit. nam quadringenta tria annorum millia annumerant usq; ad Alexandri ascensum, ex quo astrorũ obseruationes ab se cœptas dicũt. Et de Chaldæis hactenus. Nunc eò unde digressi sumus, redeat oratio.

DE REGIBVS MEDIS, ET QVO modo de eis dissentiant scriptores. Cap. IX.

QVoniam scriptores plurimi de Medorum imperio dissentiunt, haud ab re erit ueritatem historiæ exquirenti, in quibus differant referre. Herodotus, qui Xerxis tempore uiguit, Assyriorum regnum, qui annis antea quingentis Asiæ imperitauerant, scribit à Medis euersum: deinceps multo tempore nullum fuisse regem qui omnibus

bus imperaret: ciuitates singulas populari imperio usas, absq; regibus uixisse. Tandem plures post annos electum à Medis regem, iustitia insignem, nomine Cyaxarem, qui propinquis populis in Medorum societatem adductis, dux omnium creatus est. Tum posteri eius susceptum imperium propagarunt usque ad Astyagem, quem Cyrus Persæq; deuicerunt. de quibus, nunc paucis contenti, postmodum suo tempore diligentius trademus. Secundo septimæ ac decimæ Olympiadis anno factus est Medorum rex Cyaxares, secundum Herodotum. Ctesias Cnidius post Herodotum, qui cum Artaxerxe aduersus Cyrum fratrem eius militans captus est, obq; artem medicinæ annis decem & septem cum rege summo cum honore fuit, ex annalibus regum in quibus prisca Persarum gesta obseruata consuetudine scripta erant, certam à se comperram historiam ad Græcos attulisse affirmat. Is tradit, post deletum Assyriorum regnum Medos imperio Asiæ potitos fuisse, Arbace regnante: qui cum Sardanapalum bello (ut dictum est) superasset, regnasseq; duodetriginta annos, Mandanes filius imperium suscepit, qui Asiæ imperauit annos quinquaginta. Post hunc annos triginta regnasse Sarsomenem, quinquaginta Artecarmim, Arbianem duos & uiginti, quadraginta Artæum, qui bello maximo cum Cadusijs gesto, superatus sit. Eius rei causa traditur fuisse Parsodes Persa, ui fortitudine ac prudentia multisq; præterea uirtutibus memorabilis, qui regi apprimè charus, cum magna esset authoritate apud eos qui præcipui apud regem habebantur, ex quodam iudicio infensus regi, cum tribus millibus peditum, equitibus mille ad Cadusios aufugit. A quibus susceptus sororem despondit uni qui cæteris eo tempore potentia præstabat: cumq; iam à rege apertè defecisset, suasit Cadusijs omnibus ut se in libertatem uindicarent. Dux ipse belli ob uirtutem creatus, exercitum maximum ad ducenta hominum millia coẽgit: castrisq; in finibus Cadusiorum positis, Artæum Medorum ducem aduersus se cum octingentis millibus hominum profectum, pugna ita superauit. Ad quingenta millia interfectis, reliquos abegit extra Cadusiorum fines. Hac uictoria insignis, è Cadusijs rex creatus, in Mediam transijt: omniq; prouincia uastata, magnam gloriam assecutus est. Vergens in senium, cum instaret uitæ finis, execratus est successores qui odium inimicitiamq; inter Cadusios ac Medos delerent: qui pacem procuraret, exilio multaretur, siue progenies sua, seu Cadusius esset. Quapropter Cadusij semper Medis hostes extitere, nunquam illorum regibus subditi, usque ad Cyrum Persarum regem. Post Artæi obitum in Medis regnauit Artynes annis duobus & uiginti, Artabanus quadraginta. Post hunc Parthi à Medis deficientes, cum patriam urbemq; Sacis tradidissent, magnum bellum inter Sacas Medosq;, quod annis duobus magnis utrinque cladibus gestum est, exciarunt. Pax tandem constituta, ut Parthi subijcerentur Medis, Sacæ Mediq; amici socijq; ue inuicem perpetuò essent. Sacarum tum regina erat mulier, Zarina nomine, bellorum appetens: audacia quoque & rebus gestis cæteris fœminis inter Sacas longè præstantior. Habet ea regio mulieres robustas, quæ uiros appetunt præsertim belli gloria illustres. Ferur hæc tum pulchritudine, tum consilio prudentiaque mirabilis extitisse, propinquasque gentes barbaras superbia elatas, ac Sacis imperantes expugnasse, maioremq; eius regionis partem ad mittorem traduxisse uitam. Multas insuper condidisse urbes, quas reddiderit cæteris uicinis gentibus feliciores. Post eius obitum, memores beneficiorum eius uirtutisque subditi, sepulchrum ei construxere, omnium quæ apud ipsos erant magnificentissimum. Pyramis ea fuit triangularis, cuius latus quodque tribus stadijs protendebatur: altitudo stadij erat unius, uertice in arctum constricto. Addiderunt sepulchro auream statuam instar colossi, honores insuper heroicos: aliaque ad sepulchri magnificentiam impenderunt, quæ suis maioribus consueuerunt largiri.

Cyaxares.

Artæus.

Parsodes.

Zarina Sacarum regina.

Astibara.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Astibara Medorum rege in Ecbatanis ob senectam defuncto, filius Apanda
Astyages. regnum cepit à Græcis Astyages nominatus, quo à Cyro rege Persarum deuicto, Medorum regnum ad Persas transijt: de quibus suo loco scribemus. De Assyriorum Medorumque imperio, deque his in quibus dissentiunt scriptores, satis dictum putamus. Nunc ad Indos, eaque quæ de his traduntur, transeundum.

DESCRIPTIO INDIÆ, ET DE ijs quæ in ea fiunt, deq; Indorum moribus & institutis. Cap. X.

INdia in quatuor latera distincta est. Quod ad orientem, quodue ad meridiem uergit, magnum mare circundat. Quod arctos spectat, Hæmodus mons ab ea Scythia quam habitant hi qui appellantur Sacę, diuidit. Quartum, quod est ad occidentem, fluuius Indus terminat, omnium ferè post Nilum maximus. Magnitudinem Indiæ ab oriente ad occasum scribunt stadiorum uigintiocto millium, à septentrione ad meridiem millium duorum ac triginta. Hæc tanta Indiæ magnitudo circulo æstiui tropici uidetur subiecta. In multis Indiæ locis aiunt erectum lignum nullam à sole umbram reddere: nocte Arctos non uideri. In ultimis uerò minimè aspici Arcturum: quo in loco umbras uersus meridiem inclinare dicunt. India multos montes ac magnos continet, arboribus omnis generis oppletos. Campos insuper plurimos, maximosq; fructibus uberes, pulchritudine egregios. Diuisa est fluminum multitudine, agros plurifariam rigantium. Hanc ob rem bis in anno præbet fructus: animantia uarij generis producit præ cæteris magna, ac robusta, partim terrestria, partim uolantia. Elephantes insuper plurimos maximosque, qui Libycos robore excellant. Vtuntur his, quos uenatione abundè capiunt, in prælijs: multumq; ad uictoriam conferunt. Homines quoque fert proceros ac ualidos, & artificio accommodatos: ut qui aërem purum ducant, & aquam bibant salubrem. Terra & domesticis fructibus opulenta est, & uarijs multiplicibusq; metallis fœcunda. Nascitur in ea ingens argenti auriq; uis: non parum quoque æris, ferriq;, & orichalci. Multa insuper ad cultum utilitatemq; uitæ, & belli apparatum. Præterea inter alias segetes fit apud Indos plurimum millij ac leguminum, agros aqua fluminum irrigante. Oryza quoque, & quod appellant bosphorum, multaq; alia ad cibum utilia. Plures insuper fructus ad animantium nutrimenta: quę longum esset recensere. Ob hanc causam affirmant nunquam Indiam fame aut rerum inopia premi. Nam cum bis annis singulis segetes ferat, hunc quidem hyeme, quo tempore alij rizum serunt, percipiunt: alterum æstate, cum oryza, sesamus, bosphorus, millium, seruntur. Quo accidit, ut pręcipua sit apud Indos ubertas: cum & sua sponte nascantur fructus, & palustres dulcedine præcipua radices magnam copiam uictui hominum præbeant. Omnis enim ferè campestris regio dulcem tum à fluminibus humorem suscipit, tum à pluuia, quæ certo anni tempore fieri æstate consueuit. Sunt radices quoq; palustres æstu decoctæ, sed magnarum præcipuè arundinum, dulces. Confert etiam ad Indorum fertilitatem consuetudo quæ in bellis seruatur. Nam apud cæteras gentes hostes bellorum tempore regiones spoliant, uastantq;, neq; agros coli sinunt. apud Indos uerò belli tempestate in campis opus rusticum exercent absque cura agricolæ, procul ab omni discrimine belli. Hostes in prælijs mutua cæde grassantur: agricolis nulla in re nocent, sed intactos relinquunt, tanquam communis utilitatis ministros. Neque uerò hostium agros urunt, neque cædunt arbores. Habent insuper Indi multa flumina, ingentiaque, nauigijs apta, quæ ex fontibus montium ad septentrionem uergentium in campestria decurrunt.

runt. Horum permulta in unum coëuntia, in Gangem defluunt. Eius latitudo stadiorum est triginta. Fertur à septentrione ad meridiem, inq; mare Oceanum ingreditur, delapsus uersus orientem per Gandaros, apud quos permulti sunt maximiq; elephanti. Quo accidit, ut nullus unquam eis rex aduena imperarit, propinquis gentibus numerum uimq; beluarum ueritis. Alexander Macedo totius Asiæ imperium adeptus, solos Gandaros non oppugnauit. Nam cum ad Gangem cum exercitu peruenisset, cæteris sibi subditis Indis, ut nouit Gandaros quatuor millia elephantorum habere ad bellum parata, nequaquàm eos armis lacessiuit. Indus eodem modo quo Ganges ab Arcto incipiens, inq; Oceanum fluens, Indiam diuidit, lapsusq; per loca patentia augetur multis egregijs fluuijs qui in eum decurrunt, quorum præcipui Hipanes, Hydaspesq; & Acesines dicuntur. sunt præter hos haud uulgaria flumina Indiam interiacentia, quæ regiones eas hortis uarijsq; fructibus uberes reddūt. Cur in India multa maximaq; sint flumina, causas philosophi phyticiq; afferunt, Indiam situ esse humidam: Scythas uerò Bactrianos, Arianosq; uicinas gentes elatiores. Meritò igitur humiditatem ex superioribus locis ad infima fluentem loca illa reddere aquosa, multosq; fluuios gignere. Sed quod accidit inter cæteros fluuio quem dicunt Sillan, est dictu mirabile. Defluens enim à monte eiusdem nominis abrupto, neq; alterius fluuij decursu auctus, absorbetur ab hiatu terræ. Indiam omnem, cum supra modum amplitudine excedat, multæ uariæq; incolunt gentes: quarum nulla originem extra Indiam trahit, sed omnes indigenæ appellantur. Nunquàm externa colonia illuc adijt, neque ipsi ad alias gentes misere. Asserunt priscos inde homines his cibis quos terra sua sponte produceret, pellibusq; animalium, quemadmodum & Græcos, pro uestibus usos: artesq; & cætera ad uitam necessaria paulatim adinuenta, utilitate homines docente, quibus natura manus, loquelam, & animi præstantiam adiumenta uitæ dedisset. Tradunt Indorum eruditissimi, priscis temporibus, cum adhuc homines dispersi per uicos habitarent, ueniisse ad Indos cum exercitu ex occidentali Bacchum, omnemq; peragrasse Indiam, nullis adhuc præclaris constitutis urbibus quæ ei obsisterent. Cum uerò ob ingentes æstus exercitus eius peste interiret, ut dux prudens in montes ex locis planis milites traduxit. Vbi cum uenti frigidi affiarent, & aquæ potu uterentur, quæ pura ex fontibus manabat, à morbo sunt liberati. Locum montanum in quo exercitus à peste euasit, femur appellauit. Vnde & Græcos tradidisse de eo Deo posteris ferunt, in Iouis femore Bacchum esse nutritum. Cum multos fructus Indos plantare docuisset, & uini quoq;, aliorumq; ad uitam utilium usum dedit: plures insuper condidit egregias urbes, cogens ex uillis in urbem migrare. Deorum quoque cultum tradidit: leges ac iudicia constituit. Tandem propter impensa beneficia, rerumq; uarias inuentiones Deus existimatus est, & immortalium honore potitus. Scribunt etiam mulierum multitudinē in exercitu circunduxisse, usumq; esse in acie tympanis cymbalisq;, nondum tuba reperta. Cum Indis imperasset annos duos & quinquaginta, senex defunctus est: cui successerunt in regno filij. sed paulatim labente successorum culpa principatu, cum longo tempore pòst regnum omnino defecisset, urbes libertatem asseruere. Hęc de Baccho, deq; progenitoribus eius, ab his qui Indiæ montana incolunt, traduntur. Herculem præterea uolunt ad Indos accessisse, sicut & Græci, clauа, pelleq; leonis ornatum: qui corporis robore uirtuteq; multo cæteros homines excesserit, terræ insuper ac maris monstra perdomuerit. Cum multas cepisset uxores, filios multos, natam unicam genuit. filijs, cum ad ætatem peruenissent, omnem distribuit Indiam, regnis pro numero filiorum constitutis. Filiam ab se nutritam reginam fecit. Multas præterea urbes ab eo conditas scribunt: maximam clarissimamque

Sillæ fluuij miraculum.

Bacchus.

Hercules.

appellauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

appellauit Palibotram. In qua sumptuosa ædificata regia, multos in eam induxit incolas: sepulchris etiam fluminibusq; reddidit urbem munitiorem. Et ipse quidem Hercules cum è uita migrasset, immortalium honorem consecutus est. Posteri eius Per multa regnantes secula, nil dignum memoria gessere, neq; exercitu aliquo extra Indiam ducto, neq; colonia ad alias nationes missa. Multis post annis plurimæ urbes in libertatem se uindicarunt. Nationes quædam regnum usque ad Alexandri aduentum passę sunt. Cum leges apud Indos uariæ habeantur, admiratione tamen dignæ hæ fuerunt, à priscis eorũ, philosophis editæ. Lege enim sanxerunt, neminem omnino seruum esse: liberos æquo iure honoreq; haberi omnes. Qui assuescerent neque præstare cæteris, neque iniuria quenquam afficere, optimè ad omnes fortunæ casus instituisse uitam. Stultum enim esse, leges æquas omnibus positas, fortunas non æquè omnibus communes esse. Indorum populus in tribus septem est distributus. Prima est philosophorum, qui cæteris numero pauciores, supereminent dignitate. Hi ab omni opere immunes, neque seruiunt cuiquam, neque imperant: recipiuntq; à priuatis & ea quibus sacra dijs faciant, & quibus curam habeant defunctorum, tanquam chari dijs, & quę fiant apud inferos, præcipuè norint: propterea dona plurima honoresque eis impenduntur. Multum uerò prosunt Indorum uitæ. Nam anni principio unà conuenientes, siccitates, pluuias, uentos, morbos prædicunt, cæteraq; quorum cognitio posset utilis esse. Futura enim audientes tum populus, tum rex, & futura declinant mala, & semper aliquid ad utilitatem suam præparant. Qui philosophus falsa prædixerit, nullam, præterquam quod male audit & perpetuò silet, pœnam subit. Secunda tribus est agricolarum, qui multitudine superantes cæteros, à bello reliquoque opere liberi, solis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hostis eos lacessit, neque spoliat: sed existimans illos in communi utilitate uersari, ab omni iniuria abstinet. Ita soluti metu agricolæ, terramq; liberè colentes, rerum afferunt ubertatem. Viuunt autem in agris cum uxore ac liberis, neq; in urbes commeant. Dant regi (omnis enim India subdita est regibus) tributum. Nulli priuato licet agros possidere. Præter tributum, & quartam quoque fructuum partem regibus impendunt. Tertiam tributum conficiunt omnis generis pastores, qui neque in urbibus, neque in uillis morantur. Vtuntur tabernaculis: uenatu, ac retibus tutas à feris auibusq; regiones reddunt. Hoc exercitio Indiam curant, multis uarijsq; tum bestijs, tum auibus fementi agricolarum infestis copiosam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars rusticis instrumentis, alij alijs utilibus rebus fabricandis uacant. Hi non solum immunes à tributo sunt, sed frumentum insuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, sed numero secundi, belli disciplina exercentur. Omnis ea multitudo armis dedita, tum equi elephantiq; bello apti ex regia uictum habent. Sextus est ordo Ephorum. Hi quæcunq; in India aguntur inspicientes, regi referunt: ubi rex defit, principibus. Septimo loco existunt, qui publicis consilijs præsunt, numero pauciſsimi, nobilitate prudentiaque maximè insignes. Ex his enim ad regum consilia, tum ad rempublicam curandam, tum ad res dubias iudicandas adsciscuntur. Duces insuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes politia Indiæ distributa, haudquaquam licet unius ordinis uirum alterius uxorem ducere, neque exercitium mutare, neque enim fas est militem agrum colere, aut philosopharí artificem. Habet India plurimos maximosque elephantos, fortitudine ac magnitudine præstantes. Coit hoc animal, non, sicut quidam putant, promiscuè, sed uelut equi, & reliqua quadrupedia. Decimo ac sexto ut minimum mense ut plurimum pariunt, quandoque octauo & decimo. Vnicum, ueluti equi, pariunt: quem nutriunt matres annis sex. Viuunt maiori ex parte ætate longæui hominis.

minis. Qui uerò maximè senescunt, annis ducentis. Sunt & apud Indos statuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibeant. Si qui eorum ægrotant, conductis medicis curant, defunctosq; sepeliunt, eorum pecunia proximis tradita. Iudices causas cognoscũt: fontes diligenter puniunt. Et de Indis hactenus.

DE SCYTHIS, AMAZONIBVS, & Hyperboreis. Caput. XI.

NVnc de Scythis, qui sunt Indiæ confines, dicendum. Hi olim à primordio paruam regionem possidebant. Postmodum paulatim per uirtutẽ & uires aucti, cum regiones multas sibi subdidissent, in magnum imperium gloriamq; peruenere. Ea primum natio iuxta Araxem flumen parua numero, propterq; ignobilitatem contempta, consedit. Nacti regem quendam bellicosum, & militari uirtute præcipuum, agros ampliarunt, montanos quidem usque ad Caucasum, campestres uerò usque ad Oceanum, & Mæotida paludem, aliaq; loca ad Tanam usque flumen. Fabulantur Scythæ, natam apud eos ex terra uirginem umbilico tenus hominis forma, reliqua uiperæ. Eam ex Iouis congressu genuisse puerum, cuius nomen fuerit Scytha. Hunc, cum omnium qui ante eum fuerant, clarissimus euasisset, indidisse populis Scytharum nomen. Inter huius regis pastores extitisse fratres duos summa uirtute, & unum Plutonem, alterum Napim appellatos: qui magnis rebus gestis, regno inter se diuiso, alteros populos Plutones, alteros Napas uocitarunt. Horũ magno post tempore regum progenies uirtute & belli artibus insignis, regiones ultra Tanaim usque ad Thraciam subiecit. Versis deinde ad alteram partem armis, ad Nilum Aegypti peruenere: redactisq; in potestatem quæ intermediæ erant gentibus, usq; ad orientis Oceanum, & Caspium mare, paludemq; Mæotidem imperium protenderunt. Aucta uiribus ea gens, reges habuit memoria dignos, à quibus quidam Sacæ, alij Massagetæ, quidam Arimaspi alio nomine appellati. Sub his regibus ex prouincijs à se bello subactis coloniæ deductæ sunt, sed duæ maximæ: altera ex Assyrijs, inter Paphlagoniam ac Pontum posita: ex Medis altera, ad Tanaim flumen, cuius populum Sauromatas appellarunt. Hi multis post annis imperio latè diffuso, magna ex parte uastata Scythia, eam penitus desertam cultoribus reddidere. Deinceps deficiente Scytharum principatu, regnasse fœminas dicunt fortitudine corporum præclaras. In his enim gentibus exercentur ad bellum fœminæ, uiris nihilo uirtute inferiores. A quarum multis uirtute egregijs magnæ res non tantum in Scythia sunt, sed in propinquis locis gestę. Cyrum quidem Persarum regem cum ingenti exercitu Scythiam ingressum, Scytharum regina prælio superatum, captumq; cruci affixit. Adeò autem Amazonum uires claruere, ut non solum multas uicinas gentes, sed magnam etiam Europæ Asiæq; partem subegerint: de quibus posteaquam scribere cœpimus, haud absurdum erit, quæ de illis magis fabulosè quàm uerè scribuntur, referre. Apud Thermodoonta fluuium primùm gens Amazonum fuit: quæ uiris similes, bellicis artibus, uiribusq; corporis præstabant. Earum regina exercitu mulierum coacto, exercuisse traditur eas militari disciplinæ ac nonnullas ex uicinis gentibus expugnasse. Eius deinde gloria & uiribus ampliatis, propinquisq; subactis gentibus, filiam genuit, quam Martis filiam appellauit. Viros ad texturam, muliebriaq; deputauit exercitia. Lege autem statuit, ut solæ fœminæ in re militari erudirentur, uiris interdicta essent arma, seruilia q; officia permissa. Maribus qui ex eis nascebantur, crura ac brachia debilitabant, quò bello inutiles fierent. Fœminabus dextram inurebant mammam, ne pugnæ esset impedimento: ex quo & Amazonum eis est inditum nomen.

De Amazonibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen. Regina, & prudentia, & rei militaris opinione præstans, urbem præclaram in oris Thermodoontis, quam appellauit Themiscyram, inq; ea regiam insignem condidit. Cum in bellis militarē disciplinam summo ordine seruaret, primum propinquas omneis gentes usq; ad Tanaim flumen suo imperio addidit. In quadam deinceps pugna cum uiriliter dimicans interijsset, filia in regno succedens, perq; omnia matris uirtutem imitata, gesta eius superauit. nam uirgines à primis annis uenationibus exercitans, quotidie ad belli munia instruxit. Marti quoq; & Dianæ sacrificio instituit, quæ Tauropolium appellauit. Sacra facere edocuit. Vltra Tanaim exercitu traducto, omnes eius oræ gentes ad Thraciam usq; deuicit. In regnum deinde cum multis spolijs reuersa, magnifica eis deis templa construxit, omnium subditorum beneuolentiam iusto æquoq; imperio adepta. Tum ad alteram fluminis partē uersis armis, magnam Asiæ partem usq; ad Syriam bello subegit. Post huius obitum semper propinquæ genere in regno succedentes præclarē imperarunt, Amazonumq; gentem potestate & gloria auxerunt. Multis pòst seculis uulgata earum per omnem orbem uirtute, Herculi Alcmenæ ac Iouis filio ab Eurystheo mandatum fuisse tradunt, ut Hippolytæ Amazonis baltheum ad se ferret. Qua ex re illato Amazonibus bello, acieq; profligato earum exercitu, uictam Hippolytam cum baltheo cepit: quo prælio Amazonum est regnum deletum. Barbaras deinde proximas gentes, contempto Amazonum nomine, præteritarum iniuriarum memores, adeò gentem earum continuò bello contriuisse aiunt, ut ipsarum sit nomen & genus extinctum. Paulo post hanc Herculis expeditionem, Troiani belli tempore, Pentesileam reginam Martis filiam tradunt suarum cæde perterritam, cumq; Amazonum reliquijs ex patria profugam, Troianis auxilio affuisse, ac post Hectoris obitum multis præclaris belli facinoribus editis, ab Achille interfectam. Hanc postremam Amazonum præcipua uirtute extitisse, reliquiasq; deinceps eius gentis paulatim defecisse ferunt. Ea causa est cur apud posteros cum robur earum uirtusq; refertur, fabularum antiquarum loco accipiantur. Nobis posteaquā res Asiæ quæ ad Arctum uergunt, dignas duximus quæ posteritati mandarentur, haud absurdum usum est, quæ de Hyperboreis tradantur, conscribere. Eorum qui ueteres similesq; fabulis historias scribunt, Hecatæus quidam quē alij oppositam Celtis iuxta Oceanum esse insulam multo Sicilia minorem ad Arctos tradunt: habitariq; ab his qui Hyperborei, eo quòd uento Boreæ sit admodum subditi, appellantur: insulam uerò fertilem ac fructuosam, ut in qua fructus annui bis nascantur. Fabulantur Latonam in ea natam: unde & Apollo ibi præ cæteris dijs maximè colatur. Esse quoq; eius insulæ homines ueluti quosdam Apollinis sacerdotes, cuius laudes & hymnos quotidie in cantu celebrent, summeq; eum honorent deum. Præterea lucum ingentem, templumq; Apollinis forma rotunda egregium, multisq; donis atq; ornamentis cumulatum. Vrbs ei sacra est, cuius incolas maxima ex parte aiunt esse citharistas, continueq; in templo sonare canentes hymnos in Apollinis laudem, cantuq; eius gesta exornantes. Habent Hyperborei propriam linguam Græcis: sed Athenienſibus maximè Delijsq; societate ac beneuolentia iuncti sunt, à priscis temporibus cœpta. Etenim Græcos quosdam dicunt cum ad Hyperboreos transissent, dona sumptuosa in templo apposuisse, Græcis literis inscripta. Eodē pacto ex Hyperboreis olim Abarim uenisse in Græciam, amicitiamq; cum Delijs antea contractam firmasse. Ferunt insuper lunam in hac insula uideri parum à terra distantem, ac terrestres quosdam ueluti cumulos habentem in se manifestos. Dicunt quoq; eum Deum per annos undeuiginti adire insulam, in quibus astrorum reuolutiones perficiantur. Ob eam rem huiusmodi annorum tempus à Græcis Magnus annus nominatur. Interea cithara sonare, psallereq; nocti continuò ab æquinoctio uernali usq;

De Hyperboreis.

usq; Pleiadum ortum deus existimatur, uoluptati deditus. Regiæ urbi imperant hic, temploq; prę sunt ij, quos appellant Boreades, progenies Boreæ, quę semper per genus accipit principatum.

DE ARABIA DEQVE HIS QVÆ *in ea sita esse fabulantur.* Cap. XII.

NVnc ad reliquas Asiæ partes, eas præsertim in quibus cōtinetur Arabia, transeundū. Ea inter Syriam Aegyptumq; sita, multis uarijsq; distinguit gentib. Nā quę uergunt ad Orientē partes, Arabes incolūt quos nominat Nabataeos, habitātes regionē tū desertā, tum inaquosam, tū in paucis ferentē fructus. Ideoq; latrocinijs uicinis gentib. infesti sunt, atq; difficiles bello. Qui regionē aquis carentē tenēt, puteos effodiunt exteris ignotos: quæ res hostium pericula depellit. Nam qui eos persequuntur, aut et rātes siti deficiunt, fontium inscitia: aut uix redeunt labore defatigati. Ob hāc causam Arabes ea loca incolentes, cum bello expugnari nequeant, liberi uiuunt: neq; ulli unq; externo regi, non Assyrio, nō Medo, nō Persæ paruerunt. Ipsi Macedonum reges nunquam eos subigere quātumuis magnis copijs ualuere. Est in hac regione Nabataeorum saxum natura admodum munitum, unico anguſtoq; ascensu euntib. patens, paucis custodibus egēs: stagnū quoq; ingēs, ut quod lōgitudine quinquaginta, latitudine sexaginta ferme stadia cōplectatur, asphaltum producens, ex quo nō paruum uectigal percipit. Eius aqua odoris est pessimi atq; amari: quo fit ut neq; pisces, pducat, neq; aliquod aquatile animal. Et cum dulcis aquæ fluuij in illud decurrant, nequaq; tamen aquæ natura mutat. Asphaltum stagni dimidia pars plurimum annuatim gignit: quādoq; ad tria iugera, q̄doq; ad duo. Vnde & circunstātes barbari maiorem partem taurum, minorem uitulum appellant. Plenus asphalto lacus, pcul aspicientibus insula apparet. Cum asphaltum lacus est egesturus, palām ante uigesimum & secundū diem apparent signa. Etenim circa stagnū stadijs multis fœtor à uento excitatus, proprium argento auroq; & æri colorē affert: uento iterum reflante restituitur: ppinqua loca ex calore fœtoreq; lacus corrupta, & morbos afferunt incolis, & breuioris uitæ reddunt. Fertilis est ea palmis regio, quæ fluminibus aut aquis fontium rigatur. Nascitur & in quadā eius ualle ad multa medicis utile balsamum, maximum uectigal, cum nulla orbis pars alia eam plantam producat. Ab hac deserta aridaq; regione uicina Arabia adeò differt, ut ob multitudinem fructuum, cæterarumq; rerum quæ in ea nascuntur, felix nominet. Calamo enim, & eo quem appellant schinum, rebusq; alijs quæ aromata dicuntur, plurimum abundat. folijs præterea odoris suauissimi, & quod ex arboribus stillat gummi. myrrham etiam, & dijs gratissimum, perq; uniuersum orbē diffusum thus extrema Arabiæ ferunt. costum insuper, casiam, cinamomum, & alia eiusmodi plura. Herbæ uerò & arbusta odorifera adeò illic abundant, ut quæ cęteri rarò super deorum altaribus ponant, illi pro lignis in furnis comburant: hisq; quæ apud alios habentur rara. Arabes seruorum domi lectos sternant. Cinamomum utilitate excellens, ad hoc resina, miriq; odoris terebinthus, apud Arabes nascuntur. Mōtes non solum abietes ac populos proferunt, sed cedros, & quem uocant * boraton. plurimas uerò alias nutrit plantas, suauem odorem transeuntibus inspirantes. Nam ipsum terrę solum habet naturalem quandā exhalationem, odoratis suffimentis simile. Hinc fit ut quibusdā in locis effossa terra, aliquæ reperiantur suaueolentes glebæ, quæ ueluti metalla fusæ, lapides ingentes fiunt, ædificandis domibus apti. In eos cum guttæ aquæ pluuiæ cadunt, ita liquefiunt ex humiditate iunctūræ lapidum, & coalescunt, ut unicus murus appareat. Effoditur in Arabia aurum quod non igni decoquitur, ut apud alios consueuit: sed ueestigio effossum,

* *alias gy-* *raton.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nucibus id castaneis simile reperitur, colore est ita lucido, ut preciosos lapides ab artificibus auro inclusos, splendidissimos reddat Pecorum adeò fertilis Arabia est, ut nationes plurimas uitam pastorum ducentes enutriat. Frumento non eget, multarum rerum ubertate opulenta. Pars Syriæ contermina, multas uariasq; nutrit feras. Nam & leones & pardales multo plures maioresq; in ea quàm in Libya reperiuntur: præter hos qui Babylonij uocantur tigres. Fert & animalia naturæ duplicis, mixta specie: quorum aliquos appellant struthiocamelos, qui ex struthione camelóq; constant: unde & nomen trahunt, magnitudine ad cameli nascentes modum. Capite sunt pilis minutis, oculis crassiori bus nigrisq;, non dissimili forma & colore camelis, collo oblongo, rostro breui atq; acuto, elati mollibus pennis, duobus cruribus, pedibus ungula fissa: ut terrestre simul uolatilecq; animal uideatur. propter grauitatem neq; altius extolli, neq; uolare potest, sed uelociter per terram graditur persequuntur illum equites: quos sæpius lapide pedibus ueluti funda iacto ferit. Cum effugere nequit, inter arbusta sæpius aut umbrosa loca caput abscõdit, nõ naturæ desidia, ne uideatur aut conspiciat ab alijs, ut quidam putãt: sed quia ea corporis pars cæteris debilior, umbram sibi pro tutela parat Natura enim optima singulis animantibus ad sui salutem magistra, non suæ tantum, sed eorum quoq; quos procreat curam salutis gerit. Qui camelopardi uocantur, ab his ambobus à quibus sortiuntur nomen, nascuntur: sed camelis sunt minores, & breuiore collo: capite, oculis, colore, pilis, pardis similes: ungulæ fissura, camelo: caudam habent longam in modum pardi. Nascuntur etiam in Arabia tragelaphi, ac bubali, multaq; alia uariæ formæ mixtæq; naturæ animantia, quæ breuitatis gratia omisimus. Videtur autem sol regioni ad meridiem positæ plurimam gignẽdi uirtutem afferre: propterea q; plurima in eis locis uaria ac pulchra animantia natura fieri. Eadem causa & in Aegypto crocodili, & fluuiatiles equi: in Aethiopia uerò ac Libyæ desertis elephantes multi, uarij serpentes, dracones, cæteraq; feræ magnitudine ac uiribus eximiæ nascuntur. In India quoq; elephãtes mole, uiribus, multitudine reliquis sunt antecellentes. Non solum autem his in regionibus animalia specie diuersa solis opere uirtuteq; fiunt, sed lapides quoq; naturæ uariæ, tum colore tum splendore admodum lucido. Crystallus enim lapis ex aqua oritur pura, cogelata, non quidem frigore, sed diurni caloris ui, qua duritie seruet, uariosq; suscipiat colores. Smaragdi enim, berylliq; inter metalla ærea nascentes, à superis formam coloremq; capiunt. Lapidibus etiam aureis, solis æstus eum calorem indidit Quapropter & adulteri nos quoq; arte hominum colore addito, crystallos fieri tradunt. Carbunculorum insuper uarias species solis uirtus efficit. Eodem modo diuersarum auium formis color est additus: ut inuicem differentes, quædam omnino purpureo, aliæ splendido, nonnullæ croceo, aliæ smaragdi colore existant: quę omnia lumine solis effici uidemus. Hoc & in iride conspicere cœlesti licet, quæ uarios colores à sole accipit. Horum uarietatum naturales superioribus tribuunt, calore solis cooperante, qui uiuificet omnium rerum formas, denicq; florum terræq; colorum uarietates faciat: cuius naturale opus ars postea hominum natura docẽte imitata, uarios singulis rebus colores addiderit. Etenim colores, fructuum odores, saporum uarietates, animalium magnitudinem, cuiusq; rei formam, terrarum diuersas species, constat solis caliditate fieri: qui terræ humiditate cõcalefacta, cuiuslibet rei naturam producat. Itaq; neq; Perius, neq; alius quiuis mirandus lapis, cum Arabicis est cõparandus, quorum & albedo splendida est, & pondus graue, nec cæteris cedunt læuore. Hanc ei prouinciæ proprietatem uirtus solis, ut diximus, elargitur. Calor enim condensat, siccitas cõprimit, splendor illuminat. Auium genus omne caloris particeps, uolans propter leuitatem, solis opera diuersi est coloris, in regionibus præsertim soli propinquis. Babylonia pauones plurimos colore uario distinctos nutrit. Vltima

Struthiocamelus.

Camelopardus.

Syria

Syria fert psitacos, porphyriones q;, ac meleagridas, pluresq; alias animãtium species coloribus uarias. Simili modo & de alijs similis plagę locis, ut est India Rubrum mare, Aethiopia, & Libyæ portio. Sed partes orientis quæ feraciores sunt, nobiliora maioraq; ferunt animantia, reliquę secundum solis uirtutẽ. Eodem pacto inter arbores palmæ in Libya fructus producunt squalidos ac paruos: in interiori Syria qui Carioti appellantur, sunt alijs excellẽtiores tum dulcedine, tum magnitudine, tum humore. His maiores multo Arabia fert, ac Babylonia: quorum magnitudo sex est digitorum. Colore sunt quidam subæreo, nonnulli puniceo, alij purpureo, aspectu amœni, & suaues gustu. Palmarum arbor procera est, stipite tereti, & usq; ad uerticem æquo: coma eius uariè circumquaq; diffunditur. Ea quæ ad meridiem spectat Arabia, felix cognominatur interiorem pastores colunt, in tabernaculis uitam ducentes. Hi pecoribus armentisq; dediti, latos habitant campos. Quæ inter hos fœlicemq; Arabiam interiacet, absq; aqua est, &, ut iam diximus, deserta. Quæ ad occasum uergit, arenosa est penitus: per eam iter qui faciunt, quemadmodum in mari nautæ, Arcti signa itineris duces habent. Reliqua pars Arabiæ uersus Syriam sita, multifariam agrorum cultoribus mercatoribusq; referta est: qui eorũ quæ exportant prætmijs allecti, quę rara apud cęteros habentur, abundè subministrant. Quę ad Oceanum pars respicit, supra felicem Arabiam posita, multisq; ac magnis diuisa fluuijs, multos stagnantes locos paludesq; haud parui ambitus facit, quæ tum fluminũ tum imbriũ aquis irrigata, maiori ex parte duplici fructu abundat. Nutrit autẽ is locus elephantorũ greges, aliaq; uaria ac diuersa specie formaq; animalia. Pecorum insuper, præsertim boum atq; ouium magnas pinguesq; caudas habentium copiosa est. Multa quoq; & diuersa camelorum prębet genera, tum depilorum tum uillosorum: quorum nonnulli gibbum duplicem in dorso habent, à quo & dityli nominantur. Horum carnibus lacteq; uescuntur incolæ. Quidã ferendis oneribus apti, supra decem frumenti medimnos, homines uerò quinq; in lecto iacentes uehũt. Anacoli uerò, Lagariq;, qui dromadum sunt forma, plurimũ uitæ conficiunt, præsertim per deserta, & aquis carentia loca. In bello quoq; duos in certamen sagittarios ferunt dorso, contrariè inuicem insidentes: alterum à fronte aduersus hostem, alterũ contra persequentem pugnantes. Et de Arabia hactenus.

DE INSVLIS VERSVS MERIdiem in Oceano inuentis. Cap. XIII.

NVnc de insula in Oceano uersus meridiem reperta, & quæ de ea mira narrantur, deq; inuentionis causa, paucis sunt explicanda. Iambulus à pueritia eruditus, post patris, qui mercator fuit, obitum, & ipsę mercaturæ operã dedit: per Arabiam transiens ad aromata emẽda, cũ socijs itineris à latronibus captus, primò cum uno ex cõseruis pastor deputatus est: deinde unà cum eo à quibusdam Aethiopibus cõprehensus, ultraq; maritimam Aethiopiam ductus. Hi cum essent externi, in expiationẽ eius regionis capti sunt. Mos erat his qui ea loca incolebant Aethiopibus, à priscis temporibus ex deorum respõso traditus, perq; ætates uiginti, annos uerò sexcentos (ætas enim triginta perficitur annis) obseruatus, duobus hominibus ex piationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempestates aptum, & quod duo uiri facilè possent regere. In id sex mensium uictu, quod satis esset ambobus, imposito, uiros inducentes mandabant, ut secundum oraculi responsa nauiculam uersus meridiem dirigerent: uicturos esse eos ad insulam felicem, & humanos homines, qui beatè uiuerent. Eodem modo & eorum patriam, si ipsi in insulam salui peruenissent, sexcentis annis in pace felicitateq; futuram. Sin uerò longitudine maris territi cursum retro uerterent, tanq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

rent, tanquam impios ac sceleſtos, omni eorum genti magnarum calamitatũ cauſam præbituros. Aethiopes uerò aiũt dies egiſſe iuxta mare feſtos, ſacraq; feciſſe, optantes, quò ſolita fieret expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauigationem multis acti tempeſtatibus, ad inſulã deferuntur figura rotundam, ſtadiorum ambitu quinq; millium. Inſulæ appropinquantibus accolæ quidam obuij ſcapham deducunt. Alij accurrentes mirantur alienigenarum aduentum: eos humaniter benigneq; ſuſcipiunt: quæ apud ſe erant, cum illis communicantes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac moribus haud noſtris ſimiles, eadem tamen omnes corporis forma, ſed quæ magnitudine quatuor cubitos excedat. Horum oſſa ueluti nerui, quò uelis flectũtur, reflectunturq;. Corpore ſunt plus quàm noſtra agili ac robuſto. Nam ſi quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt. pilis carent, demptis capite, ſupercilijs, palpebris, ac mento: reliqua parte corporis adeò perpolita, ut ne parua quidem lanugo appareat. Pulchri ſunt, decori, & corpore compoſito, aurium foramina multo noſtris patentiora, quemadmodum & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid tum à natura tum ab ingenio datum. Diuiſam enim linguam natura dedit, quæ ſcinditur in inferiori parte, ut ab radice duplex eſſe uideatur. Ita uaria utuntur loquela: ut non ſolum uoce hominum loquantur, ſed auium diuerſarum imitentur cantus.

Quod uerò uidetur admirabilius, unà cum duobus hominibus perfectè ſimul tum reſpondendo tum diſputando loquuntur. Vna enim linguę parte uni loquuntur, reliqua alteri. Purum ibi eſſe integro anno aërem conſtat: quemadmodum poëta ſcribit, pirum ſupra pirum, malum ſupra malum, uuam ſupra uuam, ficum ſupra ficum ſeneſcere. Eſſe inſuper tradunt continuò diem parem nocti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius umbram, cum ſupra uerticem ſol exiſtat. Viuunt autem ſecundum cognationes ac cœtus: qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente abſq; cultura ſponte ſua uberes fructus terra. Nam inſulæ uirtus, aëriſq; temperies terram ſua ſponte frugiferam ultra q; ſatis eſt, reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimę, ferentes uberem fructũ albo eruo perſimilem. Hos collectos macerãt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinẽ æquet. ex his poſtmodum contritis panem conficiunt, dulcedine præſtantem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aquæ calidæ ad uſum balneorum, ad curandoſq; morbos manãt: partim ſumma dulcedine frigidæ, quę ad ualetudinem conferunt. Eſt quoq; omnium doctrinarum, maximeq; aſtrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis, quas habent uiginti & octo ſecundum uirtutem ſignificandi, characteres uero ſeptem: quorum quiſq; quatuor modis trãsformatur. Longiſsimæ ſunt ætatis, ut qui annos centum quinquaginta uitam agant, & abſq; aliquo ut plurimum morbo. Si quis febricitet, aut corpore æger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, ut nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam uſq; ætatem uiuere: quæ perfecta, uariam ſibi mortem ſponte conſciſcunt. Gemina eſt apud eos herba: ſuper quam ſi quis iaceat, in ſuauem deductus ſomnum, moritur. Mulieres minimè nubunt, ſed omnibus ſunt communes. Simili modo & filij educantur, communiq; amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes, ne matres filium recognoſcant. Quò fit, ut cum nulla ſit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes abſq; ulla ſeditione uiuant. Sunt inſuper animalia ea in inſula magnitudine quidem parua, ſed natura ac ſanguinis uirtute admirabili. Corpore ſunt rotundo, ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis: in quarum utriuſque extremo eſt auris & oculus: ut quatuor oculis uideant, totidem audiant auribus: unicis uentre atque inteſtinis, in quæ comeſa confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in utranque partem ambulant. Huius beluę ſanguis mirabili aſſeritur uirtute.

Omne

Omne enim corpus cõciſum, dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine, eueſtigio cohæret. Similiter & manus cæſa, reliquæq; corporis, dum uita ſuppetit, partes reſarciuntur, ſi recenti adhuc applicẽtur uulneri. Quiſq; cœtus nutrit magnas diuerſæ naturæ aues, quibus explorãt quales filij ſint futuri. Impoſitis enim ſuper aues infantibus, ſi uolantes per aëra immoti non expaueſcant, educunt. Sin uerò timore ignauiaq; deficiunt, proijciuntur: ut neq; diutius uicturi, & animi exercitio inutiles. Cuiusq; cœtus natu maximus alijs tanq; rex, cui parẽt omnes imperat. Annis centum quinquaginta actis, ſe ipſum uita ex lege priuat: poſt eum natu maximus accipit principatum. Mare quo inſula circundat, fluctuoſum, & quod motus ingẽtes facit, dulcis eſt aquæ guſtu. Arctus & pleræq; ſtellæ quę nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur. Septem uerò in ſuię ſimili magnitudine paribus interuallis eiuſdem gentis legisq; ſunt. Omnibus eas incolentibus quamuis terra ſua ſponte abundè uictum ferat, tamẽ his modeſtè utuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimẽtum quod ſatis eſt quærentes: carnibus tum aſsis, tum elixis ueſcuntur: coquorũ artem, uarijsq; ſaporib: cõdita ut inutilia reijciũt: deos, & id quod omnia cõtinet, Solemq;, & reliqua cœleſtia colũt. Piſces aues q; uarij generis capiũt. Naſcunt etiã ſua ſponte arbores fructiferę, oleæq; & uites, ex quibus olei uiniq; copiã educũt. Serpentes magnos, ſed innocuos inſula pducit: quorũ carnes miræ dulcedinis edũt. Veſtes parãt ex lanugine molli ac ſplẽdida, ex medio aũdinũ ſumpta: qua maritimis tincta oſtreis ueſtimẽta purpurea cõficiunt. Varia ibi ſunt animãtia: & quia pter opinionẽ, haud facilè credita. Certũ uiuẽdi ordinẽ ſeruãt, unico cibo in die cõtenti. Nã certo die piſces, alio aues, q; docq; terreſtria animalia edũt: eo aliq; do ſimpliciq; menſa utunt. Diuerſis exercitijs ſunt dediti: quidã inuicẽ miniſtrãt, alij piſcant, alij exercẽt artes, nõnulli circa alias res uſui cõmodas occupant. Quidã exceptis ſenib. partitis inuicẽ operis, ſeruitio uacãt. In ſacris, ac dieb. feſtis hymnos in deorũ, & maximè ſolis laudes canũt: cui ſe & inſulas dicarũt. Mortuos in littore ſepeliũt, cadauer cũ mare fluit, arena obruẽtes, ut aq; fluxu inundationeq; exaggeret locus. Calamos aiunt, ex quibus fructũ decerpũt, augeri minui ue ad lunę modũ. Põtium aqua dulcis ac ſana caliditatẽ ſeruat, niſi frigida aqua aut uinũ immiſceat. Iambolus, & qui cũ eo acceſſerãt, cũ ſeptẽ annis in inſula mãſiſſent, tandẽ electos fuiſſe aiunt inuitos, tanq; malos, malisq; aſſuetos morib. Igit præparata ſcapha, cibisq; impoſitis, abſcedere coacti, menſib. quatuor ad regẽ Indiæ per arenoſa ac uadoſa loca maris appulere. Et alter quidẽ tẽpeſtate perijt: Iãbolus in uicũ quendã appulſus, ab incolis ad regẽ in urbẽ Polibothra plurimũ à mari diſtantẽ, deductus eſt. Cum Græcos diligeret rex, plurimiq; eorum doctrinã faceret, multis illum donauit. Deinde tutò in Perſidem primò, tum ſoſpitẽ in Græciam miſit. Hæc poſtmodum Iambolus literis mandauit: multaq; de India conſcripſit, antea cæteris ignota.

DIODORI SICVLI
LIBER TERTIVS.

DE ÆTHIOPIBVS QVI SVNT VLtra Libyam, deq; bi. quæ apud eos antiqua feruntur. Cap. I.

Oſteaq; ſuperius de Aegypti Aſiæq; ſecundũ quamq; puinciam memoratu dignis rebus ſcripſimus, hic liber Aethiopes Libyos, Atlãtides cõplectet. Ferũt Aethiopes primos hominũ omniũ creatos eſſe: cuius rei coniecturã ferũt, q; nõ aliunde homines in eam acceſſerint, ſed in ipſa geniti, meritò indigenæ omniũ cõſenſu appellent. Et quidẽ ſimile ueri eſt, eos qui ſub meridie habitãt, primos à terra fuiſſe homines genitos. Nã ſolis calore

Universidad de Deusto
Biblioteca

terram quæ humida erat arefaciente, atq; omnibus uitã dante, consentaneum est locũ soli propinquiorem primò naturam animantium tulisse. Asserunt autem deorũ apud eos cultum primitus adinuentum. Sacra insuper, põpas, celebritates, aliaq; quibus dijs honores impenduntur, ab eis fuisse reperta. Qua ex re ipsorum in deos pietate religioneq; inter omnes uulgata, uidentur Aethiopum sacra dijs admodum grata esse. Huius rei testimonium afferunt antiquissimum ferè ac celeberrimum apud Græcos poetarum, qui in sua Iliade louem reliquosq; unà deos introducit in Aethiopiam tum ad sacra quæ eis de more fiebant, tum ad odorum suauitatem commigrantes. Dicitur etiam Aethiopas suæ erga deos pietatis præmium tulisse, quòd nunquam ab externis regibus subacti sunt: semper enim liberi permẽsere. Etenim cum multi magnis copijs apparatuq; aduersus eos profecti sint, nullus tamen eorũ imperio potitus est. Cambyses quippe maximis uiribus Aethiopas aggressus, & exercitũ amisit, & ipse periculum subijt uitæ. Semiramis & consilij magnitudine, & rerum gestarum fama excellens, cum Aethiopiam intrasset, desperatione rerum subitò abscessit. Hercules quoq; & Bacchus uniuerso peragrato orbe, solos Aethiopas etiam Aegypto conterminos, tum propter eorũ in deos cultum, tum quia inexpugnabiles uidebantur, intactos reliquere. Asserunt insuper Aegyptios eorum colonos esse, colonia ab Osiride deducta. Quinetiam Aegyptum olim non terram firmam habitabilemq;, sed mare ab orbis exordio extitisse: eam: limo postmodum Nili inundatione ex Aethiopia aducto, exaggerata à flumine terra paulatim cõtinentem factã: quod in ostijs fluminis conspici licet. Annis eñ singulis noua materia inundatione Nili ostijs apposita, cedit pelagus ob cumulos terræ superinductæ. Ita regio omnis incrementũ ab Aethiopia ex terra allata cepit. Plurimæ etiam leges ab Aethiopibus sunt ad Aegyptũ translatæ, colonis maiorũ seruantibus instituta. Nam reges deos existimare, sepulchrorumq; præcipuum studium habere, aliaq; eiusmodi plura ex Aethiopum disciplina profecta sunt. Statuarum insuper magnarum usum, ac literarum formas ab Aethiopibus acceperunt, cum Aegyptij literis utantur propijs. Has quidem uulgò discunt omnes: eas uerò quas sacras appellant, soli sacerdotes norunt, à parentibus arcanè acceptas. Apud Aethiopes ijsdem omnes figuris utuntur. Sacerdotes uerò apud utranq; nationem eundem ordinem habent. Purè enim castèq; ad cultum deorum accedunt utriq;, similes ferentes stolas, eiusdemq; figurę sceptrum, in aratri formam, quo & utunt reges. Pileos etiam oblongos gestant, circa finem umbilicum habentes serpẽtibus, quos aspidas uocant, circumuolutos: monumentum insigne, eos qui contra regem insurgere audeant, mortiferis morsibus subesse. Plura alia de illorum antiquitate dicũtur, Aegyptiorum colonia: de quibus scribere haud operæprecium uidetur.

Aethiopum literæ.

Sed de Aethiopum literis, quas Aegyptij sacras uocant, ne quid de priscis retibus omittatur, dicendum, Sunt Aethiopum literę uarijs animantibus, extremi tatibusq; hominum atq; instrumentis, sed præcipuè artificũ persimiles. Non enim syllabarum compositione aut literis uerba eorum exprimuntur, sed imaginum forma, earum significatione usu memoriæ hominum tradita. Scribunt quidem accipitrem, crocodilum, serpentẽ, hominis oculum, manum, faciem, & cætera eiusmodi. Accipiter rem denotat citò factam: quoniam hæc aliarum fermè omnium auis sit uelocissima. Transfertur hæc nouatio ad domesticas res, quæ uelociter fiant. Crocodilus malũ significat. Oculus, iustitiæ seruator, & totius corporis interpretatur custos. Reliquarum corporis partium, dextera manus digitis passis libertatem designat, sinistra uerò compressis tenacitatẽ atq; auaritiam. Eodem modo & cęterarũ corporis partium figura atq; instrumenta certum aliquid notabant. Quæ memoria hominum longo usu ac meditatione obseruata, cuestigio quid ea exprimerent, internoscebant Aethiopũ leges quædam non parum ab reliquarum gentium legibus, maximè uerò circa regum

ca regum electionem, differunt. Nam sacerdotes optimos ex seipsis eligunt. Quem uerò ex eis deus more quodã bacchantium circùm delatus cepit, hunc regem populus creat: statimq; flexis genibus, quoniam sit diuina prouidentia datus, ut deum honorat. Assumptus in regem, uitam ducit statutam legibus, omniaq; agit secundum patrios mores: neq; præmio neq; pœna afficiens quẽ quam, præter traditam à superioribus legem. Mos est illis, neminem subditũ, etiam damnatum, morte punire: sed quidam ex lictoribus præferens mortis signum ad reum mittitur, quo accepto reus domum abiens sibi mortem consciscit. Commutare mortem exilio, ueluti mos est apud Græcos, nefas habetur. Ferunt quendã misso ad se mortis signo, cogitasse ex Aethiopia fugere: quod præsentiens mater, zona ad filij collũ posita, nequaq; manibus reniti ausum, ne suis dedecori esset, strangulasse. Sed præter omnium opinionem mirandũ uidetur, quod fertur de regum morte. Nam qui in Meroë sunt circa deorum sacra, cultumq; dediti sacerdotes (& hi quidem maxima apud omnes pollent authoritate) cum eis usum fuerit, regi nũciant ut mortem oppetat, Ita enim deorum iubere responsa, neq; fas esse immortalium uolũtatem à mortali homine contemni. aliasq; addunt rationes, quibus ex uetere obseruataq; consuetudine uoluntariam regi suadeant mortem. Et sanè superiores omnes reges, sacerdotibus, non armis neq; ui coacti, sed ipsa uicti superstitione, sponte paruerũt. At Ptolemæi secundi tempore rex Aethiopum Ergamenes Græcis doctrinis philosophiæq; deditus, hunc primus morem spreuit. Vsus nanq; prudentia rege digna, cum militibus in Auatum, ubi templum aureum erat Aethiopũ, profectus, sacerdotibus omnibus interemptis, ueteriq; consuetudine abolita, pro uoluntate regnum tenuit. Consuetudinem quam seruant regis amici, quãuis mirabilem, tamen permanere ad hoc usq; tempus dicũt. Moris enim asserunt Aethiopibus fuisse, ut siquando rex aliqua coporis parte ex quauis causa debilitaretur, domestici omnes sponte sua eandem partem debillitarent. Turpe & enim existimabant, rege claudo non & omnes claudos amicos esse. Et quidẽ absurdum uidebatur: cum uerè sit amicitiæ, ex rebus aduersis amicorum dolere, lætari secundis, non & corporis quoq; doloris amicos participes esse. Ferũt quoq; consuetudinis esse, amicos ultrò in regis morte uite defungi, existimantes eum interitum glorioſum, ueræq; amicitiæ testem. Ideo haud facilè est Aethiopibus aduersus talem amicorum consensum insidias parare: cum & rex & amici uno animo communi eorũ consulant saluti. Hæ leges apud eos Aethiopes qui metropolim ac insulam Meroën uicinaq; Aegypti loca incolunt, seruantur. Sunt et alia genera Aethiopum admodũ populosa, quorum hi utraq; Nili ripas insulasq; in Nilo sitas habitãt, illi Arabiæ sunt proximi. Alij mediterraneas tenent regiones uersus Arabiam sitas. Horũ pars maior, maximeq; iuxta fluuium inhabitantes, colore nigri sunt, facie similes, capillis crispis, sylueſtres fermè omnes, atq; aspectu efferi, corpore robusto, ungues protensos habentes, feris similes, absuntq; à mutua humanitate plurimum, uocem pronunciant acutam. In cæteris quæ ad uictum spectant, nihil domestici humaniq; habent: plurimum à nostris moribus differentes. Arma ferũt hi quidem scuta ex corio crudo bouis, ac paruas hastas: alij præacutas fudes: quãdoq; ligneos arcus quatuor cubitorum, quibus iaculantur altero protenso pede. Consumptis sagittis, fudibus pugnant. Armant insuper usq; ad certã ætatem fœminas, quibus ut plurimũ moris est æreum circulum in labijs ferre. Vestibus quidam minimè utuntur, uitam per omnem nudi: expositiq; solis ardoribus, nulla re præterquam quę casu se offert, adiuuantur. Nonnulli pecudum caudas pudendis uelamen femori circundant. Alij pecorum uestiuntur pellibus. Sunt qui subligaculis, quæ ex capillis contexũt, usq; ad medium corpus cooperiantur. Non enim oues eorum (ita fert regio) lanam habent. Cibis utuntur quidam herba, quæ in aqua sua sponte circa stagnantia ac paludosa oritur loca: quidam arbo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum fructibus, quibus etiam corpora ab æstu meridiano circundant. Alij sesamum & lotum serunt. Sunt qui teneras arundinum radices edant. Multi arcu exercitati, auibus occisis famem sedant. Magna pars pecorum carnibus, lacte, caseo uitam ducunt. De dijs, qui superiores accolunt regiones, dupliciter sentiunt. Nam quosdam eorum opinantur sempiternos atq; incorruptibiles esse, ueluti Solem, Lunam, & uniuersum mundum: quosdam uerò putant mortalis naturæ participes: sed propter uirtutem, & in homines benefacta, honores immortales fuisse sortitos. Isidem nanq;, Pana, Herculem, Iouem præcipuè colunt, existimantes multa ab his hominum generi beneficia impensa. Quidam Aethiopum nullos censent esse deos: ideoq; solem orientem ut hostem, in loca palustria fugientes execrantur. Moribus circa mortuorum funera sunt uarijs. Nam hi defunctos in flumen proijciunt, existimantes id optimum sepulchrum esse. Hi circundatos uitro diu seruant, ne eorum aspectus sit posteris ignotus: neue in obliuionem incidant domestic orum. Alij in urnis fictilibus condentes, circa templa sepeliunt: per quos habetur maximum præstitum iusiurandum. Regna tribuunt, hi quidem optimis quibusque, arbitrati fortunæ dona utraq; & monarchiam & uirtutem esse. Alij bonos pastores in regnum assumunt, tanquam eos qui rei optimè curam habeant. Quidam ditionibus, ut qui suis facultatibus soli ceteris opitulari queant, regnum mandant. Nonnulli fortitudine præstantes eligunt reges, putantes eum qui bello plurimum possit, solum imperio dignum esse. Eius iuxta Nilum oræ quæ Libyam respicit, quædam pars pulchritudine cæteras superat, uarias ad usum uitæ res copiosq; afferens. Ad euitandos uerò ardentes solis æstus, paludes aptissimum refugium habet. Quamobrem is locus à Libycis atq; Aethiopibus sæpius bello lacessitur. Ipsi quoq; accolæ mutuis decertant bellis. Accedunt ad eos ex superiori plaga elephantes, allecti (ut quidam tradunt) fertilitate loci, pastusq; suauitate. Paludes enim mirandæ à ripis fluuij manant, in quibus multi uarijq;, ut alga, arundinesq;, nascũtur cibi: quos cum degustarunt, libenter in his locis morantur: consumentesq; ut plurimum nutrimenta hominum, eos compellunt ad alia loca fugere. At ipsi, utpote pasteres in tabernaculis habitantes, fertiliores agros suam patriam esse putant. Elephantes autem mediterranea aridaq; loca procul ab aquis linquunt, pascuorum inopia: nam tum æstus magnitudine, tum raritate fontium pauca ibi nascuntur. Tradunt quidam, in desertis ac efferis locis serpentes, qui cum elephantis propter aquas pugnent, magnitudine numeroq; admirabiles esse. Complicant enim corpus assurgentes, annixiq; uiribus, elephantorum crura connectunt pluribus spiris, adeò rectè, summaq; ui, ut spumantes bestias natura graues ad casum compellant: tum pluriũ concursu facto, bestiam haud facilè mobilẽ depascuntur: omissis inde elephãtis, ad assuetos uertuntur pastus. Dicunt hos serpentes loca fugere campestria habitare autem inter longas conualles in altis speluncis, neq; assuetos tutosq; deserere locos: natura quod cuiq; ad tutelam conferat, singula animantia docente. Et de his Aethiopibus hactenus. Nunc pauca de authoribus, qui de Aegyptijs atq; Aethiopibus scripsere, sunt nobis dicenda. Horum nonnulli, famæ, & quidem mendaci, credentes, quadam scribendi uoluptate seducti, nullam merentur fidem. Agatharchides quippe Cnidius in secundo rerum Asiaticarum, ac Artemidorus Ephesius in octauo geographiæ libris, nonnullique alij qui in Aegypto habitantes historias edidere, in plurimis eorum quæ retulimus, conueniunt. Et sanè nos quo tempore ad Aegyptum uenimus, multorum sacerdotum consuetudine usi, cũ senioribus quoq; nonnullis qui ex Aethiopia aduenerant collocuti, ab his diligenter rerum ueritatem scrutati sumus: multaq; ab historicis falsò scripta deprehendentes, ea in quibus conueniebant, literis mandauimus.

Aegyptiorum funera.

DE AVRO

DE AVRO QVOD IN EXTREMIS Aegypti effoditur, deq; eius præparationis artificio.

Caput II.

NVnc Aethiopes, qui meridiem uersus & mare rubrum incolunt, referemus. Verùm prætermittendum nobis non uidetur, quomodo aurum apud Aegyptios reperiatur. In Aegypti finibus qui ad Aethiopiam & Arabiam uergunt, loca sunt metallorum feracia, ex quibus magno cum labore atq; impensa aurum educitur. Nam terra nigra natura meatus ac uenas habet marmoris albissimi, & quod super omnem luceat splẽdorem. Huic operi qui præsunt, magna hominum copia ad excudendum aurum utuntur. Aegypti enim reges, crimine damnatos omneis, ac ex hostibus captos, insuper ob aliquam falsam calumniam aut regum iram in carcerem detrusos, interdum ipsos, interdum uniuersam cognationem auro effodiendo deputant, simul sumentes facinorum pœnas, simul magnum quæstum ex eorum labore percipientes. Illi compedibus uincti, magnus hominum numerus, absque ulla intermissione die nocteque operantur, nulla neque requie concessa, omnique ablata fugiendi facultate. Nam barbari milites diuersa inuicem lingua, eorum custodiæ præsint: quorum nullus, sermonis cõmercio sublato, aut precibus aut amore potest corrumpi. Ex terra durissima, plurimo igni decocta, aurum extrahitur. Molliorem petram, & quæ mediocri labore frangitur, ferro effodiunt infinita ferè hominum millia. Qui auri uenas discernit, præcedit operarios, ostendens quæ effodiant loca. Monstratum lapideum marmor, robore corporis prævalidi, non arte, sed magna ui cuneis ferreis proscindunt. Cuniculos uerò agunt non rectos, sed quò splendentis auro marmoris natura ducit: cum propter uarios flexus circuitusq; obscuri existãt. Lumen opifices ante frontem præferentes, saxa magno conatu in frustra excisa, in solum deijciunt. Ab hoc labore nunquam conquiescũt, inclementia uerberibusq; ad continuum opus coacti. Impuberes pueri in duas partes diuisi, hi quidem proiecta frusta minutim scindunt, illi uerò efferunt. Qui annum trigesimum excedunt, sumpta ab his ad mensuram concisa frusta, in lapideis uasis ferreo malleo ad eruì magnitudinem terũt. Ea deinceps in molas, quæ plurimæ sunt, coniecta, fœminæ senesq; duo aut tres ad molam positi usq; ad farinæ modum contrita molunt. Nota omnibus horum corporis illuuie, neq; ueste ulla operiente pudenda, nemo est quin eo aspectu fœdo tetroq; motus, tantæ misereatur calamitatis. Sed nulla pietas, nulla requies, nulla uenia illis datur, siue æger, siue febricitans, siue senes, siue fœminæ debiles fuerint: sed plagis omnes ad continuum opus coguntur, quoad miseri ex debilitate deficiant. Sũt qui timore futuræ uitæ, quam præsenti putant pœna deteriorem, mortem uitæq; præferant. Demum opifices ad molem contrita, in latis tabulis paulo accliuio ribus ponentes, iterum aqua iniecta marmor terunt. Eo modo terra defluente aurum ex grauitate in tabulis remanet. Hoc sæpius iterantes, manibus aurum fricant. Deinde raris spongijs terram mollem exprimunt, quoad uelut arena aurea reddatur. Alij postremò operarij pondere ac mensura in ollas fictiles cõijcientes, superaddũt certa mensura plumbum, algam maritimam furfuremq; hordeaceum. His ad proportionẽ compositis, ollas luto diligẽter liniunt. Deinceps quinq; continuis diebus noctibusq; in fornace decoctum, rebus cæteris consumptis, solum aurum purum in uasis reperitur, parum priore pondere imminuto. Hoc labore industriaq; in Aegypti extremis aurum paratur. Sanè ipsa nos palàm docet natura, aurum inuentione laboriosum, custodia difficile, quæstu anxium esse, usu inter uoluptatẽ ac dolorem constitutum. Horum metallorum inuentio uetusta est, ab antiquis regibus reperta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE IIS QVI MARITIMA LOCA

Arabiæ incolunt, & quæ ad Oceanum sita uersus Indiam loca uergunt: ubi describuntur singulæ tim nationes, & quibus legibus utantur: & quam ob causam multa de eis uariè ferantur, minimeq; fides illis præstetur. Cap. III.

NVnc de his quę Arabici sinus littora, Troglodytasq; ac Aethiopiam quæ meridiem notumq; respicit, incolunt gentibus, dicemus. Exordiemur autem ab eis quos Ichthyophagos uocant, qui oram habitant Carmaniam, Gedrosiamq;, ad extremum usque Arabici sinus: longam sanè intercapedinem, ac duabus continentibus ad enauigandū clausa, uidelicet felice Arabia & Troglodytica. Horum barbarorum quidam nudi per omnem uitam degentes, uxores filiosq; omnes communes habent, bestijs similes: ut qui neque uoluptatis neque doloris ullum nisi naturalem sensum percipiant, neque turpis neque honesti discrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, ubi non solum profundæ cauernæ, sed conualles immensæ, & angustæ speluncæ existunt, egressu ipsa natura difficili, ac tortuoso. Horum, tanquam ad eorum usum natura factarum, aditus incolæ magnorum congerie lapidum obsepiunt qua ueluti retibus capiantur pisces. Maris enim fluxu, quod bis diebus singulis circa tertiam ac nonam horam accidit, oras littori propinquas inundante, aqua in immensum excrescens, opertis locis omnibus innumeram multitudinem diuersorum piscium secum in continentem defert. Qui cum in diuersa loca cibi gratia diuertant, refluente mari, aqua uerò per lapides effluente, pisces in sicco destituuntur. Quos incolæ cum uxoribus puerisq; concurrentes capiunt. Accedunt autem per cœtus diuisi barbari, ad sua quisq; loca, cum clamore uasto, ueluti improuisam quandam uenationem nacti. Mulieres puericq; minores ab se captos pisces in terrā proijciunt. Qui corpore uigent, magnorū piscium capturæ uacant. Traducuntur autē à mari non solum scorpij, murenę, & canes, sed marini uituli, uariaq; piscium genera, & nomine & forma ignota. Has marinas beluas non armis expugnant, sed caprarum cornibus præacutis, saxisq; in aciem abruptis cædunt. Etenim necessitas naturam instruit: quę temporibus parens, se ad id quod usui esse uidetur, accommodat. Captos uarij generis pisces supra petras ad meridiem sitas, nimioq; solis incensas æstu, ponunt, paulocq; pòst reuoluunt: tum ad solem decoctos, percq; caudam apprehensos quatiunt. Omni excussa carne, spinas ad certum proijcientes locum, in magnū aceruum cumulant, certo postmodum usui, de quo postea scribemus, futuras: post hęc carnes piscium in concauo saxo pinsunt, admistóq; paliuri semine cibum conficiunt sibi suauissimum. Nam sic immixtas carnes in modū longioris lateris formāt, ad solémq; paulò desiccatas, sedentes cum uoluptate edunt, non quidē ad certā mensurā aut pondus, sed ad satietatē, prout cuiusq; fert libido, & edendi appetitus. Habent enim semper uelut ē penu promptū hunc cibū, tancq; Neptuno pro Cerere uictū illis subministrante. Quādoq; uerò maris tēpestate adeò littori proxima loca multis diebus inundantur, ut nulla detur piscandi facultas. Quo tempore cibi penuria conchas legunt permagnas: quarum testa saxis attrita, interiori carne cruda sapore ostreis persimili uescunt. Vbi uerò tempestas uentorū ui diutius perseuerat, cōchęq; deficiunt, ad ossa cōfugiunt iam cumulata. Ex his tenerioribus recentioribusq; electis, quæ dentibus possunt, mandunt. Duriora edunt saxo contrita: nihil brutis animātibus dissimiles. Et ossibus quidē, ut diximus: piscibus autē miro quodā modo ultra quā quis existimaret, utunt. Nam eorū capturæ quatuor diebus continuis intenti, epulant palàm cum lætitia, cantúq; absono, omnib. inuicē congratulantibus. Deinde mulieres, ut in quancq; quis fortè incidit, cognoscūt, prolis causa, omni cura ob ciborū qui præsto sint copiam uacui. Quinto die ad fontes uadunt, potus gratia: ubi

aquæ dulces fluunt, ad quas pastores greges atq; armenta potum ducunt. Eorum profectio haud dissimilis est armentis boum, omnibus simul uocem uelut inconditū sonū tollentibus. Lactantes infantulos matres in ulnis ferunt, repulsos à lacte patres. Qui quintum excedunt annum, cum parentibus magno cum gaudio, ut qui ad fruendum uadant, proficiscuntur. Natura enim eorum incorrupta, famem sedare, maximum ducit bonum, nullā aduentitiam uoluptatem quærens. Cum pastorum aquationibus appropinquant, repleto aqua uentre uix regredi queunt, potu graues: eaq; die nihil edunt, iacet quisq; aqua plenus, distentusq;, similis ebrio: postera die denuò ad capiendos pisces redeunt. Ita uitam per omne tempus transigentes, ob simplicem uictum rarò in morbos incidunt. Breuioris tamen quàm nos sunt uitæ. Hæc eorum qui intra sinum habitant, uiuendi norma. At illorum qui extra sinum sunt, multo est mirabilior, ut qui nunq; bibant, & natura ab omni semoti sint passione. Hi procul à terra habitabili tanq; in loca deserta à fortuna eiecti, pisce tantum daperam. Humida non appetunt: pisces edunt semicrudos: non quòd sitim effugiant, sed feritate quadam eo contenti uictu, quem à fortuna sortiti sunt. Felicitatem summam putant his carere rebus, quæ dolorem possent egentibus afferre. Id uerò mirabile, & quod uix credi queat, quod nulla mouentur animi passione. Ab Aegyptijs mercatoribus qui per rubrum mare iuxta ea loca nauigāt etiam nunc eadem quæ nos scribimus, de his referuntur. Tertius quoq; Ptolemæus cupiens elephantos qui in eis sunt locis uenari, quēdam ex amicis Simmiam nomine ad speculandam eam regionem misit. Hic diligenter scrutatus singula, ut Agatharchides Cnidius refert, ait gentem hanc Aethiopum qui absq; passione uiuunt, nullo uti potu: ut quem non appetant natura: neq; naturigantium sermone, aut appropinquātium externorum aspectu moueri: sed respicientes tantum immobiles stare, absq; ullo, perinde ac si neminem uiderent, sensu. Si quis ense educto eos percusserit, nō diffugiunt, & uerbera & injurias perferentes: neq; quisquam alterius uulnere aut damno mouetur: sed sę pius filios aut uxorem ante oculos interfectos absq; ulla passione respiciunt, nullum neq; iræ neq; misericordiæ signum ostendentes. Denicq; omnia mala quieto animo perferunt, aspicientes solum percutientes, ac ad singula mouentes caput. Ferunt eos præterea sermone carentes, nutu manibusq; significare quibus egeant, & quę uelint. Quod uerò quis miretur magis, marini uituli inter hos uersantur, piscium capturę uelut homines intenti. Simili studio cubilia partusq;, & natorum tutelam hæ gentes unanimi consensu paceq; curant, nullo externo animanti infestę. Quod uitę genus, licet mirabile, à priscis olim temporibus ea gens seruauit, siue ita longo tempore assueta, siue coacta necessitate. Habitaculis non ijsdem quibus Ichthyophagi utuntur, sed diuersis habitant modis. Quidam in speluncis habitant ad Arctum positus: in quibus tum umbra tum spirans aura eos ab æstu solis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca spectant, fornacibus ex nimio æstu similia, accessum ad ea adimunt. Qui sunt uersus Arctum, ex costis cetorum incuruis, quas mare plurimas effert, ex utroq; positis latere, colligatisq;, quas maris alga operiunt, habitacula sibi extruunt ad euitādos æstus, natura sibi artem ex necessitate ad se tuendam reperiente. Est & tertius apud Ichthyophagos habitandi modus. Arbores quædam iuxta littus plurimæ nascuntur, imminentes mari: has frequentibus foliis, fructu uerò simili nuci castanęq;, simul connectentes, umbracula sibi constituunt: ubi in littore pariter & mari commorantes, uitam agunt, tum solem effugientes arborum umbra, tū continua maris unda, uentorumq; aura æstum mitigante. Quartum habitaculorum modum ingens iuxta littus tumulus efficit: qui priscis olim temporibus ex maritimis herbis, arenaq; maris fluctibus immixta editus, instar montis excreuit, adeò firmus, soliq; compactus, ut in eo oblongas effodiant speluncas: in quibus commorantes, maris refluxu

Universidad de Deusto
Biblioteca

refluxu prodeant ad piſcium capturã: fluxu, ad ſpeluncas confugientes, epulantesq; quos ceperant piſces. Mortuos in mare proijciunt inundationis tempore, ſepultura ſua piſcibus pabulum prębentes. Vnum ex Ichthyophagis genus eas habet habitationes, ut qui eiuſmodi diligenter res inueſtigare uelint, multum addubitare cogantur. In promontorijs enim præcipitibus undiq; ac prærupt is habitant nonnulli, ad quę impoſsibile fuit quenq; in principio adire. Pars mari proxima ne pediti quidem eſt acceſsibilis. Nauibus non utunt, cum ſit ignotus illis earũ uſus. Ita fateamur oportet, illos eſſe loci aborigines, neq; aliunde generis, qucadmodũ quidã naturę indagatores de omnib. rebus naturalib. ſenſerunt, principiũ cepiſſe. Verùm cũ horũ cognitio nobis ſit inacceſſa, nil prohibet multa dicẽtes in paucis uera ſentire: & quę uerbis ſimilia uero au-
Chelonophagi. dientib. perſuadent, q; doq; lõge à uero abeſſe. Nunc eorũ quos Chelonophagos dicunt, uita recẽſeatur. Sunt in Oceano inſulæ iuxta continentẽ numero plures, ſed paruæ humilesq;, nullo neq; domeſtico neq; agreſti fructu. In his quoniã fermè cõtinuæ ſunt, nulla fit tẽpeſtas, aut fluctuũ maris inũdatio. Inter has magnus habet teſtudinũ numerus, quæ eò cõfugiunt ob maris tranquillitatẽ. Noctu in profundo commorantur intentæ cibo. Die inter inſulas diuertentes iacent, reſpicientes ad ſolem, inuerſisq; nauiculis piſcatorijs aſpectu ſimiles, excellunt enim magnitudine præcipua inter marinas conchas. Barbari inſulas incolentes, interdiu paulatim, ne ſentiantur, uerſus teſtudines natant. Eas adorti quidam ab uno latere ad terram premũt: quidam à reliquo ſurſum leuant, quò reddunt reſupinas, ne uertere ſe, ne'ue effugere queant. Tum longa reſte per caudam ligatas, nando ad terram deducunt. In inſula expoſitis, omnia interiora paruo tempore ad ſolem aduſta comedunt. Teſta quæ concaua eſt, tum ueluti cymba ad continentem nauigant, tum pro aquæ receptaculo, tum pro tentorijs utuntur: quibus natura admodum opitulata eſt, ut una res uario uſui accommodaretur. Cibo enim, uaſe, domo, naui, uitam illorum adiuuant. Haud procul ab his littus inhabitant, uitam incultam ducentes barbari. Nutriuntur enim ex cetis è mari ad littus eiectis, quorum magnitudine quandoq; abundè epulantur: quandoq; illis deficientibus, torquentur fame: cogunturq;, cum cætera conſumpta ſint, algam & extrema coſtarum mãdere. Hæc fertur Ichthyophagorum uita. Littus quod ad Babyloniam ſpectat, contiguum eſt regioni domeſticæ & plantis plenæ. Tanta uerò ineſt piſcium multitudo, ut incolis nunquam eorum deſit copia. Nam prope littus frequentes infigunt humi calamos, adeò inuicem humi connexos, ut retia aſpicientibus in littore uideatur. In his ſunt plurimi aditus, qui oſtijs ita in utranq; uoluantur partem, clauduntur. Maris fluxus ad terram delatus, aquæ impetu oſtia impellens aperit, refluxus claudit. Singulis igitur diebus ex maris inundatione piſces contigit ad terram per portas deduci: qui refluente aqua oſtijs clauſis humi in ſicco remanent, tanto perſæpe numero, ut cumulum ſalientium piſcium diceres. Hi & copiam uiuendi, & haud paruum uectigal prębent. Quidam cit cum ea loca habitantes (regio enim omnis plana atq; humilis eſt) foſſas à mari ad ſuas uſque uillas multis ſtadijs ducunt: oſtiaq; ex uiminibus facta, in imo foſſæ ſtatuunt, quæ fluente mari aperiuntur, clauduntur refluente. Igitur remanente per oſtiorum raritatem aqua deprehenſos piſces in foſſa ſinunt, quoad ceperint quos uelint. Nunc ad reliquos tranſeamus.

In Aethiopia quæ ſupra Aegyptum eſt, iuxta fluuium quem Aſtapam uo-
Rhizophagi. cant, inhabitat gẽs quã Rhizophagos uocãt. Radices enim arundinum quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari, lapidibus terunt, quoad molles factæ cohęreant: deinde placentas ad modum lateris quantum manus capit factas, atq; ad ſolem decoctas mãdunt. Quem ſolum cibum cum per omnem uitam ſuauem atq; affatim habeant, eoq; pacem continuam inuicem ſeruent, cum leonibus tamen bellant. Nam ære circum æſtu feruente, é deſerto

deſerto leones ad eos egrediuntur, & umbræ cauſa, & ut minores uenẽtur feras. Ad hos Aethiopes ex paludibus exeuntes, multi pereunt, tum inferiores uiribus, tum deficientibus quibus ſe tutari ualeant, armis. Et iamdiu ea deleta eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſponte præſidium tuliſſet. Nam ſub ortũ Canis, mirabilis atq; innumera nullo agitata uento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes confugientes, minimè lædunt: leones abire ex his regionibus compellunt, tum morſu, tum uocis ſono territos. His ſunt Hylophagi, Spermophagiq; qui appellantur, propinqui. Quorum hi quidem *Spermophagi* fructus qui æſtate ex arboribus decidunt colligentes, abſq; labore edunt: reliquo tempore herbam in umbroſis naſcentem locis decerpunt, quæ uitæ ſubuenit egeſtati. Hylophagi uerò cum filijs uxoribus q; ad loca campeſtria accẽ- *Hylophagi.*
dentes, arbores aſcẽdunt, ac teneras ramorum ſummitates auferunt. Tantam autem ex continuo uſu ramos aſcendendi peritiam habent omnes, ut, quod incredibile uidetur, de arbore in arborem uelut aues proſiliant, aſcendantq; renues abſq; periculo ramos, macilentia leuitateq; corporis nixi. ſi quando pedes labantur, manibus ramis cõprehenſis ſe à caſu uindicant. quod ſi forte deciderint, nulla in re propter leuitatem corporis lædũtur. Ita ramis tenerioribus dente exeſis, uentrem farciunt. Hi ſemper incedunt nudo corpore, communesq; uxores ac liberos habent. Pugnant inuicem pro locis, armati baculis aduerſus alios, ac dominantes uictis. Moriuntur ut plurimum fame, cum deficiente uiſu corpus priuetur eo ſenſu quo cibum quærebat. Reliquam circà regionem Aethiopes tenent qui Gymnetæ dicuntur, numero haud multi, ui- *Gymnetæ.*
ta ab reliquis diuerſa. Sylueſtrem enim incolentes regionẽ, & penitus aſperã, rariſq; aquarum fontibus, ſuper arbores ferarum timore dormiunt. Sub auoram ad aquarum decurſus armati prodeuntes, ſe abſcondunt inter arborum frondes. Sub æſtum uerò ſolis agreſtes boues, pardalesq; ac uaria ferarum genera tum caloris tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas graueſq; aqua beſtias, Aethiopes, cum haud facilè moueri poſsint. ex arboribus deſcendentes adoriunt: ac lignis aduſtis ſaxisq; & ſagittis occiſas, perq; cœtus diuiſas edunt. Aliquando uerò, quamuis perraro, & ipſi à ualentiori beſtia interficiuntur. Sed multas ipſi dolo & arte ualentiores beluas capiunt. Siquãdo deſint animalia, antea captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem leuem ponunt, diſpartitasq; ſinguli auidè ad ſatietatem ſumunt. Impubẽ res pueros exercent ad certum ſignum iacere, ſolis cibum prębentes ijs qui ſignum tetigere. Ideo iaculatores optimi euadunt, urgente fame. Ab hac regio- *Aethiopum*
ne qui occaſum uerſus plurimum diſtant Aethiopes, cum elephantis certant. *cum elephan-*
Habitantes enim in ſylueſtribus & arboribus refertis locis, elephantorum in- *tibus certami-*
greſſus atq; exitus ex præaltis arboribus obſeruant. Multos unà incedentes *na.*
non aggrediuntur, omni ſpe uincendi remota. Singulis inijciunt manus, mirabili audacia freti. Nam cum incedẽs beſtia arbori appropinquat, in qua ſpeculator occultus latet, ex ea deſiliens, manibus apprehẽſa cauda, pedibusq; ad dextrum femur oppoſitis, ſecuri, quæ ex humero pendet, leui, ut unica manu tractari queat, & acie acutiſsima, dextera manu apprehenſa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat: ſiniſtra manu regens agile corpus, beluę cõnatus magna uelocitate effugit. In eo nanque certamine uerſatur utriuſque ſalus, mortis diſcrimine in alterius uita poſito. Elephas neruis abſciſis, quandoque, quia haud facilè ſe uertere poteſt, inclinatus in latus ſaucium, in terram cadit, Aethiopemq; ſecum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut ſaxum hominem aliidens, ipſo pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cum inſidianti obeſſe nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis ſecuris ictibus ab inſidente cæſi decidant. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc uiuentis beſtiæ poſterioris partis carnes abſciſſas edunt. Nonnulli ex propinquis incolis abſq; ullo diſcrimine elephantos

Universidad de Deusto
Biblioteca

phantos arte ſuperant Conſueuit hoc animal cum à paſcuis plenum redit, dor mitum proficiſci, plurimum natura ab reliquis quadrupedibus diuerſa. Non enim genu corpus flecti ad terram poteſt, ſed arbori hærens dormit. Arborem elephantis adhæſione tum attritam, tum ſorde plenam aduertentes incolę, iuxta humum ſecant, ut tamen non niſi impulſa cadat. Deinde ſui acceſſus ueſti gia ad ea loca delent, ſubitò abeuntes, priuſquam beſtia ad ſomnum redeat. E lephas ueſperi cibo plenus ad notum cubile profectus, omniq; mole ſectæ hę rens arbori, ſtatim unà cum ea ad terram proſternitur. Reſupinus tota nocte iacet, cum ſe erigere nequeat. Aethiopes die ad locum acedentes, abſq; perículo beſtiam occidunt, tabernaculiſq; ibidem erectis moram trahunt, quoad animal ſit abſumptum. Harum gentium quæ partes ad Heſperũ pertinentes

Struthophagi habitant, Aethiopes ſimi ad meridiem ſpectantes, Strutophagi cognominan tur. Eſt apud eos auium ſpecies natura terreſtribus animantibus mixta, unde & aues ceruinę nominatę ſunt. Hæ magnitudine ſunt magni cerui, collo oblõ go, rotundis lateribus atq; alatis, capite tenui oblongoq;, cruribus ac iuncturis firmiſsimis, fiſſo pede. Altè uolare propter grauitatem nequeunt. Verùm ocyſsimè ſummis pedibus terram tangentes, præſertim cum flans uentus alas ueluti nauem extentis uelis impellit, currunt. Venatores feriunt lapidibus fermè latis magnitudine, pede iactis. Ceſſante uento alarum præſidio deſtitutæ, curſuq; uictæ prehenduntur. Harum cum magna ſit multitudo, uarijs artibus plurimas barbari facileq; capiunt: & carnes quidem edunt, pellibus uerò pro ueſtibus utuntur, ac lectis. Ab ijs uerò quos ſimos Aethiopes dicunt, ſæpius uenatione laceſsitæ, roſtris tuentur: quæ cum magna ſint, & ad incidendum apta, magno ſunt incolis uſui, cum haud parua habeatur horum animantium

Acridophagi. copia. Haud procul ab his abſunt Acridophagi, deſerto contermini, homines paulo cæteris breuiores, maculenti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus uenti infinitum penè locuſtarum ex deſerto ad eos deferũt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido. Aethiopes ad id aſſueti, in quandam latã longamq; multis ſtadijs conuallem plurimũ materiei ex propinquis locis ingerunt. Cum ſuo tempore locuſtarum tanquã nubes à uentis ſupra uallem defertur, materiem congeſtam, omnemq; loci herbam antea ſuccisam incendunt. Locuſtæ deſuper uolantes ingenti ſumo enectæ, paulum ultra uallem ad terram tanta decidunt copia, ut uictum omni genti abundè præbeant. Has enim ſale, quod regio plurimũ fert, ſuperinfuſo, diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauem. hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum uictus. Neq; enim pecora nutriunt, neq; piſces edunt, procul à mari poſiti: neq; ullum aliud uitæ adminiculum habent. Corpore leues ſunt, uelóces curſu, & uitæ breuis, ut qui longiſsimè uiuunt, quadrageſimum non excedant annum. Finis eorum non ſolum mirabilis eſt, ſed etiam incredibilis. Nã propinquante ſenecta, pediculi alati, nõ ſolum uiſu uarij, ſed ſpecie horridi ac turpes in corporibus nati, uetrem primò, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm ueluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, uoluptate ſimul & doloræ perceptis. Deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, unguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta uerò uermium copia effluit, alijs ſuper alios tanq; ex perforato uaſe ſcaturientibus, ut deleri nequeant. Hoc pacto ſiue cibi ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur uitæ finem. Huic genti regio adiacet perampla, uarietate paſcuorum fertilis, ſed deſerta, et quæ penitus adiri nequeat. Non tamẽ hominibus à principio caruit, ſed poſtmodum intempeſtiua ex pluuia deſerta eſt, mpltitudinem aranearum ſcorpio numq; ferente: tantam enim harum beſtiarũ excreuiſſe copiam ferunt, ut morſibus peſtiferis incolæ coacti, patriam deſerere, & ad alia loca confugere compellerentur. Neq; uerò debent hæc incredibilia uideri. Multo enim his maiora ſunt

ra ſunt per terrarum orbem literarum monumentis tradita. In Italia murium multitudo ſyluestrium è terra prodiens, plures ſolum patrium linquere coëgit In Media adeò ingens paſſerum inoleuit copia, iacta abſumentium ſemina, ut homines malo acti ad alia migrarint loca. Eos quos Attariotas uocant, ranæ è nubibus pro guttis aquę in terram delapſæ adegerunt, relicta patria ad eam in qua nunc quoq; reſident oram confugere. Iam uero quis ignorat, inter multa egregia opera pro quibus Hercules immortalitate donatus eſt, illud etiam an numerari, ex Stymphalide palude innumeras aues quæ ea loca infeſtabant, e- ius uirtute expulſas? Quædam Libyæ urbes leonum ui ab deſertis locis ad eas aduentantium deſertæ ſunt. Hæc eorum gratia, qui parum quandoq; fidei ſcri ptoribus ut incredibilia narrantibus habent, retulimus. Nunc ad hiſtoriam redeamus. Extremas ad meridiem partes uiri tenent à Græcis Cynamolgi, à uici nis barbaris ſyluestres appellati. Hi barbas habent admodum magnas, greges *Cynamolgi.* ſyluestrium canum nutrientes ad præſidia uitæ. Nam ab æſtiuo tropico uſque ad medium hyemis Indici boues innumera multitudine eorum regionẽ ingre diuntur. Cauſa quidem incerta eſt, utrũ ne alias inſectantes ſe feras fugiant, an paſtus penuria, an alio naturæ (quæ omnia miranda gignit) impulſu hominibus ignoto actæ. His homines cũ obſiſtere nequeant ſuis uiribus, ſe canibus tuent: quibus in uenatione uſi, boues permultos capiunt. Et partim quidẽ recentes edunt, partim ſaliunt ad futurũ uſum. Multa inſuper alia animantia canibus capta comedunt. Poſtremi qui ad meridiem habitãt, in hominis forma ferarum uitam ducunt. Sed de his hactenus. Nunc de Troglodytis loquemur. *Troglodytæ.* Hi à Græcis appellantur paſtores, eo quòd ex pecorib. uiuant. Cœtus ac tyrannos inter ſe conſtituunt. Vxores ac filios habent cõmunes, excepto qui unicã tenet, tyranno. Huic propinquanti mulctam tyrannus irrogat, certo numero pecudes. Eteſiarum tempore, quo maximi decidunt imbres, ſanguine & lacte immixtis paulumq; coctis nutriunt: æſtu ſolis deficientib. paſcuis, ad loca declinant paluſtria: pro quibus ſolis inuicem certant. Pecora uetuſta, aut in morbos cadentia occidunt, exq; his per omne uiuunt tempus. Parentum nomina minimè indunt filijs, ſed tauri, arietis, ouis. Et hos quidem patres, has matres quoniã ab his, non à parentib. quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtuntur potu idiotæ paliuri ſucco potẽtiores ex quodam flore expreſſo, qui eſt deterrimo noſtro muſto perſimilis. Armentorũ greges ſecũ ducentes, uarias, ne ijſdem in locis morentur diutius, regiones mutãt: corpora, præter uirilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytæ omnes uelut Aegyptij circumcidunt, his demptis quos à caſu claudos appellant. Hi ſoli intra regionẽ exterorum habitantes, ab infantia nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytę ij quos dicunt Megabaros, ſcutum ex corio crudo bouis rotundum, & ferratã clauam: alij arcus lanceasq;. Sepulchra ridiculè penitus curant. Nam paliuri uiminibus corpus ligantes, defuncti ceruicem cruribus applicant. Deinde cada uer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt: impoſitoq; ſuper ſaxorum aceruum capræ cornu, abeunt, nullo dolore moti. Bellant inuicem, nõ ut Græci, ob iram aut ambitionem, ſed pabuli gratia. In eorum concertationibus primũ iactis lapidibus, quoad aliqui uulnerentur, cõcertant: tum arcu, quo admodum exercitati ſunt, pugnantes, mutuis uulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt quæ ætate præcedunt fœminę, quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nephas eſt enim has ullo pacto lædere) extemplò à certamine ceſſant. Inualidi ob ſenium armenta ſequi, gutture bouis cauda adſtricto uitã finiunt. Qui mortem differunt, licet uolenti, eodem modo, admonitos tamen antea, uita priuare, idq; habẽt beneficij loco. Febricitantes itẽ, aut morbo incurabili correptos, ſimili afficiunt morte. Maximũ enim arbitrantur malorũ, ab eo uitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignũ uita. Videre licet Troglodytas omneis corpore integro, ætate ualida, ut qui ſexageſimũ non excedant annũ.

Verùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verùm de his hactenus. Si quis uerò lector aut propter rerũ nouitatẽ, aut mirabilẽ eorum qui describuntur uitam, noſtrę forſan hiſtoriæ fidem abrogabit: Scytharũ Troglodytarumq; aërem noſtro cõparans, quantumcũq; inter ſe hi differant penſitans, ſcribentium uerbis credet. Tantũ enim noſter differt aër ab eo qui in hiſtorijs aliquando narratur, ut diuerſitas eorũ incredilis uideatur. Aliquibus in regionibus adeò maxima frigoribus cõgelantur flumina, ut currus & exercitus ſuper immobilẽ glaciem tranſeant. Congelantur etiam uinũ reliquaq; humida, adeò ut cultris abſcindantur. Quodq; his eſt mirabilius, & extremitates ueſtium quas homines ferunt, frigore attritæ decidunt, obfuſcanť oculi, ignis ſplendorẽ non reddit, æreæ ſtatuæ dirumpuntur. Quandoq; uerò ob denſas nebulas neq; fulgura neq; tonitrua in eis locis fiunt. Plura quoq; alia his mirabiliora natura efficit, quę ignorantibus incredibilia uidentur: ijs uerò qui ea experti ſunt, intolerabilia. In Aegypti ac Troglodytarũ finibus propter immenſam ſolis circa meridiẽ caloris uim, nequaq; ſe reſpicere Propè ſitãtes queunt, ab aëris craſsitate. Abſq; calceis ire nõ poſſunt: nã diſcalceati ſubitò pedes imẽnſa caliditate exulceratur, Sitientes, niſi potũ citò ſumant, eueſtigio moriuntur, utpote ſolis æſtu humiditatẽ corporis ſubitò abſumente. Cibi in uas æneum cũ aqua poſiti, extemplò ſolis ardore abſq; igne alio decoquuntur. Has tamen qui incolunt oras, tanta uitæ incommoda nolunt effugere, ſed ultro potius eam deligunt uitã, q̃ alio cogantur more uiuere. Ita patriæ amor quidam ingens natura ſingulis innatus eſt: & aëris malitiam conſuetudo à teneris annis cœpta ſuperat. Has uerò tot rerum uarietates haud magna locorũ intercapedo aliquando continet. A Mæotide palude, ubi Scythæ quidam in pagis & ſummis frigoribus habitant, multi cum onerarijs nauibus decem diebus Rhodum, tum quatuor in Alexandriam acceſſere: deinde per Nilum nauigantes, diebus decem in Aethiopiam peruenerunt. Ita à frigidiſsimis orbis partibus ad calidiſsimas regiones non amplius quatuor & uiginti dierum cõtinua ea nauigatio fuit. Quapropter cum non longè diſtãtium locorum aëris ſit tanta uarietas, non eſt mirandum uitam illorum, mores & corpora à noſtris multum differre. Nunc de feris quæ in eis ſunt regionibus, aliqua ſunt ſcribenda.

Rhinoceros. Eſt animal quod ab re Rhinocerotem uocant, par uiribus elephanti, magnitudine inferior, pelle duriſsima, colore buxi. In ſummitate narium cornu gerit ſimũ forma, durumq; inſtar ferri. Hoc pabuli cauſa cum elephante certat. Acuit enim ad ſaxa cornu: deinde cum elephante congreſſus, uentrem grauiter ictum cornu tanq; gladio proſcindit. Hoc pacto pugnans, beſtiam exanguem reddit. Si uerò elephas illius ictum præoccuparit, proboſcide captum, cum ſuperior ſit uiribus, laniat.

Sphinx. Sphinges & apud Troglodytas Aethiopesq; naſcuntur, forma haud ei diſsimili qua pinguntur, ſed paulò pinguiores: naturam habent manſuetam, pluribus exercitijs diſciplinisq; aptam. Qui Cynocephali uocãtur, corpore ſunt & forma homini deformi aſsimiles, uocemq; imitantur humanam: ferum omnino atq; indomitũ animal. Supercilijs aſpectuq; ſunt horrido ac truci. Fœminis ſua natura accidit, ut palàm expoſitã extra corpus uuluam per omnẽ uitam ferant.

Cynocephalus.

Cepus. Is uerò quem Cepum nominant, à corporis & ætatis decore nomen ſortitus, facie eſt leonis, corpus reliquum pantheræ ſimile: excepta, qua damis æquatur, magnitudine. Horũ animalium omnium taurus, qui carnibus paſcitur, feritatem excedit, penitusq; eſt expugnatu difficilis. Corpore maior eſt domeſticis tauris, equi uelocitate, ore uſq; ad aures fiſo, rubicundo colore, oculis albis, nocteq; refulgentibus: cornua ueluti aures mouens, in certamine firma tenet: pili contra naturã cæterarum animantium ueſtis caput ducuntur. Et hæc fera uiribus fortitudineq; mirabili pugnat cum cæteris beſtijs, quas ſuperatas comedit. Eſt quoq; infeſtus admodum armentis, nihil neq; paſtorum uires, neq; canum multitudinem timens. Dicitur eius pellis haud quaq; uulneribus patere. Cum multi illum conentur ui capere, fruſtrae deſa-

Taurus cornigerus.

ſtra deſatiganť. In ſoueam delapſus, aut alio captus dolo, ſeipſum ex ira ſuffocat, priſtinæ libertatis memor. Meritò igitur Troglodytę hanc beſtiam optimã iudicant, cui à natura indita ſit leonis uirtus, equi celeritas, robur tauri, quodq; maximũ eſt, haud inferior natura ferri. Quos uerò Aethiopes appellant Crocutas, mixta ſunt canis lupiq; natura, ſed ambobus deteriores: dentibus ita ualidis, ut oſſa omnia facilè conterant, & digerant comeſa. Hoc animal ſcribunt quidam uocem hominis (quod nobis procul à uero uidetur) imitari. Varia ſerpentum genera, incredibiliq; magnitudine conſpici dicunt, qui loca deſerto incolunt propinqua: centum enim cubitorum longitudine nonnullos eſſe aſſunt, ut meritò non ſolum à nobis, ſed ab alijs quoq; id falſum eſſe exiſtimetur. Addunt inſuper his multo maiora haud digna fide. Nam cum plana ſit regio, ſerpentes uerò maximi, circumuolutos in gyrum longe procul aſpicientibus locum editiorem, & quaſi collem quendam uideri. Sed eorum magnitudo uidetur creditu difficilis. Nos de maximo omnium qui in conſpectum uenerint ſerpente capto, ac in Alexandriam delato referemus, addentes capturæ modum. Secundus Ptolemæus cupiens & elephantos & alias mirabiles uiſu ac utrib. beluas ad ſe adduci, donis ac pecunijs multos ad elephantos, qui mulſi ad eum deducti ſunt, aliasq; feras capiendas pellexit. Itaq; multa eius ſtudio ad Græcorum notitiam antea ignota animantia deducta ſunt. Conſpecta uenatores quidam regis in huiuſmodi donis magnificentia, decreuere communi animo aliquem magnũ ſerpentem uiuum in Alexandriam ad Ptolemæum traducere. Cum res hæc grauis difficiliſq; eſſet, fortuna eorum conſilio opitulata eſt. Serpens erat triginta cubitorum longitudine iuxta aquas, qui reliquo tempore immobilis, ſe in circulũ redigens quieſcebat: accedentibus ad aquã potu cauſa cęteris animantibus, ſubitò aſſurgens, oreq; nonnulla capiens, alia circumnectens cauda, depaſcebatur. Hunc conſpicati homines, cum longior eſſet, hebasq; natura, laqueis & catenis ſeſe illo potituros ſperantes, primùm fidenter ad eum acceſſerunt. Beſtiæ appropinquantes, uiſis igneis oculis, lingua lambente ſingula, ſquamarum aſperitate, dum moueretur, ſtrepitum ingentem reddente, dentibus inſuper eminentibus, oris quoq; aſpectu horrido, immutato colore, admodum exterriti ſunt. Itaq; timidè iniectis ad caudam laqueis, ad contactum funibus corpus, magnis ſibilis conuerſa belua, propinquiſsimum ore captũ uiuum deglutiuit: alium fugientem cauda longe apprehenſum, atq; ad ſe tractum occidit. Cæteri metu perculſi, fuga ſaluti conſuluere, non tamen omittentes beluæ capiendæ curam, ſpe lucri timorem ſuperãte. Arte igitur & dolo potiore uiribus, beluam ſunt aggreſſi. Primùm ualidis ſpiſſisq; funibus rete concauũ naſſæ forma beluæ capax fecerunt. Tum ſpeculantes ſerpentis cubile, atq; exitus reditusq; notato tempore: ut primùm ſerpens ad conſuetum animalium paſtum prodijt, priore aditu ingentibus lapidibus terraq; obducto, in proximo uallis loco latum in primis ingreſſum, tum arctiorem interius, ueluti cuniculum, cubile uerſus, inquo rete poſitum eſt, fecere. Reuertenti à paſtu beluę, ſagittarij funditoresq;, tum equitum magnus numerus, ad hæc tibicines ad id præparati, omnes ſeſe oſtendere: nulli tamen adire propius auſi ſunt, aliorum malo edocti. Simulac illi acceſſerunt, belua collum extulit altius equitibus. Illi uerò ad uenatum congregati, coniectis procul manu telis, tum equorum conſpectu, tum latrantium canum multitudine, ad hæc tubarum concentu territum ſerpentem, ad ſolitum aditũ coẽgerunt: quem obſeptum cum reperiſſet, illi inſequendo armorum equorumq; ſtrepitu, tubarũ inſuper clangore, & uenantium clangoribus obſtupefactam beluam ad præparatum aditum adęgere: quem ingreſſa, in rete incidit, deinceps reluctantem reteq; dentibus magnis editis ſibilis lacerantem compreſſerunt. Eam enim ad teram expoſuerunt, & loca caudæ proxima pungentes, retraxerunt eius dentium lacerationem ad ſenſum dolentium partium. Eo pacto irretitum ſerpen-

Serpentis magnitudo maudita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem deferentes Alexandriam regi obtulerunt, mirandum ſpectaculum, & uix audientibus credendum. Deducto deinde paulatim ad conterendas uires cibo, feritas eius remiſsior reddita eſt: ita ut ob illius manſuetudinem obſtupeſcerent. Ptolemæus uenatoribus tributo præmio, ſerpentē dimenſo enutriens cibo, ad regiam uenientibus exteris pro mirādo ſpectaculo oſtendebat. Tam ingenti igitur ſerpente in conſpectum hominum palām deducto, haud abroganda uidetur fides Aethiopibus, neq; pro fabulis ducenda, quæ de ſerpentibus tradunt. Aſſerunt enim, reperiri apud ſe illos tanta magnitudine, ut non ſolum boues ac tauros, cæteraq; eiuſdem molis animantia, ſed elephantos quoque occiſos uorent. Nam cum illis congreſsi, primùm cauda pedes illorum multis nexibus complicant, ita ut nequeant moueri: deinde in caput aſſurgentes, oculisq; tanquam fulgure incenſis, elephantorum uiſum obumbrantes, ad terram deiectos comedunt.

Nunc de reliquis Arabici ſinus oris ſcribemus, partim à nobis Alexandriæ ex regum commentarijs, partim ex his qui uiderunt perceptis. Hæc enim orbis portio, inſulæ quoq; Britannicæ, & loca ad Arctum ſita, paucis nota ſunt. Verùm de regionibus quæ Arctum ſpectant, deq; Britannicis rebus tum referetur à nobis, cum C. Cæſaris, qui Romanum uſq; ad Britanni imperium protulit, easq; oras incognitas antea, notas effecit, geſta complectemur. Arabici ſinus oſtia patent ad Oceanum, quà meridiem reſpicit, multorum ſtadiorum longitudine, quæ Arabiæ Troglodytarumq; finibus terminantur: oſtij reliqui ſinus latitudo decem & ſeptem ſtadijs patet: à portu Panormi ad oppoſitam continentem diei unius nauigatio. Plurimū uerò diſtat circa Tyrcæum montem, ubi ita latum eſt mare, ut continentes minimè inuicem aſpiciantur. Ab hac latitudine paulatim clauditur uſq; ad oſtium eius. Is ſinus multis in locis inſulas continet magnas, quas inter Arctus eſt nauium curſus, maris uerò fluxus uehemens ac multus. Hic ſitus eſt Arabici ſinus, cuius ab ultimis locis ordientes, utrinq; nauigandi modum, quæq; in eo ſunt memoratu digna recenſebuntur. Et primum dexteram ſumemus littoris partem: quam uſq; ad deſertum habitant Troglodytæ.

Sinus Arabicus.

Ab Arſinoē urbe iuxta dexteram continentem euntibus, uarijs in locis ex ſaxis in mare emanant aquæ ſalſedinæ amaræ. Vltra quas latis campis mons imminet uiridi colore, qui continuò aſpicientiū uiſum corrūpit. In montis radicibus ſtagnum eſt difficile ad nauigandū, nomine Aphrodites, ex arboribus quæ in eo ſunt inſulis, duæ oliuas ac ficus abundè ferunt. tertia his arboribus deficiens, meleagridis, ut appellant, referta eſt. Poſt hæc ſinus eſt ingens nomine Acathartus, in quo peninſula anguſto aditu iter nauigantibus ad oppoſitum mare præbet. Vltra hæc loca inſula eſt longitudine ſtadiorum octoginta, nomine Ophiades, olim deſerta cultoribus, ob ſerpentum (unde & nomen ſumpſit) in ea diuerſantium multitudinem. Poſtmodum regum Aegypti opera ſerpentibus purgata eſt, ad cultumq; redacta, ita ut nulli in ea amplius conſpiciantur. Non autem prætermittenda uidetur cauſa, qua hanc inſulam ſerpentum moleſtia cura hominum liberauit. Inuenitur in ea inſula Topazius lapis, uitro ſimilis, colore aureo. Cuius acceſſus omnibus eſt interdictus, pœna mortis ad eam nauigantibus ſtatuta. Pauci cuſtodes inſulæ præſunt, uitam miſeram ducentes. Ne quis enim eos lapides furto auferre poſſit, nulla penitus in inſula nauis relinquitur. Qui propè nauigāt, regis timore haud quaquam propinquant inſulæ. Nutrimentum deferentes ueſtigio abſcedunt, cibo relicto. Cæteri propinqui inſulam non adeunt. Deficiente cibo ad littus ſedent omnes, uitæ ſubſidium expectantes. Hos qui deferunt, ut tardos ſæpè incuſant, uelut in extremo uitæ poſiti. Hic lapis in petra naſcitur, die ob ſolis ſplendorē minimè apparens. Noctu in umbra lucet, procul oſtēdens quo ſit in loco. Cuſtodes ſorte diuiſi, ad loca ubi latent Topazij accedūt. Quē ubi noctu ſplendentem

dentem coſpexere, locum ſplendentē lapidis deſignant: eum poſtmodum die exciſumopificibus tradunt, qui ex eo Topazium eliciant. Propinqua littora maiori ex parte Ichthyophagi habitant, & paſtores Troglodytæ. Montes inſuper ſunt uſq; ad Sotera portum contigui, qui nomen hoc à Græcis primùm eò proſpere nauigantibus accepit. Deinceps ſinus incipit contrahi, & ad Arabiæ partes conuerti, cuius ragio ac mare aliam à priori naturā habet. Nā continens humilis eſt, nullis collibus elata. Mare non amplius tribus paſsibus profundū, colore admodū uiridi. Quod ferunt minimè natura aquæ contingere, ſed quia alga referta eſt: locus ad nauigandū facilis, nulli ſubditus tēpeſtati, multisq; refertus piſcibus. Naues quæ elephantes uehunt, tum profundæ, tum pondere graues, haud parua ſubeunt maris diſcrimina. Noctu enim uentorum actæ ui, quandoq; in ſcopulos, quandoq; ad loca uadoſa impelluntē. Nautæ ubi neque egredi propter aquam ſtatura hominis profundiorem, neq; nauē contis queunt impellere, omnia præterquam ad uictum neceſſaria è naui eijcientes, non tamen propterea periculum deuitant, nulla inſula, nullo editiore loco, nulla naui propinqua. Nam regio penitus inculta eſt, & incolis uacua, & ad quam rari nauigent. Præter has difficultates breui tempore tanta maris fluctibus arena ad nauis alueum impellitur, ut ueluti aggere obducatur. Illi incaſſum ad ſurda loca exclamantes, non tamen omnino ſalutem deſperant. Nam quandoq; maris ex æſtuante fluctu naue in altum eleuate, tanquam deus quiſpiam ſalutem attulit periclitantibus. Si uerò hoc dei auxilio deſtituantur, ubi cibus deficit, imbecilliores in mare à ualentioribus, quò pluribus diebus cibi ſuppetant, proijciuntur. Sed tandem & ipſi pereunt, multò deterius quàm iam uita functi. Illi enim breui tempore ſpiritum naturæ, quæ illum dederat, reddidere: iſti multis calamitatibus morte producta, longiora differendo mala perpeſsi, tandem priuantur uita. Naues autem deſtitutæ nautis, tāquam ſuorum ſepulchra aliquandiu permanent, arena undiq; congeſta. Malus antennęq; à longè conſpectæ, ad defunctorum miſericordiam, aſpicientium animos mouent. Regium eſt mandatum, ſiquando eiuſmodi caſus acciderit, ut ſignificentur loca nauigantibus pernicioſa. Traditum eſt à maioribus fama, ijs qui prope Ichthyophagos habitant, magno quodam eius ſinus fluxu mari ad oppoſitum littus ſecedente, omnibusq; locis eius ſinus arefactis, terram funditus colore uiridi apparuiſſe: ex immenſo rurſus maris refluxu aquam in priorem locum reſtitutam. Harum partium à Ptolemaida ad Taurum uſq; montem nauigationem retulimus, cum Ptolemæum elephantorum uenationi ſcripſimus operam dediſſe. A Tauro uertitur littus orientem uerſus, ubi æſtiuo ſolſtitio umbræ ad meridiem uergunt, diuerſo à nobis modo, uſq; ad horam ſecundam.

Habet ea regio flumina decurrentia à montibus quos appellant Pſebæos: diuiditur quoq; latiſsimis campis, hibiſcum, cardamomum, ac miræ magnitudinis palmas, fructus inſuper omnis generis aſperos guſtu fert, ignotos nobis. Mediterranea regio elephantis, tauris ſylueſtribus, leonibus, cæterisq; magnis feris copioſa eſt. Nauigatio impeditur inſulis, nullum domeſticum ferentibus fructum. Aues in eis uariæ, aſpectuq; mirabiles nutriuntur. Mare deinceps ſequitur profundum, habent cete magnitudine eximia, haud infeſta hominibus, niſi cum fortè quis inſcius in earum criſtas inciderit. Neq; enim nauigantes inſequi aduerſo ſole poſſunt, ſplendore illarum oculos obumbrante. Has Troglodytarū partes ultimas, montes quos dicunt Pleuaras circundant. Reliquum ex aduerſo littus Arabiam ſpectans, ab ara quam Ariſton à Ptolemæo ad peruerſtigandam Arabiam uſq; ad Oceanum miſſus Neptuno dicauit, Neptunium appellatur. Secundū ſinum locus eſt maritimus, incolis propter utilitatem admodū celebris, Phœnicon à palmis, quas plurimas fert ubere ac ſuaui fructu, appellatus. Omnis propinquus ager tum aquas ſcatentes rarās habet, tum ad meridiem uergens eſt admodum calidus: propterea locum

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum arboribus fructuq; fertilē inter deserta hominib. loca situ, meritò diis bar bari sacrarūt. Etenim pauci fontes riuiq; aqua quæ niuium frigiditate haud in ferior est, scaturientes, terram herbis uirentem præstant, rem aspectu admodū iucundam. Est & templum ex duro lapide priscis temporibus conditum, uetu statum, & quæ intelligi nequeant literarum inscriptione. Ei uir ac mulier præ sunt per omnem uitam, sacrorū curam habētes. Hi felices habiti, qui id loci ha bitant, in arboribus ob timorem dormiunt ferarū. Iuxta Phœniconem nauigan ti ad continentis promontorium insula est à Phocis quæ in ea uersantur, dicta Phocarū insula. Tanta enim harum bestiarum copia in his locis supereſt, ut mi rū uideatur aspicientibus. Imminens huic insulæ promontoriū ei loco adiacet qui appellatur Petra, & Arabiæ Palestinæ. In hanc & thus & reliqua odorem reddentia ex superiori, ut fertur, Arabia Gerrhæi Minnęiq; apportant: reliquā
Maranæi. maritimā oram tenuerunt olim Maranæi: deinde qui proximi sunt Garindæi,
Garindæi. quę loca ab eis hoc pacto sunt usurpata. Celebritas erat olim in eo quem dixi mus Phœnicone lustris singulis seruata, ad quā undiq; è proximis locis acce debant pingues camelos (hecatombas appellant) diis in tēplo sacrificaturi. A quam inde recedentes (nā persuasum erat eam sanitatē deferetib. conferre) in patriam ferebant. Ob eam causam Maranæis ad sacra adeuntib, Garindæi tū prius qui domi remanserant Maranęos, tum deinceps qui à sacris redibant, per insidias aggressi, ad unū peremerunt. Vacua cultoribus patriam tum frugi bus tum pecoribus nutriendis aptam, inter sediuiserunt. Portus ea regio pau cos habet, sed frequentibus diuiditur montib. ex quibus præter aspectus uo luptatem, magna à colonis utilitas percipitur. Ex hac nauigantes sinus excipit
Nabatæi. Elanites, frequentibus inhabitatus Arabū uicis, quos Nabatęos uocant: hi ma iorem sinus portionem tenent. & mediterraneas quasdam propinquas partes in quibus frequens est populus, & permagna pecoris copia. hi priscis tempo ribus iustē uiuebant, uictu quē armenta prębebant, contenti. Postea uerò quā Alexandrinos mercatores ad ea loca nauigantes spoliare prędatorijs nauibus cœperunt, imitati eorum qui in Ponto sunt taurorū feritatem, tri remibus dein de capti, meritam pœnam dedere. Subest deinceps regio campestris irrigua, quæ ob frequentes fontes nutrit gramen medicū, & longitudine hominis lo tum propter loci ubertatem non solum infinitus ibi pecorum alitur numerus, sed syluestres cameli, cerui, damęq; cōplures pascuntur. Magno præterea nu mero accedunt eô cibi gratia leones ex locis desertis, ac lupi, pardalesq; : qub. cum feris pro armentorum tutela pastores die noctuq; certare coguntur. Ita soli illius bonitas incolis discriminis causam præbet. Natura enim bonis ut plurimū quę hominibus largitur, & mala immiscet. His cāpis sinus quingen torum latitudine stadiorū adiacet, natura mirabili clausus pluribus ac magnis scopulis, perplexusq; ac exitu difficilis. Saxum longè in mare porrectum, na uigantium aditum reditumq; impedit: tantum fluxus tempestatisq; tempore, cum fluctus excreuere, naues supra saxum uentorum ui delatæ transeunt.
Banizomenæ. Gentes quę iuxta sinum habitant, Banizomenę appellatę, uenationibus ui uunt: apud quos est sanctissimum templum, quod omnes Arabes superstitio sius celebrant. Tres proximę his sunt insulæ, quę multos habent portus. Harū primam solitariam, in qua antiquarum domorum lapidea sunt fundamenta. itemq; columnæ barbaricis literis insculptę: ferunt Isidi sacram. Eodem pa cto & reliquę sunt desertæ cultoribus, oleis tamen refertę à nostratibus diuer sis. Post has insulas maritima loca ad mille stadia abruptis scopulis plena sunt. Mare innauigabile, neq; portus neq; locū habet in quo anchorę figi queant: ut necesse sit orta tempestate nauigantes submergi. Mons huic mari imminet uertice pręcipiti, atque alto, in cuius radicibus exesę spelunce sunt frequen tes, asperæque concauitates. In has frequentibus procellis delata maris pro fundi tempestas, sonum tonitruo similem reddit. Fluctus partim ad magna il-

lisi saxa,

lisi saxa, sursum feruntur spuma mirabili edita: partim à locis concauis absor bentur, maximo edito fragore ac strepitu: adeò ut eis locis propinquantes, eo sonitu perculti, timore pereant. Hoc littus Arabes incolunt nomine Thamu- *Thamudæi.*
dæi. Sequitur sinus ingens, sparsis in eo permultis insulis aspectu simili insulis Echinasijs. Iuxta littus arenæ sunt prealti tumuli, colore nigro, longe lateque dispersi. Deinceps peninsula subest, optimum habens omnium portum, qui in historijs describuntur, nomine Charmutha. Nam sub tupe immmensam quæ ad Zephyrum spectat, sinus est non solum iucundus aspectu, sed utilita te quoque cætetos supergressus. Et mons imminet amœnuscentum stadio rum ambitu. Ingressum habet duorum iugerum, portus tranquillus, duobusq; millibus patēs nauiū. Irriguus est præterea magno flumine in eum fluente. In medio quoq; insulā continet aquis redūdantem, atq; hortis accōmodam. De niq; Carthaginensium portui, quem dicūt Cothonum, uidetur esse persimilis: de cuius utilitate suo loco dicetur. Piscibus plurimis, ad eum ex magno mari tum ob cibū, tum ob aquarū in eum decurrentium dulcedinē confluentibus, est refertus. Hęc nauigantib, loca montes quinq; distantes inuicē prealti appa rent, uertice in modum Aegypti pyramidum acuto. Sinus est deinceps ro tundus, magnis circundatus promontorijs, cuius in diametri medio assurgit collis in modum mensæ oblongus: in quo tria templa sunt admodū magnifi ca, dijs græcis ignota sacra, magnoq; in honore ab incolis habita. Sequit deinde littus tū fontibus irriguum, tum plenū dulcis aquæ riuis. In eo mons est ua rijs arboribus densus, quem Gabinū dicunt. Loca monti contigua Arabes te nent, quos uocant Debas. Hi camelos ad omnem uitæ usum paratos habent. *Debæ.*
nam in his beliant, his uaria ferunt onera, horū lac potant, his uitam ducūt, su per hos diuersa perambulant loca. In medio regionis eorū dicitur esse fluuius arena aurea, ex qua incolæ aurum elicere nesciunt. Sinūt autē ab externis, sed non omnibus, auferri. Bœotijs enim duntaxat & Pelopōnesijs arenam asportare licet. Idq; eis Herculis beneficio, ergastram gentem, ut à maiorib. accepe rant, olim impenso, in gratiam beneficij concessum. Contiguam eis patriam Arabes Abilæi Gasandiq; habitant: non quidem calore feruidam, ut propin- *Abilæi.*
qua loca, sed mollē & spissis quandoq; humectā nebulis, ex quib. niues & plu *Gasandi.*
uiæ suo tēpore aduenientes, æstatē temperatā reddūt. Regio sua natura fertilis habetur, sed parū colitur, hominū incuria. Aurū è cuniculis nulla arte factis ef fodiunt, non quidē quod terra igne liquefactū exprimant: sed ipsa natura pu rū, quod ab re apyron dicunt. Minutum tamen reperitur, ut pars minima, scin tillæ ignis: maxima, nucis sit instar regiæ. Illud circa manuū iuncturas ferūt, cir caq; collum, preciosis lapidibus distinctum. Cum auri apud eos sit copia, æris inopia ac ferri, inuicem ea cum mercatoribus permutant. Hos sequunt quos uocunt Carbos. Hos Sabęi, gens Arabū populosissima, qui felicem Arabiam *Carbi. Sabæi.*
incolunt, eorum quę apud nos sunt preciosissima ferentem plurima, ac omni pecoris genere apprime copiosam. Odoribus insuper suauibus, quos passim natura apud eos gignit, omnes fermè alias superat nationes. Nā in maritimis locis balsamum oritur, & casia, quędamq; herba natura singulari, quę recens aspectu oculos oblectat, inueterata subito fit debilior. Pars mediterranea syl, uas continet amœnas, in quibus magnę sunt thuris ac myrrhę arbores: palmæ insuper, arundines, ac cinamomum, & alia his odore similia. Neq; enim refer ri posset singulorum species ac natura: adeò affluenter multa in eam odorifera natura exaggerauit. Diuina quædā res est, & quę uerba superet, suauis adno stros sensus ab eis aspirans odor. Et sanè longè quoq; à continenti nauigantes hanc odorum uoluptatem percipiunt. Veris enim tempore uenti à terra per flantes, ab hutusmodi arboribus odores ad propinqua maris loca perferunt. Non enim remissam aromata, & uetustā, ueluti apud nos accidit, uim habent, sed ingentem recentemq;, & quę ad omnes sensus peruenīat. Aura quidem ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

optimis mixta odorib. ad maritima descendens, multa suauitate nauigãtes affi cit, & confert ualetudini. Nam haudquaq; ex contrito fructu, aut in uase recõdito aër manat odoriferus, sed à regione, arboribusq;, quibus id diuina quadã natura ineſt, ut qui odores hos sentiunt, Ambrosiam quã narrãt fabulæ (tanta enim odorũ excellantia nullũ sibi nomen inuenit aptius) esse putent. Non tamen purã simplicemq; & absq; inuidia felicitatẽ fortuna his hominibus largita est: sed tantis donis multa immiscuit mala: profectò admonens, in perpetuis bonis deos à nobis solere contẽni. Nam apud odoriferas syluas serpentũ infesta multitudo uersat, colore rubicũdo, lõgitudine palmi, qui prosilientes in homines, letali occidũt morsu. Singulare quid incolis accidit, lõgo debilib. morbo. Nam longa uexati ægritudine, cum natura debilis, adeoq; exhausta est, ut recreari nequeat, ex asphalto hircicq; barba uapores faciunt, quò malus odor boni immẽsicq; uirtutẽ contũdat. Bona enim mẽsura & modo sumpta, hominibus prosunt, & afferũt uoluptatẽ: sine mẽsura uerò, & alieno tẽpore, inutilia reddunt. Huius gentis metropolis est, quã Saban appellant, supra montẽ sita. Reges habet ex generis successione, eos quibus multitudo honores distribuit bonis malisq; immixtos. Beatam nanque uitam habere uidentur, quòd reliquis imperantes, rationem ab se gestorum minimè coguntur reddere. Infelicem uerò, quòd nunquam regiam exire queunt. Nam si palàm prodirent, à turba hominum lapidibus ueteri quodam deorum responso, obruerentur. Hæc natio non solum propinquis barbaris, sed cæteris hominibus ditior atq; opulentior habetur. Nam in mercaturarum commercio ex parui ponderis re plurimum precij à mercatoribus in rerum commutatione capiunt. Ideoque cum nullam unquam calamitatem ea gens sit experta, auri autem argentiq; copia, præsertim Sabæ, ubi regia est, superlit, toreumata argẽtea aureaq; omnis generis poculorum habent: lectos insuper, tripodasq; argenteis pedibus, cæteramq; supellectilem ultra fidem sumptuosam. Magnis quoque columnis porticus sulciuntur: quarum capita tum argentea tum aurea sunt. laquearia uerò ac portæ aureis phialis preciosis lapidibus intermixtis, totius domus sumptuosissimũ ornatum ostendunt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus splendent. Nonnulla tum elephantorum dentibus sunt exculta, tum multis præterea rebus alijs quæ plurimi apud homines existimantur. Et hi sanè multis seculis perpetuam habuere felicitatẽ. Abfuit enim ab eis penitus, quod multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena possidendi. Horum mare albo colore esse uidetur: quod cum mirabile sit, eius rei causam quærendæ dedit. Insulæ sunt felices propinquæ, quarum urbes mœnibus carent. Pecora in eis omnino alba, cornua fœminis natura desunt. Ad has mercatores commeant undique, sed maximè ad Potanam, quam Alexander iuxta Indi fluminis ostium cõdidit, locum in Oceani littore nauibus recipiendis aptum. Et hæc hactenus.

Saba urbs.

Nunc illa quæ in eis locis miranda in cœlo uidentur, non omittenda. Igitur præcipua admiratione uidentur digna quæ de Arcto scribũtur, multumq; dubij afferunt nauigantibus. A mense enim Martio nullum eorum septem quæ circa Arctum sunt astra, usq; ad primam Vergiliam uideri dicunt. maiorem autem usque ad secundam horam, paulòq; pòst, parum aspici à nauigantibus: at qui planetæ appellantur, non aspici omnino. Aliorum autem quædam maiora nostris uideri, quędam dissimili ortu atq; occasu. Solem non tanquam apud nos paulo ante ortum iubar emittere, sed adhuc nocte obscura subitò apparere lucentem. Ideo nunquam diem in eis locis, prius quàm sol uideatur, oriri: quem ex medio pelagi tradunt surgere incensis carbonibus similem, radiosq; permagnos procul afferre: forma autem apparere non rotunda, quemadmodum apud nos, sed colũnæ simili, paulum à summo capite luculentiorem aspectum habente. Præterea neq; splendorem neq; radios usq; ad primam horam præbere, sed uelut ignem absq; luce in umbra uideri. Secunda hora ueluti clypeum

peum fieri, lumenq; præbere continuum, & supra modum feruens. Circa occasum econuerso contingit. Nam uidetur aspectu orbem nouis radijs illuminare horis duabus, aut ut Agatharchides Cnidius tradit, tribus. Hoc uerò tempus incolis periucundum. Iam diminuto uergente in occasum solis æstu, Zephyrus & Libycus & Euri uenti apud eos, sicut & apud alios, spirant. Nothi uerò apud Aethiopiam neq; uigent, neq; noti sunt. Apud Arabes ac Troglodytas adeò calidi supra modum regnant, ut & exurant herbas, & ad umbras quoq; confugientium debilitent corpora. At Boreas meritò optimus existimatur, cum sit ubiq; terrarum frigidus.

DE PRISCIS LIBYÆ REBVS, DEque ijs quæ de Gorgonæ & Amazonibus & Ammone atque Atlantibus scribuntur. Cap. IIII.

NVnc ad Libyos Aegypto propinquos, & proximas eis regiones trãseamus. Circa Cyrenem ac Syrtes oraq; mediterraneas quatuor Libyorũ inhabitãt genera: quorũ Nasamones dicuntur, qui ad Notũ uergũt: alij Anochitę, ad occidentẽ siti. Quidã Marmaridę, inter Aegyptũ & Cyrenẽ habitãt, ac littoris partẽ. Quartũ genus multitudine prestans hominum, appellantur Macę: qui circa Syrtes habitantes, soli inter cæteros Libyos agros uberes fructu colunt. Iumentorum ex quibus nutriuntur, diligentem curam habent. Hę ambę nationes regibus parent, uitam non omnino agrestem agentes, neq; ab humanitate alienam. Tertij neq; ullis subsunt regibus, neq; ullam, latrocinijs semper intenti, iustitiam norũt. Rapientes enim quę prima ex deserto casu occurrant, confestim ad sua loca redeunt. Hi omnes Libyi uita syluestri sub dio habitant. Victu ferarum more contenti, nil domesticum edunt. Nullis uestibus præterquam caprarum pellibus tegunt corpora. Potentiores inter eos nullas habent urbes, sed turres aquis proximas, condentes in eis quę usui supersunt. Subditos populos singulis annis adiurãt ut principi pareant. Obtemperantes ut socios diligunt. Imperium abnuentes, ut latrones persequuntur. Arma sunt eorum & regioni & moribus congrua. Nam cum sint corporibus leues, regio uerò ut plurimum plana, neq; ense neque gladijs, neq; alijs armis utuntur in bello: treis tantum ferunt hastas, lapidesq; in uasis ex corio factis delatos. cum his certantes, tum in congressu, tum etiam abeundo primò ferire hostem conantur, ad cursum, & lapides rectè iaciendos, longo usu edocti. erga externos nullum ius, nullam omnino fidem seruant. Regio Cyrenę proxima campestris est, non frugibus solũ, sed uineis, oleoq; & pascuis utilis. Sunt insuper flumina non parum incolis utilia. Quę uerò ad Notum uergit, deserto cincta, infructuosa est: utpote aquis carens. aspectum habet mari similem. Huic desertum ingens sterile adiacet, transitu perdifficili. Ita neq; aues in ea, neq; quadrupedia, præter damas & boues conspiciuntur. Loca mediterranea arenarũ cumulis referta, quo plus uitę necessarijs carent, eò uarijs magnisq; serpentibus, ijs præsertim quos Cerastas uocant, quorum morsus letales habentur, sunt fertiliora. Hi colorem arenę similem habent: qua ex re à paucis internoscuntur. ita coloris errore seducti quidã, pedibus illos conculcantes, uitę periculum adeunt. Ferũt hos quondam serpentes in Aegyptum transmigrantes, magnam regionis partem inhabitabilẽ reddidisse. Mirabile uerò quippiam in eis oris, & ea quę est circa Syrtes Libya, contingit. Nam quandoq;, & maximè quieto à uentis tempore, apparent in aëre diuersorum animantium formę: quarum quædam quiescunt, quędam mouentur. Et hęc aliquando fugiunt, aliquendo insequuntur: sed omnes magnitudine eximia stuporem timoremq; insciis præbent. Nam quæ homines insequuntur, comprehensum frigido circundant contactu. Externi quidem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

utpote eius rei insueti, exterrentur: ab incolis ex assuetudine spernuntur. Quoniam res uidetur miranda, & fictæ tabulæ persimilis. Physici quidam eius rei conati sunt rationem reddere. Aiunt enim uentos in ea regione aut omnino non spirare, aut penitus debiles esse & remissos: aërem uerò persepè, quoniam neq; cõualles, neq; abrupti specus, aut antra, neq; alti colles, aut magna flumina in eis sunt locis, esse immobilem & quietum. Denicq; omnes uicinas regiones steriles, & absq; fructu, nullos uapores quibus uentus excitetur, gignere. In aere igitur denso atq; obtuso, quemadmodum æstiuo tempore in nubibus, aliquando diuersas animantium species licet uidere, formam illis aëre, quem leues & tenues auræ quandoq; mouent, præbente. Eas postmodũ moto paulũ aëre ad terram impulsas, forma tradũt quam casu sumpserint, cadere: eicq; in quem fortè inciderint hærere: quoniam in unam partem magis quàm in aliam motus nulla in illis electio esse uidetur. Nam in re inanimata non est aut appetitio, aut uoluntas: sed animantia quibus hærent, occultè causam motus præbent. Nam procedentium animantium motu anterior aër impulsus, imaginẽ præcedentem mouet, ut fugere uideatur: similter sequens idolum ex motu aeris ad progressum animantis præcedentis tractum, sequi uidetur animal quod præcedit. Quod si se uerterit, aut firmum steterit, idolum simili modo à motu cessat. Cum uerò in animal inciderit, dissoluitur, frigore quodam circa corpus relicto.

De Libycis Amazonibus.

Supereſt nunc, ut de his Amazonibus scribamus, quas priscis temporibus Libya ferunt extitisse. Multi enim existimant eas solas fuisse, quę circa flumen Thermodonta in Ponto regnarũt. Verùm non rectè sentiunt. Multis enim antea seculis Libycę fuere: à quib. multa gesta accepimus memoratu digna. Neque uerò ignoramus harũ historiam nonnullos haud uerã existimaturos. Nã cum ea natio, Troianũ bellũ seculis omnino deleta sit, Amazones autem quæ circa Thermodonta habitarunt, multo pòst tempore extiterint: simile ueri est, eas quæ postea notiores fuere, superiorum, quarum iam euanuerat fama, nomen & gloriam, præsertim apud temporum insçios, obscurasse. Verùm cum legerimus plures antiquos tum poëtas, tum rerum scriptores, eosq; qui postmodum fuere, illarũ memoriam posteris reliquisse: conabimur & nos quoque paucis ipsarum facta literis mandare, rerum serie à Dionysio, qui Argonautarum, Bacchi, ac nonnulla alia priscorum gesta descripsit, assumpta. Multæ mulierũ nationes in Libya fuisse traduntur pugnaces, ac ualidæ uiribus. Nã Gorgonum gens fuit, aduersus quas Perseus haud paruo certamine bellum gesisse fertur, uir fortitudine eximia, Iouisq; filius, & Græcorũ suæ ætatis optimus. Earum mulierũ uirtutem & potentiam uel maxime licet conspici, si quis quæ de illarum præstantia scribuntur, cum nostri temporis mulieribus conferat. Asserunt sitas esse occidentem uersus in extremis orbis finib. Non eandem quã nostræ uitam ducunt: nam mos est illis, certo tempore bellicis ad seruandam uirginitatem rebus exercitari: transactis militiæ annis, uiris coniungi prolis gratia. Has solas & principari, & publica obire munera: uiros nostrarum fœminarum instar, domesticæ rei curam habere, tum obtemperantes fœminis, tum militiæ principiatusq; ac omnis Reip. expertes. Post partum nati infantes dantur uiris, quos lacte nutriant, alijsq; rebus prout ætas poscit. Fœminis mamillas, ne crescant, urunt, asserentes impedimento eas ad bellandum esse. Vnde à Græcis, eo quòd mammis carent, Amazones appellantur. Asserunt habitare illas insulam Hesperam: quia ad occasum sita sit, uocitatam. Eam uerò esse in Tritonidis palude, quę proxima Oceano, à flumine quod in eam defluit, Tritonia appelletur. Hanc paludem Aethiopię ferunt conterminam, mõtiq; qui est iuxta Oceanũ, maximus omniũ qui in eis sunt locis, & mari immoens, à Græcis Atlas dictus. Hanc insulã permagnã esse, uarijsq; arborũ fructibus, ex quibus incolę uiuant, uberè ferũt: esse & in ea multos tũ caprarũ tũ

A multis ante.

pecudum

pecudum greges, quorum lacte & carnibus uescuntur. Frumento penitus carent, illius usu incolis ignoto. Hæ Amazones corpore ualidæ, audacq; belli, primum omnes insulæ ucios præter unum (Ichthyophagi Aethiopes habitant) Menes nominatum, quem sacrum arbitrantur, expugnarunt. Solis æstu admodum insula feruet, ferens preciosos lapides permultos: quorum hos Græci carbunculos, alios sardonychos, quosdam smaragdos uocant. Deinceps plures Libyæ propinquas subegerunt gentes: urbemq; præclarã infra Tritenidis stagnũ, quam à forma peninsulam appellant, in potestatem redegere. Ex hac profectæ, multas orbis partes peragrarunt. Sed primi Atlantidæ bello appetiti, cęteris earum partium humanitores: qui patriam incolentes felicem, magnas urbes tenebant. Ab his deorum genus, prout Græci de Oceano scribunt, prodisse ferunt: de quibus paulo pòst dicemus. Traditur Amazonum reginam nomine Myrinam exercitum triginta millium peditum, duorum millium equitũ confecisse, maxima spe uictoriq; in equitibus posita. Tegmenta corporum pro armis habuere e serpentum magnorum coria: quorum & quidem præter fidem ingentium, copia in Libya supereſt. Vtebantur longis ensibus, hasta, & arcu, quo non solũ ex aduerso pugnantes uulnerabant, sed fugiendo feriebant insequentes. Cum Atlantidum regionem peruasissent, quam Cercenem uocant, incolentes, acie superata uictos insequentes, unà cum eis portas ingressæ urbem cepere. Vt autem terrorem formidinẽmque cæteris injicerent, insolenter uictoria abusæ, occisis omnibus usque ad pubertatem uiris, pueros fœminásque euersa urbe in seruitutem adegerunt. Qua calamitate apud finitimos uulgata, Atlantidas aiunt timore territos ad eas misisse, pollicitos tradituros sese illis urbes, atque imperata facturos. Regina cum ipsos benignè audiuisset, amicitia cum eis statuta, urbem sui nominis euersę loco condidit, inq; ea tum captiuos, tum finitimarum partium uoluntarios accolas collocauit. Deinde dona magnifica communi Atlantidum decreto data, honorésque eximiè impensos inito cum eis fœdere cepit, pollicita se genti eorum satis esse facturam. Verùm Gorgonidum, quæ gens finitima erat, armis sæpius Atlantibus lacessitis, ferunt Myrinam gratia precibúsque eorum impulsam exercitum contra Gorgonidas duxisse. Quo oppositis copijs inito certamine superatæ magna ex parte occubuerunt, uiuæ ad tria millia captæ. Reliquis in loca syluestria cõfugientibus, conatam Myrinam scribunt syluas, ut earũ genus deleret, incendere uoluisse. Verùm cum id nequisset, ad montes propinquos transijt. Amazonibus negligenter, ut in uictoria solet, uigilias seruantibus, captiuæ eductis dormientium ensibus, multas interemerunt. Tandem excitatæ Amazones, armis captis acriter pugnantes omnes occiderunt. Mortuas Amazones Myrina tribus magnis aggeribus sepeliuit, qui hucusque Amazonum tumuli appellantur. Gorgonidas deinde tradunt cum uires auxissent, iterum à Perseo Iouis filio expugnatas, cum earum esset regina Meduſa: postremò ab Hercule, & eas, & Amazonum gentem, quo tempore ad occiduas partes transiens columnam in Libya posuit, fuisse delatas: rem indignam existimante, quum pro communi salute hominum pugnaret, aliquibus gentibus fœminas imperare. Legitur quoque Tritonidem paludem, terræ motu his apertis locis quæ ad Oceanum uergebant, desiccatam esse. Myrina pluribus Libyæ parte peragrata, cum in Aegyptum transmeasset, cum Oro Isidis filio, qui Aegyptijs imperabat, amicitia firmata, Arabiam bello petijt: ubi multis interfectis, in Syriam transijt: qua subacta, Cilices ei cum donis obuios, pollicitosq; imperata facturos, liberos esse, quoniam ei ultrò occurrissent, iussit. Qua ex re nunc etiam liberi Cilices uocantur. Subiecit quoque eas quæ circa Taurum sunt nationes, quamuis uiribus potentes. Tum per Phrygiam ad magnum mare cum descendisset, regionem maritimam transgressa, Caicum flumen statuit militiæ finem: prouinciæ uerò quæ Doryctica dicitur

Myrina Amazonum regina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ca dicitur, loca opportuniora condendis urbibus eligens, multas in ea urbes, unam sui nominis, alias magnorum ducum appellatione ædificauit, Ninam, Cymem, Pitanem, Pryneam. His iuxta mare sitis urbibus, cæteras permultas in mediterraneis posuit locis. Insulas insuper nonnullas in potestatem suam redegit: sed Lesbum præcipuè, in qua urbem condidit Mitylenem, sororis quę cum ea militabat, nomine. Deinceps cum quasdam alias sibi subdidisset insulas, tempestate coorta, cum uotum matri deorum pro salute fecisset, ad unam ex his solitaria profecta, iuxta quoddam insomnium ei deæ insulam sacrauit,

Samothracia insula. erectaq; ara, sacra solennia celebrauit. Nominasse insulam ferunt Samothracem, quod à Græcis sacra insula interpretatur. Quidam historici tradunt eam primum appellatam Samum, ab incolis postea Thracibus Samothracem cognominatam. Alij Amazonibus in continentem aduentantibus ferunt deorum matrem hac oblectatam insula, & altos quosdam in eam, & filios quos Corybantes dicunt, traduxisse. Quis uerò eorum extiterit pater, in arcanis sacrorum traditur. Monstrasse quoq; ea fertur, quæ nunc sunt in ea mysteria, tēplumq; asylū statuisse. Per hæc tempora Mopsus Thrax à Lycurgo rege Thracia pulsus, Amazonum gentem coacto exercitu inuasit. Cui Sypilus Scytha auxilio astuit, antea à Scythis Thraciæ finibus expulsus. Prælio inter eos Amazonasq; commisso, Mopsi Sypilique res superior fuit, Myrina cum pleriscq; aliarum interempta. Postea cum semper à Thracibus acie superarentur, tandem quæ superfuerant Amazones in Libyam reuertere: ibiq; earum militiæ finis, ut aiunt, fuit.

Mopsus Thrax.

DE IIS QVÆ DE NYSA FERVNtur fabulæ: in quibus de Titanibus, de Baccho, & de eorum matre continetur. Cap. V.

POstea uerò quàm Atlantidum meminimus, haud ab re erit, deorum genus qui ab his prodisse feruntur, cum & Græci parum ab his dissentiant, recensere. Atlantidæ, ut accepimus, loca propinqua Oceano, & quidem felicia incolentes, tum pietatis, tum erga aduenas humanitatis præ cęteris finitimis gentibus laudem tulerunt. Ab iis deorum genus manasse tradunt: quibus assentitur præstantissimus Græcorum poëta, Iunonem, Oceanum deorum patrem, & matrem Thetim appellantem introducens.

Vranus. Scribunt autem primum regnasse apud eos Vranum: homines q; antea per agros dispersos, ad cœtum, condendasq; urbes exhortatum, à fera eos agrestiq; uita ad mitiorem cultum traduxisse. Assuefecisse insuper domesticos fructus ferre, aliáque permulta ad communem uitæ usum spectantia docuisse. Tenuisse quoque magnam orbis partem, maximeq; loca ad occidentem atque ad septentrionem sita. Astrorum quoque diligens extitit obseruator, multa hominibus futura prædicens. Annum etiam confusum antea, à Solis, menses uerò à Lunæ motu descripsit: singuláque anni designauit tempora. Qua ex re multi ignorantes astrorum ordinem sempiternum, admirati autem futuri prædictionem, arbitrati sunt, eorum authorem naturæ diuinæ participem. Post obitum, tum ex beneficentia, tum astrorum notitia, immortales honores adeptus est. Hoc autem constat, illum nomen hoc sortitum esse ab astrorum occasus, ortusque, multarúmque rerum peritiam: tum uerò propter honores illi pro beneficijs suis impensos, tum & ipsum regem sempiternum omnium appellarunt. Vranum ex multis uxoribus suscepisse ferunt filios quinque & quadraginta: horum decem & septem ex Titea ortas, proprio nomine singulos, communi autem omnes à matre appellauit Titanas. Titeam uerò prudentia præditam, cum plurimum mortalibus profuisset, ab eis post obitum deificatam, terrámque esse cognominatam. Genuit quoq;

quoque filias, quarum duæ, Regina uidelicet & Rhea, quam Pandoram dixere superiores ætate, cæteris euasserunt clariores. Ex his Regina prior annis prudentiáque & uirtute reliquis præstantior, in gratiam matris fratres omnes educauit: eôque magnam aiunt matrem appellatam. Postea uerò quàm pater post obitum ad deos transijt, communi populorum fratrúmque consensu regnum cepit adhuc uirgo, cum nulli antea nupsisset. Postmodum cupiens filios linquere successores regni, unum ex fratribus Hyperionem uirum sumpsit: ex quo duos peperit liberos, Solem & Lunam. Quorum formam prudentiámque admirantibus singulis, tradunt fratres prolis inuidia motos, ueritósque ne quando imperium ad Hyperiona peueniret, sceleste facinore excogitato, fratrem communi consilio obtruncasse, Solem adhuc puerum in flumen Eridanum proiectum, suffocatum esse. Qua re uulgata, Luna præter modum fratrem diligens, ex tecto se præcipitauit. Matri quærenti iuxta flumen corpus, cum in somnum incidisset, uisum per somnium est, à Sole se consolari, rogari'que ne lugeret natorum mortem, nam homicidas meritum esse supplicium passuros: se uerò ac sororem quadam dei prouidentia futuros immortales: nam ignem cœli sacrum antea uocatum, Solem ab hominibus appellandum fore: quæ uerò Mena prius dicebatur, Lunam. A somno expergefacta, quum omnibus tum somnium, tum infortunium suum narrasset: filios ut deos coluit, ipsa innupta uiuens. Postmodum in insaniam uersa filia, cymbala tympanáque quatiens, edito sonitu, sparsis crinibus per regionem errabat. Quo aspectu misero obstupebant homines. Cum uerò omnes eius doloris misererentur, quidam corpus sustinerent, maximo imbre coorto, continuóque fluminum casu Reginam aiunt disparuisse. Quam rem admiratus populus, Solis Lunæ'que nomen ad astra transtulit, matrem & deam existimauit: & erecta ara, cymbalis ac tympanis cæteris'que rebus illius gesta imitatus, sacra illi & deorum honores instituit. Huius deæ in Phrygia origo extitisse traditur. Asserunt enim incolæ, Phrygiæ Libyæ'que regem priscum fuisse Menoen, qui uxorem duxerit Dindymenem. Ex ea natam fœminam cum nutrire nollent, in montem Cybelum nomine ab se expositam, diuina quadam sorte pardales aliæ'que feræ lacte uberrimè præbito nutrierunt. Hanc mulier quædam pecora pascens cum uidisset, facto stupens, infantem tulit, atque à loco Cybelem nominauit. Aucta ætate, pulchritudine prudentiáque excellens, mirabili ingenio fuit. Nam & fistulam pluribus calamis compactam, & ad lusum choreásque cymbalum tympanum'que prima adinuenit. Præterea pecorum puerorum'que morbis remedia introduxit. Itaque tum propter infantes, quibus uerborum medicaminibus salutem præbuit, tum quia plurimos ueluti in sinu fouit, tum etiam propter diligentiam amoremq; singulis præstitum, matrem ab omnibus dictam ferunt. Amicitiam quoque eius coluisse Marsyam Phrygen, ingenio prudentia'que mirabili. Consecuturam ingenij sumunt, quòd uocis sonum multiplicis fistulæ imitatus, ad tibias eam harmoniam traduxit: prudentiæ, quòd usque ad extremum uitæ finem cœlebs uixit. Cybele prouecta ætate, adolescentem quendam eius regionis Atym nomine dilexit: quem postmodum dixerunt Papam. Cum eo clam coiens, grauida facta est. Quod ut parentes norunt, in regiam accitam, ut uirginem pater suscepit. Noto autem filiæ peccato, & Atym & nutrices interfici iussit, atque insepultos abijci. Cybelen tum Atys amore, tum dolore nutricum perculsam, insanam effectam, in publicum prodijsse ferunt, psallentem'que cum tympano, solam uniuersam regionem sparsis capillis obambulasse. Huius Marsyas misertus, sponte'que illam assecutus, unà pererrauit, pristinæ amicitiæ memor. Cum ad Bacchum in Nysam urbem uenissent, inuenêre Apollinem magna existimatione habitum, quòd primus diceretur citharam reperisse.

Pandora.

Cybele.

Atys.

Orta inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apollinis & Marsyæ contentio.

Orta inter eos artis contentione, Nysæos iudices constituerunt. Apollo primùm cythara simplici usus est, Marsyas uerò tibijs: quibus admodum, ut re noua, audientes obstupuere. Eo in certamine soni suauitate Apollinem uisus est superasse. Ambo astantibus iudicibus cum artem uterque suam præferret, Apollo modulationem cantus ad citharæ suauitatem adiecit: quapropter tibiæ sonum uisus est excedere. Quod Marsyas ægrè ferens, audientes monuit, minimè se uictum esse. Non enim uocis, sed artis comparationem fieri oportere: secundum quam harmonia ac suauitas tum citharę tum tibiarum esset exquirenda. Iniquum præterea esse, duas simul artes uni conferri. Tunc Apollo respondisse fertur, se nihilo plus ad sonum quàm Marsyam adhibere. nam & ille quoque ore uteretur, cum tibias inflaret. Oportere igitur aut ambobus idem licere, aut neutrum ore, sed manibus ostendere suæ artis modulationem. Cum uideretur iudicibus æquiora Apollinem postulare, artibus item comparatis, aiunt denuò Marsyam esse uictum. Apollinem uerò ea contentione exasperatum, uiuum Marsiam excoriasse. Verùm extemplo pœnitentia ductum, ægrè quod egerat ferens, proiectis citharæ cordis, inuentam ab se harmoniam deleuit. Ad hanc postmodum Musæ mediam, Linus quam lichanon, Orpheus & Tamyras quam hypaten ac parhypaten musici dicunt, addiderunt. Apollinem ferunt cithara tibijs'que in antro Bacchi positis, Cybeles amore captum. cum ea usque ad Hyperboreos errasse. Cum Phryges morbus opprimeret, terráque nullos præberet fructus, sciscitantibus deum malorum remedia, oraculo præceptum est, ut Atys corpus sepelirent, et Cybelem uenerarentur ut deam. Non reperto Atys, quod tempus absumpserat, corpore, Phryges imaginem adolescentis, circa quam planctu ac lamentis sacra inibant, fecere, iram iniquè mortui mitigantes. Quæ consuetudo apud Phryges usque ad hæc tempora permansit. Cybelæ uerò ara erecta, annis singulis sacrificabant. Postmodum in Pessinunte oppido Phrygiæ sumptuoso constructo templo, honores illi sacraq; solennia constituerunt, Mida rege ad ea plurima conferente. Positæ erant circa deæ statuam pardales ac leænæ, à quibus olim esset enutrita. Hæc de Cybelæ deorum matre apud Phryges, deq; Atlantibus qui circa Oceanum regnarunt, traduntur.

Post Hyperionis interitum Vrani filios imperium diuisisse. Ex eis fuisse Atlantem & Saturnum nobilissimos. Atlanti loca ad Oceanum posita sorte obtigerunt: qui & populos suo nomine, & maximum prope Oceanum montium appellauit Atlantem. Ferunt ipsum astrologiæ fuisse peritissimum, déque sphæra primum inter homines disputasse: qua ex re usus est orbem suis humeris sustinere, locum præbente fabulis sphæræ iuuentione. Hunc aiunt frequentes sustulisse filios, sed unum pietate, ac in subditos iustitia, humanitateq; insignem, quem Hesperum appellauit: qui cum in Atlantis montis cacumen ad scrutandos astrorum cursus ascendisset, subito à uentis arreptus, ne quaquam amplius uisus est. Ob cuius uirtutem casum hunc miserata plebs, honores illi præbens immortales, astrum cœleste lucidissimum eius nomine uocauit. Fuerunt insuper Atlanti filiæ septem, à matris nomine Atlantides uocatæ, quamuis cuilibet proprium nomen esset: ut Maia, Electra, Taygete, Asterope, Merope, Alcynoe, Celeno. Has tradunt tum ab heroibus, tum à dijs cognitas, & deos propter uirtutem, & eos quos heroas dixerunt, ueluti principes generis hominum peperisse: ueluti prior ætate Maia ex Ioue Mercurium genuit, multarum rerum apud homines repertorem. Eodem modo & reliquæ Atlantides singulæ filios ediderunt præstanti uirtute: quorum hi quidem gentium, alij urbium conditores extiterunt. Itaque non solum barbari quidam, sed etiam Græcorum plurimi, priscorum heroum genus ad istas retulerunt. Quas cum prudentes fuisse constat, tum post obitum honores deorum immortalium adeptas, Pleiadum appellationem cepisse. Nymphę quoque

Atlas.

Atlantides.

quæ dictæ sunt, quoniam communi uerbo mulieres omnes Nymphas incolę appellant. Saturnum Atlantis fratrem aiunt præcipua impietate auaritiáque præditũ, uxorem cepisse sororem Rheam: ex qua ortus est Iupiter, Olympus postea uocatus. Fuit & alter Iupiter Vrani frater, qui in Creta insula regnauit, multo gloria inferior posteriore. hic enim imperauit orbi, superior Cretæ tantum. Genuit'que filios decem, qui Curetes sunt appellati. Insulam quoque ab uxore Ideam uocauit, ibi'que post obitum sepultus est. Cuius & hodie monstrari sepulchrum ferunt, ut etiam testantur Cretes: de quibus posterius referemus. Regnauit Saturnus in Sicilia, Libya ac etiam Italia: sed præcipuè in locis ad Hesperum sitis eius imperij firmamentum fuit. Apud omnes uerò arces urbium, & loca munitiora tenuit: quò firmius imperium foret. Ideo ad hoc usque tempus & in Sicilia & in occiduis oris editiora loca Saturnia dicta sunt. Ex Saturno Iupiter ortus, quoniam diuersa à patre uitæ institutione, erga singulos mansuetudine atque humanitate usus est, à populo pater est nominatus. Regnum is deinde cepit, uel concedente patre, uel (ut quidam uolunt) populis à patre per odium desciscentibus. Aduersus quem cum Saturnus Titanum præsidio filius pugnasset, acie uictus est. Iupiter superior imperium assecutus, uniuersum orbem perambulauit, plurimum de genere hominum meritus. Viribus corporis, uirtutibusq; excellens, breui totius orbis imperio potitus est. Omne eius studium in puniendis impijs, facinorosisq; hominibus, ac in bonorum præmijs, communiq; populorum utilitate uersabatur. Quibus rebus post uitę finem à uiuendo zena, hoc est Iouem dixere, eo quòd benè uiuendi causa hominibus extitisset. Creditus uerò deus in orbe est ab ijs, de quibus benè meritus, sponte illum omnibus & deum & dominum in sempiternum uniuersi orbis profitentibus.

Saturnus.

Curetes.

Iupiter.

Quoniam in his quæ de rebus Aegypti à nobis relata sunt, Bacchi genus gestaq; tetigimus, æquum uidetur, ut quæ de hoc à Græcis deo scribuntur, literis mandemus. Verùm cum prisci rerum scriptores, poëtæq;, qui de Baccho miranda quædam literis tradidere, de eius genere ac gestis dissentiant, difficilè uidetur uerum in his rebus exquirere. Nam hi quidem unicũ Bacchum, reliqui tres scribunt fuisse. Sunt qui eius genus nequaq; è mortalib. fluxisse dicant, existimentq; illũ uini extitisse authorẽ. Sed nos quæ de eo feruntur, paucis transigemus. Naturales qui de hoc deo loquuntur, uitisq; fructũ Bacchum appellant terram aiunt unà cũ cæteris plantis sua sponte uites tulisse, non ab aliquo principio satas. Huius rei coniecturam sumunt, quod nunc quoq; in quibusdã syluestrib. locis nascantur uites, fructũq; ueluti reliquæ arte hominũ cultæ ferant. Duas Baccho matres priscos attribuisse: quod una & prima generatio dicat; quando uitis in terrã posita augmentũ capit: secũda, quando racemos producit. Itaq; altera huius dei ex terra, altera ex uitis fructu ferẽ generatio. Sunt qui & tertiam generationẽ ipsi attribuant, ex Ioue & Cerere genitũ ferentes: à mortalibusq; dissipatum ac decoctum, rursus à Cerere membris compositis iuuenem factũ reuixisse. Quæ omnia ad naturales traducunt rationes. Iouis enim & Cereris filium ob eam causam tradunt, quoniam uites ex terra & pluuia nutritæ producant racemos, ex quibus uinum exprimatur. Ab hominibus uerò dispersum, eo quòd agricolæ fructum auferant, terramq; homines Cererẽ putent. Membra eius decocta, quoniam plures uinum decoquant, tanq; melius ac suauius futurum. A mortalibus uerò membra dispersa, iterum in ordinem redacta, terram ostendit certo anni tempore facta uindemia denuò nouos fructus proferre. Denicq; ab antiquis poëtis scriptoribusq; traditur, Cererem fuisse terram matrem appellatam. Eadem quoque & Orphei tradunt poemata, & in ceremonijs introducitur, de quibus haud quaquam fas est profanos loqui. Eodem modo ex Semele ortum ad naturale principium deducunt, asserentes Thionam ab antiquis terram fuisse nominatum. Semelem, eo quòd

De Baccho.

uenerabilis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenerabilis sit eius dei cura & honor. Thionam uerò à sacris ei impensis uocatam. Bis ex Ioue natum tradunt, quoniam uites Deucalionis tempore unà cũ cæteris arboribus diluuio fuerint absumptæ, deinde iterum exortæ: ueluti hęc secunda extiterit dei apud homines procreatio, qua ex Iouis femore natum de nuò hunc deum scribunt. Qui igitur uini repertorem Bacchum uolunt, huiusmodi fabulas scripsere. Qui uerò hunc humano corpore deum perhibent fuisse, eadẽ tradunt, & uites eum, & uini usum inuénisse. Vtrum Bacchi plures fuerint, ambigitur. Quidam unum extitisse uolunt, qui & uinum repererit, & arborum fructus, uniuersumq; peragrarit orbẽ, initiationesq; ac ceremonias, & bacchanalia introduxerit. Alij tres, ut diximus, diuerso tempore fuisse scribunt, proprijs cuiq; gestis attributis. Antiquissimum Indum uolunt extitisse: terraq; sua sponte ob soli fertilitatem uites ferente, ex uua uinum elicere, ficus cæterarumq; arborum curam, & horum insuper comedendorum usum edocuisse. Eundem, quoniam Indorum sit moris per omnem uitam barbam nutrire, barbatum cognominauerunt. Hic orbem cum exercitu perambulans, & uitem plantare, & ex racemis uinum torculari, ex quo ipsum Lenęum appellãt, educere monstrauit. Plura insuper ad hominum usum ab eo inuenta, causam ut post mortem pro deo coleretur, prębuere. Ostendi quoq; etiam nunc apud Indos aiunt & locum, in quo sit ortus Bacchus, & urbes eius nomine ab incolis appellatas: multaq; pręterea alia extare, quę longum essẽt scribere, uestigia illum apud Indos natum testantia. Secundum ferunt ex Ioue genitum, & Proserpina: ut alij sentiunt, ex Cerere: quem tradunt tum primum boues ad aratrum iunxisse, cum terra prius manibus hominum coleretur: multaq; alia instrumenta reperisse agrorum culturæ accommoda, quò minori labore rustici opus facerent. His erga homines beneficijs, cum eum censerent immortalem, & honores illi & sacra ut deo instituta sunt. Addita fuere ueluti insigne quoddam ad picturas eius statuasq; cornua, tum ad monstrandam alterius Bacchi naturam, tum ob perutilem agricolis aratri inuentionem. Tertium ex Ioue ac Semele Cadmi Thebis Bœotiæ natum dicunt. Iouem enim ferunt amore illius captum, cum ea sæpius cubuisse. Iunonem zelo & ira motam, sumpta unius ex Semelæ ancillis forma, ad ulciscendum iniuriam, suasisse illi ab Ioue petere, ut ea maiestate honoreq; secum concumberet, quibus cum Iunone cõsueisset. Quod postulatum annuens Iupiter, cum tonitruo ac fulmine ad Semelem descendit: quæ insolita re territa, expirans abortu est. Editum ante tempus filium, Iupiter absconditum in femore cum tenuisset, partus tempore editum in Nysam Arabiæ urbem tulit: ubi à Nymphis educatus infans, à patre locoq; appellatus à Græcis Dionysius est. Hic specie decorus, primò in choreis & mulierum thyasis summa in uoluptate ludoq; nutritus atq; educatus est. Tum fœminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato, orbem terrarum circuiuit: eos qui pie iusteq; uiuerent, sacra mysteriaq; docens. Festos præterea ubique dies, publicè choros agi, & musicam exerceri artem instituit. Postremò sedatis inter omnes nationes urbesq; discordijs, bellisque ubiq; sublatis, pacem singulis largitus est. Ita uulgata tanquam præsentis dei fama, eum ad uitæ ciuilis cultum homines traduxisset, passim ei occurrentes cum lætitia gaudioq; excipiebant. Paucos autem ob superbiam impietatémque spernentes eum, cum propter incontinentiam dicerent Bacchides ab ipso circunduci, ceremonias uerò ac mysteria ad corruptelam externarum mulierum introducta, extemplò pœna affecit. Ob diuinam animi naturam aliquando plectebat impios, quandoq; insanos reddens, quandoq; mulierum manibus uirorum membra discerpens, nonnunquam militum opera sibi aduersantes ultus. Tradidit quoq; Bacchidibus pro thyrso iacula, mucronem ferri hedera circundare. Quæ tanquam muliebria spernentes reges, eoq; imparatos adortus, præter spem

spem superauit. Insignes inter mulctatos ab eo ferunt Græcum Penthea, Ninum Indorum regem, Lycurgum Thracem. Tradunt enim Bacchum ex Asia in Europam cum exercitu transiturum, cum Lycurgo Thracum qui sunt ad Hellespontum rege societatem coisse. Cum fœminas primum in Thraces uelut amicos traduxisset, iussisse Lycurgum noctu milites suos Bacchum aggredi, ipsum'que & Mænades omnes obtruncare. His per quendam accolam Tharopem nomine cognitis, territus Bacchus, cum nondum transfretassent milites, amicorum præsidio occultè ad exercitum transijt. Lycurgus Mænades aggressus in loco qui appellatur Mylius, omnes interemisse dicitur. At Bacchus exercitu traducto, Thracem pugna superatum, captumq; priuauit oculis, domesticis eius cruci affixis. Tharopi, memor beneficij, Thracum imperium concessit, tradito ei orgia celebrandi modo. Huic Oeager filius succedens, & regnum & ceremonias mysteriaq; tradita suscepit. Quibus postmodum ab Orpheo ingenio & eruditioni præstanti perceptis, cum nonnulla ad orgia addidisset, repertas à Baccho ceremonias Orphea posteri appellarunt. Poëtarum quidam, interq; eos Antimachus, tradunt, non Thracum, sed Arabum regem fuisse Lycurgum, qui & Baccho & Bacchidibus in Nysa Arabiæ cum exercitu occurrisset. At Bacchus pœna impijs, præmio bonis affectis, ex Indis Thebas elephanto uectus peruenit. A triennio uerò ijs peregrinationibus exacto, Græcos instituisse Trieteridas tradunt. Ipsum quoq; fabulantur, multarum gentium spolijs onustum, primum omnium in patria triumphasse. Ac de his quidem generationibus maximè conueniunt prisci. Contendunt autem & Græcæ urbes non paucæ de eius natiuitate. Nam Elei & Naxij, præterea qui Elentheras habitant, & Teij pluresq; alij apud se natum perhibent. Teij quidem apud se ortum ea tradunt coniectura, quòd etiam adhuc in eorum urbe certo anni tempore è terra uini fons sua spõte fluat, sapore suauissimo. Cæteri uerò, hi quidem ostentant suam regionem Baccho dicatam: alij erecta templa illi, sacraq; olim statuta. Postremõ cum multis orbis locis illius dei meritorum uestigia monstrentur, haud mirũ est, multos existimare suas urbes patriámque præ cæteris à Baccho dilectas. Sentit & poëta nobiscum, enumerans in hymnis eos qui de suo genere ambigunt, & simul illum asserens in Arabiæ Nysa ortum.

Haud uerò inscius sum, Libyæ quæ ad Oceanum uergit accolas, de huius genere dissentes, Nysam, & alia quæ de Baccho feruntur, quorum multa apud eos aiunt permanere ad hoc usq; tempus, uestigia apud se facta contendere. His multi prisci Græcorum scriptores, poëtæq;, hiq; etiam qui postmodũ secuti sunt, assentiuntur. Nos uerò ut nihil eorũ quæ de Baccho comperimus scripta, omittatur, paucis, quæ tum à Libyis dicta, tum à Græcis scriptoribus, præsertim à Dionysio ueteris historiæ authore tradita sunt, absoluemus. Hic enim Bacchi, Amazonum, Argonautarum, Troianique belli gesta, ac plura alia memoriæ prodidit, inuicem conferens & quæ à priscis poëtis, & quæ ab historicis narrantur. Hic ait, primum Linum in Græcia numeros ac melodiam reperisse. Cadmum ex Phœnicia aduexisse literas, primumq; Græcam linguam inuenisse, ac rebus dedisse nomina. Ad hæc characteribus formam indidisse: communiq; uerbo literas, quoniam ex Phœnicia traductæ essent, appellatas Phœnicias. Sed à Pelasgis qui primi eis literis usi sunt, Pelasgas dixere. Lini, tum poëti, tũ melodia excellentis, frequentes discipuli extitere. Horũ tres præcipui habiti, Hercules, Thamyris, Orpheus. Hercules cithara discens, cum ingenio esset tardo, ob eamq; rem uapularet, ira motus Linũ cithara peremit. Thamyris natura ad percipiendum apta, musicam didicit. In qua cum plurimum excelleret, dixisse illum aiunt, suauius se cẽ Musas cantare: quibus irritatę uerbis deæ, & eum priuarunt musica, & lyram abstulerunt: quemadmodũ Homerus his consentiens scribit. De Orpheo singulatim referetur, cum eius

Linus.

opera

Universidad de Deusto
Biblioteca

opera à nobis recenſebuntur. Linũ tradunt primi Dionyſij geſta literis Pelaſgis edidiſſe, quibus & Orpheus uſus eſt, ac Pronopides Homeri magiſter, uir ingenio muſicaq; egregius. Thymœtam inſuper, Thymœtæ Laomedõtis, qui Orphei ætate fuit, plurimis orbis peragratis locis, in Libyam occidentẽ uerſus Oceanũ uſq; cum deſcendiſſet, uidiſſe Nyſam, in qua priſci incolæ nutritũ Bacchum uoluntibiq; diligenter actis huius dei apud Nyſeos perquiſitis, compoſuiſſe poĕma ferunt quod Phrygium nominarit, antiqua lingua, & literis priſcis editum. Aſſerunt prẽterea, Ammonem Libyæ partis regem uxorẽ cepiſſe Rheam Urani filiam, Saturni aliorumq; Titanũ ſororem: qui regnum perambulans, iuxta Ceràunios montes conſpectam ab ſe uirginem forma pulcherri
Amalthia. mam Amalthiam nomine adamauit: filiũq; ex ea genuit ſpecie ac robore corporis inſignem. Amalthiam uerò propinquæ oræ præfecit, bouis cornu perſimili: ex quo occiduum cornu ſit nominata. Et quoniam ea regio eſſet uineis cæterisq; fructiferis arboribus referta, à muliere autem regeretur, Amalthiæ cornu eam dixere: propterea & poſteri homines optimam copioſamq; fructibus regionem ab ea ſimilitudine Amalthiæ cornu appellarunt. Ammon Rheam uxorem, infantem abſconditum clàm in urbem Nyſam ab eis locis remotiorem transferens, inſulam à Tritone fluuio circundatam, præcipitem, ac undiq; abruptam, uno difficiliq; aditu, quem portas Nyſias dicunt, ubi nutriret elegit. Eſſe in ea inſula tradunt terram felicem, amœnis pratis diſtinctam, & multis irriguã aquis. Fructus inſuper multiplices, & uites ſuapte natura ortas, magna ex parte ſuper arbores diffuſas. Salubrem prætereà aërem, adeò ut illius homines longiori quàm cæteri ætate uiuant. Inſulæ aditus in tibiæ modum fertur, adeò denſis arboribus umbroſus, ut ſolis radij penetrare nequeant. Iuxta aditũ undiq; dulces aquarum habentur fontes: qui locus eſt ad habitandum ſuauiſſimus. In ea antrum eſt rotundum, tum magnitudine præcipua, tum pulchritudine. Vndiq; enim præcipitia ſunt in altum ſurgẽtia, diuerſi coloris, ſplendidisq; lapidibus, ut nullus ibi omnino color deſit. Ante aditũ natura eſſe arbores mirabili aſpectu aiunt: & has quidẽ fructus ferentes, alias ſemper uirentes, ut ad uſus uoluptatem natę uideantur. In his diuerſę nidificant aues, colore oculos, aures uerò cantu oblectantes. Vniuerſus locus eſt non ſolũ aſpectu, ſed cantu etiam amœnus, artis harmoniam uoce auium ſuperante. Poſt ingreſſum apparet antrum latum, ſplendore ſolis lucens. Omnia floribus referta ſunt, ſed præcipuè caſia, reliquisq; rebus quæ iucũdum odorem continuò queant reddere. Licet ibi inſuper aſpicere Nympharum frequentia diuerſoria, ornata floribus non quidem arte, ſed natura cum omni decore perfecta. In toto antri ambitu neq; flos unquam, neq; folium defluit, ut neq; oculorũ neq; aurium uoluptas aliquando deſit. In hoc Ammon puerum nutriendum dedit Niſæ Ariſtęi filię. Cui loco Ariſtęum præfecit, uirum ſapientem atq; eruditũ, ad euitandas Rheæ
Minerua, nouercæ inſidias. Cuſtodiam filiæ Mineruæ permiſit, paulò ante hęc tempora circa Tritonem fluuiũ, unde & Tritonia dicta eſt, genitæ. Scribunt hanc deam per omnem uitam uirginitate ſeruata, prudentia claruiſſe: multasq; cum ingenio præſtaret, ab ea artes repertas. belli quoq; exercitio deditam, cum robore
Aegis belua. corporis uigeret, multa feciſſe memoratu digna: & Aegidem peremiſſe, feram ſtupendam, ex terra natam: & antea, ut quę natura plurimum ignis ex ore euomeret, inſuperabilem pugna. Ea primũ in Phrygia apparuit, regionem quandam cõburens, quæ huculq; exuſta Phrygia dicta eſt. Deinde ad montẽ Taurum tranſcendens, ſyluas continuas uſq; ad Indos incendio uaſtauit. Poſtmodũ per mare in Phœniciam reuerſa, ſyluas Libani incendit: perq; Aegyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Poſtremò ſyluis circa Ceraunia deſtructis, omniq; incenſa regione, cum homines partim flamma abſumpti eſſent, partim timore patriam linquentes, ad remotiora diffugerent loca, Mineruam ferunt, tum ſapientia tũ, fortitudine ac uiribus fretam, eam feram necaſſe,

necaſſe, pellam pectori circumdediſſe, tum ueſtitus tutelæq; gratia, tum ad uirtutis partæq; gloriæ memoriam oſtendendam. At uerò beluæ mater Terra cõmota, deorum hoſtes Gigantes peperit, quos poſtmodum Iupiter Mineruæ Bacchidiq; ac cæterorum ope deorum deleuit. Bacchus in Nyſa educatus, diſciplinaq; eruditus, non tantum pulchritudine roboreq; excelluit, ſed multarũ rerum utilium inuentione. Nam adhuc adoleſcens & uinum ex uuis, cum uites ſua ſponte terra produxiſſet, exprimi, & qui fructus poſſent exiccari ſeruariq; oſtendit: præterea quas quoq; loco ab ſe inuentas arbores plantari expediret, ſingulos edocuit, ſpe concepta, pro beneficiorum erga genus hominũ magnitudine immortales ſe honores potiturũ. Ob eius uirtutis ac gloriæ nomen fertur Rheam iratam Ammoni conatam eſſe Bacchum auferre. Quod ubi nõ ſucceſſit, relicto Ammone uerſa ad Titanes fratres, Saturno fratri nupſit. Qui Rheæ ſuaſu aduerſus Ammonem moto bello, acie, Titanũ præſidio, ſuperior fuit, Ammonemq; fame coactum in Cretam fugere, ubi Curetes regnabant, compulit, Ibi regis filiam Cretam nomine uxorem cũ cepiſſet, regno ſumpto inſulam antea Ideam dictam, ab uxoris nomine appellauit. Saturnum tradunt occupatis locis Ammoni ſubditis, acerbè imperantem aduerſus Nyſam Bachumq; magno cum exercitu profectum. Ille cum ſciret patrem Ammonem bello uictum, Titanas uerò Saturno auxilium ferre: coactis ex Nyſa militibus interq; eos ducentis tum ſtrenuis, tum ſumma erga eum (cũ his enim nutritus fuerat) benuolentia, à Libyis atq; Amazonibus finitimis, de quibus antea retulimus, auxilia exciuit. Aſſerunt eas, utpote quæ uirtute uirginitateq; excellerent, ad belli ſocietatem aduocaſſe uitæ ſimilis Mineruam: diuiſo exercitu, ut uiris præeſſet Bacchus, Minerua fœminis, Cum in exercitum Titanum incidiſſet, commiſſo certamine, multisq; utrinq; cæſis, uulnerato Saturno uictor Bacchus euaſit. Titanibus ad eas regiones quas de Ammone ceperant confugientibus, Bacchus ad Nyſam urbem cum captiuis reuerſus eſt, ueluti de eis pœnã ſumpturus. Cum armatis militibus eos omnes circundediſſent, primũ de Titanibus queſtus, omni poſtea captos crimine ſolutos pronunciauit. Deinde data eligendi libertate, abire, an ſecum militare mallent, cum ipſo omnes ſe fore acclamarunt. Ob datam uerò præter ſpem ſalutem, ut deum uenerati ſunt. Omneis hos poſtea libato uino, iuramento adegit, ut ſecum continuo in bellis uſq; ad extremum pugnarent. Cum arma aduerſus Saturnum eſſet moturus, proficiſcente ex Nyſa exercitu, Ariſtæum tradunt eorum præſidem primum omniũ & ſacra inſtituiſſe Baccho, & ei ut deo ſacrificaſſe. Dicunt inſuper, ſubſidium ei tuliſſe Nyſæorum nobiliores, quos à primo eorum rege Sileno (eius autem propter uetuſtatem ignotum eſt genus) Silenos uocant. Is cum circa lĩ *Silenus.* bos caudam haberet, poſteri quoq; eius naturæ participes idem ſignum geſtarunt. Bacchus cõtracto exercitu per loca arida ac deſerta ferisq; infeſta ad Zabirnam urbem Libyæ peruenit. Ibi feram ingentem Campes nomine, multis mortalibus perniciosam peremit. quæ res magnã ei gloriam apud accolas tulit. Vt autem ſempiterna occiſæ ab ſe beſtiæ gloria extaret, erexit ibi tumulum ingentem, qui ad poſteros uſq; perſeuerauit eius uirtutis monumentũ. Deinde uerſus Titanas exercitu moto, ea modeſtia iter fecit, ut ſe omnibus incolis humaniſſimum præberet, ubiq; oſtendens ad plectendos impios, atq; ad beneficia in hominũ genus conferenda, eam ab ſe ſuſceptã expeditionem. Qua re moti Libyi, eius cognita uirtute, animiq; præſtantia, uictum militibus affatim præbuerunt, ſimulq; eius caſtra ſecuti ſunt. Ad urbem deinde Ammonis appropinquante exercitu, Saturnus ante urbis mœnia acie inſtructa uictus, urbẽ noctu incendit, ea mẽte, ut paterna Bacchi regia abſumeretur: ſumptaq; uxore Rhea, & amicis quibuſdam aſcitis, clàm ex urbe profugit. Verùm cum uxore captum, Bacchus nequaquam illius opera imitans, non ſolum cognationis gratia non puniuit, ſed & conſolatus eſt, per omnem eos uitam habens

Universidad de Deusto
Biblioteca

parentum loco. Rhea illum ut filium uiuens dilexit. Saturni simulatior fuit beneuolentia. Hi per id tẽpus filium genuerunt, quem appellarunt Iouem. Qui à Baccho summo honore habitus, uirtute postmodũ imperium omnium gentium adeptus est. Cum Libyi ante pugnam ei dixissent, quo tempore Ammõ ex regno electus est, incolis prędictum fuisse, uenturum eius filium Bacchum qui recuperato regno orbis imperium possideret, deus haberetur: existimans uerum fore uaticinium, templo patri & urbe conditis, ut deo illi honores impendit, quosdam instituens qui haberent diuinationis curam. Traditur Ammon galea in bellis usus, cuius insigne fuit arietis caput. Sunt qui ipsum asserant natura in utroq; tempore paruula habuisse cornua, propterea filium eius Bacchum eodem fuisse aspectu: posterisq; traditum. deum hunc cornua gestasse. Aedificata urbe, sacrisq; institutis, Baccho ferunt in primis cum de exercitu oraculum consuluisset, responsum à patre traditum, quòd propter eius in homines merita immortalis esset futurus. Qua re elatus animo, primò in Aegyptum exercitum duxit: eiq; prouinciæ Iouem Saturni Rheæq; filium constituit regem, adhuc ætate puerum, addito ei præfecto Olympo: à quo eruditus, & ad uirtutem institutus, Olympius est cognominatus. Fertur Bacchũ Aegyptijs ostendisse uites plantare, uinum conficere, ac aliorũ fructuum usum. Aucta eius uirtutis fama, nulli ei obsistere bello ausi, sponte ei parebant, laudibus ac sacrificijs ut deum colentes. Hoc pacto orbem aiunt peragrasse, domesticis arboribus regiones reddentem excultas, beneficiaq; populis præbentem. Vnde honores perpetuò gratiamq; omnium assecutus est. His rebus, cum de cæteris dijs uariè homines sentiant, solam Bacchi immortalitatẽ fixam animo tenent. Nemo est enim neq; Grecus neq; barbarus, qui illius beneficiorum gratiæq; fuerit expers. Nam eos quibus aut patria agrestis esset, aut à uinearũ usu aliena, potum ex hordeo cõficere docuit paulo inferius uini suauitate. Ferunt eum ex Indis ad mare descendentẽ, Titanas omneis qui cum maximis copijs aduersus Ammonem in Cretam transfretarant, cepisse. Acri aduersus Ammonem moto bello, Iupiter ex Aegypto, Bacchusq;, ac Minerua, & alij quidam quos deos dicunt, in Cretam descendentes Ammoni subsidium tulere. Inito certamine superior Bacchus, omnibus Titanibus interfectis, uictoria potitus est. Postmodum Ammone Bacchoq; ex hominũ uita ad immortalitatẽ translatis, Iupiter uniuerso imperauit orbi, sublatis Titanibus, nulloq; eius imperiũ turbare ausu. Hęc primi Bacchi ex Ammone Amalthiaq; nati gesta Libyi fuisse tradunt. Secũdus ex Ioue Inachi & Ioue genitus, Aegypto imperauit, initiationesq; monstrauit. Tertium Iupiter ex Semele apud Græcos genuit, priorũ uirtutis imitatorem. Nam & per omnem orbem exercitum circunduxit, & multa reliquit trophæa, statuasq; suarum expeditionũ testes. Multa insuper loca cultiora plantis arborum reddidit. Mulieres in militiam, uelut prior Amazones, duxit. Circa orgia & initiationes multũ operæ impendit, tũ uetera in melius redigens, tum quædam ipse inueniens noua. Cum temporum uetustate priorum gesta inuentaq; multis ignota essent, solus hic eorũ qui ante se fuerant uirtutem & gloriam tulit. Non autem solum hoc ei contigit, sed Herculi quoq;. Duo nanq; eodem nomine priores fuere. Superiorem Herculem in Aegypto natum ferunt, magna armis subacta orbis parte, in Libya columnam posuisse. Secundus Cretensis, uirtute armisq; nobilitatus, instituit Olympicũ: & tamen ultimum paulo ante bellum Troianum ex Alcmena & Ioue ortum, magnam orbis partẽ peragrasse tradunt, Eurysthei imperio parentem. Qui multis functus certaminũ laborib. columnã in Europa erexit. Nominis igitur & rerũ gestarũ similitudo, cum defunctus esset postremus, superiorũ illi gesta ascripsit: tanq; unus tantũ Hercules extitisset. Plures Bacchos fuisse, tum ex alijs conantur ostendere, tum præcipuè ex Titanum pugna: qua cõstat, Bacchum contra illos Ioui auxilio affuisse. Non enim Titanas Semelis tempora tulere, neque Cadmus

Cadmus Agenoris Olympijs dijs antiquior dicẽdus est. Hæc à Libyis de Bacho tradita. Nos iuxta ordinẽ à nobis præscriptũ, tertiũ descripsimus librum.

DIODORI SICVLI LIBER QVARTVS.

PROOEMIVM DE IIS QVÆ FABULOSE APUD HISTORICOS FERUNTUR DE PRISCIS TEMPORIBUS.

Haud sanè nos fugit, uetustatũ rerũ scriptoribus ut in multis labantur contingere. Nam & antiquitas perobscurã ambiguitatem præbet scribentibus: & tẽporum descriptio haud facilis cognitu, quandoq; detrahit legentibus fidẽ. Heroum præterea, semideorumq;, & cęterorũ uirorũ multiplex ac uarium genus non satis exquisitè explicari potest. Accidit insuper, quod omnium est difficillimũ, ut de antiquorũ gestis fabulisq; scriptores inter se admodũ dissentiant. Qua moti re primarij qui postmodũ secuti sunt historici, omissis priorũ fabulis ad recentiores se historias cõtulere. Ephorus quippe Cymęus Socratis discipulus historiã scripturus, ueteribus prętermissis rebus, ab Heraclidarum tẽpore narrandi exordium cepit. Callisthenes ac Theopompus, quos eadem tulit ætas, prisca illa minimè attigerunt. Nos secus arbitrati, onus sumpsimus priscas res omneis literis mãdandi. Maxima enim plurimaq; Heroum, Semideorumq;, tum aliorum excellentium uirorum, meritis à quorum posteris Semideorum Heroumq; honores ac sacra impensa sunt, egregia facinora extiterunt: qui tamen omnes historiæ munere laude sempiterna celebrati sunt. Igitur tribus superioribus libris externarum gentium acta, quæ ue de dijs ferantur, loca insuper singula, & quæ in eis feræ, aliaq; animantia, ac cætera memoratu digna admiranda ue haberentur retulimus. Hoc autem libro, quæ Grecis de Heroibus Semideisq;, quos prisca celebrauit ætas, tradita sunt, deq; præclaris eorum bello gestis complectemur: his adijcientes, quæ ab illis in pace ad utilitatem cultumq; hominum inuenta, quæ ue sancita legibus fuere. Initium uerò à Baccho sumetur: quem in primis antiquum fuisse constat, ac maximis beneficijs uitæ mortalium profuisse. Dictũ est superius à nobis, barbaros quosdã huius sibi dei genus uendicare. Nam Aegyptij deum suum Ostridẽ eum esse affirmãt, quẽ Græci Bacchũ uocãt. Hunc uolunt omnẽ circũisse orbẽ, uini repertorẽ, cũ uites plantare docuerit: quo facto cõmuni gẽtium omnium cõsensu sit illi immortalitas tributa. Indi quoq; hunc apud se natũ ferũt, uiniq; usum ab eo hominib. traditũ. E quib. licet antea singulatim permulta excolligerimus, nũc tñ quæ Greci de hoc scribãt deo, minimè uisa sunt omittẽda.

DE BACCHO, PRIAPO, HERMAPHRODITO, & MUSIS. Cap. II.

CAdmum Agenoris tradunt ex Phœnicia ad perueſtigandã Europã à rege ea lege missum, ut aut uirginẽ secũ reduceret, aut in Phœniciã non rediret. Cũ diutius quæsitã ab se uirginẽ non inueniret, possposita patria in Bœotiã peruenisse. Vbi cũ respõso oraculi Thebas cõdidisset, Hermionem postmodũ Veneris filiam in uxorem sumpsisse: ex qua Semelem, Inò, Autonoem, Agauem, ac Polydorum genuerit. Semelem Iupiter ob pulchritudinem in forma hominis cognouit. Quod illa existimẽs ab Ioue in sui contemptum agi, roguit ut secum prout cum Iunone assueuerat coiret. Iupiter dei maiestate assumpta, cum tonitribus ac fulgure ad eam descendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At illa prægnans, cum neq; fulguris neq; tonitrus uim ferre posset, filium abortsa igne expirauit. Infantem Iupiter Mercurio dedit, ad antrum Nysæ, quod Phœniciam Nilum'que est, deferendum, à Nymphisq; omni studio curaq; educandum. Vnde ab Ioue Nysæq; Dionysium dixerunt: quod etiam Homerus in hymnis testatur, inquiens. Est Nysa supra montem floridum, sylua procul à Phœnicia fermè Aegypto fluente. Nutritum à Nymphis aiunt, uini uineæq; extitisse authorem. Orbem quoq; fermè obambulantem, multas regiones reddidisse domesticas: ac propterea maximis apud omnes honoribus celebratum. Docuisse eos insuper, quorum regio uites ferre non posset, potum ex hordeo conficere, quem nonnulli zythum dicunt, paulum à uini sapore differentem. Exercitum quoq; secum non tantum uirorũ, sed etiam mulierum circumducens, nefarios homines atq; iniquos merita multauit pœna. In Bœotia iussit in gratiã patriæ omnes urbes liberas esse, urbe sui nominis condita, quã & liberam pronunciauit. In Indiam cum exercitu transcendens, triennio post multis cum spolijs in Bœotiam redijt. Primus omnium triumphauit, elephanto Indico uectus. Bœotij, cæteriq; Græci, Thraces quoque in memoriam Indicæ expeditionis sacra Trieterica ei instituerunt. Vnde & in multis Græcis urbibus triennio Bacchides mulieres cõueniunt: apud quas de more uirgines thyrsum ferunt, in honorem dei baccantes, eiq; per cœtus sacrificantes. Postremo memoria Menadum, quę feruntur illi deo astitisse, hymnis & cantu renouant. Sustulit & omnes impios qui in orbe erant, sed maximè Pentheum ac Lycurgum. Vini inuentio tum propter potus uoluptatem, tum quia corpus reddit ualidius, grata supra modum mortalibus fuit. Aiunt cum purum in cœnis uinum datur, omnes deum sospitem optare bibenti. Cum uerò post cœnam aqua mixtum sumitur, Iouem uocari saluatorem. Nam puri uini potus ad insaniam redigit. Aqua Iouis mixtus, uoluptatem lętitiamq; affert, & prohibet insaniam. Ferunt ut deos, rerum ab se inuentarum meritis, maximè Bacchum ac Cererem ab hominibus coli: alterum suauissimi potus authorem, alteram ob fruges ab se repertas. Traditur quoq; & alter multa prior ætate fuisse Bacchus, quem aiunt ex Ioue & Proserpina natum, â nonnullisq; appellatum Sębasin. Huius genus sacra honoresq; propter pudorem nocturna occultaq; agunt. Dicitur propter ingenij acumẽ primus boues ad iugum iunxisse, eorũq; opera frugem iacta semina reddidisse: qua ex re illũ cum cornibus finxerunt. Ex Semele uerò natum posteriorem ferunt, delicijs deditum, molli corpore, ac prę cęteris decoro, uoluptatibus insuper uenereis indulgentem: in exercitu mulierum copiam circumduxisse, armatã hastis thyrso inuolutis. Tradunt & Musas uirgines cum eo profectas, apprimè eruditas. His tum propter cantus suauitatẽ, tum quia docte psallere, bonisq; artibus eruditę erant, deus ille oblectabat. Secutus est ipsum Silenus quoq; pędagogus ac nutritor, optimorũq; institutor studiorum, qui plurimum Baccho ad uirtutem ac gloriam resq; belli cas profuit. Armis bellicis in pugna utebatur, & pardorum pellibus: pacis tempore in solẽnitatibus diebusq; festis uestes floridas, molles ac delicatas induebat. Siquando ex potu bibentis caput agitaretur, mitra caput alligabat: unde & Mitriphoros dictus est. Reges posteri pro mitra caput diademate uinciri sunt soliti. Aiunt insuper Bimatrem uocatum, quoniam ex uno patre duo sint orti Bacchi, & matribus duabus. Verùm posteriori prioris ascripta sunt gesta. Quapropter qui postmodum secuti sunt, ueritatis ignari, nominisq; ducti similitudine, unicum extitisse Bacchum crediderunt. Ferulam quoq; ex huiusmodi tribuunt ei causa. Cum nouiter reperto uino, nondum aquã infundere consuessent: in amicorũ epulis ac festis diebus uinum purum ad uoluptatẽ potantes, ebrij reddebantur. Qua ex re ligneis baculis quos gestabant, alteri alteros percutientes, plurimos uulnerabãt: quidã peribãt ex uulnere. Vt eiusmodi certamina, phiberen̄, Bacchus, ut modico uino, utq; p fustib. ligneis ferulis uterentur

terẽtur, edixit. Plurima ei cognomina à rebus quas egit, sunt ab hominibus indita. Nam alij Bacchum, à mulieribus quæ bacchantes illum sequebantur, dixere. Alij à torculari quo uinum exprimitur, Lenæum. Quidã Bromium, à tonitru qui in eius ortu contigit. Brontius insuper ex eadem appellatur causa. Quinetiam triumphator dicitur, quòd primus omnium de Indis multis cũ spolijs in patriã reuersus triumphauit. Alijs quoq; cognominibus, quæ longũ esset recensere, & alienũ ab historia, uocatus est. Duplici esse uidetur forma, quoniam duo Bacchi extiterunt. Primus barba promissa antiquo more barbã nutrientium fuit. Speciosior posterior, iuuenis, & (ut fertur) deliciosus. Quidã duplicem formam illi tributam uolunt, quoniam ebrietas & iracundos efficiat, & hilares. Satyros etiam, quorum opera in saltatione ac tragœdijs oblectabatur, secum tradunt duxisse. Et Musarum quidem optimis institutis, Satyrorũ uerò risu ac ioco Bacchus uitam omnem felicem traducebat. Scenicæ præterea artis ac theatrorum inuentorem, & musicæ certaminum institutorem uolunt. Omnes etiam qui in exercitu musicis exercerentur, fecit immunes: quod & posteri instar Bacchi seruarunt. Omnes enim musicę operam dantes, immunitate potiti sunt. Et de Baccho ne modum excedat oratio, hactenus.

Nunc quæ de Priapo traduntur (sunt enim Bacchi rebus contigua) se infert scribendi locus. Fabulantur antiqui, filium Bacchi ac Veneris Priapum fuisse: ducti uerò satis simili coniectura, quòd qui uino indulgent, sint natura ad Venerem promptiores. Asserunt nonnulli, priscos illos cum uellent hominũ pudenda occultius nominare Priapum dixisse. Alij genitalia dicunt causam esse hominum generationis: propterea q; semper extitisse immortali honore celebrata. Aegyptij de Priapo scribentes, olim Titanas aiunt Osiride ab se dolis interfecto, corpus eius in æquas partes diuisisse: ijsq; domo clã elatis, partem pudendã in flumen, cum singuli eam respuerent, abiecisse. Isidem post modum ultam uiri mortẽ, Titanibus occisis, uiri corpus inquisiuisse, partesq; repertas cũ in formã hominis cõposuisset, sacerdotibus tradidisse sepeliendas: utq; ueluti deum Osiridẽ colerent, imperasse. Sola pudenda non reperta, pro deo coli, inq; templo suspendi iussit. Hæc de Priapi genere, déque eius honore ab antiquis Aegyptijs traduntur. Hunc deum quidã Phallum, alij Typhonẽ nominant. Non solum autẽm in urbium templis, sed in agrestibus quoq; locis tanquã uinearum atq; hortorũ custos colitur, fructuum fures castigans. Non solum autẽ in ceremonijs quæ Baccho impenduntur, sed & in reliquis fermè alijs huic deo sacra cum risu & ludo fiunt. Simili ortu fuisse quidã existimant Hermaphroditum: quem ex Mercurio ac Venere genitum, utriusq; parentis nomen cepisse ferunt. Hunc deum esse opinantur promiscua uiri ac fœminæ natura: fuisse quoq; specie mollitieq; corporis fœminæ similem, & opera exercuisse uiri. Quidam eiusmodi partus asserunt naturæ monstra, quòd raro fiant, atq; aliquid tum bonum tum malũ portendant. Quoniam uero Musarũ in Bacchi gestis meminimus, uidetur nunc de his diligentius scribendi tempus. Plurimi, & ij præsertim qui probantur scriptores, tradunt eas Iouis & Memoriæ filias: pauci ex poëtis, in quib. est Alcmeon, filias esse Cœli ac Terræ aiunt. In numero quoq; dissentiunt: nam quidam tres, alij nouem asserunt extitisse. Verùm nouem numerus inualuit, ijs comprobantibus qui habiti sunt (Homerum dico atq; Hesiodum, cæterosq; eiusmodi) cæteris præstantiores. Homerus enim ait, Musas nouem esse pulchritudine eximia. Hesiodus autem recenset nomina, Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polymnia, Vrania, Calliope, quæ omnium est nobilissima. Harum cuiq; sua officia tribuunt, eorum quæ ad musicæ artem spectant, ueluti poëticam, melodiã, saltationem, chores, astrologiam, reliquasq; doctrinas. Multi asserunt, eas fuisse uirgines, quoniam uirtutis disciplina incorrupta esse uideatur. Musas eo uocant cognominatas, quòd homines bona utiliaq; docent, & quæ ab indoctis ignorantur

De Priapo.

De Hermaphrod. to.

De Muſis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignorantur. Nomina cuiq; à proprio munere tribuerunt. Nam Clio propter gloriam, quę ex poëtarum laudibus oritur, dictam uolunt. Euterpem, propter uoluptatem quæ ab audientibus ex honesti eruditione percipitur. Thaliam, quòd in longum tempus poëtarum laus parta uirescat. Melpomenem à melodia, qua audientes demulceantur. Terpsichorem, eo quòd audientes oblectat propter bona quæ proueniunt ex doctrina. Erato, quòd docti homines ab omnibus amentur. Polymniam quoniam cantus suauitate poëtas reddit gloria immortales. Vraniam, quòd uiros eruditos ad cœlum tollat. Gloria enim ac sapientia eleuat animos ad cœlestium contemplationem. Calliopem, quòd cantus suauitate cæteras antecedens, magni ab auditoribus æstimetur.

DE HERCVLE ET DVODECIM

eius laboribus, cæterisq; ab eo usque ad uitæ finem gestis. Cap. II.

POsteaquam de Musis retuli, nunc gesta Herculis recenseamus. Necq; uerò me latet, magna in difficultate uersari tum ueterum rerum, tũ præcipuè operum Herculis scriptores. Ea enim fuisse amplitudine singuli fatentur, ut omnium quæ memoria hominum complexa est gesta, superare uideatur. Difficile igitur est pro dignitate rerum eius acta scribere: atq; ea quæ tanta magnitudine extiere, ut immortale præmium mereantur, æqua factis oratione prosequi. Cum autem propter uetustatem admirationemq; rerum multi haud facilè crederent scribentibus, necesse fuit in his quæ maxima habebantur, prætermittere quædam: ne omnia scribendo, historiæ parũ fidei haberetur. Nonnulli enim legentiũ haud recto iudicio usi, nimis exquisitè antiquas res ex his quæ nunc geruntur, perpendunt, æstimantes Herculis uirtutem ex nostrorum hominum imbecillitate. Ita rerum gestarum nimia magnitudine moti, haudquaquã historicis crediderunt. Verùm in priscis illis rebus, ac fabulis similibus, non omnino ad quadrantem ueritas peruestiganda est. Etenim in theatris licet sciamus Minotaurum forma qua fertur, minimè extitisse, nec tricorporem Geryonem: tamen eas fabulas admittimus, fauoreq; eius dei honores augemus. Et sanè periniquum uidetur, cum Hercules, dum uixit, orbis monstra suo labore perdomuerit, homines tantorum beneficiorum immemores, eius laudi claris operibus partę calumniando detrahere: cumq; posteri propter ipsius uirtutis excellentiam communi omnium consensu immortalitatem illi tribuerint, nos neq; traditam quoque à patribus erga illum deum pietatẽ seruare. Verùm his omissis, opera eius ab initio exponemus, tum poëtarum tum scriptorum antiquissimos imitati. Ex Danaë Acrisij ac Ioue natum Perseа ferunt: ex eo Andromedaq; Cephei Electryonem. Is deinceps sumpta Eurydice Pelopis. Alcmenam procreauit. Hanc dolo Iupiter cum cognouisset, Herculem genuit. Hoc pacto Herculis paternum genus ad maximum referunt deorum. Eius uirtutem non solum ex operibus spectare licet, sed etiam ex genere. Iouem enim ferunt tribus noctibus in unam redactis Alcmenæ operam dedisse: maximum futuri roboris indicium, tantum temporis in eo puero creando impensum. Quod non amoris cupiditate, prout in alijs mulieribus contigit, factum est, sed pueri gignendi gratia. Itaque nolens ui Alcmenam aggredi, neq; fidens posse illi coitum ob eius prudentiam, persuadere, dolo mulierem aggressus est. Amphitryonis forma assumpta. Adueniente partus tempore Iouem dijs astantibus prędixisse ferunt, ea die puerum qui nasceretur, se Persidarum regem facturum. Quibus uerbis mota Iuno, Lucinam filiam iussit comprimere Alcmenæ partum, Eurystheum ante tempus in lucem educere. Iupiter licet consilio frustratur, quod prędixerat ratum, & Herculis famam claram esse uolens, dixisse Iunoni fertur, permittere se Eurystheum, ut prędixerat, regem

rat, regem esse, Herculémque ei subijci uelle: duodecim quoque certamina ab eo perfici, quę Eurystheus mandasset: quibus consummatis fieret immortalis. Alcmena post partum Iunonem uerita, puerum in loco exposuit, quem nunc ab eo Herculeum campum dicunt. Quo tempore Minerua unà cum Iunone profecta, cum infantis naturam admiraretur, Iunoni suasit, ut illi mãmam præberet. Quã præter ætatem uiolentius sumpta, Iuno dolore mota, puerum abiecit. Minerua illum matri detulit nutriendum. Mirabitur meritò quis rem iniue tam accidisse, ut mater, quam ad filiorum amorem natura compellit, ex se natum perditum iret: nouerca, quæ natura odisse priuignos solet, ignorans saluaret infantem. Iuno deinceps duos dracones ad perdendum misit puerũ: quos ille utraque manu faucibus apprehensos strangulauit. Vnde illũ Argiui, quoniam Iunonis opera gloriam esset adeptus, cum antea Alceus uocaretur, Herculem dixere. Reliquis imponuntur à parentibus nomina: huic soli uirtus nomen dedit. Interim Amphitryon è Tiryntho pulsus, Thebas concessit. Hercules antea educatus optimè, certaminũ quoq; exercitio deditus, & corporis robore excelluit, & animi uirtute. Adhuc ephebus primùm ad liberandas seruitute Thebas operam impendit, tanq; patriæ gratias redditurus. Erant subditi Thebani Erigino Minyarum regi, superbè ab eis annis singulis certũ tributũ exigenti. Sed minimè ueritus imperantium uires, rẽ aggressus est memoria dignã. Omnes qui ad exigenda tributa missi erant, male mulctatos ex urbe expulit. Erigino eius rei authorem dari sibi postulante, Creon Thebanorum rex Erginus Mi-
tilius potentia territus, paratus est seditionis tradere authorẽ. At Hercules cõ- nyarum rex.
paratam adolescentium manum ad libertatem patriæ cohortatus, arma ex deorum templis, progenitorum spolia dijs affixa, ad belli usum deprompsit. Nulla enim priuatim in urbe erant arma, sed singulis, regis edicto, ne desciscerent, adempta. Audiens postmodũ Hercules Erginum cum exercitu appropinquare urbi, obuiam cum militibus egressus, in quodam angusto aditu, ubi paucis pugnandi locus erat, regem adortus, prælio uictum occidit, omni illius exercitu deleto: extẽplóque urbem Orchomenorũ captam, Minyarum prius incensa regia, euertit. Ad quarum rerum famam per uniuersam Græciam dispersam stupentibus omnibus. Creon rex admiratus adolescentis uirtutem, filiam illi Megaram nuptui despondit: urbisq; ueluti filio curam permisit. Eurystheus habens Argis regnum, nota Herculis fama, eum ad perficienda certamina accersit. Renuentẽ iussit Iupiter Eurystheo obtẽperare. At is Delphos adiens, consulto super his deo, responsum tulit à dijs, iniunctum esse ut Eurysthei iussu duodecim certamina perficeret: quibus transactis immortalitate potiretur. Ea ex re haud parũ est cõmotus animo Hercules. Nam & sua indignum uirtute uidebatur, humiliori seruire: & Ioui patri non obtemperare, tum inutile, tũ impossibile ducebat. Hanc anxietate perplexo animo, Iuno rabiẽ iniecit. Itaq; in insaniam amentiamq; uersus, Iolaum occidere uoluit. Quo fugiente, filios Hercules fu-
qui prope Megaram habitabant, sagittis uelut hostes appetijt. Paulatim absce- rens.
dente dementia, præteritum recognoscens facinus, doluit ex tanta calamitate. Cumq; singuli unà eius malo mœrerent, diu quieuit domi, fugiens hominum cosortia & consolationes. Tandẽ tempore dolorem mitigante, paratus ad subeunda pericula, ad Eurystheum uenit. A quo primũ imperatus est, Nemæi leonis interficiendi labor. Hic præter modũ ingens, & qui neq; ferro, neq; ære, ne- Nemæus leo.
que lapide uulnerari posset. manibus necessario erat occidendus. Versabatur is maximè inter Mycenas ac Nemęam syluã, circa montẽ quẽ à casu Tritonem dixerunt. Huius in radicib. aderat spelunca, ad quã diuertebat belua. Hercules cũ ad locũ accessisset, fugientẽ in spelunca insecutus ferã, altero aditus ore obturato, manibus leonẽ cõprehensum suffocauit. Detractã pellẽ corpori tegumentũ ad futura pericula circũdedit. Secundũ ei certamẽ additũ fuit, interitus hydræ lerneæ: ex cuius corpore centũ prodibãt serpẽtũ capite ceruices: quarũ Lernæa

Universidad de Deusto
Biblioteca

singulis cæsis, duæ renascebantur: ob eamq; rem minimè uinci uidebatur posse, cum pars amputata ualidior redderetur. Hanc difficultatem arte superans, solaum monuit ut euestigio incisam ceruicem face lignea, ne effluereret sanguis inuereret. Hoc pacto superata belua, sagittas suas eius sanguine tinxit, quo illarum uulnus mortiferum redderetur. Tertius extitit labor datus, ut aprū Erymanthium Arcadiæ uastantem agros, uiuum afferret. Quod mandatū admodum difficile uisum est. Oportebat enim cum eo pugnantē adeò uiribus ualidum animoq; prouidū esse, ut in bestię congressu caueret, ne elapsa manibus, dentium discrimen subiret: neue ui perimeret arctius constrictā. Hoc arduum factu censebat: sed ea prouidentia certauit, ut bestiam uiuā super humeros ad Eurystheum afferret. Qua conspecta, timore ductus rex, in ære se uase abscondit. His actis Hercules Cētauros ob hanc causam expugnauit. Pholus erat Cētaurus, à quo propinquus mōs dictus est. Hic hospitem Herculem cum domi suscepisset, defossum antea uini dolium extulit. Hoc tradunt cuidam Centauro olim à Baccho datum, imperatumq; ut tunc uinum proferret, cum adesset Hercules. Quarta postmodum progenie Pholum uerborum Bacchi memorem, uini dolium aiunt ob Herculis honorem reserasse. Verùm eius odor, tum uetustate uini, tum uirtute ingens ad propinquos Centauros delatus, ebrios reddidit. Vnà igitur domum Pholi magno ingressi tumultu, ad rapinam uersi sunt Pholus timens, cum se abscondisset, solus Hercules illis obstitit. Pugnabat cū his, qui ex matre dij erant: quibus equorū uelocitas, robur biformis corporis, hominū prudentia inesset. Centauri pars tedis ab radice auulsis, pars magnis saxis, quidam accensis facibus, alij securibus ingentib. certabant. Hercules intrepidus pro dignitate ab se gestorū, pugnā subijt. Iuuit in hoc eos bello mater Nebula, maximū imbrem infundens, qui haud nocuit quadrupedibus: hominibus uerò solum lubricum fecit. Hoc auxilio fultis Centauris, Hercules tamen superior, multis eorum peremptis, reliquos in fugam uertit. Ex occisis clarissimi erant Daphnis, Argeus, Amphion, Hippotion, Orios, Isoples, Melanchetes, Thereus, Derpos, Phrixus. Qui uerò ausugerūt, meritam deinceps pœnam dedere. Omados, qui in Arcadia Alcinoi Eurysthei sorori uim attulerat, peremptus est. Qua in re Herculis uirtutē admirati omnes sunt, qui & illū ut hostem priuatim odiret, & iniuriam sit mulieris ultus. Verùm cum Pholus Centauros qui in pugna ceciderant, ut cognatos sepeliret, cōtigit ut sagitta à quodam auulsa seipsum feriret: quo uulnere cum curari nequiret, obijt. Hunc Hercules magnificè sepelijt sub monte: quæ res ei glorioſior omni columna cecidit. Ab ipso enim mons absq; alio epigrammate Pholos cognominatur. Nam montis cognomen qui Pholos dicitur, non epigramma aliquod, sepulti nomen repræsentat. Eodem modo & Chironem arte medicæ præditum, inuitus sagitta occidit. Deinceps mandatū Herculi est, ut aureis cornibus ceruam uelocitate eximiam, captam adduceret. hoc certamen absoluit ingenio, quod non inutilius habetur corporis uiribus. Hanc retibus quidam captā aiunt, alij indagine absq; labore deprehensam esse dormientem. Nonnulli continua fessam persecutione, captam esse uolunt. Quod certamen non ui aut periculo est sed ingenio consummatum. Cum mandatum præterea Herculi esset, ut aues ex Stymphalide palude pelleret, arte ac prudentia facilè iniunctū laborem perfecit, expulsis auibus, quæ innumera multitudine etiam finitimarū regionum fructus uastabant. Vi superari non poterant, propter ingentem numerum: ingenio opus erat. Tabulam ergo æneam parauit, quę repercussa ingenti sonitu uolucres timore ad fugam compulit longinquā. Qua ex re paludem ab auiū molestia exemit. Post hæc in Herculis contemptum præcepit Eurystheus, ut cortē Augiæ nemine iuuante purgaret. Hæc per multos annos contractis sordibus fimoq; replera erat. At ille ad effugiendā contumeliam humeris cortem mundare horruit, sed Pignione flumine superinducto, cursu eius cortē purgauit absq;

Aper Erymanthius.

Centauri.

Ceruam capit Hercules.

Stymphalides aues.

Augiæ cors.

uit absq; ignominia, una die opere perfecto. Miranda profectò Herculis prudentia: qui quod per ignominiam superbiæ imperatū erat, in laudem uertens, nil indignū egit immortalitate. Suscepit deinde onus tauri ex Creta, quē Pasiphaē amabat, deducēdi. Itaq; in insulā nauigauit, & Minois regis auxilio taurū in Peloponnesum longū profectò maris iter, deduxit. His actis Olympicū instituit certamen, locū optimū existimans ad tantos hominū conuentus, cāpos iuxta Alpheū flumen sitos. Ibi hæc certamina Ioui patri dedicauit coronatus: quoniā & ipse quoq; bene de hominū genere absq; præmio esset meritus. Ea uerò certamina quanq; inuicē diuersa, absq; pugna euicit, nullo propter singulare eius uirtutē secū cōgredi ausо. Nam pugiles aut pācratiastes superare eos qui in stadio certant, difficile est. Arduū item est, illos qui leuibus certaminib. excellant, cū ijs qui in grauioribus uersari sunt contendere. Meritò igitur omniū hoc ab Hercule institutū certamē habetur præstantissimū, quod ab optimo uiro principium sumpsit. Non uidenē autem dona omittenda, à dijs Herculi ob uirtutem tributa. Nam cum ex belli laboribus ad requiem se ac hominū cœtus, diesq; festos contulisset, deus quisq; suis eum munerib. ornauit: Pallas peplū clauam ac thoracem Vulcanus dedit, uterq; insigne suæ artis opus. Nam alteri rem ad usum pacis uoluptaremq; concessit, alter ad belli pericula euitanda. Neptunus insuper equos donauit. Mercurius ensem, Apollo arcū: quo & uti docuit. Ceres ad expiandam Centaurūm cædem quædam parua mysteria celebrare monstrauit. Rem præcipuam circa huius dei genus licet aduertere. Iupiter primā mortalē fœminā Niobem Phoronei cognouit, ultimā Semelē: quā sextamdecimam à Niobe scriptores genitam tradunt. à cuius primū maiorib. gignere homines cœpit, in eaq; ipsa desijt. Post hanc nullius appetijt concubitum mortalis, neminem sperās huic similem fore, nolensq; meliorib. immiscere deteriora. Postea circa insulam Pallenem Gigantib bello cœlestes lacessentibus, Hercules pro dijs pugnans, multis ex hostib. interfectis, maximam gloriam adeptus est. Iupiter eos qui sibi adstiterant, deos tantum Olympios appellauit: ut hoc cognominis honore bonus à malo internoscerē. Eodem quoque cognomine solum Bacchum Herculemq; ex mortalibus fœminis ortos dignatus est: non solum quia ab se nati erant, sed propter parem uirtutis æmulationē: cū uterq; multis mortales beneficijs affecisset. Iupiter Prometheum, qui hominib. ignem dederat, umculis alligauit, aquila propè posita, quæ illius iecur depascerei. Hanc Hercules illius miseratus pœnam, qui ob beneficium hominib. impensum plectebatur, sagitta peremit: Iouisq; iram mitigans, bene factorum socium exemit à cruciatu. Labor deinceps est ei iniunctus, Diomedis Thracis equos adducēdi. Erant equorū præsepia ob equorū feritatē ærea: ferreis catenis equi uiribus præualidis uinciebant. Cibis alebant non his quos terra fert, sed hospitum eò diuertentium carnib. Hos cupiens Hercules abducere, primò Diomedē cepit, deditq; suo exēplo equis comedendū. Mansuetiores deinde factos, ad sēq; adductos Eurystheus Iunoni sacrauit. Quorū genus usq; ad Macedonem Alexandrū permansit. Cum Iasone postmodū ad uellus aureum rapiendū nauigauit in Colchos: sed de Argonautis posteà dicetur. Accepto insuper ab Eurystheo in mandatis Hercules, ut cingulū Hippolytæ Amazonis afferret, aduersus eam cū exercitu profectus, ad Euxinū pontum nauigauit. Ac per ostia Thermodōtis fluuij ingressus, prope Themiscyrā, ubi Amazonū regia erat, castra posuit. Primò cingulum ab eis postulat: sed ubi renuentes intellexit, armis agēdum censuit. Amazonib exercitu Herculis oppositis, quæ nobilissimæ bello erant, Herculem solū acri certamine appetiuere. Et primùm Aella, quæ ex uelocitate id nomen traxerat, cum uelociorem se reperisset, pugnans occubuit. Secunda Philippis, euestigiò in primo cōgressu unico uulnere cecidit. Post hanc Parthoe: quā septies ex puocatione hostē superasse aiebāt, inita pugna est interēpta. Quartā deinceps Eribiam, quæ bellicis rebus

Taurus Cretensis. Apoll. 7. pag 40. B.

Diomedis Thracis equi. Apoll. 2. fol 40 B.

Apoll. 3 Bibl. pag. 40 D.

Universidad de Deusto
Biblioteca

expertam fortitudinem prę ſe ferens, aliarum auxilium renuebat, opinione decepta, cum fortior emoſtendiſſet, Hercules interfecit. Dehinc Celeno, Eurybia, Phœbe, Artemis uenatrix ab eo peremptæ. Poſt has Deianirā, Aſteriam, Marpem, Termeſſam, Adippem deuicit: quæ cum uirginitatem ſeruare iuraſſet, tuſiurandum ſeruauit, uitam nequaquam ſaluare potuit. Menalippe, quæ Amazonibus præerat, prę cipua excellens fortitudine, imperium abiecit. Hercules clamoribus ſublatis, multitudinem in fugam uerſam inſecutus, Amazonum gentem deleuit. Ex captiuis Antiopem Theſeo largitus eſt, Menalippæ ſublato baltheo ſalutem dedit.

Geryonis boues.

Decimus deinceps labor ab Euryſtheo Herculi iniunctus, ut Geryonis boues, qui in Iberia loca uerſus Oceanū ſita paſcebantur, ad ſe deduceret Hercules ſciens hunc laborē magni difficilisq; eſſe certaminis, exercitū præparauit huic aptū expeditioni. Vulgata erat per orbē fama, Chryſaurū (hoc enim è diuitijs nomen traxerat) qui uniuerſæ Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios, tū robore corporis, tū armis egregios: exercitū prę terea cuique fortiſſimorū militū eſſe. Quarū rerum gratia motus Euryſtheus, exiſtimans eam fore difficilē expugnationē, hoc Herculi certamen indixit. At ille priorū ab ſe geſtorū memor, fidenter id periculū adiens, exercitū in Creta coēgit: exiſtimans inde facilē ſe copias traducturū. Optimè enim inſula ſita eſt, ex qua in uniuerſū orbē exercitus educi poſsit. Verū antea Cretenſes Herculi cumulatiſſimos honores impenderant: quibus ductus, in horū gratiam omnē à feris beluis inſulā ita purgauit, ut nullū agreſtius animal in ea deinceps, neque urſus, neque lupus, neque ſerpens, neque aliud quid ſimile ſit repertū. Hęc ideo merita in inſulā contulit, quòd Iupiter ibi natus altus'que fuiſſet. Ex ea igitur in Libiā nauigans, Anteū primò corporis robore ac paleſtra prę clarū (multos enim externos certamine congreſſos occiderat) ad pugnā prouocatū peremit. Tū in Libya feris beluis plena, nonnullas quas ſubegit oras ita domeſticas reddidit, ut agrorū cultura, plantis fructiferis, uitibus, oleis, fertiles redderentur. Ita Libyā antea ob feras multiplices infeſtā ac deſertā, adeò habitabilē cultamq; prębuit ut nulli alteri regioni cederet felicitate. Eodē pacto ſceleſtis nefarijs'que hominibus, ſuperbia inſuper elatis principibus morte ſublatis, urbes reddidit felices. Tradunt Herculē ideo feras beſtias hominēſ'que impios odiſſe, atque oppugnaſſe, quòd ſerpentes ſe adhuc infantē interficere uoluiſſent: quodque uir factus imperium ſubierit ſuperbiámque iniuſti domini, ea certamina imperantis. Poſt Antæi mortē in Aegyptū tranſijt, & Buſiridē occidit regē, hoſpitū cæde ad ſe accedentium graſſantē. Cum tranſiſſet loca arida Libyę, inuento ubere ſolo, urbem condidit à multitudine portarum quæ in ea erant, centum portarum appellatam. Eius urbis ſtatus uſque ad poſteriora permanſit tempora: quibus Carthaginenſes maximis copijs ab ſe expugnatam cepere. Peragrata maiori Libyæ parte Hercules ad Oceanum qui eſt ad Gades, peruenit: ibiq; ab utraque continentis parte columnis poſitis, in Iberiam cum exercitu tranſijt, Chryſauri'que filios tribus magnis exercitibus fidentes, ſingulari prouocatione ſuſtulit. Capta Iberia, greges boum ſecum adducens, itérque per Iberiam faciens, cum quidam eius gentis rex, uir iuſtus præ cęteris ac probus, eum magno honore excepiſſet, partē boum regi dono dedit. Quos ille Herculi dicans, ſingulis annis ex his pulcherrimum illi taurum ſacrificauit. Hos ſacros in Iberia boues uſque ad noſtra tempora conſtat perſeueraſſe. Poſtquam columnarum Herculis meminimus, uidetur de his amplius paulò dicendum. Montes ab utroque latere continentis mari Oceano imminent, in quibus ſtatuit colūnas. Cupiens autē ſempiternū ſui nominis monumentū eſſe, aiunt utrunq; montē congeſta humo adeò ampliaſſe, ut Oceani maris aditū antea inter utrunq; cōtinentē latū, arctiorē longioremq; redderet, quò magna cete in noſtrū pelagus adire negrēt, utq; ad poſteros ppetua eius opis gloria manaret.

Columnæ Herculis.

Tradunt

Tradunt alij coniunctis prius montibus ab eo effoſsis, peruium Oceanum ad noſtrum mare factum. Verùm hæc cum cuique liceat arbitrio ſuo credere, exiſtimationi hominum relinquenda ſunt. Sed tamen antea huic ſimile opus in Græcia effecerat. Nam à locis quæ Tempe appellantur, ut latè ſtagnabat in cāpis aqua, ducta foſſa aquam deduxit, Theſſaliæ circa Peneum fluuium campos fertiles prębens. In Bœotia ſecus egit. Nam alueo Minei fluminis effoſſo, omnem regionem ſtagnantē inutilemq; reddidit. Sed Theſſaliæ opera in Grę corū gratiam acta ſunt. Aduerſus uerò Bœotios in pœnā mitigandā urbē incolentium, ultionemq;, quos illi in ſeruitutē redegerant, Thebanorum; Iberorū regno optimis eius regionis uiris tradito, cum exercitu in Celticam Galliam profectus eſt: omni'que peragrata prouincia, infandū interficiendorum hoſpitum mortem ſuſtulit. Cum ingens ex omnibus gentibus eum exercitus ſequeretur, urbē condidit amplam, quam appellauit Alexiam, plurimis ex propinquis incolis ſpote in urbem confluentibus: qui cum reliquam multitudinem ſuperarent, eueſtigio urbs ad barbaros mores defluxit. Hanc urbē Celtæ etiā nunc in honore habent, tanquam omnis Celticæ metropolim. Permanſit hæc urbs ab eius conditore hucuſque libera, ac ſui iuris: poſtmodū à Caio Cæſare, qui propter res geſtas deus dictus eſt, ui capta, Romanorū imperio cum alijs Celtis ceſsit. Ab his Hercules in Italiam tendens, itérque per Alpes faciens, ita difficilē aditu aſperámque uiam ſtrauit, ut poſtea exercitibus cū iumentis impedimentis'que facile iter eſſet. Barbaros montanos, infeſtos tranſeuntibus, latrocinijs'que aſſuetos, occiſis eorum ducibus deleuit, poſteris reddita itineris ſecuritate. Tranſiectis Alpibus, & ea quæ nunc Gallia uocatur, per Lyguſticos tranſijt, regionem aſperam ac omnino duram, multòque etiam incolarū labore ac ſtudio paucos ferentem fructus: qua ex re robuſti homines ſunt ualidi'que corpore. cibi enim paucitate, colendorum'que agrorū labore agiles ac leues exiſtunt, & in bello uiri præcipuè fortes. Hi cum ultra cæteros continuo agrorū exercitio fatigentur, & fœminas quoque ruſtico operi aſſuefecerunt. Operis tū uirorū tum mulierū inuicē precio conductis, mirabile noſtris unius fœminæ factum contigit, quæ prægnans cum uiris opus mercede faciens, ingentibus partus doloribus abſceſsit inter uirgulta: ibi'que abſque eiulatu infantē editū, foliisque inuolutū cum abſconditū dimiſiſſet: ad opus, nihil de partu locuta redijt. Sed re ad uagitū infantis cognita: qui operibus prę erat, nō permiſit matrē à labore quieſcere, donec tandē infantis miſertus, prębita mercede mulierem dimiſit. Hercules Lyguribus ac Tyrrhenis relictis, ad Tiberim fluuium, ubi nunc Roma eſt, multis poſtea ſeculis à Romulo Martis filio condita, peruenit. Tenebant tunc Aborigines, quod nunc Palatium appellant, urbem penitus paruulam incolentes. Inter præſtantiſsimos Potitius ac Pinarius erant, qui Herculem ut hoſpitem magno honore donis'que ſuſcepere. Horū uirorū monumenta uſque ad hanc ætatem Romę permanent. Nam inter nobiliſsimos habetur Pinariorum tanquam uetuſtiſsimum genus. Potitiorū in Palatio cochleæ deſcenſus eſt lapideæ, ab illo potitia dicta, propinqua domui quę tunc Potitij fuit. Hercules ad honorem ſibi à Palatinis impenſum, dixiſſe fertur, eos qui ſibi poſtquam ad deos translatus eſſet, decimam bonorum dicarent, uitam felicem uicturos. Quod & euenisse uſque ad hoc tempus conſtat. Multi enim Romanorum non ſolum mediocri cenſu, ſed & qui ditiſsimi ſunt habiti, decimas Herculi uouerunt: poſtea'que fortunatiores facti, bona ſua ad quatuor talentorum millia Herculi ſacrarunt. Lucullus Romanorum fermè ditiſsimus, æſtimatis bonis decimam Herculi partem dedit, epulas prębens continuè, ac profundens multa. Templum inſuper iuxta Tiberim egregium Herculi condidere Romani, in quo ex decimis ſacra deo offerunt. Deinde à Tiberi profectus per littus Italiæ ad Cumæum deuenit campum: in quo tradunt fuiſſe homines admodū fortes, & ob eorū ſcelera Gigantes appel

Ligures laboriosiſsimi.

Herculis decimæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes appellatos. Campus quoq; ipse dictus Phlegræus, à colle qui olim plurimum ignis instar Aetnæ Siculi euomens, nunc Vesuuius uocatur, multa seruans ignis antiqui uestigia. Cognito Herculis aduentu, Gigantes instructis copijs omnes ei obuiam profecti sunt: acriq; commissa pugna (pollebãt enim uiribus) ferunt dijs adiutoribus superiorem Herculem, multis illorum interfectis, eam regionem omni feritate purgasse. Traditur Gigantes terra dici gentos, propter corporum ingentem molem. Hæc de Gigantibus qui in Phlegra deleti sunt, à nonnullis quos Timæus rerum scriptor sequitur, feruntur Ab his locis uersus mare profectus, opus exegit iuxta lacum quem Auernum appellant, inter Misenum ac Dicæarchios, prope calidas aquas Proserpinæ sacrum. Eius ambitus stadiorum est quinq;, profunditas incredibilis: ut cum sit aqua clarissima, cærulea uideatur. Ferunt in eo priscis temporibus, quod postmodũ fieri desijt, inferos euocari solitos. Effluente in mare stagno, ferunt Herculem exaggerata terra fluxum clausisse, uiamq; desuper iuxta mare factam, Herculeam postmodum esse uocitatam. Hinc digressus peruenit ad quandã in agro Posidoniacorum petram: ubi fabulantur miraculum quoddam accidisse. Erat uenator in regione quæ dicitur Andragathia, solitus antea eorum quæ ceperat capita ac pedes Dianę dicata arboribus affigere. Cum aprum ingentem cepisset, contempta dea ait se caput solum dicaturum: arboriq; cuipiam suspenso, cum meridianum æstum deuitans sub arbore quieuisset, in somnũ incidit: tum ligaculo sua sponte dissoluto, caput decidens hominẽ peremit. Non admirabuntur id factum fortasse homines, cum sit memoria traditũ, hanc deam multos iam impios merita pœna mulctasse. At uerò Herculi secus ob pietatẽ contigit. Nam cum ad fines Rheginorũ ac Locrensium peruenisset, decq; uia fessus quiesceret, cicadarum strepitu pertæsus deos orasse fertur, ut eas inde amouerent. Exaudita prece, non solum tunc, sed postmodum cicadæ nunquã sunt in his locis repertæ. Ad mare cum deinde descendisset, apprimè angustũ, utpote tredecim stadijs latum, sicut Timæus asserit, boues quidem nando in Siciliam appulere, ipse cornu bouis innixus mare trasecit. Cupiens autem circumire Siciliam, à Peloro ad Erycem cum peruenisset, perambulanti littus, ferunt Nymphas ei calidas aquas in requiem corporis parasse: quæ cum duplices essent, hæ Imertæ, Gepteæ alteræ à locis sunt denominatæ. Appropinquantem suæ ditionis locis Herculem, ad palæstram prouocauit Eryx, Veneris ac Butæ eius oræ regis filius. Orta prælij contentione, cum Eryx patriã, Hercules præmium certaminis boues offerret: indignatus primum Eryx dicitur, boues minoris æstimationis suę regioni comparari: Herculẽ uerò respondisse, boues sibi pluris esse: quibus si priuaretur, immortalitatem esset amissurus. His acquiescens Eryx, in eo certamine uictus, patria spoliatus est. Eam postmodum incolis liberam ea conditione dedit, ut fructibus illius fruerentur, quoad aliquis ex suis posteris ad ea loca transiret. Quod & ita contigit. Multis enim postea seculis Doriæus Lacedæmonius ad Siciliam nauigans, ea regione recepta, Heracleam urbem condidit. Quæ cum breui creuisset opibus, Carthaginenses tum inuidia, tum timore, nequando uiribus aucta, Pœnorum imperium deleret, magnis copijs à se obsessam, captámque euertere. Sed de his suo loco scribetur latius. Circundata Sicilia, cum ad loca ubi nunc sunt Syracusæ, peruenisset, auditis quę de Proserpinę raptu feruntur, deabus illis sacrificauit: & in Cyane, prestanti forma illis taurum dedicauit. Accolas insuper quotannis sacra Proserpinę facere, ac in Cyane dies festos agere, sacris q́ue dea cõlere docuit. Deinceps per mediterranea iter cum bobus faciens, Sicanos ei instructo exercitu obuios commisso acri certamine deuicit, multis ex hostium numero cęsis: in queis dicuntur quidam pręclari duces, qui usque ad hoc tempus heroum honores assecuti sunt, occubuisse: scilicet, Leucaspis, Pedicrates, Buphonus, Glychatas, Buteus, & Crytides.

Gigantes ab Hercule uicti.

Lacus Auernus.

Herculis cum Eryce certamen.

Post hęc

Post hæc per Leontinum agrum pergens, pulchritudinem eius regionis admiratus, apud eos à quibus honore exceptus est, æterna sui reliquit monumenta Agreneí uelut Olympios deos festis diebus sacris q́ue Herculem coluere: & licet antea id prohibuisset, tunc tamen primum suadente deo, tanquam immortalitatis pręsagium id fieri passus est. Cum haud procul urbe iter saxosum esset, boues saxis tanquam cerę uestigia impressérunt. Quod simile & ipsi Herculi cum accidisset, existimans decimo iam consummato labore, aliquid sibi immortalitatis deberi, impensa sibi annua ab incolis sacra libens accepit. Vt igitur gratiam bene de se meritis referret, lacum ante urbem effodit quatuor ambitu stadiorum: quem suo nomine uocari iussit. Idem & loco ubi boum uestigia impressa sunt, nomen indidit, templo Geryòni constructo, quod adhuc honorant incolę. Iolao quoque nepoti templum ædificauit: ostenditq; quomodo honores ei ac sacra annua fierent, usque ad hoc tempus seruata. Omnes enim eam incolentes urbẽ, ab ipsorum ortu Iolao sacras nutriunt comas, quoad amplissimis uictimis eum sibi deum propitium reddant. Tantà uerò eius templi maiestas habetur, reuerentiáque, ut qui à suetis deficiant sacris pueri, muti euadant, & mortuis similes. Idem si uouerint solita sacrificia, susceptо uoto statim fiunt à morbo liberi. Eius regionis incolę portam qua hęc celebritas sacrá que prodibant, Heracleam uocitarunt. Palęstrę insuper equorum q́ue certamina quotannis, ad quę publicè omnes serui liberi q́ue conueniunt, instituere. Docuere & seruos priuatim deum colentes choreas ducere, epulásque simul ac sacra celebrare deo. Hinc Hercules cum bobus in Italiam profectus, cum iuxta littus progrederetur, Lacinium furem boues furantem peremit. Crotonem uerò cum inuitus occidisset, sepulchro ei constructo sepeliuit egregiè, incolis prędicens, futurum tempus quo ibi urbs insignis ex mortui nomine conderetur. Ipse pedibus Adriaticum sinum circumuectus, in Epirum primò transijt, deinde in Peloponnesum.

Herculis ad inferos descęsus

Hesperidum mala.

Decimo labore perfecto, ab Eurystheo præceptum est, ut ab inferis Cerberum ad superos educeret. Ad hoc opus sumpto consilio Athenas uenit, initiatus q́ue est Eleusinæ mysterijs, quibus præerat Musęus Orphei filius. Quoniam uerò in Orphei nomen incidimus, haud ab re erit paucis de eo scribere. Orpheus Thrax genere, filius Oeagri, doctrina melodiáque ac poẽsi excessit omnes quorum extat memoria. Etenim poema mirandum edidit: & suauitate cantus præ cæteris clarus, adeò fama excreuit, ut melodia feras & arbores ad se audiendum allicere diceretur. Doctrinæ deditus, cum theologiæ operam impendisset, in Aegyptũ transijt: plurimarumq; ibi rerum scientia perfecta, Græcorum doctissimus tum in deorum ceremonijs, tum in theologia, tum in poematibus cantuq; est habitus. Nauigauit insuper cum Argonautis: obq; uxoris amorem ad inferos descendens, à Proserpina suauitate cantus allecta impetrauit, ut defunctam uxorem ab inferis excitaret. Quod & antea fecerat Bacchus: quem dicunt matrem Semelem ab inferis quoq; eductam, immortalitateq; donatam, Theionem denominasse. Nunc ad Herculem reuertar. Is cum Eryce certamen init, quod ambo ad extremum usque spiritum pertulere. Tandem Hercules, ut ferunt fabulæ, inferos cum adisset, à Proserpina ueluti frater receptus, Thesea ex uinculis cum Pirithoo solutum, fauente sorore superis restituit. Cerberum insuper uinctum præter opinionem abstrahens, ad hominum conspectum deduxit. Vltimo ei labore indicto, mala Hesperidum aurea asserendi, in Libyam transcendit. Verùm de his pomis non idẽ scriptores sentiunt. Asserunt quidã, in Libya in Hesperidum ortis mala aurea à terribili dracone asseruari. Alij pecudũ greges exquisita pulchritudine Hesperides habuisse: quæ ob decorem à poetis aureæ dictæ sint, quemadmodum & Venerem ob egregiam formam auream appellant. Nonnulli eas pecudes colore auro simili fuisse uoluntt: eoq; hoc appellatas nomine. Draconem uerò, extitisse pastorũ curã: qui ui corporis fortitudineq; pręstãtes, custoditis gregib. latrocinia, phiberẽt.

Sed hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed hoc pro arbitrio accipiant legẽtes. Horũ custode interfecto, Hercules aurea poma ad Eurystheum cũ adduxisset, pro tot exactis laboribus expectabat, sicut Apollinis prædixerat oraculũ, immortalium uitã. Non omittenda uerò nobis uidentur, quæ de Atlante & Hesperidum genere in fabulis feruntur. Fuisse in Hesperia fratres duos fama celebres, Hesperũ atq; Atlantẽ. Hos habuisse oues decoras fere colore aureo ac rubicundo: à quo eas poẽtę aurea mala dixere. Ex Hespero ortam filiam dicunt nomine Hesperis, quę fratri nupsit & ab ea regionem Hesperiam nominatam. Ex hac Atlas septem genuit filias: quæ à patre Atlantides, à matre Hesperides dictæ sunt. Hæ cum forma ac prudntia excellerent, Busiris Aegyptiorum rex cupiditate captus uirginum, piratas ad eas oras misit, ut ad se raptas uirgines apportarent. Quo tempore & Hercules secundum laborem consumans, Anteum in Libya hospites palæstra superantem occidit: Busiridem uerò in Aegypto mactatos aduenas Ioui sacrificantẽ, merito affecit supplicio. Deinde per Nilum in Aethiopiam profectus, Emathionem Aethiopum regem prælio uictum occidit. Postremò iterum ad certamina conuersus, prædones qui puellis in horto quodam dum luderent raptis, inq; nauibus positis subitò aufugerant, insecutus, in littore quodã deprehensos interemit, uirgines Atlanti restituit patri. Quo beneficio motus Atlas, nõ solũ dignis facto muneribus donauit Herculem, sed astrologiam insuper docuit. In qua cum operã curamq; impendisset præcipuam, ob sphæram astrorũ ab se inuentam, orbem suis ferre humeris existimatus est. Hercules quoq; cũ sphærã ad Græcos transtulisset, magna est gloria potitus, existimantibus eum omnibus Atlantico orbi successisse. His occupato Hercule, quæ superfuerant Amazones aiunt circa Thermodonta fluuiũ undiq; conuenisse ad bellũ Græcis inferendum. Nam Græcorum, à quibus Hercules profectus bello ipsas superasset, & maximè Athenienſium iniurias ob earum reginam Antiopen (alij Hippolytam tradunt (à Theseo captam, ulcisci cupiebant. Itaq; Scytharum axilio fretæ, adiutæq; uiribus, magno cum exercitu per Cimmericum nauigantes Bosphorum in Thraciam, inde per Europam in agrũ Athenienſem transeuntes, castra in his locis qui postea Amazonij appellati sunt, posuere. Theseus earũ transitu cognito, ciuium coactis copijs, aduersus hostes unà cum Antiope Amazone, ex qua filium susceperat Hyppolitũ, proficiscitur. Cõmisso certamine, Athenienſium duce Theseo uictoria fuit: Amazonũ pars interfecta est, pars Athenienſiũ agro pulsa. Antiope quoq; pro uiro acriter pugnans occubuit. Quæ ex prælio superfuerũt Amazones, desperata patria in Scythiã diuertêre. Sed quoniã de his satis antea scripsimus, ad Herculis redeamus gesta. Peractis ab eo laboribus, responsoq; à diis accepto, cõferre plurimũ ad consequendam immortalitatem, coloniam ad Sardos ab eo mitti, filiosq; ex Thespiadibus susceptos coloniæ præfici duces: Iolaum nepotem cum filijs (adolescentiores enim erant) destinauit. Necesse uidetur nobis, quò magis huius coloniæ origo constet, horũ filiorũ genus referre. Thespius fuit uir nobilis Athenienſis, Erichthei filius: qui imperans ei quæ ab se denominata est regioni, ex multis fœminis filias genuit quinquaginta. Hercules puer adhuc, sed robore prestans corporis, cupiens ex eis prolẽ suscipere: uocato ad sacrificiũ patre, cũ opiparè illi epulas parasset, accersitis filiabus, singulatim cognouit omnes: ex quibus geniti 50. mares omnes eiusdẽ fermè ætatis, cõmuni nomine Thespiadę dicti sunt. Hos decreuit in coloniã mittere iuxta oraculi responsũ, præfecto classis Iolao exercitu tradito: cui & Thespiadum coloniæ deducẽdę curã Hercules permisit. Ex quinquaginta liberis duo Thebis mãsere, quorũ progenies etiam nunc dicitur in honore esse septẽ Thespijs, quos Demuchos appellant: quorũ posteri ad hæc usq; tẽpora ciuitatis habentur principes. Reliquis pueris multisq; præterea uoluntarijs ad ædificandam coloniam assumptis, Iolaus in Sardiniam nauigans, priorẽ insulæ partẽ, campestrem scilicet tenuit, Iolaæ em ab eo

Atlas.

Vide Suid. fol. 106 & Anteus.
Busiris.
Apoll. 43. 9. Emathion.

Amazonum in Atticam expeditio.

Thespius.

Thespiadarũ colonia.

ab eo hodie quoq; dictam. Eam regionem cultiorem, arboribusq; fructiferis uberẽ cũ effecisset, bellicosam etiam reddidit. Adeò enim hęc insula fructuum copiosa celebrata est, ut Carthaginenses postmodum multa certamina pericula pro ea subierint potiunda. Sed de his suo loco dicetur. Iolaus colonia condita, cum è Sicilia Dædalum accersisset, eam pluribus præclaris operibus, quę nunc usq; permanẽt, atq; ab artifice appellantur Dædalia, exornauit. Gymnasia insuper magna erexit ac sumptuosa. Iudicia quoq;, ac cætera quibus urbs diuturnior esset ac felicior, instituit: populos à suo nomine, Thespiadibus qui eum ut patrem colebant, hunc honorẽ concedentibus, Iolaos appellauit. Nã propter illius in se ut parentis officia adeò eum dilexere, ut ipsum genitoris cognomine uocarint. Quo accidit, ut qui postmodũ sacra ei deo facerẽt, Iolaum appellarent patrem, quemadmodũ Persæ Cyrum. Reuersus deinceps in Græciam Iolaus, inq; Siciliam appulsus, aliquandiu permansit in insula. Quo tempore multi qui cum eo accesserant, capti locorum amœnitate, Sicanisq; permixti, in insula remansere, summo ab incolis honore accepti. Iolao, cũ gloria præclarus esset, multaq; diuersis in locis sui reliquisset beneficij monumenta, & tẽpla & deorum honores multæ urbes tribuere. Verùm in ea colonia mirabile quid dictu accidit. Responsum enim à deo datum est, eam coloniam perpetua in libertate fore: quod nostra aduscq; tempora uerum constat fuisse. Nam eius urbis populus: increbrescentibus in ea temporis diuturnitate, qui colonos numero superabant, barbaris, ipse quoq; barbarus effectus, se ad montana asperaq; contulit loca: ubi habitaculis terrestribus humo effossa, lacte ac carne armentorum, quorum plurima apud eos erat copia, uitam ducentes, procul à bellorum discrimine aberant. Itaque & Carthaginenses postea & Romani frustra eos armis sæpius appetiuere. Verùm ad Herculis acta proxima superioribus reuertatur oratio. Cum is omnia absoluisset certamina, Megaram uxorem Iolao, propter parentis erga liberos suos officia, concesit: existimans amplius ex ea liberos suscipere, calamitosum fore. Ad prolem uerò procreandam, alteram minimè suspectam quæ rens, Iolem Eurythi filiam in Oechalia dominantis petijt: qui Megaræ repulsam ueritus, super eo matrimonio se consulturum respondit. Hercules frustratus sponsa, iniuriaq; motus, Eurythi abegit equos. Iphiclus Eurythi factum, ut erat, suspicans, cum ad equos inuestigandos in Tirynthum uenisset, iussus est ab Hercule turrim quandam altam ascendere, speculatum sicubi fortè equi pascerentur. Sed cum nullos aspiceret, dicens falsò culpatum se furti, Hercules de turri præcipitem Iphiclum dedit. Ob huius mortem Hercules in morbum cum incidisset, in Pylum ad Neleum profectus est, hortans ut se mundaret à cæde. Hic cum filios consuluisset, omnes præter Nestorem iuniorem, minimè purgandum esse censuerunt. Tum Hercules ad Delphobum Hippolyti filium adiens, ut purgaretur suasit. Sed cum nequaquam sanari posset, déque morbi cura Apollinem consuleret, responsum est, facilem eius ualetudinis curam fore, si iusto uenderetur precio: pecuniáque exinde redacta, Iphicli liberis daretur. Coactus igitur oraculi responso parêre, cum quibusdam amicis in Asiam nauigans, sponte sua à quodam ex amicis uenundatus, seruus Omphalæ uirginis factus est, filiæ Iardanes, eorum reginæ, qui aliquando Mæonij, nunc Lydij dicuntur. Precium Iphicli filijs cum datum esset, pristina ualetudine recuperata, Omphalæ seruiens, omnes eius regionis latrones sustulit. Cecropas, qui dicebantur, prædones regioni infestos partim peremit, partim Omphalæ uinctos tradidit. Syleum, raptos à se uiatores ad opus uinearum cogentem, ligone percussum cecidit. Itonas latrocinantes Omphalæ regionem cõpescens urbem eorum receptaculum expugnatam, captámque diruit. Cognita Herculis uirtute, & quis esset, Omphalæ & liberũ fecit, & ex eo genuit filium Lamonem. Susceperat uerò & antea seruus ex serua Cleolaũ. Post hęc cũ in Pelopõnesum

Apoll. 45 a

Iphiclus.

Omphalæ seruus Hercules.

Apoll. 46 a

Universidad de Deusto
Biblioteca

nesum transcendisset, ad Troiam cum exercitu contra Laomedontem regem profectus est. Hic cum Iasone prius militauerat ad uellus aureum, promisisq; ob marinum monstrū à se occisum equis frustratus est. Quibus de rebus paulo post inter Argonautas dicemus. Iason cum bello occupatus, postmodū opportunitate capta Troianis arma intulit: cum nauibus, ut aiunt quidam, magnis decem & octo, ut Homerus tradit, sex, filium Tlepolemum introducens dicentem, Herculem patrem equorum Laomedontis gratia cum sex nauibus paucisq; uiris Ilij cepisse ciuitatē, & uiris patriam orbasse: ueniens ad Troiam Hercules cum copijs militum præcessit ad urbem, Oileo Amphiarai filio præfecto classis relicto. Laomedon, improuiso hostium incursu præuētus, copias pro temporis angustijs comparatas, ad oppugnandas naues duxit, sperans, si illas incendisset, finem se bello positurum. His occurrens Oileus, commisso prælio occubuit: reliqui ad naues refugientes, classem procul à terra abegerūt. Laomedon reuersus, inito prope urbem cum Herculis exercitu prelio, & ipse & multi preterea pugnantes cecidere. Hercules ui capta urbe, multos iure belli interfecit. Priamo (solus enim filiorum patri consuluerat, equos Herculi polliciros tradendos) quoniam iustus uideretur, regnum Iliensium permisit. Telamonem coronauit ob egregia uirtutis merita, tradita ei Hesione Laomedontis nata. Hic enim ui primus urbem intrarat, cum Hercules firmissimam muri arcis partē aggrederetur. Deinde reuersus in Peloponnesum, militauit ob negatum præmium aduersus Augeam. Commissa cum Eliensibus pugna, re infecta ad Olenum rediit. Huius filia Hippolita cum Anaxio nupsisset, cœnans cum cæteris in nuptijs Hercules, Eurytionem centaurum conspecta eius cuiusdam inferebat iniuria, interemit. Redeuntem in Tirynthum Herculem, Eurystheus ueluti sibi insidiantem accusans, ex Tirintho unà cum Alcmena Ephideaq; ac Iolao abire iussit. Coactus recedere, cum his ad Arcadiæ Pheneum diuertit. Inde motus cum audisset pompam ex Elide Neptuno ad Isthmum mitti, cuius Eurythus Augeæ dux erat, Eurythū iuxta Cleonem, ubi nunc est Herculis templum, necauit. Deinceps bello aduersus Elidem moto, occisoq; Augea rege, atq; urbe ui capta, Phileo Augeæ filio regnum tradidit. Fuerat hic antea à patre pulsus, quoniam arbiter in eum & Herculem factus, præmium Herculi dandum censuisset. Hippocoonta postmodum ex Sparta pepulit, Tyndari fratrem. Eonium uerò Lycimini, Herculis amicū, Hippocoontis filij uiginti numero interfecerunt. Qua re incensus Hercules, cum exercitu illos adortus, acri commissa pugna, uictoria potitus est: plurimisq; eorum occisis, Spartæ ui captæ Tyndarum Castoris ac Pollucis patrem regem præfecit, statuens ut ad eius posteros regnum spectaret. Ex Herculis exercitu pauci admodum cecidere, in queis strenui fuerunt uiri Iphitus, Typheus, eiusq; decē & septem numero filij. Tres enim tantum ex uiginti superfuerunt. Ex hostibus uerò & ipse Hippocoon & decem filij occubuerunt, magnusq; præterea Spartiatarum numerus. Ab hac expeditione in Arcadiam regressus, ad Aleum regem diuertit. Ibi cum filiam Augen ab se clàm cognitam, grauidam reliquisset, ad Stymphalon transijt. Aleus tumore uentris filiæ cognito, quæsiuit, quis eam corrupisset. Ab Hercule, ut erat, uim (inquit illa) inferēte. Fidem dictis abnuens pater, cuidam nauclero amico in mari mergendam dedit. Illa in nauim deducta, cum esset iuxta Pathenium montem, urgentibus partus doloribus in proximā syluam tanquam ad rem necessariam descendit. Ibi cum peperisset, infante inter uirgulta abscondito, ad nauiculam redijt. Cumq; ad Endaplium Arcadiæ portum peruenisset, salutem est præter spem consecuta. Nauicularius enim illam mergere iuxta patris præceptum noluit, sed dono dedit quibusdam ex Caria in Asiam profecturis: qui Augen secum uehentes, regi Mysiæ Teuthranti tradidere. Infantem in Parthenio à matre relictū, pastores quidam Corythi regis cum reperissent à cerua exhibito ubere nutriri, infantem ad regem detulerunt:

Herculis ad Troiam expeditio.

Apoll. 46 9.

Apoll 47 6

Apoll. 47 9

Telephi natiuitas.

quem

quem Corythus ut filium educans, Telepho, eo quòd fuerit à cerua nutritus, nomē dedit. Hic uir factus, matrem inuestigans uenit in Delphos: responsoq; accepto ut in Mysiam nauigaret ad Teuthrantem regem, inuenta matre, cognitoq; cuius esset filius, magno in honore habitus est. Teuthras liberis masculis orbatus, Argiopen natam Telepho despondit, institutiq; successorem regni. Hercules cum in Pheneo quinquennio fuisset, filiorum Licymnij, Iphicliq; fratris interitum ægrè ferens, sponte ex Arcadia ac Peloponneso abijt. Apoll. 47. 9.
Cum frequentes eum Arcades sequerentur, in Calydonem secessit. Non proles ei legitima, non uxor erat. Desponsauit ergo Deianiram Oenei filiam, Meleagro (de quo haud ab re erit paucis scribere) iam defuncto. Oeneus in magna frumenti copia, quum cæteris dijs, sola Diana neglecta, sacrificasset, irata dea Calydonium aprum ingenti magnitudine celebrem, ad uastandam latè regionem propinquā immisit. Ad hunc delendum Meleager ætate uiribusq; integer, multis assumptis secum socijs, aprum iaculatus, occisæ bestiæ præmiū (id erat animantis pellis) omnium consensu tulit. Cum in uenatione Atalanta Schœnei affuisset filia, eius amore captus, pellem ueluti laudem occisæ feræ ei concessit. Quod factum qui unà uenati fuerant Thestij filij ægrè ferentes, aduenam eis fœminā præferri, improbato Meleagri facto, Atalantę per insidias, cum in Arcadiam rediret, pellem abstulere. Meleager tum amore motus, tum incensus ignominia, Atalantæ auxilium ferens, primùm raptores, ut uirtutis ab se datum mulieri præmium restituerent, hortatus est: eius uerbis contempris omnes (ij erant Althęæ fratres) necauit. Illa suorum cæde mœsta, Meleagrum execrata est, ab dijs immortalibus, qui eius uotum exaudierunt, filio mortem imprecata. Fabulantur quidā, in Meleagri ortu Parcas noctu in somnis Althęæ dixisse, tunc uitæ Meleagri filij finem fore, cum id lignum (is toris extinctus erat) combureretur. Orto puero, existimans in eius ligni custodia filij salutem contineri, diligenter custoditum seruauit. Postmodum fratrum morte iritatam, torre combusto, ferunt causam interitus filij extitisse. Cuius facti postea pœnitens, laqueo uitam finiuit. Dum hæc agerentur, Hippotus in Oleno iratus filiæ Peribiæ se ex Marte grauidam asserenti, ad Oeneum in Aetoliam misit, iubens ut eam quam primum perimeret. At ille cum recens uxor filiusq; decessisset, contempto patris mandato, illam uxorem cepit. Ex qua filius ortus est Tydeus. Sed de his hactenus. Hercules in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens, plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. Cuius rei & poetæ quidam meminere, scribentes cum Archeloo Herculem sub tauri specie certasse: qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset, Aetolis illud, quod Amaltheæ cornu uocant, dono dedit, fructuum omnium, uuarum, malorum, aliorumq; eiusmodi pomorum copia repletum. Fingunt poetæ, Acheloi cornu, fossam à fluuio ductam: pomis uerò & malis punicis ac racemis monstrari regionis fertilitatem, quam fluuij humor præstet, & agros reddat feraciores. Amaltheæ cornu dorum esse aiunt: qua ex re operis eius labor notatur. Hercules auxilium Calydonijs ferens, Thesprotis illato bello, & Ephiram urbem ui cepit, & Phileum Thesprotorum regem interfecit. filiam uerò eius, ex qua genitus est ei Tlepolemus, captiuam cognouit triennio post Deianiram uxorem sumptam. In cœna uino concalefactus, Eurynomum puerum Architelis filium ministrantem, paruoq; errore lapsum, pugno ictum occidit inuitus. Qua ex re dolore perculsus, Calydonia cum uxore Deianira Hiloq; puero ex ea orto recessit. Cum itinere ad Euenum peruenisset flumen, Nessum centaurum reperit, precio uia tores flumen transuehentem. Hunc traductam Deianiram uiolare conantem, muliere uiri opem implorante, Hercules sagitta transfixit: Nessus uero interea coiens, & ex uulnere moriendo, pollicitus est ei se amoris medicamentum quo nullam præter se mulierem Hercules aliam appeteret. Iussit ita q; semine

Meleager.

Atalantum.

Amaltheæ cornu.

Apoll 48. 4

Nessus. Apoll. 48 6.

H quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod ex eo exciderat,cũ oleo & sanguine ex sagitta defluente immixto, Herculis tunicam ungere. Quo dato consilio cum expirasset, illa clàm Hercule quod mandatum erat assumpsit. Hercules transito fluuio cum Ceyco Trachiniæ regi obuiasset,apud eum diuertit,Arcadum militum præsidio fultus. Deinde cum Philantus Dryopum rex templum Apollinis Delphicum diceretur uiolasse,una cum Meliensibus, armis aduersus eum sumptis, & regem peremit Dryopum, & incolis patria expulsis, eorum agros Meliensibus dedit. Eiliam regis captiuam secum ducens compressit, exq; ea filium suscepit Antilochum.Procrearat etiam ex Deianira post Hilum filios duos,Gleneam, & Diopitem.Pulsi Dryopes quidam diuertentes ad Eubœam, urbem condidere Caryston. Alij in Cyprum nauigantes, una cum Cyprijs manere.reliqui Eutysthei Herculis hostis præsidio freti,treis urbes in Peloponneso condidere, Asinen, Hermionem, Sionem. Orto deinde inter Dorienses, qui Esticæotes appellantur(ijs Egineus imperabat) Lapithasq; circa Olympum habitantes (quibus rex erat Coronus Phoronei filius) bello, cum præualerent copijs Lapithæ, Dorienses ad Herculem confugere. Is in belli societatem accitus, pollicita tertia Doridis regionis parte, ac regno permisso, bellum una cum Dorienses aduersus Lapithas mouit: milites Arcades, qui apud eum semper erant,secum ducens.Horum præsidio usus,superatis prælio Lapithis,Coronum regem peremit: reliquos, multis occisis e regione pro qua bellum suscitatum erat,coegit excedere. His actis, Egineum tertiæ præfecit parti sibi concessæ,mandans ut eam suis posteris seruaret,in Trachinam transiens, Cyonum Martis ab eo prouocatus peremit.Deinceps ab Icono profectus,per loca maritima ad Ormenium regem cum peruenisset, eius filiam Astidamiam sibi dari connubio petijt.Quam rem cum abnuisset,sciens illi Deianiram uxorem esse,bellum Hercules regi intulit:captaq; urbe,ac rege interfecto, Astydamiam captam stuprauit:genuitq; ex ea filium Ctesippum.His gestis,in Aetoliam contra Eurythi liberos,quoniam Iole uxor ei antea negata fuerat,exercitum duxit. Cumq; Arcades ei opitularentur, urbe capta Eurythi filios occidit,Toxeum, Melionem, ac Pytium: Iolem captiuam secum ducens. Ex Eubœa in montem profectus est nomine Cineum: ibiq; sacra facturus, Lycam domesticum quendam ad uxorem Deaniram in Trachinam misit, ut ei uestem qua in sacris uti consueuerat, afferret. Hæc, cum à Lyca de amore Ioles percepisset, cupiens se omnibus in amore præferri, tunicam iuxta centauri consilium tinxit. Hanc à Lyca rei inscio delatam Hercules indutus, medicamenti ui paulatim inualescente,torqueri maximo dolore cepit.Virus enim sagittæ ueneno uipereo infusæ corpus conficiens,dolores ciebat immensos.Ita que Lycam uestis latorem primum occidit: tum dimisso exercitu in Trachinam uenit.morboq; magis in dies ingraueſcente,in Delphos Licinium ad Iolaum misit. Apollinem morbi remedia scisciatum. Deianira calamitate Herculis stupefacta,cum causam tanti mali sciret à se profectam,laqueo excesit è uita. Responsum Apollinis iubebat ferri cum apparatu bellico Herculem in Oetam,ibiq; prope eum ingentem strui pyram:de reliquis,inquit Ioui curam fore.Qui cum Iolao erant,iussa Apollinis exequentes,quod futurum erat suspicabantur.Hercules desperata salute,in pyram cum ascendisset, rogabat accedentes ut ignem subijcerent. Quod cum nullus auderet, solus Philoctetes in gratiam sagittarum quas ei Hercules reliquit, pyram succendit: subitoque fulminibus circumdantibus pyra exusta est. Accedente Iolao ut ossa colligeret,cum nullum penitus repertum esset, credentes Herculem secundum oraculi responsa ad deos translatum, ei ut heroi sacra quædam fecerunt. Inde ad Trachinam reuersi, Menetius postmodum Actoris filius, Herculis amicus,

Lapithæ.

Herculis exitus.

eus, tauro, capro, arieteq; ueluti heroi immolatis, instituit ut singulis annis Herculi in Opunte sacra facerent, utq; pro heroe coleretur. Cum idem Thebæi facerent,Athenienses Græcorum primi ut deum sacrificijs Herculem coluerunt: suæq; pietatis erga illum deum exemplum reliquis præbentes, uniuersam primùm Græciam,deinde cæteras omnes gentes ad eius cultum conuertere. Adijciendum est superioribus, Iouem persuasisse Iunoni, ut Herculem se fingeret genuisse,matrisq; erga eum deinceps beneuolentiam ostenderet. Partum eiusmodi fuisse tradunt. Iuno cum in lectum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem per uestes inferius in terram demisit, uerum patrum imitata: sicut & nunc usque in filiorum adoptatione obseruant barbari. Iunonis opera post hunc partum, ferunt Heben Herculi nupsisse, de qua & poeta post obitum scribit: Ipse cum dijs immortalibus in delitijs uersatur, habens Heben pulchros habentem pedes. Herculem uerò dicunt nequaquam inter duodecim deos,prout Iupiter prædixerat,receptum.Fieri enim non poterat,nisi uno ex duodecim prius pulso,ut alter reciperetur.Iniquum enim fore, honorem uni tribui cum alterius dei ignominia. Scriptis quæ de Hercule dici possunt,nunc Argonautas,cum quibus militauit Hercules,referamus.

DE ARGONAVTIS, MEDEA ET *filiabus Pelei,* Cap. IIII.

IAsonem tradunt Aesonis filium extitisse,neporem Peliæ Thessalorum regis.Qui cum esset robustus corpore,animiq; præter cæteros suæ ætatis elati:aliquid agere optans memoria dignum,ex superiorum exemplo,maximeq; Persei, aliorumq; multorum, quos propter externas expeditiones, gestaq; præclara immortalem gloriam assecutos intelligebat, exarsit animo ad illorum opera imitanda. Itaque communicato cum rege consilio, Pelias eius desiderio assensit,non ut adolescentis gloriam augeret,sed sperans illum citius in belli expeditione periturum. Se enim filijs masculis natura priuatum esse uidebat.Fratrem timebat, nequando filij ope sibi regnoq; insidiaretur. Hanc suspicionem occultam tenens, pollicitus est se belli auxilia laturum,si expeditionem pararet in Colchos,ad uulgatum uellus aureum rapiendum.Habitabatur tunc Pontus à barbaris ac efferis nationibus,infensisq; hospitibus,cum omnes aduenas eò nauigantes interficerent.At Iason laudis appetens,cum certamen difficile, non tamen penitus impossibile propositũ uideret,sed quo maius esset,eo ampliori se gloria uictorem fore,necessaria ad id bellum parauit. Primùm iuxta Pelium nauem ædificauit magnitudine atque apparatu longè maiori,quàm quę ad eam diem fieri consueuerant.Erat enim antea paruarum nauicularum usus. Ad huius uerò eximiam magnitudinem stupentibus omnibus,diffusa per Græciam eius rei fama, multos egregios adolescentes ultrò ad certamen, & eius belli communionem allexit.Iason in aquam deductam nauem,quum necessarijs ad nauigandum rebus fulsisset,optimos eorum qui secum ire appetebant, elegit, numero quatuor & quinquaginta.Ex his clarissimi erant, Castor & Pollux,Hercules, Telamon,Orpheus, Atalanta Schœnei: præterea Thespij filij, & ipse nauigij author Iason.Nauis Argo dicta est,ut quidam asserunt scriptores, ab Argo eius architecto: qui etiam inter nauigandum eius resarciendæ curam ceperat.ut alij, ab eius præcipua uelocitate,quoniam antiqui uelox argon appellabant.Hi omnes ducem sibi præfecerunt Herculem,ueluti omnium iudicio,fortitudine & uirtute præstantissimum. Deinde ex Aphete nauigantes,Atho ac Samothracia prætergressis,tempestate acti ad Sigeum Troiæ appulere.Cum in terram descendissent, uirginem iuxta littus uictam ob hanc ut ferunt causam repererunt. Ne-

Argo nauis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptunum tradunt,propter operam ad ædificanda Pergama ab eo(ut fabulę tradunt)impensam iratum Laomedonti regi,è mari cete in terram misisse, à quo maritima incolentes loca,coloniq; absumebantur. Peste præterea, quæ terræ fructus corrumperet, propinquos agros afflixit. Omnibus ea calamitate territis, cum tantis malis salus quæreretur, Laomedontem dicunt ad Apollinem destinasse, quæsitum rebus aduersis remedia. Responsum est ab oraculo,Neptuni iram causam malorum esse: quæ mitigaretur, si puerum Troiani sorte ductum ceto traderent uorandum. Itaque singulis in sortem coniectis,
Hesione. cum in Hesionem sors regis filiam cecidisset, coactus est Laomedon natam in littore uinctam beluæ futurum cibum exponere. Interim Argonautis in litus degressis Hercules uisa puella, cum rei causam cognosset, uincula dissoluit:inq; urbem profectus,regi obtulit se id monstrum interfecturum.Laomedon accepta oblatione, equos illi inuictos dono se daturum cum spopondisset,cete ab Hercule perijt,Hesionæ oblata conditione,Herculem ne liberatorem sequi,an in patria remanere mallet.cum Hercule abire elegit,non tam uitæ beneficio,quàm timore,ne iterum prodeunte cete,ad idem supplicium destinaretur. Hercules & donis quibus honorificè cumulatus fuerat, ac equis, Hesioneq;,penes Laomedontem quoad reuerteretur ex Colcho,relictis,cum Argonautis ad destinatum certamen profectus est.Magna interim tempestate coorta,cæteris salutem desperantibus,solum Orphea tradunt religionis peritum,uota pro salute Samothracibus fecisse: extemploq; tempestate sedata, cum duo astra super Pollucis & Castoris capita cecidissent, omnes eo miracu lo stupentes credidisse, deorum prouidentia se à periculis exemptos. quo facto contigit, ut quos postmodum maris agitaret tempestas, Samothracibus uota pro salute facerent: astraq; apparentia ad Castorem Pollucemq; referrent. Inde sedato mari, in Thraciam ad regnum Phinei transgressi, duos adolescentes offendunt: qui uerberibus cæsi, ut uiui in terram effoderentur, pœnam expectabant.Filij hi erant Phinei Cleopatræq;,quam ex Orithyia Erichthei ac Borea natam ferunt: uerùm odio ac falsis nouercæ calumnijs iniquè à parente ad eas damnabantur pœnas. Duxerat uxorem Phineus Ideā, Dardani,Scytharum regis filiam:cuius amore captus,uoluntati eius assentiebatur.Huic nouercæ,in gratiam matris,priuigni ira moti uim intulerunt. Argonautis ad rem nouā stupentibus, aiunt adolescentes inter tormenta ab eis ueluti dijs auxilium imploraſſe: & simul causam dixisse paternæ iniquitatis: orantes,ut se ab iniqua eriperent sorte.His Phineus cum occurrisset,uetuit ne quid contra suum decretum uoluntatemq; agerent.nullum enim patrem,ait, de filijs sponte supplicium sumere, nisi amorem in liberos paternum magnitudo scelerum superaret. Interim qui cum Hercule in naui erant Boreades Cleopatræ fratres, tradunt propter cognationem primos è naui auxilium adolescentibus tulisse: eisq; à uinculis liberatis, obsistentes tantum occidisse barbaros.Phineus ad pugnam cum uenisset,barbaris auxilia ferentibus.Herculem ferunt acriter præ cæteris pugnantem, & ipso Phineo & pluribus alijs obtruncatis,captaq; regia,& liberalle Cleopatram,& filijs paternum regnum restituisse: quibus de nouerca supplicium sumpturis,suasit Hercules,ut ad patrem in Scythiam mitterent:rogarentq;, ut ipse ob filiæ in se iniurias, puniendæ eius author esset. Quo facto, Scytha natam morte multauit: Cleopatræ filij apud Thracas suæ modestiæ gloriam tulere. Non ignoro, quosdam priscarum rerum scriptores tradere,filios à patre Phineo excæcatos,& Phineum quoque à Borea priuatum usu: Herculem præterea ad hydram in Asiam ascendentem, in eis locis ab Argonautis relictum. Dissentiunt sanè in historia priscis rebus recensendis:ut haud mirandum sit,si in nonnullis rebus antiquis non cum omnibus poëtis & scriptoribus consentimus. Cæterum Phineidas tradunt regno Cleopatræ matri permisso,è Thracia cum Argonautis in Pontum

tum profectos:ipsos autem natem ad Tauricam applicuisse,ignota incolentium seritate. mos enim erat eius regionis barbaris, aduenas nauibus aduectos Dianæ sacrificare. Apud quos aiunt Iphigeniam postmodum huius deæ sacerdotem, captos homines ad eius aram mactare solitam. Præsens postulat historia, ut causæ huius aduenas sacrificandi ritus referantur à nobis, præsertim cum ad Argonautarum transitum hic maximè locus spectet. Solem ferunt duos procreasse pueros, Aetam ac Persen. Aetas in Colcho regnauit,in Taurica Perses:crudeles ambo,efferiq;. Ex Perse Hecate orta est, superans audacia immanitateq; patrem, ut quæ cruciatu hominum læta,eos proferis appetere sagittis consuerit. Sed ad uenena mortifera conficienda summum studium operamq; impendens, prima aconitum inuenit, uim naturamq; cuiusq; ueneni in cibis, quos aduenis dabat, experta.His rebus admodum edocta,primùm ueneno patrem sustulit:deinde regno assumpto, templum statuit Dianæ, cui præternauigantes hospites sacrificabat, exiſtimans ea crudelitate suum nomen clarius futurum. Post hæc nupsit Aetæ, genuitq; liberos tres,Circen,Medeam, & Aegialeum. Circe ad omnis generis uenenorum curam uersa,multarum herbarum radicumq; uarias uires mirabilesq; reperit. Et quāuis à matre Hecate in plurimis instructa esset,tamen multis à se de nouo inuentis,omnibus in ea re præstitit.Hæc Sarmatarum regi,quos quidam Scythas dicunt,cum nupsisset,primùm ueneno uirum abstulit: deinde regno capto, multa ui crudelitateq; subditos uexauit. Quibus rebus regno expulsam, quidam scriptores ad Oceani quandam desertam insulam cum mulieribus,quæ eam secutæ erant,confugisse:quidam ad Italiam uenisse tradunt,inq; eo promontorio, quod nunc quoq; ab illa Circæum uocatur,resedisse.Medeam quoq; tum à matre, tum à sorore singula ueneficia edo *Medea.*
ctam, diuersis moribus uixisse ferunt.Nam & hospites eripiebat à uitæ discrimine, & sæpe apud patrem precibus & gratia pro damnatorum salute intercedebat,quandoq; ipsamet ex custodia captos dimittens. Aetam ferunt tum sua natura, tum uxoris suasu, crudelem necandorum hospitum consuetudinem seruasse:Medeam uerò cum magis in dies esset parentum aduersa crudelitati,ab Aeta ob filiæ timorem in liberam custodiam destinatam. Illa ad Solis templum(id in littore situm erat)confugit,quo tempore Argonautę à Taurica in Pontum noctu delati,ad templum peruenere. Ibi Medeam iuxta littus ambulantem cum inuenissent,ab ea de hospitum cæde edocti, uirginis humanitatem collaudarunt.Deinde aduentus sui causa Medeæ palàm facta,illa imminens à patre periculum, crudelitatemq; in hospites ut caueret, admonuit. Communicato consilio Medea se adiutricem ad perficiendum certamen propositum pollicita est.Iason iureiurando data fide, uxorem sibi illam quoad uita superstes esset futuram spopondit. Tum noctu Argonautæ relictis templo custodibus, cum Medea ad uellus aureum profecti sunt. De quo ut apertius scribatur, præsens historia, ne quid ex his omittatur quæ ad ipsius cognitionem spectant, requirit. Phrixum Athamantis aiunt nouercæ insidias declinantem, unà cum sorore Helle è Græcia fugisse. Transfretanti- *De uellere aureo.*
bus illis,iuxta quoddam deorum oraculum,ex Europa in Asiam super aureo ariete,uirginem in mare delapsam dedisse Hellesponto nomen: Phrixum in Pontum proficiscentem,delatum in Colchida.qui cum secundum oraculum arietem sacrificasset,pellem in templo Martis suspendit.Postmodum Aeta in Ponto regnante,responsum datum est,illum tunc mortem obiturum,cum ex terni nauigio delati aureum uellus sustulissent.Hac ex causa,tum uerò innata crudelitate ostentauit se hospites sacrificare: ut diuulgata tanti sceleris fama, externi omnes eum accessum abhorrerent. Templum quoque muro circum dedit, custodesq; frequentes appositit ex Taurica accitos: de quibus à Græcis mirandæ fabulæ finguntur.Decantatum enim est,tauros ignem spirantes

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa templum esse: à dracone insuper custodiri uellus. Verùm taurorum nomen à custodum robore traductum est: à crudelitate uerò cædis hospitum, tauros ignem efflare confictum. Modo simili cum templi custos Draco appellaretur, traduxerunt poetæ ad mirandam stupendamq; eius animantis naturam. Similiter & de Phrixo quoq; fabulæ confictæ sunt. Quippe nauigasse eum ferunt quidam in naui, cuius in prora signum fuerit arietis: quod Helle molestè ferens, cum in sponda nauis incumberet, in mare decidit. Alij tradunt Gambrum Scytharum regem in Colchos, quo tempore, Phrixus cum pædagogo captus fuerit, aduectum: cum adolescentem dilexisset, dono illum ab Aeta accepisse: eumq; ut legitimum ab se filium educatum, regni reliquisse. Pædagogum (is Aries uocabatur) sacrificatum dijs: eiusq; pellem à cadauere euulsam, de more templo fuisse affixam. Deinde responso tradito, se tunc moriturum, cum aduentantes hospites arietis pellem sustulissent: regem aiunt adhibitis templo custodibus, eam quò diligentius seruaretur, deauasse. Sed hæc legentibus, suo arbitratu iudicare licet. Cæterum Medeam tradunt Argonautas ad templum deduxisse Martis, longè ab urbe Sybari Colchorum regia stadijs septuaginta. Accedentem ad fores templi Medeam, appellati Taurica lingua ab ea milites, apertis ianuis ut regis filiam introduxerunt. Argonautæ templum simul ingressi, eductis ensibus cum multos ex barbaris occidissent, alijs improuisa re territis, diffugientibusq;, erepta aurea pelle, cuestigiò ad nauem reuersi sunt. Medea draconem pellis custodiæ incubantem, semperque (ut fabulæ ferunt) uigilem, ueneno peremit: deinde unà cum Iasone mare conscendit. Re ab his qui diffugerant, Aetæ nunciata, asserunt eum cum ijs qui in promptu erant militibus Græcos insecutum, multos iuxta littus comperisse: quibus cum primo impetu pugna commissa, Iphiclus Eurysthei, qui Herculi certamina imperauerat, frater, cecidit. Cæteri deinceps cum suis auxilio accurrissent, instaurato certamine rex est à Meleagro occisus. Superantibus Græcis, reliqui Colchorum in fugam uersi, magna ex parte interiere. Optimus tamen quisque uulneratus est, Iason, Laertes, Atlantidæ ac Thespiadæ. Quos diebus paucis Medea radicibus herbisq; curauit. Deinceps cum recuperata ualetudine nauigarent, iam medium Ponti cum mare tenentes, ingens tempestas magno cum periculo adorta est. Tum ab Orpheo, quemadmodum antea, uoto Samothracibus facto, quieuerunt uenti. apparuit quoque iuxta nauem maritimus Glaucus: qui duabus noctibus totidemq; diebus continuò nauem comitatus, & futura Herculi certamina, & immortalitatem prædixit: Tyndaridis uerò quòd Dioscuri uocarentur, deorumq; honores ab hominibus essent consecuturi. Denique cum omnes Argonautas nomine appellasset, dixissetq; uotis Orphei à dijs se missum, qui eis futura prædiceret, consulere se illis ait, cum primum in patriam uenissent, uota dijs persoluerent pro salute iam bis ab illis suscepta. Argonautæ cum ad ostium Ponti peruenissent, ad oram appulere, cui tunc imperabat Byzantus, à quo urbs Byzantium est appellata. Ibi erecta ara quum dijs uota persoluissent, locum consecrarunt: quem etiam nunc nauigantes colunt. Deinde mare ingressi, per Propontidem Hellespontumq; ad Troiam delati sunt. Hic cum Hercules fratrem Iphiclum ac Telamonem ad urbem misisset, equos Hesionemq; iuxta promissa postulatum, tradunt Laomedontem oratores captos trusisse in carcerem: reliquos Argonautas per insidias occidere uoluisse. Cuius rei omnes, præter Priamum, filij adiutores se præbuere. Hic solus contradixit, asserens seruandam esse hospitibus promissorum fidem: atq; equos sororeq; esse tradendos. A qua sententia cũ auersi essent, ferè Priamus duos in carcere ad Telamonẽ enses clàm detulisse: narrataq; patris uoluntate, extitisse eis causa salutis. Nã illi custodib. interfectis ad mare fugientes, expositos singulatim socijs Laomedontis consilio, unà cum eis regi qui cum militib. ex

ex urbe se aduersus prodierat, occurrerunt. Acri certamine commisso, cum Argonautæ uirtute superiores essent, ferunt Herculem præ cæteris fortiter pugnantem & occidisse Laomedontem, & primo impetu urbe capta, in regis insidiarum conscios animaduertisse: deinde Priamo, ut uiro iusto amicoq; regno tradito, cum reliquis Argonautis discessisse. Nonnulli ex antiquis tradunt poetis, ab Hercule, non cum Argonautis, sed solo, cum nauibus sex equorum gratia profecto, Troiam deletam. Quod & Homerus uidetur in suis carminibus sentire, scribens, Herculem equorum Laomedontis gratia sex propr̃ijs nauibus, & uiris paucis, urbem ab se expugnatam cepisse. Argonautas à Troia tradunt in Samothraciam delatos, redditis magnis dijs uotis, item in templo posuisse phialas, quæ hucusque seruantur. Eorum reditu adhuc apud Thessalos ignoto, diuulgatam aiunt esse famam, omnes qui cum Iasone in Pontum nauigarant, occidione occisos esse. Itaque Pelias tempus esse ratus cæteros, quorum erat, priuare regno, primò Iasonis patrem sanguinem tauri bibere compulit. Fratrem Promachum adhuc puerum occidit. Alcimede mater morti destinata, uirili animo rem ausa memoratu dignam, cum ad interiora regiæ confugisset, orans deos ut tantæ impietati merita præmia darent, ense pectus transfixit. Hoc Pelias pacto omni Iasonis progenie sublata, cito suorum scelerum pœnas luit. Nam cum Iason in Thessaliam ad Ormum haud longè ab Iolcho locum urbem ingredientibus occultum noctu appulisset, impiam suorum cognouit cædem. Argonautis suam operam ad tantum scelus ulciscendum pollicentibus, omniaq; subire paratis discrimina, haud parua inter eos dubitatio incidit, subitáne ui in urbem irruendum esset, deq; improuiso rex armis appetendus: an arcessendi à suis milites, communiq; bello res esset agenda. haud enim posse fore, à tribus & quinquaginta uiris superari regem posse, cui plurimæ auxilia urbes ferrent. Cum hæc agitarentur, fertur Medea pollicita esse suis, se Peliam necaturam dolis, regiamq; se illis sine periculo traditurum. His uerbis admirati omnes, cum modũ eius consilij quærerent, respondisse Medeam dicunt, secum attulisse multa miranda eq; uirtutis uenena, tum à matre Hecate, tum à Circe sorore, quibus nunquam antea ad hominum perniciem uti uoluisset, reperta. Nunc uerò eorum causa facilè se id scelus Peliæ, si uelint, ulturam. & simul quæ actura esset, singulatim cum prædixisset, à regia insuper maritimæ speculæ custodibus signum perfectæ rei se daturam asseruit, fumum die, noctu ignem. Igitur parata caua Dianæ imagine, uaria uenenorum genera in ea abscondit. Deinde capillos suos quibusdam medicamentis canos reddens, ita faciem corpusq; rugosum effecit, ut aspicientibus quædam senior anus uideretur. Sumpta deinde, quam stupendo quodam apud uulgus modo condiderat, Dianæ statua, in urbem profecta, omnes ad superstitionem commouit. Cumque lymphata iret, per uicos ad spectandum concurreret & multitudo, hortabatur ut piè deam susciperẽt, colerentq;. Accessisse enim eam ab Hyperboreis, & regis & ciuitatis bono. Cum singuli deam sacris uenerarentur, uniuersus tanquam debachatus populus, Medeam in regiam deduxit. Hæc res & Peliæ superstitionem iniecit, & filiæ in eum stuporem Medeæ præstigijs deductæ sunt, ut persuaderentur, præsentem deam felicitatem regiæ præbituram. Asserebat enim, Dianam à draconibus per aerem delatam, magnam orbis partem circumisse: ut autem perpetuò coleretur, elegisse omnium regum pijssimum. Mandasse insuper sibi deam, ut senectam Peliæ quibusdam pharmacis ablatam, in adolescentiam uerteret, multorumq; annorum uitam beatam dijsq; acceptam præberet. Ad quę uerba cum rex ueluti miranda obstupesceret, iussit Medeam in seipsa, ut fides ei haberetur, quod dixerat, experiri. Illa petens, ut pura ab una ex filiabus afferretur aqua, cum se in thalamo inclusisset, unxissetq; corpus, herbarum uiribus in priorem ætatem restituta est. Quæ res & regem, & *Medeæ dolus in peliam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes qui id aſpexerant, ad ſtuporem perduxit. Videbatur enim non niſi deorum quadam prouidentia ſenectutem in uirginis ætatem, eiuſq; pulcherrimæ, fuiſſe conuerſam. Feciſſe quoque aſſerunt eam quibuſdam incantationibus, ut draconum ſpecie dea per aërem ab Hyperboreis uecta, apud Peliam diuertere uideretur. Hæc cum præter naturam putarentur humanam, cumq; Pelias plurimi Medeam faceret, exiſtimaretq; illam uera loqui, aiunt omnibus ſingulatim filiabus mandaſſe, ut uoluntati imperioq; Medeæ parerent. Non enim decere regis corpus ſeruorum manibus tractari, ſed filiarum obſequio, deorum beneficio potiri. Diligenter igitur filias obſequi Medeæ imperauit, quicquid circa ſui corporis curam mandaret. Sequente nocte cum Pelias dormitum iſſet, aiunt dixiſſe Medeam, neceſſe eſſe, ut Peliæ corpus in uaſe æneo coqueretur. Quod cum acturæ eſſent uirgines, una experimento aliquo fidem uerbis ſuis fieri poſtulauit. Aries aderat multis annis domi nutritus: quem uirginibus pollicita eſt, ſi illum prius decoxiſſet, in agnum ſe poſtea reſtituturam. Cum uirgines annuiſſent, ferunt Medeam arietis decoxiſſe corpus in fruſtra diuiſum, ac medicamentis quibuſdam ex lebete agni ſpeciem eduxiſſe. Quo facto, fide Medeæ habita, reliquæ omnes patrem pulſando occiderunt. Sola Alceſtis ob inſignem pietatem à genitore abſtinuit. Tum Medeam dicunt, ne Peliæ corpus aut inciderent, aut coquerent, edixiſſe. Simulans uerò prius uotum lunæ eſſe faciendum, uirgines ſupra culmen regię cum lampadibus aſcendere ſecum iuſſit. Ibi Colchorum lingua longa ad terendum tempus oratione habita, ſignum dedit Argonautis, rei conficiendæ tempus adeſſe. Illi igne è ſpecula conſpecto, exiſtimantes regem defunctum, curſu urbem petentes, mœniaq; ingreſſi, ſtrictis enſibus ad regiam profecti ſunt, uigilibus qui obſtiterant interfectis. Virgines, quæ antea ad decoquendum patrem è tecto deſcenderant, Iaſone cæteriſq; Argonautis in regia præter ſpem conſpectis, ſua calamitate admodum afflictabantur. Neq; enim Medeæ facinus ulciſci poterant, neque erratum ſuum corrigere. Itaque cum ſibi mortem conſciſcere uellent, Iaſon earum miſertus, à propoſito reuocauit, ſolatus, non ſponte eas erraſſe, uel malitia, ſed errore deliquiſſe. Omnes deinde benignè conſanguineos allocutus, bono animo eſſe iuſſit. Populo ad concionẽ uocato, facti cauſam dixit, docuitq; cur iniuriam ultus fuiſſet, minore ſupplicio quàm ipſe paſſus fuiſſet. Deinde Acaſto Peliæ filio patrium regnum tradidit. filiarum quoque regis curam pro dignitate geſsit, & ad extremum aliquanto poſt tempore promiſſa præſtitit, omnesq; primarijs uiris nuptum dedit. Nam Alceſtim natu maximam nuptui poſtmodum dedit Admeto Pherети Theſſalo, Amphinomen Arobremoni Leontei fratri, Euadnen uerò Oeneo Cephali, tunc Phoceorum regis. His actis, cum Argonautis ad Iſthmum Peloponneſi appulſus, ſacra fecit Neptuno, cui nauem Argo dedicauit. Cum ingens eius fama eſſet apud Corinthiorum regem Creontem, ad eum diuertit, cumq; eo uitæ reliquum tempus egit Corinthi. Cogitantibus Argonautis in patriam abire, Herculem ferunt hortatum eſſe ad res magnæ fortunæ obeundas: adegitq; ut iureiurando pollicerentur, alterum alteri ſi opus eſſet, auxilio fore. Elegiſſe autem clariſsimum Græciæ locum ad ſtatuenda certamina, concurſusq; hominum celebrandos: idq; certamen maximo deorum Ioui Olympio conſecraſſe. Cum Argonautæ omnes in fœdus communis præſidij iuraſſent, inſtituendorum cura Herculi demandata, illum elegiſſe aiunt ad hominum conuentus Elæorum regionem iuxta Alpheum flumen. Vnde iuxta eum loca maximo deorum ſacrata, Olympia ab eo appellantur. Cum equorum certamen palæſtramq; inſtituiſſet, modo certaminum ſtatuto, urbes propinquas ad deorum ſpectacula excitat. Et gloria famaq; Herculis ex ſpectatione certaminum Olympicorum uulgata, Græcorum omnium qui clari eſſent, eò concurſus fuit. Plurimis quoque uarijs ex urbibus Herculis amicitiam

Olympicorũ ludorum inſtitutio.

tiam ſecutis, cum ſinguli eius uirtutem bellicamq; diſciplinam admirarentur, ideoq; ultro ſe comites periculorum obtuliſſent, per breui optimum exercitum confecit. Quo omni peragrato orbe, ob plurima in homines collata merita immortalitatem meruit. Poëtæ uerò fabulis aſſueti, miranda quædam canentes, Herculem ſolum abſque armis fabulantur decantata orbis monſtra perdomuiſſe. Sed de his antea ſcripſimus. Nunc ad Iaſonem reuertamur. Hunc Corinthij tradunt, cum annis decem cum Medea uixiſſet, genuiſſe ex ea filios natu maximos duos, Didymum Theſſalum, Alcimenum, his poſteriorem tertium Thiſandrum: quo tempore aiunt Medeam magno in honore non ſolum propter ſpeciem qua eminebat, ſed propter prudentiam, cęteras q; quibus ornata erat uirtutes, à uiro habitam eſſe: paulatim deinde ætate decorem formæ auferente, Iaſon Glaucæ Creontis filiæ amore captus, uirginem nuptui à patre petijt. Annuente Creonte, certumq; nuptiarũ ſtatuente diem, Iaſon Medeæ nititur ſponteneum diuortium perſuadere. Ait enim, cupere ſe illam uxorem ducere, non in eius contemptum, ſed ut filios ſuos in domum regiam ea cognatione introduceret. Aegrè uerba hæc ferente Medea, deosq; teſtes iuramenti præſtiti appellante, Iaſon ſuſcepti beneficij oblitus, Creontis filia uxore ſumpta, Medeam urbe expulit. Illa cum à receſſu diem unum à Creonte petiſſet, noctu regiam ingreſſa, certis medicamentis immutata facie, domum incendit radice quadam à Circe inuenta, ea uirtute, ut incenſus ignis ne quiret extingui. Repentè conflagrante regia, Iaſonem exiluiſſe tradunt, Glaucam Creontemq; igne abſumptos. Quidam ſcriptores uolunt, Medeæ filios dona quædam ſponte attuliſſe uenenis illita: quæ cum illa corpori applicuiſſet, & incidiſſe in morbum, & patrem auxilium filiæ ferentem, cum corpori illius hæſiſſet, eueſtigiò expiraſſe. His haudquaquàm acquieſcens Medea, inq; Iaſonis ultionem intenta (adeò ira, amor, crudelitasq; in ea exarſerant) poſtquam illum flammas euaſiſſe cognouit, animum morti filiorum in patris calamitatem adiecit. Omnes, uno qui aufugit excepto, natos iugulauit: eorumq; corpora ſepeliuit in Iunonis templo: deinde fidiſsimis ſocijs fugæ aſſumptis, Medea nocte ex Corintho fugiens, Thebas ad Herculem uenit. Hic eorum quæ in Colcho promiſſa erant ſponſor factus, ſe ei auxilio futurum iuxta datam fidem promiſit. Iaſon filijs uxoreq; priuatus, conſentibus omnibus eum iuſtè plecti, cum doloris uim ferre non poſſet, ſibi mortem conſciuit. Corinthij caſus atrocitate obſtupefacti, cum de ſepulchro puerorum dubitarent, ad Pythium, quid de adoleſcentum corporibus agendum eſſet, conſultum miſere. Mandatum à deo eſt, ſepeliri eos in Iunonis templo, atque Heroum honoribus coli. Quo facto, aiunt Theſſalum qui eædem matris effugerat, in Corinthum rediſſe. Deinde in Iolchum Iaſonis patriam reuerſum: ubi cum reperiſſet Peliæ filios recenter interiſſe, regnum generi ſuo debitum ſuſcipiens, ſubditos ex ſuo nomine Theſſalos appellauit. Nec uerò ambigo, de Theſſalorum nomine non idem ſentire omnes, ſed uarias ferri opiniones: de quibus poſtmodum ſuo loco diſſeremus. Medea cum Thebis Herculem in inſaniam uerſum, ab eoq; filios occiſos reperiſſet, medicamentis illum ab eo morbo liberauit. Deinde cum Euryſthei præceptis Herculi parendum eſſet, omni eius auxilij ſpe amiſſa, Athenas ad Aegeum Pandionis confugit. Ferunt quidam ab Aegeo cognitã, filium genuiſſe Medum, qui poſtmodũ Mediæ imperarit. Alij ab Ippeto Creontis accuſatam, omninoq; abſolutam. Deinde cum Theſeus ex Trœzene Athenas tranſiſſet, de ueneficio accuſatã fuiſſe, ex Athenis migrare cõpulſam. Verùm pollicente Aegæo ſe eã turò quò uelle miſſurum, Phœniciam elegit: quò & delata eſt. Inde ad ſuperiores Aſiæ partes tranſiens, cuidam clariſsimo hæſit regi: ex quo filiũ peperit Medũ. qui poſt patris obitũ regno ſuccedẽs, & rex fuit egregius, & populos ab ſe denominauit Medos.

Medea Creontis regiam incendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dos. Tragœdi postmodum miranda quædam de Medea,uariaq; ediderunt. Quidam in gratiam Athenienſium,Medeam aiunt ſuſceptum ex Aegæo Medum in Colchos aduexiſſe incolumem. Cumq; eo tempore Aetes à fratre Perſeuí regno pulſus eſſet,Medeæ operâ,quæ Perſem ſuſtulit, Medum regno potitũ. Auctis deinde regni uiribus,Medum plurimis Aſiæ locis quę ſupra Pontum eſt,peragratis,ſubieciſſe eam quæ ab ipſo Media ſit appellata. Recenſere autem quæ de Medea ſcripta ſunt ſingula,& longum eſſet,& minimè neceſſarium. Verùm quæ de Argonautis ſuperſunt,prioribus adijciamus. Non enim pauci tum ueteres tum poſteriores ſcriptores, inter quos eſt & Timæus, tradunt Argonautas poſt raptum aureum uellus,quum nauibus oſtia. Ponti obſedíſſent,rem mirificam fuiſſe aggreſſos, & hiſtoria dignã. Nauigantes enim per flumen Tanaim ad eius fontes,iuxta quendam locum nauí per terram ad alium fluuium tracta,in Oceanum uerſus Arctum per eius decurſum delatos ferunt. Poſtmodum terra à ſiniſtris relicta, cum ad Gades peruenìſſent, noſtrum mare ingreſsi,in patriam reuerterunt. Horum ueſtigia feruntur, quòd iuxta Oceanum habitantes, inter deos præcipuè Pollucem & Caſtorem colunt. Traditum enim eſſe illis à priſcis uſque temporibus,hos deos præſentes in Oceano nauigantibus adeſſe. Eſſe quoq; iuxta Oceanum loca, quæ uaria tum ab Argonautis, tum à Dioſcuris nomina ſumpſiſſent. Continens inſuper quæ eſt intra Gades, expreſſa reditus illorum continet ueſtigia. Hi iuxta Tyrrhenũ nauigantes,ad inſulam uenere,quam dicunt Aethaliam: ubi optimum eorum locorum portum,à nauí,quod nomen ad hæc tempora permanſit,Argoon appellarunt. Similiter iuxta Tyrrheniam portus octingentis procul à Roma ſtadijs,Telamon eſt cognominatus. Inſuper iuxta Formias Italiæ Aeta dicta Caieta eſt. Poſtea in Syrtes uento acti,cum à Tritono Libyæ rege naturam eius pelagi percepiſſent,declinato periculo, tripodem ei æneum dono dedere, literis priſcis inſculptum: quem adhuc apud Heſperios ſeruari dicunt. Neq; uerò omittendum uidetur, quod quidam ſcriptores pro uero tradunt,Argonautas per Iſtrum nauigantes, atq; ad eius fontes delatos, poſtea ad ſinum Adriaticum peruenìſſe. Hos tempus redarguit, exiſtimantes Iſtrum multis oſtijs in Pontum defluentem, eumq; qui in Adriam deſcendit, ab eiſdem locis decurſus initium ſumere. Romanis cum his gentibus bellum,quæ Iſtrum incolunt, gerentibus, eius fontes quadraginta ſtadia à mari procul inuenti ſunt. Verùm nominis fluuiorũ ſimilitudo cauſam erroris ſcribentibus dedit.

DE HERCVLIS FILIIS ET *nepotibus.* Cap. IIII.

ARgonautarũ Herculiſq; geſtis à nobis deſcriptis, filij quoq; recenſendi ſunt. Hi poſt Herculis obitũ apud regem Ceicum in Trachina conſedere. Cum Hilus alijq; fratres quidã iam uiri euaſiſſent, ueritus Euryſtheus ne cum omnes ad eam ætatem peruenìſſent,ſe imperio Mycænarum priuarent, cupienſq; omneis eos Græcia pelli, Ceico, niſi & Heraclidas & Licymnij filios,Iolaum inſuper, ac omnes Arcades qui cum Hercule militaſſent,eijceret,bellum indixit. At ipſi Euryſtheo impares uiribus, decreuerunt ſponte Trachinam relinquere. Adeuntes multas urbes, quæ præclaræ erant, rogitantesq; ut ſe in urbem reciperent, cæteris timore recuſantibus,à ſolis Athenienſibus inſita humanitate ſuſcepti ſunt, Trycorytho illis urbe,quæ Tetrapolis nominatur, ad habitandum conceſſa. Poſtea cum Herculis filij omnes ætate matura eſſent,prudentia adoleſcentibus, ut ab Hercule genitis,innata,Euryſtheus eorũ incremento inuidens, magno exercitu aduerſus illos profectus eſt. Heraclidæ Athenienſium præſidio fulti, Iolaum, Theſeum,

Theſeũ Hilũq; duces belli conſtituerunt, & acie Euryſtheũ ſuperarunt. Multi in ea pugna Euryſtheũ ſecuti occubuerũt: ipſe curru fugiẽs, ab Hilo Herculis filio occiſus eſt. Filij quoq; Euryſthei in ea pugna omnes cecidere. Heraclidæ poſt Euryſtheum inſigni prælio deuictum, mutuo conſilio auxilioq; aduerſus Peloponneſum duce Iolao mouerunt bellum. Atreus poſt Euryſthei obitum captο Mycænarum regno,aſcitiſq; Tegeatis,ac quibuſdam alijs belli ſocijs,Herculis filijs occurrit. Apud Iſthmum cum utriq; exercitus conueniſſent,Hilus hoſtem, quicunq; is eſſet, ad certamen ea conditione prouocauit, ut ſi ipſe uicìſſet,Euryſthei regnum filijs Herculis cederet. Si uerò occubuiſſet,Heraclidę in Peloponneſum intrà annos quinquaginta non uenirent. Deſcendit in certamen Echemus rex Tegeatarum, occiſoq; Hilo Heraclidæ fœdere ab expeditione deſtiterunt,Corinthumq; reuerſi ſunt. Paulo pòſt Licymnius cum filijs Herculis ac Tlepolemo apud Argiuos ſponte illos ſuſcipientes manſit. Reliqui qui in Tricorytho reſederant,decurſis ex pacto annis in Peloponneſum tranſierunt. Quorum res ſuo referentur tempore. Alcmena Thebas profecta cum euanuiſſet,à Thebanis deorum honoribus culta eſt. Cæteri Heraclidæ repetita ab Eginio Dori filio ei credita patris hereditate,apud Doræos conſedere. Tlepolemũ in agris cõmorantem ferunt à Licymnio Electryonis orta contentione occiſum. Qua ex cæde ex Argis fugiens, Rhodum applicuit,Hanc inſulam incolebant tum Græci, à Triopato Phorbantis filio deducti. Quam illè communi accolarum conſilio cum in tres partes,diuiſiſſet,tres in ea condidit urbes,Lindum,Ialyſum,Camirum. Imperauit aũt omni inſulæ ob gloriam nomenq; paternum: ac demum cum Agamemnone ad Troianum bellum profectus eſt.

DE THESEO, ET EIVS CERtaminibus. Cap. V.

POſteaquam de Hercule filijſq; retulimus,locus ſe offert ut Theſei,qui Herculis certaminum imitator fuit,geſta narrentur. Natus ex Aethra Pitthei filia ac Neptuno,in Trœzene nutritus eſt apud Pittheum maternum auum: ac ſigna,prout ferunt fabulæ, ab Aegæo ſub petra poſita recognoſcens, Athenas uenit. Deinde mare ingreſſus, ut Herculis uirtutes imitaretur, ad ea certamina adiecit animum, quæ laudem & gloriam ſibi eſſent allatura. Et primùm eum qui dicebatur Corynetes, ſuſtulit,hoc uſum cognomine à Coryna,hoc eſt claua,quo telo utebatur, & aduenas interficiebat. Secundum,qui in Iſthmo erat,Sinim,qui duas flexas pinus, atque utrique alligato hominis brachio,ſurſum dimittens,corpus ui diſcerptum maximo cruciatu afficiebat. Tertius fuit à Theſeo interemptus in Crommyone aper ſylueſtris,à quo multi interibant uiribus ac magnitudine præſtantes. Deleuit inſuper Scyronem habitantem ea loca Megaræ, quæ ab eo ſaxa Scyronia uocantur. Hic uiatores cogebat,ut ſe ipſos præcipiti iactarent loco: deductos ſuper ſcopulum abruptum homines,calce in mare iuxta Chelonem proijciebat. Sutulit etiam iuxta Eleuſinam,Cercyonem certantẽ cum prætereuntibus, atq; ab ſe uictos perimentem. Deinceps Procruſtã occidit,in eo loco terræ Atticæ qui dicitur Curdalus,habitantem. Hic uiatores cogebat ſuper lectum aliquẽ aſcendere: quòd ſi longiores erant, parte ſupereminente amputabantur: qui uerò breuiores,pedibus diſtendebantur. A qua re Procruſtes cognominatus eſt. His actis Athenas ueniẽs,Aegæũ propter ſigna cognouit. Tum Marathonium taurum ab Hercule ex Creta in Peloponneſum traductum, Athenas ab ſe uictum aduexit: quem Aegæus ſacrauit Apollini. Supereſt ut de Minotauro,

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Minotauro.

ro, quò Thesei gesta absoluantur, ab eo interfecto referamus. Oportet enim temporibus quæ à nobis explicata sunt, contigua, quò notior fiat historia, describi. Tectamus Dori, filij Heleni ex Deucalione orti, cũ Aeolijs ac Pelasgis in Cretam appulsus, insulæ imperauit. Sumpta Creta in uxorem, filium Asterium creauit. Quo in Creta regnante, Iupiter (ut aiunt) Europam ex Phœnicia raptam super taurum detulit in Cretam. Ex ea tres genuit liberos, Minoem, Rhadamanthum, Sarpedonem. Asterius deinceps prole carens, cum uxorem duxisset Europam, Iouis adoptatis filijs, regni eos reliquit successores. Horum Rhadamanthus Cretensibus leges dedit. Minos suscepto regno cum Itonem Lyctij filiam uxorem cepisset, genuit ex ea Lycastum. Hic quoq; cum regnaret in Creta, Ida Corybanti filia uxore ducta, secundũ Minoem genuit quem nonnulli Iouis filium tradunt. Hic primus Græcorum parata classe, maris imperio potitus est. Cum despondisset Pasiphaën Solis Cretæq; filiam, suscepit Deucalionem, Crateum, Androgeum, & Ariadnem, pluresq; alios liberos. Androgeus cum Athenas consensu Athenensium omnium concessisset, Aegæo regnante, inq; certaminibus superaret athletas omnes, in consuetudinem Pallantis filiorum uenit. At Aegæus suspicans, nequando propter Androgei amicitiam à Pallantis filijs auxilio Minois regno pelleretur, insidijs Androgeo paratis, ad spectaculum celebre proficiscentem Thebas, per quosdam eius regionis accolas circa Inoem terræ Atticæ interficiendum curauit. Cæde filij perturbatus Minos, Athenas uenit, supplicium interfectoris Androgei petens. Spretis eius uerbis, bellum Athenienses indixit, addita execratione, qua aduersus Athenienses siccitatem famemq; imprecatus est. Siccitate tum Atticos, tum reliquam Græciam urgente, corruptis terræ fructibus: belli duces, quomodo hæc mala auerti possent, Deum consuluere. Is iussit eos ad Aeacum Iouis & Aeginæ Asopi filiæ adire, iubereq; ut pro se uota faceret. Quibus perfectis, siccitas cum apud alios Græcos cessasset, solos Athenienses uexabat. Coacti igitur sunt rursus à Deo implorare tantæ remedia calamitatis. Hanc desituram, Deum ferunt respondisse, si pro Androgei cæde, Minoi qua uellet pœnas dedissent. Parentibus deo Athenensibus, præcepit Minos, pueros septem & totidem uirgines singulis annis Minotauro quoad uiueret uorandos tradi. His datis, defecit siccitas: à bello abstinuit Minos. Annis septem transactis, rursus eum in regionem Atticam cum magno exercitu transisset Minos, ac bisseptem pueros petisset, traditi sunt. Theseus cum esset nauigaturus, accessisset ad gubernatorem Aegeus, præcipiens, si Minotaurum superasset filius, ut albis uelis portum intrarent: nigris, quemadmodum & antea in Ioniam fecerant, si perisset. Theseus in Cretam cum nauigasset, Ariadne Minois filia eius specie ac decore capta, & consilium operamq; dedit Minotauri occidendi, & Labirynthi egressum edocuit. Deinde cum rapta Ariadne nocte clàm recederet, in insulã appulit, aliquando Diam, nunc uero Naxum uocitatam. Eo tempore Bacchum ferunt pulchritudine Ariadnes captum, cum à Theseo uirginem abstulisset, uxorem illam ab se præter modum dilectam duxisse. Post eius obitum, propter singularem amorem honore immortalium dignatus, coronam ex astris Ariadnæ in cœlo constituit. Verùm eos qui cum Theseo nauigabant, ferunt ægrè admodum raptum uirginis ferentes, propterq; dolorem Aegæi mandatorum oblitos, nigris uelis in Atticam peruenisse. Quod Aegæus cum aspexisset, existimans Theseum filium peremptum, rem heroicam aggressus, ex arce ob dolorem se met præcipitauit. Post patris interitum Theseus regno succedens, constitutis legibus populo imperauit: multaq; egit ad amplitudinem ciuitatis spectantia. In queis illud fuit insigne, quòd plurimum populum Athenas ad habitandum induxit. Qua ex re uiribus & authoritate aucta ciuitas, Græciæ principatum tenere usa est. Verùm ad ea quæ de Theseo supersunt,

Ariadnæ.

redeundum.

redeundum. Deucalion maximus natu filiorum Minois, Cretæ imperauit. Is inita cum Athenensibus belli societate, Phædram filiam Theseo despondit. Qui cum post ductam uxorem Hippolytum ex Amazone genuisset, in Troezenem misit sorori Aethræ nutriendum. Ex Phædra Athamantum suscepit, ac Demophoontem. Paulo pòst Hippolytus cum Athenas ad mysteria uenisset, à Phædra propter pulchritudinem amatus est: quo recedente, Phædra templum Veneri in arce unde in Troezena conspectus erat, condidit. Cumq; ad Pirithoũ cum Theseo diuertisset, Hippolyti concubitum petijt. Illo scelus abnuente, molestè id ferens nouerca, Athenas reuersa, Hippolytum quòd se uitiare uoluisset, apud Theseum accusauit. Ille dubitans uerùmne crimen esset, rem ad Hippolytum per internuncium detulit. Ferebantur tunc fortè equorum curru Hippolytus. Cui, calumnia audita labenti animo, frena è manibus exciderunt. Turbati equi excussis habenis, currum præcipitem egerunt. Quo effracto, Hippolytus uestibus implicitus, atque ad terram delatus interijt. Ob eius antè optimè actam uitam Troezenij deorum illi honores impendere. Theseus his turbatus calamitatibus, pulsus patria, apud hospitem functus est uita. Athenienses pœnitentia ducti, ossibus Thesei Athenas traductis, & illum coluerunt pro deo, & templum ei intra urbem Asylum, quod ab eo Theseium dictum est, constituêre. Nunc de raptu Helenæ, deq; Pirithoi erga Proserpinam amore (gestis enim Thesei sunt immixta) dicendũ. Pirithous Ixionis filius defuncta Hippodamia uxore, Polypito filio superstite, Athenas ad Theseum uenit: cuius uxor Phædra cum defuncta esset, suasit ei Helenæ Iouis ac Ledæ raptum. Ea tum decimum agebat annum, omnes cæteras decore ac modestia excellens. Lacedæmonem profecti, captato tempore, Helenam communi consilio Athenas aduexere. Deinceps inter eos sorte iacta, utrius esset sponsa Helena futura, ea tamen adiecta conditione, ut is pro quo sors cecidisset, socio coadiutor ad alteram quærendam uxorem foret: idq; iureiurando cum firmassent, sorte Theseo obuenit. Quod factum cum ægrè ferrent Athenienses, timens Theseus, Helenam in Amphidriam, unam ex Atticis urbibus deduxit: eius cura Aethræ matri, multisq; ex amicis permissa. Pirithous cupiens Proserpinam uxorem habere, consilium cum Theseo communicauit. Verùm cum propter rei impietatem à proposito eum auertere conaretur: ubi illum perseuerantem, inq; iurisiurandi uim ad Proserpinæ raptum se adigi uidit, coadiutorem se præbuit. Cum ad inferos descendissent, uterq; ibi captus est. Sed postmodũ in gratiam Herculis liberato Theseo, Pirithous apud inferos detentus, luit sempiternas suæ impietatis pœnas. Quidam scriptores tradunt, ambos redijsse ab inferis: eoq; tempore Dioscuros Helenæ fratres cum exercitu Amphidriam profectos, capta euersaq; urbe Helenam adhuc uirginem captiuamq; ad Aethram Thesei matrem Lacedæmonem uexisse.

Hippolytus.

De raptu Helenæ.

DE SEPTEM, QVI AD THEBAS MILITARVNT. Cap. VI.

REs postulat, ut de septem ducibus qui Thebas profecti dicuntur, scripturi belli causas à principio ordiamur. Laius Thebanorũ rex, sumpta uxore Iocasta Creontis filia, cũ diutius caruisset liberis, oraculo consulto an esset filios habiturus, responsum tulit, non conducere sibi prolem habere. Nam qui ex eo prodiret filius, patrem occisurus esset, aduersaq; fortuna domũ funestaturus. Post quod responsum præcepit, natũ infantẽ trasectis primum ferro pedibus exponi: unde & Oedipus cognominatus est. Sumptũ puerũ domestici cũ nõ exposuissent, cuidã seruili mulieri nomine Polybiæ tradidere. Cũ iã uir factus esset, deũ de infante exposito cõsulere statuit

Laius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Laius. Oedipus quoque à quodam se fuisse expositum certior factus, & ipse Pythiam, qui sui parentes forent, oratum proficiscebatur. Cum ambo apud Phocidem inuicem obuiassent, Laiusq; illum de uia cedere superbius mandasset, Oedipus ira motus Laium occidit, inscius parentem esse. Eo tempore tradunt Sphingem beluam biformem uenisse Thebas: propositisseq; ænigma, quod qui non soluerent, perirent. Ex quo multi ob rem dubiam interierunt. Soluenti præmium, locastæ connubium, & Thebanorum regnum, propositum erat. Verùm nullus, ex cepto Oedipo, ænigma soluere ualuit. Id erat eiusmodi: Quod animal bipes. idem tripes, ac quadrupes foret. Cæteris addubitantibus, solus Oedipus ait, hominem id animal esse: qui infans, quatuor iret pedibus: auctus ætate, duobus: iam senior factus, tribus: nam baculo tanquàm tertio pede sustentarerur. Sphinx secundum id quod est in fabulis orandum seipsam ex loco excelso præcipitauit. Oedipus ignotam matrem uxorem sumpsit, quatuorq; ex ea genuit liberos, Etheoclem, Polynicem, Antigonem, & Ismenem. Hi cum ad ætatem peruenissent, domestica impietate cognita, Oedipum coëgerunt ob dedecus non egredi domum. Ipsi sumpto regno fœdere inuicem sanxerunt, ut singuli alternis annis imperarent: primusq; imperij annus Etheocli cederet, maiori natu. Is acto anno, petenti ex fœdere renuit tradere regnum fratri. Qua ex causa ille. Argos ad Adrastum regem confugit. Hoc tempore Tydeus Oenei, cum in Calydone Alcatum Lycotheumq; nepotes occidisset, ex Aetolia ausugit Argos. His Adrastus benignè susceptis, quodam responso motus, utrique filias uxores dedit, Polynici Argiam, Deipylem Tydeo. Adolescentes cum à rege probarentur, magnaq; eorum uirtutis expectatio uideretur, ambos in patriam pollicitus est se reducturum. Verùm cum censeret primum debere Polynicem restitui, nuncium misit Tydeum ad Eteoclem. Hic Tydeum ferunt quinquaginta uiros ab Edeocle in insidijs in itinere positos occidisse, ad Argosq; præter opinionem redisse incolumem. Hæc Adrastum impulerunt, ut quæ ad bellum spectabat, pararet. Adscitit aũt belli societatem Capaneum, Hippomedontem, Parthenopeum Atalantæ Sehænei. Suadebant amici Polynicis, ut ad bellum Amphiaraus uates duceretur. At is cum præuideret, si ei bello afforet, se periturum, idq; propterea recusaret: ferunt Polynicem aureum torquem à Venere Hermionæ datum, Amphiarai uxori, quò belli societatem uiro persuaderet, donasse. Eo tempore Amphiaraus Adrastusq; de regno dissidentes, ad Eriphylen Amphiarai coniugem, Adrasti sororem, omne dissensionum iudicium retulerunt. Illa pro Amphiarao sententiam tulit, adijciens, ut belli Thebis inferendi socius adiutorq; esset. Amphiaraus existimans se ab uxore proditum, ad bellum spopondit se aditurum: sed Alcmeoni filio imperauit, ut post suum obitum Eriphylen perimeret. Quod patris mandatum postea executus, facti conscientia in insaniam uersus est. Adrastus, Polynices, ac Tydeus ad bellum ituri, quatuor elegerunt duces, Amphiaraũ, Capaneum, Hippomedonta, & Parthenopeum. Qui omnes cum magno exercitu aduersus Thebas profecti sunt. Eteocles ac Polynices mutuis uulneribus confosi conciderunt. Capaneus magno impetu scalis murum ascendens, mortem oppetijt. Amphiaraus in terræ hiatum cum curru delatus, absorptusq;, nunquam postea uisus est. Eodem pacto & reliqui duces omnes, præter Adrastum, multiq; præterea mortales occubuerunt: quorum sepeliendorum facultas à Thebanis cum denegata esset, insepultos sinens Adrastus, Argos redijt. Cum nullus auderet hos tumulis condere, soli Athenienses, qui cæteros uirtute anteibant, omnes sepeliuere. Hunc belli uitæq; finem septẽ, qui Thebas oppugnatum iere, sortiti sunt. At uerò filij mortem parentum ulturi, communi consilio contra Thebanos mouerunt arma. Dederat responsum Apollo, eam urbem expugnaturos, si Alcmeonem Amphiarai filium imperatorem sibi constituissent.

Sphingis ænigma.

Hic ab illis dux factus, Deum & de Thebano bello consuluit, & an matrem Eriphylem puniret. Respondit Apollo, ut utrunq; faceret, non solum quia monile aureum mater in necem paternam, ied & peplum quoque ob filij interitum acceperit. Venerem aiunt quondam Hermionæ Cadmi & monile donasse, & peplum. Ambo hæc habuit Eriphyle: alterum à Polynice, alterum à Thersandro Polynicis, quò filium ad expeditionem Thebanam hortaretur. Alcmeon igitur cum milites ad bellum plurimos ab Argis parasset, ab urbibus quoque finitimis accersito præsidio, exercitum contra Thebas duxit. Acerrima cum Thebanis commissa pugna, Alcmeon uictoria potitus est. Thebanorum attritis uiribus, multisq; amissis ciuibus, cum essent impares uiribus, omni spe destituti, consilium à Tiresia, qui diuinator erat, exquisiuere. Is Thebanos ex urbe iussit abire. hoc solum modo illos conseruari posse. Iuxta Tyresiæ dicta urbem linquentes, ausugere nocte in oram Bœotiæ quæ Thilphosium appellatur. Thebæ captæ ac dirutæ sunt. Tiresiæ filiam Daphnen postea cum uictores cepissent, in Delphos uoto suscepto, misere oblationem deo. Ea diuinandi artem edocta, in Delphis degens, multo magis eam scientiam calluit. Itaque natura admirabilis, plurima scripsit uarij generis responsa. Cuius ex uersibus Homerum poetam ferunt multa ad ornatum sui poematis sumpta transtulisse. Cum hæc sæpius Dei spiritu ferretur, multaq; traderet responsa, Sibylla ab omnibus cognominata est. nam plenam Deo, & Sibyllam esse, idem notat. Victores uerò urbe direpta, in patriam quisq; suam multis cum spolijs reuersi sunt. Ex Thebanis qui in Thilphosium confugerant, Tyresias defunctus est: quem sui ciues magna cum pompa sepeliuere, deorum ei honores tribuentes. Deinceps aduersus Dorienses armis motis, pugna superatos ex eorũ patria eiecerunt. Transacto paulum temporis, quidam ex eis in Iunonis sedibus mansere, quidam Athenas profecti sunt. Creonte Menœtij regnante, patria pulsi, paulo pòst in Dorida remearunt, & in Grynæo Limeoq; & Euboea habitarunt. Antea Bœotus Arnes Neptuni filius migrauit in Aeolidem, quæ nunc Thessalia dicitur, & eos qui secum accesserant, Bœotos uocauit. Sed de Aeolibus paucis dicendum. Priscis temporibus, cum ex filijs Aeoli qui fuit Hellenis ex Deucalione nati, cæteri quæ dicta sunt loca habitarent, solus Minas in Aeolide regnauit. Eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. Huius Arnem filiam Neptunus cognouit. Qua de re indignatus pater, Metapontio aduenæ, qui tum casu aduenerat, eo pacto Arnem dedit, ut illam in Metapontum deduceret. ubi duos peperit filios, Aeolum, ac Bœotum. Quos Metapontius liberis carens quodam motu oraculo, adoptauit in filios. Hi iam uiri facti, orta uiuente Metapontio seditione, regnum obtinuerunt. postmodum dissensione inter Arnem & Antolytam orta, matri succurrentes Antolytam peremere. Eam rem grauiter ferente Metapontio, illi præparatis nauibus cum matre multisq; amicorum mare ingressi: Aeolus quidẽ ad insulas Tyrrheni maris appulit, quæ ab eo Aeolides sunt appellatæ: urbemq; condidit, quam Lyparam uocauit. Bœotus uerò ad Aeolum uenit, Arnes patrẽ, à quo loco filij nutritus est. Postmodum Aeolidis regnum possedit. patriam omnem à matris nomine Arnem, populos appellauit à se Bœotos. Itonus ex Bœoto ortus quatuor suscepit filios, Hippodamum, Electryonem, Archilycum, Alegenorem. Horum Hippodamus Eleum genuit, Electryon Letum, Alegenor Eloniũ Archilicus Protheronem & Archesilaum: qui ad Troiam iere Bœotorum exercitus duces.

Tyresis.

Sibylla.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE NELEO, ET EIVS NEPOTIBVS. Cap. VII.

NVnc Salmoneum, Tytiumq́, & eorum uſq; ad Neſtorem, qui Troiano interfuit bello, poſteros referamus. Salmoneus ex Aeolo Deucalionis eſt ortus: qui ex Aeolide cum magna ſuorum manu profectus, conſtitit in Elea apud fluuium Alpheum: ubi urbem à ſuo nomine Salmoneam condidit. Sumpta uxore Alcidice Elei filia, genuit ex ea Tyream, decore formaq́; eximiam. Alcidice defuncta, Siderā uxorem duxit, quæ Tyream ut nouerca cœpit odiſſe. Salmoneus ob ſuperbiam atq; impietatem contracto ſubditorum odio, Iouis fulmine conflagrauit. Eius deinceps Tyrea filia adhuc uirgo à Neptuno cognita, peperit Peliam ac Neleum. Poſtmodū ex Creteo Amythaonem genuit, Pheretumq́ & Aeſonem. Cum diem ſuum obiiſſet Creteus, orta inter Peliā Neleumq́ regni contentione, Pelias Iolcho finitimæq́ regioni imperauit: aſſumptiſq́ Melampode ac Biante, Amythaonis Aglaiæq́ filijs, quibuſdamq́ ex Achaius Phthiotiſq́ ac Aeolidibus, aduerſus Peloponneſum exercitum duxit. Melampus cum eſſet diuinator, Argiuas fœminas propter Bacchi iram fanaticas, ab inſania curauit. Cuius rei gratia Anaxagoras Megapenti Argiuorum rex, eum donauit duabus regni partibus. Hic Argis cum moraretur, Biante fratre conſorte regni facto, uxorem cepit Iphianiram filiam Megapenti: ex qua protulit Antiphatum, Mantum, Biantem, Pronoēn: ex Antiphato ac Zeuxippe Hippocoontis, Iocleus Amalceuſq́ orti ſunt. Iocleus Hypermeſtraq́ Lesbij Iphianiram, Polybiā atq; Amphianum genuerunt. Hoc pacto Melampus ac Bias eorumq́ poſteri Argiuorum imperium tenuere. Neleus cum his qui eum ſecuti erant, in Meſſenam uenit, & accolarum uoluntate condidit urbem Pylum: cui cum imperaret, uxorem ſumpſit Chlorem, Amphionis Thebani natam: exq́ ea duodecim filios ſuſcepit: quorum natu maximus Peridymeus fuit: minimus Neſtor, qui bello interfuit Troiano. Et de progenitoribus Neſtoris hactenus.

DE LAPITHIS ET CENTAVRIS Caput. VIII.

NVnc de Lapithis & Centauris diſſeremus. Ex Oceano ac Theti multi filij ſecundum fabulas manarunt, à fluminibus cognominati: in queis fuit Peneus: à quo accidit Peneum in Theſſalia dici. Hic ex nympha Creuſa liberos ſuſcepit, Ipſeum ac Stylbiam: quam cum cognouiſſet Apollo, Lapitham ac Centaurum genuit. Lapithes circa fluuium Peneum ad habitandum lectis, cum ibi imperaret, Eurionem Arſinoi uxorē duxit. ex qua duos ſuſcepit filios, Phorbantem ac Periphantem, regni paterni hæredes. Populi omnes à Lapitha Lapithæ appellati ſunt. Phorbas cum in Olenū tranſcendiſſet, accerſitus ab Alectore Bœotiorū rege, tunc Pelopis uires formidante. Elæorū regni partē ab eo accepit. Huius filij Aegeus Actorq́ paterno ſucceſſere regno. Periphas alter Lapithæ natus, ex Aſtyagea uxore Ipſei filia, octo genuit liberos: quorum natu maximus Antion ex Melate Amythoni ſuſcepit Ixionem. Hic, ut tradunt, dona plurima Heſioneo pollicitus, deſpondit eius filiam Cliam: ex qua genuit Pirithoum. Verùm cum Ixion nequaquam promiſſa uxori tradidiſſet, Heſioneus pro ijs equos illius cepit. Tunc Ixion pollicitus, ſe quæ promiſerat daturum, accerſitum à ſe Heſioneū in foueam ardentem coniecit. Qua crudelitate cum nullus eam cædem purgare uellet, ab Ioue, ut fabulæ tradunt, demum purificatus, Iunonem ſtupri interpellare auſus eſt. Qua re cognita Iupiter nubem in forma Iunonis cum interpoſuiſſet,

ter poſtiiſſet, Ixion eo concubitu Centauros genuit. Tradunt tandē Ixionem ob ſcelerū magnitudinē ab Ioue rotę alligatum, perpetua poſt obitum torqueri cruciatus pœna. Centauros nonnulli uolunt in Pelio à Mymphis nutritos, poſtmodū equos ſubagitaſſe, exq́ eis Hippocentauros natos creditū, quòd primi equitare auſi ſint: eoq́ natam fabulā, ueluti equi eſſent hominisq́ natura. Hos ferunt tanq́ Pirithoi cognatos partem regni paterni ab eo poſtulaſſe. Quod renuenti, bellum à Lapithis illatum eſt. Sed eo ceſſante, poſtmodū cū Pirithous Hippodamiam deſpondiſſet, Theſeo ad nuptias ac Centauris uocatis, illi uino ebrij, fœminis quę in nuptijs erant, uim afferre conati ſunt. Qua iniuria tum Theſeus tū Lapithæ permoti, multis Centauris peremptis, reliquos ex urbe eiecerunt. Hanc od cauſam Centauri unà aduerſus Lapithas profecti, plures interfecere. Qui cædi ſuperfuerunt, partim in Pholoēm Arcadię profecti ſunt, partim in Malea habitarunt. His rebus ſecundis elati, ex Pholoē egreſſi ad prædandum propinquos Græcos, multos ex eis occiderunt.

DE ÆSCVLAPIO EIVSQVE POSTERIS. Cap. IX.

NVnc de Aeſculapio, eiuſq́ poſteris referendū. Aeſculapius traditur Apollinis Coronidiſq́ fuiſſe filius. Qui natura ingenioq́ præclarus medicinæ opera impenſa, plurima ualetudini hominū utilia inuenit. Adeò autē peritia artis excelluit, ut quāplurimos deſperantes ſanitatem liberarit à morbo, propterea q́ creditus ſit nonnullis defunctis uitā reſtituiſſe. Ob eam rem tradunt ipſum apud Iouē à Dite accuſatū, tanq́ ipſius imperium diminuentem, quòd indies pauciores interirent, curante Aeſculapio. Eaq́ cauſa exacerbatū Iouē, fulmine Aeſculapium occidiſſe. Hac morte Apollo iratus, Cyclopes, qui id fulmē fabricarant, interfecit. Quo facto indignatus Iupiter, iuſsit Apollinē homini in pœnā errati ſeruire. Aeſculapius filios reliquit Machaonem & Podalirium: qui arti paternæ dediti, cum ad Troiam cum Agamēnone acceſsiſſent, plurimū Græcis in eo bello in curandis ſummo ſtudio uulneribus, opitulati ſunt, maximam ob id gloriam adepti. Meritis quorū immunitas rerum omnium poſt bellum eſt conceſſa. Sed de his hactenus.

DE ASOPI FILIABVS ET ÆACI LIBERIS. Cap. X.

NVnc de Aſopi filiab, Aeaciq́ liberis ſcribendū. Ex Oceano ac Theti de fabulæ tradunt, ortos eſſe filios multos, à quibus flumina cognominata ſunt, in queis Peneus Aſopusq́ extitere. Peneus in Theſſalia ſedē eligēs, fluuio nomē indidit. Aſopus cū Phliuntē ad habitandū elegiſſet, ſumpta in uxorē Methope Ladoni, duos ſuſcepit filios, Pelaſgum atq́ Iſmenū: filias duodecim. Iſmenus in Bœotia habitauit iuxta fluuium: quē à ſuo nomine Iſmenū cognominauit. Ex filiab. Synope ab Apolline rapta, in eum locū delata eſt, ubi nunc eſt urbs ab ea Synope dicta. Horū filius Syrus ijs imperauit, qui ab eo Syri ſunt appellati. Corcyra uerò rapta à Neptuno, in eā inſulā delata eſt, quā ab ea dixere Coreyram. Ex his natus eſt Phæacus, à quo Phæacū nomen cœpit. Phæaco filius extitit Alcinous, qui Vlyſſem in Ithacā deduxit. Salamis quoq́ à Neptuno rapta eſt, aduectaq́ in inſulā ab ea Salamineam appellatā. Ex ea Neptunoq́ genitus Cenchreus, imperauit huic inſulę: clarusq́ inter omnes, ſerpentē miræ magnitudinis, qui incolas uexabat, occidit. Aeginam ex Phiunte Iupiter rapuit: inq́ inſulā aduexit, quæ ab ea eſt Aegina dicta. Ab Ioue cōpreſſa genuit Aeacum: qui in ea regnauit inſula. Ab eo creati ſunt Peleus, Telamon, Phocus. Horum Peleus diſco iacto inuitus Phocum fra

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum fratrẽ interfecit. Ob hanc cædẽ à patre pulsus, inq; Phthiam Thessaliæ fugiens, ab Actore rege purificatus, inq; regnũ, cum is liberis careret, ascitus est. Ex Peleo ac Thetide Achilles ortus, cum Agamemnone ad Troiam accessit. Telamon ex Aegina profectus, adijt Salaminẽ: ubi sumpta uxore Glauca Cychrei Salaminorũ regis filia, imperauit insulę. Glauca defuncta Erybiã Alchati Atheniẽsis despõdit: ex qua ortus Aiax, postmodũ Troiano interfuit bello.

DE PELOPE, TANTALO, OENOMAO, & Niobe, Cap. XI.

NVnc cum de Pelope Tantaloq; atq; Oenomao referendũ ãnobis sit paulo superius historia ordienda est. In Pisa Peleponnesi urbe Mars ex Aegina Asopi filia genuit Oenomaum. Hic unicã filiã Hippodamiam appellauit. Finẽ uitę ab oracvlo scisciranti, respõsum est, tunc in fata illum concessurũ, cum filia Hippodamia nupsisset. Igit filiæ nuptias ueritus, decreuit, ut in perpetua asseruaretur uirginitate, hoc maximè existimãs pacto uite periculum se uitaturum. Multis puellã uxorẽ sibi dari postulantib. illis id proposuit certamen, quo qui uictus esset, interficeret, uictor uirginẽ despõderet. Equorum instituit cursum à Pisa ad aram Neptuni, quę est apud Isthmũ Corinthi. Cursus erat eiusmodi: Oenomaus arietẽ Ioui sacrificabat: qui uirginem postulabat, quatuor equorum ferebat curru. Oenomaus sacris peractis, cursu sequebatur præcedentem, auriga Myrtilo: assecutum hasta quam gestabat manu, interficiebat. Hoc pacto cum multos ob equorum uelocitatem peremisset, Pelops Tantali qui Pisam accesserat, uisa Hippodamia, id concipiens cõnubium, corrupto Myrtilo, illius opera in uictoria usus est, primusq; ad arã Neptuni peruenit. Qua ex re dolore actus Oenomaus, aduenisse respõnsi existimans tempus, sibi mortem cõsciuit. Pelops sumpta uxore Hippodamia, Pisæ regnum tenuit. Qui uirib. ac prudentia insignis, cum plurimos in Peloponnesum accolas deduxisset, eam patriam Peloponnesum ab se denominauit. Posteaq; Pelopis meminimus, necessarium uidet, ne quid memoria prætereat dignum, ut & Tantalum patrẽ superiorib. adijciamus. Tantalus Iouis filius diuitijs & gloria insignis, in ea Asię parte quã nunc Paphlagoniã uocant, habitauit, plurimũ dijs ob generis claritatẽ charus. Postmodũ felicitatẽ suam insolenter ferens, immortalium secreta, quę mensæ cõmunione usuq; deorũ nouerat, palàm protulit hominib. Qua ex causa & uiuus pœnã tulit, & post obitũ, secũdum fabulas, tormẽtis apud inferos inter sceleſtos perpetuis punit. Ex eo Pelops & Niobe orti sunt. Hęc filios septẽ & totidẽ filias peperit, summo decore præstantes. Tali prole superbiens, admodũ gloriabat, se Latonæ præferens numero filiorum. Itaq; ira motã fabulæ Latonã ferunt, Apollini ut Niobes filios, Dianæ ut filias arcu interficerent, mandasse. Quib. matri obtẽperantib. contigit eodẽ tẽpore et abũdare filijs Niobẽ, & carere. Tãtalus deorũ odio cõtracto e Paphlagonia ab Ilo Trois pulsus est: de q & eius maiorib. paucis scribemus.

DE DARDANO ET EIVS AD Priamum usq; posteris, Cap. XII.

PRouinciæ Troadi primus imperauit Teucrus, ex fluuio Scamandro atq; Idæa Nympha genitus: uir quidẽ egregius, & qui populos subditos Teucros ab se nominauit. Teucro nata est filia quã Dardanus Iouis filius uxorẽ sumpsit: regnoq; succedens: gentẽ de suo nomine Dardaniam dixit. Vrbẽ præterea sui nominis iuxta littus cõdidit. Huius Erichthonius filius primũ felicitate excelluit, & fortunis: quẽ & Homerus scribit, ditissimum hominem fuisse, cui tria millia erant equi pascentes prata. Erichthonio natus est Tros: qui à se populos Troadas appellauit. Hic tres suscepit filios, Ilum, Assaracum, Ganymedem. Ilus campestria loca ad habitandum eligens, urbem insignem in Troade condidit, ab se Ilium appellatam. Huius filius Laomedon Tithonum genuit ac Priamum. Tithonus in Asiam orientem uersus usq; in Aethiopiam militans, dicitur genuisse ex Ida filium nomine Memmonem: qui cum Troianis auxilium tulisset, postea ab Achille est interfectus. Priamus ex Hecuba uxore cum alios multos, tum Hectorem genuit: qui uir præclarus Troiano in bello fuit. Assaracus Dardanis imperans Capym genuit: ex quo Anchises natus est, exq; eo & Venere Aeneas Troianorum clarissimus. Ganymedes omnium fortissimus à dijs raptus est in pincernam Iouis.

DE DÆDALO MINOTAVRO ET de Minois exercitu aduersus Cocalum regem. Cap. XIII.

DEinceps ad Dædalum & Minotaurum, ad Minoisq; aduersus Cocalum Sicilię regẽ expeditionẽ trãseamus. Dædalus genere Atheniensis fuit, unus ex ijs qui Erechthidæ dicunt, natus ex Hymetione Eupalami, qui fuit ex Athenę Erichthei filio. Præclarus architectus fuit. Hic multis inuentis quæ ad artem pertinerent, quędam miranda effecit, uarijs in locis orbis, opera. Statuis uerò fabricãdis adeò superauit omnes, ut à posteris traditũ sit, signa ab eo facta, cum aspicere atque ambulare uiderentur, spirãtia existimari. Ita enim compositio membrorum apta erat, & suis partibus perfecta, ut omnes ad admirationem alliceret. Priores artifices ita signorum oculos, manus, latera, crura componebant, ut in multis deficerent. Aufugit autẽ à patria Dædalus iam clarus architectura, cædis ob causam huiusmodi damnatus. Talos puer, sororis Dædali filius ab eo eruditebatur: cum ingeni acumine præstaret Dædalo, primùm rotam qua utuntur figuli, inuenit: deinde reperta serpentis maxilla, paruulum cum secasset lignum, imitatus postea dẽtium serpentis spissitudinem, serrram ferream fabricauit. Qua re multũ ad architectorum artem adiumenti contulit. Similiter reperto torno alijsq; multis instrumẽtis, magna laude celebratus est. Hunc puerum Dędalus inuidia motus, existimans multo fore magistro superiorem, dolo interfecit. Cum autem puerum sepelisset, dolore mœstus, cum rogaretur de eo quem sepelisset, serpentem respondit. Rem mirandam ducet quis fortasse, animal ex quo serræ forma sumpta esset, fecisse notam pueri cædem. Accusatus homicidij Dædalus, damnatus ab Areopagitis, ad quendam terræ Atticæ confugit populum, qui ab eius nomine Dędalij uocitati sunt. In Cretam deinde profectus, cum magno in honorẽ propter artem haberetur, in Minois regis amicitiam uenit. Tradunt fabulæ, Pasiphaën Minois uxorem cum taurum adamaret, signũ boui simile à Dædalo factum, eoq; modo tauro suppositam, desiderio potiram esse. Ante hoc tempus Minoem quotannis ferunt speciosissimum omnium taurum Neptuno solitum de more sacrificare: cumq; ei taurus esset cæteris præstantior, alium sacrificasse deteriorem. Qua ex re iratus Minoi Neptunus, eius tauri amorem Pasiphaẽ iniecit: cui arte Dædali suppositа, decantatum fabulis genuit Minotaurum natura duplici, ut qui usq; ad humeros taurus, cætera homo esset. Ad hoc nutriendum monstrum aiunt à Dædalo Labyrinthum fabricatum, difficiles habentem egressus, & insciis penitus irremeabiles. In quo recluso Minotauro, septem Atheniẽses pueri totidemq; uirgines singulis annis, sicut antea diximus, dabantur. Dædalus iram Minois ex boue à se fabricato conceptam timens, abcesisit ex Creta, Pasiphaës auxilio nauem ad effugiendũ præbentis. Post eum fugiens Icarus filius, cum insulam quandã peteret, inmare decidens perijt: à quo & insula dicta est, & pelagus Icarium uocatũ. Ex hac insula abiens

Minotaurus.
Labirynthus.
Icari filius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dędalus in Siciliam appulit,ad ea delatus loca,ubi Cocalus imperabat:â quo humaniter ſuſceptus eſt,ac propter ingenium prędſtans,famamq; eius,ſumma beneuolentia habitus. Tradunt quidam, cum adhuc in Creta eſſet Dędalus, & à Paſiphae abſconditus,Minoem regem expetentem meritas ab eo pœnas cum non reperiretur,& naueis omnes inſulę ſcrutari mandaſſe, & ſimul pecunias pollicitum, ſi quis Dędalum inueniſſet. At ipſe deſperato nauis tranſitu, alas ſumma arte fabricauit: quas cera compactas, cum ſuo filijq; corpori appli cuiſſet, amboq; ſupra mare uolarent, Icarus cum altius iter tanquam adoleſcens peteret,ſolis æſtu cera liquefacta,laxatiſq; alarum iuncturis,in mare decidit Pater prope mare uolans, alis ſæpius tinctis, ad Siciliam peruenit incolumis. Quę fabula quamuis uideatur miranda,tamen eam uoluimus recenſere. Dędalus apud Cocalum ac Sicanos diutius commoratus eſt, prędlarus architecturę artis prędſtantia. Aedificauit in inſula quędam,quę adhuc permanent opera. Nam prope Megaram fecit eam quę dicitur piſcina, ex qua ingens fluuius Alabo nomine in mare propinquũ effluit. Iuxta eam quę nunc eſt Acragantina,in loco qui dicitur Camicus,urbem ſupra petram effecit:ut quæ expugnari nequeat,munitiſsimã,illius aſcenſu ita arcto difficiliq; reddito, ut aditus a tribus aut quatuor uiris cuſtodiatur. In hac urbe Cocalius regia conſtructa, theſaurum omnem in ea tanquã inexpugnabili condidit. Tertiò ædificauit in ora Selinuntina antrum, ex quo ita euaporabat ab igne fumus, ut adſtantibus paulatim ſudor ex calore eliceretur: curarenturq; cum uoluptate adeuntium corpora,nulla caloris moleſtia percepta. Eſt iuxta Erycem ſaxum prędceps prę ruptum,ultra modum editum: per cuius abrupta anguſtum difficileq; erat iter ad Veneris templum. In eo ducto muro aditum reddidit latiorem. Multa prætereà à Dædalo opera conſtructa in Sicilia ſunt, temporum uetuſtate corrupta. Aureum inſuper arietem Veneri & Eryci poſuit,ea ingenij arte ſculptum, ut uiuus exiſtimaretur. Interim Minos claſſe potens, cognita Dędali in Siciliam fuga,ſtatuit eum bello perſequi. Prędparatis nauibus è Creta profectus,in Acragantinam appulit: quæ nunc ab eo Minoa uocatur. Expoſitis copijs,per nuncium à Cocalo tradi ſibi Dędalum ad pœnam popoſcit. Cocalus Minoë ad colloquium accito, quod poſtularet ſe facturum pollicitus, domi receptũ cum in balneis lauaretur, adeò in longũ tempus in thermis detinuit, ut nimio æſtu ſuffocaret. Eius deinde corpus Cretenſibus reddidit, prędlata obitus cauſa,quòd in lauacro lapſus in aquam calidam perijſſet. Eius corpus milites magnificè ſepeliuerunt, ſepulchro ei duplici conſtructo: uno, in quo poſita ſunt occultè Minois oſſa: alio, palàm ædificato Veneri templo, quod multis ſeculis poſteri ut templum Veneris coluerunt. Poſtea cum Acragantini regnante apud eos Therone urbem conderent, repertum ſepulchrũ, oſsibus in Cretam miſsis,, demoliuere. Cretenſibus qui defuncto Minoë in Sicilia abſq; imperio remanſerant,inuicẽ diſsidentibus,quidã qui Sicanis aſſueuerant, contẽpta patria,in Sicilia manſere. Horũ pars urbẽ condidit,quã ab eorũ rege dixerunt Minoën. Pars per littus errans, locũ munitũ condendę urbi elegit: quã à fonte in urbẽ fluente Engiam appellarunt. Poſt captã uerò Troiam, Merionen Creti, & cũ eo Cretenſes nauibus in Siciliam delatos, ueluti cognatos in ciuitatẽ ſuſcepere. Hi poſtea ab Ochyra urbe recedentes,expugnatis nõnullis finitimis, eorũ regiones poſſederunt. Aucti poſtmodũ opibus, templũ matribus ædificarũt, prędcipuo eas cultu deas,multisq; templũ donis honorantes. Has ex Creta aiunt,ubi maximè coluntur,aduectas, louẽ olim clàm patre Saturno educaſſe. Quo merito in cœlũ ſunt in aſtra,quę Arctos dicunt,translatę. Hæc & Aratus in ſuo de Aſtris opere confirmat, inquiens eas propter louem occultè emu tritũ in cœlũ aſcendiſſe. Neq; uerò æquum uidetur, harũ deatũ præſens hominibus numen & cultum præterire. Nam eas non ſolum huius urbis accolæ, ſed etiam ex finitimis quidã,ſacris ſolennibus & alijs honoribus celebrant. Quædam

dam urbes etiam prędciosa uaſa eorum cultui deputarunt. Futuram enim exiſtimãt & priuatis & publicis huiuſmodi cultu felicem uitam, & urbibus diuturnam. Vſq; adeò autem iſtarum dearum creuit religio, ut accolæ permultis aureis atq; argenteis uſq; ad ſcriptorũ tẽpora donis exornarint. Templũ quippe ipſis ædificatũ eſt ingens ac ſumptuoſum: ad cuius ſtructuram cum loci natura non ſuppeteret,ab Aſtygione Agyrinæorum, quæ centum ab eis diſtat ſtadijs,ſaxa aduehi magna impenſa curarunt. Cũ uerò iter quo neceſſe erat lapides ferri,aſperum eſſet, ac difficile tranſitu, quatuor rotarũ curribus ad id prædparatis,centum iugis boum lapides delati ſunt. Sacrarum enim pecuniarũ copiæ impenſam tanti operis contempſere. Paulo ante hæc tẽpora erant eis deabus ſacri boues ad tria millia: agri adeò permulti,ut magnũ uectigal præberẽt.

DE ARISTÆO, DAPHNIDE, EVrydice, & Oryone. Cap. XIIII.

NVnc Ariſtæi acta ſequuntur. Hic ex Apolline ac Cyrene Penei filia genitus eſt: de cuius genere quidam ita tradunt. Cum Cyrene apud Peneum uirgo educaretur, Apollo eius forma captus,raptam uirginem in Libyam detulit ad ea loca, in quibus poſtmodum urbs condita eſt ab eius nomine Cyrene. Ex ea filium ſuſcepit Euryſtheum, quẽ infantem tradidit Nymphis nutriendũ: à quibus triplici nomine eſt appellatus, Nomius, Ariſtæus, Argeus. Ab his Nymphis cũ lac coagulare: mel atq; oleum cõficere didiciſſet, primus ea in uſum hominũ traduxit. A poſteris ut deus meritis honorib. ſicut & Bacchus, cultus eſt Profectũ deinceps in Bœotiam aiunt, Autonoën Cadmi filiam uxorem ſumpſiſſe: ex qua genitus eſt Actæon, quẽ fabulæ ferunt à ſuis canibus diſcerptũ. Cuius rei cauſa ea traditur â nonnullis extitiſſe, quòd Dianæ concubitũ, cũ uenaretur in montibus iuxta templũ ſitis, appetierit. Alij, quòd ſe illi Actæon prætulerit in uenãdi arte. Vtrũq; uerisimile eſt ad iram deam incitaſſe. ſiue enim abhorrentẽ à cõnubio uirginẽ, ad ſuam quæſiuit cupiditatem traducere: ſiue auſus eſt ſe illi in uenationibus anteferre, cũ etiam dij in eo exercitio illi cedant: meritò irata dea, eum in beluam, ut à canibus laceraretur, conuertit. Ariſtæum aiunt poſt Actæonis obitũ cum ad oraculum adiſſet patris, Apollinẽ reſpondiſſe, futurũ eſſe ut Chium inſulã adiret, in qua ei honores impenderentur. Cum in eam nauigaſſet, orta per uniuerſam Græciam peſte, ſacra pro Græcis Sirij aſtri tempore feciſſe dicunt: hisq; actis, Eteſijs flantibus uentis morbũ ceſſaſſe. Miranda profectò res huic homini priuatim contigit. Nam is qui filium à canibus interemptum conſpexit, & aſtrũ cœleſte, quod & eodẽ nomine eſt, & perniciem inferre mortalibus putatur, pacauit, & cęteris extitit cauſa ſalutis. Poſtea nepotib. in Chio relictis: in Libyam ad matrem Nympham rediit. Ac deinde in inſulam Sardorum profectus, in ea conſtitit: captusq; inſulæ amœnitate, conſitis arboribus ex agreſti reddidit cultiorem. Ibi duos genuit filios, Charinum ac Chalicarpum. Ad alias quoq; inſulas cum acceſsiſſet, in Sicilia aliquandiu cõmoratus eſt: in qua, cum uarijs fructibus armentisq; referta eſſet, ſingulorum uſum edocuit. Quo beneficio Siculi, & ij prædcipuè apud quos naſcuntur oleæ, eum pro deo ſummo honore coluerunt. Tandem ferunt in Thraciam ad Bacchum tranſgreſſum, & percepiſſe Orgia, & diutius cum eo cõmoratum, multa ad uitam utilia didiciſſe. Cũ aliquandiu in monte qui Hæmus dicitur, habitans, poſtmodum non comparuiſſet, deorũ immortalium honores non ſolum à barbaris, ſed à Græcis quoq; aſſecutus eſt. Poſt Ariſtęum Daphnis atq; Eryx adijcientur. Erycẽ tradunt Veneris ac Butæ regis cuiuſdã indigenæ inſignis gloria filium extitiſſe. Hic propter nobilitatẽ maternam prædclarus apud homines fuit, & imperitauit inſulæ parti. Condidit quoq; ſuper locũ excelſum ex ſuo nomine urbẽ prædclaram, in

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius arce matri dicato templo, & uasis illud & uarijs ornauit donis. Eam Venus urbē, tum incolentium religione, tum filij pietate allecta, plurimū dilexit: à qua Venus Erycina dicta est. Mirabitur quis fortasse huius templi famam. Nam cum aliorum templorū gloria ad summū perducta, quandoq; aliqua ob ducta sit calamitate, solius templi huius cultus atq; honor à primordio cœpti nunq; defecerunt, semper in melius aucti. Et quidem præter honores ab Eryce institutos, Aeneas postmodum Italiam petens, cum in Siciliam appulisset, plurima dona Veneris ueluti matris tēplo obtulit. Sicani deinde multis post se culis hanc uenerati deam, eius templum sacris donisq; permultis ornarūt. Ab Athenien sibus postea qui eam partem Siciliæ tenuere, Venus præcipuè summo studio culta est. Romani postremò uniuersę insulę imperantes, superiores omneis in huius deæ cultu haud immerito excesserūt, suum genus ad hanc referentes: propterq; eam prospera usi in rebus fortuna, eorū imperij causam merito gratia honoreq; prosecuti sunt. Consules enim militesq; qui in insulā trāscendunt, ac omnes qui cum imperio aliquo illuc adeunt, cum ad Erycem ueniunt, præcipuis sacris honoribusq; templum uenerantur: omniq; abiecta imperij seueritate, in puerorum ac mulierū remissionem hilaritatemq; conuersi, solum eo pacto gratum suum aduentum esse deæ putant. Senatui eius deę cultus atq; honor curæ præcipuę fuit. Statuit enim in eius honorē fidelissimas Siciliæ urbes decem & septem numero aurum Veneri conferre. Milites quoque ducenti ad eius tēpli tutelā deputati sunt. Sed de hac dea satis: nunc ad Daphnidem ueniendum. Sunt montes in Sicilia quos Erios uocāt. Hos loci natura tanquam continua æstate amœnos atq; uberes reddit. Fontes sunt in eis densis undiq; arboribus, aquæ præter cęteras dulces. Frequētes quoq; in eis quercus, crassiorem quàm qui apud alios nascuntur, fructum reddunt. Domesticę etiam arbores, & uites permultę, copiaq; ingēti mala nascuntur. Adeò autem fructiferi montes sunt, ut aliquando Carthaginensium exercitum permagnū fame superueniente abundè nutrierint. In huius regionis sylua admodū amœna, in qua diuertebantur Nymphæ, ex Mercurio & Nympha Daphnidem natum tradunt: qui à laurorum multitudine, quæ in ea frequentes sunt, appellatus est Daphnis. Educatus à Nymphis, boum permulta possedit armenta: à quorum cura Bubulcus dictus est. Cum esset ingenio acri, studiumque plurimum gubernandis bobus impenderet, carmen Bucolicum, quod etiam nunc usque à Siculis in precio habetur, inuenit. Tradunt insuper illum in Dianę gratiam uenandi studio impendisse operam, eamq; fistula & cantu bucolico apprimè oblectasse. Huius amore captam Nympham prædixisse illi tradunt, si cui alteri iungeretur, se illum uisu priuaturam. Postmodum quadām regis filia ab se ebrio stuprata, oculis (ut prędictum fuerat) captus est. Sed de Daphnide iterum referetur. Nunc de Orione paucis scribendum uidetur. Ferunt hunc tum magnitudine tum robore corporis heroas excedentem, & uenatorem fuisse, & opera effecisse multa amore laudis. Nam Zancloto in Sicilia regnante, urbem ab eo dictam Zanclem, quæ nunc Messana est, ædificauit. Portum præterea, iacta mole, Acten nomine construxit. Quoniam Messanę mentio incidit, haud ab re erit, quę de eius freto feruntur, recensere. Tradunt prisci rerum scriptores, Siciliam olim fuisse Italiæ coniunctam: sed postea ex huiusmodi causa insulam euasisse. Qua parte angusta continens ab utroque maris latere æstu collidebatur, dirupta maris fluctibus terra, aquam peruiam fecisse: à qua terræ scissura Rhegium is locus appellatus est, ac multis postmodum annis condita ibi urbs idem fuit nomen sortita. Quidam tradunt, terræmotu scissam continentem, dedisse mari locum, ac propterea diuisam à cōtinenti Siciliam insulā effectā. Hesiodus poēta cōtra sentit. Ait enim, aperto mari promontoriū quod iuxta Pelorum montē est, aggerasse Orionē: inq; eo templū Neptuno, quem incolæ præcipuo honore colerent, fabricasse.

Quod

Quod opus cum consummasset, ad Euboeā diuertit: deinceps propter famā inter astra annumeratus, immortale nomē adeptus est. Quā rē Homerus quoq; in Necyia multorū uersuum testimonio asserit. Postea uerò q; de hominib. ac semideis, put à principio sumus polliciti, scripsimus, finē huic libro statuemus.

DIODORI SICVLI LIBER QVINTVS.

DE IIS QVÆ FABVLOSE DE Sicilia feruntur, & de figura & magnitudine insulæ. Cap. I.

QVm omnia in quibus historia uersatur, complecti rerum scriptores deceat: tum uerò maximè, quomodo quæq; res singulatim describendæ sint, cura uidetur suscipienda. Non enim tā tummodo hæc notatio particularis, diligentiaq; priuatis hominib. ad conseruandas augendasq; fortunas proficit, uerùm historicis etiam plurimum affert decoris atq; ornamenti. Quidam, quorum ob eloquentiam ac rerum gestarum copiam meritò laudatur opus, in singularum rerum descriptione aberrarunt: ut eorum labor atq; industria à legentibus in recensenda historia comprobetur, scribendi ordo non careat reprehensione. Timæus sanè tum temporum exquisitam diligentiam, tū plurimarum rerum historiam tradens, quòd nimium operæ in alijs redarguendis impenderit, culpatur: qua ex re à nonnullis Epitimæus, hoc est, obtrectator est cognominatus. Ephorus historiam contexens, eloquenter singula priuatim diligenterq; retulit, libros suos in res singulas partitus. Huius nos morem quoad facultas tulit secuti, præsentem librum describendis insulis distribuimus: in queis primum se offert Sicilia, quæ optima insularum omnium, rerum antiquitate cæteras antecellit. Hæc olim Trinacria à forma primum appellata, Sicania deinceps ab incolis dicta est: postremò Italis qui Siculi dicebantur, in eam uulgò profectis, Sicilia dixere. Est eius ambitus stadiorum quatuor millium trecentorum sexaginta. Nam trium laterum unum à Peloro Lilybæum usq;, mille stadia & septingenta complectitur: à Lilybæo ad Pachynum, agri Syracusij stadia sunt mille & quingenta. Reliquus ambitus protenditur stadijs mille centum quadraginta. Tradunt Siculi, ducta ex antiqua à progenitoribus fama, Siciliam Cereri ac Proserpinæ sacram esse. Fabulantur poētarum quidam, post Plutonis ac Proserpinę nuptias hanc insulam ab Ioue Anacalyptræ Nymphæ traditam. Sicanos autem, qui in ea antiquitus habitarunt, indigenas esse, præcipui scriptores tradunt. Has simul deas primum in Sicilia uisas, in q; ea primo frumentum terræ bonitate ortum: sicut & clarissimus testatur poēta, inquiens omnia ibi sua sponte terram producere. In agro Leontino, multisq; præterea Siciliæ locis, etiam nūc triticum agreste oritur. Deniq; si queritur ante frumenti usum, ubi primum id repertum sit, consentaneum est primas tribuere optimæ regioni.

DE CERERE, AC PROSERPINA, & frumenti inuentione. Cap. II.

HAs deas certè repertrices eius cōstat magno in honore apud Siciliam esse. Raptam uerò ibi Proserpinam, argumētum esse uolunt, quòd hæ deæ in hac tanquam insula admodum eis dilecta habitarint. Raptum Proserpinæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in pratis iunxta Aetnam urbi propinquis ferunt, quę lilijs uarijsq; floribus dea dignis ornata erant. Ibiq; propter odorum fragrantiam sagaces canes indagare nequeant, naturam sensus, florum odore superante. Est id pratum à superiori parte planum admodum, aquis redundantibus circùm & precipitijs undiq; abscissum: ex quo à nonnullis Siciliæ appellatur umbilicus. Sunt ei propinqua nemora, prataq; & paludes undiq;. Speluncam insuper pergrandem, quę hiatum sub terram habeat, ad Arctum spectantem dicunt: per quem Plutonem fabulantur cum curru rapta Proserpina transisse. Lilia, aliosq; flores odorem præbentes, per uniuersum uoluntannum, quibus aspectus oblectetur, uirides permanere. Mineruam insuper ac Dianam uirgines cum Proserpina nutritas unà flores legere solitas, fabulæ ferunt, unaq; eas Ioui patri uestem fecisse. Qua mutua consuetudine usuq; eam insulam omnes maximè diligebãt, quæq; locum quem elegerat sortita. Nam Minerua circa Himeram regiones elegit: in quibus Nymphæ in eius gratiam aquæ calidæ fontes scaturire, Hercule aduentante, fecere. Quæ loca, simul & urbem quæ nunc usque Mineruæ nomen tenet, incolæ ei sacrarunt. Diana in Syracusis insulam à dijs accepit, Ortygiam, ab ea tum oraculorum responso tum hominum uoce nominatam. Eodem pacto & in hac insula Nymphæ in Dianæ gratiam maximum produxere fontem, qui dicitur Arethusa. Hic non tantum priscis, sed nostris quoq; tẽporibus magna copia fert pisces sacros, quippe ab hominibus intactos. Sæpius qui eos bellorum tempore edere ausi sunt, deorum ira magnas calamitates subierunt. Verùm de his posterius. Proserpina quoq;, ut & duæ iam dictæ deæ, prata circa Aetnam sortita est: cui fons ingens Syracusis dicatus est nomine Cyane. At uerò Pluto cum rapta Proserpina prope Syracusas per terræ hiatum ad inferos curru descendit, Syracusij iuxta Cyanen singulis annis dies festos celebrãt, in quibus sacra faciunt priuatim paruis uictimis: publicè tauros in paludem immergunt, morem Herculis imitati, qui eiusmodi sacris, quo tẽpore Geryonis boues per Siciliam deduxit, usus est. Tradunt deinceps Cererem cum filiam reperire non posset, facibus in Aetna accensis, uarias orbis partes Proserpinã quærentẽ, deambulasse: homines q; qui eam gratè susceperãt, tanquum beneficij memorem, frumenti edocuisse usum: in queis primi propter suam erga deam humanitatẽ post Siculos fuere Athenienses. Qua ex re publicè hanc deam præ cæteris coluere, tum sacrificijs amplissimis, tum Eleusinæ mysterijs, quæ ob antiquitatẽ castimoniamq; apud omnes homines sunt uulgata. Cum multi ab Athenienſibus humanitatis gratia frumẽtum accepissent, proximis illud incolis impartiti sunt: atq; exinde per totum ferè orbem est diffusum. At Siculi cum propter Cereris Proserpinæq; cum ipsis familiaritatem primi frumenti usum percepissent, utriq; earum sacra ceremoniasq; diuerso anni tempore instituerunt: Proserpinæ quidem messis tempore, tanta castimonia studioq;, quantam tanti doni ratio postulabat. Cereri uerò, cum semen in terram iacitur. Apparatu ac magnificentia exquisita decem dies festos agunt, priorem repræsentantes uitam: quibus diebus turpiloquio inuicem uti consueuere, ut deę dolor ex filiæ raptu conceptus, risu & uerborum scurrilitate mitigaretur. Hunc, ut diximus Proserpinæ raptum multi tum historici tum poetæ fuisse affirmant Carcinus sanè tragœdus, qui Syracusas sæpius accesit, conspecto incolarum in eiusmodi sacris studio, Proserpinam à Plutone raptã, atq; ad inferos deductam, postmodum uerò à Cerere sumpto ex Aetna Sicilię igne, planctu luctuq; quæsitam, ab eaq; frumentum monstratam, unde & dea sit habita, in suo poemate affirmat. Non uidentur autem omittenda huius deę erga homines beneficia. Nam præter ab ea repertum frumentum, leges etiam edidit: quibus iustè pieq; homines uiuere assuescerent Ex quo & legiferam dixerunt Quibus inuentis haud facilè quis maiora reperire possit: cum in his sita sit non uiuendi tantum, sed benè honestèq; uiuendi institutio. Sed de his hactenus.

ctenus. Nunc de Sicanis, qui primi in Sicilia habitarunt, quoniam de eis scriptores dissentiunt, est scribendum. Philistus eos ex Iberia in Siciliam uenisse *De Sicanis.*
affirmat, qui id nomen à Sicano Iberiæ flumine traxerunt. Timæus huius scriptoris insciti am arguens, Sicanos ait Siciliæ indigenas esse: multa eorum antiquitatis argumenta afferens, quæ haud operæprecium est recensere. Cæterum habitabant priscis temporibus Sicani in montibus natura munitis, in quibus urbes latronum metu ædificarunt Nulli enim regi suberant, sed suus cuiq; urbi inerat princeps. Hi primum uniuersam tenuere insulam, agros colentes, ex quibus uitæ cibum sumebant. Postmodum Aetna ignes, qui proximas regiones urebant, eructante, cum multos annos id incendium regionem uastaret, timore aucti, omissis orientalibus locis, partes quæ ad occidentem uergunt, petiuere. Multis deinde seculis Siculi ab Italia in Siciliam profecti, loca tenuerunt à Sicanis relicta. Opibus deinceps ac uiribus potentes, propinquis agris occupatis, quotidie magis imperium augebant, quoad bello sępius cum Sicanis moto, certo postmodum fœdere agrorum fines inuicem statuerunt. Postremò à Græcis coloniæ in Siciliam deductę sunt, urbęsque maritimæ conditæ. Mutua postmodum consuetudine usu'que cum plures in dies Græci in Siciliam nauigarent, & linguam Græcam, omissa barbara didicere, & mutato nomine, Siculi sunt appellati.

DE LIPARA, ET CÆTERIS QVÆ *Aeolides insulæ appellatæ sunt.* Cap. III.

SEquuntur Aeolides insulæ septem numero, Strongyle, Euonyma, Didyme, Phœnicusa, Sacra, Vulcania, Lipara, in qua est eiusdem nominis urbs. Sitæ autem sunt inter Italiam Siciliamq; recto cursu. Distant à Sicilia centum quinquaginta fermè stadijs, pares inuicem magnitudine. Earum maxima circuitu complectitur stadia centum quinquaginta. Ignem olim euomebant omnes: quarum meatus oráque ignis etiam nunc uisuntur. In Strongyla ac Sacra hucusque ex terræ hiatu uentus erumpit, & fœtor ingens eructat quoque arenam, lapidésque igneos permultos: quemadmodum & Aetnæ accidit. Asserunt nonnulli meatus esse subterraneos ab Aetna ad has insulas, & his omnibus eandem ignem spirandi causa esse. Has insuper insulas tradunt olim desertas fuisse: sed Liparum quendam Ausonis regis filium à *Liparus.*
fratribus dissidentem, ex Italia cum longis nauibus aduecta secum militum copia ad insulam appulisse: quæ ab eo Lipara sit appellata: inq; ea sui nominis urbe condita, reliquarum quoque insularum agros excoluisse. Eo senescente Aeolus Hippotæ, cum suis socijs quibusdam in Liparam cum uenisset, sumpta uxore Lipari filia, his postmodum insulis imperauit. Verùm Li- *Aeolus.*
parus cum in Italiam reuerti cuperet, iuxta Surrentum tenuit loca, quibus magna cum laude præfuit. Defunctus deinde, ac magnificè sepultus, honores heroicos ab incolis assecutus est. Aeolum uerò (is est ad quem fabulæ Vlyssem errantem diuertisse tradunt) iustum ac pium extitisse legimus, & erga hospites perhumanum. Præterea uelis uti nautas docuit. Obseruatione ignis, qui uenti futuri essent prędixit. Vnde & illum fabulæ uentorum potentem dixere. Ob eximiam eius pietatem deorum amicus est nominatus. Ex Aeolo filij 6. orti sunt, Astyochus, Xuthus, Androcleus, Pheremon, Iocastes, Agathyrsus: qui omnes ob gloriã ac uirtutes paternas magno in honore sunt habiti. Horũ Iocastes loca Italię circa Rhegium possedit. Pheremõ atq; Androcleus eam regionẽ Sicilię, quę à freto quod insulã diuidit, usq; ad Lilybęum est, tenuerũt. Huius regiõis agros qui ad orientẽ uergũt, coluere Siculi: qui ad occasũ spectãt, Sicani. Hi inuicẽ dissidẽtes, Aeoli filijs, tũ ppter uulgatã parẽtis pietatẽ, tũ ob eorũ in se curam ac diligẽtiam sponte paruerunt. Imperauit quoq; Xuthus et

Universidad de Deusto
Biblioteca

parti quæ ad Leontinos uergit, usque ad hæc tempora, ab eo Xuthia dicta. Agathyrsus cum dominaretur ei quæ nunc Agathyrsis ora appellatur, urbem condidit ab se Agathyrsidem uocatam. Astyochus præfuit Liparæ. Qui omnes paternæ uirtutis æmuli, magna cum laude uixerunt. Cum multis seculis Aeoli progenies in Sicilia regnasset, tandem defecit. Post hos Siculi ad optimos quosque principatum deferebant. Sicani orta ob principatum contentione, bello inter se certarunt. Multis deinceps exactis annis cum insula cultoribus in diem magis deficeret, Cnidij quidam Rhodij que regum Asiæ iniuria oppressi, in Siciliam deducere coloniam decreuere. Sumpto duce Penthalo Cnidio, qui genus suum ad Hippotam Herculis progeniem referebat, quinquagesima tunc Olympiade, in qua stadij victor fuit Lacedemonius Epistelides, egressi circa Lilybæum Egestanos Selinuntios que inuicem bellantes inuenerunt. Fœdere cum Selinuntijs inito, prælio que aduersus Egestanos commisso, multi eorum cecidere: in queis dux Penthalus occubuit. Qui ex prælio superfuerunt, Selinuntijs deuictis statuerunt inde abire, creatis ducibus Gorgone, Thestore, ac Epitherside. Penthalij cum domesticis per Tyrrhenum pelagus cum ad Liparam appulissent, humaniter ab incolis accepti, habitarunt in insula, numero fermè quingeuti. Postmodum Tyrrhenis mare latrocinio infestantibus, ad se tuendum naues ædificarunt. Eorum pars ad communem utilitatem colebant agros, pars piratis obsistebant. Hi communicatis inuicem fortunis rebus que omnibus, aliquandiu in ea uitæ communione permanserе. Deinceps cum Liparam, urbémque eius cepissent, reliquarum insularum agros communiter exercebant. Postremò omnes insulas in uiginti annos, ita ut denuò illas eo exacto tempore sortirentur, partiti sunt. Nonnullis præterea naualibus pugnis superatis Tyrrhenis, spoliorum decimas in Delphis obtulerunt. Superest ut causas addamus, quibus postea felicitatis gloriæ que incrementa Lipara urbs suscepit. Primùm ipsa natura, tum pratis insula decora est, tum balneis, quæ admodum commendãtur. ad ualetudinem enim conferunt, & summam ex usu præbent uoluptatem. Quò fit ut Siculi proprijs morbis impliciti, eò sanitatis gratia confluentes, ualetudinem pristinam recuperent. Profert insuper ea insula metallum celebre, quod alumen appellant: ex quo Liparenses Romani que magnum percipiunt uectigal. Nam cum nullo alio in loco orbis alumen generetur, magnos affert huic insulæ quæstus. Hæc parua est magnitudine, sed fertilis ad hominum uitam: quippe quæ omnis generis pisces abundè præbeat, & fructus arborum suaues gustu. Post Liparam occidentem uersus insula est parua admodum, deserta, & ab re quadam Osteodes cognominata. Nam Carthaginenses quo tempore aduersus Syracusios bellum gessere, magnis peditum copijs ingentiq; classe in Siciliam profecti sunt. His cum frequentes mercenarij uarijs ex gentibus mixti essent: & hi sæpius, præsertim ob stipendium suo tẽpore non impensum, seditiosi, numero millia sexaginta primùm ad prætoria concurrentes, tumultum aduersus duces excitabãt: minabantur se, cum sæpius pecuniæ deessent, armis si quid deberetur uindicaturos. Consultus senatus imperatoribus occultè mandauit, ut seditiosos ab exercitu amouerent. Itaque mercenarios omnes sumpta alterius belli occasione in naues impositos, in hanc insulam exposuerunt: ubi relicti, fame absumpti sunt. Tot hominum defunctorum ossa paruæ insulæ nomen dedere.

Osteodes insula.

DE MELITA, GAVLO ET CERcinna. Cap. IIII.

REcensitis Aeoli insulis, deinceps ad reliqui lateris insulas transeamus. In ea Siciliæ parte, quæ ad meridiem uergit, tres insulæ sunt: quarum singulæ portus tutos habent nauigantibus. Prima, quam Melitam dicunt, à Syracusis remo

sis remota stadijs octoginta, portus habet multos admodum utiles. Eius incolæ fortunati existimantur: quoniam & uarij generis exercẽt artes, & optimas faciunt lineas telas, tum tenuitate, tum mollitie spectatas. Domos insuper ædificãt pro loci qualitate pulchras, & exornatas gypso. Est autẽ hæc insula Phœnicum colonia, qui mercaturam usq; ad occiduum Oceanum exercentes, in hanc insulam confugerunt, bonos portus habentem, & in pelago sitam. Quã ob causam eius incolæ, multa à mercatoribus beneficia percipientes, celeriter & opibus & gloria aucti sunt. Est & alia insula, nomine Gaulus, quæ multos habet opportunos portus, & est Phœnicum colonia. Deinceps est & Cercinna, quæ ad Libyam spectat: in qua haud ignobilis est urbs, & portus non solum mercatoribus utilis, sed longis nauibus accommodatus.

Melita insula

Cercinna insula.

DE ÆTHALIA, CYRNO, ET SARdinia. Cap. V.

SEquuntur post Liparam insulæ ad Tyrrhenum pelagus sitæ: in quibus una est nomine Aethalia, Populoniæ opposita urbi, distans à continenti stadijs fermè centum: quę id nomen ab Aëthalio, qui ei præfuit, duce sortita est. In ea effoditur petra, ex qua ferrum excuditur. Incidunt enim id metalli genus, quo abundat insula: inde ex saxis in fornacibus decoctis ferrum liquefactum in frusta partiuntur, magnis spongijs similia: quæ postmodum mercatores ad emporia deferunt. Ex ferro artifices uaria cudunt instrumenta rei rusticæ, diuersis q; artibus accommodata. Præter hanc est insula longè ab eis stadijs trecentis, quæ à Græcis Cyrnos appellatur: à Romanis uerò atque incolis, Corsica. Hæc aditu facilis, portum habet pulcherrimum nomine Syracusium. Celebres in ea urbes habentur duæ, scilicet Calaris & Nicea. Calaris à Phocensibus, qui à Tyrrhenis postmodum insula pulsi sunt: Nicea à Tyrrhenis maritimis, qui reliquas etiam Tyrrheni maris insulas sue ditionis fecerunt, conditæ. Hi postea urbibus quæ in Cyrno erant subactis, resinæ ceræ que ac mellis, quorum ea est fertilis insula, tributa imposuerunt. Serui qui in ea sunt, ab aliorum seruorum, quod eis natura accidit, usu uitæ differunt. Insula ampla est, magnáque ex parte montuosa ac syluestris, fluminibus insuper irrigua. Homines lacte, melle, ac carnibus (omnia affatim præbet regio) iustè & humaniter ultra cæteros Barbaros inuicem uiuunt. Fauos enim qui in montanis arboribus reperiuntur, illius esse sinunt qui primus inuenit. Oues signaculis distinctæ etiam nullo custode patronis seruantur. In priuata uita actionibus que miro quodam modo iustitiam obseruant. Mirandum uerò est, quòd apud eos sit in filiorum ortu. Nam cum mulier parit, nulla est puerperæ cura: sed uir eius, ueluti & ipse implicitus puerperij morbo, statutos dies domi uxoris curam suscipit. Nascitur in ea insula taxi copia: in qua arbore mel quod fit, amarum admodum est. Barbari insulam habitantes, diuersa utuntur loquela, & ad intelligendum difficili. Numero excedunt hominum triginta millia. Huic proxima Sardinia insula, Siciliæ par magnitudine, à Barbaris (Iolaos uocant) tenetur. Hos ab Iolao ac Thespiadis, quorũ multi in eam insulã trascenderunt, genus ducere putant. Nam quo tempore Hercules decantatos subijt labores, liberos à se ex Thespij filiabus susceptos, cum Græcorum barbarorum que copia, secundum certum oraculum in Sardiniam ad condendam coloniam misit. Quod sentiens Iolaus, Herculis nepos, in insulam uenit: in que ea conditis haud contemnendis urbibus, regione omni potitus, populos ab se dixit Iolaos. Gymnasia, & deorum templa, cetera que ad hominum felicitatem spectantia, quorum adhuc monumenta extant, ab eo sunt instituta. Cum ab oraculo traditum esset, hanc coloniam liberam semper futuram, uerum usque ad hæc tempora id oraculum fuit.

Aethalia insula.

Corsica insula.

Sardinia insula.

Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nam cum Carthaginenſes magnis copijs inſulam cepiſſent, nunquam Iolaos ſubegere. Ad montana enim atq; aſpera confugientes loca, effoſsis ſub terrā habitaculis, lacte, caſeo, carnibus ex pecoribus, quæ plurima illis erant, ueſcebantur Agriq; colendi declinato labore, in montibus uitā quietam ducebant. Carhaginenſes cum ſæpius eos bello tentaſſent, difficultate locorū abſterriti, liberos reliquerunt. Poſtremò à Romanis armis ſæpius laceſsiti, locorū aſperitate inuicti permanſere. Iolaus ijs quæ ad ſtatū coloniæ pertinebant cōpoſitis, in Græciam rediit. Theſpiadæ cum multis ſeculis inſulæ præfuiſſent, tandē in Italiam nauigantes, loca circa Cumā tenuere: reliqua multitudo depoſita barbarie, præficientes ſibi ex accolis optimos duces, hucuſq; libertatem ſeruant.

DE PITYVSA ET INSVLIS QVÆ

aliqui Baleares appellant. Cap. VI.

PRæter has inſulas eſt alia Pityuſa, à pinis', quæ frequentes in ea naſcuntur, nomen ſortita. Diſtat ab Herculis columnis dierum trium nauigatione: à Libya uerò diei noctiſq; unius: diei unius ab Iberia: magnitudine ſimilis Corcyræ, rerum copia mediocris. Vites fert ea regio, licet raras. Cæteræ arbores in conuallibus ſunt. Inter ea quæ ibi oriuntur, lanam præferunt. Diſtincta campis accolibus inſula, urbem habet Ereſum, Carthaginēſium coloniam. mœnium ambitu, ac frequētibus domibus, portu inſuper perutili ſatis celebrem. A diuerſis barbaris, plurimiſq; Phœnicibus habitatur. Hæc colonia centum ſexaginta annis poſt conditam Carthaginem eſt deducta'. Aliæ quoque ſunt inſulæ Iberiæ oppoſitæ, à Græcis Gymneſiæ, ab incolarum nuditate, qui æſtatis tempore abſque ueſtibus incedunt: ab accolis uerò ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, qua rectius quàm reliqui, lapides iaciunt, appellatæ. Harum media maior eſt reliquis inſulis, demptis ſeptem: Sicilia, Sardinia, Creta, Eubœea, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abeſt ab Iberia diei unius nauigatione. Minor ad Orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt, & ſonora uoce. Vtraque inſula fertilis ac fructifera eſt, referta habitatoribus, ut qui triginta hominum millia excedant. Ad uini potum, quod rarum apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent. Ideo ex lentiſco & porci adipe mixtis ungunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, ut mulierem à prædonibus captam, tribus aut quatuor redimant uiris. Habitant in ſaxis concauis, iuxtáque præcipites petras. Eſtoſsis cuniculis ad corporum tegumenta utuntur, & uitæ ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo non utuntur, quæ afferri ad inſulam prohibent: cauſam afferentes, Geryonem Chryſaori filium auro atq; argento opulentiſsimum, quondam ab Hercule bello expugnatū. Exiſtimant enim eo pacto, cum auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes uitæ inſidias euaſuros. Hanc ob rem cum olim cum Carthaginenſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres acuinum emptum ſecum tulere. Miradum uerò, quod in nuptijs de more ſeruant. In epulis enim quæ cum domeſticis amiciſq; in nuptijs fiunt, primus ſecunduſq;, & deinceps ſecundū ætatem reliqui, nuptam magno numero cognoſcunt. Vltimus ſponſo locus ad uxorem datur. Priuatim quid etiam, & à cæterorum moribus alienū in defunctorum ſepulchris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa, in uas conijciunt, ſupraq; ſaxa accumulant. Arma eis ſunt fundæ tres. Vna caput cingūt, altera uentrem, tertia in manibus geſtatur. In prælio lapides multò maiores quàm reliqui ita iactant robuſtè, ut ab aliquo tormento lapis miſſus uideatur. In urbium expugnatione lapidum iactu eos qui deſuper ex propugnaculis tuentur mœnia uulnerāt. In pugna uerò, ſcuta, galeas, omneq; armorū genus cōfringūt. Ita autē rectè lapides propellūt, ut raro effugiat ictum appetitus locus: quod eis

quod eis continuus à pueritia uſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectū lignum panem, ſignum, quod iactu petant. Neq; antè cibū capiunt, quàm panē lapide eiectū pro cibo ſumant permiſſu matris.

DE INSVLIS OCEANI QVÆ AD

Occidentem uergunt. Cap. VII.

POſteaquam inſulas quę ad columnas Herculis ſpectant, retulimus: ad Oceani inſulas tranſeamus. Eſt Libyam uerſus ad Oceanum ſita multorum dierum nauigatione inſula permagna: agro fertili, tum campis amœnis, tū montibus diſtincta. Fluminibus rigatur, quæ ſint nauium capacia. Plurima ſunt in ea pomaria uarijs arboribus conſita, hortiq; amœni, quos aquę dulces interfluunt. Habitationes in illis ædificāt ſumptuoſas: hortos quoque cotoneorum umbracula decorant, in quæ æſtus tempore diuertunt. Amœna fertiliſq; regio copia fructum exuberat. Montes frequentibus ſyluis, arboribusq; fructiferis, aquis inſuper irriguis ornantur. Abundat quoq; inſula fontibus aquæ dulcis: quæ non tantum uſui uoluptatiq; incolentium ſatisfacit, ſed etiam confert ad robur corporum ac ualetudinem. Sunt inſuper loca diuerſorum animalium uenationibus apta: ex quibus epulas cōficiunt ſuaues ac ſumptuoſas. Piſces etiam mare aſſatim præbet. Eſt & aēr ibi ſaluberrimus: qui maiori ex parte anni fructus ferat, aliaq; ſpecie ac decore præſtantia: ut hæc inſula non hominum ſed deorum domicilium ob eius felicitatem eſſe uideatur. Priſcis temporibus quoniam à reliquo orbe diuulſa erat, incognita, hoc poſtmodum modo reperta eſt. Phœnices quondam ad diuerſa emporia nauigantes, ſæpius multas in Libya, nonnullas in Europa quę ad Occidentem ſpectat, colonias condidere. Multis deinde opibus coactis, extra columnas Herculis Oceanum ingreſsi, in continentem Europæ littoris columnis propinquo condidere urbem, quam Gadiram dixerunt. In ea inter cætera ædificia templum Herculi, quod ad noſtram uſque ætatem ſumma in ueneratione honoréque eſt habitum, ſtatutis de more Phœnicum ſacris, ſumptuoſo opere conſtruxerunt: multi Romanorum duces clariſsimi magnis rebus geſtis, uota huic deo ſuſcepta perſoluerunt. Verū Phœnices per Oceanū mare iuxta Lybiam nauigantes, complures dies tempeſtatibus acti, cum ad hanc inſulam delati eſſent, animaduerſa eius natura felicitateq;, notam cæteris fecere. Qua ex cauſa cum Tyrrheni, qui claſſe potentes erant, in eam inſulam coloniā mittere decreuiſſent, à Carthaginenſibus ſunt prohibiti, ueritis ne loci bonitate allecti ciues eorum, ad eam ſe conferrent. & ſic, ſi qua forſan aduerſa urbi fortuna incidiſſet, uolebant ignotum, ad quem facilè confugerent locum, eſſe. Sed ad Europam redeamus.

DE BRITANNIA INSVLA ET

de ea quæ dicitur Baſilia, ubi electrum oritur.

Cap. VIII.

IN Oceano Galliæ mōtibus Hercinijs totius Europæ maximis, oppoſitæ ſunt inſulæ multæ: quarum maxima eſt Britannia, priſcis temporibus nullius aduenę imperium experta. Neq; enim Bacchum, neq; Herculem, neque heroa aut ducem quempiam accepimus eos bello tentaſſe. Nunc C. Cæſar, qui propter geſtas res deus eſt appellatus, primus omnium Britannis ſubactis, certum eos dare tributum coēgit. Sed de his ſuo tempore dicetur latius. Eſt hæc inſula triangulari forma, Siciliæ ſimilis, latera habens inæqualia, cum protendatur per obliquum Europam uerſus. Vbi minimū à continenti

abeſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

abeſt, promontorium eſt, quod appellatur Carion, procul à terra: quo tempore mare fluit, ſtadijs ferè centum. Alterum promontorium, Velerium nomine, abeſſe aiunt à continenti nauigatione dierum quatuor. Reliqua pars quã Orcham appellant, ad mare ſpectat. Minimum latus Europæ adiacens, protendi aſſerunt ſtadiorum ſeptem millibus. Lateris ſecundi longitudo à Carione uſq; ad promõtorium, ſtadia complectitur quindecim millia: tertium latus ſtadiorum millia uiginti. Ita uniuerſæ inſulæ ambitus ſtadiorum eſt millium duorũ & quadraginta. Britanniam incolere tradunt incolas, qui priſcorũ more uitam degant. Vtuntur enim in pugna curribus, ueluti antiquos Græcorum heroes uſos in bello Troiano ferunt. Domos ex calamis aut lignis ut plurimũ habent compactas. Frumenta eum ariſtis ſub tectis reponũt: inde quod ſatis in diem ſit uſui, terentes. Moribus ſimplices, integriq; ſunt, longè noſtrorum hominũ aſtutia uerſutiaq; remoti. Cibo ſimplici uilíq; uitam ducunt, atq; à diuitum delitijs alieno. Multitudine hominum inſula plena eſt, Aer, ut qui ad ſeptentrionem ſpectet, frigidus. Reges principesq; ibi ſunt multi, pacem inuicem ſeruantes. Sed de his diligentius, cum ad Cæſaris geſta quibus Britannos ſubegit, uenemus. Nunc de ſtanno quod in ea effoditur, narrabimus. Britanni qui iuxta Velerium promontorium incolunt, mercatorum uſu qui eò ſtanni gratia nauigant, humaniores reliquis erga hoſpites hebentur. Hi ex terra ſaxoſa, cuius uenas ſecuti effodiunt ſtannum, igne eductum, in quandam inſulam ferunt Britannicam, iuxta quam (lctam uocant) maris fluxu uidentur inſulæ: cum uerò refluit, exiccato interiecto littore, curribus eò ſtannum deferunt. Proprium quiddam uidetur eis inſulis contingere, quæ Britanniam Europamq; interiacent. Nam pleno mari, inſulæ: refluente uerò, cum interiectus locus deficitur aquis, continens uidetur. Ex his inſulis mercatores emptum ſtannum in Galliam portant. Inde diebus ferè triginta, cum equis ad fontem Eridani fluminis perducunt. Et de ſtanno hactenus. Nunc de electro dicendum. Scythiæ quæ ſupra Galliam eſt, oppoſita inſula in Oceano iacet, nomine Baſilia: in quam tẽpeſtas electrum plurimum eiicit, nulla alia in parte orbis repertum. De eo quidam ueteres fabulas ſcripſere haud dignas fide, & quæ à poſteris reprehenſæ ſint. Nonnulli enim tum poetæ tũ hiſtorici tradunt, Phaetontem Solis filium, cum puer eſſet, petiſſe à patre, ut unicum diem ſolis currum regeret. Illo aſſentiente, ſumpto curru, cum equorum frena regere nequiuiſſet, ab equis contempto puero, extra ſolitum curſum eſſe currum delatum: & primo cœlum equorum errore incenſum: circulumq; qui Galaxia dicitur, exinde factum: deinde magnam combuſtam orbis partem. Qua re commotum Iouem, fulmine Phaetontem tradunt peremiſſe, Solémque in priſtinum redegiſſe curſum. Phaëtontemin fontibus eius qui nunc eſt Padus: olim Eridanum dicebant, decidiſſe. Eius mortem Nymphas fleuiſſe ſorores, doloriſq; magnitudine mutata natura in populos fuiſſe uerſas. Has annis ſingulis eodem tempore lachrymas educere, è quibus electrum fiat, reliquum ſplendore ſuperans. Sed cum hi harum fabularum conditores procul à uero aberraſſe à poſteris deprehenſi ſint, nos ueram hiſtoriam ſequamur. Naſcitur electrum in ea quam retulimus inſula. Cum uerò ab incolis ad proximam deferatur continentem, inde ad noſtra uſque apportatur loca.

DE GALLIA, CELTIBERIA, IBERIA, Liguria, Tyrrhenia, & de ijs qui ea loca habitant, & quibus legibus qui ea loca habitant utantur. Cap. IX.

HAud ſanè ab re erit, gentes Europæ conterminas, quas in ſuperioribus libris omiſimus, paucis referre. Celtis olim imperauit, ut aiunt, uir egregius: ex quo filia corporis magnitudine ultra naturæ modum decoremq; cæteras

teras excellens, orta eſt. Hæc tum uiribus, tum ſpecie elata, omnes qui eam uxorem expetebant, contẽpſit, exiſtimans neminem ſuo matrimonio dignum. Interim cum Hercules bello aduerſus Geryonem moto ueniſſet in Celticam: in'que ea urbem Alexiam condidiſſet: admirata tum uirtutem Herculis, tum corporis præſtantiam, permiſſu parentum eius concubitum appetiuit. Iuncta illi filium genuit, nomine Galatam: qui coæuos ſuos tum uirtute animi, tum uiribus corporis exceſsit. Vir factus, cum paternum regnum ſuſcepiſſet, multas oras ſibi ſubdidit propinquas, præclaris rebus bello geſtis. Cum eius gloria efferretur, ſubditos omnes à ſuo nomine appellauit Galatas. ex quo omnis ea regio Galatia, id eſt Gallia, dicta eſt. Hæc à multis nationibus incolitur: quæ inuicem gentium numero differũt. Nam quæ maxima habetur inter eas, ducenta uirorum millia efficit: quæ minima, quinquaginta. Harum gens una erga Romanos, & quæ ad hanc uſque ætatem manauit, cognationem amicitiamque conſeruat. Natio, ut plurimum ad Arctum ſita: regio frida, ut quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat. Glacies quoque immenſa adeò regionem occupat, ut flumina congelata ſint peruia tranſeuntibus, non ſolùm paucis, ſed exercitibus quoque, cum curribus utque impedimentis. Cum multi magni'que fluuij per Galliam uario curſu fluant, hi è profundis ſtagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum, partim in noſtrũ mare decurrunt. Eorum qui in noſtrum mare labuntur, maximus cenſetur Eridanus, qui in alpibus fontes habens, quinque oſtijs deſcendit in mare. Qui uerò in Oceanum defluunt, maximi habentur Danubius ac Rhenus: quem diebus noſtris Caius Cæſar pontibus miro modo iunxit: pedeſtribusq; traductis copijs, Gallos ultra Rhenum habitantes in poteſtatem redegit. Multi alij nauium capaces fluuij exiſtunt in Celtica, quos breuitatis cauſa omiſimus. Sed hi omnes ferè hyeme congelati, ſecurum tranſitum, iniectis deſuper, ne labantur, paleis, euntibus præbent. Id uerò, quod dictu mirabile in maiori Galliæ parte accidit, non uidetur ſilentio prætermittendum. Nam æſtate ab occidente ſeptentrioneque perflant tanta ui impetu'que uenti, ut lapides quantos manus poſsit continere, à terra rapiant, ac ueluti arenæ lapillorum aceruos haud paruos cumulent. Eſt ut aliquando ab hominibus arma ac ueſtes, quandoque equitantem ui ab equo auferant. Denique tanta eſt aëris frigiditas, ut neque uinum ea regio, neque oleum producat. Quare coacti homines potum ſibi ex hordeo comparant, quem appellant Zythum. Aqua etiam qua lauant fauum mellis, utuntur. Vino præter modum adeò delectantur, ut à mercatoribus importatum, purum bibant: nimio'que potu ebrij, aut in ſomnum incidant, aut in inſaniam. Quo fit, ut mercatores Italici plures quæſtu ducti, uinum tum nauibus tum per terram curribus deferentes pincernam puerum mercentur pro uini amphora. Vniuerſa Gallia argento caret. Aurum eius abſque opificio aut labore aliquo præbetur natura. Nam cũ fluminum decurſus difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua, arenam auream paſsim per campos eiicit. Glebis poſtmodum, in quibus aurum ſplendet, attritis, aquáque lotis, dempta terra, reliquum in forma cem coniectum fundunt. Hoc modo liquefacto, puro'que educto auro, ad ornatum corporis mulieres uiri'que utuntur. Etenim & manuum articulos, & brachia armillis aureis exornant. Circa collum inſuper grandes torques geſtant ex ſolido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiam auro exornant. Proprij aliquid etiam ac mirabile ſuperiores Celtæ in deorũ templis obſeruãt ut in ſacris templis'que plurimum auri dijs oblatum ſpargant: neq; illud incolarũ quiſq;, quãuis gens auri ſit auida, propter religionẽ audeat cõtingere. Sunt Galli molles, atq; albi, corpore oblongo. Comas q;uis habeant natura ruſas, ſtudio tamen augent naturæ colorem. Calamiſtro capillos inflectunt, à fronte illos ad ceruicẽ reijcientes, ut Satyris aſpectu pueriſq; appareant perſimiles.

Capillos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capillos arte efficiunt crassiores, ut nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt: nonnulli nutriunt parcè. Nobiles genas quidem radunt barbã uerò adeò sinunt crescere, ut operiant corpora. Quo accidit, ut cum edunt, repleantur cibo: cum uerò bibunt, ueluti per canale potus uideatur inferri. Cœnant sedendo omnes, non in sedibus, sed in solo, super luporũ aut canum stratis pellibus, ministrant eis pueri iuniores ætate tenera. luxta eos ignes fiunt, in queis ollæ sunt & uerua plena carnibus. Viros bonos optimis carnibus honorant: quemadmodum poëta Aiaci scribit impensum ab optimatibus honorẽ, quando singulari Hectorem certamine uicit. Hospites ad epulas uocant: qui sint, qua causa uenerint, post cœnam rogantes. Consueuerunt quoq; sumpto cibo ad uerborum, prout casus intulit, concertationem surgentes, ex prouocatione certare inuicem, nulla habita uitę cura. Increuit enim apud eos Pythagoræ sententia, qua dixit, animas hominum esse immortales, rursusq; eas defunctis corporibus post certum tempus in alia corpora reuersuras. Ob hanc causam in defunctorum pyram epistolas scriptas quidam conijciunt, tanquã eas mortui sint lecturi. In itinere ac pugna bigis utuntur, quas rhedarius & assessor ducunt, In bellis obuium hostem iaculo ex curru primum appetunt: tum relicto curru pedites ensibus certant. Quidam adeò mortem contemnunt, ut pugnent nudi. Custodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt: qui & pro aurigis in pugna seruiant, & ferant scutum. Instructam aciem præire consueuerunt, & ad singulare certamen fortissimos hostium prouocare, arma, ut hostem terreant, quatientes. Cum quis strenuè in acie pugnauit, tum maiorũ tum eius laudes ac uirtutes decantant. Res hostium deprimunt, tanquam uituperatione dignas. Denicq; omneis in bello audaces extollunt uerbis. Capita hostium in acie cadentium abscisa, equorum alligant collo. Hostium spolia sanguine perfusa famulis tradunt, in foribus domorum cum cantu atq; hymnis affigenda, quemadmodum feras solent uenatu captas. Hostium nobilium capita aromatibus uncta, in thecis condunt summa diligentia, ostendentes ea hospitibus: nullocq; precio ea uel parentibus uel alijs reddunt. Tradunt eorum gloriari nonnullos, quòd pro capite tantundem pensi auri, barbaram magnificentiam ostentantes, nequaquam uelint accipere. Non enim bellicæ uirtutis insignia non uendere nobile est: sed cum mortuis pugnare, ferum atq; agreste. Vestes ad terrorẽ intonsas ac coloris uarij ferunt: quas illi uocant Bracas. Sagula ferunt uirgata: hyeme quidem crassiora, æstate subtilia. Fictilia in usu habent densa, ac floribus distincta. Arma ferunt, scutum, ad staturam hominis longum, procq; libito cuiusq; ornatum. Quidam in scutis animalium formas æreas paulum eminentes gestant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas. Aerea galea caput muniunt, paulum eminentiore: in qua aut cornua impressa sunt, cut auium uel quadrupedum effigies sculptæ. Tubas habẽt suo more barbaras, ut quæ asperum sonum & turbulentum reddant. Thorace ferreo utuntur: quidã alijs armis à natura datis nudi pugnant: pro ensibus ferreas spathas gerunt oblõgas, ærea catena à dextro latere pendentes. Nonnulli tunicas aureis aut argenteis zonis cingunt. Iaculis insuper bellant, quæ illi lanceas uocãt, ferro cubiti aut amplius longitudinis, paulo minus duobus palmis lato. Enses haud minores sunt quàm apud cæteros uenabula: ac uenabula mucrone sunt, quàm sit ensibus, maiore. Hos tũ rectos habent, tum incuruos, non solum ad corpora cędendum, sed & ad perforandum aptos. Aspectu sunt terribiles, uoce graui atq; aspera. Sermone utuntur breui ac obscuro, multaq; dubia loquuntur: plurima ad iactantiam in suam laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces sunt ac detractores, opinioneq; inflati: acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarũ poëtæ, quos appellant Bardos. Hi cum organis ueluti cum lyra cantant, hos laudantes, alios uituperantes. Philosophi quoq; ac theologi, quos uocant Saruidas, præcipuè ab illis

ab illis coluntur. Vtuntur insuper diuinatoribus: qui apud eos, cum & augurijs & sacrificijs futura prædicant, plurimi existimantur, omni eis obtemperante plebe. Cum uerò de rebus magnis consultant, mirabilẽ incredibilemq; seruant consuetudinem. Hominem enim immolantes feriunt ense super septum transuersum: quo decidente, tum ex casu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex sanguinis fluxu, ex quadam antiqua rerum obseruatione, norunt futura. Est apud eos moris, nullum absque philosopho sacrificium facere. Existimant enim, per diuinæ naturæ conscios sacra fieri oportere, tanquam linguæ deorum peritos: atque horum intercessione bona ab dijs censent petenda. Quorum consilio, & pace & bello fruuntur. Poetę uerò tanti apud eos fiunt, ut cum instructa acie exercitus eductis ensibus iactisq; iaculis propinquant, non solum amici, sed hostes quoq; eorum interuentu à pugna conquiescant. Ita apud agrestiores barbaros ira cedit sapientiæ, & Mars reueretur Musas. Nunc quod à multis ignoratur, scribetur. Vltra Massiliam qui mediterraneas regiones, quicq; iuxta alpes & montes Pyrenæos incolunt, Celtæ appellantur. Vltra hos qui ad notum Oceanum uersus pertinentes oras, & Hercinium montem, quicq; deinceps ad Scythiam usque habitant, dicuntur Galli. Quas omneis gentes communi nomine Romani Gallos appellant. Eorum fœminæ non tantum corporis magnitudine sunt uiris similes, sed etiam robore. Pueri ut plurimum cani sunt, ætate prouecti colorem paternum assumunt. Eorum qui subtus Arcton habitant, quicq; Scythię sunt propinqui, utpote cæteris aggrestiores, nonnullos aiunt humanis carnibus uesci: quemadmodum & ij qui eam Britanniæ partem quæ Iris dicitur, habitant. Horum fortitudine feritateq; diuulgata, tradunt eos qui priscis temporibus omnem ferè Asiam discurrentes, Cimmerij dicebantur, ipsos esse qui paulo pòst corrupto nomine Cymbri sint appellati. Iam prisco more dant latrocinijs operam, rapientes aliena, cæteris omnibus contemptis. Hi sunt qui Roma capta, Delphici Apollinis templo spoliato, magnam Europæ partem, non paruam Asiæ tributariã fecere: agris eorum quos subegerant, possessis. Qui in Græciam transierunt, Gallograeci sunt nominati: postremò multos magnosq; Romanorum exercitus attriuerunt. Pari suæ feritati impietate in deorum sacrificijs abutuntur. Noxios enim quinquennio seruatos, fudibus affixos dijs sacrificant, cumq; alijs primitijs super ingentes pyres immolãt. Captiuos quoq; sacrificant dijs. Quidam de hostibus capta animantia unà cum hominibus interfecta, aut in sacris comburunt, aut alijs afficiunt pœnis. Cum mulieres habeant speciosas, ad mares tamen præter modum sunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex utroq; latere excubitores habent. Illa admiranda eorum impudentia, quòd speciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neq; hoc turpe ducunt: quin potius ignauum putant, abnuere gratiam oblatam. Sed de his hactenus. Nunc Celtiberos recenseamus. Iberi quondam Celtæq; pro agris bello certantes, pace demum constituta, communicataq; inuicem regione, cum mutua connubia permisissent, dicuntur hac rerum communione id nomen sortiti. Duæ igitur robustæ nationes in regione fertili coniunctæ effecere, ut magnum esset Celtiberorum nomen. A Romanis postmodum certè multo pòst tempore bello cum eis gesto, uix tandem subacti sunt. Non enim equites modò, sed & pedites aptos bello, robore malorumq; tolerantia cæteris excellentiores habent. Breui utuntur ueste, ac nigra, lanam habente similem caprarum pilis. Armantur Celtiberorum quidam scutis leuibus, alij rotundis umbonibus, magnitudine clypei. Cruribus ocreas ex pilis factas aduoluunt. Galeas ferũt æreas, cristatas palmis. Gladios gestant ancipites, præstantissimo ferro inspicatos, adiectis palmi longitudine pugionibus, quibus in conferta utuntur pugna. Ferrum suo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram abscondentes, ibi tam diu esse sinunt, quoad

De Celtiberis

Universidad de Deusto
Biblioteca

debiliori parte ferrugine absumpta, ualidior supersit. Ex eo tum enses fortissimos, tum cætera ad belli usum arma necessaria componunt. Hoc pacto fabricatis adeò cedunt omnia, ut neque scutum, neque galea, neque aliud quid eis obsistat. Duobus gladijs fulti, cum equestri certamine superiores euaserint, ex equis desiliunt, pedestremq; adiuuant pugnam. Mirabilis apud eos uiget consuetudo. Nam cum in uictus munditia elegantes existant, una in re uidentur immundi, & spurcitiæ pleni. Vniuersum enim corpus lauant urina, dentesq; fricant, hanc optimam corporis curam existimantes. Erga nefarios homines atque hostes crudeles sunt, aduenis humani atque hospitales. Aduenientes enim externos benignè hospitio recipiunt: adeò, ut æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ sequuntur, hos laudant, amicosq; deorum putant. Nutriuntur affluenter uarijs carnibus: potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim regione. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aduectum. Ex propinquis gentibus gratissima est eis Vacceorum natio. Hi enim annis singulis sortitos inter se agros colunt, fructusq; cum cæteris communicant, cuiq; sua portione præbita. Quare si quis quid agricolæ abstulerit, cuestigio multatur morte. Celti-
Lusitani. berorum fortissimi habentur qui appellantur Lusitani. Peltas in bello paruas ex neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent. His in bello ea agilitate utuntur, ut & ictus & sagittas euitent. Iaculis ferreis hamatisq; utuntur. Galeam ensemq; more Celtiberorum ferunt. Iaculum longè iaciunt, & summa arte. In acie diutius perseuerant, mobili corpore, leuiq;, ut facilè & fugiant hostem, & insequantur. In perferendis periculis superantur à Celtiberis. In pace choreas leui saltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Bella ad numerum aggrediuntur, Pæana, cum hosti obuiant, cantando. Iberi, Lusitaniq; ætate integra, præsertim inopia oppressi, qui robore præstant atque audacia, in montibus asperis manu facta diuersis per Iberiam locis latronum more leui armatura agiliq; corpore ueloces discurrunt: populatisq; agris, ad montes ueluti tutam patriam, quum ob locorum asperitatem nullus eò exercitus adire posit, confugiunt. Aduersus hos profecti cum exercitu sæpius Romani, eorum audaciam represserunt: latrocinia nequaquam tollere potuere. Se-
De argento Iberico. quitur ut de argento, quod plurimum apud Iberos optimumq; effoditur, quodq; multum utilitatis incolis affert, scribamus. Dictum est à nobis libro superiori in Herculis gestis, Iberiæ montes qui Pyrenæi uocantur, & altitudine & magnitudine longè alios excellere. Nam à mari quod ad meridiem iacet, usq; ad Oceanum fermè ad Arctos situm, Galliam ab Iberia diuidunt. Per Celtiberiam quoq; protenduntur stadiorum tribus millibus: in quibus cum sint frequentes syluæ, ferunt priscis temporibus igne à pastoribus iniecto montanas omnes regiones fuisse combustas: qua ex re montes aiunt cognominatos Pyrenæos. Ardente continuis diebus igne, multi ex montibus argenti puri riuuli flammarum ui effluxere: quod incolis ignotum, Phœnices mercatores uili rerum permutatione emptum in Græciam Asiamq; ac nationes cæteras deferentes, magnas ex eo commercio opes contraxerint. Adeò autem mercatores quæstus excitauit cupiditas, ut cum onustis nauibus superaret argentum, amoto ab ancoris plumbo, argentum eius loco subderent. Hoc lucro Phœnices admodum opulenti facti, multas colonias tum in Siciliam propinquasq; insulas, tum in Libyam Sardiniamq; ac Iberiam deduxerunt. Multis pòst seculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedere: magnaq; optimi argenti copia reperta, ingens ex ea uectigal prodijt. Cum æs, aurum, argentumq; sint metalla præcipua: qui in reperiendo ære dant operam, quartam eius quod effodiunt portionem capiunt. Eorum qui in argento effodiendo occupantur, quidam tribus diebus Euboicum percipiunt

cipiunt talentum. Terra enim omnis argento referta est: ut mirabilis sit & eius regionis natura, & operariorum continuus labor. Nam qui primum his metallis reperiendis incumbebant, magnas contrahebant diuitias. In promptu enim est argentum, terra abundè illud præstante. Postea cum Romani Iberiam subegissent, Italici qui lucri cupiditate id sibi opus sumpsere, maximè ex eo ditati sunt. Emptam enim seruorum copiam ad effodienda metalla deputant: qui uarijs locis metallorum uenas scrutati, ac altè lateq; terra effossa plurimum auri argentiq; eruunt, uarijs multorum stadiorum cuniculis sub terram actis. Multo facilior quæstuosiorq; hæc cura, quàm metallorum quæ apud Atticos reperiuntur. Ibi enim multas effodiendo impensas subeunt, sæpius opinione frustrati: cum aut non inueniant quod quærunt: aut inuentum ita parui sit, ut superetur à sumptu. Apud Hispaniam qui metallis incumbunt reperiendis, ampliora spe percipiunt. Bonitate quippe soli glebas semper auro argentoq; fertiles inueniunt, utpote omni terra metallis plena. Subter terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia: quorum cursus spe quæstus ui magna recidunt: aut, quod mirabilius uidetur, cochleis quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede cum in Aegyptum profectus est, inuentus. Eiusmodi instrumentis loca ubi metalla effodiuntur, ejecta superius aqua, summa arte diligentiaq; siccant. Mirabitur profectò quis Archimedis ingenium, non solum in his, sed in cæteris quoque maioribus rebus, quas multis in orbis partibus egregias fabricatus est: de quibus scribetur diligentius, cum ad eius tempora ueniemus. Serui qui ad hæc metalla deputati sunt, incredibilem quæstum afferunt dominis. Verùm cum die noctuq; in labore perseuerent, multi ex nimio labore moriuntur. cum nulla eis ab opere detur requies, aut laboris intermissio: sed uerberibus ad continuum opus coacti, raro diutius uiuunt. Robustiori quidam corpore, & animi uigore, plurimum temporis in ea uersantur calamitate: quibus tamen ob miseriæ magnitudinem mors est uita optabilior. Cum uerò plurima in hoc metallorum munere sint admiratione digna, maximè quis admiretur, cur nulla illarum fecturarum recens habeat initium, quin omnes à Carthaginensiũ auaritia fuerint apertæ, quo tempore Iberiam tenebant. Hæc fuit causa, ut eorum postmodum excrescerent uires. Precio enim optimis militum conductis, multa gesserunt aduersus hostes bella neque domestico neque sociorum milite usi, Romanos Siculosq; ac Libyos in maxima deduxerunt pericula, cum omnes diuitijs ob auri argentiq; copiam superarẽt. Perspicaces sanè, ut uidetur, priscis temporibus extitere ad quæstum inueniendum Phœnices: Itali ad nulli relinquendum. Oritur & stannum in multis Iberiæ locis, non casu repertum, ut quidam scriptores uulgarunt, sed effossum, conflatumq;, quemadmodum argentum atque aurum tradunt. Nam supra Lusitaniam plurimum stannum effoditur in insulis Oceani Iberiæ proximis, quæ à stanno Cassiterides denominantur. Plurimum tamen à Britannia insula ad oppositam Galliam affertur. Deinde per loca mediterranea Celticæ mercatores, equis ad Massilienses & Narbonam urbem Romanorum coloniam, optimum earum partium tum opportunitate tum commoditate adeuntium emporium, perducunt. Sed de Gallis ac Celtiberis hactenus. Nunc ad Ligures transeamus. Hi regionem habitantes asperam, *De Liguribus* ac omninò sterilem, plurimo labore continuoq; uitam duram agunt. Nam multis arboribus oppleta regione, quidam cædendæ materiei, quidam subigendo agro, ob lapidum asperitatem cultu difficili, uacant. Ita enim terra lapidosa est, ut gleba absque saxo nequeat effodi. Huic uitæ ærumnosæ natura assueti, licet multo in labore uersentur, parum tamen percipiunt emolumenti. Continuum autem exercitium, & uictus parcitas, corpora eorum macilenta efficit, ac robusta. Mulieres quoque uirorum labores perferunt, assuetæ unà cum uiris opus facere. Venationibus continuò uacant, captisq; feris fructuũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

inopiam sustentant. Niuibus insuper, montanisq; asperitatibus assueti, agiles corpore ac ualidi redduntur. Nonnulli ob frugum penuriam carnes partim domesticas edunt, partim ferinas, aqua in potum sumpta. Oleribus utuntur prout fert regio, ut ad quos neque Ceres adierit, neque Bacchus, præ cæteris dijs hominibus utiles. In terra cubant ut plurimum: rari sub tecto, aut in tugurijs iacent: multi ad caua saxa speluncasq; ab natura factas, ubi tegantur corpora, diuertunt. Hoc pacto prisco more, absque apparatu aliquo uiuunt. Denique mulieres uirorum, uiri ferarum robur & uires habent. Asserunt, in bellis sepius uegetum Gallum, à gracili macilentoq; Ligure ex prouocatione singulari certamine uinci. Arma habent leuiora quàm Romani. Operiuntur corpora scuto longo, ad formam Gallicorum facto, tunicaq; succincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac ense mediocri. Quidam Romanorum consuetudine, quos in ea re imitati sunt, arma immutarunt. Feroces sunt, & acuti ingenij, non in bello solum, sed in communi uita. Mercaturam exercent nauigantes per Sardonium Libycumq; pelagus, sponte se grauibus maris periculis obiectantes. Scaphis enim haud satis more cæterarum nauium præparatis, nauigant: quo fit, ut imminente tempestate, grauia subeant uitæ discrimina. *De Tyrrheni's* Tyrrheni (supereſt enim ut de his loquamur) fortitudine egregij, magno potiti imperio, urbes condiderunt multas atque opulentas. Classe quoque potentes, cum diutius mari imperitassent, Italum pelagus Tyrrhenum ab se denominarunt. Pedestri quoque exercitu prævalidi, tubam primi inuenerunt, & bello admodum utilem, & ab illis Tyrrhenam appellatam. Duces exercitus multis insignibus decorarunt, lictores illis, eburneam sellam, togam purpuream adijcientes. Domibus addiderunt porticus, in queis seruorum ac concurrentium turba diuerteret: quæ imitati postmodum Romani, inq; melius aucta, ad suam Rempub. transtulere. Literis quoque & rerum naturalium inuestigationi, ac theologiæ plurimo tempore impenso, præ cæteris in fulminum interpretatione uersati sunt: adeò ut nostra quoque ætate, uniuersus fermè orbis tum admiretur uiros, tum fulminum interpretibus utatur. Regionem uberem incolunt, quam studio curaq; efficiunt fertiliorem. Mensa bis in die sumptuosè præparata, omnia quæ ad epularum delicias pertinent, abundè subministrant. Stragulas insuper uestes multiplices floribus distinctas, poculaq; aurea uarij generis, ac ministrorum seruorumq; numerum permagnum in usu habent: ubi non solum serui famulantur, sed etiam liberi multi. Postremò priori uirtute abiecta, potui se atque ignauiæ tradentes, haud iniuria partim maiorum suorum in bellis gloriam amisere. Non autem eos parum ad delicias impulit regionis fertilitas, quæ fructifera rerum copia ad inertiam uoluptatemq; traduxit. Sunt Tyrrheni campi lati, collibus distincti, cultiq; ad modum, solo fertili, ut qui aquis non hyemis tantum, sed æstatis quoq; tempore abundent.

DE INSVLIS OCEANI, QVÆ AD

Meridiem sunt, & ea quæ Hiera appellatur, & Panchaia, & de ijs quæ in ea esse scribuntur. Cap. X.

NVnc insulas meridiē uersus in Oceano Arabiæ, quæ ad orientē spectat (terminatur autem ea quæ dicitur Gedrosia) positas referemus. Ea Arabię portio multis pagis urbibusq; haud ignobilibus incolit: quarum aliæ eminentibus in collibus sitæ sunt: aliæ in tumulis, aut patentibus campis. Regias habent, quę insigniores sunt, admodum sumptuosas, frequentibusq; habitatoribus satis opulentas. Omnis ea regio pascuis, uarijq; generis pecoribus plena est. Flumina insuper per eam decurrentia campos irrigant, quo reddunt fertiliores. Ideo quæ pars Arabiæ alijs ubertate præstat, felix est appellata. Ei regioni quæ Oceanū iuxta est, multæ opponunt insulæ: quarū tres merentur literis cōmendari. Vna, in qua non licet sepeliri uiros, functos, sacra dicitur. Altera huic propinqua est stadijs septem, ad quam deferunt sepelienda corpora. Sacra fructibus caret, præterquam thure: quod in ea adeò excrescit, ut per uniuersum orbem satisfaciat deorū sacris. Fert etiam myrrham plurimam, & alia uarij generis aromata, odorem præbentia. Thus percipitur hoc pacto. Arbor est magnitudine parua, aspectu spinæ Aegyptiæ albedine: folia, arboris quæ Cithea dicitur, similia: flos colore croceo. Thus ab arbore, quemadmodum lachryma emanat, Myrrhæ arbor lentisco similis est: folium frequentius, tenuiusq;. Fluit autem, effossa ab radicibus terra. In solo ubere bis in anno fructum reddit, uere atq; æstate: sed rubrum uere propter rorem, æstate album. Colligunt autem paliuri semen: quo pro cibo potuq; utuntur, & ad uentris fluxum. Varij est usus ea omnis regio: sed optimam rex possidet, concessa ei decima omnium insulæ fructuum partē. Insulæ latitudinem ducentorum stadiorum esse aiunt. Incolitur à Panchæis: qui & thus, & myrrham in continentē ferunt, uendentes Arabis mercatoribus: à quibus alij precio sumptas in Phœnicem, Syriā & Aegyptū transuehunt. Inde à reliquis orbis mortalibus importat̄. Est & tertia magna insula, haud amplius triginta stadijs ab hac remota, ad orientalem Oceanū spectans, multorū stadiorū longitudine. Ab eius promontorio, quod ad occidentem uergit, elatiora Indię loca tradunt aspici. Sunt in Panchaia quę historię mandentur digna. Habitāt eam indigenæ, quæ dicuntur Panchæi. Externi præterea, Indi, Scythę, Cretes, Oceano aduecti. Vrbs est in ea perpulchra nomine Panara, admodū felix. Qui in ea habitāt, ministri Iouis Triphylij dicuntur. Soli enim ex his qui Panchaiam oram incolunt, suis uiuunt legibus, liberi, absq; rege. Annuos tamen sibi principes creant tres, quorū iudicio, mortis excepta pœna, singula, ita tamen ut res maximas ad sacerdotes referant, permittuntur. Ab hac urbe stadijs sexaginta, Iouis Triphylij abest templum, in campestri positū loco: quod tum uetustate, tum ædificij magnificentia, tum natura loci mirabile habetur. Agri circa templum diuersis arboribus pleni sunt, & fructum & uoluptatem uisui afferentibus. Cupressis enim ingentibus, platano, lauro, myrto abundant: quibus augmentum præbet terra scaturientibus aquis irrigua. Ex agris templo propinquis, adeò ingentes dulcis aquæ fontes manant flumen efficiant nauigijs aptum. Ex his diuisa in multas oras aqua reddit arbores altitudinis precipuæ: quarum sub umbra æstatis tempore calorem homines uitant. Diuersæ insuper uarij coloris aues, quæ in arboribus nidificant, tum suaui aures cantu, tum uisum oblectant. Horti præterea plurimi, pratiq; multiplicibus herbis floribusq; uirentia, decorum aspectū reddunt, dijs loci dignum. Palmę ingenti magnitudine, etiam uberes fructu, nuces quoq; fertilem cibum incolis præbent. Præter hæc uites in altum elatæ multiplici palmite, regionem efficiunt fertiliorem. Templum ingens ex albo ædificatū lapide, magnis sculptisq; fultum columnis, duorum iugerum longitudinem, cui equa est latitudo, complectitur. Permagnæ deorum statuæ, summa arte fabrefactæ, templum exornant. Circùm uerò sacerdotes, quibus sacrorum cura demandata est, domos habent. Est quoq; iuxta templum circus, longitudinis stadiorum quatuor, latitudine iugeri. Ab utroq; circi latere signa ænea ingentia sita sunt, quadrata basi. In eius fine ex uberibus fontibus fluuius, quem diximus, colore albo profluit. Appellant aūt hoc flumen, Solis aquam: quæ potu sumpta, plurimū confert ad corporis ualetudinem. Circumdant omnem fontem margines ex lapide sumptuoso. Ab utroq; latere, stadijs quatuor usq; ad marginis extremum, nulli præter sacerdotes ire fas est. Ager qui circum adiacet stadijs ducentis, dijs sacer est: cuius uectigal in sacrificijs consumitur. Hos ultra campos mons est excelsus, dijs dicatus, quem Cœli sedem appellant, Olympumq; Triphylium. Ferunt enim, olim Vranum orbi imperantē, cum ad hæc loca diuertisset, ex eius mōtis cacumine cœlū & stellas orbis contēplatū postea: ac deinceps Olym

Thuris arbor
Myrrhæ arbor

Universidad de Deusto
Biblioteca

pum Triphylium uocatum fuisse, quoniam incolæ essent ex tribus gentibus. Nominari enim quosdam Panchæos: alios Oceanitas: alios Doios: quos postea ab Ammone eiectos fuisse. Ammonē enim aiunt non solum fugasse gentem hanc, uerum etiam urbes eorum funditus deleuisse & comparasse Edoiam & Asterusiam. Sacra insuper in eo monte instituisse, quæ sacerdotes castè annis singulis celebrarent. Post hunc montem in alia Panchaiæ ora uarij generis sunt animantia, elephantes plurimi, leones, pardali, damæ: diuersaque præterea animalia tum aspectu uario tum robore miranda. Habet præterea ea insula tres nobiles urbes, Hiracidam, Dalidam, Oceanidam. Regio omnis fructifera, sed uini maximè abundans. Viri bello apti, curribus in bello utuntur more prisco. Politia eorum trifariam partita est. Primum locum sacerdotes tenent, quibus adduntur artifices. Secundum agricolæ habent. Tertium milites, quibus pastores adijciuntur. Sacerdotes omniū sunt duces: quibus & controuersiarum iudicia, & publicarum rerum arbitria permissa sunt. Rustici agros colunt, fructus omneis in cōmune conferentes. Qui ex eis optimè uidentur agro colendo uacare, hi usq; ad numerum decem ad cæterorū exhortationem distribuendo fructuum iudices à sacerdotibus leguntur. Pastores tum ea quæ ad sacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere alia cum omni ferunt diligentia. Nihil enim priuatū cuiusquàm est, domo atque horto exceptis: sed tum uectigalia, tum cætera sacerdotes percipiunt: æquè illa cæteris, prout usus fuerit, dispertientes. Ipsis duplum concedi tur. Vestibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimum cæteris antecellunt mollitie. Ornamenta aurea non tantum mulieres, sed etiam uiri ferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Persarum inauribus, pedes nouis ac uarij coloris calceis. Milites patriā armis tutantur. Pars enim quædam eius oræ à latronibus, qui agricolas per insidias capiunt, infesta est. Sacerdotes ultra reliquos delicijs uacant, uitam ducentes mundam ac sumptuosam. Stolas lineas maximè tenues ac delicatas, quandoque uerò uestes ex molliori lana contextas induuntur. Mitras insuper gestant auro intextas, Sandalijs pro calceamentis uarij coloris utuntur, summa arte factis. Ferunt & aurea, mulierum more præter inaures, ornamenta. Hi maximè deorū incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum gesta recensentes. Narrant sacerdotes, genus eorum manasse à Creta ab Ioue ductum, cum in Panchaiam uenisset: quo tempore inter homines uersatus, orbi imperitauit. Horū coniecturam ex sermone sumunt, cum multa penes eos uerbis Cretensium dicantur: beneuolentiamq; quam erga Cretenses habent, tradita illis à maioribus huius rei memoria, à parentibus cepisse. Ostendunt præterea horū scripta quædam ab Ioue relicta, quo tempore templum constituxit. Referta est etiam ea regio auro, argento, ære, stanno, ferro: quorum nil extra insulam asportari licet. Neq; uerò sacerdotibus extra locum sacrum proficisci fas est. Extra deprehensum, interfici licet. Dona plurima aurea atq; argentea dijs à longo tēpore obla ta in tēplo seruantur. Valuæ eius structura mirabili, auro argento, ebore sunt decorę. Dei lectus sex est cubitorū longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio splendido ac uenusto. Simili modo & Dei mensa tū magnitudine, tum pari impensa splendoreq; iuxta lectū posita. Huius in medio est & alter lectus ex auro pmagnus, sacris Aegyptiorū literis inscriptus, in queis Vrani & Iouis gesta, deinde Dianę ac Apollinis à Mercurio scripta continebant.

DE SAMOTHRACIA, ET DE *Mysterijs quæ in ea sunt.* Cap. XI.

INsulas Oceani Arabiæ oppositas postquā recensuimus, nunc ad eas transeamus, quæ Græciam, Aegeumq; pelagus spectant, initiū earum à Samothracia sumentes. Hanc nonnulli Samon uocitatā priscis temporibus tradunt: deinde ab antiqua Samothracia insulæ propinqua, Samothraciam dictam.

dictam. Habitarunt eam prius indigenæ, cum eorum qui in ea primum fuere tum homines tum duces, nullæ nuptiæ ferantur. Quidam aiunt, priscis temporibus insulam uocatam Samum, ab incolis qui ex Samo ac Thracia eò profecti sunt, dictam Samothraciā. Sua olim lingua indigenæ usi sunt cuius multa uestigia in sacris ad nostrā usq; ætatem perdurant. Tradunt Samothraces, ante Deucalionis diluuium aliud quoq; antea magnum apud eos extitisse. Id primum ab ostio Cyaneo, deinde ab Hellesponto erupisse. Ponti enim pelagus in modum stagni fluminum incursu, aquarumq; inundatione adauctum adeò supra modum in Hellespontum effluxit, ut Asiæ magna pars secus mare sita, fuerit diluuio absumpta: plana quoq; Samothracię ora crescente mari, uastata est. Qua ex re posteri piscatorum nonnulli iactis retibus quædam columnarum lapidea capita in terram traxere, tanquàm urbibus aqua submersis homines ad altiora insulæ loca confugerint. Decrescente deinceps mari, accolas uota dijs fecisse: salutemq; consecutos, circum insulam salutis terminos statuisse tradunt. Erexisse quoq; aras, in quibus nunc usq; sacrificatur: ut palàm sit ante diluuium eam insulam habitatam fuisse. Postmodum ortum in ea fertunt Saona ex Ioue ac nymphā, ut quidam uolunt: ut alij, ex Mercurio & Rhena, qui populum dispersum in unum congregans, inditis legibus, Saon ab insula uocatus est. Hic populum in quinq; tribus partitus, unicuiq; indidit filiorum nomen. Tradunt eo tempore ex Ioue ac Electra Dardanum, Iasionem & Armoniam ortos. Dardanus uir prudens, in Asiam nauigio transuectus, urbem Dardanam condidit: constitutoq; regno, circa Troiam quæ postea condita fuit, populos sibi subditos Dardanos uocauit. In multas præterea gentes imperio diffuso, Dardanos in eis pro Thracibus locauit. Iouem uerò aiunt, cū uellet filiorum alterum honore insignem esse, docuisse eum initiandi ceremonias, quas haud fas est audire nisi initiatos. Videtur autem hic primus hospites initiasse: exq; ea re ceremonias reddidisse celebriores. Cadmum deinceps Agenoris Europam quærentem, cum ad eos peruenisset, perceptis ceremonijs, Armoniam Iasionis sororem duxisse uxorem, non (ut Græci fabulantur) Martis. Has nuptias à dijs primùm celebratas ferunt: Cereremq; in gratiam Iasionis ei ex frumento panem attulisse, Mercuriū lyram, Palladem decantatū monisse, peplum, ac tibias. Electram uerò magnę deorum matris sacra celebrari ostendisse cum cymbalis, ac psallentium tympanis. Et Apollinem quippe cithara usum, & Musas tibijs, cæteros deos plausu nuptiarum iucunditatē auxisse tradunt. His actis, Cadmus iuxta oraculi responsum condidit in Bœotia Thebas. Iasion sumpta uxore Cybele genuit Corybantū. Verùm ad deos trāslato Iasione, Dardanus, Cybele, ac Corybantus sacra deorum matris in Phrygiam detulerunt. Ceres primo nupta Olympo genuit Alcen, deamq; Cybelen ab se nominauit. Corybantus eos qui matris sacrificijs incumbebant, appellauit ab se Corybantas. Despondit quoq; Theben Cilicis natam. Tibias insuper inde in Phrygiam traduxit, ac in Lyrnessum Mercurij lyram ab Achille postmodum sublatam. Ex Iasione præterea ac Cerere Plutonem fabulæ natū uolunt. Verùm constat frumenti copiam in nuptijs Armoniæ ob Iasionis beneuolentiam dono datam. Quæ de eiusmodi ceremonijs singulatim traduntur, in arcanis seruantur, solis initiatis nota. Vulgata est horum deorū præsentia, atq; in periculis mirabile præsidium ipsorum inuocantibus numen. Effici quoq; assueuerant horum mysteriorū participes, iustiores, magis pios, & prorsus meliores uiros. Ideoq; uetusti heroēs ac semidei qui præclari fuere, initiari summopere cupierunt. Nam Iason, Castor, Pollux, Hercules, Orpheus, his initiati sacris, fortunati in bello horum deorum fauore extiterunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE NAXO, CYRNO, ET CA-lydna. Cap. XII.

NVnc ad naxum ueniamus. Hanc primum Strongylen dictã, habitarunt ex huiusmodi causa Thraces. Fabulantur Boreos pueros fuisse Butem, ac Lycurgum, non ex eadem matre fratres. Butes qui iunior erat, cũ insidias parasset fratri, re palàm facta nil asperius Lycurgus egit, quàm ut unà cum insidiatoribus nauigijs sumptis, Butes nouam regionem cogeretur quærere. Itaq; Thracibus periculi socijs assumptis, per Cycladas ad insulam Strongylen profectus nauibus, nauigantes prædari cepit. Cũ raræ apud eos essent fœminæ, multas ex alijs locis mari raptas adduxere. Cycladum quædã omnino desertæ erant, quædam paucis incolis fultæ. Quapropter alias regiones prædandi gratia petentes, cũ ab Eubœa arcerentur, ad Thessaliam nauigarunt: ubi in continentem descendens Butes, casu in sacerdotes Bacchi circa montẽ Arcadiæ qui dicit Dryos, Orgia celebrantes incidit. His conspectis, quædam abiectis in mare sacris confugerunt, aliæ montem propinquum petiuere. Coronis rapta ad Butę concubitum compulsa est. Quod illa molestius ferente, cum Bacchi auxiliũ imploraſſet, Butes in insaniã uersus in puteũ se deijciẽs expirauit. Reliqui Thraces alijs mulieribus raptis, in queis clarissima fuit uxor Aloei Iphimegea, eiusq; filia Pancratis, in insulã sunt reuersi. Hic Thraces loco Butæ alium regem insulæ præfecerunt Agassomenũ, cui Pancratidẽ Aloei filiã præstantẽ pulchritudine, matrimonio iunxere. Verùm antequam regi desponderetur, duces eorũ præcipui Sicelos atq; Cetetus pro Pancratide mutuis uulneribus dissensione inter eos orta, conciderũt. Agassomenus amicorũ cuidã nuptui Iphimedeã dedit. At uerò Aloei Epialtes atque Othus filij ad inuestigandas uxorem filiamq; missi, cum in Strongylen peruenissent, Thracibus bello subactis, urbeq; obsidione capta, defuncta postmodum Pancratide, in insula Thracibus imperantes mansere, appellaruntq; insulam Diam. Orta postmodum inter eos regni contentione, cum ad certamen descendissent, multis utrinq; cadentibus, mutua occubuerunt cęde: atq; ab incolis postea tanq; heroes culti fuerunt. Igitur Thraces qui superfuerunt, cũ annis postea ducentis insulã tenuissent, siccitate urgente eã deserere coacti sunt. Cares deinceps ex Samia aduecti, insulã possederunt: quibus naxus Palemonis imperans, pro Dia ab se cognominauit Naxon. hic uir bonus ac preclarus filiũ reliquit Leucippũ. Ex quo ortus filius Merdeus imperauit insulæ. Theseus postmodũ ex Creta cũ Ariadne profectus, in ea permansit insula. Qui cũ per somniũ Bacchũ sibi, nisi Ariadnen reliquisset, minitantem uidisset, timore perculsus muliere omissa, ex insula discessit. Bacchus noctu sumptã Ariadnẽ in montẽ tulit, qui appellatur Dryos. Et is primũ euanuit ut Deus: tum quoq; Ariadne non amplius uisa est. Ferunt Naxij hunc Deũ apud eos nutritũ, obeamq; rem insulã ei acceptissimã esse, Nysiademq; à nonnullis dici. Nam louẽ eorũ fabulæ tradunt, Semele ante partũ fulmine icta, sumptũ in femore infantem, ut clam Iunone esset, usq; ad pariendi tẽpus abscondisse: inq; Naxo insula natũ Philiæ, Coronidi, Clidæq; loci nymphis præbuisse educandũ. Fulminasse aũt ante partũ Semelen, ut non ex mortali, sed ex duobus dijs ortus euestigiò fieret immortalis. Incolis uerò ob Bacchi nutriendi curã gratiæ sunt redditæ, felicitate insulæ, & ut classe præstaret, præbita. Nã primi à Xerxe deficientes, & classe eum oppugnarunt, & apud Plateas in acie opera eorum insignis fuit. Vina præterea habent præcipua, indiciũ haud paruũ Dei erga insulã affectionis. Hanc Symen antea dictã, cũ esset cultoribus deserta, primùm cũ Triopo aduecti aduenæ habitarunt. Horũ duces Cithonius Neptuni filius, ac Symes, à quo & insula id nomen sortita est, extiterunt. In ea postmodũ regnauit addita Cnidię parte Nireus, Charopi atq; Aglaię filius, specioſus admodum, qui

qui cum Agamemnone ad Troiã profectus est. Confecto Troiano bello insulam ceperunt Cares: quo tempore plurimum mari poterant. Hi siccitate ingruente fugientes ex insula, locum quem Vranium dicunt, habitarunt. Syme mansit deserta, quoad Lacedæmonijs Argiuis in eam insulam transeuntibus habitata est. Quidam Nausus nomine, qui antea cum Hippothoo uenerat, sumptis uoluntarijs colonis in Symen tunc inhabitatam primùm transijt: deinde nonnullos duce Zucho eò nauigantes, communicata cum eis insula, suscepit. Eam coloniam à Gnidijs ac Rhodijs deductam ferunt. Calydnam uerò ac Nisyrũ olim à Caribus possessas. Thettalus postmodũ Herculis tenuit. Antiphus deinde Phidippusq; Coorũ regis filij, ad Ilium ab insulis nauigantium duces fuere. Tum uerò à Troia quatuor Agamemnonis nauibus ad Calydnam aduecti, immixtiq; accolis, ibidem permanserunt. Priscos Nisyri incolas terræmotus absumpsit. Peste deinceps afflicta insula, eò coloniam misere Rhodij, Carpathum primi inhabitarunt quidam Minois milites, quo tempore Græcorum primum maris imperio potitus est. Multis postmodum secutis lochus Demoleontis Argiuus genere, iuxta certum responsum, coloniam in Carpathum deduxit. Rhodus insula primùm inhabitata est ab ijs quos Telchines appellant, secundũ fabulas Martis filios. Fertur sanè, eos unà cum Chalpharna Oceani filia nutrisse Neptunum, ab Rhea illis datũ. Fuisse quoq; eos aiunt quarundam artium inuentores, aliaq; ab ipsis utilia permulta in usum hominum deducta. Statuas insuper deorum fabricasse primò, quædamq; antiqua eorum nomine signa fuisse appellata. Nam apud Lydios Apollo Telchinius, Iuno ac nymphæ apud Ialysios Telchiniæ, apud Camiræos Iuno Telchinia dicuntur. Incantatores etiam uolunt eos fuisse, & tanquam magos: nubes, imbres, grandinem, niuem inducere: ac mutare proprias formas, cum uelent, solitos, & alijs doctrinam artium inuidisse.

DE RHODO, ET IIS QVÆ DE ea fabulosè feruntur. Cap. XIII.

NEptunus iam uir, ex Alia Telchinũ sorore ab se dilecta genuit liberos, mares sex, fœmellam unicã nomine Rhodon: à qua & insula cognominata est. Fuerunt in ea parte insulæ quæ ad orientẽ pertinet, Gigantes, quo tempore louẽ ferunt expugnatis Titanibus Imaliæ nymphæ amore captũ tres ex ea suscepisse pueros, Spartæũ, Droniũ, Cytum. Quorũ ætate tradunt Venerẽ, cũ ex Cithero Cyprũ peteret, aditu prohibitã à Neptuni filijs, superbis atq; contumelioſis: eamq; ob rem iratã deã, eos in insaniam ab se uersos adegisse, ut matrem ui cognoscerent, multisq; incolas affligerent calamitatibus. Quę Neptunus perspiciens, filios ob rei turpitudinẽ suffodit in terram: quos orientales dæmones appellant. Aliam in mare proiectam uocauit Leucotheam: cui immortalium honores incolæ tribuerunt. Postmodum Thelchinies futurum præuidentes diluuium, relicta abierunt insula. Lycus deinceps cum in Lyciam uenisset, templũ Lycij Apollinis apud Xanthũ fluuium erexit. Facto diluuio, cæteri quidem aqua deleti sunt, locis insulæ plenis ob pluuias in modũ stagni redactis: pauci, & in his Iouis filij, qui ad montes confugerant, euasere. Sol secundum fabulas Rhodiæ amore captus, insulã aqua amota Rhodum ab ea dixit. Verùm id constat, cum à primordio insula referta paludibus admodũ humida esset, Solis calore arefactos humores, terram fertilem reddidisse. Ab eo autem genitos septem numero, qui dicti sunt Heliades. Cum alij præterea indigenæ populi insulam inhabitarent, existimatum est, insulam Soli sacram esse. Rhodij quoq; postmodum Solem præ dijs cæteris coluerunt, tanq; sui generis authorem. Traduntur filij, Ochimus, Cercaphus, Macer, Actinus, Tenages, Triopas, Candalus, filia una Electryone: quę adhuc uirgo functa est uita, heroicos post obitum honores à Rhodijs sortita. Cum iam uiri essent Heliades, Solem ferunt dixisse, qui Mineruæ primũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacra fecissent, apud eos deam futuram. Quod idem cum Athenensibus prædictum esset, aiunt ab Heliadibus omissa propter festinantiam igne, immolata hostia, Cecropem Athenensium regem postmodum accenso igne sacrificasse. Ex quo hucusq; mos huius sacrificij solum in Rhodo perseuerat: ibiq; permansit dea. Hæc de Rhodijs prisci tradunt: in queis est Zenon, qui eius insulæ gesta scripsit. Heliades peritissimi omnium, sed maximè in astrologia fuerunt. Addiderunt quoq; ad nauigandi artem permulta. Situm insuper terræ conscripsere. Præstantissimus inter eos Tenages fuit, à fratribus ob inuidiã occisus. Qua re nota, cedis participes aufugerunt. Macer quidem in Lesbum, Candalus in Coon: Actis ad Aegyptum transiens, in patris honorem Solis condidit urbem, à quo ad Aegyptios astrologiæ notitia traducta est. postmodum Græcia diluuio oppressa, cum plurimi homines perissent, & literarũ quoq; monumenta deleta sunt. At diluuij expertes Aegyptij, astrologiæ artẽ sunt prosecuti. Qua in re cum Græcos ob literarum defectum anteirent, accidit, ut primi Aegyptij crederentur astrologiæ extitisse repertores. Eodem pacto cum ab Athenensibus urbs nomine Sai in Aegypto fuisset condita, id quoq; propter diluuium ex hominum memoria delapsum est. Hanc ob causam existimant multis pòst seculis, Cadmum Agenoris filium, primum literas in Græciam attulisse. Atq; ideo Græcos quadam communi ignorantia ductos, literarum intentionem illi acceptam tribuisse. At uerò Triopas in Cariam nauigans, promontorium tenuit, ab eo postmodum Triopion cognominatũ. Reliqui Solis filij qui procul à culpa cædis erant, permansere in Rhodo habitantes in Ialyso, ubi & urbs condita ab eis est nomine Achaia. Horum Ochimus natu maximus regnum tenens, uxorem Egetoriã loci nymphã duxit, ex qua genuit filiam Cydippen, Cyrben postea appellatã. Qua Cercaphus frater in uxorẽ sumpta, in regno successit. His uita functis, filij tres regnum cepere, Lindius, Ialysus, Camirus. Inundatione deinde aquarũ secuta, Cyrbe deserta cultoribus facta est. Ipsi patriam inter se partiti, quisq; urbem sui nominis condidit. Post hæc Danaus ex Aegypto cum filiabus aufugiens, in Lydiam Cypri appulit: susceptusq; ab incolis erecto Mineruæ templo, statuam ingentem deæ dicauit. Hoc tempore Cadmus ad perquirendam Europam missus, uehementi iactatus tempestate in Rhodũ uenit: ibiq; suscepto antea dum fluctibus agitaretur uoto, ædificauit Neptuno templum: eiusq; curam Phœnicibus quibusdam ab se in insula relictis, qua Ialysijs permixti cum eis permanserе, demandauit. Ex his postmodum sacerdotes qui faciundis præessent sacris, ex successione manarunt. Cadmus Mineruam Lindiã ornauit donis: in queis olla fuit erea admodum conspicua, antiquo more fabrefacta. In ea literis Phœniceis, quas aiunt primùm ex Phœnicibus in Græciam allatas, appellarasq; Phœniceas, inscriptum erat, terram Rhodiam à serpentibus uastatum iri. Qua propter Rhodij postmodum in Delphos sciscitatũ misere, quo pacto id auerteretur malum. Responsum Apollinis præcepit, ut Phorbantem cum socijs in insulam ascisceret. Hic Lapithi filius cum multis erat in Thessalia socijs patriam ad habitandum quærens: ac citò iuxta Dei responsum, Phorbanti pars insulæ ad habitandum concessa est. Cuius uirtute deletis serpentibus, liberata est eo timore Rhodos. Fuit hic in ceteris quoq; rebus uir bonus: unde & post obitum, heroum meruit honores. His actis, Althemenes Catatrei filius, Cretensium regis, cum oraculum de quibusdã sciscitaretur, responsum tulit, infatis esse, ut pater ab eo interficeretur. Euitare fata cupiens, sponte cum plur mis uoluntarijs abijt in eam Rhodi oram quæ Camiros dicitur: superq; Achabyrum montem loui templum construxit, Camiræum appellatũ: quod & nunc quoq; super excelsum montis cacumen positum, unde Creta conspici potest, præcipuo habetur cultu. Habitabat Althemenes cum his qui eum secuti erãt, in Camiro, præcipuo incolarum honore habitus. At pater Catatreus, cui nulla erat

la erat alia proles mascula, filij, quem præcipuè amabat, actus desiderio, profectus est in Rhodum, rapiendi nati, eiusq; in Cretam deducendi cupidus. Verùm ui fatorum, quæ superari nequit, urgente, cum noctu in insulam descendisset, orta inter suos locíq; incolas contentione ac pugna, Althemenes suis auxilio accurrens, iaculo inscius patrem occidit. Qua ex re Althemenes dolore ingenti perculsus, cum tantæ uim calamitatis ferre non posset, fugiens hominũ consortia ac sermones, solusq; per deserta inuiaq; loca aberrans, dolore consumptus expirauit. Cui à Rhodijs postmodum honores heroum impensi sunt. Paulo ante Troianum bellum Tlepolemus Herculis filius, ob Licymnij cædem ab se inscio interfecti, ex Argo sponte fugiens, secundũ oraculi responsum quod super colonia deducenda consuluerat, cũ certis populis transcendit in Rhodum: ibiq; ab incolis susceptus habitauit. Factus deinceps insulæ rex, & patriam omnem reddidit insignem, & iustè imperauit. Inde ad Iliũ cum Agamemnone profectus est, regni administratione Butæ, qui ex Argis cum eo fugerat, permissa. Is uir bello clarus, in agro Troiano defunctus est.

DE CHERRONESO, QVÆ RHODO OPPOSITA EST. Cap. XIIII.

QVoniam Rhodiensium rebus, Cherronesi, qui locus eis oppositus est, quædam sunt immixta, haud ab re censemus & ipsa literis tradere. Cherronesus olim, ut nonnulli tradunt, à natura loci qui Isthmos dicitur: ut uerò scripserunt alij, à Cherroneso qui eis imperauit oris, nomẽ traxit. Haud multo post huius imperiũ, uolunt Curetes quinq; ex Creta eò tranfretasse, illorũ posteros, qui ab Ioue & Rhea orti sunt, inq; Idæis montibus Cretæ educati. Hi in Cherronesum haud parua classe nauigantes, Cares in ea habitantes expulere, omnemq; eam subactam regionẽ in quinq; distribuerunt partes, condita à quoq; eorum sui nominis urbe. Paulo uerò pòst Inachus Argiuorũ rex amissa Io filia, Cyraum præstantem ducem cum haud contemnenda classe ad eam inquirendam mittens, reditum absq; filia interdixit. Verùm cũ diutius uarijs peragratis orbis locis, incassum quæsita esset, ex Caria Cherronesum contẽpta patria petiuit: deinde partim suadendo, partim cogendo quorundam locorum rex factus est, urbe ab eo nomine suo cõdita. Vtilitati publicæ intentus, magna gloria apud subditos uixit. Triopas deinceps contaminatus cæde fratris, cum in Cherronesum peruenisset, à Melisso rege cædis purgatus, in Thessaliã transijt, Deucalionis filijs belli presidio futurus. Pulsis inde Pelasgis, agrum Doreon sortitus est. Cum templũ Cereris euertisset, eius materia abusus est ad regiæ constructionem. Igitur incolarum odio contracto ex Thessalia fugiens, cum populis qui secũ nauigarant, in Gnidiam uenit: in qua & urbem condidit sui nominis Triopiam. Inde profectus, & Cherronesum cepit, & ei conterminæ plurimam Cariæ partem. De Triopæ genere plures scriptores poëtæq; dissentiunt. Nam tradunt quidam, ipsum ex Canace Aeoli filia Neptunoq;, alij ex Lapitho Apollinis Scibeq; Perei ortum. Est in Castamo Cherronesi templũ sanctũ Semidearum: de qua cum multa uariè ferantur, haud silendũ uidetur. Verùm nos id quod magis increbuit, quodq; consentiunt accolæ, referemus. Staphylo ac Chrysothemidæ fuisse tradunt filias tres, Molpadiam, Rheam, Partheniã. Rheam ab Apolline compressam, grauidam esse factam. patrem iratum, tanquam ab homine corruptam filiam, in arca inclusam, in mare deiecisse: quæ cum in Delum appulisset, filium genuit nomine Anium. Mulier præter opinionem salutem assecuta, infante post partum super Apollinis altare posito, Deum orauit, ut si ex eo esset genitus, puerum saluaret. Apollinẽ dicunt abscondito infante eius educandi curam cepisse: doctumq; deinde diuinandi artem, magno honore affecisse. At uerò Molpadiam Partheniamq; Rheæ sorores, patris custodientes uini amphoram paulo antè inter homines reperti, somnus oppressit. Interim

nutrita

Universidad de Deusto
Biblioteca

nutrita apud eas fus, thalamum ingressa, uini amphoram fregit. Quo dissipato, uirgines patris iracundiam ueritæ, cum ad littus confugissent, è saxo se in mare præcipitauere. Apollo in earum sororis gratiam, mansibus susceptas, in Cherronesi urbes incolumes detulit. Parthenias in Bubasto Cherronesi dictum honores habiti, & fanum ædificatum. Molpadia in Castamum accedens, prædicatione Apollinis Semidea dicta, apud Cherronesios in honore fuit. In eius sacris, propter casum qui ex uino accidit, melicrato libant. Tangentem uerò aut edentem porrum, nequaquam fas est templum ingredi. Adeò autem postmodum Semideæ religio excreuit, ut non incolæ solùm, sed externæ quoque gentes ad id templum proficiscerentur, sacris donisq; egregijs deam colentes. Quod uerò maximum habetur, Persæ imperantes Asiæ cum omnia Græcorum loca sacra expilassent, solum huius Semideæ templum intactum liquere. Latrones insuper singula rapientes, hoc solum haudquaquàm muro cinctum, ut absq; periculo spoliari queat, inuiolatum sinunt. Huius rei causam tradunt, deæ cõmunem in omnes beneficentiam. Nam & ægros per somnum curas morborum docet, & multis insuper sanitatem desperantibus salutem præbet. Mulieres præterea parturientes à laboribus ac uitæ discrimine hæc liberat dea. Quo factum est, ut plurimorum qui salutem assecuti sunt, donis refertum templũ existat, neq; custodibus, neq; mœnibus, sed religione tutum. Et de Rhodo Cherronesoq; hactenus. Nunc ad Cretam transeamus.

DE CRETA, ET IIS QVÆ DE ea fabulosè feruntur, usq; ad recentiora tempora.

Caput XV.

QVi prius Cretam inhabitarunt antiquissimi, dicuntur Etheocretę indigenæ fuisse. Horum rex Cretas fuit, plurimarum in ea insula rerũ quæ ad uitam mortalium conferunt, inuentor. Plurimos quoq; deorum apud se fabulantur extitisse, quos propter beneficia hominibus impensa, ut deos posteri coluerunt: de quibus singulatim recensebimus, eos imitati qui Cretensium gesta conscripsere. Primi, qui quidẽ memoriæ tradantur, in Creta circa Idam habitarunt, Idæi Dactyli hoc est Digiti, appellati. Hos quidam centũ fuisse numero tradunt: alij decem. qui eo nomine uocati sunt, ob parẽ numerũ manuum digitorũ: in queis est Ephorus. Volunt nonnulli Idæos Dactylos ex Ida, quæ est in Phrygia, extitisse: indeq; cum Mygdono trãscendisse in Europã. Diuinandi quoq; arte peritos, docuisse, cantũ, initiationes, ac mysteria. In Samothracia uerò magnã sui admirationẽ præbuere incolis: quo tẽpore Orphea ferunt ingenio ad poẽsim melodiamq; præstanti, horũ discipulum, primũ ad Græcos initiandi morẽ mysteriaq; attulisse. Idæi Dactyli traduntur ignis usum, ac æris ferriq; naturã, quoq; modo fabricarentur, in loco quẽ Berecynthũ dicunt, inuenisse. Cũ magnorũ bonorũ generi hominũ haberentur authores, immortaliũ honoribus donati sunt. Scribunt etiã, unum ex eis appellatũ Herculem: qui cum gloria excelleret, Olympia instituerunt certamina. Posteros uerò nominis similitudine ductos, esse opinatos, ab Hercule Alcmenæ ea certamina instituta. Horum asserunt antiquitus & nunc usq; extare uestigia, quòd fœminę multę ab hoc deo cantus quosdã sumant, ac superstitiosa quædã faciant: tanquã & ipse incantator extiterit, & initiationibus deditus. At hęc, plurimum aliena sunt ab Hercule qui est ex Alcmena ortus. Post Idæos Dactylos secuti sunt Curetes nouem, quos quidã ex terra genitos uolunt, alij progeniem Idæorum Dactylorum. Habitasse autem in montibus ac conuallibus arborũ plenis, tecta ac indumenta quæ natura præberet, nondũ repertis domibus, habentes. Cum prudentia eminerent, multa ad uitam utilia ab eis inuenta sunt. Nam primos omnium greges coẽgisse, aliquaq; mansuefecisse pecora: mellis insuper, & sagittandi uenandiq; modũ induxisse perhibent. Hominum quoq; cœtus ad cõmunem uitæ & legum

Idæi Dactyli.

gum disciplinam illos instituisse ferunt. Reperisse insuper ensem, galeam, ac cum armis saltandi morem: quorum strepitu permagno Saturnus deceptus est. Aiunt præterea, Iouem clàm Saturno ab Rhea matre datum his fuisse nutriendum: de quo cum singulatim scripturi simus, paulo altius narratio repetenda est. Tradunt Cretenses, Curetum tempore Titanas in Gnosia habitasse: ubi & nunc quoq; fundamenta uisuntur domus, in qua educata Rhea est, atq; antiquum cupressorum nemus. Fuisse autem sex numero uiros, fœminas quinq;, ex Vrano & Tellure natos, quidã tradunt. Alij, ex una Curetũ matre Titea: à qua & id nomen sumpsere. Mares quidem fuere, Saturnus, Hyperion, Conis, Iapetus, Creius, postremus Oceanus. Horum sorores, Rhea, Themis, Memoria, Phœbe, Tethys. Hi omnes rei alicuius quæ usui hominũ esset inuentores, honores nomenq; sempiternum adepti sunt. Saturnus natu maximus rex factus, homines ex agresti incultaq; uita ad mores legesq; & humaniorem cultum deduxit. Qua ex causa, cũ magna esset apud omnes fama, multa orbis loca peragrauit, exhortans ad iustitiam singulos, & animi uirtutem: obq; eam rem subditos suos bonis moribus institutos reddidit probitate felices. Imperauit maximè ijs quæ ad occasum pertinent locis, maximo in honore apud omnes habitus. Ideo usq; ad recentiora tẽpora & à Romanis Carthaginensibusq;, ac alijs proximis gentibus ceremoniæ sacraq; præcipua Saturno fiunt. Multa uerò loca ab eo nomen sumpsere. Et cum legibus homines obtemperarent, nulla iniustitia apud eos erat, sed omnes eius imperio parentes, summa cum uoluptate felicem uitam agebant. Horum testis est poeta Hesiodus, qui eadem in suis carminibus affirmat. Huiusce modi Saturni fabulæ feruntur. At Hyperion Solis ac Lunæ aliorumq; astrorum motus, horasq; primum summa cura obseruationeq; ab se percepta, cæteris noscenda tradidit: ideoq; horum parens nominatur, ueluti ipsorum naturæ contemplator. Ex Saturno ac Phœbe orta Latona est, ex Iapeto Prometheus, quem nonnulli scriptores tradunt ignem ab dijs furto sublatum hominibus dedisse. Sed ab eo constat illa, quibus ignis alitur, reperta. Ex Titanibus uerò Mnemosynen tradunt loquendi modum inuenisse, ac rebus imposuisse nomina: licet à quibusdam ea Mercurio tribuantur. Huic quoq; deæ rerum memoriam, à qua & nomen fortita est, assignant. Themim tum diuinandi artem, tum sacra cultusq; deorum introduxisse dicunt: eaq; quæ ad bene uiuendum, & pacem pertinent ostendisse. Ideoq; conditores legum, sacrorumq; custodes, eos qui deos colunt, & hominum leges seruant, dictos. Apollo quidem traditur, cum esset responsa daturus, Themim consulere solitus, tanquam diuinandi artis in uentricem. Hi Dei quoniam in plurimis profuerunt mortalium uitæ, non solum immortales honores adepti sunt, sed primi Olympũ post obitũ habitare existimati sunt. Saturnus ac Rhea Vestam, Cererem, Iunonẽ, Iouem, Neptunum ac Plutonem genuerunt. Horum Vesta structuram domus inuenisse fertur. Iupiter postmodum apud omnes fermè homines ob hoc beneficium honorari eam, sacrisq; coli uoluit. Ceres, frumenti, quod fortè inter alias herbas nascebatur ignotum cæteris, prima usum inuenit: docuitq; homines comportandi seruandiq; & serendi modum. Est autem ab ipsa frumentum, ante genitam Proserpinam repertum. Nam post eius à Plutone raptum, frumenta omnia tum in Iouis odium, tum propter dolorem filiæ incendisse ferunt. Sed ea inuenta & reconciliatam esse Ioui, & Triptolemo frumenti dedisse semen, mandasseq;, ut cum omnibus id donum participans, modum seminandi monstraret. Traditur à nonnullis, illam leges quoque dedisse, quibus homines iustè uiuere assuescerent: unde & legifera dicta est. Et quoniam maximorum bonorum causa humano generi extitisset, ab omnibus non solum Græcis, sed barbaris quoq;, ad quos frumenti peruenit usus, honoribus sacrisq; solennibus ac celebritate præcipua colitur. Nonnulli de frumenti inuentione secus sentiunt,

Gigantes.
Saturnus.
Hyperion.
Prometheus.
Mnemosius
Themis.
Ceres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentiunt, penes se eam primò deam apparuisse, frumentiq; naturam & usum penes se repertum asserentes. Nam traditur ab Aegyptijs, Cererem & Isidem eandem esse deam, primamq; in Aegyptum attulisse frumentum, Nilo Aegypti campos irrigante, omniq; regione ad ferendos fructus optimè sita. Athenienses quamuis inuentionem frumenti fateantur, uolunt tamen aliunde in Atticam delatum: locumq; qui id primum donum susceperit, Eleusinam appellant: eo quòd ab alijs id semen ad eam oram sit apportatum. Siculi, quum insula Cereri ac Proserpinæ sacra existat, æquũ censent, frumenti usum ei primùm regioni fuisse ostensum, quam in primis amarit. Haud enim uerisimile est, eam regionem quam ut propriam Ceres admodum fructiferam præsutisset, postremam huius beneficij participem effecisse: præsertim cum in ea insula & filiæ raptus contigisset, & frugum esset fertilis, ubi etiam sua sponte, prout poëta tradit, nascantur hordeum ac frumenta. Sed de Cerere hactenus. De

Neptunus. dijs uerò alijs ex Saturno & Rhea natis, Neptunus secundum Cretenses primus, nauigandi arte inuenta classem instituit, eiusq; præfectus est à Saturno factus. Quapropter traditum est posteris, Neptunum imperasse mari, sacraq; ei à nauigantibus facta. Addunt etiam, Neptunum equos primum domuisse

Pluto. artemq; equitandi ab illo traditam: ex quo Hippius sit appellatus. Plutonem uolunt, sepulchrorum, funerum, atq; honorum qui mortuis impenduntur, usum introduxisse, cum antea nulla earum rerum apud homines esset consuetudo. Quæ causa extitit, ut uita functis dominari existimaretur, antiquitate

Iupiter. illi huius curę principium tribuente. De Iouis genere atq; imperio dubitatur. Nam quibusdam placet, postquam Saturnus ad deos transijt, suscepisse regnum, non ui patrem expulisse: iustèq; & legitimè regno potitum. Alij Saturno uolunt in ortu filij responsum, fore ut ab Ioue ui regno pelleretur. Quę res Saturnum impulit, ut filios sæpius perimeret. Id ægre ferens Rhea, cum uiri animus placari non posset, Iouem in Ida ab se editum clàm nutriendum Curetibus, iuxta Idæ montem habitantibus, dedit. Hi in antrum ad nymphas, commendata illis infantis cura, detulerunt. Lactæ caprę, quę Amalthea dicta est, melleq; educatus est. Multa insuper Iouis tum generis tum educationis aiunt in ea insula extare uestigia. Nam cum à Curetibus infans ferretur, tradunt, umbilicum iuxta fluuium Tritonum cecidisse: ex quo & ora illa ab eo quod accidit, deo sacra, Omphalus, id est umbilicus cognominat, & propinquus ager est Omphalium appellatus. In Ida antrum, ubi nutritus dicitur, sacrum est, & circa illud prata manent intacta. Verùm quod de apibus mirabile dictu tradunt fabulæ, minimè uidetur prætereundum: Iouem scilicet in sempiternam amoris erga eas memoriam, illarum colorem immutasse, inq; æris uertisse aurati. Quamuis autem locus is admodum excelsus, asperq; situ, uentis quoq; agitatus, niuibus sit infestus: nullo tamen apes incommodo aut molestia afficiuntur. Capræ quæ eum nutrijt, & alij sunt honores impensi, & locus eius est Aegiochus uocatus. Adolescentiam egressus, in Ida ubi genitus est, urbem condidit, cuius postmodum destructæ etiamnum extant reliquiæ. Excessit hic Deus fortitudine & cæteris uirtutib. omnes. Accepto enim post Saturnum regno, maxima plurimaq; contulit ad hominum uitam. Primus omnium iustitiã docuit mutuò seruari inter mortales, omni ui atq; iniuria remotis. Lites ac contentiones iudicio auferens, singula quę ad bene uiuendum ac pacem pertinerent, summa ope procurauit. Bonos ad uirtutẽ exhortatus est: improbos timore coercuit, ac pœna. Omnẽ penè orbem circumiens, bello impijs ac prædonibus indicto, æquitatem ac leges introduxit. Per id tempus & Gigantes ab eo sublatos aiũt: in Creta quidẽ Milinũ, in Phrygia Typhonẽ. Ante pugnã quæ cũ Gigantibus in Creta habita est, Iouẽ sacrificasse dicunt Soli, Vrano ac Telluri bouẽ, Quæ sacra Iouẽ fore superiorẽ portendentia, primùm uires, & ab hostibus defectionẽ, tum finẽ belli futurũ monstrarunt. Musæus quippe

quippe ab eis desciuit, obq; id ei honores tributi: à dijs autem omnes hostes cæli sunt. Sed & alios quoque dijs præsidium belli tulisse aduersus Gigantes constat. Macedones quidem circa Pallenen, in campo quem olim à loci conflagratione Phlegræum, postmodum Cymęum cognominarunt: animaduersum esse ab Ioue in Gigantes ob eam causam dicunt, quòd magnitudine ac robore corporis confisi, aduersiq; legibus, & multa egerint in homines iniusta, & propinquas gentes in seruitutem redegerint, bellumq; his intulerint qui ob singularia in omnes nationes beneficia Dei sint existimati. Feruntur ab Ioue non solum impij nefariiq; deleti, sed etiam dijs heroibusq; ac hominibus benemeritis honores impensi. Propter eius beneficentiam, imperijq; magnitudinem, omnium consensu & regnum perpetuum tributum est, & habitatio in Olympo. Sacrificia insuper illi super cæteros statuta. Postea uerò quàm in cœlum delatus est, memoria nominis eius animis hominum in quos beneficia contulit, adeò infixa permansit, ut omnium quæ in cœlo fierent, uelut imbrium, tonitruum, ac fulminum, cęterorumq; eiusmodi potens existimaretur. Itaq; quòd uitæ causa hominibus esse uideretur, cum fructus terræ ad maturitatem perducerer. Zena à uiuendo, hoc est. Iouem dixere: Patrem uerò tum quia singulorum susceperit summa enim beneuolentia curam, tum quia tanquam dux hominibus extiterit rectè uiuendi. Imperator ac rex, ob imperij amplitudinem: Consultor ac prouidus, propter consulendi prudentiam appellatus est. Tradunt etiam Palladem in Creta ex Ioue apud fontes Tritonis flu- *Pallas.*
minis ortam, ex quo Tritonia dicta: & nunc quoq; apud eos fontes ubi nata est, huic deæ sacratũ fanũ est. Fabulantur præterea, nuptias Iouis & Iunonis in ora Gnosiæ fluuio Therino proxima, ubi nunc templũ est, factas: sacraq; quotannis sanctè ab incolis fieri, nuptias prout olim factæ traduntur, repręsentantibus. Ex Ioue cretas uolunt Venerem, Gratias, Lucinam, Dianam, & eas quas dicũt Horas, Eunomiam, Iustitiam, Pacem, Palladem, Musas: Deos uerò, Vulcanum, Martem, Apollinem, Mercurium. Horum cuique, ut perpetua apud omnes uigeret memoria, ab se inuentorum gestorumq; Iupiter laudem & honorem tribuit. Veneri nanq; maturam uirginum ætatem, aliarumq; curam rerum, quæ nunc etiam circa nuptiarũ sacra ac fœdera in eius cultum celebrantur, dedit. Sacrificãt aũt omnes prius Ioui perfectori, Iunoniq; perfectrici: quoniam hi primi duces inuentoresq; omnium exiterunt. Gratijs, quę ad oris speciem, ac partium corporis formam decoremq; spectent, insuper beneficij & gratiæ retributionem. Lucinæ parientium curam, officiumq; eorum quæ parturientes perferunt: unde & in partus discrimine ac difficultate hanc mulieres præcipuè inuocant deam. Ad Dianam tradunt infantium, ac ciborum, quos id ætatis postulet, officium pertinere: qua ex causa puerorum nutricem uocari dicunt. Earum quas Horas dicunt, datum est suum cuiq; munus ad uitæ cultum, & mortaliũ commoditatẽ. Nihil enim est uitæ hominũ ad felicitatẽ comparandam utilius, q̃ leges, iustitia, ac pax. Palladi olearum oleiq; educendi inuentionẽ tribuunt. Nam ante huius deæ ortum erat hæc arbor cum alijs syluestribus immixta. Olei usus aberat, cum esset ignota. Hæc olei exprimendi modum inuenit. Addunt ipsi quoq; uestium apparatum, & ædificandi artẽ: multaq; præterea uolunt in cæteris artis hominibus contulisse. Nam & tibias, earum q; cantum, & plurima instrumenta ad uaria opificia, ex quibus operaria dicta est, inuenit. Musis à patre concessa est literarum inuentio, & carminum *Muse.*
(quæ poëtis appellatur) ratio. Nam qui dicunt, Phœnices à Musis perceptas literas tradidisse postmodũ Græcis, ij sunt qui cum Cadmo in Europam nauigarunt: ex quo à Græcis literæ Phœniceæ appellatæ sunt. Verùm phœnices à primordio non literas inuenisse uolunt, sed earũ formã tantũ immutasse: eaq; literarũ forma cum plurimi homines uterentur, hoc cognomine uocatas. Vul- *Vulcanus.*
canũ ferri, æris, auri, argenti, omniũq; quæ igne fabricantur, artem inuenisse ferunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt,eamq; cæteros docuisse. Quapropter harum rerum opifices omnes uota sacraq; huic deo maximè facientes, ignem in æternam memoriam suscepti
Mars. beneficij Vulcanũ uocant. Martem fabulæ tradunt,primum fabricatis armis armasse milites,pugnandiq; ac certandi morem induxisse:eos qui dijs aduersi essent,interficientem.
Apollo. Apollinem citharæ,eiusq; musicę inuentorem ferunt. Medicinæ insuper scientiam diuinandi arte perceptam, qua olim infirmi erant morbos curare soliti,primum attulisse. Arcus insuper,sagittandiq; extitisse repertorem.Qua ex causa Cretenses præcipuè arcu delectati sunt, quem
Aesculapius. Scythicum nominarunt.Aesculapius ex Apolline atque Ariadne ortus,multis à patre in medicina perceptis,chirurgiam, & medelarum compositionem, radicum insuper uirtutes inuenit.Adeo autem medicinæ artem extulit,ut ue-
Mercurius. lut eius inuentor & author ueneraretur. Tribuuntur Mercurio præconia,reconciliationes, ac fœdera quæ in bellis fiunt. Præcones quoque adijciuntur, qui internuncij esse solent, ob eamq; rem ab hoste tuti. Vnde & ipsum communem utrisque dicunt:cum ambobus utilitatis communis, ac pacis mutuæ interpres existat.Mensuram insuper,ac pondus,& mercaturæ quæstum reperisse affirmant,occulteq; inuicem peculandi modum. Præco etiam deorum traditur,nunciusq; optimus, quoniam mandata diligenter perficiat: unde & interpretis nomen assumpsit: non quòd nominum aut orationis, ut quidam tradunt,fuerit inuentor:sed quia diligentius quàm cæteri mandata referat.Palæstram eum introduxisse, & ex testudinis forma lyram inuenisse aiunt. Post
Apollo. Apollinis cum Marsya, qua & superior fuit, contentionem, postq; sumptam præter æquum à uicto pœnam,pœnituisse Apollinem dicunt:citharæq; effra
Bacchus. ctis chordis,musica aliquandiu abstinuisse.Bacchum uitis repertorem, uiniq; conficiendi rationem, & fructuum in longiorem usum seruandorum curam & modum docuisse scribunt. Hunc in Creta ex Ioue & Proserpina natum Orpheus tradit, inter initiationes à Titanibus discerptum. Plures uerò fuisse Bacchos,iam antea scripsimus diligentius.Cretenses ea coniectura hunc deũ asserunt apud se ortum,quòd duæ insulæ apud eos,sinus qui appellantur Didymi, ab eo Dionysiades, quod nulla alia in orbis parte fecerit, sint uocatæ.
Hercules. Herculem ex Ioue genitum multis annis ante eum qui fuit ex Alcmena genitus,fabulantur.Huius mater incerta est. Hoc tantum constat, illum corporis uiribus præstantiorem cæteris,orbem perambulasse,delentem iniquos, & feras bestias ac monstra domantem. Inuictus quoque absque timore in libertatem homines uindicauit. Quibus beneficijs honores immortalium ei sunt ab hominibus impensi. Qui uerò posterior ex Alcmena fuit Hercules, quoniam prioris uirtutes est imitatus,& immortalitatem assecutus est, & propter nominis similitudinem idem qui prior creditus, Ideo & superioris gesta huic fuerunt ueri inscitia adscripta. Asserunt quoq; , superioris Herculis operum, impensiq; honoris in Aegypto uestigia esse,& ab eo conditam urbem. Britomartyn uerò,quam Dictynnam dicunt, in Creta genita ex Ioue ac Acharmi-
Dictynna. de Euboli Cereris filij. Hæc retia ad uenandum inuenit: ex quo & Dictynna est cognominata. Consuetudine Dianæ utebatur: quod causam præbuit,ut quidam Dictynnam Dianamq; eandem esse existimarent: quam deam sacris templisq; Cretenses coluere.Qui uerò Dictynnam à retibus piscatorijs, quæ fugerat,insequente coitus gratia Minoe,uolunt denominatam,procul à uero sentiunt.Non enim credendum uidetur,deam in eam egestatem compulsam, ut auxilia hominum imploraret,cum esset maximi deorum filia.Neq; Minoë tantæ impietatis culpare decet, præsertim cum fuerit omnium consensu habi
Pluto. tus iustus uir, & probatæ uitæ. Plutonem natum tradunt in Tripodo Cretæ, ex Cerere & Iasione.Eius genus bifariam ferunt. Nam quidam uolunt, cum Iasion terram seuisset,adhibita culturæ diligentia,adeò uberem percepisse fructum,ut qui id conspexerunt, à messium fertilitate illum Plutonem nominarint. Vnde & à posteris is cui census superesset,habere Plutonem existimatus est.Alij tradunt, Cererem ac Iasionem puerum genuisse appellatũ Plutonem: qui cultum uitæ,pecunias q; coaceruare,ac in usus custodire primus monstrauerit,cum antea parua congregandæ seruandęq; pecuniæ fuisset cura. Hęc de dijs quos Cretenses apud se natos uolunt,scribuntur.Sacra uerò,honores,mysteria,ceremonias ab se hoc pacto ad alios arguunt transmissas. Nam ceremoniæ quas Athenienses omnium celeberrimas in Eleusine faciunt,quæq; in Samothracia,atq; in Thracia,unde eas Orpheus sumpsisse tradit,fiunt,in Gnoso apud Cretam prisca lege statutoq; celebrantur:quò palàm est, eiusmodi ceremonias ab eis ad alias gentes fuisse traductas: quæq; apud cęteros secretè traduntur,eas palàm omnibus noscendi facultatem apud Cretenses esse.Asserũt enim plurimos deorum ab ipsis profectos, magna orbis parte ab eis peragrata,beneficos in genus humanum extitisse, atq; ab se inuentorũ artem usumq; docuisse. Nam Ceres cũ in Atticam peruenisset,inde in Siciliam trãsijt: postea in Aegyptum,quibus in locis frumenti serendi cultum monstrauit: summoq; propterea in honore habita est. Venus in Sicilia commorata est circa Erycem, in Cypro circa Cytherum ac Paphum, in Asia circa Syriam. Ob has peregrinationes Venerem tum Erycinam, tum Cytheræam, tum Paphiam, tum Syram incolæ appellarunt. Eodem modo plurimum temporis Apollo circa Delum ac Lyciam Delphumq; uersatus est:circa Ephesum,Pontum,Persidem & Cretam Diana Itaq; à locis ac gestis eorũ sumptis nominibus,hunc Delium ac Pythium appellarũt:hanc uerò Ephesiam,Cressam, Tauropoliam quoq; ac Persęam,cum ambo essent in Creta nati. Colitur & à Persis plurimũ hæc dea: cui mysteria instituerunt barbari,quæ ad hoc usq; tempus Persea dicuntur.His similia & de cæteris dijs,quæ longũ esset recensere,traduntur. Longo post deorum ortum tempore non paucos heroes in Creta ferunt extitisse:quorum nobilissimi Minos ac Rhadamanthus fuerunt,ex Ioue ac Europa Agenoris,quã *Minos. Rhadamanthus.*
tauro deorum Prouidentia aduectam in Cretam tradunt,geniti. Minos ætate prior regnauit in insula:in qua multas urbes,interq; eas nobilissimas tres condidit,Gnosiam in ea insulæ parte,quæ Asiam respectat: Vulcaniam iuxta mare,meridiem uersus:Cydoniam in eis locis,qui Peloponneso oppositi,ad occidentem uergunt.Leges præterea non paucas Cretensibus dedit,simulans eas ab se in quadã spelunca meditatas. Classem insuper parauit:qua plurimas pro pinquas insulas sibi subijciens, Græcorum primus est maris imperio potitus. Cum eius magnum uirtutis ac iustitiæ nomen esset, transijt in Siciliam aduersus Corcalum:de quo in Dędali rebus, cuius causa bellum mouit, scripsimus. Rhadamanthum scribunt omnium iustissimum, latrones quoq; ac scelestos uiros,cæterosq; improbos acri affecisse pœna. Multarum insularum imperio potitus, magnam Asiæ maritimam partem tenuit,singulis eius imperio se spõte ob iustitiæ famam tradentibus. Is Erythro uni ex filijs (hi Erythri ab eo uocati sunt)regnum permisit.Oenopioni Ariadnes Minois filiæ, Chium ferunt dedisse:quem nonnulli fuisse Bacchum ferunt,atq; à patre uini faciundi modum didicisse. Cuiq; ex alijs filijs aut insulam,aut urbem Rhadamanthum dedisse traditur:Thoanti Lemnum, Anui Cyrnum, Pamphilo Peparœthum, Euandro Maroneam, Alceo Parum, Anioni Delum, Andreo (quę ab eo nominata est) Andrum. Propter singulare iustitię nomen, illum apud inferos bonorum ac malorum iudicem factum, fabulę ferunt:ob eandemq; iustitiam, Minoem quoq; pari honore fungi. Tertium fratrem Sarpedonem scribunt,cum magna manu in Asiam profectum,Lyciam tenuisse. Huic Euander filius in regno luc *Sarpedon.*
cessit, sumptaq; uxore Deidamia Bellerophontis filia, Sarpedonem genuit: qui cum Agamemnone Troiano affuit bello: & hic,ut quidam tradunt,Iouis filius.Minois fuisse filios aiunt Deucalionem ac Molum:ex Deucalione Idomeneum,ex Molo Merionen genitos, cum nauibus nonaginta ad Ilium cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Agamemnone profectos, reuersosq; postea in patria, diem suum obijsse: honorificeq; sepultos, deorum honores fuisse assecutos. Horũ sepulchra in Gnoso hac ostenduntur inscriptione: GNOSII IDOMENEI SEPVLCHRVM ASPICE, IN QVO EGO MERIONES MOLI FILIVS PROPINQVVS IACEO. Hos ut nobiles heroes Cretenses colunt sacris, in bellorum discrimine eorum præsidium inuocantes. Nunc nationes quæ Cretensibus immixtæ sunt, referantur. Scripsimus antea, Eteocretes qui dicebantur, indigenas insulam habitasse. Multis uerò postmodum seculis propter bella ac seditiones errantes Pelasgi in Cretam appulsi, tenuerunt insulæ partẽ. Tertij Dorienses traduntur in insulã uenisse, duce Doro Tectami nepote. Huius populi pars maior fert ex locis Olympo propinquis, simul cõuenisse: pars uero quædam ex Achęis, qui sunt in Laconica, donorũ pollicitationibus allecti. Quartum genus eorum qui in Cretam appulerunt, fuerũt mixti barbari: qui consuetudine Græcorũ lingua ex frequenti usu percepta, postea Minois Rhadamanthiq; imperio paruerunt. Postremò post Heraclidarum descensum, Argiui Lacedæmonijq; missis colonijs tum alias quasdam, tum has insulas occuparunt: inq; eis nonnullas ab se ædificatas urbes, de quibus aliàs dicetur, inhabitarũt. Verùm haud mirum debet uideri, cum plericq; eorum qui gesta Cretensia scripsere, admodum dissentiant: nos quoque ea quæ non omnes sentiant, scribere. eos enim sumus secuti, quos uero similiora tradere existimauimus, quædã ab Epimenide theologo, quædam à Dosiade, alia à Sosicrate, nonnulla à Laoschermide sumentes. Et de Creta hactenus.

DE LESBO, CHIO, SAMO, COO, & Rhodiorum colonijs. Cap. XVI.

NVnc ad Lesbum transeamus. Hanc insulã olim uariq; gentes ad eam nauigantes incoluerunt. Pelasgi primùm eam tenuere, cum antea deserta esset. Nan Xanthus Triopi filius, Pelasgorum qui ex Argo uenerant, rex, partem Lyciæ tenens, Argiuis qui secum accesserant, imperauit: deinde Lesbum cultoribus uacuam petens, agro Pelasgis diuiso, insulam quę Issa prius dicebatur, ab eis Pelasgiam uocauit. Deinceps septima progenie, ob diluuium tempore Deucalionis factum, cum multi in ea interissent, accidit ut aquarũ inundatione desereretur. Macarius postea cum in eam peruenisset, insulæ pulchritudine conspecta, in ea permansit. is erat, ut Hesiodus alijq; poetę nonnulli tradunt, Cyrenaici Iouis filius: qui cum habitaret in Oleno, quę regio tunc Las, nunc Achaia dicitur, assumens tum Ionas, cum gentes alias, nauigauit in Lesbũ: deinde tũ uirtute insulæ, tũ humanitate ac iustitia plurimũ adauctis opibus, propinquas insulas possedit, agris qui inculti erant, diuisis. Post hęc tẽpora Lesbus filius Lapithi, qui erat ex Coclo Hippoti, secũdũ quoddã oraculi respõsum cũ suis domesticis nauigãs in hãc insulã, sumpta in uxorẽ Macarei filia Methymna nomine, unà cũ ea in insula permãsit. Cum uir factus clarus euasisset, & insulã ab se, & populũ Lesbium cognominauit. Macareo pręter alias Mitylene ac Methymne filiæ ortę sunt: à quibus & urbes sumpsere nomẽ. Is cupiens propinquas insulas in potestatẽ redigere, colonia in Chium missa filiũ ei pręficit: deinde alterũ misit in Samum, nomine Cydrolum: qui in ea regnauit. Tertię Cęneandrum prętecit regẽ: deinceps in Rhodũ cum multis colonis misit Leucippum, quos accolę propter suam infrequentiam communicatis agris, libenti animo susceperunt. Loca insulę oppositа eo tempore propter diluuium magna grauiq; afficiebantur clamitate. Nam continuis imbribus ob corruptos terrę fructus sterilitate suborta, infectus aër pestem urbibus intulit. Insulę uerò uentis agitatę, cum aëre essent salubri, ac fertiles frugibus, suos incolas beatos reddidere: ex quo ob rerũ ubertatẽ Fortunatę sunt

tæ sunt cognominatæ. Nonnulli beatas à Macareo atq; Ione, quorum filij in eis regnauere, dictas uolunt. Hæ denicq; insulæ omnibus propinquis non solum priscis, sed & nostris quoq; temporibus bonitate soli, locorumq; amœnitate, tum uerò salubritate aëris, felicitate præstant. Itaq; uerè dici felices ac beatæ queunt. Macareus uerò in Lesbo regnans, legem scripsit ad communem utilitatem: quam Leonem, ab eius animantis uirtute & robore, appellauit.

DE TENEDO, ET DE HABITATORIBVS EIVS, & de ijs quæ à Tenedijs gesta dicuntur. Cap. XVII.

DEinceps uerò nonnullis seculis post coloniam in Lesbum missam insula Tenedos hoc pacto inhabitata est. Tenes Cycni filius imperauit coloniæ, quæ est in Troade, uir propter uirtutem insignis. Hic cõgregatis colonis patriam linquens, nauigauit ad insulam desertam, nomine Leucophryn. Distributis ijs qui cum eo accesserant, insulæ agris, conditaq; urbe, ab se Tenedon insulam uocauit. Is cum iustè imperaret, multis beneficijs omnibus gratus, & in magna uixit gloria, & post obitum inter deos relatus est. Nam templo illi constructo, institutisq; sacris, ad posteriora usq; secula ut deum coluerunt. Non autem uidentur omittenda, quæ de eo qui urbem Tenum condidit, apud Tenedios memoriæ traduntur. Ferunt enim Cycnum patrem uxoris calumnia inductum, filium Tenem in arca positum in mare dejecisse. Hæc tempestate acta, cum in Tenedum appulisset, Tenes mirabili deorum ope salutem consecutus, insulæ postea imperauit, uir præclarus, ac iustitia uirtutibusq; alijs honores immortalium adeptus. Verùm propter cuiusdam tibicinis testimonium, qui nouercæ insidijs fauerat, legem sanxit, ne quis tibicen templum ingrederetur. Belli Troiani tempore cum Achilles Tenem occidisset, quo tempre Græci Tenedum depopulati sunt, statuerunt postea Tenedij, ut nulli deinceps liceret templo restituto, in eo Achillem nominare.

DE CYCLADIBVS INSULIS, Cap. XVIII.

POsteaquam de insulis insignibus retulimus, nunc de minoribus scribemus. Cyclades insulæ, cum antea uacuæ cultoribus essent, Minos Iouis ac Europæ filius, Cretensium rex, cuius terra mariq; imperium potens erat, plurimũ classe ualuit: multasq; ex Creta colonias, maximeq; in Cycladas insulas misit: earumq; plurimas populis diuisit. Asię quoque partem maritimam possedit. Quapropter & nõnullæ insulæ portusq; Asiæ à Cretensibus Minoeq; nomen sumpsere. Minos autem magnus imperio, Rhadamanthum fratrem, uirum iustum, rectumq;, regni consortem in oras imperij ultimas ob inuidiam ablegauit. Is ad insulas Ionię Cariæq; oppositas cum accessisset, Erythrum conditorem fecit urbis ab ipso denominatę in Asia. Oenopionem uerò Ariadnes filium Chio præfecit, quæ omnia ante bellum Troianum acta sunt. Deleta Troia, Cares opibus aucti, classeq; admodum ualidi, cum Cyclades insulas subegissent, ex quibusdam Cretenses penitus eiecere: nonnulli unà cum eis, ut cõmuni regione usi sunt. Græci postea expulsis inde Caribus barbaris, pleraſque ex eis tenuerunt. Quibus de rebus suo loco scribetur à nobis.

DIODORI SICVLI RERVM ANTIQVARUM *libri V. finis.*

Q. SEPTIMIVS ROMANVS

Quinto Aradio S. D.

IPhemeridem belli Troiani Dictys Cretensis (qui in ea militia cũ Idomeneo meruit) cõscripsit literis Punicis, quæ tum Cadmo & Agenore authoribus per Græciam frequentabantur. Dein post multa secula collapso per uetustatem apud Gnosson (olim Cretẽsis regis sedem) sepulchro, eius pastores cum eò deuenissent, fortẽ inter cæteram ruinam loculum stanno à fabro clausum offendere, ac thesarum rati mox dissoluunt, non aurum nec aliud quidquam prædę, sed libros ex philyra in lucem producturi. At ubi spes frustrata est, ad Praxim dominum loci, eos deferunt. Qui commutatos literis Atticis, nam oratio Græca fuerat. Neroni Romano Cæsari obtulit, pro quo plurimis ab eo donatus est. Nobis cum in manus fortè libelli uenissent, auidis ueræ historiæ cupido incessit, ea uti erant latinè differere: magis confisi ingenio, ut ociosi animi desidiam discuteremus. Itaq; priorum quinq; uoluminum quę bello contracta gestaq; sunt, eundem numerum seruauimus. Residua quidem de reditu Græcorum in unum redegimus, atq; ad te misimus. Tu Ruffine mi, ut par est, faue ceptis.

DICTYS CRETENSIS

DE BELLO TROIANO LIBER I.

Q. SEPTIMIO ROMANO INTERPRETE.

Atrei opes.

QVNCTI reges, qui Minois Ioue geniti pronepotes Græciæ imperitabant, ad diuidendas inter se Atrei opes, Cretam conuenere. Atreus namque ex Minoe postrema sua ordinans, quicquid auri atque argenti, pecorum etiam fuit, neporibus quos filiæ genuerant, ex æquo diuidendum reliquerat, excepto ciuitatũ terrarumq; imperio. Hæc quippe Idomeneus cũ Merione Deucalionis, Idomeneus alter Molius, iussu eius seorsum habuere. Conuenere autem Clymenæ & Nauplij filius Palamedes, & Aeas, Dictys ex Cretæ Ida. Item Menelaus Aeropa & Plisthene genitus, à quo Anaxibœa soror (quæ eo tempore Nestori denupta erat) & Agamemnon maior frater, ut uice sua in diuisione uteretur, petiuerant. Sed hi non Plisthenis, ut erant, magis quàm Atrei dicebantur: ob eam causam, quod quum Plisthenes admodum paruus, ipse agens in primis annis uita functus, nihil dignum ad memoriam nominis reliquisset, Atreus miseratione ætatis secum eos habuerat, neque minus quàm regios educauerat. In qua diuisione singuli pro nominis celebritate inter se quisque magnificè transegere. Adeò re cognita omnes exorigine Europæ, quæ in ea insula summa religione colitur, confluunt, benignèque salutatos in templum deducunt. Ibi multarum hostiarum more patrio immolatione celebrata, exhibitis'que epulis, largè magnificéque eos habuere. Itémque insecutis diebus reges Græciæ, & si ea quæ exhibebantur magnificè cum lætitia suscipiebant, tamen multò magis templi eius magnifica pulchritudine, preciosa'que extructione operum afficiebantur, inspicientes repetentesq; memoria, singula quæ ex Sidone Phœniciæ patria eius, atque nobilibus matronis transmissa magno tum decori erant. Per idem tempus Alexander Phrygius, Priami filius, cum Aenea alijs'que ex consanguinitate comitibus, Spartæ in domum Menelai hospitio receptus, indignissimum facinus

nus perpetrauerat. Is nanque ubi animaduertit regem abesse, quòd erat Helena præter cæteras Græciæ fœminas miranda specie, amore eius captus, ipsam multásque opes domo eius aufert. Aetram quoque & Clymenam Menelai affines, quæ ob necessitudinem cum Helena degebant. Postquam Cretam nuncius uenit, & cuncta ei quæ ab Alexandro aduersus domum Menelai commissa erant, aperuit: per omnem insulam, sicut in tali re fieri solet, fama in maius diuulgatur. Expugnatam quippe domum regis, euersum'que regnum, & alia in talem modum singuli differebant. Quibus cognitis Menelaus, etsi abstractio coniugis animum permouerat, multo amplius tamen ob iniuriam affinium, quas suprà memorauimus, consternabatur. At ubi animaduertit Palamedes, regem ira atque indignatione stupefactum, consilio excidisse: ipse naues parat, atque omni instrumento compositas terræ applicat. Dein pro tempore regem breuiter consolatur: positis etiam ex diuisione, quibus in tali negotio potiebantur, nauem ascendere facit: atque ita uentis ex sententia flantibus, paucis diebus Spartam peruenere. Eò iam Agamemnon & Nestor, omnesque qui ex origine Pelopis in Græcia regnabant, cognitis rebus confluxerant.

Alexãder Helenam rapit.

Igitur postquam Menelaum aduenisse sciunt, omnes in unum coeunt. Et quanquam atrocitas facti ad indignationem ultum'que iniurias rapiebat, tamen ex consilij sententia legantur prius ad Troiam Palamedes, Vlysses & Menelaus. Iis'que mandatur, ut conquesti iniurias, Helenam, & quæ cum ea abrepta erant, repeterent. Legati paucis diebus ad Troiam ueniunt, neque tamen Alexandrum in loco offendere. Tum nanque properatione nauigij inconsultè usi uentis, ad Cyprum appulere. Vnde sumptis aliquot nauibus Alexander, Phœnicem delapsus, Sydoniorum regem qui eum amicè susceperat, nocturno in sidijs necat: eademque qua Lacedæmoniam cupiditate, uniuersam domum eius in scelus proprium conuertit. Ita omnia quæ ad ostentationem regiæ magnificentiæ fuere, indignè rapta, ad naues differri iubet. Sed ubi lamentatione eorum qui casum domini deflentes, reliquæ prædæ aufugerant, tumultus ortus, populus omnis ad regiam concurrit. Inde quòd iam Alexander abrepti quæ cupierat abscessionem properabat, paruo tempore armati ad naues ueniunt, orto'que inter eos acri prælio, cadunt utrinque plurimi, cum obstinatè hi regis necem defenderent, hi ne amitterent partam prædam summis opibus anniterentur. Incensis dein duabus nauibus, Troiani reliquas strenuè defensas liberant, atq; ita fatigatis iam prælio hostibus euadunt.

Legati à Græcis Troiã mittũtur de repetundis.

Alexander Sydoniorum regem occidit.

Interim apud Troiam legatorum Palamedes (cuius maximè ea tempestate domi belli'que consilium ualuit) Priamum adijt: conducto'que concilio, primùm de Alexandri iniuria conqueritur, exponens communis hospitij euersionem. Dein monet, quantas ea res inter duo regna simultates concitatura esset, interiacens memoriam discordiarum Ilij & Pelopis, aliorum'que qui ex causis similibus ad internecionem usque gentium peruenissent. Ad postremum belli difficultates, contráque pacis commoda altruens, non se ignorare ait, quantis mortalibus tam atrox facinus indignationem incuteret: ex quo authores iniuriæ ab omnibus derelictos, impiératis supplicia subituros. Et cum plurima dicere cuperet, Priamus medium eius interrumpens sermonem: Parcius quæso Palamedes, inquit: iniquum etenim uidetur, insimulare eum qui absit: maximè cum fieri possit, ut si qua crimino se obiecta sint, præsenti refutatione diluantur. Hæc atque alia eiusmodi Priamus inferens, differri quærelas ad aduentum Alexandri iubet. Videbat enim, ut singuli qui in eo conuentu aderant, Palamedis oratione mouerentur, ut taciti uultu tantum admissum facinus condemnarent, cum singula miro orationis genere exponerentur: atque in sermone Græci regis inesset quędam permixta miserationis uis. Atq; ita eo die concilium dirimitur. Sed legatos Antenor, uir hospitalis, & præter cæteros boni honestiq; sectator, domum ad se uolentes deducit.

Palamedis ad Priamum legatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interim paucis post diebus, Alexander cum supradictis comitibus reuertitur, Helenam secum habens. Cuius aduentum tota ciuitas cum partim exemplo facinoris execraretur, alij iniurias in Menelaum admissas dolerent, nullo omnium approbante, postremò cunctis indignantibus, tumultus ortus est. Quibus rebus anxius Priamus, filios conuocat, eosq; quid super tali negotio agendum uideretur, consulit: qui una uoce, minimè reddendam Helenam respondent. Videbant quippe, quantæ opes cum ea adductæ essent, quæ uniuersa, si Helena traderetur, necessariò amitterent. Præterea permoti forma mulierum, quæ cum Helena uenerant, nuptias sibi singularum iam animo destinauerant: quippe qui lingua moribusq; barbari, nihil pensi aut consulti facientes, preda atque libidine transuersi agebantur. Igitur Priamus relictis his, senes conducit, sententiam filiorum aperit. Deinde cunctos quid agendum esset, consulit. Sed priusquam ex more, sententiæ dicerentur, reguli concilium repentè irrumpunt, atque inconditis moribus malum singulis minitantur, si aliter quàm ipsis uideretur, decernerent. Interim omnis populus indignè admissam iniuriam, atque in hunc modum multa alia cum execratione reclamabant. Ob quæ Alexander cupidine animi præceps, ueritus ne quid aduersum se à popularibus oriretur, stipatus armatis fratribus, impetum in multitudinem facit, multos'que obtruncat. Reliqui interuentu procerum, qui in concilio fuerant, duce liberantur Antenore. Ita infectis rebus, populus contemptui habitus, non sine pernicie sua, domum discessit.

Dein secuta die rex hortatu Hecubæ Helenam adijt, eámque benignè salutans, bonum animum uti gereret, hortatur: quæ, cuius'que esset, requirit. Tum illa Alexandri se affinem esse respondit: magis'que ad Priamum & Hecubam, quàm ad Plisthenis filios genere pertinere, repetens originem omnium maiorum. Danaum enim atque Agenorem, & sui & Priami generis authores esse. Nanque ex Pleione Danaï filia & Atlante, Electram natam, quã Ioue grauidam Dardanum genuisse. Ex quo Tros, & deinceps insecuti reges Ilij. Agenoris porrò Taigetam, eámque ex Ioue habuisse Lacedæmonem, ex quo Amictum Musculum natum, & ex eo Argalum patrem Oebali, quem Tyndari (ex quo ipsa genita uideretur) patrem constaret. Repetebat etiam cum Hecuba materni generis affinitatem. Agenoris quippe filium Phœnicem, & deinde Hecubæ & Ledæ consanguinitatis originem diuisisse. Quæ postquam memoriter cuncta retexuit, ad postremum flens, orare, ne se, quæ in fidem semel illorum recepta esset, prodendam putarent. Ea secum de domo Menelaï apporata, quæ propria fuissent, nihil præterea ablatum. Sed utrum immodico amore Alexandri, an pœnarum metu, quas ob desertam domum à coniuge metuebat, ita sibi consulere maluerit, parum constabat. Igitur Hecuba cognita uoluntate, simul ob generis coniunctionem complexa Helenam, ne proderetur summis opibus annitebatur: quum iam Priamus & reliqui reguli non amplius differendos legatos dicerent, nec resistendum popularium uoluntati: solo omnium Deiphobo Hecubæ assensu, quem non aliter atque Alexandrum, Helenæ desiderium à recto consilio præpediebat. Itaque quum obstinatè Hecuba nunc Priamum, modò filios deprecaretur: nec à complexu eius ullo modo, ulla ratione diuelli posset, omnes qui aderant in uoluntatem suam traduxit. Ita ad postremum bonum publicum materna gratia est corruptum. Dein postero die Menelaus cum suis in concionem uenit, coniugem, & quæ cum ea abrepta essent, repetens. Tunc Priamus inter regulos medius astans, facto silentio, optionem Helenæ, quæ ob id in conspectum popularium uenerat, offert, si ei uideretur, domum ad suos regrediendi. Quam ferunt dixisse, neq; se in patriam regredi uelle, neq; sibi cũ Menelaï matrimonio cõuenire. Itaq; reguli habẽtes Helenã, non sine exultatione è cõcione discedunt. His actis, Vlysses contestandi magis gratia, quàm aliquid ex oratione

tione promoturus, cuncta quæ ab Alexandro contra Græciam indignè commissa essent, retexuit. Ob quæ ultionem breui testatus est. Deinde Menelaus ira percitus, atroci multu exitium minatus, concilium dimittit. Quæ ubi ad Priamidas perlata sunt, confirmant inter se clàm, ut per dolum legatos circumueniant. Credebant quippe (quod non frustra eos consilium habuit) si legati imperfecto negotio reuertissent, fore uti aduersum se grande prælium concitaretur. Igitur Antenor, cuius de sanctitate morum supra memorauimus; Priamum conuenit, coniurationémque factam conqueritur: filios quippe eius non legatis, sed aduersum se insidias parare, neque id se passurum. Dein non multo pòst legatis rem aperit. Ita exploratis omnibus, adhibito præsidio, cum primùm opportunum uisum est, inuiolatos eos dimittit. Dum hæc apud Troiam aguntur, disseminata iam per uniuersam Græciam fama, omnes Pelopidæ in unum conueniunt, atque interposita iusiurandi religione, ni Helena cũ abreptis redderetur, bellum se Priamo illaturos confirmant. Legati Lacedæmona redeunt, de Helena eius'que uoluntate narrant. Dein Priami filiorum'q; eius aduersum se dicta gestaq;, grande præconium fidei erga legatos Antenoris præferentes. Quæ ubi accepere, decernitur uti singuli in suis locis atq; imperij opes belli parent. Igitur ex consilij sententia, opportunus locus ad conueniendum, & in quo de apparatu belli ageretur, Argi Diomedis regnum delegitur. Ita ubi tempus uisum est, primus omnium ingenti nomine uirtutis atque corporis Aiax Telamonius aduenit, & cum eo Teucer frater. Dein haud multo pòst Idomeneus & Meriones, summa inter se iuncti concordia. Eorũ ergo secutus comitatum, ea quidem quæ antea apud Troiam gesta sunt ab Vlisse, cognita quàm diligentissimè retuli. Et reliqua quæ deinceps insecuta sunt, quoniam ipse interfui, quàm uerissimè potero, exponam.

Antenor legatus Priamum saluti consulit.

Igitur post eos quos supra memorauimus, Nestor cum Antilocho & Thrasymede (quos ex Anaxibœa susceperat) superuenere. Eos Pencleus insecutus cum Leito Archesilao consanguineis. Dein Prothenor & Clonius, Bœotiæ principes. Itemq; Schedius & Epistrophus, Phocenses. Ascalaphus, & Ialmenus, Orchomenij. Tum Diores & Meges, ex Phyleo genitus. Thoas ex Andræmone, Eurypilus Euemonis, Orchomenius & Leontheus. Post quos Achilles Pelei & Thetidis, qui imbutus bellis ex Chirone dicebatur. Hic in primis adolescentiæ annis procerus, decora facie, studio rerum bellicarum omnes iam tum uirtute & gloria superabat. Neq; tamen aberat ab eo uis quædam inconsulta, & ferox morum impatientia. Cum eo Patroclus & Phœnix, alter propter coniunctionem amicitiæ, alter custos atque rector eius. Tlepolemus, dein Eutraphates. Insecuti sunt Phidippus & Antiphus, insignes armorum specie, auo Hercule. Post hos Protesilaus Iphicli, cum Podarce fratre. Affuit & Eumelus Pheræus, cuius pater Admetus quondam uicaria morte coniugis, fata propria pertulerat. Podalyrius & Machaon, Thracẽses, Aesculapio geniti, acciti ad id bellũ ob solertiam medicæ artis. Deinde Pæantis filius Philoctetes, qui comes Herculis, post discessum eius à dijs sagittas diuinas industriæ præmium consecutus est. Nereus pulcher ex Syme. Ex Athenis Menestheus, & Aiax Oilei ex Locride. Ex Argis Amphilochus Amphiarai, & Sthenelus Capanei, & cũ his Eurialus Mecistei. Deinde ex Aetolia Thessandrus Polinicis. Postremò omnium Demophoon atq; Achamis fuere, cuncti ex origine Pelopis. Sed eos quos supra memorauimus, plures alij ex suis quisq; regionibus, partim ex regum comitibus, alij ipsius regni participes insecuti sunt quorum nomina sigillatim exponere haud necessarium usum est. Igitur ubi Argos omnes uenere, Diomedes hospitio cunctos recipit, necessariaq; præbet. Deinde Agamemnon grande auri pondus Mycenis apportatum per singulos dispartiens, promptiores animos omnium ad bellum quod parabatur, facit. Tum communi consilio super conditione belli, iusiurandum interponi

Græcorum duces,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc modo placuit. Chalcas filius Nestoris, præscius futurorum, porcum marē in medium forum afferri iubet, quem in duas partes exectum, orienti occidentiq; diuidit, atq; ita singulos nudatis gladijs per medium transire iubet. Deinde mucronibus sanguine eius oblitis, adhibitis etiam alijs ad eam rem necessarijs, inimicitias sibi cum Priamo per religionem confirmant, neq; prius se bellum deserturos, quàm Ilium atq; omne regnum eruissent. Queis perfectis purè lauti, Martem atq; Concordiam multis immolationibus sibi adhospitauere. Dein in templo Iunonis Argiuæ rectorem omnium declarari placuit. Igitur singuli in tabellis quas ad deligendum belli principem, quem cuiq; uiderentur, acceperant, Punicis literis nomen Agamemnonis designant. Ita consensu omnium secundo rumore, summam belli atque exercitus in se suscipit: quod ei propter germanum, cuius gratia id parabatur bellum: & propter magnam opum uim, quibus præter cæteros Græciæ reges magnus atque clarus habebatur, merito acciderat. Dein duces præfectosq; nauium Achillem, Aiacem, Phœnicemq; destinant. Præponitur etiam campestri exercitui Palamedes cū Diomede & Vlysse, ita ut inter se diurnas, uigiliarumq; uices dispartiant. His peractis, ad parandas opes atq; instrumenta militiæ, singuli in sua regna discedunt. Interim belli studio ardebat omnis Græcia, arma, tela, equi, naues, atque hæc omnia toto biennio præparantur: quum iuuentus partim sua sponte, alij æqualium ad gloriam æmulatione ad munia militiæ festinarent. Sed inter hæc summa cura, uis magna nauium præcipuè fabricatur, scilicet ne multa millia exercituum undiq; uersum in unum collecta, incuria nauigandi tardarentur.

Græcorū classis enumeratio.

Igitur peracto biennio ad Aulida Bœotiæ (nam is locus delectus fuerat) singuli reges pro facultate opū, regniq; instructas classes præmittunt. Ex queis primus Agamemnon ex Mycenis naues centum, aliasq; sexaginta, quas ex diuersis ciuitatibus quæ sub eo erant, construxerat, Agapenorem præfecit. Nestor nonaginta nauium instructā classem. Menelaus ex omni Lacedæmoe naues sexaginta. Mnestheus ex Athenis quinquaginta. Elephenor ex Euboia triginta. Aiax Telamonius ex Salamina XL. Diomedes ex Argis LXXX nauiū classem. Ascalaphus & Ialmenus Orchomenij, naues XXX. Oileus Aiax XII. Item ex omni Bœotia Archesilaus, Prothenor, Peneleus, Leitus, Clonius, naues L. Ex Phocide Schedius & Epistrophus, XL. Dein Thalpius & Diores cum Amphimacho & Polyxino ex Elide, alijsq; ciuitatib. regionis eius, naues XL. Thoas ex Aetolia XL Meges ex Dulichio & ex insulis Echinadib. XL. Idomeneus cū Merione ex omni Creta classē nauiū LXXX. Ex Ithaca Vlysses XII. Protheus Magnus XL. Tlepolemus ex Rhodo, alijsq; insulis quę circa eum erāt 8. Eumelius XI Ex Pelasgicis L. Nireus ex Syme 3. Podarces & Protesilaus ex Phylaca, alijsq; quib. præerāt locis, naues XL. Podalyrius & Machaon 30. Philoctetes ex Methone alijsq; ciuitatib. naues septē. Eurypilus Orchomeneus XLII. Guneus XX. Leonteus & Polypœtes, ex suis regionibus XL. Ex insulis Nisyro, Caprate, Coo, Eutraphrates, Antiphus & Phidippus 30. Thesandrus Polinicis quem suprà memorauimus, ex Thebis naues L. Calchas ex Arcadia XX. Mopsus ex Colophona XX. Epeus ex insulis Cycladibus, XXX. Easq; magna ui frumenti, alijs quoq; necessarijs cibi gratia replent. Quippe ita ab Agamēnone mandatum acceperant, scilicet ne tanta uis militum necessariorum penuria fatigaretur Igitur inter tantum classium apparatum, equi atq; currus bellici locorū conditione multi, sed pedestri militis pars maxima. Ob eam causam, quia per omnem Græciam multo maior egestate pabuli, equitatus usus prohibetur. Præterea fuere multi, qui ob artis peritiam necessarij nauium apparatui credebantur. Per idem tempus Lycius Sarpedon, neq; precio neq; gratia Phalidis Sidoniorum regis allici potuit, ut uirtutis societatem militię nostrę aduersus Troianos sequeretur. Quippe quē iam Priamus donis amplioribus, ijsq; postea duplicatis, fidissimum sibi retinuerat. Omnium autem classium numerus

rus, quem ex diuersis Græciæ regnis contractū suprà exposuimus, toto quinquennio instructus præparatus'que est. Ita quum nulla iam res profectionem nisi absentia militis retardaret, cuncti duces ueluti signo dato, uno atque eodem tempore Aulida confluunt.

Interim in ipla nauigandi festinatione Agamemnon, quem à cūctis regem omnium declaratum suprà docuimus, longius paulò ab exercitu progressus, fortè conspicit circa lucum Dianæ pascentem capream: imprudensq; religionis quæ in eo loco erat, iaculo transfigit. Neque multo póst ira Dianæ ob mutationem aëris corporibus pertentatis, lues inuadit: atque interim indies magis magisq; sæuiens, multa millia fatigare, & promiscue pecora atque exercitum grauare. Prorsus nullus funeri modus, neque requies: uti quidq; malo ob uiam fuerat, uastabatur. Quibus rebus solliciti, ducibus mulier quædā deo plena Dianæ iram ratur. Eam nanque ob necem capreæ, qua maximè lætabatur, sacrilegij pœnas ab exercitu expetere: nec leniri, priusquam author tāti sceleris filiam natu maximam, uicariam uictimam immolasset. Quæ uox ut ad exercitum uenit, omnes duces Agamemnonem adeunt. Eum quippe primo orare, recusantemq; ad postremum cogere, uti malo obuiam properaret. Sed ubi obstinatè renuere uident, nec ulla ui queunt flectere, plurimis conuicijs insecuti, ad postremum regio honore spoliauere: ac ne tanta uis exercitus sine rectore profusius, ac sine more militiæ uagaretur, præficiunt ante omnes Palamedem. Dein Diomedem & Aiacem Telamonium. Quartum Idomeneum. Ita per æquationem numeri atque partium, quadripartitur exercitus. Neque interim ullus finis uastitatis. Tum Vlysses simulata ex peruicacia Agamemnonis iracundia, ob id domum demigrationem confirmans, magnum atq; insperabile cunctis remedium excogitauit. Profectus nanq; Mycenas, nullo cō silij participe, falsas literas tanquam ab Agamemnone ad Clytemnestram per fert, quarum sententia hæc erat. Iphigeniam, nam ea maior natu erat, desponsam Achilli: eumq; non prius ad Troiam profecturum, quàm promissi fides impleretur. ob quæ festinaret, eam'que & quæ nuptijs usui essent, maturè mitteret. Præterea multa pro negotio ementita argumenta locutus, fidem fecerat. Quæ ubi accepit Clytemnestra, tum propter gratiam Helenæ, tum maximè quod tam celeberrimi nominis uiro filia traderetur, læta Iphigeniam Vlyssi committit. Isq; confecto negotio, paucis diebus ad exercitum reuertitur, atque ex improuiso in luco Dianæ cum uirgine conspicitur. Quis cognitis, Agamemnon affectione paternæ pietatis motus, ne tam illicito immolationis sceleri interesset, fugam parat. Eumq; re cognita Nestor, longam exorsus orationem, ad postremum in suadendi genere, in quo præter cæteros Græciæ uiros iucundus acceptusq; erat, à proposito cohibuit. Interim uirginem Vlysses & Menelaus cum Calchāte (quibus id negotium datum erat) remotis procul omnibus, sacrificio adornant, cum ecce dies fœdari, & cœlum nubilo tegi cœpit. Dein repētè tonitrua, corruscationes, fulmina, & prętera terrę motusq; ingens motus, atq; ad postremū cōfusione aëris ereptū lumen. Neq; multo pòst imbrium atq; grādinis uis magna precipitata: inter quæ tā tetra, nulla requies tempestatis. Menelaus cum his qui sacrificium curabāt, metu atq; hęsitatione in diuersa agebat. Terreri quippe primo subita cœli permutatione, idq; signū diuinū credere. Dein ne ceptū omitteret, detrimento militū cōmoueri Igitur inter tantā animi dubitationē, uox quædā luco emissa, aspernari numen sacrificij genus, & ob id abstinendū à corpore uirginis: misereri nanq; eius deam. Cęterū pro tanto facinore satis pœnarū Agamēnoni à coniuge eius post Troianam uictoriam comparatum: itaq; curarent id, quod in uicem uirginis oblatū animaduerterēt, immmolare. Deinde cepere uenti atque fulmina, aliaq; quæ in magno cœli motu oriri solent, consenescere. Sed cum hæc in luco agūtur, Achilles literas seorsum missas sibi à Clytemnestra, cum auri magno pon-

Diana Græco rum exercitū peste infestat

Vlysses Iphigeniam perdu cit adducit in exercitum.

Iphigenia immolari prohibetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere accipit, in quibus ei filiam atq; omnem domum suam commendauerat. Quas postquam perlegerat, & Vlyssis consilium perefactum est, omissis omnibus, propere ad lucum pergit Achilles, magna uoce Menelaum, & qui cum eo erant, inclamans, ab inquietudine iphigeniæ cohiberent sese, comminatus perniciem omnibus, nisi paruissent. Mox attonitis his atq; stupefactis, ipse superuenit, reformatoq; iam die uirginem abstrahit. Interim deliberantibus cunctis, quid nam, & ubi esset, quod immolari iuberetur, cerua forma corporis admiranda, ante ipsam aram intrepida consistit. Eam prædictam hostiam rati, ob latamq; diuinitus, comprehendere, moxq; immolant. Quibus peractis, sedata lues, initarq; æstiui temporis cœlum reseratum est. Cæterum uirginem Achilles, atq; hi qui sacrificio præfuere, clam omnibus regi Scytharum, qui eo tempore aderat, commendauere. At ubi duces fedatam uim mali animaduertere, uentorumq; status nauigandi prosperos, atque æstiuam maris faciem, omnes læti Agamemnonem adeunt, eumq; interitu filiæ permœstum consolati, honorem regni rursum cõcelebrant. Quę res pergrata atq; accepta per exercitum fuit. Eum quippe optimum consultorem suum, quem non secus quàm parentem miles omnis percolebat. Sed Agamemnon siue eorum quæ præcesserant, satis prudens, siue humanarum rerum necessitatem animo reputans, ob id aduersus infortunia firmissimus, dissimulato quod ei acciderat, honorem suscipit, atq; eo die duces omnes in conuiuium ad se deducit. Dein haud multis post diebus, exercitus ordinatus per duces, quum opportunum iam tempus nauigandi ingrueret, ascendit naues repletas multis preciosissimis rebus, quæ ab incolis regionis eius offerebantur. Cæterum frumenta, uinum, aliáque sibi necessaria, Anius & eius filiæ præbuerę, quæ Cenotropæ & diuinę religionis antistites memorabantur. Hoc modo ex Aulide nauigatum est.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO

LIBER II.

Græcorum cũ Mysis præliũ in portu.

POSTQVAM ad Mysiorum regionem uniuersas classes uenti appulere, propere omnes signo dato, naues littori admouerunt. Dein egredi cupientibus, à custodibus loci eius obuiam itum est. Eos nanque Telephus, qui tum Mysiæ imperator erat, quo omnis regio ab incursione maritimorum hostium defenderetur, littori præfecerat. Igitur ubi descendere prohibentur, neq; prius permittitur terram attingere, quàm regi qui'nam essent, nunciaretur. Nostri primò quæ dicebantur negligere, & singuli nauibus egredi. Dein postquam à custodibus nihil remittebatur, & summa ui resisti ac prohiberi cœptum est, duces omnes manu iniuriam uindicandam rati, arreptis armis euolant nauibus. Incensiq; ira custodes cædere, neque uersis his in fugam parcere, sed uti quisq; fugientem comprehenderat, obtruncare. Interim ad Telephum, qui primi fuga Græcos euaserant, ueniunt, irruisse multa hostium millia, eosq; cæsis custodibus littora occupasse. Multa præterea pro metu suo adijcientes nunciant. Dein re cognita, Telephus cum his quos circum se habebat, alijsq; qui in ea festinatione conduci potuere, propere Græcis obuiam uenit, ac statim condensatis utrinq; frontibus, ui magna concurritur. Dein uti quisque in manus uenerat, interficitur: cum interim his atque illis ex caula suorum perculsis, uehementius inuicem instaretur. Sed in ea pugna Thesandrus, quem Polynicis suprà memorauimus, congressus cum Telepho, ictus'que ab eo cadit, multis tamen hostium antè interfectis. In quibus Telephi comitem, quem rex ob industriam uirtutum atq; ingenij inter duces habe-

ces habebat, strenuè dimicantem obtruncarat. Atq; ita paulatim elatus secundo belli euentu, & ob id maiora uiribus aggressus, interficitur. Atq; eius cruentum corpus Diomedes, quod ei iam tum à parentibus ceptum cum eo societatis ius perseuerabat, humeris extulit: idq; igni crematum, quod superfuerat, more patrio sepeliuit. At ubi animaduerterat Achilles & Aiax Telamonius, magno suorum detrimento euentum belli trahi, exercitum in duas partes dispartiunt. Ac pro tempore cohortati suos, tanquam restauratis uiribus acrius hostes incurrunt: ipsi duces principesque certaminis, quum modò insequerentur fugientes, modò ingruentibus semet instar montis opponerent. Atque ita omnino primi, aut inter primos bellantes, præclaram iam tum uirtutis suæ famam apud hostes atque inter suos efficere. Interim Teutratius, ex Teutratio & Auge genitus, frater Telephi uterinus, ubi animaduertit Aiacem tanta aduersum suos cum gloria dimicantem, propere ad eum se conuertit, ibi'que pugnando ictus telo mox occubuit. Eius casu Telephus non mediocriter perculsus, ultionemq; fraternæ mortis experens, infestus Aiacem inuadit: atque fugatis quos aduersum erat, quum obstinatè Vlyssem inter uineas, quæ loco adiunctæ erant, insequeretur, præpeditus trunco uitis ruit. Id ubi Achilles procul animaduertit, telo iaculatus femur sinistrum regis transfigit. At Telephus impigrè surgens, ferrumq; ex corpore trahit, & protectus cursu suorum, ab instanti periculo liberatus est. Iámque diei plurimum processerat, cum utraque acies intenta prælio, sine ulla requie ac iugi certamine strenuis aduersum se ducibus fatigaretur. Nanq; nostros multorum dierum nauigatione aliquantum exhaustos, maximè præsentia Telephi exanimauerat. Is nanq; Hercule genitus, procerus corpore, ac pollẽs uiribus, diuinis patris uirtutibus propriam gloriam æquiparauerat. Igitur aduẽtante nocte, cunctis cupientibus, requies belli facta est. Ac Mysij ad domũ, nostri ad naues digrediuntur. Cęterum in ea pugna multi mortalium interfecti utriusq; exercitus, ac uulnerati pars maxima. Prorsus nulli aut perpauci clades belli expertes. Dein insecuta die legati inuicẽ de sepeliendis qui in bello ceciderant, mittuntur. Atq; ita inducijs interpositis, collecta corpora atq; igni cremata speliunt. Interim Tlepolemus, & cũ fratre Antipho Phidippus, quos Thessalo genitos, nepotes Herculis suprà memorauimus, cognito Telephum in his locis imperitare, fiducia cognationis ad eum ueniunt, eiq; qui'nam essent, & quibus cum nauigassent, aperuere. Deinde multa inuicẽ consumpta oratione, ad postremũ nostri acrius incusare, quòd tã hostiliter aduersum suos uersaretur. Agamẽnonem nanq; & Menelaum Pelopidas, non alienos generis sui, eum exercitũ contraxisse. Dein quæ circa domũ Menelai ab Alexãdro commissa essent, raptumq; Helenæ docẽt: atq; decere eum, cum propter consanguinitatẽ, tum præcipuè ob scelus uiolati communis hospitij, Græcis ultrò adferre auxilium, in quorũ gratiam ipsius etiam Herculis, plurima laborum monumenta, per totam Græciam existerẽt. Ad ea Telephus, etsi dolore uulneris immodicè afflictabatur, benignò tamẽ respondẽs, ipsorum potius ait culpa factum, quòd amicissimos & iunctos sibi, generis affinitate, rengo suo appulsos ignorauerit: præmittẽdos etenim fuisse, per quos cognito eorum aduẽtu obuiam ire gratulantem oportuerit: atq; amicè hospitio receptos, donatosq; munerib. quum commodũ ipsis uideretur, remittere. Cęterũ militiam aduersum Priamum recusare: Astiochen enim Priami filiam sibi matrimonio iunctã, ex qua Eurypilus genitus arctissimũ affinitatis pignus intercederet. Deinde propere popularib. uti ab incepto desisterẽt, nunciari iubet: atq; ita nostris liberã egrediendi nauibus potestatẽ permittit, ac pro tẽpore cohortari suos. Tumq; Tlepolemus & qui cũ eo uenerãt, Eurypilo traduntur: hicq; peractis quæ cupierãt, ad naues pergũt, nunciantq; Agamẽnoni ac reliquis regibus pacem concordiamq; cum Telepho. Quæ ubi accepẽre, apparatũ belli læti omittũt. Dein ex consuũ sentẽtia Achilles cum

Græci cũ Telepho pacem faciunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

les cum Aiace ad Telephum perueniunt, eumq; iactatum magnis doloribus consolati, ut uiriliter incommodum ferret, precabantur. At Telephus ubi aliquantum requies doloris intercesserat, Græcos incusare, quod ne nũcium quidem aduentus sui præmisissent. Dein percontatur qui nam & quanti Pelopidæ in ea militia essent: doctusq; multis precibus orat, ut ad se omnes ueniant. Vum nostri facturos se quæcunq; uellet polliciti, desiderium regis reliquis nũciauere. Igitur omnes Pelopidæ, præter Agamemnonem & Menelaum, in unum congregati, ad Telephũ ueniunt, multumq; gratulationis & lætitię præsentia sua regi obtulere Ac deinde muneribus largiter donati, hospitio recipiuntur. Neque tamen miles reliquus qui apud naues erat, munificentiæ regis expers erat. Nanque ex numero nauium frumentum, aliaque necessaria affatim portabantur. Cęterum rex ubi Agamemnonem fratremque eius abesse animaduertit, multis precibus Vlyssem deprecatur, uti ad eos acciendos pergeret. Hi itaq; ad Telephum ueniunt, ac more regio inuicem acceptis datisq; donis, Machaonem & Podalyrium Aesculapij filios uenire ac uulneri mederi iubent: qui inspecta cura, propere apta dolori medicamina imponunt. Sed ubi tritis aliquot diebus, tempus nauigandi remorari, ac uentis aduersantibus mare indies magis magisq; sęuire occipit, Telephum adeunt, eumq; de opportunitate temporis consulunt: atq; ab eo docti, initio ueris ex his locis ad Troiam nauigandi tempus esse, reliqua aduersa, cunctis uolentibus Bœotiam reuertũtur. Ibiq; subductis nauibus, singuli in regna sua hyematum discedũt. Interim in eo ocio regi Agamẽnoni cum Menelao fratre exercere discordias uacuum fuit, ob proditam Iphigeniam. Is nanq; author, & ueluti causa tanti luctus eius credebatur Per idem tempus, ubi de coniuratione uniuersę Gręcię apud Troiam compertum est, authoribus nuncijs secutis Barbaris, qui mercandi gratia, per omnem Hellespontum cõmutare merces cum accolis sueti, ultro citroq; uagabãtur, mœtus atq; mœror uniuersos inuasere. cum singuli, quibus ab initio Alexandri facinus displicuerat, malè actũ aduersus Gręciam, & ob id paucorum prauitate in communem perniciem præcipitatum iri testarentur. Interquæ tam solicita, magna cura plurimi ex ordine lecti, ad contrahenda ex finitimis regionibus auxilia, ab Alexandro alijsq; pessimis consultoribus dimittũtur: eisq; mandatur, uti quamprimum expedito negotio remearent, quod ea gratia maximè à Priamidis festinabatur, uti propere instructo exercitu, tẽpus profectionis antecaperent, atq; omne quod parabatur bellũ, in regiones Græciæ transportaretur. Quum hæc apud Troiam geruntur, Diomedes incepti eorum certior factus, magna celeritate per omnem Græciam peruagatus, uniuersos duces conuenit. Eis que consilium Troianorum aperiens, monet atq; hortatur, ut quamprimum instructi rebus bello necessarijs, ad nauigandum festinarent. Neque multo pòst re cognita, Argos ab omnibus conuenitur. Ibi Achilles regi indignatus, quod propter filiam renueret profectionem, ab Vlysse ad gratiam reductus est. Is nanque diu mœsto ac luctu obsito Agamemnoni insinuans, quæ circa filiam eius euenissent, animum atq; ornatum magis reformauit. Igitur cunctis præsentibus, quanq; à nullo officia militię negligebãtur, præcipuè tamen Aiax Telamonius. & Achilles cum Diomede curã maximã, ltudiumq; importandi belli susceperant. Hisq; placet, uti præter contractã classem, naues quibus loca hostilia incursarent, præpararentur. Ita diebus paucis quinquaginta nauiũ classem instructã omni genere cõpingunt. Cæterum ab incepto militiæ eius, octauo iam anno ad hoc usq; tempus consumpto, initium noni acceperant. At ubi instructę omnino classes, & mare nauigij patiẽs, neq; ulla res impedimẽto erat, Citas, qui fortè mercãdi gratia eò appulerãt, cõductos mercede, duces profectionis eius delegêre. Per idem tẽpus Telephus dolore uulneris eius, quod in prelio aduersũ Græcos acceperat, diu afflictatus cũ nullo remedio mederi posset, ad postremũ Apollinis oraculo monitus, uti Achillem

Troiani se ad bellũ parant.

Telephi uulnus sanatur.

Achillem atq; Aesculapij filios adhiberet, properè Argos nauigas. Deinde cũ eis ducibus causam aduentus eius admirantibus, oraculum refert: atque ita orat: ne sibi prædictum remedium ab amicis negaretur. Quæ ubi accepere, Achilles cum Machaone & Podalyrio adhibentes curam uulneri, breui fidem oraculi firmauere. Cæterum Græci multis immolationibus deos adiutores inepto inuocantes, Aulida cum prædictis nauibus ueniunt. Atque inde prope re nauigare incipientes, dux Telephus ob acceptam gratiam factus. Ita ascensis nauibus, uentos nacti ex sententia, paucis diebus ad Troiam peruenere. Per idem tempus Sarpedon Lycius Xanthi & Laodamię filius, frequentibus nuncijs à Priamo accitus, cum magna armatorum manu aduentabat. Is ubi animaduertit procul magnam uim classium admotam littori, ratus ut negotiũ erat, propere suos instruit, Græcosq; egredi incipientes inuadit. Neq; multo pòst Priamidæ re cognita, arreptis armis accurrunt: cum interim Græci infestis hostibus, & omni modo instantibus, neq; egredi sine pernicie, neq; arma capere turbatis omnibus, & ob id cuncta impedientibus possent. Ad postremum tamen, hi quibus in ea festinatione armandi semet potestas fuit, confirmati inter se inuicem, acriter hostes incurrunt. Sed in ea pugna Protesilaus, cuius nauis prima omnium terræ admota erat, inter primos bellando, ad postremum telo Aeneæ ictus ruit. Occidere etiam duo Priami filij, neq; reliqua multitudo utraque ex parte cladis eius expers fuit. Cæterum Achilles & Aiax Telamonius, quorum uirtute Græci sustentabantur, magna gloria dimicantes, metum hostibus, & fiduciam suis effecere. Neq; amplius resisti aduersum eos poterat, quin paulatim decedentibus his quos aduersum ierant, ad postremũ cuncti fugarentur. Ita libero ab hostibus tempore, Græci subductas naues, atque in ordinem positas tutò collocant. Dein ex omnibus Achillem atque Aiacem Telamonium, quorum uirtute maximè fidebant, custodes deligunt: eisq; tutelam classium atque exercitus per latera atque cornua distribuentes, tradunt. Igitur ordinatis dispositisq; omnibus, Telephus, cuius ductu ad Troiam nauigatum est, magna sui apud exercitum gratia domum discedit. Neque multo pòst circa Protesilai sepulturam nostris occupatis, nihilq; tali tempore hostile metuentibus, Cygnus, cuius haud procul à Troia regnum erat, cognito aduentu nostro, clàm atque ex insidijs Græcos inuadit: eosq; ancipiti malo territos, sine ullo ordine ac disciplina militari fugere coëgit. Dein propere reliqui, quibus non ea humatio mandata erat, re cognita, armati contrà eunt. In quibus Achilles congressus cum rege, eumq; & magnam uim hostium interfecit. Mox in fugam conuersis reliquis, nostri quoq; hoc modo liberati sunt. Cæterum solicitis ducibus, & multorũ clade ob crebras hostium incursiones auxijs, decernitur, uti primùm finitimas Troiæ ciuitates cum parte exercitus adeãt, easq; omni modo incursent. Ita omnium primam Cygni regionem inuadũt, uastantq; circum omnia Sed ubi Metorẽsium ciuitatem, quæ regni caput, filiorumq; Cygni altrix memorabatur, nullo resistẽte inuasere, atq; ignem subijcere cœperũt, ciues eius multis precibus lachrymisq; orare, ut ab incœpto desisterẽt: per omnia humana atque diuina nixis genibus deprecãtes, ne delicta pessimi ducis ciuitatem innoxiam, ac paulo pòst fidam sibi luere paterentur. Hoc modo per miserationem seruata ciuitas. Cęterum regios pueros Cobim & Corianum, eorumq; sororem Glaucen, expetẽtibus Græcis tradidere. Quã nostri Aiaci, ob fortia facta eius, excepta reliqua præda, habendam concedũt. Neque multo pòst Metorenses supplices & cum pace ad Gręcos perueniunt: amicitiam, & omnia quę imperassent, facturos polliciti. Quis perfectis, Gręci Cyllam aggressi expugnauere. Neq; tamẽ Coronem quę haud procul aberat cõtingunt. in gratiam Męandrinorũ, qui cõtermini ciuitatis eius, fideles atq; amicissimi nobis ad hoc tẽpus permãserãt. Eadẽ tẽpestate oraculũ Pythij Gręcis perfertur, concedendũ ab omnibus, ut per Palemedẽ Apollini Smynthio sacrificium

Telephi uulnus sanatur.

Cygni prælium & mors.

Græci finitimas Troiæ regiones incursant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacrificium exhiberetur. Quæ res multis grata ob industriam & amorem uiri, quem circa omnem exercitum exhibebat, nonnullis ducum dolori fuit. Cæte-
Chryses sacerdos. rum immolatio centum uictimarum, sicut prædictum erat, pro cuncto exercitu exhibebatur, præeunte, Chryse loci eius sacerdote. Interim re cognita Alexander cõgregata armatorum manu, ad prohibendum uenit. Quem quidem Aiaces duo, priusquam ad templum appropinquaret, interfectis plurimis fugauere. Sed Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà diximus, u-
Phylocteta à serpente morsus. triusque exercitus offensam metuens, quisquis partium ad eum uenerant, cũ his se adiunctum esse simulabat. Interim in eo sacrificio Phylocteta, haud procul ab ara templi eius astans, morsu serpentis fortè contingitur. Dein ab omnibus qui animaduerterant, clamore sublato, Vlysses accurrens serpentem interficit. Neque multo pòst Philocteta cum paucis, uti curaretur, in Lemnum insulam mittitur. Nanque in ea sacri Vulcani antistites inhabitare ab accolis
Palameeis nex. dicebantur, soliti mederi aduersum uenena huiusmodi. Per idem tempus Diomedes & Vlysses consilium de interficiendo Palamede ineunt, more ingenij humani, quod imbecillum aduersum dolores animi, & inuidiæ plenum, anteiri se à meliori haud facilè patitur. Igitur simulato quod thesaurum repertum in puteo cum eo partiri uellent, remotis procul omnibus, persuadent, ut ipse potius descenderet. Eumq; nihil insidiosè metuentem, adminiculo funis usum deponunt: ac properè arreptis saxis, quæ circum erant, desuper obruunt. Ita uir optimus acceptusq; in exercitu, cuius neq; consilium unquam, neq; uirtus frustra fuerat, circumuentus à quibus minimè debuerat, indigno modo interijt. Sed fuere, qui eius consilij haud expertem Agamemnonem dicerent, ob amorem ducis in exercitum, & quia pars maxima regi ab eo cupiens, tradendum ei imperium palâm loquebantur. Igitur à cunctis Græcis, ueluti publicũ funus eius crematum igni, auro uasculo sepultum est. Interim Achilles mini-
Achilles finitimas urbes depopulatur. stras, & ueluti officinam belli proximas Troiæ ciuitates ratus, sumptis aliquot nauibus, Lesbum aggreditur, ac sine ulla difficultate eam capit, & Forgaritam loci eius regem, multa aduersus Græcos hostiliter molitum, interficit. Atque inde Diomedæam filiam regis cum magna præda abducit. Dein Pyrrham & Hierapolim urbes refertas dituitijs, cunctis suorum poscentibus, ui magna aggressus, paucis diebus sine ulla difficultate excindit. Cæterum quà pergebat, agri referti iugi pace, deprædati, omnibusq; uexati rebus: neq; quicq; quod amicum Troianis crederetur, non euersum atq; uastatum reliquit. Quibus cognitis, finitimi populi ultro ad eum cum pace accurrêre: ac ne uastarentur agri dimidium fructuum pacti, dant fidem pacis, atq; ab eo accipiunt. His actis, Achilles ad exercitum regreditur, magnam uim gloriæ atq; prædæ apportans. Eodem tempore rex Scythatũ cognito aduentu nostrorum, cum magnis donis aduentabat. Cæterùm Achilles haud contentus eorum quæ gesserat, Cylicias aggreditur: ibiq; Lyrnesum paucis diebus pugnãdo, cœpit. Interfecto dein Factione, qui his locis imperitabat, magnis opibus naues replet, abducens Astynomen Chrysis filiam, quæ eo tempore regi denupta erat. Properè inde Pedasum expugnare cœpit, Lelegonum urbem. Sed eorum rex Brises ubi animaduertit in obsidẽdo sæuire nostros, ratus nulla ui prohiberi hostes, aut suos satis defendi posse, desperatione suffugij salutisq; attentis cæteris aduersum hostes domum regressus, laqueo interijt. Neq; multo pòst capta ciuitas, atque interfecti multi mortales, & abducta filia regis Hippodamia. Per idem tẽpus
Aiax Telamonius Cherronesũ & Phrygiam infestat. Aiax Telamonius Thracũ Cherronesum omni modo infestabat. Sed ubi rex eorum Polymnestor, uirtutem atq; gloriam uiri cognouit, diffidẽs rebus suis, deditionem occœpit. Tumq; Polydorus Priami filius, quem rex recens natũ clàm omnibus alendum ei transmiserat, merces pacis ab eo traditur. Aurum etiam, aliaq; huiusmodi dona ad conciliandos hostium animos, affatim præbebantur. Dein frumentum per omnem exercitum totius anni pollicitus, naues onerarias

onerarias, quas ob id Aiax secum habuerat, replet: multisq; execrationibus amicitiam Priami aduersum Græcos renuens, in pacẽ fidẽq; receptus. His actis Aiax iter ad Phrygas conuertit: ingressusq; eorũ regionem, Teuthrantem dominum locorũ solitario certamine interficit. Ac pòst paucos dies expugnata atq; incensa ciuitate, magnam uim prędę abstrahit, abducens Tegemessam filiam regis. Igitur ambo duces multis uastatis atq; expugnatis regionibus, ipsi clari atq; magnifici ingenti nomine per diuersa loca, atq; quasi de industria, eodem tempore ad exercitum remeauere. Deinde per præcones cõductis in unũ cunctis militibus, ducibusq;, progressi in medium, singuli laborum suorum, atque industriæ documenta in conspectu omnium exposuere. Quę ubi Græci animaduertêre, fauore ingenti ac laudibus eos prosecuti, mediosq; statuentes, ramis oleæ coronauere. Dein consilium de diuidenda præda cœptum: Nestore & Idomeneo in decernendo optimis authoribus. Itaq; cunctorum sententia, ex omni præda quam Achilles asportauerat, excepta Factionis coniuge, Astynome, quam Chrysis filiam suprà docuimus, ob honorem regium Agamẽnoni obtulere. Ipse etiam Achilles præter Brisei filiam Hippodomiam, Diomedeam, quoq; sibi retinuit, quod eiusdem ætatis atq; alimoniæ non sine magno dolore diuelli poterat: ob id iam antea genibus Achillis obuolutæ, ne separarentur magnis precibus orauerant. Cæterum reliqua præda uiritim ob singulorũ merita distributa est. Dein quæ Aiax asportauerat Vlysses & Diomedes rogatu eius in medios intulere. Ex quibus auri atq; argenti quantũ satis uidebatur, Agamemnoni regi datur. Ac deinde Aiaci ob egregia laborum facinora Teuthrantis filiam Tegmessam cõcedunt. Ita diuisis in singulos quæ superfuerant, frumentum per exercitum dispartiunt. His actis, fidem pacti quod cũ Polymnestore intercesserat, traditumq; Polydorum refert. Ob quæ à cunctis decernitur, ut Vlysses cum Diomede profecti ad Priamum, Helenam cum abreptis reciperent, atq; Polydorum regi traderent. Igitur his pergentibus, Menelaus, in cuius gratia id negotium gerebatur, legationis officium pariter cũ supradictis capit. Itaq; habentes Polydorum ad Troianos ueniunt. Sed ubi animaduertêre populares electos, ac magni nominis uiros aduentasse, properè senes omnes, quorum consilium haberi solitum erat, in unum ducunt, Priamo à filijs domi retento. Igitur reliquis præsentibus Græcorum, Menelaus uerba facit: Secundò iam se ob eandẽ causam uenisse, cum multa alia aduersum se dolumq; sua admissa, tum magno cum gemitu filiæ orbitatem per absentiam cõiugis quæri. Quę cuncta ab amico quondã & hospite, non secundũ meritũ suum euenisse. Eam seniores lamentationẽ immodicã cũ lachrymis accipientes, ad omnia quæ ab eo dicebãtur, tanq; iniuriæ eius patientes, annuere. Post quę Vlysses medius astans, huiuscemodi orationem habuit. Credo ego uos Troiani principes satis compertum habere, nihil temere Græcos, nihil inconsultũ incipere solere: ac semper ijs iam tum à maioribus prouisum atque elaboratũ, uti facta gestaq; eorũ laus potius q; culpa sequeretur. Et ut præterita bene consulta omittã, iam hoc licet recognoscere: iniurijs contumelijsq; Alexandri paulo antè læsa Græcia, non ad uim neq; ad arma decursum est, quod iracundiæ refugium esse solet. Nã de consilij sentẽtia, legati ad recipiendam Helenã, ut meministis, cũ Menelao uenimus. Quibus præter superbas uerborũ minas & insidias occultas, nihil à Priamo atq; ab eius regulis remissum. Imperfecta igitur re, ut opinor, cõsequẽs fuit arma capere: iusq; per uim extorquere, quod amicè impetrare nequitũ est. Itaq; pacto exercitu totius Græciæ, atq; tot egregijs atq; inclytis ducib. ne sic quidẽ prælijs aduersũ uos inire cõsilium fuit: sed imitati morẽ, modestiãq; solitã, iteratò uos ob eandẽ causã oratũ uenimus. Cętera in manu uestra sita sunt Troiani. Neq; nos pigebit cõsuluisse uobis, si modò sana mẽs est, decretis salubrib. priora malè cõsulta corrigere. Per deos immortales reputate animis uestris, q̃ta clades, & ueluti contagio huiusce exẽpli orbẽ terrarum

Prædædiuisio

Græcorum ad Troiãnos legatio.

Vlyssis ad Troianos oratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terrarū occupatura sit. Quis enim posthac, ubi uirile ingenium est, recordatus Alexandri facinus, non omnia suspecta & insidiosa ab amico metuere cogetur? aut quis frater fratri aditum patefaciet? Quis hospitem aut cognatum non tanquam hostem cauebit? Denique si hoc, quod haud spero, probaueritis, omnia fœderis iura ac pietatis apud Barbaros Græcosque clausa erūt. Quocirca Troiani principes, bonū atque utile est, Græcos receptis uniuersis quę per uim extorta sunt, amicè, atque uti par est domum mitti, neque opperiri ut duo regna inter se amicissima, manus conserant. Quę cū considero, dolendam meherculè uicem uestram puto, qui innocuij & culpę eius uacui, tot tantisque, paucorum libidine paulo post alieni sceleris pœnas subire cogemini. An uos soli ignoratis, ut affectę sint amicę atque uicinę uobis ciuitates, uel quę residuis indies præparentur? Nam captum Polydorum, atque apud Græcos retineri, cognitum uobis est: qui, si Helena cum abreptis nunc saltem reuocetur, inuiolatus Priamo restitui poterit. Alioquin bellum differri non potest: neque finis bellandi fiet, quin aut omnes Græciæ duces ad eruendam ciuitatem uestram, qui singuli satis idonei sunt, mortem obierint: aut quod magis spero confore, capto Ilio, crematoque igni, posteris etiam impietatis uestrę exemplum relinquatur. Quapropter dum adhuc res integra uobis in manibus est, etiam prouidete. Postquam finem dicendi fecit, magno silentio cunctis uti in tali negotio fieri solet, aliēnā sententiam expectātibus, cum se quisque minus idoneum actorem crederet, Panthus apud eos clara uoce ait: Vlysse uerba facis, quibus præter uoluntatem mederi rebus potestas nulla est. Dein post eum Anthenor: Omnia quę memorata à uobis sunt, scientes prudentesque patiemur: neque uolūtas bene cōsulendi abest, si potestas concederetur. Sed ut uidētis, summę rei potiuntur illi, quibus cupita utilitate potiora sunt. Quę ubi disseruit, mox per ordinem duces omnes qui ob amicitiam Priami, quique mercede conducti auxiliarem exercitū duxerant, introduci iubet. Quis ingressis, Vlysses secundam orationem exorsus, iniquissimos appellare uniuersos, neque dispares Alexandri: quippe qui à bono honestoque elapsi, authorem pessimi sceleris sequerentur. Neque ignorare quenquam quin si tam atrox iniuria probanda sit, fore uti malo exemplo disseminato permortales, ipsos etiam qui haud longè abessent, similia aut grauiora hisce sequerentur. Ea ut erant atrocia, cuncti taciti reputare inter se animo: atque ita exemplum huiuscemodi abhorrentes, indignatione rerum permoueri. Dein solito more perrogatis seniorum sententijs, pari consensu omnium, Menelaum indignè passum iniuriam decernitur: solo omnium Antimacho in gratiam Alexādri, aduersum cunctos reclamante. Ac statim, qui de omnibus nunciatum ad Priamum mitterentur, electi duo: hisque inter cætera quæ mandata erant, etiam de Polydoro docent. Ea ubi rex accepit, maximè consternatus filij nuncio, ante ora omnium corruit. Deinde à circumstantibus refectus paulisper, erigitur: atque ire in consilium cupiens, à regulis cohibitus est. Ipsi nanque relicto patre, couentum irrumpunt, ad id tempus, quo Antimachus multis in contumeliam Græcorum iactis probris, tum demum dimitti Menelaum aiebat, si Polydorus restitueretur. Postremò, eundem casum atque exitum utriusque custodiendum. Aduersum quæ cunctis silentibus, Antenor resistere, ac ne quid huiusmodi deceneretur, magna ui repugnare. Sed postquam inuicem multa consumpta oratione, certamen eorum ad manus processerat, omnes qui aderant, inquietū ac seditiosum Antimachum pronunciantes, è curia proiecere. Sed ubi Priami dæ egressi sunt, Panthus Hectorem obsecrans (nam is inter regulos cùm uirtute tum consilio bonus credebatur) hortari, ut nunc Helena potissimum, cum Græci supplices ob eam causam uenissent, cum amicitia redderetur. Neque parum Alexandro ad explendū amorem, si quem circa Helenam habuerat, transactum. Quocirca uersari ante omnium oculos oportere præsentium regū Giraiorum eorumque fortia facta, ac recēs partam gloriam erutis amicissimis Troiæ

ciuitatibus

ciuitatibus. Ob eam etiam causam Polymnestorem exemplū admissi abhorrentem, ultro Græcis Polydorum tradidisse. Ex quo etiam uerendum, ne quid per tale commentū finitimæ regiones, pernicioſa consilia aduersum Troiam molirentur. Nihil exploratum neque fidum esse: insidiosa cuncta, atque aduersa in obsidione fore. Quę si omnes ita uti res est, animo reputarent, neque ulterius differendos legatos paterentur: & Helena cum gratia remissa, maius atque arctius amicitiæ pignus inter duo regna coalesceret. Quæ ubi accepit Hector, recordatione fraterni facinoris tristior aliquantum, suffusisque cum mœrore lachrymis, Helenam tamen prodendam minimè rebatur: quippe supplicem domus, & ob id fide interposita tuendam. Si qua autē cum ea abrepta docerentur, restituenda cuncta. Namque pro Helena Cassandram, uel Polyxenam, uel quæ legatis uideretur, nuptum cum præclarissimis donis Menelao tradendā. Ad ea Menelaus iracundè atrox: Egregiè hercule nobis actū est, si quidē proprio spoliatus, cōmutare matrimoniū arbitrio meorū hostium cogor. Aduersum quē Aeneas: Ac ne hæ quidē concedent, contradicente ac resistente me, reliquisque qui affines amicique Alexandro in rē eius cōsulimus. Sunt enim, atque erunt semper, qui domū regnūque Priami tueant: neque amisso Polydoro, orbitas Priamū insequet, tot talibusque filijs superstitibus. An solis qui è Græcia sunt raptus huiusmodi concedunt? Quippe Cretæ Europā à Sydone, Ganymedē ex hisce finibus atque imperio rapere licuerit? Medeā ignoratis nē à Colchis in Colchorū fines transuectā? Et ne primum illud rapiendi initiū prætermittā, Io ex Sydoniorum regione abducta, Argos meauit. Hactenus uobiscū uerbis actum. Ac nisi mox cum omni classe ex hisce locis aufugeritis, iamiam Troianā uirtutem experiemini. Deorū quippe ope atque auxilio, iuuentus perita belli abundè nobis est, atque indies auxiliorum crescit numerus. Postquam finē loquendi fecit, Vlysses placida oratione: Iam hercule ulterius, ait, differre inimicitias haud integrum uobis est. Date igitur belli signum, atque ut in inferendis iniurijs, ita in inchoando prælio fite authores: nos sequemur lacessiti. Talibus inuicem consumptis uerbis, legati consilio abeunt. Ac mox per populum dissēminatis, quæ aduersus legatos Aeneas dixerat, tumultus oritur, scilicet per cum uniuersam Priami domum odio regni eius, & pessimo intercedendi exemplo euersum iri. Igitur ubi legati ad exercitum reuenere, cunctis ducibus dicta gestaque Troianorum aduersum se exponunt. Itaque decernitur, uti Polydorum in conspectu omnium, atque ante ipsos muros necarēnt. Neque ulterius dilatum facinus: quippe productus in medium, uisentibus ex muris pleriſque hostium lapidibus ictus, fraternę impietatis pœnas luit. Ac mox unus ex præconibus nunciatum Ilienſibus mittitur, uti Polydorum sepeliendum peterent. Missusque ad eam rem Idæus, cum seruis regis, fœdatum ac dilaniatum lapidibus Polydorum matri eius Hecubæ refert. Interim Aiax Telamoniius, ne quid quietum finitimis Troiæ regionibus, atque amicis relinqueretur, hostiliter eas aggressus, Botyram, Cyllamque ciuitates diuitijs nobiles, capit. Neque contentus his, Gargarum, Marisbam, Geniten, Seepsim, Larissam, miranda celeritate depopulatur. Dein doctus ab incolis, multa huiusce modi pecora in Idæo monte stabulari, exposcentibus qui cum eo erant cunctis, cito agmine montem ingressus, interfectis gregum custodibus, magnam uim pecorum abducit. Deinde nullo omnium aduersante, cunctis quà pergebat in fugam uersis, ubi tempus uisum est, cum magna præda ad suos conuertit.

Per idem tempus Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà docuimus, cognito filiam suam Astynomen cum Agamemnone degere, fretus religione tanti numinis, ad naues uenit, præferens Dei uultus, & quædam ornamentorum templi eius, quo facilius recordatione præsentis numinis uenerationi sui regibus incuteretur. Dein oblatis auri atque argenti donis plurimis, redemptionem filiæ deprecatur: deprecaris uti magnificarent præsentiam Dei,

Aeneæ uerbà

Polydorus Idæo lapidatur.

Aiacis Telamonij incursio infinitimos Troiæ fines.

Chryses filiā suā à Græcis repoſcit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui secum oratum eos ob sacerdotem proprium uenissẽt. Præterea cõmemorat,quæ indies aduersum se ab Alexandro,eiusq; consanguineis, ob exhibitã à se paulo antè immolationem,inimica hostiliaq; pararentur. Quæ ubi accepere,reddendam filiam sacerdoti,neq; ob id accipiendum præmium, uniuersis placere.Quippe cum per se amicus,fidelisq; nobis,tum præcipuè ob religionem Apollinis nihil non meriti, credebatur. Namq; iam multis documentis ac fama incolarum,obsequi numini eius per omnia destinauerant.Quę postquam Agamemnon accepit, obuiam cunctorum sententijs ire pergit. Itaque atroci uultu exitum sacerdoti comminatur,ni recederet:perditum senem atq; extrema metuentẽ,imperfecto negotio ab exercitu dimittit. Tali modo conuentu dissoluto,singuli reges Agamemnonem adeunt,eumq; multis probris insectantur: quippe quod ob amorem captiuæ mulieris, secũ, &, quod indignissimum uideretur,tanti numinis deum contemptui habuisset, ac mox uniuersi execrati deseruere.Ob ldq; & memores Palamedis, quem gratum acceptumq; in exercitu haud sine consilio eius,Diomedes atq; Vlysses dolo circũuentum,necauissent. Cæterum Achilles in ore omnium,ipsumq; & Menelaum contumelijs lacerabat. Igitur Chryses ubi iniuriam perpessus ab Agamemnone,discessit:neq; multi fluxere dies,incertum alió ne casu,an uti omnibus uidebatur,ira Apollinis,morbus grauissimus exercitũ inuasit. Principio grassandi facto à pecoribus: deinde malo paulatim magis magisq; ingrauescente,per homines dispergitur.Tum uerò uis magna mortaliũ corporibus fatigatis pestifera ægritudine,infando ad postremum exitio interibant. Sed regum omnino nullus,neq; mortuus hoc morbo,neq; tentatus est.Cęterũ post quam nullus morbi modus, & indies plures intereunt, cuncti duces conuerso iam in se quisq; timore,in unum coëunt. Ac dein flagitare Calchanta, quẽ futurorum præscium memorauimus,uti causam tanti mali edisserat.Ille enim perspicere se originem huiusce morbi, sed haud liberum esse quicquam eloqui:ex quo accideret,ut potentissimi regis contraheret offensam. Post quæ Achilles reges singulos adijt, uti interposita iurisiurandi religione confirmarent,nequaquam se ob eam causam offendi.Hoc modo Calchas,ubi cunctorum animos in se conciliauit,Apollinis iram pronunciat. Eum namq; ob iniuriam sacerdotis infestum Græcis, pœnas ab exercitu expetere. Dein perquirente Achille mali remedium, restitutionem uirginis pronunciat. Tum Agamemnon contestans, quod mox accidit, concilio tacitus egressus, cunctos quos secum habuit in armis esse iubet.Id ubi Achilles animaduertit,commotus rei indignatione,simul pernicie defessi exercitus anxius,defunctorum corpora miserandum in modum confecta, undique in conuentu ante ora omnium projci fecit. Quo spectaculo adeò commoti reges gentesq; omnes, uti aduersus Agamemnonem à cunctis pergeretur, duce atq; authore Achille:& si perstaret suadere, exitio uindicandum. Quæ ubi regi nunciata sunt, pertinaci animo ab amore captiuę nullo modo seiungi,apparatus experiri;nihil de sententia remittendũ destinauerat. At postquã Troiani cognouere continuam corporum assiduam, crebrasq; sepulturas animaduertentes: doctiq;,etiam reliquos incommodo cladis eius debiles agere, cohortati inter se arma capiunt,ac propere cum manu auxiliari effusi portis,pergunt aduersum Ac dein per campos exercitu bipartito, Troianis Hector, Sarpedon auxiliaribus duces facti.Tum nostri,uisis contrà hostibus,armati atque instructi pro negocio simplicis formæ aciem composuere, circa cornua diuisis ducibus. Dextrum Achilles cum Antilocho, alterum Aiax Telamonius cum Diomede curabant:Medios accepere Aiax Oileus, & Idomeneus dux noster. Hoc modo exercitu utrinq; composito,pergunt obuiã.At ubi in manus uentũ est, cohortati suos quisq;, acie conflixere. Tum uerò aliquantulũ tracto certamine,plurimi utriusq; partis cadunt,præcellentibus in ea pugna Barbarorũ Hectore

Troiani Græcos inuadunt.

store & Sarpedone,Græcorum Diomede cum Menelao.Dein nox communis amborum requies,diremit prælium.Igitur reducto exercitu, corpora suorum cremata igni,sepeliunt.Quis perfectis,Græci statuunt inter se,Achillem, cuius in aduersis Græcorum casibus solicitudo præcipua uidebatur, regem omnium confirmare. Sed Agamemnon anxius ne decus regium amitteret, in concilio uerba facit:Sibi maximè cordi esse exercitus incolumitatem: neq; ulterius differre, quin Astynome parenti remitteretur, maximè si restitutione eius instantem perniciem subterfugerent. Nec quicquam deprecari amplius,modo in locũ eius Hippodamiam, quæ cum Achille degeret, uicariũ munus amissi honoris acciperet.Quę res,quanquam atrox omnibus & indigna uideretur,tamen connuente Achille,cui id præmium pro multis atq; egregijs facinoribus fuerat,effectum habuit.Tantus amor erga exercitum,curaq;,animo egregij adolescentis incesserat.Igitur aduersa cunctorum uoluntate, neq; tamẽ quoquam palàm recusante, Agamemnon tanquã ab omnibus concessa res uideretur,lictoribus uti Hippodamia ab Achille abstraheretur imperat: hiq; breui iussa efficiunt. Interim Astynomen Græci per Diomedem atque Vlyssem cum magna copia uictimarum, ad fanum Apollinis transmisere. Dein perfecto sacrificio,uis mali leniri paulatim uisa,neque amplius attentari corpora:& eorum qui antè fatigabantur, tanquam sperato diuinitus leuamine,relaxari. Ita breui per uniuersum exercitum salubritas uigorq; solitus renouatus est.Mittitur etiam Philoctetæ Lemnun,portio eius prædæ,quam Græci per Aiacem atque Achillem aduectam, inter se uiritim distribuerant.

Chrysæ filia redditur.

Cæterum Achilles memor iniuriæ supradictæ, abstinendum publico concilio decreuerat,odio maximè Agamemnonis. Abolitoq; amore quem circa Græcos habuerat,scilicet quod eorum patientia post tot bellorum uictorias, ac facta fortia, Hippodamia, concessum pro laboribus præmium, per iniuriam abducta esset. Dein uenientes ad se duces, aditu prohibere:neque cuiquam eorum ignoscere, qui se aduersus Agamemnonis contumelias, quum defendere liceret, deseruissent. Intus igitur manens, Patroclum & Phœnicem, hunc morum magistrum, alterum obsequijs amicitiæ charum, & auriga Autumedontem secum retinebat. Per idem tempus apud Troiam exercitus sociorũ,quiq; mercede conducti auxiliares copias adduxerant,tempore frustrato, seditione, odio, an recordatione suorum,bellum non occipiebãt.Quod ubi animaduerterit Hector,coactus necessitate, militibus apud arma esse iubet,ac mox ubi signum daretur, sequerentur sese. Igitur postquam tempus uisum est, & omnes in armis nunciabantur, iubet egredi ipse dux atque imperator militiæ.Res postulare uidetur,eorum reges qui socij atq; amici Troię,quiq; ob mercedem auxiliares diuersis ex regionibus contracti Priamidarum imperium sequebantur,edicere.Primus igitur portis erumpit Pandarus Lycaone genitus, ex Lycia: Dein Ippothus Pylei ex Larissa Pelasgidarum, Agamas ex Tracia. Post quos Euphemus Trœzenius Ciconis imperitans, Philemenes Paphlagonius patre Melio gloriosus. Dius & Epistropus filij Numaganorum regis.Sarpedon Antho genitus,rector Lyciorum.Ex Iole Monathes,& Anphimachus,Nomionis Decalanti filius. Menethles genitore Telameneo. Meoneantus Hispoliti Lycius, quem sibi Sarpedon, quòd præter cæteros regionis eius consilio atq; armis pollebat, participem bellicarum rerũ asciuerat. Phorcis & Ascanius Phryges. Fronius Midonis ex Mysia. Pyregamus Pæonis. Ampius & Adrastus Meropo geniti, ex Agrestina. Asirus Hirtacus.Dein alter Asirus Dimãtho genitus,Hecubæ frater ex Phrygia. Hos omnes quos memorauimus, secuti multi mortales inconditis moribus,ac dispari uocis sono, sine ullo ordine aut modo, prælia inire soliti. Quod ubi nostri animaduertêre,in campum progressi,more militię aciem ordinant, magistro ac præceptore componendi Mnestheo Athenienſi: ordi-

Achillis ira.

Troianarũ copiarum duces enumerantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nante autem eo gentes atq; regiones singulas, seorsum manente Achille cum Mirmidonum exercitu. Is nanque ob illatam ab Agamemnone iniuriam, & abductam Hippodamiam, nihil animi remiserat: tamen maximè indignatus Achilles quod reliquis ducibus ad cœnam deductis, solus contemptui habitus intermitteretur. Cæterum ordinato exercitu, ac tum primùm omnibus copijs aduersum se instructis hostibus, ubi neutra pars committere audet, paulisper in loco retentis militibus, tanquàm de industria utrinq; receptui canitur. Iamq; Græci regressi ad naues, arma deponere, ac singuli per loca solita corpus cibo curare occœperant: quũ Achilles ultum ire cupiens iniurias, ignaros consilij sui nostros, & ob id ociosè agentes, clàm inuadere tentat. At ubi Vlysses à custodibus, qui eruptionẽ eius præsenserant, rem comperit, properè duces circũcursans cum magna uoce monet, atq; hortatur uti armis arreptis tuererentur sese. Dein consiliũ, inceptumq; Achillis, singulis aperit. Quo cognito, clamor ingens oritur, festinantibus ad arma cunctis, ac seorsum singulis sibi consulentibus. Ita Achilles prœuerto de se nuncio, ubi in armis omnes sunt, neq; conata procedere queunt, intentato negotio ad tentoria regreditur. Ac mox duces nostri rati repentino suorum clamore moueri Ilienses, & ob id noui quid negotij incepturos, augendæ custodiæ causa, mittũt duos Aiaces, Diomedẽ atq; Vlyssem. Hiq; inter se regionẽ, qua hostibus aditus erat, dispartiunt Quæ res non frustra eos habuit. Nam apud Troiã Hector causam tumultus corũ cupidus per scíscere, filiũ Eumedis Dolonẽ multis præmijs promissisq; illectũ, uti ad postremũ exploratũ res Græcorũ egrederetur, emittit. Isq; non longè à nauibus auidus ignota cognoscendi, dum cupit suscepti negotij fidẽ cõplere, in manus Diomedis qui eum locũ cum Vlysse custodiebat, deuenit. Ac mox ab his cõprehensus refert cuncta, atq; occiditur. Dein diebus aliquot in ocio tritis, productio utriusq; exercitus præparatur. Diuisoq; campo inter se, qui medius inter Troiam & naues interiacet, ubi tempus belandi uidebatur, magna cura uniuersus miles instructus armis, utrinq; procedere. Deinde signo dato, densatis frontibus, conflixere acies compositæ, Græcis ac singulis per distributionem imperia ducum exequentibus: contrà, sine modo atq; ordine Barbaris ruentibus. Cæterum in ea pugna interficiuntur multi mortales utriusq; partis, quum neq; instantibus cederetur: & exemplo strenuissimi cuiusq; qui iuxtà steterat, æquiparare gloriam festinarent. Interim uulnerati grauiter ex ducibus, bello decedere coacti sunt: Barbarorum, Aeneas, Sarpedon, Glaucus, Helenus, Euphorbius, Polydamus: Nostrorũ, Vlysses, Meriones, Eumulus. Cęterum Menelaus fortè conspicatus Alexandrum, magno impetu irruit: quẽ euitans, nec diutius sustinere ausus Alexander, fugã capit. At ubi procul animaduertit Hector, concurrens cum Deiphobo, comprehendẽre fratrẽ, eumq; uerbis maledictisq; acrioribus insecuti, ad postremũ cogunt, uti progressus in medias acies, eundẽ Menelaũ cõquiescentibus cæteris, solitario certamine lacesseret. Igitur producto ad bellandum Alexandro, progressoq; ante aciem, quod signum lacessentis uidebatur, postquam procul animaduertit hunc Menelaus, demum occasionẽ inuadendi inimicissimi sibi maximè oblatam, etiam ratus, iamq; confidens omnium iniuriarũ pœnas lui sanguine eius, omnibus animis aduersum pergit. Sed ubi eos contrà tendere paratos armis atq; animis uterq; exercitus animaduertit, cuncti signo dato, recedunt. Iamq; uterq; pleno gradu aduersum incedens, intra iactum teli peruenerant: quum Alexander præuenire cupiens, simulq; ratus primo iaculi euentu locũ uulneri inuenturũ, præmittit hastam, eaq; illisa clypeo facilè incussa est. Dein Menelaus magno impetu iaculatur, haud sanè casu dissimili. Nanq; parato iam ad cauendũ, ictũq; declinante hoste, telũ humi figitur. At ubi nouis iaculis manus utriusq; redarmatæ sunt, pergunt cõtrà. Tũ demũ Alexander ictus femur, cadit. Ac ne mox hosti ultionẽ cũ summa gloria cõcederet, pessimo exemplo

Achilles Græcis insidiatur.

Dolonis mors

Prælium.

Alexandri & Menelai duellum.

interceſſum

interceſſum est. Nam quum ad interficiendũ eum educto gladio irrueret Menelaus, ex occulto sagitta Pandari uulneratus, in ipso impetu repressus est. Igitur à nostris clamore orto, simulq; cũ ira indignantibus, quod duobus aduersum se seorsum, quorum maximè gratia conflatũ esset bellum, decernentibus, repentè à Troianis pessimo more intercederetur. Rursus globus Barbarorũ ingruens, Alexandrum è medio rapit. Interim in ea permixtione animorum, dum nostri hæsitant, Pandarus procul astans, multos Græcorum sagittis configit. Neq; prius finis factus, cẽ Diomedes atrocitate rei motus, progressusq; cominus telo hostem prosterneret. Hoc modo Pandarus certaminis fœdere uiolato, atq; interemptis multis, ad postremum pœnas sceleratissimæ militiæ luit. Cęterum corpus eius liberatũ ex acie, Priamidę igni cremant, reliquiasq; socij sibi traditas Lycij in solũ patriũ pertulere. Interim uterq; exercitus signo dato manus conserunt: pugnantesq; ui summa atq; ancipiti fortuna, bellum ad occasum solis producunt. Sed ubi nox aduentabat, utrinq; reges subducta haud longè acie, custodibus idoneis exercitus communiere. Ita per aliquot dies tempus bellandi opperientes, militem frequentem apud arma frustra habuere. Namq; ubi hyems aduentare, & imbribus crebris compleri cœpere campi, Barbari intra muros abeunt. At nostri nullo palàm hoste ad naues digressi, munia hyemis disponunt: mox bipartito campo qui reliquus non pugnę opportunus erat, utraq; pars aratui insistere. Dein ferere frumenta, aliaq; quæ tempus anni patiebatur. Interim Aiax Telamonius instructo milite quem secum adduxerat, habens etiã nonnullos de exercitu Achillis, ingressus Phrygiæ regionem, multas hostiliter uastat & capit ciuitates: ac post paucos dies præda auctus, ad exercitum uictor redijt. Iisdem ferè diebus Barbari nostris per conditionem hyemis quietis, ac nihil hostile suspicantibus, parauere eruptionem. Quis Hector dux atque audendi author factus. Is nanque omnes copias instructas armis cum luce simul porta educit, ac protinus cursu pleno ad naues tendere omnes atque inuadere hostes iubet. At Graij infrequentes, tum incurioſi ab armis turbati, simul & à fugientibus, quos primùm hostis incesserat, quo minus arma caperent impediti, tũ cæsi multi mortales, iamq; fusis qui in medio fuerant, Hector ad naues progressus, ignem in proras iacere, ac sæuire incendijs cœperat, nullo nostrorum auso resistere. Qui territi atque improuisi tumultu exangues, genibus Achillis prouoluti, auxilium renuentis, tamen obuoluebantur. Ira repentè mutatio animorum nostros atque hostes incesserat. Interea Aiax Telamonius aduenies, cognito apud naues Hectore, magna armorum specie ibidem apparuit. Deinde molestia urgens hostem, multo sudore ad postremum à nauibus extra uallum detrudit. Tum iam cedentibus acrior insistens, Hectorem qui aduersum eum promptius steterat, ictum immani saxo, ac mox consternatum eijcit. Sed eum concurrentes undique plurimi multitudine sua tectum, bello atque Aiacis manibus eripiunt, seminecemq; intra muros ferunt, malè prospera eruptione aduersus hostes usum. Cęterum Aiax sæuior ob ereptam è manibus gloriam, sumptis iam Diomede, & cum Idomeneo, Aiace altero, territos dispersosq; hostes sequi: ac fugientes nunc telo eminus prosternere, modò apprehensos obterere armis, prorsus nullo qui in ea parte fuerat, intacto. Inter quæ tam trepida Glaucus, Hoppolomus, Sarpedon atq; Steropus, ad morandum hostem paulisper ausi resistere, mox uulneribus grauati, locũ amisere. Queis uersis in fugam, Barbari nullam spem reliquã salutis rati sine rectoribus, nec usquam certò ordine palantes, effusiq; ruere ad portas. Eoq; arcto ac properantium multitudine impedito ingressu, quum super alium alius ruinæ modo præcipitarentur, superuenit cum supradictis ducibus Aiax. Tum magna uis Barbarorum trepida impeditaq; inter se, cæsa extinctaq;. In quibus filiorum Priami Antiphus & Polites. Ac modò Nestor, atq; Euphemus, Troemus

Pãdari mors.

Troianorum eruptio.

Hector ab Aiace uulneratus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dux egregius Ciconum. Ita Troiani paulo antè uictores, ubi aduentu Aiacis fortuna belli mutata est, uersis ducibus pœnas luêre militiæ inconsultæ. At postquam aduentante uespera, signũ nostris receptui datum est, uictores, lætiq; ad naues regressi sunt. Mox ad Agamemnonem cœnatum deducuntur. Ibi Aiax collaudatus à rege, donis egregijs honoratur. Neq; reliqui duces facta gestaq; uiri silentio remittunt. Quippe singuli extollentes uirtutem, memorant fortia facta, euersas ab eo tot Phrygiæ ciuitates, abductasq; prædas. Et ad postremum, in ipsis nauibus aduersum Hectorem egregiam pugnam, libe ratasq; igni classes. Neque cuiquam dubium, quin ea tempestate, tot egregijs ac pulcherrimis eius facinoribus spes omnes, atque opes militiæ in tali uiro si sterentur. Cæterum proras nauium duarum, quibus illatus ignis eam partem tantummodo consumpserat, Epeus breui restituit. Tumq; Græci rati post ma lam pugnam Troianos ulterius nihil hostile ausuros, quieti ac sine terrore de

Rhesi mors. gere. Per idem tempus Rhesus de Eroneo genitus, haud alienus à Priami amicitia, pacta mercede cum magnis Thracum copijs aduentabat. Is inciden te iam uespere paulisper moratus apud Oen insulam, quæ ante positam ciuitatem continenti eius adiungitur, secundam circiter uigiliam ingressus Troianos campos, explicitisq; tentorijs ibidem opperiebatur. Quod ubi Diome des, atque Vlysses, uigilias in ea parte curantes, procul animaduertêre, rati Troianos à Priamo exploratum missos, arreptis armis, mox presso gradu circumspicientes omnia, pergunt ad eum locum. Tum fatigatis ex itinere custodibus, & ob id somno pressis, ijq; & interius progressi, in ipsis tentorijs regem interficiunt. Dein nihil ultra audendum rati, currum eius, & cum egregijs insignibus equos ad naues ducunt. Ita reliquum noctis in suis quisque tabernaculis requiescentes transigunt. At lucis principio reliquos duces conueniunt, eos facinus ausum expletumq; docent. Ac mox rati Barbaros incensos cæde regis affore, iubent omnes frequentes apud arma agere, oppeririq; hostem. Neque multo pòst Thraces uiri expergefacti è somno, ubi regem interemptum fœda ac miseranda facie intra tentoria animaduertêre, & uestigia abducti currus manifesta sunt: raptim ac sine ullis ordinibus, ut quemq; fors conglobauerat, ad naues euolant. Quibus procul uisis, nostri conferunt inter se, atque imperia seruantes eunt obuiam. Sed Aiaces duo al-

Thracum cædes. quantum in aciem progressi, primos Thracum inuadunt atque opprimunt. Dein reliqui duces ut quisque locum ceperat, cedere singulos: & ubi conferti steterant, bini aut amplius congregati, impetu suo dissoluere. Ac mox dispersos palantesq; interficere, prorsus uti nullus reliquus cædis fieret. Ac statim Graij extinctis qui aduersum ierant, signo daro ad tentoria eorum pergunt. Ac illi qui custodes castris relicti soli superfuerant, uisis contrà hostibus terrore ipso miserandum in modum effœminati, omnibus omissis ad mœnia confugiunt. Tum undique uersus nostri ingruentes, arma, equos, regias opes, & ad postremum uti quidq; fors dederat, præripiunt. Hoc modo uicto res Graij deletis cum Imperatore Thracibus, onusti præda ac uictoria, ad naues digrediuntur. Quum interim Troiani ex muris respectantes, neq; quic quam pro socijs ausi, intra mœnia tamen trepidabant. Igitur Barbari tot iam aduersis rebus fracti legatos inducias postulâtes, ad Græcos mittũt. Ac mox nostris conditionem approbantibus, interposito sacrificio fidem pacti firma-

Chryses filiã Agamemnoni reddit. uere. Eodem ferè tempore Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà memorauimus, ad exercitum uenit, actum gratias super his quæ in se, recepta filia à nostris, benignè gesta erãt. Ob hæc q; tam magnifica, simul & quòd Astynomen honorifice habitam cognouerat, reductã secum Agamemnoni tradit. Neq; multo pòst, Philoctete cum his qui partem prædæ ad eum

Græcorum ad Aiacẽ legatio portauerant, Lemnum regreditur inualidus, etiam tum neq; satis firmo gressu.

Interea concilium Græcis agentibus, Aiax Telamonius in medium pro-

gressus, docet oportere mitti ad Achillem precatores, qui eum imperatorum uerbis atq; exercitus peterent, ut remitteret iras, ac repeteret solitam cum suis gratiam. Minimè quippe aspernandum talem uirum: nunc uel maximè quum fecundis rebus Græci, uel paulo antè uictores, non ob utilitatem, sed honoris merito, gratiam eius peterent. Inter quæ deprecari etiam Agãmemnonem da re operam, simulq; uoluntatem agendo negotio adhiberet. Namq; tali tempore in commune ab omnibus consulendum, præsertim procul è domo, locis alienis atq; hostilibus. Neq; enim tam inter grauia bella undiq; uersus inimicis regionibus, quàm concordia tutos fore. At ubi finem loquendi fecit, cuncti duces collaudauere consilium uiri, simulq; prædicantes ad cœlum tollere, scilicet quod cùm uirtute corporis, tum ingenio uniuersos anteiret. Post quæ Agamemnon docere, se & antè ad reconciliandum Achillem multos misisse, & nunc nihil aliud cordi esse. Ac mox ipsum Vlyssem atq; Aiacem orare, susciperent negotium, atq; ad eum nomine omnium irent: maximè quod Aiax cognatione fretus, impetraturus ueniam facilius credebatur. Igitur his operã suam pollicentibus, iturum se unà Diomedes sponte ait. His actis, Agamemnon afferre hostiam lictores iubet. Ac mox sublatam super terram, quum eam duo quibus imperatum erat, suspensam tenerent, gladium uagina educit, eoq; bifariam excisam hostiam in conspectu uti diuiserat, collocare. Dein ferrum sanguine oblitum manu retinens, inter utranq; sacri partem medius uadit. Interim Patroclus cognito quod parabatur, in concilium superuenit. At rex, sicut suprà diximus, transgressus, ad postremum iurat, intiolatum à se in eum diem mansisse Hippodamiam. Neq; cupiditate ulla, aut desiderio læsum, sed ira, qua plurimã mala conficiuntur, eousq; processisse. His addit, cupere se prę terea, si etiam ipsi uideretur, filiarum quæ cordi ei esset, in matrimonium daret decimãq; regni omnis partẽ, ac talenta quinquaginta doti adiungit. Quæ ubi accepere, qui in concilio erant, admirari magnificentiã regis, maximeq; Patroclus. Qui cùm oblatione tantarum opum tum præcipuè lætus, quod intacta Hippodomia affirmaretur, ad Achillẽ uenit, eiq; uniuersa gesta actaq; refert. Dein ubi rex ea quæ audierat, uolutare animo ac deliberare secum ipse occœpit, superuenit cũ supradictis Aiax. Tum ingressos eos, ac benignè salutatos, sedere hortat, iuxtaq; se Aiacẽ. Qui tẽpus loquendi nactus familiariter, & ob id liberius incusare atq; increpare, quòd in magnis diseriminibus suorum nihil iracundię remiserit, potueritq; cladem exercitus perpeti, quum multi eum amici, plurimũ etiam affiniũ obuoluti genibus precarentur. Post quem Vlysses, illa quidem deorum esse ait. Eorũ autem, quæ in concilio acta essent, ordine expositо: quæ etiam Agamemnon pollicitus, quæq; iurasset. ad postremũ orat, ne preces omniũ, neúe oblatas nuptias aspernaretur. Moxq; eorum omniũ, quæ unà offerebantur, enumerationem facit. Tum Achilles longam orationem exorsus, primùm omniũ acta gestaq; sua exponere. Ac dein admonere, quantas erumnas pro utilitate pertulerit, quas ciuitates aggressus ceperit. Cunctis interim requiescentibus, ipse anxius, ac dies noctesq; bello intentus: & quũ nec militibus suis, neq; sibi ipse parceret, apportatas nihilominus prædas in commune solitum redigere. Pro queis solum omnium electum, qui tam insigni iniuria dehonestaretur: solum ita contemptum, à quo Hippodamia tot laborum præcium per dedecus abstraheretur. Neq; in ea culpa solum esse Agamemnonem, sed maximè ceteros Grecos, qui immemores beneficiorum, contumeliam suam silentio præterierint. Postquam finem loquendi fecit, Diomedes ait: Præterita omittenda sunt, neque oportet prudentem meminisse transactorum, quando ea etsi maximè cupias, nequeas reuocare. Interea Phœnix, & cum eo Patroclus, circumstantes, genas atq; omnem uultum iuuenis, manusq; adosculari, contigere genua: reduret in gratiam, atq; animos remitteret, cùm propter præsentes qui eum oratum uenissent, tum præcipuè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ob benemeritum de se exercitum reliquum. Igitur Achilles præsentia talium uirorum, precibus etiam familiarium, ac recordatione innoxij exercitus tandem flexus, ad postremùm facturum se quæ uellent respondit. Et hortatu Aiacis tum primùm post malam iracundiam Græcis mixtus, consilium ingreditur, atq; ab Agamemnone regio more salutatur. Interea reliquis ducibus fauorem attollentibus, gaudio lætitiaq; cõpleta cuncta sunt. Igitur Agamemnon manum Achillis retentans, cum eo & reliquos duces cœnatum deducit. Ac paulo pòst quum læti inter se inuitarent, rex Patroclum quęsiuit ut Hippodamiã cum ornamentis quæ dederat, ad tentoria Achillis deduceret: isq; libens mandata efficit. Cæterum per id tempus hyemis sæpe Græci atq; Troiani singuli, pluresue, ut sors euenerat, inter se sine ullo metu in luco Thymbræi Apollinis miscebantur.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO

LIBER TERTIVS.

INterim per totam hyemem dilato conditionibus in tempus bello, Græci cuncta quæ in tali ocio militia poscebat, intenti animo summis studijs festinabant. Namq; pro uallo multitudo uniuersa uarijs bellandi generibus per duces populosq; instructa, & ob id more optimo diuisis ad officia sua quibusq;, hinc iaculis hastarum fabricatis, neq; pondere aut mensura inferioribus, & quibus ea non erant præustis fustibus: illinc alij sagittis certantes inter se inuicem, ad multum diem exercere. Alij saxis utebantur. Sed inter sagittarios maximè anteibant, Vlysses, Teucer, Meriones, & Menelaus. Neq; dubium, quin inter hos iam præcelleret Philoctetes: quippe Herculis sagittarum dominus, & destinata feriendi arte mirabilis. At Troiani cum auxiliaribus lassiores militia, neq; exercitum soliciti, secordius agitare. Ac sæpe sine ullo insidiarum metu, hi aut illi multis immolationibus Tymbræo Apollini supplicabant. Hisdem ferè diebus nuncius apportatur, uniuersas propè Asiæ ciuitates descisuisse à Priamo, atq; eius amicitiam execrari. Namq; facinoris exemplo suspectis iam per uniuersos populos, gentesq; circa hospitiũ, omnibus rebus, simulq; omnibus prælijs Græcos uictores cognitum, & euersio multarum in ea regione ciuitatum animis hæserat. Ad postremum, graue odium filiorũ, regniq; eius incesserat. At apud Troiam fortè quadam die Hecuba supplicante Apollini, Achilles uolens uisere cerimoniarum morem, cum paucis comitibus superuenit. Erant prętereà cum Hecuba matronæ plurimę, coniuges principalium filiorum eius, partim honorem atq; obsequiũ reginæ tribuentes: reliquæ tali obtentu pro se quæq; rogaturæ, supplicaturæq;. etiam Hecubæ filiæ innuptæ, Polyxena, & Cassandra, Mineruę atq; Apollinis antistes, nouo ac barbaro redimita ornatu, effusis hinc atq; inde crinibus precabatur, suggerente ei Polyxena apparatum sacri eius. At tum fortè Achilles uersis in Polyxenã oculis, pulchritudine uirginis capitur. Auctoq; in horas desiderio, ubi animus non lenitur, ad naues discedit. Sed ubi dies pauci fluxerunt, & amor magis ingraescit, accito Automedonte, aperit ardorem animi. ad postremum petit, uti ad Hectorem uirginis causa iret. Hector uerò daturum se in matrimoniũ mandat, si sibi uniuersum exercitum proderet. Dein Achilles, soluturum se omne bellum Polyxena tradita, pollicetur. Tum Hector, aut proditionẽ ab eo confirmandam, aut filios Plisthenis atq; Aiaces interficiendos, alioquin nihil de tali negocio se ausurũ. Ea ubi Achilles accepit, ira concitus exclamat, se eum quum primum tempus bellandi foret, primo prælio interempturũ. Dein animi iactatione saucius, huc atq; illuc oberrans, interdum tamen quatenus præsenti negocio utendũ esset, consulta

Asiani et Priamo deficiunt.

Achilles Polyxenæ amore captus.

cõsultare. At ubi Antomedon iactare animo, atq; indies magis magisq; æstuare desiderio, ac pernoctare extra tentoria animaduertit, ueritus ne quid aduersum se, aut in supradictos reges moliretur, Patroclo atq; Aiaci rẽ cunctã aperit. Hicq; dissimulato quod audierant, cum rege cõmorantur. Ac forte quodã tempore recordatus sui, conuocatis Agamemnone & Menelao, negociũ, ut gestũ erat, desideriũq; animi aperit. A quis omnibus, ut bono animo ageret, responderetur: breui quidem dominum eum fore eius, quam deprecando non impetrauerit. Quæ res eo fidem habere uidebatur, quoniã iam summa rerum Troianarum prope occasum erat. Omnes namq; Asiæ ciuitates execratæ amicitiam Priamidarum, ultrò nobis auxilium societatemq; belli offerebant. Quis à ducibus nostris benignè respondebatur, satis sibi esse præsentium copiarũ, neq; auxiliorum egere: Amicitiam sanè quam offerrent, ultro susciperè, uoluntatemq; eorum fore gratam omnibus. Scilicet quia fluxa fides, & animi parum spectati, neq; tam subita mutatio sine dolo credebatur. Iamq; exactis hybernis mensibus uer ceperat, quum Graij edicto prius uti omnis miles in armis esset: mox signo belli edito, exercitum per campos productum ordinant. Neque à Troianis segnius agebatur. Igitur ubi utrinque acies instructæ aduersum processere, atq; intra teli iactũ uentũ est, cohortati suos quisq; manus conserunt, in medio locatis equitibus, & ob id primis congressis. Tumq; primum reges nostri atque hostium, ascensis curribus bellum ineunt, ascito sibi quisq; auriga ad regendos equos. Sed primus omnium Diomedes inuectus Rheti equis, Pichecmum regem Ciconum hasta fronte ictum, interficit. Dein cæteros, quos ob uirtutem rex secum stipatores habuerat, conglobatos inter se atque ausos resistere, partim telo eminus funditus, alios curru per medios concito humi obterit. Dein Idomeneus adhibito equis Merione, Agamanta Thracum regem curru deijcit, ruentiq; telo occurrit, atq; ita interficit. Sed ubi Hector situs in parte alia, medios suorum fundi accepit, dispositis satis strenuis ubi pugnabat, accurrit auxilio laborantibus, Glaucum & Deiphobum & Polydamanta secum habens. Nec dubium, quin deleta à prædictis regibus ea pars hostium foret: ni aduentu sub Hector nostros ulterius progredi, & fugere suos cohibuisset. Ita Græci prohibiti cæde reliquorum, represso gradu aduersum eos qui superfuerant constitere. Ac mox cognito per uniuersum exercitum prælio in ea parte, reliqui duces confirmati, ubi quisq; pugnauerat, undiq; eò confluunt. Densatur utrinq; acies, & prælium nouatum est. Igitur Hector ubi plurimos suorum adesse, & satis tutum se intelligit, tollit animos. Dein clamore magno singulos suorum nomine appellans, confidentius in hostem pugnare hortatur: ac progressus intra aciem, Diorem & Polyxenum, aliosq; satis impigrè pugnantes uulnerat. At ubi Achilles eum ita in hostem promptum animaduertit, simul subuenire his quos aduersum bellabat cupiens, & memor paulo ante repulsæ in Polyxena, contrà tendit. Progressusque in medio Philemonem Paphlagonum regem impedimento sibi oppositum, cominus fundit, non alienum sanguinis Priamidarum. Perhibebatur quippe hic etiam ex his, qui affines Agenoris originem propriam memoria repetebant. A quo etiam Amalixonem genitam, postquam adoleuerat, deductam in matrimonium Dardani. Cæterum Hector postquam ad se agmine infesto tendi uidet, causam odij recordatus est: non ulterius impetum uiri experiri ausus, ex acie subterfugit: eumq; Achilles insecutus quantum acies hostium patiebatur, ad postremum iaculatus, aurigam eius interficit, postquam Hector per aliam partem relicto curru aufugerat. Dein ereptum sibi è manibus inimicissimum omnium dolens, rursus uehementius sæuire, extractoq; ex corpore aurigæ telo, fundere obuios, ac prostratos quum alios inuaderet desuper proculcans, subterere. Inter quæ tam trepida cunctis fugientibus, Helenus quæsitum ex occulto locum uulneri ubi nactus est, ma-

Prælium.

Hector Achillem fugit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Achilles uulneratus.

num Achillis procul atq; improuisus sagitta transfigit. Ita uir egregius, cuius aduentu territus, fugatusq; Hector, multiq; mortales cum ducibus extincti, laniatiq;, ex occulto uulneratus, eo die finem bellandi fecit. Interim Agamemnon, & cum eo Aiaces duo, inter cæteram stragem ignotorum, nacti plurimos filiorum Priami interficiunt. Agamemnon, Arsacum cum Deiopete, Archemachum, Laudacũ, & Philenorem: Aiax Oilei & Telamonius Mulium, Astymenen, Doriclũ, Hippodamanta. Aut in alia belli parte Patroclus & Lycius Sarpedon locati in cornibus, nullis propinquorũ præsentibus, signo inter se dato solitarij certaminis, extra aciem processere. Moxq; telis aduersum iactis, ubi uterq; intactus est, curru desiliunt, atq; arreptis gladijs pergunt obuiam. Iamq; crebris aduersum se ictibus congressi, neq; uulneratus quisquã, multum diei consumpserant. Tum Patroclus amplius audendum ratus, colligit in arma sese: & cautius contectus, ingressusq; hostem complectitur, manu dextra poplitem succidens. Quo uulnere debilitatum, atq; exectis neruis inualidum propulsat corpore, ruentemq; interficit. Quod ubi animaduertêre Troiani, qui iuxtà steterant, gemitu magno clamorem tollunt. Relictisq; ordinibus signo dato, arma in Patroclũ cõuertunt: scilicet Sarpedonis interitũ publicam cladem rati. At Patroclus præuiso hostium agmine, telum positum humi properè rapit, compositusq; in armis audentius resistit. Tum ingruentem Deiphobum hasta cominus tibiam ferit, atq; excedere ex acie cogit, interfecto prius Corgatione fratre eius. Neq; multo pòst, aduentu Aiacis fusi reliqui. Quum interim Hector edoctus quæ acciderant, superuenit, ac mox conuersam suorum aciem pro tempore restituit, increpatis ducibus, ac plerisq; ex fuga reductis. Ita presentia eius animi tolluntur, & prælium incenditur. Tum uerò inclytis ex utraq; parte ducibus, confirmatoq; exercitu confligunt acies nunc hinc nunc inde cedentibus instantes: & ubi acies nutauerat, præsidijs accurrentibus. Interea utriusq; exercitus cadunt plurimi, neq; fortuna belli mutatur. Sed postquam miles bello intentus per multum diem, magis magisq; fatigatur, & diei uesper erat, utrisq; cupientibus, pugna decessum est. Tum apud Troiam circa Sarpedonis cadauer cunctis deflentibus, ac præcipuè fœminis, luctu atq; gemitu omnia completa sunt. Quis non alij casus acerbissimi ne interitus quidem Priamidarum præ desiderio eius cordi insederat, tantum in eo uiro presidium, & interfecto spes ablata credebatur. At Græci in castra regressi, primùm omnium Achillem reuisunt: eumq; de uulnere percunctati, ubi sine dolore agerent uident, læti ad postremum narrare occipiunt Patrocli fortia facta. Dein reliquos qui uulnerati erant, per ordinem circumeunt ita inspectis omnibus ad tentoria sua quisq; digreditur. Interim Achilles regressum Patroclum extollere laudibus. Dein monere, uti reliquo quoq; bello memor rerum quas gesserat, hostibus uehementius ingrueret. Hoc modo nox consumit. At lucis principio corpora suorũ quisq; collecta, igni cremant, dein sepeliunt. Sed postquã dies aliquot triti, & uulnerati conualuerant, arma expedire & producere militem placet. Sed Barbari more pessimo, neq; quicquam compositum, nihilq; aliud quàm turbata atq; insidiosa cupientes, clàm atq; ante tempus egressi, prælium præuertêre. Tumq; effusi ruinæ modo, clamorem inconditũ, simulq; tela in hostes conijciunt, semiermes etiam tum atque incompositos. Cæsi ita nostrorum multi, in quis Archesilaus, Boetius, & Shedius, Cryseorũ uterq; duces optimi: cæterùm uulnerata pars maxima. Meges etiã & Agapenor, Arcadiæ inter quæ tam fœda, tantaq; indignatione rum, Patroclus fortunã belli uincere aggressus. Dum hortatur suos, atq; instat hostibus, promptior quã bellandi mos est, telo Euphorbij ictus ruit. Statimq; Hector aduolans eum opprimit, ac desuper uulnerib. multis confodit: moxq; nititur abstrahere prælio, scilicet insolentia gentis suæ illudere cupiens, per uniuersa genera dehonestamenti. Quod ubi Aiaci cognitum est, relicto ubi

Patrocli & Sarpedonis ducium.

Patrocli mors

pugnabat,

pugnabat, prope accurrit, iamq; eripere cadauer occipientem proturbat hasta. Interim Euphorbius à Menelao & Aiace altero, summo studio circũuentus, scilicet author interempti ducis, morte pœnas luit. Dein occipite uespera, prælium dirimitur, malè & cum dedecore plurimis nostrorum interfectis.

Sed postquam utrinq; reductæ acies, & iam in tuto miles noster erat, cuncti reges ad Achillem conueniunt, deformatum iam lachrymis, atq; omni suppliçio lamentandi. Qui modò prostratus humi, nunc cadaueri superiacens, adeò reliquorũ animos pertentauerat, ut Aiax, qui solandi causa astiterat, nihil luctui remitteret. Patrocli uerò mors non tantum gemitum illum cunctis incussérat, sed præcipuè recordatio uulnerum per loca corporis pudibunda. Quod exemplum pessimum per mortales, tum primùm proditum est, nunquam antea Græcis solitum. Igitur reges multis precibus, atq; omni consolationis modo tandem Achillem flexũ, humi exigunt. Dein Patrocli corpus elotum, mox uestè circumregitur, maximè ob tegenda uulnera, quæ multis modis impressa, haud sine magno gemitu cernebantur. His actis, Achilles monet, uti custodes uigilias agerent: curarentq; ne hostes detentis circa funus nostris, more solito irruerent. Ita per distributionem officia quisq; procurantes, igni plurimo in armis pernoctant. At lucis principio placet, uti ex omni ducum numero quinq; in montem Idam uaderent syluam cæsum, quo Patroclus cremaretur. *Patrocli fu-nus.*
Decretũ quippe ab omnibus erat, ut funus eius publicè curaretur. Iere igitur Ialmenus, Alcalaphus, Epios, & cum Merione Aiax alter. Moxq; Vlysses & Diomedes, busto locum dimetiuntur, quinq; hastarũ longitudine, totidemq; in transuersum. Aducta deinde ligni copia bustum extruitur, impositumq; desuper cadauer igni suppositò cremant, exornatum iam decore omni precio fœ ueris. Id nanque Hippodamia & Diomedea curauerant: quarum Diomedea nimium iuueni & omni affectu dilecta erat. Cæterum paucis pòst diebus, refectis ex labore uigiliarum ducibus, cum luce simul exercitus in campum productus, per totum diem in armis agit, operiens Barbarorũ occursum. Qui muris despectantes, postquam nostros paratos ad prælium uident, eo die certamen distulere. Ita occasu solis Græci ad naues regressi. At uix principio diei Troiani, rati etiam tunc incompositos Græcos, armati portis euolant temerè & cum audacia, ut antea soliti: instantesq; circa uallum, certatim tela iaciunt crebra magis quàm cum effectu, nostris tantum ad euitandos ictus compositis. Igitur ubi ad multum diem Barbari intenti iaculis fessi, nec ita uehementes animaduerterunt, ex parte una nostri erumpunt, incursantesq; sinistrum latus, fundunt, fugantq;, neq; multo pòst ex alio latere abnuentibus iam Barbaris, ac sine ulla difficultate uersis. Ita plurimi Barbarorum, ubi uertêre terga, fœdè cæsi in bello, & ab insequentibus proculcati, ad postremùm dispereunt. In quis Asius Hirtaco genitus, & cum Hippoireo Phileus, Hiralis Asius, Sesto regnantes. Eodem die uiui à Diomede capiuntur duodecim, ab Aiace quadraginta. Capti etiam Pysus & Euander, Priamidæ. In ea pugna Græcorum Ceneus interfectus, rex Scythiæ. Vulneratus etiam Idomeneus, dux noster. Cæterum ubi Troiani muros ingressi clausere portas, & finis standi factus est: nostri spoliata armis hostilia cadauera, apportataq; in flumen præcipitant, memores paulo antè in Patroclum insolentiæ Barbarorum. Deinde in captiuos omnes, uti quenq; ceperant in ordine, Achilli offerunt. Isq; uino multo sopita iam fauilla, reliquias in urnam collegerat. Decretum quippe animo gerebat secum, in patrium solum uti abiret: uel si fortuna in se casum mutaret, una atque eadem sepultura cum clarissimo sibi omnium contegi. Itaque eos qui oblati erant, deduci ad bustum, unà etiam cum Priami filijs: ibidemq; seorsum aliquantum à fauilla iugulari iubet, scilicet inferias Patrocli manibus. Ac mox regulos dilaniandos canibus obijcit, confirmatq; se non prius desinere pernoctando hunni, quàm authorem tanti luctus sui sanguine

Prælium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne uindicasset. Nec multi transacti sunt dies, quum repentè nunciatur, He-
Penthesilea. ctorem obuiam Penthesileæ cum paucis profectum. Quę regina Amazonũ,
incertum precio an bellandi cupidine auxiliarũ Priamo aduentauerat. Gens
bellatrix, & ob id à finitimis indomita, specie armorum inclyta per mortales.
Igitur Achilles paucis fidis adiunctis secum, insidiatum propere pergit, atque
Hectoris mors hostem securum iam sui præuortit. Tum ingredi iam flumen accipientem, cir
cumuenit: ita eum, & omnes qui comites regulo, dolos huiuscemodi ignoue
rant, ex improuiso interficit. At quendam filiorum Priami comprehensum,
mox excisis manibus ad ciuitatem remittit, nunciatum quæ gesta erant. Ipse
cùm cæde inimicissimi, tum memoria doloris ferox, spoliatum armis hostem,
mox constrictis in unum pedibus, uinculo currui postremò adnectit. Dein
ubi ascendit ipse, Automedonti imperat, daret lora equis. Ita concito curru
per campum, quà maximè uideri poterat, peruolat, hostem mirandum in mo-
dum circumtrahens. Genus pœnæ nouum, miserandumq;. At apud Troiam
ubi spolia Hectoris desuper è muris animaduertêre, quæ Græci præcepto re-
gis, ante ora hostium prætulerant: & ille qui exilis manibus acerbissimæ rei
indicium in seipso pertulerat, rem ut gesta erat, disseruit: tantus per totam ci-
uitatem luctus atq; clamor editur, ut aues etiam consternatæ uocibus, ex alto
decidisse crederentur, nostris cum insultatione reclamantibus. Mox ex om-
ni parte cunctis clamantibus, urbs clauditur. Fœdatur regni habitus, atque in
modum lugubrem, funestumq;, obducta facies ciuitatis: quum sicut in tali ne
gocio assolet, repentè concursus trepidantium fieret in eundem locum. ac sta-
tim sine ullacerta ratione per diuersum fuga, nunc planctus crebri, modò tota
urbe silentium ex incerto. Inter quæ & spes extremas, multi credere cum no-
cte simul Græcos mœnia inuasuros, excisuros q; urbem, securos interitu tanti
ducis. Nonnulli etiam pro confirmato habere, Achillem exercitum, qui duce
Penthesilea Priami rebus auxilio uenerat, partibus suorum adiunxisse. Po-
stremò omnia aduersa, hostilia, fracta, ablatasq; opes, nullam salutis spem ha-
bere, interempto Hectore. Quippe is solus omnium in ea ciuitate aduersum
tot millia, imperatoresq; hostium, uaria semper uictoria certauerat, fortior q;
felicior cunctis ducibus nostris. Cui fama bellandi inclyto per gentes, nun-
quam tamen uires consilio superfuerant. Interim apud Græcos, ubi Achilles
ad naues rediit, & cadauer Hectoris in ore omnium est, dolorem quem ob Pa
trocli interitum paulo antè perceperant, nece metuendi hostis sedatur: & ob
In honorẽ oc- id præcipua lætitia circumscribitur. Ac tum uniuersis placet, uti in honorem
cisi Patrocli eius, quoniam abesset hostilis metus, certamen ludis solitũ celebraretur. Neq;
certamen fit. minus tamen reliqui populi, qui non certaturi spectandi gratia conuenerant,
instructi armis, paratiq; adessent, ne qua scilicet hostis, quamuis fractus rebus
solito tamen insidiandi more irrueret. Igitur Achilles uictoribus præmia
quæ ei uidebantur maxima, statui imperat. Et postquã nihil reliquum erat, re-
ges omnes ad considendũ hortatur, ipse medius, atq; inter cæteros excellior.
Tum primùm quadrijugis equis Eumelus ante omnes uictor declaratur. Bi-
garum præmia Diomedes meruit. Secundò post eum Menelaus. Cæterum
ad certandum, qui sagittarum arte maximè præualebant, Meriones atq; Vlys-
ses, duos erexêre malos. Quis religatum linum tenuissimũ, atq; ex transuer-
so extentum, utriusq; capiti annectebatur: media columba parte dependebat,
eius contingendæ certamen maximum. Tum reliquis incassum tendentibus,
Vlysses cum Merione destinatum confixêre. Quibus quum à reliquis fauor
tolleretur, Philocteta, non columbã, se uerùm id quo religata esset, sagitta ex-
cisurum promittit. Admirantibus deinde difficultatem regibus, fidẽ promis-
si non felicius quàm solertius confirmauit. Ac dirupto uinculo, columba cum
maxima populi acclamatione decidit. Præmia certaminis eius Meriones atq;
Vlysses tulere. Achilles duplici extra ordinem munere Philoctetam donat.

Curlu

Cursu longo certantibus, Oilei Aiax uictor excipitur. Post quem secundus,
Polipœtes. Duplici campo Machaon, singuli Euripilus, saltu Tlepolemus, di
sco Antilochus, uictores abeunt. Præmia luctandi intacta permansere. Quip
pe Aiax arripiens, medium Vlyssem deiecit: qui ruens, pedibus eius circumuo
luitur, atq; ita præpedito obligato q; nexu, Aiax penè iam uictor ad terram ca
dit. Cestibus, reliquo quoq; manuum certamine idem Aiax Telamonius pal-
mam refert. Cursu in armis postremò Diomedes præualuit. Dein ubi præmia
certandi persoluta sunt, Achilles primò omnium Agamemnoni donũ quod
ei honoratissimum uidebatur, offert. Secundò Nestori, Idomeneo dein ter-
tiò. Post quos Podalirio & Machaoni. Dein reliquis pro merito ducibus. Ad
postremum eorum socijs, qui in bello occiderant. His q; mandatum, uti quũ
tempus fuisset, donum ad necessarios eorum perferrent. Postquam certandi
præmiorum q; finis factus, & iam diei uesper erat, ad sua quisque tentoria di-
scessere. At lucis principio, Priamus lugubri ueste miserabile tectus: cui dolor, *Priamꝰ Achil*
non decus regium, non ullam tanti nominis ac famæ speciem reliquam fece- *lem supplex*
rat, manibus uultuq; supplicibus ad Achillem uenit. Quo cum Andromacha *adit ob corpꝰ*
non minor quàm in Priamo miseratio. Ea quippe deformata multiplici mo- *Hectoris.*
do, Astyanacta, quem nonnulli Scamandrum appellabant, & Laodamanta,
paruulos admodũ filios præ se habens, regi adiumentum deprecandi addide
rat, qui mœroribus senio q; decrepitus filiæ Polyxenæ humeris innitebatur.
Deinde sequebantur uehicula plena auri atque argenti, precioso q; uestis,
quum super murum spectantes Troiani, comitatum regis oculis proseque-
rentur. Quo uiso, repente silentium ex admiratione oritur. Ac mox reges aui-
di noscere causas aduentus eius, procedunt obuiam. Priamus ubi ad se tendi
uidet, protinus in os ruit, puluerem reliquaq; humi purgamenta capiti aspер-
gens. Dein orat, ut miserati fortunas suas, precatores secum ad Achillem ue-
niant. Eius ætatem fortunam q; recordatus Nestor, dolet. Contrà, Vlysses ma-
ledictis insequi, & commemorare, quæ apud Troiam in concilio ante sum-
ptum bellum ipse aduersum legatos dixerat. Ea postquam Achilli nunciata
sunt, per Antomedontem accersiri iubet, ipse retinens gremio urnam cum Pa
trocli ossibus. Igitur ingressis ducibus nostris cum Priamo, rex genua Achil
lis manibus complexus: Non tu mihi, inquit, causa huiusce fortunę, sed deo
rum quispiam, qui postremam ætatem meam quum miserari deberet, in hasce
ærumnas deduxit, confectam iam, ac defatigatam tantis luctibus filiorum.
Quippe hi fili regno per iuuentutem, quum semper cupiditates animi quo-
quo modo explere gestiunt, ultro sibi, mihiq; perniciem machinati sunt.
Neque dubium, quin contemptui sit adolescentiæ, senectæ ætas. Quod si in-
teritu meo reliqui huiuscemodi facinoribus temperabunt, me quoque, si ui-
detur, exhibeo pœnę mortis. Cui misero confecto q; mœroribus, omnes æ-
rumnas, quibus nunc depressus infelicissimum spectaculum mortalibus præ
beo, cũ exiguo spiritu simul auferes. Adsum ultrò, nihil deprecor. Vel si ita
cordi est, habe in custodia captiuitatis. Neque enim mihi quicquam iam su
perioris fortunæ reliquum est. Quippe interfecto Hectore, cuncta regni
concidere. Sed iam Græciæ uniuersæ ob meorum malè consulta, satis pœ-
narum filiorum sanguine, ac meis ærumnis persolui. Miserere ætatis: ac deos
recordatus, retorque animos ad pietatem. Concede paruulis saltem, si non a-
nimam parentis, sed cadauer deprecantibus. Veniat animum recordatio pa
rentis tui, omnes curas, uigiliasq; in te, tuamq; salutem impendentis. Sed il-
li quidem cuncta secundum sua uota perueniant, longeq; aliter neque mei si-
milem senectam degat. Interea dum hæc commemorat, paulatim animo
deficere, ac dissolui membris: dein obmutescere cœpit. Quod spectaculum
longè miserrimum, omnibus qui tum aderant, dolori fuit. Deinde Andro-
macha paruulos filios Hectoris ante Achillem prosternit: ipsa fletu lamen-

tabili

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabili orans, uti sibi cadauer coniugis intueri saltem concederetur. Inter hæc tam miseranda, Phœnix cum Nestore Priamum sustollere, atque uti animum reciperet, hortari. Tum rex ubi aliquantum refouit spiritum, nixis genibus, atque utraq; manu dilanians caput: Vbi nunc illa est, ait, quæ apud Græcos præcipua erat misericordia? An iuxta solum Priamum circumscribitur? Iamq; omnibus dolore permotis, Achilles, Decuisse (ait) filios eum suos initio ab eo quod admiserint facinore, cohibere: neque ipsum concedendo, tanti delicti participem fieri. Cæterum ante id decennium non ita defessum senecta fuisse, ut suis despectui esset. Sed obsedisse animos eorum desiderium rerum alienarum: neque ob mulierem solum unam, sed Atrei atq; Pelopis diuitijs inhiantes, raptum res more incondito perrexisse. Pro quis æquissimum esse, eiusmodi pœnas, uel etiam grauiores pendere. Namque ad id tempus Græcos secutos morem in bellis optimum, quoscunque hostium pugna conficerent, restituere sepulturæ solitos. Contrà, Hectorem supergressum humanitatis modum, Patroclum eripere prælio ausum, scilicet ad illudendum, ac fœdandum cadauer eius: quod exemplum pœnis ac supplicijs eorum eluendum, ut Græci reliquæ posthac gentes memores ultionis eius, moremq; humanæ conditionis tuerentur. Non enim Helenæ, neque Menelai gratia exercitum relictis sedibus, paruulisq; procul à domo, cruentum suo hostiliq; sanguine inter ipsa belli discrimina huiusmodi militiam tolerare. Sed cupere dignoscere, Barbari, Græci né summa rerum potirentur: quanquam iustam causam fuisse inferendi belli, etiam pro muliere. Nanque ut ipsi raptu rerum alienarum lætarentur, ita maximè dolori esse his qui amiserint. Ad hæc multa infausta detestandaq; Helenæ imprecari: confirmareq;, se capto atque euerso Ilio, ante omnes, tanti admissi pœnas sanguine eius expetere: ob quã patria, parentibusq; carens, Patroclum etiam, solitudinis suæ leuamen maximum, amiserit. Dein consultatum cum supradictis ducibus surgit. Quis omnibus una atque eadem sententia est, scilicet uti acceptis quæ allata essent, corpus exanime concederet. Quod ubi satis placuit, singuli ad sua tentoria discedũt. Moxq; Polyxena ingresso Achilli obuoluta genibus eius, sponte seruitium sui pro absolutione cadaueris pollicetur. Quo spectaculo adeò commotus iuuenis, ut qui inimicissimus ob mortem Patrocli Priamo, eiusq; regno esset: tum recordatione filiæ, ac parentis, ne lachrymis quidem temperauerit. Itaque manu oblata, Polyxenam erigit, prædicta prius, mandataq; cura Phœnici super Priamo, ut delectaretur. Sed rex nihil se luctus, neque præsentium miseriarum remissurum ait. Tum Achilles confirmare, non prius cupitis eius satisfacturum, quàm mutato in melius habitu, cibum etiam secum sumeret. Ita rex uestitus, ne quæ concessa uidebantur, ipse recusando impediret, omnia quæ imperarentur, facienda decreuit. Igitur ubi excussus comis puluis, totusq; lautus est, mox à iuuene, ipse & qui cum eo uenerant, cibo inuitantur. Dein ubi satietas omnes tenuit, hoc modo Achilles disseruit. Referam iam nunc mihi Priame, quid tantum causæ fuerit, cur deficientibus quidem uobis copijs indies militaribus, ingraescentibus autem calamitatibus atq; erumnis, Helenam tamen in hodiernum retinendam putetis? neq; uelut contaginem infausti omnis repuleritis: quam prodidisse patriam, parentes, & quod indignissimũ omnium est, fratres sanctissimos, cognoueritis? Nanq; hi execrati facinus eius, ne in militiam quidem nobiscum coniurauerunt: scilicet, ne quam audire incolumem nollent, ea per se reditum in patriam quæreret. Eam igitur quum cernetis malo omnium ciuitatem intrauisse uestram, non eiecistis? Non cum detestationibus extra muros prosecuti estis? Quid illi senes, quorũ filios pugna indies conficit: nónne adhuc præsenserunt, eandem extitisse causam tantorum funerum? Itáne ergo diuinitus uobis euersa mens est, ut nullus in tanta ciuitate reperiri posset, qui fortunã labentis patriæ dolens, de pernicie publica cum exitio

Achillis uerba ad Priamũ

exitio eius trasigat? Ego quidem ætatis tuæ contemplatione, atq; harum precum, cadauer restituam. Neque unquam committam, ut quod in hostibus reprehenditur, crimen malitiæ ipse subeã. Ad ea Priamus, renouato fletu quàm miserabili, Non sine decreto diuũm aduersa hominibus irruere, ait. Deũ quippe authorem singulis mortalibus boni maliq; esse: neq; quoad beatum esse liceat, cuiusquam in eum uim inimicitiasq; procedere. Cæterum se diuersi partus quinquaginta filiorum patrem, beatissimũ regum omnium habitũ, ad postremum Alexandri natalem diem: quem euitare, ne dijs quidem permittebus potuisse. Nanq; Hecubam fœtu eo grauidã, facem per quietem edidisse uisam: cuius ignibus conflagrasse Idam, ac continuante flamma deorum delubra concremari, omnemq; demum ac cineres collapsam ciuitatem, intactis, inuiolatisq; Antenoris atq; Anchisæ domibus. Quæ dum denunciata ad pernicem publicam spectare aruspices præcinerent, internecandum editum partũ placuisse. Sed Hecubam more fœmineæ miserationis, clàm alendũ pastoribus in Idam tradidisse, in id dexterã dedisse. Eum iam adultũ cum res palàm esset, ne hostem quidẽ, quamuis sæuissimum ut interficeret, pati potuisse: tantæ scilicet eum fuisse pulchritudinis atq; formæ. Quem coniugio deinde Oenonæ iunctum, cupidinem desideriumq; maximum cœpisse uidendi regiones, atq; regna procul posita. Eo itinere abductam Helenam, uenusto aspectu decorã, urgente ac instigante quodam numine, cunctorum ciuium animis, sibi etiam lætitiæ fuisse. Neq; cuiquam, quum orbari se filio, alioúe consanguineo cerneret, non acceptam tamen: solo omnium aduersante Antenore. Qui mox post Alexandri reditum, filium suum Glaucum, qui tunc eius comitatũ sequutus erat, abdicandũ à penatibus suis decreuerit, uir domi belliq; prudentissimus. Cæterum sibi, quoniã ita res ruerent, optatissimum appropinquare naturę finem, omissis iam regni gubernaculis atq; cura. Tantum sese in Hecubæ filiorumq; recordatione cruciari, quas post excidium patriæ captiuas, incertum cuius domini fastus manerent. Dein omnia quę ad redimendum filium aduecta erant, ante conspectum iuuenis exponi imperat. Ex quis, quicquid auri atque argenti fuit, tolli Achilles iubet: uestibus etiã, quod ei usum est, reliquis in unum collectis, Polyxenam & cadauer tradit. Quo recepto, rex in gratiam né impetrati funeris, an si quid Troiæ accideret, securus iam filiæ, complexus Achillis genua, orat uti Polyxenam suscipiat, sibiq; habeat. Super qua iuuenis aliud tempus, atq; alium locũ, tractatumq; fore respondit. Interim cum eo reuerti iubet. Ita Priamus recepto Hectoris cadauere, ascensoq; uehiculo, cũ his qui se tum comitati fuerant, ad Troiam redijt.

Priami responsio ad accusationem Achillis.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO

LIBER IIII.

SEd postquam Troianis palàm est, regẽ perfecto negocio inuiolatum, atq; integro comitatu regredi: admirati, laudantesq; Græciæ pietatem ad cœlum ferunt. Quippe quis ita animo hæserat nulla spes impetrandi cadaueris: ipsum & qui cum eo fuissent, retineri à Græcis, maximè ob Helenæ quæ non remitteretur, recordationem. Cæterum uiso Hectoris funere, cuncti ciues socijq; accurrentes flentum tollunt, diuellentes comam, fœdantesq; ora laniatibus in tanta populi multitudine. Neque quisquam in uirtute sua, spei bonæ fiduciam ponere, illo interfecto qui inclyta per gentes fama rerum militarium. in pace etiam pręclara prudentia, ex qua non minorem quàm reliquis artibus gloriam adeptus erat. Interea sepeliere eum haud longè à tumulo Ili regis quondam. Dein exorto quàm maximo ululatu, postrema funeris peragunt: hinc fœminis cum Hecubâ deflentibus, hinc reclamantibus uiris Troianis, & ad

Hectoris funus.

postremum

Universidad de Deusto
Biblioteca

postremum sociorum gentibus. Quæ per dies decem concessa bellandi requie, ab ortu solis usq; ad uesperam per Troianos gesta, nullo usquam remisso lugendi officio. Interim per eosdem dies Penthesilea, de qua anté memorauimus, cum magna Amaxonũ manu, reliquisq; ex finitimis populis super uenit. Quæ postquam Hectorem interemptũ cognouit, perculsa morte eius, regredi domum cupiens: ad postremum multo auro atq; argento ab Alexandro illecta, ibidem operiri decreuerat. Dein exactis aliquot diebus, copias suas armis instruit, ac seorsum à Troianis, ipsa suis modo bellatoribus satis fidens in pugnam peregit, cornu dextro sagittarijs, altero peditibus instructo, medios equites collocat. Contra quos à nostris ita occursum, ut sagittarijs Menelaus atq; Vlysses, & cum Teucro Meriones: peditibus. Aiaces duo, Diomedes, Agamemnon, & Tlepolemus, & cum Ialmeno Acalaphus opponerentur. In equites ab Achille & reliquis ducibus pugnaretur. Hoc modo instructo utrinque exercitu, conflixere acies. Caduntq; sagittis reginæ plurimi, neque à Teucris secus bellatũ. Interim aiaces, & qui cum his erant pedites, contra quos steterant cædere, ac restantes detrudere umbonibus, moxq; detrusos obtruncare. Neque quoad deletæ peditum copiæ, finis fit. Achilles inter equitum turmas Penthesileam nactus, hasta petit: neque difficilius quàm fœminam equo deturbat, manu comprehendens comam, atque ita grauiter uulneratam detrahens. Quod ubi uisum est, tum uerò nullam spem in armis rati, fugam faciunt. Clausisq; ciuitatis portis, nostri reliquos quos fuga bello exemerat, insecuti obtruncant: fœminis tamen abstinentes manũ, parcentesq; sexui. Dein uti quisque uictor interfectis quos aduersum ierat, regrediebatur, Penthesileam uisere seminecem, admirariq; audaciam. Ita breui ab omnibus in eundem locum est concursum, placitumq;, uti quoniã naturæ sexusq; conditionem superare esset ausa, in fluuium, reliquo adhuc persentiente spiritu, aut canibus dilanianda iaceretur. Achilles interfectam eam sepelire cupiens, mox à Diomede prohibitus est. Is namque percontatus circumstantes, quidnam de ea faciendum esset, consensu omnium pedibus attractam in Scamandrum præcipitat: scilicet pœnam postremæ desperationis atq; amentiæ. Hoc modo Amazonum regina deletis copijs, quibus cum auxiliatum Priamo uenerat, ad postremum ipsa spectaculum dignum moribus suis præbuit. At sequenti die Memnon Tithoni atq; Auroræ filius, ingentibus. Indorum atque Aethiopum copijs superuenit, magna fama. Quippe in unũ multis millibus armatorum uario genere insignium, spes etiam uotaq; de se Priami superauerat. Namq; omnia circum Troiam, & ultra quæ uisui patebant, uiris atque equis repleta, splendore insigniũ refulgebant. Eos omnes è iugo Caucasi montis ad Troiam duxit. Reliquos neq; numero inferiores, impositio Phala duce atq; rectore, mari misit. Qui appulsi Rhodum, ubi animaduertêre, insulam Græcis sociam, ueriti ne re cognita incenderentur naues, ibidem operiebantur. Ac mox diuisi in Camiram & Galisam urbes opulentas. Neq; multo pòst Rhodij Phalam incusare, quod paulo antè euersa ab Alexandro Sydone patria sua, auxilium ei à quo læsus sit, ferre cuperet. Quoq; animos exercitus permouerent, confirmare, haud dissimiles Barbarorum uideri eos, qui tam indignum facinus defenderent: multa præterea quæ accensura uulgus, & quæ pro se factura essent, differere. Quæ res haud frustra fuit. Phœnices namque qui in eo exercitu aderant, plurimi permoti querelis Rhodiorũ, dein cupidine diripiendarum rerum quas secum aduexerant, Phalam lapidibus insecuti necant: distributiq; per supradictas urbes, aurum, atq; reliqua prædæ inter se dispartiunt. Interim exercitus qui cum Memnone uenerat, positis patulos per locos castris (nam intra mœnia haud facilè tanta uis hostium retineri poterat) diuersi suo quisque genere exercebantur. Neq; in eadem arte simplex atq; idem modus, sed ut quenq; regionis suæ mos assuefecerat, ita re-

Penthesilea cũ Græcis congressa occiditur.

Memnon ad Troiam profi ciscitur.

lis in

lis in alium modum formatis. Scutorum etiam & galearum multiformis species, horrendam belli faciem præbuerant. At ubi triti aliquot dies, & miles bellum cupit, simul cum luce exercitus omnis signo dato in prælium ducitur, cumq; ijs Troiani, & qui intra mœnia socij fuerant. At contrà Græci instructi pro tempore operiri, debilitati aliquantum animo, metu ingentis atque incogniti hostis. Igitur ubi intra teli iactum uentum est, tum uerò Barbari clamore ingenti ac dissono, ruinæ modo irrumpunt. Nostri confirmati inter se, satis impigrè uim hostium sustentauere. Sed postquam acies renouatæ, atque in ordinem reformatæ sunt, & iam hinc atque inde tela cepere, cadunt utriusque exercitus plurimi. Neque finis fit, quoad Memnon curru uectus, adhibito secum fortissimo quoque, medios Græcorum inuadit, primum quenq; obuium fundens aut debilitans. Ita iam plurimis nostrorum interfectis ducibus, ubi fortuna belli uersa, neq; spes reliqua nisi in fuga est, uictoriam concessere. Eo die incensæ deletæq; naues omnes forẽt, ni nox perfugium laborantium ingruens, hostes ab incepto cohibuisset. Tanta in Memnone bellandi uis peritiaq;, & nostris aduersæ res. Igitur Græci postq; requies est, perculsi inter se, ac summæ rerum diffidentes, per uniuersam noctem quos in bello amiserant, sepeliere. Dein consilium futuri certaminis aduersum Memnonẽ ineunt: ac placet forte eligi nomẽ ducis, cum eo bellaturi, Tunc Agamemnon Menelaum excipit, Vlyssem & Idomeneum. Reliquorum sors agi cepta, Aiacẽ Telamonium uotis omnium deligit. Ita refectis cibo corporibus, reliquum noctis cum quiete transigunt. At lucis principio, armati instructiq; pro negocio, pugnam aggrediuntur. Neq; segnius à Memnone actum, cum quo Troiani omnes. Ita hinc atq; inde ordinato exercitu, prelium initum. Tum plurimi utriusq; partis, ut in tali certamine, cadunt, aut icti grauiter prælio decedunt. In quo bello Antilochus Nestoris obuius fortè Memnoni interficitur. Moxq; Aiax ubi tẽpus uisum est, inter utranq; aciem progressus, lacessit regem, prædicto prius Vlyssi & Idomeneo, ut à cæteris se defenderent. Igitur Mẽnon ubi ad se tendi uidet, curru desilit, confligitq; pedes cum Aiace, magno utriusq; partis metu atq; expectatione. Tum dux noster summa ui umbonẽ scuti eius telo aliquantũ perforatũ, uiribus ingruens, impulit, uertitq; in latus. Quo uiso, regis comites ac; currere, Aiacem exturbare nitentes. Tum Achilles ubi à Barbaris intercedi uidet, pergit contrà, & nudatum scuto hostis iugulũ hasta transfigit. Ita præter spẽ interfecto Mẽnone, animi hostium cõmutantur, & Græcis aucta fiducia. Iam Aethiopum uersa acie, nostri instantes cædunt plurimos. Tũ Polydamas renouare prælium cupiens, circũuentus ad postremũ, atq; ictus inguina ab Aiace interficitur. Glaucus Antenoris aduersum Diomedẽ astãs, Agamẽnonis telo cadit. Tũ uerò cerneres hinc Aethiopes cum Troianis per omnẽ cãpum sine ordine atq; imperio fugientes, multitudine ac festinatione inter se implicari, cædere, ac mox palãtib. equis proculcari. Hinc Græcos resumptis animis sequi, cædere, impeditos dissoluere, atq; ita cõfodere laxatos. Redundãt circũ muros cãpi sanguine, & omnia, quà hostis ingruerat, armis atq; cadaueribꝰ repleta sunt In ea pugna Priami filiorum Atreus & Achion ab Vlysse interfecti sunt: Drapsis, Bias & Corintha ab Idomeneo: ab Aiace Oilei, Ilioneus cũ Philenore. Item Thiestes & Thelesites à Diomede. Ab Aiace uerò altero, Antiphus, Agaphus, Agathõ atq; Glaucus: & ab Achille Asteropeus. Neq; prius finis factus, quàm Græcos satias, & ad postremum fatigatio incesit. At ubi à nostris in castra recessum est, missi fuere à Troianis, qui peterẽt eorũ qui in bello ceciderant, corpora humandi ueniam. Ita collectos suos quisq; igni cremãt, & more patrio sepeliunt, seorsum à cæteris cremato Mẽnone: cuius reliquias urna conditas, per necessarios regis remisere in patrium solum. At Græci lautum bene cadauer Antilochi, iustis factis Nestori tradunt: eumq; orant, ferre æquo animo fortunæ belliq; aduersa. Ita ad postremum corpora sua quisq; cu

Memnon Græcos prælio fundit.

Memnonis mors.

Aethiopum fuga.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Troianorum desperatio.

rantes, uino atq; epulis per multam noctem Aiacem simulq; Achillem laudibus celebrant, atq; ad cœlum tollunt. At apud Troiam ubi requies funerũ est, non iam dolor ex casu Memnoni, sed metus summæ rei, & ad postremum desperatio incesserat: cũ hinc Sarpedonis interitus, inde insecuta paulo pòst Hectoris clades, spes reliquas animis abstulissent: neq; quod postremum per Memnonem fortuna auxilium obtulerat, reliquum iam existeret Ira confluentib. in unum tot aduersis, curam omnem exurgendi amiserunt. Atq; post paucos dies Græci instructi armis, processere in cãpum, lacessentes, si auderẽt, ad bellandum Troianos. Quis Alexander dux cum reliquis fratribus militem ordinat, atq; aduersum pergit. Sed priusquam ferire inter se acies, aut iaci tela cepere, Barbari solutis ordinibus fugam faciunt: cęsiq; eorum plurimi, aut in flumẽ præceps dati, cum hinc atq; inde ingruere hostis, atq; undiq; adempta fuga esset. Capti etiam Lycaon & Troilus Priamidæ, quos in medium productos, Achilles iugulari iubet: indignatus nondum sibi à Priamo super his quæ secum tractauerat, mandatum. Quæ ubi animaduetère Troiani, tollunt gemitus: & clamore lugubri Troili casum miserandum in modum deflent, recordati ætatem eius admodum immaturam: qui in primis pueritię annis cum uerecundia & probitate, tum præcipuè forma corporis amabilis atq; acceptus popularibus, adolescebat. Dein transactis paucis diebus, solenne Thymbræi Apollinis incesit, & requies bellandi per inducias interposita. Tunc utroq; exercitu sacrificio insistente, Priamus tempus nactus, Ideum ad Achillem super Polyxena cum mandatis mittit. Sed ubi Achilles in luco ea quæ illata erant tum ab Ideo, separatim ab alijs recognouit, cognita re apud naues suspicio alienati ducis, & ad postremum indignatio exorta est. Nanq; antea rumorem proditionis dementer ortum per exercitum in uerum traxerant. Ob quæ simul, uti concitatus militis animus leniretur, Aiax cum Diomede & Vlysse ad lucum pergunt. Hiq; ante templum resistunt, opperientes si egrederetur, Achillem, simulq; uti rem gestam iuueni referrent. De cætero etiam deterrent, ne colloquium clàm cum hostibus haberet. Interim Alexãder cõpositis iam cum Deiphobo insidijs, pugione cinctus Achillem aggreditur, confirmator ueluti eorum quæ Priamus pollicebatur. Moxq; ad aram Apollinis, quo ne hostis dolum persentisceret, auersusq; à duce, assistit. Dein ubi tempus uisum est, Deiphobus amplexus inermem iuuenem, quippe in sacro Apollinis nihil hostile

Achillis mors.

metuentem, exosculari, gratularíq; super his quæ concessit, neq; ab eo diuelli aut omittere. Quo Alexandro librato gladio procurrẽs aduersus hostem, per utrunq; latus geminato ictu transfigit. At ubi dissolutum uulneribus animaduertere, parte alia quàm ueniunt proruunt. Re ita maxima, & super uota omnium perfecta, in ciuitatem recurrunt. Quo uiso Vlysses: Non temerè est, inquit, quòd turbati ac trepidi repentè prosiliere. Dein ingressum lucum, circũspicientésque uniuersa, animaduertunt Achillem stratum humi exanguem atque etiam seminecem. Tum Aiax: Fuit (inquit) confirmatum, ac uerum etiam per mortales, nullum hominũ existere potuisse, qui te uera uirtute superaret: sed uti palàm est, tua te inconsulta temeritas perdidit. Deinde Achilles extremum adhuc retentans spiritum: Dolo me atq; insidijs, inquit, Deiphobus atq; Alexander Polyxenæ gratia circumuenere. Tum expirantem eum duces amplexi cum magno gemitu, atq; exosculati, postremũ salutant. Deniq; Aiax exanimem iam humeris sublatum, luco effert. Quod ubi animaduertère Troiani omnes simul portis proruunt, eripere Achillem nitentes, atque auferre intra mœnia scilicet more solito, illudere cadaueri eius gestientes. Contrà Græci cognita re, arreptis armis tẽdunt aduersum: paulatimq; omnes copiæ producũtq; ita utrinq; certamen breui adoleuit. Aiax tradito his qui secũ erant cadauere, dein infensus Asium Dimanthis Hecubæ fratrem, quem primum obuium habuit, interfecit. Deinplurimos, uti quẽq; intra telum fecerant. In quis, lastes & Amphimach

Amphimachus reperti, Cariæ imperantes. Iamq; duces Aiax Oilei, & Menelaus adiuncti, fundunt plurimos, atq; in fugam cogunt. Quare Troiani cæsis suorum plurimis, nusquam ullo certo ordine aut spe reliqua resistendi, dispersi palantesq; ruere ad portas, neq; usquam nisi in muris salutem credere. Quare magna uis hostium ab insequentibus nostris obtruncatur. Sed ubi clausis portis finis cædendi factus est, Græci Achillem ad naues referunt. Tuncq; reflentibus cunctis ducibus casum tanti uiri, plurimi militum haud dolere, neq; uti res exposcebat, tristitia commoueri. Quippe queis in animo hęrerat, Achillem sæpe consilia prodendi exercitus inisse cum hostibus. Cęterum interfecto summam militiæ orbatam, & ademptum spei quàm plurimum, cui egregio bellandi ne honestam quidem mortem, aut aliter quàm in obscuro oppetere licuerit. Igitur properè ex Ida apportata ligni uis multa, atque in eodem loco, quo antea Patroclo, bustum extruunt. Dein posito cadauere, subiecto'que igni, iusta funeri peragunt, Aiace præcipuè insistente, qui per triduum continuatis uigilijs haud prius obire destitit, quàm reliquiæ coadunarentur. Solus nanque omnium penè ultra uirilem modum interitu Achillis consternatus est, quem dilectum præter cæteros animo summis officijs percoluerat: quippe quum amicissimum, & sanguine coniunctum sibi, tum præcipuè plurimum uirtute cæteros antecedentem sciret. Contrà apud Troianos lætitia atque gratulatio cunctis incesserat, interfecto quàm metuendo hoste. Alexandriq; commentum laudantes ad cœlum ferunt, scilicet quum insidijs tantum perfecerit, quantum in certamine ne auderet quidem. Inter quæ tam læta, nuncius Priamo superuenit, Eurypilum Telephi ex Mysia aduentare, quem rex multis antea illectum præmijs, ad postremum oblatione Cassandræ confirma-

Eurypilus uenit Troianis suppetias.

uerat. Sed inter cætera quæ ei pulcherrima miserat, addiderat etiam uitẽ quandam auro effectam, & ob id per populos memorabilem. Cæterum Eurypilus uirtutibus multis clarus, Mysiæ instructus legionibus, summa fama lætitiaq; à Troianis exceptus, spes omnes Barbaris in melius conuerterat. Interim Græci Achillis ossa urna condita', adiunctaq; simul Patrocli, in Sygæo sepeliere: Cui sepulchrum etiam extruendum ab ijs qui in eo loco habitabant, mercede Aiax locat, indignatus iam Græcis, quod nihil in his dignum dolotis iuxta amissionem tanti herois animaduerteret. Per idem tempus Pyrrhus, quem Neoptolemum memorabant Achille genitum ex Deidamia Lycomedis, su-

Pyrrhus in Græcorum castra uenit.

perueniens, offendit tumulum extructum iam ex parte maxima. Dein percõtatus exitium patris, doctusq; Myrmidonas gentem fortissimam & inclytam bellandi, armis atq; animis confirmat. Impositoq; faciendo opere Phœnici, ad naues atq; tentoria parentis uadit, ibi cultodẽ rerum Achillis Hippodamiam animaduertit. Moxq; cognito aduentu eius, in eundem locum à cunctis ducibus concurritur: ut animum æquum haberet, deprecantur. Quis benignè respondens, nec sibi ait ignoratum esse, omnia quæcunq; diuinitus fierent, forti animo pectoreq; patienda, neq; cuiquam super fatum uiuendi concessam legem. Turpem nanq; ac detestandam uiris fortibus conditionem senectæ, contrà imbellibus optabilem. Cæterum sibi eò leuiorem dolorem esse, quòd non in certamine neq; in luce belli Achilles interfectus esset, quo fortiorem non optasse quidẽ quenquam existere nunc, uel præteritum, excepto uno illo Hercule. Addit præterita, solum uirum dignum ea tempestate, sub cuius manibus excindi Troiam deceret. Neq; tamen abnuere, quod infectum à patre relictũ esset, à se atq; à circunstantibus perfici. Postquam finem loquendi fecit, in proximum diem certamen pronunciatum: duces omnes, ubi tempus uisum est, solito ad Agamemnonem cœnatum ueniunt. In quis Aiax cum Neoptolemo, Diomedes, Vlysses & Menelaus. Hiq; inter se eundẽ locum cœnãdi capiunt. Interim inter epulas plurima iuueni patris fortia facinora enumerare, uirtutẽq; eius cõmemorando efferre laudibus. Quis Pyrrhus non mediocriter lætatus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

accẽsusq; industria se omni opere conari respõdit, quo ne indignus patris meritis existeret. Dein ad sua quisq; tentoria quietum abeunt. At postero die simul cum luce iuuenis castris egressus, offendit Diomedem cum Vlysse. Quos salutatos, quid causæ ad se ueniendi foret, rogat: hiq; aiunt, interponendã dierum moram ad reficiendos milites, cum eius animo, è longo maris itinere torpentibus etiam nunc membris, & ob id nequaquam satis firmo nisu. ut solitis uiribus agerent Itaq; ex eorum sententia biduum interpositum est. Quo transacto, omnes duces regesq; suis quisq; militibus instructis exercitum ordinãt, atq; in pugnam uadunt. In quis Neoptolemus regens medios, circum se Mirmidonas atque Aiacem statuit, quem affinitatis merito parentis loco percolebat. Interim Troiani uehementer pauere, maximè quòd in suis indies deficientibus auxilijs, nouus aduersum se miles pararetur cum memorando duce. Tamẽ Eurypili hortatu arma capiunt. His nãq; adiunctis secũ regulis copias suas
Prælium. Troianis mixtas, porta educit atq; ita ordinata acie medium se locat. Tum primùm Aeneas aspernato certamine intra muros manet, execratus quippe Alexandri facinus cõmissum in Apollinem, cuius sacra is præcipuè tuebatur. Sed ubi signum bellandi datum est, manus cõserunt, magnaq; ui utrinque decertare, caduntq; plurimi. Interim Eurypilus obuium fortè nactus Peneleum, proturbat hasta atque interficit. Inde multo sæuior Nerea aggressus mox obtrun-
Eurypili mors. cat. lamq; obturbatis qui in acie steterant, medios aggrediebatur. Cum Neoptolemus re cognita, cominus aduolat, deiectumq; curru hostem, & ipse desiliens, gladio impigrè interficit. Tũ ablatũ properè cadauer, atque ad naues iussu eius perlatũ Quod ubi animaduertêre Barbari, quibus spes omnis in Eurypilo fuerat, sine certo ordine atque rectore fugã prælio deserunt, atque ad muros reuolant. Tum plurimi eorũ in fuga interfecti. Postq; uerò hostibus fusis ad naues reuertêre Græci, ex consilij sententia Eurypili cremata ossa, atque urna condita patri remittunt, scilicet memores beneficiorũ atque amicitiæ. Cre-
Helenus Græcis sese dedit. mati etiã per suos Nereus atque Peneleus, seorsum singuli. At postero die per Chrysen cognoscitur, Helenum Priami fugitentẽ scelus Alexandri, apud se in tẽplo agere: moxq; ob id missis Diomede & Vlysse tradidit sese, deprecatus prius, uti sibi partem aliquam regionis in qua reliquam uitam degeret, semotam ab alijs concederent. Dein ad naues ductus, ubi concilio mixtus est, multa prius locutus Non metu, ait, se mortis patriam parentes'que deserere: sed deorum coactum auersione, quorum delubra uiolari ab Alexandro, neque se, neque Aeneam quisse pati. Qui metuens Græcorum iracundiam, apud Antenorem agere: senemq; parentem, de cuius oraculo imminentia Troianis mala cognouisset, ultro supplicem ad eos decurrere. Tunc nostris festinantibus secreta dignoscere, Chryses manu uti silentium ageretur, significat, atque Helenum secum abducit. A quo doctus, cuncta Græcis ut audierat, refert. Addit præterea tempus Troiani excidij, idq; à ministris Aenea atque Antenore fore. Tum recordati eorum quæ Calchas dixerat, eadem cuncta congruentiáque animaduertunt. Dein postero die, egresso utrinque milite ad bellandum, plurimi Troianorũ cadũt, sed ex socijs tamẽ pars maxima. At uerò ubi à nostris uehementius instiatur, & omni opera bellum finire in animo est, signo dato dux duci occurrit, atque in se prælium conuertunt. Tum Philocteta progressum Alexandrum lacessit, si auderet sagittarum certamine Ita consensu utriusque partis Vlysses atque Deiphobus spacium certaminis definiunt. Igitur primus
Alexandri mors. Alexander incassum sagittam contendit. Dein Philocteta insecutus, sinistrã manum hosti transfigit, reclamantiq; per dolorem dexterum oculum perforat. Et iam fugientem insecutus, tertio uulnere per utrunque pedem trãsit, stigatumq; ad postremùm interficit. Quippe Herculis armatus sagittis, quæ in fectæ hydræ sanguine, haud sine exitio corpori figebantur. Quod ubi animad uertere Barbari, magna ui irruunt, eripere Alexandrum cupientes: multisq; suorum

suorum interfectis à Philocteta, negotium tamen peragunt, atque in ciuitatem reportant. Tumque Aiax Telamonius insecutus fugientes, aduscque portam pergit. Ibi cæsa uis hostium multa, quum festinantibus inter se Troianis, & singulis euadere inter primos cupientibus, magis in ipso aditu multitudine sua detinerentur. Interim multi eorum qui primi euaserant, super muros siti, collecta undique eiusmodi saxa, super clypeum Aiacis deijcere, congestámque plurimam terram desuper uoluere, scilicet ad depellendum hostem. Cum supra modum grauaretur egregius dux, facilè scuto decutiens, haud segnius imminere. Denique Philocteta, eos qui in muris locati erant, eminus sagittis perturbat, multosque interficit. Neque secus à reliquis in parte alia, res gestæ. Atq; eo die excita, uersa'que mœnia hostium forent, ni nox iam ingruens nostros ab incepto cohibuisset. Qui ubi ad naues regressi sunt, læti Philoctetæ facinoribus: & ob id maximam animo fiduciam gestantes, summo fauore ac laudibus ducem celebrant. Qui simul cum luce, adiunctis sibi reliquis ducibus, in prælium egressus, hostes metu suo adeò terruit, ut uix se mœnibus defenderent. Interim Neoptolemus apud tumulum Achillis, postquam in authorem paternæ cædis uindicatum est, initium lugendi sumit, & unà cum Phœnici at'que omni Myrmidonum exercitu, comas sepulchro deponit, pernoctátque in loco. Eodem tempus filij Antimachi, de quo supra memorauimus, adiuncti Priami rebus, ad Helenum ueniunt, eum'que, ut in amicitiam cum suis redeat, deprecati sunt. Vbi nihil proficiunt, ad suos remeantes, Diomedi atque Aiaci alteri itineris medio occurrunt. A quis comprehensi, perductique ad naues, qui'nam essent, & rem omnem ob quam uenerant, expediunt. Tum nostri recordati patris eorum, & quæ aduersum legatos nostros dixerit, molitus'que sit, tradi eos popularibus, atque ante conspectum Barbarorum produci iubent, dein lapidibus iniectis necari.

Neoptolemus Achilli parentat.

Antimachi filij necantur.

Interim Alexandri funus per partem aliam portæ ad Oenonen, quæ ei ante raptum Helenæ nupserat, necessarij sui uti sepeliretur, perferunt. Sed fertur Oenonen uiso Alexandri cadauere, adeò commotam, uti amissa mente obstupefieret, ac paulatim per mœrorem deficiente animo, concideret atq; ita uno eodemq; funere cum Alexandro contegitur. Cæterum apud Troiam, ubi hostis muris infestus, magis magisq; sæuit, nec iam resistẽdi ex mœnibus spes ulterius est, aut uires ualent, cuncti proceres seditionem aduersus Priamum extollunt, atq; eius regulos. Deniq; accito Aenea filijsq; Antenoris, decernunt inter se, uti Helena cum his quæ ablata erant, ad Menelaum duceretur. Quod postquam Deiphobus cognouit, traductam ad se Helenam matrimonio sibi adiungit. Cæterum ingressus concilium Priamus, ubi multa ab Aenea contumeliosa ingesta sunt, ad postremùm ex consilij sententia iubet Antenorem ad Græcos cum mandatis belli deponendi ire. Qui ex muris signum ostendens legationi, ubi à nostris recessum est ad naues uenit. Vbi benignè salutatus, atq; exceptus, summum fidei beneuolentiæq; erga Græciam testimonium capit: maximeq; à Nestore, quod Menelaum insidijs Troianorũ appetitũ, consilio suo atq; auxilio filiorũ seruauerit. Pro quis euersa Troia, multa præclara pollíceri. hortaríq; uti dignum memoria, pro amicis aduersum perfidos moliretur. Tum longã exorsus Antenor orationẽ: Sẽper, ait, principes Troiæ pœnã ob malè cũsulta diuinitus consecuti. Dein subiungit Laomedõtis aduersum Herculẽ famosam periuriam, insecutamq; eius atq; regni euersionẽ. Qua tẽpestate Priamus admodũ paruulus atq; expers omnium quę gesta erant, petitu Hesione, regno impositus est. Tum iam inde malè desipientẽ, cunctos sanguine & iniurijs insectari solitum prauum, insuetum atq; appetentẽ alieni. Quo exemplo ueluti cõtagione pessima imbutos filios eius, neq; sacro neq; profano abstinuisse. Cæterũ se eadẽ stirpe qua Priamũ, Græcis coniunctũ, animo semper ab eo dissensisse. Hesionam puippe Danaï filiam Electrã genuisse, ex qua

Oenone mœrore ex dolore.

Deiphobus Helenam duxit in matrimonium.

Antenor de prodenda urbe Græcos admonit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ortus est Dardanus, qui Teucri filię iunctus Erichthonium dedit. Eiusdem est Tros, ex eo Ilus, Ganymedes, Cleomestra & Assaracus. Atq; ex eo Capys Anchisæ pater. Ilum deinde Tithonum & Laomedotem genuisse. Ex Laomedote Icetaonem, Clytium, Lampum, Timœtem, Bucolionem atq; Priamum genitum. Rursusq; ex Cleomestra Lyersum genitum. Cæterùm Priamum cuncta iura affinitatis proculcantem, magis in suos superbiam atq; odium exercuisse. Postquam finem loquendi fecit, postulat uti quoniam à senibus legatus pacis missus esset, darent ex suo nomine cum quis super tali negotio dissertaret Electiq; Agamemnon, Idomeneus, Vlysses atq; Diomedes. Qui secreti ab alijs proditionem componunt. Præterea placet, uti Aeneæ, si permanere uellet in fide pars prædę & domus uniuersa eius incolumis maneret. Ipsi autem Antenori dimidium bonorum Priami, regnumq; uni filiorum eius quem elegisset, concederetur. Vbi satis tractatum uisum est, Antenor ad ciuitatem dimittitur, referens ad suos composita inter se longè alia. In quis donum Mineruæ parari à Græcis, eosq; cupere recepta Helena, acceptoq; auro bellum omittere, atq; ad suos regredi. Ita composito negotio, Antenor, traditoq; sibi Talthybio, quo res finem acciperet, ad Troiam uenit.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO

LIBER QVINTVS.

ANtenore Talthybioq; ciuitatē ingressis, cuncti populares sociiq; cognita re, properè cōcurrunt, cupientes dignoscere quę apud Græcos actitata essent. Quis Antenor in proximū diem relata differt atq; ita dimisso cōuentu discedit. Tū inter epulas, cum Talthybius interesset, filios suos monere Antenor, nihil his in uita custodiendum, quàm ut antiquissimā ducerēt cū Gręcis amicitiam. Dein singulorum probitatē, fidē atq; innocētiam cōmemorando admirari. Ita finito conuiuio tum discedit. At lucis principio, cunctis iam in concilio expectantibus audire si quis modus tantis malis fieret, cū Talthybio ipse uenit. Neq; multo pōst Aeneas, dein Priamus cū reliquis regulis. Deniq; ubi ea quæ à Gręcis audierat, iussus est dicere, hoc modo disseruit: Grauue Troiani principes, uosq; socij, graue bellū nobis excitasse aduersum Græciam, grauius uerò multoq; durius mulieris causa effectos q; amicissimos, qui inde iam à Pelope orti, affinitatis etiā iure nobis cōiuncti sunt. Nāq; si prętérita mala summatim attingere oporteat, quādo ciuitas nostra depressa ærumnis ad requiem emerserit, unq; nobis defuere fletus: aut socijs imminutę calamitates? Quādo nō amici, propinqui, parētes, filij denique in bello amissi? Et ut ex me reliquorū luctuum memoriam recēseam, quid nā in Glauco filio tolerauit? Cuius interitus quanq; acerbus mihi, nō tamē ita dolori fuit, quàm tēpus illud quo adiunctus Alexādro, ad raptū Helenæ comitatū sui prębuit. Sed prætéritorū satis, futuris saltem parcendum ac consulēdum est. Græci homines custodes fidei ac ueritatis, principes beneuolentiæ atq; officiorum. Testis his rebus Priamus, qui in ipso strepitu discordiarū, fructū tamē misericordiæ eorū tulit. Neq; inferendo bellū quicq; prius tentatum ab his, quàm perfidiam in ipsa legatione, insidias æquè à nostris experti sunt. In qua re (dico enim quod sentio) Priamus eiusq; filij authores: in his etiam Antimachus: qui recens amissis liberis, iniquitatis suæ pœnas fuit. Hęc omnia in gratiā gesta Helenæ, eius scilicet mulieris, quam nec Græci quidem recipere gestiunt. Retineatur igitur in ciuitate ea fœmina, ob quā populi amici etiā, aut nō infesti huic regno. Nō ne spō te supplices ut iā recipiāt rogabimus? nō omni modo faciemus lęsis iam toties per nos?

Antenoris ad Troianos oratio.

per nos? Non in futurum saltem reconciliabimus tales uiros? Ego quidem abi bo iam hinc, & discedam longius, neque cōmittam ulterius, ut interim malis nostris. Fuit tempus quo manere in hac ciuitate iucundū erat, soci, amici, propinquorū salus, patria denique incolumis attinuere in hunc diem. Contrà nūc quid horum non imminutum aut in totū sublatum nobis est? Non feram me cum his morari, quorum opera cuncta mihi cum patria concidēre. Et eos qui dem quos in bello fortuna eripuit, utcunque iam sepeliuimus, cōcedentibus ultro ueniam hostibus, sed postq; deorū aræ atque delubra sanguine humano per scelus infecta sunt, hoc etiam amisimus? Quippe, quis maiora supplicio post mortem charissimorū quā in ipsa amissione subeunda sunt. Quæ ne accidant, nunc saltē prouidete. Auro atq; huiusmodi alijs præmijs redimenda patria est. Multæ in hac ciuitate dites domus, singuli pro facultatibus in medium consulamus. Postremò offeratur pro uita hostibus, quod mox interitu nostro ipsorum futurum est. Templorum etiam, si necesse erit ornamentis, pro incolumitate patriæ utendū est. Solus suas opes intus custodiat Priamus, solus diuitias potiores suis ciuibus teneat. His etiam quæ cum Helena raptæ sunt, incubet. Ipse uiderit quem ad finem utendum putet, patriæ calamitatibus, Nos uicti iam sumus malis nostris. Hæc atque alia cū lachrymis eo differente, cuncti simul gemitum edunt, tendentesq; ad cœlum manus, annuere tot aduersis rebus, Priamū singuli uel inter se omnes, finem miseriarū deprecantes. Ad postremū uno ore patriam redimendā clamant. In quis Priamus dilanians caput fletu quàm miserabili, non solum iam odio, uerùm suis hostem effectum, quippe cui dijs non amicus antea, non denique ciuis inueniri posset, qui ærumnis suis ingemisceret. Nanque optasse hæc non nunc demum, uerùm uiuis Alexandro atque Hectore agi cœpta. Sed quoniam prætérita reuocare nulli concessum est, præsertim habendā rationē spemq; futuris adhibendā. Se nanque omnium quæ haberet ad redemptionē patriæ potestatem dare: quam rem Antenori agendam committere. Cæterùm se quoniam iam odio suis esset, abire è conspectu, consentientē his quæ inter se decernerent. Tum sepatato rege, placet ut Antenor ad Græcos redeat exploratū uoluntatem certam, adiunctusq; ei Aeneas. Ipsa cōposita re discedit. Sed media fermè nocte Helena clàm ad Antenorē uenit, suspicans tradi se Menelao, & ob id irā derelictæ domus metuens. Itaq; eum orat, uti inter cætera sui quoq; apud Grecos cōmemorationē faceret, ac pro se precaretur. Cæterum, ut cognitū est, post Alexandri interitū inuisa ei apud Troiam fuere omnia, desideratusq; ad suos reditus. At lucis initio quibus imperatū erat, ad naues ueniunt, decretū ciuium cunctis narrant. Itaque cum quis ante ad confirmanda quæ tēpus manebat, secedunt. Ibi cum multa de republica ac summa rerū dissererent, uoluntatemq; Helenæ docent, ueniamq; orāt. Et ad postremū cōfirmant inter se proditionis pactionē. Dein ubi tēpus uisum est, cū Vlysse & Diomede ad Troiam ueniūt, cohibito Aiace ab Aenea, scilicet ne qua insidijs opprimeretur talis uir, quē solū Barbari non secus q; Achillē metuebant. Igitur postq; duces Græciæ in ciuitate conspecti sunt, cuncti ciues tollunt spe animos, existimātes finē belli atque discordiarū. Itaq; properè senatus habitus, ubi nostris præsentibus decernit, primū omniū Antimacho ex omni Phrygia exulandū, scilicet authori tanti mali. Dein super conditione pacis tractari cœptū. Inter quæ strepitus repentè ex Pergamo, ubi regia Priami erat, clamorq; ingens editur. Quare turbati qui in consilio erant, foràs prosiliunt, credētes insidias à regulis solito more fieri. Itaq; in templū Minerue properè cōcedunt. At paulo post, ex his qui ex arce descēderant, cognoscitur Alexādri filios quos ex Helena susceperat, casu camerę extinctos: hiq; erāt Bunomus, Corinthus atque Idus. Quare cōsilio dato, duces nostri ad Antenorē abeunt, ibiq; acceptis epulis perno ctāt. Prętérea cognoscunt ab Antenore editū quondā oraculū, Troianis maximo exitio ciuitatiq; fore, si palladiū

Antenor & Aeneas ad Græcos uenium urbem proditurí.

Alexandri ex Helena filij ruina oppręsi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod in templo Mineruæ esset, extra mœnia auferretur. Nanque id antiquissimum signum cœlo lapsum, qua tempestate Ilus templum Mineruę extruens, prope summum fastigij peruenerat: ibiq; inter opera cum necdum tegmen superpositum esset, sedem sui occupauisse, idq; signum ligno fabrefactum esse. Hortantibus dein nostris uti secum ad ea omnia enitерentur, facturum se quæ cuperēt respondit. Atq; his prædicit, publicè se in concilio super qualitate eorum quæ postulaturi essent, exercitum desertum, scilicet ne qua suspicio sui apud Barbaros oriretur. Ita composito negotio, cum luce simul Antenor ac reliqui proceres ad Priamum uadunt, nostri uerò ad naues redeunt. Dein ubi iusta pueris Alexandri facta sunt, post diem tertium Idæus supradictos duces accitum uenit. Quis præsentibus Lampus, cæteriq; quorum consilium pręualebat, multa disserere atq; docere ea quæ ante gesta essent, temerè & inconsultè, non per se, quippe qui cōtemptui despectiq; à regulis, arbitrio alieno agerēt. Cæterùm quod arma aduersum Græcos tulissent, non sponte factum. Nanq; qui sub imperio alieno agerent, expectandum his atq; exequendum esse nutū eius qui teneat. Ob quæ dignum esse, Gręcos data uenia cōsulere his, qui semper authores pacis fuerint. Cæterùm à Troianis ob malè consulta satis pœnarum exactum. Dein multo hinc atq; inde habito sermone, ad postremùm de modo præmiorum agi cœptum. Tum Diomedes quinq; millia talentorū auri atq; argenti totidē optat. Præterea tritici centena millia, eaq; per annos decē. Tum silentio habito à cunctis, Antenor, non Græcorū more agere eos aduersum se ait, sed barbaro. Nam cum impossibilia postularent, palàm fieri prætextu pacis bellum eos instruere. Cæterùm auri atq; argenti tantū ne tum quidē priusquā in auxilia conducta dilaceraretur, ciuitati fuisse. Quòd si permanere in eadē auaritia uellēt, superesse Troianis, uti clausis portis incēsisq; intus deorum ædificijs, ad postremū idē sibi cum patria exitium peterēt. Cōtrà Diomedes: Non ciuitatē uestrā consideratū Argis uenimus, uerùm aduersum uos dimicaturi. Quocirca siue etiā nunc bellare in animo est, parati Gręci: siue, ut ais, igni dabitis Ilium, nō prohibebimus. Quippe Gręcis affectis iniuria, quoquo modo ulcisci hostes suos finis est. Tū Panthus in proximū diem deliberādi uenia orat. Ita nostri ad Antenorē abeūt, atq; inde in ædē Mineruæ. Interim cognoscitur in apparatu rerum diuinarum portētum ingens. Nanq; composita sacrorū consueta, mox subiectus ignis non cōprehendere, neq; consumere uti antea, sed aspernari. Quare turbati populares, simul uti fidem nuncij noscerēt, ad arā Apollinis confluunt, atq; ibi superpositis extorum partibus, ubi flāma admota est, repentè cuncta quæ inerant disturbata, ad terram decidunt. Quo quidē spectaculo perculsis atq; attonitis omnib. subitò aquila stridore magno immittit sese, atq; extorū partē eripit, moxq; superuolās, ad naues Græcorum pergit, ibiq; raptū omittit. Id uerò Barbari iam nō leue aut in obscuro, sed palā perniciosum credere. Interim Diomedes cum Vlysse dissimulantes quæ gerebantur, obambulare in foro, circūspicientes laudantesq; præclara opera ciuitatis eius. At apud naues auspicio tali motis omnium animis, Calchas uti bonū animū gererent hortatur, breui quippe dominos fore eorū quæ apud Troiam essent. Cæterū Hecuba re cognita, placatum deos egreditur, præcipuè Mineruam atq; Apollinē. Quis tum dona multa uictimasq; opimas admouet: sed in adolēdo quæ sacra aris reddebant, eodē modo restingui ignes, ac repētè interire uisi. Inter quæ tā solicita, Cassandra deo plena, uictimas ad Hectoris tumulum transferri inferiq; iubet: deos quippe aspernari iam sacrificia, indignatos ob cōmissum paulo antè scelus in Apollinē. Ita tauris qui immolati erāt, ad rogum Hectoris, sicuti imperatū est, apportatis, moxq; igni subiecto, cōsumunt cuncta. Inde ubi iam uesper erat, domū discessum est. Atq; eadē nocte Antenor clàm in tēplum Mineruæ uenit, ubi multis precibus mixtis Theanæ (quæ templi sacerdos erat) persuasit, uti palladium sibi traderet: habiturū nanq; magna eius

Portentum in sacrificio.

gna eius rei præmia. Ita perfecto negotio ad nostros uenit, hisq; promissum offert. Id Græci obuolutum bene, quo ne intelligi à quoquam posset, uehiculo ad tentoria Vlysis per necessarios fidosq; suos remittunt. At lucis principio postq; senatus coactus, & nostri ingressi sunt, Antenor ueluti iracūdiam Græcorum metuens, ueniam orare eorum quæ aduersum eos pro patria exercitus disseruisset. Dein Vlysses, nō se his moueri neq; indignari, sed quod finis in tractando non adhiberetur: maximè cum opportunum ad nauigandum tempus breui præteruolet. Tum multo intricem habito sermone, ad postremùm binis millibus talentorum auri atq; argenti rem decidunt. Quod ut ad suos referrēt, Græci ad naues abeunt. Ibi conductis ducibus, cuncta quæ gesta sunt, exponunt Palladium etiam ablatum per Antenorem docēt. Dein ex omnium sententia reliquus miles rem cognoscit. Ob quæ placet uniuersis, mitti Mineruæ donum quàm honoratissimū. Tum accitus ad eam rem Helenus, cuncta quæ antè gesta erant, non secus ac si præsens fuisset, ordinè exponit: additq; finem iam aduenisse Troianorum rerum. Quippe quo maximè sustentaretur, summam ciuitatis palladium fuisse: quo ablato, exitium ingruere. Cæterum donū Mineruæ fatale Troianis esse, equum ligno fabrefactum forma, ingenti, cuius magnitudine muri soluēdi essent, adnitente atq; ministro Antenore. Dein recordatus parentem Priamum residuosq; fratres, fletum edit miserabilem, consternatusq; per dolorē atq; obstupefactus ruit. Tum Pyrrhus collectum eum, refectumq; animi ad se deducit, custodesq; addit, ueritus ne qua per eum hostibus quæ gesta erant patefierēt. Quod ubi Helenus persensit, Pyrrhū uti bonum animum gereret hortatur, securum sui secretorumq;. Nāq; se cum eo etiā post patriæ excidium multis tempestatibus in Græcia moraturum. Itaq; ut Heleno placuerat, multa materies quæ apta huiusmodi fabricæ uidebatur, per Epeum atq; Aiacē Oilei aduecta. Interim firmatores pactę pacis ad Troiā eunt. Decē lecti duces, Diomedes, Vlysses, Idomeneus, Aiax Telamonius, Nestor, Meriones, Thoas, Philocteta, Neoptolemus atq; Eumelias. Quos ubi in foro animaduertēre populares, lęti animos tollunt, finē iam ærumnarum credētes. Itaq; singuli plures ue uti quisq; occurrerat, benignè adeunt, salutātes gratulātesq; exosculātur. Tum Priamus pro Heleno orare Gręcos, multisq; adhibitis precibus, cōmendare charissimum sibi, & inter cęteros dilectū magis propter prudentiā. Dein ubi tēpus uisum est, conuiuium publicè cœptum est in honore ducum, ascitæq; pacis, Antenore deseruiente Græcis atq; omni modo benignè exhibēte cuncta. At lucis initio senes omnes in ædē Mineruæ cōueniunt, In quis Antenor refert missos à Gręcis super conditionibus prędictę pacis, decē lectos uiros. Quos ubi deduci in senatum placuit, & dextrę inuicē datę atq; acceptæ sunt, statuunt inter se uti proximo die, campi in medio atq; in ore omnium aras statuant, in quis fidē pacis iurisiurandi religionibus firmarent. Quis perfectis, Diomedes atq; Vlysses iurare occipiunt, permāsuros se in eo quod sibi cum Antenore conuenisset, testesq; in eam rem louē summum, Terramq; matrē, Solem, Lunam atq; Oceanum fore. Dein excisis in partes duas hostijs quæ ad eam rē admotę erāt, ita ut pars ad Solem, residuum ad naues spectaret, per medium trāseunt. Dein Antenor in eadē uerba placitum cōfirmat. Ita perfecto negotio, ad suos quisq; abeunt. Cęterum Barbari Antenorē summis laudibus efferre, ueniētemq; singuli quasi deum uenerari. Solum quippe omniū credere authorem pacis eius, ascitæq; cum Gręcis amicitiæ. Ita sopito iam inde bello, passim uti quisque partiū uoluerat, nunc Gręci cū Troianis, rursusq; hi apud naues amicè agere. Interim ubi fœdus interuenerat, cūcti Barbari socijsq; qui bello residui erant, gratulantes interuentu pacis ad suos discedunt, non operientes quidē prędicta tātorum discriminū atque ærumnarū, scilicet ueriti nē qua pacti fides apud Barbaros dissolueretur. Interim apud naues, uti Heleno placuerat, equus tabulatus extruit per Epeum fabricatorē eius operis. Cui edi

Palladium ex Troia exportatur.

Equus Troianus fabricatur, & in urbem ducitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

to in immensum, ima quæ sub pedibus erant, rotis interpositis suspenderat, sci licet quò à tractu motus facilis foret: unde offerri donum Mineruæ maximũ, omnium ore agitabatur. Cæterũ apud Troiam auri atque argenti prædictum pondus per Antenorẽ atque Aeneam summo studio in ædem Mineruæ portabatur. Et Græci, postquam auxilia sociorum dimissa cognitum est, impensius pacẽ atque amicitiam agitauere, nullo pòst Barbarorũ interfecto aut uulnerato, quo magis sine ulla discordiarum suspitione apud hostes forent. Dein equum compactum affabre confixumq; ad muros mouent. Nunciatum Troianis, ut cum summa religione susciperẽt, Mineruę scilicet sacrum dicatumq; Quare magna uis hominum portis egressa, summa lætitia sacrificioq; donum excipit, attrahitq; propius mœnia. Sed postquã magnitudine operis impediri per portas ingressum animaduertere, cõsilium destruendorũ desuper muro rum capiunt, neque quisquã secus præ tali studio decernebat. Ita inuiolatum multis tẽpestatibus murorũ opus, Neptunicq, ut perhibetur, atque Apollinis maxima monumenta, multo delectu ciuiũ manibus dissoluuntur. Sed postq; maior pars operis eius deiecta est, consulto à Græcis intercessum, confirmantibus non se passuros intra mœnia duci equũ, priusquam prędicti pondus auri atque argenti susciperent. Ita intermisso opere, semiruptisq; mœnibus, Vlysses cunctos ciuitatis Troianæ artifices ad reliciendas naues conducit. Cõposita dein uniuersa classe, ubi cuncta nauigia instructa, et prẽmium persolutũ est, iubẽt nostris peragere cepta. Itaque destructa murorũ parte, cũ loco lasciuiaq; induxere equũ, fœminis inter se atq; uiris certatim attrahere festinãtib. Interim Græci ubi cuncta nauib. imposita sunt, incẽsis omnibus ad Sigeum secedunt, ibiq; noctẽ operiuntur. Fessis dein uino multoq; somno Barbaris, quæ utraq; per lætitiam securitatemq; pacis interuenerãt, nostri multo silentio ad ciuitate

Troia excitatur.

nauigãt, seruãtes signũ quod igne elato Sinon, ad eam rẽ clàm positus, tulerat. Moxq; omnes postq; intrauere mœnia, diuisis inter se ciuitatis locis, ubi signũ datũ, magna ui cædere eos quos sors obiecerat atque obtrũcare passim per domos atque uias, loca sacra atque profana. Et si qui persenserant, priusq; armari aut aliquid pro salute capere possent, opprimere. Prorsus nulla requies stragis atque funerũ, cum palàm in ore suorũ liberi parentesq; magno inspectãtium gemitu necarentur: moxq; ipsi qui spectaculo charissimorũ interfuerant, miserandum in modũ interirent. Neque segnius per totã urbẽ incendijs gestũ, postis prius defensoribus domui Aeneæ atque Antenoris. Interim Priamus re cognita, ad arã Iouis Aedificialis cõfugit. Multiq; ex eo loco ad reliqua deorũ tẽpla: Cassandra in ædẽ Mineruæ. Sed postq; uniuersos qui in manus uenerant fœdè atque multos obtrũcauere, occipiente luce domũ in qua Helena erat aggrediuntur. Ibi Menelaus Deiphobũ, quẽ post Alexandri interitũ Helenæ matrimoniũ intercepisse, suprà docuimus, exectis primò aurib. brachijsq; ablatis dein naribus, ad postremũ truncatũ omni ex parte fœdatumq; summo cruciatu necat. Post quæ Priamũ Neoptolemus, sine ullo ætatis honorisq; delectu retinentẽ utraque manu ad arã iugulat. Cæterũ Cassandrã Aiax Oilei ex sacro Mineruæ captiuã abstrahit. Hoc modo cõsumptis cũ ciuitate Barbaris, deliberatio inita super his qui ad deorũ aras auxiliũ uitæ implorauerant: decretumq; ab omnibus, uti per uim auulsi necarentur. Tãtus dolor iniurię, & ob id studiũ extinguendi nominis Troiani incesserat. Ita cõprehensi qui cruciatũ prædictæ noctis subterfugerant, trepidantes uice pecorũ interficiũtur. Dein more belli, per tẽpla ac semiustas domos populatio rerũ omniũ, ac per dies plurimos ne quis hostium euaderet, studiũ inquirendi. Interim ad coaceruandũ auri atque argenti materiã opportuna loca destinantur, & alia ob precio sam uestẽ. Igitur ubi satietas Troiani sanguinis tenuit, & urbs incendijs cõplanata est, initiũ sol

Præda diuiditur.

uendę per prędã milites capiunt: primò à captiuis fœminis pueriscq; adhuc imbellibus. Itaque ex his prima omnium Helena sine sorte Menelao conceditur.

Dein

Dein Polyxena suadente Vlysse, per Neoptolemum Achilli inferias missã. Agamemnoni Cassandra datur, postq; forma eius captus, quin palàm desideriũ latereť, dissimulare nequiuerat. Aetram & Clymenã, Demophoon & Acmas habuere. Reliquorũ sors agi cœpta, atq; Neoptolemo Andromacha euenerat adiunctis etiam eius filijs in honorẽ tãti ducis. Vlysi Hecuba obuenit. Hacte nus nobilium fœminarũ cessere sæuitia. Alij, ut quenq; sors contigerat, prędã, aut ex captiuis, quantũ pro merito distruebatur, habuere. Interim super palladio ingens certamen inter se ducibus exortũ. Aiace Telamonio expostulante in munus sibi, pro his quæ in singulos uniuersosq; uirtute atq; industria sua cõ tulerat. Quare coacti penè omnes uti ne læderetur animus tanti uiri, cuius prę clara facinora uigiliasq; pro exercitu in animo retinebant, cõcedunt Aiaci, cõtradicentibus solis omnium Diomede atq; Vlysse: sua quippe opera in ablatũ contrà insinuantibus. Contrà Aiax adfirmare, nõ labore aut uirtute eorũ rem gestã: Antenorẽ nanq; contẽplatione cõmunis amicitiæ abstulisse. Vum Diomedes honori eius per uerecundiam cedẽs, à certamine destitit. Igitur Vlysses cum Aiace summa ui cõtendere, atq; inuicẽ industriæ meritis expostulare adnitentibus cum Vlysse Agamemnone & Menelao, ob seruatam paulo ante o pera sua Helenam. Nãq; post captũ Ilium, Aiax recordatus eorum quæ tantis tẽpestatibus propter mulierẽ perpessi expertiq; essent, primus omnium interfici eam iusserat. Iamq; approbantibus consilium Aiacis multis bonis, Menelaus amorẽ cõiugij etiamnũ retinens, singulos ambiendo orandoq; ad postremùm perfecerat, ut interceptu Vlysis Helena incolumis sibi tradereť. Ob quę ueluti iudicio amborũ merita spectantes (cum etiamnũ bellum in manib. atq; hostiles multæ nationes circũstreperent, nullo delectu uirorũ sortiũ, spretisq; Aiacis tot egregijs facinorib. ac frumenti quod ex Thracia aduexerat, per totũ exercitũ distributione) Vlysi palladium tradunt. Quare cuncti duces qui me mores uirtutũ Aiacis, nihil ei præferendũ cẽsuerant, quiq; secuti gratiã Vlysis impugnauerant talẽ uirũ, studio in partes discedunt. Interim Aiax indignatus, & ob id uictus dolore animi, palàm atq; in ore omniũ ultionẽ se sanguine eorũ à quis impugnatus esset, exacturũ denunciat. Itaq; ex eo Vlysses, Agamẽnon, Menelaus custodiã sui agere, & quò tutiores essent, summa ope inuigilare. At ubi nox aderat, descendentes uno ore omnes, lacerare utrunq; regẽ, neq; absti nere maledictis: quippe quis magis libido desideriumq; in fœmina, quã summa militiæ potiora forẽt. At lucis principio Aiacẽ in medio exanimẽ offendũt perquirẽtesq; mortis genus, animaduertere ferro interfectũ. Inde ortus per dices atq; exercitus tumultus ingẽs, ac dein seditio breui adulta, cũ ante iam Palamedẽ uirum domi belliq; prudentissimum, nunc Aiacem inclytum tot egregijs pugnis, atq; utrosq; insidijs circũuentos ingemiscerẽt. Ob quæ supradicti reges ueriti ne qua uis ab exercitu pararetur, intus clausi firmatiq; per necessarios manent. Interim Teoptolemus aduecta ligni materia, Aiacem cremat: reliquiasq; urna conditas in Rhetæo sepeliendas procurat. Breuiq; tumulum extructum consecrat in honorem tanti ducis. Quę si ante captum Ilium accidere potuissẽt, profectò magna ex parte promotę res hostium, ac dubitatũ de summa rerũ fuisset. Igitur Vlysses ueritus uim offensi exercitus, clàm mari aufugit: ita palladium apud Diomedẽ manet. Ceterum post abscessum Vlysis, Hecuba quo seruitium morte absolueret, multa ingerere maledicta, imprecariq; infausta omnia in exercitum. Quare motus miles, lapidibus obrutã necat, sepulchrumq; apud Abydum statuitur, appellaturq; Cynomessa, ob linguæ proteruiam imprudẽtemq; petulantiam. Per idẽ tempus Cassandra deo repleta, multa in Agamemnonẽ aduersa pronunciat. Insidias quippe ex occulto cædemq; domi per suos cõpositam. Prẽterea uniuerso exercitui profectionẽ ad suos incõmodam exitialemq; Inter quę Antenor cũ suis Grẽcos orare, omitterẽt iras atq; urgẽte naufragij tẽpore in cõmune consulerent. Præterea omnes duces ad

Aiacis mors.

Hecuba lapidatur.

Cassãdra Græcis infaustum reditum præcit.

se epula

Universidad de Deusto
Biblioteca

se epulatum deducit: ibiq; singulos quàm maximis donis replet. Tum Græci Aeneæ suadent, ut secum in Græciam nauiget. Ibi nanq; ei simile cum cæteris ducibus ius, regniq; eandem potestatẽ fore. Neoptolemus Ilios Hectoris Heleno concedit. Præterea reliqui duces auri atq; argenti quantum singulis ui-sum est. Dein consilio habito decernitur, uti per triduum funus Aiacis publicè susciperetur. Itaq; exactis diebus, cuncti rages comam apud tumulum eius deponunt. Atq; ex in contumelijs Agamemnonem, fratremq; agere, eosq; nõ Atridas, sed Plisthenidas, & ob id ignobiles appellare. Quare coacti simul, ut odium sui apud exercitum per absentiam leniretur, orant ut sibi ire è conspectu eorum sine noxa concederent Itaq; consensu omnium primi nauigant, de turbati expulsiq; à ducibus. Cæterum Aiacis filij Achantides Glauca genitus, atque Eurysates ex Tegmessa Teucro traditi. Dein Græci ueriti, ne per morã interuentu hyemis, quæ iam ingruebat, à nauigando excluderentur, deductas in mare naues, remigibus reliquisq; nauticis instrumentis complent. Atque ita cum his quæ singuli, præda, multorum annorum quæsiuerant, discedunt. Aeneas apud Troiam manet, qui post Græcorum profectionem cunctos ex Dardano atq; ex proxima peninsula adit, orans ut secum Antenorem regno exigerent. Quæ postquam præuerso de se nuncio Antenori cognita sunt, regrediens ad Troiam, imperfecto negotio aditu prohibetur. Ita coactus cum omni patrimonio à Troia nauigat, deueniq; ad mare Adriaticum, multas gentes Barbaras interim præter uectus. Ibiq; condit cum his qui secum nauigauerant ciuitatem, appellatam Corcyrem Melenam. Cæterum apud Troiam post quam fama est Antenorem regno potiri, tum cuncti qui bello resisti, nocturnam ciuitatis cladem euaserant, ad eum confluunt breuiq; ingens coalita multitudo. Tantus amor erga Antenorem, atque opinio sapientiæ incesserat. Fitq; princeps amicitiæ eius rex Gebrenorum Oenidus.

Funus Aiacis

Græcorum à Troia discessio.

Hæc ego Gnosius Dictys, comes Idomenei conscripsi, oratione ea quã maximè inter diuersa loquẽdi genera cõsequi ac cõprehẽdi potui, literis Punicis, à Cadmo Danaoq; traditis Neq; sit mirũ cuiq;, si quãuis Græci omnes, tamen diuerso inter se sermone agũt, quãdo ne nos quidẽ unius eiusdemq; insulæ, simili lingua, sed uaria permixtaq; utamur. Igitur ea quæ in bello euenere Græcis ac Barbaris, cuncta sciens, perpessusq; magna ex parte, memoria edidi. De Antenore eiusq; regno quę audiui, retuli. Nunc reditũ nostrorũ narrare libet.

DICTYS CRETENSIS
DE REDITV GRÆCORVM
LIBER SEXTVS.

POstquam impositis, quæ singuli bellõ quęsierãt, ascẽdere ipsi solutis anchoralib. nauigant. Dein à puppi secundante uẽto, paucis diebus peruenêre ad Aegeum mare. Vbi multa imbribus uẽtisq;, & ob id sæuiente mari indigna experti, passim ut sors tulerat, dispalanẽ. In quis Locrotũ classis, perturbatis per tẽpestatẽ officijs nautarũ, & inter se implicatis, ad postremũ fulmine cõminuta & incẽsa est. At rex Locrotũ Aiax, postq; natando euadere naufragiũ enisus est, reliq; p noctẽ tabulis, aut alio ex naufragio leuamine fluitãtes, ubi ad Eubœã deuenere, Chœradib. scopulis appulsi pereũt. Eos nãq; re cognita, Nauplius ultũ ire cupiẽs Palamedis necẽ, per noctẽ igni elato ad ea loca deflectere, tanq; ad portũ coẽgerat. Per idẽ tẽpus Oeax Nauplij filius, Palamedis frater, cognito Græcos ad suos remeare, Argos uenit. Ibi Aegialẽ atq; Clytẽnestrã falsis nũcijs aduersũ maritos armat, p̃dicto ducere eos secũ uxores Troia p̃latas his. Præterea addidere ea, quib. mobile suapte natura ingeniũ mu-

Locrorum naufragium.

liebre magis aduersum suos incẽderentur. Ita Aegiale aduenientẽ Diomedẽ, per ciues aditu prohibet. Clytemnestra per Aegistum adulterio sibi cognitum, Agamemnonem insidijs capit, eumq; interficit. Breuiq; denupta adultero, Erigonem ex eo edit. Interim Talthybius Orestem Agamẽnonis filium manibus Aegysti ereptum, Idomeneo qui tum Corinthum agebat, tradit. Eo Diomedes expulsus regno, & Teucer prohibitus Salamine à Telamone, scilicet quod fratrem insidijs circumuentum non defendisset, conueniunt. Interim Mnestheus cum Aetra & Clymena filia eius ab Athenien sibus recipitur. Demophoon atq; Acamas foris manent. Cæterum ubi plures eorum qui mare insidiásque suorum euaserant, apud Corinthum fuere, consilium habent, uti iuncti inter se, singula aggredentur regna, belloque aditum ad suos parefacerent. Eam rem Nestor prohibet, suadens, tentandos prius ciuium animos: neque committendum, uti per seditionem Græcia omnis intestinis discordijs corrumperetur Neque multo pòst cognoscit Diomedes Aetoliam ab his qui per absentiam eius regnum infestabant, eo nomine multis modis afflictari. Ob quæ profectus ad ea loca, omnes quos authores iniuriæ repererat, interfecit: metuq; omnibus circum locis iniecto, facilè à suis receptus est. Inde per omnẽ Græciam fama orta, suos quisque reges accipiunt: summam in his qui apud Troiam bellauerant uirtutẽ, neq; in resistendo cuiusquam uires satis ideneas existimantes Ita nos quoque cum Idomeneo rege, Cretam patrium solum summa gratulatione ciuium remeauimus. Dein ubi Orestes trãsactis puericiæ annis, officia uiri exequi cœpit, orat Idomeneum, ut secum ex ea insula quàm plurimos mitteret: cupere nanque se Athenas nauigare. Itaq; collecto numero eorum quos idoneos credebat, Athenas uenit, auxiliumq; ab his contrà Aegistum orat. Dein oraculum adijt: responsum refert, uti matrem, & cum ea Aegistum interficiat. Ex quo fore, uti regnum patrium reciperet. Huiusmodi nomine armatus cum prædicta manu ad Strophum uenit Is nanq; Phocensis, cuius filiam in matrimonium Aegisti denupserat, indignatus quod spreto coniugio priore, Clytemnestram superduxerit, & regem omnium Agamemnonẽ interfecerit, ultro ei auxilium aduersum inimicissimũ obtulerat, Ita conspirati inter se, cũ magna manu Mycenas ueniunt. Statimq;, Aegystus aberat, primò Clytẽnestram interficiunt, multosq; alios qui resistere ausi erant. Dein cognito Aegistum aduentare, insidias ponunt, eum circumueniunt. Inde per omnẽ Argiuorum populum dissensio animorũ exorta, quod diuersa inter se cupientes, ad postremum in partes discederet Per idem tempus Menelaus appulsus Cretã, cuncta super Agamẽnonem regnoq; eius cognoscit. Interea per omnẽ insulam postq; cognitum est Helenã eò uenisse, multi undiq; uirilis ac muliebris sexus confluunt: ambientes dignoscere, cuius gratia orbis penè omnis ad bellũ conspirasset. Vbi inter cætera Menelaus refert, Teucrũ expulsum patria, ciuitatem apud Cydrũ Salaminã nomine condidisse. Multa etiã apud Aegyptũ miranda refert: & Canopi gubernatoris sui, qui ibi morsu serpentis perierat, extructum magnificum monumentum. Dein ubi tempus uisum est, Mycenas nauigat: ibiq; multa aduersum Orestẽ molitus est Ad postremũ multitudine popularium cohibitus, ab eo quod cœperat negotio destitit. Inde placet cunctis, Orestem super eo facinore causam dicere apud Athenienses, ubi Areopagitarum iudicium seueriss imum per omnem Græciam memorabatur. Apud quos dicta causa iuuenis absoluitur. Erigona, quę ex Aegisto edita erat ubi fratrem absolutum intelligit, uicta dolore immodico, laqueo interijt. Mnesteus liberatũ Orestẽ à patricidij crimine, purgatumq; more patrio cunctis remedijs quæ ad obliuionẽ huiusmodi facinoris adhiberi solita erant, Mycenas remittit, ibiq; regnũ ei cõcessum. Dein transacto tẽpore accitu Idomenei Cretam uenit. Neq; multo pôst Menelaus ibi multa in patruum seuerè per eum in gesta, quod sibi per dissensionẽ popularĩ multis modis periclitãti, ipse etiam insidiatus

Agamemnonis mors.

Clytemnestræ & Aegisti mors.

Orestes de nece matris causam dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

insidiatus esset. Ad postremum interceſſu Idomenei utercꝫ reconciliatus, Lacedęmonam discedit. Ibi Menelaus, sicuti conuenerat, Hermionem Oresti in matrimonium despondit. Per idem tempus Vlysses Cretam appulsus est, duabus Phœnicum nauibus, mercedis pacto acceptis. Nancꝫ suos cum socijs atcꝫ omnibus quæ ex Troia habuerat, per uim Telamonis amiserat: scilicet infesti ob illatam per eum filio necem, uix ipse liberatus industria sua. Percunctantiꝫ Idomeneo, quibus ex causis in tantas miserias deuenisset, erroris initium narrare occipit. Quo pacto appulsus Zimarū, multa inde per bellū quæ-

Vlyßis oberrationes.

sita præda nauigauerit: appulsusꝫ ad Lotophagos, atcꝫ aduersa usus fortuna, deuenerit in Siciliam: ubi per Cyclopē atcꝫ Lestrigona fratres, multa indigne expertus, ad postremū ab eorum filijs Antiphate & Polyphemo plurimos sociorum amiserit. Dein per misericordiam Polyphemi in amicitiam receptus, filiam regis Arenen, poſtquam Elpenoris socij eius amore peribat, rapere conatus. Vbi res cognita est, interuentu parentis puella ablata per uim, exactus per Aeolos insulas deuenit ad Circen, atcꝫ inde ad Calipso, utranꝫ reginam insularum: in quis morabantur, & quibusdam illecebris animos hospitum ad amorem sui illicientes. Inde liberatus, peruenerit ad eum locum, in quo exhibitis quibusdam sacris, futura defunctorum animis dignoscerentur. Post quæ appulsus Sirenarum scopulis, ubi per industriam liberatus sit. Ad postremum inter Scyllam & Charibdim maræ sæuissimum, & illata sorbere solitum, plurimas nauium cum socijs amiserit. Ita se cum residuis in manus Phœnicum per maria prædantium incutrisse, atcꝫ ab his per misericordiam reseruatum. Igitur uti uoluerat, acceptis à rege nostro duabus nauibus, donatusꝫ multa præda, ad Alcinoum regem Phæacum remittitur. Ibi ob celebritatē nominis per multos dies benigne acceptus, cognoscit Penelopen à triginta illustribus uiris diuersis ex locis in matrimonium postulari. Hiꝫ erant à Zacyntho, Echinadib. Leucadia, Ithaca. Ob quæ multis precibus persuadet regi, uti secum ad uindicandam matrmonij iniuriam nauigaret. Sed postquam deuenere ad eum locum, paulisper occultato Vlysse, ubi Telemachum rē quæ parabatur, edocuere, domum ad Vlyssem clàm ueniunt. Ibiꝫ uino multo atcꝫ epulis iam repletos procos, ingressi interficiunt. Dein per ciuitatē Vlyssem aduentasse, populariꝫ cognitum est. A quis benigne & cum fauore exceptus, cūcta quæ domi gesta erant cognoscit. Aut supplicijs meritos, aut donis afficit. De Penelope, eiusꝫ pudicitia pręclara fama. Necꝫ multo pòst precibus atcꝫ hortatu Vlyssis Alcinoi filia Nausica Telemacho denubit. Per idē tēpus Idomeneus dux nos-

Idomenei mors.

ster apud Cretam interijt, tradito per successionem Merioni regno, & Lacertæ. Triennio postꝫ filius domum rediit. uitæ finem fecit. Telemacho ex Nausica natum filium Vlysses Ptoliporthum appellat. Dum hæc apud Ithacam geruntur, Neoptolemus apud Molossos naues quassatas tēpestatibus reficit. Atcꝫ

Neoptolemi reditus.

inde, postꝫ cognitum est ab Acasto expulsum regno Pelea, ultum iri cupiens iniurias aui, primò exploratū duos quàm fidissimos, & incognitos illis locis, Chrysippum & Aratum, Thessaliam mittit. Hiꝫ cuncta quę gerebantur, insidias que ei paratas per Acastum ab Ascandro non alieno Pelei cognoscunt. Is nancꝫ Ascandrus iniquitatē tyranni euitans, ad agrum Pelei concesserat: notiscꝫ adeò eius domus, ut inter cætera originē etiam nuptiarū Pelei cum Thetide Chironis filia, Chrysippo atcꝫ Arato narrauerit. Qua tēpestate multi undique reges acciti domum Chironis, inter ipsas epulas nouam nuptam nouis ac magnis laudibus ueluti deam celebrauerant, parentē eius Chirona appellantes Nerea, ipsamꝫ Nereidam. Et ut quisꝫ eorum regum qui conuiuio interfuerant, choro modulisꝫ carminum prçualuerat, ita Apollinem, Liberum uel & ex fœminis plurimas Musas cognominauerunt. Vnde ad id tempus conuiuium illud deorum appellatū est. Itaꝫ ubi cuncta quæ uoluerant cognouere, ad regem redeunt, eiꝫ singula per ordinē narrant. Ob quę coactus Neoptolemus ad

mus aduerso mari, & multis regionis eius prohibentibus, classem exornat, ascendit̄ꝫ. Ipse dein sæuitia hyemis multum mari fatigatus, appulsusꝫ ad Sepianum littus, quod propter saxorum difficultatem nomen huiusmodi quęsiuerat, omnes ferè naues amittit: uix ipse cum his qui in eodem nauigio fuerant, liberatus. Ibi Pelea auum repperit occultatum spelunca abdita & latebrosa: ubi senex uim atcꝫ insidias Acasti euitans, assiduè nepotis desiderio, nauigantes, & si qui fortè eò appulsi essent, speculari cōsueuerat. Dein ubi cuncta domus fortunarumꝫ edoctus esset, consilium aggrediendi hostis inire occipit: cum fortè cognoscit filios Acasti Menelippum & Plisthenem uenatum profectos, dein uenisse ad ea loca. Itaꝫ mutata ueste Locrum simulans, iuuenibus offert sē, hisꝫ cupitum sui interitum refert. Ob quæ iunctus his uenando, ubi seorsum à cæteris Menalippum uidet, eumꝫ ac paulo pòst fratrem eius insecutus, interficit. Ad quorum inquisitionem seruus quidam Cirmas nomine, perquā fidus profectus, in manus iuuenis deuenit. Comprehensusꝫ, Acastum affore nunciat, atcꝫ ita occidit. Itaꝫ Neoptolemus mutata ueste Phrygia, tancꝫ filius Priami Nestor, qui captiuus cū Pyrrho ad ea loca nauigauerat, Acasto obuiā uenit, eiꝫ quisnā esset indicat: & Neoptolemū in spelūca fatigatū nauigio, somnoꝫ iacere. Ob quę anxius Acastus, opprimere cꝫ inimicissimū cupiens, ad spelunca pergit: atcꝫ ipso aditu à Thetide, quæ ad ipsa loca quęsitū Pelea uenerat, re cognita reprimitur. Dein cūctis quæ aduersum domū Achillis iniquè & aduersum fas gesserat enumeratis, increpatus, ad postremùm intercessu Iunonis, iuuenis liberat: persuadēs nepoti, ut ignosceret potius, neꝫ sanguine ulterius ulcisci cuperet ea quæ antecesserāt. Itaꝫ Acastus ubi se præter spē libertatū animaduertit, spōte in loco cūcta regni Neoptolemo tradit. Inde iuuenis cum auo & Thetide, reliquisꝫ qui secum nauigauerant, summam regni adeptus, in ciuitatem uenit. Ibi à cunctis popularibus, qui iuxta inhabitantes sub imperio eius agebāt, benigne ac cum gratulatione exceptus, amorem sui breui confirmat. Hæc ego à Neoptolemo cognita, memorię mandaui, accitus ab eo qua tempestate Hermionem Menelai in matrimonium susceperat. Ab eo etiam de reliquijs Mēnonis cognitū est mihi, uti tradita eius ossa apud Paphū his qui cum Pallante duce Mēnonis mari ad Troiam profecti, ductore interfecto, ablataꝫ præda, ibidē morabantur. Vtꝫ Himera (quā nōnulli materno nomine Hemerē appellabāt) soror Mēnonis ad inuestigandū cadauer fratris, eò profecta, postꝫ reliquias repperit, & de intercepta pręda Mēnonis palā ei factū est, utrunꝫ recipere cupiens, interceſſu Phœnicū, qui in eo exercitu plurimi fuerāt, optionē rerū omnium ac seorsum fratris acceperit, prælataꝫ sanguinis affectione, recepta urna Phœnicē nauigauerit. Delata dein ad regionem eius Phalonem nomine, sepultisꝫ fratris reliquijs, nusquā cōparuerit. Cuius opinio exorta tripartita est. Seu quod post occasū solis cū matre Hemera è cōspectu hominum excesserit. Siue supra modum dolore affecta fraternæ mortis, ultrò preceps ierit: uel ab his qui incolebant, ob eripienda quæ secū habuerat, circūuenta interierit. Hæc de Mēnone eiusꝫ sorore cōperta mihi per Neoptolemū. Post quæ profectus Cretā anno post nomine publico, cū duobus aliijs ad oraculū Apollinis remedium petitū uenio. Nāꝫ nulla certa causa eximprouiso tanta uis locustarū insulā eam inuaserat, uti cuncta fructuum quæ in agris erāt, corrūperentur. Itaꝫ multis precib supplicijsꝫ resipōsum editur, diuina ope animalia interitura, insulamꝫ prouētu frugū breui redundaturā. Dein nauigare cupientes ab his qui apud Delphos erāt prohibemur: importunū nāque & pernicioſum tēpus esse Lycophron & Ixeus, qui unà ad oraculū uenerant, contemptui habentes ascendunt nauem, medioꝫ ferè spacio fulmine icti intereunt. Interim ut diuinitus prædictum erat, eodē ictu fulminum sedata uis mali, immersaꝫ mari, & regio omnis repleta frugib. Per idē tēpus Neoptolemus cōsummato iam cū Hermione matrimonio, Delphos ad Apollinē gratulatum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum,quod in authorem paternæ cædis Alexandrum uindicatum esset,proficiscitur,relicta in domo Andromacha, eiusq; filio Laodamãta , qui reliquis iam filiorum Hectoris superfuerat. Sed Hermione post abscessum uiri,uicta dolore animi, neq; pellicatum captiuæ patiens, parentem suum Menelaum accitũ mittit. Cui multa conquesta super iniuria prælatæ sibi a uiro captiuę mulieris, persuadet uti filium Hectoris necet. Andromacha re cognita,instãtis periculi uim subterfugit, auxilio popularium liberata. Qui miserati fortunam eius,ultrò Menelaum contumelijs prosecuti,uix à pernicie uiri retẽti sunt. Interim Orestes aduenies rem cunctã cognoscit,hortaturq; Menelaũ,uti incœpta peragere.Ipse dolens præreptũ sibi à Neoptolemo Hermionæ matrimonium,insidias aduenienti parare cœpit.Itaq; primo ex his quos secũ habebat quã fidissimos,speculatũ de aduentu Neoptolemi,Delphos mittit. Quîs cognitis, Menelaus euitare huiusmodi facinus cupiens,Spartam concedit.Sed illi qui præmissi erant.regressi,Neoptolemum Delphis esse negãt. Quare coactus Orestes,ipse ad inquisitionẽ uiri profectus, alio quo ierat die remeat.ut sermo hominum ferebatur,imperfecto negotio. Dein post paucos dies fama perfertur interemptum esse Neoptolemum, eumq; sermone omnium circumuentũ insidijs Orestis,per populũ disseminatur.Ita iuuenis,ubi de Pyrrho palàm est recepta Hermione, quæ sibi antea desponsa erat,Mycenas discedit. Interim Peleus cum Thetide cognito nepotis interitu,ad inuestigationem eius profecti, cognoscunt iuuenem Delphis sepultum. Ibi,ut mos erat,iusta persoluunt:cognoscuntq; in his locis interisse,ubi uisus Orestes negabatur.Ea res per populum haud credita,adeò præsumpta antè iam opinio de Orestis insidijs cuncto rum animis inhæserat . Cæterum Thetis ubi Hermionem Oresti iunctam uidet, Andromacham partu grauidam ex Neoptolemo, Molossos mittit domũ Orestem,eiusq; coniugem de interimendo fœtu uitans. Per idem uerò tẽpus Vlysses territus crebris augurijs,somnijsq; aduersis,omnes undiq; regionis eius interpretandi somnia peritissimos atq; solertissimos conducit.Hisq; refert inter cætera,uisum sibi sæpius simulachrũ quoddam,inter humanũ diuinumq; uultum formæ perlaudabilis,ex eodem loco repentè edi.Quod cõplecti summo desiderio cupienti sibi,porrigentiq; manus,responsum ab eo humana uoce,sceleratam huiusmodi coniunctionem,quippe eiusdem sanguinis atq; originis:nanq; ex eo alterum alterius opera interiturũ. Dein percontanti sibi uehementius,cupientiq; causas eius rei perdiscere,signum quoddam mari editũ, interuenire uisum:idq; secundum imperium eius in se factum, utrunq; dissiunxisse.Quem rem cuncti qui aderant exitialem uno ore pronunciant,addunt;q; caueret ab insidijs filij.Ita suspectus patris animo Telemachus,agris qui in Cephalenia,erant relegatur.additis ei quàm fidissimis custodibus. Præterea Vlysses secedens in alia loca abdita semotaq; somniorũ uim euitare nitebatur . Per idem tempus Telegonus, quem Circe editum ex Vlysse apud Aeæam insulã educauerat:ubi adoleuit,ad inquisitionem patris profectus,Ithacam uenit,gerens manibus quoddam hastile , cui quidem summitas marinæ cuiusdam turturis esse armabatur, insigne scilicet insulæ eius in qua ipse penitus erat. Dein edoctus ubi pater Vlysses ageret , tãdem ad eum uenit. Ibiq; per custodes agri suspectior primo aditu prohibitus,ubi uehementius perstat,è diuerso repellitur,clamare occipit,indignum facinus prohiberi se à parentis cõplexu. Ita creditum Telegonũ ad inferendã uim regi aduentare,acrius resistitur: nulli quippe compertum,esse alium etiam Vlyssi filium. At iuuenis ubi se uehementius & per uim repelli uidet dolore elatus multos custodum interficit aut grauiter uulneratos debilitat . Quæ postquam Vlyssi cognita sunt , existimans iuuenẽ à Telemacho immissum , egressus foràs lanceam quam ob tutelam sui gerere consueuerat, aduersum Telegonum iaculatur. Sed postquam huiusmodi ictũ iuuenis casu quodam subterfugit,ipse in præsentem insigne iaculum mittit,felicissimum

Neoptolemi mors.

De morte Vlyssis.

licissimum casum uulnerantis contemplatus.At ubi eo ictu Vlysses concidit gratulari cum fortuna, confiteriq; optimè secum actum , quod per uim externi hominis interemptus , patricidq; scelere Telemachum charissimum sibi liberauisset. Dein reliquum adhuc retentans spiritum , iuuenem percontari, quis nam,& ex quo ortus loco,qui consilio belloq; inclitum Vlyssem Laertis filium interficere ausus esset. Telegonus tum cognito parentẽ esse, utraq; manu dilanians caput,fletum edit quàm miserabilem,maximè discruciatus ob illatam per se patri necem.Itaq; Vlyssi,uti uoluerat , nomen suum matris , insulam quoq; in qua ortus esset,& ad postremùm insigne iaculi ostendit.Ita Vlysses ubi uim ingruentium somniorum , prædictum ab interpretibus uitæ exitum recordatus est,uulneratus ab eo quẽ minimè crediderat,triduo pòst mortem obijt,senior & iam prouectæ ætatis,neq; tamen inualidus uirium.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO,*ac de reditu Græcorum,* Finis.

CORNELIVS NEPOS

Sallustio Crispo S.

QVum multa Athenis curiose agerem , inueni historiam Daretis Phrygij,ipsius manu scriptam,ut titulus indicat,qui de Græcis et Troianis memorię cõmendauit.Quam ego summo amore complexus,continuò transtuli. Cui nihil adijciendum uel diminuendum rei formidandę causa putaui,alioquin meam esse posset dubitari.Optimum ergo duxi,ita ut fuit,uerè & simpliciter perscripta,sic eam ad uerbum in latinitatem transuerterem,ut legentes cognoscere possint,quomodo res gestæ essent,quas Dares Phrygius memoriæ commendauit:qui per id tempus uixit, & militauit , quo Græci Troianos oppugnarent. Minimè Homero credendum , qui post multos annos natus est. De quo Athenis iudiciũ fuit,cũ pro insano Homerus haberetur , qui deos cum hominibus belligerasse descripsit.Sed hactenus ista.Nunc ad pollicitum reuertamur.

DARETIS PHRYGII DE EXCIDIO TROIÆ, HISTORIA, COR. NEPOTE interprete.

PElias rex in Peloponneso Aesonem fratrem habuit.Aesonis filius erat Iason , uirtute præstans : & qui sub ipsius regno erant,omnes eos hospites habebat, & ab his ualidissimè amabatur . Pelias autem rex ut uidit Iasonem acceptum esse omni populo,ueritus est ne sibi iniurias faceret,& se regno ejceret.Dicit Iasoni,Colchis pellem inauratam arietis esse,dignã eius uirtute,ut eam inde auferret,omnia se ei daturum pollicetur.Iason ubi audiuit,ut erat animo fortissimus,& quia loca omnia nosse uolebat, atq; clariorem se existimabat futurum,si pellem inauratam Colchis abstulisset, dicit Peliæ regi se uelle eò ire, si tires socijq; non deessent . Pelias rex Argum architectum uocari iussit,& ei imperat ut nauem ædificaret quàm pulcherrimam,ad uoluntatem Iasonis.Per totam Græciam rumor cucurrit,nauem ædificari , in qua Colchos eat Iason , pellem auream petiturus . Amici & hospites ad Iaso-

De Argonautarum nauigatione.

O nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem uenerunt,& pollicentur se unà ituros. Iason illis gratias egit, & rogauit ut parati essent. Quum tempus superuenisset, Iason literas ad eos mittit qui erant polliciti se unà ituros, & illico cõuenerunt ad nauẽ, cui erat Argo. Pelias rex quibus opus fuerat nauí imponi iussit: & hortatus est Iasonẽ, & qui cũ eo ibant, animo forti ad perficiendum irent quæ conati essent. Ea res claritatem Græcis & ipsis factura uidebatur. Demonstrare eos qui cum Iasone profecti sunt, non uidetur nostrum esse: sed qui uolunt eos cognoscere, Argonautas legant. Iason ut ad Phrygiam uenit, nauem admouit ad portũ Simoentis. Deinde omnis exercitus de nauí ad terram descendit. Laomedonti regi nunciatũ est, mirandam nauim in portum Simœntis intrasse, & in ea multos iuuenes de Græcia aduectos esse. Vbi audiuit Laomedon rex, commotus est, & considerauit commune periculũ esse, si consuescerent Græci ad sua littora nauibus aduentare. Mittit itaq; ad portum qui dicant, ut Græci de finibus eius discedant: sin edicto suo non audientes essent, sese armis eos eiecturum de suis finibus. Iason & qui cum eo erãt, grauiter tulerunt crudelitatẽ Laomedontis, sic se ab eo tractari, quum nulla ab eis iniuria facta esset: simul timebant multitudinẽ Barbarorũ, si contra imperiũ conarentẽ permanere, ne opprimerentẽ: quumq; ipsi non essent parati ad præliandum, nauim conscenderunt, à terra discesserẽ, Colchos profecti sunt, pellem abstulere, domũ reuersi sunt. Hercules grauiter tulit à rege Laomedonte contumelioseẽ se tractatũ, & eos qui unà profecti erant Colchos, cum Iasone statim Spartam ad Castorẽ & Pollucem uenit. Agit cum his, ut suas iniurias defendãt: ne Laomedon impunè ferat, quod illos à terra & portu prohibuisset. Multos adiutores fuisse futuros, si se accõmodassent. Castor & Pollux omnia promiserũt se facturos, quæ Hercules uellet. Ab his Salaminam profectus, ad Telamonẽ uenit: rogatq; eum ut secum ad Troiam eat, & ut suas suorumq; iniurias defendat. Telamon promisit se in omnibus rebus paratũ esse, quæ Hercules uellet facere. Inde in Phrygiã profectus est ad Peleum, rogatq; eum ut secũ eat ad Troiam: pollicitusq; eit ei Peleus se iturum. Inde ad Nestorẽ profectus est, rogatq; eum Nestor quid ueniret. Hercules dicit, quod dolore commotus sit, uelle exercitum ducere in Phrygiam. Nestor Herculẽ con laudauit, operamq; suam pollicitus est. Hercules ubi omnium uoluntates intellexit, naues quindecim parauit, milites elegit. Vbi tempus datũ est proficiscendi, literas ad eos quos rogauerat misit, ut cum suis omnibus uenirent. Quum ergo omnes unanimiter conueniissent, in Phrygiã profecti sunt: & ad Sigæũ noctu accesserunt. Inde Hercules, Telamon, & Peleus exercitum eduxerunt. Ex nauibus qui præsidio essent, Castorem, Pollucẽ, & & Nestorem reliquerunt. Laomedonti regi nunciatum est classem Græcorũ ad Sigæum accessisse, & ipse statim cum equestri copia ad mare uenit, cepitq; præliari. Hercules ad Ilium erat, & imprudentes qui erant in oppido, urgere cepit. Quod ubi Laomedonti nunciatum est, urgeri ab hostibus Ilium, illico reuertitur: & in itinere obuius Græcis factus, ab Hercule occiditur. Telamon prius oppidũ Iliũ introijt. Cui Hercules uirtutis causa Hesionem Laomedontis regis filiam dono dedit. Cæteri uero filij qui cum Laomedonte erant, occiduntur. Priamus in Phrygia erat, ubi eũ Laomedon pater eius exercitui præfecerat. Hercules & qui cum eo uenerant, prædam magnam fecerunt, & ad naues deportant. Inde domum proficisci decreuerunt. Telamon Hesionã secum conuexit. Hoc ubi Priamo nunciatũ est, patrem occisum, ciues ereptos, prædam euectam, Hesionam sororem dono datam, grauiter tulit Phrygiam tam contumelioseẽ tractatam esse à Graijs. Ilium petit cum uxore Hecuba, & liberis Hectore, Alexandro, Deiphobo, Heleno, Troilo, Andromacha, Cassandra, Polyxena. Nam erant ei etiam alij filij ex concubinis nati, quos nemo ex regio genere dixit esse, nisi eos qui essent ex legitimis uxoribus. Priamus ut Ilium uenit, ampliora mœnia extruxit, & ciuitatem munitissimam reddit.

Herculis ad Troiam expeditio.

Et mul-

Et multitudinem militum ibi esse fecit, ne per ignorantiam opprimeretur, ita ut Laomedon pater eius oppressus est. Regiam quoq; ædificauit, & ibi Iouis aram, statuamq; consecrauit, tunc quando Ilio portas fecit: quarum nomina sunt hæc, Antenoride, Dardanie, Ilia, Scæa, Catumbria, Troiana. Et postquam Ilium stabilitum uidit, tempus expectauit. Vt uisum est ei iniurias patris ulcisci, Antenorem uocari iubet, dicitq; ei, se uelle legatum in Græciam mittere, ut conqueratur graues sibi iniurias ab his qui cũ exercitu uenerant, factas. Idem in Laomedontis patris nece, & in abductione sororis Hesionæ, regniq; præ-datione pertulisse: quæ omnia æquo se animo passurum, si tamen Hesiona ei reddatur. Antenor, ut Priamus imperauit, nauim conscendit, & profectus uenit in Magnesiã ad Peleum. Quem Peleus hospitio recipit triduo, die quarto interrogat eum ad quid uenerit. Antenor dicit quæ à Priamo mandata erant, ut Graios postularet, ut Hesiona tantum redderetur. Hæc ubi Peleus audiuit, grauiter tulit, eo quod ad eum pertinere uidebatur: iubet eum de finibus suis discedere. Antenor nihil moratus, nauim ascendit, sed in Bœotiam iter fecit. Salaminam aduectus est ad Telamonem: rogare cepit eum, ut Priamo sororem redderet, dicens non esse dignũ, in seruitute habere regis filiam. Cui Telamon respondit, nihil à se Priamo factum: quod uirtutis causa donatum sit, se nemini daturum, ob hoc Antenorem de insula discedere iubet. Tunc nauem conscendit, & in Achaiam peruenit. Inde ad Castorem & Pollucem delatus, cepit ab eis postulare, ut Priamo satisfacerent, & Hesionem sororem redderent, Castor & Pollux negauerunt iniuriam ab eis Priamo factam esse, & Laomedontem eos priorem læsisse. Antenorem discedere iubent. Inde Pylum ad Nestorem uenit, dixitq; ei de qua causa ueniret. Qui ut audiuit, cœpit Antenorem obiurgare: cur auderet in Græciã uenire, cum à Phrygibus prius Græci læsi essent. Vbi Antenor audiuit nil se impetrasse, & contumelioseẽ Priamũ tractari, nauim conscendit, domum reuertitur. Priami regi demonstrat, quomodo ab unoquoque illorum tractatus sit: simulq; hortatus est regem, ut eos bello prosequatur. Continuò Priamus filios uocari iubet, & omnes amicos suos Antenorem, Anchisen, Aenean, Vcalegontem, Talantũ, Lampotẽ, Panthum, & omnes filios qui ex concubinis nati erant. Qui ut conuenerunt, dicit se Antenorem legatum in Græciam misisse, ut hi qui patrem suum necare re, in hoc sibi satisfacerent, Hesionam remittendo: illos autẽ contumelioseẽ tractasse Antenorem, & nihil ab eis impetrasse. Verùm quoniam suam uoluntatem facere noluissent, uideri sibi, exercitum in Græciam mitti, qui pœnas reciperet ab eis, ne Barbaros Græci haberent in risu. Hortatusq; est Priamus liberos suos, ut huius rei principes forent, maximè Hectorem. Erat enim maior natu: qui cœpit dicere, se uoluntatẽ patris executurũ, & Laomedontis aui sui necem, & quascunq; iniurias Greci Troianis fecissent uindicaturum, ne id impunitum Graijs foret. Sed uereri, quod non perficere possent quod conarentur, multos adiutores Græciæ futuros, Europam bellicosos homines habere: Asiã semper in desidia uitã exercuisse, & ob id classem nõ habere. Alexander cepit cohortari, ut classis præpararet, & in Græciã mitteret: se rei principẽ futurũ, si pater uellet: in deorũ benignitate se cõfidere, uictis hostibus laude adepta, de Græcia domũ rediturũ esse. Nam sibi in Ida sylua quum uenatũ abisset, in somnis Mercuriũ adduxisse Iunonem, Venerem, & Mineruam, ut inter eas de specie iudicaret. Et tunc sibi Venerem pollicitã esse, si suam faciem speciosam iudicaret, daturam se ei uxorem, quæ in Græcia speciosissima uideretur. Vnde sperare deberet Priamus, Venerem adiutricem Alexandro futuram. Deiphobus placere sibi dixit Alexandri consilium: & sperare Græcos Hesionam reddituros, & satisfacturos, si ut dispositum esset, classis in Græciam mitteretur. Helenus uaticinari cœpit, Graios uenturos Ilium euersuros, parentes & fratres hostili manu interituros, si Alexander sibi uxorem de Græcia adduxisset.

Priamus Antenorẽ in Græciam mittit ad res repetũdas

Priamus suos conuocat ut in Græciam mittat ultum iniurias.

Paridis iudicium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

xisset. Troilus minimus natu, non minus fortis quàm Hector, bellum geri sua debat, & non deberi terreri uerbis Heleni, quod omnibus placuit: classem cõparari, & in Græciam proficisci. Priamus Alexandrum & Deiphobũ in Pæoniam misit, ut milites eligerent, & populum ad concionem uenire iuberent. Commonefacit filios, ut maiores natu minoribus imperarent. Monstrauit quas iniurias Græci Troianis fecissent, ob hoc Antenorem legatum in Græciam misisse, ut sibi Hesionam sororem redderent, & satis Troianis facerent. Antenorem contumelioſè ab eis tractatum: nec quicquam ab his impetrare potuisse. ob hoc placere sibi, Alexandrum mitti cum classe in Græciam, qui aui sui mortem & Troianorum iniurias ulciscatur. Antenorem dicere iussit, quomodo in Græcia tractatus esset. Antenor hortatus est Troianos, ne horre scerent ad debellandam Græciã, fortes & alacriores suos fecit. Paucis demonstrauit, quæ in ipsa Græcia gesserat. Priamus dicit, si cui displiceret bellum geri, suam uoluntatem ediceret. Tunc Panthus Priamo & propinquis prodit ea quæ à patre suo Euforbio audierat, dicens: Si Alexander uxorem de Græcia adduxisset, Troianis extremum exitium futurum. Sed pulchrius esse in ocio uitam degere, quàm in tumultu libertatem amittere, & periculum inire. Populus Panthi authoritatem contẽpsit: Regem dicere iussere, quid fieri uellet. Priamus dixit naues esse præparandas, ut eatur in Græciam. Vtensilia quoq; populo non deesse ad eam rem faciendã, iussitq; ut ire parati essent. Populus conclamauit per se moram non esse, quo minus regis præceptis pareatur. Priamus illis magnas gratias egit, concionemq; dimisit. Ac mox in Idam syluam misit, qui materiem succiderent, naues ædificarent. Hectorem in superiorem Phrygiam misit, ut exercitum pararet: & ita profectus est. Cassiandra postquã audiuit patris consiliũ, dicere cepit quæ Troianis futura essent, si Priamus persueraſſet classem in Græciam mittere. Interea tempus superuenit, naues ædificatæ sunt. Milites superuenerunt, quos Alexander & Deiphobus in Pæonia elegerant. At ubi uisum est posse nauigare, Priamus exercitum suum alloquitur. Alexandrum exercitui imperatorem præficit, mittit cum eo Deiphobum, Aeneam, Polydamantem. Imperatq; Alexandro, ut primùm Spartam accedat, Castorem & Pollucem conueniat, & ab his petat, ut Hesiona soror reddatur, & satis Troianis fiat. Quod si negassent, continuò ad se nuncium mitteret, ut exercitum posset in Græciam mittere. Posthæc Alexander in Græciã nauigauit, adducto secũ duce eo qui cũ Antenore iam prius nauigauerat non multos ante dies, quibus Alexander in Græciam nauigauit. Et antequam in insulam Citheream accederet, Menelaus ad Nestorem in Pylum proficiscens, Alexandro in itinere occurrit, & mirabatur regiam classem quò tenderet. Vtriq; occurrẽtes aspexere se inuicem, inscij quò quisq; iret. Castor & Pollux ad Clytemnestram ierant, secum Hermionam neptem suam Helenæ filiã adducentes. Argis Iunonis dies festus erat his diebus, quibus Alexander in insulam Citheream uenit. ubi ad fanum Veneris & Dianæ sacrificauit. At hi qui in insula erant, mirabantur classem regiam, & interrogabant ab illis qui cum Alexandro uenerant, qui essent, uel ad quid uenissent, respondere, à Priamo rege Alexandrum legatum missum ad Castorem & Pollucem, ut eos conueniret. Helena uerò Menelai uxor, quum Alexander in insula esset Citherea, uoluit eum uidere. Qua de causa processit ad oppidum, quod est Helenæ: peruenitq; ad mare ubi Dianæ & Apollinis fanum est, ubi rem diuinam Helena facere dispoſuerat. Quod ubi Alexandro nunciatum est, Helenã ad mare uenisse, conscius formæ suę, in conspectũ eius ambulare cepit, cupiens eam uidere. Helenæ nunciatum est, Alexandrum Priami regis filium ad Helenam oppidum, ubi ipsa erat, uenisse, quem etiam illa uidere cupiebat. Et quum se utriq; respexissent, ambo forma sui incensi, tempus dedere, ut gratias inuicem referrent. Alexander imperat, ut omnes sint in nauibus parati. Nocte classem soluunt,

Alexandri in Græciam nauigatio.

Helenæ raptus.

soluunt, de fano Helenam eripiunt, secum ducunt, & cum ea aliquas mulieres rapiunt. Dum oppidani uidissent Helenam raptam, diu pugnauere cum Alexandro, nec Helenam eripere ualuere. Quos Alexander fretus multitudine sociorum superauit, fanum expoliauit, homines secum inde quàmplurimos captiuos duxit, naui imposuit, & statim classem soluit, domum reuerti disposuit. In portum Tenedon peruenit, ubi Helenam mœstam alloquio mitigauit, patriq; rei gestæ nuncium misit. Menelao postquam in Pylo nunciatũ est, cum Nestore Spartam profectus est ad Agamemnonem fratrem misit Argos, rogans ut ad se ueniant. Interea Alexander ad patrem suum cum magna præda peruenit, & rei gestæ ordinem refert. Priamus gauisus est, sperans Græcos ob hanc causam recuperationis Helenæ sororem Hesionam reddituros, & eã quæ à Troianis inde abstulere. Helenam mœstam consolatus est, eamq; Alexandro uxorẽ dedit. Vt aspexit Cassandra Helenã, uaticinari cepit, memorans ea quæ antè prædixerat. Quam Priamus abstrahi & includi iussit. Agamemnon postquam Spartam uenit, fratrem consolatus est, & placuit, ut per totam Græciã conquesturi mitterentur ad conuocandos Græcos, & Troianis bellum indicerent. Conuenere autem hi: Achilles cum Patroclo, Tlepolemus & Diomedes. Postquam Spartam accessere, decreuere iniurias Troiano rum persequi cum exercitu: Agamemnonem imperatorem & ducem præficiunt. Tunc legatos mittunt per totam Græciam, ut armati ad Athenienſem portum cum nauibus uenirent, ut inde pariter ad Troiam proficiscantur, ad defendendas suas iniurias. Castor & Polluxiere, postquam audierunt Helenam sororem suam raptam nauim ascendere, & secuti sunt. Quum in littore Lesbio nauim soluerent, maxima tempestate correpti, nunquam eos compãruisse creditum est. Postea dictum est, eos immortales factos. Itaq; Lesbios, nauibus eos usq; ad Troiam quæsitum esse, neq; horum uestigia inuenta, renunciasse. Dares Phrygius qui hanc historiam scripsit, ait se militasse usque dum Troia capta esset: hoc se uidisse, quum induciæ essent, pariter prælio interfuisse. à Dardanis autem dixit se audiſſe, quum interrogaretur, qua facie & natura fuissent Castor & Pollux. Fuere autem alter alteri similis, capillo flauo, oculis magnis, facie pura, benè figurati, corpore deducto. Helenam similem illis, formosam, animo simplici, blandam, cruribus optimis, notam inter duo supercilia habentem, ore pusillo. Priamum Troianorum regem uultu pulchro, magnum, uoce suaui, aquilino corpore. Hectorem blesum, candidum, crispum, strabum, pernicibus membris, uultu uenerabili, barbatum, decentem, bellico sum, animo magnum, ciuibus clementem, dignum & amori aptum. Deiphobum & Helenum similes patri, dissimiles natura: Deiphobum fortem, Helenum clementem, doctum uatem. Troilum magnum, fortissimum, pulcherrimum, ætate ualentem, fortem, cupidum uirtutis. Alexandrum candidum, longum, fortem, oculis pulcherrimis, capillo flauo & molli, ore uenusto, uoce suaui, uelocem, cupidum imperij. Aeneam rufum, quadratum, facundum, affabilem, fortem in consilio, pium, uenustum, oculis hilaribus & nigris. Antenorẽ longum, gracilem, uelocibus membris, uersutum, cautum. Hecubam magnam, aquilino corpore, pulchram, mente uirili, iustam, piam. Andromacham oculis claris, candidam, longam, formosam, modestam, sapientem, pudicam, blandam. Cassandram candidam, mediocri statura, ore rotundo, rufam, oculis micantibus, futurorum præsciam. Polyxenam candidam, altam, formosam, collo longo, oculis uenustis, capillis flauis & longis, compositam membris dignis, digitis prolixis, cruribus rectis, pedibus optimis, quæ forma sua omnes superaret, animo simplici, largam, dapsilem. Agamemnonem albo corpore, magnum, membris ualentibus, facundum, prudentem, nobilem, diuitem. Menelaum mediocri statura, rufum, formosum, acceptum, gratum. Achillem pectorosum, ore uenusto, membris ualentibus, magna ui brachiorũ, benè crispatum,

Castoris & Pollucis interitus.

Troiani belli personarũ descriptio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpatum,clementem,in armis acerrimum,uultu hilari, largum,dapſilem,capillo mirteo.Patroclum pulchro corpore,oculis cæſijs,uiribus magnis,uerecundum,rectum,prudentem,daplilem.Aiacem Oileum, quadratum,ualentibus membris, aquilino corpore, iucundum, fortem, ſagacem. Aiacem Telamonium ualentem,uoce clara,capillis nigris,coma criſpa, ſimplici animo, in hoſtem atrocem.Vlyſſem firmum,doloſum,ore hilari,ſtatura media, eloquentem,ſapientem.Diomedem fortem,quadratum,corpore honeſto,uultu auſtero,in bello acerrimũ,clamoſum,crebrò calidum,impatientem, audacem. Neſtorem magnum, naſo longo, longum, latum, candidum, conſiliarium, prudentem.Proteſilaum corpore candido,uultu honeſto, uelocem, cõfidentem, temerarium.Neoptolemum magnum, uiroſum, ſtomachoſum, bleſum, uultu bonum, aduncum, oculis rotundis, ſupercilioſum. Palamedem gracilem, longum,ſapientem,animo magno,blandum.Podalirium craſſum,ualentem, ſuperbum,triſtem.Machaonem magnum,fortem,certum,prudentem,patientem,miſericordem.Merionem ruſum, mediocri ſtatura, corpore iucundo, uitioſum,pertinacem,crudelem,impatientem.Briſeidam formoſam,nec alta ſtatura,candidam,capillo flauo & molli,ſupercilijs iunctis, oculis uenuſtis, corpore æquali,blandam,uerecundam,animo ſimplici,& piam. Sic igitur claſſe ornata Græci Athenas peruenerunt. Agamemnon ex Mycenis cum nauibus numero centum. Menelaus ex Sparta nauibus numero ſexaginta. Archelaus & Protenor ex Bœotia nauibus numero quinquaginta. Aſcalaſus & Ialmenus ex Orcomeno, nauibus numero triginta. Epiſtrofus & Schedius ex Phocide, nauibus numero quadraginta. Aiax Telamonius ex Salamina adduxit ſecum Teucrum fratrem, Bublationem, Amphimachum, Dorium, Theſium,Poliſenum,nauibus numero quadraginta.Neſtor ex Pylo nauibus numero LXXX.Thoas ex Aetolia nauibus numero LX. Aiax Oileus ex Locris nauibus numero XXXVII. Anthippus,Phidippus, Thoas ex Alcedone nauibus numero XXX.Idomeneus & Meriones ex Creta nauibus numero LXXX. Vlyſſes ex Ithaca nauibus numero XL. Emeleus ex Pyrgis, nauibus numero X. Proteſilaus & Protarchus ex Phylaca, nauibus numero XL. Podalirius & Machaon Aeſculapij filij Ectrici nauibus numero XLII. Achilles cum Patroclo & Myrmidonibus ex Pithia, nauibus numero L. Tlepolemus ex Rhodo nauibus numero IX. Eurypilus ex Orcomeno, nauibus numero LX. Xanthippus & Amphimachus ex Clide,nauibus numero XII. Polybœtes & Leontius ex Lariſſa, nauibus numero XL. Diomedes Eurypilus, Stenelaus ex Argis,nauibus numero LXXX. Philocetes ex Meliboea, nauibus numero VII. Cuneus ex Cypro nauibus numero XXI. Proteus ex Magneſia, nauibus numero XL. Agapenor ex Arcadia, nauibus numero XL. Mneſtheus ex Athenis,nauibus numero L.Creneus ex Pylo, nauibus numero uiginti duabus.Hi,fuere duces Græcorum, numero ſexaginta nouem,qui addixere naues numero MCXL. Poſtquam Athenas uenere, Agamemnon duces in concilium uocat,collaudat, hortatur, ut quamprimum iniurias ſuas defendant.Rogat,ſi cui quid placeat:ſuadetq; ut antequã proficiſcerentur,Delphos ad Apollinem conſulendum de tota re mitti: cui omnes aſſentiuntur.Huic rei Achilles præficitur, & cum Patroclo proficiſcitur. Priamus ut audiuit quia hoſtes parati ſunt,miſit per totam Phrygiam qui finitimos adducant exercitus,domiq; milites, comparat, qui magno animo ſe defendant. Quum Achilles Delphos ueniſſet,ad oraculum pergit: & ex adyto reſponde tur,Græcos uicturos,decimoque anno Troiam capturos. Achilles, res diuinas, ſicut imperatum eſt, fecit. Et eo tempore uenerat Calchas à Teſtore natus, & diuina dona pro Phrygibus, à ſuo populo miſſus, Apollini portabat. Simulque conſulit de regno rebusque ſuis. Huic ex adyto reſpondetur, ut cum Argiuorum claſſe militum contra Troianos proficiſcatur,

Nauiũ enumeratio.

Achilles Delphos proficiſcitur.

Calchas.

ſcatur, eosq; ſua intelligentia iuuet, ne uel inde prius diſcedant quàm Troia capta ſit.Poſtquam in tantum uentum eſt, inter ſe Achilles & Calchas reſponſa contulere:gaudentesq; hoſpitio,amicitiam confirmant, Athenas unà proficiſcentes perueniunt.Et Achilles eadem in concilio refert. Argiui gaudent, Calchantem ſecum recipiunt,claſſem ſoluunt.Quum eas tempeſtates ibi retinerent,Calchas ex augurio reſpondit ut hinc reuertantur,& in Aulidem proficiſcantur.Profecti perueniunt. Agamemnon Dianam placat,dicitq; ſocijs ſuis ut claſſem ſoluant,ad Troiam iter faciant. Vtuntur duce Philocteta, qui cum Argonautis ad Troiam fuerant.Deinde applicant claſſem ad oppidum, quod ſub imperio Priami regis erat,& id expugnant: prædaq; facta, proficiſcuntur.Poſt ueniunt Tenedon, ibi omnes occidunt. Agamemnon prædam diuidit,concilium uocauit.Inde legatos ad Priamum mittit, ſi uelit Helenam reddere, & prædam quam Alexander fecit reſtituere. Legati eliguntur Diomedes & Vlyſſes,ad Priamum ueniunt.Dum legati mandato parent,mittuntur Achilles & Telephus ad prædandum Myſiam. Ad Teuthrantem regem ueniunt,prædamq; faciunt. Teuthras cum exercitu ſuo ſuperuenit, quem Achilles fugato exercitu uulnerat:quem iacentẽ Telephus clypeo protexit, ne ab Achille interficeretur.Eo tempore Telephus adhuc puer erat,à patre Hercule progenitus,à Teuthrante rege hoſpitio ſuſceptus eſt.Diomedem regem ferunt eo tempore uexatum, cum equis potentibus & feris ab Hercule interfectum, Teuthrantiq; regnum tradidiſſe totum: ob hoc eius filium Telephũ ei ſuppetias ueniſſe.Quod quum Teuthras intelligeret,tunc ſe eodem uulnere mortem effugere non poſſe, regnum ſuum & Myſiam uiuus Telepho tradidit,& eum regem ordinauit.Mortuũ Telephus magnificè ſepeliuit: Achilles ut nouum regnum conſeruet,ſuadet: & plus iuſto exercitum adiuturum, ſi commeatus frumento quotannis ex eo regno aduehat, quàm ſi ad Troiam dimicaturus accedat.Itaque Telephus remanet.Achilles cum magno prædæ commercio ad exercitum Tenedon reuertitur, Agamemnoni & ſocijs rem geſtam narrat: illi collaudant induſtriam eius. Interea legati miſſi ad Priamũ ueniunt, mandataq; Agamemnonis referunt, poſtulantes ut Helena & præda reddatur,ſatisq; regi fiat,ut pacificè diſcedant. Priamus iniurias Argonautarum commemorat, patris interitum, Troiæ expugnationem, & Heſionæ ſororis ſeruitutem. Denique Antenorem legatum,quàm contumelioſè ab eis tractatus ſit.Pacem repudiat,bellum indicit,Græcorum legatos de finibus repelli iubet.Legati in caſtra Tenedon reuertuntur,renunciantes reſponſum.Res conſulto geritur.Aderant uerò ad auxilium Priami aduerſus ductores duces Græcorum,hi cum exercitibus ſuis,quorum nomina & prouincias inſinuandas eſſe duximus.E Celia,Pandarus, Amphidraſtus. De Colophonia,à ſuis Carijs,Amphimachus,Mneſtheus. De Lycia, Sarpedon, Glaucus. De Lariſſa,Hipporthogus & Cupeſus.De Cironia,Remus.De Thracia, Pytus & Alcamus.De Peonia,Paractemeſus,Teropeus.De Phrygia,Aſcanius, Xantippus,Portius.De Fliconea,Eufemeus.De Bœotia,Sanias,Aſimaus,& Foricus.De Buctino,Epiſtropolis & Boccius.De Palaconia,Phillominus. De Aethiopia,Pirſes & Memnon.De Thracia,Heſeus & Archilogus.De Agreſtia,Adraſtus & Amphius.De Auzonio,Epiſtrophus. His ductoribus & exercitibus,qui cuncta paranda pararent,præfecit Priamus principem & ductorem Hectorem: deinde Deiphobum, Alexandrum, Troilum, Aeneam, Memnonem. Dum Agamemnon conſulit de tota re, & ex Cormo aduenit Nauplij filius Palamedes,cum nauibus triginta:ille ſe excuſauit, morbo affectum Athenas uenire non potuiſſe:qui ueniret, quum primum potuerit. Illi gratias agunt,rogantq; eum in conſilio eſſe.Deinde quum Argiuis non conſtaret,exeundi ad Troiam clàm noctu an interdiu facerent,Palamedes ſic iam

Priamus Græcorũ legatos repudiat.

Troiani duces.

Universidad de Deusto
Biblioteca

detractionem reddit in lucem, in Troiam excensionem fieri oportere, & manum deduci. Itaque omnes ei assentiuntur, consulte Agamemnonem exercitui præficiunt. Legatos ad Mysyã, ceteroscp locos mittunt, ut exercitui cõmeatus supportandos curent, Hesiodũ, Demorantẽ, & Aniũ. Deinde exercitũ ad concionem uocat, collaudat, imperat, hortatur: monet diligenter, ut dicto audientes essent. Signo dato naues soluunt. tota classis ad latitudinem accedit ad Troiam, littora Troiani fortiter defendunt. Protesilaus in terram excursionem facit, fugat, cædit. Cui Hector obuiam uenit, & eum interfecit, cæteros proturbat: unde Hector recedebat, ibi Troiani fugabantur. Postquam magna cædes utrinque facta est, aduenit Achilles, totum exercitum in fugam conuertit, redegitcp omnes in Troiam. Nox prælium dirimit. Agamemnon exercitum totum in terram ducit, castra facit. Postero die Hector exercitum ex urbe educit, & instruit. Agamemnon contrà acri clamore occurrit, prælium acre atque iracundum geritur. nam fortissimus quisque in primis cadit. Hector Patroclum occidit, & spoliatum ex acie accepit, Merionemcp persequitur & occidit. Quem quum similiter spoliare uellet, Mnestheus superuenit, & Hectorem in fœmore uulnerauit. Qui saucius multa millia occidit: & festinauisset Argiuos in fugam uertere, nisi obuius illi Aiax Telamonius superuenisset. Aduersus quẽ quũ congrederet, cognouit eum esse de sanguine suo: erat enim de Hesiona sorore Priami natus. Hoc pacto Hector à nauibus ignem reuocari iussit, & utricp se inuicem remunerauere, & amici discessere. Postera die Græci inducias petunt. Agamemnon Protesilaum magnifico funere effert, cæteroscp sepeliendos curat. Achilles Patroclum plangit, Argiui suos. Achilles Patroclo ludos funebres facit. Dum inducie sunt, Palamedes non cessat seditionem facere: & indignum aiebat, Agamemnonem regẽ esse qui exercitui imperaret. Ipse coram exercitu multa sua ostendit studia excursionem facit, castrorum munitionem, signi dationem, uigiliarum circuitionem, librarum ponderumcp dimensionem, exercituscp instructionem. Hæc quum à se orta essent, non æquum esse, ut quum à paucis imperium datũ Agamemnoni esset, eum omnibus qui postea uenissent, imperare, quum præstim omnes signum uirtutis expectassent in ducibus suis. Dum Achiui de imperio inter se uicissim certant, prælium post biennium repetitũ est. Agamemnon, Achilles, Diomedes, Menelaus exercitũ educunt. Contrà Hector, Troilus, Aeneas occurrunt. Fit magna cædes, ex utracp parte fortissimi cadunt. Hector Boetem, Archilochum, Protenorem occidit: nox prælium dirimit. Agamemnon duces omnes in consiliũ uocat: suadet, hortatur, ut omnes in aciem prodeant, & maximè Hectorem prosequantur, qui de his aliquos fortissimos duces occidit. Mane aũr facto, Hector, Aeneas, Alexander exercitũ educunt. Omnes duces Argiuorũ prodeunt. Fit magna cædes. Multa millia ex utrocp exercitu mittuntur Orco. Menelaus & Aiax Alexandrũ persequuntur. Quos respiciens Alexander, sagitta Menelai femur transfigit. Ille dolore cõmotus, pariter cum Aiace Locro nõ cessauit eum persequi. Quos ut uidit Hector instantes fratrem suũ persequi, suppetias laturus uenit cum Aenea. Quem Aeneas clypeo protexit, & de prælio ad ciuitatem abduxit. Nox prælio dirimit. Achilles cum Diomede postera die exercitum eduxit. Contrà Hector & Aeneas aciem dirigunt. Fit magna cædes. Hector Orcomeneum, Oramenen, Palamonen, Epistrophum, Shedium, Delpenorem, Dorium, Polyxenum, duces occidit: Aeneas Amphimachum, & Oerium: Achilles Euphemium, Hippotem, Asterium: Diomedes Xantippum, Mestem. Agamemnon ut uidit duces fortissimos cecidisse, pugnam reuocauit. Troiani læti in castra reuertuntur. Agamemnon sollicitus, duces in consiliũ uocauit: hortatur ut fortiter pugnarent, necp desisterent, quoniam maior pars ex suis exuperata sit, sperare se exercitum ex Mysia quottidie superuenturum. Postera die Agamemnon totum exercitũ, & omnes duces in pugnam prodire coegit. Contrà Troiani duce Hectore aciem direxerunt. Fit magna cædes, acriter ex utracp parte pugnatur, multa millia hinc & inde cadunt: nec differebatur pugna, ita ut continuis octuaginta diebus animosè pugnatum sit. Agamemnon ut uidit multa millia quottidie occidi, nec sufficere mortuos sepelire, misit legatos ad Priamum, ut inducias ad triennium peterent. Vlysses & Diomedes legati ad Priamum ueniũt, inducias sicut imperatum est postulant, ut suos funerarent, uulneratos curarent, naues reficerent, exercitum compararent, commeatum conuecherent. Vlysses & Diomedes noctu ad Priamum legati uadunt, occurrit illis ex Troianis Dolon. Qui quum interrogaret, quid ita armati ad oppidum uenissent: dixere se, ab Agamemnone legatos ad Priamũ missos. Quos ut Priamus audiuit uenisse, & desideriũ suũ exposuisse, in consiliũ omnes duces cõuocat. Quib. refert, legatos uenisse ab Agamemnone, qui inducias ad triennium peterent. Hectori suspectũ uidetur, quod tam longum tempus postulassent. Priamus dicere imperat, quid cuicp uideat. omnib placitũ est, inducias ad triennũ dare. Interim Troiani mœnia renouant, suos saucios curant, & mortuos cũ ingenti honore sepeliunt. Tempus pugnæ post triennũ superuenit. Hector & Troilus exercitum educunt. Agamemnon, Menelaus, Diomedes, etiã ipsi exercitũ educunt: fit magna cædes, Hector in prima acie Philippum & Xantippum duces interficit. Achilles Liconium & Euforbiũ occidit. Et cætera ex plebe multa millia ex utracp parte cadunt: acriter pugnatur diebus continuis triginta. Priamus ut uidit multos de suo exercitu cecidisse, mittit legatos ad Agamemnonem, ut inducias peterent mensibus sex. Et ex consilij sententia Agamemnon concedit inducias. Vt autem prælij tempus aduenit, acriter per duodecim dies pugnatur. Multi duces fortissimi hinc & inde cadunt, plures uulnerantẽ, plurimi in ipsa curatione moriuntẽ. Agamemnon mittit ad Priamum legatos, & triginta dierum inducias postulauit, ut funerare mortuos suos posset. Priamus consultè fecit, annuitcp. At ubi tempus pugnæ superuenit, Andromacha uxor Hectoris in somnis uidit, Hectorem non debere eo die in pugnam procedere: & quum ad eum usum raferret, hęc muliebria uerba abijcit. Andromacha mœsta misit ad Priamum, ut illum prohibeat ne ea die pugnaret. Priamus Alexandrum, Helenum, Troilum, & Aeneam in pugnam misit. Hector ut ista audiuit, multum increpans Andromachã, arma ut proferret poposcit, nec retinere se ullo modo potuit. Tum planctu fœmineo oppidum concitat, ad Priamum in regiã cucurrit, refert ea quæ in somnis uiderat, uelle Hectorem ueloci saltu in pugnam ire. Proiectacp ad genua, astante filio suo Astyanacte, eum reuocare mandat. Priamus in pugnã omnes prodire iussit, Hectorem retinuit. Agamemnon, Achilles, Diomedes, Aiax Locrus, ut uidere Hectorẽ in pugna non esse, acriter pugnauerunt, multoscp duces Troianorũ numero occidere. Hector ut audiuit tumultũ, Troianoscp in bello nimis laborare, profilijt in pugnã. Statimcp Idumæum obtruncauit, Hiphilum sauciauit, Leonteũ occidit, Stenelei iaculo femur figit. Achilles ut respexit multos duces eius dextera cecidisse, animum in eum dirigebat, ut illi obuius fieret. Considerabat enim Achilles, nisi Hectorẽ occideret, plures de Græcorum numero eius dextera perituros. Prælium interea acre collidit. Hector Polybœten ducem fortissimũ occidit: dumcp eum spoliare cœpit, Achilles superuenit. Fit pugna maior, & clamor ab oppido & à toto exercitu surgit. Hector Achillis femur sauciauit. Achilles dolore accepto, magis eum persequi cepit, nec destitit nisi occideret. Quo interempto, Troianos in fugã uertit, & maxima cæde eos usc̃p ad portas sequitur. Cui tamen Memnon restitit, & inter se acriter pugnauerunt: læsi utricp discessere. Nox prælium dirimit. Achilles saucius de bello redit. Noctu Troiani Hectorẽ lamẽtabantẽ. Postera

Græcorum ad Troiam appulsio.

Palamedis seditio.

Prælium.

Prælium.

Prælium.

Prælium.

Inducie ad triennium.

Prælium.

Inducie.

Andromachæ somnium de mort. Hectoris.

Hectoris mors

Universidad de Deusto
Biblioteca

stera die Memnon Troianos eduxit,contra Græcorum exercitum. Agamemnon exercitum consuluit, suadetq; inducias duorum mensium postulare, ut suos unusquisque sepeltre possit. Legati ad Priamum proficiscuntur: desiderium prosecuti sunt, duorum mensium inducias accipiunt. Priamus Hectorem suorum more ante portas sepeliuit,ludosq; funebres facit. Dum induciæ sunt, Palamedes iterum non cessat de imperio conqueri. Itaque Agamemnon seditionem excitat,& dicit se de ea re libenter laturum,ut quem uellet,imperaret. Postero die populum ad concionem uocat, negat se unquam cupidum imperij fuisse:animo æquo se accipere,si cui uellent dare:sufficere sibi exercitum Troiæ.Sed tamen Mycenis regnum habere. Iubet dicere,si cui quid placeat. Palamedes prodijt,suum ingenium ostendit. Itaq; Argiui imperium ei libenter tradunt. Palamedes Argiuis gratias agit,imperium accipit,administrat. Achilles uituperat imperij commutationem, induciæ exeunt. Palamedes ornatus exercitum instruit,hortatur. Contrà idem fecit Deiphobus: pugnatur acriter à Troianis. Sarpedon Lycius cum suis impressionem in Argiuos facit,cædit,prosternit. Obuius ei fit Tlepolemus Rhodius: sed instando, pugnandoq; malè uulneratus cadit. Secundo Perses Admestæ filius prælium restituit,diuq; cum Sarpedone comminus pugnando,occiditur. Sarpedon quoque uulneratus de prælio recedit. Itaq; per aliquot dies prælia fiunt. Ex utraque parte multi ductores occidunt,sed plures à Priamo. Troiani legatos mittunt,inducias petunt,mortuos utrosque sepeliunt,saucios curant,fide data utro citroq; in oppidum & castra Argiuùm commeant. Palamedes Agamemnonem,Demophoontem,& Athamantem ad Thesidas mittit. Quos legatos Agamemnoni præfecerat,ut commeatus compararent,& frumentum de Mysia à Telepho acceptum supportent. Hi subueniunt seditioni, Palamedis proditionem narrant. Palamedes molestè fert. Agamemnon ait molestè non ferre,sua uoluntate esse factum. Naues onerandas curant. Palamedes castra munit,turribus circundat. Quærunt Troiani,quare exercitum exerceant,cur murum urbis diligenter instaurent,fossent & uallum addant, cæteraq; diligenter comparent. Postquam autem anni dies uenit quo Hector sepultus est, Priamus & Hecuba, Polyxena, cæteriq; Troiani ad Hectoris sepulchrum profecti sunt. Quibus obuius fuit Achilles, Polyxenam contemplatur figit animum, amare eam uehementissimè cœpit. Tunc ardore compulsus, odiosam in amore uitam consumit, & ferebat ægrè ademptum imperium Agamemnoni,sibiq; Palamedem præpositum cogentem. Igitur Phrygio fidelissimo seruo mandata dat ad Hecubam, & ab ea sibi uxorem Polyxenam poscit: si dederit,se cum suis Myrmidonibus domum rediturum. Quod quum ipse fecerit,cæteros idem facturos. Seruus proficiscitur ad Hecubam,conuenit,mandata dixit. Hecuba respondit uelle,hoc pacto, si Priamo uiro suo placeat: dū ipsa cum Priamo agat,seruum reuerti iubet. Agamemnon cum magno comitatu ad castra reuertitur. Hecuba cum Priamo de conditione Achillis loquitur. Priamus respondit,fieri non posse-non quod eum indignum uel affinitate extremum æstimet, sed si ei dederit, & ipse discesserit, cæteros Græos non discessuros:& iniquum esse filiam suam hosti coniungere. Quapropter si id fieri uellet,pax perpetua fiat,exercitus discedat,fœderum iura sanciantur. Si id factum sit,se illi libenter filiam daturum. Itaq; Achilles ut constitutum erat,seruum ad Hecubam mittit, ut sciat quid cum Priamo egerit. Hecuba Priamo narrat omnia mandata:seruus hæc Achilli refert. Achilles in uulgo queritur, in unius mulieris Helenæ causa totam Græciam Europamq; uastatam esse, tanto tempore tot millia hominum perijsse,libertatem mancipatam esse: unde oportere fieri pacem,& exercitum reducere. Annis circumactus est. Palamedes exercitum ducit,& instruit Deiphobus contrà. Achilles iratus in prælium non prodit. Palamedes occasione ductus, impressionem in Deiphobū facit,

Palamedes imperium affectat.

Tlepolemi mors.

Achylles Polyxenam adamat.

facit,eumq; obtruncat: prælium acriter insurgit, ab utrisq; multa millia hominum cadunt. Palamedes in prima acie uersatur: hortaturq;, prælium ut fortiter gerant. Contra eum Sarpedon currit, eumq; Palamedes interfecit. Eo facto lætus in acie uersatur. Cui glorianti Alexander pari sagitta collum transfigit. Phryges animaduertunt,tela conjciunt, atq; ita Palamedes occiditur. Rege occiso, Argiui cedunt cuncti,impressionē faciunt,in castra confugiunt. Troiani persequuntur,castra oppugnant,naues incendunt. Achilli nunciatum est, dissimulat. Aiax Telamonius fortiter defendit, nox prælium dirimit. Argiui in castris Palamedis scientiam,æquitatem,clementiam, bonitatem lamentabantur. Troiani Sarpedonem & Deiphobum miserabiliter deflent. Nestor qui maior natu erat,noctu ductores in concilium uocat,suadet hortari,ut imperatorem eligant:& si eis uidetur,eundem Agamemnonem minima cum discordia fieri posse. Item commemorat, dum fuerat imperator,quod res prosperè gestæ sint,satis felicem fuisse exercitum. Si cui quid aliud uideatur,dicere suadet. Omnes assentiuntur, Agamemnonem summum imperatorem præficiunt. Postero die Troiani alacres in aciem prodeunt. Agamemnon contrà exercitum educit: prælio commisso uterq; exercitus inter se fugantur. Post quam maior pars diei transijt,in primis prodijt Troilus,cædit,deuastat,Argiuos in castra fugat. Postera die exercitum Troiani educunt contra Agamemnonem. Fit magna cædes, uterq; exercitus inter se pugnant, prælium acriter surgit. Multos duces Argiuorum Troilus interfecit. Pugnatur continuis diebus septem. Agamemnon inducias petit in duos menses. Palamedem magnifico funere effert, cæterosq; duces ac milites sepeliendos curat. Interea Agamemnon inducię fiunt, mittit ad Achillem, Vlyssem, Nestorem, & Diomedem, ut rogent eum in bellum prodire. Achilles autem mœstus, qui iam destinauerat in bellum non prodire,ob id quod promiserat Hecubæ,aut certè minus pugnaturum,quoniam Polyxenam intensissimè amabat,cœpit malè eos accipere qui ad eum uenerant: dicit se debere perpetuam pacem expostulare,pugnam negat. Agamemnoni renunciatur, quod ab Achille actum sit, illum pertinaciter negare. Agamemnon duces in consilium uocat, exercitum quid fieri debeat consulit, imperat dicere quid cuique uideatur. Menelaus hortatur fratrem suum, ut exercitum in pugnam produceret: nec debere terreri, si Achilles se excusauerit: sed tamen persuasum ei ut in bellum prodeat, nec uereri si noluerit. Commemorare cœpit, Troianos non habere alium uirum fortem sicut Hector fuit. Diomedes & Vlysses dicere cœperunt, Troilum non minus quàm Hectorem,uirum fortissimum esse. Diomedi & Vlyssi Menelaus resistens,bellum geri suadebat. Calchas ex augurio respondit,debere pugnare,quòd superiores Troianis fient. Tempus pugnæ superuenit. Agamemnon,Menelaus,Diomedes, Aiax, exercitum ducunt contra Troianos. Fit magna cædes,pugnatur acriter,uterque exercitus in se sæuiunt. Troilus Menelaum sauciat, multos interficit, cæteros Paulatim persequitur, nox prælium dirimit. Postera autem die Troilus cum Alexandro exercitum educit. Contrà omnes Argiui prodeunt, acriter pugnatur. Troilus Diomedem sauciat:in Agamemnonem impressionem facit,& ipsum sauciat,Argiuos cædit. Per aliquot dies pugnatur acriter. multa millia hominum ex utraque parte trucidatur. Agamemnon ut uidit maiorem partem exercitus se quotidie amittere,neq; sufficere posse, petit inducias per sex menses. Priamus concilium cogit,indicat Argiuorum desideria. Troiani renuunt debere dari tam longo tempore inducias, sed potius impressionem fieri, naues incendi. Priamus quid cuique uideatur,dicere imperat. Omnibus placitum est,debere fieri quod Argiui postulant. Priamus inducias dedit. Agamemnon honorificè suos sepeliendos curat, Diomedem,Menelaum sauciatos curat. Troiani suos æque sepeliunt. Dum induciæ sunt, ex consilij sententia Agamemnon ad Achillem

Palamedis mors.

Achilles iratus pugnā detrectat.

Prælium.

Prælium.

Inducię.

Universidad de Deusto
Biblioteca

chillem proficiſcitur,ut eum ad pugnã perſuaderet.Achilles triſtis rogare cœ
pit,ſe non proditurum,ſed pacem peti oportere.Conqueri cœpit quod Aga
memnoni nihil negare poſsit, tamen quum tempus pugnæ ſuperueniſſet, ſe
milites ſuos miſſurum,ipſum excuſatum habere.Agamemnon ei gratias con
Prælium. dignas egit.Tempus pugnæ ſuperuenit.Troiani exercitũ ſuũ educunt. Con
trà Argiui prodeunt. Achilles primò Myrmidones inſtruit, ad Agamemno
nem paratos mittit.fit pugna maior, acerrimè ſeuitur. Troilus enim in prima
acie Argiuos cædit,Myrmidones uerò fugat, impreſsionem uſq; ad caſtra Ar
giuorum facit.Multos hinc inde occidit,plurimos acriter ſauciat. Aiax Tela-
Prælium. monius obſtitit.Troiani uictores in oppidum reuertuntur. Poſtera die Aga
memnon exercitum educit,omnes duces & Myrmidones prodeunt. Contrà
uerò Troilus in aciem lætus exiuit. Prælio commiſſo uterq; exercitus inter ſe
dimicat,acriter pugnatur,multa millia hominũ ex utraq; parte cadunt. Troi
lus Myrmidones perſequitur,ſternit,fugat. Agamemnon ut uidit ex ſuis par-
Inducim. tibus multos occiſos, inducias in dies triginta petit, ut ſuos funerare poſsit.
Priamus inducias dedit, ſuoſq; ſepeliendos curat. Tempus pugnæ ſuperue-
nit. Troiani exercitum educunt. Contrà Agamemnon omnes duces in pu-
Prælium. gnam coegit.prælio commiſſo fit magna cædes,acriter pugnatur. Poſtquam
primum tempus diei tranſijt, prodit in primo Troilus,cædit,proſternit.Argi-
ui fugam cum clamore fecerunt. Achilles ut animaduertit Troilum iracunde
ſæuire,& Argiuis inſultare, ſimulq; ſine intermiſsione Myrmidones proſter-
nere,procedi in bellũ.Quem Troilus continuò excepit,& ſauciat.Achilles de
prælio ſaucius redit,pugnatur continuis diebus ſex.Die ſeptimo dum uterq;
exercitus prælio facto inter ſe fugantur, Achilles qui aliquibus diebus uexa-
tus in pugnam non prodierat,Myrmidones inſtruit. Hortatur, alloquitur,ut
fortiter impreſsionem in Troilum faciant.Poſtquam pars diei tranſit,prodijt
Troilus ex equo lætus.Argiui maximum clamorem faciunt. Myrmidones ſu
peruenere,impreſsionem in Troilum faciunt, de quorũ numero multi à Troi
lo occiduntur.Dum acriter pugnatur,equus Troili uulneratus corruit, Troi-
Troili mors. lum implicitum excutit.Tum citò Achilles aduenies eum occidit,& de ipſo
prælio eum trahere cœpit, quod Achilles interuentu Memnonis complere
non potuit.Aduenies enim Memnon,& Troili corpus eripuit,& Achillem
uulnere ſauciauit.Achilles de prælio ſaucius redit.Memnon inſequi eum cœ
pit cum multis.Quẽ Achilles ut reſpexit,ſubſtitit:curato uulnere, & aliquan-
Memnonis mors. diu præliatus,Memnonem multis plagis occidit, & ipſe uulneratus ab eo ex
prælio receſsit. Poſtquam ductor Perſarum occiſus eſt, reliqui in oppidum
confugêre,prelium nox dirimit.Clauſis portis,poſtera die à Priamo legati ad
Agamemnonem miſsi ſunt,qui dierum uiginti inducias peterent:quod Aga
memnonem conceſsit.Priamus igitur Troilum,Memnonemq; magnifico fu
nere effert:cæterosq; milites utrique ſepeliendos curant. Hecuba mœſta,
De Achillis morte. quod duo filij eius fortiſsimi Hector & Troilus ab Achille interfecti eſſent,
conſilium muliebre temerarium init ad ulciſcendum dolorem.Alexandrum
filium accerſit,hortatur ut ſe & ſuos fratres uindicaret,inſidias Achilli faceret,
& eum nec opinantem occidat: quoniam ad ſe miſerit, & rogauerit ut ſibi
Prolyxenam daret in matrimonium,ſe ad eum miſſuram Priami uerbis,ut pa
cem fœduſq; inter ſe confirmarent. Conſtituunt in fano Apollinis Tym-
bræi,quod eſt ante portam,eò Achilli uenienti, collocuturoq; inſidias collo-
cari, ſibi ſatis uiſum eſſe ſi eum occiderit. Quod tentaturum ſe Alexander
promiſit. Noctu eliguntur de exercitu fortiſsimi, & in fanum Apollinis col-
locantur, ſignum accipiunt. Hecuba ad Achillem, ſicuti condixerat, nun-
cium mittit.Achilles lætus Polyxenam amans,poſtera die ad fanum ſe conſti
tuit uenturum. Interea Achilles conſequenti die cum Antilocho filio Neſto-
ris ad conſtitutum uenit, ſimulq; fanũ Apollinis ingrediebatur. Vndiq; inſi-
dias

dias fieri Paris hortatur,tela conijciunt. Achilles cum Antilocho brachio ſini
ſtro chlamyde inuoluto,enſes exerere. Exinde Achilles multos occidit. Ale-
xander Antilochum interemit, ipſumq; Achillem multis plagis confodit. Ita
animam ex inſidijs,nequicquã fortiter faciens, amiſit: quem Alexander feris
& uolucribus proijci iubet.Hæc ne faciat,Helenus rogat, & ſuis tradi. Quo-
rum corpora accepta Argiui in caſtra tulere.Agamemnon eos occiſos magni
fico funere effert: Achilliq; ſepulchrũ ut fieri liceret, à Priamo inducias petit,
ibiq; ludos funebres facit.Deinde concilio prouocat Argiuos, alloquitur, ut
ea quę Achillis eſſent,Aiaci propinquo eius cõmendarent.Tunc ſic Aiax ait:
Quũ filius Neptolemus ei ſuperſit,neminẽ æquius habere quàm eum: opor-
tere ad pugnã accerſiri, eiq; uniuerſa quæ patris erant reſtitui. Concilio inde
placuit, ut detur negociũ Menelao:qui Scyrum proficiſcitur ad Lycomedem
auum eius, imperatq; ut nepotem ſuũ mittat. Quod Lycomedes Argiuis li-
benter conceſsit.Poſtquam inducię tranſactæ ſunt,Agamemnon exercitum
eduxit,inſtruit,hortatur.Contrà Troiani ex urbe prodeunt,prelium commit-
tit.In prima acie Aiax nudus uerſatur, clamore magno orto. Multi ex utraq;
parte cadunt.Alexander arcum tetendit, multos interficit, Aiacis latus nudũ *Alexandri et*
transfixit.Aiax ſaucius Alexandrum perſequitur:nec deſtitit,niſi eum occide *Aiacis mors.*
ret.Aiax feſſus uulnere in caſtra refertur.Sagitta exempta moritur.Alexandri
corpus ad urbem portatur.Diomedes uirili animo impreſsionem in hoſtes fa
cit.Phryges feſsi ad portas confugiunt, quos Diomedes uſq; in urbem perſe-
quitur.Agamemnon exercitum circa oppidum duxit, & tota nocte circa mu
rum ſedit,alterna uice uigilias agit.Poſtera die Priamus Alexandrum magni-
fico funere effert:quem magno ululatu Helena proſecuta eſt,quoniam ab eo
honorificè tractata ſit. Quàm Priamus & Hecuba ut filiam aſpexere, & dili-
genter curauere,quod nunquam Troiam deſpexiſſet,nec Argiuos deſideraſ-
ſet. Poſtera die Agamemnon exercitum cœpit ante portas inſtruere, &
Dardanos & prælium prouocare.Priamus contrà iuſsit urbem munire, & in-
terim ſubſiſtere uſque dum Penteſilea cum Amaxonibus ſuperueniret. Pen-
teſilea poſtea ſuperuenit, exercitum contra Agamemnonem eduxit. fit præ- *Pẽteſileæ præ*
lium ingens per aliquot dies,diu pugnatur. Argiui fugantur in caſtra, oppri- *lium & mors.*
muntur. Cui uix Diomedes obſtitit, alioquin naues incendiſſet Argiuorum,
& uniuerſum prælium deuaſtaſſet. Prælio dirempto, Agamemnon in caſtris
ſeſe continuit. Penteſilea uerò quotidie prodit,deuaſtat Argiuos, in bellum
prouocans.Agamemnon ex conſilio caſtra muniuit,& in bellum non prodi-
uit,uſq; dum Menelaus ueniret.Menelaus à Scyro uenit, arma Achillis Neo-
ptolemo filio eius tradit. Quæ quum accepiſſet, in Argiuorum caſtris uehe-
menter circa patris tumulum lamentatus eſt. Penteſilea ex more prælium in-
ſtruxit,& uſq; Argiuorum caſtra proceſsit. Neoptolemus Myrmidonũ prin-
ceps,contrà aciem duxit.Agamemnon exercitum inſtruit, pariter concurrũt.
Neoptolemus ſtragem fecit,occurrit Penteſilea,& fortiter in prælio uerſatur.
Vtriq; per aliquot dies acriter pugnauerunt,multos utriq; occiderunt. Pente
ſilea Neoptolemum ſauciat.Ille dolore accepto, Amazonum ductricẽ Pente
ſileam obtruncat. Eo facto totum exercitum Troianorum in urbem fugere
fecit.Statim Argiui cum omni exercitu murum circundant,ita ut foras Troia
ni exire non poſsent. Hoc poſtquam Troiani uidere, Antenor, Polyda- *Antenor pacẽ*
mas,Aeneas ad Priamum ueniunt.Agunt cum eo,& conſilium quærunt, ut *ſuadet.*
deliberent quid de fortunis futurum ſit. Priamus conſilium conuocat, quid
poſtularent iubẽt eos dicere,& quid deſiderent.Antenor memorat,principes
defenſoresq; Troiæ, cæterosq; natos eius cũ aduenis ductoribus interfectos:
Argiuorum principes remanere fortiſsimos, Agamemnonem, Menelaum,
Neoptolemum, non minus fortiſsimum quàm pater eius fuit: Diomedem,
Aiacem Locrum, cæterosq; complures ſummæ prudentiæ, Neſtorem, Vlyſ-
ſem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sem. Contrà Troianos clausos & obsessos, & penè contritos. Suadet potius esse, ut Helena his reddatur, & ea quæ Alexander cum socijs attulerat: & pax fiat. Postquam multis uerbis de pace concilianda satis fecerunt, surgit Amphimachus filius Priami, adolescens fortissimus: malisq; uerbis Antenorē adortus est, eosq; qui consenserant, improperare eis facta eorū: suadere potius educendum exercitum, & irruptiōnē in castra faciendum, usq; dum uincant, aut uicti pro patria occumbant. Postquam finem fecit, exurgit Aeneas, lenibus mitibusq; uerbis Amphimacho repugnat, ab Argiuis pacem petendam magnopere persuadet. Postquā dicendi finis factus est, Priamus magno animo surrexit, ingerit multa mala Antenori & Aeneę: eos belli appetendi ductores fuisse, ut legati in Græciam mitterentur, quum ipse quoq; Antenor legatus redierit, & renunciauerit se contumelioſe tractatum esse, & ipse bellum suaserit. Deinde Aeneam, qui cum Alexandro Helenam, & prædam de Argiuis non modicam extraxit: quapropter certum sibi esse, pacem non fieri. Statimq; imperauit, ut hi omnes parati essent, ut quum signum daret portis irruptionem facerent, aut uincere moriúe sibi certum esse. Hæc postquam locutus est, concilium dimisit. Amphimachum secum duxit, dixitq; ei: uereri se ab his qui pacem suadebant, ne oppidum prodant, eosq; habere multos ne plebe qui una sentirent, opus esse eos interfici. Quod si hoc factum fuerit, se esse patriam defensurum, Argiuosq; superaturū. Simul rogat ut sibi fidelis & audiens, paratusq; cum armatura esset. ut sine suspicione fieri posit. Simulq; suasit Amphimachus, ad cœnam eos uocari, diuinamq; rem facturum, & ita insidijs circūuenturum. Amphimachus ita se facturum promisit, & ab eo discessit. Eodem die conueniūt Antenor, Polydamas, Vcalegon, Amphidamas, Dolon: dicunt se mirari regis pertinaciam, quum patriam & comites perire malit quàm pacem facere. Antenor ait, se inuenisse quod sibi & illis in commune prospiciat, si sibi fides seruaretur. Omnes fidem obstringunt. Antenor ut uidit se obstrictum, mittit ad Aeneam, dicens, patriam esse prodendam, & sibi suisq; cauendum esse: ad Agamemnonem de his rebus aliquem esse mittendum, qui id sine suspicione curet: maturandum esse. Animaduertisse Priamum iratum, quia ei pacem suaserit, de consilio surrexisse, & uereri ne quid noui consilij ineat. Itaq; omnes promittunt: statimq; Polydamantem, qui ex his minime inuidiosus erat, ad Agamemnonem clàm mittunt. Polydamas in castra Argiuorum peruenit, Agamemnonem conuenit, dixitq; ea quæ suis placerent. Agamemnon clàm nocte omnes in concilium conuocat, & refert ea quæ audiuit: quid cuiq; uideatur, dicere iubet. Inde omnibus placitū est, ut fides proditoribus seruaretur. Vlysses & Nestor uereri se dixere, hanc rem subire. Neptolemus hos refutat, inter se certant. placitum est, signum à Polydamante exigi. Et idipsum per Sinonem ad Aeneam, & Anchisem, & Antenorem mittit. Sinon ad Troiam proficiscitur. Et quia nondū claues portæ Amphimachus custodibus tradiderat, signo dato Sinon uocem Aeneæ & Antenoris audiendo confirmatus, Agamemnoni renunciat. Tunc placitum est omnibus fidem dari fœdere firmari, iureiurando stringi, eo pacto ut si oppidum proxima nocte tradidissent, Antenori, Aeneæ, Vcalegoni, Polydamanti, Doloni, nec non liberis, coniugibus, propinquis, amicis, suisq; omnibus fides seruaretur, & sua causa omnia sibi liceat habere. Pacto confirmato, iureiurando adstricto, suadet Polydamas, noctu exercitum ad portam Scææ adducant, ubi extrinsecus caput equi sculptum est, ibi præsidia habere, noctu Antenorem Anchisem exercitui Argiuorum portam referaturos, eisq; lumen prolaturos. Id signum eruptionis fore dicunt, quòd ibi præsto forent qui ad regem eos ducant. Postquā pacta data sunt, Polydamas in oppidum redijt, rem peractā denunciat, dicit Antenori & Aeneæ, cæterisq; quibus placitum erat, ut suos omnes adducant, & noctu Scææ portam aperiant, lumen ostendant, exercitum inducant. Antenor

Antenor de urbe prodenda agit.

nor & Aeneas noctu ad portam præsto fuere, Neoptolemū susceperunt, exercitui portam referauēre, lumen ostendēre, fugam præsidio sibi suisq; omnibus præuidēre. Neoptolemus præsidium dat. Antenor eum in regiam duxit, ubi Troianis positū præsidiū erat. Priamū persequī, quem ante aram Iouis Hercei obtruncat. Hecuba dum fugit cum Polyxena, Aeneas occurrit. Polyxena ei se tradidit, quā Aeneas ad patrē Anchisem abscondit. Andromacha & Cassandra in ædē Mineruæ se occultant. tota nocte nō cessant Argiui deuastare, prædāq; facere. Postq; dies illuxit, Agamēnon omnes duces in arcē cōuocat, dijs gratias agit, exercitū collaudat, omnēq; prędā iubet in medio reponendā quam omni exercitui æquè partitus est: simulq; exercitum cōsulit, an placeat Antenori & Aeneæ, qui patriā prodiderint, fidē seruari. Exercitus omnis conclamat, placere sibi: conuocatisq; omnibus, uniuersa quæ erant reddiderunt. Antenor rogat Agamemnonem, ut sibi loqui liceret. Agamemnon dicere iubet. Mox ut loqui cœpit, primò omnibus Graijs iuuenib. gratias egit, simulq; cōmemorat Helenū & Cassandrā pacē semper patri suasisse, Achillemq; suasu Heleni sepulturæ conditū fuisse. Agamemnon ex consilij sententia Heleno & Cassandræ libertatē reddidit. Helenus Agamemnonē pro Hecuba & Andromacha deprecat, cōmemoratq; semper ab his esse dilectum. etiā his ex cōsilij sententia libertas concessa est. Interea prædā omni exercitui diuisit, dijs gratias egit, hostias immolauit, & quinto die statuit iter pergere. Vt autem dies profectionis aduenit, tempestates magnę exortę sunt, & per aliquot dies remansere. Chalcas respondit, inferis satisfactū non esse. Neoptolemo in mentem uenit, Polyxenam, cuius causa pater eius perierat, in regia non esse inuentam Agamemnonem poscit, conqueritur, exercitum accusat, Antenorē accersiri iubet, imperat ut diligenter eam inquireret, inuentamq; ad se adduceret. Mox Antenor ueniens ad Aeneam, & Polyxenam ab eo absconsam suscipiens, ad Agamemnonem eam duxit. Agamemnon Polyxenam Neoptolemo dedit, quam accipiens ad tumulum patris iugulauit. Tunc Agamemnon iratus Aeneæ quod Polyxenam absconderat, cum omnibus suis à patria protinus discedere iubet. Aeneas cum suis proficiscitur, Antenori terram tradidit. Agamemnon profectus est de urbe, uictoria sibi cōcessa. Helena post aliquot dies mœsta magis quàm antè, domū reportatur cum suo Menelao. Helenus cum Cassandra sorore, & Andromacha Hectoris fratris uxore, & Hecuba matre, Cherronesum petit. Hactenus Dares Phrygius quæ gesta sunt literis mandauit: nam ipse ibidem cum Antenoris factione remansit. Pugnatum est annis 10. mensibus 6. diebus 12. Ad Troiam corruere ex Argiuis, sicut Dares scribendo tradidit, 886. millia. Ex Troianis usq; ad oppidum proditum, 676. millia. Aeneas nauibus profectus est, in quibus Alexander in Græciam serat, numero 22. Quem omnis ętas secuta est hominū, in millibus tribus & 400. Antenorem sequuti sunt duo millia & quingenti. Helenū & Andromacham mille ducenti. Hucusq; Daretis historia perscripta est. Qui Troianorum, Græcorū principes occidēre, denotantur: Hector Protesilaū, Patroclum, Merionē, Bœotem, Archilochum, Protenorem, Deipenorem, Dorium, Polyxenum, Phidippum, Xantippū, Leonteum, Polibœtum, Carpedontē, Lepodemon, Lufore, Epistrophum, & Schedium, Maimentū, Palamonem: Æneas Amphimachū, Nireum: Alexander Palamedem, Antilochum, Aiacem. Aiax Telamonius, et Alexander, mutuis uulneribus se occidēre. Qui etiam Græcorū & Troianorum duces occidēre, literis subter notantur. Achilles Auphemium, Hippotū, Plebeum, Asterium, Liconium, Euforbium, Hectorem, Memnonē: Neoptolemus Pentesileam, Priamum, ad tumulum patris Polyxenam iugulauit: Diomedes Xantippum, Mnestheum, Epistrophum Orcomenum.

Troiæ excrsio

DICTYS CRETENSIS ATQVE DARETIS
Phrygij de Bello Troiano historiarum Finis.

Diodori

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ

Liber undecimus, incerto interprete.

DEcimus ante hunc in totius summæ contextu liber, rerum earum quæ ante traiectionem Xerxis in Europa gestæ, quæq; per conciones in communi Græcorum conuentu apud Corinthios de Gelonis societate erga Græciam tractatę fuere, deductu expositioneq; conclusus est: in hoc uerò perpetuam historiæ seriem deducentes, ab exercitu Xerxis ordiemur, in Græciam traiecto: tum in annum præcedentem terminabimus, quo Atheniensium copiæ duce Cimone Cyprum inuasere. Præfecto igitur Atheniensibus Calliade, Consules apud Romanos creati sunt Spurius Cassius, & Proclus Verginius trigesimus, Olympiade quinta & septuagesima, in qua stadio uicit Asylus Syracusanus. Hac itaq; tempestate Xerxes rex hac impulsus causa, contra Græcos arma mouit. Mardonius Persa, regis gener, rerumq; eius administrator, uir admodum singulari calliditate, & robore præstanti corporis, summa inter Persas admiratione habebatur. Hic elato spiritu, & ætatis feruore sublatus, magnas semper res appetere, magnisq; aspirare imperijs: quoq; id assequeret, uarias assiduè uarijs artibus quærere, moliriq; uias. Quare Xerxi persuasit, uti Græcorum uires afflictare, sibiq; subiugare eos populos contenderet, assiduos infestissimosq; Persici nominis hostes. Xerxes igitur in eã sententiam adductus, ac Græcas gentes uno tempore bello opprimere uniuersas, funditusq; euertere Græciam tentans, legatos ad Carthaginenses misit, qui unà cum eis de re cõmuniter gerenda tractarent: atq; inter eos ita compositum, uti Græciæ incolas ipse suis copijs inuaderet: Carthaginenses uerò, cum essent magnis copijs coactis, eodem tempore aduersus Græcos, qui Italiam Siciliamq; tenerent, proficiscerent. Igitur uti cõuenerat, Carthaginenses magna collecta pecunia, multos ex Italia Ligustica, itẽ ex Gallia & Iberia milites mercede conducunt. Præterea ex uniuersa Lybia & ipsa Carthagine delectu habito, ciuiles copias conscripsere. Quibus omnib. parandis triennio consumpto, exercitum coegere militum ad trecenta millia naues ducentæ extructę. Parte ex alia, Xerxes ob Carthaginensiũ studiũ excitatus, certatim in rem bellicarũ apparatu tantũ eos uicit, quanto maiori gentiũ imperio superabat. Naues ubiq; per loca maritima sibi subiecta, Aegyptumq; & Phœniciam & Cyprũ ædificari iubet: itẽ per Ciliciã, Pamphiliã, adhæc per Lyciã, Cariã, Mysiam Troada, & per Hellesponti ciuitates, & Bithyniã, & Pontũ, quibus trienio (uti Carthaginenses fecerant) cõparatis, naues longas extruxit supra mille ducentas. Cui rei pater eius Darius, magno adiumento fuit, qui ante mortem ingentes conscripserat copias, & magnam materiam ad classis ædificationem parauerat. Nam ab Atheniẽsibus olim in Marathone superato Dattide, contra uictores animo impacato, grauiter indignabatur. Verùm eũ iam proficisci, & Græcis arma inferre properaret, substitit morte interceptus. Xerxes itaq;, ceptis parentis simul & hortatu Mardonij (ueluti dictum est) impulsus, Græcos expugnare contendebat. Vbi cuncta quæ ad expeditionem requirebantur parata uidet, ducibus nauium mandat, uti naues undiq; in Cymen conuehant, & Phocesam: ipse uerò ex omnibus prouincijs suis equitatu peditatuq; coacto, ex Susis proficiscitur. Simulac in Sardis ingressus est, præcones in Græciam dimittit, mandans, uti singulas quasq; urbes adeant, & à Græcis regio iussu, aquam terramq; deposcant. Inde partito exercitu, numerum qui ad iungendum ponte Hellespontum, quiq; ad montem Atho effodiendum fatis

75 Olymp:

Mardonius Xerxẽ in Græcos incitat.

Xerxis copiarum apparatus.

satis uisus est, eò mittit: ea re conspicatus simul tutum militibus & quàm breuissimum ingressum patefactum iri, simul se sperãs perterrefacturum Græcos uel ipsa in primis tantorum operum admiratione. Qui ergo ad id missi fuerãt, multitudine ad opus ardenti, celeriter rem confecere. Græci audita Persarum innumerabili manu, mille in Thessaliam armatos mittunt, qui aditus ad Tempe occuparent. Dux autem Lacedæmoniorum erat tum Synetus, Atheniensium Themistocles: qui per singulas ciuitates legatos postulatum mittunt, uti milites deligant, quos communi munere ad aditus Græciæ tuendos mittant. Properabant enim ciuitates omnes Græcas bello implicare, & uarijs distributos continere præsidijs: ut communicato inter se officio, Persis ab uniuersa simul Græcia resisteretur. Postquam uerò compertum eis fuit, Thessalorum, & eorum qui finitima aditibus loca incolebant, maximam partem nuncijs regijs aquam terramq; tribuisse, desperata ad Tempe custodia domum regressi sunt. Hic uerò nõ ab re fuerit dinumerare, qui Græcorum secuti sint Barbaros, ut merito notato uituperio inuisi sint cum dedecore & ignominia communis libertatis proditores. Aenianes igit̃, Dolopes, Milesij, Perrhæbi & Magnetes Barbaris adhæsere, cum adhuc præsidium in Tempe consisteret. Achæi deinde, Phthiotæ, Locri, Thessali, & pleraq; Bœotiorum discedente præsidio, ad Barbaros defecere. Qui Isthmon tenebant, cum reliquis Græcis in officio perstantes, in communi conuentu decreuere, Græcos dijs deuouendos decimandos'que, quicunque Persicas tenuissent partes, si belli illius uictores euasissent. Ad eos uerò qui armis abstinere uelle uidebantur, mittere legatos placuit, qui eos ad belli munia pro cõmuni libertate capienda concitarent. Horũ alij quidẽ illico præsenti animo in societatem adducti. nonnulli se in tẽpus cõgruum idẽ facturos pollicebantur: re uerò magis saluti suæ prospicientes, motam trahendo, belli exitus expectare uolebant. Ab Argiuis tum legati in commune cõsilium missi, referunt se simul cum reliqua Græcia labores & arma sit-fcepturos, si aliqua in ea re pars imperij ipsis deligneẽ. Quibus ita respõnsum: Si quidẽ grauius ducerẽt sub Græco imperatore pro libertate pugnare, quàm Barbaro domino seruire, eos ad id cõsultò armis abstinere: sin per ambitionẽ Græciæ imperium sibi postulent, æquum fuisse, prius à se gesta edidisse, quę tale gloriam poscere uiderentur. Post hæc legatis Græciam peruadentibus, & aquam terram'q; deposcentibus, uniuersæ Græciæ ciuitates respõdendo declararunt quanto cõmunem libertatem studio spiritũq; cõplecterentur. Xerxes uerò ubi iunctum Hellespontum accepit, & montẽ Athon effossum, illico ex Sardibus profectus per Hellespomtum iter facit: productus in siccum, copias per pontem traducit in Europã: tum per Thraciam ducens, cõplures adsciscit sibi ex Thracibus & finitimis milites. Vbi in locum, cui nomen Doriſco, peruentum est, classem illuc acciri iubet, ut utrasq; in uno loco iunctas munitius copias haberet. Numerumq; uniuersi exercitus illic recensere placuit, in quo supra octingenta millia hominũ pedestris exercitus conscripta traduntur: naues longas simul omnes plus mille ducentis, quarum trecentę & uiginti græcę, rege nauium corpora præbente, Græci eas milite & remige complentibus: reliquæ omnes barbaræ. Harum ducentę ab Aegyptijs, à Phœnicibus trecentæ instructæ: Cilices octoginta: Pamphilij quadraginta: totidem Lycij: ad hæc à Caribus octoginta: à Cyprijs centum & quinquaginta. Ex Græcis uerò, Dores illi qui iuxta Cariam habitant, unà cum Rhodijs & Cois, misere quadraginta: Ioues cum Chijs & Samijs, centum: Aeoles cum Lesbijs & Tenedijs, quadraginta. Hellespontij octoginta, cum his qui loca circa Pontum tenent. Insulani quinquaginta. Insulas enim omnes quæ intra Cyneas & Triopum Suniumq; continentur, rex sibi ante societatem præoccupatas adiunxerat. Eo itaque numero triremium classis extabat, præter eas octingentæ & quinquaginta ad equos portandos paratæ, onerariæ tria millia. Dum itaque Xerxes in renunciatum

Atho mons effoditur.

Quinam Græcorum Xerxi adhæserint.

Xerxis copiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

censendo exercitu apud Doriscum detineretur, consultoribus Græcíç ubi renunciatum esset, Persarum copias propius accessisse, placuit classem in Artemisium Eubœæ illico nauigare, conspicati eum locum maximè ad occurrendum hostibus idoneum: tum Thermopylas armatorum præsidium quod satis esset ad angustias & aditus occupandos, & arcendos ab ingressu Græciæ Barbaros, missum nam maturandum censebant, eos qui Græcorum partes sequerentur circumuenire, & contentis uiribus sociorum salutem tueri. Classis tum uniuersæ præfectus erat Eurybiades Lacedæmonius. Militib. qui ad Thermopylas missi fuerant, dux datus Leonidas Spartiatarum rex, uir utiq; uirtute & rei militaris peritia admodum præclarus. Hic accepto ad id imperio, mille solum ex omni exercitu delectis, iubet uti se in expeditionem sequantur. Ephoris admonentibus, paruam admodũ ab eo aduersus tãtas copias nauium uim delectam, imperantibusq; uti maiorẽ assumeret, perplexè & intricato sermone respondit, ad prohibendos ab ingressu Barbaros eum utiq; numerum satis esse militum: ad eam uerò rem quam paratum ibant efficiendam, haud plurib. indigere. Hoc obscuro responso accepto, interrogant, num quippiam præclari facinoris sibi commentum esset, quò eos ducat, quodq; exequi properet percontantibus subintulit ille, se muniendi aditus titulo illos utiq; ducturum: re uerò ad oppetendam pro communi libertate mortem. Quæ si mille soli quos delegerat, secum proficiscantur, Spartam nempe eorum cæde fore clariorem: sin uniuersi Lacedæmonij eò contendere perrexerint, nomen Lacedæmoniũ funditus periturum: neminem enim eorum ausurum fugere. Mille itaque Lacedæmonij ei dati, Spartiatę trecenti, & cum eis ex reliqua multitudine ad tria millia. Quatuor militum millibus Leonidas assumptis, in Thermopylas proficiscitur. Proficiscenti nunciatur Locros, qui finitima aditibus loca incolunt, aquam terramq; Barbaris tribuisse, atq; ab eis aditus occupatos teneri. Hi uerò aduentu Leonidę percepto, reuocata sententia, Græcis adiunguntˉ. ac mille Locrenses, totidemq; Milesij, Phocensiumq; non multò pauciores mille, unà cum illo in Thermopylas contenderunt: nec nõ & ex altera Thebanorum factione ad quadringẽtos. nã Thebani de Persarũ societate interdiuersa sentiebãt. Hęc itaq; militũ summa habetur, qui Leonida duce in Thermopylas profecti sunt, ibiq; ad tolerandam Persarum uim se compararunt. Xerxes autem recensito copiarum numero, inde cum uniuerso progreditur exercitu. Procedẽti uerò cum pedestribus copijs Achanthopolim, adnauigat iuxta cursum tenens classis uniuersa: inde per locum eſtoſſum in alterũ mare itinere breuissimo ac tuto cursu traijciuntur. Vbi in Cliacum sinum perlatus est, nũciatur aditus omnis insideri ab hostibus: cuius occasionis occupãdæ gratia exercitu cucto miserat ad ea loca milites, quos ex Europa sibi socios asciuerat, ducentis millibus haud admodũ pauciores: ita ut præter nauales copias non minus decies cẽtenis millibus dux esset. Reliqua uerò turba quæq; nauibus longis, quę que onerarijs, alijsq; ad reliquum apparatum portandum coactis uidebatur, nil superiori numero cẽsebat inferior. Quare minime utiq; mirãdasunt ea quæ de multitudine à Xerxe ducta, memoriæ prodita inueniunt. Ferũt enim flumina, quæ perpetuis aquis fluere & inundare solita erãt, multitudinẽ tantã illinc aquam petentem, alueo exhausto destituisse, pelagiq; conspectum consortis nauium malis in syluarum morem sublatum. Copiæ igitur ab Xerxe coactæ omnium utiq; habentur maximæ, quas ulla unquam ullius historię memoria retulerit. Persis itaq; apud fluenta Sperchij in statione locatis, Xerxes nũcios in Thermopylas mittit, qui simul explorarẽt quo animo bellũ aduersum se susceptũ gererent: simulq; edicerent, regem iubere uti ab armis discedant, tutiq; ac incolumes in patrias sedes remeent, sociosq; se Persis & eorum rebus præbeant, quod si fecissent, se per eosdẽ nũcios polliceri Grecis, nec minus daturũ agros lõgè his quos nũc incolerẽt ampliores uberioresq; Hoc nũcio audito

Leonidæ ad Thermopylas profectio.

Xerxes ad Thermopylas nuncios mittit

Leonida, ità nunciantibus respõsum est: Se siue regis socij fiant, utiliores cum armis futuros: siue pugnare cogantur, cum armis certaturos generosius pro libertate. nam de regione & agro, quem se rex eis daturum polliceretur, uelle hoc à se discerent. Græcis patrium atque innatum morem, non malis artibus, neq; per ignauiam & ignominiam, sed uirtute solum sibi, quod incolãt, atque agros parare, partosq; eadem uirtute tueri. Rex accepto per nuncios Græcorum responso, Demaratum Spartiatam, qui ex patria exul ad eum profugerat, ad se illicò accersiri iubet: irridensq; responsum quod dederant, à Lacone quæsiuit, num uelocius Græci equis suis insectantibus essent profugituri, an tanti possent exercitus conspectum ferre? Demaratum regi ita respondisse aiunt: Virtutẽ Græcorum tibi, rex, haud incognitam existimarim, quippe qui Barbaros à te deficientes Græcis soleas militibus & robore debellare: neque existimes eos qui pro imperio tibi tuendo acrius quàm Persæ bella gerere soleãt, pro libertate sua retinenda aduersus Persas ignauius pugnaturos. Quæ dicta Xerxes præ fastu contemnens, sese sequaturi iubet, ut Lacedæmonias coràm cernat fugientes: atq; educto ex statione exercitu in Thermopylas contendit, aciemq; in præsidium Græcorum instruit, primosq; ibi omnium ad certamen adoriendum Medos esse iubet, seu quòd robore corporis cęteris præstare uiderentur, siue id fore ratus, ut eo prælio Græci omnes delerẽtur: hęrebat enim adhuc animis Medorum grauis indignatio, & haud uetusta memoria rei malè gestæ, & cladis acceptæ ducibus progenitoribus suis, qui in Marathonis pugna fuerant à Græcis obtruncati. Dum itaque Medis maiorum suorum cladem cõ memorat, alios occisorum fratres, alios nepotes appellans, hortatur, meminisse uelint iniuriæ parentibus, fratribus, sanguini, quin & nomini suo crudeliter illatæ, eorumq; manes id maximè à suis exposcentes ulcisci parent. Medi itaq; prima fronte, ut dictum est, instructi, impetu facto, in præsidium Thermopylarum irruunt. Leonidas uerò suos opportunè instructos in angustissimas aditus fauces producit. Orta utrinque atrox pugna, Barbaris regem suæ uirtutis spectatorem testemque habentibus, Græcos accẽdente libertatis periclitantis memoria: duce præterea unumquenque nominatim appellante, & in pugnam adhortante: atque in summum periculum res adducta erat. Nam confertissima acie cum comminus telis res gereretur, ac ultro citróque uulnera inferentur, constantibus ubique in ordinibus ac constipatis armis, permultum temp⁹ anceps pugna stetit Græcis uirtute & scutorum longitudine præualentibus: uix tandem à Medis cedere cęptum inclinari que acies inchoata: magna iam eorum parte cęsa, multisq; per uulnera confectis, superata Medorũ acie, Cesij & Satæ in pugnã succedunt, integri & recentes aduersus defatigatos incursantes: qui haud tamen diu pugnæ periculum sustinentes, à Leonidę militibus cæsi, in fugam uertuntur. Nam Barbari scutis & peltis breuibus obtecti, ad apertam campi pugnam motu corporis apriores erãt: in angustijs uerò certantes, non facilè poterant constipata hostium corpora, & magnis defensa scutis petere: ipsi cõtrà leui armatura tecti, ictibus & telis iaculantiũ patebant. Xerxes tandem cernens aditus cadaueribus suorum stratos, nec uirtutẽ Græcorũ à Barbaris tolerari posse, lectissimos ex Persis mittit, eos qui immortales inuiolabiles q; appellabantur, quiq; corporis robore uidebantur reliquã multitudinẽ longè antecellente. Breuis quoq; certaminis aduersus eos Græcis dimicatio fuit: iamq; fundi, fugereq; cœperant, cum nox interueniens prælium diremit, magna iam Barbarorum cede facta, paucis in Leonidę exercitu desideratis. Postero die Xerxes alium longè atq; animo cœperat, exitum pugnę habitum indignans, ex omnibus ordinibus deliberat quenq; deligere animo uiribusq; præstantem. Quibus coactis in aciem structis, multa eos antè precatus, adiurat, si ui irrumpant, Græcosq; ex aditu pepulerint, magnis se donis ac præmijs eos cumulaturum: fugientibus gladios obiecturum, neq; ullam uitę

Prælium ad Thermopylas

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpem relicturum, mortẽ fugę prẽmium eis fore: Hi itaq; ſimul armis collectis, agmine facto in Græcam aciem feruntur. Leonidæ milites contrà ſeſe colligẽtes, ſcutis, corporibus in muri ſpeciem conſertis, acerrimè irruenti hoſti reſiſtere, mirè pugnã tolerare, atq; adeò dimicandi ſtudio obnixè terri, ut nec ſibi ad ſubſidia ſuccedi, nec quicquam laboris aut periculi diminui ac remitti pareren tur ſed perpetuo atrociq; rerum diſcrimine & anguſtia adducti, ſuo quiſq; per ſtando loco, multos ex Barbarorum delectu ſternunt, ac mutua inter ſe pericli tatione certantes ordines, nil alter alteri cõcedere. Veteranis addebat animos pudor expertæ militiæ, ſimul & diſcrimen diminuendæ famæ: uereri nanq;, ne uigor roburq; iuuentæ minores ſibi pares faceret. Iuniores acerrima conſtantia perſiſtere, dimicando ueteranorũ peritiam & gloriam periculo uirtutis ſtudentes aſſequi. In tanta itaq; contentione gloriæ periclitantibus Græcis, delectus Barbarorum funditur, atq; in fugam uertitur: fugientes armati ſtrictis gladijs occurrunt, atq; circumſtantes agmine ſtipato eos à fuga in hoſtes conuertunt, ac prælium inſtaurare cogunt. Hac re perculſo rege, ueritoq;, ut par erat neminem deinde fore qui pugnam tentare auderet, Trachinius quidam eius regionis incola, cui montana diuerticula tramitesq; occulti locorum uſu optime noti erant, ad Xerxem accedit, ſollicitoq; ac multa meditanti pollicetur ſe per anguſtias quaſdam montium incognitas & occulta ſtrata, quos ſibi traditſſet milites ducturum: ac quodam conſtituturum loco, unde Græcos pugnę intentos à tergo adorirentur, hoc demum pacto eos utrinq; circumuentos facilè inde pelli ac deleri poſſe. Quo audito, rex admodum lætatus, amplis præmijs Trachinium afficit: tum illico uiginti millia delectorum qui eum ſequantur, tradit. Hac re uulgata (nec enim per multitudinem celari potuit) quidam ex his qui inter Perſas aderant, cui Tyriſtiadi nomen erat, genere Cumanus, honeſtis moribus & mente ad bonum inſtituta, ex uigilijs Perſarum noctu elapſus, ad Leonidam ſe proripit, quæ à Trachinio acta fuerant ignorantibus aperit. Quo percepto, Græci circa noctis medium concilio conuocato, de ingruenti periculo & rerum ſumma inter ſe multa conſultare cœperunt. Erant qui ſentirent confeſtim ad reliquos ſocios diſcedendum eſſe, aditusq; relinquendos: nec aliam retinendæ ſalutis uiam uſquam ſibi penitus patere: neque manendum ut ab hoſtibus circumueniantur: fieri enim non poſſe ut manentes euaderent. Tum Leonidas Lacedæmoniorum dux, immortali iam ſibi ac ſuis gloria animo cõcepta, reliquos omnes diſcedere iubet, ſeſe ad meliora patriæ tempora, maioresq; fortunæ impetus cum alijs Græcis reſeruent: ſibi cum Lacedæmonijs loco perſtandum: neq; ulla ratione creditum præſidium deſerendum. Decere enim duces ac principes Græcię pręſtantius aliquid & difficilius cæteris aggreſſos, fortiter occumbere. Hac ſentẽtia habita, reliqui omnes ſeſe inde mox proripiunt. Leonida uerò illic cum ciuibus relicto, cœpta ingẽtia atq; inaudita incredibiliaq; animo obuerſabantur. Cum paucis itaq; (ſolos enim Theſpios retinuerat, qui omnes non plus quingentis erant) ad oppetendam pro libertate Græciæ per clariſſimum facinus mortem ſe comparat. Interea qui cum Trachinio miſſi fuerant, per auia circumducti, in ſummum tandẽ collem ſtatuuntur. Quo factum eſt, ut Græcorum pręſidium inter utraſque copias iam medium, iam undique circum obſeſſum teneretur. Tum Græci deſperata ſalute, gloriam uitæ pręferentes, una uoce ducem precantur, ut in media hoſtium caſtra erumpere, animásque dimicando fortiter effundere liceat, antequam ſe circumuentos Perſis compertum ſit. Leonidas accenſos ſponte ad facinus iam conceptum, milites pro uoto nactus, iubet uti properè ita prandeant, tanquam ſint apud inferos cœnaturi: ipſe ſtatim hoc iuſſu cibũ ſibi afferri poſcit. Sic enim curatis corporibus eos fore robuſtiores, laboremq; & belli pericula maiori adituros audacia, & pertinaciori animo toleraturos. Poſtquã autem ſe quiſque perfectiſſimè curaſſet, atq; expediti omnes duci aſtitiſſent, hortatur

Trachinius Xerxi uiam monſtrat ad opprimendos Spartiatas.

tatur, ut ſe ſequuti, in caſtra hoſtium irrumpant, quoſcunq; obuios obtruncẽt: inde ſeſe ad regis prętorium conferant: ſibi nanque regis primum opprimendi (ſi fortuna faueat) conſilium eſſe. His accenſi auditis milites, noctu conſtipato agmine in caſtra Perſarum, præcedente Leonida, feruntur Barbari inopinata ac repentina re perculſi, ex tabernaculis paſsim tumultuantes ſe rapiunt: atque eos qui cum Trachinio miſſi fuerant, rati periiſſe omnes, uniuerſasq; adeſſe Græcorum copias, intrãque ſtationem irruiſſe, conſternato pallentes animo terebantur. Quare magna eorum à Leonidæ militibus ubique cædes edebatur, atque à ſuis plerique propter ignorationem rei pro hoſtibus necabantur, tumultu per uniuerſa caſtra excito: nocte quoque rerum proſpectum prohibẽte, erroreque illum adiuuante, ingens promiſcuè uarijs in locis ſtrages fiebat. Nam in ſumma rerum trepidatione, exciti omnes, dum ſibi quiſque timeret, alter alterum utcunque obſtantem cædebant, cum neque tempus neq; locus, quid eſſet, diſcernendi daretur: nec qui quo ſe ordine reciperent, cuiusue iuſſu, quo duce conſererent, ad quæ ſigna confugerent: nec ad nomina uocarentur, neque omnino pauore omnia perturbante, mentem colligere ſiſtereque poſſent. Quod ſi tunc in prętorio rex conſtitiſſet, haud dubium eſſe poteſt, quin foret inter cæteram turbam, nullo obſtante, à Græcis interemptus, atque eo momento tantum belli incendium oppreſſum reſtinctum'que ceſſaſſet. At uerò Xerxes ad tumultus illico principium inde proſilierat, ac ſe citiſſimè receperat ex periculo. Græci uerò in prætorium irrumpẽtes, deprehenſam illic obtruncant turbam ferè omnem: ac regem ubiq; quærentes, quantum tutè noctu & impunè licuit, per omnem ſtationem uictores euagantur. Exorta die, ac patefacto rerum proſpectu, cum Perſę Græcos cernerent admodum ratos, contempta, uti erat pręter ſpem, paucitate, conſiſtere cœperunt: nec contrà tamen aduerſum hoſtem tendere audent, uirtute & audacia eorum deterriti: ſed lateribus circumglobati, & undiq; à tergo procul adorientes, confodiũt iaculis & ſagittis uniuerſos. Qui itaq; cum Leonida in Thermopylas fuerãt ad aditus tuendos miſſi, hunc uitæ exitium ſortiri, interiere: quorum uirtutem nemo ſatis unquam profectò poterit admirari: quibus una mens extitit adeò ad mortem uſq; obnixa, ne patria inſtituta deſererent, quibuſq; ſua ſponte offerre animas intrepidè pro communi Græciæ ſalute ſumma uoluptas fuit, ac fortiter & honeſtè interire, q̃ turpi ſeruitute ignauam uitã trahere. Nec cuipiam ſanè id dubium eſſe poteſt, rem tam repentinã & inopinatam, tamq; inſolentis audaciæ Perſis intuliſſe ſtuporem, & conſternationem ingentem animi. Quis enim Barbarorum tam incredibile facinus potuiſſet ſuſpicari? Cui ueniſſet in mentem quingentis numero hominibus tantum animorum fiducię eſſe, ut decies centena millia adoriri nihil uererentur? ita ut ne in poſterum quidẽ cuipiã ſpes tanti per uirtutem nominis, tantiq; exempli gloriam aſſequẽdi relicta ſit: qui utiq; uiri intra hoſtium munitiones innumera circumtienti multitudine, defatigatis uincendo corporib. animo cecidere inſuperato, in ipſa quoq; morte uictores. Itaq; hi ſoli omnium qui memorantur, uicti illuſtriores euaſerunt, quàm alij qui honeſtiſſimas uictorias reportarunt. Nam non ex rerũ euentu, ſed quo conſilio, quo'ue delectu quid fiat, uirtutem perpendere, fortesq; & illuſtres inde uiros ſpectare oportet. Illius nãq; fortuna, huius ratio & diſcretio rerum dominatur. Quis nam enim eis uiris præferri, uel itẽ conferri dignus eſt quos cũ nec pro parte hoſtiũ milleſima haberent, tantus egit ſpiritus, ut incredibili multitudini uirtutẽ opponere ſuam auſi fuerint? haud ſanè crediderim tãti agminis ſuperandi fiducia ducti, ſed ferocitate inuicta, illuſtribus animis tentantes omnium tẽporum ſuperiorũ ſuperare memoriam: pugnamq; ſibi tũ cũ Barbaris fore putantes, certamen uerò gloriæ indicium q; cuiuſdam ueluti decurſi ſpectaculi cum omnibus poſt orbẽ conditũ ſeculis, & omni re geſta quæ ulla unq; admiratione digna ſit iudicata. Soli nanq; poſt hominũ memoriam

Leonidas cãſtra Xerxis inuadit.

Spartiatarũ exitus & laudatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patrias leges tueri, quàm proprias retinere animas maluerunt, maiora suis uiri bus minimè pericula recusantes adire, honestissimum in primis non solũ, sed etiam propè necessarium illis esse arbitrati, qui uirtutis nomen præ se ferant, animi magnitudinem & excẽllentiam sui paribus ausis comprobare. Nec iniuria quidem istos quis existimarit communis potius libertatis Græcorum extitisse authores, eisq; præponendos qui postea cæteris Xerxem prælijs superarunt nam Barbari tam præclaro tamq; inauditæ audaciæ facinore perculsi, animos in bella deinceps propè consternatos ferebant. Græcis contrà ad parem gloriam suorum, studia spiritusq; intus accendebantur. Postremò solos istos uidetur ad immortalitatem tranituisse uirtutis excellentia, supra omnẽ priscã memoriam. Quare non ab historicis solis, uerùm à poëtis & plurimis, eorũ fuerunt laudes decantatę. Inter quos Simonides clarus cantilenarũ author, huius rei summam protulit commendationem, dicens, Eorum qui in Thermopylis cecidere, sors gloriosa, mors preclara, sepulchrum ara, monumenta maiorum, exitium cõmendatio. Sepulchri titulus talis, quem nulla unquam delere potuerit eluuies, neq; uetustas rerũ omnium cõsumptrix, ex hominum bonorũ abolere memoria, fanum nominis Græci, famulorũ receptaculũ, cui Leonidas atte statur Spartiatarum rex ingens uirtutis documentum relinquens, æternumq; decus. Nos uerò de horum uirorum uirtute satis loquuti, ad propositum reuertamur. Xerxes destituto, ut dictum est, aditu potitus, sed prouerbio Cadmea ipsa uictoria uictus, paucis admodum hostibus cæsis, amisit magnum militũ suorũ numerũ, aditibus difficultatibusq; terrestribus, expeditione pedestri in potestatẽ redactis, strato sibi iam per terrã itinere, statuit naualis belli fortunã experiri. Accersito igitur statim ad se Megabate classis prefecto, iubet ut contra Græciam classem nauiget ac uniuersis simul naualibus copijs instructa classe pugnã cũ hoste ineat. Ille regis extẽplò imperata exequitur. ex Epidne Macedonica soluens cum uniuersa classe, ad Magnesiæ nauigat extremã orã, quę Sepiada appellatur. Magna illic ex uentorũ uis & maris procella, triremes dicusit supra trecentas, earum uidelicet, quæ ad equos portandos erant extructæ, reliquarum quoque magnum admodum numerum. Vbi pacatus uentorum impetus extitit, remenso itinere quo contenderat, rursus in Magnesię fauces & recessus remis reuehitur. Inde trecentas item triremes emittit, mandans ducibus, uti circumuecti in dextram Eubœæ, contendant circumsistere hostem, & undique fugam occupare incautis. Græci uerò in anchoris se firmarant in Artemisio Eubœæ, quorum classis uniuersa ducentis octoginta triremibus ad summum coacta erat: quarum centum & quadraginta ab Athenienſibus instructæ, reliquas cætera Græcia collegerat. Hinc classi præfectus erat Eurybiades Spartanus: quæ uerò ad classem pertinebant, à Themistocle Athenienſe curabantur. Hic uir ob singularem prudentiam, & præcipuam militiæ disciplinam, magna non apud cæteros solum, uerùm & apud ipsum Eurybiadem authoritate habebatur: omnésque eius ueluti auspicatò cuncta gerentis, spémque rerum retinentis, intenti parebant imperio. Dum autem inter nauium duces de certamine nauali quo potissimum loco foret, in eundem disceptaretur: cæteris quæ omnibus uideretur illic persistendum, nec ullo pacto obuiam prodeundum, sed aduentantem hostem constipata, uti erat in statione, classe operiendum, solus Themistocles aduersa sentẽtia ferebatur, docebatq; in re maritima expedientissimũ esse, semper classe instructa in hostẽ intẽtum ferri, sic nanque collectis uiribus, ordine composito nauiganti bus, cuncta marisconsilia patere, subsidiaq; præsto adesse: tum hostem sparsis uiribus acie per tumultum incomposita uagantem ex diuersis longè portubus, diuerso tempore in altum euocatum, nil firmum posse aut constans habere, incertosq; suorum alterum alterius, quod esse necesse foret, consilij dissipatis ordinibus temerè prodeuntes uno incursu cautè instructeq; inuadentis, ut res per

Xerxes statuit classe pugnare.

Themistoclis laus.

res perturbatæ fortunæ casibus obnoxiæ aguntur, facilè opprimi posse. Themistoclis sententia tandem superante, Græci uniuersa classe instructa, nauigãt in hostes. Cum itaque ex diuersis Barbari portub. euocati, cogi cœpissent, naues Themistoclis principiò ad uaria loca discurrentes, obseruato nauigantis hostis itinere, multas occursu interceptas supprellere: pleraſque itẽ conserto certamine superatas. ad continentẽ usque sunt insectatæ. Collecta interea utri usque partis uniuersa classe, ac pugna atroci inita, nonullæ utrinque naues captę: pugnatumq; donec neutra in parte uictoria inclinãte, nox inuergẽs prælium diremit: quã illicò tẽpestas atrox subsecuta est, feruẽtibusq; admodũ pertinacius procellis, naues extra portus in statione deprehẽsas coplures afflixit, ita ut ab numine aliquo susceptas Græcorũ partes sustentari conitaretur: ut multitudine Barbarica ad pauciorem numerũ redacta, Græcorũ naufigia ad bellũ maritimũ contrà tolerandũ ferè paria fierent. Quare Græcis perpetuo successu rebus in omnibus fiducia certior atque animus augebat. Barbari cõtrà aduersa ubique fortuna deterriti, reddebant ad pericula timidiores. Demũ uerò sese coacta rursus undique classe colligẽtes, cũ omniũ simul nauium instructa acie contendere in hostes parant: nec Græcos usquã uis tãta cõterruit: sed triremib. Atticis in ordinũ fronte collocatis, ad quinquaginta numero, Barbaros cõtrà accinctí, intrepideq; expectãt: eoq; loco res perinde prope atque ad Thermopylas pugnatũ fuerat, geri cœpta est: conãtib. itẽ Persis eruptione per mẽdios Græcos facta, in Euripũ traijcere, Græcis aduersũ angustias & fauces Eubœæ obsidentib, Ac cõfecto in muri speciem cõmunientibus agmine, pugna ibi atroci cõmissa, multas utræque partes amisere triremes. Nocte rursus intercipiente, in portus quisque suos reuehi coacti sunt. Cęterum in utraque pugna fertunt Athenienses dextrũ cornu tenuisse, idipsum apud Barbaros Sydonijs datũ. Post hęc Græci cognita quę apud Thermopylas accepta fuerat clade, idq; pro cõperto habẽtes, aditu patefacto, Barbaros illicò Athenas inuasuros, consternatis mœrore animis, in Salaminẽ sese statim recipiunt: ibiq; in summa rerũ sollicitudine uexabant omnes. Vbi rem ad summũ discrimẽ adductam conspexere Athenienses, turbam uniuersam imbellem, mulieresq; quæ Athenis initio belli relictę fuerant, cętera'q; ad usum necessaria nauibus imponẽtes, cũcta in Salaminẽ conuexẽre. Princeps uerò Persicæ classis explorato hostium, inde quo steterant loco, discessu, extẽplò cum omni classe soluit in Eubœam. Ibi primùm ciuitatẽ Isticorum adortus, ui capit: depopulatisq; agris, regionẽ uniuersam uastare pergit. Dum hæc gerunt, Xerxes à Thermopylis discedẽs, per Phocensium fines iter facit, dextra læuaq; latè per irreparabilẽ multitudinis inauditę impetũ, uastæ tempestatis in morem, urbes expugnationibus trahendo, agros passim depopulando, in prędamq; omnia agendo: uicos, ædificia, & quicquid ubique magnificè extructũ, speciosq; excultum occurrisset, cuncta denique incẽdijs ruinaq; proterẽdo. Phocẽses Græcorũ partes sequuti cum haud ad pugnã aduersus tantam uim pares haberentur, relictis oppidis, cũ omni plebe in inuia & difficultates Parnasi se cõiecere. Xerxes deinde Doriensium ingressus agros, abstinere ibi pręda omnes iubet: nihilque eis iniuriæ passus est inferri, quod socio nomine partes eius adiuuarẽt. Inde parte copiarum in Delphos dimissa, mandat ut incẽso Apollinis adyto, reposita quęque illic spolient. Ipse uerò reliquũ exercitũ in Bœotiam traducẽs, eis in locis castra ponit. Eos qui ad spoliandũ oraculare tẽplum missi fuerãt, ad Palladis usque prouidæ prouectos tẽplum, repentina quędã atque incredibilis nimborũ illic uis, procellaq; uentorũ irruens obruit, creberrimis cum tonitru ueluti ex æthere reitrato fulminib. erũpentibus: tum turbine saxorũ mirę magnitudinis, per imbrẽ in exercitũ pręcipitãte, collisos aceruatim Persas exanimari promiscuè cõtigit. Quo deorũ immortalium exterriti portẽto, cęlerrima inde fuga se omnes q; cladi superfuerãt, proripiunt. Quare Delphicũ oraculare tẽplum diuina

Græcorum cũ Xerxianis naualis pugnæ.

Delphici templi sacrilegi tempestate afflicti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quadam prouidentia depeculationem effugit. Delphici uerò huius prodigij à dijs immortalibus editi, memoriam posteris tradendam censentes, ingens trophæum erexerunt iuxta Palladis prouidæ, ubi id apparuerat, templum, in quo elogium hoc inciſum posuere:

Me belli memorem uicti, testemq; superbum,
Delphi constituunt, munera grata loui.
Numine qui Phœbi Medas fregere phalanges,
Aere coronatum restituêre adytum.

Xerxes uerò per Bœotios traducens, agris Thespiensium uastatis, cum in Plateas uenisset, desertaq; loca cultoribus cerneret, incendio cuncta diruere pergit. Nam eius incolæ loci, ingruente belli tumultu, cum familijs rebusq; omnibus migrarãt in Peloponnesum. Inde in agros profectus Athenienſium, depopulationibus cuncta persequitur. Athenas ipsas eruere ac solo æquare, templa igne delere adoritur. Dum hæc ab Xerxe, geruntur, classis regia direptis Eubœæ rebus omnibus, in Athenienſium maritima quoq; pariter prosternendo trajcit. Per idem tempus Corcyræi sexaginta triremibus instructis, tanto immunes bello circa Peloponnesum uersabatur, hac uti eorum sermo ferebat, de causa prohibiti, quòd ascẽsum Maleæ extremaq; superare nequirẽt. Vti nonnulli scriptores tradidere, eo potius consilio id factum, belli tanti momenta obseruando, ut Persis uictoribus integrum sibi esset aquam terramq; tribuere: sin ad Græcos inclinasset uictoria, sese ad auxilium illis illicò paratos ostenderent. Vbi uerò Athenienſibus qui apud Salamina coacti erant, renunciatũ esset, regionẽ suam igne uastatã, templumq; Palladis erutũ, mœror immensus rerum cuiusq; suarum urbisq; deformatę desiderio fractos admodũ deiecit animos, iam propè desperato patrij deinde soli uisendi tẽpore: nec non & reliquã passim Græcorum turbam, similis imagine periculi in maiorem trepidationẽ conuersam, pauor ingens inuasis, cum sese intra Peloponesum undiq; stolidũ propè copijs obsessos cernerent. Ob quam rem cõsilio omnium habito, statutum est, uti inter se duces agitarent decernerentq;, quo potissimum loco naualis pugnæ fortuna sibi tentanda foret. Multæ ac uariæ in ea re sententiæ prolatæ, Peloponesijs, utpote qui saluti solum suæ prospectum ibant, uidebatur id post omnia cõsilia tutissimũ, penitus ad Isthmum reuocatis uiribus omnibus, belli summam statui oportere, loci illius naturàm sibi firma ad salutem cuncta præstare, nullam ibi fraudibus & ludibrio fortunæ patere uiam, si fæuius aduersari cœpisset. Vbi rem iam in malã addùci spem cerneres, licere illico laborantibus ex periculis elabi, recq; incolumi pro arbitrio in Peloponnesum, locum munitissimum atq; tutissimum sese recipere. Hanc demum in tãta angustia & rerum trepidatione rectè consulẽdi summam esse: quòd si intra angustissimã insulam Salaminem constipati aliàs perstare pergerent, id non sine summo ac propè certo cladis suæ periculo fieri posse, cum in certamen adductis inter pugnandum ob frequentiam multitudinis loci angustijs coarctatam, nil expeditum penitus daretur: nec alteri alteris prout res poscret, auxilio esse ualerent. Themistoclis uerò sententia erat, belli fortunam apud Salaminem tentandã: in angustis enim locis meliore cõditione futuros, quibus cum paucis carinis, aduersus multas simul naues esset confligendum. Cõtrà in Isthmi statione nil penitus haberi præsidij, uerùm certissima in eo loco ad pugam ineundam toleranda ue incommoda præstari: nihil æquum pugnantibus suis cum hostibus fore, multitudine paucitatem (nempe in aperto æquore deprehensam) defatigãte. Hæc & pleraq; alia in eum modũ, pro re opportunè sapienterq; disserendo, reliquos egit omnes in sententiam suam. Hoc igitur cõmuni consulto de pugna apud Salaminẽ gerenda decreto, duces Græci properè aduersus Persas ad periculũ & certamẽ sese cõparant. Eurybiades uerò probata Themistoclis sentẽtia, mox populũ in cõcionẽ uocat, ibiq; multa uariè, graui appositoq; sermono

Græcorũ deliberatio de loco pugnæ nauallis.

sermone percurrens, hortari turbã, accendereq; ad incumbens periculũ aderam nequicq; pergit. Iam pauor occuparat mentes omnium, tumultusq; salutis in discrimen adductæ obstruerat aures. Quippe multitudo prorsus sibimet animis diffisa, exercitus Carbarici fortitudine, neq; animo consistere, neq; ducum admonita imperiaq; audire sustinebat, sed sibi quisq; in summa rerũ trepidatione consulẽs, ex Salamine in Peloponnesum properat trajcere, postposito cuiuscũq; alterius cõsilij proposito. Nec minorẽ pedestribus copijs tãta uis hostium terrorẽ incusserat, simul internecio fortissimorũ uirorum ad Thermopylas facta frangebat animos. Tum calamitas Athenarum ante oculos obuersabatur, plurimumq; spei consternatis ademerat. Tum Græciæ cõsultores percipientes turbæ tumultum, occupatis iam alius pauore animis, penitus irreuocabilem: Isthmum muro claudere statuunt. Ad quam rem cum haud segniter quæ necessaria uidebant, aduecta essent, matureq; opus, tum incitato omniũ studio, tum multitudine operantium surgeret, ad quadraginta stadia murus munitioq; illa porrecta est: omnisq; aditus q; lato à Lecheo in Cenchreos spatio patebat, eo septus opere claususq; extitit. Tumultuante uerò iam in stationibus apud Salaminẽ classe, cum omnes iam propè desperatio præcipites agere cepisset, Themistocles ubi percepit omnia misceri, nec ducẽ classis Eurybiadem iam usquã audiri, nec turbatæ multitudinis impetũ cohiberi posse: cõspiceretq; simul in angustijs & locorũ difficultatib. apud Salaminẽ plurimũ ad uictoriam consequendã momenti & facultatis præstari, tale iniit consilium. Quẽdam ad id delectum, clàm per proditionis speciem ad regem ire iubet, nunciareq; illi, Græcis consultò statutũ, naues omnes ex Salamine in Isthmũ traducere, copiasq; illic cogere omnes cõtendere: rex alioquin ad audita facilis suopte ingenio, tum maximè pro tẽpore ad credendũ pronus, uiro fidẽ perinde ac uera nuncianti adhibet: summaq; ope & celeritate prohibendum ratus, ne marítimæ pedestribus Græcorum copiæ iungerentur. Aegyptias naues extemplò ad obsidẽdos Salaminis exitus, & Megaridis regionis properare: reliquã classem iubet in Salaminem contedere, ibiq; cum hostibus cum primùm cõfligere. Erant autem triremes regiæ classis, uti ex gentibus inter se finitimis consuetudine classe, cornu dextrum Phœnices tenuere, in sinistro Græci qui partes Persarum adiuuabant locantur. Tum duces lonum uirum quendam Samium ad Græcos clandestinè mittunt, qui certiores faciat eos, quo rex consilio, quo'ue ordine res omnes properet: seq; simul ac pugna cœpisset, à Barbaris defecturos. Cum itaq; Samius ille per occulta itinera clã ad Græcos peruenisset, cunctaq; aperuisset, Themistocles re & consilio sibi ex sententia succedente lætabundus, multitudinem ad belli fortunam accendit. Græci nuncio lonum reuocatis animis, ac in spem nouam sublatis, rerum alioquin conditione necessitudineq; ad dimicandum uel inuitos cogente, à Salamine feroci spiritu soluentes, in hostem contendunt. Atq; illicó ab Eurybiade & Themistocle acies instrui cœpta, sinistrum cornu Lacedæmonijs & Athenienſibus datum contra Phœnicem ab hoste aciem: magna enim tum Phœnices in rebus nauticis gloria diuul gebantur: tum multitudine nauium, tum singulari nauigandi peritia à superioribus suis accepta, assiduoq; deinceps usu acta. Aeginetæ & Megarenses in dextro cornu stetere: nam hi post Athenienses cæteros nauigatione antecedere putabantur: tum eos constabat acerrimè pertinacissimeq; dimicaturos, cum nihil sibi penitus urgẽte fortuna, inter cæteros Græcos reliquũ esset quò profugere possent. mediam aciem reliqua Græcorũ multitudo suppleuit. Rebus itaq; hac ratione cõparatis, & acie instructa, mox enauigãt, fauces q; & exitus inter Salaminẽ & Heracleã ductos occupãt. Rex duci classis suæ imperat, uti nihil cũctatus, hostes inuadat. Ipse loco ẽdã præeminẽti à regione Sala-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minis delecto, sese collocat, ueluti in theatro, unde belli congressus omnis spectari poterat. Persæ itaque principiò dum per tractus patentes uagari nauigãdo licuit, ordines quisque suos seruauere, nauigia lato per maria agmine porrigentes. Vbi uerò in angustias cogi cœperunt, eo tractu tantam aciem minimũ capiente, naues nõnullæ ab ordinibus suis excluſæ, cursum cum reliquis haud tenere potuerant: peruertiq; ob eam causam omnia, dispergiq; coacta. Dux uerò ante uniuersam aciem præuectus, ueluti regi spectanti gratificabundus, cũ hostibus pugnam primam conserit: ac strenuè pugnando cadit, naue in illo cõgressu eius suppressa. Perturbatio ingens classem Barbaricam cœpit exagitare. Nam sublato primo duce, ad multos imperium redierat: ac uaria pro se quisque imperando, distrahebant permiscebantq; agmina: nec ultra ob eam rem progredi audientes, remis in obuersa puppe adductis, in æquor apertum se recipiunt. Athenienses cognita Barbarorum trepidatione ac tumultu, cõcitatis remis in hostem feruntur, alias rostris impetẽtes subfodiunt, quarundã tabulata armamentaq; discussis per impetũ cõpagibus, auulsere, nonnullis remigiorum alas detersere. Plerasq; Barbaricæ classis triremes, laus in fuga detectũ, rostris imperẽtibus offerẽtes, à multis undique petitę, trãsfodiebantur. Quo fiebat, ut cum puppẽ obuertere fugæ hostibus instantibus tempus non daretur, cẽ celeberrimè remis auersis se eximere periculo festinarent. Nauibus itaque Phœniceis ac Cyprijs ab Athenienſi classe fusis in fugamq; uersis, Cyliciæ ac Pamphylię, nec nõ et Lyciq, quę cohęrentes illis loco steterãt, principio quidẽ acriter pugnantes, simul ac classis totius robur profligatũ fugere conspexere, ipsę quoque pugna periculoq; excedere properant. In altero uerò cornu, cum acerrimè pugnaretur, per aliquãtum temporis anceps pugna fuit. Postquam Athenienses fugatis in continentem Phœnicibus & Cyprijs, in altum ad reliquam classem redière, haud horum iam uim sustinere ualẽtes Barbari terga uertunt: multasq; in ipsa fuga naues amittunt. Ita profligata passim per mare Barbaries à Græcis, iusta acie uictoribus, magna clade prosternitur. Ex eo certamine quadraginta naues in Græcia classe defideratæ, Barbarorum supra ducentę dissipatę atque deletę, præter eas quę cũ militibus integro quęque nauigio captæ fuere. Rex uerò præter spem uictus atque indignans, Phœnicas fugę principes, eosq; precipue qui fugiendi initium fecerãt, omnes necat: reliquis minitans, se parẽ in tẽpus eorum meritis pœnã inuenturũ. Qui regijs minis perterriti, extẽplò in Atticam contendunt: mox nocte interuergente in Asiam soluerunt. Themistocles uerò cũ eam sibi maritimæ rei uictoriam, haud iniuria quidem, uendicare uideretur, ad copias pedestres, ut eius quoque expeditionis sibi gloriam compararet, statim consilia conuertit, alteramque nequaquam utique prædicta inferiorem astu fallaciam cõminiscitur. Perterrefactis enim Græcis, nec audentibus pẽnitus aduersus tot hominum millia pedestri acie dimicare, consilium capit quonam pacto tantas hostium diminuat copias. Pædagogum itaque natorũ suorũ instructum ad regem mittit, qui nunciet illi properare Græcos ad fretum nauigare, pontemq; dissoluere. Quo rex nuncio perturbatus admodum, num facili erat (uti supra dictum est) ad credendum ingenio, pauore corripitur, ne occupato à Græcis mari, reditum in Asiam intercluderetur. Itaque statuit quàm primum trajicere ex Europa in Asiam, relicto ibi Mardonio cum robore equitum peditumque, quorum numerus nihilo quadringentis millibus habebatur inferior. Hæc à Themistocle duo reperta militaris astutiæ consilia, maximum rebus Græcis atque uictoriæ tantæ momentum attulere. In hunc itaq; statum res Græcæ adductæ gerebantur. Nos uerò iam res in Europa eo tempore gestas persequuti, ad externa deinde quędam digredie mur. Carthaginenses nanque principio cum Persis confœderati, per idem tempus, uti dictum fuit, ingentem rerum bellicarum fecerant apparatum ad debellandos, uti inter eos & regem conuenerat, Græcos, qui Siciliam incolebant

Themistoclis cum Xerxis pugna & uictoria naualis.

incolebant. Igitur ubi parata sibi fuere omnia, ducem belli deligunt Himilconem, qui tum inter eos admirabili ingenio, rerumq; peritia bellicarum præstare uidebatur. Hic accepto aditoq; imperio, cum copias omnes pedestres nauticasq; coẽgisset, Carthaginem proficiscitur, exercitum pedestrem ducẽs, haud trecentis millibus pauciorem: naues longas supra duo millia, exceptis onerarijs, & his quæ ad uectigalia portanda statutæ erant, quarum multitudo plus tribus millibus habebatur. Dum itaq; Libycũ pelagus pernauigaret, exagitante classem procella & uentorum ui, pleraſq; ex his quæ ad portãdos equos & currus paratæ erant, naues amisit. Inde in Siciliã tendens, Panormi portus occupat. Tum de bello actũ esse, ait: id uereri se admodum, ne maris beneficio & occursu tempestatis Siculi periculum deuitarent. Ibiq; tres dies commoratus in curando recreandoq; exercitu, refectis quoq; tantisper rebus quas tãpestas abstulerat, afflictauerat ue, copias aduersus Himerã duxit itinere pedestri, adnauigante ad littus ac pariter adsequente classe. Vbi ad dictam urbem uentũ est, bina castra muniri iubet, altera nautico, altera pedestri militi opportuna. Tum naues longas subduci curat omnes, fossaq; profunda & uallo ligneo circumcludi. Castra pedestris exercitus in urbis conspectum aduersa fronte constituit, ea munitione à nauali uallo ad colles usq; imminẽtes urbi producta. Postremò parte ad occasum spectãte circum undiq; munitibus obsessa, uenalia omnia ex onerarijs nauigijs exponit. Rebus ita cõparatis, reliquos omnes qui ad id uidebantur expediti, cum nauigijs in diuersa statim dimisit ad frumentũ & commeatus ex Lybia & Sardibus conuehenda. Ipse cum robore exercitus expedito, mox urbem inuadit: agmẽnque Himerensium primùm offendens, qui extra progressi occurrebant hosti, primo incursu per uim fusum, intra mœnia multa cum eorum cæde compulit. Qua clade accepta, cæteros omnes qui in urbe constiterant, perculsos pauor atque animi consternatio summa trepidatione, minimáque spe uariè exagitare cœpit: quod simulac percepit Theron Acragantinorum præfectus, qui cum magno satis præsidio ad tuendam Himeram antea missus fuerat, simul periculo dubius, animusq; militum diffisus, illicò Syracusas ad Gelonem nuncios mittit, qui rem quo in discrimine sit, narrent: postulentq; quàm celerrimè fieri posset, auxilium iam fluctuantibus ferre properet. Gelo parato atq; expedito iam pridem exercitu, cum desperationẽ Himerensium per nuncium accepisset, nihil cunctatus, extemplò ex Syracusis copias omnes cum summa celeritate educit, peditũ quinquaginta millia, equitũ ad quinq; millia: magnisq; itineribus uiæ spacio correpto, simul ac oppidanis se ostendit, animos omnium à terrore omnium hostium in spẽ reuocauit & pristinam fiduciam. Castra q; proximo potuit mœnibus urbis loco delegit, eaq; uallo fossaq; profunda circundat, tum dimittit equites omnes ac cõpescendos & auertendos undiq; hostes: qui uagi ac dispersi per agros & loca finitima populabundi ferebãtur, pabuliq; & rerũ necessariarũ gratia cuncta infestabant. Equitatus igitur Syracusius, repente effuso cursu raptus, palantibus late, nihilq; minus q; hostẽ expectãtibus Carthaginẽsibus Barbaris occurrũt: alios alibi uagantes, diuersis ut quenq; libido necessitasq; agebat, rebus intentos occupant: sine ullo prorsus agminis belliue ordine, dissipatos, undiq; agitare pergunt: tantumq; numerum quot quisq; potuit, supra decem millia ferũt tum capta, intraq; urbem missa. Quę prima Gelonis cœpta in summa laude & admiratione apud omnes habita, ingentem ei authoritatem compararunt, ac deinceps Himerenses confirmato animo contemnere hostem ludibrioq; terrorem quisq; suum habere. Post hæc Gelo intrepidè atq; fiducia constanti, uti cœperat, cætera prosequitur. Portas itaq; quas timore hostium Theron munitionibus obstruxerat, omnes per contemptum patefieri iubet, aliasq; insuper quasdã aperiri, qua sibi ad emergentes occasiones patere promptissima cõmoditas uidebat. Atq; in rebus omnib. Gelo militari disciplina & bellicis artibus admodum

Carthaginensium in Sicilia expeditio.

Himilco Himeram obsidet.

Gelo Carthaginenses fundit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

admodum præstans, meditari ac consultare secum cœpit, quonām pacto per fallacias & astu bellico hostes eluderet, copiásque omnes funditus absque discrimine & periculo suo everteret. Quod eius consilium euentus quidem fortuitus adiuuit. nam rerum statu diligentissimè perspecto, cum naues hostium incendio absumere imprimis esset consultum (in eo nanque facto, rerum demum summam omnium belliq; fortunam sibi uerti) accidit ut eodem tempore Amilcar res de more nauticas procuraturus Neptuno magnis hostijs peragere sacra pararet: tum quoque ex agris equites nuncium quendam forte in itinere interceptum, adducunt ad Gelonem, qui epistolas ab Amilcare ad Selinuntos gerebat, in quibus continebatur uti ad quem diem scripserat, ad eum sine ulla mora equites procinctos mitterent. Cum dies qua Amilcar erat sacrificaturus illa esset, eadem misit Gelo equites suos, iubétque uti noctu per loca circumuecti proxima, simul ac dies illucesceret, ad nauales hostium munitiones accedant, tanquam Selinuntiorum socij sint, & simulac intra uallum fuerint admissi, cum primùm obtruncare properent Amilcarem. Mox ad naues incendendas irrumpant. Cum his simul certos dimittit speculatores, in proxima promontoria, quibus mandat, simul ac intra septa hostium conspexerint acceptos equites, certum indicio signum extollant. Ipse simul exorta die exercitum admonitum facit signi de specula à suis prodendi. Equites itaque sub ortum solis ad maritimas Carthaginēsium copias, ut iussum fuerat, peruecti, statim intra munitiones à custodibus nihil doli ueritis, pro socijs admittuntur.

Amilcaris mors.

Qui repentè cursum in Amilcarem sacrificantem citato, inter sacra deprehensum obtruncant: mox ex aris in naues ignem rapiunt, omniaq; cæde atq; incendio cōplent. Eodē tempore signo à speculatoribus dato, Gelo uti erat ad obseruandam occasionē intētus, instructa iam ad id tēpus uniuersa acie, cū citissimo agmine potest, ad Carthaginensium castra cōtendit. Phœnicū duces ubi uenire ad se hostes cōspexissent, illicò arma expediunt, ac castris effusi, cōtrà occurrere properāt, signisq; collatis pugnā ferocissimè inire parant. tubis utrinq; signum dimicandi resonantibus, sua quisq; tela in hostē restringere, uti uirū inuadere, clamore uicissim tublato, utraq; alterno impetu cōtēdere acies, uocis magnitudine aduersos deterrere. Iam magna ubiq; clades edebat, certamenq; anceps utranq; aciem, nunc huc nunc illuc fluctuantem urgebat, cum repentè flamma in naues latè correpta, atq; in altum multa cū fumi nebula erūpens, omnium oculos à pugna ad id quod esset mali incertiq; periculi imminēs conuertit. Turbatis noua re inter certandū hostib. mox alius atq; inde alius attulerat nuncius, Amilcarē cæsum, naues incēsas altè uoce clamitās. utrūq; audientibus animos Græcis addebat, spemq; uictoriæ iam certa significabāt lætis clamorib. inde audacius atq; atrocius barbaros urgere Carthaginēses. Fractis animis uictoria ac re desperata, uertuntur in fugā. Græci fugientes insectātur, atq;

Gelonis de Carthaginēsibus uictoria.

imperatoris edicto, ne quis uiuus caperetur, fœda ac miserabilis palantium cædes edebat: nec antea cædēdi finis factus, cū centū & quinquaginta millia cēsa cōcidissent. Reliqua multitudo in locū quendā natura munitū sese recipiēs, primā cōuersi cōfertis animis ac collecto per desperationē robore, acriter hosti insectāti restitere: mox ubi loco arido se deprehēsos percipiunt, urgēte siti, dedere se uictorib. coguntur. Gelo itaq; clarissima pugna uictor, cū bellicæ rei peritia atq; astu cōsecutus id crederet, magnis ubiq; in cœlū laudib. extolleba-

Gelonis laus.

tur, summaq; habebat authoritate, non apud Siculos tantū, uerùm quocūque rei tam preclarę fama peruenerat. nullū nāque ducem memoria proditum est, ante eum uncq; tam callido consilio rem gessisse, neque in una acie tantū hominum numerum cecidisse, tantumq; eadem item captum. Quapropter nonnulli scriptores hanc illi pugnę haud imparem existimarunt, quę à Græcis est ad plateas decertata, Geloniscq; fallaciam consilijs Themistoclis minimè postabēdam. Tum laudis principatū propter utrorūque uirtutis claritatē, partim illis,

partim illis, pro suo quisq; studio tribuere cōtendunt. Nam cum Græcorū Siculorumq; pariter ante initā pugnā, Barbarica utrinq; hostium acies sola multitudine perterruisset, ac penè fregisset animos, prima à Siculis certamina tētata, primaq; ex Sicilia in Græciam diuulgata Gelonis uictoria, spem simul Græcis fiduciamq; iam propè relapsam, ad priscę uirtutis audaciā reuocauit. Vtriusque prętereà exercitus imperatores, dispari lōgè fortuna iactati, haud dubiū reī utriusq; gestę discrimē uidētur prębuisse. nam Xerxē cōstat cū multis millibus Græcia fugatū potius cū uictū excessisse. Carthaginensium uerò nō duces modò cęsos, uerùm iusta acie collatis signis, pugnādo à Siculis ita profligatos ordines deletasq; copias omnes, ut ne nuncius quidem cladis (ut ita dixerim) tantę multitudinis superfuerit. Imperatores item ambos omniū in Græcia clarissimos, Pausaniam atq; Themistoclē, malè posti ea gesta acceptos: alterū ob ambitionē nimiam proditionisq; insimulationē necatū à suis ciuib., alterū extra Græciā penitus electū, & ad Xerxē inimicissimū tandē confugere, & apud eum exulē uitā degere coactū. Gelonem cōtrà, parta uictoria, assiduis clariori busq; indies munerib. ac meritis à Syracusano populo ornatum, in regno consenuisse, magnaq; in omnium admiratione habitū, mortē obijsse: atq; adeò gratia apud suos ciues memoriaq; ualuisse, ut tribus deinceps per successionē ducibus, perinde ac hereditario iure cōstitutis ex ea familia imperiū ciuitatis continuatū fuerit. De his itaq; iam satis. Nec enim hi quibus per uirtutē & res præclarè gestas haud dubium glorię nomē partū uidetur, fuerāt apud nos meritis laudibus fraudādi. Deinceps uerò ad continuandā superioribus narrationem reuocabimur. Eodē nanq; die cōpertum est à Gelone debellatos hostes, & in Thermopylis Leonidam cum socijs dimicando, intra Xerxis castra occubuisse, ueluti quoddā de industria numē id curasset, clarissimamq; hinc uictoriam illinc glorioſissimā mortem eodē tēpore, pari momento rerum, pariq; uirtutis exēplo subijci, ambiguo pręferendę laudis iudicio cōstituisset. Cōfecto ad Himeram prælio, xo. naues lōgę ex omni numero incēdium euasere. Quas Amilcar ad exercitum cōmoda rerumq; necessariorū usum deduci fecerat: quę dum pugnarēt acies, omniaq; igne rapi uiderētur, & iam uel cęsi, uel capti forēt ferè omnes, remis periculo subtractę sunt: cumq; ex profligata acie multi ad eas cōfugerent, quantū quęq; numerū capere poterat fugientium, repletę utris, in patriam reuehebantur. Has medio in cursu tēpestas atrox irruens, discussit atq; hausit omnes: ex quo naufragio pauci admodū parua quadā scapha crepti tēpestati, Carthaginem peruehuntur: ciuibus suis affatu breuissimo nunciant, copias quę in Siciliam traiecerant, funditus periisse omnes. Carthaginenses uerò tanta tamq; inexpectata strage obruti, repentè consternatis adeò atq; attonitis trepidare animis, circum omnia suspectare, nihil tutum firmumq; habere ut in singulas noctes ad custodiam urbis circa mœnia uigilias agerent, tanquā sibi id compertum esset, Gelonem illicò cum omnibus copijs Carthaginē traiecturum. Tum tota passim ciuitas propter occisorū multitudinem luctu publico sordidata mœrore: cōploratio quoq; familiarium passim exaudiri, resonare ædes fletibus lamentisq; miseris, amissos quisq; suos complorare, alij fratrum, alij filiorū desiderio impacatè lugere, pueri parentibus orbati cuncta misericordia replere, calamitatē solitudinemq; suam deplorātes, frustra miserabili uoce genitores quisq; suos ex morte uocare, auxilio sese destitutos omni, fletu inexpleto, ululatuq; fortunā ipsam clademq; urbis exasperare. Carthaginēses igit ueriti ne Gelo expedita profectione accelerās, Libyam occuparet, statim legatos ad eum mittūt, uiros qui in magistratu essent potētissimos quosq; qui mitigando uictorem cū eo de rerum summa agerent, consultarentq; quid ad rem suam conduceret. Gelo parta uictoria, equites qui Amilcarem oppressérant, magnis exornat donis, reliquisq; quorum egregia ac fortia facta extabant, unicuiq; pro meritis præmia ampla largè distribuit. Lectis spolijs, quæ-

cunq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunctq; speciosa præstãtiq; forma reperta fuerint, secerni, seruariq; seorsum mãdat, statuens ipsa Syracusanis templis ornamento disponere: residuorum partem Himeræ distributam, præstantissimis quibusq; templis reliquit. Quod deinde reliquum fuit, unà cum captiuorum turba, cõputatum in militum sociorum capita diuisit, pro cuiusq; ordine militiæ & exercitus numero distribuendi ratione ducta. Ciuitates autem eos quos sibi sors dederat pro seruis habuere, publicaq; per eos opera & labores exercebant: quorum maxima Acragantinis multitudo cum obtigisset, urbem agrosq; suos eorum opera excoluere. tantus nanq; numerus eis captiuorum erat, ut plæriq; inter eos priuati, quingentos in uinculis haberent. Cuius tantæ multitudinis causam præbuere tum milites Acragãtini, qui ex bello in patriam cum captiuorum sorte sua redierẽt: tum quod inclinata iam acie multi Barbari in loca mediterranea, maximeq; intra Acragantinorum fines confugerant. Quibus omnibus uiuis captis, Acragantina urbs repleta est: quorum magnus numerus in publicum relatus est, et ad lapides excidendos addictus. Ex quibus non deorum modò maxima extruxere templa, uerùm & cloacas, ad educendas ex urbe aquas, tanta magnitudine construxere, ut sit spectabilis structura, licet propter utilitatem contemnatur. His uerò extruendis operibus præfectus fuit quidam uir nomine Phæax, qui propter structuræ & ædificij excellentiam id consecutus est, ut cloacas illas Phæcas cognominarent. Constructere item Acragantini magnis impensis natatoriam septem stadia circumuectam, uiginti cubitos profundam. In quam cum fluuiales aquæ riuuliq; fontium elicerentur, tum pabulo loci, tum aquarum temperamento gigni atq; ali pisces primùm cœpti: post, per tempus mirum in modum aucti, piscinam eam fecere, quæ non ad ulum solum satis, uerum etiam ad delitias pisces suppeteret, cignorum quoq; phalanges in eam deuolantes, ibiq; uersatæ, conspectu pulchrum atq; amœnũ locum reddebãt: tandem cursu temporum diu neglecta cõputruit, collapsaq; est. Agrum præterea totum, innata præstantẽ ubertate, uitibus passim consitum, omnigenisq; refertũ arboribus sparsere, ita ut plurimũ inde fructus uectigaliumq; demeteretur. Gelo dimissis socijs, ciues suos Syracusas in sedes patrias reduxit: ob singularemq; clementiã & comitatẽ nõ ciuib. modò suis charissimus, uerũ apud omnes Siciliæ populos in summa erat authoritate & gratia, cum tantũ eius ductu captiuorũ se numerũ habere cernerẽt, ut uniuersa propè Libya uideretur intra eam insulã capta teneri. Vbi ea gesta ciuitates circũ percepere, quæcũq; partes aduersas tutatæ fuerãt, legatos illico ad eum mittũt, qui detrectati hactenus ab se impij ueniã petãt, polliceanturq; se deinceps quicquid imperatũ fuerit, paratos obsequi. Ille se omnib. facilẽ & comẽ prebẽs, oblitusq; iniuriæ, societatẽ cũ eis iunxit, ac reb. secundis adeò moderatè ac humanè nõ in eos modò usus est, uerũ etiã Carthaginẽses, olim tã infensos acerrimosq; hostes. Nã cũ eorũ legati ad se ueniss̃ẽt, orarentq; multis cũ lachrymis, uti de meritis suis iniuriæq; ignosceret, ac meminisse uellet rerũ humanarũ, pacẽ ea cõditione cõcessit, ut pecuniã eo bello cõsumptã Siculis restituerẽt, ad duo millia argẽti talẽta: duas insuper impat naues sibi instructas mitti, quas in pacis cõpositæ testimonium & certũ pignus fœderũ statui æquũ esset. Carthaginẽses salute rerum suarũ in tãta hostis uictoria præter spẽ impetrata, nihil de postulata pecunia detrectãt. Insuper coronã auream Damaratæ Gelonis cõiugi spnodẽt adiecturos: ea em ab illis orata, magno ad pacẽ impetrandã patrocinio fuit: cẽtumq; auri talẽtis ab illis coronata, nũmi cudit qui ab ipsa uocatus est Damaretius: cõstabat autẽ hic decẽ Atticis drachmis. idẽ à Siculis ob quinquaginta, quib. pẽdebat, põdo, dictus est quinquaginta libriũ. Igitur Gelo prudẽter ad æquũ & bonũ cuncta cõmodeq; administrando, modestia quadam singulari clementiaq; natura, gratiam sibi omnium conciliabat: maximo nãq; studio nitebatur, etiam singulos quosq; priuata sibi munificentia deuinctissimos haberet, quo uel publica authoritate,

Acragantina urbs captiuorum operis exornata.

thoritate, uel priuata gratia per officium multitudinis iam sibi meritis obnoxium quàm maximas cogeret copias: moxq; uti in animo erat Græcis se contungere contra Persas. Cumq; iam cuncta ad id haberet expedita, nauesq; pro etnctus copijs conscendere pararet, quidam ex Corintho naue aduecti nunciant ei, nauali pugna collatis signis conserta, Græcos apud Salaminem uicisse, Barbaricas uires mari penitus deletas, omnia hosti in fuga esse: Xerxem cum parte copiarum ea clade accepta, diffisum cœptis, Europa excesisse. quo audito uoti compos, mox ab incepto destitit: militum nihilominus officium promptosq; ad parendum animos excipere aliqua gratia confirmareq; studens, comitia edicit, mandans omnib. uti eò armati ueniant. Ipse uerò nõ solum armis nudo corpore, uerum absq; tunica interiori, solo tectus pallio in concionẽ prodit: tum uitam ibi suam explicare omnem, singulasq; res cœpit à se gestas erga Syracusios accurata ratione, causis unicuiq; adiectis, declarare. Cũq; singula quæq; nutu signisq; apertis tota cõcio cõprobaret, mirarẽturq; admodũ quod nudũ corpus armatis obtulisset, ut si cui libuisset eius interficiendi iam idonea facultas prębereť, tantũ à tyrãnidis suspicione abfuit, tamq; indignus quẽ tyrãni loco iraq; insectareť uisus, ut sublata in unum mox omnes uoce lætis clamorib. benefactorẽ quisq; suum, liberatorẽ patrij soli, regẽ rerum unicũ salutarẽt. Concione dimissa, rebusq; pro re cõpositis, inde discedit Gelon. Moxq; ad extruenda Cereri & Proserpinæ tẽpla ex manubijs hostium spolijsq; summo ornatu, ingenti impẽsa magnificentia miroq; artificio curãm negotiumq; omne deinceps cõuertit: simulq; tripodẽ 16. auri talẽtis eductum, in Delphos mittit, quem Apollini in tẽplo dedicat, pro gratia numinis & benæ rei gestæ habẽda, & in posterũ cõcilianda. Post hæc in Aethna quoq; Cereri templũ noua luna ædificare ingredit, quod extremo fato interpellatus reliquit imperfectũ. Eodẽ tẽpore claruit inter Lyricos poẽta Pindarus. Hæc fermè sunt, quæ digna memoratu eo anno gesta fuere. Præfecto autẽ Athenis Xantippo, Rom. Consules delegere, Q. Fabium Syluanũ, & Seruium Cornelium Tricesimũ. Eodẽ tẽpore reliquiæ classis Persicæ, quæ ex prelio apud Salaminem gesto aufugerant, circa Cumã uersabãt, exceptis Phœnicib. qui, uti dictũ est, regijs minis se subripuerant. ibiq; hybernis actis, ubi æstas spirare cœpit, Samũ uersus Ionia cuitata nauigãt, quò suprà quadringẽtę naues cõuectæ sunt. Quæ quidẽ Ionas iam ueluti à se alienatos & inclinatis in aduersas partes animis, obseruãdo, urbes uitabant, quarũ fidẽ suspectã habebant. In Græcia uerò post rem apud Salaminẽ bello nauali prospere gestã, cũ Athẽnienses eius uictoriæ haud obscuri authores haberent, atq; ob eam rẽ elatis animis, nulli iam dubium esset, eos deinceps Lacedæmonijs rerũ naualium haud sponte cõcessuros principatũ: id Lacedæmonij præcauẽtes, summa ope nitebant superbiam Athenienſium deprimere, & extenuare gloriam. Quare cũ iuditium de his qui cæteris fortius ac prẽclarius pugnassent, propositum esset & suffragia, quibus plurimum uallebant, obtinuere inter iudicia, primas eius uictoriæ partes urbi Aeginitarum decerni: inter uiros uerò Amniæ ciui Athenienſi, germano Aeschyli poëtæ, palmã fortitudinis dari: quod cũ triremis unius esset præfectus, certamẽ iniisset primus, Persarumq; primã nauẽ, qua classis prẽfectus totius uehebatur, impetu facto, magna ui pugnando discussisset ipse, hostium prẽfecto in ea interempto. Athenienſibus autem ob id uirtutem gestaq; sua haud merito loco habita grauiter ferentib, Lacedæmonij ueriti, ne eius indignatione rei cõmotus Themistocles, cõsilium aliquod aduersum se reliquosq; Græcos machinaretur, cõgeminatis eum donis præ omnibus qui fortiter fecissent, ornatũ cõciliant: quę quòd minimè fuerant à Themistocle recusata, populus indignatus, eum magistratu abdicat: in cuius locũ Xanthippus Amphronis dux suffectus. Diuulgata iam passim Athenienſiũ à reliquis Græcis secessione, legati simul à Persis Græcisq; mittunt Athenas. Perſæ duci Athenienſiũ exponũt, Mardoniũ ducem

Athenienſium et Lacedæmoniorum cõtordia labefactatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ducē Athenienſibus polliceri, ſi partes Perſicas ſequi uelint, agrum quocunq; Græciæ loco deligerint, ſe daturum. Tum mœnia ſimul ac templa reſtauraturum, ciuitatémque permiſſurum liberam ſuis legibus inſtitutisque uti. Lacedęmoniorum legati contrà multa commemorando, demum hortari, ne priſcam prudentiam ſuam uanis pollicitis pellici ſinerent, rerumq; momenta ſuarum temerè fidei Barbaricæ credere uellent, ſed retinere potius ac tueri pergant antiquam cum Græcis cognatis finitimiſque eodem cælo, eiſdem moribus conſuetis ſocietatem amicitiámque. Barbaris ita ab Athenienſi ſenatu reſponſum, nullum tam felicem Perſis eſſe agrum, nullam tantam auri quantitatem oſtendi poſſe, qua ad Græcos deſerendos prodendòſque impellere ualerent Athenienſium animos. Lacedæmonios hortantur, ne quam principio ſuſcepiſſent Græcię curam defenſionémque, deinceps relinquere, ac potius eo quo egregiè cœpta animo, eam gerere ac proſequi ſtuderent: ſe pro rerum ſuarum ſumma nunc poſtulare, uti quàm celerrimè cum omnibus copijs in agrum Atticũ traijciant: certis compertum ſignis habere, Mardonium, ubi renitentes ſibi Athenienſes acceperit, illico exercitum Athenas contraducturum: quod haud ſecus ac rati ſunt, accidit. Nã Mardonius in Bœotia cum copijs in ſtatione poſitus, primò ciuitates in Peloponneſo ad defectionem ſollicitando, tẽtauit pecunijs optimatum omnium ac principum animos. Poſtea reſponſo Athenienſium audito, grauiter commotus, copias omneis in Atticum agrum inducit. Nam prẽter eos quos à Xerxe acceperat, magnam inſuper concitauerat ipſe multitudinem ex Thracia, Macedonia, reliquiſq; ſocijs gentibus, ad ducenta armatorum millia. Cum itaq; tantum in ſe irrumpere exercitum cernerent Athenięſes, mittunt tabellarios auxilium à Lacedęmonijs imploratũ. Cumq; id differretur, irruẽtibus in Atticum agrum Barbaris, re deſperata, rurſus Athenienſes correptis liberis & coniugibus, cęteriſq; rebus quę celeriter eſſerri poterant in naues, relicta patria, comportant omnia: rurſusq; in Salaminem confugiunt. Mardonius uerò infenſa atq; impacata in eos furens ira, diripit uaſtátque regionẽ uniuerſam: mox ad urbem conuerſo impetu, monumenta, ædes, templa, & quicquid primo excidio ſuperfuerat, nulli rei parcẽdo, cuncta proſus ſubuertit. Interea dum Mardonius Athenas agmine furenti contenderet, conſenſu habito cultorib. conſultoribus Græciæ uiſum eſt, accerſitis coactiſq; ſecum Athenienſibus, una cum omnibus copijs in Plateas contendere, ibiq; pro libertate belli fortunam experiendam, ubi extremum periclitari commodiſſimum eſſet: dijs uota publicè nominanda, ſi uicerit, eadem die uictoriæ ad numinis gratiam propitij omnem Græciam libertate fruituram, certamenq; liberum, ludoſq; libertatis in Platęis edituros. Cum itaq; in Iſthmo ea decreta rei cõditione adducti ſtetiſſent omnes, cõuentum'que inter eos eſſet, ſtatuunt in ea ſtatione multitudinem iam coactã iurelurando, ad proſequendum bellũ adigere, & religione compeſcere, eo potiſſimum conſilio, uti cunctorum in unum coirent cõſtiparentur'que animi: tum ea adacti religionis neceſsitudine, ueluti ſecura iam humanarum rerum mente, generoſius audacius'que pericula quæq; ſubirent. Iuſiurandi uerò forma expreſſa erat, qua unumquẽq; nominare neceſſe erat, ſe non grauiori diſcrimine habiturum, carioriue loco uitam quàm libertatem penſurum: duces deinde ſuos, neq; dum uiuerent unq;, neq; in mortis neceſsitudine poſitos deſerturum: tum ſocijs in pugna cæſis, ſepulchrum pro uiribus paraturum. Sin bello barbarico uictor euaſiſſet, nullum in eo periclitatam urbem euerſurum: templáque igne, uel alia quacunq; ui diruta, nuſquam ulla reſtauraturum: ſed eas ruinas pro monumentis Barbaricæ ſuperbię furoriſque impijſſimi, poſteris relicturum. Iureiurãdo demum eis uetbis adacta multitudine, per Citheronẽ in Bœotiam traijciunt: tum in planiciẽ prouecti, ad radices eius iuxta fluenta caſtra ponunt. Dux erat Athenienſium Ariſtides, ſed apud Pauſaniam Lacedæmonium ſumma imperij uerſabatur, qui tum

Mardonius Atticam inuadit.

Græcorum de reſiſtẽdo barbaris coniuratio.

qui tum Leonidæ pueri tutor erat. Mardonius ſimulac hoſtium copias comperit in Bœotiam tendere, educto Thebis exercitu, ad Aſopum fluuium properat, ibiq; caſtra munit foſſa profunda, uallo'que ligneo circumducta. Cæterum Græcorum erat numerus centum millium, Barbarorum ad quingẽta millia hominum. Tumq; Perſæ noctu effuſa per campum acie, citato curſu certamen adoriuntur: præmiſſoq; ad caſtra Græca equitatu, dum furioſo agmine procurſarent, multa ui irruptionem tẽtantes, hunc impetum Athenienſes primi excipiunt, uti erant ante alios excita & uigili ſollicitudine procincti. Concurrentibus deinde alijs, grauis atroxq; pugna committitur. Tum reliqui Græci quoſcunq; Barbaros contrà inſtructos, ut ſuo quiſq; loco cornuq; pugnando ſteterat, tandem in fugam uertunt. Solos Megarenſes, quibus aduerſus equitum præfectum, roburq; Perſici equitatus certamẽ obuenerat, urgebat ad modum pugnæ moles: nec tamen locò cedebant. Cæterũ in re ardua nuncios ad Athenienſes & Lacedæmonios mittunt, uti quàm celerrimè laborantibus aciei iam nutanti ſuccurrant. Quo audito, Ariſtides delectos Athenienſium, qui circa eum ſtipati pugnabant: illicò Megarenſibus occurrere, auxiliumq; ferre iubet. Hi collectis armis citato curſu in Barbaros feruntur: trepidantemq; Megarenſium aciem periculo incumbenti liberant. Ibiq; cæſo equitum Perſarum duce, magnaq; eorum deleta multitudine, reliquos in fugam uertunt. Ita Græcis hoc primum pugnæ certamen felix, ueluti per omen quoddam fiduciam ſimul atq; initium reliquæ uictoriæ obtinẽdæ attulit. Poſt hæc relicta planicie, caſtra in locum munitiorẽ, ſituq; ad uictoriam magis idoneo mutãt. Nã à dextris excelſo claudebantur præruptoq; colle, ſiniſtram fluuius Aſopus prę terlabens cingebat: medio inter hæc campo ſatis natura munito ſtationem copiaſq; locant. Situ locorum circum omnia tuta præſtabantur. Græcis itaq; ſingula quæq; conſilio prudentiaq; maturantibus, maximum ad aſſequendã uictoriam inter cætera momentum locorum anguſtiæ contulere. Nam cum per anguſta producere ordines expediręq; aciem cũ hoſtibus minimè liceret, nec magnas ſimul copias breuis tractus admitteret, multa millia belli munere uacare oportebat. Ea itaq; loci munitione opportunitate freti, Pauſanias & Ariſtides expediri iubẽt copias, educũt ac p ſtationis cõmodo acie inſtructa in hoſtes procedũt. Mardonius eiſdẽ anguſtijs cõpulſus confertã inſtruere phalangem, q; cõmodè ualet ordines in acie diſponit. Tum clamore, Barbarico more ſublato fertur in Græcos. Sequebat circũſiſtebatq; inuadentẽ ad corporis defenſionẽ delectiſsima iuuẽtus: agmine ſtipato Lacedęmonios uti cõtrà inſtructi ſteterãt adoriũt, ibiq; ſtrenuè pugnãdo magnã Græcorũ ſtragẽ fecit. Reſiſtẽtibus intrepidè ferociterq; Lacedæmonijs, nec uſquã periculũ declinantib. paſſim cadebãt Barbari: donec Mardonius cũ fortiſsima ſecũ manu in bello cõſtitit ſuſtinere Barbari cõtentè certaminis molẽ. Cęterũ ſimul ac cecidiſſe Mardoniũ fortiter pugnantẽ diuulgatũ eſt, electoſq; ſecũ omnes partim cæſos, alios uulneribꝰ cõfectos, fractis animis in fugã uertunt. Quos cũ Græci palãtes inſectarentur, pars intra uallũ cõpulſi, ex reliqua multitudine Græci qui cũ Mardonio militauerãt, intra Thebarum mœnia ſe recepere, reliquos ad quadraginta millia cogẽs Artabazus, uir inter Perſas præclarus uirtute audaciaq; præcipua in alteram partem furtim ſubfugiendo duxit, ac confeſtim diſcedens inde, breuibus itineribus in Phocidas proficiſcitur. Exercitu Barbarorũ eo modo profligato, atq; in diuerſa per fugam diſſipato, Græci pariter quacunq; fugientem uident hoſtem diuiſis in partes totidem copijs inſectari properant. Athenienſium, Plateenſium, ac ſimul Theſpienſium acies, eos qui Thebas profugerãt, perſequunt. Corinthij, Sicyonij, Phliaſijq;, nõnulli præterea alij eas premebãt copias, quæ cum Artabazo fugiebat. Lacedęmonij cum reliquo exercitu uallum & munitiones adoriuntur, raptimq; ad omnia ſimul loca impellere obſiſtẽtes Barbaros, atq; irrũpere conant. Thebani ad ſe fugientes intra mœnia ac

Græcorum ſtagna Platęenſis cum Mardonio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipiunt recreantq; tum directa acie insectantib. Athenien sib. ire obuiam properant. Certamen sub mœnibus atrox cõmittitur: Thebanis strenuè pugnantibus, haud pauci ex utraq; acie cadunt. Cæterum ab Athenien sibus tandẽ superati, intra urbem compelluntur. Deinde Athenienses ad aciem Lacedæmoniorum reuersi, simul cũ illis eos qui intra castra se tuebanẽ Persas expugnant. Vbi cum acerrimè pugnaretur utrinq;, Barbaris ex loco munito petẽtibus hostem, Græcis uallo munitionibusq; per iniquos accessus subeuntibus, multi perire incautius victoriæ studio pugnantes, nec parua multitudo telis transfigi, nihilo tamen secius dimicando utriq; obnixè persistere, hi laudis, illi salutis quoad ualeant, retinendæ gratia mortem intrepidè oppetere. Postremò neq; uallum (quanquam munitissimum) neque Barbarorum manus strenuè resistentes, Græcorum impetum uimque sufferre ualuit, sed undique expugnaculis pulsi cedere, munitionesq; impulsu hostiũ deserere coacti sunt. Certabant enim inter se duces Græcorũ æmulatione laudis: Lacedęmonij atq; Athenienses superioribus quisq; victorijs, & rebus prosperè gestis elati, necnon & uirtute quisq; sua cõfisi. Captis tandem ui castris, re iam desperata ac pròpè extrema, Barbari orare, uti victis captisq; tantũmodo uiuere liceret: nihil eius ab infenso hoste miseris, re nihilominus adhuc dubia est impetratum. Nam dux Græcorum Pausanias cõperta hostium multitudine, cum se uinci numero cerneret, uerebatur ne per misericordiam parcendo, ipsis quippiam aduersi pararetur. Vnde edicto proposito, ne unus quispiam caperetur, incredibilis breui tempore, nihil prorsus in desperatione resistentium strages edita est: uixq; tandem cæsis iam ad centũ millia, à cæde cessatum. Hoc euentu pugnæ potiti Græci, ad suos qui in acie ceciderant ad 10000. sepeliendos studia cõuertunt. Tum spolia hostium in capita militum distributa: mox de his qui fortiter & præclarè fecissent, ratio iudiciumq; habitũ. Ac decernẽte Charitide, inter ciuitates Spartæ, inter uiros Pausaniæ uerò Lacedæmonio, uirtutis honos est declaratus. Artabazus coactis ex fuga ad quadraginta millia Persis, per Phocida & Macedoniam profectus, exploratissimo incessu cautissimaq; uia proficiscebatur, maximis tamen itineribus accelerans, saluos & incolumes eos omnes in Asiam perduxit. Græci uerò decima spoliorum delecta, aureum tripodẽ inde cõficiunt, atq; in Delphos missum dedicant, in quo hoc elogium incîdi fecerant:

Hunc tibi dant Graiæ tutores Phœbe salutis,
Seruitium genti qui repulêre suæ.

Inscripsere rursus Lacedæmonis, qui in Thermopylis ceciderant, communi titulo hoc:

Millibus hi contra pugnarunt Marte ducenis,
Ex Peloponneso millia bina duo.

Priuatim uerò ipsis hoc inscriptum:

Dic hospes Spartæ nos te hic uidisse iacentes,
Dum sanctis patriæ legibus obsequimur.

Ab Athenien si quoq; populo sepulchra eorum qui bello Persico ceciderãt, ornata sunt: ac tum primùm funebres ludi & certamen institutum ad sepulturam, fieriq; cœptum. Lexq; etiam lata, uti rhetores præcipui laudes eorum edocendas & gesta commemoranda susciperent, qui publica sepultura donati essent. His peractis, Pausanias imperator recreato exercitu, curatisq; corporibus cõtra Thebas castra tẽdit, authoresq; prioris societatis deposcit omnes ad supplicium. Thebanis multitudine simul hostium uirtuteq; perterterritis ac consternatis, ipsi authores defectionis præcipui, haud quiceq; recusantes, dedũtur. Quos omnes Pausanias supplicio affectos, necat. Eodẽ quoq; die quo pugnatũ est ad Platęas, in Ionia graui cũ Persis certamine à Græcis cõflictũ est. Quod describturi, ab ipso rursus initio rẽ ordiẽdã duximus. Leotychidas igiẽ Lacedæmonius, & Xãtippus Atheniẽlis, exercitus nauales duces, post prælium ad Salaminem

laminẽ certatũ, classem apud Aeginã cõtrahũt: ibiq; aliquot cõmorati dies, in Delũ nauigant cũ ducentis quinquaginta triremibus. Cumq; illic in statione manerẽt, legati à Samijs ueniunt, orantes, uti Græcos qui Asiam incolunt, imperio Barbarico oppressos, in libertatem uendicare uelint, concessu primatũ cum ducibus coacto. Legatis Sumi auditis, una omnium sententia decretum est, ad liberandas ut postulabatur, ciuitates proficiscendum: statimq; ex Delo soluũt. Duces Persicæ classis apud Samum cum nauibus stantes, comperta nauium Græcarum aduersarum se omnium nauigatione, Samo classem omnem abduxerunt: inde in Micalen Ioniæ recepti, nauigia omnia subducunt. Cumq; ea conspicerẽt ad pugnam haud prorsus parata, uallo & profunda fossa circunducta locum muniunt, nihilo segnius interim ex Sardibus & finitimis undiq; populis copias pedestres comisere. Coactusq; inde exercitus militum ad centũ millia: rerum simul omnium ad bellum facultatem sibi comparant, rati quamprimum Ionas ad hostem defecturos. Leotychidas uerò instructa classe uectus, nauẽ ad Barbaros, qui apud Micalen coacti manebant, præmittit: præconémque in ea imponit, qui uocis amplitudine tonoq; proclamandi exercitum omnem Græcum superabat. huic mandat, uti littoribus hostium adnauigans, iuxtà quanta possit uoce, ut hostes audiant, intonet: Ad Platæas debellatum esse, Persas ibi profligatos, stratam'que prorsus aciem, Græcorm potestate per uictoriam teneri omnia: Deletis ita funditus hostium copijs, iam aduentare Græcam iuuentutem instructa acie, nec abesse procul ad reparandam Græcis in Asia ciuitatibus libertatem. Id à Leotychida & collegis consilo callido, bellicæq; artis astutia memorabili tentatũ: ratis, Græcos omneis, qui cum Persis haud sponte militabant, ea uoce audita, ueluti cõtigit, illico defecturos, magnoq; tumultu Persarum castra turbatũ iri. Nam præcone nauibus subductis hostium obnauigãte, ac magna uoce quæ iussus fuerat extollẽte, Persas repentè perculsos, pauor ingens simul & suspicio penitus perturbauit, nec Græcis deinceps amplius fidere. At uerò Græci qui cum Persis in statione erant, conueniunt undique timul'q; conspirant omnes: Leotychidas collegæ'que exploratis locis, cõparato exercitu copias exponũt. Postera die'cũ arma expedirent instrueretúrque acies, rumor cœpit repẽtè increbescere, Persas, à Græcis ad Platęas profligatos. Quo perciti Leotychidas & collegæ aduocata concione milites ad pugnã accẽdunt, atq; inter multa alia ad concitãdos ordines, adductã uictoriam ad Platæas læto clamore proponũt, cuius lætitia spẽq; elatis animis maiorẽ fore pugnaturis militibus audaciam prospiciebant. Mirum sanè atq; incredibile admodum, res incertis omnibus euentu cõprobata. Nã cõpertum est utrasque eadem die acies instructas, & ad Platæas, & ad Mycalen cõstixisse: quare uisus est Leotychidas nondũ audiuisse uictoriam: sed sua spõte lætum nuncium fugiendo, ad decipiendos arte hostes id fecisse. Nam locorum illorum interualla, certo argumento sunt, nuncium eius tam breui tempore minimè perferri potuisse. Cæterum duces Persarum haud iam quicquam Græcis fidentes, arma eius dempta, socijs tradunt: conuocatáq; multitudine, Xerxem nunciant cum magna manu iam aduentare, haud procul illinc castra posuisse. Atque ita accensi omnium ad periculum parabantur animi. Instructa tum utrinque acie, atque in certamen expedita, cum in conspectum hostium ueniissent Persæ, contempta primùm paucitate, mox clamore sublato, in aduersos feruntur. Tum Samij Milesij'que ad ferendũ Græcis auxilium haud segnes, copias educere omnes: alius alium hortari, communi inuicem studio quamprimum sese socijs ostendant properare: rati, Græcis conspecta sociorũ manu ad ferendum auxilium festinantium, audaciam simul ac spem animos erecturã: quod primùm secus accidit, ac putarant: ac propè pernicios causa fuit erroris. Nã Græcos suspitio inuasit, Xerxẽ coacto ex Sardib. exercitu, suis eo agmine subsidio aduẽtare atq; in se ferri. Itaq; cõspecta aduẽtantiũ acie, ingẽti

Samij à Leotychida & Xãtippo auxilia postulant aduersus Persas

Universidad de Deusto
Biblioteca

terrore corripiuntur, tumultuq; per exercitũ & aciem repẽtè exorto, diuersi inter se ac trepidãtes, alij ad naues cõfestim concedendũ cẽsere: alij stipato agmine strictisq; gladijs, imperterritè perstandũ, haud hosti cedendũ. Dũ hęc inter se tumultuarẽtur, Persarũ acies instructa repẽtè haud procul conspecta est, infensis telis, miro ac terribili agmine iactatis in cœlũ uocib. irrũpẽs. Cumq; iam nullũ Gręcis cõsilij ulterius capiendi spacium daret, ad impetũ Barbarorũ excipiendũ, necessitas acuit instruitq; omnes. Pugna inita, cum ab utraq; acie ferociter atq; obnixà dimicaretur, res diu periculo ancipiti gesta, crebrique cadebant utrinq;. Post ubi Samia Milesiáq; manus in aciem Græcam accepta, conferere arma cœpit, auctis Græcorum uiribus, Barbari fracto animo in fugam uertuntur: magna inde cędes editur. Leotychidæ & Xãtippi milites profligatis acpalantibus instantes, ad castra usq; terga cædendo insectantur. Inclinata iam acie, Aeoles & plerię; alij ex Asia cum Græcis uictoribus in Barbaros cõuersi, inter mediam fugam irruebant: mirum nãq; libertatis desiderium ciuitates Asię cœperat. Vnde nulla neq; finitimorum memoria, neq; fœderum religione continebãtur: sed quos quisq; Barbaros sibi obuios habuit, promiscuè necabat, cum alijs Gręcis uictoriam prosecuti. In hac acie Persarum ad quadraginta millia cæsa: qui superfuere, partim in exercitum, partim in Sardis concessere. Xerxes accepta Platæensi strage, tum fuga suorum ad Mycalen, partẽ copiarum in Sardibus relinquit, qui Gręcis irruentib. occurrerent, ipse tumultuãti perculsoq; animo cum reliquo exercitu proficiscitur, itineribus per Ecbatanos actis. Leotychidas uerò & Xãtippus Samũ adnauigãt, & Ionas Aeolesq; in societatẽ recipiunt. Post hæc eos hortãtur, uti relicta Asia migrare uelint in Europã: pollicẽturq; populis qui Medorũ partes tutati sunt, ex Gręcia eiectis, agros & sedes eorũ se eis daturos, In Asia remanẽtibus, finitimos circũ fore undiq; hostes, qui imperio & copijs semper essent superiores: tũ remotos nimio interuallo socios haberi, ad auxilia pro re maturè ferẽda. His auditis, Ionas Aeolesq; statuunt recta monẽtibus obsequi, seseq; ad nauigandũ cum illis in Europam cõparant. Huius rei pœnitentia capti Athenienses, contrà rursum consulere ac suadere nitũtur, ne sedes suas tam paratas temerè pro spe dubia deserant: se semper uel solos, si reliqua Græcia recusarit, auxilia promptè laturos: suspicabantur enim Ionas, ubi in communem Gręcię consuetudinem & habitationem recepti fuissent, per oblitionẽ uel contemptum non amplius Athenas, uti originis suæ principiũ ac metropolim, ueneraturos. Vnde Ionas reuocata sententia, negant se Asiam sedesq; suas antiquas relinquere posse. His peractis, Græcorum copiæ discinduntur, Lacedęmonijs in Laconiam nauiganti-
Græcorum cũ Persis pugna ad Mycalen.
bus, Athenienses unà cum Ionibus & Insulanis in Sestum feruntur. Xantippus statim ex nauigationis cõgressu urbe oppugnata, Sestum capit: præsidióq; ibi imposito, suos in sua quenque dimittit. Ipse cum ciuibus suis Athenas regreditur. Bellum igitur quod Medicum appellatũ est, uno anno perfectũ, hoc euentu pacatũ est. Inter scriptores autẽ Herodotus supra tẽpora Troiana repetẽs, omnia fermè quę passim gesta in continenti fuere, nouem uoluminibus cõprehendit. Cęterum in pugna ad Mycalen à Gręcis aduersus Persas habita, & Sesti oppugnatione, scribendi finem fecit.

In Italia autẽ Romani aduersus Volscos pugnãtes, eos superant, magna eorum cęde edita. Spurius uerò Cassius, qui præcedentis anni consulatum gesserat, regnum & dominationẽ affectasse cõuictus extinguitur. Hic itaq; annus ea gesta habuit. Præfecto Athenis Demosthene: Romę consulatũ adiere, Fabius, & Lucius Aemilius Mamercus. Horũ magistratu magna quędã pax Siculiç insulã habuit, depressis ac penitus fractis Carthaginẽsium uiribus. Gelone præterea optimo principe res Siculas opportune & cõmode administrãte, statu communi legib. optimis composito, comparatáq; eius studio uectigalium rerúmq; ad usum omnium singulis quibusq; ciuitatibus copia. Cum uerò Syracusij

racusij funebrem pompam prisco more supra modum sumptuosam lege excoluissent, sumptusq; in funeribus consuetos præscripto modo coërcuissent, adiectis etiam in lege expressisq; funerum actionibus, Gelo rex cupiens populi uoluntatem in omnibus sequi, sitoq; exemplo plebis scita comprobari, legem quam de sepultura tulerant, in se ipsum seruauit. Nam morbo acri correptus, cùmiam de uita & salute desperaret, Hieroni fratri natu maiori regnum tradit. Cæterum de sepultura & funere suo ante omnia legauit, né usquam discederẽtur à lege: eoq; mortuo, ille qui successit in regnum, ita uti iusserat, pompam eduxit. Cadauer eius in uxoris agro cõditum, loco Nouem turres dicto, operum turris uel aggeris mira magnitudine, ac immenso labore molium strues extabat. Vniuersa uerò ciuitas funus comitata, ad eum usq; locum perduxit, qui ab urbe ducenta aberat stadia. Eo illic condito, populus illi sepulchrum elegans mirificq; operis extruxit, titulisq; heroicis Gelonis nomen commendauit. Ea monumenta fuere postea à Carthaginensibus diruta: quum Agatocles per inuidiam erutas turres solo æquauit. Verùm neque publica Carthaginensium inimicitia, neque priuata Agathoclis prauitas, neque alia ullius rei uis, Gelonis unquam potuit delere memoriam, gloriámque offuscare: quippe quam susceptam uera & immortalis historiæ testificatio commendauit, eius nomen æternitati prædicando. Est enim æquum, simúlque uitæ communi conducibile, malos eos qui potestatem gesserunt, literarum monumentis uituperari: probos contrà, æternis commendatos laudibus illustrari. Nam maiorum æmulatione & memoria, plerunq; posteritas ad communem beneficentiam incitatur. Gelo igitur septem annos regnauit: Hieron successor eius undecim & menses octo. Cæterum in Græci post uictoriam ad Platæas partam, Athenienses ex Trœzene & Salamine liberos uxoresq; suas Athenas in patriam reuehunt: statimq; curam omnem ad cingendam mœnibus urbem conferunt: nec minus ad ea quæ ad defensionem requiruntur comparanda, studij atq; operæ datum est. At uerò Lacedęmonij moti per æmulationem admodũ, perculsiq; gloria Athenensium, quam nautico adeptam certamine, haud ambiguè præ se ferebant, suspectas eorũ res incrementaq; habere cœperunt: qua solicitudine acti, ab extruendis eos mœnibus prohibere statuunt: cõfestimq; legatos Athenas mittunt, qui uerbis consulant, minimè oportere ea tempestate mœnibus eam urbem muniri: id enim communi Græcorum saluti non modò non conferre, sed maximè periculosum esse. Si enim maioribus rursus copijs Xerxes in Græciam transiecisset, urbes occupaturum extra Peloponnesum ueluti ad rem suam munitas: ex quibus assidua eruptione reliquos ubiq; populos infestando, ac sensim debilitando, facilè posset Græcas res expugnare. Cumq; non audirentur legati in senatu, ad artifices se corripiunt, iubentq; uestigio inde discedant, opusq; relinquant. Tum dubitantibus Athenensibus, quo potissimum in ea re facto opus esset, Themistocles in summa tum apud eos gratia & authoritate habitus, consulit rem tum silentio dissimulent: nam si ui contendere perrexerint, Lacedæmonios cũ Peloponnesijs exercitu inducto, facilè per uim munitiones opusq; impedituros. Percunctantibus inde legatis, quod tandem sibi responsum efferrent, retulit tecto ambiguoq; sermone, se propediem cum quibusdam alijs Lacedæmonem legatum aditurũ, ibiq; tum de hac munitione Lacedæmonios ipsos docturum. Tum primoribus clàm nunciat, si legati fortè interea ex Lacedæmone pariter inspectum exploratúmque missi fuissent, eos detineant, donec ipse ex Sparta redierit: nihilo interea minus uiribus omnibus opus cœptum, quãta poterunt celeritate prosequantur: hac demum uia eos monet uoti compotes fore. Huic prompte cõsilio parent Athenienses. Tum legati cum Themistocle Spartam mittuntur. At uerò Athenienses cum summa festinatione studioq; omnium mœnia extruunt, nulli neq; ædificio neq; sepulchro parcunt. Pueri passim mulieréque,

Gelonis laudes.

Lacedæmonij Athenienſium muros reſici prohibent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoſpites ſimul & ſeruitia operi prouehendo adhibentur, nulli ætati, nulli item conditioni eo labore uacare datur, omnes idem ſtudium exercet. Cumq; opificum multitudine ſimul & uniuerſi populi feruore ſupra quàm cuiquam credibile eſſet, opus eductum creuiſſet, Themiſtocles à principibus Lacedæmoniorum accitus, cum ei obiurgando munitionem obijcerent, id ipſe conſtanter negare cœpit, obſecrariq; ne uano rumori temere fidem adhibere uellent, quin potius legatos fide probata mitterent Athenas, ita quicquid id eſſet, per eos re inſpecta certiores futuros: ſeſe inde collegasq; ſuos eius in fidem rei obſides offerre. His perſuaſi Lacedæmonij, Themiſtoclem collegasq; ſub cuſtodia haberi iubent. Tum legatos Athenas mittunt, clariſſimos uiros, quibus inſpicere cura ſit, quid facto opus eſſe cenſeant. Dum hæc ab eis tempore inter conſultandum labente quæruntur, per eam moram Athenienſes rem feſtinè prœoccupatam maturant, murumq; circumundiq; ductum urbi perficiunt. Cęterùm Lacedæmoniorum legatos, qui cõtumelioſè minacibusq; uerbis Athenas, producto iam muro intrarant, in uincula conijciunt, eisq; aſſerunt, non antea inde relaxandos, quàm qui cum Themiſtocle ſeruarẽtur, contrà remiſſos accepiſſent. Hac itaq; arte Lacones deluſi, legatos Atheniẽſium pro recipiendis ſuis, dimittere coacti ſunt. Cæterùm hac Themiſtocles aſtutia mœnibus patriæ celerrimè expeditęq; circũdatis, magnã ſibi ciuium gratiam cõciliauit.

Athenarũ muri reficiuntur

Per idem tempus Romani bellum Aeſculanis Tuſculanisq; intulere, atque acie cum Aeſculanis confligentes, eos ſuperant, magna multitudine hoſtium cæſa, tum Tuſculum ui pugnando capiunt.

Anno exacto Athenis præfectus eſt Adimantus. Romæ creati Conſules, Marcus Fabius Silanus, & Lucius Valerius Publius: quo tempore Themiſtocles aſtu ſolertiáque paſsim perres geſtas celebrata, non apud ciues modò, uerùm & per uniuerſam Græciam in maximo honore & authoritate habebatur: qua gloria ſublatus, aliis multo callidioribus ad principatum laudis ſibi comparandum uſus eſt artibus, quæ plurimum imperio, patriæ, rebus Athenienſium momenti eſſent collaturæ. Nam ubi nunc Piræum cernitur, cum nulla tunc illic portus commoditas haberetur, ſed eo ſolum pro nauium ſtatione Athenienſes uterentur, cui nomen tum Phalericum, anguſto admodum, excogitat ibi portum Piræum extruere, opus quidem ad educendum paruo ſumptu, rerũmque modico apparatu indigens, quo nihilominus pulcherrimus ampliſsimũſque omnium, qui in Græcia haberentur, portus efficeretur: eo nãq; Athenienſibus adiecto, ſperabat Athenas maris imperium ſibi facilè uendicaturas. Nam multa triremium corpora tum ædificata habebant. In bellis præterea nauálibus aſsiduè ferè uerſati, magnã in re maritima peritiam gloriamq; ſibi compararant. Ionas præterea arbitrabatur, propter cognationẽ ſemper fore priuata quadã uoluntate & ſtudio addictos Athenienſibus: reliquis deinde Græcis, qui Aſiam incolerent, recuperaturos libertatem Athenienſes, atque eo beneficio illorum animos ſibi perpetuò deuicturos. Inſulanos inſuper omnes tantis opibus, tantáque maris poteſtate perculſos, haud cunctanter eiſdem adhæſuros, copijs'que inſtructis uel ad inferendum, uel ad tolerandum bellum plurimum ſubſidij collaturos. Inde Lacedæmonios inſpiciebat, pedeſtribus uiribus inſtructiſsimos, plurimúmque ea re præpollere cernebat. Cæterùm à certaminibus nauticis cùm imperitia, tum natura quoque abhorrere. Cum hæc itaque cuncta ratione diligentiſsima coniectaſſet, decreuit excogitatam rem cunctis clàm ſilentio tegere: nam ea diuulgata, id pro comperto habebat, Lacedæmonios imperij coaleſcentis æmulos haud id facilè paſſuros, illicóque opus ſumma ope prohibituros. In conuentu itaq; communi procedens, ciuibus denunciat, ſe res quaſdam magnas excogitaſſe, quæ ad ſtatum & incrementum Reipublicæ maximè pertinerent, quibus

Piræũ à Themiſtocle extruitur.

quibus exequendis conſultorem pariter ac authorem ſeſe offerret. Cæterùm diuulgari eas ſine periculo certo magnoq; detrimento non poſſe: eius generis eſſe, ut niſi quàm pauciſsimorum fidei commendari minimè expediret. proinde à populo poſtulare, uti duos quoſcunq; ſumma in republica fide uiros deligant, eis ſe rem omnem aperturum. Multitudine rationibus iſtis adducta, duo ueluti iuſſerat à populo ad id delecti, Ariſtides & Xantippus, non propter eorum ſingularẽ ſolum integritatem, uerùm etiam quòd iſtis de gloria & præſtantia uirtutis cum Themiſtocle ſummum certamen gerebatur. Quamobrem abalienatis ab eo animis, eius conſilia geſtáque omnia per æmulationem obſeruabant. Cum itaque his priuatim Themiſtocles cuncta expoſuiſſet, populo referunt, excogitata Themiſtoclis & præclara eſſe, & ad reipublicæ ſtatum magno momẽto accedere, tum admodum facilia. Ingens primùm eius uiri admiratio mouit omnes: mox ex admiratione ſuſpicio orta ſolicitare populũ cœpit ne huiuſmodi artibus & inuentis conciliando ſibi plebis gratiam, ad quandam dominationis uim ea uia aſpiraret. Iubent præterea, uti quæcunque cœpiſſet conſulta, cunctis palàm proderet. Ille nihilo ſecius in ſententia tegenda perſtare, miniméque eſſe expediens ea diuulgari, etiam atque etiam aſſere-re. inde multo magis rurſus magnanimitatem uiri populus conſtantiámque admirari: iubérque, uti uerbis ambiguis tectis'ue id conceptum ſignificet, ſiquidem uel eo pacto cenſeat tutò, & cum re intimari poſſe: tum ueluti quæſierit, quo nam pacto quod cogitaſſet, perficeretur, cum ſingulatim ſententiæ in ſenatu percunctatio rogatioq; fieret, decretumq; eſſet, eum quæ ad rempublicam ſpectarent dixiſſe, factuq; facilia, tandem iam conſentiente & unà cum ſenatu decernente populo, facultas ei poteſtáſque data eſt, uti quicquid uellet exequeretur. Atque unumquenque ex eo conuentu diſcedentem, eius uiri uirtus haud parua mouebat admiratione, ibántque ſuſpenſis animis, proſpectantes eius finem effectúmque conſilij. Themiſtocles igitur accepto à populo rei proſequendæ facultate, cum rerum omnium copiam artificúmque miniſteria ſatis ad id parata haberet, ſtatuit rurſus per aſtum fallere Lacedæmonios. Iam enim pro comperto habebat, ueluti in mœnium olim ædificatione obſtare atque obnixè impedire ſtuduiſſent Lacedæmonij, haud ſecus in portus conſtructu moleſtos Athenienſium conſultis fore, quáque liceret occurſuros cœptis, ac ſumma ope cuncta interturbare conaturos. Re itaque ſecum pertractata, ſtatuit legatos mittere ad Lacedæmonios, qui doceant rebus Græciæ communibus maximè conducere: quin prorſus neceſſarium eſſe, uti portum quendam idoneum aduerſus futuras deinceps incurſationes tumultusq; Perſarum ſibi præparent. Hac re Lacedæmonijs per legatos propoſita, dum diu conſultatione implicarentur ambigua, nec ad extructionem portus prohibendam, hac re præpediente, magnopere intenderent, ille opus aggreditur. Cui cum omnes unà ſtudijs accenſis incumberent, incredibili celeritate portum ampliſsimum extruunt. Extructo portu, populum hortatur, uti ſingulis annis ad numerum nauium quum haberent uiginti, alias noua ædificatas materia adijcerent triremes: tum edicto proponerent, quicunque illuc migrare uoluiſſet, eos à uectigalibus & reipublicæ laboribus immunes liberoſque fore: priuilegijs'que eiſdem artifices eò confluentes munirent, uti turba hominum quàm plurima per commoditatem allecta, undique in urbem commigraretur, artificum multitudine quàm maxima munirentur. Nihil his duabus rebus ad maritimas opes parandas augendáſque magis utile, magiſque neceſſarium iudicabat. Et Athenienſes quidem hiſce rebus uacabant. Lacedæmonij uero Pauſaniam, quo imperatore ad Platæas pugnatum fuerat, claſſi præficiunt, mandántque uti ad liberandas urbes Græcas properet, quæcunque Barbaricis adhuc occupatæ præſidijs ditione Perſica tenerentur. Hic itaque ductis ex Peloponneſo quinquaginta triremibus, triginta de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

inde Athenienſium adiectis, quas Ariſtides ductabat, primò in Cyprum nauigat, ibique ciuitates omnes quas præſidia Perſica tenebant, oppreſſas eas ſeruitute liberat: Inde in Helleſpontum ſoluens, Byzantium capit, quod à Perſis tenebatur: præſidiaq; ibi Barbarorum deprehenſa partim necat, alios inde eiicit, fugatq; Barbariem omnem, urbi libertatem reuocat: pleroſque etiam ibi Perſas, quos uiuos ceperat, inſignes uiros, Gangyllo Eretrienſi in cuſtodiam tradit: eos, uti ipſe ferebat, ad ſupplicium ſeruaturus, re uerò ipſa Xerxi per eorum reſtitutionem gratificaturus. Nam clàm per occultos internuncios & uarijs artibus amicitiam cum rege cõtraxerat, filiamq; illi rex ſuam deſponderat uxorem, ut Græcos ſibi proderet. Huius rei Artabaxus interpres & internuncius fuerat, magnámque pecuniæ uim tranſmiſerat occultè Pauſanię: cuius largitione bonorum animos ad honeſtatem affectos tentaret, atque peruertere niteretur ſtudia libertatis. Cæterùm detecta res tandem eſt, atque ipſe ſupplicio affectus hoc modo. Nam cum cibo menſiſque Perſicis delectaretur, contempto patrio more, cum tyrannico faſtu in ſubditos inſoleſceret, indignari omnes atque ægrè ferre: hique in primis, quibus inter Græcos aliqua principatus dignitas præferebatur: unde cum & milites in exercitu, & qui ex eadem gente quique ex eadem urbe eſſent, inter ſe morum deprauationem huiuſmodi per colloquia cum indignatione iactarent, & Pauſaniæ inſolentiam deteſtarẽtur: Peloponneſij demum eo relicto, nauigãt in Peloponneſum: tum per legatos Spartam miſſos, Pauſaniam accuſant. Ariſtides uerò Athenienſis, hanc occaſionem oblatam arripiens, aperto ſermone atque benigno ciuitates in conuẽtibus & communi colloquio effetus, lenire, multa docere, pleraq; ſuadere: ita ea in cunctos affabilitate uſus, priuata quoſque uoluntate conciliat Athenienſibus. Necnon etiam caſus quidam plurimum partes Athenienſium his quæ narrabo cauſis, reddidit meliores. Compoſita nanque Pauſaniæ ita res erat, ut quicunque epiſtolas ad regem tuliſſet, neminem redire inde permitteret, necaret omnes, neque ullum occultę indicium rei ſineret extare. Quod quidam ex tabellarijs animaduertens, rem ſecum reputando, uti erat ſuſpicatus, epiſtolas ſibi creditas aperit: certiórque inde fit legendo, de tabellariorum nece iam ſuſpecta, ac ſtatim eas ad Ephoros affert. Hi uerò, quod epiſtolæ obſignaculis reſeratis ſibi allatæ fuiſſent, haud temerè fidem adhibendam putant: tum poſtulãtibus rem certiori indicio ſibi probari oportere, tabellarius pollicetur ſe proditurum Pauſaniam ipſum, haud ambiguè idemmet, quod in epiſtolis contineretur, confitentem. Profectus igitur in Tenarium, atque in templo Neptuni conſidens, duplici circum ſeſe tabernaculo ſepit, atque in altero ſe collocat, in altero Ephoros cum quibuſdam alijs Spartiatis occulit. Mox Pauſanias illuc ad eum properat, & percontanti quænam cauſa eum ad deorum aras ſupplicem confugere compuliſſet, ille reſpondens, conqueri multa cepit, & eum accuſare, quòd in epiſtola mandaſſet ſe à Perſis necari. Tum Pauſanias multa profari, pœnituiſſe eius rei ſe, ueniámque orare: tum obſecrare obteſtarique, uti ea occulta eſſe ſinat, amplam ſpem immenſáque illi dona, ſi id fecerit, pollicetur. Hoc peracto, diſceſſere à colloquio. Ephori uerò quique cum eis erant, comperta palàm ueritate, rem cum ſilentio habent. Cęterùm haud multo pòſt cum iam Lacedæmonia poteſtas unà cum Ephoris rem perſequi iudicio ſtatuiſſet, Pauſanias id præſentiens, in templum Palladis æneum confugit. Dubitãtibus tum Lacedæmonijs, num fas eſſet ſupplicem abſtractum ab aris depoſci ad ſupplicium, fama eſt Pauſaniæ matrem id templum petiſſe, taciturnámque intraſſe, neque quicquam præterea illic agitauiſſe, quàm laterem, quem tectum ſecum attulerat, in limine templi depoſuiſſe: móxque hoc peracto, domum ſe recepiſſe. Tum Lacedæmonios matris iudicio & facto admonitos, aditus templi omnes muro obſtruxiſſe, atque ita per inediæ neceſsitatem conſumpta uita, expiraſſe Pauſaniam. Eius cadauer his quorum intererat, permiſſum

Pauſanias regi Perſarum fauet.

Pauſaniæ mors.

ſum ſepeliri. Verùm numen ob uiolatam ſupplicum ſalutem ſuccenſuit. Nam cum Lacedæmonij Delphos ad oraculum capiendum miſiſſent, à deo reſponſum fuit, oportere eos deæ ſupplicẽ reſtituere. Quod cum nullo pacto à ſe ita uti iuſſum erat, fieri poſſe cernerent, Spartiatæ per multum tempus ambigua ſententia quid potiſsimũ facto opus eſſet, ſolliciti ferebantur. Conſilio demũ ad eam rem, quà licuit, inito, ſtatuas duas Pauſaniæ æreas extruxere, quas in templo Palladis pro ſupplice conſtituerunt. Nobis uerò quibus in initio inſtitutum eſt, per uniuerſam narrationem uniuſcuiuſq; uiri probitatem & gloriã laudibus, quoad poſſumus, meritis proſequi: improborum contrà ſcelera turpitudinemq; digna deteſtatione conficere, Pauſaniæ prauitas & proditio minimè eſt ſilentio prætereunda. Nam cui mortalium ſatis huius uiri inſania poſſet eſſe admirationi, cuius cũ clariſsima in Græciam merita extarent, uictoria ad Platæas omnium ſæculorum memoria digna, tum pleraque alia præclara facinora, cui rei, quo conſilio tantis geſtis partam gloriam, & incomparabilem authoritatem poſthabendam abijciendámque duxit, nomen ſibi uirtute illuſtratum, laudumque & meritorum congeſtã undique gratiam, diuitijs ſimul & delicijs Perſarum effœminato animo reſtingui, ac turgiſsimo impuriſsimóque ſcelere profanari paſſus eſt, quippe rebus ſecundis extra ſeſe raptus, fragilitatem & auſteritatem Laconicam contemptui habere: licentia uerò, luxu, delicijsque Perſicis propenſe abuti: quem tamen minimè omnium, ſi quicquam egregij animi: tenuiſſet, decebat, patrio ritu ſpreto, Perſicos mores, quos ſibi ſubegerat, alioquin & uirtuti perniciosos induere. Nec enim profectò, quod alijs referentibus per uanam opinionem acceperim, ſed quod ipſe experientia multa didicerim, id pro rato aſſeuerare auſim: patriam Græcorum uitæ frugalitatem ab apparatu Perſico, haud mediocri ad uirtutem diſcrimine diſſentire. Innata igitur uiro prauitas, ingeniúmque ſuapte natura ſceleſtum, non ſolum digno confecit eum ſupplicio, uerùm etiam peſsimam cauſam præbuit, extorquendi à ciuibus ſuis, quod in manu rũ erat mãritimi imperij. Nam conſpecta inter ſocios ueluti per utriuſque collationem, Ariſtidę grauitas & adminiſtrandi fides, tum ſingularis in ſubditos facilitas, mitiſsimi quoq; modeſtiſsimique mores, omníque uirtute conſuetudo refertiſsima, pepulere omnium animos, ueluti uno adductos ob æquitatem ſtudio, Athenienſium imperium in ſe accipere, eiſque perinde ac optimis ducibus ſponte adhærere. Vnde prætoribus ex Sparta ad eos miſsis, nihil iam amplius obſequi, eorum imperata detrectare, contemnere iuſſa, nihil prorſus audire uelle, ſed Ariſtidem omnes inſpicere, obnoxiè imperãti adeſſe, promptè eius imperia capeſſere, atque ita ſine periculo atque diſcrimine, ſcelere illius, iſtius uerò uirtute, maritimum à Lacedæmonijs eſt translatum Athenas imperium.

Pauſaniæ uitu peratio.

Ariſtides igitur iam haud dubiè totius cleſsis Græcæ princeps, ſtatim conſulit & hortatur ſocios, ut aduocato communi conuentu, in eo declarent ac ſtatuant, in Delo publicum ſibi ærarium eſſe, pecuniáſque omnes undique coactas illic reponi iubeant: tum aduerſus ſuſpectam deinceps belli Perſici eruptionem ſeſe munire uelint: proinde ſingulis urbibus uectigalia pro cuiuſque facultate imperent, ita ut inde ad quingenta ſexaginta talenta exigantur. Socijs ad ea conſentientibus, cum ad rationem uectigalium diſtribuendam delectus in primis ipſe eſſet, adeò æqua ſorte eam rem deduxit, ut ab uniuerſis urbibus, quicquid ipſe conſtituerat, abſque ullius diſceptatione comprobatum ſit, ratúmque ac ſanctum habitum. Quo negocio cum rem omnium prorſus difficillimam ac penè incredibilem uideretur aſſecutus, in ſumma iuſtitiæ & æquitatis eſt habitus ueneratione, iuſtique inde cognomen adeptus eſt. Vno itaque & eodem tempore incomparabilis Pauſaniæ impietas rei Græcorũ maritimæ ciuibus ſuis abſtulit imperium Præcla-

Ariſtidæ iuſtitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra contrà Aristidæ uirtus in omni genere, idem imperium, quod ante id tempus attingere minimè potuerant, Athenienſibus conciliauit. Hæc igitur eo anno geſta fuere.

76 Olymp:

Præfecto Athenis Phædone, Olympiade ſeptuageſima ſexta, qua ſtadio uicit Scamādrius Mitylenæus: Romæ conſulatū gerebant Cæſo Fabius, & Spurius Furius Manilius. Ea tempeſtate Leotychidas rex Lacedæmoniorum, anno regni ſui uigeſimo ſecundo mortem obijt Cui ſuccedens Archelaus, geſto duos & quadraginta annos regno, interijt. Item Anaxilas Rhegij & Zanclis tyrannus abſumitur morte, cum in ea dominatione decem & octo annos expleſſet, eam tyrānidem adijt Micythus, cum liberis mortui nondum per ætatē ad regendū idoneis, crederetur in tēpore eandē reſtituturus. Hiero Syracuſanorū rex poſt Gelonis mortē, fratrē Polyzelum cernēs plurima apud Syracuſanū populū pollere gratia, atq; fore ſuſpicatus regni inſidiatorē, properat eū e medio amouere. Milites itaq; mercenarios exteri generis conducit, corpuſq; & munitiones regni ſatellitum multitudine ſtipat, eo ratus regni ſedem ſibi fore tutiorem. Cum uerò Sibaritæ à Crotoniatis obſiderentur, auxiliumq; à Syracuſanis imploraſſent, magna militum multitudine conſcripta, Hiero exercitum cogit, quem Polyzelo fratri tradit, eo conſilio, ut ſi cum Crotoniatis conſereret, interficeretur. Polyzelo exercitum recuſante, ob dictam fratris ſuſpitionem, ira accenſus Hiero, fugientem ad Theronem Acragantiorum tyrannum inſequitur, atq; ad eum expugnandum ſeſe comparat. Poſt hæc Thraſydæus Theronis filius Himerenſium urbi præfectus, cum inſolētius & grauius æquo in eam urbem gereret imperium. Himerenſium prorſus à ſe animos abalienauit. Qui cum ad patrem accedere, filiumq; accuſare minimè auderent, eum haud idoneum æquum'ue in ea cauſa iudicem ſibi fore rati, ad Hieronem legatos mittunt, qui de intolerabili Thraſydæi in ſe imperio conquererentur offerrentq; ſe urbem ei tradere ſtatuiſſe, atq; aduerſus Theronem unà cum eo in expeditionem profecturos. Hiero hac re arbitratus Theronis unà cum eo in expeditionem profecturos. Hiero hac re arbitratus Theronis poſſe ſibi uoluntatem cum pace conciliari, Himerenſes ei prodidit, conſultaq; eorum clàm indicauit. Quæ cum Thero diligenter inueſtigaſſet, remq; omnem uti ſignificata per Hieronem fuerat, comperiſſet, Hieroni conciliatur, & Polyzelo priſtinam fratris reparat beneuolentiam & gratiam. Himerenſium uerò, eos qui aduerſum ſe conſilia cœperant, comprehenſos, quæ maxima turba erat, omnes iugulat. Hiero autem Cathanēſes Naxiosq; urbibus ſuis eijcit, coloniasq; eò deducit, quinq; hominum millia ex Peloponneſo conciens, adiectis totidē Syracuſijs. Cathaneamq; immutato nomine appellauit Aethnam, atq; agrum illis non ſolum Cathanenſem, uerum etiam magnam finitimi partem ſorte diuiſit, ſuppletis illic decem millibus colonorum. Hoc autem ab eo idcirco properatum, ut idonea ſibi ad emergentes neceſsitates ſubſidia quàm paratiſsima forent: ſimulq; ut ex urbe decem millium colonorum à ſe condita, præmia laudesque' heroicas aſſequeretur. Naxios uerò & Cathanenſes patria exutos, in Leontinos tranſcripſit, eamque illis ſedem inſtituit: iuſsitq;, uti cum incolis & ciuibus urbem colerent. Thero Himerenſibus iugulatis, cernens ea re urbem cultoribus exhauſtam, Dores eò colonos ducit: tum ex alijs gentibus, quicunque illuc immigraſſent, inter ciuium nomina ſcribi mandat, ac pro ciuibus haberi. Hi quidem mutuis inter ſe muneribus præclarè rempublicam adminiſtrātes, ad octo & quinquaginta annos uſq; progreſsi ſunt. Poſt id tempus haud multo Carthaginenſes eam urbem à ſtirpe euertēre, quæ ad noſtram uſq; ætatem uaſtata, cultoribusq; penitus deſerta permanſit.

Dromodide Athenis præfecto, Cōſules à Romanis creati, Marcus Fabius, & Gneus Manlius. Eo tempore Lacedæmonij cum ablatum ſibi per tumultū & iniuriam, ut uidebatur, imperium maritimū haud æquo animo pati poſſent ira impa

ra impacabili flagrantes, grauibus Græcos qui à ſe defecerant minis terrere, atque intentare, ſe pro meritis habituros eorum curam, fidemq; proditam ſuplicijs dignis exacturos. Conuocato itaque ſenatu, conſultare inter ſe cœperunt de bello Athenienſibus inferendo, rei maritimę recuperandi cauſa. Tum communi pariter conuentu habito à iunioribus & pleriſque alijs, contentioſè agebatur, recuperandum omnino amiſſum imperium, eo recuperato, aſſerentes magnas ſibi inde pecunias & ingentia uectigalia prouentura: tum ſtudia paſsim omnium ad rempublicam maiora fore, ac magis excitata, intentaq; magis munijs urbis: præterea priuatas familias haud mediocrè ad locupletandum, diuitiasq; parandas incrementum, per maritima negocia ſuſcepturas. Commemorabant quoq; antiquum oraculum, quo Deus iubebat eos cauere, ne claudum imperiū gererēt: nihilq; aliud indicari oraculo, nihil aliud intelligi deum uoluiſſe aſſerebāt, quàm quod præſenti diſcrimine uerſaretur. Claudum tum maximè ſibi imperium geri, quod duo imperandi iura ſoli cum habere ſoliti eſſent, altero iam priuati, ueluti membro mutilata maieſtate, reliquū ferrent claudicando. Cum itaque ab omnibus fērè ciuibus in hanc propè ſententiam iretur, delatáque rurſus ad ſenatum re, nemo credere poſſet quempiam in ſenatu fore tantæ audaciæ, qui contra illam ſentiret, aut quippiam aduerſus conari tentaret: ſenator quidam, cui nomē Oetimarides, ex genere Herculis, magna propter ſingularem uirtutem inter ciues habitus authoritate, contrà conſulere ac ſuadere ingreſſus eſt, rei maritimæ curam atq; imperium Athenienſibus permittendum. Spartanis nequaquam uſui eſſe, rerum maritimarum ſolicitudine uexari, nihil ſibi inde formidandum, nihil graue incumbere poſſe. Cumque in hanc, tametſi aliena principiò penitus ab re & omnium opinione uideretur, multas atque ipſam rem explicantes diſſerendo rationes attuliſſet, præterquam cuipiam credibile uideretur, ſenatui populóque perſuaſit. Tandem Lacedæmonij re inſpecta, cernentes & Oetimaridem nihil ad gratiam fictè, nihil imperitè uel diſsimulanter, ſed ſeuerè atque apertè quæ ad Rempublicam præſtarent proloquutum, cœptum de bello Athenienſibus mouendo conſilium relinquunt. Athenienſes uerò in initio graue ſibi bellum cum Lacedæmonijs pro re maritima fore rati, multas ad id triremes ædificant, magnúmque pecuniæ numerum congerunt, clementérque & benignè ſocios in omnibus muneribus & geſtis habere ſtudent. Audita deinde Lacedæmoniorum ſententia, timore eius belli ſublato, ad augendam excolendámque urbem mox ſtudia conuertēre.

Lacedæmonij de bello Athenienſibus inferendo conſultant.

Præfecto Athenis Acateſtoride, Romæ Conſules declarati Caius Fabius, & Titus Virginius. Horum tempeſtate Hiero Syracuſarum rex, cum legati ad eum ex Cumis Italiæ imploratum uenisſent auxilium aduerſus Tyrrhenos maris dominos, à quibus tum expugnabantur: contracta ſocietate cum eis, ac bellum commune ſuſcipiens, triremes quæ ad eam rem ſatis uidebantur, eis ſubſidio mittit: earumq; prætores Cumas aduectí, cū eius urbis incolis agmen iungunt: in aciemq; una deſcendentes, cum Thyrrenis confligunt: ingentíq; certamine conſerto, uictores Siculi compreſſere Tyrrhenas uires. Tū Cumanis terrore ſimul & periculo liberatis, Syracuſas repetunt.

Hiero Cumānis fert auxilium.

Menone rē Athenienſium gerente, Romani Conſules creant Lucium Aemilium Mamercum, & C. Cornelium Lentulū. In Italia tum bellū ſeruebat inter Tarentinos & Iapygas. nā diu atq; aſsiduè de finibus agri inter ſe certantes, diuerſis ultro citróq; perciti cauſis, per leuia perpetuò certamina contēdere, alternisq; uicisſim iniurijs alteri alterorū uires irāq; laceſſere, q̄ magis in dies ac magis utrinq; uaſtari priuatis direptionib. agri. Creſcēte paulatī p priuata mutuo bella et cędes mutuas, q̄ crebro edebant, utriuſq; populi diſcordia, publica tandē maieſtas utriuſq; in irā partē p iniurię tracta, nec iā turmatim, pcurſare, ſed palā ad decernendū iuſta acie ſeſe utrinq; uiribus omnibus cōparant. Iapy

Tarentinorū & Iapygum bellum.

gesigitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ges igitur habito suorum delectu, magnum finitimorum socio nomine numerum adiciscunt, exercitúmque ad uiginti hominum millia complere. Tarentini audita exercitus in se armati multitudine, delectum ciuium habent. Tum à socijs Rheginis magnam accipiunt manum. Degressis utrisque in aciem, conseritur atrox pugna: in qua cæsis iam acie plerisque, uix tandem lapyges uictoria potiuntur. Victi ac profligati hostes, in duas partes fuga directa, diuersi rapiuntur: pars Tarentum agmine præcipiti, pars Rhegium contendunt. Iapyges confestim duo similiter agmina ad terga fugientium cædenda dirigunt. Alterum Tarentinos premere properat, quibus cum breue spacium fugę daretur, magna occurrentium & resistentium multitudo cæditur. Qui Rheginis insistebant, tanta præcipites contentione sunt insectati, ut cum illis simul intra mœnia irruperint, atque illo impetu momentóque sunt urbe potiti.

77 Olymp:

Anno post ea gesta, prefectus est Athenien sibus Chares. Romę creati Consules, Titus Minutius, & C. Oratius Pulcher: tũ apud Helios agebatur Olympias septuagesima septima, in qua stadio uicit Dandes Argiuus. His magistratum gerentibus, Tero Acragantinorũ princeps interijt, sexto decimo sui principatus anno: cuius filius Thrasydæus imperium suscepit. Theronis itaq; mortui memoria ob singularem imperandi modestiam, & præclaram uirtutem (nã in concilianda sibi ciuium per bonas artes gratia, uitam omnẽ consumpserat) heroicis laudibus & ornamentis immortalibus est commendata. Eius filius etiam dum pater uiueret, nimia ferocia crudelitq; ac carnifico spiritu feruebat: mortuo patre iam per imperij licẽtiam & ingenium fœdum, discussis legibus urgere cœpit dominatione dira patriam. Ex qua re abalienatis mox à se subditorum animis, nihil sibi fidum habere nihil tutum: perinde ac inter hostium insidias assidua solicitudine uexari, circũspicere omnia, singula quęq; pro suspectis ducere, uita eius inhumanitq; mores cunctis passim summo odio haberi. Inde haud diu pôst, innatæ prauitatis & ingenij mali præmia digna retulit, rebus eiectis suis, uitaq; uiolẽtissimè rupta. Nam post mortem Theronis, multis militibus mercede conductis, delectuq; Acragantinorum atq; Himerensium habito copias cogit ad uiginti millia hominum equitum peditumq;, quos aduersus Syracusanos in expeditionem ducere pararet. Hiero coacto atq; instructo haud impari exercitu, contra Acragantem proficiscitur, ibiq; certamen atrox conseritur: ac Grecorum plerisq;, uti Græci Græcis aduersi ordine instructo dimicabant, cecidere. Superiores in ea pugna Syracusij fuere, quorum ad duo millia desiderati sunt: hostium uerò supra quatuor millia cæsa. Hoc congressu, rebus suis afflictis Thrasydęus iam sibi diffidẽs, imperio excedit, & ad Megarenses profugit, cognomento Myseos, ibique mortem sibi ipse conscijt. Acragantini populari statu rem suam componentes, per legatos ad Hieronem missos pacem impetrant.

Thrasidæi cũ Hierone bellum.

In Italia Romanis aduersus Veientanos feruente iusta acie, ad Crumerum pugnatum est: in qua Romani uicti, magnaq; eorum multitudo (ueluti quidã authores sunt) cecidere. qua pugna Fabios trecentos eadem gente ortos, & eadem (uti nomen quoq; unum indicat) familia, constat omnes propè ad internicionem eius familiæ cecidisse. Hæc igitur eo anno gesta fuere.

Trecentorum Fabiorũ mors

Præfecto Athenis Prexiergo, Romani Cõsules creant, Aulum Virginium costum, & C. Seruilium Structum. His Cõsulibus Elei prius per multa tẽpora multis sparsi urbibus, cum uaria loca incolerent, unam ex omnibus urbem cõflant, commigrantq; undiq; in eam omnes, quam Elim nominant. Lacedęmonij uerò cernentes Spartę nomen & gratiam solitam ob ducis Pausanię imprudentissimam proditionem, admodum reiectam ac fœdè pollutam, tum famam Athenien sium clarã esse, quòd nullus eius urbis ciuis proditione dãnatus esset, conabantur artibus omnibus, parem nomini Athenien si calumniam inuerere. Cum itaq; Themistoclis authoritas & fides plurimùm pollere uiderentur, eiusq;

eiusq; nomen celebre ac uirtute illustratum, proditionis eum insimulant: crimini dantes, quòd ei cum Pausania summa consuetudo amicitiaq; fuisset, unà cum eo commune de prodenda Xerxi Græcia consilium iisse. Multa præterea ad hæc disserere: æmulos eius hortari atq; incitare: ad eum accusandum tabellas iudiciaq; prodidere quædam: quibus ostendebatur, Pausaniam concepta iam intra se Græciæ proditione, insidias illas, consiliaq; omnia Themistocli communicasse, uarijsq; eum propositis præmijs adduxisse, uti cõmuni uoto atq; arte rem aggressi prosequerẽtur. Themistoclem tum quidem haud cõditionem accepisse: sed neq; uirum amicum, quod paris propè criminis fuit, tã ti sceleris reum prodere uoluisse. Cęterum tametsi tantis authoribus accusaretur Themistocles, sese eo crimine cum clarissimè purgasset, per iudicia absoluitur: ac initiò quidem, post iudicium illud plurima eius uiri gratia apud Athenienses pollebat: quippe ciuibus summè propter clarissima gesta charus erat. Post uerò quosdam timòr & suspicio potentiæ ipsius, plerosq; etiam glorię inuidia rerum gestarum meritorumq; omnium oblitos fecit. Eius itaq; potentiã & elationem deprimere, tum obscurare & demoliri prudentiæ nomen nitunt. Primum suffragijs ex lege in eum exactis, quod Ostracismum uocitatum est, ipsum ex urbe ejciunt: hoc nanq; iudicij genus lege sanctum Athenis habebatur. Post deletos à Pisistrato tyrannos, res ita per legem agebatur, ut unusquisq; ciuium nomen illius in testa scriberet, qui par potentiam ad popularem statum euertendum proximus uideretur, in quem plures demũ testæ fuissent scriptę, eum patrio solo excedere, & quindecim annos exiliũ agere cogebant. Hoc uerò ab Athenien sibus cautum institutumq; uidebatur, non utiq; tam ad puniendum prauitatem, quàm ad reprimendam coercẽdamq; potentum ambitionem, superbiæq; occurrendum, ut exilio fracti discerent in ordinem inter ciues consistere. Themistocles itaq; ea suffragiorũ lege patria eiectus, cõfugit Argos. Audita re Lacedæmonij eam uoti assequendi sibi à fortuna oblatã occasionem rati, ad inurendã Themistocli, quod uidelicet queritabãt, calumniã, legatos rursus Athenas ad accusandum eum denuò mittũt, fontem esse, quod cum Pausania de proditione cõspirasset: tum oportere, aiunt, in publicas Græciæ iniurias animaduerti nõ iudicio seorsum priuato Athenien sium cuiusquã ne populi: uerùm in communi Græcorum conuentu eas causas cognoscendas, qui ea tempestate Spartæ cogi consueuerat. Tum uerò Themistocles percipiens Lacedæmoniorum studia ad eum calumniandum, gloriámque Athenarum deprimendam atq; obscurandam, obnixius intenta, nec Athenienses minori contentione cernens ad deprecandam culpam paratos, suspicatus est sese proditum iri, in communem consensum iudicioq; sistendum. Alia ex parte consideratis iudicijs quæ iam quidem ab iustitia aliena & corrupta ad gratiam & libidinem Lacedæmoniorum uersari cœpta erant, quod & ex multis à lijs, tum ex iudicio nuperrimè in se habito compertum habebat: ex his præterea quæ de Athenien sibus & Argiuis iudicarant: adeò nanq; eius iudicij principes inuidia in Athenien ses flagrasse constabat, ut cum plures reliqua Græcia tota Athenien sium triremes in bellum armatæ uenissent, nullo tamen è ca teris præstantiori honore merito'ue dignas cẽsuissent: his rationibus exemplisq; deterritus Themistocles, haud fidendum rebatur: nihil in iudicibus tuti presidij, nihil fidei firmæ, quo recti quicquã sperari posset, prospiciebat: præsertim quod ex desperatione prima Athenis habita, indicia quædam & argumẽta ad accusationem secundam captarent Lacedæmonij. In defensione nanque illa Themistocles epistolas à Pausania ad se missas confessus est, quibus eum sólli citatum constabat ad conspirandum, & proditionem communi negocio prouehendã: atq; hoc maximo tũ iudicio & argumẽto fretũ concessisse. Pausaniã non tantopere suasionib. adhortationibusq; apud se usurũ fuisse, nisi in primis ueritus esset, sese pro sua dignitate & solita cõstantia, cœpta quęcũq; sua interruptum

Themistocles relegatur in quindecim annos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rupturum. His itaq; deterritus, ueluti dictum est, rationibus, ex Argis profugit ad Admetum Molossorum regem. ad aras itaq; Vestæ confugiens, supplicem se præbuit. Rex illum principiò benignè ut amicum excepit, charumq; habebat: & hortabatur bona spe esset, in se fidem omnem ponat, sibi deinceps salutem eius curæ summæ fore. Cæterùm ubi à Lacedæmonijs solennis legatio ad Admetum uenit, quæ eum palàm dedi ad supplicium deposceret, appellantem proditorem, euersorem ac pestem Græciæ: sin dedere recusaret, sibi bellū ab uniuersa indici Græcia, expectandumq;. Rex hinc minis pterritus, illinc misericordia & religione supplicis tactus, ignominiamq; proditionis deuitare in primis studens, hortatur Themistoclem, ut quàm raptissimè clàm Lacedæmonijs inscijs se inde proripiat: magnum'q; auri pondus ad auxilium fugæ cõmeatumq; tribuit. Ille undiq; eiectus, accepto auro, rege cũcta ei quo tutò facilèq; se eripere posset, suppeditante, noctu ex Molossis profugit. Nactus uerò inter fugiendum duos iuuenes genere Ligures, negociationibus & mercaturæ operam dantes, ac propterea marium itinerisq; expertos, cum his fugit. Lacedæmonios latuit per nocturna raptus itinera: & iuuenum beneuolentia, duce & opera solerti, in Asiam tandem peruenit. Quò cum uenisset, ad quendam suum priuatum hospitem uetustumq; amicum se recepit, nomine Lisythidem fama celebri, & opibus potentissimum: maximam uerò Lisythides Xexis regis familiaritatem & gratiam sibi conciliauerat, quòd in traiectu & profectione exercitui uniuerso cibaria commeatusque tribuisset. Hac itaq; cum rege fretus consuetudine & gratia, tum maximè cupiens hospitis salutem tueri, Themistocli pollicetur, se cunctis in rebus auxilio futurum. Postulanti tum Themistocli, uti se ad regem duceret, principiò recusauit: uereri maximè se, ne ad pœnas & supplicia ob gesta & malè merita in Persas, deposceretur. Vbi uerò rem secum diligentius tractallet, considerans quid potius esset, uoluntati hospitis parère statuit: consilioq; quodam solertiæ mirè inito, illum incolumem, tutoq; per omnia Persidis, quà transiturus erat loca perduxit. Nam cum Persis esset consuetudo, moscq; iam pridem institutus, si quis ad regẽ pellicem duxisset, eam curru obtectam uehere undiq; clauso, neq; occurrentem quempiam impedimento esse, seu quid id foret scrutari uel percunctari, neq; eius quæ deferetur aspectum petere auderet: hac arte & occasione arrepta, Lisythides rem aggreditur. Fabricato magnis sumptibus curru, ac speciosissimis uelis undiq; circumtecto, Themistoclem illi imponit ita tutissimo expeditissimoq; itinere saluus ad regem perducitur. Quo cum primum cautè & circumspectè sermonem habet, tidemq; ab eo exigit, se nullam uim uel iniuriam uiro inferri passurum: tum eum ad regem adducit. cui cum præbuisset rex sui alloquendi facultatem, ac ab eo didicisset, nullam à se Persis illatam iniuriam, supplicio ac pœna liberat. Cum uerò præter opinionem se ab hoste salutem impetrasse cerneret, securusq; deinceps confidere cœpisset, in maiora cursus his causis periculo reuoluitur. Mandane filia erat Darij, eius qui magos deleuerat, germana Xexis soror: huic ingens apud Persas authoritas & gratia habebatur, quæ filijs interemptis orbata, quo tempore classis Persica afflicta est à Themistocle, mœrore inde impacato, necem filiorum lugens, magnam sui conciuerat in multitudine misericordiam, propter extremam orbitatis calamitatem. Hæc itaq; cũ audisset Themistoclem illuc aduenisse, repentè iniuria rapitur, ueste lugubri, miserabilis multis lachrymis fratrem precari atq; instare, ne suorum natorũ cædem sinat inultam: à sæuissimo hoste, quẽ in manu haberet, supplicium sumat. Pòst ubi se non audiri percipit, ad optimos quosq; Persarũ se confert, ambitiq; precibus omnes, postulans Themistoclẽ per eos ad supplicium deposci. Multitudine concitata, concursuq; in curiam facto cum magnis turbæ clamoribus Themistocles deposceretur, rex respondit, se principibus Persarum de ea re iudicium instituturũ: tũ quicquid illi iudicassẽt, id permissurũ. Quod cum omnibus

Themistoclis fuga.

Themistocles ad Xexẽ peruenit.

bus æquum uideretur, assensi discedunt. Dato temporis iusto ad iudicium parandum interuallo, Themistocles interea linguam Persicam didicit: ac sermone Persico sese de obiectis criminib. purgans, pro insonte habitus pœna liberatur. Rex uiri salutem gratam habens, præclaris eum donis ornat: nam uxorem ei tradit ex Perside genere honesto ortam, formaq; præstantem, tum moribus pudicis & honestate præcipua. Domesticam pręterea ad seruitia & ministeria multitudinẽ addit, omnimodámq; supellectilem, ac reliquos qui ad usum & delitias facerẽt sumptus suppeditat: tres nanq; eius ditioni subijcit urbes, quæ ad necessitates uitæ subministrandas habebantur idoneæ: Magnesiam ad flumen Mæandrum sitam, omnium Asiæ totius urbium frumento feracissimã, qua sibi panem conficeret. Myonta ad obsonium, piscium copia, quippe quæ mari iuncta sit, præstantem. Lapsacum agro uitibus consita cultam, unde uino afflueret. Themistocles itaque terrore iam liber, eo quem sibi Græci incusserant, atque ab his (facinus sanè detestabilis ingratitudinis, & extremæ propè nequitiæ) patria expulsus, quos meritis incomparabilibus ornarat, exceptus cõtrà ex fuga ab his quos maximè læserat, eas urbes incolebat, uitam in summa rerum fructuúmque omnium copia tranquillam ducens. Pòst in Magnesia moritur, dignóque ac præstanti sepulchro fuere cõdita eius ossa: monumẽta cuius ad hæc usque tẽpora extantia conspiciuntur. Sunt inter scriptores qui dicant, Xerxem, cum rursus in Græciam copias traijcere cuperet, multis orasse atque adduxisse Themistoclem, uti secum ad id bellum proficisceretur: nec renuisse regis iussa, Themistoclem, sed eo pacto annuisse, rege iureiurando adacto, quod in Græcos absq; Themistocle non duceret copias: móxque iuramento prolato, taurum sacrificantis more iugulasse, atque illico poculum taurino sanguine plenum hausisse, confestimque expirasse. Ita ea arte Xerxem à profectione instituta reuocatum iurisiurãdi religione, eo mortis genere Themistoclem honestissimè prudentissiméque sese incumbenti ignominiæ subduxisse, ac fidem in rebus Græcis integerrimè à se ministratis suam ostendisse constantissimam. Nobis autem ísthæc latius prosequenda sunt, cum ad mortẽ peruenerimus præstantissimi omnium Græcorũ uiri: de quo iam à multis quæsitum comperi, num ob iniuriam patriæ reliquæ'ue Græciæ illatam, culpæ conscius ad Persas confugerit: an magis conciues sui, cæteríque Græci clarissimis eius in se beneficijs obnoxij, per ingratitudinem coëgerint benefactorẽ suum extremos labores pati, atq; insperata subire pericula. Quod si cui sine inuidia ingenium uiri gestáq; præclara contemplari libet, diligẽtérq; rem perquirere, compertũ uticq; habebit, hunc uirum omnium quos in ducibus prædictis rerũ memoria celebramus, lõgè præstantissimũ. Quapropter cuicq; præfecto dignũ uidebitur admiratione, quod tanta rerum gestarũ gloria clarum, támq; excellẽti ingenio uirum, ciuitas spontè à se ejecere properarit, tantóq; ciue carere quã uti maluerit, tum maximè, cum eius operam tẽpestas postulare uideretur. Nã cum res Spartana pollens ingensq; constaret præ cæteris, atq; Græciæ classis uniuersæ imperium summum esset penes Eurybiadem, cuius alterius artibus consilijsq; potuisset ex illorum manibus ea gloria extorqueri: quem præterea alium memoriæ proditũ legimus, qui unius solum facinoris admiratione ducibus imperatoribusq; reliquis omniũ seculorũ præferri cunctis meruerit, quicq; urbem suam Græcis urbibus, Græcos Barbaris dederit esse superiores? Cui unquã imperatori pauciores rei bene gereddæ occasiones, ac grauiora simul pericula sese obtulere? Hic aduersus coactam in Græcos totius Asiæ potestatem, re tum demum Græca periclitante, pro sua patria instructus, atq; in certamen descendens, uictoriam pugnando adeptus est: hic opera sua consilijsq; rem atque opes patriæ in pace firmauit & auxit mirum in modum: hic bello periculosissimo incũbente, eam liberauit. Huius unius cõsilium de ponte diruendo, pedestres hostium copias dimidia ob eam rẽ parte subłata repressit: quo Græcis

pugna

Themistocles apud Persas accusatus absoluitur.

Themistoclis mors.

Themistoclis laudes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugna tolerabilior,ac uictoria facilior est habita. Itaq; si rerum ab eo gestarum magnitudinem cõtemplari libet,& singula quęq; discutere, haud obscurè cõstabit,cum spretũ iniuria eiectumq; à ciuibus,tum ciuitatem(cui per illius præclara facinora ingens gloria parta fuerat,quęq; meritò ut doctissima omnium honestissimaq; putaretur)in eum ciuem sæuissimas sententias exercuisse. Igit circa Themistoclis uirtutes laudesq; commendandas,quanq; latius admodũ idcirco tamen euagati sumus, quòd indignum uidebatur, tam egregias & incomparabiles uiri uirtutes silentio præterire.

Per idem tempus Mycithus in Italia Rhegij & Zanclis dominus urbẽ Teuxonta condidit. Præfecto Athenis Demotione,à Romanis Cõsules creati,Publius Valerius Publicola,& C. Appius Rufus. His cõsulibus Athenienses imperatorem deligunt Cimonem Myciadis,cui exercitũ satis magnum tradunt iubentq; uti in maritima Asiæ traducat,ac urbibus nominis Græci socijs auxilium ferat:si quas adhuc Persicis præsidijs opprehendat,eas uindicet in libertatem. Hic assumpto exercitu,classem cõscendens, propter Byzantium nauigat contra urbem Eiona,quam pugnando capit. Scyrum quoq;,quam Pelasgi & Dolopes incolebant,obsidione expugnat. Hanc Athenienſibus uendicat,agrumq; sorte ducta diuidit. His gestis, res maiores animo aggressus, nauigat in Pireum:& delectis assumptisq; inde alijs triremibus ad priorem classem,cõgestisq; uectigalibus & commeatu, quantum ad rem satis uidebatur, inde cũ centis triremibus soluit. Postremò ascitis reliquis ab Ionibus cunctisq; cæteris,trecentas duxit. Hac itaq; classe coacta,nauigat in Cariam:ibiq; eo uersante,maritimę urbes,quæcunq; à Græcis incolebantur,illicò defecere à Persis,uno fermè momento omnes:in quibus uerò diuersis incolæ gentibus habebantur,præsidiaq; Persica,eas per uim adigens obsedit, urbibus Cariæ in potestatem redactis. In Lyciam deinde trąiciens, populos sibi simili arte & bello adductos recipit:tum socijs nauis imperat, his qui semper in societate & officio permanserant,classemq; maiori auget numero. Cæterum Persæ delectu exo minis sui populis habito, copias pedestres parãt:tum nauticum ex Phœnicia, Cypro, Ciliciaq; exercitum cogũt. His dux & imperator creatus Tithraustes, spurius. Vbi uerò Cimoni satis exploratum fuit, classem Persicam apud Cyprum uersari, confestim in Barbaros nauigat, pugnámque haud trepidè cum ducentis quinquaginta nauib. aduersus trecentas quadraginta cõserit. Cumque acriter pugnaretur, utraq; classe fortiter ac strenuè dimicante, tandem ad Athenienses uictoria inclinata est,ac pleræq; hostium naues discussæ periere, supra centum cum uiris ipsis captæ: reliquæ incolumes in Cyprũ se recipiunt, ibique milites relictis in statione nauigijs uacuis,in terram confugiunt:ita naues defensorib. uacuæ,in manus hostium integræ omnes ueniunt. His gestis, Cimon satis ea confectum uictoria ratus,properè cum tota classe in copias hostium pedestres tendit,quæ ad Eurybantem fluuium in castris agebant:consilióque per fraudem ludificandi hostes inito,tum parata occasione,fortissimos quosque ex suis in naues Persicas quas cœperat construit,tiarisque & reliquo ornatu Persico componit,tum ad Barbaros nauigare iubet. Barbari ueluti adnauigante quàm nuperrimè emissam nouerant,sua classe,figuris nauium & ornamentis ipsi suis decepti, triremes suas aduẽtare credíderunt. Cum iam nox esset,Cimon milites in littus exponit,qui pro amicis accepti, repentè in castra Barbarica irrumpunt: tumultúque per stationem inter Persas ingenti excito,Cimonis milites obuios quosque cædunt: alterum Barbarorum ducẽ Pheredatem, regis fratruelem in tabernaculo occupatum obtruncant: reliquam turbam uariè miscentes,alios necant,uulnerant alios. Postremò omnes re ino pinata perculsos attonitósque in fugam uertunt. Omnino autem error & ignorantia talis Persas tenebat, ut plerique ignorarẽt quinam essent qui ipsos inuadebant, nec cuipiam id ab exercitu Græco fieri credibile erat, cũ nullas tam pedestres

Cimonis gesta

Cimonis naualis uictoria de Persis.

pedestres copias usquã Græcos parauisse compertã haberent-uerùm Pisidas finitimos sibi iam pridem infensos opinabantur manu clàm coacta tale facinus adortos. ita hostium agmen à continente instare credentes,ad naues confugiebant,ueluti ad amica & proxima in re tam ancipiti præsidia. Cæterũ nocte inualescente,atq; obscurante passim omnia,cum nullo lumine lunæ tunc umbra appareret,confusione ordinum,& incognita rei causa, maiori tumultu cuncta miscebantur:atq; ita uexatis undiq; Barbaris, ingens cædes passim edebatur. At uerò Cimon milites antea præmonitos fecerat,quo primum loco facem sublatam uidissent,eò cucurrerent omnes. Tum ueritus,ne sparsis militibus, & ad cædem prædamq; intentis, aliquid aduersi (uti res belli fert) oboriretur, id signum ad naues in tempore extulit:quo conspecto,mox milites dimissa prædæ cura,illuc undiq; omnes reuocantur. Postera die trophæũ eius rei erigitur:inde duabus uictorijs clarissimis,altera pedestri,altera nauali certamine potiti,nauigant in Cyprũ:res sanè admiratione digna. nam ad hæc usq; tempora est inauditũ,res tanta una die terra mariq; confectas. Cimon uerò peritia rei militaris simul & uirtute diuulgata, rerum optimè gestarũ fama celebre passim nomẽ habebat. Nec inter ciues modo,sed per uniuersam Græciam eius facta extollebantur. trecentis namq; triremibus,& nauibus quadraginta hostem pugnando spoliarat. Captiuos supra uiginti millia ducebat, ingentem præterea pecuniam. Cęterum Persæ rebus suis duplici clade afflictis, alias rursus triremes ædificant,multo prioribus plures: quippe quibus Athenienſium opes & incrementa formidini iam esse cœperant. ex eo namq; tempore res Athenienses magna simul pecunia, & gloria bello & uirtute parta, maximè pollere & uigere cœperunt. Populus Athenienſis decimã ex eis spoliꝭ delectam deo dedicat:inscriptionemq; loco ubi ea reposita sunt,talem incidi iussere.

Postquam Asiam Europa Pontus distinxit,& urbes
Mars hominum cœpit exagitare ferus,
Nullum tale aliquid terraq; mariq; patratum
Contigit,ut quisquam uincat utrumq; simul.
Hi in Cypro Medorum acies cœpere,mariq;
Centum Phœniceas abripuere rates,
Milite completas. quo facto,plurima belli
Regna manu capiunt,gloria parta manu.

Hæc igitur anno eo gesta fuere. Cæterum præfecto Athenis Phædone,Romæ delecti consulatum adiere Lucius Furius Mediolanus, & Marcus Manilius Balsus. Ea tempestate ingens quædam & incredibilis calamitas rebus Lacedæmonijs irruit. Nam in Sparta complures domus magnis terræmotibus concussæ,funditus corruere:supraq; uiginti millia Spartanorum fama est,ruinis obtritos interisse: ac deinceps assiduè per mukum tempus urbe ita terræmotu concussa,ruentibus ædificijs,multa mortalium corpora cadentium murorum mole obruta expirasse: tum rerum opumq; & supellectilis cuiusq; generis haud parua per domos quantitas soli tremore absumpta. His malis ueluti numine quodã infesto & supplicia sumente,affligi uidebantur. Alijs præterea periculis ab hominibus agitati fuerunt propter hasce causas. Spartanorum seruí & Messenij Lacedæmonijs iampridem infensi, principiò iras silentio & quiete habere,opibus & uirtute Spartanorum deterriti. Post ubi magnã eorũ per terræmotus interisse multitudinẽ resciuêre,sublatis animis,contempta reliquorum paucitate,sæuire palàm cœpere:ac confœderati,uiribus conjunctis bellum cæteris Lacedæmonijs inferre. Archidamus uerò Lacedæmoniorum rex,prudentia sua ruinis terræmotuum ciues suos eripuit,& bello inuadentibus hostibus generosè & impigrè occurrit. Nam cum primũ terræmotus concussio sæuire atq; urbem premere cœpisset, primus omnium, ereptis

Spartæ terræmotus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnium ex urbe generum armaturis, in campos sub apertum cœlum properauit: reliquisq; ciuibus mandat idem faciant, ac sequantur. Cui cum paruissent Spartiatæ, hoc consilio, qui terræmotuũ ruinis superfuerãt, seruantur omnes. His itaq; coactis atq; instructis, Archidamus contra eos qui à se defecerant, arma mouere parat. Cæterum Messenij cum Seruis coniuncto agmine, primum Spartam adoriuntur, se facilè eam euersuros rati, quòd defensoribus destitutam audierant. Vbi compertum habuere, eos qui terræmotibus superfuerant, cum Archidamo rege instructos armis, ac pro tuenda patria adesse ad periculum omne paratos, ab incœpto destitere. Tum quendam Messeniæ locũ munitum occupantes, inde assiduis ruptionibus incessere Laconicam. At uerò Spartiatæ ad Athenienſium opes confugiunt, subsidiaq; ab eis impetrant. necnõ à reliquis socijs undiq; coacta manu, parem hostibus exercitũ coegunt. ac principiò quidẽ multo superiores hostibus uires habuere. Post uerò suspicione perculsi, ne Athenienses transirent eo bello per proditionem ad Messenios, eos à socijs eius belli armis dimittunt, asserentes sibi reliquorum sociorũ copias ad incumbens periculũ propulsandũ satis fore. Athenienses dimissi, sese ignominiosè contemptos rati, taciti tum quidem abire. Post uerò grauiter in Lacedæmonios indignatione concepta, abalienatis iam palàm animis, magis ac magis indies odio atq; ira accendi. Ita hinc inimicitiarum atq; discordiæ ex orta origo, pòst adeò paulatim coaluit, ut ipsas etiam ciuitates ad extrema odia & pericula excitarit: quæ bella pòst inter se grauissima concitantes, uniuersam penè Græciã magnis ac uarijs calamitatibus afflictauere. Verũ de his in tempore idoneo seorsum singula quæq; prescribere in animo est. Cæterum Lacedæmonij tum contra Ithomem cum manu sociorum profecti, eam obsidere. Serui uero infensis prorsus in Lacedæmonijs animis, Messenios sociam manu adiuuabant: nunc quidem uictores, nunc uincti certare. Eoq; bello cũ nec decerni, nec componi inter eos posset, decẽ annos uariè sese uexarunt mutuis iniurijs & cladibus. Post ea gesta Athenis præerat Theagenides: Romæ consules creati Lucius Aemilius Mamercus, & Lucius Studius Iullus, Olympiade septuagesima octaua, qua stadio uicit Parmenides Posidonius. Ea tempestate inter Argiuos & Micenæos bellum his de causis ortum est. Mycenæi ob antiquam patriæ suæ dignitatẽ & gloriã sublati, subesse ac parere Argiuis cum reliquis in Argia urbibus indignabantur. Cæterum seorsum suis legibus atq; institutis componentes sese, nulla in re Argiuos audire: contendere insuper de Iunonis sacris & templis, agonemq; Nemæũ postulare sibi decerni. Ad hæc cum Argiuis decretum esset, principio ad Thermopylas cum Lacedæmonijs minimè arma iungere, nisi sibi pars quędam in ea re imperij designaretur. Soli Micenæi in ea expeditione cum Lacedæmonijs militauere. Postremò penitus suspicio inuaserat Argiuos, ne fortè crescentibus opibus, antiquo eius urbis argumento gloriæ Mycenæi in certamen de imperio Argiuis uenirent. His de causis infensi illis Argiui, iampridem cupiebant urbem euertere. Tunc uero occasionem rei conficiendæ sibi oblatam rati, cum Lacedæmonias res afflictas admodum cernerent, nec ullo pacto posse eos saluti suæ periclitanti intentos, Mycenæis auxilia mittere, ex agris undiq; & socijs urbibus copias cogunt: quas ad bellum expeditas ducunt in Mycenæos, & acie iusta pugna commissa eos fundunt, atq; intra mœnia compulsos includunt, urbemq; obsidere pergunt. Cæterum Mycenæi per aliquod tempus haud segniter obsidentibus resistere: diuturno tamen bello fracti, defatigatis animis, cum subsidia à Lacedæmonijs eò mitti nequirent (quippe qui suo bello occupati, ac terræmotu afflicti, extrema patiebant pericula) nec alios haberent socios, unde spes daretur, deserti auxilijs ui capiuntur. Argiui urbe potiti Mycenæos omnes seruitute damnant, decimamq; eorum dijs dedicant: tum Mycenas euertunt. Ita urbem seculis & temporibus priscis felicem, magnorumq; eductricem

78 Olymp:

Inter Argiuos & Mycenæos bellum.

Mycenarum euersio.

cem uirorum, præclaris gestis celeberrimam, ea extremum calamitas obruit, quæ ad ætatem usque nostram deserta habitatoribus permansit. Hæc eo anno gesta traduntur. Præfecto Athenis Lysistrato, à Romanis consules creati, L. Pinarius Mamertinus, & P. Furius Philosophus. Eorum temporibus Hiero Syracusanorum rex cum Syracusas accersisset filios Anaxilæ Zanclis quondam domini, magnis eos donis ornatos commonefacit, docetq; quanta à Gelone in eorum parentem beneficia collata fuerint: tum hortatur, cum iam uirili ætate uigerent, ratione cum Mycetо tutore suo ducta, dominationis sibi ius administrationemq; suscipiant. Hi Rhegium regressi, ita uti monti erant, rem properant. Accitus ad rationem reddendam Micythus, uir castissima & integerrima uita conuocatis patrijs adolescentulorum amicis, rerum adeò omnium calculum integrum syncerumq; produxit, ut summa ipsius integritatis & fidei admiratio inuaderet omnes: adolescentesq; pudore & pœnitentia eius rei ducti, postulare, atque obtestari eum uti ei rursus placeret, dominationis ut prius curam susciperet, seseq; parentis loco gubernaret, cæteraque quæ ad principatum pertinerent gereret, atque haberet, ueluti antea consueuerat: quibus tamen Micythus haud est assensus. Cæterum cum diligentissimè cuncta restituisset, rebus suis nauì impositis, Rhegio cum summa omnium beneuolentia discedit, populo eum comitante. Tum soluens in Græciam, Tegæis Arcadiæ exceptus, uitam cum laude traduxit. Hiero Syracusanorum rex Caranæ interijt, titulisq; & monumentis heroicis eius memoria ornata est, quippe qui eam urbem condiderat. Hic cum undecim annos regnasset, Thrasybulo fratri regnum reliquit, qui annum unum Syracusios rexit. Præfecto Athenis Lysania, Romani consules creant Appium Claudium, & T. Curtium Capitolinum. Horum magistratus tempore Thrasybulus Syracusanorum rex, regno eiectus excidit. Quibus de rebus mihi per singula quæque historiam deducere aggresso, hic opus est superiora breuiter tempora repetere, atque ab ipsis initijs rem ita uti acta est explicare. Gelo singulari uirtute atque bellicis artibus longè superior cæteris ducibus, fallacia & arte inaudita Carthaginenses circumuenit, & acie iusta pugnando cum strage ingenti debellauit Barbaram multitudinem, ueluti supra dictum fuit.

Gelo.

Tum uictoriæ licentia modestissimè in uictos usus, atque erga populos finitimos prorsus in omni re singulari præstans humanitate, magnam sibi & gratiam & authoritatem apud Siculos comparauit. Hic in summa omnium charitate ob præcipuam benignitatem habitus, uitam cum tranquillitate traduxit. Cui in regno Hiero successit, cæteris fratribus maior natu, haud quaquam pari natura, uel simili regendi, & subditos gubernandi prudentia: quippe qui flagrabat auaritia, animus alioquin ferox, & ad uim paratus, atque à puritate & honesto bonoq; penitus alienus. Quibus uitijs plerique subditorum laeesiti, iam pridem ab eo defecissent, nisi Gelonis recens memoria & maiestatis reuerentia, quam summè Sicilia omnis colebat, eorum impetus uoluntatesq; coercuisset. Hierone mortuo, Thrasybulus suscepto regno, præcedentem se re gem omni improbitatis, parauitatisq; genere superauit. Nam uiolento uirani mo atque carnifici, plerosque ciues iniuria, crudeliterq; necauit: nonnullos quoq; haud paruum numerum falsis criminationibus perculsos, profugere compulit, atque eorum diuitias, resq; omnes ueluti damnatorum retulit in ærarium Rhegium. Postremò, eorum quos iniuria læserat, odio & formidine ductus, cum iure sibi infensos multis suis demeritis haud ambigeret, magnam mercede militum multitudinem conscribit, eo se præsidio aduersus ciuiles seditiones & insultus munitum satis fore ratus: tum indies magis ciuibus infestus, alios contumelijs, nonnullos cæde opprimendo, coëgit tandem crudelitate intolerabili concitos à se deficere. Ita Syracusij delectis inter se ad id ducibus, dominationem excutere plebe uniuersa concitata, ac se in li-

Hiero.

Thrasybulus iniustitia sua imperiũ amittit.

bertatem uendicare aggrediuntur: tum rebus paratis, signoq; per duces dato, capiunt arma pro libertate omnes. Cæterum Thrasybulus cernens uniuersam ciuitatem contra se armatam, primùm uerbis adhortando tentat seditionem componere: ubi uerò animos accensos adeò, & implacabili raptos ira sensit, ex Catina confestim uirorum præsidia, quos illic colonos Hiero instituerat, atque ex reliquis socijs magnum numerum accersit: mercenarios inde complures adijcit, exercitumq; cogit ad quindecim fermè hominum millia. His coactis, eam urbis partem occupat, quæ Achradina dicitur: insulam quoque munitionibus tutam, inde per eruptiones assiduo bello defectores lacessere, urbem perterrefacere. Cæterum Syracusij principiò partem urbis Itycam nomine insederant, ex qua rem adorti legatos Gelam, Acragantem, & Salinuntem mittunt, ad hæc Himeram, & ad mediterraneas insuper Siculorum ciuitates, orantes, uti ad liberandas Syracusas subsidia mittere maturarent. Qui benignè à cunctis auditi fuere: subsidiaq; illico delecta illuc mittunt, alij copias pedestres, alij equestres, nonnulli naues longas, omni ad bellum instructas apparatu: ita breui Syracusijs coactus est haud mediocris exercitus: tum classe instructa, & in altum educta, exercituq; pedestri expedito Syracusij pugnandi copiam hosti terra mariq; faciunt, eumq; utrinque prouocant. At uerò Thrasybulus socijs destitutus, nihil usquam sibi, nisi in solis mercenarijs, spei reliquum cernens, in Achradina & insula dominium sibi tuebatur, reliquam urbis partem Syracusij obtinebant. Pòst hæc Thrasybulus nauali bello inuadens hostes, plerasque triremes amisit: cum reliquis confugit in insulam. tum copijs pedestribus pariter ex Achradina eductis, acie instructa cum socijs pugnam iniit sub mœnibus urbis: qua uictus, magno suorum militum numero cæso, rursus intra Achradinam ui compellitur. Postremò dominatione desperata, legatos ad Syracusios mittit: rebusq; inter se compositis, conditione imposita, atque in fidem acceptus, inde discedens, Locros abijt. Syracusij itaque ciuitate hoc pacto liberata, mercenarijs permittunt libere Syracusis discedant. Reliquas præterea respublicas dominatione uel præsidijs occupatas, reuocant in libertatem, statumq; popularem ubique constituunt. Ex eo tempore longa deinceps pace fruens, magna ad felicitatem adepta est incrementa, statuq; populi annos fermè sexaginta deducta est, usque ad Dyonisij dominationem. Thrasybulus itaque cum regnum optimis artibus adeptum familiæ suæ accepisset, per improbitatem & scelera turpiter amisit: cumq; Locros confugisset, reliquum ibi ætatis statu priuato consumpsit. Dum hæc in Sicilia geruntur, Romæ tum primum creantur quatuor Tribuni plebis, C. Sicinius, & L. Numitorius, ad hæc M. Duillius, & Spurius Acillius. Anno elapso Athenis præfectus est Lysitheus: Romæ consules creati, L. Valerius Publicola, & T. Aemilius Mamercus. Horũ tempore in Asia Artabanus, qui plurimum apud regem Xerxem poterat, stipatorumq; eius princeps erat, iniit consilium Xerxis necandi, regnumq; in se transferendi. rem hanc Mithridati eunucho & cubiculario regio communicat, in quo summam fidem habebat positam. Qui Artabani cognatus, alioquin etiam amicus, insidijs eius assensus est. Ab hoc itaque Artabanus clàm intra cubiculum regium noctu admissus, Xerxem obtruncat: tum eodem animo fraude parata, regis filios petit, qui eo tempestate tres supererant: Darius natu maior, & Artaxerxes, qui ambo in regia uersabantur: tertius Hystaspes, qui tunc absens Satrapiam Bactrianorum gerebat. Artabanus igitur noctu adhuc obscurante ad Artaxerxem properat, eiq; nunciat à Dario fratre parentem necatum, regnumque occupatum iri hortari ante quàm frater principatum adeat, rexque declaretur, rei suæ maturæ consulat, nec seruire fratri per negligentiam & desidiam, quam Persis fortiter ausus imperare malit: regnumque ipse præoccupans, fratris patricidæ

Artabanus Xerxem occidit.

cidæ scelus ulciscatur: tum se ad id facinus perpetrandũ regios stipatores pollicetur adhibiturũ adiutores. His itaq; adductus Artexerxes, cæteruis fatellitũ stipantibus, fratrem repente incautum adoritur, atq; interimit: Quod cernens Artabanus, per insidias cœpta consilia ubiq; sibi succedere, liberos suos ad se accersit, docetq; iam tempus adesse, quo regnũ audendo sibi uendicent: tum gladio stricto inuadens Artaxerxem, uulnerat. Ille percussus, cum non letale uulnus esset, sese ocyus Artabano fuga subripit: nec quicquam uulnere impeditus, re commutata, Artabanum insectari, & meritis supplicijs affligere pergit: quem per opportunas torturas discerptum necat. Ita tantis præter spem omnium insidijs liberatus Artaxerxes, ultusq; parentis necem, patricida scelestissimo crudelissimoq; necato, Persarum potitur regno. Hoc itaque Xerxes fato absumptus traditur, cum Persis regnasset annos supra uiginti. Suscepto Artaxerxes regno, annos quadraginta regnat. Præfecto Athenis Archidemide consules à Romanis creati, A. Verginius & T. Minutius. Olympias rum agebatur nona & septuagesima, in qua stadio uicit Xenophon Corinthius. Eorum tempestate Thasij ab Athenensibus deficiunt, de metallis contendentes: & ab Athenensibus obsessi, coacti sunt iterum in illorum uenire ditionem. Aeginetas quoq; rebelles sibi obsidere aggressi Athenienses, Aeginæ parant obsidionem. Ea namq; urbs persæpe maritimis certaminibus, re strenue gesta, superbè turgebat, pollens opibus, magnamq; triremium multitudinem paratam habebat. Quibus rebus confisa per æmulationem, semper quacunq; in re ab Athenienlibus dissentiebat. Ducto itaq; in eam exercitu, uastant ubiq; agrum: ipsamq; Aeginam obsidentes, ui expugnare properant, atque euertere. Nam opibus & potentia sublati, non iam solita ut prius humanitate socios habere, nec faciles cuiquam se præbere, sed per uim atque superbiam crudeliter imperium in omnes agitare. Vnde plerique ex socijs intolerabili imperio pressi, inter se de defectione consultare conspirareq; cœperunt: nonnulli præterea spreto communi consentu, priuatis iam consilijs res suas gerere. Dum hæc ita geruntur, Athenienses maris iam passim domini, decem millia colonum in Amphipolim transcribunt, partim ex ciuibus, alios ex sociis delectos, agrumq; eis sorte describunt, quantum Thracibus ipsis per uim & bella eripuerant. Postea uerò ipsis in Thraciam ascendere adortis, pessimũ facinus obrigit: quippe necati omnes ab Helena gente periere, quicunque agrum antea Thracum occuparant. Præfecto Athenis Tlepolemo, Romani consules creant, T. Quintium, & Q. Seruilium Structum. Ea tempestate Artaxerxes rex Persarum ab ipsis recentis regni primordijs, omnes facinoris in parentem admissi conscios supplicijs uarijs necat: tum quæcunque ad regni statum pertinere, reiq; suæ conducere prospicit, omnia componit. Nam satrapas, quorum suspecta in se fides, atque animus haud beneuolus erat, subuertit omnes tum conuocans, ac deligens ex amicis eos quos nouerat sibi summe affectos satrapas, illis distribuit: simul ad uectigalia, fructus, commeatuúq; omnium facultatem cogendam, tum ad construendum exercitum studium intendit. Rerumq; omnium apparatu constituto, ac singulis quibusq; regni partibus commodissimè diligentissimeq; administratis, re passim digesta prudentissimè, magnam apud Persas authoritatẽ gratiamq; consequutus est. Cæterũ Aegyptij Artaxerxis morte audita, quibusq; periculis, quantoq; tumultu res Persicæ fluctuarent, ad libertatem uendicandã ea occasione accenduntur. ac confestim coactis copijs, & exercitu instructo à Persis deficiunt: tum eiectis ex Aegypto quæstoribus, prætoribusque Persicis omnibus, regem sibi creant quendam, nomine Inaro. Hic itaq; suscepto regno, primum militares ex incolis loci delegit, tum mercenarios ex alienigenis undiq; quantos ualet aggregat. Ita comparato ingenti exercitu, legatos Athenas mittit de iungenda cum eis societate: polliceri in primis, si Aegyptijs libertatem recuperassent,

79 Olymp

Aeginæ euersio.

Artaxerxis regnum.

Aegyptij à Persis deficiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rassent,id regnum fore deinceps illis commune,plurimasq; pro tanto beneficio se gratias relaturos. Athenienses uerò conspicati, rebus suis id maximè conducens,tutumq; esse,ut quocunque daretur, Persicas opes, potentiamq; tantam compressam minorem redderent, tum Aegyptios sibi ad quoscunq; fortunæ euentus ad præsidia paratos, adscitosq; haberent, trecentis triremibus decernunt Aegyptijs auxilium ferre. Igitur ad classem summo apparatu, summaq; ope intenti, nil temporis intermittunt. Artaxerxes comparata Aegyptiorum defectione,bellumq; tanto apparatu construi, multitudine sibi agendum censuit: ita numero militum obrui posse Aegyptios. Statim itaque ex omnibus satrapijs delectum habet,tum naues mandat uarijs in locis ædificari, cæteraq; ad bellum necessaria summa cura comparat. Dum hæc in Asia, Aegyptoq; geruntur, in Sicilia cum nuper Syracusij dominatione liberi, reliquæq; eius insulæ urbes adepta libertate fruerentur, magna eo loco ad felicitatem incrementa prodibant. Nam in summa pace cum agrum uberrimum incolerent,Siculi fructuũ copia,res quiq; suas,domesticamq; facultatem,breui diuitijs opibusq; auxere: regionemq; eam omnem cultoribus atque omni pecudum genere,cæterisq; ad felicitatem bonis referse.re.quippe quibus summa frugum omnium iugiter solo fœcundissimo surgeret ubertas, & res coalescebat,nihilq; inde ad bellicos sumptus exoneretur. At uerò postea rursus in bella & seditiones incidere, quibusdam causis, ad quas iam narrandas accedo. Sublata Thrasybuli dominatione,conuentum omnium conuocarant: in quo de communi republica & statu populari multa consultantes,una omnes sententia decreuere statuam colossæam Iouí liberatori extruere: tum singulis annis sacra Libertati solennia peragere, claraq; magnis præmijs certamina eo die proponere, qua tyranno electo, patriam liberarant. Dijs autem inter certamina quadringentos quadraginta tauros immolare, quos ad commune ciuium conuiuium impendere statuerant:tum magistratus omnes prisces ciuibus distribuere, & familijs uetustis. Nam nouos homines alienigenas, quos à Gelone fuerant adscripti ciuitati, indignum ducebant ad munera publica & honores ciuiles admitti::seu quod parum meritos censerent,siue quod incertæ fidei morumq; aliorum uiris haud temerè credendam rem putarent,ne fortè per occasionem rursus dominationis ambitione, cui iampridem assueuerant,sub uno principe militiam exercentes,tentarent aliquid innouare: quod quidem nihilominus accidit. Nam Gelo supra decem millia alienigenarum, quibus mercede ad bella conductis usus fuerat,in ciuitatem accipi,& inter ciuium nomina recenseri iusserat, quorum septem millia ad eam usque tempestatem supererant. Hi se magistratuum honore excluſos, nullo pacto uolebant æquo animo ferre:consilioq; inter se habito conspirantes deficiunt à Syracusijs,occupantq; armis partem urbis Achradinam, & insulam, loca duo ingenti muro munita. Syracusij rebus suis perturbatis, excitoq; nouo tumultu, reliquum urbis insident: tum eam partem, quæ ad plateas & locos apertos uergebat, muro claudunt, multisq; se circum tuentur munitionibus illico namque defectoribus undique excursus, pabuliq; uias facile intercludunt:quo breui in difficultatem & inopiam commeatus, rerumq; omnium ueluti per obsidionem adducti sunt.Erat inquilinorum manus multitudine Syracusijs inferior, cæterum peritia militari atque artibus bellicis multo præstabant: unde per insultus & eruptiones cuncta urbi infesta reddentes, premere undique ciues si qua concurrere, & particularia miscere certamina contigisset,uictores ubique pugnæ redibant. Obsessis itaque exitibus euagatione agrisq; & pabulatu prohibiti,rursum difficultate premebant:tum annonæ urgebat penuria,commeatusq;.Ac res quidem in Sicilia eo statu deducte uertebantur.Præfecto Athenis Conone, Romæ consulatum gerebant,Q.Fabius Iubilanus,& Tyberius Aemilius Mamercus. Ea tempestate Artaxerxes

Syracusana seditio.

Persarum

Persarũ rex bello,quod aduersus Aegyptios parabat, ducem præfecit Achæmenem Darij filium,alumnum suum.Huic tradidit pedestres equestresq; copias ad trecenta millia,mandauitq; uti bello Aegyptios expugnare properet. Hic fines Aegypti ingressus, iuxta Nilum castra posuit: ubiq; refectis recreatisq; ex itineris labore militibus quæ ad pugnam necessaria erant comparari,expediriq; omnia iubet.Cæterum coactis ex Libya & Aegypto copijs,Aegyptij expectabant auxilia Athenienſium sociorum. Interea nauigant cum ducentis nauibus in Aegyptum Athenienses, iunctaq; & instructa cum Aegyptijs acie, in Persas feruntur.Inito certamine, obnixè ferociterq; dimicabatur utrinq; : ac per aliquantulum tempus urgente multitudine, res Persarum superior apparebat.Haud diu id passi Athenienses,collectis uiribus, impetu facto,cornu sibi aduersum loco pellunt:multisq; necatis, reliquam Barbarorum multitudinem cum multa rursus cæde fundunt. Cæso tandem suorum magno numero,Persæ in locum sese recipiunt,cui Leucotycho nomen habetur.Cæterùm Athenienses suis uiribus potiti uictoria, Barbaros in præfatum usq; locum insectari summa ope ad conficiendos internicione adniti,nusquã ab obsidione diuerti.At uerò Artaxerxes audita suorum strage quosdam confestim familiares, amicosq; suos, cum magna pecunia mittit in Lacedæmoniam, qui tentent ac moueant Lacedæmonios ad inferendum bellum Athenienſibus,ratus ea re necessarium Athenienſi classi fore, relictis Aegyptijs ad tuendam patriam reuocari. Vbi uerò neq; pecunias acceptas, neq; postulatis suorum præbitas à Lacedæmonijs aures comperit,desperato inde auxilio,atque ea spe frustratus Artaxerxes, alias rursus copias comparat: quibus duces præfecit Artabazum & Megabyzum, uiros omni uirtute præstantes, quos rursus contra Aegyptios ire in expeditionem iubet. Præfecto Athenis Euippo,Romani consules creant,Q. Seruilium & Spurium Posthumium Album. Eisdem temporibus in Asia Artabazus & Megabyzus bellum Aegyptijs illaturi, ex Perside proficiscuntur cum pedestribus equestribusq; copijs ad trecenta millia hominum. Vbi in Ciliciam & Phœnicem uentum est,pedestres copias itinere defatigatas recreant. Tum Cyprijs,Phœnicibus,& Ciliciæ incolis mandant,uti quàm propere naues ædificent.extructas exinde trecentas triremes,nautis doctissimis, militibusq; robustissimis instruunt, & armis,telis,reliquisq; rebus ad belli nauales usum necessarijs munisit: atq; ita in eo rerum apparatu,exercendis militibus,quo ad quæq; belli pericula & artes assuescerent,audaciaq; maiori ferrum terra mariq; tractare discerent,eum prope totum annum uersati. Athenienses interea qui tuebantur Aegyptum, fugatos ex Memphi hostes, ac conclusos in Leucotycho obsidebant. Quibus cum ferociter atq; indefatigatè Barbari resisterent, nec capi locus ulla ui posset,annum & ipsi integrum in ea obsidione consumpsere. In Sicilia uerò Syracusij contra inquilinos,quos defecisse suprà diximus, bellum impacatè gerentes, assiduis oppugnationibus Achradinam insulam adoriebantur: tum bello nauali defectores fortunam tentare ausos superant. Pedestri uerò acie ex urbe pellere nequibant, defensos munitione locorum. Postremò eductis in apertum copijs, cum iusta acie certamen consertum gereretur, ferocia ingenti pugnantibus utrinque ordinibus, ac sponte pericula ipsa adorientibus,diu ancipiti re quàm plurimi ex utraque parte cecidere. Syracusijs tandem uictoria cessit. Peracto prælio, populus Syracusanus delectos uiros ad sexcentos numero,quorum uiribus & uirtute ea pugna deuicta fuerat, coronis donarunt,præmia certaminis insuper unicuique argenti nummum distribuentes. Simulac isthæc gesta fuere, Domitius Siculorum Imperator indignatus, atque infensus incolis Catanæ, quòd agro Siculis per iniuriam ablato fruerentur, contra eos arma mouit. Ab Syracusijs similiter eisdem bellum infertur. nam hi communi inter se sorte obtinuerant agros,& illuc ab Hiero-

Persarum cũ Aegyptijs prælium in Aegypto.

Syracusani peregrinos suos acie uincunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne principe ueluti in coloniam ducti, belli munera prosequebantur. Catanenses itaq; contrà instructi procedere ausi, cùm multis iam in prælijs superati, fractis animis iam amplius sese tueri minimè possent, agro tandem & urbe simul coacti sunt cedere, tum eam quæ nunc Aethna uocitatur condunt urbem, cui antea Enneosiæ nomen habebatur. Veteres uero Catanæ incolæ iam reuocati, per multa postea temporum curricula patrias sedes incoluere. His rebus gestis, quicunq; Hierone imperante proprijs ex urbibus eiecti, ad id usq; tempus exularant, auxilio sociorum in pristinas quisq; patriæ suæ sedes restituun tur: eosq; inde ejciunt, quicunq; per uim & iniuriam alienis locis, aut urbibus insederant. Horum ex numero erant Gelôi, Acragantini, Himerenses: proximè his Rhegini, cũ Zanclis, qui filijs Anaxilæ domini ex imperio & urbe ejectis, patriæ libertatem recuperarunt. Posthæc Gelôi Camarinam exædificantes, deductis eò colonis, denuò agros sorte distribuunt. Postremò ciuitates fermè omnes ad delendos hostes consurgentes, edicto decretoq; communi aduersus inquilinos aduenasq; colonos proposito, sese in sua iura reuocarunt. Tum reductis exulibus, ciuitates ciuibus priscis unicuiq; suas restituere, simul alienigenas omnes, qui per uim & potentiam aliena loca usurpauerant, non sua, incolas Messanæ constituere. Tumultus itaq;, seditionesq; omnes, quæ per Siciliam solitæ erant frequentes concitari, hoc modo sedatæ sunt. Vrbibus quoq; singulis cura fuit lapsas leges & respublicas iampridẽ abalienatas, pro suo cuiq; iure & prisco more instaurare: tum quicquid publici relictum agri accepere, per ciuium capita quæq; suis distributa sorte tradunt. Præfectq; Athenis Torylla Thessalo, à Romanis consules creati, Q. Fabius, & T. Quintus Capitolinus. Horum magistratus tempore in Asia Persarum imperatores per Ciliciam circumlati construxerunt naues trecentas, quibus omni bellico apparatu instructis, copias pedestres per Syriam & Phœniciam terrestri itinere ducunt, adnauigante simul secundum profectionem ad littora classe. simulac Memphim Aegypti peruentum est, illico totis uiribus ad soluendam Leucotychi obsidionem contendunt. Quæ cum primùm in hostium conspectũ uenerunt, soluta est, perterrefactis repentè tanta multitudinis ui, atq; inde fugatis Aegyptiorum Athenienſiumq; copijs. tum inito prudenti consilio collatis signis dimicare detrectant, atq; arte debellare conantur. Nauibus itaq; Athenienſium procul ad insulam, quæ Prosopitis dicitur, coactis, ibiq; in statione positis, fluuium circumfluentem fossis in aduersum erutis deduxere, insulamq; illam aqua subducta siccam undiq; continenti restituere. Simulac naues repentè solo incidisse conspectæ sunt, Aegyptij quidem re penitus desperata, consternatis animis destituunt Athenienses, & ad Persas transfugiũt. Athenienses præsidio sociorum destituti, cum naues suas ad bellicos usus prosus incommodas cernerent, igne subiecto concremant omnes, ne carinis integris in hostium manus uenirent: tum nulla circumstantis se periculi difficultate aut terrore perculsi, constantibus animis sese uicissim hortari, pristinam uirtutem ac præclara gesta commemorare, postulare omnes ab omnibus ne in partam clarissimis sæpe certaminibus gloriam suam quippiam indigni dedecoris admittant. unde uirtute præstantiores illis, qui pro Græciæ salute ad Thermopylas occubuere paratis aderant animis ad manus cum hostibus conserendas. Imperatores uerò Persarum Artabazus & Megabyzus, conspecta omnium incredibili audacia, ueriti ne cum obstinatis iam salute abiecta ad mortem pugnando uiris multa ne quicquam suorum millia amitterent, fœdus cum Athenienſibus certa conditione ineunt: permissumq;, uti absque periculo incolumes Aegypto excedant. Athenienses audacia & uirtute simul salutem consequuti, relinquunt Aegyptum. Tum per Libyam profecti, in Cyrenen, inde tandem in patriam salui præter spem redeunt. Dum hæc geruntur,

Olymp 80

Perſæ Aegyptum inuadunt.

geruntur, Ephialtes Simonidis Athenis dux populi, concitat plebem aduersus Areopagitas: populoq; suadet, ut per decreta abrogent collegij ius, iudiciumq; Arepagitarum: eaq; prisca patriæ, clarissimaq; instituta euertant. qui tamen nil potuit efficere, haud tanta diu impunè abusus temeritate, sed nocte quadam interemptus, authore necis incomperto, sublatusq; è medio
» res innouare destitit. Resoluto anni tempore, Athenis Philocles præfectus est: Romæ delecti consulatum adiere, A. Posthumius Regulus, & Spurius Furius Mediolanus. Horum temporibus Corinthijs & Epidaurijs bellum aduersus Athenienses exortum, & agitari cœptum est. Quos contra Athenienses arma expediuere, pugnaq; atrox commissa, in qua uictores Athenienſium milites tandem hostem strauere. Tum instructa ingenti classe, contra populos qui Alienses dicuntur, in Peloponnesum traiciunt, magnumq; hostium conserendo manus numerum cædunt. At uerò conuersi Peloponnesij, coacta ingenti manu prælium cum Athenienſibus committunt, apud locum Cecryphaliam dictum: in quo rursus Athenienſium uictoria fuit. Hoc successu rerum sublatis animis, cum Aeginetas conspicerent prioribus gestis in superbiam elatis à se dissentire, statuerent cum eis bello decernere, classis ingens ad bellum instructa eò missa, nec tum Aeginæ urbis incolas peritia singulari, & certaminum naualium gloria confisos, pertenuere Athenienſium opes, sed triremes, quas prius satis paratas habebant, adiectis complurib⁹ alijs nuper ædificatis, instructisq;, bello nauali confligunt. Superati, septuaginta triremes amittunt: fractisq; ea calamitate animis, uiribusq; que diffisi, rursus in Athenienſium ditionem redire coacti sunt, uectigalesq; facti eorum. Hæc omnia duce Leocrate gesta fuere, Athenienſibus in Aeginetas bello nouem menses exagitato. Interea dum hæc geruntur, Deucetius in Sicilia rex Siculorum, genere admodum clarus, atq; ea tempestate opibus plurimum pollens, urbem Menænon condidit, finitimum ei agrum colonis illuc deductis distribuit. Tum contra Morgantinam urbem haud ignobilem ducťans exercitum, eam pugnando capit: inde clarum nomen, gloriam magnam inter cognatas sibi gentes adeptus est. Annuo tempore lapsò, Athenis præfecto Bione, Romæ creati sunt consules, P. Seruilius Structus, & L.
» Libutius Alba. Horum temporibus inter Corinthios & Megarenses orta de finibus controuersia, eas urbes ad arma mouit. Principiò quidem agros Mutius uicissim depopulationibus uastare: pauci interdum, crebroq; inter se manus conserere, paruaq; ciere certamina, crescere in dies magis magisq; ira atque discordia. Megarenses rebus suis in dies relabentibus, diffisi uiribus, & formidine Corinthiorum, societatem cum Athenienſibus iungunt. Vnde æquata iam cum hostibus ope, nihil cedere, nihil trepidè facere, cuncta audere contrà cœperunt. Cumq; Corinthij cum Peloponnesijs magnas copias in Megarenses expediuisset, ab Athenienſibus subsidia Megaram missa: quibus dux erat Myronides, uir admirabili uirtute. Expeditis utrinque armis, cum iam diu obnixè ferociterq; certatum esset, atque uiribus paribus, ancipitiq; diu certamine utraque constaret acies, uicêre tandem Athenienses, magnamq; hostium cædem edidere. Paucos rursus post dies in Cimolia conserto prælio, rursus Athenienses secunda uictoria potiuntur, cæso hostium maximo numero. Transactis rursus paucis post id diebus, tertium certamen atrox committitur.

Athenienſes Aeginetas ſubigunt.

Deucetius Siculorum rex.

Inter Corinthios Megarẽſes de finibus controuerſia.

Hic aliquid deesse uidetur in Græco exemplari.

Phocenses aduersus Dores arma mouere, qui à Lacedæmonijs originem ducunt, tresq; urbes incolunt, Cyntinium, Erybium, & Erinæum sub collem Parnasum sitas. Ac primùm quidem Dores ui superant, urbesq; eorum subi-

Phocenſiũ & Dorum bellum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gunt suæ ditioni. Post hæc Lacedæmonij Dorensibus, quòd à se orta esset ca
gens, Nicomedem Cleomenis ducem cum copijs auxilio mittunt: qui mille
quingentis Lacedæmonijs assumptis, cum aliorum populorum delectu, ad
decem millia hominum contraxit. Hic igitur Plistonactis regis ætatem pueri
lem agentis tutor, eas copias in expeditionem duxit auxilio Dorien sibus.
Quo in bello superatis Phocensibus, urbes receptas in libertatem uendicat,
Dorien sium inde populos cum Phocensibus componit. At uerò Athenien
ses, cum apud Phocenses bellum, Lacedæmoniorum opera pacatum audis-
sent, eaq; re gesta, eos in patriam reuersuros compertum esset, statuunt ea qua
rebantur regredi uia agmen procedens insequi, atq; in itinere fatigatos inua-
dere. Igitur expeditione adducta, assumptis Argiuis & Thessalis cum nau-
bus quinquaginta, & militibus ad quatuordecim millia in naues impositis
ad hostes contendunt, itineraq; per Geraniam occupata obsident. Lacedemo
nij uerò cognito Athenien sium consilio, per Bœotiam profecti, contendunt
in Tanagram. Cumq; Athenienses eò properassent, instructa utrinq; uniuer-
sa acie, initigatis animis, atrox pugna committitur. Thessali inter pugnandũ
transeunt ad Lacedæmonios, & nihilominus Argiuis & Athenien sibus pu-
gnantibus, quàm plurimi in utraque acie cadunt, nocte inter cipiente præ-
lium diremptum. Post hæc cum Athenien sibus magna cibariorum copia ue-
heretur ex Attica, Thessali tempus adesse rati facinoris adoriendi, noctu cor-
pora curant, moxq; cibariorum uectoribus obuiam properant. Hi ab Athe-
nien sium præsidio, quod uectigalia tuebatur, re nondum cognita, pro amicis
admittuntur: ibiq; multa pro cibariorum defen sione certamina conserta fue-
re. Thessali principiò ab hostibus imprudentibus amicè excepti, ut quis cuiq;
proximè occurrebat, omnes obtruncant: instructiq;, perturbatis atque incau-
tis ingruentes, plerosque cædunt. Huius rei nuncio his perlato, qui in castris
erant Athenien sibus, concursus confestim fit ad defendenda cibaria. Thessa-
los facinori intentos, eaq; re incautos adorti repentè, ab incœpto repellunt, at
que ingenti cæde conficiunt. Cumq; Lacedæmonij Thessalis implorantibus
auxilium inferrent, instructis iam utrinq; copijs, iustaq; expleta acie, totis uiri
bus res geri cœpta: exercitu utroq; obnixè, ac summa contentione dimicante
crebrì cadere utrinque. Tandem cum anceps euentus pugnæ fuisset, accidit
ut Lacedæmonij & Athenienses de uictoria contenderint. Ac tunc quidem
cum nox superueniisset, & uictoria anceps fuisset, mutuis inter se legationi-
bus missis, quadrimestres inducias componunt. Anno elapso, Athenis præfi-
citur Mnesithides: Romæ cõsules creati, L. Luctatius, & T. Veturius Cichori
nus. Horum temporibus Thebani debilitatis ac depressis rebus suis, propter
Xerxis regis habitam cùm illis societatem belli, summa ope nitebantur pri-
scas uires quocunque modo, uetustamq; patriæ gloriam recuperare. Cumq;
ita ab uniuersa Bœotia se contemptos dolerent, nec iam amplius audiri, sed
ubique sua detrectari imperia indignarentur, postulant à Lacedæmonijs,
uti totius Bœotiæ imperium uendicent suæ urbi: quod si fecissent, se pro
eo munere & gratia bellum priuatum suis copijs & uiribus contra Athe-
nienses pro eis susceptu ros, nec iam deinceps ulla necessitate eos cogi pos-
se ad copias extra Peloponnesum eius rei gratia educendas. Tum Lace-
dæmonij quod à Thebanis offerebatur, ad rem suam maximè pertinere ra
ti, urbemq; Thebarum contemplantes, si potentiæ incremento, opi-
busq; plurimum posset, ueluti propugnaculum quoddam sibi aduersus
Athenienses futuram, cum iam tum in Tanagra exercitum magnum expedi-
tumq; haberent: Primùm mœnia ambitumq; Thebarum ampliorem du-
cunt, tum reliquas Bœotiæ urbes Thebanis subesse, eorumq; ueluti postula-
rant parere imperio cogunt. Athenienses uerò contrà rati munitiones illas
Lacedæmoniorum subruere properandum, sibi magnas copias cogunt, du-
cemq;

Thebani cum Lacedæmonijs fœdus faciunt.

cemq; eis præficiunt Myronidem Calliæ. Hic numero ciuium qui satis ad
rem uidebatur delecto, nunciat eis, statuitq; diem, qua proficiscì ex urbe inten
deret. Vbi tempus illud aduenit, cum nonnulli ad eam diem uenire neglexis-
sent, assumptis his qui in tempore parati aderant, expedire properat traijcere
in Bœotiam. Cui cum nonnulli ex militum tribunis & amicis multa comme-
morando suaderent, reliquos qui tardassent operiendos, Myronides pruden-
ti simul, & ad rem prosequendam prompto ingenio præditus, illis respondet,
id minimè expedire, duci nihil cunctandum esse. Quo uerbo innuit, eos qui
sponte sibi moras in profectione quæsissent, neque constanter usquam, ne-
que strenuè pugnaturos, sed formidolosè omnia habituros animo ignauo, pe
ricula pro patria ignaue subdituros. Qui uerò ad diem statutam prompti ue-
nissent, quiq; arma præsto struxissent, eorum iam præstantem constare auda-
ciam: nec uerendũ esse, ne ordines in acie dati ab his usquam deserantur, nus-
quam in pugna loco cessuros: quod ipsa re comprobatum est. Nam paucis
admodum militibus in expeditionem ductis, cæterum robore uirtuteq; præ-
stantissimis, in Bœotiam profectus aduersus multiplicem pro sua paucitate
exercitum, in aciem descendere & pugnam conserere, parua cum multis ma-
nu nihil cunctatus, hostes aduersos profligauit. Hoc autem certamen nulli re
rum ab Athenien sibus ante ea gestarum tempora magnitudine ac gloria ce-
dere uidetur. Nam neque uictoria in Marathone habita, neque res ad Platęas
aduersus Persas feliciter gestæ, neque alia quæcunque Athenien sium præcla-
ra facinora uidentur, ulla in re huic pugnæ anteponenda, qua Myronides *Myronidis ui*
Bœotios superauit. Superiora namq; ab se gesta, alia cum Barbaris conserta, *cloriade Bœo*
alia communi sociorum munere & auxilio perpetrata fuere. In hac uerò acie, *tijs.*
sola Athenien sium manus periclitata, dimicauit aduersus ferocissimos uni-
uersæ Græciæ populos. Nam Bœotij siue in adeundis ac subeundis toleran-
disq; belli periculis, atque in ferenda rerum omnium difficultate nulli Græ-
corum genti constat inferiores haberi. Pòst namque Thebani ipsi circa Leu-
ctra & Mantineam soli aduersus Lacedæmonios omnes, sociosq; simul in-
structos, in aciem descendere ausi, magnam uirtutis gloriam adepti sunt: tum
Græciæ totius principes ac duces præterquam cuipiam credibile esset, facti.
Eius uero pugnæ tam & si clarissimæ, scriptorum nemo neque laudes, neque
modum, neque ordinem commendauit. Myronides igitur clarissima pugna
Bœotijs superatis uictor, superioribus Athenien sium ducibus uel clarissimis
gloriam haud imparem adeptus est, Themistocli, Milciadi & Cimoni. Myro-
nides igitur parta uictoria, Tanagram ui capit, eiusq; circum mœnia subruit:
tum Bœotiam excurrens excingit, uastataq; ubique uniuersa, prædaq; militi-
bus distributa, magnis eos opibus explet. Bœotij uastatione agri sui cõmoti,
conueniunt undique omnes, exercituq; magnis copijs coacto, in expeditio
nẽ prodeunt. Pugna in uinetis Bœotiæ cõmissa: utraq; acie obnixi ad consi-
stendum resistendumq; animis accensa, in noctem usque pugnatum, uixq;
tandem uirtute Athenien sium inclinata, fusaq; Bœotiorum acies. Mox ui-
ctor Myronides, cunctas Bœotiæ urbes, Thebis exceptis, in ditionem acci-
pit. Post hęc rex Bœotia profectus, Locros Oppuntios petit. Quos quum pri
mo impetu repentè cœpisset, obsidibus inde acceptis, in Pharsaliam traijcit: ea
qua Locros, celeritate & uirtute Phocẽses expugnat. Obsidibus quoq; ex his
delectis, in Thessaliam tendit, eos criminatus proditionis patratę: imperansq;
ut exules quos ipsi expulerant, reciperent. Pharsalijs imperata detrectantibus
urbem obsidione urgere parat: quam cum pugnando capere minimè posset,
nihilominus persistere. Pharsalij per multum tempus obsidionem tolerauere.
Postremò de re Thessalica prorsus desperans, Athenas redijt. Myronides igi-
tur breui tempore clarissimis rebus gestis, magnisq; inter ciues laudibus effe-
rebatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rebatur. Hæc eo anno gesta sunt. Præfecto Athenis Callia: apud Helios acta
81 Olymp: est Olympias octuagesima prima, qua stadio uicit Polymnastus Cyrenæus:
Romæ consulatum gerebant, Seruius Sulpitius, & Volumnius Auentinus.
Tolmidæ Athenienſis expeditio in Laconicam. Ea tempestate Tolmides nauticis Athenienſium copijs præfectus, uirtutis & gloriæ Mironidę æmulatione stimulatus, haud animo qui escere: assidue multa secum cogitando, uarijs machinationibus intentus esse, si qua præclari cuiuspiam facinoris aggrediendi uia pateſceret, quo aliquam sibi præcipui nominis, & gloriæ dignitatem parare liceret. Cùm itaque ante ea tempora Laconicum agrum nemo inuadere ac depopulari tentasset, id ipsum tentatu præclarum arbitratus, populum concitat atque accendit ad diripiendā Spartiatarum regionem: pollicitus, si mille armati sibi in nauibus adjcerentur, cum ea manu & Laconicam depopulaturum, & Spartiatarum, gloriam depressurum. Assentiente populo Athenienſi, cum plures cuperet callidè per artem educere ciues, huiusmodi consilium inijt. Erat omnium opinio, ad summam quam postularat copiarum, eum ætate & robore corporis prestantissimos delecturum. At uerò Tolmidam mens alia agebat, nec mille solùm qui permissi essent, sed maiorem turbam sibi concitaturus, progreditur in exercitum: ac singulos quosque ætate & robore præstantes adiens, unicuique priuatim denunciat se delecturum eum ad bellum, quod pararetur: longè prestantius uni cuiq; esse, sese sponte ad expeditionem paratum offerre, quàm delectus lege uelūti per extorsionem coactum ad arma expedienda trahi. Vbi supra tria millia hac arte eduxisse se uidet ultro ad nomina danda, reliquosq; cerneret haud iam ad id promptos, tunc mille sibi permissos à populo ex reliqua multitudine deligit. Vbi uerò cætera sibi ad expeditionem parata uidet, cū quinquaginta triremibus & quatuor armatorum millibus portu soluit: mox in Laconicæ Mothonem nauigans, locum illum illicò capit. Tum Lacedæmonijs eò confluentibus auxilio, discedit inde: atq; in urbem Gythium contendens, ubi naualia Lacedæmonijs habebantur, eam quoque urbem ui capit, nauigiaq; Lacedæmoniorum ibi deprehensa incendio absumit. Tum agros ubique uastat: inde mox soluens, Zacynthum Cephaloniæ petit. Hac quoque pugnando capta, tum percursis, atque in ditionem acceptis cunctis passim Cephaloniæ urbibus, in loca ulteriora trauectus est. quo cursu in Naupactum fertur, quam eodem congressu repentè sibi subigit: atq; eò colonos ducit Messeniorum, claros quosq; uiros in fidem & amicitiam a se acceptos, qui à Lacedæmonijs dimissi eiectiq; fuerant. Ea namque tempestate Lacedæmonij, Ilotis & Messeneis bellum intulerant, per quod utroque populo in potestatem redacto, eos qui ex Ithoma sub fœdus & fidem deditos acceperant, dimisere omnes, quemadmodum suprà dictum fuit. Cæterum ex Ilotis quoscunque defectionis authores deprehendere potuerant, supplicio omnes affecerunt, reliquos pro seruis habuere. Præfecto Athenis Sosistrato, creati sunt à Romanis consules, P. Valerius Publicola, & C. Claudius Regulus. Horum magistratu Tolmida circa Bœotiam uersante, Athenienses Periclem Xantippi uirum optimum, exercitus imperatorem creant, eiq; triremes quinquaginta cum mille armatis datæ, mandatumq; ut in Peloponnesum nauigaret. Hic magna Peloponnesi parte direpta eo cursu, pòst in Acarnaniam transuectus propter Oeniadas, nauigando urbes ad partes eas omnes in ditionem suam compellit. Complurimi itaque eo anno populi, sub Athenienſium imperium & ditionem concessere: tum uirtute & peritia militari nomen Athenienſium auctum admodum, & magna laude celebratum est. Præfecto Athenis Aristone, Romani consules creant, Q. Fabium Bibulanum, & L. Cornelium Curetinum. Eodem tempore inter Athenienses & Peloponnesios pax in quinquennium fœderibus firmata, Cimone Athenienſe ad ea patranda & componenda

Periclis in Peloponnesum expeditio.

da decreto authore. Cæterū in Sicilia inter Aegestæos & Lilybæos pro agro ad Maxarum fluuium posito, atroci certamine conserto, multi utrinque ceciderē: quam ob cladem ab armis & discordia tum maximè discessum est. Post uerò ciuium adscriptionem per urbes factam, agro pro sorte rursus remenso, ac distributo, cum multorum illic nomina promiscuè admissa utrinque & adscripta forent, feruescere rursus dissidia passim, urbesq; intestino morbo laborare cœperunt, seditionibus ciuilibus uexari, & populares ubique miscerī tumultus, quæ labes ac pernicies Syracusijs in primis inualuit. Nam Tyndarides quidam nomine, uir facinorosus, atque incredibili audacia tumens, initio quidem inopes plerosque sustentans per alimenta & cæteras uitæ necessitates, illis suppeditando cuncta propensè, sibi maximè obnoxios fecerat, adeò ut ad occupandam tyrannidem, ad quam aspirabat, sibi fidos ac promptos ministros, adiutoresq́ue haberet. Post hæc, cum res comperta fuisset, ipsum affectasse regnum, capitis legibus damnatur. Cumq́ue à iudicio in uincula duceretur, qui ab eo ali & nutriri consueuerant, stipato agmine adoriuntur eos à quibus abducebatur, manusq; conferere cœperunt. Qua re tumultu in urbe excitato, primores ciuium in unum conueniunt, eosq; rerum innouatores unà cum Tyndarione raptos ad supplicia necant. Cumq; hæc persæpe pericula emergere cœpissent, ac iam multos ambitio mortales, libidoq; occupandæ tyrannidis indies stimularet, Syracusanus populus Atheniensium institutа imitari ac sequi compulsus est, legemque ferre persimilem, qualem illi de suffragijs olim & ostracismo tulerant. Nam apud Athenienses ita statutum habebatur: unumquemque ciuem oportebat nomen illius ciuis testæ inscribere, qui sibi per opes & potentiam uel aliam rem proximus ad arripiendum tyrannidem uisus fuisset: apud Syracusios uerò itidem in folio oliuæ potentissimi cuiusque ciuis nomen scribi iubebatur: dinumeratis deinde huiusmodi foliis, in quem pluriма conscripta comperissent, eum quinquennio exulare iubebant. eo namque exilij spacio existimabant plurimorum potentum repressum iri insolentiam. Postremò uerò non ad puniенda scelera, flagitiaq; transgressorum id supplicij genus instituerant, uerùm potius ad debilitandas opes, & frangendam potentium audaciam, tum prohibenda huiusmodi hominum incrementa intenderant. Cæterum Athenienses hoc instituti genus ex ipsius rei casu ostracismum, Syracusij uerò Petalismum uocarunt. Hæc itaque lex per multum tempus seruata apud Athenienses ualuit, apud Syracusios breui post rogationem eam abrogari oportuit, huiusmodi causis. Nam cum initiò potentissimus quisq; & opulentissimus ea lege ex urbe pelleretur, tum qui plurima gratia & authoritate præstabant inter ciues, quiq́ue sua uirtute & prudentia plurimum moderari rem ciuilem dirigereq; potuissent, ea lege perculsi à negocijs reipublicæ, & dignitate magistratuum aberant, eoq; metu uitam priuatam agere. publicis itaque muneribus & curis uacui, ad ocium q; priuatum traducto studio omni, securam uitam degere: simulq; ad opes fruendas, quibus abundabant, conuersi, in delitias & luxum subitò lapsi sunt. Tum demum destituta bonis uiris ac defensoribus repub. pessimus quisque audacissimusq; sibi magistratus depotcere, munera publica adire, ingerere sese, multitudinem concitare malis artibus, ac tumultu cuncta miscere, alias ex alijs semper intenti res nouas adoriri. Postremò seditionibus rursus excitatis, cum iam plerosque discordia & bella intestina stimularent, ciuitas in nouas factiones distrahi, assiduisq; tumultibus æstuare, uexariq; grauiter cœpta est. Nam plebis concitatores ignobili genere, flagitioso q; ingenio ingens multitudo cūcta occuparant: ac nouorū homi

num

Aegestæorum & Lilybæorū pugna.

Tyndarides Syracusijs seditiosus.

Ostracismus Syracusijs institutus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num rem ubiq; turbantiũ intolerabilis quædam conſpiratio, uertebat omnia. Poſtremò plericq; pro uetuſtis & heneſtis patriæ moribus, pernicioſa quædã & ab æquo bonoq; aliena inſtituta auſi inducere, priſcum uiuendi modũ omnem demoliti ſunt. ex priſtina uetuſtate immutata urbis ſpecies, opes quidẽ diuitiasq; pace adiuti, ingenioq; ad id intento coegere maximas. Cæterũ nulla inter eos concordiæ cura, nullum de iuſtitia ſeruanda conſilium, nihil æqui boniq; ratio pendi, nullus denicq; cæteris in rebus prauitatis ſocordiæq; modus. Quapropter Syracuſij legis Petaliſmi pœnitẽtia ducti, prorſus eam haud multo poſt tempore, quàm edita fuerat, uſi abrogant, atq; eò res Siculæ addu ctæ uertebantur. Præfecto Athenis Lyſicrate: Romæ conſules creati, C. Nautius Rutilius: & L. Minutius Carutianus. Horum temporibus Pericles Athenienſium imperator, tranſuecto in Peloponneſum exercitu, agros Scyonios diripit. cui cuncta uaſtanti cum Scyonij copijs uniuerſis undiq; eductis occurriſſent, conſerta cum eo pugna funduntur. Tum pleriſq; in fuga cæſis, Pericles reliquos intra mœnia incluſos obſidere atq; oppugnare parat: igitur oppugnatione mœnia adortus, cum nulla ui eam ſe capere poſſe cerneret, prælertim Lacedæmonijs rurſus obſeſſis auxilia mittentibus, è Scyone diſcedit, inde traijciens in Acarnaniam, agrum Oemadorum excurrens depopulatur. Ingenti inde coacta præda, relinquit Acarnaniam. Poſt hæc in Cherſoneſum delatus agrum, illum mille ciuibus ſorte diſtribuit. Interea dum hæc geruntur, à Tolmide altero duce in Euboeam profecto Naxiorum ager mille alijs ciuibus eſt diſtributus. In Sicilia uerò Tyrrhenis infeſtantibus atq; prædantibus mare, Syracuſij prætorem claſsis ſibi quendam Phaylum deligunt: quem nauibus inſtructis in Tyrheniam nauigare iubent. Hic itaq; claſſe, primo curſu inſulam, nomine Aethaliam depopulatur: tum magna pecunia clam à Tyrrhenis accepta, in Siciliam rediit, cum nil memoria dignum ea expeditione edidiſſet. Quem Syracuſij in iudicium tractum, & pro proditore iudicatum, abire in exiliũ coẽgere. Alterum item pro hoc ducem ſibi creant, nomine Apellem, quem rurſus contra Tyrrhenos mittunt cum ſexaginta triremibus. Hic excurſa primùm Tyrrheniæ maritima ora, uertitur in Cyrnam, quæ ea tempeſtate Tyrrhenorum imperio & ditione tenebatur. Ibi plurima depopulatus inſulæ loca, poſt Aethalia pugnando capta, Syracuſas repetit cum ingenti præda, & magno captiuorum numero, rebusq; alijs ad uarios uſus commodis, haud paucis quidem. Poſt hæc Ducetius Siculorum dux, urbes omnes quæ eiuſdem gentis incolas habebant, exempta Hybla, in unam & communẽ diuexit ad ſtipendia contributionem. Cumq; acri & ingenti uir ingenio eſſet, ad ſacinora promptus adorienda, nouis ac magnis animo rebus inſiſtebat: tum ex ære Siculorum publico ingentes ſibi compilando diuitias, magnam inde potentiã, magnãq; pecuniæ uim contraxerat: qua ſubnixus facultate, ipſas Neas, quæ eius patria erat, in æquum campum translatã conſtruxit. Præterea iuxta templum earũ, quæ Palicæ appellabantur, urbem haud ignobilem condidit, quam à dicta appellatione ſumpto Dearum nomine, Palicam appellari inſtituit. At uerò poſtquam de dijs iſtis hoc loco mentio nobis incidit, indignum nempe eſſet, ſingularem uetuſtatẽ excellentiamq; eius templi ob res in eo incredibiles, atq; unicum miraculũ eorum quæ Crateres dicuntur, ſilentio præterire. Fabulantur namq;, templũ hoc tum uetuſtæ excellentia memoriæ, tum ueneratione religionis cæteris omnibus longè præferendum, quòd multa in eo rari admodũ, & diuina quadam perſeuerantis uirtute miraculi, quod fidẽ propè omnem exuperet, adhuc extare traduntur. Primùm crateres ibi quoddam conſpici magnitudine haud prorſus modũ excedenti, uerùm profunditatis inenarrabilis: ex qua ſcintillas immenſi incendij interdũ erumpere, alios uxta interdũ natura uideri lebetibus perſimiles multo igne concalefactis ebullientibusq;, feruentẽ inde aquam extumeſcere, & eructari. ſpeciem namq; feruoris aqua inde eiecta, ueluti feruens, præ ſe ferre conſpicitur. necdum tamen quicquã eius rei explorando compertum habetur, quod nemo adhuc tentare auſus ſit. Tanta enim admiratione illius æſtuatio humoris eniti uideť, ut haud dubium ſit, diuina quadam ui, neceſsitateq; naturæ interius excedentis effundi. Sulphuris odorẽ perſpectum latè aqua abundeq; fumans emittit. Cæterũ hiatus profunditatis ſtridorem ſubter, ingentemq; rugitum, fremore ab imis horribilť perrumpit. quodq; his omnibus eſt admirabilius, neque ſupereſſunditur, neq; ſubſiſtit aqua, impetumq; & uim expulſi fluctus in excelſum ſubla ta ferre uidetur obſtupeſcendam. Cum itaq; tam diuino ſpectaculo, tamq; arcanis miraculis, perinde ac quodam habitatum numine, templum illud cunctis paſsim habeatur admirationi, ſanctiſsima per ipſum, ſummæq; obſtricta religioni iuramenta depromi ſolent, exploranq; fides & integritas dictorum. Periuros illicò deus ultor ſupplicio repentino corripit. Nam nonnullos templo compertũ eſt diſceſsiſſe, luminibus ob periuriũ excæcatis. Cum itaq; ſumma ibi numinis præſentia cuiuſdã, metuſq; deũm locum illum religione ſeuera tueatur, ſic ubi quibuſdã de aliqua re ardua & inextricabili diſcordia & diſceptatio intercidat, uel aliqua forte quis ui ſuperioris potentiæ urgeatur iniuria hoc adactis iureiurando diſceptantibus, res quoq; diſcernitur, ac ueluti in quoddam Diuini iudicij examen librata perpenditur. Eſt aũt hoc templum ex certis quibuſdam temporibus aſylum tutiſsimũ & intiolatiſsimũ, ſupplici buſq; quocunq; infortunio uel calamitate oppreſsis, uel his qui in dominos ingratos, uiolabundoſq; inciderint ſeruis, plurimũ ſubſidij præbet. Nam qui eo confugerint, nulli domino quacunq; conditione ſeu ui, alioue quouis pacto licet eos abducere: ſed ibidem intactos permanere inuiolatoſq; oportet, donec per certos amicos & arbitros æqui & boni perſuaſi, & adducti domini, tum iureiurando de conuentis adacti, & promiſsis ſeruandis per fidem eo modo firmatã admittantur. Neq; ullus adhuc memoriæ proditus inuenitur, qui eam fidem ſupplicibus præſtitam irrumpere ſit auſus. Atq; ita deorum timor quodcunq; ſeruis iuratum, atq; in fidem ſponſum fuerit, per dominos infraudatum, inuiolatumq; ſeruari compellit. Eſt aũt hoc templum in ſpecioſiſsimo campo, planitie æqua poſitũ. De his itaq; nobis hæc ſatis dicta ſint: deinceps uerò ad narrationem ſuperioribus ſcriptis continuandam reuocemur. Ducetius itaq; cum Palicam urbem condidiſſet, muroq; eam circummuniuiſſet ſatis firmo, finitimũ colonis eius agrum diuiſit. Quæ quidẽ cum ubertate agri, tum multitudine incolarum breui mirum in modum coaluit, creuitq;: nec diu quidẽ ea felicitate perfrui ualuit, uerùm paulo pòſt eruta, euerſaq; eſt: & uſq; ad noſtra tempora ſine cultoribus & incolis uaſto ſolo & inhabitato perman ſit: de quibus rebus ſuo deinceps loco & tempore ſumus ſcripturi. Res itaq; Siculæ eo ſtatu uertebantur. Cæterum in Italia iam euerſa à Crotonienſibus Sybari, anno poſt ea tempora 58. Theſſalus collectis Sybarienſium reliquijs, denuò Sybarim ab ipſis erigit atq; extruit fundamentis, quam inter duo flumina, Sybarum & Crathium ponit: qui fertilitate agri breuiter ad opulentiam prouecti, urbe ſex annis poſſeſſa, inde electi Sybare exceſſere. Quas res ſequẽti libro ſingula quæq; ſatis explicando, perſcribere aggrediemur. Prefecto Athenis Antidoro, à Romanis cõſules declarati, L. Poſthumius, & M. Horatus. His magiſtratu fungentibus, Ducetius Siculorum dux Aetnã occupat, principe eius per fraudem necato: tum in agrum Acragantinorũ copias traijciens, Mortyum præſidio Acragantino munitum oppugnare adoritur. Huic Acragantinis opem ferentibus, expediſto agmine occurrit, cõſertaq; pugna uictor utroſq; caſtris ſpoliat. Poſt ingruente hyeme diuiſi, in domos quiſq; ſuas redi ere. At uerò Syracuſij Bolconem ducẽ, qui eius fugæq; amiſsi certaminis author ferebatur, perinde ac ſi cũ Ducetio clàm cõſpicaſſẽ, indeq; rem ex cõpoſito agere uideretur, in iudiciũ tractũ damnarunt, eumq; pro hoſte & proditore necarunt.

Periclis in Peloponneſum expeditio.

Ducetius Siculorum dux.

De Palicis.

Vrbs palica.

Sybaris urbs.

Bolconis mors.

82 Olymp:

Universidad de Deusto
Biblioteca

necarunt. Aestate iam spirante,ducem alterum creant:cui exercitu satis magno ad id dato mandant,uti Ducetium bello deleat.Hic ductis in expeditionem copijs,Ducetium deprehendit,in castris quæ circa nomas posuerat commorantem.Ex peditis utrinque armis,ac pugna conserta,cum plericq; ex utraque acie caderent,uix tandem ui Syraculiorum Siculi uicti, in fugam uertuntur, plurimaq; eorum inter fugiendum cædes facta, maior uerò ex fuga pars in loca Siculorum munita incolumes euasere: cæterum paucis admodum in eadem cum Ducetio rerum spe,atque fortuna uersari placuit simul.Dum hæc geruntur, Acragantini Motyum castellum à suis qui cum Ducetio in expeditionem aggregabantur occupatum, oppugnando capiunt: tum copias inde ad Syraculios uictores traducere properant. Ibi iam armis iunctis communi munere bellum gerere cœperunt.At uerò Ducetius amissa pugna, rebus suis fractis, tum militibus partim eum deserentibus, partim subdola fide tempus obseruantibus,si quà per occasionem & insidias uitam eius excipere daretur, adductus in desperationem,incertis passim consilijs agitabatur.Postremò cernens eò rem adductam,ut si qui adhuc secum remanserant amici,iam tandem pararent sibi manus inijcere.præoccupare ipse omnium consilia properat,noctuq; sese inde propipiens è manibus,citato cursu Syracusas aduehitur.Nocte adhuc obscurante in forum Syracusiorum concedit: atq; ad aras consistens, supplex totius ciuitatis populiq; efficitur: tum sese regionemq; cuius fuerat dominus in manus ac fidem Syracusiorum tradidit. Cæterum concursu permultitudinem in forum,rei nouitate & admiratione facto,magistratus in concionem omnes uocantur: ibiq; de Ducetio quid potissimum esset agendum, rogitari atq; agitari cœptum.In quo nonnulli qui ad populum habere consuetudines consueuerant,consulere multa,& suadere nituntur, eum pro hoste habendum,procq; sceleribus admissis ad supplicia abstrahendum. Qui tum aderant è senatu principes,quibus plurimum gratiæ & authoritatis erat inter ciues,illis contentè aduersari, nihil penitus tam fœdi dedecoris cõtrà ius fasq; admittendum, supplici suo salutem nullo pacto uiolandam, fortunæ magnopere uim considerandam, deùm in ea re uersari rationem. In primis id cauendum ne numinis ira per impietatem irritetur:nec in ea quidem, quid Ducetius sua culpa meruisset, uerùm quid Syracusani populi poscerent iura, quid mores, quid antiqua instituta deceret,inspiciendum:necare eum, qui à fortuna deiectus iaceat,nulla prorsus laude dignũ haberi: uerùm deũm religionem inuiolatam seruari,simul & supplici per fas salutem defendi: hoc in primis ad populi Syracusani maiestatem spectare.Hac sententia præualente,à populo uniuerso uoce una acclamatum est,Supplicem saluum esse oportere. Ducetium igitur ita supplicio liberatum, Syracusij Corinthum relegant: ibiq; iubent, reliquum ætatis agat.quæq; ad uitam necessaria requiri uidebantur,ei satis abunde liberaliterq; suppeditant.Nos uerò cum iam ad annum præcedentem scribendo peruenerimus,quo Atheniensiũ copiæ in Cyprum Cimone duce traiectæ fuerũt, ueluti in initiò polliciti fueramus, huic libro finem imponemus.

Ducetij casus

LIBRI VNDECIMI FINIS.

Diodor

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ Liber duodecimus.

Si cui uarias humanarum rerum uices,incertamq; fortunam mente contemplari libuerit,haud sanè mediocri, singula quæq; inspiciendo,admiratione meritò capietur,cum nullum penitus ex his quæ à nobis bona putantur, purum compererit, atq; sine omni prorsus molestia sincerum mortalibus unquàm obtigisse: contraq; nullum malum quod prorsus omni utilitate careat. Cuius rei satis aperta licet documenta ex his quæ suprà narrata sunt exemplis colligere, singula quæq; percurrenti, negocijs præcipuè in quibus summa rerum pericula sunt exagitata.Nam Xerxis Persarum regis exercitus in Græciam traiectus, principio propter innumerabilem armatorum uim,Græcos quidem haud frustra, uanoq; necessitudinis ultimæ pauore perculsit. Quippe quibus aut extremum dimicando,sua coniugum & liberorum libertas, salusq; manu tutanda erat: aut cedentibus ea demum fortuna, seruitutisq; conditio subeunda, quã Græcæ in Asia urbes Barbarica ui subactæ experiri impositam coguntur. Eo bello tantis opibus parato,tanta illato ui, tam denicq; insperato rerum deinde euentu,soluto non solum pauore, summisq; periculis Græcia liberata constitit,uerùm clarissimam & immortalem ex inaudita uictoriæ magnitudine gloriam consecuta est:tantasq; simul diuitias unaquæq; Græciæ ciuitas ex ea prẽda contraxit,ut rebus quorumcunq; passim locupletatis stupor ingens populos inuaserit, cunctis supra modum admirantibus quónam pacto tantam opum molem, tantasq; uires fortuna possessoribus extorquere, atq; in aduersam partem traducere sustinuerit. Ex eo namq; tempore in 50. sequentes annos,perpetua Græcis ad felicitatem populis incrementa prouenere.Tum bonæ artes omnes,opum ui prosequente uirtutis præmia, & dignitatem honestante,doctrinæ mirũ in modum excoli, coalescereq; cœperunt,clarissimisq; & excellentissimis cuiusq; artis disciplinæq; autoribus artificibusq; seculum illud primum floruisse memoriæ proditum est,quo Phidiæ sculptoris in educendis rerum simulachris acumen illud prope diuini opificij enituit.Disciplinarum quoq; institutio,eruditioq; haud mediocriter exculta coaluit.Philosophiæ præcipuus honor habitus: necnon & eloquentiæ facultas in dignitate fuit passim quidem apud Græciæ populos omnes,at uerò Athenis in primis: quo tempore Socraticæ disciplinę professores, Platonis deinde Aristotelisq; traditio uiguit: eloquentia Pericles & Isocrates, eiusq; discipuli excelluere. Nec minoris excellentiæ uiri temporis eius militari disciplina, clarissimis gestis, famaq; nobilissima recensentur, Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon,Myronides,ac plericq; alij:quorum singula cuiusq; nomina recensere frustra,præsentis historiæ succincta narratio non permittit. Atheniensium in primis præclara facinora,uirtutumq; laudes ad inuidiam usq; prouectæ, passim per uniuersum orbem terrarum pro maximis celebrantur. Nam tanta opum ui, tantoq; imperio res eorum subnixa constitit, ut uiribus ipsi suis absq; ulla Lacedæmoniorũ ope,subsidioue Persarum,magnas terra mariq; persæpe copias pugnando prpfligarint:atq; minabundũ illud,formidatũ ceruicib. Græciæ, Persicũ imperium adeò concussum labefactatũq; & depressum reddiderẽ,ut in fœderum compositione conditionibus pro arbitrio impositis, Barbaros assentiri coegerint, contra rem dignitatemq; tanti imperij, ut Græcas urbes in Asia conditas libertati legibusq; suis restitutas dimitterent,eaq; imperij parte cederent.Quorum omnium singula quęq; diligentius diffusiusq; explicando,

Xerxis in Græciam expeditionis utilitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicando, memoria, duobus uoluminibus, hoc uidelicet quod iam ingressi conteximus, & superiori proxime conscripto extat commendata: nunc uero deinceps ad propositum prosequendum conuertemur, resq; in diuersis orbis partibus uarie gestas explicare pro uiribus conabimur, unicuiq; de more nobis ab operis huius initijs suscepto, tempus quo facinus quodq; gestum, traditum præstruendo. Superiore uolumine à Xerxis expeditione in Græciam, ingressi uaria per orbem terrarum gesta memoratu digna procurrendo deduximus, historiæ seriem in annum proximum, illi uidelicet quo populus Athenienſis in Cyprum duce Cimone copias traiecit. In hoc uero ab ipsa eadem dicti populi eodem duce expeditionis in Cyprum traiectione, sumpto scribendi exordio, rerum seriem suo cursu deducentes, ad bellum usq; contra Syracusios ab Athenienſi populo decretum prouehemur. Athenis igitur prefecto Euthidemo, Romæ consules creati, L. Quintius Cincinnatus, & M. Fabius Iubilanus. Horum temporibus Athenienses bello pro Aegyptijs contra Persas suscepto, cum naues omnes in insula Prosopitide amisissent, breui post id intermisso tempore, rursus statuunt contra Persas alia causa bellum restaurare: Græcarum uidelicet urbium, quæ in Asia sitæ erant, libertate uendicanda. Instaurata igitur ducentarum triremium classe, rebusq; cunctis ad bellum paratis, Cimonem Miltiadis filium ducem creant: mandantq;, ut quàm profecto in Cyprum classe traiecta, Persis bellum inferat. Cimon itaq; nauibus magna militum ui completis, uectigaliumq; & rerum omnium apparatu composito, populi iussa secutus, Cyprum remigijs petit. Eadem tempestate Persicas copias ductabant, Artabazus classis prætor, qui trecentas triremes in Cypro habebat in statione dispositas: Megabixus circa Ciliciam ad trecenta peditum millia in castris contracta tenebat. Cimon igitur obnauigatu maris tractu, cum nullum sibi hostem obuium prodire cerneret, Cypro applicans, iam nauticæ rei, ut uidebatur, dominus, Cereum, Malumq;, oppida ui expugnat: tum singulari aduersus uictos humanitate usus, aliorum animos populorum clementia pellicere, & ad defectionem sollicitare pergit. Post hæc cum triremes ex Cilicia & Phœnicia missas in eam insulam auxilio properare audisset, classe instructa, cursuq; maris undiq; explorato, ubi commodum opportunumq; uidet, inuadit adnauigantem hostem: atq; ipso congressu magno nauium suppresso numero, centum cum ipsis uiris integras capit. Reliquam turbam effuso cursu fugientem in Phœniciæ usq; ortam uarie infectatus exagitauit. At illi mox ubi notum littus attigere, relictis quibus eò uecti euaserant nauibus, in terram desiliunt: atq; in ea loca sese trepidi recipere properant, ubi Megabizus copias in castris habebat. Ast Athenienses appulsa ad terram classe, milites illico in continentem exponunt, fuga hostem properantes auertere. Pugnaq; ibi per tumultum conserta, dum acriter utrinq; ab his pro uictoria, ab illis pro salute in extrema spe dimicaretur, Anaxicrates alter classis prætor, ferociter pugnando uirtute heroica iaculo traiectus concidit. Reliqui pugna obtenta uictores, magna cæde hostium edita, redeunt ad naues.

Cimonis in Cyprum expeditio.

His gestis, Athenienses retro conuerso cursu, Cyprum petunt. Hæc igitur gesta traduntur primo eius initi belli anno. Præfecto Athenis Pedieo, Romani consules creant, M. Valerium Lactucam, & Spurium Verginium Triceſimũ. Horum temporibus Cimon classis Athenienſis prætor, maris uictoria imperioq; potitus, Cyprias urbes in potestatem cunctas redigere molitur. Cum uero Salominem firmissimo Persarum præsidio defensam teneri, magnamq; ibi telorum uim, tum omnis armorum generis facultatem ingentem contractam pro comperto haberet: oppidum præterea copia frumenti immensa, rerum denicq; omnium incredibili apparatu munitissimum contemplatus, si uiribus caperetur, deliberat eam ad rem maturè peragendam ad momenta adiecturum, statuit cumprimum eam expugnationem tentare. Nam tantæ urbis expugnatione,

pugnatione, sperabat reliquam Cyprum facilè totam in deditionem & potestatem uenturam, tum Persarum deinceps fiduciam, audaciamũe simul eo facto perculsis animis, ac re in discrimen adducta, se compressurum. Quibus cum nulla Salaminis succurrendi uia pateret, Athenienſibus iam mare passim obsessum, occupatosq; aditus tenentibus, ea re fore ut per proditionem & perfidiam officij iurisq; socialis desertores haberentur: atq; deinceps eo exemplo fide labefactata, apud reliquos socios plus in fidei inconstantia periculi, quàm in opibus præsidij societatibus afferre existimarentur. Postremò Cypro tota per uim in potestatem redacta, summa belli illius momenta, quod haud secus obtigit, pro arbitrio collibraturum, remq; ex æquo iam præoccupatam inclinaturum, quò potissimum libuisset. Ita Salamine in obsidione occlusa, singulis diebus Athenienses oppugnationẽ tentare, cuncta ad uim moliri. Cæterum milites, & urbis præsidia, telorum missiliumq; copia, cæterisq; rebus bellicis affatim muniti, facilè ex muro pugnantem, iniquo loco ac munitionibus subire conantem, hostem submouere: contrà passim intrepidè impigreq; obsistere locis omnibus, prout res postulabat, armatis adesse, ac consistere corporibus. Artaxerxi uerò regi audita Cypri periclitatione, remq; in arduum & graue discrimen adductam uerti, consilio inito cum amicis de bello illo quid statuendum esset, id potissimum usum est maximeq; ad rem facere, cum primùm pacem cum Græcis componere. Quo decreto, scripsit illico ducibus & satrapis Cypri, ut quocunq; pacto, quàm commodè liceret, rem cum Græcis componerent. Literis acceptis, Artabazus & Megabizus legatos confestim Athenas de pace tractaturos mittunt. Pacem ab hoste quæsitam haud negarunt Athenienses, legatosq; ad componenda & ferienda fœdere decernunt, quibus summa eius rei transigendæ potestas, summumq; ius permittitur. Eius legationis dux ac principes constituitur Callias, Hipponici filius. Impositæ igitur paci conditiones, & fœdere firmatæ inter Athenienſem populum, sociosq; nominis Athenienſis, & Persas: Quarum hæc fermè capita traduntur. Colonias omnes in Asia Græcas, liberas, ac suis legibus permitti: satrapæ Persarum nulli intra maris tractus ultra trium dierum iter excurrere licere: nauem nullam longam inter Phaselida & Cyaneas nauigaturã. Hæc dum à rege & præfectis seruata essent, Athenienses nunquam intra cuiusquàm regionis fines, quæ sub ditione regia teneretur, ulla occasione arma illaturos. Compositis obsignatisq; fœderibus, Athenienses extemplò copias à Cypro abducunt, insigni uictoria parta, clarissimaq́ue fœderum sanctione, ac conditione hosti potentissimo expressa, impositaq;. Per idem tẽpus dum Cimon apud Cyprum commoraretur, morbo correptus, interijt. Præfecto Athenis Philisco, Romæ consules creati, T. Romulius Vaticanus, & C. Veturius Cichorinus. Helij Olympiada egere octuagesimam tertiam, qua stadio uicit Crisson Himerenſis. Horum tempestate Megarenses decreta iam inter se ab Athenienſibus defectione, legatos ad Lacedæmonios de societate cum eis iungenda mittunt. Quo facto commoti Athenienses, copias in agrum Megarenſium immittunt: illi passim excursis locis omnibus, possessiones rapinis diripere, cuncta promiscue populationibus incendijsq; miscere pergunt, prædamq; ingentem undiq; contractam abducunt. Tum oppidanis agro spoliato ac direpto succurrere properantibus, pugna committitur: in qua uictores Athenienses effusam se propipientem fuga compellunt. Præfecto Athenis Timarchide, Romani consules creant Spurium Tarpeium, & A. Asterium Phontium. Horum temporibus Lacedæmonij in Atticam irrumpentes, magnam agri partem depopulationibus uastarunt, ac quodã castello oppugnationibus tentato, regressi sunt in Peloponnesum. Tolmides uerò Athenienſium imperator Cheroniam capit: cuius facti ira conuersi Bœotij, contracta manu per insidias Tolmiden adoriuntur. atrox pugna circa Coroniam committitur:

Athenienſium cum Persis fœdus.

Megarenses ab Athenienſibus deficiunt.

83 Olymp:

Tolmides à Bœotijs occiſus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur: in qua sæuiente certamine, Tolmides in medijs hostibus pugnando necatur: reliqui exercitus partim cæsi, alij uiui capti distrahuntur. Hac strage accepta, coactus est Athenienſis populus urbes omnes Bœotiæ, quas captas sub ditione tenebant, pro captiuorum redemptione, libertati legibusq; suis restituere. Prefecto Athenis Callimacho, Romę consules creati, Sextus Quintius Trigeminus. * Horum tempestate debilitatis Athenienſium opibus ob cladem in Bœotia pro Cheronia acceptam, multæ urbes ab Athenienſibus defecere, maximè quòd Eubœæ incolæ rebus nouis studebant. Quo tumultu Pericles creatus imperator, cum magna manu in Eubœam trajecit: ibiq; capta per uim Estieænſium urbe, ciues eius omnes patria sede ejecit. Quo facto, reliquos omnes pauore perculsos, atque consternatis animis, rursus sub Athenienſium ditionem redire coëgit, imperatis ut consueuerant accipere fœderibus, re composita in triginta annos, Callia & Charete compositionis eius authoribus, pacemq; firmantibus. In Sicilia inter Syracusios & Acragantinos

Syracusanorum & Acragantinorum bellum.

his de causis exortum bellum fractis Ducetij Siculorum domini opibus, cum ipse iam extremum diffusis saluti suæ Syracusas ad populi misericordiam confugisset, supplex urbis factus, culpæ supplicio à populo ea conditione absoluitur, ut Corinthi relegatus habitaret, ibiq; reliquam ætatem agere pergeret. Ille breui intra fines datos Corinthi commoratus, rupit conuenta & pacta relegationis: rumore ficto, sibi satis & oraculo deûm datum, ut pulchrum littus in Sicilia conderet. Cum iam magnam hominum multitudinem conciuisset, quos illuc colonos ducere parabat, in insulam cum illis nauigat. Rem cum eo nonnulli Siculi suscipiunt, operamq; adhibent, in quibus fuit & Archonides princeps Erbitanorum. Dum itaque horum cura ad pulchrum littus exædificandum intenta perstaret, Acragantini simul inuidia & odio ueteri Syracusiorum stimulati, simul & occasione data illos accusantes, quod Ducetium communem amborum hostem inexplorato ad id Acragantinorum (quod uni quę æquum fuerat) consilio dimisissent impunitum, bellum Syracusijs intulere. Quo indicto, Siculo inter se urbes dissentire, ac diuersa sequi cœpere, Aliæ, partes Acragantinas tueri, Syracusias aliæ. magna inde utrinque manus armatorum contracta, populis ipsis ueluti contentione quadam in arma ruentibus, sua quenque studia rapiebant animo intenso in aduersum hostem. Copijs itaque eductis, castra è regione posuere ad Himeram fluuium. Tum acie instructa in pugnam collatis signis descendentes, ferociter dimicare cœperunt. Victoria tandem Syracusiorum fuit, cæsiq; in ea acie Acragantinorum supra mille. Post pugnam legati ab Acragantinis pro compositione missi, pacem à Syracusano populo impetrant. Dum eò res Siculæ uertuntur, in Italia Thuriorum his de causis urbs condita traditur, Superioribus temporibus cum Græci in Italia urbem Sybarim condidissent, ubertate ac fœcunditate soli factum est, ut breui res & opes eius coalescerent. Hac inter duo flumina po-

Sybaritarũ et Crotoniatarũ bellum.

sita, Crathium, Sybariumq;, à quo nomen acceperat oppidum, eius incolę am plo simul & frugum feracissimo incumbentes agro, ingentes inde diuitias & opulentiam miram congessere: tum plerisque alienigenis in ciuitatem & munera ciuilia ascriptis, adeò res prouecta est, ut multo reliquas Italiæ urbes antecedere opum ui putaretur. nec non etiam populi numero, & multitudine exuperabat, ut trecenta millia ciuium ea tempestate capita illic recensita tradantur. in qua Telys quidam populi dux, cum in magna plebis esset gratia, authoritateq; præstaret, potentissimum quenq; calumniari apud populum, atque uarijs criminibus accusando dilacerare cœpit, donec tandem uoti compos, Sybaritis persuasit, ut quingentos ex ditissimis ciuibus ejicerent urbe, fortunasq; & opes eorum in publicum redigerent. Quo facto, fugata magna ciuium uis, qui uago errabundi exilio, Crotona petunt: ibiq; ad aras in foro erectas supplicum more confugiunt. Quo audito, Telys legatos ad Crotoniatas mittit,

mittit, qui iussu suo postulent, ut uel exules dedãt: uel si id renuant, exin sibi indici bellum, armaq; & uim expectent. Conuocato senatu, cum inter se consultare, multaq; agitare pergerent, num dedi Sybaritis exules præstaret, an bellum contra potentiores suscipiendum esset, senatu populiq; concione uaria & ancipiti sententia hærente, primùm quidem plebis animi ad dedendos supplices inclinari uidebantur, pauore belli perculsa multitudine. Post hęc Pythagora philosopho rogantibus consulente, ateq; multa obtestante, supplices, incolumi Deûm fide ad quam confugerant. esse protegendos, reuocata sententia, bellum pro supplicum salute turanda suscipiendum decernunt. Ita armato in se & iam aduentanti hostium Sybarienſium agmini trecentis millibus stipato, Crotoniatæ centum millibus obuiam ire properant, Milone gladiatore duce: qui conserta pugna, uigoris corporei inuicto robore cornu hostiũ contra se in acie instructum, primus in fugam uertit. Hic uir sexties in Olympia uictor, robur habens naturæ corporis consentaneum, fertur, coronis Olympiacis ornato corpore, in Olympicis uictorijs partis, in eam aciem descendisse: Herculisq; ritu, leonis spolio clauaq; armatus: qui cum uictoriæ causa fuisset, admirationi fuit ciuibus. Fusis uerò hostibus, cum Crotoniatæ peritam, iam irritatis animis, neminem capi uiuum iussissent, quoscunq; in fuga comprehensos necant. unde maior tanti exercitus pars cęsa interijt. qui urbem ingressi, eam diripiunt: cunctisq; passim uastatis, cultoris uacua loca desertaq; reddunt, quæ annis post eam cladem octo & quinquaginta, Thessali eò concedentes, restauruere, atq; incoluere: qui paulo pòst rursus à Crotoniatis quinque annis desertam, rursus reliquere, post secundam restaurationem per eadem subiecta tempora. Præfecto Athenis Callimacho, rursus extrui & cohabitari cœptum est: quę breui pòst in alterum locum translata, altero quoq; nomine impositio, mutauit appellationem. Cuius authores fuisse Lampo & Xenocritus, hoc modo traduntur. Ab his enim qui secundò patria electi profugerant Sybaritis, in Græciam legati ad Lacedæmonios & Athenienſes missi sunt, postulatum ut reducere eos in patrias sedes, secumq; sibi ut placeret, eam sibi urbem ex parte coloniam facere uellent. A Lacedæmonijs auditi frustra, nihil impetratum. Res Athenienſibus placuit: moxq; decreto eis auxilio, decem naues completas, Sybaritis subsidio mittunt, quas Lampo & Xenocritus ductabant. Missis quoq; per Peloponnesi urbes præconibus, edicto proponi ac promulgari fecerunt, urbem se communem his facturos, qui eò commigrare uoluissent. Cui plerique assentirentur, oraculo Apollinis maximè adducti: percunctatis namq; responderat, tale quærendum, quo sibi conderent urbem, solum, ubi aquam mensura sumptã potarent, cibum contrà sine mensura caperent. In Italiam itaq; nauigant, atque Sybarim delati, loca passim omnia scrutari pergunt, sicubi uestigia loci à deo iussi per oraculi interpretationem se offerrent. Cumq; haud procul Sybari inuestigatione sollicitis foris occurrisset, cui Thuriæ nomen erat, latices erumpentes ærea fistula procul fundens, quam accolæ medimnam, modiumue appellare consueuerant, re simul & nomine ad omen & interpretationem oraculi prouecti, eum locum sibi à Deo ostensum ac iussum iudicant. quem mox circumacto muro communiunt: urbemq; ibi condentes, eam fontis nomine Thuriam uocant. Tum urbis spacium in longum porrectũ, in quatuor platæas, & fori loca distribuunt, quorum unum Heraclæam appellant, alteri Aphrodisiadis nomen dant, tertium Olympiada, & reliquum Dionysiada uocitari instituunt. Per latitudinem uero tribus rursus foris spacia locis diducunt, nominaq; singulis imponunt, alteri Heroa, alteri Thuria, tertio Thurinam. Interualla uero inter hoc interrnissa domicilijs extructis replent: uidebaturq; ea urbs & specie commoda, & eleganti admodum opificio educta. Cæterum breui tempore concor-

Milo Crotoniata.

Thuriæ urbis conditio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dia nulla Thurios continere ualuit,sed graui & sæua admodum seditione res eorum uexari,discerpiq; cœpit. Nam Sybaritæ incolæ uetusti primos quosq; magistratus, summasq; dignitates per usurpationem, ueluti hæreditario sibi iure debitas inter se partiri,ab onere abesse, contributiones,reliquaq; dispendij & bonorum munia posterioribus & nouis ciuibus prosequenda demandare. Tum ad sacra Deûm mysteriaq; peraganda mulieres patricias, antiquæ originis ciues primò deligi,primoq; institui loco:post has secundo nouam ut bis restauratæ prolem,ueluti deteriori iure progenitam. Ad hęc agrum mœni bus finitimum, eoq; commodissimum pro sorte cuiq; dimensum possidere, remotiore nouis hospitibus pro colendi incommoditate distributo. Animis itaq; dictæ iniquitatis indignatione commòtis, sæuiente iam discordia, cum noui adscriptiq; ciues,antiquis & numero plures, & re superiores, uiribusq; præstarent, tumultu excito, uetustos Sybaritas fermè ad internicionem cunctos ferro absumunt:ipsiq; deinceps urbẽ, iam libera administratione obtentam,disponere pergunt. Cumq; agro & optimo & amplo supra cultorum ususq; sui modum abundarent,accersitis ex Græcia multis eò frequentẽ colonis,Reipub.munia digerebant,agrumq; rursus æqua sorte dimensum,per capita distribuere. Cæterum illi reimpub. præstanter agrumq; colendo,magnas breui diuitias, opumq; uim cumulauere: atque amicitia cum Crotonitis societateq; conciliata,res summas optimis artibus administrabant. Populari statu ciuitatem constituentes, in decem tribus ciues omnes distribuere. Quibus à gente cuiq; sua sunt indita cognomenta: tres quidem ex colonis à Peloponneso accitis,appellarunt Arcades:totidem ex locis extra Peloponnesum sitis, ex una & eadem gente ductas,Bœotiam, Amphictyonida, Dorida: reliquas quatuor ex alijs,diuersisq; nationibus ladem,Athenaidem, Euboidẽ, Neliotin. Tum delegere communi consulto, qui uiuendi modum sibi præscriberet legislatorem Charondam quendam, uirum in primis natura optimum, tum singulari rerum peritia humanarum diuinarumq;, & summa sanctissimæ cuiusq; disciplinæ institutione præditum. Hic inspectis diligentissimè cuiusque gentis legibus & institutis, optima quæq; ex illis ad rem,(uti sapientia præstabat)deligendo,& in unum ueluti corpus redigendo,ea pro legibus seruanda ipsis mandauit: quibus multa quoq; adiecisse à se inuenta, excogitataq; memoriæ proditum est:quorum haud equidem incongruum duxerim, ad huius memoriæ legentiumq; satisfationem,isthic inserere commendationem.

Charondas legislator.

Charondæ leges.

Primùm igitur si quis nouercam filijs proprijs superinduxisset,eum censuit à consilio senatuq; patriæ penitus submouendum: nunquam ab eo existimans patria consilia recta ac salubria sperare posse, qui liberis olim propriis malè consuluisset. Eos inquit quibus primę nuptiæ secundis auspicijs successissent,ea perfunctos felicitate, iam in expleto satis priore animo conquiescere oportere:sin infelices primas expertus quid haud abstiterit,semel admonitum idem secundis tentare,rursusq; eodem errore pergere,hominis id esse dementis,ac prorsus insani.

Secundum: si qui illatæ à se calumniæ crimine doloq; conuicti in manus uenissent, per urbem miryca circumuectari coronatos, & cunctis sic circumpasim ciuibus palàm ostentatos innotescere,peruulgato supplicij probro,& ueluti pernicioſissimo flagitij genere contaminatos mores gererent, exagitari.fuissęq; nonnullos hac culpa tum iudicatos, quibus manus sibimet ipsis sponte afferre,uitamq; rumpere,quàm in tanta probri ignominia usquã conspici, iucundius uisum est. Cuius legis seueritate calumniatores omnes randem,pernicioſissimum sanè societati humanæ genus hominum,cum urbe fugati excessissent,ita deinde rẽpub.tali peste uitioq; purgatã, felici æquabiliq; administratione eductã coaluisse. Scripsit quoq; Charondas legẽ de cõsuetudine

ne ciuium prauorum,& confabulatine,profectò elegantem, à cæteris scilicet legumlatoribus prætermissam. Nam considerata humanæ mentis inconstantia,& leuitate animorum,nonnunquam compertum, uiros quantumuis bono & modesto ingenio natos, bonisq; educatos artibus, flagitiosorum consuetudine & amicitia paulatim ab honestatis procul uia auersos,in uitia & improbitatem corruisse: tum ipsam flagitij labem ueluti pestilentiam quandam contagio sensim irrepere in cœtus hominum,ex paruo primùm initio,pòst uiribus sumptis latius manando:iam populum uniuersum(quod sæpe conspectum est)in uitium trahere,uitamq; humanam deformare,atq; ita ueluti tetro morbo infectis proborum mentibus, uirtutem honestatemq; demoliri. Obuia namque patet,ac lubrica ad libidinem uia,facileq; delabitur per uoluptatem in flagitium prona mortalitas. unde plerosq; constat continentiæ principiò spectatæ,& probis moribus uiros, quibusdam pòst clandestinis uoluptatis libidinisq; illecebris sensim delapsos à probitate, demũq; ueluti expugnata ingenij uirtutumq; integritate, pellectos in teterrima fœdissimaq; flagitia, uitam præcipitasse. Huic occursum esse pesti ac labi cupiẽs legislator,uel eius originem procul auertere à rep.uel exortam in ipsis primordijs extinguere & eradicare,ciues suos à familiaritate & consuetudine perditum,lege prohibuit actionemq; prauæ consuetudinis constituit,grauiq; eius delicti reis imposita mulcta,licentiam coẽrcuit, reliquos à delinquendo ratus deterrimum iri metu pœnæ. Tulit præterea legem alteram longè superiore potiorẽ,quæ à priori bus quoq; legumlatoribus fuerat omissa: liberos ciuium omnes in ipso ludo & primis literarum rudimentis instituendos tradi, conductis ad id mercede & ære publico præceptoribus,lege iussit. Prospexerat namq;, multis iam pridem exemplis admonitus,plerosq; uel optimo natos ingenio fore, qui rei familiaris angustia pressi,dum priuatæ mercedis præceptoribus tribuendæ inopia desisterent, ob eam singulari & tam opportuna priuarentur institutione. literarum enim scientiam cæteris disciplinis legislator haud immeritò quidẽ præferendam duxit. Huius namq; præceptis,institutisq;,quàm plurima,quæ ad uitæ usum maximè necessaria putantur parari,suffragia, decreta, consulta, epistolas,pacta,leges,conuenta,cæteraq; huiusmodi omnia, quibus uitæ societatisq; humanæ ratio potissimum continetur, resq; passim mortalium corroboratæ simul & excultæ consistunt. Cui enim tanta ingenij facultas suppetit,ut dignis laudibus literarum disciplinam institutionemq; se prosequi possę confidat, quibus solis uita defuncti uiuentibus cõmemorantur: tum quos longissima procul terrarum interualla separatos tenent, hi literarum sese mutuis ueluti internuncijs salutant,uisunt.cum absentibus amicis tanquam præsenti consuetudine mutuis colloquijs perfruuntur:tum ad bella siue inter gentes quascunq;,seu inter reges sedanda,quid idoneum,quid magis accommodatum literarum munere posset excogitari? Fœderibus commendandis, pactis,conuentis,promissis testes primi accersuntur,cæteraq; omnia quibus seruandis summa opus est fide,ipsis tutò commendantur: illæ cõmendata quæcunq; excipientes,æterna integritate,& inconcussa fide custodiũt. Postremò sanctissimas sapientissimorum uirorum sententias, oracula Deûm, philosophorum inuenta,disciplinarum denicq; omnium prȩcepta ac monumenta humanarum diuinarumq; rerum,solæ literarum ædes reposita conseruant: atq; à uetustatis & temporis uoracitate defensa,ueluti diuina quadã tuendo ui, posteris ex ordine deinceps per succedentia secula, demum æternitati commendant. Vitam nobis à natura datam haud ambigi negariue potest:uerum beneq; uiuendi rationem à literarum eruditione sumptam, euidentissimis probatur argumentis:unde ciues illiteratos tanquàm summis quibusdam priuatos bonis,simul increpando commonuit,simul subsidio opportunè cauto

Literarum laudes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

leuauit,impoſita erudiendi lege,Quod munus cura,ſumptu,impenſaq; publica,ueluti ad remp.maximè neceſſaria dignum duxit.Itaq; tanto eſt ſuperioribus legumlatoribus præferendus, qui medicos publica mercede conducendos ad morbos ciuium curandos ſanxere,quanto animæ eductio,& exornatio ingeniorum,corporeæ ſaluti præſtantior probatur.Itaq; illi corpora curanda cenſuerunt. at hic animas imperitia laborantes curauit.Et medicorum quidem nullam unquàm nobis accidere optamus neceſsitatem: uerùm cum eruditoribus,diſciplinæq; præceptoribus uſqueadeò uerſari,totamq; conſumere ætatem iuuat,perinde ac ab illo abhorreat ſollicitudinis munere, hoc pro mutua gratia complectatur natura mortalium. Prædictis uerò ambabus legibus atteſtatos poëtarum plerunq; uerſus conſtat,De ſceleratorum familiaritate & conſuetudine ſcriptum accepimus,quem ſocijs flagitioſis delectari conſpexerim,eum qualis ſit,haud percunctari perrexerim, cum eum ſodalibus eſſe perſimilem minime dubitarim. Legem uerò de nouerca datam, aiunt legislatorem Charondam in quadam legum conſcriptione inter alia multa his ſcriptã tradidiſſe: Qui liberis ſuis nouercam ſuperduxerit, eum neq; ullo dignitatis loco,precibúe uirum habeto, neque ulla ciuium conſuetudine communicato, fruiq; ſinito:quippe qui malum alienum rebus ipſe ſuis intulerit.Si proſpere, inquit,tibi coniugiũ forte ſucceſſerit, primùm eo ſucceſſu contentu conquieſcito.Sin aduerſum obtigerit,furioſi nempe eſto,idem malum ſecunda explo ratione tentare uelle. Nam qui bis ab aſſequenda re in ſuis negocijs fallitur, demens is meritò exiſtimatur. Iam cum ſcribat Philemon comicus de ijs qui ſæpe nauigant,hæc uerba Miror non equidem quod nauigauit, ſed quòd bis nauigauit:idem poſsit quis pronunciare non eſſe mirandũ ſi quis duxit uxorem:ſed ſi quis bis duxit.Præſtat enim ſeipſum bis mari committere quàm fœminæ.Quantas enim quamq; ſæuas in familijs optimis diſcordias nouercarũ ſeditione excitatas accepimus? parentes cum filijs digladiatos, & ad extremã feritatem & crudelitatem furentium more prolapſos. Inde multa perſæpe in theatris teterrima fœdiſsimaq; facinorum ſimulacra conſpicimus à tragœdis effingi.A Charonda item lex altera,fauore digna,traditur conſcripta,de tutela & educatione orphanorum. quam ſi quis ex uerborum ſuperficie & cortice perpendere interpretariq; uelit, nihil excellens aut approbandum continere uidebitur.Vbi uerò profundius inſpectionem duxeris,ac diligentius reſipſa introrſum ad medullam perquiratur,ſapientiſsimo conditam conſilio, ſingulariq; admiratione dignam iudicaueris.ſcriptum enim reliquit,orphanorũ fortunas,& bona hæreditaria eorum tutelæ adminiſtrationiq; permitti debere,quibus ex paterno genere proxima cognatio duceretur, orphanos illos educandi curam tradi maternis cognatis. Enimuero ex uerbis iſtis nulla in lege perpendit neq; prudentiæ præcipua ratio, neq; cautionis ullius ſingularis habita diligentia. uerùm altius ac perſpicacius inſpicienti dignum laude admirabili uidebitur inſtitutum,ac ſumma ſapientia pro re cautum.Nam caulas inueſtiganti curalijs opum & patrimonij curam. alijs uerò uitæ eductionem infantium credi ſtatuerit,ſingularis quædam & propè diuina conditoris prouidentia & cautio occurret, ad utriuſq; rei incolumitatem protegendam excogitata.Cognatos nempe maternos,quibus nullũ ius in hæreditate tractanda permiſſum eſſet, ſubmota per id auaritiæ occaſione,& irritamento adeundæ per fraudem pecuniæ, nunquàm fruſtra ſine aliqua ſpe adduci poſſe ad inſidias pueris moliendas. Paternis item cognatis pariter inſidiandi facultate erepta: quippe quibus nulla corporis uitæq; contrectatio, nullum arbitrium datum ſit. Cæterum fortunarum patrimonijq; quod ad ſe peruenturum intelligunt,ſi hæres ipſe uel morbo,uel alio caſu abſumptus, uita deceſſerit,curam geſturos diligentiorem,fideq; magis incolumi pecuniam tractaturos: ueluti ſors uel caſus aliquis tulerit, ſpes proprias proſecutos. Alteram item legem de his tulit,qui in prælijs ſigna ordinesq; deſtituiſſent, quíue prorſus arma pro patria capere recuſaſſent. Huiuſmodi uirorum ignauiam, cæteri legũ conditores,mortis ſupplicio coercendam cenſuere: huic uerò placuit, huiuſmodi uiros ueſtibus muliebribus indutos,medio in foro ſiſti,terq; eodem ſingulis diebus ante omnium ora ſuggeſto,eodemq; ornatu conſiſtere. Qua qui dem lege ſimul clementiæ & humanitati ſatisfactum uidetur, quod à cæteris legibus crudelius exactum eſt:ſimul quo huiuſmodi animos hominum ab ea mollitia & fœminea liceret timidate ſenſim reuocari in audaciam,probri adiectione prudentiſsimè excogitatum haud auferendo, ſed expiando patriæ, & conciliando res,ut decet,prauas. Longè namque mortem præſtat oppetere, quàm tantam ignominiæ calamitatem diutius in media patria experiri: tamque abiecto ſudibrio ciuibus ſuis, uulgoq; uitam perpetuò obnoxiam trahere.Et hoc fieri conueniebat,ut eo morbo animi ſeu naturæ uitio,ſiue mollicie conſuetudinis laborantes, in deteriorem mortis conditionem adducti, primùm deſperatione quadam,& doloris inſania pauorem abijcerent:pòſt,labo ribus & periculis aſſueſcendo,exuerent inſitam prorſus ignauiam:ac iam impigra ad ferrum & certamen manu, prompti patriæ diſcriminibus occurrere, alienæ mox laudis æmuli,geſtis etiam gloriam quærere,acceptamq; ignominiam uirtutis atteſtatione diluere certarent.Tum legum ſeueritate,earundem legum ſanctionem lator ipſe corroborauit.A legis namq; ſcripto iuſsit, ne ullo pacto diſcederetur, licet omnino male ſcripta foret. Sed corrigi permiſit ſi qua correctione egeret. Nam à legum conditore ſua cohiberi conſulta ac ſcita,authoritati ſancientis ſubiecta teneri, æquum cenſuit. Id uerò priuato cuique licere prorſus abſurdum,tametſi utilius conſulenti: atque hoc modo potiſsimum,ne cui(quod fieri ſolet in iudicijs rerum capitalium)licentia occaſio ne pateret per argutias pro commodo exquiſitas interpretandi leges, uariaſq; pro ratis uerbis ſententias inducendi prohibuit,neu cauillationibus interpretum,legum ſeueritas & maieſtas diſtraheretur:unde fuiſſe inter criminum capitalium nonnullos accuſatores,qui coram iudicio cauſam agendo, dum à iudicibus in reum uendicari poſtulaſſent,diſtrictius dixiſſent,aut uirum in eo caſu,aut legem ſeruari neceſſe eſſe. Charondam itaque ferunt mira ſuprà quã credi aut dici poſſet prudentia, de legum moderatione & interpretatione cauiſſe. Nam cum perſpexiſſet in pleriſque circum ciuitatibus à multitudine admittentium, pro ſuo cuiuſque commodo leges interpretando diſtrahi, iamq; totum propè priſci ea re iuris columen concuſſum labare, deflexamque prorſus uariè legum ſeueritatem haud poſſe conſiſtere, inde ſæuas in uulgo excitari ſeditiones,uariosq; tumultus:ſingulare quiddam admirabileq; ſupra modum & elegans,quo tali flagitio occurreretur,excogitaſſe:ſanxiſſeq;, ſi quem cuiuſpiã legis abrogandæ libido ſeu neceſsitas adduxiſſet, ei collum laqueo inductum primùm circumdare: tum ſic ornatum in concionem ad poſtulandam à populo legis emendationem prodire oportere, ibiq; expectare, donec à populo de legis mutatione quid ſentiret decerneretur. Vbi comitia mutandam probaſſent, tum ille nouæ legis author ſolueretur. Sin hanc legis correctionem concio repudiaſſet, tum mox ibidem nouo rogatori laqueo quo tinctus acceſſerat,guttur perfringendum. Tam ſeuera & terribili de legibus abrogandis cautione conſtituta, ſupplicij diſcrimine nouos legislatores deterrente,nemo de illius legis abrogatione ne uocem quidem audebat emittere. Vnde apud Thurios in toto prorſus poſt ea ſcita temporum curſu, tres ad ſummum abrogatas tradunt propter errores & iniquitates quaſdam, quæ ad abrogationem pro æquando iure conſultandam plebem perpulêre.Lex erat, ſi cui quis oculum eruerit,oculum eo pariter eruito. Monoculo aliquis oculum, quo ſolo inſpiciebat, effodit, qui tractus in iudicium, cum lege in eum ageretur, altero priuatus oculo ſatisfeciſſe iuri ſe arbitrabatur. At

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui excæcatus, luce carebat, haudquaquam par illato damno reum perpendisse supplicium cernens, multa passim conqueri: rem indignam sane, neq; in ulla iuste, beneq; administrata repub. tolerandam, eum qui ciuem quempiam excæcauerit, si lege puniatur, haud sanè per eam iusta pœna & pari quam intulisset calamitate puniri: æquum igitur esse, monoculum, cui luce ablata, tenebrosa uita degenda sit, ambo excæcatori sui lumina exterebrare, si parem pendere de merito pœnam oporteat. Ita monoculum dolore simul ereptæ lucis, & iniquitate rei perpulsum, in mediam concionem se duci iussisse: ibiq; primùm multa uitam luce desolatam conquestum: tum singulos quosq; appellando ciues, calamitatemq; suam misere deplorando, totam concionem in misericordiam commouisse. Demum à populo postulare ausum, uti legem, cuius iam iniquitatem experiretur, abrogare contenderent. Postremò collo iussu legis laqueo inductum, consultanti plebi obtulisse: atq; ea impetrasse consultatione, ut lege priore antiquata, noua emendatior subrogatur, eoq; modo laquei necem euasisse.

Secunda lex modificata, qua ius uxori permittebatur à uiro, ubi uisum esset, discedere, uiroq; alteri, cuicunq; collibuisset, consuescere. Cuiusdam uerò ætate prouecti coniux iunior cum esset, eo relicto, alteri iure legis iuncta, consuescit: ille facti indigni ira percitus, populo Thurienſi consuluit, legem emendari, & hoc adijci, ut quæ uirum reliquisset, nuberet cui uellet, modo ne iuniori quàm prior esset: pariterq; si coniugem uir eiecisset, nullam dehinc eiecta iuniorem sibi iungere liceat. Qui cum in consultando sapientissimè ac eloquentissimè pro re disseruisset, impetrata legis emendatione, laquei periculo sese exemit. Quo facto coniux eius iuniori prohibita iungi, rursus ad relictum uirum redire coacta est.

Tertia lex emendata, quæ de puellabus hęredibus, scita quoq; à Solone, sic iubebat filiæ hęredi, coniugari primum genere: itemq; puellam hęredem proximo cognato debere adiudicari, qui cũ consuescere eam oporteret, aut quingentas exponere drachmas gratis dotis nomine dono dandas inopi hæredi. Orphana quædam honesto loco nata, hæresq; relicta, cum summa rerum omnium penuria urgeretur, nec propter inopiam rei familiaris nubere posset, ad populum confugit: multisq; cum lachrymis solitudinem deplorando suam, extremamq; inopiæ conditionẽ, ob quam cunctis despectui esset, multa conqueſta: mox orare supplex, ac postulare cœpit, uti legis seueritas mitigaretur, scribiq; pro quingentarum contributione drachmarum: lege nubere oportere, proximo addictam cognato uirginem, in spem hæreditatis relictam. Lege, prout petebatur, emendata, populi suffragijs misericordia uicti, puella quoq; orphana laquei supplicium, quod ob legis correctionem illi imminebat, hac ratione effugit. Qui uerò proxima necessitudine ducebatur, uir locuples inopem mulierem extrema sorte hęredem, lege coactus uxorem duxit nuptijs indotatis. Reliquum nobis deinde est, edisserere mortem Charondæ, in qua fin

Charondæ mors inaudita

guiare quod atq; penè incredibile contigisse, memoriæ proditum est. Quadã die ferunt, cum in agrum exiuisset gladio accinctus propter latronum incursationes, atque in regressu suo conuocata forte concione populi consederetur, ibiq; tumultus excitari miserioq; plebem, & agitari uarie cœptum per facinorosos & seditiosos uiros audisset, immemor gladij ad latus pendentis, properat in concionem. At cum lege à se cautum, capitaleq; iudicatum esset, ne qua quis causa in concionem cum armis prodiret: ibi mox ab æmulis suis notatus crimínis obiectione. Ea enim occasione oblata haud cessarunt quidam ex eis, repentè procul inclamantes: Leges, inquiunt, quas condidisti, nobisq; composuisti Charonda, primus prævaricari adortus es. Minime hercle, inquit: quin ratam faciam. confestimq; stricto gladio sibimet, conspicientibus omnibus, iugulum aperuit. Fuerunt inter scriptores, qui facinus istud Dioclí Syracusiorum legumlatori adscriberent. Cæterũ cum iam satis in declarandis Charondæ latoris legum gestis uersati uideamur, libet paulisper pauca quædam de Zaleuco legumlatore percurrere, cùm propter horum inter se uirorum uitæ morumq; similitudinem, tum quod in tam finitimis ambo ciuitatibus floruere. Zæleucus ganeris ex Italiæ Locris originem duxit, uir clara stirpe, optimo ingenio præditus, disciplina admirabili, Pythagoræ philosophi discipulus. Hunc itaq; ob spectatam probitatem, & integerrimam uitæ castimoniam apud ciues in magna obseruatione & authoritate habitum, populus elegit ad rem componendam, & leges urbi condendas. Qui quidem ad munus sibi demandatum prosequendum sese comparans, initium à dijs immortalibus conscribendi fecit. Nam in præfatione totius summæ conscriptarum legum, mox in ipso ingressu ait oportere eos quibus urbs una incolenda sit, ante omnia opinari ac credere Deos esse: tum ad contemplandum cœlum conuertere mentem, orbisq; compositionem inæstimabilem, & tantum ornatum aduertere, ac singula quæq; iudicio rationeq; discernendo, tantam molem, rerumq; tam consentaneam passim speciosissimamq; uarietatem, tam æquabiles cursus, tam deniq; immensum tamq; incomprehensibile opificium, neq; incerto casu deduci, neq; ullo artificio uel ope humana parari potuisse: itaq; uenerari Deos, & in primis coli, ueluti primos scilicet mortalium, summosq; benefactores: à quibus solis proles, diuitiæ, uirtutes, bona deniq; omnia humanitati propinarentur, tum animũ omni improbitate & labe expiatum purumq; præstare. Quippe deos haudquaquam numine læto ad polluta flagitiosorum sacra muneraq; inspicere uelle: cæterum iusta & innocentia mortalium instituta, proboq; mores, tota diuinitate complecti. Ciuibus ita in ipsis exordijs ad religionem & deorum cultum excitatis, subijciens prosequendo iubet, ne cui ciui cum ullo mortalium discordia implacabilis, ubi contigerit, iraue geratur diuturna: uerum sic inimicitias, ubi contingeret, cum unoquoq; suscipiendas tanquam sint breui rursus in concordiam & beneuolentiam rediturí: sin quẽ secus pergentem conspexerint, hunc pro indomito & fero, agrestisq; & inhumani ingenij habendũ, censendumue. Principes ab insolentiæ & fastus intumescentia magnopere dehortatus est, ne ad amicitiã odiumue ferrent iudicia. In reliquis uerò particularibus rebus, lege singulas quasq; cohibendo multa admodum sapienter atq; elegantissima subtilitate ingenij excogitata conseruit. Nam cum apud cæteras gentes mulieribus delicta cunctis argentea mulcta redimendi ius fiat, hic argutissima quadam pœnæ pensione, earum compressit intemperantiã. Quibus sic præscripsit: Mulierem, inquit, liberam una non plus pediſſequa comitari debere, nisi cum tumulenta fuisset: nec urbem noctu egredi, nisi cum mœchos adire pararet: neq; aureis circumponi ornamentis, neq; contextis indumentis, arteq; laboratis uenustari, nisi cum scorta ri atq; amatorem sibi moliri studuerit: neq; uiros annulis aureis splendescere, neq; ſomilesia uestę contegi, nisi cum lenocinari, aut adulteria committere ni terentur. Atq; ita facillimè pœnæ genere, uituperio scilicet probri, perniciem deliciarum omnem atq; intemperantiæ labem coẽrcuit, exculpsitq; licentiæ procacitatem, maxima impudentiæ irritamenta. Nemo enim tam perditę libidinis inueniri poterat, qui domestica attestatione & proprio suę turpitudinis testimonio, uellet se perpetuo inter ciues probro ludibrioue damnare. Cæterum pleraq; alia de conuiuijs & sodalitatibus, cæterisq; rebus, quarum usus ambiguæ in uita æstimationis habebatur, lege compescuit. Quæ singula persequi prolixum nimis, & remotius quàm ut liceat nobis ab incœpto digredi. Itaque ad continuandam deinceps superioris narrationis seriem, sermonem conuertemus.

De Zaleuco legislatore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuertemus. Præfecto enim Athenis Lysimachide, Romani consules creârunt T. Menenium, P. Sestium Capitolinum. Horum temporibus Sybaritæ, qui seditionis euaserant cædem, iuxta fluuium Tarenta congregati, sibi domicilia extruxere: eaq; loca simul commorati, per aliquod tempus incoluere: postea à Brutijs inde eiecti, dissipati, deletiq; sunt. Cæterum in Græcia Athenienses Euboœa potiti, eiectis urbe Estiensibus, propriam eò coloniam deduxere, Pericle duce. Transcriptis itaq; illuc mille colonis, urbem simul agrumq; pro sorte distribuere. Profecto Athenis Praxitele, quarta & octuagesima Olympias acta est, qua stadio uicit Crison Himerensis: Romæ Decemuiri designati ad leges populo conscribendas, P. Claudius Regillanus, T. Minutius, Spurius Veturius, C. Iulius, C. Sulpitius, P. Sestius, Romulus Spurius, Posthumius Caluinius: ab his leges conditæ. Horum tempestate Thurij cum Acragantinis bellum gerentes, infensi infenso hosti certare, utrinq; mutuis depulationibus agros uastare, terra mariq; cuncta infensa reddere, crebrò per leuia certamina inter se pugnam telis & iaculis lacessere: nihil tamen dignum memoratu ea contentione patratum traditur. Præfecto Athenis Lysania, à Romanis Decem rursus uiri legum conditores creati sunt, Appius Claudius, M. Cornelius, L. Minutius, C. Sergius, Q. Publius, Manius Rabuleius, Spurius Veturius: à quibus haud absolui legum conscriptio ualuit. Vnus namq; eorum perditus amore cuiuspiam uirginis, ingenuæ quidem, sed rei familiaris inopia à nobilitatis fauore & patrocinio deiectæ, principiò pecunia pudicitiam puellæ tentare adortus est. Vbi nihil muneribus, pollicitisúe perfici uidet, maiorem ui rem pergit assequi: nactusq; uirum quendam ad id idoneum, cum eo componit, ut cum ficta calumnia puellam seruam suam asseratq; repetat. Ille causa in iudicium prodita, eam ueluti seruam suam accusare, iusq; eius uindicandę sibi à magistratu fieri postulare. Puella ad magistratum adducta', corrupto iudicio per fraudem traditur ueluti mancipium in manus recipientis. Quam acceptam cum calumniator proserua abduceret, ac pater uirginis præsens multa principiò renitendo, ac graui animi indignatione & dolore tantam iniuriam repellere certando, ubi nullum usquam iam retinendæ filiæ præsidium adesse uidet, abducentem cum filia sequi. Tum permanentes fortè iuxta macellum quoddam iter tendunt: hic correptam bipennem, quæ fortè in foribus hærebat, pater in caput filię librat: ibiq; eam necat, ne tam indignam contumeliam experiri cogeretur. Simul eo patrato, confestim ex urbe in castra se proripit, quæ in Algido posita stabant, cui nomen erat Ipacho. Mox aduocata militum concione, multa lachrymando, multisq; querelis calamitatem suam filięq; iniuriam deplorando, commouit concionem omnem misericordia, iraq; & indignatione tam impuri sceleris, & intolerabilis superbię. Accensi omnes, misero fauere, armisq; sumptis ad iniuriam ulciscendam properant. Noctu urbem ingressi, collem Auentinum occupant. Vbi lux effusa rem palàm fecit, cognita militum ira & seditione, Decemuiri collegam manu tueri cœptant: atq; iuuentute collecta, acies utrinq; instructa, ferro decertare parant. Cum itaq; ingens ac dira dimicatio futura uideretur, tum optimates ac patres, prospecto periculi discrimine, graui admodum, & propè extremo, legatis internuncijsq; ad utrosq; missis, rem componere moliuntur: summoq; studio instare, multa orare, obtestariq;, ut ab intestina discordia desisterent, nec patriam ipsi suam grauibus calamitatibus obruere pergerent. Postremò parte utraq; adducta, his conditionibus & fœderibus inter se rem componunt: primùm decem tribunos plebis debere creari, quibus summa præteris magistratibus potestas daretur, ueluti protectoribus communis ciuium libertatis: tum ex his qui in annum crearentur consulibus, alterum prorsus ex plebe deligẽdi populo ius esset. Hoc aũt statutũ est ad comprimendã patrũ

84 Olymp:

Romæ uirgo à patre, uidelicet Virginæ necata.

Romæ tribuni plebis creantur.

rum & nobilitatis superbiam, cui semper plebs infensa aduersabatur. nanti generis claritate, maiorumq; suorum memoria, & famæ gloria sublatis animis, ueluti specie quadam dominij ius sibi, potestatemq; rei totius usurpabant. In fœderibus item id adiectum, uti tribuni plebis exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarent: quod si prætermissent, illico uiui concremarentur. Vbi fortè tribunos in designandis magistratibus discordia remoraretur paulo diutius, nihilominus eo temporis interualo ueteribus imperium prorogaretur, donec consentu alios creassent. Ita his fœderibus comprobatis, Romæ consules creati Ancus Horatius, & L. Valerius Turpinius. Ea tempestate cum Romæ iuris conscriptio ea seditione inter pellante perfici nequisset, consulibus eius exequendæ munus potestasq; data est: quod ab ipsis actum fuit. Nam ex duodecim tabulis decem iampridem à Decemuiris absolutæ habebantur: reliquum duabus consules suppleuere. Absoluta iuris quo nunc utuntur Romani, conscriptione, duodecim tabulis æreis eam consules incidi iussere, quas inter rostra in foro ante curiam confixè re. Ipsa uerò conscriptio legum breuis admodum, nullaq; uerborum superflui tate compacta, nempe admirabilis ad hæc usque tempora incolumi sculptura perdurauit. Dum hæc agerentur, uniuersi fermè orbis terrarum gentes, pace composita fruebantur. Nam Persæ cum Græcis duo diuersis temporibus fœdera percusserant. Primum cum Atheniensibus & socijs eorum, quo in fœdere conuentum erat, ut urbes in Asia Græcæ, libertati suisq; legibus permitterentur. Alterum postea cum Lacedæmonijs, per quod, pacto superiori soluto, dictę urbes sub imperium Persarum rediere. Similiter inter Græcos pax ubiq; agebatur, inducijs inter Athenienses & Lacedæmonios ad triginta annos pactis. Tum quoque res Siculas tranquillo statu fœdus tenebat, ictum iam pridem inter Gelonem & Carthaginenses. Ipsaq; urbes in Sicilia Græcæ summam imperij, & rerum administrationem sponte penes Syracusios esse permisere. Iamq; Acragantini rem cum Syracusijs composuerant post amissam pugnam ad flumen Himeram, necnon & gentes Italæ, Celtæq; populi arma posuerant. Item Hiberia tota, reliquęq; propè totius orbis terrarum gentes bello passim abstinebant: unde nulla usquam bellica facinora memoratu digna, ea tempestate patrata traduntur. Quando res gentium cunctas ubique pax una, tacita ducebat tranquillitate, conuentus, spectacula, ludi, deorum supplicationes, & sacra celebrari certamina, passim præmijs laudi uirtutiq; propositis exerceri, cæterisq; tum maximè iocundis negocijs operam dari, studiaq; mortalium intenta rebus esse, quæ temporum felicitas & quies afferre solet humanæ societati. Præfecto Athenis Timocle, Romæ consules creati Larcius Hermenius, & Titus Stertinius Structo. Horum temporibus Samij cum Milesijs de pace contendentes, eam in bellum uerterunt. Quæ in re Samij cum perspectum palàm haberent Milesiorum partes ab Atheniensibus gratia maiori sustentari, mox ab eis desciscunt. At illi Periclem iam antea ducem creatum, cum triremibus quadraginta contra Samios mittunt. Hic educta classe, ubi Samum applicuit, urbe in potestatem redacta, res ibi statui popularí componit: tum octoginta talenta, totidemq; obsides Samijs imperat. Quos acceptos Lemnijs tradidit custodiendos. Ipse paucis post diebus, re passim pacata, compositisq; omnibus Athenas redit. Orta deinde graui seditione, cum alij statum popularem retinere adniterentur, alijs contra optimatum administratio placeret magis, certantibus atque altercantibus inter se ciuibus, ingens urbem tumultus cœpit agitare. Cæterum illi quibus popularis status erat infensus, in Asiam profecti, in Sardis ad Pissuthnem quendam eiusdem loci satrapam, parti suæ implorant ab eo auxilium, qui septingentos eis milites tradit, sperans ea re Samum in suam ditionem peruenturam. Eo militum præsidio accepto. Samij noctu nauigantes, clandestinè insidijs

Duodecim tabulæ.

Samiorũ cum Milesijs bellũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sidijs aduersarijs urbem ingrediuntur, opitulante patrum factione: uiribusq; cunctis iam superiores, facile Samo, rebusque omnibus potiuntur: mox aduersam factionem urbe ejciunt, obsides deinde suos furto Lemnijs subreptos, abducunt. Tum sese undique remque Samiam præsidijs firmantes, contractis uiribus, iam palàm se Athenienſium hostes nulla dissimulatione ostendunt. Illi rursum Periclem ducem creantes, traditis illi sexaginta nauibus, contra Samios tendere iubent. Rebus paratis, Pericles in hostem profectus, contra septuaginta triremes conflixit. Qua in pugna deuictis Samijs, nihil cunctatus, quinq; & uiginti naues accersit à Chijs & Mitylenæis: cum ea classe Samum obsidere pergit. Paucis pòst diebus parte copiarum ad obsidionem relicta, cum classis reliquo nauibus quibusdam Phœnicibus, quas auxilio Samijs mittere Persas audierat, obuiam occurrit. Samij explorata Periclis profectione, tempus idoneum adesse rati reliquæ classis inuadendæ, mox agmine facto in eam erumpunt, consertaq; pugna hostem fundunt. Parta inde uictoria, sublatis etiam animis iam contendere cœperunt. Pericles itaque audita suorum strage, confestim accepto cursu, conuersus ingentem undique nauium classem contrahit: cum iam sibi certum constituisset, conterere, & euertere funditus hostium classem. Accrescenti uires simul undiq; propere accedunt: sexaginta triremes ab Athenienſium missæ, triginta à Chijs & Mitylenæis. Ingenti igitur ui, manuq; constipatus, terra mariq; parat obsidionem: assiduisq; oppugnationibus hostem fatigat. Tum machinas & expugnationis instrumenta primus omnium qui ante sua tempora urbem expugnarunt extruxit, arietes puta scorpionesq; cuiusmodi Artemonis Clazomenij artificio fabricatos. Summa igitur ope, summisq; uiribus obsidionem prosecutus, dejectis iam per tormenta mœnibus, urbem tandem ad deditionem compulit. Qua potitus, affectis supplicio defectionis eius authoribus & principibus, ducenta talenta Samijs imperat æstimatione consumptæ in obsidione pecuniæ: tum naues eis omnes adimit, & subruit. Postremo statu populari illic constituto, redijt in patriam. Cæterum inter Athenienses & Lacedæmonios fœdera olim in triginta annos icta, ad ea usque tempora sancta inuiolataq; permansere. Hæc itaque eo anno gesta traduntur. Præfectò Athenis Mynichide, Romæ consules creati L. Iulius & M. Gigatius: apud Helios Olympias acta octogesima quinta, qua stadio uicit Crisson Himeræus secundum. Horum temporibus in Sicilia Ducetius, urbium quondam Sicularum dux, Collatinorum patriam condidit: compluribusq; colonis eò adductis, imperium Siculorum sibi uendicare properabat. Cæterum morbo sublatus è medio, uita defungitur. Syracusiorum iam tum magnæ opes, & formidolosum imperium late patebat. Siculas namque urbes omnes, excepta Trinacia, ditioni suæ subiectas tenebant. Hanc quoque sibi iungere statuentes, copias ad id comparant. Trinacias enim opes habebant admodum suspectas, ueriti, ne quondam fortè tum uirium magnitudine, tum communi eiusdem generis nomine & studio Siculorum gentis sibi cognatæ uendicarent imperium. Quippe iampridem urbs illa uirorum roborum & multitudine munitissima, inter Siculas urbes principatum semper obtinuerat: tum optimatum fœcunda ciuium, præclara uirtute & ingenti præstantium spiritu ingens, pollensq;, haud facile iniuriæ patère, neq; ui parua opprimi poterat. Vnde delectu undiq; ex urbibus socijs, & ex ipsis Syracusis habito, contractis uiribus omnibus, exercitum in eam trajciunt. At Trinacij socijs, externoq; præsidio destituti, per alias urbes, quæ Syracusio imperio parebant, ingens commisere certamen. Intrepidè namq; ferociterq; periculi sæuitiam tolerantes, cæsa hostium magna turba heroicè dimicando, mortem omnes oppetière: nec minus pleraq; sociorum pars, animis inuictis, propria manu uitam effudere, ne ceptiuitatis contumelias, uictorisq; per licentiam ludibria experiri cogerentur. Syracusij uictores prostratis

Pericles Samios cogit addeditionem.

85 Olymp:

Syracusani Trinacios euertunt.

prostratis à se iàm palàm penitusq; profligatis his qui antea habebant inuicti, populo inde omni, incolisq; in prædam & seruitutẽ adductis, urbem euerterunt: ex præda uerò & manubijs optima quæque in Delphos mittunt, eas deo gratias pro uictoria adepta referentes. Præfecto Athenis Glaucide, à Romanis consules creati T. Quintius & Agrippa Phrurius. Horum tempore prouecta re Syracusana, auctisq; opibus prædicto successu, centum triremes ædificant Syracusij, numerumq; conduplicant equitum. ratio quoque pedestrium copiarum habita, neque ad pecuniam contrahendam segnior opera data. Cuius gratia, contributiones auctæ, maioraq; stipendia subiectis urbibus Siculis impositа, imperataq;. Hoc autem ab eis factum, quod iampridem uniuersam Siciliam sibi subigere meditarentur. Dum hæc gererentur, bello, quod Corinthiacum appellatum est, in Græcia his causis est initium datum. Epidamnij ad Andriam in colle positi, à Corcyrensibus eò quondam Corinthijsq; deducti coloni, seditione concitata, inter se tumultuari cœpere. tum pars potentior plerosque factionis aduersæ urbe fugat: qui in unum congregati, accitis quoq; ad id commune facinus Illyrijs, Epidamnum nauibus contendunt: tum educto exercitu Barbari, magnaq; ui occupato uastatoq; agro, ad urbem oppugnandam properant. Epidamnij uiribus haud pares hosti, legatos Corcyram mittunt postulatum, an illi cognatæ urbi Corcyrenses auxilium mittere uellent, à quibus cum nihil impetrari posset, mox ad Corinthiorum opes se conferunt. Quibus cum iuncta societate urbis suæ totam originem in eam retulere, dedicaruntq; se illi populo, eam solam sibi metropolim constituentes: simulq; postulauere, ut urbem iam exhaustam propè cultoribus supplerent. Cæterum Corinthij Epidamniorum miserti, simulq; Corcyræis iam pridem infensi, quòd soli ex colonis sacra consueta metropoli mittere contemnerent, decernunt Epidamnijs auxilium ferre: ac protinus transcriptis familijs eò colonos deducunt: militumq; præsidio misso, satis ad urbem tuendam, rem undique communiunt. Quarum rerum Corcyræi ira & indignatione commoti, classem quinquaginta triremium militibus instructam, cum duce in eos mittunt. Appulsis ad urbem nauibus, dux imperat, uti extra les intra mœnia recipiant. Tum legatis ad Corinthiorum præsidium missis, postulant, ut de colonia malint iudicio inter se quàm armis decernere. Renuentibus Corinthijs bellum condictum, inde nauticas utrinque uires parari cœptum, socia auxilia contrahere studio dimicandi uicissim contendere. Bellum itaque istud, quod celebri nomine Corinthiacum appellatum est, tali causa accensum traditur, Romanis tum aduersus Volumnios bellum gerentibus. Huius initio parùs leuibusq; concursationibus lacessendo magis missilibus, iaculisq;, quàm conferendo pugnam, discrimen protelabant: postremò iusta acie copijs omnibus utrinque certatum: Romanis uictoria cessit, maxima hostium parte cæsa. Præfecto Athenis Theodoro, Romæ consules creati M. Genucius, & Agrippa Curtius Chilo. Eorum temporibus gens Cappadocum in Italia cepit originem, id sortita cognomentum à fertilitate & planicie campi iuxtà finitimi. Cæterum in Asia qui Bosphoro Cimmerio præerant reges, cognomento Archeanactidæ dicti, duos & quadraginta regnarunt annos. post in regno succedens Spartacus, annos septem regnauit. In Græcia bello inter Corinthios & Corcyræos accenso, ac iam tum feruescente, magna ui nautica comparata, Corinthij statuunt belli naualis fortunam experiri. Nauibus itaque septuaginta, quas rerum omnium instructissimas habebant, in hostem nauigant: quibus Corcyrei cum triremibus octoginta obuiam profecti, conserto certamine, uictores euadunt: moxq; expugnata Epidamno, captiuos omnes alienigenas tentant, Corinthios uictos in custodiam tradunt. Amissa nauali pugna, Corinthij fracto animo, nauigant in Pelo-

Corinthiaci belli origo.

Corcyræorũ de Corinthijs victoria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Peloponnesum. Cæterum Corcyræ redacto in potestatem circum passim sua loca maris tractu, socios Corinthiorum bello incessere pergunt: agros depopulando, prædam undique agendo: omnia hosti infensa reddunt.

Annuo tempore elapso, Præfectus Athenis est Euthymenes: Romæ tres tribuni consulari potestate creati, Aulus Sempronius, Lucius Attilius, Titus Quintius. Horum tempore Corinthij iam nauali prælio strati, classem alteram idoneam ædificare adoriuntur, ad quam rem magna materiæ ui comparata, tum epificibus undique ex finitimis urbibus mercede conductis accitisque, summa ope studióque triremes, arma, telorum missiliúmque omniformium copiam ingentem extruunt. Postremò rerum ad usum belli omnium summo sese apparatu comparant, quasdam naues extemplò noua materia ædificant, reliquas quæ attritæ erant, resarciunt, nonnullas â socijs accersunt urbibus. Nec magis interea à Corcyræis cessatur, nil usquam belli parandi cura, diligentia, opera ceditur hosti. Quo iam constabat apertè, bellum tanta utrinque contentione, tanta ui paratum, magna olim incendia daturum. Interea dum hæc gĕruntur, ab Athenienſibus Amphipolis habitata, ac deducta colonia est. Coloni partim ex ciuibus, partim ex finitimis castellis delecti.

Corinthiorum & Corcyræorum apparatus bellici.

86 Olymp:

Præfecto Athenis Nausimacho, Romani Consules crearunt Titum Quintium, & M. Geganium Mamercum: apud Helios acta octogesima sexta Olympias, qua stadium uicit Theopompus Thessalus. Horum tĕporibus Corcyrenses audita hostium contra se armatorum ui, legatos Athenas mittunt imploratum rebus suis auxilium. Quod idem cum à Corinthijs obnixè peteretur, conuocato populi consensu, legati audita tum re per suffragia ducta, Corcyræis adesse, sociósque eos relictis Corinthijs habere decernunt. Nec mora, decem mox triremes iustructas mittunt auxilio. Post ubi res postularet, plures se missuros pollicentur. Cæterum Corinthij non consequuti societatem Athenienſium, suis opibus ad nonagita naues compleuĕre: sexagintáque sociorum acceptis, centum & quinquaginta nauium classem construunt. Prætores deligunt ex optimatibus gratissimos quosque. Rebus omnibus comparatis, in urbem Corcyram contendunt, certi cum primùm liceret nauibus cum hoste confligere. Corcyræis ubi nunciatum est, hostium classem haud procul abesse, cursu'que cito aduentare, nihil cunctati cum centum & triginta triremibus, connumeratis Athenienſibus, hosti obuiam ire properant. Cõserta pugna, dum atrociter dimicaretur, initio res Corinthiorum superior esse: post uti inter certandum uiginti naues Athenienſium repentè per altum aduentare Corcyræis perspectæ sunt, quas sibi in secunda societate transmiserãt, deterriti hostes cedere, ac Corcyræa consistere acies, atque inualescere cœpit: uiribúsque iam superior, premere hostem. Postera die cum cunctis uiribus in aciem Corcyræi descendissent, atque obnauigantes ad certamen prouocarent hostem, Corinthij haud soluere stationibus ausi, pugnam detrectant.

Corcyræi Corinthios uincunt.

Præfecto Athenis Antiochide, Romæ Consules creati M. Fabius, & Posthumius Ebutius Vlecus. Horum tempestate Corinthij iniquo admodum ferentes animo, quòd Athenienſis populus iuncta cum Corcyræis manu, contra se bellum suscepissent, superioríque uictoriæ fuissent authores, par aliquid mulctæ uice contra eos moliti, urbem Potidæam coloniam suam, ut descisceret ab eis, impulere. Pari modo Perdicas Macedonum rex Athenienſibus iampridem infensus, Chalcidenses ad defectionem hortatus, adduxit, ut urbibus maritimis destitutis, in unam omnes undiq; commigrarent, cui nomen Olyntho. Nunciata Potidæorum defectione, mox Athenienſes triginta naues instructas eò mittunt, mandant'que, ut agro passim direpto, urbem pugnent, depopulenturque. Qui mittebantur, iussa populi secuti, Macedoniam remigijs petunt, urbíq; Potidææ parant obsidionem. Tum militum duo millia à Corinthijs missi auxilio obsessis. Quo Athenis cognito, par militũ manus

nus obsidentibus contra hostium missa subsidia mittitur. Conserta pugna ad Isthmum Pallenijs proximum, uictrice Athenienſium acie, cecidere hostium supra trecenti: inde Potidęi arctius in obsidionẽ inducti, uehementer urgeri. Interea dum hęc geruntur, in Propontide conditur urbs ab Athenienſibus, quam Lemnum uocitari placuit. In Italia Romani missis in Ardea colonis, agrum sorte diuisere.

Præfecto Athenis Charite, à Romanis Consules creati Q. Phrurius Fosus, & M. Papirius Crassus. Horũ tĕporibus in Italia inter Thurios, cum in eam urbẽ uarij ex uarijs gentibus urbibusq; coloni cõmigrassent, orta contentione, disceptari contentiosius cœptũ: quęritq; cuius potissimũ gentis, urbis'ue coloniam eam appellari fas esset, quẽue præcipuè conditorẽ colere. Nã & Athenienses eam coloniã sibi uendicabant, contẽdentes plurimos habitatores Athenis eò uenisse. Cęterũ Peloponesij populi haud paruã proferre multitudinẽ, si numero censendũ, sibi palã Thuriorũ conditionẽ, colonięq; deberi conditionẽ tulosq; adscribi: sibi quoq; itidẽ postulare, nõnulli clarissimi potentissimiq; uiri, quorũ cõmune munus, & magna præterea ad coloniã condedã collata afferebantur præsidia. Ingens ac uehemens agebatur inter se disceptantiũ altercatio, dum sibi quisq; talẽ properat ac nititur usurpare dignitatẽ. Postremò his sine fine dissentiẽtibus, Thurij ueluti in re ambigua, nec humano ingenio satis explicabili, in Delphos percontatũ mittunt, quẽ eis deus conditore decerneret oraculo. Responsum accepere, conditorẽ urbis Apollinẽ scribendũ. Hoc modo pacata altercatione & explicato dubio, conditorẽ suum declarãt Apollinẽ: seditioneq; sedata, plebs in pristinã concordiam conciliatur. In Græcia uerò Lacedæmoniorũ rex Archidamus, cũ duos & quadraginta regnasset annos interijt: cui succedens Agis, annis septem & uiginti regnum continuauit.

De Thuriorũ conditoribus contentio.

Præfecto Athenis Apseude, Romę Consules creati T. Verginius & Proclus Geganius Macerinus. Horum tĕporibus Spartacus Bosphori rex, anno regni sui decimo septimo acto, interijt. Seleucus regnum suscepit, regnauitq; annos quatuor. Cęterũ Athenis Meto Pausanię filius, uir magnæ singularisq; in Astrologia eruditionis, tabulã quæ nouemdecennalis circuli inscribitur, expo- *Metonis tabula Astronomica.*
suit, eius ingressu tertia decima die mensis Scirophorionis Athenis dein instituto. In eo autẽ annorũ numero in eundẽ statũ reuertuntur, quasiq; magni anni orbẽ conficiunt. Quapropter à nonnullis cursus ille Metonis annus inueniur appellatus. Videtur autẽ uir ille in perstructione & perscriptione huiusmodi, quadã admirabili indagatione rẽ ipsam assecutus. Astra enim motũ & significationes efficiunt eius descriptioni congruentes. Itaq; ad tĕpora usq; nostra Græcorũ pleriq; nouemdecennali tabula & ratione usi nusquã aberasse deprehenduntur à ueritate. In Italia Tarentini Siris oppidi ueteribus colonis patria excedere, & aliò migrare coactis, nouos ex proprijs capitibus colonos transcribunt: urbémque, cui nomen dant Heracleam, condunt.

Præfecto Athenis Pythodoro, Romę Consules creati, T. Quintius, & Titus Memmius: apud Helios agebatur Olympias septima & octogesima, qua stadio uicit Sophron Ampracienſis. Ea tempestate Spurius Manius affectati regni conuictus, necatur. Cęterum Athenienses apud Potidęam iusta acie cũ hoste certamine conserto, uictoriam adepti, imperatorem in pugna amisere: mox alterum creatum, nomine Phormionem, ad exercitum mittunt. Hic castris ad mœnia positis, urbẽperpetua oppugnatione fatigare. contrà perstanter hostis uim oppidani excipere impigre, atq; indefesse periculis adesse: inde deferri, diuturnaq; fieri obsidio. Thucidydes Athenienſis inde orsus historiã, bellum inter Lacedæmonios & Athenienses gestum scripsit, quod Peloponesiacum est appellatum. Huius nanq; belli incendia octo & uiginti uariè deducta annis, deflagrauere. Cæterum à Thucidyde duorum & uiginti annorũ gesta, uoluminibus octo cõscripta traduntur: ut nonnullis id diuidere placuit,

87 Olymp:

Thucydidis historia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouem uoluminibus. Præfecto Athenis Euthydemo, Romæ tres tribuni cō-
sulari potestate creati, Manius Aemilianus Mamercus, & Caius Iulius, & Lu-
cius Quintius. Horum temporibus inter Athenienses & Lacedęmonios est
ortum bellum illud ingens, & celebratum uarijs cladibus uarijs utriusque po-
puli, quod Peloponnesiacum est appellatum, omnium quæ ulla unquam tra-
diderit historia, diuturnissimum. Cæterum huic nostræ historiæ conueniens
uidetur, ac pro modo in initio & deductione operis posito necessarium, cau-
sas prius tam grauis támque diuturnæ discordiæ exponere. Athenienses igi-
tur iam ad maritimi imperij summam uendicandam aspirabant, ac per licentiã
quandam depositam communi contributione Græciæ in Delo pecuniam in-
Peloponnesia ci belli causa, de ablatam comportarunt Athenas, eámque Periclis fidei & curæ custodien-
dam crediderunt. Vir ille tum generis antiquitate, tum fama, acumine quo-
que ingenij, & acrimonia disserendi ciues longè cęteros anteibat: qui aliquan
to pòst tempore cum magnam pecuniæ eius partem priuata authoritate expẽ
disset, petereturque deinde uti populo rationem redderet, mœrore animi incl
dit in morbum, diffusus eius à se crediti rationem assignari posse: cui tanta ob
eam rem mœstitia & ægritudine languenti, Alcibiades sororis filius tum or-
phanus, qui apud eum puerili adhuc ætate educabatur, cõsilium sese ab ea mo
lestia liberandi patefecit. conspiciens nanque patrui nimium mœrorem, per-
cunctari cœpit, quæ nam tantę molestiæ causa accidisset. Retulit ille, diem sibi
dictam, qua de pecunia accepta sese defenderet: id nunc quærere atq; meditā-
ri se, qua uia rationem posset reddere. At ille, inquit, non quidem quo reddas
rationem patrue, sed quo non reddas, est ineundum consilium. Quæ pueri di-
cta Pericles complexus, exinde meditari cœpit, atque eniti summa ope, quo
pacto populum Athenienśium aliqua graui implicaret expeditione. Sic nan-
que opinabatur, disturbata tumultu ciuitate, tum curis omnium ciuium à reli-
quis negocijs ad belli terrorem & trepidationem conuersis, se facilè subterfu-
giturum calculum rationémque pecuniæ. Huic consilio casus quidam acces-
sit, rémque prouexit ex sententia, his causis. Sepulchrum Palladis conficiẽ-
dum Phidiæ fabro locatum fuerat: cui tum operi exequendo curandóque præ
fecere Periclem Xantippi. Quidam uerò ex ministris & cooperarijs Phidiæ
subinstructi, & ab inimicis Periclis adducti, ad aras deorum cõfugere. Cum-
propter rei admirabilitatem prouocarentur, dixerunt se ostensuros, ingens pe
cuniæ sacratæ æs à Phidia clam sacrilegio subreptum teneri, id'que patratum
adiutore tum locati operis præfecto Pericle. Conuentu itaque ob eam rem
congregato, Periclis aduersarij populo suadent, ut Phidiam comprehendi iu-
beat tum ipsi Periclem sacrilegij indicati insimulare pergunt. Adhæc Anaxa-
goram eruditorem, quòd Periclis præceptor esset, calumnijs lacessere ac crimi
nari, quòd de dijs impiè sentiret. Quibus calumnijs implicare Periclem ea-
dem disciplina imbutum & eidem impietati obnoxium ostendere, utribúsque
omnibus & quacunque arte tentare per inuidiam illius uiri excellentiam glo-
riámque calumniari. Tum Pericles intellecta uulgi natura, ubi belli pericula
laboresq; publici impendeant, tum maximè uirtuti optimisq; artibus locum
dari pro ingruente necessitudine requiri, magnicq; probitatem fieri. In pace ue
rò per ocium & inuidiã cuncta promiscuè miscente uulgi proteruia, et lasciuia
mẽtes uacuas inuoluẽte, tum maximè bonos & uirtutẽ contẽptui esse, ubi nul
lus usquã eius appareat usus: tũ ut cuiusq; nomẽ opesq; emineant, ita inuidiæ
popularis proximũ fieri, & offendi multitudinem alieno successu, iniurięq; &
criminibus uulgi obnoxiũ uiuere. Vnũ demũ rebus suis salubre cõsilium cer-
nens, statuit cum primũ quacũq; occasione oblata liceret, ciuitatẽ in quoddã
graue bellũ inijcere: ita ut admonẽte periculo uirtutis memor populus, tũ Pe-
riclis opera indigẽs, à moliendis sibi calũnijs, & prosequendo iudicio ad maio
rem curã auerteretur, neq; tẽpus aut ociũ rationis daret de pecunia exquirẽda.

Decretum

Decretum iampridẽ Athenienśibus erat, foro commeatibus & portubus arce
re Megarenses: qui demũ eius rei difficultate cõpulsi, ad Spartiatarum auxilia
confugere. Lacedęmonij Megarensium postulatis assensi, repentè legatos re
propaiã facta, misere ex cõmunis omnium conuentus sententia, qui iuberent
Athenienśibus tolli atq; abrogari decretũ, quod contra Megarenses tulissent:
śin id recusaretur, bellũ detrectantibus indicerent denunciarentq; Lacedęmo
nios cum socijs opibus, iura cõmunia libertatemq; Græciæ contra uim inturi-
asq; eorũ defensuros. Populi consensus ad ea legatorũ postulatã audientia ha-
betur. Ibi Pericles eloquentia uir longè cęteris omnibus acriore & uehemen
tiore spiritu, in concionẽ prodiens, populo suadet, decretũ nullo pacto, quod
ab eis legatis postulabatur, posse abrogari, rẽ populi maiestatẽq; urbis seruata:
quæ nam, inquit, confessio certior, quod seruitutis acceptę testimoniũ atq; in
tium magis apertũ dari potest, cũ ubi cogaris Lacedęmoniorũ iussu consilia ca
pere, ac ueluti imperatis parendo, re tua relicta, quod alteri uisum fuerit sequi?
Iam accẽsis animis consulere pergit, ut quę quisq; in agris haberet, omnia pro-
perè congerant intra mœnia: nec uereri eos oportere, cũ rei maritimę potiant,
imperioq; maris potiti sint, bellũ cum Lacedęmonijs ultro lacessentib. susci pe
re: tum de bello singula quęq; prudentissimè nunc disputando, nunc confutã-
do exponere sociorũ multitudinẽ, quantaq; reliqui copijs nauticis essent ope
superiores, ostendere. Adhęc uim pecunię ex Delo Athenas translatę cõme-
morare, quę quondã ex cõmuni urbium cõtributione fuerat conflata ex decẽ
millibus talentorũ, æris cõmunis quatuor olim millia in Propylęorũ constru-
ctione & obsidione Potidęorũ absumpta. Tũ ex uectigalib. & stipendijs socio
rum quadringenta & sexaginta quotannis asserri. Præter hæc omnia põpę or-
natus, spoliaq; & manubias Medicas quingẽtũm talentorũ estimatione habe
ri: in operibus quoq; et tẽplis magnam sacrę supellectilis, repostarumq; rerũ fa
cultatẽ docere, statuamq; Palladis quinquaginta talẽtis aureis ueluti suprema
uenerationę excultã constare. His omnibus ubi aliqua belli urgere perrexerit
necessitas, fas esse à deo tantisper acceptis ueluti subsidio quodã, ad rerũ sum-
mam sustentandã uti, dũ parta pace ciuibusq; cõpositis, res ipsę diuturna quie
te coalescẽtes, ac ad felicitatẽ prouectę, pecuniam ueluti mutuò à dijs acceptã,
cumulatè restituere ualeant. Hac ærarij opulentia declarata, subiungit militũ
ad duodecim millia eis parata adesse, prẽter socia auxilia & eorum manus, qui
diuersis dispositi in pręsidijs haberentur: quorum multitudinem cum colono
rum delectu supra decem & septem millia censeri, triremes adesse trecentas.
Lacedæmonios contrà premi pecuniæ caritudine, tum rebus nauticis longè
inferiores. His omnibus ita percursis, cum ciues iam ad bellum accendisset,
hortari mox populum pergit, ne maiestatem, quam tueri suis opibus egregiè
liceret, suam, Lacedęmoniorum patiantur imperio pessundari, legatorum po-
stulata sequi desistant: quod facile est acrimonia dicendi cõsequutus, quamq;
ob causam Olympius cognomento appellatus est. Horum meminit Aristo-
phanes ueteris comœdiæ author, qui Periclis ætate poẽta floruit, ubi inter alia
scripta sic habetur.

Pericles Athenienśibus bellũ suadet aduersus Lacedæmonios.

Si uultis discere hanc quo pacto perierit, primum quidem initium dedit
Phidias infortunij. Post Pericles, ueritus ne malo implicaretur eodem, excus-
sa Megarici decreti parua scintilla, tantum incendit bellum, ut eius fumo Græ
ci omnes sint lachrymati, quicq; illic, quicq; hic sunt.

Item in alijs Eupolis poẽta: Pericles Olympius fulminacat, intonabat, con
fundebat Græciam: Suadela quædam labijs insederat, adeò imprimabat, & so-
lus oratorum stimulos intus relinquebat, auditoribus immissos.

Peloponnesiaci belli talibus fuisse initium causis, Ephorus scripto tradit.
Hoc itaq; modo cum inter duas potentissimas Græciæ urbes iam discordia sę
uire, atq; odia flagrare cœpissent, Lacedæmonij cõuocato Peloponnesiorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuentu, bellum Athenienſibus inferre decernunt, confeſtimque ad regem Perſarum legatos mittunt, qui iuncta cum eo ſocietate, auxilia implorarent: tum ad ſocios in Italiam & Siciliam miſsis legationibus, ducentas ab eis triremes impetrãt: tum ipſi unà cum Pelopõneſo robore contractis undiq; copijs pedeſtribus, alióque rerum bellicarum apparatu inſtructa acie, primi bellum intulere. Platæenſium urbs in Bœotia erat libera, ſuiſque legibus ciuium arbitrio adminiſtrata, cui ſocietas olim cum populo Athenienſi contracta, uetuſto iure ſeruabatur. In hac nonnullos ciues eius libertatis demoliendæ libido cœperat: ea re cum Bœotijs tractata, pollicentur ſe ditioni imperioq; Thebanorum, traditurósque illis urbem Plateas, ſi militum eò præſidia miſerint, quorum freti auxilio, rem perpetrarent. Trecentos itaque milites delecta uirtute Bœotij properant eò tranſmittere, quibus intra mœnia noctu acceptis, authores proditionis urbem tradunt in poteſtatem. At uerò Platæenſes, Athenienſium ſocietatem integra & incolumi fide tueri pergẽtes, initio quidem copias omnes Thebanorum illic adeſſe rati, legationem mittunt ad eos, qui mœnia arcémque occuparant, orantes, ut per inducias & fœdera rem componere liceret. Vbi uerò exorta luce paucitas hoſtium conſpicata apparuit, mox conuerſi Platæenſes ad tuendam manu libertatem, repentè accingũtur. Commiſſa iniũs pugna, principio Thebana uirtus ſuperior, hoſtem multa cæde premerent: pòſt ubi ex faſtigijs domiciliorum, in quæ pueri domeſticáque turba conſederant, deuoluti regulæ, iactarique undique pondera cœpere, crebríſque ictibus paſsim haud incaſſum iaciendo in agmen, ſtipatim obruere hoſtem, haud iam pari certamine coacta Thebanorum manus cedere fugereq; cœpit. Alij mox extra mœnia exilientes, euaſere: nonnulli intra quoddã ſeſe domicilium cũ recepiſſent, ab oppidanis ibidem obſeſsi, tandem ſeſe dedere coacti, in manus hoſtium uenere. Thebani re ab his qui euaſerant nunciata, confeſtim cum omnium copijs properè in expeditionem prodeunt: cúmque eos qui in agris uerſabantur omnes, ueluti re inopinata, repentino curſu, incautos imparatoſque paſsim offendiſſent, diuerſis iam agminibus factis, alios uiuos necant, alios in prædam ducunt captiuos. Totus uerò ubique ager cæde, uaſtationibus rapinis infeſtari, tumultúque cuncta ferueſcere, nihil intactum relinqui. Tum Platæenſes legatis ad Thebanos miſsis, poſtulant uti agro ſuo excedant, ſeq; pro ea re captiuos eis relaxaturos. Eo pacto re compoſita, Thebani receptis captiuis, tum reſtituta Platęenſibus præda, Thebas reuertuntur. Platęenſes ea re commoti, legatos Athenas mittunt, imploratum auxilium. Ipſi autem tantiper ex agris pleraque intra mœnia congerunt. Athenienſes audita Platæenſium uexatione, extemplò magnam militum manum eò traducunt: hi properè profecti, cum Thebanos iam inde digreſſos haud aſſequi, quod cupiebant, potuiſſent, quicquid in agris reliquum comperiunt, intra urbem comportant, cęteráque turbam imbellem transferunt Athenas. Lacedęmonij iudicantes ob eam rem fœdera ab Athenienſibus rupta, copias ingentes undique contrahunt ex Lacedęmonia & reliquis Peloponneſijs, ſociorúmque populis. Socij uerò Lacedæmonijs tunc habebantur Peloponneſij omnes, demptis Argiuis qui à munijs belli uacabant: extra Peloponneſum Megarenſes, Ambracioteq; Leucadij, Phocenſes, Bœotij, Locrenſes, & plerique eorum qui ad Euboeam populi uergebãt. Item ex reliquis Amphiſſenſes. Cæterum Athenienſium ſocietatem ſequebantur, qui maritima Aſiæ incolebant, Cares, Dores, Iones, Helleſpontij, Inſulaniq; omnes, præter Meli & Theræ incolas. Adhæc Thraces, exceptis Potidæis & Chalcidenſibus. Pręterea Meſſenij, qui Naupactum tenebant, & Corcyrenſes alij omnes pedeſtrem manum miſere: prędictas itaque gentes utraq; ciuitas ſibi ſocietatis iure conciliarat: cęterum Lacedęmonij coacto magno exercitu, Archidamo regi imperium tribuere, qui cõfeſtim copijs præcinctis in Atticã irrumpit: ibi caſtella oppugnationib. adoriri, paſsim diſcur

Lacedæmonij Platæas occupare conãtur

Lacedæmoniorum Athenienſiumq; ſocij.

diſcurrendo prædã undiq; agere, cuncta'q; uaſtando, pgredi pergit, iamq; magnam agri partẽ populationib. diripuerant, cum populus Atticus irritatis animis iraq; agri ſui accenſus, corã impunè uaſtari omnia, exuriq; cernens, in aciẽ deſcendere, atq; occurrere hoſtium petulantiæ ſtatuunt. At Pericles dux, quẽ penes imperij ſumma erat, reuocare properat in arma ruentes, iuuentutẽ orare uti rem tũtẽtio habeant, polliceri ſe propediẽ ſine ſuo periculo ex Attica Lacedæmonios eiecturũ: mox centũ triremes inſtrui iubet, quibus magna iuuentute cõpletis, prętorẽ Carcinum, nonnullos q; alios creat, tum confeſtim in Peloponneſum ut traijciant, iubet: qui properè deuecti, totã propè maritimę oræ partem depopulando uaſtandoq; agros, excurrunt, nonnullaq; caſtella ui capiunt, tumultu reliqua pauoreq; concutere. Quo metu perculſi Lacedęmonij quamprimũ ex Attica copias reuocant ad muniendã contra uim hoſtium Peloponneſum. Hac arte liberata manib. hoſtiũ Attica, Pericles magnã apud ciues multa cũ laude adeptus eſt laudẽ & authoritatẽ: quippe quẽ ducibus Lacedæmoniorũ omni genere belli poſſe opponi cõſpicerent. Pręfecto Athenis Apollodoro, Romani Cõſules crearunt M. Geganium & L. Sergium. Horum tępeſtate dux Athenienſium haudquaq; finibus Peloponneſijs exceſsit, bello'ue deſtitit, ſed paſsim undiq; prędã agendo, uaſtatis agris omnia diripere, hoſti infenſus ubique eſſe, caſtra oppugnare. Accedentibus deinde haud multo pòſt quinquaginta triremibus Corcyra miſsis, multò ferocius ac latius euagari, tumultuari armisq; miſcẽdo omnia, nihil inuiolatũ, nihil depopulationib. tutũ relinquere, ac maximè eam maritimę orępartẽ, cui Litus nomẽ habeẽ infenſe uaſtare, uillas in ea & diuerſoria ędificiaq; incẽdio euertere. Deinde in Methonã urbẽ Lacedęmoniæ nauigãs, prędа ex agro undiq; acta, oppidũ ipſum ui oppugnare adorit. Ibi Braſidas Spartanus adoleſcẽti quidẽ adhuc æta ta, uerũ uiribus corporeis & audacia plus q; uirili prędituſ, Methonã conſpicatus in expugnationis periculum adductam, aſſumptis ſecum quibuſdã Spartanis, agmine ſtipato per medias hoſtiũ acies & ſtationes uiam manu facit: multisq; qui obſiſtere irrumpenti conarentur, cędis, intra oppidum euaſit. Perſtantem deinde in obſidione Athenienſium exercitum, Braſidas in dies magis ſtrenuè dimicando, nullíſq; periculis uſquã cedendo, ſpe uictoriaq; fruſtrari, donec amiſſã loci per uim capiendi fiducia, Athenienſes intra naues ſe recipiunt. Ibi Braſidas uirtute & fortitudine ſua liberata periculo Methona, apud ciues Spartanos gratiã authoritatẽq; ſibi cõparauit, tum illius egregiẽ fortiſsimeq; auſi facinoris memoria & laude elatus, perſæpè in temporibus deinceps ſubſequutis admirabili audacia dimicãdo, ingentẽ fortitudinis gloriã retulit. Cæterum Athenięſes circũuecta & ad Heliam appulſa claſſe, prędã undiq; ex agris agunt: tũ Pheriam caſtellũ Heliorum oppugnationib. & obſidione adoriunt. Helijs auxilio accurrẽtibus congreſsi contrà, uictores fundunt hoſtẽ: magna cæde facta, Pheriam per uim capiunt. Poſt hęc cum iam contractis uiribus omnibus Helios inſtantes inſtructa acie haud ultra ſuſtinere ualerent, intra naues cõpelluntur. Deinde abnauigantes in Cephaloniam, populis illis acceptis in ſocietatẽ, Athenas uerſus remigia torquent. His geſtis, Athenienſes Cleopompum ducẽ crearunt: cui datis triginta nauibus, mãdant ut nauigans in Eubœã, præſidio partes eas tueatur, Locris auferat arma. Ille eductis properè nauibus, maritima Locridis rapinis & depopulationibus excurrere pergit, oppidumq; Thronium oppugnando, obſidione capit: tũ Locrenſium copias cõtrà inſtructas, in aciemq; deſcendentes profligat, inſerta iuxta urbẽ Alopã pugna: poſt hęc in inſulã Locridi adiacentẽ, cui nomẽ extat Talanta, pro obſtaculo Locridi propoſito munijt, aſsiduis inde eruptionib. & excurſibus infeſtaturus oppidanos, & eius incolas loci. Per idẽ tępus Athenięſis populus Aeginetas urbe omnes eijciunt, crimini dãtes, quòd Lacedęmoniorũ fauerẽt partes. Ex ciuib.

Athenienſes Laconicam uaſtant.

Braſidæ uirtus.

Cleopompus Athenienſium dux.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerò suis eò colonas trãscribũt: quibus deductis agrũ urbemq; sorte distribuere. Cæterũ à Lacedæmonijs ea quę Thurę loca appellant, Aeginetis urbe expulsis in habitaculũ dant extẽplo Athenienſium, qui Meſſenijs antè ſimiliter à ſe ejectis, Naupactũ tribuerant habitandũ. Inde Pericles dux ab Athenienſib. cũ exercitu ad bellũ Megarenſib. inferendũ miſſus, in expeditionẽ ꝓficiſcitur, depopulatusq; agrũ, & poſſeſſionib. eorũ direptis & uaſtatis. cũ ingẽti præda redijt Athenas. Porte alia Lacedæmonij cum Pelopõneſijs cęterorumq; ſocio rum ꝑſidio ſecunda expeditiõe in Attica irrũpunt: excidioq; arborũ, quib. tota paſsim regio cõſita florebat, cuncta ꝓſternunt: cum uillas ubiq; uaſtant, incẽdijs ædificia euertunt, ac ſolũ fermè totum ꝓculcatum ꝓtritumq; deformãt: ea tantũmodo parte intacta, quæ Tetrapolis appellat: ab huius uiolatione abſtinuere, quòd ꝓauos ſuos eius loci habitaculis & hoſpitio exceptos olim, acceperant tum Euryſtheum inde bello adortos ſuperaſſe. æquum nãq; uidebat his qui maiores ſuos beneficijs affecerant, pares ab nepotib eorum gratias referri. Cęterum Athenienſibus in aciem deſcendere, manusq; cum hoſte conſerere, haud fuit animus: uerùm intra mœnia ſe continentes, computreſcente ueluti per ſitum & immobilitatem corporum temperamento, auraq; ſpirabili infecta, in peſtilentem morbum incidere. Nam recepta in urbem fugientium undiq; ꝓ trepidationẽ omnis generis ingenti multitudine, cum ꝓpter angustiam loci ꝓ habitacula incommodè, ac paſsim ſine ullo ordine ꝓmiſcuè cõſtipati eſſent, uarij uarijs uitæ modis haud ſine cauſa incidebant in morbos. quippe cõuolutum ex colluuie, & corruptũ tetrumq; olentẽ ſpiritum trahentes, concreto iam exæſtuanti circũ undiq; ꝓ quandã ꝓfocationẽ æthere, intra ꝓcordia acceptu dirum uirus concipiebãt. Cum itaq; nulla illis tam ferocis hoſtis ex agro abigendi facultas adeſſet, rurſus ingenti nauium numero claſſem inſtructã duce Pericle ꝓperare iubẽt in Peloponeſum. Hic excurſa direptaq; maritimæ oræ magna parte, tũ nonnullis urbib. populatione uaſtatis, Lacedæmonios rurſus ex Attica coẽgit excedere. Poſt hęc cũ res ſuas admodũ afflictas cernerent, agros arborum excidio uaſtatos, deſolata circum loca omnia: populi ꝓterea ingentem ſtragem incredibilemq; numerum peſtilentia abſumptum, magno ꝓculſi pauore Athenienſes, ꝓpè iam uirib, ſuis diffidere cœpere. Proinde Pericle utpote quẽ belli illius authorẽ cauſamq; putarẽt, odio infenſisq; animis habere, quare eum q̃ primũ magiſtratu abire iubẽt. Poſt quaſdã leues eius criminãdi occaſiones nacti, talẽtis 80. mulctãt. Deinde legatis ad Lacedæmonios, ꝓpace impetrãda miſsis, ubi nuſq; ꝑberi poſtulatis aures uident, rurſus anguſtia & neceſsitate rerũ coacti, Periclẽ ducẽ creant. Hæc itaq; eo anno geſta tradunt.

Athenienſes peſte infeſtãtur.

Pericle mulctant abdicãtque, & iterũ reſtituunt Athenienſes.

Prefecto Athenis Epaminũda, Romę cõſules creati L. Papyrius, & A. Cornelius Macerinus. Horũ tẽporib. Athenis Pericles dux interijt, uir ſanè genere & opulẽtia, adhæc acrimonia facundiæ, reiq; pitia militaris lõgè pręſtantior reliquis ciuib. At uerò ſumma populũ Athenienſem Potidæę per uim capiendæ libido inuaſerat: quã ob rẽ Agonem ducẽ cum his copijs, quas antea ductabat Pericles, eò miſere, qui cũ claſſe uniuerſa rebus iam quę ad obſidionẽ requirebant paratis (machinas nanq; & inſtrumẽta expugnandi omnifaria, telorumq; & armaturæ uariæ uim ingentem nauibus impoſitam ſecum attulerat. itẽ frumenti uectigaliumq; quanta copia ſatis eſſet) Potidæam appulſus, rem aſſequi molit, aſsiduis oppugnationib. indies urbem adoriri, multumq; in ea re fruſtra temporis conſumere, neculla tamẽ dabatur oppidi per uim potiendi ſpes aut uia. Obſeſsis nanque formido captiuitatis, uires quoque ad ſe defendendum addebat, eo'que acrius facilius'que reſiſti, quàm oppugnandi. Iniquo certamine ab hoſtibus tentato, oppidani ex mœnibus tutè dimicantes ſubeuntia exportu agmina facilè oprimebant: muro'que ſubmouebant, fruſtra irrumpere conantes. Morbus autem obſeſſores uexans, multos conficiebat, & exercitus animos deſpondebat. Agno uerò cernens in eam obſidionem

Pericles moritur.

Potidææ obſidentur ab Athenienſibus.

obſidionem plus quàm mille talenta ab Athenienſibus mutuò ſumpta, tũ populum in Potidæas ira grauiſsima accenſum, quòd à ſe primi omnium ad Lacedæmonios deſciuiſſent, haud ullo pacto ſoluere obſidionem iniuſsus audebat, inde in cœpto perſtare, & quanquam id difficillimum uideretur, nihilominus obſidendo pergere, milites ad uim urbi inferendam pro uirili cogere. Vbi uerò ciuium pleroſq; partim oppugnationibus interemptos, partim morbo abſumptos uidet, relicta ad obſidionem exercitus parte, Athenas remigio petit, amiſsis iam ſupra mille militibus. Agnone diſcedente iam tum prorſus defecerat oppidanis annona: iamq; extrema famis neceſsitate urgente, cum cuncta ſibi deſperatione plena cernerent, Potidææ per prẽcones hoſti nunciari iubent de obſidione ſoluenda, quam uocẽ proclamantis milites in caſtra procul auditã (quippe iam uarijs defatigati malis, tædioq; ita laboris incaſſum, uti rebãtur, ſuſcepti, ꝓrſus relanguẽtes) ueluti opẽ cuiuſq; oblatã grata ſalutatione excepere, deinceps de cõpoſitione inter eos agi cœptũ eſt. His demũ cõditionibus res cõpoſita: Potidæatas uiros cum ſingulis, mulieres cum duabus ueſtibus omnes urbe diſcedere oportere, nihil præterea extra mœnia exportare licere. Hac conditione pacta, Potidæatæ cum uxorib. & liberis, uti conuenerat, omnes urbe excedũt. Inde ad Chalcidẽſes Thraciæ ſe cõferũt, à quib. benignè excepti, per habitacula diſtributa collocant. Ab Athenienſi uerò populo ex ciuib ad 1000. coloni Potidęam trãſcripti ſunt, quib. urbẽ agrumq; cuiq; ꝓ ſorte diſtribuere. Phormio deinde dux ab Athenienſib. creatus, cum 20. triremib. inſtructis, populi iuſſu in expeditionẽ ꝓficiſcit, qui Peloponeſum circũnauigando quæſtus, q̃ ꝓperè cõtendit in Naupactũ: ubi potitus Criſæo ſinu, illinc Lacedæmoniorũ nauigia arcere, hoſtẽq; ea maris nauigatione & libertate excludere tẽtat. Cæterũ illi delectu habito, Archidamũ cum magna manu inſtructa, quo maius periculũ impẽdere, diſcrimenq; rerũ maturius implorare auxilia cerneret, eò ꝓperare iubent. Hic permeata Bœotia, re undiq; explorata, copias in Platæas traducit. Ibi ꝓcincto iam ad uaſtandũ agrum exercitu, prius hortari ac ſollicitare eo pauore ad defectionẽ Platæenſes cœpit. Pòſt ubi id fruſtra à ſe tẽtatũ uidet, ſigno repẽtè agminib. dato, paſsim ꝓagros effuſi milites, omnia diripere, uillas uicosq; depopulationib. uaſtare, diuerſis locis eruere ædificia: poſt hęc ad urbẽ cõuerſo agmine dux illã mox uallo munitionibusq; circũ obſtruere ꝓperat, ratus Platęenſes frumẽti penuria & difficultate rerũ neceſſariarũ coactos, tandẽ ad deditionẽ ꝓduci poſſe. nihilo tamẽ ſecius tormẽtis machinisq; adactis, mœnia cõcutere ꝓgit, atq; aſsiduis oppugnationib. nihil uacui ociq; tẽporisq; intermittẽdo tẽtare irruptionẽ, nulli occaſioni abeſſe. Pòſt ubi oppugnãdo ui nulla capi poſſe oppidũ cernit, relicto in munitionib. idoneo exercitu cũ reliquis copijs in Peloponeſum regredit. Cęterũ Athenienſes Xenophontem & Phanomachũ duces creant, quibus mille militib. traditis, iubẽt in Thraciam ꝓficiſcatur. Hi pòſt ubi in Pactolum Botticæ uentũ eſt, agrũ excidio uaſtare ꝓgunt, annonamq; adhuc in ſegete uirentẽ diſcerpunt, ꝓculcantq; frumẽta ſurgẽtia. Ad eum tumultũ Olynthiorum iuuẽtute armata, Bottianiſq; auxilio ꝓperãte, pugna cum illis inita, ꝓſligantur Athenienſes: ubi & duces & maiorem copiarum partem cęſam amiſere. Simul dum hęc geruntur, Lacedæmonij ab Ambraciotis exorati, bellũ Acarnanib. intulere. Cnemo duce, mille in eam expeditionẽ milites miſsi, cũ paucis nauib. Dux igitur cõtracta ſibi ex ſocijs magna manu, copias in Acarnaniam traijcit: atq; iuxta oppidũ, cui Strato nomen extat, caſtra poſuit. At Acarnanes cõtractis uirib. cõuerſi, per inſidias incautũ hoſtẽ excipiunt, multaq; cæde facta, Cnemum ducem ui pulſum, copias abducere cogunt intra Oeniadarũ fines. Per idẽ tẽpus Phormio Athenienſium prætor cum 20. fortè triremib. enauigans, in 47. Lacedæmnniorum naues incidit, conſertaq; cum eis pugna, nauem imperatoriam claſsis hoſtilis ſuppreſsit, ac pleraſq; ex alijs diſcuſſas, nauigationi reddidit inutiles, captis 12 cum ipſis uiris

Phormio Lacedæmonios uincit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reliquas in continentem usq; est infectatus. At Lacedæmonij præterquam cùi quam uideretur credibile, tanto nauium numero parua manu hostium profligati, in urbem Achaiæ Patras confugere. Cæterum ea pugna circa locum nomine Rium comissa traditur. Ab Athenienſibus uerò illius uictoriæ trophæũ extructum est, nauemq; Neptuno dedicarunt, apud Isthmum. Pòst inde abnauigantes in urbem Napauctum, sibi iure sociali iunctam ad se recipiunt. Aliæ rursus à Lacedæmonijs naues Patras mittuntur, ad reliquias classis profligatæ colligendas: quæ cursu eò prouectæ, tum assumptis reliquis quæ ex pugna euaserant, in Rium rursus constipato agmine contendunt: in quem eundem locum pedestres quoq; Peloponnesiorum copiæ traductæ, classi occrrunt, ac ꝯ proximè licet nauibus castra ponunt. Cæterum Phormio superiori uictoria elatus, numero classis hostilis quo longè uincebatur contempto, audet parua manu contra multitudinem confligere. Pugna accensa, nonnullas hostium supprimit naues: tum certis suarum amissis, uictoria ancipiti ex prælio discessum est. Post hęc cum uiginti triremes Athenis missæ Phormioni accessissent, Lacedæmonij perterriti, Corinthum remis petunt, haud deinceps ausi nauali fortunam tentare. Hæc itaq; eo anno gesta traduntur. Præfecto Athenis Diotimo, Rom. Consules crearunt C. Iulium, & Proclum Verginium Tricostum.

88 Olymp: Ab Elijs agebatur Olympias 88 qua stadio uicit Symmachus Messenius ex Sicilia. Horum tempestate Cnemo Lacedæmoniorũ duci, dum apud Corinthũ cum classe in statione esset, animus accenditur Piræi per occasionem occupandi. cõpertum nanq; per exploratores habebat, neq; naues ullas eo in loco deductas haberi, neq; præsidia usquam ad defensionem disposita, neglectum prsus incustoditumq; patere: illius uerò custodia ab Athenienſibus idcirco negligentius curari, quod nullo pacto adducerentur cuipiam mortalium uel audacissimo tantum unq; animi adesse posse, ut tam insolens & nunq; antea tentatum inuadendi loci facinus aggredi quis primus auderet. Mox igitur re consulta, in Megarenſib 40 naues ibi nuperrimè deductas, assumit: inde noctu ad Salaminem contendit: ac repentè inuadẽs, inopinato cursu in castellum Salaminis, nomine Budorium, tres ibi naues hoste incauto deprehensas, abstrahit: reliquam mox passim Salaminẽ percurrit. Salaminijs per igneas faces, ut inter se conuenerãt, significantib. hostem adesse incolis Atticæ, Athenienſes iam captum Piræa existimãtes, repentina re perculsi trepidare, undiq; ingenti tumultu & pauore concurrere, auxilio loci raptis armis properare. Pòst ubi quod gestum fuerat resciuere, nauibus multis summa celeritate completis, Salaminem cursu citissimo petũt At Pelopõnesij cœpto præclaræ audaciæ frustra tentato, Salamine digressi, domum remis referũtur. Cæterum Athenienſes amotis hostibus, diligentiori deinceps Salaminem custodia defendere pergunt, firmoq; satis præsidio imposito, locum communiunt: tum Piræum clausuris opportunis custodibusq; idoneis corroborant. Per idem tempus Sitalces Thracum rex, principiò quidem cum angusti admodũ agri regnum accepisset, pòst fortitudine & prudẽtia latum procul in diuersas gentes amplumq; sibi parauit imperium. Hic namq; optimis artibus rem gerẽdo, subditos benignitate magis, & clementia, quàm imperandi iure fastuq; sibi deuinciendo, cunctaq; beneficijs suis læta obnoxiaq; reddendo, uir præterea animo inuicto, præstantiq; in prælijs robore, & natura bellicosa, tum uectigalium prouentuumq; curam gerendo summam, in tantam potentiam, tantas opes prouectus est, ut amplissimum longè omnium quàm qui antea in Thracia regnassent, dominãdi sibi ius arbitriumq; uẽdicaret. Nam eius maritimæ oræ iurisdictione, quę ab agro Aderitarum ingressum habebat, ad Istrum usq; fluuium imperio, & nominis extenso titulo possedit: à mari uerò in mediterranea procedẽti, tredecim dierum per regnum eius iter uel optimo cuiq; uelocissimoq; pediti porrigebatur. regni tam latè potẽtis dominus, supra mille quotãnis uectigalium talenta contrahebat.

Cnemus Piræum occupare conatur.

De Sitalce Thracũ rege.

hebat. Progressu uerò temporum cum in bellum quoddam incidisset, delectu ex Thracia habito, peditum contraxit supra CXX. millia, equitum ad L. millia: cuius belli causam hic quoq; necesse est explicare, ut eius ratio legentibus clarior pateat. Sitalces igitur iuncta olim cum Athenienſibus amicitia, inter conuentendum spoponderat, eis se in bello Thracensi peragendo socium auxilio fore. Cum igitur ad expugnandã unà cum Athenienſibus Chalcidensem gentem, uires suas pro officio societatis parare pergeret: tum simul à Perdicca Macedonum rege abalienatus nòn solum, sed animo quoq; in eum infenso inuectus, statuerat Amyntam Philippi filium reducere in regnum Macedonicum. Ad eam rem utranq; expeditionem supplẽdam haud parua utiq; manu opus erat: ubi quæ ad exercitum spectabant, sibi cuncta comparata uidet, mox eductis copijs omnibus per Thraciam prouectus, in Macedoniam trajcit. Cæterum Macedones hostium multitudine perterriti, haud se credere pugnæ, nec in aciem descendere audebant, ac frumento rebusq; omnibus quęcunq; abripi potuere, intra munitissima castella congestis, ipsi sese intra easdem munitiones continentes, pugna & dimicatione abstinebãt, At uerò Thraces Amyntam in regnum inducto, primum uerbis persuasionibusq; urbes conciliare tentabant Vbi uerò cuncta incassum conari, nec unquã se audiri conspiciunt, repẽtè in agmẽ egressi, quod excursu primum se obtulit castellum, id primũ adorti, per uim capiunt. Cuius rei impetu nõnullæ deinde urbes atq; castella formidine perculsa, sese dedere: cum totã depopulati Macedoniam, præda hinc ingẽti coacta, trajciunt in Græcas Chalcidẽsium urbes. Interea dum hęc à Sitalce gerũtur, Thessali, Achæi, Magnetes, reliquiq; Græci, quib. inter Macedoniã & Thermopylas regio sita incolebatur, cõcilio habito, conspirauere, idoneumq; conscripsere exercitum communi delectu. Verebantur enim permaximè, ne tanta armatorum ui procincti Thraces, agros suos inuaderent, patriumq; solũ in discrimen adduceretur: quod idem cum à Chalcidẽsibus perpetratum esset, Sitalces audito Græcorum apparatu, ingentesq; contra se copias armari, tum milites suos urgente iam hyemis asperitate afflictos subtumultuari, Perdiccæ conciliatur: nuptijsq; in ea compositione cum eo cõtractis, inde copias abducit in Thraciam. Simul dum hæc geruntur, Lacedæmonij socijs ex Peloponeso assumptis, duce Archidamo rege, rursus in Atticam trajciunt, segetemq; uirentem passim destruxere. Nam Athenienſib. haud audacia tulit in aciem contrà se descendere, quippe rebus penuria frumenti, simul & pestilentia cuncta fœdante propè afflictis, in malam deinceps spem dejectos animos habebant. Hæc eo anno gesta sunt. Præfecto Athenis Euclide, Rom. tres tribunos consulari potestate creariũt, M. Manium, Q. Sonticium Prętextũ, Seruilium Cornelium Censum. Horum temporibus in Sicilia Leontinis Chalcidensium colonis, Athenienſiumq; cognatis, aduersus Syracusios obtigit bellũ. Presi itaq; uiribus hostium, tum opibus potentiaq; Syracusiorum qua longè inferiores erant, in discrimen amittendæ per uim patriæ adducti, legaros Athenas mittũt, oratum à populo auxilium, ut ꝯ celerrimè suæ originis urbẽ, iam incumbente periculo, liberare properarent. Legationis eius princeps fuit Gorgias rhetor, omnium ætatis suæ sermonis acrimonia longè præstãtissimus. Ab hoc primo uariæ dicendi artes & exornationes inuentæ traduntur, tum in exercitatione & declamandi usu peritiaq; cęteros adeò superabat omnes, ut à discipulis minas centum acciperet pro mercede doctrinæ: Hic igitur Athenas ingressus, tũ in populi conuentum adductus, pro societate & auxilio impetrando concionabũdus, multa uariè disserere cœpit: ubi pegrino quodã dicẽdi artificio usus, adeò diserta lingua singula quæq; ꝓsequi uidebatur, ut Athenienſes ingenio quidẽ acuto & natura eloquẽtes (alioquin quoq; sermonis percupidos) tã cõpti, tamq; felicis admiratione proloquij captos, in stuporẽ cõuerterit. Primus nanq; figuris dictionũ elegãtioribus inuenitur orationẽ ornasse, atq; affectata

Sitalces Macedonibus bellum infert.

Leontini ab Athenienſibus auxilium petunt.

Gorgias orator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eloquendi arte contentionibus contrarijs, membris, articulis comparibus, similiter deficientibus, alijsq; quibusdam huiusmodi lenocinijs uerborum, quę tunc quidem rei nouitate & cultu peregrino admirationi erāt, aliquam'ue præse ferre gratiam sermonicq; adijcere dignitatem uidebantur. Nunc uerò sicubi frequentius eis & ad fastidium quis utatur, garrulitate plena ridiculoq; dignissima censentur. Postremò impetrata Athenienſium cum Leontinis suadendo societate, uir quidem in admirabili admiratione artis disserendi facundiæq; apud Athenienses habitus, ad Leontinos rediit. Ast Atheniēses, alioquim iampridem libido haud mediocris inuaserat Siciliæ capiendæ, propter opportunitatem loci, soliq; fertilitatem. Tunc quoq; oratione Gorgiæ iocundæ ad ambitionem audita, decreuere Leontinis auxilia ferre. Hac belli occasione oblata, consilium tegere, titulo ac rumore simulato sese cognato populo auxiliū imploranti ob necessitudinem negare non posse: eorū defensionis gratia ea moliri, cæterum re ipsa magis insulæ totius sibi potestatem imperiumq; uendicare properabant. Nam haud multis ante id tempus annis, bello inter Corinthios & Corcyrenses feruente, cum ab utriscq; summa contenderetur ope sibi conciliare Athenienſium societatem, idq; præoccupare alterutrum certarent, prætulit Corinthijs Corcyrenſium partes populus, eisq; coniunctus auxilio fuit, propterea quòd Corcyram urbem idoneo maximè ad inuadendam Siciliam loco sitam uidebāt. Postremò Athenienses imperio iam passim maris nullo resistente potiti, clarissimis quoq; rebus gestis celebri gloria, famaq; passim potentiæ formidabiles, ingentem sibi sociorum manum conciliarant, tum copiarum opumq; magnitudine maximas opulentissimasq; urbes in potestatē pugnādo redegerant, ingentemq; pecuniæ uim coēgerant, quam reconditā ad necessitatem habebāt, sublatis ex insula Delo communis Græcorum æris collati supra 10000. talentorum: magnis prætererea ducib. ac rei militaris peritia, famaq; clarissimis, quorum urbs illa fœcunda fuerat, res gesserant. His omnibus sublatis adductumq; populū spes ac fiducia cœperat, nomine gloriaq; Lacedęmonios superandi: tum ad Græciæ totius imperium aspirantes, magna iam parte uendicata, Siciliam ad id maturandum uotumq; assequendum idoneam præoccupare contendere. His permoti causis, decreto Leontinis auxilio, c. naues in Siciliam mittunt: ducib. Lachete & Charonde: qui Rhegium aduecti, c. naues à Rheginis & Chalcidensib. colonis traditas, suæ classi adijciunt: inde enauigantes, insulas primum Liparensium, quòd societatem tuerent Syracusanorū, excurrunt. Post in urbem Locros plati, captis ibi 5. Locrēsium nauib. castellū obsidere pgunt. Tum finitimis Siculis auxilio Milæis uenientib. conserta pugna, uictor Athenienſis manus supra 1000. hostium cædit, captiuos haud 600. pauciores abduxere, moxq; expugnato potiunt. Interea dū hæc fiunt, adnauigant 40. naues ab Atheniēsi populo missæ, ut generosius atq; ferocius id suscipi bellum pro maiestate urbis uiderēt. His præerant duces Eurymedon & Sophocles, contractis in unum locum maritimis uiribus. Iam haud spernēda classis apparebat 250. triremib. instructa. Dum itaq; bellū diutius trahi uiderent, Leontini defatigati, per legatos Syracusas missos, rem cōposuere. Ita triremes Atheniensium, bello soluto, reuehunt in patriam. Syracusij uerò data Leontinis ciuitate, Syracusios ciues omnes fecere: tum urbē declararunt municipium esse Syracusarū. Rebus in Sicilia eo statu constitutis, in Græcia Lesbij ab Atheniēsibus defecere. Eos nanq; accusabāt, quod cum uoluissent cohabitare omnes * Lesbo finitimi habitatores, Mitylenen eos esse translatos. Missis itaq; ad Lacedæmonicos legatis, cum eis inita societate, cōsulunt Spartiatis ut sibi maris imperiū uēdicent, utq; ad eam rē hoc sint ppēsiores, sufficiētes se illis triremes curaturos pollicent. Huius itaq; cōsilij nuncio Lacedæmonijs plato, uehemēter gaudebāt, cōfestimq; ad classium se præparationē accingunt. Athenienses uerò eorū anticipātes apparatū, cōtinuò copias mittunt in Lesbum, cōpletis quadraginta

Athenienſium expeditio in Siciliam.

Lesbij ab Athenienſibus deficiunt.

quadraginta nauib. creato duce Cliniippida. Is assumpto à sociis auxilio traijcit in Mitylenem. Quo exercitu nauali Mitilenæi uiso congregant in obsidionē. Lacedæmoniorū enim, quod Mitylenæis promiserant auxilium nauale, interceperunt Athenienses, qui ultra mille naues in Lesbum transuexerant, quibus Paches Epicleri filius delectus dux subitò occurrit in Mitylenen. Præsentique instructo exercitu, urbęque obsidione capta, continuè in eam irrumpit: idq; non in nauium solum statione, sed toto etiam maris circo.

Cęterùm Lacedæmonij quadraginta quinq; Mitylenen trāsmittunt triremes, quibus præficiunt Acidam ducem. Qui postquam ad Atticam appulisset, discedentibus fugientibusque habitatoribus omnibus, regione penitus uastata prædáque distributa, reuertuntur in patriam. At Mitylenæi partim fame, partim bello pressi, neque non seditione laborentes, deditionem faciunt. Athenis uerò populo consultante quid illis faciendum esset, Cleo orator, homo crudelis & uiolentus, populum incitabat, suadens ut Mitylenæi ad unum interficerentur omnes: eorum uerò liberi cum uxoribus mancipio uenderentur: ad hanc igitur stragem suo populum sermone usq; adeò incendit, ut deinceps nemo qui in suam non iuisset sententiam, repertus sit. Postremò itaq; per suasis iam ad Cleonis sententiam cunctis, sui repentè ducis decretum Mitylenæis adnunciant. Hoc plebiscitum cum recitasset Paches, uenit Athenis alterum huic contrarium. Et Paches cognita Athenienſium pœnitentia gauisus Mitylenæos in concionē adductos, criminib. simul & maximis timoribus liberauit. Athenienses uerò diruti Mitylenæ mœnib. Lesbū totā, excepta Methymnæorū regione, sorte diuiserunt. Talem Lesborum ab Athenienſib. finem defectio est consequuta. Haud deinde longo pòst tempore Lacedęmonij uastare, urbemq; magna militum copia ui capere, captamq; munire cœperunt. Cumq; nimis admodum diu urbis perduraret depopulatio, nullaq; omnino præsidia ab Athenienſibus mitterentur, fame iam ingrauescente Platęensium ciuium, qui partim necessariorum inopia, partim urbis eruptione consumebātur, non parua strages facta est. Hæsitantibus igitur illis, multáque inuicem dubia agitantibus, multis sanè uidebatur, ut sedati expectarent meliora. alij uerò, apud quos uidelicet summa erant rerum reposita gubernacula, ut nocte intempesta in hostium irruerent custodias suadebant: hac enim ratione facilíorem postea in Athenas ingressum fore. Obscurissimam igitur aliquam obseruantes noctem, alij ad urbis proruunt sesęque diuidunt monumenta, ad dirruenda ciuitatis propugnacula: alij uerò uias scansionésque ex inuersis demolitis'ue mœnibus, ad auxiliandum militibus depopulaturis urbem præparant: per quas alij transcendunt mœnia, custodibúsque singulis confectis cō fugiunt Athenas. Sequenti uerò die cum iniquo Lacedæmonij sociorum acceptam stragem ferrent animo, in furorem ea re uersi omnem deinceps operam nauant in id, ut depopulatores milites subiugarentur. Platęenses interim ob amissam uictoriam cōsternati, missis legatis, non solum urbem, sed & seipsos hostibus suis tradiderunt. Lacedæmoniorum autem duces conuocato Platæensium conenntu, singulis nunquid beneficij in Lacedæmonios collocarint, percunctatis: singulis tum quibusque confitētibus nullum à se beneficium collatum, rursus interrogant, num quid iniuriæ mali'ue Spartiatis intulissent: minimè contrà respondentes, cunctos morti adiudicarunt. Ita deprehensi omnes, ibi necati sunt: urbeq; eruta, agrum sub hasta uendidere. Platæenses itaq; dū Athenienſium facietatē sequi, atq; in fide incolumi officium tueri pergunt, extremis immeritò calamitatib. obruti interiere. Interea dū hęc fierēt, sæua Corcyrēses seditio, concertatioq; ciuilis exagirare cœpit, his causis oborta. Bello pugna'ue circa Epidamū cōmissa, captis per Corinthios multis Corcyrensibus, atq; in uincula publico cōiectis, pollicebātur Corinthijs, q; lubēti seipsos animo illis mācipare uellēt, si de uinculorū liberatiōe illos certos facerēt.

Platæenses à Lacedæmonijs necantur.

Cumq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cumq; perexigua inde exeundi spes ipsis offerretur, per internuncios Corinthijs pollicentur, si uinculis soluantur, urbē se Corcyram illis prodituros. Quę uerba Corinthij lætabundo animo excipientes, re cōposita, uinculis omnes solutos dimittūt. At Corcyrenses simulato redemptionis precio, per quæstores ad id constitutos nonnulla argenti talenta colligere: tum ad seruandam pactæ rei fidē intenti, ubi in patriā uenere, cōprehendentes eos qui in populo gratia præstare consueuerāt, omnes, præcipuē uerò multitudinis cōcitatores iugulāt itatumq; populārē euertunt. Cæterū paulo pòst Athenienſibus populi partes subleuantib. Corcyræi in libertatē reuocati, mox ad puniendos euersæ rei sedi tionisq; authores accingunt: qui supplicij formidine perterrefacti, ad aras cōfugere, atq; ita dijs populoq; supplices facti, uitam tutari pergebant.

Præfecto Athenis Euthydemo, tres tribuni à Rom. consulari potestate creati sunt M Fabius, M. Falinius, L. Seruilius. Horū tēporib. Athenienses remissa per aliquantum tēpus pestilentiæ sæuitia, paululū respirare. Pòst recrudescēte eodē morbo, rursus in seuas calamitates reuolui cœpere: adeò nanq; labes illa dirè læueq; miseros discerpere pergebat, ut supra 4000. militum absumeret, equites ad 400. tum ex alia multitudine liberorum capitum seruorumq; supra 10000. Cęterū cum historię primū studium primaq; solertia esse uideat, cuius insoliti grauisq; casus principiò causas inuestigare, hoc loco necessarium est, huius initia mali à nobis explicari. Igiī hyeme superiori cū magna uis imbriū defluxisset, accidit primò perfundi solum omne: tum imbre peritante iam humefacta & diluta cūcta in limum colliquari ac computrescere: pleraq; deinde loca caua colluente pluuia inuadenteq; compleri, ibiq; in modum lacus stagnantes aquę, æstuarijs diuturnis speciem paludis contraxisse, quibus pòst æstatis sole concalefactis atq; efferuescentibus, contaminato per æstum & quietē liquore, auras inde crassas tetricq; odoris exhalare. His exurgentibus ac uento diffusis, ueluti in pestifera intemperie & æstu maligno cernitur, aērem circumproximum deprauari, pestilentiq; iam spiritu coinquinatum, ineuitabiliter cōsuescente promiscua multitudine, uicissim uirulētius semper reddi. Eam quoque mali labem adiuuit pabuli iam infecti cōceptum uirus. Omnes enim eius anni fruges humectæ nimium, & indecocto succo uirulentæ uescentes mortales inficiebant. Tertia pesti causa accesit, quòd eo anno uenti Etesiæ, qua soliti erant tempestate, minimè spirauere: quorum recenti flatu magna pars molestiæ feruoris æstiui remitti temperariq; solebat. Exacerbato itaq; supra modū, sæuienteq; æstu, tum sole ætheręq; inflammato, corpora mortalium nullo præsidio defendi, nulla respiratione recreari cum possent, urentem præcordia trahere spirareq; halitum cogebantur, unde & morborum omnium genera, æstus intra uenas concepti, miseros exurebant: inde multos ægrotantium traditum est, ultro semetipsos in puteos fontesq; præcipitasse, conatos eo remedio flammam intus sæuientē præcordiaq; conficientē restinguere. Verùm Athenienses atrocitate pestilētiæ acti, tantæ calamitatis causam ad deos religionemq; retulere. Qua procuratione ex quibusdā oraculis perquisita, insulam lustrari iussere deo Apollini dedicatā: quæ polluta uiolataq; idcirco putabatur, quòd ad sepelienda expirantium cadauera, per nefas, ueluti lęsa immortalitatis dignitate usurpari cœpta esset. Extructis itaq; cūctis in Delo sepulchris, urnas omnes in insulā Delo proximā, cognomento Rheniam trāstulere: tum lege cautū, ne cui párere sepulchrum ue defodere in Delo liceret: tū ludos & festa Deliorum prisca instaurauere, quæ longo iam tēpore obsoluerant. Dum in his procuran dis Athenienses interritis studijs detinerentur, Lacedæmonij cōcitis Peloponēsijs auxilijs circa Istmum in castra ibidem posita, se comparāt ad inuadendam rursum Atticā. Cumq; terram sæuis concuti tremoribus conspicerent, illo portento non secus ac diuersis auspicijs numineq; irato deterriti, in patrias quisq; suas, reuocato proposito, rediere. Tū autē cęuis pleraq; Gręcię loca concussio

Causæ pestis Athenienſium

nibus contremuisse, memorię proditū est, ut nonnullas urbes maritimas subsidente solo, superinfusa maria obruerint. In Locride tum quoq; qua intra mare porrectum eius lateris solum, angusto ueluti aggeris cuiusdā tractu continenti iunctum constabat, ea disruptione ac discisione, eo uinculo insulam illinc abscissam, cui Atlanta nomen est inditum. Simul dum hæc geruntur, à Lacedę monijs urbs Trachinia, cum uasta cultoribus suppleretur, quā mutato nomine Heracleam uocari placuit, inhabitatur. Huius autem rei causas huiusmodi accepimus: Trachinij iam antea multos annos aduersus Oetæos finitimos populos bellum gesserant, in quo maximus ciuium numerus re aduerse gesta, perierat. Quapropter exhausta iam, & propè deserta ciuibus incolis urbe, postularunt à Lacedæmonijs olim colonis suis, uti curam replendę ciuitatis suscipere uellēt. at illi cùm cognatione suæ originis moti, tum Herculis progenitoris sui memoria, quem priscis olim seculis apud Trachinios habitasse acceperant, ad eandem urbem instaurandam ampliandámq; accenduntur. Vnde ex Lacedęmone reliquis q; Peloponesijs quatuor millia delectos eò colonos transcribunt, tum reliquis per Gręciam populis cuicunq; colonia cōmunicare libuisset, ius potestatem q; eodem cōmigrandi faciunt. Pleroscq; nouæ rei conditio, uti solet, trahere: cōmigrantem recusari neminem, singulos quoscq; commodè pro re quantum licebat admitti iubebāt: atq; hac ratione eò parua utiq; turba ad 6000. multitudinem cōfluxit. Replera igitur 10000. ciuium Trachine, tū agro per capita sorte distributo, uocāt urbē Heracleā, mutato prisco uocabulo.

Lacedæmonij Trachinē colonos ducunt.

Præfecto Athenis Stratocle, Romę tres tribuni cōsulari potestate creati, L. Furius, Spurius Pinarius. Horum temporibus ab Athenienſibus Demosthenes classis prętor creatur, cui triginta naues militum, satis idonea manu instructæ traduntur. Hic accitis à Corcyra quindecim triremibus: tum milite Cephalenis, Acarnanis & Messenijs in Naupacto sitis, imperato, collectis undiq; copijs, remigio in Leucada contendit: ibi depopulatus agros Lacedęmoniorum traijcit in Aetoliam, ac pleroscq; earum uicos uillasq; depopulationibus uastare pergit. Aetolis contra conuersis, atq; agmine facto in eam ruentibus, acie confligitur. qua superati Athenienses, intra Naupactum sese recepere. Cęterū Aetoli elato recenti uictoria animo, tribus Lacedęmoniorū militum millibus assumptis, in Naupactum expeditionem ducunt. quos Messenij, eius tunc incolæ loci in quem uenerant, contrà progressi repulere. Pòst Molycriam traiecti, urbem eam capiunt. At Demosthenes Atheniēsium dux, ueritus ne fortè Naupactum quoq; opppugnādo uincerent, accersitis ex Acarnanibus mille militibus, intra Naupacti oppidum pręsidio mittit. ipse in Acarnania uersatus fortè inter explorandum, in mille Ambraciotarum milites in expeditionē exeuntes incidit, cum quibus manus conserens, cunctos fermè deleuit. tum ex Ambracia progresso contrà uiribus omnibus populo, rursus commisso cum eis certamine, Demosthenes maiorem eorum partē necauit: adeò ut urbs exhausta propè desertaq; relinqueretur. Demosthenes igiī eo certamine uicto, per opportunā sibi Ambraciæ obsidionem censet, sperans oppido deserto defensoribus se facilè potiturum. Cęterum Acarnanes ueriti ne urbe in Atheniē sium potestatem redacta, grauiores Ambraciotis deteriores ue cogerētur uicinos Athenienses experiri, haud rem uoto succedere passi, sed illis seditione iam perturbatis, Acarnanes Ambraciotis conciliati, pacem in centū annos cōponunt. Demosthenes ea fraude Acarnanum circumuentus spe, cœptoq; irrito, cū uiginti nauibus Athenas abnauigat. At Ambraciotæ re sua graui clamitate penè obruta, atq; in anceps discrimen adducti, præsidia Lacedæmoniorū sibi accersunt, Athenienſium metu perculsi. Demosthenes uerò ducto in Pylum exercitu, locum illum adortus est intra fines Peloponnesios munitionib. circūuallare, ac ueluti propugnaculū quoddā sibi in hostis solo parare, tametsi munitus antea satis haberet: qppe in Messenia positis ab ipsa urbe stadijs ab

Demosthenes Lacedæmoniorum agros uastat.

Demosthenes Pylum adoritur.

sens quad

Universidad de Deusto
Biblioteca

sens quadringentis. Tunc itaq; cum & pleræq; naues, & firma idoneaq; militum manus adesset, uiginti dierum opera Pylum circũmunijt. At Lacedæmonij audita Pyli munitione, magnas satis pro re copias contrahunt, pedestrium simul & naualium militum: deinde triremibus in Pylum nauigant, quinq; & quadraginta apprimè instructis, peditũ ad duodecim millia in eandẽ expeditionem educunt. Turpe enim ac pro uetusta sui nominis gloria prorsus intolerandum ducebant, eos quibus nuper agro suo in Attica ab hoste depopulationibus uastato, succurrere non solum, sed ne extra quidẽ mœnia prodire haud animus tulisset: nunc intra Peloponnesi fines ultro uictoribus incursare, loca sibi impunè pro munitionibus ppugnaculisq; occupata tenere. Hę igitur copiæ ductante Thrasymedo eductæ, proxima Pylo castra posuere. Libido furorq; idem cunctos rapiebat ad locum per uim recuperandũ, pericula omnia adire, nihil intentatum relinquere, dũmodo Pylo potiantur. Naues igitur adductas contrà, in proram aduersus portus fauces aditusq; in septi speciem, cõsertis carinis statuunt, ut undiq; ingressus hosti adnauigatioq; abarceretur. tũ pedestribus copijs munitionem adorti, per successionem oppugnando persistere, contentioneq; obstinatissima periclitantes obstupenda certamina edere, labores inauditos & pericula tolerare. Cæterum in insulam Phacteriam intra fluctus in longum porrectam, qua portus tranquillior, & uentorum ui tutior unda reddebatur, ingressusq; facilior patebat, robustissimos quosq; Lacedæmoniorum sociorumq; militum exponunt, consilio hostis in occupando loco pręueniendi: quippe cuius ad obsidionẽ maximas opportunitates situs prębebat. Cumq; diuturno per dies singulos in oppugnãdis munitionib. certamine uario saucíarent, plericq; ex locis eminẽtibus et propugnaculis murorũ nihilo tamen secius instare, haud usquaq uim ferociamq; emittere, frequẽtes in de confossi interire, nec rari uulnerari. Athenienses uerò occupato iampridẽ loco, auctaq; & corroborata naturę situs'ue illius munitione, tum telis iaculorumq; multitudine, rerumq; omnium ad defensionem requisitarum copia cõmuniti, promptẽ instanti hosti ubiq; adesse, atq; indefesse resistere: eoq; contẽtius obnixiusq; dimicare quòd sperabant ea munitione defensũ, cœptoq; obtẽto, se reliqua deinceps eius belli momenta tumultusq; omnes intra Peloponnesi fines contributuros: tum inde per excursationes particulatim cuncta infestando, depopulaturos agrum hostilem, sollicitudineq; perturbaturos omnia Cumq; iam utrinq; summis uiribus summoq; conatu ab his oppugnando, ab illis defendendo resistendoq; periclitaretur, Spartiatis ad muros per impetum agmine uiolento succedentibus, præclara ubiq; uirtutis edebantur spectacula: ac plerosq; incredibili dimicantes audacia, passim diuersis in locis cernere erat. Verùm longè ante alios Brasidas fortitudinis ac ferociæ palmam uidetur adeptus. Nam cum ex triremium prętoribus nullus carinam terræ primus appellere auderet, deterritus littoris asperitate & difficultate locorum, prętor ille magna uoce nautam suum è prora procul inclamat, iubetq; ut nihil de carina prorsus curando, quantis adniti uiribus posset, triremem in terram contorqueat. Turpe nanq; esse Spartanis, quibus animam pro uictoria semper effundere promptum sit, nunc in eandem necessitatem positos, parcere malle carinis, quàm uincere: ac coràm spectando, pati Athenienses per uim Laconica potiri. Postremò nauta appellere coacto, simul ac triremis ad terrã stetit, ille in descensu collectis armis adstans, hostium agmẽ in se irruentium immoto corpore excipit: plerosq; primo cõgressu ante alios celerius audaciusq; occurrantes necat. Deinde multitudine ingruente, cum multa in unum undiq; tela conjicerentur, crebris in aduersum corpus ictibus sauciatus, nihilominus contrà persistere. Postremò multo per uulnera manante cruore, iam languentibus uiribus animoq; labante, brachium extra nauis oras prolapsum extenditur semiuiro, clypeus simul fluctus obruentis, in mare nanq; deciderat, depressus pondere, simul

Brasidæ fortitudo.

simul suo, sinistra delabitur, quem mox obreptum hostes abstulere. Ipse uerò magna cæde edita inter àceruos cadauerum, semianimis ex naui à suis excipitur: tantum nempe cæteris uirtute audaciaq; præferendus, quantum omniũ iudicia, disciplinæq; ipsius militaris, maiestatem legemq; superauit, ut quod cæteris capite luebatur, si quis in pugna clypeum amisisset, huic in eadem causa deprehenso non supplicij modò censuram illam attulerit, sed ad summam propè gloriam adscriptum fuerit. Igitur Lacedæmonij assiduis oppugnationibus Pylum tentantes, tametsi frequentes pugnando caderent, ferocitate tamen obstinatis animis insistere, nihil arduum periculosumq; recusare. Cęterũ fortunæ uertiles ludos inconstantiamq; quis admirari perget, remq; ipsam apud Pylum gestã, ludicro persimilem cernens, Athenienses assuetos mari ex Laconica Spartiatas repellendo superiores fieri: cõtra Lacedæmonios in proprio solo, conscitos ex mari hostes inuadere, ut qui pedestribus certaminibus assueuerant, maritima pugna hostem lacessere superareq; contenderent: contrà quibus classe dimicare solitum erat, pedestri concursu terra insistentes prohiberent inimicos. Cum itaq; diutius obsidio traheretur, Atheniensium classe circum undique latè maris tractu potita, tum terris annonam importari prohibente, qui depressi in insula tenebantur, ad extremum famis periculum adducti, summè trepidare, & ad omnia nequicquam uerti consilia: quorum casũ perculsi Lacedæmonij, legatos de re componenda mittunt Athenas. ubi de cõpositione nihil assentiri uident, postulare pergunt, ut permutando, rem pari captiuorum Atheniensium numero pensarent. nihil rursus horum ab Athenięnsibus concessum: inde legati per licentiam palam Athenis proferre, ea re satis apertè confiteri, populum Atheniensem Lacedæmonios longè se præstantiores habere: quippe quibus par captiuorum permutatio haud æqua uisa esset. Igitur Atheniensis rerum necessarium difficultate debellatos eos qui in Sphacteria stabant, omnes in deditionem accepere. Fuere qui tum se dederunt Spartiatæ centum & uiginti, sociorum centum octoginta: quos omnes Cleo dux uinctos Athenas misit. Eosdem populus seruare decreuerit, si possent Lacedæmonij ad soluendum bellum adduci: sin dimicare perrexissent, tunc necare captiuos uniuersos. Post hæc ex his qui Naupactum incolebant, Messenijs, delectu habito, robustissimos quosque, tum ex reliquis socijs idoneam manum accersunt, quibus pro præsidio impositis, Pylum defendendũ tradunt: rati Messenijs odio Spartiatarum promptissimos fore ad infestandã, Laconicam, ipsa loci munitione in tuto positis. Igitur Pylires eo in statu erat. Artaxerxes uerò Persarũ rex interijt, cum annos regnasset quadraginta. Xerxes regno suscepto, annum regnauit. In Italia uerò cum Aequi in bello desciuissent à Romanis, ipsi dictatorem dixere A. Posthumium, L. uerò Iulium magistrum equitum. Hi magno comparato exercitu, contra defectionis authores in expeditionem proficiscuntur: ac primùm depopulationibus possessiones diripere pergunt. Mox occurrentibus Aequis acie instructa, conseritur certamen. Romani uictores magna hostiũ cęde facta, plerosq; uiuos capiunt, multisq; potiti spolijs manubijs locupletantur. Post eam pugnam qui defecerant fractis clade animis, in ditionem Romani imperij rediere. Cæterum Post humius ob rem bello præclarè gestam, more patrio triumphum duxit. Hic de Posthumio singulare quoddam atq; penè incredibile facinus commemorat. In acie namq; ferunt pugna accensa filium eius audacia præstanti & dimicandi studio tractum, longius prosilijsse, extra ordines scilicet à patre institutos: quo commisso, mox à patre correptũ, ac seuerè, more patrio, in eum capite, ut luti desertorẽ ordinũ, uindicatum. Elapso anno, præerat Athenis Isarchus, Romæ consules creati T. Quintius, & C. Iulius: apud Elios Olympias agebatur octogesima nona, qua stadio uicit Symmachus secũdò. Ea tempestate Nicias Nicerati filius, dux ab Athenienśib. creat, cui sexaginta triremes cũ tribus arcatorũ millibus traditæ, iussumq; uti ad socios Lacedæmoniorũ depopulandos

Romanorum bellum in Aequos.

89 Olymp:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Niciæ gesta aduersus Lacedæmonios.

dos properaret, qui rebus paratis enauigat in Melun primam, & classe delata agrum diripere festinat: mox ad urbem conuersus, complures ibi perstando dies, eam pugnando cõtendit. Sola enim ex Cycladib. insulis, quippe quæ Spartiatarum colonia erat, in officio & societate Lacedæmoniorum perseuerauerat. At uerò Nicias strenuè se defendentibus oppidanis, urbis expugnatione desperata, inde adnauigat in Oropum Bœotiæ: relictis ibi nauigijs, in agrum Tanagræorum copias inducit: ubi alterum exercitum cõperit Athenienium, quẽ Hipponius Galliæ filius ductabat. Iunctis itaq; copijs utrisq;, uniuersum passim agrũ populationibus peruagantur. Tum uerò Thebana iuuentus hosti cuncta uastanti occurrit: consertaq; pugna, uincũt Athenienses, magna hostium cæde edita. Confecto itaq; certamine, redit Athenas Hipponicus cum copijs suis: cęterum Nicias naues repetens, in Locrida fertur: atq; ex agro maritimæ oræ prẽda populationibus acta, quadraginta triremes à socijs missas accipit: ita ut centum carinis iam classem coactam duceret: tum delectu peditum habito, magna copiarum ui contracta, Corinthum intendit: ibiq; cum milites exponere properasset, occurrẽtib. acie instructa Corinthijs, Athenienses duobus prælijs conserto certamine, bis hostem fudere, magnaq; hostium cæde facta, erexere trophæum: ad octo nanq; ex Athenienſi acie cecidisse traduntur, Corinthiorum supra trecentos cæsos constat. Inde Nicias classe in Cromonẽ traiecta, diripit agrum, castellumq; ui oppugnando cœpit: mox inde soluens, in Methonam properat: ibiq; munito confestim altero castello, præsidij satis tum ad loci defensionem, tum simul quòd agros finitimos depopulando, omniaq; circum hosti excursibus diripiendo infesta faceret, imponit. Ipse maritimam depopulatus orã, remigijs Athenas reuertitur. His peractis, naues sexaginta cum duobus armatorum millibus in Cythera dimittunt, quarum Nicias cum quibusdam alijs prætor curam gerebat. Hic appulsa ad insulam classe, cũ castris ad urbem positis, oppugnare pergeret, tandem coactam ad certam conditionem & fœdus, in deditionem accepit. Mox præsidijs insula confirmata, Peloponnesum uersus enauigat, maritimaq; eius loca passim cuncta depopulando diripiendoq; uastat, Thyreasq; inter montana Laconicæ & Argiæ sitas, expugnando capiens, populum inde omnem captiuum abduxit in prædã & seruitutẽ, mœniaq; euertit. Tum Aeginetas omnes illic habitantes, castellijq; & præsidij principem Tantalum Spartanum Athenas captiuos misit, quem cum reliquis captiuis & Aeginetis Athenienses in uinculis habuerunt.

Interea dũ hęc geruntur, Megarensium rebus admodum afflictis, hinc bello potentiaq; Athenienſium contrà urgente, illic exulum infestante manu, atq; intestina discordia seditioneq; sibi cuncta distrahẽte, cum per legationes inter se de recipiendis ciuibus ultro citroq; missas ageretur, ac iam ad compositionem res inclinare uideretur, nonnulli ciues odio exulum per clandestinos in-

Megara proditur Atheniẽsibus.

ternuncios, ducibus Athenienſium pollicẽtur se prodituros urbem: acre iam parata, ubi accesserint cum armis, nihil remoraturos facinus. Igitur imperatores re composita, Demosthenes & Hippocrates proditione intenti, noctu sexcentos milites intra urbem mittunt, qui ab authoribus proditionis intra mœnia admittuntur. Detecta demum uulgataq; per urbem proditione, populum repẽtè grauis seditio distrahere cœpit, diuersa omnes sentire, alijs alia placere: pars Athenienſium, alij Lacedæmoniorum societatem præferre. Inter hunc tumultũ è media turba quidam suo sponte proclamauit, ut qui uellent, arma ponerent cum Athenienſibus & Megarenſibus. Quo audito, Lacedæmonij relicto se circumuentosq; à Megarenſibus cernentes, qui mœnibus longis præsidio stabant: illico relicta loci custodia, in locum nomine Nisęam, quod erat ornamentarium Megarenſium, sese recipiunt, quẽ uallo fossaq; repente obstructum, Athenienſes pergunt obsidere. Nec mora, accersitis ex urbe Athenarũ fabris artificibusq;, muro Nisæam circumcludunt. At uerò Peloponnesij ueriti ne per

ti, ne per uim capti necarentur omnes, Nisæam fœdere pacto tradunt obsidentibus. Rebus igitur Megarensium eo statu uertentibus, Brasidas accepto ex Lacedæmone reliquisq; Peloponnesijs exercitu magno, Megara cum expeditione properat: hinc Athenienses aduẽtu suo perterrefactos, illico ex Nisæa exturbat, urbemq; Megara libertati priscæ restitutam reconciliat Lacedæmoniorum societati: ipse per Thessaliam iter tendens, in aperta planaq; Macedoniæ perducitur. Pòst inde trajciens Acanthum uersus, arma iunxit & societatem cum Chalcidensibus, ac præcipuam Acanthiorum urbem modò minis incusso terrore, interdum blando sermone affatus, ut ab Athenienſibus desciscerent, tandem compulit. pòst aliorum quoq; Thraciæ populorum, pleroscq; societati Lacedæmoniæ adiunxit. Cæterum cupiens clarioribus gestis maioriq; bello rem prosequi, milites ex Lacedæmone sibi accersit, atq; idoneam manũ cõtrahere properat: Spartanis uerò institutum erat, Ilotarum optimos quosq; fortissimos que delere: idcirco mittunt ex eis mille, quoscunque audacia utibusq; elatissimos uident: pleroscq; eorum rati inter uaria certamina pugnamq; Ilotas dolo caſuros. Aliud quoq; fœdum tetra in eos crudelitate, uiolentumq; admodum commisere: quo facto rem magis Ilotarum se depressuros arbitrabantur. iussere nanq; per præconem, ut ex Ilotis quicunq; unquam beneficio Spartam affecissent, nomen quisq; suum scribẽdum proferret, pollicenturq; se eorum libertati consulturos. quorum cum ad duo millia nomina protulissent, mãdant fortissimis prudentissimis'ue quibusq;, uti eos intra lares quenq; suos occupãdo necarent. Supra modum nanq; uerebantur, ne quando forte per occasionem rebus nouandis, uti erant semper intenti, iuncta cum hoste manu, rem Spartanam in periculum & discrimen adducerent. Tamen accedẽtibus Brasidæ mille Ilotarum armatis, tum passim delectu à socijs habito, præsidijsq; missis, magna copiarum uis breui contracta, Brasidæ astitit. Exercitus itaq; multitudine simul & robore confisus, Amphipolim uersus expeditionem ducit. Hanc urbem initio condere adorsus est Aristagoras Milesius, dum Darium fugeret, Persarum regem. Mortuo ipso, colonisq; è Thracum gente Erdona ejectis urbe, anno post id patratum trigesimo secundo, decem millia colonorum eò deduxere Athenienses: quibus rursum à Thracum manu deletis, apud Drabescũ interiecto biennio restaurant item colonis eodem transcriptis Apione duce. Vrbem igitur persæpe bello tẽtatam, armisq; assuetam, nec paruo ad rem, si caperetur, momento futuram, Brasidas in potestatem redigere adoritur. Qui ductis ad eam copijs, castra ponti proxima ponit, initioq; suburbium per uim capit: quo perterrefactis oppidanis, urbem ea conditione ad deditionem coẽgit, cuicq; ut discedere uolenti simul rebus suis sumptis, impunè abire liceret. Mox hoc facto, pleræq; finitimarum gentiũ urbes in deditionẽ societatemq; uenere, in quibus dignissimæ fuere Syma & Galepsus, ambæ Thraciorũ coloniæ, Myrcinnumq; Edonicum oppidum. Dehinc ad ædificandam quoq; in fluuio Strymone classem, mentem curamq; adhibuit, supplemẽtaq; exercitus ex Lacedæmone reliquisq; socijs sibi acciuit: ibiq; pleraſq; graues armaturas extrui fecit, quas inermi iuuentuti distribuit, cum telis, iaculis, frumento, uectigalib. reliquoq; rerum omnium apparatu apprimè curato. Vbi cuncta sibi in promptu uidet, copias urbe Amphipoli educit. inde in locum cui Acte nomẽ extat profectus, castra per eas partes agebat. In hac quinq; celebrantur urbes, quarũ quidem originem Græcam ducebant, Andriorum uidelicet colonię: reliquas barbarica promiscuè turba, populiq; Bisaltĩcorum bilingues habebant. His omnibus in potestatem redactis, ad urbem Toronam copias duxit, olim coloniam Chalcidensium, sed imperio tamẽ subditam Athenienſi: proditione per quosdam oppidanos parata, noctu intra mœnia admissus à proditoribus, Torona tutò sineq; discrimine potitur. Res itaq; à Brasida eo usq; prouecta est eo anno. Per idem tempus dum ea geruntur, Delum acie instructa cõcursum est

Lacedæmonij

Amphipolis urbs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Bœotia, ab Athenienſibus contra Bœotios, bello inter illos his cauſis obor
to. Pleroſq; Bœotiorum cœperat ea tempeſtate faſtidium, patritiæq; potentię
odium, penes quam ſumma imperij reiq; publicæ adminiſtratio uerſabatur:
inde aſſiduis conſilijs quærere, quonam modo rebus patritiorum euerſis, ſta-
tus populares urbibus inſtituerent huiuſmodi coniurationis principes. Quæ
ſtudia quò tenderẽt, cõſiliaq; omnia ducib. Athenienſiũ Demoſtheni & Hyp-
pocrati exponunt, pollicentúrque ſe prodituros eis urbes Bœotiæ. Placuit
tanta ducibus occaſio, & facultas clariſsimæ rei gerendæ oblata. Diuiſiſq; in-
ter ſe copijs pro rerum diſpoſitione aſſequenda, prout id momenti requirere
uidebatur. Demoſthenes maiori parte copiarum aſſumpta, traijcit in Bœotiã,
ibiq; proditionem detecta cõperit, Bœotiosq; iam prẽmunitos, firma paſsim
cuncta prẽſidijs tueri. Ita ſpe fruſtra adacta, negocio infecto inde diſcedit. At
Hippocrates cum omnibus Athenienſium uiribus Delum petens, locum oc-
cupat: tum Bœotiorũ quos accurſuros eò, uti cõtigit, rebatur, anteuertere pro
perans agmen, Delum circũ undiq; munitionib. firmat: hic locus Oropiq; pro
ximus, iuxta Bœotiæ montes ad confinia iacet. At uerò Pantœadas Bœotiorũ
imperator, accitis ex uniuerſa Bœotia militib. cõtra Delũ cum ingẽti manu q̃p
raptiſsimè prpficiſcitur. nã pedites haud 20000. pauciores, equitum ad 1000.
ductabat: Athenienſium copiæ numero quidẽ ſuperabant hoſtẽ, uerùm haud
parib. tecti armis prodierãt. Nam repẽtino prẽruptoq; euocati imperio ex ur-
be, ueluti tumultuario excurſu ſeſe proripuerant, armis ut cuiq; trepidanti ob-
uium fuit, aſſumptis eruperant. Vtroq; igitur iam procincto exercitu, animis
ad manus conſerendas accenſis, acies utrinq; inſturi cœptæ, primũmq; apud
Bœotios dextrum cornu tenuere Thebani, ſiniſtrum Orchomenijs datum,
medium agmen Bœotijs ſuppletum: in fronte uerò pro tota acie dimicabant
hi quos illi aurigas aſſeſſoresq; appellant, trecenti delecto robore uiri. Parte a-
lia Athenienſes quoq; copijs in aciem eductis, ab hoſte manus cõſerere cogũ
tur, accenſaq; per equites pugna, cum ferociter utrinq; dimicaretur, ſequente p
ordines certamine, ptinus Athenienſium equitatu ſtrenuè inſiſtendo, aduer-
ſus hoſtium turmas in fugam uertunt. Poſt hęc concurrendo peditum acie, ul-
tro citroq; iam uolantibus haſtis, Athenienſium cornu, cui contra Thebanam
iuuentutẽ inſtructo agmine pugnare obtigerat, primùm ui pulſum funditur:
reliqui deinde Bœotiorum ordines à reliquis contrà fuſi, in fugam uertuntur,
quos prẽcipites Athenienſium manus agens cum multa cæde, ad certum uſq;
ſpacium eſt inſectata. Interea uerò Thebarum phalanx robore corporum uir-
tutéq; longè cęteros antecedens, ab hoſte inſectando ad ſuos tuendos cõuer-
ſa, in agmen Athenienſe incidit, quod uictoriæ ſucceſſu lętum graſſabatur: tur
ſusq; redintegrato uictores cum uictoribus certamine, funduntur Athenien-
ſes. Hac clariſsima potiti victoria Thebani, magnã roboris uirtutiſq; gloriam
haud immerito retulere. At uerò Athenienſium profligato exercitu, pars in O
ropum alij intra Deli munitiones confugere: tum miſcẽte uariè cunctos ordi-
nes, & agente fuga, fuere qui mare uerſus ad naues iter tenderent, alios in a-
lia loca, ac quocunq; proximam fugienti ſalutem pauor oſtenderat, impetus
fugiendi diuerſos egit: ſuperueniente nocte ab inſectatione ceſſatum & cędẽ.
Bœotiorum circiter quingentos non amplius cecidiſſe proditum eſt, Athenię
ſium maiorem longè numerum: ac niſi nox cędem interpellaſſet, eorum maxi
ma cecidiſſet multitudo. Tenebris itaq; interrumpentibus, inſectantis hoſtis
impetus ipſe fugientibus opem ſalutémq; attulit: tametſi tantam occiſorũ ple-
bem acceperint, ut ex manubiarum precio ſpoliorúmq; magna à Thebanis in
foro porticus extructa, æreiſq; ſtatuis ordinata conſtiterit. templa quoque ar-
mis, porticúſq; circum forum ex acceptis cadauerum ſpolijs ære munitæ: tum
Deliorum ludi ſpectaculàq; hac eadem pecunia parata atque inſtituta. Deuic-
ta pugna Bœotij extemplò Deli munitiones oppugnationibus adorti, locũ
micando

Athenięſium pugna cum Bœotijs.

peruim capiunt, pleraque præſidij Delum defendentis multitudo ſtrenuè di-
micando cecidit: ducẽti capti, reliqui fuga in naues compulſi, cum reliquis in
Atticam reuerſi ſunt. Igitur Athenięſes talibus inſidijs Bœotias opes adortos,
tanta ac tam fœda clades deinceps ab huiuſmodi incepto cohibuit. In Aſia ue-
rò Xerxes rex cum annum regnaſſet, mortem obijt. Nõnulli ſcriptores tradũt
duobus non amplius menſibus in regno uixiſſe: cui ſuccedẽs in regno germa
nus eius Ogdianus, ſeptem mẽſibus imperauit. Hunc cum Darius interemiſ-
ſet, ipſe regno adito, rexit annos decẽ & nouem. Ex ſcriptoribus autem ab An
tiocho Syracuſio Siculorum hiſtoria in hunc uſq; annum deducta terminatur
nouem uoluminibus comprehẽſa, quam à Cocalo Sicanorum rege orſus edi-
dit. Præfecto Athenis Amynia, Romæ Conſules creati C. Papirius, & L. Iu-
lius. Ea tempeſtate Sicyonij cõtempto ob cladem ad Delum acceptam, Athe
nienſium imperio, deficiunt ad Lacedæmonios: ac Braſidæ exercitus Laconi-
ci in Thracia uerſantis imperatori, urbem tradũt. Cæterum in Lesbo poſt cap-
tam ab Athenienſibus Mitylenen, qui inde tunc ex ea captiuitate euaſerant,
profugum turba ingens, tametſi iampridem multa pro reditu in Lesbum mo-
liti, nequicquam laboraſſent, tunc tãdem ea occaſione conuerſi, Antandrum
occupãt, atq; inde aſſiduis eruptionibus bellum perenne cum præſidio Athe-
nienſium quo defendebantur, Mitylenæ gerebant. Quorum infeſtationibus
laceſsitus contrà, tandemq; irritatus Athenienſis populus, duces cum copijs
ad eos debellandos miſit Ariſtidem & Symmachum: qui nauibus in Lesbum
traiecti, mox aſſiduis oppugnationibus hoſtem defatigando, capiunt Antan
drum, partemq; exulum neci dant, alios urbe eijciunt, præſidijsq; ſtatis ibi ad
defenſionem relictis, remigijs ex Lesbo diſcedunt. Poſt hæc Lãmachus præ-
tor decem triremes ductans, in Pontem nauigat, tum per flumen nomine Ca-
chetum remis ſubigendo nauigia, Heracleam petere adortus, naues omnes a-
miſit. Ingenti nanque imbrium procella præcipitante, cum fluuius repentino,
ut fit, uiolentóque defluxu raptas, ruentibus undis omnia ſecum traheret, na-
ues haud uim ſufferre ualentes, in quædam loca aſpera & uadoſa contortę, flu
ctu rapiuntur: illiſis'que terrę carinis, diſcuſſu atque penitus diſpruptę omnes.

Lacedæmonij & Athenienſes inter ſe de pace fruſtrà agunt.

Cæterum inter Athenienſes & Lacedæmonios annuæ induciæ his conditio-
nibus & fœderibus pactæ, ut quæcunque tum utrique ditione tenuiſſent, eo-
rum proprium utriſque ius imperiúmque eſſet: tum colloquijs crebrò inter ſe
habitis, multa de bello diſſoluendo diſſerere, id omnibus conſilium placere.
Placatis tandem ab ira atque odio & contentione diſcedendum. Lacedæmo-
nios ſummum deſiderium, ſummáque eos qui in Sphacteria capti fuerant rẽ-
cipiendi cupido ad pacem maximè trahebat. Re cõditionibus fœderibúſque
antea prædictis compoſita, de reliquis omnibus magno inter ſe conſenſu per-
ſtabant, de Sciona uerò diſceptari ab utriſque cœptum, multáque contendi:
inde re in altercationem & certamen ducta, fœdus ſolutum, rurſus'que armis
ſumptis, bellóque redintegrato, de Sicona pergunt inter ſe decernere. Per idẽ
tempus urbs ipſa defecit ad Lacedæmonios: quæ cauſa acrioris odij, perulca-
cioriſque diſcordiæ incendia concitauit. Vnde Braſidas ex Menda & Sciona
liberos apportans & coniuges, reliquámque ſuppellectilem quæ neceſſaria
uſui parata erat, idoneis præſidiis eas urbes firmat, cunctáque defenſionibus
munit. Athenienſes facti indignatione irritati, decreto ſtatuunt, Scionæos om
nes, ſi quando in manus uenirent, promiſcuè nulli parcendo ætati, internecio
ne extinguere, claſsémque triremium quinquaginta in eos armatam mittunt.
Hanc prætores ducebant Nicias & Nicoſtratus, qui ducta ad Mendam pri-
ma claſſe urbem capiunt, quorundã proditione traditam: mox Scionam circũ
uallando obſtruunt, ibique in obſidione poſiti, aſſiduis oppugnationibus ir-
ruptionem tentare: quos contrà reſiſtere impigrè, qui præſidio locum tueban-
tur, ingens iuuenum manus: iaculorum præterea frumentiq; copia ſubuecti;

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum reliquarum rerum apparatu munito loco, facilè repentinos hostium insul tus repelliere, munitionibus subire conantes ex eminenti desuper uallo tela conijciendo plerosque transfigere. Hæc igitur eo anno gesta traduntur.

Præfecto Athenis Alcæo, Romæ consulatum adiere Pincterus Lucretius, & L. Sergius Fidenas. Horum temporibus ab Athenienſibus accusati Delij, quòd occultam cum Lacedæmonijs societatem iniissent, eorúmque clàm partes sequerentur, ex insula solóque patrio eijciuntur omnes, urbémque ipsi incolis replere. At Delijs expulsis uagisque, Pharnaces Satrapas urbem Adamytium tribuit habitandam. Interea ab Athenienſibus Cleo plebis princeps dux creatur, cui magna peditum manu tradita, populi iussu mandatum est, ut in loca Thraciæ copias traijciat. Ille Scionam remigio delatus, assumpta ibi militū parte, eorum scilicet qui ad obsidendum locum perstabant, abnauigat inde, Toronámque contendit: exploratum nanque habebat, Brasidam ex eis locis iam abijsse, præsidiúmque Toronę relictum haud satis firmum inualidúmque ad loci defensionem. Castris itaque urbi quamproximè positis, terra marique undique oppugnationem adortus, tandem ui capit, puerósque & mulieres omnes inde in prædam seruitutémque adduxit: uiros uerò & præsidia pro captiuis habita, uinculis iniectis misit Athenas. tum relicto in urbe præsidio, copias inde remigijs educit, atq; Strymonem aduersus Thraciæ fluuium cursu contendit, illic Heroni castra admouit, ea triginta circa stadijs urbs ab Amphipoli distabat: dum arcem expugnare adoritur, comperto Brasidam circa Amphipolim cum copijs uersari, mox in eum expedito agmine properat. At uero Brasidas ubi aduentare hostem iámque hostem adesse comperit, copijs in acie eductis, obuiam ire promptus pergit. instructis utrinq; ordinibus cum graui certamine accenso strenuè dimicaretur, starentque loco inconcusse cohortes, agmè agmini, miles militi infensus insistere. Initio quidem res par, pugnáque diu anceps concursu ducebatur: pòst ubi imperatores ipsi circumferri, ac quenque fortissimum hortari cœpere, obnixi eo periculo, pro sua uterq; uirtute decerni uictoriam: dum collectis uiribus atque accensis in immensum utrinq; animis ad uincendum atrocissimè ferocissimeq; concurreretur, plericq; clarissimi in utraq; acie uiri cecidere: quos in confertissimos hostium cuneos secum quacunque penetrassent imperatores ipsi gloriæ ambitione trahebāt: ac Brasidas quidem fortissimè antè omnes pugnans, inter stratos à se hostium aceruos, heroicè uitam tradidit: interfecto pariter inter dimicandum altera ex parte Cleone, utraq; acies amissis ducibus titubare ac uariè fluctuare cœpit. Tandē uictoria inclinauit ad Lacedæmonios, trophæumq; erexere. Cæterum Athenienses receptis per inducias suorū cadaueribus, sepulturæq; traditis, inde Athenas uersus abnauigant. Nunciata pòst Lacedæmone à quibusdā qui in acie pugnauerant, domumq; iam redierāt, uictoria, simul & morte Brasidæ, matrē eius audito pugnæ euētu percunctatā à nunciis ferunt, qualē Brasidas in acie se præbuisset: respondentibus illis, omnium longè Lacedemoniorum apparuisse fortissimus, fortissimeq; dimicasse: eandem subintulisse, Brasidam filium suum bonū sanè fortemq; uirum fuisse, plerosq; tamē alios longè se uirtute præstātiores & habuisse antea, & reliquisse conciues. His uerbis passim per urbem diuulgatis, Ephoros iudices publicis honoribus ac laudib. ornasse mulierē, cui patriæ laudes & maiestas publica nati sui gloria chariores extitissent. Pòst eam pugnam uisum est Athenienſibus opportunū pacē cum Lacedæmonijs huiusmodi conditionibus pactis, in annos quinquaginta cōponere: ut partis utriusq; relaxarentē captiui, urbesq; eo bello utrinq; captæ restituerentē. Bellū itaq; Peloponesiacū, quod uariè ad subiecta usq; tēpora fuerat in annos decē ptractum, dicto modo solutū pacatumq; extitit. Præfecto Athenis Aristone, Cōsules à Romanis creati T. Quintus, & A. Cornelius Cossus. Ea tēpestate bello Peloponesiaco tū nupertimè pacato, rursus tumultuari, bellicosq; denuò motus inter eos

Brasidæ & Cleonis interitus.

Bellum Peloponesiacum finitum, atur.

eos cieri cœptū, causis huiusmodi. Athenienses & Lacedæmonij cōmuni olim consensu fœdera inter se iniere, socijs utrorūq; in ea cōpositione superiori nominatis. Cęterū pacato bello societatē quandā simul contraxerant priuatā, ut uidebatur, urbibus ad id tēpus sociorū inconsultis, exclusisq; Quo facto mox orta suspicio, populos solicitudine uexare cœpit, eam priuatā cōcordiam insidijs carere non posse, cōmuni libertati fraudē parari, ceruicibus Græciæ iugū seruitutemq; muniri, ditioni & imperio duúm populorū subeundū esse. Quare perculsis potentissimisq; quicq; populi animis, per legatos uicissim inter se missos de iungenda simul societate contra Athenienses Lacedęmoniosq; consultare conspirareq; cœperunt. Erant eius rei principes quatuor urbes potentissimæ, Argos, Thebæ, Corinthus, Elis. nec sine certa profectò ratione motæ gentes suspicabantur, eò duorum tam insolito consensu in Græcam libertatē conspiratum iri. Enimuero in cōmuni fœdere adscribi iussum erat, Athenienſibus Lacedæmonijsq; ius potestatemq; esse quodcūq; sibi collibuisset adijcere, detrahere ue fœderibus. Adhæc Athenienſium consulto decemuiri creati erant, quibus potestas curaq; mandata fuerat reipub. prouidendæ, ne quid detrimēti pateret. Quod idem cum Lacedæmonij cōstituissent, tam palàm cernere erat, urbis utriusq; quo tādem consilio ambitioq; cotenderent. Cōpluribus itaque populis ad communem libertatem tuendam accēsis, cum iam Athenienſium opes clade ad Delum accepta attritæ, contemptui esse cœpissent, tū Lacedæmoniorum nomen & gloria admodū demissa uideretur, captis in Sphacteria insula robustissimisq; quibusq;, cōspirauere cōtrà pleræq; urbes, ducemq; sibi cōstituere in ea re urbē Argiuorū. Præclara nanq; huius urbis propter priscæ memoriæ ingētia gesta, maiestas & authoritas habebatur. Nā ante Heraclidarum interitū regum, proles omnium propè clarissima stirpe Argia prodibat. Ad hæc diuturna admodum pace perfruens, uectigalib. quàm plurimis frugibusq; auxerat opes: nec æris pecuniæq; facultate modò, uerùm frequētia quoque populi uigens pollensq; degebat. Igitur Argiuus populus imperij summam ad se delatum iri ratus, mille ciuium capita deligunt, quibus ætatis uigor roburq; corporis in primis adesse uideretur: tum facultas opū præcipua. quos ab reliqua operum munerumq; cura uacuos fecere: tum sumptu ciboq; publica impēsa illis suppeditato, mādant, uti cura assidua exercitio'que ppetuo bellicis artib. disciplinæ'que militari assuescant. Hi cibariorum subministrationē, tum assiduo usu militiæ, breui bellicis instructissimi laborisque patientissimi milites euasere. At uerò Lacedęmonij Peloponesum in se cōspirare, ac iam armati cernentes, prospecta simul belli surgētis mole, quæ ad imperium statūmque retinendum spectant, quantis licet uiribus, consilijs, præsidijs'que cuncta passim firmare nituntur. Ac primùm quidē mille Ilotis, quos Brasidas in Thraciæ expeditione ductauerat, libertatem dant: pòst hæc eos qui in Sphacteria insula deprehensi, captiuos se abduci permiserunt, ob id commissum honore militiæ tum priuatos, utpote qui Spartæ nomē gloriámque ea ignominia polluissent, ignominia absolutos, in pristinam dignitatem munúsque restituere: quibus consentaneè quoque permissum uidebatur, ut ad munia militaria reuocatis inter laudes & præmia bellica liceret insequentibus deinceps certaminibus: pristinæ uirtutis & dignitatis locum nomenque præferre, tum aduersus socios mitiori administratione uti: benignitatéque & clementia reconciliare eos, quos imperandi sæuitia abalienasse uidebatur. At Athenienſibus contrarium consilium est initum. Per terrorem nanque & seueritatem uolentes eorum infringere audaciam, quos defectionis suspectos haberent, extemplò seueritatis & ultionis in Scionenses exactè præmonuere reliquos omnes. Nam captis illis per uim & obsidionē, pubertatē iuuētutémq; ad unum omnē iugulārūt. Pueros ac mulieres abduxere in prædam & seruitutē, insulámq; Plateensibus, qui propter illos expulsi patria uagabantur, habitandam tribuere. Per

Universidad de Deusto
Biblioteca

Campani Cumas expugnãt

idem tempus in Italiam Campani magno exercitu contra Cumas ducto, Cumanos pugna conserta fundunt, hostiumq; maiorem partem in ea acie necãt: mox ad obsidendas Cumas se comparantes, crebris expugnationibus adorti, tandẽ per uim potiuntur urbe: qua direpta, incolisq; quos ibi deprehenderãt, in prædam & in seruitutem adductis, eodẽ transcripsere colonos ex gente sua, qui satis uidebantur ad replẽdum locum. Prefecto Athenis Aristophilo, Romani Consules crearunt T. Quintium, & A. Sempronium: apud Elios agebatur Olympias nonagesima, qua stadium uicit Hyperbius Syracusius. Ea tempestate oraculo quodam adducti Delijs insulã restituere: qui facta potestate, reuersi sunt in pristinum solum. Cum autẽ Athenienses Pylum non redderẽt, rursus urbes ipsæ dissentire inter se, bellumq; suscitare cœperunt. Quo audito, populus Argiuorum adduxit Athenienses, uti secum iungerent societatẽ. Crescente indies magis simultate & discordia, Lacedæmonij Corinthios suadẽdo impellunt, ut relicto communi conuentu, partibus suis adhæreant: ac populis iam passim tanto tumultu excito uariẽ fluctuantibus, sine duce & principatu res Peloponnesiæ eò adductæ agitabantur. In his uerò quæ extra Peloponnesum habentur locis, Aenianes, Dolopes & Milienses cõspiratione simul facta, cõtra urbẽ Heracleam in Trachinia sitam, copias educũt. Heraclienses in aciem descẽdentes, obuiamq; hosti properãtes, cõserta atroci pugna fundunt, ac plerisq; eorũ cęsis, cõpelluntur intra mœnia, tum uirib. suis diffisi, præsidia a Bœotijs accersunt: missi mille ad eos Thebani, delecta iuuentus armis, quorũ manu urgentẽ hostẽ repulere. Simul dũ hęc gerunt, Olynthij educto exercitu, urbem Micybernã Athenienſium præsidio defensam, inuadũt, præsidioq; inde eiecto, ipsi oppidũ sibi subigunt. Prefecto Athenis Anchia, Romæ creati cõ-

Argiui Lacedæmonijs bellum indicunt.

sules L. Papyrius Mutilanus, & C. Seruilius Structus. Horum temporibus Argiui Lacedæmonios accusantes, quòd Apollini Pythio cõsueta sacra non peregissent, eis indicũt bellum. Quo eodem tempore Alcibiades Athenienſium imperator copias in Argiam traiecit. Eo præsidio accepto Argiui, exercitũ ad urbem Trœcenem ducunt, sociam Lacedæmoniorum. Tum præda undiq; ex agris acta, uicis, uillis, ædificijsq; incendio uastatis, domũ regressi sunt. At Lacedæmonij iniurias Trœceni illatas grauiter ferentes, bello in Argiuos ulcisci statuunt. Cõtractis itaq; copijs, Augiam regẽ ducẽ creãt: Hic exercitu educto, contendit in Argios, agrumq; eorũ depopulãdo uastare pergit: tum copijs ad urbis mœnia adactis, hostẽ ad pugnam prouocare. Interea Argiuis tria millia armatorum accessere ab Elide missi, à Mantineis haud multo pauciores. Quibus freti Argiui, mox extra mœnia copias in aciem educunt: iámque ordines instrui armáque expediri utrinque cœpta, cum imperatores legationibus inter se missis, inducias quadrimestres componunt. Reuersis itaque nequicquã domum re infecta militibus, urbs utraq; contra fœderis illius authores ira accensa, fremere, ducesq; Argiuorũ lapidibus à populo petiti, uixq; multitudinis impetus in se ruentis, & ueluti proditores ad necem uocantis, multa precãdo contineri potuit, ægreq; impetratũ ut uitæ parceretur: nihilo tamen minus eorum bona in publicũ redacta sunt, domusq; erutæ. Parte alia Lacedæmonij parato iam in Agim regẽ iudicio, pœnaq; instituta, uix tandẽ precib. pollicitisq; impleti, sesęq; si seruatus esset, ad ignominiã cõtractã fortissimis clarissimisq; deinceps gestis diluendam offerenti, crimen cõdonauere: cæterum in reliquũ deinde tempus decem summa sapientia peritiaq; uiros delegunt, quos rei consultores adhibent, mandantq;, ne quid deinceps audeat illis inconsultis. Post hæc ab Athenienſibus missi sunt Argiuis per mare mille delecti scutati, ducenti equites, quos Laches & Nicostratus ductabãt, quibuscunq; stipendia priuata gerebat Alcibiades ob amicitiam, qua deuinctus erat Elijs & Megarensib. Conuentu simul omnium celebrato, cunctis una sentẽtia uisum est, neglectis fœderib. ad bellum accingi: tum imperatores suos quisq; milites ad pugnam hortati

hortati, mox arma expediant iubent. Qui cum prompte prestoq; paruissent, extra mœnia copias in castra educunt. Tum cunctis potissimum uisum, primumq; omnium, Orchomenum urbem Arcadiæ adoriri. Traiecto itaq; in Arcadiam exercitu, castrisq; ad eam urbem positis, quotidiana oppugnatione mœnia adoriri pergebant: urbe tãdem in potestatem redacta, castra proximè urbi Tegeæ admouent, certa ad eam quoque expugnandam sentẽtia. Verùm Tegęatis auxilium à Lacedæmonijs implorantibus, utque sibi celerrimè succurreretur postulantibus, Spartani contra iuuentute sociorumque auxilijs omnibus Mantineam uersus armati properant: rati, hostes audita eius hostis debellatione, Tegeæ obsidionem soluturos. Mantinensibus haud mora fit, ac-

Lacedæmoniorum de Argiuis victoria.

cersitis mox sociorum auxilijs, ipsi que cum omnibus copijs armati contra Lacedæmonios in aciem descendunt: consertáque pugna, cum acriter dimicaretur, delecta Argiuũm iuuentus ad mille numero bellicis artibus apprimè militi instructissimi (nanque laboribus assiduo usu disciplinæque iampridem assueuerant (primum agmen quod in aciem contra se steterat, primi in fugã uertunt, procul q; fugientes contentius insequuti, magnam cędem edunt: reliqua dehinc acies à Lacedæmonijs contrà fusa profligatáque passim. Igitur princeps cum multa cęde, mox conuerso in Argiuos uictores agmine, circumfusa undique in coronam multitudine militum, Lacedęmonij in medium cõclusos occidione omnes necare parabant. Erant quipem cohortes illæ pro numero hostium paucę admodum, uerùm uiribus & mira fortitudine excellebant. Igitur Lacedęmoniorum rex in agmine primus insistere, primusq; dimicando cuncta obnixè moliri ac tentare, si qua rerum eos difficultate casu'ue aut periculo implicitos omnes obruere posset. Nã quod ciuibus suis fuerat pollicitus summa ope, dictis ut fides quàm maturissimè fieret, enitebatur aliquo præclaro facinore ab ignominia superius admissa, nomen suum uendicare. Verùm tunc huiusmodi uotum haud este xplere permissus, Nam Pharax Spartiata, unus ex consultoribus, cuius summa Spartæ authoritas habebatur, suasit Arcadibus ita inclusis, commodè exitum patefieri, neque in uitę desperatione posse tos ullo pacto tentandos, aut in eam necessitudinem adducendos, ut uirtutis extremum periclitantis, ultima præsidia quærere experirèque cogerentur. Eo ex Pharacis sententia iussu coactus, aperuit hostibus exitum, atq; ita mille illi dicto modo emissi, incolumes abiere. Cęterum Lacedęmonij ingenti uictoria læti, trophęo erecto, domum rediere.

Anni cursu reuoluto, Athenis prefectus est Antiphon: Romæ quatuor tribuni militum creati, C. Phurius, T. Quintius, item M. Posthumius, & A. Cornelius. Ea tempestate per legatos ultro citroq; missos, pax inter Argiuos Lacedęmoniosq; conuenit, simulq; societas contracta. Quare Mantinenses Argiuorum præsidio destituti, Lacedæmonio parère subigiq; imperio coctai sunt. Per idem tempus in urbe Argia iuuentus, quos ad munia militię delectos supra commemorauimus, ad mille ciuium capita simul conspirauere, consilium

Argiui seditionibus agitantur.

inierũt, ut euerso populari statu, rem ad optimatum patritiorumq; administrationem reuocatam, sibi primi usurparent quorum cœpta cum multi prouehe rent, quos iam sibi opum facultate meritisq; obnoxios fautoresq; parauerant: primum primates populi quoq; comprehensos necant, alijs metu perculsis, iam uoti compotes populi iura legesq; dissoluunt: mox sibi cuncta miscendo usurpando'ue rem uendicant, publicaq; munera pergunt iure suo authoritatęq; disponere. Hoc statu mensibus octo retento, pòst insurgente in eos populo, disiecti cessere: quibus deletis, rursus ad populum res rediit, iuraq; popularia in pristinum statum reuocata, conualuere. Altera preterea belli incendia in Græcia eruperunt. Phocenses enim & Locri odijs inter se flagrãtes, suis utrinq;

Phocenses uincunt prælio Locrenses.

uiribus acie instructa dimicãdo rem decreuere: in qua uictor Phocẽsis manus, hostium plus mille obtrũcarunt. Tum quoq; Nicias Atheniẽsium imperator

ditas urbes captas imperio Athenienſi adiecit, Cythera, Niſæorumq; oppidū: tum Melo expugnata, pubertatem iugularunt, pueris & mulieribus in prædā ſeruitutem q; abductis. In Italia Fidenates Romanorum legatos illuc à populo miſſos, leui quadam cauſa obiecta necant. Qua iniuria Romani in eos grauiſſimè accenſi, bello ulciſci decernunt: delectuq; habito, dictatorem creant Anium Aemilium, qui more maiorum, Aulum Cornelium ſibi magiſtrum equitum dixit. Aemilius rebus ad bellum comparatis, educit in expeditionem milites, ulturus legatorum iniuriam, deſcendentibus contrà in aciem Fidenatibus. Conſerto prælio, acerrimè diu fortiſſimeq; dimicatum eſt ancipiti certamine, multis cæſis utrinq;.

Romani Fidenates ulciſcuntur ob interfectos legatos.

Præfecto Athenis Euphemo, Romæ tres tribuni militum creati ſunt conſulari poteſtate, C. Phurius, C. Corinthius, A. Sempronius. Horum temporib. Lacedæmonij cum ſocijs exercitu in Argiam ducto, Higiæ locum cœpere, ne catisq; eius incolis, caſtellum euertūt. Tum audito quòd ab Argis maiora mœnia ui ad mare uſq; prouecta forent, eò progreſsi, quod extructum fuerat, eruunt. Eo facto, domum uerſus iter tendunt. Cæterum ab Athenienſibus Alcibiades prætor creatur, cui uiginti naues datæ, mandatumq; ut ad Argiuos naui gans, ad rem cōponendam eis adeſſet: adhuc nanq; tumultu ſeditioneq; feruebat ciuitas, quòd magna adhuc multitudo eorum ſupererat, quibus optimum ſtatus præterebatur populari: cunctaq; interturbando agitabantur. Alcibiades igitur ingreſſus urbem, atq; cum his compoſitus qui popularia iura ſouebant, ex Argis eos deligit, quos Lacedęmoniorum maximè ſequi uidet: his urbe electis, compoſito cōfirmatoq; ſtatu populari, remigijs Athenas repetit. Eo anno iam inclinante, Lacedęmonij cum magna manu in Argiam trajciūt: ac magna agri parte depopulando uaſtata, exules Argiuorum in Orneas habitatum mittunt: quem locum in Argia munientes, firmoq; præſidio impoſito corroborantes, mandant ut Argiam excurrēdo omnem infeſtam reddant. Simulac diſceſsiſſe inde Lacedæmonios reſciuere Athenienſes, Argiuis præſidio mittunt triremes quadraginta cum mille & ducentis ſcutatis. Igitur Argiui cum Athenienſib. unà in expeditionem profecti, Orneas inuadunt: captoq; per uim oppido, præſidij exulum q; partē neci dant, alios inde expellunt. Hæc geſta traduntur anno quintodecimo Peloponneſiaci belli. Eiuſdem anno ſextodecimo Athenis prętor adminiſtrabat Ariſtomneſtus: Romę quatuor tribuni conſulari poteſtate creati, T. Claudius, & Spurius Naurius, item L. Sentius & Sextus Iulius. Horum tēpeſtate nonageſima prima Olympias apud Elios acta eſt, qua ſtadium uicit Exænetus Acragantinus. Byzantij uerò & Chalcedonij accitis ſecum unà Thracibus cum uiginti millium manu trajciunt in Bithyniam, ibiq; paſsim depopulati agros, multis oppidulis per uim expugnatis tetra quędam & ſupra modum crudelia facinora edidere. Nam cum magnum admodum captiuorum numerum, uiros, muleres, pueros, atq; omnis deniq; generis conditionisq; promiſcuè ingentem turbam coēgiſſent, nulli ætati aut conditioni parcētes, ad unum omnes ueluti pecora iugularunt. Per idem tempus in Sicilia bellum fuit inter Aegeſtanos & Selinuntios. Feruebant diſcordia pro finibus agri exorta, fluuio urbium agrum fines ue diſcernente. Selinūtij itaq; torrentem tranſgreſsi, primum partem agri fluuio adiacētem per uim occupant. poſt id ablata inſuper proximi magna parte, per contemptum illudere finitimis alia ad aliam iniuria affectis pergūt. Qua indignatione commoti haud parum Aegeſtani primum uerbis hortari, multāq; diſſerendo ſuadere: deinde alienum agrum inuadere abſtinerent, ac non ſuo, ſed per uim occupato cedere uellent. Poſt ubi à ſe id fruſtra queri contendūt, inſuper ius ſuum poſtulantes contemni uident, armis expeditis, in furis humani uiolatores copias educunt: atq; loco eiectis aduerſarijs, agri ſibi ablati poſſeſsionem recuperāt. Exacerbata inde inter utroſq; populos diſcordia, rē ferro decernere ſtatuunt. Expeditis

Alcibiades Argos nauigat.

Aegeſtani & Selinuntij belligerant.

Expeditis copijs utrinq; in aciem deſcēditur: atroxq; certamē accenſum, quo Selinuntij victores, haud paruum hoſtium numerum interemerunt. Qua clade deinceps Aegeſtani re labefacta, cum ciuibus ſuis diffiderent, haud iam hoſti pares, Acragantinorum auxilium Syracuſiorumq; ſibi conciliare ſocietatē conantur. ea fruſtra ſpe cœpta, ab utriſq; electi legatos Carthaginem mittunt, imploratum auxilium: quibus itidem renuentibus, ad maris auxilia conuertūtur, quorū conſilia caſus ipſe prouexit. Leontinos olim Syracuſij urbe eiectos, agro quoq; ſpoliauerant. Solo itaq; patrio extorres, conſilium ineunt ſocietatis Athenienſium ſibi rurſus conciliandæ, per originis inter eos antiquam cognationem. Hac re gentibus communicata, quibuſcum amicitia deuincti erāt communi decreto legatos Athenas mittunt oratum, uti urbibus ſuis ui & potentia quorundam oppreſsis, opem ferre properarent, ſimulq; eis operā ſuam pollicentur ad rem Siculam peragendam. Quum legati Athenas uenissent, Leontinis antiquam cognationem & priſtinam ſocietatem commemorantibus: tum Aegeſtanis ingentem proferentibus ad id bellum pecuniam, quam paratam haberēt, ſimulq; capturos arma contra Syracuſios ſpondentib. Athenienſes adducti ſtatuūt eò dimittere uiros quoſdam ſpectatæ uirtutis & fidei, qui ſimul inſulæ ſitum, opesq; & Aegeſtanorū res diligenter explorarent: qui bus Aegeſtam peruectis, Aegeſtani pecuniæ uim oſtenderunt, partim domeſticā, partim à uicinis mutuo ſumptam, oſtentationis gratia. His diligenter exploratis, domum regreſsi Aegeſtanorum opulētiam renunciant. Comitijs habitis de ea re, populus conſulitur. Relata in medium conſultatione de exercitu in Siciliam trajciendo: Nicias Nicerati filius, uir admirabili inter ciues uirtute & authoritate, contrariam habuit ſententiam, minimè eſſe trajciendum: haudquaquam eam adeſſe Athenienſib. opum uim, ut ſimul cum Lacedæmonijs potētiſsimo Græcorum populo bellum ſuſtinerent, & magnas procul in exteram expeditionem copias trans maria trajciant: temerariq; cōſilij par uideri, qui Græciæ imperium ſibi, quod ſæpè tentaſſent, integris coactisq; uirb. uendicare non ualuiſſent, eoſdem mox uana ſpe magis quam ulla ratione adductos, parte copiarum uelle rem grauiorem aggredi, belloq; ſubigere tentate maximam totius orbis terrarum inſulam opulentiſsimamq;, quam Carthaginenſes, gens in terris potentiſsima, cuius pollēs admodum lateq; patens imperium porrigeretur, perſæpe multa bello moliti, uarijsq; conati artibus ſuę ditioni ſubigere, nihil prorſus adhuc uſq; uel uiribus cōſilijsq; omnibus proficere potuiſſent. Quid Athenienſium populum Carthaginenſibus omni ui potētiæ opūmue facultate longè inferiorem tandem effecturum putandum? num inuictas tam diu tantis opibus gētes, tum potentiſsimas in ea inſula urbes debellaturos ſperandum? Hæc & alia ad rem propoſitam accommodata cum elegantēr diſſeruiſſet, in contrariam ſententiam nitens Alcibiades, uir Athenienſium clariſsimus, hortari populum pergit, ut illud bellum confidenter adoriatur. Erat nanq; huic uiro acerrimum in dicendo ingenium, atq; facundia ſuper ciues omnes uehemens & elegantiſsima: tum genus clariſsimum, ampliſsimę opes, reiq; militaris peritia ſumma, nomenq; paſsim laudib. & gloria celebratum. Perſuaſus itaq; illius ſermone, aſſenſusq; populus, extemplò claſſem ad id idoneam extrui iubet: triginta à ſocijs triremes miſſæ, centum ipſi ſuis opib. inſtruunt, rebuſq; muniunt ad bellum neceſſarijs: quina deinde armatorū millia eis imponuntur. eo delectu ex ciuibus habito, duces eius expeditionis tres creati, Alcibiades, Lamachus & Nicias. Atheniēſes igitur in huiuſmodi rebus apparandis propenſo ſtudio uerſabantur. At uerò nos iam ad initium belli perducti, quod Athenarum populus cum Syracuſijs geſsit, ueluti per ſoluto quod in principio pollicīti fueramus, quæ deinceps accepimus, in uolumē ſequēs dilata proſequemur.

Athenienſes de mittēda in Siciliam claſſe deliberant

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SICVLI HISTORICÆ BIBLIOTHECÆ

LIBER DECIMVS TERTIVS.

QVidem in explicanda historia nihil usquam nobis ab aliorũ scriptorum modo & processu digrediendum esset, discussis in præfatione paucis quibusdam, quantum pro loco & tempore conueniret, idoneè deinceps ad continentia superiorib. negocia, seriemq; rerum perpetuo textu deducendũ, mox esset sermo conuertendus. Nam breue tempus scripto complexi, possemus procœmijs immorando fructum percipere. Sed quoniam superius pollicit sumus, in paucis nos uoluminib. non res modò gestas pro uirili parte descripturos, uerũm & tempora comprehensuros supra mille & centenos annos petita, maximè necessarium uidetur prętermissa prefandi prolixitate, ꝯ primũ ad ipsa gesta differenda descendere: hoc solum initio commemorantes, quod sex superioribus uoluminibus res post Troiæ fata ad eam usq; tempestatẽ gestas commendauerimus, qua bellum ab Athenien sibus decretum susceptumque fuit contra Syracusios, quod octingentis post captam Troiam annis obtigit. In hoc itaq; tempus superiori continens prosequuti ingrediemur, à prima in Syracusios ab Athenien sibus ducta expeditione, terminabimusq; ad belli secundi initium, quod ab Athenien sibus aduersus Dionysium Syracusiorum tyrannum gestum est. Præfectus Athenis Chabria, Romæ tres tribuni militũ consulari potestate creantur, Sergius Lucius, Marcus Papyrius, M. Seruilius. Horum temporibus Athenienses decreto iam contra Syracusios bello ad parandas naues, pecuniamq; cogendam, tum cætera quæq; ad usum belli & instruendum exercitum necessaria cõponenda summis studijs, & festinanter insistebant: electisq; tribus ducib. Alcibiade, Lamacho, Nicia, penes eos omnẽ gerendi belli summam imperiumq; esse uoluere: atq; inter priuatos opulentissimi quiq; ciues populi gratiam sibi quisq; impensiores conciliare illius rei studio properantes: alij priuatis opibus sese triremes armaturos: alij pecuniam in exercitus stipendia & commeatus exposituros sponte polliceri: ac plerisq; ex inferiori plebe ciues & inquilini, item exteri, sociorumq; magnus numerus ultro ad nomina in militiam danda confluebant ad duces, orabantq; obnixè ut inter ordines admitterẽtur. Ita omnes in magnam spem sublati, iamiam sibi, uelut ad certam uictoriam raperentur, Siciliæ possessionem, sortemq; pollicerentur: classe iam procincta, statuæ quæ per urbem dispositæ erant, innumera multitudo, nocte una omnes detruncatis capitibus repertæ sunt. Quod tantũ facinus populus haudquaquam casu aliquo euentu'ue cõtigisse arbitratus, sed ab his potius patratum qui gloria elati, ad soluendum statum popularem inuigilarẽt odio iraq; sæuire atq; infrendere cœpit, eiusq; flagitij authores inuestigare infense atque obnixè magnis indici præmijs propositis: inter hęc procedens quidam ex priuatis ad senatum, exponit se intra domum cuiuspiam inquilini audisse nonnullos mensis initio nocte intempesta intrasse: inter quos Alcibiadem à se cognitum asserebat. Percunctante deinde senatu, ac quærente, quonam pacto per noctem uultus discerni potuisset: respondit, lunæ radijs proditos percepisse: quem facilè per sermonis inconstantiam deprehensum, profalso reiecere, nec ulla prætereà eius rei uestigia inueniri potuerunt. Triremes instructæ centum & quadraginta & quas ad equos portandos parauerant: item onerariarum & quibus commeatus & frumẽtum, reliquusq; omnium rerum apparatus ferretur, ingẽs numerus. Scutatorum funditorumq; item equitum, sociiq; nominis supra decem & septem millia, præter illos qui ad supplementa ascripti

Athenięsium in Siciliam profectio.

ascripti ducebantur. Tum demum senatus cum ducibus in secretum adductis simul consultare cœpere, quonam modo res Siculas tractare oporteret, ubi in sula potirentur: quibus tandem usum est, Selinuntios & Syracusios in prædã dari, abducique prorsus in seruitutem: reliquas urbes passim uectigales omnes Athenien sium facere, stipendiáque annua singulis imponenda. Postera die eius diei duces unà cum militibus in Piræum descendunt, quos uniuersa plebs urbana ciuium peregrinorũmque promiscuè progredientes, sequuta est. Pars cognatos ægrè ueluti in alienum orbem traiecturos, discedere à se passi, usque comitati: alij uaria spe multa hortari, polliceri multa, sibi inuicem amicos obstringere. Cæterum triremes passim per uniuersum sparsæ portum, uago exultantium nouis cœptis remigium pulsu perferebãtur, coronis ornatas proras circumuertentes: tum armis certo ordine per tabulata dispositis, luce longè per undas micante, splendescere circum omnia, oculique inspicientium perstringi radijs per totum portus ambitum, in margine litoris odoramenta passim effumantia, crateres argentei omnibus in locis positi conspiciebantur, quibus latices haustos poculis aureis libabant, deos ueneratí suppliciter, oranteſque multis uotis, ut propitio numine faustisque auspicijs classis profectionẽ prosequerentur. Igitur ex Piræo demum euecti remigijs circumnauigata Peloponnesi ora, Corcyram deferuntur, ibi nanque commorari iussi, dum socio rum accolarũmque subsidia acciperent: ubi cõciti omnes accessere, mox inde soluentes, pnauigato maris Ionij tractu, ad extremam applicuere Iapygiam: atque inde moti, Italiæ oras perlegendo, à Tarentinis nusquam accepti traiecti unt: tũ Metapõtinos & Heracleenses peruecti, appulsa inde ad Thurios classe, ibi benignè rebus omnib. excipiunt: summamq; in se humanitatẽ Thuriorũ expti, mox Crotonam petunt, sumptoq; ab his commeatu, ꝓpter Iunonis Lacinię templũ naues remigijs impellunt, ac supare loci, pmontoria contendũt, Dioscuriadis dicti. Post hæc Tescyletium Locrosq; ptranseunt: tum haud urbe Rhegio, pcul in anchoris constituti, Rheginos hortari, ut arma secum sociẽ tatemq; iungere uelint: â quibus responsum est, se consilium de ea re cum reliquis Italis habituros. At Syracusij compto classem copiasq; Athenien sium iam intra maris Italici sinum aduectam, haud pcul Siculis oris atq; in ipso traiectu adesse, tres dictatores creant, Hermocraten, Sicanum, Heraclidem: quorũ prima trepidando cura fuit conscribere: delectuq; undiq; habito, legatos p Siculas urbes dimittunt, oratum atq; excitum populos omnes, ut p salute cõmuni accingi, armaq; sumere ꝓperent. Athenienses enim titulo & rumore belli contra Syracusios suscepti, uiribus omnibus in Siciliam aduentare: ea simulatione longè alterius sententiæ uera consilia grauioraq; cœpta tegi. Siculis populis uim p insidias fraudemq; parari, ita uel accipiendam, quam uires Atticæ afferrent, seruitutis conditionẽ: uel cõmunem libertatẽ contra uim hostis fraudulenti ferro defendendã. Ab Acragãtinis & Naxijs respõsum legatis datũ: se quod iam polliciti fuissent, p seruanda fide, cum Athenien sib. societatẽ iunctos. Camarinæi uerò Messenijq; bello tantisp abfore, pmisere, de societate iungenda se consulturos interea relaxaturosq; mox: deinde Selinuntij, & Geloi, adhæc Himerenses & Catanenses arma uiresq; suas Syracusijs pollicentur. Siculorum quoque urbes ad idem faciendum beneuolentia Syracusiorum adduci uidebantur: uerùm satius pacem agere, & â periculo tãtisper abesse ducebant, dum tutò, quò tanta demum moles esset inclinatura, spectare liceret. Cũ autem Aegestæi ad seruanda, pmissa poscerent, nec ullo pacto adduci possent ut plus talentis 30 contribuerint, Athenien sium duces fidei fraudatę, dictique inconstantis incusantes, Rhegio classem soluunt, inde ad Naxum Siciliæ applicant. Ibi ab oppidanis amicè excepti, mox Catanam petunt: Catanenses militibus ingressũ mœnium prohibitis, duces cum paucis admisere: conuentuq;

populi

Universidad de Deusto
Biblioteca

populi conuocato,prætores Athenienſiũ in concionem prodeuntes, de ſungenda ſocietate diſſere cœperunt:dumq; Alcibiadi concionanti populus uniuerſus curata portarum parum cuſtodia, intentius adſiſteret, euulſa tantum à nonnullis per uim ualua,milites intra urbem irrupere.qua cauſa coacti Catanenſes, arma ſimul cum Athenienſibus contra Syracuſios haud ſponte ſumpſerunt.Simul dum hæc geruntur, qui priuatas cum Alcibiade inimicitias ſimultatesq; gerebant,Athenis occaſione de truncatis ſtatuis capta, calumnijs eum grauibus per conciones infectabantur, conſpiraſſe illum iampridẽ conſiliumq; iniſſe ſæpe aduerſus patrias leges ſtatumq; popularem, calumnias huiuſmodi crimenq; impium comprobare uidebatur, id quod Argiuis proximè obtigerat: in patrias leges coniuraſſe primates urbis priuata potentia freto,ſtatumq; popularem euertere adortos: demum à populo extinctos, omnes interiſſe.Igitur perſuaſus populus, creditis inſimulationibus, grauiq; admodum per concionatores accenſus ira,nauem Salaminiam properare in Siciliam iubet,mandatq; ut quàm celerrimè Alcibiadem ad ſe reuehat, cauſæ iudicioq; reſponſurum.Naui Catanam delata,Alcibiades audiens legatis nunciantibus populi mandatũ, aſſumptis ilicò in triremẽ ſuã his qui ſecũ in eadẽ calumnia nominabantur,unà cũ Salaminia naui in altũ abnauigat. Vbi ad Thurios applicuere,ſiue quòd eius impietatis ſceleriſue ſibi conſcius eſſet,ſiue magnitudine periculi perterrefactus, cũ eiſdẽ quorũ unà cauſa periculũq; agitabat,arrepta clàm fuga,per latibula eò pedibus proripit. Qui in Salaminia nauigant uehebantur, primũ ſatis ubiq; quæſito Alcibiade, ubi nuſquã inueniri poſſet,abnauigantes Athenas redeũt,populoq; renunciant quæ geſta fuerant: quo cõmoti Athenienſes,nihilo ſecius ira in reos pertinaci inuehuntur,datisq; in iudiciũ Alcibiadis ſociorumq; qui ſimul aufugerant nominibus ſolis, ſententia uacua capitis iudicarunt. At Alcibiades ex Italia in Peloponneſum naue delatus,Spartã profugit:ibiq; Lacedemonios multa diſſerendo accendere non deſiſtit ad infectandos oppugnandosq; Athenienſes. Duces uerò qui rẽ in Sicilia gerebant,appulſa Aegeſtũ claſſe, Mycarã Siculorũ caſtellũ capiunt, cuius ex præda & ſpolijs ad centũ talenta uenundatis omnib. coẽgere exactis præterea ab Aegeſtæ triginta talentis,Catanã repetunt. Conſiliũ deinde ineũt, quãnã uia locũ magno Syracuſiorũ portui proximũ,ſine dimicationis periculo ualeant occupare.Mittũt itaq; uirũ quendã Catanenſem,ſibi utiq; fidũ, ſed ducibus quoq; Syracuſijs fama cognitũ,cuiq; fides haberẽ ſatis dignũ: mandantq; uti per proditionis ſimulationẽ prætorib.Syracuſiorũ nunciet,quoſdã Catanenſes cõpoſuiſſe ſimul conſtituta nocte,ubi per multa Athenienſiũ manus ſine armis,uti conſueuerãt,intra urbẽ diuertiſſent,ſomno oppreſſos repentè occupare,eadẽq; celeritate nauibus,quæ in portu ſtarent,ignẽ inijcere: ſeq; ut eius cõſilij certiores faceret,miſſum,quò id totius ſuccedere, peragiq; poſſet.poſtulare uti duces cũ copijs eodẽ accederent, ac ſeſe ciuibus oſtenderent ne fortè cœpto aberrantes,in diſcrimen adducerent. Ille protinus impigrè mãdatis acceptis iter init:ad duces perductus, omnia uti inſtructus erat, perordinẽ exponit.Credita res ducibus ſimul ueri facinoris ſimilitudine,ſimul fidenũcij.Cũ eo mox cõponunt,qua nocte copias eſſent educturi:quo confecto, uirũ Catanã remittunt. A Syracuſijs igit nocte conſtituta copiæ Catanã uerſus educunt. At uerò Athenienſes intra magnũ Syracuſiorũ portum appulſa claſſe,cũ ſummo ſilentio potiunt Olympio: locisq; circũpoſitis omnibus occupatis,caſtra ſibi ſtationẽq; munire properant. At duces Syracuſij perceptã demũ fraude,raptiſsimè relicto quod peruaſerant itinere, munitiones hoſtiũ inuadunt:exeunte contrà in aciẽ hoſte,pugna cõmittitur: qua cœſis Syracuſiorũ quadringentis,Athenienſis acies reliquos fundit,atq; in fugã conuertit. Duces itaq; Athenienſiũ cum percepiſſent hoſtẽ equitatu ſuperiorẽ eſſe, cupientes ſeſe reſq; omnes agilius copioſiusq; ad obſidionem comparare, Catanam

Alcibiades Athenas ex Sicilia reuocatus, aufugit ad Lacedæmonios.

Athenienſes Syracuſas appellant.

nam retrouehuntur,certiſq; nuncijs Athenas miſsis,epiſtolas ad populum dedere,quibus poſtulabant equites ſibi pecuniamq; mitti:quippe diuturnã eam obſidionem fore,nec ſine magna ui poſſe obtineri: trecenta à populo talenta, certusq; equitum numerus eò decretus traijcitur. Dum hæc geruntur, Diagoras cognomento Atheus,calumnia notatus ob impietatem & deũm contemptum,timens iram populi,ex Attica profugit. Cuius odio promitur ab Athenienſibus edictum: Si quis Diagoram interemiſſet, argenteum ei talentum præmio daturos. In Italia Romani cum Aequis bellum gerentes, Lauinium expugnarunt.Hæc eius anni geſta traduntur.

Diagoras Atheus Athenis profugit.

Præfecto Athenis Piſandro,Romę quatuor tribuni cõſulari poteſtate creati,P.Lucretius,C Seruilius,Agrippa Menenius,Spurius Veturius.Horum tẽporib. legati à Syracuſijs miſsi Corinthũ & Lacedæmona, imploratũ auxilia, oratumq; ne ſe in ſummũ adductos diſcrimẽ defererent,extremaq; experiri paterentur:cõcionante ſimul cum illis,atq; Lacone adhortãte Alcibiade, decerni Syracuſijs auxiliũ,cuius traijciendi dux creatur Gylippus. A Corinthijs uerò cum multæ ad id triremes portarẽtur,tunc perfeſtinationẽ cum Gylippo properante,Pythem cum duabus triremib. in Siciliam traijcere iubent: parte alia Catanæ Nicias & Lamachus Athenienſium imperatores, aduectis ex Attica ducẽtis quinquaginta equitib. cum trecentorum talẽtorum pecunia,recreato exercitu, claſſem Syracuſas appellunt, atq; ubi noctu clàm applicantes nihil aduertentib.Syracuſijs,occupant promõtoria & portus moles.quod ſentientes oppidani,mox auxilio trepidè undiq; accurrũt:amiſsisq; dimicãdo 300.militib,intra mœnia cõpelluntur. Poſt hæc 300.ab Aegeſta equites cũ accepiſſent Athenienſes, 250. à Siculis quoq; miſsis, iam 800. equitum exercitum contraxerant:tum ducto circa Labdalum uallo,munitione urbem obſtruere pergũt, quo facto, pauor ingens inuaſit Syracuſios: ea trepidatione mœnibus effuſi, properabant opificibus murum ducentibus occurrere, atque ab incœpto repellere.Conſerto equeſtri certamine,cum creberrimè caderent propulſarenturq; tum Athenienſes parte copiarum eò miſſa, locum occupant imminentem portui,locoq; Polichna dicto circummunito, templum Iouis eadem munitione incluſere, atque ita utraque ex parte Syracuſas obſidione cõpeſcere conantur. Tantis una calamitatibus rem Syracuſiam demolientibus,plebs ex animis iam diffidere cœperat:cum renunciatum eſt, Gylippum Himeram applicuiſſe,copiasq; ibidem undique cõtrahere:quo nuncio ſpe reuocata,accingi, priſtinaq; conſiſtere cœperunt audacia. Nam Gylippus ubi quatuor triremibus.Himeram attigit,illico ſubduci naualia curauit.tum adductis in ſocietatem Syracuſiorum ſuadendo Himerenſibus, ibi militum delectum habet. A Geloïs quoq;, Selinuntijs & Sicanis copias & præſidia concire properat. Contracta itaque peditum inde trium millium manu,& ducentũ equitum, per mediterranea cum his iter contendens, Syracuſas proficiſcitur. ac paucis poſt aduentum ſuum diebus, copias in aciem cum Syracuſijs iunctis educens,in hoſtem contendit. nec pugna ab Athenienſibus detrectata,concurſu facto, dum magna ui dimicaretur utrinque, Lamachus alter Athenienſium imperator pugnando cadit.Multis ultro citroq; cæſis,uicere tandẽ Athenienſes. Poſt eam pugnam tredecim triremes accedunt à Corinthijs miſſæ, ſumptis inde qui uecti fuerant auxilio militibus, Gylippus unà cum Syracuſana ui caſtra inuadunt hoſtium, moleſq; & promontoria ab hoſte occupata oppugnant, acie undique fuſa. Quos contrà Athenienſes agmine facto, ex munitionibus undique erumpunt. Conſerta cum hoſte irruente pugna, Syracuſij uictoriam adipiſcuntur magna cæde edita: moxque ex tota undique mole & promontorio deturbato hoſte,uallum ſeptaq; demoliuntur. Athenienſes uerò eo loco delecti, copias inde omnes traducunt in alteram ſtationem. His geſtis, legatos Syracuſij rurſus Corinthum Spartamq; mittunt ad

Lacedæmonij Gylippum auxilio mittunt Syracuſanis.

Gylippi præſium cũ Athenienſibus.

Syracuſani Athenienſes fundunt.

nouum

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouum auxilium implorandum: quibus mille à Corinthijs simul & Bœotijs, Sicyonijsq; milites dati, sexcentos misere Spartani. Nec minor interea expediendi belli cura Gylippum agebat. nam per Siciliam latè circumactus, ubiq; quibusq; aditis, multos uariè sollicitando traxit in societatem. Tum acceptis ab Himera & Sicania tribus militum millibus, per mediterranea iter tendens, petebat Syracusas. Audito eorum accessu Siculi properè expeditis armis in agmen procedentes, medio itinere inuadunt. in quo conflictu cecidit dimidia pars, reliqui Syracusas incolumes peruenere. Auctis sociorum accessu uirib. Syracusij fortunam quoq; maritimi certaminis ausi tentare, naues pristinas deducunt, aliasq; nouas in portu constructas & adhuc intactas, experientia confirmant. Interea Nicias Athenienſium dux hæc cernēs, epistolas Athenas mittit, in quibus scriptum mādarat, quamplurimas sociorum naues diuersis locis accitas, accessisse Syracusijs, parariq; ingentem classem: ut nauali pugnā rem decernat, ab hoste summis studijs maturari, nec pariter ulla mora sibi opus esse. Postulare in primis, ut triremes, pecuniæ quod satis sit, copiasq; quātas possint quàm celerrimè ad se mittant: nec non & idoneos prætores qui secum belli munia obeant. Alcibiade fuga subrepto, tum Lāmacho interempto, se solū ad tantam rem relictum, ægrè cuncta sustinere, nec diutius sanè molem illam gestare posse. Hoc audito, Athenienses Eurymedonti duci naues decem tradunt, ac centum & quinquaginta auri talenta, quibus cum Siciliam petat mādant. Hoc circiter æstatis reuolutiones & initia patratum. nam ubi uernum tēpus spirare cœpisset, eodem classem mittere parabant. cuius rei gratia iam copias undiq; à sociis conscribere, pecuniamq; contrahere. Cęterum in Peloponeso Lacedęmonij uerbis Alcibiadis concitati, fœdere quod ictum fuerat rupto, cum Athenienſibus bellum restaurant, cuius duodecim annis incēdia flagrauere. Anno reuoluto Cleoritus Athenis prefectus est: Romani quatuor tribunos militu consulari potestate crearunt, A. Sempronium, & M. Papyrium, Q Fabium, & Spurium Nautium. Horum temporibus Lacedæmonij unà cū sociorum manu traijciunt in Atticam Agide duce, & Alcibiade Athenienſe, locumq; Deceliam occupant, situ manuq; satis munitum: quod sibi Atticam pro munitione & præsidia castellum esset, unde hoc bellum Deceliacum est appellatum. Ab Athenienſibus uerò triginta triremes in Laconiam mittuntur duce Charicle: tum in Siciliam octogintæ decretæ, cum quinq; clypeatorum millibus. At Syracusij deliberata nauali pugna, triremibus octoginta instructis in hostes enauigant: quibus Athenienſis classis sexaginta nauibus in aciē educta, occurrere pergit. Vbi cōfligi cœptum, iam undiq; ex munitionibus & præsidijs confluxerant Athenienses ad mare, littusq; complerant, partim spectandi è terra certaminis gratia, partim si quid pugnando aduersi obtigisset, auxilio suis ut in promptu parati adessent. Quod ubi à ducibus Syracusijs negligentius haberi præsidia, munitionumq; custodias animaduersum est, eos qui urbi præsidio relicti fuerant, clàm per occulta circumuectos, ad hostium munitiones procurrere iubent, ubi nautica facultas omnis, pecuniæq; recondite habebantur, tum rerum omnium apparatus impedimentaq; militum congesta. quò cum peruenissent, defensos per paucos loca deprehendentes Syracusij, oppugnare adoriuntur. His qui ad mare descenderant accurrentibus auxilio, magnam eorum cædem faciunt. Tum clamore ingenti per castra sublato, cum ad classem usq; pugnantem tumultus sonitu perlatus exaudiretur, res insperata dimicantium curas ad se conuertit, uarieq; perculsa Athenienſium acies timidè: atq; in reliquam stationem adhuc sibi tutam defensamq; confugiunt, insectantibus passim sine more, sine ordine ullo aduersum fuga hostem Syracusijs, dum in terram euadendi nullam tutò patere sibi uiam cernunt, quod iam duas munitiones hostis captas haberet. In agmē infectātium cōuersi retrò & ex fuga pugnā redintegrare cogūtur, uaga iam ac passim studio insectādi solutis ordinibus classis Syracusana incompositè ferebatur, in quam uicti agmine collecto conuersi, impetum uictoris primum comprimere, inde etiam dispersas uires frangere, uersa'que fortunæ uice, superatum in fugam uertere cœperunt: atque inter insectandum naues undecim suppressere, reliquas in insulam usque insectati compulerunt. Soluto prælio, trophæa ab utrisque erecta sunt: ab Athenienſibus uictoria nauali obtenta, à Syracusijs re terrestri optimè gesta. Cum nauale certamen euentum huiusmodi accepisset, Athenienses audito quòd intra paucos dies cum Demosthene prætore classis adesset, statuunt nullo amplius pacto ante earum copiarum aduentum belli fortunam experiri: Syracusios contrarium consilium agebat, priusquam Demosthenes accederet, auxilijs'que confirmarentur magis, omnia moliri, obnixè adeò insistere, ac ui cogere hostem ad pugnam capiendam & decernendum, atq; ita indies classe instructa inuadere cunctantes, atque intra munitiones se continentes lacessere ad certamen, uarijs irritamentis prouocare. Tum suadente Aristone quodam Corinthio nauta, uti nauium proras & breuiores & depressiores constituerent, re perspecta, consilio parent, quod in posterioribus deinceps maris periculis magno præsidio extitit, ac persæpe ea causa res Syracusijs bene gesta, superiórque propè euasit ubique. Triremibus nanque Atticis infirmiores ipsa figura proræ compagibus excelsius suspensę eminebant. quam ob rem fiebat ut earum rostra nihil concursu, nisi eminentia supra mare loca uulnerarent: inde leui damno premebant hostem. Syracusiæ uerò compages ad proram corroboratas depressásque ferientis incursu rostrorum una persępè inflictione triremes supprimebant Athenienſium, atque ita singulis diebus castra inuadendo, oppugnatione terra marique tentata, Syracusij, nihil quietis hosti dare, strenua tamen omnia moliri, nihilque usquam uiribus proficere, dum intra stationem consistere conquiescendo, nec pugnandi copiam hosti faciendo, Athenienſibus ea sese tutari arte cura fuit. Verum ubi nonnullis prætoribus incaluere animi, pugn'æque studia incendi exestuarę que cœperunt, nec iam diutius lacessentem ultrò, atque illudentem ueluti per contemptum tam insolenter, támque impunè hostem ferre possent, arma expediunt, sese'que ad decernendum accingunt, acie in magno portu totis utrinque uiribus extructa. Erāt Athenienſium partes celeritate triremium rerumq; maritimarū experientia, disciplina prętera & arte nautarū lōgè supiores. Verū ea omnia alioquin ad uictoriam per æquor apertū maximè requisita, frustra illis tū usui fuere, in angusto quodā sinu cōmisso certamine. At Syracusij cōfertis nauigijs infēsi, ptinus adesse, nihil ocij ad quicquā expediendum, nihil quietis hosti sinere, quos ex tabulatis obsistere cernūt, eos primos hastis trāsfixos inde deijcere: alios tundis saxisq; petitos locis undiq; deturbare, prorasq; deserere impulsos cogere: postremò multas incursando rostris per aduersas pras infodere. móxq; cū hoste cōnexi, saltim in medias Athenienſiū carinas (tāta uincēdi libido trahebat) sese inijcere, ibiq; comínus iam gladijs rē gerētes, edere speciem pugnę pedestris. ita rebus undiq; afflictis, Athenienses in fugā prępcipites agūtur: quos Syracusij insectati, seprē suppressere triremes: multas cōpagibus discussis, reddide re prorsus ad munia belli inutiles. Elatis iam in certam rerum suarum spem Syracusijs, hoste tum propè terra marique profligato: ecce repente procul apparent Eurymedo & Demosthenes cum ingenti classe, innumerisque copijs adnauigantes. Nam in transcursu à Thurijs & Messapijs pra sidio iure sociali accepto, supra trecentas naues adducebant, militum ad quinq; millia, præter eos qui in onerarijs ad supplemēta portabantur: arma prętera pecuniæq; magnā uim, adhæc machinæ & omnifaria instrumenta ad expugnationem requisita. Postremò rerum omnium maximus apparatus ad quoscunque belli usus afferebatur. Quo repentè prospecto, fracti rursus animi Syracusijs, spésque & fiducia successu priore cōcepta, mox languescere, ac retrò relabi cœpit: nec iam facile

Nicias ab Athenienſibus subsidia petit.

Syracusanorū & Athenienſium pugnana ualis.

Athenienſes à Syracusanis fusi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facile deinceps se pares hostibus uires comparare posse. Demosthenes explorato iam satis hostium loco, collegas hortatur ad occupãdas moles & promõtoria, nulla aliàs ui posse obstrui urbem. Assumptis itaq; decem millib. grauis armaturæ, totidem leuis, noctu Syracusios inuadit. Ita repentino atq; improuiso hostibus impetu irruentes, parte munitionis præsidijq; potiunt: mox intra septa molis irruptione facta, muri partem occupant, concursu repẽtè ad ea loca à Syracusijs facto: tum Hermocrate cum electa iuuenum manu propere auxilium ferente, inde nihilo minori quàm inuaserãt impetu uicq; eijciunt. Athenienses nocte tenebris cuncta inuoluente, in diuersa præcipiti fuga ruunt, imperitiaq; locorum cuncta inuoluente, alij alio itinere dispersi, palantesq; rapiũtur. At Syracusani unà cum sociorum manu propensius insectati, necarunt ad duo millia & quingẽtos, magno numero expeditorũ sauciato, multisq; armorum spolijs potiti sunt. Post eam pugnam Sicanus unus ex prætoribus, à Syracusijs mittitur cum duodecim triremibus in alias circum urbes, ad nunciandã socijs uictoriam, & imploranda auxilia, uiresq; undiq; contrahẽdas. Cæterum Athenienſium res deteriori indies spe fieri retroq; cedere, tum ex circum terrẽ spirantibus aura maligna paludibus, pestilentia contingere, atq; male afficere cœpit exercitum: nec mali modus esse, contẽtius perpetuò sæuiente cœli inclementia, ob stationem qua classis cõtinebatur, undiq; cœno palustri limoq; cõclusam. In hanc igitur difficultatẽ adducti duces, inter se consultare cœperunt quo facto opus esset, quem'ue rerum potissimum sequi cursum expediret. Demosthenis erat sententia, quàm celerrimè Syracusis relictis, Athenas nauigandum, longe satius ac maximè tutissimum uideri, patrio solo armatos adesse, cõtraq; Lacedæmonios ferocissimam gentem, finitimoq; lacessentem bello, proprios lares tutando periclitari, quàm procul in alieno prope orbe, ueluti relegatos residendo per Siculas oras tempus, pecuniam, copias ipsas, maxima rerum momenta atq; ipsum salutis imperijq; columen frustra in cassũmq; conterere. Nicias uerò contrariæ sententiæ author, id in primis opportunum conueniens'ue negare: turpe admodum esse, atq; ignauissimæ gentis certum documentum dari, ita nequicquam nulla ui, nulla causa cogente cœptam destituere obsidionem: satis triremium, satis copiarum, pecuniæ quoq; magnam superesse. Præterea pacem Syracusijs iniussu populi componere, minimè iuris esse sui: nec id sine salutis periculo fieri posse, relicto sponte munere, publica authoritate sibi demãdato, nullo reuocãte in patriam redire: in tanta occasione haud cessaturas plebis concitatorũ artes, quorum consilia, oculi, studiaq; omnia ad primatum inuidiam conuersa, nihil inobseruatum, nihil quod maledicendo posset deprauari prætermitterent: mox instructos calumnijs affore, criminibus'que populum uarijs concitaturos in capita & salutem suam]: reliqui subinde qui ad consilium uocati accesserant, alij Demosthenis consilium in primis probare, alijs Niciæ sententia magis tuta uideri: atque consultatione mutuis altercationibus distracta, nihil certi decernitur, dubioq; diducti consilio, uariè multa meditando, nequicquam persistere, nihil aggredi audere. Syracusijs interea magna à socijs præsidia accedunt, à Siculis & Selinuntijs, item Gelois, Himerensibus & Camarinis: crescentibus uiribus, simul populo fiducia audaciaq; crescere. Athenienses contrà pauore admodum graui perculsi, diffidere, morbo sæuiente, multisq; morientibus, & cunctis pœnitentiam agentibus, quòd domum non redijssent. Tandem tumultuante multitudine, cum iam contineri nequirent, idemq; omnes tum commorandi tædium, tum discedendi præcipites in naues ageret, Nicias reditum in patriam militibus probare coactus est. Ducibus itaq; iam concordi sententia annuentibus, milites impedimenta in naues cõgerunt. completis iam triremibus, malos & antemnas extollunt ad uela uentis danda: tum duces multitudini nunciant, ubi datum signum

signum acceperint, omnes illico prompti adsint, nulla usquam mora detineat quenquam. Si quis retardauerit, in littore relictum iri. Comparatis omnibus, cum postera die statuissent abnauigationem, luna noctis initio deficere uisa est. Quam ob rem Nicias admodum perturbatus, ut erat natura religionis cultor obseruantissimus, tum propter pestilentiam exercitum depascentem, ingenti deûm formidine tali portento corripitur. moxq; accitos aruspices consuluit: à quibus responsum est, post tres sequentes dies abnauigationem oportere differri. Hoc responso hi quoq; qui sentiebant cum Demosthene, religioni deûm timore maioris mali parere coguntur. Syracusani cognita per transfugas eius dilationis causa, triremes omnes militibus completas instruunt, numero quatuor & septuaginta. Tum eductis pedestribus copijs, hostem terra mariq; adoriuntur. Vrgente iam extremo discrimine, classis ab Atheniensibus armatur, nauium sex & octoginta: inde instruuntur acies. Dextrum cornu Eurymedonti datum, cui contra à Syracusijs Agatharchus dux opponitur: alterum cornu duxit Eurhydemus. huic quoq; Sicanum ducem Syracusij opposuere: medium agmen in Atheniensi Menander tenuit, in Syracusia Pythes Corinthius. signo dato phalanx Atheniensium sese porrigere pergit secundum littus, quia maiore triremium numero constaret eorum acies, ea maximè re qua superiores esse, uicturiq; uidebantur, amisere uictoriam. Nàm Eurymedon multitudine fretus procul sensim abnauigando, cornu hostium circumuenire adoritur. Quem ubi ab ordinibus & reliquo agmine satis digressum conspexere Syracusij, impetu rapto, remisq; citatis, in eum feruntur: interceptumq; ab acie suorum intra sinum nomine Dascona, quem tenebant ipsi præsidio munitum, compellunt: qui iam undiq; à circunsistente hoste in angustum locum conclusus, cogitur in terram appellere nauigia, ibiq; transfossus à quodam, mortem oppetijt: septemq; naues eodem loco obtritæ periere, lamq; accensa passim omnibus pugna, rumor male cœptæ rei ducem cum pleriscq; triremibus interijsse, palàm cœptus diuulgarat: ac per ora perlitantium iam increbrescens, iras audaciamq; militum conuertit in pauorem, turbareq; tota cœpit acies eo nuncio concussa. Primæ omnium quæ locum Eurymedonti in ordine proximum tenuerant triremes, inclinare cœperunt: in de ferocius instare. turbatis & iam cedentibus Syracusij, successuq; nouo esse ratis animis irrumpere, reliquaq; ui pellere agmina contendunt. Victi demum Athenienses, in fugam uertuntur, atque inter patientium tumultus, & fugientium passim trepidationes, cum nihil cuiquam certi præsidij succurreret, urgente undiq; passim, atq; omnia consilia interturbante uictore, plerasq; triremes egit fuga præceps in breuia quædam loca, & in portus extremos uadosa, limoq; subterfugitantia. Quod ubi Sicanus aduertit, Syracusiorum prætor, nauem oneratiam confestim complet sarmentis & fascibus, multa pice superiniecta. Hanc igne subiecto ad comburendas naues in breuia fluctuantes, uadisq; retentas compelli iubet, quibus iam infumantibus, incendium Athenienses opprimere tantæ cladis exorsæ properant, flammamq; erumpere parantem undiq; occupatam extingunt, & ex firmatis nauibus per tabulata conferti, repellere fortiter, impigreq; inuadentem hostem, extremumq; periclitari, cum nusquam sibi, nisi in dextris solis ullam salutis spem, defensionemq; relictam cernerent. Tum copiæ pedestres auxilio accurrere, præstoq; adesse ad eas littoris partes, ad quas ex fuga naues suorum appulissent. Cum itaq; utrobiq; ferocissimè dimicaretur, acies Syracusia pedestri prælio demum inclinata, funditur. Cæterum per mare uictores profligata hostiũ classe, Syracusas repetunt. Paucos eo prælio Syracusios cecidisse proditũ est: Athenienſiũ uerò haud minus duobus millibus: triremes decem & octo dissipatæ. Successu tali Syracusij confirmata spe (iam enim periculum deinceps omne penitus tantis propulsatum uictorijs urbe procul abesse uidebatur) nõ

Athenienſium clades.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum confidere rebus suis, uerûm multo contentiori certamine moliri omnia summisque obniti uiribus ad obsidenda castra, & hostem ad deditionem cogendum, illico portus hostia ducto quodam septo, exitusque iunctis clauiuris obstruunt. Leuibus namque triremibus ad littus compactis, prima anfractus labra utrinque coercuerant naues, deinceps in summa unda, ubi profundius subire fundus uidebatur, natantes firmarant in ordinem, anchoris in ultum demissis. Harum præterea carinas mutuo nexu per ferreas cathenas & uncos constrinxerant, quas demum tabulis cratibusque instratas continuarunt, atque ita pontes ad naues effecerunt. tridui laboris opera tantum opus constitit absolutum. Agitabantur interim Atheniensibus uaria consilia, salutem sibi præscientibus ubique ab hoste, fugamque obstructum iri. Demum triremes omnes destinent pedestribus copijs, delecto fortissimo quoque complere, atque in nauium multitudine, eorumque effrenata audacia, qui ueluti in desperatione salutis essent, extrema periclitaturi perterrefacere, atque ab incœpto deterrere Syracusios. Principes igitur ordinum omnes, tum ex toto exercitu audacissimum quenque delectum nauibus imponentes, quinque de centum & uiginti triremes complent, reliquam copiarum partem per littus disponunt. A Syracusis contrà pedestris acies pro mœnibus urbis instructa stetit, naues quatuor & septuaginta armatæ: tum libera soboles omnis, pueri impuberibus annis, necdum bello matura satis ætate naues subsidiarias conscenderant, trepideque unà & sollicitabundi parentibus in certamen descendentibus aderant, eorum uires, ferociamque in dimicando conspectu suo corroboraturi. Muri deinde circum undique portum ducti, cuncta præterea urbis eminentia loca, unde posset acies spectari, conferta passim mortalium corporibus conspiciebantur: mulieres cuiusque conditionis, matres familiarum, uirgines, puellæ, quique per ætatem à belli munijs aberant, omnes undique cum summa trepidatione & sollicitudine, ad spectandum ueluti extremi certaminis discrimen, confluxerant. Eodē tempore Nicias Athenienſium dux, cum iam acies utrinque procinctæ confligere pararent, conspecta periculi magnitudine perculsus, haud tulit pedestri quod agebat agmine in terra tum frustra uersari: sed confestim relicto peditatu, nauem quandam conscendens circumuehi, singulas quasque suorum triremes adire pergit, omnes hortari, prætores in primis, unumquemque nomine appellans manibus obtentis obtestari, primi omnium uirtutis quisque sua documenta nunc maximè cum res extrema postulabat, edant: nec sese in hac sola & reliqua rerum spe destituant: meminisse in hoc congressu dimicaturos, conspicarique oportere sibi rem eò discriminis adductam, ut solis dextris & fortitudine patriæ simul, suæque cuiusque salutis spem ac defensionem gerant: parentes liberorum suorum commemorando pietatem concitare, claris parentibus ortos ad retinendum uirtutis paternæ nomen, nouumque suæ nobilitatis præstandum documentum accendere, ne familiæ gloriam uetustam per se pollui, neue senescere famam patiantur: quos à populo quondam ob merita ornatos præmijs laudibusque sciebat, eos multa commemorando admonere, ne quid dedecoris pristinis ornamentis indignum admittant. Tempus iam extremum ad esse, quo laudes quondam iudicio omnium meritas, uel fortiter dimicando sibi cumulent, uel amittant per ignauiam. Postremò necessitatem cunctis, inquam demum res sint adductæ, proponendo, trophæa Salaminæ extructa in memoriam adducendo, postulare, ne partam tantis periculis laudem, patriæque nomen iam passim gloria celebre, ac diuulgatissimum, obscurari nunc primùm, obliterariue patiantur, nec sese ueluti ignaua mancipia Syracusijs hostibus tanto præmio indignissimis, dedere sustineant. His uerbis cunctos hortatus Nicias, rursus in aciem pedestrem ad suos ordines refertur. Mox undique

Syracusani Atheniensium classem obsident.

Nicias milites cohortatur.

que ex uniuersa classe uocibus sublatis, læti milites, de more Pæana canendo, naues ex ordine remis impellunt: quodque felix aduersus hostes, faustumque cœptum sit, numina precati ad septa dissoluenda, hoste cursu, ut uidebatur, præoccupato, properant: quo inspecto Syracusij, correptis ascensisque summa celeritate nauibus, agmine citato procurrunt, hostemque accelerantem tempestiuè assequuti premunt: moxque consertis manibus, à dissoluendo septo reuocatos ad certamen dimicandum compellunt, concursuque uariè utranque aciem miscente, cum alij ad littus appellerentur, alijs medijs portum, nonnulli ad muros, breui dissipatis ordinibus, dispersæque triremes, palantesque incerto cursu passim fluctuantium more deferri, ac reuocato iam à septis ad maiorem curam tumultu, per totum ubique portum uaria ubique diuersis in locis miscerī. Conspicere erat singulari propè concursu certamina, iam tum obnixis animis utrinque ferociter atque indefesse pro uictoria dimicari. Athenienses nauiū multitudine freti, tum desperaro prosus salutis aliunde præsidio, pericula intrepidè subire, nihil extimescere nunc consistendo, nunc hostem impellendo, feroces usque impigrè consequendo, omnino rem uariè gerere. Postremò strenuè constanterque periclitando mortem oppetere. At Syracusios tum parentes circumundique, liberi, uxores in speculis positæ, monebant, cum ueluti in theatro communis salutis se periclitaturos, & suæ quisque uirtutis domesticos testes atque imploratores adesse scirent, eo stimulo subacti, uires animis, audaciam uiribus contendere: alter alterius exemplo concitari, pro sua quisque uirili maximè eniti, ut proprio primùm periculo ac capite uictoria patriæ parta, iudicare tur. Incensa itaque utrinque tam effrenatis animis pugna, fuere multi qui naui sua hostis incursu transfixa, mox in proras pugnantium insilerent, medijsque in cuneis excepti dimicare pergerent: alij ferreis uncis se cum hoste uincientes, cominus corpus corpori conferendo rem gerere: plerunque proprijs iam nauibus attritis, saltu in diuersas translati, ui facta, repente præclarum conspectu, memoratuque facinus occupare uictrices: atque inde partim defensoribus cæsis, partim in mare deturbatis, integra hosti adempta naui, rursus in certamen ferri. Postremò per uniuersum portus sinum fragor illidentium & perfringentium carinas rostrorum procul exaudiri, dimicantium quoque uarios clamores in æthera iactari, gemitusque & lamenta cadentium per littora circùm latè resonare. Interdum nauem unam, miserabile admodum, cernere erat à compluribus simul impetu facto petitam, rostrisque undique perfossam, irrumpente per aperturas fluctu, cum ipsis uiris à gurgite subter in profundum hauriri: alios nauibus suppressis, cum enatando salutem retinere properarent, fudibus, iaculis, hastis, omnique genere telorum undique petitos, in medijs undis animas reddere. Nautæ uero ubi promiscuè misceri tanto tumultu cuncta, tamque acri furore sæuire pugnam conspexere, cum persæpe in unam triremem frequentes simul agmine facto irruere cernerent, attonitis animis pauentes circumspicere salutem: cum neque quod sequerentur, neque quò se conferrent signum ullum usquam extolli perspicerent. neque ipsis persæpe ad tantam laboris & periculi molem digerendam, satis consilij aderat: nec si quicquam horum fiebat, intelligi iussa imperantium, aut prospectari daretur. Postremò nihil quod usquam proferretur ad reuocandos ordines, cerni, nihil quod enunciaretur audiri posse, fragoris obtundentis æthera latè magnitudine, telorumque multitudine prospectum eripientium: hinc collidentium inter se, ac transfodientium fragor nauigiorum: illinc pulsus remorum remigiorumque trahentium ictus crebrimi littora, procul maria, cœlumque ipsum sonitu resultare, uocesque pugnantium reboare, eorumque qui ex littore spectantes suis secunda uocabant, fortunamque & uires lætis clamoribus prosequi uel excitare pergebant. Totum namque littus hinc Atheniensium copijs, illinc Syracusijs passim stratum constabat. inde fieri nonnunquam, ut si quos certamen haud pro

Prælium nauale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cul à littore commiscuisset, uti uarijs in locis crebrò contigit ab occurrentibus, ccontrà socijs proximi protegerentur. Qui uerò à muris spectabant, ubi tem suis succedere uidissent, lętis mox clamoribus applaudere, atque adiuuare fortunam: ubi contrà periclitari miseros ac premi, tacitis supplices gemitibus manus ad cœlum tollere, dijs uota precésque multis cum lachrymis pro salute periclitãtium effundere. Ac ueluti belli impetus tulit, nõnullæ Syracusiorum triremes sub mœnia patriæ dimicando, ui hostium pulsæ, dum se defendere obnixè pergerent, diram suis pugnæ faciem, ac miseranda sub oculis spectacula præbuere. Cognatos ibi quisque suos ante ora obtruncari, è fastigijs murorũ cernere cogebantur, parentes filiorum uulnera cadentium inspiecre, ac uoces implorantium nequicquam impacato dolore excipere, coniuges uirorum, fratres & sororculæ fratrum iugulatorum animas, miseramq; necem cõspectu lequi, inexpleto luctu tolerare. Cum uerò iam per multum tempus atrocissimè cum maxima utrinq; cæde certatum esset, nihilo tamen usquam pugna remitti: nec enim qui nauibus discussis iam cum periculo per fluctus uehebãtur, audebant ad terram confugere. Nam si ex suis utrilibet, aliquos pugna excedere littusq; petere prospexissent, Athenienses eò protinus accurrentes, multa improperando obijcere, sæuis iurgijs increpare: postremò percunctari, nunquid deserto maris præsidio, sat ad littus fugientibus usquam forte spes oblata foret, Athenas remigijs per terrã reuehi posse. Syracasius peditatus astans in littoribus conuicijs suorum fugam comprimere: cur se conscendere classem, secumq; in pugnam proficisci contendentes, initio pro audacia prohibuissent, nunc ita sponte suos in medijs hostibus pro salute communi periclitantes destituant, quo tandem pauore perculsi, qua demum ultima spe parentes, patriã, prodere hosti pergant? num portus, fauces, & hostia eo consilio à se obstructa, ut hoste fuga prohibito, haberent ipsi quem fugerent: atque in Syracusij nonnis excidium cõuerterent suamet machinamenta, tantopere contracta: sibi demum præsidia salutis non in uictoria, sed in littore quo confugerent, quærenda censerent: cum cuique mortalium semel moriendi necessitatem natura imposuerit, quam tandem forent honestiorem mortem adituri, quàm patriæ extremum periclitanti succurrendo: pro aris, pro focis, pro coniugibus, liberis, parentibus constantissimè dimicando concidere: quos spectatores ac testes sui certaminis adesse uiderent, implorantes eorum dextras, tam turpi & ignaua fuga desererent miseros, atq; hosti in seruitutem, prædamq; & contumelias prodere pergerent. Talibus à peditatu conuicijs ac probris in fugientes ad terram iactatis, qui eò confugere properarent, eo pudore repulsi, rursus in certamen referebantur, tametsi nauibus contritis, ac corpore uulneribus confecto, ægrè uitam tuerentur. Qui ad urbem periclitabantur Athenienses, primo impetu in fugam diffunditur: mox reliqui ordines, ut quisque fugatis proximè pugnabat, paulatim cedere: pòst breui tota inclinari acies, ac passim fuga fieri cœpit, ubique fugientibus instare cum magnis clamoribus. Syracusij naues quæ ad terram usque appellentes insectari. qui inter alia non perierant, impulsi in breuia & uadosa à nauibus iam penitus discussis, ac subter undas subsidentibus exiliebant, atque in exercitum pedestrem euadere properabant, per finum latè portus ubique totum tabulæ, arma uirorum, ac dilacerata passim corpora nauium, per summas undas uariè fluctuantia, ueluti ex ingenti naufragio & tempestate dilecta conspiciebantur. Quippe quum sexaginta Athenienſium triremes eo conflictu dissipatæ per fluctus ferrentur, Syracusiorum uiginti ad summum: quarum sexdecim concursu atritæ perierant. Confecto prælio, Syracusij quot potuere triremes in terram subduxere: simúlque ut ciuium sociorúmque cadauera legerentur, cura summa adhibita, quos publicis honoribus sepulchrisque recondi placuit. At uerò Athenienses concursu

Athenienſium clades.

cursu ad tentoria facto, multa cuncti orare, ut iam militibus miseris suæ quoque saluti consulere ipsi, rationemq; habere uellent. Quo in cõuentu Demosthenes primus ait, dissoluendum esse septum, dum lacessitudo & fiducia simul per uictoriam recentem capta, ab ea custodia auerteret hostes, triremes confestim complendas, ac repentè nihil minus quàm talem expectantibus Syracusijs audaciam classis à se profligatæ irrumpendum: nihil usquam fore impedimento, quin facile uoti compotes euadant. Niciæ consilium longè diuersum penitus fuit, relinquendas penitus naues, ac per mediterranea potius itinera in socias urbes confugiendum. Cui mox assensi omnes una mente quasdam ex nauibus incendio dant: tum ad profectionem sese quisq; propere comparant. Cum iam passim diuulgatum ferretur, eos ea nocte discessuros, Hermocrates Syracusios hortatur, ut omnibus copijs noctu instructis exeant, quasq; fugiturum hostem crederent, uias & itinera ubique omnia occupando insideant. quo à Syracusijs neglecto, cum magna pars uulneribus curandis insisteret, tum exercitus omnis corpora ex certamine lassa & defatigata potius curare studerent, ac quieti dare, nihilominus ipse rem persequi consilio pergit: certos equites mittit ad hostium stationem, qui nuncient eis præmissas clàm à Syracusijs propere copias ad itinera passim, quò profecturi essent, occupanda, ad obsidendas uias, & exitus omnes. Equitibus imperata sequutis, iam obscurante nocte, Athenienses eos à Leontinis clàm ob amicitiam missos ad se, nunciatum id ad cauendas insidias rati, haud mediocriter turbatis consilijs, à profectione supersedere: quòd nisi ea fraude reuocati à fuga, retentiq; fuissent abire, licuisset. Illucescente iam die, mittuntur à Syracusijs in diuersa milites ad exitus uiarum & angustias, faucesq; itinerum occupandas. At uerò duces Athenienſium distincto in duas partes exercitu, saucios, ægrotosq; & impedita in medium agmen disponunt: qui ad pugnam integri idoneiq; uidebantur partem ex ordine procedere, alios ultimum subsequi iubent, atq; eò ducto, acie instructa Catanam proficisci pergunt, illos Demosthene, reliquos Nicia ductante. Descendentibus illis, quinquaginta triremes relictas Syracusij alligantes, intra urbem traxere: moxq; eductis inde uiris omnibus, ac repentè armatis cum omni copiarum ui abeuntem persequi hostem properant: extremum tandem agmen assequuti, sine mora conserendo manus, atq; è diuersis locis accensa pugna, ab itinere ad dimicandum reuocant. Triduo itaq; miseros insectati, uarijs undiq; circumuentos necessitatibus, ad decem & octo mil lia necarunt, septem millia capta: in quibus ipsi duces Demosthenes & Nicias abducuntur, reliqua turba militibus in prædam data. Ita demũ Athenienses undiq; obstructa salutis uia circumuenti, armis traditis, sese hosti dedere compelluntur. His rebus gestis, duo à Syracusijs trophæa extructa, spolijsq; ducum hostis pari numero in utroq; præfixis, in urbem regressi sunt: ac tunc illico dijs sacra publicè ab uniuerso populo peracta. Postero die conuentu ad uocato, consultari cœptum, quid de captiuis esset constituendum: ubi Diocles quidam uir summa authoritate, & inter populi principes clarissimus, huiusmodi sententiam protulit. Duces ipsos uirgis uerberibusq; primùm macta tos, mox etiam cum probro necandos, reliquam captiuorum turbã tunc per officinas omnem ad lapides cædendos distribuendam. Post hęc sociorum nominis Athenienſis capita, nudatis corporibus, sub hasta uendenda, ipsis Athenienſibus ad opera in uinculis prosequenda traditis, duas farinæ mensuras in cibum dandas. Quod decretum cum recitatum esset, Hermocrates in concionem prodiens, intercedere atq; impedimento esse ne sciretur à plebe nitebatur. Multaq; pclamando asserere, uictoria clemẽter ac humaniter uti scire, longè quàm ipsum uincere satius esse. Tumultuante nihilominus populo atq; ipsi concionanti uarijs undiq; clamoribus obstrepente, Nicolaus quidam duobus præstantissimis liberis in pugna cæsis orbatus, in suggestum profertur, à

Athenienſium fuga ex Syracusijs.

Athenienſes se dedunt Syracusanis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

domesticis propter membra iam ætate labantia sustentatus: quem ubi populus concionabundum conspexit, confestim pacato tumultu, arrectis in senem auribus, intenti adsistere, rati parentem ob cladis acceptæ iram contra captiuos, uelut in necis filiorum ultionem, sæuum aliquod atroxque dicturum conuicium. Silentio passim facto, senior ille huiusmodi sermonis initium habuit.

ORATIO NICOLAI SYRACVSII PRO ET IN-
berandis captiuis Atheniensium.

Earum calamitatum, quæ bello infligi solent, uiri Syracusij, mihi in hac extrema uita degenti, haud minimam partem quæ fortuna pugnæ inferre solet, illatam omnes conspexistis. Nam cum duos liberos iam ætate uiribusq; pollentes educassem, mittere utrosque in periculum patriæ (uti par erat) nihil sum cunctatus. nuncium demum allatum accepi, periisse ambo in acie necatos: ita quærenti pòst per dolorem, magisq; indies cognoscere cupienti, quid uita ipsa momenti in se gerat, quid uiuendi finis efficere possit, illi profectò perbeati, perbeataq; nunc demum uita perfrui uidentur. Huius uerò spiritus ipsius, lucisq; quam inuitus haurio miserrimè iampridem, tædet pigetq;, qui omnium longè calamitosissimam infelicissimamq; trahi mihi uitam conspicio. Illorum namque quas necessitati naturæ debuerant animas, pro patriæ salute in tempore effusas, quanquàm præmatura, præclara tamen utique mors in æternam famæ gloriam, & immortalem piorum societatem proculdubio transtulit. Ego uerò extremis confectus annis, omnium indigens, omni meorum patrocinio destitutam senectam, solo uix spiritu retentam, duplici dolore confodior, cui dulcissima simul proles erepta est, orbitas misero deploranda: tum aliena ætati imbecillæ, & membris iam labentibus quæritanda præsidia. Nam quanto generosius illi cecidere, tanto desiderabiliorem sui reliquere memoriam. Quare nomen Athenienſe, mihi merito utiq;, mihi inimicissimum atq; extremo odio propter meorum pietatẽ execrabile esse debet: quippe quem uidetis trementem membris, & toto procumbentem corpore, non à liberis meis, uti æquum esset, quos illi ferro abstulere, sed à domesticis miserum alieno obsequio subleuari. Verùm si conspicerem, uiri Syracusij, hoc ipso conuentu de solis Athenienſium demeritis statuendum esse, haud iniuria quidem tum ob tantam patriæ illatam calamitatem, tum priuatis meis malis & doloribus in eos amarè atque atrociter quantis possem uiribus inuehererer. Verum quoniam simul & de habenda infelicibus misericordia, & de communi bono & honestate nunc maximè consultatur: qua in re quale demum sint uniuersæ orbis terrarum gentes iudicium de populi Syracusani modestia & prudentia facturę, potissimum uideo uersari: communis boni honestatisq; primam omnium, sine ullo penitus discrimine consultationem ducemus. Populus quidem Athenienſis temeritatis socordiæq́ue suæ dignum utique supplicium tulisse uidetur à dijs immortalibus primum, deinde à nobis, quos nefaria iniuria læserant. Numen profectò per se potens, atque paratum stat intenta in eos ira, qui uiolato gentium iure, bellis iniustis diuina humanaq; confundere omnia pergunt, quiue suasmet ipsi opes & fastigia rerum humanè ferre nesciunt, eorum plerunque audaciam uæcordiamq; inopinis calamitatibus, extremisq; malis uel obruunt dij, uel coërcent. Cui namque in mentem unquam uenire potuisset, Athenienſes, qui ablatis ex Delo decem millibus talentorum, re tanta argenti ui locupletata, ducentis triremibus in Siciliam traiecissent, exercitumq; cum eis ad quadraginta & amplius millia pugnantium, tam incredibili clade, tam extremis demum calamitatibus circumueniri, deleriue potuisse tam funditus, ut ex tantis copijs, & tam potenti apparatu,

ratu, non solùm nauis ulla relicta non superfuerit, uerùm ne nuncius quidem classis euaserit? Cum itaque iam palàm multis exemplis compertum habeatis, uiri Syracusij, mortales quoscunque superbiæ immanitas extra se, modumq; conditionis humanæ insolentes rapuerit, dijs iuxtà hominibusq; sum mè inuisos, ac ueluti perniciem quandam execrabiles haberi, adorantes fortunam uidete ne quid insolẽs & inhumanum per elationem committatis. Quænám obsecro pietas, quod seueritatis exemplum, quod specimen esse maiestatis prudentiæue, aut modestiæ ualet, prostratum atque ad pedes procumbentem hostem iugulare? Quæ deinde gloria, ipsum eundem nudum, uinculis constrictum ulcisci ulterius, ac sæuire odijs pergere? Nam qui deiectos à fortuna ferocius, neglecta commiseratione, insectatur, quiue aduersis calamitatibus & miserijs obrutos iram & crudelitatem retinet, hic utique suæ conditionis primùm oblitus, imbecillitati humanæ uim afferre uidetur. Nemo enim ita prudens est, ut plus possit quàm fortuna: quæ quidem suopte ingenio calamitatibus, & humanarum rerum, uti conspicere licet, exagitatione, euersionibusq; indies uarijs grassata, tranquillitati secundisq; euentibus insidiatur: quos ipsa mer nunquam rata fide, nunquam tutò, uel sine fraude prosequi uidetur. Ac ueluti sui ipsius muneris clementiæue summa semper inuidia flagrans. ac pœnitentia beneficij à se collati, mox in diuersum addicta desęuit: Hic mihi fortasse nonnulli dixerint: Vim primi sponte iniurijsq; intulere, nũc hostis ulciscendi nobis est manu parta potestas. Sed per Deos immortales, num satis superq; sumptum de ipso populo supplicium, grauius etiam multo ipsa culpa? In captiuos quid atrocius animaduertere contenditis? Ipsi profectò sese digna ultione periere: nam sese ipsos, armaq; quibus salutẽ tueri consueuerant, ultrò dedêre in manus nostras, fidei nostræ suas animas, sua quisq; corpora commendauere, ea re credentes (uti humanum est) sibi uictorum iras per clementiam conciliatum iri. Indignum nempe, per Deos immortales, atque atrox nimium, miseros illos qui ad fidem nostram & humanitatem, ueluti ad aras quasdam deûm, confugerunt, spe nostræ benignitatis & clementiæ, per crudelitatem & sæuitiam fraudari. Nam qui contra nos ira odioq; implacabili flagrando perrexere, in pugna cæsi uiribus uestris, omnes interiere: isti uerò sese dedentes in uestram potestatem, gladijs simul cum ira depositis, supplices pro hostibus uestræ clementiæ facti sunt. Qui enim in ipsa pugna hosti arma corpusq; dedunt, eos uiribus diffisos, eam ultimam salutis spem tentare constat: quòd si sua spe delusi, contrà rapiantur ad supplicia, calamitatem quidem cogentur illi insperatam subire: uerùm qui id coëgerint, auerso sanè, immanique ingenio existimabuntur. Eos enim qui cæteris præesse, uereq; principes haberi contenderint, uiri Syracusij, in primis oportet non tam armis corpora sibi circum undique munita protegere, quàm bonis artibus & clementia ad rerum fastigia subniti. Nam qui pauore coacti, & ui imperata faciunt, cuncta ad id obseruantes momenta, cum primum per occasionem licet, repentè inuisi imperij iugum ceruicibus excutere properant. Si quos uerò mansuetis moribus & ingenio miti principes nacti fuerint, (ea est omnium animantium natura, mansuetudine magis quàm ui gubernari) firmo in eos amore conciliati, non imperium modò gesserint, illis contingere ac confirmare, uerùm longè indies amplius reddere nituntur: Quid enim aliud magis Medorum deleuit imperium, quàm crudelitas & superbia principum, patientiam subditorum tandem demolita? Nam deficientibus primum Persarum populis, maxima reliquarum gentium multitudo desciuit. Quo namq; modo Cyrus priuato quodam loco ortus, priuatus & ipse initio, pòst ad regium euectus culmen, uniuersis Asię gentibus imperauit? eò namque fastigij sola eum benignitas & clementia moderandi prouexit. Crœsum namque regem à se

Universidad de Deusto
Biblioteca

captum, quanquam sibi inimicissimus hostis esset, non ulla molestiæ ui affecit: uerùm multis ornatum beneficijs reddidit: atque eisdem moribus & artibus erga cæteros reges & populos usus, cunctis æquè dilectus charusq; habebatur. Diuulgata igitur & collaudata passim eius per omnia loca mansuetudine & clementia, omnes Asiæ populi certatim studijs & officio, regis antè capere sibi, & conciliare societatem contendebant. Verùm quid ego quæ procul olim locis & temporibus gesta, remotissimè propè iam à memoria, exciderunt, commemorare perrexerim? In urbe nostra haud multo ante hanc tempestatem, Gelo priuata familia progenitus, totius princeps Siciliæ creatus est, cunctis circum undique populis ac urbibus in ditionem sua sponte concedentibus. Inuitabat enim atq; alliciebat ad se cunctos mortales eius uiri comitas & clementia, quam in calamitatibus & miserijs oppressorũ maximè ostendebat. Cum itaque ex eo tempore Siciliæ principatum nostræ hui usmodi humanissimis artibus urbi paratum acceperimus, uiri Syracusij, summa ope cauendum est, ne laudes & gloriam maiorum nostrorum uirtutibus partã, nos per sæuitiam & inhumanitatem polluamus: neque illos nobis imitandos proponamus, quibus more ferarum, truci atque inexplicabili furore per alienas miserias grassari uoluptas exitit: neque præbenda usquam inuidiæ, atque his qui nostra odio habent occasio deprauandæ uictoriæ, ut aliqua causa dicere ualeant, nobis indignis atq; ingratissimis immeritò fauisse fortunam. Dulce namq; & exoptabile uidetur, in aduersis rebus habere qui nostras communi dolore defleant miserias: rursusq; in secundis, qui communicata lætitia Dijs nobiscum unà, fortunæq; gratias agendo congratulentur. Quæ quondam armis præclara facinora uictoriæq; parantur, plerunque fortunæ, uel ipsi tempori solent adiudicari. Verùm secundas res modestè, temperanter, humanè perferre, id certum propriumq; uirtutis exitit documentum, in animis fortunatorum sitæ. Quare ne inuidere patriæ uelitis, hoc nomen per uniuersas orbis terrarum partes laudibus clarissimis, & æterna fama celebrandum, Athenienses non modò armis, uerùm & ipsa humanitate, & clementia, & à Syracusijs superatos. Iactabant namque illi, & gloriabantur, se benignitate & mansuetudine longè mortales cæteros anteire: cum tamen uestram ipsi ijdem in se clementiam uenerari ac prædicare gentibus uniuersis cogentur: & qui primi sacellum, aramq; misericordiæ extruxisse dicuntur, hanc ipsam in urbe Syracusiorum se pulcherrimam confitebuntur, & sanctissimam inuenisse, expertosq; ab alienigenis esse eius religionis auxilium celeberrimum. Quibus uestris beneficijs palàm cunctis passim populis constare oportebit, illos meritò sua culpa, suisq; demeritis corruisse. Nobis uerò indigna passis, æquo iure fortunam fuisse propitiam: quum iam palàm mortalibus constabit, præter ius omne illos uitæ nostræ insidiatos: tumq; bellum tentasse genti illi, quę neque in sæuissimos hostes crudelis atque inclemens esse ualuerit: à nobis uerò superatum populum illum, quem temeraria ambitio ad eos insectandos, & per insidias lacessendos adduxit, quorum misericordia infensissimis etiam inimicis ignoscere consueuit. Ita factum Athenienſium non modò uarijs per reliquas gentes criminibus feretur, penitusq; damnatum uidebitur cæteris populis, uerùm & ipsi sponte semetipsos accusabunt, suaq; primi cœpta detestabuntur, quum cognoscent, quibus tandem uiris infensi & cœperint. Egregia res est, uiri Syracusij, amicitiæ sibi & beneuolentiæ: prima per officium initia, primaq; iura occupare: & ignoscendo calamitosis, iras conceptas extinguere: tum miserendo submouere discordiam. Nam beneuolentiam inter inimicos oportet inuiolatam, immortalemq; seruari: odia uerò irasq; in aduersarios, quàm celerrimè fieri potest, tolli. Ea namque ratione sociorum semper, & eorum qui te incolumem optent, augescere: sed hostium contrà necessario, inimicorumq;

inimicorumq; numerum tibi decrescere uidebis. Qui perpetuis persequi inimicitias odijs, & implacata flagrare perrexerint iracundia, hos pronepotibus suis, iniucundum, inconstans, infestum, ac nulla prorsus parte tutum patrimonium parare constat: quippe quorum res omnes fortunæ simul insidijs, inimicorumq; odio semper obnoxiæ relinquantur. Nonnunquam enim id obtigisse conspeximus, ut qui potentia præstarent, quiq; quondam hostes suos longè uiribus opibusq; uicissent, momento temporis eo fastigio deturbati, in deteriorem ruerent his longè conditionem, qui tamen olim fastu insolentiaq; fortunæ consueuerant alios proterere. Cui rei bellum utique nuperrimè à nobis deuictum, palàm attestari uidetur. Nam qui ad nos obsidendos accesserant, initio multis copijs, ingenti opum ui & excellentia potentiæ, hanc urbem uallo circum undique obstructam uiolabundi coërcebant: pòst, fortunę mutata uicissitudine, captiui intra hæc mœnia omnes, uti conspicitis, uinculis quoque constricti, pauore miserabili tenentur. Turpissimum itaque, nec minima laude dignum uidetur, alienis instrui pro tempore calamitatibus, externæq; exemplo miserię assuescere uirtuti, probisq; moribus, atque animum uacuum ira, clementia, atque misericordia in primis comparatum habere: & quum aliquid cuiquam mortalium (ueluti res humanæ sæpe ferre solent) aduersi acciderit, non iam uelut feris belluis esse duros, sed generi suo male affecto mitescendo ignoscere, & afflictis pro humanitate commiserescere mortalibus oportet. Innumeris namq; fortunæ casibus, & inopinatis euentis fortunas, corpus, uitam denique ipsam omnem quisq; obnoxiam trahimus: nihil eta tis nobis, nihil momenti terrore, periculo, insidijsue uacat. Hinc ciuiles seditiones terrent, illinc latrocinia, prædationes infestant: aliunde semper aliud incumbit, bella, casus, euenta, incursus: ipsa demum rerum omnium mutabilitas, incompertis penitus homini cuncta modis, momentisq; insidiantur: in quibus euitare incumbens assiduè, per occultas uias, & incertos exitus, periculum difficillimum est admodum illi, qui intra societatem, cœtusq; hominũ degere perrexit. Quapropter si deuictis misericordiam ueniamq; negauerimus, diram utique & amaram contra nostram met ipsius salutem deinceps in posterum sempiternis sæculis legem statuemus. Necq; enim fieri potest, ut qui inexorabili sęuitia crudelitatem in alios exercuerint, ab alijs unquam clementiam facilitatemq; expectent: sed qui immania fecerint, ęqua patiantur: & qui contra Græcorum mores tot uitos occiderint, ij in uitæ mutationibus frustra innocent communia omnium iura. Quis namq; Græcorum eos unquam qui sese dedissent, quiq; ad uictorum fidem, misericordiamq; confugissent, indeprecabili duxit damnandos supplicio? aut cui uisa est misericordia crudelitate deterior, temeritas prudentia? Omnibus id mortalibus natura tributum uidet, ut his quos contra se infensos uenire per uim uiderint, contentè resistant: uictis uerò ac prostratis parcendo cedant: illorum uidelicet, ut par est, retunde re certantes audaciam: horum miserijs & calamitati, mollito iam iræ impetu, ultrò commiserescentes. Percellitur intus, ipsa communis natura mortalium, nec iam ulterius persistere sæuireq; ualet animus noster, quum illos uidet, qui nuper pari conditione contra hostes steterant: mox re mutata, deiectos ac supplices extrema spe fidē hostis spectare, corpore ad subeundũ quicquid uictori libuerit parato. Vincunt, uti puto, mitiũ uirorũ semper animi in primis misericordia, quodã mutuo conditionis cõmunis intus affectu perculsi. In bello Peloponnesiaco Athenienses magnũ Lacedæmoniorũ numerũ in insula Sphacteria conclusos, olim cœpere, quos omnes pòst uti erant, captiuos Spartanis incolumes restituere: Lacedæmonij uicissim, captis tũ multis ex Athenienſib. socijsq;, pari clemẽtia usi, redimendi captiuos hosti potestatẽ fecere. Pro re me dius fidius, atq; belli ipsius gloria factũ ab utrisq;. Græcos enim eousq; quo uictoria potiantur, tẽdere inimicitias decet: & eò pœnas exposcere, donec domitũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

debellando hostem in potestatem redegerint: qui quum iam uiribus prostratum, & ad fidem misericordiamque uictoris prouolutum ulterius exagitare & distorquere perrexerit, immanis ille haud hostem ulciscì, sed potius imbecillitati humanæ infensus esse, & uim afferre conatur mortalitati: Cui tam obstinatè sæuienti, fortasse quis haud intempestiuè ueterum sapientum dicta proposuerit: Vir, caue ne nimium fidas: Cognosce teipsum: Cdnsidera fortunam omnium dominam. Cuius rei gratia maiores parentesue totius Græciæ, in uictorijs olim bello partis, curauere, ne lapidea, sed lignea potius trophæa erigerentur. Quod eo uidelicet, pertinebat ut his breui tempore consumptis, quàm celerrimè auferrentur è medio monumenta discordiæ. Postremò si qui inimicitias implacabili prosequi uolueritis iracundia, aduertite simul quæso, quid sit humanarum rerum inconstantiam imbecillitatemque contemnere: persæpe namque uel minima temporis concussio, uel quodcunque fortunæ mutamentum fastuosos & insolenter agentes repente periclitatos proculcant. Quòd si expediat etiam ad gloriam, neglectis bellorum damnis, supplicibus hostibus non inferre malum, quæ unquam quæso alia honestior, ac magis idonea dabitur, quàm præsens occasio clementiæ & humanitatis in uictos & amicitiæ conciliandæ? Nec existimaueritis populum Athenienſem ob cladem in Sicilia acceptam funditus uiribus exhaustum contabuisse, quippe cuius imperio ditionique pareant omnes fermè Græciæ insulæ: tum non Europæ modò, sed totius Asiæ maritima subiecta tenentur. Superioribus nempe, nec diu, temporibus apud Aegyptum quum trecentas naues uiris plenas amisissent, tum maximè regem ipsum, qui haud dubie uicisse uidebatur, ad iungenda secum per ignominiosam etiam conditionem fœdera compulere. Rursus eruta quondam eorum urbe à rege Xerxe, haud multo pòst id patratum, eum quoque superarunt, tantis opibus potentissimum, moxque sibi uendicarunt Græciæ totius principatum. Ipsa enim eius urbis potentia, in maximis calamitatibus, quo magis urgeri ac premi se uidet, eo uiolentius ac ferocius exurgit, atque prorumpit in aduersos, nec ulla ui cogi posse uidetur ad sese abijciendum, uel diffidendum, & humile quicquam aggrediendum. Præstat igitur, in primisque honestum est, pro acerbitate & irritamentis concepti iam odij & inimicitiæ, nobis ut eorum societatem potius per clementiam conciliemus, parcendo captiuis. Nam si miseros necauerimus, nihil prorsus nisi animo furenti morem fœdissimè gesserimus, explentes frustra iracundiæ libidinem, sine ullo prorsus usu tam tetrum facinus molientem. Si incolumes nostra reddiderimus clementia, mox aderunt cum lachrymis immensa turba eorum, quos tam incomparabili donatæ salutis beneficio affecerimus, inexplebili uoto dextras tam propitias tamque mites amplexabuntur: rehquæ ubique gentes factum probabunt, uirtusque hoc modo nostra, modestiaque in cœlum extolletur. Celebrabitur per orbem terrarum mite ac tractabile Syracusij populi præ ceteris ingenium. Hæc profectò ut res ipse faretur, sunt ipsa, ut ita dicam, ueritate certiora: ita res habet. Nec inficior quidem, fuisse inter uarias Græcorum turbas, qui captiuos olim iugularint. Quid igitur? Siquidem illis ea laudi res attributa, nobis imitandi quoque erunt illi qui laudis & gloriæ curam habuere: sin ipsi illi à nobis primis ob facinoris immanitatem uituperantur, idque execrabile uitium fuit tam fœdè patratum, ne per deos, quæso, de nobis ipsis eadem criminum præbeamus illis documenta, quas apertè constat erasse grauissime: quousque quidem uti hil indignum patiantur à nobis hi, qui salutem suam nostræ fidei commendauere, palàm populus Athenienses à cunctis gentibus merita culpa damnabitur. Vbi uerò auditum fuerit, contra ius gentium in captiuos à Syracusijs contempta fide sæuitum esse, mox in nosmetipsos ueluti patrati sceleris authores, undique uituperium, culpaque omnis transferetur. Etenim

sicubi quicquam pensi habendum, si qua Athenienſium intercedere merita possunt, est inter cætera profectò tam præstantis ciuitatis reuerenda maiestas, cuius gratia ciues suos eorum participes beneficiorum reddere conuenit, quæ mortalium societas inter se solet sanctissima pietate communicare. Hi namque sunt homines illi, à quibus primis Græciæ quondam populi deposita uictus prisci feritate, cibos humanos accepere, quos sibi seorsum priuataque gratia à dijs tributos, nihilominus absque ulla prorsus inuidia opportunè uti que communi usui cunctis exhibuere. Ab his ipsis leges inuentæ, quibus communis uita ex agrestibus & uiolentis moribus, in æquatam & tractabilem redacta est societatem. Hi primi omnium confugientibus ad fidem suam, miseros mortales tutati, supplicum leges ediderunt, & exemplo suo per reliquas ubique gentes, ut seruarentur, adduxere: quarum quum principes & authores exiterint, earum nunc præsidio destitui, res nempe supra modum indigna, & insolens, atque hæc ad uos omneis dicta. Cæterum quosdam quoque priuatim, quos obnoxios humanitati conspicio, suæ professionis & officij commonefaciam. Vos omnes appello, uiri dignissimi, quibuscunque existit eloquentię & eruditionis aliqua in ciuitate parta facultas, uos inquam, eorum miserìcordia moueat, quorum patria cunctis patet mortalibus, ueluti communis quædam institutionis & eruditionis officina. Vos quoque, quibus Deûm castissimis & arcanis mysterijs cura fuit, horum insinuatores, inuestigatoresque saluti restituite, quique iam bonarum artium, humanitatisque participes estis facti, tantæ beneficentiæ gratias habentes: quique mox participaturi, eisdem bonis præstatis, haud abijcientes proprias spes, fauete miserimis. Nam quis, obsecro, locus hospitibus alienigenis relinquetur alius usquam, quo ad disciplinas capiendas liberius atque commodius possit accedi, sublata Athenienſium ciuitate? Leue quidem in delicto demeritum, sed ampla admodum, & pleraque eorundem extant ad beneuolentiam edita munera & officia: tum quoque præter urbis reuerentiam & dignitatem, priuatim si quis rationem captiuorum ferutari perrexit, haud iniustè misericordia dignos inueniet. Nam qui sint ex socijs, imperantium iussu coacti fuerunt arma capere: quod quidem in eos qui per insidias & fraudes iniurias sponte inferunt, iustè uendicari licet. At inuitis certe, uique ad deliquendum coactis, æquum erit utique ignoscere. Quid de Nicia dicam, qui causa in initio pro Syracusijs in senatu suscepta, solus de exercitu in Siciliam tranciendo, repugnauit quoad licuit, ac semper peregrinantium in eas partes Syracusiorum summam curam gerebat, hospitioque deuincire sibi propè omnes pergebat? Quàm igitur absurdum, quamue tetrum esset, Niciam ipsum, qui rem nostrā Athenis tutatus est, pro meritis & gratia supplicio afficere? Quamue deinde extremæ feritatis, si pro sua in nos beneuolentia, clementiam in se nostram non consequutus, sæuitiam experiri cogeretur? Tum propter munus publicum, quod nulla in nos ira, sed iussu populi urgente, recusare non licuit, num trahetur ad pœnas? Ipsi uerò huius contra nos belli concitatori Alcibiadi simul & nostram & Athenienſium ultionem effugisse, ac scelere impunito, uersari inter munera mortalium licebit? hunc nos, quem constat longe Athenienſium omnium humanissimum haberi, ne communi quidem digna bimur misericordia? Quapropter me, nempe uitæ nostræ inconstantiam, mutabilitatemque considerando, piget, pudetque afflictorum fortunæ. Nam qui paulo antè inter clarissimos Græciæ principes uenerabatur, & ob singularem uitæ integritatem laudibus ubique celebratus, summa rerum omnium se licitate per totam circumspectus urbem ferebatur genitricem, nunc in arcta uincula illiberaliter constrictus, sordida ueste, deformi aspectu captiuitatis, calamitates ultimas cogitur experiri: tanquam fortuna in eius uiri uita uim suā ostentare uoluerit, cuius insolentē nimirū licentiā, ludicrāque petulantiā decet

nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos pro humanitatis modo coërcere, neq; crudelitate & sæuitia barbarica in uitros cognato sanguine, & ex eadem nobiscum stirpe progenitos desæuire. Nicolaus igitur hac oratione habita ad Syracusios, finem fecit, cum quidem commouisset auditores cum illis concionem recitasset, omnes ferè ad misericordiam adduxit auditores. At Gylippus Laco implacabili in Athenienses odiò flagrans, mox in concionem conscendit, ibiq; his uerbis loqui cepit.

ORATIO GYLIPPI LACONIS, PRO NECANdis captiuis Athenienſibus.

Admiror supra modum, uiri Syracusij, quum uos conspicio uerbis quibusdam tam breui in eorum mutari ac uerti sententiam potuisse, quorum facta, uiolenteq; manus rem uestram multis cladibus afflictam, penè obruere. Nam si uobis in animo certum est, eorum comprobare audaciam, qui ad euertendam patriam & mœnia uestra subruenda dextris armatis, atque infensis animis accesserè, quid iam ulterius frustra contendendum? Quid oportet eos ad ultionem sui concitare? qui nullam se accepisse sponte, etiam in extremis propè malis, offensam fatentur? Date mihi ueniam, queso, per Deos immortales, uiri Syracusij, qui liberè uerbis per ueritatem erumpentibus, sententiam meã explico. Spartanus namque sum, atq; utor Spartano sermone. Ac primũ quæri potest, quónam modo Nicolaus habendam suadet Athenienſium misericordiam, à quibus orbata prole senectus eius ac miserabilis facta est, ipse miser in conuentu, ueste lugubri, multis lachrymis orbitatem deplorat: tum non modò sentire, sed & suadere conatur, eorum miserendum esse, qui proprios liberos crudelissimè iugularunt. Quænám est hæc in se suosq; immanis pietas? quæ feritas inaudita? quod demum hoc diræ stoliditatis deliramentum? Nihil iam amplius utiq; mente constat: neque audiendus, qui coniunctissimorum post eorum obitum oblitus, hostes maximos saluos esse iubet. Enimuero assentiendum censerem, si soli tanta clades incubuisset, soli deflendum conspicerem uerùm quot uos uideo in hoc conuentu, cuius sanè miseret, afflictos sedere, quibus lugentur natorum manes in pugna interemptorum? Ad quod uerbum cum magnus sedentium cum numerus gemitibus & lugubribus suspirijs infremuisset, subiecit ille: Agnosco iam, inquit, per has tandem querelas, ueros læsorum dolores. Hi mihi gemitus patefaciunt, quibus hæc sit infligenda calamitas. Quot preterea inexpletis lamentis, alij fratres, alij cognatos aut amicos nequicquam desideratis cæde sublatos? Huic quoq; uerbo cum multo maior turba ingemuisset, tum Gylippus: Conspectas, inquit, Nicolae, quãtam Athenienſium gladij multitudinem in hoc cœtu cruentarint, languentemq; ac miseram reddiderint? hos omnes utiq; nihil à se tale demeritos, charissimis ac iunctissimis corporibus priuauere. quibus nempe tanto nomen Athenienſe odio haberi, execrationiq; debet, quanta suos quisque olim, quos amisere, charitate amplectebantur. Quónam pacto non esse tetrum ac dirum facinus potest (uiri Syracusij) sanguinem pro nostra salute fusum tam nihili pendere tamq; obliuisci misericordiæ uosmet domesticæ, generi uestro illatę, ut eorum qui sponte pro hac urbe tuenda sese gladijs hostium obijciendo occubuerunt, manes inultos errare patiamur? Carnifices huius miseræ plebis in medijs hisce mœnibus inter nos uersari incolumes? Rorantes cruore nostro manus impune liberas conspicere possumus? Hęcne pietatis munera? has gratias nostris defensoribus referimus? Illi fortissimè pro suis ciuibus, pro communi huius urbis libertate dimicando uitam effudere: nos ultrò enim interfectoribus salutem tuebimur? Quàm disparia, dij immortales, quàm inimicissimis, ingratissimisq; hæc propria sunt, ut pluris uitam sæuissimi hostis; quàm piam gentis nostræ memoriam facere studeamus. Quidnám est istud aliud, quàm

quàm utrunq; probare, & eçdem nostrorum ciuium iure inultam relinqui debere, & hostis salutem meritò inuiolatam esse oportere, ut haustos iugulis nostris spiritus crudelitati Athenienſi debuisse fateamur. Hæc de nobis meruistis manes fortissimi? ubi ubi ius gentium? quò cesſit conditio uictorũ? quoue memoria cuique sui? Victoriam cladi nostræ per socordiam condonabimus? Ornare decreuistis publicis titulis eorum qui cecidere sepulchra: quænám obsecro maiora ornamenta adhibere, quibus potioribus uictimis unquam parentare poteritis, quàm carnifices eorum ipsis ad manes adhuc inultos inferias mittere? nisi iam fortasse per louem eos, quod utique ueri incipio, ipsos extrema insania adducti, ultrò in ciuitatem transcribere, trophæaq; animata & uiuentia necatis uestris constituere malueritis. Sed hostis nomine mutato, supplices appellantur. Vnde sibi, queso, hanc humanitatis appellationem promeriti probantur? Nam qui principiò de his rebus leges & instituta tulere, calamitosis habendam misericordiam: contrà si qui quos lædere per iniquitatem & peruersitatem perrexissent, eos supplicio statuerunt cohibendos. Quo demum in ordine captiuos istos distribuemus? an inter calamitate miserabiles? quænám, malum, eos prius nulla usquam, à uobis iniuria lacessitos fortuna, quæ necessitas demum coegit, bellum quiescentibus intra fines suos inferre Syracusijs? Quidnám compulit pace, quam omnes gentes probant, cunctiq; mortales lætam & fucundam optare uidentur, contempta, ad nostram urbem eruendam accurrere? Ita profectò perhumanum tutumq; consilium, bellum ui & iniuria plenum susçipiens, nihilq; eius laboris, nihil periculi prætermittentes, cuncta postremò pro cœpto assequendo indefessis adeuntes & obstinatis animis, siquidem uicissent, inexorabili plebẽ hanc miseram excepturi crudelitate: nunc secus ac sperauissent fraudati uoto, ac rebus omnibus lapsi, misericordia, & humano supplicum nomine, culpam mitigare suam, intentumq; olim à se iugulis nostris contendunt deprecare supplicium. Cæterùm si palàm redarguantur, quod per insitam ingenijs nequitiam, auaritia & libidine imperanti suadente, præter spem in has meritò præcipitarint calamitates, iam desinant accusare fortunam: neque implorato frustra supplicum nomine, culpam propriam defensent. Hoc namq; uiris illis licet ac permittitur, qui integro consilio, & innocenti animo fortunæ cogunt inclementiam experiri. Verùm hi uitam omnem prauis consilijs, iniustitia, iniquitate, iniurijsq; plenam trahentes, humana diuinaq; iura uiolando, nullum iam usquam sibi misericordiæ locum, nullum prorsus refugium ueniæ reliquere. Quid enim turpius dabitur, quod non ab his inueniatur excogitatum? quid tam tetrum, tamq; intolerabile, quod non sint exequuti? cupiditatis & auaritiæ id maximè proprium habetur, nunquam bonis fortunisq; suis expleri, satiariue potuisse: semper alienis rebus uulturis rapacis more auida rapina insidiari: quæ procul absunt, nihilq; ad se pertinent, arte, dolo, fraude, omni denique ui tentare, aggredi incautos, sibi cuncta uocare uelle. Hæc omnia ab his gesta conspeximus. Nam cum opibus potentiaq; super omnes Græciæ populos res eorum pollens potensque uigeret, secundam fortunam ueluti onus quoddam sibi graue admodum haud iustinere ualentes, Siciliam tam uasto maris pelago repostam sibi usurpare, eiusq; incolis omnibus in prẽdam & seruitutem adductis, fundum propriũ facere sunt adorti. Graui, atq; admodũ ab æquitate remotũ est, nulla accepta iniuria, nulla causa, bellũ inferre pergere alienigenis & amicis. & hoc ipsum cõmisere. Cũ enim superioribus sæculis uiderent uobis amicitia recõciliati, repẽtè mutato cõsilio, uerùm tale quid expectãte nemine, q; sanè incredibile uidebat, tãtis copijs Syracusas oppugnare conati sunt. Superbũ præterea, supraq; modũ insolens uidet & temerariũ, de hostis supplicio ante uictoriam, ueluti præoccupata belli uictoria, dẽ cernere. Neq; hoc ab his delictũ est prætermissum. nã priusq; traiecissent in Si-

ciliam

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiliam,communi inter se sententia decreuerunt, Syracusios & Selinuntios in prædam & seruitutem datos abducere:reliquas urbes impositio stipendio, uectigales sibi facere. Cum itaq; ferocissimam intra horum pectus auaritiam ex æsturare constigerit,fraudulenta insidijsq; plena ingenia,insolentiam intolerabilem,crudelia & cruenta consilia, nocentissimam denicq; uitam:quenám misericordia mouere quempiam debet? quandoquidem haud obscurum sit, qua sint ab Athenienssibus Mitylenæi quondam habiti clementia? Nam cum eos superassent bello, nulla alia illata iniuria suscepta, nisi quòd sese solum in libertatem uendicare statuissent,decreto iam inter se ante id bellum populi excidio,cunctos intra urbem captos iugularunt:dirum uticq;,crudele ac barbari cum facinus.atq; hæc in Græcos commissa,in socios, in eos à quibus plerunque beneficijs & opera fuerant res eorum adiutæ.Nec iam profectò indignũ, neq; ægrè ferendum, si quæ cæteris olim intulere, nunc eadem ipsi supplicia experiantur. Iustum namq; est, ut quam quis legem in alios tulerit, eandem æquo animo ipse subeat. Quid dicam de Melijs, cuius urbis ab se per uim captæ,pubertatem(dictu miserabile)omnem immaniter pecudum in morem iugulatarum,necarunt? Scionæos deinde, qui Melijs cognato sanguine iungebantur,eandem coegerunt experiri fortunã. Ita duo populi ab Attica crudelitate rapti,atq; occidione funditus occisi sunt:adeò, ut nec relicti sunt miseris, qui cadauera iugulatorum passim solo iacentia sepelirent. Qui Scythæ, quæ barbaries, quæ demum feritas hæc commisisset? Ita uerò qui sibi humanitatem uendicare contendit populus,duobus sæuissimis decretis, duas urbes tales à stirpe necauit.Iam operæprecium est disserere,& spectare,quidnám in urbem Syracusiorum moliri parabant. Agro depopulato mœnia in obsidionẽ occluserant:tum uti rebus omnibus ad uim inferendam instructi accesserant, ita si obtinuissent,deliberata iam per decretum uastatione, & carnificio, nullam crudelitatis speciẽ prętermissuri erant.Nec dubiũ nempe,quin qui domesticos & familiares tam truculenta immanitate discerpsissent, immanius aliquod horribilius in eos,quibuscum nihil habuissent commercij, commenturi fuerint.Nulla superest igitur usquam istis ignoscendi, ueniæq; deposcendæ ratio seruata, quorum sæua consilia & cruentæ manus à se misericordiam ipsam procul abegere. Quónam demum eos confugere posse putamus? ad deos forsan immortales? quorum patrias cærimonias,& pia sacra euertere studuerunt? Ad hominum fidem? quos in prædam & seruitutem, cæde prius & sanguine saturati,parant abducere? Cereris nẽ & Proserpinæ numina implorare audebunt? cum earum mysteria impijssimè,sacramq; illius insulam depopulationibus diripuerint? Ita res nempe est. Sed non Athenienssis multitudinis hæc culpa,sed potius Alcibiadis culpa bellum suadentis.Verùm plerunq; fieri comperimus in multitudine,consultores ipsos comecta prius & explorata auditorum uoluntate,sententias eò cunctas ad gloriam dirigere. Nam qui concionantis comprobat sermonem,quiúe intentius dicenti assentiendo adsistit,hic proculdubio quid ipse sentiat, quidúe potissimum exoptet, insinuat. Nec enim in perorantis existit arbitratu uoluntas multitudinis, sed populus ipse si quem optima semper consulta trahunt, pro more suo oratores assuefacit ad consilia semper optima disserenda.Quòd si uiris nequissimis (quod minimè conuenit) ueniam dederimus, ubi in consultores errati culpam reiecerint, sceleratis uticq; quibuscunq; idoneam & promptam defensionem parabimus.Postremò, cui non uidetur omnium apertè iniquissimum, bene gestarũ rerum beneficiorumq;, non oratoribus & consultoribus, sed populo gratias haberi à bene affectis:iniuriarum uerò & offensæ crimen,in solos oratores & consultores transferri: atque nonnulli tantum adeò disserendo propensius prouecti sunt uerbis,ut dicere etiam non ueriti sint, Alcibiadem per ridiculũ, in quem nullam nunc potestatẽ habemus,esse ob hanc culpam puniendũ deinde

inde captiuos ipsos iã adactos ad meritũ supplicium,ueluti innocẽtia intercedẽte liberãdos,cũctisq; ad idẽ palã ostẽdere conanté.Ergo iã quoq; cõtendẽt,nõ esse populo Syracusio legitimũ in hostes truculẽtissimos odiũ,iustãq; irascendi causã.Sed esto,cõsultores ipsos demũ belli susceptí faciamus authores: accusset eos licet multitudo,quorũ cõsilijs adducta,temerè deliq̃rit:uos uerò nihilominus æquũ est ab ea q̃ cõstat illatã per multitudinis uim iniuria & offensa,deos aras,patriã,cæsorũ ciuiũ manes,uos demũ metipsos uindicare. Postremò siquidẽ decreto certa sentẽtia bello,palã insensis uim animis uobis afferre conati sunt,haud dubiũ esse potest, eos supplicio dignos:sin temerè adducti, alieno cõsilio bellũ huc intulere,neq; hac ratione liberãdos, ne in reliq̃ mortaliũ uitã simili insania rapti irrũpere,& iniurijs inferẽdis per impunitatẽ assuescãt.Nec eñ tolerandũ est,stultitiã temeritatẽq; Athenienssiũ sic impunè ac peculiãter in discrimẽ & cladẽ periclitari Syracusiorũ:neq; ubi palã cõstat peccatũ,ibi delinquẽtib.ullus est defensionis locus relinquẽdus.Nõ uticq; per louẽ. Sed Niciam ꝓ Syracusijs causã egisse ferũ,solusq; bellũ hoc dissuasisse. Sermonẽ quidẽ,q ferũ illic habitus,alijs referẽtib, audiuimus:uerũ q̃ isthic apud uos gesta fuerit,oculis ipsis oẽs in cõspectu patrata spectauimus.Nã quẽ illic aiũt cõtra cæteros de exercitu & bello disseruisse, hũc ipsum hic imp.cũ multis militib.oppugnãtẽ mœnia nostra ptimuimus:multaq; cæde nostras cohortes insectantẽ perpessi sumus.& à quo causam ꝓ Syracusijs susceptã credi uolũt,ab eodẽ hãc urbẽ summis uiríb.obsessam,uix multo cũ sanguine tutati sumus:& cuius existimãt præcipuã in nos humanitatẽ haberi,idẽ ipse Demosthenẽ relíquosq; oẽs obsidionẽ soluere parãtes.solus,persistere cœpto coegit,pugnãq; adoriri.Quã hęc inter sese maximè dissonẽt,nec adducar ego quidẽ ulla ratione,ut plus uerba debere cõfitear apud uos,q̃ facta, ualere:neq; nũciũ & pollicita reb.ipsis,& experiẽtiæ proponẽda,quæ ꝓcul cõperta ueritate habita ferũ tur.His nẽ credibiliora gestis fatẽdũ, q̃ cũctis spectãtib.fuere patrata? Ita nẽpe ꝓ louẽ: sed honestũ est inimicitias inter mortales nõ gẽri sempiternas. Esto igiť:post sumptũ de neglsimis uiris supplicium soluite licet,si uobis uideť,inimicitias.Indignissimũ nẽpe,iniquũq; est,ubi uicerint,ipsis captiuis ꝓ arbitrio abuti ac ꝓ seruis habere:ubi uicti cesserint,tũ ueluti nulla à se illata iniuria,impunitos abire:tũ maximè uenią crudelib.& spõtaneis deposcere delictis,q̃ si iudicio agere secũ cõtenderitis,& criminis & culpę deprecãdę potestatẽ facias, sermone ꝓ re cõposito,ad tẽpus & occasionẽ petrati adsunt. Commemorant multorũ antea sociorũ uetustissimas amicitias,nouas fingũt fabulas,noua argumenta,nouas ambages.Vnũ hoc uos moueat uiri Syracusij,si hoc feceritis, Lacedæmonios uticq; cũ multis alijs,haud mediocriter à uobis offensum iri, q ꝓ uestra salute ꝓmptè illic bellũ susceperé,subsidijsq; ꝓ iure sociali missis, uestro simul periculo implicari succurrereq; nihil sunt cũctati: cũ liceret eis sine utriusq; iniuria & offensa ĩ pace tutò q̃escere,Siciliãq; relinquere cuicq; utcũq; depopulandã.Quòd si dimissis captiuis,amicitiã nouã cũ hoste iũxeritis,ꝓdita sanè iuris socialis à uobis fidẽ haud negare poteritis:tũ cõmunes hostes, cũ uestra nũc sint in manu,depressos fractosq; cõprimere,tãta iuuẽtute restituta, ferociores rursus,ac sæuiori ĩ capita nostra irruituros odio reddetis.Nec id mihi quidẽ ꝓsuaderi potest,Athenienses tãta iãpridẽ in uos ira cõcepta,firmã hãc, si fiat,habituros amicitiã. Verũ dũ res facta cohibebit, opesq; debiliores uim negabũt,tãtisq; beneuolentiã simulaturos:ubi exiopia coaluerit,ac sese cõstare ꝓceperint,mox ueluti è morbo & è qbusdã uiculis erũpẽtes,ferarũ more ad ingeniũ redibũt,pristinãq; nihilomius sentẽtiã,primaq; cœpta (tãta homines uoti,ꝓsequẽdi libido trahit)exeq; pperabũt.Ego itaq; demũ te, Iupiter pater, reliq̃q; Dij,uos oẽs testes ĩuoco,ne seruẽt hostes,ne fides,ne ius sociale ꝓdat, ne socij piculorũ ꝓ hostis salute destituãt:ne rursus alterũ grauius patriã pricti lũ experiri cogat. Hęc cũ dissemisset laco,reuocata,ꝓmotaq; turba,sanxit Dio elis sentẽtiã. Quare duces illico ad supplicium rapti,necãt:socijsq; oẽs in pdę locum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum ducti, sub hasta uenduntur. Athenienses per officinas lapidum distributi, tenebantur in uinculis sub custodia: quorum pòst magna pars, quicunque uidelicet disciplina arteq; aliqua præditi fuissent, liberantur, inde exempti adolescentibus. reliqui ferme omnes in uinculis & carcere tetram laboriose uitam sustentantes, misere interiere. Bello iam pacato, Diocles Syracusijs leges scripsit. Cui uiro memorabile quoddam facinus obtigisse proditum est. Nam cum seueritate inexorabili delicta persequeretur, errantesq; summota prorsus uenia puniret, inter leges hanc inseruerat, ne cui cum armis in forum & concionem prodire liceret. Si quis id transgressus esset, capite puniretur. ne que imprudentiæ, neq; alij cuipiam in ea re necessitati ulla exceptione cautũ erat. Quadam die cum nunciatum esset, hostes in agrum irrupisse, gladio accinctus obuiam properabat: tum repente seditione & tumultu circa forum excito, conuersus imprudenter, uti erat accinctus ense, procurrit in forum: ibiq; à quodam priuato forte obseruatus, cum clamasset ille, quòd leges ipse suas transgredi atq; antiquare cœpisset: ad incusantem conuersus, magna uoce respondit: Minimè hercle, quin eas sanciam. Quo dicto, gladiũ illico stringens, sibimet per iugulum adegit. Hæc igitur eo anno gesta fuere. Præfecto Athenis Callia, Romæ quatuor tribuni militum consulari potestate creati sunt P. Cornelius, & C. Fabius.

Diocles legislatoris mors admiranda.

92 Olymp.

Olympias apud Elios agebatur nonagesima secunda, qua stadiũ uicit. Exænetus Acragantinus: Horũ tẽporibus re ab Athenienſibus apud Siciliã malè gesta passim ob eã stragẽ eorũ contemni imperiũ cœpit. statim nanq; Chij, Samij, Bizantij, ac multi populi alij eorũ societate relicta ad Lacedæmonios desciuere: Qua perturbatione & pauore perculsus populus, sponte statu populari relicto, tres uiros eligere, quib. tota status reiq; publicæ cura demãdata geretur. Igit arbitrio & potestate iã ad paucos redacta, qui summæ rerũ præerãt, ædificatis pluribus triremibus, quadraginta eũ prætoribus, in expeditionẽ ire iubent: inter quos orta seditio inter nauigandũ, ad Orupum compulit adnauigare, ubi triremes hostium in anchoris consistere & habere stationẽ exploratum habebant, initoq; cum eis certamine, uicere Lacedæmonij, duobusq; & uiginti nauigijs potiti sunt. At Syracusij bello contra Athenienses, periculoq; liberati, req; iam pacata, Lacedæmonios omnes quorum præsidio Socii duce Gylippo in eo discrimine defensi fuerãt, præda spolijsq; & cuiusq; meta extabant remunerati sunt, quibus cum quinq; & triginta triremes in Lacedæmona misere subsidio belli cõtra Athenienses suscepti, quas ductabat Hermocrates optimatum præcipuus. Cæterum contracto quicquid præde, manubiorumue ex bello conquisierant, ipsi templa, fanaq; Deũm diuersis ad diuersa dedicatis, exornarunt. tum milites quos conspecta in eo bello uirtus audaciaq; præclaros gestis fecerat, singulos quoq; donis præmijsq; meritis honorarũt. Post hæc uir, cui maxima fides inter populi duces habebatur, & summa authoritas Diocles populo suadet. ut statum rerum suarum, publicaq; constituant instituta, ea ratione, ut insortem, ut cuiq; contigisset magistratus gerantur, legumq; latores exigentur ad dirigendos ciuium mores, componendãq; remp. & nouas leges priuataq; instituta conscribenda. Igitur à Syracusijs electi ex ciuibus, qui maximè tum prudentia sapientiaq; præstare uidebant, quorum longe primus, ac clarissimus omnium Diocles habebatur. nanq; à Deo intellectu solerti rerumq; peritia cæteros præcedebat, ut legum tabulis cõmuni omniũ ad id institutorũ sententia cõmentis ac conscriptis. leges ille tũ Diocles appellarent. ueluti priuata eius uiri authoritate, tituli dedicationẽ uendicante, Nec uir ille solũmodo dũ uiueret in summa admiratione & reuerentia fuit habitus Syraculijs, uerũ illius quoq; mortui monumentis & honorib. heroicis memoriã cõmendarũt, templũ ei extructũ, quod postea à Dionysio in muri & mœniũ eductione subrutũ corruit, nec minus huc ipsũ reliq; Siculorũ populi

Syracusani Lacedæmonios remunerãtur.

Dioclis Syracusani legislatoris laus.

populi sunt admirati. Multæ enim per insulam urbes, legibus huius componi res suas, administrariq; sibi pro modò illic commendato instituere, idq; seruauere quoad Siculos omnes Romana resp. ciuitate legibusq; suis donauit. Cæterum posterioribus temporibus Timoleonte imperante, cum Cephalus eis leges scripsisset, post Polydorus Hieronis regis tempestate, neutrum placuit legislatorem appellari, sed utrosq; pòtius iurisconsultos, atq; legislatorum interpretes, qui ob leges priſca lingua conscriptas, obscurus supra modum, intellectuq; difficilis uidebatur. Grauis autem & circumspecta in legum conditione, cum requiratur inspectio, summam primum seueritatem seruasse uidetur, quippe qui longè præ omnibus legumlatoribus amarissimas pœnas instituerit uiolatoribus æquitatis, iurisq; communis: tum iustitiæ præcipuam rationẽ habuisse, quòd diligentiorem haud parum præ cæteris omnibus, qui præesse rant eum curam adhibuerit, præmijs unicuiq; pro merito & dignitate decernẽdis, accuratissima præterea rerum actionum q; ciuilium cautione usus, multa q; rerum peritia cautus apparuit, quòd causam quancunq; accusationem'ue seu priuatam seu publicam quæ in disceptationem uenisset, certa mulcta determinauerit. Est præterea in dicendo concissus, ob id magnam legentib. relinquẽs inspectionis meditationem. cuius uiri clarissimus e uirtutis animiq; seueri testis casus mortis, de quo diligentius diffusiusq; scribere idcirco electi sumus, quòd superiorum maior pars scriptorum, adeo pauca quædam de ipso memoriæ prodidere. Athenienses autem audita exercitus sui in Sicilia clade & internecione, graui mœrore luctuq; tantam calamitatis molem tulere, nihilo tamen magis propterea contendere de imperio cum Lacedæmonijs destitere, uerùm plures ædificare atq; instruere naues, pecuniam quoq; ad extremam usque spem de principatu contendentibus suppeditare decretum est, ac delectis tribus uiris liberam eis potestatem curandi tribuunt quæ ad bellum spectarẽt. Nam in huiusmodi tempestate & discrimine, paucorum authoritatem principatum q; existimabant statu populari, longè ad rem expediendam magis accõmodari posse magisq; idoneum esse, ubi cuncta promptus prouideri curariq; celerius per paucos licebat. Verùm res ipsa haud quaquam ex sententia cessit. Nam cum quadraginta naues in expeditionem mittere pararent, duos eis præfectores instituere, discordia inter se diffidentes, tum maximè debilitatis urbis opibus, cum summum tempestas illa cõsentum postulare uideretur. Postremò deuecta in Oropum classe, mox cum Lacedæmonijs, nulla prius instruendæ aciei cura habita, confligere adoriuntur: ubiq; pugna commissa, cum & malè prælium commisissent, & periculum ignauiter sustinuissent, duas & uiginti naues amisere, reliquas uix in Heretriam hosti infectanti eripere potuerunt. His gestis, Athenienſium socij tum propter cladem in Sicilia acceptam, tum praua & insolenti ducum lacessiti administratione, ad Lacedæmonios transiere. Dario autem Persarum rege Lacedæmoniorum societatem tenente, Pharnabazus, cui demandatum in rebus & in locis maritimis imperium gerebatur, pecunia stipendijsq; Lacedæmonias opes sustentabat, trecentasq; ex Phœnicia triremes accersiuerat, statuens eas mittere ad Lacedæmonios in Bœotiam. Cũ uerò tantæ simul Athenienſem rem strages & calamitates eodem tempore ingruentes oppressisse uiderẽtur, solutum iam bellum omnes opinabantur, discessuros q; eos ab armis & contentione, adeò ut nihil iam amplius cuipiam credibile esset, Athenienses ne minimum quidem tempus fortunam periculaq; belli uel ulla tentaturos audacia, uel tentata tolerare posse. Verùm res ipsę plurimorum fefellere opinionem. contra nanq; fieri contigit ob diuitcantium & contendentium inter se populorum prævalidas opes, & animorum præstantiam. Alcibiades Athenis extorris, per aliquantum tempus apud Lacedæmonios exul militiam unà belliq; munia cum illis gesserat, magnumq; disciplina militari perfæpe & bellicis artibus, quibus plurimum præstabat, tum cura & diligentia

Athenienses aduersus Lacedæmonios malè pugnant

Alcibiades sibi reconcilia re tētat Athenienses.

ligētia belligerēdi usum sui præbuerat. nā & acerrima eloquētia, præcipuaq; inter ciues excellebat audacia: generis pterea antiquitate, & opū utpotētiaq; omnium primus Athenienſiū: qui cupiens in patriā reuocari, ſumma ope adiuti circūſpectare moliriq; omnia, ſi quicq; cōmodi gratiue officij per ſe poſſet Athenienſibus præſtari. ea tum maxima tēpeſtate qua res Athenienſis tracta penitus ac uicta uidebatur. Cōtracta igitur cum Pharnabazo Satrapo regis amicitia, cernens iam trecentas ab eo triremes paratas haberi, quas Lacedęmonijs auxilio miſſurus erat, illi ſuadet ut ab incepto deſiſtat, rebus Perſicis minime conducere, nec ſtatui regio tutum, Lacedęmoniorum opes impenſa ſua firmari: ſatius multò eſſe certātes inter ſe duos populos equis uiribus ex tuto ſpectare, utq; diuturnis uiciſsim diſcordijs ſimul conflictarentur. Itaq; Pharnabazus Alcibiadem pro re locutum ratus, cōſilio parens, claſſem retro in Phœniciam redire iuſsit. quo facto, tanta ſubſidij uim Lacedæmonijs auertit. Poſt aliquantum temporis obtento reditu, tandem reuocatur in patriam, duxq; copiarum factus, Lacedæmonios multis ſuperatos prælijs, affligere cœpit, recq; patriæ ia labentem continuit reſtituitq;. Cæterūm de his diffuſius atq; dilucidius ſuo loco diſſeremus, nunc ſuperſedentes, ne ſcribendo naturę curſus & tempora rerum peruertamus. Igitur annuo elapſo tempore, Prętectus Athenis fuit Theopompus, quatuor á Romanis tribuni militum conſulari poteſtate creati, Tib. Poſthumius, C. Cornelius, C. Valerius Cęſon, & Fabius. Eorum temporibus Athenienſes triumuiratus poteſtatem magiſtratumq; abdicauerunt, ſtatumq; ciuitatis in priſtinum morem, ciuiumq; arbitrium reuocarūt: quorum omniū inductor authorq; fuit Thramenes, uir integra uita, quē tum prudentia quoq; prę cęteris ſingularis ornare uidebatur. Hic nanq; ſolus de reuocado Alcibiade referre, conſulereq; adortus, cuius ductu ſeſe rurſus reſtituere, tum multa alia ad patriæ uſum bonumq; molitus, haud mediocrem conſecutus eſt authoritatem & gratiam. Verūm hęc quidem paulo pòſt geſta fuerunt. Igitur ad bellā proſequendū duces ab Athenienſibus creati Thraſyllus, & Thraſybulus, qui coacta apud Samum claſſe, aſſiduis certaminū ludis per imaginarias pugnas milites exercendo, aſſuefaciebant prelijs laboribusq; maritimis ſingulis diebus eorum explorātes in periculis audaciam & diſciplinam dimicandi. Mindarus uerò claſsis Lacedemoniæ prætor per aliquantum tempus apud Miletum cōmoratus, expectabat à Pharnabazo ſubſidia. Nam cum audiſſet trecentas ſibi triremes ex Phœnicia miſſas accedere, in fiduciam elatus ingentem, arbitrabatur tāta claſſe imperium Athenienſe deletum iri. Cæterum paulo pòſt certior per nuncios factus Pharnabazum Alcibiadis conſilio adductum, triremes adnauigantes in Phœniciam retro remiſiſſe. Deſperato Pharnabazi ſubſidio, refectis ipſe quæ ſecum habebat ex Pelopōneſo alijsq; extrinſecus ſocijs nauigijs tredecim Doreo dat triremes, quibus cum nauiget in Rhodum. Acceperat enim coniurationes à nonnullis ibi fieri, rerumq; immutationem parari. Productas nanque Lacedæmonijs naues tum nuperrimè miſerant iure ſocietatis nōnulli ex Italia Græci: reliquis ipſe refectis ad tres & octoginta, ſoluit in Helleſpōtum, quòd claſſem Athenienſem apud Samum commorari audierat. Quo tempore duces Athenienſium comperta claſsis hoſtilis abnauigatione, cum ſexaginta nauibus feruntur. Lacedæmonijs in Chium perlatis, Athenienſium ducibus uiſum potius eſt in Lesbum appellere, ſociáq; ibi ſubſidia, triremęsque ſibi conſcire, ne nauigiorum numero ſuperior hoſtis haberetur. Dum hæc ab his agitantur, Mindarus Lacedæmoniorum prætor noctu cum claſſe uniuerſa in Helleſpontum propere nauigat: inde ſoluens, poſtera die ſecundo curſu fertur in Sigium. Audita hoſtium properatione Athenienſes haud in breui occaſione cunctandum rati, tribus ſolum nauibus à ſocijs acceptis, reliquis inoportunè morantes, nihil morari diutius ſubſtinent, mox cum

Athenienſes triumuiratum abrogant.

Athenienſes ſuos exercent in re militari.

cum his ſoluentes, ad inſectandum hoſtem uadunt. Delati in Sigium, cladem iam inde ablatam comperiunt, tres ſolas ibi relictas naues inuadentes illico capiunt. Poſt hæc in Eleunta tranſcientes cuncta quæ ad conflictum nauale pertinent ſibi comparant. Lacedęmonij uerò ubi hoſtium ſtudia ferueſcere accingiq; ad pugnam cernunt, paratiq; omnia, quinq; dies ipſi quoq; in experiundis aſſuefaciendisq; remigibus conſumpſere: tum claſſem ad pugnam inſtruunt de octoginta nauibus coactam, atq; his in tractu ad Aſiam uergentes, aciem dirigere ducereq; ex ea ordines cura fuit. Athenienſes ueluti ex Europa tendentes, agmen eduxēre, nauium quidem numero inferiores, uerūm diſciplina & maris peritia longè ſuperabant. Igitur in acie claſsis Lacedæmonicæ dextrum cornu tenuere Syracuſij, duce Hermocrate: Lacedæmonij cum Mindaro prætore ſeſe in ſiniſtro collocarunt. Athenienſis aciei dextro Thraſyllus, ſiniſtro Thraſybulus conſtitit, atq; initiò quidem utraq; in cōgreſſu aciēs properare, ac cauere ad occupandum intento ſtudio locum inter undas, ne maris acceſſus inundationem q; inter dimicandum obuiam haberēt. Vnde per multum tempus uiciſsim nequicquam circumuectis nauigijs fere. *Athenienſium cum Lacedæmonijs pugna uictoriaq; nauali.* bantur angustias obſtruendo, ac prope ueluti pro ſtatione occupanda uagō curſu certantes, pugna nanque inter medium Seſti & Abydi erat, ut æſtus & affluxus in locis angustis haud mediocriter eſſet certantibus impedimento. Verùm Athenienſium nautæ diſciplina peritiaq; rei nauticæ præſtantes, maximo ad uincendum momento fuere. Quanq; enim claſsis Lacecedæmonia & nauium numero, & militum robore uirtuteq; ſuperior eſſet, nautarum tamen ars & facultas remigandi uires omnes impetuſq; hoſtium irritos reddebat. tū simul ac Peloponneſios ſtipatis nauigijs roſtriſq; intentis aduēctare cernebant repentè ſuas ita per artem coniectas comparatasq; obiectabant, ut prouenti bus in aduerſa roſtra offendendum eſſet, ac prætoribus ipſis nauigiorum uulnera accipienda roſtrorum mucronibus inflicta. Mindarus itaq; cernens uim irruptionem q; roſtris incaſſum tentari, iubet uel turmatim in paucas, uel etiā ſingulatim una uni connexa, id genus demum dimicādi adoriantur, neq; hoc caſu peritia nautarum fruſtra aſtuit, uerùm euitato impigrè opportunèq; facili declinatione nauium roſtris inuadentium incurſu atq; ictu, mox ipſæ in earum latera conuerſæ multas uulnerabant. Pòſt ubi contentio irritatione inualeſcere, furorq; belli rapere cœpit utroſq;, iam non roſtris modò & incurſatione lacesſere, ſed connexis & colligatis altera alteri nauibus cominus cōſerere, miles militi inſultare, plerunq; ui æſtus influentis q; pelagi rapta dimicare prohibiti, per magnum tempus periculum uiciſsim trahere, obnixis utrinq; ſumma obſtinatione dimicando animis, cum in neutram partem inclinari uictoria ualuiſſet, fæuiente iam diu fortuna, periculoq; ducto ancipiti certamine: ecce repentè naues quinq; & uiginti procul ab extremo promontorio quodam perfluctus conſpectæ ſeſe pugnantibus obtulere, quas ſocij miſerant Athenienſibus auxilio, quarum aduentu perterrefacti Pelopōneſij in Abydum quàm raptiſsimè ſeſe recipiunt, incumbentibus hoſti cedenti, atq; auidius inſectantib. Athenienſibus, ea pugna talem eſt euēctum ſortita. Naues octo Chiæ ab Athenienſibus captæ, Corinthiorum quinq;, duæ Ambraciæ, Syracuſiorum, Paleneſium & Leucadiorum ſingulæ. Cæterum ipſi uictores quinq; amiſerunt, quæ ſuppreſſæ omnes periēre. His rebus geſtis, qui uicerant cum Thraſybulo trophæum erexēre in promontorio, ubi ſepulchrum Hecubæ extat: eiusq; uictoriæ nuncios Athenas mittunt. ipſi cū claſſe uniuerſa remigijs Cizicum uerſus feruntur. Ea nanq; urbs ante nauale certamen ad Phatnabazum Darij ducem, & Learchum Lacedæmoniorum prætorem defecerat: quam imparatam nulliſq; defenſam munitionibus præſidijs ue deprehendentes, facilè oppugnatione cœperūt, imperataq; Cizicenis pecunia, ſtipendio q; impoſito, Seſtum uerſus nauigando contendunt. At uerò Mindarus claſsis Lacedæmoniæ prætor amiſ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tor amissa pugna per stragem confugiens in Abydum, naues afflictas concussasq; reficit, firmatq; compagibus, simul ad triremes, quę in Euboea commorabantur, Epiclem Spartanum properare iubet, mandans ut raptissimè ad se deuehātur. Hic in Euboeam peruectus, coactis illico quinquaginta nauib. mox inde, uti imperatum erat, citissimè abnauigat, quæ simulatq; ad mōtem Athō peruectæ sunt, tempestas tanta extitit, ut nauigia cuncta naufragio discerpta perierint, atq; ex omni uirorum numero ad duodecim soli periculo superfuerint. Huic cladi attestari uidetur positum de his in tēplo quod habetur ad Coroneam monumentum, ueluti meminit Ephorus, in quo carmina huiusmodi incisa conspiciuntur.

Eripuēre neci se ex quinquaginta carinis,
Ad scopulos Atho per uada cæca uiri
Bis sex. nam reliquos hausit maris unda profundi,
Cum ratibus diri quas tulit ira Nothi.

Per idem tēpus Alcibiades 13. triremes ductans, ad eos adnauigat qui apud Samum cōmorabantur, quibus iampridem nunciatum fuerat Pharnabazum eius admonitis adductum, 300. naues quas Lacedæmoniorū auxilio ducebat, retro reuocasse. Ab his itaq; Sami phumanè benigneq; exceptus, cœpit cū eis de reditu suo cōsultare, & polliceri maximo deinceps usui patriæ se fore, simul culpā deprecatus, ac se abiectis criminib. defendēs, multis cū lachrymis sortē suā fortunęq; in se iniquitatē sęuitiāq; deplorare, q; per insidias & fraudē ab æmulis olim circūuentus ac solo natali pceps actus, aduersus patriā uirtutē suam ostēdere sit coactus. Cū eius sermones iucūdē atq; intētē militib. essent accepti, missis Athenas de ea re internūcijs, populo uisum est uirū ipsum criminib. liberari, culpaq; solutū reddere, atq; in partē muneris bellici rerūq; administrandarū admitti. Nā inspecta uiri uehemēti ad quęq; ,psequēda audacia, tū authoritate & nomine, quod passim per uniuersam Græciā celebratū erat, arbitrabant, quod haud absurdū uidebat, hoc accersito sibiq; adiuncto, haud parū reb. suis momentū accessurū. Theramenes etenim princeps ciuitatis (cui sanè, si cuipiā usq; hominū, summa prudētia inesse uidebat) ad reuocandū Alcibiadē populū hortatus est. His gestis, Sami renunciatis, Alcibiades lętus, ad 13. naues quas ductabat, nouem alijs adiectis, in Halicarnassum cū ea classe nauigat, imperata urbi pecunia, stipendioq; impositō, mox ad depopulādam Merodipam uadit, ingentiq; inde acta præda, Samum redijt. Spolia deinde, quę multa coegerat, militibus qui Sami habebantur, suisq; distribuens, eorum opes augendo, breui prēmijs huiusmodi beneficijsq; pellectos, omnes sibi cōciliauit atq; obnoxios reddidit. Per idem tempus Antandrij qui sub Persarum prēsidio tenebātur, accersitis clām ex Lacedæmonia copijs, ipsum prēsidium urbe eijciunt, liberamq; ipsi suo iure patriam administrare pergunt. Nam Lacedæmonij demissis in Phœniciam trecētis nauibus, criminantes Pharnabazum, Antandri incolas armis iuncta societate defendebāt. Inter scriptores autem Thucidides Atheniensis absoluit historiam, complexus res gestas duorum & uiginti annorum octo uoluminibus, uel ut nonnullis diuidere placet, nouē: Xenophon uerò deinde & Theopompus ubi à Thucydide dimissum, inde initium scribēdi sumpsere sibi, atq; à Xenophonte octo tempora annorum & quadraginta traduntur. Theopompus uerò rebus Grēcię decem & septem annis percursis finem scribendi fecit ad pugnam naualem apud Cnidum commissa, quæ omnia duodecim commendauit uoluminibus. Res igitur Grēciæ atq; Asiæ eò adducę uertebantur. Cęterum Rom. aduersus Aequos bello suscepto, magnis copijs eorum agrum inuasere, castrisq; ad urbē nomine Bolasum positis, eam expugnarunt. Rebus eius anni unà cum eo excursis, Athenis Glaucippus prēficitur, Romæ Consules creati M. Corneliusi & L. Phurius. Ea tempestate Aegestani in Sicilia cum societatē olim cum Athenienſibus aduersus Syracusios iunxissent

Alcibiadem à criminibus absoluunt Athenienses.

iunxissent, eō bello pacato, magna sollicitudine pauoreq; agitabantur. Expectabant enim (quod utiq; par esse uidebatur) uti ad luenda uocarentur ea quæ contra Siculos delicta commisissent, atq; Selinūtijs secum iam pridem de finibus ambiguis agri certantibus, ultrò cessere, ueriti ne per eam occasionem Syracusij suscepta simul cum Selinuntijs aduersum se bellandi causa, patriā ipsorum euertere funditus adorirentur. Pòst ubi à Selinuntijs nimis auarè insolenterq; agi rem conspexere, ut prēter agrum ex ambiguo sibi concessum, magnū quoq; finitimi certiq; iuris auferre sibi usurpareq; adorirentur, legatos Carthaginem mittunt, postulatum auxilia contra uim iniuriasq; finitimorum, quicq; polliceantur urbem pro ea gratia in eorum ius ditionémque sese dēdituram. Legati remigijs Carthaginem peruecti, senatuique ac populo mandata quæ tulerant, exponūt. Quibus auditis, haud mediocriter ambigere, uariāque meditari Carthaginenses: hinc ad occupandam rebus suis urbem summè idoneā prono animo inclinari: illinc opibus deterreri Syracusiorum, quos recenti bello uidebant magna clade Athenienſium afflictatis opes, ac propè strauisse. Inter uarias sententias ambigua re, tandem uicit urbis occupandæ libido, responsumq; legatis, se quę postularent auxilia missuros: ad quam rem ità disponendam, ubi res posceret, bellum gerere parati, Hannibalem ducem creant, ea tēpestate secundum leges regnantē. Hic nepos erat Amilcaris eius, qui cum Gelone bellum gesserat, quem supra memorauimus apud Himeram cum magna copiarum manu cecidisse. Gelonis uerò filius, quem populus ob rem à patre male gestam patria expulerat, exul apud Selinuntios uitam traduxerat. Hānibal igitur alioquin Græco nomini natura infensus, simul cupiens maiorum suorum ignominiam contumeliamq; sua uirtute aboleri, multa indies meditari, summisque eniti uirib. ut opera ductúque suo res aliqua patriæ grata felixq; patraretur. Considerata igitur Selinuntiorum contumelia & iniuria, quibus haud satis fuisset cędētib. ultro Aegestanis id agri accepisse, pro cuius iure ambiguo prius dimicaretur, legatos cum Aegestanis mittit ad Syracusios, ueluti per modestiam reijciens ad eos, ad quos magis spectare uideretur, eius rei cognitionem, uerbisque ut erat ad simulandum prompto ingenio fictis, æquū bonúmque præ se ferens, re uerò ipsa id fore ratus, & Selinuntios id iudicium recusaturos: & ob eam causam Syracusios per indignationem ab eorum societate discessuros. A Selinuntijs legati quoq; missi ad repellendum iudicium: ubi multa cum legatis Carthaginensium & Aegestanorū, nunc disceptando, nūc refellendo, nonnulla quoque contradicendo, respondissent: tādem Syracusijs optimum uisum est rem ita decerni, ut & cum Selinuntijs societatem, & cum Carthaginenſibus pacem retinere liceret. Reuersis legatis Carthaginenses Libyarum quinque millia, Campanos octingentos Aegestanis misere subsidio, quos à Chalcidenſibus in bello contra Syracusas mercede conductos Athenienses acceperant. Hi post exercitus Atheniensis stragem cum discessissent, neminem habebant à quo conducerentur. Quibus conductis Carthaginenses singulis equos publica pecunia emptos, distribuere: tum stipendij quod satis esset, in capita dato, ad urbem Aegestam traiecere. Tum uerò Selinuntiorum opes admodum excreuerant, atque urbs ciuium uigebat ingenti frequentia. Confisi itaque tum opum ui, tum numero populi, cotemptui Aegestanos habere, primúmque agmine facto, finitimum inuadētes agrum, passim depopulari omnia, copijs hostem multo superantes, inde crescente successibus audacia, efferatisque magis animis in hostem, ut uidebatur, timiditate contrà prodire non audentem, nihil iam reformidare, latéque per uniuersam dispersi regionem rapinis insistere, securi periculi. Duces itaque Aegestanorū perspecta hostis temeritate quęcūque intētius tenderent itinera, obseruare intētius studēt, atque unà cū Carthaginēsib. & Cāpanis instructi, ubi prima occasio oblata est tepētē irruptione facta, improuisos adoriunt: quos tā inopino turbatos insultu, prius

Aegestanis auxilia decernunt Carthaginenses.

Hānibal Carthaginensium dux.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tu, prius penè fudére & consistere ordines, manusq; conserere darent. Cæsi ad 1000. milites, præda extorta atq; recepta omnis, insuper spolijs potiti sunt. Illi-co post eam pugnã legati Syracusas à Selinuntijs mittunt, ab Aegestanis Carthaginem utrinq; imploratũ auxilium, quibus ab utroq; diuersis populo, ut q pro sua quisq; tutanda parte dimicaturi essent, auxilia decreta sunt, atq; ita bellum Carthaginense talibus orsis accẽsum exarsit. Igit prospecta belli surgẽtis Carthaginẽses magnitudine & mole, Hannibali duci curã potestatemq; permittũt undiq; cogẽdi quantũ satis ad id uideret exercitus, atq; reliqua ad usum cuncta diligentissimè ac quàm raptissimè parare maturaret, mandant, ea iam æstate proximáque hyeme, magnæ ex Hiberia mercenariorum nominisque externi militum copiæ conscriptæ ab Hannibale, coactęq; habebantur, nec paruus ciuium numerus in expeditionem delectus, tum passim per Libyam circumferri, singulas quasque adeundo urbes, inde fortissmos quosque deligere, mox ad naues ędificandas studia conuertere pergit, iam destitato certus consilio, ubi uerna temperies spirare cœpisset, copias in expeditionem trajcere. Dum hæc circa res Siculas uerterentur, in Græcia Dorieus Rhodius triremium Italicarum prætor, simul ac Rhodi tumultum iam excitum se satis confirmasse uidet, inde se soluens in Hellespontum citatis remigijs contendit, perperans cum Mindaro iungi quàm citissimè, qui apud Abydum commoratus, cogere undiq; festinabat maritimas uires, nauesque Peloponnesiaci nominis socias. iamq; peruecto ad Sigium Troadis Dorieo, qui apud Sestum in stationibus erant Athenienses, itinere & cursu eius explorato, ubi tempus adesse uident, repentè in ipsum feruntur cum uniuersa classe nauium quatuor & septuaginta. Cęterum Dorieus nihil explorata re, per aliquantum tempus cum quid pararetur prorsus inscius esset, per altum securus elatusq; cursum tẽdebat. Vbi uerò quanta in se classis iam iam proximè instans irrueret, resciuit, animo prostrato, nusquam in tanta trepidationis angustia aliam sibi salutis uiam cernens confugit in Dardanum, confestim̃que militibus expositis, accito quod oppidum custodiebat præsidio, telorum cuiuscunque generis magnam uim citissimè asferri iubet: instructis omnibus, alios in proris statuit, partem per littus oportunè disposuit. At Athenienses summa cum celeritate fugientes insectati, dissipare atque auellere naues à littore, multitudinèque circumfusi undique, hostem conantur acerrimè resistentem, circumsistendo expugnare.

Aegestani Selinuntios fundunt.

Atheniẽsium cum Lacedæmonijs prælium nauale.

Quæ simul ac Mindaro cognita fuère, nihil moratus, uniuersam ab Abydo classem educit, atque quatuor & octoginta nauibus instructis Dardanum uersus quàm citissimè contendit, Dorieo in arduum laboranti, daturus auxilium. Aderant quoque pedestres Pharnabazi copiæ Lacedæmonias partes adiutãtes. Vbi classes inuicem propinquiores esse cœperunt, ad instruendam utrinque aciem duces se comparant. Mindarus septem & nonaginta nauib. ductis, in sinistro cornu statuit Syracusios, dextrum sibi sumit ducendum. In parte Athenienſium dextrum cornu Thrasybulo datum, reliquo Thrasyllus præficitur. Vtriusque agmine dispositio, mox duces utriusque certaminis signa cani iubent, repentè ad solum nutum intenti tubicinæ, dira militibus conserentibus incumbere, gubernatores item gubernaculis solerter uti: inde atrox certamen, atque horribilis sæuire conflictus, cunctáque passim cuique in periculum discrimenque trahi. Vbi nanque triremes aduersis rostris ad feriendum in se directis irruere aduertissent, eodem illico temporis momento, naue sua tempestiue, uti erant expertissimi, in proram obuersa, impetus ictúsque irruentis hostis excipiebant in rostra, ibiq; simul operæprecium erat tum cernere milites breuibus uaria cura exagitari momẽtis: nã ratẽ suam cernẽtes hosti prębere latus, intẽto in eam rostro ruẽti, nec iam procul adeò ab ictu abesse, ut incũbẽs periculũ euitari posse sperarẽt, extremo pauore percussi, ppè diffidere, summaq; trepidatione

trepidatione pro sua quisq; salute, ueluti in extremum adducta discrimen solliciti esse, simul uerò ac nautarum peritia tantum impetum repentè euitatũ conspiciebant, rursus cum lętitia & clamoribus in spem reuocati resistere. Sed nec illos interea, qui pugnam euocabant per tabulata dispositi, frustra dimicandi studia uacuos agebant. Sed alij ex remoto procul interuallo telis hostem petẽtes assiduè feriendo persistere, alias ac super inde alias nihil intermittendo sagittas cõijcere, ita breui loca petita densissimis confictą spiculis horrescere. Sæuior alios agebat audacia, qui sensim re speculata assiduè hosti propius subeũtes, ubi iuxta steterant, lanceis milites simul confertos, transuerberare: nonnulli in gubernatores ipsos actius infensiusq; irruere. Sic ubi fortè naues inter se concursu obnixe altera alteram, ueluti ad singulare certamen prouocasset, uel quocunque belli casu collatis signis intentius inter se dimicare perstitissent, hostis ibi quisq; utr utrum impetere, tum ex procursu & porrectioribus armamentis ignixi, saltu in hostiles triremes sese conijcere, medijsq; in hostibus exceptí cominus rem gladijs gerendo periclitari, cæde seruescere, cruentarique omnia cerneres, uictoribus hinc uario ingentique clamore exultantibus. Per multum itaque tempus ancipiti periculo tractum certamen in horas magis rem crudelscere pertinaci dimicantium ferocitate, & obtinendi furore, donec Alcibiades, qui fortè in Hellespõtum tendebat, cum uiginti nauibus per altum nauigans, in utriusque aciei conspectum uenit, quæ tum procul conspectæ, res inopinata cunctis auxilij aduenientes spem utrisque fecerunt. Inde maiori fiducia persistere, promptioribúsque animis, & audacia, & ferociores per periculum ferri. mox ubi iam propius appulsa classe Lacedæmonijs nullum inde signum proferretur, Athenienſibus contra Alcibiades ex rate sua puniceum altè signum extulisset, quod inter eos constitutum erat, consternatis repente animis Lacedæmonij diffidere, simúlque in fugam uerti cœpere. At Athenienſis manus iam superior elatis successu animis, quàm citissime cursu fugientem hostem pergunt insectari, confestímque assecuti, decem in ipsa fuga nauibus captis potiuntur. Exorta deinde ingenti tempestate, uentis uiolento flatu cuncta dissectantibus, haud iam facilè insectando cursum tenere poterant: naufgia namque fluctuum impulsu in diuersa rapta uariéque exagitata iam nihil parere gubernaculis, nec nautarum artibus ullis regi poterant, irritáque rostrorum uulnera reddebãtur, nauibus perculsis facilè ad ictum impulsúmque fluctuando cedentibus. Postremò Lacedæmonij in siccum delati, profugere ad Pharnabazi copias, nec uerò Athenienſibus ulla mora fuit, sed naufgia ad littus relicta auellere inde abduceréque adorti summis uiribus id cõsequi moliebantur: uerùm ab exercitu Persico reiecti, cœptóque potiri prohibiti: inde Sestum uersus abnauigant. Nam Pharnabazus cupiens Lacedæmonijs eo cuius insimulabatur se crimine innoxium insontémque ostendere, studiosius ferociúsque contra Athenienses dimicauit: tum de trecentis nauibus in Phœniciam redire iussis, id ab se factum dixit, quòd accepisset ab Arabum rege, simul cum Aegyptiorum rege consilia inita de adorienda Phœnicia, insidiasq; & uim parari gentibus illis. Nauali pugna euentu tali confecta, classis Athenienſis obtenebrante iam nocte, in Sestum appellitur. Exorta die naufgia subducenda curant, ac priori trophæo alterum rursus iuxta extructum, adiecere. Cæterum Mindarus noctu circa primam uigiliam in Abydum concessit, tum naues prælio afflictas reficere properat, simul ad Lacedæmonios postulatum mittit pedestres copias, & nautica supplementa. Decreuerat enim, dum quæ ad instruendum classem essent necessaria pararentur, interim pedestribus copijs cum Pharnabazo socias Atheniẽsium per Asiã urbes oppugnare. Cholcidenses uerò reliquiq; fermè omnes qui Eubœam incolebant, Athenienſibus rebellauerant: atque idcirco magna agebantur sollicitudine, ueriti ne fortè qui insulam incolerent, ab Athenienſibus iam maris dominis expu-

Lacedæmoniorum fuga

Euripus obstruitur.

gnarentur. Igitur postulare à Bœotijs uti communi opera atq; ope ducere Euripo aggerem uellent, & ita solum solo connectere, uti Eubœa Bœotiæ continuaretur. Asserere postulatis Bœotij, quòd id maximè rebus suis cõducere cernerent, ut reliquis gentibus Eubœa insulæ spem præferret, sibi uerò coherens pro continentis parte haberetur, unde urbes omnes eius aggeris educendi ingens libido concitauit, atq; inter se studijs accensis ad opus maturandum contendebant. Nam non ciuibus modo edictum erat, ut copijs omnibus ad operam exirent, uerùm cõuenas, inquilinos, alienigenas, aduenas omnes eadem edicta urgebant. Ita multitudine operariorum studióque omnium cœptum opus breui perficitur. In Eubœa igitur ex Chalcide ceptus agger duci, in Bœotia uerò ex loco Aulidi proximo. Ad ea nanq; loca maris interluuies quàm angustissima superabat utraq;. Antea quidem per eum locum perpetuus ponti profluxus rapiebatur, crebrę́q; fiebant fluctuum reciprocationes. Tum uerò multo rapaciore ferebatur unda profluens impetu, utpote potẽtiore conatu, uiolentiusq; irrumpente per angustissimas fauces pelagi exestuantis illuuie. Nam quantum carinæ satis esset ad interuagandum, nihil amplius patebat fluctibus intercursus. in utrisq; extremis molibus turres excelsas extruere, quarũ media interstitia ligneis pontibus iunxerunt. Cęterum Theramenes ab Athenienſibus eò missus cum triginta nauibus, initiũ quidẽ adortus prohibere opifices, opusq; impedire, multa necquicquam conari. Nam uiribus militum præsidijq; astantis his qui operi incumbebant, defendentisq; multitudinem uanis laborum munerib. occupatam, repulsus, ab incepto destitit, atq; inde remigio in insulam contendit. Cęterùm ne prorsus cuncta frustratus uideretur in ea expeditione, statuit ciues sociosq; à militum suorum stipendio uectigalibusq; leuare. Depopulatus igitur hostium agrum omnem, ingentem inde prędam cõtraxit. Vrbes præterea socias perlustrans, si quos ibi rerum nouatores deprehẽdisset, pecunia mulctatos cohibuit. Postea parum deuectus, urbẽ comperiens optimatum paucoruḿq; imperio gubernari, euersis rebus omnibus ius omne reiq; publicæ potestatem ad populi arbitrium libertateḿq; reuocauit: eis uerò qui priorem paucorum statum attigerant, ingentem pecuniam imperauit. Per

Corcyrensis seditio.

idem tempus Corcyrę́ sęua seditio exorta est cum miserabili immẽsáq; eius urbis ciuium cęde, quam multis quoq; alijs causijs, tum uerò maximè populi inter se simultatib. & intestinis odijs excitatam ferunt. In nulla nanq; urbe usquã compertum est tantam taḿq; horrẽdam sanguinis ciuilis effusionem patratã, necq; maiorem ullo in loco, maioríq; exæstuantem rabie contẽtionem desęuisse pręcipiti in perniciem & cladem iracundiæ furore. Nam ante eam seditionẽ mutuis odijs interijsse circiter mille & quingentos memoriæ proditũ est, eosq; omnes ciuium urbiśq; optimates. Huic tam miserandæ cladi aliam super adiecit fortunæ calamitatem, eorum grauius exacerbando discordias. Qui dignitate præstabant inter eos, ad statum paucorum optimatuḿq; aspirantes, Lacedæmoniorum partes studebant. At populos turba, societatem Athenienſium cõplectebatur. nam diuersis agebãtur illi conditionibus & statutis populi, quib. erat de imperio dimicatio. à Lacedæmonijs optimates primoreśq; urbiũ sociarum magistratibus gerendis, & administrationi reipublicę́ pręficiebant. Athenienses contra iura populi statuḿq; popularem urbi constituebant. Corcyrẽses itaq; cernentes nobilitatem primoreśq; iam paratos ad tradendam in Lacedæmoniorũ manus urbem, præsidia copiaśq; ab Athenienſib accersunt ad rerum suarum defensionem. Conon itaq; prętor Athenienſium Corcyrã adnauigans, sexcẽtos ibi Messenios ex Naupacto ductos, præsidio reliquit, ipse cũ nauibus præteruectus in anchoris se constituit ad Iunonis templum. At sexcenti Messenij unà cum popularibus instructi, eos qui Lacedæmonijs adhæserant, inuadunt, ac repentè concursu in forum facto, alios capiunt, nonnullos obuios obtrũcant, supra mille urbe eijciunt, tũ ueriti numerũ potentiamq; & uires

& uires expulsorum, seruis libertatem dant, aduenas inquilinos in ciuitatem nomeńq; ciuium transcribunt. Expulsi uerò confugiunt in continentem è regione sitam. Post aliquot dies nonnulli ex his qui erant in urbe partes exulum fouentes, forum ui occupant, accersitiśq; exulibus intra urbem, de summa rerũ cum aduersis dimicarent: tandem noctis interuentu repressi, ad pacta fœdera que deueniunt. Ita contentione pacata, munere communi rẽpub. administrare cœperunt. Fugatio igitur Corcyræ facta euentu tali conciliata constitit. Dũ hæc geruntur, Archelaus Macedonum rex Pydnæis imperium detrectantib. bellum intulit, atque ingenti exercitu eo ducto circumsedit urbem: cui tum quoque Theramenes erat auxilio aduecta eò classe, qui cum diutius trahi cerneret obsidionem, adnauigat in Thraciam ad Thrasybulum, penes quem totius erat classis imperium. At Archelaus Pydnam pertinacius arctiúsque obsidionem urgens, in potestatem demum redegit: quam mox procul à mari stadijs ad uiginti transædificari statuit. Mindarus uerò extrema iam hyeme, quot triremes undique potest congregat, cui multæ ex Peloponneſo missæ uenerunt, itidẽmque ex reliquis socijs. Athenienſium uerò duces qui apud Sestum in statione erant, audita magnitudine classis ab hostibus coactę́, sollicitudo pauórque haud modicus uexare cœpit, ueritos ne fortè cum toto simul agmine triremium hostis eos inuadẽs, nauigia eriperet: ita deductis quas in Sesto subductas habebant nauibus, ipsi Cherronesum circumnauigant, atque in partes Arcaddiam uergentes, se constituunt in anchoris, simúlque in Thraciam triremes quasdam ad Thrasybulum Theramenémque dimittunt, orantes ut quàm raptissime cum classe ad se traijciant. accersiuerunt præterea Alcibiadem ex Lesbo cum illis quas ductabat nauibus. Ita breui classis uniuersa in unum undique locum contracta stetit, maturantibus ducibus, ac sese ad belli fortunam experiẽdam, ad decernẽdúmque cum hoste de summa rerum comparatibus. Mindarus interea classis Lacedæmoniæ prætor, traiectis in Cyzicum nauibus, cõpiasomnes exponit, urbémque castris circumdant. Eodem accesserat Pharnabazus cum ingenti exercitu, qui cum unà Mindarus oppugnãs urbem, per

Archelaus Macedo Pydnæis belliũ infert.

Mindarus Cyzicum capit.

tum capit: ducibus autem Athenienſium uisum fuit Cyzicum adnauigare. Cũ uniuersa igitur classe soluẽtes, circũnauigata Cherroneſo, primum in Eleunta perueniunt. Post hæc moliti sunt urbe Abyenorum noctu clam transmissa præteruehi, ne nauium suarũ numerus hostibus compertus haberetur. Vbi in Proconesum uentum est, noctem ibidem commorati: postea lucẽ milites nauales in agrũ Cyzicenum transportant, Cherę́q; eorum duci mandant, uti copias ad urbem agat. tum classe ab ipsis in tres partes distributa, uni præficitur Alcibiades, alteri Theramenes, tertiam ductauit Thrasybulus. Alcibiades igitur cum agmine suo multo ante alios enauigat, maturans ex composito prius ad pugnam lacessere. Cæterum à Theramene & Thrasybulo summa contendebatur arte, studiáque omnia ad circumsistendum hostem ferebantur, & prohibendum intercipiendúmque his qui longius enauigassent receptũ in urbem. Mindarus uerò solus Alcibiadis naues procul aspectans, ea paucitate contempta, fraudis ignarus, succedentisque per insidias multitudinis, octoginta nauibus haud cunctanter urbe eductis, obuiam instructo properat. Vbi iam propius Alcibiadi accessisset, Athenienses ueluti fuerant antea admoniti, conuerso cursu fugam simulare: Lacedæmonij lætitia efferi, ac ueluti iam uictoriæ certi, uiribus obnixis fugientes insectari. mox ubi procul ab urbe satis abductos cernit, Alcibiades suis signum statutum ex naui sua dat. Quo in spectо repente illi uno fermè momento contempta fuga, conuersis omnes in hostem proris contra infensi obsistere. Theramenes interim cum Thrasybulo penitus succedendo, hostis impetum cohibere, cursuḿque urbem uersus tendere. tum Mindarus socij́q; cõspecta iam classis accedẽtis magnitudine, se in fraudẽm tractos, insidijśq; circumuentos cognoscẽtes, trepidi pauore ingeniti

Athenięsium aduersus Lacedæmonios pugna naualis & uictoria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti circumfundi cœperunt. Postremò Athenienſibus iam undiq; circumfluentibus, cum cernerent omnia occupaſſe hoſtem, intercluſumq; ſibi receptum ad urbem, Mindarus coactus eſt cum ſocijs ea ora relicta cõfugere ad Cleros, ubi Pharnabazus copias in ſtationibus habebat. At Alcibiades haud cunctãter inſtare fugientibus, alias ipſo colliſas incurſu, nonnullas roſtris transfoſſas in poteſtatem redigere, tum pleraq; terris iam appulſas, anchorisq; firmatas ſendens iuncis manibusq; ferreis iniectis auellere à littore moliri, pedeſtribus copijs auxilio ſubeuntibus, acerrimeq; obſiſtentibus, ultrò citroue creberrimi cadere, quippe Athenienſibus elatione uictoriæ audacius quàm cautius dimicantibus, Lacedæmonijs ueró multitudine ſuperantibus: nam à Pharnabazi exercitu aſsiduè agmini Laconico ſubſidia ſuccurrebant, qui ex terræ ſolo dimicantes ſtationi certiori innitebãtur. Quod ſimul ac Thraſybulo animaduerſum fuit, pedeſtribus copijs uires hoſtibus ſuffici, reliquam illico militum manum exponit in littus, mãdatq; ut quàm raptiſsimè Alcibiadi ſuccurrant. Theronem quoq; iuſſerat, ut aſſumptis ad ſuos his, quos Chares ductabat, ſine ulla prorſus mora ad pedeſtre certamen properaret. Interim dum hæc ab Athenienſibus maturantur, Mindaro Lacedæmoniorum prætori graue admodum cum Alcibiade pro tutandis nauibus certamen gerebatur. Mam Clearchum Spartanum cum parte cõpiarum contra Thraſybulum miſerat, cui mercenarios quoq; à Pharnabazo acceptos tradiderat. Thraſybulus educto militum nauticorum agmine cum ſagittariorum manu inſtructus, primum irrumpentis hoſtis impetum conſtantes ſuſtinuit, ac multos necauit, nec ſuorum interea paucos cadentes cernere cogebatur, iámque à mercenarijs Pharnabazi militibus Athenienſes undique multitudine circumuecti obſeſsique in medium premebantur, quum repentè Theramenis acies aduentans apparuit: qua procul conſpecta Thraſybuli milites iam propè debellati, atq; in deſperationem ſalutis adducti, rurſus repentina tam inſperati, támque tempeſtiui auxilij ſpe reuocare animos uirtutẽmque reſumere. Redintegrata pugna, cum diu atrocidimicatũ eſſet, à mercenarijs primis Pharnabazi fieri fuga cœpit, exinde poſt aſsiduè diſcindi, magisq; ac magis diſturbari ordines, tota'que fluctuare acies. Postremò reliquis fuga abreptis, Peloponneſij cum Clearcho deſtituti, multis iam illatis acceptisq; uulneribus, multisq; cæſis, hoſtium recenti agmine loco pelluntur. His iam deuictis fugatisq;, Theramenes cum ſuis agmine facto ad Alcibiadem irrumpit, militibus eius extremum periclitãtibus auxilio procurrens, coactis iam Athenienſium copijs atque in unum locum inſtructis, Mindarum haud quaquam terruit Theramenis aduentus, ſed Peloponneſijs in duas partes diuiſis, alteram agmini tum aduentanti opponit, reliquam ipſe ſumens, multa fortiter hortatus, multaq; orando unumquenque obteſtatus ne quicquam dedecoris in dignitatem Spartani nominis, maieſtatemq; patriæ paterentur per ſe admitti, pedeſtri certamine cum Alcibiade congredi ac dimicare conſtantiſsimè pergit, conſertaq; pro nauibus heroica pugna, ipſe ante omnes in prima acie fortiſsime certans, multos obuios obtruncat. Postremò retẽta pro patriæ dignitate pugnando, conſtantia fortitudinisq; atteſtatione multa periclitatus, à militibus Alcibiadis interficitur. hoc proſtrato, Peloponneſij ſocijq; omnes in unum coguntur, conſternatisq; pauore animis prætore amiſſo, in fugam uertũtur, Athenienſes hoſtem fugientem per ſpacium haud magnum inſectantur, audito enim Pharnabazum cum magno equitatu propere accurrere, ab inſectatione compreſsi, ad naues conuertuntur, urbeq; recepta, duo utriq; uictoriæ trophea erexere, alterum naualis pugnæ, in inſula Polydoro appellata: alterũ pedeſtris certaminis, ubi primã hoſtiũ fugã fecerãt. At Peloponneſij, quiq; in urbis præſidio ſteterãt, quiq; euaſerãt ex pugna, ad ſtationẽ Pharnabazi cõfugiunt. Athenienſium duces cũctis potiti nauib. magnã captiuorũ turbã abduxere, atq; innumerã coẽgerũt manubiarũ ſpoliorũq; multitudinem

dinem, quippe qui duos tantos exercitus proſtrauiſſent. Nunciata Athenis uictoria, populus, qui cladibus ſuperioribus in rerum penè deſperationem ceciderat, mutatam præter ſpem omnium ciuitatis fortunam cernens, geſtire ſucceſſu, efferriq; animis ad inſperatas (ut fit) fauẽtis fortunæ uices, tum ſacra dijs paſsim per urbem parari, aras ubiq; incendi, cœtus ubiq; læti, cuncta per conuentus lætitiæ genera frequentari, tum ad bellum proſequendum mille fortiſsimi ciues delecti, equites cẽtum, ad hæc triginta triremes ad Alcibiadem miſſæ, quo iam maris imperio potiti, urbes Lacedæmoniorũ ſocias tutius ualeant grauisq; depopulationib. inceſſere. Parte alia Lacedæmonij audita ad Cyzicũ ſuorũ ſtrage, legatos Athenas mittũt, p pace cõponẽda, cuius legationis princeps fuit Endius, poteſtate ſibi rei trãſigendæ p magiſtratus tradita. Profectus breuiter & Laconice diſſeruit: idcirco uerba illius uiri prætermittẽda nõ cẽſui.

Oratio Endij Laconis ad Athenienſes pro pace.

Volumus pacem uobiſcum agere uiri Athenienſes, ita ut quas habemus ut bes utiq; teneamus, caſtella ab alterutris, præſidiaq; diſſoluat: captiuos hoc pacto redimi, ut pro ſingulis Athenienſibus Lacones ſingulus recipiamus. nec enim neſcimus bellum utriſque eſſe pernicioſum, uerũm multo pernicioſius uobis quod (uerbis meis tantiſper prætermiſsis) exrebus ipſis diſcite. Nos quidem uniuerſum Peloponneſum culturis exercemus, uos paruam Atticæ portionem. bellum ipſum multos Laconibus ſocios conciliauit, Athenienſibus tot deſunt, quot accedunt hoſtibus. nobis item opulentiſsimus orbis terrarum. Rex ſtipendia in bellum ſuppeditat: uobis contrà tenuiſsimè gentium omnium: quo fit ut noſtri ob magnitudinem ſtipendiorum promptiſsimè in militiam proficiſcantur: ueſtri contributiones ex fortunis quiq; ſuis impendere coacti, ſimul & labores & impenſas effugere ſtudeant. Nos præterea per cõfligentes nauigijs magis ciuilibus quàm ciuibus illic periclitamur: uos plurimum ciuium numerum per naues habetis: & quod maximum eſt, ſi fortè nos in rebus nauticis pelagoq; uincimur, at in terra confeſſum haud ambiguum tenemus imperium: neque enim Spartanus pedes fugere nouit. Vos non utique pro maris imperio, ſed pro ſumma ſtatuque rerum ſolliciti dimicatis. Reſtat mihi ut uobis oſtendã qui tantis ac talibus præſidijs ſuperiores ſumus, nihilominus pacem oratum ueniamus. Haud equidem Spartam aſſueuerim bello iuuari, uerùm minus lædi quàm Athenienſes: extremæ nanq; eſt ſocordiæ boni conſulere infortunium, quia tibi ſit commune cum hoſtibus, cum liceat omnino abeſſe ab infortunio. Neque enim tantam cuipiam clades hoſtiũ lætitiam affert, quantum excitant mœrorem ſuorum infortunia. nec harum ſolum rerum gratia ſolui bellum poſtulamus, ſed patrijs quoq; inſtitutis ducti, pacem ſemper bello præferimus: percipientes nãq; per bellicas contentiones multa grauiaq; mala committi, noſtra intereſſe duximus, dijs hominibusq; cũctis palàm per nos fieri, huiuſmodi malorum minimas omnium in nobis eſſe cauſas. Hęc & huiuſmodi diſſerẽte Lacone, modeſtiſsimi Athenienſium ad pacem inclinabãt. Cęterũ qui bellis aſſueuerãt, qui idẽ popularib. tumultib. ſuas opes ſuſtẽtabãt, bellũ fremere omnes, quã ſentẽtiam ſecutus cõprobauit Cleophon, cui tum maxima habebat apud populũ authoritas & gratia. hic in concionẽ progreſſus, cum multa ad rem propoſitã cõmodè elegãterq; diſſeruiſſet populum in ſuperbiam & elationem euexit, rerum magnitudinem proſperè geſtarum commemorando, perinde ac ſi fortuna iam deinceps oblita ſui rerũ uiciſsitudinis, belliq; ſucceſſus uariè commutare neſciret. Ita adductos paruo cõſilio Athenienſes, tum demum fruſtra pœnituit, quum nulli prorſus ipſum pœnituiſſe uſui eſſe potuit, adulamentiſq; & cõpoſitis ad gratiam ſermonib. pellecti, adeò ex ſummo ppè rerũ faſtigio corruere, ut nunq; poſt amplius affli ctis reſumere uires, priſcaq; uẽdicare dignitatẽ licuerit. Verũ hæc quæ poſtea geſta fuere, cum tẽpus ſuum locusq; narrãdi idoneus ſe obtulerit, ſatis explicabunt. Ea uerò tẽpeſtate Athenienſes in ſuperbiã elati, plurimũ ſpei ac fiduciæ in Alcibiadis fortuna prudẽtiaq; poſitã habebãt, arbitrati, ſi res Alcibiadis ducis

Athenienſes pacẽ temerè repudiant.

auſpicijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

auſpicijs gereretur, ſe breui imperio potituros. Geſtis eius anni peractis, apud Athenienſes adijt magiſtratum Diocles, Romæ cõſulatum geſſere Q. Fabius, & C. Phrurius. Eorum tẽporibus Hannibal Carthaginenſium imperator coactis quos ex Hiberia aduenas acciuerat, quóſq; ex Libya conſcripſerat militibus, ſexaginta naues lõgas compleuit. Parauerat prẽterea naues onerarias ad mille quingentas, in quas & copias impoſuit, & inſtrumenta ad expugnationem neceſſaria, telaq; cuiuſq; generis, reliquumq; apparatum rerum omnium tum traiecto cum claſſe Lybico ponto, ad extremas Siciliæ oras applicat, qua Lylibæum promontorium è regione Libyam uerſus ſpectat. Quo tẽpore nõ nulli Selinuntiorũ equites, tum fortè uagãtes, cõſpecta claſsis appellentis magnitudine, repẽte pauefacti ad acies euolãt, trepidaq; ſollicitudine nũciant, adeſſe hoſtes innumera nauiũ claſſe. Selinũtij per tabellarios extẽplo emiſſos, rẽ Syracuſijs ſignificãt, auxiliumq; implorãt. Hãnibal interea claſſe appulſa, militẽs exponit, primáq; caſtra ad puteum poſita ſiſtit, cui ea tẽpeſtate Lilibęo nomen erat, poſtea uerò multis ſæculis condito apud eum oppido, occaſione oppidi cognominãdi prębuit. Erãt autẽ Hãnibali in ea expeditione (ueluti Ephorus tradit) peditum ad 20000. equitum ad 4000. Scriptũ à Timęo cõperi paulo 10000 plures fuiſſe. naues intra ſinum circa Motyem tractas ſubduxit, ut ea re Syracuſijs occaſio penitus adimeretur aliquid de ſe mali hoſtilis apparatus ſuſpicandi, ne uereri poſſent ſe, qui nauigiorum facultatem ſibimet ſponte ſubtraxiſſet, eis bellum moturum, ſeu Syracuſas ui nautica inuaſurum, mox aſſumptis ab Aegeſtanis militibus, & ab alijs ſocijs, relicto Lilibæo, Selinuntios uerſus iter tendit. Vbi ad flumen Mazar peruenit, forum rerum uenalium, quod iuxta haud procul urbe ſitum erat, inſultu primo per tranſitum cœpit. Poſt admotis urbi caſtris, in duas partes exercitum diſtribuit, eamq; copijs circumſtens, diſpoſitis undiq; adactiſq; machinis, omni ſtudio diligẽtiaq; crebris oppugnationibus irruptionem tentare pergit. Sex nanq; celſitudinis eximiæ turres erexit, totidem'q; adeg; terra a fronte muris arietes. Super hæc ſagittarioru̇ funditorumq; multitudine admixus, oppidanos ex faſtigijs & propugnaculis murorum obſiſtere paratos, initio ſubmouit. At Selinuntij iam multis annis bello oppugnationibus'ue deſueti, laborúmque eiuſmodi inexperti, qui cum Carthagiuenſibus olim iuncta ſocietate ex Siculis cunctis contra Gelonem arma ſumpſiſſent, haudquaquam ſperare ſe ab his, quos beneficijs ſibi deuinctos ſciebant, intantos terrores compulſum iri, tantáſque machinarum moles admirati, hoſtiúmque multitudinem, ſollicitis pauore animis trepidare, attoniq; circumſpicere ac formidare periculi undique irruentis atrocitatem, nec dum tamen penitus in extremam ſalutis deſperationem ceciderant, ſed ſubſidia à Syracuſijs reliquiſque ſocijs affore breui ſperãtes, concurſu ad mœnia undique ex tota urbe facto, ſuccedẽtem hoſtem, atque irrumpere conantem prohibere ac repellere parant. Nam quibus ætate iam uires adulte uigebant, tecti corpora armis, alij ad alia loca rapi, fortiter defenſuri perſiſtere, ubiq; pręſto omnes periculis adeſſe, cuncta impigrè exequi, luſtrare feruidi ſingula, ſeniores ætate curare parare'q; res omnes: ad mœnia circumlati hortari, orare iuuentutẽ ne patiant ſe manib. hoſtium captiuos trahi. Ne mulierib. quidẽ pueriſq; munere uacare licebat, alij cibos, alij tela cuiuſq; generis ſuis pro muro patriaq; dimicantibus ſufficere, pudoris & uerecũdię oblitę, quam in pace intra lares tueri ſolebant: tantus à deo pauor trepidatioq; omnia confuderat, ut ad ſummum rerũ diſcrimen mulierum quoq; ſubſidia eſſent requirẽda. At Hannibal militibus urbem in prędã daturũ pollicitus, machinas propius mœnib. admouet, tũ fortiſsimis quibuſq; delectis per ſucceſsionẽ mœnium expugnationẽ adoriſ. Simul ac tubę ſignum bellicum cecinere, ad primũ iuſſum uniuerſæ Carthaginenſiũ cõcitato agmine copię, clamore ſublato alij ad alia rapti loca ,ppurũt, atrietũ cõcurſu mœnia quaſſant ab his q ex elatis turriũ ,ppugnaculis inſiſtebãt, crebris Selinuntiorum iaculis tranſuerberati cõcidere, quippe diuturna olim pace fruentes, cum nullam per id tempus ad muniendum mœnia curam adhibuiſſent, facilẽ detecti confodiebantur, nec tela ex turribus celſitudine ſuperãtibus deuolantia incaſſum cadebant in confertam loco inferiori multitudinẽ. Procumbente demum crebris ictibus muro, Campani præſto adſunt, properantes aliquod præclarum facinus edere, & repente qua potuerãt intra urbem irrumpunt, atq; initio quoſdam reſiſtentes haud magnum numerum ipſo impetu deterrent. Pòſt frequentibus auxilio undiq; conuolantibus, expelluntur cum multa ſociorũ cæde. Nec dum enim murus æquate iacuerat ſolo: per impetum igitur irrumpendi in locum ruentes iniquum, facilẽ opprimebantur. Nocte ſuperueniente intermiſſa eſt à Carthaginenſibus oppugnatio. Selinũtij nihil per eam occaſionem morati, equitũ impigerrimos quoſq; alios Acragan, alios Gelam, partim Syracuſas dimittunt, oratum ut quàm celerrimè ſibi ſuccurrere properẽt, rem iam ad extremum iam propè diſcrimen perductam, nec diutiùs ullo pacto poſſe uim hoſtium ſuſtineri. Geloijs ſimul & Acragantinis conſilium fuit, Syracuſia præſidia expectare, ut coniunctis uiribus inuaderent Carthaginenſes. Syracuſij uerò audientes quo periculo oppugnationis uerteretur bello quod tum cum Chalcidenſibus gerebant tantiſper relicto copias undiq; ex agris contrahunt, diutiusq; in rebus apparandis & exercitus magnos cogendo immorantur, rati per obſidionem diuturnam, non uirib. & irruptione urbem rapiendã. Nocte diſcuſſa Hannibal ſimul ac primũ illuceſcere cœpit, per omnes undiq; partes uirib. adactis, oppugnationem rurſus adoriri cœpit, ac muri partem quę in urbem ,pcubuerat, queq; illi cohęrebat, machinis ſolo æquat: aperto igit ſtratoq; quo murus deiectus iacebat aditu, delectiſsimos eò milites adducit, per ſubſidia ſucceſsionemq; dimicãdo, Selinuntios parũ loco repellit: neq; tamen poterãt pro ſalute ſupremũ periclitãtes per uim ſuperari. Igit multis utrinq; cęſis, à Carthaginenſib. aſsiduè per nouos inſultus turmatim integri, munere partito pugnę ſuccedebãt. Selinũtijs uerò defatigatis, nec qui laborem leuaret auxiliumq; ferret aderat, ita nouem dies oppugnatione ,ptracta, cũ incredibili inuadentiũ defendẽtiumq; cõtentione pertinacib. animis accepere multa Carthaginẽſes & intulere mala. Poſtremò cũ manus Hiberiorum qua mœnia delecta patuerãt iam irrũpere cœpiſſet, mulieres ex tectis ędificiorũ id aduertentes, planctu manuum miſerisq; ululatibus, ut iam deſperata re, cũcta replere. Quo clamore Selinũtij captã urbem arbitrãtes, cõſternatis animis, mœnibus'q; relictis ad anguſtiſsimos uiarũ aditus ſeſe recipiũt, ibiq; cõfertis armis ſtipari, uiásq; obſtruere moliunt, ac per multũ tempus hoſtib. obſiſtũt. Carthaginenſib. per uim irrũpere conantib. turba mulierũ impuberúmq; in domorũ faſtigia raptim euadẽtes, inde ſaxa, tegulas, & quicquid ad manus ueniſſet, quod põdere aliáue quacũq; ui leſurũ uiderẽt in hoſtes ,pcipitare. Per multũ itaq; tẽpus inſiſtens irruptione Carthaginenſis acies, haud facilè ſe tueri, ſimul ægrè repellere conantem extrema hoſtem, neq; circumſiſtere facultãs ulla dabatur in anguſtiſsima loca cõſtipatos, & utrinq; munitos parietib. ædificiorum, neq; æquo certamine manus conſerere uexantibus aſsiduè multáq; procul obſiſtentibus illis, qui deſuper è tectis impetebant. Periculi nihilominus in ueſperam diſcrimine protracto, tela primum illos qui ex tectis pugnabant deſtituit. At Carthaginenſibus laborãtibus integri ſuccedebant. Poſtremò decreſcẽte aſsiduis ſauciatis defenſorum agmine, ac labãte laborib. irremiſſis oppidanorum ope, contráq; maiore ſemper hoſtium numero intra urbem irruente, pellunt ex anguſtijs & faucib. uiarũ Selinũtij. Itaq; cum urbs caperet Græcorũ eiulatus paſsi exaudiri. Barbaris cõtra ,pmixti uarie lęta uoce clamores extolli. Illos. n. incũbẽtis calamitatis moles terrebat. Hi ſucceſſu elati per uictorię licẽtiã ultrò inſultare uictis cũctóſq; Barbarica crudelitate ad iugulũ necẽq; depoſcere. Magna Selinũtiorũ manus in foro ex ãguſtijs ſeſe recepit, ibiq;

Hannibal copias in Siciliã deportat.

Hannibal Selinun. ios obſidet.

Hannibal Selinuntios expugnat.

dimicando

Hannibal Selinuntios exercet.

Hannibal Selinuntios obſidet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dimicando cecidere omnes. Barbari per totam urbem alij in alia loca rapti, fortunas opesq; discurrendo per domicilia nihilq; inperscrutatum relinquendo, diripiunt, mortalium corpora ibidem deprehensa, quæ intra lares se coniecerant cum ipsis ædificijs concremant: quæ uerò per uias irruentibus obuia fuere, promiscuè nullo prorsus neq; sexus neq; ætatis discrimine habito, pueros iuxta mulieres, infantulos, senes, raptos per uim & furorem cunctos iugulant in seuissimarum fine ulla penitus misericordia ferarum morem, mox in cadauera quoq; singula cuiq; membra mutilando, desæuire pergunt, patrio ritu furentes. Alios cernere erat, qui manus cadaueribus abscissas, totoq; circum corpori aptatas ferrent, eosq; ueluti feritatis egregiè spectaculo exultabundi, per aciē uagarentur, alij capita derruncata pilis sarissis ue inferentes, eiusmodi signis sublimè elatis, applaudere uictoriæ. Quascunq; uerò ad aras in templa mulieres cum pignoribus confugisse comperunt, in spēm hortari eas, cōfidereq; iubēt, ac polliceri se uitæ earum parsuros. quibus solis fides idcirco salutis seruandæ data, non utiq; quòd ulla usquam immanissimā barbariem infelicissimarū misericordia tetigisset: uerùm id solum ueriti, ne desperata salute mulieres, templis incendia mitterent, atq; ita rerum sacrarum spoliatione priuarētur, prædaque & supellectile, quam ingentem undiq; eodem congestam nouerant. Tanta nāq; efferatis immanitate animimis barbaries reliqua humanitate discesisit, ut cum cæteris mortalibus solitum sit ne qua impietate diuinitatē numináue lædant, eorum parcere uitæ, qui confugerint ad aras, contraria Carthaginensibus ratio suaserit, hostem inuiolatum seruare, quo sacra deûm diripere tēplaq; spoliare tutior facultas daretur. Nocte iam effusa, urbs tota passim direpta uastataq; iacebat, ædificijs partim incendio, partim ruina prostratis. Locus uerò omnis fœdo, alte conuolutis simul cadaueribus, cruore fluebat. Ad sexdecim millia mortalium eo excidio cæsa, captiuorū supra quinq; millia abducta. Cæterùm Græci qui cum Carthaginensibus socijs armis militauerant, conspecta uitæ inconstantia, rerum quehumanarum uicissitudine & imbecillitate conuersam populi paulo ante felicis sortem misereri. Nam mulieres à pristina & consueta dignitate in aliam longè aduersam uitæ conditionem raptæ, inter contumelias & hostis uictoris probra pernoctare cogebantur, & tetras admodum insolitasq; uices tolerare: fuēre quæ natas proprias ætate nubili corā perim cernerent ea pati, quæ minimè ætate sua digna uidebantur. Nam Barbari ca intemperantia neq; pueris liberis neq; uirginibus parcere sciens, per omnia flagitiorū genera crassabatur, extremisq; miseros premebat calamitatibus. Itaque fœminę quę cernebant immanitatis exempla, meditando quæ demum sibi in Libyam abductis pararetur seruitutis conditio, tum se cum liberis conspicerent per contemptum & contumeliam sęuissimis dominis obtemperare coactas, eorum'q; sibi nutus obseruandos, uocesq; audiendas immani sono, ferarum in modum frementium, deplorabant incumbentes uatis suis uiuis æruminas, ductaq; per singulas huiusmodi enormitates inspectione, pristinæ dignitatis memores, anima ueluti gladio quodam transfossa. perpetuo intus mœrore conflictabantur, diramq; fortunæ impietatem suæ multis conquestibus execrari. Parentes uerò fratresq; qui pro patria dimicando ceciderāt, perbeatos appellare, quibus nihil sua uirtute indignum spectare patiue contigisset. Cęterum qui ex captiuitate excidióq; euaserant Selinuntij, ad duo millia sexcenti, ad urbem Acragantem incolumes profugere, ibiq; omni humanitate excepti consistunt. Nam Acragantini annona ex publico illis constituta, per familias eos distribuēre, hortati priuatos, alioquin iam promptos, ut quæ ad uitę necessitatem requiri uiderent, illis liberaliter suppeditarent. Simul dum hęc fierent, Acragantem perueniunt militum ad tria millia iuuentutis electæ, à Syracusijs auxilio properè pręmissa. Audita urbis expugnatione legatos ad Hannibalē mittunt, postulatum uti captiuos redimendi potestatem facere & ab eorū tem plis abstinere uelit. Respōsum ab Hannibale ferūt, Selinūtijs quidē, qui libertatem

tueri nequiuissent, seruitutis merito conditionē experiendam. Deos uerò Selinunte excelsisse, incolis infensos. Cum autem profugi Empedionem legati mississent, huic fortunas resq; suas Hannibal restituit. Ille nanq; Carthaginensium partes semper adiuuerat, & ante oppugnationem multa inter ciues uoci feratus fuerat, minimè Carthaginensibus esse obsistendum. Condonauit ei & cognatos, quos cum reliquis captiuos habebat, & ijs qui euaserāt Selinuntijs permisit uti uersi urbem habitarent, agrosq; ut antea colerent, pendentes Carthaginensibus inde tributum. Ipsa igitur urbs anno à sua conditione ducentesimo quadragesimo secundo, tempus illud totum frequenti populo habitata capta fuit. Cęterum Hannibal erutis circum Selinuntis mœnibus, Himerā cū omnibus copijs proficiscitur, accenso permaximè ad eam urbem euertendam animo, quòd propter eam pater eius profugus erat: auus uero Amilcar castris ad eam positis, per fallacias & artes bellicas à Gelone deletus fuerat cum exercitu, in quo centum quinquaginta militum millia ceciderāt, nec his pauciores capti in prædam seruitutemq; dati fuerant: quorum excidium properās Hannibal ulcisci, procul ab urbe militum quadraginta millia in quibusdam collib. locat, castris ibi munitis: ipse cum reliqua manu progressus, circumsedit urbē, in quibus habebat Siculorum Sicanorumq; iure sociali militum ad uiginti millia. Dispositis itaq; adactisq; machinis, mœnia pluribus simul in locis concutere molitur, ingentiq; militū multitudine fretus, per subsidiarios ordines & succesionem pugnando, obsessos uexat, militibus ipsis, ueluti successu priore enecta audacia, obnixius ferociusq; insistentibus. Tum mœnia cuniculis subter eruit, subiectis ad ipsa fundamenta ligneis sustentaculis, quibus pōst ad occasionem igne succensis ac corruentibus, magna muri uno momēto pars procubuit ibi iam tum certamen atrocissimum conseri cœptum. Hos audacia simul & urbis iam patefactæ occasio ad irrumpēdum uiolentos agebat: illis pauor desperatioq; uires & ferociam incendere, quippe quibus calamitas Selinuntiorum uersaretur ante oculos, ueritis ne extremam subire miseriam cogerentur: ultimam à uirtute opem poscere. in extremam igitur necessitudinem dimicandi pro liberis parentib. uxorib. ac demū pro defensatrice altricęq; cunctorū patria, ferocissimè obsistēdo, Barbaros inde ppulsant, cōfestimq; partē muri deiectā materia rebusq; aliȝs obstruunt: eis nāq; ab Acragātina urbe auxilio accesserat lecta Syracusiorū iuuētus, nōnulliq; ex aliȝs socijs ad 1000. qs omnes Diocles Syracusius ductabat. Et tūc quidē nocte pugnā ib. uincēdi cōtētionē intercipiente, intermisere oppugnationē. Simul ac exorta dies, Himeræi nihil sibi cunctandum rati, nec per ignauiam manendum, ut ueluti Selinūtijs obtigerat includerētur, firma in muris præsidia disponunt: reliquas copias cum socijs circiter decem millia mœnibus educunt, atq; agmine facto repentē in inscios incautosq; irrumpentes, maximum Barbaris pauorem incussere, arbitrantibus ibi esse auxiliorum uim. Illi igitur longè audacia prestātes, alacriq; fiducia cohortante præcincti, & quod urgentissimum erat, una solum in ea pugna si uicissent, spe relicta salutis, primos obuiam resistentes illico obtruncant mox Barbarorum turba undiq; ad tumultum concurrere turmatim incompositēq; (neq; enim quicquam minus sperare poterant, quàm tantam obsessis tā repente incessisse audaciam) atq; ita perturbati haud mediocri clade ab instructis opprimebantur. Nam octoginta millibus hominum in unum locum concursu repentino coactis fiebat ut confusi barbari alij in alios inciderent, magisq; à seipsis quàm ab hostibus læderentur. At Himeræi scientes è muris à parentibus, liberis, coniugib, item, domesticis denicq; omnibus suam cuiusq; uirtutem spectari, patriæq; spem ultimā in manib. uiribūsq; suis consistere, haud usquam uitæ parcere, corpora quisq; sua intrepidè pro cōmuni salute obijciendo. Igitur illis perstrenuè dimicantib. Barbari simul inopinæ rei admiratione, simul audacia tā insolerti perculsis consternatisq; animis in fugam ueruntur: quibus

Hannibal Himeram adoritur & oppugnat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carthaginensium fuga.

quibus effuso cursu sine ullo prorsus ordine fugientibus, atq; ad castra, quæ in collibus constabant, pperantibus, acriter expediteq; instare Himerei, tergaq; dere, alter alterum ad cædem hortari, uiuum capi neminem postulare, supraq; sex millia in eo insultu cæsa, ut tradidit Timæus. ab Ephoro accepi uiginti millia cecidisse. Vbi uerò suos laborantes uidit, ac propè debellatos Hannibal, mille lites quos in castris integros habebat, illico in locum æquum deduxit, suisq; affligatis, ppere auxilium terens, acie instructa hostis sine more insectantis impetum excipit, cõsertisq; manibus, dum acriter dimicari cœptum esset, Himeræorum agmen iam perturbatis ad insectandum ordinibus inconstans fundi-

Himeræorum clades.

tur fugaturq;, quorum circiter tria millia præstãter dimicando cecidere. Ea pugna iam peracta, quinq; & uiginti triremes Himeræ applicant à Siculis millæ, quas antea Lacedæmonijs socialiure auxilio miserant, queq; tunc domum redierant. Tum rumor per urbem fieri cœpit, Syracusios coactis undiq; uiribus omnibus cum sociorum quoq; ingenti manu properare ad defensionem Himeræorum, & Hannibalem quæ in Motya subductæ cõsistant, propere deducere, deductasq; confestim optimis militibus complere, moxq; Syracusas instructa classe petere moliri, ut urbem defensoribus uacuam adoriatur. Qua fama permotus Diocles dux eorum, qui defendebat Himeram, prætoribus nauium consulit, ut quàm raptissimè Syracusas nauigent, ne cæsa iam in pugna fortissima iuuentute, contingeret fortè urbem peruim expugnari: ppterea sibi tutissimum uideri urbem quàm primum deserere, & dimidiam partem trire mibus imponi, indeq; exportari quousq; extra Himeræios fines euasissent: dimidiam uerò custodire dum redissent ad eos asportandos triremes. Himeræenses ea sentẽtia audita, prostratis mœrore animis ingemiscere, sed quia quid potius sequerentur, nihil succurrebat, assentiuntur asportationi. Triremes igitur

Himerenses triremib. plebem ex urbe dimittunt.

noctu propere complentur mulieribus promiscuè puerisq;, cæteris quoq; coporibus, quæ transportari Messanam parabantur. Interim Diocles curatis militibus suis, agmine toto, demptis his qui in pugna sauciati sequi nequibant, effertur statione portam uersus iter tendens, quo cum ꝓficiscente, multi Himeræorum cum liberis & coniugib. egrediuntur urbe, unaq; sequi uiam pergũt, triremibus haud capere turbam ad transportandum confluentem ualentibus. Qui ad urbis defensionem relicti fuerant, in armis pnoctantes consistere per muros intenti custodiæ. Simul ac lucescere cœpit, ecce uis omnis Carthaginẽsium urbem circumsistentes, undiq; castra ponunt, mox crebris oppugnationibus mœnia adorti, irruptionem tẽtant. At manus præsidio relicta perpetuo certamine obnixi contra obsistere, contentiusq; nulli parcendo labori dimicare reditum nauium expectantes, atq; ea die se defendere. Postea uerò procul apparentibus per altum triremibus iam magnam muri partem machinis con-

Himeram expugnat Hannibal.

cussam deiecerant hostes: qua patefacto late aditu, cohors Hiberorum stipata intra urbem agmine facto irrumpunt: reliqua Barbarie innumera multitudo passi circumfusa undiq; adoriuntur, alij accurrentes auxilio Himeræos telis abigere, alij mœnibus iam conscensis potiti suos eodem aduocare. Postremò capta per uim urbe, cædes à Barbaris fieri cœpta, obuios quosq;, implorantes misericordiam iugulare: nec à crudelitate cessatum, donec ab Hannibale edictum prodijt ut uiui deinceps caperentur. tum subito ad rapinam conuersi, in diuersa feruntur, bona reposita, opes conditæ, suppellexq; omnis extra domici lia extracta, diripiuntur. Cæterum Hannibal sacra deũm templaq; omnia spoliat, abductisq; inde qui ad aras confugerant supplicibus, incendio cuncta uastat, urbemq; omnem solo æquat, annis quadraginta & ducentis ante id habitatam. Tum ex captiuis mulieres & pueros per exercitum distribuens sub custodia teneri iussit. Viros bello captos circiter tria millia iubet omnes in eum locum abduci, ubi antea Amilcar auus suus à Gelone profligatus, perierat, ibique uerberibus omnes cõtumelijsq; affectos iugulat. His peractis, exercitum

soluit, socios qui sibi à Sicilia stipendia fecerant in patriam quemq; suam remisit. inter quos Campani abeuntes, grauiter Carthaginenses accusare, quòd sibi qui uictoriæ illius maximè authores fuissent, haud par gratia esset habita, aut digna factis præmia data. Cæterum Hannibal exercitu nauibus longis onerarijsq; impositio, socijsq; idonea præsidij relicta manu, nauigat à Sicilia. Post ubi Carthagini applicuit cum multis spolijs, ex urbe tota læti omnes ob uiam properant, dextrisq; datis salutant atq; honorant, ducibusq; superioribus anteponũt, quòd breuis temporis expeditione, clariora cæteris omnibus facinora patrauisset. Interea Hermocrates Syracusius in Siciliam nauigat. Hic in bello aduersus Athenienses dux inter primos præclara pro patriæ salute facinora ediderat, maximoq; ciuibus suis usui fuerat, ideoq; plurimum gratia & authoritate poterat apud Syracusios. Post ea gesta, prætor creatus cum qui que & triginta triremibus, ad Lacedæmonios auxilio sociali missus fuit. quo tempore à contraria ciuium factione cœpit per seditionem exagitati insimulationibus, ipse exilij damnatis, quam agebat classem in Peloponneso tradidit his, qui fuerant à populo missi successores ipsi: conciliata sibi iam pridem per militiam Pharnabazi amicitia Persarum Satrapæ, magnam ab eo pecuniam accepit, cum qua Profectus Messanam, ibi quinq; triremes ædificat, ac mille mercede milites contraxit. assumptis præterea Himeræis olim urbe fugatis, ad mille numero, conabatur adnauigans. Syracusas, ire amicorum intra suffragante studio, quo cœpto frustratus spem ipse suam, inde mediterranea iter capit, occupatoq; Selinunte, qui superfuerant excidio undiq; conuocat omnes, & partem illius urbis munitionibus obstruere adoritur. Tum Selinun tios qui superfuerant excidiò, undiq; conuocat omnes, multos item alios gentium diuersarum eò cõfluentes, intra locum admittit. atq; ita crescente indies aduentitiorum plebe, breui intra eas munitiones uirorum circiter sex millia roboris præcipui contraxit inde cũ copijs expeditis egressus, primo Motyæo rum depopulatur agrum: cum egressis urbe contra manu magna confligit, uictor multos obtruncat. reliquam turbam fugientem insectatus intra mœnia compulit, mox Panormitanum inuadens agrum, excursis passim, direptisq; locis quamplurimis, ingenti præda potitur. Panormitanos cum omnibus uiribus egressos, atq; ante urbem in aciem eductos, adoritur, quorum quingentis necatis, cæteros omnes intra mœnium septa conclusos tenebat: proximè nihil moratus, agros eorum, qui ditioni Carthaginensium suberant, depopulatus omnes, ingẽti per Siculas urbes ob id facinus laude celebratus est: mox quoq; Syracusiorum quamplurimi facti sui pœnitentiam cœpit tangere, conspicientes talem uirum iniuria pro uirtutis suæ meritis & dignitate ex patria pro flagitioso fugatum. Quare cum crebri de eo uiro sermones per conuentus agitarentur, manifesta erat iam populi uoluntas, & studia fermè omnium ut reduceretur deposcere uidebantur: Quo Hermocrates audito, nominis sui gratiam famamq; apud Syracusios magni fieri, conciliatamq; sibi populi gratiam, sese ad reditum comparat, apprime cognoscens insidias & studia factionis aduersæ sibi ne redeat obnixè repugnatura. dum eo cursu res Siculæ ducerentur, in Græcia Thrasybulus ab Atheniensibus missus cum triginta nauibus, magnoq; militum numero, cum centum equitibus in Ephesum natigat, ibiq; expositis copijs ad duo loca, oppugnationem magna ui irruptionemq; adoritur. eius urbis oppidanis contra erumpentibus, atrox pugna committitur. instare uiribus omnibus Ephesij, hostemq; ferociter urgere, circiter quingenti eo congressu Atheniensium cecidere, receptis confestim reliquis Thrasybulus ad naues, mox inde in Lesbum soluit. Per idem tempus duces Atheniensium, qui tum circa Cyzicum uersabantur, in Chalcedonem traijcientes, Chrysopolim Castellum condunt, ibiq; præsidij quòd satis usum est, imponunt, illisq; quos ei loco præfecerant mandat, ut à quibuscunq; ex Ponto na-

Hermocrates instaurata Selinũte Carthaginenses in Sicilia infestat.

Thrasybulus Ephesum oppugnat.

Chrysopolim condunt Atheníenses.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uigantibus illac, decimam exigerent. Post hæc diuisis inter se copijs Theramenes cum quinquaginta nauibus ad oppugnandam Chalcedonē & Byzantium relictus est. Thrasybulus in Thraciam missus, regionis eius urbes omnes sibi conciliatas in fidem accepit. Alcibiades assumpto cum triginta nauibus Thrasybulo, in regionem Pharnabasō subiectam enauigat, magnaque eius communi excursu partem depopulatus, præda milites ingenti locupletat. tum ipsi quoque spolijs uenundatis, pecuniam inde contractam stipendij loco computant, studentes populum sumptu impensaque leuare. At Lacedæmonij certiores facti classem Athenienſem cum copijs omnibus in Hellespontum traiectam uersari, exercitum Pysum uersus ducunt, quam Messenij præsidio tenebant: per mare quidem nauibus undecim, quarum quinque à Siculis accesserat eorum ciuibus armatæ: Pedestris uerò agminis idoneo satis ad id numero. Castris itaque Castello circumundique positis, terra mariq; obsident locum quod simul ac Athenienſis populus resciuit, obsessis auxilio misere triginta naues cum duce Anyto Anthemionis filio, qui nauibus euectus, cum quibusdam procellis contra aduersantibus Maleani superare nequiret, Athenas rediit. Quo facto, populus commotus, proditionis eum insimulare, diemq; in iudicium eius patrati. At Anytus in tanto periculo uersans pecunia salutem redemit, primusq; fertur Athenienſium corrupisse iudicia largitionibus. Cæterum à Messenijs Pylum defendentibus aliquandiu uis impetusq; hostium toleratus, acriterq; irrumpere conantibus repugnatum, spe fiduciaq; quo ipsi expectabant præsidij ab Athenienſibus eo mittendi. Post ubi per successionem ab hostibus oppugnari cœptum, perpetua dimicatione partim defatigati, alij uulneribus confecti, nonnullos quoque annonæ penuria famesq; & necessitas rerum urgebat, nusquàm apparente præsidio, ad deditionem coacti sub fœderum conditione locum concessere: Ita Lacedæmonij Pylum recepêre, quindecim antea perpetuis annis Athenienſium præsidio defensatum, tum ex quo uidelicet Demosthenis opera locus ille munitus fuerat. Interim dum hæc geruntur. Nisæa, quæ sub Athenienſium ditione tenebatur, capitur à Megarenſibus, quos contra Leotrophides & Timarchus cum peditibus mille, & quadringentis equitibus, ab Athenienſi populo mittuntur. Hosti aduentanti Megarenſes uiribus omnibus obuiam prodeunt, assumptisq; nonnullis ex Sicilia præsidijs, ad colles qui cornua appellantur coacta ui aciem instruūt. conserta pugna, cum strenuè ab Athenienſibus dimicaretur, tametsi multitudine densior esset hostilis acies, Megarenſes nihilominus plurimis suorum amissis, fusi auertuntur. Lacedæmoniorum uiginti solum cecidisse proditum est. Nam Athenienſes ira Nisææ sibi subreptæ æstuantes, Lacedæmonijs prætermissis, hostem Megarenſem contentiori iniuriæ recentis ultione insectari, magnumque eorum numerum trucidarunt. Lacedæmonij interea Cratesipidam classis prætorem creant, sociorumque supplementis naues quinque & uiginti complentes, iubent uti cum illa classe socijs auxilio ad sit. qui mox euectus aliquantum tempus circa Iomam commoratus, nihil ibi memoria dignum edidit. Post hæc accepta ab his qui ex Chio fugati exulabant ob id ipsum pecunia, reduxit eos in Chium, arcemque Chiorum manu occupauit. Ibi qui ab exilio redierant urbem ingressi, turbam omnem contrariæ factionis ad sexcentos numero, qui sibi quondam exulandi authores fuerant, uicissim urbe eijciunt. Hi transuecti mox locum è regione trans in continenti positum, nomine Atarnea, occupant, ad modum naturæ munitione defensum. hinc deinceps ad oportunas eruptiones parati, belliq; idoneam facultatem per loci commoda nacti, assiduis excursionibus finitimos in Chio populos infestare. Dum hæc geruntur, Alcibiades cum Thrasybulo Labdalum iam à se idoneæ munitum firmo præsidio corroborarant. inde cum nauibus & copijs ipsi Theramenem

Pylū obsident Lacedæmonij

Lacedæmonij Pylū recipiūt

Athenienſes Megarēſibus cladē inferūt

menem contra feruntur, à quo uastari acceperant Chalcedonem cum nauibus septuaginta, militum quinque millibus. Coactis igitur in unum locum copijs omnibus, circumuallauêre urbem undiquè ducto, à mari circum rursus in mare ligneo septo uallòq;. Tum uero Hippocrates dux præsidij ad urbis defensionem, à Lacedæmonijs ibi positus, quem Lacones Armostem uocant, suos Chalcedonesq; milites omnes armis expeditis, contra hostes in aciem eduxit. congressu facto iam sæuiente pugna, militibusqúe Alcibiadis acerrimè obnixiusq; dimicantibus. Hippocrates occiditur, reliqua turba partim cæsa cadit, alij uulneribus confossi, fuga effusa in urbem se recipiunt. Post hæc Alcibiades in Hellespontum & Cherronesum nauigat, consilio contrahendæ inde pecuniæ. Theramenì uero cum Chalcedonijs conuentum est uti quantum stipendij prius soluissent, tantum deinceps ab eis contribueretur. Inde cum copijs Byzantium profecti, obsidere urbem parant, summoq; studio uallo circum undique ducto obstruere aditus omnes. Alcibiades contracta pecunia multos ex Thracibus sibi conciliatos secum in sua stipendia trahit. Cherronesi quoque delectu habito, incolas omnes assumit, mox inde cum omnibus copijs soluens, Selymbriam primum per proditionem capit, cui pecuniam imperat, ibiq; præsidio relicto, ipse rapacissimo cursu Bizantium ad Theramenem contendit. Coniunctis cum eo copijs, ipsi quæ ad oppugnationem necessaria uidebantur, parare insistunt, quòd sibi cernerent urbem expugnandam, captu difficilem, & defensoribus confertissimam. nanque præter Byzantios, qui plurimi erant, aderat quoque ad defensionem Clearchus Lacedæmonius præfectus præsidij, cum magna Peloponnesiorum manu, mercenarijsqúe. Ad certum igitur usque tempus crebris oppugnationibus irruptionem tentantes, nequicquàm perstabant, nihil penitus proficere, nec ulla defensores afficere clade, maloúe memoratu digno ualebant. Post ubi quæstor urbis ad Pharnabazū pro pecunia accipienda discessisset, tum ex Byzantijs non nulli, quos tædium simul & odium eius rerum conditionis & difficultatis imperij maxime grauabat (Erat enim Clearchus ingenio admodum difficili superboqúe, & molesto imperio) consilium ineunt hostibus urbis prodendæ. Re igitur clam composita, hostes perinde ac cœpto desperantes, simulata obsidionis solutione, uasa colligunt, ac ueluti copias inde in Ioniam adducturi, cum nauibus cunctis sub uesperam enauigant, peditatuq; ad certum pro fugæ fide facienda spatium asportato, simul ac nox obruere cepit, prospectumq; submouere, conuerso per eadem uestigia cursu redeunt eodem clandestino appulsu summoq; silentio. Nocte intempesta effusi omnes in littus, succedunt urbi qua parte sibi per proditores significatum fuerat, nauigiaq; à se uacua in alteram partem mittunt, pellíq; iubent urbem uersus quàm maximo fieri posset remorum strepitu, quasi illic essent omnes copiæ. Ipsi cum pedestri agmine sub mœnibus instructi, momenta singula obseruare, intentis omnibus ad signum à proditoribus extollendum. His qui triremes trahebant imperata exequentibus, ingenti repente per medium noctis silentium fragore maria late resonare cœperunt, nauigia uariè remis obnixis impulsa, alia aliis collidi, uarij atque horribiles complaudentibus collisione tabulatis sonitus exaudiri, catenis alij manibusq; ferreis alte aera frangere, inde horrendo clamore circum omnia reboare quo strepitu audito tanto tanquàm inopino Peloponnesij, cæteriq; alienigenæ, qui in urbe erant, insidiarum fraudisq; paratæ ignari, celerrimè in portum extra auxilio quidúe nouæ rei accesserit exploratum rapiuntur. quo obseruato proditionis authores illico signum ex mœnibus hosti insidijs intento dant, scalisq; paratis properantes tutissimè in tra urbem admittunt, quòd tota iam defensorum multitudo concursu effusa

Hippocratis mors.

Athenienſes Byzantiū oppugnant.

Athenienſes Byzantiū per proditionem capiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

portum eruperat. At Peloponnesij detecta fraude, confestim diuisis copijs partem dimidia in portu præsidio constituunt. Ipsi raptissimè cum reliquis ad occupatam muri partem procurrunt auxilio. tota iam prope Atheniensium acie intro admissa, nihil tamen inde perterrefacti ferociter congredi, per multumq; tempus contentissime repugnando Byzantijs adiuuantibus Athenienses acriter urgere. Postremò iam premi grauius hostis ceperat. Quod conspicatus Alcibiades, ut erat multa rerum peritia callidissimus, tempus idoneum in extrema oppidanorum trepidatione impellente animos periclitantium pauore nactus, per præconem magna uoce ut exaudiri ab hostibus posset, proclamari iubet, nullam à se suisq; uim Byzantijs inferri passurum. Quò audito, ciues repente ad tuta inclinatis animis, in Lacedæmonios arma conuertunt. Itaque plericq; eorum strenuè certantes occubuerunt, reliqui circiter quingenti ad aras deum intra templa confugere, Sedato certamine, Byzantijs est urbs ab Athenientibus restituta. Cum supplicibus uerò qui stabant ad aras, ita res composita, ut arma traderent, ipsi mitterentur Athenas, ibi in populi futuri arbitrio quicquid de ipsis statuere libuisset. Exacto anno Prætorem Euctemonem Athenienses creant, Romani consules. M. Papyrium, & C.
93 Olymp: Nautium, Olympias agebatur tertia & nonagesima, qua studio uicit Eubatus Cyreneus. Ea tempestate duces Atheniensium Byzantio potiti, Hellespontum percurrunt, reliquasq; in eo urbes, Abydo dempta, omnes in potestatem redigunt. ibiq; Diodorum Mantitheumq; cum satis firmo præsidio relinquunt ad loca defendenda, populosq; pro re curandos. Ipsi rebus illis peractis cum classe spolijs onusta Athenas uersus iter tendunt, multis clarisq; rebus pro patria gestis. Vbi cum procul aduentare per altum conspecti sunt, populus omnis bene gestæ rei lætitia exultabundus in Piræum ex urbe concurrit, ueluti rei maiestatisq; suæ restitutores excepturus. Magnus quoq; aduenarum inquilinorumq; numerus eodem concurrere, frequens item puerorum mulierumq; turba, properantium cum res nouas spectare, tum suos quisque redeuntes cumprimum salutare. Apparebat nanq; ipsa ducum adnauigatio procul aspectu, nempe erat admirabilis atq; admodum obstupenda, quippe quibus ad ducenta nauium corpora ex hoste capta traherentur. Captiuorum deinde prædæ, spoliorumq; immensa apparere multitudo & facultas, naues præterea quisq; suas armis auratis per uaria loca ad prospectum dispositis relucentes, coronisq; circumundiq; ornatas, atque spoliorum quæ exposita in ostentaculis astabant, alijsq; rebus compositis spectabiles appellebant. Plurima quoq; præter cæteros plebs non tam classis redeuntis quàm Alcibiadem uidendi cupiditate confluxerat in portum, adeò ut urbs pene sola, uirisq; ua-
Alcibiades Athenas reuocatus, magnificè excipitur. cua relinqueretur: seruis iuxta, liberisq; tanta spectaculi studio flagrantibus. Ea nanque tempestate uiri illius nomen in tanta admiratione & authoritate habebatur, ut optimatibus primoribusq; Atheniensium prima esset opinio, uirum usq; gentium huic parem inueniri posse neminem, cui maior adesset in genij uis, maiorq; aduersus populares seditiones audacia. Ipsum igitur sibi defensorem aduersus plebis insulta futurum, inopia æreq; alieno grauatis eum sibi propugnatorem, miserorum propugnatorem, fidelissimumq; subleuatorem pollicebantur, quem sperabant temere urbem perturbaturum, erumnaq; miseros exempturum. Inerat enim singularis quædam audacia, uehemens & grauis in sermone facundia, in bello & ductandis copijs uirtus præcipua, facinorosa supra modum audacia, species aspectu indoleq; supra quàm dici potest admirabili, egregius animus & magnificus. Deniq; tanta uiri illius ciues omnes expectatio ceperat, ut eo redeunte, simul fortunam, felicitatemq; urbi rediturum crederent. Præterea quemadmodũ Lacedæmonij isto adiuuante, res

res prospere, superiores ue cessissent. ita contra rursus sperabant hoc eodem duce rem Atheniensem fortunam mutatam meliorem. Simul ac igitur classis applicuit, turba undiq; omnis ad Alcibiadis nauem conuersa intente spectare, inde prodeuntem uirum dextris oblatis salutare, complecti omnes, congratulari, simul rebus fortissimè felicissimeq; gestis, simul & lætitia reditus exultare. Perblande ac perhumane allocutus multitudinem in concionem uocat. Ibi pleraq; differendo, uti erat acerrimi eloquentia, deprecatus quæ quondam in eum conficta crimina fuerant tantam sibi gratiam beneuolentiam'que plebis conciliauit, ut una omnium confessione, culpa eiectionis eius, ac decreti in eum facti in ciuitatem ipsam tota transferetur. Inde bona, quę iam publica ta tenebantur ei cuncta restitui, causę'q; illius acta statutaq; supprimi iussere pari edicto, reliqua quoq; quæ aduersus eum rogata sanctaq; fuerant, cuncta abrogari. Nam decreto sanxerant, ut Eumopidæ in aram irruerent, quam eius authoritate erexerãt, quo tempore impius & à mysterijs profanus iudicatus fuerat. Postremò imperatorem eum dictatoria potestate creant, tum pedestris maritimiq; exercitus uim summamq; imperij apud esse iubent: alios deinde ipse sibi in exercitu duces collegasq; delegit quos uoluit, Adimantum & Thrasybulum. Instructis itaq; centum nauibus Alcibiades Andrum uersus nauigat, occupatoq; ibi Curio castello munitionibus sibi locum confirmat: quem contra utribus omnibus Andrij cum præsidio Peloponnesio, quod eam urbem tuebatur, egressi, manus conserunt, pugnaq; uariè tracta, uincunt Atenienses, magno opoidanorum numero cæso. qui euasere alij alio rapti uaria fuga per agros in diuersa loca se recepere, nonnullis intra mœnia confugere licuit. Alcibiades ea pugna uicta, mox ad oppugnandam urbem accedit, qua certis oppugnationibus tentata, tẽpus illud haud frustra terendũ ratus, idoneum castello iam munito præsidium cum Thrasybulo duce relinquit: ipse cũ classe & copijs enauigans, Coum Rhodũq; diripit, crebrasq; undiq; agẽdo prædas, eis ue luti uectigalib. alebat exercitũ. At Lacedæmonijs etsi nauales copias cũ Mindaro duce amiserant, haud tamẽ ceciderãt animis, sed p̃torẽ naualẽ sibi deligũt Lysandrum, qui rei militaris peritia longè cæteros præcedere, præsentiaq; animi & experta ad omnes casus, præstare uidebatur audacia, qui simul ac magistratum adijt, delectu ex Pelopõneso habito, magnam inde militum manum conscripsit, tum nauium quantum licuit numerum militibus complet, mox enauigãs in Rhodum, quorcũq; ibidem naues comperit, ex omnibus urbibus sibi acciuit: quibus assumptis, in Ephesum & Miletum contendit, ibiq; dum reficiendis earum urbium nauibus operam dat, interim quas Chij habebat, accersit, classemq; in Epheso contraxit nauium prope septuaginta. Tum audiens quòd Cyrus Darij filius à parente mitteretur auxilio Peloponnesijs, in Sardis ad eum properat, ibiq; multa commemorando, adolescentem hortatus ad bellum aduersus Athenienses capessendum. decem millia Daricorum ab eo accipit pro militum stipendio, iubetq; eum Cyrus in posterum quod opus erit exposcere: sibi enim in mandatis à parente datum, ut quicquid ab eo Lacedæmonij optassent, illis cuncta suppetat. Cum his in Ephesum pecunijs regressus, ex cunctis undique urbibus primores & optimates quosq; ad se accersit, quibus cum societate composita, pollicetur si res successerit, eos suis quosque urbibus præfectos constituturũ: quę spes perpulit cunctos certatim iussis obtemperare, plusq; imperato suppeditare, celeriusq; supra quàm credibile esset eo hominum studio quæcunque ad bellum necessaria erant Lysandro copiosissimè comparata stetere. Alcibiades uerò ubi comperit classem apud Ephesum à Lysandro comparari atq; instrui, cum nauibus cunctis soluens eò contendit, portubusq; Ephesi obnauigando circumuectus, hostem'q; in pugnam lacessens, ubi nullum sibi extra occurrere uidet, pleraſque naues in uadis circa

Alcibiades à culpa absolutur ab Atheniensibus.

Alcibiades Andrum aggreditur.

Lysander à Lacedæmonib. dux creatur aduersus Athamenses.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Notum anchoris firmatas fiſtit, quibus Antiochum ſuæ triremis nautam præficit, mandatq; ne pugnam ullo pacto cum hoſte conſerere audeat, donec ipſe redierit. Ipſe uero Alcibiades aſſumptis militaribus nauigijs cum ſumma feſtinatione Clazomenas adnauigat quam urbem in ſocietatem Athenienſiũ perſtantem, nonnulli exules grauiter infeſtabant, cuncta præda, rapinis, depopulationibusq; uaſtantes. At Antiochus natura promptus & ferox gloriæ cupiditate properans ſuis auſpicijs aliquod præclarum facinus edere, contempto Alcibiadis mandato, decem naues, quæ expeditiſsimæ robuſtiſsimæq; uiderentur, militibus complet, reliquas, prætoribus mandat expeditas omnes ſuam quiſq; teneat, ad pugnam intenti, ſi forte neceſsitas aliqua conſerere cũ hoſte manus contigerit. Rebus ita comparatis, fertur in hoſtem, & ad pugnã prouocat. At Lyſander per quoſdam transfugas certior factus Alcibiadem in deſcenſione, ſecumq; robur exercitus aſportaſſe, tempus adeſſe ratus rei bene gerendæ, facinoriſq; adoriendi ſparta digni uniuerſa claſſe inſtructa aduerſus hoſtem ire pergit, unamq; ante cæteras decem prouectam, qua uehebatur Antiochus, ipſo impetu ſuppreſſit: reliquas in fugam uerſas inſectari non deſtitit, donec à reliquis Athenienſium prætoribus ac tumultuoſè ſuis auxilio properantibus, reliquæ triremes militibus completæ è ſtatione educerentur. Eductis mox, priuſquàm inſtrueretur acies, pugna per ſuccurrendi feſtinationem agmine incompoſito confuſis ordinibus accenſa, conſertis haud procul à terra nauibus, Athenienſes propter ordinum perturbationem uicti, duas & uiginti naues amiſere, in quibus pauci admodum uiui capti, reliqui in terram enatarunt. Ea re audita Alcibiades retro ab itinere. Notium accelerat, cunctisq; nauibus inſtructis, ad portus fauces adnauigat, hoſtiq; ſe oſtentans, laceſſere atq; in certamen trahere molitur, ubi detrectari pugnam uidet, nec Lyſandro in aciem deſcendere, ſignaq; conferre audaciam eſſe, Samum uerſus nauigia impellit. Dum hæc geruntur Thraſybulus Athenienſium dux quindecim nauibus Thaſum uectus, pugna conſerta ſternit oppidanos, cæſisq; eorum circiter ducentis, reliquos intra mœnia concluſos obſidet, quos tandem ui compulit ad recipiendos exules, qui quòd partes Athenienſium tutarentur, erant urbe fugati, impoſitoq; præſidio, ſocietatem, partesq; Athenienſium ſequi coëgit. His peractis Abderam petit urbem inter potentiſsimos Thraciæ populos connumeratam, quam ſibi concilians in ſocietatem ditionemq; recipit. Hæc ab Athenienſium ducibus ex quo portu ſoluerant, geſta traduntur. Interim Agis Lacedæmoniorum rex, dum apud Deceliam cum exercitu commoraretur, audita Alcibiadis enauigatione, robuſtiſsimamq; cũ eo iuuenturem in ea expeditione profectam, urbemq; prope defenſoribus tuam relictam, obſcura nocte ſine ullo lumine lunæ, copijs eductis Athenas contendit. Erat ea acies peditum octo & uiginti millium, quorũ dimidia pars armis optimis apprime tecti, munitiq; procedebant. Altera dimidia leuis armaturæ expeditis ibant ad pugnam corporibus, ſequebantur peditũ agmen circiter mille & ducenti equites, quorum nomagenti Bœotij, reliquos Lacedæmonij ſuppleuerant, urbi propinquatis tanto ſuccedebat ſilentio, ut primas cuſtodias fefellerit, ac priuſquàm ſentiretur repentino impetu adortus incautos, reiq́ue tam inopinatæ ſtupore attonitos, paucis cæſis, in fugam uertit, fugientes ad mœnia uſque eſt inſectatus: Quod ſimul ac ad muros adeſſe hoſtes Athenienſibus cognitum fuit, ut in re trepida, repente ſenioribus mandatur, pueriſq; ætate grandiuſculis, uti cum armis ad mœnia tutanda accurrant, quibus admandatum undiq; præſto concurrentibus, breui murorũ ambitus omnis circum armatis refertus apparuit, cunctis ad commune periculum propere raptis. Vbi dies illuxit, Athenienſium duces inſpecta hoſtium acie in phalange ducta, quam quaternis ex fronte, ut turmatim condenſa militibus

Antiochus Athenienſis aduerſus Lacedæmonios male pugnat.

Thraſybulus Athenienſis Thaſios opprimit.

Agis Athenas adoritur.

litibus, ordinum uero continuatione tali ad octo ſtadia extendi uidebant, tunc primum perterriti ſunt, cum cernerent duas prope muri partes hoſtium corona circumplecti: Poſt emiſſo equitatu quem haud multo hoſtibus pauciorem numero habebant, equeſtrem pugnam ſub mœnibus conſerunt: certatumq; atrociter per aliquantum tempus. Nam peditum Phalanx circiter quinq; ſtadijs à mœnibus aberat: equitum itaque interſe permixtæ turmæ, ante mœnia dimicabant. Bœotios recens memoria uictoriæ apud Delũ habitæ, feroces agebat, dedecus ab ſe commiſſum iri, ſi quos prius clariſsima pugna uiciſſent, his nunc cedere, inferioresq; eſſe uiderentur. Athenienſibus è muro teſtes ut in ſpectaculo aderant uirtutis cuiq; ſuę ciues, à quibus ſe ſingulis, ſuaq; ſollicite depoſci geſta ſciebant, expectariq; uictoriam. Quibus ſtimulis acti quiduis pro uictoria ſuſtinebant. Poſtremò hoſtem loco pellunt, multisq; eorum cæſis, fugientes ad peditum uſq; phalangem inſectantur: quibus intra ordines exceptis, iam acies peditatusq; omnis ſuccedere contra ceperat. Athenienſis eques haud tantam uim expectandam ratus, in urbem ſe recipit. Agis uero tempus illud obſidioni minus idoneum ratus, in Academia caſtra poſuit: Poſtera die cum trophæum ab Athenienſibus erectum eſſet, eductis in aciem copijs Agis laceſsit ad pugnam, ac prouocat hoſtem ad dimicandũ de trophæo, nec detractarunt pugnam Athenienſes, quin educta ſub mœnibus & ibi inſtructa iuuentute, intenti conſiſtere. Tum Lacedæmonij primi agmine facto manus conſerunt. Deinde ubi multitudinem telorum è muri in ſe præcipitari, remq; iniquo geri loco uident, aciem ab urbe abducunt. Poſt hęc reliqua parte agri direpta, uaſtataq; depopulationibus, regreſsi ſunt in Peloponneſum. Alcibiades autem educta ſamo claſſe uniuerſa, Cumam petens, ficta quædam in Cumeos crimina commiſcitur, cum iam pridem magnopere cuperet ſibi aliquam ad diripiendum eorum agrum occaſionem dari, ac primo incurſu multos ex eis captiuos cogens intra naues abripit, nec mora oppidanis fuit: uiribus ex urbe auxilio ſuis procurrunt, hoſtemq; ad agendam prædam intentum, ob idq; incautius agentem aſſecuti, adoriuntur, urgentq; fortiter reſiſtentes pergunt: ſed aliquandiu manus Alcibiadis ſuperior perſtabat, oppidanis pugnantibus, aſsiduè ex urbe agris undique ſubſidia accedebant. Ita multitudine irruente, tandem coguntur captiuis prædaq; omni relicta ad naues confugere. At Alcibiades grauiter ſe uictum indignans, copias ex Mitylene accerſit: atq; inſtructa in urbis conſpectum acie, prouocat ad pugnam Cumæos, detrectantibus nec prodire uſquàm audentibus, ad agrum depopulandum conuertitur, quo paſsim direpto Mitylenen reuertitur. Legati Cumæorum ob eam rem Athenas conqueſtum iniurias miſsi, multis querelis accuſant Alcibiadem, quòd urbem ſociam in officio perſtantem contra ius ſociale commiſsi nullius conſciam, depopulatus eſſet, multæ deinde aliæ querelæ in eum ferebantur. Nam nonnulli ex his qui Sami ſtabant milites Alcibiadi infenſi, nauigarunt Athenas, eumq; in conuentu accuſarũt, quòd clam partes Lacedæmoniorum tectis conſilijs adiuuaret, contraxiſſe pręterea ſummam cum Pharnabazo amicitiam familiaritatemq;, ea ſpe eoq; conſilio, ut finito bello uẽdicet ſibi Barbaricis auxilijs, urbis ciuiumq; dominationem. Impulſæ maledictis uulgi aures, fides à multitudine, criminibus calumnijſq; habita, quanquàm haud tum primum id tentari cœptum, ſed iam pridem quoq; gloriam famamq; Alcibiadis afflictauerat pugna naualis ad Epheſum male geſta, ea deinde facinora, quæ in Cumæos patrata ferebantur, fidem culpæ tramq; auxerunt. Ita populus Athenienſis illius uiri ſuſpecta habens audaciam, decem uiros ad exercitum ductandum, rem gerendam creant, Cononem, Lyſaniam, Diomedontem, Periclem: ad hos Eraſinidem, Ariſtocratem, Prothomachum, Thraſybulum, Ariſtogenem. Ex his Cononem delectũ conſeſtim emittunt ad Alcibiadem magiſtratu abdicandum, claſſemq; ab eo accipiendam

Alcibiades Cumæorũ agrũ depopulatur.

Alcibiades poteſtate abdicatur, & demuiri creantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piendam. Alcibiades igitur iussus imperio cedere, Cononi copias classemq; tradidit, desperatoq; in patriam reditu, rebus suis una trireme impositis, Pactyam in Thraciam concessit. Nam præter iram multitudinis, obiecta crimina formidabat. Multi enim eum male uexari uidentes, multa ei crimina impegerant: quorum maximum erat de equis, æstimatum talentis octo. Nam cum Diomedes amicus eius quadrigam ad eum in Olympiam misisset, Alcibiades in subscriptione nominis, quæ cuius esset domini de more fiebat, nomen inscripsit suum equis: cumq; olympia cursu uicissent, sibi idem ipse usurpauit unà cum nomine & palma deuicti certaminis, amicoq; suo equos non reddidit. Horum sibi ipse conscius omnium uerebatur in primis ne occasione qua cunq; oblata Athenienses pœnas, una omnium simul ab eo praue in patriam commissorũ deposcerent. Ita iam desperata uenia, rebus ipse suis diffisus, sponte in exilium concessit. Adiecta quoq; ad ludos est. Et biga eadem Olympiade. Apud Lacedæmonios Plistona rex interijt, cum regnasset annos octo, cui succedens Pausanias, imperauit annos quatuordecim. Per idem tempus insulæ Rhodi incolæ & Elysi, & Lindi, & Camiri, in unam urbem migrarunt, quã nunc Rhodum appellant: Hermocrates autem Syracusius eductis selinunte in expeditionem copijs, quæ sibi stipendia faciebant, Himeram uersus proficiscitur, castraq; in locis suburbanis posuit: ac percunctatus ibi quo loco conflixissent Syracusij, interfectorum ciuium diligenter collegit ossa, quæ compa ratis curribus, & admodum sumptuoso apparatu ornatis impositis, Syracusas aduehenda curauit ipse in finibus restitit, quòd exulibus lege prohibitum erat urbem simul ingredi, sed nonnullos ex his quos secum habebat misit ad deuehendos comitandosq; intra urbem currus: Hæc ab Hermocrate facta sunt, ut Diocles aduersarius eius, qui resistebat sibi ne reuocaretur idemq; author fuisse uidebatur ut qui occubuerant, insepulti negligerentur, in multitudinis odium incurreret, ipse uero sibi per eius in mortuos pietatis seruatæ speciem uulgi studia conciliaret, in pristinamq; gratiam reuocaretur. Allatis demum ossibus, seditione Populus agitari cœpit, Diocle illos sepeliri prohibente, multis uero contra censentibus. Tandem, ut reliquiæ illæ iam defunctorũ uita sepulchris conderentur. Quarum pompam Populus omnis summa frequentia, uenerabundoq; obsequio eduxit, condiditq;, ob eamque sæuitiam Diocles urbe fugatus est, nec tamen Hermocratis propterea reuocandi consilium fuit, quippe uiri illius suspectam nimis audaciam habebant, ne forte magistratum per suffragia adeptus, per occasionem, ut erat in gentis uir spiritus, sibi pararet dominationem. Cæterum cum non admitti se cerneret Hermocrates, tempus irrumpendi, reiq; per uim obtinendi sibi tum minime idoneum adesse ratus, retro selinuntem redijt: Post deinde certum tempus, amicorum factione cum accersente, cum tribus millibus militum expeditis adproperauit, perq; Geloam iter tendens, nocte in locum ex compositione conspirantium signatũ peruenit, nec cunctatus, inde mox exiens, urbem uersus tendit, summaq; celeritate iter festinantem, cum milites plericq; una pergendo æquare non possent, reliquebantur per uiam. Ad portam demum, quæ secundum Achradinam posita ingressum dabat, accedit, quæ loca cum à nonnullis amicis iam occupata teneri comperisset, ibi operiri statuit eos, qui relicti in itinere tardius accedebant. Interim re cognita Syracusij cum armis in forũ concurrunt, magna multitudine eõ congregata, Hermocratem & maximam eius gregariorũ partem ibi deprehensos obtruncant, reliquos, qui ex eius cæde tumultus euaserant, die dicta in iudiciũ tractos exilio damnant, pro hostibusq; habendos iudicant, qua in re nõnullos ex illis ipsum periculũ eo iudicio liberauit, qui cum multis saucij uulneribus essent, fuêre à cognatis & parentib. denunciati pro mortuis, ne furori populi obijcerentur, in quibus Dionysiũ fuisse proditum est, qui post patriæ sibi dominationem uendicauit. Rebus eius ann

Alcibiades in exilium fugit.

Hermocrates occisorũ ossa Syracusas mittit.

Hermocrates occiditur.

anni simul cum ipso tempore quo dictum est cursu exactis, alterius initio anni, Athenis magistratum adijt Antigenes. Romæ consules creati C. Manius Aemilius, & C. Valerius. Ea tempestate Conon Atheniensiũ prætor acceptis apud Samum copijs, naues quę illic aderant reficere instruerecq; molitur: alias ab socijs accire, summaq; ad niti properatione, ut classem hosti parẽ sibi comparatam habeat. At spartiatæ defuncto per tempus præturæ naualis statutum magistratu Lysandro Callicratidem successorem mittunt, qui uti tum prima adhuc iuuenta, ita innocenti & puro ingenio, mente simplici, uitaq; prorsus incontaminata erat, nec dum mores alieni contigerant strenuũ fraudisq; hominum penitus inexpertum, quantumq; Spartiatas iustitia omnes excelleret, in ipso magistratu gerendo, summa eius palã fecit integritas, à quo per id tempus omnium confessione nulla iniuria, non ipsam remp. modo, uerum ne in priuatum quidem quempiam cõmissum inuenitur, quin magis in eos, si qui eum corrumpere largitionibus adorti essent, ut lege uendicaretur agebat. Hic itaq; enauigãs in Ephesum, naues à Lysandro, classemq; accepit, accersitis deinde reliquis, qui in aduersis locis uersabãtur omnibus undiq;, ad eas quas acceperat à Lysandro centum & quadriginta nauigiorum numerũ coẽgit. Erat in Chij agro Delphinium oppidum, quod Athenienſium præsidio tenebatur eius loci expugnandi libidine captus, quòd ad rem faceret, expedita classe eũ nauibus omnibus eò contendit: quo peruectus, munitionẽ oppugnat Athenienſium præsidiarij circiter quingenti conspecta hostium ui, consternatis pauore animis inde confestim discedunt, oppidumq; in fidem societatemq; credidit desperata defensione destituunt. Ita deserto defensoribus oppido potitus Callicratides, munitiones reliquaq; omnia eruit, tum introuectus ui nocte fraudeq; adiuuante per impetum intra mœnia irrumpit, urbemq; diripit. Post naugans in Lesbum, Methymnæ castra posuit, quam tum præsidia defendebant Athenienſiũ. Hanc assiduis adortus odpugnationibus, initiò quidem nihil proficere poterat, Paulopòst nonnullis urbem prodentibus, intra mœnia recipitur, opes in prædam omnes datæ, sed à cæde & à corporum uiolatione abstinuerunt, urbs Methynneis restituta: His gestis Mytilenen petitus grauioris armaturæ milites thoraci Lacedæmonio tradit, iubetq; ut itinere pedestri urbem prędictã uersus acceleret: quem procedentem ipse cum nauibus secundum littus assequitur. Cononi uero Athenienſiũ prætori tum naues aderant septuaginta, rebus necessarijs ad bellum ita comparatæ, ut ex duobus superioribus tam paratam instructamq; nemo classem ductasset cum his omnibus ad auxilium Methymnæ uenerat. Sed ubi iam captam compererit, noctu ad quandam diuertit insulam ex his quæ centum uocantur. Simul ac dies exorta est, cum exploratum haberet classem hostium ad se ferri, periculosissimum sibi tunc esse arbitratus tantam uim expectare, fortunamq; belli contra duplum hostium numerum tentare, statuit nauibus in altum erectis id periculum euitare, & si quas hostium triremes & fuge specie à reliqua classe pelliciendo, abstrahere posset, tantum quacunque arte uim coactam aliqua ex parte diminuere, post apud Mytilenem confligere. Eo nanque loco tutò rem sibi tentari posse si uicisset: quippe idoneam sibi ad insectandum: per sequendamq; uictoriam habiturum facultatem, sin ui urgeretur, proximum fugę quo se reciperet portũ adesse. Expositis igitur militibus, ocioseq; lentiusq; remigia pellere cœpit cunctabundus, eo consilio ut naues hostium propius accederent. At Lacedęmonij appropinquantes assiduè uehementius uiribus impellere naues, adinti magnopere remigijs, extremum hostium agmen assequi conari, nec dubiam spem habere simulac attigissent, mox potituros. Cononе deinde sese subducente, qui robustissimas agebant Peloponnesiorum naues assequendi studio acrius insistere: & iam remiges assiduo diuturnoque nauigandi labore defatigati languescere cœperant, ipsique longo pro-

Callicratidis sinceritas.

Callicratides Delphinio oppido potitur.

Callicratides Lacedæmonij cum Cononе Atheniẽsi præsidium nauale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cul à ſuis iam procurrerat interuallo, quum id obſeruans Conon, occaſione capta, ubi propius Mytilenen proceſsiſſe uidet, repente purpureum uexillum ex naue ſua extulit, quod ſignum belli prætoribus nauium dabatur. Quo inſpecto percinctæ Athenienſium naues, confeſtim ad unum temporis momentum omnes conuerſæ hoſti incauto, propenſiusq; inſectanti occurrunt, mox ſublatis ſucceſſu fraudis multitudo uocibus de more Peana canere, Tubicinæ claſsicum canente. Peloponneſij uerò perterrefacti, naues adniti retro ad ſuos impellere, eumq; nihil ocij ad conuertendas proras daretur, ſumma agitabantur ſollicitudine & tumultu propterea quod quæ aberant naues, ſolitum ordinem reliquerant. At Conon tempeſtiuè oportuneq; uſus occaſione, dextrum cornu ductans tumultuantes illico inuadit, inſtruitq; in aciem prohibere conatur, alias roſtris impetendo, aliarum detergendo infringendoq; remigia. Itaq; earum, quæ aduerſus cononem ſteterant, ne una quidem in fugã uerſa eſt, ſed aduerſis proris perſtantes hoſti reſiſtebant, dum ſequẽs claſsis adeſſet. Qui uerò in ſiniſtro cornu pugnabant Athenienſes, uerſis in fugam hoſtibus quos contra inuaſerant ardentius propenſiusq; fugientes inſectari pergunt, iamq; aduentante coactaq; in unum Peloponneſijs uniuerſa claſſe, Conon hoſtium multitudine deterritus ab inſectando deſtitit, conuerſusq; cum quadraginta nauibus Mytilenen ſeſe recipit. Qui uerò pertinaciori inſectando procurſu longius eruperant, in mediam prolapſi Peloponneſiorum aciem ſubitò conſpectu perterrefacti ſunt, & intercluſo ad urbem reditu, ad ultimam ſpem adductis terra petenda erat. Ita inſtante iam, atq; urgente hoſtium ui, nullam uſquàm ſibi ſalutis aliam uiam cernentes, interram impellunt, relictisq; nauigijs, intra urbem Mitylenen incolumes confugiunt. At Callicratides nauibus triginta potitus, rem hoſtium nauticam admodum afflictam conſpiciens, haud dubiam pedeſtris ſibi certaminis uictoriam pollicebatur. Magna igitur uincendi fiducia fretus, urbem uerſus remigio contendit. Conon uerò quum primum adnauigaſſent, nihil urbis oppugnationem dilaturos arbitratus, munire properat fauces aditusq; portus: in locis per portum breuibus & uadoſis lembos faſellosq; ſaxis onuſtos deprimi demergiq; iubet. In gurgitibus autem, ubi profundior æſtuabat aqua, onerarias ſaxis confertas in anchoris firmat, ita perfeſtiuè Athenienſes, plurimaq; Mitylenenſium turba ex agris undiq; belli pauore confugiens in urbẽ, trepidi quæ ad obſidionem tolerandam neceſſaria erant, magno ſtudio ingentiq; ſollicitudine comparant. At Callicratides expoſitis in proximum urbi littus militibus, caſtra munit, trophæumq; naualis uictoriæ conſtituit. Poſtera die fortiſsimas quaſq; ex claſſe tota naues deligens, mandat diligenter inſtruantur, utq; ſuam ſecuti nauem, nihil ab ea diſcedant. Ita agmine inſtructus, magno impetu portum uerſus ferri cœpit, perq; hoſtiũ ſepta uiolabundus quicquid obſtitiſſet properat intra portus irrumpere. Conon uerò partem copiarum in triremibus inſtructam proris hoſti irruenti ad aditum conſtituit, partem per nauigia maiora diſtribuit, alios ad cornua & bracchia portus procurrere iubet, ibi in ſicco conſiſtere, ut undiq; terra mariq; portus idoneis præſidijs aditus circummuniretur. Ipſe cum expeditis triremibus ad ſeptorum interuallum, quod patebat ingreſſuris, raptiſsime fertur, eoq; exitu ſtipatis nauigijs obſtructo prælium committit. Qui autem in maioribus euecti nauigijs pugnabant, ſaxa ex antennis in naues hoſtium ſubeuntium præcipitare, magnamq; pondere & ictu ſtragem edere. Qui uerò in portus cornibus & bracchijs prohibebant eos qui ex nauibus deſcendere audebant. Peloponneſij uero ſtudio & contentione nihilo Athenienſibus erant inferiores. Nam ſtipato nauigiorum agmine delati diſpoſitis per tabulata robuſtiſsimis quibusque naualis ſimul & pedeſtris in morem certaminis dimicare, impetu ſimul in aduerſas uaues uiolento rapti, haudquaquàm uereri in proras ipſas &

Callicratides portum Mytilenenſem oppugnat.

& roſtra irrumpere, arbitrantes eos qui paulo ante fuſi, ne conſpectum quidem ſuum ſuſtinuiſſent, nunc impetum uimq; inſiſtentium eorundem nequaquàm ſufferre auſuros. Cæterum Athenienſes & Mitylenæi unam demũ ſibi ſalutis ſpem in uictoria cernentes, fortiter ſtrenueq; oppetere mortem pro loco quiſq; & ordine ſuo retinendo properabant. Contentio mira, pertinaciaq; irreuocabilis perſiſtendi utrumque exercitum inuaſerat, ita acerrime diu utrinq; dimicatum, nemo labori, nemo corpori uitæq; parcere. Qui enim per tabulata pugnabant, multitudine telorum undiq; in eos uolantium fauciabantur, & qui lethaliter uulnerati erant, in mare cadebant, alij feruore corporis, dolorem uulneris obtundente, dimicabant. pleroſq; conficiebant ictus ex lapidarijs nauibus, & earum antennis, malorumq; propugnaculis incuſsi. Inde Athenienſes ex locis ſublimibus ſaxa ingentis molis crebra inſubeuntes haud incaſſum euoluere, magnamq; ſtragem facere. feruere nihilo ſecuis aſsiduo certamine, ſæuiusq; ſemper crudeſcere pugna, iam diutius contentio ne protracta. Poſtremo multis ultro citroq; occiſis, Callicratides receptui cani iuſsit, ut militibus data quiete, uires defatigatas recrearet, & paratiores ad oppugnationem ſecundam haberet, nec diu poſt moratus, rurſus conſcendens naues, maxima iam claſsis parte inſtructa, totoq; militum robore ad oppugnandum reuertitur, nec breuis ea rurſus dimicatio certaminis extitit, ſed uti tandem hoſte ſuperante, pulſi Athenienſes intra portum in urbe conſtructum confugiunt. Ille fugato hoſte, mox intra ſepta irrumpit, ac iuxta urbem in anchoris claſſem firmat. Nam aditus pro quo dimicabatur, in elegantem portum imminebat, extra tamen oppidi mœnia ſitum. Nam urbs uetuſta paua inſula eſt quæ poſt ei adiecta pars incolitur, è regione trans è Lesbo ducta. Has inter fretum eſt anguſtum, quo redditur urbis munitio firmior. At Callicratides expoſitis copijs, urbem obſedit, omniq; ex parte oppugnare eam pergit. Res igitur Mitylenæorum eô diſcrimine adducta perſtabat. In Sicilia uerò legati à Syracuſijs Carthaginem miſsi ſunt belli ſuperius illati conqueſtum in iurias, poſtulatumq; ut deinceps ab armis aduerſum ſe, diſcordiaq; diſcedere uellent. Quibus ambiguæ reſponſum à Carthaginenſibus: interim ingentes in Lybia copias undiq; cogebant cupientes urbes omnes Siculas inſulamq; totam ſuo imperio ſubdere. Cæterum antequàm traijcerentur eò copiæ, certos ex ciuibus, reliquaq; Lybia deligunt, quicunq; ſponte annuiſſent in coloniam duci, quibus tranſcriptis, urbem iuxta aquas calidas condidere, quam Thermam ab aquarum caliditate placuit appellari: Rebus eius anni ita finitis Athenis eſt præfectus Callias. Conſules Romæ creati. L. Furius & Gn. Pompeius. Ea tempeſtate Carthaginenſes ob rem ſuperius proſperè geſtam, in ſuperbiam elati, ea fiducia totam iam ſibi inſulam uendicare, in poteſtatemq; redigere ſunt adorti, ueluti ſupradictum eſt. Igitur ingentes copias, comparare ſtatuunt, ad quod proſequendum delecto Hannibale duce, à quo Selinuntinorum, Himerenſiumq; urbes erutæ corruerant, poteſtatem ei illius expeditionis curandæ, belliq; gerendi permittunt. Cui tam graue munus ob ætatem iam ingraueſcentem Recuſanti adijciunt alterum, ducem Himilconem Hannonis filium, eadem oriundum familia. Hic igitur communi ſimul conſilio tractata, quoſdam ſpectatæ fidei dignitatisq; præcipuę uiros ex ciuibus in magiſtratu conſtitutis deligunt ad munus idem: quorum alios cum multa pecunia in Hiberiam, alios in inſulas Baleares dimittunt, mandantes uti quantas peregrinorũ auxiliorũ poſſent copias, mercede cõducerent. Ipſi per Libyã, magnũ ex Libycis, Phœnicib. populis numerũ conſcribũt, tũ à ſocijs gentib. undiq; regibusq; ſtipẽdia accerſunt. Maturuſios ſcilicet. Numadasq; milites, ac nõnullos ex his, qui partes ad Cyrenẽ uergẽtes incolũt. Ex Italia quoq; Cãpanos mercede conductos in Libyã tranſportant, didicerãt nãq; iã pridẽ quãto manus eorũ uſui foret, quantũq; in bellũ uirtutis præſtare ſoleret. Eos uerò quorum

Syracuſani à Carthaginenſibus pacẽ nõ impetrant.

Carthaginenſes electis Hannibale & Himilcone duci bus, expeditionem parãt in Siciliam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quorum opera usi superiori expeditione contra Siculos, haud debitas gratias retulerant, iniuriæ memores, fore suspicabantur, contraq; seiuncta cum Siculis manu, arma suscepturos. Postremo copijs Carthagine coactis ex omni undiq; gente, numerus simul omnium cum equitibus haud multo maior centũ & uiginti millibus, ut Timæus tradit. Ephoro placet ad trecenta millia in ea expeditione fuisse Carthaginenses itaq; rebus omnibus, quæ ad exercitum traijciendum requirebantur cõparatis, triremes omnes refectas instruunt, naues q; onerarias supra mille cogunt. Inter hæc quadraginta triremes in Siciliã præmittere consiliũ fuit ad occupandos descensus exercitus appellendi quarum aduentu explorato, Syracusij nihil cunctati, cum totidem triremibus instructis adnauiganti properant hosti occurrere, in quem ad loca circa Erycem posita incidunt, nec mora utriq; manu conseri cœptæ, diuq; ferociter dimicatum est. At Syracusia uirtute superatæ quindecim Phœnicum naues pene rière nocte dimicationi interueniente, reliquæ in altum fuga raptæ concesserunt. Ea strage suorum Carthaginensibus nunciata, Hannibal extemplo cum nauibus quinquaginta enauigat, properandum ratus suos ulciscí, comprimere q; hostem, tum suis copijs tutum præstare nauigationem. Igitur præsidio Hannibalis protegente, contendere omnes in insulam. Siculis uero eadem post uictoriam adeptam duxit opinio, mox Hannibalem affore cum magna manu auxilio suis, tum simul ac applicuisset, copias expositurum. Quapropter urbes populiq; siculi audito belli tanto apparatu, id haud frustra ab hoste fieri, sed extremum arbitrantes sibi de summa rerum certamen parari, haud mediocri sollicitudine metuq;, perculsis animis, legatos ad Græcos populos, qui Italiam incolebant, itidem ad Lacedæmonios, ad societatem faciendam, necnon per singulas urbes missi ad populorum duces orandos, ut suam quisque plebem hortari contenderet, ad arma simul susciptenda, periculumq; pro communi libertate subeundum. At Acragantini considerato Carthaginensium conatu, haud secus ac res habebat, arbitrati sunt tantam belli molem tamq; procellam in se primos intentari, primosq; effusum iri: uisum igitur eis ut frumenta, reliquæue fruges, item supellex omnis ex agris passim intra mœnia comportaretur: Nam ea tempestate res Acragantinorum admodum fœlices, urbsq; simul & agri ubertate & magna opum ui pollens potensq; erat. De qua paulo diffusius certa quædam percurrere, ob rem memoratu dignam, haud crimini esto. Nam illic uineta spatiosæ admodum amplitudinis cultuq; admirando ducta conspicere erat, plurimam passim agri partem oleis consitam, uarijsq; ceterorum fructuum arboribus aspectu blandissimo distinctam, inde immensam frugum uariarum copiam oppidani Carthaginem alsi dua uenundatum importabant. necdum enim per eadem tempora Libycum solum conseri, columne cœptum, frugibus exteris ali cogebatur. Eo commercio mirum in modum Agragantinis opes auctæ, diuitiarumq; in immensum facultas exercuit, perpetuo commutandarum frugum lucro negocioq; congesta. Ac multa adhuc eius opulentiæ documenta signaq; extantia conspicere licet, de quibus pauca quædam differere non est alienum. Ipsa namq; templorum miri artificij opera ornamentaq;, Iouis fanum inprimis, maxime declarant eius ætatis urbisq; magnificentiam. Nam reliqua omnia partim incendio corrupta, speciem prope omnem amisere: alia penitus eruta, soloq; æquata iacent, propter crebras eius urbis, expugnationes. Nam cum iam Olympio fastigia tectumq; induci pararetur, bellum ingruens ciues ab opere exequendo auertit. Ex quo deinde tempore urbs eruta ceeidit, nunquam tanta deinde facultas Acragantinis affuit, ut ualuerint ad educenda perficiendaq; ædificia sese satis comparare. Id autem templum trecentos quadraginta pedes porrectum conspicitur, patens in latũ sexaginta, erectũ in sublime centũ & uiginti, excepto pedamento, haud ambigue maximũ omniũ quæ in ea insula habentur.

Syracusanæ triremes quadraginta totidem Carthaginenses fundũt

De Acragantinorũ opibus.

bentur, neq; his quæ extra conspicimus, absurde quis utiq; comparari posse existimarit pro congesta figuræ educẽdæ mole & magnitudine structurę. Nã etsi corpore prope semiducto haud magnopere extare uidebatur, quòd absolui pro modo cœpti opificij forma nequierit, at conatus quidem perspicuus est. Alibi parietibus quadris septa prædicta spectantur, alibi conuexu circuli. Huic urriusque opificij commixta specioſa aspectu effigies educebatur. Nam exteriores murorum facies tereti ad columnarum similitudinem educti surgebant: quadra interius, ueluti exactæ harundinis cauitate: Harum exterior ambitus uiginti pedes circunducitur, mediaq; inter eorum cohærentias interstitia ad corporis humani crassitudinem capiendam non amplius patent. Intrinseca ad curuaturarum sectiones spatia duodecim dilata pedibus aperiuntur. Porticibus uastitas obstupenda, fastigiaq; præcipitis admodum altitudinis extant in quorum parte ad auroram uersa Gigantum pugnam exculptam statuêre, magnitudine simul operis & opificij ipem supra modum excellentem. In parte uerò occasum spectante, Troiæ educta est expugnatio, in qua quidem operæprecium est heroas conspicere ad suam quemq; naturalis habitus effigiem exculptos, gestis uarijs, uultibusq; pro casu & necessitate instanti idonæe, quantum ars assequi ualuit, ad ueritatẽ effictis. Erat quoque ea tempestate lacus extra urbis mœnia manu arteq; effossus cuius ambitus stadijs septem circumferebatur, profunditas incubitos uiginti demissa, in quem inductis aquis miram multitudinem omnis generis piscium per artem induxerant ad publica conuiuia paranda cuius pabuli gratia, ut paludosæ aues solent, holorum cateruæ reliquorumq; alitum ingens frequentia eodem confluere, perpetuoq; cibi quærendi studio uersari, quorum aspectus magna uoluptate spectãtes detinebat. Sepulchrorum ornamenta quoq; sumptus in æstimabilis sint argumento, quantis delitijs opibusq; præpollebant. Quædam enim conspicere erat sepultis olim cursoribus equis magnificentissime extructa non nulla quoq; auiculis, quas puellæ uirgines, pueriq; intra ædes in delitijsq;, ut fit, educassent quorum quædam Timæus asserit se uidisse ætate sua adhuc extantia. adeo exaturauerat opulentia humanam auiditatem, ut insolenti etiam culpataq; superstitione pecuniam contemptè profundi pateretur. Iam uerò in ea quæ hanc in qua direpti corruere, præcesserat Olympiade, secunda uidelicet & nonagesima, quum Exænetus Acragantinus stadij uictor palmam referret in patriam, eum curru impositum intra urbem reuexere quem ita triumphantem concomitatæ sunt præter aliam innumeram multitudinem bigæ trecentæ albis equis uectæ Acragantinorum omnes. Postremò ab incunte ætate uictu lauto, multiq; luxus assuescere in delitijs educari, mollibus admodum indumentis compositi, auroq; splendentes, uasis item, dolijs guttisq; aureis argentoq; excusis utebantur. Ditissimus uero fermè omnium Acragantinorum. ea tempestate Gelpias quidam erat. qui impleris q; domus suæ locis hospitalia constituerat habitacula, certosq; ex familia ad id delectos, ut aduenas quoscunq; eò transeuntes ad hospitium inuitarent idem quoque à multis factitatum esse Acragantinis, qui syncera priscæ ætatis benignitate, & mansueta consuetudine uitam traducebant. Inde Empedocles de eiusmodi uiris sic cecinit: Verecundi hospitem portus, flagitij expertes. Quin aliqñ cum quingenti equites ex urbe Gela eò accessissent, brumali tempore, ut refert Timæus in decimo libro ipse unus eos cũctos intra lares suos excepit, moxq; introductis indumẽta, tunicasq; singulis distribuit. Et Polycletus in historijs narrat de illius domus cella uinaria, q; se, dũ Acragãte militaret spectasse dicit. Fuisse aũt in ea trecẽta dolia ex eodẽ saxo excisa, q̃rũ unũ q̃q; centum amphoras caperet. Hæc iuxta labrum ingens natatoriũ parietib undique

Gelliæ Acragantini opes & liberalitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

que in cruſtatis amphorarum capax mille, ex quo defluebat liquor in uaſa. Fuiſſe autem aiunt Gelliam indole forma quidem uili: ſed moribus admirabilibus. Nam miſſus olim ad Centoripinos legatus, cū proceſsiſſet in conuentū multitudo in eum conuerſa, prorupit in riſum intempeſtiuum, cum uiri illius cernerent aſpectum, nomini eius tam celebri & laudato minime parem. At ille excipiens reſpondit, eos minime admirari debere, Acragantinis de more eſſe ad celebres præſtantesq; urbes, uiros forma præſtantiſsimos: ad humiles uero pari ſpecie legatos mittere. Nec in Gellia ſolo, ſed in multis alijs Acragantinis ſimilis in luxu & apparatu liberalitas, & magnificentia opulentiæ inuenta eſt: Nam Anthiſthenes, cognomento Ruffus innuptijs filiæ ciuibus cunctis conuiuia fecit, paratis peruicos & anguſta uiarum, ubi quiſque habitabat, opipare menſis, tum egredientem ad uirum ſponſam ſupra octoginta iuga ſunt comitata. Præterea non equites modò qui in urbe erant, uerum multi ex finitimis accerſiti ad nuptias oppidis, ſponſam duxere. Exuperantiſsimum eſt, inauditeq; magnificentiæ quod de paranda luce, & ignibus faciendis actum referunt. Aras namque quæ in templis ubique erant, quæq; per uicos & uias in tota urbe ſtabant, omnes lignis extrui iuſsit, atque ex officinis fragmina lignorum & ſarmenta congeri mandauit. Vbi incenſum ab arce conſpicerent, idem ſimul omnes properarent. quibus uti mandatum fuerat rem exequentibus, quo tempore ſponſa educebatur, ſimul procedente cum facibus ingenti multitudine, urbs tota latè effuſa luce in ignium ſplendore micabat, publicè deinceps quàm longo latoq; patebant progreſſu uiæ tam producto in ordinem agmine procedentium turbam comitantem capere non poterant, cunctis ſimul magno ſtudio celebrantibus eius uiri magnificentiam & apparatum ſplendidiſsimum. Ea nanque tempeſtate ciuium Acragantinorum ſupra uiginti millia capita recenſebantur. Connumeratis uere aduenis inquilinisq; haud pauciores ducentis millibus. Ferunt eundem Antiſthenem, cum quadam die uidiſſet filium cum uicino quodam paupere altercantem, & per uim cogere molientem, ut agellum quem poſſidebat ille ſibi uenderet, initiò minis auertere natum uoluiſſe. Pòſt cum deſtinatam eius ad aſſequendum uotum cerneret ambitionem, acerbius per increpationem inſultaſſe & dixiſſe, id temerarij in primis hominis eſſe, cuipiam quod ſuum eſſet, extorquere per uim pergere, neque ullo pacto quærendum, ut uicinum tibiq; pauperrimum, ſed locupletem habeas, ut cum utrumuis ueſtrum, maioris agri habendi libido cœpiſſet, nec à uicino id emere liceret, tuum illi uendere facultas eſſet. Ex opulentia itaque urbis ingenti in tantas prolapſis moribus delitias, tantamq; molliciem ætatem agebant, Acragantini, ut paulo pòſt cum obſidione premi cœpiſſent, decreto populi de his qui in uigilijs ad cuſtodiam pernoctabant, caueretur, ne cui plus culcitra eiusq; circumſtamento habere liceret, tum ne plus ueſte ſuffulta, duobusq; puluinaribus. Cum hæc itaque lecti in cuſtodijs ſternendi duriſsima conditio uideretur, hinc conijcere quis ualet quanto tum fuerint in reliqua uita luxu delibuti. De his igitur neque quæ commemoranda uidebantur præterire conſilium fuit, neque remotus digredi placuit, ne magis neceſſaria prætermitteremus. Carthaginenſes igitur copijs in Siciliam traiectis, ad Acragantinorum urbem expeditionem ducunt: bina id caſtra diuerſis locis ſtatuunt. Altera in quibuſdam collibus, ubi Hyberorum & Libyçe gentis certam manum ad quadraginta ſimul hominum millia collocant. altera haud procul ab urbe foſſa profunda, uallo; circummunita primumq; legatis ad Acragantinos miſsis poſtulare imprimis uti ſecum ſocietatem uiresq; iungere uellent. ſin id minus placeret, petere ut bello tuto abeſſent, quod utique per ſe liceret, ſeruata

Antiſthenis Acragantini opes.

Carthaginenſes ad Acragãtem caſtra ponunt.

uata per eam quietem cum Carthaginenſibus amicitia. Legatio ab oppidanis male audita, nec conditiones acceptæ, quo percepto conteſtim cuncta ad expugnandam urbem parari expeditiq; hoſtis arma iubet: nec ulla Acragantinis morâ, incolas qui per ætatē arma ferre poſſent, omnes in armis eſſe iubent, diſpoſitisq; in multitudine ordinibus, partem in mœnibus ad defenſionem conſtituunt, alios in ſubſidijs ſtare iubent ad excipiendum defatigatorum laborē, & in locū ſucce dendū. Trepidantib. illis adeſt ecce auxilio ſociali Dexippus Lacedęmonius, ex urbe Gela aduectus, cum electa externi ſtipēdij manu militum circiter mille quingentorum. Hic uir ea tempeſtate, ut à Timęo traditur, Gelæ commorabatur in honore ab eo populo habitus & authoritate, ob patriæ ſuæ dignitatem. Ab eo poſtularunt Acragantini, ut conductis quàm maximum potuiſſet numerum externi nominis militibus, Acragantum propera ret. Cum his Campanos circiter octingentos conducunt, qui prius Amilcari ſtipendia fecerant. hi ex ordine collem tenuere ſub urbem poſitum cognomē to Athenęum, qui idoneo maximè ſitu adiacebat. Himilco uerò & Hannibal duces Carthaginenſium exploratis mœnibus perſcrutati qua facilis in urbem daretur irruptio, duas turres ad muros extruxere mirè molis & altitudinis: ac prima luce ex illis mœnia oppugnare adorti, multis hoſtibus interfectis receptui cani iubent. Nocte iam ſurgente, oppidani eruptione ex urbe facta, turribus machiniſq; ignem iniecere. At qui cum Hannibale erant properantes diuerſis ſimul ex locis oppugnationem adoriri, militibus mandant ut ſepulchra eruant, eaq; ruina aggerem ad mœnia ducant: nec ſegnis ad imperium multitudo facilè deduxêre opus. Ibi inter ruendum ingens quædam religionis reuerentia, & deorum pauor cœpit exercitum. Nam Theronis ſepulchrum miræ molis artéque opus, fulminis ictu concuſſum tremuit. Quo portento procurato, nonnulli uates cum ad illud eruendum properare multitudinem uidiſſent, obſiſtere prohibéreque ne id committeretur, conati ſunt: mòxque ępentè peſtilentia inuaſit caſtra, quæ multos abſumpſit, nec paucam turbam in uarias afflictiones, grauêsque calamitates diſtortam traxit, in quibus Hannibal dux interijt. tum ex his qui in uigilijs pernoctabant, nonnulli uidiſſe ſe per noctem manes & ſimulachra uita defunctorum per umbram uagantia.

Dexippus Lacedæmonius Acragantinis ſuppetias uenit.

Acragantęop pugnant Carthaginenſes.

Hannibal peſte moritur.

Cæterum Himilco cernens multitudinem graviter religionis formidine de territam, primùm ab eruendis ſepulchris deſtitit: mox diis ſupplicia peregit. Saturno infantem iugulat, Neptuno turbam ſacerdotum ſummergit. Poſt ad inceptu proſequendum redit, ducto ad fluuium urbi proximum aggere, eo demque opere ad mœnia uſque continuato, machinas illic omnes conſtruxit, ſinguliſque diebus occupando uariè, irruptionémque tentando defatigabat oppidanos: At Syracuſij conſiderata Acragantinorum obſidione, ueriti plurimum ne fortè eadem quæ Selinuntios olim & Himeræos fortuna nunc quoque obrueret obſeſſos, iam pridem ſolliciti trepidéque cura laborantibus auxilium ferre properabant: & accedentibus tum ex Italia & Meſſana ſocijs, ducem ſibi Daphnæum creant. Copijs coactis in expeditionem profecti, per iter ſibi propere Camarinos & Geloos adijciunt, ex mediterraneis item populis progrediendo manus accerſunt, inſtructique magnis itineribus ad Acragantem contendunt. Quos ita properantes ſequebantur ſecundum littus triginta naues. Erant in eo agmine peditum ſupra triginta millia. Himilco autem cognito hoſtium aduentu, ſtatim Campanos & Hiberos omnes, atque ex reliqua turba ad quadraginta millia in agmen ductos, hoſti aduentanti occurrere iubet. Iam flumen Himeram traiecerat Syracuſia manus, cum ecce procul hoſtium agmen adeſſe procinctum contra conſpicitur, nihil cunctati, armis ut erant expeditis, acieque inſtructa ſigna conferunt. Pugna cum primo agmine conſerta, diu ferociter dimicatum eſt. Tandem uicêre Syracuſij, cæſa'que hoſtium dimicando ſupra ſex

Syracuſani Acragãtinis auxilium ferunt

Syracuſani Carthaginenſes fundunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pra sex millia. Postremò uim ordines passim facta irrumpentes totam aciem fundunt, dissipatumq; hostem præcipiti fuga ad urbem usq; agunt. Sed ubi nullum insectando modum, nihil agminis bellici dux à militibus seruari uidet, ueritus est ne forte cum reliquo exercitu procinctis Himilco irrumperet, fugamq; & stragem suorum in uictores conuerteret. Meminerat nanq; Himeræos olim extremo persimilem causam excidio funditus erutos. Proruentibus fugiendo in castra, quæ iuxta Acragantis mœnia posita erant Barbaris, milites oppidi ex mœnibus cernentes hostis profligati tumultum, duces quisque suos orare ut in aciem educerentur, aut erumpere liceret. iam tempus quo nullum usq; magis dari posset idoneum adesse dissipandi penitus obruendiq; in tam præcipiti pauore hostes. Illi siue pecunia ab hoste corrupti, quod haud prorsus ratione caret, seu ueriti ne urbem defensoribus uacuam, Himilco per occasionem adortus occuparet, milites ab eruptione continuerunt. Ita datum fugientibus iter apertum, & facultas sese tutò intra castra urbem posita recipiendi. Daphnæus uerò cum copijs in campum progressus, unde propulsauerat hostem, illic se in stationibus collocat, ad quem milites oppidani extemplò ex urbe cateruatim & promiscue confluere. Dexippo inter primos eodem progresso, mox à concursu multitudo prodijt in concionem, ibiq; per iram & indignationem tumultuari cœptum, detestari omnes ignauiam fœdam ducum: de fuisse utique aut uiros, aut hominum fidem oblatæ iam palã occasioni ad bellum iam tuto conficiendum: spretam uel temere, uel pernicioso consilio tanti momenti occupationem. Hostem uero emissum è manibus licuisse tutò supplicium illatæ iniuriæ à Barbaris sumere, modo licuisset per duces armis uti, uictoriamq; sequi. Nunc emissa haud impunè tot hostium millia, quorum salutem constare non sine suæ rei magno periculo in columem esse posset. Dum hæc per conuentum magno clamore iactarentur, infrendente militum ira, Camarinæus quidam, ex his qui magistratum gerebant, inter cæteros prodiens, magna uoce Acragantinos accusat, adeoq; multa obijciendo, incendit multitudinis animos, ut reis dicere conantibus sesecq; defendere parantibus, neq; aures adhiberentur, neq; tempus recipiendi daretur, sed repente incitata turbà quatuor eorum saxis obruti sunt. Quinto, cui Argiuo nomen erat, ignotum est, q; ætate iunior innoxius tum prauí consilij exístimaret. Eius quoq; culpæ conscius uidebat Dexippus Lacedemonius, quippe qui dux haud bellicarum ignarus artium, non sine fraude & proditionis consilio rẽ tam opportunã prætermisisset. Concione dimissa Daphnæus eductis copijs hostiũ castra oppugnare adoritur sed explorata eorũ munitione inexpugnabili uallo cõstructa, frustra id se conaturũ cernens, destitit ab incepto. mox conuerso in agros agmine, uias ob equitãdo, passimq; omnia excurrendo, quoscunque pabulatum prædatumq; hostes miserant, omnes occupat deincepsq; pabulo commeatibusq;, & ne quid annonę uectigalium q; importaretur, prohibere moliuntur, obsessis undique idonea manu aditibus, quo breui in anxiam eos sollicitudinem summumq; prope rerum discrimen adduxere, nec audere prorsus hostes in aciem contra prodire manusq; conserere, nec iam ultra posse diutius tolerare famem, ita uarijs agitati consilijs hinc pauore prohibente, illinc urgente annonæ penuria, dum quid potissimum faciendum sit incerto habent, multis simul calamitatibus conficiebantur. nam multos absumpsit inedia. Campani uero unà cum reliquis mercenarijs ad Himilconis prætoria concursu ob famis terrorem facto, mensuras annonæ sibi quisque statutas deposcere, sui negarentur, minitari se mox ad hostem transituros. At Himilcò certior per quendam transfugam factus Syracusijs magnam frumenti uim comparatam haberi, quam prope diem essent Acragantem comportaturi in eo solo spem salutis omnem positam habens, hortari adeò orareq; milites, paucos adhuc dies secum tolerare uellent, pollicitus

Carthaginensium exercitus fame laborat.

hortari adeò orareq; milites, paucos adhuc dies secum tolerare uellent, pollicitus omnes implere. Tũ pocula, quæ ciues Carthaginẽses in expeditionẽ progressi, secum attulerãt, eis tradit in fidem & pignus dictorum. Ipse mox accerlitus ex Panormi & Motyæ portubus quadraginta triremibus, paratas esse in insidijs iubet, & eorum cursum obseruare, qui uectigalia importare pararent. At Syracusijs superioribus temporibus mari potiti, Barbaris ut uidebatur ea imperij parte cedentibus brumali quoq; intemperie iam urgente, nihil minus arbitrari, quàm hostem naues ea tempestate conscensurũ, rem'ue maritimam tentare auiurũ, incautius nauigabant, & Himilco repente improuisus occurrit cũ quadraginta triremibus, in ipsoq; congressu naues octo longas suppressit, reliquas est ad portum usq; insectatus, alijs nauigijs potitus omnibus, deinceps adeo spes utrorũq; deiecit, fiduciaq; in contrarium & desperationem mutauit, ut qui Acragantinos adiuuabant Campani, explorata iam tum apprimè Græcorum facultate, quindecim talentis corrupti transierint ad Carthaginenses, nec cura fuerat Acragantinis in ipso initio Carthaginẽsibus ægrè seguiterque oppugnantibus, parcius (ueluti obsessos decebat) frumento, cęterisq; cõmeatibus uesci, sed profundius temerè cuncta prodigere cœperant, sperantes obsidionem breui solutum iri. Post uerò ubi res aptius corroborari, spesq; firmior, & fiducia crescere, cunctaq; hosti potiora fieri cœpta sunt, tot millib. hominum intra unam urbem coactis, clãdestina annonæ absumptio famesq; inopina incautos frustrata est, nec illius fraudis mali'ue conscientia Dexippum Lacedæmonium aiunt expertem fuisse, tredecim talẽtis ab hoste corruptum. Extemplo nanq; ducibus Italorum quid de bello sentiret percontantibus, respondisse, rem alio loco agi oportere, iam illic alimenta deficere. inde capta occasione duces Itali, simul ac stipendij tempus sibi exactum fuit, copias in portum abducunt. Horum discessu reliquis ducibus unà cum toto magistratuum ordine congregatis, iniecta sero cura est exquirendi, quantum intra urbem haberetur alimentorum & annonæ. Tenuia admodum & exigua cũcta cõperta, in quam necessitatem adducti, uident urbem nullo pacto defendi diutius posse, sibi penitus cum primum fame iam ingruente locum deferendũ, re consulta simul ac nox obscurare cœpit, cunctis passim per familias denunciari iubent, ex urbe omnes illico migrare properent. Quo nuncio repente tota ciuitas cõmota, perculsis horrore omniũ animis, misceri tumultuariq; dolore cœpit Miserabile admodũ erat tantam cernere uirum, mulierũ, puerorumq; turbã urbẽ deserere. Simul enim hostium uis ac terror urgebat, atq; à cæteris curis ad salutem tuendam conuertebat; simul propter festinationem relinquere cogebant in prædam Barbaris ea propter quæ seipsos beatos ducebant. Auferẽte enim opum uim, splendoremq; & ornamenta familiarum fortuna, boni consulebãt si corpora saltem seruare possent. Nec solum urbis tam opulentæ cernere erat opes fortunásque passim, felicémque supellectilem relinqui, uerùm fraquentia mortalium corpora, qui debilitate corporum morbo'ue grauiores remoraturi suorum uidebantur fugiendi cum reliquis celeritatem, destitutos per uias aut intra ædes omni præsidio miserabiliter extrema deflere. Iam adeò auersos ab omni pietatis cura pauor agebat, & suæ quenque salutis occupauerat sollicitudo, ut nihil audire, nihil quod remorari posset sustinerent. Senectus iam effœta uiribus, cum sequi properantes nequiret, deserta euentus extremos manebat. Fuere plerique, quibus patriam destituere, miserúmque tolerare exilium cum animus penitus abhorreret, emigrationi mortem anteponentes, manus sibimet ipsis inijcere, dulcius iudicãtes cum patria cadendo inter lares suos & tecta parentum spiritum effundere. Tamen egredientem ex urbe turbam milites cum armis agmine stipato comitantes intra Gelæ mœnia deducebant. Via uerò campique omnes Gelam uersus ducentes, effusa latè matronarum

Himilco Syracusanorũ cõmeatum inter cipit.

Acragantinorum fuga de urbe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

narum, puerorumq; promiscua multitudine confertissimi feruebant, permixtis unà uirginibus, quæ à consuetis delitijs & mollitie, uenustateq; uirginali ad intentum fuga iter, & laborem uitæ immensum compulsæ, tolerando cuncta procedebant, pauore excitante sustinentesq; per aspera quæque & insueta earum animos. Hæcitaq; multitudo tuto Gelam, incolumisq; peruenit. inde post in Leontinos concessit, ibiq; Syracusijs habitacula tradentibus, eam urbem incoluere. Himilco uerò inter trepidantium pauorem, cum copijs intra mœnia irrumpens, cunctos fermè ibi deprehensos trucidat, quando eos quoque qui ad aras intra templa confugerant, illic per nefas contempto deorum numine miseros abstrahere barbaries impijssima sit adorta. Ferunt Gelliam illum ciuium omnium opulentissimum, cuiusque benignitas & modestia præcæteris summa habebatur, cum studeret extremo se excidio eripere cum nonnullis socijs in templum Palladis confugisse, ratum le in eo loco numinis tutela & religione incolumem fore, Carthaginensiumque crudelitati deorum reuerentiam & pietatem obstaturam. Verùm animaduersa illorum impietate, ignem templo subiecisse, ibique intra dedicata dijs munera, conflagrauisse, eo uidelicet uno facinore uisum, cuius rei gratia idipsum patrasse uidebatur, deorum pietati reuerentiæque consuluisse, barbaricámque immanitatem compressisse, ne delubra deorum multis opibus ornata sceleſtis manibus diriperentur, corpusq; suum contumelijs hostilibus subripuisse. Himilco igitur spoliatis templis & domibus, omniaq; ruinatus, tantum prædæ spoliorumq; inde contraxit, quantum credibile est urbem ducentis millibus mortalium habitatam habuisse, quæ scilicet ab ipsa prima sui origine, ex quo condita constiterat, intactis opibus, incolumi re, nihil iniuriæ hostilis, nihil uiolentiæ bellicæ experta, sed perpetuo rerum omnium incremento, successuq; adeò prouecta coaluerat, ut Græcas urbes prope cæteras omnes opulentia longè diuitijsq; superasse existimaretur, ciuibus summo studio in omnem operum splendorem incumbentibus. Illic enim picturas uarias, & innumera signa conspicere erat supremo artificio & imitatione incredibili elaborata. Multitudinem præterea obstupendam statuarũ, imaginũq; cuiusq; generis effictis mirã in speciem incõparabili opificio & arte mẽbris & uultibus. Quorũ speciosissima quæq; opetum maioriue precio æstimata Carthaginẽ missa fuere. In quibus & Phalaridis taurum translatũ ferunt, reliquã supellectilem omnẽ cum spolijs cæterisq; reb. & corporib. sub hasta uendi iussit. Hunc tamẽ Timæus in historijs asseuerant er ueluti pro comperto negat inter illa ablatũ spolia, cuius dicta ab ipso euentu & fortuna palàm reprehensa constat. Nam Scipio Africanus ducentis sexaginta fermè annis post huius urbis euersionẽ, Carthagine ab se, per uim expugnata, & in prædã data, inter cætera quę apud Carthaginenses ex his spolijs reperta, Acragãtinis restituit. hunc ipsum taurũ restitutũ inueni in annalib. earũ rerũ, quas apud Acragãtinos conscriptas perlegi. Cæterũ de hac re contentius disserere idcirco, puectus sum, quód in reliquos Timæus omnes qui ante ætatem suam res gestas scripsere, si quid in eorũ scriptis minus compertũ offenderit, acerrimè inuehit, accusando eorũ culpas, nec locum defensionis scriptoribus esse sinit, immemor nempe suæmet ipse conditionis, ut constat. quippe in tam sęuera in alios censura perstantem compertum sit in ea potissimum re maximè errasse, quam ueluti à se diligentissimè perquisita tradit. Dandam enim existimo scriptoribus ueniam, si quid fortè minus compertum memoriæ prodiderunt, tanq; mortalib. cum prælertim defluxu temporũ, ueluti spatio quodã rerũ prospectũ cõfundente, ueritas plerũq; pculin obscurũ deiecta delitescat, difficulterq; audiri & defendi possit. Quod si quis sponte uel rẽ ipsam de industria deprauãdo uel negligentius incõpertiusq; quæ gesta sunt cõmemorando, ratione scribendi inueniatur prętermisisse, huic utiq; impacatè, indepre-

Himilco Acragantem diripit.

cabiliue

cabiliue seueritate succensendum iudicarim. tum acerbissime illis, quibus mox est per blandimenta, & fictas ad gratiam fabulas adulari uanitati humanæ, uel quibus cuiuspiam odio per iracundiam crimina culpasue ad probrum excogitatas efferre studium est, ac falsa pro ueris subijcere peruersa ueritate. Himilco igitur octo mensibus in urbis obsidione consumptis paulo ante brumam ea potitus est nec illico euertere captam consilium fuit. idq; eo potius differendum ratus, quo militibus intra tecta ædium hybernare liceret. Diuulgato passim Acragantis excidio tantus totam insulam pauor inuasit, ut alij Siculorum Syracusas confestim migrarent, liberos alij, coniuges, omnemq; familiam, & quicquid supellectilis earum, precioſiſſimue possiderent, in Italiam transportare properarent. Acragantini uero, quibus euadere eladem licuit, Syracusas profecti, duces accusare, detestariq; eorum auaritiam, & temerariam licentiam, ac prætorum fraude patriam sibi euersam asserere, nec non & Syracusijs increpando obiectum est ab reliquis Siculis quòd huiusmodi uiros rebus præficerent, quorum socordia & improbitate tota Sicilia in excidij discrimen prope extremum adducta tumultuaretur. Itaq; conuentu communi Syracusijs celebrato, cum omnium animos pauor, discrimenq; rerum suspectos attonitosq; teneret, nec cuipiam de bello referre quicquam, consultareq; audacia esset, hærente diu incerta, cogitabundaque mente toto conuentu, Dionysius Hermocratis filius in concionem progressus, iam propalam duces ipsos accusat, quòd rem Carthaginensibus prodidissent, atque populum concitat ad supplicium de ipsis sumendum, neque expectandam, dum, id liceat per leges: sed cõtestim pœnas irrogandas. Cumq; magistratus Dionysium ceu turbatorem, ex lege mulctarent, Philistus (à quo ppitea historia conscripta est) magnis uir opibus pollens, mulctam pro Dionysio exoluit iussitq; uti quæ statuerat, diceret si dies singulos eum mulctare instituissent, se pro eo argentum pensurum. Ita deinceps confisus reuocata audacia, populum denuo concitare adoritur adducta in tumultum & iram concione, prætorum crimen ex acerbare, auaritiam, improbitatem detestari, pecunia, ab hoste corruptos urbem Acragantem, in manus hostium prodidisse. Alios quoque multos clarissimos ciues simul criminibus grauibus implicare, grauiterq; insectari calumniando cœpit, conspirasse clam illos simul, remq; e manibus populi extorquere conari, ibiq; factiosos quosdam per superbiam, & opum facultatem statum omne sibi uendicare contendere: Quapropter contulere se ne prætores eligere pergant potentissimos, sed potius optimos quosque uiros, quibus respub. popularisq; status maiori gratia curaq; habeatur, quàm priuata potentia. Illos ad dominationis magis speciem, superbiamq;, quàm æquo, & bono magistratus genere, multitudinem plebis, inferioresq; fastidio contẽptuiq; habere, factu cuncta proterere, calamitatibus patriæ, res opesq; suas euehere: nihil in humilioris conditionis uiros huiusmodi cadere posse, nunquàm ad tam grauia facinora mediocris animum, modestiq; uiri, aspiraturum: quippe sua quemq; mediocritate & impotentia satis à uiolentis flagitijs & insolentijs deterreri. Hac itaque & multa huiusmodi ad audientium libidinem, uoluptatemq; dissereus, quæ maximè quoque ad insidias quas tentabat erant accommodata, haud mediocri tumultu concionem perciuit. Nam populus iam dudum ducibus ira odioq; infensus, quòd ab illis eo bello se cernerent male implicitos, tum plurimum ea concione irritatus, extemplo magistratu Prætores abire iubet, mox alios creat, in quibus Dionysius decernitur. cuius iam per certamina cum hoste Carthaginense conserta uirtus præclare apud Syracusios enituerat, spectataq; ubiq; probabatur in periculis audacia. Qua dignitate in magnam spem erectus, omnia excogitare, quo sibi patriæ uendicaret dominationem. Nam postquàm magistratũ adijt neq; usquàm cum collegis consedisse usus est, neq; consilia simul agitare uo-

Dionysius Syracusanus tyrannidem affectat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uolui. Se nec cõmune quicq; gerere. Quę omnia callidissimo (uti erat astutissimus) cõsilio ꝓsequebat. Ea nãq; arte molitũ ibat id q̃d iam sibi ipse perspẽ polliceba fore, ut eis sensim potestas authoritasq; adimeret, ipse uerò ius omne rei administrandę, summãq; magistratus reuocaret. Dũ hęc ab eo fierent, primorib. urbis haud factũ placere, suspecta uiri consilia haberi cõuentusq;, eius mores accusari, modũ gerendę rei gestaq; detestari. At turba popularis insidiarũ ignara laudabat, urbem tandem uix hunc ciuem nactã fide incolumi & prudentia singulari prestantem, cuius demũ cõsilijs certis, integraq; uita regeret. Cęterũ conuocato sępe conuentu ad munia belli decernẽda, uiresq; cõparandas, cum cerneret populũ hostium formidine perculsum arma detrectare, nec alienatos iam penitus pauore animos facilè in militiam & stipendia trahi aduci'ue posse, hortari eos adoritur, ut exules reuocent. Absurdum nanq; admodum uideri, ex Italia & Peloponneso, quod crebro fecissent, implorare & accersere ab alienigenis auxilia, cum ciues suos nihil magis exoptantes liceat ad commune periculum ascisc̃ere, quos hostis ingentibus donis, ꝓllicitisq; sollicitare, ut secum militent, non desistat. nec ullo tamẽ quempiam adhuc eorum prẽmio adducere ualuisse ad arma contra patriam capienda. Malle nempe inter alienigenas procul à laboribus suis peregrinos extorresq; grauissima quæq; pati, uel etiam interire, quàm quippiam inire consilij, quod urbi aduersum esse possit. Etenim si per seditiones urbanas expulsi uitam egẽre exulem, nunc uticq; reuocationis beneficio patriæ deuinctos, promptius obnixiusq; dimicaturos, cunctaq; propense molituros, ut ciuibus bene de se meritis, pares referre gratias uideantur. Ad hoc ipsum propositũ, cum multa alia rebus ipsis consona disseruisset, concordem negotio suo consentientemq; populum nactus est. Necq; enim ex collegis ullus quippiam contra proferre audebat; hinc enim multitudinis impetu libidineq; deterrebantur: illinc graues in se inimicitias obstando, seuaq; odia concitatum iri prospiciebant, collegę suo cõtra, deuinctis eo beneficio exulibus, fore ut omnium prope gratia conciliaretur.

Hæc Dionysius fraude moliebatur, studens exules omnes sibi obnoxios officio reddere, nempe uiros rerum nouarum cupidos, & ad parandam sibi dominationem aptos, quibus sciebat fugam cædem'que inimicorum suorum uicissim iucũdo spectaculo fore, nec mediocri uoluptate sua sibi olim eiectis erepta recepturos, magna'que uindictæ dulcedine conspecturos aduersariorum suorum capita proscribi, familias dissipari, præsidiaq; & bona cuncta in publicum redigi. Postremò decreta de reducendis exulibus sententia, uocati sine mora in patriam redeunt. Receptis deinde à Gela literis postulantibus ut maiores eò copiæ mitterentur, idoneam Dionysius suis consilijs occasionem nanciscitur: missus itaque in eam expeditionem cum duobus millibus peditum, quadringentis equitibus, quàm raptissimè Gelorum urbem petit, quam tum defendebat Dexippus Lacedæmonius præsidij prę fectus, illic à Syracusijs constitutus. Deprehensa ibi seditione graui locupletum aduersus plebem conspirantium, Dionysius eos omnes in conuentu accusat, ac damnatos necat, eorum fortunas bona'que redigit in publicum: ex pecunia militibus, qui ad urbis defensionem stabant, quos ductabat Dexippus stipendia merita tribuit. Eis uerò quos secum Syracusijs eduxerat, pollicetur mercedem stipendij, sibi à populo statuti congeminaturum. His actibus conciliata sibi militum, quos ipse ductabat, eorũmque qui Gela tuebantur, beneuolentia & gratia, laudare uirum omnes, benefactorem appellare, uoluntatem quisque promptius studia'que omnia illi uni obnoxia, intenta'que habere: nec non & à Geloo populo probari admodum, magni'que idem fieri, ueluti libertatis eis subreptæ reparator extitisset. Plebs namque per inuidiam infensa nobilitati & optimatibus, eorum opulentiam dominationem appellabat. Quamobrem legatos Syracusas misere, qui uiri laudes ad pop

Profugi Syracusas authore Dionysio reuocantur.

Dionysius Gelois primatibus occidẽdis plebẽ sibi delinit.

ad populum referrent: decreta quoq; ostenderent, in quibus eum magnificis ornarunt præmijs. Dionysius uerò Dexippum adortus, multis eum modis ad conspirandum secum nititur adducere: ubi id se frustra conari uidet, cum copijs suis Syracusas reuerti parabat. Iam cum rumor apud Geloos increbuisset, Carthaginensibus esse decretum uitibus omnibus Gelam primum adoriri, Dionysium orant, ne discedere uellet, neu desereret urbem, nec eos pateretur in eam trahi calamitatem, quæ iam obruerat Acragantinos. Quibus pollicitus se breui cum maioribus eò rediturum copijs, Dionysius Gela cum exercitu discedit. Cum autem ludi tum fortè spectaculaq; Syracusijs celebrarentur, hora qua populus ex theatro emissus exibat, urbem ingreditur: concursu multitudinis ad eum facto, sciscitantibus multis de Carthaginensium exercitu illos propterea nescire respondit, quòd præfecti, quorum fidei res publica credita esset, longe hoste alienigena rebus infensius aduersarentur. Quorum tamen authoritati, ciues ipsi compositis uerbis & ficta fide decepti plurimum concederent, quibus applaudere studerent ueluti patriæ custodibus, seseq; consilijs eorum curaq; tutissimos confiderent, illos ipsos abutipopuli gratia, cuncta in rem suam usumq; sibi priuatim trahere, publica inter se bona partiri, pecuniam publicam pro sua quenq; uirili depopulantium in morem diripere, nec stipendia persoluere militibus. Innumeram hostium multitudinem intra fines adesse, interea nihil horum à prætoribus suis prospici, nullam rebus adhiberi curam muniendis, nihil cognitum uel exploratum, quo consilia, quo tanta uis hostium irruptura esset, neq; haberi, neq; ut haberetur magnopere intendi, perinde ac si fœdere certo firma cũ hoste res esset, ac non mox omnia passim telis infesta, mœniaq; cohortibus circum obsessa, cõspecturi forent, sed tamen huiusmodi horum consilia, cum suspecta sibi omnia essent, uarijs modis inuestigasse. nunc demum cum palam rem compertam, fraudesq; detectas haberet, ad ultima præsidia & fidem populi confugisse, cuius salus in discrimen adducta sit, Himilconem pręconem ad se misisse, simulata nempe occasione captiuos redimendi, per quem se, qui collegis superior euaserit, horretur, ut eorum quæ agantur nihil curiosius inuestiget, neque impediat, postquam adiuuare non statuerit. Itaque se non amplius uelle esse ducem, sed aduenisse ut se magistratu abdicet. Neque enim tolerandum esse ceteris patriam impunè uendentibus, se non solũ cum ciuibus in eodem excidij periculo uersari, sed etiam in proditionis culpam trahi. His dictis accensa plebe, sermone per exercitum diuulgato, multa secum omnes per indignationem simul & pauorem agitantes in suam quisq; domum se recipit. Postera die conuocata concione, multa compositè, ut erat acerrimi uir ingenij, disserendo, uarijs criminibus insimulare pergit, magna'que arte populi nititur iram in collegas accendere. Iam prope tumultuante turba, nonnulli in consensu, ut erant ad eam occasionem intenti, proclamare cœperunt, ducem eum unicum dictatoremq; dicendum esse, nec manendum dum hostis uigili intentu ad bellum cura mœnibus irrumpat, tantam belli molem in tanto discrimine talem ducem deposcere. cui multa simul consulere, pleraq; pro re rursus prosequi promptum sit. de proditoribus post in concionibus, ubi per ocium tutius licuisset, referendum & consultandum, tum eiusmodi rem quærere ab incumbenti tempestate alienum esse. superioribus quoq; olim Carthaginenses trecentis milibus in insulam traiectis profligatos apud Himeram duce Gelone imperatore. Ad hanc uocem multitudine facilè in deterius, uti solet, inclinata, Dionysius imperator creatus. ubi uero rem sibi uidet ex sententia successisse, per decretum militibus duplicatum stipendium constituit, eos quo ad maiora præmia se uocari scirent, eo promptiores ad certamen, & ad pericula fore audaciores, inde orare, ne de pecunia magnopere disceptaretur, eam conditionem haud admodum

Dionysij oratio ficta ad populum tyrannidem affectãtem.

Dionysius imperator creatus tyrannus efficitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauem pro uectigalibus & urbis ærario haberi· Concione dimissa, Syracusiorum multitudo haud parua sera pœnitentia factum damnare, detestarique consulta, perinde ac suimet quisque obliti, per alienationem in concionem stetissent, nec omnium sententia suffragijs queid decretum fuisset. Enimuero in mentem reuocati rem secum diligentius ratione tractando prospicere quisque uim dominationis surgentem, ita dum libertati suæ cautius firmiusque consultum esse cupiunt, semetipsos ueluti præstigijs quibusdam deludentes, dominum sibi patriæq; imposuisse. At Dionysius populi pœnitentiam antecapiendam ratus, multa meditari cœpit, quo nam consilio custodes corporis per legitimas causas sibi constitui poscret. Hoc nanque impetrato facilè sibi patriæ uendicatum dominationem. Consilio igitur capto, repentè imperat, ut qui per ætatem arma ferre possent, intra quadragesimum annum, sumpto triginta dierum commeatu in Leontinos cum armis properent, quod oppidum Syracusiorum tum præsidio tenebatur, confertum multitudine undecunque fugatorum, & alienigenarum colluuie. eos omnes sibi ipse sperabat adiutores, quòd rerum nouarum cupidos nouerat. Arbitrabatur præterea maximam Syracusiorum partem in Leontinos, quo iussi fuissent minimè profecturos. Igitur statione noctu in agris extra posita, insidias sibi factas simulans, repente exclamare ad arma cœpit, magnum cum domesticis tumultum miscere, mox eo facto trepidè in arcem confugit, ibi que pernoctando facibus incensis, ducta'que ad custodiam uigilia, militum clarissimos quosque ad se accersit simul ac dies illuxit, cuncta iam ad Leontinos congregata multitudine, multa de insidijs sibi instructis conqueri, uariè disceptando suadendoq; figmentis quibusdam ad speciem ueri compositis, turbam adduxit ad permittendum ut custodes ipse sibi quos uellet, eligeret ex militibus ad sexcentos. Ferunt hoc à Dionysio factum Pysistrati Atheniensis exemplo, qui fertur olim semetipsum uulnerasse: mox in concionem corpore cruento prodijsse, uulnusq; ostentando, perinde ac à manibus Sicariorum ab insidijs effugisset, eo figmento & fallacia à ciuibus stipatores corporis, & præsidia salutis impetrasse, quo pòst auxilio dominationem sibi uendicauerit. Simili fraude per commentas insidias Dionysium decepta multitudine, sibi dominum muniuit. Illico nanque quoscunque rerum inopia, aut ære alieno grauatos, alioquin audaces ac facinorosos nactus fuisset, eos in primis deligit, quorum coacta supra mille capita optimis armis munit, magna'que spe implet. Tum mercenarios aduocatos perblandè humaneque allocutus, sibi obnoxios reddidit. Ordinum quoque ratione habita, dispositiones mutauit, submotis'que illis loco, quorum ambiguam fidem habebat, aduersam'que uoluntatem fidissimum quemque ex suis in magistratu cõstituit. Dexippum Lacedæmonium remisit in Græciam, suspecta nanque illius uiri consilia nimis habebat, audaciamq; formidabat, ne forte per occasionem Syracusij libertatem recuperaretur. mercenarios quoq;, qui Gelam tuebantur, ad se conscituit. Postremò ob quodcunque scelus aut facinus extorres profugósque à locis patrijs excipit, quo flagitio impietatéque maiore quis notatus esset, eo inter chariores habere, stipatus enim huiusmodi incertæ spei hominum cateruis dominium sibi munitissimum fore putabat. Hac itaq; turba circumuallante, Syracusas regressus, intra nauale armamentarium apparatus maritimæ facultatis tentoria sibi posuit, ut eo primum ausu sese haud dissimulanter iam dominum ciuibus ostenderet. At Syracusij tametsi factum indignanti animo cernerent, nec tam onerosa diutius orsa pati posse uiderentur, pauor tamẽ stipantis dominum agminis tum rem silentio habere coëgit: nullum deinceps ciuitati ius, nullum cuiuspiam rei transigendę arbitrium, nulla facultas populo relicta est, cuncta ad uniuius arbitrium reuocata disponebantur, iam passim exteris

exteris armis, utribusq; non suis urbs occupata parebat. hinc metus surgebat Carthaginensiũ, quo tantis copijs ad bellum procinctos sciebant. Nihil cunctatus inter hæc Dionysius, Hermocratis eius, qui debellauerat Athenienses, filiam uxorem ducit simul Polixeno sororem dat fratris uxoris Hermocratis, nec id sine magno consilio patratum ab illo, ut adiuncta sibi per affinitatem clarissima familia, dominationis statum firmiorem haberet. His peractis, conuentu habito, Daphnæum & Democratem, quos in primis aduersarios habebat, uiros inter primores urbis, è medio tollit. Ita Dionysius uir penitus indoctus & illeteratus, priuato præterea, humilique loco progenitus, urbis Græcarum maximæ florentissimæq; dominium sibi ea fortuna, eisq; artibus parauit, quod imperium ad interitum usque continuauit annis duodequadraginta. Eius uero singula gesta, & incrementa dominij locis & temporibus quæq; suis oportune differemus. Hic nanque uidetur omnium quos adhuc ulla usq; scripta memoriæ prodiderint amplissimum sibi dominium suis artibus, diuturnissimumq; parauisse. Cæterum Carthaginenses urbe per uim capta, dona in templis reposita, & dedicatam spellectilem, statuasq; omnes, simulachra & quicquid ibi præciosissimum compertum est, transmisere Carthaginem. Post erutis templis, urbeq; direpta, ibidem in hybernis commorati sunt, aduentante uerna tempestate, machinas, instrumenta bellica, telorumq; cuiusuis generis magnam uim comparant, oppugnaturi quum primum, prout decretum erat, urbem Geloam. Cæterum Athenienses assiduis cladibus, & aduersa fortuna debilitati, inquilinis ciuitatẽ dant, atq; in ciues adscribunt aduenas, alienigenasq; omnes, qui secum belli labores, & munia militiæ gestare uoluissent. Quo facto magna breui conscripta multitudine, ciuium numerus mirum in modum est auctus, prætores pòst delectu habito, quosque ad militiam idoneos conscribunt inde naues sexaginta complent. quibus apprimè instructis, Samum uersus enauigant, Quo peruecti, reliquis prætoribus iunguntur ibi commorantibus, cum octoginta triremibus, quas ex alijs insulis contraxerant. tum impetrato à Samijs ut decem triremes complerent. inde cum classe centum & quinquaginta nauium soluunt, ac remigijs in insulas Arginusas contendunt, properantes Mitylenem obsidione liberare. At prætor Lacedæmoniæ classis Collicratidas audita nauium hostilium ad nauigatione, ad persequendam obsidionem relinquit. Eteonicum cum magnis copijs, ipse nauibus C. & XL. completis, raptim in alteram Argimisarum partem properat. Hæ tunc incolebantur, & oppidulum Aeolicum habebant, sitæ inter, Mitylenen & Cumam, breui admodum interuallo à continente & extremo Catanidis distantes. At Athenienses cognita statim hostium adnauigatione, quippe non procul stationem habentes, inualescente assiduè uentorum ui, cum nauigia loco constitui nequirent, desperata eius diei propter procellam pugna, haud procul ab hoste naues anchoris firmant, sese comparant ad ineundum postera die certamen. Itidem properatur à Lacedæmonijs uatibus utrinque dissuadentibus. Lacedæmonijs enim uictimæ caput in litore iacens disparuit, æstu fluctus hausturn: hoc omine portendi prætorem classis eo certamine periturum nunciarunt auruspices. Quo audito ferunt Callicratidam respondisse, nihil spartanæ dignitati, si pugnando caderet, se detracturum. Thrasybulo uero Athenienſi, qui tum prætor classem ductabat, cuique ea die summa imperij pro sorte obuenerat, per noctem somnium huiusmodi apparuit. Videbatur sibi, unà cum sex alijs prætoribus, Athenis in Theatro frequenti tragœdiam Euripidis agere, cui Phœnissas titulus inscribitur. Aduersarijs uero tragœdiam, cui nomen est supplices, agentibus, usum esse, Cadmeam uictoriam illis obtigisse, cunctosq; interijsse, duces imitando, qui ad oppugnandas Thebas castra posuerant. His auditis uates ad coniectandum accitus, ita est interpretatus. septẽ duces eo prælio casuros. Ac sacris alio

Prodigia Atheniensiũ & Lacedæmoniorum ad Arginusas præliũ nauale antegressa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quin uictoriam palám spondentibus, iubet duces uti collegis suis solis, de interitu cuique suo nuncietur, uictoriam uerò ex ipsis sacris portẽtam per uniuersum diuulgent exercitum. Callicratidas uerò aduocata concione, milites ad pugnam multa commodè disserendo, idoneisque suadendo uerbis, accendit. Postremò sic uerba fecit. Ad subeundum pro patria periculum sic sis equidem alacris, ut cum uates ex sacris dicat uobis uictoriam, mihi mortem portendi, tamen occumbere sim paratus. Verùm cum haud me fugiat plerunque in acie duce cadente, solere tumultuari ordines, idcirco ne uobis error eiusmodi uincendi intercipiat fortunam, nunc si quid mihi obtigerit, declaro Clearchum mihi tum prætorem successurum, uirum bellicarum artium institutione singularem. Quæ Callicratidę uerba magno prolata animo, haud ignauis excepta auribus, multos ad imitandam tam egregij animi constantiam uel ad æmulationem usque succenderunt, & ad pericula subeunda, laboréque tolerandos reddidere promptiores. Ita Lacedæmonij sublatis spe fiduciáque animis inuicem hortando naues conscendũt. Parte alia iuuẽtus Athenienſis ad certamẽ per duces concionibus accensa, tum singulis suos quæque seorsum adhortantibus, arma exediunt, triremes complent, aciémque instruunt. Dextrum cornu Thrasybulus cum Pericle tenuit, eius Pericli filio, cui ob potestatem & acrimoniam ingenij Olympio cognomentum fuit. Assumptus quoque ab eo præfectus Theramenes in id cornu, qui antea stipendia fecerat: tunc uerò sæpe copijs præerat. Duces alios per reliquam aciem in diuersa disponit, ipsas'que Arginusas in agmen diducta complectitur phalange, conatusque latissimo licuit tractu nauium ordinem protendere. Callicratidas sibi dextrum cornu sumpsit agendum, sinistrum Bœotijs tradidit, qua Thrason-Thebanus ductabat. Vbi uerò se uidet aciem non posse cum hostis ordinibus æquare, quòd insulæ amplum nimis spacium obtinerent, copias diuidit, bináque acta classe, bináque acie instructa, partes utrasque adortus, duobus locis pugnam accendit, eóque cœpto magnum iniecit terrorem, horrórque ingens uniuersos circum undique spectantes habebat, ueluti quatuor classium conflictu concurrentium, nauibus haud multo minus quadringentis in unum locum coactis. Ea nanque pugna omnium maxima memoratur, quas unquam Græci cum Græcis usquam decertauerint. Igitur simulac tubicines à ducibus iussi belli signum cecinêre, ecce repente ex utraque acie quanto intendi poterat spiritu uoces proclamando omnes in cœlum iactare, iam pro uiribus quisque remis incumbere, dum se quisque primus cum hoste manus conseruisse, primúmque in acie conspici properat. Non enim tyronum in morem segniter & imperitè, sed plurima prope omnes militiæ peritia, plurimísque iam pridem assueti periculis belli diuturnitate, ardentes impigrè imperterritéque irrumpere, adeò admirabilis furor, & inaudita dimicandi pertinacia trahebat utranque aciem. Nec mirum, cum utriusque populi summum ibi robur & contractæ undique uires, extremum periclitarentur, nec cuique dubium esset, ultimum id populo utrique discrimen rerum fore, eâmque demum uictoriam bello finem, uictíisque modum pro uictoris arbitrio impositurum. Feruente iam passim pugna, Callicratidas memor uaticinij ad aras habiti, ueluti destinata sibi cæde, fertur primus inter prima pericula, irrumpensque cum nauibus suis & confertissimum hostium agmen, iam certus moriendi, manu quærere, molirique omnia, ut quàm clarissimè occumberet, occumbendo quàm maximam stragem hostis æderet. Nauem Nausij prætoris ipso incursu obuiam supprimit, inde alias rostris feriens, impotẽs ad naugandum facit, alijs alas detegit, & transtra perfringit, simúlque belli usum, cursus'que aufert. Postremò nauem Periclis uiolentius rostro petens, amplam triremis fodit aperturam. hærente in carinæ pectus mucrone rostri, inter dissoluendi moram, quod hostis multa ui cõnabatur frustra, Pericles manum ferream

Athenięsium cum Lacedæmonijs prælium nauale ad Arginusas.

ream nauì Callicratidæ iniecit, quam per uim retentam, acies Athenienſium mox circumsistunt, saltúque in eam undique sese immittentes, circũuentam ibi turbam omnem iugulant. Tum Callicratidam ferunt strenuè se defendentem, irruentibus diu resistere. Postremò à circumfusa undique multitudine telis confossum, expirasse. Simul ac diuulgatã ducis cædes, & strages suorum Peloponnesia repente acies perculsa, titubare inclinarèque cœpit, samq; dextrum cornu in fugam uersum fundebatur. Sinistrum ex Bœotijs cõstipatum aliquandiu loco perstitit acerrimè dimicando. Nam Eubœis, qui in eo periclitabantur, cæterisque qui ab Athenienſibus desiguauerant, pauor animos agebat, ne forte per eam uictoriam Athenienſes imperio potiti, pœnas ab eis defectionis exposcerent. Cæterum ubi plurimas suorum naues transfossas uident, multitudinem præterea uictorum in se conuersam undique irruere, præcipiti fuga se periculo properant eripere. Alij itaque ex Peloponnesijs in Chium, alij Cumas confugere. At Athenienſis acies hostem profligatum insectati, omnem proximum maris locum mortuis fragmentisque nauium repleuerunt. Post hæc consultantibus inter se ducibus, alij censebant cadauera suorum imprimis perquirenda legendáque cum constaret ab Athenienſibus gratissime in eos uendicari solitum, qui mortuos sepelire neglexissent: alijs potius uidebatur, confestim Mitylenen nauigandum, eámque quàm primum obsidione liberandam. Verùm tempestas ingens & aspera inter hæc oborta exagitare & concutere naues cœpit, milites quoque certaminis labore defatigati, tum fluctuum deterriti insuperabili ui, perquisitionem cadauerum detrectare. Postremò tempestatis procella inualescente, neque Mitylenen contendere licuit, neque legere mortuos. at cogente uentorum spiritu, feruntur in Arginusas. In eo conflictu naues Athenienſium ad quinque & uiginti periêre cum maxima hominum in eis parte: Peloponnesiacæ ad septem & septuaginta. Tanto itaque nauium dilacerato numero, cæsis'que prope simul omnibus eorum uiris, per mare latè naufragia conspicere erat permixtis cadaueribus, Phocenſiúmque & Cumeorum oras maritimas obtruncatorum membras, laceríisque cadauerum fragmentis passim stratas, uoluente in littus electis. At Eteonicus, qui Mitylenen obsidebat, cognita per nuncium quendam suorum strage, naues in Chium dimittit, ipse cum copijs pedestribus in Tyrræorum urbem sociam concessit, uerebatur enim ne fortè inuadentibus à classe Athenienſibus simul erumperent oppidani, atque ita exercitum undique circumuentum, in discrimen adduceret excidij. Duces Athenienſium Mitylenen petunt, receptóque inde cum quadraginta nauibus Conone, Samum uersus cõtendunt. ex eo loco hostilem agrum inuadentes, cuncta passim depopulationibus uastant. At Lacedæmonij, qui in Aelide Ionia & insulis socijs uersabantur, post eam cladem congregantur in Ephesum. Dúmque inter se consultare multa pro rerum statu, uariáque consilia quærere studeut, tandem potissimum uisum est, certos Spartam mittendos, qui Lysandrum classis prętorem designari postulent: eius nanque ductu quum classem prætor olim regeret, multa præclara facinora fuerant edita, reique militaris & artis bellicæ peritia cęteros longè superare uidebatur. Cęterum Lacedæmonijs lege prohibitum erat eundem bis prętorem in eandem expeditionem emittere: itaq; patrium morem abolere nolentes, Arato classis ius pręturamq; tradunt, Lysandrumq; cum eo priuatum proficisci iubent, ducique mandant uti nunquam à Lysandri consilijs discedat, nihílque aduersus eius sententiam audeat. Igitur hi ad imperium sibi demandatum emissi, cõfestim è Peloponneso & socijs populis quam plurimas possunt triremes sibi concire properant. Interea perlato Athenas uictorię & rei tam feliciter apud Arginusas gestę nuncio, populũ lætitia simul & dolor distrahere cœpit, militũ quisq; probare uirtutẽ uictoriæq; applaudere, neglectã uerò in sepeliendis ijs qui pro imperio occubuerant,

Athenięsium uictoria.

Eteonicus ab obsidione Mitylene discedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pietatem grauissimè ferre, ducibus omnes ueluti primis eius impietatis authoribus intensi esse. Iam Thrasybulus & Theramenes Athenas ante redierãt, à quibus accusari se existimantes calumnias que defingi de cadauerum negligentia. Prætores epistolas contra eos confestim mittunt ad populum, quibus significabant illis mandatum fuisse, uti cadauera legi sepeliriue curarent: quod utrique fuit illis, malorum causa nam cum licuisset in eo iudicio defensoribus uti illis, qui cum Theramene factionem tuebantur, utris utique eloquentia prestantibus, multorumque amicitia & gratia communitis, quique in eo prælio cunctis fermè gestis interfuerant, contra per eas literas aduersarios sibi acerrimosque accusatores habuere. Recitatis nanque in concione epistolis, extemplo multitudinis ira in Theramenem reliquosque socios infrendere cœpit. qui cum se culpa omni oportunè purgassent, iracundiam omnem rursus in duces conuertere. Dies itaque à populo dicta illis, ac liberato culpa, Cononi decernunt copias transmachus populi furorem ueriti, fuga se proripuere. Thrasyllus, Calliades, item Lysias, Pericles, & Aristocrates, cum multis nauibus Athenas reuertuntur, eorum multitudine freti, quos secum uehebant, quorum intercessionem sibi in iudicio sperabant fore præsidio. Post ubi in concionem uentum est, consedente multitudine, cum iudicium causaque cœpisset agitari, quicquid ad culpã ducum exaggerandam, & ad plebis gratiam, libidinemque per concionem actum est, id auditum est, si qui contrà quicquam differere ac defendere sese inceptassent, turba inter tumultuari, nec uerba audire uelle. Maximè autem eis nocuerunt cognati, qui complorando quisque suos, orabant populũ, ne tam impiam negligentiam, uel potius scelerum contemptum pietatis inpunitum ullo pacto sinere uellent, prodita fluctibus per duces suos & piscibus deuoranda eorum misera membra trahi, quorum fortissimis gestis, & sanguine fuso patriæ salus redempta tutaque consisteret. Postremò tali mortuorum per suos complo ratu, tum socijs Theramenis crimen exasperantibus, obtentum est consensu multitudinis, ut supplicium de prætoribus sumeretur. Igitur capitis damnati sunt omnes, eorumque fortunæ in publicum redactæ. Rebus ea sorte decretis, cum illi iam à littoribus ad nẽcem trahendi essent, Diomedon unus ex prætoribus, uir utique & bellicis artibus apprimè instructus, cæterisque uirtutibus, uti uidebatur, admodum præditus in concionem prodijt, in quem conuersi omnes, ueluti ad nouum quippiam accipiendum intentis auribus insistere. Silentio passim facto, ille sic orsus est. Quod nuper à uobis uiri Athenienses in capta nostra decretum fuit, oro felix faustum existat huic populo: uota uerò quæ pro uictoria dijs per uos nominata fuerunt, quandoquidem fortuna nos prohibet, uestram potissimum interesse uidetur ut soluantur curare. Igitur Ioui liberatori, Apollini, deabus uenerabilibus persoluite. Horum nanque inuocatis numinibus debellauimus hostes. His dictis Diomedon inde cum reliquis ad destinatum supplicium ducitur, cum maxima optimi cuiusque ciuis commisera tione & lachrymis. Eum enim qui iniustè moriturus erat, sui casus nullã prorsus facere mentionem, sed pro iniusta patria petere ut uota dijs soluerentur, opus uidetur esse hominis pij & magnanimi, & ea fortuna indigni. Igitur illos abductos undecim rerum capitalium iudices lege creati necarunt, qui ne minima quidem patriam læserãt iniuria, qui maximam rerum naualium, nempe omnium quæ inter Græcos gestæ unquam commemorantur, pugnam clarissima uictoria dimicarant, quorum præclara uirtus in multis alijs strenuè periclitando certaminibus laudes promeruerat. Extabant multis in locis trophæa de hoste fuso ab his posita. Adeo autem tunc insaniuit populus, ut exacerbatus iniustè ab oratoribus iram suam exonerauerit in uiros non supplicio, sed multis laudibus coronisque dignos. Nec diu quidem & authoribus & obsecutoribus id impunè fuit, utrosque breui pœnituit, perinde ac numine scelus istud detestan-

Athenienses duces suos uictores scelerate necant.

detestandum insectante, ad uindictamque exquirente. Nam & qui prauis suasionibus pellecti deliquerant, debita insaniæ præmia haud multò pòst retulêre non ab unius solius potestate, sed à triginta simul dominis sæuis exagitati, tum qui deprauando deceperat, sententiamque tulerat Callixenus, mox à plebe in facti pœnitentiam ducta, in crimen Populi à se praue dicendo decepti, tractus est nec ulla defensione dignus habitus extemplo catenis innectitur, atque in uincula publica coniectus clam cum quibusdam alijs carceris parietes perfodit, profugitque ad hostes in Deceliam castellum, ut euitata morte per ignominiam & contumeliam morte grauiorem, tota deuolueretur ætate. nec ab Atheniensibus solis, sed à tota Græcia digito ostensus ob singularem turpitudinem & flagitium ut dum uiueret, probro teterrimo haberetur detestabilis: Hæc igitur ferme sunt quæ eo anno gesta traduntur.

Callixenus calumniator in uincula conijcitur.

Inter scriptores autem Philistus primam rerum Sicularum seriem contextumque in hunc eundem annum deduxit in urbis Acragantinis euersionem septem uoluminibus annorum supra octingentorum tempora complexus, secundi autem contextus initium à fine prioris orditur, quem quatuor uoluminibus expositi. Circiter eadem tempora Sophocles Theophyli filius poeta tragicus mortem obijt annos natus nonaginta, duodeuigin ti uictorijs ornatus. Ferunt eum uirum quum ultimam ageret tragœdiam, ob adeptam palmam inter congratulantes immensa lætitia exultantem obijsse. ab Apollodoro quoque annalium temporumque scriptore traditum est Euripidem eodem anno uita excessisse, sunt qui dicant apud Archelaum Regem Macedonum, dum per agros uagaretur, in canes incidisse, à quibus dilaniatus interierit paulo ante commemorata tempora.

Sophocles & Euripides pœte.

Hoc anno præficitur Athenis Alexias, Romæ tres tribuni militum consulari potestate creati. C. Iulius. P. Cornelius. C. Seruilius. His magistratum adeuntibus post cædem prætorum Athenienses Philoclem creant ducem, cui classis potestate tradita, mandant uti nauiget ad Cononem, communiquque inter se munere copias & rem militarem curent. qui simul ac Samum ad Cononem peruectus est, naues omnes complet ad centum tres & septuaginta, harum uiginti placuit illic relinqui, cum reliquis omnibus ambo Philocles & Conon trajciunt in Hellespontum. Lysander Lacedæmoniæ classis prætor contractis ex Peloponneso finitimisque socijs cum quinque & triginta nauibus Ephesum uersus nauigat. Accersitam quoque eodem ex Chio reliquam classem comparauit, refeceratque debilitata omnia, mox ad Cyrum Darij regis filium proficiscitur, ingentemque ab eo pecuniam in commeatus & stipendia militum accipit. Cyrus per idem tempus à parente accersitus in Persas, Lysandro permisit urbium cunctarum quæsturam, quæ sub ipsius ditione & uectigalibus tenebantur, uectigaliaque & tributa huic omnia persolui iussit. Ita Lysander ingenti rerum omnium ad bellum facultate comparata, procinctis omnibus in Ephesum reuehitur. Eodem tempore quidam Mileti ciues optimatum adorti statum, in urbe constituere iura populi, potestatemque euertunt Lacedæmonijs auxiliantibus. Ac initio quidem cum Dionysia celebrarentur per familias, quos imprimis aduersarios habebant ad quadraginta numero in domicilijs occupatos iugulant omnes mox adducta in forum multitudine, deligunt ad trecentos ex opulentissimis, hos quoque neci dant, tum primores, quibus popularia iura magis placebant, percussi metu, haud pauciores mille capitum profugiunt ad Pharnabazum, Satrapam quos clementer ille, perhumaneque excepit,

Mileti optimates occidũtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pit, dato'que in singulos auri pondo, Claudæ incolas constituit, quod castellum in Claudia habetur. Interea Lysander cum plurimo nauium numero, contra Thassum Cariæ naui gans, urbem per uim capit sociam Atheniensium, pubertatemq; omnem ad nongentos iugulat, pueris ac mulieribus sub hasta uenditis, nomine prædæ, & subruit urbem. Post hęc in Atticam, multaq; deinde per loca uectus, nihil facinoris egregij, nihilq; memoriæ dignum edidit, idcirco ea perscribere diligentius haud cura fuit. Postremò capta Lampsaco præsidium Atheniese ibi deprehensum in fidem sub fœdere deditum dimisit, mox urbe direpta, fortunisque in prædam datis, eum locum item Lampsacenis restituit. At duces Athenienſium simul ac exploratum eis fuit, Lampsacum ab omnibus simul Lacedæmoniorum copijs oppugnari, contractis undique triremibus, contra eos citissimo cursu properant. Naues in ea classe ducebantur ad centum octoginta. Vbi iam captam urbem nunciatum est, intra fluenta Capræ pulsas naues in anchoris constituunt. ibi parua mora habita, perlati naui gando ad hostem, singulos dies in aciem descendere, prouocandóque in pugnam lacessere. Detrectante certamen hoste, nec usque contra prodeunte, dubitari ab Athenienſibus cœptum, multa'que consultari, quid potissimum facto opus esset, cum diutius ibidem cum copijs commorandi haud facultas foret. tum Alcibiades ad eos accedens demonstrat Medocum Seuthem'que reges Thraciæ summa sibi deuinctos amicitia, pollicitósque persæpe iampridem magnas sibi copias daturos, ubi Lacedæmonijs bellum inferre uoluisset: idcirco postulat ius sibi aliquod magistratus potestatémque tradant, pollicetur se alterum duorum eis effecturum, aut hostem ad dimicandum compulsurum, aut pedestribus copias unà cum Thracum manu bellum illaturum. Hæc Alcibiades moliebatur, ut opera sua quicquam præclari facinoris patriæ conficeretur, ut beneficiorum magnitudine sese in pristinam populi gratiam reuocaret. At uerò duces Athenienſium re perspecta, quod futurum erat arbitrati, si quid aduersi contigisset, omnem in caput suum collatum iri, re prospera gesta, laudem gloriámque Alcibiadis futuram, iubéntque raptissimè se inde amoliatur, neque amplius deinceps audeat castris accedere. Cum igitur pugnam hostes detrectarent, exercitus admodum annonæ penuria premi, nec diutius tolerare inediam poterant. Tum Philocles eo die, ueluti uicissim inter se conuenerant, imperij summam gerens, reliquis triremium prætoribus mandat, ut nauibus quisque suis ad pugnam instructis sese sequantur. ipse triginta naues iam expeditas ductans, confestim enauigat, nihil reliquum agmen expectando. At Lysander eius rei per quosdam transfugas certior factus, educta in agmen tota classe, Philocli ante reliquos suos properanti occurrit, eum'que in fugam illico uersum, ad reliquam usque classem insectatur: nec dum erant Athenienſibus naues satis completæ, repentè pauor ingens ac trepidatio cunctos exagitare cœpit, perculsos tam improuiso & repentino incursu hostium, solliciti omnes, ueluti in summum adducta re discrimen, per tumultum prope cuncta properare. Lysander conspecta hostium perturbatione & tumultu, nihil cunctatus Eteonicum cum copijs expeditioni assuetis illico exposuit, qui celerrimè callidissimé'que occasionis oblatæ momento usus, agmine facto, partem stationis per uim occupat. Ipse uerò Lysander triremibus cunctis in aciem instructis, in hostis statiua irrumpit, naues in anchoris ad littus stantes, iniectis manibus ferreis abstrahit. Athenienſes inopina res attonitos disturbat: nihil cuiquam ausu promptum succurrere, nec naues ab hoste iam adductas in altum conscendere licere, nec habere prorsus quicquam paratum ad pedestre certamen. Ita cum paululum in fugam uertuntur, atque repente cœpto restitissent, fugiendi tumultu alios cerneres è statione præcipites eruere,

Alcibiades sese in gratiam cũ populo redire frustra conatur.

Lysander Atheniẽses prælio nauali fundit.

pere, alios nauibus dimissis exilire, alios aliò euolare, quo cuiq; salutis spes propior occurrebat. Decem ad summum triremes euasere, quarum una uectus Conon prætor Athenas redire non ausus, populi formidine, ad Euagoram præfectum Cypri profugit, qui cum uetusta iunctus erat amicitia. Maxima militum pars per terram fugiens in Sestum incolumes peruenere, reliquę naues à Lysandro captæ ducuntur, in quibus Philocles quoque dux pro captiuo tenebatur, quem mox abstractum intra Lampsacum iugulat. Post hæc Lacedæmona mittit qui nuncient ciuibus uictoriam in triteme instructissima quam preciosissimis armis spolijsq; præcipuis exornauit. Mox ducto in eos qui Sestum confugerant exercitu potitur urbe, Athenienses per fœdus in fidẽ deditos abire sinit, nec mora deinde cum copijs Samum adnauigat, ibiq; dum ad oppugnandam urbem se comparat, placuit Gysippum eum, qui cum nauali auxilio in Siciliam ad Syracusios defendendos missus olim fuerat, cum spolijs & argenti mille & quingentis talentis Spartam mittere. Pecuniam autem sacculis imposuit, in quibus singulis scutala erat, qua quod cuiq; impositũ pecuniæ fuisset denotabatur. Eius consilij Gylippus insciꝰ, per iter sacculis deuinctis, trecenta inde sibi talenta subtrahit, quo per scutalas Ephoris detecto, Gylippus aufugit, capitisq; ob id cõmissum damnatus est. Simili culpa Clearchum eius parentem superioribus temporibus patria fugari contigit, quòd à Pericle pecunia corruptus, in Atticam abstinuisset irrũpere, quo flagitio reus capitis iudicatus, fuga se supplicio eripuit, & ad Thurios Italiæ peruectus, reliquam ibi consumpsit ætatem. Erant in his uiris multę ac præclarę uirtutes, cæterisq; in rebus cõstans animus, & spectata audacia, nisi demum unica illa sordes auariciæ, partas antea laudes, tum reliquæ uitæ fidem integritatémque essent demolita. Profligatione classis & exercitus sui nunciata Athenis, haud iam Athenienſibus nauticas reparandi uires cura fuit, sed ad corroboranda circum undique mœnia studijs omnibus conuertuntur, portus obstruere properant, omnia præsidijs & munitionibus sibi quàm tutissima firmissima'que constituere moliuntur, id fortè rati, quòd illi momento congruum uidebatur, hostem mox ad urbem obsidendam properaturum. Nam extemplo Lacedæmoniorum reges Agis & Pausanias cum magna manu in Atticam irrumpentes, ad mœnia castra posuere. Parte alia Lysander cum ducentis triremibus adnauigans Pyręum occupat. At uerò tantis simul Athenienses circumuenti malis, tamen contra resistere pergunt, facileq; per aliquod tempus urbem defensarunt. Peloponnesij uerò cum cernerent obsidionem sibi admodum difficilem diuturnamq; fore, statuunt copias inde pedestres abducere, nauibus uerò procul latè insidere maria, ne commeatus possit eis importari. Quo facto, in extremam rerum omnium penuriam & necessitatem, alimentorum præsertim, Athenienses adducti sunt, cum sibi per mare antea annona importata ciuitas ali consueuisset, nec aliunde posset. Igitur intendente indies magis malo, magisque sæuiente difficultate, repleta est urbs mortuis. Victi tandem tam dira necessitate ciues, legatos ad Lacedæmonios pro pace mittere coguntur. Pax sub his conditionibus est impetrata, ut brachia Pirei protensa, muri'que circum penitus euerterentur, decem non amplius naues longas habere liceret: omnibus urbibus cederent: Lacedæmonijs ducibus parerent.

Bellum igitur Peloponnesiacum, quod omnium quæ usquam legimus dicimus'ue, extitit diuturnissimum, euentu tali pacatum traditur: annis septem & uiginti perpetuis decertatum.

Nec diu post eam pacem compositam, Darius rex Asię cum regnasset annos undecim, mortuus est, cui successit in regno Artaxerxes eius filius, cæteris maior natu, regnauit'que annos tres & quadraginta, quo tempore Antimachum poetam, Apollodorus Athenienſis tradit uiguisse. In Sicilia uerò ab

Gylippus ob furtum aufugit.

Lacedæmonij Athenas obsident.

Athenienses fame coguntur se dedere Lacedæmonijs.

Darij obitus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rò ab Himilcone Carthaginensium duce Acragantina urbs æstatis initio diruta fuit. quæcunq; uerò ex templis haud satis igne uastata uidebantur, ipse conficere pergit, statuas & picturas & quicquid elaboratum arte superfuerat excindit, dilaceratisq; iam & deformatis passim locis omnibus, copias omnes in agrum Geloum inducit, quæ eum omnem cum Camarino depopulationibus uastat. *Gelous Apollo.* prædamq; ingenti omnifariam milites onerauit. Post hæc copijs Gelam admotis iuxta eiusdem cum urbe nominis fluuium castra posuit. Strabat tum haud procul extra Gelæ mœnia statua Apollinis ærea miræ magnitudinis, quam inter spolia raptam hostes Tyrum misere. Hæc à Gelois olim ipsius dei oraculo iussi extructa dedicataq; eo loco fuerat. Tyrij uerò quo tempore ab Alexãdro Macedone obsidebantur, eam contumelia affecerunt, utpote quæ pro hostibus contra se dimicare uideretur. Capta urbe ab Alexandro, ueluti Timæus tradit, simili & eiusdem nominis die & hora, qua quondam Carthaginenses Apollinem Gelois raptum abstulerant, eidem simulachro per Græcos solemni admodum litatum sacro, maximisq; muneribus, & multo thure gratificati, perinde ac uictoriæ & urbis obtinendæ præcipuo authori, quæ quidem, tametsi longè procul remotis ab hac serie temporibus gesta fuerint, haud tamen incongruè loco huic inserta putarim, ut propter miraculum ipsum cum his ipsis ualeant continenter legi. Carthaginenses igitur agrorum excisis arboribus, castra sibi fossa circumducta muniunt. Dionysium cum magnis copijs ratiuenturum auxilio laborantibus, decreuerunt autem obsidionis initio Gelos liberos uxoresq; Syracusas transmittere, perterriti mole incumbentis periculi: quod simul ac compertum matribusfamilias fuit, omnes ad aras in foro possitas confugere, nec hinc abduci posse, sed perstando orare, uti liceret communi cum uiris cuique suis labore fortunam quæcunque futura esset experiri. Quarum precibus uicti, ab incœpto destitere, manereque una permissum.

Gelos à Carthaginensibus obsessa.

Post hæc dispositis in munera ordinibus, per læuia certamina crebro cum hoste manus conserere, militum partem in agros emissam, clam admonent quid qua'ue adoriantur per tramites & diuerticula occulta delati, ueluti erant regionis & itinerum omnium expertissimi, palantem per campos hostem, & extra castra procul euagantem repente inuadere, alios occupatos cædere, alios pabulis arcere, multos capere, incautos undique deterrere. Tum Carthaginensibus ex una urbem parte oppugnare adortis, cum mœnia iam arietibus adactis, grauiter concuti cœpissent, illi præsto in muros accurrere, strenuéque obsistere irruptionem facere conantibus, quæ per diem muro deiecta loca patefecerat hostis, ea nocte rursus obstruere, mulieribus & pueris operi quæ necessaria erant subministrantibus. Nam quibus per ætatem uigor uiresque corporis suppetebant, haud ulla usquam ab armis ea pugna quies otiumue cedebatur, sed assiduo intẽti certamini, contrà repellendo hostem persistere, reliqua turba operibus ac reliquis rebus parandis incumbere: quæ cuncta summo studio, summáque trepidatione & sollicitudine ab omnibus simul altero alterum adhortante curabantur. Postremò constanter adeò impetum hostium excipere ferocitérque obsistere, ut cum urbem nusquam satis munitam defensarent, soli suis uiribus, nullo adhuc subsidio sociorum adiuti, mœnia præterea multis in locis deiecta conspicerent, nullo tamen circumstantis periculi pauore adduci potuerint ad aliquam cum hoste componendam conditionem. Interea Dionysius Syracusiorum tyrannus accito ex Italiæ Græcis auxilio, socijs quoque militem imperat. Ad hæc delectu Syracusiorum habito, qui per ætatem arma ferre poterant, propè omnes in expeditionem ducit: mercenariorum quoque magnam manum in stipendia traxit, quorum numerus omnis, ut nonnulli authores sunt, fuit ad quinquaginta millia. Timæo placet peditum ad triginta millia, mille equites in ea expeditione

Dionysius Gelois auxilium fert.

tione fuisse, naues tabulatis circum obtectas, loricatasque ad quinquaginta. Tantis igitur stipatus copijs ad auxilium ferendum contendit per itinera & loca nota raptus. Vbi ad urbem peruentum est, mare iuxta castra posuit: id namque ei præcipuè curæ erat, ut non sparsas copias haberet, sed ex eodem loco terra marique simul impetum moliebatur. Principio leuibus certaminibus hostem euagantem aggredi pergit, undique pabulis arcere: nauibus præterea equitúmque incursationibus adniti, commeatus & annonam, si qua ex ditione sua importaretur, hostibus intercipere. Viginti dies hæc agitando commorati, nihil memoratu dignum edidere. Post hæc Dionysius diuiso in partes tres peditatu, agmen unum ex Siculis construit, quibus mandat, ut in sinistram urbis partem circumuecti, uallum illinc hostium inuadant. Agmen alterum ex socijs collectum iubet in dextram urbis secundum littus tendens irrumpere: ipse manum mercenariorum secum ducens, per urbem mediam iter capit, ea parte qua machinæ Carthaginensium mœnibus adactę stabant. Equites uerò fecerat admonitos, ubi rem geri à peditibus & oppugnationem cœptam uidissent, flumen illico transmitterent, ibique campum obequitando, sicubi suos cernerent superiores, pugnam simul capesserent, uincentésque adiuuarent, sin premi uidissent, defatigatis fractisque succederent. Nautis præterea statutum erat, uti ad Italorum impetum in stationes factum, nihil cunctati, naues ad hostilem munitionem admouerent. Cunctis igitur quod imperatum erat oportunè tempestiuéque prosequi properantibus, nautæ primi, quod expeditum erat, nauigia impellendo in hostem occasione obseruata tendunt. Quo perspecto Carthaginenses, haud mora partes ad illas auxilio properant, in quas suspicabantur hostem irrupturum. Locum namque stationis quod ad littus uergebat, nulla prorsus munitione firmarant. Post Itali eodem tractu per mare enatato, simul eodem momento parte eadem stationem adoriuntur, eorúmque uiribus adniti quos nauibus eò iam aduectos oportunè inuenerant, fuso mox illius loci præsidio, per impetum ulterius intra castra irrumpere pergunt. Quo facto Carthaginenses cum maxima copiarum parte in eos concurrunt, ibique conserto certamine, conantibus illis irrumpere, contra renitentibus his, diu ferociter dimicatum est. uixque tandem transgressum iam fossam hostem multitudinis impetu coactum repellere facultas affuit, nec fuso tamen Itali milites agmine fugere, sed paulatim hostium numero ingruente pedem, qua commodissimum erat, referre, dum occupato iam per hostem qua intrauerant aditu, sese recipiendi ad suos facultas adempta esset, in quãdam ualli partem munitam propè uiribus debellatis tenuissent nullo suorum auxilio sustentati. Nam Siculos longum per campos iter remoratum est, neque ad tempus datum adesse potuerunt. Qui cum Dionysio properabant mercenarij egrè peruadebant uias per urbem, ad procursum quo tendebant minimè expeditas, inuitique dum rem unà cum suis capessere festinant, per angustos tramites detinebantur. Geloi facta eruptione ferre auxilium, sed ad certum usque spacium progressi longius non ausi sunt tendere, ueriti ne mœnium defensione destituta, quiequam grauioris discriminis oboriretur. At Hiberi & Campani, qui sub Carthaginensibus merebant, animis grauiter iam pridem infensi in Græcos Italiæ, contentius instando, supra mille prostrauerunt. Cæterum accurrentibus his qui in nauibus erant, missilibusque & sagittis insectantes arcentibus, reliqui intra urbem incolumes euasere. Parte alia Siculis aduersus Libycos aeri certamine res gerebatur & crebri Libyes cadebãt, fusíq; iam milites

intra

Universidad de Deusto
Biblioteca

intra munitiones compellebantur, cum Hiberi simul cum Campanis & Carthaginensibus auxilio subeuntes, fugam suorum sistere faciunt, hostisq; insectantis acriter mille necant. Siculi cæsis suis, urbem uersus sese recipiũt. Quod cernentes equites, suorũ passim strages fieri, mox ipsi quoq; urbem cursu petunt, insectantibus atq; urgentibus conuersos in fugam hostibus. At Dionysius urbe tandem ægrè peruasa, ubi copias suas iam stratas comperit, intra mœnia protinus se recipit, mox conuocato familiariorum amicorumq; consensu, de bello cum his consultare cœpit. Cunctis uidebatur eum locum minimè opportunum esse ad decernendum de summa rerum, propter hostes, sub uesperã præconem ad hostes mittit, postulatum in crastinam diem inducias pro mortuis legendis. tum prima noctis uigilia turbam omnem ex urbe commigrare secit. Ipse circiter noctis medium copijs eductis inde discedit, relictis ibidem leuis armaturæ militum circiter duobus millibus, quos iussit totam noctem ignes passim per urbem incendere, uoces in diuersa loca iactare crebras, uariolque strepitus edere, quibus signis hosti fides fieret adesse ibi copias omnes. Hi iussa secuti, simul ac dies illucescere cœpit, inde raptim ad Dionysium euolarunt. Carthaginenses uerò comperta re, copias extemplo intra mœnia induc-
Carthaginenses Geloam diripiunt. cunt, moxq; per domicilia prædam scrutabundi sparguntur: quicquid ibi reliqui nacti sunt diripiunt. Dionysius interea Camarinam profectus, ciues eius loci itidem cogit omnes cum uxoribus & liberis Syracusas migrare. Quo terrore nihil prorsus eiusmodi sperantibus incusso, repentè cuncta miscerí cœ-
Camarinensiũ fuga. pta, cum sollicitudo extremi periculi nullum cuiquam rei deliberandæ, & sese comparãdi spacium permittere uideret. In summa trepidatione positis, quod cunq; primum occurrit consilium, id primum sine mora exequi. alij pecuniam uasa argentea aureaq;, & quicquid portatu facilè, corripiunt: alij cęteris omissis parentes liberosq; & infantes eripere properant, nulla cura mora'ue penitus ad reliquas res colligendas adhibita. Nonnullos cernere erat ætate morbo que grauatos, à cognatis amicisq; destitui, quos pauor fuga præcipites agebat, iamiam adfuturum hostem putantes. Nam Selinuntis, Himerę & Acragãtis excidium adeò perterrefecerant omnes, ut iam sibi quisq; fingeret & cernere uideretur inexorabilem Carthaginensiũ feritatem sine more sæuientẽ. Nulla enim immanes animos commiseratio mouebat, nulla conditio, nulla ætas captiuos tuebatur: nihil cuiq; prodesse, nulli parcere, sed immani crudelitate uarijs infelices cruciatibus dilaniare, alios cruci affigere, alios per cõtumelias & intolerabilia probra uexatos distorquere. Iam duarum plebs urbium sedibus ejecta late per campos, mulieres, pueri, innumeraq; cuiusq; generis turba, fuga effusa rapiebatur. Quod milites cernentes, Dionysio irasci detestariq; illius consilia. Mouebat eos infelicium grauis & calamitosa conditio. Pueros nanq; liberos & uirgines cernebant annis nubilibus indignum nempe ętate sua promiscue prout quenq; pauor urgebat per iter præcipites ferri, quandoquidem grauitatem, uerecundiam, reuerentiamq; aliorum formido substulerat. Decerpitis quoq; pari dolore congemiscebant, quos ultra naturæ uires cogi pellicq; uidebant ad iter pari iuuẽtute cursum legendum. Quibus ex rebus in Dionysium exarsit odium militum. Etenim de industria hęc ab eo pãtrata suspicabantur, ut per Carthaginensium formidinem reliquas urbes spõte ad præsidia sua confugientes in ditionẽ acciperet. Considerabant nanq; breuem subsidij moram, cum nihil à mercenarijs pugnę tentatum esset, nullo cuiuspiam uiri casu accepto uel temere penitus uel non sine fraude tantopere fugam properari:
A Dionysio deficiunt milites. quodq; maximum erat, nullam hostis in fugientes factam insectationẽ. Quare cum sibi iampridem nonnulli aliquam ad deficiendum dari occasionem cuperent, tunc contentius obniti, unà omnes ad excutiendum uiolenti dominij iugum, perinde ac deorum numine ea fierent. Igitur Itali per mediterranea tendentes, eo relicto domum uersus properant. At equites Syracusij initiò attentè obser-

tè obseruare si qua necandi in uia tyrãni offerretur occasio: Simul ac frustra id se conaturos uident, mercenarijs usquam ab eo uel momento quidem diuertentibus, uno consensu cuncti Syracusas contendunt. Quo prouecti, repentè custodes armamentarij & naualium occupant, insciosadhuc rerum apud Gelam gestarum, nulloq; prohibente intra locum irrumpunt, Dionysiq; domũ mox inuadunt auro argentoq; confertam, multaq; cuiusq; generis supellectile preciosa paratissimam, cuncta ibi deprehensa diripiunt, eius uxorem data opera excruciant, ut tyrannus eam iram & supplicium existimaret maximum esse argumentũ illorum inter sese coniurationis in eo facto. Tum Dionysius per iter coniectans quod patratum fuerat, ex peditibus equitibus'ue quoscũque sibi nouit fidissimos illico deligit, quibus cum nulla mora facta, quàm rapidissimo cursu potest, urbem uersus properat. Nulla nanq; alia ui cernebat equites circumueniri capiq; posse, nisi, ueluti factum est, suamet eorum persuasione & confidentia deceptos adoriretur. Nam si celerius quàm ab ipsis credi posset iter corripuisset, arbitrabatur per insidias, quod & accidit, facilè se uoti compotem futurum, incautosq; occupaturũ. Nam neq; mansurum Dionysium in exercitu opinabantur equites, neq; ausurum longius digredi: qua meditatione freti, ueluti id compertum haberent, tuta sibi iam prorsus consilia putare. Ita neglectam per nimiam successus fiduciam cura districtioris consilij & prouidentię, nil prętera circumspicere, Tyrannicę calliditatis immemores multa temerè sibi polliceri, palamq; prędicare, Dionysium quidem sumlasse Gela discedere, ut Phœnicum formidine inde fugere uideretur, nũc magis ut res erat, eum constare Syracusios effugere uoluisse. Hæc agitantibus illis, ecce circa noctis medium perfecto circiter quadringentorũ stadiorum itinere, Dionysius adest, cunctis improuisus ad portam Achradinæ cum 100. equitibus, 600. peditibus, quam clausam offendit, mox adhibuit igne subiecto stipulam & arundinem ex paludibus illuc congestã, qua Syracusij consueuerant ad calcem coquendam, coagmentaq; murorum uti. Interea dum portæ ardent, eos qui serius uenerant, assumit. Vbi foribus incendio collapsis tandem patuit urbis aditus, mox ipse cum his qui secuti eum aderant, per Achradinam irrumpit. Quod simul ac resciuere primores equitum, nihil cunctati, nec ulla multitudinis subsidia expectantes, repentè ad obuiandum procurrunt perpauci ad modum numero, iamq; forum intrauerant multa renitẽtes, cum circumuenti multitudine mercenariorum confunduntur omnes. Dionysius per urbem discurrens cum agmine suorum, quoscunq; sparsim turmatimq;, ut pleriscq; ex locis trepidi properabant auxilio accurrentes obuios habet, obtruncat, mox eorum quos sibi in urbe summè infensos sciebat, singulas cuiusq; domos adit, incautosq; intra habitacula occupans, alios iugulat, alios urbe fugat. reliqua uerò equitũ multitudo se ex urbe proripiens eum occupat locũ, qui nunc Achradina nuncupatur. Iamq; cum luce exoriente aderant cæteruæ mercenariorum, Siculorumq; exercitus omnis iam Syracusas intrant. Geloi uerò & Camarini diuersa sentientes, à Dionysio diuertunt ad Leontinos. Ita rebus ipsis cogenti-
Dionysius ad uersarios opem primit.

Siculi cũ Carthaginensibus pacẽ faciunt.
bus, Himilco pręconem Syracusas mittit, hortatum, uti se uictos confessi, pacem secum componere uellent, quod lætabũdo animo Dionysius excipiens, his conditionibus rem composuit: sub Carthaginensium ditione tenerentur prisci eorum coloni, præterea Sicani. Cæterum Selinũtijs, Acragantinis, item Himerensibus: ad hęc Gelois & Camarinis urbes liceret suas cuiq;, modo nullis mœnibus munirentur, incolere, uectigalesq; essent Carthaginensiũ. Leontinis, Messanis, & Siculis omnibus permissum esset, iure cuiq; loco, legibusq; patriæ uti pro arbitrio. Syracusios imperio Dionysij subditos regi: prędam captiuos, nauesq; redderent qui haberent his qui amisissent. His conditionibus ictò fœdere, Carthaginenses extemplo Libyam nauigant, plus dimidia militis parte morbis assumpta, nec sæuiente minus per Libyam pestilentia, ingens

Universidad de Deusto
Biblioteca

multitudo Carthaginensium,sociorumq; expirauit.Iamq; ad finem discordia rum perduximus opus,duo ingentia bella uidimus extincta, Peloponnesiacum in Græcia, Carthaginense in Sicilia prius accensum, post primum cum Dionysio pacatum. Cum igitur quod initio polliciti fueramus, satis persolutum uideatur, necessarium ducimus, ut rerum deinceps gestarum memoria sequenti uolumine commendetur.

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ Liber decimusquartus.

OMnes fortasis æquum est libenter audire quæ de se maledicuntur. Etenim quibus sic omnino perspicuum est suum uitium, ut ne quidem negent,tamẽ si reprehenduntur,indignantur,& uerba facere audent ad sui defensionem.Vnde summis cuiq; cauendum est studijs,ne qua labe probri, coinquinetur: illis præcipue qui dominatum appetunt: Horum nanq; uita moresq;,perinde ac in spectaculum positi é sublimi loco conspiciũtur,nec ignorantiã occultare,licet. Itaq; nemo in sublimẽ raptus fortuna,sibi sic confidat, ut aut latendi spe delinquere audeat,aut si quid deliquerit,impune sibi diutius id,& absq; tetra reprehensione,fore polliceatur:Nam & sicui fortasis in uita meritam flagitijs pœnam euitare contigerit,is post se iam expectet erumpentem per sese oportet ueritatem,tenebras omnes,& prætextus commentitios amoliturum, ac palam libere cuncta quæ diu suppressa latuerant,propalaturam. Graue igitur improbis esse debet memoriam sui perinde ac imaginem quandam totius uitæ fœdo execrabiliq; aspectu.Post mortem in æternum posteris intuendam relinquere. Nam etsi nihil ad nos quæ post uiuendi finem eueniunt pertinere uideantur ueluti nonnulli dictitant Philosophi,ante tamen illis producta per turpitudinem ætas communes mortalium cœtus tetra memoria lędere censetur,atq; in morem late putrescentis cadaueris cuiuspiam grauiter olentem aurã inde ipirari per humanam societatem certum est. Certa nanq; huius rei licet exempla conspicere cuiq;,uoluminis huius singula gesta legenti. Nã apud Athenienses triginta tyranni constituti insolentissima ambitione,sæuaq; uiolentia promiscue cuncta miscentes, grauibus patriam calamitatibus inuoluerunt.Mox ipsos breui rebus eiectos,fœda clades assumpsit, immortaliq́ue detestatione suammetipsi sceleribus & flagitij memoriam dedicarunt. Lacedæmonij uero totius Græciæ imperium citra controuersiam adepti, tunc eo priuati sunt,eã per fœda grassari facinora,& in subditos sociosq; lęua per uim imperij adorti sunt.Ita res nempe humanæ feruntur: Principum dignitates & status iustitia coalescunt, & beneuolentia inferiorum studioq; parendi sustentari solent:alienatis uero præ iniuria imperantium, & in odia conuersis subditorum animis,ueluti ab radice subruta corruunt: Quid Dionysio præterea contigit Syracusiorum domino:quoniã quidem tametsi continentissima & fideli lit præ omnibus,quos memoria hominum tradiderit,usus fortuna,uitam omnẽ inli dijs alienis inquietam,& anxia supra modum sollicitudine uexatã traduxisse constat:Corporis metu cogebatur ferreum toracem super tunicam induere, mortuus demum uitæ morumq; commendationem pro teterrimo & æterni execrabili posteris exemplo reliquit.Cæterum de his singula quæq; suis temporibus diffusa magis & explicata narratione describemus: nũc ad annectendam superiori testui seriem scribendi conuertamur: tempora duntaxat distinguendo.Nam in uoluminibus hactenus superioribus res post captam Troiã gestas describendo,ad bellum usq;,quod Peloponnesiacum appellatur,pactum,& Atheniensis principatus abolitionem deduximus historiam, percursis septingentis nouem & septuaginta annis. In hoc deinceps quæ continenter gesta traduntur persequentes,ordiemur à triginta tyrannis,qui fuerunt Athenis impositi,& finiemus in ea tempora, quibus Roma à Gallis capta tradi tur, rebus annorum quindecim commemoratis. Anno igitur post captam Troiam septingentesimo cum Athenis; propter sublatum dominatum, nullum esset imperium,Romæ quatuor militum tributi consulari potestate creati,C.Furius C.Seruilius,C.Valerius,& Numerius Fabius.Eodem anno quarta & Nonagesima Olympias agebatur:Ea tempestate, rebus suis penitus fractis Athenienses ad pacem à Lacedæmonijs sub his conditionibus accipiendam coacti sunt.Vt urbis mœnia subruerent, ac patria authoritate respublica & ciuitas regeretur mœnibus subrutis,pòst de componendo ciuitatis statu diuersa inter se cœpere.Qui paucorum statui studebant, pro uetusta institutione,reuocanda, contendere patrum authoritati summam rei permittendam, cunctaq; paucorum ductu,ueluti quondam ab initio solitum fuerat, administrari oportere.Parte alia quibus popularia iura placebant, quæ maxima turba erat,magis deposcere patrum administrationem, quam pro comperto haberent eandem cum populari statu esse. Altercatione circa hæc per aliquot dies orta,quibus paucorum status quærebatur,ad Lysandrum spartiatam legatos mittunt: Hunc enim finito bello cognouerant ad componendos urbium status missum. Cuius cum uidissent plerisq; in urbibus authoritate status paucorum fuisse constitutos, arbitrabantur eo adducti exemplo, ueluti consentaneum uidebatur,nec eos quicquàm sita spes fefellit,se uoti illius opera compotes fore. Nauigant igitur Samum uersus legati, ubi recentissime recepta ea urbe,Lysiander commorabatur. Implorantibus itaque suæ partim illius opem,Lysander annuit,Samiq; præfectum constituit.Thoracem Spartanum mox ipse cum centum nauibus in Pyræum uehitur ibi concione aduocata,consuluit hortatusq; est Athenienses,uti triginta uiros deligerent, quibus remp.administrandam,muneraq; magistratus urbis mandarent. Cui rei reclamante Theramene,fœderaq; inter se ictа recitante,quibus conuentum erat ut patria institutione remp.haberent:grauissimum nefas committi,si uiolata iuris iurandi religione, libertas eriperetur: Lysander respondit: ab Atheniensibus fœdera soluta fuisse,quippe qui post statutas dies diruissent mœnia. Inde grauibus iurgijs in Theramenem commiatus est, nisi lacessere ulterius, & contra aduersari Lacedæmonijs desisteret,iussurum interfici:Quo Theramenes cum populo simul perculsus pauore conticescere, simulq; dextris ad ius populi dissoluendum condescendere coactus est. Igitur triginta uiri pro Lysandri sententia deliguntur,quibus reip. gubernandę cura,demandaretur nomine quidem administratores:sed reuera tyranni. Cæterum populus conspecta Theramenis æquitate, rati eum uirtute & integritate sua superbiæ ambitionicq; reliquorum pro uiribus occursurum, nec dissimulanter formidolosę si qui peccare conarentur impedimento futurum: hunc quoque inter triginta principes creant.Iis ius & potestas permissa est deligendi senatus, cæterosq; magistratus pro reip.commodo instituendi, tum leges condendi, quibus ciuitatis moderatio, iuraq́ue uniuersæ plebis continerentur: Igitur adito magistratu,legum illi conditionem in dies trahere, causas ad id, quæ rationabiles uiderentur commentari,quærendoq; uarias differendi muneris occasiones expectantem iura populum in dies frustrari.Senatum uero, reliquosq́ue magistratus ex priuatis sibi quisque amicitijs & clientelis suppleuêre,qui nomine quidem magistratus erant, cum re magis eos sibi parassent triginta uiri ministros, initio sceleratos in urbe quosque trahentes in iudicium,alios capite,alios alijs pœnis pro cuiusq; noxa damnare: seuere flagitia insectari: quæ

Triginta Atheniensium tyrãnorũ infamia.

Dionysij Syracusani miseria.

94 Olymp

Triginta tyrãni Athenis cõstituuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiebant adhuc uſq; placebant optimatib.urbis, probare factũ boni omnes,ſce lera puniri,cohiberiq; improbitatẽ cunctis optimũ ac neceſſariũad recta uide ri:Cęterum pòſt cum uiolentius & iniuſtius agere pararent,præſidia petunt à Lacedæmonijs,polliciti,ſeſe rem compoſituros,ut ab ipſis probaretur.Proſpe rexerant enim ſe ciuium cædem exercere abſq; alienis uiribus minime poſſe, populum omnem contra pro communi ſalute tuenda inſurrecturum.Mittun tur à Lacedæmonijs quæ poſtularant,quiq; eorum dux eſſet Calybius. Hunc in primis exornare donis, ſibiq; omni arte conciliare ſtudent triginta uiri: ac re confirmata, recenſitis inter ſe capitibus, opulentiſsimos quoſque ſecer nunt,in quos primos,ueluti prima conſilijs obſtacula, uim audaciamq́ue ex perirentur, eas omnes, per inde ac aliqua ſæua conſpiratione, & conſilia no uarum rerum deprehenſos, morti deſtinant, eorumq; bona publicant: Qua in re cum Theramenes collegis reſiſtere niteretur, & unà cum illis qui pro ſa lute propugnabant minitaretur ſi tandem ea ui pergerent, ſeſe manu libertatem ciuium defenſurum, conuocatur ſenatus ab triginta uiris, ubi Critias eorum Princeps accuſare infeſtè cœpit Theramenem, multa in uirũ grauia confingeret crimina inter quæ conſilium ab eo initum de ſtatu eo euertendo, reiq́ue prodendæ, cuius ipſe partem & munus cum reliquis ſponte ſuſcepiſſet.

Theramones à triginta tyrannis occidi tur.

Hunc dicentem, ſubſecutus oratione eius exempta Theramenes, ſeſe per ſin gula diſſerendo purgata culpa, ſenatumq; ſibi imuerſum conciliatum reddit. At uero Critiæ ſocij ueriti,ne paucorum poteſtatem & ſtatum,quem ſibi uen dicare ipſi properabant, illius audacia, uirtusq; uiri ex manibus extorqueret, militum caterua ſtrictis gladijs concita Theramenem comprehendere conatur. At ille ante capiens id facinus, ad conſultricem Veſtam raptiſsime proſi lit,non quidem quòd ullo religionis præſidio ſibi quæreret aut ſperaret ſalutem,ſed ut in eos,qui ſe intermiſſent,ira deûm per impietatem irritaretur.Nec mora miniſtri carnifices q; iuſsi eo accelere,ad Theramenem uiolenter abſtrahendum irrumpunt.At ille conſtanter ferebat calamitatem,utpote qui Philoſophiæ præceptis apprime eſſet olim à Socrate inſtitutus.Reliquam multitudinem Theramenis extremam uim ſubeuntis miſeratio mouebat,quanquàm ad opem uiro ferendam, nemini ſuppeteret audacia. Deterrebat enim omnium animos ſtricta ferri acies,& militum tela, quibus circumſeptus coarctaba tur.At Socrates Philoſophus,duoq; ex familiaribus,accurrentes,conabantur ſpiculatores prohibere. Verum Theramenes ab eis poſtulare nequid impedi re,moliriue contra uim pergerent,ſeſe ſuam uirtutem,& tanta in ſuo periculo ſtudia eorum probare, acerbiſsimam proinde ſibi eam calamitatem fore ſi talibus amicis tam de ſe benemeritis ſua clades aliqua obtingeret,ſecũ traheret. Tum Socrates & ſocij,cum nullius præterea alterius ſubſidia ad eam rem ſibi accedere cernerent, parte altera potentiæ uim conſpicerent undiq; conſtipari, tum bonarum iam optimatumq; æſtuare proſcriptionem, nec licentiæ & crudelitati modum eſſe,ſilentium habuere. At illi Theramenem ab Aris,auul ſum,per medium forum ad necem trahunt.Plebs concurſu coacta, ſpectabat magno cum dolore tantam, tamq; iniquam ſæuitiam, nec uidebantur id impune permiſſuri,niſi cohortes præſidij telis obtentis irrumpere cupientes deterruiſſent. Preſsis itaque gemitibus pereuntis calamitatem commiſe reſcere,ſuamq; miſereri ſeruitutem. Turba uulgaris uirtutem Theramenis uidens contemptè haberi,tamq; uiolento proteri ludibrio,tenuitatem iam deinceps ſuam quiſq; metiri, impotentiamq; plebeiam nulla in rerum dignitate, nullo in prætio dicendam arbitrari. Poſt huius necem triginta uiri iam libera licentia,recenſito inter ſe opulentum delectu,falſas in quemcunq; cauſas culpasq; commentas inueniunt uarijſq; circumuentos dolis neci dant, eorum bona ſibi diripiunt, in quibus Nicerates occiditur, Niciæ ducis contra Syracuſios olim miſsi filius,uir utiq; rebus in omnibus maximè idoneus, ſingulariq;

Nicerates, necnon alij cõ plures,à trigi ta tyrannis oc ciduntur.

riq; præditus humanitate præterea opum uiſimul & authoritate ferme omnium Primus Athenienſium, quapropter familias in urbe contigit omnes in gemuiſſe morte ciuis tam præſtantis,memoria deſiderioq; æquitatis illius lachrymas excutiente.Nec à uiolentia & latrocinijs propterea ceſſatum à tyrannis,ſed atrocius multo licentia per impunitatem inualeſcente,libidineq; & auaritia ferocius in omnem conditionem, & omne facinus rapiente ſocordiam, aduenarum inquilinorumue ſexaginta opulentiſsimos iugularunt, ut eorum diuitijs potirentur.Cum itaq; ſingulis diebus noua ciuium latrocinia, promiſcuæq; cædes paſsim ederentur, qui fortunis bonisq; pollebant, ferme omnes urbe profugere. Necarunt quoq; Antolycum uirum liberali & intrepida confidentia.Poſtremo gratiſsimum & digniſsimum quemque, cunctos deniq; optimates, ut quiſq; uel ambitionis, uel licentiæ impedimento proximis, uel auaritiæ ſaturandæ prædæq; idoneus proſpiciebatur proſcripſere.Ita deſolata a deò & exhauſta urbs extitit, ut plus dimidia ciuium parte ſolo patrio exularent pauore tyrannidis nouæ fugati, in lares patrios ſine more latrocinantis. Lacedæmonij uero conſpecta ciuitatis illius calamitate, cum res Athenienſis iam obruta,ac prope deleta uideretur,lætabantur ſuamq; uoluntatem perſpicuam reddebant.Decretum namq; faciunt, ut exules Athenienſes cunctos paſsim quacunq; in parte Græciæ deprehenſi fuiſſent, uinctos ius eſſet cuiq; per inde ac proprium munus ad triginta uiros reuehere. Quod ſi quis id molientem prohibere, impedimentoq; eſſe adoriretur, quinq; talentum mulctæ obnoxius. Eius atrocitate decreti Græciæ urbes commotæ omnes,uerum reliquas potentia, ſæuitiaq; Lacedæmoniorum perterrefactas uel inuitè parere oportuit.Argiui uero Lacedæmoniorum crudelitatem odio habentes,miſerorumq; fortunas miſerantes, quicunq; ad ſe profugiſſent extorres,exceptos, benigne humaneq; habebant.Tum à Thebanis mulcta ſtatuta eſt,ſi quis coram exulem trahi uidiſſet, nec pro uiribus auxilium tuliſſet. Res igitur Athenienſes eò deuectæ exagitabantur.In Sicilia uerò Dionyſius Syracuſiorum pace cum Carthagine nſibus compoſita, reliquam mox curam ſtudiaq; omnia ad firmandum in poſterum dominium contulit. Arbitrabatur nanq; Syracuſanos onere belli leuatos, haud quieturos, ſed ad libertatem recuperandam conſilia conuerſuros.Contemplatus autem urbis Inſulam per ſe loci natura munitiſsimam facile cuſtodiri defendiq; poſſe,eam muro firmiſsimo cingit, & à reliqua urbe ſeiunctam reddit turresq́ue inter opus excelſas oportune multis locis frequentes ad mœnia eduxit, ad quam idem munitionem ante ad murorum frontem tabernas uenalium rerum & æraria frequentia extrui fecit, porticuſq; latas adiecit, quæ turbam ſubter ingentem capere poſſent,intra ipſa ſepta arcem quoque muro extruxit, opere multaq; opificij arte tutam ad repẽtinos tumultus, & inopina maxime profugia paratam,huiuſq; muro complexus eſt naualia,quæ in portu habebantur minori,cui Lacio nomen extat, ſexaginta triremium capax ille, quem porta claudebat, patens quantum ſola triremis pernauigare ualebat. Ex agro quicquid uber cultuq́ue præſtantiſsimum haberetur ſecernens, amicis deſignauit, & his qui in magiſtratu & dignitate poſiti cæteris præſtabant,eius quod reliquum fuit inferiori turbæ ciui iuxta inquilinoq; partem cuique æquam diſtribuit,ſeruis enim,quos ad libertatem uocarat,cruitatem dederat,nouoſq; ciues eos appellabat, domicilia ſimiliter uniuerſa turbæ dimiſit, exemptis his, quæ in inſula continebantur. Hæc à ſolis amicis & mercennarijs habitanda poſsidendaq; dono tradidit. Poſt ubi quæ ad Dominij corroborandi ſibi rem pertinere uidebantur diligenter comparata undique præſidijs cuncta, & firma ſibi uidet, contra Siculos copias eduxit. Eum narique inuaſerat ambitio totius inſulæ regendæ, populosq́ue liberos, qui ſuis uti legibus conſueuerant, omnes in

Dionyſius Syracuſa tyrannidi ſuam firmat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suam ditionem redigere moliebatur: Hos uerò inprimis, qui Carthaginensibus auxilia tribuissent, sociáq; cum eis contra reliquam insulam arma iunxissent. Ductis itaq; copijs ad urbem Herbesinorum, quæ ad obsidendum oppidum necessaria erant, cuncta magno studio comparat. Cæterum qui simul in eam exiuerant expeditionem Syracusani milites, cum arma in manu essent, habebant conuentus cateruatim, crebraq; consilia cogebant, multa in eis, uariaq; simul iactantes, detestari tyrannidem sibi impositam, alter alterum accusare, ignauiamq; & socordiam execrando obiectare uicissim, quod equitibus ad excutiendum Dominationis iugum non simul insurrexerint. Qui autem militibus à Dionysio præfectus fuerat primum nimis quendam palam obloquentem deterrere ab ea licentia adoritur. Vbi audacius multa uociferantem, ferociusq; contrà respondentem uidet, stricto gladio, ueluti uulneraturus, in eum ferit, tum milites ad facinus commoti, omnes impetu per tumultum facto, tribunum ipsum nomine Doricum obtruncant, mox excitantes ciues magnis clamoribus ad libertatem eius equites ex Aethna accersunt, qui initio tyrannidis à Dionysio urbe eiecti castellum illud incolebant. Feruente seditione Dionysius consternato animo obsidionem relinquere cogitur, mox Syracusas uersus iter capit ut urbem occuparet. Eo fugiente ab exercitu, seditionis authores & principes creant sibi duces illos, à quibus tribunus fuerat obtruncatus. Assumptis deinde equitibus ex Aethna, in locis, ubi nundinæ & tabernæ emptoriæ erant, castra ponunt, ipsumq; exitu in agrum intercludunt ac confestim legatos mittunt ad Messenios & Rheginos, oratum uti maximis copijs sibi uellent ad recuperandam libertatem auxilia mittere. Illis namque urbibus ea tempestate & facultas suppetebat, ut erat institutum triremes ad octoginta supraque, instructas habere, quas Syracusijs illico miserunt auxiliò, susciputq; unà curam cum illis, munusq; recuperandæ libertatis, tum magna præmia per præconem proposuêre inrerfectori tyranni. Externis quoq; & aduenis, qui à se transmeassent, ciuitatem pollicitimachinas mox extructas egere, quibus muros concuterent: inde singulos assidui dies insulam oppugnant, alienigenasq; ad se transfugientes, perblande summaq; omnes humanitate excipiunt. Dionysius uerò, cum se excluſum pabulo, rebusq; necessarijs prohibitum cerneret, à mercenarijs quoq; desertum, conuocat amicos, & unà cum illis de rerum summa deliberat. nam tantum prorsus à retinendæ dominationis spe desciuerat, fiduciamq; sui omnem amiserat, ut non iam quo pacto Syracusani debellarentur sibi quærendum postularet, uerum potius consulendum quódnam mortis genus subiret, ne tam ignaue tyrannide cessisse uideretur. Eloris igitur unus ex amicis, & ueluti nonnulli tradunt, pater ta Pater, eum ad perstendum hortatus est, dicens dominationem esse honestissimum sepulchrum. Polyxenus socer ad fugam accendit, uelocissimũ conscendat equum, & quàm raptissime intra Carthaginensium fines ad Campanos se recipiat. Eos nanq; Himilco reliquerat ad defensionem, & præsidia locorum, quæ coeperat in Sicilia. Cæterum Philisto, qui postea historias conscripsit, contraria Polyxeno sententia uisa est. Haud expedit tibi, Dionysi, inquit, equo uectum, sponte extra dominationem euolare, sed contra per crura, quoad utres supperunt, reluctantem extrahi: Cui Dionysius assensus, statuit omnia prius subire, omnia perpeti, quàm ultro relinquere dominium, legatos igitur ad defectionis principes mittit postulatum ut sibi permitteretur cum suis urbe discedere. Parte alia ad campanos nuntium ire iubet, qui sponderet eis, quamtamcunq; postulassent, se pecuniam daturum, cunctaq; ad obsidionem suppeditaturum. His compositis tyranno permittitur ut cum quinq; nauibus abnauigaret, mox segnius ac negligentius cuncta curari cœpta, remissa tempestiuius quàm æquum fuerat prosequendę rei, cœptiq; conficiendi studia, præsidia

Militum seditio aduersus Dionysium.

Dionysij deditio in sedi tione.

sidia sociorum ad suos remittunt, nullus ampliùs ad obsidionem eorum sibi fore usum arbitrati. Plurima peditatus pars in agros dispersa euagabatur, perinde ac nihil iam periculi deinceps incumberet, solutaq; esset prorsus dominatio. Cæterum Campani pollicitis tyranni sublatis animis instructi ad bellum primum Agyrim oppidum petunt, ibiq; relictis apud Agyrim eius urbis dominũ impedimentis, agmine expedito Syracusas uersus rapiuntur cum equitibus mille ducentis numero. Transmisso celeriter itinere, nihil suspicantibus repente Syracusijs improuisi adsunt, magnoq; eorum numero cæso, per medias acies ad Dionysium intra munitiones irrumpentes euadunt. Eodem tempore trecenti quoq; mercenarij remigijs aduecti tyranno adiunguntur, inde resumptis paulisper uiribus rursus in spem erigi, confidereq; incipit. At Syracusani tyrannidem cernentes, quam obrutam putarant, iam per uim emergentem, sesecq; rursus in pristinum statum uendicante, nec ulla ui iam obsisti posse, uaria inter se consilia uersare, ac per seditiones diuersa diuersis, prout cuique spes, aut disperatio trahebat animos, placere alij perstandum, obsidionemq; persequendam contendere: alij ab armis discedendum, urbeq; relicta alió migrandum. Quę simulatque Dionysio comperta fuere, nihil cunctatus, copijs eductis turbatos inuadit, & facile fundit. Profligati itaq; Syracusani iuxta locum urbis, cui Neapoli nomen est, fugere cœperunt, cæsiq; sunt non multi. Nam Dionysius ob equitando fugientes necari prohibebat. Fusi itaq; Syracusani, repente per agros passim agebantur, mox ad equites confugere supra septem millia. Tum Dionysius sepultis ciuium cæsorum cadaueribus, legatos Aethnam mittit, postulatum uti exules dimitterent, ac redire in patriam sinerent, id per se licere, fidemq; daturum sese, nullius deinceps iniuriæ, memoriam habiturum. Nonnullos quibus uxores ac liberi infantes relicti fuerant pietas suorum, simul adhortatio perlegatos facta redire compulit reliqui, legatis beneficium prædicantibus, & humanitatem Dionysij in sepelliendis mortuis, respondere, dignũ eum fuisse tali gratia & beneficio, deosq; precari, ut quum primum pari illius clementiam munere exornarent, nec ulla conditione ualuit deinceps eorum animus adduci, ut tyranno se credere uellent, sed intra Aethnæ fines & septa se continentes, assidua uigilia ueluti insidijs intenti stabant ad omnem occasionem, momentaq; omnia obseruabant ad euertendam tyrannidem. At in exules qui redire uoluerunt Dionysius usus humanitate est ut eo beneficij exemplo, cæteris ad repetendam patriam animum faceret. Cæterum Campanos honestis ornatis donis urbe dimisit, eorum non confisus in constantiæ, qui Entellam petentes, hortati sint oppidanos, ut sese quòd una secum cuperent habitare, reciperent intra urbem pro inquilinis & hospitibus. Quo impetrato circiter noctis medium insurgentes occupant incautam plebem, puberesq; omnes trucidant, uxores eorum quos perfidè oppressérant sibi ducunt uxores, atq; ita usurpant urbis possessionem. In Græcia uero Lacedęmonios deuicto tandem bello Peloponnesia eo, iam gentes omnes Græci nominis obtemperaturæ uidebantur, imperiumq; iam eis terra mariq; haud ambigue inter Græcos primum omnium confessione uendicatum constabat. Lysandrum classis prætorem creant, cui mandatur ut urbes ubiq; omnes adeat, ac per singulas uiros constituat, qui rebus ciuilibus & administrationi, custodiæq; sui quisq; oppidi præsint, qui apud illos Harmostæ appellantur. Nam status populares exosi, decreuerant ciuitates omnes in statum paucorum, & optimatum administrationem reuocare, inde stipendia debellatis pro sua cuiq; facultate inponat iubent, uectigales faciat omnes, ante quod tempus cum nullius apud eos minus usus extitisset, exinde quotannis ex uectigalibus amplius contrahebant mille talentis. Post ubi res Græcas satis pro sua dignitate compositas habuere, pacataq; sibi cuncta uident, uirum ex suis quendam nomine Aristum inter clarissimos

Dionysius aduersarios fundit.

Dionysius profugos reuocat.

Campani Entellanos perfidè opprimũt.

Lacedæmonij statum paucorũ per urbes constituunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aristus à Lacedæmonijs Syracusas missus, Dionysij tyrannidē cōfirmat.

primum Syracusas mittunt, ut prę se titulo ferebant ad soluenda tyrannidem, sed re magis ad reliquias iuris popularis, si quid restasset, euertendas dominiumq; tyranno confirmandum. Arbitrabantur enim Dionysium, si sua ope communitum imperium, remq; stabiliorem cerneret, sese suaq; omnia obid meriti obnoxia fauentibus habiturū, tum eius se opera, cunctisq; opibus pro arbitrio usuros. Aristus itaq; Syracusas nauigans, clam tyrannū adit, cunq; eo secreto colloquitur, componuntq; inter se cuncta. Post Syracusanorum concione habita, cœpit eos ad pristinum statum hortari, polliceriq; operam suam ad recuperandam libertatem. Inter hæc Nicotelem Corinthium Syracusanorum prefectū neci dat, quos ex ciuibus adductos suasionibus induxerat, tyranno prodidit, atq; ita sublatis de medio aduorsarijs tyrannicas partes auxit, & corroborauit, neq; ueritus est tam tetro facinore per fraudem & proditionem suummet ipsius nomen, patriæq; maiestatē fœdissimè inquinare. Post hæc emissa in messem Syracusana plebe, Dionysius singula cuiusq; domicilia iam uacua scrutabundus peruadit. Inde arma quæq;, quocunq; loco deprehensa, absentibus ignarisq; subtrahit. Sub hæc alterum arci murum circumducit, naues multas ædificat, magnamq; mercenariorum manum contrahit, cunctaq; sibi aduersus seditiones in posterum circumundiq; uallare, firmamq; ac tutā reddere molitur Dominationem quippe cui nihil compertius esset, quàm id quod iam satis experiendo habebat exploratum, Syracusanos nihil quantumuis grauis periculi subire pro excutienda ceruicibus seruitute recusaturos, nihilq; prætermissuros. Interea dum hæc geruntur, Pharnabazus Darij regis Satrapas Alcibiadem Atheniensem insidijs circumuentū necat, arbitratus eius uiri interitum Lacedæmonijs, quorum gratiam sibi conciliare studebat, gratum fore. Cæterum ab Ephoro caulis alijs uiro insidias factas proditum est, nec ab re duxerim huic loco inserere quid scriptor ille de cæde Alcibiadis memoriæ mandarit. Narrat enim in decimo septimo Cyrum cum Lacedemonijs clam olim re simul cōposita, bellū fratri Artaxerxæ inferre parasse. Huiusmodi Cyri consilia per certos amicos, Alcibiadi significata occulte, quibus cognitis, Alcibiadem sese ad Pharnabazū contulisse, remq; omnē uti cognouerat explicasse, tum instanter ab eo postulasse ut sibi uię comites, commeatusq; ad regem præbere uellet, cupere per maximè ut rex à se primo insidias illas acciperet, tum Pharnabazū audito sermone, munus id antecapere statuisse, tanquàm grati indicij sibi originem uendicare, mox quosdā uiros sibi fidissimos ad regem misisse, à quibus res indicaretur suo nomine regi. Cum itaq; quod à Pharnabazo petierat, in regiā duces minime tradi uideret. Alcibiades, ad Satrapam Paphlagoniæ proficiscitur, ut ope illius in regiam perduceretur, tum Pharnabazum ueritum ne comperta per ipsum authorem de his ueritate rex sibi grauius succenseret, misisse certos, qui per iter Alcibiadem interceptū necarent. Ab his in quodā Phrygiæ uico deprehensum intra tabernaculū, quod sibi eo loco tetenderat, corpus quieti dantem, mox stuem lignorum illuc congestam succensamq; circum undiq; incendium effudisse. Tum Alcibiadem erumpere ex igne conantem, superante flamma, telis quoq; circum obsidentiū confossum concidisse, ibiq; conflagrauisse. Per idem tempus Democritus philosophus mortem obijt annos nonaginta natus. Ferunt quoq; Lasthenē Thebanum, à quo tunc ea Olympiade fuerat stadij palma deuicta, cum equo cursore contendisse cursu, atque uictorem euasisse: cursum illum à Coronea Thebas usq; fuisse. In Italia Eurucam oppidum Volscorum quam tum præsidia Romana defendebant, adorti hostes, urbe potiti sunt, plurimamq; præsidij necarunt multitudinē. Gestis eius anni eiusmodi cursu ductis, Athenis prę fectus erat Euclides, Romæ quatuor Tribuni militū consulari potestate creati sunt. P. Cornelius, Numerius Fabius, L. Valerius. His magistratum gerentibus Byzantini simul intestinis agitati seditionibus, simul bello, quod cum finitimis

Democriti Philosophi mors.

Alcibiadis mors.

finitimis Thracibus gerebant, uariè afflictabant, cunq; pacari interse excita cōtentio nequiret, decem à Lacedęmonijs sibi petiere, quibus Clearchus à Spar ta missus, qui rem eorum, ciuitatemq; componeret. Hic ubi summam rerum, imperijq; ad se delatam uidet, contracta mercenariorum manu iam non præfecti iure & more, sed tyrannica ui cuncta prosequi, primumq; magistratus urbis ad quædam sacra inuitatos necat. Sub hęc cum iam nihil quo confugeret ciuibus supereesset, confusaq; omnia, prostrataq; iura, leges iacerēt, sublatis magistratibus, ille triginta uiros, qui Bœotę appellabant, corripuit, laqueisq; gutura eorū alligata perfregit, quibus necatis omnib. bona & fortunas sibi usurpauit. Inde ex reliqua turba opulentissimos quosq; deligit, quos per falsa crimina circūuentos partim necat, partim urbe fugat, magna inde contracta pecunia, ingentes mercenariorū cateruas conducit, dominationēq; sibi undiq; firmare ac munire non destitit. Diuulgata iā passim tyranni crudelitate & uiolentia, Lacedæmonij primum legatos ad eum mittunt, qui hortarent, postulantq; ut dominatione cedere uellet, Quo renittente nec postulatis adquiescente ullo pacto uolente, exercitū in eum mittūt duce Pantœda, cuius aduentū præsentiēs Clearchus, copias suas Selymbriā traducit (nā eam quoq; urbē dominio tenebat (nam cū multa in Byzantios Crudelia, nefariaq; commisisset, nec Lacedæmonios solum, sed etiā populi à se male affecti, simultates & odia pertimescebat occulta, nec minus ab intestino, quē sibi fecerat iniurijs & crudelitate sua, q̄ ab aduentante palàm cōtrà hostē, cauendū rebatur, unde turiorem sibi ex urbe Selymbria belli cōgressum fore arbitratus, pecuniā copiasq; in eum locum transuexit. Illic rebus omnibus ad bellū comparatis, simulatq; Lacedæmonios appropinquare nunciatum est, eis obuiam prodit, in eoq; loco cui. Poro nomen est, pugna cū Panthœda hoste conserta, diu periculo ancipiti pugna tracta, ac certantibus strenue Lacedæmonijs, tyranni acies fracta profligatur, Clearchus initiò cum paucis intra Selymbriā inclusus obsidebatur. Paulo pòst re desperata, timens ne per uim caperetur, noctu effugit, atq; in Ioniam raptim adnauigat: ibi consuetudine & familiaritate cum Cyro regis fratre contracta admittitur. Erat tum Cyrus Satraparum maritimæ oræ princeps declaratus: quo imperio in superbiam elatus, statuerat, Artaxerxi fratri bellum inferre. Contemplatus itaq; Clearchum uirum animo imperterrito, & audacia ad facinus prompta præstantem, magnam ei pecuniam tribuit, mandatq; ut alienigenarum, mercenariorumq; quàm maximas conquireret ualuerit copias, conducat, magnam in eius uiri uirtute & fide spem senactum ratus, propugnatorem ad id quod captabat idoneum, & ad rem prosequendam impigrum. Lysander uerò Spartanus post ubi urbes omnes Lacedæmonijs subiectas, ex mandato, sententiaq; Ephororum composuisset, alijs re in decemuiratum redacta, alijs paucorum statu imposito, magnus Spartæ, conspicuusq; habebatur. Nam Peloponnesiaco bello sua opera, ductuq; tandem deuicto ac pacato, terræq; marisq; imperium absque ulla discrepatione iam cedentibus cunctis patriæ uendicasse uidebatur. Quibus rebus elato meditari magna, consiliumq; inire cœpit regni Heraclidarum dissoluendi. Quare ad id cuncta moliri, eoq; rem studebat adduci, ut non ex una tantum, ueluti consueuerant, familia, sed ex communi Spartiatarum omnium conditione ius esset pro meritis & sorte uirtutis regē eligere, quo obtento, nihil ambigebat, quin propediē in id fastigij sese proueheret, regiumq; titulū impetraret ad se deferri, q̄ magnis clarissimisq; rebus gestis eā gloriā iam pmeruisse uideret. Considerato itaq; Lacedæmoniorū ingenio, & more, quod religioni summa inseruirent obseruatione, Deūmq; numina rebus in omnib. oraculaq; deposcerēt, Delphicā uatē pecunia corrūpere adortus est, se facile uoti fori cōpo

Clearchus Spartanus in Byzantinos saeuit.

Clearchum sibi cōciliat Cyrus.

Lysander regnū affectat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem ratus, si monitis & responsis Deûm alioqui prætendentibus, id aggredi uideretur. Vbi uero diuturna admodum ambitione id conatus, tandem deludi spem sensit, nec ulla posse pecunia custodes sacrorum ad quippiam fingendum adduci uidet, mox ad sacra uaticinij Dodonei rationes consiliaq; omnia conuertit per quendam Phereciatem genere Apollonien sem, idemq; illic tentare ingreditur, eoq; uiro ueluti internuncio ministroq; consilij usus, eos qui sacris illis assistebant solicitat ad fraudem adiuuandam. Erat enim Phereciati uetusta cum sacerdotibus familiaritas. Sed cum nec illinc ad uotũ quicquàm extorqueri ualeret, inde Cyrenen petere statuit, uulgato rumore, se eò proficisci oportere ad uota Ioui Ammoni persoluenda, ea occasione tegendis consilijs prætenta. Cæterum re ipsa ad uaticinia corrumpenda properabat, magnam proficiscens secum pecuniam attulit, largitione sperans ministros sacrorum adduci posse in sententiam. Nam qui ea circum loca regnabat Libys paternus hospes illi erat, ob cuius memoriam amicitiæ, Lysandri frater ab hospitis nomine Libys appellatus à patre fuerat. Huius itaque familiaritate, nec non & pecunia allata fretus, in fiduciam uoti potiendi confirmabatur. Re tentata, non modò nihil penitus consequi ualuit, uerum ab his qui sacris præerant, legati fuerunt ad Lacedæmonios missi, qui Lysandrum accusarent attentati per largitionem & fraudem uaticinij. Post ubi Lacedæmona rediit, die sibi per iudices dicta, nihil iudicium recusauit, sed sua confisus gratia & authoritate, sese de crimine purgauit, nec dum & quicquàm Lacedæmonijs compertum detectumq; erat de eius consilio regni, iurisq; Heraclidarum abrogandi. Post uero per certum tempus eo iam uita defuncto, cum quædam pecuniariæ rationes per eius domum perquirerentur, inuenta fuit inter cæteras scripturas oratio luculentissima, quam ipse iam ad populum concitandum commentus eandem, si res ex sententia successisset, acturus erat in concionem, qua suadere nitebatur, ut abrogato priuatæ familiæ regni iure, regum electio in commune, ad cæterasq; ciuium familias reuocaretur, quo reliquis ciuibus ad tale fastigium aditus pateret. Interea Dionysius Syracusanorũ dominus composita cum Carthaginensibus pace, ciuilibus quoque seditionibus superatis, atq; pacatis, finitimas Chalcidensium urbes adijcere suæ ditioni conatur: Naxum uidelicet, Caranam, leontinos, harum dominio, quòd circum Syracusis positę confinesq; erant, potiri flagrabat, quodq; magnam inde ampliandi imperij facultatem & commoditatem præstari constabat. Primum igitur exercitu Aethnam contraducto, castellum exulum in deditionem fidemq; accepit, cum aduersus tantas copias uires haud pares haberent. Post hæc Leontinos aggressus proxima urbi castra posuit ad ripas tergæ fluuij, tum prima post luce copijs in aciem eductis, præconẽ ad Leontinos præmittit, qui iubeat Leontinis ut urbem dedant, arbitratus oppidanos metu perculsos, mox imperata nihil renitendo facturos. Vbi secus ac sibi pollicebatur Leontinos haudquaquàm parere, sed potius animo præsenti cuncta comparare uidet ad obsidionem tolerandam, cum nec machinas, nec alia ad expugnationẽ necessaria instrumenta Dionysius attulisset, oppugnatione tunc uiribus præsentibus abstinuit, sed direpto ac depopulationibus uastato eorũ agro, Mox inde in Siculos traijcit, simulans se contra eos populos potissimum eam expeditionem eduxisse, bellũq; illud eius gentis expugnãdę cõsilio mouisse, quo Catanenses & Naxios eius periculi securos redderet, ac propterea negligẽtius segniusq; custodias, ut fit in re quieta, urbib. adhiberet. Apud Etnã aũt cõmorãs suadet, ut Limnesto Etnensi per urbis sibi dñiũ uẽdicare adoriat, pollicetq; illi operã, auxiliaq; sua ad id ꝓsequendũ. Rẽ ille aggressus cœptisq; potitus, Dionysiũ deinceps urbis ingressu ꝓhibuit. Quo facto, indignatus admodũ in aduersã partẽ cõsilia studiaq; cũcta cõuertit, atq; Etneos hortat uti tyrannũ interficiãt illi facile tãto authore adducti, repẽte sũptis armis in fotũ undiq; cõcurrũt ꝓ libertate

bertate uendicanda dimicaturi. Iamq; uniuersa passim ciuitas commota fremebat, miscebanturq; omnia tumultu, qua seditione comperta, Dionysius ex templo amicos asciscit, ac per quendam locum neglectum, custodiaq; uacuũ intra urbem irrumpit, dimicantibus pro libertate ciuibus improuisus repente superuenit, Limnestumq; ui comprehensum Etnæis ad supplicium uiolatæ patriæ tradit: ipse mox nulla cuipiam ultro iniuria illata, sponte discedit. Hoc autem non utiq; tam iustitiæ studio fecit, quàm quòd é exemplo cæteras urbes ad sibi credendum pelliceret. Inde castra mouens Erbitæorum urbem deprædari adoritur, quo fraudatus ausu, pacem dissimulando cum eis composuit. Post Catanam uersus copias ducit. Nam Arcesilaus eius loci præfectus spoponderat ei simul ac eo accessisset, urbem in manus proditurum. Ita circiter noctis medium ab hoc intra mœnia admissus, urbem in ditionem accepit. Post subtractis populo armis, idoneum loco præsidium imposuit, sub hæc Procles Naxiorũ prætor oblati magnitudine præmij adductus, patriam Dionysio tradidit, qui prẽmijs proditori persolutis, insuper cognationi illius ad eius patrati gratiam parcens, libertate permissa, cæteram turbam omnem in seruitutem traxit, possessionesq; & fortunas militibus in prædam & direptionem dedit: mœnia passim, ædificiaq; demolitus est. Pari calamitate Catanenses obruit, captiuos sub hasta Syracusis uendi iussit. Agrum Naxiorũ siculis finitimis dono dedit, urbẽ Catanã Campanis habitandã permisit. His peractis exercitu toto in Leontinos traducto, circũuallauit undiq; mœnia, & sub inde missa ad oppidanos legatione, postulat sibi dedi urbem, populumq; hortari iubet uti nomina dare seq; patiantur ciues Syracusarum fieri, locoq; suo relicto, uelint in urbem totius insulæ præstantissimam migrare, tum Leontini, cumque sibi aduersus tantam uim auxilia deposcenda, expectandaq; forent nusquàm prorsus succurreret, inde Naxiorum Catanensiumq; recens calamitates ante oculos obuersabatur, ueriti ne talibus ipsi quoq; cladibus obrueren tur, tandem conditionem oblatam subire, statuunt. Patria itaq; relicta commigrant Syracusas. Archonides uerò Erbitæ urbis gubernator post ubi cũ Dionysio populus pacem composuisset, urbis condendæ consilium inijt, Multos enim mercennarios habebat, turbamq; promiscuam, quæ initio belli per Dionysium moti undiq; confugerat intra mœnia. Multi præterea Erbitæorũ sponderant operam, munusq; suum, ac in eam coloniã migraturos. Assumpta igitur quæ coacta erat multitudine, promontorium quoddam occupat, quod procul à mari octo stadia distabat, ibi condidit urbem, Alesam: cui uocabulo cum multæ aliæ per Siciliam urbes idem nomen haberent, cognomentũ Archonidiæ adiecta ex nomine suo. Successu uero temporum cum eius opes mirum in modum excreuissent maritimis prouectæ negocijs, tum immunitate sibi à Romanis concessa, Ab negauere Alesini cognationẽ Erbitæorũ, quòd sibi turpe, & ad ignominiam ducerent deterioris populi, indigniorisq; urbis colonos appellari. Veruntamen ad hæc usq; tempora multa familiarium, gentisq; cognatæ communia utrobiq; nomina haberi constat, atq; eodem ritu apud eundem populum, Apollini sacra peraguntur. Sunt qui sentiant eam urbem à Carthaginensibus conditam, quo tempore Himilco pacem cum Carthaginensibus composuerit, In Italia bellum inter Romanos & Boios his de causis ortum tradunt. Tunc primis decreuere Romani militibus stipendio dare pecunias. Per idem tempus Volscorũ urbẽ expugnarunt ijdem Romani, cui tum nomẽ erat Anxore, nunc Taracina uocatur. Anno exacto præfectus erat Athenis Micion, Romę tres tribuni cõsulari potestate creati, T. Quintius C. Iulius, A. Manilius. Ea tẽpestate incolę Oropi seditione inter se coorta, non nullos ciues urbe expulere, qui fuerãt eiecti ad certũ usq; tempus uirib. suis in nixi reditũ sibi moliri conati sunt. Vbi multis ac uarijs modis q̃sitis cũcta sibi

Dionysius Limnestum uacuum.

Dionysius sinimatscivitatis sibi subijcit.

Leontini Syracusas commigrant.

Archonides Alesam urbẽ condit.

nequicquàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thebani orotos subigũt.

nequicquàm tentari uident, Thebanos orant uti copijs suis opem ferrent ad se reducendos, quibus permoti Thebani ducta in Oropios expeditione potiuntur urbe, stadijsq; septem procul à mari eam remouere, ac per certa tempora illis permisere, ut institutis legibusque suis rem gererent. Pòst imposito eis administrandæ rei modo, legibusque datis, agrum illum Bœotiæ ad scripserunt. Dum hæc geruntur Lacedæmonij inter multa alia quæ succensebant Elijs, hoc inprimis obijcerunt, quòd Pausaniam Deo sacra peragere parantem prohibuissent, tum in ludis Olympijs Lacedæmonios in certamen admitti noluissent. His causis commoti bellum illis indicere decreuerunt. Decem itaque legatis ad eos missis primùm postulare, ac iubere, uti uicinas circum urbes suis quamq; legibus liberas, suisq; institutis administrari sinerent. Ad hæc pecuniæ in bello contra Athenienses impensæ partẽ pro sorte, quod hactenus non fecissent, contribuant. Hæc omnia moliri quærendo sibi legitimas occasiones, atque ueri simília iusti belli initia prætenta quadam consilijs suis honestate. Renuentibus palam postulata Elijs, & insuper improperantibus, quòd Græciam & seruitute premerent, alterum regem Pausaniam cum quatuor millium exercitu in eos proficisci iubent, quem in expeditionem prodeuntem ingens militum manus ex omnibus fermè populis urbibusq; ijs cijs secuta est, exceptis Bœotijs, & Corinthijs, qui rerum indignatione, quas à Lacedæmonijs licenter nimium, patrari conspiciebant, eo bello abfuêre, contra Elim suscepto. Pausanias itaq; per Achadiam iter tendens, in Elim Traiecit, & castellũ Lasionem per iter capit. Pòst ductis per ualles & umbrosa montium copijs, quatuor urbes in fidem accepit. Thræstum, Alium, Eupagium, & Opuntem. Inde castris ad oppidum Pylum admotis, quod aberat ab Elide ad septuaginta stadia, protinus hunc quoq; locum capit. Mox in ipsam contendens Elim, in collibus transflumen castra posuit. At Paulo ante missa ab Aetolis socijs auxilia Elij acceperant electi roboris mille uiros, quibus locum Iudi defendendum tradiderant. Tum Pausanias eum locum oppugnare adoritur superbe in hostium contemptum, & ueluti compertũ haberet Elijs haud animum fore contra in aciem prodire. At Aetoli repente simul cum magna ciuium manu erumpentes, ingentem Lacedæmonijs terrorem incussere, atq; supra quingentis eorum cæsis, haud procul abfuit, quin castris hostem spoliarent. Tunc obsidio à Pausania soluta est, Considerata post rei difficultate, non absq; summa difficultate posse capi urbem, agrum dijs sacrum depopulabundus percurrit, cunctaq; rapinis diripiens ac uastans, ingentem inde prædam contraxit. Ingruente iam hyberno tempore, locis aduersus Elim idoneis castella & oppugnacula communijt, ibiq; dimisso idoneo præsidio, Dymã ipse cum reliquis copijs in hyberna concessit. Interea in Sicilia Dionysius iam Siculorum dominus, ubi quæcunq; ad dominationem pararet, fortuna propitia cuncta se ex sententia, consecutum uidet, statuit bellum Carthaginensibus mouere. Cum uero quæ ad id necessaria forent non dum sibi satis parata cerneret, tegit consilium nihil interea studijs, remittens, quecunq; ad pericula, momentaq; fortuita, quæ futura uidebatur, usui fore conspicatur, cuncta prosequitur. Igitur in Attico bello cum uidisset urbem à mari ductis in mare aggeribus circumuallatum ob clausamq; munitionibus, uerebatur ne forte similiter coarctatus obsideretur, atq; intercluso undiq; exitu, in rerum adduceretur penuriam & difficultatem. Peroportunè enim sita cernebat ea loca, ubi ciuiũ cœtus consuescebãt, quæ Epipole uocabantur per Syracusanã urbẽ: Quapropter accersitis architectis, ex eorũ sententia ita uti necessariũ uidebat decreuit areas muro oẽs munire, qua nunc murus apud septimportiũ ductus conspicit. Hic nãq; locus Septẽt. uersus spectat, undiq; pẽsa, præcipitiq; rupe subnixus, parte exteriori uix ob aspitatẽ accessibilis. Cupiens igit eã cõfestim munitionem

Lacedæmonij Elijs bellũ inferunt.

Dionysius sei ipsum conuertit aduersus pericula.

nem educi, turbam ex agris undiq; contrahit, quorum ex ingenti multitudine quoscunq; ad opus cernit idoneos delegit uiros ad Sexaginta millia Vegeti corporis, quibus locum laborandum, qua mœnia ducerentur æquã, cuique portionem designauit. Ac per singula stadia Architectos operi præfecit, & per iugera instituit opifices ex turba uulgari ducentos in singula iugera, qui ducentibus opus adsisterent, Immensa præter eos multitudo, pars ad excindendos, alij quadrandos operi lapides. Sex millia iugum boum oportunis locis parauerit, ad conuehendam materiam. Magnam spectantibus admirationem mouebat tanta simul opificum ministrorumq; multitudo, feruentibus omnibus, ac properantibus certatim munus exequi de mandatum. Aderat quoq; nunc his nunc illis partes per littus ad omnes Dionysius, studiaq; laborantium alios hortando, increpando alios, ad iuuabat, magna præterea dona uincentibus opera laboreq; proponebat, duplicia architectis, alia sorsum artificibus, tum rursus operarijs & ministris alia, nec mora cuiquàm, nec intermissio fiebat ipse cum amicorum caterua singulos dies operi incumbere, omnia circumire, sese laborantibus ostendere, nonnunquàm defatigatis suimet ministerio corporis in operam succedere: Postremò imperij maiestate sepositа inter opera uersari, nihil Grauis nihil uulgaris ministerij recusare, tum laboriosissima interdum subeundo, cæteros ad similem tolerantiam promptos, reddere. Quare magna certantium inter se studijs contentione prouehebatur opus, nonnulli quoq; laborem diuturnum, in certam trahere noctis partem, tanta studij ostendendi, ducendiq; operis inuaserat ambitio multitudinem. Quare supra quàm cuiq; credibile foret uigesimo, quàm cœptum fuerat, die perfectum opus constitit, muro in trecenta stadia protracto, tum commensa insublime strue subnixè firmatis adeò compactisq; coagmentis ut adeptus firmitatem murus fuerit inexpugnabilis. Nam turribus excipiebatur creberis & eminentibus admodum, quæ quadratis apprime in quadrium, lapidibus extructæ stabant. Eius anni cursu peracto, præfectus erat Athenis Exene tus. Romæ sex tribuni consulari potestate creati, P. Cornelius, C. Fabius, Sputius Nautius, C. Valerius, Mannis Sergius & Iunius Lucullus. Eorũ tempestate Cyro Satraparum oræ maritime duci Principiq; iam pridem statutum erat contra Artaxerxem fratrem arma mouere, nam præter ferùorem adolescentis adhuc ætatis, erat ingentis natura spiritus, cuiusq; laboris bellici patiens. Pòst ubi magnam sibi mercenariorum satis manum contractam uidet, quæq; ad educendam expeditionẽ idoneè cõparauisset omnia, multitudini rem ipsam aperire haudquaq; consiliũ fuit, sed callide multa simulando causas honestas præfert, eas se copias in Siciliam traijcere parare ad quosdã debellandos, qui à rege desciuerint tyrannos, tum legatos misit ad Lacedæmonios, qui beneficia commemorarent eis in bello contra Athenienses à se collata, orarentq; ut auxilia sibi uicissim socia uellent ad id quod parabat bellum mittere. Lacedæmonij contemplati rem rationibus suis usui futuram, decernunt auxilia Cyro mittenda, nec ulla facta mora legatos ad classis suæ prætorem nomine Samũ dimittunt, qui mandent ei quæcunq; Cyrus imperasset exequatur. Ductabat autem Samus quinq; & uiginti triremes, qui mox in Ephesum adnauigãs ad prætorẽ classis Cyri paratum sese offert illi ad munia belli simul subeunda. Pedites præterea octingentos misere, Cherisopho duce constituto. Classis uero Barbaricę gerebat imperiũ Tamus, quinquaginta triremes ductans apprime instructas, connauigantib. unà Lacedęmonijs. Impellebantur remigijs classes perinde ac Ciliciam petere contenderent. At Cyrus delectu ex Asia habito, ingentes inde copias contraxit, mercenarios item conductos habebat ad trede cim millia, qua ui ĩ Sardib. coacta certos persas sibi gẽte ac stirpe cognatos cõstituit, quib. Lydiã Phrygiãq; curare munus esset. Ionię uero Aeoliq;pitẽ locis finitimis Tamũ pfecit amicũ sibi fidũ, genere Memphitẽ, ipse uero cũ exercitu

Cyri apparatus aduersus fratrem suum Artaxerxem.

ueluti

Universidad de Deusto
Biblioteca

luti Ciliciam Pisidiamq; uersus iter tenderet, proficiscitur, rumore passim diuulgato aduersus nonnullos earum gentium incolas eam expeditionem duci, à quibus descitum à rege fuisset. Habebat autem in uniuersum ex Asiæ delectu militum ad septuaginta millia. Necnon ex Peloponneso, reliquaque Græcia mercede conductos ad Tredecim millia. Peloponnesijs dux erat, dem ptis Achæis, Clearchus Lacedæmonius. Bœotios ductabat Proxenus Thebanus. Achæos Socrates Achæus. Thessalus Meno Larissæus præerat. Barba rorũ tribunatus & decuriæ reliquiq; particulares magistratus. Persis distribu-

Cyri aduersus fratrem Artaxerxem profectio.

ti gubernabantur, penes uero Cyrum ipsum summa imperij constabat, qui dubibus solis rem aperuerat contra fratrem copias ducere, quod idcirco uulgo turbeq;, occultum esse uoluit, quod admodum uererebatur ne eo diuulgato milites, tum ob illius expeditionis difficultatem, tum metu copiarum fratris deterriti, cœpta sua destituerent. Proinde per iter prospectans quod futurum erat, curam militũ diligentius habere, familiariter inter cateruas uersari, communem facilemq; cunctis se præbere, ubiq; affabilis adesse uectigalibus, commeatuq; splendido abundo alere, & explere multitudinem omnem, atque ita beneficijs consuetudine, artibus denique omnibus, exercitus totius ac priuata cuiusq; studia sibi conciliare, obnoxiosq; omnium animos habere molie batur. Pòst ubi transmissa iam Phrygia lydiaq;, locis item Ciliciæ finitimis, ad montes peruentum est, eiusdem regionis portas uersus, quæ in Ciliciam mittunt, iter tendit, qua aditus est angustissimis faucibus, idemq; præruptus, in uiginti porrectus stadia, quem uasti hinc atq; hinc montes miræ altitudinis cingunt. Ex utriusq; montis lateribus murus hinc inde ad uiam usq; perductus, mediam coarctat semitam, in qua constructæ sunt portæ. Traducto per has exercitu euasit in Tenebium, locum utiq; nulli omnium qui in Asia conspiciuntur pulchritudine inferiorem. Hac profectus Tharsum amplissimã opulentissimamq; Ciliciæ urbem contendit, quam facile in potestatem redegit. Syennesem autem Ciliciæ principem, audita hostium ui & magnitudine, impor ingens inuasit, cum se tantis haudquaquam parẽ uiribus cerneret. A Cyro mox accersitus, accepta fide, ad eum accedit, à quo cum uerum belli illius propositum didicisset, spopondit ei secum unà munus susceptũrum, unumq; ex filijs ad Cyrum cum idonea Cilicum manu instructũ misit, uir enim mente ingenio callido præditus, filium alterum clam ad regem ire iubet, qui nunciet illi quantæ fratris in se ductæ copiæ, se haud sponte quidem, sed inuitum cum Cyro societatem iunxisse, beneuolentia nihilominus pristina, animoq; erga regiam maiestatem constanti obnoxioq; perseuerare, quod uerum ne sit, simul ac per occasionem licuerit, incunctanter declaraturum, Cyroq; relicto ad partes regias transiturum. Cyrus interea uiginti dies tarsi commoratus, exercitum curauit. Posthæc cum inde castra moueret, mox eius quod erat suspitio cœpit inuadere multitudinem, Artaxerxi fratri à fratre bellum inferri. Quapropter meditando secũ quisq;, repetendoq; longissime quæ sibi legenda erant itinera, tum gentium hostium multitudinem, per quas medias uiam manu parare oportebat, extremo prope metu desperationeq; defigebantur.

Militum seditionem pacat Cyrus.

Diuulgatum iam enim erat in Bactra usq; peragrandũ esse iter exercitui quadrimestre tum supra quadringenta armatorum millia à rege coacta quo terrore correptis omnium animis, multa mœsti conqueri, simul indignantes insensè in duces quisq; suos grauiter in fremere, iã stringere gladios, ac uelut in salutis suæ proditores sese ulcisci parabant, cædesq; fœda ducum facta esset per tumultum, nisi Cyrus procurrens, orare omnes, & ambire tumultuantes cœpisset, & ab ira iam prope patrati facinoris auocasset, obtestando non contra artaxerxem, sed aduersus quendam Syriæ satrapam id belum mouetri, cui multa iuranti, pollicentiq; milites accipere, acceptoq; maiore stipendio pacata iracundia in pristinam cum ducibus beneuolentiam reuocati rem

rem persequuntur. Iam prope totam Ciliciam transiuerat Cyrus, atque ad extremam peruenerat urbem iuxta mare positam, quum ecce classis eodem tempore Lacedæmonijs remigijs ad eundem locum appulsa milites exponit, qui progressi cum in Cyrum incidissent, ei mox qua spartani erga eum beneuolentia essent exponũt, quantoq; studio rem ei prouehi & cuperent, & opera sua curarent. Tum octingentos pedites cum duce Chrisopho expositos tradunt, hos palàm simulabãt à priuatis Cyri amicis missos esse mercede conductos. Cæterum re ipsa nihil eiusmodi iniussu magistratus inconsultisue Ephoris patratum fuerat. Necdum enim Lacedæmonijs idoneum, tutumq; satis uidebatur, ut se palã regi hostes ostenderent, sed magis consiliã tantisper tegenda, donec eius molis quo demum momenta forent inclinatura comperte discerneretur. Cyrus eductis copijs Syriam uersus iter ingreditur, prætoribusq; classis mandat, ut proficiscentem exercitũ iuxta adnauigando consequerentur cum tota classe. Pòst ubi ad eas fauces profectus est, quæ portæ uocantur, locum defensoribus uacuum deprehendens, ingenti lætitia gestire cœpit, anxia nanq; prius cura, uexabatur, nequo forte præoccupatæ præsidio tenerentur. Eius enim loci natura & situs aditu coarctato continetur rupibus undiq; præruptis, ut parua admodũ manu defendi possit ab omni ui: Nam duo proximi inter se hinc inde montes exurgũt, alter asperrimo subnixus chio. In ipso uero incipit uiæ pars. Alter est circa illa loca, uocatus libanus Porrigitur uero ad Phœnices Medius inter montes locus ad Tria stadia productus, summopere munitus, quẽ porte ad angustissimas fauces constructæ intercludunt. His angustijs tutò transmissis Cyrus, reliquam classem dimisit, ut in Ephesum rediret, cum nullus eius per mediterranea iter facturo usus fore uideretur. Perfecto igitur uiginti dierum itinere Thrapsacum applicuit. Hæc urbs iuxta Euphratem sita est: ibiq; quinq; dies commoratus simul copias ex itineris labore recreat, simul militum studia sibi conciliare studet, propriasq; & obnoxias reddere suis ceptis eorum uoluntates, rerum necessariarum copia singulos communiendo, prædaq; & rapinis explendo, simul ac effectos idoneq; perspicit, concionem aduocat, ne diutius suspensos trahi oportere ratus, uerum expeditionis illius consiliũ patefacit ac reclamante atq; aduersante sermonibus exercitu, cœpit omnes orare, ne se deserere uelint, multa polliceri alia post maiora daturũ dona, modo ipsi pertolerare susceptos labores, fortunamq; sustentare suam in animum in duxerint, simul ac in Babyloniam peruentum fuerit, singulis per capita quinq; minas argenti distributurũ. His oblatis in spem erecti milites, assensi sunt. At Cyrus simul ac exercitus trans Euphratẽ traiectus fuerit, perpetuo incessu Babyloniam uersus contendit. Vbi ad montes qui Babylonicis campis obtenduntur peruenit, statuit ibi sequentem exercitum opperiri. Iam pridem uero Artaxerxi, regi compertum erat, quod à Pharnabazo clam significatum acceperat, arma parari contra se à Cyro fratre, tum audito eius aduentu, utpote cui iam cuncta parata erant, copias undiq; arcessiuit ad exitum Mediæ. Pòst ubi ex Indis & alijs quibusdam populis accitos diutius morari ob locorum distantiam & itinera longa uidet, eductis quas iam contractas habebat copijs, obuiam Cyro properat. Exercitum ductabat connumeratis equitibus haud quadringentis millibus inferiorẽ, ueluti refert Ephorus. Vbi campum Babyloniæ euasum est, castris ad Euphratem positis, statuit ibi impedimenta relinquere, nam audierat haud procul hostes abesse: quorum inuicta ferocia & insuperabilis audacia quam fama quoque diuulgando auxerat, ei formidolosa erat, fossam igitur sexaginta pedes latam, cuius tractum decem millia pedum produxit. Hanc circum currus, quos secum duxerat, disponit in muri speciem compactos, relictis itaque intra hanc munitionem impedimentis, & imbelli turba cum idoneo præsidio ipse cum expeditis militibus exercitu procineto propinquis hostibus occurrere

Artaxerxis apparatus.

properat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

properat. Simulac aduentantem regis aciem prospexit Cyrus, suos arma expedire iubet, ordines & agmina instruit, dextrum cornu secundum Euphratem producit, ibi pedites Lacedæmonij nonnulli ex mercenarijs statuuntur, quibus omnibus dux præficitur Clearchus Lacedæmonius cui equites ex Paphlagonia accersiti iunguntur supra mille: alterum cornu ex Phrygijs & Lydijs constructum, in quo circiter mille equites positi, quos ductabat Aridæus. Ipse Cyrus mediam aciem tenuit, fortissima delectę iuuentutis circunstipatus cohorte. robur præterea Persici delectus, reliquæq; manus Barbaricæ ad decem millia præcipuæ uirtutis in agmen suum collegerat: præcedebant autem eum in fronte agminis uecti mille equites armis equisq; præ cæteris instructissimi, thoracas habebant optimos, gladijsq; Græci latera dextrasq; munie bant. At Artaxerxes ante aciem & ordines omnes currus falcatos instruxit haud contemnenda multitudine, Persas cornuum duces constituit, media se in acie cooperuit cum quinquaginta millibus præstantissimi roboris. Iam conferre signa instructę acies parabant, & uix tria inter se stadia phalanges aberant, cum Græci decantato de more pæane primum stipatim cum silentio procedere: deinde simulac intra teli iactum peruentum est, repente citatissimo cursu effusi, in hostem rapiuntur, ut à Clearcho Lacedæmonio facere iussi fuerant. Neq; enim ex interuallo remoto cursum petendum censuit, quo ires agminis frustra effunderentur, sed seruanda in certamen uegeta corpora: tum ex proximo breuiq; impetu procurrere consilio idoneo, usuiq; præsenti necessario, quo propius actis sagittarum ictus, aliaq; tela euolantia subterfugerentur. Simul atq; Cyri acies regijs copijs conseri cœpit, tanta in eos telorũ nubes coniecta præcipitauit quantum concipere est ex agmine quadringentis millibus hominum constipato. Sed breuis ea inter se certaminis dimicatio fuit, mox effusis telis iaculisq;, res cominus geri cœpta, gladijs strictis conseri, agmen agmini, cohortes cohortibus, uir uiro concurrere. Lacedæmonij una cum reliquis mercenarijs repente primo congressu oppositam agmini suo barbariem perterruere, tum splendore armorum inspecto, tum corpore agilitate conserendiq; arte, & dextras glomerandi mira celeritate & promptitudine. Enimuero illis corpora breuibus armaturis obtecta uulneribus parebant, tum pleraq; ordinum leuis armaturæ nuda iustis præsidijs prope, detectaq; hosti offerebant. adhæc insuetos inexpertosq; pugnæ, haudquaquàm facile erat ad incumbens periculum obsistere. At Græcis contra diuturna Peloponesiaci belli certamina dura reddiderant membra, dextras instruxerant, animos ad contemnenda pericula expertos efferarant. Ita his omnibus, peritiaq; superiores, cum mercenarijs hostem contra se congressum, mox in fugam uertunt. fugientes consectari pergunt, magnamq; Barbaricæ turbæ cædem faciunt. In media utraq; acie forte constiterant ambo duces, quibus inter se decernere de imperio statutum erat. Ita re comperta utrumq; impetu ingenti agmen agmini aduersum concurrere ferociter, obnixeq; dimicare, duces ipsi alter alteri infensius obsistere, sese uicissim per ordines exciendo ad singulare certamen prouocare, cupientes inter se pugnam decernere, tumq; uisum est fortunæ rursus regno in medium posito germanos per ambitionem nefarijs accingere gladijs, renouando uetustũ illud ex horrendi spectaculi cunctis q; seculis detestabilis memoriæ facinus Etheoclis & Polynicis, quod à tragœdis celebratum extat. Ex medijs itaq; milibus in medium campum progressi fratres alter alterum impetere: Tum Cyrus irruentem in se fratrem præoccupare properans, contortam procul hastam in eum uibrat, nec abfuit ictui fortuna, rex uulneratus humi prosternitur, quem socij confestim sublatum ex acie extulere. In eius locum Tysaphranes Persa ex templo succedens, hortatur agmina, concitatq; fortissimum quemq; in pugnam. Ipse inter primos strenuè dimicando, hostesq; sæuire pergit, ueluti regis uiolati manu stragem ulturus, atq;

Cyri & Artaxerxis prælũ.

Cyrus fratrẽ uulnerat.

caterua delectissimæ iuuentutis comitatus, huc illuc ad omnia loca procurrere, magnamq; cædem stragemq; hostium edere, atq; ita sortib. gestis facere, ut procul acies eius signi irrumpentis tum agnoscerent. At Cyrus successu uictoriæ elatus, agmen suum mox in cõfertissimam hostium aciem inducit, atq; initiò propensa raptus audacia, incautiusq; irrumpendo, magnam hostium stragem facere. Post dum uiolentius rursus periclitari pergeret, nullo prospecto periculo ab incogniti nominis quodam uiro Persa, per obseruationem lætali ictu uulneratus concidit. Eo mortuo, regia acies tum uiolentiore impetu pugnam integrat, ac postremò multitudine simul & audacia iam superiores hostem fundũt profligantq;. Parte altera Cyri satrapa Aridæus, ordinibus certis præfectus, principiò Barbarorũ irruentiũ agmen repulerat. Post ea phalange longius porrecta, cum ab hoste circũuentus teneret, audita Cyri morte, cũ suis militib. profugit in quandã stationẽ suam, quo sibi haud incommodũ erat sese recipere. At Clearchus cõspiciens mediam aciem fusam, reliquosq; sociorum turbatos, iam ad fugam spectare destitit ab insectatione, cõtractisq; in unũ militibus, agmine stipato cõsistere, ac uereri ne cõuersa in suos hostium multitudine circũuenti Græci pereant omnes. At agmina regia mox fugata quę cõtra steterat acie, primũ ad Cyri impedimenta diripienda feruntur. Post nocte iam surgente stipati in Græcos struunt: illi collectis uiribus strenuè intrepideq; irruentem excipiunt hostem, restaurata; ibi pugna ferocissimè dimicari cœptum: nec diu Barbari molem uimq; agminis Græci sustinere ualuerãt, breui præcipiti fuga rapiuntur. At Clearchi agmen magna cæde hostium facta, ubi iam noctis umbra densari cœpisset, sese recipiunt, trophæumq; erigunt. Tum circiter secundam uigiliam in castra properant. Pugna tali euentu certata cecidere ex acie regia supra quindecim millia, quorum maxima multitudo ab agmine Græco & mercenarijs obtruncati sunt. altera ex parte in agmine Cyri circiter millia desiderati, in eo certamine Græcum nullum cecidisse memoriæ proditum inuenio, paucos uulneratos. Noctis initiò Aridæus quem in stationem confugisse supra diximus, nuncios ad Clearchum mittit, hortatum uti cum copijs ad eum se recipiat, quo per maritima traijcientes loca iuncto simul agmine seruari possint. Mortuo Cyro, uiribusq; regijs iam superantibus ingenti metu, trepidaq; sollicitudine agebantur, quos Artaxerxis regnum inuadere, uiolareq; armis audacia compulerat, Clearchus aduocatis ducibus præfectisque ordinum, consultare cœpit unà de præsenti rerum conditione: quibus circa hæc intentis, & magna occupatis cura, accedunt à rege legati, quorum princeps erat uir Græcus nomine Phalenus, genere Zazynthius. Hi in conuentũ adducti, inquiunt. Hęc dicit rex Artaxerxes, quando quidem Cyro interfecto uictoria potitus sum, arma tradite, ad eius fores concedite, ibiq; molimini satis illi studijs facere, eumq; uobis conciliare, quo præmium aliquod ab ipso referre ualeatis. His per legatos dictis, simile per milites quoq; responsum datum, quale Leonidas, quo tempore defensans aditus ad Thermopylas à rege Xerxe nuncios ab armis discedere iussit, quibus tum Leonidas regi ait, referrent, sibi uideri, si regis amici futuri essent, socios armatis dextris, quàm inermi corpore potiores fore: sin sibi cum eo pugnandum esset, fortius cum armis periclitaturos. Simili responso à Clearcho legatis, Proxenes Thebanus subintulit, nunc quidem cætera cum nobis cuncta sint erepta, solis cernitis in dextris uires atq; arma restitisse: donec in manibus hæc stricta constiterint, uiam nobis aliquam saluti posse inueniri, opemq; à uirtute cuique sua deposcere licere, stimul atque præsidia dextris subtracta, frustra tum nudæ uirtutis auxilia implo raturos, proinde se iubere regi referant, si quid atrocis in Græcos consilij rex inierit, cum his aduersus eum periclitando saluti communi opem quæsituros. Ferunt quoque Sophilum unum ex his qui in magistratu erant, dixisse regis mandata sibi non mediocrem attulisse admirationem, si se rex potiorem Græcis senti

Cyri mors.

Græci Artaxerxi dedere se recusant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cis sentiat, audeat demum cum exercitu inuadere, & quæ tradi postulat arma nostris per uim dextris extorqueat, sin orando per blanditias id impetrare tentat, proferat priusquàm nobis parem pro hoc gratiam sit relaturus. Sub his Socrates Achinus dixit, uideri sibi regem stupide admodum inconsulteq; agere; quæ à nobis inquit sibi tradi exoptat, ea repente deposcit. tum postquam hæc tradiderimus, imperat ut queramus quid nobis dignum pro his tribui postulemus. Postremò si est tam rerum ignarus, ut uictores pro uictis ducat, liberisq; iubeat imperata facere, descendat in aciem cum sua tanta turba, discatq; utrorum sit uictoria. sin nos cum palàm uictores cernat, dolo mendacijsq; tentare adortus est, quonam deinceps pacto de pollicitis eius credemus? His responsis nuncij dimissi abiere. Clearchus cum socijs inde profecti, stationem uersus iter contendunt, quo seruatæ à pugna copiæ concesserant. Coactis in eum locum uiribus omnibus, consilium ineunt de petendo mari descensuq; ad ea loca, sibi profectio tutissima foret. Visum itaq; eis haud eadem quò accesserant ob difficultatem & incommoda regrediendum uia, quod eius longissimi tractus, maximaq; spacia deserta latè inculta que essent, qua nec promptius quicquam aderat quo confugerent, nec unde commeatus copijs supperecrent. Tandem per Paphlagoniam tendere potius commodiusq; iudicatum, quod simulatq; decretum constitit, per Paphlagoniam iter ingrediuntur, breue iter facientes, ut eadem opera de commeatu sibi prospicerent. Post ubi rex melius ex uulnere habere conualescereq; cœpisset, percunctatus de hostibus, accepit omnes iter ingressos abire: quos ille metu fugere existimans, confestim copijs

Artaxerxes Græcos persecutus cum eis componit.

eductis proficiscentes consectari magnis itinerib. pergit, quos quòd lente progrediebantur nocte iam obscura tandem assequitur: castra haud procul ab hoste ponit: simul atq; exorta dies Græci copias in aciem educunt dimicaturi, cũ primum modo fieret ab hoste pugnandi copia. Quo inspecto rex per internũcios trium dierum inducias in prœlens componit. Per eos dies multa inter se missis ultro citroq; nuncijs de compositione & conditionibus agitando: tãdem conuentum est ut ipse agrum regionemq; illis quietam amicamq; præberet, & qui eos ducerẽt ad mare daret, trãseuntibusq; uenalia exhiberet: & mercenarios qui sub Clearcho Aridęoq; essent, omnes sineret incolumes, modo ab iniuria illi abstinerent, permeare per regionẽ. His cõpositis cũ primũ ad iter continuandũ se cõparant, copias rex Babylonẽ reducit, ibiq; ratione illorũ habita, qui fortia & clara in certamine facinora ediderãt, unũquenq; pro meritis exornat, præmia distribuẽdo. Tisapherne lõgé supra omnes fortissimé fecisse primũq; habendũ iudicat, inde ingẽtia illi dona dat, filiamq; suam cõiugio despõdet, ac deinceps inter amicissimos semper primũ fidissimũq; habuit. Imperium prœterea satrapasq; tradidit illi gẽtium earũ, quib, antea Cyrus frater præfuerat. Tisaphernes autẽ cognoscẽs regẽ infenso animo in Græcos esse, pollicetur se facilè cũctos interẽpturum, si copias sibi tradidisset, pacẽq; cũ Aridęo clã cõposuisset, ab eo Græcos omnes per iter proditũ iri. Regi cõsilium placuit, ac fortissimos quosq; ex toto exercitu quos ipse elegisset tradit. Re cõparata confestim nũcios Tisaphernes ad hostes properare iubet, qui dicant Clearcho cæterisq; ducibus, ut placeat ad se uenire, habere se certa, quæ corã exponi oporteret. Tum duces fermè omnes cum Clearcho & decurionibus, uti par uidebatur, ad Tisaphernem securi fraudis ex militibus accedunt: ducenti qui ad emẽdos commeatus & uectigalia conuehenda ire parabant, duces sequuntur. Tisaphernes duces ipsos intra tentoria sua uocat, decuriones interim pro portis extra uersabãtur, repentè intra acceptos duces fraude composita Tisaphernes capit, atq; iniectis uinculis simul quibus mandatũ erat obtrũcant decuriones: alij reliquos qui ad forũ uenerãt milites adorti, cędunt: ex quibus unus elapsus ad castra profugit perpetratũ barbaricis insidijs & fraude scelus cladẽq; suorũ nũciat. Quo perculsi omnes, ad arma cõfusi, quippe nullo duce, concurrunt. Post ubi cun

Tisaphernes Græcorum duces perfidè occidit.

ubi cuncta circũ diutius quieta, nec ab ullo se infestari uident, curas ad rem cõsultandam conuertunt, duces ex numero multos deligunt, summã imperij rerumq; omnium deferunt Chirisopho Lacedæmonio. Igitur rebus compositis agmine ad iter directo, qua sibi facillimum tutissimumq; cernunt iter in Paphlagoniam tendunt. A Tisapherne autem uincti duces ad Artaxerxen mittunt. Ille reliquos omnes iubet necari, Menonem solum dimitti iussit incolumem, quòd solus ille seditionibus socios agitare solitus uideretur ad prodẽdos Græcos idoneus. At Tisaphernes copijs paratis Græcos consectatus, tandem attigit, nec iusta acie collatis signis pugnam committere ausus est, ueritus desperationem de salute, utrùm audaciam insaniamq; extrema furentem. In locis uerò idoneis obseruans occasiones omnes ex tuto lacessere, tumultuarijsq; prælijs cuncta reddere inquieta infestaq; conabatur, nihil tamen grauis detrimenti infligere ualebat. Ita extremum lacessendo procedẽtis exercitus agmen ad fines usq; gentis Carduchorum est insectatus. Vbi nihil insectando proficere posse uidet Tisaphernes, relictis illis copias in Ioniã ducere cœpit. At à Græcis Carduchorum montes septem diebus graui cum labore per uaria pericula traiecti multaq; ab incolis gẽte fera & immani damna perpessi sunt, quod facilè ignari regionis à peritis locorum insidijs circumuenirentur, odia his cum rege perpetua gerebant, liberi suo more uiuebãt: uersari mos erat à tenera ętatẽ in labo rib. & studijs bellicis: fundis potissimũ exercebant saxaq; assuescebãt intorquere q̃ maxima, nec nõ & iacula amẽtis, sagittasq; arcub. insolitæ magnitudinis euibrare, quibus in Græcos per superiora loca quę occuparãt cõiectis, multos cadere, multos itẽ uulnerarũt. Sagittę nãq; amplius lõgę duobus cubitis thoracas & scuta facilè perstringere, nec ulla uim irrumpentiũ spiculorũ arma sufferre poterãt. Adiuuabat ictũ ingẽtium põdus sagittarũ ex alto ruẽtium, quas ab eis tãtas aiunt cõtorqueri, ut Græci receptas easdẽ hamisq; amẽtatas in hostẽ retorquerẽt, ac pro iaculo uterent. Perusa igiẽ ægrè dicta regione, perducunt ad Centricẽ fluuium, quo mox traiecto, intra Armeniam accipiunt. Huius tũ satrapa erat Teribayus, cui cõfœderata amicitia cõciliati, tuto regionẽ quoq; illã perlegerũt, itinere per mõtes Armenię tẽto. Multa inter proficiscendũ nue deprehensi, summo in periculo fuẽre, parũq; abfuit quin obruerent omnes. Turbato enim primũ aẽre, rara nix sensim è cœlo descẽdere cœpit, ita ut nullo meantibus impedimẽto esset. Mox perflãre atq; inualescẽte uẽto iam dẽsior assiduè magis ac magis ruere, solũq; altè cõsternere, adeò ut breui cõtectis locis omnibus, neq; uiarũ calles, nec ullã prorsus loci regionis'ue speciem aut situm prospici daretur. adeò etiam prœter soli confusionem dẽsitas cadentis niuis lucem prospectumq; circum omnẽ occuparat. quo casu examinati milites, quid caperent consilij prorsus incertum habebant, cũ neq; reuerti ad pernitiem uel lent, neq; procedere propter niuium multitudinẽ possent. exacerbãte magis & crescente tempestatis sæuitia, superirruere cœpit noua uentorum uis flatib. uiolentissimis cum densissimo grandinis imbre, cuncta concutiente. Itaq; corpora in terrã demittere omni exercitus, uultusq; protegere coacti sunt. Cumq; progredi atrocitas mali minimè sineret, quo quisq; loco deprehensus fuerat, eodem consistere oportuit. In summa rerum omnium difficultate & penuria positi, diei illius noctisq; sequentis asperitatem sæuitiamq; tolerauerunt. Sub dio corpora detecta obijcientes, rigebant obstricta gelu ex alto cogẽte membra, nec quietis nocte illa quicquam fuit, quòd urgentis mali uis sollicitos omnes reddebat. Aliqui incenso igne uitã eo præsidio tueri: nõnullis cũcta præsidijs opis'ue ab semet petẽdæ adminicula sunt adẽpta, quib. extrema mẽbrorũ cõtabuerunt. Vbi nox prœterijt, plurima iumẽtorũ multitudo frigore enecata cõparuit: multi etiã uiri extincti inuẽti sunt: multis spiritus sensusq; uegeti adẽrat, sz coacta gelu mẽbra mouere nõ licebat. Alijs frigus oculos oberepuerat, alijs occursus niuis aciem uidẽdi obtuderat: alios penitus excæcauerat. Postre

Græci niue et gelu infestantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo cūctos ea pestis assumpsisset, nisi paulū ꝓgressi in uillas & uicos euasissēt rerū necessariarū copia referti, ibi stabulis per ꝓcus cauas positis, armēta gregesq; excipiebāt. Domicilia sua uiri scalis gradibusq; edita adibāt. pecoribus herbę fœnūq; alimēta erāt. uiris rerū omniū ad uitā opulentia summa suppetebat, 8. dies in eis locis cōmorati, Phasim fluuiū petiere: ibi quoq; 4. dies quieti dati. Pōst Chaorum Phasianorūq; permeant agros: quo in itinere cū abincolis lacessiti infestarent, pugna cōserta, ꝓfligant illos multa cęde: uillas & loca prostratorū occupāt, frugib & cęteris bonis refertissima. Quindecim ibi dieb. ad leuandū laborē cōsumptis, inde ꝓfecti fines qui Chalcidēsium agri appellant 7. dierū itinere pertrāseunt perueniuntq; ad flumē nomine Harpagum: cuius latitudo quatuor stadia patet. inde per Tascutinos progressi uia plana iter tenuere, in quo tres dies sese ex labore recrearūt, ubi rerum omnium necessariarum copia curati sunt, Inde post egressi quatriduo cursu peruenerunt ad magnam urbem nomine Gymnasiam, ex qua qui locis illis imperabat, amicitia & fœdere cum eis composito, benignē dimisit, comitesq; uiæ prębuit, qui eos id postulantes ad mare perducerent. Inde percurso quindecim dierū itinere sub montem Chenium peruenere: ac simulatq; mare cōspectum est ab his qui primi procurrerant, repentè in lætitiam rapti mirum in modum gestire, clamoreq; que ad cœlum adeò ingentes præ gaudio extollere cœperūt, ut qui procul inter montana uoces illas exceperunt, attoniti re noua suspicarentur adesse atq; irrūpere finibus hostes, illicoq; ad arma per ea circum loca concursum fit. Mox ubi acies omnis in locum ubi maria prospectari poterāt, euasit, portētis in cœlum palmis gratias dijs agere, perinde ac iam euasis deinceps periculis in tuto salutē haberēt. Ibi securi collato in unū locū ingenti lapidū aceruo strues ex eis ingētes educūt, in quibus hostium spolia statuunt, cupiētes eius expeditionis memoriā monumētis illis immortalē dimitti posteritati. Tū uerò qui uię dux fuerat poculum argēteum stolamq; Persicam dono dant, qui ostēsa illis in Macronas qua tēderent uia discessit. At Græci intra fines Macronū ingressi, fœdus cū illis cōposuere, quodq; fidei pignus certū utrisq; extaret, hastam ab illis de more Barbarico acceperunt, Græcā tradiderunt. Hæc em̄ sibi à maiorib. barbarici dicebāt instituta ad fœdus iungendū tradita, certissimaq; ea esse fideimā surę signa. Superatis horum mōtib. in agrū Colchorū descēsum est. Ibi cōgregatis cōtra eos incolis undiq; omnib. manus cōserunt, hostēq; magna cum cæde fundunt. mox collē quendā occupāt idonee munitū, unde agrū circum latè omnem depopulationib. uastare pergunt, prędaq; in eum locū undiq; cōgesta magnis sese opib. locupletāt. Tum ingēs alueariorū per ea loca multitudo passim cōspiciebat, unde fauos multo melle redundātes multi ad usum eripuerūt, quos qui gustarūt, in quendā incredibilē casum incidere. Nā deglutito mellis liquore, repēte in demētiam uersi, humiq; mox ꝓstratis extinctis similes uidebant: cumq; multos dulcedo ad edendū traxisset, breui creuit ꝓstratorum eadē causa numerus, nō secus atq; in pugna, ꝓfligatis hostib. strages cōspici solet. Ea die repētinę rei grauisq; casus stupor attoniti omnes exanimatiq; Procumbētium quoq; miserabilis cōditio, quos pro extinctis habebāt, dolorq; iacturę tā insperatę pro sua quēq; sorte frāgebat. Postera die qua ceciderant hora, in se omnes sensumq; redire cœperūt, primūq; uires, ac paulo pòst etiā mentē recipere, inde mox humo sese attollere, mēbraq; perinde affecta habebāt atq; illos uidemus qui fortè aliquo ueneno poto periculū euaserūt. Post ubi corpora satis curata expeditaq; penitus uires illis fuēre, triduo Trapezuntē peruenerunt urbē Grecā, Sinoporū coloniā, in agro Colchico positā, in qua 30 dies cōmorati splēdidè opiparèq; ab incolis sunt accepti, sacraq; herculi louiq; liberatori apud illos peregere. Ludos quoq; nudis inter se iūctis corporib. in eo loco exercuēre, quo nauē argo fama erat cū Iasone & socijs applicuisse. Inde Chirosophū ducē Byzātium mittūt ad nauigia & triremes aduehēdas, quē facilè id executurum

Mel dementificum.

arbitrabant, ꝙ uetusta amicitia cum Anaxabio Byzantię classis prætore iunctus ferebat. Hunc in Celoce impositum enauigare iubēt, ipsi uero interea duas nauiculas à Trapezuntijs accipiunt, gubernaculis remigijsq; munitas, Barbarosq; finitimos excurrēdo terra mariq; depopulant. Dies igit̄ xxx. Chirisophum prestolati, pòst ubi prēter spē diutius remorari uidēt, & cōmeatus iam penuria eos cœpisset urgere, Trapezunte discedunt, triduoq; intra urbē Ceraluntē perducunt, quę à Grecis habitabat, Sinopęorum ītē colonia, in qua dies aliquot cōmorati, post in Mosynęorum gentē proficiscunt: ibi Barbaries undiq; cōtracta agmine in eos facto manus cōserunt, uicti barbari multos amisere, cōpulsisq; intra locum quendā ubi domicilia habebāt extructa turribus ligneis continentib. se tuebant: quem assiduis oppugnationib. oppugnātes per uim cœperunt. Erat autem oppidulum illud circumuicinis eorum munimentis Metropolis, in quo rex domicilium habebat in locis eminētissimis. Mos autē regib. illis patruis ibi totam ætatem traducere, turbisq; inde iura edictaq; dare. Barbarissimā autē dixere milites esse gentē illam omnium quas per mea̅sent: quippe in propatulo cum mulierib. cōcumbere, spectantib. quibuscunq;, filios opulentissimorum nucibus tostis ali, cunctos ab infantia cicatricibus humeros ac pectora distincta proferre. Hanc regionem diebus 8. traiectā re: ei cohærentē tribus, quam Tibarim uocant. Inde ad urbē Cotyorem peruecti, Grecā Sinopęorum coloniam, 50. dierum ibi mora tracta, totumq; id tempus finitimis Paphlagonib. reliquisq; circū Barbaris depopulādis deprędādisque datū. Interim missa sunt ab Heracleensib. & Sinopeis nauigia, quibus & seipsos et impedimēta omnia ueherēt, erat Sinope Milesiorū colonia in Paphlagonia olim deducta, cuius magna apud finitimos populos habebat authoritas, in qua Mithrydates ætate nostra, quā cum Rom. bellū gessit, primā sibi regiam cōstituit. Accessit eodē Chirisophus, qui ad triremes aduehēdas missus redierat, re tamē infecta. Cæteri quoq; Sinopenses eos amicè exceptos hospitijs curauerunt, & tutos per mare trāsuexere Heracleam Megarēsium coloniā, classisq; omnis appulsa stetit ad Acherusiam Cheronesum, qua fama est, Hercleam ex infernis Cerberum extraxisse. Inde pedestri itinere per Bithyniā tendētes in uaria crebraq; pericula inciderunt. Inuadebāt em̄ eos plerunq; incautos, & agmine per iter impedito, ꝓcedētes eius regionis incolę ad occasionem semp̄ instructi, ꝛ gregq; ꝓcedere lacessēdo adoriendoq; diuersis fępe locis sinebāt, uix tandē in urbē Chalcedoniæ Chrysopolim recepti, tū primū salutē in tuto constitutā habuerunt. Ex 10000. incolumes superfuerunt ad 3800. qui iam prorsus periculorum securi, nulla deinceps iter repellēte difficultate, plerique in patria loca cōcessēre. Reliqua manus circa Cheronesum coacti, quandā urbē Thracum locis illis finitimam populāti occupant. Igitur expeditionē Cyri cōtra Artaxerxē fratrē ductum exitus huiusmodi dissoluit. Interea triginta tyranni qui Athenis regnabāt, ꝓpetuò alios ciuium urbe fugare, alios supplicijs absumere. Quę cū Thebanis essent molestissima, nec æquis oculis tantā immanitatē cōspicere possent, exules humanè benigneq; excipiebāt hospitijs. Tū Thrasybulus cognomēto Tyrieus ciuis Atheniēsis, à xxx. urbe fugatus, auxilianti bus elā Thebanis, locum quendā in Attica nomine Phylā occupat. Erat illud castellum apprime munitum, distans Athenis c. stadia, situ ita accōmodatum, ut maximam ad irrumpēdum infestādumq; omnia facultatē præbiturum uideretur. Simulatq; factum 30. uiri resciuere, copias extēplo in eos educunt, ueluti locum obsessuri: ac castris ad Phylam proximè positis multum iunxit. Quo casu multi coacti cum in loca cōmodiora trāsferre sibi tabernacula ꝓperarēt, proximi qui id fieri cernebāt, eos fugere suspicati, simul trepidare, uasaq; colligere nāq; hostē, ꝓpe adesse, uimq; aliquā urgere arbitrabant. Itaq; cum castra terror occupasset qui Panicus appellat, ea alio trāstulerūt. Cæterū 30. uiri exploratis Athenienſium ciuium studijs cōsilijsq;, cum ꝓspectum haberēt omnes illos,

Thrasybulus Phylam locū occupat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui à trium millib olim statu dissensissēt, nihil nisi tēpus occasionēq; obseruare quo dominationē discuterent, sese ex urbe in Pireum contulerunt, externisq; uiribus & armis ciuitatē per uim oppressā tenere pergūt. Eleusinos uerò Salaminosq; in crimini dātesq; exulū partes sequerent, necarūt omnes. Simul dū hęc gerunt, magna exulū munus ad Thrasybulū cōfluit. At 30. uiri tā ferocē holtē sibi q̄ primū conciliandū arbitrati, nūcios ad Thrasybulū uiros fidos mittunt, titulo quosdā captiuos redimēdi: sed clā ut hortarent eum ad redeundū in patriam, malletq; secū unà in locū Theramenis primo electi ciuitati imperare, q̄s exilij incōmoda spōte tolerare. Bi prēterea potestatē fieri ut 10. exules, q̄s ipse elegisset, ab exilio reuocaret in patria. Quib à Thrasybulo respōsum, pluris se fugā exiliumq; suum facere dominio tyrannorū, neq; unq; antea dispositurū q̄ sumpsissēt arma, q̄ ciues omnes suos in patriā reuocatos, curaq; sua populo restitutos cōspexerit. Interim defectiones indies assiduè crudelitatis, insolētiæq; odio à tyrānis fieri, manus exulū cum numero crescere, uires in unū cogi: quo percepto 30. tyrāni legatos Spartā mittunt ad auxilium petendū: ipsi q̄ptas undiq; ualēt copias cōtrahunt. Tum exercitu in apertū educto castra sub dio ponunt circa loca quę Acharnę dicunt. At Thrasybulus idoneo prēsidio intra castellū relicto, ipse cū exulū ad 1200. agmine instructo in aciem, pdit, castraq; hostium noctu improuisus adorit: multos ipso incursu obuios obtrūcat, reliq; turbā subito inopinæ rei tumultu perterrefactā miscet ac premit, donec intra urbem cōpulit omnes. Post eum pugnę successum nihil cunctatus Thrasybulus Piræum adoritur, Munichiamq; promontoriū primo impetu occupat, defensorib & prēsidio destitutum, quod admodum munitionib. comparatum erat. Nec mora fuit tyrannis: cōfestim copijs omnibus instructis in Piræum ductis oppugnare Munichiam properant, Critia duce, ubi acerrime dubia fortuna dimicatum est, tyrannorū copię multitudine uincebāt: sed exulum animi prēstabant, audaciaq; uegetior, munitionib. etiam locorum adiuta, strenuè irruentē hostem propulsare. Postremó Critias dux ceditur. Quo casu perturbati triginta, mox oppugnatione dimissa, in loca sese commodiora magisq; aperta recipiunt, in quæ descendere metu multitudinis hostium exulibus haud animus tulit. Post hęc cum frequentes assidue ad exulum partes descenderent, iam cōtracta pugnæ manu Thrasybulus, agmine repente facto inuadit hostes, quib. pugna fusis fugatisq; Piræo potitur. Quo facto, mox ingens ex urbe multitudo simul dominationis odio, simul quos summa libertatis cupido iampridem trahebat, undiq; confluunt in Pyręum. Re deinde passim diuulgata, quicunq; per urbes uagi sparsiq; ferebantur exules, cum depressos hostes, & fauere fortunam Thrasybulo cernerent, ipsi quoq; in Piræum omnibus ex locis properant, ac iam deinceps copijs & uiribus exulum partes haud ambiguę potiores erant: qua re confisi, urbem oppugnare adoriuntur. At ciues qui Athenis relicti steterant, triginta uiros abire magistratu iubent, urbeq; eijciunt. Horum in loco decem uiros dictatoria potestate sibi creant, ut per eos tentarent si quo pacto conditionibus amicis bellum pacari possit. Hi simulatque magistratum adiere, neglectis belli pacisq; uetus rebus, se dominos faciunt, mòxque ad præsidium occupati dominij quadraginta naues à Lacedæmone sibi accersunt, & mille milites, quos Lysander ducebat. At Pausanias rex Lacedæmoniorum Lysandro inuidens, tum maximè quòd Spartæ cernebat ob eam crudelitatem & insolentiam apud Græcos populos ingentem inuidiam contracturam, cum magnis copijs Athenas profectus, ciues qui restiterant intra urbem, cum exulibus conciliauit, ita demum Athenienſibus patria restituta est, atq; exinde suis legibus atque institutis rem gerere administrareque cœperunt. His qui redire uerebantur, metu supplicij, quod meriti uidebantur ob flagitia & sæuissima scelera in ciues, & patriam commissa, permissum est ut Eleusinam incolerent.

A triginta defectiones fiūt.

Triginta tyranni Athenis exiguntur & de cēuiri creantur.

Athenienſium respublica restituitur.

Elij uerò

Elij uerò opib. & potentia Lacedęmoniorum pcussi, cum eis pacem composuere sub his conditionib. ut triremes omnes traderent, tum urbes circum fini timas sinerent liberas legib. suis uti. Iámq; Græciæ res omnes pacato circū pāsim bello, politisq; armis quieturę uidebant. Tū Lacedæmonijs ueluti iam onere gratui leuatis, cum reliquę abesset curę, quod diu obseruabāt, tempus adesse uisum est, de Messenijs prò arbitrio statuere, quorū pars in Cephalonia castellum quoddā incolebant, alij partem in Naupacto ad occasum positā tenebant loca, quę Locri dicuntur, quondā sibi ab Athenienſibus ad habitandum concessa. Illis igitur utroq; loco electis castella restituunt, illud Cephallenijs, hoc Locrenſib. At Messenij ob uetustum in Spartiatas odium undiq; expulsi, tādem cum armis ex Græcia migrant. Pars in Siciliam nauib. uecti sub Dionysio mercede militiam exercendam suscipiunt: alij Cyrenen petiere circiter tria millia, ibiq; cum pfugis, qui illinc erant, arma iunxere. Nam Cyrenenſem populum ea tēpestate seditio uexabat, ab Aristone nōnullisq; alijs urbe occupata, in quo primo eius seditionis tumultu repente 500. Cyrenēsium optimates perierāt per uim seditiosorum oppressi: mox ex reliquo populo primores patria exulare coacti sunt. Igit assumpta secum Messeniorum manu, exules in aciem aduersus urbis occupatores descēdunt. Pugna commissa Cyrenenſium ingens utrinq; cædes edita. Messenij prope omnes ad internecionem periere. Post eam pugnam Cyrenę per legatos ultro citroq; missos res cōposita est, armisq; positis, ptinus cōmuni sententia iureiurando adigi omnes statutum est, nemini deinceps illius iniuriæ memoriam ullam fore. Ita re cōposita, ciuitatē communi, uti solitum fuerat, cōsuetudine incoluere. Per idem tempus coloni ab Romanis in Ventras missi. Eo anno peracto prefectus est Athenis Laches. Romę Tribuni consulari potestate creati magistratum gerebāt, Manius Claudius, M. Quintius, L. Iulius, M. Furius, & L. Valerius. Agebatur quoq; Olympias 97. qua stadium uicit Minos Athenięſis. Per eadem tempora Artaxerxes Asiæ rex, debellato Cyro, Pharnabazū miserat ad omnes maritimas satrapias recipiendas, cuius rei metu qui Cyri partes secuti fuerant satrapæ populiq; uarijs curis uexabantur, ne quæ in regem commisissent luere cogerentur. At reliqui satrapæ legatis ad Tisaphernem missis, cum eo iam rem conciliatam habebant, studijsq; omnes, prōptis adesse, obnoxiáq; illi quisq; cuncta habere pro cōfirmanda sibi gratia certabant. Tamós uerò potētissimus inter eos loniæ prefectus in triremib pecuniam ac filios omnes cōgessit, uno dempto, cui nomē Gao erat, qui quodā post tēpore regij dux exercitus est factus. Igit haud cōsisus se Tisaphernis fidei credere, cū classe tēdit in Aegyptū, & cōfugit ad Psammitichum Aegyptiorū regē, qui nepos erat Psammitichi, quē regē cum antea multis sibi deuincire certasset beneficijs, existimabat se charū ob merita illi fore, sibiq; illic ueluti portum quendam paratum quo tuto confugeret, si quid à rege periculi sibi obiectum fuisset. At Psammitichus amicum supplicemq; iugulat unà cum filijs, ut ea pecunia & classe potiretur. Interim urbib. Græciæ in Asia positis aduentus Tisaphernis iam passim diuulgatus magnum terrorē in cusserat. Itaq; legatos Lacedæmona mittunt, oratum ne se patiant à ui Barbarica, quę ab illis pararet, dissipari euertiq;. Legatis benignè respōsum, decretaq; postulantib. auxilia. mox ad Tisapherne legatos mittere uisum est, qui diligentissime explorarēt, percunctarenturq; ab eo num Græcis urbib. arma uelut hostis inferre pararet. Tisaphernes uerò cum omnib. copijs primam eorū petēs urbem Cumam, agros omnes depopulat, multamq; inde prædam ac magnū captiuorū numerū contraxit, mox ad urbē cōuersus, circūuallare obsidereq; illā cōtendit. Post ubi tēpestas hyberna accedere urgereq; cœpit, cū nec urbe potiri ualuisset, nec iam ultra cōsideret, redimēdi captiuos hosti potestatē facit, cōtractaq; inde magna pecunia soluit obsidionē. Lacedæmonij uerò in eo bello cōtra regē suscepto Thymbronē ducē creant, cui mille ciues instructos dant, à

Elij cum Lacedæmonijs cōponunt.

Messenij migrant.

Cyrenenſis seditio.

95 Olymp:

Psammitichus Aegypti rex Tamum supplicem necat.

Lacedæmonij Tisapherni bellū inferūt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

socijs præterea iubent delectū habeat, totq; eligat inde, quot ad id sibi satis uideat. Thimbron igit accersitis undiq; sibi socijs auxilij, in Ephesū cū 5000. non pio armatis enauigat. Hic quoq; ab urbib. in ditione sua positis, alijsq; socio ure ad 2000. cōscriptos accipit, cum quib circiter 7000. inde soluit. Perfecto 120. circiter stadiorū tractu, Magnesiam applicuit, quæ Tisaphernis imperio tenebatur. Hac primo insula in ditionē accepta, cōfestim Trallis uersus Ioniæ rapitur: quam urbem oppugnare adortus, ubi frustra id se conari uidet, ob locimunitionē haud facilē parua manu expugnabilem, rursus Magnesiam relicto itinere petit. urbs illa nusquā circum ulla munitione, nullo defensa uallo, patebat cuiusq; inuadentis iniuriæ. qua causa ductus transæditi cauit eam in proximum montem, quem Thoracem appellant, ueritus ne quum ipse digressus foret, Tisaphernes eò uicissim accedens, urbem apertam reciperet. Tum in agrū hostium agmine facto irrumpēs, militem præda omnifaria oneratum reduxit. Accurrente cum innumero equitatu Tisapherne, uim tantam haud opperiendam ratus, redit in Ephesum. Per idem tempus eorum qui cum Cyro, ueluti supra diximus, in expeditionem profecti, post eam cladem euaserant excidium, quosdam in proprias diuertisse patrias commemoratum est, reliqui uerò (quæ plurima iuuentus erat) circiter 5000. uitam in armis & militia ducere assueti, ducem sibi creant Xenophontem, qui copijs illis in expeditionem eductis, adoritur debellare Thracas, qui Salmidessum incolebant. Hic ad sinistram pontis tus lōgo procul intra maria porrectus tractū, crebra facit naufragia. Mos erat eius incolis Thracibus circa ea loca ueluti insidijs paratos insidere, ut si quos aut naufragos, aut cursu excussos nacti mercatores fuissent diriperent, captiuosq; abducerent. Igitur Xenophon cum suis agmine facto in agrum eorum irrumpit, pugnaq; profligat eos: plurimos'q; uicos eorū direptione incendioq; uastat. Post hæc acciti à Thimbrone mercede, ei sese in expeditionem iungūt, simulq; cum Lacedæmonijs aduersus Persas bellum impacate gerebāt. Dum hæc in Græcia geruntur, à Dionysio cōdita est urbs in Sicilia sub ipsum Aetnæ collem, quam à quodam celebri templo Adranum appellauit. Archelaus uerò in Macedonia rex in quadam uenatione uulneratus, haud sponte à Cratere suo catanuto, mortem obijt, cum septem regnasset annos, cui successit in regno adhuc puer Orestes, quo tutor eius Aeropus necato, regno sex annos fruitur. Athenis Socrates philosophus ab Anyto & Melito accusatus, quòd aduersus deos & religionem impiè sentiret, iuuentutemq; inani traditione corrūperet, capitis damnatur, poculoq; cicutæ hausto, extinctus est. Ficta in eum crimina per inuidiam & odium uirtutis cōiecerant eius aduersarij, iudicijsq; corruptis damnari compulēre. Cuius facti populum uehemēter pœnituit, totaq; indoluit ciuitas indigna tanti uiri nece: nec diu iniuriā inultam esse passi sunt, nec scelestissimam accusatorum nequitiam impunitam abire, in quos primo irritatis ira animis plebs infrendere cœpit: pòst demum supplicijs affectos fœdè necauit. Annuo tēpore euoluto, præfectus est Athenis Aristocrates. Rosex tribuni cōsulari potestate creati, C. Seruilius, & L. Verginius, Q. Sulpitius A. Matilius, Capitus Clodius, & Marcus Ancus. His magistratum gerentibus Lacedæmonijs comperto quòd res bellica prauè à Thimbrone administraretur, Dercyllidam alterum ducem in Asiam misere, qui copijs assumptis aduersus urbes in Troade sitas castra mouit. Anaxitam igit & colonas, & Arisbam adortu primo cœpit. Post has Ilium, Cebreniam, reliquasq; omnes in Troade partim fallacijs & dolo, partim ui, breui redegit in potestatem. His gestis cum Pharnabazo cōpositis in octo menses inducijs, expeditionem in Thracas eos induxit, qui ea tempestate circa Bithyniam incolebant, quorum depopulatus agros, exercitum mox in hyberna duxit. Heracleæ uerò quæ apud Trachinem est, exorta seditione, missus à Lacedæmonijs ad eam rem componendam Heripidas, simulatq; urbem ingressus est, populum in concionē aduocat, in conces-

Xenophon Athenienſis.

Heracleenſis ſeditio.

cessu circumsessos armis authores eius seditionis cōprehendit omnes ad 500. quos supplicio affectos necat. Desciuerāt tū quoq; populi, qui loca circa Oetam incolebant, quibus cum bellū gessit, multisq; malis res eorum afflixit. Postremò relinquere ea loca coēgit, atq; inde emigrare, quorū maxima multitudo cū coniugib. & liberis in Thessaliam cōfugēre, & quinquēnio pòst in Bœotiam migrarūt. Dum hęc gerunt Thraces cōtracta manu Cherronesum inuasere. At Cherronesij bello oppressi, reb. suis afflictis, Dercillidā Lacedęmonium ex Asia accersunt auxilio, qui raptim cū copijs eò properās, Thraces ex eis locis expulit. Post Cherronesum circū omnē ducto à mari in mare uallo cinxit, idoneisq; clausam munitionib. firmauit, quo opere tutiorē in posterū illam ab iniuria reddidit ab incursu Thracū. Ipse post ea gesta multis ab ea gente donis ornatus copias in Asiam reduxit. Pharnabazus per tēpus inducіarū regē adit, eiq; persuadet ut classem paret, ducemq; habeat Cononē Athenienſem. Is erat & rei bellicæ & rerū hostilium peritissimus. Cumq; esset bellicosissimus, Cypri degebat apud Euagorā regē. Igit rege in sentētiam adducto, Pharnabazus assumptis 500. argēti talētis rem nauticā instruere maturat: mox in Cyprū nauigans, regib. illius insulę 100. triremes imperat: tū cum Conone multa collocutus de prætura nauali, maritimis reb. eum prefecit, magnis eidē à rege pollicitis oblatis, ingētiq; ostēsa spe patriq; recuperādæ. Cęterū Conon cernēs hāc unā demū patriæ reliquā spē, si Lacedæmoniæ uires expugnarent, recipiendæ maiestatis pristinæ, & impij recuperādi, simul intelligēs si tua opera, suisq; auspicijs id patratū foret ad pristinū nomē, quod strage pfligatus nauali uidebat amisisse, cum patria incōparabilem immortalemq; gloriam paratū iri, cōditionem gerēdi magistratus accepit. Cumq; necdū tota classis instructa esset, nauibus quas paratas habuit ad 40. cōscensis, in Ciliciam nauigat, ibiq; cōmoratus, quæ ad bellū opus erāt moliri apperat. Pharnabazus uerò cū Tisapherne delectu ex satrapis quisq; suis habito, copijs ingēti multitudine coactis, in expeditionē proficiscunt in Ephesum, q; eis in locis hostium copias cōsistere exploratū habebāt. duces illos sequebant ad 20000. peditū, 10000. equitum: nec Dercillide Lacedæmoniorū duci mora fuit, audito hostium aduētu, copias ex templo intrepidè educit, cum nō plures 5000. in armis ductaret. Vbi proximè stetere utræq; acies, fœdere inter se pacto duces rem conditionibus componē dam decernunt. Tempus certum utrisq; constitutum, quo Pharnabazus ad regem pro conditionibus & fœderibus mitteret, si bellum sic pacari uellet, quoue Dercillidas idem populo significaret, de rebus omnibus Spartiatas redderet certiores. Illi igit hoc modo exercitus ad cōgressum paratos abduxere. Cæterū Rheginis colonię Calcidēsium incremēta Dionisij suspecta admodū erāt. Naxios em Catanenses q; cognatos suos cernebant ab eo in prędā seruitutēq; abductos, nec sese procul ab iniuria simili, pariq; calamitate abesse uidebāt. Talibus affectos curis sollicitudo haud mediocris, metusq; cōditionis & periculi incūbentis saluti cōmuni uexabat Rheginos. Multa diu in eam rem cōsultanti bus, tandē potissimū cunctis id uidebatur, antequā uires tyrānus omnino colligeret inexpugnabilisq; fieret, ipsum armis propere antecapiendū opprimendumq;, nec exigua sibi ex ipsa Rhegina re ad bellum parata haberi. Syracusiorum præterea exules, quos Dionysius patria fugarat, quorum quām plurima turba tum Rhegij uersabatur, ad id consilij comparandum multa differebant, perstabatq; suadēdo atq; exhortādo ut bellū susciperetur. Ostendebant quoq; Syracusanum populum eiusmodi cœpta, cum occasionem oblatam uiderit, complexurum, rem'que communi studio uiribus cōllectis prouecturum. Postremò creatis ad id ducibus cum sex peditum millibus, sexcentis equitibus, quinquaginta triremibus, eos in expeditionem miserunt. Hi transuecto maris tractu, Messenęq; applicantes, hortantur Messenios duces uti secum mune re communi bellum suscipiat: dedecus indignum supra modum, ac penitus intolerabile

Rhegini Dionyſio bellum inferunt.

Cherroneſus ualło munita.

Conō Athenię ſis claſſi Artaxerxis profici tur aduerſus Lacedæmonios.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tolerabilẽ his qui se uiros sentiant, pati uicinas, pximis locis urbes Græci nominis & generis impunẽ funditus à tyrãno euersas iacere. Duces igit talib. psuasi à Rheginisq; accẽsi incõsulto iniussuq; populi copijs eductis in expeditionẽ una, pficiscunt. Erãt autẽ his instructa peditũ ad 4000. equites 400. triremes 30. Posit ubi ad Messenę montes exercitus utercq; stetit, inter milites seditio grauis orta est: excitãte per cõciones per tumultũ Laomedõte Messenio, qui ne arma cõtra Dionysium caperent, à q̃ nil iniurię accepissent, cõsulebat milites. Igitur Messanij ab eo adducti, quòd iniussu populi arma cepissent, repente reuocata sentẽtia ab armis discedũt, ducibusq; relictis in patriam redeũt. Simulatq; Messenios castris abire uiderũt Rhegini, cũ per se haud uirilũ satis ad id bellũ haberẽt, diffisi ceptis confestim, Rhegium uersus iter conuertunt. Dionysio autem ad eius rumorẽ tumultus initio parata omnia erãt, copiasq; suas in mõte Syracusano expeditas eduxerat, inde excepturus, si inuasissent hostium agmina. Simulatq; discessisse eos cõpertum fuit, milites intra urbẽ reduxit, mox legatis à Rhegio & Messena ad eum missis, id potius esse ratus p cõditiones & fœdera sublatis odijs, inter se cõciliare animos, q̃ armis tẽtare fortunã, pacẽ cũ urbib. ipse cõposuit. Inde cõspiciens nõnullos Græcę gẽtis homines studijs omnib. à se alienatos, in Carthaginẽsium ditionẽ inclinari, cõsiliaq; eò cũcta cõferre, & ut res suas, & urbes secũ in eam conditionẽ & imperiũ trãsferrent, arbitrabat, durãte cũ Carthaginensib. pace iampridẽ cõposita, pleroscq; ex his qui sibi parerẽt mutãdi imperij libidinẽ inuasurã, eosq; in Carthaginẽsium ditionẽ cõcessuros, cõtrà pace soluta, si bellũ moueret, eos omnes quib. conditio Carthaginẽsis imperij deterior, atq; seruitus grauior uideret, ad se illico descituros. Cõpertũ pterea habebat, pleroscq; Carhaginẽsis populi primates, ingẽtemq; multitudinẽ uulgi in Lybia pestilẽti tẽpestate occupatos interijsse, quæ res quoq; cõsilia sua cõfirmare, cœptaq; puectura uidebat. Tẽpus itacq; oportunũ occasionemq; idoneã belli mouẽdi adesse ratus, statuit in primis, quod primũ necessarium cõspiciebat, curare ut omnia ad expeditionẽ requisita sibi paratissima in tẽpore forẽt. Bellũ nãq; illud ubi semel incẽsum flagrare cœpisset, periculosum admodũ diuturnũq; fore cõspiciebat, utpote cui cõtra potentissimã Europę gentẽ foret dimicandũ. Cõfestim itacq; fabros opificesq; undiq; cõciet ex urbib. imperio suo subditis: ex Italia quoq; & Græcia. Præterea ex his qui sub Carthaginensium ditione tenebant populis diuulgata passim mercede, præmijsq; ingẽtib. accedẽti cuiq; p cõditione positis. Nã moliri decreuerat q̃ plurimã posset armaturã, tũ tela generis cuiusq; cõficere, naues adhæc triremes & quinqremes ædificare, quarũ ad ea usq; tẽpora nusquã forma cõspecta cuiq; fuerat, ususq; penitus adhuc intẽtatus & ignotus. Magna fabrorũ artificumq; multitudine iussu præmijsq; cõtracta illis generatim p cuiusq; munere & arte opera distribuit, & optimates primoresq; ciuium curãdis præfecit. Præmia ingẽtia ppositi illis, quibus erat armatura cudẽda. Cõstituta uerò tam uariè cuique species ac forma proponebat, quo genere, quibus armis indui oporteret, q̃ uarijs ex gẽtibus collectum exercitũ mercenariorũ habebat, quorũ ingentem undiq; manũ iam cõtraxerat, aliosq; cõducere parabat, quos pro more gẽtis suę quemq; propriis usitatisq; armis muniebat, quo apparatu rebat exercitum suum aspectu terribilẽ, hosti formidolosum fore: tum in certaminib. unũquenq; expeditissimẽ agillimeq; in assueto armaturæ genere dimicaturũ. Incũbentib. autẽ omni curæ Syracusijs ipsis, & Dionysij cœpta, puehentib. magno studiorum operumq; certamine arma passim cœpta fabricari: nec solũ tẽplorũ uestibula porticusq; manus artificũ fabrorumq; ad opus occuparunt, uerùm etiam in circis & porticib. fori plena cuncta cernere erat operãtium, nec locũ ullum labore artificioq; uacare dabatur. Cæterum præter publica loca, per quascunq; domos, quæ aliquid amplum, idoneumq; ad id habebant, officinæ educendis armis institutæ operibus feruebant. Tum Syracusis catapulta tormentum pri

Dionysius armas fabricatur ad bellũ Carthaginẽsibus inferendum.

tũ Syracusis catapulta tormentũ primũ excogitatũ effictũq; cõstitit, q̃d nunq; antea usq; gẽtium conspectũ fuerat, utpote cõtractis in eum locũ ex toto ppẽ terrarũ orbe cu iusq; artis fabris opificibusq;, q̃s mercedis magnitudo allexerat. Magnitudo quoq; pmiorũ, quæ pposita erãt illis in mediũ dãda, quib. artificij palma decreta fuisset, excitas omniũ mẽtes, & intẽta ad uictoriã ingenia reddebat. Præter hęc omnia singulis dieb. Dionysius aderat per artifices & officinas passim circũuallatus, blãdis omnes uocib. exhortãdo, prõptissimos q̃sq; laudibus donisq; exornãdo, tum ad cõuiuia secũ inuitãdo. Quapropter incredibili cõtentione aceẽsi artifices, multa telorũ machinarumq; genera excogitãdo moliti sunt formę nouæ inusitatęq;, quorũ in bello maximum usum fore cõstabat. Tunc ob ipso primo pter triremes quinqremes primũ ædificari cœpte, ip huiusmodi nauigij parãdi artificiũ primus ipse excogitarat. Nã cũ audisset Corinthi triremiũ prima fuisse corpora ædificata, Dionysius primus in ea urbe, q̃ ab illis olim deducta fuisset colonia, structurę nauium aliquid adijci corporaq; nauigiorũ ampliora cõpingi posse machinatus est. Ex Italia materiæ cõuehen dæ dimidium eorũ, quos ad materiam cedendã cõduxerat, in montẽ Aetnã misit. Stabãt ea tẽpestate syluę in eo mõte, picea & abiete dẽsissimę, reliquũ dimidium in Italia trãsire iubet, ibiq; iuga innumera parat, quorũ munus erat simul atq; trabes excisę in nemorib. dolatęq; ad formã nauigiorũ prẽberent, mox eas ad mare trahere, ministrorumq; ad littus adesse ingentẽ manũ, quibus cura esset execta ligna ratesq; cõpactas q̃ raptissime Syracusas uehere. Coacta igitur idõnea materia Dionysius uno simul tẽpore naues ædificare cœpit supra 200. uetustas reficere iio. Extruxit quoq; classi naualia miri operis magnis sumptibus in circuitũ ambitus eius loci, qui nunc portus uocat, 160. ædificijs distributa: quorũ pars plurima duas unũ quodq; naues capiebat, quæ prius extabãt ad 150. curari reficiq; iussit, insolitũ admirãdumq; spectaculũ, tantã uno in locõ tẽpore uno frequẽtiam operũ, hinc naues cõpactas, illinc ædificia surgẽtia cõspici, innumerã ad ea parãda multitudinẽ artificũ famulantũ properantẽ, incẽsis mirũ in modũ studijs feruescere, adeò ut qui spectabãt, in stuporẽ uerti turbæ frequentis uniuersam illic Siciliam adesse coactam crederent. Vbi rursus ad fabricantium tela & machinas opus quis accesisset, in eum rursus apparatũ omnium studia ministeriaq; & turbam omnem undiq; cõtractam existimaret. In hac tam admirabili præparatione & incomparabili inauditaq; operũ structura feruntur centum & triginta millia facta clypeorum, gladiorum uerò & galearum idem numerus: thoraces quoque uarijs structuris cuiusq; formæ compacti, miro res elaborata artificio, supra quatuor millia. Hos equitibus & tribunis centurionibusq; militum, necnon mercenarijs, quorum custodiæ corpus suum stipandum creditus erat, distribuere decreuerat. Tum catapultæ cuiusq; generis, & innumera aliorum telorum constructa multitudo. Ex nauib. longis dimidias ciuibus, qui clauos regerent, & qui proras tenerent, munijt: eisdem quoq; ex plebe remigia suppleuit, reliquas mercenarijs instruxit. Post ubi ad armaturam parandam, & construendas naues, omnia satis parata uidet Dionysius, ad copias iam contrahendas studia conuertit. Milites enim iudicabat non expedire multo ante conducere, ne sumptibus grauaretur. Astydamas autem tragœdiæ scriptor tum primum docuit, uixit annos sexaginta. Romani Veios obsidentes erumpẽtibus oppidanis alij cæsi ab hostibus, pars turpi fuga fusi profligatiq; sunt. Exacto illius anni cursu Athenis præfuit Ithycles: Romæ sex tribuni consulari potestate creati, L. Iulius, M. Furius, L. Marcus, C. Cornelius, Cæso Fabius, & Paulus Sextus. Dionysius igit pfecto iam nauium armaturæq; militaris apparatu, mox ad comparandum ueluti dictum est exercitũ curã omnẽ adhibuit. Ac delectu primũ ex ciuib. habito, qui ei idonei uisi sunt ad militiam, omnes ducta in ordinem ratione cõscripsit. Ex urbib. quoq; suæ ditioni subiectis eos accersiuit, qui uisi fuissent ad arma tractãda cõmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

modi, inde ex Græcia mercenarios cõtraxit, ex Lacedæmonia præcipuè q̃ eiu tas illa dominationi faueret suę, initioq̃ occupati dominij ad cõfirmandas uires & imperium ꝓ uehẽdum potestatẽ illi fecerãt, ut quantumcunq̃ ex illo populo numerum collibuisset, ad arma militum eligeret. Denicq̃ cum ex multis & uarijs ꝓmiscuè gentib. intẽderet exercitum sibi q̃ numerosissimum cõscribere, magno stipẽdio ꝓposito multos undicq̃ cõtraxit. Cumq̃ graue periculosissimũq̃ bellũ moturus est, humanè inter plebẽ cõsuescere, denicq̃ cõsilia cũcta eo cõferre, ut per comitatẽ et beneficẽtiam cuiusq̃ sibi cõciliaret beneuolẽtiam. Rheginos uerò Messenios q̃ contẽplatus, quorum urbes sitę ad portum erãt, magnas olim copias instruxisse, uerebat ne Carthaginenſib. in Sicilią aduectis adiungerent. Populi nãq̃ illi cuiuscũq̃ parti adhęsissẽt, haud parua belli momẽta uidebant adiecturi, qua uexatus admodũ cura Dionysius, magnã Messenijs agri finitimi partẽ tradidit: q̃ beneficio sibi reddidit obnoxios. Tum legatis ad Rheginos missis petit ut ex uirginib. ciuib. idoneã quãdã deligerẽt, quã sibi uxorẽ traderẽt, pollicitus se ꝓ eis meritis magnã cõtermini partẽ cõparaturũ illis, urbẽq̃ & opes i posterũ eius populi ꝓ uirib. aucturũ. Cõiux prima (ueluti supra cõmemorauimus) filia Hermocratis, in eqtũ seditione fuerat occisa, magna uerò ꝓlis suscipiẽdæ cupido trahebat eũ, q̃ ꝓgenitæ ex se sobolis gratia arbitrabat dominiũ sibi firmissimũ & tutissimũ fore. Cõuocato Rhegij ꝓ ea re cõuentu, multa cõsulrantib. Rheginis uisum est repudiãdũ cõiugiũ, nec eam affinitatẽ cõtrahendã. Dionysius eo cœpto fraudatus, ꝓ re eadẽ ad populũ Locrẽsem legatos mittit, quo postulatis annuẽte, decretoq̃ de cõiugẽdã

Dionysius ex Locris uxorẽ ducit.

da facto, duxit ex eis uxorẽ Dionysius Doridẽ filiã Xeneti, ciuium omniũ clarissimi potẽtissimiq̃. Paucis ante nuptias dieb. Locros misit quinqueremẽ tũ primum nuperrimè ædificatã, argeteis circum aureisq̃ cõpositam ornamẽtis, in qua uirginẽ trãsportari Syracusas iussit, quã acceptam statuit intra arcẽ. Duxit ꝓterea ex ciuib. clarissimã Aristomachã, ad quã ad se uehẽdã quadriga eqs albis iuncta mittit, quę quoq̃ magnificè ueluti prior ab eo excepta fuit. Per idẽ tẽpus nuptias utrarũq̃ celebrans, ꝓpetua militib. & plerisq̃ multis cõuiuia parauit. Iam eũ ferocià fœlitię, acerbitatemq̃ tyrãnidis remiserat, animoq̃ ad humanitatẽ cõuerso, mitius ac mãsuetius subditos tractabat: iam neq̃ ciuium cędib. sęuire, neq̃ ꝓscriptiones exitiaq̃ moliri, nulli molestus, nusq̃ formidolosus apparere, à priorib. abscesserat penitus cõsilijs, mitigaratq̃ ipse sibi omnẽ uiolẽtię feritatẽ. Pòst pactas nuptias paucis moratus dieb. aduocat concionẽ,

Dionisij concio ad Syracusanos de bello Carthaginẽnsibus inferendo.

Syracusios q̃ hortari adorit, uti bellum Carthaginẽsib. inferãt: multa ad id suadendũ affert, nullã unq̃ terrarum Græcis ꝓmiscuè cunctis infensam magis inueniri gentẽ, nulli populo magis nomẽ Græcũ inuisum, cum sint omnium ꝓsus hostes acerrimi: Siculis ante alios infestos esse. Et nunc quidẽ eos quiescere ꝓpter pestẽ. quę plurimos in Libya corruperit. Verum simulatq̃ pestis paululum remiserit, inuasuros regnum Sicilię. Pulcherrimã nunc aggrediendi debilitatos afflictos q̃ occasionẽ adesse, atq̃ occupãdi incautos, anteq̃ resumptis uirib. populis Siculis formidolosi esse incipiant. Simul indignũ esse admodum, negligẽter Græcas urbes à Barbaris in seruitutẽ redactas, quas certum esset pericula studio tãto subituros, quãto libertatis cupido esset illis. Multis prę ter hęc uarijs rationib, facilè Syracusanos in sentẽtiã adduxit, q̃ppe qui nihil Dionysio minus auidè bellũ illud capesserẽt, cõmoti primũ Carthaginẽsium odio, q̃ illis adiuuãtib. fraudẽ cõditionemq̃ seruitutis suę coacti fuissẽt parere tyrãnno. Tũ Dionysium in se simul metu hostiũ, simul & seditiones intestinæ piculo arbitrabant fore mitiorẽ, nullũq̃ aduersus res suas insurgẽdi subditis ar matis stimulũ causamq̃ subditurũ. Quodq̃ omniũ potissimũ adducebat, spera bãt, ubi arma in manib. tenuissẽt, si quã fortunã ad se liberãdos uiã patefecisset dextris armatis in ꝓmptu fore excusso iugo libertatẽ amplecti. Cõuẽtu dimisso, Dionysij ꝓmissu Syracusana plebs statim ad diripiẽda Punica bona discurrũt haud paruus nãq̃ Carthaginẽsium numerus Syracusis habitatũ cõcesserãt ingẽtesq̃ illic opes cõgestas habebãt. Erant q̃q̃ in portu multæ mercatorũ naues mercimonijs oneribusq̃ cõpletæ, quas omnes euacuarũt Syracusani. Nec secus reliqs Siculis patratũ: Punicis. n. q̃s apud se populus q̃sq̃ degẽtes habebat, urbe etectis, fortunas pecuniãq̃ diripuere. Enimuero quanq̃ Dionysij tyrãnidẽ inuisam haberẽt, odijs tamẽ in Carthaginẽses altiorib. acrius flagrabãt, bellũq̃ aduersus eos animis accẽsis suscipiebãt omnes, ꝓcupidi barbariem illam ex finib. suis ferro exturbare. Quapropter & qui Græcas incolebãt urbes sub ditione Carthaginẽsium, simulatq̃ palã à Dionysio ꝓpalatũ indictũq̃ bellum rescisse, quę cõcepta diu in Pœnas odia suppressẽrãt, effuderũt: quib. eorum bona diripuisse nõ satis uisum fuit, sed ludibrijs omnib in corpora uarijs dilaniata supplicijs sęuitũ est, irritabãt in ulctionẽ & sęuitiã omnẽ reposte, insxęq̃ memoria ueteris iniuriq̃, quãtis olim ab illis capti malis afflicti fuissẽt. Atque adeò iracũde atrociterq̃ functa de Phœnicib. supplicia, exactaq̃ pariter in Barbaricã sęuitiã, tũc scilicet atq̃ in posterũ, ut Carthaginẽses ab hostib. pari modo habiti satis admoniti fuerint, ne deinceps in captos insolescerent. Nec nescire poterãt cõmunẽ pugnantib. in medio sortẽ fortuna pari moderatione duce ꝓponi, ad qualia uictis olim uictores intulissent, patienda uicissim ab hoste superãte. Dionysius pòst ubi cũcta ad bellũ sibi parata in promptuq̃ uidet, nũctios Carthaginẽ mittere statuit, qui bellũ à Syracusano populo Carthaginẽ sibi indici denũciẽt, nisi Græcas urbes quas in Sicilia sibi subditas tenerẽt, liberati restituerint. Ita erãt res Dionysij. Ctesias autẽ scriptor historiam Persicã in hunc annũ deductã scribẽdi finẽ fecit, eam scribere orsus à Nino & Semirami.

Eodẽ anno floruere clarissimi Dithyramborũ poëtæ Philoxenes Cytherius, Timotheus Philesius, Telestes Selinuntius, Polidus qui & picturæ & musicæ pitiã tenuit, Annuo tẽpore elapso, ꝓfectus Athenis Lysiades magistratũ adijt, Rom. cõsulatẽ potestatẽ gerebãt P. Mallius Mannius, Spurius Furius Lucius & tres alij. Iamq̃ pro uoto res omnes erãt ad bellũ Dionysio paratę. Itaq̃ ꝓconsẽ Carthaginẽ cũ epistola mittit ad senatũ, in qua scriptũ continebat, Syracusanũ populũ Carthaginensib. bellũ inferre decreuisse, nisi Græcis urbib. cederẽt. Ille mox iussu parẽs, in Libyam adnauigat, epistolã senatui tradidit, quã in concilio lectã, mox in populi cõuentu recitari faciunt, qua audita, repẽte plebs ad belli nomẽ admodũ turbata, sollicita esse omnes, trepidareq̃ multa. Ingentem nãq̃ absumpserat eorũ multitudinẽ pestilẽtia, cũcta ꝓterea ad exercitũ imparata habebãt. Et tamẽ quid Syracusani cœptarẽt expectabãt, & nõnullos ex se natu ad id delectos, cũ ingẽti pecunia dimittũt in uaria loca, qui mercenariorũ manus ex Europa, copiasq̃ externas quãtas ualeant cõducere ꝓperent. Interea coactis iam Dionysius ex delectu ciuium uiribus, instructo unà cum mercenariorum manu socijsq̃ auxilijs exercitu, Syracusis exiens agmen educit, Ericemq̃ uersus acie directa iter tẽdit. Nã ab hoc colle haud procul sita erat urbs Motya, Carthaginensium colonia, quem locum iampridẽ ipsi delegerant idoneum maxime oportunumq̃ ad inuadendã infestandamq̃ reliquam Siciliam. Hac enim primum in potestatẽ redacta, arbitrabat se uirib. haud mediocriter hostes superaturum, nec ullo per iter loco desistebat uires copiasque undique contrahere ex Græcis circum urbibus, milites accedentes illico idoneis armis instruere, nec segnis aut parua ad eius expeditionis rumorem undicq̃ concita ta multitudo, quod libenter promptis que omnes animis arma properabant, tam grauiter populos omnes premebat imperij barbarici onus, odiumque insolentiæ Punicæ, tum rapiebat unum quenque summa libido libertatis aliquando uendicandæ, primi que acesere Camarinæ, inde Geloos & Acragantinos accepit. Post hæc Himerenses accersiuit, quibus ad alteram Siciliæ partem sedes erant. Accitis quoque inter procedendum Selinuntijs, cum omnibus copijs Motyam peruenit: ductabat autem peditum ad octoginta

Dionysius bellum Carthaginensibus indicit.

Dionysius Syracusas copias educit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginta millia, equites multo plures 3000. naues longas haud pauciores multo 200. quas sequebant̃ oneraria nauigia machinis confertissima multis ac miris, quęq; reliquos omnifariam apparatus, comeatũ quoq; rerumq; omnium cõportantes, numero nihilo minus 500. tam admirabili apparatu conspecto Ericini, repente in stupor̃ uersi sunt, nullaq; mora facta, cum alioquin Carthaginenses inuisos haberent, Dionysio adhęsere. At incolas Motyæ, quòd mox afutura sibi auxilia à Carthagine sib. arbitrarent, ea spe firmatos haud quaq; terruit hostis, sed mox ad resistendũ oppugnaturis, obsidionemq; tolerandã impigrè sese cõparant. Nec em̃ latuerat eos, si quid unq; aduersus rem Punicã Syracusana plebs molitura foret, id primũ eorũ fore cõsilium, ut Motyam primã everterent, quod erat firmissimũ Carthaginensib propugnaculũ aduersus reliquam insulã, quodq; inconcussa semper erga Carthaginenses fide & officio perpetuo populus ille constitisset. Erat urbs illa in quadã insula posita, ab ora Sicula ad σ. stadia, cæterum multitudine domiciliorũ & ornamentis ędificiorum mirũ in modum miraq; specie exædificata, quod ex incolarum opulentia, quæ summa erat, curatũ fuerat. Habebat autẽ angustã quandam uiam manu & arte inter undas aggeris in modũ eductã, quæ ad Siciliæ littus per siccum ducebat. Hanc tum Motyenses dissipauerunt, ne per eam accessus hosti pateret ad urbem. Dionysius cũ architectis sitũ contẽplatus Motyæ, cœpit aggeres extruere, naues longas in ipsò portus subduxit aditu, onerarias secundũ littus anchoris iussit firmari: post hęc Leptinę classis prętore curãdis operib. præfecto, ipse cum peditatu aduersus urbes Carthaginensium socias proficiscitur. Sicani omnes metu tãtarum uirũ perculsi Syracusijs adhęrere: ex reliquis urbib. solæ in officio & societate Carthaginensium quinq; perstitẽre, Angyræ, Solus, Aegesta, Panormus, Entella. Solentinorum igitur & Panormitanum, ad hæc Angyrense agrum depopulatus, præda passim acta, direptionibus & arborũ excidio uastare cuncta pergit. Aegestam uerò & Entellam castris circumsistens, assiduis oppugnationibus irruptionem adoriri, summisq; moliri cuncta uiribus ut eas pugnando caperet. Interea Himilco Carthaginensium dux ad contrahendas copias, cæteraq; passim paranda curis intentis adebatur. Classis prętorem cũ 10. triremib. propere nauigare iubet clam ut tacito occultoq; cursu Syracusas petat, mox intra portus per noctis tenebras ignotus irrumpat, nauigia que ibi relicta incendio conficere properet. Hanc rem eo consilio moliebatur ut hostium uis coacta dispergi cogeret̃. Dionysio nẽpe necessarium fore, partem classis ad Syracusas tuẽdas dimittere. Prętor igitur emissus imperata raptissimè exequitur: noctu intra portum Syracusarum improuisus adnauigat, omnibus insciis eius quod patrabat̃, repentè igitur insistẽs incautis, naues quas deductas comperit, rostris impetit, atq; ita nullo resistente cunctas propè pertundit ac dilacerat. quo peracto mox Carthaginẽ uersus cursum uertit. Dionysius direptis uastatisq; omnium agris, qui sub ditione Carthaginensium tenebant̃, coarctatis prętereа occlusisq; intra mœnia quemq; sua hostib. Motyam uersus copias ducit omnes, quòd arbitrabatur ea urbe expugnata, reliquas cõfestim ad deditionem uenturos. Extemplo igitur numerũ operantium auget, omnes operi iubet incumbere: iam transitum & interluuiem mediam exaggerabat, machinasq; ex ordine, & portionis cuiusq; ratione simul cũ aggeris cogmento eductu'que prouehebat, mœnibus'que admouebat urbis. Per idem tempus Himilcon prætor classis Carthaginensis explorato, quòd à Dionysio naues subductæ essent, confestim aptissimas quasque triremes ad centum armatis complet. Arbitrabatur enim subito incursu inuadendo incautos, se facilè nauigijs subductis potiturum, cum ea omnia ad eam uim sibi libera paterent, nec hosti quippiam per mare paratum occurrere posset. Hoc ubi successisset, mox obsidionem Motyæ dimissuros hostes, bellique tumultum in Syracusas conuersum translatum'que iri. Euectus itaque cum centum triremib

Dionysius urbes Carthaginensium infestat.

Himilco Syracusanorũ naues corrũpendas curat.

Dionysius Motyam obsidet.

triremibus nocturno tempore ad oras Selinuntiorum applicuit, mox circũnauigata Lilybæi extrema ora, simul cum luce Motyæ affuit, repente conspectus ab hostibus nihil minus quàm rem huiusmodi expectantibus nouum incussit terrorem: naues in anchoris firmatas partim rostris incursuq; contrit, alios incendio consumpsit, cum nullum à Dionysio subsidium mitti posset. Pòst intra portum irrumpere properãs classem instruxit in aciem, perinde ac si subducta nauigia foret inuasurus. Quo metu perculsus Dionysius copias omnes ad fauces portus occupandas agere raptim capit. Iamq; aderant occupaturiq; eum locum hostes, obsessosq; tenebant exitus oppositа classe: quo consilijs antecaptus facto, Dionysius, nauigia in portũ deducere ueritus est, quòd palàm constaret deductis ad angustas fauces necessarium fore paucas cum multis consligere. Cõperto, ut erat solers, dubię rei consilio, milites omnes ad trahendas per terram naues in locum idoneum accingi iubet, quas facilè breuiq; per multitudinem obnitentium quo cupierat loco uectas mox in mare liberum deduxit incolumes. Himilcon adortus primas triremes, opprimere ut conabat̃, quẽ illi iaculis telorũq; multitudine repellebant. Syracusani naues ipsas sagittarijs baleatoribusq; cõpleuerant, inde paratis ex littore cuiusq; generis telis intẽtі propugnare, catapultis pręsertim, telo nempe uelocissimo uiolentissimoq;, assidua cędę hostẽ cõprimere. Enimuero magnũ terrorẽ incutiebat noua tã uiolenti teli species, nunquam ante eam tẽpestatẽ inter mortales usa. Ita spe potiundę classis delusus Himilco, nauigat in Libyam: nec enim tũ naualẽ fortunã tẽtare animus fuit: quippe cui pugnã ineunti cũ duplici hostium numero congrediendũ erat Dionysius uerò opificum multitudine celeriter adducto pertectoq; aggere, genera machinarum omnia muris admouet, turres arietib. cõcutere, catapultis eos deturbare locis, qui per propugnacula distributi subeũtes muros arcebãt. Turres quoq; quas in rotis ad idonea loca extructas habebat sex in altum per interserta spacia tabulatis eductas, adigi propius iubet, quarũ fastigia altẽ subnixa cõpage eminebat, iussu industriaq; Dionysij tectis æquata domiciliorũ. Nihil tamen oppidanis tanta circũstrepentium hostium agmina, tãtaq; oppugnationis moles cõsternare ualuit: tametsi locijs auxilijs omnique spe destitutos se cernerẽt, & inualescẽte iam piculo circũuentã salutẽ atq; in desperationẽ adductã haberẽt. Sed uincere gloria contendentes oppugnãtem hostẽ, primũ lõgissimis malis antẽnas illigatas tabulatis instruunt, in quæ milites armatos disponũt, quos turres hostium uersus, & in machinas intortis antẽnis extẽplo porrigũt. Illi mox faces stuppis illigatis incensas, piceq; illitas in machinamẽta hostiũ iactare nõ desistũt, flãmaq; celeriter materia corripuit. At Siculi incẽdio cõspecto repẽte auxilio undiq; accurrũt, ignẽq; iam altè sęuire conantẽ extinguunt, assiduo arietum cõcussu magna mœnium pars prolapsa, pcubuit, cõcursuq; frequẽti ad eam ruinã utrinq; facto, hinc irrũpendo, illinc resistẽdo certamẽ atrox cõmittit̃. Siculi iam nihil sibi obsisti posse rati, qui urbe potirẽtur, cũcta sufferre atq; subire pericula, periclitãtib. insilere oppidanis, ut quãdoq; tandẽ manu liceret iniurias olim à Phœnicib. illatas ulcisci. Cęterũ oppidanis calamitate captiuitatis ante oculos obuersante, efferati cõsistere, cũ nullã fugę uiam patere, neq; terra neq; mari ullã salutis spẽ supesse uiderunt, cũcta obsidente atq; occupante hoste, haud ignauè morte oppetere, desperata iam & derelicta murorũ defẽsione stipati intra uias & angustos calles sese cõferunt, ibiq; aditus circũ omnes munire, pperant, extremisq; ad ingressum domicilijs, quorũ parietes firmissima cõpage extructi stabãt pro mœnibus utunt̃, unde in maiorẽ priore difficultatẽ adductæ Dionysij copiæ, exitiq; cõfligere cogebant̃. Nam intra mœnia magno impetu irruentes, incautiusq; uelutti qui iam urbem captam existimabant, procurrentes, ab his qui ex domiciliorum fastigijs saxa telaq; deuoluebãt impune ex locis superioribus obruebant̃. Cui periculo mox occursum est: nihil cũctati turres ligneas primis unde

Himilcon̄ Syracusani repellunt.

Motyæam oppugnat Dionysius.

obsistebatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

obsistebatur adigunt domicilijs, atq; ad scandendum pro scalis utuntur, quæ cum tecta ædium æquarent, iam deinceps per pugna facta, nec missilibus eminus uibrando, sed gladijs conferendo cominus acerrimè dimicabatur: nam infectis ad culmina scalis Siculi per eas in domicilia agmine facto euaserunt. Ibi Motyęi ad extremum periculi discrimen rem adductam cernentes, coniugibnatisq; ante oculos uersantibus efferatis pietate suorũ animis indefesse intrepideq; obsistere. Illis parentes aderant implorantes extremam eorum opem, orantesq; ne se permitterent in hostium manus & ludibria trahi. Ad quas quę relas incitatis uiribus furibundi in hostes, in tela ruere. Alios iam flentum coniugum miserabiles uoces, natorumq; infantum fletus exauditi procul in extrema quæq; ruentes, agebant, mortem quisq; strenuè oppetere properabat, atq; animam ante effundendo se subducere, tristi intolerabiliq; spectaculo suorum quòd liberos, coniuges, familiamq; suam, quod iam prope futurum intelligebant, trahi captiuam ante oculos quisq; suos cernere cogerentur, neq; ex urbe usquam profugere licebat, quippe quam circumundiq; cinctam fluctus claudebãt, mare obsessum latè occupatumq; ob hoste tenebatur: neq; ullam apud obsidentes (quæ res maximè defixerat obstupefeceratq; omnium animos, atque in salutis desperationem penitus egerat) misericordię spem sibi reliquam fore confidebant, consci crudelitatis, & seuitiæ immanis, quam in captiuos olim Græcorum fœdissimè exercuerant, à quibus non ueniam poscere, sed parem iniuriæ quondam à se illatæ ultionem expectare magis æquum erat. Hoc ita reliquum eis tantum uidebatur aut strenuè pugnando salutem tueri, uel inter arma concidere. Hac animis illorum imposita necessitate, res Siculis in magnum discrimen adducta est. Nam per ostia & fenestras obiectas certantes cum graui damno repellebantur, tum locorum angustijs cum hoste ferocissimo, utpote cui iam posita in desperationem uita maxima minimis æquarat pericula, cunctaq; iuxta per audaciam & furorem contempta reddiderat. Ita conferentes manus alij dando accipiendoq; uulnera cadebant, alij pulsi à fenestris ui Motyęorum præcipitatis ex alto in terram corporibus suo pondere conterebantur. Postremò tracta totam eam diem tali periculo oppugnatione perpetuo parte utraq; obnixa Dionysius ad uesperam receptui cani iussit, oppugnationemq; intermisit, perinde ac tantisper iam lassas cohortes suorum quiescere curareq; corpora permissurus esset, ut ad similè curã consiliumq; Motyæos conuersos à defectione auerteret. Quod simulac uti conceperat, factum uidet abijsse locis utrinq; oppugnatores defensoresq;, Archylum Thurium cum instructissima iuuentute in structum rem aggredi callidè iubet. Ille iam obtenebrante nocte scalas quibusdã ædibus dirutis admouit, per quas euectus in opportunũ locum, eo mox socios euocat Motyęi re cognita, repentè auxilio undiq; accurrunt, & quanquam sero locis iam ui occupatis, nihilo tamẽ segnius adniti: cõserta ibi atrocissima pugna multis hostibus eò conscendentib. ægrè à Siculis uicti multitudine superante atq; irrumpẽte Motyæi repulsi sunt. quibus cedentibus ecce repentè per aggerem uniuersa uis hostium magno agmine intra urbem irrumpit. Tum passim uictoris ferocia per omnia loca impetu furibundo rapti, cædes ubiq; & obtruncatio sæua patrari cœpta. Siculos enim in Carthaginensium iugulos & sanguinem agebat cladis olim acceptæ, immanitatisq; Barbaricæ memoria: ulcisci strages suorum pari ira & sæuissimum in uictoria hostẽ obruere properabant. Ita cuncta promiscue, ut cui quis obuius occurrisset, uno ordine in necem trahere, non pueritiæ, non sexu muliebri, nõ ætate grauatis, nulli deniq; uiuo parcere, cũcta gladijs passim in excidium cõsternere. At Dionysius cupiens urbem illam in prędam & seruitutem trahere, uti ex captiuis pecunia contraheretur, primum cohibere milites à cæde captiuorum tentat. Pòst ubi parere neminem nec se audire, furore auribus sæuientium obstrepente uidet, irreuocabilq; cędis rabie Siculos auersos infrendere, prę-

Dionysius Motyam expugnat.

præcones extemplo dimisit, qui sublata uoce per urbem discurrẽdo Motyæis proclamarent, ut pro salute confugerent ad templa, quorum religio à Græcis coleretur: quo facto multitudine intra templa acta, à cæde cessatum est. Mox ad diripienda captiuorum bona cõuersõ impetu, omnia discurrunt loca, multumq; argentum inuentum contrahitur, uestis quoq; pretiosissimæ, reliquæq; supellectilis cuiusq; generis, & felicis opulentiæ multitudo ingens. Vrbis prędam omnem Dionysius militibus concessit, ut ea spe promptiores ad inuadẽda pericula redderentur. Archylum, qui primum conscenderat muros, corona centum pondo donauit: reliquis pro ordinis & uirtutis merito præmia digna distribuit. Motyęos qui cladi superfuerant, sub hasta uendidit omnes. Daimenem uerò nonnullosq; Græcos, qui Charthaginensium partes sequebantur, cruci affixit. His peractis præsidio urbi imposito Bitonem Syracusanum eius præsidij, cuius maior pars ex Siculis erat, præfectum constituit. tum classis prętorem iubet cum centum & uiginti nauibus hostium adnauigationem obseruare, eiq; præcipit ut Aegestã Entellaij uti principio depopulari cœperat, obsidere. Cæterum æstate iam exeunte cum exercitu Syracusas redijt. Athenis Sophocles Sophoclis filius tragœdiam edere cœpit. uictoriasq; decẽ retulit.

96 Olymp:

Anni tempore transacto, Phormio Athenis magistratum adijt. Romæ sex tribuni consulari potestate creati, Cneus Genucius, L. Atilius, M. Pomponius, Caius Diymus, M. Veterius, & Valerius Publius. Olympias agebatur sexta & nonagesima, qua stadio uicit Eupolis Elius. His magistratus gerentib. Dionysius Syracusiorum tyrannus educto Syracusis exercitu, cum omnib. copijs in Carthaginensium ditionẽ contendit, passimq; cuncta populationib. diripiendo uastare pergit. Quo metu Alyciæi perculsi, legatis missis cũ eo pacẽ societatemq; iunxerunt. At Aegestani nocte adorti munitiones obsidẽtium, agmine improuiso ignem in tabernacula per stationẽ dispositа, iniecerunt: quo subito terrore magnus castra tumultus exagitare cœpit: ac diffusa latè flamma, cum ignis restingui nõ posset, pauci ex succurrentib. militibus absumpti sunt: maxima equitum pars cum tabernaculis conflagrarunt. Interim Dionysius agros hostiles passim peruagando cum copijs cuncta diripiebat, nemine congrediente. Leptines uerò classis prętor circa Motyã peruigili ad munus suum cura uersatus, latè obseruando cunctos maris tractus, itinera hostium & nauigationes omnes exploratas habebat. At Carthaginenses auditis Dionysij copijs & uiribus, moliuntur eum superare omni rerum bellicarum apparatu. Legeitaq; Himilconẽ regem creant: tum ex omni Libya, itemq; Hyberia copias contrahunt: partim à socijs auxilia accersunt, alios mercede conducunt, quorũ omnium ad 300000. coẽgerunt, equitũ ad 4000. præter currus, quos fuisse ad 400. proditũ est, naues longas 400. frumentarias, quæq; ad machinas, cęteraq; onera portanda paratæ aderant, supra 600. ueluti Ephoro placet. Timæus uerò eos qui ex Libya traiecere, haud plures 100000. tradit, ad quos post in Siciliã 30000. narrat adiecta ex ea gente delectu habito Himilco prętoribus nauiũ librum cuiq; obsignatum tradit, mãdans ubi portu solutum esset, enauigareq; cœpissent, tum referarent, quæq; ibi scripta legissent, exequi properarent. hoc autem excogitarat, quo nauigatio diutius occultaretur hosti, ne cui speculatori facultas esset Dionysio significandi cursum classis. Erat enim in eis scriptum ut Panormum iter tenderẽt. Spirante igitur secundo uento soluerunt omnes à littore: ac naues onerariæ mox uelis in altum perlatæ cursu aperto mediis fluctibus ferebantur. At triremium tectior secundum Libyam nauigatio, proximaq; terræ sensim inferioraq; legendo spacia tenebant, ualido spirantis à terra uenti flatu uela tendente. Vbi in conspectum Siciliæ ueniri cœptum, onerariæ primæ procul, uti ante alias rapiebantur, ex alto cõspectæ sunt, nec mora Dionysius Leptinem cum triginta triremib. occurrere aduentantibus iubet, quascunq; habuerit obuias, rostris inuadens dissipet. Ille ad iussa procinctus, illico

Aegestani ob sidẽtium Dionysianorũ castra incendũt.

Carthaginensis classis in Siciliam proficiscitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

remis in hostem contendit, primasq; oblatas inuadens, quasdam repente ipso incursu cum ipsis uiris suppresit. Reliquæ onerariæ uentis illico ad primum tumultum uela dantes, facilè raptimq; è manibus hostium euolarunt in altum. Quinquaginta tamen cum militum quinq; millibus, & ducentis curribus supprestæ perierũt. At Himilco simulatq; Panormum applicuit, expositis copijs in hostem contendit. triremes secundum aciei profectionem iuxta adnauigare iubet, ipse in itinere capto per proditionẽ Erice, Motyam uersus castra mouit, cum Dionysius per idem tempus ad Aegestam obsidendam cum copijs consisteret, Himilco Motyam oppugnando capit. Erant autem Siculis omnibus animi ad conserendum cum hoste parati, iamq; gladios stringebant. At Dionysius simul quòd procul admodum à socijs urbibus aberat, simul frumẽti importandi difficultate urgebatur, milites continebat, pugnamq; in aliud tẽpus magis idoneum differendam arbitratus, inde proficisci statuit. Quo consilio capto, Sicanos hortari cœpit, ut pro necessitate incumbenti suas urbes relinquere nihil uereantur, secum'que omnes in stipendia proficiscì ac persistere studeant, pollicitus se eis meliorem agrum, tantumq; quantum reliquissent daturum, belloq; pacato, mox quibus cunq; ea cura remansisset, in patrias quenque suas redituru. Pauci ex Sicanis metu perculsi, ne si contra resisterent, ab exercitu diriperentur, Dionysij postulatis assentiri coguntur: reliqui renuentes, mox abscedunt. Alicei simile deficiunt, missisq; ad exercitum Carthaginensium legatis, societatem cum eis & fœdera renouant. Dionysius iractꝰ cum socijs Syracusas contendit, uastando passim agros quacunq; duxisset agmina. Cæterum Himilco succedentibus ad sententiam rebus, acie instructa Messanam uersus iter & consilia tendere parat, quam imprimis cupiebat in potestatem redigere propter locorum oportunitatem. Portus ibi apprimè eductus, ampleq; patens habebatur, quantum satis esset ad naues suas omnes capiendas supra sexcentas. Si præterea in faucibus transitus loca occupasset, arbitrabatur Siculos ab Italis auxilijs se facilè intercluſurum, classesq; à Peloponneso insulæ appellere prohibiturum. Hæc meditatus cum Himeræis & incolis castelli Cephalondij amicitiam contrahit. Vrbe Lipara potitus, triginta talenta imperat, tum copias Messanam ducere pergit, adnauigantibus agmini proficiscenti nauibus, lectoq; mature magnis itineribus uiæ spacio, castra posuit ad Peloridem, procul Messana centum stadia. Eius urbis incolæ simulatq; aduentare hostem renunciatum est, multa per trepidationem tumultuari cœperunt. Nec enim eadem de bello sentiebant, nec eadem inter spe studia populus sequebatur. nonnulli quidem inter eos eorum audita immensa ui se prętereа cernentes non solum socijs, sed proprijs destitutos auxilijs, quòd equites eorum Syracusis à Dionysio detinebantur, urbem defendi posse diffidebant. Augebat imprimis eorum desperationem & metum, quòd mœnia, quibus se tueri debebant, procubuerant, nec ullum iam reparandi tempus, nullum tebus prouidendis, cum hostis iam ad portas adesset, ocium dabatur. Qua formidine compulsi, liberos, uxores, & quicquid electi peculij, precioseue supellectilis habebant, uecta ex urbe cuncta in uicina oppida contulere. Alios Messanenses diuersa ab hac longè sentẽtia ferebat. Diuulgato iam pridẽ uetustissimo in ciues sermone, in fatis & oraculis haberi, Carthaginenses olim urbis suæ lixas futuros, famam omenq; illud pro re sua coniectantes, arbitrabantur eius fati nunc adduci instareque necessitatem, Carthaginenses urbi Messanæ ministeria pro seruis obituros, atque inter seruitia Messanensibus habendos. Qua spe sublatis animis, firmáque præclari facinoris fiducia adducti, multis minus audentibus animos adijcere. cunctóque ad constanter pro communi libertate dimicandum, & pericula fortiter subeunda excitare. Nec mora delectu inuentutis habito fortissimos quosque urbis custodiendæ securi, Peloridem properare

rare iubent ad arcendos inuasione agri hostes. Interim dum hęc ab illis curarẽtur, Himilco conspicatus Messanenses ad præsidia & defensionem descensus effusos accelerare, tempus adesse ratus urbem præsidio uacuam adorieadi, ducentas naues instructas ad urbem nauigare iubet. Arbitrabatur enim (ueluti consonum erat) emissis & occupatis ad defendendos aditus hostium militibus, suos qui ferebantur nauibus: facilè destitutam præsidijs urbem occupaturos. Spirante in puppi Borea, naues plenis uelis subito efferuntur, lætoq; raptissimè tractu maris inter medio portum subeunt, tanto'que agmine celeritas illa nauium acta est, ut illos qui Peloride stabant Messanenses ad consilia exploranda & cursus hostium obseruandos intenti, præuerterint. Quaquam simulatque uelis in urbem tendi cognitum fuit, conscij quo in periclo ciues, si præoccuparent hostes, forent, illico præcipiti cursu præripere, patrijs'que in mœnibus ad hostium insultum consistere conati sunt. Ita Carthaginenses circumsessa armis urbe, simul per aperta mœnia irrumpunt, uoti'que per eam fallaciam compotes, Messana potiuntur. Illi quibus strenuus in congressu ad sustinendam pugnam animus fuit Messanij cecidere omnes: alij in proximas urbes confugere. Pleraque uerò turba per adiectos montes euadens, in castella circum per agros extructa dispersi, alij aliò rapiuntur. Reliquum uerò plebis pars in manus hostium captiua peruenit, nonnulli intra partem quandam portus intercepti, quibus cuncta aggredi tentare'que uim omnem quàm in manus hostium potius uenire uisum est, sese in mare præcipitare, spe fiducia'que tractus intermedij enatando euadendi, quorum pars maior, cum supra ducenti id periculum adorti forent, fluctibus hausti interierunt: ad quadraginta uiribus enixi in Italiam incolumes enatarunt. Himilco inductis euestigio copijs intra urbem, primum castella, quæ diuersis illic sita locis hostium plena erant, adortus est oppugnare. Hæc cum munitionibus idoneè comparata, tum uiris qui fugerant eò strenuè contra dimicantibus satis defensa cernens, destitit ab incœpto, desperata eorum expugnatione. Mox intra urbem conuersus milites reficit: nam Syracusas ipsas cum primum statuerat.

Carthaginenses Messana potiuntur.

Cæterùm Siculi iampridem infensis animis exorsi Dionysium tempus idoneum nacti, desciuêre ad Carthaginenses, exemptis Astarinis reliqui simul omnes. At Dionysius seruis qui intra urbem erant, ad libertatem uocatis, ad sexaginta naues ea manu complet. A Lacedæmonijs præterea supra mille mercenarios acciuit: castella per agrum posita obiens muniuit, & frumentum importat. Cæterum summa ope & munitionibus firmissimis arces, quę in Leontinis erant, circumcingere corroborare'que ad uim omnem tolerandam adnixus est, frumenti'que quantum undique ex campis demeti potuit, in eas congessit. Tum hortatur Campanos, à quibus tum incolebatur Catana, pro rerum conditione ea tempestate tantisper in eam, quæ nunc Aethna uocatur, commigrent, castellum admodum ad omnes tumultus munitum ac tutum. his dispositis, centum & sexaginta stadia extra Syracusanam urbem cum copijs profectus, castra posuit ad locum nomine Taurum. Habebat in ea expeditione peditum ad triginta millia, equitum plus tribus millibus, naues centum octoginta, in quibus paucæ triremes erant.

Himilco iam demolitis Messanæ mœnia, mandat inde militibus ut ædificia cuncta diruant, ac solo æquent, neque tegulas, neque ligna, nec materiæ quicquam incorruptum dissipatum'que usquam relinquant, sed alia incendijs, quæcunque igni obnoxia essent absumant, alia durioris soliditatis contusa obtrita'que dispergant. Nec ulla cuiquam cunctatio ad mandata fuit. tanta simul ad diruendas parietes, & uertendas ædes properante ac feruente multitudine, breui peractum opus obliterata protinus monumenta omnia, deleta'que loci species, ac solum ubi urbs prius steterat, prostratum adeò,

Universidad de Deusto
Biblioteca

proculcatum'que apparuit, ut uix ulla habitationis usquam uestigia discerni possent. Conspicatus enim locum illum procul à reliquis insulæ spcijs admodum remotum, præterea omnium'que quæ in Sicilia haberentur, maximè idoneum, alterum ex duobus sibi faciendum arbitrabatur, aut deletum desertumque penitus reddere. aut tanta ruina obruere, ut neque tempore breui, neque parua posset opera restaurari. Tam inimico excidio cum satis ostendisset quãto Græcos insectaretur odio, Magonem classis prætorem cum nautica ui nauigare iubet ad promontorium Taurum. Hunc occuparunt locum Siculi, magna uirorum multitudo, sed duce carebant, quibus antea Naxiorum ager fuerat à Dionysio designatus. Tunc pollicitis Himilconis adducti, promontoriũ insederant, qui locus cum satis per se munitus esset, & ea tempestate, & post bellum ibi habitarunt, mœnibus'que circum loco ductis, urbem condidere, quã quòd ab his qui in Tauro mansissent, constructa fuisset, inuicto uocabulo, Tauromenium appellari placuit. Cæterum Himilco curatis militibus, cum peditatu proficiscitur magnis itineribus, ac in Naxiæ locum prædictum peruenit. Magone simul classem eodem appellente. Cæterum cum per eos ignis ex Aethna repente ingenti æstu erupisset, adeo ut ad littus usque maris eructata incendia solum omne concremassent, ita corruptis per id quod Rhyacem appellant passim ad mare locis, interpellato'que ob eam causam ea transitu peditatus, necessarium erat Aethnæ collem longo actus circuitu transmittere. Quare Magoni mandat, ut Catanam nauiget: ipse celeriter per mediterranea pedestres copias cum maritimis iungere ad Catanensium littus. Verebatur enim, ne, quod accidit, ubi diuisas copias hosti compertum foret, per eam occasionem antecaperet pugnam: Siculi etenim cum solo Magone confligere properarent. Nam Dionysio consilia cuncta hostium erant explorata, sciebat Magoni fore grauem tardamq; nauigationem Catanam petenti, tum peditibus iter lõgum atq; impeditum, asperitate uiarum, laboriosèq; admodum legendum. Ea rei bene gerendæ spe Dionysius oblata, nihil cunctatus Catanam contendit, statimq; sine mora cum Magone confligendum censuit, antequam Himilco cum peditatu accederet. Nam instructa pedestris exercitus ad littus acie, arbitrabatur suis dimicantibus, proximi interea subsidij conspectũ uires audaciamq; aucturum: contra formidolosius certamen, cũctaq; infirmora hosti futura: quodq; postremum tutissimumq; uidebatur, si quid aduersi accidisset, naues afflictas ad exercitum pedestrem in littore quo cõfugerent, habituros. His diligentissimè prospectis, Leptinẽ cum uniuersa classe mittit, mãdans ut instructa acie nauigiorũ pugnã cum hoste ineat, nauibusq; cõstipatis suos, ne sparsis ferantur ordinib. cõtineat, ne multitudine hostium in periculũ adducant. Erant nãq; in Magonis classe cũ onerarijs & alijs remigio uectis rostratisq; nauigia 500. non pauciora. Carthaginẽses igitur simulatq; littus nauibus repẽte constratũ uident, nauesq; Græcas in altũ ad se ferri, subita re perculsi multa trepidare, principioq; in terram appellere statutum erat. Post ubi conspecta in littore pedestris acies, si eo cõtenderent sibi cum pedestribus hostiũ & nauticis uno tempore uiribus dimicandum cernentes, mutato cõsilio mox ad tẽtandã nautici quod offerebat certaminis fortunã se cõparant. Igit agmine instructo cõstipatoq; tẽdebãt hostium insultũ excepturi. Leptines uero lectis ex omni classe 30. nauib. solidissimis atq; instructissimis lõge ante alios intrepida quidẽ cõstãtiq;, sed temeraria nimis audacia primus in hostẽ rapit, repẽteque agmine in primã frontẽ facto, multas naues primo cõgressũ suppsit. At Mago porrecto lẽsim agmine cõferto 30. illas circũsistit, ibiq; uirib. & audacia Carthaginẽses quidẽ supiores erãt, sed Leptinis socij multitudine. Pugna tñ atrocius lęuiẽte cũ nautarũ uirtus et solertia certati, p laude simul & salute cuiusque sua piclitarẽ, iã nõ erat ex capto spacio p incursũ mutuũ rostris cõtẽdere, collatis

Dionysianorũ cum Carthaginensibus prælium nauale.

sed collatis simul nauigijs manus conserere, uir uirum comintus impetere in modum pedestris aciei. Nonnulli dum in naues hostiles saltu se immittere niterentur, in fluctus præcipitabant. Alij periculũ idem adorti, prouehente agilitatem fortuna uel in medias hostiũ carinas prosiliebant, ibiq; inter gladios exempti fortissime periclitabanẽ. Postremo Leptines haud iam tantæ diutius uim multitudinis sufferre ualens, in altum dare fugam coactus est: reliquæ naues dissipatis ordinibus nauigantes facile sunt ab hostibus instructis superatæ. Nam profligato classis prætore, hostibus Phœnicibus audacia cum uirib. creuerat. Siculos summus pauor inuaserat cuncta sibi absente duce, iam in malam spem posita inclinataq; cernerent. Pugna igitur exitu tali decertata Carthaginenses hostem absq; ordine fugientem contentius insectati, supra centum naues obtinere. A nauibus subsidiarijs ad littus dispositis nautæ qui natando euadere in terram ad pedestres copias properabant, inter undas necabantur. At multi haud multum à littore procul in conspectu spectantis è terra exercitus obtruncati sunt, congemiscentibus cæso cuiq; suis frustra, sed nusq; ferre ualentibus auxilium. Ita littus circumundiq; totum, fluctusq; propinqui cadaueribus & carinarum laceramentis consternati apparebant: Nam haud paruus carthaginensium numerus in ea pugna conciderat. Siculorum supra centum naues obtritæ periere, uirorum ad uiginti & amplius millia. Phœnices ex pugna circa Catanã classem in anchoris firmant, captiuas triremes subductas reliciunt. Ita res acta, ut non iam per famæ rumores, & opinione ferri Carthaginenses audirent rem suam sicula potiorem, sed ante ipsos oculos uictoriam perceperant. Cæterum siculis interim Syracusas uersus, quo reuocati se perspiciebant, detestabile uidebatur, quòd perspectum habebant in arctã & grauem obsidionẽ occlusum iri. Quapropter hortabantur Dionysium, uti raptim, Himilconi acie instructa & expedita occurrere properaret, nihil dubium esse quin facile impeditos & labore defatigatos adortus, tum incautam repentina re improuisaq; Barbariem consternatã penitus funderet, stragẽq; acceptam noua uictoria rapararet. Iamq; adductus erat, copiasq; Dionysius aduersus Himilconem agere parabat, quum nonnulli examicis accedentes, ei dixere. Quid demum id sequi pergeret: in urbis amittendæ periculum rem illam uerti, nihil ad defensionem præsidij relinqui, si Mago cum classe Syracusas inuaserit. Quibus uerbis tactus re perspecta destitit à sententia. Iam enim proximo exemplo didicerat Messanam per eum errorem in manus hostium proditam, haudquaquàm consilium suum esse urbem præsidio uacuam negligere, nec mora Syracusas uersus iter conuertit. At maxima Siculorũ pars indigne ferentes quod hostibus occurrere, suaq; sequi consilia recusasset, relicto Dionysio pars in patrias quisq; suas, nõnulli in proxima castella discesserе. Himilco duobus diebus cũ silentio ad Carthaginẽsiũ littus, naues post omnes subduxit ingenti uentorum procella urgente, copias quiete aliquot dies curare corpora permittit. Interim legatos mittit ad Campanos, qui Etnam in colebant, hortans ut dimisso Dionysio ad se deficiant, magnisq; ad id pollicitis pellicere conabatur, daturum se illis agrum amplum, atq; optimum, prædæ spoliorumq; belli participes facturum, quoq; facilius exemplo cognatæ gentis mouerẽtur, cõmemorat illis Campanos Entellæ incolas Carthaginenses ex pugna circa Catanã classem in anchoris firmant, captiuas triremes subductas reliciunt. Ita res acta, ut non iam per famæ rumores, & opinione ferri Carthaginenses audirent rem suam sicula potiorem, sed ante ipsos oculos uictoriam perceperant. Cæterum siculis interim Syracusas uersus, quo reuocati se perspiciebant, detestabile uidebatur, quòd perspectum habebant in arctã & grauem obsidionẽ occlusum iri. Quapropter hortabantur Dionysium, uti raptim, Himilconi acie instructa & expedita occurrere properaret, nihil dubium esse quin facile impeditos & labore defatigatos adortus, tum incautam repentina re improuisaq; Barbariem consternatã penitus funderet, stragẽq; acceptam noua uictoria rapararet. Iamq; adductus erat, copiasq; Dionysius aduersus Himilconem agere parabat, quum nonnulli examicis accedentes, ei dixere. Quid demum id sequi pergeret: in urbis amittendæ periculum rem illam uerti, nihil ad defensionem præsidij relinqui, si Mago cum classe Syracusas inuaserit. Quibus uerbis tactus re perspecta destitit à sententia. Iam enim proximo exemplo didicerat Messanam per eum errorem in manus hostium proditam, haudquaquàm consilium suum esse urbem præsidio uacuam negligere, nec mora Syracusas uersus iter conuertit. At maxima Siculorũ pars indigne ferentes quod hostibus occurrere, suaq; sequi consilia recusasset, relicto Dionysio pars in patrias quisq; suas, nõnulli in proxima castella discesserе. Himilco duobus diebus cũ silentio ad Carthaginẽsiũ littus, naues post omnes subduxit ingenti uentorum procella urgente, copias quiete aliquot dies curare corpora permittit. Interim legatos mittit ad Campanos, qui Etnam in colebant, hortans ut dimisso Dionysio ad se deficiant, magnisq; ad id pollicitis pellicere conabatur, daturum se illis agrum amplum, atq; optimum, prædæ spoliorumq; belli participes facturum, quoq; facilius exemplo cognatæ gentis mouerẽtur, cõmemorat illis Campanos Entellæ incolas Carthaginenses ex pugna circa Catanã classem in anchoris firmant, captiuas triremes subductas reliciunt. Ita res acta, ut non iam per famæ rumores, & opinione ferri Carthaginenses audirent rem suam sicula potiorem, sed ante ipsos oculos uictoriam perceperant. Cæterum siculis interim Syracusas uersus, quo reuocati se perspiciebant, detestabile uidebatur, quòd perspectum habebant in arctã & grauem obsidionẽ occlusum iri. Quapropter hortabantur Dionysium, uti raptim, Himilconi acie instructa & expedita occurrere properaret, nihil dubium esse quin facile impeditos & labore defatigatos adortus, tum incautam repentina re improuisaq; Barbariem consternatã penitus funderet, stragẽq; acceptam noua uictoria rapararet. Iamq; adductus erat, copiasq; Dionysius aduersus Himilconem agere parabat, quum nonnulli examicis accedentes, ei dixere. Quid demum id sequi pergeret: in urbis amittendæ periculum rem illam uerti, nihil ad defensionem præsidij relinqui, si Mago cum classe Syracusas inuaserit. Quibus uerbis tactus re perspecta destitit à sententia. Iam enim proximo exemplo didicerat Messanam per eum errorem in manus hostium proditam, haudquaquàm consilium suum esse urbem præsidio uacuam negligere, nec mora Syracusas uersus iter conuertit. At maxima Siculorũ pars indigne ferentes quod hostibus occurrere, suaq; sequi consilia recusasset, relicto Dionysio pars in patrias quisq; suas, nõnulli in proxima castella discesserе. Himilco duobus diebus cũ silentio ad Carthaginẽsiũ littus, naues post omnes subduxit ingenti uentorum procella urgente, copias quiete aliquot dies curare corpora permittit. Interim legatos mittit ad Campanos, qui Etnam in colebant, hortans ut dimisso Dionysio ad se deficiant, magnisq; ad id pollicitis pellicere conabatur, daturum se illis agrum amplum, atq; optimum, prædæ spoliorumq; belli participes facturum, quoq; facilius exemplo cognatæ gentis mouerẽtur, cõmemorat illis Campanos Entellæ incolas Carthaginenses

Leptinis fuga

Himilco Campanos Aetnẽses ad defectionem solicitat.

Dionysius uires suas reparat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terenẽ urbes in Sicilia Græcas funditus ab immani Barbarie dirui. Misit quoque in Peloponnesum quosdam cum idonea pecunia, qui milites mercede conducerent, mandans ut quàm plurimas liceret conducerent, nec stipendijs parcerent. At Himilco nauibus suis præda spolijsq; hostium exornatis in magnum Syracusarum portum remigio contendit, totaq; urbs ad hostium conspectum in summam trepidationẽ adducta est, perculsis omnium animis tanta ui procul aspecta, tantoq; agmine in rem suã irrumpente. Nam ducentas & quinquaginta naues longas aduentare uidebant in ordinem instructas cum silentio, micantibus omnes armis spolijsq; suorum circumundique præclare compositas. Deinde sequi onerarias uacuas supra tria millia onustas uerò supra quingentas, simul omnes ad duo prope millia. Vnde tanta classe contigit portum Syracusanum, tametsi satis amplum, confertis stipatum carinis apparere, malisq; in syluæ densissime speciem confertum, uelisq; operiri totas la te undas firmata in anchoris classe, mox ecce peditum nubes ex altera parte properans adest, ut quidam tradunt ad trecenta millia pedestris agminis, equitum ad tria millia, naues longæ ducentæ, dux itaq; exercitus Himilco in templo Iouis sibi tabernaculum prætoriumq; constituit, reliqua multitudo in locis circumpositis collocata duodecim stadia ab urbe. Post hæc Himilco eductis copijs ante mœnia ordines & aciem instruit, hostemq; extra ad pugnam prouocat. Oppidanis detrectantibus pedestri acie, mox quoq; portus omnis nauibus centũ robustissimis pernauigatur, ut hæc quoq; parte defixis pauore animis confitere se uictos, & inferiores terra mariq; cogerentur, cum nemine extra ulla ex parte prodire uidet, copias in castra reducit: Post hæc trigin ta dies agrum regionemq; percurrens, loca passim omnia arborum excidio, ruina ædificiorum, incendijs, omni denique direptionis genere uastat, ut simul & milites præda rebusq; alijs ad usum explerentur: simul oppidanos calamitate suarum rerum exanimatos redderet. Suburbia quoq; Achradinæ occupauit, templaq; spoliauit cætera, & Proserpinę, cuius sacrilegij impietatisq; in Deos insolentius commissæ breui post meritum supplicij pendit. Mox nanque res ei in peius cedere, cuncta fieri deteriora cœpta, cumq; deinde Dionysio paulatim audacia crescret, crebrisq; lacessere excursionibus, & eruptionibus leuibus conserere manus assuesceret, ex omni semper congressu Syracusij superiores redibant. Excitabantur etiam crebro per stationem medio noctis silentio uani tumultus inter milites, subitiq; terrores, quibus ad arma frustra, causa quæ id moueret incõperta, currebatur, miscebanturq; trepidationibus castra, per inde ac hostes uallo irrumpere cernerent. Inde leuissimum genus morbi inuasit stationem, quod omnium initium illis malorum extitit, de quo post disseremus, ne rerum cursus & tempora narrando prepostererentur. Himilco igitur dum stationem cingere, muroq; obducere castra studet, omnia prope proxima operi sepulchra demolitus est ad murum educendum, in quibus Gelonis & eius coniugis Demaretæ monumenta miro opere olim extructa subruunt. Tria castella secus mare constituxit, unũ ad Plemmyriũ, alterũ in medio portu tertiũ ad Iouis templũ. Ac qcquid uini frumentiq; importabatur castra intra hęc cõgeri curauit. Reliquoq; cõmeatus, & cętera usui necessaria, eo dẽ contulit, arbitratus eam obsidionẽ diuturne moræ futurã. Tũ onerarias naues in Sardis & Libyã ad frumentũ & reliqua cibaria conuehenda nauigare iussit. Interea Polixenus Dionysij socer ab Italia & Peloponeso rediẽs, naues longas à socijs acceptas triginta adducebat quarũ Pharacidas Lacedemonius ptor erat. Post hęc Dionysio cũ Leptine curæ oẽs erãt intẽtę ad urbẽ rebus necessarijs muniendã. Nauib. itaq; lõgis ad cõmeatus importãdos enauigarũt, Tũ Syracusani ad urbis custodiã sollíciti, simulq; ueluti in insidijs ad oẽs occasiones intenti, cum forte nauem procul uidissent frumentariã, cursu rapto ad hostes tendentem, repente suis ipsi auspicijs absque ducis iussu cum quinque nauibus

Himilco classem agit ĩ portum Syracusanum.

nibus citatis remis in eam feruntur, captamq; subito intra urbem trahunt. Carthaginenses re conspecta confestim cum 40. nauibus instructis in hostem auxilio suis properant. Nihil cunctati Syracusani repẽte cunctis nauibus instructis inuadenti hosti occurrunt: atq; pugna conserta, prætoriam nauẽ cum 20. alijs ui cœpere, 4. dilaceratq; perierunt, reliquas fugientes ad stationem usque sunt consectati, prouocareq; ultro munitionibus obnauigando insultandoq; telis hostem ad pugnam ausi sunt. At illos inopiæ rei incredibilisq; audacię ad miratio turbatos intra septa continuit, Syracusani captiuas naues simul adnectentes suis, intrà mœnia uexere: animis eo successu elatis multa inter se considerare, multaq; per iactationẽ profari, Dionysium superatum, à se solis illo absente Carthaginensem classem profligatam. Ita in superbiam elati in conuenticulis multa colloqui inter se, damnare demẽtiam quisq; suam, quòd uires quæ cuiq; inessent ab omnibus sponte negligerentur, teseipsos temere abijcerent, ac per ignauiam Dionysio seruirent, quòd si uiri esse uelint iam tum summam in manibus occasionem teneri dissoluendæ tyrannidis pristinæq; libertatis uẽdicãdæ. Superioribus quidem temporibus initio iniectæ seruitutis ab inermibus, ueluti tum fuerat, armato tyranno obsisti nequiuisse: nunc arma in manus esse propter bellum. Interim dum sermones huiusmodi per uulgus iactarent, ecce Dionysius nauẽ aduectus applicat, aduocataq; cõcione Syracusanos laudat hortatusq; ut deinceps confidant, se breui bellum illud eis pacaturum: oratione habita cum eam concionem dimissurus esset, Theodorus Syracusanus clarissima uir inter equites laude, precipuaq; audacia, & animo ueluti uidebat ad facinus prõptus, ausus est pro libertate cõmuni in hæc uerba prorumpere.

Interpres qui hos libros in gratiam Pij secundi Pont. uertendos susceperat, immaturâ morte præuentus, ad hunc usq; locum peruenit. Quod superest alijs uiris doctis transferendum reliquit.

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICAE LIBRI XIIII. PARS POSTERIOR, à fine translationis Vaticanæ, per Bernardinum Rutilium uersa.

Concio Theodori Syracusani de recuperanda libertate.

TAmetsi quædam mendaciter affinxit Dionysius, id quidem certẽ quod postremo loco dixit, uerissimum est: bellum se scilicet propediem finiturum. at id non ipse dux (nam sæpe inferior ab ijt) sed credita ciuibus patria libertate effecerit. Nunc enim nemo uestrũ alacriter discrimen subit, quippe cum nihil à clade distet uictoria. Nam si à Carthaginensib. uincimini, imperata facere, quòd si uiceritis, Dionysium grauiorem quàm illos habere dominum necesse erit. Carthaginenses em bello uictores, certo accepto tributo uos haud quaquam patrijs legibus administrare ciuitatem uetuerint. At hic direptis fanis, ablatisq; priuatorũ cum uita simul fortunis, seruos mercede in dominorum seruiturem cõducit. Ac quæ in captis urbibus grauissima accidunt, in pace ipse perpetrans, sublaturũ sese bellum pollicetur. Nobis uerò ô ciues, non minus quàm Punicum bellum tyrannus quem intra mœnia habemus, profligãdus est. nanq; arx, quę seruorum armis custoditur, aduersus urbem munita, & mercenariorum manus ad Syracusanorum seruiturem collecta est: potiturq; ciuitate haud quaquã æquabiliter iura distribuens, sed solus princeps omnia per auaritiã agendi certus. Ac nũc quidem hostes exiguam agri partem obtinent, Dionysius uerò uastatam omnem tyrannidis suæ satellitibus est dilargitus. Quousq; igitur tandem hæc nobis perpetiendum? quorum ne periculum faciant fortes uiri mortẽ substinent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aduersus ne Pœnos bellum gerentes extrema discrimina magno animo ferimus, & in acerbum tyrannum pro libertate ac patria ne uerbo quidem fiduciã inferre audemus? & cum tot hostium millibus obsistamus, dominum ne generosioris quidem serui uirtute præditum uerebimur? Neutiquam enim digne quis Dionysium uetusto Geloni contulerit. Ille uirtute sua cum Syracusanis, a Ipsq; Sicilienlibus Siciliam omnem liberauit: hic liberas adeptus ciuitates, cæterarum omnium cõpotes hostes reddidit, suam ipse patriam in seruitutem redegit. Ille diu bello ante Siciliam gesto effecit, ut qui in urbibus erant, ne hostes conspicerent quidem. Hic à Motya cum per totam insulam fugisset, sese intra mœnia conclusit, aduersus ciues quidem audax, sed hostium ne conspectum quidem sustinens. Quid enim? ille ob uirtutem & rerum gestarum magnitudinem non Syracusanorum modo, uerùm etiam Sicilienſium ultro imperium accepit: hic ad sociorum perniciem ad seruitutem ciuium ducem professus, quid ni omnibus iure odio sit? Neque enim solum indignus imperio, sed mille mortibus merito dignissimus est. Gela & Camarina per hunc euersæ sunt: Messana per societatem funditus sublata, uiginti millia sociorum periere rerum omnium summam in unam urbem dirutis cunctis Græcanicis per Siciliam urbibus conclusimus. Præter cæteras enim calamitates Naxum & Catanam socias ciuitates in seruitutem redegit, oportunas urbes funditus deleuit, duobus aduersus Carthaginenses consertis prælijs, utroque inferior discesſit, creditóque ei semel à ciuibus belli imperio, extemplo libertatem abstulit, qui legum fiducia uterentur interimens, diuitijs præpollentes in exilium ejiciens, exulum uxores seruis inquilinis'que matrimonio collocauit, ciuilium armorũ compotes Barbaros peregrinos'que efficiens. Hæc'que egit (prô Iuppiter dij- que omnes immortales) ignobilis prætoriorum administer. Vbi Syracusana libertatis cupido, ubi maiorum res gestæ? Quid memorem ad Himeram trecẽta Carthaginensium millia ad internecionem perdita? Prætermitto tyrannorũ euersionem qui Gelonis tempore fuerunt: nuper admodum tantis Atheniensium copijs in Syracusas bellum molitis patres nostri ne nũtium quidem stragis reliquerunt. Nos tale paternę uirtutis exemplum habentes, imperatis Dionysij audientes sumus? idq; adeò armorum compotes? Diuinũ etenim quoddam numen cum socijs uos in arma ad recuperandam libertatẽ impulit, licetque hodie, si uiri boni cõcordesq; esse uelimus, à graui necessitate liberari. Superiori nanque tempore cum sociorum ascripticij quidam essemus milites, & mercenariorum multitudine referti, fermè occasioni necessarie cedebamus. At nunc armorum compotes, cum socios adiutores simul, spectatoresq; uirtutis habeamus, ne cesserimus, sed palàm faciamus nos occasione, non timiditate seruitutem sustinuisse, ne nos bellorum pudeat, cum imperatorem prędonẽ urbanorum fanorum habeamus, tantarumq; rerum præside eo utamur, cui nemo qui rectè utiq; sapiat, ne priuati quidem uictus administrationem committerit. Et cum cæteri propter periculorum magnitudinem in bellis potissimum deorum sanctitatem obseruent, speramus per hominem impietate celebrem finitum iri bellũ? Atqui si quis exactius inspicere uelit, inueniat Dionysium nihilominus pacem quàm bellum irritare. Nunc enim propter hostilem formidinem nihil existimat aggressuros in se moliri Syracusanos. Fatigatis uerò Carthaginẽsibus armorum compotes ac rebus gestis elatos libertatem sibi uendicaturos. Ob id enim opinor priori bello proditos Gelam & Camarinam inultas reddidit, & in fœderib. plerasq; Græcas urbes deditas incultas pactus est. Post hæc in pace Naxo & Catana contra fœdus in seruitutem redactis, alterã Italicis Campanis receptaculum præbuit. At ubi deperditis illis, qui superfuerant sæpe tyrannidẽ deleri aggressi sunt, rursus Carthaginenſib. bellũ indixit. Neq; enim hic uiolare fœdus cõtra iusiurandũ est ueritus, ubi prętermissos Siculorũ cõuentus pertimuit. Itaq; omnino in horũ ruinã inuigilasse uidetur. Ac primo

primo cum ad Panormũ obijcere aciem hostibus è classe descendentibus corpore propter salum male affectis posset, detrectauit. Post hæc Messanam tantam tamq; oportunam sine auxilio negligens dirui sinit, ut non modo ęq; plurimi Siculi euerterentur, uerùm etiam Carthaginenses Italica auxilia & Peloponẽsiacas classes intercluderẽt. Ad extremũ in Catanensi littore dimicauit, profectus ad prælium apud eam urbem conserendum, unde uictis in suos portus perfugium esset. Post naualem pugnam malis exortis uẽtis, coactisq; Carthaginẽnſibus remigio classem protrahere, pulcherrimam uincendi occasionem habuit. Nam pedestres hostium copiæ nondum peruenerant, & procellæ magnitudo naues eorum in littus ejiciebat: tũc à nobis à terra simul omnib. incũbentib. necessario illi aut in terrã descendẽtes capti essent, aut ad undas reiecti naufragijs littus repleuissent. Verum Dionysij res apud Syracusanos ulterius accusare haud quaq; necessarium esse existimo. Si enim rebus ipsis immedicabilia passi nequaq; sese animo excitant, quonam pacto habendis orationibus ad huius hominis supplicium adigentur? idq; adeò cum sciam ciuem eum fuisse nequissimum, tyrannum acerbissimũ, ducem, unum omnium imbecillimũ. Quoties enim una cum eo in aciem descendimus, toties uicti sumus. at nunc per nosmetipsos paucis nauibus uniuersum hostilem exercitum nauali prelio deuicimus. Quamobrem alius quærendus imperator, ne si prędonem diuinarum ædium ducẽ belli habeamus, cum ipsis pugnemus dijs. Aperte enim cœleste numen ijs, qui ad imperium hominem maxime sacrilegum adhibuerint, aduersum est. Nam si cum hoc uniuersæ copiæ uictæ fuerunt, sine eo exigua pars ad debellandos Carthaginenses sat est. Quid ni omnes euidens deorum numen conspiciant? Quamobrem ciues, si sponte imperium deponit, eum cũ rebus suis mutare solum sinamus. Quod si nolit, præclaram capessendæ libertatis occasionem in præsentia obtinemus: cuncti conueniemus, compotes armorum sumus: socios non modo ex Italia Græcos, sed ex Peloponneso etiam habemus. Imperium uerò aut ciuibus secundum leges, aut parentem urbem Corinthijs, aut principibus Græcię Spartanis concedendum est. Eiusmodi orationem cum habuisset Theodorus, Syracusani animis suspensi in socios respiciebant, ac Pharacida Lacedæmonio sociæ classis duce ad Suggestum profecto, omnes eum authorem futurum libertatis expectabãt. Sed is tyranno familiariter utens, se à Lacedęmonijs in societatem belli Syracusanorum & Dionysij missum esse aduersus Carthaginenses, non ad euertendum Dionysij imperium, dixerat. Cum pręter expectationem recusatio contigisset, mercenarij ad Dionysium concurrere: Syracusani perculsi quietem agere, uehemẽter Lacedęmonios detestantes. Nam & antea Aretes Lacedęmonius cum libertatẽ eorum capessiuisset, proditor fuerat, & tunc Pharacidas orsis eorum intercedebat. Dionysius uerò tunc quidem perterrefactus concionem dimisit. Post hæc humanis usus colloquijs cum multitudine uersari, alios donis honestare, quosdam epulis accipere. Cæterum Carthaginenſibus post suburbij ruinam direptumq; fanum Cereris Proserpinæ, pestilentia exercitum inuasit. Accessit ad diuinam calamitatem id quoq;, quòd plurima hominum millia eodem cõfluxerant, quòdq; anni tempus erat ad ægritudines efficacissimum, & illa pręterea æstas nimijs feruoribus exarsit. Quin & locus in causa uehemẽtioris cladis fuisse uidetur. Nã & antea Athenienses ibidẽ metati, è morbo, quòd locus palustris & cauus erat, multos mortales amiserãt. Primũ ante solis exortũ ob aquarũ aurę frigiditatẽ corpora horrore corripiebant: per meridiem uerò tanta turba angustiũ in locũ coacta æstu suffocabat. Attigit labes Aphros primũ, è q bus multis obeuntib. primo mortuos humabãt. Postea ꝓpter & cadauerũ copiã, & quòd ægrotos efferẽtes ualitudine corriperent, nemo accedere ad laborãtes audebat. Sublato igit omni cultu destituta ope calamitas erat ꝓpter eum insepultorũ fœtorẽ, & palustrẽ putredinẽ, morbi primũ defluxio occipit: post

Carthaginẽſiũ exercitus peſte infeſtatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad collum tumores exoriebantur, deinde mox febres insequi, & ad scapulam neruorum dolores, & crurum grauedines, inde intestinorum dolores, & in corporum superficie pustulę erumpebant. Plericq; igitur eiusmodi lue laborabant, quidam in furorem & rerum omnium obliuionem incidebant, qui circũeuntes castra, emoti mente obuios pulsabãt. Denicq; euenit ut & medicorum auxilium, cum ob mali uehementiam, tum propter morbi celeritatem, inefficax redderetur. Quinq; enim aut sex ad summum diebus grauibus affecti tormentis interibant, ut ab omnibus beati dicerentur, qui in bello mortem oppetijssent. Nam ægrotis assidentes cuncti in ualitudinem incidebant, ut grauis laborãtibus calamitas esset, cum nemo inseruire miseris uellet. Neq; enim prorsus alieni tantum inter sese destituebant, sed frater fratrem, amicus familiarem ob suimet ipsius formidinẽ negligere cogebantur. Dionysius ubi Carthaginẽsium calamitatẽ accepit, nauibus 80. expletis, Pharacidam & Leptinem classis

Dionysius Carthaginensium castra inuadit.

prẹfectos iubet luce prima in hostium classem egredi: ipse silẽti luna noctu copias circũducit, circũuectus; Cyanes fanũ, clam hostib, sub primã lucẽ succedit ad castra. Equites igitur & ex mercenarijs pedites 1600. ad partẽ punicorũ castrorũ in mediterranea uergentẽ prẹmisit. Hi fortè mercenarij maximè prẹter cẹteros omnes Dionysio infensi erant, & qui sẹpè defectiones & tumultus excitarant. Quapropter Dionysius equites monuerat, ut quum hostes attigissent, fugerent, ac mercenarios destitutos relinquerent. Quibus imperata exẹcutis, omnes illi trucidati sunt. Dionysius uero castra simul & oppida oppugnare adortus, Barbaris rei nouitate perculsis, & tumultuariẽ succurrentibus, Polichneam (castello nomen est) ui cepit. Ex alia parte equites ac triremes quędam appulsę, locum apud Dasconem expugnant, statimq; naues omnes sponte irruunt: cumq; iubilasset in expugnatione prẹsidiorum exercitus, trepidare barbari. Ab initio enim omnes aduersum terrestrem exercitum propugnantes in castrorum oppugnatores cucurrerãt: sed ubi nauium etiam inuasionẽ conspexere, rursus stationi succurrebant. uerùm celeritate temporis prẹuẽti, inutile studium adhibuere. Adhuc enim eis in tecta nauium inscẽdentibus hostiles naues obliquo remigio impulsæ uim incutiebant, atq; una oportuna plaga uulneratas naues demergebant. Aliæ per plures incursus dissectis, quæ conglutinatę erant, tabulis, magnum terrorem obsistentibus inijciebant. acomnino prẹstantissimis quibusq; confractis nauibus, deiecta ex rostris fragmẽta horrendum strepitum reddebant: prẹtensum pugnæ littus cadaueribus cõplebatur. At Syracusani de prẹstantia contendentes, acri inter se studio insilire in hostiles naues prẹoccupabant, & Barbaros magnitudine circumstantis cassus perculsos & circumuentos cędebant. Quin ne terrestris quidem exercitus stationem oppugnans, illorum studio concedebant, inter quos fortè Dionysius quoq; ipse fuit, cum ad partem quæ ad Dasconem erat adequitasset, inuẽtis enim nauibus actuarijs quadraginta, quæ quinquagenis remis trahebãtur,

Syracusani classẽ Carthaginensium incendunt.

cõtiguisq; ad has onerarijs occurrentib. nõnullisq; etiam triremib. ignẽ in eas iniecere, flãma in altũ elata, & per amplũ locũ effusa, naues incẽsæ sunt, nec qsquę mercatorũ aut nautarũ oppitulari ,ppter ignis magnitudinẽ potuit. Magno etenim exorto uẽto ex remulco tractis scaphis inadruẽtes onerarias ignis est illatus, ac quibusdã hominib. propter plagę metũ enatantib. anchoralib. incẽsis, ob procellã naues inuicẽ cõfligebant. Nõnullæ inter sese collisæ, quædã uẽto eiectæ, pleræq; igni periere. Hic igitur flãma per malos onerariorũ nauiũ sese reuoluẽte, & antemnas incendẽte, spectaculũ urbanis Theatrale cõtigit, similisq; barbarorũ interitus de cœlo ob impietatẽ factis uidebat. Quamobrẽ successibus elati grandiores natu, traiectitias naues pueris, ætateq; iam proiectioribus, qui modo non extrema senecta laborarent, complebãt, & ad naues in portum fortuito confertim accedentes, antea corruptas igni diripiebãt, eligentes ex utilibus eas quę resarciri possent: integras uerò alligantes in urbem trahebant.

trahebãt. Ita nec emeriti ,ppter ætatẽ sese cõtinere poterãt: quin prę nimio gaudio animi contentio ætatem superabat. Cæterùm rumore uictoriæ per urbem manãte domos destituebant cum seruis una pueri mulieresq;, omnibusq; ad mœnia properãtibus, locus uniuersus spectantium turba repletus est, horum alij extensis in cœlum manibus dijs gratias agere: alij diuinam direptorum fanorum ultionem accepisse barbaros dicere. Diuinum etenim bellum haud dissimile spectaculo longe lateq; apparebat, tum multis nauibus incẽsis flamma per malos in altum sese iactante, Græcis unamquanq; uictoriæ partem ingenti uociferatione significantibus, Barbaris mali terrore plurimi tumultus mixtum'que clamorem edentibus. Verùm enimuero tunc quidem exorta nocte prælio discessum est. Dionysius iuxta Barbaros meratus ad Iouis fanum castra posuit. Carthaginenses terra mari'que superati, clam Syracusanis legatos ad Dionysium misere, orabant'que eum ut superstites sineret in Lybiam deuehi, ac se trecenta, quæ in castris habebant talenta pollicentur. Dionsius omnes quidem nequaquam posse aufugere respondit. Cæterum Carthaginenses ciues solos clam abire mari noctu siturum intelligebat enim Syracusanos ac socios minimè sibi ut id hostibus concederet permisseros. Hæc autem agebat Dionysius, ne funditus Carthaginenses perdere uires, ne quando Syracusani horum metu ocium ad capẽssendam libertatem nanciscerentur. Itaq; Dionysius composita in diem quartum cum Carthaginensibus sub noctem fuga, copias in urbem reduxit. Himilco aduecta noctu trecenta in arcem talẽta dispositis in insula per tyrannum tradidit: ipse ubi statuta dies affuit, noctu triremes quadraginta urbanis expleuit, relictoq; cætero omni exercitu fugere instituit, tamq; portum enauigarat, quum Corinthij quidam cursum sensere, statimq; Dionysio nunciarunt, dumq; milites ille ad arma conciret, ducesq; per otium colligeret, non expectauere ipsum Cerinthij, atq; eucstigio in Pœnos inuecti, dum inter se remigio cõtendunt, postremas Punicas assecuti sunt naues, quas rostris contritas mersere. Post hęc Dionysius exercitũ eduxit. At auxiliarij Carthaginensium Siculi prẹuentis Syracusanis, per mediterranea aufugere, ac ferme omnes in patriam euaserunt. Dionysius occupatis per custodias uijs, cũ ad huc nox esset, copias ad castra hostium adduxit. Barbari duce & Carthaginensibus Siculisq; destituti, animum despondere, perculsiq; aufugiebant, alij qui in uias & custodias incidebant, deprehensi sunt, plericq; abiectis armis ut uitæ parcerentur orantes, occurrebant. Soli Hiberi cum armis in unum collecti caduceatorem de societate miserunt. Dionysius inito cum his fœdere, eos inter mercenarios disposuit: reliquam multitudinem uiuam cœpit, cẽteraq; unpedimenta militibus in prędam concessit. Hunc igitur in modum fortuna celerem Carthaginensibus mutationẽ rerum attulit, cunctisq; mortalibus ostendit qui maiora iusto moliuntur, eorum se breui imbecillitatem redarguere. Illi etenim omnibus ferè præter Syracusas Sicilien sibus potiti rebus, eamq; sese capturos sperantes, repente in sollicitudinem de sua patria redacti sunt. Euersisq; Syracusanorum sepulchris, 150000 insepultorum peste coaceruatorum intuebantur, & cum Syracusanum agrum flammis depopulati fuissent, extemplo mutatis rebus classem suam cõflagrantem uidere, & in portum cum omni exercitu superbe ingredientes, successusq; suos Syracusanis ostẽtantes, sese noctu cursuros inde, & socios proditos hostibus relicturos ignorabãt. Dux ipse posito intra Iouis sanũ tabernaculo, redactisq; in suum cẽsum turpiter sacris prouẽtibus, paulo post Carthaginẽ ,pfugit, ne debita naturę morte reddita impunitã impietatẽ ferret, sed in patria expositã opprobrio omniũ uitã ageret: eoq; infelicitatis processit, ut in tenuissima tunica suam arguens impietatem, confessamq; scelerũ in deos pœnam numini exhibens, urbis templa circuiret, denique sese desperans mortem sibi ipse conscriuit, ingentem uiolatæ religionis formidinem ciuibus relinquens. Illico enim & alia ad bellum attinentia fortuna illis

Himilco à Syracusanis non ẽtu aufugiens opprimitur.

Himilco sibi manus affert.

coacernauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

coaceruauit: quippe clade per Libiam diuulgati socij iampridem grauitatem imperij Carthaginensis exosi, tũ propter militum ad Syracusas proditionem longè acrius in odium exarsere Quamobrem ira simul instincti, simul eos ob rem infeliciter gestam despicientes libertatem capessebant, missis'que inuicem legationibus, exercitum coegere, & in apertum egressi metati sunt, confestim'que non liberis modo, uerùm etiam seruis conuenientibus ducenta hominum millia collecta, atque occupato Tuneto, urbe haud procul Carthagine sita, inde in aciem descendebant, prelijsq; superiores intra mœnia Pœnos continebant. Carthaginenses uerò palàm à diis bello uexati, primo paulatim conuenientes perturbabantur, supplicationesq; placandæ numinũ iræ adhibebantut. Deinde ciuitatem omnem religio ac metus inuasit, cum singuli ciues seruitutẽ cogitatione prospicerent. Quamobrẽ censuere ut omnino uiolati dij placarentur. Sed cum antea neq; Proserpinæ neq; Cereri sacra facerent, insigniores quosq; ciues sacrificijs horum præfecere: cumq; omni ueneratione in ter deos acceptis sacra Græco ritu pẽragebant, delectosq; è Græcis qui apud eos erant gratiosissimos quosq; deorum cultui præposuere. Postea & templa constituebant, bellicasq; res cõparabant. Verùm enimuero cum rebelles conuenæ essent, ne duces quidẽ oportunos habebãt, & quod caput erat: ipsis præ nimia multitudine alimẽta deerant: Carthaginenſib. uerò illi & de principatu inuicẽ seditiones agitabãt, & eorũ nõnulli à Carthaginẽſib. pecunia corrupti, cõmunes spes destituebãt. Vnde propter cibariorũ inopiã & nonnullorũ proditionẽ, hi in patrias digressi maximo metu Carthaginẽses liberarũt. Acres q dẽ Aphricę hoc statu erãt. Dionysius uerò cũ mercenarios sibi infẽsissimos uideret, uererereturq; ne per eos euertereſ, primo ducẽ eorũ Aristotelẽ cõprehendit: dein uulgo cũ armis collecto, & stipẽdia acerbius exigẽte, Aristotelẽ missi ad se Lacedęmonẽ dixit, ut apud suos ciues iudicũ subiret: mercenarijsq; qui circiter 10000. numero erant, Leontinorũ urbẽ atq; agrum in stipẽdium accepit. cumq; illi propter regionis amœnitatẽ obtẽperassent, in Leontinis sortito habitauere. Dionysius mercenarijs alijs cõductis, his libertinisq; imperiũ credidit. Post stragem autem Carthaginensium qui ex urbibus Siciliæ in seruitutẽ rẽdactis supererant, congregati sunt, receptisq; proprijs quiq; patrijs. sese reficiebant. At Dionysius mille Locros, Medimnorum quatuor millia, sexcentos ex Peloponneſo Milesios, profugosq; è Zacintho & Naupacto, Messanam ad incolendum traduxit. Sed cum offensos Lacedæmonios cerneret, quòd à se electos Messanios in illustri urbe collocasset, eos Messana transtulit, datoq; quodam ex Bacenis finibus ad mare oppido seiunxit, quã quantamq; eis partem attribueret præfiniuit. Verùm Messanij urbem Tyndaridem uocauere, cumq; inter sese rempublicam beneuolenter administrarent, multis conscriptis ciuibus breui supra quinq; millia effecti sunt. Postea in Siculorum agrum sæpe bello illato, Meneum & Morgãtinum cœpere: cum Agyri Agyrenæorũ tyranno, ac Damone Centuripinorum principe, Erbetæisq; & Allarinis fœdus iniere. Cephalundum ac Soluntem, & Ennam per proditionem occupauere: ad hæc cum Erbiſcenis pacem composuere: ac res quidem Sicilię hoc in statu erant. In Græcia uerò Lacedęmonij magnitudinem Persici belli prouidẽtes alterũ ex regibus Agesilaum rebus præfecere. Is delectos sex millibus militum, ac triginta ciuibus ex optimatibus ad consilium constitutis, exercitum in Asiam Ephesum traduxit: ibi quatuor millibus cõscriptis, copias peditum decem millium, equitum quadringentorum in campum produxit. Consequebatur forensis turba, & prædæ gratia nõ minor ea quę dicta est, percurrẽsq; Caystriam planiciẽ, agros Persarũ ditioni subiectos uastauit, donec Cumã peruenit. inde egressus plurimam æstatis partem in populanda Phrygia, finitimisq; locis cõsumpsit, ac locupletatum præda exercitum sub autumnum Ephesum reduxit. Dum hęc gerũtur, Lacedæmonij legatos ad Nerphem Aegypti regẽ de socie-

Carthaginenſes pacare deos conantur.

Ageſilaus Lacedæmonius Perſarum agros uaſtat.

de societate miserunt, qui pro auxilio apparatum ad triremes centum & tritici quingenta millia spartiatis dono misit. Pharax autem Lacedæmoniorum nauarchus cum centum uiginti nauibus Rhodo auectus, ad Safanda Cariæ oppidum Cauno millibus passuum triginta distans applicuit, inde irruens Caunum Cononemq; regiæ classis imperatorem cum quadraginta nauibus Cauni morantem oppugnabat. Cæterum per Arthaphernem ac Pharnabazum Caunijs cum ingenti exercitu allato auxilio, Pharax obsidionem soluit, & cum omni classe ad Rhodum abijt. Post hęc Conon collectis octoginta triremibus, in Cherronesum nauigauit. Rhodij uero electa Peloponnesum classe à Lacedæmonijs fecere, Cononemq; cum omni classe intra urbem recepere. At Lacedæmonij, qui ex Aegypto donatum triticum uehebant, Rhodiorum defectionis ignari confidẽter ad insulã applicabãt. Rhodij & Conõ Persicę classis prefectus nauib. in portus tractis, urbẽ frumẽti repleuere: superuenit etiã Cononi 90. triremes, 10. ex Cilicia, 80. ex Phœnicia, quarũ imperiũ princeps Sidoniorũ habebat. Post hæc Ageſilaus educto in Caystri cãpos exercitu & circũiacentẽ Sypilo agrũ, incolarum opes uastauit. Tisaphernes decẽ millibus equitũ, quinquaginta peditũ collectis, Lacedæmones subsequebatur, palatesq; ab ordinib. inter pabulatũ perimebat. Verũ Agesilaus militib. in obsidẽgum quadrũ statutis, accliuẽ ad Sypilũ locũ capescit tẽpus inuadendis hostib. oportunũ obseruans, agrumq; Sardes usq; percurrens, hortos & uiridiaria Thisaphernis arboribus alijs rebus ad delitias, pacisq; Bonorum oblectamenta sumptuose extructa, uastabat. Inde conuersus, ubi in medio inter Sardes & Thybarnas fuit, Xenodem Spartiatã cum mille quadringentis militibus nocte ad locum quendã Adasym nomine misit, ut Barbaris insidias faceret. ipsi prima luce cũ copijs profectus, ibi insidias præterijt. At Barbari incõposite in extremum agmen incidentes, incredibiliter disiuncti sunt: repente uerò ille in Persas conuersus est, facto ingenti prelio, ac signo his qui in insidijs erant erecto, illi cum cantu in hostes illati sunt: Persę cum sese in medio interceptos uiderent, perculsi euestigio fugam arripiunt. Agesilaus quadantenus insecutus, supra sex millia trucidauit: captiuorum uim ingentem coegit: castra multis referta diripuit. Post pugnam Thisaphernes audacia Laconum perculsus, surdes se contulit. Agesilaus superiores prouincias aggredi moliebatur, sed cum litare in sacris nequiret, rursum copias ad mare reduxit. Artaxerxes autẽ Asiæ Rex auditis cladibus, bellumq; Græcorum pertimescens, Thisapherni succensebat. Eum nanq; belli authorem fuisse, adhæc à matre Parysatide rogabatur ut Thisaphernem supplicio afficeret, ea enim post filij sui Cyri obitum, quum in frattem expeditionem sumpsit, ab illo dissidebat. Constituto igitur duce Thitrausta, ei ut Thisaphernẽ comprehenderet, mandauit, deditq; ad ciuitates pfectosq; literas, uti oẽs illo dicto audiẽtes essẽt. Tithrausles cũ Colossas Phrygiæ peruenisset, per Lariſseũ quendã satrapã in balneis Thisapherneẽ cœpit, & abscissum eius caput ad regẽ misit, ipse pellecto ad colloquiũ Agesilao, semestres inducias pactus est. Atq; Asiæ rebus hunc in modum ordinatis, Phocenses ob quasdam expostulationes bello Bœotijs illato, in eius societatẽ Lacedęmonios adduxere, ac primo Lysandrum ad eos cum paucis militib. misere, qui Phocidẽ ingressus, copias coẽgit. Postea Pausanias q̃q; rex cũ 6000. militũ est missus. Bœotij Athenienſib. ad bellũ unâ capessendũ adiectis, tũ quidem per sese irrupere: Aliartumq; à Lysandro et Phocẽſib. obsessam occupauere, habitoq; prelio, & Lysander cõcidit, & Laconũ sociorũq; multi. At Bœotiorum phalãx uniuersa cõfestim ab insequẽdo destitit. Cæterũ Thebanorũ 200. circiter cũ prõptius sese in loca aspera dedissent, deleti sunt. Hoc itaq; bellum Bœotiorum uocatum est. At rex Lacedæmoniorum Pausanias, audita clade, inducias cum Bœotijs pepigit, copiasq; in Pelopõnesum reduxit. Conõ uterò

Agesilaus Thisapherne prelio uincit.

Phocẽſes bellũ Bœotijs inferunt.

Persarum

Conon à rege Persarum pecuniam petit ad Lacedæmonios debellandos.

rum nauarchus classi Hyeronimum & Nicodemum Athenienses præfecit: ipse conueniendi regis cupidus, in Ciliciam nauigat, atque inde Thapsacum Syrię profectus, per Euphratē fluuium Babylonē est uectus, ibi adito rege pollicetur, si sibi pro suo arbitrio pecunias cæterum que apparatum expediat, Lacedæmonios mari deuicturum. Artaxerxes collaudato, magnis que muneribus honestato homine, quæstori mandauit, ut in pecuniarum ui quantam Conon imperaret, suppeditaret, ei que potestatem fecit quem bellici imperij socium sibi è Persis eligendi. Conon electo Pharnabazo satrapa ad mare, rebus omnibus pro facultate compositis descendit.

Euoluto anno, Athenis summum magistratum accepit Diophantus. Romæ tribuni militum consulari potestate sex rempublicam gessere. Lucius Valerius Mamercus, Lucius Furius, Quintius Seruilius Fidenas: iterum Quintius Valerius Maximus, Lucius Furius Medullinus tertium. His magistratum ingressis Bœotij, Athenienses, Corinthij, & Argiui societatem inter se iniere. Nam cum Lacedæmonij socijs odio propter grauitatem imperij essent, existimarunt illi facilius & se Laconum imperium euersuros, si maximas ciuitates conspirantes haberent: primumq; communi apud Corinthum statuto concilio, uolentes ordinauere, missis deinde per ciuitates legatis, complures socios à Lacedæmonijs abstraxere. extemplo enim, Eubœa omnis, Leucadij, Acarnantes, Ambraciotæ, & Chalcidenses qui Thraciam accolunt, ad eos accesse re incolas etiam Peloponēsi ad deficiendū à Lacedæmonijs impellere adorti sunt: sed nemo adhæsit. Sparta etenim ad latera sita, quasi arx quædam & præsidium uniuersæ Peloponnesij erat. Medio autem Larissæ principe bellum aduersus Lychophronem Pheræorum tyrannum gerenti, & ut subsidium mitteretur oranti, concilium duo militum millia submisit. Is cum ei hæc societas adiuncta essent, Pharsalum Lacedæmoniorum præsidio detectum capit, eius que incoles inter prædam diuendidit. Postea Bœotij cum Argiuis seorsum à Medio Heracleam Trachinis occupauere: noctu que à nonnullis intra mœnia adducti, comprehensos Lacones iugulauere. Eos autem qui res suas ex Peloponneso haberent, abire passi sunt: accitis que in urbem Trachinijs, qui à Laconibus pulsi patria, in exilium fuerant, urbem iccolendam dederunt, qui etiam uetustissimi regionis illius incolæ erant. Post hæc dux Bœotiorum limenias Argiuos ad urbis præsidium reliquit: ipse inductis ad deficiendum à Lacedæmonijs Aenianibus & Athenienslibus, inde simul & à socijs milites conflauit, cum que paulo minus quàm sex millia omnino haberet: Phocensibus bellum intulit, eis que ad Arycas Locridis (unde oriundum fuisse Aiacem ferunt) castrametati, Phocensium multitudo ductu Lacesthenis Laconis cū armis occurrit: cum que diu ingens certamen fuisset, Bœotij superiores fuere, fugatos que ad noctem usque insecuti, non multo mille pauciores interemere: ipsorum ad quingentos in pugna desiderati sunt. Post conflictum inito fœdere, alij domum, alij ad concilium adiere. At qui Corinthij concilium coegerant, quando res eis ex sententia procedat, è cunctis urbibus milites Corinthum euocauere, peditum supra quindecim millia, equites quingentos. Lacedæmonij cū maximis Græcię ciuitates in se coisse animaduerterent, reuocare ex Asia Agesilaum, cumq; eo copias, decreuere. Ipsi interim tum ex suis, tum ex socijs peditum tribus ac uiginti millibus, equitibus quingentis congregatis, obuiam hostibus processere: habito que ad Nemeam amnem certamine, utrinq; partes exercitus uicere. E Lacedęmonijs ac socijs 1100. & Bœotiorū ac reliquę societatis ad duo millia octingētos desiderati. Agesilaus autē traductis ex Asia in Europā copijs primū Thraces quosdā sibi cū magna manu obuiā factos plio uicit, & barbaros plerosq; cecidit. Post hęc p Macedoniā iter facit, eundem percurrens agrum, quem & Xerxes quo tempore Grecis bellū intulit,

Aduersus Lacedæmonios conspirant aliquot ciuitates Græciæ.

Agesilaus ex Asia in Europam reuocatur.

lit, permearat. Agesilaus igitur per Macedoniam & Thessaliam profectus, ubi Thermopylarū angustias pertransijt, iter faciebat. Conon uerò Atheniēsis & Pharnabazus regiam classem ductabāt, & ad Cherronesi Doryma cum nonaginta amplius triremibus moram trahebant. Sed cum hostilem classem ad Gnidum esse cognouissent, ad naualē pugnam sese comparabant. Periarchus autem Lacedęmoniorū nauarchus cum quinq; & octoginta triremibus Gnido enauigat, & ad Cherronesi Physeum deuehitur, inde euectus regiam classem circūnauigat, & adnauigantes naues aggressus superabat: sed Persicis collecta in unū classe opitulatis, ubi omnes socij in cōtinentem diffugere, nauim suam obuertit, turpem esse, nec Sparta dignā fugam ingenerosam existimans. Egregiè itaque prælиatus, multisq; hostium cædis, ad extremum dimicans ex patriæ dignitate occubuit. Conon Lacedæmonios ad terram usque insecutus, quinquaginta triremibus potitus est, uiri plerique enatantes in terram elapsi, quingenti circiter capti, reliquæ triremes Gnidum euasere. Agesilaus autem acceptis è Peloponneso militibus, postquam cum copijs in Bœotiam pertransijt, euestigió Bœotij cum socijs ad Coroneam occurrere, comisso prælio Thebani oppositam partem fusam atque ad castra usque insecuti sunt. Cæteri cum paululum sustinerent, ab Agesilao & reliquis in fugam compulsi. Quamobrē Lacones uicisse prælio rati, trophæum erexere, & cadauera hostibus reddita Bœotiorum sociorum que supra sexcenta, è Lacedæmonijs rem que unà gerentibus trecenta quinquaginta. Ipse etiam Agesilaus cum in multa incidisset uulnera, Delphos delatus est, ibi que curando corpori uacabat. Pharnabazus & Conon post nauale prælium cum uniuersis nauibus in Lacedęmoniorum socios inuecti sunt, ac primum Coos, deinde Nisyæos, & Tios ad defectionem perpulere. Tum Chij electo præsidio, Cononi adhæsere. Eodem modo Mitylenæi, Ephesij, Erythræi transiere. Cum hic rerum status esset, contentio quædam ciuitates inuasit. Quarum aliæ expulsis Laconum præsidijs libertatem custodiebant, aliæ sese Cononi dedebant, ac Lacedæmonij ex hoc tempore imperium amisere. Conon cum nauigare in Atticam cum omni classe statuisset, mouit, ascitis que Cycladibus insulis, ad Cytheram insulam applicuit, ea que statim ex impetu potitus, Cytheræis per compositionem in Laconicam dimissis, relicto idoneo urbis præsidio, ad Corinthios nauigauit: ibi cum ad concilium peruenisset, cuius rei gratia præfectus esset, edisserit, ac societate inita eis pecunias reliquit: ipse in Asiam redijt. Sub idem tempus Acropus Macedonum rex regno sex annos potitus morbo interijt. Successor imperij filius Pausanias annum regnauit. Theopompus porrò Chius Græcorum coitionem in hunc annum transfert, & ad naualem usque pugnam libros duodecim conscripsit. Scriptoris à prælio Cynosema exorsus, ad quod Thucidides negotium destituerat, sexdecim annorum tempus perscripsit.

Periarchus Lacedæmonius occumbit.

Lacedæmonij maris imperiū amittunt.

Theopompus scriptor.

Annuo spacio circumacto, Athenis imperauit Eubulides. Romæ consularem potestatem gessere Tribuni sex, Lucius Sergius, Aulus Posthumius, Publius Cornelius, Sestus Censius, Quintius Manlius, & Anitius Camillus.

Per idem tempus Conon regiæ classis præfectus, cum octoginta triremibus in Piræum deuectus, ciuibus reficiendi ambitus urbis author extitit. nam & Piræi mœnia, & longa bracchia ex fœdere Lacedæmoniorum Peloponnesiaco bello defatigati sustulerant. Conon igitur opificum mercenaria manu conducta, exhibitis que ad opus naualibus socijs, breui maximam muri partem instaurauit. Nam & Thebani operarios quingentos, & lapicidas submiserant, atque aliæ nnonullę ciuitates adiuuere. At Teribazus terrestrium copiarum in Asia dux benegestis Cononi rebus inuidebat, arrepto que prætextu, quasi ille regijs copijs urbes Athenienslbus compararet, hominem Sardis perductum comprehendit, & uinctum in custodiam posuit.

Teribazus Cononem cōprehendit.

Apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apud Corinthum uerò quidam cupiditate insignes inter ludos electi in theatro cędem fecere, & urbem seditione repleuere, cumq; eis Argiui animos auxissent, centum ac uiginti ciues iugulauere: quingenti in exilium pulsi, quos cũ reducere pararẽt Lacedæmonij, copiasq; colligerent, Athenienses ac Bœotij Sicarios adiuuere, ut ciuitatem sibi conciliarent. Verùm exules cum Lacedęmonijs ac socijs Lechętum stationemq; nauium aggressi noctu per uim cæpere. Postridie egressis urbanis, quorum dux Iphicrates erat, cõmitti prælium contigit, in quo uictores Lacedęmonij multos mortales interemere. Post hęc Bœotij & Athenienses, ad hos Argiui & Corinthij cum omni exercitu ad Lechętum profecti, primum oppugnando oppido intra propugnaculum irrupere: Lacedęmonijs inde exulibusq; egregie pręliatis, Bœotij, cumq; eis omnes electi sunt. Ii igitur mille circiter militibus amissis, in urbem recessere, statimq; appetentibus Isthmijs de proponendis ludis dissidebant: cumq; magna contentio fuisset, uicere Lacedęmonij, effeceruntq; ut exules certamen proponerent. Cæterum quòd belli huius mala fermè apud Corinthum euenerunt, Corinthiacum dictum est bellum, annosq; septẽ perdurauit. In Sicilia uerò Rhegini accusantes Dionysium, quòd Messenam muniens in se compararetur, primum pulsos in exilium à Dionysio, aduersariosq; eius suscipiebant. Post hæc reliquijs Naxiorum & Catanensium mylas ad incolendum traductis, exercitum instruebant, ducemq; Elorim ad obsidendam Messenam emisere. Eo arcẽ audacter aggresso, urbis incolæ Messanenses & Dionysij mercenarij collecti, accurrẽre. prælio gesto, uicẽre Messanenses, pluresq; 10000. interfecere, atq; euestigio Mylas aggressi, cępere urbem, incolentesq; Naxios per compositionem dimiserunt. Ipsi igitur in Siculas aliasq; Gręcanicas urbes digressi, alia alij incoluere loca. Dionysius fretus ciuitatibus in amicitiam suam firmatis, bellũ inferre Rhegio cogitabat, sed à Siculis, qui Tauromínium occuparant, turbabatur. Quapropter cum utile esse decreuisset hos prius aggredi, copias in eos eduxit, & ad partẽ Naxum uersus urgentẽ, metatus, hyemẽ in obsidionẽ tolerabat, existimans Siculos collẽ, quẽ non antiquitus incoluissent, desituros. At Siculi, ut qui per manus iampridẽ à patrib. accepissent eas insulæ partes in colẽtib. Siculis aduectos primũ Gręcos Naxum quidẽ cõdidisse, sed Siculos tũc incolẽtes è cõuentu eiecisse, iccirco patriũ à se agrũ recuperatũ affirmabãt,

Quæ sequuntur à Marco Hoppero translata sunt.

& ultos se esse iniuriam, quam patribus eorum Gręci fecissent, unde iusto se titulo collem eum occupare asserebant. Contentione uerò, qua tum inter ipsos utrinq; erat diutius durante, bruma superuenit, & adaucto hybreno frigore, locus iuxta arcem niuibus operiebatur. Ibi tum Dionysius ob loci munitionẽ & mœnorum altitudinem securos, reperta iuxta arcem custodia, nocte obscura, nec luna splendente, locis superioribus adoritur. Multa uerò mala illic passus, partim propter loci præcipitis difficultatem, partim propter niuium multitudinem, arce sola potitur, facie quidem saucia, necnon oculis ob frigoris acerbitatem læsis. Postea aliam uiam aggressus, copias suas intra urbem duxit. At Siculi coniunctis omnium uiribus Dionysium unà cum copijs suis extra urbem ejciunt. in qua quidem fuga Dionysius ipse quoq; in pectore percussus, cadit, uixq; à morte per suos liberatur. At Siculis ulterius hostem insequentibus, ad dextrum quidem latus eorum, qui Dionysij partes sectabantur plures quàm sexcenti ceciderunt: plurimi uero abiectis armis suis aufugerũt, inter quos ipse quoq; Dionysius, præter loricam, nihil ex armatura sua seruauit. Post hanc sanè cladem acceptam Agrigentini & Messanenses relictis Dionysij partibus ad libertatis uindices sese transferunt, deficientes à tyrãni societate. Pausanias autem Lacedęmoniorum rex accusatus à ciuib. aufugit, postq; regnasset annos 14. cuius regnum post ipsum filius eius Agesipolis quasi per manus accepit, qui regni sui annos cum patris æquauit. Tum quoquè Pausanias Ma

nias Macedonum rex ab Amynta, quod male annũ unum regnasset, occisus, uita sua functus est. Cuius post ipsum regnum occupauit Amyntas, & annos regnauit 24. Hoc anno finito. Demostratus summi Magistratus dignitatem Athenis accepit, Romæ autem sex tribuni militum consules electi remp. administrabant: scilicet Lucius Titinius, P. Licinius, P. Melæus, Q. Manlius, Cn. Genucius, & Iucius Atilius. Dum hi igitur consulatu Romę fungerentur, Magonis Carthaginensiũ dux in Sicilia hærebat, tres Carthaginensium ab accepta clade refouere studens, ut erat magna uiri humanitas erga ciuitates sibi subiectas, qui eos quoq; familiariter excipiebat quos oppugnaret Dionysius. Hic igitur eam multorum in Sicilia familiaritatem sibi contraxisset, & fœdus cum eis pepigisset, necnon copias suas auxisset, expeditionem aduersus Messeniam suscepit. Qua quidem regione deuastata, & magnam prędam nactus, inde discessit, & contra Abacęnum oppidum castrametatus est. Cui quum Dionysius eam omnibus copijs suis superuenisset, instructa acie, & graui con[illegible] illo prælio, Dionysius uicit, in quo sane conflictu Carthaginenses pluribus 800. amissis in urbem aufugerunt. Tunc Dionysius inde Syracusas soluit. Post aliquot uero dies cum 100. triremibus inde soluens aduersus Reginos exercitũ duxit. Quòs cũ de improuiso nocte obruisset, urbis portas primùm incendit, & muris scalas admouit. Ibi tum Rhegini, primùm quidẽ pauci ad auxilia ferenda excurrentes flammam extinguere conabantur. Postea uerò cum Eloris dux accessisset, & ut relicto nunc incendio hostem propulsarent consuluisset, urbem inuictam seruarunt: Nec enim pauci ipsi circa incendiũ occupati prohibere hostem quo minus urbẽ inuaderet potuissent. Non tamen grassari omnino flammam sinebant, sed asportatis ex domibus propinquis sarmentis & lignis maiorẽ flammę impetum compescebant, donec tota populi multitudo in armis congregata uiribus communibus opem ferret. Dionysius itaq; hoc quidem loci irruptionis spe frustratus, agrum eorum peruadere, igne & ferro cuncta uastare cœpit. Postea uero unius anni inducijs factis, Syracusas nauigauit. At græci Italiæ partes inhabitantes postquam animaduertissent Dionysij auaritiam & cupiditatem ad se quoq; suamq; regionem extendi, nouũ fœdus inter se pepigerunt, & locum, publicum commitijs habendis, constituerunt. sperabant enim se facile Dionysiũ propulsuros, ut in uicinis Lucaniæ locis habitanteis superaturos, quoniam eis illi bello tum eos infestabant. At fugitiui quidam & exules qui iam antea Lechæum Corinthi nauale occupauerant, à quibusdam inducti mœnia eorum inuadere admoliebantur. Aduersus quos cum Iphicrates opem tulisset, 300. ex ijs amissis ad nauale reliqui fugierunt. Post dies uero aliquod ex Lacedæmoniorũ copijs pars quædam Corynthiarum agrum peruadere, quos Iphicrates & alij ex fœderatis obruentes plerosq; occidunt, Exscutatis quoq; commisso cum eis prope urbẽ, prelio Iphicrates plus 300. occidit. Post hæc aũt aduersus Sicyonem ipse proficiscitur: At Sicyonij in acie aduersus eum cũstituti, amissis ante mœnia circiter 500. intra urbem fugerunt. Hisce transactis Argiui armis probè instructi cum omnibus copijs suis aduersus Corinthum profecti, & ipsam urbem cœperunt, & arcem occupauerunt quam urbem postquam sibi ut propriam uendicassent, totum quoq; Corinthiorum agrum Argiuis subiecerunt. Conatus est autem Iphicrates Athenienſis inuadere quoq; & occupare fertilem illam regionem, quę res uictui necessarias uniuersę Græcię suppeditabat. Sed populo prohibente magistratu sese abdicat in cuius locũ subrogatus ab Athenienſibus Gabrias dux Corinthũ mittitur. Nunc de gestis in Macedonia: Amyntas Philippi pater, Illyrijs Macedoniã inuadentibus urbe pulsus est, qui quum de recuperando imperio spem omnem abiecisset, agrum Macedonię finitimum Olynthijs donauit, tum demum regno ipse prorsus excidit. Non multò uero post à Thessalis accitus, & imperio præfectus annos regnauit 24. Sunt tñ qui dicant post

Dionysius Magonem uincit.

Dionysius Reginos aggreditur.

Græci Italiæ aduersus Dionysium conspirant.

De Amynta Philippi patre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulsum Amyntã, Argæũ annos duos Macedonibus imperitasse, postea in regnũ Amyntã restitutũ esse. Eodẽ tempore & Satyras Spartaci filius Bosphori rex regni sui anno 14. mortuus est. Cuius regnũ post ipsum accepit filius eius Leuco regnauit is annos circiter 40. Nunc de gestis in Italia: Romanis undecimũ iam annũ Boios oppugnantes uniuerso quidẽ exercitui Marcũ fruriũ, equitatui uero Pub. Corneliũ præfecerunt. Illi igitur eductis uniuersis copijs suis, Boios obsidione cingunt, urbẽ demolitis mœnibus capiũt, captiuos abducunt, uiros & reliquã prędã sub hasta uendunt: Dux postea summus Romã cũ uictoria reuersus, solenni põpa triumphũ egit. Ibi tam populus Romanus, delecta sibi decima spoliorũ parte, aureũ inde cratẽrẽ factũ Apollini Delphico dedicârunt. Legati aũt Delphos ad offerendum Apollini poculũ asportantes in Lipararos quosdã prædones incidunt, à quibus capti in Liparã abducuntur. Timasitheus aũt Lipareorũ dux prædonũ hoc facto cognito legatos liberauit, & omne eis aurũ reddens, Delphos illæsos eos dimisit. Illi igitur delato Delphos cratẽre, & inter reliquũ thesaurũ in medio tẽpli eo depositio, Romã reuersi sunt. At populus Romanus audito ex legatorũ relatu hoc Timasithei beneficio, quod ei fecisset, sine mora cõmuni consensu constituto ei publico apud eos diuertendi loco honorare eũ decreuerunt: Nec non cũ post annos 137. Liparã inuasissent, quicunq; ex Carthaginensib. ad Timasitheũ genus suũ referrent omnes eos ab omni censu & tributo immunes dimiserũt, ac libertate donauerunt. Anno aũt post uictos Boios proximo Athenis quidẽ Philocles imperauit: Romæ aũt sex militũ tribuni consularẽ potestatem tenebant, uidelicet Publius Sextus, Cornelius Crassus, Cæso Fabius, Lucius frurius, Q. Seruilius, & M. Valerius. Eodẽ anno Olympias supra nonagesimã agebatur septima. Porro circa idẽ tẽpus Athenienses electũ ducẽ Thrasybulũ cum 40. triremibus miserunt. Hic igitur cũ in Ioniã primũ nauigasset, accepto à socialibus cõmeatu inde rursus soluit, & circa Cherronesum aliquandiu hærens, Medocũ ac Seuthẽ Thracũ reges societate sibi coniunxit. Paulo post relicta Hellesponto in Lesbũ nauigationẽ instituit. Exorta aũt magna uentorũ tẽpestate 13. triremes periere, ipse cũ reliquis uix saluus euasit: Seruatus Lesbi urbes inuadere statuit. Iam enim omnes, præter Mitylenen, defecerant, ac primũ quidẽ contra Methymnã exercitũ ducens cũ urbis eius Incolis Therimacho Spartano duce eorũ, prælio cõmisit. Qua sanè pugna feliciter Thrasybulo gesta non pauci ex Methymneis unà cũ duce Therimacho ceciderunt: Reliquis uero intra mœnia conclusis totũ ipse Methymnæorũ agrũ uastare cœpit. Ereum aũt, & Antissam per cõpositionẽ accepit. Post hæc collectis nautibus à fœderatis Chijs & Metylenensibus Rhodũ uersus nauigauit. Carthaginenses aũt à clade, quã circa Syracusas acceperant, paulatim seipsos reficientes, rebus circa Siciliã summo studio incumbendũ censuerunt. Postquã uero ut res armis quoq; si aliter geri non posset, tentaret decreuissent, cũ paucis oblongis nauibus transierũt, & ex Libya ac Sardis copias secũ abduxerũt. Quin ex Italia quoq; barbaros quosdã non minus, q̃ octoginta millia, quos probe, publico habito sumptu, armis instruxissent in Siciliã duce Magone transmittunt. Mago itaq; peragrata Siculorũ regione urbes plerasq; ad defectionem à Dionysio cõpulit. Postea in Agyrenæorũ regione iuxta Chrysam fluuiũ prope uiã qua Morgantinã itur, castrametatus est. Cũ uerò Agyrenæos in fœdus suũ pertrahere non posset, & hostiũ copias Syracusis magnis conatibus accedere audiuisset, relicto loco uiã unde uenerat abijt. At Dionysius postquã audiuisset Carthaginenses per mediã Siculorũ regionẽ iter facere, sine mora collectis quotquot poterat ex Syracusis, & mercenarijs militibus (collegerat aũt circiter 20. millia) exercitũ aduersus eos magnis conatibus ducit. Cũ uero iam nõ procul ab hostibus se abesse cognouisset, legationẽ ad Agyrim Agyrinæorũ principẽ mittit, qui inter Siculos tyrannos summã post Dionysiũ potestatẽ tenebat,

Romani Boios diripiunt.

97 Olymp. *Thrasybuli Athenẽsis expeditio.*

Magonis in Siciliam expeditio.

Dionysius cũ Agyri societatem coit.

tenebat Nam non solum Agyrinęorum ciuitati, sed omnibus ferè circumiacẽtibus castellis, oppidulis, & arcib. dominabat. Erat quoq; tum tẽporis cũ ipse præesset, ualdè populosa Agyrinęorũ urbs: habebat enim ciuium non pauciores q̃ 10000 Sed & diuitiarũ, ut sunt pecuniæ, frumẽti & reliq cõmeatus, magna copia, quę sufficere tãtę hominũ multitudini potuisset, in arce suma reposita erat: quas copias Agyris ciuib. occisis ditissimis collegerat. Dionysius itaq; cũ paucis urbẽ ingressus, Agyri ut fœdus secũ inire uelit, persuadet, se enim finito bello, & prelio cõtra hostes feliciter gesto, magnã finitimę regionis partem traditurũ ei pollicebat. Ibi tũ Agyris primũ quidẽ frumẽto & reliquo cõmeatu Dionysij copijs benignè & animo prõpto subuenire: postea eductis uniuersis copijs suis cũ Dionysio uires cõiungere, cõmune contra Carthaginẽses bellũ agere. At Mago in hostiũ terra incognita militãs, necnõ rebus necessarijs penitus destitutus, magnũ incõmodum patiebat. Nã qui Agyrim ducẽ sequebant̃ loci eius omnes gnari & periti per insidias sæpe hostes circũuenire & decipere necnõ omnẽ cõmeatum ab ijs auertere. Syracusanis autẽ prelio nũc rẽ tentandã, & hostes, puocãdos esse suadentib. cõtradicere Dionysius, nõ decere clamitãs, quod minori incõmodo & periculo fieri possit, grauiori id rẽtare. Nã uel sine omni periculo & cæde Barbaros extrema rerũ omnium penuria laborãtes paulatim cõsumi posse aiebat. Quo sanè Dionysij cõtradicendi studio Syracusij grauiter offẽsi, castra eius reliquerũt. Vnde nõ mediocriter perturbatus fuit Dionysius. Post hæc Carthaginenses legatos ad Dionysium pro pace impetrãda mittũt, quorũ petitionẽ cũ Dionysius audiuisset, pacẽ cũ Carthaginensibus inire decreuit. Erãt autẽ hę pacis cõditiones: ut ipsi quidẽ uicinis sibi undiq; locis dominarent̃, sub Dionysij uero imperiũ Siculi omnes referrent̃, & ut Tauromeniũ quoq; occupare Dionysio liceret. Quo quidẽ fœdere inter ipsos pacto, Mago cũ exercitu suo inde soluit, Dionysius autẽ occupato à se Tauromenio plerosq; ex Siculis, qui illic habitabant, expulsos inde in exilium misit. Cũ suis uerò mercenarijs militib, non tamẽ nisi quibus maxime opus habebat, & quos ad bellum idoneos ualdè nouisset, electis, habitare illic cœpit. Hactenus quę in Sicilia. In Italia autẽ Romani Phalęrorũ Philiscũ gẽtis oppidũ expugnauerunt. Hoc anno reuoluto Athenis quidem Nicoteles imperium tenebat, Romæ uerò tres Chiliarchi consulari dignitate fungebantur, scilicet Marcus Phrurius C. Aemilius, & Catulus Berus. His tum Romæ consulatu fungentibus Rhodij, qui Lacedæmonijs fauebant, aduersus populum insurgentes, omnes eos, qui Atheniensibus adhærebant, urbe eijcere conati sunt. Illis igitur armis utrinq; concurrentibus, & prælio rem agere tentantibus, Lacedæmoniorum socij magna facta strage uicerunt: quotquot uerò euasissent, proscripserunt. Postea missa statim ad Lacedæmonios legatione, opem sibi ferri postulauerunt. Metuebant enim ne nouæ seditionis authores ciues aliqui essent. At Lacedæmonij septem sine mora triremes in auxilium eis mittunt, & uiros unà tres insignes, dignitate eminentes, qui rebus cunctis agendis duces essent, scilicet Eudocimum, Philodocum, & Diphelam. Hi igitur Samum primũ delati, ad defectionem ab Athenienſibus eos compulerunt. Postea in Rhodum nauibus peruenientes, rebus illic componendis omnem curam impenderunt. Lacedæmonij autem rebus sibi prospere succedentibus mare denuo occupare decreuerunt: nam ab eo tempore paulo post ad iusta classis multitudinem socios iterum ad se pertraxerant. Illi igitur mare ingressi in Samum primum, postea in Gnidon & Rhodum nauigauerunt, undique locorum naues & fortissimos quosque classiores (ut uocant) milites ad se assumentes, uiginti septem triremes magnificè instruxerunt. Agesilaus uerò Lacædemoniorum rex, postquam Argiuos circa Corinthum hærere audiuisset, copias suas, paucis domi relictis, sine mora educere, Argiuorum terram uniuersam inuadere loca undique occupare, omnia diripere: regione denique uniuersa succisis

Dionysius cũ Magone pacem facit.

Rhodij seditione laborãt

Agesilaus Argiuorũ agros uastat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euagoras Salaminius.

undiq; arboribus deuastata, in Spartam inde discessit. In Cyprum uero Euagoras Salaminius. Erat is uir stemmatis nobilitate clarissimus. Nam maiores eius Salamine olim summo magistratu multis annis defuncti fuerant, Ipse uero per quasdam superioribus temporibus seditiones eiectus inde, & expulsus fuerat. Hic in quam quum illùc cum paucis uenisset, ciuitatis eius principem Abdemonem nomine Thyrsilum summum Persarum regi amicũ eiecit: ipse postea urbem inuadit & occupat. Postquam igitur Salamine aliquandiu regnasset (quæ urbs ut erat omnium in Cypro maxima, ita quoq; potentissima) breui temporis spatio magna diuitiarum copia locupletatus & ualde hominum multitudine auctus totam eam Insulam sub potestatem suam redigere conatus est. Quum itaq; eius Insulæ urbes plerasq;, partim ui cœpisset, partim pollicitationibus ad se pertraxisset, reliquas quoq; facile sub suum imperium redegit. Amathusij uero Solij, & Citenses bello se ei opponere uolentes, legationem ad Artaxerxem Persarum regem pro auxilio & ope sibi ferenda mittunt: Euagoram quod Agyrim regem socium Persarum occideris, accusant, & insulam se cum illo occupasse confitentur. Rex autem partim quidem nolens Euagoram tantum proficere, partim uero cogitans secum eam esse Cypri Insulæ præstantiam, ut uel sola ingentẽ naualem classem suppeditare posset, & totius Asiæ quasi propugnaculum esse, societate sibi coniungere eos decreuit. Dimissis itaq; legatis statim ipse maritimas undiq; ciuitates & reliquarum quoq; ciuitatum præfectos per epistolas hortatur ut triremes instruant, & quæcunq; ad classem requirantur cuncta quã diligentissime apparent. Hecatomno autem Cariæ prefecto ut exercitum aduersus Euagoram ducat imperat, Ipse interim ad superioris prouinciæ ciuitates commeans, magnis collectis copijs in Cyprum transit. Et hæc quidem in Asia gesta. In Italia uero Romani pace cum Phalisci confirmata aduersus Aetolos bellum gesserunt, & quarto eos aggressi sunt. Ex Verregina autem oppido ab hostibus eiecti sunt. Hoc quoque anno lapso Athenis imperauit Demostratas. Romæ uero Lucretius, & Seruilius Consl. creati consulatu fungebantur. Circa idem tempus Artaxerxes accersito Strutha duce magnis copijs trans maria in eum mittit, ut contra Lacedæmonios bellum gereret. Spartani uero de aduentu eius certiores facti, Thibronem ducem in Asiam mittunt. Is Ionda locum occupauit, & Coressum altum montem, qui ab Epheso stadijs 40. distat. Hic igitur 8000. militum habens unà cum his quos in Asia collegerat, aduersus regis regionem profectus, cuncta uastare cœpit. Strathas uero magnum barbaricum equitatum secum ducens, & milites probe quidem armatos 5000, leuis autẽ armaturæ plus 20000. non procul à Lacedæmonijs castrametatus est. Thimbronem tandem cum aliqua suarum copiarum parte egressum, si quam prædam magnã nancisci posset, Strathas cum copijs suis accedens obruit, & prælio commisso milites plerosq; cum duce Thimbrone occidit, reliquos uiuos cœperunt. Pauci uero in custodiam fugientes seruati sunt. Thrasibulus autem Athenienſium dux ex Lesbo Aspendum cum classe aduectus, triremes suas in Eurymedontem fluuium impulit. Accepta inde ab Aspendijs pecunia, quidam ex militibus regionem tamen uastabant. Quam quidem iniuriã Aspendij ægre ferentes, insidias noctu Athenienſibus struunt, Thrasybulum unà cum alijs quibusdam occidunt. Vnde Athenienſium Hierarchi non mediocriter perterrefacti, sine mora nauibus impletis in Rhodum nauigauerũt. Cumq; urbs defecisset, & nacti essent qui aufugerant quoddam castellũ, bello lacessere eos qui in urbe erant cœperunt. Athenienses uero audita Thrasybuli morte, Agyrium ducem cum copijs emittunt. Et hæc quidem sunt, quæ in Asia gesta feruntur. In Sicilia autem Syracusarum tyrannus Dionysius totius Insulæ imperiũ occupare, nec non qui in Italia erant Græcos ad se pertrahere festinans, commune inter ipsos bellum in aliud tempus prorogandũ censuit.

Thimbro Lacedæmonius in Asiam profectus occiditur.

Thrasybulus occiditur.

censuit. Itaq; firmata apud se sententia, Rheginos omnium primum tentandos esse, eo quòd urbs eorum quasi propugnaculum esset totius Italiæ, relictis Syracusis copias suas eduxit. Habebat autem pedites quidem uiginti millia, equites autem mille, naues uerò centum & uiginti. Transmisso itaq; exercitu ad Locridis fines, inde per mediam terram iter faciens, totam Rheginorum regionem igne & ferro uastare cœpit. Simul autem & classis ab altera parte mari incumbebat. Denicq; cum omnibus copijs iuxta traiectũ castrametatus est. Verùm Itali audito Dionysij in Rhegium transitu, sexaginta naues ex Croton̄e quàm celerrimè in auxilium Rheginis miserunt. Quas cum præternauigantes Dionysius animaduertisset, cum quinquaginta nauibus obuiam eis tendit & fugientes quidem ipsos in terram non segnius insequi perrexit: naues eorum à littore auulsit, parum'que abfuit, quin simul omnes unà cum sexaginta trirmibus capti fuerint, nisi Rhegini cum uniuersis copijs suis in tempore eis succurrissent. Illi enim ingenti telorum multitudine facilè Dionysium à littore arcebant. Exorta uerò magna uentorum tempestate, Rhegini quidem naues suas ad littus trahebant. Dionysius autem infeliciter sibi pugna gesta unà cum septem nauibus, uiros non pauciores mille quingentos ante Rheginum amisit. Rhegini autem nautas quamplurimos in mari nauibus dissipatis eiectos uiuos cœperunt. Porrò Dionysius ad Penteros nauigans, sæpe ex fluctuum impulsione periclitatus, uix tandẽ circa mediam noctẽ ad portũ euasit. Iam uerò hyeme instãte, pacto cum Lucanis fœdere, copias suas Syracusas abduxit. Post hæc autem Lucanis ad Thuriam regionem spoliandam excurrentibus, Thurij socijs suis nunciant, ac sine mora in armis omnes concurrunt. Nam Græcanicæ per Italiam urbes hoc in fœdere suo habebant, ut si ex Lucanis aliqui regionem hostiliter inuaderent, aduersus eos commune omnes auxilium ferrent. Sin urbs aliqua copias ad commune auxilium suppeditare noller, urbis eius duces morte plecterentur. Quapropter quamprimum Thurij tabellarios suos hinc inde ad urbes socias de hostium aduentu misissent, omnes sine mora expeditionem adornabant. Ipsi uerò Thurij prius copias suas educentes, nec sociorum multitudinem expectantes, aduersus Lucanos profecti sunt. Habebant autem peditum quidem plus quadraginta millia, equites uerò circiter mille. At Lucani de hostium aduentu certiores facti, in suam regionem abiuerunt. Thurij autem celeriter Lucaniam adorti, primum quidem præsidio expugnato, & magnam prædam nacti, nõ aliud egerunt, quàm si sui ipsorum perniciei escam cœpissent. Nimium enim propter successum elati, per loca angusta ac præcipitia iter non sine magno incommodo faciebant, uolentes subito populum & urbem prædiuitem oppugnare. Quum uerò in campum quendam altis ac præcipitibus collibus cinctum uenissent, ibi tum Lucani uniuersis copijs suis eos cingentes, omnem eis in patriam redeundi spem adimunt: ac inopinantibus in colle apertè sese ostendentes eos perterruerunt, tum propter ingentes hostium copias, tum propter loci in quo hærebant difficultatem. Habebant enim Lucani peditum quidem triginta millia, equites uerò non pauciores quatuor millia. Græcis itaq; in tantum præter omnem spem & opinionem periculum cõstitutis, barbari in uallem ad eos descendunt, prælium̄q; cum eis committunt. At uictis à Lucanorum multitudine Italis, plures quàm mille eorum occisi sunt. (præceperant enim iam antea Lucani, ne quem uiuum caperent.) reliqui autem partim ad collem quendam mari imminentẽ confugiebant, illi uisis quibusdam præterlabentibus oblongis nauibus, quas Rheginorum esse putabant, ad mare refugium illic suum petentes, sese conferebant, & quinq; triremibus traijciebant. Erat autẽ classis illa præternauigans Dionysij tyranni. Dux eius classis fuit Leptines Dionysij frater, ad opẽ ferendam Lucanis missus. Hic igitur Leptines humaniter hos ad se tanquam tutiſsi

Dionysius Rheginis bellum infert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mum portum traiectos suscipiens ad littus classem appellere iussit, Lucanos; accessit persuasit eis, ut argenti pondo à singulis horum captiuorum acciperent) erant autem eorum circiter mille) seipsum quoq; persoluendæ eius pecuniæ fidei iussorem offerebat. Denicq; omnis ipse litis arbiter, pacem inter Lucanos & Italos constituendam persuasit. Quo Hercle facto magno Leptines & gloriam & laudem apud Italos consecutus est, quæ ei non mediocriter profuit. Dionysio autem non ex animi sui sententia res ea cessit. Sperauerat enim Dionysius se, deuictis à Lucanis Italis, facile deinceps summa in Italia rerum potiturum, quod tamen, amissa ea occasione difficile deinceps fore sciebat. Quapropter officio suo Leptinem priuauit, Thearidem autem alterum fratrē classi in locum eius præfecit. His ita gestis Romani Vectiorum agrum sorte partiti sunt, quaternis iugeribus, aut ut alij uolunt uicenis octonis uiritim distributis. Pugnantes autem aduersus Aequos, Liſlum oppidum ui cœperunt. Deficientibus autem Velitrinis, bellum aduersus eos mouerunt. Defecit aũt à Romanis & Satricum, & in Cercios coloniam miserunt. Anni autem tempore lapso, Athenis imperauit Antipater, Romæ uero consulatu fungebantur Lucius Valerius, & Aulus Manlius. Eodem tempore Dionysius Syracusarum tyrannus suam declaraturus potentiam, in Italiam expeditionem instituens, cum maximis copijs ex Syracusis profectus est. Habebat autem peditum quidem plus 20000. equites uero circiter 3000. Naues autem, oblongas quidem 40. frumento autem onustas, non pauciores 300. ac quinto die cum Messaneum peruenisset, copias in urbe reficit, & fratrem Thearidem in Lippareorum Insulis cum 40. nauibus reliquit. Audierat enim 10. Rheginorum naues in locis ijs esse. Thearides itaq; profectus inde & Rheginorum illam decem nauium classem insequens, oportunis quibusdam in locis, nauibus ijs cum uiris potitus est. Et statim inde Messanam ad Dionysium reuertitur. Ibitum Dionysius, coniectos, quos cœperat Thearides, in uincula, Messanenses, custodiendos tradidit. Ipse transmisso ad Cauloniam exercitu, urbem eam oppugnare cœpit, & omnibus adductis machinis, magnos in eam impetus faciebat. At qui in Italia erant Græci quum audiuissent Dionysij copias sinum intermedium traiecisse, ipsi quoque exercitum colligere, Crotoniatis, uero ut quorum urbs & per se populosa, & crebro Syracusanorum exulum accursu ualde aucta esset, summum belli ducatum tradiderunt. Ibi tum Crotoniatæ maximis sibi copijs undiq; collectis, Elorim Syracusanum sui exercitus ducem elegerunt. Ideo autem hunc præ alijs eligendum censuerunt, quod, quum à Dionysio in exilium esset eiectus, propter odium quod aduersus Tyrannum conceperat, summam cum habiturũ pugnandi audaciam, adeoq; fidem præstiturum existimarent. Postquàm igitur sociales in Crotonem omnes conuenissent, & exercitum Eloris arbitrio suo instruxisset, cum omnibus copijs uersus Cauloniam tendit: ratus, & obsidionem hostes ad eius aduentũ relicturos, & facile se cum defatigatis & tantum non expugnatis iam hostib. congressurum. Habebat autem in uniuersum pedites circiter 25000, equitum uero circiter duo millia. Peracta iam eis magna itineris parte, & iuxta Elorim fl. Castrametantibus. Dionysius relicta obsidione ab urbe discessit, & Italicis obuiam perrexit. Eloris autem relictis post se copijs, cum 500. ex fortissimis præibat. Dionysius cum adhuc ab hostibus abesset stadia circiter 400. ex aduerso eis castrametatus est. At per exploratores paulo post certior factus, quod in propinquo hostes essent, summo mane copias suas producit, facto uero pleno die, paucis quos Eloris secũ ducebat, occurrens, repente cũ eis prœlium cõmittit. Nã instructũ habens exercitũ nihil cunctandũ sibi cũ hostibus putabat. Eloris autem in magnã inde desperationẽ ueniens, ipse tñ cũ præstantissimis quos secũ habebat pugnã sustinet, ex amicis uero in Castra quosdam mittit,

Dionysij expedito in Italiam.

Elorim Syracusanum ducẽ eligunt Crotoniatæ.

mittit, ut copias omnes summa cum festinatione educant. Quibus mandatum accelerantibus, Itali audità ducis sui & eorum quos secum habebat, perielitatione, celeri cursu ad opem eis ferendam omnes excurrunt. At Dionysius uehementer copijs suis incumbens, Elorim unà cum alijs fermè omnibus fortiter admodum pugnantibus occidit. Nam Italis præ summa festinatione sine ordine sparsim ad auxilia ferenda excurrentibus, Siculi in ordine constituti facile eos uincere potuerunt. Cæterum audita ducis sui morte Itali, in se inuicem propter tumultum ruentes, magnum damnum populo amisso passi sunt, tandem uehementer afflicti, sese conuerterunt. Multis uero in reditu per campum sublatis, reliqua multitudo ad Collem quendam confugit, ab expugnatione quidem tutum, sed aqua prorsus destitutum, ut facile etiet hostibus uel siti eos expugnare. Hunc itaque Dionysius obsidione cingens, & custodijs magna cura & prouidentia distributis, totum eum diem & noctem in armis uigilando consumpsit. Postero die grauiter ijs qui ad Collem confugerant, affectis tum propter æstum, tum propter aquæ inopiam, missa ad Dionysium Legatione, ut redimere se præcio aliquo liceat, rogant. At ille non mediocriter rebus secundis utens, præcepit eis, ut armis omnes depositis, seipsos sibi tanquàm uictori supplices dedant. Quod quum factu admodum difficile eis uideretur, aliquandiu adhuc tolerantes perstiterunt. Verum naturali necessitate oppressi, & corporibus eorum siti æstuq; prorsus languidis, se tandem circiter octauam diei horam dedere. Dionysius autem uirga acceptà, captiuos descendentes ex colle numerabat, erant autem eorum plures decem millia. Quibus omnibus male sibi à Dionysij crudelitate metuentibus diuersum omnino accidit: æquissimus enim ac Clementissimus eis postea compertus est. Nam captos illos omnes, absq; omni redemptionis socio dimisit, & cum pluribus tum ciuitatibus pace constituta, suo singulas iure & legibus uiuere permisit. Quo hercle facto magnam Dionxsius apud omnes laudem meruit, aureis quoque Coronis honoratus ab ijs fuit. Nam factum illud uisum est omnium eorum quæ in uita sua gessit, memoria honesta dignissimum. Porrò aduersus Rheginum oppidum, propter negatas sibi nuptias, expeditionem suscepit, & instruxit ad obsidionem exercitum quæ res illos in magnam trepedationem adduxit. Nam nec socios, nec iustum, ad committendum prælium, exercitum habebant. Ad hæc sciebant quod urbe per uim capta, nec misericordiæ, nec præcibus ullus locus reliquus esset. Quapropter nulla ad eum ex omnium sententia, legatione, ut humaniter cum ipsis susceptis agere, nec durius de quoque eorum statuere uelit, rogant. Et Dionysius constituto præcio trecentorum talentorum, & nauibus eorum omnibus ablatis, quæ numero erant septuaginta, centum insuper obsides dari sibi iussit. Quibus datis aduersus Cauloniam profectus est. Hos quoque deuictos inde Syracusas secum ad habitandum illic, abduxit, & constituta eis Reip. forma, quinque annorum immunitate eos donauit. Destructa postea urbe Cauloniã, agrum eorum Locrensibus donauit. Cæterum Romani capto Liphæco Acorum gentis oppido, magnos ludos ex Consulum uoto Ioui persoluerunt. Reuoluto hoc anno Athenis quidem imperauit Pyrrhias, Romæ uero 4. tribuni consulatu fungebant, nempe Lucius Lucretius, Seruius, Sulpicius. C. Aemilius, & C. Ruffus. Olympias autẽ octaua supra nonagesimã acta tum est in qua Sosyppus Athenensis uicit. His imperio præfectis. Dionysius Syracusanorum tyrannus in Hipponium cum copijs suis profectus, oppidi eius incolas secum Syracusas facta migratione abduxit. Vrbe uero eorum subuersa, agrum distribuit. Vt enim magno benefaciẽdi Locrensibus studio tenebatur, propter concessas sibi ab eis nuptias, ita contrà pœnam de Rheginis sumere

Eloris occiditur.

Dionysius ad proc Italos liberaliter dimittit.

Rhegini Dionysio se dedunt.

98 Olymp

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dionysius aduersus Rheginos occasionē quærit.

mere propter negati sibi matrimonij contumeliam, ex animo optabat. Quondam enim missis ad eos legatis, concedi sibi postulauerat, ut ex Magnatum uirginibus uxorem sibi duceret. Tum Rheginos publicum Legatis responsum dedisse fertur: quod non ei liceat nisi plebeij alicuius filiam ducere.

Quam contumeliam grauiter admodum ferens (uidebatur enim ei responsum satis contumax & superbum) de ulciscendo sedulo cogitauit. Anno enim superiore pacem cum eis constituerat, non quod tanti eorum societatem & amicitiam faceret, sed naualem classem 70. triremum auferre ab eis sub prætextu illo uolebat. Existimabat enim sublato eis iuxta mare præsidio, urbem se facile obsessurum. Quapropter in Italiam sæpius commeans, excusationem ita aliquam rationi consentaneam quærebat, quo minus uiolasse temere fœdus uideretur. Deductis itaque ad mare copijs, quæcunque ad traijciendum requirerentur parari uidebat. Et primum quidem à Rheginis commeatum petebat, se enim quicquid ei dedissent, prima quaque occasione ex Syracusis redditurum pollicebatur. Hoc autem propterea faciebat, ut si dare ei detrectassent, iustam uibis eorum subuertendæ occasionem habere uideretur. Sinuero darent, ut absumpto hoc pacto omne eorum frumento, facile eos deinceps propter egestatem & penuriam obsidione expugnaret. Illi autem nihil horum uel suspicantes uel metuentes primum quidem liberaliter quotidie alimentum suppeditabant.

Dionysius Rhegium obsidet.

Quum uero diutius illic moraretur, nunc aduersam ualetudinem, nunc uero alias res prætexens, tandem cognito eius fuco, alimentum exercitui eius dare amplius noluerunt. Ob quam rem indignari se simulans Dionysius, Obsides confestim Rheginis reddit: Vrbem eorum obsidione cingit, & magnos quotidie impetus in eam facit. Noua quoque ut multa, ita admirandæ magnitudinis machinamenta, quibus mœnia deijcere posset, parauit, quibus muros concutiens, urbem per uim capere conabatur. At Rheginj Phytone duce sibi electo, omnes quotquot per ætatem poterant: arma ferebant. Custodias suas diligenter muniebant, ac temporibus oportunis egressi, hostium machinas incendebant. Hi igitur sæpe pro patria egregiè pugnantes ante mœnia, & hostium iram incenderunt, & multos suorum amiserunt, nec paucos Siculorum occiderunt. Quin ipse quoque Dionysius Lancea à quodam pubem circa transfossus, morti fuit proximus, difficulterque uulnere sanato, euasit. Diutius autem obsidione durante propter incredibile illud Rheginorum conseruandæ libertatis studium Dionysij quoque Copiæ, à quotidianis illis insultibus, & urbis subuertendæ studio indefesso, nihil remittebant, nec enim à proposito suo quicquam cedere Dionysius uolebat. Olympiorum uerò tempore instante, misit pro certamine

Dionysius quadrigas & cantores mittit ad Græcos ludos.

habendo quadrigas ut multas ita celeritate alijs omnibus præstantes, misit quoque pro Panegyricis ludis scenas auro artificioque præciosas. Accersiuit denique Cantores, quos mitteret, præstantissimos, qui poëmata eius in Panegyri accinentes, magnam Dei laudem & gloriam pararent. Erat enim Poëticæ ualde studiosus. Hisce omnibus tanquam procuratorem, quem unà mittebat, præfecit fratrem suum Theariden. Qui quum in Panegyrim uenisset, in magna est habitus existimatione tàm propter scenarum pulchritudinem, quàm quadrigarum multitudinem. Postquàm autem Cantores recitare Dionysij poëmata cœpissent, primum quidem propter histrionum uocis suauitatem ingens hominum multitudo concurrit, qui omnes admirabantur. Postea uero quum Poëmatum uitia animaduertissent, non minus deridere Dionysium cœperunt, & adeò contemnere, ut quidam eorum etiam scenas

nas disrumpere ausi fuerint. Nam Lysius quoq; Rhetor, qui in Olympijs tum erat, multitudinem hortabatur, ne sacris ludis admitterent ab extremæ impietatis Tyranno missa spectacula, cum quidē Panegyricā à se scriptā orationem populo recitauit. Finito autem Olympico certamine, accidit forte fortuna ut Dionysij quadrigæ partim à cursu exciderent, partim in se inuicē impulsæ, cōterentur. Parum etiam abfuit quin nauis quoque, qua redeuntes à certamine in Siciliam spectatores uehebantur, procul ab Italia ui uentorum depulsa, Tarentum compelleret. Vnde nautas ferē saluos Syracusas reuersos, passim per urbem rumorem sparsisse, non solum histriones, sed & ipsas quadrigas unà cum naui propter carminum uitia eiectas esse. At Dionysius audita poëmatis sui irrisione, non quidem à poëtica animum suum abiecit: has nimirum assentatorum oratione confirmatus: In omnibus (inquit) rebus præclare gestis ita habere se solet, ut, etsi diu inuidi eas calumniati sint, postremo tamen ij ipsi admirari eas & deprædicare cogantur. Porrò Romani aduersus Volsatas circa Curaseum exercitu suo instructo magnam hostium stragem fecerunt. Post hæc anni spacio finito Athenienſibus imperauit Theodotus, Romæ sex Tribuni consulari potestate remp. administrabant, nempe. Quintus Cæso, Fabius Seruilius, Publius Cornelius. His imperio tum præfectis Lacedæmonij bellum gerentes tùm aduersus Græcos tùm contra Persas, magnam stragem passi, classium suarum præfectum ad Artaxerxem pro pace mittunt. Hic igitur causa, ob quam missus erat, apud Regem exposita, tale à Rege responsum accepit: Hisce se conditionibus pacem cum eis facturum, ut omnes in Asia Græcanicæ urbes sub Rege sint constitutæ, Reliqui uero Græci omnes suo iure uiuant, & legibus proprijs utantur. Quo responso Lacedæmonij audito, ad tempus quieuerunt, nec enim omnes recipere conditiones eas uolebant, sed bellum aduersus eum suscipere satius multis uidebatur. Athenienses uerò & Thebani, nec non alij, iniquo animo ferentes urbes per Asiam ita relictas esse, nec qui bellum aduersus Artaxerxem soli sustinerent, *fidione fame uicti.* Dionysio se dedunt.

Lacedæmonij cum Persis pacem cōponūt.

Rheginī in ob

Asiam ita relictas esse, nec qui bellum aduersus Artaxerxem soli sustinerent, fatis ualidi, coacti necessitate pacis conditiones receperunt. Rex igitur transacto aduersus Græcos bello, instructo suo exercitu in Cyprū expeditionem suscepit. Euagoras enim totam iam Cyprum ferè cinxerat, dum aduersus Græcos bellum Artaxerxes gerebat. Dionysio autem undecimum iam mensem Rhegium obsidente, & omne eis auxilium commeatumq; intercipiente, grauj rerum omnium necessariarum penuria laborare in urbe cœperunt. Aiunt enim frumenti unum medimnum apud Rheginos tum temporis quinque minis uænisse. Tanta igitur fame in urbe pressi, primum quidem equos & alia iumenta in alimentum adhibere cœperunt: postea uerò ipsis quoque coriijs ac pellibus maceratis & coctis pro cibo utebantur: postremo urbem egressi, herbas circa murum crescentes pecudum instar depascebantur. Tàm est res intollerabilis fames, & tanta naturæ necessitas, ut etiam ad brutorum alimentum confugere hominem cogat. At Dionysius audita hac Rheginorum angustia, non solum non misertus est eorum qui supra uires humanas patiebantur, sed extremum etiam malum inducere eis uolens, herbas loci eius & gramina passim succidi ac euelli iussit, quò putrefacta, pro cibo esse eis amplius non possent. Quibus immensis malis Rheginj uecti, urbem Tyranno concessa, ei in statuendi eos omni potestate, tandem dederunt. Dionysius igitur urbem ingressus, magnam cadauerum eorum copiam reperit, qui fame omnes perierant, qui & superstites adhuc mortuis quàm uiuentibus similiores erant. Collectis autem infirmis & languidis quoque, captiuorū plus q̄ sex millia congregauit, Qua multitudine Syracusas transmissa, quicunq; talento

Universidad de Deusto
Biblioteca

redemisset, liberum eum dimitti iubebat. Qui uero soluendo non essent, sub hasta eos uendebat. Cæterum Phytone quoque Rheginorum duce capto, filium eius Dionysius in mari submersit, ipsum uero, primum quidem ad altissimas machinas, quasi tragicum spectaculum exhibiturus collocauit, & ex ministris, quendam, qui ei nunciaret, ad eum misit, quod filius eius Dionysius heri marinis undis submersisset. Ad quam uocem intrepide Phyto respondisse fertur: fuit igitur natus uno die patre suo fortunatior. Postea uero per urbem eum circumductum flagris cædi, & nulla non contumelia affici iubebat, simul comitante præcone, qui exclamaret, quod uirum hunc Dionysius merito puniret, ut qui bellum suscipere multitudine persuasisset. At Phyto qui & in obsidione dux bonus fuisset, & reliqua uita laudatus, non Pusilla nimis fuit in ferendo ad mortem usque quicquid pœnarum in eum Dionysius statuisset, sed animo & uoce intrepida sæpe clamabat, se, quod urbem Dionysio prodere noluisset, pœnas nunc luere, quas tamen breui repeturus à Dionysio Deus esset. Quam uiri fortitudinem etiam Dionysij milites admirantes, adeoque eius miserti, reprehendere & execrari Tyranni crudelitatem quidam cœperunt. Quo animaduerso Dionysius, ueritus ne milites Phytonem sibi ereptum liberarent, omissis illis crudelioribus pœnis, mari quoque eum horribiliter antea afflictum unà cum uniuersa eius cognatione submersit. Sic ergo uir ille præter uirtutis suæ meritum tàm horribili supplicio affectus est. Multos autem habuit etiam ex Græcis dolentes eam afflictionem, præterea poëtæ quidam carmine tristem hunc euentum defleuere. Porro eodem tempore quo Rhegium Dionysius maxime obsidebat. Galli transalpina loca inhabitantes per angusta magnis copijs, egressi mediam Apennini montis & Alpium regionem, eiectis qui tum illic habitabant, Tyrrenis, occupauerunt. Hos quidam aiunt ex duodecim Tyrreniæ oppidis eò migrasse. Alij uero Pelasgos ex Thessalia ante Troianos, ob diluuium quod Deucalionis tempore fuit, fugientes, in loco hoc habitasse dicunt. Igitur Gallis generatim regionem partitis. Sennones dicti collem extremum mari finitimum inhabitandum sorte acceperunt. At loco eo prænimio æstu habitationi incommodo, de gratione statim cogitarunt. iuniores itaque armis probe instructos de loco alio quærendo, ubi habitare commodè possent, emittunt: atq; ille Tyreniam adorti, cum essent numero circiter triginta millia, Cauloniorum regionem depopulantur. Eodem tempore Legatos Romani Gallorum exercitum exploraturos Tyrrenam miserunt. Legati uero fortes magis quàm prudentes quum Calusium uenissent, conspicati Gallorum aciem instructam, ipsi quoque cum Calusijs in acie aduersus hostes steterunt. Ibi alter ex Legatis prospero successu usus, ducem quendam magni nominis uirum occidit. Quo facto Galli cognito, legationem, ad deposcendum Legatum illum iniusti belli authorem, Romam mittunt. Senatus autem Ro. primũ quidem pecuniæ summam quandam pro iniuriarum accusato, Legatis Gallorum obtulerunt. At Legatis accipere eam nolentibus, rogata denuo sententia, reum eis tradendum decreuerunt. At pater Rei & in hostium manus iam tradendi, ex Tribunis qui consulatu fungebantur, unus, ad populum causam eam referet. Qui quum plurimum apud multitudinem posset, ut irritam Senatus sententiam facerent, eis persuasit. Populus itaque quum antea semper senatus decreto & sententia obtemperasset, hic primùm refragari & contradicere ei cœpit. Gallorũ uero Legati in castra sua reuersi, Romanorum responsum suis retulerunt. Quo audito Galli supra modum indignati, adductis omnibus genus suæ copijs, contra Romam cum plus quàm septuaginta millibus militũ profecti sunt. At Romanorũ Tribuni de Gallorũ aduentu certiores facti, pro sua

Dionysius in Phytonẽ Rheginorum ducẽ sæuit.

Galli Tyrrhenorũ sedes occupant.

potestate, quotquot per ætatem possent, arma capessere iusserunt. Egressi itaque & transmisso iam trans Tiberim exercitu, Copias ab aqua duxerunt stadijs circiter octoginta. Ibi acie instructa, quatuor & uiginti millia ex fortissimis ad Colles usq; à flumine constituerunt. Debiliores autem ad colles, qua parte altissimi sunt, collocarunt. Galli è diuerso sua quoque in longum Phalange instructa, forte fortuna an prouidentia dicam fortiores debilioribus Romanorum opposuerunt. Excitatis iam classico utrinque, magno sublato clamori, relictis castris ad prælium committendum contra se inuicem tendunt. Gallorum autem lecti contra debiliores Romanorum in acie stantes facile eos à monte depulsos in fugam uerterunt. His ita turmatim ad Romanos in planitiem fugientibus, alŋ quoque ordines turbati terga dederunt, hostibus eos insequentibus ac cædentibus. Quàm plurimis autem ad fluuium celeri fuga tendentibus, ac præ nimio fugæ studio in se inuicem cadentibus. Galli postremis, sine intermissione occidendo, non minori persequendi studio insistebant, unde totus is campus mortuorũ cadaueribus replebatur. Primi autem qui fluuij iam oram fuga consecuti erant, ita armati flumen ingressi tranando arma & uitã suam seruare conati sunt. At flumine rapido, multi propter armorum pondus submersi perierunt, quidam uero magno spacio delati uix euaserunt. Hostibus autem insequentibus eos, necnon multos iuxta fluuiũ trucidantibus, plurimi qui adhuc supererant, armis prorsus abiectis Tiberim tranarunt. Porrò etsi ingentem hostium multitudinem apud fluuium necidederant, nondum tamen à persecutione quiescens uolebant, sed tela insuper aduersus tranantes eiaculabantur. Multis uero telis in eam fluminis partem emissis, ubi agmina tranantium cerneres, nõ poterat fieri ut eiaculantes aberrarent. Hinc qui lætalibus ictibus essent tacti, subito expirabant. Vulnerati uero tum propter sanguinis fluxum, tum propter fluminis rapidum cursum animã liquente, deferebantur. Tanta igitur clade Romanis accepta, plerique ex ijs qui euaserant. Bojum oppidum nuper ab ipsis recuperatum, occupauerunt, quo loco probe munito, omnes qui fuga seruati ad eos confugissent, recipiebant. Pauci uero qui fluuium tranando superauerant, Romam inermes confugientes, in prælio omnes perijsse nunciarunt. Quo infelici rerum successu nunciato ijs qui in urbe manserant, in magnam omnes desperationem uenerunt. Nam occisis iam robustissimis quibusque, difficile fore existimabant nouum hosti exercitum opponere. At fugere cum liberis & uxoribus ualde hostibus propinquis periculosum, uidebatur. Multi tamen ex priuatis hominibus in oppida uicina cum uniuersa sua familia confugerunt. Magistratus uero cohibita, ne aufugerent, multitudine, edicto mandabant, omne sine mora frumentum, & res alias necessarias omnes in Capitolium comportari. Quo facto & Arx & Capitolium præter alimenta, auro quoque & argento, necnon præciosissimis uestimentis impletum est: quippe quum totius urbis diuitiæ in unum omnes locum conferrent. Illi igitur congestis uniuscuiusq; opibus precipuis, locoq; de quo iam dictum est probe munito trium dierũ spacium sic fuerunt. Galli enim abscindendo iuxta gentis suæ ritum, mortuorum capita primum diem consumpserunt, duobus uero sequentibus castra sua urbi admouerunt. Verum quum deserta ab hostibus mœnia cernerent, clamorem uero & strepitum auderent quem res suas preciosissimas in Capitolium transferentes mouebant, sibi à Romanis insidias strui arbitrabantur. Quarto uero die rei ueritate demum cognita, urbis portas perfringunt, Vrbemq; præter paucas quasdã in Palatio domus, deuastant. Post hæc magnos quotidie impetus in loca munita facientes, nihil hostibus damnis adferre poterant, sed etsi suorũ non paucos illic amitterent, non tñ desistere è persecutione uolebant. Sperabant enim si ui superare eos iam non possent, at tempore quidem quũ rebus necessarijs omnibus

Galli ad Tiberim Romanos prælio superant.

Galli Romanos in Capitolio obsident.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus consumptis penuria laborare inciperent, superaturos. In tantis igitur angustijs Romanis constitutis, Tyrrheni circumiacentes magnis copijs accedentes Romanorum agrum depopulabantur, ibi sanè & multa corpora, & prædam non paruam nacti sunt. At qui ex Romanis ad Boios ante confugerant, re non præuisa in Tyrrenos incidentes, in fugam eos conuerterunt, omni eis commeatu sublato, castrisq; eorum euersis. Ibi quam ingentem armorum copiam nacti essent, ea distribuebant, quibus arma non erant, quin multò etiam pluribus alijs ex finitima regione collectis arma singulis minstrabant. Volebant enim eos qui in Capitolium confugerant, ab obsidione liberare. Dubitantibus uerò illis quónam pacto accessum ad inclusos in Capitolium inuenire possent (Galli enim maximis copijs eos cinxerant) ibi Comi nius quidam Pontius se eos qui in Capitolio essent oratione confirmaturum recipiebat. Hic igitur solus profectus, traiecto, tempore nocturno, flumine, præruptam quandam Capitolij rupem clàm accesit, qua uix tandem scandendo superata, eos qui in Capitolio erant, certiores fecit de ijs collectis qui ad Boios ante fugerant, quòd quæsita opportunitate Gallis se opponere uellent. Quo nuncio Gallis peracto qua ascenderat rursus descendit, & traiecto rursus Tiberi, ad Boios redijt. Galli autem animaduersis recentibus illis uestigijs, statuerunt eandem noctu rupem ascendere. Circa mediam itaq; noctem uigilibus Romanorum ob loci munitionem securis, Gallorum quidam iuxta rupem eam ascendentes, facile latere uigiles potuissent, nisi sacri Iunonis anseres illic aliti conspectis ascendentibus uoce sua eos prodidissent. Concurrentibus itaq; ad anserum clamorem custodibus, omnes illi attoniti ulterius progredi non audebant. Quidam autem Marcus nomine Manlius uir præclarus elato clamore ad locum procurrens, manum cuiusdam ascensuri ense suo amputauit: Clypeoq; ad pectus eum protendens, de rupe præcipitem dedit. Occiso autem & altero qui secundus ascenderat, reliqui sine mora ad unum aufugerunt. At rupe ualde prærupta, omnes præcipitati perierunt. Quo facto Romani missis ad hostes de soluenda obsidione legatis, persuaserunt eis ut mille acceptis à se auri libris urbem ab obsidione liberarent & ex Romanorum finibus discederent. Post hęc Romani defectis ac deuastatis ab hostibus, multis ædificijs, necnon ciuibus quàm plurimis occisis, potestatem ædificatu ris fecerunt, ut quo quis loco uellet domum extrueret: quin lateres quoque publicos ijsdem suppeditarunt, qui etiamnum publici uocantur. Quum itaque omnes pro suo quisque arbitrio ædificarent, accidit ut uiæ per urbem angustę ac tortuosę fierent, quas postea aucti non potuerunt rectos facere. Sunt præterea qui dicunt. Mulieres, quòd sua quoq; antea ornamenta in communem patriæ salutem omnia expendissent, hoc à populo honoris consecutas esse, ut in Rhedis per urbem uehi eis liceret. Porrò afflictis adhuc, ob cladem paulo ante acceptam, Romanis, bellum Volsci indixere. Vnde nouo Tribuni exercitu conscripto, & copijs sub cœlum apertum, qui locus campus Martius est dictus, eductis, castra ab urbe stadijs ducentis fixerunt. Volscis itaq; ex altera parte ingenti militum manu ad castra eorum accedentibus. Romani qui in urbe erant, ualde de suis qui castra habebant, solliciti, constituto in urbe imperatore M. Furio, ipli cum omnibus ętate prævalidis probè armis instructis, nocte obscura egressi, ad primum diei ortum uolscos ad Castra pugnantes oppressos in fugam facile uerterunt. Erumpentibus uero illis quoque ex castris, quotquot in medio erant relicti uolsci fermè omnes uiribus pugnando defecerūt. Vnde qui antea robustissimi uisi sunt. Postea accepta hac clade omnium uicinorū populorū facti sunt infirmissimi. Post hanc pugnā Romanorū imperator quū audiuisset urbē ab Aequis (quos nunc Aequi quulos uocant) deuastari, eductis aduersus eos copijs cū plurimos urbem obsidentium occidit.

Galli in capitolium ascendentes, detegebantur.

M. Furius Gallos profligat.

dit. Inde in Sutrianam coloniam eorum profectus est, quam Tyrreni per uim antea occupauerāt. Repente igitur Tyrrenos opprimens, multis eorū occisis, urbem Sutrianis seruauit. Cęterum Gallis relicta Roma Vascium oppidū Romanorum socium deuastantibus, imperator se eis fortiter opponens, non solum plurimos eorum occidit, sed impedimentis quoq; eorum omnibus potitus est, in quibus aurum illud omne erat, quod Roma antea asportauerant, & alia ferè omnia quæ in urbis direptione deprędati fuerant. Tantis uerò Imperatori gestis triumphum agere, propter inuidiam tribunorum permissum non est. Quamuis sint qui dicunt à Tuscis eum albis quadrigis triumphum egisse: ob quod factum magnam, post annos inde duos, pecuniam persoluere, accusatum à populo, coactum fuisse: de qua re suo tempore dicemus. Qui autem Galli in Iapygiam uenerant, ij per Romanorum agrum reuersi sunt: & paulo post à Querijs oppressi, per insidias omnes conciti sunt in Transio campo. Cęterùm Callisthenes historiographus Græcorum historiam scribere cœpit à pace illa quam hoc ipso anno Græci cum Artaxerxe Persarum rege fecerunt. Et triginta annorum gesta complexus, decem libros conscripsit, quorum postremum in um contextum finiuit, qui à Melo Phocensi Delphico sacerdote cōprehensus est. Verum nos quoniam ad pacem peruenimus, quam cum Artaxerxe Græci constituerunt, necnon ad periculum quod à Gallis Romani passi sunt, finem quoq; huic libro secundū primū propositum hunc imponemus.

Finis libri decimi quarti.

DIODORI SICVLI
HISTORICÆ BIBLIOTHECÆ
LIBER XV. MARCO HOPPE-ro interprete.

PEr totum operis nostri contextū orationis libertate cōuenienti historiæ, uti cōsueumus, uiros bonos ob p̄clara sua facta laude debita celebrātes, malos cōtra, si quādo turpiter egerūt, pro facti merito culpātes: p̄p fore sic existimauimus, ut qui ad uirtutē natura p̄cliuiores sunt, per imortalis glorię laudē ad res pulcherrimas fortiter tētandas excitent: alij uerò quib. illa naturæ bonitas nō cōtigit, iustis illis reprehēsionib. ab impetu, quo ad turpitudinē natura ferunt, coērciti, reuocent. Quare quū ad horū quoq; tēporum historiā scribendā animū appulerim, quib Lacedęmonij apud Leuctra turpiter uicti, ingētem calamitatē passi sunt, rursusq; apud Mātineam lapsi Græcorū principatū p̄ter omnē spē amiserūt: ex officio facturū me putaui, si dilato aliquādiu historiæ argumento, iustā Lacedæmoniorū reprehensionē p̄termittā. Quis n. nō grauiori accusatione dignos eos autumet, qui acceptū à maiorib. suis imperiū optimè fundarum, necnon annis plus quingentis per singularem eorundem progenitorum suorum uirtutem conseruatum, per suam demum stultitiam tetrè amiserunt? Nam qui ante hos uixerūt, multis cędibus & periculis maximis tantam sibi gloriam parauerunt, summa uerò fide & humanitate subditos suos complexi, eandem conseruauerunt. At qui hos postea secuti sunt, non solum superbe & arroganter socijs suis usi, uerūm etiam bella insuper iniqua & ex mœra superbia Græcis inferentes, haud immerito per suam stultitiam imperio eo penitus exciderunt. Quicunq; enim odium propter iniuriam sibi illata aduersus eos conceperant, in calamitatibus deinde eorū ulciscendę uetetis eius iniuriæ occasionē captabāt. Quare maiores quoq; eorū, quorū inuicta antea

Lacedæmoniorum uituperatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

antea laus fuerat, in magnum inde deſpectum uenerunt, quemadmodum fieri conſueuit, ut maiorum uirtutes filiorum uitijs obſcurentur. Thebani igitur, ut qui multis retro ſeculis, optimis ſemper paruerant, deuictis tum præter ſpem Lacedæmonijs, duces Græcorum euaſerunt. Quo principatu Lacedæmonij ſemel amiſſo, haudquaquàm maiorũ ſuorũ priſtinã dignitatẽ conſequi potuerunt. Sed poſtẽ ſatis nunc eos culpauimus, ad ſequentũ temporum hiſtoriam proſequendam ſtilum uertamus. Finis igitur libri precedentis, (quo totius noſtrę hiſtoriarum compoſitionis decimusquartus eſt) Rheginorum ſeruitutẽ, qua à Dionyſio oppreſsi ſunt, continet: necnõ Romæ direptionẽ, quæ à Gallis facta eſt anno proximo cũ præcedente, quo in Cyprũ aduerſus Euagorã Regẽ expeditionẽ Perſæ fecerunt à quo ſanè bello, ſumpto libri huius initio, eundẽ finiemus in Anni eius geſta, qui proximè Philippi Amyntæ filij regnum præceſsit. Regnante Athenis Myſtichida, Romani tribunos tres conſulari dignitati prefecerunt, nempe Marcum furium, Gaium & Aemilium. Quo tempore Artaxerxes Perſarum Rex aduerſus Euagorã Cypri Regem exercitũ duxit. Multo uero tẽpore bellico apparatui inſumpto, magnas tàm pedeſtris quàm naualis prælij committendi copias acquiſiuit. Pedeſtris enim exercitus unà cum equitatu trecentorum millium numerum æquabat. Triremes autem ſuper trecẽtas inſtruxerat. Duces hiſce præfecit, pedeſtribus quidem copijs Orontam uirum prudentẽ. Nauali autem pugnę Teribazũ uirum omnium Perſarum encomio probatũ. Hi igitur aſſumptis ſinguli, ſuis copijs in Phocæa & Cuma, in Cilicíam peruenerunt. Superato uero iam in Cyprum itinere, ſummo bello recte adminiſtrando incubuerunt. Euagoras autẽ cum Acoride Aegyptiorũ Rege (qui & ipſe Perſarũ hoſtis tum erat) fœdere pacto, ingentes ab eo copias accepit. Ab Hecatomno autem Cariæ præfecto magnam pecuniæ ſummã (clàm geſto cum eo negotio) pro peregrino milite alendo accepit. Similiter & alios à Perſis alienos, hos quidem clàm, illos uero palàm aſciuit, ut pars quoq; Perſici belli eſſent. Dominabatur autem Cypri urbibus fermè omnibus: In Phœnicia autem Tyro & quibuſdam alijs. Habebat aũt triremes nonaginta, quarum uiginti Tyriæ, reliquæ ſeptuaginta Cypriæ erant. Habebat præterea milites proprios quidem ſexies mille, ſociorum uero hic multò plures. Præter hos & mercenarios quàm plurimos, quos magna illa pecuniarum affluentia retinebat. Quin Barbarorum quoq; Rex milites ei miſit non pauciores, & quidam alij qui Perſarum Regi ſuſpecti erant. Hic igitur tanto rerũ neceſſariarum omniũ ſubſidio inſtructus, audacter in prælium deſcendebat ac primum quidem prædatorijs quibuſdam manibus, quas non paucas ſecum habebat, hoſtium aduehendis cõmeatibus, inſidiabatur quos partim mari ſubmerſos, perdebat, partim prohibebat, partim denicq; abripiebat. Quo accidit, ut mercatoribus non amplius in Cyprũ tranſuehere frumentum auſis, magna breui fames (maximè tantis in unam inſulam copijs congregatis) in Perſarum Caſtris oriretur. Qua quidem rerum penuria male affecti Perſarum mercenarij quidam aduerſus duces ſuos, coorta ſeditione, inſurgẽtes, aliquos eorum occiderunt. Vnde ſeditione & tumultu æſtuare caſtra cæperunt, ita ut uix reliqui Perſarum duces, & ille ipſe qui Nauales copias ducebat Gão nominatus, ſedare eos tumultus potuerint. Traijcientes uero claſſe uniuerſa, magna frumenti copia ex Cilicia aduecta, prætorem inopiã alimenti nunc copia repenſabant. Sed & Euagoræ quantum ſat erat frumenti ex Aegypto Acoris Rex mittebat, necnon pecuniæ magnam ſummam & rerũ aliarum apparatum ſufficientẽ mittebat. Euagoras aũt uidens ſe nauali exercitu multo inferiorẽ, ſexaginta adhuc naues impleuit, & quinquaginta inſuper ab Acoride ex Aegypto miſſas recepit, ita ut ducentas in uniuerſum triremes haberet, quibus ad prælium ordinatis & diſpoſitis, experimentum ſuæ potentiæ capturus, quæcunque ad nauale prælium committendum requirebantur,

tur omnia non ſine ingenti ſpectantium & terrore & ſtupore inſtruebat. Vnde & Regię claſsi forte præternauiganti in Cetiũ oppidum, inſtructis & coniunctis ſuis nauibus eos inſequens, magnum damnum dedit. Aggrediebatur enim nauibus conſtructis conſtructas minime & uiris rem præuidentib. eos qui minime expectabant. Commiſſo itaq; prælio, in primo quidem conflictu uictoria potitus eſt. Coniunctis enim triremibus nauigans aduerſus diuiſas & diſperſas quadam earum prodidit, quaſdã uero per uim cepit. At Perſarum Nauarcha Gao nomine, nec non alijs ducibus collectis fortiter ſe ei opponentibus acre rurſus naua'e prælium eis commiſſum eſt, in quo primũ quidem Euagoras ſuperior euaſit, poſtea uero omne uirium ſuarũ pondus Gao exerente ac ſtrenuè admodum pugnante, accidit ut Euagoræ Copiæ in fugã, multis amiſsis triremibus uerteretur. Perſæ igitur parta huius belli naualis uictoria, in Cetium oppidum, collecto utroq; exercitu, perrexerunt: Indeq; rurſus ſine mora profecti Salaminem obſidione cinxerunt, quam ſanè urbem terra mariq; oppugnabant. Et Teribazus quidem in Ciliciam traiectus, inde ad Regem præfectus eſt, à quo nunciata ei uictoria, duo millia talentorũ ad bellum ſecum apportauit. Euagoras autẽ ante naualem quidem pugnam, pedeſtri, iuxta mare, cum pedeſtris exercitus parte aliqua, prælio cõmiſſo, ſuperior euaſit, unde defuturo quoq; ſucceſſu capta fiducia alacrior factus fuerat. At nauali prælio nauale ſibi deinde geſto, & obſidione undiq; cinctus, animũ demittere cœpit, nihilominus tamen bello ſtrenuè incumbendũ eſſe exiſtimans ipſe quidem, relicto filio ſuo Pythagora duce, & ſumma rerũ in Cypro & commiſſa, in Aegyptũ, aſſumptis noctu decẽ triremibus, Salaminẽ profectus clam hoſtibus, delatus eſt. Qui quũ ad Regem ueniſſet, hortari eum cœpit, ut totis uiribus bello huic incumbere uelit, & commune ſibi contra Perſas bellum eſſe exiſtimet. Interea dum hæc geruntur, Lacedæmonij contra Mantineam expeditionem ſuſcipere decreuerunt, contempto fœdere quod factũ antea fuerat, propter eiuſmodi cauſas. Cõmuni Græcis pace, propter Antalcidem prius conſtituta, ad quam omnes urbes accepta cõmunibus ſuffragijs libere uiuendi poteſtate præſidia ſua amouerant, Lacedæmonij natura quadã dominandi cupidiores, & perniciosis contentionibus aſſueti, pacẽ eam quaſi graue ſibi onus diutius non ſuſtinebant, ſed Græciæ principatum, qui antea eorum fuerat, affectantes, nouis ſemper rebus intente ſtudebant. Statim igitur ciuitates commouere, & ſeditionis ſemina in ijs per ſuos quoſdã amicos ſpargere, quarum quædam ad tumultum excitandum ſatis occaſionis ipſis præbebant. Illę enim accepta iam antea libere uiuendi poteſtate, accuſabant quoſdã qui iam olim Lacedæmoniorum Imperio prælecti fuerant. Acerbis uero accuſationibus factis, propter tenacem plebis acceptarum iniuriarũ memoriam: multis etiam ijs exilium inde expulſis, obtulerunt ſeipſos ſocios fore auxiliares ijs qui factionib. eſſent expulſi. Suſceptis itaq; his, & in uicos paſsim copijs emiſsis, primũ quidem oppida infirmiora ſibi ſubiecerunt, poſtea celebriores quoq; urbes expugnatas ſubegerunt, nondum annis duobus communi ſeruato fœdere. Mantineenſium uero urbem uicinã, & multis illuſtribus uiris claram, incrementum eius quod ob publicam pacem ei accedebat, metuentes, nec non uirorum quorundam prudentiam ueriti, magno ſtudio ſupprimere feſtinabant. Quare miſsis Mantineam legatis præceperunt eis, ut occupatis ipſorũ mœnibus iubeant eos omnes migrare in antiquos ſuos quinq; pagos, ex quibus iam olim in Mantineam commigrarant. Nemine uero illis obtemperante urbem, copijs emiſsis, obſidione cingunt. Ibi Mantineenſes, miſſa Athenas legatione, opem ſibi ferri petierunt. Athenienſibus autem nolentibus cõmunia fœdera uiolare, ſoli ipſe obſidionem eam ſuſtinentes, magnis uiribus hoſtem propulſabant. Et hæc quidem de Græcia, quæ initium rurſus nouorum bellorum hoc modo accepit. Quod uero ad Siciliã attinet, Dionyſius Syracuſanorum

Euagore cum Perſis prælium nauale & clades.

Lacedæmonij in Mãtineam expeditionem parant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dionysius poeticæ dat operam.

cusanorum tyrannus, finito aduersus Carthaginenses bello, in summa pace & otio quieuit. Quare ad poëmata scribenda summo studio animum suum appulit. Et accersitis in arte ea prestantissimis quibusq; in magno eos precio habens, commorari eos secum, & poëmatum suorum magistros & correctores esse uolebat. A quibus quum propter beneficia, oratione ad placendum instituta, collaudatus fuisset, multò magis gloriabat eorum causa poëmatũ, quàm se in bello præclarè quiddã gessisset. Poëtis itaq; conuersantibus cum eo, Philoxenus quidam dithyrambici carminis scriptor, singulari quadam scribendo rum uersuum maiestate & dignitate pollens, in conuiuio lecto malo Tyranni poëmate, quid de eo sentiret interrogatus, liberius paulo respondit. Quo Philoxeni responso Tyrannus offensus, quasi per inuidiã poëma eius reprehendisset, confestim in Lapicidinas abduci eum ministris suis imperat. Postero uero die hortantibus eum amicis ut ignosceret Philoxeno, placatus ei eosdem denuo conuiuio excepit. Proscedentibus autẽ poculis, rursus Dionysius Poëmata sua iactans, & uersus quosdam qui felicius conditi uidebantur producens, qualiánam ei poëmata uiderentur interrogabat. Cui nihil ille respondit, sed euocatis famulis Dionysij, iussit se in Lapicidinas duci. Ad quem sermonis leporem subridens Dionysius, libertatem eam tunc tulit, risu reprehensionẽ obtundente. Paulo post familiaribus eius simul cum Dionysio in tempestiuam orationis libertatem deprecantibus, Philoxenus se præter omnium opinionem facturum id promisit. At enim ita se responsurum, ut simul & ueritatem obseruaret, & ex Dionysij sententia diceret nec falsum dixit Tyranno enim commemorante uersus quosdam commiserationis affectum sæpius exprimentes, interrogatus Philoxenus, qualiánã sibi hæc poëmata uiderentur, respondit, Miserabilia, utroque sic propter uocis ambiguitatem, præstito. Dionysio eñ responsum placebat quia putabat dicere eum uersus plenos esse commiserationis affectu, quod bonorum poëtarũ esse nouerat, adeoq; laudatum se à Philoxeno existimabat. Alij uero ueriorem sensum apprehendentes, miseram poëmatis naturam dixisse eum putabant. Simile quid-

Philoxeni de Dionysij poematis liberum iudicium.

Plato à Dionysio accersitus.

dam & Platoni Philosopho accidit. Nam accersito ad se uiro eo, primum qui dem laude maxima dignum eum reputauit, quod libertatẽ in eo dignam Philosopho animaduertisset. Postea uero quibusdam eius sermonibus offensus animo prorsus ab eo alienatus, in forum productum quasi mancipium uirgini minis uendidit. Sed philosophi eò conuenientes, emptum eum in Græciã ablegarunt, hæc simul admonentes: quod uirum sapientem aut rarissimè, aut suauissimè uersari cum Tyrannis conueniat. Porrò Dionysius nihil de studio suo erga poëmata remittens, in Olympiacam panegyrim præstantissimos uoce hystriones eius decantaturos apud populum poëmata, misit. Qui primum quidem propter uocis suæ prestantiam in magnam admirationem auditores adduxerunt, mox uero poëmatum uanitate cognita, non sine magno risu despectui haberi cœperunt. Quo Dionysius poëmatum suorum contemptu audito in magnam incidit tristitiam qua magis ac magis aucta, tandem furor quoq; animũ eius inuasit, ita ut omnes suos amicos tanquã insidias ei struentes, suspectos habere inciperet, postremo in eum processit mœrorẽ & dementiam, ut ex amicis suis multos, efficta aliqua causa, occideret: nec paucos in exilium mitteret: Inter quos erant quoq; Philistus & Leptines frater eius, uiri fortitudine præstantes, qui magna sæpe & multa in bellis commoda ei parauissent. Hi igitur ad Italiæ Thurios fuga delati, magnam ab Italis laudem consecuti sunt. Postea uero, rogante Dionysio, reconciliati, & Syracusas reuersi, in pristinam dignitatem restricti sunt. Leptines tum uxorem duxit Dionysij filiam. Et hæc quidem hoc anno gesta sunt. Magistratu autem fungente Athenis Dexitheo, Romani creauerunt consules Lucium Lucretium, & Seruium Sulpicium. Eodem tempore Euagoras Salaminiorum Rex in Cyprum ex

Dionysius ob despectata sua carmina sæuit in amicos.

Aegypto

Aegypto reuersus est, allatis secum pecunijs ab Acoride Aegypti rege paucioribus quàm speraſſet. At inuenta Salamine fortiter ab hostibus obsessa, nec non penitus ipse à socijs relictus, de soluenda obsidione legatos mittere coactus fuit. Teribazus autem, penes quem summa tum potestas erat, soluturum se obsidionem respondit, si Euagoras relictis omnibus Cypri urbib. discedere inde, & uelut unius Salaminis rex statutum anniuersarium tributũ Persarum regi persoluere: necnon omnia ad nutum eius, tanquam seruus heri sui, facere uellet. Ad quæ Euagoras, etsi dura sibi conditio uideret, omnia tamen annuit, præter unum illud, quod ad nutum eius tanquam seruus heri sui facere omnia uellet: dicebat enim se ut regem regi subiectum fore. Cui Teribazus quum nollet obtemperare, Orontes alter dux inuidens Teribazi gloriæ, literas elám ad Artaxerxem contra Teribazum misit, quibus accusat eum, primum quòd quum capere Salaminem posset, non faciat, sed legationes eius sciscipiat, & de rebus innouãdis colloquatur. Deinde quòd cum Lacedæmonijs propria se societate coniungat, amicus eorum: quòd super ea defectione tentanda quosdam antea Pythij Apollinis oracului consulturos miserit. Postremò, quod maximum est, quòd copiarum singulos duces quadam beneuolentia & honorum donorumq; largitionibus, necnon promissionibus multò maioribus sibi deuinxerit. Quibus literis lectis rex, fidem calumnijs istis adhibẽs Orontæ rescripsit, ut captum Teribazum ad se mitteret. Quo mandatum hoc exequente: ad regem Teribazus ducitur. Ibi iudicium sibi ueri rogans, in præsentia quidem in uincula coniectus custodiæ traditur. Post hæc autem bellum rege aduersus Cadusios gerente, suspenso iudicio causæ forenses distrahebantur. Orontes uerò cum copijs in Cyprum profectus, uidens & Euagoram nõ minus fortiter quàm antea obsidioni resistere, & milites Teribazi captiuitatẽ ægrè ferre, officium suum facere nolle, sed plerosq; obsidionem relinquere, uetitus aliquod improuisum seditionis periculum, Orõtes mittit ad Euagoram nunciaturos de soluenda obsidione, & hortaturos simul, ut ijs ipsis nunc conditionibus pacem cum Oronte cõstituat, quibus antea cum Teribazo uoluisset. Quo audito Euagoras supra modum gauisus est, ac pacem hisce conditionibus constituit: ut Salaminis ipse rex esset, & anniuersarium tributum constitutum Persarum regi persolueret, denicp; tanquam rex regi præcipienti auscultaret. Sic ergo bellum hoc Cypriacum fermè decennale (cuius tamen temporis pars præcipua in solo apparatu insumpta fuit) postquam duobus cõtinuis annis pugnatum esset, finem accepit. Porrò Gaos naualis classis præfectus, quia Teribazi filiam uxorem sibi duxerat, ueritus, ne quasi consilia cum Teribazo tractasset, alicui suspectus, ad supplicium ob falsam eam suspicionem à rege postularetur, alio modo rebus suis succurrendum censuit. Affluente autẽ ei non solum pecuniarum, sed & militum magna copia, præter triremes, quas quorundam fauore meruerat, discedere à rege statuit. Statim igitur ad Acorim regẽ Aegyptiorũ legatione missa, fœdus cum eo contra regem init. Itemq; ad Lacedæmonios scribens, eos in regem excitauit, & daturum se eis magnam pecuniarum copiam pollicetur, necnon alia præterea magnifica promisit, pollicens se eos adiuturum in rebus Græciæ conficiendis, & imperium illud paternum eorum communibus se uiribus defensurum. Spartani autem & olim imperium recuperare statuerant, & tunc ciuitates iam turbabant, cunctisq; manifestum erat ab eis ciuitates in seruitutem redigi. Præterea cum male audirent, quia uidebantur in fœdere quod cum rege percusserant, Græcos qui erãt in Asia prodidisse, factorum eos pœnitebat, & suscepti aduersus Artaxerxem belli excusationem aliquam idoneam quærebant. Vnde libenter fœdus sociale cum Gao confirmarunt. Cæterum Artaxerxes finito aduersus Cadusios bello, iudicium Teribazo permisit, constitutis ei tribus iudicib. ex spectatissimis inter Persas. Eodem uerò tempore alij quidam iudices ob iniustam quam tulerant

Euagoras cũ Persa pacem facit.

lerãt sentẽtiam cõprehensi, cute uiuis detracta grauissimã pœnã luerunt. Quibus cutibus circum subsellia expansis, iudices eis insidẽtes sententias dicebãt, quo recens semper ante oculos supplicij exemplum haberent eorum qui iniuste iudicassent. Actores itaq; lecta quæ missa ab Oronta erat epistola, satis causæ accusationi esse aiebant. Teribazus uerò audita hac quãtum ad Euagoram calumnia, recitauit Oronte fœdus ictum cum Euagora, ea conditione ut obediret Euagoras Artaxerxi sicut rex regi. At se ea conditione pacem uoluisse facere, ut Euagoras regi se tanquam seruus domino submitteret. Quod autem ad oracula, deum dicebat non in uniuersum de morte respondisse, cuius rei testes adhibebat omnes tum Græcos præsentes. Porrò de amicitia quam contraxisse eum cũ Lacedæmonib. Orontes scripserat, in hũc modum se defendebat: non se proprij commodi causa, sed ad regis utilitatem amicitiam eam fecisse. Per hanc enim ostendebat se à Lacedæmonibus qui in Asia essent Græcos ad se pertraxisse, regi uerò dedititios eos tradidisse. In fine uerò suæ defẽsionis in memoriam iudicibus reuocabat quibus rebus in regem aliquando beneuolentiam & studium suum declarasset. Fertur inter alia multa officia quæ regi se præstitisse ostendebat, hoc maximum fuisse, quo etiam magnam regis & admirationem & amicitiam meruerit. Accidit in quadam uenatione, ut transuecto curru regio duo leones aduersus eum celeri gressu approperarent, qui discertis iam duobus ex quadrigis equis, in ipsum quoq; regem irruissent, nisi tempestiue Teribazus interuentu suo leonibus occisis, à periculo regẽ eripuisset. Cæterùm in profligandis quoq; hostibus aiunt fortitudine hunc alijs præstitisse, necnon circa consultationes singulari quadã dexteritate usum semper fuisse, ita ut quoties rex consilijs eius usus sit, nunquam aberrarit. Tali igitur defensione Teribazus usus, concordi iudicum sententia ab omni criminis culpa liber dimissus est. Rex uerò ad se iudicib. uocatis, singulos interrogauit quo quæque iustitiæ titulo reum iudicio absoluissent. Ibi primus quòd uidisset aiebat, crimina ei intenta dubia, benefacta uerò eius nota omnibus esse. Secũdus postea respõdebat: Etsi quędam, quorum insimulabatur, crimina uera essent, benefactorũ tamen eius multitudine peccatũ id uinci. Tertius denicq; dicebat, si non benefacta eius hoc quidem loco respexerit, propter honores multiplices quos à rege Teribazus ob id consecutus esset, sed quod criminib. illis seorsim inspectis non uideretur accusatus ille obnoxius esse. Quibus auditis rex iudices, ut qui iustè iudicassent, laudauit: Teribazum uerò maximis honorib. decorauit. At Orontem cognito eius mendacio, & accusatione falsa, extrema ignominia affecit. Hactenus quæ de Asia dicenda fuerant. Quod uerò ad Græciam attinet, Mantineam Lacedæmonijs oppugnantib. ad æstatis usq; finem strenuè Mantineenses aduersus hostes pugnauerunt: uidebantur enim fortitudine Arcades superare. Vnde & Lacedæmonij antea quidẽ cõsueuerãt hos ueluti auxiliares & socios fidissimos in prelijs suis adhibere. Instante uerò hyeme, & flumine iuxta Mantineam imbribus aucto, Lacedæmonij intercepto fluminis cursu magno aggere, in urbem fluuium deriuarunt, ita ut omnis propè locus stagnaret. Vnde domibus cadentibus magna Mantineenses angustia pressi, urbem Lacedæmonijs tradere coacti sunt. Qua Lacedæmonij capta non aliudmalum Mantineensibus intulerunt, nisi quòd in antiquos uicos migrare eis præceperint. Quare patria sua euersa in uicos migrare coacti sunt. Eodem quo hæc gesta sunt tempore, Dionysius in Sicilia Syracusanorum tyrannus iuxta Adriaticum mare urbes ædificare decreuit. Id autem faciebat, quòd Ionium uadum dictum occupare sic se & uendicare sibi posse speraret, ut tutam in Epirum nauigationem instrueret, & urbes proprias haberet, ad quas nauibus appellere posset. Festinabat enim Epiri loca magnis copijs repente nauigando inuadere, & Delphicum illud fanum multis diuitijs abundans diripere. Vnde cum Illyrijs quoque sociale fœdus init per Alcetam Molossum

Teribazi apud Artaxerxem causæ dictio aduersus Orontæ alumnias.

Teribazus in iudicio absoluitur.

Mantineenses Lacedæmonib. se dedunt.

lossum, qui exul Syracusis tum morabatur. Bellum autem Illyrijs gerentibus, Dionysius cũ socios auxiliares eis misit, milites quidẽ gregarios duo millia, armã uerò Græca quingena. At Illyrij arma quidem dederunt militum fortissimis, milites uerò quos miserat Dionysius, proprijs suis militibus immiscuerunt. Magno itaque exercitu collecto, Epirum inuaserunt, & Alceram in Molossorum regnũ deduxerunt. Nemine uerò primum eis obstante, agrum eum deuastauerunt. Postea autem Molossis se eis opponentibus, acre commissum est prælium, cuius Illyrij uictoria potiti, Molossorum plus quindecim millia occiderunt. Tanta uerò clade Epirotis accepta, Lacedæmonij auditis his quæ accidissent, auxiliares socios Molossis miserunt, quo Barbarorum ferocitatem magna ex parte compescuerunt. Hæc dum geruntur, Parij quodam admoniti oraculo, missa in Adriam colonia insulam ibi extruxerunt nomine Pharum. Socius in opere eis fuit Dionysius tyrãnus. Hic enim in Adriam quoq; coloniam misit non multis ante annis quàm urbem, quam Lissam nominauit, extruxit. A qua sumpto initio Dionysius, dum ab alijs negocijs uacaret, naualia ducentarum triremium capacia extruxit: necnõ muro urbem cinxit tantę magnitudinis, ut ambitus eius alias urbes Græcorum omnes amplitudine superaret. Sed & Gymnasia magna iuxta Anapum fluuium ædificauit. Quin deorum quoque templa extruxit, & alia quæ ad augendam & exornandam urbem pertinere cognouisset. Vnius autem anni tempore lapso, Athenienses quidem imperauit Diotrephes. Romæ uerò Consules creati fuerunt Lucius Valerius, & Aulus Manlius. Apud Elæos autem Olympias acta est nonagesima, in qua Dicon Syracosius uictor in stadio euasit. Parij interea qui Pharum insulam condiderant, compulsis qui antea eam inhabitabant, Barbaris ad locum quendam editum probe que munitum, urbem ipsi iuxta mare extructam muro cinxerunt. Postea uerò Barbari, qui eam insulam prius inhabitauerant, Græcorum aduentum ægrè ferentes, implorata Illyriorum ulterius habitantium ope, paruis multis (numerus militum superabat decem millia) nauigijs in Pharum insulam traiecti, inuadere Græcos, multos que eorum occidere. At qui Lissæ à Dionysio præfectus erat, instructa classe aduersus Illyriorum nauigis soluit. Quorum his quidem submersis, illis uerò captis, Barbarorum supra quinque millia occidit: uiuos autem cæpit circiter bis mille. Porrò Dionysius pecunia destitutus, in Tyrrheniam expeditionem sexaginta triremibus suscepit, sub prętextu quidem quasi prædonum ac latronum interitum quæreret, reuera autem sacrum templum spoliaturus, quod Agyllæ in Tyrrheniæ oppido prope naualem stationem (quam Turres uulgo uocant) extructum, refertum præstantibus donarijs cognouisset. Nocte itaque soluens, & copijs suis secum deductis, prima luce irruens accessu potitus est. Paucos enim loci eius custodes facilè ui oppressos repressit. Templum spoliauit, nec minus inde quàm mille talentorum bona asportauit. At Agyllensibus ad succurrendum excurrentibus, eos quoque prælio uicit, multis uerò captis, necnon agro eorum penitus deuastato, Syracusas inde rediit. Spolijs autem uenditis, non minus quàm quingenta talenta collegit. Tanta igitur Dionysius opum affluentia abundans, omnis generis militum multitudinem mercede conducebat. Ingenti uerò exercitu iam collecto, omnibus aduersus Carthaginenses bellũ eum gesturum notum erat. Et hæc quidem hoc anno gesta sunt.

Regente autem Athenis Phanostrate, Romani consulari dignitate creant quatuor tribunos, Lucium Lucretium, Sentium Sulpitium, Lucium Aemilium, & Lucium Furium. His res administrantibus, Dionysius Syracusorum tyrannus ad bellum Carthaginensibus inferendum instructus, aurspicandi commodè bellum occasionem quærebat. Videns igitur ciuitates Carthaginensibus subiectas faciles ad defectionem esse, quotquot deficere ad se uellent, placide suscipiebat: & pacto cum eis fœdere, benigne eos tractabat.

Dionysius cũ Illyrijs societatem coit.

De Parijs Pharum incolentibus.

99 Olymp:

Dionysius Agyllense templũ depeculatur.

Dionysius aduersus Carthaginenses quærit occasionẽ belli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carthaginenſes autem miſſa ad tyrannum legatione, urbes ſuas ab eo repetunt. Qui quum petionem eorum obſequi nollet, id belli demum auſpicandi fuit principium. Ibi tum Carthaginenſes firmata cum alijs pace, aduerſus tyrannum bellum parant. Quoniam uero pro ſua prudentia belli magnitudinem preuidebant, ex ciuibus optimos maximeque idoneos ad militiam eligebant: necnon magna publicæ pecuniæ copia expenſa, magnas peregrini quoque militis copias mercede conducebant. Conſtituto uerò duce Magone rege, multa militum millia in Siciliam & in Italiam utrinque oppugnaturi tranſmittunt. Dionyſius quoque diuiſo in duas partes exercitu, una quidem parte aduerſus Italos, altera contra Pœnos pugnabat. Multa itaque ſingularia certamina inter milites fiebant, & congreſſus paucorum & continui, in quibus tamen nihil memoria dignum geſtum eſt. Sed duo magna celebriaque prælia commiſſa ſunt: in quorum primo Dionyſius mirabiliter dimicans, circa ea quæ Cabala uocant, primas tenuit: & plures quidem quàm decem millia Barbarorum occidit: non pauciores uerò quàm quinque millia uiuos capit. Reliquam multitudinem ad collem quendam deſertum, omnique aquæ beneficio deſtitutum confugere coëgit. Porrò Mago quoque rex eorum ſplendidè ac ſtrenuè pugnans cecidit. Pœni autem tantæ cladis magnitudine animis prorſus perculſi, ſtatim de paciſcendis inducijs legatos miſerunt. At Dionyſius unam hanc redemptionem eis contingere poſſe reſpondebat, ſi relictis Siciliæ urbibus, inde diſceſſerint, & omnem bello hactenus inſumptam pecuniam ſibi reſtituerint. Quo reſponſo graui & ſuperbo eis uiſo, Carthaginenſes commoda fraude Dionyſium circumueniunt. Simulantes enim placere ſibi pactum, dicebant penes ſe non eſſe tradēdarum urbium poteſtatem, ſed ut principes ea de re alloquantur: petere ſe ut paucorum dierum inducias Dionyſius faciat. Quo à tyranno conceſſo, & inducijs iam factis, ſupra modum Dionyſius lætatus eſt: quaſi totam breui tempore Siciliam occupaturus. Carthaginenſes interea Magonā regem magnificè ſepelierunt: ſurrogato in locum eius filio omnino quidem iuuene, prudentia tamen atq; fortitudine ualdè conſpicuo. Hic uniuerſum inducíarum tempus aciem inſtruendo, ac milites exercendo conſumpſit. Qua ſanè laborum aſuetudine, & magno hortandi ſtudio, necnon crebra tractandorum armorum exercitatione promptos, agiles, & robuſtos milites effecit. Inducíarum autem tempore exacto, eductis utrinque copijs, magna alacritate congreſſi, prælium commiſerunt: commiſſaque acri pugna iuxta fanum Saturnium dictum, numen pro clade accepta Carthaginenſibus uictoriam uiciſsim dedit. Quemadmodum enim illi prima parta uictoria turgidi nimium propter primū ſucceſſum factum inopinatò perierunt, ita hi primo quidem propter acceptam cladem animis conſternati, poſtea tamen magnum & inſperatum ſucceſſum experti ſunt. Leptines etenim in alterum conſtitutus cornu, ut fortitudine cæteris omnibus præſtabat, ita heroicè pugnabat: demum multis à ſe ex Carthaginenſibus occiſis, uitam quoque ſuam glorioſe finiuit. Quo defuncto, Pœni multò confidentiores facti, maiori ui & impetu hoſtes ſuos aggreſſi in fugam uerterunt. Dionyſium autem primum quidem ſelectiſsimos ſecum conſtitutos habens, facilè hoſtibus ſuis præualebat: poſtea uerò Leptinę morte cognita, & cornu altero confuſo & diſperſo, omnes eius copiæ metu perculſæ fugā ſibi ſalutem quærebant. Facta itaque totius exercitus fuga, Carthaginenſes auidius eos inſequentes, ſe inuicem hortabantur, ne quem uiuum caperent. Quare omnibus quos aſſequi potuerunt, occiſis, totus propè locus cadaueribus impletus eſt. Tantam autem cædem fecerunt Pœni iniuriæ memores, ut occiſorum Siculorum inuenta ſint ſupra quatuordecim millia. Reliqui in caſtra fugientes, nocte ſuperueniente ſeruati ſunt. Carthaginenſes itaque magni prælij uictoriam conſecuti in caſtra ſua reuertuntur. Nihilo uerò elatiores propter

Dionyſius Pœnos ad Cabala fundit.

Carthaginenſes per ſpeciē inducíarū Dionyſium circūueniunt.

Pœni Dionyſianos prælio ſundunt.

propter eius diui ſucceſſum facti, legatos ad Dionyſium mittunt, conceſſa ſimul eis decidendæ omnis controuerſiæ, & belli dirimendi poteſtate. Quorum ſententiæ cum Tyrannus libenter obtemperaſſet, deciſio facta eſt, ut ſua utrinq; ſeruarent quibus antea quiſq; præfuiſſet. Carthaginenſes tamen. Selinuntiorum urbem cum agro ſibi ante alios uendicarunt: necnon Acragantinæ terræ partem ad fluuium uſq; Alycum dictum. Dionyſius autem 1000. talenta Carthaginenſibus ſoluit. Et hæc quidem de rebus in Sicilia geſtis.

Dionyſius cū Carthaginenſibus pacem facit.

Nunc de ijs quæ in Aſia. Gaos, qui Perſarū claſſem ducebat in Cypriaco bello à rege deficiens, ad bellum Perſis inferendū non tam Lacedæmonio quàm Aegyptiorum regem cohortabatur. Dolo autem à quibuſdam occiſus uoti ſui compos factus non eſt. Poſt mortem eius Tachos negocio eo ſuſcepto exercitum ſibi colligit, & urbem prope mare in loco quodam ſublimi ędificat, quam Leucam nominauit, in qua templum fuit Apollini ſacrum. Paulo poſt, mortuo illo, Clazomenij, & Cylliræi de urbis eius poſſeſsione contendere.

Clazomeniorū & Cumæorum diſſidiū.

Primum igitur ciuitates eæ bello dirimere litem eam conatæ ſunt: Poſtea uero, quodam admonente, oraculum conſuluerūt, utra ex ciuitatibus ijs Leucæ deinceps dominari deberet, quibus reſpondiſſe oraculum fertur, hanc Leucæ præficiendam, quæ prior in ea ſacrificaſſet: ſed ex ſuo cuiq; oppido profici ſcendum eſſe, ſimul oriente ſole, die eodem communi conſenſu conſtituto. Die igitur ad id præſcripto, Cumæi quidem uicturos ſe credebant, eo quod urbs eorum propior eſſet. Clazomenij autem, quia longius à loco diſtabant, tali ad uincendum dolo uſi ſunt: electis ſorte quibuſdam ex ſe colonis oppidum prope Leucam extruxerunt, ex quo ſimul oriente ſole profecti, ſacrificio ſuo Cumæos anteuerterūt. Hoc adeo dolo Leucę domini facti, nominis eius feſtum quotannis celebrandum inſtituerunt nominantes id præuentum. His ita geſtis, ſeditiones per Aſiam ſua ſponte ceſſauerunt. Lacedæmonij aūt poſt Gai & Tachi obitum de rebus Aſiaticis deſperantes, Græcorū urbes aggreſsi ſunt: & his quidem pollicitationibus, illis uero ui per profugorum reditū occupatis, aperte iam totius Græciæ imperium ad ſe contra communia fœdera, ſub Antalcide facta, trans ferebant. In Lacedæmonia autem, Amyntas rex magnam cladem ab Illyrijs, ita ut de toto ſuo regno deſperaret, bonā agri ſui partem finitimam, eò quod de recuperando imperio plenè deſperaſſet, Olynthijs donauit. Quo facto Olynthij quidem omnem reditus, & prouentus ex agro donato recipiebant. Poſtea autem ad ſe Amynta reuerſo, & regno præter omnem ſpem ei recuperato, Olynthij poſtulati agrum, quem eis antea donaſſet, reddere noluerunt. Vnde commotus Amyntas, & copias ſuas auxit, & Lacedæmonios ſocios ſibi aſciuit. Quo facto hortatus eſt eos ut iuſtæ magnitudinis exercitū cum duce aliquo aduerſus Olynthios mitterent. At Lacedæmonijs loca iuxta Thraciam occupanda eſſe cenſentibus, milites tàm ex ſuis ciuibus, quàm ex ſocijs omnes quidem ſupra 10000. elegit. Tradito autē uno qui dem exercitu Phœbidæ Spartano, præceperunt ei, ut icto cum Amynta fœdere communibus cum ipſo uiribus Olynthios oppugnaret. Altero uero exercitu aduerſus Phœuntios miſſo prælio eos uicerunt, quo facto Lacedæmonibus ſubijci Phœuntios compulerunt. Eodem tempore Lacedæmoniorum reges multum inuicem moribus & ſtudijs differebant. Ageſipolis etenim pacis ualde ſtudioſus uir iuſtus & prudens aiebat iuſiurandum eſſe ſeruandum, nec Græcos contra communia fœdera in ſeruitutem tradendos eſſe, ignominioſum enim ſparte fore reſpondebat, ſi, qui in Aſia eſſent Græcos, dedititios Perſis feciſſent: aut ipſimet contra Græciæ urbes aliquid molirentur, quarum tamen libertatem aſſerturos ſe in communibus fœderibus iuraſſent. Ageſilaus autem natura inquietior, belli ſtudioſus Græcorum imperio frequenter inhiabat. Porro dum Menander Athenis regeret. Romani ſex tribunos conſulari dignitate præfecerunt, uidelicet. Quintum Sulpitium, Caium Fabium, Cornelium Seruilium,

Lacedemoniorum reges inter ſe diſſidēt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruilium, P. Vogonē. Sex. Aninū, & C. Marcum. Eodē tēpore Lacedęmonij Cadmeam ob eiusmodi quandā cautam inuaserūt. Cū animaduertissent multas in Bœotia urbes esse, necnon uiros eam inhabitātes genere & fortitudine claros. Prēterea Thebas antiquā suā existimationē retinere, quę in uniuersum esset quasi totius Bœotię propugnaculū & arx munitissima, ueriti sunt ne quā do occasione ipsis data, imperiū affectarēt. Vnde prętectis hinc inde suis Spartani clādestinis literis nūciauerunt, ut si quādo occasio se eis offerret, Cadmeā inuaderēt. Quo mādato audito Phœbas Spartanus cuidā præfectus ducatui, & excreitū aduersus Olynthios ducēs, Cadmeam occupauit. Ob quā rē indignantib. Thebanis, & armis cōcurrentib. prēlium cū eis cōmisit. Quibus uictis, Phœbidas Thebanorū clarissimos quidē in exiliū misit, reliquis uerò forti posito præsidio, perterrefactis, ad sua reuersus est. Lacedæmonij autem ob factū illud à Græcis audientes, Phœbidam quidem pecunia mulctarunt, prēsidium uerò Thebis reliquerunt. Hoc ergo pacto amissa Thebani sua libertate, Lacedæmonibus submittere se coacti fuerunt. Cęterum Olynthijs adhuc aduersus Amyntam Macedoniæ regem bellum gerentib. Lacedæmonij Phœbidam officio suo priuauerunt, fratrem autem eius Endamidam ducē in locum eius cōstitutum cum tribus millibus armatorum ad oppugnandum Olynthios miserunt. Qui cū in Olynthiorū agrum uenissent, cōmunib. cum Amynta uirib. bellum aduersus Olynthios gerebat. Ibi tum Olynthij sanè ingenti exercitu collecto primas in pugna partes tenuerūt, quoniam plures quàm aduersarij eorum milites habebāt. Lacedæmonij autē magno denuo exercitu cōscripto, Teleuciam ducē ei constituerunt. Frater hic erat Agesilai regis, in magna apud ciues propter uirtutē eius, existimatione. Hic igitur ex Pelopōneso cum copijs suis soluēs, & propius ad Olynthias accedens, Phœbidæ quoq; milites assumpsit. Cum uerò ad pugnandū iam esset satis instructus, Olynthiorū agrum primū spoliando uastauit, & collecta militum multitudine, prædam eis distribuit. Postea autē Olynthijs cum omnibus tam suis quàm sociorum copijs in aciem cōstitutis, prælium commissum est: qui cum dubio primum marte pugnassent, utrinq; aliquandiu cesserunt. Postea uerò uehementiori pugna facta (in qua ipsemet quoq; Teleutias magno suæ fortitudinis exemplo relicto, occubuit) Lacedæmonij occisi sunt plures mille ducētis. Tanto ergo successu Olynthijs usis, Lacedæmonij quidem restituere cladem acceptam uolentes, de maioribus copijs emittendis circumspiciebant. Olynthij autem putantes Spartanos quoque maioribus copijs aduenturos, necnō multo tempore bellum duraturum tum frumenti copia, quàm militum multitudine sibi prospexerunt. Regente uerò Athenis Demophilo, Romani consulari functioni tribunos prefecerūt, scilicet P. Cornelium, Luc. Verginium, Luc. Papyrium, M. Furium, Valerium Aulum, Manlium Lucium, & Posthumium Quintū. Tum Lacedæmonij quidem Agesipolim regē, ducem designatū cum magno exercitu aduersus Olynthios in bellum miserunt. Hic uerò ingressus Olynthiorum terram, & assumptis quoq; qui antea in castris fuerant, militibus cum loci eius incolis congressus est. Olynthij autem eo quidē anno nullum iustum prælium cum hoste cōmiserunt, sed nelitaribus tantum paruulisq; pugnis lacessere regis copias perrexerūt. Exacto uerò anni tempore Athenis regebat Pytheas, Romæ autem in consulū locum tribuni sex constituti sunt: Titus Quintus, Lucius Seruilius, Luc. Iulius, Aquilius Lecius, Lucretius Ancus, & Seruilius Sulpicius. Apud Eleos autem Olympias acta est centesima, quando Dionysiodorus Tarentinus in stadio uicit. Post hæc Agesipolis Lacedæmoniorum rex morbo quodam correptus obijt, quum annos regnasset quatuordecim. Cuius post mortem ipsum regnum accepit frater eius Cleombrotus, qui nouem annos regnauit. Porrò Lacedæmonij Polybidam ducem electum in bellum aduersus Olynthios emiserunt. Hic assumptis copijs & bellum strenuè simul ac imperatorię

Lacedæmonij Cadmiam inuadunt.

Lacedæmonij Thebas sibi subijciunt.

Lacedæmonios prælio uincit Olynthij.

100 Olymp:

Lacedæmonij Olynthios sibi subijciunt.

imperatorię administrans, sæpe superior euasit. Magis uerò ac magis successu utens, necnon multorum iam præliorum uictorijs potitus, obsidione Olynthios cinxit. Tandem perterrefactis omnino hostibus, quòd nulla salutis spes esset, coēgit eos ut Lacedæmonijs se subijcerent. Translatis itaq; iam in Spartanorum societatem Olynthijs, & aliarum ciuitatum quàm plurimæ sub Lacedæmoniorum imperium recensēri se properarunt. Vnde maxima tum Lacedæmoniorum potentia fuit: quoniam totius Græciæ terra simul ac mari imperium tenebant. Thebani enim prēsidio posito custodiebantur. Corinthij uerò & Argiui propter bella quæ iam antea sustinuerant, uiribus prorsus erant exhausti. Athenienses denique propter oppugnatorum diuisa sorte bona apud cæteros Græcos male audiebant. At Lacedæmonij ut & hominibus abundarent, & in armis se exercerent, magnam curam adhibebant, & propter imperium suum tantopere dilatatum, horrori omnibus erant. Quapropter potentissimi tum monarchæ (Persarum regem dico, & Siculorum tyrannum Dionysium) Spartanorum imperium colebant, & fœdus cum eis icēre cupiebant.

Cęterum regente Athenis Nicone, Romani sex tribunos consulari potestate præfecerunt, Lucium Papyrium, Gaium Cornelium, Lucium Manlium, C. Seruilium, Valerium Aulum, & Quintum Fabium. Eo tempore Carthaginēses in Italiam expeditione facta, suam Hippocratis, unde exciderant, urbem restituerunt, & reductis omnibus qui aufugerant, magnam eorum curam egerunt. Post hæc autem pestilentiali febre Carthaginem inuadēte, multi Carthaginensium morbo acriter corripiebātur: ita ut de imperio suo periclitarentur. Siquidem & Libyes, quàm primū publicam illam Carthaginensium luem audiuissent, ab ijs defecerūt, & qui Sardonem inhabitabant, putantes se occasionem iam aduersus Carthaginenses nactos, similiter ab eis desciuerunt. Hi inēq; facta conspiratione insurgebāt aduersus Carthaginenses. Sed & diuinū quoddam infortunium eo ipso tempore Carthagini accidit nam perturbationes & metus magni, quorum tum causæ latebant, in populo erant: repētini quidam cum omnium stupore excitati tumultus frequenter per urbem cū minimè expectarent, fiebant. Multi insuper armis arreptis ex domib. suis tanq; hostes urbem inuasuros profligaturi, excurrebant, & ferrū in se inuicem, tanq; in hostē quisq; suum stringentes, hos quidem occidebant, illos uerò uulnerabant. Tandem placato numine sacrificijs, & à maximis malis liberati, statim Libyb. tursus expugnatis, insulam recuperauerūt. Regente autē Athenis Nausinico, Rom. quatuor tribunos pro Coss. creatunt, scilicet M. Cornelium, Seruilium Quintium, M. Furium, & Lucium Quintū. In illo uero tempore Bœoti cū bellum dictum Lacedæmonib. aduersus Bœotios ob eiusmodi causas extitit. Lacedæmonijs iniquè Cadmeadem, posito præsidio, custodientib. necnō multis clarissimis uiris in exilium missis: quotq; in exilio fuerant, reuersi, assumptis secum Athenienslibus nocte obscura patriam suam ingressi sunt. Ibi primū eos qui Lacedæmoniorum partes tuebantur in domibus proprijs adhuc dormientes nacti iugulauerūt: postea ad libertatem uindicandam ciues cohortati sunt: eiusq; rei socios auxiliares habuerūt Thebanos omnes. Paulo pòst autem cōcurrente cū armis multitudine, primo statim diluculo Cadmeam obsidere conati sunt. At qui arcem custodiebant Lacedæmonij, quorum unà cum socijs erant plures mille quingentis, in Spartam nunciaturos Thebanorum seditionem, & ut quàm primum eis succurrant, cohortaturos emittunt. Ipsi interim è locis superioribus aduersus obsidionem pugnantes, multos eorum occidebant, nec uerò pauciores uulnerabant. At Thebani quoque ingentes copias Lacedæmonibus ex Græcia uenturas expectantes, legatis ad Athenienses missis in memoriam eis reuocabant, quòd & ipsi aliquando Athenienſium populum defenderint, quando nimirum triginta tyrannorum iugo præmerentur: ob id se nunc petere ut totis uiribus sibi succurrant: ut antequam cum suis La-

Carthaginenses pestle & turbis uexantur.

Lacedæmoniorum aduersus Bœotios belli origo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedæmonij copijs aduenient. Expugnatam rursus Cadmeam recipere possint. Qua legatorum relatione audita Athenienses decreuerunt sine mora magnum exercitum, qui Thebanorum uindicaret libertatem, mittendum esse: partim quidem gratiam ita pro accepto beneficio reddentes: partim uerò Bœotios sibi deuincire uolentes, quos fortes deinceps auxiliatores aduersus Lacedæmoniorum potentiam haberent. Hic enim populus & hominum multitudine, & bellica fortitudine nulli Græcorum cedere uidebatur. Tandem Demophon dux constitutus, confestim quinque millibus armatorum, & quingentis equitibus sibi delectis, postridie primo statim diluculo extra urbem copias eduxit: & ualde properare eas compulit, quoniam Lacedæmonios antecedere nitebatur. Sed & totus reliquus populus nihil minus promptus & paratus erat ad militandum in Bœotiam, si opus fuisset. Demophon autem breui temporis spacio itinere eo confecto, Thebanis præter omnium expectationem conspectus est. Similiter ex alijs quoque Bœotiæ ciuitatibus multis hinc inde militibus cõcurrentibus, ingens breui Thebanis exercitus collectus est. Peditum enim non minus quàm duodecim millia, equitum uerò ultra duo millia conuenerant. Omnes illi magna alacritate contra obsidionem ruentes, diuisis copijs inursus per uices faciebant, die nocte'que in periculis perseuerantes. At qui Cadmeam tenebant, à suis ducibus excitati, non segnius hostes propulsabant: sperantes breui Lacedæmonios cum magnis copijs aduenturos. Donec igitur alimentum eis non deesset, quæuis sustinebant pericula, necnon multos obsidentium aut prorsus occidebant, aut grauiter uulnerabant: magno uerò eis ad eam rem adiumento erat arcis illa proba munitio. Postquam autem rerum necessarium penuria laborare cœpissent, nec non aduentum suum procrastinarent Lacedæmonij, seditio inter ipsos orta est. Lacedæmonij enim ad mortem usque tollerare, quicquid malorum esset uolebant: alij autem qui ex socijs ciuitatibus eis commilitabant, quorum multo plures erant, tradendam esse Cadmeam censebant. Coacti sunt etiam qui ex ipsa Sparta erant, pauci quidem, cedere arce. Quapropter hi quidem per compositionem data fide dimissi, in Pelpponnesum abiuerunt. Lacedæmonij postea magnis copijs Thebas accedentes, & paulò tardius aduenientes, nihil efficere amplius aduentu suo potuerunt. Vnde tribus præsidij ducibus in ius uocatis, duos morte condemnarunt, tertium uerò tanta pecuniæ copia mulctarunt, quantam uniuersæ eius facultates persoluere non potuissent. Post hæc Athenienses in patriam suam reuersi sunt. Thebani autem cum Thespias obsedissent, nihil effecerunt. Dum hæc geruntur, Romani ad quingentos colonos qui immunes essent, in Sardiniam miserunt. Cæterùm regente Athenis Callia, Romani quatuor tribunos consulari potestate præfecerunt, Lucium Papyrium, Marcum Publium, Titum Cornelium. Horum tempore cum Lacedæmonij ad Thebas offendissent, Bœotij quidem animo recepto ad se reuersi sunt, & communi inter ipsos societate confirmata, magnum exercitum collegerunt: putabant enim Lacedæmonios ingenti militum manu Bœotiam inuasuros. Athenienses autem missis ad urbes hinc inde à Lacedæmonijs ante oppressas, legatis, uiris quos habebant dignissimis, hortabãtur eas, ut magno studio communi libertati uindicandæ incumberent. Lacedæmonij enim propter potentiæ suæ magnitudinem fermè negligebant, aut ægrè saltem præerant ijs quos nuper sibi subiecerant. Vnde multi ex eorum subiectis ad Athenienses inclinabant. Primum autem defecerunt Chij & Byzantij: post hos Rhodij & Mitylenæi: necnon aliorum insulanorum quidam: Magis uerò magis'que Græcorum impetu accrescente, multæ ciuitates Athenienses adhærebant. Populus autem propter sociorum beneuolentiam lætus, communem sociorum omnium comitijs celebrandis locum constituerunt, & singulis ciuitatibus assessores designauerunt. Communi uerò senten-

Cadmea Thebanis deditur

A Lacedæmonijs deficiunt urbes aliquot

tia decretum est, ut locus is in quo cõsiliarij conuenirent, Athenis esset. Ex æquo tamen ciuitati cuilibet, siue magnæ siue paruæ, suffragium suum liberum esse debere: præterea omnes ciuitates suis quidem proprijs legibus, se tamen tanquam ad caput, ad Athenienses referre debere. Lacedæmonij itaque uidentes multorum ad defectionem impetum cohiberi amplius non posse, pariter & ipsi legationibus blandisq; & humanis sermonibus, præterea plenis beneficiorum pollicitationibus reconciliare sibi homines, quorum animos abalienauerant, studebant. Similiter & bellici apparatus magnam curam habebant. Quandoquidem magnum sibi & diuturnum aduersus Bœotios bellũ fore uerebantur. Athenienses enim cum Thebanis, & alij Græci quibus communis erat illa curia, conspirabant. Dum hæc aguntur, Acoris Aegyptiorum rex simultatem quandam aduersus Persarum regem habens, magnum peregrinũ exercitũ collegit. Quia enim magnũ militib. suis stipẽdium dare solebat breui magnas copias etiam ex Græcia ad militiam paratas nactus est. Quoniã autem dux eis satis idoneus non esset, Chabriam Athenien sem accersi iussit, uirum & militari prudentia clarum, & gloria magna propter alias eius uirtutes dignum. Hic igitur præter populi sententiam suscepto ducis munere, Aegyptiorum exercitũ ducebat, & magno studio & conamine aduersus Persas seinstruebat. Pharnabazus autem dux à rege Persarum designatus, instructis diligenter, quæ conducere ad bellum uidebantur, omnibus, legatos ad Athenienses misit, partim accusans Chabriam, quòd dum Aegyptiorum exercitui præesset, regis à populo animum abalienaret: partim uerò Iphicratem ducem sibi dari postulans. Athenienses autem uolentes & regis Persarum beneuolẽtiam sibi conseruare, & Pharnabazum sibi deuincire, sine mora & Chabriam ex Aegypto accersunt, & Iphicratem ducem, commune cum Persis bellum administraturum emittunt. Porrò inito superioribus temporibus fœdere Lacedæmonijs cum Athenien sibus, pax ad hæc usq; tempora eis mansit. Post hæc autem Sphodriada quodam Spartano duce constituto, homine natura superbo & temerario, persuasit ei Cleombrotus rex Lacedæmoniorum sine populi consensu, ut Pirçum portũ occuparet. Quo audito Sphodriades, habens secũ plures cq; 10000. militũ, nocte obscura ad inuadendum Piræum copias suas admouit. At conspicuus factus Athenien sib. frustraq; negocium aggressus, re infecta reuersus est. Postea in publico Spartanorũ cõsessu accusatus, habẽs propugnatores reges, iniustè à crimine absolutus est. Quam rem Athenienses ini quo animo ferentes, uiolata esse à Lacedæmonijs fœdera, communibus suffragijs censuerunt. Volentes insuper bellum eis inferre, duces sibi clarissimos elegerunt tres uiros ciuium omnium spectatissimos, Timotheum, Chabriam, & Callistratum. Decreuerunt quoq; ut pedites sibi deligerẽt 10000. equites uerò 500. naues denicq; implerẽt 200. Assumpserũt etiam in cõsessum suum Thebanos æqualibus per omnia conditionibus. Præterea decreuerunt sua singulis reddenda esse, quæ sorte antea diuiserant. Lege quoq; cauerunt, ne quis Athenien sium terrã deinceps extra Atticam coleret. Ob hoc sanè humanitatis studium, reconciliata sibi omnium Græcorum beneuolentia, ualidius imperium suum reddiderunt. Multæ siquidem & aliæ quoq; ciuitates ob dictam iam causam prouocatæ, ad Athenienses se inclinabant. In primis autem quæ in Eubœa insula sitæ sunt: etiam præter meritũ Athenien sibus magna alacritate cõmilitabãt. Illa em̃ ut magnis à Lacedæmonib. beneficijs affecta, ita cõtrà ab Athenien sib. grauiter expugnata, non mirũ si hostilẽ aduersus Athenienses animum seruaret. Veruntamẽ 70. ciuitates fœdere se cum Athenien sib cõiunxerũt: quę omnes cõmunis illius cõsensus eorũ æqualib. omnino cõditionib. participes factę sunt. Qua ppter magis ac magis Athenien sium potẽtia aucta, Lacedæmoniorum contrà diminuta, accidit ut urbium illud robur infensum eis redderetur. Athenienses autem, rebus cæteris ex animi sententia eis succe-

Acoris Aegyptii rex aduersus Persas se instruit.

Sphodriades Lacedæmonius Piræum occupare frustra conatur.

Athenienses ciuitatum beneuolẽtiam sibi conciliant.

dentibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentibus in Euboeam exercitum miserunt: ut in officio socios retinerẽt, aduersarios autem oppugnarent. Paulò uerò ante dies illos Neogenes quidam in Euboea cum Iasone Pheraei filio, collecta militum manu, & arcem Actianorũ per uim occupauit, & tyrannum se ipsum loci eius, & Oropsorum ciuitatis cõstituit. Magnam uerò tyrannidem illo exercente, Lacedæmonij Theripidem aduersus eum miserunt. Hic autem primum quidem uerbis persuadere tyranno conatus est, ut ex arce discederet: quibus quum nihil apud eum proficeret excitatis ad asserendam libertatem finitimis, obsidione locum expugnauit, & libertatem Oropijs restituit. Ob quam causam, Veensium dictam regionem inhabitantes, bene erga Spartanos affecti, firmã cum eis amicitiam coluerunt. Chabrias autem ab Athenienſibus missi exercitus dux, Vestiensium agrũ uastauit, & muro cincta ea quæ Metropolis uocabatur in colle quodam firmo sita, præsidium in ea reliquit: ipse uerò ad Cyclades insulas nauigans, pellexit Peparethum & Sciathum, necnon alias quasdam Lacedæmonibus antea subiectas. Illi autem uidentes hunc sociorum ad defectionem propensum animũ cohiberi non posse, deposuere priorem seueritatem, & ciuitatibus humaniter se accommodabant: qua sane familiaritate & beneficijs omnes sibi socios beneuolentiores effecerunt. Quum uerò animaduerterent incrementum accipere bellum, adeoq; magna hic cura opus esse, enixè reliqua omnia faciebant: nã & circa aciem instruendam, & militum in classes distributionem, necnon reliqua obeunda publica munera, diligentiores erant. Ciuitates enim & ad bellũ delectos milites in partes decem diuiserunt: quarum primam sustinebant Lacedæmonij, secundam & tertiam Arcades, quartam Elei, quintam Achiui, sextam complebant Corinthij & Megarenses, septimam Sicyonij & Phliasij, & qui Acten dictam inhabitant Octauam Acarnanes. nonam Phocenses & Locrenses, postremam denicq; Olynthij & Thraciæ incolæ socij. Erat autem eis hæc ratio, ut unus quidem grauis armaturæ miles ad duos leuioris ordinaretur: eques uerò quatuor armatis adæquaretur. Tali ordinum institutione facta, Agesilaus rex uniuersum exercitum ducebat. Viris erat fortitudine & militari prudentia ualdè celebris, & hactenus ferè inuictus extiterat. Ita enim se & in alijs bellis gessit, ut admirationi omnibus fuerit, & tum quoque quando Lacedæmonijs contra Persas bellum gerentibus, dux ipse constitutus, ingenti deuicto exercitu, magnam Asiæ partem inuasit, ea quæ sub dio erant obtinens, & nisi tandem à Spartanis ob ciuilia quædam negotia reuocatus fuisset, totum fermè Persarum regnum in extremum periculum adduxisset. Erat enim uir ille in opere ualdè potens, habens coniunctam cum fortitudine magnam prudentiam, nec nisi magnifica opera aggrediebatur. Hinc sanè Spartani quoque animaduertentes eam esse belli huius grauitatem, ut non nisi ducem modis omnibus probatum requirerent, hunc uniuerso exercitui præficiendum censuerunt. Agesilaus itaq; assumpto exercitu in Bœotiam uenit, habens secũ militum in uniuersum plures quàm octodecim millia: ex quibus Lacedæmoniorum quinq; cohortes erant. Cohors autem uiros continebat quingentos. At cohors quę Scirites apud Spartanos appellatur, non cum alijs in acie constituitur, sed proprium locum habens cum rege stat, & semper opem fert alijs partibus quæ præmuntur. Hæc ex selectissimis uiris constans, plurimum habet in acie momenti, & ut plurimum uictoriæ causa extat. Agesilaus autem equites habuit supra mille quingentos. Hic cum ad urbem quandam probè à Lacedæmonijs custoditam accessisset, prope eam castrametatus quieuit, donec amissam milites sanitatẽ & uires recuperarẽt. Athenienses uerò audito Lacedæmoniorũ in Bœotiam aduentu, statim cum 5000. peditũ, equitibus uerò 200. Thebas ad auxilia ferenda profecti sunt. Quibus copijs in unũ locum iam congregatis: Thebani collem quendam 20. stadijs ab urbe distantẽ occupauerũt. & facto sibi propugnaculo per loci difficultatem hostium illico aduentum

Neogenes tyrannus à Theripide Lacedæmonio expugnatur.

Lacedæmonij se ad bellũ aduersus Persas instruunt.

Agesilaus Spartanorum dux aduersus Persas.

aduentum expectabant. Nam ad auditam Agesilai gloriam perterrefacti, uerti sunt in campo plano periculum id sustinere. Agesilus autem instructa acie aduersus Bœotios profectus, postquam ad hostes appropinquasset, primum quidem leuis armaturæ milites hostibus obiecit, periculum facturus quàm essent ad pugnam hostes instructi. At cũ facilè Thebani hos è locis superioribus deiecissent, uniuersum exercitum horribiliter instructum contra eos duxit. Ibi tum Chabrias Athenienſis mercenariorum dux militibus suis præcepit, ut hostes cum contemptu exciperent, in acie intrepidè persisterent, & demissis ad genua clypeis, stantibus lanceis manerent. Quibus iussum facientibus, Agesilaus admiratus hostium & constantiam & contemptum, non tutum existimauit in iniquum locum niti, & cogere aduersarios ad uirtutem suam exerendũ in præsenti periculo. cumq; expertus esset eos ausuros esse, si cogerentur certare pro uictoria, in planum eos prouocabat. Non descendentib. Thebanis, peditum suorum phalangem abduxit, equitib. uerò & leuis armaturæ militibus emissis, agrum eorum, nemine resistente, uastauit, & magna spoliorum copia potitus est. At Spartani qui cum Agesilao erant, partim cõsiliarij eius, partim duces admirabantur, q cũ tanto semper successu usus esset Agesilaus, & exercitum multo maiorem potentioremq; haberet, non tamen prælium cum hoste commisisset. Ad quos Agesilaus respondit: Nunc quidem Lacedæmonios fine periculo nimirum uicisse: non enim ausos fuisse Bœotios deuastatæ regioni succurrere. Si autem hostibus uictoria cedẽtibus per uim eos periculum sustinere coegissent, fieri propter fortunę inconstantiam potuisse, ut Lacedæmonij in periculum caderent. Tunc igitur propter solers illud iudicium usus est a pte coniecisse quid contingere posit. Postea autem propter effectus qui secuti sunt, uisus est non humanam uocem sed diuinum oraculum protulisse. Lacedæmonij enim cum ingẽti exercitu aduersus Thebanos profecti, cum eos certare pro libertate coegissent, magnam cladem passi sunt. Primum enim in Leuctris grauiter afflicti, multos ciuium suorum amiserunt, inter quos & ipse rex Cleombrotus occubuit. Postea uerò ad Mantineam nauib. delati, prorsus perierunt, & imperio suo cum minimè putassent, exciderunt. Sic enim soler bona fortuna superbos prẽter opinionẽ deijcere, & docere non nimium esse morta libus rebus fidendum. Agesilaus itaq; prudenter fecit, qui priori successu cõtentus, exercitum suum incolumem seruauit. Cæterùm post hæc Agesilaus in Peloponnesum cum copijs suis reuersus est. Thebani uerò propter Chabriæ imperandi artem seruati, admirati sunt uiri in bello industriam. Chabrias autẽ multis & præclaris in bello gestis, de illa sua militari fallacia maximè sibi placebat, & imagines à populo sibi datas figura ea constituit. Porrò Thebani post Agesilai discessum aduersus Thespias profecti, primas excubias ducentorum uirorum occiderunt: crebris quoq; incursibus urbem tentauerunt. Postquam autem nihil memoria dignum efficere potuissent, Thebas cum exercitu suo redeunt. Phœbidas autem Lacedæmonius magnum habens Thespijs præsidiũ, excurrens ex urbe, & temerè cum discedentibus Thebanis congressus, plures quàm quingentos milites amisit: ipse fortiter dimicans, multisq; uulneribus aduersis confectus, heroicè uitam suam finiuit. Non multò uerò post uniuersis Lacedæmonijs totis uiribus aduersus Thebas proficiscentib. Thebani quidem loca quædam in accessu occupantes, præcauerunt ne hostes deuastare agrum possent. Illi in principio quidem congredi cũ uniuerso exercitu in planõ audebãt: paulopòst uerò Agesilao in prima acie cõstituto, pedes cõtulerũt. Vbi forti ac diuturno prælio cõmisso, primũ quidẽ Agesilai copiæ superiores euaserũt. Postea autẽ omnib. ex urbe Thebanis ruentib. Agesilaus uidẽs eam affluentiũ multitudinẽ, receptui signi canere iussit. Tũ uero Thebani haud quaquã se inferiores Lacedæmonijs esse putãtes, erecto uexillo aduersus reliquũ

Agesilaus Bœotios in quo loco agrẽdi nõ uult

Sparta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spartanorũ exercitus ttenderũt Quę igiẽ circa pedestria prælia gesta sunt, talẽ sortita sunt finẽ eNũc quantũ ad nauales cõpias: Eodẽ sanẽ tẽpore magna naualis pugna inter Naxum & Patrum ob eiusmodi causas facta est. Pollis Lacedæmoniorum nauarchus cum audiuisset frumenti multitudinem nauigijs apportari Athenienſibus, insidiari ac portum quo appellere commeatum hunc oportuit, obseruare cœpit, uolens naues inuadere. Quo Athenienses audito, classe subito missa uiam aduehendo frumento muniuerũt, & aduectum in Piræum transmiserũt. Post hæc Chabrias Athenienſium nauarchus ad Naxum cũ uniuersa classe sua aduectus, obsidionẽ instituit. Adductis uerò ad mœnia machinis, & crebris arietum ictibus muro concusso, magno usus est studio, ut per uim urbem eam caperet. Dum hæc aguntur, Pollis Lacedæmoniorum nauarchus opem laturus Naxijs, adnauigauit. Coorta ibi contentione, congressi utrinque nauale prælium commiserunt. Habebat autem Pollis quidem lexaginta quinque triremes, Chabrias uerò octoginta tres. Commisſis igitur utrinque nauibus, prior quidem Pollis dextri cornu dux, impetum fecit in oppositas sibi sinistri cornu triremes, quibus Cedo Athenienſis præerat. Pugnans autem splendidè Pollis, & ipsum Cedonem occidit, & classem eius mari submersit. Similiter & cum alijs congressus, nauium rostris adhęrens, has quidem submersit, illas uerò in fugam conuertit Quod animaduertens Chabrias, parte aliqua nauium suarum amissa, opem tulit repressis, & cladem suorum restituit. Ipse uerò habens adhuc secum classem fortissimam, præclarè dimicans multas triremes corrupit. Hic igitur potitus uictoria, necnon omnibus hostium nauibus in fugam conuersis, ab insecutione prorsus cessauit: recordatus ueteris illius in Arginusis commissi naualis prælij, in quo populus potitus uictoria, duces pro ingenti beneficio morte multauerat, non aliam causam adferens, nisi quòd occisos in nauali pugna non sepeliuissent. Veritus ergo ne fortè in re similí similia pati cogeretur, propterea cessans ab insequendo, ciues in mari nantes colligit, quorum quos uiuentes adhuc reperisset, curandos tradidit: mortuos uerò humari iussit, Circa quam curam nisi occupatus fuisset, facilè uniuersam hostium classem perdidisset. Porrò in hoc nauali prælio, Athenienſium quidem octodecim triremes perierunt, Lacedæmoniorum uerò uiginti quatuor, cum ipsis autem hominibus captæ fuerunt octo. Chabrias itaque insignem uictoriam nactus, cum multis spolijs in Piræum nauigauit, & magnam à ciuibus laudem consecutus est: nam prima hæc naualis prælij uictoria post Peloponnesiacum bellum Athenienſibus contigit. illam enim circa Cnidum nõ proprijs uiribus, sed regia classe usi obtinuerunt. Dum hæc aguntur, Marcus Manlius in Italia Romæ tyrannidem affectans, deprehensus occisus est.

Atheniẽſium prælium nauale cum Lacedæmonijs.

Cæterùm regente Athenis Chariandro, Romani consulari dignitati quatuor tribunos præfecerunt: Seruium Sulpicium, Lucium Papyrium, Cornelium Titum, & Marcum Quintium. Elijs uerò Olympias acta est supra centesimam prima. Interea qui Thraciam incolebant Triballi, frumenti penuria oppressi, cum uniuerso populo expeditionem in exteram regionem fecerunt, & alimentum sibi ex aliena terra comparauerunt. Quum autem plures eorum essent quàm triginta millia, & uicina Thraciæ loca inuaserunt, & Abderitarum regionem, nemine eis resistente, deuastauerunt. Illi igitur magnam prædam nacti, nihil mali metuentes, sine ordine reuertebantur. Ibi Abderitæ cum uniuersis copijs suis aduersus eos sparsim ac sine ordine reuertentes egressi, plures quàm 2000. eorum occiderunt Ob quę facta Barbari exacerbati, uolentes ulcisci Abderitas, denuo agrũ eorum inuaserũt At qui antea uicerãt, propter priorẽ successum elatiores facti, necnon uicinis Thrassię auxiliares copias eis mittentibus, in acie aduersus Barbaros steterunt. Acri autem pugna coorta, Thracibus que fugientibus, statim Abderitæ soli relicti, & à Barbarorum

101 Olymp:

Thraces Abderitas inuadunt.

rorum multitudine inclusi, fermè ad unum, quotquot in prælio fuissent, occisi sunt. Tanta uerò Abderitis clade accepta, necnon hostib. obsidere quoq; eos uolentib. Chabrias Athenienſium præclarus dux cũ ingẽti exercitu accedẽs, à periculis illis Abderitas eripuit, ac barbaros ex agro eorũ pfligauit. Relicto uerò in urbe magno pſidio, ipse à quibusdã dolo occisus est. Cæterũ Timotheus post hunc assumpto classiũ gubernaculo, & in Cephaloniam aduectus, classẽ circa urbi admouet, & reliquis quoq; circa Acarnaniam persuasit, ut ad Athenienses declinarent. Quin Alceta quoq; Molossorũ rege amico ei cõstituto, necnõ ciuitatib. iuxta loca illa fermè omnib ei deuictis Lacedæmonios nauali prælio circa Leucada uicit. Hæc sanè omnia breui illo tẽpore & facilè effecit: nam orationis, in qua pollebat ille, persuasit, fortitudine autẽ & militaris rei peritia uicit. Vndè magnã laudẽ non solum à ciuib. suis, sed ab alijs quoq; Græcis consecutus est. Et hæc quidem de Timotheo dicẽda erant. Dum hæc agunt Thebani quidẽ cum selectis uiris 500. aduersus Orchomenũ profecti, quiddã memoria dignum gesserũt. Lacedæmonijs enim Orchomenum magna militum manu custodientibus, Thebanis uerò se eis opponentibus, fortis facta est pugna: in qua Thebani cum pluribus duplo congressi, Lacedæmonios uicerunt: quod sanè nunq; superiorib. tẽporib. factũ legimus: sed satis esse uidebat si paucos multi uincerẽt. Quapropter magnã sibi prudẽtiæ laudẽ Thebani, & fortitudinis maximã parauerũt, ut præ cæteris iam clari redditi, de Græciæ imperio certaturi uiderentẽ. Porrò ex historicis Hermias Methymnensis decem, uel, ut alij uolunt, duodecim libris Siculorũ historiam ad hunc usq; annum cõplexus est. Cęterum regente Athenis Hippodamo, Rom. quatuor tribunos pro cõsulibus creauerũt Lucium Valerium, Crispum Manlium, Fabium Seruilium, Sulpitium Lucretium. Post hæc Artaxerxes Persarum rex bellum aduersus Aegyptios gesturus, cupiens magnum peregrinum exercitum colligere, decreuit omnes per Græciam bellicos tumultus sedare. Sperabat enim Græcos ab intestinis suis bellis liberatos, promptiores ad exteram militiam fore. Quapropter missa in Græciam legatione hortatus est ciuitates, ut cõmunem inter se pacem constituerent. Cui sententię Græci quotidianis prælijs defatigati, libenter obtemperantes, pacem inter se omnes confirmarunt, ut ex suis singulæ ciuitates uiuerent, & ab omni præsidio liberæ essent. Constituerant itaq; Græci duces quosdam, qui circumeuntes ex singulis urbibus præsidia educerent. Solis autem Thebanis consentire nolentibus, ut fœdus illud ad omnia se oppida prorogaret, sed uniuersam Bœotiam Thebanorum tributariam statuentibus, necnon Athenienſibus pertinacissimè illis contradicentibus, res ad cõmune Græcorum concilium relata est. Ibi Athenienſium quidem causam referente Callistrato oratore, pro Thebanis uerò Epaminunda loquente, omnes alij Græci concordi sententia sub fœdus illud recepti sunt. Thebani autem soli qui à fœdere excluderentur digni iudicati (Epaminunda sua uirtute animum ciuibus faciente) omnium sententijs magna confidentia contradicebant. Lacedæmonij etenim & Athenienses postquam de imperio diu contendissent, sic tandem cesserunt, ut hi quidem terræ, illi uerò maris imperio digni iudicarentur. Vnde tertia imperij parte audita, ægrè ualdè tulerunt, nec Bœotiæ ciuitates tributarias esse sinerunt. At Thebani & corporum robore, & animi uiribus præstantes, necnon inde quoque ferociores facti, quod sæpe antea commisso cum Lacedæmonijs prælio uicissent, continentis imperium affecta bant: nec sanè spe sua frustrati sunt, partim ob causas eas quas iam dixi, partim uerò quòd multo plures tum tẽporis & principes & duces fortes haberent. Inter hos uerò omniũ clarissimi erant Pelopidas, & Gorgias, & Epaminundas. Hic enim & fortitudine, & rei militaris peritia, non solum conterraneos suos, uerum etiam alios Græcos omnes multum excellebat: quoniam omnium pro pemodũ disciplinarũ cognationẽ habebat: pſertim autẽ Pythagoricę philoso-

phiæ

Timotheus ab eiso Chabriæ succedit.

Thebani pauci Lacedæmonios multos uincunt.

Græci authore Artaxerxe paceminter se faciunt.

Epaminundæ Thebani laus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

phiæ præceptis imbutus erat: ad hæc physicis speculationib. ueram operā nauarat. taceo hic res p̄clarissimè ei gestas. Quare nō mirū q̄ nup̄ coactus parua militū, ciuiū suorū manu, cū uniuersis Lacedæmoniorū ac sociorū copijs cōgredi, tantū eos quos inuictos dixisses superarit, ut ipsum quoq; Lacedæmoniorū regē Cleombrotū occiderit, ac tota ferme hostiū multitudo cæsa sit. Tāta uerò ille p̄ter omniū expectationē fecit, per quandā singularē industriam & uirtutē bonarū literarū studio quæsitā. Sed plura de his paulo pòst in particularib. dicemus. Nūc ad continuandā historiā cœptā reuertamur. Post̄q̄ igit̄ cōcessum est populis illis ut suis legib. uiuerēt, magni tumultus & seditiones in ciuitatibus maximè circa Peloponesum orti sunt. cū em̄ penes paucos rerump. administratio fuisset, nūc uerò ad populū omnis boni & æqui expertū potestas trāslata esset, multos bonorū uirorum in exilium miserunt. Præterea iudicijs cōstitutis iniquis, homines condemnabant. Vnde seditionib. coortis hòs quidem exilio, illos uerò bonorū publicatione mulctabant: præsertim uerò in eos furiebant, qui sub Lacedæmoniorum imperio ciuitatib. præfecti antea fuerant. Promiscua enim populi turba nacti iam libertatē, memores erāt duri illius imperij quod aliquādo sub præfectis illis pertulissent. Ac primū Phialēsium exules in unum cōgregati, Herça loco satis munito occupata, impetu quodā inde ruentes Phialeam inuaserunt, & bachanalia forte fortuna tum celebrantes, in theatro deimprouiso obrutos, multos iugulauerunt, nec paucis ad eōsortium suum pertractis, in Spartam inde concesserūt. Corinthi uerò exules frequētes apud Argiuos cōmorantes, conati sunt redire. Recepti uerò intra urbem à familiaribus quibusdam & amicis, in periculum uenerunt ne caperentur, per calumniam accusati. Cum̄q; futurum esset ut corriperentur, & metuerent captiuitatis cruciatum, se inuicem occiderunt. At Corinthij multis ciuibus quasi socij inuadendæ urbis profugis illis extitissent, accusatis, hos quidem occiderūt, illos uerò in exilium miserunt. Porrò in Megarensium ciuitate, quidam conati reip. statum immutare, uicti à populo multi quidem occisi sunt, nec pauci euaserūt. Similiter apud Sicyonios quidam nouis rebus studētes, è medio sublati sunt. A Phliasijs quoq; in exiliū multi eiecti, occupato in agro eorū loco quodam probe munito, necnon multis ad se mercenarijs militib. congregatis, prælium cōmittebant aduersus eos qui extra urbem egressi fuerant, ubi sanè potiti exules uictoria, Phliasiorum supra 300. occiderunt. Postea uerò proditi à uigilib. exules cladem passi sunt. Phliasij enim uincētes exulum quidem plures quàm 600. prostrauerūt, reliquos uerò ex loco suo penitus profligatos, in Argos fugere coēgerunt. Hi igitur sunt tumultus & calamitates illæ quæ in Peloponneli urbib. acciderunt. Regente autem Athenis Socratide, Romani cōsulari dignitati quatuor tribunos præfecerunt, Quintum Crassum, Seruilium Cornelium, præterea Spurium Papyrium, & Fabium Album. Interea Artaxerxes rex expeditionē aduersus Aegyptios qui à Persis defecerant, suscepit. Duces copiarum erant, barbarorum quidem Pharnabazus, mercenariorum uerò (quorum erant 20000.) Iphicrates Atheniēsis. Vir autem ille à rege accersitus officio huic præfectus est propter singularem suam uirtutē, quam in bello sæpe exercuerat. Multis uerò annis Pharnabazo circa apparatum consumptis, Iphicrates quidem uidens eum in sermone ualde potētem, in opere auē tardū, loquendi libertate usus ad eum dixit: mirari se cur sermone sit tam celer, factis uerò admodum tardus: ibi respondit Pharnabazus: ideo id fieri, quòd ipse quidem sermonis sui dominus sit, factorum autem rex. Porrò collecto iam in Acem urbem uniuerso Persarum exercitu, Barbarorū sanè numerata sunt ducenta millia, quibus præerat Artabazus. Mercenariorum autem Græcorum uiginti millia, quos Iphicrates ducebat. At naues quoque numeratę sunt, trimes trecentæ trigenum uerò remorū naues ducentæ. sed & reliquarum quib. frumentū & alius cōmeatus uehebat̄, magnus ualdè numerus erat. Cæterū ad initium

Græci mutatore rerumpub. statu seditionibus laborāt

Artaxerxis expeditio in Aegyptum.

initiū æstatis omnes regis duces cū uniuersis copijs inde soluerūt, & classe instructa aduersus Aegyptū tēderunt. Post̄q̄ autē ꝑpe Nilū uenerūt, offenderūt Aegyptios probe omnib. quę ad bellū pertinent instructos. Pharnabazus em̄ diu cūctatus, multū tēporis hosti dederat quo se pararet. Nam quoniā Persarū duces nō plenā omniū agendorū potestatē habēt de omnib. ad regē referūt, similiter de uno quoq; respōsa expectāt. Nectanebis autē Aegytiorū rex audierat quidē de magnitudine exercitus Persarū, consalabat tamē eum uel maxime loci munitio, quoniā accessu difficilis esset tota ferè Aegyptus: deinde q̄ omnes ad Aegyptū accessus tā qui per terrā q̄m qui per mare, ꝑbe muniti essent Nilo. n̄ sepē ostijs in Aegyptiū pelagus defluente, ad singula ostia singulæ urbes extructę erāt, pręaltas utrinq; aluei turres habētes, necnō ligneū pontē, ex quo ꝓhiberi posset aditus nauiū. Ante alia uerò omnia Pelusiacū ostium ꝑbè munierāt: eò q̄ ipsum primū ex Syria aduenientib. occurreret, adeoq; uidereī q̄m maximè accessū hostib. prestare posse. Illud em̄ fossa circundederāt, muroq; extructo ānauigationis loca cōmodissima occluserāt, & quantū ad reliquos accessus attinet, nōnullas per terrā uias stagnare fecerant, alias quib. nauī adiī, aggerib. obstruxerāt. Quapropter nec classe adnauigare, nec equestri exercitu appropinquare, nec deniq; peditib. accedere facilè erat. At Pharnabazi duces ad Pelusiacū ostiū aduenientes, uiderūt mirabiliter id munitū, ac magna militū manu custoditū. Vnde spe omni de superādo illo abiecta, per aliud ostiū accedere decreuerūt. Nauigantes igit̄ deprehensi in mare quantum licuit, ne cerni ab hostib. naues possēt, adnauigarūt per ostiū quod Mēdesium uocāt habebat id ripā satis spaciosam, quā cū 3000. militū ingressi, Pharnabazus et Iphicrates ad oppidulū ad ostiū extructū, ꝑcesserunt. Aegyptijs uerò cū 3000. equitū ac peditū simul ad ꝑpulsandū hostē excurrentib. fortè cōmissum est ibi pręliū, in quo Aegyptij à Persis cōclusi (nā multi subinde qui Persas iuuarēt accurrebāt) magnā stragē passi sunt: nā multi eorū occubuerunt, nec pauci uiui capti sunt. qui autē supstites erant, eos hostes in oppidū usq; ꝑsequebant. Iphicratis uerò copiæ facta intra mœnia irruptione irruētes in custodes, & occupato ꝑpugnaculo funditus id euerterūt, captiuis ductis ijs qui in eo habitabāt. Post hęc autem dissensio quędā inter duces coorta est, ꝑpter quā conatu frustrati sunt. Iphicrates em̄ cū audiuisset à captiuis, Mēphim hominū multitudine destitutū omniū quæ in Aegypto sunt urbiū cōmodissimam esse, uoluit inde cōtra Mēphim nauigare, anteq; Aegyptiorū copię accessissent. Pharnabazus autē expectandū hic esse totū Persarū exercitū cēsebat, tutiorē em̄ fore in Mēphim expeditionē. At Iphicrate dari sibi mercenarios dūtaxat petēte qui tū aderāt, & potiturū se illorū opera urbe, ꝑmittēte, Pharnabazus cōfidentiam eius & fortitudinē haud ignorās, ueritus ne solus ille Aegyptū suparet, ꝑmittere ei noluit. Itaq; Iphicrates restificatus est, si tēporis celerē occasionē p̄termiserint, in causa futuros esse ut totus ille tā ingēs exercitus nihil efficiat. At illi ei inuidebāt, & cōuicijs eū iniquè, pscindebāt. At Aegyptij ocium nacti, magnū in Mēphim p̄sidium miserūt. Vniuersis uerò copijs ad deuastatū oppidulū eductis, crebros cū hostib. cōflictus faciebāt, eò q̄ sępe ꝑpter armorū firmitatē supiores euaderēt. magis uerò magisq; inualescētes, multos Persarū atq; hostiū nimiū uirib. suis fidētium occidebāt. Cæterū ꝑtracta circa oppidulū militia, & Etesijs uētis iam spirātib. Nilus auctus, & omnē locū fluxu suo inundās, multo magis Aegyptū muniebat. Persarū uerò duces aduersa semp̄ fortuna utētes, decreuerūt relicta Aegypto, inde discedere. Qua ꝑpter in Asiam reuersis, et simultate quadā inter Pharnabazū & Iphicratē exorta, Iphicrates ueritus ne cōprehensus pœna afficeret̄, quēadmodū Cononi Atheniēsi cōtigisset, statuit apud se clā ex castris aufugere. Quare instructo nauigio, nocte obscura clām omnib. inde soluēs. Athenas nauigauit. Pharnobazus autē missis legatis, accusauit Iphicratē, quasi in culpa fuisset q̄ minus cape Aegyptū potuerint. Quo audito Atheniēses responsum

Artaxerxis copiarum in Aegyptū appul sio.

Persæ ab Aegypto infecta re discedunt.

Persis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Persis dederunt, se si eum sontem esse deprehenderint, pro merito punituros. Ipsi uerò paulo pòst Iphicratem classi ducem præfecerunt. Porrò haud absurdum me facturum putaui, si quæ de Iphicratis uirtutibus historici scripta reliquerunt, apponam. Hic enim singulari quadã militaris rei scientia & industria præpolluisse traditur: & ad omne bonum institutum suapte natura quasi duce usus fuisse. Hunc inquam nactum eam bellicarum rerum peritiam, in diuturno illo Persico bello, multa ad bellũ utilia excogitasse: præsertim uerò ijs quæ ad armaturam spectant, diligenter eum prospexisse ferunt. Cum enim Græci magnis clypeis uterentur, ideoq; ægrè se mouerent, sustulit clypeos & peltas modicas confecit, in quo quidem duo bona consequutus est, ut & corpora satis tegerentur, & possent, utentes peltis, propter leuitatem agiliores esse. Propter eximium uerò peltarum usum quo plurimum omnibus commodabant, qui antea à clypeis clypeati erant uocati, tunc à peltis peltati dicti sunt. Cæterum quod ad hastam & gladium mutato nomine attinet, diuersam planè rationem secutus est. Nam hastas quidem sesquiplo, enses uerò ferè duplo longiores fecit. Cuius sanè rei præstantiam usus comprobans, ducit quoq; consilium quo non sine magno commodo factum id fuerat, gloriosum & laudabile reddidit. Præterea calceamenta quoq; solutu facilia, leuiaq; militibus fecit, quę ad hæc usq; tempora Iphicratides ab illo uocãtur. Sunt & alia multa ad militiam utilia, quæ Iphicrates primus ostendit, de quibus longum foret scribere. Persarum igitur aduersus Aegyptum expeditio magno apparatu suscepta, irritum hunc finem sortita est. Porrò tumultuantibus per Græciam urbibus propter inconsuetam reip. formam, multisq; insurgentibus, propterea quod communiter principatu carerent, succurrebant Lacedæmonij constituentibus paucorum principatum: ijs uerò qui populi principatum tuebantur Athenienses opitulabantur. Nam ambæ hæ ciuitates non diu fœdera seruarunt. Post hæc uerò suarum urbium partes fouentes, bellum aggressæ sunt, nihil amplius curantes communem illam pacem ipsis antea cõstitutam. Quapropter populus malè erga eos affectus, qui in Zacyntho ante Lacedæmoniorum tumultum præfecti fuerant, nec non iniuriarum memor omnes eos in exilium expulit. Illi autem ad Timotheum Athenienſium nauarchum confugientes, classi eius se adiungebant, & nauali prælio gerendo socios se ei præstabant. Hunc ergo nacti adiutorem, & in insulam ab ipso transmissi, locum quendam iuxta mare probè munitum occupauerunt, quem Arcadiam uocabant. Inde autem magnis conatibus profecti, & ope Timothei freti, mala ciuitati inferebant. Zacynthijs uerò Lacedæmoniorum auxilium implorantibus, primum quidem missa Athenis legatione Timotheum accusabant. Quum autem uidissent ad exulum partes populum se inclinare, classem instruxerũt, & impletis uiginti quinque triremibus, auxiliares copias Zacynthijs miserunt, præfecto classi Aristocrate. Interea dum hæc aguntur, quidam ex Corcyra Lacedæmoniorum amici aduersus populum insurgentes, Spartanos hortati sunt, ut nauales copias sibi mitterent: se enim Corcyram eis tradituros promittebant. At Lacedæmonij haud ignari magnam Corcyræ potentiam esse, cupiuerunt sub suum imperiũ ciuitatem eam redigere. Nihil igitur cunctati, uiginti duas triremes duce Alcida in Corcyram miserunt. Simulauerunt autem se in Siciliam classem eam mittere, quo tanquam socij à Corcyræis susceptí, urbem unà cum exulibus occuparent. Corcyræi autem cognito Spartanorum instituto, urbem studio custodiebant, & Athenas legatione missa, auxilium rogabant. Athenienses uerò decreto Corcyræis & Lacedæmoniorum socijs auxilio, Cteſicleum ducem exulibus præfectum in Zacynthum miserunt: in Corcyram uerò nauales exercitũ mittere parabant. Dum hæc aguntur, Platæenses Bœotiæ populus Athenienſium societatem sibi exoptantes, quum urbem Athenienſibus tradere decreuissent, milites accersebant. Ob quam rem Bœotarchæ Platæenſibus indigna-

Iphicratis laudes.

In Græcia tumultuatur.

ti, & anteuertere societatem Athenienſium nolentes, statim exercitum haud contemnendum aduersus eos ducebant. Quum uero non procul iam ab urbe Platæenſium abesſent, facta de improuiſo irruptione plurimi Platęenſium in campo relicti ab equitibus, è medio sublati sunt. Reliqui uero in urbem fugiẽtes, omni sociorum ope destituti coacti sunt hostium arbitratu cõponere. Oportuit enim eos, assumpta supellectile, ex urbe decedere, nec unquã Bœotiam intrare. Post hæc uero Lacedæmonij euersis Platæis, Thespias quoq; alienatas à se deuastarunt. Platæenſes autem Athenas cum liberis & uxoribus suis fugientes, propter populi probitatem cõmuni ciuitatis iure donati sunt. Et hæc de Bœotia dicere uolui. Cæterum Lacedæmonij Mnasippum ducem electũ cum sexaginta quinq; triremibus, militibus uero mille quingentis, contra Corcyram miserunt. Hic uero in Insulam classe deuectus, & assumptis ad se profugis in portum nauigauit, & quatuor ibi nauibus potitus est. Reliquæ autem tres naues ad littus fugientes, ab ipsis Corcyræis ne in hostium manus uenirent incensæ sunt. Vicit quoq; Mnasippus pedestri exercitu eos qui in cõtinente collem quendam occupauerant, & magnum uniuersis Corcyræis metum incussit. Porrò Athenienses quoq; iam antea Timotheum Cononis filiũ cum sexaginta nauibus Corcyræis auxilio miserant. Hic autem in Thraciã ante classe profectus, & multis ciuitatibus in societatem suam pertractis, triginta insuper triremibus classem suam auxit. Tunc demum, sed serò, Corcyræis opem laturus adueniens, primum quidem, uehementer ei populo indignante, magistratu suo excidit: postquàm uero Athenas reuersus est, adducta secũ magna legatorum multitudine, qui fœdera pacisci circa Athenienſibus uolebant: necnon triginta triremibus classe sua aucta, ac denicq; tota classe ad bellũ optimè instructa, mutata sua sententia populus ducis officium ei restituit. Præparabant autem & alias quadraginta triremeis, ita ut in uniuersum essent centum & triginta magnum præterea frumenti, telorum & rerum aliarum ad bellum necessariarum apparatum faciebant. Tum quidem Cteſicle duce, electo, cum quingentis militibus ad opem Corcyræis ferendam cum miserunt. Hic igitur clàm in Corcyrã nocturno tempore nauigans, obsessores latuit. Offendens uero seditione ciues in urbe tumultuantes, nec bellũ rectò administrantes, seditiones compescuit, & magnam ciuitatis curam suscipiens, animũ obsessis restituit. Ne primũ quidem re non prouisa cum obsessoribus congressus circiter ducentos eorum occidit. Postea autem iusto eis commisso prælio, & ipsum Mnasippũ, & cum eo non paucos neci tradidit. Postremo conclusis circa obsidionem hostibus magnam laudem & gloriam consecutus est. Porro fere nito iam propemodum circa Corcyram bello, Athenienſium classis ducibus Timothei & Iphicrate in Corcyram uenit. Illi autem serius aduecti, nihil aliud memoria dignum gesserunt, nisi quòd Sicilienſibus triremibus quas Lacedæmonijs Dionysius ducibus Cisseidæ & Crinippo in auxilium miserat, obuiã facti, unà cum uiris eas, quæ nouem numero erant, ceperunt. Diuenditis uero spolijs eorum quos cepissent, plus quàm sexaginta talenta collegerunt: unde mercedem stipendiarijs persoluerunt. Dum hęc aguntur, Nicocles interea in Cypro, Eunuchus Euagoram regem dolo malo occidit, & Salaminiorum regnũ sibi subegit. In Italia uero Romani instructo aduersus Prænestinos exercitu, necnon conuictis pleriſq; ex hostibus, penitus eos euerterunt. Porrò regente Athenis Astio, Romæ in consulum locum sex tribuni subrogati sunt. Marcus Furius, Lucius Furius, præterea Aulus Posthumius, Luc. Lucretius, M. Fabius, & Luc. Posthumius. His tum res administrantibus, magni in Peloponneso terræmotus, ac regionis urbiumq; inundationes incredibiles factæ sunt, qualia mala omnibus superioribus seculis nunquàm in Græciæ ciuitatibus, acciderunt, ut unà cum hominibus urbes funditus abolerentur, diuina quadam ultione eam hominũ perniciem ac cladem singularem operante. Auxit

Lacedæmonij Platæas euertunt.

Mnasippũ Lacedæmoniorũ dux.

Timotheus Athenienſium dux.

Cteſicles obsessis Corcyræis subuenit.

Peloponneſi terræmotus et inũdationes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerò mali huius magnitudinẽ ipsum quoq; tẽpus: non enim diurno tempore terræmotus fiebãt, quãdo succurrere sibi ipsis periclitantes potuissent, sed noctu clade ea accidente, domus à terræmotus magnitudine disiectæ, super se inuicẽ ruebãt. Homines autẽ partim, ppter tenebras partim im, puisum & subitũ malũ salutis & euadẽdi uiam quęre sibi nõ potuerũt. Vnde cꝫ plurimi ædificiorum ruina præuenti, perierunt. quibusdã uerò, exorto diluculo, extra domus exilientib. ac sibijpsis, quòd periculũ illud effugissẽt, cõgratulantib. multo maior ac incredibilior calamitas postea accidit: mari em uehementer cõcitato, alto'que fluctu exundante omnes unà cum domibus absorpti perierunt. Factũ est autem malum hoc in duabus Achaiæ urbibus, una Helice, altera Bura, quarum Helice quidem ante terræmotum habita est omnium Achaiæ urbium celeberrima. Porrò magna de his calamitatibus quæstione ultrà citro'que facta, Physici quidem scrutantes horum malorum causas, non ad deum, sed anaturales quasdam ac necessarias circumstantias referebant. Verùm qui melius paulo de numine sentiebant, uerisimiliores afflictionis eius rationes reddebant, nempe quòd ex deorum ira calamitas hæc impijs accidisset: de quibus & nos singula persequentes diligentius scribere tentabimus. Nouem in Ionia ciuitates conuenire ad Panionia celebranda consueuerant, & sacrificare Neptuno magna antiqua'que sacrificia, iuxta eam quam Mycalen uocant, in loco quodam solitario. Postea uerò bellis illic sæuientibus, Panionia celebrare in loco eo non possent, transtulerunt eum conuentum in alium tutiorem locum, prope Ephesum. Missis uerò uatibus Pythium consultum oraculum, responsum acceperunt, ut ex Helice (quæ tunc quidem Goniæ, nunc uerò Achaiæ urbs dicitur) à uetustissimis & multò ante à maioribus eorum extructis altaribus simulachra acciperent. Quo sanè audito responso Ione, in Achaiam sine mora, qui simulachra inde auferrẽt miserũt. Illi autẽ exposita in cõmuni Achaiorum conuentu legationis suæ causa, persuaserunt eis, ut quæ peterent sibi darentur. At Helicæ incolæ uetus oraculum habentes, quòd uidelicet tum periclitaturi sint, cum super Neptuni altare Ione sacrificauerint, oraculum illud considerantes, contradicere Ionibus quantum ad simulachra attinet, dicentes, non commune Achiuorum, sed suum illud delubrum esse. Consentiebant his & Buræ habitatores. Achiuis autem communi sententia id concedentibus, Ione quidem super Neptuni altare, iuxta oraculi tenorem sacrificarunt. At Helicenses disiectis Ionum pecunijs & spectatores corripuerunt, & numem ipsum impietate uiolarunt. Ob quæ aiunt Neptunum iratum, hanc ciuitatum harum impietatem terræmotu ac diluuione ulcisci uoluisse. Aiunt præterea euidentes eius rei rationes existere, quòd uidelicet à Neptuno hæc urbibus illis ultio facta sit: quòd partim constet hunc ipsum deum & terræmotuum & diluuiorum potestatem habere: partim quòd Peloponnesus uetus quasi domicilium Neptuni fuisse uideatur, & regio ea Neptuno quasi sacra putetur, & omnes in Peloponneso urbes in uniuersum non alium magis quàm ipsum hunc deum colant. Ad hæc fertur Peloponnesus magnos sub terra cauos habere, & confluentium aquarum magnos quasi subterraneos lacus. nam esse in ea duos fluuios manifestò sub terram fluentes. Nam is qui ad Pheneum est fluuius, in terrã influens superioribus temporibus euanescebat subterraneis cauernis eum haurientibus: & is qui iuxta Stymphium est terræ hiatu absorptus, per ducenta stadia sub terra latens latus, tãdem ultra Argiuorum oppidum exitum quæsiuit. Porrò præter ea quæ dicta sunt, dicũt quoque quòd præter illos numinis uiolatores nemo alius cladem eam passus sit. Sed de terræmotibus ac diluuijs quæ in Peloponneso accidêre, dicta hæc sufficiant. Regente Athenis Alcistene, Romani in consulum locum octo tribunos subrogarunt: Lu. Valerium, & P. Ancum, præterea C. Terentium, & L. Menenium: pter hos C. Sulpiciũ, & T. Papyriũ, & L. Aemiliũ, & Fl. Marcũ.

Causam uestigat author superioris terræmotus.

Apud

Apud Eleos uerò Olympias acta est supra centesimam secunda, in qua stadiũ uicit Damon Thurius. Hisce tẽporibus, Lacedæmonijs annos fermè quingẽtos Græciæ imperiũ tenentibus, amittendi imperij signũ eis Numẽ ante dedisse uidet. In cœlo enim per multas noctes fax magna ardens conspecta est, quã à figura trabẽ igneã dixere. Paulo post uero Spartani graui, de improuiso, iolio afflicti, imperiũ præter omnẽ spẽ amiserunt. Cæterũ ex Phylicis quidã facis huius generationẽ ad naturales causas referebant, dicentes eiusmodi phantasmata ex necessitate certis quibusdã temporibus gigni: & ex huiusmodi signis Chaldæos quoq; q in Babylonia sunt, & alios Astrologos certa uaticinia colligere: Ipsos uero non mirari si quiddã eiusmodi fiat, sed si non fiat secundum proprias circuitiones perenni motu & latione quadã definita. Hanc quidẽ facẽ tantũ habuisse splendorẽ & luminis uim, ut umbras more lunæ in terra effi ceret. Eodẽ tẽpore rex Artaxetxes uidens Græciã denuo tumultib. concitatã, missis legatis hortabat eos, ut omissis bellis intestinis, pacem inter se iuxta fœdera iã antea pacta, constituerent: Quã regis sententiã omnib. Græcis libenter approbantib. cõmunem inter se pacẽ ciuitatesoẽs, præter Thebanos cõposuerunt. Soli em Thebani Bœotiã sibi subiectã uolẽtes, à reliquis Græcis recepti non sunt. quia placebat omnib. ut singulæ ciuitates iurarent, & promitterent. Vndè à fœdere hoc excluſi, Bœotiã ut antea tributariã sibi seruabant. Ob quã causam Lacedæmonij cõmoti, totis uirib. expeditionẽ aduersus eos tanꝫ cõmunes hostes suscipere decreuerunt. Valde enim suspectos eos propter incrementũ eorũ habebant, ne quãdo uniuersa subacta Bœotia, Spartanorũ quoq; imperiũ, captata occasione euerterent. nã in Gymnasijs se cõtinuè exercentes robustis corporib. erãt, & natura bellicosi, nulli Græcorũ populo fortitudine ac robore cedebant. Habebant quoq; duces uirtutib. insignes, quorũ præ alijs multis tres maximè clari erant: Epaminundas scilicet, Georgias, & Pelopidas. Vrbs præterea Thebanorũ, ppter, pgenitorũ claritudinẽ quo tẽpore multi uixere Heroẽs, in magna existimatione erat. Eo igitur anno Lacedæmonij ad bellũ instruebant, & copias sibi deligebant partim ex ciuib. partim ex socijs. Regente autẽ Athenis Phrasiclida. Romani consulari dignitati præfecerũt tribunos octo: Publiũ Maniũ, C. Herenniũ, C. Sextũ, Tiber. Iuliũ, Luc. Labiniũ, P. Treboniũ, & C. Manliũ præterea luciũ Antæstiũ. His imperio præfectis Thebani quia à fœdere erãt excluſi, coacti sunt soli bellũ aduersus Lacedæmonios sustinere. Nulli em ex alijs Græciæ ciuitatib. licebat eis succurrere, qm̃ cõmunem omnes pacẽ confirmauerant. Lacedæmonij autẽ, solis relictis Thebanis, bellũ subito inferre eis, & inuadere Thebas decreuerũt. Quũ aũt ingens esset Lacedæmoniorũ apparatus, & Thebani omni sociorũ auxilio destituti, oẽs suspicari cœperũt, facile Thebanos à Lacedæmonijs expugnatũ iri. Vnde quot quot ex Græcis Thebanis fauebant, eorũ uicẽ dolebant, propter imminentes calamitates: contrà uero quorũ à Thebanis alienatus animus erat, gaudiũ nõ mediocre capiebant, ꝙ breui Thebani sub iugũ essent mittendi. Tandẽ Lacedæmonij magno iam exercitu instructo, Cleombroto Regi cũ dederũt: & primũ quidẽ missa Thebas legatione, imperabãt eis, ut oẽs Bœotiæ ciuitates suo fine rent iure uiuere. Plataenses uero & Thespias in integrũ restituerent, & regionẽ ijs, qui antea eã possedissent, redderent. Respondentib. uero Thebanis: sibi non multũ negotij esse cũ Lacedæmonibus, nec ad ipsos pertinere Bœotiæ curã: Lacedæmonij cõtinuo Cleombrotũ cũ instructo exercitu cõtra Thebas miserunt. Lacedæmoniorũ aũt socij alacres oẽs ad bellũ erant: sperãtes nec certamen nec ullũ fore conflictũ, sed sine sudore & sanguine se Bœotia potituros. Illi igitur præeuntes quũ in Cheroneã uenissent, castris illic positis sequẽtes socios expectabãt. Verũ Thebani, audito hostiũ aduentu, decreuerũt uxores suas unà cũ liberis Athenas transmittere: Ipsi aũt Epaminũda duce, electo, totũ ei bellũ cõmiserunt adhibitũ ei sex Bœotijs præfectis Epaminũdas itaq;

102 Olymp:

Fax cœlestis, Spartani imperij interitũ portendens.

Lacedæmonij aduersus Thebanos bellum decernunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thebanis exercitū in prælium eductibus prodigia occurrunt.

electis ad prelij ex uniuerso Thebanorū populos quotquot pætatē idoneos ad bellū nouisset, necnon ex Bœotijs aptos duxit ex Thebis in uniuersum nō amplius ꝯ sex milliū militū exercitū. Cæterū dum urbē egrederent, signa eis apparuerunt, quæ plerisq; eorū aduersa uisa sunt. Nam iuxta portas præco Epaminundę exercitui obuiā factus est, cæcū hominē qui aufugerat reducens: ac quemadmodū mos erat edicebat ut nec Thebis educeret, neq; de medio tolleretur, sed abductus rursus conseruaretur. Quo audito senjores quidem augurium futurorum faciebant. Iuniores uero quietem agebant, ne ex metu & pigritia auertere à bello Epaminundā uelle uiderentur. Epaminundas aūt eis qui auguria esse attendenda dicebant, dixit: Vnū optimū augurium est pugnare pro patria. Quo libero responso Epaminundas quū religiosiores plane perterruisset, aliud auguriū priori horribilius conspectū est. Scriba enim hastā & ei adhærentē fasciā tenens præibat, ut quę duces iussissent omnibus significaret. Ibi uento exorto, accidit ut auulsa ab hasta fascia circū cōlumnā illic in sepulchro quodā erectā ferretur. Erant aūt in loco eo sepulti quidā Lacedæmonij & Peloponnesij, qui sub Agesilao militantes occubuerant. Hōc uiso ex senioribus quidā denuo accedentes, testabant haudquaq; educendū esse exercitum, dijs manifestè iratis. At ille nihil eis respondens, copias eduxit, maiorē honesti & æqui rationē esse habendā ꝯ horū signorū, existimans. Epaminundas itaq;, etsi rē diligenter perpendisset, & rationib. (ut erat in disciplina instructus) prudenter usus esset, primū tū à multis accusatus est, postea uero propter feliciores successus singulari rei militaris pitia eminere uisus, magnorū bonorum causa patriæ suæ extitit. Statim enim copijs suis eductis, & locis circa Coroneā angustis occupatis, castrametatus est. Cleōbrotus uerò quū audiuisset hostes transitū illū occupasse, diffidebat iā trāsire amplius illas, sed p Phocidē iter faciēs, & maritimā uiā asperā quidē quadēs in Bœotiā absq; piculo peruenit. In uia aūt quoddā oppidulorū subegit, & triremibus potitus est. Post ea in Leuctra, quæ uocāt, pgressus, castrametatus est: & milites ab itineris molestia recreauit. At Bœotij hostibus obuiā pcedētes, quū ppius ad eos accessissent, & colles quosdā supassent, repēte uiderūt Lacedęmonios totū Leuctricū campū occupasse, Vnde conspecta tā ingēti hostiū multitudine, haud mediocriter metu pculsi sunt. Considentib. uero Bœotiæ magnatib. ac cōsultantib. utrū expectandus esset hic tàm numerosus hostis & prælio cū eo cōmittendū, an discedendū inde ut æquiorib. locis prælio cōmitterēt accidit ut æquales utrinq; ducū sentētię fierent, nam sex in uniuersum magnatū consultantiū erant, quorū tres quidē, abducendū esse exercitū, reliqui uero tres manendū ac dimicandū cū hoste, censebāt: inter quos Epaminūdas quoq; cōmemoratus est. Ibi tā magno eis relicto dubio, ut quid nā agendū esset, discernere nō possent, septimus ex Bœotiæ principib. accessit, qui persuasus ab Epaminūda ut eius sentētiæ accederet, suffragio suo obtinuit. Sūmus igit dux quoq; similiter quod decretū erat, ratū fecit. Epaminundas aūt animaduertēs superstitioso quodā metu milites teneri, ppter signa quæ accidissent, uehementer studebat ratione aliqua à se excogitata ex multitudinis animis metū eū eximere. Qua, ppter quibusdā q recēs Thebis uenerāt persuasit, ut dicerēt, circa Herculis templū subito arma euanuisse, & cōmuni Thebis fama ferri, q ueteres illi Heroēs assumptis illis armis ad opē Bœotijs ferēdā exiuerint. Subornauit & aliū q tanq; ex Trophonij antro modo ascēdēs diceret. Deū ipsis pcepisse, ut ubi in Leuctris uictoria potiti fuerint, ludicrū certamē q coronariū dixere Ioui regi instituāt. Vnde etiānū Bœotij hūc in Lebadia comentū celebrant. Adiuuit quoq; Epaminūdę cōsiliū Leādrias Spartanus, q ex Lacedęmonia quidē profugus, tūm Thebanis cōmilitabat. Hic enim in cōcione pductus, uetus esse hoc Spartanis dictū aiebat, q uidelicet tū ex suo sint casuri impio, qñ in Leuctris à Thebanis uicti fuerint. Accesserūt Epaminūdæ fatidici qdā dicētes: Quod circa Leuctri

Scedasij filiarum sepulchrum necesse sit magnam cladem Lacedæmonios ob eiusmodi causas pati. Leuctrus fuit is à quo campus ille nomen suum obtinuit. Huius & cuiusdam Scedasi nomine filias Lacedæmoniorum legati uitiauerant. Vitiatę contumeliam non ferentes patriam eam unde missi uitiatores erant, detestatæ manu sua mortē sibi consciuere. His atq; eiusmodi multis alijs dictis, Epaminundas coacta concione milites suos apta oratione ad pugnam animabat. Vnde sententias suas omnes mutarunt, ac à pristino suo metu liberati, ad pugnam se alacri animo instruebant. Eōdem porro tempore auxiliares copiæ à Thessalis. Thebanis accesserunt. Pedites quidem mille quingenti, equites uero quingenti, quorum dux erat Iason. Hic persuasit Bœotijs & Lacedæmonijs ut inducias facerent, & opinatos fortunæ impetus timerent factis autem inducijs Cleombrotus cum copijs suis ex Bœotia discessit. Cui in itinere obuiam factus est alius ingens Lacedæmoniorum ac sociorum exercitus, duce Archidamo Agesilai filio. Spartani enim animaduerti Bœotiorum alacritate, necnon ferocitatem ac contumaciam eorum metuentes, alterū quoq; exercitū miserant, ut uel militū multitudine, hostiū audaciā uincerent. Coniunctis itaq; in unū copijs, turpe sibi fore duxerunt Lacedæmonij si Bœotiorū uires metuerent. Quare contēptis inducijs, cum magna confidentia in Leuctra, conuersi, redierunt: non minore tamen alacritate Bœotijs quoq; ad prælium expectantibus. Itaq; utrinq; instruxerunt copias.

Lacedæmonij cū Thebanis inducias faciunt.

Quæ iam sequuntur uertit Iodocus Vuitcius Vuetteranus.

Et apud Lacedæmonios quidem, ab Hercule genus ducentes constituti sunt duces cornuum exercitus, Cleombrotus rex, & Archidamus Agisilai regis filius. Apud Bœotios uerò Epaminundas, proprio quodam & supernacaneo ordine usus, arte sua imperandi, clarissimam illam uictoriam est adeptus. Deligens enim ex uniuersis copijs fortissimos, in altero latere collocauit: in quibus etiam ipse prælaturus erat. Imbecillimos uerò in altero cornu constituit, mandatumq; eis dedit, ut fuga pugnarent & ad incursum hostium paulatim loco cederent. Itaq; cum fecisset agmen obliquum, eo cornu, in quo stabant delecti, prælium decernere decreuit. Cum igitur utrinque, tubas signa darentur, & primo impetu congrederentur exercitus, Lacedæmonij utro cornu simul aggrediebantur, acie falcata & incurua: Bœotij uerò, ab altero cornu sub terfugiebant, ab altero cursim in hostes irruebant. Cum autem maius conseruissent, primò quidem utrisq; fortiter & animosè pugnantibus, dubium erat certamen. Postea uerò quàm Epaminundæ milites & uirtute, & agminis frequentia superiores essent, multi Peloponnesij interficiebantur. Non enim poterant sustinere robur fortitudinis delectorum, sed ex resistentibus alij cadebant, alij uulnerabantur, idq; non nisi aduersis uulneribus. Donec igitur rex Lacedæmoniorū Cleombrotus fuit superstes multisq; stipatus, quorum clypeis protegeretur, & qui alacriter pro ipso mortem oppeterent, auceps adhuc erat uictoriæ inclinatio. Postquam autem ipse omne periculum subiret, nec tamen, propulsare aduersarios posset, strenuè præliando, & multa uulnera excipiendo occubuit. Tunc concursu ad cadauer facto, mortuorum ingens multitudo accumulata est. Cum autem cornu pectore destitutū esset. Epaminundæ milites, grauiter incumbantes Lacedæmonijs, primum uiolentia, nonnihil hostes ex acie propulsarunt. Lacedæmonij uerò, qui pro rege propugnarunt egregiè corpus obtinuerunt, uictoriam autem consequi non potuerunt. Nam tametsi delecti præstabant animorum magnitudine, quam tum uirtus, tū cohortatio Epaminundæ roborabant: tamen uix & difficulter Lacedæmonij superati sunt. Primo recedentes, ordinem dissoluerunt. Postremò multis interfectis, & rege, qui hortator eis & admonitor existeret, mortuo ex omni parte fugam capessit exercitus. At Epaminundæ milites, instantes fugientibus, magnamq; stragem hostium edentes, laudatissimam uictoriam reporta-

Lacedæmoniorū & Thebanorū pugna in Leuctris.

Cleombrotus occumbit.

Lacedæmoniorum clades.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uere. Nã, qm̃ cũ fortiſsimis grę corũ dimicauerunt, & pauci numero, plurimos
præter expectationẽ fuderũt, id facinus eis peperit fortitudinis exiſtimationẽ
& gloriã. Maximã etiã laudẽ dux Epaminundas aſſecutus eſt, ut q ſua potiſsi
mũ uirtute, & ſcientia militari inuictos Græciæ duces profligaſſet. Occubue-
runt in prælio Lacedæmoniorũ nõ pauciores 4000. Bœotij uerò circiter 300.
Poſt hęc de mortuorũ ſepultura & reditu Lacedęmoniorũ in Peloponneſum
fœdus pepigerũt. Atq; pugna Leuctrica in eiuſmodi finẽ deſijt. Anniuerſario
uerò tẽpore exacto, Athenis imperiũ cepit Dyſnicetus, Romę in conſulũ locũ
ſubrogati ſunt 4. tribuni, Q. Seruilius, & L. Furius itẽ C. Licinius & P. Cœlius
His regentib. Thebani cũ magno exercitu oppugnantes Orchomenũ, ciuita-
tẽ in ſeruitutẽ redigere conabanť. At Epaminũda conſiliũ dãte: oportere eos,
qui Græcorũ ductũ affectarent, hęc quæ per uirtutẽ & ſtrenuè patraſſent, libe
ralitate & beneuolentia conſeruare, ſententiã mutarunt. Proinde ſocietatẽ cũ
Orchomeniorũ ciuitate inierunt. Poſt hæc receptis in amicitiã Phocenſibus,
Iaſon Tyrannus. Aetolis & Locris regreſsionẽ in Bœotiã ſuſceperunt. Iaſon interea Tyrannus
Pherenſis in dies magis magisq; creſcẽs, bellũ cũ Locris geſsit, Heracleã Tra-
chiniæ, per proditionẽ captã diruit & ſubuertit, terrã uerò œtæis & Melienſi-
bus dono dedit. Poſt hæc in Perrhębiã pergere ciuitatum alias blãdis & bene
uolis ſermonibus pellexit: alias ui coẽgit & ſubiugauit. Theſſali cum poten-
tiã eius confirmari cernerent, ſubitũ incrementũ, & dominandi libidinẽ ſuſpe
Argiua ſeditio & cædes. ctã habere ceperunt. Interim dum hæc fiunt, in Argiuorũ urbe tãta ſeditio &
cædes oritť, quantã apud reliq; Græcos nunc̃ fuiſſe memoratť. Dicta eſt hæc
factio Scytaliſmus, à Græcis, id nominis ſortita à cędis ratione & modo. Cauſ-
ſa tumultus hęc extitit. Cũ Argiuorũ reſpublica per populi poteſtatẽ regeretť,
& aliqui ex oratoribus plebẽ concitarent aduerſus eos, qui potentia gloriaq;
excelleret, accuſati conſpirabant ad opprimendã plebẽ: Cũq; aliqui, qui cũ
his facere putabanť, in quæſtionib. examinarentť, cæteri tormentorũ cruciatũ
perhorreſcẽtes, ipſi ſibi mortẽ conſciuere. Quodã aũt tẽpore unus in quæſtio
nib. confeſſus effecit ut ſibi fides haberetť, & prodens triginta ſpectatiſsimos
uiros reos fecit. Populus non ſatis certis rationib. redarguens accuſatos, mor-
te mulctauit, & eorũ bona publicauit. Cum uerò plurimi eſſent in ſuſpicione,
& oratores fictis criminationibus eam iuuarent, in tantũ ferocijt plebs, ut om
nes quicunq; in crimẽ uocarentť, quãuis multos & locupletiſsimos homines
morti adiudicaret. Interfectis deinde potentiorib. uiris plus duob. millibus &
ducẽtis, neq; ab oratorib. ipſis populus manũ abſtinuit. Nã, ppter acceptę cla
dis magnitudinẽ, timẽtes oratores, ne ſibi inopinatũ aliquod malũ acciderer,
accuſandi ſtudiũ deſeruere. Plebs aũt ſe derelinqui ab eis exiſtimãs, & ob hoc
irritata oẽs oratores capitis ſupplicio affecit. Itaq; hi, quaſi quodã Deo ſic or-
dinante, dignas pœnas dederunt. Populus uerò, depoſita moleſtia, ad priſtinã
beneuolentiam reuerſus eſt. Eodẽ tẽpore Lycomedes Tegeata, ſuaſit Arcadi-
bus, ut in unũ ordinẽ redigerentť, & cõmune conciliũ inſtituerent, in quo de-
cẽ millib. uirorũ cõmitteretť omnis poteſtas de bello & de pace cõſultandi &
decernẽdi. Exorto uerò tumultu inter Arcades, armis & ferro de cauſſa diſce-
ptatũ eſt uſq; adeò, ut multi trucidarentť, plures etiã cꝫ mille quadringẽti in e-
xiliũ irent, alij in Spartanorũ terrã, alij in Pallantiorũ: qui à Pallantijs prodiți,
& in manus uictorũ traditi, ab ijs interfecti ſunt. Qui uerò in ſpartanorũ fidẽ
cõfugerãt, perſuaſerunt Lacedęmonijs, ut expeditionẽ in Arcadiã ſuſciperẽt,
Quamobrẽ rex Ageſilaus cum exercitu & exulib. in Tegeatarũ regionẽ im-
Iaſon Pherenſis Theſſalos ad inuadendũ Græciæ imperium animat. petũ fecit, cꝫ hi potiſsimũ authores extitiſſẽt ſeditionis & exilij. Cũ aũt regio-
ni uaſtitatẽ, urbi oppugnationẽ inferret, metũ fecit omnib. Arcadib. qui ei ſe
opponebãt. Interea dum hæc geruntť, Iaſon Pherẽſis tyrãnus, intelligẽtia mi-
litari præſtãs, & uicinorum ſocietate belli potẽs, hortať Theſſalos, ut uniuerſę
Græciæ imperiũ ſibi uindicarẽt. Illud eñ quaſi primũ uirtutis ꝓpoſitũ ijs eſſe qui

qui de eo contendere & decertare poſſent. Nã Lacedæmonijs inſignẽ calami
tatẽ, ꝓ pugnã Leuctricã, iniectã eſſe: Athenienſes ſolos maris dominiũ obtine
re. Thebanos primatu dignos nõ eſſe, Argiuos ꝓ factionẽ & cædẽ iteſtinã, ad
nihilũ eſſe redactos. Proinde Theſſali ſummæ rerũ præficiẽtes laſonẽ, belli ad
miniſtrationẽ ei crediderũt. Laſon uerò accepto ductu, uicinas aliquot gentes
ſibi adiũxit, & Amyntã regẽ Macedonũ in ſocietatẽ belli aſciuit. Omnino aũt
memorabile quid, & ratũ in hoc anno contigit. Nã tres uiri in imperio uiuen-
tes eodẽ tẽpore uitã reliquerint. Amyntas Tharrhalei filius, rex Macedoniæ,
mortuus eſt poſt exordiũ regni ſui, anno uigeſimo quarto, relictis tribus filijs
Alexandro, perdicca & Philippo, ſucceſsit in regnum Alexãder, & regno gu-
bernauit unum annum ſimiliter etiã Ageſipolis Lacedæmoniorum rex uitã
cum morte cõmutauit, anno primo poſt initium regni ſui. Imperium autẽ ſu-
ſcepit Cleomenes frater, qui regnauit triginta quatuor annos. Tertius laſon
Pherenſis, dux electus Theſſalorum, & cum æquitate ſubditos regere exiſti-
matus, per dolum interfectus occubuit: quemadmodũ Ephorus refert, à qui-
buſdã adoleſcentib. qui gloriæ cauſſa cõiurauerant: ſed ſi aljs credimus, à Po
lydoro fratre, qui & ipſe regno ſuſcepto, imperauit unũ annũ. Duris Samius,
hiſtorię grę corũ hinc principiũ ſumpſit, Hæc igitur hoc ano perfecta ſunt. Ly
ſiſtrato uerò Athenis remp. tenente, Romę coorta ſeditio eſt: aljs conſules, a-
lijs tribunos eligẽdos eſſe cẽſentib. Itaq; aliquãto tẽpore ſine principib. tumul
tus ꝓmiſcuus extitit. Poſt hæc uiſum eſt eligere tribunos ſex & cõſtituti ſunt
L. Aemylius & Caius Verginius, & Seruilius, & pręter hos L. Quintius, & C.
Cornelius, itẽ C. Valerius. His imperantib. Polydorus Pheræus Theſſalorum
princeps ab Alexandro fratre ueneno ſublatus eſt, prouocatus ad ebrietatem. *De Theſſaliæ rebus.*
Poteſtatẽ autem ſibi uẽdicauit frater eius Polydorus, & imperauit undecim
annos. Ille cum p ſcelus & uim impetium ſibi paraſſet, eodẽ inſtituto & ꝓpo-
ſito ſummã rerum adminiſtrabat. Nã, cum ante ipſum ceteri, reges, benigne &
humaniter ſe geſsiſſent erga populum, & ob eã cauſsã beneuolentiã ſubdito
rũ ſibi ꝓmeruiſſent: ille, cꝫ graue & uiolẽtũ ſe in regnãdo præberet, odio habe
batť. Quapropter etiã metuẽtes eius iniquitatẽ & ſcelera Lariſſenſiũ aliq; q ꝓ-
pter nobilitatẽ & amplitudinẽ generis Aleuadæ cognominabanť, cõſpirarũt
inuicẽ ad diſſoluendũ imperiũ: ꝓfectiq; in Macedoniã perſuaſerũt Alexãdro
regi, ut ſibi ad cõfringendã Tyranni potentiã adeſſet. Interea dũ in his rebus il-
li ſunt occupati, Alexãder certior factus de aduerſariorũ apparatu, conſcripſit
in militiã, quos cõmodũ uidebať, cogitãs in Macedonia pugnã facere. Mace-
donũ uerò rex, ducẽs ſecũ Lariſſenſiũ exules, ꝓuertit hoſtes, & cũ exercitu ue-
nit ad Lariſsã. Intromiſſus aũt à Lariſſenſib. intra mœnia, totã urbem obtinuit
præter arcẽ. Deinde arcẽ quoq; obſedit, & Cranone urbe ſibi cõciliata promi
ſit ſe Theſſalis urbes reſtituturũ eſſe: Contẽnens q; gloriæ, præſidijs dignis &
iuſtis eas muniuit, & occupauit. Verũ Alexãder Pheræus fugatus ab hoſte, pri
ſus animo cõſternatus, ad Phereos ſeſe recepit. Atq; Theſſalia, in eiuſmodi ſta
tu uerſabať. In Peloponneſo uerò Lacedęmonij Polytropũ miſerũt ducẽ bel
li in Arcadiã cũ ciuib. armatis mille, exulib. Argiuorũ & Bœotiorũ quingẽtis.
Is ꝓgreſſus uſq; ad Orchomenũ, cuſtodiebat urbẽ, fauore animiſq; promptã
& ꝓpenſa erga ſpartiatas. Lycomedes uerò Mantineẽſis dux Arcadũ, aſſump-
tis ex ijs, quos Electis uocant quinq; millib. acceſsit ad Orchomenũ. Cũ aũt
Lacedæmonij copias ex urbe eduxiſſent, cõmiſſũ eſt prælijũ acre, in q cũ Dux
Lacedæmoniorũ cecidiſſet, & alij ferme ducẽti, ſupſtites terga dederũt, & uſq;
ad urbẽ fugati ſunt. Verùm Arcades etiãſi uictoriã obtinuiſſent, tamẽ magni-
tudinẽ ſpartæ pertimeſcebãt, neq; putabãt ſe ſolos poſſe cũ Lacedæmonijs di
micare. Proinde aſcitis Argiuis & Eleis primò legationẽ miſerũt Athenas, ad
petẽdũ auxiliũ cõtra Spartanos. Cũ uerò nemo eã audiret, aliã miſerũt ad The
banos, ſuadentẽ ut ſecũ iniret ſocietatẽ belli cõtra Lacedæmonios. Cõfeſtim

Universidad de Deusto
Biblioteca

igiť Bœotij ad iũctis ſocijs Locris & Phocenſib. copias educũt: & in Peloponneſum ꝓcedunt, ducib. Epaminũda & Pelopide. Nã his reliq Bœotarchi, ductũ belli ultrò cõceſſerãt, tũ ob prudentiã militarẽ, tũ ob ſingularẽ fortitudinẽ uirorũ. Cũ uerò ꝓpè Arcadiã uenisſent, obuiã eis ꝓceſsit uniuerſus populus Arcadũ Eleorũ & Argiuorũ, & cæteri ſocij omnes, cõgregatiſq; plus 50000. duces eorũ, habito cõcilio decreuerũt recta ad ipſam ſpartã uadere, & uniuerſam Lacedæmoniã depopulari atq; ꝓdere. Cõtrà Lacedæmonij, cũ multos in Leuctrica clade amiſiſſẽt, nõ paucos etiã ex aliꝭs pugnis deſiderarẽt, breuiter planè exiguũ numerũ ciuiũ bellatorũ fortuna reliquũ feciſſet: adhæc cũ ex ſocijs alij defeciſſẽt, alij eodẽ modò ad inopiã uirorũ maximã eſſent redacti: hęc omnia circũſpicientes, q̃ ſe uerterẽt, nõ habebãt. Quamobrẽ coacti ſunt ad Athenienſiũ opẽ cõfugere: quib. triginta Tyrãnos præteritis annis obtruſerãt, urbis ædificare, ꝓhibuerãt: Quorumq; urbem à fundo ſubuertere & Atticam uaſtatione deperdere uoluerant. Nam neceſsitate atq; fortuna nihil eſt ualentius quæ docuerunt Lacedæmonios, etiam infeſtiſsimis hoſtibus ſe ſupplices abijcere. Neq; uerò hęc eos ſpes fruſtrata eſt. Nam populus Athenienſis, cum eſſet magnanimus iuxta & facilis, Thebanorum uires non reformidarunt, & Lacedæmonijs de libertate periclitantibus cum uniuerſis ciuibus ſuppetias tulit: & continuò duce electo Iphicratem, miſit iuuenum pugnatorum duodecim millia. Iphicrates itaq; aſſumptis militibus alacriter procedebat, & ueloci ter cum exercitu. Verum Lacedæmonij, cum hoſtes in finib. Laconicæ caſtrametarentur, etiam Ipſi cum uniuerſo populo, relicta ſparta aduerſarijs obuiã proceſſerunt, numero quidẽ militum haud pares, animorum uero uirtute & conſtantia confidentes. Epaminundas igitur cum ſuis, cum uiderent difficilẽ aggreſſu eſſe regionem Lacedęmoniorum, ſimul & coniunctim tantũ exercitum in eam impetum facere, rati ſunt non eſſe in rem ſuam. Quamobrẽ diſtribuentes ſeipſos in quatuor partes, in pluribus locis decreuerunt impreſſionẽ facere. Primæ itaq; partis Bœotij rectà ad urbem nomine, Hellaſiam iter fecerunt, & eos qui in his locis incolebant, à Lacedæmonijs deſciſcere coẽgerunt. Argiui uerò per terminos regionis Tegeatidis introgreſsi, pugnam cum his qui præſidia iuxta ingreſſum agitabant, cõmiſerunt, & præſidiorum ducem Alexandrũ interfecerunt, aliosq; ad ducentos occiderunt, in quib. erãt exules quoq; Bœotiorum. Tertia pars cõſtans ex Arcadibus, hominum numero amplisſima, irrupet in regionẽ nomine ſcirităs, quã tenebat Iſcholas: uir & animi celſitudine, & intelligentia præſtantiſsimus: eum multis militib. præſidij cauſſa. Is igitur in clariſsimis militib. habitus facinus planè heroicum & memorabile deſignauit. Cum enim uideret omnes, qui ſe pręlio crederent, propter hoſtium multitudinem occubituros: ſimul quidem deferere aciẽ in introitu conſtitutã, indignum eſſe ſpartana ciuitate iudicabat: ſimul permagni intereſſe ad utilitatem patriæ milites incolumes ſaluosq; conſeruari ratus, mirabiliter utriuſq; rationem habuit, & Leonidę regis fortitudinem, quam aliquando ad Thermopylas declarauerat, cũ quadã æmulatione repręſentauit. Separatos enim iuniores, remiſit ſpartã, ut de ſumma rerum periclitãti, adiumento eſſent. Ipſe uerò cum ueteranis in acie perſeuerans cum plurimos hoſtium Letho deditſſet, circumdatus ab Arcadibus & compræhenſus in medio, cum omnibus interfectus eſt. Elei uerò, qui quartum ordinem ducebant, per alia patentia & aperta loca uenerunt in urbẽ Hellaſiã. Nam in hunc locum, præceptum erat, ut oẽs in unum conuenirent. Cum autẽ uniuerſus exercitus Hellaſiæ collectus eſſet, proceſſerunt ad ipſam ſpartam, ferro ſimul & igne regionem uaſtantes depopulantesq;. Lacedæmonij uerò, cum quingentos annos Laconicam à uaſtitate liberam tenuiſſent, tunc ob oculos eam dirui diſtrahiq;, non ſuſtinebant, ſed ardentiſsimis animis, ex urbe exiliebant. Verum, cum prohiberentur ſeniores, longius à patria recedere, ne quis eam adoriretur, morẽ geſſerunt, tum

Laconicã qua diripartito inuadũt hoſtes.

Iſcholæ Spartani facinus heroicum.

otium ab hoſtibus agendo, tum urbem tuto cuſtodiendo. Cum autem Epaminundæ milites per Taygetum ad Eurotam deſcenderent, & fluuium tranſirent impetu uehementi præcipitiq; hyemali tempore decurrentẽ, animaduertentes Lacedęmonij exercitum hoſtilẽ propter tranſitus difficultatẽ perturbatum eſſe, occaſionẽ ad aggrediendum commodã ceperunt, & uxoribus, liberis natuq; grandioribus ad cuſtodiã ſpartæ in urbe relictis, ipſe iunioribus in aciẽ ordinatis confertim ex urbe in hoſtes ſeſe effuderunt ac repente tranſeuntes adoriri magnã eorum cedẽ ediderunt. Exinde defenſantibus Bœotijs & Arcadib. & circumdãtibus aduerſarios, ſpartani plurimis cæſis, in urbẽ reuertũ declarata patria propriaq; fortitudine & magnanimitate. Poſt hæc, Epaminundas cum uniuerſa manu ſignis infeſtis ad urbẽ aduentãte, ſpartani, mutationẽ locorum pro auxilio habentes, multos, qui petulãtius urgerẽt, occiderunt. Tandẽ hoſtes ſummo conatu oppugnationi intenti, primò, ut ui ſpartã caperẽt, deſperauerunt. Deinde, cum multi eũ impetentib. occumberent, non pauci etiã uulnerarentur, Epaminundani tuba ſigno dato recepti cecinerunt. Ipſi cum accęſsiſſent ad urbẽ, ſpartanos uel in acie pugnã facere, hortabantur, uel confiteri ſe inferiores eſſe hoſtibus, ſubebant. Cum autẽ Spartani reſponſum dediſſent ſe de ſumma rerum bello decernere uelle, cum tẽpus opportunum nacti fuiſſent: receſſerunt ab urbe. Vaſtataq; Laconica, collectaq; ſpoliorum innumerabili copia, reuerſi ſunt in Arcadiã. His rebus geſtis, Athenięſes tẽpore fruſtrati, nec ullo memorabili facinore perpetrato, retrogreſsi ſunt in Atticã. Lacedæmonijs interim à ſocijs in auxilium ueniunt quatuor millia militũ. His adijcientes Hilotas mille nuper libertate donatos & exules Bœotiorum ducentos, Ex uicinis inſuper urbibus non paucos accerſentes, exercitum aduerſum hoſtes parãt. Eum cõiunctum retinentes & exercentes ſemper magis animis confidebant, & ad certamen de ſumma rerum obeundum ſeſe inſtruebant. Epaminundas uerò, natura magnarum rerum appetens, & ſempiternæ gloriæ cupidus, Arcadibus, cæteriſq; ſocijs ſuaſit, rurſus ædificare Meſſanam, quę multis antè annis à Lacedęmonijs diruta erat, & ſitum ad infeſtandã ſpartã cõmodiſsimum tenebat. Conſentientib. igiť uniuerſis, oẽs qui de Meſſanẽſibus reliqui manſerant, requiſiuit, itẽ alios, qui uellent, ciuitate donauit, Meſſanã condidit, conditã multis habitatoribus ornauit, ꝭs terrã inſtauratã ſorte diſpertiuit atq; ita urbẽ Grecię nobilẽ inſignẽq; reſtituit & reparauit, laudẽq; apud oẽs mortales magnã eſt conſecutus. Quia uerò Meſſana perſæpè capta & euerſa eſt, haud ab re fuerit, ſi eius res ab initio ſummatim percurrere. Olim igiť Nelei & Neſtoris poſteri tenuerunt eam, uſq; ad tẽpora Troiana. Poſtea Oreſtes Agamẽnonis, & ab hoc orti uſq; ad reditũ Heraclidarum. Inde Creſphontę ſorte conceſſa eſt Meſſanenſium regio, & eius poſteri regnum aliquã diu in ea tenuerunt. Poſtremò uerò, Creſphõtæ ſucceſſorib. è regno ꝓfligatis, Lacedæmonij impium ſibi uſurparunt. Poſt hæc cum rex Lacedæmoniorum Telectes i acie occubuiſſet, Meſſanẽſes à Lacedęmonijs bello potiti ſunt. Hoc bellum octo annos aiunt ꝓduraſſe. Nã Lacedęmonij ſacramẽto obſtruxerant ſeſe nõ ante ſpartã reuerſuros, q̃ Meſſana ſubacta foret. Eo tempore nati ſunt, quos Parthenias appellãt, & urbẽ Tarentinorum cõdiderunt. Deiñ cum Meſſanẽſes ſub iugo Lacedęmoniorũ eſſent, Ariſtomenes ſuaſit eis, ut à ſpartanis defectionẽ facerẽt, q̃ multis calamitatib. etiã ſpartanos afflixit, tũ cũ ab Atheniẽſib. Tyrtæus poẽta miſſus eſt: dux belli ad Lacedæmonios. Quidam uerò Ariſtomenẽ tunc uixiſſe affirmãt, cũ bellũ uiginti annorũ illud tractaret, ꝙ eis finẽ bellorũ attulit: quippe cũ magnus terremotus fuiſſet, & uniuerſa fere ſparta diſcuſſa fuiſſet, & uiris orbata, q̃ ex Meſſanẽſib. ſuperãt Ithomẽ habitarunt, unà cum Hilotis qui cum ipſis deſciuerãt: Meſſana uerò multis annis deſolata iacuit. Cum aũt in omnib. bellis aduerſam fortunã haberẽt, tandẽ euerſi & exciſi, migrarũt in Naupactũ. Nã hãc urbẽ eis Atheniẽſes habitandã cõceſſerunt, & aliq in Cephaleniã uenerũt, aliq uero in Sicilia Meſſanã à ſe nominatã

Epaminundas Spartã oppugnat.

De rebus Meſſanæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

urbē icoluerūt. Postremò uero Thebani, authore Epaminūda, illo ipso tēpore de q nūc loq̄r, collectis & cōuocatis undiquaq; Messenēlib. extruxere Messa nam, & regionē pristinis ciuibus restituere. Messana igitur tot tantasq; uicissitudines & pmutationes est experta. Thebani cū cœptū opus ītra dies octin gētos & quinq; ad finē pduxissent, impositis Messanæ cōuenientibus præsidijs, domum sunt reuersi. Lacedæmonij uerò cum præter expectationem ab hostibus essent liberati, miserunt legatos, Athenas, clarissimos & ex omnib. spartanis nobilissimos uiros, atq; de imperio transegerūt, ut Athenienses maris, ipsi uero terræ dominatū possiderēt. Post hæc in utraq; urbe cōmune imperiū constituerūt. Arcades uerò cū Lycomedē bello præfecissent, & delectos ei tradidissent quinquies mille, obsederūt Pallenā in Laconica, & urbe ui supata, milites Lacedæmoniorū qui præsidij causſa fuerāt in ea relicti, morte affecerūt, plures trecētis, urbē in seruitutē compulerunt, & regione uastata, domū regress. sunt, ante quā Lacedæmoniorū auxiliares copiæ aduenirēt. Bœotij uerò implorantib. eorū opē Thessalis, ad ciuitates in libertatē asserēdas, & ad conterendā Alexādri Pheræi Tyrannidē, miserunt Pelopidā cū exercitu in Thessaliā, mādarūtq; ei ut in Thessalia rē gereret ad cōmodū & utilitatē Bœotiorū. Is cū in Larissā processisset, arcē, quę præsidijs ab Alexādro firmata erat, cœpit & tenuit. Deiceps, pgressus ī Macedoniā, & societate cū Alexādro Macedonū rege inita, accepit ab eo Philippū fratrē obsidē, quē misit Thebas. In Thessalia uerò negotio sic cōfecto & administrato, & emolumēto fore Bœotijs putabat redijt in patriā. His pactis Arcades Argiui & Elei de cōmuni sententia, bellū inferre Lacedemonijs statuerūt, & missa legatione ad Bœotios, persuaserūt eis, ut se in partes belli adiungerēt. Qui ducē electū Epaminundā, miserūt cū alijs ducib. & cū militib. pedestrib. septies mille: equestrib. sexcentis.

Arcades Pallenam expugnant.

Athenienses audito, q; Bœotiorū exercitus in Peloponnesū aductaret, miserūt aduersariā manū & ducē Chabriā cōtra ipsos. Qui cū uenisset Corinthū, assūptis Megarensiū. Pellenēsiū, itē Corinthiorū copijs, exercitū collegit decē miliū. Postea uerò, cū Lacedæmonij & reliq; socij Corithū uenisset, facti sunt uniuersi nō pauciores uiginti millib. Visum est igitur eis, accessus præmunire, & impetū Bœotiorū à Peloponeso arcere. Facto igit̄ initio à Cenchræis, usq; ad Lechæū, uallis & profundissimis fossis locū ex ędificabāt. Cū aūt opera celeriter pficerent: tū, ppter multitudinē hominū, tū ob alacritatē laborantiū, antē munimēta totius loci absoluerūt: q; Bœotij accederēt. Epaminūdas aūt adducēs exercitū, diligēter inspicit omnia, & animaduertens eò loci cōmodissimū introitū esse, q; Lacedæmonij excubias agebāt, primū hostes in aciē puocat, triplò ferè plures multitudine. Deinde cū nemo pgredi ex munitionib. auderet, sed oēs de uallo pugnarēt, uī hostib. admouet. In omnib. igit̄ locis irruptiones fieri, maximè uerò ubi Lacedæmonij erāt, q; is locus penetrabilis esset, & ad custodiēdū difficilis. Acri uerò certamine inter utrosq; coorto, Epaminundas cum pstātissimis & fortissimis Thebanorum, uix tandē prumpit p Lacedæmonios ac supatis pslidijs, copias p mediū ducit & in Peloponesum penetrat. Quod eius factū, ns q; ante pclarē fecerat, nequaq; est posthabendū. Inde rectà pfectus uersus Troezeniā & Epidaurū, agrū ad urbes pertinentē omnē depopulatus est. Vrbes uero ipsas capere nō poterat, q; esset stabilitę firmis & sufficiētib. presidijs. Sicyonē aūt, Phœuntē & alias quasdā urbes terrore subegit. In oppugnatione uerò Corinthi plio Corinthios fudit, psecutusq; est eos intra mœnia. Verū cū Bœotij, ppter felicē rerū successum insolescerēt, & aliq; p portas ī urbē irrūpere, ausi fuissent, Corinthij pterriti metu, pfugerūt in domos suas. Chabrias uerò dux Atheniēsiū, cordatē simul & cōfidēter substitit, aliq̄s ex urbe rursū eiecit, multos etiā pstrauit Bœotiorū. Id q; grè patiētes Bœotij, uniuersū exercitū ī ordines redactū mīaciter & terribiliter ad urbē adduxerūt. At Chabrias assūptis Atheniēsib. extra, urbē pgressus est, & occupatis pal

Epaminundas in Peloponnesum irrumpit.

Bœotij Corinthum oppugnant.

tis atq; præruptis locis, hostium impressionem substinuit. Quare Bœotij corporum robore et peritia ex continuo bellandi usu comparata confisi, facile se sperarunt, ui superiores esse Athenienſib. posse. Qui uerò à chabriæ parti bus erāt, ex sublimioribus locis contendentes, multis ex urbe suppetias ferentibus, impetentum alios trucidare, alios uulnerare. Bœotij magna clade affecti, re infecta, discedere. Chabrias igit̄ & fortitudinis & militaris strenuitatis singulare decus, hoc modo propulsauit hostes. Ex Sicilia uerò Gallorum & Hispanorum. duo millia Corinthum adnauigabant, missa Lacedæmonijs in auxilium à tyranno Dionyso: quæ stipendium ad quinq; menses acceperāt. Grę ci uolentes de ipsis periculum facere, pduxerunt in aciē, cumq; in cōflictibus & pugnis se strenuos præberēt, & multi ex Bœotijs & socijs ab eis occiderentur, facile & agilitatis & fortitudinis palmā obtinuerunt, & magnas res gesserunt. Proinde honorificè à Lacedæmonijs habiti sunt, & exeunte ęstate remissi in Siciliā. Post hæc Philiscus ab Artaxerxe rege legatus nauib. uenit in Grę ciā, & adhortatus est Græcos ad cōponenda bella, & ad cōmunē pacē consti tuendā. Accæteri quidē oēs libēti animo obsequuti sunt. Thebā uerò qui priuata potentia, Bœotiā uniuersam sub unā ditionē cœgerant, conditionē non receperunt. Cum ergo de cōmuni pace futura, nulla spes esset, Philiscus relinquens Lacedæmonijs duo millia delectorum militum mercenariorum, quib. salaria persoluta erant, reuersus est in Asiā. Per hæc tēpora Euphron sycionius ualens audacia & desperatione, assumptis socijs Argiuis, ad Tyrannidē occupandā, mentē intendebat. Potitus aūt, ppositō, quadraginta pecunisissimos ciues in exiliū egit, eorūq; bona publica fecit. Multis uero pecunijs corrasis, mercenarios conscripsit & urbē sub suā potentiā redegit. Regente autē Athenis Nausigene, Romę tribuni in consulū locū substituti sunt quatuor L. Papyrius, L. Menenius, S. Cornelius, S. Sulpicius. Apud Eleos Olympias centesima tertia acta est, in qua stadiū uicit Pythostratus Athenienſis. Sub hęc tēpora Ptolomæus Alorites filius Amyntæ, per dolū interfecit Alexandrū fratrē, & in Macedonia regnauit annos triginta. In Bœotia uerò Pelopidas æmulus Epaminundæ, & par belli gloria, cū uideret illū res in Peloponneso, ad emolumentū Bœotiorū cōfecisse, ipse quę extra Peloponnesum erant, sua ope ra conabat ad Thebanorum ditionē adiungere. Assumpto igit̄ Ismenia amico suo, & ob uirtutē in admiratione habito, pgressus est in Thessaliā. Cū aūt occurrisset Alexandro Pheræo tyrāno, præter spē una cū Ismenia captus & in custodiā coniectus est. Thebani factū indignè putantes, ira incensi sunt, & continuò in Thessaliā miserunt armatorū octo millia, & equites sexcentos. Quāob rem metu perculsus Alexāder, legatos Athenas ad auxiliū petendū misit. Cui repentè misit populus naues triginta milites uerò mille, quibus præerat Anocles. Sed interea, dū hic Eubœā circūnauigaret, Thebani in Thessaliā ingressi sunt. Cū aūt Alexander pedestres copias parauisset, & equites multos haberet Bœotios, primū Bœotij per prælū statuerunt bellum dissoluere, adiutoribus ad hanc rē utentos Thessalis. Verum postq; eum hi deseruerunt. Athenienses cōtra, & alij nōnulli ex socijs præsto essent Alexādro, Bœotij uerò cibo potuq; & omni cōmeatu destituerentur, decreuerunt Bœotarchæ domum regredi, & ad suos reuerti. Cum autē accincti ipsi per regionē planā cāpos parentes iter facerent, Alexāder à tergo insequitur eos cum magna equitum turma, & agminis extremā partē adorit. Bœotij partim continuis telorum iactibus cadere, partim uulnerib. affici. Postremò cum neq; stādi neq; pcedendi potestas daret, in magnā sollicitudinē & desperationē rerum adigi, quippe, quibus etiā cōmeatus & ad uictum necessaria nō suppererent. Desperatis iā ferè & perditis rebus Epaminundas priuatus eo tempore, dux à militibus constituit, qui confestim delectis assumptisq; leuis armaturæ militib. & equitibus in postremis ordinibus exercitus, insequentium aduersariorum impetum repulit & contudit, & rem tutissimam præcedentibus armatis præstitit. Sic postliminiò pugnas

Galli et Hispani Lacedæmonijs auxilio missi.

Euphron sicyonius tyrannidem occupat.

103 Olymp:

Epaminundas dux electus

Bœotios liberat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugnas faciens, acie solerti & artificiosa salutem exercitui inopinatam peperit. Qui quoniam semper magis magisq; rebus prosperè præclareq; gerendis, suam gloriam augebat, magnam consecutus est laudem & apud suos ciues, & apud socios. Thebani uero tunc eos, qui Bœotijs præfuerant, magna pecuniarum summa mulctarunt. Sed si quis à me requirat, cur tantus uir, cum esset priuatus, inter eos qui in Thessaliam missi erant stipendia fecerit, reddenda ratio est uera & consentanea. In prælio ad Corinthū commisso cum Epaminundas perrupisset occidendo & necando propugnaculi præsidia, & magnā cladem hostibus inferre posset, contentus priore successu, pugnam ulterius facere destitit. Cum autem magna de ipso exornetur apud omnium animos suspicio, quasi Lacedæmonijs ex priuata gratia pepercisset, hi quorū oculos splendor eius gloriæ perstringebat, opportunū calumniandi tempus arripuerunt: cumq; proditionis reum agerent, multitudo exasperata, abdicauit eum magistratu Bœotarchiæ, & in priuatorum numerū reijciens, cum alijs misit ad bellum. Cum uerò facinoribus utiliter & fortiter perpatratis abstersisset iniectā sibi notam ignominiæ restituit etiam eum populus in pristinam dignitatē. Exiguo tempore pòst, inter Lacedæmonios & Arcadas contigit acre prælium, quo uictores cū summa laude Lacedæmonij discessere. Nam post cladem ad Leuctra acceptam, hoc eis primum præter opinionem feliciter euenit: ita ut Arcadum caderent super decem millia, Lacedæmoniorū uerò nullus. Prædixerant autem eis uaticinio sacerdotes Dodoniæ, bellum hoc Lacedæmonijs sine sanguine lachrymisq; futurū esse. Ab hac pugna, Arcades timentes Lacedæmoniorum impressiones, condidere in quodam opportuno loco urbem nomine Magnam, contractis in eam uicis uiginti, Areadum, qui Menalij & Parrasij dicebantur. Atq; Græcorū res in eo statu uersabantur. In Sicilia uerò Dionysius tyrannus iustum exercitū habens in procinctu, cum animaduertisset Carthaginenses omnino ad bellum gerendū imparatos esse tum propter grassantem apud eos pestilentiæ contagionem, tum propter Libyum defectionē, statuit militiā aduersus eos suscipere. Verum cum iustam causſam cum illis contendendi nullam inueniret, insimulauit Pœnos in suę ditionis terram inuasisse. Conscriptis itaq; peditum triginta millibus, equitum tribus millibus, & instructis trecentis triremibus, apparatuq; his copijs apto, in Carthaginensium regionem impetum fecit, & Selinuntem Entellumq; statim cepit, atq; uniuersam terram deprædatus est. Deinde cum Erycinorū urbem sub iugum misisset, Lilybęum oppugnauit. Sed cum milites inibi per multi essent, recessit. Audito autem quod naualia Carthaginensium incendio absumpta essent, ratus uniuersam classem eorum interisse, contemptui habuit, & ex suis triremibus centum & triginta præstantissimas misit in portum Erycinorum, reliquas uerò Syracusas. At Carthaginenses ducentis nauibus inopinatò suppletis, appulerunt in portu Erycinorum. Ex improuiso igitur eos adorti, cœperunt plurimas triremiū. Post hæc ingruente hyeme, factis inducijs utraq; ciuitas discessit, domū. Interposito deinde non multò tempore, Dionysius in aduersam ualetudinem incidit, & mortuus est anno regni sui trigesimo octauo. In imperiū autē successit filius Dionysius, qui regnauit annos duodecim. Atqui non dissentaneum esse reor à præsenti historia, causſas interitus eius exponere, & ea quę contigerunt huic tyrāno circa uitę permutationē, plana facere. Cum Dionysius Athenis in festo Bacchanalium Tragœdiam edidisset, & uictor declaratus suffragijs fuisset, quidā ex cantoribus Chori, splendidum honorificūq; munus se accepturum, ratus, si primus hoc nunciū attulisset de uictoria, nauigauit Corinthū. Ibi cum inuenisset nauem quę in Siciliam itura esset, conscensa ea secundis uentis usus est, cumq; appulisset Syracusas, continuò retulit Tyranno uictoriam. Dionysius uinco muneribus affecto, magnam lætitiā ex ea recepit, gratulatoriaq; sacrificia Dijs offerens, compotationes & conuiuia magno

Arcades à Lacedæmonijs uicti.

Dionysius Carthaginensibus bellum infert.

Dionysij tyranni mors.

gno cū apparatu celebrauit. Cum autē inuitasset amicos atq; familiares suos, & inter pocula nimium uino indulsisset, in grauissimum morbū delapsus est, propter ingurgitati uini copiam. Cum uerò responsum à Dijs immortalibus accepisset, quod tunc moriturus esset, cū meliores superasset, ipse in eum sensum accipiebat oraculū, ut referret ad Carthaginenses, eos se meliores fortioresq; esse arbitratus. Quamobrē sæpe etiā habito cum ijs conflictu, si res ad uictoriā spectare uideretur, subterfugere solebat, & ultro uinci, ne fortioribus superior fuisse uideretur. Verum nō potuit hac uersutia fati necessitatem infringere. Sed cum esset parum bonus poēta, uicisse meliores poētas Athenienſiū suffragijs iudicatus est. Itaq; conuenienter oraculi ueritas præstita est, ut cum meliores sese uicisset, statim uitæ terminus sequeretur. Dionysius uerò iunior Tyrannidē capessens, primū multitudine in concionē conuocata, uerbis conuenientibus adhortatus est eos, ut in se paternā beneuolentiā transferrent & custodirent. Deinde patri magnificè sepulto in portis arcis, quæ Basilides appellabantē, contulit se ad firmandū constituendumq; imperiū. Imperante autē Athenis Polyzelo, Romæ sine magistratu summo res gerebantē, propter ciuiles quasdā seditiones. Quod uero ad Græciā, attinet, Tyrannus Pheræus Alexander in Thessalia scotussanorū ciuitatē quibusdā de causſis in crimē & in concionē uocauit, quos, cum renuissent, immissis in eos mercenarijs uniuersos trucidauit, & cadauerib. occisorū in circumdatā mœnib. fossā proiectis, ur bē diripuit & disturbauit. Epaminūdas aūt Thebanus cū exercitu in Pelopō nesū ingressus Achiuos & alias quasdā urbes subegit, Dymā uerò, Naupactū, & Calydonē, in q̄ Achiui præsidia imposuerāt, liberauit. Bœotij etiā in Thessalia bellum fecerunt, & Pelopidā à Alexādro Phereo tyrāno redemerunt. Phlia sijs, cum Argiuis bellō tentarentē, Chares missus ab Athenienſib. cum exercitu, in auxilium uenit, & obsidionē repulit cumq; duob. pūlijs Argiuos, fudisset, & Philiasios periculi metu soluisset, reuersus est Athenas. Elapso autē anni tēpore, Athenis summæ rerum præfectus est Cephisodorus: Romæ uerò loco cōsulū populus tribunos militū creauit L. Furiū, Paulū Manliū Seruiū Sulpitiū, & Seruiū Corneliū. His regentib. Themesio Tyrānus Eretrienſis, Oropū cepit urbē ad Athenienſes pertinentē, quę insperanti iterū erepta est. Nā cū Athenienses bellū cū eo gererent, & copijs longè præualerēt: Thebani opē ferētes, tanq; depositū, urbē in suā fidē acceperūt, nec reddiderūt, per hæc tēpora Coi è suis sedibus migrarunt in eā urbē, quā etiamnū possident, & effecerūt eā memoratu dignā. Magna enim eorū multitudo in eā cōfluxit, muriq; nō cōtemnēdi fuerūt extructi, & portus magnificus. Deinceps semper magis magisq; publicis prouentib, & priuatorum hominū fortunis, creuit auctaq; est & ut in pauca redigā, primorib. ciuitatib. penè par effecta est. Per hæc tēpora, Persarū rex missis legatis hortatus est græcos ad deponēda bella & pacē cōmuniter faciendā. Quā ob causſā Laconicū & Bœoticū bellū finē accepit, cū ante plures q̄ quinq; annos statim à Leuctrica clade initiū sumpsissent extiterunt hoc tēpore uiri eruditione clarissimi & præstātes Socrates orator, & eius discipuli, Aristoteles Philosophus, Anaximenes Lāpsacenus, & Plato Atheniēsis. Itē postremi philosophi Pythagoricorū & Xenophon, qui historias conscripsit tam ad decrepitā usq; senectutē prouectus, Mentionē enim facit mortis Epaminundæ, quæ paulò post contigit. Etiā Aristippus & Antisthenes. Præterea Aeschynes Sphettius Socraticus. Imperāte aūt Athenis chione, Romę, p consulibus cōstituti sunt tribuni Q. Seruius & B. Veturius. Itē Aulus Cornelius, & M. Fauius. Rursus hoc tēpore cū per uniuersā Græciā cois pax esset initia bellorū sunt exorta iter aliquas ciuitates, & nouarū rerū inopinatū studiū. Nā Arcadū exules ab Elide impetu facto, in Triphylia munitū castellū obsidione cepērūt, q̄ dicit Lasiō. Multis aūt annis inter Arcades & Eleos de Triphylia cōtrouersia fuerat, & put alterutri uicissitudine rerū plus ualebāt ita regionē alteri post alteros tenebāt. Hac uerò tēpestate, eā tenerēt, Elei exulū occasionē hanc

Alexander Pheræus in Scotussanos sæuit.

Themesio tyrannus.

Coorum urbs.

Eruditi uiri.

Inter Arcades & Eleos bellum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc Arcadibus ademerũt. Qua re cõmoti Arcades, primũ míssis legatis munitionẽ repetere. Deinde uerò, cũ nihil impetrassent, ab Athenienſib. auxilia res copias accersunt, cũ ijs Lasionẽ oppugnant. Verũ cũ Elei auxiliũ ferrent exulib, propè Lasionẽ acris pugna facta est & quoniã Arcadũ erat ingẽs multitudo, succubuerunt Elei, pluresq; quam ducentos milites amisere. Hoc quasi exordio belli facto, diſsidiũ inter Arcades & Eleos longius deinde prolatũ uires acquisiuit. Nã Arcades cũ prior conatus examini sententia succeſsisset, cõtinuo in ipsam Eliã inuaserũt, & ceperũt urbes Marganã & Croniũ. Itẽ Cyparissiã & Coryphasiũ. Interea dum hæc geruntur, in Macedonia Ptolomæus Alorita per dolũ interfectus est à fratre perdicca, cũ regnasset tres annos. Regnũ uerò suscepit perdiccas, & imperauit annos quinq;. Regẽte Athenis Timocrate Romæ pro consulibus tres tribuni militũ electi sunt Titus Quintus, Seruius Cornelius, & Seruius Sulpicius. Olympias uerò Pisatis & Arcadibus acta est

104 Olymp.

Pisatarum & Arcadum cum Eleis certamẽ

centesima quarta, qua stadium uicit Phocion Athenienſis. Subtus Pisatæ reuocantes antiquam patriæ dignitatem, & fabulosis, uetustisq; rationibus usi, ad se pertinere contendebant potestatem Olympiaci conuentus habendi. Arbitrantes aũt presens tẽpus per opportunũ esse ad disceptandũ armis de certamine, societatẽ fecerunt cum Arcadibus eorum, hostibus. His in consortiũ assumptis, bellũ Eleis intulerunt iam ludos facientibus. Verùm cum totius populi copijs resisterent Elei, graue prelium est commissum, spectantibus conflictũ Græcis, qui ad Panegyrim coronati conuenerant, & quietẽ intuentibus notantibusq; utrorumq; magnanimitatem & uirtutẽ. Pisatæ, tandem, superatis hostibus, iudos fecerunt, & Elei hanc Olympiadem postea non in reliquis reponendam censuerunt, eò quod per uim & iniuriã ab Arcadibus ad Pisæis

Epaminundas Thebanis persuadet ut maris imperiũ capessant.

instituta uideretur fuisse. Interea dum hæc fiunt, Epaminũdas spectatissimus uir suæ ciuitatis, conuocata concione, uerba ad populum de suggestu fecit, ad hortans eos, ut ad imperium Maris sibi uindicandũ curam diligentiamq; adhiberent, percurrens autem sermonem, longè antè præmeditatũ argumentũ hoc proposuit, tam utile q; efficax. Cũ enim alia multa protulit, quibus ostenderet, eos qui terram teneant, nullo negotio, Maris etiam imperio potiri posse: tum commemorauit Athenienses in eo bello quod gesserant contra Xerxem, etiamsi ducentarum nauium supplementum posiderent, tamen Lacedæmonijs etiam præbentibus naues, subiectis fuisse & paruisse. Multa etiam alia in hanc sententiam per accommodè Disserens persuasit Thebanis, ut imperium maris in suam potestatem asserere cuperent. Statim itaq; populus decreto publico centum naues parandas conficiendasq; curat, & totidẽ naualia Rhodios uerò, Chios, & Byzantios, ut sibi in his consequendis adesset, adhortati sunt Ipse uerò cum exercitu missus, circà prædictas urbes Lachetẽ Athenienſium ducem, qui classem non exiguã ad resistendũ Thebanis agebat perterruit, & discedere cum nauibus cœgit, urbesq; illas Thebanis subiecit. Quod si huic uiro longius uitæ spacium fata prorogassent, sine dubio Thebani terræ marisq; imperium in suam potestatem asseruissent. Cum uero non multò post in Mantinœnsi pugna, splendidissimã patriæ uictoriam peperisset, strenuoq; præliando mortem oppetijsset, statim Thebanarũ rerum uniuersus status simul cum eius morte concidit & collapsus est, Qua de re sigillatim paulò post sumus narraturi. Tunc autem usum est Thebanis Orchomenum

Thebanis Orchomenios bello subactos in seruitutem redigunt.

oppugnare ob eiusmodi cauſſas. Exules quidam, Thebanorũ Remp. ad Aristocratiam traducere uolentes, Orchomenæorum equites trecentos numero in suas partes adduxerunt. Illi uerò cùm stato die solerent Thebani ad lustrationem inspectionemq; armorum & corporum prodire, eo ipso tempore facinus aggredi statuerint. Ppstq; itaq; multi etiam alij cõmunicassent eis, impressionem fecerunt opportuno & optato tempore. Verum ñ qui initiũ conspirationis introduxerant authores fuerãt, ducti pœnitudine, Bœtarchis insidias aperuerunt, proditisq; coniuratoribus, suę saluti consuluerunt. Principes igitẽ ciuitatis

ciuitatis comprehensos. Orchomeniorũ equites in Concionẽ perduxerunt, populus uerò decreto iusit, hos interfici, & Orchomenios dirui in seruitutem redigi, urbemq; quia iam olim simultates cum his Thebanis intercesserant, cũ tributum antea pendissent Mynijs heronno ętate, & ab Hercule postmodum fuissent liberati. Igitur Thebani rati occasionem sibi oblatam, speciosamq; ulciscendi causam nacti, copias ad Orchomenum adducunt: ac capta urbe uiros omnes necant liberis autem atq; uxoribus eorum seruitutis iugum imposuerunt. Eodem tempore, Thessali cum Alexandro Pheræo Tyranno bellũ gesserunt, cumq; pluribus certaminibus superati, ad magnam militum penuriã deuenissent, legatos miserunt ad Thebanos, qui auxilium orarent, & ducem sibi Pelopidam dari peterent. Compertum enim habebant, de eius uiri odio infestissimo contra Alexandrum, propterea quod eum captiuum tenuisset, simul etiam sciebant eum singulari esse fortitudine hominem, & ob scientiã militarem apud omnes gentes innotuisse. Conuocato igitur communi Bœotiorum concilio, cum edisseruissent legati, de quibus mandata habebant, Bœotij Thessalis omnia concesserunt, & Pelopidæ dederunt septem millia militum, atq; opem ad ferre indigentibus prompte iusserunt. Cum uerò pelopidas manum educeret, solis defectus cõtigit, Cumq; multi de portento solliciti essent, uatesq; affirmarent solis destitutionem propter exercitus expeditionem euenisse, portendiq; interitum pelopidæ, nihilominus Pelopidas fato quodã impulsus, instruxit se ad militiam. Cum aũt uenisset in Thessaliã, & occupata reperiret ab Alexandro eminentiora loca, essentq; in aduersariorũ exercitu plures uiginti millibus è contrario postibus castrametatus est, assumptisq; qui è Thessalea uenerant socijs, prælio cum aduersarijs conseruit. Cum aũt Alexander propter locorũ eminentias uideretur superior fore Pelopidas propria uirtute pugnã cõcertare uolens, in ipsum Alexandrum impetũ fecit. At cũ princeps una cum delectis resisterent, durum prelium factũ est, in quo primas agens Pelopidas, uniuersum circũ se locũ cadaueribus occisorũ impleuit postremò, committens se periculo, hostes in fugã uertit, & uictoriã obtinuit, suã tamen ipsius animã multis uulnerib. confectus reliquit, & uitam fortiter heroicè profudit. Alexander secũdo conflictu perculsus, planeq; contritus, Thessalis ciuitates bello subactus expugnatasq; res restituere, Magnesios Phthiotasq; Achiuos Bœotijs tradere, & in posterum solum phæreorum imperium tenere, atq; cum Bœotijs societatẽ belli facere, per cõuenta coactus est. Thebani etiã si nobilẽ uictoriã retulissent, tñ apud oẽs, se propter Pelopidæ obitũ uictos esse affirmarunt. Nam quia præstantẽ uirtute uirũ amiserant, non iniuria uictoriam illã, Pelopidæ gloriæ posthabuere. Multa enim cõmoda patrię portauerat & ad amplificandã propagandãq; Thebanorũ potentiã non parũ contulerat. Etenim in exulũ cõprehensione, qua Cadmeã armis receperãt, primã eius facinoris palmã oẽs uno consensu Pelopidæ deferebant. Quã fortunã omniũ sequentiũ bonorũ originẽ & cauſſam esse contigit. Et in Tegeensi pugna Pelopidas solus Bœotarcharũ, Lacedæmonios, græcis longè potentiores superauit quo tẽpore ob uictoriæ magnitudinẽ. Thebani primũ Tropheũ contra Lacedæmonios erexerũt. Deinde Louãtrico prælio sacros manipulos duxit, cũ quib. primus impressionẽ ĩ Spartiatas faciẽs, dux & author extitit uictorię. Tum in expeditionibus cõtra Lacedæmonem 70000. militum duxit, & propè ipsam Spartam contra Spartanos Tropheum statuit, qui precedentibus se culis nunq; uastationem senserant. Item in legatione, quam de communi fœdere ad regem Persarum obijt, Messanam priuatam per se recepit, quam, cum per trecentos annos iacuisset desolata, restituerunt & ædificarũt item Thebani. Vltimò uero pugnans contra Alexandrum multis copijs instructum, nõ solum illustrem uictoriam est adeptus, uerumetiam uitę finem sortitus est, ob fortitudinem clarissimum & celeberrimum. Erga ciues suos talem se præbuit

Thessali cum Alexandro Pheræo bellũ gerunt.

Pelopidæ mors.

Pelopidæ laudes.

& adeò

Universidad de Deusto
Biblioteca

& adeò fuit eis gratus, ut à quo tempore ciues reuersi sunt Thebas, usque ad mortem suam, Bœotandriæ dignitatem & officium nunquàm deponeret, cũ interim nemo alius ciuis hoc honore dignus haberet. Pelopidas igitur cum sua uirtute sempiternam laudem sibi pepererit, habeat etiam à nobis hanc in historia commendationem. Per hæc tempora Clearchus genere Heracleensis, quæ est urbs Ponti, ad occupandã Tyrannidem annitebatur. Cumq; res ex sententia processisset, Dionysij Syracusiorum tyranni statuta & leges aboleuit, & Heracleotarum imperium propalàm sibi usurpauit per annos Duodecim. Interea dum hæc geruntur. Timotheus Athenienſium dux cum copijs pedestribus & naualibus, Toronam & potidæam obsidione cœdit. Cyziceni uerò cum obsiderentur, opem tulit. Exacto hoc anno, Athenis imperauit Charidides. Romæ uerò consules designati sunt Lucius Aemylius & Lucius Lateranus. Sub his Arcades cum Pisæis communiter Olympiorum ludos faciebant, & potestatẽ templi, pecuniarumq; quæ erant in ipso, habebant. Cum autem Mantineenses non pauca ex donarijs surrepta in priuatum, usum conuertissent, ij qui sacrilegium patrarant, summo studio bellum aduersus Eleos integrũ seruare & producere annitebantur, ne si pax intercederet, ad reddendam rationem insumptorum ipsi uocarentur. Reliquis Arcadibus contra pacem componere uolentibus, seditionem aduersus suam gentem concitabant. Constitutis igitur duabus societatibus accidit ut, in altera primos ordines duCerent Tegeatæ, in altera Nantineẽses, cumq; dissidium, admodum creuisset ad transigendã rem armis descenderunt, & Tegeatæ missa legatione ad Bœotios, eorum opem implorarunt. Qui duce cõstituto Epaminunda, exercitum memorabilem ei tradidere & miserunt in auxilium Tegeatis. Mantineenses uerò copias è Bœotia aduentantes atq; Epaminundæ gloriam per horrescentes, legatos ad infestissimos Bœotiorum hostes Athenienses & Lacedæmonios mittunt ab hisq; auxiliares copias petunt. Qui cum utriq; grandes exercitus sine mora suppeditassent, crebra grauiaq; prælia circa Peloponnesum fiebant. Confestim itaq; Lacedæmonij habitantes in uicinia, impressionem in Arcadiam faciunt. Epaminundas eo tempore procedens cum exercitu, cùm iam propè ad urbem Mantineensiũ accessisset, audiuit ex incolis eius terræ, Lacedæmonios toto populo effusos depppulari regionem Tegeatarũ. Proinde existimans Spartam uacuam esse militibus, magnum facinus edere conabatur, sed fortunam habebat aduersam. Nam cum ipse noctu uersus Spartam iter direxisset, rex Lacedęmoniorum Agis, suspectam habens Epaminundæ solertiã, prorsus in tempore decreuit, prudenter sequi, & in præsentia Cretenses mittere cursores, per quos perueniens Epaminundam, relictos in urbe certiores fecit, Bœotios breui uenturos Lacedæmonem, urbem direpturos: se uerò, quã fieri posset, celerrimè affuturũ cum exercitu, & opẽ patriæ laturum. Proinde iusit urbem sine terrore custodirent: se enim statim comparaturum ad ferendas suppetias. Cum igitur Cretenses mandata uelociter essent executi, Lacedæmonij subactionem patriæ, præter expectationẽ effugerint: Nisi enim proditæ fuissent insidiæ, Epaminundas clàm & illis imprudentibus Spartam inuasisset. Itaq; utriusq; ducis industriam non immeritò quis laudibus uehat, maiorem tamen prudentiam Lacedæmonis militiæ tribuat. Cæterum Epaminundas cum tota nocte uigilasset, & itineris interuallum sedula celeritate peruenisset, summo mane ad Spartam accessit. Contra Agesilaus qui relictus erat ad custodiendam urbem paulo ante de uniuersa re sigillatim à Cretensibus edoctus statim cum magna diligentia, curam urbis disposuit, & grandiores natu pueros adultiores, in tectis ędium constituit, ut ex ijs locis repellerent impetũ eorum, qui ui in urbem irruerent. Ipse uerò ualentes annis at armis in ordinem distribuit ante urbem in angustias & accessus, & omnibus locis quæ possent aditum præbere, munitis & obseptis, præstolabatur, hostium

Clearchus Heracleensis tyrannus.

Timotheus Athenienſium dux.

Tegeatarũ et Mantineensiũ bellum.

hostium aduentum. At Epaminundas partitus exercitum in plures partes, ab omni parte Spartam adoriebatur eodem tempore, cumq; uideret aciem Spartanorum, cognouit patefactum esse suum consilium. Veruntamen nihilo minus aggressus uniuersos per partes, licet angustijs impeditus, manus cum illis conseruit, & multa patiens patransq; non antè cõtendendi finẽ statuit, quàm exercitus Lacedæmoniorum in urbem reuersus est. Cum autem multi in auxilium uenirent obsessis, simul etiam nox ingrueret, ab oppugnatione destitit, auditoq; ex captiuis, Mantineenses cum uniuersis copijs adesse, ad opem Lacedæmonijs præstandam, regressus paulum ab urbe, castrametatus est: & iussis cœnare, relictisq; aliquot equitibus, quibus mandauit, ut secundum matutinam uigiliam ignes in castris facerent, ipse processit cum reliquis copijs, & improuisa subitaq; irruptione relictos Mantineæ opprimere cogitauit. Proinde magno itinere frequenti die peracto, repente Mantineenses insperantes aggressus est. Non tamen propositi compos fieri potuit, licet prudenter & prouidè omnibus prospexisset. Sed fortunam habuit repugnantem, & præter spem uictoria frustratus est. Etenim cum iam propinquus ad urbem accederet, ab altera Mantineæ parte uenerunt obuiam milites in auxilium eis missi ab Athenienſibus, sexies mille, cum duce Hegelecho, uiro cũ primis in sua urbe laudato & celebri. Is, quotcunq; ingredi poterant in urbem, immissis, reliquam manum instruxit ad prelium. Extemplò etiam Lacedęmonij & Mantineenses cõparuerunt, & ad ineundam iustam de summa rerum pugnam parabantur, atq; undecunq; socios conuocabant. Mantineensibus igitur opem tulerunt Elei, Lacedæmonij, Athenienses, & alij quidam, quorũ omnium definitus erat numerus, peditum plus uiginti millia, equitum uerò circiter duo millia. Tegeatis autem uires suas coniunxerant plurimi præstantissimiq; Arcadum, Achiui, Bœotij, Argiui, & alij nonnulli Peloponnesiorum, atq; externorum sociorum. In uniuersum igitur congregati sunt illis pedites triginta millia cum quadringentis, equitum non minus tribus millibus. Iam uerò descendentibus utriusq; ad certamen extremum, & collocatis in aciem exercitibus, cum rem diuinam fecissent, Mantineenses affirmabant, uictoriam utrinq; à dijs portendi. Mantineenses igitur sicut par erat, cum cæteris Arcadibus dextrum cornu tenuerũt, habentes proximè astantes, & adiutores Lacedęmonios. Hic continentes erãt Elei & Achiui, & alij imbecilliores reliquam aciem implebant. Sinistrum uerò cornu tuebantur Athenienses. Thebani uerò ipsi in læuo cornu steterunt, uicinos habentes Arcades. Dextrum autem cornu tradiderunt Argiuis. Reliqua multitudo mediam aciem implebant Euboei, Locrenses & Sicyonij. & cũ his Messanenses & Malienses & Aeneanes. Itẽ Thessali & reliqui socij. Equites uerò utriq; ad duo cornua distribuerunt. Ordinatis hoc modo copijs, ubi propè inuicem conuenissent, tubæ classicum canere, exercitus uociferari, magnitudine clamoris uictoriam significare, & primum equestre prælium in cornibus committi, in quo seipsos præ contentione superabant. Nam Athenienses equites impetum in Thebanos facientes, inferiores erant, non uirtute neque magnitudine animorum, neq; uerò peritia equitandi. Nam his rebus omnibus nihil cedebant neq; imparatiores erant Athenienses. Multitudine uerò & apparatu sociorum atq; militari ordine nequaquam aduersarijs pares. Pauciſsimos enim habebant iaculatores. Thebani uerò triplo plures ducebãt funditores & iaculatores, qui ex confinibus Thessaliæ missi erant. Hi à pueritia in eiusmodi conflictibus exercitati, magnum momentũ in prelijs afferre solebãt, propter eam quam in his habebant peritiam. Proinde Athenienses cum uulnerarentur à leuis armaturæ militib. ab hostibus superati terga dederunt. Verùm extra cornua fugam facientes, uictoriam in integrum restituerunt. Nam inter discedendum neq; suum agmen perturbarunt, & delati in Euboeos atq; mercenarios quosdam milites, qui ad præoccupandos colles erant missi, manus cum

Epaminundas ait pariam oppugnat.

Epaminũdas Mantineã oppugnare conatur.

Lacedæmonium cum Thebanis prælium ad Mantineã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus cũ eis conseruerunt, & omnes ad unũ interfecerunt. Etenim Thebanorũ equites non persequi nec urgere fugientes, sed in hostium agmen irruptionẽ facere, & aciem peditum disijcere conabantur, cumq; acri prælio cõfligeretur, Athenienses defatigati fugam capessere. At Eleorum dux equitum, qui caudã exercitus tenebat, succurrit terga uertentibus, & Bœotiorum multos nactus pugnam integrauit. Igitur Elei equites cum hoc modo cornu sinistro subuenirent, sociorum cladem correxerunt. In altero autem cornu congressis inter se mutuo equitibus aliquantisper, communis erat certaminis fortuna. Postea uerò superati multitudine & robore Bœotiorum atq; Thessalium equitum, qui in Mantineensibus erant, loco cedere coacti sunt. Cum'que multi suorum cecidissent, ad suum agmen refugerunt. Prælium igitur equestre eiusmodi finem utrinq; accepit. Pedestres uerò exercitus cum in manus uentũ esset, magnum & admirandum certamen ediderunt. Nunq; enim antea, quando Græci cum Græcis pugnam inijssent, neq; tanta hominum multitudine conflictũ est, neq; præstantioribus authoritate ducibus, neq; uiris ad pericula subeunda cordatioribus. Nam cum plurimum ualebant pedestribus prælijs ea hominũ ætate, Bœotij & Lacedæmonij, opposita inutuo acie, certamen incipere, nullã uitæ rationem habere, primum hastis concurrere, deinde cum pleræq; lanceæ ex frequentia uerberum essent contritæ, ad ensium & gladiorum pugnam descendere, in congrediundo corpora miscere, uulnera infligere, neq; animorũ ardorem remittere. Cumq; diu perstarent in subeundis periculis pro incredibili utrorumq; magnanimitate, ad neutram partem magis inclinari pugna. Nã pro se quisq; dum periculum uilipendens splendidũ & illustre quid facere conatur ad mortem animose ruit. Cum autem longo tempore concertatum acriter esset, nec ulla adhuc periculi inclinatio animaduerteretur, Epaminũdas arbitratus suam uirtututem ad adipiscendam uictoriam desiderari, seipsum in periculum immittere statuit. Proinde assumptis fortissimis, his stipatus & circũseptus, in medios hostes incursionem fecit. Ipse uerò ducem se præbens agmini, iaculum in ducem Lacedæmoniorum immisit. Cumq; reliqui statim in manus congrederentur, alijs captis, alijs perterritis, hostium agmen dissecit & dissipauit. Lacedæmonij uerò ob authoritatẽ Epaminũdę & grauitatẽ satellitum metu pculsi discesserũt è pugna. Instantib. autẽ Bœotijs, & ultimos quosq; trucidantib. magna cadauerũ multitudo cumulata est. At Lacedæmonij cũ uiderẽt Epaminundã uehemẽtius animo cõmotũ præcipitẽ ferri, omnes ad ipsum cõcursu facto, multis crebrisq; telis petiuerũt, quorũ ille alia repellere, alia confringere, alia de corpore extracta, in hostes incũbentes remittere. Cũq; sic heroicè ꝓ uictoria pugnaret in pectore læthale uulnus accepit. Fracta eñ hasta, ferroq; in corpore remanẽte, statim uictus acerbitate uulneris cõcidit. Orta uerò cõtentione de corpore & multis utrinq; cadentib. uix tandẽ prœualẽtes corporũ robore Thebani, summo cũ labore Lacedæmonios superarũt, factaq; fuga, Bœotij paulisper insecuti redierũt, maximeq; referre existimãtes, mortuis potiri. Reuocãte igit milites tubarũ sonitu omnes à pliando destiterũt. Cumq; de uictoria dubitarẽ, utriq; trophęũ statuerũt. Nam Athenienses, fusis in collẽ Eubœis et mercenarijs, corpora obtinebãt. Bœotij uerò quoniã ui Lacedęmonios fudissent, & mortuorũ corpora obtinerẽt, sibi uictoriã ascribebãt. Cũ igit per aliquantũ tẽporis neutri de mortuorũ sepultura legationes ad alteros mitterẽt, ne primas hostib. cõcessisse uiderẽt, tandẽ Lacedęmonijs prœcones mittentib. de sepeliendis occisis, utriq; suos terrę mãdarunt. Epaminũdas autẽ uiuus adhuc in castra relatus est, cumq; medici qui accersiti erãt, omnino mortẽ secuturã affirmarent, quãdo telũ de corpore exemptũ esset, fortissimo animo uitã cum morte cõmutauit. Prius eñ aduocatũ armigerũ, interrogauit an clypeum seruasset. Qui cum affirmasset seruatũ esse, & in cõspectũ posuisset, rursus interrogauit, utri uictoria potiti essent: atq; respondente puero, Bœotios uicisse:

tempus mihi nunc, inquit, est, uitam relinquendi, & iussit ut hastam extraheret. Vociferantibus autem præsentibus amicis, & quodam cum lachrymis dicente, sine liberis mortem oppetis, ô Epaminunda. Minimè hercle, inquit, sed duas filias post me relinquo, uictoriam Leuctricã & Mantineensem, atq; extracta hasta, sine omni perturbatione spiritũ exhalauit. Nos uerò cum *Epaminundæ laudes.* soleamus fortium uirorum occubitus suis laudibus extollere, nequaquam arbitramur equum esse, tanti uiri mortem silentio præterire. Videtur enim mihi omnibus suæ ætatis hominibus antecessisse militari prudentia, & peritia. Item equitate & animi celsitudine. Floruerunt autem eius memoria clarissimi laudatissimiq; uiri, Pelopidas Thebanus, Timotheus, & Conon, item Chabrias, & Iphicrates Athenienses. Præter hos Agesilaus Spartiata paucis ante seculis. Ante hunc autem Medicis & Persicis temporibus uiguerunt Solo, Themistocles, Miltiades, Cimo, Myronides, Pericles & alij quidam apud Athenienses. In Sicilia uerò Gelo filius Dinomenis, & quidam alij. Attamen si quis conferat horum uirtutes ad Epaminundę belladi peritiam & gloriam, inueniet multis spacijs Epaminundæ uirtutem antecurrere. Nam in alijs singulis tantum unius gloriæ splendor sese exeret: in hoc uero cumulatim uirtutes omnes simul elucescent. Nam & robore corporis, & dicendi facultate, præterea animi sinceritate, diuitiarũ odio, & iustitia, ac quod maximum est, fortitudine atq; militari scientia reliquos multum superat, & longè post se reliquit. Proinde dum ipse in uiuis ageret, patria summũ imperium Græciæ consecuta est. Cum autẽ mortuus esset, eo priuata est, semperq; ad deteriores conditiones deuoluta est: ita ut tandem ob ducum inertiam de libertate atq; euersione periclitata est. Epaminũdas igitur illustri & peruagata uirtutis apud omnes fama, sic uitam cum morte commutauit. Græci uerò post commissum prælium, cum ancipitem haberent uictoriam, & ob parem animorum magnitudinem æquali essent con- *Græci pacem faciunt.* ditione certaminis, cumq; propter tolerantiam & perseuerantiam periculorũ essent defessi, bellum inuicem componunt, communem pacem atq; societatẽ ineunt, & in eam Messanenses quoq; recipiunt. Lacedæmonij uerò quoniam implacabiles aduersus hos inimicitias gerebãt, cõmunicare pactis recusarunt propter Messanẽses, atq; soli omnium Græcorũ in fœdera nõ uenerũt. Historiã autẽ Xenophõ quidẽ Athenienlis Græcorũ res gestas & historiam in hunc annũ usq; ad mortẽ Epaminũdę produxit. Anaximenes uerò Lãpsacenus, qui primã historiã descripsit, à deorũ immortalium atq; hominũ primo genere initium faciens, in hanc Mãtineensem pugnã & Epaminũdæ mortẽ desijt. Is uniuersas propemodum tam barbarorũ quam Græcorũ res gestas, duodecim uoluminib. cõplexus est. Itemq; Philistus unus ex Dionysij iunioris scriptonbus qui quinq; annorũ historias in duo uolumina cõtulit, hic finẽ fecit. Imperãte autẽ Athenis Molone, Romę creati sunt cõsules L. Genucius, & Q. Seruilius. Sub his Asiani qui in maritimis partib. incolebãt, defecerũt à Persis. Præterea nõnulli Satraparũ & ducũ facta cõspiratione, bellum Artaxerxi intulerũt. Ad- *Artaxerxes à multis simul bello petitur.* hęc Tachos rex Aegyptiorum etiam bello petere statuit Persas, nauesq; comparauit, & pedestrem exercitum conscripsit. Multos item alios ex Græciæ ciuitatib, stipendio & mercede collegit, tum etiam Lacedæmonijs persuasit, ut se belli participes facerent. Nam Spartiatę cum Artaxerxe simultates exercebãt, eò quod Messanẽles simul cum reliquis Græcis in cõmunia pacis fœdera à rege recepti essent. Cum igitur tanti in Persia tumultus excitarentur, rex etiam ad bellum necessaria prœparauit omnia. Nam eodem tempore bellum ei repellendum erat regis Aegyptiorum atq; Græcorum ciuitatum, quę in Asia erant: item Lacedęmoniorum & Satraparum ducumq; qui se his coniunxerant, qui cum imperium tenerent maritimorum locorum, aduersus regem unã seditionem mouerunt, in quibus erant clarissimi maximeq; illustres uiri Ariobarzanes Phrygiæ præfectus, qui etiam mortuo Mithridate regnum eius obtinuit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mauſolus princeps, ſub cuius ditione multæ munitiones urbesq; memorabiles fuerũt, quarũ ara quaſi & metropolis erat Halicarnaſſus, arcẽ habẽs pſtãtiſſimã, & totius Cariæ regiã. Cũ his Orontes Myſiæ pfectus, & Antophradates Lydiæ Exlonib. uero Lycij, Piſidæ, Pãphilij & Cilices. Itẽq; Syri & Phœnices, & fermè maritimi oẽs Cũ autẽ tã ingẽs eſſet defectio, dimidia pars cẽſuum & uectigaliũ regi nõ reddebaẽ. Reliquũ uerò ad ſuſtentationẽ & uſum belli non ſufficiebat Qui autẽ defecerũt à rege, totius belli curationẽ & poteſtatẽ cõmiſerũt Orõtæ. Is cũ accepiſſet ductũ, exercitus et pecuniã ad 20000. militũ annuum ſalariũ pſoluendũ, pdidit eos qui crediderãt. Exiſtimãs eñ ſe ſplendidis amplisq; munerib. à rege ornatũ iri, & totius maritimæ regionis ſatrapia potiturũ, ſi tradidiſſet Perſis in manus defectores, primũ qdẽ eos, q pecunias attulerãt, cõprehẽſos ad Artaxerx regẽ miſit Deinde multas ciuitates atq; mercenarios milites, ducib. à rege miſsis, pdidit. Eodẽ modo in Cappadocia, pditio uerſata eſt, in qua ſingulare quiddã memoratu dignũ accidit. Nã cum Artabazus dux regis cũ magna manu in Cappadociã aduẽtaret, eius regionis ſatrapa Datames aduerſus illũ caſtra fixit, cũ multis atq; collectitijs equitum turmis et peditib. mercenarijs ad 20000. Affinis autẽ Datamæ, pfectus equeſtrib. copijs, uolẽs gratũ regi facere, ppriæ ſalutis ratione habita, cũ pridie de pditione cum Artabazo rationes cõtuliſſet, noctu cũ equitib. ad hoſtes defecit. Datames uero cõfirmatis animis mercenariorũ, & pmijs, ppoſitis, defectores perſequit: qs ubi cõprehẽdit, iã ſeſe hoſtib. iungẽtes, ſimul etiã ipſe in Artabazi exercitũ & eqtes inuadit, atq; ut quenq; habuit obuiũ occidit. Artabazus primũ ignorata rei ueritate, putãsq; eum prius à Datama deſciuiſſet, iterũ proditionẽ agitare, præceptũ dat ſuis, ut in aduenientes eqtes cæde ferroq; ſæuiãt. At Mithrobarzanes in medijs cõprehenſus & circũdatus, cũ alij tanquã pditorem defenderẽt, alij rurſus tanq; pditorẽ ulciſcerenẽ, in extremũ piculũ deductus eſt. Verũ dũ piculi imminẽtis magnitudo nõ cõcederet cõſilij morã, ad robur fortitudinẽq; ſe cõuertit, & cũ utriſq; depugnãs, magnã ſtragẽ edidit. Poſtremò interfectis pl9 10000. reliqs Datames à cede faciẽdis cõuerſus, tuba reuocauit inſtãtes milites. Eqtũ q ſuperãt, qdã ueniẽtes ad Datamẽ, deprecati ſunt ueniã, alij uerò cõſtiterũt geti, incerti q ſe uerterẽt, circiter D. & tandẽ circũuẽti à Datama, iacu lis cõfecti ſunt. Datames itaq; cũ antea ppter eximiã belladi pitiã ſuſpiceretur multo clariorẽ illuſtriorẽq; uirtutẽ ſuã & militarẽ ſcientiam hoc facto reddidit. Rex uerò Artaxer. accepto nũcio de militia Datamis, eũ de medio tollere cogitauit, & pinſidias interea dũ hęc fierẽt Rheomithra miſſus à defectoríb. in Aegyptũ ad regẽ Tacho, acceptis D. argẽti talẽtis, & nauib. lõgis L. nauiguit in Aſię urbẽ noie Leucas, in quã cũ multos defectorũ duces accerſiuiſſet, cõprehẽſos eos uictosq; miſit ad Artaxer. Ipſe, pditionis munerib. ad defectionẽ ptractus cũ rege in gratiã redijt. In Aegypto uerò rex Tachos cõparatis reb omnibus ad bellũ neceſſarijs, 200. habebat triremes magnificẽ inſtructas, & mercenariorũ ex Græcia delectorũ 10000. itẽ pter hos peditũ Aegyptiorũ 80000. atq; mercenariorũ ducẽ cõſtituit Ageſilaũ, q cũ M. armatis ei in auxiliũ à Lacedæmone miſſus erat, qcq; militib. pẽſſe nouerat, & fortitudinis militarisq; diſciplinę magnũ nomẽ habebat. Naualib. uerò copijs pfecit Chabriã Athenienſẽ, q qdẽ publico iuſſu patrię nõ erat miſſus: ſed ad bellũ à rege pſuaſus puenerat. Is cũ bello p uniuerſã Aegyptũ eſſet pfectus, et totius impij dux conſtitutus, Ageſilaũ ſuadẽti ut pmaneret in Aegypto, et ducũ opa bellũ gereret, tametſi bonũ cõſiliũ dederat, tñ nõ obtẽpauit. Nã cũ exercitus lõgius, pceſsiſſet, et iã circa Phœniciã caſtra locaret, relictus Aegypti dux à rege deſciuit, mittẽsq; ad filiũ Nectanebo pſuaſit, ut Aegypti regnũ in ſuã poteſtatẽ uẽdicaret, atq; ingẽti bello cauſam pbuit. Nectanebos. n. dux erat à rege ordinatus Aegyptiorũ militũ, et miſſus ex Phœnicia ad oppugnãdas Syrię urbes. Cum'que in patris inſidias conſentiret, duces muneribus, milites uerò promiſsis in ſocietatem adduxit.

Orontes Artaxerxi prodit deſectores.

In Cappadocia proditio.

Tachus Aegypti regis bellicus apparatus.

Poſtremò

Poſtremò occupata à rebellibus Aegypto, & metu perterritus Tachos, auſus eſt per Arabiam ad regem aſcendere, delictisq; ueniam petere. Artaxerxes uerò non ſolum eum crimine ſoluit, uerũm etiam totius belli contra Aegyptios ducem declarauit. Non multò poſt rex Perſarum uita defunctus eſt, cum annos quadraginta tres imperio præfuiſſet: in regnum uerò ſucceſsit Ochus qui cognominatus eſt Artaxerxes, regnauitq; tres & uiginti annos. Nam cum Artaxerxes bonum regem ſe præſtitiſſet, planeq; affabilem & pacis amantem, omnium deinceps regum nomina commutarunt, eiusq; nomen ipſis impoſuerunt. Cum autem Tachos ad Ageſilai exercitum ſe rurſus cõtuliſſet, Nectanebos collectitijs copijs militum ultrà centum millia, profectus eſt contra Tachõ, & eum ad diſceptandum armis de regno prouocauit. Ageſilaus igitur uidens regem animo conſternatum, neque audentem ſe periculo committere, bonum fortem'que animum gerere iuſsit. Non enim ſtatim uictoria potiri qui numero copiarum ſint ſuperiores, ſed eos, qui animorum magnitudine & uirtute plus ualerent. Verùm cum his ille animum non attenderet, coactus eſt cum eo diſcedere in quandam urbem permagnam. Aegyptij uerò primùm concluſos intra mœnia oppugnauerunt. At cum multos in murorum conſeſſionibus amiſiſſent, murum foſſam'que urbi circumdederunt, atque celeriter opera propter operarum multitudinem ad finem perduxerunt. Tunc conſumptis rebus omnibus uictu & commeatu, Tachos de ſalute animum deſponere cœpit. Ageſilaus uerò conuocatis militibus, & ſub noctem hoſtes adortus, & inſperato milites omnes ſaluos atque incolumes conſeruauit. Perſequentes enim & inſtantes Aegyptij per loca campeſtria, ſtatuerunt multitudine undique hoſtes concludere, & funditus delere. Ageſilaus uero occupato quodam loco, qui utrinque foſſa manufacta, & inundante aqua munitus erat, in eo ſuſtinuit aduerſariorum impetum, collocata'que acie ſecundum locorum commoditatem, & fluuij fluctibus exercitu firmato ſepto'que, ſigna cum hoſtibus contulit. Cum'que multitudo Aegyptijs inutilis eſſet, Græci præſtantes uirtute, plurimos Aegyptiorum occiderunt, reliquos in fugam uertere, atque ſic multo negotio regnum Aegypti Tachos recuperare. Ageſilaus itaque ut qui ſolus rem in integrum reſtituiſſet, conuenientibus iuſtis'que muneribus honoratus eſt. Cum uerò per Cyrenem reuerteretur in patriam, mortem obijt, & corpus eius in melle deportatum Spartam, regia celebritate & honore ſepultum eſt. Atque res Aſiæ eo anno in hunc uſque locum proceſſerunt.

Tachos ab Artaxexxeuniã impetrat.

Nectanebos Tacho patrẽ ſuum Aegypti regẽ obſidet.

Ageſilaus Nectanebus copias profligat.

Ageſilai mors

In Peloponneſo uerò, cum pax communis inter Arcades poſt Mantineenſem pugnam eſſet inita, duntaxat unum annum in fœdere perſtiterunt, deinde iterum bellum mouerunt. Continebatur enim in pactis, ut ſinguli poſt pugnam in patriam ſuam redirent. Migrauerant autem in Magnam urbem finitimæ urbes, eam'que ex patria migrationem ægrè ferebant. Itaque illis in priores urbes reuerſis, Megalopolitæ (hoc eſt Magnæ urbis ciues) cogebant eos ſuas patrias relinquere. Hanc ob cauſam cum controuerſia inter eos nata eſſet, oppidani petierunt auxilium à Mantineenſibus & cæteris Arcadibus, item que ab Eleis & alijs, qui ſocietatem belli cum Mantineenſibus communem habebant. Megalopolitæ uerò Athenienſes ad ſuas partes uocauerunt, qui continuò miſerunt eis tria millia armatorum, & trecentos equites, quibus præerat Pammenes. Is cum ueniſſet Megalopolim, oppidis alijs expugnatis & direptis, alijs metu perterritis, coëgit eos Megalopolim migrare. Atque ciuitatum deductio, cum eiuſmodi turbis implicata teneretur, ſic compoſita & ſedata eſt. Athanas Syracuſius hiſtoriographus hinc rerum geſtarum Dionis initium ſumens, conſcripſit tredecim libros. Comprehendit autem non deſcripta tempora ſeptem annorum, à libro Philiſti, in uno libro, & ſumma rerum geſtarum capita percurrens continuauit hiſtoriam.

In Peloponneſo turbæ.

Athanas hiſtoricus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imperante autem Athenis Nicophemo, Romæ consularem dignitatem adepti sunt Caius Sulpicius,& Caius Lucinius. His regentib. Alexander Pheræus tyrannus misit prædatorias naues in Cyclades insulas, & nonnullas expugnatis multos mortales in suam potestatem redegit. In Peparethum etiam mercenarijs militibus appulsis,urbem obsedit. Cum uerò Athenienses Peparethijs opem ferrent,ducem'que reliquissent Leosthenem, in Athenienses impetum fecit, qui Alexandri militibus Panormi commorantibus attendebant animum,cum' que ex improuiso interuenissent principis copiç,singularis quę dam felicitas obtigit Alexandro. Non enim solum eos quos ad occupationem Panormi miserat,è maximis periculis liberauit,uerùm etiam triremes Atticas quinque,& unam Peparethiam cepit, corporibus'que sexcentis potitus est. Athenienses uerò animis irritati Leosthenem proditionis capitis'que damnant,& facultates eius proscribunt,electum'que ducem Charetem cum nualibus copijs emittunt. At ille hostes metuebat, socios iniuria afficiebat. Profectus enim mari in sociam urbem Corcyram, maximas seditiones excitauit, ex quibus cædes & rapinæ extiterunt. Quæ causa fuit cur Athenienses malè audirent apud socios. Chares igitur similiter alijs sceleribus et iniurijs opertus nihil præclarum aut laudabile gessit: sed patriæ calumnias & odium exterorum conciliauit. Atque Dionysiodorus & Anaxis rerum Græcarum historiam usq; in hunc annum literis complexi sunt. Nos uerò res gestas Philippi, antequam ad regnum perueniret, ut in principio proposueramus, hoc libro recensuimus. In sequenti uerò facto initio ab exordio regni Philippi, omnes regis huius res gestas usq; ad mortem literis mandabimus, & alias quæ incognitis terræ partibus sunt gestæ, simul comprehendemus.

Diodori Siculi Historicæ Bibliothece libri decimi quinti.
FINIS.

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ

LIBER DECIMVS SEXTVS, DE GEstis Philippi regis Macedoniæ, Angelo Cospo Bononiense interprete.

Præfatio.

IN omni rerum gestarum narratione, illud scribentis uidetur esse officium, ut libris singulis ciuitatum, aut regum facta integra ab initio ad finem usque comprehendat: quod ita præcipuè narratæ res fideliori memoria retineantur, & aptiores fiant ad cognoscendum. Quæ enim interrupta finem principio continuum non habent, ea intentionem & studium legentium abrumpunt: quæ uerò continenter ad exitum deducuntur, absoluta utique rerum ipsarum utuntur declaratione. Cum autem ipsa rerum gestarum natura scriptores adiuuat, tum iam prorsus non est ab hoc instituto discedendum. Itaque nos quoque, postquam peruenimus ad Philippi Amyntæ filij res, eius facta enitemur hoc libro includere. Is quidem annos quatuor & uiginti Macedonum rex fuit, minimis'que occasionibus se ei offerrentibus, omnium quæ in Europa essent maximum regnum

suum constituit, & acceptam Macedoniam Illyrijs parentem, multarum ac nobilium gentium & urbium dominam reddidit. Ob suam denique uirtutem ab uniuersa Græcia imperator electus, populis ei ultrò obsequentibus, & raptores Delphici templi, unde oracula petebantur, ultus, meruit ut inter Amphictyonas nominaretur. In eiusdem pietatis suæ mercedem assequutus suffragiorum ius, quod habuerant Phocenses ab eo deuicti: post Illyrios, Thraces, Pæonas, Scythas, & conterminas eis gentes expugnatas, ad Persarum imperium extinguendum se accinxit. Iam'que præmissis copijs, Græcas aliquot urbeis in libertatem uendicauerat, cum fati uiolentia interceptus, tantos post se reliquit apparatus, ut Alexandro ad eandem expeditionem contra Persas alienis auxilijs haud opus fuerit. Nec tantæ res, fortunæ ipsius potius q̃ uirtuti adscribẽdæ sunt, quòd plurimum in re bellica & ui,& industria magnanimus hic rex excelluerit. Ne uerò in præfatione res eius immaturè tractemus,ad historię ordinem nos conferemus,breuibus priora tẽpora repetentes.

Regni Philippi annus I.

Cum Athenis Callimedes imperaret, Olympiade quinta & centesima, qua Cyrenæus Porus uictor stadium obtinuit, Romani autem Consules essent Cneus Genutius, & Lucius Aemylius, Amyntæ filius Philippus, & Alexandri, qui Persas deuicit, pater, Macedoniæ regnum hoc occupauit modo. Cum pridem eius pater Amyntas Illyrijs, qui eum debellauerant, stipendium pendere, obsidem Philippum, cæteris filijs iuniorem, dare compulsus esset, illi adolescentulum Thebas custodiendum miserunt. Ciuitas autem eam curam Epaminundæ patri demandauit, ut scilicet puerum creditum diligenter,seruaret, & bonis disciplinis institui faceret. Erat eius domi Epaminũdæ filij præceptor Pythagoricus, sub quo multum profecit Philippus. Cum'que adolescentes duo & natura adiuuarentur, & diligentia sibi non deessent,uterque ad maximas uirtutes peruenit. Epaminundas quidem magnis & periculosissimis certaminibus,præter omnium opinionem patriam suam totius Græciæ principem fecit: Philippus autem captata temporum ratione in rebus agendis, nihilo Epaminundæ laudibus inferior fuit. Post obitum uerò Amyntæ, Alexander filius maior natu alijs, cum regnum suscepisset, Alorites Ptolemęus dolis & regno & uita eum spoliauit. Sed Perdiccas postea idem in Ptolemæum patrauit: potitus'que regno, ausus est magno prælio cum Illyrijs cõfligere. qui ab eis captus, & ad summam miseriam redactus est. Interim Philippus frater de custodia elapsus, regnum male affectum apprehendit, quod in proxima pugna Macedones plures quatuor millibus extincti fuissent: qui autem supererant, adeò essent consternati, ut ex magna Illyriorum trepidatione uix consisterent, omnino'que bellum abhorrerent. Accedebat, quòd & Pannones ipsis finitimi, ex quodam contemptu, agros passim populabantur. Illyrij ingentes comparabant copias, ut in Macedoniam irruerent. Et Pausanias quidem regiæ stirpis, in regnum illud per Thracum regem inuadere conabatur. Athenienses quoque, Philippo infensi, Argæum contra illum iuuabant, Mantiæ duci dato eo negotio, cum tribus hominum millibus, & classe, quæ rei cœptæ sufficeret. Ex incommodis itaque prius in bello acceptis,& maioribus quę uidebantur impendere,anxij & ancipites plurimum erant Macedonum animi. Sed Philippus in tanto rerum omnium timore,in periculis,quæ euidentissimè apparebant, neutiquam perterritus, habita concione, ad firmitudinem animi suos hortatus, audentiores aliquantulum reddidit. Conuersus'que ad emendandam militarem disciplinam, curauit ut deceri tibus armis milites sui instructi essent: ut'que meditationibus bellicis exercerentur. Excogitauit præterea ordinem illum iunctissimum phalangis, quæ Macedonum peculiaris fuit, sumpto exemplo heroum, qui clypeos clypeis

Philippi, quonã patto Macedoniæ regnum occupauerit. 105 Olymp:

Phalãgis Macedonicæ author Philipp.

Universidad de Deusto
Biblioteca

coniungebant in bello Troiano. In familiari autē sermone mirificè omnibus blandiri nouerat: aliquos muneribus, quosdā pro missis in suam concilians beneuolentiā. Sed & iminentibus sibi cladib sapiēter ita prouidit, Videbat in primis Athenienses mirifico quodā studio teneri recuperādæ urbis Amphipolis propterea q; Argeū cōmouere ad turbandū regnū Macedoniæ. Spōte itaq; ea urbe cessit, ut esset sui iuris. Ad Pānonios autē missis legatis effecit & donis et pollicitationib. ut pacē secū pro tēpore firmarēt. A Pausania se liberauit, largitione regē qui eum inuasurus erat, ad suam uoluntatē pelliciens. Mātias uerō Athenienſiū dux cū classe Methonā traiectus, ibi ipse subsistit. Argæū autē cū mercenario milite Aegas misit. Qui cū urbi appropinquasset, oppidanos cœpit adhortari, ut se reciperēt, ex tali beneficio principē locū in regno Macedoniæ habituri. Sed nullo ei assentiēte, Methonā reuertebat, cū Philippus instructis copijs eum adortus, multos cecidit: reliquos qui ad montē uicinū se retraxerant, dimisit, perfugis ex pacto sibi deditis. Ex hac pugna uictor Philippus, cōfirmauit plurimū Macedonū animos ad futura deinceps bella. Dū autē hæc agerētur, Thasij habitatū iuerūt Crenidas, quā urbē rex deinde à suo nomine Philippos nuncupatā, habitātium frequētia ampliorē fecit. Et hinc quidē Chius Theopōpus initium sumpsit libris quinquaginta octo, quos de Philippi rebus edidit. Sunt autem in eo numero quinq;, quorum fides haud satis cōstitit.

Regni Philippi annus II.

Iam uerō principē Athenienses Euchariotum, Rom. Q. Seruilium, & Q. Genutium Cōsules habebant, cum Philippus Athenas missis legatis pacē ab eo populo impetrauit, cum de Amphipoli repetenda nihil actum esset. Ita ab hoste illo iam liber, audiuit Agim Pannonū regē mortem obijsse: nec oblata occasione ulciscendi, Pānones dimisit. ductis nanq; in illos copijs, facta dimicatione, in Macedonū potestatē superatos eos redegit. Reliqui erant Illyrij, ad quos expugnandos intendebatur studio. Proinde concione habita, cum milites ad id bellum animasset, in Illyrici fines cum decem millibus peditum & sexcentis equitibus intrauit. Quod cum Bardylli regi relatum esset, misit protinus ad Philippū legatos, qui offerrent ei urbium deuictarū æquā secū administrationē, & eo pacto pacē firmarent. Sedenim Philippus eam denegauit, nisi omnibus Macedonicis urbibus cederet. Itaq; re infecta legatis reuersis, Bardyllus plurimum fiduciæ reponens in suorum uirtute, ex uictorijs quas prius multas acquisierant, parato exercitu decem millium peditū, et quingentorum equitum, hosti obuiam uadit. Cumq; alteri alteris uicini constitissent, emisso ingenti clamore, in certamē irruunt. Philippus in dextro cornu, ubi erāt spectatæ uirtutis Macedones, cū circumagi equites iussisset, ut ex transuerso barbaros adorirentur, hosteis à fronte ferocissimè oppugnabat. Illi autē quadrata acie instructa, omnib. periculis acriter resistebant: diuq; anceps fuit prælium, ob egregiam utrorūq; fortitudinē. Et cum ex omni parte multi caderent, multi confoderent, res nunc in hanc, nūc in illam partē fluctuabat, prout dimicantium uirtus uel excitabat, uel remissa erat: tandē cū præmissi equites à latere, à tergo hosteis premerēt, & Philippus cum fortissimis suorū magna ui eosdem fatigaret, coacti sunt Illyrij in fugā se conijcere. ita etiam multis absumptis, cū eos per loca uaria Philippēses persequerent, nouissimè Philippus dato signo suis, uti se reciperēt, trophęum erexit. Qui ex suis occubuerāt, eos sepeliri curauit. Et Illyrij petitas prius urbeis Philippo per legatos dedentes, pacem obtinuerūt, cum amisissent in ea pugna plus septē millibus hominum. Cum uerō Macedoniæ & Illyrici res satis in præsentia tractauerimus, ad diuersarum gentium facta diuertemus. In Sicilia cum iunior Dionysius regnum Syracusarum pridem accepisset, homo minimè industrius, & à patre plurimum degenerās, sub pacis & quietiorum morum prætextu, turpem ignauiam tegere conabatur: & cum successisset in bellum contra Carthaginenseis, cum eis pacem firmauit

Philippus Illyrios prælio uincit.

Dionysij iunioris ignauia

mauit. Cum Lucanis itidem bello summa negligentia prorogato, & ad ultimū prælijs aliquot superior cum fuisset, cupidissimo animo pacem eis concessit. in Apulia urbeis duas extruxit, ut tutā efficeret maris Ionij nauigationē. Qui enim loca maritima incolebant, prædatorijs nauibus discurrentes, Adriaticū pelagus omnino mercatoribus infestum reddiderant. Post id summo ocio se tradens, omnem militarem exercitationem aboleri permisit. Regnum maximum omnium in tota Europa, & quam eius pater adamante munitā tyrannidem gloriabatur, sua ignauia perdidit. quod quemadmodum ab eo cōmissum sit, & quæ singillatim gesta fuerint, suo explicabimus ordine.

Regni Philippi annus III.

Cephisodoto Athenis imperante, Romæ consulibus C. Licinio, & C. Sulpitio, clarissimus inter Syracusanos optimates Dion Hipparini filius ex Sicilia aufugit: & Syracusanos, & alias Siciliæ urbeis ingenti animo in libertatem uendicauit huiusmodi initijs. Habuerat senior Dionysius uxores duas, & ex utraque liberos susceperat: ex prima, quæ erat Locrensis, Dionysium, qui ei defuncto successit: ex altera, Hipparini filia, summæ honestatis inter omneis Syracusanas, Narsæum & Hipparinum filios. Huius secundæ uxoris frater erat Dion, uir in philosophiæ studijs famæ celebris: constantia autem & rei militaris scientia longe omnib. suis ciuib præstans: accedebat adhęc nobilitas summa, & singularis animi magnitudo, quę omnia eum tyrāno formidolosum reddiderant: utpote qui aptissimus uideret ad retūdenda eius scelera. Itaq; decreuerat uirū talē procul à se habere, intentās etiam ei mortē. Id persentiens Dion apud amicos quosdā primo latitauit, postea ex Sicilia in Peloponnesum traiecit cū Megacle fratre & Charicride, qui sub Dionysio copijs militaribus præfuerat, Corinthumq; profectus, ab eo populo impetrauit, uti liberationis Syracusarū curā secū susciperet. Cum milites mercenarios uellet scribere, & arma conquireret, multis eum iuuantib. breui tēpore & arma & conductos milites in nauib. duabus onerarijs dispoſuit: cumq; ijs tantū è Zacyntho, quæ est prope Cephaleniam in Siciliā transmisit, Triremes & alias onerarias naues Charicidi, qui paulo pòst Syracusas trāsiret, tradidit. Eodē fermè tēpore Andromachus Tauromenienſis, Timæi historici pater, opibus animoq; plurimū excellens, in unū congregatis ijs qui fuerāt reliqui ab excidio Naxi dirutæ à Dionysio, collē urbi uicinū, qui Taurum nūcupabatur, ad multū tēporis inhabitauit, & à sua diutina mālione in Tauro, Tauromeniū eum locū appellauit: breuiq; auctis oppidi rebus, factū est ut incolæ opulēti, & locus honoratus redderet. Nostra tandē ætate, Cæsare adijciente animū ad Tastromenienſium incremēta, Romanorū colonia illuc deducta est. Euboei autē, dum hæc in Sicilia agerētur, ciuilibus discordijs laborātes, hi quidē Bœotos, alteri autem Athenienseis in auxilium accersiuerunt: cœptoq; ibi bello, leuia certamina, & quasi præludia frequenter fiebant, in quibus nunc Thebani, nunc Athenienses erant superiores. sed nunquā iusto certamine dimicatū adhuc fuerat, cum Euboei post bello uastatā insulam, & multos utrinq; mutuis odijs cæsos, tandem suo malo docti, simul conciliati sunt. Proinde Bœotij illinc discedentes, citra noxam domum reuersi sunt. Athenienses autē, cum ab eis Chij, Rhodij, Coi & Byzantij defecissent, inciderunt in bellum quod Sociale dictū est, sustinueruntq; illud per triennium. Electos itaq; duces Charetē & Chabriam cū exercitu ad id bellum miserunt. Illi statim Chion inuadentes, inuenerunt illuc missa auxilia ab ijs qui simul desciuerant, & præterea à Carum rege Mausolo, instructisq; ordinibus, urbem mari & terra oppugnare aggressi sunt. Chares cum peditum manu ad mœnia terrestri pugna contendebat cum ijs qui ex oppido eruptiones faciebāt. Chabrias autem in portū inuadēs, nauale prelium acriter incepit: sed eius nauí ab actuarijs hostium nauibus afflicta, succumbebat, & suī fortunæ cedentes, saluti suę cōsuluerunt. Itaq; maioris facieris glorioſam mortem, q; ut

Dion Syracusanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uictus uiueret, à se hostes fortiter repellens, confectus obijt. Interea Philippus rex magno prælio ab se deuictis Illyrijs, omnes eorum gentes, quæ usq; ad paludem Lychnitidem habitant, ad sui obsequium compulit, & in Macedoniam est reuersus, cum gloriosam pacem Illyrijs concessissent. Iamq; celeberrimũ eius erat nomen apud Macedonas, utpote cuius uirtute res prius male affectas recreatas uiderent. Post hæc cum Amphipolitani infensi essent Philippo, &

Philipp. Amphipolim subigit.

multis modis eum irritarent, parato iusto exercitu eos inuadit, & inductis ad mœnia machinis, acri & continua oppugnatione eos premens, muri partem ariete deiecit: irrumpensq; in urbem per apertum locum, & repulsis qui se opposuerant, ea est potitus: ciuesq; omnes humanissimè habuit, præter paucos, quos sibi aduersos patria mulctauit. Vrbs autem ea ex Thraciæ propinquitate & aliorum locorum multum contulit ad Philippi incremẽta. Subitò enim ab illa Pydnam occupauit, & Olynthijs ad obtinendam Potideam, cuius rei erãt cupidissimi: tulit auxilia. Olynthiorum autem ciuitas & potentia & habitantium multitudine plurimi erat momẽti ad bellica negocia perficienda: & qua aduersante, multũ laboris subeundum esset ei, qui imperium suum uellet proferre. Propterea mutua quadam emulatione & Philippus & Athenienses tenebantur, utri ipsorum illa se adiungeret. Sedenim Philippus Potidea expugnata, Athenienſium præsidium illinc depulit, deuictosq; incolumes Athenas humaniter remisit. Reuerebatur enim ualde eam remp. Philippus, cum ob potentiam, tum propter dignitatem. Olynthijs Pydnam etiam urbem prius ab se captam, & ei finitima, quæ possidebat, donauit. Crenidas dein se conferens, inductis multis qui eam urbem incolerent, ex sui appellatione instituit, ut Philippi nominaretur. Erant in eo tractu fodinæ auri, sed tenues & non bene exploratæ: eas Philippus magnis operibus ita instruxit, ut annua ei redirent amplius mille talenta. Vnde magnis opibus breui cumulatis, Macedoniæ imperium plurimum auxit, cum pecuniæ cœptis omnibus negocijs sufficerent. Nũmum aureum Philippi nomine cudi instituit. Multorum qui stipendia facerẽt certum & ualidum numerum sibi legit. In Græcia multos muneribus corruptos, ad patriæ proditionem allexit: quæ omnia sigillatim ut facta sint, declarabimus, prius tamen quæ hoc loco subsequuntur, narraturi.

Regni Philippi annus IIII.

Cum Athenienses Agathoclem principem, Rom. M. Fabium, & C. Petiliũ Consſ. haberent, Dion in Siciliam peruenit, Dionysij tyrãnidem oppressurus. Is cum ante tam nobile cœptum facinus nulla facultate ad id faciendum inuitaretur, præter omnium spem, regnum amplissimũ totius Europę penitus labefactauit. Quis enim uero credidisset eum uirum cum nauibus duabus tantũ onerarijs uictorem futurũ in eum regem, qui longas naues 500. pedites ad 100000. & decem millia equitum, armorum autem, commeatum, & pecuniarum tantũ haberet apparatum, quãtus enumeratis copijs abundè sufficeret? Vrbem præterea maximam Græcarum omnium tenebat, cui erant portus & naualia, & instructissimę arces fermè inexpugnabiles: non deerant & auxilia ualidissima. Sed contra ea omnia Dioni aderant potiora, ingens animus, uirtus summa, & magna eorum qui miserè seruiebant erga eum beneuolẽtia, quodq; ijs maius erat, ipsius tyranni ignauia, & popularium uoluntates abalienatæ. Huiusmodi igitur omnia eodem tempore simul emergẽtia incredibilem exitum rebus quæ gerabantur dederunt, hoc maximè ordine. Cum è Zacyntho Dion duabus nauibus acceptis discessisset, præteruectus Agrigentinos, Minoam tenuit. Ea urbs superioribus annis à Cretensium rege Minoë fuerat extructa, quo tempore persequutus Dædalum, usus est Cocali Sicaniæ regis hospitio. Sed dum hæc agerentur, Carthaginensibus parebat urbs illa, præratq; ei Paralus, Dioni amicissimus, à quo prompto animo acceptus Dion, cum è nauibus arma numero ad quinque millia exportari fecisset, ab eo impetrauit, ut Syracu

Dion uadit liberatum tyrãnide Syracusas.

ut Syracusas curribus illa deuehi curaret. Ipse autem iter eodem cœpit, mille uiris comitantibus: statim'que Agrigentinos, Gelenses, & alias Siciliæ mediterraneas gentes Madinæos & Camarinenseis adhortatus ad uendicandam libertatem, sibi contra tyrannum iunxit, concurrentibus'que ex omni parte auxilijs, comparauit exercitum amplius uiginti millium hominum. Græci pariter ex Italia & Messanenses multi accersiti, magna promptitudine aduenerunt. Iam Dion Syracusanos fines intrauerat, cum ei facta est obuiam ingens multitudo & ex agris & ex urbe uenientium ad se hominum inermium: multis enim, quibus parum credebat, arma Dionysius ademerat. Ipse quidem per ea tempora in urbibus nuper à se constructis circa mare Adriaticum erat, cum magnis copijs. At hi quos ad Syracusarum custodiam duces reliquerat, primò tentauerunt, ut in tyranni side oppidanos retinerent, ne defectionem molirentur. Sed quum id frustra fieret, tumultu passim succrescente, coacto mercenario milite, & his qui in urbe partes regias fouebant, tumultuantibus ita obsistere decreuerunt. Dion interim Syracusanis, qui armis carebant, aduecta arma distribuit: alios autem eo armorum genere, quod fortuitum ei offerebatur, instruxit. Hisq; omnibus in concionem uocatis, dixit: eo animo se uenisse, ut Siciliæ libertatem quæreret: ideo oportere duces deligi, qui & libertati recuperandæ, & extinguendæ funditus tyrannidi pares essent. Tunc una ueluti uoce ab uniuersa multitudine conclamatum est, ut ipse Dion & frater Megacles imperatores in eo bello essent. Subitò igitur à concione urbem inuadens, nullis in aperto se ei opponentibus, audacter ingressus per Achradinam, in forum cum exercitu contendit, cum nullus ei occurrere auderet. Erant cum Dione omnino hominum millia quinquaginta. Hi omnes coronati in urbem intrarunt ducente Dione, Megacle, & triginta Syracusanis, qui soli ẽnumero eorum qui in Peloponneso exulabant Syracusis, ausi sunt fortunæ cum Dione se exponere. Vniuersa autem urbe à seruitute ad libertatem, à tristitia tyrannidis, ad summam hilaritatem & laudationes conuersa, omnia gaudij, omnia sacrificiorum plena erant. Priuatim unusquisque ad lareis suos excitatis uaporibus, gratias dijs agebat ob accepta bona, concipiebat'que uota uti futuræ res prosperè cederent. Sentiebatur & quidam ueluti ululatus fœminarum exulantium, ob felicitatem adeò insperatam. Passim uerò ab omnibus urbis partibus concursus ad Dionem erat. Non liber, non seruus, non peregrinus inueniebatur, qui eum uidere nõ discuperet, cum summa admiratione eius uirtutis, quam maiorem humana omnes animo concipiebant, nec immeritò. Maxima enim ea erat rerum commutatio, & quam nullus unquam futuram existimasset: amarissima quinquaginta annorum seruitute tunc primũ depulsa, & libertate unius hominis uirtute restituta. Dionysius tunc temporis ad Cauloniam Italiæ cum moram traheret, Philistum, quem Adriatico mari præfecerat, ab se cum classe accersitum, iussit Sycacusas contendere: ipse'que eodem peruenit, die septimo post eum diem, quo urbem Dion occupauerat: tentauitq; initio, num astu Syracusanos posset circumuenire. Ad eos enim legatos, qui pacem peterent, misit, uarijs modis per eos significans, se concessurum populo imperium: si quidem honores decenteis in remunerationem ipse posset obtinere. Petebat etiam ut ad se uenirent è populo aliqui, cum quibus consultaret de bello componendo: quod factũ est. Missi enim sunt uiri honoratissimi à Syracusanis, quos iam multũ spes inflauerat. Iis cũ Dionysius custodias apposuisset, aditũ ad se diutius distulit. Animaduertens interea hosteis, ex pectatione pacis negligẽtius in stationib. agẽteis, & omnino ad dimicationẽ malè expeditos, extemplò reseratis portis arcis quæ est ad insulam, cum instructo agmine se intromisit. Extruxerãt Syracusani murũ ex opposito uersus mare: super eum Dionysiani cũ clamore & perturbatione ingenti insenderunt: trucidatisq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

trucidatis'que non paucis, qui ea loca tuebantur, iam interius penetrauerant,
Dionysianis Syracusas adorti à Dione repelluntur. conserebantq; manus cum ijs qui ad muri subsidium ueniebant. Tunc Dion
præter spem deceptus, cum optimis militum obuiam iuit hostibus, cœptoq;
prælio multos passim cædebat. Cumq; haud magnum loci spacium interce-
ret (quippe intra munitiones statim erat pugna) accurrit subitò magna uis ho-
stium in eum locum satis angustum, & uix stadij unius. Vtrinque autem qui
summa excellebant uirtute, periculis se animose offerebant: his quidem ob in-
gentia Dionysij promissa, illis autem libertatis amore ad summum uincendi
studium inflammatis. Et primò ancipitem reddebat pugnam æqualis fermè
utrorumque uirtus, cadebantq; plurimi, nec pauciores confodiebantur, uul-
neribus omnes aduersis. Qui enim in prima parte erant, generosissimè ad mor
tem usque decertabant: proximi autem pro eis cadentibus, strenuè subibant
incommoda omnia. Et pro adipiscenda uictoria nullum erat periculum quod
recusarent. Sedenim Dion cupiens plurimùm facere egregium aliquid, ut la-
bore suo parta uideretur uictoria, in mediam hostium aciem prorupit, & acri-
ter dimicans, multos cecidit, perturbatis'que aduersis ordinibus, in media ea
turba solus constitit. Ibi emissis undique iaculis & in clypeum & in galeam, ni
hil offendebatur, armis eum tuentibus. Sed in brachio dextro confixus, uul-
neris asperitatem haud poterat ferre, paulumq; aberat, ut deueniret in hostiũ
manus, cum Syracusani pro duce suo seruãdo solliciti, facto uehementiori im-
petu in hostem, & Dionem periculo eripuerunt, & illum ad fugiendum com-
pulerunt. Itidem & ad aliam muri partem superiores oppidani prosequuti
sunt Dionysij milites usque ad portas insulæ. Quum uictoriam hanc clarissi-
mam, & per eam stabilitam libertatem Syracusani obtinuissent, trophæum in
tyranni exprobrationem erexerunt. Dionysius uerò ab eo quod sperarat ui-
dens se decidisse, iam'que regni recuperandi animum despondens, ualidis prę
sidijs arceis firmauit, impetratis'que suorum cadaueribus, quæ erant octingen
ta, honorificè ea sepeliri curauit, aureis coronis & purpureis uestibus adorna-
ta. Sperabat enim huiusmodi officio, alijs animos auctum iri ad subeunda dis-
crimina pro eius tyrannide. Magnis etiam muneribus eos qui strenuè pugna-
rant prosequutus est, & ad Syracusios misit qui agerent de pace. Sed Dion ex-
cusationibus uarijs legatos distinebat, donec obsoluta sine impedimento mu
ri parte quæ deerat, eadem arte hostem ludificatus, qua ipse deceptus fuerat.
introductis legatis, quum de pace uerba habuissent, respondit: unicam esse
pacis uiam, si deposita tyrannide, contentus sit honoribus certis. Id cum Dio-
nysio renunciatum esset, duceis suos consuluit tyrannus, qua uia Syracusanos
tam superbè respondenteis posset ulcisci. Postmodum cum omnibus rebus,
præter quàm frumento abundaret, maritimisq; uiribus præstaret, hostilem a-
grum populatus est: diuisisq; inter suos frumentis illis prædatitijs, misit onera
rias naueis cum pecunia ad comparandos commeatus. Syracusani haud mul-
tas habebant longas naueis, sed in locis quę oportuna nouerant, occurrentes,
magnam uim frugum emptarum, quæ deuehebatur, abstulerunt.

Alexandri Pherci mors. Dum uerò hæc Syracusis gererentur, in Græcia Alexander Pheræorum ty-
rannus fraude uxoris Thebes, & fratrum eius Lycophrontis & Tisiphoni in-
terfectus est. Qua ex re non mediocrem gratiam tanquam tyrannicidæ primò
adepti sunt: postea immutati animo, muneribus sibi milites conciliarunt, nec
tyrannos seipsos dissimulabant. Sublatis enim è medio qui eorum uolun-
tati renitebantur, & confirmatis multum uiribus suis principatum apprehen-
derunt. Erant ea tempestate in Thessalia magni nominis, ac nobilitatis sum-
mæ, qui nuncupabantur Aleuadæ. Hi tyrannos eos comprimere conati, cum
per se haud sufficerent, Macedoniæ regem Philippum inuocauerunt. Qui in
Thessaliam profectus, tyrannis deuictis, pristina urbibus libertate reddita-
cam

eam sibi Thessalorum beneuolentiam comparauit, ut ipse ac filius Alexander
in uarijs bellis eos auxiliares habuerint. In his autem qui historias conscripse-
runt, Demophilus Ephori filius, belli, quod Sacrum uocarunt, & in annos un
decim, donec sceleris illius participes extincti essent, dilatum est, narrationem
omissam à patre susceptit, ab eo tempore, quo Delphici oraculi templum & oc
cupatum & direptum est à Phocensi Philomelo. Sed huc usq; tantum perue-
nit Callisthenes decem libris, quos de Græcorum rebus scripsit. Rursus inde
Atheniensis Diyllus libros uiginti septem auspicatus est, queis & Græciæ &
Siciliæ facta recensentur.

Regni Philippi annus V.

Iam principatum Athenis Elpinus, & consulatũ Romæ iniuerant M. Po-
pilius Lenas, & C. Manlius Imperiosus: cœperatq; centesima & sexta Olym-
pias, in qua uictor in stadio fuit Maliensis Porus. Eo tempore in Italia circa Lu
caniam colluuio quædam hominum, omnium fermè fugitiuorum, è locis ua-
rijs in unum confluxit, passimq; primo latrocinabatur: dein & excubias agen-
do, & incursionibus crebris, alijs'que exercitationibus cœpit assuefacere se ad
militareis ordines seruandos. Itaque iusta acie cum locorum eorum cultorib.
congressi, semper uictores euadebant: auctis'que uiribus, ad urbium oppug-
nationem conuersi, Terinam oppidum captum diripuerunt. Postea in ditio-
nem suam redactis Arponio, Thurijs, & alijs aliquot urbibus, sibi suam rem-
publicam instituerunt: uocatiq; sunt indigena appellatione Brutij, quòd eorũ
plerique, serui essent. Vernaculo enim sermone fugitiui appellabantur Brutij.
Huiusmodi originẽ habuit is Italiæ populus. At Philistus Dionysij præfectus
Rhegium profectus, illinc Syracusas quingentos equites traiecit, assumptisq;
ibi pluribus alijs, & peditatu duũm millium, in Leontinos (qui & ipsi à Diony
syo desciuerant) se conuertit: ac noctu mœnib. superatis, cum partem urbis oc
cupasset, consertis atrociter manibus, præcipuè Syracusanorum uirib. qui Leõ
tinis uenerant auxilio, illinc eiectus est. Interea Heraclides, quem Dion in Pe-
loponneso cum nauibus longis reliquerat, impeditus antè tempestatibus, ne
posset in tempore liberationi Syracusarum adesse, uenit cum longis nauibus
uiginti, mille & quingentis militibus. Cumq; is uir plurimum uirtute excelle-
ret, uidereturq; tantæ rei maximè idoneus, præfectus est Syracusanorum omni
bus maritimis copijs, ut communi consilio eius & Dionis gereretur bellũ con
tra Dionysium. Et iam Philistus instructa classe triremium sexaginta, ad naua-
le prælium excibat Syracusanos, haud multũ ei nauium numero cedentes. Pu-
gnatum est utrinq; summis uiribus, inclinabatq; primò uictoriæ spes ad Phili-
stum, ob egregiam eius fortitudinẽ. Sed à suis tandem derelictum undiq; Syra
cusani eum prementes, ut uiuum caperent, laborabãt. Sed Philistus ut uitaret
quæ plerunque in captiuos committi solent, sibi mortem conscriuit: uir inte-
gerrimæ fidei, & qui magno usui fuerat tyrannis donec uixit. Huius cadauer
discerptum Syracusani per urbem traxerunt, abiecerunt'que insepultum.
Dionysius amisso tantæ expeditionis duce, cum alium qui bello administran-
do par esset, non haberet, nec per se idem posset, legatos ad Dionem misit,
qui ei primò dimidium imperij sui, deinde & totum obtulerunt. His à Dione
responsum est, uti rex arcem populo dederet, impetraturus ex ea munera &
honores. Nec Dionysius eam conditionem reijciebat, dum tamem præsidi-
um & opes quas in ea haberet, in Italiam tutò posset transferre. Approbabat
id totum Dion, hortabaturq; populum ad subeunda ea pacta: uerùm concio
nantibus quibusdam in contrarium, noluit Dioni assentiri populus, sperans
ui se illud assequuturũ. Sedenim Dionysius ualido præsidio firmata arce, the-
sauros & omnem regiam supellectilem nauibus clanculum impositam in Ita-
liam transtulit, & in urbe seditiones erumpere cœperunt. Erant qui summam
retum Heraclidæ censerent demandandam, quòd is homo ad tyrannidem nũ
quam

106 Olymp:

Brutiorum origo.

Philisti mors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Syracusani diffidijs laborant.

quam uideretur aspiraturus. Alij uerò præfici omnibus debere Dionem adseuerabant. Accessit ad alia incommoda, quòd mercenarij milites, qui uenerant è Peloponneso ad Syracusarum liberationem, cum stipendia multa eis deberentur, nec solutioni ob indigentiam satisfieri posset, plures tribus millibus omnesq; spectatæ uirtutis, & qui multa in bellicis rebus exercitatione longè omnibus Syracusanis fortitudine præstarent, discesserunt: adhortati prius Dionẽ ut secum & ipse recederet, ulciscereturq; secum communes iniurias à Syracusanis acceptas. Denegauerat primò id se facturum Dion: uerùm paulo pòst, ardente urbe seditionibus, compulsus est se recipere ad externos milites abeunteis, simulq; iter faciebant ad Leontinos, cum Syracusani inflammati odio eos persequi cœperunt: & in ipso itinere facta dimicatione, cum multos è suis amisissent, se retraxerunt. Nec Dion ex ea uictoria sustinuit, ut odium cõtra ingratissimos ciues exerceret. Missis ad se qui defunctorum corpora ad sepulturam peterent, benignè indulsit, captiuosq; multos citra redemptionem liberos dimisit. Multi etiam ex prælio, cum in fuga interfici potuissent, quia tamen uerbis ostentabant se esse Dionis partium, ab eorum cæde temperatum est. Dionysius tunc temporis, cum Neapolitanum Nypsium, uirum & prudentię & fortitudinis egregię, ducem elegisset, ei ut Syracusas contenderet, iniunxit, deditq; aliquot onerarias naues ad commeatus deuehendos. Ille igitur è Locris Syracusas uersus discesserat. Iisdem diebus cum diutius præsidia à Dionysio arci imposita, panis & aliorum necessariorum inopiam summa constantia tolerauissent, tandem præmente necessitate, ad salutem prospiciendam conuersi omnes, nocte simul habitis consilijs, decreuerunt sequenti die & arcem & semetipsos Syracusanis dedere. Iamq; primo diluculo ibant ab arce ad populum qui deditionem pacisceretur, cum Nypsius conspectus est, classem circa Arethusam in portum appellens: ex cuius aduentu ab inopia recreati, summa rerum omnium abundantia adfluere cœperunt. Eodem modo arx fermè alienata, ex insperato confirmata est, cum præcipuè Nypsius milites qui arcem tuebantur, in concionem euocatos, oratione tempori accommodata, plurimum ad futura omnia toleranda animauerit. Syracusani tunc instructis triremibus hosti obuiam egressi, cum ille in concionem totus conuersus esset, incursione subita ingentem tumultum excitarunt: quo uehementer perturbati sunt qui primum impetum debebant excipere. Itaq; prælio conserto, Syracusani hostiles aliquot naues demerserunt, nonnullis potiti, reliquas in fugam conuerterunt. Ex ea uictoria multum elati, deis primùm sacrificia amplissima rediderunt, ipsi dein ad conuiuia & ingurgitationes conuersi, nullam habebant excubiarum curam: utpote contra hosteis, quos uictos nihili facerent. Interim Nypsius acriter intentus ut acceptam cladem ulciscereturq; copijs nocte expeditis, inscendit ipse furtim oppositas munitiones, ibiq; in temulentiam & somnum reuolutos uigiles offendit. Non cunctatus, scalas ad id factas applicat, per quas strenuissimi aliquot superato muro, trucidatis custodibus, cum portas reserassent, introductus est totus exercitus in urbem. Syracusani qui in subsidium accurrebant, cum omne eorum robur uino langueret, uel trucidabantur, uel fugam statim arripiebant. Eodem tempore & qui erant in arce cum omnia incustodita essent, intra munitiones penetrarunt. In oppidanos subito casu consternatos & incompositos multa cædes committebatur. Intrauerant cum Nypsio plures decem millibus acie ordinata, ut in urbe nullus eorum impetum posset sustinere: quippe cum in ea nemo ducis officio fungeretur. Iamq; occupato foro in domos irruebant, diripiebantq; passim opes. Fœminæ, pueri, serui captiui ducebantur. Refugerant uiri in angiportus & uias quasdam, ubi continuis dimicationibus decertabant, sed cum magno detrimento: quum multi interficerentur, alij autem grauissima subirent uulnera. Et noctu hæc quidem omnia, uti sors in tenebris obtulerat, utrinque commis-

committebatur. Nunquamq; apparuit, quantam hominum strages ubiq; facta esset, nisi demum die aduenìente. Tunc Syracusani animaduertentes unicam salutis spem in Dione esse, miserũt equites aliquot in Leontinos ad eum, orantes, ne in seruitutem redactam patriam uellet destituere: utq; iniuriarum, quas ei intulissẽt, sibi ueniam dans, patriæ calamitatem miseratus, ad eam subleuandam festinaret. Dion, ut qui animi magnitudine, & ex philosophiæ studijs sedatum sensum haberet, nihil indignationis in ciues suos retinuit, sed repentè milites suos adhortatus, duxit Syracusas. Cumq; ad Hexapila peruenisset, ibi instructis ordinibus progredi cœpit: tunc obuiam facta sunt ei fermè decem millia mulierum, puerorum, & senum ab urbe fugientium. hi omnes cum lachrymis suam sortem Dioni commendabant. Eo tempore hostes qui ex arce descenderant, domibus quæ circa forum erant, post direptionem iniecto etiam igne, ad ulteriores occupandas se conuerterant, totiq; in illo erant, cum locis pluribus facto agmine Dion in urbem irrumpens, occupatos in auferendis raptis rebus, incompositos & subito eius aduentu perterritos passim trucidat, & in domibus & in uijs, prout se ei offerebant: pluresq; iam quatuor millibus cæsi erant, cum reliqui fuga celeri in arcem se recipientes, obstructis portis imminentem cladem euitarunt. Id facinus celeberrimum omnium quę prius à se gesta erant, cum Dion peregisset, curauit ut incendia, quibus multæ domus ardebant, coërcerentur, utq; reficerentur munitiones, ne ab arce hosti in urbem aditus pateret. Expurgatis denìq; omnibus locis, ubi cadauerum acerui iacebant, trophęum erexit, & dijs, quorum ope patriam seruasset, sacrificia exoluit. Populus uerò ut gratitudinem suam in Dionem ostenderet, eum imperatorem delegit, decreuitq; ei honores diuinos. Ille tunc, ut eodem tenore ubiq; se magnanimum ostenderet, eis qui inimico animo in se deliquerant, clementer ueniam dedit, populúmque uniuersum ad concordiam seruandam exhortatus est. Vnde plurimum charitatis & commendationis apud suos ciues, ueluti unicus patriæ seruator, & cui ex maximis beneficijs multum deberetur, consequutus est.

Syracusani Dionem reuocant.

Cum uerò Siciliæ res in huiusmodi statu essent, in Græcia Chij, Rhodij, Byzantij, & Coi bello sociali cum Atheniensibus contẽdentes, summo studio se instruebant, ut exitum rei nauali pugna experirentur. Itidem Athenienses, cũ prius ad eam expeditionẽ Charetem cum 60. nauibus misissent, tunc Iphicrati & Timotheo, clarissimis uiris ea tempestate in populo Athenẽsi, totidem dederunt naues, ut profecti contra hosteis, communi consilio cum Charete rẽ gererent. Iunctis autem quatuor gentium uiribus, illi habebant centum nauium classem, qua Imbrum & Lemnon Athenienstum insulas depopulati, in Samon demum inuaserant: uastatisq; agris omnibus, urbem & mari & terra oppugnabant. Complures autem insulas Athenienstum diripuerãt, coactaq; inde ingenti præda, oneribus belli sufficiebant. Athenienstum duces postquam in unum conuenerunt, ad oppugnandũ Byzantium subitò profecti sunt: quia ex re hostes ut socijs succurrerẽt, à Samo auerti sunt: conuenerantq; omnes copiæ in Hellespontũ, expediebantq; se utrinq; ad nauale prælium. cum subitò magna uentorũ uis coorta dimicationem cohibuit. Et cum nihilominus confligere Chares statueret, Iphicratis & Timothei copiæ eum in tanta tempestate sequi noluerunt. Tum Chares militum testimonio in præsentem rem aduocato, collegas proditionis insimulauit, populoq; Athenienti eos, quòd se in prælio conserendo deseruissent, per literas detulit. Ille plurimũ commotus, aduersus eos iudicium habuit. Condemnati sunt Iphicrates & Timotheus talentis multis, & reuocati à belli administratione. Itaq; Chares omnium rerum curam solus susciptens, laborabat multum, ut impẽdijs belli remp suam leuaret, & præceps tale facinus aggressus est. Artabazus qui à rege defecerat, compellebat cõfligere cum illius præfectis, quorum exercitus erat septuaginta m. llia hominum

Belliũ sociale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num. Is cum exiguas haberet copias, Charetis auxilium implorauit: qui totis uiribus accedens, hosteis superauit. Huic tanto beneficio parem gratiam relaturus Artabazus, magna munera dedit Chareti, ut facilè inde posset exercitũ suum sustentare. Athenienſibus ea res initio uehementer placuit. Sed Athenas à rege superuenientibus legatis, qui de Charete conquererentur, animi multum immutati sunt, cum rumores iactarentur, regem daturum nauium trecentarum auxilia Athenienſium hostibus. Id uerita ciuitas, decreuit componere cum socijs bellum. Cum'que illi non abhorrerent à pace, facile illud factum est. Taliq; causa, bello, quod Sociale nuncupatum, tres annos durauit, finis est impositus. Sed enim prope Macedoniam tres reges Illyrici, Pannonum, & Thracum, cum in uicino Philippi regis res indies crescenteis suspectas haberent, iniuerunt consilia de eo coniunctis uiribus opprimendo: quandoquidẽ anteactis annis ipsorum quisq; seperatim ab eodem uictus fuerat, nec dubitabant se illud facilè facturos. Verùm Philippus imparatos adhuc, dum copias cogunt, ac reliquo belli apparatui se accingunt, de improuiso adortus, superat, compellitq; in ius Macedonum.

Belli socialis finis.

Regni Philippi annus V I.

Insequenti anno, quo Athenis Callistratus imperauit, & Romæ Consules fuerunt Marcus Fabius, & C. Plotius, exortum est bellum, quod Sacrum uocauerunt, uiguitq; ad nouem annos. Philomenus enim Phocensis, confidentiæ & improbitatis extremæ uir, occupauit Delphicum templum, incenditq; bellum Sacrum ob huiusmodi causam. Postquã Lacedæmonij pugna illa nobili Leuctrica à Thebanis deuicti sunt, ab eisdem ut ingentem soluerent pecuniam, in Amphictionũ iudicio sunt dãnati, ob occupatã urbẽ Cadmeam. Istidem & Phocenses, quòd magnã partẽ Cirrhæi agri, qui Apollini est sacer, depopulati fuerant, multorũ talentorũ condemnationẽ subiuerunt. Sed neutris mulctã exoluentib agitatũ est rursus de eis inter Amphictyonas, & primò de Phocensium peruicacia. Fuerũt qui cẽserent, ni deo pecunia iudicata persoluretur, uti Phocẽsium agri consecrarentᵉ, & iuris diuini fierent. Pariter dictũ est, alios omneis Amphictyonũ dicto audientes esse oportere (inde autẽ Lacedæmonij notabant) qui minus id fecissent, eos uniuersæ Græciæ indignationem mereri. Hæc sententia cũ ab omnib comprobata esset, uidereturq; imminere, ut regio Phocẽsis deo addicereᵗ, Philomelus authoritatis summę apud populareis suos, eos longa oratione docuit, grauissimã mulctã haudquaq; persoluí posse. Rursus omnium ipsorum agros consecrari, non tantũ turpe, sed etiam periculosum esse: quòd, unde uictũ haberẽt, eis auferreᵗ: summaq; iniuria id ab Amphictyonib. factũ esse, cum ob pusillam regionẽ uastatam, maxima summa damnati sunt. Proinde consulebat, iudicium tam iniquum uti rescinderẽt: nec Phocensibus deesse rationes contra Amphictyonas, quòd antiquitus oraculi locus iuris & potestatis Phocensium fuerit. in cuius rei testimonium antiquissimum & maximum poëtam Homerum, ita scribentem citabat.

Phocenſes Schedius ducunt & Epistrophus, illi
Saxosam Pythona tenent, simul & Cyparisson.

Et ideo oportere acriter eniti, ut locus, qui Phocẽsib. patrius esset, uendicareᵗ. Promisit dein, si tãto negotio sese uellẽt præficere, ut plenũ ius imperiumq; haberet: se bona diligentia curaturũ, ut imminens infortunium ab eis auerteretᵗ. Nec illi, urgente metu pœnæ in eos dictę, cunctati sunt, quin imperatorẽ eum deligerent. Tunc Philomelus, ut quæ promiserat, re præstaret, initio statim Spartam se cõtulit, secretosq; cum rege Archidamo sermones habuit: non minus ei, quàm sibi laborandum esse, ut Amphictyonũ iudicationes irritæ redderentᵗ, cum & in ipsos Lacedæmonios grauem & iniquam sententiam ualde dixissent. Se quidem ideo Delphos inuadere decreuisse: quibus cum esset potitus, Amphictyonum decreta uellet rescindere. Ad hæc Archidamus respondit, manifesta in præsens se ei auxilia non daturum, sed clanculum & stipendio & militibus eum iuuando, rei cœptæ non defuturum esse. Acceptis igitur ab eo quindecim talentis Philomelus, simul & sua non minori pecunia mercenarios milites conduxit. Ex Phocensibus autem mille uiros delegit, quos iaculares nuncupabat: magnoq; militum numero coacto, Oraculum inuasit. Thracidas gentem in Delphis, sibi obsistenteis cum magna cæde repulit. Eorum bona passim concessit diripienda. Cæteros enim loci habitatores perterritos, adhortatus est ut bono animo essent, neue aliquid mali ab se timerent. Sed cum fama templi occupati latè iam uagaretur, Locrenses finitimi subitò instructis copijs Philomelum aggressi sunt: commisso'que circa Delphos prælio, uicti multis suorum amissis, domum reuersi sunt. Ea uictoria audentior factus Philomelus, è columnis Amphictyonum decreta excidit, & damnationum quæ conscripta erant monumenta prorsus extinxit: palamq; illud promulgauit, se nec Oraculi diripiendi, neque alicuius iniqui facinoris perpetrandi animum habere, sed maiorum suorum iura uendicantem, iniquo Amphictyonũ iudicio rescisso, patrias leges confirmare uoluisse. Bœotij interim habito consilio, decreuerunt capto templo succurrere, raptim'que milites negotio destinarunt. Sed Philomelus templo murum undique induxerat, coëgeratque magnam uim hominum, dimidiatum, præter integrum, stipendium exoluens. Ex Phocensibus optimos quosque delectos conscripserat, ut instar iusti exercitus, ad quinque millia hominum sub signis haberet. Cum ijs ante Delphos consedit, iam hosti metuendus. Duxit deinde copias eas in agrum Locrensem: magna'que ex parte eum populatus, conuertit se ad munitissimi castelli (secundum quod flumen labebatur) oppugnationem: multis'que conatibus cum id frustra tentasset, omissa oppugnatione, conseruit manus cum Locrensibus. In quo certamine cum uiginti sui milites occubuissent, & eorum corpora essent in hostium potestate, petijt ab eis per legatos, ut sibi concederentur: id illi denegarunt, insuper'que addiderunt, apud Græcos omneis communi lege sancitũ esse. ut insepulti abijcerentur sacrilegi omnes. Quam rem ægerrimẽ ferens Philomelus, iterum cum Locrensibus prælium iniuit: plurimum'que laborauit, ut hostium quospiam interficeret, eisdem'que potiretur. Ita compulsi sunt illi, permutatione facta, tradere quos inhumatos tenebant.

Philomelus Amphictyonũ decretum per uim rescindit.

Hinc Philomelus multis populationibus factis, militem suum præda onustũ reduxit Delphos. Vbi per oraculum rescire cupiens belli quod gerebat euentum, Pithyam coëgit, uti tripodem inscenderet, sibi'que daret responsum. Sed quoniam tripodis occurrit mentio, haud abhorrens uidetur, ueterem de eo tra ditam historiam repetere. Antiquitus fama ea inualuit, capras Oraculum ipsum iuuenisse: cuius gratia & Delphici hac tempestate capris ut plurimum sacrificant in consulendo oracula. Inuentum uerò ita aiunt. Cum eo in loco, ubi nunc templi adytum est, terræ hiatus pateret, circum'que errarent pascentes capræ (quòd scilicet Delphi eo tempore inculti erãt) frequenter conrigit, ut ad cauum illud capra quæpiam accedens, & introspiciens, mitis quibusdam exultationibus, & uoce prius ei insueta, incredibilem pastori suo admirationẽ concitaret, adeò ut & ipse spectatum eius loci situm accesserit. Eum tũc, quod captis euenerat, perturbatio ingens corripuit: ut illæ, ea propemodum quæ diuino furore uexatis accidunt, paterentur: hic uerò præter illud, etiam futura prædiceret. Quapropter apud eius regionis homines diuulgata commotione mentis (quæ ad hiatum accedentibus oboriretur) complures illuc conueniebant, tentandi'que gratia quicunque propius se inferebant, diuino agitabatur spiritu. Propterea res in admirationem uersa, creditum'que terrestre illud esse oraculum. Et aliquandiu seruatum est, ut consulturi de rebus suis, ad hiatum se promitterent, alter alteri responsa redderent. Sed cum multi ex furore in præceps desilirent, ita'que interirent, qui eum locum seruabant, instituerunt,

De tripode Apollinis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuerunt, ne quispiam periclitaretur, ibi fœminarum uatem ad omnium usum deligi, à qua prædictiones acciperentur. Ei uerò machinam erigi, super quam tutò & diuinitus afflari, & consulentibus respondere posset. Quia uerò ea machina fulturis tribus sustinebatur, ideo tripus nũcupata est: cuius faciem fermè & nunc retinent ænei tripodes. Quo igitur modo & oraculum inuentũ sit, & quibus initijs tripus in usum uenerit, pro re dictum satis arbitror. Solebant etiam primo illo tempore uirgines ob naturam puriorem, & quòd Diane uideantur propinquitate quadam iungi, ad officium illud diuina enunciandi adsumi. Aptissimæ enim credebantur ad seruanda eà arcana, quę in responsis contineantur. Sed annis posterioribus Echecratem quendam Thessalum fama est, cum ad oraculum peruenisset, uisam uirginem Pythiam summæ uenustatis adamasse, & raptam uiolasse: unde ob admissum facinus Delphici sanxerint, ne in posterum respondendi officio fungeretur uirguncula: sed senior fœmina, annorum saltem quinquaginta, quæ tamẽ uirginali babitu, in memoriam ueteris uaticinandi moris uteretur. Et hæc quidem sunt, quæ fabulosè de oraculo inuento traduntur. Sed nos ad res Philomeli regrediamur. Is quidem eius loci dominus, Pythiam, uti aliquid sibi de patriç rebus prędiceret, monuit & cum uates eam ipsius patriam sibi uideri responderet, minari & cogere eam uti tripodem inscenderet, cœpit Philomelus. Ad cuius uim inferentis asperitatem offensa mulier, cum dixisset, ei licere facere quod uellet: lætus plurimum, uerbum id, ut oraculum rebus suis aptissimum, accepit Philomelus, statimq; ex scriptum illud in propatulo posuit, & passim uulgauit, sibi à deo licentiam datam faciendi quod uellet. Postmodum concione uocata, quid sibi responsum esset exposuit: adhortatusque uti firmiores animos haberent, ad belli negotia se totum conuertit. Factum est & ei in Apollinis templo ostentum huiusmodi: Aquila ædem superuolans, in terram se deuoluit, educatas'que in templo columbas persequebatur, ut earum aliquot ex ipso altari arripuerit. Idipsum earum rerum periti Philomelo & Phocensibus fortunatum exitum Delphici belli portendere affirmabant. Inflatus proinde Philomelus, delegit è suis qui maximè idonei uisi sunt, hos'que partim Athenas, partim Lacedæmonem, alios item Thebas, cæterasq; Græciæ insigniores urbes adire iubet, excusatum se, ne crederent diuitiarum rapiendarum gratia, sed quò recuperaret ius, quod antiquitus Phocenses in templo conitaret habuisse, Delphos ab se occupatos: paratumq; esse Græcis omnibus sacrarum opum rationem reddere, recensendo numero & pondere munera quæcunq; in templo fuerant dicata, si quispiam id quærere desiderauerit. Precari denicq;, si forte ab aliquo in Phocenses ex inimicitijs aut odio bellum pararetur, ut ipsi uel sibi auxilio essent, uel saltem hostes non iuuarent. His per legatos expositis, Athenienses, Lacedæmonij, alij'ue quidam & societatem & auxilia polliciti sunt. Sed Bœoti, Locrenses, & quidam alij contra statuerunt, ac bellum pro deo cõtra Phocenses gerere decreuerunt.

Regni Philippi annus VII.

Et hæc quidem anni huius spacio contigerunt. Quo autem Diotimus Athenienſium princeps, Caius Martius & Cneus Manlius Romæ Consules fuerunt, Philomelus belli quod cœperat magnitudinem prospiciens, qui secum stipendia facerent, multos ad se incitabat: & Phocensium qui bello idonei uiderentur, delectum habebat. Cumq; his omnibus parandis pecunia opus esset, à rebus quidem sacris manus continuit: cęterùm Delphicos, qui erant cæteris ditiores, compulit ut sibi exoluerent unde stipendia mercenario militi cõ
Philomelus modè dari possent. Comparatis igitur copijs iustis, eas in campum eduxit, ut
Locrẽses prælio uincit. appareret eum certamen non detrectare contra Phocensium hostes. Locrensibus uerò ei occurrentibus, commissum est prælium ad petras quę Phædriades nuncupantur: in quo uictor Philomelus, multos ax hostibus interfecit, plures cepit

cepit, quosdam ut se de rupe præcipites darent coegit. Ex hac pugna prospera elationis multum Phocensibus iniectum est. Sedenim Locrenses grauiter affecti, legatos Thebas miserunt, & sibi & deo auxilia implorantes. Tunc Bœoti & propter pietatem erga deos, & quòd eis conducebat, decreta Amphictyonum rata permanere, miserunt ad Thessalos & ad cęteros Amphictyonas, qui orarent, uti secum contra Phocenses bellum susciperent. Et illi quidem cum id ipsum facere constituissent, ingens tumultus & seditio per uniuersam Græciam excitatus est, cum aliqui deo subueniendum, & in Phocenses, ueluti sacrilegos, animaduertendum: alij rursus ut Phocenses auxilijs tuuarentur, decreuissent. In diuersum proinde tendentibus gentium & urbium factionibus, templo succurrere decreuerunt Bœoti, Locrenses, Thessali, Perrhœbi: & præter hos Dores, Dolopes, Athamanes, Achæi, Phthiotæ, Magnetes, Aeneanes & aliquot alij Phocensibus uero auxilio erant Athenienses, Lacedęmonij, & quidam alij ex Peloponneso. Sed promptissimi omnium in hoc erant Lacedæmonij cum alijs quibusdam ea de causa. In pugna Leuctrica Thebani cum uictores fuissent, litem ad Amphictyonas contra Lacedæmonios detulerunt, quòd eorum ciuis Phœbidas Cadmeam occupasset, dictâq; ob eam iniuriam mulcta est illis talentorum quingentorum. Sed cum tempore legibus præfinito Lacedæmonij iudicatam summam non exoluissent, rursum Thebani causam renouarunt, ut duplo mulctarentur, mille scilicet talentis: quod cum ab Amphictyonibus factum esset, Lacedæmonij ob debiti magnitudinem similes Phocensibus tergiuersationes moliebãtur, iniustè damnaros sese prędicantes. Idcirco cum ipsis pariter expediret, quòd multum condemnationem eam uererentur, ut bellum conflaretur laborabant: existimantes Amphictyonum scita rescindi posse citra pudorem sub Phocensium uelamine. Propter huiusmodi rationes, alacres ualdè Phocensium res aderant, uti ius templi in eorum manu confirmaretur. Verùm cum iam pro certo haberet Philomelus, Bœotos magnas copias contra se ducere: statuit conducere affatim mercenariorum militum. Sed cum ea res pecuniam ingentem exposceret, coactus est injicere manus rebus sacris, & oraculum diripere. Pollicente autem eo stipendia integra cum dimidiatis, ocyus ad eum magna hominum uis confluxit, offerentium se bello ob ampla præmia. Sed nullus utiq; probi ingenij uir ei militię nomen suum dedit, propter pietatem erga deos: tantùm qui erant summæ improbitatis, & lucri gratia deos contemptui habebãt, alacri animo ad Philomelum concurrebant: ut breui iustum exercitum equitum & peditum fermè 10000. comparauerit, quos in Locrensem agrum duxit: factisq; ei obuiam Locrensibus & Bœotis uires iunctas habentibus, equestre prælium commissum est, in quo Phocenses superiores fuerunt. Hinc Thessali & propinquę ciuitates sociæ coacto sex millium hominum exercitu, in Locridem uenerunt. Factoq; certamine cum Phocensibus ad tumulum qui Argolas dicitur, & ipsi uicti sunt. Superuenerunt postmodum Bœotorum tredecim millia armata. Ab Achæis rursus mille & quingenti milites in Phocensium subsidium adducti sunt, constiterunt'q; utrinq; copiæ in eodem loco. Tunc inter pabulandũ Bœoti aliquot mercenarios Phocensium milites comprehenderunt, adductosque ad ipsam urbem, per præconem declararunt, Amphictyones illos, utpote cum sacrilegis stipendia facientes, morte mulctare: reçq; id confirmantes, iaculis omnes confixerunt. Qua ex re multum conductitius Phocensium miles indignatus, ut simili pœna hostes afficeret, Philomelum rogarunt, acriter'que contendentes, multos ex hostibus per agros uagantes cœperunt: adductosq; Philomelus itidem iaculis confecit, ut deinde hostes ab arroganti & truculenta illa punitione desiterint. Vtroq; demum exercitu in alia loca transeunte, cum per syluas & difficiles saltus iter faciundũ esset, de improuiso primæ utrinq; acies sibi inuicem occurrentes, leue certamẽ inceperunt. Sed postea acriter & totis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiribus pugnatum est. Bœotiq; cum militum numero longe hostibus præstarent, Phocenses profligarunt. Per loca autem præcipitia, & quæ angustos exitus haberent, cum fuga fieret, milites multi Phocensium interfecti sunt. Et Philomelus audacia incredibili depugnãs, multis affectus uulneribus, in locum quendam præruptũ, & unde non facilé posset euadere incluſus, supplicia quæ nonnunq; in captos edi solent, timens, sese illinc præcipitem dedit: & ad eum modum persoluta deo pœna debita, extinctus est. Tunc Onomarchus, qui cũ eo ordines ducebat, susceptа rerum administratione, exercitus reliquias reduxit, & fuga se recipientes milites in unum cogebat. Dum hæc geruntur, Philippus Macedoniæ rex Methonam urbẽ expugnauit, direptamq; euertit. Pagas etiam captas suo imperio subiecit. Et in Ponto Leuco Bosphori rex, cum annos quadraginta regnasset, mortuus est; cui Spartacus filius succedens, quinque annos in eo principatu uixit. Romani uerò contra Phalisços bellum iniuerunt, nec memorabile aliquid aut magnum gesserunt: tantùm incursionib. & populationibus Phalisçum agrum deuastarunt. In Sicilia Dionẽ imperatore à Zacynthijs mercenarijs militibus interfecto, administrationem eam susceпit Callippus, qui cedis illius author & hortator fuit.

Philomeli mors.

Regni Philippi annus VIII.

Iam uerò Athenis imperante Eudemo, & Romæ Consulibus Marco Fabio & Marco Pompilio, Bœoti uictoria contra Phocenses potiti, existimantes sacrilegij authore Philomelo deorũ hominũq; uiribus pœna affecto, alios quoscunq; à facinore simili perterritum iri, sese in sua receperunt. At Phocenses aduerso prælio afflicti, Delphos contendentes, facto sociorum omniũ consilio, de bello consultabant. Ibi qui ingenij æquioris erant, ad pacem trahebantur: sed impij, quibus nec audacia, nec lucri cupido imminuta erat, circumspiciebant, num quispiam oratione suam improbitatem adiuuaret. Tunc Onomarchus, quò honoris iniiti prærogatiuã tueretur, oratione meditata bellum turbæ illi cœpit suadere: nequaquam perinde commodi publici, uti sui priuati rationem habens. Quòd enim ut & alij grauiter ac sæpius pœnis ab Amphictyonibus fuerat mulctatus, nec aliquid exoluere uoluerat, pace bellum sibi commodius fore ducens, Phocenses sociosq; ad perseuerandum in Philomeli cœpto, uerbis suis impellebat. Electus igitur imperator, mercenariorũ militũ magnum numerũ conciuit. Ordines militum obitu extenuatos suppleuit, auctisq; multũ collectitio milite copijs suis, in comparandis auxilijs, alijsq; bello necessarijs multum satagebat. Adhæc magnos ei animos fecit somnium, quod gloriæ incrementi præsagium ei facere usum est. In quiete enim uisus est sibi uidere æneum Colossum, quem in Apollinis templo Amphictyones posuerant, manibus suis in maius refingi, & ampliorem multo fieri. Hinc conijciebat nominis amplitudinem sibi in imperio deorum ope adfuturam esse. Sed secus se res habebat, contraq; id portendebatur Phocensibus, qui ob direptas res sacras ab Amphictyonibus malè habiti fuerant, auctiorem pœnam Onomarchi manibus adiunctum iri: itaq; euenit. Igitur imperator Onomachus ænea ferreaq; arma multa confici curauit. Ex argento autem & auro signatam pecuniam socijs ciuitatibus misit, maximeq; præfectos, & earum magistratus muneribus sibi obnoxios reddidit. Ex hostibus etiam quosdam ut sibi auxilio essent: aliquos ut neutri patri se adiungerent, largitione facilè perpulit. Ea hominibus est innata diuitiarum cupido. Thessalos quidem, quorum nomen inter hostes amplissimum erat, per munera induxit, ut à bello contra se cessarent. Inter Phocenses uerò quos sibi aduersos comperit, interfecit, publicatis eorum bonis. Quibus peractis, in hostilem terram inuadens, Thronium expugnatum diripuit: indeq; Amphissenses perterritos, ad faciendam deditionem compulit. Doricis autem urbibus direptis, & agris uastatis, in Bœotiam irrupit. Ibi capto Orchomeno, cum Cheroneam oppugnare aggressus

Onomarchus bellum sacrũ instaurat.

esset, à Thebanis uictus in Phocidem reuersus est. Interea Artabazus, qui à rege defecerat, bellum cum regijs præfectis contra se missis gerebat: & initio quidem cum Athenienſium dux Chares eum iuuaret, fortissimè illis resistebat: abeunte uerò illo, solus relictus, à Thebanis auxilia impetrauit, qui Pammenem ducem cum quinque millibus hominum in Asiam ad eum miserunt. Ibi duobus magnis prælijs præfectos regios ferẽt opem Artabazo, cum superasset Pammenes, magnam sibi & popularibus suis Bœotis gloriam peperit. Mirum enim proculdubio uidebatur, Bœotos desertos à Thessalis, premente difficili Phocensium bello, in Asiam tamen nauales copias misisse, & in summo rerum discrimine uictoria esse potitos. Cœptum est hisce temporibus bellum inter Argiuos & Lacedæmonios, commissoq; certamine ad urbem Orneas, superiores fuerunt Lacedæmonij: Orneisq; ui captis, in sua se receperunt. Chares autem Athenienſium dux Hellespontum petẽs cum classe, Seston occupauit: ibiq; puberes omnes interfecit, cæteros in seruitutem traxit. Et Cersobleptes Scotyis filius, Philippo regi aduersus, Athenienſibus, quorum amicitiæ indulgebat, Cherroneſi urbibus, Cardia excepta, cessit: in quas Athenienſis populus colonias deduxit. At Philippus rex, cum Methonenses hostibus suis receptum dare accepisset, ad eos expugnandos contendit, qui aliquanto tempore fortiter propugnarunt: tandem coacti sese regi dediderunt ea conditione, ut omnes urbe Methona cum singulis uestimentis exirent. Philippus oppidum diruit, & agros omneis inter Macedones est partitus. In ea quidem oppugnatione Philippus alterum oculum confixus sagitta amisit. Inde cum eius auxilium Thessali implorarent, copias suas in Thessaliam duxit: statimq; pro eis contra Lycophronem, qui Pheris tyrannum agebat, bellum iniuit. Cumq; ille petito à Phocenſibus auxilio obtinuisset, ut Phayllus Onomachi frater cum septem millibus armatorum ad se mitteretur: cum his Philippus congressus, Phocenses uictos de Thessalia expulit. Tunc Onomarchus in spem ueniens totius Thessaliæ obtinendæ mouens cum omnibus uiribus suis, Lycophronis rebus propere iuit succursum. Opponente uerò se illi Philippo & Thessalis, Onomarchus, quippe qui numero militum erat superior, Macedones multos interemit, & Philippum ipsum in maximum discrimen deduxit. Eius enim milites animo ualde consternati eum deserebant: uix'que & multa oratione in fide, & ne sibi non audientes essent, retinuit. Discessit post id Philippus in Macedoniam: & Onomarchus cum exercitu in Bœotiam profectus, prælio facto Bœotos deuicit, & Coroneam urbem occupauit. Philippus autem subitò ex Macedonia in Thessaliam reuersus, contra tyrannum Lycophronem castra posuit. Ille impar uiribus, à Phocenſibus auxilia accersiuit: se pariter cum eis pro Thessaliæ rebus obtinendis laboraturum pollicitus. Propterea Onomarcho cum peditatu uiginti millium, & equitibus sexcentis in subsidium ueniente, Philippus Thessalis persuasit, ut uiribus iunctis secum bellum gererent: coëgitq; ita pedites supra uiginti millia, equitum uerò tria millia. Consertis proinde fortissimè manibus, quum Thessali equites & numero & uirtutibus alijs præstarent, factum est ut Philippus uictor euaderet & Onomarchus cum suis ad mare fugeret. Et eo fortè tempore Athenienſi Charete cum triremium classe illac transeunte, dum multi (in queis & ipse Onomarchus fuit) abiectis armis ad triremes natare contendunt, ingens eorum cædes est facta: ut Phocensium & mercenariorum militum cum ipse duce interemptorum numerus fuerit plus quàm sex millium, captiuorum fermè trium millium. Philippus tunc Onomarchum suspendi, alios ut sacrilegos demergi fecit. Mortuo ita Onomarcho, Phayllus eius frater Phocensium curam suscepit: qui afflictas res recreare connixus, mercenarium militem multum coëgit: stipendia tanto altero quàm soleret maiora exoluens. A socijs auxilia adsciuit: armorum magnam

Onomarchi mors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnam uim fieri, pecuniam argenteam & auream signari curauit. Sub hæc tempora Cariæ princeps Mausolus, uigesimum quartū annum cum regnasset, mortem obijt: cui Artemisia & soror & coniunx successit in biennium usque. Et Heracleæ tyrannus Clearchus cum Bacchanalibus quæ celebrabantur, inter spectandum quæstiones multas anxiè adduceret, interfectus est, regni sui anno duodecimo. Ei suffectus est Timotheus filius, qui annos quinde cim imperauit. Hetrusci interea bellum gerentes contra Romanos, eorum agros populati, ad Tyberim usq; incursiones fecerunt: inq; sua demum sunt reuersi. Syracusis uerò seditione orta inter Dionis amicos & Callippum: qui erant Dionis partium, superati, ad Leontinos se contulerunt. Postq; aliquantum temporis Hipparino Dionis filio classem armatam Syracusas appellente, Callippus uictus ex urbe aufugit, & Hipparinus paternum imperium recuperatum duos annos tenuit.

Regni Philippi annus IX.

107 Olymp: *Phayllus bellum renouat.*

Sequitur annus, quo Athenienses principem Aristodemum, Romani C. Sulpitium & M. Valerium consules habuerunt: inita Olympiade septima supra centesimam, qua in stadio Tarentinus Smicrinas uictor fuit. Tunc Phocensium dux Phayllus, à fratris sui clade & interitu Phocensium res ob magnam militū stragem male affectas, reficere nitebatur. Cumq; pecuniæ abundantia plurimum polleret, milites multos conduxit, multos etiam è socijs impulit, ut secum belli curam subirent. Re enim numaria citra pudorem quempiam in omnem rem uti, non tantū priuatos homines promptos belli adiutores sibi comparauit, sed & clarissimas ciuitates ad fortunam secum periclitandam traxit. Lacedæmonij enim mille, duo millia Achæi, Athenienses pedi tum quinque millia, & sexcentos equites, duce Nausicle ei auxilio miserunt. Lycophron autem & Pitholaus, qui Onomarcho mortuo omnibus defituti præsidijs, Pheras ubi tyranni erant, Philippo dediderant, seq; ei iunxerant fœdere, tunc duobus hominū millibus stipendio conductis, ad Phayllum transierunt, & in Phocensium auxilijs erant. Minorum quoq; ciuitatū non paucæ Phocensibus ob largitionem factam se adiunxerunt. Aurum enim, quod hominum auaritiam excitare solitum est, illas ad lucri emolumentum decurrere compellebat Phayllus igitur cum his copijs in Bœotiam mouit, & ad Orchomenum urbem prælio uictus, multos ex suis perdidit. Rursusq; ad flumen Cephisum inito certamine, uictores fuerunt Bœoti. E` militib. Phaylli ultra quingentos desiderati, & sexcenti fermè capti. Paucis etiam diebus post, iuxta Coroneam est pugnatum: ubi itidem Bœotis uictoribus, centum & quinquaginta Phocensium interfecti, & centum triginta capti sunt. Sed à Bœotū & Phocensium rebus ad Philippum transeamus. Cum is nobilissimo prælio Onomarchum superasset, Pheras à tyrannide liberauit, concessa urbi libertate: rebusq; alijs Thessaliæ compositis, cōtendebat ad Thermopylas, ut Phocenses debellaret. Sed transitum ei intercipientibus Athenienſibus, reuersus est in Macedoniam, imperio suo plurimum ex rebus gestis, & pietate erga deū aucto. Phayllus uerò copias ducens contra Locrenses qui Epicnemidij nominantur, alias quidem eorum urbes ui occupauit: Arycam, quę sola supererat, per proditionem nocte cum inuasisset, eiectus, ad ducentos milites suos amisit. Cum demum prope Abas castra posuisset, Bœoti nocturno impetu in eū facto, multos interemerunt. Qua uictoria elati, in Phocensem agrum incursiones fecerunt: lateq; eum populati, cum præda ingenti reuersi ad Arycensium propugnationem contenderunt. Ibi superueniens Phayllus, eos in fugam uertit: & captam urbem diripuit, ac solo æquauit. Hic deinceps in tabidam ægrotationem lapsus, diu ea cruciatus cum magno dolore, ut eius merebatur impietas, mortem obiuit: relicto Phocensium duce Phalæco Onomarchi, qui bellum id sacrum inflammauerat, filio pubere adhuc, sed gubernatorem

Phaylli obitus.

natorem, simulq; ducem ei constituit Mnaseam, unū ex suis familiaribus. Post id cum nocte semel Bœoti in Phocenseis inualissent, Mnaseam cum ducentis militibus interfecerūt: moxq; ad Chæroneam equestri prælio commisso, Phalæcus uictus, multos ex suis amisit. Interea & in Peloponneso tumultus facti sunt, hac de causa. Inter Lacedæmonios & Megalopolitanos orta controuersia, in horum agros incursiones fecerūt Lacedæmonij, duce Archidamo. Qua iniuria Megalopolitani commoti, cum per se eiusmodi contentioni non sufficerent, sociorum auxilia implorarunt. Igitur Argiui, Sicyonij, Messenij festinā ter auxilio eis iuerunt. Thebani uerò Cephisionem ducem, datis 4000. peditū, & equitibus 600. miserunt. Cum his copijs Megalopolitani mouentes ad Alphei fontes, castra posuerunt. Lacedæmonij rursus à Phocēsibus peditū 3000. à Pitholao & Lycophrone, qui Pheris pulsi fuerant, equites 150. obtinuerunt, comparatoq; ita iusto exercitu, consederunt prope Mātineam. Deinceps Orneas in Argiuum agrum contendentes, priusquā hostes ad urbis sociæ defensionem uenirent, eam expugnarunt. Cum post id Argiui aduenissent, commisso prælio, à Lacedæmonijs uicti sunt: sed Thebanis superuenientib. duplo iam hostib. plures, uerūm inordinata acie atrox prælium instaurarunt in quo ancipiti, neq; alterutris certa uictoria, Argiui & socij in suas urbeis se retraxerūt: Lacedæmonij in Arcadiam inuadentes, Elisiunte urbe ui capta direptaq;, Spartam sunt reuersi. Interiecto tempore aliquantulo, Thebani socijq; prope Telphusam cum hostibus congressi eos profligarunt: multisq; interfectis, ducem eorum Anaxandrum cum alijs circiter 60. ceperunt. Paucis diebus etiam post Lacedæmonij cum non paucorum cæde ab eisdem sunt superati. Sed tandem magnis uirib cōgressi, ipsi uictores fuerūt. Tūc utrinq; in sua redierunt. Cumq; Lacedæmonij inducias Megalopolitanis petētib. cōcessissent, Thebani Bœotiam sunt reuersi. Ibi Phalæcus Cheroneam occupauerat, sed Thebanorū aduentu ab ea eiectus est. Comparatum post hæc Thebani magnas copias, & in Phocidem irrumpentes, eam latissimè populati sunt, & ædificia omnia diruetunt: expugnatisq; aliquot castellis, cū ingēti pręda in Bœotiam se receperūt.

In Peloponneso tumultuatur.

Regni Philippi annus X

Anno uerò succedente, quo Athenis princeps Thessalus, Romæ Marcus Fabius, & Titus Quintius Consules præfuerunt: Thebani Phocensi bello fatigati, & re numaria multum exhausti, legarunt ad regem Persarum, qui ciuitatis suæ indigentiæ subsidium peterent. Nihil ille cunctatus, promptissimè argenti talenta trecenta eis exoluit. Et leuia quidem duntaxat certamina, agrorumq; uastationes: nihil uerò memoratu ualde dignum anno hoc inter Phocenses & Thebanos gestum est. Verùm in Asia Persarum rex, cum annis superioribus Aegyptum cum ualido exercitu inuasisset, nec tamen aliquid ei cessisset ex uoto, hac tempestate renouato in Aegyptios bello, multis egregiè gestis, summa sua industria Aegyptum, Phœniciam, & Cyprum recuperauit. Quo uerò rei huius historia apertior sit, repetitis altius temporibus, belli causas explicabimus. Annis anteactis, quum Aegyptij à Persis defecissent, Artaxerxes Ochus cognomento, rei bellicæ parum studiosus, à quiete moueri se haud uoluit: missoque illuc exercitu & præfectis, ex eorum imperitia & fraude fortunam minus prosperam expertus est. Et Aegyptijs nihili eum facientibus, coactus est tantæ ignominiæ, ob animum nimis sedatum, & insitam desidiam succumbere. Aegyptiorum exemplo annis citerioribus Phœnices & reges Cypri & ipsi contempto Artaxerxe, defectionem commiserunt: propterea concitatus rex, decreuit in eos omnes qui à se defecerant, non amplius per præfectos, sed præsens pro tuendo imperio suo bellum gerere. Itaque armorum, telorum, commeatuum, & militum apparatum magnum faciens, peditum trecenta millia, equitum triginta millia, triremes trecentas, onerarias, alias que naues ad necessaria comportanda quingentas coēgit: bel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Artaxerxes Phœnicib. bellum infert.

lumq; contrà Phœnices ex huiusmodi causa iniuit. Est in Phœnicia nobilis urbs Tripolis, nomen ex re habens: sunt enim urbes tres, inuicem stadij interuallo distantes, appellaturq; Aradiorum una, altera Sidoniorũ, Tyriorum tertia. Est autem urbs hæc in magna dignatione apud Phœniceis omneis, in qua conuentus habere, & per concilium de maximis rebus agere consueuerunt. Præfectis autem & ductoribus regijs, qui in Sidoniorum parte uersabantur, contumeliosa & superba imperia in Sidonios exercentibus, male habiti hi, non satis sibi in dolore temperantes, à Persis desciscere statuerunt: cæterosq; Phœnicas ad libertatem occupandam exhortati, legatis ad Nectanebum Aegypti regem, qui Persis erat hostis, missis, ut in belli societatem ab eo reciperentur, omnia quæ bello usui sunt comparabant. Cum'que Sidon urbibus aliijs opulentia præstaret, priuati que homines essent ex mercationib. ditissimi, ocyus & triremes complures paratæ, & milites multi conducti sunt. Ad hoc tela, arma, commeatus, reliqua omnia bello oportuna breui conquisita. Initio autem eius concitationis regium uiridarium, ubi Persarum reges animum remittentes, oblectare se consueuerant, decisis arboribus prorsus deuastarunt. Pabuli quoque uim magnam à præfectis in usum belli alendis equis collectã, incenderunt. Animaduersum est & in captos illos Persas, à quibus contumelias sustinuerant. Quæ omnia confidenter ab illis patrata rex accipiens, Phœnicibus cũctis grauiter, sed omnium maximè Sidonijs comminatus est. Cum uerò Babyloniam copiæ eius omnes peditum & equitum conueniissent, eas mouit contra Phœnices: interimq; dum illuc contendit, Syriæ præfectus, & Mazæus qui Ciliciæ præerat, iunctis uiribus aduersus Phœnices pugnabant. Ibi Tẽnes rex Sidonis ab Aegyptijs Græcos mercenarios milites ad quatuor millia, quibus Rhodius Mentor præerat, obtinuit. Cum his alijs'que suæ gentis conscriptis in regios præfectos, quos diximus, uadens, commisso certamine uictor fuit: illiq; ex Phœnicia sunt pulsi. Eodem tempore & in Cypro bellum est cœptum, superiori & causa & rebus actis consimile. Erant in ea insula insigniores nouem urbes, quibus reliqua minora oppida in obsequium adsignata erant. Habebant illæ reges singulos, quibus parèrent: ut tamen regi Persarum illi audientes deberent esse. Hæ omnes nouem urbes conspirantes, Phœnicum exemplo à rege desciuerunt: comparatisq; belli rebus, summum imperium iusserunt illis esse qui regna habebant. His Artaxerxes commotus ualde, Cariæ præfecto Idrieo, qui nuper principatum eum iniuerat, & qui maiorum suorum instituto amicus & socius erat Persarum regi, per literas iunxit, ut naualibus & peditum copijs comparatis, in Cyprios reges bellum susciperet. Ille nihil moræ interponens, quadraginta triremes, milites conductos ad octo millia instructos in Cyprum misit: data eorum cura præfectis duobus, Atheniensi Phocioni, & Euagoræ: qui annis superioribus in ea insula regnauerat. Hi nauigatione illuc deuecti, subitò ad primariam insulę urbem Salaminem copias adduxerunt. Ibi uallo & aggere communito, mari terraq; oppugnationem aggressi sunt. Cumq; insula ea multos annos pacem habuisset, magnaq; esset loci fertilitas, milites agros omnes pro arbitrio peragrantes magnas opes corripuerunt: ac diuulgata ea rerum abundantia, multi ex ulteriori Syria & Cilicia ultrò milites spe lucri accurrerunt: ut ad duplum fermè Euagoræ & Phocionis aucto exercitu, in magnam trepidationem & metum Cyprij reges coniecti sunt. Et is quidem erat rerum Cypri status.

Cypricum bellum.

At Persarum rex Babylone in Phœniciam cum exercitu contendit. Ibi Mẽtor, cuius magna erat Sidone potentia. audito ingentem numerum Persarum aduentare, iudicans Phœnices eis minimè pares esse, saluti suæ priuatim consulere statuit. Itaque ex suis familiarib. fidum maximè Thessalionem, clàm Sidonijs omnibus misit ad Artaxerxem, Sidonem ei prodere recipiens, simulq; ad bellum Aegyptium cum eo proficisci: in quo, utpote locorum & eruptionum

num quas Nilus faceret, cognitionem exactam habens, adiumentum magnũ afferre posset. Thessalionem omnia ea narrantem rex audiens, mirificè est gauisus: commissæ'que defectionis gratiam Mentori se facere respondit. Cæterùm si, quæ offerebat, fecisset, magnis muneribus à se donatum eum iri pollicitus est. Ad hæc cum Thessalio sibi à Mentore, ut eius dexteram fidei causa reciperet, iniunctum dixisset: rex, ueluti fides dicto suo non haberetur, commotus, Thessalionem apparitoribus ut capite plecteretur addixit. Cum ita ad pœnam is duceretur, regi que dixisset: Facies quidem quod tibi libuerit, sed Mentor, cui illa omnia peragere in promptu est, quòd fidem dare detrectaueris, nihil prorsus promissorum efficiet. Admonitionem eam rex secum uoluens, resipuit: apparitoribus'que reuocatis, dimisso Thessalioni dexteram porrexit: quæ res apud Persas pro firmissima fide habetur. Tunc Sidonem Thessalio reuersus, ciuibus omnibus id ignorantibus, Mentori quę egisset renunciauit. Rex uerò plurimi faciens, uti Aegyptum deuinceret, quòd ea prima in se grauiter commiserat, legatos in urbes Græciæ nobilissimas, qui cõtra Aegyptios auxilia peterent, misit. Ex eis Lacedæmonij & Athenienses amicitiam quidem erga Persas tueri sibi esse propositum, sed auxilia minimè se daturos responderunt. Thebani Lacratem ducem cum armatis mille, Argiui tria millia miserunt, quibus non ex suo arbitrio, sed rege nominatim id petente, Nicostratum præfecerunt. Is erat uir & fortitudine & consilio optimus, prudentiæ terribilem audaciam commixtam habens: & corporis robore cum multum præstaret, leonis pellem cum claua in prælio gestans, Herculem militiæ referebat. Pariter Græci, qui Asiæ maritima inhabitabant, ad sex millia dederunt, ut è Græcis omnibus auxilia compleuerint numerum decem millium.

Antequam uero hi conuenirent, rex per Syriam facto itinere, in Phœniciam peruenit, & non longè à Sidone castra metatus est. Eo temporis spacio quod non paruum interceisit, Sidonij armis, telis, rei frumentariæ comparandæ magnam diligentiam adhibuerant, urbem fossa triplici & mœnibus prealtis communiuerant. Habebant & militum urbanorum, qui in gymnasijs & laboribus plurimum exercitati, corpore & uiribus fortissimis erant, iustum numerum. Diuitijs uerò & alio quocunque apparatu cęreras Phœniciæ urbeis superabant. Quod'que erat maximum, triremium & quinqueremium supra centum classem comparauerant. Tennes autem iam in proditionis societatem ac ceptus à Mentore, qui Aegypti auxilijs præerat, hunc reliquit loci cuiusdam præsidio in urbe, ut proditionis negocium curaret: ipse cum militibus sexcentis egressus, simulauit eundum esse ad Phœnicum quendam conuentum: accepitque secum nobilissimos centum ciues, ueluti forent consiliarij. Cum iam haud longè ab ipso rege esset, comprehensos eos centum Sidonios tradidit Artaxerxi. Qui Tennem ut amicum benignè accepit: centum uerò illos, ueluti defectionis authores, telis obrui fecerat. Aduenerant & ex urbe quingenti primores uiri, ramis oleę prętensis ei supplicantes. Ibi rex Tennem seductum, num urbem sibi posset tradere, est percunctatus: (plurimum namque laborabat, ut citra pactionem ullam Sidonem reciperet, quò clade aliqua immani eam afficiens, reliquas urbes castigatione ea perterreret.) Tenne se id facturũ confirmante, rex impotentem iram in animo fouens, omnes eos quingentos uiros supplicantium insignia gestantes, confodi fecit. Tennes postmodum ad mercenarios Aegyptiorum milites accedens, eis persuasit, se & regem intra mœnia reciperent: per'quę huiusmodi proditionem Sidon in Persarum potestatem deuenit. Tunc rex, cum Tennis opera non amplius indigeret, eum interfici curauit. At Sidonij qui ante regis aduentum naues omnes suas incenderant, ne quispiam nauigatione saluti priuatę posset consulere, postquam urbem & mœnia ingenti Persarum multitudine uiderunt oppleta, intra domos cum liberis & uxorib. inclusi, appositio igni se incenderunt: ut eorũ & qui sup-

Tennes Artaxerxi Sidonẽ prodit, & ab eo necatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicantes interfecti sunt, numerum quadraginta millium perijsse traditum sit. Tanta ea clade Sidonijs affectis, & urbe tota cum ciuibus absumpta, locum ex incendio uastatum, rex talentis multis uendidit. Ob magnam enim oppidanorum opulentiam immensa argenti & auri uis per ignem conflata est inuenta. Hiusmodi interitum miserae Sidoniorum res sortitae, reliquas Phœniciae urbes ad deditionem faciendam terrore adiecto, impulerunt. Paulo supra hæc tempora Cariae princeps Artemisia eo honore annos duos functa, mortem obijt. In cuius locum suffectus frater Idrieus, ad septennium imperauit. In Italia autem Romani percusso fœdere cum Samnitibus, inducias Prænestinis concesserunt, Tarquinienses quingentos & sexaginta publicè in foro capite mulctarunt. In Sicilia Callippus & Leptines Syracusani, comparato exercitu, cum Rhegium, quod tyranni Dionysij præsidijs tenebatur, expugnassent, pulsis hostibus libertatem ibi firmarunt.

Regni Philippi annus XI.

Cum uerò Athenienses principem Apollodorum, Romani Marcum Valerium, & Caium Sulpitium Consules haberent, Euagora & Phocione Salaminem in Cypro oppugnantibus, aliae omnes insulae eius urbes in Persarum ditionem uenerunt. Solus Protagoras Salaminis rex obsidionem sustinebat, nitebaturque contra Euagoras paternum illud regnum adiumēto Persarum regis recuperare. Sed tempore succedente, Artaxerxes cum ei hic esset delatus, Protagoram auxilijs cœpit iuuare, adeò ut rem tentatam desponderis Euagoras, ad regem se expurgatum iuerit, à quo maiori multo alia praefectura in Asia est honoratus: in qua deinceps administranda, cum male se gessisset, coactus fugere in Cyprum, comprehensus & supplicio affectus est. Protagoras autem Persis ultro se dedens, obtinuit in reliquum ut citra impedimentum Salamine sibi liceret regnare. At Persarum rex post deletam Sidonem, cum iam Argis, Thebis, & à Græcis illis qui Asiae maritima incolunt, auxilia aduenissent, iunctis omnibus copijs in Aegyptum contendit. Illapsus autem inter eundum in stagnum prægrande, ubi erant quae uoragines nuncupantur, exercitus partem ex locorum ignorantia amisit. De natura quidem eius stagni, & his quae præter omnium opinionem in eo contingunt, cum libro primo satis dixerimus, in praesentia hac disputatione supersedebimus. Transgressus autem uoragines illas uersus Pelusium, quae est urbs ad primum os, ubi Nilus exitum habet, iter faciens, quadraginta stadia ab eo castra posuit. Graeci & Aegyptij qui in eius loci praesidio positi fuerant, quum multum temporis ante Persarum aduentum ad instruenda ea quae opus erant, habuissent: cuncta quidem Nili ora firmiter, sed maximè omnium Pelusiacum, quòd primum esset, & oportunum ualdè situm haberet, communiuerant. Erant ibi in defensione quinque millia armatorum sub praefecto Philophrone. Thebani igitur plurimum laborantes, ut uirtus sua inter Græcos omneis illustris esset, fossam quandam & angustam & profundam, nulla periculi habita ratione, trajecere incœperant. Tunc qui in praesidio Pelusij erant, ex oppido erumpentes, cum transeuntibus Thebanis manus conseruerunt, pro quegloria consequenda utrisque adnitentibus, atrox & periculosum certamen ad extremum diei commissum, nocte superueniente diremptum est. Postridie rex copias Græcorum quas habebat, in treis ordineis est partitus: & unicuique Græcum hominem, simul quePersam aliquem & uirtute & prudentia insignem praefecit. Primi itaque Bœoti duces habebant Lacratem Thebanum & Persam Rosacem. Hic genus ducebat à septem Persis, qui Magos oppresserant, praefectúsque erat Loniae & Lydiae: equitum uerò & peditum barbarorum magnum numerum ducebat. Argiuorum secūda erat acies sub suo duce Nicostrato: additus est huic in administratione socius Aristazanes, cui ad regem de maioribus rebus referendi cura iuncta erat: fidei supra omneis amicos regios, Bagoa excepto, pro-

Artaxerxes Aegyptū bello adoritur.

batissimæ probatissimæ. Destinata sunt ei 5000. electorū hominū, & triremes 80. Tertiam aciem, quae erat mercenarius miles, ducebat Mentor, qui Sidonē prodiderat, & Bagoas, cui plurimū fidei rex adhibebat, uir audaciae, & ad omne etiam iniquū facinus promptitudinis incredibilis. Datus est ei Græcorum qui erant Persarū ditionis, & Barbarorū ingens numerus, & naues cōplures. Ipse autē rex cum reliquis copijs totius rei summae animū intendebat. Facta eiusmodi partitione ordinū apud Persas, Nectanebus Aegypti rex, licet copijs inferior multo esset, nihil uel ingenti hostiū multitudine, uel ordinatione tacta cōmotus est. Habebat sanè ipse Græcorū militū, qui secū stipendia facerēt, uiginti millia: Aphros fermè totidē: Aegyptiorū, qui bellatores apud eos nuncupātur, millia sexaginta: naues fluuiatiles ad conflictus & incursiones circa Nilum cōmittendas, numero qui fidem nō caperet. Ripam autē fluminis quę in Arabiā uergit, frequentibus castellis, muroq; & fossa cōtinenter ductis, cōmuniuerat. Cumq; apparatus omnes bello gerēdo opportuni ei nō deessent, breui tamen ab omnibus illis ob inopiā consilij decidit. Maxima calamitatis eius causa fuit belli administrandi imperitia, & quòd ante id priori bello Persae ab eo uicti fuerant. Habuerat tunc clarissimos fortitudine, & rei bellicae scientia praestantes: Athenienſem Diophantum, & Lacedæmoniū Lamiū, quorum consilio rectè omnia fuerant ordinata. In hoc autē bello dum sese idoneū imperatorē fore arbitrabatur, nulli administrationē rerū cōmunicare uoluit: neq; per sese quae bello usui essent, utpote nullius experientiae, potuit expedire. Oppida igitur & loca alia munita cū praesidijs positis firmasset, acceptis triginta millibus Aegyptiorum, Græcis ad septē millia, Aphrorū aūt parte dimidia, loca ea insedit, unde facilè impetus fieri posset. Eo modo utrinque instructis rebus, Nicostratus Argiuorū dux, ducentibus eum Aegyptijs, quorum liberi & uxores obsides tenebātur à Persis, per fossam quandam in locū minus apertum transmisit cum suis copijs, ibiq; uallo munitis castris consedit. Tunc qui in propinquioris loci praesidio erant milites mercenarij Aegyptiorū, haud pauciores septē millibus, ut hostium aduentū persenserūt, ad eos repellendos sunt progressi. Horum praefectus Clenius Cous cum aciem ad conserendum praelium instruxisset, ab hostibusq; idem esset factū, atrox certamē initum est, in quo Græci qui sub Persis merebant, egregiè pugnantes, ducem Cleniū, & militum eius plus quinq; millibus interfecerūt. Eam cladem Nectanebus rex audiens, ualde est perterritus, inde conijciens reliquas Persarum copias citra impedimentum flumen traiecturas esse: ueritusq; ne Memphim omnes hostium uires conuerterentur, statuit ei rei prospicere. Ducto igitur exercitu quē secum habebat, illuc contendit, & quae ad oppugnationē sustinendā essent usui præparauit. Interim Thebanus Lacrates, qui primū agmē apud Persas curabat, Pelusium magno conatu cœpit oppugnare: deriuataq; aliorsum fossae aqua, per exiccatum locum & peruium, machinas ad urbis mœnia adduxit. Magna autem ex parte eis deiectis, summa celeritate qui intus erant alterum murum cum ualidis turribus ligneis excitarunt. Cumq; dies aliquot eiusmodi mœnium oppugnatio durasset: primò Græci qui in oppidi propugnatione erant, fortissimè hostibus resistebant. Sed postquam de Nectanebi regis discessu Memphim certiores facti sunt, miserunt ad Lacratem qui de re componenda agerent. Recipiente'que eo per iusiurandum ipsos, si Pelusium dedidissent, cum rebus quas secum ferrent, citra offensionem in Græciam deuectum iri, oppidi deditionem fecerunt. Ad quod recipiendum cum Artaxerxes Bagoam cum barbaris militibus misisset, in urbis ingressu Persae Græcorum abeuntium res multas quas secum exportabant, arripuerunt. Ibi Græcis de iniuria qua afficiebantur grauiter expostulantibus, deosq; iurisiurandi praesides implorantibus, Lacrates in iram concitatus, facto impetu barbaros repulit: aliquotq; eorum interfectis, Græcos qui sub fide uiolabantur, strenue tutatus est

Persae Pelusio potiuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus est. Bagoas, coniectus in fugam iuit ad regem, eique de Lacrate multum est quæstus. Artaxerxes re cognita, Bagoæ milites pœna merita affectos fuisse, insup de rapinę illius authoribus suppliciũ sumi debere iudicauit. Eo itaq; modo Pelusium à Persis recuperatum est. Mentor uerò, cui tertij agminis cura demandata fuerat, Bubastum & complures alias urbes calliditate quadam militari captas, in ditionem regis attraxit. Cum in earum unaquaq; præsidium mixtum Græcorum & Aegyptiorum militum esset, Mentor eiusmodi uerba in castris suis palàm habuit, Artaxerxem statuisse eos qui sibi ultrò urbes dederent, humanissimè tractare. Qui rursus ui superarentur, in eos cladem inferre non mitiorem ea quàm Sidonij passi fuissent. Iniunxit post id custodibus portarum, liberè permitterent egredi qui à se uellent transfugere. Ita nullo impediente captiui Aegyptij qui erant in castris abeuntes, breui per omneis Aegypti urbes uerba illa disseminarunt. Indeq; inter mercenarium militem & indigenam dissensiones subitò ubiq; exortæ sunt: & in omnibus urbibus seditiones cœperunt uigere. Vtriq; enim per quandam æmulationem studebant seorsum prodere loca quibus præessent, ut soli aliquod emolumentum consequerentur. Cœpta est ea res primùm Bubasti. Statim enimuero ut Mentor & Bagoas cum exercitu prope urbem considerunt, clàm Græcis Aegyptij quendam miserunt ad Bagoã, pollicentes urbem se tradituros, si se saluos præstiturus esset. Id Græci persentientes, missum hominẽ comprehenderunt, terroreq; iniecto, rem uti erat, ab eo intellexerunt: exq; eo commoti ualde, in Aegyptios inuadentes, aliquos interfecerunt, aliquibus etiam uulneratis, reli qui in partem quandam urbis coacti sunt se trãdere. Qui Bagoæ quid contigisset significantes, orabant ut ocyus accedens, urbem à se acciperet. Græcis qui clanculum ad se pro firmandis pactionibus uenerant, secretò iniũxit Mentor, cum Bagoas in urbem ueniisset, ut barbaros impetu facto adorirentur, Bagoa deinceps cum Persis absq; Græcorum assensu in urbem intrante. Postquam multa pars intromissa est, subitò Græci portis clausis, eos qui intus erant aggressi, omneis interfecerunt, & ipsum Bagoam ceperunt. Is omnem salutis suæ spem in Mentore uidens positam, orauit uti se liberatum ueniret: professus in posterum se nihil nisi ex eius consilio facturum. Tunc Mentor Græcos ad Bagoam dimittendum, sibiq; faciendam urbis deditionem, ut eius receptæ titulus sibi daretur, induxit. Factusq; ita salutis Bagoæ author, rerum omnium societatem cum eo præstito & accepto iureiurando iniuit, quam ad extremum uitæ seruauit. Euenit inde, uti apud regem concordes, mutuoque alter alterum iuuantes, tandem omnium uel amicorum uel cognatorum regis ambo potentissimi euaserint. Mentor enim maximus præses Asiæ, quæ maritima est, declaratus, multum profuit rebus Artaxerxis, quum Græcos multos conductos subinde ei mitteret: ipseque illic omnia administraret summa & fide & animi magnitudine. Bagoas uerò in superioribus locis ubi præfectum agebat, tam bene ex regis re omnia gessit, uti per eam societatem quam cum Mentore firmauerat, non minoris authoritatis factus sit, quàm si regni ipse esset dominus: neque Artaxerxes aliquid absq; eius consilio ageret. Quinetiam post eius mortem in eligendis nouis regibus semper Bagoæ sententia & nominatio rata habebatur, nihil quehuic potestatis regiæ, præter regis appellationem deerat: quæ omnia sigillatim cum ad ea peruenerimus tempora, exponemus. In præsentia quidem post Bubasti deditionem reliquæ urbes perterrefactæ, in Persarum ius per certas conditiones uenerunt. Tunc Nectanebus rex qui ad Memphim commorabatur, uidens hostium successus, minimè ausus est periculis, ut copias ad conflictum duceret, se obijcere: desperatisq; regni rebus cum pecunia ingenti in Aethiopiam fugit. Eo pacto Artaxerxes tota Aegypto potitus, insigniorum urbium mœnia diruit, & satis ædibus direptis, magnam uim coẽgit auri & argenti. Abstulit etiã ex antiquioribus templis scriptas tabulas, quas postmodum Bagoas, accepta magna pecunia sacerdotibus Aegyptijs restituit. Prosecutus autem muneribus honorificis pro cuiusq; merito Græcos qui secum militauerant, eisq; omnibus ut in patriam redirent à se dimissis, & Pherendate Aegypti præfecto constituto, cum toto exercitu Babylonem reuersus est: spolijs & pecunia multa, sed maiori longè, ac rebus strenuè gestis, auctus.

Mentor Bubasto alijq; Aegypti urbibus potitur.

Artaxerxes tota Aegypto potitur.

Regni Philippi annus XII.

Quo uerò anno Athenis Callimachus imperauit, & Romę Cos. fuerunt M. Fabius & P. Valerius: Artaxerxes animaduertens magno adiumento sibi fuisse Mentorẽ in bello Aegyptio, eũ ultra amicos alios prouexit: proq; eius uirtute 100. talentis argenti, alijsq; preciosissimis rebus donauit, & Asiæ, quæ ad mare est, præfecit. Data insuper summi prętoris potestate, ei bellum contra rebelles suos demãdauit. Tunc Mentor cum necessitudinẽ arctam haberet cũ Artabazo & Memnone, qui superioribus annis cum Persis bello contenderant & ex Asia demum fugientes, ad Philippum in Macedoniam se contulerant, ibiq; morabantur, regi supplicans persuasit ut illis cõmissi criminis ueniam daret: protinusq; eos ambos cũ liberis ad se accersiuit. Habebat sanè Artabazus ex Mentoris & Memnonis sorore susceptos filios mares XI. fœminas X. delectatusq; plurimum ea prole numerosa, iuuenes, datis in exercitu suo prefecturis, honorauit. Primam autem expeditionẽ cœpit contra Hermiam Atarnensium tyrannum, qui ab Artaxerxe defecerat, & loca complura bene munita ac urbes tenebat. Huic pollicitus se inducturum regem ad remittẽdam culpã, persuasit ut secum ueniret in colloquium. Ibi ex insidijs facto impetu, eum prehendit: potitusq; ita eius annulo, scripsit literas ad urbes, tanquam Hermias diceret sibi pacificationem initam esse cum Artaxerxe, intercedente Mentore: signatasq; rapto annulo literas misit per quosdam, qui oppida & arces pro rege acciperent. Populi quibus literæ sunt redditæ, fidem præstantes, & quòd à pace non abhorrerent, facile arces & urbes dediderunt. Ea calliditate cum Mentor citra periculum belli, rebelles urbes recuperasset, in maximã regis gratiam uenit: quòd uideretur industria & ingenio singulari bellicam rem tractare. Pariter & principes alios qui ab imperio Persarum desciuerãt, partim ui, partim dolo aliquo omnes deuicit. Et hæc quidem in Asia gerebantur. In Europa uerò Philippus Macedonum rex inuadens cum exercitu in urbes Chalcidenses, Geram arcem ui expugnatam diruit: iniectoq; inde alijs terrore, aliquot urbes imperio suo coẽgit parere. Pheras postmodum, quæ sunt in Thessalia, profectus, Pitholaum qui ibi dominatũ occupauerat, expulit. Circa eadem tempora Spartacus iam annos quinq; Ponti rex, diem suum obijt: sufficitur frater Parisades, qui annos octo & triginta regnauit.

Mentor Atarnensium urbibus arte potitur.

Regni Philippi annus XIII.

Elapso anno hoc, Athenienses principẽ Theophilum, Rom. C. Sulpitiũ, & C. Quintium Cos. habuerunt: cum inita Olympiade octaua supra centesimã, uictor fuit in stadio Polycles Cyrenensis: tunc Philippus intentus summo studio, ut Micybernã & Toronam Hellespõti urbes caperet, citra periculum aliquod per proditionẽ eas obtinuit. Conuersus deinde cum ualidis uirib. ad maximã eius regionis urbẽ Olynthum, initio pręlijs duobus Olynthios deuicit, & in urbẽ cõpulit: cœptaq; obsidione, dum subinde tentat expugnationẽ, multos suorũ amisit. Tandem pecunia corruptos, Lasthenẽ & Euthycratem, summos magistratus in urbe induxit uti eam sibi proderent: quam captã diripuit, oppidanosq; omnes cum preda alia uendidit. Eo facto pecuniam multã ad belli usum consequutus est, cęterasq; urbes sibi resistentes perterruit. Datis autem muneribus meritis unicuiq; militum qui strenuè pugnauerãt, ingenti pecunia missa sibi conciliauit eos qui in urbibus potentiæ maioris erant, adeò ut multos ad patriam prodendam illexerit. Nec ipse id dissimulabat, se magis auri

Philippus Olynthios subigit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gis auri copia, quàm armis imperium auxisse, palàm solitus asseuerare. Athenienses quibus iam Philippi incrementa erant suspecta, omnibus in quos Philippus bellum suscipere t, auxilia contra eum mittebant: per legatos etiam adhortabatur ciuitates ad libertatem tuendã, & supplicium de his ciuib. qui proditionẽ molirent, sumendũ, omnibus eis auxilia pollicentes. Iraq; se Philippo propter profe isi, apertè cũ eo bellum gerebant. Inflãmabat eos maximè ad propugnationem Græciæ Demosthenes, tunc tẽporis Græcorũ omnium acerrimus in dicendo. Sed nullo pacto reprimi ualebat indomita libido, quæ pleroſq; occupauerat, urbes suas prodendi. Tam latè pestis illa Græciam tunc infecerat propterea aiunt Philippum, cum urbem quandam egregiè munitam capere conaret, ac eius loci quidã contra omnẽ impetũ tutissimã, ac fermè inexpugnabilẽ eam esse diceret, quæsiuisse: Num etiam aurũ eius urbis mœnia transcendere esset impossibile: Expertus nimirũ erat Philippus, quæ armis capi non possint, auro facillimè expugnari solere. Præparãs igit largitione in urbibus proditores, eosq; qui tantã fœditatẽ in se admittebant, honestis nominibus nunc amicos, nunc hospites appellitans: per eiusmodi infanda cõmercia munerum uerborumq; mores hominum maximè corrumpebat. Ab Olynthi uerò expugnatione in deorũ honorẽ pro concessa uictoria Olympia celebraturus, splendidissima peregit sacrificia: & conuocata ingenti hominum multitudine, certamina edidit pulchèrrima: multosq; hospites qui ad spectaculũ cõuenerant, conuiuio accepit. Ibi sermonibus & inuitatione eo loco accommodata usus, multis pocula manu sua porrigebat à se prægustata: non paucis munera est largitus. In uniuersumq; omnes promissionibus amplis prosequutus, effecit ut quãplurimi amicitiam ipsius auidissimè expeterent. Animaduertẽs autẽ in conuiuio ex amicis quẽpiam Satyrũ nomine prę se serentẽ nescio quid triste, rogauit, cur solus aliquid humanitatis suæ experiri non dignaret. Illi mutus aliquod ab eo se cupere dicenti, sed uereri ne intentione sua patefacta frustra haberet: Philippus exhilaratus, cũ promisisset quodcunq; petierit, se libentissimè concessurũ, hospitis cuiusdã sui uirgines duas adolescẽtulas nouis maritis desponsatas, quæ essent inter eius captiuos, se libenter receperũ dixit Satyrus: nõ ex eo munere lucri aliquid consequeretur, sed ut addita etiam de suo dote, in matrimonium eas traderet: ne'ue iniuriam tenera ætate indignam sustinere eas uideret. Philippus hanc petitionem libentissimo animo accipiens, uirgines duas statim Satyro condonauit, multisq; alijs muneribus & beneficijs eo modo disseminatis, cumulatiora benignitatis præmia accepit. Multi enim spe liberalitatis eius inducti, alter alterum præuenire studebant, seipsos & patriam in Philippi potestatem dedentes.

Athenienses instigatore Demosthene, Philippo sunt hostes.

Philippus auro pugnat.

Regni Philippi annus XIIII.

Iam uerò imperante Athenis Themistocle, & Romæ Consulibus Caio Cornelio, Marco Pompilio, Bœoti cum agros Phocensium populati essent, ad Hyampolim manus conserentes, uictores fuerunt, circiter sexaginta è numero hostium interfectis. Deinceps iterum cum Phocensibus prope Coroneam congressi, accepta magna clade repulsi sunt. Quum'que in Bœotia insigniores quædam urbes essent Phocensium ditionis, ad earum agros uastandos uersi Bœoti, frumenta omnia destruxerunt. In reditu uerò hostibus occurrentes, sunt profligati. Circa id temporis Phalæcus dux Phocensium sacræ pecuniæ ablatæ postulatus est, priuatoq; ei imperij honore quem gerebat, successores tres dati sunt, Dinocrates, Callias, & Sophanes: per quos eius criminis quæstio habita est. Petebant sanè ab his qui eam tractauerant, rationem uti redderent. Philo fuerat quidam præcipuus in eiusmodi administratione. Is cũ haud satis exhibẽdæ rationi faceret, capite est damnatus, excrucictusq; à ducibus nuper electis, sceleris socios, pdidit. Grauissimis demũ supplicijs affectus eum uitę finẽ quem eius impietas merita erat, habuit. Alij qui de sacris rebus ditiores

ditiores facti, magnam pecuniam furto sibi comparauerant, eam restituere & pœnas ut sacrilegi dare sunt coacti. Ex superioribus autem ducibus Philomelus, qui primus imperauerat, à rebus sacris, quarum necessitas permisit, manus continuit. Sed qui ei successit Onomarchus, multum de pecunia in belli sumptus usus est. Tertius Phayllus frater Onomarchi, non pauca munerum quæ in templo fuerant consecrata, ad pecuniam signandam conflauit, ut conducto militi stipendia exoluerent. Dicatos siquidem à Cræso Lydorum rege lateres aureos centum uiginti, quibus pondus erat talenta bina, acceptos pro conficiendis numis diuisit: pariter & aureas trecentas sexaginta phialas binis minis expensas, leonisq; & fœminæ signa aurea, ut ea omnia auri talentis trecentis & triginta æstimata fuerint: redactisq; omnibus quæ ex auro sunt conflata, ad argenti rationem talenta quatuor millia perficerentur. E rebus autem argenteis, quæ tum à Cræso, tum ab alijs fuerant consecratæ, duces omnes absumpserant ad summam talentorum supra sex millium, ut auri argenti'que totius ratione initą, talenta esset plus decem millibus. A scriptoribus nonnullis traditum est, opum hinc correptum non minus fuisse, quàm illud quod in Perarum thesauris ab Alexandro inuentum fuerit. Aggressi quinetiam fuerant qui sub Phalæco ordines ducebant, aperire solum templi, cum à quodam esset dictum, argenti & auri magnam uim ibi defossam esse: iamq; locum circa focũ & tripodem excauare cœperant. Qui uerò thesaurum indicauerat, testimonio clarissimi & antiquissimi poetæ Homeri nitebatur, ubi ait:

Quanta pauimentum interius non claudit, Apollo
Nunc ubi saxo sa Pythone oracula reddit.

Sed cum à militibus loca prope tripodem foderentẽ, magnis terræ tremoribus factis, Phocenses ualde sunt perterriti: planeq; ita deis animaduersionem in sacrilegos præmonstrantibus, ab eo negocio destiterunt. Ac Philo, qui facinoris tam impij dux & author fuerat, breui pœnas meritas exoluit. Sedenim pecuniæ sacræ interuersæ, licet crimen totum Phocensibus adscriberetur, nihilominus Athenienses & Lacedæmonios, qui Phocẽsium causam & censu & auxilijs tutabantẽ, non parũ cõtingebat, ideo maximè & stipendia pro militũ numero, quos auxilio eis miserãt, nõ fuerãt exoluta. Athenienses sanè ea tẽpestate uidentẽ proni ualde fuisse ad faciendas Apollini cõtumelias. Paulũ enim supra Delphicę direptionis tẽpora, cũ Iphicrates eorũ dux cũ classe circa Coryrã uersaret, Dionysijq; Syracusarũ tyrãni naues, quæ Delphos & Olympiam signa facta ex auro & ebore deuehebãt, apprehendisset, mississeq; ab Atheniẽsi populo quæsitum, quidnã in ea re agẽdum eis uideretur: Athenienses respõderũt, Laborandũ nõ esse ei in rerũ diuinarũ respectu: sed prospiciendum, quo modo milites suos sustentaret. Iphicrates ciuitatis suæ uoluntati obsequutus, capta deorũ ornamẽta uendidit. propterea tyrãnus in Athenienses cõmotus, epistolã hanc eis scripsit: Dionysius senatui & populo Athenienſi salutẽ scribere, minimè decere existimauit. Cõtra deos & mari & terra sacrilegia cõmitti tis: statuas quidẽ à nobis, ut dijs dicarentẽ, missas, & rapuistis & cõflastis, neq; in deos maximos, Apollinẽ scilicet Delphicũ, et Olympicũ louẽ, scelus impiũ adeò patrare ueriti estis. Eiusmodi rẽ fecerũt Athenienses contra deum illum, quẽ subinde inter populares & maiores suos numerare per ostentationẽ solebant. Pariter & Lacedæmenij, qui & consilio Delphici oraculi rempub. apud gentes omnes admirabilẽ ibi instituerãt, quiq; ea tempestate de maioribus rebus dum Apollinẽ consulebant, nõ ueriti sunt cum tẽpli raptoribus scelestissimam inire conspirationem. In Bœotia uerò Phocenses urbes tres, Orchomenon, Coroneã, & Corsias cũ haberẽt, inde mercenario milite affatim ei suppetente, contra Bœotos copias parabant, eorumq; agros populabãtur. Neq; ad faciendas incursiones, aut certamina cõmittenda eorum locorũ homines Phocensibus deerat. Propterea bello multum attriti Bœoti, militum suorum multis

De Delphica pecunia.

Dionysij epistola ad Athenienses sacrilegos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis amissis, & pecuniæ inopia laborantes, legatos ad Philippum, qui auxilia peterent, miserunt. Ille cum Bœotûm res afflictas, ut spiritus eorum inflati ex uictoria Leuctrica aliquantulum comminuerentur, libenti animo uideret, milites perpaucos dedit: id tantum curans, ne oraculi direptionem nihil æstimare uideretur. Cum uerò Phocenses prope Abas, ubi non multum abest Apollinis templum, aream extruere niterentur, Bœoti in eos inuaserunt, subitoq; pars palantes, in oppida proxima fugam arripuerunt: alij ad quingentos in templum cum confugissent, extincti sunt, miro quodam modo. ut cum multa eo tempore Phocẽsibus aduersa diuinitus acciderint, id maximè omnium quod referemus, ita factum esse uideatur. Qui ad templum confugerant, deorum auxilio se saluos fieri existimabant. Sed secus accidit: diuina siquidem prouidentia pœnam quæ sacrilegis conueniebat, eis inflixit. Erant circa templum lecti & mensæ complures. Cumq; in tentorijs Phocensium qui ad templum se receperant, ignis relictus casu lectum unum incendisset, tanta repentè adeo que super omnium fidem flamma excitata est, ut templum & Phocenses qui eò se contulerant, uiui incensi sunt. Visusq; est deus salutem, quam supplices petiuerant, eis concedere noluisse.

Phocensium clades.

Regni Philippi annus XV.

Insequenti uerò anno, quo Athenis Archias princeps, Romæ Consules Marcus Aemylius, & Titus Quintius fuerunt, Phocense bellum, quod duraurerat in annum decimum, ad hunc modum finem habuit. Bœotis & Phocensibus pariter ex belli diuturnitate debilitatis ualde, alteri ad Lacedæmonios miserunt petitum auxilia, unde armatos mille, duce Archidamo rege obtinuerunt. Bœoti uerò cum ad Philippum legatos itidem pro auxilijs misissent, Philippus acceptis secum Thessalis, cum ualido exercitu in agrum Locrensem cõtendit. Ibi Phalæcum, qui pridem Phocensium dux fuerat, tuncq; magnam cõductorum militum manum habebat, nactus, ut cum eo dimicatione inita, belli euentũ experiretur, aciem instruxit. Erat Phalæcus Niceæ, qui animaduertens Philippo se esse uiribus imparem, misit ad eum legatos pro rebus suis cõponendis: pactusq; ut sibi & suis militibus permitteretur, quò uellet discedere, cum octo millibus hominum secum facientium stipendia, concessit in Peloponnesum. Tunc spe omni destituti Phocenses, sese Philippo dediderunt. Itaq; citra dimicationẽ, quod non sperauerat, Philippus bello sacro confecto, adhibitis in consilium Thessalis & Bœotis, statuit Amphictyonum concilium habere, eorumq; arbitrio cognitionem omnium integram relinquere. Igitur Amphictyones inito consilio decreuerunt, Philippum eiusq; posteros in collegium suum cooptare, quum duorum suffragiorum iure, quæ debellati Phocenses habuissent. Vrbium trium Phocidis mœnia solo æquari, ne ipsi Phocenses aut sacri templi, aut Amphictyonum consilij aliquo modo participes essent: ne eisdem equos aut arma habere liceret, donec subreptam omnem pecuniam deo exoluissent. Phocenses autem aliosq; qui sacrilegio eo inquinati aufugissent, sceleratissimos haberi, exq; omnibus locis impunè retrahi posse. Vrbes omnes quæ Phocensibus parerent, diruí & redigi in pagos, qui haberent domos non plures sexagenis, quíue haud minus interuallo stadij unius inter se distarent. Agros suorum haberent, sed eorum uectigal annuum talenta sexaginta deo penderent, quoad pecuniæ in rationibus scriptæ tempore templi direpti, satis deo fecissent. Philippo, Thessalis, & Bœotie ius Pythia certamina curandi esse, quòd Corinthij Phocensibus in rerum sacrarum interuersione adiutores fuissent, Philippum cum Amphictyonibus arma Phocẽsium auxiliariorumq; confringere, eorumq; frusta quæ superessent incendere, equos per auctionem distrahere. Ab his Amphyctiones alia nonnulla quæ ad oraculi refectionem, ad pietatem, pacemq; & concordiam Græciæ faciebant, construxerunt. Quæ omnia eorum scita Philippus comprobauit, deq; omnibus

Phocensis belli finis.

Amphictyonũ decretum.

omnibus ingentes eis egit gratias. In Macedoniam demum est reuersus pietatis & bellicæ uirtutis magna sibi comparata gloria. Sed longè maiora instrumenta augendi res suas inde nactus est, cum toto animo id moliretur, ut à Græcia imperator nominatus, per eam occasionem in Persas bellum susciperet, quod tandem est factum. Sed de his omnibus suo tempore mentionem sigillatim habebimus. In præsentia ad historiæ contextum redeuntes, operæpreciũ esse iudicamus, palàm facere, deos illis omnibus qui in oraculo diripiendo deliquerint, pœnam meritam iniecisse: neque eos duntaxat qui sacrilegij artifices fuerunt, sed omnes prorsus quos illud crimen uel leuiter attigit, nullo pacto inuectam à deo punitionem effugere ualuisse. Princeps enim templi occupandi author Philomelus, casu quodam belli aduerso sese præcipitem dedit. Onomarchus dein electus dux ab illis, quibus nulla spes bona erat, cum Phocensibus & milite mercenario in Thessalia interfectus, & de cruce suspensus est. Tertius Phayllus, qui multa rerum sacrarum destruxerat, diuturno confectus morbo, haud breui potuit à cruciatu liberari. Qui uerò post omnes eos quicquid in donarijs reliquum erat, corripuit, Phalæcus in uarijs magnis'que periculis & timore uitam longam satis duxit, non quò fors eius melior quàm cæterorum sceleris impij sociorum esset, sed ut longiori tempore cruciatus, multis'que ex sua miseria notior factus, insigniorem celebratam'que magis calamitatem subiret. Post fugam sanè, qua Philippi captiuitatem uitauit, commoratus est initio in Peloponneso, sustentans ibi milites suos pecunia, quam reliquam de sacris rebus habebat: postea Corinthi nauibus magnis onerarijs conductis, cum biremes quatuor suas haberet, in Italiam & Siciliam transmittere constituit: ibi aut urbem aliquam se occupaturum, aut à quibus stipendio conduceretur, quum eo tempore Lucanis esset bellum cum Tarentinis, inuenturum existimans. Militibus autem suis asseuerabat, se accersitum in Siciliam & Italiam eam nauigationem suscepisse. Cum igitur itinere arrepto, iam ultetius in mare progressi essent milites aliquot, qui eodem nauigio cum Phalæco uectabantur, simul uerba habuerunt, suspicantes non esse uerum ab aliquo se accitos fuisse, quòd itineris aliquem ducem ab eo ad quem irent, missum secũ non uidebant. Apparebat etiam nauigationem cœptam non esse rem facilem sed longam & periculis multis obnoxiam. Propterea parum Phalæci uerbis credentes, ac ueriti ne in hostilem aliquam classem incidèrent, conspirarunt illi, præcipuè qui in exercitu ordines ducebant: strictisque ensibus in Phalæcum & nauis gubernatorem irruentes, ut reuerterentur unde nauigationem cœperant, cõegerunt. Pariter qui in nauibus alijs erant, cum idem fecissent, retroacti omnes in Peloponnesum redierunt, simulq; ad Maleam promontorium Laconiæ appulsi, ibi Cnosiorum legatos, qui ex Creta ad milites scribendos uenerant, offenderunt. Hi cum Phalæco ductoribus'que alijs colloquuti, stipendio decenti persoluto, fecerunt ut secum omnes proficiscerentur. Statim'que ut Cnossum in Cretam peruenerunt, ab itinere, Lycto urbe ui sunt potiti. Lyctijs autem è terra sua pullis, insperatum breui apparuit auxilium. Cum enim eo tempore Tarentini bello inito cõtra Lucanos, misissent ad Lacedæmonios ueluti parentes suos, qui auxilia peterent: hi'que animo promptissimo genti cognatæ succurrere uolentes, copias pedestres & nauales, quibus rex Archidamus præfuit, cum parassent, transituros eos Italiam Lyctij, uti primum sibi ad patriam recuperandam auxilio esse uellent, orarunt. Cui rei Lacedæmonij assentientes, in Cretam transmiserunt. Ibi'que milite illo mercenario deuicto, urbem suam Lyctijs restituerunt. Deinde arrepta nauigatione in Italiam, cum Archidamus in Tarentinorum subsidium uenisset, inito prælio quodam egregiè pugnans, interfectus est: uir omnibus imperatorijs artibus ex toto uitæ cursu multum probatus, præterquam in Phocensium rebus, quos iuuando, uisus est magna causa fuisse templi Delphici inuadendi. Regnauit is Lacedæmone

Aliquot sacrilegorum pœnæ diuinitus illatæ narrãtur

Archidami mors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

annos tres & uiginti. filius autem Agis, qui ei succesit, quindecim duntaxat annis in regno uixit. Cæsi sunt postea à Lucanis omnes qui sub Archidamo merebant, direptionis oraculi & ipsi participes. Phalæcus uerò Lycto pulsus, ad Cydoniam oppugnandam se conuertit. Vbi dum machinas mœnibus diruendis instruit, easque propius urbem adducit, fulmine incidente, diuinus ignis excitatus illas corripuit. Quas plerique ab incendio defendere conati, ig ne absumpti sunt. In his fuit & ipse dux Phalæcus. Aiunt nonnulli, eum interemptum fuisse à quopiam suo milite, quem uerberarat. E Phaleci militibus, qui cladis eius immunes fuerunt, ij ab exulibus Eleis in Peloponnesum deuecti sunt: cum quibus in Eleos pugnare occœperunt. Sedenim cum Arcades opem tulissent Eleis, multi mercenariorum interfecti sunt. Reliqui ad quatuor millia captiui inter Arcades & Eleos diuisione facta, distributi sunt. Arcades eos qui sibi obuenerant, uenundederunt. Elei suos omnes ob scelus in oraculo diripiendo admissum trucidarunt. Et ad eum modum, qui sacrilegij illius aliquid omnino attigerunt, deo authore meritas pœnas subiuerunt. Nobilissimæ etiam ciuitates, quæ ea impietate se astrinxerant, ab Antipatro (succedente tempore) deictæ, & imperium & libertatem suam miserè perdiddrũt. Vxores quoque Phocensium principum, quæ aulæ sunt monilibus raptis se exornare, impij facinoris pœnas non euitarunt. Quæ enim Helenæ monile gestare est solita, in meretricium probrum incidit, pulchritudine sua eam expetentibus prostrata. Altera, eo quòd fuerat Eriphylæ, subinde ad ornatum utens, cum filius, quem natu maximum habebat, in furorẽ concitatus, ignem domui iniecisset, intra eam uiua incendio extincta est. Eoq; pacto qui deum contemptui habere ueriti non sunt, supplicijs quæ narrauimus, ab ultoribus dijs affecti sunt. Rursus qui oraculo subsidium tulit Philippus post id factum indies res suas auxit, tandemq; pietatis suæ beneficio ab uniuersa Græcia imperator appellatus est: & suum regnum amplissimum omnium quę essent in Europa, effecit. Sed cum abundè satis de bello sacro egerimus, ad res alibi gestas transeamus. In Sicilia (ortis inter se magnis seditionibus) Syracusani miserè multorum & potentium trahentium´que in diuersa tyrannide oppressi, legatos Corinthum miserunt, orantes uti mitterent ducem aliquem, qui eorum reipublicæ curam susciperet, simulq; tyrannidem inuadere conantium improbitatẽ coërceret. Corinthij honestissimum esse arbitrati, ijs qui à se originem traherent, suppetias ferre, illuc mittere decreuerunt Timoleontem Timaneti filium præstantissimum uirum, qui uirtute, prudentia, & cognitione rei militaris, omnibusq; bonis artibus erat præditus. Huic autem singularis contigit res quę ut deligeretur dux in Syracusanam expeditionem non parum profuit. Timophanes eius frater, qui diuitijs & ingenita quadam confidentia Corinthijs omnibus præstabat, diu antea uisus fuerat ad tyrannidem aspirare. Sed eo tempore calamitosos homines sustentando, comparando arma, & cum facinorosorũ agmine per forum spaciando, non dissimulabat se tyrannum esse. Omnia´que prorsus facta eius tyrannidem præ se ferebant. Huic Timoleon, alienissimus ab unius dominatione sustinenda, initio conatus est persuadere, ut à cœpta re desisteret: postquam sibi parum audientem illum, indiesq; magis insolescere animaduertit, abiecta omni spe, ut uerbis emendari posset, obambulans fratrem, ipse fratrem obtruncat. Excitato inde tumultu, cum ciues quamplurimi ad facinus atrox & inusitatum accurrissent, seditiones exortæ sunt: partim censentibus, Timoleontem, ut ciuilis cædis authorem, pœna legibus decreta affici oportere: alter quippe qui tyrannicida esset, commendationem mereri asseuerãtibus. Senatu igitur habito, contentio ea interse natores pariter uigebat, Timoleontem grauiter accusantibus eius inimicis: qui uerò minus agebant, consulentibus ut ei uenia tribueretur. Cumq; altercatio huiusmodi duraret in aduẽtum usque Syracusanorum legatorum, atq; hi expositis mandatis uehementer oras-

Timoleon fratrẽ Timophanem suum occidit ob tyrannidem.

ter orassent, ne senatus moram interponeret in duce mittendo, quem petebãt, uisum est senatui, Timoleontem illuc mittere conducibile esse: proposuerúntque ei insolitam, miramq; prorsus optionem, si facinus à se commissum diluere uellet. Id enim ei confirmarunt, si bene rem Syracusanam administrauerit, se eum tyrannicidam: sin secus, & ex animi libidine, tunc fratris percussorem eundem iudicaturos esse. Verùm Timoleon, non tam ex timore per senatum sibi adiecto, quàm uirtutis studio, Siciliæ rebus bene & ex gentium usu præfuit. Carthaginenses siquidem debellauit: recipiensq; è barbarorum manibus Græcas urbes uastatas & desertas, multitudine hominum frequentes reddidit. De quibus omnibus pòst paulo secundum sua tempora per partes mentionem faciemus. Nunc ad narrationis ordinem reuertamur.

Regni Philippi annus XVI.

Cum Eubulus Athenis imperaret, Romæq; M. Fabius & S. Sulpitius Cõsules essent, Timoleon Corinthius assumptus à ciuibus suis ad curam Syracusanæ reipuh parabat se uti in Siciliam transiret. Conduxit autem milites exteros 700. triremibusq; quatuor, & leuioribus tribus nauigijs milite oppletis, Corintho discesit. Præter hæc in itinere à Leucadijs & Corcyrensibus obtinuit tres alias naues. Itaq; nauibus decẽ fretum, quod Ionium appellant, transiit. Contigit sanè ei inter nauigandum res præcipua, & digna admiratione, ut deus quispiam in suscepta prouincia eum iuuare, & futuram ipsius gloriam, ac rerum gestarum magnitudinem præsagio non obscuro declarare uisus sit. Cõtinenti enim nocte fax ardens in cœlo nauiganti ei præluxit, donec in Italiam cum omnibus suis copijs peruenit. Prius etiam Corinthi audiuerat, Cererem & Proserpinam sacerdotibus suis in quiete uisas esse polliceri, cum Timoleonte sese nauigaturas in sacratam sibi insulam. Propterea ipse dux Timoleon cæteriq; omnes lęto animo erant, diuinam opem sibi haud deesse conspicientes. Nauem etiam, quæ omnibus alijs melior est uisa, dearum numini dicauit, instituitq;, uti Cereris & Proserpinæ sacra nauis nominaretur. Peruenit autem incolumis cũ suo exercitu Metapontium in Italiam. Illuc & tritemis legatorum Carthaginensium statim superuenit, qui Timoleontem conuenientes, ne belli initium faceret, ne´ue omnino in Siciliam transiret, ei denunciarunt. Sed Timoleon, cum ad trajciendum Rhegini eum inuitarent, & auxilia pollicerentur, Metapontio quamprimũ discesit, quò sui aduentus famam anteuerteret. Vetebatur enim plurimum, ne Carthaginenses, qui mari dominabantur, transitũ suum in Siciliam interciperent. Adhibita idcirco summa diligentia, breui Rhegium contẽdit. Sedenim Carthaginienses paulo ante hæc tempora futuri belli in Sicilia magnitudinem prospicientes, erga insulę ciuitates socias summam benignitatem exhibebant. Cum tyrannis ueteribus controuersijs positis, amicitiam firmauerunt, præcipuè cum Iceta, qui Syracusis dominabatur, quòd eius magna esset potentia. Comparatas´que ingentes nauales & pedestres copias, præfecto Annone duce, miserunt in Siciliam. Erant autem naues longæ centum & quinquaginta, peditum quinquaginta millia, trecenti currus bellici, & bigarum ultra duo millia. Præter hæc arma tela´que omnis generis, machinæ ad oppugnandas urbes multæ: commeatum & aliarum rerum quæ bello usui sunt, opinione omnium maior copia. Prima´que expeditione contra Entellenseis suscepta, eorum agrum populati, ad oppidi obsidionem accesserunt. Tenebant locum eum Campani, qui magno hostium numero perterriti, ad ciuitates Carthaginiensibus inimicas auxilia petitum miserunt. Alij omnes eam rem detrectarunt: Soli Galerienses mille armatos dederunt. Qui in itinere Pœnis obuiam facti, eorum multitudine circumuenti omnes, & iterfecti sunt. Campani etiam, qui Aetnam habebant, initio compararant auxilia, quæ Entellam, utpote ad gentem cognatam, mitterentur. Sed Galeriensium clade audita, à re cœpta supersedere statuerunt

Timoleontis Corinthijn si ciliam expeditio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt. Cum uerò Syracusarum urbs esset in Dionysij manibus, Icetas etm ualido exercitu eò contendit. Iamq; uallum circa Olympium fecerat, & omnibus uiribus tyrannũ Dionysium expugnare conabatur. Sed obsidione in multos dies protracta, cum necessariarum rerum inopia premeretur Icetas, ab oppugnatione discessit, ut iret ad Leontinos, unde se prius mouerat. Abeuntẽ Dionysius insequutus, extremum agmen incessendo, fecit ut conuersus Icetas, manus secum consereret. Qui fermè 3000. armatorum sub Dionysio merentium cæsis, reliquos in fugam compulit. Vsusq; summa celeritate in eis persequendis, irrupit simul cum fugientibus in urbem: & ita Syracusis absq; insula potitus est. In huiusmodi statu erant Dionysij & Icetæ res, cum Timoleon tribus diebus post captas ab Iceta Syracusas, Rhegium perueniens, non longè ab urbe copias suas de nauibus exposuit, & eòdem uiginti Carthaginensium triremes statim aduenerunt. Tunc Rhegini, qui Timoleontis rebus fauebant, populo ad concionem uocato, agere cæperunt de pace inter illos componenda. Ibi Carthaginenses ad hoc intenti, ut reditus in patriam Timoleonti persuaderetur, parum diligenter in stationibus excubabant. At Timoleon nullo eius quod moliebat dato indicio, ipse quidẽ præsens prope cssultantium suggestũ stabat: sed clanculum admonuerat, ut nouem é suis nauibus in altum abducerentur. Denique animis Carthaginensium ad Rheginorum orationem, quæ dolo in longum producebatur, conuersis, clanculũ é concione se subripiens, accurrit ad nauem quam sibi relinqui fecerat, ac summa festinatione enauigauit. Carthaginienses ita delusi, conati sunt abeuntes insequi. Sed cum illi magno spacio progressi essent, nox que iam immineret, factum est, ut citra offensam Tauromœnium appellerentur. Ei loco præerat Andromachus, Syracusanorum libertatis studdiosissimus: qui humaniter Timoleõtem suosq; omnes accepit: & ab impetu persequentium, ut salui essent, non parum profuit. His ita peractis, Icetas cum 5000. armatorum electis contra Adranitas, qui suas partes sequi nolebant, profectus est, & non longè ab oppido castra posuit. Tunc militibus aliquot à Tauromœnensibus impetratis, Timoleon cum militibus circiter mille contra Icetam Tauromœnio discessit. Noctis que superuenientis occasione adiutus, iter Adrianum ita confecit, ut sequenti die ex improuiso Icetæ exercitum prandentem inuaserit, & in castra irruptione facta, plus trecentis interfecerit, captiuosq; fermè 600. comprehenderit, castrisq; ipsis potitus fuerit. Aliam insuper rem strenuitate eadem peregit. Subito enim ad ipsam urbem Syracusas contẽdit, totumq; illud iter currendo emensus, adeò ut à pugna fugientes hostes præuerterit, Syracusas, cum nullus ibi huiusce rei timor esset, facilè intrauit.

Timoleon Icetæ tyranni castra opprimit

Regni Philippi annus XVII.

Et hæc quidem omnia anno presenti contigerunt: quo uerò Athenienses principem Silyciscum, Rom. M. Valerium & M. Pompilium consules habuerunt: labenteq; nona & centesima Olympiade, in stadio Aristolochus Atheniensis uictor fuit, Romani primum cum Carthaginensibus fœdus percusserunt. In Caria cum Idrieus, ibidem septennium princeps, mortem obijsset: Ada eius coniux & soror suffecta est, quæ ad annum quartum imperauit. Timoleon autem in Sicilia, acceptis in societatem Adranitis, Tyndaritis que, non parua auxilia ab eis obtinuit. Eratq; mirificus tumultus intra Syracusas, cum Dionysius insulam, Icetas Achradinam, & nouam urbem, reliquum omne urbis teneret Timoleon, & Carthaginienses portum maiorem cum classe nauium centum quinquaginta intrassent, terra que castra metati essent cum peditatu quinquaginta millium. Qua ingenti hostium multitudine cum ualde perterritus esset Timoleontis exercitus, inopinata, & quæ nullo consilio parari potuisset, rerum mutatio subsequuta est. Primo omnium Marcus Catanensium tyrannus, qui non paruas copias secum habebat, Timoleonti adhæsit.

sit. Post id urbes complures studio libertatis consequendæ ad eundem defecerunt. Nouissimeq; à Corinthijs naues 10. cum auxilijs & stipendio missæ, Syracusas aduenerunt: propter quæ confirmatus multum est Timoleus, & Carthaginenses timore correpti, classem è portu imprudenter sanè eduxerũt, motisq; castris in insulæ partẽ, quæ sua erat ditionis, discesserũt. Tunc Iceta auxilijs destituto, urbs Syracusarũ, cũ ciues ei tuendę parũ sufficerent, in Timoleontis potestatẽ redacta est. Mesene itidẽ, quæ in partib. Carthaginensium erat, ab eodẽ statim est recepta. Dũ hæc in Sicilia geruntur, Macedonię rex Philippus odio, quòd à patre hereditarium pertinaciter contra Illyrios seruabat, incitatus, cum ualido exercitu in eorum terram irrupit: agrisq; uastatis, & expugnatis urbib. multis, in Macedoniam reuersus est. Postmodum in Thessaliam profectus, tyrannis aliquot, qui ciuitates opprimebãt, expulsis, magna beneuolentia Thessalos omnes sibi deuinxit: ex eorum societate sperans Græcos pariter in amicitiam suam traductum iri. Quod sanè euenit. Finitimi nanq; Thessalis Græci, uicinorum factum sequuti, fœdus cum Philippo inierunt.

Regni Philippi annus XVIII.

Anno uerò sequenti, quo Pythodorus Athenis imperauit, & Romæ cõsulatũ gesserũt C. Plautius, & T. Manlius, Timoleon Dionysio in desperationẽ magnam à se cõpulso, persuasit, uti arce tradita, & principatu relicto, in Peloponnesum cũ omni sua pecunia ex compositò trãsiret. Illeq; ita per ignauiam, & animi torporem nobilissimũ regnũ, & quod adamante reuinctũ prędicabãt reliquit: ac Corinthi in magna egestate uitã traducens, ijs qui in rebus prosperis temerè insolescunt, ex sua uita & fortunæ immutatione exemplũ præbuit. Qui enim prius 400. nauestriremes habuerat, nõ multo pòst in pusilla arctaq; nauicula, nimirum casus grauissimi spectaculum admirandum uoldè, Corinthum se contulit. Timoleon autem insula & oppidis omnibus quæ Dionysio parebant, potitus, receptas arces, locaq; alia munita, quibus se tyranni tuebantur, euertit. ciuibus libertatem reddidit. Post hęc statim ad leges scribendas cõuersus, uti hæ populares essent, multum curauit. Quę ad priuatarũ rerum contractus pertinerent, aliaq; multa diligenter & iustissimè ordinauit: rei illi pręcipuè intentus, ut æqualitatem induceret. Instituit etiam magistratum honoratissimum annuum, quem Syracusani Iouis Olympij famulatum appellabant. Electus que est primus Callymenes famulus Olympij Iouis, & ita deinceps is honor p manus traditus est: anniq; à magistratu eiusmodi adnotati fuerũt usq; ad tẽpora, quę nostrę huic historię terminus, & mutationi reip. initium fuerũt. Romanis enim Siculos alios in communionem reip. inducentibus, famulorũ principatus ille, qui annos plures 300. duraverat, abolitus est. His ita se habẽtib. rebus, Philippus in Macedonia summopere laborans, ut ad societatẽ suam traheret Græcas Thraciæ ciuitates, expeditionẽ sumpsit contra Chersobleptẽ eius terrę regem, qui continuis cladibus uicinas Hellesponti gentes, urbes dituendo, & uastando agros afficiebat. Vt igitur eam barbarorum impotentiam reprimeret, cũ ualidis copijs eos aggressus, aliquot prędijs cõmissis, semper uictor, debellatos ad id compulit, ut decimas regno Macedoniæ exoluerent. Et in locis qui ei opportuni uisi sunt, ad coercendã Thracum audaciam, oppida bene munita construxit. Tunc ciuitates Græcę à metu barbarico liberatæ, prõptissimo animo cũ Philippo fœdus inierũt. Inter eos qui temporũ horũ res scripserunt, Theopompus Chius, in historia quã de Philippi gestis edidit, tribus libris ea quę in Sicilia facta sunt, cõplectitur: à tyrannide senioris Dionysij exorsus, perq; spacium annorum 50, ad Dionysij usq; iunioris casum à regno pergens. Tres illi libri sunt à quadragesimo primo ad quadragesimum tertium.

Dionysius Syracusis pulsus uenit inops Corinthum.

Timoleon Syracusarũ res componit.

Theopompus Chius scriptor.

Regni Philippi annus XIX.

At Sosigene Athenis imperante, & Romæ consulibus M. Valerio & M. Pompilio, Arymbas Molossorum rex, cum annos decem regnasset, uita excesit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceſsit,relicto filio Aeacida,qui Pyrrhi fuit pater. In defuncti locum Alexãder Olympiadis frater adiumento Philippi Macedonis ſubiuit. In Sicilia uerò Timoleon contra Leontinos, quò lcetas cum iuſto exercitu ſe retraxerat, mouit caſtra: ſtatim'que inuadens in eam quam nouam urbem appellant, cum magnum præſidium,& quod ad mœnium propugnationem ſufficeret,intus poſitum eſſet,cœptã rem omittere eſt coactus. Tranſiuitq; ad Engyium,quæ urbs tyranno Leptinæ ſeruiebat:omniq; ſtudio ut urbem,pulſo tyranno,ad libertatem reduceret,nitebatur. Interea lcetas cum omnibus ſuis copijs ex Leontinis ad Syracuſas oppugnandas contendit. Ibi compluribus ſuorum amiſsis,confeſtim unde diſceſſerat,redit. Leptines à Timoleonte grauiter preſſus,deditionem fecit,et per conditiones dictas iuſſus eſt migrare in Peloponneſum,ut eo pacto Græcis deuictorum tyrannorum miſeriæ innoteſcerent. Cumq; eidem Leptinæ Apolloniatæ parerent,receptæ huic urbi,& Engyinis libertatem, ut ſuis legibus uiuerent,conceſsit Timoleon. Sedenim cum rei pecuniariæ indigentia laboraret,ut militibus quos conduxerat,ſtipendia minus poſſet perſoluere:ducibus qui ad hoc idonei uidebantur,mille armatos dedit,iniunxitq; ut in Carthaginenſium prouinciam incurſiones facerent. Hi latiſsimam terram populati,cum præda ingenti redierunt ad Timoleontem. Qui facta auctione pecuniam magnam recepit,indeq; militibus multi temporis ſtipendio dato ſatisfecit. Potitus eſt etiam urbe Entella,ubi ciues quindecim, qui Carthaginenſium partes tuebantur,interfecit,cæteros libertate donauit. Iam Timoleontis potentia & authoritate multum aucta, Græciæ Siciliç urbes animaduertentes, captis ab eo gentibus libertatem concedi,ultro ſe omnes Timoleonti dediderunt. Siculorum etiam,Sicanorum, & aliarum gentium ciuitates quas tuebantur Carthaginienſes, miſerũt legatos oratum, uti in amicitiam & fœdus ab eo reciperentur. Propterea Carthaginenſium ſenatus parum ſtrenuè res Siciliæ à ducibus ſuis adminiſtrari uidens, ſtatuit exercitum magnum cum ducibus alijs eódem mittere. Subitò igitur ciuibus, qui militiæ idonei uidebantur ſcriptis,Aphrorum militum delectum habuerunt. Præterea hos ingenti pecunia Gallos, Hiſpanos & Ligures conduxerunt. Naues item longas fabricarunt. Onerarias complures coẽgerunt, apparatum'que aliarum rerum maximum confecerunt.

Timoleon ſiculis urbib. libertatem reſtituit.

Regni Philippi annus X X.

Athenis uerò cum princeps Nicomachus,& Romæ Caius Martius,& T. Manlius Torquatus conſules eſſent,Phocion Athenienſis Clearchum quem Eretriæ tyrannum Philippus præfecerat, debellatum expulit. Et in Caria Pexodarus,fratrum natu minimus,eiecta Ada,principatum occupauit, tenuitq; ad annum ſextum,quo ſcilicet tempore Alexander in Aſiam tranſiuit. Philippus autem ſemper ad id intentus, ut res ſuas magis amplas faceret, caſtra mouit ad urbem Perinthum,quæ ipſi infenſa partes Athenienſium tuebatur. Inita oppugnatione, & machinis propius urbem adductis, quotidie in eorum qui ſeſi pugnando eſſent locum ſemper integris ſuccedentib. acriter ad mœnia ipſa decertabat. Turribus etiam altitudinis cubitorum octoginta,quæ Perinthiorum turres multum ſupereminerent,extructis, è ſuperiori loco oppidanos plurimum offendebat,& arietibus murum identidem quatiens, foſſionibus'que ſubterraneis fundamenta demolitus,magnam eius partem euertit. Perinthijs locum apertum fortiſsimè defendentibus, altero'que muro ocyus ab eis extructo,certamen magnum iterum pro mœnibus cœptum eſt. Ibi Philippus numerum magnum ſagittariorum, aliorum'que id genus miſsilibus pugnantium habens,per eos ualdè è mœnium pinnis pugnantes hoſtes conficiebat. Illis autem indies magis deficientibus,auxilia,tela, iaculatoresq; à Byzantijs miſsi ſunt. Viribus igitur reſumptis,ut hoſtibus iam reſiſtere poſſe uiderentur,animoſe pericula omnia pro ſalute patriæ ſuſtinebant. Nec Philippus

Philippus Perinthum oppugnat.

pus diligentiam ſuam remittebat. Exercitu enim ſuo in partes plures diuiſo per coronam, & alios alijs ſufficiendo, mœnia die noctu'que acerrimè oppugnabat. Erant ei ad triginta millia armatorum,telorum,machinarum'q; ad mœnia diruenda,uis magna,machinæ aliæ penè innumeræ, quibus omnibus obſeſſos Perinthios grauiter urgebat. Iam'que oppugnatione ea in dies multos protracta,oppidanis'q; multis interfectis,nec paucioribus uulneratis,& neceſſarijs rebus non ſuppetentibus, urbis captiuitas in proximo certiſsima eſſe uidebatur. Tunc fortuna periclitantibus non tantum ſalutem, ſed & eam unde minimè ſperabant, attulit. Diuulgata enim per loca Aſiæ Philippi potentia, quæ indies creſcebat,Perſarum rex,cui res ea ſuſpicionem aliquam inijciebat, per literas præfectis ſuis, qui erant ad loca mari proxima, iniunxit, uti Perinthios totis uiribus iuuarent. Quod ab illis factum eſt. Magnum enim mercenariorum militum numerum, ſtipendium, & commeatus affatim, tela, alia'que bello neceſſaria Perinthum miſerunt. Duces itidem, milites'que quos optimos habebant,Byzantij dederunt. Ita uiribus æquatis utrinq;, belloq; inſtaurato, contentio maxima rurſus in oppugnatione exorta eſt. Philippus arietes mœnia labefactans, continuam eorum partem diruerat, miſsilibus'que è propugnaculis oppidanos deturbabat. Et ſimul per locum apertum, ubi mœnia erant deiecta, conferto agmine irrumpebat: ac ſcalis in murum defenſoribus nudatum inſcendebat, ut cum ita dimicatio cominus gladijs gereretur, multi interficerentur, pluſq; modis uarijs uulnerarentur. Præmia ſanè uictoriæ utrinque pugnantium uirtutem excitabant. Macedones opulentiſsimam urbem ſe direpturos, inſuper muneribus magnis à Philippo donatum iri ſperabant. Eorum commodorum expectatione difficultates omnes forti animo ſuſtinebant. Perinthij rurſus præ oculis clades,quæ uictis inferri ſolent, habentes,pro ſalute patriæ periculis alacritate ingenti ſe offerebant. Eos autem plurimum, ut ſuperiores eſſent, adiuuabat urbis ſitus. Perinthus enim ad mare poſita eſt, in edito iugo peninſulæ,longitudinis fermè ſtadij unius. Aedificia habet frequentia & prælta: ut quemadmodum collis cliuus ſurgat,ita domus una altera ſuperet altitudine: uideturq; totius ciuitatis facies eſſe inſtar theatri. Propterea mœnibus etiam in uniuerſum ſolo adæquatis,nihilo magis munimentis erant deſtituti. Obſtructis enim uiarum aditib. ſuperiora ædificia uice muri firmiſsimi tenebant. Idcirco cùm laboribus & periculis maximis Philippus mœnia ſuperaſſet, munitionem adhuc ex domorum ſtructura factam, difficiliorem offendit. Sedenim cum omnia bello gerendo idonea à Byzantijs Perinthum ſummitti animaduertet, partitus copias ſuas, earum dimidium cum ducibus quos optimos nouerat, reliquit in Perinthi obſidione. reliquos ipſe ſecum accipiens, de improuiſo aggreſſus Byzantium acriter oppugnare cœpit. Byzantij, utpote qui milites, tela, res'que alias gerendo bello commodas, Perynthum miſerant, grauiter conſternati ſunt. Eiuſcemodi tunc erat urbium duarum ſtatus. Ex his autem qui hiſtoriarum monumenta poſteris mandarunt, Cumanus Ephorus hiſtoriam ſuam, cum ad Perinthi oppugnationem peruenisſet, deſinit. Is in ſcribenda ea, ab Heraclidarum reditu exorſus, Græcorum & Barbarorum res geſtas annorum fermè ſeptingentorum quinquaginta, libris triginta deſcribit: præfatione libro unicuique appoſita. Diyllus uerò Athenienſis, qui ſequentium temporum res memoriæ mandauit,principium ſibi ſcribendi,ubi Ephorus finem fecerat, ſumpſit: quæ'que ab ea tempeſtate tum à Græcis, tum à Barbaris geſta ſunt uſque ad Philippi obitu comprehendit.

Philippus Byzantium obſidet.

Ephorus Cumanus, & Diyllus Athenienſis hiſtorici.

Regni Philippi annus X X I.

At principe Athenis Theophraſto,& Romę Conſul. M. Valerio,& A. Cornelio, Olympias decima ſeptima ſupra cẽteſimam inita, Anticlesq; Athenienſis in ſtadio uictor fuit. Eo anno Athenienſes,cum Philippus pacem ſecũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

firmatam,uiolasse uidereẽ, nauales copias raptim Byzãtijs subsidio miserunt. Idem à Chijs,Rhodijs,alijsq; quibusdã Græcis ciuitatib.factũ est. Tunc Philippus eo Græcorũ concursu perterritus,duarũ urbium obsidionẽ reliquit:atque cum Athenienſibus & Græcis alijs sibi aduersantibus fœdus percussit. Carthaginienses autẽ,qui magnũ belli apparatũ cõfecerant,in Siciliam nouas copias traiecerunt, ut cum his quos ibi prius habebant, iam in eorum castris pedites plures millibus septuaginta,equites,bellici currus,& bigæ ad 10000.longę naues 200. onerariæ ad equos, tela, & commeatus uehendos ultra mille eis esse crederentur. Neq; tantis barbarorum copijs Timoleon, licet exiguum militũ numerum secum haberet,aliquo modo perturbatus est: sed cum bellum contra Icetam gereret,pace firmata,auxilia ab eo obtinuit, & non parum inde copias suas auxit. Salutare etiã ei usum est, bellũ in Carthaginienſium prouinciam conferre,quo ciuitatũ sociarũ agros inuiolatos seruaret,& eodẽ tempore hostilis terra uastaretur. Idcirco auxilijs omnibus & militibus mercenarijs in concionem uocatis, oratione sua ad prelium omnes totis uiribus cum hoste conserendum adhortatus est. Excepta eius est oratio magnis omniũ acclamationibus,petitumq; ut contra barbaros quamprimum ducerentur. Et ita cum toto exercitu, qui duodecim millium omnino erat,progredi cœpit. Iamq; in Agrigentinum agrum peruenerant, cum tumultus & seditio magna in castris nulla prius apparente suspicione,subitò exorta est. Erat in exercitu miles quidam Thrasius nomine, qui cũ Phocenſibus direptioni sacri templi interuenerat,uir temeritatis & confidentiæ incredibilis. Hic uitæ suæ improbissimæ accommodatũ planè facinus eiusmodi commisit. Cum enim solus,omnibus ferè alij qui oraculũ expilauerãt, merito supplicio, ut paulo antè à nobis indicatum est,à deo affectis,nescio quo pacto diuinã ultionẽ euitasset, Timoleontis milites ad seditionem concitare ausus est: eum passim dictitans proculdubio insanire,qui ad certissimã cædem milites suos duceret:quiq; Carthaginienses sexies suis copijs plures, omniq; apparatu bellico instructissimos à se superatum iri,nõ uereretur confirmarẽ:itaq; militum suorum animas in aleam conijcere uellet,ne stipendia longi temporis debita,indigentia oppressus,persolueret. Proinde consulebat Syracusas reditrẽt, ibiq; stipendij quod eis deberetur, satisfactionem postularent:neue ad expeditionem, in qua nulla uincẽdi spes appareret,illum sequerentur. Admonitio hæc multorum animos commouerat:iamq; tumultum facere cœperant,cum Timoleon precibus & pollicitationibus multis,summa cum difficultate ad officium eos reduxit,prẽter mille,qui Thrasium sequuti sunt, eorũ punitionem in tempus magis idoneum differẽs. Timoleon literas ad amicos quos habebat Syracusis,dedit,uti benignè hi milites reciperentur,& eisdem stipendia debiti satisfieret. Sicque omnis tumultus sedatus est. Et uictoriæ quæ deinceps parta est gloria contumaces illi mille caruerunt. Reliquos Timoleon blanda oratione ad pristinam erga se beneuolentiam induxit:itaque contra hostes qui haud longe aberant,castra mouit. Ibi apud milites cõcionatus,Pœnorum ignauia, & Gelonis successibus commemoratis,audentiores eos multò reddidit:ut una ueluti uoce conflictum cũ barbaris, iamque pugnæ signum proponi exposcerent. Cum uerò casu magna apij uis ad toros extruendos iumentis deportaretur, Timoleon se illud uictoriæ omen dixit agnoscere,quod corona Isthmiaca ex apio texeretur.Itaque iussu eius milites omnes apij coronis caput sibi exornarunt. Et summa lætitia in hostes progrediebantur,ueluti uictoriam certam dij denunciassent. Sanecq; non magis eorum uirtute, quàm manifestissimo deorum adiumento factum est uti uincerent. Timoleon nanque acie instructa,cum de monte quodam ad flumen descẽderet,iamq; hostium decem millia illuc transijssent, eos ut adhuc à traiectu erant incõpositi,adortus, ipse ordinibus suis bene & omni parte firmatis,cuncta perturbauit. Consertisq; acriter manibus, cum & fortitudine, &

Timoleon in Carthaginienſes ducit exercitum.

Thraſius in castris Timoleõtis seditionem excitat.

Timoleõ Carthaginienſes fundit.

oppo

opportuniori certaminis statu Græci superiores essent, magna barbarorũ cædes facta est, cunctiq; prorsus qui flumen traiecerant fugiebant, cum reliquæ omnes Carthaginientium copiæ flumine transmisso Græcorũ impetũ in suos fugientes repressierũt. Prælioq; ita instaurato,sua multitudine Græcos pauciores multo circumuenire inceperunt. Tunc maxima & continens pluuia cum fragore ingenti coorta est,simulq; grando, fulgura, tonitrua,& uehementissima uentorum uis omnia confundebat. Hactenus tamen ut Græcos non nisi à tergo,sed barbarorum uultus tota ea procella impeteret. Propterea cum Timoleontis exercitus non difficulter molestiam eam sustineret,Carthaginienses impedimento illi nequaquam pares, cum & ab eo pariter & ab ingruentibus Græcis grauiter urgerentur, in fugam conuersi sunt. Omniq; & peditatu & equitatu,admixtis etiam curribus, ad flumen sese conijciente, suo ipsorum impulsu conculcabantur:multiq; suorum gladijs & telis cõfodiebantur. Neq; impulsu conculcabantur:multiq; suorum gladijs & telis cõfodiebantur. Neq; eiusmodi infortunio opẽ ulla resisti posse uidebatur. Alij hostium equitatu instante,cum ad ripam fluminis agminatim confluerent,uulneribus multis à tergo confecti interficiebantur. Multi uerò citra hostilem offensam sibijpsis interitus erant causa,propter metum & hostium multitudinem,fluminisq; difficultates ibi simul coaceruati strue corporum opprimerẽtur. Accedebat,quòd ex pluuia,quæ tunc maxima fuerat,flumen uehementissimo aquarum impetu rapiebatur:ut qui enatandi causa se in illud conjecerant,fluctibus fuerint demersi. Ex tanto quidem Carthaginiẽsium numero duo millia & quingẽti,qui fermè robore,dignitate, & fortunis primi erant in toto exercitu, sacra acie confecta,maxima cum laude manus conserentes occubuerunt: reliquorum plures decẽ millibus cęsi sunt,capti uerò ad quindecim millia. Currus bellici in ipso certamine diffracti multi,ducenti tantum recepti sunt. Iumenta uerò & uehicula cum impedimentis milites sibi rapuerunt. Armorum uis magna in flumine est deperdita:eorum quæ superfuerant,thoraces mille,scuta plus decẽ millibus ad Timoleontis tabernaculum comportata sunt: quæ partim dicata in Syracusanis templis fixit,partim socijs à quibus auxilia habuerat,dono dedit:aliqua etiam Corinthum,uti in Neptuni templo donarentur, misit. Res omnes pretiosas,quæ sanè multæ inuentæ sunt,cum argentea & aurea multa pocula, aliaq; ornamẽta æstimationis maximæ Carthaginenſes pro sua opulentia in castris habuissent, militibus in strenuè nauatæ operæ præmium condonauit. Qui uerò hostes cædi aut captiuitati superfuerant, magna cum difficultate ad Lilybæum se retraxerunt, constenrati adeò, ut nec ausi sint naues inscendere, quod etiam in ipso mari Libyco, ne aduersi aliquid sibi sustinendum esset, uerebantur. Tantæ huius cladis nũcius Carthaginem allatus, mirificè populum eum perterruit. Proponebant namq; sibi in animo, Timoleontem quamprimum cum toto exercitu ad se obsidendos transiturum:ideirco Gisconem Annonis fratrẽ, qui tunc exulabat, ante omnia curarunt in patriam ut reuocaretẽ: eumq; quòd animi ingentis, & bellicæ rei administrandæ scientissimus esset, imperatorem declararunt. Ad hoc, ne ciuium corpora periclitarentur, ut milites exteri multi,maximeq; Græci ducerentur,decreuerũt. Nec dubitabant,ob famam pugnę aduersæ diuulgatam, & opes Carthaginiẽsium satis notas, multos adfore,qui ei militię darent nomina. Missi etiam sunt in Siciliam legati primores uiri, qui conditionibus quibuscunq; daretur, pacem cum Timoleonte firmarent.

Regni Philippi annus XXII.

Sequenti anno, quo principẽ Athenienses Lysimachidem habuerũt, Romæ Q.Seruilius & M.Rutilius consules fuerunt: Timoleon reuersus Syracusas,primũ omnium milites qui à se discesserãt duce Thrasio,urbe tanq; deserto expulit. Hi transmiserunt in Italiam, oppidumq; ibi maritimum in Brutijs occuparunt & diripuerunt. Qua iniuria Brutij commoti, coactis magnis co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pijs, contra eos profecti sunt: oppidoq; in quo erant ui potiti, omnes eos trucidarunt. Huiusmodi improbitatis suæ præminm calamitosum sortiti sunt, qui cõtra Timoleontẽ defectionẽ cõmiserant. Posthumium etiam tyrannum, qui 12. prędatorijs nauibus mare nauigantibus infestũ reddebat, cum Syracusas amicitiæ prætextu uenisset, Timoleon captũ interemit. Accepit humanissimẽ eodem tempore 5000. hominum à Corinthijs ad se missa, ut eis habitationem agrosq; adsignaret. His confectis, cum legati Carthaginensium ad eum uenissent, multisq; precibus pro pace obtinenda usi essent, his conditionibus quod petebant concessit: ut Grecas omnes urbes liberas relinquerent, Lycusq; fluuius suę & illorũ prouinciæ terminus medius esset: ne'ue tyrannis ullis Syracusas tentantibus darent auxilia. Icetam deinde uictum, cum mortem obijsset, se peliri curauit. Campanos, qui Aetnam tenebant, interfecit. Nicodemum Centuripinorũ tyrannũ iniecto terrore compulit, oppressam seruitute urbem relinquere. Apolloniadem, qui Agyrinensibus dominabatur, tyrannidem coëgit deponere: liberatosque eo modo populos donauit ciuitate Syracusana. In uniuersum autẽ extrãnis omnib. qui in tota insula erant, oppressis, ciuitates iam liberas, societate inita, sibi coniunxit: & nuncios per omnẽ Greciam misit, qui Syracusanorũ nomine & agros & domos promitterent omnibus, qui in participatũ reip. suæ uellent uenire. Propterea Grecis multis ad conditionẽ oblatã accurrentibus, in Syracusanam ciuitatem noui habitatores ad 40000. sunt recepti. In Agyrinẽsem, quòd ager ibi latissimus, magnaq; esset loci amœnitas, 10000. missa sunt. Post id leges, quas à Diocle conscriptas hactenus Syracusani seruauerant, corrigere aggressus, quę ad priuatarum rerum contractus & testamenta pertinebant, eas intactas, uti erant, rẽliquit: sed eas quibus aliquid de republica decernebatur, in situm propositum, sicut ei expedire usum est, trãstulit, authoremq; & emendatorem eius legum ordinationis habuit Corinthiũ Cephalum, uirum & doctrinæ & prudentiæ insignis. Ab hoc legum negocio cum se Timoleon liberasset, Leontinos Syracusas habitatum traduxit, coloniaq; Camarinam deducta, ciuitatem eam multũ auxit. Omnibus denicq; Siciliæ locis pace quieteq; reddita, effecit breui, ut urbes omnes magnũ rerũ incremẽtum cõsequerentur. Cum enim prioribus, nec his paucis annis, per seditiones & bella ciuilia, ad hoc tyrannorum multitudine semper urgente, urbes habitatoribus uacuæ, agri cultorum negligentia uasti, ut fructuum domesticorũ non multum in eis inueniretur, facti essent, tunc habitantium magno numero inducto, paceq; in annos multos firmata, ager iam diligenter excoli, multosq; & uarij generis fructus cœpit progignere, quos magno cum emolumento Siculi mercatoribus uenũdantes, haud longo temporis interuallo opes suas auctiores fecerunt. Ea sanè tempestate ex magna diuitiarum abundantia multæ & ingentes extructiones confectæ sunt. Veluti Syracusis prope insulam domus, quam lectorum sexaginta cognomento dixerunt, omnia Siciliæ ædificia & amplitudine & structura eleganti superãs, principis Agathoclis opus. Eius molem deorũ sacris ædibus eminentiorem fuisse, illud fermè indicio est, quòd diuino fulmine, quasi in inuidiam fuerit icta. Et ad minorem portũ turres sunt, ad partes eas ubi inscriptiones uisuntur, è lapidibus exoticis constructæ. Appositus autem ibi est Agthoclis, eius rei authoris, titulus. Non multo etiam postea ab Hierone rege excitatum est Olympium nõ procul à foro, & iuxta theatrum sacra ædes, quæ in longum stadij spacio extendebatur, lata atq; edita pro longitudinis ratione. In urbibus quoq; minoribus aliquid factum est, sicuti Agyrinæ, quò ob soli fœcunditatem coloniam deductam esse paulo antè docuimus, theatrum, Syracusano excepto, omniũ quę in Sicilia sunt pulcherrimũ. Deorum templa, curiæ, fora, turres opere egregio uisendæ, & monumenta, cũ pyramidibus plurimis & ingentibus, & accurato artificio maximè æstimandis, extructa fuerunt.

Carthaginienses à Timoleõte pacem impetrant.

Ædificia insignia in Sicilia fiunt.

Verùm

Regni Philippi annus XXIII.

Verumenimuero cum Athenis Charondas imperaret, Romæq; consulatum inijssent L. Aemylius, & C. Plotius, Macedoniæ rex Philippus, quamplurimis Græciæ ciuitatibus sibi amicitia iunctis, uehementer reti illi studebat, Athenienses uti clade aliqua deprimeret: itaq; nullo repugnante, totius Græciæ dux appellaretur. Propterea subitò Elatea occupata, omnes suas copias illuc euocauit bellum contra Athenienses moturus. Sperabat autem certissimam uictoriam se consequuturum, quòd illos ob fœdus percussum imparatos offensurus esset. Idq; planè cõtigit. Capta siquidem Elatea, noctu quidam Athenas excurrerunt, renunciantes eam urbem captam: quodq; Philippus cum exercitu in agrum Atheniensem rectà esset uenturus. Ibi rei bellicæ duces ex re adeò inopinata ualde consternati, accitos ad se tubicines, per omnia urbis loca dimisserunt, uti tota nocte per signum cunctos commonefacerent. Fama ita per domos quascunque disseminata, præ timore animi ciuium arrecti sunt: quamprimum'que cœpit lucescere, populus uniuersus in theatrum conuenit, anteq; à magistratibus de more accerseret. Tunc duces nuncium qui aduenerat, in cõcionem produxerunt, re'que ab eo exposita, silentium & timor ingens omnes corripuit. Neq; eorum qui ad populum concionari solebãt, quispiam aliquid censere audebat: & præcone sæpius admonente, uti quispiam de cõmuni salute ageret, nullus omnino comparebat qui sententiam suam in medium uellet proferre. In tanta perplexitate atq; omnium trepidatione totus populus oculos in Demosthenem coniecit: qui suggestu conscenso, populum uti bonum animum haberet adhortatus, docuit oportere quamprimum Thebas legatos mitti, qui gentem eam ad bellum pro Græciæ libertate suscipiendum inducerent. Non enim temporis angustiæ permittebant ab alijs Græciæ ciuitatibus auxilia implorare, cum Philippum intra biduum in Atticam irrupturum esse appareret: cui cum iter per Bœotiam esset faciundum, Thebanos solos in tanto periculo opis aliquid aduersus illum afferre posse constabat. Nec illud rursus in dubium uertebat, Philippũ utpote amicũ & socium Bœotis in transitu eos tentaturum, ad ineundum secum bellum contra Athenienses. His rationibus populus persuasus, decretum de legatione in uerba Demosthenis scribi iussit. Sed muneri ei obeundo uir qui facũ dia prestaret quęrebatur. Tunc Demosthenes pro communi omnium cõmodo, uolũtati populi paruit, summaq; celeritate iuit, persuasit, & Athenas redijt. Ad eum modum ciuitas impetratis Bœotorum auxilijs, cum exercitũ suum priorem ad duplum auxisset, animũ & spem resumpsit. Statimq; belli ducibus Charete & Lysicle nominatis, milites omnes armis instructos, in Bœotiam iussit contendere. Hi ætate florentes, & animi promptissimi ad dimicandum, confecto strenuè itinere, Chęroneam quæ est in Bœotia, peruenerunt. Tantam Athenienſium celeritatem admirati Thebani, & ipsi nihil diligentiæ intermiserunt: armatique illis occurrentes, simul castra metati sunt, aduenientem hostem ibi expectãtes. Philippus autem initio ad Bœotiorum concilium legatos miserat, in queis maximi nominis Pytho, qui eloquentia plurimum ualere existimabatur, & in petẽdis auxilijs Demosthenẽ apud Bœotos opponere sese nõ est ueritus. Ibi omniũ quidẽ aliorũ præstãtissimus, sed inferior longè apparuit ipso Demosthene. Isq; ueluti arduã rem confecisset, in orationibus suis multum gloriatur de sua contra Pythonẽ actione, hisce uerbis: Tunc ego Pythonem audacia se efferentem, & flumine quodam uerborum in nos irruentem non subterfugi. His peractis, cum Philippus Bœotiorum auxilijs se destitutum uideret, nihilo secius cum utroq; hoste prælio decernere statuit. Itaq; expectatis quę ponè sequebantur copijs, in Bœotiam contendit, cum peditatu millium plus triginta, equitũ haud minus duobus millibus. Erant copiæ utrinq; certaminis committendi auidissimæ, nec sensu, alacritate animi, aut uirtute alteri alteris cedebant. Sed militum numero &

Athenienses cum Theban. societatem coeunt aduersus Philippum.

rei

Universidad de Deusto
Biblioteca

rei militaris scientia rex multum prævalebat, quippe qui multis uarijsq; rebus belli gestis, inq; his fermè omnibus semper victor, maximam eorũ quæ in bello administrando usui esse solent, experientiã haberet. Athenienſium rursus, qui optimi existimabantur duces, mortem tunc obierãt: Iphicrates, Chabrias, & Timotheus: & eorum qui supererant princeps Chares, uel consilio dando, uel negocijs obeundis in officio imperatoris nihilo uulgari aut plebeio cuipiam uiro præstabat. Ad primũ autem lucis ortũ acies instrui cœperunt, rexq; Alexandrum filium ætate iam puberem, uirtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissimæ, alteri cornui præfecit, adiunctis ei ducibus quos optimos in exercitu habebat. Ipse autem electos milites secũ habens, partẽ alterã exercitus regendam accepit: omnibus quæ ubiq; disponenda essent, cõmodissimè pro temporis ratione à se præparatis. Athenienses ex aduerso acies secundum gentium diuersitatẽ partiti, Bœotis partẽ unam attribuerunt, reliquæ administrationẽ sibi retinuerunt. Itaq; illis manus ad multum temporis acerrimè conferentibus, & plurimis utrinq; cadentibus, aliquãdiu pugna in ancipitem uictoriæ spem habuit, donec Alexander summo ardens studio specimen aliquod uirtutis suæ patri edendi, eo desiderio præter modum eum urgente, cum etiam fortissimos bellatores prope adiuuantes haberet, primus facto impetu, hostium aciem perrupit: multisq; interfectis, quicunq; ei erant obuij, eo grauissimè premebat. Idem ijs qui cum eo erant facientibus, omnes hostium ordines ibi turbati sunt. Iam uerò ingenti cadauerum strue facta, prima Alexandri acies urgendo, hostes pedem coẽgit referre. Rex itidem ipse ante omnes periculis se offerens, filio uictoriæ partæ titulũ nequaq; concessurus, initio impressione facta, hostem è loco deturbauit: tãdemq; eodem in fugam compulso, uictoriæ authorem se fuisse ostendit. In eo prælio Athenienses plures 1000. cæsi, & 1000. capta sunt. Bœotorum pariter multi interempti, nec pauciores in captiuitatem uenerunt. Philippus certamine finito trophæũ excitauit: defunctorũ corpora sepulturæ mãdauit: dijs in uictoriæ cõcessæ gratiã sacrificia fieri curauit: eos qui strenuè pugnauerant, pro cuiusq; merito honorauit. Traditũ est à quibusdã, Philippũ peracta liberali potatione, multo repletũ mero, cũ amicis saltationẽ iocosam ex uictoriæ gaudio iniuisse, atq; ita per mediam captiuorũ turbã progressum cõtumelioſius uinctis illis calamitatẽ quã patiebant exprobrasse: tuncq; oratorẽ Demadem, qui eo tẽpore in custodijs erat, sibi, quin loquendi audacia uteretur, non tẽperasse, uerbumq; ad regis petulantiam retundendam accommodatissimum protulisse. Id autem (ut aiunt) dixit. Cum, ô rex fortuna Agamẽnonis personã tibi apposuerit, non pudore afficeris Thersitæ actiones referens? Ea hominis dicacitate pulsatus Philippus, adeò sese immutasse fertur, ut totum priorẽ animi habitũ reliquerit, coronis abiectis alioq; saltationis ornatu, qui totus in uictos erat contumelioſus, contrito: uirum autem qui tam audacter secum loqui ueritus non fuerat, multum admiratus, à captiuitate liberauerit, honorificeq; tractauerit. Tandẽ gratia illa Attica per Demadem mitigatus Philippus, captiuos omnes citra redemptionem dimisit, prorsusq; inflatos illos ex uictoria spiritus deponens, legatos ad populũ Athenienſem misit, per quos cũ ea repub. societatem & amicitiam iniuit. Thebis etiam cũ præsidium imposuisset, eo deducto, pacem & genti illi concessit. Athenienſes uerò post tantam cladem acceptam, Lysiclem, qui in eo prælio dux fuerat, capite damnauerunt, deferente eum oratore Lycurgo, qui ea tempestate inter alios oratores maximæ erat æstimationis, & annos duodecim cum magna laude reipublicæ uectigalia administrauerat, totumq; uitæ cursum uirtutibus omnibus celebratum traduxerat, accusator acerbissimus in dicendo. Eius sanè orationũ dignitatem & amaritudinem poterit aliquis conijcere ex illis, quæ in Lysiclis accusatione dixit: Cum, ô Lysicles in bello prætor fueris, & ciuium tuorum mille occubuerint, duo millia in captiuitatẽ uenerint, trophæum in huius urbis

Philippus Athenienſes prælio superat.

huius urbis dedecus erectum, Græciæ uniuersæ seruitutis iugum impositum sit: hæcq; omnia te duce, te belli administratore contigerint, audes uiuere, & solis huius lumen intueri, atq; pudoris & probri patriæ tuæ monumentum in forum prodire? Ea autem tempestate res uticq; rara euenit. Quando enim ad Chæroneam conflictum est, eadem die & hora in Italia certamen aliud commissum inter Lucanos & Tarentinos: quo in prælio Archidamus Lacedæmoniorum rex, pro Tarentinis pugnans, interemptus est. Circa id tempotis Timotheus Heracleæ Ponti tyrannus mortem obijt, principatus sui anno decimoquarto. Successit ei filius Dionysius, qui ibi dominatus est annos duos & triginta.

Regni Philippi annus XXIIII.

Iam uerò Athenis imperante Phrynicho, & Romæ consulibus T. Manlio Torquato, & P. Decio: Philippus ex uictoria Chæronensi cum spiritus maiores haberet, uideretq; clarissimas urbeis à se consternatas esse, laborabat toto animo, uti totius Græciæ dux deligeretur. Eiusmodicq; sermones passim iactabat, se uelle bellum pro Græcis contra Persas suscipere, quorum impia facinora in res sacras ulcisci statueret. Per quæ beneuolos maximè Græcos sibi reddebat, humanè super id ac liberaliter eos omnes publicè & priuatim tractans. Tandẽ ciuitatibus Græciæ denunciauit, aliqua se cupere de communi omniũ commodo consultare. Itaq; Corinthi cõuentus habitus est: in quo multum de bello contra Persas loquutus, spemq; bonam eius rei faciens, animos eorum qui conuenerant, ad negocium comprobandum induxit. Nouissimeq; à Græcis omnibus dux & potestatis summæ imperator appellatus, apparatum magnum inire cœpit copiarum, quæ contra Persas ducendæ essent. Imperato igitur ciuitati cuicq; militum numero, quem dare deberet ad bellum Persicum, ut Macedoniam reuersus est. Et ea quidem à Philippo curabantur.

Philippus à Græcis dux eligitur aduersus Persas.

In Sicilia autem Corinthius Timoleon, cum res omnes Syracusanorum & Siculorum bene disposuisset, diem suum obijt anno octauo imperij. Eum Syracusani ob egregias uirtutes & ingentia beneficia maximè diligentes, cũ summo honore sepeliuerunt. Cumq; iam cadauer efferri inciperet, coacta ibi magna hominũ multitudine, promulgatũ est Syracusani populi decretum, quo singulis annis in omne tempus Timoleontis memoriam musico, equestri, & gymnico certamine honorari iubebat. Tunc autem minarũ ducentarum summam in funus constituit, quòd barbaros in Sicilia debellasset, maximas Græcas urbes habitantium frequentia repleuisset, libertatemq; Siculis reddidisset.

Timoleontis obitus.

Per ea tempora mortuus est rex Ariobarzanes, qui annos uiginti sex regnauerat. In regnum successit Mithridates, quod annos quinq; & triginta tenuit. Et Romani, inito cum Latinis & Campanis prælio ad urbem Sueſſam, uictores fuerunt. Victis partem agri ademerunt. Manlius, qui ei pugnæ consul præfuerat triumphauit.

Regni Philippi annus XXV.

Sequenti anno, quo Pythodorus Athenis princeps, & Romæ Q. Publius & Tib. Aemylius Mamercus consules fuerunt, Olympias undecima supra cẽtesimã acta est, fuitq; uictor in stadio Cleomantis Clitorius. Tunc Philippus assumpto Græcorum imperio, uti bellum contra Persas iniret, Attalum & Parmenionem cum parte copiarum in Asiam præmisit: demandata eis Græcarum urbium liberatione. Ipse autem cupiens secundũ deorum assensum, tanto bello manum imponere, Pythiam, num Persarum regem sibi uincere daretur, cõsuluit. Ea huiusmodi oraculum reddidit:

Olymp. 111.

Ecce coronatum est qui taurum mactet ad aras.

Anceps hoc dictum Philippus in rem suam interpretatus est, ueluti ab oraculo prædiceretur, Persam uictimæ instar mactatũ iri. Sed res secus se habebat, contrariumq; significabatur: Philippum scilicet in hominũ cõuentu, inter ipsa deorum

Pythiæ oraculum de morte Philippi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deorum sacrificia,uti coronatum taurum interfici debere.Lætus proinde agebat Philippus,deos sibi auxiliares,ad Asiam in seruitutem Macedoniæ trahendam,fore existimans.Subito igitur ampla sacrificia in deorum honorem peregit,& Cleopatræ ex Olympiade uxore filiæ,Alexandro Epirotarũ regi Olympiadis fratri desponsatę,nuptias celebrare instituit.Vtq; plures ex tota Græcia ad geniale conuiuium conuenirent,magnificẽtissima certamina musica & cõuiuia ad amicos & hospites accipiendos,lautissima facere statuit.Inuitauit ad hæc ex omnibus Græciæ locis hospites suos, admonuitq; amicos qui apud se erant,uti pariter & ipsi accirent quos iure hospitij notos haberent quamplurimos.Maximè enim studebat,humanitatem suam Græcis testatam esse,atq; ex beneficio traditi imperij benigna saltem oratione gratias eis rependere. Ex omnibus igitur locis ingenti hominum turba confluente,cum Aegis Macedoniæ urbe nuptię & certamina celebrarentur,non tantum singuli clariores uiri coronis aureis Philippum honorarunt,sed & insignium ciuitatum complures idem fecerunt.In queis fuit et ipsorum Athenienſium.Eam coronam cum prę co publicè uerbis commendaret,inter alia dixit:Si quispiam Philippi uitæ insidiatus,Athenas se receperit,eum statim ad pœnam deditum iri. Per famã eam ultrò diuina prouidentia erumpentẽ, uisus est deus imminens tunc Philippo periculum significare.Accesserunt & aliæ,ueluti diuinitus editæ uoces, obitũ Philippo denunciantes.In regio siquidem conuiuio cum Neoptolemus resonanti uoce,& magni nominis tragœdus, Philippo ei iniungẽte,poëma quoddam recitaret, quod ad expeditionem contra Persas accommodari uideretur, existimans huiusmodi rei aptũ se inuenisse,ut Philippi suscepti negotium laudaret,et Persarũ regis fortunas maximas eleuaret:quę licet magnę & celebres essent:nihilominus in pessum ruere casu aliquo possent,tale exorsus est carmẽ

Vos qui ætheris summum,patentes latius
Agros,domorum & celsa culmina nimio
Inuaditis studio,temerè uitæ datum
Cursum tenentes,nunc sapere par est.Iter
Hic ecce nunc apprendit ignotum sibi.
Spes nanq; longas amputans,luctu grauis,
Extrema de improuiso adest mortis dies.

Addidit & alia,quæ ad eandẽ sententiã omnia tendebãt. Verũ Philippus multũ inde oblectatus,in audiendis his quæ recitabant totus erat, omnẽ suam cogitationẽ ad interitũ Persarũ regis cõuersam habẽs. Recordabat simul oraculi à Pythia redditi,quod ab his quę canebant haud uidebantur dissentire.Tandẽ finito cõuiuio,& insequentẽ diem certaminis initio dilato, turba maxima durante adhuc nocte,in theatrũ cõuenit. Sed prima luce põpa duci cœpta est,in qua super maximum alium apparatum, 12.deorum simulacra inuecta sunt artificio & ingentibus ædificijs mirificè exornata.Cum his & tertiumdecimum ipsius Philippi signũ diuino habitu gestatũ est.Qua in re dignitate parẽ 12.deis rex ostendere se uoluit.Pleno igitur theatro ipse candidatus prodijt,speculatoribus suis,ut seiunctim & longè à se uenirent,monitis. Per hoc enim omnibus significabat,Græcorũ communi beneuolẽtia sibi munito, haud esse opus corporis defensoribus.Tanto eminentem fastigio,ab omnibusq; & laudatum & beatissimum iudicatum,prȩter omnium opinionem,nullis prius apparentib. indicijs,insidiarum conatus,simulq; ipsa mors oppressit: cuius rei narratio uti apertius cognoscatur,altius paulo insidiarũ eiusmodi causam explicabimus.

Philippi mors Pausanias erat quispiam,genere Macedo,eius gentis quæ Orestis nuncupatur:allectus inter eos,quibus regij corporis tuendi officium incumbit,Philippo ob formę elegantiam charus ualde.Hic cum alterũ Pausaniam sibi cognominem à rege amari animaduerteret,probrosis conuicijs eum grauiter insectatus est,ancipitis sexus hominẽ appellans: quòd amantium libidini sese exponeret.

neret.Is contumelioſa maledicta iniquissimo animo ferens,rem pro tempore silentio continuit. Attalo autem uni ex amicis,quid deinceps fieri deberet,cũ indicasset,ultrò & miro modo uita se abdicauit. Post paucos enim dies Philippo prælium contra Pleuriam Illyrici regem ineunte,hic ante suum regem constitens,quæcunq; in eum tela mitterentur,suo corpore excipiens, mortem ita obijt. Qua re diuulgata,Attalus inter aulicos & potentiores uiros multũ pollens apud regem,inuitauit Pausaniam ad conuiuium. Ibi mero multo eum oneratum, mulionibus, qui per contumeliam corpus temulentum stuprarent, tradidit. Ille cum ex ebrietate conualuisset,ægerrimè illatam iniuriam ferens, Attalum apud Philippum detulit: qui multum quidem ex rei turpitudine est motus,sed Attalo ob magnam familiaritatem, & quòd eius opera tunc uteretur,ut noceret, induci non potuit. Erat etiam Attalus ob Cleopatram proximè à rege in matrimonium acceptam,arctissima ei iunctus cognatione:copiarumq; in Asiam prȩmissarum dux fuerat delectus in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius,uti Pausaniæ animum iustissimo dolore incẽsum mulceret,intendit:datisq; ei magnis muneribus,loco insuper honestiori inter corporis sui defensores honorauit. Sed ille implacabili ardens ira,decreuit nõ tantum de eo qui sibi iniuriam fecisset, sed & qui ulcisci noluisset, pœnam sumere.Confirmauit maximè hanc eius deliberationem Hermocrates Sophista quem cum Pausanias frequentaret, semel in diatriba percunctatus est,quã nã uia aliquis clarissimi nominis posset euadere? Respondit sophista: Si uirum, qui res maximas gesserit,interficiat: dum enim illius mentio habeatur,eius etiam à quo interfectus sit,meminisse oportere. Sermonẽ eiusmodi Pausanias iræ quam coquebat,adduxit in subsidium. Neq; sententiæ acceptæ dilationẽ aliquam interponens,in ipsis certaminibus uim Philippo interre tali modo instituit.Parauit equos ad portas urbis, deín ad theatri aditũ se recepit cum Gallico gladio,quem occultum tenebat. Ibi Philippum amicos,qui ponè sequebantur, inuitantem, ut in theatrum progrederentur, speculatoribus procul amotis,cum solum relictum uideret,ad eum cucurrit: perq; latera uulnere adacto,mortuum eum prostrauit,ad portasq;, ubi fugę equi parati erant,properè contendit. Statim uerò qui pro rege soliti erant excubare,partim ad regium corpus festinarunt,partim se ad regis percussorem insequendum effuderunt. Sed Pausanias prægressus equo insidens,facilè insequentes euasisset,nisi inter currendum uite quadam hærente ad calceum,retentus decidisset. Ibi eum conantem de terra surgere, qui erant cum Perdicca, inuadentes confoderunt. Philippus itaq; regum omnium,qui suo tempore in Europa fuerũt,maximus, quicq; imperij sui amplitudine duodecim dijs parem se adnumerare ausus est, talem uitæ exitum habuit,cum annos quatuor supra 20.regnasset. Cognitum planè est,regem hunc tenuibus fauentis fortunæ adimentis in principatu eõ parando usum,amplissimum illum etiam inter Græcos stabilijsse,atq; in eo augẽdo non tam armis & fortitudine,quàm sermone comi,& benignitate in excipiendo summa profecisse. Fama etiam est, Philippum ipsum de prudentia & astu imperatorio, neq; minus de successu quem in conciliandis hominibus habuisset, magis ultrò, quàm de copiarum & auxiliorum uiribus gloriari solitum:quòd rerum benè in prælijs gestarum laus sibi cum his qui secum militassent,communis esset:sed eorum quæ orationis comitate rectè transegisset,titulum sibi uni retineret.Nos autem cum ad Philippi obitum uenerimus,librum hũc, ueluti in principio indicauimus, eius rebus proprium adscribi uolumus.

Sequentis uerò initium ab Alexandri successione in paternum regnum facturi,omnes eius gestas res libro uno complecti conabimur.

Diodori

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SICVLI
BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ
LIBER DECIMVS SEPTIMVS, QVI
est de rebus gestis Alexandri Magni
eodem interprete.

SVperiori libro, qui totius nostri operis sextus decimus est, principium ab inita Philippi Amyntę filij regni administratione fecimus, comprehendimusq; in eo ipsius Philippi ad obitum usque, pariter & regnum, ciuitatum, gentiumq; aliarum res gestas, quotquot 24. annis, quibus ille regnauit, contigerunt. In hoc uerò materiam continentem tractaturi, ab Alexandri regno incipiemus, quę ab eo principe, quoad uixit, gesta sint: simulq; eadem tempestate quę in alijs orbis terrę celebrioribus locis sint facta, colligentes. Ita enim præcipuè arbitramur res memoria facilè retineri, quando per sua ueluti capita dispositę, finè principio adnexum habent. Confecit autem hic rex magna breui temporis spacio, suaq; uirtute & prudentia reges omnes, quorũ per cuncta secula mentio habebatur, operum suorum magnitudini impares esse demonstrauit: quandoquidem intra annum duodecimum non paruam Europæ partem, Asiam uerò fermè totam consequutus, celeberrimum nomen suum reddidit: ut ueterib. illis, qui heroës aut semidei nominati sunt, se prorsus exæquauerit. Verùm nobis haud est opus in præfatione quippiam eorum, quæ à rege laudabiliter facta sunt præripere, cum ea suis locis sigillatim patefacta, amplissimam principis gloriam planè sint indicatura. Alexander sanè paterno genere Herculem, materno Aeacidas contingebat. Visusq; est & naturam & uirtutẽ maiorum suorum ueluti hæreditariam, sibiq; ingenitam retinere. Sed iam tempora rebus, quas scribendas sumimus, cohærentia proponẽtes, ad ipsam historiam explicandam conuertemur.

Regni Alexandri annus I.

Cum Eucnetus Athenas imperaret, Romęq; L. Furius & C. Manlius consules essent, Alexander accepto patris defuncti regno, primò omniũ qui eius mortis causa fuerant, grauibus pœnis affecit. Deinde sepulturę eiusdem maximã impendit diligentiam. Principatum uerò multo melius quàm quispiam existimasset confirmauit. Iuuenis enim atq; ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, uulgus ipsum humanissimis sermonibus in sui beneuolentiam pelliciebat, regis nomen dũtaxat immutatum dicens: cęterùm omnia haud deterius, ac sub parente solebant, ab se administratũ iri. Legationes etiam benignè excipiens hortabatur Græcos, ut in amicitia quam cum Philippo patre habuerant, persisterent. Militibus armorũ uim magnam distribuens, & bellicis meditationibus eos exercens, cunctum exercitum sibi obsequentem ualdè reddidit. Cumq; regno suo aduersum, & nouarũ rerum cupidum Attalum Cleopatræ, quæ Philippo nupserat, fratrẽ cognosceret, eum de medio tollere statuit. Etenim Philippo paucis diebus anteq; decederet, natus erat ex Cleopatra filius. Ipse autẽ Attalus cum Parmenione copijs præfectus, in Asiam missus fuerat: ibiq; cum & beneficijs, & blando sermone militũ fauorem captaret, magnã in toto exercitu sui charitatẽ effecerat. Proinde non sine causa Alexander, ne is aliquid contra se moliretur, inita cum Græcis, quos sibi aduersos nouerat, societate, uerebat. Propterea ex amicorũ numero Hecataeũ delegit, quẽ in Asia cũ iusto exercitu misit: dato ei negocio, ut uiuũ maximè si posset, ad se Attalum ducat: sin parũ id procedat, quamprimũ per insidias eum interficiat. Ille profectus in Asiam, Attali & Parmenionis exercitui suum iunxit, cœpitq; oppor-

Alexander Attalum occidere statuit.

opportunum tempus patrandæ rei institutæ obseruare. Alexander autem, cum resciuisset multas Græciæ ciuitates rebus nouis studere, sollicitudine magna erat implicatus. Athenienses enim, quum Demosthenes frequenter ad populum contra Macedones uerba habuisset, Philippi morte multum lætati, non amplius Græciæ imperium Macedonibus concedi uolebant. Præterhæc, missis ad Attalum legatis, societatem cum eo clàm inierant, aliasq; ciuitates ad libertatem uendicandam incitabant. Aetoli Acarnanũm exules, qui sub Philippo solum uertere fuerant coacti in patriam reducere decreuerant. Ambracienses, authore Aristarcho, præsidium à Philippo sibi impositũ eiecerunt, urbemq; ad gubernationem popularem traduxerunt. Pariter & Thebani regium præsidium Cadmea pellere, neúe amplius Græcorum imperium penes Macedones esset, decreuerunt. Arcades, qui soli prius Philippo assentiri noluerant, nec Alexandrum imperatorem deligendum tunc censebant. Aliæ Peloponnesi gentes, uti Argiui, Elei, Lacedæmonij, alijq; quidã pro libertate retinenda consurrexerant. Barbaræ etiam nationes non paucæ ultra Macedoniã, cõmissa defectione, graues tumultus excitauerant. Sed licet negocium & trepidatio maxima regno Macedoniæ ex tantis motibus imminere uideretur, ipse tamen Alexander in iuuenili ætate, præter omnium opinionem, breui temporis spacio, eas omnes difficultates expediuit, illorumq; aliquos comi & blanda oratione demulctos, sibi conciliauit: quosdam terrore iniecto, ad officiũ reuocauit. Nõnullos per tũm sibi parere cõpulit. Thessalos præ omnibus cõmemorata ueteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusq; humanissimis, uti magna à se sperarent, persuasos induxit, communi totius Thessaliæ decreto ipsum Græciæ ducem ut assumerent. Conterminas itidẽ eis gentes cum in partes suas traxisset, superatis Thermopylis, ad illas transgressus, coactis Amphictyonibus, fecit ut cunctis eorũ suffragijs Græciæ dux decerneretur. Cum Ambracienſibus per legatos humanissimè egit, data eis spe, propediem ultrò libertatẽ à se concessum iri. Sed ut eis qui contra se peruicaces essent, terroris aliquid incuteret, Macedonicũ exercitum instructissimũ magnis itineribus in Bœotiam duxit: positisq; prope Cadmeam castris, Thebanos magna affecit trepidatione. Tunc Athenienses, audito regis transitu in Bœotiam, nõ amplius eum nihilifacere ausi sunt. Tanta enim in iuuene celeritas, atque in rebus agendis efficax diligentia eos qui ab eo dissidebant, perterrefecit. Igitur Athenienses de comportandis in urbem rebus, deq; mœnibus bene firmandis decretum fecerunt, simulq; legatos ad Alexandrum miserunt, deprecantes quòd in eo duce nominando tardiores fuissent. In ea legatione quum esset Demosthenes, ad Alexandrum cum cæteris legatis non peruenit, sed à Cythærone Athenas reuersus est: siue correptus timore, quòd frequenter in sua repub. contra Macedones uerba fecisset: siue ut regi Persarum se omnis suspicionis immunem seruaret. Magnam enim pecuniam ab illo eum accepisse fama erat, uti Macedonum cautam apud ciueis suos oppugnaret. quod ab Aeschine exprobratum ei esse aiunt, quum in oratione quadam de muneribus acceptis ita dicat: In præsentia sanè regium aurum sumptus huic suppeditat: sed hoc deinceps haud sufficiet quum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander autem benignè Athenienſibus legatis respondens, magno metu eam rempubl. liberauit: accersitisq; Corinthum & legationibus, & ijs qui essent concilij Amphictyonũ, postquã conuenerunt, differens ibi oratione quæ æquissima uisa est, persuasit eis, ut decreto imperatorẽ Græciæ se esse iuberent: utq; expeditionem contra Persas, pro eorum ultione, quę in Græcos cõmisissent, auxilijs iuuarent. Quo honore impetrato, cum suis copijs in Macedoniam rediit. Sed Græciæ rebus tractatis, ad ea quę in Asia gerebantur translitũ faciemus. Ibi autẽ dita Philippi morte, Attalus nouis rebus animũ intendit, cõtraq; Alexandrũ

Alexander Græciæ dux eligitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fœdus cum Athenienſibus firmauit. Poſtmodum pœnitentia ductus, Demoſthenis epiſtolam ad ſe miſſam cum ſeruaſſet, Alexandro miſit, uerbiſq; blandis obiecta ſibi crimina diluere conatus eſt. Verùm cum regio iuſſu Hecateus per inſidias eũ oppreſsiſſet, Aſiaricus Macedonũ exercitus nõ ulterius rebella re cogitauit: quippe Attalo extincto, & Parmenione erga Alexandrũ bene affecto. Nos uerò de Perſarũ imperio mentionẽ habituros, ſuperiora hiſtoriæ tempora aliquantulũ repetere operæpreciũ uideẽ. Cum rex Philippus adhuc uiueret, Perſis Ochus imperabat: populis ſuis ob mores truces & ſanguinarios parum acceptus. Itaq; cum multis ex ſua aſperitate odioſum Bagoas militũ mille præfectus, ſpado quidem, ſed tamen natura & ſceleſtus, & bellicis rebus tractãdis idoneus, p̃ medicũ quendã, data potione medicata, interemit: filiumq; regis iuniorem, Arſem nomine, in regnum intruſit: eius fratribus, qui omnes iuuenes erant, ſublatis è medio, quò rex ſolus relictus ſibi obſequentior eſſet. Iam uerò adoleſcente rege animũ ad patrata ſcelera adijciente, cum palàm eſſet, de tot flagitiorũ authore pœnas eum ſumpturum eſſe, Bagoas inſidias ſibi intentatas eſſe in uulgus iaciens, Arſem, qui iam annum tertium regnabat, cum omni prole extinguit. Ita domo regia in ſolitudinem redacta, cum nullus eius gentis ſupereſſet, cui regnũ per ſucceſsionem deberetur, delegit eunuchus unum ex amicis, cui Dario erat nomen, eumq; regem fieri curauit. Erat autem Darius Arſani, qui Ocho Perſarũ regi frater fuerat, filius. Sed Bagoæ caſus quiſpiã ſingularis, & memoratu dignus contigit. Cum enim in conſuetudinem patricidia cõmittendi ueniſſet, Darium etiã ueneno interimere aggreſſus erat. Verùm dolo cognito, rex comiter ad ſe Bagoã inuitat, poculũq; in ſe paratũ ei porrigens, uti uenenũ ebiberet, coẽgit. Exiſtimatus autẽ eſt Darius regiæ dignitati ſuſtinendæ idoneus eſſe, q̃ Perſis omnibus uirtute præſtare crederetur propter huiuſmodi facinus. Cum Artaxerxes antea rex Perſarum cõtra Caduſios bellum ſuſcepiſſet, ibi quodam è numero hoſtium, cuius robur & animi conſtantia in ore omnium erat, inuitante ad certamen ſingulare Perſarum aliquem, cum nullus progredi auderet, ſolus Darius periculo ſe obtulit, aduerſariumq; uictum interfecit. Qua ex re munera ingẽtia à rege, & à Perſis omnibus exiſtimationem eam retulit, ut ei fortitudinis quædam prærogatiua tribueretur. Principatum itaq;, quem ſtrenuè ſe gerendo meruiſſe uiſus eſt, per ea fermè tempora Darius accepit, quibus Philippo mortuo Alexander in Macedoniæ regnum ſucceſsit. Cumq; fortuna talem uirum Alexandri uirtutibus aduerſariũ oppoſuiſſet, euenit, uti plura & aſpera certamina de laudis principatu inter eos cõmitterentẽ: quæ omnia, rebus ſuo ordine explicatis, innoteſcẽt. Interim ad narrationis ſeriem redibimus. Darius, cum ante Philippi obitum rex eſſet factus, cogitabat de bello in Macedoniã tranſferendo: ſed illius morte audita, omni cura liberatus eſt, quòd Alexandri adoleſcentiam non magni æſtimandã iudicaret. Verùm poſtquã magna in agendis rebus induſtria, neq; minor celeritas Alexandri effecit, uti à Græcis omnibus dux decerneretur: iamq; iuuenis Alexandri uirtus paſsim prædicabatur, Darius ex ijs quæ fieri uidebat, attentior factus, magnam diligentiam exercitui comparando cœpit adhibere. Triremes multas inſtruxit. Magnã militum multitudinẽ coëgit, ducesq; quos penes ſe optimos habebat, delegit: in queis fuit Rhodius Memno, uirtute & rei militaris ſcientia præſtantiſsimus. Huic rex millia quinq; mercenariorum militum dedit, iniunxitq; ut ad Cyzicum oppugnandum contenderet, & an eo potiri poſſet, periclitaretur. Memno cum ea manu profectus eſt per Idam, quem montem nonnulli fabulantur ab Ida Meliſſei appellationem eam ſortitum eſſe. Eſt ſanè omnium, qui circa Helleſpontum ſunt montes, altiſsimus: habetq; ad ſui medium, ueluti deis accipiendis extructum antrum, ubi trium dearum iudicium ab Alexandro factum eſſe prædicant. In hoc tractu Dactyli Idæi, qui primi ferrum cudere cœperunt,

De rebus Perſicis.

Mons Ida.

cœperunt, eam artem à deorũ matre edocti, nati eſſe creduntur. Sed enim rariſsimum, ſupraq; omnium opinionẽ eſt, quod monti huic uſuuenit. Circa exortum canis in ſummo eius uertice aër tranquilliſsimus circũquaq; efficit, ne ea pars flatum aliquem uentorũ ſentiat. Ibi, nocte etiam nunc durante, ſol radios ſuos emittens conſpicitur: nõ quidem ut circularis illius forma, ſed potius ut fulgor latè in partes multas ab eo diffuſus appareat, uelut ſi multus ignis terræ horizontẽ corripuerit. Pòſt paulo totus ille ſplendor in unam magnitudinẽ coarctat, donec dimidiati ſtadij ſpacium conficiat: tuncq; die aduenìente, iam plena integraq; ſolis amplitudo diei lucẽ inducit. Superato igitur monte hoc, Memno ſubitò Cyzicum urbem inuadit: parũq; abfuit, quin eam caperet. Ea ſpe deiectus, agris uaſtatis, ingenti præda potitus eſt. Interea Parmenio urbem Grynnium ui occupauit, captiuoſq; multos fecit. Pitanam etiam oppugnare cœperat, ſed Memnone ſuperueniente, Macedones perterriti ab incepto deſtiterunt. Callias autem qui Macedanico & mercenario militi in Troade præerat, conſeruit manus cum Perſis, numerò militũ ſe longè ſuperioribus uictus, q; in Rhœteum ſe retraxit. Dum hæc in Aſia gererentur, Alexander ſedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, contendit in Thraciã. Ibi populos, qui tumultum fecerant, terrore iniecto compulit, uti in fide manerẽt. Progreſſus deinde in Pœoniã, Illyricum, locaq; ijs finitima, deuictis gentibus aliquot barbaricis quæ rebellauerant, totum eum tractum ſibi obſequentem reddidit. Hæc ei agenti ſuperueniunt nuncij, multos in Græcia res nouas moliri, ciuitatesq; non paucas, & præ omnibus Thebanos ab eo defeciſſe. Qua re motus Alexander, in Macedoniã eſt reuerſus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præſidiũ Cadmea depellere, ipſamq; arcem obſidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, nõ longè à Thebis cum omnibus copijs conſedit. Sed prius quàm id accideret, Thebani præaltis foſsis, & munitiſsimo uallo Cadmeã cinxerant: ut nec auxilia, neq; commeatus intrò comportari poſſent. Miſerantq; ad Arcades, Argiuos, & Eleos, qui auxilia ab eis peterent. Cumq; etiã Athenas ad idem petendũ quoſdam legaſſent, à Demoſthene magnam uim armorũ gratuitò acceperunt, quibus inermes milites inſtruxerunt. Eorum autem à quibus ſubſidia Thebani implorauerant. Peloponneſiaci copias aliquas ad Iſthmum miſerunt, quæ ibi regis aduentum, cuius expectatio erat, morarentur. Athenienſes decretũ quidem fecerant, ſuadente Demoſthene, uti auxilia Thebanis darentẽ: ſed nullos adhuc miſerant, expectantes quam in partem belli illius fortuna flecteretur. Philoras uerò præfectus præſidij quod erat Cadmeę, cernens magnum Thebanorum apparatum ad oppugnationem ineundam, mœnia diligentiſsimè communiuerat: telorumq; omne genus multitudinem magnam comparauerat. Verùm poſtquam Alexander præter opinionem ex Thracia cum toto exercitu aduenit, incertumq; erat an auxilia aduentura eſſent, ac hoſtium ualidiſsimæ uires palàm conſpiciebantur, Thebani duces de belli ratione conſultare cœperunt: omnibusq; eſt placitum, uti pro libertate retinenda decertaretur. Idq; ipſum uulgi turba comprobante, ſeſe magna promptitudine ad belli diſcrimen ſubeundum expediebant. Sed rex ſuos continuit, quò illi moram pœnitendi talis conſilij haberent: nullo pacto exiſtimans ciuitatẽ unã contra tãtas copias dimicare audere. Habebat enim Alexander peditum ultra millia triginta, equitesq; ad tria millia: omnes in bellicis laboribus exercitatiſsimos, quiq; ſub Philippo patre ſtipendia fecerant, atque in nullis fermè prælijs uicti diſceſſerant: quorum uirtuti & audaciæ confiſus Alexander, expeditionem contra Perſarum imperium ſuſceperat. Saneq; ſi Thebani temporum fortunæ cedentes, legatos de pace ad Macedones miſiſſent, libentiſsimè Alexander eorũ poſtulatis annuiſſet, omniaq; rogatus conceſsiſſet: quòd mirificè ſtudebat, Græciæ rebus compoſitis, intactũ bellum in Perſas transferre. Sed

Thebani Alexandrum rebellant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum se à Thebanis contemptui haberi existimaret, urbem eam funditus euertere, ut qui defectionibus studerent, inde perterrerentur, statuit. Itaq; exercitu animi ad dimicandum paratissimi instructo, palàm clareq; admoneri fecit, si quis Thebanorum ad se transire, & pacis omnibus Græcis datæ societatē ingredi uellet. Ibi Thebani, ut sese hosti exequarent, è turri quadam alta inclamarı fecerunt, uti qui cum magno rege & Thebanis Græciam in libertatem uendicare uellent, & Græciæ tyrannum extinguere, ad se transitionem facerent. Inde Alexander ingenti dolore correptus, in magnam prorupit indignationem: atq; pœnis grauissimis Thebanos afficere statuit. Itaq; ueluti efferatus animi, machinas, aliaq; quib. hostes offenderet, expediuit. Tanti huius discriminis quod Thebanis imminebat, haud ignaræ ciuitates Græciæ, ægerrime quidē illorum calamitatem ferebant: sed suppetias aliquas ferre non audebāt, temereq; & sine ullo consilio in manifestissimā cladem sese illos coniecisse iudicabant. Cumq; animo alacri & magno Thebani aduersa omnia sustinerent, cogebantur tamen nonnihil dubitare, ob rumores quosdam à uatibus diuulgatos, nec minus ob signa quædā diuinitus facta. Ante omnia in Cereris templo tela quædam aranearum tenuis adeò extendi uisa est, ut palij magnitudinem haberet, atq; in eius circuitu forma cœlestis arcus, haud absimilis ei qui in aëre solet conspici, appareret. De qua re oracului Delphicum huiusmodi responsum eis reddidit:

Portenta Thebanam cladē antegressa.

Ostentum hoc superi cunctis mortalibus edunt,
Sed mage Bœotis, iuxtaq; colentibus urbes.

Ab eo uerò quod peculiare & patriū habebātoraculū, uocē hanc audiuerunt:

Huic contexta malum portendit tela, bonum illi.

Signum hoc ante mensem tertium quàm Alexander Thebas perueniret, accidit. Sub ipsum uerò eius aduentum, statuæ quæ erant in foro, uisæ sunt sudorem guttis prægrandibus emittere. Præter hæc magistratibus renunciatū est, stagnum quod erat Onchesti, edidisse uocē mugitui consimilem, atq; in Dirce horrendam quandam speciem cruentatam in summo aquæ supernatasse. Non defuerunt & alij ex Delphis, qui dicerent culmen ædis, quam Thebani construxissent, à Phocensibus uisum esse sanguine suffusum. Qui coniectātes ostentorum talium significationem exquirere solent, dicebant portendere telam illam, deorū ab urbe migrationē. Cœlestis arcus speciē, molestiarum uarij generis perturbationem. Sudorem de statuis emissum, quòd extrema incōmoda passuri essent. Sanguinem uerò qui in locis pleriscq; comparuisset, cædis multæ ad Thebanam urbem committendæ indicium esse. Consulebāt igitur, cum dei apertissimè calamitatem urbi denunciarēt, ne pugna bellum uellent decidere: tutius esse, num dictis cōditionibus ab eo se explicare possent, quærere. Verùm Thebani nihilo magis animos demittebant, ex aduerso potius mente arrecta, reducebāt sibi mutuò in memoriā Leuctricæ pugnę euentum, aliarumq; uictoriarum, quas sua uirtute præter spem, non sine admiratione consequuti essent. Ita elatione quadam animosa potius quàm prudenti Thebani inflati, ad patriæ internecionem præcipitati sunt. Rex autem cum tribus continuis diebus quæ ad oppugnationem, quæq; ad aciem instruendā facerēt, præparasset, in partes tres totum exercitum suum diuisit. Vniq;, ut uallum ante urbis mœnia excitatum superare niteretur: alteri, ut pugna Thebani exciperet: tertiæ, ut laborantibus subueniret, atq; succedendo prælium renouaret, demandauit. Thebani equitatum omnem intra uallum collocarunt, seruos libertate donatos: quiq; peregrini aut exules urbem incolebant, in ualli propugnationem hostibus opposuerunt. Ipsi uerò cum Macedonico exercitu, qui penes regem erat, eosq; multitudine longè superabat, uti manus consererent, parati fuerunt. Pueri & fœminæ ad tēpla decucurrerunt dijs supplicatum, ut patriā à discrimine impendenti tutarentur. Postquam igitur Macedones sua quisq;

quisq; in acie progressi sunt, dato tubis prælij signo, utrinq; sub idem tempus acriter cōcursum, ac tela in hostes cōiecta sunt, ocyusq; ijs emissis, omnes gladijs cominus rem gerere cœperunt. Ibi atrox inita est pugna. Macedones & hominū numero, & ipsius phalangis impressione tantā uim inferebāt, ut uix sustineri possent. Thebani corporū firmitate & continua exercitatione in gymnasijs, atq; animi quadam altitudine prestantes, difficultatibus omnibus tolerandis sufficiebāt. Propterea multi ex utraq; parte sauciabantur: non pauci cadebant, uulneribus omnes aduersis: sentiebaturq; simul gemitus, clamor, & adhortatio. In parte quidem Macedonū, ne quæ prius strenuè gessissent, tunc aliqua turpitudine corrumperent. Apud Thebanos uerò, ne parētes & filios in captiuitatis periculo, patriamq; ipsam, cui prorsus diruendæ intenti essent Macedonū animi, destituerent: pugnæq; ad Leuctra & Mantineā commissæ, quorū facinorū fama ubiq; gentiū celebratissima esset, recordarēt. Ad multū proinde tēporis ob egregiā pugnantiū uirtutē, cū prælij fortuna anceps fuisset, Alexander uidens Thebanos libertatis studio promptissimè decertare, suosq; pugnādo defessos esse, imperauit ijs quos in subsidijs locauerat, uti laborantibus succedentes pugnam exciperent. Qui repentè in Thebanos afflictos irruentes, grauiter eos, multis interfectis, perturbarūt. Neq; ideirco Thebani uictoria cesserunt: imò tunc uincendi studio magis arrecti, omnia aduersa parui æstimabant. Adeoq; strenuè decertando euecti sunt, ut iactarent Macedones iam fateri, se Thebanis uirtute inferiores esse. Sanè cum alij omnes soleant hostium subsidijs prelium ineuntibus, utpote quibus uires integrę sint, perterreri: hi soli audentiores ad pericula omnia facti sunt, ex quo recentes hostium copię in laborantium locum subiuerunt. Ita cum nullo pacto illorum animi ardor uinci posse uideretur, Alexander audiens angustam quandā portam, amota statione, parū diligenter custodiri, Perdiccam, datis militibus qui rei sufficerent, misit ad eam occupandam, & iu urbem irruendum. Eo negocio strenuè peracto, Macedones per eam portā intra mœnia penetrarūt. Tunc Thebani, qui primam hostium aciem debilitauerant, secundæq; fortiter resistebant, cum essent in bona spe uictoriæ consequendæ, sentientes partē urbis captam esse, non ulterius expectauerunt, quin se intra murū reciperēt. Quod cum fieret, equites exemplo peditū in urbem concurrere cœperunt: inq; eo tumultu suorum multos obtritos interficiebant, ac ipsi per eam trepidationē commixti in uiarū angustijs, aut in fossas incidentes, suis armis conficiebantur. Ad hoc qui in præsidio Cadmeæ arcis erant, egressi, magnam Thebanorum, quos perturbatos sunt adorti, cædem faciebant. Capta eo modo urbe Thebis multa & uaria crudelitatis genera commissa sunt. Macedones enim concitati ualde ex insolenti illa Thebanorum per præconē admonitione, asperius etiā quàm hostem deceret, in eos sæuiebant: grauiterq; miseris insultantes, nulli qui occurreret, parcebant, quin statim eum obtruncarēt. Neq; Thebani ideirco tuendæ libertatis animum remittebant, adeò ut nullam seruandæ uitæ curam haberent, sed ultrò in aduenientes hostes incurrerunt, atq; illata ab eis uulnera alacriter exciperent. In ea namq; urbis captiuitate Thebanus nullus repertus est, qui Macedoni alicui, quo uitæ sua parceretur, supplicaret: aut qui uictoris genua humiliter amplecteretur. Sed nullis uerbis calamitatem suam apud hostes miserati, nec exiguum temporis momentum ad prolatandā supplicij crudelitatem captauerunt. Nihil autem in tota urbe immune fuit direptionis. Pueri, uirgines cum eiulatu magno, parentum nomina inclamantes, passim trahebantur. Familię cum tota stirpe, in uniuersumq; urbs omnis in captiuitatem rapiebatur. Eorum uerò qui spiritum adhuc post multam aliorum cædem retinebant, partim saucio corpore, quum anima destitui inciperent, hostem aliquē complexi, non sine solatio interempti secum inimici motiebantur. Partim lanceæ trunco innisi, in obuium quenq; hostium impetum faciebant,

Alexander Thebas oppugnat.

Thebæ ab Alexandro capiuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciebant,nouissimaq; illa contentione, quàm sibi salute libertas potior esset, ostendebant.Maxima igitur hominũ nece patrata, omnicq; urbis loco cadaueribus repleto,haud ullus uidebatur fore, qui ad tam dirũ & calamitosum spectaculum miseratione nõ commoueretur.Tamen Græci homines, Thespienses,Plateenses,Orchomenij,alijq; nõnulli Thebanis inimici,sub rege merentes,postquàm in urbem irruerunt, priuatas simultates in illorũ aduersa fortuna exercuerunt. Itaq; immanitatis & iniuriarum genus nullum omissum est: Græci Græcorum manibus,citra ullam misericordiam mactabantur. Quicq; cognatæ gentis necessitudine iucti erãt,comparis sermonis usu nihil animos emolliente,cædibus mutuis conficiebantur.Tandem noctis initio facto, domus omnes penitus direptæ.Fœminæ,pueri & senes, qui ad templa confugerant,cũ omnis ignominiæ dedecore adducti sunt.Cæsorũ Thebanorũ numerus fuit supra sex millia,capti plures triginta millibus,pecuniarũ uis immensa passim distracta.Rex autem Macedones, qui plures quingentis occubuerãt, sepeliri curauit.Græcorumq; habito concilio,eis cõmisit, quo modo in captã urbem uindicandum esset,uti decernerent.Ibi quum res tractari cœpisset,qui dã Thebanis infensi,extremo supplicio eos puniendos esse censuerunt, quos contra Græciam cum Barbaris fœdus iniuisse demonstrabant. Xerxis enim temporibus, auxilia Persis in Græciæ perniciem dedisse, solosq; Græcorum omnium,tanquam opitulatores,apud Persarũ reges fuisse honoratos,ut Thebanorum legatis, ante reges sedendi locus daretur. Multa alia huiusmodi narrantes illi, cæterorum animos in Thebanorum odium inflammarunt. Fa-

Thebas euertit Alexãder.

ctum tandem est decretum de urbe euertenda,captiuis uenundandis,deq; ijs qui aliquò aufugissent,uti ex omnib.Græciæ locis ad pœnam retrahi possent. Sententiam hanc cõsilij rex sequutus,urbe diruta magnum timorẽ iniecit ijs qui à se defecissent. Venditis autem captiuis,quadringentorum quadraginta talentorum argenti summã coẽgit.His peractis, Athenas misit, qui decem oratores,contra se ad populum cõcionatos dedi peterent. Conuocato igitur populo,cũ legati introducti postulata regis exposuissent,eis auditis,sollicitudine & dubitatione animi magna omnes correpti sunt. Cupiebãt reip.suæ dignitatem tueri:rursus Thebanorũ clade perterriti, ne malum aliquod sibi accerserent,aduersis uicinorum rebus facti prudentiores,uerebantur.Quũ uero multi in concione uerba habuissent, exurgens Phocion,qui Demosthenis factionẽ agendo optimè sciebat retundere,dixit eos qui peterentur, imitari debere Hyacinthidas & Lei filias,ultro scilicet mortẽ subeũdo, ne eorũ causa detrimenti aliqd patria sustineret.Atq; timiditatẽ & ignauiã multũ eis exprobrauit,qui pro ciuitatis salute mori detrectarent.Hunc ita agentẽ,populus ijs qui in contrariũ dicebãt assentiẽs,facto tumultu è cõcione expulit.Quũq; Demosthenes meditatã orationẽ habuisset,taliũ uirorũ miseratione populus motus eos se incolumes seruare uelle planè ostẽdebat.Tandẽ Demades quinq; talẽtis argenti,quæ ab amicis Demosthenis muneri acceperit,corruptus, suadere cœpit,uti periclitantes illi seruarentur: recitauitq; decretũ ingeniosissimè à se conscriptũ,in quo oratorum excusatio cõprehendebatur,simulq; populi promissio recipientis se in illos secundũ leges animaduersurũ,si aliquod mererentur supplicij.Populo id Demadis inuentũ placuit,statimq; decretũ confirmarunt:atq; ipsum Demadem,& alios nonnullos ad regẽ legatos miserunt,iniũgentes etiam ut precibus cum eo agerẽt,ne Thebanos exules sibi recipere nõ liceret.Demades profectus eloquẽtiæ suæ uiribus omnia perfecit,uti Alexander culpam ijs,qui in se deliquerant,condonaret,atq; populo Athenienſi alia omnia cõcederet.Post hæc rex in Macedoniã cum exercitu reuersus,duces & amicos suos præcipuos in consiliũ uocauit, de transitu in Asiam uti consulerent,quib.copijs id fieri,& qua ratione bellum iniri oporteret.Censebant multi,Parmenione & Antipatro authoribus,debere prius Alexandrũ liberis opera-

'Alexander ab Athenieñsibus' postulat ut sibi dedantur oratores in ipsum inuecti.

ram dare,postea tantã expeditionẽ aggredi eũ posse.Sed ipse,qui rebus gerẽdis intentus erat,cuicq; cessatio omnis displicebat,sententiã eam ualde respuit se ab ipsa Græcia electũ bello gerendo ducẽ,& q paternas copias firmissimas haberet,nuptijs celebrandis uacare,donecq; filij nascerentẽ delidere,turpe esse demonstrans.Quumq; illos docuisset,quid sibi expedire uideretur,atq; rationibus multis ad bellũ animasset,magnifica Deis sacrificia,in Dio Macedoniæ urbe,Iouicq; & Musis scenica fecit certamina,quæ ab Archelao superiorũ temporũ rege instituta fuerant.Durauitq; ea celebritas in diem nonũ, cum musis singulis diem unum dedicasset.Scenam uerò tam amplam struxit, ut centum lectos caperet,ubi amicos,& qui ordines in exercitu ducebant,legatosq; ciuitatũ cõuiuio accepit. Splendidissimi apparatus cõuiuio ei cũ multi interfuissent, militibus etiam omnibus sacrificiorũ & conuiuij partes distributæ sunt.

Regni Alexandri annus. II.

Athenis aũt imperante Crelicleo,& Romæ cõsulibus C. Sulpitio,& L.Papirio,Alexander cum exercitu ad Hellespontũ profectus,ibi copias ex Europa in Asiam trajicere instituit. Nauibusq; sexaginta discedens Troadem uersus,primus Macedonũ omnium è naui hastam iaculatus,littori Asiæ eam infixit,ac statim exiluit de naui, uisus quodammodo ope Deorũ captiuã terram occupare.Hinc sepulchra heroum, Achillis, Aiacis, aliorumq;, inferijs cæterisq; honoribus ueneratus,copias quæ cum ipso transmiserãt,diligenter recognouit,inuenitq; peditum Macedonũ millia duodecim, auxiliariorũ septem millia mercenariorum quinq; millia. His omnibus præerat Parmenio.Odrysij, Triballi, Illyrij, ad quinq; millia sagittarij, & qui Agrianes uocantur mille, eum etiam sequuti fuerãt,ut omnes triginta millia numero essent. Equites uerò Macedones mille & octingẽti, quos Callias Harpali F.ducebat.Græci oẽs octingenti,quib.præerat Erigyius. Thessali Thraces antecursores, & Pannones mille & nõgenti duce Cassandro,reperti sunt.Equitatui omnes numerus factus est quatuor millium & quingentorum. Cum his copijs Alexander in Asiam transiuit.In Europa sub Antipatro reliquerat peditũ millia duodecim, equites ad duo millia & quingentos.Mouens aũt castra rex à Troade, peruenit ad Mineruæ templum.Ibi sacerdos Alexãder nomine,cum ante ædem Ariobarzanis,qui Phrygiæ præses fuerat,statuã humi prostratam aliaq; nõ parui momẽti ostenta uidisset,accessit ad regẽ,eumq; in magno equestri certamine uictorem fore cõfirmauit:præcipuè,si circa Phrygiã manus conserereret.Adiunxit etiam,manibus suis insignem hostium ducem eum interemptũ esse: ea uerò omnia sibi à Deis ipsis,& maximè à Minerua significari, quæ ei auxilio ad res feliciter agendas futura esset.Sacerdotis huius prædictionẽ læto animo accepit Alexander,ac statim Mineruam amplissimo sacrificio honorauit, scutumq; suum ei dicauit,& ex templo alterũ,quod sibi firmissimũ uisum est, detraxit.Quo armatus,pugnam primam iniit:ubi sua connisus uirtute, celebrem uictoriã reportauit.Sed hæc paucis diebus pòst gesta sunt.Interea præfecti,& duces Persarum, cum tardi fuissent ad prohibendum Macedonũ transitum in Asiam,cõuenerunt gratia consultandi, qua ratione bellum cõtra Alexandrum gerendũ esset.In ijs Memno Rhodius, qui militari prudentia ualde æstimabatur,censuit rem initiò in discrimen deduci nõ oportere,sed agros uastando,necessariorum inopia debere hostem prohiberi,ne ulterius progrederetur:simulq; in Macedoniam nauales & pedestreis copias traduci,ut bellum totum in Europam transferretur. Optimè prorsus uir ille consulebat,ut ex rerum euentu postea cognitũ est.Sed duces cæteri haudquaq; assentiri uoluerunt: tanquam diceret quæ ingenteis Persarum animos parum decerent. Quum itaq; sententia ea quæ dimicationem suadebat,superior fuisset,copias undiq; accersiuerunt, quæ numero hominũ Macedonicis longè erant maiores.Cum his in Phrygiam ad Hellespontum progressi, prope Granicũ castra

Alexandri copiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

posuerunt, ripasq; fluminis bene muniuerunt. Alexander de hostium profectione certior factus, magnis itineribus obuiam uadens, ex aduerso illorũ castrametatus est, ut tantum Granici aqua inter bina castra laberetur. Tunc Barbari ad montis latus retracti, expectabant, ut hostes in transitu fluminis adorirentur: quòd ita, dissipata eorum phalange, uictoria se facilè potiri posse sperarent. Sed Alexander audacia usus, ad primum lucis ortum antequam hostis se opponeret, copias traiecit, aciesq; ad conflictũ ordinauit. Contra eas Barbari magna equitũ multitudine obiecta, primùm certamen absq; peditatu inire proposuerunt. Sinistram itaq; exercitus partem Rhodius Memno, & Arsames præfectus, cum suo equitatu tenebant. Post eos Arsites, cui erant Paphlagones equites: dein Spithrobates Ioniæ præses, cum Hyrcanis equitibus, positi erant. In cornu dextro erãt Medi mille, & duo equitum millia sub Arrheomythre, totidemq; Bactriani. Mediam aciem habebant gentiũ aliarum equites: numero quidem multi, sed quorũ uirtus explorata esset, ad decem millia. Peditatus uerò Persarũ nihilo erat minor centum millibus hominũm. Hi omnes post acies substiterunt, quòd equites crederent sufficere, ad Macedonum uires labefactandas. Concursu igitur equitum utrinq; facto, cum summa alacritate, Thessali equites, qui Parmenione duce in sinistro erant cornu, hostiũ impetum firmiter sustinuerũt. Alexander autem, qui in altero cornu delectos equites secũ habebat, primus in Persas irruit: consertisq; acriter manibus, cædem hostium magnã faciebat. Barbari pariter strenuè pugnantes, arrigebant animos, quo Macedonum uirtuti resisterent. Ibi in locũ unum, fortuna bello optimos ad contentionem pro uictoria obtinenda, deducere uisa est. Spithrobates enim præfectus Ioniæ, genere Persa, quem Darius generum sibi fecerat, egregiæ fortitudinis cum magna equitum manu in ipsos Macedones inuasit. Quumq; secũ bellatores quadraginta uirtutis spectatæ, sanguine omnes sibi iunctos haberet, aduersos hostes uehementia sua grauiter urgebat, aliquibus interfectis, & multis uulneratis. Atq; eo in loco tantam eius uim nullus uidebatur posse sustinere. Tunc Alexander conuerso equo in Barbarũ contendit. Persa existimans, ueluti diuino munere sibi concessum, ut cum Alexandro singulari certamine congrederetur, quo Asiam omnẽ à grauissimo terrore liberare, simulq; audaciam illius passim iactatam reprimere posset, primus in Alexandrum coniecit telum, quod Sunium uocant, atq; summum eius dextrum brachium per thoracem uulnerauit. Rex statim extractũ telum abiecit, calcaribusq; acriter equum urgens, incursione & robore suo cõnisus pariter, in medium Persæ pectus lanceã inflixit. Ad quam rem, qui utrinq; aderant, ex summa fortitudinis admiratione exclamauerũt. Sed quum lanceæ ferrum, in thorace fractum, uulnus irritum fecisset, præfectus ense stricto in Alexandrum ferebatur, qui statim lãcea alia arrepta, in faciem Barbarum magno cõfecit uulnere. Ad idem temporis momentum, cadentis Spithrobatis frater, Rosaces, equo inuectus, ense tam grauiter caput Alexandri percusit, ut galea cedẽte ictus leuiter ad uiuum peruenerit. Ibidemq; iterum eum ferire conãti Rosaci, Clitus, Niger cognomẽto, equo accurrẽs, manũ abscidit. Prope duos fratres iacentes cõsanguinei omnes subitò cõglobati, telis omnes Alexandrum impetere cœperũt. Deinde cominus congressi, nihil non sustinebant, ut eum aliquo modo opprimerẽt. Sed ipse, licet multis & magnis incommodis impeditus esset, nihilominus magnam hostium multitudinem fortiter sustinebat. Thoracem habebat duobus in locis perforatum. Galea etiam uno: scutum, quod ex Mineruæ templo acceperat, ictibus tribus confixum fuerat. Tamen nũquam pedem referre uoluit: sed animi magnitudine elatus, aduersa omnia parui æstimabat. Quum demum hostium multi duces circa ipsum interfecti fuissent, quorum clarissimi erant Atixyes & Pharnaces, frater uxoris Darij regis, & Mithrobarzanes ductor Cappadocum: atq; ijs sublatis, ordines Persarum

Alexandri cũ persis pugna ad Granicum.

Alexander Spithrobatẽ occidit.

rum omnes à Macedonibus fusi essent, primi qui aduersus Alexãdrum erant, post eos & reliqui omnes in fugam compulsi sunt. In ea pugna, omnium confessione, præcipuam fortitudinis laudem Alexander obtinuit. Ab eo Thessali equites magnam commendationem ex eo sunt consequuti, quòd turmarum ordinibus bene seruatis, strenuissimè dimicassent. Profligato ad eum modũ equitatu, pugna à peditibus utrinq; excepta est: quæ parũ durauit, quòd Barbari ab equitibus suis deserti, animis parum consistentes terga cõfestim dederunt. E Persarum copijs peditum millia decem, equites non minus duobus millibus cæsi dicuntur. Capti sunt ad uiginti millia. Finito certamine Alexander suos, qui mortem oppetierãt, magnificentissimè sepeliuit, quò ad strenuè capessenda in prælijs pericula, eiusmodi honore cæteros inuitaret. Deinceps in Lydiam mouit castra, præfecto q; Mithrinne deditionẽ faciente, Sardes arcesq;, cum thesauris ibi depositis, recepit. Quumq; Persæ, qui aduerso prælio superfuerant, duce Memnone Miletum confugissent, rex eò profectus prope oppidum castra posuit: continentiq; oppugnatione nullo die intermisso, integros fatigatis submittens, non cessabat pro mœnibus decertare. Sed qui intus erant facilè initio de muro se defendebant, quum militum magna multitudo esset, telorumq; & aliorum propugnationi necessariorum, uim grandem haberent. Sed postquam Alexander, machinis appulsis, intentius mœnia quatere, & terra mariq; simul inita oppugnatione, per disiectam muri partem intro Macedones irrumpere cœperunt, illi in fugam sunt conuersi: Milesij cum supplicantium insignibus ad regis pedes prouoluti, sese & urbem in eius fidẽ dediderunt. Barbarorum aliqui interfecti, nõnulli ex oppido se subtrahentes aufugerant, reliqui omnes capti sunt, quos Alexander uendidit. In Milesios autem magna est usus benignitate. Quum uerò nauales copias parum sibi utiles esse, & maximo sumptu indigere animaduerteret, classem omnem remisit, pauculis nauibus retentis ad instrumenta oppugnationum deuehenda. In eo numero erant uiginti naues missæ ab Athenienlibus. Aliqui dicũt, ex usu rei bellicæ, Alexandrum missionẽ eam excogitasse. Quòd enim Darium aduenturum, magnoq; prælio confligendũ esse apparebat, existimasse Macedones ardentius dimicaturos, si omnem fugiendi spem ablatam uiderent. Quod etiam in pugna ad Granicum commissa prouiderat. Ibi enim à tergo uti flumẽ haberẽt, curasse, quo nullus fugam tentare auderet, uidens cedentibus omnibus in ipso fluminis alueo certissimam cædem paratã esse. Temporibus etiã insequentibus Syracusarum regem Agathoclem, exemplo Alexandri, magnã & insperatam uictoriam esse consequutum. Transgressum enim cum paruis copijs in Aphricam, nauibus omnibus incensis, fugiendi spem exercitui ademisse, atq; ut strenuè decertarent, per necessitatẽ induxisse, quamobrem Carthaginienses, qui multa hominum millia contra se duxerant, superaũerit. Capta Mileto, Persarum multitudo ingens, militesq; cõductitij cum ducibus, qui optimi censebãtur, Halicarnassum se receperunt. Ea maxima est urbs omniũ in Caria, regum sedes, cui magnum ornamentum afferunt arces eleganter extructæ in eo rerum statu, Memno uxorem & liberos suos ad Darium misit, ex eorum traditione suspicatus pariter & suorum rebus bene prouisum, & regem, tam bonis obsidibus acceptis, facilè omnium administrationem sibi creditum esse: quod non secus euenit. Subitò enim Darius ad omnes qui prope mare incolebant, literas misit, quibus demandabat, uti Memnoni obsequẽtes essent. Atq; eo modo Memno imperio suscepto, quæcũq; oppugnationi sustinendæ usui erant, Halicarnassi præparauit. Rursus Alexander multa oppugnatoria instrumenta & frumentum eôdem comportari iussit: atq; ipse cũ omnib. copijs in Cariam progredi cœpit. In itinere ciuitates humanis officijs sibi conciliabat. Sed Græcis maximè gratificari studuit, ciuitates eorum & liberas & immunes à uectigalibus omnib. esse iubens: illudq; passim dictitãs,

Alexãder Mi letum expugnat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro Græcorũ liberatione bellum se contra Persas susceпisse. Cum uerò ei iter facienti fœmina, cui Adę erat nomen, eius generis ut in Cariæ principatũ succedere deberet, obuiam uenisset, fatisq; uerbis de regno, quod maiorũ suorũ fuerat, uti ad id consequendum sibi auxilio esse ueller, orasset, Alexander eam Cariæ imperare iussit. Quo beneficio erga Adã Cares omnes sibi beneuolos plurimum reddidit. Protinusq; ab omnibus ciuitatibus, ad eum honorandũ missæ sunt legationes cum aureis coronis: promiseruntq; mandata omnia se facturas. Postea Alexander, positis ad Halicarnassum castris, oppugnationẽ acrem & terribilem instituit. Initiò enim continua, & identidem per succedentes integros, renouata pugna, mœnia superare conati sunt Macedones, nullamq; diei partem, quin omnibus periculis se exponerẽt, intermittebant. Post id uarij generis machinis expeditis, testudines tres fossis, quę ante urbẽ erant, superinduxerunt, atq; ita arietibus turres, murumq; interpositum quatere cœperunt: cuius parte diruta, quod reliquum manserat, consertis manibus in urbem proruere fecerunt. Memno strenuè Macedones, qui primi in mœnia impetum fecerunt, repulit. Habebat enim magnum in urbe militum numerum. In machinas autem admotas, noctu cum multis eruptione ex urbe facta, ignẽ coniecit: acri ita prælio ante urbem inito, Macedones uirtute multum hostibus præstabant. Sed Persæ multitudine, & omni apparatu abundabant: eisq; decertantibus multum qui erant in muro, auxiliabãtur. Hi iaculis & telis Macedones partim interficiebãt, partim saucìabant, simulq; utrinq; tubicines bellicum canebant, & magnus ex omni parte militum clamor edebatur, compro bantiũ quæ apud hos uel illos fortissimè fieri cõspiciebant. Erant qui crescentem in machinis ignem extinguere conarentur, qui etiam cominus congressi multam hominum cædem facerent. Alij in urbe noua mœnia in deiectorum locum multo prioribus firmiora excitabant. duces autem Persarum, qui cum Memnone erant, ubi plurimum periculi erat, se offerebant, strenueq; pugnantibus magna pollicebant munera. Per quod fiebat, ut pro uictoria obtinenda omnibus animorum ardor incredibilis esset. Vidisses quosdam uulneribus saucios, defectis uiribus cadentes, ex acie deportari. Alios pro iacentiũ defensione, ut auferri possent, acerrimè prælio contendere. Aliquos periculi magnitudine fractos, pedem referre: sed ducum adhortatione concitatos, audaciam & animum recipere. Tandem Macedones aliquot ante ipsas portas interfecti sunt, & in ijs Neoptolemus, è ducum numero uir magni nominis. Quum dein turres duę, totidemq; mœnium interstitia solo æquata fuissent, noctu milites quidam Perdiccę temulenti, in arcis murum temerè conatum facere sunt ausi. Qua hominum uecordia animaduersa, Memno cum suis longè pluribus eos inuasit, in fugã cõpulit, multosq; interfecit. Eo cognito Macedones multi, atq; hi qui apud Alexandrum præcipui habebantur, auxilio suis accurrerunt: commissaq; acri pugna, Persę superati in urbem se retraxerunt. Tunc rex per præconem Macedones, qui pro muro ceciderant, ad sepulturã ut sibi concederentur, petijt. Ephialtes & Thrasybulus Athenienses, qui erant in Persarum auxilijs, eos non dedendos censebant: nihilominus Memno idipsum regi concessit. Post hæc Persarum principes quum de summa rerum consultarent, Ephialtes dixit, sibi expectandum nõ uideri, ut urbe occupata, omnes in captiuitatem uenirent: potius debere duces ipsos cum hostibus congredi, priusq; milite conductitio belli fortunam experiri. Memno, qui eius uiri maximam fortitudinẽ perspectam habebat, atq; spei plurimum semper in eius animi magnitudine, & corporis firmissimo robore posuerat, permisit, ut quod sibi expedire uideret, id faceret. Ille delectis duobus millibus mercenariorũ militum, instituit, uti eorum dimidium ardentes titiones teneret, alteri instructi contra hostes essent. Subitoq; prima luce portis patefactis, se cum ijs ex portis effudit, ac ignem in machinas coniecit, qui protinus ingentẽ concitauit flammam.

Alexãder Halicarnassũ oppugnat.

Cum aliijs aũt, qui acie densissima constiterãt, hostibus ad machinas seruandas festinantibus occurrit. Alexander hanc rem persentiens, Macedonũ præcipuos in priori acie collocat, in subsidio delectos ponit milites, postremã aciẽ spectatæ uirtutis hominibus firmat, atq; ita ipse ante omnes hostes, quorum impetum nulli ferre posse existimabãtur, repressit. Misit & qui in machinis factum incendium restinguerent. Sed enim immẽsis undiq; editis clamoribus, & tubis classicum personantibus, atrocissimũ certamen initum est, quũ uirtus & summũ consequendæ laudis studium utrisq; non deesset. Ignem Macedones, ne ulterius in machinas serperet, prohibuerant, sed in ipsa pugna hostibus multo erãt inferiores. Ephialtes enim corporis robore aliis omnib. præstans, quotquot sibi in manus incìderent, interficiebat. Et qui erant in muro recens constructo, ingenti ui telorũ coniecta, multos opprimebant. Turrim enim ligneam, altitudinis cubitorum centũ repleuerant tormentis ad iacula & sagittas emittendas. Propterea quũ Macedones multi cecidissent, alijq; uitandæ telorũ multitudinis causa pedẽ referrent, simulq; Memno cũ magno militũ numero suis subsidio uenisset, Alexander in dubitationem magnam deductus est, ut quid cõsilij capiundum esset, nesciret. Ibi quũ firmissimi iam essent Persæ, magna rerum immutatio in ipso prælio facta est. Veterani Macedones, qui per totum ętatis spaciũ semper in rebus arduis & periculosis uersati erant, & sub Philippo merentes, frequenter uictoriam consequuti, ad summam fortitudinem ita prouecti fuerant, prudentia & rei militaris cognitione longè omnib. præstantes, tyronibus pugnam detrectantibus, amarissimis uerbis ignauia exprobrata: ipsi in unum coacti, cõsertis simul clypeis, hostes, qui iam se uicisse arbitrabant, exceperunt: Ephialteq; & multis aliis interfectis, reliquos, ut in urbem refugerent, compulerunt: cum mixti Macedones, nocte incipiente, intra mœnia penetrauerunt. Sed quum rex receptui cani iussisset, in castra omnes redierunt. Tunc duces præfectiq; Persarum, cum Memnone concilio habito, urbem relinquere decreuerũt. Igitur optimo præsidio, apparatuq; omniũ rerũ idoneo in arce posito, reliquam hominũ multitudinẽ, & pecuniarum uim secum in Con abduxerunt. Quod quum Alexander ad primũ lucis ortum intellexisset, urbem captam diruit: arcem, muro & fossa inductis, cinxit. His actis, cum exercitus parte duces in mediterranea misit, insungens, ut finitimas oẽs ciuitates in potestatẽ suam redigerent. Illi re strenuè gesta, tertis omnib. usq; ad maiorem Phrygiam deuictis, ex præda capta exercitum sustentarunt. Alexander in maritima profectus, captis urbibus multis, & castellis, quę munitissima erant, magno opere expugnatis, regiones omnes usq; ad Ciliciam obtinuit. In his locis, ut miro quodam & singulari casu oppidi unius potitus fuerit, prætereundum non uidetur. Ad extrema Ciliciæ, rupem quandam munitissimam incolebant Marmares nuncupati. Horum pleriq;, faciente illac iter Alexandro, nouissimum eius agmen adorti, compluribus interfectis, non paruum hominum & iumentorum numerum abegerunt. Qua iniuria rex irritatus. loci illius oppugnationem instituit, atq; omni conatu, ut eam gentem debellaret, contendit. Marmares, & fortitudini suæ, & oppidi situ cõfisi, fortiter oppugnationi resistebant. Iamq; biduum integrum, nunc̃q; pugna intermissa fuerat: apparebatq; regem nõ prius cessaturum, quam rupem eam superasset. Ibi Marmarum seniores iuuentuti persuadere tentarunt, ne uim experiri perseuerarent, quòd fortasse negotium cum rege componi posset. Illis huiusmodi sententiã respuentibus, cunctisq; simul cum libertate interire sibi proponentibus, senes aliud consilium hoc dederunt, uti pueros, fœminas, senesq; omnes interficerent: ipsi, quibus ob corporis firmitudinẽ haud difficulter salus quæri posset, noctu per hostes medios in montem proximũ aufugerent. Comprobato hoc cõsilio à iunioribus, iussi sunt senes quisq; domũ suã reuerti, ibiq; cum cognatis cibo & potu delicatiore refecti, mortẽ expectare.

Alexãder Halicarnassum diruit.

Marmares ab Alexandro oppugnati.

Visum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Visum est deinde iuuenibus, qui erant circiter sexcenti à cæde cognatorũ hominum abstinere, sed domibus ignem inijcere, eoq; facto, portis patefactis discedere. Vt constituerant peractum est, cuicunq; suorum ciuiũ, ut incensa domus pro sepulchro esset, fecerunt: ipsiq; durante adhuc nocte, per hostium castra euadentes, in propinquum montem se contulerunt.

Regni Alexandri annus. III.

Res eiusmodi, anno hoc contigerunt: insequenti uerò, quo Athenis Nicocrates imperauit, Romæq; Valerius Cæso, & L. Papirius consules fuerũt, Darius rex ingentem pecuniam Memnoni misit, eumq; totius belli ducẽ appellauit. Qui conducta magna militum manu, trecentisq; nauibus instructis susceptam belli administrationem curabat. Chiũ in partes suas traxit. In Lesbũ cum classe traiecit, primoq; impetu Antissam, Methymnam, Pyrrham & Eressum occupauit. Mytilenen, quæ magna, & omni apparatu belli, firmoq; præsidio munitissima erat, dies complures, non sine magno suorum militum detrimento cum oppugnasset, tandẽ per summas difficultates cœpit. Statimq; summa ducis huius strenuitate diuulgata, multæ ex Cycladibus insulis ad eũ legatos pro fœdere miserunt. Fama etiam illa de eo in Græciam peruenerat, quod ad Euboeam cum classe profecturus esset: adeò, ut eius insulæ urbes, magno timore correptæ fuerint: & qui ex Græcis, Persarum rebus studebant, sicuti Lacedæmonij, ad nouarum rerum spem arrigerentur. Verùm fortuna Memnonis uirtutem ulterius progredi non permisit. In morbum enim grauem prolapsus, quũ indies eo magis premeretur, decessit. Idq; nõ mediocre Darij rebus detrimentũ attulit: qui sibi pro certo persuaserat, bellũ totum in Europã ex Asiá translatũ iri. Sedenim Memnonis morte audita cõcilium amicorũ habuit, retulitq; ad eos, utrum duces cum exercitu ad res maritimas mittendos censerent: an magis expedire uideretur, regẽ, adductis omnibus copijs in hostẽ progredi, & belli fortunam experiri. Tunc quibusdã suadentibus ipsum in aciem prodire, q; Persæ oẽs cupidissimo animo decertaturi essẽt: Charidemus Athenensis, uirtute & omnib. artibus imperatorijs præstantissimus, qui sub Philippo rege meruerat, & in omnibus rebus obeundis princeps & cõsilio optimus erat, Darium admonuit, ne temerè imperium suum in aleam committeret: sed illud ipsum, quod longè & latè patebat, in officio cõtineret: ducem autem, cuius prudentia explorata haberetur, contra Macedones mitteret. Ad quam expeditionẽ centum millium peditatum sufficere dicebat, ut eorum tertia pars essent Græci stipendio conducti. Quo uerò dictorũ magis fidem faceret, pollicebatur sese bellum illud confecturum. Mouerant regem eiusmodi Charidemi uerba: sed regis amicis diuersa, quę plus dignitatis habere uidebantur, censentibus, atq; eam de Charidemo suspicionem Dario inijciẽtibus, quod belli administrationem sibi demandari cupiebat, uti res Persarum Alexandro proderet: concitus ira Charidemus, Persis ignauiam & timiditatem aperte cœpit exprobrare. per quæ factũ est, uti rex offensus, ob iram, quid expedire uideretur, parum prospiceret: sed Charidemum zona comprehensum, quod est more Persarum, apparitoribus interficiendum traderet. Qui quum ad supplicium traheretur, exclamauit, breui regem pœnitentia affectum iri, atque iniuriæ sibi factæ amissione regni pœnas daturum. Eoq; modo Charidemus, propter intempestiuam loquendi audaciam, hunc uitæ exitum habuit. Rex postmodum sedata ira, quùm mentem recepisset, grauiter seipsum facinoris impotenter commissi incusauit. Sed quod iam erat factum, haud dabatur regia potestate infectum reddi. Itaque secum, quanta Macedonum fortitudo esset, coniectans, uelutiq; ante oculos Alexandri ad omnia promptitudinem sibi proponens, circumspiciebat, quem nám idoneum ducem in Memnonis defuncti locum sufficeret. Quumq; nullum inueniret, coactus est ipse ad periclitandã regni sui fortunam descendere. E locis igitur omnibus copias euocat

Memnonis mors.

Charidemus à rege Persarũ ob loquendi libertatem necatur.

euocat, iubetq; Babylonẽ conuenire. Ex amicorũ & affinium numero, quos optimos nouerat, delegit, eosq; partim ordinibus conuenientibus præfecit, partim ut secum in certamẽ cõtra hostem proficiscerentur, cõstituit. Quumq; dies præscripta aduenisset, totus exercitus Babylone coactus est. In quo pedi tum numerus erat ultra millia quadringẽta: equitatus nõ minor centum mil libus. Cum hac tanta multitudine Darius Cilicià uersus iter cœpit, secum ducens matrẽ, uxorẽ, filium unum, & duas filias. Alexander quum ante Memnonis obitum, Chium, & urbes aliquot Lesbi ab eo receptas, Mytilenẽ per uim occupatã esse, atq; cum classe triremium trecentarũ, & magno peditatu eum in Macedoniã trãsire uelle, Græcosq; multos ad defectionẽ paratos intellexisset, nõ mediocri solicitudine afficiebat, qua omni liberatus est, ut primùm de eius morte nuncium accepit. Sub hoc tẽpus ĩ morbum acrẽ incidit. Quumq; in dies grauius premeretur, medicos accersiuit, qui omnes excepto Philippo Acarnane, ut eum remedijs adiuuare possent, uerebanť. Ille medicamẽtis uehementibus & presentaneis uti solitus, promisit per medicatam potionem se eum à morbo curaturum. Alexander libenti animo hoc audiuit, imperata omnia facturus: quòd iam fama erat, Darium Babylone cum omnibus copijs discessisse. Itaq; Philippus data potione, quum & ægrotantis natura, & adiumẽtum artis pariter conniterentur, à morbo prorsus Alexandrum liberauit. Propter quod beneficium magnificentissimè honoratus, atq; inter præcipuos regis amicos receptus est. Mater autem Alexandri, quum multa, quæ expediret, filio per literas significasset, inter alia admonuit, uti ab Alexandro Lyncestę sibi caueret. Erat is homo fortitudinis egregiæ, & prudentia multa præstabat: atq; ei iuxta, ac alijs amicis regis, fides in omnib. habebatur. Accesserunt & rumores alij in eiusdem criminationẽ passim iactati. Idcirco iussu Alexandri captus, & in uincula coniectus, custodiæ traditur, uti de eo cognitio haberetur. Sedenim quum Alexandro renunciatum esset, paucorum dierum itinere Darium abesse, Parmenionẽ cum parte copiarum ad loca, per quæ illi erat transeundum (portas nuncupabant) occupanda misit. Profectus Parmenio, Barbaris qui iam arctiora ea loca insederãt, deturbatis, ipse ibi uictor cõstitit. Darius, ut exercitum expeditum duceret, impedimenta, lixas, calonesq;, gentem bello inutilẽ, Damasci, quę est in Syria, reliquit. Audiensq; Alexandrũ angustias locorum occupasse, inde eum pugnã detrectare arbitratus, magnis itineribus progredi cœpit. Tunc regionum earum homines, magna Persarum multitudine perterriti, Macedonum paucitatẽ contẽnebant: eisq; desertis Dario se adiunxerunt, cõmeatus, aliaq; necessaria prõpto animo ei subministrantes. Ipsorum deniq; sentẽtia Persis in manu certissima uictoria esse uidebatur Alexãder interim Issum urbẽ insignẽ, terrore iniecto recepit. Ibi factus est certior ab exploratoribus, Darium septem millia passuum abesse, atq; acie instructa, cum ingẽti omnium terrore, ppius accedere. Existimauit ipse deorum beneuolẽtia occasionẽ eã sibi offerri, qua uno certamine imperium totum Persarum eruere posset. Itaq; oratione accõmodata, milites ad prelium utribus omnib. ineundum adhortatus, peditum atq; equitum ordines secundum loci naturã disposuit. Ante agmẽ totum equites constituit, peditum phalangẽ post illos ueluti in subsidio esse iussit. Ipse in prima acie ad cornu dextrum cum fortissimis equitib. in hostẽ cõtendit. Cornu alterum tenebãt equites Thessali, q; alijs omnib. & uirtute & usu præstabãt. Postquã acies ad teli iactum appropinquarunt, tanta uis telorum à Barbaris in eã partẽ, ubi erat Alexãder, coniecta est, ut missilium densissima multitudo se mutuò collidens, ictum inualidum habuerit. Tubicines autẽ cum utrinq; bellicum personassent, Macedones primi ingenti uoce in lætitiæ signum oẽs cõclamarunt. Barbaris rursus clamorẽ suum edentibus, montes propinqui resonarunt: tantusq; fuit sonus ille, ut tubarum clangorem obruerit. Nec mirum: una enim uox quadringentorum millium

Alexandri morbus.

Alexandri prælium cum Dario.

Universidad de Deusto
Biblioteca

millium hominum reddebatur. Alexander omnes hostium partes circumspiciebat, ut Darium nosceret. Quem ut uidit, subitò cum omni equitatu, quem secum ducebat, in eum inuehi cœpit. Neq; tam uictoriæ de Persis obtinendæ intentus erat, quàm ut ipse eius causa fuisse cognosceretur. Interim cętero omni equitatu simul decertante, multis ubiq; cadentibus, certamen ob dimicantium fortitudinẽ ancipitis erat existimationis, quum & in hanc & in illam partem, factis alternis mutationibus, propenderet. Neq; quispiã aut iaculando, aut feriendo, frustra id ipsum conabat, quum in tanta hominum multitudine semper uulneri aliquis expositus esset. Multi aduersis confecti uulnerib. cadebant: atq; ita, donec anima eos prorsus desereret, haud cessabant à pugna, ut spiritu prius, quàm pugnandi studio deficerent. Ipsi uerò duces ante ordines suos fortissimè pugnam capessentes, alios ad idem faciendum incitabant. Vulnerum species innumeræ, contentiones pro uictoria adipiscenda & diuersę & magnæ conspici poterant. Inter hęc Oxathres Persa Darij regis frater, qui maxima fortitudine censebatur, uidẽs Alexandrum repulsis omnibus in Dariũ contendere, statuit eandem cum fratre fortunam experiri. Adsumptisq; secum equitibus, quos prestantissimos ex suis ordinibus nouerat, in Alexandri turmas impetum fecit. Ratus autẽ pietatẽ erga fratrẽ magnum sibi apud Persas nomen comparaturum, ante eius quadrigas pugnam excepit. Ibiq;, in tali re bene exercitatus, consertis cũ hoste manib. multos interficiebat. Nec Macedones, qui cum Alexandro erant, fortitudine illi cedebant. Itaq; breui magnus cadauerũ cumulus ante Darij quadrigas excitatus est. Quum enim oẽs regi manus inferri studerent, utrinq; acerrimè, absq; aliqua sui seruandi cura, pugnabatur. Ceciderũt in certamine eo multi insignes Persarum duces. In ijs fuit Antixyes, Arrheomithres, & Tasiaces præfectus Aegypti. Macedonum itidẽ multi desiderati sunt, & ipse rex Alexander in femore est uulneratus, cũ magna hostium uis se in eum effudisset. Equi autem, qui ad Darij quadrigas iuncti erant, multis confecti uulneribus, & cadauerum aceruis cõsternati, trenum excussérunt, atq; regẽ fermè in medios hostes rapuerunt. Tunc ipse tanto expositus periculo, præter suam dignitatem, & instituta regum Persarum, coactus est habenas, ad equos retrahendos, suis manibus apprehendere. Adduxerunt regij ministri quadrigas alteras, in quas quum transcendere conaretur, & tumulto magno iuxtà exorto, hostes uehementer ingruerẽt, magna animi perturbatione & timore correptus est Darius. Quod quum à Persis quibusdam in rege animaduersum esset, ij primi se in fugam coniecerunt: proximisq; equitibus eos sequutis, reliqui demum omnes breui terga uerterunt. Quumq; per loca angusta & difficilia iter eis faciendum esset, mutuò se cõculcantes, cadebant, multiq; citra hostilem offensam interficiebantur. Simul enim coaceruati iacebant inermes, armati, & aliqui gladios nudos secũ habentes, quibus multi cõfossi extinguebantur. Super eos prostratorum hominum cumulos multi cursu incitatos equos impellebant, uti in urbem aliquam amicam se reciperent. Excepit post id pugnam phalanx Macedonica, & peditatus Persarum, sed breui certamen illud durauit. Profligati enim prius equites, quoddam initium totius reliquæ suorum cladis dederant. Omnibus itaq; Barbaris fusis, quum tot millium turbam fugientem angustiæ locorum non caperent, citissimè eorum stratis cadaueribus omnia sunt repleta. Sed nocte superueniente, data est Persis, qui superfuerant, commoditas ad regiones uarias se conferendi: quum Macedones, persequutione omissa, ad prædam diripiendam restitissent. Maximè omnium in tabernacula regia cõcursus factus est, ob rerum preciosarum copiã, quæ in eis erat. Magna argenti & auri uis, & uestes quamplurimæ ac magnæ æstimationis illinc abreptæ sunt. Affinium etiã, amicorumq; regis, & cæterorum ducum res ditissimæ multæ passim trahebantur. Non tantum enim regiæ mulieres, sed & eius necessariorũ uxores, curri-

Darij fuga.

curribus deauratis uectæ, de Persarum more maritos in bellũ sequi, proq; opum suarum amplitudine, & pro delicijs quibus innutritæ sunt, apparatũ & mundum muliebrem sumptuosissimum secum deferre solitæ sunt. Huiusmodi fœminarum captiuitas nulli non uehementissimam miserationẽ commouisset. Quæ enim prius ob mollitudinem carpentis ornatissimis uix commodè uehebantur, & corporis sui nihil non rectum habebant, tunc simplicẽ indutæ tunicam, uestesq; manibus lacerãtes, cumq; eiulatu magno è tabernaculis se proripiebant, Deos inclamando, & ad uictorũ genua sese prouoluendo. Aliæ manu uestem subleuantes, capillis passis, in loca quædam inuia discurrebant, obuiamq; simul factæ alteræ ab alteris opem implorabãt. Erant quæ miseræ ab hoste capillis traherentur, quibusq; dilcerpto uestitu in nuda corpora uiolentæ manus inijcerentur. Et nonnunquam ima hostilium parte uerberabantur, omneq; genus contumeliarum in honoratissimam illam & celeberrimam Persarum fortunam effundebatur. Sed Macedones, qui benignioris ingenij erant, multum, ad tantæ uarietas fortunæ conspectum, moti, infelicium fœminarum calamitatem miserabantur, quæ cõmodis, & maximis suis rebus priuatæ, in alienа hostiliaq; omnia, in probrosam deniq; captiuitatẽ deuenissent. Maximè uerò adstantibus lachrymas & tristem animi affectum excitauit Darij mater, uxor, filiæ duæ nubiles, & filius teneræ adhuc ætatis. Immutatæ enim fortunæ & extremarum calamitatum illud manifestum spectaculũ, meritò inspicienti cuiuis sensum contristabat. Ignorabãt illæ quomodo cum Dario actum esset, num adhuc uiueret, an in prælio occubuisset. Videbant armatos hostes ad tabernaculum diripiendum irrupisse: qui fœminarum conditionem ignorantes, indecora multa palàm committere non uerebantur, simulq; Asiæ imperium iuxta ac ipsas in alienam concedere ditionem. Ducum Persarum uxoribus suppliciter ab eis opem petentibus, nihil adiumenti ferre poterant: sed uicissim ab illis implorabant, uti subsidio aliquo calamitatem suã subleuarent. Alexãdri aũt regis ministri, occupato Darij tabernaculo, lauacra & epulas, quibus ille uti solitus erat, parauerũt, lampadesq; multas accenderunt & ita Alexandrum à Darij persequutione redeuntem susceperunt, ut regis illius apparatu apprehenso, in Imperij Asię possessionem uenisse uideretur. Cęsa sunt in hoc prelio ad centum uiginti millia peditum Barbarorum, equitum haud minus decem millibus. Macedones uerò pedites circiter trecẽti, equites centum quinquaginta desiderati sunt. Huiusmodi sunt exitus prelij ad Issum Ciliciæ cõmissi, in quo uictus Darius, equis identidẽ mutatis, ut in cursu sufficerent, fugam arripuit. Alexandri insequentis manus euitare, & adsuperiores præfecturas peruenire maximè contendens. Eum rursus Alexander, cum optimorum, & quos præcipuè amicitia iunctos habebat, equitatu acriter insequebatur, summo potiendi eius studio ardens. Quumq; stadia ducenta progressus esset, ad suos nocte ferè media est reuersus. Vbi quum balneo se multo confectum, labore recreasset, quieti & deinceps cœnæ indulsit. Interea ad Darij uxorem & matrem accedens quispiam, Alexandrũ à Dario persequendo, quem cepisset, redijsse nunciat. Indeq; ploratus, & clamores magni à mulieribus excitati sunt, reliquaq; omnis captiuarum multitudo ad tam tristem nuncium in luctuosas prorupit lamentationes. Quod quũ Alexander intellexisset, Leonnatum, unum è familiaribus suis, ad eas misit, qui tumultum sedaret, ac Sisyngambrim, & alias quæ cum ea erant, de uita Darij certiores eas faciens, quodq; Alexander earum dignitatis rationem habiturus, & prima luce eas salutaturus, atq; re ipsa humanitatem suam ostensurus esset, significans consolaretur. Eo peracto, quum præter opinionem, & prorsus insperata melior fortuna captiuis mulieribus accidisset, omisso luctu, Alexandrum numinis instar uenerari cœperũt: qui diluculo primo secũ assumpsit Hephæstionẽ ex amicorũ numero honoratũ ualde hominẽ, & ad illas intrauit. Quũq; eorũ uterq;

Alexandri in matrẽ & uxo rem & filias Darij humanitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

utercꝙ consimilem uestitū haberet, magnitudinecꝙ & specie, regi Hephæstio præstaret, Sisyngambris eum regem elterata, supplex adorauit. His uerò qui adstabant, nutu & digito, quinam Alexander esset, indicantibus, ob errorem commissum pudore affecta mulier, Alexandrum repetita salutatione uenerata est. Ibi Alexander: Nihil est, inquit, ô mater, quod solicita sis: hic enim etiam est Alexander. Qua humanissima appellatione matris erga mulierē grandem natu, manifestū clemētiæ suę specimē captiuis fœminis exhibuit: confirmāscꝙ eam sibi deinceps secundam matrem fore, quod dicebat, re statim certū fecit. Ornamenta enim, quibus reginæ uti solent, omnemcꝙ pristinam dignitatem ei decenter honoratæ restituit. Famulatum, quem sub Dario habebat, totū ei concessit, aliumcꝙ insuper non minorem adiunxit. Virginum duarum uti nuberent, haud minorem curam Dario patre se initurum, puerumcꝙ non secus, ac si filius sibi esset, educaturum spopondit. Quem accitum ad se exosculatus, cum aspectu firmo, & imperterritū esse eū conspexisset, conuersus ad Hephæstionem, alios qui cum eo erāt: Hic, inquit, puer sex natus annos, uirtutem supra ætatē præse fert, longecꝙ patre suo est melior. Recepit etiam sibi curæ fore uxorem Darij, ne quid indignum fortuna priore pateretur: multacꝙ alia misericordiæ & benignitatis plenissima loquutus, fecit ut mulieres ob insperatæ lætitiæ magnitudinem, in effusissimas lachrymas profunderentur. Ad confirmanda uerò omnia quæ dixerat, dexterā suā eis porrexit. Atcꝙ ex tanta humanitate, non tantum beneficio eius affectæ mulieres, sed totus exercitus laudatione maxima eum est prosequutus. Ego quidē ex omnibus rebus, quas maximas & pulcherrimas gessit Alexander, nullā hac magis æstimandā, & historiæ monumentis digniorē iudico. Expugnatæ enim urbes, conflictus, & alia quæ ei prospera euenerunt, fortunæ potius cꝙ uirtuti eius imputanda uidentur. Quòd aūt in licenti adeò potentia misericordiā calamitosis impartitus sit, solius prudentiæ eius id munus fuit. Plericꝙ oēs fortuna aspirante felicē rerum suarum exitum nacti, inflante, insolescunt, ac per superbiā humanos & cōmuneis casus parum considerant. Indecꝙ non pauci conspiciuntur, secundā fortunam non secus ac grauissimū onus, minus cōmodè sustinere. Alexander igit, qui ante hanc nostram ętatem seculis multis uixit, iustissimam & maxime meritam in hac sua historia commendationē à posteritate consequatur. Darius, quum Babylonē peruenisset, eos qui clade ad Issum acceptæ superfuerant, collegit: necꝙ animo in tanta calamitate fractus est, sed literas ad Alexandrum misit, uti fortuna prospera humanè frueretur, & captiuorū redemptionē non negaret: magnam à se pecuniarū uim propter id accepturus. Addit etiā, se omnem eam partē Asiæ, quæ est intra Halym, urbescꝙ ibi positas ei concessurū, si fœdus amicitiācꝙ secū habere uellet. Alexander epistolā hanc Darij suppressit, aliamcꝙ in propositum suū, & quemadmodum expediri sibi uisum est, confinxit, quam habito amicorum concilio ostendit: atcꝙ ita legati re infecta discedere coacti sunt. Tunc Darius, omni spe pacis per literas obtinendæ abiecta, apparatum belli maximū iniuit. Eos qui fugientes ex prælio arma reliquerāt, armauit: delectum nouorum militum habuit, quos in ordines descripsit. Copias ex præfecturis superioribus, quas in priori pugna, ob studiū proficiscendi ocyus in expeditionē omiserat, accersiuit. Tantacꝙ cura in apparatum eum incubuit, ut hominū numerum, quos ad Issum habuerat, duplicauerit. Octingenta enim peditum, equitum ducenta millia coēgisse dicitur: præter hæc falcatos currus complures. Hæc igitur omnia eo anno gesta sunt.

Darius uires reparat.

Regni Alexandri annus. 1111.

Succedit annus, quo Athenis Niceratus princeps, Romæ M. Attilius, & M. Valerius consules fuerunt, & Olympias duodecima supra centesimā acta est: qua uictor in stadio fuit Grylus Chalcidensis. Eo tempore Alexander Macedones, qui in prælio occubuerant, & ex hostibus, quos strenuè pugnantes ceci-

cidisse intellexit, sepeliri curauit, deoscꝙ magnificentissimo honorauit sacrificio. Illos qui egregiam operā in certamine nauauerāt, magnis muneribus est prosequutus. Aliquot uerò diebus exercitui ad quietē cōcessis, deinde in Aegyptum contēdens ad Phœniciam peruenit, ubi urbes omnes facilè recepit, locorum cultoribus ultrò se ei dedentibus. Sedenim Tyrij, cum Alexander ad eos causa faciendi sacri in honorē Herculis Tyrij ire uellet, ut in urbē suam intraret, recusarūt. Quam rem molestissimè ferens Alexander, cōminatus est, se eos expugnaturum, Illi nihil territi, oppugnationem sustinere, quo Dario gratificarentur, statuerunt: eo pacto incolumem sese cum eo amicitiam seruaturos, atcꝙ insuper ex tanto beneficio amplissima munera consequuturos esse arbitrati, cum obsidione diuturna & periculosa Alexandrum distracturi essent, ut Dario spacium ad belli apparatum perficiendum daretur. Reponebant etiā plurimum spei in situ insulæ munitissimo, & omnium rerum bello utilium copia, quam habebant. A Carthaginiensibus quoꝙ, stirpe nimirum sua, opis aliquid expectabat. Alexander autem cum mari haud facilè in urbem inuadi posse, quòd operibus mœnia essent firmissima, & classem Tyrij haberent, terra quoꝙ rem fermè impossibilem esse animaduerteret, cum insula à continenti stadijs quatuor seiuncta esset, nihilominus pericula & labores omnes subire decreuit, ne ab una atcꝙ mediocri ciuitate copiæ Macedonum contemptui habitæ uiderentur. Confestim itacꝙ Tyrum ueterem diruit, lapidescꝙ eius à multis hominū millibus cōportari fecit, atcꝙ aggerem pedes ducentos latū extruere instituit. Accitis autē undiqꝙ propinquarum urbium hominib. nō multo tēporis interiecto, per tantam operantium multitudinem, molem eam absoluit. Tyrij initiò ad inchoatum opus nauibus accedentes, regem irridebant, quòd Neptuni uires se coercere posse confideret. Sed cum præter opinionem iam illud creuisse conspicerent, pueros, fœminas & senes Carthaginem transportare decreuerunt. Iuniores firmi roboris ad mœnia propugnanda delegerunt: & triremes octoginta, ut prælium nauale committerent, instruxerunt. Iandē cum festinantes puerorum & senum partem Carthaginem deuexissent, laborantium ad opus ingenti numero, & hostili clade, cum ad resistendum impares essent, preuenti & in urbem cōpulsi sunt: atcꝙ ita ex omni parte oppugnari cœperunt. Habebāt autē prius tormenta machinasꝙ propugnationi idoneas complures, tuncꝙ nouas & uarias moliri nō cessabant. Quæ res eis haud erat difficilis, propter fabrorū, qui machinas struerent, aliorumcꝙ omnis generis artificum Tyri cōmorantem multitudinem, à quibus omnifariam & peregrina instrumenta multa excogitata & confecta sunt. Hisce undiqꝙ totos urbis muros Tyrij repleuerunt, maximecꝙ ad eam partem, ubi agger mœnibus erat propinquior. Quem ubi ad teli iactum iam Macedones produxerunt, ostenta à dijs quædam, ad imminentem cladem denunciandam, missa sunt. Fluctus enim à mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, unde nihil incōmodi factū est. corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi constitit, cum maximo inspicientium omnium terrore. Rursus demum in mare enatauit. Hinc que religio maxima utrosque occupauit, existimantes Illud portendere, Neptunum sibi auxiliarem fore, animo utiꝙ in id quod optabant inclinato. Signa etiam alia, quæ meritò anceps & trepidum uulgus redrent, contigerunt. Apud Macedones, inter prandendum, panem mandentiū facies cruentatæ uisæ sunt. In urbe quidā uisum huiusmodi sibi apparuisse narrauit, tancꝙ Apollo dixisset, Tyriam urbem sibi deserendam esse. Id ipsum eum ab eo homine in Alexandri gratiam cōfictum fuisse plebs suspicaretur, iamcꝙ lapidibus eum impetere iuniores quidam uellent, à magistratibus subtractus ille ē medio in Herculis templum confugit. atcꝙ ita dei præsidio, quem implorauit, ab imminenti pœna est liberatus. Sed nihilo magis Tyrij eius rei superstitione se exoluerunt, qui catenas aureas Apollinis signo iniecerunt: ita impedi

Alexāder Tyrū oppugnat.

Ostenta Tyrij cladem antegressa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tyrij Alexandri aggerē impedire conantur.

tum non amplius ex urbe posse eum demigrare censentes. Verumenimuerō cum aggeris incrementum iam Tyrijs formidinem faceret, scaphas complures scorpionibus, catapultis, sagittarijs & funditoribus repleuerunt, atq; ita ad eos qui in aggere operabantur, appulsi, multos uulnerabant, nec pauciores interficiebant. In densam enim illam & inermem operariorum turbam, cum tela multa & omnis generis conijcerentur, nullus ictus, utpote in expositos & indefensos, frustra erat. Ad hoc non tantum aduersi, sed & à tergo, ob aggeris latitudinem augustam, feriebantur. Necq; aliquis ab eo incommodo sibi cauere poterat, cum utrinq; ab hostibus tela immitterentur. Tunc Alexāder ad huiusmodi detrimentum amouendum, naues suas omnes milite instruxit, ipsecq; primus eas in Tyriorum portum agere instituit, quo reditum his, qui suos inuaserant, interciperet. Illi ueriti ne Alexander portum obtinens, urbem propugnatoribus uacuam occuparet, summa festinatione ad urbem se conferre coeperunt. Atq; ita maxima contentione utrinq;, ut præuenirent, remigijs connitebantur. Iamq; Macedones portui appropinquabant: & parum abfuit, quin Phœnices omnes interficerentur, nauibus quæ ultimæ erant amissis. Reliqui in urbem euaserunt. Alexander magna spe deiectus, ad aggerem perficiendū se conuertit, nauibus'que multis excubantibus, fecit ut operarij tuti essent. Iam aggere urbi proximo palàm erat facile eam capi posse, cum ecce uentus Caurus uehemens obortus operis partem euertit. Tunc Alexander uidens, etiam sine hostium ui per se molē satisscere, multū animo est commotus: ut quid consilij capiundum esset, nō satis prospiceret, atq; oppugnationis cœptæ iam eum pœniteret. Tandem laudis cupidine arrectus, arbores maximas in montibus concidi, & ad mare comportari fecit: demersasq; simul cum ramis eas aduersum fluctuum frangendam obiecit. Celeriter etiam ea aggeris parte, quæ decíderat, refecta, operantium multitudine ita opus promouit, ut ex eo in urbē telum adigi posset. Positis autem in extremo machinis, saxa in urbis murum cōijciebat, & eos qui in mœnium propugnatione erant grauiter offendebat. Aduuabant sagittarij & funditores, à quibus oppidani multum uulnerabantur. Contra hæc Tyrij, apud quos consueti aquis homines, & machinarum artifices erāt multi, remedium miri ingenij adhibuerūt. Vt enim catapultis obsisterēt, rotas crebris distinctas interstitijs construxerunt, easq; machina quadam conuertentes, telorum alia conterebant, alia auertebant, omnium quidem impetus uim dissoluebant. Lapides autem qui tormentis torquebantur excibāt mollibus quibusdam & cedentibus machinis, quibus tormentorū uim infringebant. Rex autem, dum ita ad aggerem contenditur, cum classe tota mœnibus circumuectus, curiosē ea considerauit, ut pro certo, & mari & terra eum oppugnationem initurum esse crederetur. Non ausi sunt Tyrij contra Macedones in mare progredi, sed in faucesportus naues tres in certamen adduxerunt. In eas Alexander conuersus, omnes superatas cōfregit, deinde in castra milites reduxit. Tyrij uerò uolentes murorum præsidium conduplicare, alterum murum à priore quinque cubitis distantem ædificant, latitudine decem cubitorum, inter quem & priorem quod erat interualli, aggere & lapidibus complent. Alexander interim coniunctis aliquot triremibus, machinis'que omnis generis superimpositis, mœnia hostium aggressus, ad centum pedum spacium ea diruit, perq; apertum locum irrumpere conabatur in urbem. Sed Tyrij densissimam telorum uim conijcientes, coëgerunt uti pedem cum suis referret. Atq; nocte superueniente, nouum murum in deiecti locum excitarunt. Iam uerò aggere urbi coniuncto, cum Tyrus peninsula facta esset, pro mœnibus maxima & acerrima certamina committi sunt cœpta. Oppidani enim imminentem sibi perniciem præ oculis habentes, & quodcunque calamitatis genus captiuis accidere soleat, secum reputantes, eo animo periculis omnibus

mnibus se offerebant, ut mortem susque deque facerent. Cum'que Macedones altas & mœnibus æquas turres propius adduxissent, atque inde pontibus muro applicatis multi in mœnium pinnas audacter transirent, Tyrijs remedia multa contra hostium conatum, ex industria & ingenio fabrorum, qui uaria instrumenta bellica excogitarunt, suppetebant. Confecerant hi tridentes maximos hamorum instar aduncos, quos in Macedones de turribus pugnantes in sjciebant. Cum'que clypeis infixi essent, eos funibus, unde reuincti erant, ad se trahebant. Erat igitur necesse, ut arma abjicere, atque ita apertos contra tela, quæ innumera mittebantur, se exhibere: aut retentis ob pudorem armis, tractos è turribus altis cadere, & mori. Alij etiam piscatorijs retibus hostes inuoluentes, cum manus explicare non possent, attrahebant, atque in terram deijciebant. Sed aliud quoddam acrius ad Macedonum uirtutem coërcendam excogitauerūt, quo fortissimos uiros multos dura & inexplicabili calamitate affecerunt. Scuta aliquot ænea & ferrea fabricata sunt: hisq; arena repletis, flammam continuam subijciebant, donec ignita & candens arena fieret: quam demum per machinam quandā in hostes, audacius cæteris pugnanter, effundebant, atque malo extremo eos afficiebant. Illa enim inter thoraces & tunicas penetrans, cutem grauissimè torquebat. Neque ita cruciatis militibus subsidium inueniri poterat, quòd proximos à quibus magno clamore opem implorabant, pestis eadem comprehendisset. Destituti igitur auxilio, cum uehementissimus ille dolor in furorē eos adigeret, miserabiliter interibant. Eodem tempore ignem, iacula, lapides innumeros in hostem Phœnices mittebant, ut tantæ telorū multitudini Macedonū fortitudo succūbere cogeretur. Asseribus insuper, quibus falces adnexæ erant, arietū armamēta abscindebāt, ne deinceps ualidas in quatiendo uires haberent. In hostium frequentiam, de machinis candentes magnas laminas ferreas iaculabātur, quæ in tāta turba semper aliquos attingebāt. Coruis & manibus ferreis ex propugnaculis hostes arripiebāt, omnes deniq; Macedonum machinas inutiles reddiderant, pugnantiumq; magnum numerū ceciderant: cum tamen in ea tanta rerum perturbatione & difficultatib. adeò asperis Macedonū animi minimè reprimerētur, sed super suorum cadauera euntes, aliarū calamitatem nequaq; in terrorem suum uerterēt. Interea Alexander ad catapultas consistens, saxa in murum torqueri, & ex ligneis turribus, per scorpiones ingētem telorū uim in oppidanos, qui mœnia summa tuebantur, conjci faciebat. Tyrij contra orbicularibus machinis (ut diximus) conuersis, catapultarum tela aut confringebant, aut aliorsum auertebant. Consuta etiam coria ad excipiendum missorum lapidum impetum, muro prætendebant, & eosdem ui illa molliente dissoluebant, ut nihil ictu suo offenderent. Omni igitur modo fortissimè propugnantes, cum uirorum dimicātium aflatim haberent, iam in hostem audentiores facti, desertis mœnium turriumq; stationibus, ad pontes, qua Macedones transibant, se conuerterunt: sicq; acie cōtra hostes instructa, manus strenuissimè, ut patriæ salus exigebat, conseruerunt. Erant nonnulli ex ipsis, qui securibus pugnantes, ut quemq; hostem obuium habebant, ei expositam corporis partem detrūcarent. Ibi Admetus, unus è Macedonum ducibus, magnitudine animi & corporis robore præstantissimus, dum Tyriorū conatibus alacriter obsistit, securi caput mediū percussus, subitò uitā heroïs instar amisit, ac reliqui omnes uictorib. Tyrijs cedere coacti sunt. Quod cum Alexander uidisset, nocte inita, per tubicines exercitū excitauit, oppugnatiōeq; omissa castra in Aegyptū mouere cōstituit. Postmodum laudē, quam de superato hoste expectauerat, Tyrijs se coactū relinquere ignominiosum existimās, sentētiam mutauit: solusq; Amyntas Andromenis F. idipsum cōprobauit. Itaq; rursus ad perficiendū quod cœperat, conuersus, habita cōcione Macedones est hortatus, ne se ipso deteriores esse uellēt in hoste oppugnādo: classemq; instructam urbi circumduxit, quò mari simul & terra Phœni

Tyriorum de fensio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra Phœnices premeret. Intelligens autē ad eam partē ubi erat nauale, infirmiora esse mœnia, illuc triremes cum machinis inuexit: atq; ibi rem fermē spectantibus incredibilem facere est ausus. Turri enim lignea ponte applicato, urbis murū solus conscendit, nihil ueritus, quòd sibi fortuna tacitus tam glorioſum inuidere posset: neq; acerbissimo hostium animo in se cōmotus, sed rē in Macedonū suorū conspectu geri gaudēs, eis subsequi iussis, ipse ante omnes, hostiū resistentiū quosdā lācea, quosdam ense cōficiebat, nōnullos clypei impulsu deturbabat: quæ audacia multum animos hostium cōminuit. Interim cum alibi ariete pars muri magna fuisset disiecta, atq; intra urbem irruerent Macedones, iamq; multi per pontem Alexandro se adiunxissent, urbs tandem Tyrus capta est. Oppidani non tunc etiam fortitudinis suæ obliti sunt, sed mutuō se animātes, uiarū angustias communierunt, ibiq; omnes plures septē millibꝰ præter paucos cesi sunt. Pueri & fœminæ in captiuitatē tracti. Iuniores aūt qui erant ad duo millia, Alexander suspendi iussit. Captiuorū tredecim millia numerata sunt, cum tamen prius multitudo puerorū & fœminarū ingēs Carthaginem fuisset cōportata. Tyrij igitur strenuē magis q̄ prudēter obsidionē sustinere ausi, quam menses septem sustinuerunt, in diram adeò calamitatem delapsi sunt. Apollini catenas aureas & compedes à Tyrijs iniectas, Alexander detraxit, atq; Philalexādrum appellari iussit. Herculi magnificentissimū sacrificium peregit. Milites qui egregiā operā in bello nauassent, honorauit. Mortuos honestissimè sepeliri curauit. Tyri Ballonymū regē fecit, cuius mentionē accuratē facere, propter casum admirabilem, haud uidetur indignū. Erat prius in ea urbe rex Strato, quo ob Darij amicitiam de principatu electo, Alexāder Hephæstioni permiserat, uti hospitum suorū quem uellet, Tyri regem deligeret. Is quo hospiti, apud quem diuertebat, gratias referret, eum principem nominari constituerat: qui & opibus & dignitate magna præditus, cum nullo cognationis gradu regium genus contingeret, beneficium oblatum recusauit. Tunc Hephæstioni, quis nam stirpis regiæ extaret requirenti, indicat quendā à regibus genus ducentem, prudentem atq; optimum, sed paupertatis extremæ hominem superesse. Ad illum regni tradendi causa protinus Hephæstio cum regali amictu contendit: inuenitq; in horto mercede aquam de puteo trahentem, crassissimo indutum panno. ei subito casum Hephæstio exponit. Regia uestę atq; alijs decentibus ornamētis apparat, productum in forum, Tyrijs regē esse iubet: populo libēter eiusmodi fortuitæ, & prorsus mirabili rei assentiente. Atq; ita Alexandro amicissimus ille regnum tenuit: fortunæ supra modum uariantis, hominibus imperitis exemplum manifestissimū. Nos uerò cū Alexandri res diutius tractauerimus, aliorsum enarrationē nostram conuertemus. In Europa Agis Lacedæmoniorum rex, receptis octo millibus ære merentium militū, qui ex prælio aduerso ad Issum euaserant, nouis rebus in Darij gratiam animum intendit. A quo naues & pecuniam magnam cum obtinuisset, in Cretam transmisit: ubi urbes complures captas in Persarum partes traxit. Amyntas autē, qui prius è Macedonia ad Darium perfugerat, prælioq; ad Issum Ciliciæ facto interfuerat, cum Persis ex acie cum hominum quatuor millibus, qui stipendia faciebāt, incolumis discedens, Tripolim, qui est in Phœnicia, priusquam Alexander eò contenderet, peruenit. Ibi è classe naues, quæ militi suo portando sufficerent, accepit, reliquas omnes incendit. Traijciens' que in Cyprum, & naues & copias illinc obtinuit, cum quibus Pelusium nauigauit. Eiusq; potitus, uulgo iactabat, ducem se ad eos missum fuisse à Dario, cum Aegypti prefectus in Cilicensi pugna occubuisset. Deinceps Memphim profectus, regionis populares, qui in acie ante urbē constiterāt, superauit. Postq; uictoriam, cum milites eius populabundi, prædæ congerendæ solutis ordinibus intenti essent, ecce ibi facta ex urbe eruptione, oppidani & Amyntam, & suos omnes ad internecionem occiderunt. Eoq; modo Amyntas, qui res magnas

Tyrus ab Alexandro capitur.

Alexāder Tyri regē creat pauperē quē dam hominē.

Amyntæ mors

gnas tētauerat, à quibus minimē suspicabatur, oppressus est. Pariter & alij duces præfectiq;, cum aliqua militum manu de pugna ad Issum elapsi, de Persarum rebus non desponderunt, sed partim ad urbes firmiores & opportunas se contulerunt, easq; in Darij fide retinuerunt. Partim nationes & populos ad reparandas copias induxerunt, quibus cum tempore maxime necessario, afflictis rebus subueniebant. Amphictyones autem in Græcia legatos quindecim qui auream coronam, rei bene gestæ præmium, Græciæ nomine afferrent, partamq; uictoriam gratularentur, ad Alexandrum mittere decreuerunt. Alexander uerò ad urbem Gazam, Persarū prēsidijs firmatam, castris motis, eam duorum mensium obsidione per uim occupauit.

Regni Alexandri annus V.

Iam Athenis principē Aristophane, Romani consules magistratum inierunt Sp. Posthumius, & T. Veturius. Tūc Alexander compositis Gazę rebus, Amyntam cum nauibus decem in Macedoniam remisit, ut iuuenum, qui militiæ idonei ibi essent, delectū haberet. Ipse cum omnibus copijs in Aegyptum intrauit, urbes'que omnes citra laborem quempiam recepit. Aegyptij enim, quòd à Persis multa impiè in sacra ipsorū cōmissa fuerant, crudeleque illorum erat imperium, læto animo Macedones susceperunt. Compositis Aegypti rebus, Alexander ad Hāmonis templum proficisci cōstituit, à deo rescire quę- *Alexander ad Hammonis tē plum proficiscitur.*
dam summopere cupiens. Cum'que iam itineris dimidium progressus esset, Cyrenensium legati ei occurrunt, coronam & munera ampla apportantes, in quis erant equi bellatores trecenti, & firmissimę quadrigę quinque. Exceptis benignē eis Alexander & societatem & amicitiam suam dedit. Postea cum ijs quos comites sumpserat, ad templum occepit pergere. Cum'que ad terram desertam & aqua carentem, ubi arenæ uis immensa erat, peruenissent, accepta secum aqua, illac iter faciebant. Intra diem quartum aqua omni, quam secum ferebant, absumpta, defectu eius magnopere conficiebantur: ingeniscp; sollicitudo omnis corripuerat. Tunc pluuia magna repentè extitit: qua præter expectationem cum à siccitate essent recreati, existimauerunt eam dei prouidētia adse seruandos missam fuisse. Iterum igitur aque de conualle quadam hausta, quantum in dies quatuor suppeteret, secum portauerunt. Intra quod tempus regionem, quæ aquæ indigentia laborabat, transierunt. Cum uerò recti itinēris ratio propter arenę copiam non constaret, duces regem admonuerunt, ero citantes coruos semitam, quà ad templum eundum esset, demōstrare. Idipsum Alexander in omen faustum traxit: interpretatusq; deum gratè aduentū suum accipere, magna alacritate progrediebatur. Primò ad stagnum quod amarum nuncupant, peruenit. Deinde stadia centum cum iuissent, urbes, quæ Hammonis dicuntur, accessit. Illinc diei unius itinere facto, delubrum tandem attigit. Cuius regio undique desertis, & aquæ egentibus, prorsus'que omni humano cultu carentibus locis circumdata, ipsa tamen in latum & longum stadia quinquaginta patens, multis amœnisq;, & potu salubribus aquis irrigatur, & arborum omnis generis, maximè quæ fructus gignant, referta est. Aeris clementiā, qualis propemodum solet esse uerno tempore, habet. Cumq; finitima omnia intolerandis æstibus caleant, locus hic solus temperie sua degētes ibi mirificē recreat. Templum ab Aegyptio Danao positum fuisse aiunt. Regionē sacram circumhabitant ad meridiem & occidentem Aethiopes, ad septentrionem Aphri, qui Numidæ dicuntur, eisq; uersus mediterranea cōiuncti Nasamones. Interius loca omnia tenēt Hammonij, in quorum medio est arx cum munitione triplici. Prima regiam principum ueterum: altera gynæceum, puerorū, fœminarum, propinquorumq; regis domicilia, loci totius propugnaculum, delubrum dei, sacrum fontem, in quo quęcunq; deo offerenda sunt, prius abluuntur, continet. In tertia speculatores, qui circa principem ambulare soliti sunt, habitant. Ibidem'que est eorum militum receptus, bene firmatus munimētis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Haud longè ab ipsa arce, alterum extat Hammonis templū, multis magnisq; arboribus inumbratum: prope quod fons est, qui ob id, quod ei accidit, Solis nuncupatur. Habet enim aquam, secundum horarum spacia mutationes mirabiles facientem. Ad primum diei ortum tepida exit de fonte. Progrediente die ad horarum additamenta paulatim frigescit, donec meridie æstuante ipsa ad summam redigatur frigiditatem, quam rursus per momenta sua remittit sensim, usq; ad solis occasum, nocteq; ineūte usq; ad mediam, semper magis incalescit. Inde calore deficiente sit, ut circa lucē pristinum statum prorsus recuperet. Dei ipsius simulachrū ex smaragdis alijsq; gēmis est coagmentatū, editq; oracula peculiari quodam modo. Circumfertur enim aurea naui ab octoginta sacerdotibus, qui humeris deum ultrò gestant, quò ei uoluntatē progrediendi esse nouerūt. Subsequitur per uias omnes ingēs uirginū matronarumq; turba pœanas canentium, deumq; cantu patrio laudantium. Alexander itaq; in templum à sacerdotibus ductus, cum diuinū simulacrum contemplaretur, uates, uir grādis natu, accedens ad eum: Salue inquit, ô fili, & appellatinnem huiusmodi à Deo habeas. Suscepit Alexander: Accipio eam ô pater, & incepsq; tuus dicar, si tamen mihi terrarum omnium dominium concesseris. Tunc uates in templum se retrahens, cum uiri qui deum subleuauerant, ad certa quędā uocis indicia moti essent, respondit firmissimè deum ei, quod petebat, promittere. Ibi Alexander: De cæteris etiam quæ scire expeto, mihi, inquit, ô numen respondeas: an scilicet omnes parentis mei interfectores ultus fuerim, num uè eorum aliqui pœnam euaserint? Vates tunc exclamauit: Haud perperā loquaris: nō enim est mortalium quispiam, qui genitori tuo insidias posit tendere: Philippi quidē peremptores omnes supplicio sunt affecti. Argumēto uerò sit tibi, quòd è deo sis genitus, magnitudo rerū quas feliciter gessisti, quoq; hactenus à nullo fueris superatus, & in posterum ubiq; inuictus sis futurus. Delectatus mirificè Alexander his oraculis, amplissima deo obtulit munera, inq; Aegyptum est reuersus, Ibi cum urbem ędificare decreuisset, eis quos negotio præfecerat, iniunxit, inter paludem & mare, quem locum ipse diligenter metatus & ad regiones urbis ponendas partitus fuerat, eam extruerent, uoluitq; Alexādriam de suo nomine appellari. Cuius positio cōmoda ualde electa est, ob uicinitatem portus Phari. Recteq; in uicis disponendis illud fuit consideratum, ut omnes flatu uentorum, qui anniuersarij dicuntur, inspirarentur. Ii per latissimum pelagi æquor effusi, urbis aērē refrigerant, unde saluberrima temperies redditur habitantibus. Circuitum ipsum mœnium, & magnitudine, & munitionibus admirabilem prorsus effecit. Cum enim inter magnam paludē & mare posita sint, duos tantum terra aditus habent, qui bene firmati sunt, ut facilè defendi possint. Vrbis forma propè chlamydi cōsimilis, habet plateam à qua urbs ferè media diuiditur, magnitudinis & elegantiæ incredibilis. Aporta enim ad portam pertingens, in longitudinem stadia quadraginta, in latum pedes centum perficit: domibus q; & templis magnificentissimis undique est exornata: iussit Alexander, ut ipsa regia & ampla & operibus præclaris admirabilis maximè fieret. Neque hīc tantum, sed & succedentes fermè omnes Aegypti reges usque ad mea tempora, impēdijs magnis eam auxerunt. Accepit uerò ea urbs citerioribus annis tantum rerum omnium incrementum, ut à multis prima omnium in toto terrarum orbe numeretur. Magnitudine enim, specie, redditibus amplis, copiaq; omnium humano uictui necessariorum lōgè alijs omnibus præstat. Habitantium in ea multitudo longè superat degentium in urbibus alijs numerum. Quo nanq; tempore in Aegyptum transmisimus, nobis dictum est ab eis, qui descriptionem habitatorum faciunt, esse Alexandriæ capitum liberorum plus trecentis millibus, regem q; uectigalibus Aegypti capere ultra sex millia talentorū. Alexander igitur cum amicos suos quoīdā cœptæ urbis ædificationi præesse iussisset, omnesq; Aegypti res ordinasset,

Alexāder Alexandriam cōstruit in Aegypto.

nasset, cum omnibus copijs in Syriam rediit. De cuius aduentu, ut primum Darius certior factus est, undique copias suas euocauit, omnia q; quæ ad aciem instruendam oportuna esse uidebantur prouidit. Tela, gladiosque maiores, quàm prius habuisset, in exercitu fieri curauit, quòd ea res Alexandro in Cilicensi pugna ualdè profuisset. Currus falcatos ducentos, perterrendis hostibus multum idoneos, ita constituxit. Circa equum utrunque, qui loris reuincti currum trahebant, exterius in iugo fixa spicula trium palmorum longitudinis, cuspide in hostium faciem conuersa, constituebantur. Ad Axes rotarum demissos, altera duo itidem hostibus occurrentia extabant: hæc & longiora & latiora erant prioribus, habebāt q; in summo adnexas falces. Omnino cum exercitum armis insignibus, & ducibus strenuis bene firmasset, Babylone mouit cum peditatu millium octingentorum, equitibus haud minus ducētis millibus, iterq; Tigri ad dextram, ad sinistram Euphrate fluminibus decurrentib. habebat peropulentissimam regionem, quæ equis iumentisq; pabulum, hominibus alimentorum omne genus commodissimè posset suppeditare. Contendebat tutē summo studio, ut Ninum peruenire t, ibiq; confligeretur: quòd prope urbem eam planicies erat, quæ latissima ingenti militum multitudini explicandæ locum maximè idoneum dare posset. Cum uerò ad uicum qui Arbela nominabatur, castra metatus esset, ibi quotidie acies disponebat, meditationeq; & exercitationibus continuis milites, ut imperatoris iussa audirent, assuefaciebat. Plurimum enim uerebatur, ne aliquo modo in tanta gentium & linguarum uarietate, cum ad prælium ueniendum esset, seditio & motus quispiam in exercitu oriretur. Pro componendo bello cum prius missis legatis, qui Alexandro terras omnes intra Halym, insuper que talentorum duo millia offerrent, nihil efficere potuisset, iterum alios ad eum legauit, gratias agens, quòd matrem eius, captiuo q; alios tam honorificè tractasset: orans q; ut inita secum amicitia, quicquid citra Euphratem esset, talentorumq; tria millia & filiarum suarum alteram uxorem accipere uellet. Quod si obtinuerit, ut gerum eum habeat, tunc filij sui gubernatione concessa, se admissūrū quodam modo eum in totius etiam imperij societatem pollicebatur. Alexander auditis legatis, amicorum cosilium habuit, retulit q; ad eos de his quæ offerrentur, ut conferent quidnam eligendum uideretur. Rogabat ut libere unusquisque sententiam suam in medium proferret. Ibi cum alij omnes ob rei quæsitę magnitudinem haud satis regi consulere auderent, Parmenio primus: Ego inquit, si essem Alexander, susciperem quæ conceduntur, fœdusq; firmarē. Huic Alexander ita respondit: Et ego id facerē quod dicis, si essem Parmenio. Alijsque huiusmodi uerbis magnificis usus, Persarum orationem repudiauit, plutis nominis sui gloriam, quàm promissorum munerum utilitatem, faciens. Itaque legatis hoc respondit: Quemadmodum mundus, si duo essent soles, nec ornatum nec ordinem suum haberet: itidem & terrarum orbis, duobus regib. principatum tenentibus, non facilè seditionum & tumultus expers erit. Idcirco iussit Dario renunciarent: Si primas tueri esset ei in animo, uti ad certamen pro unico rerum omnium imperio contra se ueniret. Sin gloriæ parum appetens, utilitatem & quietis oblectamentum magis diligeret, Alexandro iubenti obsequeretur, in alios potestatem regiam, quam ei amplam ipse esset concessurus, exerceret. Misso cōsilio, uersus castra hostium cum exercitu est progressus. Interim cum Darij uxor mortem obijsset, decētissimo apparatu eam sepeliri curauit. Darius autem cum Alexandri respōsum accepisset, desperans uerbis rem componi posse, copias suas indies magis exercebat, ut in prælio committendo, ad omnia quæ imperarentur, facienda promptę essent: & Mazęum unum ex amicis cum electa militum manu misit ad transitum fluminis occupandum, ut posito presidio eum defenderet. Alijs iniunxit, ut loca omnia qua hostibus iter faciendum esset, incendijs uastarent. Constituerat enim flumi-

Darius ad prælium aduersus Alexādrum sese iterum parat.

Alexāder oblatā à Dario pacem repudiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis procursu munimenti uice uti contra hostes. Sed Mazæus altissimum & rapidissimum flumen nullo pacto transiri posse ratus, non multum diligentię ei custodiendæ adhibuit: adiunctus'que populatoribus alijs, longè & latè regiones quamplurimas diripuit, omnia'que corrupit: necessariarum rerum angustijs ita pressos hostes propius accedere haud posse existimãs. Verũ Alexãder cum ad Tigrim peruenisset, cognito per incolarum loci indicia uado fluminis, copias omnes summo cum labore & periculo transduxit. Aqua enim alta, utpote summa pectoris attingens, impetus'que uehemens fluminis faciebat, ut transeuntes multi abriperentur, neque uestigia in imo alueo firmari possent. Adhoc clypeis impactus undarum decursus eos euertebat, ui'que ablatos ad extremum periculum deducebat. Tunc Alexander, quo fluminis uiolentiæ obsisteretur, monuit omnes, ut se mutuò manibus comprehenderent, corporum'que ueluti molem quandam consertissimam in unum constringerent. Itaque transierunt, non sine magnis difficultatibus, ut in discrimine summo Macedonum salus fuerit. Quamobrem diem unum militi ad se recreandum concessit, postridie acie instructa contra hostes progressus est, quibus cum appropinquasset, castra posuit. Ibi cum animo secum reputaret, ingentem Persici exercitus multitudinem, cladem, quæ maxima ex futura pugna imminebat, quod'que omnium contentionum summa tunc uiribus decernenda esset, anxius mirificè de rerum exitu, noctem insomnem duxit.

Alexander copias suas Tigrim traduxit

Circa excubias matutinas somno tãdem est correptus profundo adeò, ut iam die clara expergisci nequiuerit: quę res initiò ualdè eius amicis placebat, existimãtibus regẽ ita in prælio facilius labores omnes subiturũ. Sed cum iam multum temporis somnus ille continuaretur, Parmenio grãdior natu cæteris amicis regijs, exercitui, ut ad certamen se expediret, imperauit. Cuius edicto cum nulli parerent, ingressi ad Alexandrum amici, difficulter eum excitarunt. Admirantibusq; cunctis eam regis securitatem, causamq; rescire cupientibus: Magna, inquit Alexander, animi molestia Darius me liberauit, cum uires omnes suas in locum unum conduxerit: quãdoquidem die unica semel de rebus omnibus decernetur, ut deinceps laborum & discriminum, quę alioquin diuturna erant futura, finem habituri simus. Oratione autem accommodata cũ duces omnes suos adhortatus esset, ut animo fortissimo aduersus imminẽtia pericula esse uellent, instructis copijs contra Barbaros est profectus. Ante peditum phalangem ordines equitum posuerat: in dextro cornu erat ala quam Clitus Niger cognomento ducebat. Sequebatur altera amicorum, cui Philotas Parmenionis F. præerat. Post hanc & septem aliæ sub eodem duce. Deinceps erat peditum, quos Argyraspidas uocant, agmen armorum elegantia & uirtute hominum præstantissimum: hisq; imperabat Nicanor, filius Parmenionis Ponè statim Cœnus Elimiotas, ab eoq; Perdiccas Orestas ducebat. Deinde Meleager cum suis sequebatur, & Polypercon, cui parebant qui nuncupantur Stymphæi. Erat Philippo Balacri F. suisq; ordinibus locus post hos omnes, & secundum eum Cratero. Equitatui autem, quem descripsimus, continenter adiuncti erant auxiliares equites Peloponnesiaci, Achæi, Phthiotæ, Malienses, Locrenses & Phocenses, quorum omnium præfectus erat Mytilenæus Erigyius. Hi contiguos habebant Thessalos, Philippo duce, quorũ uirtus & equitandi peritia reliquis omnibus longè præpollebat. Additi erant Cretenses sagittarij, & qui ex Achaia stipẽdia merebant. In utroq; autẽ cornu acies repanda, ut retro & in latere respiceret, ordinata est, ne hostes sua multitudine, exiguas Macedonũ copias possent circumuenire. Contra falcatos currus remedium tale ab Alexandro excogitatũ est. Pedites oẽs phalangis cõmonuit, quando propius impulsi fuissent currus, ut clypeos cõiungerẽt, sarisisq; eos uehemẽter pulsarẽt, eo strepitu consternatos equos quadrigos retrorsum rapturos. Quòd si quæ nihilominus incitato cursu impetum fecerint, tunc uti aciem

Alexãder copias suas contra Darĩ ite rum ordinat.

aciem aperirent, locumq; excurrendi illis, ita nihil detrimenti illaturis, darent. Ipse autem dexteram agminis partem regendam suscepit, ea'que in obliquum uersa, totum periculum sua ipsius opera decernere decreuit. Darius suos ordines secundum gentium nationes distinxit, quemadmodum'que Alexander fecerat, ipse etiam in primo agmine hostibus se opposuit. Cum igitur copiæ alteræ alteris appropinquassent, utrinque classicum tubicines personarunt, & clamore emisso, omnes in conflictum proruperunt, statim'que falcati currus magna ui impulsi, non mediocri metu & perturbatione Macedones implicarunt. Mazæus enim equitum præfectus, cum turmis plerisque immissos eos currus sequutus, ut terribiliores uiderentur, effecerat. Sed phalange ut ab Alexandro præceptum fuerat, subitò iunctos clypeos sarisis acriter feriente, tantus inde editus est sonitus, ut non pauci currus, equis perterritis, auersi fuerint: neque ulla ui inhiberi potuerint, quin concitati retro in suos cursum caperent. Aliqui cum rectà in phalangem contenderent, hostibus aditum inter ordines dantibus, ruentes, aut multis telis obruti, aut euersi sunt. A nonnullis impetu adiuuante, ulterius inuectis, cum eorum ferramenta acutissima quicquid obuium esset conciderent, multæ & uariæ mortis facies patratæ sunt. Violentia enim & acies telorum, quæ curribus erant inserta, tanta fuit, ut multis brachia simul cum clypeis abscinderent: alijs præcisa ceruice, capita in terram dejcerent, oculorũ & uultus habitu, qui uiuentibus erat, etiamnum durante. latera nonnullorum, ubi letalis maximè est ictus, uulnerata, inde'que subita mors eos subsequuta est. Iam uerò sagittis, fundarum glandibus iaculis'que effusis, cum pugna cominus geri cœpisset, primi equites congressi sunt, acriter'que in cornu dextro Macedones decertabant. Darius qui læuum sui exercitus cornu regendum acceperat, mille electos equites cõsanguineos uirtutis & beneuolentiæ erga se exploratæ, in ala una propè habebat, qui strenuitatis suæ spectatorem regem nacti, quicquid telorum ab hoste in eum iaciebatur, audacissimè excipiebant. His adiuncti erant Melephori, fortes uiri, & multi numero: Mardi etiam, Cissæiq;, corporũ proceritate & magnitudine animi admirabiles. Tenebant & locum suum iuxta regem milites circa aulam excubare consueti: Indiq; qui uirtute egregia censebantur. Hi omnes cum ingenti clamore in hostes impetum fecerunt: ferocissimeq; pugnantes, sua multitudine Macedones multum premebant. Mazæus autẽ, qui erat ad cornu dextrum, secumq; optimos equites habebat, in congressu primo non paruũ hostium numerũ oppressit. Caduscios ad duo millia, Scythas mille strenuos equites misit ad hostium cornu circumeundum, iniunxitq; ut uallum castrorum aggrederentur, & impedimenta ipsa diriperent: quod non segniter ab illis est factum. Cúmque in castra irrupissent, captiui qui seruabantur ibi, armis sumptis ad prædam faciendam, equitatui Persico se adiunxerunt. Inde clamore & tumultu ingenti, utpote in re quæ præter omnium opinionem acciderat, per omnem partem castrorum exorto, captiuæ aliq; omnes fœminę ad Barbaros cõcurrerunt. Sisyngambris Darij mater sola, etiam multum per alias admonita, ut ad eam nouitatem assurgeret, haud se uoluit commouere, rumoribus qui incredibiles uidebantur, non satis fidei præstans: ad hoc magna in se Alexandri beneficia parum gratè prosequi nolebat. Scythæ tandem spolijs multis congestis ad Mazæum reuerterunt, quámq; sibi omnia prosperè cessissent renunciarunt. Eodem tempore & in parte ubi Darius curabat, equites quidam grauiter instantes, sua multitudine turmas Macedonum oppositas, in fugam conie cerunt: atq; ita iam in duobus locis Persarum erat status pugnæ superior, cum Alexander, cuius illud summum studium fuit, ut succumbentẽ Macedonum aciem per eum reparatam esse constaret, adsumpta regia ala, equitibúsq; alijs optimis, in ipsum Darium contendit. Qui fortiter hostilem impetum excepit, de'que curru pugnans, multos qui in eum inuecti fuerant, confecit. Erat

Alexãdri cum Dario secunda pugna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cum eo bellatorum magnus numerus, qui non segniter manus conserebãt, regesq; ipsi alter in alterum omni conatu irruebant. Tunc Alexander cõiecto telo Darium nisus ferire, aberrauit, proq; eo aurigã, qui erat ante regem, interemit. Ibi qui propius Darium pugnabant, cum clamorem ingẽtem extulissent, creditum est à remotis ordinibus ipsum regem confossum fuisse, primiq; illi se in fugam dederunt. Eos proximi sunt sequuti, & sensim usq; ad frontem agmi-
Darij fuga. nis, ubi erat Darius, continenter se milites à prælio subtrahebant, donec latere altero aperto, iamq; sibi timens & ipse fugam arripuit. Ex eorum præcipitato cursu cum magna uis pulueris altius esset excitata, statimq; Alexander cedentes insequeretur, factum est ut propter densissimam & latẽ fusam pulueris nubem, haud potuerit prospici, quorsum Darius contenderet. Ad hoc lamentabiles morientium uoces, excurrentium equitum strepens tumultuatio, & crepitus per flagella excitati, undiq; audiebantur. Interea Mazæus in dextro cornu Persarum cum magno & fortissimo equitatu, quem ducebat, grauissimam pressionem in aduersos Macedones fecerat: & Parmenio cum Thessalis equitibus alijsq; in eodem cornu pugnantibus, hostes strenuẽ exceperet: acriterq; dimicans, Thessalorum uirtute hostem superare uidebatur. Tunc Mazæi agmine acrius & totis uiribus incumbẽte, Macedones grauiter urgeri cœperũt, multaq; cædes committebatur, neq; Barbarorum impetus amplius bene sustineri poterat. Parmenio hoc uidens, aliquot suorum equitum ad Alexandrum missis, qui dicerent, ocyus laboranti sibi esse ab eo succurrendum. Illi festinãter profecti, cum audiuissent Alexãdrum cum magna copiarum parte ad hostem insequendum esse progressum ulterius, re infecta ad Parmenionem redierũt. Qui fortissima & diligenti Thessalorum opera adiutus, multis cæsis, Barbaros iam de abscessu Darij certiores factos, tandem in fugam compulit. Darius aũt qui rei militaris scientia multum præstabat, obscuritatem de puluere inductã sibi commodam nactus, non cursum rectà, ut Barbari alij, tenuit, sed in contrariam partem est profectus, tegenteq; eum aëre offuscato facilè euasit. Omnes etiam qui cum sunt sequuti, cũ in pagos, qui erant à tergo Macedonum se contulissent, incolumes ab omni seruauit periculo. Nouissimè Barbaris omnibus fusis & fugatis, cum Macedones semper instando, ultimos interficerent, breui planicies tota cadaueribus est repleta: creduntur; in ea pugna Barbarorũ peditum & equitum plures 90000. Macedones ad 500. cecidisse, uulnerati fuisse quãplurimi. In ijs unus è primis ducibus Hephæstio, qui regij corporis defensoribus præerat, brachium alterum iaculo est confixus, & Perdiccas, Cœnus, Menidas, alijq; nonnulli insignes duces sauciati sunt. Huiusmodi exitum habuit commissum prælium ad Arbela.

Regni Alexandri annus VI.

Cuius fama, iam Athenis imperante Aristophonte, Romæ consulibus C. Domitio, & Aulo Cornelio, cum in Græciam peruenisset, ciuitates multæ auctam Macedonum fortunam formidare cœperũt. Dumq; Persis uires aliquæ supererent, libertatis suæ curam haud negligere decreuerunt, Dario facilè & auxilia & pecuniam, unde magnas copias possent conducere, eis subministraturo, & Alexandro nunq; ad hoc uenturo, ut militum suorum partem contra Græciam mitteret: quòd si ociosi extremã Persarũ calamitatẽ spectare uelint, frustra deinceps solos relictos se aliquid pro obtinenda libertate molituros esse. Inuitabat eos Thracum exemplum, qui per id tempris ad res nouas cõsurrexerant. Memno enim Thraciæ cũ exercitu præfectus uir audax, cõcitatis Barbaris, ab Alexandro deficit, magnasq; copias ad bellum manifestum coẽgit. Ad quem motũ opprimendũ Antipater per Macedoniam cum omnibus uiribus in Thraces cõtendit, ipsumq; Memnonẽ bello urgere cœpit. Is igitur cum in huiusmodi expeditione distineretur, Lacedæmonij idoneũ illud tẽpus bello parando esse arbitrati, Græciæ populos ad coniurationẽ pro libertate ineundam adhorta

adhortãbantur. Athenienses, qui præ cæteris Græcis omnibus ab Alexandro honoribus maximis affecti fuerant, in quietẽ se continuerunt. Sed ex Pelopõneso complures, & alij nonnulli, conspiratione facta, delectus habuerũt: proq; ciuitatum uiribus, iuniores bello idoneos scripserunt, ut peditum millia uigiti equites ad duo millia coacti fuerint. Eorum omnium administratio Lacedæmonijs concessa est, qui sub Agide rege decreuerũt semel totius rei fortunam bello experiri. Antipater interea Græcorũ apparatũ persentiens, res Thraciæ, ut datum est, composuit, omnesq; copias in Peloponesum duxit, & à socijs ciuibus Græciæ auxilia impetrauit, ut exercitum non minorem millibus quadraginta hominum haberet. Commisso itaq; magno prælio, Agis rex fortiter *Agidis mors.* pugnans occubuit. Lacedæmonij ad multum temporis cum difficultates omnes certaminis sustinuissent, socijs superatis, & ipsi tandem pugna cessérunt, Spartamq; sunt reuersi. Ceciderunt Lacedæmoniorum, sociorumq; in eo prælio plures quinq; millibus & trecẽtis, alterius partis millia tria & quingẽti. Singularis & notatu digna res accidit in ipsa Agidis morte. Cum enim egregiè dimicans, multis aduersis uulneribus affectus fuisset, per milites ablatus est, & in patriam referebatur. In itinere circumuentus ab hostibus, cum iam salutem despondisset, ciuibus suis, qui eum ferebant, imperauit, ocyus abirent, se'que necessarijs patriæ usibus seruarent. Ipse autẽ armis resumptis, genu nisus, hostib. se obiecit, aliquotq; eorũ cęsis, ibi confossus mortẽ obijt, regni sui anno 9. Nos uerò cum de his quæ in Europa gesta sunt, aliquantulum meminerimus, ad Asiæ res explicandas reuertemur. Darius accepta Arbelis clade, fugiens, ad præfecturas superiores contendit: ita ratus ex loci longinquitate, citra impedimẽtum se uireis posse reparare, tempus'que idoneum habere ad ea prouidenda, quæ exercitui essent necessaria. Primo'que in Ecbatana Mediæ perueniens, ibi facta mora milites qui fuga euaserant è manibus hostium, recepit, inermes armauit, à finitimis gentibus militem nouum euocauit: ad duces præfectosq; qui & Bactris & in locis superioribus erant, misit admonitum, ne lidem & amicijam erga se imminuerent. Alexander à uictoria cum defunctorum corpora sepeliri curasset, Arbela intrauit, ubi magnos commeatus, & ingentem opum præciosiq; apparatus inuenit, in queis fuerunt argenti 3000 talentorum. Coni- *Alexãder Babylonẽ uenit.*
ũciens autem ex cadauerum multitudine, facilè eius aëris tractum infectum iri mouit cum omnibus copijs Babylonẽ uersus, ubi ab incolis oppidanisq; liberaliter excepti, & in lauta hospitia inducti Macedones, bene recreati sunt è laboribus, quos antè sustinuerãt. Commoratus est Alexander in ea urbe dies plus triginta, & rerum omnium abũdantia & benignitate hominum eum allicienti bus. Deinceps discessurus, arci Babylonis Agathonem Pydnæum cum præsidio Macedonum septingẽtorum præfecit. Apollodoro Amphipolitæ, & Menitæ Pellæo Babylonẽ, præfecturasq; omnes usq; ad Ciliciam administrandas concessit: datisq; talentis mille argenti, iniunxit, ut militem stipendio cõduceret. Mithrinnem, qui Sardis arcem dediderat, Armeniæ præsidem fecit. De pecunia quam recens acceperat, equitibus senas minas, auxiliaribus quinas, peditibus Macedonicæ phalangis binas, reliquo peditatui duorũ mensium stipendium donauit. His peractis, cum castra Babylone mouisset, in itinere ad eum peruenit supplementũ ab Antipatro missum. Macedones equites quingẽti, peditum sex millia, equites Thraces sexcenti, Trallienses ad tria millia & quingẽtos, Peloponnesiaci pedites numero quatuor millium, equites paulo minus mille. Aduenerũt & quinquaginta Macedones, filij omnes insigniũ uirorũ, familiariũ regis. Hos parẽtes ipsi miserant, ut in ordines regij corporis cu stodum adscriberẽtur. Quibus omnibus receptis, Alexander instituto itinere perrexit, castrisq; sextis in Sitacinẽ prefecturã peruenit. In ea regione cum omnium necessariarum rerum copiam uberem offendisset, plusculos dies ibi motam traxit, quo miles à labore itineris reficeretur: simul ut militarium ordinum

ratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem diligentem iniret, administrationesq; ducum & præfectorũ amplio
res faceret, atq; ita exercitus & militũ multitudine, & uirtute ducũ, ualidior ef-
ficeretur. Igitur perfectis iis quæ ei uisa sunt, habitoq; accurato iudicio qui nã
præstantissimi essent, multisq; ex magna præfectura ad magnam potestatem
euectis, duces omnes ad maiorem dignitatem, & ad uehementem erga se cha
ritatem perduxit. Neque gregariorum militum curam omisit, sed multis utili-
ter prouisis, in meliorem statum omnia reduxit. Per quæ factum est, ut totus
exercitus beneuolentior erga eum, ad imperatoris iussa obsequentior, & uiri-
bus longè quàm prius fuerat, ualentior redderetur. Ad reliquum belli proinde
Alexãdro Su- instructis ita copijs, Alexander contendit. Cum'que in Susianam inuasisset,
sa deduntur. absque periculo & difficultate ulla celeberrimam urbem regiam Susa obti-
nuit: ultro & citra consultationem aliquam præfecto eius deditionem facien-
te. Licet nonnulli scriptum reliquerint, & eum & alios non imminuta fide, sed
Darij ipsius iussu ad Macedones transiuisse. Illud autem Persarum regis fuisse
consilium, magnis rebus Alexandrum distrahentibus, dum urbes insignes &
ingentes thesauros reciperet, se interim à fuga opportunum tempus exercitui
comparando habere posse. Accepta autem urbe Susis, Alexander in thesauris
regijs inuenit, argenti & auri non signati plus quadraginta millibus talento-
rum, quæ à multis temporibus intacta, ad inopinati alicuius magni discrimi-
nis subsidium reges seruauerant. Præter hæc erant & nouem millia talento-
rum auri sub Darica forma excusi. Hanc pecuniam Alexandro recognoscen-
ti, præcipua res quædam accidit. Cum regiam sellam insedisset, ea'que esset
sublimior, quàm ut corpori ipsius conueniret, puer quispiam animaduertens
pedes Alexandri haud mediocri interuallo solum non contingere, apportauit
Darij mensam, pedibus'que regis pendentibus eam supposuit. Quæ cum ap-
tissimè fuisset accommodata, Alexander ualde eius qui id egisset. ingenium
commendauit. Tunc in adstantium turba spado, qui tantam fortunæ uarieta-
tem secum considerauit, animo affectus, lachrimari cœpit. Alexander homi-
nem cum interrogasset, quæ'nam indigna res uisa, fletum ei excitasset? ille, In
præsentia quidem, inquit, tuus sum seruus, sed cum prius Darij fuerim, natura
que dominos meos diligere soleam, non potui non dolere, rem quæ tantope-
re ab illo honorabatur, abs te nunc contemptui haberi animaduertens. Quæ
ad uerba animo adiecto Alexander, imperij Persarum quanta esset ruina, secũ
cœpit uolutare. Videbatur'que sibi ipsi insolens, neq; humanitati, qua erga fœ
minas captiuas usus fuerat, compar facinus admisisse. Propterea famulũ, qui
mensam apposuerat, accersiuit, iussitq; uti eam auferret. Ibi Philotas, nihil cõ-
tumelioſius à rege factũ fuisse ait, cum ipse illud fieri neutiquam mãdasset, sed
fauentis potius dei cuiusdam prouidẽtia & uoluntate eam rem uideri euenis-
se. Traxit eiusmodi Philotę dictũ Alexander in fausti ominis significationem,
mensamq; uti erat, sub solio permanere uoluit. Darij deinde matrẽ & liberos
cum Susis remanere, Græcamq; linguam, datis præceptoribus, doceri cõstituis-
set, cum omnibus copijs castra mouit: quatuor'que dierum itinere ad fluuium
Tigris fluuius Tigrim peruenit. Is de monte Vxiorum currens, primò per terram asperam et
cõuallibus magnis interruptam, ad mille stadiorum spacium fertur. Exceptus
postea campestri planitie, semper fluit placidior: peractis'que stadijs sexcen-
tis, in Persicum mare ingreditur. Flumine eo traiecto, Alexander in Vxiorum
fertilissimos agros, & multis aquis irriguos contendit. Nascuntur ibi innume-
ri & omnis generis fructus: aduenientęq; subfrigido autumnali tempore, per
Tigrim à mercatoribus Babylonẽ fructus, quicunq; ad hominum oblectamẽ
ta facere possunt, illinc deuehuntur. Inuenit autem rex aditus omnes occupa-
tos, præsidijs'que firmatos à Madete, qui Dario iunctus sanguine, cum iustis
copijs ei loco præfectus fuerat. Cum'que omnem situm diligenter explorasset, apparebant rupes esse prorsus inuiæ. Tunc uir quispiam indigena é gente
Vxiorum

Vxiorum, cui bene loca ex longo usu comperta fuerant, pollicitus est Alexã-
dro, per semitã quandã angustã & difficilẽ se milites eius illõ ducturũ, ut ipsis
hostibus loco sublimiores essent. Libenter hæc audiens Alexander, cum illo
misit idoneum militum numerum, & ipse irruptionem, quà haud possibilis fo
re uidebatur, moliri cœpit. Congressus'que cum hostium stationibus acriter, *Alexãd. Vxio*
defessis integros summittendo, rem gerebat, donec Barbaris omnibus in hoc *rum angustias*
certamen intentis, qui missi fuerant, deimprouiso supra ragionis angustiarum *superat.*
propugnatores comparuerunt. Ibi perterritis Barbaris, & in fugam coniectis,
transitum ita liberum sibi fecit Alexander. Breuiq; oppidis omnibus Vxianæ
terræ potitus, in Persidem iter arripuit: quintisq; castris ad Susiadas quas uo-
cant petras accessit. Eas Ariobarzanes cum peditatu uiginti quinq; millium,
& equitibus rtecẽtis insederat. Alexander arbitratus ui à se aditum posse obti-
neri, nullo prohibente, in loca impedita & angusta cum exercitu ingredi cœ-
pit. Hostes per aliquatum temporis eos progredi permiserunt. Vt uerò in me-
dias loci angustias est peruentum, derepente facto impetu, ingentia, & quàm
plurima saxa supernè prouoluere cœperunt. Quæ in Macedones decidentia,
multos opprimebant. Multi etiam è rupibus altis tela cõijcientes, aliquos sem
per, utpote in conferta turba, feriebant: alij de manu lapidibus missis instantes
Macedones repellebant. Omnino'que locorum asperitate Vxios adiuuante,
Macedones multi interficiebantur, nec pauciores sauciebantur. Alexander
cum tantis difficultatibus prouidere non posset, uideretq; hostium neminem
aut uulnerari, aut interfici: ex suis autẽ multos perijsse, nullumq; fermè esse in
prima acie non sauciũm, receptui per tubicinem cani iussit. Et retro ad stadia
trecenta cedens, castra posuit. Exquirebat curioſè à regionis eius hominibus,
num aditus alter esset, præter eum quem infeliciter tentauerat. Omnes respon
debant alium nullum inueniri, sed esse circuitũ, qui nõ nisi multis diebus pera
gi posset. Hic Alexander turpe ualde esse insepultos suos, qui mortem obijs-
sent, relinquere: rursum ab hostibus cadauera petere ignominioſum, & quasi
confessionem uicti esse, secum reputabat. Imperauit igitur captiuos omnes ad
duci ad se. In quis unus qui linguæ Græcæ & Persicæ gnarus erat, ad Alexan-
drum ueniens, se Lycium genere esse, sed in captiuitatẽ tractum, pastoritiam
rem annos complures prope eos montes exercuisse dixit: propterea cum bo-
nam totius regionis experientiam haberet, posse regium exercitum per nemo *Alexãder Ar-*
rosa quædam loca ducere, ut è tergo hostibus, qui circa aditus excubabant, sur- *obarzanis rei*
peruenirent. Alexander magnis muneribus promissis, eum ducentẽ sequutus, *gione potitur.*
noctu montem superauit, non sine magnis laboribus, frequenter per altas ni-
ues iter faciens. Regionemq; totam rupibus præcipitem, lacuñisq; & conual-
libus profundissimis interscissam, tandẽ emẽsus, ad primas hostium stationes
peruenit. ubi omnes facilè circumuentos interfecit. In secundis uiuos compre
hendit. Qui erant in tertijs interim se in fugam coniecerunt. Et eo modo itine-
ra omnia in suam redegit potestatem, quamplurimis Ariobarzanis militibus
occisis. Hinc Persepolim uersus discedens, literas in itinere accepit à Teridate,
qui ei urbi præerat: eis regem admonebat, uti festinantius accederet, receptu
rus à se urbem, si prius quàm Darij præsidia, quæ expectarentur, ipse eò per-
ueniret. Nihil propterea diligentiæ aut laboris omisit Alexander, quin copias
suas quàm primum duceret, Araxem flumẽ ponte iungeret, milites'q; trãsire
iuberet. Dum ita progreditur, spectaculum rarum & prorsus miserabile ei ob-
icitur, quod plurimum inuidiæ & odij in eius authores: erga eos autem, qui
graui calamitate sine ullius subsidij spe afflicti erant, miserationem & propen-
sum animi affectum meritò cuiuis excitare poterat. Venerunt enim obuiam
cum supplicantium insignibus Græci, qui à superioribus Persarũ regibus cor-
pore turpiter mulctati fuerãt, octingenti fermè numero, & plerięq; ætate senes:
mutilati omnes. Hi quidem manus, alij pedes, quidam aures & nasum. Si qui
scien

Universidad de Deusto
Biblioteca

scientia,arte,aut disciplina aliqua excellebāt, his membrorum omnium,exceptis quibus ad exercendas suas artes uterentur,extremitates amputatę fuerāt: ut quicunq; prouectæ eorum ætatis dignitatem,& miseram corporum lacerationem uiderit, non multum infelicis hominum sortis misereri non potuerit. Præcipueq; ipse Alexander,qui & uehementer indoluit, nec lachrimas ualuit continere. Cum uerò illi uoce una exclamassent, rogassent'que Alexandrum, ut suæ calamitati adiumentum afferret,solatus est eos rex, curæq; sibi fore pro misit:adijciens,quemadmodum suam animi magnitudinem decebat, curaturum ut in patriam honestè reducerentur. Ab hoc sermone Græci in unum conuenientes,habita simul de suis rebus consultatione, præstare iudicarunt,in eo loco ubi erant permanere, quàm reuerti in patriam: quòd restituti in loca diuersa discedere cogerentur, paucíq; eorum simul degentes, dum per urbes cū alijs ciuibus uersarentur,dolorem ex erubescentia sui infortunij sensuri essent. Sed cum in Asia simul & eadem affecti calamitate uitam ducerent, solatium aliquod miseriarum suarum ex pari cohabitantium fortuna mutuò omnes percipere ltaq; Alexandrū rursus adeuntes,quid'nam decreuissent,exposuerunt, oraruntq; eum,ut prę sentem suum statum adiumento decenti recrearet. Rex comprobato eorū consilio,tria drachmarum millia, uestes uiriles quinq;,totidem muliebres,duo paria boum,oues quinquaginta, quinquaginta etiam tritici medimnos singulis dono dari iussit: immunesq; omnium tributorū, quæ regi soluerentur fecit. Prę fectis suis iniunxit,bonam curā haberent, ne eis hominibus iniuriæ ab aliquo fierent. Tali beneficentia, ut liberali eius ingenio consentaneum erat,usus est Alexander,ad hominum infelicium calamitatem subleuādam. Habita deinde cōcione militibus demōstrauit,Persepolim,quæ esset metropolis imperij Persarum, præ omnibus alijs Asiæ ciuitatibus maximè semper nomini Macedonum infensam fuisse: propterea eam, excepta regia,diripiendam uulgo cōcessit. Erat ea urbs omnium quæ sub sole sunt,opulentissima, priuatorum hominum facultatibus ex longi temporis felicitate in immensum auctis. Tūc Macedones impetu facto, oppidanos ipsos interficere,& bona omnia inuadere,quæ multa & apparatu precioso ornamentisq; omnis generis erant refertissima. Ibi argenti magna uis,nec auri minor,diuersas in partes auferebatur. Vestes purpura infectæ, aut prætextæ auro,á ualentioribus rapiebātur. Ita magna urbs regia,per uniuersum terrarū orbem celebrata, contumelijs & cladi maximæ exposita fuit. Macedones autem,licet totū diem in direptione fuissent, haud poterant tamen cupiditatem, semper plura affectantem explere:tantaq; in rapiendo insolentia utebantur, ut inter se etiam dimicare cœperint, multíq; interfecti sint, quòd bonam præde partem sibi uendicarent. Aliqui,inuentis rebus quibusdam magnæ æstimationis, auidi & morę impacientes,partem sibi gladijs abscindebant,& cum ea discedebant. Non nulli contendentium pro re aliqua, uíq; retinentium manus ira concitati, amputabant. Mulieres mundo suo ornatas, uiolenter in seruitutem adducebant. Quantum itaque Persepolis urbes cæteras fortunis antecedebat, tantū eisdē omni calamitatum genere præstitit. Alexander autem arcem ingressus,thesauros qui ibi seruabantur accepit. In eos à Cyro primo rege Persarum usque ad hæc tempora publici redditus semper congesti fuerant, ut argenti & auri magnam uim continerent. Inuenit sanè Alexander auro ad argenti rationem reducto,centum & uiginti millia talentorum, cuius summæ partem secū ad belli usus portare,partem Susa mittere,ut ea in urbe custodiretur, statuit. Itaq; ex Babylone & tota Mesopotamia & Susis mulos, qui & dorsuarij & iugales essent,quāplurimos,& camelos ad tria millia adduci imperauit. Hac iumentorū multitudine totā pecuniam, quò decreuerat,comportari fecit Non enim satis credendum terræ eius hominibus iudicabat. Ad hoc ipsam urbem Persepolim prorsus delere habebat in animo: de cuius munitissima & pulcherrima regia

Alexāder Persepolim militum direptioni exponit.

gia breuibus meminisse haud inconueniens uidetur. Arcem iustæ magnitudinis cingebant triplicia mœnia. Quorum primus muri cinctus,magnis operibus extructus, altitudinem habebat sedecim cubitorum, supraq; pinnas quę ei non paruo erant ornamento. Secundus priori cætera consimilis,altero tanto altitudinis eum superabat. Tertius murus formam habebat quadratā, & sexaginta cubita in altum erigebatur. Vnumquodq; quatuor laterum muri portam æneam,& ante eam uallum itidem æneum uiginti cubita extantem. Hūc quidem ad inijciendum aspectu ipso terrorem, illam autem ad firmam loci dē fensionem habebat. Ad orientalem partē arcis, mons interuallo fermè pedum quadringentorū distabat, qui regius nuncupabatur, ubi regum fuerant sepulchra. Saxum erat ingens excisum, in cuius medio multa facta fuerant domicilia,defunctorum regum sedes. Neq; aditus quispiam opere factus ducebat in locum eum, sed instrumentis quibusdā sublata cadauerum conditoria illic reponebantur. In ipsa arce elegantissimæ & omnibus rebus instructæ ædes complures uisebantur,ad reges & milites accipiendos. Thesauri,quibus seruarentur pecuniæ,ingeniosè ibidem parati fuerant. Alexander pro rebus bene gestis uota soluturus,sacrum splendidissimum in deorum honorem fecit,& amicos prælauto accepit conuiuio. Eo & fœminæ,quę corpore quęstū faciebant, admissę sunt. Crebris potationibus cū bene indulsissent,ebrietas,& post eam insania multos corripiebat. Tunc è turba mulierum Thais quædam genere Attica: Pulcherrimū esset,inquit,inter omnes res,quas in Asia gesit Alexander, si ipse rex, nobiscū inita saltatione ludicra, Persepolis regiā incēdio absumeret:ut res nobilissima apud Persas, manibus fœminarum breui temporis spacio deleta prorsus fuisse diceretur. Exceptus est hic sermo à iuuenibus,& qui per temulentiam parum quid deceret possent perspicere. Itaq; unus agendum idipsum,incensosq; torres afferendos exclamauit. Commissa in Græcorum sacras ædes impia facinora,ut omnes ulciscerentur,admonebat. Comprobarunt hanc sententiam & cæteri, tantumq; opus Alexandro soli conueniens esse dicebant. Non defuit cœpto rex,amicorū sermonibus excitatus. A potatione igitur exultantes,pro parta uictoria festiuitatē Liberi patris se uelle agere prædicabant. Subitoq; magna lampadum ui allata, & mulicis mulieribus, quę in conuiuio erant,accitis,rex primus in pompam cum cantu,tibijs & fistulis progressus est, meretricula Thaide rei totius authore & duce, quæ prima à rege ardentem titionem in regiam coniecit. Idem cum à reliquis factum esset, citò ob ingentem flammam excitatam combusta est tota regia. Quodq; perquam admirabile est, impietatem Xerxis Persarum regis quam in Atheniensium arcem cōmiserat,unica fœmina gentis eius,quę iniuriam illā sustinuerat, post multos annos in festo ludicro eodem cladis genere ulta est. Peracta eiusmodi re, Alexander ad cæteras urbes Persidis occupandas contendit. Earum aliquas ui cepit, alias benignitatis suæ fama iam passim uulgata per deditionem obtinuit. Inde in ipsum Darium castra mouit. Qui cum ex Bactriana, alijsque præfecturis militem cogere in animo haberet, festinánsq; cum millibus triginta Persarum & Græcorum,qui ære merebant,Bactra se ex fuga recuperet,à præfecto Besso per seditionem captus & interemptus est. Alexander interim cum equitatu insequens, de eius morte certior factus est, curauitq; uti pompa & more regio sepeliretur. A quibusdam scriptum est,Dario adhuc spiranti, Alexandrum superuenisse, eiusq; calamitatem uehementer indoluisse: cumq; Darius'orasset, uti cædem suam ulcisci uellet, Alexandrum se id facturum recepisse,& in persequendo Besso multum operæ impendisse. Sed quum ille magno spacio'iter præuertisset,atq; in regionem Bactrianam contenderet regem aslequi eum se posse desperantem,reuertisse. Dum hæc ab Alexandro geruntur,Lacedęmonij in Europa magno prelio uicti,compulsi sunt legatos supplices ad Antipatrum mittere, qui dandum eis responsum quum in Græcorum

Persepolitanæ arcis descriptio & incendium.

Darij mors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corum conuentum reiecisset, Corinthum Amphictyones coacti sunt. Ibi multis in utranq; partem dictis, decreuerunt tandem, ut integra eius rei deliberatio Alexandro relinqueretur. Itaq; obsides quinquaginta è primoribus Lacedæmonijs Antipater accepit. ciuitasq; legatos in Asiam misit ad ea quæ temere commisissent, deprecanda.

Regni Alexandri annus VII.

Iam'que præsenti anno elapso, Athenis Cephisophon imperare cœperat, Romæq; consules erant Caius Valerius, & Marcus Claudius. Tunc Bessus, qui post Darij mortem fugiens cum Nabarno & Barxaente, alijsq; nonnullis Alexandri manus uitauerat, in Bactrianam perueniens, Satrapa eius terræ prídem à Dario appellatus, propterea q; multis ibi notus & familiaris, gentẽ eam ad libertatis studium adhortabatur: demonstrabatq; locum regionis, quæ fermẽ inuia erat, magno eis adiumento esse posse, multitudinem autem hominũ ad libertatis propugnationem sufficere. Pollicebatur insuper totius belli administrationem se subiturum. Adeó'que accommodata oratione usus est, ut se regem nominari obtinuerit. Eo peracto, milites scribere, armis eos instruere omniaq; quæ temporis necessitas exigebat, curare non omisit. Alexander autem cum animaduertisset, Macedones militiæ finem sibi proposuisse Darij obitum, iamq; eos animo ad reditum in patriam inclinatos esse, concione habita persuasit humanissima oratione, ne reliquo bello perficiendo desse uellent. Accersitosq; auxiliares equites, quos à ciuitatibus Græciæ impetrauerat, ob ea quæ strenuẽ gessissent, multũ cõmendauit, emeritosq; esse iussit: singulis talentis equitibus, peditibus denis minis donatis. Super hęc stipẽdia hactenus debita exolui, addiditq; uiaticũ, quo in patriam reuerti possent. Si qui eorũ sub rege stipẽdia facere etiamnũ maluerũt, eis singulis talẽta tria est largitus. In uniuersumq; milites omnes magnis muneribus est prosequutus. Id quod tum natura, quæ eum animi magnitudine insigni decorauerat, tum facultate, pecuniarum ui magna, dum persequitur Darium, potitus, faciebat. Accepit à custodibus thesauri regij octo millium talentorum numerum: ex militibus Darij tum pecuniam, tum ornamenta & pocula, quæ tredecim millia talentorum conficerent. Suppressa & ablata totidem & amplius fuisse existimatũ est. Alexãder motis uersus Hyrcaniam castris, intra diem tertium metatus est prope urbem opulentã, cui Hecatompylo est nomen: ubi cum omnium necessariarum rerũ abundantia adesset, exercitum ad dies aliquot, ut reficeretur, detinuit. Progressus deinde stadia centum quinquaginta, castra posuit ad montem præaltũ, sub cuius radicibus antrum erat diuino quodam horrore uenerandũ, unde fluuius Stibœtes nũcupatus erũpebat. Is ad tria stadia cõcitato cursu fertur. Hic diuisus in partes duas iuxta montem, cui mammillæ muliebris est species, in subterraneam & ingentem specum cum fragore magno, & undis in saxa illisis, spumosus penetrat. Itaq; subter humum ad trecenta stadia currit, in loca demum aperta iterum effunditur. Postquam in Hyrcaniæ fines Alexander cum exercitu intrauit, urbes regionis eius omnes recepit usq; ad mare, quod Caspium aliqui, alij Hyrcanum nominant. In eo multos & ingentes angues gigni aiunt, pisces autem multorũ generũ colore plurimum à nostratibus diuersos. Dum ita Hyrcaniam rex peragrat, peruenit ad pagos, qui fortunati, nec ab re, nũcupantur. Ea enim terra fructuum abundantia cæteras multũ antecedit. Vitem unamquamq; uini singulam metretam: arborem quamuis ficum, tantum fructuum suorũ, qui exiccati medimnos decẽ impleant, producere traditũ est. Frumenta, quæ inter metendum in terram decidunt, absque aliqua semente, per se ita crescere, & ad maximam frugũ copiam peruenire dicuntur. Arborẽ etiam habet gens illa, quæ à quercu haud multum facie differat, è cuius frondibus, guttæ mellis defluunt: id'que ab aliquibus colligitur, & in multos usus adhibetur. Est & bestiola quædam uolucris in eo tractu (Anthedonem appellant) ape aliquanto

Bessus post Darij mortem rex appellatus ad bellum se parat.

Fluuius Stibœtes.

Pagi fortunati in Hyrcania

aliquanto minor, cætera multum consimilis, quæ in montanis pastus gratia multum degit, floribusq; omnis generis alitur. In cauatis autem saxis, aut arborum latebris, quę plerunq; ex ictu fulminis fieri solent, domicilium sibi è fauis cõstruit, succumq; nobilissimũ ibi cogit, qui dulcedine melli nostro haud multum cedat. Circuibat ita Alexãder Hyrcaniam totam, & gentes ei conterminas. Interimq; duces multi, qui cum Dario post aduersam pugnam fugerant, seipsos in Alexandri potestatem dediderunt: quibus humanissimè receptis, magnum sibi clementiæ nomẽ comparauit. Eaq; res effecit, ut Græci, qui sub Dario merebant, circiter mille & quingenti fortissimi uiri, & ipsi in Alexandri fidem se crediderint. Eos rex, uenia data, in suos ordines distribuit: uoluitq;, ut idem stipendiũ, quod ab hoste accipiebãt, apud se haberẽt. Sed enim quum Alexander per maritima Hyrcaniæ iter faceret, coactus est hostilite: in Mardorum terram irrumpere. Hi enim robore multum præstantes, tanti regis magnitudinem nihili faciebant: neq; legatione aut honore aliquo eum dignabantur. Itinera, quibus ad se intrari posset, octo millibus hominum firmauerant, Macedonũq; aduentum ita confidenter operiebantur. Alexander igitur prælio cum eis congressus, maiorem partem interfecit, reliquos usq; ad asperiora regionis loca est insequutus. Deinde igne totam eorum terram uastare cœpit. Tunc pueris, qui equos regios ducebant, paulo post regem euntibus, Barbari aliquot facto impetu, equum, qui cæteris erat melior, abstulerunt. Hunc equũ regi donauerat Corinthius Demarathus, eoq; Alexander in omnibus prælijs Asiæ usus erat. Is, quum esset nudus, sibi etiam equisonẽ insidere patiebatur. At quum ephippijs, & regijs ornamentis erat instructus, sessorẽ alium nullum quam Alexandrum accipiebat, cui & ultro adstabat, corpusq; inscendenti reclinabat. Ob eiusmodi dotes, equum eum sibi ablatũ esse ægerrimè ferens Alexander, iussit loci arbores omnes concidi, perq; homines eiusdem linguæ incolis denunciari, nisi equum restituerint, omnes eorũ agros & urbes uastari, homines ad internecionem occidi conspecturos. Hæ uiuæ cum celeriter reipsa præstarentur, Barbari perterriti sunt, equumq; cũ magnis muneribus per uiros quinquãginta remiserunt, orantes uti secũ clementer agere uellet. Alexãder accepit obsides maximè insignes uiros. Cum autem reuersus esset Hyrcaniam, Thalestris Amazonum regina eum conuenit. Imperabat hæc regioni, quæ est inter Phasim & Thermodontem, pulchritudine & corporis robore excellens ualde fœmina, uirtute autẽ & animi magnitudine cęteris gentis suæ præstabat. Reliquerat copias suas in Hyrcaniæ finibus, trecentas tantum Amazonas bene ornatas secum adduxerat. Alexander reginæ aduentum inexpectatum, egregiamq; fœminarum dignitatem nõ mediocriter admiratus, interrogauit Thalestrim, cuius rei gratia ad se uenisset. Illa se prolis suscipiendæ causa ad eum uenisse respondit. Quum enim ipse rebus gestis facilè omnium mortaliũ præstantissimus sit, se autem uiribus corporis & animi uirtute fœminas cunctas antecedere cognoscat: uerisimile esse, ex adeò excellentibus parentibus editos liberos reliquis hominibus fore meliores. Pellectus est Alexander, & plurimũ oblectatus talibus reginę sermonibus. Quũq; dies tredecim simul uersati fuissent, magnis muneribus eam donatã rex, ut domum rediret, dimisit. Cœpit tunc primum Alexander in delicias & luxũ Asiaticum descisĉere, uidens Persarum imperio, quod affectauerat, se potitum, neq; parto regno hostem aliquem timendum imminere. Ante omnia appetitores aulæ, in Asia natos homines esse uoluit. Clarissimisq; eiusdem gentis officium iniunxit, ut circa se cum telo ad corporis custodiam essent. In ęs erat Oxathres, Darij frater. Diadema Persicũ capiti induxit, & alba tunica cũ cingulo Persarum more utebatur, omnemq; prorsus habitũ peregrinum, præter feminalia & uelamen, quem Candym nuncupant, assumpsit. Amicis etiã purpurea uestimẽta distribuit, equosq; instructu Perlico ornari fecit. Ad hæc con

Mardos subigit Alexãder.

Alexandri equus à Barbaris raptus.

Amazonũ regina Alexandrũ conuenit.

Alexander Asiaticis delitijs corrumpi tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cubinas secum habere,ut Darius consueuerat, instituit.Earum numerus erat, quem habent anni dies.Forma nō nisi excellentissima: utpotè è tota Asia electæ,adhibebantur.Hę singulis noctibus regio cubili adstabant,ut optionem eius quæ secum cubitura esset,faceret. Huiusmodi aūt uoluptatibus rarò Alexander usus est,licet inter eas uersaretur.Timebat enim, ne Macedonum animos offenderet, quorum iam plerique de eo expostulabant. Hos Alexander muneribus cōmitigare studuit. Quumq; audiuisset Satibarzanem olim Darij præfectū, milites,quos à se acceperat,interfecisse,Bessoq; adiunctū, decreuisse contra Macedones bellum gerere,expeditionē aduersus eum suscepit. Ille exercitū suum Chortacana, quæ est urbs eius regionis maximè insignis, & naturali situ munitissima,contraxit. Verùm ut primùm Alexander eò peruenit,Barbarus Macedonum multitudine & strenuitate, quæ iam ubiq; gentiū nota erat,perterritus,cum duobus millibus equitum ad Bessum perfugit,petiturus ut quamprimum eius rebus auxilio uenire uellet. Reliquis suis persuasit,ut in montem quendam se reciperent, qui aditus haberet difficillimos,ubi etiam latebræ opportunæ essent, si hostium ui apertè obsistere nōn ualerent. Idq; factū est ab illis.Sed rex ingenita sibi in rebus perficiendis diligētia usus, in præcipitem & firmissimam rupem eos reductos,acriter adeò oppugnauit, ut timore ad deditionē uenerint.Post hanc expugnationē,oēs eius præfecturæ urbes intra diem trigesimū recepit. Postea discedens ex Hycania, in regiā urbem Dranginæ terræ se contulit, ubi moram aliquam faceret,& exercitū recreare constituit. Tunc temporis nefarium facinus, & eius bonitate prorsus indignum,in ipsum Alexandrū patratū est.Quispiam enim è numero amicorum regis,Dimnus nomine,questus ei de quibusdā,atq; inde ira concitus,insidias in eum moliri cœpit,adsumpsitq; in cogitatæ rei cōmunionē Nicomachū,à se habitū in delicijs:qui, ut pote iuuenis, Cebalinū fratrem de facinore eo celandum non putauit.Is audita tanti momenti re,uereri multū, ne aliquis è conspiratis rem Alexandro indicaret, ideoq; ipse primus hoc facere statuit. In aulam itaq; ingressus,Philotam cōuenit:habitisq; colloquijs,eum rogauit, ut quamprimum regi rem notam faceret.Philotas,siue cōscius insidiarum,siue tarditate negotium insunctum segniter perfecit.Ingressus enim ad Alexandrum,prolixos & uarios sermones cum eo habuit:nec tamen de his,quę à Cebalino audiuerat,uerbum fecit.Egressus dixit, se idoneū tempus rei detegendæ non habuisse: sed postero die sibi esse in animo regem solum alloqui, certioremq; de omnibus facere.Sequenti die Philotas, ut pridie, rem in crastinū distulit.Tunc Cebalinus timens,ne enunciata per alterius indicium conspiratione,periculum sibi immineret,dimisso Philota, ad puerum quendam regiū accedens,singillatim facinus totū ei exposuit,orauitq; ut statim id regi significaret.Puer Cebalinum in armamentarium introduxit, iussitq; ut ibi latitaret. Ipse ad regē,qui lauabat,profectus,quæ sibi dicta essent enarrauit. Rex commotus ualdè,Dimnum statim comprehendi fecit,per quem omnia intellexit. Cebalinum & Philotā accersitos diligenter interrogauit,rescisciitq; quod actū erat.Tunc Dimnus seipsum,metu grauioris pœnæ,interemit.Philotas fatebatur negligentiam sibi imputari posse,sed coniurationis nequaquam se participem fuisse asseuerabat.Permissa est à rege cognitio hæc Macedonum cōsilio. Ibi post multam disputationem decretum est tandem,Philotā aliosq; accusatos morte mulctandos esse.In quo numero & Parmenio ipse, qui inter præcipuos Alexandri amicos habebatur,comprehensus est. Aberat is quidē: sed creditum est Philotam ex uoluntate patris tale facinus molitum fuisse. Excruciatus est primùm tormentis Philotas,& confessus se regi insidias parasse. Deeo demum & damnatis alijs secundum instituta Macedonū capitale est sumptum supplicium.Eadem fuit causa Alexādri Lyncistis,qui machinationis in uitam regis insimulatus,iam tres annos in custodia tenebat:prorogataq; eius

Alexander Satibarzanē rebellantem subigat.

In Alexandrū coniuratio,& eiusdem detectio.

fuerat cognitio,in Antigoni gratiam,quo cum magnam familiaritatem habebat.Tunc igitur,quum in Macedonum cōsessum uti iudicaretur uenisset,maleq; negotium suum defensare sciuisset,pœna capitis affectus est. Rex aūt per celeres camelos quibusdam missis, ut rumores de Philota extincto præuerterent,interfici curauit Parmenionem Philotæ patrem,cuius fidei Mediæ imperiū & thesauros in Ecbatanis, ubi talentorū centū & octoginta millia asseruabant,cōmiserat. Post id è toto exercitu selegit eos, qui grauius cōtra se loqui uulgo solebant,& qui Parmenionis mortem iniquo ferebant animo:eos etiā, à quib. asperiores literas in Macedoniā ad amicos de regijs negotijs scriptas fuisse compererat.Atq; eorum agmen unum,quod extraordinariorum appellabat, confecit, ne importuna & immodica sua loquacitate reliquam turbam inficerent.Expeditis his omnib,atq; ordinatis,quę in Drangina erant necessaria, mouit castra in gentem,quæ prius Arimaspi,tunc Euergetæ (id beneficos significat)nuncupabatur.Causa noui nominis eiusmodi fuit.Cyrus,qui à Medis ad Persas imperium transtulit,quum in expeditione quadam coactus fuisset intrare regionem delertam,& omnium uitæ necessariorū inopem,tam grāue subiuit discrimen, ut eius milites ob uictus indigentiam cōmilitonum corpora in cibum uertere compulsi fuerint. Ibi quū Arimaspi currus frumento onustos ad triginta millia adduxissent,præter spem ab ingenti calamitate oēs sunt liberati: & Cyrus populum eum deinceps à tributis omnibus immunē esse uoluit,magnisq; insuper affecit muneribus, & priori dēpto nomine, pro Arimaspis Euergetas appellauit. Ad hos quum Alexāder ducto exercitu peruenisset,humanissimè exceptus, donis decentibus eos est prosequutus.Idem quum factum esset à finitimis,qui Cedrosij dicuntur, experti sunt & ipsi Alexandri liberalitatem in referendis gratijs.Duabus his gentibus Teridates præesse iussus est.Hæc agēti regi nunciatur Satibarzanem ex Bactriana cum magno equitatu ad Arios uenisse,eosq; induxisse ut ab Alexādro deficerēt.Non cunctatus,partem exercitus, ducibus Erigyio & Stasanore,contra eum misit. Ipse cum reliquis copijs Arachosiam contendens,eam intra paucos dies superauit,oppidanosq; ad obsequium compulit: atq; ita annus hic exactus est.

Alexander in Arimaspos proficiscitur.

Regni Alexandri annus. VIII.

Sequenti, quo Athenis princeps Euthycritus, Romæ consules fuerunt L. Plautius & L.Papirius, atq; Olympias tertiadecima supra centesimam decurrit,Alexāder ih Paropamisadas profectus est.Huius gentis terra posita est sub ipsos septentriones,atq; uniuersa maximis obruitur niuibus, gentesq; externæ,ob frigora ingentia, eam intrare nō audent. Est eius maxima pars plana,& arboribus carens:ideoq; quum pagis multis habitetur,domorum tecta è lateribus conficiunt,camera in angustum tendente.In summo culmine relinquitur foramen,unde fumus emittitur.Inferiores etiam ędium parietes omni ex parte bene extruūtur,ut habitatores undiq; sint muniti. In eiusmodi domicilijs maiorem partē anni se cōtinent,ueluti niuibus obsessi, præparantq; ido neo tempore,quæ uictui sunt necessaria. Vites & fructiferas arbores obtegūt terra,ut frigoris hyemalis uim sustineāt.Quum demū germinandi tempus appetit,amota terra in apertū eas educunt. Facies uerò eorū locorū non uiridis, non amœna,ut alibi fert natura,sed cana & micans est ex niue,& super eā congelata glacie.Idcirco neq; aues suo cantu homines permulcent,neq; feræ ibi è latebris excitant,sed inhospita & prorsus inaccessa regio ea uidet. Neq; tamē his tantis difficultatibus impediri potuit Alexander, quin Macedonū suorū animo & tolerantia asperitatē loci omnē superaret.Multi quidē milites & alij qui extra ordines regem sequebantur,tantis incommodis nō sufficientes,extincti sunt:aliqui ex prēmicanti fulgore niuis,& nimiæ claritudinis refusione graues offensas cōtraxerunt.Neq; remota res aliqua cōspici poterat, nisi quū fumus exhalans pagos ipsos indicabat,quos citra ullū certamen Macedones

Alexandri in Paropamisadas expeditio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

occupauerũt.Ibi cũ magnã cõmeatuũ abundantiã inuenissent, recreati sunt à laboribus,q̃s durissimos sustinuerãt.Breui aũt omnia eius tractus in Alexandri potestatẽ uenerũt.Dein progressus ad radices Caucasi,castra posuit.Montem hunc aliqui Paropamissum uocant. Secundũ eius latitudinẽ Alexander sexdecim dierũ iter fecit:ibiq̃ prope aditũ,qui in Mediã ducit, urbem,q̃ Alexandriam appellarunt, condidit. Ad mediũ huius montis Caucasi est rupes, quę in partes quascunq̃ stadia decem,in altum quatuor protenditur stadia,in qua Promethei antrũ, & fabulosæ illius aquilæ nidus,cathenarumq̃ signa ab incolis ostendebanẽ. Extruxit & alias urbes Alexander prope Alexandriam ad unius diei iter,in quas colonos traduxit septem millia barbarorũ, & hominum qui eum extra ordines sequebantur tria millia. Si qui etiam militum æremerentium ibi remanere uoluerunt,eis potestatẽ fecit. Ipse in Bactrianã contendit,Bessum diadema regiũ sumpsisse. magnasq̃ comparasse copias cũ audiuisset. Dum hæc ab Alexandro gerunt,duces missi contra Arios,cũ inuenissent ualidum exercitũ ab hostibus coactũ, ducemq̃ illis esse Satibarzanẽ, qui & rei militaris scientia,& uirtute multũ præstabat,nõ temerè agendũ rati, prope hostem castra metati sunt. Committebanẽq̃ frequenter leuia certamina,neq̃ magnis uirib. ad aliquod tẽpus cõgredi uoluerũt. Tandẽ barbari instructis copijs omnibus,in aciem pugnandi causa processerũt.Ipseq̃ Satibarzanes suis manibus deposita galea de capite,sese quis esset ostendit,atq̃ è ducibus hostium.qui secum singulariter pugnare uellet,inuitauit. Accepit conditionem Erigyius:initaq̃ forti & plane heroica pugna, Satibarzanes uictus est.Tunc barbari ex sui ducis morte perterriti,fide accepta, se in regis potestatem tradiderunt.Bessus autem,qui se regem appellari fecerat,cum peractis in honorem deorũ sacrificijs,amicos conuiuio accepisset,inter potandũ cum Bagodara familiari suo altercari cœpit:paulatimq̃ contẽtione crescente exasperatus Bessus, eum interficere, nisi amicorũ castigationibus reuocatus fuisset, statuerat.Ille imminenti periculo uitato,noctu ad Alexandrũ perfugit:à quo cum & salutẽ & munera impetrasset,inuitati ea liberalitate primi barbarorum duces conspirarunt, captumq̃ Bessum ad Alexandrum adduxerunt.Eos honorificis muneribus rex est prosequutus.Bessum autẽ fratri Darij, reliquisq̃ eius consanguineis,ut pro arbitrio supplicũ de eo sumerẽt,concessit.Illi cum omnia contumeliarũ & cruciatus genera in eum exercuissent, minutatim corpus conciderunt,membrorũq̃ frustra fundis in partes uarias proiecerũt. Regina autẽ Bessi uxor,accepto iureiurando Alexandri,cuius magnitudinẽ animi plurimũ admirabat,ingẽtis precij munera ad eũ misit:seq̃ imperata facturã pollicita est. Mercenarij milites ex pacto confestim urbe discesserunt, progressiq̃ ad stadia octoginta, nullo phibẽte castra posuerũt: quidnã de seipsis futurũ esset,nihil dũ certi habẽtes. Alexãder q̃ implacabili cõtra illos indignatione feruebat,instructo exercitu in barbaros inuasit: factaq̃ repentè impressione,multos interfecit. Tunc illi initiò cõtra iusiurandũ sibi uim inferri exclamare,atq̃ uiolatos deos implorare cœperũt.Alexãder uoce alta, ut audiri ab eis posset,se non impediuisse, quin urbe excederent,& eos non uerè Macedonum amicos esse cognoscere respondit.Mercenarij magnitudinẽ periculi cernentes,constructos ordines in ordinem reduxerũt,pueros & fœminas in medium receperunt, minori cũ incõmodo hostibus omni ex parte resistere possent.Cumq̃ spẽ uitæ prorsus abiecissent,animoq̃ & uirtute,quã in multis certaminibus sibi parauerãt, præstantes pugnã fortiter iniuissent, neq̃ Macedones aliquo pacto eis deterioriores cognosci uellent,res in magnũ discrimẽ deducta est.Cominus enim ut manus conserere cœperunt, & cædes & uulnera omnis generis q̃plurima edebanẽ.Macedones sarisis barbarorũ peltas penetrãtes,in eorũ uitalia cuspides infigebant. Et illi lanceas suas in confertissimã Macedonũ turbã conijcientes,nunq̃ frustrabanẽ, cũ haud procul essent, quos telo

Alexander ad Caucasũ proficiscitur.

Alexandri duces Arios subigunt.

Bessi supplicium.

Barbarorum cum Macedonibus atrox pugna.

telo petebant.Vtrinq̃ multi interficiebantur,nec pauciores sauciabantur.Fœminæ uirorũ cadentium sibi arma induebãt,& pugnantibus militib. auxiliabantur.Imminens enim periculũ,& rei difficultas faciebat,ut supra naturã auderent,& fortiter præliarenẽ. Aliquæ igitur armatæ, eodẽ statu cum uiris pugnam sustinebant:aliæ inermes,scuto duntaxat tectæ,hostibus aliquid molestiæ inferebant.Tandem omnes cum uxoribus strenuè pugnantes,multitudine Macedonum superati & cæsi, gloriosam mortem oppetere, q̃ turpiter captiui hostium uiuere maluerunt. Eorũ inermis & inutilis turba,fœminæq̃ superstites omnes equitibus,qui eos cogerent,ab Alexandro traditi sunt. Multas quoq̃ alias urbes eius regionis obtinuit, quosq̃ sibi aduersantes inuenit, eorũ uitæ non pepercit.Confugeran[illegible]n munitissimã quandã petrã, cui Aorno erat nomen,circumiacẽtis terr[illegible]oltatores, uti ab hostium ui incolumes essent.Ad hanc quoq̃ Alexander uenit. Cumq̃ fama esset,antiquum Herculem eam quondã oppugnare adortũ, ob tremores terræ & alia prodigia,quæ eum perterruissent,re infecta discessisse,eo magis hoc audito inflammatus est ad negociũ perficiendũ,ut dei illius glorię æmulus appareret.Saxi eius circuitus erat stadiorũ centum,sexdecim autẽ in altum erigebat: habebatq̃ undiq̃ æqualem,& sese in circulum uertentẽ speciem.Partem quæ ad meridiem spectat Indus,inter Indiæ flumina maximus,alluebat:partes alias profundæ ualles præcipitem rupem cingentes tutabantur. Speculatus Alexander omnes loci difficultates,desperabat ui se aliquid posse efficere.Tunc ad eũ senex quidam cum duobus filijs accessit. Is erat homo extremæ paupertatis, multosq̃ annos in eis locis uixerat.Inhabitabat cauũ quoddã ad radices eius petrę excisum hactenus,ut tres lectulos caperet. Hoc senis & duorũ filiorũ erat domicilium.Qui postquam regem cõuenit, de toto statu suo eum reddidit certiorẽ, pollicitusq̃ est per angustias quasdam ad id loci eum ducturum,unde barbaris,qui petram occupauerant,uim inferre posset.Magna munera ei rex,si id faceret,promisit.Primumq̃ ducente sene aditum,qui unicus in saxũ ferebat,occupauit:præsidiumq̃ imposuit,ut nulla alia patente uia,hostes spe auxilij destituros expugnaret.Post id,operantiũ multitudine ingenti coacta,super uallem & radices saxi aggerem iacere instituit. Qui cum in editum iam sublatus esset,acriter, & sine ulla intermissione barbaros cœpit oppugnare: semperq̃ fatigatis integros summittendo, dies septem & totidem noctes eos grauiter urgebat.Illi primò superioribus locis adiuti,Macedones facilè repellebant,& si qui audacter manus conserere conabanẽ,interficiebant.Sed postquã aggere perfecto catapultæ,quibus tela in hostem mittũtur, aliaq̃ tormenta erecta sunt,& apparebat regem nullo pacto,nisi facta expugnatione,ab incepto discessurum,magnus terror obsessos corripuit.Tunc Alexander callidè,quid euenturum esset prospiciens,iussit præsidia quæ loco imposuerat, ubi in saxũ iter patebat,discedere,ut liberũ discessum barbari haberent:qui Macedonum uirtute, & Alexandri animo ad laudem obtinendã pertinaci consternati, noctu deserta pugna aufugerunt. Eiusmodi stratagemate usus Alexander, citra aliq̃d detrimẽtũ,saxo eo est potitus.Seni,quẽ authorẽ expugnationis habuerat,promissa munera liberaliter exoluit, atque inde in ulteriores partes castra mouit. Interim Aphices Indus cum uiginti millibus hominum,& elephantis tredecim loca, quà Alexandro transeundũ erat, cum insedisset, interẽptus est à quibusdam,& ab eisdem caput ad Alexandrũ portatum. Quos ob tantũ beneficium rex humanissimè excepit, habuitq̃ in amicorũ numero.Elephantos qui uagabanẽ conquiri,& ad se adduci iussit.Deinde progrediens, ad Indum flumen peruenit,ubi triginta remorũ nauibus constructis,atq̃ simul iunctis,pontem ad traijciendum parauit. Quumq̃ exercitum dies triginta quiescere permisisset,& magno sacrificio deos esset ueneratus, exercitum flumen trãsduxit.Vbi præter spem res optima statim ei euenit.Taxiles rex decesserat,

Aornum expugnat Alexander.

Alexander Indũ traijcit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiusq; eius Mophis, accepto paterno imperio, cum etiamnum Alexander in Sogdiana esset, nuncios ad eum miserat, pollicitus, si in Indiam uenire uellet, se ei contra Indos aduersantes auxilio futurum. Tunc autem, legatis missis regnum suū ei liberè obtulit. Aberat Alexander ad stadia quadraginta. Mophis agmine instructo, ueluti in prælium proficisceretur, & elephantis adornatis, cum amicis suis obuiam regi processit. Alexander magnum exercitū, acie facta, appropinquare conspiciens, uereri cœpit, ne Mophis pollicitationib. fraudulentis usus esset, quo Macedones de improuiso adoriretur. Itaq; tubicines bellicum canere imperauit, dispositisq; ordinibus aduersus Indos contendit. Tunc Mophis Macedonum cōcitatione animaduersa, suspicatus qua de causa illud fieret, copias suas consistere iussit: cumq; paucis ipse eques progressus omni errore Macedones leuauit, & seipsum Alexandro dedit. Quo facto multum delectatus Alexander, regnum donatum ei restituit, Taxilemq; cognomēto appellauit, & deinceps eo amico & socio semper est usus. Hactenus anni huius res gestæ sunt.

Mophis Sogdianorum rex Alexandro se dedit.

Regni Alexandri annus. IX.

Sequitur annus, quo Athenis princeps Chremes, & Romæ consules P. Cornelius & Aulus Posthuminus imperarunt. Eo tempore cum Alexander milites suos in Taxilæ regno bene refecisset, castra mouit aduersus Porum, terræ finitimæ regem, qui peditū quinquaginta millia, equites ad tria millia, bellicos currus plures quàm mille, & elephantos centum triginta comparauerat. Ad hoc sibi sociorum ascīuerat uicinum regem nomine Sabisarū, cuius copiæ Pori exercitu non multo erant minores. Hunc Alexander audiuerat nō adhuc Poro se adiunxisse, sed distare ad stadia quadringenta. Itaq; prius, quàm is appropinquaret, prælio cum Poro decertare statuit, castraq; propius iam contulerat. Tum Porus hostem sibi imminere sentiens, aciem quamprimum instruxit. Equitatum omnem in cornua distribuit. Elephantos cum apparatu quodam terrifico, in fronte, paribus interuallis cōstituit, ubi inter ipsas feras locus armatis militibus est datus: quibus iniunctum, ut pugnantes elephantos adiutarent, tuerenturq;, ne à latere hostis iaculando eos offenderet. Huiusmodi erat totius Pori exercitus facies, quæ urbem representare uidebatur. Elephantes enim turribus, milites in medio ferarum stantes, interiecto turribus muro haud erant absimiles. Considerauerat Alexander hostis consiliū in acie ordinanda, ipseq;, ut res exigere uidebatur, copias suas disposuerat: atq; inito certamine primus equitum & curruum factus est concursus. Ibi quoq; quū & corporum mole, & ui magna elephantes impetū in hostes fecissent, Macedones multi ferarū pedibus conculcati, armis simul & ossibus contritis, extinguebātur. Alij pro muscide apprehensi, & in altum coniecti, ad terram rursus illidebantur, & ita miserè peribant. Nō pauci dentibus tota traiecti corpora, statim mortem obibant. Nec tamen tot difficultatibus pressi Macedones succumbebant, qui forti animo omnia sustinerent, & eos qui inter feras manus conserebant, sarissis passim interficerent, ut eo modo pugnæ discrimen æquatum uideretur. Tandem quum belluæ telis multis confectæ, dolorem uulnerū petī non possent, Indi, qui insidebant, eis regendis haud pares erant: reluctantesq; illæ in suos impetu, cui nulla ui obsisti poterat, ferebantur, ac multos ita prostratos cōprimebant. Magna aūt ordinum inde orta perturbatione, Porus sibi non defuit, quin imminēti detrimēto prouideret. In elephanto namq; fortissimo consistens, coēgit secum alios quadraginta, qui nondū consternati erant: cumq; ea belluarum uiolentia in hostes impressionē fecit. Vt uerō corporis robore ante omnes milites suos erat, magnā hostium cædem faciebat. Eius magnitudo cubitis quinq;, pectus in latū duplo eius, quod uiri robustissimi sit, porrigebat. Propterea quæ conijciebat Sunia eo ferebant impetu, quō ferme si ex catapulta fuisset intorta. Eaq; regis Indi fortitudo mirificè Macedonū qui

Alexandri cū Poro rege certamen.

qui obiecti ei erant, animos perterruerat. Tunc Alexander sagittarios & leuis armaturæ ordines accitos, iussit, tela omnia suà in Porum mitterent. Eo utì iubebatur ocyus facto, maxima missiliū uis, eodem tempore effusa est, atq; omnia ferme, ob magnitudinē corporis, ipsum Porū attigerunt. Qui strenuissimè pugnans, quum undiq; tot uulneribus confectus fuisset, ac sanguinis multū amisisset, animo est defectus, pronusq; super elephantū, deinceps & in terram decidit. Creditum est tunc, & passim rumoribus iactatum, regem interemptū fuisse. Igitur Indorum exercitus facile sese in fugam conjecit: plurimaq; eorū cædes interim per Macedones patrata est. Alexander autē tam insigni potitus uictoria, receptui tubicines iussit canere. Inuentūq; est in ea pugna, Indos plures duodecim millibus occubuisse, in quis duo filij regis Pori, aliq; duces & præfecti magni nominis fuerunt. Viuorū militū nouē millia, Elephanti octoginta capti sunt. Porus ipse adhuc aliquid spiritus retinens, traditus est suis Indis, utì cum curarēt, Macedones equites ducenti octoginta, pedites plures septingentis desiderati sunt, quos Alexander sepeliri curauit. Viuentibus autē, qui torten. operā in prælio nauauerāt, pro cuiusq; merito magna munera donauit: solemq; ipsum sacrificio est ueneratus, quòd sibi orientalē terram superare concessisset. Quum uerò in uicinis montibus abietem, cedrum, piceā, aliamq; fabricandis nauibus idoneam māteriē multam esse comperisset, classem extruere instituit. Cogitabat enim, postquam ad Indiæ fines peruenisset, gentesq; omnes superasset, per Indum flumen in ipsum Oceanum nauigare. Vrbes etiam duas construxit: unam in ulteriori fluminis ripa, quà traiecerat: alteram in eo loco, ubi Porū pugna superauerat. Atq; utraq; cito ob multitudinem operantiū perfecta est. Interim quū Porus adhibita curatione cōualuisset, Alexander ei, propter egregiā uirtutē, imperium totum, quod obtinuerat, restituit: exercituiq; dierum triginta quietem indulsit: quòd rerum omnium necessariarum copia esset in eo loco. Mons uicinus imminebat, in quo mirū & singulare quiddam reperiebatur. Præter enim arbores, quæ nauiū constructioni erant idoneæ, habebat multos & inusitatæ magnitudinis serpētes cubitorum sexdecim. Genus etiam simiarū, quæ & quamplurimæ & prægrandes erant. Eis uenatione capiendis ars ex belluæ ipsius natura excogitata est. Sunt enim rerum, quascunq; fieri uiderint, imitatrices. Quumq; ualido corpore, & animi sagacitate præstent, haud facilè ui capi possunt. Igitur è uenatorum turba quispiam melle sibi oculos perungere, alius belluis hæc omnia uidentibus, calciamenta sibi induere, nonnulli alij specula capitibus solent applicare. Calciamentis innectuntur laquei, atque ita ea discedentes relinquunt. Pro melle uiscum supponunt, & speculis adijciunt funes, quibus attrahi possint. Simiæ, post uenatorum abitum, conantur ea quæ uiderunt facere & ipsæ, sed frustra. Cilia enim uisco adglutinantur, pedesq; laqueis impediti, & corpora uicta remanent. Alexander autem Sabisarum, qui tardius cū auxilijs ad Porum uenerat, iniecto terrore ad obsequium, ut imperata faceret, compulit. Postea cum exercitu flumen traiecit, ubi uaria erant arborum genera, quæ septuaginta cubitis in altum surgerent, crassitudinis tantæ, ut quatuor homines uix eas complecti possent, umbram ad trecentos pedes extenderēt. Erat in eo tractu magna uis serpentum, qui haud magni, corporum uarietate distinguebantur. Aliqui æneis uirgis specie erant consimiles. Nonnulli densam & hirsutam cristam arrigebant: atq; omnium ea erat morsus uis, ut mortem citissimam inferrent. Si qui enim ab eis læsi fuerant, grauissimo torquebantur dolore, fluebatq; è toto corpore cruentatus quidam sudor. Magna proinde cum difficultate à tanta peste sese Macedones tuebantur. Suspendebant ex arboribus lectos, multamq; partem noctis in somnem ducebant. Tandem à loci incolis radicem quandam, optimum ei malo remedium, docti sunt, illaq; usi incolumes se à serpentibus seruarunt. Hinc Alexander castra

Alexander urbes duas construit.

Simiæ capiendi ars.

Arbores insignes.

Serpentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mouerat, quum ei à quibusdam nunciatum est, Porum regem, Pori, quem debellauerat, nepotem ex fratre, deserto suo regno, ad Gangaridas se contulisse. Motus eo facto Alexander, Hephæstionem cum exercitu in illius regnum misit, iussitq; ut occupatum, Poro quē secum habebat, concederet: ipseq; in Andrestarum terram cum exercitu inuasit, & urbibus partim ui, partim per deditionē receptis, transijt ad Catharos, quæ gens lege illud scitum habet atq; obseruat, uti uxor cum marito mortuo incendatur. Idq;, ob fœminæ cuiusdā ueneficium in marito patratum, à Barbaris institutum ferunt. Ibi oppidum maximum & munitissimum summo cum labore Alexāder expugnauit, atq; incendit. Inceperat & alterius oppugnationem, cum oppidani supplicantium insignia prætendentes, post multas preces pacem impetrarūt. Exercitum post id duxit ad urbes, quę Sopithę parebant, ac bonis legibus mirabiliter erant instituta. In eis alia multa publicè cum summa laude seruabātur. Sed corporis pulchritudo præ omnibus in magna erat æstimatione: atq; in ipsa statim infantia puerorum discrimen faciebant, ut qui membra ac naturam ad bonum corporis statum & robur idoneam habere uiderentur, eos educarent. Quibus corpora essent infirmiora, ijs alendi curam impendere superuacaneum existimarent, ac mortem inferrent. Pariter & in matrimonijs contrahendis, neq; dotis, neq; magni apparatus, sed formę duntaxat & proceritatis corporum ratio habebatur. Propterea earum ciuitatum indigenæ, cæteris hominibus specie honesta longè præstabant, & ante omnes ipse rex Sopithes & insigni forma, & corporis magnitudine cubitis quatuor eminentiori spectabilis, tunc Alexandro obuiam e regia sua progressus est, seq; & totum regnum in eius potestatē dedidit, atque illud è benigno uictore rursus obtinuit. Macedones omnes aliquot dies honorificè apud se recepit, & Alexādro ipsi præter multa & splendida dona alia dedit centum quinquaginta canes, qui prægrandes, robustissimi, aliiq; naturæ donis præstantes ualde erant, atq; cum tigribus commisceri dicebantur. Eorum uirtus ut Alexandro reipsa innotesceret, leonem fortissimum intra septa duci fecit Sopites, duosq; imbecilliores è numero canum, quos donauerat, contra ferā immisit. Qui quū succumbere uiderentur, duos alios addidit, simulq; quatuor leonem prostrauerunt. Tunc à Sopithe quispiā cum gladio missus, crus dextrum unius canis cœpit abscindere. Ibi Alexādro inclamante, regij speculatores adcurrerunt, manumq; hominis retraxerunt. Iussit Sopites æquo animo id ferrent, pro eo cane tres à se dono accepturi. Igitur uenator, reprehensum crus paulatim concidere, nec; unquam canis aut latratum, aut clamorem quempiam edidit: tantūmodo frendens dentibus, carnificinam eam sustinuit, donec exanimatus super leonem expirauit. Interim Hephæstio debellatis gentibus multis Indiæ cum exercitu secū misso ad Alexandrum redijt, qui eum ob res egregiè gestas, multum laudauit, atq; cum copijs omnibus in Phegei regnum inuasit. Vbi à populis omnibus gratissimè est exceptus, & ipse Phegeus cum magnis muneribus ei obuiam prodijt. Tanta hostis fiducia motus Alexander, uti regnum suum obtineret, permisit: duosq́ue dies magnificentissimè ab eo cum toto exercitu acceptus, ad fluuium usque Hyphasim perrexit: cuius septem stadiorum erat latitudo, profunditas ulnarum sex, cursus autem concitatus adeò ut nullo ferè modo traijci posset.

Catharorum gens.

Sophita Alexandro se dedit.

Canes insignes Alexandro donati.

Phegeus rex Alexandro se dedit.

Hyphasis fluuius.

Factus est ibi certior à Phegeo, trans id flumen terram esse desertam ad dierum duodecim iter, excipere tunc fluuium Gangem, omnium quos India habeat altissimum, qui in latum stadia triginta duo pateat: ab eo gentes duas esse, Tabræsios & Gangaridas, sub rege Xandrame, qui equitatum uiginti millium, peditum ducenta millia, curruum millia duo, & elephantos bellico more instructos ad quatuor millia haberet. Videbantur hæc parū credibilia Alexandro. Itaq; accersitum Porum, seuerius percunctatus est, quidnam de hisce compertum teneret, Ille cætera omnia uera esse confirmauit: sed regem ipsum Gangaridarum abiectum hominem, & nullius æstimationis esse dixit: utpote qui tonsoris filius fuisse pro certo crederetur, quòd patrem eius satis uenustū, regina quum deperiret, regem maritum fraude interfecerit, & tonsorem ita in regnum induxerit. Intelligebat Alexander expeditionem in Gangaridas aprimè difficilem fore, nihilominus in cupiditate sibi sueta gloriæ consequendæ, Macedonū suorum uirtuti confisus perstabat. Confirmabatur etiam oraculis, quæ acceperat, uictoriā contra Barbaros haud esse desperandā, quū Pythia insuperabilem eum appellasset, & uniuersi orbis imperium ei Hammon promisisset. Sed quum militem suum bellis continentibus fatigatum ualde, tamq; annos octo in laboribus & periculis maximis fuisse cognosceret, oratione beneuola & accommodata, suorum multitudinem ad nouum bellum adhortari necessarium duxit. Mirificè ordines omnes, ob prælia identidem commissa erāt extenuati, neq; bellorum finis quispiam uulgò sperabatur. Absumpta erant & disrupta in longo itinere arma fermè omnia, & equorum & hominum. Vestimentis Græcis non amplius utebantur: Barbarica adsumere, Indorum tunicas concisas sibi aptare coacti necessitate. Fortè etiā euenerat, ut imbres magni & tonitrua cum fulminibus ad dies septuaginta continenter tunc temporis fierent, quæ Alexander ad se terrendum facta fuisse existimans, unicam desiderij sui spem habebat, munificentia milites ad id quod moliebat, induci posse. Itaq; facta eis potestate eundi prædatum in hostilem terram, quæ omniū rerū copia affluebat: interim dum absunt in populatione, uxores omnes, & filios eorum ad se uocauit, promisitq; mulieribus mense quouis dimēsum frumentum: pueris autem militare stipendiū, quantum eorum patribus dabat, persoluit. Quumq; multis spolijs, & omnis generis præda ditati milites in castra redijssent, Alexander in concionem eos uocauit, ibiq; oratione, quā meditatus fuerat, ne expeditionem contra Gangaridas detrectarent persuade re studuit. Sed cū illi nullo pacto assentiri uellent, coactus est à proposito desistere. Proinde quum statuisset suorum bellorum ibi esse terminum, aras duo decim dijs magnitudine quinquaginta cubitorum excitauit. Castrorum circuitum duplo, quam prius fuisset, ampliorem fieri iussit, ducta fossa pedes quinquaginta lata, intra quam quæ agger & murus præaltus extructus est. Pediti cuique, ut in suo tabernaculo lectos duos quinq; cubitorum: equiti ut idem, insuperq; præsepes solitis altero tanto maiores facerent, iniunxit. Pariter & alia, quæ in discessu relicturi erant, spacio auctiori produxerunt, quod à rege curatum est, ut castra insignia & planè heroica, opus suū apparerent. Simul ut indicia & ueluti uestigia uirorum prægrandium, documento eius loci incolis forent, præstantissimam Macedonum fuisse fortitudinē. His peractis, itinere eodē quo progressus fuerat, rediens diuertit ad fluuiū Acesinē, ubi naues complures inchoatas absoluit: aliasq; construere instituit. Ei negotio dum curā impendit, auxilia & milites ære conductos sub ducibus suis è Græcia uenientes recepit. Erāt pedites plures triginta millibus: equites ad sex millia. Cū ijs arma, quæ uiginti quinq; millibus hominum sufficerent, & medicamentorum talenta centum sunt aduecta, quæ militibus Alexander distribuit. Nauibus aūt cum armamentis omnib. quarū ducentæ erant non tectæ, reliquæ minores ad ministeria omnia obeunda agiles octingentæ, atq; eodem tempore urbibus duabus iuxta flumē perfectis, harum unam, in uictoriæ partæ monimentū, Nicæam: alterā ab equi sui nomine, qui in pugna contra Porū occiderat, Bucephaleam nominari iussit. Ingressusq; cum amicis in classem, flumine Oceanum uersus meridionalem nauigare incepit. Maiorem exercitus partē terra non longè à flumine ducebant Craterus & Hephæstio. Peruentū erat ad locum, ubi Hydaspes & Acesines in unum confluunt. Ibi Alexander naui egressus, cōtra Ibos ductis copijs contendit, quam gentem fama erat ab ijs qui cum Hercule Aornum petram oppugnare adorti, re infecta discesserant,

Macedones expeditionem in Gāgaridas detrectant.

Alexandri rēditus ad Indos.

Alexāder per fluuium Acesinem nauigat Oceanum uersus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque in eis locis permissu Herculis confederant, originem habuisse. Cumq; castra prope clarissimam urbem posuisset, exiuerunt ad eum primores Vrbis ciues: commemorataq; ueteri cognatione, imperata omnia, ut consanguineos deceret, se promptissimè facturos dixerunt, addideruntque preciosa munera. Accepit eos rex in suam amicitiam, Vrbesq; omneis donauit libertate. Deinde in finitimas nationes cum exercitu profectus, reperit Agalasses coëgisse peditum millia quadraginta, tria autem equitum: initoq; cum eis certamine, uictor maximum cecidit numerum: reliquos, qui in oppida propinqua fugerant, expugnatos, in captiuitatem traxit. Contulerant etiam se uiginti millia eius terræ hominum, in magnam quandam urbem. Eò Alexander copias duxit, uicq; intra mœnia irrupit. Indi uiarum angustijs communitis, acriter ex ædibus resistebant, adeò ut non pauci Macedones inter oppugnandum occubuerint. Tunc ira concitatus rex, ignem domibus iniecit, licq; maxima pars hostium est incensa. Qui periculum uitare potuerunt, in arcem se recipientes, pacem supplices ab Alexandro petiuerunt, atque impetrarunt.

Ipse rursus in naueis cum amicis ingressus, iter flumine continuauit, donec à duorum, quos diximus, amnium & Indi confluente classis excepta, perturbari ualde cœpit. Vbi enim concitati aquarum cursus simul collidebantur, uortices & multi & tremendi, abreptas naueis distrahebant, & nonnunquam opprimebant. Ad hoc impetus ipse præcipitatus & uehementissimum trium fluminum, omnem nautarum artem & industriam superabat, adeò ut prouideri non potuerit, quin longæ duæ naues summergerentur, & complures in terram conijcerentur. Nauis ipsa regia à rapidissimo fluctuum decursu comprehensa est. In summoq; discrimine ita uersabatur Alexander: qui præsentem mortem uidens imminere, uestimenta exuit, nudusq; ad extremum natandi subsidium se expediuit. Regis amici, periclitanti naui sese appellebant, ut ea à fluctuum ui retracta, Alexandrum reciperent: magnusq; eo in loco tumultus est excitatus, uiris & nauibus fluminum uiolentiæ se opponentibus, illis autem ingenium & uireis humanas facilè superantibus. Tandem summa cum difficultate nauium succurrentium auxilio factum est, ut ad ripam Alexander impelleretur. Ita præter spem seruatus, dijs sacrum fecit, quòd ueluti pugna cum flumine commissa, maximum euasisset periculum. Hinc contra Oxydracas & Mallos, bellicosos & maximos populos castra mouit. Illi copias octoginta millium peditum, decem equitum, currus autem septingentos coëgerant. Quumq; ante Alexandri aduentum bellum inter se habuissent, tunc extraneo hoste appropinquante, discordias omnes posuerunt: datisq; & acceptis mutuò decem millibus uirginum, amicitiæ affinitatem adiunxerunt. Non tamen ita reconciliati, simul in aciem uenerunt, sed dissensione orta, penes utros summum esset imperium, in proximas urbes se receperunt. Alexander quum prope totius regionis maximam urbem consedisset, eam absque mora aliqua oppugnare statuit. Tunc Demophon quidam ex his qui futura de ostentis & lignis alijs solent conijcere, regem aggressus, ex augurij obseruatione se inquit adnotasse, magnum ei periculum portendi, ob uulgus quod in oppugnatione acceperus esset. Propterea admonebat, uti pro tempore ab inuadenda ea urbe animum ad res alias conuerteret. Hominem Alexander obiurgauit, quòd talibus consilijs uirorum fortium uirtutem frangeret: atque his quæ oppugnationi erant necessaria, prouisis, ipse primus sequentibus copijs urbem aggressus est, uehementer eam ui capere cupiens. Ibi quum serius machinæ adducerentur, portam unam adortus perfregit, irrumpensq; in urbem, multos interfecit: reliquos in fugam uersos, usque ad arcem est persequutus. Interim uerò Macedonum multitudine adhuc in tentandis mœnibus occupata, non cuncta-

Alexander in fluminum cõfluente periclitatur.

tus, ipse scalam propere arripuit, & muro arcis applicuit, scutoq; supra caput prætento, inscendere occepit. Tantam autem his omnibus celeritatem adhibuit, ut prius quàm excubitores barbari in muri custodiã uenirent, ipse iam in eum summum conscenderit. Non audebant hostes propius accedere, ut manus cum eo consererent, sed eminus & iaculatores & sagittarij ita eum grauiter urgebant, ut uix missilium uim sustineret. Macedones scalis, quas duas appoluerant, frequentes scandere conabantur: sed eis pondere per fractis, omnes in terram deciderunt. Igitur omni destitutus auxilio Alexander, facinus mirum & memorabile exequi ausus est. Quum enim indignum rebus à se felicissimè gestis existimaret, omisso quod tentauerat, è muro ad suos redire, solus & armis oneratus in ipsam arcem desilijt, Indisq; impetu facto in eum incurrentibus, audacissimè resistebat. Dextra arborem prope mœnia positam, læua murum ipsum, ne circumueniri posset, sibi pro munimento accepit: atque ita cum hostibus manus conserebat, eo animo, ut tanquam rex tot clarissimis rebus gestis, summam uirtutem demonstraret, mortemq; glorioſam oppeteret. Multos galea, multos clypeo ictus sustinuit. Tandem sagitta ei infra mamillam infixa, ui doloris in genua procumbere est coactus. Ibi statim Indus, qui uulnus intulerat, contemptim accedens, ferire eum aggrediebatur, quum Alexandri gladio subter ilia transfixus, lethali uulnere concidit. Rex ramo, qui de arbore prope se pendebat, comprehenso adiutus, surrexit, cœpitque prouocare ex hostibus, si qui secum uellent decertare. Interim Peucestes unus è custodibus corporis regij, scala mœnibus superatis, primus ad sui principis defensionem peruenit: postque alij plures, qui usti barbaros perterruerunt, atque à periculo Alexandrum seruarunt. Capta autem per uim & urbe & arce, hostes quicunque in Macedonum manus inciderunt, ob conceptam ex periculo regis indignationẽ, trucidati sunt: omniaq; loca urbis cadaueribus sunt repleta. Quum uerò in terra hac Alexander multorum dierum moram traxisset, uti à uulnere curaretur, Græci, qui Bactrianam & Sogdianam præfecturam incolentes, diu antea ægrè tulerant conditionem illam uiuendi inter barbaros, tunc de uulnere & obitu Alexandri rumoribus ulgatis, contra Macedones surrexerunt: coactiq; in unum ad tria millia, magno tumultu excitato, in patriam redire conati sunt. Postea Alexandro mortuo, seditiosam eam omnem turbam Macedones interfecerũt.

Alexander in urbis cuiusdã oppugnatione uulneratus

Iam Alexander à uulnere conualuerat, sacrumq; dijs ob acceptam salutem fecerat, & magnificentissimo conuiuio amicos suos acceperat. Ibi ex ipsa potatione res rara, & memoratu digna euenit. Erat inter conuictores alios Macedo quidam, Coragus nomine, qui corporis robore, & rebus strenuè gestis multum præstabat. Is uino incalescens, ad certamen singulare Dioxippum Athenienſem athletam, cui ob multas insignes uictorias coronæ præmium datum fuerat, inuitauit. Studijsq; omnium qui aderant, ut mos est, in alterutrius gloriam arrectis, Dioxippus conditionem suscepit, atque ipse rex certaminis diem constituit. Qui ut illuxit, multa hominum millia ad eiusmodi spectaculum conuenerunt. Hinc Macedones, & ipse Alexander populari suo Corago, illinc Græci suo Dioxippo omnibus uotis fauebant. Progressi sunt in medium bellatores duo, Macedo fulgentibus armis ornatissimus, Athenienſis nudus, atque oleo unctus, cum serto maximè decenti. Quumq; corporis uigor atque fortitudo in utroque admirabilis esset, deorum quodammodo certamen futurum uidebatur, ut statu ipso atque terrifico armorum apparatu Coragus Marti, Dioxippus autem firmitate membrorum, exercitatione pugnandi, & præcipuè ex claua quam gestabat, Herculi esset consimilis. Postquam igitur alter alteri cœpit ingruere, Macedo mediocri

Coragi & Dioxippi duellum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cri distans interuallo, lanceam in aduersarium intorsit: quam illi paululum reclinatus, euitauit. Post id farissa intenta ad eum feriendum contendens, ut propius accessit, Dioxippus claua farissæ inflicta, totam eam confregit. Sicq; Macedonis conatus bis frustra fuit. Tunc gladio rem gerere uolens, manu educere eum instituerat: quum assiliens Dioxippus præuenit, suaq; sinistra manu illius manum qua ensem stringere parabat, occupauit: dextra autem e statu eum suo deturbauit, cruribusq; subtractis in terram deiecit. Ibi super iacentis ceruicē pedem impressit, clauaq; in ictum sublata, ad spectatores se cōuertit. Qui incredibili & maxima uiri uirtute commoti, clamorem ingentem ediderunt. Alexander iussit ut uicto parceretur, atque spectaculo finito illinc discessit, Macedonis casum egerrime ferens. Dioxippus aduersario suo incolumi dimisso, ob partam adeò insignem uictoriam, corona à suis popularibus honoratus est, existimatusq; communem Græcis omnibus gloriam peperisse. Sed enim fortuna diutius hominem tanto gaudio frui non permisit. Rex enim semper postea ab eo fuit alienatus, omnesq; regis amici, & aulici Macedones uirtuti eius mirificè inuidentes, id tandem excogitarunt, ut minister quidam à se persuasus, poculum aureum Dioxippi puluino subijceret. Postmodum conuiuio inito, conqueri cœperunt de furto patrato: uestigantesq; poculum ablatū, se inuenisse simularunt, cum magno pudore & probro Dioxippi. Qui Macedonū concursum ad se uidens, tūc exijt ex eo nuiuio: deinde paulo post eum in suū diuersoriū uenisset, statuens epistolam ad Alexandrū de fraude in se commissa scripsit, amicisq; uti eam regi redderent, mandauit. Atque eo facto uita se abdicauit, imprudens, qui temerè in certamen cum Macedone descenderit: sed imprudentior longè, quòd sibi uim intulit. Propterea obtrectatores eius ad hominis dementiam coarguendam illud passim iactabant: Haud facile euenire, ut quispiam ingentes corporis uires, & ingenium subtile habeat. Rex autem lecta epistola, grauiter illius obitum tulit, frequenterq; uirtutis eius desiderio tactus est. Et quem uiuentem abhorruerat, mortuum, quando id frustra erat, penes se habere cupiens, quanta fuisset eius innocentia, ex calumniantium scelere cognouit. Igitur Alexander copijs ad ripam fluminis, uti secundum classem iter facerent, ductis, nauigationem cœptam ad Oceanum continuare instituit. Progressusq; ad gentem, qui Sambastæ dicuntur, peruenit. Hi hominum multitudine atque egregia uirtute nulli populo Indiæ postponendi, urbes liberas, quæ populari administratione regerentur, habitabant. Auditoq; Macedonum aduentu, peditum millia sexaginta, equitatum sex millium, bellicos currus quingentos coëgerant. Sed quum flumine classem Macedonum appropinquare sensissent, nouo & inopinato genere accessus perterriti, quum etiam toties uictoris exercitus nomen uererentur, suaderentq; seniores ne prælij fortunæ res committeretur, quinquaginta clarissimos uiros legatos ad Alexandrum miserunt, oratum, ne ad se, qui amici esse uellent, hostiliter ueniret. Rex laudato eorum consilio, pacem concessit, atque magna munera. honores autem plus quàm humanos ab ea gente consequutus, in Messanos, deinde & Sodras, qui utranque fluminis ripam tenebant, contendit. Quibus in locis secus flumen urbem Alexandriam condidit, decemq; millia hominum, qui eam incolerent, designauit. Hinc & Musicani regnum ingressus, eum captum interfecit, gentesq; deuictas sibi parere compulit. Transijt deinde in terram, cui Porticanus imperabat: ubi primo impetu urbes duas expugnauit, concessaq; militibus præda incendit. Porticanum, qui in arcem bene munitam confugerat, expugnatum oppressit: omneis eius urbes ui captas euertit, ita ut magnum sui nominis terrorem finitimis populis iniecerit. Vastauit eodem modo Sambi regnum, oppidis compluribus occupatis ac dirutis, & hominum millibus supra

Dioxippi mors ab inuidia.

Alexander aliquot gētes in deditionem subigit.

supra octoginta passim interfectis. Tantam calamitatem genti huic Brachmanum Alexander intulit. Cæteras, quæ supplices ueniam rogarunt, his tantum, qui sumendi arma præcipui authores fuerant, è medio sublatis, clemētius tractauit. Sambus ipse rex cum elephantis triginta transmittens in ulteriorem Indi fluminis ripam, imminenti periculo se subtraxit. Vltima erat Brachmanum urbs, nomine Harmata, quę & suorum hominum uirtuti, & loco munitissimo confisa, Alexandri gratiam parui æstimabat. Ad hanc pauci è regijs amicis missi sunt, qui lacesserent oppidanos, ut si ad exeundum elici possent, ipsi retrocederent. Erant quinquaginta numero, qui mœnibus appropinquantes, ob paucitatem contempti sunt, atq; ex urbe ad tria millia insequendi gratia egressis, simulabant se perterritos pedem referre, donec ad uicinum locum hosteis perducerent: ubi Alexander instantes barbaros excepit, manibusq; acriter consertis, aliquos interfecit, reliquos uiuos comprehendit. In ea pugna quum Macedones multi uulnerati fuissent, magnum ij omnes periculum adiuerunt, propterea quòd barbarorum ferramenta letali ueneno fuerant illita, quæ res fiduciam ueniendi in certamen dederat. Conficiebatur id ueneni genus è quibusdam serpentibus, quos per uenationem conquisitos & interemptos ponebant in sole. Ibi sideris cœlestis ardor iacentia corpora, uti liquarentur, soluebat: atque ita sudor quidam exprimebatur, qui nihil aliud erat, quàm anguium ipsorum humor omnis uenenatus. Is igitur ubi per uulnus quempiam contigerat, eius corpus stupens continuò reddebat. Pòst paulo acerrimi consequebantur dolores, contractioq; & tremor omnia membra inuadebat. Cutis ipsa frigebat cum atro colore. Vomitu bilis identidem rejiciebatur. E uulnere prodibat nigra quædam spuma, & sanies inde facta confestim nobiliores corporis partes attactu suo corrumpebat, morsq; ita miserabilis insequebatur. Neque minus periculi aut cruciatus leuiter saucijs, quàm ijs qui maiora subiuissent uulnera, accidebat. Eiusmodi peste quū Macedones absumerentur, Alexander non adeò cæterorum omnium miserabatur, quàm unus Ptolemæi, qui succedentibus temporibus regnauit, tuncq; ei plurimum erat dilectus, casum dolebat. Contigit uerò rarum & uix fidem capiens quiddam in Ptolomei salutem, quod omnes diuinæ prouidentiæ acceptum referebant. Omnibus, ob suas summas uirtutes, & cunctis gratificandi studium, æquè charus humanitate, quam præstabat, condignam mercedem hanc reportauit. Vidit dormiens Alexander eam speciem, quasi draco ore herbam quandam teneret, & eius naturam, uirtutem, atque locum, ubi nasceretur, doceret. Postquam surrexit, repertam herbam contriuit, & Ptolemæi corpori applicuit. Dedit etiam potionem inde medicatam, per quæ bonæ ualetudini subitò eum restituit. Cæteri qui ex uulneribus laborabant, cognito herbæ profectu, eadem usi curatione, conualuerunt. Ad urbem ipsam Harmata & magnam & munitionibus bene firmatam cum exercitu oppugnandi causa accessit Alexander. Ibi egressi oppidani, supplicantes, sęq; in eius potestatem dedentes, pacem & ueniam impetrarunt. Ipse nauigatione repetita, ad oceanum peruenit: ubi quum insulas duas inuenisset, deos splendidissimo sacrificio in eis peracto ueneratus est, magnaq; & multa aurea pocula simul cum libaminibus in mare ipsum coniecit: Tethydi & Oceano aras, quòd sumptam expeditionem ibi finiuisset, excitauit. Ab Oceano rursus classe iter relegens, per flumen ad Hyala insignem urbem appulit: cuius respublica eodem ferè modo quo Spartanorum regebatur. E familijs duabus, reges duo per successiones adsumebantur, qui bellicæ rei præessent. In omnibus autem quæ gerenda essent, præcipua senectutis authoritas. Incendit Alexander naues eas quæ labefactatæ multum erant: reliquas omnes Nearcho, alijs ue amicis quibusdam tradens, iniunxit, littoraleis gentes per oceanum aditrent,

Vrbs Harmata.

Macedones uenenatis telis uulnerati.

Alexandro in somno mōstrata herba aduersus uenenum telorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rent,atque ad obsequium compellerent, sibiq; ad Euphratis ostia occurrerẽt.

Ipse autem cum terrestribus copijs latissimam regionem peragrans,contumaceis & sibi aduersos debellauit.Qui imperata facere non recusarunt,liberaliter & in fidem accepit: donecqûe per Orbitas & Cedrosiam terram transiuit,nihil sensit detrimenti. Ab eis loca multa aquæ egentia,nec pauciora deserta ingressus, attigit tandem Oridis finitima. Ibi exercitu in treis parteis diuiso, uni Ptolemæum ducem, alteri Leonnatum præfecit: ut hic mediterranea,ille quæ secundum mare essent,populabundi percurrerent. Ipse cum tertia in monteis & subiacentia loca,uastans omnia, inuasit. Quum igitur sub unum atque idem tempus multis in partibus regio ea uastari cœpisset, ocyus igne, rapinis, & cædibus omnia sunt repleta. Macedones ita magna præda sunt potiti, interemptorumq; numerus excesit multa millia. Vicinæ gentes tali perterritæ exemplo,in regis potestatem uenerunt: qui ad sui nominis incrementum urbem iuxta mare extruere statuit. Quum enim portum naturali situ quietissimum inuenisset, locique propinqui opportunitas placuisset, ibi conditam urbem,Alexandriam nominauit. Postea itinere, quoũ sibi patentissimum fecerat, in Oritarum agros irrumpens, breui gentem eam totam sibi coégit parére, quæ mores & instituta reliquis Indis consimilia habet, uno excepto, quod eis peculiare uix fidem capiat. Obeuntium apud eos cadauera,cognati nudi,& lanceas gestantes in syluam aliquam efferunt, atque ibi uinciunt.Post id uestimenta omnia,& totum funeris apparatum diripiunt:re lictis corporibus uti à feris deuorentur, raptas uestes concidunt, ac loci eius genio sacrificant. Inde omnes domum reuertuntur. Progressus est deinde Alexander in Cedrosiam, propius mare iter faciens, inciditque ingentem quandam inhospitalem & prorsus feram, cuius homines à primo ortu ad senectutem usq; ungueis nutriunt: comam autem in unum collectam promittunt, quæ ob intemperatos solis ardores eis est adusta. Pellibus ferarum amiciuntur. Cete, quæ mari ad terram eijciantur,eorum carne uesci soliti,pro cibo habent. Construendarum domorum eam habent rationem, ut parietibus excitatis, tectum è piscis eiusdem costis superimponant, atq; ex ea materia plerunque trabeis decem & octo cubitorum in structura ipsa suspendant: squamis autem tegularum uice in cooperiendo tecto utantur. Laborauit Alexander hac in regione magnis commeatuum angustijs: pergensque in desertam, & omnium quæ usui sunt inopem terram deuenit.Ibi cum ex fame multi perijssent, mirificè Macedonum omnium animi fracti sunt: & ipse rex dolore & curis ingentibus corripi cœpit: quandoquidem miserabile illud passim uidebat, ut uirtute animi, & optimis armis instructissimi homines in desertis,omnium egeni turpiter occumberent.Quibus ut subueniret Alexander, expeditos milites in Parthiam, Dranginam, Ariam, cæterasque desertæ terræ uicinas præfecturas misit,mandans,uti camelos celereis, aliaq; dorsuaria iumenta frumento & rebus quibuscunque necessarijs onusta, agerent ad Carmaniæ fines.Illi propere euntes ad præfectos locorum,fecerunt ut magna commeatuum uis ad dictum locum comportaretur. Amisit initiò Alexander milites multos ob uictus inopiam, & postea in ipso itinere Oritæ aggressi agmen quod Leonnatus ducebat, multis interemptis, in suam terram se receperunt. His omnibus difficultatibus circumuenti Macedones, superata tandem deserta ea regione, in habitabilem, ac rebus omnibus affluentem peruenerunt. Vbi postea quàm à toleratis incommodis recreati sunt, Alexander ipse septem dies continuos ornatus ad pompam suo præiuit exercitui, ad ludicrum festum in honorem Liberi patris celebrandum, atque in uia media potationes, nec citra tumulentiam,exercuerunt. Quibus peractis,quum præsides multos,quibus regendæ terræ ab ipso designatæ fuerant,

Alexander urbem quandã, Alexandriam construit.

Oritarum funera mira.

Macedones fame laborãt.

fant,impotenter & præter æquum iniurijs populos afficere audiuisset, minimè id ratus ferendum, in præfectos & duces plerosq; animaduertit. Ea uerò regis in primores uiros sæueritas,ut passim uulgata est, duces complures iniuriarum & patratorum scelerum conscij, uehementer sibi cœperunt timere, atq; aliqui cum mercenario milite, cui præerant, à rege defecerunt: nonnulli coacta undique pecunia aufugerunt. Quorum factus certior Alexander, ad duces omnes & satrapas Asiæ scripsit, ut quum primum literas suas legissent,milites omneis stipendio merentes dimitterent. Eo aũt tẽpore, quum moram traheret in maritima urbe,cui Salmunti erat nomen, ac scenica certamina in theatro spectaret, eò appulsi sunt quos per oceanum ad maritima oberunda miserat.Statimq; theatrum ingressi,regem salutarunt,ac quæcunque egissent,renunciauerunt. Macedones ex sociorum aduentu magna affecti lætitia,plausum ingentem ediderunt:atq; ita effusissimo gaudio omnia diffluebant. Narrauerunt illi miros se in oceano gurgites, quibus aqua sorberetur, & rursus effunderetur:fluctuum etiam uastas agitationes inuenisse, ac prope eos gurgites insulas magnas complures ab extremo continenti prospici, neque aditum ad eas modo ullo patére, ob crebras æstuantis maris exundationes, uento uiolentissimo ab insulis in terram perflante, quibus ex spumæ ui magna fluctus identidẽ excitata species candida esse uideretur. Quodq; magis admirabile, in multa & incredibilis magnitudinis certe se incidisse: unde consternati,spem omnem uitæ abiecerint:quippe qui arbitrarentur uiros omneis unà cum nauibus ab illis absumptum iri. Sed postea animis resumptis, clamorem magnum omnes se pariter edidisse:simulq; armis collisis, & personantibus tubis,tantum strepitus fecisse, ut perterritæ belluæ subter aquam se demersérint.His acceptis,Alexander iussit uti ad nauigationem redirent, pergerentq; usque ad fluuium Euphratem. Ipse cum exercitu itinere per regiones uarias facto,ad Susianæ fines peruenit.Circa id temporis Calanus Indus, magni nominis in philosophiæ studijs, & qui ab Alexandro multum obseruabatur,miro mortis genere se interemit. Cum enim annos tres & septuaginta omnis prorsus aduersę ualetudinis expers uixisset,tuncq; morbo tentatus, indies grauius haberet,reputans felicitatis eius,quæ à natura, aut à fortuna accipi possit,terminum sibi iniectum esse,ab hac uita decedere statuit. Rogauit igitur Alexandrum, ut pyram construi, ac postea quàm à se ea incensa fuerit, per ipsius apparitores ignem subijci faceret. Conatus est initiò rex à proposito eum dimouere:sed ut in sententia permanere uidit,se, quæcunq; orasset,curaturum recepit. Regioq; iussu pyra statim est composita, & ingens hominũ multitudo ad tam inusitatum confluxit spectaculum. Calanus, uti se facturũ asseuerauerat,summa alacritate pyram inscendit,atq; ibi cum ea incensus, uitam finiuit.Quę res ab astantibus uario modo excepta est.Hominis aliqui furorem,nonnulli inanem fortitudinis ostentationem damnabant.Erant & qui animi & magnitudinem in contemnenda morte admirarentur. Alexander summo cum honore eum sepeliri curauit:ac deinde Susa profectus, Statiram maiorẽ Darij filiam sibi iunxit matrimonio, iuniorem Drypetim Hephæstioni uxorem dedit. Suasit insignioribus amicis, uti exemplo suo sponsalia inirent,fecitq; ut nobilissimæ Persicæ puellæ eis nuberent.Dum hæc agerentur, triginta Persarum millia Susa uenerunt,qui omnes & iuniores & corporibus bene compactis robustisq; electi, regis iussu simul ad idoneum tempus sub magistris & præfectis omnia belli munia perdidicerant,ac Macedonica armatura pulcherrimè instructi fuerant.Hi castra ante urbem posuerunt. Quumq; bellica usi meditatione, se in armis regi ostendissent, maximis ab eo muneribus sunt affecti.Quòd enim Macedones Gangem flumen trajicere recusauerant,

Alexandri hõmines narrãt quæ in oceano uiderunt.

Calani Indi philosophi mors mira.

Alexãder ducit uxorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant,& frequenter in concionibus reclamare ei non uerebantur, opinionemque de patre Hamnone paſsim eleuebant,agmen hoc Perſarum,quorũ unus & idem eſſet animus, ad Macedonicæ phalangis animos reprimendos comparauerat.Atque his quidem rebus Alexander operam dabat. Harpalus autem,qui theſauris & uectigalibus ſeruandis Babylone præfectus fuerat, quũ in Indiam Alexandrum facile intraſſe audiuiſſet,in eam uenit ſententiam,ut illinc eum haud amplius rediturum crederet. Itaq; delicijs & intemperantiæ ſe dedens,fœminis uim primò inferre, & omne libidinis genus cum barbaris exercere incepit: cuius rei magnam facultatem latiſsimæ terræ imperans,habebat. Pecuniarum autem uim magnam in turpium uoluptatum uſum impendere:à mari ſiquidem uſq; rubro,quod maximè diſtat, piſces multos ſibi afferri curabat, atq; in omni uictu tantum prodigebat, ut inde paſsim male audiret.Præter hæc,Athenis ad ſe inſigne maximè ſcortum,cui Pothynice erat nomen,acciuit, uiuentiq; munera planè regia donauit,& mortuam magnis ſumptibus ſepeliri fecit, condito ei in terra Attica precioſiſsimo ſepulchro. Hinc Attica itidem alia muliere,quam Glyceram nominabant,uocata ad ſe,in ſumma mollitudine,& immoderatis impendijs uitam ducebat. Ad omneis uerò fortunæ caſus Athenienſem populum,quò,ſi opus eſſet,profugium haberet, ſibi præcipuè demereri ſtudebat. Quum igitur ex India reuerſus Alexander, præfectos multos ſibi delatos morte mulctaſſet,Harpalus idem de ſe timens, collectis quinq; millibus talentorum argenti, ſecum adſumpſit ad ſex millia mercenariorum militum, ex Aſiaq; in Atticam contendit. Vbi quum à nullo reciperetur,ad Tenarum Laconicæ relicto milite,Athenas ſupplex cum pecuniarum parte eſt profectus. Superuenerunt ab Olympiade & Antipatro nuncij,qui eum ab Athenienſibus repoſcerent. Tunc ipſe grandem pecuniã oratoribus,qui ad populum pro ſe agerent, dilargitus,aufugit.atque ad ſuos milites iuit in Tenarum.Illinc in Cretam tranſmiſit,ubi à Thibrone,uno è ſuis familiaribus,per inſidias eſt interemptus. Athenienſes habita de his cognitione,qui pecunias ab Harpalo accepiſſent, Demoſthenem alioſq; quoſdam oratores criminis eius damnauerunt. Alexander in Olympicis ludis per præcones ſignificari fecit,omnibus exulantibus,præter quàm ſacrilegis & homicidis,reditum in patriam à ſe concedi. Atq; è ſuo exercitu decem millia ſeniorum hominum ſelegit, hiſq; uacationem militiæ indulſit. Quumq; eorum multos ære alieno obſtrictos eſſe intellexiſſet, die uno exoluit debita paulo minus decem millium talentorum.Macedones,qui in ordinibus remanſerãt, contumacius ſe gerentes, concionantiq; ſibi obſtrepere auſos, commotus acerrimè obiurgauit:iniectoq; multitudini terrore, è tribunali deſilire non dubitauit: ipſoſq; tumultus authores ſuis manibus comprehenſos, apparitoribus puniendos tradere.Gliſcente autem indies magis ſeditione, Alexander è Perſarum lectorum numero duces adſumpſit, primoſq; eis honores in exercitu conceſsit.Quacontumelia Macedones affecti,ſupplices,lachrymantesq; à rege ſumma cum difficultate,ut eis reconciliaretur,impetrarunt.

Harpalus deliciis indulget

Regni Alexandri annus. X.

Iam uero Athenis imperante Anticle,Romę conſulibus L. Cornelio & Q. Pompilio,Alexander ordines, qui militum interitu extenuati erant, è Perſis ſuppleuit.Eorundem & mille in aula ad ſui cuſtodiam eſſe iuſsit. In uniuerſumq; Perſis nihilo minus quàm Macedoni cuiuis, fidendum cenſuit. Venit & tempore eodẽ ad regẽ Peuceſtes,ducens funditores & ſagittarios ad uiginti millia,quos prioribus copijs immiſcuit:eaq; nouatione mixtũ quendã exercitum & ſibi audientẽ fecit.Macedonum filios, qui è fœminis captiuis fuerãt ſuſcepti,

Alexãder duo ſuæ res cõponit.

ſuſcepti, diligenter exquiſiuit, inuenit'que numero eſſe fermè decem millia. Quibus omnibus,ut liberaliter educarentur, certam pecuniam de ſuo exoluit ut que eis bene inſtituendis magiſtri & doctores præeſſent,conſtituit Exercitu uerò bene interim recreato,Suſis diſceſsit,traiectòque Tigri flumine, ad pagos qui Cari dicuntur,caſtra poſuit.Ibi quatuor moratus dies,in Sambana (id loci nomen)contendit.Septem dies ad quietem hîc exercitui dati ſunt.Poſtea caſtris tertijs ad Celonas peruentum eſt: qua in gente tunc etiam Bœotorum proles ſupererat,ex his orta, qui de Xerxis exercitu ibi conſederant. Hi igitur morum patriæ etiamnum memores,duplici utuntur ſermone. Vno,qui ſit indigenarum;altero,in quo plurima referant Græca uerba.Inſtituta itidem quædam rerum agẽdarum antiqua retinent. Expectauit Alexander ueſpertinum crepuſculum: tunc'que ex eo loco diſcedens, rectum iter declinauit,ac Bagiſtamam uidendi loci cauſa eſt profectus. Ea regio amœniſsima,& quæ dijs etiam oblectandis idonea uideri queat: fructiferum arborum, cæterorum'que omnium quæ uſui & uoluptati eſſe poſsint,magnam habet copiam. Tranſijt poſtea in terram, quæ paſcuorum ubertate,armentis equorum innumeris alẽdis ſufficiebat Dicebatur olim paſtionis gratia equorum millia centũ & ſexaginta eò cogi fuiſſe ſolita. Sed tempore aduẽtus Alexandri ſexaginta tantum millia numerata ſunt. Dierum triginta moram fecit in his locis. Deinde dies ſeptem progreſſus,attigit Ecbatana,quę ſunt in Media.Ducentorum & quinquaginta ſtadiorum ambitum ea habere,& totius Mediæ regiam eſſe,coactoſque ibi theſauros magnam pecuniæ uim capere prædicant.Pluſculum temporis in hac urbe fuit Alexander,militi quietem conceſsit, ſcenica dedit certamina,continenterq; potationib.inſeruitũ eſt.Tunc Hephęſtio regis amicus,cum largius ſe inuitaſſet,crapula correptus in morbum incidit,unde obijt mortem. Aegerrimè tulit Alexander caſum hunc, defunctí'que cadauer Perdiccæ, uti Babylonem deferri curaret, tradidit:ampliſsimo funere mortuum amicum ſepelire habens in animo. Dum hæc ab Alexandro aguntur, magni motus in Græcia exorti ſunt, nouis'que rebus pleri'que animum intenderunt, unde bellum, quod Lamiacum nuncuparunt, huiuſmodi initijs & ratione eſt conflatum. Quum rex per literas omnibus Aſiæ præfectis imperaſſet, ut à ſe milites mercenarios dimitterent.eo'que uti iuſſum erat facto,per Aſiam uniuerſam externi homines militia ſoluti paſsim uagarentur, & neceſsitate cogente uictum ſibi ex prędationibus & latrocinijs conquirerent,contigit ut undique hi omnes ad Tænarum Laconicę promontorium conuenirent.Perſidis etiam ſatrapæ & duces, qui regem ueriti auſugerant, cum pecunia & milite ſuorum manu eodem tranſmiſerunt mari,omnes'que uires ſimul iunxerunt. Nouiſsimè imperator dux'que omnium aſſumptus eſt Leoſthenes Athenienſis, uir magnitudine animi præſtantiſsimus, & Alexandro maximè infenſus. Is habito conſilio, cum de belli ratione diſſeruiſſet, talenta quinquaginta ſtipendijs perſoluendis, armorum autem in omnes uſus magnum numerum obtinuit. Ad Aetolos, quibus cum Alexandro malè conueniebat, legatos miſit, qui rogarent auxilia. Et reliquis omnibus bello gerendo neceſſarijs mirificè itentus erat: quippe qui negocium magnum ſibi imminere proſpiceret. Interea Alexander Coſſæos ſibi parêre detrectantes, cũ expedito mouit exercitu Ea eſt gens ſumma præditus fortitudine, quæ Mediæ montem incolens,loci difficultate & militari ſua uirtute confiſa, nunquam externo principi ſe ſubmittere uoluit, atque à Perſarum regibus nulla ui ad obſequium compelli potuerat: tunc'que magna fiducia Macedonum uireis paruí æſtimabat. Igitur rex occupatis locis unde aditi poterant, ingreſſus in Coſſæam, terram fermè eam totam eſt populatus: frequenter'que manibus conſertis, ſemper uictor, magnam barbarorum cædem fecit, ac longè plureis uiuos cepit. Per quæ factum eſt

Bagiſtamã regio amœniſsima.

Hephæſtio moritur.

Lamiacibelli origo.

Coſſæos ſubigit Alexãder.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum est,ut Cossæi tot aduersis prælijs & suorum magna captiuitate fracti, seruitutem recipiendorum suorum causa subire compulsi fuerint. Pax eis sub cōditione imperata faciendi data est. Eoq; modo Cossæis intra diem quadragesimum debellatis,& ubi difficultates locorum poscebant, oppidis extructis,Alexander exercitum reduxit.

Regni Alexandri annus XI.

Alexandro Chaldæi nunciat mortis periculum,si Babylonem uenerit.

Romæ consulibus L.Cornelio Lentulo, & Q.Pompilio,illinc discedens, castra Babylonem uersus mouit,paruis itineribus,ut exercitus reficeretur,cōtendens:identidemq; inter eundum quiescens. Distabat ab ipsa Babylone stadia 300. cum Chaldæi, qui maximam sideralis scientiæ opinionem habebant, quòd per æternam quandam cœlestium obseruationem futura prædicere cōsueuerint,è suo numero seniores, quibusq; plus erat experientiç,elegerūt.His datum negotium,ut Alexandro irent nūciatum,se nosse ex diuinatione astrorum,Babylone ei mortis periculum imminere:omniq; modo suaderent,ne urbem ingrederetur.Posse autem id discriminis euitari,si Beli sepulchro,quod à Persis conditum fuerat,instaurato,uia quam docuerint ipsi,introëat in urbem Princeps eius legationis erat Belephantes, qui regem de tali re, ne fortè detrimentum aliquod sibi inde accerseret,minimè ausus compellare, Nearcho uni ex amicis regijs,quo cum familiaritas ei intercedebat.negocium totum indicauit:utiq; regi id palàm faceret rogauit.Alexander à Nearcho Chaldæorum denunciationem audiens,territus est. Cumq; eorum hominū prudentiam & magnum nomen identidem secum reputaret, animo turbabatur. Igitur amicorū multis in urbem missis, ipse in tempus aliud profectionem eam differre instituit:metatusq; castra stadijs 200.procul Babylone,moram ibi trahebat,non sine omnium admiratione. Venerunt interim ad eum frequentes Græci homines,& præcipuè qui philosopho Anaxarcho operam dabant.Hi cognito qua causa rex non progrederetur,rationibus philosophiæ uarijs acriter adeò disseruerunt,ut ille prorsus animum mutauerit:omneq; diuinationis genus,& maximè quo utuntur Chaldæi, damnandum iudicauerit. Ita rex animo quasi saucio,philosophorum uerbis sanato, Babylonem cum exercitu intrauit.Vbi humanissimè à ciuibus, ueluti prius etiam factum fuerat,excepti, sese omnes ad ocium & uoluptates conuerterunt, necessariarum rerum abundātia omni supplente.Hoc quidem anno res gestæ ita se habent.

Philosophi Alexandro persuadent ut Babylonē intret

Regni Alexandri annus XII.

Olymp 114.

Sequenti, quo Athenis Aegesias imperauit, & Romæ consules fuerunt C. Pompilius, & Papyrius, actaq; est Olympias quartadecima supra centesimam,uictore Micina Rhodio,ex omnibus ferè orbis terrarum partibus legati ad Alexandrum uenerunt. Aliqui,ut ea quæ feliciter gessisset, gratularentur: alij ut coronas offerrent,nōnulli amicitiam & societatē eius petituri. A multis splendidissima afferebanē munera:quidā etiā de obiectis criminibus se expurgatum uenerāt.Non tantū nationes,populi, principesq; Asiæ diuersi legationes miserāt,sed & plerçq; erāt ex Europa & Africa: hinc quidē Carthaginiensiū,Libophœnicū, gētiumq; omniū iuxta mare ad colūnas usq; Herculis habitantiū:illinc aūt Græcarū cōplurium ciuitatū, Macedonū,Illyriorū. Missæ etiā sunt ab his qui uicina mari Adriatico incolunt, à Thraciæ gentibus ac Gallis conterminis,quæ gens tunc primū Græcis cœpit innotescere.Alexander audi tis omnium legatorū uoluntatib. constituit quibus primū & deinceps per ordinem à se respondendum esset. Primi expediti sunt,qui sacrarū rerū causa uenerant:secundi,qui munera attulerant: tertij,quorum tractatio erat de obsidibus: quarti,quibus de priuatis negocijs agendum: ultimus fuit locus exulum restitutionem detrectantibus. Ante omneis autem Hemmonij, Delphi, Corinthij

Ad Alexandrum ueniunt diuersarū gētium legati.

rinthij, Epidauri, & alij quidem ob dignitatem sacrorum, de quibus agebant, cognitionem & responsum obtinuerunt. Cuncti'que in uniuersum legati benigna ac liberali responsione, quantum eorum negotia patiebantur, utilæ'i ac bene erga se affecti dimitterentur,studuit. Legatorum re perfecta,totus se ad Hephæstionis funus celebrandum conuertit. Tanta'que in eo diligentia est usus,ut non tantum prioris ętatis quascunque eiusmodi funebres pompas superauerit,sed & posteris excedendi,quod ipse fecisset,facultatem nullam reliquerit. Illum sanè tanto affectu dilexerat,ut eorum,quos amicitia iunctissimos fuisse fama prędicat,animi propensioni nihil cesserit. Post obitum autem nullo modo seruato honorauit. Donec uixit Hephæstio,ante amicos omnes semper à rege æstimatus est, licet Craterus minus nihilo amaretur, adeò ut cū semel à quodam familiarium Craterum in regis amicitia Hephæstione haud minorem esse,dictum fuisset:Alexander responderit, Craterum esse philobasilea, id est amicum regis: Hephæstionem philalexandrum, id est Alexandri amicum. Darij sanè mater cum in primo congressu ex ignorantia Hephæstionem pro Alexandro salutasset, ac monita sese ad regem conuerteret, illud ei dixit Alexander: Nihil curæ habeas,ô mater, hic namque est Alexander. In omnibus & potentia, & quòd familiaritatis multæ esse solet, loquendi fiducia adeò utebatur, ut Olympiade per inuidiam infensa ei, & literis acerbius nonnunquam obloquente ac minante,non dubitauerit haud molliter ad eam rescribere, & in epistolæ fine illud apponere: In me calumnias moliri desinas, neque amplius asperitate & minis mecum utare. Sin perseueraueris, scito haud magnæ curæ mihi eam rem fore: cum (uti nouisti) Alexāder æquitate omnibus præstet. Ad parandum itaque tam chari hominis funus, Alexander uicinas omnes ciuitates monuit, uti omnibus quibus possent, præsentem pompam iuuarent. Gentibus autem Asiæ omnibus imperauit, ignem, qui sacer à Persis dicitur,extinguerent, donec funus esset absolutum. Id autem apud Persas tantummodo in regis obitu fieri solitum erat.Idcirco populi in malum omen regiam iussionem traxerunt,ueluti deus ita futuram regis mortem significaret. Contigerunt pariter ostenta alia quædam mira, quibus Alexandro uitæ finis est prænnnciatus, ut sepulchrali hoc honore explicato, ānobis narrabitur. Duces & amici omnes regis sui uoluntati inseruientes, signa ex ebore, auro, & materia alia preciosa fieri curarunt. Ipse autem architectos, & diligentiores fabros multos cōquisiuit: ac primùm mœnium stadia decem deiecit,lateres'que omnes colligi & exportari mandauit,quò locus ad pyram extruendam æqualis fieret. Eam autem quadratam erexit, ac latus quodque in stadij longitudinem produxit. Reliquam aream partitus est in domos triginta, quæ extructæ sunt cum tabulatis ē ligno palmæ arboris. Totius autem ædificij formam quadratam effici uoluit. Deinde circumquaque ornamenta applicabantur. Ad imam quidem partem posita sunt quinqueremium aurea rostra ducenta quadraginta numero: in eorum prominente utrinque assere, ut solet in proris nauium, sagittarij bini quatuor cubitorum magnitudinis genu innitebātur.In medio quinque cubitorum statuæ armatæ erant.Loca omnia intermedia tegebantur obductis uelis purpureis. In secundo loco supra hæc erant quindecim cubitorum lampades, queis circa partem quæ manibus capitur,annexæ erant coronæ aureæ: in summo,ubi ignis excitatur, aquilæ alas protendebant, ac deorsum uersus intuebantur: ad infima iacebant dracones, aquilas & ipsi inspicientes. Tertium superiorem locum ferarum omniū, quæ uenando capiuntur, ingens tenebat multitudo. Quartus locus habebat Centaurorum pugnam, factam ex auro. Quintus tauros & leones alternos aureos.Super hæc omnia in sexto ordine erant ubique Macedonica & barbarica arma: altera in ultutis testimonium: barbarica, uti gentium deuictarum

Alexāder Hephæstioni sumptuosissime parentat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

darent significationem. Summum fastigium tenebant Sirenes introrsus cauatæ, in queis conditi homines funebrem næniam canerent. Totius operis altitudo credita est fuisse cubitorum plus centum triginta. Quum'que simul duces, milites, legati, & indigenæ homines summo studio pompæ eius apparatum adiuuissent, impensa sunt talentorum millia plus quàm duodecim. Ad magnificentiæ huius rationem reliqua omnia in funere summo cum splendore sunt celebrata. Nouissimè imperatum, ut Hephæstioni tanquam præsidi deo omnes sacrificarent. Forte'que tunc temporis Philippus unus è regijs amicis Babylonem cum uenisset, oraculum ab Hammone acceptum de Hephæstione, uti deo sacrificijs adorando, renunciauit: quod plurimum Alexãdro, quum sententiam suam à deo comprobari uideret, placuit. Primus itaque ipse sacrum fecit, liberalite'que hominum multitudinem ingentem susce pit, uarij generis uictimis ad decem millia mactatis. Honoribus autem mortuo amico exolutis, Alexander ad remissionem animi ac uitam lætiorem sese dederat: uidebatur'que potentiæ & felicitatis humanæ summum fastigium attigisse, cum fati uiolentia tempori, quod eius uitæ natura concedebat, terminum iniecit. Deus que ipse & miris ostentis, neque dubijs signis imminentem mortem demonstrauit. Cum enim Alexandro unctioni uacante, regia uestis cum diademate super tribunal fuisset posita, uir quidam indigena, qui uinctus tenebatur, ruptis compedibus è custodum manu clàm aufugit: ingressus'que aulam, nullo in portis prohibente, ad tribunal contendit: repertam uestem & diadema induit, atque ita ornatus quietè consedit. Audito hoc inusitato facinore, Alexander ualdè est territus: aggressus'que hominem, qui nihil commotus quietissimè sedebat: eum interrogauit, quis'nam esset, & cuius causa rem talem fecisset. Illo simpliciter respondente, se nihil scire: uisum est regi de hoc facto ad uates referre: quorum consilio hominem interfecit, ut si quid aduersi eo ostento denunciatum esset, in illius caput effunderetur. Alexander uestem recipiens, dijs depulsoribus sacrum fecit, non sine magna animi tristitia. Et Chaldæorum admonitionibus identidem recordatus, philosophos, qui sibi aduentum Babylonem in animum induxissent, detestatur, artem rursus & sapientiam magnam Chaldæorum admiratione & cultu dignam iudicabat, omninoq; cuiuis contra uim fati argumentis & copiosis disputationibus differenti, mirificè infensus erat & obloquebatur. Haud multo post hæc, signum aliud ad regni mutationem pertinens, diuinitus editum est. Correptus cupidine uisendi paludem, quę erat prope Babylonem, ingressusq; naues cum amicis nauigare incœperat. Ibi regia naui à cæteris diuulsa, coactus est aliquot dies solus uagari, adeò ut salutem quandoque desponderit. Interim per anfractus quosdam difficiles & multis impeditos arboribus dum progreditur, à ramis superne pendentibus retentum diadema, deinde in aquam cecidit. Tunc è remigum numero unus adnatans, receptum illud, ut tutius ferret, capiti suo imposuit, atq; ad nauem uenit. Errauit ita Alexander dies tres, & totidem noctes. Liberatus igitur à periculo, & diademate præter spem recuperato, iterum uates consuluit, quid'nam de eo, quod sibi euenerat, censerent. Illi monuerunt, ut magnis & insignibus sacrificijs deos sibi propitios redderet. Tũc temporis Medius quidam Thessalus, unus ex amicis regijs, uehementer eum rogauit, uti ad geniale conuiuium, quod celebrabat, uenire non recusaret. Ibi mero multo se onerauit. Nouissimè quum repletum magnum Herculis poculum ebibisset, repentè ueluti fortissimo ictu uerberatus, & clamorem & suspiratum ingentem edidit. Sublatus adstantium amicorum manibus, illinc discessit: statim'que adhibiti medici, fecerunt uti cubaret, diligenterque ei adsidebant. Morbo autem inualescente, cum medici nullo remedio ei possent succurrere, dolores'que acutissimi, & ueluti cruciatus eum torquerent, uitæ omnem spem

Ostenta Alexandri mortẽ antegressa.

Alexandri mors.

spem abiecit, detractumq; è digito annulum Perdiccæ tradidit. Amicis rogantibus, cui imperium relinqueret: Præstantissimo, respondit. Atq; hac nouissima uoce illud nimirum significauit, magno primorum ducum certamine sibi iri parentatum. Eo, quem diximus modo, Alexander est mortuus, regni sui anno duodecimo, mense septimo, maximis rebus gestis, ut regum qui ante eum, postq; ad meam usq; ætatem fuerunt, nullus ei cõparari possit. Sed quoniam scriptores aliqui in tradẽda regis huius morte uidentur discrepare, ueneno interemptum dicentes, operæprecium fuerit & eorum opinionem non prætermittere. Aiunt igitur Antipatrum, quem in Europa ducẽ Alexander reliquerat, uenisse in magnas cõtrouersias cũ regis matre Olympiade. ac primò quòd Alexandrum expostulationibus de se fidem non adhibere nouerat, fœminam contemptui habuisse: postmodum auctis indies magis simultatibus, Alexandrum ex pietatis officio, cum matri in omnibus gratificari cuperet, multa signa alienati ab Antipatro animi dedisse: accessisse crudelẽ Parmenionis & Philotæ necem, ex qua amicis omnibus regijs non mediocris iniectus fuerit terror: Antipatrum idcirco per filium, qui erat à cyathis, curasse, uti regi uenenũ porrigeretur. Post cuius obitum, cum in Europa ipse imperium tenuisset, & deinceps eo mortuo, filius Cassander, non ausos fuisse scriptores ueneni dati mentionẽ facere. Illud sanè ex his quæ facta sunt constare, Cassandrum rebus Alexandri aduersum fuisse, cum Olympiadẽ interfectam abijci, ne sepeliretur, iussserit: & euersas ab illo Thebas, magna diligentia instauratuerit. Mortuo Alexãdro, Sisyngambris Darij mater, cum multum & illius obitum, & suam calamitatem, quod tanto præsidio in extremo uitæ fuisset priuata, deflet, intra diem septimum uita functa est: in summa quidem tristitia, sed non citra laudẽ extincta. Nos uerò ad Alexandri mortẽ progressi, ueluti initio libri promiseramus, sequentibus libris successorum eius res narrabimus.

Quorundã opinio de morte Alexandri, quasi ueneno sublati.

Diodori Siculi Bibliothecæ historiæ libri XVII. finis.

DIODORI SICVLI
BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ
LIBER DECIMVS OCTAVVS. Interprete Sebastiano Castellione.

Præfatio.

PYthagoras Samius, & alij quidam ueterum naturę indagatorum, hominum animas immortales esse tradiderunt: atq; ut huic sentẽtiæ consentaneum est, easdem etiam futura prænouisse, quo tempore in obitu separantur à corpore. Cum his sentire uidetur & poëta Homerus, dum facit Hectorem in ipso obitus tẽpore prædicentem Achilli mortem ipsum continuo consequuturam. Similiter & recentioribus temporibus in multis è uita migrantibus proditum est idem accidisse, & maximè in Alexãdri Macedonis decessu. Is enim Babylone è uita discedens, in extremo halitu interrogatus ab amicis, cuinam regnum relinqueret, dixit, Optimo. Præuideo enim ingens mihi futurum sepulchrale certamen amicorum. id quod ueritate ipsa euenit. Nam amicorum eius clarissimi de primatu dissidentes, multa bella, ingentiaq; certamina cõflarunt post obitũ Alexandri. Atq; eorum res gestas continens hic liber, id quod dixi perspicuum faciet legẽdi cupidis. Liber enim qui hunc antecessit, Alexandri gesta omnia cõprehendit, usq; ad eius obitum. Hic autem eorum gesta complectens, qui ei in regnum successerunt, desinit in annum qui proximus antecessit Agathoclis tyrannidem, continetq; annos septem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECÆ HISTORICAE LIBER XVIII.

REctore Athenis Cephisodoro, Romani consules creatunt, L. Furium, & D. Iunium. Eorum tempore Alexandro rege sine liberis uita defuncto, fuit interregnum, & ingens dissidium de principatu. Peditum enim agmen Arridæum Philippi filium, hominem animi uitijs laborantem insanabilibus, ad regnum promouebat. Sed amicorum & stipatorum Alexandri, ij qui maxima dignitate pollebãt, habito concilio, assumptaq; eorum equitum turma qui socij nuncupabantur, primum armis decertare statuerunt cum agmine, & legatos miserunt ad pedites, uiros dignitate præditos, quorum erat clarissimus Meleager, petentes ut pedites ipsis parêrent. Meleager uerò, ubi uenit ad pedites, legationis nullam fecit mentionem, contraq; collaudans illorũ institutum, eos irritauit in aduersarios. Itaq; Macedones, creato sibi duce ipso Meleagro, processerunt in aduersarios cum armis. Cumq; stipatores Babylone discessissent, secq; ad bellum præpararent, qui erant eorum gratiosissimi eos in concordiam reduxerunt: atq; illi protinus regẽ crearunt Philippi filium Arridæum, eumq; nominarunt Philippũ: regni autem procuratorem fecere Perdiccam, eum cui rex moriens annulum dederat. Amicorum autem & stipatorum primarios prefecerunt satrapijs, regioq; & Perdiccæ parêre iusserunt. Is accepto rerum omnium imperio, habito cum ducibus concilio, Ptolemæo Lagi filio Aegyptum dedit: Laomedonti Mitylenæo Syriam: Philotæ Ciliciam: Pithoni Mediam: Eumeni Paphlagoniam & Cappadociam, omnesq; illas finitimas regiones, quas Alexander non adiuerat, exclusus temporibus, dum bellum gerit cum Dario. Antigono uerò Pamphyliam & Lyciam, & eam quę uocatur magna Phrygia. Postea Cassandro Cariam: Meleagro Lydiam: Leonnato eam quæ est apud Pontũ Phrygiam. Atq; hæ quidem satrapiæ hunc in modum distributæ fuerunt. In Europa uerò Lysimacho data est Thracia, & finitimæ gẽtes ad mare Ponticũ. Macedonia uerò & uicinæ gẽtes Antipatro assignatę sunt. Quod ad prętermissas in Asia satrapias attinet, uisum est eas nõ mouere, sed sub eorundẽ ducũ imperio sinere. Eorũ finitimã satrapiam regib con cessit qui erãt circa Taxilæ fines. Eam uerò quæ ad Caucasum sita nominatur Paropamisadarũ, attribuit Oxyartæ Bactriano regi, cuius filiã Roxanã duxerat Alexander in matrimoniũ. Et Sibyrtio quidẽ dedit Arachosiam & Cedrosiam: Stasanori autẽ Solio Ariam & Dranginam. Philippo attribuit Bactrianam & Sardianum. Phrataphernæ Parthiam & Hyrcaniam: Peucestæ Persidẽ: Tlepolemo Carmaniam: Atrapæ Mediam: Archoni Babyloniam: Arcesilao Mesopotamiam. Seleucũ prefecit ordini sociorũ equitũ, qui ordo erat clarissimus. Huic enim primus prefuerat Hephæstio: secundũ eum Perdiccas: tertius is quem dixi Seleucus. Similiterq; Taxilam & Porum dominos esse iussit suorum regnorũ, quemadmodũ Alexander ipse statuerat. Corporis autẽ deportationi & apparatui currus, qui defuncti regis corpus ad Ammonẽ portaturus erat, prefectus est Arrideus. Craterus uero prefectorũ clarissimus, fuerat præmissus in Ciliciam ab Alexandro, cum emeritis militibus, qui erant decies mille: simulq; scripta mandata acceperat, quæ ei rex Alexander dederat ille quidẽ exequenda: sed eo uita defuncto, uisum est successoribus decreta non exequi. Perdiccas enim cum accepisset in regis commentarijs tum confectionem regi Hephæstionis multis pecunijs egentem, tum reliquaregis instituta multa itmul & magna, & immensos sumptus habentia, iudicauit expedita irrita fieri. Verũ ne quid uideretur priuato iudicio detrahere Alexandri gloriæ, horũ consiliũ retulit ad cõmunẽ Macedonũ multitudinẽ. Erant autẽ cõmentariorũ maxima & memoriæ digna hęc: Vt 1000. naues lõgæ, triremibus maiores cõstruerentur

Regni diuisio post Alexandri mortem.

rentur in Phœnicia, Syria, Cilicia & Cypro ad expeditionẽ aduersus Carthaginenses & reliquos maris accolas Lybiæ & Hispaniæ, finitimęq; regionis maritimæ, usq; ad Siciliã: & peruia redderẽt regio maritima Lybiæ, usq; ad Herculeas colũnas. Itẽq; tẽpla cõstruerent sumptuosa 6. singula 1500. talẽtis ac sicuti postularẽt tãta classis, portus & naualia idoneis locis ædificarenẽ. Præterea ciuitatũ aliarũ in alias cõmigrationes fierẽt, & corporum trãslationes ex Asia in Europã, & uicissim ex Europa in Asiam, ut maximas continentes cõnubijs & necessitudinib. ad cõmunem beneuolẽtiam, cognatamq; amicitiam, perduceret. Ea autem quæ dixi templa constrtui oportebat in Delo, & Delphis, & Dodona. In Macedonia autem dij Iouis, Amphipoli Dianæ, Cyrni Mineruæ. Similiter & Illij eiusdẽdeæ templum ædificari, quod a nullo superari posset. Philippi autem patris Alexandri sepulchrũ extrueretur æquale maximæ pyramidum Aegyptiarum, quas nonnulli septem maximis operibus annumerãt. Recitatis commẽtarijs Macedones, licet Alexandri admodũ studiosi fuissent, tamen cum immania & ardua esse uiderent instituta, iudicarunt nihil illorũ quæ diximus, esse præstandum. Perdiccas uerò primum turbulentos militum, & maximè sibi infensos interfecit, numero triginta. Deinde Meleagrum, qui in seditione & legatione proditor fuerat, priuata calumnia & criminatione aggressus, quasi insidijs ab eo petitus supplicio affecit. Postea in superiores satrapias Græcorum, qui illic ad habitandum collocati, defecerant, copiasq; non contemnendas consecerant, unum insignium uirorum misit, Pithonem, qui eis bellum inferret. Nos uerò ad res gestas quas narraturi sumus, conueniẽs esse existimamus, exponere prius & causas defectionis, & totius Asiæ situm, & satrapiarum magnitudines atq; naturas: sic enim perspectu facilis erit lectoribus narratio, posito ob oculos omnium locorum situ atq; interuallis. Igitur à Tauro Ciliciæ perpetuus mons per totam Asiam extenditur ad Caucasum usque & orientalem Oceanum. Atque is uarijs iugorum spacijs distinctus, propriasin singulis habet appellationes. Hoc pacto diuisa in partes duas Asia, una pars eius uergit ad septentriones, altera ad meridiem. Cum'que secundum horum tractuum naturam flumina in diuersas partes fluant, pars in Caspium mare, alia in Euxinum Pontum, nonnulla in septentrionalem Oceanum influunt. Quæ uerò his contraria sunt, partim in Indicum mare, partim in continuũ huic continenti Oceanum feruntur: nonnulla in mare rubrum (ut uocant) deferuntur. Atque his similiter diuisis satrapijs pars ad septentriones, aliæ ad meridiem uergunt. Ac prima quidem earum quę ad septentriones conuersę sunt sita est apud Tanaim fluuium Sogdiana & Bactriana, & his continua Aria & Parthia, à qua comprehenditur Hyrcanium mare, quod separatum est. Postea est Media, quę multas habet locorum appellationes, estque omnium satrapiarum maxima. Sequuntur deinceps Armenia, Lycaonia, & Cappadocia, quæ omnes hyberno cœlo infestantur. His finitimæ sunt ex directo magna Phrygia, & quæ ad Hellespontum sita est: ex obliquo uerò Lydia & Caria. Ad dexteram Phrygiæ, & secundum eiusdem longitudinem protensa est Pisidia, & huic continua Lycia. Atque in maritimis harum satrapiarum locis Græcorum urbes sitæ sunt, quarum nomina scribere non necessarium est ad nostrum propositum. Igitur spectantium ad septentriones satrapiarum situs is est quem dixi. Earum uerò quæ meridiem spectãt, prima est ad Caucasum India, regnum & populosum, quod incolitur à compluribus Indicis gentibus, quarum maxima est Gangaridum gens, in quos propter multitudinem elephãtorum quos habent, non duxit exercitum Alexander. Terminat autem regionem hanc, & huic annexam Indicam, fluminis eorum locorum maximus, qui latitudinem habet stadiorum triginta. Huic iuncta est reliqua India, quam debellauit Alexander, fluuialibus aquis irrigua, & felicitate clarissima, in qua erat cum alijs

Alexandri cõmentaria, in quib. præscribebat quid fieri uellet.

Perdiccæ in quosdam animaduertit.

De situ Asiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

complurib⁹ regnis, Pori Taxilæq; ditio, quam fluit Indus fluuius, à quo nomen obtinuit regio. Indicæ ſatrapiæ continua ſeparatur Arachoſia, & Cedroſia, & Carmania: & præter has Perſis, in qua ſita eſt Suſiana & Sittacina. Deinceps & Babylonia, uſq; ad deſertam Arabiæ regionem. Ab altera parte, à qua facimus aſcenſum, eſt Meſopotamia, duobus fluminibus circumdata, Euphrate & Tigride, propter quæ ſortita eſt hanc appellationem. Babyloniæ adiacet ea quæ uocatur Syria ſuperior, & huic continuæ maritimę Cilicia, Pamphylia & Cœleſyria, in qua comprehenditur Phœnicia. Ad extrema Cœleſyriæ & huic coniunctam ſolitudinem, per quam delabens Nilus Syriam & Aegyptū terminat, deſignata eſt ſatrapia omnium optima, & magnos redditus habens Aegyptus. Sunt autem hæ omnes æſtuoſæ, quippe cum meridianum cœlum naturam habeat ſeptentrionali contrariam. Igitur debellatæ ab Alexandro ſatrapiæ eo quem dixi modo ſitæ, primarijs uiris diſtributæ fuerunt. Qui uerò in ſuperioribus (ut uocantur) ſatrapijs collocati fuerant ab Alexandro Græci, cum Græcos mores uitamq; deſiderarent, & in extrema regni eſſent abiecti, uiuente equidem rege ferebant præ metu: ſed eo defuncto rebellarunt, & animis concordes, delecto duce Philone Aenione, non contemnendas copias coëgerunt. Peditum enim habebant ſupra uiginti millia, equitum tria, eoſque omnes bellica certamina ſæpe expertos, & uirtute præſtantes. Perdiccas uerò audita Græcorum rebellione, ſortitus eſt ex Macedonibus peditum tria millia, equites octingentos. Cum'que multitudo ducem elegiſſet Pithonem, qui fuerat Alexandri ſtipator, homo magni animi, & exercitus ductandi peritus, tradidit ei quos ſortitus erat, & tradit ei ad ſatrapas literis, in quibus ſcriptum erat ut milites traderent Pithoni, uidelicet peditum decem, equitum octo millia, miſit aduerſus rebelles. Pitho uerò, homo rebus magnis gerendis addictus, libenter expeditionem recepit, cogitans Græcos humaniter ſibi conciliare, auctisq; eorum ſocietate copijs, ſuas res agere, cæteraſq; ſatrapias ſuæ ditioni ſubijcere. Perdiccas uerò ſuſpectum habens eius conſilium iuſsit ut debellatos rebelles interficeret, prædamq; militibus diſtribueret. Pitho cum traditis ſibi militibus profectus, & aſſumptis ſocijs à ſatrapis, aggreſſus eſt cum omnibus copijs rebelles, & corrupto per quendam Aenianem Lipodoro, qui apud rebelles tribus militum millib. præerat, omnino ſuperior euaſit. Commiſſo enim prælio, & uictoria nutante, proditor derelictis ſocijs nulla de cauſa diſceſsit in quendam collem, unà cum tribus millibus. Reliqui hos in fugam ſe coniecisſe rati, perturbati ſunt, & in fugam conuerſi. Pitho prælio uictor, per præconem uictis edixit, ut poſitis armis, & fide accepta, domum ſe reciperent. Ac præſtito iureiurando, Græciſq; permixtis cum Macedonibus, admodū lętus erat Pitho, rebus ei ex ſententia ſuccedentibus. At Macedones mandati Perdiccæ memores, & iuſiurandum nihili facientes, Græcis fidem fregerunt. Nam inopinantes aggreſsi, incuſtoditosq; nacti, uniuerſos miſsilibus confixerunt, pecuniamq; diripuerunt. Igitur Pitho ſpe ſua fruſtratus, diſceſsit cum Macedonibus ad Perdiccam: Atq; hic quidam ſtatus erat rerū Aſiaticarū.

Græci ſuperiorum ſatrapiarum deſiciunt à Macedonibus.

Pitho rebelles Græcos ſubigit.

In Europa uerò Rhodij, erecto Macedonico præſidio, ciuitatem liberarunt. Athenienſes Antipatro bellum intulerunt, quod Lamiacum appellatum eſt, cuius cauſas prius enarrare neceſſarium eſt, ut quæ in eo geſta ſunt, fiant manifeſtiora. Alexander breui tempore ante obitum ſuum decreuit reuocare omnes in Græcis urbibus exulantes, partim gloriæ cauſa, partim quod uolebat habere in ſingulis urbibus multos ſibi beneuolentia deuinctos, aduerſus res nouas, defectionesq; Græcorum. Itaq; cum propinqua eſſent Olympia, miſit in Græciam Nicanorem Stagiritam, tradita ei de reuocatione epiſtola, quā quidem iuſsit in cōuentu à uictore præcone recitari multitudini. Cumq; Nicanor mandatum fuiſſet exequutus, præco acceptam epiſtolam recitauit hanc.

Rex

Alexandri ad Græcos epiſtola de regno eandis captiuis.

Rex Alexander urbium Græcarum exulibus. Vt uos ſitis exules, non nos in cauſa fuimus. ſed ut in patrias ueſtras redeatis, nos erimus, exceptis ſacratis. Scripſimus autē de his Antipatro, ut ciuitates ſuos reuocare nolentes cogat.

His proclamatis aſſenſa eſt magno cum applauſu multitudo. Amplexi enim qui erant in cōuentu gratiam regis, præ gaudio beneficium laudibus proſequebantur. Aderant autem exules omnes in conuentu, numero ſupra uiginti millia. Et quidem plerię reuocationem exulum, tanq; bono futuram, approbabant. At Aetoli & Athenienſes eam rem grauiter & iniquo animo ferebāt. Aetoli enim eiectis ex patria Oeniadis, expectabant ſequuturum delicta ſupplicium. Etenim rex minatus fuerat non Oeniadas, ſed ſeipſum illis pœnam irrogaturum. Similiter & Athenienſes, cum Samum ſorte partitum fuiſſent, hac inſula haudquaquam cedere uolebant. Sed cum Alexandri uiribus pares non eſſent, in preſentia quietem agebant, tempus obſeruantes idoneum, quod fortuna celeriter illis præbuit. Paulopoſt enim mortuo Alexādro, & regno filios ſucceſſores non habente, auſi ſunt libertatem capeſſere, & commune Græcorum imperium. Occaſionem autem habuerunt belli gerendi tum multitudinē deprehēſarum Harpali pecuniarum (de quibus ſingillatim in ſuperiore libro diſſeruimus) tum mercenarios, qui in Aſia mercede fraudati fuerant à ſatrapis, qui mercenarij erant octies mille, degebantq; apud Tęnarum Pelopnnneſi. Hanc ob rem mādauere clanculum Leoſtheni Athenienſi, ut primū illos aſſumeret, tanq; priuata id authoritate faceret iniuſſu populi: ut & Antipater ſegnior eſſet ad apparatum contēptu Leoſthenis, & Athenienſes ocium tēpusq; ſumerent ad ea præparanda quæ bellum poſtularet. Itaq; Leoſthenes magna cum quiete conductis illis quos diximus, præter opinionem paratas habuit ad negocium gerendum ſatis magnas copias. Illi enim in Aſia diu militando, & multis magnisq; certaminibus fungendo, rei militaris periti euaſerāt. Atq; hæc quidem ſic agebantur nondum ſatis cognito obitu Alexandri. Verùm poſt ea quàm uenerunt Babylone quidam, qui ipſimet regis deceſſum uiderāt, tūc apertè bellum ſuſcepit populus, & Harpali pecuniæ partem miſit Leoſtheni, & arma nō pauca, mādauitq; ne amplius oleultaret, ſed apertè faceret aliquod operæprecium. Ille diſtributo mercenarijs preſcripto ſtipēdio, armatisq; inermibus, uenit in Aetoliam, cōpoſiturus cōmune negociū. Cumq; libēter obſequerentē Aetoli, eiq; militum 7000. Leoſthenes dimiſit ad Locros & Phocenſes cæteroſq; finitimos, hortatum ut libertatem capeſſerent, & à Macedonum dominatu Græciam liberarēt. In Athenienſi autē populo, cum locupletes bello ſuperſedendum cenſerent, tenues uerò plebem concitarent, & ad bellum fortiter capeſſendum cohortarentur, longè multitudine ſuperabant qui bellū eligebāt, ſibiq; uictū ex mercenaria militia parare ſoliti erāt. quib. aliquādo dixit Philippus bellū eſſe pacē, & pacē bellū. Protinus igit oratores plebeiorū impetus cōfirmātes, ſcripſere plebiſcitū, ut cōmunis Græcorū libertatis curā ſuſciperet populus, & præſidijs occupatas urbes liberaret, claſſemq; ædificaret, uidelicet triremes 40. & quadriremes 200. Militarēt autē omnes Athenienſes, qui annum quadrageſimum non exceſsiſſent, atq; tres tribus Atticam cuſtodirent, ſeptem uerò ad longinquas expeditiones paratæ forent. Legati item mitterentur, qui Græcas urbes adirent, docerentq; quemadmodū etiam antea populus omnem Græciam cōmunem eſſe patriam Græcorū iudicans, barbaros ad eam ſubigendam militantes mari propulſauerit, & nunc ſibi putet pro communi Græcorum ſalute, & corporibus, & pecunijs, & nauibus ante omnes periclitandum. Hoc plebiſcito promptius quàm condecebat, ſancito, qui Græci intelligentia preſtabant, populum dicebant Athenienſium ad gloriam quidem bene decreuiſſe, ſed ab utilitate aberraſſe. Conſurgere enim eum ante tempus, & aduerſus inuictas magnas'que uires ſuſcipere periculum nulla

Alexādri plebiſcitū de depellādo Macedonū iugo à Græcis ciuitatibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quinam Græcorum conspirauerint aduersus Macedones.

urgente necessitate: cumq; prudentia excellere uideatur, eum tamen ne uulgatissimis quidem Thebanorum calamitatibus admonitum sapere. Iam uerò legatis urbes obeuntibus, & solita dicendi ui ad bellum incitantibus, pleræq; societatē coiuerunt, pars singularum nationū, alię singularum ciuitatū nomine. Reliquorum Græcorum alij ad Macedones inclinarunt, alij bellū detrectarūt. Aetoli quidem omnes primi pacti sunt societatem, sicuti iam dictum est. Post eos Thessali omnes, exceptis Pellenæis: & Oetæi exceptis Heracleotis. Achiuorum item Phthiotæ, exceptis Thebanis. & Elienses, exceptis Maleensibus. Deinceps Dolopes. Dolopes omnes, & Locri, & & Phocenses: præterea Aenianes, & Clysæi, & Dolopes. itēq; Athamānes, & Leucadij, & Molossorū Aryptæus. Is inita societate parū fideli, postea per proditionē Macedones adiuuit. Illyriorū itē & Thracū pauci societatē coiuerunt odio Macedonū. Deinceps in belli societatē uenerūt Carystij ex Euboea: postremi uerò Peloponnesiorū Argiui, Sicyonij, Elei, Messenij, & littoris incolæ. Atq; hi sunt Græcorū qui societatē coiuerūt. Populus uerò milites misit Leosthenī suppetias, uidelicet ciues pedites 5000. equites 500. mercenarios 2000. His per Boeotiā proficiscentibus accidit ut Boeoti ab Athenienſib alienati sint ob huiusmodi quasdā causas. Alexander Thebis euersis regionem finitimis Boeotis dedit. Hi sortiti possessiones infortunatorum, ex eo agro magnos redditus percipiebant. Itaq; scientes fore ut Athenienses, si bello superiores euasissent, Thebanis patriā agrūq; restituerēt, inclinabant ad Macedones. Eis autem castra habentibus ad Platæas, Leosthenes assumpta parte suarum copiarum, uenit in Boeotiam: & cum Atheniensibus cōmisso prælio aduersus incolas, uicit, erectoq; trophæo, statim reuersus est ad portas. Hic. n. cōmorans aliquādiu, aditus occupauerat, & Macedonum copias expectabat. Antipater uero relictus ab Alexādro dux Europæ, postq; & de regis in Babylone obitu, & de satrapiarū diuisione certior factus est, ad Craterū in Ciliciā misit, oratū ut q; primū subueniret Is. n. premissus in Ciliciā, reducturus erat in Macedon. emeritos milites Macedones, q erāt supra 30000. Misit & ad Philotā, qui satrapiā acceperat apud Hellespōtum Phrygiā, similiter petitū, ut hic quoq; ferret auxiliū, pmittēs ei sese collocaturū unā filiarū suarum. Sed cū Græcorū aduersus eum concursionē audiuisset, Macedonię ducē reliquit Sippā traditis ei satis multis militib. mādatoq; ut q; plurimos colligeret. Ipse assumptis Macedonum 13000. & equitib. 600. (laborabat enim Macedonia ciuium militum penuria, propter multitudinem missorum in Asiam ad succedendum militiæ) profectus est ex Macedonia in Thessaliam, comitante tota classe, quam miserat Alexander ad deportadam pecuniarum multitudinem ex regijs thesauris in Macedoniam, quæ triremes erant in uniuersum centum decem. Thessali uerò principio auxiliantes Antipatro, multos bonosq; equites miserunt ei. Sed postea ab Atheniensibus permoti, ad Leosthenem equitarunt, adiunctiq; Athenienſium exercitui, belligerare cœperunt pro libertate Græcorum. Quæ uires cum magnæ Athenienſibus accesissent, uincebāt Græci, Macedonibus longè superiores. Antipater uerò pugna superatus, & deinceps neq; congredi audens, neq; in Macedoniam tuto reuerti ualens, cōfugit in urbem Lamiam. In hac copias extruens, præterea arma, catapultas, frumentumq; comparans, expectabat socios Asiaticos. Leosthenes uerò cum uniuersis copijs progressus prope Lamiā, et castris alta fossa uallo q; munitis, primo instructā aciē mouet ad urbē, & Macedones ad prēliū, puocat. Deinde nō audentibus illis in certamen descēdere, mœnia quotidie per uices oppugnat. Sed propugnantibus fortiter Macedonibus, multi temerè irrumpentes Græci peribant. Nam cum essent in urbe uires mediocres, & omnis telorum generis copia, & insuper magno sumptu constructus esset murus, facilè uincebant obsessi. Leosthenes uerò de urbe ui capienda desperans, commeatu eam intercludit

Bœoti ab Atheniensibus alienantur.

Antipater auxiliacorrogat

Leosthenes Lamiam obsidet.

Thessali Atheniensibus copias suas iungunt.

intercludit, existimās facilè se cibariorū penuria debellaturū obsessos. Cōstruit & murū, & foueam magnā altamq; ducit, exitu prohibēs obsessos. Postea Aetoli cum petijssent à Leothone propter quædam gentilitia negocia, ut in præsentia domū discedere liceret, omnes reuersi sunt in Aetoliam. Ita factū est ut deuictis Antipatrinis, & urbe in expugnationis periculū, propter cibariorum imminentē penuriam, perducta, fortuna Macedonū sortē prēter omnium opinionē in melius conuerterit. Antipatro enim eos qui fossam ducebant aggresso, prēlioq; cōmisso, Leosthenes suis suppetias ferens, & saxo ictus in capite, protinus corruit, & exanimatus in castra deportatus est. Tertio deinde die eo mortuo, & heroicè propter bellicā gloriā sepulto, populus Athen. funebrē de eius laudib. orationē habere iussit Hyperidā, qui oratorū primarius erat, tū, propter uim dicendi, tū propterea quòd Macedonib. erat infensus. Illo enim tēpore princeps Athenienſiū oratorū Demosthenes exulabat, dānatus ob acceptā Harpalinā pecuniā. In Leosthenis autē locū suffectus est dux Antiphilus, uir militari prudentia & fortitudine prēstans. Et Europę quidem status hic erat.

Leosthenes occumbit.

In Asia uerò eorū qui satrapias partiti erant Ptolemęus sine periculo Aegyptum obtinuit, & incolis quidē humanū se præbebat, adeptusq; octo talentorū millia, mercenarios congregabat, copiasq; cōparabat. Concurrebat & amicorū multitudo ad eum, propter eius equitatē, & ipse missis ad Antipatrū legatis, cū eo societatē coijt, certo sciens fore, ut Perdiccas Aegypti satrapiā sibi uē dicare conaret. Lysimachus autē aggressus loca Thraciæ, nactusq; Seuthā regē castrametatū cū peditū 20000. equitū 8000. nō est perterritus multitudine copiarū, quin cū in uniuersum haberet peditū nō plures 4000 equitū 2000. prēlio cōgressus est cū barbaris, & uirtute quidē superabat eos, sed multitudine inferior, acre prēliū cōmisit: ac multis suorū amissis, multoq; plurib. hostiū interfectis, reuersus est in castra, ancipitē habēs uictoriā. Et tūc quidē digressæ sunt ex illis locis utrorūq; copiæ, maioresq; apparatus facere cœperūt ad decernendum de summa rei. Leonnatus uerò, cū ad eum uenisset Hecatęus legatus, orare q; ut q; primū Antipatro & Macedonib. suppetias ferret, pmisit se fore illis belli sociū. Igit̄ in Europā cū traiecisset, & in Macedoniā uenisset, assumpsit multos milites Macedones, coactisq; in uniuersum peditū plusq; 20. equitum 2500. processit per Thessaliā in hostes. Greci uerò soluta obsidione, crematisq; castris, imbellē turbā & impedimēta in Melitiam urbē miserūt. Ipsi accincti & ad prēliū parati, processerunt obuiā Leonnato, anteq; se illi coniungeret Antipater, & utrę q; copię unū in locū conuenirent. Habebāt autē in uniuersum peditū 22000. (nā Aetoli omnes domū discesserant: & reliquorū Græcorū nō pauci illo tēpore in patrias sereceperant) equitū autē cum eo militabāt supra 4500. quorū erant Thessali 2000. uirtute præstantes, in quibus maximā spē habebāt uictoriæ. Commisso igitur equestri certamine, acri atq; longo, & Thessali uirtute superantibus, Leonnatus prēclarè prēliatus, & in palustrem locum inclusus, armis erat inferior, multisq; acceptis uulneribus, occubuit, & à suis sublatus, ad impedimēta deportatus est mortuus. Iam cū equestri certamine Greci egregiè uicissent, duce Menone Thessalo, protinus Macedonum agmen metuens equites, discessit ex campo in superiora loca difficilia, & eorum prēsidio saluti suæ consuluit. Thessalis autē equitibus oppugnantibus, & propter loci iniquitatē nihil proficientib. Græci erecto trophęo, mortuisq; potiti, à pugna se subduxerūt. Postridie cum uenisset Antipater cum copijs, uictisq; se adiunxisset, fecerunt omnes Macedones una castra, totius q; rei administrationē suscepit Antipater. Atq; hic in præsentia prælio supersedendum iudicans, & hostes equitatu supiores animaduertēs, armis se sibi discessū parare posse diffidit ac q; difficiliora loca procedēs, & æquiora occupās, discessit ex his locis Antiphilus aūt Grecorū dux, uictis insigni pugna Macedonib. apud Thessaliā cōmorabat, expectās impetū hostiū. Et Græcorū quidē res eū successū habebāt.

Ptolemæus Aegyptū obtinet.

Lysimachi cū Thracibus pugna.

Leonnatus à Græcis prælio occisus.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum autem Macedones mari dominarentur, Athenienſes ad eas quas habebant naues ædificarunt alias, ut fuerint in uniuerſum 170. Macedonicarum autem, quæ erant 240. imperium habebat Clitus. Is cum Ectione Athenienſiũ claſsis præfecto acie nauali congreſſus, uicit duobus præliis, multasq; aduerſariarum nauium corrupit circa eas inſulas, quæ uocantur Echinades.

Clitus Macedo Athenienſes naualipræ lio uicit.

Hæc dum geruntur, Perdiccas habens ſecum regem Philippum, regiasq; copias, expeditionem fecit aduerſus Ariaratham Cappadociæ adminiſtratorem. Is enim non obediens Macedonib. ab Alexãdro neglectus fuerat, quippe Daricis certaminibus diſtracto, ociumq; diutinũ habuerat imperans Cappadociæ. Ideoq; grandem ex redditibus pecuniam conflauit, copiasq; tum domeſticas tum peregrinas contraxit: eamq; ob cauſam regnum affectans, paratus erat cum Perdicca decertare, peditum habens 30000. equitum 15000. At Perdiccas prelio cum eo congreſſus atq; victor, interfecit ad 4000. uiuos cepit ſupra 5000 quos interfuit & ipſe Ariaratha. Hunc eiusq; cognatos omnes excruciatos crucifixit. Victis autem conceſſa ſalute, cõpoſitisq; rebus Cappadociæ, tradidit ſatrapiã Eumeni Cardiano, quẽadmodũ ab initio paratus fuerat.

Perdiccas Ariarathã Cappadociæ moderatorẽ profligat.

Per eadem tempora Craterus ex Cilicia profectus uenit in Macedoniam, auxilium laturus Antipatro, Macedonumq; clades correcturus. Ducebat autem peditum qui in Aſiam cum Alexandro traiecerant, 6000. eorum autẽ qui itinere aſſumpti fuerant 4000 itẽq; Perſas ſagittarios & funditores 1000. equitesq; 1500. Cumq; ueniſſet in Theſſaliam, primas partes ultrò conceſsit Antipatro, ac communiter cum eo caſtra fecit apud Peneum fluuium. Atq; in uniuerſum congregati ſunt cum ijs qui cum Leonnato uenerant, pedites plures 40000. grauioris armaturæ, ſagittariorum & funditorum 3000, equitum 5000. Græci uerò eo tempore ex aduerſo caſtra fecerunt, multitudine longè inferiores. Nam eorum multi propter geſtas feliciter res contemnentes hoſtes, in patriam diſceſſerant ad ſua uiſenda. Has ob cauſas cum militũ multi ordines non ſeruarent, reliqua habebant in caſtris peditum 25000. equitum 3500. in quibus maximam ſpem habebant uictoriæ, tum propter uitorum uirtutem, tum quia campeſtris erat regio. Ad extremum Antipatro quotidie producente copias, & ad prælium prouocante, primum expectabant uenturos ex urbibus: ſed ut gentibus temporibus coacti ſunt in certamen de ſumma rerum deſcendere. Igitur inſtructa acie, properantes equitum opera bellum decernere, eos ante equitum agmen collocant. Ac commiſſo equeſtri prælio, & Theſſalis equitibus uirtute ſuperantibus. Antipater agmen ſuum inducit, & facta in hoſtium pedites impreſsione, magnam ſtragem edit. Græci hoſtium grauitatẽ & multitudinem non ferentes, protinus ſe receperunt in loca diſticilia, ſeruantes diligenter ordines. Itaq; occupatis locis æquioribus, facilè propulſarunt Macedones, ipſi ex æquiore loco pugnantes. Græcorum autem equites cum ſuperiores extitiſſent, ubi peditũ receptum cognouerunt, protinus ad eos equitarunt. Actum quidem hoc pacto prœliati, dirempti ſunt, inclinante ad Macedones uictoria. Mortui ſunt in ea pugna Græcorum plures 500. Macedonum 130. Poſtremo Meno & Antiphilus Græcorum duces concilio conuocato, conſultarunt utrum expectatis ſocijs ex ciuitatibus, ut iuſtas copias haberent, de ſumma rerum decertarent, an præſenti tempore cedentes, legatos de compoſitione mitterent. Igitur uiſum eſt mittere pręcones de belli compoſitione. Ii cum mandata feciſſent, reſpondit Antipater, ut ſingulæ ciuitates legatos mitterẽt: nullo enim pacto ſe communem compoſitionem facturum. At Græcis compoſitionem ſingularum ciuitatum non admittentibus, Antipater & Craterus Theſſalicas urbes obſident, & ui capiunt, non ualentibus Græcis ferre ſuppetias. Itaq; perterritæ ciuitates, priuatim mittunt ſingulę legatos de compoſitione: quibus Antipater omnibus pacem concedens comiter utebatur: eamq; ob cauſam commotis ciuitatibus ad quærendam priuatim ſalutẽ, celeriter omnes pacem

Craterj et Antipatricũ Græcis pugna ad Peneum.

Ciuitates Græciæ cũ Macedonibus pacẽ faciunt.

pacẽ adeptæ ſunt. At Aetoli & Athenienſes Macedonib. infenſiſsimi, cũ eſſent à ſocijs deſtituti, cũ ducib. de bello cõſultabãt. Antipater uerò cũ hac arte diſſoluiſſet Græcorũ coſpirationẽ, duxit uniuerſas uires aduerſus Athenienſes. Ac populus ſociorum auxilio deſtitutus, admodũ trepidare: cunctisq; Demadẽ petentib. & hunc mittendũ eſſe de pace legatum ad Antipatrum uociferantibus, ipſe cum ad conſultandũ uocaretur, non paruit. fuerat enim ter dãnatus uiolatarum legum, eamq; ob cauſam infamia notatus, conſultare prohibebatur à legibus. Sed in honorẽ à populo reſtitutus, cõtinuò miſſus eſt legatus cum Phocione & quibuſdã alijs. Antipater audita oratione, reſpõſum dedit, nõ alia cõditione ſe ſoluturũ cũ Athenienſib. bellũ, niſi illi ſua ei in poteſtatẽ traderẽt. Nã et illos obſeſſos Lamię Antipatro eadẽ reſpõſa dediſſe, cũ ipſe legatos de pace miſiſſet. Hic populus cũ uirib. impar eſſet, coactus eſt urbẽ in Antipatri arbitriũ poteſtatẽq; tradere. Ille humanè eos tractãs, pmiſit ut urbẽ & poſſeſsiones ęteraq; omnia haberẽt: ſed reipub. formã, abrogato populi potẽratu, mutauit inſtituitq; ut à cẽſu legerentur gubernatores, ac qui ſupra 2000. drachmarũ poſſiderẽt, ij adminiſtratiõis ſuffragiorũq; domini forẽt. qui uerò infra cẽſum hũc eſſent, hos oẽs ceu turbulẽtos & belli cupidos, priuauit iure magiſtratus gerẽdi, & ſi qui uellẽt, ijs agrũ dedit ad habitandũ in Thracia. Atq; hi quidẽ numero plures 20000. trãslati ſunt ex patria. Qui uerò definitũ cẽſum habebãt, circiter 9000, creati ſunt et urbis & agri domini, ac ſecundũ Solonis leges rẽpub. adminiſtrarũt: omnib. quidẽ ſuarum poſſeſsionũ liber uſus permiſſus eſt. Cæterũ pręſidij pręfectũ Menyllum & præſidium coacti ſunt admittere, ęq; nulli res nouas moliri permitteret. De Samo uerò ad reges referendũ cẽſuerunt. Igit Athenienſes pręter ſpẽ clemẽter tractati, pacẽ adepti ſunt, ac deinceps rempub. trãquillè adminiſtrãtes, & agro intrepidè fruentes, breui facultates ſuas auxerũt. Antipater uerò reuerſus in Macedon. Craterũ dignis honorib. doniſq; ornauit, & elocata ei filiarũ ſuarũ natu maxima Phila, eius in Aſiam reditũ curauit. Similiter & reliquis Græciæ urbib. comiter uſus, & earum adminiſtrationib. ritè cõpoſitis atq; conſtitutis, laudes & coronas cõſequutus eſt. Perdiccas uerò Samijs urbe agroq; reddito, eos reduxit in patriam, cum exulaſſent annos tres ſupra 40. Nos uerò poſtq; Lamiaci belli geſta narrauimus, trãſibimus ad id quod Cyrenę geſtum eſt bellũ, ne longis tẽporum interuallis interrumpamus hiſtoriæ perpetuitatẽ. Eſt autẽ neceſſarium ſuperiora tempora paululum repetere, ut ſingulas res geſtas reddamus apertiores. Cum Harpalus ex Aſia fugã illam feciſſet, & in Cretam cum mercenarijs nauigaſſet, quemadmodum in ſuperiore libro declarauimus, Thimbro qui unus eius amicorum exiſtimabatur Harpalio perdolum intefecto, potitus eſt & pecuniarum & militum, qui erãt 7000. Similiter & nauium potitus, & militibus in eas impoſitis, nauigauit in agrum Cyrenæorum: aſſumptiſque ſecum ijs qui à Cyrene exulabant, & ijs utens inſtituti ſui ducibus propter locorum peritiam, cum occurriſſent Cyrenæi, cõmiſſo prælio, Thimbro uictor multos interfecit, nec paucos uiuos cepit ac portu potitus, obſidione expugnatos perterritosq; Cyrenæos compoſitionem facere coëgit, ea lege ut penderent argenti talenta quinquies mille, curruumq; dimidium ad expeditiones cum eo mitterent. Miſit & ad reliquas urbes legatos de coeunda ſocietate, tanquam finitimam Libyam euerſurus. Diripuit & mercatorum relictas pecunias in portu, & militibus ad rapinam dedit, eorum alacritatem ad bellum prouocans. Sed rebus Thimbroni ita feliciter cedentibus fortuna breui mutata depreſsit eam ob huiuſmodi cauſas. Eorum quos habebat, ducum quidam natione Cretenſis, nomine Mnaſicles, homo rei militaris peritiam habens, diſſedit ab eo, crimini dans prædæ diuiſionem: & natura turbulentus atque audax, perfugit ad Cyrenæos: atque Thimbrone à crudelitate & perfidia multum accuſato perſuaſit, ut ſoluta compoſitione libertatem capeſſerent. Itaque cum talenta

Antipater Athenis potitus reipub. formã mutat.

Thimbro Cyrenæos ſubigit.

Thimbronis aduerſa fortuna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

talenta dũtaxat 60. essent soluta, reliquæ pecuniæ nõ soluerent, Thimbro rebellantes accusans, comprehẽdit Cyrenęorũ eos qui aderãt in portu, circiter 800. statimq; copijs ad urbem ductis, obsidet Cyrenen. Sed cũ nihil proficeret, rursus in portum reuersus est. Cum autem Barcęi & Hesperitę cum Thimbrone militarent, Cyrenęi, relicta copiarum parte in urbe, altera in expeditionẽ educta, populantur agrum uicinorum urbi. Quibus Thimbronis opem implorãtibus, ille omnes milites ad auxilium eduxit. Quo sanè tempore portus solitu dinem conijciens Cretensis, persuasit ijs qui Cyrenæ restabant, ut portum inuaderent. Atque illis obtemperantibus, protinus ipse dux portum intrasit, & eo propter Thimbronis absentiam facilè potitus, reliquas merces reddidit mercatoribus, portumq; studiose tutari cœpit. Thimbro uerò primò animum despondebat, amisso loco opportuno, & militum impedimentis. Postea sumpto animo, & urbe quæ Taricha nominabatur, per obsidionem expugnata, spem concepit. Sed paulo pòst eum contigit rursus in magnas clades incidere. Nam qui erant in nauibus, portu priuati, uictuq; carentes, soliti erãt quotidie in eam regionẽ excursiones facere, & ex ea uictũ sibi parare. Afri uerò eos per agrũ palãtes insidijs eos oppresserũt, multosq; interfecerũt, nec paucos uiuos ceperũt. Qui uerò ex periculo superfuerũt, in naues cõfugerũt, & ad socias urbes nauigarũt, ortoq; magno uẽto, pleræq; à mari depressę sunt: cæterarũ aliæ in Cyprũ, aliæ in Aegyptũ abiectę sunt. Thimbro uerò tãta calamitate pressus, tũ bellũ fouebat: adhibitosq; amicorũ idoneos misit in Peloponesum ad assumẽdos peregrinorũ eos qui ad Tęnarũ commorabant. Adhuc eñ cũ stipẽdijs carerẽt, multi uagabant, quęrẽtes qui stipẽdia darẽt: ac tũc apud Tęnarũ erant supra 2500. Hos missi illi assumpserũt, atq; ad Cyrenẽ nauigarũt Ante horum aduentũ superioribus uictorijs cõfisi Cyrenęi, prælium commiserunt, uictoq; Thimbrone multos militũ occiderũt. Ob has clades desperans iam Thimbro de re Cyrenaica, præter opinionẽ rursus animũ sumpsit Appulsis eñ Tænarijs militib. & magna ei adiecta manu, bonã spẽ animo cõcepit. Cyrenæi uerò rursus bellũ augeri uidẽtes, auxilia accersunt à uicinis Afris & Carthaginensibus: coactisq; uniuersis militib. unà cum urbanis, quorum summa fuit 30000. ad aciem de iumma rei decernendũ sese parãt Ac instructa ingenti acie Thimbro pugna uictor, multisq; interfectis, admodũ gaudebat, tanq; mox potiturus propinquis urbibus. At Cyrenęi occisis in pugna cunctis ducibus, Cretensem Mnasiclem cum alijs elegere ducem. Thimbro uerò uictoria elatus, portũ Cyrenęorum obsedit, & Cyrenen quotidie oppugnabat. Cyrenęi deinde cũ bellum protraheretur, cibariorum penuria laborãtes, seditionem inter sese excitarunt, in qua prędalẽtibus plebeijs, & locupletes eijcientibus, illi patria priuati aufugerunt, pars ad Thimbronem, alij in Aegyptum. Atq; hi inducto ad ipsos reducendos Ptolemęo uenerunt, iustum agentes exercitum tum pedestrem, tum naualem, & ducem Ophellam. Eorum aduẽtu audito profugi qui erãt apud Thimbronem, noctu conati sunt ad eos clam se recipere: sed deprehensi, omnes trucidati sunt. Cyrenaici uerò duces plebeij exulum reditum ueriti, cum Thimbrone pacẽ fecerũt, & communiter Ophellam oppugnare cœperunt. At Ophellas Thimbrone debellato, uiuoq; capto, urbib. præterea potitus, tradidit & urbes & agrum Ptolemeo regi. Igitur Cyrenęi & finitimę urbes hoc pacto amissa libertate, Ptolemaico regno subiectæ sunt.

Perdiccas uerò & rex Philippus debellato Ariaratha, eiusq; satrapia Eumeni tradita, discesserunt ex Cappadocia, atq; in Pisidam profecti, decreuerunt euertere funditus urbes duas, uidelicet Larandęorum & Isaurensium. Hæ enim adhuc uiuente Alexandro Balacrum Nicanoris filium interfecerant, quifuerat constitutus dux simul & satrapa. Igitur Larandęorum urbem primo impetu subactam, & puberibus interfectis, reliquis sub corona uenditis, complanarunt. At Isaureorũ urbẽ munitam & magnam, præterea fortium uirorũ plenã, cum

cũ per biduum operose obsedissent, & multos suorũ amisissent, sese inde receperũt. Incolę enim telis cęterisq; ad sustinendã obsidionẽ necessarijs abundantes, præterea animis periculũ cõstanter sustinẽtes, prõptè pro libertate morie bantur. Tertio die multis interfectis, & mœnib. diminutiores habentib. custodias propter uirorũ penuriã, oppidani heroicũ & memoria dignũ facinus patrarunt. Vidẽtes enim sibi indeprecabile supplicium imminere, nec uires habẽtes ad propugnaculũ pares, urbẽ dedere, suaq; permittere hostib. nõ decreuerunt, cũ manifestè immineret cũ cõtumelia supplicium: sed noctu uno animo generosam mortẽ petentes, liberis & uxorib. & parentib. in domos conclusis ignem iniecerunt, communẽ mortẽ & sepulchrũ, ab igne eligentes: ac flãma subito in sublime elata, Isaurenses suas opes, & quæcũq; uictorib. usui esse possent, in ignem coniecerunt. Perdiccas factũ admiratus, copias urbi undiq; admouet, & omnibus locis irruptionẽ facere conat. Sed oppidanis ex muris propugnãtibus, multosq; Macedonum deijcientib. Perdiccas adhuc magis attonitus, causam quærebat cur qui domos reliquaq; omnia igni tradidissent, studiose muros custodirent. Tandẽ cum Perdiccas & Macedones ab urbe recessissent, Isaurenses in ignẽ seipsos cõiecerunt, atq; ita in domibus unã cum suis sepulti sunt. Perdiccas uerò prętcrita iam nocte urbem militibus diripiendam dedit. illi extincta flamma multũ argenti auriq; inuenerunt, quippe cum urbs fuisset longo tempore beata. Post hostium interitum nupsere Perdiccę fœminę duæ, uidelicet Nicæa Antipatri filia, quam Perdiccas ipse sibi desponderat, & Cleopatra Alexandri germana soror, filia Philippi Amyntę filij. Decreuerat autem antea Perdiccas cõmune habere imperium cũ Antipatro, eamq; ob causam sponsalia fecerat, nondum rebus suis certò stabilitis. Sed posteaq; & regias uires, & regnorum administrationẽ adeptus est, sententiam mutauit. Regnum enim affectans, Cleopatrã in matrimonium ducere studebat, existimans se per eam pellecturũ esse Macedones ad conflandã sibi summę rei potestatem. Sed cum consilium suum nondum detegi uellet, in præsentia duxit Nicæam, ne Antipatrũ haberet conatib. suis aduersantẽ. Postea cum Antigonus eius institutũ animaduertisset, & amicitiã haberet cũ Antipatro, & insuper esset hic uir ad res gerẽdas omnium ducũ maximè idoneus, decreuit eum de medio tollere. Igit cõfictis in eum calũnijs, iniquisq; criminationib. manifestò uidebat eum interfecturus. At Antigonus intelligẽtia & audacia prędtãs, apertè profitebat sese de criminib. causam uelle dicere: sed clã adornata fuga, cũ suis amicis & filio Demetrio noctu, inscio Perdicca cõscendit naues Atticas, & in eis portatus, in Europã cõtendit, sese cõiuncturus Antipatro. Per eadẽ tempora Antipater & Craterus in Aetolos expeditionẽ fecerũt, habẽtes peditum 30000. equitũ 2500. Hi enim ex ijs qui Lamiaci belli socij fuerãt, restabãt indomiti. Aetoli uerò tãtis copijs eos inuadentib. nõ sunt animis perterriti, sed coactis ijs qui ætate uigerẽt, ad 10000 cõfugerunt in mõtana asperaq; loca, in quæ liberos, uxoresq; & senes, pecuniarumq; multitudinẽ deposuerũt, & infirmas urbes deseruerunt: quę uerò munitiores erant, eas iustis prędsidijs firmarunt, atque ita hostium aduentum audacter expectabãt. Antipater & Craterus cum in Aetoliã inuasissent, & infirmas urbes desertas uiderẽt, aggressi sunt eos qui se in difficilia loca receperãt. Ac primũ Macedones in loca munita & aspera nitẽtes, multos militũ amiserũt. Aetolorũ n. audacia adiuta locorũ munitione, facilè ppulsabat eos qui temerè pícula subibãt ineluctabilia. Postea cũ Craterus locorũ angustias obstruxisset, cogeretq; hostes ferre hyemẽ, & sub niuoso cœlo perdurare, commeatuq; carere. in extrema deuenere pericula. Erat enim necesse, ut aut de montib. degressi decertarent cum copijs longè maioribus insignibusq; ducibus: aut manentes, fame & frigore perirent. Sed tam desperantibus salutem, sponte apparuit malorum exitus, tanquam deorum quopiam eorũ animi prędstantiam miserante. Antigonus enim, is qui ex Asia aufugerat, cum

Perdiccas & Philippus Isaureorum urbem obsident

Isaurenses seipsos concremant.

Perdiccas totũ imperium affectat.

Antipatri & Crateri expeditio in Aetolos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum se Antipatro coniunxisset, docuit eum de toto Perdicce consilio, & quemadmodum ducta in matrimonium Cleopatra, iamiam uenturus esset cū copijs in Macedoniam, ceu rex, & eos imperio priuaturus. Hic Craterus & Antipater tam inopinato nuncio perterriti, concilium cum ducibus habuerunt: ac proposito de his consilio, uisum est cū Aetolis quibus conditionibus fieri posset componere, copiasq; celeriter in Asiam traijcere: & Cratero Asiæ, Antipatro Europæ imperiū tradere. Mittere etiam ad Ptolemæum legatos de imperij cōmunitate, qui Perdiccæ prorsus esset infensus, & ipsis amicus, & cōmuniter insidijs appeteretur. Protinus igitur cum Aetolis pacē fecerunt, in animo habentes eos postea debellare, & cum totis familijs uniuersos in solitudinem & longissimè ab Asia remotam regionem transferre. Ipsi scripto decreto ijs quæ diximus consentaneo, expeditionem adornant. Perdiccas uerò amicis ducibusq; congregatis, deliberandum proposuit, utrum in Macedoniam facienda sit expeditio, an prius sit adoriendus Ptolemæus. Hic omnibus Ptolemæum prius debellandum esse censentibus, ut in Macedonica expeditione nullū impedimentū haberent, Eumenem misit cum iustis copijs, cum mandato ut circa Hellespontum consideret, trāsitumq; prohiberet. Ipse ex Pisidia profectus, in Aegyptum contendit. Et hæc quidem hoc anno gesta sunt.

Craterus & Antipater cū Aetolis componunt.

Perdiccas bellum decernit aduersus Ptolemæum.

Rectore Athenis Philocle, Romę creati sunt cōsules C. Sulpitius, & C. Aelius. Horum tempore Arrideus, cui fuerat mandata prouincia deportandi corporis Alexandri, perfecto curru in quo deportandū erat corpus regis, sese præparabat ad deportationem. Et quoniam confectum illud opus. Alexandri gloria dignum, non solum sumptu cæteris antecellebat, quippe ex multis talentis confectum, uerùm etiam artis præstantia celebre erat, operęprecium facturos nos existimamus, si de eo scripserimus. Primū aureum fabricatū est feretrū ductile, corpori quadrans, idq; infertum aromatis, quæ possent corpori fragrantiam simul & perdurationem præstare. Feretro impositum erat tegumentum aureum, ad unguem quadrans, summamq; superficiem comprehendens. Hoc insuper cōprehendebat purpureus pannus auro uariegatus, cui apposuerunt arma defuncti, uolentes tota imagine exprimere eius res gestas. Postea adhibuere currum qui illud portaret, cuius uerticem tegebat aurea testudo, tectorio gemmis ornato, latitudine octo, lōgitudine duodecim cubitorum. Tecto pręter totum opus suberat aureum solium forma quadrata, habēs tragelaphorum prominentes partes anteriores, quibus affixi erant anuli aurei, de quibus pendebant insignia ad spectaculum fabricata, uarijs colòribus decenter florida. In summis erat fimbria reticularis, habens prægrandia tintinnabula, ut ex longo spacio peruenirent sonitus ad propinquantes. In huius testudinis angulis erat in unoquoq; latere aurea uictoria trophęum gestans. Quod uerò testudinem undiq; sustinebat columnium, erat aureum, columnarum capitulis Ionicis. Intra columnium rete erat aureum, maculatū crassitudine digitali, quod rete tabulas habebat alternas quatuor, depictas animalibus, pares parietibus. Harum prima habebat currum tornatilem, & in eo sedentem Alexandrū, manibus gestantem decorum sceptrum. Regem stipabat unum satellitum armatum Macedonum, & alterum Persarum maliferorū, quos antecedebant armigeri. Secunda tabula habebat sequentes satellitium elephantos, ornatos belli ce: quibus portabantur à fronte Indi, à tergo Macedones, cōsuetis armis armati. Tertia habebat equitū turmas, quæ prælioru conflictus imitabantur. Quarta naues ad prelium instructas. Apud aditum testudinis erant leones aurei, intuentes in eos qui intrarent. In singulis intercolumnijs erat aureus acanthus, paulatim usq; ad capitula columnarum exporrectus. Supra testudinem in medio uertice purpureus pannus erat subdialis, habens auream lauream permagnam, quam radijs feriens sol, splendorem reddebat fulgentem atq; tremulū, quæ res procul spectantib. fulguris speciem præbebat. Sella testudini subiecta duos

Feretri Alexandri descriptio

duos habebat axes, quos circumuertebantur rotæ Persicæ quatuor, quarum erant orbilia & radij deaurati, quæ uerò pars terram pulsat, erat ferrea. Axium prominentes partes erant auro fabricatæ, habentes anteriores partes leonum, pila mordicus tenentium. In media longitudine polum habebant arte accommodatum in media testudine, ita ut per eum posset testudo inconcussa esse, in succussionibus inæqualibusq; locis. Cumq; essent temones quatuor, unicuiq; quadruplex ordo iugorum subiunctus erat, quatuor mulis unicuiq; iugo alligatis, ita ut in uniuersum muli essent sexagintaquatuor, tum robore tum proceritate electi. Horum unusquisq; coronatus erat aurata corona, & ad utranq; genam pendēs habebat tintinabulum aureum & circum collum torquem gēmis ornatum. Igitur currus hunc habens apparatum, & aspectu magnificentiæ famam superans, multos spectatores alliciebat propter celebrem gloriam. Nam ex urbibus in quascunq; ueniebatur occurrebant toti populi, rursumq; deducebant, nec expleri spectandi delectatione poterant. Iam ut hac magnificentia dignum erat, subsequebatur multitudo hominum, qui uiam præpararent, & opificum, itemq; militum deducentium. Igitur Arridæus consumptis duobus ferè annis in operum apparatu, deportauit corpus regis de Babylone in Aegyptum. Ptolemæus uerò Alexandrum honorans, ei obuiam processit cum copijs usq; in Syriam. acceptoq; corpore, maximam curam in id contulit. Decreuit enim illud in præsentia ad Ammonem non deportare: sed in condita ab illo urbe, omnium fermè totius orbis urbium clarissima, reponere. Igitur delubrum extruxit magnitudine & apparatu Alexandri gloria dignū, in quo cum ei iusta persoluisset, eumq; heroicis sacrificijs, & magnificis certaminibus honorasset, non ab hominibus solum, uerùm etiam à dijs honesta præmia cōsequutus est. Homines enim propter Ptolemæi gratum magnumq; animum, concurrebant undiq; Alexandriam, & seipsos alacres ad militiam præbebant, quamuis regiæ copiæ bellum aduersus Ptolomæum gesturæ forēt. ac licet manifesta magnaq; imminerent pericula, tamē omnes eius salutem suis ipsorum periculis pepererunt. Dij uerò propter eius uirtutem & erga omnes æquitatē ex maximis periculis mirabiliter eum tutati sunt. Perdiccas enim suspectum habens eius incremētum, ipse quidem decreuit cum regibus & maxima parte cōpiarum expeditionem in Aegyptum facere. Eumenem uerò misit in Hellespontum, qui Antipatrum & Craterum aditu prohiberet in Asiam, traditis ei idoneis copijs. Misit & unà cum eo præstantium ducum quot satis essent, quotum erant clarissimi Alcetas frater, & Neoptolemus, ijsq; mandauit ut ad omnia parerent Eumeni, tum propter imperandi peritiam, tum propter constantiam fidei. Eumenes igitur cum traditis sibi copijs profectus ad Hellespōtum, & præparata ex sua satrapia equorum multitudine, ornauit exercitum, hac in parte alioquin minus instructum. Cum autem Craterus & Antipater suas copias ex Europa traiecissent, Neoptolemus inuidens Eumeni, & circum se copias habens Macedonicas satis magnas, legatos clàm misit ad Antipatrum, & commune cum eo imperium pactus, insidiatus est Eumeni. Sed deprehensus & prælio congredi coactus, & ipse in periculum de uita uenit, & copias ferè omnes amisit. Eumenes enim uictor, multis interfectis, & reliquā militum multitudinem sibi conciliauit, & copias suas non solum uictoria auxit, uerùm etiā additamēto multitudinis Macedonum, egregiorum uirorum. Igitur Neoptolemus cum trecentis equitibus elapsus ex conflictu, equitauit cum ijs ad Antipatrum. Atq; hi habito concilio de bello, statuerunt copias in partes duas diuidere, quarum unam Antipater assumptam duceret in Ciliciam, bellum gesturus aduersus Perdiccam. cum altera Craterus Eumenem adoriretur, eoq; debellato, adiret Antipatrum: ut coactis unum in locum copijs, & Ptolemæo in societatem cooptato, regias possent superare copias. Eumenes uerò cum audiret ad se uenire hostes, coēgit undiq; copias, & maximè equestres. Cum enim

Ptolemæus Alexandri corpus honorat.

Perdiccas Eumenem mittit in Hellespontum.

Neoptolemus insidiatus Eumeni profligatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

peditatu Macedonicum agmen æquare non posset, comparauit satis magnũ equitatum, cuius opera sperabat se aduersarijs fore superiorem Postquam inter se propinquarunt acies, Craterus coacta ad concionẽ multitudine, milites apta oratione cohortatus ad certamen, dixit se eis tradere, si prelio uicerint, omnes hostium facultates in prædam. Cumq; omnes redditi essent alacres, aciẽ instruxit, dextrum cornu regens ipse, sinistri gubernatione Neoptolemo tradita. Habebat autem in uniuersum peditum 20000. quorum erant plericq; Macedones, qui uirtute excellere existimabantur, in quibus maximam uictoriæ spem habebat. Equites subsequebantur plures 2000. Eumenes habebat peditum 20000. nationibus diuersa, equitum 5000. quorum opera periculum decernere statuerat. Igitur cum ambo equites in cornibus collocassent, & longe ante agmen equitando processissent, Craterus primus cum delectis facta in hostes impressione, præclarè certauit: sed lapso equo ad terram cecidit, ac propter immundiciem & equitum densitatem ignoratus quisnam esset, conculcatus est, atq; ita uitam infeliciter finiuit. Huius obitu elatis hostibus, & multitudine undiq; circumfusis, magna facta est strages Craterianorum, & dexterum quidem cornu hoc pacto pressum, coactum est, cum esset planè uictum, confugere ad agmen peditum. In sinistro uerò, cum esset Neoptolemus Eumeni oppositus, extitit certamẽ ingens, ducibus inter se congressis. Agniti enim tũ ex equis, tum ex alijs insignib. conflixerunt inter sese, feceruntq; ut ipsorũ duellum uictoria sequereꝰ. Ac primũ gladijs inter sese dimicantes, incredibile ac planè mirandũ duellũ excitarunt. Nã ira & odio alter alterius elati, sinistris manibus laxatis equorũ habenis, alter alterũ corripuerunt. Quo facto equi impetu excurrerunt, ipsi ad terra collapsi sunt. Cũq; utriq; surgere, propter casus pernicitatẽ & uiolentiã difficile foret, quippe armis quoq; corpora impedientib. Eumenes prior surrexit, & Neoptolemi poplitẽ ferire anticipauit, Neoptolemus magno uulnere accepto, & crure eneruato, iacebat inualidus, & uulnere surgere, phibebaꝰ. Tamẽ animi magnitudine corporis cladẽ superante, in genua cõstitit, & aduersarij brachiũ & fœmora tribus ictib. uulnerauit. Sed cũ nullus ictus esset lethalis, & uulnera adhuc calida, Eumenes secundo ictu in collũ illato Neoptolemum interfecit Hæc dum geruntur, reliqua equitum multitudo prælio congressa, magnam stragem edebat. Itaq; alijs cadentibus, alijs uulnera accipientibus, principio erat anceps periculum. Sed postea cognito Neoptolemi obitu, & alterius cornu fuga, omnes fugam fecerunt, & tanquam ad ualidum murum ad peditum agmen confugerunt. Eumenes uerò uictoria contentus, & utriusq; ducis corpore potitus, reuocauit tuba milites, erectoq; trophęo, & sepultis mortuis, misit ad eorum qui uicti fuerant agmen, hortatũ ut sibi accederent, & singulis, quicunque uellent, discedendi potestatem fecit. Macedones acceptis conditionibus, datáq; per iusiurandum fide, potestatem acceperunt in quibusdam pagis prope illum locum positis frumentãdi, & Eumenem fefellerunt. Cum enim seipsos refecissent, & cibaria comparassent, noctu discesserunt, & clam ad Antipatrum se contulerunt. Eumenes periurorum perfidiam ulcisci conatus est, & agmen uestigio persequi. Sed quia, tum propter uirtutem discedentium, tum propter uulnerum suorum cladem, agere nihil poterat, persequutione supersedit. Hic igitur insigni pugna uictor, & duorò exceptis refectisq; ijs qui ex fuga euaserant, mouit in Cilitiam, Ptolemæo suppetias ferre properant. Perdiccas autem, audita Eumenis uictoria, multo audacior factus est ad expeditionem in Aegyptum, ac postquam prope Nilum uenit, castra fecit non procul ab urbe Pelusio. Cum autem aggressus esset fossam quandam expurgare, ac flumen affatim exundasset, operaq; labefactasset, multi amicorum eo derelicto ad Ptolemæum se contulerunt, Erat enim Perdiccas crudelis, reliquos que duces abdicabat, & omnino omnibus impera

Eumenis cum Cratero prælium. Crateri obitus.

Eumenis & Neoptolemi duellum, & Neoptolemi obitus.

Perdiccæ expeditio in Aegyptum.

imperare uiolenter uolebat. At Ptolemæus contra benefícus & æquus erat, cunctisq; ducibus loquendi libertatem permittebat. Præterea Aegypti opportunissima quæq; loca firmis custodijs, & telorum omni genere, reliquisq; rebus omnibus probè comparatis occuparat. Itaque in oppugnationibus ut plurimum superior erat, multos habens beneuolos & alacriter periclitantes. Perdiccas uerò, ut clades corrigeret, duces cõ uocauit, cumq; hos donis, illos magnis promissis, omnes humanis colloquijs sibi conciliasset, cohortatus est ad imminẽtia pericula. Cumq; edixisset ut ad profectionem parati forent, profectus est cum copijs sub uesperam, nemini indicato loco quem adire habebat in animo: ac cõtinuato tota nocte celeriter itinere, castra metatus est apud Nilum, prope castellum quoddam quod murus camelorum appellabatur. Illucescente deinde die copias traiecit, præeuntibus elephantis, subsequentib. satellitibus & scaliferis, cæterisq; quorum opera murum oppugnaturus erat. Agmen claudebant optimi equitum, quos cogitabat aduersus Ptolemaicos mittere, si fortè apparerent. Iam cum in medio itinere essent, apparuere Ptolemaici, ad oppiduli subsidium uenientes. Qui cum preuenissent, & in locum introgressi, aduentum suum tubis & clamore manifestum fecissent, Perdiccas perterritus non est, sed audacter mœnibus exercitum admouit. Ac protinus satellites admotis scalis ascendunt. qui uerò elephantis uehebantur, uallum diuellunt, pinnasq; deijciunt. Hic Ptolemæus habens circum se præstantissimos, & uolens reliquos duces & amicos ad subeũdum periculum prouocare, ipse sumpta sarissa, & in summo muri propugnaculo stans, eum elephantum, qui cæteris præibat, excæcauit, quippe ex æquiore loco pugnans, & insidentem ei Indum uulnerauit: eosq; qui per scalas ascẽdebant, contemptim feriens atq; uulnerans, in fluuium cum armis deuoluit. Ad eius imitationẽ cum eius quoque amici decertarent, proxima primæ belua, Indo qui eam gubernabat, missilibus confixo, planè inutilis reddita est. Cumq; diu duraret oppugnatio, Perdiccani per uices oppugnando, summo studio locum ui capere conabantur. Ptolemæus uerò, ipse egregiè pugnans, & amicos ad beneuolẽtiam simul uirtutemq; exercendam cohortans, heroica certamina excitauit. Multis autem utrinq; pereuntib. propter ducum acerrimam cõtentionem, cum Ptolemæani ex æditioribus locis pugnantes, superiores essent, Perdiccani multitudine prę pollerẽt, ad extremum cum utriq; toto die periculum sustinuissent, Perdiccas omissa obsidione, reuersus est in castra sua: ac noctu inde profectus, clanculũ iter fecit, peruenitq; in locum è regione Memphis positum, apud quam scinditur Nilus, insulamq; facit quæ castra exercitumq; maximum tuto capere possit. In hanc igitur copias transportauit, militibus ægrè transeuntibus, propter fluminis altitudinem. Nam usq; ad mentum pertingens unda, agitabat corpora transeuntium, quippe armis quoq; eos impedientibus. Perdiccas uerò animaduersa amnis difficultate, elephantos ad sinistram collocauit, qui fluminis impetum excipientes, fluctus mitigarent: equites uerò ad dexterã partem constituit, qui, si quos flumen abriperet, exciperent, & ad ripam perducerent. Accidit autem in huius exercitus traiectione inauditum quiddam & admirandũ. Cum enim primi tuto traiecissent, qui postea traijciebant, in magna pericula incidebant. Nam flumen nulla manifesta causa multo altius factum est, cumq; corpora tota demergerentur, omnes in summam difficultatem uenerunt. Eius redundantiæ causa cum quæreretur, ueritas perueſtigari non poterat. Dicebant nonnulli, fossam superioribus locis aggeribus munitam, rursus effractã fuisse, admixtamq; flumini, altius uadum effecisse. Alij imbres in superioribus locis extitisse, qui Nili magnitudinem auxissent, quorum neutrum erat. Sed uadi primam traiectionem tutiorem esse propterea contigit, quòd intacta erat arena uadi. At in alijs, cum pedibus equorum & elephantorum, itemq; peditum

Perdiccas mirum camelorũ frustra oppugnat.

Perdiccas Nilum ægrè traijcit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditum qui priores transierant, calcata motaq; arena, undis abrepta fuisset, accidit ut hac re excauato uado, altior fuerit traiectus in medio fluminis. Hanc ob causam cum reliquæ copiæ traijcere nequirent, Perdiccas in summam trepidationem uenit, cum neq; qui traiecerant, pares essent hostibus, neque qui trans flumen erant, suis auxilium ferre possent. Itaq; iussit ut omnes rursus retro abirent. quo factum est ut omnibus flumen traijcere coactis, qui probè natare sciebant, & corporibus ualentioribus erant, ij summa cum difficultate Nilum tranarint, amissis multis armis. Reliquorum propter imperitiam natandi pars à flumine absorpta est, alij ad hostes delati sunt: plericq; diu abrepti, à fluminis beluis deuorati sunt. Cumq; plures duobus millibus perijssent, & in ijs nonnulli duces illustres, alienati sunt multitudinis animi à Perdicca. At Ptolemæus eorum corporibus qui ad ipsum unda eiecti fuerant, combustis, exequijsq; procuratis, misit ossa ad necessarios amicosq; defunctorum. Quo facto Perdiccani Macedones in Perdiccam multo magis efferati sunt, & in Ptolemæum beneuolentia inclinarunt. Vbi nox uenit, plena erant castra ejulatu atq; luctu, tot uiris infeliciter amissis sine ictu hostili, & eorum non minus mille uenoratis à bestijs. Multi ducũ coire & Perdiccam incusare: totũ quidè agmen peditũ animis alienatum, minaci uoce alienationem præ se ferre. Itaq; primi ducum desecere circiter 100. quorum erat illustrissimus Pitho, is qui Græcos omnes debellauerat, & uirtute atq; gloria nulli amicorum Alexãdri cedebat. Postea etiam equitũ nonnulli facta cõspiratione, Perdiccæ tabernaculũ adeunt, & aggressi eũ uniuersi iugulãt. Postridie facta cõcione, Ptolemæus digressus, salutatisq; Macedonib. factum suum excusauit, & cum illis commeatus defecisset, suppeditauit copiosè frumentũ copijs, reliquisq; necessarijs castra cõpleuit. Cumq; esset gratiosissimus, possetq; propter multitudinis beneuolentiam regum tutelam adipisci, non cupiuit, sed cum Pithonis & Arridæi beneficijs deuinctus esset, eis summum imperium conciliauit. Macedones enim consultatione de imperio proposita, & suadente Ptolemæo, omnes alacriter crearunt regum tutores summam potestatem habituros Pithonem & Arridæum, eum qui regis corpus deportauerat. Igitur Perdiccas, postquam annos tres imperauit, hoc pacto imperium simul & animam amisit. Post eius obitum statim uenere quidam, qui nunciarunt apud Cappadociam commisso prælio uicisse Eumenem: Craterum uerò & Neoptolemum uictos occubuisse: quod nuncium si duobus ante Perdiccæ obitum diebus allatum fuisset, nemo fuisset ausus Perdiccę manus afferre, ppter rei feliciter gestę magnitudinẽ. Macedones quidem audito Eumeniano negocio, eum capitis dãnarunt, necnõ eius comitũ quinquaginta uirorum illustrium, in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. Interfecerunt & amicorum Perdiccæ fidelissimos, & eius sororem Atalantam, quam duxerat in matrimonium Attalus, qui classis gubernationem receperat. Post Perdiccæ necem Attalus, qui classis gubernationem habebat, apud Pelusium cõmorabatur: sed postq; de uxoris & Perdiccæ nece certior factus est, classe adhibita soluit, & ad Tyrum peruenit. Huius urbis præsidij præfectus Archelaus, natu Macedo, Attalum comiter excepit, & urbem ei & pecunias tradidit, quæ à Perdicca fuerant ad custodiendum traditæ, & tunc merito redditæ sunt, talẽta uidẽlicet 800. Attalus uerò Tyri commorans, reficiebat ex Perdiccæ amicis eos qui ex Memphitica expeditione euadebant. Antipatro autem in Asiam transgresso, Aetoli ex fœdere quod eis cum Perdicca intercedebat, expeditionem fecerunt in Thessaliam, Antipatrum in diuersa retrahere uolentes. Habebant autem peditum 12000. equitum 4000. quorum dux erat Alexander Aetolus. Hi in transitu obsessis Amphissensibus Locris, eorũ agrum populati sunt, & propinqua quædam oppidula cœperunt. Vicerunt & pugna Antipatri ducem Polyclem, eumq; & militum non paucos sustulerunt. Captiuorũ nonnullos uẽdiderunt, alios precio reddiderunt. Postea Thessaliam aggressi, plerisq;

Perdiccæ milites multi à Nilo absumpti.

Perdiccas à suis militibus occiditur.

Attalus Tyri excipitur.

Aetolorum in Thessaliam expeditio.

Thessalorum

Thessalorum persuaserunt, ut belli aduersus Antipatrum gerendi socij fierẽt. ac celeriter coacta sunt in uniuersum peditum 25000. equites 1500. His urbes sibi conciliantibus, Acarnanes Aetolis infensi in Aetoliam incursionem faciũt, agrumq; uastant, & urbes obsident. Aetoli de patriæ periculo certiores redditi, cæteros milites reliquerunt in Thessalia, præfecto eis duce Menone Pharsalio: ipsi domesticis assumptis, ueniũt celeriter in Aetoliam, & perterritis Acarnanibus, patriam à periculis uendicarunt. His circa hæc occupatis, Polysperchon relictus in Macedonia dux uenit in Thessaliam cum iustis copijs, uictisque prælio hostibus, & ducem Menonem sustulit, & reliquorum pleroscq; concidit, & Thessaliam recuperauit. In Asia uerò Arridæus & Pitho, regum tutores, à Nilo cum regibus & exercitu profecti ueneruntin Triparadisum superioris Syriæ. Hic Eurydica regina multa curiosius agente, & tutorum conatibus obsistente, Pitho incõmodè agens, & Macedones illius præcepta semper magis attendere uidẽs, concionẽ cõuocauit, & tutela sese abdicauit. Macedones tutorem elegerũt Antipatrum, summa authoritate uirum. Is cum paucos post dies cum uenisset in Triparadisum, Eurydicam offendit seditiones mouẽtem, & Macedones ab Antipatro alienantẽ. Ac magno inter milites exorto tumultu, coactaq; concione, Antipater habita ad multitudinem oratione tumultum sedauit, perterritæq; Eurydicę, ut quietem ageret persuasit. Postea satrapias de integro partitus est, et Ptolemæo quam iam habebat assignauit. Hunc enim ut mutaret, fieri non poterat, propterea quod uidebatur Aegyptum sua uirtute quasi ferro partam habere. Et Laomedonti quidem Mitylenæo Syriam tradidit: Philoxeno Ciliciam. Ex reliquis satrapijs Mesopotamiã & Arbelitim Amphimachio, Babyloniam Seleuco, Antigono Susianã, propterea quòd hic primus author fuerat inuadendi Perdiccæ. Pencestæ Persidem tradidit, Pleopolemo Carmaniam, Pithoni Mediam, Philippo Parthiam, Stasandro Cyprio Aram & Dranginã, Stasanori Solio Bactrian & Sogdãianam, qui erat ex eadẽ insula. Paropamisadas Oxyartæ assignauit, Roxanæ patri, uxoris Alexandri. Indiæ uerò ea quæ erant contermina Paropamisadis assignauit Pithoni Agenoris filio. Ex regnis autem contiguis illud quod est ad flumen Indum Poro: quod uerò apud Hydaspem, Taxilæ. Hos enim reges mouere nõ licebat, quin eis concederentur regiæ uires, & illustre imperium. Ex eis autem quæ uergũt ad septentriones Cappadociam dedit Nicanori, magnam Phrygiam & Ciliciam Antigono, sicut ante habebat. Cariam Cassandro, Syciam Clito, Phrygiã eam quæ iuxta Hellespontum est Arridæo. Regiarum copiarum ducem creauit Antigonum, cui mandatum erat ut Eumenem Alcetamq; debellaret. Antigono tribunum adiunxit filium suum Cassandrum, ne posset clam priuatum negocium agere. Ipse assumptis regibus, suisq; copijs, contendit in Macedoniam, reges in patriam reducturus. Antigonus in Asia dux creatus ad Eumeni bellum inferendum, coẽgit ex hybernis exercitum, & comparatis quæ bellum postalabat, contendit aduersus Eumenem, degentẽ apud Cappadociam. Eumenes, cum in eum rebellasset dux quidã illustris, nomine Perdiccas, qui castra habebat triduiitinere ab Eumene remota, unà cum rebellib. militib. peditum 3000. equitib. 500. misit aduersus eum Phœnicem Tenedium, habentẽ lectorum militum 40000. equitũ 2000. Is maturato noctu itinere, inuasit ex improuiso rebelles circa secundam noctis uigilia, eosq; dormientes nactus, Perdiccam uiuum cepit, & exercitu potitus est. Eumenes præcipuos authores rebellionis necauit: milites uerò reliquis immixtos, & comiter acceptos, in sui beneuolentiam pellexit. Postea Antigonus misso ad Apollonidem quodam, qui apud Eumenem equitibus præerat, magnis & arcanis pollicitationib esse cit ut ille proditor fieret, & in pugna ad hostes perfugeret. At Eumene in Cappadocia castra habente in quibusdam accommodatis ad equestre prælium locis, Antigonus cmm uniuerso exercitu imminentem campis radicem montis

Eurydica regina turbas mouens, ab Antipatro coercetur.

Antipater satrapias de integro partitur

occupauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

occupauit. Habebat aũt Antigonus illo tẽpore peditũ supra 10000. quorum erat dimidia pars Macedones, uirtute admirabiles) equitũ 2000. elephantos 30. Eumenes pedites habebat non pauciores 12000. equitum 5000. Cõmisso acri prelio, cum Apollonides cum suis equitib. infeliciter á suis secessisset, uicit Antigonus, sustulitq; aduersariorũ ad 8000. & omnib. eorũ facultatib. potitus est, ita ut Eumenis milites & propter cladem perterriti, & propter facultatũ iacturam anxij facti fuerint. Postea Eumenes aggressus est in Armeniam fugere, & incolarum aliquos in societatem ascisere. Sed cum celeritate opprimeretur, & milites ad Antigonum deficere uideret, locum firmum occupauit, qui Nora nuncupabatur. Erat autem castellum hoc sanè quàm paruum, quippe ambitu non maiore duobus stadijs: cæterùm munitione mirabilis. Nam in excelsa rupe domos habebat ædificatas, eratq; tum natura tum arte mirificè munitus. Erat ibi & frumẽti, & ligni, aliarumq; rerum tanta copia reposita, ut in multos annos suppeditare posset ijs qui eò confugissent. Fugerunt una cum eo etiam amicorum ij qui beneuolentia præstabant, & cum eo in extremis periculis mori statuerant: quorum omnium tum equitum tum peditum numerus erat circiter 60. Antigonus uerò assumptis Eumenianis copijs, & satrapijs earũq; prouentibus potitus, præterea grandẽ pecuniam adeptus, maiora appetebat. Nõdum enim quisquam Asianorum ducum pares habebat uires ad concertandũ cum ipso de primatu. Itaq; aduersus Antipatrum in præsentia amico se animo esse simulabat: sed in animo habebat, rebus suis stabilitis, deinceps nec regibꝰ parẽre, nec Antipatro. Primum igitur cinxit eos qui confugerant in castellum duplici muro, & fossis uallisq; admirabilibus. Postea cum Eumene colloquutus, renouata antiqua amicitia, persuasit ei ut agerẽt commune negocium. At Eumenes fortunam celeriter mutari sciens, maiorem sua conditione benignitatem postulabant. Putabat enim debere sibi concedi datas ab initio satrapias, & omnium criminum absolutionem. At Antigonus de his ad Antipatrum referendũ censuit, relicto; loci idoneo præsidio, contendit aduersus iter facientes duces hostium, & exercitum habentes, uidelicet Alcetam Perdiccæ fratrẽ, & Attalum toti classi imperantẽ. Postea Eumenes ad Antipatrum legatos misit de cõpositione, quorum dux erat Hieronymus, is qui successorum scripsit historias. Ipse uerò multis uarijsq; usus uitæ mutationib. animo non deprimebatur, certo sciens fortunã celeres facere in utranq; partem mutationes. Videbat enim Macedonum reges inanẽ habere regni speciem, multosq; & magni animi uiros potestatum successores, qui omnes sibi quisq; priuatim consulere uellent. Sperabat igitur, id quod re uera erat, multos suam operã requisituros, tum propter prudentiam, reiq; militaris peritiam, tum propter singularẽ fidei constantiam. Iam uerò cum uideret equos, quia propter angustiæ loci asperitatem exerceri non poterant, fore ad præliorum usum inutiles, cõmentus est nouam quandã & insolitam equorũ exercitationẽ. Eorũ enim capita catenis deligabat ad quasdã trabes aut palos, duobus tribus ue tignis eleuatis, eosq; cogebat in posterioribus pedibus consistentes, prioribus terram leuiter attingere, paululum distantes. Protinus igitur uolens equus prioribus pedibus inniti, laborabat tum reliquo corpore tum cruribus, propterea quòd totius molis mẽbra omnia unà laborabant. In hac motione sudor multus ex corpore manabat, atq; hac laboris magnitudine summam exercitationem animalibus comparabat. Militibus autem cunctis eundem cibum præbebat, particeps ipse tenuitatis: qua quidem conditionis communitate & sibimet magnã beneuolentiam, & ijs qui eò confugerant omnibus concordiam conciliauit. Et Eumenis quidem res, eorumq; qui in rupem confugerant, hoc in statu erant.

Eumenes ab Antigono per proditionẽ uictus, in castellum Nora cõfugit.

Eumenes in angusto loco equos tamen exercet.

Ptolemæus Syriam sibi subigit.

In Aegypto uerò Ptolemæus, profligato præter opinionem Perdicca, regijsq; copijs, Aegyptum tanquã ferro patriam habebat. Cumq; uideret Phœniciam, & eam quæ Cœlesyria nominatur, accommodatè contra Aegyptum sitas,

sitas, magno studio illis urbibus potiri conabatur. Itaq; magnum exercitũ eò misit, delectumq; ducem unum amicorum, nomine Nicanorem. Is profectus in Syriam, Laomedontem satrapam uiuum cepit, omnemq; Syriam subegit. Itidemq; Phœniciæ urbes sibi conciliauit, præsidijsq; firmauit, deinde in Aegyptum reuersus est, celeri operosaq; expeditione perfunctus.

333 Rectore Athenis Apollodoro, Romani consules crearunt Q. Potilium, & Q. Publium. Horum tempore Antigonus, debellato Eumene, statuit bellum inferre Alcetæ & Attalo. Hi enim reliquabant de Perdiccæ amicis & domesticis duces non contemnendi, & qui militum satis haberent ad contendendum de imperio. Profectus igitur cum omnibus copijs ex Cappadocia, cõtendit in Pisidiam, in qua tum commorabatur Alcetas: ac celeriter & contentissimè iter faciens, septem diebus totidemq; noctibus emensus stadiorum 2500. peruenit ad eam quæ uocatur urbs Cretensium. Cumq; hostes propter itineris celeritatem latuissent, & prope eius aduẽtus ignaros uenisset, anticipauit occupare colles quosdã, & locorum angustias. Alcetas audito hostium aduentu, aciem celeriter instruxit, & equites adortus qui iugum occupauerant, ui superare conabatur, & eos de colle deturbare. Hic commisso acri prelio, & multis utrinque occisis, Antigonus habens equitum 6000. summa ui ducit in agmen aduersariorum, properans Alcetanis receptum ad suorum agmen intercludere. Quo perfecto qui erant in colle, cum & multitudine & locorum difficultate longè superiores essent, aduersarios terga uertere coëgerũt. Alcetani receptu ad pedites intercluso, & hostium multitudine cincti, manifestã habebãt perniciem. Itaq; cũ res esset in angusto, Alcetas multis amissis, ægrè ad peditũ agmen elapsus est. Antigonus uerò ex æquioribus locis elephantos, totumq; exercitum in hostes duces, eos perterruit, lõgè multitudine inferiores. Erãt enim socij in uniuersum peditũ 16000. equites 900. At Antigoniani, præter elephantos erãt peditum supra 40000. equitum plus quàm 7000. Iam cum simul elephanti in fronte incederent, & equites propter multitudinem eos undiq; circumdarẽt, & insuper pedites & longè plures, & uirtute præstantiores essent, & loci æquitate adiuuarent, Alcetani magno tumultu & terrore perculsi sunt: ac propter singularem hostium celeritatem atq; strenuitatem, ne ordinare quidem ritè potuerũt. Igitur fuso uniuerso exercitu Attalus & Docimus & Polemo, multiq; insigni duces, uiui capti sunt. Alcetas cum suis satellitibus & pueris fugit unà cum Pisidis comilitonibus in urbem Pisidicam, nomine Termesum. Antigonus his per compositionem assumptis, reliquos in suos ordines distribuit, eisque comiter usus, auxit uires suas non mediocriter. Pisidę uerò numero ad sex millia, & robore præstantes, Alcetam bono animo esse iubent, sese nullo cum pacto derelicturos pollicentes. Erant enim singulari in eum beneuolẽtia præditi, propter huiuscemodi causas. Alcetas post Perdiccæ mortem non habens in Asia socios, statuit Pisidas sibi demereri, existimans habiturum se socios bellicosos uiros, & regionẽ habẽtes aggressu difficilẽ, munitorũq; castellorũ plenã. Hãc ob causam in expeditionib. maiorẽ eis q̃ ullis socijs, honorẽ habebat, & quas ex hostili agro utilitates percipiebat, eis imperciebat, dans prędę dimidiũ. In colloquijs itẽ orationis humanitate utẽdo, & in cõuiuijs quotidie pręcipuos eorũ ad epulas adhibẽdo præterea multos insignib. donis honorãdo, eorũ beneuolẽtiam sibi cõciliauit. Hinc factũ est, ut tũc quoq; cũ in eis spẽ haberet Alcetas, illi spem eius haud fuerint frustrati. Nam Antigono cũ omnib. copijs prope Termesum castrametato, & Alcetã poscẽte, & insuper seniorib. ut dederẽt consulentib. cõiurarunt iuniores, & â parentib. discrepãtes, decreuere quodlibet subire periculũ propter eius salutẽ. Seniores uerò primũ persuaderẽtẽtabãt iuuenib. ne ꝓpter unũ Macedonẽ patriã ferro expugnari paterentꝰ. Sed postq; irreuocabilẽ esse uiderũt eorũ impetũ, facta clã cõspiratione, miserũt noctu legatos ad Antigonũ, pollicẽtes se Alcetã aut uiuum traditurꝰ aut

Antigonus Alcetam debellat.

Alcetæ Pisidarũ beneuolẽtiam sibi cõciliauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortuum. Petebant autem ut per dies aliquot urbem oppugnans, & paruulis prælijs oppidanos alliciens, se tanquam fugiens inde reciperet. Hoc enim dum fieret, & iuniores in pugna extra urbem occuparentur, capturos se occasionem conata perficiendi. Antigonus illis obsequutus, castra procul ab urbe metatus, uelitationibus protrahit iuuenes ad certandū extra urbem. Seniores desertum uidentes Alcetam, delectis seruorum fidelissimis quibusq;, & uegetorum ciuium ijs qui cum Alceta non militabant, conata perfecerunt absentibus iuuenibus. Viuum quidem capere nequiuerunt (occupauit enim sibi manus inferre, ne uiuus ueniret in manus hostium) sed corpus eius lectulo impositum, uilicq; lacerua contectum, per portas extulerunt, & infensis uelitibus Antigono tradiderunt. Hoc suo commento periculis à patria depulsis, bellū auerterunt illi quidem, sed iuuenum offensionem effugere nō potuerunt. Illi enim à prælio reuersi, audito facto, in suos efferati sunt propter singularem erga Alcetam beneuolentiam. ac primum occupata urbis parte, decreuerunt domos incendere, & cū armis ex urbe effusi, mōtanaq; inuadētes, agrū Antigono subiectum uastare. Sed postea mutata sententia, ab urbe incendenda abstinuerūt, sed ad latrocinia & incursiones conuersi, multum hostilis agri corruperūt. Antigonus uerò accepto Alcetæ corpore, & per triduum excruciato, mortuoq; putrefacto, reliquit insepultū, atq; ex Pisidia profectus est. Termesensium uerò iuuenes, retinentes erga excruciatum beneuolentiam, corpus sustulerunt, & splendidis exequijs prosequuti sunt. Vsq; adeò beneficētiæ natura, propriū quoddam amatorium habens erga bene meritos, immutatam conseruat erga eos beneuolentiam. Igitur Antigonus ex Pisidia profectus, cōtendit in Phrygiam cum omnibus copijs. Vbi in Cretensium urbem peruenit, uenit ad eum Aristodemus Milesius, nuncians Antipatrum obijsse, & omnium imperium, regumq; procurationem ad Polysperchontem Macedonem translatam esse. His ille rebus delectatus, spe efferebatur, & Asianis rebus animum intendere, neq; cuiq; de illius imperio cedere cogitabat. Et Antigonianarum rerum hic quidem status erat. In Macedonia uerò Antipatro in grauiorem infirmitatem lapso, & senectute ad uitæ exitum adiuuante, Athenienses legatum miserunt ad Antipatrum Demadem, quòd is Demades in Macedonico negocio dexterè uersari uidebatur, postulantes ab Antipatro ut quemadmodū ab initio promiserat, educeret præsidium ex Munychia. Antipater primo animo erat erga Demadem beneuolo: sed postea mortuo Perdicca, & inuentis quibusdam regijs epistolis inter scripta regis, in quibus hortabatur Perdiccam Demades, ut celeriter transiret in Europam aduersus Antipatrum, abalienatus est ab eo, occultasq; fouebat inimicitias. Itaq; Demade secundum data à populo mandata promissum exigente, & liberius minato de præsidio, Antipater nullo dato responso, tradidit suppliciorum præfectis tum ipsum Demadem, tum ipsius filiū Demeam, qui cū patre legatione fungebat. Atq; hi quidē abducti in quoddā gurgustium necati sunt propter eas quas dixi causas. Antipater iam extremo morbo laborās, cōstituit regū tutorē, & summę potestatis imperatorem Polysperchontē, qui ferè natu maximus erat eorū qui cū Alexādro militauerāt, et à Macedonib. in honore habebat. Filium autē Cassandrū fecit tribunū, & potētia secundū. Fuit autē tribuni ordo atq; accessus primum à Persicis regib. in nomē gloriamq; promotus. Postea rursus ab Alexādro magnā potestatē & honorē adeptus est, tum cum aliorū quoq; Persicorū institutorū imitator factus est. Itaq; Antipater secundū idē institutū filium Cassandrū iuuenē adhuc, creauit tribunū. Nec tamē Cassander patris constitutionē approbauit, indignū iudicās ut in patris imperiū succederet ijs, qui ei nulla cognatione iunctus esset, præsertim cū posset filius res administrare, & uirtutis fortitudinisq; specimē iam satis magnū dedisset. Primū igit rus cū amicis profectus, cū ijs sermocinat (opportunitate abūndans & ocio) de summę rei imperio, ac singulos seducēs incitat ad

Alcetæ mors.

Demades Athenienſiū legatus ab Antipatro necatur

Polyſperchō regū tutor cō ſtituitur.

Tribuni ordo Perſicus.

tat ad conciliandā sibi potentiā, magnisq; promissis persuadet ut sint ad cōmune negociū parati. Misit & ad Ptolemæū clā legatos, amicitiā renouās, utq; belli socius fieret cohortās, & nauales copias q̄ primum mitteret ex Phœnicia in Hellespontū. Itidē & ad alios duces ciuitatesq; misit, qui ad belli societatē secū coeundā incitarēt. Ipse instituta in multos dies uenatione, seipsum à rebellionis suspicione eximebat. Polysperchō uerò regū tutelā adeptus, inito cū amicis cōcilio, Olympiadē de consiliariorū sentētia accersiuit, eamq; hortatus est, ut Alexādri filij, qui puer erat, procurationē reciperet, & in Macedonia degeret, cuius esset regalis præfectura. Olympias autē superiorib. tēporib. in Epirū fugerat propter Antipatris inimicitias. Et hic quidem Macedoniæ status erat.

In Asia diuulgato obitu Antipatri, factū est initium rerū nouarū atq; motus conantib. sua negocia agere ijs qui potestates gerebāt. Atq; horū primus Antigonus, quia iam uicisset Eumenē apud Cappadociam, eiusq; copias acquisiuisset, & Alcetam Attalumq; apud Pisidiam debellasset, & eorum copias recepisset: præterea ab Antipatro Asiæ dux summę potestatis electus fuisset, simulque magni exercitus dux creatus, magnos sibi spiritus arrogantiamq; sumpserat, ac spe summū imperium præcipiens, statuit nec regib. nec eorū procuratoribus obnoxium se præbere. Suspicabat enim se, qui maiores uires haberet, Asiaticis thesauris potiturū esse, cum nemo esset qui secum armis congredi posset. Habebat enim illo tempore peditum 60000. equitum 10000. & elephātos 50. Præterea alias quoq; se copias comparaturum esse sperabat, si esset opus, cū posset Asia peregrinis militibus stipendia continenter suppeditare. Hæc habens in animo, Hieronymum, eum qui scripsit historias, accersiuit, amicum ciuemq; Eumenis Cardiani, eius qui in locū Nora appellātū confugerat. Hunc magnis donis prouocatum misit legatum ad Eumenem, hortatum ut prælij aduersus ipsum in Cappadocia gesti obliuiscereretur, fieretq; sibi amicus & socius, & dona acciperet longè lōgeq; maiora illis quæ ante habuisset, satrapiaq; maiorem: breuiter fore eum suorum amicorum primum, & totius instituti socium. Iam uerò protinus conuocato amicorum concilio, & eis demōstrata totius instituti sui summa, assignauit præcipuorum amicorum quibusdam satrapias, alijs imperia, omnibusq; magnas spes faciēs, alacres eos reddidit ad suos conatus. Cogitabat enim Asiam peruadere, & eos qui iam erant satrapas ejicere, & imperia ad suos amicos transferre. Hęc illo agitante, Arridæus, eius Phrygiæ quæ est apud Hellespontum, satrapa, cognito eius consilio, decreuit, collocatis in tuto rebus, suæ satrapiæ etiam præcipuas urbes præsidijs firmare.

Cum q̄ esset Cyzicenorum urbs opportunissima, eadem q̄ maxima, profectus est ad eam, habens mercenariorum militum supra decem millia, Macedones mille, Persas sagittarios & funditores quingentos, equites octingētos, telorū omne genus, catapultas tum ad missilia, tum ad saxa iacienda. reliquūq; omnem apparatum ad obsidionem necessarium. Igitur repentè adortus urbē, & magnam plebis partem ruri nactus, obsidionē aggredit. & perterritos oppidanos cogere uolebat præsidiū accipere. Cyzicení autē, cū de improuiso inuasi fuissent, & plurimis ruri exclusis, pauci essent reliqui, imparati prorsus erāt ad obsidionē: tamen libertatē tuendā esse iudicātes, palā legatos miserūt, acturos cū Arridæo de obsidione soluēda: facturā enim urbē omnia Arridæo, excepta admissione præsidij. Sed clā iuuenes cogētes, & seruorū aptissimos quosq; deligētes armāt, murosq; cōplent propugnatorib. Atq; Arridæo, ut præsidiū acciperet urgēte, dixerūt de his sese ad populū referre uelle. Quod cum satrapa cōcessisset, illi relaxationem adepti, ea die sequentiq; nocte melius præparārunt quę essēt ad obsidionē sustinēdā necessaria. Arridæus illorū arte illusus, et amisso de manib. idoneo tēpore, spe frustratus est. Nā Cyzicení urbē habētes ualidā, & à terra defensu facilimā (quippe cū esset cōtinēs) præterea classe pollētes, facilè propulsabant hostes. Accersiuerunt item à Bxzantijs milites & tela, &

Antigonus ſummum imperium aſſequitur.

Arridæus Cyzicum fruſtra obſidet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cætera quæ ad obsidionem requiruntur: quæ cum omnia illi celeriter & alacriter suppeditassent, in bonam spem uenerunt, & ad pericula audẽtes facti sunt. Quin & tractis in portum longis nauibus, ad oram nauigãt, & assumptos eos qui ruri erant, in urbem deportant: ac breui militum copiam nacti, multisq; eorum à quibus obsidebantur, interfectis, obsidionem propulserunt. Igitur Arridæus à Cyzicenis arte deceptus, infecta re in suam reuersus est satrapiam. Antigonus uerò de Cyzicenorum urbis obsidione certior factus, cum quidẽ Celænis cõmoraretur, decreuit periclitantem urbẽ suam efficere ad futuros conatus suos. Itaq; delegit ex uniuersis copijs optimos quosque uidelicet peditum 20000. equitum 3000. His assumptis celeriter contendit ad ferendum Cyzicenis auxilium. Sed cũ paulo serius uenisset, manifestam quidẽ habuit erga urbẽ beneuolentiã: sed tãtus conatus frustra fuit. Ad Arridæum uerò misit legatos, accusans, quòd Græcam urbem sociam, nulla affectus iniuria, fuisset ausus obsidere. Deinde quòd manifestò rebellis esset, & satrapiã suæ ipsius ditionis faceret. Postremò imperat ei, ut satrapia cedat, & sumpta ad uictũ una urbe, quietem agat. Arridæus auditis legatis & orationis superbia reprehensã, negauit se satrapia cessurum, quin urbibus præsidijs firmatis, armis aduersus illum experturum. Ac secundum hanc respõsionem urbibus firmatis, copiarum partem emisit, præfecto eis duce, cui mandauit ut Eumeni se coniungeret, solutaq; obsidione castelli, Eumenem à periculis liberaret, sociumq; efficeret. Antigonus uerò Arridæum ulcisci studens, emisit ad eum debellãdum copias: atq; ipse assumpto copioso exercitu, mouit in Lydiam, uolens eijcere eius satrapam Clitum. At ille eius aduentu præcognito, præcipuas urbes præsidijs firmauit, ipse in Macedoniam nauigauit, demonstraturus regibus & Polysperchonti audaciam rebellionemq; Antigoni, & postulaturus ut sibi suppetias ferret. Antigonus uerò Ephesum primo aduentu cepit, adiuuantibus eum quibusdam oppidanis. Postea cum appulisset Ephesum Aeschylus Rhodius, & portaret ex Licia in quatuor nauibus argenti talenta 600. in Macedoniam ad reges missa, intercepit dicens eis sibi opus esse ad coductorum militum stipendia: quo quidem facto perspicuum fuit eum ad priuatum negocium spectare, & regibus aduersari. Postea illa expugnata, aggreditur cæteras deinceps urbes, quasdam ui subigens, alias oratione pelliciens.

Antigonus Cyzicenis ferre conatur suppetias.

Antigonus Arridæum iubet satrapia cædere.

Antigonus Ephesum capit

Nos uerò Antigoni res prosequuti, narrationem ad ea transferemus, quæ Eumeni acciderunt. Hic enim magnis & inopinabilibus mutationibus utens, perpetuò præter spem fuit bonorum malorumq; particeps. Etenim ante ea tẽpora Perdiccæ regibusq; opem ferens, satrapiam adeptus est Cappadociam, & huic contermina loca, in quibus magnarum copiarum, multarumq; pecuniarum potitus, celebrem habuit fortunam. Craterum enim & Neoptolemũ, celebres duces, & inuictas illas Macedonum copias habentes, collatis signis uicit, & ipsos in pugna occidit. Iam cum uisus esset insuperabilis, tantã expertus est mutationem, ut ab Antigono magno prælio uictus fuerit, & cum paucis amicis confugere coactus in quẽdam perparuum locum. In hunc ineluctus, & ab hostibus duplici muro cinctus, nullũ habuit qui sibi in sua calamitate opitularetur. Cumq; annua esset obsidio, & salus desperaret, repentè inopinabilis extitit exitus infortuniorum. Nam ille idem qui Eumenẽ obsidebat, & tollere studebat Antigonus, mutatus, eum ad cõmuniter agẽdũ negociũ inuitauit. Ita ille accepta p iusiurandũ fide, obsidiõe solutus est. Aliquanto post tẽpore pter spem elapsus, tunc quidẽ apud Cappadociã degebat, recipiens superioris temporis amicos, & eos q in illa regione uagabant, qui antea fuerãt eius cõmilitones. Et qa mirũ in modũ amabat, breui multos habuit eiusdẽ spei socios, & ad communem cum eo militiã obsequẽtes. Tandẽ intra paucos dies pter 500. amicos, qui unà cum eo fuerant obsessi, milites habuit ultro obsequentes plures duobus millibus. ac fortuna eum adiuuante, tanto incremento auctus est, ut regias

De Eumenis fortuna.

ut regias copias adeptus sit, regibusq; præfuerit aduersus eos, qui eorum imperium abolere conati fuerant. Verùm hæc quidem paulo post suo tempore persequemur accuratius. Nunc satis res Asianas persequuti, transibimus ad res gestas in Europa.

Cassander cum in affectando Macedoniæ imperio offendisset, non deterritus est, quin de eo contendere decreuit, turpe esse existimans patris imperiũ ab alijs administrari. Cumq; uideret Macedones in Polysperchontem esse propẽ spirat. sos, cum ijs amicorum quibus fidebat, seorsum colloquutus, eos misit in Hellespontum sine suspicione. Ipse per aliquot dies otiando in illis finibus, & uenationibus uacando, eam de se opinionem genuit, ut imperium non affectare uideretur. Postq; ei omnia ad profectionẽ ritè comparata sunt, clam ex Macedonia profectus est. Cũq; in Cherronesum peruenisset, inde profectus uenit in Hellespõtum. Inde in Asiam appulsus ad Antigonum, petit ab eo sibi auxilium, dicens Ptolemæum quoq; pollicitum fuisse belli se fore socium. Antigonus eo alacriter excepto, promisit ad se ei alacriter adfuturum, copiasq; contestim daturum & pedestres & nauales. Hæc autem faciebat simulãs se propter Antipatri amicitiam illi opitulari, sed re uera uolebat Cassandrum bello aduersus Polysperchontem gerendo distineri, ut ipse sine periculo Asiam aggrederetur, totiusq; regimen ad seipsum transferret. Hæc dum geruntur, in Macedonia Polysperchõ regum tutor post discessum Cassandri prouidebat ille quidem magnitudinẽ belli aduersus Cassandrũ gerẽdi, sed nihil sine amicorũ sententia faciendũ esse iudicãs, cõuocauit duces omnes, reliquorũq; Macedonũ præcipuos. Erat aũt perspicuũ Cassandrũ ab Antigono cõfirmatũ, affectaturũ esse urbes Græciæ, propterea q earũ pars patrijs præsidijs custodiret, pars paucorũ dominatu administraret sub amicorũ et hospitũ Antipatri dominatu. Præterea opitulaturũ Cassandro & Ptolemæũ Aegypti gubernatorẽ, et Antigonũ qui iam apertè rebellauerat in reges: utrũq; autem habere magnas uires pecuniæq; copiã, & insuper multis gentib. egregijsq; urbib. imperare. Igit proposita deliberatione quomodo aduersus eos belligerandũ esset, multisq; & uarijs sermonib. de bello habitis, uisum est eis ciuitates Græciæ libertate donare, & constitutũ in eis ab Antipatro paucorũ dominatũ antiquare. Sic em maximè Cassandrũ depressuros esse, & sibi ipsis magnã gloriã, multasq;, & easdẽ egregias societates cõciliaturos. Igit ptinus aduocatis legatis qui ex ciuitatib aderant, ijsq; bono animo esse iussis, promiserunt sese ciuitatibus restituturos esse dominatum populi: scriptumque decretum dederunt legatis, ut citò in patrias reuersi, renunciarent populis regum ducumq; in Græcos beneuolẽtiam. Erat autem scriptum huiusmodi.

Cassander cũ Antigono cõtendit.

Polysperchõ de bello aduersus Cassandrũ deliberat.

Quandoquidem factum est, ut à maiorib. nostris multa fuerint in Græcos collata beneficia, uolumus eorũ institutũ retinere, & omnib. perspicuũ facere, qua beneuolẽtia cõtinenter Græcos prosequamur. Primũ igit Alexãdro uita defuncto, regnoq; ad nos delato, existimantes omnes ad pacem esse reuocandos, & ad rerumpub. institutiones quas Philippus parẽs noster constituit, scripsimus de his ad omnes ciuitates. Ac postquã accidit ut absentib. nobis Græcis quidam non rectè sentientes bellum Macedonibus intulerint, & à nostris ducibus uicti fuerint, multaq; & difficilia ciuitatibus usu uenerint, scitote horum authores fuisse duces. Nos uerò quod ab initio fuit institutum in precio habentes, pacem uobis conciliamus, & rerumpub. eas formas quæ sub Philippo & Alexandro fuerunt, utq; cætera agantur secunudum libellos ab illis antea cõscriptos. Itẽ eos qui migrarũt aut relegati fuerũt à nostris ducib. ex ciuitatib. ex quo tẽpore in Asiã traiecit Alexãder, reuocamus, necnõ eos qui à nobis descẽderunt, ita ut omnia sua habẽtes, sine seditione aut ueterũ iniuriarũ recordatione, in suis patrijs uersentur: ac si quid aduersus eos decretum est, irritum esto, nisi si qui ob homicidiũ aut impietatẽ secundũ legẽ exulant. Ne reuocenẽ item

Macedonũ decretũ de Græcis ciuitatibus in libertatem restituendis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

item neq; Megalopolitanorum ij qui cum Polyæneto ob proditionẽ exulant, neq; Amphissenses, neq; Tricræi, neq; Pharcadonij, neq; Heracleotę. Reliqui admittantur ante trigesimam diem mensis Xantici. Quod si qua instituta Philippus & Alexãder pugnantia ediderunt, ueniatur ad nos, ut illis correctis ea agantur quę & nobis & ciuitatib. conducant. Athenienſibus uerò sint reliqua sicuti sub Philippo & Alexandro: sed Oropum habeant Oropij sicut nunc. Samum damus Athenienſibus, quandoquidem & Philippus dedit pater. Edant autem decretum Græci omnes, ne quis uel militet, uel agat contraria uobis, alioquin relegetur tum ipse, tum eius progenies, suis quę facultatibus priuetur. Mandauimus autẽ Polysperchonti ut & de his & de reliquis agat. Vos igitur, sicuti uobis & antea scripsimus, huic auscultate. Nam si qui aliquid eo quæ scripta sunt, non fecerint, haud permittemus. Hoc scripto edito, & ad omnes urbes misso, scripsit Polysperchon tum ad Argiuorum ciuitatem, tum ad reliquas, imperans ut eos qui sub Antipatro respub. præfuissent, relegarent, quosdam etiam etiam morte damnarent, & eorum facultates publicaret, quò depressi tandem Cassandrum nihil iuuare possent. Scripsit & ad Alexãdri matrem Olympiadem in Epiro degentem ob Cassandri inimicitias, ut quamprimum in Macedoniam ueniret, & accepto Alexandri puero, eius curam gereret, donec adoleſceret, patriumq; regnum acciperet. Misit & ad Eumenem scritis regum nomine literis, ne cum Antigono in gratiam rediret, sed ad reges inclinaret, siue in Macedoniam uenire uelit, & cum ipsa commune negocium agens, regum tutorẽ agere: siue malit in Asia manere, & accepto exercitu atque pecunijs, cũ Antigonri bellũ gerere, qui apertè iam rebellauerit in reges. Reddere autẽ ei reges satrapiam quam abstulerit Antigonus, omniaq; dona quæcunq; prius habebat in Asia. Deniq; ostendebat maxime omnium decere ut Eumenes regiæ domus curã solicitudinemq; gereret, sequans ea quæ à scipso gesta fuissent in domum regiam. Quod si maioribus uiribus egeret, se quoq; cum regibus profecturum ex Macedonia cum omnibus regijs uiribus. Hæc eo anno gesta sunt. Rectore Athenis Archippo, Romani consules crearunt Q. Aelium, & P. Papirium. Horum tempore Eumenes, cum modo ex castello discesſisset, literas à Polysperchonte missas, in quibus scriptum erat, præter ea quæ iam diximus, reges ei dona dare quingẽta talenta ad correctionem casuum qui ei acciderant: itemq; eosdem reges misisse literas ad Ciliciæ duces & quæstores, ut ei quingenta talenta darent, necnon aliarum pecuniarum quantum postularet, tum ad milites conducendos, tum ad alios usus necessarios. utque duces trium millium Macedonum argenteos clypeos gestantium seipsos traderent Eumeni, eumq; in reliquis alacriter adiuuarent, utpote creatum totius Asiæ imperatorem. Venerunt & ab Olympiade ei literas, orante & flagitante ut regibus & sibi suppetias ferret. Solum enim illum amicorum fidelissimum superesse, & qui posſit regiæ domus solitudinem corrigere. Petebat autem ab eo Olympias, ut sibi consuleret, utrum expedire censeat eam in Epiro manere, neq; ijs credere qui semper tutores esſe uideantur, sed re uera regnum ad seipsos transferant: an ut reuertatur. Eumenes Olympiadi protinus rescripsit, consulens ut in præsentia maneret in Epiro, donec bellũ exitũ aliquẽ adipiscereť. Ipse cũ semp beneuolẽtiã firmissimã erga reges retinuisset, decreuit Antigono nõ parere, regnũ sibi uẽdicãti: sed cũ Alexãdri puer, tũ quia pupillus, tũ propter ducũ auaritiã, egeret auxilio, statuit sibi cõuenire quoduis piculũ causa salutis regũ. Igiť cõfestim edicta suis, pfectione, castra mouit ex Cappadocia, equites habens quingentos, pedites supra duo millia. Nec enim spacium habebat expectandi eos qui nondum aduenerant, polliciti se unà militaturos, propterea quòd aduentabat ab Antigono magnus exercitus, duce Menandro, ut ipsum in Cappadocia degere prohiberent, quia factus esſet hostis Antigoni. Verùm ille exercitus cum serius, uidelicet tribus post diebus uenisſet,

conatus

Polysperchõtis literæ cum ad alios tum Eumenem, ad cum Macedonibus conciliandum.

Eumenes Asiæ imperator constituitur.

conatus est Eumenis agmen persequi: sed cum assequi non posſet, reuersus est in Cappadociam. Eumenes magnis itineribus usus, & breui superato monte Tauro, uenit in Ciliciam. Duces uerò argenteos clypeos gestantium Antigenes & Teutamus, regum literis obtemperantes, Eumeni procul obuiam processerunt cum amicis, leoq; comiter salutato, & ei gratulati, quòd ex maximis periculis incredibiliter euasisset, promiserunt sese ei ad omnia alacriter adfuturos. Nam & ipsi argento clypeati Macedones numero circiter tria millia, similiter ei obuiam uenerunt cum comitate atq; beneuolentia. Atq; omnes fortunę mutabilitatem & admirabilitatem admirabantur, cum uiderent reges & Macedones paulo ante tẽpore Eumenẽ & eius amicos capitis damnasse. nunc oblitos sui iudicij, nõ solum immunem à supplicio dimisisse, uerũ etiam totius regni administrationẽ ei tradidisse. Et quidem merito accidebat hæc admiratio omnibus qui tunc Eumenis casuum uarietatem considerabãt. Quis enim est qui si humanæ uitæ inæqualitatem contempletur, non stupeat fortunæ in utranq; partem refluxus? aut quis secundæ fortunæ potestati credat, & maiõres humana infirmitate spiritus sibi sumat? Communis enim uita, tanquam deorum quopiam gubernante, bonorum malorumq; uicissitudine circumuertitur perpetuo. Itaq; mirum est, non si quid pręter rationem cõtigit, sed si non quicquid contingit, insperatum est. Quamobrem merito approbanda est historia. Hæc enim lactorum inæqualitate & mutatione corrigit & fortunatorum superbiam, & infelicium infortunium. Quæ tunc quoq; cogitans Eumenes, prudenter res suas stabiliuit, fortunæ præuidens inconstantiam. Videns enim seipsum peregrinum esse, & nihil ad regiam potestatem pertinere: subiectos uerò sibi Macedones se capitis damnauisse: eos item qui militiæ officijs fungerentur, plenos esse arrogantiæ, magnarum'que rerum cupidos, suspicatus est se breui contemptu & inuidia præsum iri, & ad extremum de uita periclitaturum. Neminem enim libenter imperata facturum eorum qui inferiores esse uideantur, neq; passurum sibi eos dominari, qui ipsi debeant alijs esse subiecti. Igitur hisce rebus apud seipsum perpensis, primum cum ei darentur quingenta talenta, secundum regum literas, quibus seipsum reficeret atq; pararet, negauit accepturum se. Nec enim egere tanto dono, quippe qui nullum imperium affectaret. Etenim ne nunc quidem libenter hoc munus recepisse, sed à regibus coactum fuisse hoc subire ministerium. Omnino enim propter militiæ perpetuitatem non iam posse ferre ærumnas & uagationes, præsertim cum nullum subiectum haberet imperium, quippe peregrinus, & cognatæ Macedonibus potestatis expers. Demonstrabat enim se uidisse in somnis uisum mirabile, quod omnib. declarare necesſarium putaret, quippe multum ad concordiam & communem utilitatem profuturum, suo quidem iudicio. Visum enim se sibi in somnis uidere Alexandrum regem uiuentem, & regio uestitu ornatum, ius dicere, & mandata dare ducibus, omniaq; regni negocia strenuè administrare. Itaq; existimo, inquit, cõficiendum esse ex regijs opibus aureũ solium, in quo collocato diademate, & sceptro, & corona, reliquoq; apparatu, sacrificent ei prima luce duces omnes, & prope solium concilium habeant, mãdataq; nomine regis accipiãt, tanq; uiuẽtis, suoq; regno moderãtis. Huic orationi cũ oẽs suffragati esſent, celeriter omnia quę ad eam rem pertinerẽt, cõfecta sunt, utpote cũ auro abundarẽt opes regiæ. Igiť protinus confecto uestitu magnifico, ponit soliũ in quo esſet diadema, & sceptrũ, & arma quib. ille uti solitus fuerat. positoq; foco ignem habente, libãt ex aurea capsula duces omnes, thus, aliorumque odorum prectosissimos quosq;, & Alexandrum ceu deũ adorãt. Secundũ hæc positis multis sedilib. sedẽt in eis qui ducatib. fungebant, & cõsessum habẽtes cõsultant de eis q̃ maximè urgebãt. Eumenes uerò in omnib. quæ ibi tractabant parẽ se reliqs ducib. prebẽs, & cunctos humanissimis colloqis demulcẽs, & inuidiã à se ꝓpulsauit, & magnã ducũ erga se bene

uolentiam

De fortunæ mutabilitate

Eumenis mandatis.

Eumenes Alexandrum fecit adorari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uolentiam conciliauit. Ac simul inualescēte in regem superstitione, bona spe repleti sunt omnes, tanq; deo quodam eos regente. Eodemq; pacto sese erga argento clypeatos Macedones gerens, ab eis magnam iniit gratiam, tanq; dignus qui eurā regum gereretur. Destinauit autē amicorū maximè idoneos, datoq; ad cōducendū militē copiosa pecunia, eos dimisit, definitis militi iustis stipēdijs. Atq; euestigio pars in Pisidiā & Lyciam finitimāq; agrū profecti, sedulo militē cōducunt: alij in Ciliciam uadunt: alij in Cœlesyriam et Phœniciā: nō nulli in Cyprias urbes. Diuulgato hoc delectu, et propositis satis magnis stipēdijs, frequentes etiā ex Græcis urbibus ultrò ueniebāt, & nomina dabāt. Itaq; breui tempore coacta sunt peditum supra 10000. equitum 2000. præter argento clypeatos, & eos qui cum Eumene uenerant. Iam cum incredibili & ueloci creuisset Eumenes incremento, Ptolemæus cum classe appulsus Zephyrium Ciliciæ, nuncios misit ad argento clypeatorum duces, hortatū ne Eumeni obnoxios se præberent, quē omnes Macedones capitis dānarent. Similiter & ad præfectos præsidiorum quę erant in Quindis, misit significatum ne quid pecuniarum darent Eumeni, se'que eos tutos redditurum ipopondit. Verūm ei nemo obtemperauit, quia reges, & tutor eorum Polysperchō, item'q; Olympias Alexandri mater, scripsissent ut ad omnia inseruirent Eumeni, quippe imperatori regni. In primis uerò displicebat tūc Antigono Eumenis cooptatio, & potestatis magnitudo qua præditus erat. Suspica bat enim hunc à Polysperchonte paratum esse maximū aduersarium sibi, qui à regno defecisset. Hanc ob causam insidias ei struendas esse iudicans, subornauit ex amicis suis Philotam, eiq; dedit scriptas literas tum ad argento clypeatos, tum ad Eumenis comites Macedones. Milit & unà cum eo alios 30. Macedones, homines curiosos & loquaces, quibus mandatū erat, ut seorsum conuenirent duces argento clypeatorū Antigenem & Teutamum, & eorū opera cōponerent aliquas insidias Eumeni, magna dona pollicens, & satrapias maiores. Similiter & ex argento clypeatis notos ciuesq; conuenirent, donisq; corrumperent ad insidiandū Eumeni. Et reliquorum quidem nemini persuadere potuerunt: at Teutamus argento clypeatorum dux corruptus, conatus est etiā collegæ Antigeni persuadere, ut facinoris sociū se præberet. At Antigenes prudentia fideiq; firmitate præstās, non solum contradixit, uerūm etiam illum iam corruptum de sententia deduxit. Docuit enim eum, conducibilius esse ut uiueret Eumenes q; Antigonus. Hunc enim, cum esset magnus, si uires accreuissent, ablaturū ab ipsis satrapias, & in ipsorum loco suffecturum amicos suos. At Eumenem, qui peregrinus esset, nunq; sibi aliena uendicare ausurum esse, sed cum esset dux, amicitia ipsorū usurum esse, & si se adiuuerint, conseruaturum eis satrapias, fortasis & alias insuper daturum. Igitur qui Eumeni insidias moliebant, hoc pacto ostenderunt. Cum autem Philotas cōmunes literas ducibus reddidisset, coiuerunt argento clypeati cæteriq; Macedones seorsum absq; Eumene, & literas iussere recitari. Erat autē in eis scripta accusatio Eumenis, & adhortatio Macedonū ad Eumenem celeriter cōprehendendum atq; occidendū. Quod nisi facerent, sese cum uniuerso exercitu uenturū ad bellum eis inferendū, & contumacibus dignas irrogaturum pœnas. Recitatis literis in magnum æstum cecidere tum duces, tum Macedones omnes. Erat enim necesse ut aut si ad reges inclinassent, Antigono pœnas darent: aut si Antigono dicto audientes fuissent, à Polysperchōte & regibus punirentur. Huiusmodi confusione multitudinem tenente, supuenit Eumenes, lectisq; literis, hortatus est Macedones, ut agerēt quæ à regibus decreta forēt, neue ei qui rebellasset, obsequerentur. Ac multis quæ ad præsens negocium pertinerēt, uerbis habitis, nō solū ipse ab instāti piculo liberatus est, uerū etiā multitudinis maiorē sibi priore beneuolētiam cōciliauit. Ita factū est ut denuo lapsus in inspata pericula, uires suas miro modo reddiderit ualidiores. Itaq; edicta militib. pfectione, cōtēdit in Phœniciā, studēs naues ex oībus urbibus

Antigonus Eumenī insidias frustra molitur.

urbib cōgregare, & iustā classē cōficere, quo Polysperchō assumptis ex Phœnicia manib. mari dominarēt, tutoq; transportare posset qū uellet Macedonię copias in Asiā aduersus Antigonū. Et hic quidē in Phœnicia morabat, nauales copias cōparans. Hęc dū gerunt, Nicanor, qui Munychiā tenebat, audiēs Cassandrū ex Macedonia discessisse ad Antigonū, Polysperchontē uerò expectari celeriter uenturū in Atticā cū exercitu, cēsebat Athenien sib. retinendā esse erga Cassandrū beneuolētiam. Sed nemine ei obtēperante, quinimo omnibus præsidiū q; primū educendū esse censentib. primū eluso populo persuasit ut paucos dies differret: facturū enim se quę ciuitati cōduceret. Deinde Athenien sib. aliquot dieb. quietē habētib. noctu milites paulatim Munychiam clāculū introduxit, ita ut satis magnę uires fuerint ad loci præsidiū, & ad sustinendam castelli obsidionē, si qui tētarent. At Athenien. ubi Nicanorē nihil pro sano facere cognouerūt, ad regē & Polysperchontē legationem miserūt, petētes ut sibi suppetias ferrēt, secundū libellos quib. scriptū fuerat, ut Græci suis legib. uterentur. Ipsi sæpe coacta cōcione cōsultant quid agendū sit de bello aduersus Nicanorē gerēdo. His adhuc circa hęc occupatis, Nicanor multis mercede cōductis, clā noctu eductis militib. occupat muros Pirę, et claustrę portus. Athenienses cū neq; Munychiā recepissent, & Pirę insuper amisissēt, ægrè ferebāt. Itaq; delectis legatis uiris illustrib. & Nicanori amicitia iūctis, Phocione Phoci, & Conone Timothei, & Clearcho Nausielis filio, eos ad Nicanorē miserūt, accusantes eum ob illud factū, petēresq; ut ipsis potestatē redderet uiuēdi suis legib. secundū scriptū decretū. Nicanor respōsum dedit, ut ad Cassandrū legatos mitterēt: se. n. ab illo præfectū præsidio, nullā habere potestatē quicq; priuata authoritate agēdi. Eodem tēpore uenerūt Nicanori ab Olympiade literę, in quib. ei mādabat ut Athenien sib. Munychiā Piræumq; redderet. Nicanor audiēs fore ut reges & Polysperchion reuocarēt in Macedoniā Olympiadē, eiq; & pueri tutelā traderēt, & pristinā authoritatē et honorē (qui Alexādro uiuēte fuisset) restituerēt, territus, pmisit ille quidē se redditurū. sed semper causas aliquas prętexēs, pcrastinabat. Athenienses uerò cū superiorib. tēporib. Olympiadē magni fecissēt, & decretos ei honores re uera ratos esse existimarēt, secq; leges suas eius opera sine ullo piculo recuperaturos esse sperarēt, lętabant. Verùm cū, pmissa nō prestarent, uenit Alexāder Polysperchontis filius cū exercitu in Atticā. Eum suspicati sunt Athenien. uenire ut populo Munychiā Pirę q; redderet, sed re uera non ita erat: cōtraq; ipse sibi utrūq; accepturus ueniebat ad usus belli. Authores. n. habebat quosdā q; Antipatro fuerāt amici, & Phociō legū pœnas metuēs, obuiā iuit Alexādro, ac qd cōduceret docēdo, pstasit ei ut presidia retineret, nec Athenien sib traderet, donec debellatus esset Cassander. Alexāder uerò, ppe Pirę castra metatus, Athenięses nō admittebat ad colloqa cū Nicanore, sed seorsum cū eo sermocinās, et negociū arcanè tractās, Athenien sib. nociturus aptè uidebat. Populus uerò coacta cōcione, p̄sentes magistratus abrogauit, ac cōstituta ex maximè popularib. curia, eos qui in paucorū dominatu magistratū gesserant dānauit, quosdā morte, alios exilio, & bonorū publicatione: in quib, erat & Phocion, is qui sub Antipatro summę rei potentatum habuerat. Igitur hi ex urbe eiecti, confugerunt ad Alexandrū Polysperchontis filium, ac per eum salutē sibi parare cōtendebant. Ab hoc comiter excepti, literas acceperūt ad patrē Polysperchontē, ne qd mali accideret Phocioni, q illius partes defendisset, & nūc ad omnia se ei adfuturū, pmitteret. Cū aūt populus legationē misisset ad Polysperchontē, q & Phocione accusaret, & ut ipsis Munychia cū legū libertate daret oraret, Polysperchō auebat ille qdē Pirę um p̄sidio tenere, ppterea q magnas haberet portus ad usus belli cōmoditates: sed cū puderet cōtraria facere libellis à se pmulgatis, & existimaret perfidū se iudicatum iri apud Græcos, si in clarissimā urbem delinqueret, sentētiā mutauit: auditis que legatis, eis qui à populo missi erant comiter & gratificantes

Nicanor Munychiā & Piræū occupat clam Athenięsibus.

Olympias Nicanori scribit ut Athenien sibus Munychiam Piræumq; reddat.

respon

Universidad de Deusto
Biblioteca

Polysperchō Athenięsibus Phocionē dedit.

responsum dedit: sed Phocionem cum suis cōprehensum misit uinctum Athenas, populo potestatem dans uel interficiendi si uellet, uel à criminibus absoluendi. Igitur coacta Athenis concione, propositoq; Phocioni & suis iudicio, multi eorum qui sub Antipatro exulauerāt, & qui in republica ab eis dissidebant, eos capitis accusarunt. Erat autem accusationis summa hęc, quòd hi post Lamiacum bellum, ex parte causa fuerint tum seruitutis patriæ, tum antiquationis reipub. atq; legum. Vbi deinde reis tempus datum est, causam dicendi, exorsus est Phocion pro se uerba facere. Sed plebs tumultuando defensionē excussit, adeò ut in magnam trepidationem uenerint rei. Finito deinde tumultu Phocion rursus causam dicit: sed turba reclamat, uocemq; periclitātis audiri prohibet. Multitudo enim plebeiorum à reipub. administratione depulsa, & præter spem reditum adepta, acriter ijs succensebat qui legum libertatē sustulerant. Vrgente autem Phocione, & in tam desperato statu pro uita sua clamante, qui prope aderant, audiebant æquitatem causæ. Sed qui longius distabant, præ clamoris tumultuantium magnitudine audiebant nihil: ipsam tantum spectabant corporis motionem trepidantem, & uariam, propter periculi magnitudinem. Tandem de salute desperās Phocion, exclamauit orans, ut se quidem capitis damnarent, sed alijs parcerent. Sed cum immutabilis ac uiolētus esset plebis impetus, processerunt quidam amicorum ut Phocioni patrocinarentur: quorum orationis initia audiebat plebs. Verùm cum progredientes manifestò defensionem explicabant, eijciebantur tumultibus & aduersis clamoribus. Ad extremum totius populi suffragijs damnati, in carcerem ad mortem abducuntur. Subsequebantur eos multi uiri boni lamentantes, & casus illorum magnitudinem dolentes. Quod enim primi gloria & nobilitate uiri, & qui multa in uita sua benignè fecissent, nec orationē nec iudicium iustum obtinerēt, hoc uerò multos in animi solicitudinem metumq; adducebat, quia sit inconstās & omnibus fortuna communis. Rursus plebeiorum multi, & ei pariter infensi, conuiciabantur immisericorditer, & acerbè ei calamitates exprobabant. Etenim tacitum in rebus secundis odium, dum ex mutatione in rebus aduersis præ ira erumpit, efferatur in eos qui sunt inuisi. Igitur illi cicutę potione, secundum morem patrium, uita priuati, proiecti sunt omnes insepulti extra fines Atticæ. Itaq; Phocion eiusq; comites calumnia oppressi, hunc uitæ finem habuere. Cassander uerò acceptis ab Antigono trigintaquinq; longis nauibus militumq; quatuor millibus, nauigauit in Piræum, & admissus à Nicanore præsidij præfecto, Piræum clausitq; portus accepit. Munychiam ipse Nicanor retinuit, habens suos milites qui satis essent ad tuendum castellum. Polysperchō uerò cum regibus morabatur in Phocide. sed audito Cassandri in Piræum appulsu, uenit in Atticam, & prope Piręum castra fecit. Habebat autem secum peditum Macedonum uiginti millia: reliquorū sociorum circiter quatuor millia, equites mille, elephantos sexagintaquinq;. Et conatus est ille quidem obsidere Cassandrum sed quia commeatu carebat, & obsidionem longā fore suspicabatur, coactus est copiarum partem in Attica relinquere, cui parti posset frumentum suppeditari, duce ipsius filio Alexandro. Ipse assumpta copiarum parte maxima, uenit in Peloponnesum, ut Megalopolitanos cogeret parere regibus, qui quidem Cassandri partes tuebātur, & instituto ab Antipatro dominatu paucorum utebantur. In his dum Polysperchon occupatur, Cassander assumpta classe Aeginetas sibi conciliauit: Salaminios animis à se alienos concluſit ad obsidendum: ac quotidianis oppugnationibus, cum & relis & militibus abūdaret, eos in extremum periculum adduxit. Iam cum urbs nec ui expugnaretur in periculo esset, Polysperchon magnas copias misit tum pedestres tum nauales, quæ obsessores inuaderent. Quibus territus Cassander, soluta obsidione, nauigauit in Pireum. Polysperchon uolens res Peloponnesi utiliter componere, eò uenit, congregatisq; consessoribus ex ciuitatibus, uerba fecit

Phocion cum suis ab Atheniensibus per calumniam necatur.

Cassander in Piræum nauigat.

ba fecit dē ineunda cum Cassandro societate. Misit & ad ciuitates legatos, mandans ut cōstitutos ab Antipatro magistratus in paucorum dominatu necarent, populisq; liberas leges redderent. Cumq; multi obedirent, & in urbib. cædes fierent, nonnulli relegarentur, Antipatri amici perierunt, & respub. legū suarum libertatem recuperarunt, cumq; Polysperchonte societatem coiuerūr. Cumq; soli Megalopolitani Cassandri amicitiam retinerēt, statuit eorum urbē obsidere. Megalopolitani Polysperchontis consilio cognito, decreuerunt quæ essent in agris, in urbem comportare: & habito ciuium & peregrinorum seruorumq; censu, 15000. inuenerunt quæ ad usus bellicos essent idonea, Protinus igitur partem prælijs destinant, partem ad ministeria operibus adhibent, alijs murorum curam mandant. Ac uno eodem'que tempore pars circum urbem altam fossam ducit: alij ex agris uallos comportant: nonnulli laborantes murorum partes reficiunt: alij cudendis armis, & missilium atq; catapultarum apparatu incumbunt. Denicq; tota urbs in operibus uersatur, tum ob uirorum alacritatem, tum ob imminentia pericula. Erat enim peruulgata tum magnitudo exercitus regij, tum multitudo subsequentium elephantorum, qui & robore & corporis impetu inuicti esse uiderentur. Ita breui omnibus rite compositis, uenit cum uniuersis copijs Polysperchon, & prope urbem consedit, binis castris positis, unis Macedonū, alteris sociorum: constructasq; turres ligneas, murorum altitudinem superantes admouit urbi locis opportunis, adhibitoq; telorum omni genere & pugnatoribus, repulit eos qui in pinnis propugnabant. Simulq; dum hæc geruntur, subrutis per cuniculos muris, incensisq; sustentaculis, demolitus est tres turres maximas, & totidem interturria. Quæ ruina cum tanta tam'que inopinabilis accidisset, exclamauit multitudo Macedonum: oppidani uerò magnitudine rei perterriti sunt. Hic Macedonibus per ruinam in urbem irrumpentibus, Megalopolitani seipsos diuidunt, atque una parte hostem subsistentes, & loci ruinæ difficultatem adiutricem habentes, acre prælium committunt. Altera parte uallo sepiunt locum qui erat intra ruinam, alterumq; murum contra extruunt, die nocteq; continenter operantes. Quæ opera dum celeriter perficiuntur, tum propter operarum multitudinem tum propter omnium rerum apparatum, effectum est ut ruinæ detrimentum Megalopolitani cito resarserint. Rursus aduersus eos qui de ligneis turribus certabant, utebantur catapultis ad missilia, & funditoribus sagittarijsq;, quibus multos hostium uulnerabant. Ita cum frequentes utrinq; caderent, & uulnerarentur, & nox interuenisset. Polysperchon reuocatis tuba militibus, reuersus est in castra sua. Postridie expurgatum ruinæ locum fecit beluis peruium, & cogitabat earum robore uti ad urbis expugnationem. At Megalopolitani duce Damide, qui fuerat in Asia cum Alexandro, & naturæ ususq; elephantorum peritiam habebat, longē superiores fuerunt. Hic enim commenti sui ope aduersus beluarum uiolentiam usus, inutilia reddidit robora corporum. Nam complura magna ostia densis clauis confixit, & in humilibus foueis constraxit, tectis quæ extabant cuspidibus, atque ita per ea aditum in urbem reliquit. Et à fronte quidem nullum militem collocauit, sed obliquē à lateribus multitudinem constituit iaculatorum & sagittariorum & catapultarum quibus tela iaciuntur. Iam Polysperchonte totum ruinæ locum expurgante, & uniuersis beluis per eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim à fronte occurrente beluis, Indi in urbem irrumpere cogebantur. Elephantes uerò magna mole incedentes, incedebant in confixa stimulis ostia. Cumq; eorum pedes clauis uulnerarentur, & propter corporum grauitatem stimulis perforarentur, necq; ulterius progredi, necq; reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumq; simul omne telorū genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij uulnerabantur, atq; ita ad negociū inutiles reddebantur, Beluæ uerò partim propter telorum multitudinem, par-

Megalopolitanis ad sustinendam obsidionem parant.

Polysperchon Megalopolitanos nequicquam obsidet.

Damidis Indi strategia aduersus elephantos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tim propter naturam ictus clauorum, cum dolore cruciarentur, per amicos re-
uertebantur, eorumq; multos conculcabāt. Tandem earum fortissima ac ter-
ribilissima cecidit. Reliquarū pars prorsus inutilis reddita est, pars multis suo-
rum mortem intulit. Post hunc successum Megalopolitani bono animo fue-
runt. Polysperchon de obsidione pœnitentiam agens, & diu manere non ua-
lens, in obsidione reliquit partem exercitus: ipse ad alia magis necessaria nego
cia se conuertit. Et Clitum quidem nauarchum cum uniuersa classe misit, cum
mandato, ut consideret in ijs locis quæ sunt apud Hellespontū, & copias pro-
hiberet quæ ex Asia transportarentur in Europam. Assumeret etiam Arridęū,
qui in Cianorum urbem cum militibus confugerat, & Antigono inimicus e-
rat. Cum Clitus ad Hellespontum nauigasset, & Propōtidis urbes in suas par-
tes pelliceret, atq; insuper Arridæi copias accepisset, appulit in illa loca Nica-
nor Munychiani præsidij præfectus, missus à Cassandro cum uniuersa classe.
Assumpsit & eas quæ erant ab Antigono naues, ita ut in uniuersum plures cē
tum haberet. Igitur commisso non procul ab urbe Byzantiorum nauali prælio
uicit Blitus, & depressit aduersatorum naues septendecim, cepit cum ipsis ui-
ris non pauciores 40. Reliquæ confugerunt in portū Chalcedoniorum. Hoc
successu usus Clitus, arbitratus est deinceps non ausuros hostes nauali prælio
contendere, propter acceptæ cladis magnitudinem. At Antigonus audita cla-
de classis, industria & arte sua detrimētum mirificè reparauit. Accersitas enim
à Byzantijs noctu naues administratorias, traiecit necnon sagittarios & fundi
tores, & reliquorum leuis armaturę militum satis multos. Hi ante diem eos ag
gressi qui ex hostilibus nauibus ad terram descenderāt, & pedestria castra po-
suerant, Clitianos perterruerūt: ac celeriter cunctis præ metu turbatis, & in na
ues insilientibus, ingens tumultus extitit, tum propter impedimenta, tum pro
pter captiuorum multitudinem. Interim Antigonus instauratis longis nauib.
& impositis in eas multis peditū robustissimis, eos dimisit, hortatus ut hostes
confidenter aggrederētur, tanquam omnino potituri uictoria. Igitur cum Ni-
canor noctu soluisset, & dies illucesceret, adorti subito turbatos hostes, primo
impetu in fugam uertunt, & nauium alias rostris uerberantes disijciunt, aliatis
remos detergent, aliarum sese unà cum uiris dedentium potiuntur sine pericu
lo. Tandem excepta naue prætoria, reliquarum omnium unà cum uiris potiti
sunt. Clitus cum ad terram fugisset, relicta naui, conatus est per Macedoniam
euadere: sed lapsus in quosdam Lysimachi milites, interijt. Igitur Antigonus
coniectis in tantam calamitatem hostibus, magnam gloriam ob imperādi scię
tiam & solertiam adeptus est. Studebat autem mari dominari, & Asiæ incōtro
uersum imperium sibi parare. Itaq; delectis ex uniuerso exercitu peditum pro
be instructis 20000. equitum 4000. contendit in Ciliciam cupiens Eumenem
profligare, priusquam copiosiorem exercitum cogeret. Eumenes audito An-
tigoni impetu, conatus est ille quidem Phœniciam recuperare regibus, occu-
patam iniustè à Ptolemæo, sed temporum celeritate impeditus, profectus est
ex Phœnicia, & per Cœlesyriam processit cum exercitu, cupiens superiores
(ut dicuntur) satrapias attingere. Atque apud Tigrim fluuium, adortis eum
noctu incolis, amisit nonnullos milites. Similiter in Babylonia aggresso eum
Seleuco apud Euphratem fluuium, parum abfuit quin uniuersum exercitum
amiserit, cum fossa quædam rupta foret, & uniuersa castra concluſa. Verùm
imperatoria arte usus, confugit ad quendam tumulum, & auersa iterum fossa,
& seipsum & exercitum conseruauit. Ac mirabiliter elapsus ex Seleuci mani-
bus, peruenit in Persidem cum exercitu, habens peditum quindecim millia, e-
quitum mille trecentos. Et recreatis ex labore militibus, misit ad satra-
pas & duces superiorum satrapiarum ad accersendos
milites & pecunias. Ac res quidem Asiæ
hoc anno hactenus progressæ sunt.

Clitus Nicanorem nauali prælio fundit.

Clitus ab Antigonianis prælio nauali uictus interit.

Eumenes in Orientē cū exercitu proficiscitur.

In Europa

In Europa uero Polysperchonte propter cladē in Megalopolitana obsidio-
ne acceptam contempto, pleræq; Græcarum urbium à regibus ad Cassandrū
defecerunt. Cum autem Athenienses præsidium depellere neq; Polysperchō
tis neq; Olympiadis opera possent, ausus est quidam laudatorum ciuium dice
re in concione, expedire ut cum Cassandro componerent. Ac primum tumul-
tus extitit, dum nonnulli contra dicunt, alij illi sententię suffragantur. Deinde
perpensa utilitate, uisum est omnibus legatos ad Cassandrum mittere, & cum
eo quàm fieri posset optimè cōponere. Ac cōpluribus interfectis colloquijs,
conuenit de pace ea conditione, ut Athenienses haberent urbem & redditus,
& naues, cæteraq; omnia, & Antipatro amici socijq; forent: Munychiam uerò
in præsentia retineret Cassander, donec bellum aduersus reges finiuisset. Res-
pub. autem ex censu administraretur usq; ad menses decem, & constitueretur
curator urbis unus, quemcunq; uisum esset Cassandro. Est autem electus De-
metrius Phalereus. Hic susceptа urbis cura, pacatè rexit, & ciuibus humanum
se præbuit. Postea cum Nicanor in Piræum appulisset ornata classe nauium ro
stris quæ ex uictoria reportauerat, primò eum honorificè excepit Cassander,
propter successus secundos. Sed postea uidens eum arrogantiæ fastusq; ple-
num, & insuper Munychiam suorum militū præsidio tenentem, eum dolo in-
terfecit. Fecit & in Macedoniam expeditionem, & incolarum multos habuit
qui ad ipsum defecerūt. Similiter & Græcas urbes inuasit quædā libido coeun
di cum Antipatro societatem. Nam Polysperchon pigrè uidebat & insipien-
ter præesse tum regno tum socijs. At Cassander æquum se omnibus exhibens,
& in rebus gerendis sedulum, multos habebat sectatores sui potentatus. Cæ-
terùm quoniam sequenti anno Agathocles factus est Syracusanorum tyran-
nus, huius libri finem faciemus, quemadmodum initio proposuimus. Sequē-
tis uerò initio ab Agathoclis tyrannide facto, res gestas huic operi conuenien
tes persequemur.

Athenienses cū Cassandrō componunt.

Nicanorem Cassāder per dolum interfecit.

Libri XVIII. *finis.*

DIODORI SICVLI
BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ
LIBER DECIMVS NONVS. INterprete quodam Gallo.

Præfatio.

EVTVS quoddam inualuit dictum, respub. illas populi impe
rio administrari solitas, non à uulgaribus sed à primariæ digni
tatis hominibus profligari. Quocirca nonnullę ciuitates habē
tes suspectos eos qui potentia præstarent reliquis rempublicā
gerentibus. ipsorum splendorem emergentem supprimunt. in
propinquo enim uidetur esse eorum inclinatio qui in potētia
constituti sunt, ut patriam in seruitutem redigant. Ac difficilè sibi temperant
quin soli dominari uelint, qui propter authoritatem spem dominationis con-
ceperunt. Insitum enim est maiora appetentibus, ut plus habere conent, & eo-
rum cupiditas modum non habet. Igitur Athenienses propter hasce causas ci-
ues principes relegarunt, lege sancientes Ostracesmum, quæ apud eos diceba
tur, testularum suffragijs ex urbe ad tempus electio. Atq; id faciebant nō ut de
anteactis delictis supplicium sumerēt, sed ut ijs qui leges uiolare possent, nul-
lus locus relinqueret aduersus patriā delinquēdi. Vocis em Solonis tanq; ora
culi meminerāt, dum presentiens Pisistrati tyrannidē, hoc elegiacum protulit.

Per magnos est urbs collapsa: tyrannus iniquo
Ignauum populum mancipat imperio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maximè uerò omnium increbuit studium ad Monarchias in Sicilia, anteq̃ Romani ei insulæ dominarẽtur. Ciuitates enim popularibus conciõnibus deceptæ eo usq; debiles in potestatem extollebant, donec deceptorum domini fierent. Maximè autem peculiariter præ omnibus Agathocles Syracusanis dominatus est, usus quidem minimis opportunitatibus: grauissimis autẽ calamitatibus non solum Syracusas, sed & totam Siciliam & Libyam circumuoluẽs. nam propter uictus inopiam & rerum difficultatem, artem fictilem cum exercuisset, eò potentiæ atque crudelitatis prouectus est, ut omnium maximam & pulcherrimam insulam seruam redderet, & certo temporis spacio maximã Libyæ partem atq; Italiæ tractus sibi usurparet, & Siciliæ ciuitates flagitijs & cædibus cumularet. Nullus enim tyrannorũ ante hũc tale quid perpetrauit, neq; talem crudelitatem aduersus subiectos exercuit Priuatos enim puniebat, & omnem cognationem mactabat. A ciuitatibus autem pœnas exigebat, per omnia ætatum genera cædibus grassans, & propter paucos reos, multos qui ne tantulum quidem offenderant, cogens hanc eandem subire calamitatem, passim omnes urbes in supplicium capitis uocabat. At cum hic præsens liber cum alijs complectatur & tyrannidem Agathoclis, omissa de ea præfatione, cõiungemus ea quæ prædictis sunt continua, prius adijcientes tempora scriptioni conuenientia. Igitur in præcedẽtibus octodecim libris descripsimus antiquissimorum temporum res gestas, in cognitis orbis habitati regionibus, quantũ uires tulerunt, usq; ad eum annum, qui Agathoclis tyrannidem antecessit, in quem à Troia capta anni 866. numerantur. In hoc uerò principium ducentes ab hoc dominatu, finem faciemus in pugna, quæ fuit ad Himeram Agathocli cum Carthaginiensibus, annos 7. complectens.

Regente Athenis Demogene, Rom. crearunt consules L. Plotium, & Manium Fuluium: Agathocles uerò Syracusanus ciuitatis tyrannus extitit. Vt autem res singillatim tractatæ fiant clariores, breuia quædã ordine congeremus de prædicto principe. Carcinus Reginus patria exulans, habitauit Thermis Siciliæ, quæ ciuitas Carthaginiensibus subiecta erat. Cum autem rem habuisset cum quadam hominum eius loci uxore, eamq; grauidam reddidisset, continuè in somnis perturbabatur. Quapropter anxiè sollicitus de prole suscipiẽda, quibusdam Carthaginiensibus spectatoribus Delphos nauigantibus mãdata dedit interrogãdi dei de partu futuro. Cum munere sibi demandato fedulo perfuncti fuissent, oraculo responsum est, natum illum Carthaginiensibus & toti Siciliæ fore magnarum calamitatum authorem. Quæ cum audijsset, cõsternatus infantulum publicè exposuit, & custodes, ut è uiuis tolleretur, constituit. Progressu uerò aliquot dierum, is non moritur: destinati autem ad custodiam, rem negligebant. Cęterùm eo tẽpore mater noctu accesit, & clam puerulum subtraxit, nec apud se collocauit, maritum extimescens, sed apud fratrẽ Heraclidem deponens, Agathoclem denominauit, nominis similitudinem in suijpsius patrẽ referens. Apud quem educatus infans, euasit & aspectu formosus, & corpore multo ualentior quàm pro ætate. Cum ipse ad annum septimũ peruenisset, inuitatus Carcinus ab Heraclide ad quoddam sacrificium, & intuitus Agathoclem colludentem cum quibusdam suis æqualibus, admirabatur & formam & robur. Dicente uerò uxore, quòd tantæ magnitudinis foret ille expositus, si modo educatus fuisset: dixit se facti pœnitere, & assiduè lachrimabatur. Deinde exploratum habens illa animum uiri cõsentientem cum ijs quę facta essent, totam ueritatem exposuit. Is uerò libẽter excipiens hos sermones, filium quidem assumpsit, & Carthaginienses formidans, cum tota sua familia Syracusas commigrauit. Et cum pauper esset, Agathocles, adhuc in ea ætate puerum, docuit artem fictilem. Eo autem tempore Timoleon Corinthius prælio ad Cenissum commisso, superatis à se Carthaginiensibus, donauit ciuitate Syracusana omnes quoscunq; uellent. Carcinus autem cum Agathocle in

Agathoclis natiuitas.

ciuium

ciuium numerum adscriptus. Post hæc uita ad breue tempus protracta, mortem obijt. Mater uerò filij statuam lapideam in quodam luco erexit, apud quã examen apum considens, in femoribus ceram confecit. Hoc signo ostenso ijs qui circa hæc occupabantur, omnes declararunt, secundum ætatis uigorem, eum peruenturum ad summum splendorem: quod quidem etiam accidit. Damas enim quidam inter illustres Syracusis connumeratus, Agathoclẽ adamauit, & primò omnia largè suppeditans, author fuit ut ipse mediocres opes consecutus sit. Postea Acragantis electus dux (defuncto quodam tribuno hunc in illius locum substituit. Hic uerò ante militiam erat grauitate præcipua propter armorum magnitudinem. se enim exercuerat in procinctu gestandis tanta magnitudine armis, ut nullus alius facilè posset uti eo armorum onere) Electus uerò tribunus, multò maiorem gloriam sibi comparauit, cum esset periculorum contemptor, & in pugnis audacissimus: acris & expeditus in concionibus popularibus. Cum uerò Damas morbo defunctus esset, & facultates uxori legasset, eam duxit, & inter ditissimos unus referebatur. Post hæc Crotoniatis obsessis à Brutijs, Syracusani ualida subsidia miserunt, quorum imperator erat cum alijs Antander Agathoclis frater. Horum uerò omnium principatum sortitus est Heraclides & Sosistratus, uiri in consilijs insidiosis, & cædibus & magnis piaculis magnam partem ætatis suæ confirmati. Quæ quidem singillatim liber præcedens complectitur. Militabat autem & cum ipsis Agathocles notus ei populo, & tribunatui præfectus. Qui quidem primò factus superior in prælijs aduersus barbaros, per inuidiam priuatus est præmio præstantis fortitudinis à Sosistrato. quo facto indignatus, ipsos accusauit ad populum, ut qui ad tyrannidem aspirarent. Cum uerò Syracusani calumnias nihil morarentur, post reditum ex Crotone, Sosistratus rexit patriam. Agathocles autem eis infensus, primùm in Italia residebat, cum ijs quos rerum sua rum socios habebat, & conatus capere urbem Crotoniatarum, spe sua excidit, & cum paucis Tarentum saluus se recipit: & apud Tarentinos adscriptus in classem stipendiariorum, & multas res eas que proteruas aggrediens, in suspitionem uenit, quasi qui rebus nouis studeret. Quapropter hac quoq; militia priuatus, collegit eos qui per Italiam profugi erant, & Reginis oppugnatis ab Heraclide & Sosistrato suppetias tulit. Deinde principatu Syracusano abolito, & Sosistrato exulante, in patriam reuersus est. Cum autem multi uiri illustres cum potentibus pulsi fuissent, uidelicet sexcenti de clarissimis, quasi qui dominatus paucorum participes fuissent, bellum profugis intercessit cum ijs qui popularem dominatum tuebantur. Cum auxiliares essent Carthaginienses profugis Sosistrati, assidua pericula obueniebant, & conflictus uirorum & copiarum. In quibus Agathocles, qui aliquando priuatus, aliquando dux creatus, creditus est homo strenuus & industrius in excogitanda quapiam commoditate, ad singulas opportunitates: quorum quidem unum & ualdè memoria dignum præstitit. Nam aliquando Syracusanis prope Gelam castra metantibus, ipse noctu cum mille militibus in urbem subirrupit. Sosistratiani autem cum exercitu numeroso & aptè dispositio exorti, subingressos in fugam uertunt, & ad trecentos deiecerunt. Alijs uerò conantibus effugere per quendam angustum locum, & salutem non expectantibus, præter expectationem Agathocles à periculis eos liberauit. Ipse enim illustrissimè omnium præliatus, septem uulnera accepit, & ex copia cruoris defluentis, corpus elanguit. Hostibus imminentibus, denunciauit tubicinibus, ut progressi ad ambas partes muri, prælij signum darent. Cum è uestigio mandatum hoc executi fuissent, qui ex Gela in auxilium accurrerant, propter caliginem ueritatem non poterant obseruare: suspicati enim alterum Syracusanorum exercitum per utraque mœniorum latera subingressum esse, persequi

Agathoclis incrementa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deinceps destiterunt, & diuiso in duas partes exercitu, confestim auxiliabantur,ad sonitum tubarum concurrentes. Interim qui Agathoclis partes sequebantur,spacium nacti, tutissimè euaserunt in uallum. Sic igitur Agathocles cum militari astutia hostes delusisset, non solùm suos, uerùm etiam auxiliatiũ septingentos uiros inopinatò conseruauit. Post hæc Aceſtoride Corynthio electo Syracusis duce, uisus propter prudentiam affectare tyrannidem, euasit periculum. Nam Aceſtorides seditionem euitans,atque ob id nolens ipsum apertè de medio tollere,iussit urbe excedere,& emisit qui noctu inter proficiscendum eum interficerent. Agathocles autem imperatoris institutum coniciens,ex pueris delegit eum qui sui ipsius formam maximè referret, & magnitudine corporis & uultu. Huic cum tradidisset arma sua & equum,præterea uestem,circumuenit eos qui ad internecionem emissi fuerant. Ipse uerò pannis opertus, per locum inuium alterius partis iter fecit. Illi ex armis atque alijs indicijs Agathoclem esse suspicati,nec propter tenebras exactè uidentes, cædem quidem executi,sed facto quod erant moliti, frustrati fuerunt. Post hæc exulibus Sosistratianis receptis à Syracusanis, & ab ijsdem pace cum Carthaginiensibus constituta, Agathocles profugus cum esset,proprium exercitum in regione mediterranea conscripsit. ac cum perterrefecisset non solùm ciues, sed & Carthaginienses,persuasus est redire in patriam: & à ciuibus in Demetrij fanum productus, iureiurando confirmauit se populari dominationi nihil restituturum, & professus promouere democratiam, uarijs concionibus apud populum habitis, imperator creatus est & pacis conseruator, donec qui in ciuitatem confluxerant, concordes fierent. Contigit enim in multas factiones diuidi sodalitates coëuntium, & magnas discordias inter sese suboriri. Maxima autem erat dissetio Agathocletianis, consensus sexcentorum, qui post paucorum dominatum ciuitati præfuerunt. nam Syracusanorũ primarij tum gloria tum facultatib. erant delecti. Agathocles igitur dominationis cupidus multas nactus est opportunitates conata perficiendi. Non enim solùm in sua manu habebat copias,ut qui dux esset:uerùm etiam cum obnunciatum fuisset quòd nonnulli transfugæ in mediterraneis apud Erbitam exercitum cogerẽt, eam nactus est potestatẽ sine suspitione, ut militũ quos appetereț delectũ haberet. Quocirca cũ sui muneris esse ratus dimicare apud Erbitã ad militiam delegit,partim Morgantinos,partim ex alijs urbibus in mediterraneis, & qui secũ aduersus Carthaginienses profecti fuerãt. Hi enim omnes amicissimo erãt animo erga Themistoclẽ, in bello multis beneficijs prouocati. Sexcentos aũt Syracusis qui participes fuerãt principatus paucorum, hostiliter insectabant, in uniuersum populum erant perosi, coacti exequi sibi præscripta. Cum hi essent numero ad tria millia,& aptissimi studijs & institutis ad euersionẽ democratiæ,unà etiam delegit ex ciuibus eos qui præ egestate & inuidia potentiam splendori aduersarentur. Cumq; ipsi omnia ritè parata forent, militibus edixit ut summo mane in Timoleontium cõuenirent:ipse accersito Pisarcho & Decle,qui uidebãtur societati sexcentorum præesse, quasi sermonem facturus de utilitate publica:ubi aduenerunt, assumptis amicis ad quadraginta, simulans seipsum insidijs impeti,omnes comprehendit, & eos inter milites criminatus est,dicens se à 600. raptum iri propter suam erga populum beneuolentiam,& deplorauit sui ipsius uicem. Inflammata multitudine,ac uociferante, non iam esse cunctandum,sed delicta absq; dilatione supplicijs esse uindicanda. Tubicinibus mandauit classicum canere, & militibus tollere de medio authores,& diripere facultates sexcentorum & eorum quos facti socios habebant. Omnibus impetu quodam impulsis ad direptionem, urbs repleta est perturbatione & magnis calamitatibus. Siquidem ciues gratiosissimi hanc cædem contra se ipsos præparatam ignorabant,exiliebant in uiam ex ædibus, ut maturè tumultum perci

Agathocles Aceſtoridis insidias callidè euadit.

Syracusanorũ in urbe cædes miserabilis.

tum perciperent.Milites partim propter auaritiam,partim propter furorem à nimis exacerbati,cædebant eos qui per ignorantiam nuda corpora armis uindicibus exponebant.Angiportis singillatim occupatis à militibus,alij in uicis alij in ædibus interficiebantur.Multi igitur etiam eorum qui ne tantulum quidem accusati fuerant,mactabantur,desiderantes nosse causam cladis:multitudo enim armata potentiam nacta,non discernebat amicum aut hostem:sed eũ inimici loco ducebat,ex quo se plus commodi reportaturum suspicabatur.Ita que licebat uidere omnem urbem refertam iniurijs & cædibus, & omnis generis iniquitatibus.Siquidem alij propter antegressas inimicitias,à nulla uiolentia sibi temperabant aduersus eos quos odio prosequebantur, cum possent omnia quæcunq; animo libuerat peragere. Alij uerò rati suam rem domesticã diuitum necibus instauratum iri, nihil non moliebantur in eorum perniciem. Alij enim atriorum portas excindebant, alij scalis in domorum fastigia ascendebant,alij pugnabant aduersus eos qui è tectis resistebant. Nec ijs etiam qui ad sana profugerãt, deorũ supplicatio salutem adferebat, sed pietas erga deos ab hominibus superabatur. Atq; hæc flagitia perpetrare audebant Græci aduersus Græcos tempore pacis,in patria,domestici contra cognatos, non naturam, non cœdera, non deos reueriti,in quibus, non quia amicus, sed omnino hostis,sed natura moderatus,non poterit quis repperiri quem afflictorum casus ad commiserationem non inducat.Omnes enim urbis portæ occlusæ fuerunt,& plures quàm quater mille eodem die cæsi sint,eo solonomine damnati,quòd alijs gratia præstarent. Eorum uerò qui profugerãt alij cum ad portas se recepissent,comprehensi fuerunt: alij de muris seipsos deijcientes, in urbes uicinas euaserunt,nonnulli præ formidine prosilientes, per precipitia collapsi fuerunt.Multitudo expulsorum à patria erat supra sex millia,quorum plurimi ad Acragantinos profugerunt,& illic comiter tractati sunt.Qui Agathocli adhærebant, totum diem occupati in cædibus ciuium, ne quidem se continebãt ab iniuria & iniquitate in mulieres exercẽda, uerùm se sumpturos esse dignas pœnas de ijs qui necem effugerant,suspicabantur,si in consanguineos crudeliter sese gererent. Erat enim uerisimile maritos & patres grauiora morte ipsa passuros,cum uxoribus & uirginibus stupra illata considerarent: à quibus nobis amputanda est tragœdia illa adscititia & familiaris alijs scriptoribus, maximè propter afflictorum commiserationem:præterea ut nullus lectorum narrationem singulorum requirit,cum in promptu sit cognitio. Qui enim interdiu in uicis & foro ausi erant mactare innocentes,nõ opus habent narraturo quid tali noctu committebant in ædibus, & quomodo sese gerebant erga uirgines orphanas & uxores,destitutas auxilijs, & in potestatem supremam inimicissimorum prolapsas. Agathocles,elapsis duobus diebus,post quam tandem cæde aduersus ciues expletus est, uiuos captiuos cogẽs, Dinociatem dimisit, ob amicitiam quæ inter eos intercesserat:alios de medio sustulit,qui animo prorsus abalienato fuerant:reliquos in fugam compulit. Post hæc concione conuocata, criminatus est sexcentos & paucorum principatum, quem ipsi procurarant:cum dixisset se ciuitatem perpurgasse ab ijs qui principatum affectarẽt, demonstrauit se synceram uiuendi proprijs legibus libertatem populo peperisse,ac cupere aliquando liberatum à laboribus priuatam uitam degere,equalem omnibus,atque hæc dicens,suum paludamentum dilacerauit, & pallio assumpto abibat,se spectandum præbens tanquam unum è multis.Hęc agebat, se popularem simulans,& certò sciens complures ex concione participes fuisse flagitiorum nefariorum, & ob id nunquam consensuros, ut cuipiam alteri imperatoris dignitas demandaretur.Confestim igitur qui oppressorum bona compilarant, uociferabantur ne se delereret, sed omnium curam susciperet. Is initio quietus fuit: deinde multitudine uehementius urgente, dixit se admittere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tere prouinciam imperatoriam, sed non quidem cum alijs dominaturum: non enim se ferre, ut quæ alij contra leges committerent, horum ipse collega redderet rationem contra leges. Ita cum per multitudinem liceret ei soli dominari, ipse electus est dux belli, per se solus imperans, & deinceps aperte rexit, & ciuitatis curam gerebat. Ex Syracusanis qui cordato essent animo, alij propter formidinem præ se ferre pacientiam cogebantur, alij à multitudine uicti, non audebant in uanum inimicitias manifestare. Plericq; egenorum & eorum qui in ære alieno essent, libenter hanc mutationem exceperunt. Agathocles enim in concione denunciarat fore debitorum immunitates, & pauperibus agrum distribuendum esse. Cum his finem imposuisset, destitit ullos deinceps aut occidere aut punire, in cõtrarium uerò inclinans, sese benevolo animo erga multitudinem gerebat. de multis bene meritus, non paucos pollicitationibus in sublime erigens, omnes autem blandis sermonib. populariter demulcens, nõ mediocrem plausum promerebatur. Ad tantum principatum euectus, neque diadema assumpsit, neque stipatores habebat, neque difficilem aditum ad se patere uoluit: quæ quidem omnes ferè tyranni sibi parare solent. Curam uerò habuit reddituũ & præparandorũ armorũ atq; telorũ. præterea unà cũ nauibus lõgis quę iam suppetebãt, cõpinxit & alias insuper, et assumpsit plurimas quę erãt pagorũ & ciuitatũ in mediterraneis. Atque hic quidem Sicilię status erat.

Romanorum bellum cum Samnitibus.

In Italia uerò agebatur iam nonus annus quo Romani cum Samnitibus bellum gerebant: & superioribus temporibus magnis uiribus erant inter se congressi: tunc uerò incursionibus hostilem inuaserunt. Nihil uerò præclarum aut memoria dignum gesserunt. at sine intermissione præsidia oppugnabant, & sine intermissione agrum depopulabantur. Apuliæ uerò totam Dauniam deuastarunt, & subactis Canysijs, obsides ab eis acceperunt. Adiecerunt autem duas tribus ijs quæ iam erant, Phalernam & Opheltinam. Hæc dum fiunt, Crotoniatæ fœdus contraxerunt cum Brutijs. Aduersus uerò eos ciues qui à Democratia exciderant, propter societatem erga Heraclidem & Sostratum (de qua singillatim diximus in libro qui hunc antecedit) iam anno secundo bellum gerentes, crearunt duces Paronem & Menedemum, uiros illustres. At profugi ex Thurijs impetu facto, assumptis stipendiarijs trecentis, conati sunt noctu clam irrumpere in patriam, repulsi à Crotoniatis, castrametati sunt ad finitimorum Brutiorum regionem. Non ita paulò post exercitu urbis numeroso superueniente, omnes in pugna mactati sunt.

Nos uerò postquam percurrimus ea quæ obuenerunt circa Siciliam & Italiam, sermonem ad reliquas partes Europæ transferemus. In Macedonia Eurydice regno præfecta, & audiens Olympiadem præparari ad reditum, misit tabellarium ad Cassandrum in Peloponnesum, flagitans ut sibi quàm celerrimè auxiliaretur. ex Macedonibus eos qui rebus agendis essent aptissimi, muneribus & pollicitationibus magnis euocans, priuatos beneuolentia sibi conciliabat. Polysperchon autem manum sibi collegit, assumpto Aeacide Epirota, & deduxit Olympiadem in regnum cum nato Alexandri. Audiens igitur Eurydicem in Quijs Macedoniæ esse cum exercitu, irruit in ipsam, festinans uno prælio negocium totum componere. Cum exercitus essent è regione inter se oppositi, Macedones reueriti Olympiadis dignitatem, & memores beneficiorum Alexandri, mutarunt sententiam. Itaque Philippus rex cum suo comitatu statim captus est. Eurydice cum Polycle, uno ex ijs qui erant ipsi à consilijs, se recipiens Amphipolim, intercepta est. Ad eundem modum Olympias regiorum corporum facta domina, & citra periculum regno recuperato, prosperam fortunam humanè non tulit: sed primò Eurydice & eius uiro Philippo in carcerem coniectis, aggressa est eos affligere. Conclusis enim in exiguo loco ipsorum corporibus, per angustum receptaculum necessaria

Olympias in regnum restituta.

Olympias sæuit in Eurydicem et Philippum.

saria suppeditabat. Post multos uerò dies sese gerens inique aduersus oppressos, quandoquidem apud Macedones malè audiebat propter commiserationem erga afflictos: Philippum quidem qui fuerat rex sex annos & mẽses quatuor, quibusdam Thracibus extimulandum tradidit. Eurydicem autem insolescentem, ac uociferantem sibi magis conuenire regnum quàm Olympiadi, iudicauit dignam maiori supplicio. Misit itaque ad eam gladium & laqueum, & cicutam, & optionem proposuit, quonam istorum uellet uti ad mortem, omninò nihil reuerita superiorem dignitatem oppressæ, neque communis fortunæ commiseratione affecta. Vnde in similem mutationem prolapsa, sortita est dignum crudelitate uitæ exitum. Eurydice enim comprecata deos, præsente eo qui illa attulerat, ut Olympiadi talia dona euenirent, uirum obuelauit, curatis eius uulneribus, uti tempus patiebatur. Deinde cum se cingulo suspendisset, finijt uitam, neque lachrymis deplorauit suam fortunam, neque abiecta est magnitudine calamitatum. Olympias his sublatis, sustulit Nicanorem fratrem Cassandri, inuertit'que tumulum Iolli, ulciscens, ut ipsa dixit, Alexandri mortem. Delegit autem Cassandri amicorum illustrissimos centum Macedones, quos omnes mactauit. In eiusmodi autem iniquitatibus explẽs suum animum, fecit ut statim multi ex Macedonibus odio haberent eius crudelitatem. Omnes enim memores erant uerborũ Antipatri, qui ueluti oraculo prædicẽs, in morte cohortatus fuerat, ne unq; permitteretur mulieri præesse regno. Hęc igitur in Macedonia hoc modo administrata, manifestissimè mutationẽ futuram præ se tulerunt. In Asia uerò Eumenes habens Macedones milites argẽteis scutis insignes, & eorum ducẽ Antigenem, hybernauit in Babyloniæ nominatis capitum pagis. Misit autem legatos ad Seleucum & Pithonem, postulans ut regibus auxiliarentur, & cum ipso unà bellum gererent cum Antigono. Ex his autẽ Pitho Mediæ, alter uerò Babyloniæ satrapa factus fuerat, quo tempore satrapiarum prouinciæ facta est secunda diuisio in Triparadiso. Qui Seleuci partes sequebantur, dixerunt regibus se uelle necessaria suppeditare: Eumeni uerò se nunquam dicto audientes fore, quem Macedones conuenientes damnassent capitis. Cum uerò multa de hoc instituto disputassent, unà miserunt ab ipsis legatum ad Antigenem & milites argenteis scutis insignes, declarantes æquum esse, ut Eumenes se abdicaret imperio militari. Cum Macedones ijs sermonibus non obtemperarent, Eumenes laudato eorum prompto studio, cum exercitu profectus est, & cum ad Tigrim fluuium peruenisset, castrametatus est, distans à Babylone stadijs trecentis: ac in animo proposuit iter habere Susam, cogitans de euocandis uiribus è superioribus satrapijs, & de utendis thesauris regijs ad urgentes necessitates.

Eumenes à Seleuco & Pithone non admittitur.

Cogebatur autem trajicere fluuium, quòd regio citerior direpta esset, ulterior uerò intacta & integra remaneret, quę que posset commeatum copiosum exercitui suppeditare. Itaque congregatis ab illo undique multis nauibus ad transitum, Seleucus & Pitho duabus triremib. adnauigarunt, & conpluribus nauibus quæ contis propellerentur. Nam adhuc erant ad terram naues eæ ex ijs quę fuerant ab Alexandro cõpactæ, circa Babylonem: His adductis ad transitum, rursus conabantur persuadere Macedonib. ut imperio militari abrogaretur Eumenes, ne contra se educeretur homo externus, quiq; plurimos ex Macedonibus trucidarat. Cum nulla ratione persuaderetur Antigeni, Seleucus nauigauit ad quandam ueterem fossam, & perrupit ipsius initium, temporis tractu obstructum. Ita inundatis Macedonum castris, & undiquaque loco stagnante, periculum fuit ne periret totus exercitus illuuione. Igitur illa die quieti fuerunt, dubitantes quomodo rebus esset utendum. Postridie solutis nauibus quæ contis impellebantur, circiter numero trecentis, transmiserunt ualidissimam partem exercitus, nullo impediente transi-

Vide pag. 610. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum. Nam Seleucus solos equites habebat, eos'que multo pauciore numero aduersarijs. Nocte iam intercipiente, Eumenes anxius de sarcinis, rursus retrò traiecit Macedones: acduce quodam indigenarum, aggressus est loci cuiusdam repurgationem, per quem facilè esset diuertere fluentum, & peruiam reddere regionem propinquam. His uisis Seleucus uolens quàm celerrimè ipsos ex sua satrapia discedere, legatos misit super inducijs, permisso transitu. statim etiam tabellarios misit ad Antigonum in Mesopotamiam, postulantes ut uestigio ueniret cum exercitu, priusquam ipsi satrapæ cum copijs descendissent. Eumenes autem cum transmisisset Tigrim, & peruenisset Susianam, in tres partes diuisit exercitum, propter tritici penuriam. Percurrens autem singillatim regionem, tritico prorsus carebat. Oryzam autem, & Sesamum & fructum palæ militibus distribuebat, cum hæc regio huiusmodi fructibus copiosè affluret. Cæterùm & prius dederat literas à regibus ad duces superiorum satrapiarum, in quibus erat scriptum, ut omnia parerent Eumeni, tunc etiam tabellarios misit, postulans ut omnes obuiam prodirent cum suis copijs in Susianam. Quo quidem tempore contigit & illos collegisse exercitum, & concurrisse mutuo propter alias causas, de quibus necessarium est prius dicere. Pitho creatus fuerat satrapa Megiæ, & dux uniuersarum superiorum satrapiarum, genere Parthus, qui & Philotam præcedentem imperatorem interfecit, & Eudamum fratrem suum in eius locum suffecit. Quo facto reliqui omnes satrapæ concurrerunt, ueriti ne consimiliter affligerentur, cum esset Pitho turbulentus, & magnis conatibus bellicis inuolutus. Igitur superiores prælio, & multis interfectis eorum qui simul prælíati sunt, expulerunt eum ex Parthia. Et ille initiò recessit in Mediam, & paulo post cum in Babyloniam peruenisset, cohortabatur Seleucum ut sibi auxiliaretur, & communem spem secum haberet. Itaque propter has causas, cum superiores satrapæ ad eundem locum congregassent exercitus, adfuerunt tabellarij ab Eumene, ad copias expeditas. Erat uerò ducum illustrissimus & communi sententia omnium ducatum assecutus Peucestes, qui fuerat á custodia corporis Alexandri, & propter fortitudinem à rege prouectus. Habebat autem maximam partem satrapiæ Persidis, & summo studio ab incolis colebatur. Propter quas causas aiunt etiam Alexandrum ipsi soli Macedonum permisisse usum stolæ Persicæ, uolentem gratificari Persis, & ob id existimantem se habiturum uniuersam multitudinem obedientem. Tunc autem habuit Persas sagittarios & funditores decies mille: armatos ad aciem Macedonicam uarios ter mille: equites Græcos & Thracios sexcentos: Persas plures trecentis. Polemon autem Macedo Carmaniæ satrapa creatus, habebat pedites mille quingentos, equites uerò sptingentos. Et Sibyritus præfectus Arachosiæ suppeditabat pedites mille, equites uerò decem supra centum & sex. Androbazus ex Paromisadis Oxyarta dominante satrapiæ, missus est cum peditibus mille ducentis, & equitibus trecentis. Stasander Ariæ & Dragginæ satrapa, assumptis ijs qui essent ex Bactriana, habebat pedites mille quingentos, equites mille. Ab India Eudamus aduenit cum equitibus trecentis, & peditum tribus millibus, & elephantibus centum uiginti. Has autem belluas accepit post Alexandri obitum, postquam dolo Porum regem interfecisset. Omnes uerò cum satrapis congregati sunt, pedites quidem plures decem millibus septingentis, equitum quatuor millibus sexcentis.

Peucestes dux copiarũ aduersus Pithonem.

Cum peruenissent ad Susianam ad eos qui sequebantur partes Eumenis, publicam quandam concionem indixerunt, in qua multiplex ambitio suborta est de imperio militari. Peucestes enim & propter multitudinem sociorum in pugnando, & propter prærogatiuam quam ab Alexandro habebat, putabat seipsum esse præficiendum omnium imperio. At Antigenes dux

dux Macedonũ Argyraspidarũ declarauit deferendã esse potestatẽ electionis Macedonib. qui bello subegissent Alexãdro Asiam, & propter fortitudinẽ inuicti permansissent. Eumenes autem formidans ne propter mutuam discordiam facilè uicti subijcerentur Antigono, consilium dabant, ne unus dux constitueretur: sed omnes satrapæ & imperatores è multitudine præpositi, in aulã regiam conuenientes, singulis diebus consultarent publicè de ijs quæ conducerent. Alexander enim defunctus constitutum habebat tabernaculum, & in eo solium, apud quod sacra facientes constituerant consessus habere de rebus urgentibus. Atq; omnibus significantibus utilem esse sententiam illam, consessus conueniebat singulis diebus, tanquam ciuitatis cuiusdam populari imperio administratæ. Post hæc cum ipsi Susa peruenissent, Eumenes à thesauro rum custodibus consecutus est pecuniarũ tantam copiã, quantam necessitas postulabat. Huic enim soli per literas reges statuerant tantum esse erogandũ quantum ipse censeret. Igitur cum in sex menses erogasset stipendia Macedonibus, Eudamo adducenti elephantes ex India dedit ducenta talenta: uerbo quidem in expensas belluarum, sed re uera hoc munere hominem deliniens. Cuicunq; enim factionis hic homo sese adiunxisset, non leue momentum habebat, cum earum belluarum esset terribilis usus. At unusquisq; aliorum præfectorum nutriebat eos qui ex regione ad seipsum deducti fuerant. Eumenes igitur in Susiana morans, recuperauit exercitum. Antigonus autem cum hybernasset in Mesopotamia, primùm cõstituit uestigio persequi Eumenis manum, priusquam uires acquireret. Vt uerò audiuit satrapas & copias quæ erãt cum eis ad Macedones confluxisse, studium cohibuit, & exercitum recuperauit, & milites conscripsit: uidebat enim bellum magnis castris & apparatu nõ fortuito indigere. Hęc dum aguntur, Attalus & Polemon & Docimus, præter ea Antipater & Philotas, qui duces cum Alcetæ copijs capti fuerant, custodiebãtur, in castello quodam mirabiliter munito. Hi cum audissent Antigonum in superiores præfecturas adornare profectionem, rati se habere accommodã opportunitatem, persuasere quibusdam ex custodibus, ut se soluerent: atq; armis potiti, circa mediam noctem custodiam inuaserunt. Cum ipsi numero essent octo, & custodirentur à militibus 400, præstantes autẽ audacia & manum dexteritate, propterea quòd cum Alexandro militauerant, correptum Xenopithem præsidij præfectum, è muro præcipitem dederunt, saxo illo stadij altitudinem habente, alijs partim mactatis, partim deiectis, domos incenderunt. Ex ijs uerò qui foris progressum negocij obseruabant, assumpserunt, numero 50. Cum uerò castellum tritici & aliorum necessariorum copia abundaret, consultabant utrum expediret manere, & uti locorum munitione, præstolantes ab Eumene suppetias: an quamprimum fugientes uagari per agros, obseruantes tempus mutationum. Ita cum maior dissensio orta esset, Docimus egrediendũ esse cõsulebat. At Attalus aduersa ipsos ferre posse negabat, propter ærumnã quæ in uinculis acciderat. His inter se dissentientibus, anteuerterũt ex propinquo castello accurrẽtes milites, pedites quidem plures 500. equites uerò 400. & præter hos ex indigenis alij undiq; collecti, plures 3000. qui ex seipsis creato duce, exercitu cinxerunt locum. Ita cum ipsi rursus essent inclusi præter expectationem, Docimus explorato quodam descensu nõ custodito, legationem misit ad Antigoni uxorẽ Strationicen, quæ loco propinqua erat: & cum uno comitãte per eam exiisset, ipse quidẽ fidelitate frustratus est, ac proditus in custodiã cõiectus est. Qui uerò cũ ipso descẽderat, is ducẽs hostes subduxit in locũ nõ paucos, & unũ ex pãltis saxis occupauit. Attaliani autẽ multo inferiores multitudine, uirtute resistebãt, & quotidie in pugna perseuerabant. Cæterùm obsessi per annum & menses quatuor, capti sunt penitus.

Macedones de ducis electione cõsultant.

Attalus & Docimus collegæ captiui, euadere conati, tandem expugnantur.

Regente Athenis Democlide, Romani Consules crearunt C. Iunium & Q. Aemilium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aemilium. Agebatur autem Olympias sexta supra centum & decem, in qua stadium superauit Dinomenes Laco. Circa hęc tempora Antigonus ex Mesopotamia uenit in Babyloniam, & illic cum Seleuco & Pithone communicationem de rebus instituit: assumptisq; militibus ab his, coniunxit nauibus Tigrim fluuium, ac traiectis copijs, contendit in hostes. Quibus auditis Eumenes, Xenophilo arcem custodienti Susis præscriplit, ut neq; aliquid pecuniarum Antigono erogaret, neque rationes subduceret. Ipse assumptis copijs contendit in Tigrim fluuium, distantem à Susis itinere unius diei: quæ ei montanæ regioni contigua est, quæ occupata est ab ijs qui liberi proprijs legibus uiuunt, quos Vxios appellant. Latitudo in multis locis est trium stadiorum, aliquando quatuor: profunditas autem in medio defluxu æquat magnitudinem elephantorum: ac delatus à montanis per stadia septingenta in mare rubrum erumpit, & marino pisce atque marinis belluis affluit, quæ præcipuè apparent sub exortum caniculæ. Hoc fluuio occupato, & uniuersa regione fluuio finitima, à fontibus aduſque mare custodijs muniuerunt, atque ita incursum hostium præstolabantur. Sed cum custodia propter longitudinem non paucis militibus indigeret, Eumenes & Antigenes petierunt à Peucestę ut ex Perside accerseret sagittariorum decem millia. Is uerò initiò non obtemperabat ipsis, expostulans quòd non assecutus esset exercitum. Sed postea re considerata, consensit, quòd uictore Antigono futurum esset ut & satrapiam amitteret, & de uita periclitaretur. Aestuans igitur de seipso, & imperio facilius sic potiturum se existimans, ut qui haberet plurimos milites, adduxit, quemadmodum postulabant, decem millia militum. Ac nonnulli Persarum distantes iter triginta dierum, audierunt eo ipso die quod denunciatum fuerat, propter artificiosam solertiam in custodijs: quod quidem non erit consentaneum prætermittere. Nam cum Persia sit interrupta uallibus & scopulis altis atque crebris plena, in his stabant indigenarum uocalissimi quique. Diuisis enim ad uocis auditum locis, qui mandatum accipiebant, similiter alijs tradebant: deinde illi rursus alijs, donec usque ad finem satrapiæ perferretur. Cum hęc gererentur ab Eumene & Peucestæ, Antigonus, postquam progressus cum exercitu uenit in regiam Susa, Seleucum creauit satrapen regionis, & datis ipsi militibus, præscripsit ei ut obsideret arcem. Dissuadente Xenophilo thesauri custode, ipse cum exercitu conscendit ad hostes, cum esset uia æstuosa & omnino periculosa peregrinis copijs ad eam ingrediendam. Iccirco noctu cogebantur profectionem instituere, & castra metari circa fluuiũ, antequam sol oriretur. Non tamen potuit esse omni ex parte immunis ab omnibus malis in regione accidentibus: quin quamuis omnia peregisset, quæ peragi possunt, multos milites amisit, propter æstus excessum, cum uidelicet tempus esset circa caniculę exortum. At postquam peruenisset ad fluuium Copraten, quæ ad traijciendum opus erant præparabat. Is fluuius ex quadam montana regione manans, influebat in Tigrim, qui ab Eumenis castris stadia octoginta distabat, & in latitudine continebat ut plurimum quatuor iugera: rapidus aũt in defluxu indigebat nauigijs & pontibus cõiugatis. recuperatis paucis nauibus conto impulsis, ijs aliquot pedites transmittit, prescribens ut uallum foderent, & ductis aggeribus reliquam partem exercitus reciperẽt. At Eumenes exploratorum opera auditis hostium insidijs cum transijsset pontem Tigris cum peditum quatuor millibus, equitibus uerò mille trecentis, offendit ex Antigoni militibus qui traiecerant, pedites supra 3000. equites autẽ 400. & ex ijs qui sparsim consuuerant traijcere ad commeatum, non pauciores quàm 6000. Hos repentè turbatos aggressus, alios statim in fugã uertit: ex Macedonib. uerò eos q restiterũt, ui et multitudine superãs, oẽs ad fluuiũ fuga sere cipe cõpulit, cũq; oẽs ferrẽt in naues, eę à multitudine nauigãtiũ sunt demersę.

Eumenes ad Tigrim fluuiũ uenit.

Perſicorum nunciorum celeritas.

eorum uerò qui natare ausi fuerunt, plurimi à fluctibus abrepti perierunt, pauci salui euaserunt. qui natationis imperiti erant, ij præferentes captiuitatem interitui, ad fluuium capti fuerunt, ad quatuor millia. Antigonus autem tantam multitudinem perire uidens, propter nauium penuriam auxiliari non poterat: & existimans fieri non posse ut traijceretur, castra mouit ad urbem Bagadem, quæ ad fluuium Eulęum sita est. Cum autem esset ardens iter propter magnitudinem æstus, multa corpora contabuerunt, & exercitus incidit in inopiã & desperationem. Nihilominus cum in prædicta urbe aliquot dies resedisset, ac exercitum à laboribus recreasset, commodum duxit castra mouere ad Ecbatana Mediæ, & illinc acquirere superiores satrapias. Cum uerò essent duæ uiæ quæ ducerent in Mediam, suberat nonnihil difficultatis. Editior enim erat pulchra & regia, sed æstuosa & longa, protensa ferè ad dies quadraginta. Quæ uerò ducit per Cossenses gentes, est quidem difficilis, & angusta, & præceps, & per hostiles: adhæc necessariorum penuria laborans, sed breuis & frigidior. Nec uerò facilè est exercitum ad ipsam transmittere, nisi barbaris mõtana hæc loca inhabitantibus persuadeatur. Liberè enim uiuentes proprijs legibus iam ab ipsa uetustate, commorãtur in speluncis, uescuntur muribus & fungis: præterea sale cõditis carnibus ferarum. His persuadere Antigonus minime gloriosum ducebat, aut muneribus eos pellicere, cum secũ haberet tam numerosum exercitum. Igitur adhibitis peltatorum illustrissimis, & sagittarijs, & funditoribus, & alijs leuis armaturę militib. in duas partes diuisis, partem Nearcho commisit, prescribens ut prȩcederent, & occuparent loca angusta & confragosa: alijs uerò secundũ uiam communẽ dispositis, ipse cum phalãge prȩibat, & extremo ordini exercitus Pythonẽ præfecit. Qui cũ Nearcho priores missi fuerant exiguos scopulos occuparũt, sed non assecuti multa loca eaq; necessaria, multos suorum amiserunt, & uix euaserunt, barbaris imminentibus. Qui sequebãtur partes Antigoni, postquam tandem uenissent occupaturi locorum angustias, in pericula inciderunt, quibus auxilium adferri non poterat. Nam indigenæ locorum peritiam consecuti, cum præcipitia anticipassent, saxa uasta & cõtinua deuoluebant in transeuntes. Vnã etiam & sagittis crebris usi uulnerabãt eos qui neq; poterãt uim illatam propulsare, neq; tela declinare, propter locorum difficultatẽ. Cum uia esset prȩceps & difficilis transitus, accidit ut elehpãtes & equites, & qui grauibus armis muniti essent, periclitarentur, simul & laborarent, cum non possent sibi ipsis auxiliari: eò difficultatis redactus Antigonus, pœnitentia ducebatur, quòd Phithoni nõ acquieuisset, cõsulenti ut transitum pecunia redimeret. Cæterùm multis amissis, & alijs periclitantibus, uix ipse nonus se in terram Mediæ saluus recepit. Exercitus autem propter calorũ perpetuitatem, & excessum ærumnarum, culpæ ducebat Antigono, ita ut uoces querulas proferret. Nam diebus minus quàm quadraginta in tria magna infortunia inciderant. Nihilominus humanè collocutus cum militibus Antigonus, facta copiosa præparatione omnium commeatuum necessariorum, exercitum ex labore recreauit. Et Pithonem misit cum his mandatis ut totam satrapiam percurreret, & colligeret quàm plurimos equites & bellatores equos præterea iumentorũ multitudinẽ. Hęc autẽ regio cũ semper esset quadrupedũ affluens, facilè Pitho mãdata suia prȩstitit, et uenit ducẽs equitũ 1000. equos uerò cũ ornamẽtis pluscq; 1000. iumentorũ uerò tantã multitudinẽ, ut potuerit totũ exercitũ armare: præterea 500. talẽta ex pecunia regia. Antigonus aũt equites dispositi in ordines, & cũ equos distribuisset ijs qui amiserãt, et iumentorũ multitudinẽ gratis dedisset, militũ beneuolentiã recuperauit. Satrapę et duces Eumeniani ubi audiuerũt hostes castrametari in Media, inter se dissenserũt. Si quidem Eumenes & Antigenes Argyraspidarum dux, & omnes qui à mari eo uenerant, rursus opinabantur oportere discedere in mare: qui ex superioribus satrapijs descenderant, anxij de suis dixerunt tuenda esse loca superiora.

Coſſenſis gẽs.

Accrescente

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accrescente dissentione, Eumenes uidēs quòd diuiso exercitu, alterutra para separatim impar esset hostibus, obtemperauit satrapis qui descenderant. Itaq; castris motis à Pasitigride, progressi sunt ad Persepolim, quę est regia Persidis cum esset iter dierum uiginti quatuor: cuius erat prima uia usq; ad eam quę sola uocatur caua & æstuosa & laborans inopia necessariorum: reliqua, edita & omnino salubrem aërem habens, & referta annuis fructibus. Habebat enim ualles crebras & umbrosas, & uiridariorum plātas uarias. Præterea omnis generis arborum naturales conualles & aquas: ita ut lauatores cum summa uoluptate immorarentur locis amœnissimis ad requiem. Erat etiam prædæ multiplicis abundantia, quam accersitam ab indigenis, Peucestes copiosam distribuebat militibus, prouocans eorum beneuolentiam. Inhabitant autem hanc regionem Persarum bellicosissimi, omnes sagittarij & funditores. Videre est autem hominum frequentia hanc regionē multum differre ab alijs Satrapijs. Tandem cum peruenissent in Persepolim regiam, Peucestes huius regionis satrapa & dux, magnificum sacrificium fecit dijs & Alexandro & Philippo. Ac accersita ex uniuersa ferè Perside multitudine uictimarum, & aliorum conducentium ad epulas & publicum conuentum, conuiuio excepit exercitum. Re-
Conuiuium heroicum. plicuit autem sacrificio celebrantium festum, orbes quatuor, qui alij intra alios erant, & ab uno maximo continebantur, cuius erat ambitus decem stadiorum quem adimplebant tam stipendiarij quàm auxiliariorum multitudo. Secundus autem erat octo stadiorum, in quo erāt partim Argyraspides Macedones, partim alij qui cum Alexandro militarant. Sequentis uerò ambitus stadiorum quatuor. Locus autem replebatur ducibus secundis recumbentibus, & ijs qui essent extra ordinem, & amicis, & ducibus, & equitibus. Intimi ambitus erat duorum stadiorū lectos diuiserant duces & præfecti equitibus, præterea Persarum illustrissimi. In medio horum erant aræ deorum, & Alexandri & Philippi, & lecti ex frōde facti fuere, coopertæ aulæ ijs & uarijs tapetib. Perside suppeditāte omnia copiosè ad delicias & uoluptatem. Orbes autem inter se adeò distabant, ut nullus epulantium interturbaretur: & omnes apparatus in promptu essent. Omnibus cum ritè administraretur, multitudo cum applausu prædicabat Peucestæ alacritatem, & manifestum erat eum multum beneuolentiæ acquisiuisse. Quæ quidem conspicatus Eumenes, & ratiocinando colligens Peucesten populariter conciliare sibi multitudinem, quòd imperatoriam dignitatem ambiret: literas commentus est, quorum opera milites ad pugnandū
Eumenes fictis literis Peucestæ authoritatem deprimit. audaces fecit, & Peucestæ fastum & splendorem deprimens, seipsum in altum euexit, & in expectationem spei maximę apud multitudinem. Erat autem scriptorū hæc sententia, quòd Olympias assumpto puerulo Alexandri, etiam Macedoniæ regnum authoritate recuperauit, sublato Cassandro. Polysperchon autem in Aetiam ad Antigonum transmisit, munitus potentissima manu regia atq; etiam elephantos ducens in Cappadociam. Epistola autem Syriacis literis conscripta, missa fuit ab Oronte, regente Satrapiam Armeniæ, amico Peucestæ. Persuasionem obtinente epistola, propter antegressam cum satrapis familiaritatem, Eumenes iussit rem diuulgari & declarari ducibus & aliorū militum plurimis. Vniuersus uerò exercitus de sententia decessit, & omnes cōijciebant oculos in conceptam de Eumene expectationem: ut cuius in manu futurum esset & prouehere per reges quos uellet, & pœnas sumere de sontibus. Post epulas Eumenes uolens consternatos reddere à se dissentientes, aut appetentes imperatoriæ dignitatis, Sybutum detulit in iudiciū, qui erat Arachosiæ satrapa, & Peucestæ maximè amicus. Miserat autem eo inscio equitum aliquot ad Arachotas, & impedimenta tolli iusserat. Igitur in tantum incidit periculū, ut si clandestina fuga se nō subduxisset, à multitudine fuisset interfectus. Ad eum modum cum alios perterrefecisset Eumenes, & sibi fastigium splendoremq; peperisset, denuò suum institutum mutauit, & Peucesten colloquijs humanis

humanis & magnis promissionibus pellectum bene cupientem sibi et studio sum reddidit ad terendas regibus suppetias. Festinans autem ab alijs etiam satrapis & ducibus tanquam obsides capere, ne ipsum derelinquerent, præteruit pecuniæ penuriam, & cohortatus est unumquemq; ut pro uiribus mutuo darent regibus. Cum accepisset quadringenta talenta à ducibus, à quibus expedire uidebat, eos quos prius habebat suspectos insidiarum aut captiuitatis, habuit fidelissimos custodes & pugnę socios. Cum ipse ad eum modum de ijs in futurum imperium administraret, uenere quidam è Media, renunciantes q; cū exercitu Antigonus in Persidē profectus esset: quibus auditis, & ipse castra mouet, statuēs obuiā prodire hostib. & periculo se exponere. In ipsa aūt profectione secūdo die cū sacrificiū dijs peegisset, & exercitū magnificis epulis excepisset, multitudinē ad beneuolentiā pellexit, ipse cū inuitātib. ijs quos ad epu- *Eumenes ebrietate in*
las adhibuerat, ebrius factus fuisset, in debilitatē incidit. Quapropter aliquot *morbum in-*
dies ab itinere abstinuit, grauatus morbo. Exercitus aūt animū desponebat cū *cidit.*
hostes breui cōgressuri expectrent, & omniū p̄stantissimus dux morbo oppri mereť. Nihilominus morbo iam decrescēte, postq; se aliquantulū recollegit, profectus est cū exercitu prœeunte exercitui Peneeste & Antigenene: ipse uerò lectica uectus, subsequebať eos q belluas ducebāt, ne ppter tumultū & loci angustiā cōturbareť. Cū aūt iter unius diei alteri ab alteris distarēt exercitus, uterque misit exploratores, & explorata multitudine & cōsilijs hostiū, parati erant quidē ad periculū, sed tn sine p̄lio dirēpti fuerūt. Vtriq; n. prætergressi quendā fluuiū & torrentē, dispositerunt exercitū ad prœlium, sed ppter locorū angustias cōserere manus nō potuerūt. Cū ꝫ. stadiorū spacio alteri ab alteris castra dimouissent, 4. totis dieb. paruulis p̄lijs inter se decertabāt, & in depręddāda regione pseuerarūt, omniū pecunia laborātes. Quinto die Antigonus misit legatos & ad satrapas & ad Macedones, postulās ut Eumeni nō parerēt, sed sibi ipsi fidē adhiberēt. Dixit n. se permissurū satrapis, ut ꝑprias satrapias retineant: alijs se multas regiones daturū, alios cū honore & munerib. in patriā remissurū, alios militare uolētes collocaturū in ordines unicuiq; cōuenientes. Cū Macedones his nō obtēperarent, sed legatis minarent, Eumenes superueniens, laudauit ipsos, & fabulā retulit, proditā quidē & antiquam, sed hoc loco non intempestiuam. Leonem amantē uirginis, cōtulisse cum patre puellæ de nuptijs. Patrē uerò dicere, quemadmodū paratus sit quidem eam ipsi concedere, formidare autē ungues & dētes, ne quando cōtractis nuptijs, propter aliquā causam exacerbatus, lese gerat bellūine cū uirgine. Cū leo abiecisset ungues & dētes, pater cōspicatus omnia abiecisse, per quæ erat formidabilis, baculo feriens, facilè interfecit. Non absimile facere Antigonum: eousq; promissiones extēdere, do nec exercitu potiať, atq; ita de ducibus pœnas sumat. Multitudine ut rectè dicenti applaudente, dimisit concionem. Nocte oborta, uenere nonnulli ueluti transfugæ à castris Antigoni, dicentes Antigonum significasse militibus, ut circa uigiliā secundā castra mouerēt. Eumenes ratione subducta, uerè suspicatus est hostes ituros in Gabienē. Hæc em distās trium dierū iter erat adhuc intacta, & referta fructib. & alimoniæ, & in uniuersum omnib. quę possint numerosis exercitib. necessaria abūdè suppeditare. Preter has cōmoditates locus ipse his auxiliabať, habēs fluuios & torrētes inuios. Festinās aūt anteuertere hostes, *Eumenes & Antigonus alter alterū arte militari uicissim eluaūt.*
similiter fecit, nā nōnullos stipēdiarios pecunia p̄suasos misit tanq; trāsfugas, cū mādatis, ut nūciarēt Eumenē decreuisse noctu uallū inuadere. Ipse impedimenta præmisit, & militibus præscripsit, ut sumpta cœna quàm celerrimè, castra mouerent. Quibus omnibus statim peractis, Antigonus audiens ab exploratoribus, quòd noctu pugnare decreuissent hostes, à profectione abstinuit, & disposuit exercitū ad pericula. Eo circa hæc cōturbato, & anxiè sollicito de futuris, Eumenes eodē inscio ꝑgressus est, & celeriter Gabienē cōtēdit.

Antigonus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Antigonus autem aliquantisper in armis continuit exercitum. Vt uerò ab exploratoribus audiuit decessum hostium, ac intellexit seipsum militari astutia deceptum, nihilominus in proposito perseuerauit. Cumq; edixisset militibus progredi, processit itinere cotento & persecutioni simili. Sed cum Eumenes anteuertisset duabus noctis partibus, uidens non esse facile aniuersum exercitum assequi tantum progressos, tale quid excogitauit. Reliquum exercitum Pithoni commisit, & præcepit ut lento gradu sequeretur. Ipse assumptis equitibus, raptim iter fecit. Cumq; sub auroram deprehendisset extremam partem exercitus hostilis descendentem de quodam colle, stetit in cacuminibus montis, factus conspicuus hostibus. Qui sequebantur Eumenem, ex iusto interuallo conspicati hostium equites, & rati uniuersum exercitum, iter inhibuerunt, & copias disposuerunt, tāquam futuro mox prælio. Itaq; amborum exercituū duces illo modo mutuis sese artibus circumuenerunt, tanquam futuram ante certantes de prudentia, & ostendentes spem uictoriæ in seipsis reponere. Igitur Antigonus propter eiusmodi solertiam excogitatam, hostibus fuit impedimento ne ulterius progrederentur: & sibi ipsi spacium peperit ad expectandum exercitum. Postquam manus uniuersa aduenit, aciem instruxit, & ad hostes descēdit terribiliter procinctus. Habebat autem in uniuersum cum ijs qui adiecti fuerant per Pithonem & Seleucum peditum supra 28000. equitū 8000. elephantos 65. Insolitis autem usi fuerunt ordinibus duces, in his quoq; de peritia inter se contendentes. Siquidē Eumenes in sinistro cornu collocauit Eudamum, qui ex India elephantos adduxerat, habentem circum se turmā equitum numero centum quinquaginta. Ante hos collocauit cohortes duas lectorum lanceariorum, ordine equitum quinquagēno. Hos adiunxit ijs qui loco superiores erant. Secundum hos Stasandrum constituit ducem habentem ex propriis equitib. nongentos quinquaginta. Post hos etiam constituit Amphimachum Mesopotamiæ satrapam, quem consequebantur equites 600. His cō iunxit Eumenis famulorum cohortes duas, quarum utraq; constabat ex equitibus quinquaginta. item´que obliquas cohortes 4. quæ extra cornu præsidio essent. equites sexcentos quorum dux prius erat Sibyrtus, sed propter eius fugam imperium sortitus est Cepsalon. Deinceps erant quingenti ex Paropamisadis, & totidem Thraces ex superioribus satrapijs. Ante hos omnes statuit in quodam ueluti flexu elephantos quadraginta quinq;, & sagittarios atq; fundi tores in ipsis beluarum interuallis, maximè idoneos. Ad eundem modum mu nito dextro cornu, coniunxit ipsorum phalangem. Huius partem superiorem obtinebant mercenarij excedētes numerum sex millium. Deinceps erant qui Macedonico more armati, ex diuersis gentibus conuenerant. Post hos Macedones constituerunt, non plures quàm tria millia Argyraspidarum, inuictorū quidem, & qui propter res præclarè gestas hostibus essent magnopere formidolosi. Super omnes autem eos qui erant ex propugnatoribus, supra tria millia, Antigene & Teutamo his & simul Argyraspidis imperantibus. At in fronte uniuersę phalangis statuit elephantos quadraginta quatuor, & horum interualla leuis armaturę militibus expleuit. Ad dextrum cornu statuit equites, qui haberent phalangi, ex Carmania octingentos, quibus præerat Tlepolemus satrapa. Præterea nongentos ex ijs qui socij uocabantur: et Peucestæ et Antigenis turmam habentem trecentos equites, una cohorte comprehensos. In summo cornu collocauit Eumenis turmam, quæ totidem habebat equites, et eorum principia, in quibus erant equites electi ducenti: & præter hos ex omnibus equitum turmis delectos celeritate & alacritate trecentos equites collocauit ad frontem agminis circum se cōstituti. Præter uniuersum cornu ordinem, constituit á fronte elephātos quadraginta. Vniuersus autem exercitus Eumenis erat ad sedecim millia, equitum ad sex millia, elephantorum ad centum & quatuordecim. Antigonus autem à superiorib. locis despiciens aciem hostiū, ad eius

Eumenes aciē instruit.

Antigonus aciem instruit.

ad eius rationem suum exercitum aptè disposuit. Siquidem uidens dextrum cornu aduersariorū feris & equitibus fortissimis munitum, in fronte collocauit equites optimos, qui ad frontem fuga præliarentur, ac rari distantes, per uices pugnarēt, & hoc modo redderent inefficacē eam partē hostium, cui maxime confidebant. Statuit autē ante phalangem hanc ex Media & Armenia equitantes sagittarios, & hastatos circiter 1000. cōparatos ad dimicandū per uices. præterea eos qui è mari unà conscenderāt Tarētinos, 1200. delectos in insidijs & beneuolo animo affectos erga ipsum: ex Phrygia autē & Lydia 1000. ex ijs qui cum Pithone erat, 1500. ex ijs qui erant cum Lysania, hastatos 400. insuper & decursores nominatos, et qui in superiorib. regionib, habitabāt, 800. Cornu autē sinistū huiusmodi equitib. cōpletum est, quorū omnium dux Pitho erat. Ex equitib. uerò primo ordine collocati sunt mercenarij, plures q; 9000. Post hos Lyciorū & Pāphyliorum 3000. diuersarū autē nationū armati Macedonicè plures 8000. Supra omnes erāt Macedones non pauciores 8000. quos suppeditauit Antipater, quo tēpore regni procurator fuit declaratus. Equitū autē primi erāt in dextro cornu adhærentes phalāgi omnis generis stipēdiarij 500. deinde Thraces 1000. ab auxiliarib. autē 500. & his adiuncti 1000. qui socij dicebātur, habentes Demetrium imperatorē Antigoni filium, tunc primo pugnaturum cum patre. In supremo cornu erat agmen equitū 300. cum quib. & ipse periclitabatur. Ordo autē hic ex propriis famulis tres erant cohortes, & alteri totidē, simul cū ipsis belligerantib. 100. Tarentinis. Circa uniuersum cornu disposuit 30. elephantos, omnium prestātissimos. Facto uerò quodā flexu sinuoso, horum interualla cōpleuit agminib. leuis armaturę delectis. Ex alijs belluis plures ante ipsum phalangē ad frontē statuit, paucas autē cū equitib. qui in sinistris partib. erant cōstituit. Ad eum modū disposito exercitu, descēdit ad hostes, ordine in flexū obliquū disposito. Dextrum em cornu, cui maximè confidebat, ulterius protēdit, alterū cōtraxit, hoc pugnā declinare, illo pugnare constituēs. Postq; castra propius admota fuere, & signū datū est ab utrisq;, sæpius alternis exclamarūt & cecinerunt tubicines classicū. Primi autē equites qui cū Pithone erāt, cū nullū firmū & magnifaciendū presidiū circū se haberēt, & multitudine atq; celeritate precellerēt aduersarios, suis prerogatiuis conabant. Nō enim tutū existimabant ad occursum elephantorū in acie exercitus periclitari. Obequitātes autē circa cornu, telisq; frequēter & obliquè iniectis, uulnera infligebāt. ipsi uerò propter agilitatē nihil perpessi, grauiter lædebāt eos qui propter grauitatē nō poterāt nec; arcere, nec; recedere, quādo opportunitas ferebat. Eumenes uidens cornu oppressum multitudine sagittariorū equitātium, ab Eudamo, qui sinistro cornu prerat, equitum expeditissimos accersiuit: ac post exiguū ordinē cornui adiectū, leuib. & celerrimis equitib. irruit in hostes: cōsequentib. aūt & belluis, facilè cōuersos in fugā Pithonianos, usq; ad radicē mōtis persequit. Dū hęc fiunt, accidit ut pedites lōgo satis tēpore phalāgis inter se cōfligerent, & tandē multis ab utraq; parte cęsis, qui ab Eumene ad prælium fuerāt instructi, superarēt propter Argyraspidarū Macedonū uirtutē. Hi enim ætate erāt prouecti, & ob multitudinē periculorum cōfidentia & peritia precellebāt, ut ad frontē exercitus nullus posset impetū uiolentū sustinere, Iccirco 3000. constituta fuere, qui essent ueluti frons exercitus uniuersi. Antigonus uidēs sinistrū cornu suorū fugisse, & totā phalangē uersam, cōsulentib. ut recederet ad mōtana, & reciperēt eos qui ex fuga euadebāt, cū haberet circū se partē exercitus illęsam, nō obsequutus est quin cōmoditate dextrè usus quā tē pus attulerat, & suos qui fugerāt liberauit, & uictoriā obtinuit. Siquidē Argyraspides qui erāt apud Eumenē, & reliqua multitudo peditū, cū primū cōuerterunt in fugā aduersarios, persequuti sunt usq; ad radicē mōtis Antigonus facto interuallo in hostium exercitu, cum parte equitum per eos equitans, irruit in latera Eudamianorum ad sinistrum cornu collocatorum. Stratim autem præ

Eumenis cum Antigōno prælium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter expectationem fugatis aduersarijs, & multis cæsis, misit equites celerrimos, & per hos reuocauit fugientes, & ad radicem mõtis rursus in aciem constituit. Etenim Eumenes audita fuga suorum, tubis reuocauit persequentes, maturans auxiliari Eudamianis. Iam cum primæ facis hora foret, utrique reuocatis profugis, rursus in ordinem coëgerunt omnem exercitum: tanto uincendi studio flagrabant non solùm duces, sed & turba pugnantium. Cum esset autẽ nox serena, & luna plena, & copiæ inter se circiter quatuor iugera distarent, armorum strepitus & equitum fremitus, in manibus uidebatur esse omnibus in acie uersantibus. Vt autem progressi destiterunt ad triginta stadia ab ijs qui in pugna cecíderant, mediæ noctis hora ingruebat, & malè erant utrique affecti, tũ propter iter, tũ propter pugnæ laborẽ, tũ propter inediam. Itaque coacti sunt omissa pugna castra facere. Eumenes igitur tentabat proficisci ad mortuos, properans eis potiri, & uictoriam certissimam obtinere. Verùm cum milites non assentirentur, sed uociferarentur recedendũ esse ad suas sarcinas procul distantes: coactus est multitudini parere. Non enim opportunum erat milites amarè increpare, ambientibus multis imperiũ: neque tempus idoneum uidebat puniendis ijs qui reclamabant. Contrà Antigonus citra popularem concionem cum stabilem obtineret ducis potestatem, compulit multitudinem in cęsos castra mouere. Horum sepulturæ factus dominus, contendebat de uictoria, affirmans nihil potius esse in prælijs, quàm potiri eorum qui ceciderunt. Cęsi uerò sunt in pugna ex Antigoni exercitu peditum 3700. equitum uerò 54. Saucij fuerunt supra 4000. Ex Eumenis exercitu cæsi sunt pedites 540. equites omnino pauci. Saucij extiterunt plures 900. Antigonus post decessum à pugna uidens milites animum despondentes, statuit celerrimè castra mouere quàm lõgissimè ab hostibus. uolens autem copias ad discessum expeditas reddere, sarcios & grauissima quæque impedimenta præmisit ad quandam propinquam urbem: mortuis uerò prima luce sepultis, & retento apud se præcone, qui ab hostibus propter mortuorum sepulturam uenerat, denunciauit ut hac hora cœna sumeretur. Die transacta, misit præconem, concessa in diem crastinum cęsorum sepultura. Ipse prima uigilia ineunte, castra mouit cum omni exercitu, & longis itineribus profectus, longè remotus fuit ab hostibus, nactus regionem intactam ad exercitus instaurationẽ. Peruenit enim ad Gamarga Mediæ, quæ regio à Pithone administrabatur, & poterat magnis exercitib. in alimoniam omnia copiosè suppeditare. Eumenes audito per exploratores discessu Antigonianorum, persequi destitit, quia etiam eius milites inedia & ærumnis laborauerant: ac cæsorum exequijs intentus, sepulturam splendidè curauit. Vbi sanè accidit res inopinabilis, & multum à legibus Græcorum abhorrẽs. Ceteus enim, eorum qui ex India uenerant, dux, cæsus est in pugna, egregiè prœliatus. Duas autem uxores reliquit comitantes in exercitu, unam quidem quæ recẽs nupserat, alteram uerò quæ paucis ante annis in societatem domesticam uenerat, utramque autem amico animo erga ipsum affectã. Cum autem apud Indos uetus esset lex, ut qui ducerẽt uxores & quæ uirgines nuberẽt, nõ ad parẽtum prescriptum, sed mutuo cõsensu nuptias cõtraherẽt: superiori tempore factis spõsalibus per iuniores, plerũque accidebat ut iudicia immutarẽtur, & statim uxores pœnitẽtia ductis, multæ mulieres corrumperẽtur, & per inteperantiam alios adamarẽt. Tãdem cum nõ possent honestè deficere ab ijs quos primum elegerunt, in eodem contubernio habitantes ueneno necabant. Regio autem non exiguas occasiones ipsis dabat, quæ multas & uarias plantarum uires ad necandum cõparatas ferebat, ex quibus quędã in usu ciborum & potus interi tum adferrẽt. Hac fraude uigẽte, & multis ad eum modũ pereuntib. postq; puniendo fontes, alias auertere nõ poterãt à maleficijs, legẽ tulerunt, ut uxores si mul cũ maritis cõcremẽt: exceptis grauib. aut habẽtibus natos: & ut ea quæ decreto nollet parere, uidua esset, & ipsi perpetuò interdiceretur sacrificijs & alijs

Antigonus ab Eumene procul castra mouet.

De lege qua defunctorum uxores cremabantur narratio.

alijs iure constitutis, tanquam impiè se gerenti. His ad eum modum iure stabilitis, accidit ut uxorum improbitas in contrarium prolaberetur. Nam propter nimiam infamiam, cum unaquæque libenter perferret mortem, non solùm procurabant salutem secum habitantium, tanquam quę communis esset, sed inter se certabant, ueluti de summa gloria, quod & tunc accidit. Cum enim lex unã comburi iussisset, aderat utraque ad Cetei sepulturam, ut commorerentur, tanq; pro præclaro præmio simul ambitiosè decertantes. Duebus dijudicantib. iunior declarauit alteram esse grauidam, & propter id non posse uti lege. Senior declarauit iustius esse ut quæ ætate proiectior esset, eadem honore quoq; prę cederet. Siquidẽ usu euenire in omnib. alijs rebus, ut seniores iuniorib. multò superiores sint in reuerentia & honore. Duces cũ per eos qui obstetricari possent, seniorẽ grauidã esse, cognouissent, iudicio prętulerũt iuniorẽ. Quo facto ea quę iudicio exciderat, cũ lamẽtatione abibat lacerato diademate quo caput obuolutũ habebat, & uulsis capillis, perinde ac si grauis quędã calamitas denũ ciata fuisset. Altera uerò super uictoria gaudẽs abibat in pyrã, mitris coronata à familiarib. mulierib. ornataq; magnificè, ueluti in quasdã nuptias produceba tur à cognatis, in uirtutẽ ipsius hymnũ canentib. Vt autẽ pyrę admota fuit, de tractũ ornatũ suum, distribuit domesticis & amicis, ut uideri possit amatorib. reliquisse monimentũ. Erat aũt ornatus ad manus multitudo annulorũ alligatorum lapidib. preciosis, et colore uarijs: caput erat ornatũ aurearũ stellarũ numero nõ paruo, uarijs lapidib. distincto: collũ frequentib. torquib. circundaba tur, quarũ erãt quędã minores, aliæ cęteris impositæ paulatim maiores. Ad extremũ salutatis familiarib. à fratre rogo imposita est, atq; admirãte eam multitudine quæ ad spectaculũ cõcurrerat, uitã heroicè finiuit. Exercitus enim uniuersus in armis ante incẽsum rogum ter circũiuit. Ipsa ad uiri latus collocata, & in flãma ignis nulla molliore uoce emissa, cõmouit spectatorũ alios ad misericordiam, alios ad laudes immensas. Quanquam Græcorum nonnulli instituta illa uituperabant, tanquam agrestia atq; dura. Eumenes uerò mortuorum sepultura defunctus, profectus est à Parætacis ad Gabenam, quæ intacta erat, & poterat exercitibus omnia abundè suppeditare. Distabat autem hęc regio ad Antigono, si quis per cultum agrum iter faceret, stationes uiginti quinq;, per desertum uerò & aridum nouem. Igitur Eumenes & Antigonus tantum inter sese distantes, in his locis hyemabant simul, & exercitus reficiebant.

In Europa uerò Cassander in Peloponneso Tegeam obsidens, cognito Olympiadis in Macedoniam reditu, & Eurydicæ Philippiq; regis nece, prętereà quòd circa fratris Iolli sepulchrum contigisset, cum Tegeatis composuit, assumptoq; exercitu contendit in Macedoniam, relictis socijs in magna perturbatione. Confederat enim ad Peloponnesi urbes Alexander Polysperchontis filius, habens exercitum. Aetoli uerò Olympiadi & Polysperchonti gratificari uolentes, portarum angustias occuparunt, & Cassandrum excluserũt. Cassander de tam difficilibus locis per uim superandis desperauit, ac comparatis ex Euboea & Locride nauigijs & ratibus, transportauit exercitum in Thessaliam, Cumq; audiret apud Perrhœbiam statiua habere Polysperchontem, Callam ducem misit cum exercitu, cum mandato ut Polysperchonti bellum inferret. Dinias uerò angustias occupaturus, cum occurrisset militibus ab Olympiade militibus, transitus prius occupauit. Olympias cũ audiuisset Cassandrum magno exercitu esse prope Macedoniam, Aristonoum creauit ducem, eiq; præcepit ut Cassandro bellum inferret. Ipsa Pidnam uenit habens Alexandri filiũ eiusq; matrem Roxanam, & Thessalonicam filiam Philippi Amyntæ filij. Prętereà Deidamiam Aeacidæ filiam, regis Epirotarum, & Pyrrhi sororem, eius qui postea cum Romanis bellum gessit, & Attali filias. Similiter reliquorum præcipuorum amicorum consanguineos, ita ut circa eam coiuerit corporum magna multitudo, sed quorum maxima pars ad bellũ esset inutilis. Nec enim

Cassander cũ Tegeatis cõponit & cum exercitu in Macedoniam contendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cibariorum satis erat magna copia, diuturnam obsidionem toleraturis. Qui cum omnes periculum ob oculos haberent, illa nihilominus hîc manere statuit, sperans sibi auxilium laturos per mare multos Græcorum & Macedonũ. Comitabantur eam nonnulli equitum ex Ambracia, & eorum militum qui soliti erant in aula uersari bona pars. Præterea Polysperchontianorum elephãtorum hi qui fuerant relicti. Nam reliquis belluis, quæ fuerant in priore inuasione Macedoniæ, Cassander potitus erat. Is tunc superatis Perrhœbiæ angustijs, cum prope Pydnam uenisset, urbem uallo à mari ad mare cinxit, & ab ijs qui socij esse uoluerunt, accersiuit naues, & telorum ac machinarum omne genus, eo consilio ut Olympiadis comites terra mariq; obsideret. Cum autem intellexisset Aeacidam Epirotarum regem cum exercitu suppetias uenturum Olympiadi, ducem misit Atarriam, tradito ei exercitu, cum mandato ut obuiã iret Epirotis. Qui cum celeriter mandata fecisset, & transitus Epiri occupasset, accidit ut Aeacida conata perficere non potuerit. Etenim Epirotarum multitudine inuita expeditionem fecit in Macedoniam, & seditionem excitabat in castris. Aeacida uerò omnino uolens Olympiadi succurrere, eos qui alienis erant animis, exauthorauit: & assumptis his qui cum ipso periclitari uolebant, alacer erat ille quidem ad subeundum periculum, sed erat impar utri-
Epirothæ regem suum relegant. bus, quippe paucis circa eum relictis copijs. Qui uerò Epirotarum exauthorati in patriam discesserant, seditionem contra absentem regem fecerunt, & communi decreto eo in exilium damnato, cum Cassandro societatem coiuerunt, quod quidem nunquam anteacontigerat in Epiro, ex quo Neoptolemus Achillis filius in ea regione regnauerat. Semper enim filius patris principatum excipiens, in regno moriebatur, usque ad hæc tempora Postquam autem Cassander Epiri societatem asciuit, & eò procuratorem simul et ducem misit Lyciscum, qui prius in Macedonia dissidebant de societate, hi de Olympiadis rebus desperarunt, & in Cassandri partes concesserunt. Cum que esset Olympiadi unicum à Polysperchonte auxilium, accidit ut hoc quoque contritum sit præter opinionem. Missus enim à Cassandro dux Callas, postquam prope Polysperchontem uenit, & castra fecit in Perrhœbia, corrumpebat pecunia plurimos suorum militum, ita ut pauci, qui maximè fideles erant, superfuerant. Igitur Olympiadis res breui tempore in hunc modum attenuatæ sunt.

In Asia uerò Antigonus hybernans in Gadamalis Mediæ, & suum exercitum infirmiorem esse uidens quàm hostium, studebat hostes nec opinantes aggredi atq; arte uincere. Habebãt autẽ illi hyberna in multis partibus disiuncta, ita ut nonnulli inter sese distarent itinere sex dierum. Igitur per cultam regionem iter faciendum non putauit, propterea quòd & longa foret, & hostibus conspicua. Audere autem per deserta & arida ducere, laboriosum equidem iudicabat, sed ad suum institutum utilissimum. Non solùm enim per eam regionem citò peruenire licebat, uerumetiam facilè opprimere nec opinantes, quippe propter ignorantiam per pagos dispersos & negligentes. Hæc habens in animo, militibus edixit ut essent ad profectionem parati, & decem dierum cruda cibaria parata haberent. Ipse famam sparsit sese in Armeniam ducturum, & repentè præter omnium opinionem per deserta ire contendit, cum esset tempus anni circa solstitium. In castris autem præcepit, ut interdiu ignes accenderent, noctu prorsus extinguerent, ne qui noctu ex æditis locis ignes conspicati, negocium hostibus nuntiarent. Erat enim solitudo tota ferè campestris, eadem que circumdabatur excelsis collibus, ex quibus facilè erat ex longo spacio conspicere splendorem ignis. Iam exercitu quinq; dies laboriose iter faciente, milites propter frigus ususq; necessarios ignem interdiu noctu que in castris accendebant. Id conspicati quidam solitudinis accolæ, miserunt qui nunciarent eodẽ die Eumeni & Peucestæ, per dromadas & camelos: Emeti tur

titur enim hoc animal uno die stadia non multò pauciora 1500. Peucestes cũ audiuisset in media uia conspecta fuisse castra, statuit recipere se in extrema loca hybernorum, metuens ne opprimeretur ab hostibus, priusquam conueniret undiq; socia manus. Eorum metum uidens Eumenes, hortatur ut bono animo sint, & maneant in finibus solitudinis: inuenisse enim se rationẽ, qua effecturus sit, ut Antigonus tribus aut quatuor diebus serius aduenìat, quo facto fore, ut & ipsorum copiæ facilè coeant, & hostes labore subacti, & omniũ egentes, in potestatem ueniant. Hic omnibus tam incredibilem promissionẽ admiratis, & discere studentibus, quid tandem futurum sit quod aduersariorũ progressum impedire possit, iussit ut se sequerẽtur duces omnes cum suis militib. habentes in uasis complurib. ignem, ac delecto ex ædita regione loco, in solitudinem spectante, & ad stationem & ad spectandũ undiq; apto, positis signis comprehendit circiter 70. stadiorum ambitum, ac diuisis unicuiq; comitum locis, præcepit ut noctu ignem incenderent, ac distãtes inter sese circiter 20 cubitos, prima uigilia luculentam flammam facerent, tanq; adhuc uigilantes, & culcũ corporis cœnamq; adornãtes: secunda minorẽ: tertia exiguam omnino relinquerẽt, ut procul spectantib. uera castra esse uiderẽtur. Hæc mãdata cum milites exequuti fuissent, ignes animaduerterunt quidã eorũ qui mõtana ex aduerso incolebãt, & Pithoni Mediæ satrapæ amici erãt. Hi exercitũ reuera esse rati, in campũ cursu degressi, negociũ Antigono & Pithoni renũciãt. Illi tã inopinata re perculsi, itinere inhibito cõsultant, quid super eo negocio facto sit opus. Erat eñ periculosum fessos & omniũ egẽtes cõgredi cũ coactis iam hostib. & omniũ copia abũdantib. Ac suspicati proditionẽ esse, & hostes de futuro prius certiores redditos coiuisse, rectà progrediendum nõ putarũt, sed ad dexterã declinãtes, cõtenderunt in utrãq; partẽ regionis habitatæ, uolẽtes exercitũ ex labore reficere. Eumenes delusis hoc pacto hostibus accersit undiq; dispersos milites, & in pagis hyemãtes, extructoq; uallo, & munitis alta fossa castris, excipit ut q̃q; ueniebãt socij, omnibusq; reb. necessarijs castra impleuit. Antigonus uerò peragrata solitudine, cũ cognouisset ab incolis ferè oẽs reliquas copias cũ Eumene cõuenisse, elephãtos uerò ex hybernis, pfectu ros esse, ac ppẽ adesse omni auxilio destitutos, misit aduersus eos equites hastatos: uidelicet Medorũ 2000. Tarẽtinos 200. & oẽs leuis armaturæ pedites. Sperabat. n. si destitutas belluas inuasisset, & his facilè se potiturũ, & hostes optima exercitus parte priuaturũ. At Eumenes suspicatus id quod futurũ erat, misit auxilio equites prẽstãtissimos 1500. & peditũ leuis armaturę 3000. Cum aũt prius apparuissent Antigoni milites, elephantorũ ducas ordinatis in quadrũ belluis, mouerũt, cõprehensis in medio impedimẽtis, à tergo uerò habẽtes ad auxiliũ equites nõ plures 400. ac aggressis eos hostib. cũ omnib. uiribus & uiolẽtius urgentib. equites in fugã uertunt, oppressi multitudine. Qui uerò elephãtis prẽerãt, primũ resistere ac durare, cũ undiq; uulnerarent, nec; quicq; hostib. incõmodare possent. Cũq; iam fathiscerẽt, apparuere prẽter spẽ Eumeniani, eosq; ex periculo eripuerũt. Post paucos dies cũ exercitus 40 stadijs distãtia altera ab alteris castra haberẽt, instruxerũt ambo aciẽ, tanq; de summa rerũ decertaturi. Igit Antigonus diuisis in cornua eqtib. sinistrã partẽ Pithoni tradit, dexterã filio suo Demetrio: cũ quo ipse quoq; decertare decreuerat. Pedites in medio collocatos secundũ uniuersum exercitũ ordinat, elephãtorũ spacia leuis armaturæ militib. repleuit. Erat eius copiarũ numerus in uniuersum peditũ 22100. equitũ 9000. cũ ijs qui ex Media ascripti fuerãt Beluæ erãt 65. Eumenes cũ cognouisset Antigonũ in dextro cornu collocatũ esse cũ optimis equitib. ipse quoq; illi se opposuit, collocatis in sinistro cornu prẽstãtissimis. Etenim satraparũ plurimos hîc collocauit, cũ delectis equitib. qui cũ eis certaturi essent, & ipse cũ eis periclitaturus erat. Aderat unà cũ eis & Mithridates Ariobarzanis filius, ꝓgnatus uno septẽ illorũ Persarũ, qui Magũ Smerdim interfe-

Antigonus & Eumenes inter sese fraude militari stant.

Antigonus aduersus Eumenem aciem instruit.

Copiæ Antigoni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerũt,uir fortitudine prẽstãs,& à puero militariter educatus.Ante uniuersu m cornu collocauit in flexa acie optimos elephantorũ 60.& spacia leuis armatu ræ militib inferſit. Peditũ aũt primos ordinauit ,ppugnatores , deinde argẽto clypeatos , & poſt oẽs pegrinos & reliquorũ eos, qui Macedonico more erãt armati,& ante hos elephãtes,& ex leuiter armatis q̃t ſatis eſſent.Ad dextrum cornu collocauit equitũ & elephantorũ infirmiores , & omniũ ducẽ cõſtituit Philippũ. Huic impauit ut fuga pugnaret,& alterius partis euẽtũ ſpectaret E-rãt autẽ eo tẽpore cũ Eumene in uniuerſum peditũ 36700. equitũ 6050. elephãtes 114. Paulo autẽ ante cõflictũ miſit Antigenes argẽto clypeatorũ dux, unũ Macedonũ equitũ ad agmẽ aduerſariorũ, cum mãdato,ut poſtq̃ ,ppe aduerſa rios ueniſſet,exclamaret. Is cũ ſolus eouiſq̃ equitaſſet, ut exaudiri poſſet, qua ſus patres ueſtros,ô pdita capita,arma fertis,qui cũ Philippo & Alexãdro oĩa perfecerũt,quos paulo poſt uidebitis et rẽgib.dignos & ſupiorib.certaminib. Etem erãt eo tẽpore argẽto clypeatorũ natu minimi circiter ſexagenarij,reliq̃ rum bona pars circiter ſeptuagenaria, nõnulli etiã grandiores,oẽs quidẽ peri tia & robore inuicti,tãta erãt dexteritate & audacia prẽditi, propter periculo rum perpetuitatẽ. Hos edito preconio, quemadmodũ iam dictum eſt,apud Antigonianos exiſtebant moleſtæ uoces,quòd aduerſus cõſanguineos & ſe niores pugnare cogerentur. At apud Eumenianos exaudiebatur cohortatio & uox iubentium ut quàmprimum agerentur in hoſtes. Quorum Eumenes uidens alacritatem.ſignum fuſtulit,qua re effecit,ut tubicines claſsicum cane rent,& uniuerſus exercitus alacriter clamaret. Commiſerunt autem prælium primùm beluæ & ſecundũ eas equitum multitudo. Cum eſſet autem campus admodum ſpacioſus,iſq̃ totus incultus,propter ſalſuginem qua obſitus erat accidit ut tantus excitaretur ab equitibus puluis, ut non facilẽ conſpici poſſet ex paruo ſpacio quid fieret.Quo animaduerſo Antigonus, miſit Medos equi tes & Tarentinorum quod ſatis eſſent ad hoſtium impedimeta. Sperabat em (id quod uerum erat)propter puluerem id clam fore,& propter impedimen-torum expugnationem ſe ſine certamine potiturum hoſtibus.Igitur qui miſsi fuerunt,aduerſariorum cornu clam præteruecti,inuaſerunt calones,qui diſta bant à pugna circiter quinq̃ ſtadia,& caſtra nacti plena turbæ ad pugnam in-utilis , & paucos qui propugnarent , celeriter conuerſis in fugam his qui reſi-ſtebant,reliquis omnibus potiti ſunt. Hęc dum geruntur,Antigonus prẽlio ruit Perſidis ſatrapam,qui cum his quos circum ſe habebat equitibus, ex pul-uere ſe ſubducens,traxit unà ſecum etiam reliquorum mille quingentos. Eu-menes cum paucis relictus in ſummo cornu , cedere fortunæ, & fugere turpe putauit,& ſeruando datam à regibus fidem, generoſo inſtituto moriendũ po tius iudicans,in ipſum inuaſit Antigonum. Hic orto acri certamine equeſtri, & Eumenianis alacritate ſuperantibus, Antigonianis multitudine uincenti-bus,multi utrinq̃ cadebant,cum quidem accidit ut elephantis quoq; inter ſe certantibus eeciderit dux Eumenianorum,congreſſus cum præſtantiſsimo aduerſariorum.Quapropter Eumenes uidẽs ſuos undiq; inferiores eſſe, edu-xit ex prælio reliquos equites,& p: ofectus ad alterũ cornu, aſſumpſit eos qui cum Philippo erant in acie,quibus mandauerat, ut fuga pugnarent. Et equi-tum quidem prẽlium hunc exitum habuit. Peditum uerò hi qui argenteos cly peos habebant, conferta acie aduerſarios uiolẽtius adorti, partim pugnando interfecerunt,partim fugere coẽgerunt, Ac tam uiolento impetu cum uniuer ſo aduerſariorum agmine decertarunt,tantumq̃ dexteritate & robore excel-luerunt,ut ſuorum neminem amiſerint: aduerſariorum uerò occiderint ſupra 5000.& pedites omnes in fugam uerterint,qui erant longè lõgeq; plures. Eu menes cum impedimẽta capta eſſe cognouiſſet,equites autẽ qui cũ Peuceſt eran

Copiæ Eumenis.

Antigoniani potiuntur impedimẽtis Eumenianorum.

Antigoni cum Eumene prælium.

erant, non procul abeſſe, conatus eſt omnes congregare, & rurſus equeſtri prælio cum Antigono decertare. Sperabat enim, ſi prælio uiciſſet, non ſolùm ſua impedimenta ſe ſeruaturum, ſed inſuper hoſtium impedimentis potiturum. Sed cum Peuceſtes non obtemperaret, contra'que longius ſe reciperet in quendam locum, & ſimul nox ingrueret, coacti ſunt cedere tempori.Antigonus equitibus in duas partes diuiſis, partem ipſe habens,Eu meni inſidiatur,obſeruans quò feratur: reliquis Pithoni traditis,mandat ut ar gento clypeatos adoriatur,deſtitutos equitum auxilio.Illo celeriter imperata perficiente,Macedones quadrato agmine compoſiti,tutò ad fluuium ſe rece-perunt, & Peuceſten incuſabant, tanquam cladis equitum authorem. Eò cũ ipſe quoq; Eumenes circa primam facem peruenisſet , congreſsi conſultabãt quid facto eſſet opus. Igitur ſatrapæ quamprimùm diſcedendum eſſe dixerũt in ſuperiores ſatrapias. At Eumenes manendum & certandum eſſe cenſebat, cum aduerſariorum agmen conciſum eſſet , & equitum copiæ utrinq; pares. At Macedones neutri parendum cenſuerunt,quòd ipſorum impedimenta ca pta forent,& penes hoſtes eſſent liberi,& uxores,multaq; alia corpora neceſ- *Macedones* ſaria.Igitur tum digreſsi ſunt nulla concordi ſententia decreta. Poſtea Mace- *Eumenẽ Anti* dones miſsis clàm ad Antigonum legatis,correptum Eumenem ei tradunt,re- *gono tradunt* ceptiſq; impedimentis,& fide accepta,in eius caſtra cooptati ſunt. Similiter ſatrapæ reliquorumq; ducum & militum plurimi , derelicto imperatore , ſuæ tantùm ſaluti conſuluerunt.Antigonus præter opinionem potitus Eumenis, *Antigenis* & totius aduerſarij exercitus,Antigenẽ argẽto clypeatorum ducem compre- *mors.* hẽdit,& lignorum ſtrui impoſitum, uiuum comburit. Eudamum uerò qui ex India adduxerat elephantos,& Celbanum,& alios quoſdam qui ſemper ei fu erant infenſi interfecit Eumene autem in cuſtodiam tradito , cõſultabat quid eo faciendum eſſet:cupiebat enim habere ſecum ducem bonum, & ſuo bene ficio obſtrictum Sed non admodũ credebat eius promiſsis,propter eam quæ ei intercedebat cum Olympiade & regibus amicitiam.Etenim antea ſeruatus ab eo , apud Nora Phrygiæ , nihilominus regibus alacer rimẽ auxiliatus erat. *Eumenis mors* Igitur cũ uideret Macedones inexorabili cupiditate flagrare ſupplicij Eume-nis,hominem interfecit. Sed propter ſuperioris temporis amicitiam,corpus cremauit,& oſſa in pheretro repoſita,ad eius domeſticos miſit. Abductus eſt *Hieronymus* etiam inter ſaucios captiuus Hieronymus Cardianus, is qui hiſtorias compo- *Cardianus hi* ſuit , qui ſuperiori tempore ab Eumene perpetuò fuerat habitus in precio , & *ſtoriographꝰ* poſt illius mortem ab Antigono humanè & fideliter tractatus eſt.Antigonus uniuerſo exercitu in Mediam abducto, ipſe in quodam pago hyemauit Ecba tanis proximo,ubi eſt regionis illius regia. Milites autem diſtribuit in totam *Ragæ præfe-* ſatrapiam,& maximè in eam præfecturam quæ Ragæ appellatur, quæ nomẽ *ctura ab ina* hoc ſortita eſt ab infortunijs , quæ ſuperioribus temporibus in ea acciderunt. *fortunijs ſic* Cum enim plurimas haberet urbes,omnium quæ ſunt in illis locis præfectura *dicta.* rum,& maximè locupletes,tantos habuit terræmotus,ut & urbes & incolæ o mnes perierint,& omnino regio mutata fuerit,& flumina pro his quæ antè e-rant, alia extiterint, atq; lacus . Iiſdem temporibus accidit,ut extiterit apud *Rhodi tertium* Rhodiorum urbem tertium diluuium,quod multos incolarum corrupit,quo *diluuium exiſtit.* rum diluuiorum primum paululum nocuit hominibus , quippe urbe recens ædificata,ideoq; amplum ſpacium habente.Secundũ maius fuit,& plura cor-pora perdidit.Poſtremũ incidit in initium ueris,delapſis repẽtè magnis imbri bus,& grandine magnitudinis incredibilis:cadebant enim lapides minę pon dus habentes, interdum etiam maiores, ita ut multæ domus conciderint pro-pter grauitatem,nec pauci hominum perierint,Cum eſſet autẽ Rhodus thea-tri ſimilis,ita ut aquæ maxima ex parte in unũ locũ confluerẽt, ,ptinus demiſſa urbis loca cõplebant,quòd aqueductus(quia hyems præterijſſe uidebat) ne-glecti fuerãt,& murorũ tubi obſtructi.Iam cũ aqua pręter expectationẽ cõgre

Universidad de Deusto
Biblioteca

garet, repletus est totus is locus qui erat apud Indicitū, & Bacchū. Cūq; iā resta gnās aqua ad Aesculapij tēplum accederet, perculsi erāt oēs, et ad salutē diuer tia utebant iudicijs, nā pars eorū in naues confugerunt, alij in theatrū cucurre runt. Nōnulli malo oppressi, trepidātes in altissimas aras & statuarū bases a scēderunt. Cumq; periculum esset ne urbs funditus cū incolis periret, aduenit spōte quoddā auxilium: rupta enim magna parte muri, effluxit hac quæ cōsti terat aqua, in mare, ac celeriter rursus in suum quisq; priorē locū restitutus est. Profuit & hoc miseris, quòd diluuium interdiu accidit: plurimi eīm occuparūt ex domib. exilire in ædita urbis loca. Profuit & hoc q nō lateritiæ erāt domus sed lapideæ, ideoq; qui in tecta cōfugerant, tutò euaserūt. Tamē tāta fuit cala mitas, ut corpora perierint supra 500. domus uerò partim planè conciderint, partim concussæ fuerint. Et Rhodi quidem casus tale habuit periculum.

Antigonus Pithonem decipit ad necandum.

Antigonus uerò hyemans in Media, cum audiret Pithonem multos qui in hybernis erant milites promissis & donis sibi conciliare, nouisq; rebus stude re: quid in animo haberet occultum habuit, & simulando se accusatoribus nō credere, eos multis audientibus obiurgauit, ut qui amicitiam dirimerēt, & ad externos famam sparsit se relicturum superiorum satrapiarum ducem Pithonem, & satis magnas cōpias ad tuitionem. Scripsit etiam ad eum literas, petēs ut primo quoq; tempore ueniret, ut coràm de rebus necessarijs colloquuti, citò ad mare descenderent. Hæc autem commentus est, quòd cupiebat illum à uera suspicione auocare, eiq; persuadere, ut in manus ueniret, tanquam satra pa relinquēdus. Nam ui capere non erat facilè, uirum qui & apud Alexandrū propter uirtutem magnæ fuerat authoritatis, & illo tempore satrapa erat Me diæ, & uniuerso exercitui acceptus. Hybernabat autē Pitho in ultimis Mediæ partibus, & iam multitudinem corruperat eorum qui se cum eo rebellaturos pollicebantur. Cum autem scriberent ei amici de Antigoni proposito, & ma gnas spes facerent, deceptus expectatione uana uenit ad Antigonum. Ille cor pore potitus, instituta inter concilij consortes accusatione hominem facilè da mnauit, & euestigio interfecit, ac coacto in unum locum exercitu, satrapam Mediæ creauit Orontobaten Medū: ducē uerò Hippostratum, habentē pere grinorum peditum 3500. Ipse adhibitis copijs uenit Ecbatana. Hic acceptis ar genti infecti 5000. talentis, contendit in Persidem, quò ascēsus erat circiter 20. dierum, in regiam quæ uocatur Persepolis. Interea dum est Antigonus in uia,

Pithonismors

Pithonis amici nouis rebus student.

Pithonis amici, qui insidiarum cōsortes fuerāt, (quorum erant clarissimi Me leager & Menætas) congregarunt uagos Eumenis & Pithonis familiares ad 800. equites: ac primùm agrum depopulantur Medorum, qui unà cum eis re bellare nolebant. Deinde cum cognouissent habere castra Hippostratun & Orontobaten, noctu castra inuadunt, ac parum abfuit quin uoti compotes fuerint: sed multitudine inferiores, postquā militum quosdam ad defectionē pellexerunt, inde se receperūt. Cumq; probè instructi essent, & omnes equis uterentur, incursiones inexpectatas faciebant, & regionem tumultu repleuerunt. Aliquanto pòst tempore concluſi in locum quendam præcipitibus cli uis circumdatum, partim occisi, partim uiui capti sunt. Ex ducibus Meleager & Cranes Medus, & præcipuorum uirorum quidam, cum restitissent, interfe cti sunt. Hic fuit eorum casus, qui in Media rebellarunt.

Antigonus uerò cum primùm uenit in Persidem, affectus est ab incolis ho nore regio, ut qui sine controuersia dominus esset Asiæ. Ipse cum amicis habi to concilio, consultabat de satrapijs. Igit Carmaniā siuit habere Tlepolemū, & Bactrianā similiter Stazanorē: nec enim facilè erat hos per literas expellere qui essent incolis accepti, & magnas copias multosq; belli socios haberent. In Ariam misit Euitum: quo paulo pòst uita defuncto, suffecit in eius locum Euagoram, uirum & fortitudine & solertia mirandum. Oxiattem uerò Roxa næ patrem siuit habere satrapiam quæ est in Paropamisadis, quemadmodum antea

antea habebat. Nam neq; hunc ejicere licebat sine longo tempore, et copioso exercitu. Accersiuit & Sibyritum ex Arachosia, hominem erga se beneuolum eiq; ut satrapiam haberet, concesit. Argento clypeatorum turbulentissimos quosq; destinauit uerbo quidē usibus belli, sed reipsa interitui. Seorsim enim mandauit eos paulatim ad eiusmodi usus dimitti, in quibus perituri essent. In his accidit ut essent etiam hi qui Eumenem dediderant, ut commissi in Impe ratorem sceleris breui pœnas dederint. Nefarij enim usus potētibus propter potestatē fiunt conducibiles: sed priuatis obsecutis, omnino magnorum ma lorum causæ existunt. Igitur Antigonus uidens Peucestē apud Persas esse in magna gratia, primò eum satrapia abdicauit: deinde indignantibus incolis, & uno ex clarissimis Thespio etiam liberè prolocuto, nō esse Persas obedituros alteri, hunc interfecit, & Asclepiodorum constituit præfectum Persidis, eiq; sa tis multos milites tradidit. Peucestem cum ad alias spes transtulisset, & inani expectatione repleuisset, eduxit ex illa regione. Cum autem Susa uersus iter faceret, occurrit ei apud Pasitigrin fluuium Xenophilus, qui Susanas pecu nias habebat in potestate, missus à Seleuco ad imperata faciēdum. Hunc cum excepisset, simulabat se inter maximos amicorum honorare, metuens ne pœ nitentia ductus rursus se excluderet. Ipse recepta Susorum arce, nactus est in ea auream frondem, & aliorum operum multitudinē, quorum omnium pre cium conficiebat quindecim millia talentorum. Congregata est ei alia quoq; multitudo pecuniarū ex coronis alijsq; donis, & præterea ex manubijs. Erant enim hæc ad quinq; millia talentorum, & in Media totidem alia, præter Susa nos thesauros, ita ut in uniuersum cōportata fuerint talentorum uiginti quin que millia. Et Antigoni quidem res eo statu erant. Nos uerò Asiæ gesta perse cuti, orationem in Europam transferemus, & quæ iam dictis coniuncta sunt, narrabimus.

Peucestes satrapia abdicatus.

Antigonus magna pecunia potitur.

Cassander cum in Pydnam Macedoniæ Olympiadem conclusisset, mœnia oppugnare propter imbres non poterat. Sed urbe exercitu cincta, ductoq; à mari ad mare uallo, præterea ad portum statiua habens, omne subsidium pro hibebat, ac celeriter consumpto commeatu, effecit ut tanta esset oppidanis re tum inopia, ut omnino defethiscerentur. Nam eò necessitatis uenerunt, ut mi litibus Chœnice quinque singulis mensibus uiritim demensum darent: ele phantis uerò conclusis serratarum trabium scobem præberent: iumenta que & equos ad alimoniam mactarēt. Cū esset urbs eo statu, & Olympias adhuc â spe externi auxilij penderet, elephantes inedia confecti sunt. Equitum ij qui extra ordinem erant, cum nullum omnino demensum eis daretur, ferè omnes obierunt: nec pauci militum simílem exitum sortiti sunt. Nonnulli barbarorū uincente natura formidinem, carne humana uescebantur, colligentes corpo ra morientium. Cumq; urbs mortuis citò repleretur, qui reginę stipatorib. præ rant, corporū partē infodiebāt, partē super muros foras proijciebāt, ita ut esset & spectaculū horū triste, & fœtor intolerabilis, nō solùm fœminis reginis, & assuetis delicijs, uerumetiā militū ijs qui ærūnis erāt assueti. Iam ineunte uere, & penuria in dies magis augescente, concurrunt multi militum, & Olympia dem rogant, ut ipsos propter inopiam dimittat. Illa quia nec demēsum eis da re, nec obsidionē soluere omnino poterat, abitum eis concesit. Cassander cū profugos oēs excepisset, & eis comiter usus fuisset, eos in urbes dimisit. Spera bat. n. futurū ut cognita p eos Olympiadis infirmitate, Macedones de eius re bus desperarēt: id q̄d nō malè suspicatus est. Nā q obsessis auxiliari statuerāt, hi pœnitētia ducti, ad Cassandrū se receperūt, soliq; ex ijs qui erāt in Macedo nia beneuolentiā seruarūt, Aristonous & Monimus: hic Pellæ, ille Amphipo li imperās. Olympias cum uideret bonā partē ad Cassādrū defecisse, reliquos amicorū suppetias ferre nō posse, conata est quinq; remē in mare deducere, & per eā sese amicosq; seruare. Sed cū p̄fuga quidā negociū hostib. renūtiasset,

Cassander Olympiadē obsidet, & fame expugnat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cassander eò nauigauit,& nauigio potitus est.Olympias de suis rebus desperans,legatos de compositione misit.Cumq; sui arbitrium Cassandro putasset esse permittendum,ægrè obtinuit ut solius eius corporis salutis ratio haberet. Cassander urbe potitus,misit qui Pellam Amphipolimq; reciperet.Igitur Monimus qui Pellæ imperabat,audito casu Olympiadis,urbem dedidit. Aristonous primũ se defendere statuerat,quòd & milites multos habebat,& nuper feliciter rem gesserat. Paucis enim ante diebus cum Crateua Cassandri duce congressus,aduersariorũ maximã partẽ interfecerat,ipsum Crateuam qui se cũ 2000.militũ ad Bedym Bisaltię fuga receperat,obsidione expugnauerat,& exarmatũ data fide dimiserat.Hãc ab causam insolescẽs,& Eumenẽ adhuc uiuere arbitrans,atq; insuper Alexandrũ & Polysperchontẽ sibi adfuturũ existimans,Amphipolim dediturũ se negauit.Verùm posteq; ad eum scripsit Olympias,fidem reposcens,& urbem dederet imperans:Ille imperata facere necessarium esse ratus,urbem tradidit,& fidẽ de salute sua accepit. Cassander uidẽs Aristonoum propter eam qua apud Alexandrum ualuerat gratiam,esse in authoritate,& studẽs eos è medio tollere qui res nouas agitare possent,hominẽ per Crateuę cognatos interemit.Inuitauit etiam familiares occisorũ ab Olympiade,ut in cõmuni Macedonũ cõcione fœminã accusarẽt:qui cũ mãdata executi fuissent,& Olympias nec adesset,nec patronos haberet Macedones eam capitis dãnarunt.At Cassander missis amicorũ quibusdã ad Olympiadẽ,cõsulit clàm fugiat,promittẽs ei se nauẽ paraturũ,quæ eam Athenis deportaret. Id autem faciebat,non ut illius saluti consuleret,sed ut cum ipsa se ipsam fugæ damnasset,& in nauigatione perijsset,iustas dedisse pœnas uideretur.Formidabat enim tum eius dignitatẽ,tum Macedonũ incõstantiam. Verùm cum fugiturã se negaret Olympias,cõtraq; parata foret apud oẽs Macedones causam dicere,Cassander ueritus ne fortè plebs reginã causam dicentẽ audiens,& Alexandri Philippiq; collata in uniuersam gentẽ beneficia recordãs,pœnitẽtia duceret,200.milites ad eam rem accõmodatissimos,misit ad eam,cum mãdatis,ut eam extẽplò necarẽt.Hi cum in regiam domũ irrupissent,ut uiderũt Olympiadem,eius dignitatem reueriti,infecta re discesserunt.At necatorum cõ sanguinei,tum ut Cassandro gratificarentur,tum ut defunctis parentarent,reginam iugularunt,nullas molles & muliebres preces fundentẽ Igitur Olympias,quæ maximam suo tempore dignitatem habuerat,& filia erat Neoptolemi regis Epirotarum,& soror Alexandri,eius qui regnauit,& in Italiam expeditionẽ fecit:præterea uxor Philippi,qui omnes qui ante ipsum in Europa imperarunt,potestate superauit,& mater Alexandri,qui plurima maximaq; gessit,hunc exitum sortita est. Cassander rebus ei ex animi sententia succedẽtibus,Macedonum regnum spe concepit,ideoq; Thessalonicam duxit in matrimonium,Philippi filiam,Alexandri sororem ex patre,cupiens seipsum in regiam cognationem insinuare.Condidit etiam urbem apud Palenam,à suo nomine dictam Cassandriam,in quam Cherronesi urbium incolas transtulit, & Potideæ,ac præterea non paucorum ex finitimis locis. Transtulit in eandem etiam Olynthiorum superstites,qui erant non pauci.Iam cum multus ager,is'que bonus,attributus esset Cassandrinis,& insuper magno studio in eorum incrementum incubuisset Cassander,breui magnum incrementum accepit urbs,& omnium Macedoniæ urbium maximam potestatem adepta est. Statuerat autem Cassander interficere Alexandri natum,& eius matrem Roxanam,ut nullus regni successor esset.Sed in præsentia cum obseruare uellet quinã de Olympiadis nece uulgi sermones essent,& insuper nihil de Antigoni rebus audiuisset,Roxanã cũ puero in custodiam dedit,traductã in arcẽ Amphipolis,& præfecto ei Glaucia quodã cui fidebat. Sũmouit etiã pueros unà nutriri solitos,& uictũ nõ iã regiũ,sed priuato cuiuis cõuenientẽ fieri iussit.Postea regio more iam imperiũ administrans,Eurydicã & Philippũ reges itemq;

Cassãder Aristonoũ interficit.

Olympiadis mors.

Cassandriam urbem cõdit Cassander.

Cassander Roxanã & eius filium in custodiam dat.

itemq; Cynnam quam occiderat Alcetas,sepeliuit Aegis,ut mos erat regibꝰ. Cumq; defunctos certaminibus funebribus honorasset,conscripsit Macedonum idoneos militiæ,habens in animo expeditionem facere. Eo in his occupato,Polysperchon Naxij in Perrhœbia obsidebatur. Is audito Olympiadis obitu,& prorsus de re Macedonica desperãs,sese surripit ex urbe cum paucis, atq; ex Thessalia profectus,assumpto Aeacida,in Aetoliam se confert,arbitratus se tutissimè expectaturum hic rerum mutationes.Erat enim erga gentem hanc bene animatus. Cassander cõtracto satis magno exercitu,profectus est ex Macedonia,cupiens Alexandrum Polysperchontis filium ex Peloponneso deturbare. Is enim ex aduersarijs reliquus erat cũ exercitu,& urbes,locaq; idonea occupauerat Et Thessaliam quidem tutò peragrauit:sed portarum aditus nactus ab Aetolis custoditos,his ægrè ui summotis,peruenit in Bœotiã, & accersitis undiq; Thebanorũ his qui supererant,eis habitandas Thebas tradit:ratus pulcherrimam habere se occasionem,urbem instauràdi tum propter traditas de ea fabulas:ac propter hoc beneficium se immortalem gloriam adepturum,Accidit autem ut hæc urbs plurimis & maximis fuerit usa mutationibus,non semel euersa funditus.De quibus summatim dicere nõ erit alienum. Post Deucalionis diluuium,cum Cadmus condidisset eam quæ ab ipso Cadmea nomen habuit,commigrauit in eam populus quem nonnulli Spartum appellarunt,quia undiq; cõgregatus esset. Nonnulli Thebigenam,quia principio,cũ esset ex urbe Thebis,propter diluuiũ emigrasset,ac dispersus fuisset. Igitur qui tunc eò migrarunt,hos postea debellatos Euchelenses expulerũt, cum quidem accidit,ut etiam Cadmus in Illyrios migrauerit.Postea cum Amphion & Zethus loco potiti essent,& tunc primùm urbem condidissent,quẽ admodum & poëta ait:

(Qui primi septem struxere insignia portis
Mœnia Thebarum) secundo qui in eum locum cõmigrauerant,emigrarũt cum eò esset reuersus Polydorus Cadmi filius,& negocia contempsisset,propter eam quæ Amphioni acciderat circa natos calamitatem.Deinceps regnãtibus eius prognatis,& tota regione Bœotiæ nomen habente,à Bœoto Menalippe & Neptuni filio,qui in illis locis imperauerat,tertiò emigrarũt Thebani cum Argi posteri urbem expugnassent. Ex his autem qui emigrarunt, qui supersuere,confugerunt in Alalcomeniam & Tilphosum montem:deinde digressis Argiuis,reuersi sunt in patriam. Postea Iliaco bello profectis ad bellum in Asiam Thebanis,reliqui electi sunt cum alijs Bœotis à Pelasgis,ac non paucis postea casibus exagitati,ægrè post quartum seculum,secundum editum de coruis oraculum,abierunt in Bœotiam & Thebas incoluerunt.

Polysperchon fugit in Aetoliam.

Thebanorum urbis uarij casus.

Ab his temporibus cum durasset urbs ad annos ferè octingentos,ac primò Thebani suæ gentis imperium adepti fuissent,& postea Græcorũ imperium affectassent,Alexander Philippi filius urbem ui captam complanauit Vigesimo deinde post anno,Cassander gloriæ studio,cum Bœotis persuasisset,restituit urbem superstitibus Thebanorum. Adiuuerunt & Græcarum urbium multę habitationem illam,tum propter misericordiam erga miseros,tum propter urbis gloriam. Athenienses etenim magnam muri partem instaurarunt, & reliquorum alij pro uiribus ædificarunt,alij etiam pecunias ad usus necessarios miserunt,non solùm ex Græcia,uerùm etiam ex Sicilia,quin & ex Italia.Igitur Thebani hunc in modum patriam recuperarunt.

Cassander Thebas instaurat.

Cassander uerò cum exercitu profectus in Peloponnesum,cum Alexandrum offendisset Polysperchontis filium,qui Isthmum custodijs muniuerat, Magara concesit Hic comparatis ratib.his elephantos traiecit ad Epidaurũ, nauigijs uerò reliquas copias.Deinde ad Argiuorũ urbẽ profectus,eam ab Alexãdri societate deficere,& in suas partes cõcedere coëgit. Postea Messenæ urbes sibi cõciliauit,præter Ithomã,& Hermionidem per cõpositionem accepit

Universidad de Deusto
Biblioteca

pit: atq; Alexandro ad conflictum descendente, ille relictus ad Isthmum uete
ranorum militum duobus millibus, & duce Molyceo, Macedoniam repetijt.

Hoc anno transacto, Athenis rector erat Praxibulus, & Romæ creati sunt consules Nauplius Spurius & M. Publius. Horum temporibus Antigonus Susianę reliquit satrapam Aspisam unum incolarum, ipse pecunias omnes in mare deportare habens in animo, plaustra & camelos cōparauit, & cū copijs hęc habens, contendit in Babyloniam. Cumq; uiginti duobus diebus Babylonē peruenisset, Seleucus illius regionis satrapa regalibus donis honorauit Antigonum & uniuersas copias excepit conuiuio. Ac exigente Antigono rationes prouentuum, negauit se rationem reddere debere de hac regione, quā Macedones ei dedissent propter accepta ab eo commoda, uiuente Alexandro. Hoc dissidio in dies glisscente, Seleucus Pithonis casum cogitans, metuebat ne fortè occasionem nactus Antigonus, ipsum interficere conaretur: uidebatur enim uiros dignitate prędituos, & qui de imperio contendere possent, omnes cupere è medio tollere. Hæc ueritus sese inde surripuit cum equitibus quinquaginta, cogitans in Aegyptum se recipere ad Ptolemæum: erat enim peruulgata eius probitas, & erga confugientes ad eum comitas atq; humanitas. Quo audito Antigonus lætitia exultauit, quòd uideretur ipse non fuisse coactus inferre manus uiro amico, & cuius opera in bellis alacri usus erat: qui Seleucus ipsemet seipsum damnando, satrapiam tradidisset sine certaminib. & periculis. Postea cum eum cōuenissent Chaldęi, & prædicerēt, si Seleucum de manib. dimitteret, fore ut Asia tota subigeret, & ipse Antigonus prędio cōgressus cū Seleuco, uitā finiret. Facti pœnitētia ductus, mittit qui illum persequant: qui aliquousq; insecuti, re infecta reuersi sunt. Antigonus in cæteris cōtenere solitus eiusmodi prędictiones, nō mediocriter tunc cōmotus est, territus hominum dignitate. Magna enim experientia prædití uidentur, & astrorum obseruationē habere accuratissimā. Perhibēt ēm multa annorū dena millia esse, ex quo apud eos est harū rerū studiū. Videnť & Alexādro prędixisse, si Babylonē uenisset, obiturū esse. Ac similiter, ut in illa de Alexādro prędictione accidit, & Seleuco idē usu ueniret secundū illorū hominū respōsa: qua de re singillatim dicemus, ubi ad illius rei tēpora peruenerimus. Igitur elapsus in Aegyptū Seleucus, à Ptolemęo summa cū humanitate exceptus est, & Antigonū acerbè accusauit, dicēs eum statuisse omnes dignitate prędituos, & maximè eos qui cū Alexādro militassent, expellere ex satrapijs. Cuius rei argumētum afferebat Pithonis necē, & Peucestæ Persidis priuationem, eiusdemq; casum. Omnes enim cū nihil deliquissent, quinimo multa magnaq; cōmoda in amicitia prēstitissent, uirtutis pœnas luisse. Narrabat & eius copia rū magnitudinē & pecunię multitudinē, prēterea recētes successus, ex quib. demōstrabat superbū esse factū, & uniuersum Macedonū regnū spe cōplexum esse. Huiusce modi sermonib. pellecto ad adornādū bellū Ptolemęo, misit amico rū quosdam in Europā cū mādatis ut conarent similib. sermonibus inimicos reddere Antigoni Cassandrū & Lysimachū: qui cū celeriter imperata fecissēt, initium ortū est dissidij magnorūq; bellorū. Antigonus ex rei ꝓbabilitate suspicatus Seleuci ꝓpositū, legatos misit ad Ptolemæum & Lysimachū & Cassandrū, petēs ut ueterē amicitiā seruarēt. Ac cōstituto Babylonię satrapa Pithone eo qui ex India aduenerat, ꝓfectus est cū exercitu, Siciliam uersus iter faciens. Vbi ad Malū peruenit, copias in hyberna distribuit, post occasum Orionis. Accepit & Quindianas pecunias, talentorum decem millia. Prēterq; reficiebantur ei ex annuis redditibus talentorum undena millia. Qua re fiebat, ut esset formidabilis, & propter magnitudinem copiarum & propter multitudinem pecuniarum. Cōtendente in superiorem Syriā Antigono, aduenerūt à Ptolemæo & Lysimacho, & Cassādro legati. Hi in cōciliū introducti, postulabāt ut Cappadocia & Lycia Cassāndro darenutr, Phrygia uerò, quę est ad Hellespontū,

Seleucus metu Antigoni fugit in Aegyptum.

Inter Antigonum & Seleucum belli ꝓmordia.

Lysimacho

Lysimacho Syria uniuersa Ptolemæo, & Babylonia Seleuco. Ac quos thesauros post gestum cum Eumene prælium accepisset, partiretur: illos enim belli fuisse socios. Quòd si nihil horum faceret, conspirantes uniuersi, dixerunt se cum bello petituros. Cum Antigonus asperius respondisset, & se in apparatu aduersus Ptolemęum esse dixisset: factum est ut legati infecto negocio reuersi sint. Postea Ptolemæus & Lysimachus itemq; Cassander, contracta inter sese societate copias cogunt, & armorum telorum'que, ac reliquorum necessariorum apparatum faciunt. Antigonus uidens aduersum se conspirasse multos & magnos dignitate uiros, surgentis'que belli magnitudinem considerans, gentes & ciuitates & principes ad societatem inuitat. Agesilaum, ac Cypri reges Idomeneum & Moschionem, in Rhodum: Ptolemæum ex fratre nepotem cum copijs in Cappadociam mittit, ut Amisi obsidionem soluat, & missos à Cassandro in Cappadociam omnes eijciat. Præterea ut in Hellespontum profectus, Cassandro immineat, si ex Europa traijcere conetur. Aristodemum Milesium in Peloponnesum mittit, habentem mille talenta. Huic mandatum est, ut cum Alexandro & Polysperchonte contrahat amicitiam, habito'que iusto mercenariorum delectu, Cassandro bellum inferat. Ipse uniuersam Asiam, cuius erat dominus, facibus & tabellarijs instruxit, quorum opera celeriter administrarentur omnia. His perfunctis, profectus est in Phœniciam, cupiens nauales uires comparare: tunc enim mari pollebant hostes, naues multas habentes, cum ipse omnino ne paucas quidem haberet. Ac positis ad Tyrum in Phœnicia castris, Tyrum obsidere cogitans, Phœnicum reges accersit, & Syriæ præfectos: ac reges quidem inuitat ad se in ædificandis nauibus adiuuandum, quandoquidem naues ex Phœnicia omnes cum armamentis Ptolemæus haberet in Aegypto. Præfectis imperat, ut celeriter præparent tritici medimnorum nouies centena millia: tantus enim in annum sumptus fiebat. Ipse congregatis undique arborum sectoribus & serratoribus, præterea nauium ædificatoribus, deportauit materiam in mare ex Libano, secantibus eam & serrantibus uirorum octo millibus, deportantibus autem mille iugis. Pertingit autem hic mons ad Tripolim & Byblium, item'que Sidoniam, plenus'que est lignis Cedrinis, & Piceis, & Cupressinis, tum pulchritudine, tum magnitudine mirandis. Naualia autem instituit in Phœnicia tria, ad Tripolim, & Byblium, & Sidonem. Quartum apud Siciliam, quò aduehebatur materia ex Tauro. Erat & Rhodum aliud cum concessisset populus ædificari naues ex ea quæ aduehebatur materia. Dum hæc agit Antigonus, & prope mare castra habet, uenit ex Aegypto Seleucus, cum nauibus centum, regiè ornatis, & satis nauigantibus. Is cum ipsa castra contemptim præteruehetur, qui aderant ex socijs urbibus, & omnes qui Antigonum communiter adiuuabant animis relanguerunt. Erat enim perspicuum, fore ut maris potentes hostes, depopularentur eos propter Antigoni amicitiam aduersarios adiuuarent. Antigonus eos bono animo esse iubebat, affirmans sese ea æstate solutum esse cum quingentis nauibus. Interea dum hæc agit, aderat Agesilaus, is qui in Cyprum missus fuerat, renuncians Nicocreontem, & reliquorū præstantissimos quosque reges coiuisse cum Ptolemæo societatem. Cittieus uerò & Lapithius, præterea Marius & Cerynita cum eo amicitiam contraxerūt. Quibus ille auditis, tria militum millia, & ducem Andronicum reliquit in obsidione. Ipse cum exercitu profectus ad Ioppen & Gazam quæ contumaces erant, eas expugnauit, & deprehēsos ibi Ptolemęi milites, in suos ordines distribuit, atq; in ipsas urbes prędiū introduxit, quod habitatores dicto audiētes esse cogeret. Ipse reuersus aduetera apud Tyrū castra, obsidionē adornat. Per eadē tēpora Aristo, is cui credita fuerāt ossa Crateri, tradidit ea ad sepulturam Philę, quæ prius Cratero, tūc Demetrio Antigoni filio nupserit. Hæc fœmina prudētia excellere uidebatur: nā & si qui erāt in castris turbulēti, eos sedabat,

sese

Universidad de Deusto
Biblioteca

sese erga unumquemq; sic gerens uti conueniebat, & sorores filiasq; pauperũ elocabat suis sumptibus, multos etiam calumnijs appetitos liberabat à periculis. Fertur & Antipatrum eius patrem (qui uidetur prudentissimus fuisse eorũ qui potentatu functi sunt) eadem ætate cum puella esset adhuc Phila, solitum cum ea de maximis consultare negotijs. Indicabit autem accurratius fœminæ mores procedens oratio, & negotia dum perueniant ad mutationem, & extremum exitum Demetriani regni. Et Antigoni quidem, & Philæ Demetrij uxoris res hoc statu erant. Ex ijs uerò ducibus qui ab Antigono missi fuerant, Aristodemus cum in Laconicam nauigasset, & á Spartiatis potestatem mercenarias colligendi accepisset, coëgit militum octo millia ex Peloponneso, ac cum Alexandro & Polysperchonte congressus, amicitiam cum eis contraxit pro Antigono, & Polysperchontem quidem ducem creauit Peloponnesi, Alexãdro uerò persuasit, ut in Asiam nauigaret ad Antigonum. Alter ducum Ptolemæus, profectus cum exercitu in Cappadociam, & nactus Amisum obsessam ab Asclepiodoro Cassandri duce, eam ex periculis eripuit, & dimisso fide data Asclepiodoro, Satrapiam recuperauit. Postea profectus per Bithyniam, & Zibytam Bithynorũ regem nactus obsidentem Astacenorum et Chalcedoniorũ urbem, coëgit obsidionem soluere. Et contracta cum his urbibus, cumq; Zibyta societate, & insuper acceptis obsidibus, contendit in Ioniam & Lydiam. Scripserat enim ei Antigonus, ut sibi per oram celeriter ferret auxilium, quippe Seleuco hac nauigaturo. Postquam tandem uenit prope ea loca Seleucus, ipse Erythras obsidet. Sed ubi cognouit hostium uires prope esse, inde soluit infecta re. Antigonus cum ad eum uenisset Alexander Polysperchontis filius cum eo cõtraxit amicitiam. Ipse coacta militum, & illic peregrinantium, communi concione, Cassandrum accusauit, exprobrans ei Olympiadis occisionem & commissum in Roxanam regem'que facinus. Præterea dicebat eum duxisse per uim Thessalonicam in matrimonium, & manifestè Macedonum regnum sibi uendicare. Præterea ut Olynthios, homines Macedonibus inimicissimos, habitatum duxisset in urbem á suo nomine nuncupatã & Thebas instaurasset, á Macedon. cõplanatas. Hìc indignãte cũ eo plebe, decretũ scripsit, quo Cassandrũ hostẽ esse pronũciauit, nisi & regẽ Roxanamq; matrẽ eductos ex carcere, redderet Macedonibus. Breuiter nisi pareret ei qui dux constitutus esset, & regni procurationem accepisset, uidelicet Antigono: esseńtq; etiam Græci omnes liberi, á præsidijs immunes & sui iuris. Hæc cum sanxissent missi tes, passim dimisit qui decretũ ferrent. Græcos enim suspicabatur propter spẽ libertatis alacres habiturum se ad bellum adiutores. Superiorũ autem Satrapiarum duces, & Satrapas, qui Antigonum suspectum haberent, ut qui reges abrogare statuisset, pro quibus Alexãder bellũ apertè suscipiebat, omnes sententiã mutaturos, & imperata libẽter facturos. Hisce defunctus, datis Alexandro 500. talentis, eoq; de futuro in magnas spes adducto, eum misit in Pelopõnesum. Ipse accersitis nauibus á Rhodijs, & instructis earum pleriscq; quæ ædificatæ fuerant, nauigauit ad Tyrum, ac maris imperio pollens, & frumentũ importari prohibens, perseuerauit annum & menses tres: & obsessis ad dirã ægestatem perductis, permisit missis á Ptolemæo militibus ut cum suis facultatibus discederent, & urbe per compositionem accepta, præsidium ad custodiam in eam introduxit. Hæc dum geruntur, audito Antigonianorum Macedonum decreto de libertate Græcorum, scripsit ipse quoq; consimilia, quò Græci intelligerent se quoque libertatis eorum curam habere, non minus quàm Antigonum. Cum enim uiderent ambo non parui esse momenti Græcorum beneuolentiam conciliasse, contendebant inter sese de conferendis in eos beneficijs. Asciuit in societatem etiam Cariæ Satrapam Cassandrum, hominem potentem, & sibi subiectas urbes habentem non paucas. Cum'que Cypri regibus militum tria millia antè misisset, misit tunc copiosum exercitum

Missi ab Antigono duces quid egerint.

Cassander accusatore Antigone hostis Macedonum pronunciatur

Antigonus Tyro potitur.

Ptolemæus Græcos ambit

exercitum, cupiens cogere aduersantes imperata facienda. Igitur Myrmidonẽ Athenienſem misit cum militum 10000. & Polyclitum cum 100. nauib. & omnium ducem Menelaum fratrem. Hi cum in Cyprum nauigassent, & ibi Seleucum cum classe offendissent, conuocato concilio deliberant quid facto sit opus. Igitur uisum est eis ut Pulyclitus cum 50. nauibus nauigaret in Pelopõnesum, & cum Aristodemo atq; Alexandro, itemq; Polysperchonte bellum gereret. Myrmido uerò & mercenarij in Cariam, ad ferẽdas Cassandro suppetias qui à Ptolemæo duce oppugnabatur. Seleucum uerò & Menelaum in Cypro relictos, iussit cum Nicocreonte rege, cæterisq; socijs bellũ gerere cum aduersarijs. Hunc in modũ distributis copijs, Seleucus Cerynniam & Lapithum expugnauit, ac pellecto Manensium rege Stasiæco, Amathusiorum principẽ ob fides dare coëgit. At Cithiorum urbem cum in suas partes pellicere non posset, continenter summis uiribus obsidebat. Eodem tempore ad Antigonum nauigarunt ex Hellesponto & Rhodo naues 40. Themisone præfecto. Itẽ ex Hellesponto & Rhodo adduxit nauigia Dioscorides 80. Habebat autẽ instructas naues eas quæ in Phœnicia primæ perfectæ fuerant. Erãt eæ cum his quæ Tyrij fuerant relictæ 120. ita ut in uniuersum ei congregatæ fuerint naues longæ instructæ 240. Ex his erant quadriremes, 90. quinqueremes 10. nouemremes tres, decemremes decẽ, inermes triginta. Igitur diuisa classe, quinquaginta naues misit in Peloponnesum. Reliquis prefectũ constituit Dioscoridem suum ex fratre nepotem, eiq; præcepit, ut circumnauigaret, quo & socijs præsidio esset, & insularum eas quæ nondum in societatem ueniissent, sibi conciliaret. Et Antigoni quidem res hoc statu erant.

Nos uerò postquam gestas in Asia res persecuti sumus, rursus Europæ res uicissim narrabimus. Apollonides præfectus à Cassandro dux urbis Argiuorum, excursione noctu in Arcadiam facta, potitus est urbe Stimphaliorũ. Eo in his occupato, Argiuorum ij qui Cassandro erant infensi, inuocarunt Polysperchontis filium Alexandrum, urbem se dedituros pollicentes. Alexandro tardante, Apollonides Argos uenire anticipauit, ac nactus aduersariorum ad quingentos in curia consultantes, eos exitu exclusos comburit uiuos, reliquorum magnam partem relegauit, paucos comprehensos interficit. Cassander cognita Aristodemi in Peloponnesum nauigatione, & coactorum mercenariorum multitudine, primo conatus est auocare Polysperchontem ab amicitia Antigoni. Sed illis non obsequentibus, coacto exercitu, uenit per Thessaliam in Bœotiam. Hic cum Thebanos in ædificandis mœnibus adiuuisset, cõcessit in Peloponnesum, ac primum expugnatis Cenchræis, Corinthiorum agrum depopulatus est. Deinde duobus castellis expugnatis, præsidi ab Alexãdro collocatum, fide data dimisit. Deinceps oppugnata urbe Orchomeniorũ, & ab eis introductus, qui Alexãdro infensi erant, urbis custodiam ibi reliquit. Cumq; Alexandri amici in Dianæ fanum confugissent, dedit potestatem cuibus faciendi quod uellent. Igitur Orchomenij arreptos per uim supplices, omnes interfecerunt, contra communia iura Græcorum. Cassander profectus ad Messeniam, & urbem à Polysperchonte præsidio munitam nactus, eam in præsentia obsidendã non iudicauit, sed in Arcadiam profectus, Damim urbis procuratorem reliquit. Ipse in Argiam profectus, positoq; certamine Nemeorũ, in Macedoniam se recepit. Hoc digresso Alexander obiens Peloponnesi urbes cum Aristodemo, constituta ibi á Cassandro præsidia eijcere tentabat, & ciuitatibus libertatem restituere. Quibus cognitis, Cassander misit ad eum Prepellum, petens ut ab Antigono deficeret, & secum fidelem societatem cõiret. Id si fecisset, imperium se illi daturum dixit totius Peloponnesi, & exercitus dominum effecturum. Alexander id sibi concedi uidens, cuius gratia ab initio Cassandrum oppugnabat, inita societate, dux creatus est Peloponnesi.

Apollonides Argiuos senatores concremat.

Cassander Alexandrum sibi conciliat.

Hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Polyclitus Theodotũ & Perilaum opprimit.

Hæc dum geruntur, Polyclitus à Seleuco missus, cum ex Cypro soluisset, appulit ad Cenchreas, & audita Alexandri mutatione, ac uidẽs nullas esse hostiles copias, nauigauit in Pamphiliam. Hinc trãsportatus in Aphrodisiadem Ciliciæ, audiuit Theodotum Antigoni classis præfectũ, ex Pataris Lyciæ præteruehi Rhodijs nauibus, ex Caria instructis, & Perilaum cum militibus, secũdum classem terra iter facere, ut ei tutum iter præberet. Igitur utroscp decepit: nam milites ex nauib. depositos occultauit idoneo loco, secundũ quem necesse erat hostes trãsire: ipse cum omnibus nauib nauigat, & occupato quod erat ante se promontorio, obseruat aduentũ hostium. In has insidias cum primò pedites incidissent, accidit ut Perilaus captus fuerit, & reliquorum partim cecidêrint pugnando, partim uiui uenerint in potestatem hostium. Cumcp qui erant in classe suis auxilium ferre conarentur, Polyclitus eò ordinata acie profectus, facilè uertit in fugam turbatos hostes, quò factũ est, ut & naues captæ fuerint, omnes, & uirorum non pauci, in quibus ipse quocp Theodotus saucius paucos post dies interijt. Polyclitus igitur sine periculo, tantas res consecutus, nauigauit in Cyprum, & inde ad Pelusium. Hunc Ptolemæus laudatum, magnis donis honorauit, multocp magis promouit, ceu authorẽ magnæ uictoriæ. Perilaum uerò & reliquorum captiuorũ nonnullos soluit. Cum uenisset de illis ab Antigono legatio, ipse concesit in eum locum qui Eruptio, & ibi congressus ad colloquium cũ Antigono, rursum discessit, non concedente Antigono postulata. Nos uerò persecuti gesta Græcorum Europæ in Græcia & Macedonia inuicem narrabimus de uergentibus ad Occidentem partibus.

Agathoclis quædã gesta.

Agathocles Syracusanorum princeps, cum Messanensium castellum teneret, promisit, si accepisset ab eis triginta talenta, sese traditurum locum. Quod argentum cum dedissent Messanenses, nõ solùm fefellit eos qui promissis crediderant: uerùm etiam Messanam ipsam occupare conatus est. Cum enim partem aliquam muri in ea cecidisse audiuisset, per terram misit equites ex Syracusis. Ipse assumptis triremib. nocte nauigando prope urbem accessit. Verũm cũ id sensissent quib. insidiæ parabant, hoc conatu frustratus est. Deinde ad Mylas nauigauit, obsessumcp castellum per cõpositionem accepit: ac tum quidẽ Syracusas se recepit. Deinde messis tẽpore rursus in Messanã expeditionẽ fecit, ac prope urbẽ castra metatus, & eam cõtinuis oppugnationib. tentans, nullum memorabile detrimentũ inferre potuit hostib. Etenim Syracusanorũ exulum multi concurrebant in urbẽ, qui tum propter suam salutẽ, tum propter tyranni odium, animose certabãt. Quo quidẽ tẽpore uenerũt à Carthagine legati, qui Agathoclẽ ob illa facta obiurgarũt, ut qui fœdera uiolaret. Messanẽsib. uerò pacẽ fecerũt, & coacto castellũ reddere tyrãno, in Africã nauigarũt. Agathocles uerò profectus Abacænam urbẽ sociam, eos qui à se dissidere uidebãtur iugulauit numero plures 40. Dum hæc geruntur, Rom. belligerantes cum Samnitibus, Ferentam urbem Apuliæ expugnarunt. Nuceriæ uerò incolæ, quæ Alfaterna uocatur, inducti à quibusdam, amicitiæ Rom. renuntiarunt, & cum Samnitis societatẽ fecerunt. Hocanno elapso Athenis regebat Nicodorus, Rom. uerò Coss. erant L. Papirius quartũ, & Q. Publ. secundũ. Horũ tẽpore Aristodemus dux ab Antigono cõstitutus, postquã Alexãdri Polysperchõtis filij rebellionẽ cognouit, ipse dicta in cõmuni Aetolorũ causa, multitudinẽ pellexit ad auxiliandũ reb. Antigoni. Ipse cũ mercenarijs ex Aetolia profectus in Peloponesum, ostendit Alexãdrũ & Eleos obsidẽtes Cyllenã, ac opportunè periclitantib. aduenies, soluit obsidionẽ: atcp hîc relictis qui castellũ tutũ præstarẽt, profectus est in Achaiã, & Patras quidẽ liberauit, quæ psidio tenebant à Cassãdri militib. Deinde Aegio expugnato, psidij potitus est, & Aegiẽsib. secũdũ decretũ uolẽs libertatẽ restituere, phibitus est hac ratiõe. Militib. in rapinã uersis multi Aegiensiũ iugulati sunt, et domorũ plurimæ corruptæ. Post ea cũ in Aetoliã nauigasset, Dymei psidiũ habẽtes à Cassandro, urbem muro

Romanorum bellũ cum Samnitibus.

Aristodemi quædã gesta.

distinxerunt, ut seorsim ab arce disiuncta foret: atcp inter sese ad tuendam libertatem cohortati, arcem castris cingunt. & assiduis oppugnationibus tentant. De quibus certior factus Alexander, uenit eò cum exercitu, & illis intra murum compulsis, potitur urbe, Dymæorumcp nonnullos interficit, alios in custodiam conijcit, multos in exiliũ pellit. Reliqui Alexandro ab urbe digresso aliquanto tempore quietos se tenuerunt, perculsi magnitudine calamitatis, simulcp socijs destituti. Sed aliquãto pòst tempore euocatis ex Aegio mercenarijs Aristodemi, rursus adoriuntur præsidium, & arce potiti, urbem in libertatem uindicant: atcp interfectis eorum qui relicti erant plurimis, simul sustulerunt etiam suorum ciuiũ quotquot cum Alexandro amicitiã habebant.

Alexander Polysperthõtis occiditur.

Hæc dũ agunt, Alexãder Polysperthõtis filius ex Sicyone, pficiscẽs cũ exercitu, ab Alexione Sicyonio, & quibusdã alijs amicitiã simulãtib, interfectus est. Vxor uerò Cratesipolis, suscepta rerũ administratione, retinebat exercitũ, & erat supramodũ chara militib. ppter beneficia. Succurrebat. n. assiduè miseris, & inopũ multos suscipiebat. Erat & prudẽtia pdita in reb. gerẽdis, & audacia maiore, cũ sit pfœmina. Cũ enĩ Sicyonij eã, ppter uiri obitũ cõtẽpsissent, & cũ armis ad libertatẽ cõcurrisset, ipsa plio cõgressa, multos uictrix interfecit, caproscp circiter trigita crucifixit, ac stabilitis urbis rebus impabat Sicyonijs, habẽs multos milites ad omne piculũ paratos. Et Pelopõnesi qdẽ res hoc statu erãt.

Cassander Acarnanes sibi conciliat.

Cassander uerò uidens Aetolos Antigono opitulãtes, & uicinũ bellũ aduersus Acarnães habẽtes, iudicauit expedire simul & socios facere Acarnanes, & deprimere Aetolos. Itacp, pfectus ex Macedonia cũ magno exercitu, uenit in Aetoliã, tũ castrametatus ẽ apud eũ fluuiũ, q Cãpylus appellat. Atcp Acarnanib. in cõmunẽ concionẽ cõuocatis, & demõstrato, quemadmodũ uicinũ bellum habeãt ex antiqs tẽporib. cõsulit ut ex munitis, paruisq locis, in paucas urbes cõmigrẽt, ne displa habitatione, nequeãt alij alijs auxiliari, & aduersus inexpectatas hostiũ aggressiones difficulter cõgregent. Id cũ esset Acarnanibus psuasum, plurimi Stratopolim cõmigrarunt, quæ erat munitissima atcp maxima. Oeneadæ & alij qdã cõuenerunt Sauriã. Densẽses cũ alijs Agrimiũ. Cassander relicto duce Lycisco cũ latis multis militib, huic mãdauit ut suppetias ferret Acarnanib. Ipse cũ copijs, pfectus ad Leucadẽ, urbẽ sibi p legationẽ cõciliauit. Postea cõuerso in Adriã impetu, Apolloniã primo aduẽtu recepit, & in Illyridẽ, pgressus, traiectocp Ebro flumine, prælio cõgressus est cũ Glaucia Illyriorũ rege, & uictoriã cõsecutus, cũ eo fœdus fecit, ea cõditiõe, ut Glauciæ militare nõ liceret aduersus Cassandri socios. Deinde Epidamniorũ urbe sibi cõciliata, & præsidio ibi collocato, reuersus est in Macedoniam.

Aetoli Agrianensibus fidẽ frangunt.

Digresso ex Aetolia Cassandro, cõspirantes Aetolorũ ad tria millia, Agrimiũ uallo cinctũ obsidẽt. Cũcp Oppidani cõpositionẽ ea lege fecissent, ut oppidũ dederẽt, & data fide discederẽt, ipsi pactis credentes abierunt. At Aetoli uiolatis pactis illos psecuti, q nihil sibi mali euenturũ sperabãt, oẽs, paucis exceptis, interfecerunt. Cassander uerò, postcp uenit in Macedoniã, & certior factus est oppugnari Cariæ urbes, quæcũcp cũ Ptolemæo & Seleuco societatẽ habebãt, misit exercitũ in Cariã, q & uolebat auxiliũ ferre socijs, & cupiebat Antigonũ negotijs distrahere, ne otiũ haberet in Europã traijciẽdi. Scripsit etiã ad Demetriũ Phalereũ, & ad Dionysiũ q Munychiã custodiebat, imperãs ut uiginti naues in Lemnũ mitteret. Qui cũ, ptinus naues misissent, & nauiũ pfectũ Aristotelẽ, hic ad Lemnũ nauigauit, & euocato Seleucorũ classe, Lemnijs psuadere conabat, ut ab Antigono deficerẽt. Sed cũ nõ obsequerent, ille agrũ depopolat, & urbẽ uallo circundatã obsidet. Postea Seleucus in Connaugauit. Dioscorides uerò cõstitutus ab Antigono classis præfectus, cognita Seleuci nauigatione, appulit in Lẽnũ, & Aristotelẽ expulit ex insula, nauiũcp plerascp cũ ipsis uiris cœpit. Cassander uerò & Prepelaus præerãt illi qdẽ missis à Cassandro copijs in Cariã, sed cũ audiuissent Ptolemæũ Antigoni ducẽ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

copias in hyberna diuisisse,& ipsũ in sepultura patris occupari,miserũt Eupolemũ ad insidiandũ hostib.apud Caprima Cariæ, & cũ eo unà miserũt peditũ octo millia,equitũ duo millia.Quo qdẽ tẽpore Ptolemęus,audito ex qbusdã trãsfugis cõsilio hostiũ,cõgregauit ex his q ꝓpinquo hyemabãt militib.peditũ octo millia trecẽtos,equites sexcẽtos. Ac ex inspato circa mediã noctẽ aggressus uallũ aduersariorũ,& eos nactus ĩcustoditos atq; dormiẽtes, ipsũ Eupolemũ uiuũ cœpit,& milites seipsos dedere coẽgit.Et hic qdẽ status erat eorũ,q à Cassandro duces missi sunt in Asiã. Antigonus uerò uidẽs Cassandrũ de Asia cõtẽdere,Demeteũ filiũ reliquit in Syria,cũ mãdato ut insidiaret Ptolemæo,quẽ suspicabat ex Aegypto concessurũ cũ exercitu in Syriã. Reliquit aũt cũ eo peditũ peregrinorũ decẽ millia,Macedonũ duo millia,Lycios & Pãphylios quingẽtos,Persas sagittarios & funditores q̃dringẽtos, equitũ quicq; millia, elephãtos supra quadraginta.Et appositi consiliarios 4.Nearchũ Cretensem,& Pithonẽ Agenoris filiũ,qui paucis antè dieb.Babylone uenerat,& præter hos Andronicũ Olynthiũ,& Philippũ,uiros seniores,& qui cũ Alexãdro in tota illa expeditione militauerãt.Erat em̃ Demetrius adhuc ætate iuuenis,quippe annos natus duos supra uiginti. Ipse reliquũ exercitũ sumpsit,ac primò Taurũ montẽ supans,cũ in multã niuẽ incidisset,cõplures milites amisit.Hãc ob causã rursus in Ciliciã reuersus,aliudq; tẽpus nactus, eundẽ montem tutius transijt,ac postq; ad Celænas Phrygiæ puenit,exercitũ in hyberna distribuit.Postea classem ex Phœnicia accersit,cuius ꝓfectus erat Medius,qui cũ in Pydnæorũ naues incidisset,numero triginta sex, cõmisso nauali prælio, nauib.cũ ipsis uiris potitus est.Et Græciæ quidẽ atq; Asiæ res sic se habebant. In Sicilia uerò Syracusanorũ exules Acragãte degẽtes mouebãt urbis modernes ne Agathoclẽ urbes suæ ditioni subijcere paterent. Siquidẽ satius esse, anteq; tyrãnus potẽs euaserit, ultrò belligerare, q̃ expectato eius incremẽto, cũ potẽtiore necessariò decertare.Hic cũ uera dicere uisi fuissent, populus Acragãtinorũ bellũ decreuit,& Geloos quidẽ,& Messanẽses ĩ societatẽ coopta rũt,atq; in Lacedæmoniã exulũ quosdã miserũt cũ mãdato,& ducẽ adducere conarent,qui negotijs præesse posset.Ciues em̃ suspectos habebãt,tanq; tyrãnidis familiares. At externos existimabãt iustè gesturos curã omniũ, memores impij Timoleontis Corinthij. Illi missi postq; tandẽ in Laconicã peruenerũt,inuenerũt Acrotatũ Cleomenis regis filiũ,multis iuuenib.inuisum,ideoq; pegrinarũ rerũ cupidũ.Lacedæmonijs em̃ post gestũ cũ Antipatro prælium absoluentib.ab infamia eos,qui ex clade euaserãt,solus decreto intercessit.Hinc effectũ est ut etiã aliorũ nõ paucos offenderit,& maximè quos leges pœna afficiebãt.Hi em̃ conspirãtes,eũ pulsarũt,& deinceps insidiabant.Hãc ob causã peregrini impij cupidus,libẽter obsecutus est Acragãtinis,ac pegrinatione citra Ephororũ sententiã susceptа,soluit cũ paucis nauibus,uti ad Acragantẽ appulsurus.Sed uẽtis abreptus in Adriã,appulit in agrũ Apolloniatarũ, & urbẽ nactus ab Illyriorũ rege Glaucia obsessã,soluit obsidionẽ, pellecto rege ad fœdus faciendũ cũ Apolloniatis.Hinc cũ Tarentũ nauigasset, & populo ad liberandũ unà Syracusios cohortatus fuisset,ꝓfuasit ut uiginti nauiũ auxiliũ decernerẽt.Nã ꝓpter cognationẽ,eiusq; familię splendorẽ,habita est eius oratio ni magna fides atq; põdus. Tarẽtinis in apparatu occupatis ipse cũ ad Acragantẽ nauigasset,impiũ accepit:ac primũ cũ plebẽ magna spe inflassẽt, effecit ut oẽs breui futurã expectarẽt exactionẽ tyrãni.Verũ ꝓgrediente tẽpore rem nullã neq; patria,neq; generis nobilitate dignã gessit,coraq; cũ sanguinarius esset,& tyrãnis crudelior,plebẽ offendit.Ad hęc patrios mores mutauit,& uoluptatib.adeò intẽperanter indulsit,ut Persa,nõ Spartiata,esse uideret.Postq; ꝓuentuũ bonã partẽ,partim res administrãdo,partim in suã rẽ cõuertẽdo,absumpsit:ad extremũ Sosistratũ exulũ clarissimũ,qui sæpe copijs præfuerat,ad cœnã uocatũ dolo interfecit,habẽs alioquin nihil omnino q̃ eũ accusaret,sed uolebat

Antigonus relicto in Syria Demetrio filio, transit in Phrygiam.

Acragantini bellum susciпũt aduersus Agathoclem.

Acrotatus Spartiata in Sicilia nauigat ad auxiliandum Acragantinis.

Acrotatus crudelis & mollis.

uolebat è medio tollere uirũ strenuũ,& q insidiari ijs posset,q̃ impiũ malè administrarẽt.Peruulgato facinore partiũ exules cõcurrunt aduersus eũ, & oẽs reliq ab eo alienant.Ac primò eũ impio abdicãt:paulo pòst etiã lapidib.petere aggrediunt.Itaq; uulgi ueritus impetũ,noctu aufugit, & clàm in Laconicã appellit.Post huiꝰ discessũ Tarẽtini classe quã in Siciliã miserãt,accersũt.Acragãtini & Geloi & Messanẽses bellũ ꝓ cũ Agathocle gerebãt,cõponũt,sequestre fœderis Amilcare Carthaginẽsi. Erãt aũt pactorũ capita hęc,ut ex Græcis urbib.Siciliæ Heraclæa & Selinus, & præter has Himera, in Carthaginiensiũ ditione essent,sicut & ante erãt: reliquę oẽs sui iuris essent, impiũ obtinentib. Syracusanis, Postea uidẽs Agathocles expertẽ esse Siciliã hostiliũ copiarũ,urbes & loca,suæ ditioni sine metu subijcit,ac multis breui potitus, ualidũ paratus principatũ.Etem̃ socios multos,& ꝓuetus huberes,& memorabilẽ exercitũ sibi pepit.Nã ꝓter socios & cæteros ex Syracusis cõscriptos ad militiã,mercenarios delectos habebat,peditũ decẽ millia, equitũ tria millia qnquaginta. Cõparauit & apparatũ armorũ & telorũ oĩs generis, sciẽs Carthaginiẽses repræhendisse Amilcarẽ de fœdere,& breui sibi bellũ illaturos.Et Siciliæ qdem res eo tẽpore hoc statu erãt. In Italia Sãnites bellũ cũ Romanis cõplures annos gerẽtes de impio,Plisticã,quæ p̃sidiũ Romanũ habebat,expugnarũt,Soranisq; ꝓsuaterũt,ut Rom.q apud ipsos erãt,necarẽt,& cũ Sãnitis societatẽ cõtraherẽt. Postea Rom. Satriculã obsidentib. supuenerũt cũ copioso exercitu, obsidionẽ soluere cupiẽtes.Igit̃ cõmisso acri p̃lio, multi utrinq; occubuerũt: tandẽ supiores extitere Romani.Post p̃liũ urbe expugnata, ꝓfugerũt intrepidè uicina oppida & loca recipiẽtes.Cũ aũt extitisset bellũ apud urbes Apulię, Sãnites cõscriptis omnib.q̃ ꝓ ætatẽ arma ferre possent,castra ꝓpe hostes fecerũt,tanq; de summa rei dimicaturi.Quo cognito,Romanus populus de euentu solicitus, magnas copias eò misit. Iam cũ eis mos esset piculosis tẽporibus ĩpatorẽ belli cõstituere aliquẽ uirũ precipuũ,creauere tũc Q.Fabiũ,& cũ eo Q.Aeliũ Magistrũ æquitũ.Hi acceptis copijs,p̃lio cõgressi sunt cũ Samnitib. apud eas quæ uocãt Laustolæ,& multos milites amiserũt, factaq; totius exercitus fuga,Aelius cũ eũ fugæ puderet,solus restitit hostiũ multitudini, non ꝓ uictoriã sperans,sed q̃ inuictã patriã,in sua parte ostẽderet.Hic igit̃ nõ ciuiũ socius in fugæ turpitudine,priuatim mortẽ sibi gloriosã cõparauit.Romani ueriti ne Apulię res ꝓrsus amitterẽt,coloniã miserũt in Lucceã,urbẽ eorũ locorũ clarissimã.Hic copias habẽtes bellũ gerebãt cũ Sãnitibus,in q̃ quidẽ,nõ malè reb.suis ꝓspexerũt.Etem̃ huius urbis opa nõ solũ in hoc bello supiores fuerũt uerumetiã in ijs quæ postea usq; ad nostra tẽpora gesta sunt, eius urbis præsidio aduersus uicinas gẽtes usi sunt. Huius anni rebus gestis finẽ adeptis, Athenis magistratũ inijt Theophrastus,Romę Cõsules creati sunt M.Publius, & C.Sulpitius.Horũ tẽporib.Callãtiani habitãtes in sinistris partib. Ponti,& præsidiũ habẽtes à Lysimacho,illud expulerũt,& pro libertate certamẽ susceperũt.Itẽq; liberata Istrianorũ urbe,cæterisq; finitimis, societatẽ cõtraxerunt, quò principẽ cõmuniter oppugnarẽt. Asciuerũt ĩ amicitiã etiã Thracũ & Scytharũ finitimos,adeo ut essent copiæ graues,& quę copiosis uirib.repugnare possent.Lysimachus his reb.cognitis,cũ copijs cõtendit in rebelles,ac ꝓ Thraciã iter faciẽs,traiectoq; Aemo, castra posuit ꝓpe Odessũ institutaq; obsidione,oppidanos citò pterruit,& p cõpositionẽ accepit urbẽ. Postea simili modo recupatis Istrianis ꝓfectus est ĩ Callãtianos.Quo qdẽ tẽpore uenerũt Scythæ & Thraces cũ magnis copijs,suppetias laturi socijs ex fœdere.Quib. obuiã factus Lysimachus,& extẽplo cõgressus,Thracib.pterritis ꝓsuasit ut ad se deficerẽt.Scythis uerò prælio deuictis,& multis interfectis, reliq; ꝓsequutus est extra fines,& Callantianorũ urbe castris cincta,instituit obsidionẽ,cupiẽs omnino punire authores defectionis.Hæc illo agẽte, aderãt qdã, nuntiantes missos ab Antigono duos exercitus, suppetias Callantianis,unum terra, alterum

Acragantini & cæteri pacem faciũt cũ Agathocle.

Romanorũ bellum cum Samnitibus.

Callantianorum bellum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rũ marí & classe q̃dẽ Lyconẽ ducẽ in Pontũ nauigasse, Pausaniã uerò habentẽ nõ paucos milites, castra fecisse apud eũ locũ q̃ & Sacrũ appellat. Hic ꝓturbatus Lysimachus, in obsidione reliqs satis multos milites, & assumpta copiarũ parte pstantissima, ipse aduersus hostes cõtendit, plio congredi cupiẽs. Vbi ad Aenij traiectũ puenit, in uenit Seũthã regẽ Thracũ q̃ defecerat ad Antigonũ, & cũ multis militib. custodiebat aditus. Cũ eo cõgressus satis plixo prelio suorũ nõ paucos amisit, & occisis hostiũ plurimis, barbaros ꝑpulsauit. Supuenit & Pausanianis, eosque nactus in angustijs in quas confugerant, eas expugnauit, & interfecto Pausania, militũ alios accepto precio dimisit, alios in suũ exercitũ cooptauit. Et Lysimachi q̃dẽ rerũ status his erat. Antigonus uerò hoc conatu frustratus, Telesphorũ misit in Peloponnesũ, traditis ei q̃nquaginta nauib. satisq̃ multis militib, eiq̃ urbes in libertatẽ asserere mandauit. Nã eo facto, spabat se apud Græcos fidẽ inuenturũ, q̃ reuera eorũ libertatẽ curaret, simulq̃ cogniturũ se spabatres Cassandri. Telesphorus uero cũ primũ appulit in Peloponesum, pagrauit munitas ab Alexãdro pſidijs urbes, & oẽs in libertatẽ uindicauit, excepta Sicyone, & Corintho. In his em̃ degebat Polyspchon, copiosas uires habens, & tum his, tũ locorum munitionibus confidens.

Antigonus Telesphorũ mittit in Hellespontum.

Philippus Aetolos profligat.

Hæc dũ gerunt, Philippus à Cassandro dux missus ad gerendũ cũ Aetolis bellũ, ut primũ peruenit in Acarnaniã cũ exercitu, primò Aetoliã depopulari aggredit: sed paulò pòst certior factus Aeacidẽ Epirotã in regnũ pueniſſe, & copiosum exercitũ congregasse, celeriter contendit aduersus eũ. Properabat em̃ seorsum decertare, priusq̃ Aetolorũ uires accessissent. Et nactus Epirotas ad plius paratos, primo aduẽtu manus cõtulit, & multos interfecit, nec paucos uiuos cæpit, in quibus accidit ut essent etiã ex authorib. reditus regis circiter q̃nquaginta numero, quos cõstrictos misit ad Cassandrũ. Cũq̃ Aeacidani ex fuga coiuissent, & Aetolis sese coniũxissent, rursus aggressus eos Philippus, plio supauit, & multos interfecit, in qbus erat etiã rex Aeacida. Ita paucis diebus ꝑpetratis tã egregijs facinorib. pterruit multos Aetolorũ, adeo ut infirmas urbes deseruerint, & in maximè inaccessos mõtes cũ liberis & uxorib. cõfugerint. Et Græciæ q̃dẽ gesta hũc habuere finẽ. In Asia uerò Cassander Asię imꝑans q̃a bello ꝑmebat, cõposuit cũ Antigono ea cõditione, ut milites oẽs Antigono traderet, & Grecas urbes sui iuris esse sineret, ac Satrapiã q̃ priushabebat dono retineret, & Antigoni firmus amicus esset. De his cũ oblidẽ dedisset Agathonũ fratrẽ & paucos post dies, eũ pactorũ pœniteret. Fratrẽ suũ obsidẽ surripuit, missisq̃ ad Ptolemæũ & Seleucũ Legatis, petit ut q̃ primũ mittant auxiliũ. Quib. rebus indignatus Antigonus copias ad urbiũ liberationẽ, terra mariq̃ misit, cõstituto classis magistro Medio, & creato exercitus duce Docimo. Hi postq̃ ad Milesiorũ urbẽ uenerũt ciues inuitant ad libertatẽ, & expugnata arce, q̃ pſidio tenebat, legũ libertatẽ Reipub. restituerũt. Hæc dũ ab illis agunt Antigonus Tralles expugnauit, & ad Caunũ, pfectus, & classe accersita, hãc quoq̃ urbẽ cœpit excepta arce, hac uallo cĩcta qua parte erat oppugnabilis, assiduis oppugnationib. tentabat. Ptolemæus aũt ad lasum urbẽ cũ satis magno exercitu missus, coactus est ad Antigonũ deficere. Igit̃ hę urbes Carię hoc pacto subiectæ sunt Antigono. Paucos deiñ post dies cũ uenissent ad eũ ab Aetolis & Bœotis legati, cũ eis societatẽ coiuit, & cũ Cassandro in colloqũ cõgressus de pace ad Hellespontũ, re infecta discesit, q̃ inter sese cõsentire minime possent. Hãc ob rẽ Cassander de cõpositione desperans statuit q̃ rebus Græciæ iterũ cõtendere. Igit̃ pfectus cũ triginta nauibus ad Oreũ, oppidũ obsidet, cũq̃ strenue oppugnationib. uteret & oppidũ iam ui caperet, aduenit suppetias laturus Oritis Telesphorus ex Peloponeso, cũ nauibus uiginti, & militib. mille, & Medius ex Asia habẽs naues centũ. Hi uidẽtes in porta statione habẽtes naues Cassandri ignẽ iniecerũt, & 4. cremarũt, ac propemodũ oẽs corruperũt. Cũq̃ inferiorib. uenisset ab Athenis auxiliũ nauigauit Cassander aduersus

aduersus contẽnentes hostes, & cum eis congressus nauẽ unam depressit, tres una cũ uiris cepit. Et Græciæ quidem Pontiq̃ gesta talia erant.

In Italia Samnites cum magno exercitu perualebant depopulantes urbiũ Italiæ, quæcunque aduersarios adiuuabant. Eo profecti Consules Romani cum exercitu, auxilium ferre conantur periclitantibus socijs. Posuerunt autem castra è regione hostium apud Cinnam urbem, & hanc quidem protinus eripuerunt ab imminente terrore. Deinde post paucos dies cum utriq̃ aciem instruxissent fit acre prælium, & frequentes utrinque cadunt. Tandem annixi Romani hostes per uim superant, eosq̃ procul persecuti supra decem millia interficiunt. Hoc prælio adhuc ignorato, Campani Romanos despicati rebellarunt. Et populus protinus satis magnum exercitum aduersus eos misit, & Imperatorem C. Manium, & cum eo ex patrio more, Manium Fuluium Magistrum equitum. His prope Capuam castrametatis, Campani primò decertare conabantur, sed postea, cognita clade Samnitum, & rati uniuersas copias aduersus ipsos uenturas, pacem fecere cum Romanis: Nam tumultus authores dediderunt, qui constituto iudicio, non expectata pronunciatione, ipsos interfecerunt. Vrbes uerò ueniam consequutæ in priorem societatem restitutæ sunt.

Hoc anno decurso, Athenis regebat. Polemo: Romę consules erant Lucius Papirius quintum, & Caius Iunius. Transacta est etiam illo año Olympias septima supra centesimam decimam, in qua Parmenio Mytilenæus stadium uictor extitit. Per hæc tempora, Antigonus legauit in Græciã ducem Polemonem, Græcos liberaturũ. Misit autẽ & cum ipso naues centum quinquaginta. Medio constituto nauium præfecto, militũ uerò peditum quinq̃ millia, equites quingentos. Contraxit & cum Rhodijs societatem, & ab eis assumpsit decem naues ad bellum instructas, ad Græcorum liberationem. Ptolemæus uerò cum uniuersa classe Bœotiam uersus facta nauigatione ad portũ profundũ appellatum, à communi Bœotorũ assumpsit pedites bis mille ducentos, equites mille trecentos. Accersiuit & ab Oreo naues, & cum Salmonẽ muro cinxisset, huc coẽgit uniuersas copias. Sperabat enim se Chalcidicẽses suscepturum, qui quidẽ soli ex Eubœis ab hostibusq̃ præsidio tenebantur. Cassander solicitus de Chalcide, Orei obsidionẽ soluit & in Chalcidem uenit, & copias accersiuit. Antigonus, Certior factus in Eubœa exercitus alterum aduersus alterum consedisse, accersit Medium in Asiam cum classe ac statim copijs assumptis contendit in Hellespontum cum celeritate tanquam transiturus in Macedoniam, ut aut manente Cassandro circa Eubœam, ipse Macedoniam deprehenderet, destitutam defensoribus: aut ut regno ferens suppetias Cassander, pro domesticis decertaret, omissis negotijs quæ illi erant circa Græciam. Cassander cognito spectato eius consilio, Pistarchum reliquit præsidiorum præfectum quæ erant in Chalcide. Ipse cum uniuerso exercitu cum soluisset, Oropum per uim cœpit, & Thebanos in suam societatem cooptauit. Factis uerò inducijs cum alijs Bœotijs, & relicto Græciæ duce Eupolemo, recessit in Macedoniam, solicitus de hostium transitu. Antigonus ubi peruenit in Propontidem, legatos misit ad Byzantinos, postulans ut secum iniret fœdus. Cùm etiam à Lysimacho uenissent legati, & adhortarentur ne aliquid fieret uel contra ipsum, uel contra Cassandrum, Byzantinis usum est manere in quiete, & pacem atq̃ amicitiam erga utroscq̃ seruare. Antigonus his incommodis motus, simul & tẽpestate hyberna includente, militibus singulas urbes ad hybernandum dedit. Hæc cùm fierent, Cercyræi auxiliati Apolloniatis & Epidamnijs Cassandri milites fide data dimiserunt: ex urbibus autem liberarunt Apollonium, & Epidamnum Glauciæ Illyriorum regi tradiderunt. Ptolomæus Antigoni dux, profecto in Macedoniã Cassandro, & perterrefactis. Chalcidis prælidijs, urbem cœpit, & Chalcidenses sine præsidio dimisit, ut clarum fieret, quemadmodum

117 Olymp:

Antigoni gesta quædam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

madmodum Antigonus secundum ueritatem dictus fuerit Græcos liberare. Est enim urbs opportuna propugnaculum habere uolentibus ad de rerũ summa belligerandũ. Igitur Polemo Oropum obsidione captam Bœotijs tradidit, & Cassandri milites in potestatem accepit. Post hæc Erythræis & Carystios in societatem receptis, castra mouit in Atticã, Demetrio Phalereo urbis præfecto. Athenienses primùm clàm legatos miserunt ad Antigonum, postulantes ut urbem liberaret. Tunc autem cum Ptolemæus prope urbem aduentasset, magna confidentia coëgerunt Antigonum inducias facere, & legatos mittere ad Antigonũ de fœdere ineundo. Ptolemæus aũt cùm soluisset ex Attica in Bœotiam, Cadmeã cepit, & præsidijs eiectis, Thebas liberauit. Post hęc profectus in Phocidẽ, & subactis compluribus urbibus, undiquaq; eiecit præsidia Cassandri. Aggressus est & Locridem, cumq; Opuntij Cassandri præsidium haberent obsidionẽ parauit, & continuas oppugnationes faciebat. Eadem æstate, Cyrenæi facta defectione à Ptolemæo arcem obsederunt, q̃ celerime eiectis præsidijs. Cùm uenissent legati ab Alexandria, & adhortarent ut cessaret obsidio, hos quidẽ interficiunt arcẽ uerò maiori contentione obsidẽt. Quibus exacerbatus Ptolemæus, misit Agim ducẽ cũ exercitu pedestri misit & classem auxilio futuram in bello, constituto Nauarcho Epaineto. Argis aũt, acriter congressus cùm defectoribus, per uim urbe potitus est, & coniectis in uincula defectionis authoribus, eos ablegauit Alexandriã & ablatis aliorũ armis, & constitutis ijs quę ad urbis statũ pertinerent, quemadmodũ ipsi cõmodum uisum est, in Aegyptum regressus est. Ptolomæus uerò cum in memoriã reuocasset ea quę circa Cyrenem acciderant, ex Aegypto contendit cum exercitu in Cyprũ, ad reges rebellantes, ac cùm inuenisset Pygmationẽ legatione fungentem apud Antigonũ, sustulit de medio. Praxippum Lapithiæ regẽ & Cerauniæ principẽ suspicatus ab alienato à se animo esse, cõprehendit, & Stasicœum Malici filium. Et urbem quidem euertit, incolas autem in Paphum seruitio adictos transtulit. His pactis, Cypri ducẽ constituit Nicocreontem traditis urbibus & prouentibus regũ qui uicti fuerant ipse cũ copijs instituta nauigatione in Syriam superiorem appellatam, Posideum & fluuios Carum per uim expugnatos diripuit ac expedite cum nauigasset in Ciliciam, Mallũ cœpit, & quos ibi deprehendit sub corona uendidit. Expugnauit & propinquam regionem, & exercitu impleto commoditatibus, nauigauit in Cyprũ. Sic autem sese gerebat apud milites, ut excitaret eorum alacritatem ad pericula quæ ingruerent. Demetrius autem Antigoni uersabatur assiduè apud Cœlesyriam imminens Aegyptiorum copijs. Postquam uerò audiuit urbium captiuitates, in his locis Pithonem ducem reliquit, datis illi elephantibus & grauioris armaturæ militibus ipse assumptis equitibus & leuis armaturæ ordinibus, celeri itinere contendit in Ciliciã, periclitantibus auxiliaturus. Sed cum tempore serius uenisset, & hostes soluisse deprehendisset, regressus est celeriter ad exercitum, amissis compluribus equitibus inter proficiscẽdum. Confecit enim sex diebus à Mallostationes uigintiquatuor, ita ut propter immẽsos labores, nullus lixarum aut equi sonum insequeretur. Ptolemæus aũt, cum ei res ex animi sententia successissent, tunc in Aegyptum profectus est. Sed Post exiguum tempus à Seleuco exacerbatus, propter alienationẽ ab Antigono, constituit expeditionem in Cœlesyriã, & prælio congredi cum Demetrianis. Igitur coactis undiq; copijs, soluit ab Alexandria in Pelusium, habens peditum octodecim millia, equitum quatuor millia, ex quibus erant partim Macedones, partim stipendiarij. Ex Aegyptijs uerò multitudo, partim gestabat tela & alium apparatum: partim armata ad pugnandũ erat idonea. A Pelusio per solitudinem profectus, castrametatus est propè hostes, circa ueterem Gazam Syriæ. Consimiliter & Demetrius, cum undiq; exhybernis milites in ueterem Gazam euocasset, expectabat aduersariorum impetũ. Atq; Amicis consulentibus,

Ptolemæi gesta quædã in Græcia.

Demetrius ad consictum se parat.

tibus, ne cum tanto duce & copijs amplioribus manus conseret, his non obsequitur, quin confidenter ad periculum sese præparat, quamuis omnino iuuenis esset, & sine patre in tam graui prælio congressurus: cum inter arma concionem ipse conuocasset, & in quodam suggestu cum anxietate & mentis cõturbatione constitisset, turba una uoce acclamauit, confidendum, & priusquam præco sedasset tumultuantes, omnes silentium præstiterunt. Neq; enim erat aduersus eum ulla criminatio uel militaris uel ciuilis, ut qui recens in imperiũ euectus esset, quod quidem fieri cõsueuit ueteribus ducibus, quando ex multis causis una criminatio in unum tempus congeritur. Multitudo enim semper morosa est sub ijsdem manens: & quicquid modum non excedit, gratam habet mutationẽ. Patre autem iam sene facto, regni expectatio in huius successionem adducebat simul principatum & turbæ beneuolentiam, præcellebat autem & pulchritudine & magnitudine: præterea armis regijs ornatus præse ferebat præstantiam & terrorem, per quem in spem arduam multos adducebat. Ad hæc in ipso quędam mansuetudo elucebat, nouum regem decẽs per quam, omnes ad beneuolentiam alliciebat, ita ut etiam qui extra ordinem essent, ad audiendum concurrerent, soliciti cum iuuentute de euentu futuro prælij. Nec enim solum aduersus plures erat periclitaturus, sed & in duces fere maximos, Ptolemæum & Seleucum hi enim omnes cum Alexandro in militiam profecti, & sæpe per seipsos copijs præfecti, usq; ad hæc tempora inuicti permanserant. Igitur Demetrius cum amicis sermonibus multitudinem excitasset, & promisisset se pro meritis munera daturum, & spolia concessurũ, disposuit exercitum ad prælium. In sinistro cornu, in quo ipse periculum erat facturus, equites primos qui circa ipsum erant, statuit, delectos ducẽtos, inter quos erant amici alij omnes, & Pitho qui cum Alexandro militauerat, & unà ab Antigono fuerat dux constitutus, & omnium socius. In frontis ordinẽ tres cohortes equitum constituit, & custodias à lateribus totidem, & separatim extra cornu tres Tarentinas dissipatas, ita ut essent circa corpus constituti equites hastati quingenti, Tarentini uerò centum, deinde disposuit ex equitibus illos qui uocabantur socij, numero octingentos, post hos, omnis generis æquites non pauciores mille quingentis. A fronte uniuersi cornu constituit elephantos triginta, & ipsorum interualla compleuit ordinibus leuis armaturę, ex quibus erant iaculatores & sagittarij mille, funditores Persæ quingenti. Igitur sic instructo sinistro cornu, decreuerat hoc decernere de prælio. Deinceps statuit peditum agmen constans uirorum undecim millibus ex his erant Macedonũ duo millia, Lycij ac Pamphylij mille, stipendiariorũ octo millia. Ad dextrum cornu statuit reliquos milites mille quingentos, quibus prærat Andronicus. Huic mandatum est ut in obliquum consisteret, & fuga, pugnaret, expectans euentum ipsius. Ex reliquis elephantibus tredecim statuit ante agmen peditum, inmixtis ad quędam interualla idoneis leuis armaturę. Igitur Demetrius ad hunc modum disposuit suum exercitum. Ptolemęani autem & Seleuciani initio ordinem dextrum ualidum disposuerunt, ignorantes aduersariorũ consilium, edocti uerò ab exploratoribus quod factum fuerat, celeriter aciem instruxerunt, ut dextrum cornu habens uirtutem & potentiam ualidissimã, confligeret aduersus eos qui in sinistris partibus cum Demetrio erant constituti. statuerunt autem ad cornu equitum fortissimorũ tria millia, inter quos & ipsi certare statuerant. Pręposuere autem huic ordini portantes uallum ferratum, & carenis uinctum, quem præparauerunt ad elephantorũ occursum. Hoc enim inter facilè erat arcere belluasue ulterius tenderẽt. In fronte uerò cornu huius statuerunt ordines leuis armaturæ, cũ mandatis ut iaculatores & sagittarij bel luas uulnerarent, & eos qui ipsis portabantur. Ad hunc modum munito dextro cornu, & reliquo exercitu ut res postulabat instructo, cum graui uociferatione irruũt in hostes. Aduersarijs autem ex aduerso irruentibus, initio equestris

Demetrius aciem instruit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ptolemæi cũ Demetrio prælium.

ſtris pugna extitit pęgtes ij fronte cõſtitutos, inter ąs lõgè pręcellebãt Demetriani. Poſt exiguũ tẽpus cũ Ptolemæani & Seleuciani cornu obegtaſſent, & directis cohortib. uiolẽtius irrupiſsẽt, p̃lio acri dimicatũ eſt, ꝑpter utriuſcꝫ partis alacritatẽ. Itaqꝫ primo occurſu iaculis cõgreſsi, horũ plurima cõtriuerũt, & nõ paucos ex congredientib. uulnerarut. In ſecũdo cõgreſſũ, aggreſsi ſunt pręliari gladijs, & collatis manib. multos ab utraqꝫ parte interfecerunt. Ipſi duces præ omnib. piclitãtes, adhortabant ſibi ſubiectos ut fortiter ſuſtinerẽt uiolentiã. Egtes q cornibus præerãt, oẽs ex uirtute delecti, mutuò decertabãt, cũ haberẽt ſuæ fortitudinis ſpectatores, duces unà confligentes. Cũ lõgo tẽpore equeſtris pugna anceps p̃ſiſteret, belluæ ab Indis in prælиũ impulſæ, aliquãdiu nõ ſine fenore ꝑgreſſę ſunt, ita ut nullus ſuſtinere poſſet. Vt aũt occurrerũt ferrato uallo, multitudo iaculatorũ & ſagittariorũ aſsiduè uibrantiũ, elephantorũ corpora, & ipſis inſidẽtes uulnerabat. Indis aũt ui adigentibus, & fæuientibus in belluas, quædã ex ipſis perforabant arte facto uallo, & uulnerib. & frequẽtia uulnerantiũ dolore affectę tumultũ cõcitabant. Eiuſmodi enim genus belluarũ, in locis planis & læuib. obtinet à fronte inuictã potentiã: in ſalebroſis uerò & inuĳs uires habet oĩo inutiles, ꝑpter pedũ mollitiẽ. Quocirca cum Ptolomæus prudẽter præſenſiſſet qd futurũ eſſet, factũ eſt ut impactæ in acutos uallos, irritã habuerint uiolentiã. Tandẽ cũ plurimi Indi iaculis fuiſſent cõfoſsi, accidit ut oẽs elephãtes captiui fierẽt, ą cõfecto, multi Demetriani egtes animo pculſi, ad fugã cõpulſi ſunt. Ipſe cũ paucis derelictus, & depcatus unũ quẽcꝫ ut ſubſiſterẽt, nec ſe deſererẽt, cũ nullus obſequereť, unà recedere coge baťlgiť uſcꝫ ad Gazã multi ex egtib, conſequentes parebant, & ordines ſeruabant, ita ut nullus facile auderet accedere temere perſequentibus. Campus eñ cũ eſſet latè patẽs & leuis, adiuuabat uolẽtes recedere in acie. Conſequebãtur & ex peditibus ij q uoluerãt deſerere ordinẽ, & abſcꝫ armis ſeipſos expedi tos ſeruare. Ipſe cùm circa ſolis occaſum Gazã ꝑteruehereť, nõnulli ex equitibus eo deſerto iuerũt ĩ urbẽ, uolẽtes exportare ſuas facultates. Igiť portis apertis, & collecta iumẽtorũ multitudine, ꝑterea unoquoꝫ primo maturãte educere onerata iumenta, accidit tantũ tumultũ circa portas excitari, ut nullus ex Ptolemęanis ſuperuenientib. potuerit anteuertere portas claudere. Quocirca cũ hoſtes irrupiſſent intra muros, urbs uenit in manus Ptolemęi. Prelio huiuſmodi exitũ ſortito, Demetrius cõtẽdebat in Azotũ circa mediã nocte, ꝑcurſis ſtadĳs ſeptuaginta & ducẽtis. Huic præconẽ de ſepeliendis mortuis miſit, cuius omni genere ſepulturæ reqſitæ defunctos ornare. Plurimi eñ ex amicis ceciderãt, quorũ erãt illuſtriſsimi, Pitho æquali potẽtia ſocius ipſius in regendis militib, & Bœotus, q lõgo tẽpore unà uixerat cũ Antigono patre, & oĩs arcani particeps fuerat. In ipſo aũt p̃lio ceciderunt plures q̃ngentis ex quib. erat magna pars egtes uiri illuſtres, capta ſunt ſupra octo millia. Ptolemæus & Seleucus, cũ cõceſsiſſẽt ſepulturã mortuorũ, facultates regias captas, & captiuotũ eos q in aula uerſari conſueuerãt, ſine prędo liberationis, miſerũt ad Demetriũ. Negarũt eñ de ijs ſecũ Antigono diſsidere, ſed qa bellũ cũ cõmune extitiſſet, prius qdẽ aduerſus Perdiccã, poſt aduerſus Eumenẽ, portiones regionis bello captæ, amicis nõ reddidiſſet, & rurſus pacto inito cũ ipſo, ꝑter omne ius detraxiſſet Seleuco Satrapiã Babylonię. Ptolemęus captiuis miſsis ĩ Aegyptũ ſtatuit ut in uſus rei nauticę diſtribuerenť. Ipſe omnib. ſuis in p̃lio cęſis magnificè inhumatis, cũ exercitu inuadit urbes Phœnicię, alias obſidẽs, alias p̃ſuadẽdo ſibi cõcilians. Demetrius uidẽs ſibi nõ ſuppetere iuſti apparatus exercitũ, ad patrẽ miſit tabellariũ, poſtulãs celerrimè ſibi dari auxiliũ. Ipſe ꝑfecto ad Tripolim Phœniciæ, accerſiuit milites ex Cilicia, & ex alijs quotq̃t cuſtodiebant aut urbes aut caſtella lõgè ab hoſtib. diſtãtia. Ptolemęus uero potitus ijs q̃ ſub dio eſſent, ſidonã ſibi cõciliauit: & ꝑpe Tyrũ caſtrametatus, inuitauit Andronicũ præſidio pręfectũ ut ſibi urbẽ traderet, & pollicitus eſt ſe p̃mia ampla daturum.

Demetrij fuga.

Ptolemæus Tyropotitus.

turũ. Is reſpõdit nulla uia ſe uiolaturũ datã ab Antigono & Demetrio fidẽ, & grauiter cõuiciatus eſt Ptolemæo. Poſtremò cũ milites ſeditioſè diſſediſſent, & ipſe Tyro expulſus fuiſſet, ac ĩ hoſtis manus ueniſſet, expectabat ſe punitũ iri, & ꝑpter conuicĩũ, & qa noluiſſet urbẽ dedere. Tandẽ Ptolomæus iniuriæ nõ recordatus, ſed cõtra, in eũ dona cõtulit, eũcꝫ unũ ex amicis fecit, & honorificè extulit. Erat eñ princeps is mirificus æqtatis obſeruator, & ad clementiã ꝑpẽſus p̃terea beneficus, ꝙ qdẽ & maximè ei cõmodauit, & fecit ut multi cũ eo inirẽt amicitiã. Qua ꝑpter & tũc Seleuco ipſum rogãte ut ſibi cõcederet milites Babylonẽ aſcẽſuros, libẽti aĩo obſecutus eſt, & inſup pollicitus, ſe oĩa pręſtiturũ, donec recupaſſet pręfecturã, cꝫ prius obtinebat. Et Aſiæ qdẽ hic ſtatus erat. In Europa uerò, Teleſphorus Antigoni nauarchus, circa Corynthũ commorãs, poſtcꝫ uidit Ptolomæũ ſibi p̃latũ, & eius fidei cõmiſſa oĩa Græciæ negotia, de ijs cũ Antigono expoſtulauit, & naues quas habebat reddidit, & militũ ijs aſſumptis quĩ eius inſtituti participes eſſe uellẽt, res ſuas curauit. Profectus eñ ad Elim, quaſi adhuc in Antigoni amicitia remaneret, arcẽ muro cinxit, & urbẽ ſeruã reddidit Spoliauit & fanũ, ꝙ erat ad Olympiã, & corraſis argẽti plusc̃ꝫ qnquaginta talẽtis, externos mercede cõducebat. Teleſphorus igĩtur inuidia cõcepta ꝑpter Ptolemæi ꝑuectionẽ ad eũ modũ Antigoni amicitiã ꝑdidit. Ptolemæus aũt Antigoni dux, præfectus erat adminiſtrationi rerũ Græcię. Is audita Teleſphori defectione, & captiuitate urbis Eleorũ, ꝑterea direptione pecuniarũ ad Olympiã, trãſijt in Peloponeſum cũ exercitu & cũ puenisſet ad Elim, arce ſolo æquata ĩ libertatẽ Eleos uĩdicauit, & pecunias Deo reſtituit. Hæc dũ Epirotę, defuncto Aeacide rege ſuo, Alcetæ regnũ tradiderũt, quæ fuerat fugatus ab Arybilo patre, & infenſus, Caſſandro. Quia ꝑpter & Lyciſcus q à Caſſãdro dux Acarnaniæ fuerat cõſtitutus, cũ exercitu trãſijt in Aegyptũ, ea ſpe cõcepta, ꝙ facile poſſet Alceſtã priuare regno, nondũ cõpoſitis regni negocijs. Ipſo aũt citra Caſſopiã caſtrametato, Alcetas miſit in urbes filios Alexandrũ & Teucrũ, cũ mãdatis ut cꝫ plurimi ad militiã deligerenť. Ipſe cũ ea quã habebat manu cũ ſoluiſſet, ubi ꝑpe hoſtes uenit, expectabat natorũ aduentũ. Lyciſco aũt irruẽte, & multitudine longè præſtãte. Epirotę perterrefacti ad hoſtes defecerũt. Hic acre p̃lio cõmiſſo, multi ex militib. interẽpti fuerũt, inter ąs erãt cũ alĳ quidã uiri, tũ Micytus dux, & Lyſander Atheniẽſis, cui cũ Caſſandro Leucadis adminiſtratio cõmiſſa fuerat. Poſt hęc cũ Plinius inferiorib. tuliſſet auxiliũ, extirit alterũ p̃liũ, in q̃ Alexãder & Teucer uicti in quendã pagũ munitũ cũ patre ꝑfugerũt. Lyciſcas aũt obſeſſas & direptas Eurymenas ſolo æquauit. Eo tẽpore Caſſander cũ ſuorũ uictoriã audiſſet, & ignorãs ꝑſperũ ſucceſsũ q poſt hęc obuenerat feſtinãter adĳt Epirũ, auxiliaturus Lyciſco. Cũcꝫ eũ feliciter rẽ geſsiſſe depẽdiſſet, cũ Alcetã pacẽ fecit & amicitiã cõtraxit. Atcꝫ aſſũpta parte exercitus, ſoluit ĩ Adriã, Apolloniatas obſeſſurus, ꝙ eiectis ipſius p̃ſidĳs, ſe Illyrĳs adiunxerãt. Verũ q in urbe erãt, nequacꝫ ꝑterrefacti ſunt, ſed auxilio ab alĳs amicis accerſito, ante muros exercitũ in acie inſtruxerũt. Hic acri p̃lio in longũ tẽpus cõmiſſo, Apolloniatæ multitudine ſuperiores, aduerſarios in fugã adegerũt. Caſſander multis militib. amiſsis, & copias nõ pares habẽs, & uidẽs hybernã eſſe tẽpeſtatẽ in Macedoniã ſe recepit. Cũ hic diceſsiſſet Leucadĳ adepti auxiliũ à Carcyræis, Caſſandri præſidiũ eiecerũt. Epirotæ aũt certo tẽporis ſpatio ſub Alcetæ regno pſeuerarũt. Verũ cũ ſe importunius erga multitudinẽ gereret ipſum mactarũt, & duos eius natos, adhuc ætatis puerilis, Eſionẽ & Niſũ. In Aſia uerò, Seleucus poſt cõparatã Demetrio uictoriam de Syriã Gaza acceptis à Ptolemæo peditibus, non ſupra octingentos, equitibus circiter ducentis, proficiſcitur in Babylonem, tanta ſpe erectus, ut etiamſi nullas omnino haberet copias, cum amicis & proprĳs natis aſcenderet ad loca ſuperiora. Suſpicabatur enim Babylonios, propter præteritã beneuolentiã prõptè ſibi adfuturos. Antigonũ aũt cũ exercitu

Prælium.

Prælium.

Teleſphorus ab Antigono defecit.

Caſſander Apolloniatas nequiquàm obſidet.

Epirotæ Alcetam regẽ ſuũ necant.

Seleucꝫ imperium affectãs proficiſcitur in Babyloniã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

procul dissitum,dedisse occasionem opportunã suis institutis. Cũ eo impetu ferretur,amici qui cum eo erant, uidentes sibi omnino paucos adesse unà militantes,hostibus autem in quos uaderent & numerosas copias præstò adesse & copiosos commeatus, & auxiliariorũ multitudinem non mediocriter deijciebant animũ. Quos perterrefactos uidens Seleucus,cohortabat̃,quod eos qui cum Alexandro militauerant,& qui propter uirtutem ab illo fuerant alijs prælati conueniret non omnino uiribus & pecunijs confidentes negotia capessere,sed experientia & prudentia,quibus & ille magna & omnibus admiranda præstitisset.Oportere autem & oraculis deorum fidem adhibere,exitũ eius expeditionis fore dignum consilio. Nam in branchilis ipso oraculũ consulente,Deum denunciasse regem Seleucum:& Alexandrũ in somnijs astantem apertè prænuntiasse futurum imperium,quod assequi eum oporteret progressu temporis.Adhæc demonstrauit omnia pulchra & hominibus admirationem adferentia,fieri laboribus & periculis. Popularem etiam se exhibuit, erga eos qui simul secum militabant & se ad omnium æqualitatem comparabat ita ut unusquisq; eum reuereretur & immensam illa audaciam libenter ferret.Postquam in Mesopotamiam peruenit, ex Macedonibus eos qui habitabant Caris,alios pellexit,aliosue compulit militare una secum. Vt aũt inuasit in Babyloniã, complures ex incolis occurrerunt,& adiuncti dicunt se omnia quæ ei uidentur simul confecturos. Cum enim fuisset huius regionis Satrapa quadriẽnium,omnibus pulchre usus fuerat,prouocans beneuolentiam multitudinis,& longe ante præparans adiutores,si sibi occasio daretur uendicandi imperij.Defecit autem ad ipsum etiam Polyarchus,cuidam administrationi præfectus,cum militibus plus mille. Qui uerò seruabant amicitiã erga Antigonum,uidentes multitudinis concitationẽ effrenem,in arcem confugiunt cuius custos fuerat constitutus Diphilus. Seleucus aũt institutа oppugnatione, & per uim capta arce, extulit corpora reseruata puerorum & amicorum, quotquot ab Antigono traditi fuerant in custodiam,post discessum ex Babylone in Aegyptum.His expeditis milites congregat,& coẽptos equos,tradit ijs qui possent uti,cũ omnibus aũt humane congrediens, & in spem bonã eos euehens,promptos & alacres habebat ad subeunda quæuis pericula.Igitur Seleucus ad eũ modũ recuperauit Babyloniã.Cũ uero Nicanor in Media dux coẽgisset aduersus eum ex Media& Persida & uicinis locis milites pedites quidẽ supra decẽ millia, equites aũt circiter septẽ millibus pedites quidẽ millia ipse celeriter contemnit aduersus hostes.Habebat autem in uniuersum peditum plures q̃ Tria millia,equites uerò quadringẽtos. Traiecto tigri fluuio,cum hostes abesse iter paucorũ dierum audijsset,occultauit milites in propinquis paludibus,eo consilio ut hostes necopinantes inuaderet.Nicanor uerò,cùm ad Tigrim fluuium peruenisset, nec hostes inueniret, castra posuit apud quandã regiam mansionẽ,existimans eos fugisse longius.Exorta nocte, Nicanorianis negligentius & segnius custodias agentibus, aggressus eos repente Seleucus,magnas turbas & terrorem excitauit.Cõgressis enim prælio Persis,accidit ut & Satrapa eorũ Euager, & cæterorũ ducum quidam cecidérint.Nicanor cũ paucis relictus,& ne hostibus dederetur ueritus,fugit cũ amicis per solitudinẽ.Seleucus copioso exercitu potitus, & humanũ sese omnibus præbens,facile in suas partes pellexit Susianam, Mediam & quædã loca finitima,ac de rebus gestis scripsit ad Ptolemæũ,& alios amicos, habens iam regium splendorem,& gloriam dignam imperio.

Seleucus Babyloniam recuperat.

Seleuc9 Nicanorẽ profligat

Hæc dum geruntur,Ptolemæus degebat in Cœlesyria,cum quidem Demetrium Antigoni filiũ ingenti conflictu uicisset. Quẽ audiens ex Cilicia reuersum,habere castra in superiore Syria, abiuit ex ijs quos habebat amicis cillã Macedonẽ.Huic tradito satis magno exercitu,imperauit,ut Demetriũ prsus ex Syria expelleret,aut si deprehendisset,profligaret.Hic cum esset in itinere,

Demetrio Cillam opprimit incautum.

Demetrius

Demetrius per speculatores certior factus Cillam castra negligenter habere, apud Myuntem impedimenta relinquit, & assumptis expeditis militibus, noctu contentè iter facit,& hostes circa matutinam uigiliam repente aggressus,exercitu sine prælio potitur,& ipsum Cillam ducem uiuum capit:qua quidem re tam feliciter gesta superiorem cladem ultus fuisse existimatus est.

Tamen Ptolemæum suspicans uenturum aduersum se cum uniuerso exercitu,castra fecit,eaq; obiecta paludum,& stagnorum munitit. Scripsit etiam ad patrem de re feliciter gesta,monens eum ut aut copias quamprimum mitteret,aut ipsemet Syriam inuaderet. Erat tũc Antigonus Celœnis in Phrygia His acceptis literis gauisus est supra modum,quod uideretur filius, quamuis iuuenis,rem suo Marte feliciter gessisse,& regno dignũ se præstare.Ipse assumpto exercitu proficiscitur ex Phrygia, & superato paucis diebus Tauro, coniungit suas copias cum Demetrio. Ptolemæus cognito aduentu Antigoni, conuocatis ducibus & amicis deliberat utrum manere conducat, & certare de summa rerum in Syria,an in Aegyptum cõcedere,& illinc belligerare,quemadmodum prius aduersus Perdiccam.Hic omnes suadẽt ne periclitetur ad uersus longe maiores copias,& belluarum multitudinem, & insuper ducem inuictum.Multo enim facilius decertaturum in Aegypto,ubi & rerum necessariarum copia superior futura sit, & locorum firmitate confisurus. Itaq; Syriam relinquendam esse iudicans,complanauit præcipuas earum quibus potitus erat urbium,Acam Phœniciæ Syriæ, & Ioppam, Samariamq́, & Gazam Syriæ.Ipse assumptis copijs,& pecuniarum quantum agi ferriq; poterat, reuertitur in Aegyptum.Antigonus citra periculum recuperata uniuersa Syria & Phœnicia, expeditionem instituit in eorum Arabum regionem qui Nabatri uocantur. Cum enim gentem hanc à suis rebus alienũ esse iudicaret,adhibuit ex suis amicis Athenæum,traditis ei expeditorũ peditum quatuor millibus, & equitibus ad cursum idoneis sexcentis: eiq; iniunxit ut barbaros repentè adoriretur,& omni præda eos spoliaret.Est operæpretium propter ignorantes curare instituta horum Arabum, quibus utentes uidentur libertatẽ tueri.Igitur uitam degunt sub dio,patriam uocantes incultam illam,quę neq; flumina,neq; huberes fontes habet,ex quib. aquari possit hostilis exercitus. Est autem eis lex nec frumentum seminare, nec stirpem ullam frugiferam serere, nec uti uino,nec domum ædificare:Si quis contra facere repertus fuerit, capitis pœna est.Vtuntur autem hac lege,existimantes eos qui hæc possident, facile cogi posse à potentibus propter horum usum, imperata facere. Alunt aũt eorum alij camelos,alij oues, in solitudine pascentes. Cumq; sint non paucæ Arabicæ gentes solitudinẽ depascentes,hi ceteros facultatibus longè antecellunt,numero non multo plures decem millibus.Solent enim eorum non pauci ad mare deportare thus,& myrrhã,& aromatum pretiosissima, ab eis accepta,qui ea apportant ex felice(ut uocatur)Arabia.Sunt autem libertatis supra modum amantes, & si quando inuadit copiosus hostium exercitus, fugiunt in solitudinem,huius se præsidio tutantes.Cum sit enim expers aquæ,alijs est inaccessa,at his quia parata habent uasa humi defossa in crustata, solis præbet præsidium.Cum sit enim terra partim argillosa, partim rupem habens mollẽ, faciũt in ea scrobes ingentes, quarum ostia admodum parua faciunt,easq; in profundo semper amplius dilarantes,ad extremum tantam magnitudinẽ effi ciunt,ut singula latera sint unius iugeri.Hæc uasa replent aqua cœlesti,Deinde ora obstruunt,& ea reliquo solo adæquantes,signa relinquunt sibi equidẽ nota,sed quę alij animaduertere nequeãt.Adaquãt aũt etiã quę abigũt pecora in triduũ,ne in locis aridis,& fuga egeãt cõtinuis aqs.Ipsi cibo utũt carnib, & lacte,& frugũ terrę idoneis.Gigit̃ em̃ apud eos pip ex arboribus, & multũ mel, q̃ agreste uocat̃,q̃ utunt̃ in potione cũ aqua. Sũt & alia Arabum genera,quorum quædam etiã agros colunt,commerciũ habentia cum tributarijs,& eadẽ

Polemæus in Aegyptum reuertitur.

De Nabatæorum moribus.

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum Syris habent, nisi quod in domibus non habitant. Et hæc quidem Arabum sunt instituta. Cùm autem conuentum haberent subterraneũ, in quem conuenire solent finitimi, pars ad merces distrahendas, pars ad aliquid sibi utile mercandũ, in eum profecti sunt, relictis in quadam rupe facultatibus, & natu maximis, præterea liberis & uxoribus. Erat autem locus supra modum munitus, sed sine muro, & à culta regione distans itinere biduí. Athenæus aũt obseruato hoc tempore, contendit aduersus illam rupẽ, expeditas habẽs copias. Et emensi ab Idumea præfectura, diebus tribus, totidemq; noctibus, stadiorũ duo millia ducenta, insciis Arabibus circa mediam noctem rupem occupant, ac protinus eorum qui ibi deprehensi fuerunt, quosdã interficiũt, alios uiuos capiunt, nonnullos socios relinquunt, ac thuris quidẽ, & myrrhę maximã partem conuasant, argenti uerò circiter quingenta talenta. Atq; ibi non diutius quàm unam uigiliam commorati, protinus festinantes reuertuntur, suspicantes fore ut se barbari persequerentur. Emensi stadia ducenta, castra faciunt defatigati, & custodias negligentius agentes, quippe qui putarent non posse ante biduum aut triduũ hostes uenire. At Arabes ab his qui exercitum uiderant, certiores facti, extemplò congregantur, relictoq; conuentu, ueniunt ad rupẽ, ac cognito à saucijs quid accidisset, festinanter Græcos persequuntur. Cumq; Athenæus castra negligentius haberet, & propter lassitudinẽ, somno oppressus esset, nonnulli captiuorum clam aufugerunt, à quibus Nabatæi de hostiũ rebus edocti, castra de tertiã uigilia inuadunt, munero nõ pauciores octo millibus, & magnã partem adhuc in cubilibus iacentes iugulant, eosq; qui excitabantur, & arma capiebant, configunt, ac tandẽ pedites omnes perempti sunt, equitum euaserũt ad quinquaginta, & eorum magna pars saucij. Igitur Athenæus principiò gestis feliciter rebus, postea propter suam imprudentiam, hoc pacto offendit. Res enim secundas solet plerunq; sequi ignauia, atq; contemptus. Quo fit ut nonnulli ritè existiment, facilius esse res aduersas commodè ferre, quàm res secundissimas prudenter. Illæ ea propter metum futuri cogũt carã habere: hæ propter superiorẽ successum inuitant ad omnia contẽnenda. Nabathęi sumpto de hostibus uiriliter supplicio, ipsi reuersi sunt in rupẽ, recuperatis rebus suis: ac scriptis ad Antigonum literis, Athenęum accusant, & seipsos purgant. Antigonus eis rescripsit, testans eos meritò illum ultos fuisse, & Athenęũ accusans, quod pręter in iuncta sibi ab ipso mandata illos inuasisset. Id autem faciebat quo suum consiliũ celaret, & barbaros ad ignauiam pelliceret, ut eos ex inopinato aggressus, conata perficeret: nec enim facile erat, homines superare uagam uitam degentes, & perfugium inaccessum habentes solitudinem. Arabes gaudebant illi quidem, quòd magno metu soluti uiderent, nec tamen omnino credebant dictis Antigoni, sed spes habentes in ambiguo speculatores constituerunt in æditis locis. Ex quibus facile erat procul conspicere incursiones in Arabiam. Ipsi suis rebus rite compositis, quid futurũ esset expectabant. Antigonus simulata aliquandiu aduersus barbaros amicitia, ratus eos deceptos, tẽpus amisisse quo possent opprimi eligit ex uniuerso exercitu peditũ leuis armaturæ, & ad cursum probè comparatorũ, quatuor millia, equitũ supra quatuor millia, hisq; imperauit ut ferrent cruda cibaria complurium dierum. Demetrium uerò filium ducem constitutũ, de prima uigilia mittit, cum mandato, ut Arabes quocunq; modo posset ulciscatur. His p triduũ p auia loca iter faciens, studebat barbaros latere. At speculatores, ubi hostiles copias ingressas esse animaduerterũt, Nabathęis id p ignes, de qbus iter ipsos cõuerat, significãt. Itaq; Barbari Græcos festinanter uenire rati, in rupem suas facultates deponunt, & ibi idoneam custodiam collocant, cum esset unus ascensus manu factus. Ipsi prædam partiti, alij alijs locis abigunt in solitudinẽ. Demetrius postquam ad rupem peruenit, & prædam discessisse cõperit assiduis oppugnationibus locũ tentat. Sed cum qui intus erant, fortiter oppugnarent &

Athenæus Nabatæos opprimit.

Nabathæi Athenæum uicissim opprimũt.

Demetrius Nabatæos inuadit.

& propter locorum conditionem facilè superarent, ille tunc usq; ad uesperam prælíatus, receptui signum dedit. Postridie cum exercitũ rupi admouisset, barbarorum quidã exclamauit, Rex Demetri, quid tibi uis? aut quid te cogit oppugnare nos, habitantes in solitudine, & locis nec aquam habentibus, nec frumentum, nec uinum, deniq; nihil eorum quæ habentur apud uos necessaria? Nos enim nullo pacto seruire sustinentes, confugimus in agrum omnibus carentem, quæ in alijs sunt utilia, & uitam degere decreuimus plane solitariam, atq; brutam, nihil uobis incommodantes. Petimus igitur ut & tu & pater nos non lædatis, sed acceptis à nobis donis, exercitum abducatis, & Nabatæos in posterum amicos existimetis. Nec enim, etiamsi uelis, manere hic plures dies possis, cum careas aqua, cunctisq; cęteris rebus necessarijs, neq; nos potes cogere aliam uitam uiuere, sed captiuos quosdã seruos habebis ignauos, & alijs legibus uiuere non sustinentes. His dictis Demetrius abducto exercitu, iussit eos de hisce mittere legatos. Arabes miserunt natu maximos, qui similia superioribus locuti sunt ut acceptis donis eorũ quę sunt apud eos præciosissimis, pacẽ faceret. Igitur Demetrius acceptis obsidibus, & donis de quibus conuenerunt, profectus est à rupe, & emensus trecenta stadia, castra posuit prope Asphaltitidem lacum, cuius natura non est sine mentione prętercurrenda. Situs est is lacus in media Idumęæ Satrapia, in longitudinem patens stadia maximè quingenta, in latitudinem circiter sexaginta. Aquam habet amaram, & supra modum fœtidam, ita ut neque piscem alere possit, neque aliud animal aquatile. Cumq; in eum magna flumina dulcedine præstantia influant, ea fœtore uincit. Ex eius medio exhalat quotannis bituminis solidi moles quando que maior tribus iugeris, interdum non multo minor iugero. Quam ob causam incolæ barbari maiorem uulgò uocãt taurum, minorem uitulum, eumq; natet bitumen procul in aqua, fit tit procul spectantibus speciem præbeat insulę. Fit autem manifesta bituminis excretio ante uiginti dies. Nam circum la cum in multa stadia, fertur odor bituminis retri uenti, ac quicquid circa eum locum argenti, & auri & æris est, amittit naturam coloris. Verum ea in pristinum statum redit, postquam omne bitumẽ efflatum est. Vicinus autem locus cum sit ardens & putidus, facit corpora finitimorum ualetudinaria, & omnino uitæ breuis. Est aũt bonus eius tractus palmifex, quantum utilibus fluuijs occupatur, aut fontibus qui irrigare possint. Gignit apud ea loca in ualle quadam, id quod uocatur Balsamum, ex quo percipitur. Habet prouentus, quoniam nec usquam alibi in toto orbe reperitur hęc stirps, & eius usus in medica menta, medicis est supra modum accommodatus. Excretum autem bitumen qui ex utraq; parte lacum accolunt, diripiunt, hostili inter sese animo, scite nauigijs id priuatim percipientes, conficiunt enim arundinũ prægrandes rates, quas in lacum conijciunt, atq; in his sedent non plures tribus, quorum duo alligatos habentes remos, remigant: unus arcus ferens, si quis adnauigant ex ulteriore ripa, aut uim tentare audent, ppulsat. Vbi prope bitumen uentum est, insiliunt cum securibus quas habent, ac tanquam de molli petra secantes, ratem replent. Deinde retro nauigant. Quod si quis eorum dissoluta rate excidit natandi imperitus, non pessum it, quemadmodum fit in alijs aquis, sed supernatat similiter ut periti. Natura enim hic liquor sustinet onus quod incremento & spiritu prędítum est, exceptis Solidis, quæ densitatem uidentur habere similem argento, & auro, & plumbo, cæterisq; similibus. Quanquam & hęc multò tardius pessum eunt in hoc lacu, q; quæ in cæteros lacus conijciuntur. Hunc habentes Barbari prouentum, abducũt bitumen in Aegyptum, & ad mortuorum condituras uendunt. Nisi enim hos cæteris aromatis admisceatur, fieri non potest ut corporum custodia diuturna fiat.

Asphaltis Lacus.

Bitumen.

Balsamum.

Antigonus, cum reuersus esset Demetrius, & gesta sua singillatim retulisset, repræhendit eum ob initũ cũ Nabatæis fœdus, dicẽs eũ multo audaciores effecisse

Antigonus bitumine potiri nequit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

effecisse barbaros,sinẽdo in altos.Fore em̃ ut ueniã assecuti uideant̃,nõ ꝓpter modestiã,sed propter uincendi infirmitatẽ. Quod autem lacum contẽplatus fuisset,& uideretur aliquem inuenisse regno prouentum,collaudauit,& lacui procuratorem prefecit Hyeronimũ,eum qui scripsit historias. Huic iniunctũ est ut nauigia pararet, & redactum omne bitumen congereret in unum locũ, nec tamen cecidit res secundũ spem Antigoni.Arabes enim ad sex millia conspirarunt,& in ratibus nauigantes aduersus eos qui erant in nauigijs,ferè omnes missilibus confixerũt. Ex quo sanè accidit ut Antigonus de hisce prouentibus desperauerit, tum propter offensionem illam, tum quia mentem ad res maiores applicaret.Aduenit enim per ea tempora tabellarius,literas habens à Nicanore duce Mediæ,reliquarũq; Satrapiarũ.In his scriptum erat de ascensu Seleuci,eiusq; secundis successibus.Hanc ob causam æstuans Antigonus etiã de superioribus Satrapijs,mittit Demetriũ filium,habentẽ peditum Macedonum quinq; millia,mercenariorum decem millia,equitum tria millia. Huic mandatum est,ut ad Babylonẽ usq; ascenderet,recuperataq; Satrapia,descenderet celeriter ad mare.Demetrius à Damasco Syriæ profectus,patris mandatũ celeriter exequitur. Patrocles uerò, is qui fuerat à Seleuco Babyloniæ dux constitutus, postquàm hostes apud Mesopotamiam esse cognouit,eorum aduentum expectare non ausus est, quia paucos secum haberet.Sed reliquis imperauit ut urbem relinquerent, & eorum pars relicto Euphrate fugeret in solitudinem, alij relicto Tigri discederent in Susianam ad Eutelem, & ad mare rubrum.Ipse cum ijs quos habebat militibus,utens obiectu,fluuiorũ atq; fossarum,uersabatur circa Satrapiam,simul insidians hostibus, simul mittens ad Seleucum in Mediam de ijs quæ quotidie fierent, & eum ad quamprimũ auxiliandum cohortans. Demetrius postquam ad Babylonem uenit, & urbem relictam reperit,obsidere aggreditur arces,quarum unam cùm cœpisset, addixit suis milites ad diripiendum. Alteram cùm dies aliquot obsedisset, quoniã tempore egebat, Archelaum unum amicorum ducem reliquit in obsidione, traditis ei peditum quinq; millibus,& equitibus mille.Ipse cum tempus concurreret,in quo ei iunctum erat ut in deproficisceretur, cum reliquo exercitu ad mare descendit. Hęc dum geruntur,Romanis in Italia bellum aduersus Samnites gerentibus,continentes fiebant in agrum excursiones, & urbiũ obsidiones,& exercituum sub dio castra. Nam bellicosissime omnium Italiæ gentium de imperio contendentes,uaria ciebãt pericula.Igitur Romani consules assumpta copiarum parte castra faciunt aduersus hostium castra, & tempus ad pugnam idoneum obseruant, sociasq; urbes tutas præstant. Reliquo exercitu assumpto Q.Fabius fretomanorum urbem expugnat, & eorum qui Romanis infensi erant clarissimos uiuos capit. Hos numero supra ducentos Romam adducit,& in forum productos uirgisq; cæsos securi percutit, more patrio. Deinde cum paucis in hosticum ingressus Celiam & Nolanorum arcem expugnat,& prædæ multitudinem uenundat, militibusq; magnam agri partem sorte diuidit. Populus, rebus ex animi sententia succedentibus,coloniam mittit in insulam nomine Pontiam.

Demetrius Babylonem inuadit.

Romani Samnires bello uincunt.

Agathocles Messana per dolũ potitur.

In Sicilia, pace nuper Agathocli facta cum Siculis,exceptis Messanensibus, exules Syracusani Messanam conuenerunt, quod hanc uidebant reliquam esse quæ principi infensa foret. Horum conspirationem dissipare cupiens Agathocles, Pasiphilum ducem Messanam mittit cum exercitu, eique arcanè mandat quid facto sit opus. Is de improuiso agrum ingressus, multisque captiuis & alia præda potitus, petit à Messanensibus ut uelint amicitiam,neue cogantur cum Agathoclis inimicissimis pacem facere. Messanenses concepta spe fore ut citra periculum liberarentur à bello, exules Syracusanos eijciunt, & Agathoclem, qui cum exercitu uenerat, admittunt. Ille primohumanum se eis præbet, persuadetque ut exules accipiant qui ei militabant,

militabant,& lege à Messanensibus relegati fuerant.Postea euocat ex Messana & Tauromenio eos qui superiorib.tẽporib. eius potentatui aduersati fuerant,& oẽs iugulat,numero nõ pauciores sexcentis.Quoniã em̃ bellum Carthaginiẽsib.inferre habebat in animo,oẽs qui erãt alieno ab ipso animo,è medio tollebat.Messanẽses uerò, cũ pegrinorũ eos quos habebãt beneuolẽtissimos,& qui tyrannũ ulcisci possẽt,ex urbe eiecissent, & ciuiũ eos qui principi infensi erãt,uiderẽt interfectos,& insup homines ob maleficia dãnatos,coacti fuissent accipe,pœnitebat illos quidẽ facti,sed durare cogebãt, territi potẽtia dominãtis.Agathocles uerò primũ ꝓfectus est ad Acragãtum, eo consilio ut hãc quoq; urbẽ acquireret.Sed cum Carthaginiẽses eò nauib.sexaginta appulissẽt,ille ab hoc ꝓposito desistit,& agrum Carthaginiẽsib.subiectum quadẽs deprædat̃,castellorumq; alia expugnat,alia p cõpositionẽ accipit. Hæc dum gerunt̃,Dinocrates Syracusanorũ exulum dux ad Carthaginiẽses mittit̃, potulatum ut suppetias ferant,priusq; Agathocles uniuersã Siciliã sub suã potestatẽ redigat.Ipse acceptis ijs exulib.qui Messanũ expulli fuerãt, habẽs copiosum exercitum,mittit quendã eorum q̃s circum se habebat,Nymphodorum, tradita ei parte militũ,ad urbẽ Centuripinorũ.Hãc em̃,ab Agathocle psidio munitũ,ꝓmisere ciuiũ qdã sese dedituros,ea cõditione ut populus suis legib. uiuere ꝑmitteret̃.Igit̃ cũ ille noctu in urbẽ itrasset,qui psidio ꝑerãt, cũ factum sensissent,ipsum Nymphodorũ occiderunt,& eos qui intra muros irrũpebãt. Hoc factũ causatus Agathocles,Cẽturippinos accusauit, & eos q̃ seditionis authores fuisse uisi sunt,oẽs uocauit.In his dũ is princeps occupat̃,Carthaginiẽses in magnũ Syracusanorũ portũ quiquaginta nauib.inuecti, aliud nihil facere potuerũt,nisi ꝙ duas nacti naues onerarias,eã quę ab Athenis erat suppresserunt,& nauigantiũ manus ꝑciderunt.In q̃ cum crudeles se in eos præstitissent à quib.ne tantulã quidẽ acceperãt iniuriã,breui pœnas eis Deus repræsentauit.Protinus em̃ diuulsę à classe naues quędã,apud Brutiã captę sunt ab Agathoclis ducib.& qui Pœnorum uiui in manus hostiũ uenerunt,eadẽ passi sunt quæ ipsi captis fecerãt. Dimocrates uerò exul, habẽs peditũ supra tria millia,& equites nõ pauciores duob. millib.eã quæ uocabat̃ Galaria occupauit,à ciuib.ultro inuocatus,& Agathocles homines eiecerit: ipse ante urbẽ castra posuit.Aduersus eum cũ celeriter misisset.Agathocles Pasiphilum & Demophilũ,cũ militũ quinq; millib.cõmissum est prœliũ aduersus exules, quib. præerat Dinocrates & Philonides alter alterũ cornu regẽs.Igit̃ aliquãdiu anceps prœliũ fuit,dum uterq; exercitũ summa ui cõtendit.Verũ cum ducũ alter Philonides cecidisset,& illius partis acies terga uertisset,coactus est etiam Dinocrates pedẽ referre. Agathocles cũ cognouisset Carthaginiẽses occupasse in Geloa eum collẽ qui sceleratus appellat̃, statuit totis uirib. decertare.Itaq; aduersus eos cõtẽdit,& ubi ꝓpe uenit,,puocat ad pugnã,elatus superiore uictoria.Cumq; nõauderẽt barbari cõfligere,ratus ille se sine certamine ijs potiri q̃ sub die forẽt,reuersus est Syracusas,& tẽplorũ clarissima spolijs ornauit.Atq; hęc quidẽ eo ano gesta sunt,quantũ nos assequi potuimus. Regẽte Athenis Simonidę,Romani cõsules crearũt M.Valeriũ,& P.Deciũ.Horũ tẽpore Cassander & Ptol.& Lysimachus cũ Antigono pacẽ fecerũt,& fœdus scripserũt, cuius cõditiones hę fuerũt:ut Cassander dux esset Europę,donec Alexander Roxanę filius adoleuisset:& Lysimachus Thracię imperaret:Ptolemæus Aegypto & urbib.ei cõterminis in Africa & Arabia.Antigonus præesset uniuersæ Asię:& Greci uiuerent suis legibus.Neq; tamẽ steterunt hisce pactis:quin eorum unusquisq; specioſas causas quærẽs,plus occupare nitebat.Cassander uerò uidẽs Alexãdrum Roxanæ filium adolescere,& in Macedonia rumores à quibusdã dissipari,ꝓducendũ esse excustodia puerũ,patriũq; regnũ ei tradẽdũ,metuẽs sibi metipsi,imperauit Glauciæ ꝑfecto pueri custodiæ,ut Roxanã & puerũ necaret,& corpora occultaret, factũq; alteri nomini enunciaret. Cũ ille impata fecisset,Cassander & Lysimachus & Ptol.itẽq; Antigonus,liberati sunt

Nymphodorꝰ à Centuripinis occiditur.

Carthaginiẽsibus diuinitus parpari refertur.

Dinocrates et Philonides prælio uincũtur à Pasiphilo.

Quatuor Alexandri successorũ fœdus.

Roxana & eius filius necantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt imminente eis à rege metu. Cum enim nullus iam esset qui imperio succederet, deinceps eorũ quisq; qui gentibus aut ciuitatibus imperabant, regias spes alebat, & subiectam sibi regionem tanquam ferro partum regnum lic habebat. Igit Asiæ & Europæ res, itemq; Græcię & Macedonię, hoc statu erant.

In Italia uerò Romani cum ingentibus peditum equitumq; copijs expeditionem fecerunt ad Pollitium, quæ erat urbs Marrucinorum. Miserunt & ciuium coloniam, & eam condiderunt quæ Interamna nuncupatur.

In Sicilia uerò in dies augescente Agathocle, & maiores copias contrahente, Carthaginienses certiores facti principem in suam potestatem redigere ciuitates insulæ, & uiribus superiorem esse ipsorum ducibus, bellum maiore ui aggrediendum censuerunt. Protinus igitur triremes instruunt centum quinquaginta, & adhibito duce suorum clarissimo Amilcare, ei tradunt ciuiũ milia tum duo millia, in quibus erant multi illustres uiri. Ex Africa uerò decem millia. Ex Tyrrenia mercenarios mille, & rhedarios ducentos. Præterea Baleares funditores mille. Similiter pecuniæ copiam, & telorũ, & frumenti, & reliquorum ad bellum necessariorum idoneum apparatum. Iam cum uniuersa classis à Carthagine soluisset, & altum tenuisset, coorta repente tempestas sexaginta triremes e medio sustulit, & ducentas ex frumentarijs nauibus corrupit. Cætera classis magnis uexata tempestatibus ægrè in Siciliam euasit. Perierunt & illustrium Carthaginiensium non pauci, propter quos factum est ut urbs publicum luctum susceperit. Nam soliti sunt, si quando maius infortunium urbi contigit, nigris pannis mœnia tegere. Amilcar assumptis ijs qui ex tempestate euaserant, mercenarios cogit, & ex Siculis socijs conscribit eos qui essent idonei. Assumit & quæ ibi prius erant copiæ, atq; adhibita omnium procurationem quæ ad bellum essent accommodata, copias sub dio continet, habens peditum circiter quadraginta millia, equitum ferè quinq; millia, ac breui correcto superiore detrimento, uisus est esse dux bonus, & sociorum perterritos animos recreauit, & hostibus nõ uulgarem trepidationem iniecit. Agathocles Carthaginiensium copias uidens suis esse maiores, suspicatus est castellorum non pauca ad Pœnos esse defectura, & urbium quæcunq; ei infensę erant. Maximè autem metuebat de urbe Geloorum, audiens in eorum agro uniuersas esse hostium copias. Accidit ei circa idem tempus etiam in classe non paruum detrimentum. Nam nauium uiginti in freto, uenerunt in potestatem Carthaginiensium, unà cum ipsis uiris. Cæterum cum Geloorum urbem præsidio firmare decreuisset, aperte non audebat exercitum introducere, ne Geloi occasionem requirentes eum anticiparent, itaque ita urbem illam amitteret, quæ ei magna commoda præbebat. Misit igitur paulatim milites tanquàm ad aliqua negotia, donec factũ est ut multitudine ciues longè superaret. Paulò post ipse quoq; eo profectus, proditionis & defectionis Geloos accusat, siue illi re uera aliquid tale patrare in animo habuerant, siue exulum calumnijs credebat, aut etiam pecunias comparare uolebat. Interfecit autem Geloorum supra quatuor millia, & in eorũ facultates inuasit. Imperauit & reliquis Gelois omnibus, ut & numos, & infectum argentum atq; aurum referrent, minatus pœnas contumacibus. Quod cum omnes celeriter præ metu fecissent, pecuniæ multitudinem congregauit, & omnibus sibi subditis, grauem terrorem incussit. Cumq; crudelius sese aduersum Geloos gessisset quàm debebat, necatos in fossas quæ erant exra mœnia, detrusit, & relicto in urbe satis magno præsidio, castra cõtra hostes posuit. Occupabãt aũt Carthaginienses, sceleratũ collẽ, quem aiunt præsidium fuisse Phalaridis. In hoc fertur construxisse tyrannus celebrem illum taurum æneum, ad excruciandorũ pœnas, igne machinæ subiecto. Atq; hanc ob causam locum Sceleratũ, ab impietate quæ in miseros exercebatur, appellatum fuisse. Ab altera parte Agathocles alterum eorũ quæ fuerant Phalaridis præsidium tenebat, nuncupatum ab illo Phalariũ. Castra medius

Amilcar aduersus Agathoclem mittitur in Siciliã.

Agathocles Gela potitus, sæuit in Geloos.

Agathocles cõtra Carthaginẽses castra facit, et ab eis prælio uincitur.

dius dirimebat fluuius, cuius obiectu utriq; aduersus alteros utebantur. Fuerat autem superioribus temporibus dissipata fama, oportere apud hunc locũ multos homines in pugna perire. Quod detrimẽtum apud utros futurum esset, cum esset incertũ, accidit ut religione tenerentur exercitus, essentq; ad pugnam tardiores. Itaq; diu neutri fluuium audebat traijcere uniuersis militibus donec inexpectata quædam causa eos ad plenum periculum incitauit. Afris enim hosticum percurrentibus, Agathocles irritatus est ad idem faciendum, cumq; Græci prædam agerẽt, & quædam castrorum iumenta abegissent, prodierunt ex Carthaginensium uallo, qui eos persequerẽtur. Agathocles futuri præscius, apud fluuium collocauit insidias uirorum uirtutis præcipuæ. Hi Carthaginiensibus eos qui prædam agebant persequentibus, & fluuium traiectis, repentè ex insidijs consurgunt, & inordinatos aggressi, facilè in fugam uertunt. Ac dum interficiuntur barbari, & in sua castra fugiunt, Agathocles ratus uenire tẽpus decertandi, uniuersas uires ad hostium castra ducit. Et eos ex improuiso aggressus, ac celeriter parte fossæ æquata, uallum conuellit, & per uim in castra irrumpit. Carthaginienses tam incredibili facto perterriti, & ad instruendam aciem ocium capere non uolentes, hostibus ut casus tulit, occurrunt, atq; certant. Ac dum circa fossam utriq; fortiter dimicant, celeriter totus propinquus locus mortuis cõstratus est. Nam & Carthaginiensium clarissimi castra expugnari uidentes, subueniebant: & Agathocletiani uictoria cõfisi, & existimantes uno periculo se toto bello defuncturos, urgebant barbaros. Amilcar uidens suos laborare, & Græcorum semper plures in castra irrũpere, funditores admouet, qui erant ex Balearibus insulis, non pauciores mille. Hi continentia & magna saxa iacientes, multos uulnerant, nec paucos ex irrumpentibus interficiunt, ac plurimorum obiecta arma conterunt. Etenim hi homines saxa iacere soliti, quæ minæ pondo habeant, magnum afferunt ad uictoriam momentum in prælijs. Quippe cum apud eos á pueris exerceri soleat ars funditoria. Hoc illi pacto expulsis ex castris Græcis, superiores extiterunt. Agathocles rursus alijs locis oppugnationẽ instituit. Cumq; iam castra ui caperentur, appulit Carthaginiensibus exercitus ex Africa insperatus. Itaque sumptis iterum animis qui erant in castris in fronte dimicãt: qui uerò suppetias uenerant, in orbem Græcos circumsistunt. Qui dum uulnerantur, præter opinionem pugnæ fortuna breui in contrarium mutata est. Fugiebant autem pars ad Himeram fluuium, alij in castra, quod receptus spacium habebat quadraginta stadia, & quidem totum ferè campestre, persequentibus barbarorum equitibus non minus quàm quinq; millibus, quò factum est, ut interiectus locus mortuis oppletus fuerit, multum conferente etiam fluuio ad Græcorum interitum. Cum enim essent dies caniculares, & persecutio circa meridiem fieret, multi fugientium, qui propter ardorẽ & fugiendi laborem siti cõficerentur, auidius bibebant, & quidem cum esset unda salsuginosa. Quæ res effecit ut non pauciores ijs qui in fuga necati fuerant, reperti fuerint apud fluuium mortui sine uulnere. Ceciderunt in ea pugna barbarorum circa quingenit Græcorum non pauciores septem millibus. Agathocles tanta clade accepta, eos qui ex clade euaserant assumit, crematisq; castris Gelam se recipit. Cumq; famam sparsisset, sese celeriter Syracusas proficisci statuisse, 300. Afri equites inciderunt in quosdam Agathoclis milites, à quibus cum audiuissent Agathoclem sese recepisse Syracusas, Gelam ingressi sunt tanquam amici, & spe frustrati, missilibus confossi sunt. Agathocles seipsum in Gelam cõclusit, non quia ad Syracusas euadere non posset, sed quia Carthaginienses distinere uolebat ad obsidionem Gelæ, ut Syracusanis fruges tutò comportare liceret cogente tẽpore. Amilcar primò Gelam obsidere conabatur: sed audiens in ea & uires esse ad propugnãdum, & Agathoclem omnibus abundare, hoc consilio supersedit, & castella urbesq; adiens recipit, & omnibus humanum

Universidad de Deusto
Biblioteca

se præbet,ut Siculos ad beneuolẽtiam pelliciat. Et Camarinęi quidẽ ac Leontini,præterea Catanæi, & Tauromenitæ, protinus missis legatis,deficiunt ad Carthaginienses. Deinde post paucos dies Messanẽses & Abacęnini,& multæ ciuitatum aliæ alias anticipantes,ad Amilcarem deficiunt:tantus uulgò impetus incessit post cladem,odio tyranni. Agathocles uerò ductis ad Syracusas reliquis copijs,laborantes partes murorum reficit,agrijq; frumentum comportat, cogitans urbi satis magnam custodiam relinquere, & copiarum optimam partem in Africam transportare, bellumq; ab insula transferre in continentem. Nos uerò,quemadmodum initio proposuimus, Agathoclis in Africam transitum initium faciemus sequentis libri.

Libri XIX. *finis.*

DIODORI SICVLI
BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ
LIBER VIGESIMVS.

Præfatio.

NOn iniuria eorum institutũ aliquis improbauerit, qui historijs suis prolixas aut crebras nimis orationes admiscent. Nã prętерquam quòd perpetuitatem historiæ intempestiua orationum inductione abrumpant,etiam eos qui rerum cognitionis cupiditate tenentur deterrent. Enimuero si qui sunt qui suam in oratoria facultate peritiam ostentare uelint, possunt id priuatim facere: orationes quæ ad populum aut in legationeris cõponendo. Nã qui legitimã dictionis cõpositionẽ scriptis suis adhibẽt & unũ propositũ ad extremũ persequunt, est profectò cur iure in utroq; studij genere cõmendentur. Nunc inuenire est quosdã qui dũ nimij in orationis elegantia sunt,historiã quasi appendicẽ orationũ fecerũt. Nec solũ mala scriptio lectori molesta est,uerũ etiã ea quæ cũ alioquin in cæteris nõ inepta uideat, aberrat ab ordine proprio locorũ & tẽporum. Hanc ob causam talium scriptorũ lectores partim stili genus etiamsi elegantissimũ uideat, prętereant, partim prolixitate & authoris importunitate deterriti, in uniuersum & quidẽ meritò, ab eorũ lectione abstinẽt. Nã historię natura simplex est,cõtinua, denicq; corporis animati similis, cuius id quod lacerũ est amittit animalem illam uetustatẽ, quod cõtra debitã habet partiũ omniũ cõpositionem,eandẽ cõmodè retinet, & propter totius descriptionis cohærẽtiam, iucundã & dilucidã lectionẽ efficit. Neq; tamẽ nos in uniuersum ita rhetorũ colores improbamus,ut eos in historia adhibẽdos esse omnino negemus. Cum enim historiã uarietate exornare necesse sit, quibusdã in locis opere precium est huiusmodi dictione uti. Et hac opportunitate ne me quidẽ priuatũ uelim. Itaq; si pro rerum aut tẽporum circũstantijs aliqua uel legati uel cõsiliarij oratione opus sit, nisi quis bene instructus ad causam suam defendendã descẽdat, profectò suam causam suspectam reddiderit. Nã multę causę incidũt propter quas sępè necessario rhetorũ pręceptis utendũ sit. Nã cũ multa benè & acutè dicta sint, nequaq; ea quę memorię digna sunt,& eam quę ex historia petit utilitatẽ afferũt, ociosè sunt prætermittẽda. Prętерea si splendidũ & magni momẽti est argumentũ, uidendum est ne orationis genus humilius sit quã rerũ magnitudo patiat. Fit itẽ interdũ ut prętер expectationẽ res eueniant, in eo casu cogemur cõuenientib. instituto uerbis uti, ut omnẽ absurditatẽ euitemus. Verũ hisce de rebus hęc dicta sufficiãt. Nũc eas res de quib. dicere instituimus, aggrediamur: si tamẽ prius ipsa tẽpora de quibus in hoc opere agimus, subiecerimus. Igit̃ in priorib. libris ab antiquissimis

antiquissimis temporib. orsi res gestas Græcorũ & barbarorũ prosequuti sumus usq; ad annũ qui Agathoclis in Libyam expeditionẽ antecessit,ad quam à Troiæ excidio numerant anni 83. supra 800. Atq; ita ut historiã cõtinuemus incipiamus ab Agathoclis in Lybiã profectione,& nouẽ annos cõplexi,in illum annum desinamus, quo reges facta cõcordia unanimi consensu arma in Antigonum Philippi filium sumpserunt.

Rectore Athenis Hieromnemone, Rom. Cos. crearunt C. Iulium & Q. Aemiliũ. In Sicilia Agathocles à Carthaginiensib. ad Himerã prælio superatus, & maxima eaq; firmissima exercitus parte amissa, Syracusas cõfugit. Videns autẽ socios omnes desciuisse,et barbaros Siciliã uniuersam prętер Syracusas in ius ditionemq; suam redegisse, lõgeq; & terrestrib. & naualib. copijs potẽtiores esse, rem iniperatã & maximè temerariã aggreditur. Cum enim in ea omnes essent opinione, ut ipsum nunq; cum Carthaginiensib. bellũ gesturum putarent, statuit, relicto in urbe satis firmo præsidio, & suorũ militũ idoneis assumptis, in Libiam trajicere. Fore eñ sperabat ut Carthaginienses ocij pacisq; delicijs diu assueti ac ppterea belli periculorũ insolertes, facilè à suis in omnibus malis induratis superari possent. Prętерea socios quos in Libya habebant quoniam iam à multo tẽpore eorũ imperata grauiter ferrent, deficiendi occasionẽ arrepturos. Et quod omnium erat maximũ inopinato in eorũ fines irruptione facta agrũ intactũ, & omnib. rebus propter Carthaginiensium opulentiam abundantẽ populaturũ se sperabat. In summa à patrio solo & Sicilia tota barbaros abstracturũ, & in Africã omne bellũ trãslaturũ se cõfidebat. Id quod factum est. Hoc enim consilium cum nulli amicorum reuelasset, Antandrum fratrem cum idoneo præsidio urbi præfecit: ipse electis fortissimis quos habebat militibus, peditibus quidem ut cum armis expediti prẽsto sint imperat, equitibus uerò ut prętер arma remos & frena secum assumant edicit, ut cum equos nactus esset, equites paratos haberet, ijs quæ necessaria essent comparatis. Nam in superiore clade peditum pleriq; occubuerant, equites autem omnes incolumes euaserant, quorum equos in Africam deportare non poterat. Ne autem Syracusani se absente nouis rebus studerent, cognationes alias ab alijs segregauit, maximè autem fratres à fratribus, & parentes à natis, quos partim in urbe reliquit, partim secum abduxit. Certum enim erat, eos qui Syracusis relicti essent, etiamsi animo erga eum essent alieniss̃imo, nihil tamen propter amorem erga natos grauius in Agathoclem ausuros. Cum autem pecuniæ inopia laboraret, pupillorum facultates à tutoribus ablatas ad se recepit, longè satius esse dicens se eorũ tutorem esse, & fidelius iam adultis restituturum affirmans. Prætерea à mercatoribus pecuniam mutuo sumpsit, & quædã templorum donaria abstulit, ac mulieribus ornatum ademit. Quæ cùm locupletissimis quibusq; displicere, & ab se eorum animos maximè abalienatos animaduerteret, concionem conuocat, in qua nuper acceptã cladem & imminentes calamitates deplorans, se quidem (utpote qui esset in ferendis quibuscunque laboribus iam exercitatus) facilè obsidionem sustinere posse dicebat: ciuium autẽ misereri, si conclusi obsidionẽ pati cogerentur. Hortatus est itaq; eos ut suæ saluti cum suis facultatib. consulerent, quicunq; dubiam belli fortunam experiri nollent. Cum autem ex urbe discederent hi qui opibus maximè pollebant, & odio in principem flagrabant, eos emissis quibusdam mercenarijs, neci dedidit, & eorũ facultates in fiscum suum redegit. Ex quo tam scelerato facto pecuniam nactus, & ab ijs quibus ipse inuisus erat urbe purgata, seruos ad militiã aptissimos libertate donauit. Ac iam omnib. prẽparatis, & 60. nauib. adornatis, nauigandi oportunitatẽ expectabat. Cũ autẽ eius institutũ lateret, quidã eum in Italiam expeditionẽ suscipere, alij eam quæ Carthaginiẽsibus pareret Siciliæ partẽ depopulaturũ suspicabant. Omnes autẽ de eorum qui discessuri erãt salute desperare, & principis insaniã arguere. Cęterũ hostib.

Agathocles bellũ in Africam trajicere cogitat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

multò pluribꝰ triremib. ſtationẽ habentib. primũ diebus aliquot milites intra naues continere ſe coegit, cum nauigare non poſſent. Deinde cum naues frumentarię ad urbem curſu ferrentur, Carthaginienſes cum tota claſſe ad naues contenderunt. Ipſe uerò Agathocles de incepto ſuo deſperans, poſtquam uidet portus ingreſſum à ſtationarijs deſertum, magna nauigãdi celeritate uſus traijcit. Deinde Carthaginienſes onerarijs iam proximi poſtquam uident hoſtes confertis nauibus nauigare, primum ſuſpicati ipſum auxilio frumentarijs uenire, regreſsi ſunt, & claſſem ad nauale pręlium inſtruxerunt. Vt autem eos rectà præteruehi, & iam procul antegreſſos animaduertunt, perſequi cœperunt. Ibi illis inter ſeſe contendentibus nauigia quæ commeatum uehebant præterſpem periculo euitato, magnam rerum neceſſariarum copiam Syracuſas apportarunt, iam urbe rei frumentariæ penuria laborante. Agathocles uerò ab hoſtibus obſeſſus, cum nox ſuperueniſſet, inſperatam ſalutem conſecutus eſt. Poſtero die tanta ſolis obſcuratio facta eſt, ut planè noctem diceres, ſtellis undique apparentibus. Quamobrem Agathocleani rati etiam diuinitus ſibi pericula præſagiri, multò magis de futuris ſolliciti erant. Cum autem ſex diebus totidemque noctibus nauigaſſent, prima luce præter expectationem non procul conſpicati ſunt claſſem Carthaginienſium, ltaq; utrinque ſuborta contentione, inter ſe remis certabant. Pœni quidem, quòd ſperarent ſe præter nauium expugnationem etiam Syracuſas in poteſtatem accepturos, ac patriam magnis periculis liberaturos. Græci uerò niſi ſumma cum celeritate ad littus properarent, præſens ſibi imminere exitium uidebant, atq; ijs qui domi relicti erant, grauiſsimam ſeruitutem. Vbi in Africę conſpectum uentum eſt, ſit ſociorum cohortatio & incredibile ſtudium. Ac uelocius quidem naues barbarorum ferebantur, remigibus longo ſtudio exercitatis. Satis autem longo interuallo pręceſſerant naues Gręcorum. Ac nauigatione celerrimè expedita, poſtquam ad terram appropinquarunt, confertim alij cum alijs in terram ruebant, quemadmodum quidam certatores. Nam in extremas Agathoclis, primæ Carthaginienſium naues impingebant, cum eſſent intra teli iactum. Itaque cum pauliſper inter ſeſe miſsilibus & fundis certaſſent, paucis nauibus barbaris congreſsis, Agathocles ſuperior erat, qui multos milites haberet. Deinde Carthaginienſes conuerſis proris paulum extra teli iactum ſe receperunt. Agathocles copijs ſuis ad eas quæ uocãtur Lapicidinæ expoſitis, & ducto à mari ad mare uallo, naues remulco ſubduxit. Atque tam audaci facinore perpetrato, aliud priori longè periculoſius aggreditur. Adhibitis enim ducibus, qui ſuo inſtituto dicto audientes erant, facta'que re diuina Cereri & Proſerpinæ, conuocat populum. Deinde coronatus cum ſplendida ueſte in concionem progreſſus, & quædam ad ſuum inſtitutum aptè præfatus, dixit ſe præſidibus Siciliæ deabus Cereri & Proſerpinæ, quo tempore à Carthaginienſibus fugati fuerint, uota nuncupaſſe, omnes naues accenſurum. Eſſe itaque laudabile, ſalutem adeptos uota ſoluere, ac pro illis longè plures redditurum ſe promittebat, ſi ſeſe in pugnando ſtrenuè præſtitiſſent. Etenim deos per uictimas totius belli uictoriam portendere. Hæc eo dicente, famulorum quidam accenſam facem adfert, quam poſtquam accepit, reliquis triremium præfectis ſimiliter dari iuſsit, deabus'que inuocatis primus ad prætoriam triremem contendit: ac ſtans in prora, cæteris ut ſe imitentur iubet. Ibi cum præfecti ignem iniecíſſent, ſublata celeriter in auras flamma, tibicines claſsicum canere, milites iubilare, omnibus pro domum reditione precantibus. Hoc autem faciebat Agathocles eo maximè cõſilio ut cogeret milites in periculis omnino fugę obliuiſci. Compertum enim habebat ad naues confugiendi ſpe ſublata, in ſola uictoria ſalutem collocatum neceſſè fore, partiri exercitum, atq; ita minimè ſe parem fore. Sin autem deſtitutas

Agathocles in Africã traijcit.

Solis defectio

Agathocles ſuam claſſem incendit.

Agathocles in Africã appellit.

tutas relinqueret, in poteſtatẽ Carthaginienſium uenturas eſſe. Enimuero ardentibus omnibus nauibus, & flamma magnum ſpacium occupãte, Siculos terror inuaſit. Initio enim calliditate & dementia Agathoclis decepti, cum celeritas facti ad cogitandum tempus nullũ daret, omnes eius facto aſſenſi ſunt. Tempore deinde ſingula expendendi otium largiente, ad pœnitentiam conuerſi ſunt, ac ſecum magnitudinem dirimentis maris reputantes, de ſalute deſperabant. Agathocles uerò eos hac deſperatione liberare cupiens, exercitũ ad Magnam urbem (ut uocatur) Carthaginienſium imperio ſubiectum deducit. Media autem regio, per quam ijs proficiſcendũ erat, hortis & omni genere ſatorum culta erat, aquis multis per aquæ ductus deductis, & omnem locũ irrigantib. Præterea continuæ uillæ erant, ædificijs ſplendidis & tectorijs operibus elaboratæ, quæ dominorũ opes indicabant. Abundabant præterea horrea omnibus ad uictũ accommodis, utpote cum incolæ in diuturna pace fructuum abundantiam congeſsiſſent. Erat autem regio partim uitium partim olearum ferax, alijs'q; frugiferis arboribꝰ referta. Altera ex parte tempus erat, in quo boum & ouium greges paſcebantur, & uicinę paludes equis armentarijs abundabant. In ſumma maxima erat ijs in locis rerum omnium affluentia, cũ Carthaginienſium primarij poſſeſsiones occupaſſent, & opes cum elegantię ſtudio ad fruendum, in eam rem inſumpſiſſent. Itaq; Siculi regionis amœnitatem & fœcunditatem admirati, ſpe efferebantur, digna periculis pręmia uictoribus propoſita cernentes. Quod cum uideret Agathocles, milites iam animos recepiſſe, & ad pericula prõptos eſſe, confeſtim muros aggreditur. Quæ oppugnatio inexpectata cum accidiſſet, & oppidani propter rei bellicæ imperitiam pauliſper obſidionem ſuſtinuiſſent, urbem uſi cepit: quam militibus diripiendam cum dediſſet, milites & præda graues, & animis confidentes reddidit. Inde propere ad album (ut uocatur) Tunetem exercitu ducto, urbem in poteſtatem ſuam redigit, quę à Carthagine duo millia ſtadiorum diſtabat. Ipſi autem milites utranque urbem præſidio occupare uolebant, & in eas prædã omnem expoſuerant. At Agathocles rebus geſtis conſentanea cum cogitaſſet, docuiſſet'que milites, quemadmodum non expediret perfugŋ locum relinqui, quandiu prælio Carthaginienſes non deuicíſſent, complanatis urbibus, ſub dio caſtra metatus eſt. Carthaginienſes autem qui prope ſtationem Siculorum ſtatiua habebant, poſtquam naues accenſas animaduerterunt, primùm lætitia geſtiebant, tanquam hoſtibus ob metum eorum naues corrumpere coactis. Verùm poſtquam hoſtium copias in agrum contendere uiderunt, de futuris coniecturam facientes, nauium iacturam ſuum damnum duxerunt: ac propterea uela ex pilis contexta in proris expanderunt, quod ijs facere ſolenne eſt, ſi quando Reſpublica Carthaginienſis infortunium aliquod paſſa putatur, ſumpſerunt'que in ſuas triremes Agathoclis nauium ferramenta, ac nuncios qui rem omnem accuratè referrent, Carthaginem miſerunt. Priuſquam autem hi quid factum eſſet aperirent, quidam loci illius homines, cognito Agathoclis aduentu, id celeriter Carthaginienſibus nunciarunt. At illi ob rei admirabilitatem attoniti, ſuſpicabantur in Sicilia ſuas & terreſtres & nauales copias perijſſe. Neque enim credibile erat Agathoclem niſi uictorem Syracuſas præſidio deſtitutas relicturum fuiſſe, aut copias traijcere auſurum, hoſtibus maris imperium obtinentibus. Itaque urbem tumultus & trepidatio magna inuadit, & populi concurſus in forum fit, & conſultatio ſenatus quid facto opus foret. Neque enim paratum habebant exercitum, qui hoſtibus opponi poſſet, & ciuium multitudo belli ignara, animum deſpondebat: hoſtes uerò tanquam iam muris proximi expectabantur. Igitur quidam ad Agathoclem legatos de pace mittendos dicebant, qui idem quid in hoſtium caſtris ageretur explorarent. Alij expectandum cenſebant, donec ſingula quemadmodum geſta forent, planè cognouiſſent.

Agri Magnæ urbis fertilitas.

Agathocles Magnam urbem & Tunetem expugnat & euertit.

Carthagine trepidatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uissent. Hac urbem perturbatione tenente, missi à classis præfecto appulerunt, qui causas rerum gestarum retulerunt. Itaque cum se rursus collegissent, senatus omnes nauium præfectos incusabat, quòd passi fuissent hostiles copias in Africam trajici, cum ipsi mare occuparent. Ac duces militiæ elegit Annonem & Bomilcarem, patria simultate inter sese dissidentes: existimabant enim priuatam eorum dissidentiam & discordiam, communem reipublicæ salutem fore. Sed longè aliter atque putabant euenit. Nam Bomilcar iam à multo tempore tyrannidem affectabat, sed cum potestatem & idoneum rei gerendæ tempus non haberet, tunc occasionem satis commodam imperium adeptus arripuit. Huius autem rei maximè causa extitit Carthaginiensium in puniendo acerbitas. Nam primarios uiros in bellis ad imperia euehunt, existimantes ijs de summa rerum ante omnes periclitandum esse. At pacem adepti eosdem falso criminantur, & iniusta iudicia ferentes, ob inuidiam ad supplicia rapiunt. Propterea quidam imperijs præfecti futuras in iudicio sententias metuentes, ab imperio deficiunt, alij ad tyrannidem animum adjciunt, quod tum Bomilcar alter ducum fecit, de quo paulò post dicemus. Igitur duces Carthaginiensium, cum nequaquam tempus esse cunctandi uiderent, non expectatis uicinorum & sociarum urbium auxilijs, in apertum ciues ipsos educunt: qui erant peditum non pauciores quadraginta millibus, equites mille, curruum duo milliа. Occupato autem quodam tumulo non procul ab hostibus, ad prælium milites instruunt: ac dextrum cornu tenebat Anno, adiuuantibus eum qui sacram cohortem efficiebant. Sinistrum regens Bomilcar, cum propter loci naturam in latum agmen porrigi non posset, densum fecit. Currus & equites ante agmen collocarunt, horum consilio ut hisce primum impetum facerent, ad Græcorum uires tentandas

Carthaginiē. & Agathocleani copias ad prælium instruunt.

Agathocles acie barbarorum perspecta, dextro cornui Archagathum filium præficit, attributis ei duobus peditum millibus & quingentis. Deinceps ordinauit Syracusanos, qui erant numero tria millia quingenti. Deinde mercenariorum Græcorum tria millia. Postremo Samnitum, Tyrrhenorum, & Gallorum tria millia. Ipse cum satellitio cum mille armatis dimidium cornu tutabatur, sacræ Carthaginiensium cohorti oppositus. Sagittarios autem & funditores quingentos per cornua diuisit: militibus autem uix armorum satis erat: Itaque cum eos qui clypeis carebant, inermes uideret, clypeorum tegumenta baculis affixit, & specie circulum clypei imitatus, eis tradidit nequaquam ad usum idonea, sed quæ procul conspecta, armorum speciem referre possent ijs qui rei ueritatem ignorarent. Ac animaduertens milites ob multitudinem barbari equitatus & copiarum perculsos, dimisit in castra compluribus locis ululas, quas iam antea præparauerat, ad tollendam tarditatem multorum. Quæ per agmen uolitantes, & scutis galeisque insidentes, milites animabant, singulis augurantibus, propterea quòd Mineruæ sacrum creditur id animal. Hæc quanquam uani consilij uideri possint, causa tamen sæpenumero magnorum commodorum extiterunt, quemadmodum tunc factum est. Nam cum multitudo animos sumpsisset, & rumores sparsi essent diuinitus manifestè uictoriam illis præsignificari, confidentius periculum subierunt. Nam cum in eos currus irruissent, alios missilibus confixerunt, nonnullos præterferri passi sunt, plerosque retrogredi ad aciem peditum coegerunt. Similiter equorum impressionem sustinentes, multis uulneratis, in fugam conuertunt. Dum ita strenuè in prima acie pugnatur, barbarorum omnis peditatus ad manus uenit.

Ibi cum acriter pugnaretur, Anno comitante sacra cohorte delectorum hominum, dum suo marte uictoriam parere cupit, grauiter Græcos urget, multosque occidit. Cumque in eum omnis generis tela conijcerentur, non cedebat, sed quamuis multa uulnera acciperet instabat, donec

Anno occumbit.

instabat, donec defatigatus occubuit. Eo occiso Carthaginienses qui illic pugnabant, animos remiserunt. At Agathocleani arrecti, multò magis confirmati sunt. Quæ cum à quibusdam intellexisset Bomilcar, alter militiæ dux, ratus diuinitus sibi oblatam occasionem tyrannidem occupandi, sic secum cogitabat, si Agathoclis exercitus pereat, se in imperium inuadere non posse, cum ciues sint futuri potentiores: sin ille uictoriam consecutus, Carthaginiensium animos depresserit, facilè se subiecturum iam uictos, atque Agathoclem paruo negocio, cum ei uisum fuerit deuicturum. His cogitatis, secessit cum antesignanis, rectè cedens hostibus, & suis Annonis morte indicata, ut ordinatim sese in collem recipiant, hortatur: hoc enim expedire. Instantibus autem hostibus, cum totus discessus fugæ speciem haberet, Afri conferti, existimantes eos qui erāt in prima acie ui superatos esse, terga dare cœperunt. Qui sacra cohortem efficiebant post Annonis ducis mortē primùm fortiter resistebant, & consensis eorum qui ceciderant cadaueribus, omne periculum sustinebant. Verùm postquam cognouerunt maiorem exercitus partem in fugam conuersam, & hostes à tergo instare, cedere coacti sunt. Itaque effuse fuga per omnia castra Carthaginiensium existente, barbari ad urbem fugerunt, Agathocles aliquousque persecutus reuertitur, & Carthaginiensium castra diripit. Cæsi sunt in prælio Græcorum ad trecentos: Carthaginensium non plures mille, aut ut quidam memoria prodiderunt, supra sex millia. In castris Carthaginensium præter alias opes inuenti sunt complures currus, in quibus apportata erant supra uiginti millia compedum. Barbari enim cum se Græcos facilè superaturos putarent, inter sese significauerant, ut uiuos quamplurimos caperent, & uinctos ad opera detruderent. Verùm (quemadmodum ego arbitror) deus, sicuti superbis cogitationibus dignum est, malam spem mutat in exitum contrarium. Agathocles igitur Carthaginiensibus præter omnium opinionem deuictis, eos intra muros conclusit. Fortuna autem, quę alternis post cladem uictoriam dare solet, uictores æquè atque uictos depressit. Nam in Sicilia Carthaginienses magna acie superato Agathocle, Siracusas obsidebant. In Africa tanta pugna uictor Agathocles, Carthaginienses obsidione premebat: & quod omnium maximè mireris, imperator in insula cum haberet integrum exercitum, barbaris inferior erat, idem in continente parte ante uicti exercitus uictores superauit. Itaque Carthaginienses cum diuinitus sibi hanc cladem immissam putarent, ad omne genus supplicationū conuersi sunt: & maximè sibi infensum Herculem, qui erat apud colonos, rati, magnam pecuniarum uim & preciosissimorum donariorum in Tyrum miserunt. Cum essent enim orti ex ea coloni, antea soliti erant deo decimas omnium reddituum mittere. Sed postea magnas opes nacti, & prouentibus non contemnendis aucti, parum omnino mittebant, numen parui facientes. Ac post calamitatem illam acceptam omnes ad pœnitentiam conuersi, omnium Tyriorum deorum memores erant. Miserunt etiam confecta ex sacris aurea templa ad supplicandum simulachris: existimabant enim hoc magis ad placandam iram dei cōferre, si ad deprecationem donaria mitterent. Causabantur præterea Saturnum ipsis aduersari, quoiam cum superioribus temporibus soliti essent immolare huic deo filiorum præstantissimos: postea clā emptos pueros, eos que enutritos, ad sacrificium mittebant. Et facta inquisitione inuenti sunt quidam ex immolatis subdititij. Hæc cum suis animis cogitantes, & hostium castra ante muros cernentes, religione tenebantur, tanquam qui patrios deorum honores soluissent. Cum autem per imprudentiam errata corrigere cuperent, delectos ducentos primariorum hominum filios publicè immolarunt. Alij calumnijs grauati, sponte sua sese obtulerunt, quorum erant non pauciores ducentis. Erat autem apud eos ænea Saturni statua, quæ manus supinas in terram inclinatas exporrigebat, ita ut im-

Bomilcar sua os prodit.

Carthaginiēsium lades.

Universidad de Deusto
Biblioteca

positus puer deuolueretur, & in uoraginem quandam ignis plenam traderet. Hinc uerisimile est Euripidem fabulosa illa mutuatum, quę tractaotur ab illis de Taurino sacrificio, in quibus Iphigeniam ob Oreste lic interrogari facit, Quodnam sepulchrum mortuus sortiar? Ignem sacrum qui intus est, & opacum terræ hiatum: & fabula quæ à Græcis ex prisca fama tradita est, quòd uidelicet Saturnus suos filios è medio tollere sit solitus, apud Carthaginienses huiusmodi lege seruata uidetur. Enimuero rebus Africis ita mutatis, Carthaginienses in Siciliam ad Amilcarem legatos ire iubent, rogatum ut copias auxiliares mittere maturet, & direpta Agathoclis nauium ferramenta unà mittunt. Ille legatos, ut acceptam cladem celent hortatur, & eum inter milites rumorem, tanquam si Agathocles omnes & naues & copias perdidisset, dissipent monet. Ipse missis quibusdam qui ex Carthagine aderant legatis Syracusas una cum ferramentis, ut urbem dedant suadet: Syracusanorum enim exercitum à Carthaginiensibus concisum esse, & naues cõflagrasse: quòd si qui non credant, ut id exhibitorum repagulorum argumento demonstrent. Hac Agathoclis calamitate nunciata, oppidanorum multi crediderunt. Primarij uerò dubitantes occultarunt, ne qui tumultus oboriretur, atque confestim legatos dimiserunt. Exulum affines & familiares, alios'que qui eorum facta iniquo animò ferebant, quorum erant non pauciores octo millibus, ex urbe eiecerunt. Deindè cum repentè tanta hominum multitudo patriam deserere cogeretur, fit tota urbe discursus, tumultuatio, & fœminarum ululatus: nulla enim erat per id tempus familia luctus expers. Nam quidam calamitatem tyrãnidis Agathoclis, & filiorum suorum casum deplorabant. Ex priuatis alij eos qui in Africa occubuisse putabantur deflebant: nonnulli eorum qui penates & focos relinquere cogerentur, fortunam dolebant, quibus neque manere concedebatur, neque extra muros prodire integrum esset, barbaris urbem obsidione cingentibus. Ad tanta mala accedebat eo quòd & infantes & uxores fugerant, impunitatem concedit, paratoq; exercitu Syracusas contendit, tanquam ad urbem capiendam, tum propter solitudinem, tum propter nunciatam reliquis calamitatem. Præmissis autem legatis, Antandro eius'que socijs si urbem traderent, impunitatem pollicetur. Cum itaque conuenissent ex ducibus authoritate maximè pollentes, Antander urbem dedendam censebat, natura effœminatus, qui'que multum ab audacia & rebus gestis fratris degeneraslet. Erijmnon autem Aetolus ab Agathocle fratri adiutor appositus, diuersa sententia proposita, omnibus ut perdurent, donec rei ueritatem cognouerint, persuadet. Deinde Amilcar sententia oppidanorum cognita, omnis generis machinas construit, oppugnationem aggressurus. Agathocles post pugnam duabus actuarijs nauibus fabricatis, alteram Syracusas mittit, præstantissimis adhibitis, & ex amicis quos habebat fidelissimos uno Nearcho, qui uictoriam suis nunciet. Deinde cum secundis uentis nauigarent hi qui missi erant, noctu quinto die Syracusas appellunt, & coronati pæana'que canentes in nauigio, simulatque illuxit, in urbem nauigant. Quod ubi Carthaginiensium sensere excubiæ, propere persequuntur. Cum autẽ fugientes nõ longè præcederent, remigijs contendere incipiunt. Audita remigum contentione tum oppidani tum urbem obsidentes, ad portum concurrunt, & utrinq; de suis solliciti, ut bono sint animo exclamant. Iam cum actuaria illa comprehenderetur, barbari iubilare, oppidani cum suppetias ferre non possent, diijs pro salute nauigantium supplicare. Iam persequentium prora impetum in eam faciente, non procul à terra anticipauit actuaria alteram uno telis iactu, & cum Syracusani auxilio uenissent, periculum euasit. Amilcar cernens oppidanos propter anxietatem & incredibilitatem expectati nuncij ad portum

Carthaginienses auxilia ex Sicilia petunt ab Amilcare.

Agathocles nuncium Syracusas de uictoria mittit.

tum concurrisse, suspicans partem aliquam muri incustoditam relinqui, mittit cum scalis militum fortissimos. Ibi custodias desertas nacti, insciis omnibus muros conscenderunt, & iam ferè interturrium occupauerant, cum circumeuntes de more excubitores, cum eò peruenissent, id animaduertere: commisso'que prælio oppidani accurrerunt, & eos qui subsidio uenturi erant ingressis præueniendo, alios occiderunt, alios de pinnis præcipites dederunt Quo facto Amilcar grauiter dolens, ab urbe exercitum deducit, & Carthaginiensibus auxiliares copias cum quinque militum millibus mittit.

Dum hæc geruntur, Agathocles locis subdialibus potitus, circum Carthaginem loca ui capit, & urbium alias propter metum, alias ob earum in Carthaginenses odium imperio suo subiungit: castris que prope Tunetem munitione ualido'que præsidio firmatis, ad maritimas urbes proficiscitur, capta'que armis noua urbe, erga uictos clementem se præstitit. Inde ad Adrymetem progressus, eam obsidione premere aggressus est, uocato in auxilium Afrorum rege Elyma. Quæ ubi Carthaginiensibus nunciata fuerũt, cum omnibus copijs ad Tunetem profecti sunt, castris'que Agathoclis potiti, urbi'que tormentis bellicis admotis, in eam continuas impressiones faciebant.

Agathocles multis Africæ urbibus potitur.

Agathocles de suorum cladibus per quosdam certior factus, in obsidione maximam partem exercitus reliquit, assumpto'que comitatu, & militum paucis, clam in locum quendam montanum peruenit, unde conspici possit ex Adrimetinorum agro, qui Tunetem obsidebant. Ac cum militibus noctu diuersis in locis ignes excitare imperasset, hanc Carthaginiensibus speciem præbuit, tanquam contra ipsos ualida manu ueniret: obsessis autem, quasi hostibus aliæ amplæ copiæ in subsidium aduenissent. Sed utrique hac arte decepti, mirabiliter detrimentum passi sunt: dum qui Tunetem obsident, relictis machinis Carthaginem fugiunt: Adrimetini propter metum patriam deserunt. Agathocles ea in deditionem accepta, Thapsum ui expugnat, & eius loci urbes cæteras partim ui capit, partim ad se pellicit. Ac urbibus plusquam ducentis subactis, in ulteriorem Africæ agrum expeditionem suscipere statuit. Igitur cum multis diebus iter faciendo processisset, Carthaginienses coniunctis suis cum ijs quæ ex Sicilia uenerant copijs, rursus Tunetem obsidere aggrediuntur, & incolarum quæ hostes possidebant, non pauca recuperant. Agathocles postquam à Tunete nuncij uenerunt, & ea quæ gesta erant à Pœnis retulerunt, confestim reuertitur. Cum autem ducentis stadijs ab hostibus abesset, castra posuit, ac militibus ne ignes accenderent, interdixit. Ac de nocte itinere facto, simulatque illuxit, in eos qui agrum depopulabantur, & sine ordine extra castra oberrabant, irruit, atque interfectis amplius duobus millibus, captis'que non paucis, magnum in futurum momentum sibi peperit. Nam Carthaginienses coniunctis auxilijs Siculorum & Afrorum, sese Agathoclianis superiores putabant: sed Agathocle illam uictoriam adepto, rursus barbarorum animi conciderunt. Etenim Elymam Afrorum regem rebellem prælio superauit, regem'que & barbarorum magnam multitudinem occidit. Atq; hoc in statu erant res Siculę & Africæ.

In Macedonia Cassander suppetias ferens Autoleonti Pannoniorum regi, bellum cum Autariatis gerenti, cum periculo liberat, & Autariatis cum sequentibus liberis et uxoribus, qui erant numero ad uiginti millia, transportat in montem Orbitaum. Hoc illo agente, in Peloponneso Ptolemæus dux copiarũ Antigoni, principi infensus, quòd debitũ sibi honorẽ non tribueret, ab Antigono desciscit, ac cum Cassandro societatẽ init. Et Hellesponti satrapia Phœnici uni ex fidelissimis amicis demãdata, ad eum milites mittit, petens ut præsidia & urbes tuetur, & Antigono non pareat. Cũ autẽ communibus sententijs inter duces conuenisset, ut Græcas urbes liberas sinerent, Ptolemæus

Cassandri & Antigoni gesta quædam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aegypti princeps Antigonum accusans, quòd urbes quasdam præsidijs occupasset, bellum adornat. Ac misso duce Leonide cum exercitu, asperæ Siciliæ urbes Antigoni imperio subiectas Ptolemæus subigit. Misit præterea ad urbes Cassandro & Lysimaho subditas, petitum ut sibi adhæreant, & Antigonum potentem fieri prohibeant. Antigonus uerò Philippum filiorum iuniorem in Hellespontum mittit, bellum contra Phœnicem & rebelles gesturum. Demetrium in Siciciliam, qui expeditione strenuè defunctus, Ptolemæi duces uincit, & urbes recuperat. Dum hæc geruntur, Polysperchon in Peloponneso degens, Cassandrum accusans, & Macedonum imperium iterum affectans, Herculem Barsanæ filium ex Pergamo accersit, qui erat Alexandri filius, nutriebatur Pergami, annos natus circiter septendecim. Igitur Polysperchō missis undiq; ad priuatos hospites & Cassandri aduersarios, petit ut in paternum regnum adolescentulum restituant. Per literas præterea ab Aetolorum communi petit exercitum & belli societatem, sese multo maiorē gratiam relaturum pollicens, si in puero restituendo operam nauassent. Cum ei res ex animi sententia successissent, & eius postulatis Aetoli libenter parerent, ac multi alij ad regis reditum confluerent, uniuersi conueniunt peditum supra uiginti millia, equitum non minus decem millia. Et Polysperchon in pelli apparatu intentus, pecunias colligit, & ad Macedones sibi fauentes auxilia petitum mittit. Ptolemæus uerò Cyprijs urbibus imperans, postquam de occulta Nicoclis Paphiorum regis cum Antigono amicitia à quibusdam certior factus est, ex amicis Argæum & Callicratem cum mandatis mittit, ut Nicoclem de medio tollant: multum enim metuebat ne aliorum aliqui ad defectionem inclinarent, cum eos qui antea defecissent uiderent esse tam frequentes. Hi itaque in insulam profecti, & à Menelao duce militibus acceptis, Nicoclis domum circumsident, & regis mandatis expositis, eum ad necem

Nicoclis & eius familiæ funestæ cædes.

postulant. Ipse primùm quidem ad diluenda crimina sese conuertit: sed ubi nullam audientiam sibi concedi uidet, seipsum occidit. Axiothea Nicoclis cōiunx audita morte mariti, filias suas uirgines adhuc perimit, ne quis hostium his potiretur: atq; Nicoclis fratrum uxores ut unà secum mortē oppetant hortatur, cum nihil in eas Ptolemæus statuisset, sed impunitatem concessisset. Regia tam inexpectatis funesta cædibus, Nicoclis fratres occlusis ædium foribꝰ, eas incenderunt, ac sibijpsis mortem consciuerunt. Hoc pacto Paphiorum regia familia cruentis exagitata casibus interijt. Nos autem cum promissa rerū gestarum persecuti simus, ad reliquas res gestas transeamus.

Filiorum Parisadæ Bosphori regis bellū.

Peridem tempus post mortuum in Ponto Parysadam Cimmerici Cospho ri regem, eius filiꝰ de primatu inter se contendebant, uidelicet Eumelus, Satyrus & Prytanis. Horum Satyrus quòd esset natu maximus, imperium à patre acceperat, postquam ille regnasset annos triginta octo. Eumelus uerò cōstructa cum quibusdam finitimis barbaris amicitia, magnoq; cōscripto exercitu, de imperio disceptabat. Quibus auditis Satyrus, contra eum cum ualida manu proficiscitur, & transmisso Thapso fluuio, postquam iam hostibus proximus fuit, dispositis circum castra curribus, quibus commeatum apportauerat quorum erat ingens numerus, instructaq; acie, ipse medium (quemadmodū Scythis mos est) agmen tenebat. Merebant ei mercenarij Græci non plures duobus millibus, & totidem Thraces, reliqui omnes socij erant Scythæ supra uiginti millia, equites non pauciores decem millibus. Cum Eumelo militabat Ariopharnes Thracum rex, qui habebat equitum uiginti millia, peditum uiginti duo millia. Commisso'que acri prælio, Satyrus habens circum se delectos uiros, equestre prælium commisit cum Ariopharne, qui in media acie pugnabat. Cum'que multi utrinque cecidissent, tandem regem barbarorum in fugam per uim conuertit. Ac primùm instabat semper obuium quenq; trucidando. Paulo pòst intelligens Eumelum fratrē qua dextrū cornu erat, superiorem

riorem esse, & mercenarios suos milites terga uertisse, persequi destitit, ac uictis subueniens, iterumq; uictoriam pariens, uniuersum hostium agmen terga dare coegit, ita ut quiuis facilè iudicaret iure ipsum, & propter ætatē & uirtutem in paternum regnum succedere debere: qui autem ex Ariopharnis & Eumeli militibus ex prælio reliqui erant, in regiam confugerunt. Hæc autem sita erat ad Thapsum fluuium, qui præter eam fluens, magna satis altitudine, aditum faciebat difficilem. Circūdata erat præcipitijs magnis, præterea ampla sylua, quæ omnino duos aditus manu factos habebat. Quarum unus in ipsa regia erat excelsis turribus & propugnaculis munitus. Alter ex altera parte in paludibus situs erat, ligneis firmatus aggeribus: erat autem columnatis domibus præextus, & supra aquas sita erant ædificia. Cum ad hunc modum locus esset munitus, principio Satyrus hostilem agrum depopulatus est, & pagos igne uastauit, ex quibus magnam prædę & captiuorum hominum copiam abegit. Postea cum per aditus perrumpere tentasset ad propugnaculum & turres, multis amissis militibus discessit. Ac secundum paludes impressione facta, ligneis munitionibus potitur. Quibus direptis, traiectoq; fluuio, sylua cedere aggreditur, per quam necessario ad regiam eundū erat. Hæc dum strenuè peraguntur, rex Ariopharnes sollicitus ne arcem per uim expugnarent, cōfidentius pugnabat, in sola uictoria salutē quærendā esse nō ignarus. Et ex utraq; parte aditus sagittarios disposuit, quibus facilè lignorū celores uulnerabat, cum neque missilia præcauere possent, nec se à sagittarijs, propter arborū densitatem, defendere. Cum autem per tres dies sylua secuissent Satyriani iter faciendo, & laborioſe perdurando, quarto die muro apropinquarunt, sed missilium multitudine, lociq; angustia uicti, magna detrimenta accipiebant. Nam Menisicus mercenariorum dux, insigni homo & prudentia & audacia, murum qua aditus patebat aggressus, & cum suis egregiè præliatus, repulsus est, multò pluribus in eum irruentibus. Quem cum Satyrus periclitari uideret confestim auxilio uenit, & hostium impetum sustinens, hasta per brachium trajicitur, ac malè ex uulnere affectus, in castra reuertitur, & cum nox superueniisset, uita defungitur, cum nouem tantum mensibus post patris Parysadæ obitum regnasset. Menisicus autem mercenariorum dux, soluta obsidione, Gargazam exercitum abducit. Inde regis corpus per fluuium Panticapæum ad fratrem Prytauim deportat. Qui postquam eum honorificè sepeliuit, eius'que corpus in regia feretra recondidit, confestim Gargazam uenit, & exercitū simul ac principatum accipit. Eumelo autē, qui legatos ad ipsum de parte regni miserat, non obtemperauit, sed Gargazæ præsidio relicto, Panticapæum rediit ad stabilienda regni negocia.

Satyrus occiditur.

Peridem tempus Eumelus, adiuuantibus eum barbaris, Gargazam in potestatem suam redigit, & alia oppida loca'que non pauca. Cum'que eum cum exercitu Prytauis frater inuasisset, ipse illum prælio superat, & in Isthmum prope Mæotidem lacum, incluſum ad compositionem cogit, qua ille & milites tradidit, & regno cedere se pollicitus est. Postquam autem Panticapæum uenit, ubi regia est omnium regum qui unquam in Bosphoro regnarunt, regnum iterum recuperare conatus est: sed uictus cum in ea quæ uocatur pomaria fugisset, occiditur.

Prytanis occiditur.

Eumelus post mortem fratrum uolens imperij statum in tuto collocare, Satyri & Prytanis amicos, præterea coniuges & liberos occidit, atque solus euasit eum Satyri filius Parysades, puer admodum: nam relicta urbe ad Agarum Scytharum regem equo fugit. Cum autem ciues ob interfectos familiares indignarentur, conuocata concione de ijs se purgat, & paternum reipublicæ statū restituit, & eam quæ fuerat maiorū tempore Panticapæensib. immunitatē cōcesit, præterea omnib. tributa se cōdonare promisit, ac multa popularē gratia captās diſſeruit. Cūq; omnes eum qua soliti erāt beneuolētia, ppter collata beneficia

Eumelus imperio potitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

beneficia complecterentur, deinceps legitimè subditis imperando, & uirtutem sectando, magna cum omnium laude imperium administrauit. Byzantios etenim & Synopenses, & aliorum Græcorum Pontum incolentium, plurimos beneficijs prosequi non destitit. Cum'que à Lysimacho obsiderentur Callantiani, & rerum necessariarum penuria premerentur, mille qui ad commeatum comparandū profecti erant excepit, quibus non solum perfugium tutum præstitit, uerum etiam urbem habitandam dedit. Præterea Psoam, ut uocatur, & agrum sorte diuisit, & in gratiam eorum qui Pontum nauigarent contra barbaros, equos, tauros etiam Græcos depredari solitos, expeditionē cum suscepisset, mare à latronibus tutum fecit: ita ut præmium suæ beneficentiæ tulerit amplissimum, uidelicet laudem: cum non solùm hi qui sub eius imperio erāt, uerum etiā totius orbis mercatores eius magnanimitatē prædicarent. Præterea magnam partem finitimi agri barbari ditioni suæ adiecit, & regnum longè clarius reddidit. In summa omnes circum Pontum gentes debellare aggressus est, & breui uoti compos euasisset, nisi immatura morte abreptus fuisset. Cum enim annos regnasset quinque, totidem'que menses, admirabili casu extinctus est. Nam cum ex Scythia domum reuerteretur, & ad quoddam sacrificium properaret, quadriga ad regiam contendebat, & cum currus quatuor rotis ueheretur, & haberet tentorium, perterrefacti equi, eum abripuerunt: ac cum auriga habenas tenere nō ualeret, ueritus ne in scrobes delaberetur, exilire conatus est. Sed cum ensis rotæ implicitus esset, ille unà tractus impetu, eueſtigio expirauit. De Eumeli & Satyri fratrum morte oracula prodita sunt, paulo equidem uaniora, sed quæ ab incolis credantur. Satyrum enim oraculo admonitum ferunt diuinitus, ut sibi à mure caueret, neipsum necaret. Itaq; suorum subditorum neminem siue seruus, siue liber esset, id nomen usurpare passus est. Præterea domesticos & agrestes muros formidabat, & pueris semper ut occiderent, & cauos obstruerēt, imperabat: omnia autē cum ritè faceret, irritum se facere posse sperans fatum, uitam finijt in brachij musculo uulneratus. Eumelo autem responsum oraculo fuerat, ut domū quæ portaretur caueret. Itaq; haud temerè rursus domum intrabat, nisi pueri prius & fundamenta & culmen lustrassent. Cum autem mortuus esset in quadriga uectus, propter tentorium quod quadriga uehebatur, omnes oraculum impletum existimabant. Et hæc de rebus in Bosphoro gestis dicta sufficiant.

Eumeli mors inopinabilis.

Oracula Eumeli & Satyri mortē præsignificantia.

Romani Sānites uincunt.

In In Italia Romani Consules in Italiam cum exercitu profecti, Samnites collatis signis ad Italium (ut uocaī) uicerunt. Cūq; uicti eum qui sacer collis appellaī occupassent, tūc nocte orta, Romani in castra sua reuersi sunt. Postero die redintegrato prælio, multi Samnitum ceciderunt, & capta sunt supra duo millia & ducenti. Quæ omnia dum Romanis feliciter succedunt, iam sine periculo Consules locis subdialibus potiti sunt, & rebellatrices urbes subiecerunt. Igitur Cataracta & Ceraulinia urbibus expugnatis, præsidia imposuerunt, atq; aliarum quasdam ad uoluntariam deditionem pellexerunt.

Ptolemæi gesta quædam.

Rectore Athenis Demetrio Phalerei filio, Romæ consulatum inierunt Lucius Fabius secundum, & Caius Marcius. Horum tempore Ptolemæus Aegypti rex, postquam accepit duces suos Siciliæ urbes amisisse, ad Phaselidem classe cum exercitu profectus, eam expugnat. Inde in Lyciam transportatus, Xanthum Antigoni præsidio firmatum armis subigit. Deinde ad Caunum appulsus, urbem capit, atque arcibus præsidio munitis ui potitus, Heraclium cuertit. Persicum autem, dedentibus id militibus, potestati suæ adijcit. Postea Con profectus Ptolemæum accersit, qui cum esset Antigoni patruelis, copijs'que præfectus, eum deserit, & cum Ptolemæo negotiorum communitatem facit. Atque eum ex Chalcide in Con profectum primò humaniter excepit Ptolemæus. Deinde cū eum insolescere uideret, & muneribus colloquijsq;

colloquijsq; ducum animos sibi conciliare, ueritus ne quas insidias strueret, hominem confestim comprehendit, & cicutam haurire cogit, eiusq; milites pollicitationibus pellicit & in numerum suorum militum ascisci. Hæc dum aguntur, Polysperchon ualido conscripto exercitu, Herculem Alexandri & Barsenæ filium in paternum regnum restituit. Cassander autem, cum ille castra fecisset ad eam quę uocatur Stymphalia, cum exercitu uenit. Cum autem non procul castra à castris distarent, & Macedonibus regis reditus non ingratus esset, ueritus Cassander ne aliquando Mcedones, natura ad mutationem rerum prompti, ad Herculem transfugerent, legationem ad Polysperchontē mittit: qua ei persuadere conatur, regē, si in regnū rediret, imperata ab utrisq; facturum: quòd si se adiuuerit, & adolescentem de medio sustulerit, protinus accepturum esse quæ iam antea in Macedonia dona accepisset. Deinde exercitu assumpto in Peloponneso militiæ imperatorem constitutum iri, & in uniuerso Cassandri principatu consortem fore, honorem nactum amplissimum. Tandem multis magnisq; pollicitationibus Polysperchontem inducit, & clā culum fœdus cum eo percutit, ut adolescentulum dolo perimat. Polysperchō eo necato, & apertè negocia communiter cum Cassandro administrans, munera Macedoniana obtinet, & ex pacto milites accipit, peditum Macedonū quatuor millia, equites Thessalos quingentos. Assumptis præterea alijs qui sua sponte adueniebant, per Bœotiam in Pelopōnesum trajicere conatus est: sed à Bœotis & Peloponnesibus prohibitus, reuertit, & in Locros profectus, ibi hybernauit. Hęc dum geruntur Lysimachus in Cherroneso urbem à se Lysimachiam appellatam condit. Cleomenes autem Lacedęmoniorum rex moritur, cum regnasset annos 60. & menses 10. cui cum in regnum succesisset Aretas eius filius, annos regnauit 4. supra 40. Per eadem tempora Amilcar copiarū quæ erant in Sicilia dux, subacta reliqua regionis parte cum exercitu Syracusas contendit, ut eas expugnaret. Itaq; commeatus importationē prohibebat, utpote qui iam multo tempore maris imperium teneret, atq; agrorū frugibus uastatis loca circum Olympium ante urbem sita occupare conatur, ac confestim primo aduentu muros oppugnare statuit, cum uates ei dixisset in inspiciēdis extis, quòd die proxima certò Syracusis cœnaturus esset. Quod consilium hostium oppidani simulatque cognouerunt, de nocte peditum circiter tria millia, equites quadringentos emittunt, cum mandatis ut Euuryclam occupent. Quibus confestim imperata exequutis, Carthaginienses noctu exercitum educunt, id clam hostibus fore sperantes. Omnibus præerat Amilcar, habens sui corporis custodes. Sequebatur Denocrates, equitibus imperans. Peditum agmen bipartito diuisit, in agmen barbarorum & agmen Græcorum auxiliariorum. Sequebatur præterea multitudo plebis uariarum gentium extra ordinem, prędę gratia, quæ nullum militarem usum præberet, causa tumultus & trepidationis cæcæ existere solet, ex quibus plerunq; pericula maiora oriuntur. Et tūc cū uiæ essent angustę & difficiles, qui impedimēta portabant, & eorum quidam qui extra ordinem subsequebantur, iter faciebant, inter sese de itinere contendentes. Angustijs multitudinem prementibus, & ob hoc quibusdam pugnantibus, & utrisq; subuenientibus multis, clamor & magna perturbatio exercitum peruasit. Eodem tēpore Syracusani qui Eurychum occupauerant, auditis hostibus cum tumultu accedentibus, cū superiora loca tenerent, in hostes impetum faciunt, atq; quidam de locis æditis accedentes telis petebant, alij locis oportunis occupatis, transitu barbaros arcebant, nōnulli fugientes per pręcipitia seipsos pręcipitare cogebant: nā propter tenebras & ignorantiam hostes adesse cum magna manu putabant, ut eos inuaderent. Carthaginienses autem tum propter suorum perturbationē, tum propter locorum imperitiam & angustiam trepidi fugam capessunt. Cūque loca patentem exitum non haberent, alij ab equitibus suis, qui multi erāt, conculca

Polysperchō Herculem interficit.

Amilcar à Syracusanis captus occidi tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

conculcabantur: nonnulli ceu hostes inter sese pugnabant, nocte ignorantiã faciente. Amilcar principio hostium impetum fortiter sustinebat, & ut unà se cum periclirarentur qui circum ipsum erant in acie hortabatur. Postea cum propter perturbationem & metum deseruissent eum milites, uix uiuus à Syracusanis captus est. Hic meritò animaduerti potest fortunæ inconstantia, & admirabilitas eorum quæ præter spem hominibus eueniunt. Nam Agathocles uirtute præstans, magnumq; exercitum habens, ad Himeram non solùm ui à barbaris superatus fuit, uerùm etiam fortissimam & maximam exercitus sui partem amisit. At intra muros Syracusis relicti, exigua parte eorum qui antea uicti fuerant, non solùm Carthaginiensium copias urbem obsidentes subegerunt, sed etiam ducem Amilcarem ciuium clarissimum, uiuum ceperunt: & quod omnium maximè mireris, centũ uiginti millia peditũ, & quinq; millia equitũ exiguus hostium numerus ope fraudis et loci armis superauit: ut uerum sit quod dici solet: Multa sunt in bello uana. Post fugam Carthaginienses diuersis locis dispersi, uix postridie omnes conuenerunt. Syracusani cum multis exuuijs in urbem reuersi, Amilcarem de eo supplicium sumere uolentibus tradiderunt. Ac dictum uatis memoria recolebant, qui prædixerat fore ut postridie Syracusis cœnaret, ueritate diuinitus comprobata. Igitur Amilcarem cognati eorum qui occubuerant, uinctum per urbem duxerunt, & diris tormentis uexatum cum summa ignominia occiderunt. Deinde ciuitatis primores eius caput præcisum in Africam per quosdam ad Agathoclem miserunt, qui etiam res feliciter gestas renunciarent. Carthaginiensium autem exercitus post acceptam cladem intellecta calamitatum causa, uix metu liberari potuit: cum´que imperatore carerent, diffidebant Barbari à Græcis. Igitur exules cum reliquis Græcis Dinocratem imperatorem crearunt, Carthaginienses uerò ijs qui dignitate à duce secundi erant, imperium tradiderunt

Acragantini Siculis ciuitates in libertatẽ uindicare aggrediuntur

Eadem tempestate Acragantini uidentes Siciliæ statum ad inuasionem esse accommodatissimum, de insulæ imperio contendebant. Credebant enim Carthaginienses uix bellum cum Agathocle sustinere posse: Dinocratem autem facilé superari posse, qui exercitum ex fugitiuis collectum haberet, atque Syracusanos uictus inopia laborantes, ne tentaturos quidem de primatu certare. Quodq; præcipuum est, si exercitum ad ciuitatum liberationem conscriberent, libenter omnes obsequuturos, tum propter odium in barbaros, tũ propter insitam omnibus libertatis cupiditatem. Igitur delecto Xenodicò duce, eiq; non contemnendo exercitu tradito, ad bellum emittunt. Ille confestim Gelam contendit, & noctu quorundam priuatorum hospitum opera in urbẽ introadmissus, ea potitur, nec non ualido exercitu & pecunia. Igitur in libertatem asserti Geloi, promptissimè uniuersus populus unà militando ciuitates à seruitute liberabat. Peruulgato autem per totam insulam Acragantinorum incepto, ciuitates reliquas cupido libertatis incesit. Ac primi Emæi missis legatis, Acragantinis urbem dedunt. Illi ciuitate à seruitutis iugo liberata, iter ad Erbessum dirigunt, urbem præsidio firmatam: commisso´que acri prælio, ciuibus auxilium ferentibus, præsidium capitur, multi´que barbarorum cadunt, atque ad quingentos positis armis seipsos dedunt. Hæc Acragantinis gerentibus, quidam ex militibus relictis Syracusis ab Agathocle, occupata Echetla, Leontinam atque Camarinæam depopulantur. Igitur cum ciuitates propter agri uastationem & frugum omnium corruptionem grauiter affligerẽtur, Xenodicus in ea loca cum exercitu profectus, Leontinos & Camarinæos bello liberat, expugnataq; Echetla, loco munito, ciuib. populi dominatum restituit, atq; Syracusanis metum incutit. Breuiter eò profectus, & præsidia et urbes à Carthaginiensiũ dominatu uindicat. Dũ hęc geruntur, Syracusani fame laborantes, postquam intellexerunt frumentarias naues ad Syracusas esse nauigaturas, triginta triremes instruunt, ac animaduertẽtes barbaros stationem

stationem habere solitos, incustoditos esse, clam ijs enauigant, & ad Megarẽses profecti, appulsum mercatorum expectant. Postea Carthaginiensib. cum 30. nauibus contra eos profectis, principio nauali prælio certare aggressi sunt: sed confestim ad terram compulsi, ad ædem quandam Iunonis enatarunt. Igitur orto de nauibus certamine, Carthaginiensibus ferreas manus inijcientib. & à terra uiolentius abstrahentibus, decem triremes captæ sunt, reliquæ subsidio uenientibus oppidanis, seruatæ sunt. Atq; hęc in Sicilia gerebantur.

In Africa Agathocles, postquam qui caput Amilcaris apportabant, aduenerunt, cum eo prope hostium castra equo profectus, ut eius uox ab hostibus audiri posset, caput monstrat, & de copiarum clade certiores reddit. Carthaginenses magno dolore affecti, & barbarorum more capite adorato, regis mortem suam esse cladem existimabant, & ad totum bellum segniores facti sunt. Agathocliani autem uictoria in Africa parta elati, cum tantam rerum felicitatem adepti essent, spe arrecti erant, tanquam iam à periculis liberati. Verùm eis illius felicitatis tenorem inuidit fortuna, atq; imperatorem per suos milites in summa coniecit pericula. Lyciscus enim ducum unus ad cœnam ab Agathocle uocatus, uino postquam incaluit, in principem maledicta conijciebat. Sed Agathocles ob eius in rebus bellicis usum hominem ferens, iocis amarulentè dicta mitigabat. Archagathus autem ipsius filius illud iniquo animo ferens, eum cum nimis increpabat, finita cœna, & illis ad tentorium discedẽtibus, maledicebat. Lyciscus Archagato, ei nouercæ adulterium obijciens: credebatur enim clam cum patris uxore Alcia (id enim ei nomen erat) consuetudinem habere. Qua re grauiter offensus Archagathus, sumptoq; cuiusdam satellitis pilo, eius latus traiecit. Igitur eum eũestigio mortuum hi quibus hoc negocij datum erat, in eius tentorium deportarunt. Postridie prima luce conueniunt occisi amici, & multi alij milites, factum iniquo animo ferentes, ac magnum per castra tumultum excitarunt. Multi præterea duces rei, de seipsis solliciti, opportunitatem nacti, non exiguam seditionem mouerunt. Ac cum uniuersus exercitus hac improbitate moueretur, singuli arma in homicidam sumunt. Deniq; multitudo Archagathum de medio tollendum cesẽbat, ac nisi filium Agathocles traderet, ipsum pro eo ad supplicium rapiendum. Exigebant etiam debita sibi stipendia, ac duces qui castris præessent deligebant. Tãdem muros Tunetis quidã occuparunt, ac passim optimates in custodias dederunt. Quod ubi Carthaginiensibus nunciatum est, miserunt quosdam qui eos ad defectionem sollicitarent, stipendia ampliora & munera non uulgaria promittendo. Itaq; multi ducũ ad eos sese cum exercitu descituros polliceban tur. Agathocles autem salutẽ suam in dubio uersari cernens, ueritus ne hostib. traditus ignominiosè uitam finiret, satius esse duxit, si aliquid ferendum esset à militibus occidi. Quare exuta purpura, indutaq; uili tenuiq; ueste, in mediũ procedit. Facto itaq; ab omnib. silentio, multisq; ob rei nouitatẽ accurrentib. inter eos ad præsentem rerum statum accõmodata uerba facit, cõmemoratisq; rebus ab se antea gestis, paratum esse ait mortẽ opperere, si id milites expedire censerent. Nam se nunq; timiditate adductum commisisse ut ob uitę cupiditatem quicquam sua persona indignã admitteret: cuius cum eos testes fecisset, ensem tanquam seipsum iugulaturus stringit. Cumq; iam uulnus inflicturus esset, exercitus ne faciat exclamat, ac uulgò uoces eum absoluentes existunt. Multitudine autem, ut regiam uestem assumat, iubente, lachrymans, populoque gratias agens, decentem ornatum induit, multitudine applausu eius in integrum restitutionis approbante. Cęterùm Carthaginiensibus Græcos quasi iam iam ad ipsos defecturos expectantibus, Agathocles nequaquam rei gerendæ occasionem prætermittens, exercitum aduersus eos educit. Igitur barbari hostes ad se descisscere rati, nihil de eo quod reipsa acciderat cogitabãt. Agathocles uerò iam hostib. proximus, classicũ cani iubet, ac eos adortus,

Archagathus Lyciscum interficit.

Agathocles excitatam aduersus se seditionem sedat.

magnam

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnam stragem edit. Carthaginienſes inopinato caſu oppreſsi, multiſq; militibus amiſsis, in caſtra ſe recipiunt. Igiſ Agathocles propter filium in ſumma pericula cum ueniſſet, ſua uirtute non ſolùm malis exitum inuenit, uerùm etiam hoſtes ſuperauit. Illi autem qui præcipui ſeditionis authores extiterant, reliquiq; qui malè erga principem affecti erant ſupra ducentos, ad Carthaginienſes transfugere auſit ſunt. Nos uerò de rebus in Africa Siciliaq; geſtis locuti, ad eas quæ in Italia geſtæ ſunt tranſeamus.

Romani Tyrrhenos bello uincunt.

Cum Tyrrheni urbem Sutriùm Romanorum coloniam bello aggreſsi eſſent, Conſules ualida manu ad auxilium ferendum profecti, prælio Tyrrhenos deuicerunt, & eos ad caſtra uſq; perſequuti ſunt. Per idem tempus Samnites, cum procul Romanorum exercitus abeſſet intrepidè agrum eorum lapygam, qui Romanis fauebant, depopulabantur. Quare Conſules copias diuidere coacti ſunt, & Fabius in Tyrrhenia manſit, Marcius autem contra Samnites profectus, urbem Allifas ui capit, ſociosq; obſidione cinctos à periculis liberat. Fabius Tyrrhenis magnis copijs Sutrium oppugnantibus, per ſini timorum fines in ulteriorem Tyrrheniam clam hoſtibus inuaſit, iam longo tẽpore ab hoſtium direptionibus immunem. In eam inopinata irruptione, longè lateq; regionem uaſtauit, & incolis qui repugnabant ſuperatis, multos occidit, nec paucos uiuos captos poteſtati ſuæ ſubiunxit. Poſtea ad Peruſiam altero prælio deuictis Tyrrhenis, ac multis interfectis, terrorem genti incuſsit, primus Romanorum cum exercitu in illa loca ingreſſus. Pactisq; cum Aretinis & Crotoniatis & Peruſinis inducijs, atq; urbe Caſtula expugnata, Tyrrhenos obſidionẽ Sutrij ſoluere coẽgit. Rom. eodẽ anno Cẽſores creati ſunt: quorum alter Appius Claudius ſubiectum habens L. Cladium collegã ſuum multa maiorum inſtituta antiquauit. Nam dum populo gratificari ſtudet, nullam ſenatus rationem habebat. Et primùm Appiam aquam, ſic appellatã, à ſtadijs octoginta Romam deduxit, in quod opus multas ærarij publici pecunias inuſſu ſenatus inſumpſit. Deinde Appiam uiam à ſe ſic nominatam, magna ex parte duris lapidibus à Roma ad Capuam cõſtrauit, quod interuallum eſt ſtadiorum plus mille, & loca eminentia ſolo cõplanando, & depreſſa cauaq; magnis aggeribus exæquando, uniuerſum ærarium publicum exhauſit: ac nominis ſui immortalem famam poſt ſe reliquit, cõmunis utilitatis ſtudioſus. Præterea ſenatũ miſcuit, non patritios & eos qui dignitate præſtarent ſolùm in ſe natum cooptando, quemadmodum factitari ſolitum erat, uerum etiam alios multos, & ex libertinorum genere nonnullos: quæ grauiter ferebãt qui generis nobilitatem iactabant. Fecit etiam ciuibus poteſtatem ut ſeſe in quamcunque uellent tribũ aggregarent, et facultates ubi luberet æſtimarent. In ſumma cum animaduerteret illuſtriſsimos quoſq; odium aduerſus ſe fouere, offenſionem quorundam reliquorum ciuium uitabat, hoc pacto ſeſe contra alienationem nobilium uulgi beneuolentia præmuniens. Et in equitum exploratione nulli equum ademit, atq; in Senatorum confirmatione neminem obſcurũ ſenatorem eiecit, quod cenſores facere conſueuerant. Etenim Conſules tum propter odium, tum quòd primarijs gratificari uellent, in ſenatum conueniebant non ab eo inſtitutum, ſed à deceſſoribus cenſoribus delectum. Populus autem ſe illis opponens, & Appij partibus ſtudens, & conſanguineorum prouectionem confirmare uolens, ædilem elegit illuſtrioris ædilitatis Flauium, libertinæ mulierculę filium, qui primus Romanorum hunc dignitatis gradum aſſequutus eſt, cum filius eſſet patris libertini. Appius de imperio deturbatus, inuidiam ſenatus metuens, cæcitatem ſimulauit, domiq; ſe continuit.

Appius Claudius.

Rectore Athenis Charino, Romani Coſs. P. Decium & L. Fabium creariũt. Apud Eleos Olympias agebatur duodeuigeſima ſupra centeſimã, qua in ſtadio uictor extitit Apollonides Tegeatas. Eadem tempeſtate Ptolemęus magna claſſe ex Myndo per inſulas nauigans, in tranſitu Andrum liberam reddidit, &

118 Olymp.

Ptolemæi geſta quædam.

dit, & præſidium exegit. Inde ad Iſthmum profectus, Sicyonem & Corinthũ à Gratiſipoli accepit. Quibus autẽ de cauſis urbes celebres in ius ditionemq; ſuam redegerit, quoniã ſuperioribus libris demonſtratũ eſt, hic de ijs diſſerere ſuperſedebimus. Reliquas præterea græciæ urbes in libertatem aſſerere conatus eſt, ratus græcarum ciuitatum beneuolentiam rebus ſuis magno adiumento fore. Sed cum Peloponneſij frumentum & pecuniam conferre iuſsi, eorũ quæ promiſerant nihil præſtarent, indignatus rex cum Caſſandro pacẽ facit, Hac cõditione ut ijs quiſq; quas poſsidebat urbibus imperaret: deinde Sicyone & Corintho preſidio munitis in Aegyptum reuertitur. Hęc dum aguntur Cleopatra Antigono infenſa, & in Ptolemæum propenſa, Sardibus quaſi ad eum profectura diſcedit. Erat illa ſoror Alexandri, eius qui Perſas debellauit, filia autem Philippi Amijtę filij. Vxor fuerat Alexandri, qui in Italiam expeditionem fecit. Itaq; ob eius generis nobilitatem Caſſander & Lyſimachus, præterea. Antigonus & Ptolemæus, denicq; omnes duces primarij, poſt Alexãdri obitum eam in matrimonium ambibant. Quiſq; enim cum Macedones illud coniugium approbaturos ſperaret, regiam familiam affectabat, tanquam ad ſe ſummum imperium translaturus. Cum autem Sardium præfectus demandatam ſibi ab Antigono curam Cleopatræ haberet, eius profectionem impediebat. Poſtea eius iuſſu per quaſdã mulieres eam dolo peremit. Antigonus nolens ſe cædis authorem dici, ex illis mulieribus aliquas, quaſi quæ inſidias ſtruxiſſent, ſupplicio affecit, & funus regie procurauit. Igitur Cleopatra à ducibus nobiliſsimis cupita ante nuptiarum celebrationem, talem uitæ exitum ſortita eſt. Nos cum res Aſiaticas & græcas perſecuti ſumus, ad reliquas orbis partes tranſeamus.

Cleopatræ mors.

In Africa cũ Carthaginienſes miſiſſent exercitũ, qui rebelles Numidas reciperet, Agathocles ad Tunetẽ Archagatho filio cũ parte copiarũ relicto, ipſe cũ delectis peditũ octo millibus, equitibus octingẽtis, curribus Africis quinquaginta magnis itineribus hoſtes inſequitur. Carthaginienſes poſtquã ad Numidas Zuphones appellatos uenerunt, incolarũ multos ad ſe pellexerunt, & eorũ qui deſciuerant nonnullos in antiquã ſocietatẽ reſtituerunt. Vbi aũt hoſtes prope eſſe intellexerunt, in quodã tumulo fluentis altis traiectuq; difficilibus cincto caſtra faciunt, atq; ea ad repẽtinas hoſtiũ incurſiones repellendas opponunt. Numidarũ aũt fortiſsimos Græcorũ agmen ſequi iubent, quo eos qui iter impedire conarentur, arcerent. Quibus imperata executis Agathocles aduerſus eos, funditores & ſagittarios mittit. Ipſe cũ reliquo exercitu ad alia hoſtiũ caſtra contendit. Carthaginienſes eius inſtituto animaduerſo, ex caſtris exercitũ educunt, ordinataq; acie parati cũ hoſtibus congredi conſiſtunt. Sed poſtquã animaduerterunt Agathoclis milites flumen iam traijcere, cõpoſito agmine eos adoriunt & ad flumẽ tranſitu difficilẽ magnã hoſtiũ ſtragẽ edũt. Cũ aũt Agathocliani adniterentur, græci uirtute, barbari multitudine ſuperabant. Ibi ſanè cũ utrunq; acies longo tẽpore ſtrenue dimicarent, utrinq; Numidæ è pugna exceſſerũt, & finẽ prælij obſeruabãt, hoc cõſilio ut ſuperatorũ impedimenta diriperẽt. Agathocles cũ ſuis quos apud ſe habebat præſtãtiſsimus primus aduerſarios repulit, atq; eorũ fuga reliquos barbaros quoq; in fugã conuertit. Ac ſoli equites græci, qui à Carthag. partib. ſtabant, quibus Clinon præerat, Agathoclianos inſtantes ſuſtinuerunt, & eorũ plerique fortiter pugnando ceciderunt, reliqui quodã caſu euaſerunt. Agathocles ab ijs perſequendis cũ deſtitiſſet, aduerſus barbaros qui ad caſtra confugiebãt, contendit, & cũ ad niteret locis arduis, & acceſſu difficilibus, non minus grauia quã quibus Carthaginienſibus afficiebat, patiebat: uerũtamen nihil de conſtãtia remiſit, quin uictoria elatus, inſtabat ut hoſtiũ caſtris potiretur. Interea prælij finẽ expectantes. Numidæ, Carthaginienſiũ impedimenta inuadere nequibant, ꝓpterea quod utræq; copię prope caſtra certabant. Sed ad græcorũ caſtra profecti (ſciebant

Agathoclis cũ Carthaginienſibus uarium prælium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim procul abesse Agathoclem) cum non essent qui ijs resistere possent, nullo negotio occisis qui pauci erant repugnantibus, captiuis reliquaq; præda potiti sunt. Quæ postquam Agathocli nunciata sunt, confestim eò cum exercitu profectus, quædam eorum quæ ablata fuerant recuperauit, maximam tamen partem Numidæ abstulerunt, ac ubi nox uenit procul se subduxerunt. Imperator uerò erecto tropheo, ne quis esset qui sibi sua ablata conquereretur, militibus prædam diuisit, & græcos captiuos, qui Carthaginiensibus auxilio uenerant, in Castellum deposuit. Igitur illi cum principis ultionem metuerent, noctu Castelli custodes inuadunt, ac prælio uicti pauciores mille locum munitum occuparunt, quos inter erant Syracusani supra 500. Agathocles de facto certior redditus, cum militum manu eo uenit atque eis qui irruerant data fide descendere iussis, omnes neci dedidit. Hac pugna defunctus, in eo totus erat ut Carthag. subiugare posset. Mittit itaq; in Cyrenen legatum ad Ophellam, Otthonem Syracusanum. Erat hic Ophellas ex amicis unus, qui cum Alexandro militauerat, qui cum urbibus Cyrenensibus imperaret, & ualidum exercitum haberet, de principatu propagando cogitabat. Dum in hac cogitatione uersatur, aduenit Agathoclis legatus, postulans ut arma contra Carthaginienses sumat, & pro eo beneficio ei Africæ, imperiū promittit. Agathocli enim Siciliam sufficere, si ipsi liceat secure ab omni Carthaginiensium metu liberato, tota insula potiri. Præterea uicinam esse Italiam ad imperij amplificationem, si maiora appetat. Neq; enim Africam mari magno & difficili disiunctam ei conuenire, ad quā quidem nunc non cupiditate, sed necessitate uenerit. Ophellas cum ad antiquum consilium hæc noua spes accessisset, lubens paruit. Itaque ad Athenienses de societate misit, propterea q Euthydicen Miltiadæ filiam in uxorem duxerat, qui hanc appellationem ad ducem eorum referebat qui in Marathone uictores extiterant. Quare ob illud matrimonium, alias q eius uirtutes in urbem admissus fuerat, ac multi Athenienſium prompto animo ad auxilium profecti sunt. Quinetiam ex alijs ciuitatibus græciæ non pauci illius profectionis participes esse cupiebant, q sese Africæ præstantissimam partem sorte obtenturos, & Carthag. opes direpturos sperarent. Nam græcia quotidianis bellis & ducum mutuis contentionibus attrita & extenuata erat. Itaq; non solum magnis bonis potituros se, uerumetiam malis præsentibus liberatum iri putabant. Igitur Ophellas omnib. ad expeditionem necessarijs egregiè comparatis, exercitum educit, peditum supra decem millia, equites sexcentos, currus centum, aurigas & Rhedarios supra trecentos: sequebatur præterea extra ordinem, hominum non pauciores decem millibus. Atq; horum multi, uxores, liberos, reliquaq; impedimenta secum ducebant, ita ut coloniæ similis esset exercitus. Igitur octodecim dierum iter progressi, emensiq; tria stadiorū millia, castra posuerunt apud Automalas. Inde iter facientibus occurrit mōs, ex utroq; latere præruptus, in cuius medio alta erat cauerna, ex qua ardua rupes sursum tendebat, ad eius radicē antrum erat insignis magnitudinis, hedera & taxo obsitum. In eo uixisse fabulantur reginam Lamiam, insignis pulchritudinis mulierem, sed eius faciē postea, propter animi feritatem, in beluinam transformatam ferunt. Cum enim ei omnes liberi morerentur, hoc casu mœstam, & inuidia aduersus fœcundas motam, ex ulnis infantes abripi, & confestim necari iussisse fama est. Hinc ad hanc usq; diem manere apud pueros illius mulieris memoriā, atq; ijs eius nomen esse summo terrori. Cum aūt ebria esset, licentiam omnibus dedisse quid uis pro arbitrio faciendi, atq; per illud tempus, quoniam ea quæ fierent in illis finibus non inquireret, pro cæca habitam fuisse. Hinc fabulantur quidā, eam oculos in marsupium occultasse, transferentes eam quæ in uino nascebatur incuriam, ad supra dictum carmen, tanq; uinum eam aspectu priuasset. Quod autem ea in Africę finibus fuerit, author est & Euripides, ait enim. Quis hominibus infame nescit genus Lamiæ Libysticæ. Igitur Ophellas, assumpto exercitu

Agathocles Ophellam accersit ad auxilium.

Lamia Lybica.

citu, eum per arida, & à feris infestata ducebat: neq; enim aquæ solum erat penuria, uerum etiam sicco deficiente cibo, de uniuersi exercitus salute periculū fuit. Nam cum solitudines ad Syrtas positæ uenenatis feris abundarent, quorum morsus esset lethalis, multi infestabantur, medicorum & amicorum ope nihil eos iuuante. Nam quidam serpentes illius terræ colorem referentes, ita latebant, ut præuideri non possent: quos cum multi per ignorantiam calcarent, mortiferis icti morsibus peribant. Ad extremum plusquam duorū mensium itinere cum summa misseria continuato, uix tandem ad Agathoclem uenerunt, & exiguo inter utriusq; copias interiecto spacio castra posuerunt. De quorum aduentu certiores facti Carthaginienses, perculsi sunt, cum tantum exercitum cōtra se uenire cernerent. Agathocles Ophellæ obuiam profectus & omnibus ei comiter suppeditatis, ut corpora à laboribus debilitata curent monet, & cū diebus aliquot expectasset, & singula quæ in castris fierent considerasset, postquam plericq; militum pabulatum & frumentatum exierant, & Ophellam nihil eorum quæ à se deliberata erant suspicari uideret, conuocato suorum militum concilio, illum tanquam insidiatorem accusat, & multitudine exacerbata, confestim aduersum Cyreneos instructum exercitum educit. Qua rei nouitate obstupefactus Ophellas, sese ad defensionem præparat, sed præuentus, nec parem habens exercitum, in prælio occiditur. Agathocles aūt reliquam multitudinē arma ponere cum coegisset, & sibi omniū animos magnificis pollicitationibus conciliasset, omnibus copijs potitur. Igitur Ophellas magna sperans, & alteri sese nimis facile credens, hunc uitæ exitum sortitus est.

Ophellæ exercitū per Africæ deserta ducit ad Agathoclem.

Agathocles Ophellā perfidè interfecit.

Carthagine Bomilcar qui iamdudum tyrannidem affectabat, tempus suo instituto idoneū quærebat. Ac cum rei gerendę sæpe oblata esset occasio, semper tamen aliqua leuis causa incœptum impediebat. Solent enim res graues, & sceleratas aggressuri, plerunq;, religione teneri, semperq; cunctationem actioni, & dilationem effectioni anteponunt, id quod tunc quoq; accidit. Iam aūt oportunitatem nactum se ratus, ciuium quos habebat primarios ad bellū contra Numidas gerendū emisit, ne quis authoritate pollens eius conatibus obsisteret. Sed aperte tyrannidem detegere nō audebat, metu periculi. Eo aūt tempore quo Agathocles Ophellam aggressus est, Pomilcar principatum inuadit, utriscq; quid hostes facerent ignorantibus. Nam Agathocles tyrannidis quæ in urbe erat affectationem & tumultum nesciebat, quoniam facile Carthagine potitus fuisset. Bomilcar enim rei capitalis damnatus, adesse maluisset Agathocli, quam ciuibus dare suo corpore pœnas. Nec rursus Agathoclis impressionem audiuerant Carthag. facile enim Ophellæ copijs ad se receptis eum superassent. Verum ego hanc ignorantiam non abs re utriscq; accidisse arbitror, quamuis magnæ res essent, & utercq; ab altero haud procul distans, tantum facinus fuerit aggressus. Nam Agathocles hominem amicum occisurus, nihil eorum quæ apud hostes gerebantur pensi habebat. Nec item Bomilcar libertatem patriæ erepturus, quicquam inquirebat, ut qui non quomodo hostes, sed ciues oppugnaret, in presentia propositum haberet. Hęc cum ita sint, extiterit fortasse aliquis qui hac in parte historiam incuset, quod animaduertat in uita multas easq; diuersas res eodem tempore gestas, et scriptoribus necessarium esse interrumpere narrationem, et ijs quæ uno tempore geruntur, præter naturam partiri tempora, ita ut rerum gestarum ueritas affectionem habeat, sed descriptio hac facultate destituta, imitetur quidem facta, sed multum à uera affectione superetur. Igitur Bomilcar in noua (ut uocatur) urbe recensitis militibus, nō procul ab antiqua Carthagine sita, alios dimisit, eos uero qui sui incœpti conscij, erāt, ex ciuibus numero 500. ex mercenarijs 1000. seipsum Tyrannum declarat: militibusq; in quinq; partes diuisis, progreditur, omnes in ijs occurrētes occidendo. Facta per urbem fuga, ortoq; grauissimo tumul-

Bomilcar seipsum tyrannū declarat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tu,primũ quidẽ Cartag.arbitrati sunt hostes in urbẽ ꝓditũ irrupisse.Sed rei ue
ritate cognita,iuuentus cõcurrens instructa acie aduersus tyrannũ contendit.
Bomilcar occidens eos qui in uicis erãt,in forũ ꝓperat, multosq; ibi inermes
ciues trucidat.Carthaginiẽses occupatis quę circa forũ erãt altis domibus,cre
bris socios coniurationis uulnerabant,cum locus undiq; telorum iactibus ex
positus esset.Quare grauiter laborantes seipsos conglobant, & per angustias
in nouã urbẽ irruunt,continenter de ędibus secundum quas ibant missilibus
petiti.Cũq; locũ superiorẽ quidã occupassent,Carthag. cũ ciues omnes arma
ti concurrissent,contra eos qui defecerant castra faciunt.Tandẽ missis legatis
seniorum maximè idoneis, & impunitate concessa destiterunt, & in reliquos
Bomilcaris mort. iniuriarum memores non fuerunt,propter impendentia urbi pericula,sed Po
milcarem grauiter cruciatum,uita priuarunt, iusiurandi nulla ratione habita.
Igitur Carthaginienses de rerum omniũ summa periclitati,hoc pacto antiquã
Reip. formã recuperarunt. Agathocles oneratis spoliis nauibus onerarijs,in
easq; ad bellũ ineptis,qui ex Cyrene uenerãt,missis,Syracusas dimisit.Sed ex
orta tẽpestas naues partim demersit,partim ad Italię insulas Pithecusas delatę
sunt,paucæ Syracusas integrę puenerunt.In Italia Romani Coss.Marsis à fam
nitibus bello impetitis auxilio profecti,prelio superiores extiterunt,& hostiũ
multos occiderunt.Inde per umbrorũ fines profecti, Tyrrheniã, quæ hostilis
erat,inuadunt,& id quod uocatur Caprium presidium expugnant.Ac insulis
deinducijs legatos mittentibus,cum Tarquinijs in annos 40, cũ cæteris Tyr-
Demetrius Pi rhenis in annum unum inducias pepigerunt.
cæum inuadit Transacto anno tempore Athenis Remp.regebat Anaxicrates,Romę con 223
sulatum inierunt Appius Claudius & L.Volamnius.Horum tempore Deme
trius Antigoni filius traditis sibi à patre ualidis & terrestribus & naualib. co-
pijs,necnõ missilibus reliquisq; ad obsidionẽ necessarijs, ex Epheso soluit.In
mandatis autem habebat ut omnes græciæ ciuitates seruitute liberaret, & pri
mum Athenienſium urbem à Cassandro præsidio firmatam.Cum in Pireum
appulsus,undiq; oppugnationem primo aduentu aggressus esset, ac procla-
mari curasset, Dionysius Munichiæ præsidij magister, & Demetrius Phale-
reus urbi à Cassandro procurator præpositus,hostem de muris magna ui pro
pulsant.Cumq; iam ex Antigoni militibus quidam per uim irrupissent, & se-
cundum littus murũ transcendissent,plures adiutores acceperunt, atq; ita ca-
ptum est Pireum. Ex ijs qui intus erant Dionysius præsidij præfectus Muny-
chiã,Demetrius Phalereus in urbem cõfugit. Postero die missus cum alijs ad
Demetrium à populo legatus, qui de libertate & sua salute uerba faceret, ho-
norificè acceptus est,& de rebus Athenienſiũ desperans,Thebas se recepit,in
de ad Ptolemæũ in Aegyprũ confugit. Igitur cum decẽ annis urbi præfuisset,
Demetrius hoc modo patria expulsus est.Athenienſium populus libertatẽ consecutus,li
Munychiã ex bertatis authoribus honores decreuit.Demetrius constitutis tormentis cæte-
pugnat. risq; machinis & telis,Munychiã terra mariq; adorit, ac sese fortiter de muro
defendentibus oppidanis, loci difficultate & æquitate superiores erant Dio-
nysiani,est enim Munychia non loci natura solũ,uerumetiã murorũ structura
munita. Demetrius uero militum numero bellicq; apparatu longè superabat.
Tandem cũ per duos dies sine intermissione durasset obsidio, & præsidij cu-
stodes catapultis ac lapidarijs tormẽtis uulnerarentur,nec qui uulneratis suc-
cederent haberent,uincebantur.Demetriani per uices pericula subeundo,re-
centesq; semper succedendo,nudato propter tormẽta muro,Munychiã occu
pant,ac milites arma tradere cogunt.Dionysiũ uero præsidij custodẽ uiuũ ca-
piunt. Hac felicitate paucis diebus parta Demetrius complanata Munichia,
pristinam populo libertatẽ restituit, ac cum eo amicitiã societatemq; coiuit.
Athenienses rogante Stratocle iuxta Armodij Aristogitonis statuas aurea s
Antigoni & Demetrij in curru erigere decreuerunt, atque utrunq; ex talen-
tis

tis ducentis coronare, & aram extructam seruatorum appellare. Præterea ad
decẽ tribus alteras duas, Demetrianã & Antigonianã, adijcereq; ijs quotan-
nis ludos,pompã,& sacrificium exhibere, ita ut singulis annis Mineruæ peplo
intexerent. Igit populus Lamiaco bello ab Antipatro sub iugum missus,post
annos decẽ & quinq; præter opinionẽ patriã reip.formã recepit.Demetrius Me-
garensium urbẽ ꝑsidio munitã cum expugnasset, populum in libertatẽ asser-
uit,amplosq; honores ꝓ collatis beneficijs cõsecutus est.Antigonus cũ Athe
nis ad eum legati uenissent,& honores decretos exposuissent,& de frumẽto li
gnisq; ad nauium structurã agerẽt, illis tritici cẽtum 5000. medimnum dedit,
materiãq; quæ centum nauib. conficiẽdis sufficeret.Ex Imbro ꝑsidio educto,
oppidanis urbẽ restituit.Datis ꝑterea ad filium Demetrium literis mandauit,
ut cõsiliarijs ex socijs ciuilib.constitutis,de cõmuni græciæ utilitate consulta-
rent: Ipse cum exercitu in Cyprum traijceret, & bellum confestim cum Ptole
męi ducib.moueret.Igit cum is iussa parentis sine mora executus esset,Carias
ꝓfectus, Rhodios ad bellum cõtra Ptolemæum suscipiẽdum hortat. Illi cum
abnuerent,& pacẽ cum omnib.colere uellẽt,hęc prima fuit populi Antigonũ
abalienationis causa.Demetrius in Siciliã ꝓfectus,acceptisq; ibi militibus &
nauib,in Cyprum nauigat,habẽs is millia peditum, equites quadringẽtos na
ues q̃um aliæ erãt actuariæ triremes,supra decẽ & centum,aliæ tardiores mi-
litares 53.Habebat ꝑterea omnis generis cõmeatum sufficientẽ tum eqtum
tum peditum multitudini. Ac primum castra fecit in ora maritima Carpasiæ,
& subductis nauib,castra uallo,altaq; fossa muniuit.Deinde incursiones in finiti-
mos faciẽdo,Vraniã & Carpasiã in cœpit,ac relicto in nauib.satis firmo præ
sidio,cum exercitu Salaminẽ cõtendit.Menelaus autẽ à Ptolemæo insulę præ
tor cõstitutus,coactis ex ꝑsidijs militib,Salamine se cõtinebat. Cum autẽ 10.
stadijs abessent hostes,urbe egredit cum 11. millib. peditum, equitib.circiter
octingẽtis,ac paulisp cõtinuato prælio,Menelaus pressus ab hostib.terga uer
tit.Demetrius in urbẽ usq; ꝓsecutus hostes,captiuos cœpit nõ multo paucio-
res trib.millib,ac circiter mille occidit. Captos primum à criminib.absolutos
in ordinẽ suorum militum inseruit:sed cum rursus se ad Menelaum reciperẽt,
ꝓpterea q̃ impedimẽta sua in Aegypto apud Ptolemæum reliquerãt,cum co
gnouisset eos firmos ꝑmanere, inductos in naues in Syriã ad Antigonum di-
misit.Eo tẽpore Antigonus in supiore Syria degebat,& urbẽ ad Orontẽ fluui
um Antigoniã à se appellatã cõdebat,quã sumptuose ædificabat,quę ambitu
suo 70.stadia cõtineret.Erat enim locus ad imminẽdum Babyloniæ, & supio
ribus satrapijs,& rursus inferiori satrapię,ꝑterea Aegypti Satrapijs idoneus
Enimuero haud lõgo tẽpore stetit urbs,qppe q̃ Selecucus extirpauerit,& op-
pidanos habitatum duxerit in eam quæ ab ipso constructa,& ab eodẽ Seleu-
cia fuit appellata. Sed de hisce rebus, singula suis locis diligẽter tractabimus.

Antigonꝰ Antigoniam urbem condit.

In Cypro Menelaus prælio superatus, in muris missilia bellicaq; tormenta
disposuit,& collocatis per primas militibus sese ad piculum subeundum præ
parabat,maximè cum & ipsum Demetrium ad obsidionẽ sese accingere uide
ret.Misit & in Aegyptum ad Ptolemęum legatos,qui acceptã cladem nuncia
rent,& ab eo auxilium,quippe periclitantib.eius in insula reb.implorarẽt.De
metrius cũ uideret Salaminẽ urbẽ & murorum firmitate, & militũ numero q̃
cã defensuri essent,nõ contemnendã,statuit machinas magnitudine excellen
tes,& Catapultas tum ad missilia tum ad saxa facienda ois generis, reliquũq;
apparatum terribilem facere. Ꝑterea artifices ex Asia accersiuit & ferrum,&
materiam,reliquamq; ad opus necessariam copiam.Cum hæc omnia ei celeri
ter suppeditata essent machinam Helepolim nominatam fecit,cuius latitudo
à singulis lateribus esset cubitorum,45.altitudo,90, nouem cõtignationib.di-
stinctam,quæ subiectis quatuor firmis rota ageret octonum cubitorum. Fe-
cit ꝑterea arietes prægrandes, & duas testudines, quæ arietes portarent.

Demetrius Salaminẽ oppugnat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Atque in infimis Helepolis tabulatis disposuit omnis generis tormenta, quorum maxima pondus æquabant trium talentorum: in medijs Catapultas maximas ad missilia, in supremis minimas, & magnam tormentorum ad iacienda saxa copiam, in ijsq; uiros idoneos collocauit supra 200. Admotis autem urbi machinis, crebrisq; utens missilib, partim murorum pinnas tormentis, discutiebat, partim muros ipsos arietibus quatiebat. Ac cum oppidani se fortiter defenderent, machinisq; machinas obijcerent, p aliquot dies anceps piculum, cum utriq; affligerent & uulnerarent. Ad extremum cadente muro, & urbe ne ui caperet pclitate, cum uox supuenisset, ab oppugnādo muro destitit. Menelai milites iā de urbis salute actum esse uidentes nisi rē aliquē nouā tentarēt, magnā siccorum lignorum copiā cumularunt. Hāc nocte circiter media hostium tormentis iniectā, coniectisq; omnibus de muro lāpadibus, maxima operum accenderunt. Repente flāma in auras sublata, Demetriani succurrere conati sunt, sed prævalente ob celeritatē flamma, multæ machinæ unā cum militibus qui in eis erant cōflagrarunt. Demetrius licet spe sua frustratus esset, nihilo segnius tamen oppugnationem terra mariq; urgebat, cōfidens se tempore hostes superare posse. Ptolemæus audita suorum clade, cum magnis naualibus & terrestribus copijs ex Aegypto traijcit, & ad Cypri Paphum delatus, ex urbibus naues colligit, & Citium proficiscitur, quod abest à Salamine 200. stadijs. Habebat omnino naues longas centum & quadraginta. Harum maxima erat quinquerēmis, minima quadriremis. Naues autem quæ milites ueherent, has subsequebant, amplius ducentæ, quæ peditum non minus decē millib. uehebāt. Igitur Ptolemæus terrestri itinere quosdā ad Menelaum cum mandatis misit, ut celeriter, si fieri posset, ad se naues sexaginta ex Salamine mitteret, quas si acciperet, sperabat fore ut facile ducens classem ducentorum nauium prælio nauali uictor existeret. Demetrius eius consilio cognito, ad obsidionē partē exercitus reliquit: ipse instructis nauibus, in easq; delectis militib. impositis, tela & tormēta imposuit, & trimum palmorum tormēta ad missilia satis multa ī proris collocauit. Ac instructa egregiè ad naualē pugnā classe, circum urbē nauigat, & ad portus introitum extra teli iactum demissis anchoris pernoctat, tum ad ꝓhibendum ne urbis naues reliqs coniungerent tum hostium classem expectās, ad nauale plium cum hostibus conferendum paratus. Cum autē Ptolemæus Salaminē nauigaret, subsequentib. ipsum subsidiarijs nauibus, ꝓcul stupēda classis ꝓptermultitudinē apparuit. Demetrius cognito hostium aduētu, Antisthenē nauium pfectum cum decē quinqueremib. reliquit, qui ꝓhiberet ne urbis naues ad nauale plium egrederent, cum portus angustum exitum haberet: equitibus ut ad littus starent mādauit, quo posset (si forte qs casus interueniret) eos q ad terrā natarēt seruare. Ipse classe instructa it obuiā hostib, ducens secum oīo cētum & octo naues, cum ijs q̄ ex captis locis instructæ erāt. Harum maximæ erāt septiremes, reliquæ qnqueremes. Ac lęuum cornu septē Phœnicum septiremes tenebāt, Atheniēsium quadriremes triginta, quib. præpositus erat, Medius nauium pfectus. Præter has decē etiā seremes, & totidē qnqueremes ordinauit, uolēs fortasse hoc cornu in quo ipse pugnaturus esset, egregiè munire. In media acie minimas naues cō stituit ijsq; Themisonē hamium, & Marsiā, eum q Macedonum gesta conscripsit, pfecit. Dextrum cornu tenebat Hegesippus Halicarnasseus, & Plistias Gous, totius classis impator. Ptol. noctu magna cum festinatione Salaminem nauigabat, sperās se hostes, si portū occuparet, ꝓuenire posse. Sed orta die, cō nō ꝓcul hostiū classis instructa cōspiceret, ipse se quoq; ad naualē pugnā armat, Igit naues q̄ militesuehebāt, ꝓcul subseq iubet, reliqsq; nauib. rite ordinatis, ipse sinistrū cornu regebat, adiutrices habēs maximas naues. Ita īstructa acie, utriq; de more uota facere ꝓ nauiū gubernatores multitudie uoci acclamāte. Principes de uita rebusq; oībus pclitaturi multū æstuabāt. Igit Demetrius cum

Demetrius copias ad præsidiū nauale aduersus Ptolemæū instruit.

cū ab hostib. 3. circiter stadijs abesset, signū pugnæ dedit clypeum inauratū, omnib. cōspicuum per uices. Cū Ptolemæus idem feciſſet subito interuallū diri mens sublatum est. Ac postquam tubicines classicum cecinerunt, & utrinq; acies clamorem sustulerunt, horrendū in modum omnibus nauibus sese prorumpentibus, primum arcubus, tormentis, crebrisq; telis utentes, subeuntes uulnerabant. Deinde cum naues nauibus appropinquassent, & uehemēs immineret conflictus, alij super foris stare, ipsi uerò remiges hortantibus præfectis alacrius instare. Cumq; magna ui & uiolentia coactę essent naues, partim sibi inuicem remos detergebant, ita ut nec fugere nec persequi ualerēt, & prohiberent quominus qui ad defensionem ascenderant intrepidi periculū subirent: partim concurrentibus inter se proris, puppes ad iterandum impetū conuertebāt, & se mutuo qui in ijs stabant uulnerabant, tanq; utrilq; scopus proximus esset propositus. Nonnulli ex triremium pręfectis obliquè feriebant, cumq; conflictus fierent tenaciſsimi, in hostium naues insiliebant, magna mala hostibus inferentes, & uicissim ab ipsis ferentes. Quidā enim uicinis nauiū latenibus comprehensis, ascensu cum prohiberentur, in mare præcipites ruebant, & subito superstantium hastis occidebantur. Alij conatis potiti, hos perimebant: alios angustijs oppressos in mare deijciebant. Atq; tam dubia & uaria prælij fortuna fuit, ut sæpe uicti nauium bonitate uictores existerent, & uictores ꝓpter iniquitatem premerentur, & earum rerum inæqualitatem quę in similibus periculis accidere solent. Nam in terrestribus conflictibus uirtus cuiusq; manifesta fit, potestq; primas obtinere, nullo fortuito casu interturbāte. Sed in naualibus prælijs multæ & uariæ causæ existunt, propter quas iure optimo sua uirtute uictores esse oportebat, uicti discedant. Inter cæteros omnes Demetrius fortissimè puppe septiremis conscensa, pugnabat. Nam cum eum conferti circumstetissent, alios telis petendo, alios hasta manu feriendo sternebat. Ac cum in eum crebra omnis generis missilia iacerētur, partim præuidens declinabat, partim armis protelantib. excipiebat. Et tres erāt qui eum oppugnabant, quorum unus lancea ictus cecidit, reliqui duo uulnerati sunt. Ad extremum Demetrius hostes premens, dextrum cornu in fugam conuertit, & reliquos similiter terga dare coegit. Ptolemæus maximas quasq; naues & uiros selectissimos apud se habens, facilè aduersarios fudit fugauitq;, ac naues quasdā demersit, alias cum ipsis hominib. cepit. Ab illa uictoria reuersus, se reliquas quoq; paruo negocio uincere posse sperabat. Sed cū animaduerteret, læuum suorum militum cornu profligatum, & reliquas omnes acies fugā capessere, & Demetrianos grauiter instare, Citiū se recepit. Demetrius naualis prelij uictoria potitus, Neoni & Burichо nauales copias tradidit, cum mādatis, ut hostes persequerentur, & natantes exciperent. Ipse adornatis suis nauibus uelis, secum captas unā trahēs, ad castra & suum portum reuertit. Eo tēpore quo nauale prelij cōmittebatur, Menelaus Salaminis pręfectus 60. naues Ptolemęo ad subsidiū misit, cū duce Menętio, cōmisloq; prælio ad portus ostiū aduersus naues quę ibi stationē habebāt, & oppidanis premētib. 10. Demetrij naues ad pedestres copias se recipiūt. Menœtiani regressi, cū paulo setius uenissent, Salaminē reuersi sunt. Hunc exitū sortita est naualis illa pugna, in qua amplius 100. captę sunt, in quibus erāt militū 8000. Ex lōgis cum ipsis hominib. 40. corruptæ sunt, circiter 80. quas aquę plenas uictores ad uicina ubi castra subduxerunt. Corruptæ sunt & ex Demetrianis 20, sed quę omnes adhibita conuenienti cura usui postea fuerunt. Postea Ptolemæus de rebus Cypricis desperans, in Aegyptum se contulit. Demetrius, occupatis omnibus insulæ oppidis, acceptisq; militibus qui erant in pręsidijs, eos in exercitum coptauit. Erant autem peditum sexdecim millia ordinata, equites ad sexcentos, ac confestim ad patrem cum maxima nauę nuncios mittit, qui ei res feliciter gestas nuncient. Antigonus de uictoria certior factus, elatusq; magnitudine

Demetrij ac Ptolemæi pugna naualis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uictorię, diadema sibi imponit, atq; deinceps regis nomẽ usurpauit, idem nomen & honorem concedens Demetrio. Ptolemæus hac accepta clade nihilo animo summissior, sibi quoq; diadema imponit, & apud omnes regem se nũcupat. Quos imitati reliqui duces, seipsos reges declarant, uidelicet Seleucus, superiores satrapias nuper adeptus, & Lysimachus, & Cassander, partes ab initio sibi commissas retinẽtes. Nos uero de hisce satis loquuti, singillatim res in Africa & Sicilia gestas persequamur.

Agathocles audita supra commemoratorum principum morte, cum se illis nec copijs, nec loci oportunitate, neq; rebus gestis inferiorem duceret, seipsum regem pronunciat, nec tamen diadema sibi usurpare uoluit: nam post occupatam tyrãnidem semper corona usus fuerat propter quoddam sacerdocium, quam gestans non deposuerat cum de principatu cõtenderet. Sunt qui dicant solitum eam gestare ab initio, quia rariorem comam haberet. Enimuero ea appellatione dignum aliquid gerere cupiens, expeditionem in Vticenses rebelles suscipit. Ac repente eorum urbem aggressus, & ex ciuibus ad trecentos in agris comprehensis, primum impunitate concessa, ut urbem traderent hortabatur. Cæterùm oppidanis non obsequentibus, ipse erecta machina captiuos de eo suspensos ad muros adduxit. Vticenses eorum fortunam deplorabant, sed omnium libertatis, quàm eorum salutis potiorem rationem habendam rati, per muros milites disponunt, & magno infractoq; animo obsidionem sustinent. Agathocles in ea machina constitutis tormentis, funditoribus & sagittarijs, inde pugnans obsidionem urbis adortus est, & oppidanorum animos ardenti dolore incendit. Qui autem in muro stabant, principio missilib. uti cũctabant, cum essent illis pro scopo ciues, & ex his quidã primarij. Sed cum grauius hostes urgerent, coacti sunt eos qui in machina stabant propulsare. Quare grauia passi sunt Vticenses, & fortunæ iniquitatem in necessitate ineuitabilem experti sunt. Nam cum Græci captos Vticenses obijcerent, alterutrũ faciendum erat, ut aut ijs parcendo, paterentur patriam in hostium potestatem uenire, aut urbi subueniendo sine misericordia infortunatorum ciuium multitudinem occiderent: id quod accidit. Cum enim sese ab hostibus defenderent, et hostem telis appeterent, machinę superstantiũ corpora uulnerabãt, & ciuium suspensorũ quosdã telis ferebant, alios tormẽtis ea quæ sors ferebat corporis parte machinæ affigebãt. Itaq; cruci similis fuit ignominia supplicijq; grauitas, atq; hæc quibusdã accidebat (si casus ferebat) ab amicis & consanguineis, necessitate pietatẽ erga homines uiolare cogente. Agathocles cernens eos sine ulla commiseratione periculis sese obijcere, undiquaque urbem castris cinxit, & quadam parte quæ leuiter munita erat, muros aggressus, in urbem irrumpit. Vticenses ib. partim in domos, partim in templa confugientibus, ira in eos percitus, urbẽ cæde complet. Nam quosdam euestigio interficit, alios captos in crucem tollit, alios qui se in fana deorum & aras receperant, spe sua frustrat. Ac direptis eorũ facultatib. prędioq; in urbe collocato, castra fecit cõtra eam quę uocaĩ Arx equi, natura uicino lacu munitã: cuius cũ acriter oppugnationẽ urgeret, incolasq; nauali prędio deuicisset, eam ui cepit. Ita urbib. potitus, pleraq; tũ maritima tũ mediterranea loca subiugauit, exceptis Numidis, quorũ quidã amicitiã cum eo inierũt, alij totius rei euentũ expectabãt. Nã in quatuor populos diuisa est Africa: uidelicet Pœnos, qui eo tẽpore Carthaginẽ occupabant. Libopœnos, qui multas maritimas urbes incolunt, & matrimonia cũ Carthaginiensib. cõtrahunt, atq; ob hãc affinitatis coniunctionẽ, eodẽ nomine appellanĩ. Maior pars incolarũ, quę uetustissima est, Libyes uocanĩ, qui inexpiabile odiũ cũ Carthaginiensib. ob eorũ intolerabilẽ dominatũ exercent. Postremi sunt Numidæ, qui magnũ Africæ tractum usq; ad desertũ occupãt. Agathocles in Africa, & sociis & copijs Carthaginiensib. superior erat, sed de rebus Siculis æstuabat. Quare fabricatis nauibus inermibus, & quinquagenarijs, in eas duo militum millia imposuit. Ac rerum Africarum

Agathocles Vticam expugnat.

Africæ diuisio

carum cura Archagatho filio demandata, ipse cum classe in Siciliam contendit. Dum ea res geritur, Xenodocus Acragantinorum militiæ dux, multas urbes in libertatem cum uindicasset, & magnam spem Siculis iniecisset, fore ut tota insula libertatem consequeretur, exercitum aduersus Agathoclis duces educit, peditum plusquã decem millia, equites circiter mille. Leptines & Demophilus, cõscripto ex Syracusis & præsidijs quanto fieri potuit maximo exercitu, aduersus eum cum peditum 8200. equitibus 1200. castra fecerũt. Igitur commisso acri prælio uictus Xenodocus, Acragantem confugit, desideratis non minus 1500. militibus. Acragantini hac clade accepta, de incepto longè pulcherrimo desiterunt, ac socijs libertatis spem ademerunt. Agathocles recens cõmisso prælio ex Sicilia Selinuntem profectus, Heracleotas, qui se iam in libertatem asseruerant, rursus seruitutis iugum subire coegit. Inde in alterã partem insulæ cum uenisset, Thermitas sibi subiecit, & data fide dimisit, Carthaginiensibus eam urbem præsidio tenentibus, & expugnata Cepalædio, ei Leptinem præfecit. Ipse per mediterranea iter fecit, ac noctu Centoripa intrare conatus est, eum in urbem quibusdam ciuibus admittentibus. Sed eius insidijs patefactis, presidij opera ex urbe expulsus est, amissis plusquam quingentis militibus. Postea ex Apollonia quibusdam eum accersentibus, & patriam traditurus se promittentibus, ad urbem proficiscitur. Sed deprehensis proditoribus & punitis, prima obsidionis die nihil profecit: postridie grauia passus multisq; ex suis desideratis, uix tandem urbe potitus est, ac plerisque Apolloniatarum interfectis, eorum bona diripuit. Dum hæc ille agit, Dinocrates fugitiuorum dux Acragantinorum, institutum persequi uolens, & uindicem se communis libertatis professus, fecit ut hinc inde ad eum multi confluerent. Quorum alij propter innatam omnibus libertatis cupiditatẽ, alij propter metum Agathoclis, libenter paruerunt. Postquam iam conuenerunt peditum circiter uiginti millia, equites mille quingenti, quorum omnes erant in fuga & laborum meditationibus assuefacti, in aperto castra metatus est, principi pugnæ copiam faciens. Cumq; Agathocles longè copijs inferior esset, & fuga pugnaret, ille eueſtigio sequebatur, cum antea semper uictoriam peperisset sine labore. Ab eo tempore res Agathoclis deterius se habere cœperunt, non solùm in Sicilia, uerùm in Africa quoq;. Nam Archagatus, qui erat ab eo prętectus constitutus post patris profectionem, primum maiora affectabat, missio in ulteriora loca cũ parte exercitus Eumacho duce: qui expugnata Tocas urbe permagna, multos circumhabitantes Numidas subegit. Alterã deinde urbem Phellinam nomine obsidione cœpit, & finitimos populos appellatos Asphodelodas imperium admittere coẽgit, qui populi colore ab Aethiopibus nihil differunt. Tertiam quoq; urbẽ maximã Meschelã in ius ditionẽq; suam redegit, olim à Græcis qui à Troię expeditione reuerterãt habitatã, quo rũ tertio libro mentionẽ fecimus. Cepit præterea arcẽ Equi sic appellatã, eiusdẽ nominis cum ea quam ui Agathocles subiugauit, nec non urbẽ Acridẽ nominatã liberã, quã militib. diripiendã cõcesit, atq; ita præda refertis castris ad Archagathum reuertit. Cuius uirtute iam semel explorata, rursus expeditionem in ulteriorem Africæ regionem suscipit, ac eas urbes quas antea occupauerat adortus, in urbem Miltinam prẽter omnium expectationẽ irrupit. Sed Barbari contra eum armis sumptis, & in uijs superiores facti, prẽter spem Archagathum eiecerunt, & multos eius militum trucidarunt. Inde digressus exercitũ ducebat per excelsum montẽ, porrectũ in lõgitudinẽ 200. stadiorũ, qui mõs felib. abũdabat, quo fiebat, ut nullę oino aues ibi neq; in arboribus, neq; in uallib. nidos extruerẽt, ꝓpter naturales quib. inter sese dissident inimicitias. Eo montano itinere confecto, in regionem quãdam simiarum feracissimam impressionem fecit, & in urbes tres ab ijs animalibus nomen sortitas, quæ Græco uocabulo à simijs Pithecousæ uocantur, & institutis à nostris mul-

Xenodocus ab Agathocleanis uincitur.

Agathocles Siculas urbes quasdam subigit.

Eumachi in ulteriorem Africã expeditio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum differunt. Nam eaſdem cum hominibus ſimiæ domos habitant, utpote quæ pro dīs colantur, quemadmodum apud Aegyptios canes. Præterea ex penu repoſita cibaria ſi quando lubebat, nullo prohibente ſumere ſolebāt: & parentes liberis ſuis ut plurimum à ſimijs nomina indebant, quemadmodum noſtri à dīs: ijſq; qui hoc animal interfecerant, quaſi qui ſummum ſcelus commiſiſſēt. pœna propoſita erat mors. Hinc apud eos prouerbij uicem obtinuit, Simiæ ſanguinem bibiſti. Igitur Eumachus, unam ex illis urbibus ui captam diripuit, reliquas duas ſibi conciliauit. Cæterūm ubi cognouit finitimos barbaros contra ſe magnum exercitum conſcribere, celeriter inde mouit, habens in animo maritima loca inuadere. Et hactenus quidē in Africa Archagatho omnia ex animi ſententia ſuccedebant. Deinceps cum rectè de bello conſultaſſet ſenatus Carthaginienſis, placuit tripartito diuiſum exercitū ex urbe emittere. Vnū ad oppida maritima, alterū in mediterranea loca, tertium in ulteriorem regionem. Nam ſi hoc facerent, ſperabant fore primū, ut obſidione & penuria rei frumentariæ ſubleuarentur. Cum enim Carthaginem omnis generis homines confluerent, fiebat ut omnium rerum eſſet inopia: iam ijs quæ ad uictum tolerandum pertinebant exhauſtis. Nec erat cur urbi ab obſidione metuerent, cū eſſet & propter mare, & propter murorū firmitatē inacceſſa. Deinde ſe ſocios longè facilius in amicitia retinere poſſe credebant ſi plures exercitus ſub dio eſſent, qui auxiliū ferre parati adeſſent, & quod erat omniū maximū, hoſtes copias diuidere coactū iri ſperbāt, & procul ab Carthagine diſtractū, quę omnia quemadmodū opinati fuerāt, euenerūt. Cū em̄ ex urbe 30000. militū exijſſent, reliquis in urbe mercatorib. nō modò quę ſufficerēt ſuppetebāt, uerū etiem ex ſuperuacaneo omnib. largè utebant. Quinetiā ipſi ſocij qui antea metu hoſtiū coacti ab eorū partib. ſtabāt, rurſus ſublato metu priori amicitiæ ſtuduerūt. Archagathus omnē Africā hoſtili exercitu occupari cernēs, ipſe quoq; copias ſuas partitur: ac unam exercitus partem in maritimam regionem dimittit, reliqui exercitus partem Aeſchrioni traditam emittit, alterā ipſe regit, Tunete prælidio ualido relicto. Cum autem per agros tam multi exercitus uagarentur, & rerum omnium mutatio imminere putaretur, nemo nō futurorum finem ſollicitè expectabat. Igitur Annon dux conſtitutus ijs caſtris quæ erant in locis mediterraneis, Aeſchrioni inſidias ſtruit, eumq; nec opinantem aggreſſus, peditum amplius quatuor millia, equites circiter ducentos, quos inter erat ipſe dux, occidit. Reliqui partim capti ſunt, partim ad Archagathum, qui inde quingentis ſtadijs aberat, incolumes ſe receperunt. Imilco in ulteriores partes dux creatus, primum urbi imminebat aduerſus Eumachū onuſtum ex captis urbibus præda exercitum trahens. Interea Græcis acie inſtructa ad prælium prouocantibus, Imilco partem exercitus inſtructā in urbe reliquit, imperans ut quando ipſe ſimulata fuga recederet, ipſi perſequentes adorirentur. Imilco militum parte dimidia in apertum educta, & paulum à caſtris congreſſus cum hoſte, ſubito tanquam metu perculſus, fugit. Eumachi milites uictoria elati, confuſo erdine perſequuntur, & tumultuariè in fugientes irruunt. Repentè ab altera urbis parte effundente ſe militum ſatis magna multitudine, & ad unius imperium clamorem tollente, animis attoniti conſtiterunt. Itaq; Barbaris inordinatos & metu ob rei nouitatem perculſos aggreſſis, ſtatim Græci terga uertunt. Cumq; ab hoſtibus Carthaginienſibus receptus in caſtra præcluſus eſt. Eumachi milites ſeſe in proximū tumulum aqua carentem recipere coacti ſunt. Ac locum Phœnicibus obſidione cingentibus, partim ſiti confecti, partim ab hoſtibus uicti, ferè omnes interierūt: nam ex peditum octo millibus triginta tantum ſalui euaſerunt, ex equitibus octingentis quadraginta periculū effugerunt. Archagathus hac clade accepta, Tunetem reuertitur, & undiquaque ex emiſſis militibus qui reſtabant conuocari

Pithecuſæ ſimiarum urbes

Eumachiani ab Afris cæſi

uocari iubet, nunciosq; in Siciliam dimittit, qui patri ea quæ acciderant nuncient, & eum ut auxilio uenire maturaret hortentur. Ad eā cū iam acceperant græci cladem inſuper alia acceſsit: ab ijs enim paucis exceptis omnes ſocij defecerunt, in eosq; hoſtes conſpirarunt ac caſtris in propinquo poſitis ijs imminebant. Imilco in anguſtijs cōſederat, hoſtēq; ab irruptionib. in agros, phibebat, diſtantē ſtadia centum. Ex altera parte Atarbas caſtra à Tunete 40. ſtadijs diſtātia habebat. Quo fiebat ut cum hoſtes terra mariq; dominarentur, Greci penuria rei frumentariæ laborarent, & undequaq; metu cingerentur. Dum in hac animi cōſternatione oēs uerſant, Agathocles ſimulatoq; in Africa acceptas clades intellexit, 17. naues lōgas parat Archagatho ſuppetias ferre uolēs, ac cum eius in Sicilia negocia propter auctū fugitiuorū numerum parum proſpere ſuccederent, bellum q̄ in inſula gerebat adminiſtrandum ducib. Leptinenſibus cōmittit, ipſe adornatis nauibus, nauigandi oportunitatē expectat, Carthaginienſibus cum 30. nauibus inſequentibus. Eodem ſanè tēpore ex Tyrrhenia octodecim ei naues auxiliares appulerant, ac noctu clam Carthag. in portum delatæ ſunt. Agathocles hāc rei gerēdæ occaſionē nactus, ſocios ut ſe tātiſper contineant monet, dum egreſſus Phœnices ad perſequendum pelliciat. Ipſe, quemadmodum cōuenerat, ex portu cum 18. nauibus cōfeſtim ſoluit, ipſi hoſtes perſequunt. Agathocles ubi Tyrrhenos portum reliquiſſe uidet extēplo naues conuertit, & inſtructa acie cum barbaris nauali prælio dimicat, Carthaginienſes ob rei nouitatē, & q̄ triremes eorum in medio hoſtium deprehendebant, attoniti terga dāt. Græci gnaq; nauib. cum ipſis hominib. potiunt: ipſe Carthag. dux iamiā capiēda p̄toria naue ſibijpſi manus infert, mortē ſeruituteiminēte potiorē ducēs qua qdē in re male ſibi cōſuluit. Nauis em̄ ſecūdo uēto impulſa, in altum dolone ſublato, piculum euaſit, Itaq; Agathocles nunquā ſe Carthag. in mari ſuperiorū fore ſperans, præter oīum opinionē eos nauali pugna deuicit, ac in poſterum impium maris obtinēs, mercatorib. ſecurū iter reddidit. Quare Syracuſanis, cum ad eos ex omnib. locis cōmeatus importarēt, repēte ex rerum neceſſariarum penuria ſumma rerum oīum nata eſt abundātia. Imperator ea uictoria ſublatus Leptine hoſtilem agrum, imprimis Acragātinum, depopulatum mittit. Nam Xenodocus cum eius in Reip. aduerſarij ei acceptam cladem obijcerent, ab ijs diſſidebat. Quare Leptini mandat, ut hominē, ſi fieri poſsit, ad prælium conſerendum elician: facile enim ſuperiorē fore, cum hoſtes inter ſe ſeditioſe diſſentiāt, & ante uicti fuerint, id q̄ accidit. Nā Leptines impreſsione facta, Acragantinorum fines uaſtabat. Xenodocus uero primo q̄ſcebat, ſeſe imparē eſſe exiſtimās. Verum ciuibus eum timiditatis inſimulantibus, exercitum educit, numero hoſtib. fere æqualē, ſed uirtute longe inferiorē, utpote q̄ eſſent in ocio & delicijs educati, hoſtes ſub dio in agris cubādo, & quotidiana militia exercitati. Hinc facto prælio Leptiniani ſtatim terga dare Acragātinos coēgerunt, & in urbē cōpulerunt. Cæſi ſunt in eo cōflictu, peditum, circiter quingenti, equitū amplius q̄nquaginta. Acragantini has calamitates iniquo aio ferētes, Xenodocum ut ipſis duplicis cladis authorem incuſabāt, quas criminationes ueritus, Gelā conceſsit. Agathocles paucis diebus hoſtib. terra mariq; debellatis, dijs ſacrificat, amicosq; opiparis conuiuijs excipit, depoſitoq; in comeſſationib. regio ornatu, cuiuſuis priuati hominis tenuitatē præ ſe ferebat, qua uia hoc conſequebat, primū ut multorū benuolentiā ſibi cōciliaret, deinde cuilibet inter pocula loquēdi libertate conceſſā, quo quiſq; animo eſſet uerò cognoſceret, uino ueritatē apertè detegente. Ac cum eſſet natura facetus & geſticulator, ne in conuentibus quidem dicterijs accumbentes excipere deſinebat, & eorum quorundam naturam & mores effingere: ita ut ſæpenumero populus in riſum prorumperet, non aliter ac quam ſi hiſtriones aut præſtigiatores ſpectarent, ſtipatusq; à populo ſolus in conciones ibat, nequaquā Dionyſij tyranni ſimilis. Ille enim eosq; oēs ſuſpectos

Agathocles ad uerſus Carthaginienſes victoria nauali.

Acragantini à Leptine prælio victi.

Agathocles facetū ſe præbet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suſpectos habebat,ut plerunq; comam & barbam aleret,ne præcipuas corporis partes tonſoris nouaculę obijcere neceſſe eſſet,ac ſi quando caput tondendum erat,capillos adurebat,innuere uolens,unicum tyrannidis præſidium eſſe incredulitatem.Igit̃ Agathocles inter conuiuandum ſumpta grandi capedine aureo dixit,ſe non prius ab arte figlina deſtitiſſe, quàm talia poculorum figmenta ſtudioſe feciſſet,neq; enim artem ſuam diſſimulabat,quinimo laudi ſibi ducebat,q̃ ſua uirtute ex infimo loco ad ſummũ dignitatis faſtigiũ emerſiſſet. Ac cum aliq̃n urbẽ non ignobilẽ oppugnaret,& oppidani de muro clamarent,figule & caminarie q̃n ſtipẽdia militib.tuis ſoluesꝫ reſpondit,poſtq̃ urbẽ cepero. Enimuero cũ p eã quæ in cõuiuijs exiſtere ſolet urbanitatẽ eos q̃ eius imperiũ alieno animo ferrent depræhendiſſet, eoſdẽ aliq̃n priuatim ad conuiuiũ rurſus uocauit, adhibitis una Syracuſanorũ magnificentiſſimis, numero ad q̃ngentos q̃s cũ mercenarijs fortiſſimis circũdediſſet, oẽs trucidauit. Vehemẽter em̃ metuebat ne poſtq̃ in Africã ,pfectus eſſet,eius impiũ detrectarent, & Dinocratẽ cũ fugitiuis aduocarent. Ita ſtabilitis imperij rebus Syracuſis diſceſſit,& in Africã cũ ueniſſet,in caſtris milites cõſternatos,& rerum omnium inopiã offendit. Quare ė re ſua eſſe ducens collatis ſignis cum hoſtẽ pugnare, milites ad ſubeundum periculum hortatur:ac in apertum eductis à copijs inſtructis,barbaris manus conſerendi poteſtatem facit. Habebat aũt, ex peditatu reliquo,Græcorũ 5000,nec pauciores Celtas,Sãnites,& Tyrrhenos. Afrorũ ferè 1000.ſubſidiariorũ, q̃,p tẽporis oportunitate ſemp ab uno ad aliũ deficiunt. Præter hos ſequebant eqtes mille quingenti, carrorũ libycorũ amplius 6000. Carthaginienſes occupatis locis ſuperioribus,ijſq; arduis,nequaq̃ cum hominib.deſperatis pugnando in diſcrimen uitę uenire uolebant:ſed ſe intra caſtra continentes,rebusq; omnibus affluentes,fame & tẽpore hoſtes ſuparę poſſe ſpabant. Agathocles cũ eos in apertos cãpos elicere nõ poſſet,& neceſſitas audere aliq̃d & periculũ adire cogeret, exercitũ ad caſtra barbarorũ educit. Illi cum egrederentꝫ & numero & locorũ aſpitate lõgè ſuperiores, Agathocliani aliquandiu eorum impetũ undequaq; preſsi ſuſtinuerunt. Poſtea tñ cũ mercenarij reliquiq; urgerẽt,caſtra repetere coacti ſunt. Barbari grauius inſtãdo Afros nullũ uiolando præteribant, ut ſibi eorũ beneuolentiã demererent: græcos & mercenarios q̃s ex armis diſcernere poterãt,inſeq̃ndo ad caſtra uſq; occidebãt. Eo prælio ex Agathoclis militibus cæſa ſunt tria millia. Nocte inſequente calamitas utroſq; exercitus inopinata inuaſit. Nã Carthag. dum poſtẽ partã uictoriã noctu præſtantiſſ. captiuos dijs ,p gratiarũ actione immolãt, & ſacrificatorũ hominũ corpora multus ignis occupat,repente exortus uẽtus ſacrum tabernaculum arę ,pximum accendit,inde ptorium tẽtorium,atq; ita deinceps reliq̃rum ducum. Itaq; magnus metus & pturbatio extitit tĩ caſtris. Quidã em̃ cum ignẽ extinguere,alij arma,& quę habebãt magni preçij auferre conarentꝫ,à flãma intercipiebant. Nã tẽtoria cum eſſent ex arundine & ſtramine facta, & ignis ui uentorum magis magisq; gliſceret, nequicquã milites auxilium ferebant. Quare ſtatim omnibus caſtris igni cõſumptis, multi anguſtijs exitus intercluſi, uiui conflagrarunt,ac protinus pœnas ſuæ in captos crudelitatis dederunt,ipſa impietate par ſupplicium irrogante. Eos autem qui ex caſtris cum tumultu & clamore proruperant alterum longè maius periculũ ſub ſecutũ eſt. Nam Afri qui Agathocli militabãt,deficientes à græcis de nocte ad barbaros numero ad 5000.tranſibãt. Hos ſimulatq; ſpeculatores rectâ ad Carthag.caſtra tẽdere uiderunt,rati totum græcorum agmẽ eſſe iã ad pugnã inſtructum,ꝓpere militib.aduentantẽ aciẽ nunciatum eunt. Ea fama ad oĩum aures plata,totis caſtris tumultus extitit, & hoſtium aduẽtus expectari: ac ſingulis in fuga ſalutem ponentibus, ſine ordine & citra ducum imperata fugientes alij in alios irruere, quorum quidam propter tenebras,alij perturbatione quadam ſuos ut hoſtes repellere. Fit cædes multa,ac ignorantia dominante quidam

Agathocles Carthaginienſium caſtra oppugnat.

Carthaginienſium caſtra cõflagrant.

dam ferro ſuorum perire alij inermes exilientes,& fugam per loca confragoſa capeſcẽtes,præcipites dare, metu inexpectato correpti animã efflãtes. Tandẽ plus 5000. occiſis,reliqua multitudo Carthaginẽ peruenit. Oppidani fama ſuorũ decepti in præſentia quidẽ prælio ſuperatos maxima exercitus parte amiſſa,exiſtimabant. Quare æſtuantes portas aperiunt,& cũ tumultu & trepidatione milites in urbẽ admittunt,metuẽtes ne hoſtes cũ poſtremis irrũperẽt ſed orta die,& ueritate cognita,uix tandẽ ab expectatione periculorũ liberari potuerunt. Eodẽ tẽpore fraude & uana expectatione deceptus Agathoclis exercitus, in ſimile malum incidit. Nã fugitiui Afri, dum poſt deflagrationẽ caſtrorũ & exortũ tumultũ alterius procedere uerentꝫ, retro unde uenerant reuertuntur,quos ubi græcorũ quidã aduenire ſenſerunt, ſuſpicati eſſe Carthaginienſiũ copias Agathocli hoſtiũ exercitũ non procul abeſſe renunciant. Imperatore arma capere iubente, milites extra caſtra magno cũ ſtrepitu ferunt. Cũ aũt flãma in auras ſublata per caſtra conſpiceretꝫ,et Carthaginienſium clamor exaudiretur,reuera barbaros contra ſe cũ omnibus copijs uenire ſuſpicati ſunt,ac q̃ ſubita animi perturbatio locũ ad deliberandũ nullũ daret, pauor caſtra inuaſit, omnesq; ſeſe in pedes conijcere cœperunt. Deinde Pœnio ſe reliquis immiſcentibus, nocte ignorantiã tegente obuij obuios ut hoſtes inuaſerunt:et cũ per totam noctẽ paſsim diſperſi uagarentꝫ, lymphaticusq; tumultus omnia occuparet,amplius 4000. perierunt,et uix ueritate cognita, reliqui in caſtra reuerterunt. Itaq; ea qua dictũ eſt ratione utriq; exercitus cladem acceperunt,decepti(quemadmodũ in prouerbio eſt)belli uanitate. Ceterũ Agathocles hoc damno accepto,cũ Afri defeciſſent, et reliqua multitudo ad prælio certandum cum Carthaginienſibus impar eſſet,Africa excedere ſtatuit:copias aut unà ſecum ducere ſe nequaq̃ poſſe uidebat, tum q̃ ſibi de cõmeatu non prouiderat tum q̃ Carthaginienſes maris imperiũ occupantes nequaq̃ paſſuros ſciret. Neq; barbaros copijs longè ſuperiores ab incepto deſtituros facile cogitabat,confirmatos magis priorũ qui traiecerant, interitu,quin omni ope adnixuros ut reliquos Africa eijciant. Itaq; placuit clam cum paucis aſſumpto filio iuniore Heraclide inde mouere. Nã metuebat ne Archagathus, homo natura audax,conſuetudinẽ cũ nouerca haberet,et contra ſe inſidias aliquas moliretꝫ. Verũ Archagathus eius conſiliũ ſuſpicatus,profectionẽ obſeruabat,ijs ducibus iudicare uolens qui eius inſtitutũ impedire poſſent. Neq; enim æquum eſſe cenſebat ut ipſe qui in diſcrimen uitã ſuã pro patre et fratre pugnando,uocaret,ſolus hoſtiũ manibus deditus periret. Itaq; quoſdã ex prę fectis de eorũ q̃ de nocte inſcijs omnib.diſceſſuri erãt abitione certiores facit. Illi accurrentes nõ ſolũ prohibuerunt,uerũetiã multitudini conatũ fraudulentum aperuerunt. Qua re indignati milites, imperatorẽ cõprehendunt,et uinctũ in cuſtodiã dant. Igit̃ cũ in caſtris nullus eſſet princeps,tumultus et pturbationis omnia plena erãt:cũq; hic rumor orta nocte diſſipatus eſſet ,ppe adeſſe hoſtes,omnes animi conſternatio,pauorq; paucis inuaſit,ac ſine duce ſinguli armati ex caſtris egreſſi ſunt. Eodẽ ſanè tẽpore,qui principẽ cuſtodiebãt nõminus q̃ reliq trepidabãt ac cũ ſe ab aliq̃bus euocari ſuſpicarentꝫ, repẽte Agathoclẽ cõpedib uinctũ educũt:quẽ ubi populꝰ cõſpexit,miſericordia motꝰ liberũ dimitti iuſſit. Ipſe uinculis ſolutꝰ,cũ paucis conſenſa ſcapha,clã,ſub Pleiadũ occaſum uigẽte hyeme diſceſſit. Itaq; Agathocles ſuæ tantum ſalutis rationẽ habẽs,filios reliquit:quos milites,eius fuga cognita,interfecerunt,et ex ſuorũ numero electis ducibus ad Carthaginienſes defecerũt, atq; acceptis trecentis talentis,urbes quas tenebant trediderunt:quidã ſub Carthaginienſib.militare cũ ſtatuiſſent,mercedẽ accipiebãt,alij in Sicilią ,pfecti,ad habitãdũ, ſolũtẽ occuparũt. Itaq; pleriq; milites ĩ fœdere pſeuerãtes,ea de gb.inter eos cõuenerat conſecuti ſunt. At q̃cũq; urbes incolẽtes ſpe q̃ de Agathocle cõceperãt eõſiſi rebellabãt,obſidione capti ſunt. Quorũ præfectos Carthaginiẽſes ĩ crucem

Agathocles Africa excedere ſtatuit.

Agathocles à ſuis cõprehenditur.

Agathocles ex Africa fugit: & milites ad Carthaginienſes deſinunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cem fustulerũt,reliquos cõpedibus uinctos, agros quos bello uastauerãt suis laboribus rursus colere coëgerunt:atq; ita Carthaginiẽses quarto anno bellis consumpto libertatẽ cõsecuti sunt. Est autẽ operæprecíũ animaduertere Agathoclis expeditionis Africanæ admirabilitatẽ,& sumptũ de eius filijs quasi diuina ꝓuidẽtia supplicíũ. Nã i Sicilia maxima exercitus parte amissa uictus in Africa parua manu uictores fudit.Et amissis omnibus quas in Sicilia tenebat urbib, Syracusis obsidione premebat: atq; in Africa cæteris omnib. urbibus potitus,Carthaginienses in urbem conclusos oppugnabat, quo in facto fortuna quasi data opera quid possit in rebus desperatis ostendit. Cumq; Agathocles in tantum fastigium euectus esset, & Ophellã hominẽ amicum & hospitem interfecisset,manifeste Deus ostendit ob eius in illum scelus,quæ ei postea acciderunt,diuinitus accidisse.Nam quo mense & die Ophella necato eius copias ad se asciuit, eodem ei & filij perierunt et exercitus: quodq; est notatu dignissimum, deus qua est in ferẽdis legibus equus ab eo binas pœnas expetiuit. Nam cum unum amicum iniustè occidisset, duobus filijs priuatus est,ijs manus qui cum Ophella uenerant,inferentibus. Atq; hæc ijs qui talia contẽnunt dicta sufficiant. Agathocles celeriter ex Africa in Siciliã cum traiecisset,aduocata exercitus parte ad sociam Aegestanorum urbem contendit. Cũq; pecuniæ inopia laboraret,ditissimos quosq; ciues maximã suarũ facultatum partem conferre coëgit qua in urbe decem hominũ millia habitabant. Quã rem multis iniquo animo ferentibus,et concurrentibus, Agathocles Aegestanos ut insidiatores reos egit,et urbem indignis modis afflixit.Nam pauperrimos ex urbe eductos ad Scamandrũ fluuiũ interfecit:eos aũt qui opibus abundare putabant, tormentis excruciando cogebat quantas quisq; diuitias haberet,dicere.Ac eorũ quosdã rotis excruciabat:alios catapultis illigatos sagittis conficiebat:nonnullorum tales execabat,et uiolentius urgens,diris cruciatibus torquebat. Excogitauit et genus quoddam tormenti tauro Phalaridis non dissimile.Sedem fieri iussit ferream,quæ forma humanum corpus referret,ab omni parte clauis compaginatam. In eam collocatis quos cruciare uolebat,uiuos comburebat,hac machina tantum à tauro illo differente,quod uidelicet homines qui in ijs angustijs moriebant, conspici poterãt.Item locupletes fœminas ferreis forcipibus cruciando,earum pedũ calcanea lacerabat, quibusdam mammas præcidebat,mulierum aũt prægnantium lumbis lateribus impositis,eorum pondere fœtus eliciebat. Hoc pacto cum sibi tyrannus opes quæreret,et magnus in urbe terror existeret,quidam se unà cum ipsis domibus comburere, alij suspendio uitam finire. Igitur Aegesta uno die uexata funditus interijt. Cæterũ Agathocles deportatas in Italiã uirgines & pueros Brutijs uendidit:ipsam urbem,cuius ne nomen quidẽ reliquit,sed Dicæopolim appellauit,transfugis habitandã concessit. Cognita enim filiorum cæde, iratus ijs qui in Africa relicti erant, ex amicis quosdã Syracusas mittit ad Andrum fratrem,cum mandatis ut omnium qui ad Carthaginẽ militauerant cõsanguineos de medio tollat. Ille celeriter fratris mandata executus,cædes omniũ earũ quæ antea cõmissæ fuerant maximè uarias patrauit. Nã non solũ æta te integros fratres,aut patres,aut liberos morti addicebat,uerũetiã auos, imo et horũ patres,q iam extremã senectutis metã attigerant,et omnibus sensibus propter ætatem priuati erant,necnon infantes qui in ulnis gestabantur,et nullum mortis qua afficiebantur sensum percipiebant. Præterea mulieres,quæcunq; eos uel necessitudine,uel cognatione contingebant.Deniq; si quẽ putabat morte sua posse mœrorẽ Africa relictis adferre,eũ necabat.Itaq; cũ magna ac ꝓmiscua hominũ multitudo ad mortẽ ad mare duceret, et cædes instaret,incredibiles lamẽtationes,fletus,etobsecrationes extiterũt,partim eorũ qui sine ulla misericordia interficiebant, partim eorũ q propter impendentes cruciatus consternati erant, et nihil ob expectationem animo à iam interfectis

De diuina ultione sententia.

Agathocles in Aegestanos horribiliter sæuit.

Antander in Syracusanos crudelissimè grassatur.

ctis differebant.Ac quod omnium erat grauissimum,multis interfectis,& eorum corporibus secundum littus abiectis,nemo neq; consanguineus neq; amicus cuiquã parentare audebat, ueritus ne se quoq; familiaritatem cum eo habuisse proderet. Ac propter occisorum in littore multitudinem mare ad aliquod spacium sanguine infectum,facti insignem crudelitatem significabat.

Transacto anno rector Athenis factus est Corĩbus. Romæ consules creati Q.Marcius,P.Cornelius.Eadem tempestate rex Antigonus,eius filiorum natu minimo Phœnice defuncto, eius funus regio apparatu procurauit,ac Demetrio ex Cypro euocato,exercitum in Antigonia conscripsit, expectationẽ in Aegyptum facere in animo habens. Itaq; ipse peditum agmini præfectus, per Cœlesyriam exercitum ducebat, habẽs secum peditum supra octodecim millia equitum circiter octo millia,Elephantos tres & octoginta.Demetrium classi præfecit,iubens eum secundũ pedestres copias nauigare, præparatis in uniuersum nauibus longis quidẽ centũ quinquaginta,onerarijs uerò militaribus centum,quibus tela uehebantur.Ac cum nauiũ gubernatores expectandum esse censerent usq; ad Pleiadum occasum qui post octo dies futurus erat eos ut ignauos in adeundis periculis uituperauit,Ipse ad Gazam castrametatus,& Ptolemæi exercitum præuenire contendens,militibus ut commeatum in decem dies haberent imperauit,& Camelis quos Arabes contraxerant, frumenti centum triginta millia medimnum imposuit,& iumentis pabuli copiã ac carris tela uehens, per deserta cum molestia iter faciebat, propterea quod plæraq; loca erant lutosa,maximè prope ea quæ uocantur barathra.Ceterum Demetriani cũ de nocte ex urbe Gaza soluissent,ac per aliquot dies esset tranquillitas,cœlorum nauiũ remulco actuarias trahebant.Deinde cumeos Pleiades oppressissent,& septentrionalis flaret uentus, multæ quadriremes fluctibus ad urbem Raphiam delatæ sunt,urbem ad appellendum difficilem & lutosam. Naues autem quæ missilia uehebant partim undis uibratæ perierant, partim Gazam remearunt, atque illi firmissimis quas habebant nauibus nitentes Cassium usq; nauigarunt.Qui locus à Nilo nõ procul distat, & importuosus est, hybernisq; temporibus appelli eò non potest:ac propterea coacti sunt iactis in altum anchoris à terra circiter duobus stadijs in salo stare non sine magno periculo.In eas enim maris undis illidentib.erat periculũ ne naues una cum ipsis hominibus celerius demergerentur.Cumq; difficilis esset ad litus accessus,& regio hostilis,neq; naues ad terram tutò appellere,neq; homines adnatare poterant,& quod omniũ erat grauissimũ,aqua ijs ad potionẽ ac commoda deficiebat:ad eamq; penuriã redacti erant,ut si uel unã diẽ durasset tempestas,oẽs siti confecti perissent.Dũ in ijs animi angustijs uersant̃,& præsens exitiũ expectant, sedata est tẽpestas, & Antigonus cũ exercitus aduenit castraq; nõ procul à classe fecit.Igit̃ é nauib.egressi cũ in castris seipsos refecissent,naues tẽpestate dispersas expectant.In ea maris intẽperie tres quinquere mes perierũt,ex quibus quidã ad terrã enatarunt. Deinde Antigonus assumpto exercitu, prope Nilũ duobus stadijs inde distans castra posuit. At Ptolemæus præsidijs firmis occupatis locis opportunis,misit quosdã in nauib.quę contis agerent̃,cũ mandatis ut propè excensum uauigarent,& proclamarent daturũ se,si ab Antigono deficere uellent,in singulos gregarios milites binas minas & in singulos prefectos singula talenta. Dũ hæc ꝑ precones euulgant̃, Antigoni mercenarios quædã ad defectionẽ cupido inuasit,quos iter plericq; duces erant,q certis de causis trãsire ad Ptolemeũ cupiebãt.Cum aũt multi ad eum desciscerent, Antigonus in ripa fluminis sagittarios, funditores,& multa missilium tormenta disposuit, & in Contarijs nauibus adnauigantes repelit,ac quosdam ex transfugis comprehensis, diris supplicijs afficit, ut eorum exemplo reliquos ab eodem instituto deterreat: assumptisque ex ijs quæ tardius aduenerant nauibus ad id quod uocatur Pseudostomum contendit, ratus

Antigonus in Aegyptum expeditionẽ facit.

Antigonus in Aegyptũ apparatus probibitus, in Syriã reuerti cogitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratus se ibi quosdã milites transmittere posse. Sed cũ ualido præsidio munitũ offendisset,& missilibus,omniq; telorũ genere prohiberetur, nocte imminente regressus est. Deinde gubernatoribus,ut prætoriã nauẽ sequerentur in facem intenti mandauit,& ad ostiũ Nili quod uocatur Phagniticũ profectus est. Cæterum orta die,quoniam multæ naues à recto cursu aberrauerant,eas expectare coactus est, & actuarijs uelocissimas mittere,quę eas quærerent. Quare cũ multum temporis in eo transigendo tereretur,Ptolemæus de hostium profectione certior factus,properè suis auxilium laturus uenit, & ad littus cõstitit. At Demetrius etiã hoc transitu frustratũ se cernens, & eam quæ contigua est maritimã regionẽ paludibus & lacubus natura munitã,cũ tota classe pedẽ retulit. Interea orto septentrionali uento uehementissimo,& fluctibus sese in altum tollentibus, tres quadriremes, totidẽq; naues militares uiolentius maris æstu impulsæ in littus eiectæ sunt, & in Ptolemæi potestatem uenerunt, reliquæ,summa ope connixis nautis, ad Antigoni castra incolumes peruenerũt. Cũ aũt Ptolemæus omnes fluminis exitus multis & firmis præsidijs obsedisset,& multas fluuiales naues omni genere telorũ, & hominib. qui ijs uti possent instructas haberet,Antigonus non mediocriter æstuabat. Nã prẽoccupato ab hostib. Pelusiaco ostio,inutiles erant nauales copiæ,nec pedestres quicquã proficere poterant,magnitudine fluminis obstante: & quod omniũ erat grauissimum,iam multis diebus transactis,& milites frumentum, & iumenta pabulum deficere incipiebat. Cum propter has causas milites animos remitterent,Antigonus conuocato exercitu, & ducibus consilium proponit,utrũ expediat manere,& cum hostibus congredi,an in presentia in Syriam reuerti,ut postea melius instructi ad bellũ,q̃ tẽpore minor essent fluminis altitudo,redirent. Omnib. in eam sententiã inclinantibus ut q̃ citissime regrediundũ censerent, militibus ut inde castra moueant imperat,& cũ tota classe celeriter in Syriã reuertit. Ptolemęus hostiũ discessũ gauisus,& p beneficijs acceptis facta rediuina,splendidè amicos conuiuio excepit, & per literas Seleucum, Lysimachum,& Cassandrum de rerum suarũ prospero successu,& multorũ ad se defectione certiores fecit. Ipse iam secundum ab hostium iniuria Aegyptũ tutatus & eam se quasi hasta partam obtinere ratus,Alexandriã reuertit. Interea dum hæc geruntur,Dionysius Heracleæ,quæ in Ponto est,tyrannus,cũ imperasset annos 32,uita fungitur,eius filij principatũ adepti regnarunt annos 17. In Sicilia Agathocles urbes suo imperio subiectas obibat eas præsidijs munies, & pecunias imperans:uehementer enim metuebat ne Siculi,ob res ab se infeliciter gestas,libertatem aliquando capesserent. Per idem tempus Pasiphilus præfectus,audita filiorum Agathoclis morte,& cladibus in Africa acceptis,ipreto Agathocle ad Dinocratem transijt,factaq; cum eo amicitia,urbes sibi commissas retinuit, & exercitum quem apud se habebat, spe & pollicitationibus inductum à tyranno abalienauit,At Agathocles omnem spem sibi ereptã cernens,ita animo deiectus est, ut missa ad Dinocratem legatione, eum ad pacẽ hisce conditionibus faciendũ hortaretur. Primũ ut Agathocles imperio excederet,& ciuibus Syracusas restitueret,nec deinceps exul esset Dinocrates. Deinde ut sibi duo castella,Therma & Cephalidum cum eorũ iurisdictione concederent. In quo quis non iniuria Agathoclẽ mirari possit,quod is qui in cæteris omnibus constans perstitisset,nec unq; in extremis periculis desperasset, tũc eo metu adactus fuerit ut hostibus sine negocio tyrãnide cederet,pro qua summa pericula sustinuisset. Et quod omniũ est absurdissimũ, cum Syracusis alijsq; multis urbibus potiretur,nauesq; & pecunias,& exercitũ non contemnendũ haberet,adeo infirmã rationẽ habuerit,ut memor eorũ non fuerit quæ Dionysio tyrãno acciderãt. Is em̃ cũ aliq̃n in eã rerũ necessitatẽ adductus esset ut propter impendẽtia extrema pericula penitus de principatu suo desperaret, ac propterea relictis Syracusis uoluntariã fugam capessere uellet, Heloris qui

Agathocles ad Dinocratẽ legatos de pace mittit.

ætate reliquos amicos antecedebat, ei proficiscenti obuiam profectus, Dionysij inquit præclarũ est tyrannis sepulchrũ. Nec absimile est huic quod ei eius socer Megacles respõdit. Oportet eum qui tyrãnide exuẽdus sit, tractum crure discedere, et nõ uolentẽ abire. Hisce dictis animatus tyrãnus,forti infracto q̃ animo omnia ea quę in malis ducunt̃ p̃tulit,& imperiũ suum auxit,atq; in eius bonis cum consenuisset,posteris maximum in Europa potentatum reliquit. At Agathocles nihil hisce exemplis motus,nec humanas spes experiẽtia refellens, tanto imperio supra commemoratis à me conditionibus cessit. Verùm eas irritas fieri contigit,cum essent Agathoclis quidem uoluntate ratæ,sed Dinocratis ambitione non admissæ. Cum enim Monarchiæ cupiditate flagraret,ab ea quæ Syracusis erat democratia abhorrebat,& id quod tunc tenebat imperium non displicebat. Habebat enim in exercitu suo peditum 20000 equitum 3000. urbes item multas,easq; magnas. Itaq; nomine quidẽ exulum imperator erat, sed re uera regia pollebat dignitate, cum penes eum solum omne esset in suos imperium. Sin Syracusas se reciperet omnino priuatam uitam instituere, & de multis unum esse oportebat libertate æqualitatem amante: atq; in suffragijs á quouis causidice de gradu summoueri,plebe eorum authoritati obsistenti qui sunt in dicendo liberiores. Quare non sine causa Agathoclem tyrannicam uitam reliquisse aliquis dixerit,& Dinocratẽ principi rerũ ab eo postea egregiè gestarum authorẽ fuisse existimauerit. Ipse enim cũ ad eum Agathocles de fœderis conditionib. frequẽtes legatos mitteret,& sibi duo illa præsidia ad uitã in ijs transigendã cõcedi postularet,semper probabiles aliquas rationes excogitabat, quibus spem omnẽ pactorũ adimebat,modo ut Sicilia excederet iubẽdo, modo ut natos suos obsides daret põstulando. Agathocles eius animũ perspectũ habẽs, legatos ad trãsfugas mittit, q̃ Dinocratẽ apud eos ut q̃ eorũ libertatẽ remoret̃ accusent. Deinde cum Carthaginiensib. missa legatione hac lege pacẽ facit,ut oẽs urbes quib. antea Pœni imperassent,reciperent,pro quib. à Carthaginiensib. aurũ accepit quod ad argẽti rationẽ efficeret talẽta 300. aut quemadmodũ Timęus prodidit,150. frumenti 200000. medimnum. Atq; hoc quidem in statu erant res Siculæ. *Agathocles cum Carthaginiensibus pacem facit.*

In Italia Samnites urbes Soram & Atiam Rom. populi socias expugnant, & sub iugũ mittũt. Cõs. magna manu in agrũ Iapygum impressiõe facta, nõ procul à Siluio oppido castra figũt. Id oppidũ tenentib. præsidio Samnitib. cũ per aliquot dies obsedissent Rom. ui capiunt,& ex eo captiuorũ plus 50000. abducũt,necnõ magnã exuuiorũ copiã auferũt. Inde Samnitũ fines passim omnia uastãdo,& arbores secãdo inuadunt. Cum em̃ Rom. per multos annos cum ea gẽte de primatu armis cõtenderent, sperabãt fore ut hostes terræ frugib. priuati, potentiorib. cederẽt. Itaq; cũ 5. mẽses in hostili solo depopulãdo cõsumpsissent,omnes ferè pagos igni corruperũt,& agros in uastitatẽ redegerunt, omnibus ijs quæ usui hominum accommoda esse possunt deletis. Post ea Aeginetis iniuriam inferentibus bellum indixerunt,ac urbe Prusinone expugnata,regionem uendiderunt. *Rom. Samnitum agrum depopulantur.*

Hoc anno finito Athenis principatum obtinuit Xenippus. Romę Consules creati sunt L. Posthumius,& Tiberius Minutius. Hoc anno bellũ intercessit Rhodijs cum Antigono,his ferè de causis. Cum ciuitas Rhodiorum naualibus copijs polleret, & optimè inter cæteras Græciæ ciuitates administraret, de ea reges & principes cõtendebant,singulis in suam amicitiam trahere properantibus. Rhodij quanto id ipsis futurum esset emolumento procul pręuidentes, priuatim cum omnibus amicitiam iniuerunt, nec tamen ullis principibus,dũ inter sese bellũ gererẽt,subsidiũ ferebãt: quo fiebat,ut à singulis regis muneribus afficerent̃: & quoniam à multo tẽpore alta pace fruerent̃,eorũ res in immẽsum crescerẽt. Nã in tantũ aucta est eorũ potẽtia,ut in gratiã Græcorum suis impẽsis bellũ in piratas mouerẽt, & mare latronib. infestũ purgarẽt. *Belli inter Rhodios & Antigonum causæ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eam autē urbē prę reliquis maximè coluit Alexander, omnium de quib. memoria proditū est regū facilè potētissimus, ita ut in ea de toto regno testamentū reposuerit, & alioquin eam suspiceret, & multum promoueret. Igitur Rhodij cum omnib. optimatib. inita amicitia, ne cui iure cum ipsis expostulā di occasionē darēt cauebāt quidē, sed eorū animi ad Ptolemęum magis inclinabāt. Nā maximos ꝓuentus ꝓcipiebant, ꝓpter mercatores qui in Aegyptū nauigabāt, & tota ciuitas beneficio illius regni alebat. Quod animaduertens Antigonus, eos ab illa societate auellere maturabat. Itaq; primū q̄ tēpore cū Ptolemęo armis de Cypro dimicabat, legatos misit petitū, ut auxiliū et naues cū Demetrio mitterent. Verū cū illi recusarent, ducē cū classe misit, imperās ut eos qui ex Rhodo in Aegyptū nauigarent, abducat, & merces diripiat. Sed hoc à Rhodijs electo, ille eos iniqui belli authores extitisse dicēs, sese urbem ualido exercitu obsidione cincturum minabatur. Rhodij primum ei magnos honores decreuerant, & missis legatis rogabāt ne eos cogeret contra iura fœderis bellum aduersus Ptolemęum gerere. Sed cum rex asperiorem se præberet, & filium Demetrium cū copijs & machinis ad obsidionē necessarijs mitteret, regis potentiam ueriti, primùm quidē Demetrio renunciarunt, sese Antigono in oppugnando Ptolemæo subsidio uenire paratos esse. Sed cum ille 100. obsides ex primarijs postularet, & classem in portus admitti iuberet, rati eum urbi insidiari, sese ad bellum præparant. Demetrius omnibus suis copijs ad portum qui est in Elorymnis coactis, classem ad expeditionē in Rhodum adornat. Habebat autem naues longas uariæ magnitudinis 200. subsidiarias plus 170. in ijs erant militum circiter 40000. adiunctis equitibus & socijs piratis. Erat præterea classis omni genere missilium & apparatu ad obsidionē necessario instructa. Præter hęc subsequebantur priuatorum hominum naues onerariæ circumforaneæ circiter 1000. Nam cum per multos annos Rhodiorū fines hostium iniuria non essent uastati, ex omnibus locis magna hominum multitudo confluebat, qui ex damno eorum qui bellis uexarētur suum commodum comparare soliti erant. Igitur Demetrius tanctę ad nauale pugnam instructa terribiliter classe, lōgas naues prę̄mittit, quę in proris trinûm palmorum tormenta ad missilia habebant, proximè equitum & peditū naues sequi iubet, quæ remulco à remigibus trahebantur. Deinde piratarum, mercatorū, & negociatorum naues, quæ, quemadmodum commemoratum est, multitudine erant insigni: ita ut totum spacium quod est inter insulam & oram marítimam oppositam, nauibus compleretur, & magnum metum & perturbationem ijs qui de urbe spectabant, incuterēt. Nam milites Rhodij per muros dispositi aduentum hostium opperiebantur, ac senes cum mulieribus de ædificijs prospiciebant. Cum autem tota urbs theatrum uideretur, omnes magnitudine classis atq; fulgore radiantium armorum obstupefacti, non leuiter de rerum omnium summa solliciti erant. Interea Demetrius ad insulam appellit ac educto exercitu extra teli iactum proximè urbem castra ponit, ac repentè piratarum aliorumq; expeditissimos emittit, qui insulam terra mariq; hostiliter inuadant. Ipse in uicinis locis arbores cedit, uillasq; diruit, ex quibus castra communit, ducta triplici fossa, erectisq; densis magnisq; aggerib. ita ut suorū incolumitas esset hostium pernicies. Postea adhibitis omnib copijs & nauti eis hominibus, paucis diebus spacium quod erat ad urbem usq; cōsternitad excensum, & portum satis amplum ad excipiendas naues extruit. At Rhodij per aliquot dies missis legatis, postulāt ne quod grauius malum urbi inferat. Sed cum nemo eos audiret, iam de pacis fœderib. desperatum esse cernentes, ad Ptolemęum, Lysimachum, & Cassandrum legatos mittunt petitum auxilium, cum propter eos urbs hostili bello premeret. Ipsis autem qui urbē incolebant aduenis & peregrinis potestatē fecerunt si uellent pro urbe pugnādi, reliquos inutiles ex urbe eiecerunt. quòd rerum necessariarum inopiam præuiderent,

Demetrij apparatus ad Rhodum obsidendam.

Rhodij ad obsidionem sustinendam sese præparant.

uiderent, tum ne quis rerum præsentem statum iniquo animo ferens, urbem proderet. Ac recensitis ijs qui arma ferre possent, inuenta sunt ciuium numero ad sex millia, aduenarum & peregrinorum ad mille. Seruis quoq; qui sese uiros fortes in adeundis periculis præstitissent, soluto dominis præcio libertatē ac ius ciuitatis decreuerunt. Etiam eorum qui in bello occubuissent corpora sepulturos se promulgarunt, item parentes & liberos sumptis de publico penu cibarijs alturos promiserunt: uirgines publice sumptu dotaturos: filios iā adultos in theatro coronaturos armis in Bacchanalibus. Hisce præmijs oīum animis ad fortiter quæuis pericula sustinenda excitatis, ad reliqua quæ transigenda erant sese conferunt. Nam cum esset totius populi summus consensus, locupletes pecuniā suggerebant, artifices in fabricandis armis artē suā offerebant. Denicq; omnes in opere intenti erant, nemine non ut alterum diligentia superaret contendente. Itaq; quidā in missilium saxorumq; tormentis, alij in reliquis faciendis toti erant. Nonnulli mœnium parum ualidas partes instaurabant. Plericq; ad muros lapides portabant. Emiserunt etiā in hostē tres uelocissimas naues, & mercatores qui in urbem cōmeatum inueherent. Quæ nec opinantes hostes aggressæ, multas naues eorum, qui prædæ gratia frumentatum in agros iuerant, demerserunt, alias ad littus cōpulsas igni cremarunt, & ex ijs qui precium redemptionis soluere poterant, captos in urbem duxerunt. Nam sic inter Rhodios & Demetrium conuenerat, ut inter sese præcium liberationis darent, pro libero homine mille dragmas, pro seruo quingentas. Demetrius ad machinarum structurā omnia largè parata habens, cœpit duas testudines facere, unā aduersus, saxorum, alterā aduersus missiliū tormenta, atq; ambas duabus nauib. onerarijs traiecit, & coniunxit. Itē duas turres quatuor tabulatorum quæ altitudine eas quæ in portu erāt superarent, quarum utraq; duabus æqualibus nauibus portaretur, pariter incedentibus, quo utriuslibet lateris situs equale pondus haberet. Cauauit prętera alueum natatilem, ut propius accedens hostes prohiberet quo minus in eos qui nauibus tormenta ueherent, impetum facere possent. Interea dum hæc ad finem perducuntur, lembos firmissimos delīgit, eosq; tabulis munit, & fenestris quę claudi possent factis, imponit ad missilia ea tormenta quæ longissimè iacerent: hominesq; peritos & delectos sagittarios imponit: ac nauibus intra telorum iactum deductis, oppidanos uulneribus configit, qui altiores in portu muros erexerāt. At Rhodij postquā animaduerterunt omnem Demetrij conatum in occupando portu uersari, ipsi quoq; ea quæ ad eius defensionem necessaria essent, parare aggrediuntur. Itaq; super aggerē, duas machinas collocauit, tres nauib. onerarijs imponunt, ꝓpe claustra parui portus, quo possint hostes, si forte aut milites aut machinas ad aggerē exponerent, ab impressione prohiberi. Collocant etiā in onerarijs, quæ in portu stationē habebant, receptacula telorum, ijs conuenientia qui catapultas essent imposituri. Vtrisq; hoc modo ad certamen instructis, primum Demetrio machinas admouere conato, orta uehementior tempestas eius inceptum interrupit. Sed nocte trāquillo mari clam adnauigauit, occupatoq; maioris portus tumulo editiore, cōfestim uallo locum circumuallauit, ac postibus lapidibusq; obstruxit, atq; in eum milites quadringētos eduxit omnisq; generis missilium copiā cōportauit, qui locus distabat à muris quinq; iugera. Deinde orta die in portum machinas cum tubis & clamore subuehunt, & eos qui murum in portu extruebant, minoribus missilium tormentis, & procul iacientibus, impediunt. Saxis aūt machinas hostium & murum aggeri proximū partim concutiūt, partim deijciunt, quoniā eo tempore humilis & parum firmus erat. Cum autē oppidani fortiter hostiū uim propulsarent, toto illo die utrinq; multa dāna & illata & accepta sunt. Ac nocte iam tota illo die utrinq; multa dāna & illata & accepta sunt. Ac nocte iam aduentāte Demetrius remulcantibus nauibus extra telorū iactum tormenta subduxit. At Rhodij scaphis arido ligno tedaq; impletis, adhibito igne primū

Demetrius Rhodum obsidet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostes persecuti sunt, & machinis uicini materiā illam accenderunt. Sed postea natanti alueo & telis prohibiti, pedem referre coacti sunt: ac flamma in ualescente pauci ea extincta cum scaphis reuerterunt, cæteri ardentibus iam lintribus enatarūt. Postero die Demetrius similē superiori in mari irruptionē facit, atq; in terra ut undiquaq; cum clamore & tubis irrumpant imperat, quò Rhodijs pauorem & trepidationē incutiant, multis rebus eos in diuersas partes trahentibus. Ea autem ratione obsidione per octo dies continuata, machinas quæ erant in uallo dispositæ ingentib. faxis confregit, murumq; qui uallū cingebat cum ipsis turribus disiecit. Muri quoq; qui erat in portu partē occupauerant milites, ad quam conuersi Rhodij, manus cum ijs conserunt, & multitudine superiores, alios occidunt, alios fuga sibi consulere cogunt. Arcebat aūt eos qui extra urbem erant loci muro proximi asperitas, multis ibi & grandibus congestis continuis saxis apud structurā extra murum. Ac cum multæ naues quæ milites illos aduexerāt, inter trepidandum impegissent, Rhodij celeriter nauium extremitates auellere, ac teda siccoqûe ligno iniecto naues cremare. Dum res in eo sunt statu Demetrij milites ex omnibus partibus accedētes scalas muro admouent, & grauius instant, undiq; ijs qui in terra erant militibus opem ferentibus, & clamorē tollentibus. Ibi dum multi magna audacia periclitanť & conferti moenia ascendunt, acre prælium cōmittiť, hostibus urgentibus, & oppidanis magna ui repellentibus. Tandem Rhodijs strenuè se defendentib, & ex ijs qui muros ascenderāt alij occisi sunt, alij uulnerib. confixi capti, quos inter erāt qdā de primarijs castrorū ducib. Hisce eladib. affectus Demetrius tormēta in suū portū reducit, & naues machinasq; destructas reficit. At Rhodij ciuiū interfectorū corpora sepeliunt, & capta arma, nauiumq; rostra dijs donant, & murorū ruinas ui saxorū factas instaurāt, Demetrius consumptis in reficiendis machinis & nauib. septē dieb, omnib. ad obsidionē necessarijs præparatis, rursus portum inuadit: in eo enim occupādo totus erat, ut posset oppidanos cōmeatu phibere. Inde intra teli iactū pgressus, cum facib. quas multas habebat in separatas Rhodiorū naues impetū facit, atq; saxis muros quatit, missilibusq; uisos uulnerat. Cum itaq; cōtinua & acerrima esset oppugnatio, Rhodiorum naucleri pro nauib. pugnantes, faces extingunt, at ipli præfecti solliciti ne portus caperetur ciuium fortissimos ut periculum pro cōmuni salute contemnant hortantur. Igitur multis libenter parentib, tres robustissimas naues delectis uiris complent, quib. mandant ut hostium naues quę tormenta portabāt, rostris, si fieri posset, demergerent. Illi itaq; nihil telis quibpetebantur obstantibus primum irrunt: & uallum ferro munitum disrumpunt: deinde naues multis ictibus inflictis aqua replentes, duas machinas demergunt. Cęterum cum tertia à Demetrianis rudentib. retro traherēť, Rhodij reb. feliciter gestis animati, cōfidentius quā par erat periculū subeunt. Quare hostib. cum multis magnisq; nauib. concurrentib. & rostris multas nauium tabulas decutientib, Execestus nauclerus, ac triremium præfectus, & quidā alij uulnerati capiuntur. Reliqua multitudo natādo ad suos peruenit, atq; una nauis in Demetrij potestatem uenit, reliquæ periculum euadunt. Hoc nauali prælio commisso Demetrius alterā machinā fecit, quæ priorem & altitudine & latitudine triplo superaret. Quā postquā ad portum aduexit, exortus uentus meridionalis procellosus naues cum impetu appellentes aquis subruit, & machinam deturbauit. At Rhodij temporis oportunitatem nacti, rursus apertis portis eos qui aggerem occupauerāt inuadunt: ac diu durāte acri certamine, cum propter tempestatem Demetrius suis auxilio uenire non posset, & Rhodij uicissim pugnarent, coacti sunt regij milites positis armis seipsos dedere, numero ad quadringentos. Hac à Rhodijs parta uictoria ad urbem appellunt socij, Cnosiorum quidem centum quinquaginta, à Ptolemæo missi supra quingenti, inter quos erant quidam Rhodij, qui regi stipedia faciebant. Atq; hoc in statu erat Rhodi oppugnatio.

Demetrius rursus Rhodi portum inuadit.

In Sicilia autem hæc gerebantur. Agathocles cum non posset cum exulib. qui à Dinocrate stabant, conuenire, contra eos cū ijs quas habebat copijs expeditionē fecit, ratus periclitandum esse & de rerum summa dimicādum. Hababat autē peditū non amplius 5000. equites 800. Dinocratiani cognito hostium aduētu auidi pugnæ (erant enim lōge plures) ijs obuiam profecti sunt. Nam eorum erant peditum 25000. equitum 3000. Cum autē ad id quod uocatur Gorgium, ex aduerso castra metati essent, deinde instructa acie prodissent, paulisper acre fuit certamē, utrisq; impigrē pugnantib. Sed postea cum quidam numero ad 2000. à Dinocrate dissiderēt, ad tyrannum transierunt, ac cladis authores exulib. extiterunt. Nam Agathocliani cū longè plures essent animos suos confirmarunt: at Dinocratiani perculsi sunt, & plures esse transfugas opinati, effusi in fugam ferunť. Deinde eos aliquousq; persecutus Agathocles, cum milites à cedę reuocasset, ad uictos legatos mittit, rogatum ut finem dissidijs faciant, & suam quisq; patriam repetat. Ipsos enim iam experiē tia edoctos, nunq; exules si secum bello contendant superiores fore, cum ne nunc quidē numero longè plures, uictores euadere potuerint. Exulum aūt equites oēs ex fuga euaserunt in locum quendā nomine Ambricas. Peditum nōnulli cum nox superuenisset, effugerunt: maior pars occupato colle, & desperata per certamen uictoria, cupidi cognatorū & amicorū, & patriæ eiusq; bonorū, pacē cū Agathoc. fecerunt. Igit cum fidem accepissent, & ex q̄dam munito colle descendissent, ille eis arma detraxit, & exercitu circū septos oēs missilibus confixit, numero circiter 7000. ut Timęus ait: ut uerò nonnulli scribunt ad 4000. Semper enim tyrannus ijs fidem & iusiurandum contemnebat sibiq; uires non ex ijs quas habebat copijs, sed ex subiectorum infirmitate cōciliabat, socios magis quàm hostes ueritus. Ita cum aduersarium exercitū profligasset, accepit reliquos exulum, & facta pace cum Dinocrate, ducem eum creauit partis exercitus, & deinceps ei res maximas credidit. Atq; hic admirari licet Agathoclem, quo pacto cum omnes suspectos haberet, nec unquam cuiquam firmiter credidisset, erga solum Dinocratem amicitiam ad mortem usq; retinuerit. Dinocrates uerò proditis socijs Pasiphilum Gelæ correptum interfecit, præsidia & urbes Agathocli tradidit, consumpto biennio in subiugandis hostibus.

Agathocles cum uicto Dinocratæ pacē facit, occisis perfidè exulibus.

In Italia Roma debellatis Palinijs agrum ademerunt, & quosdam qui Rom. fauisse uidebantur, ciuitate donarunt. Postea Samnitibus Phalerum agrum depopulantibus, profecti sunt Consules aduersus eos, cōmissoq; prælio, superiores extitere Rom. relata sunt signa militaria 20, captiq; uiui milites supra 2000. ac expugnata statim à Coss. urbe Dola, Gellius Gaius Samnitum dux superuenit, cum militum 6000. Hic commisso acri prælio, Gellius ipse capitur, & reliquorum Samnitum plurimi conciduntur, nonnulli uiui comprehenduntur. Coss. rebus ita feliciter gestis, sociarum urbium captas recuperarunt, Soram, Harpinam, & Saroniam.

Romani Samnites bello uincunt.

Peracto anno Athenis regebat Pherecles: Rom. consulatū inierūt P. Sempronius, & P. Sulpit. Olympias acta est apud Eleos nona supra 110. in qua stadium uicit Andromenes Corinthius. Horū tępore Demetrius Rhodū obsidēs, cū ei à parte maris oppugnationes parū succederēt, à terra statuit impetū facere. Igit prępara omnis generis materiei copia, machinā ædificauit, quæ uocať uinea, magnitudine priores lōgè superantē. Cū esset ēm eius basis quadrāgula, singula latera fecit cubitorum fere 50 ex quadrāgulis lignis ferro uinctis cōpacta, medianū spaciū occupabant trabib. inter sese circiter uno cubito distantib. ut locus esset ijs q machinā ppulsaturi erāt. Tota moles rotis subiectis agebať, ijsq; firmis atq; magnis, uidelicet 8. Canthorū crassitudo erat bi-

119 Olymp.

Demetrius machinam cō struit ad Rhodum terra oppugnandam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gulis erāt colūnæ lōgitudine paulo minus cp̄ 100. cubitorū, ita aliæ in alias p̄næ ut cum esset totū ædificium nouē cōtignationum, prima cōtignatio esset lectorum 43. suprema 9. Tria machinæ latera extrinsecus cōtexit lamīnis ferreis, affixis clauis, ne quid facib. lædi posset. Ostia habebant cōtignationes in frōte magnitudine & forma accōmodata ad naturā telorū quę iacienda forēt. Ostijs addita erāt tegumēta, quæ per machinā detrahebantur, quæ præsidio forent ijs qui in tabulatis ad iacienda tela uersarentur. Erāt em̄ ex corijs undiq; cōsuta, plena lanarū, ut saxorū ictus irriti redderentur. Habebāt singulæ cōtignationes duas latas scalas, quarum una ad importāda quæ essent necessaria, altera ad descensionem utebantur, quo omnia sine tumultu administrarentur. Ad hanc machinam mouendam electi sunt ex uniuerso exercitu uiri robore corporum præstantes 3400. Horum pars intus comprehensa, pars à tergo astans propellebant, multum iuuante ad motum arte. Aedificauit & testudines partim quę arietes haberent, partim non item, & porticus per quas qui ad opera accederent, ire reuertiq; tuto possent. Atq; nauium armamentis locū expurgauit in quatuor stadia, quo spacio promouendæ erant machinæ, ita ut esset opus in longitudinem sex intercolumnorum, & turrium septem. Iam congregata opificum & opera tractantium multitudo non multo minor erat triginta millibus. Itaque cum propter manuum multitudinem celerius quàm quisquam expectasset, omnia perficerentur, formidabilis erat Rhodijs Demetrius: non solùm enim machinarum magnitudo, & eo actarum copiarum multitudo eos terrebat, uerùm etiam regis uiolentia & solertia obsidionibus. Erat enim in excogitando supra modum industrius, multaq; præter architectorum artem inueniebat, ex quo Poliorcetes, id est obsessor nominatus est, & in oppugnationibus tanta ui atque impetu utebatur, ut nullus ita firmus murus esse uideretur, qui posset obsessis aduersus illum præbere præsidium. Erat autem ea & magnitudine & pulchritudine corporis, ut heroicam dignitatem præ se ferret, adeo ut qui eum adibant peregrini, cum decorem uiderent, regali excellentia ornatum, admirarentur, & in profectionibus spectandi gratia subsequerentur. Ad hæc erat & animo excelsus & magnificus, & contemptor non solùm uulgi, uerùm etiam potentium. Ac quod ei omnium maximè proprium erat, in pace ebrietati operam dabat, & conuiuijs ad quæ adhiberentur saltationes atque luxus. Denique illum qui in fabulis traditur olim fuisse inter homines Bacchi morem: idem in bellis operosus erat & sobrius, ita ut supra omnes operantes & corpore & animo certatim operaretur. Sub eo enim maxima tela confecta sunt, & omnis generis machinæ, quæ factas ab alijs machinas longè superarent. Quin & nauigia maxima deduxit hic in mare post eam obsidionem, & patris interitum.

Demetrij corporis & animi descriptio

Rhodij murū alterum ædificant, & naues dimittunt ad hostes infestandos.

Rhodij hostilium operum profectum uidentes, ædificarunt intus murum alterum, secundum longitudinem eius muri qui in oppugnationibus laborarat. Vtebantur autem lapidibus diruentes theatri ambitum, & uicinas domos, præterea fana quædam, dijs pollicīti pulchriora se ædificaturos urbe conseruata. Dimiserunt etiam nouem naues, quarum ducibus præceperunt, ut palsim nauigarent, & præter expectationem hostes aggressi, capta nauigia partim supprimerent, partim ad urbem deducerent. Illi cum tripartito soluissent, Damophilus naues habens quæ apud Rhodios custodes appellantur, nauigauit in Carpathum, & multa Demetrij nauigia nactus, partim rostris uulnerando demergit, partim ad littus ducens incendit, colligens hominum utilissimos, nec pauca quæ insulæ fruges portabant, duxit in patriam. Menedemus uerò tribus myoparombus præfectus, cum in Patara Lyciæ appulisset, & nauem ibi in statione offendisset, armamentis in terra expositis, nauem incendit, capta q; multa nauigia, quæ commeatum in castra supportabant, ad Rhodum misit. Cepit & triremem in Ciliciam nauigantē, ac-

stemq;

stem'que regiam, & cæterum apparatum portantem, quem Demetrij coniux Phila uiro studiosius paratum miserat. Igitur uestitum misit in Aegyptum, cum essent stolæ purpureæ, & dignæ quæ à rege gestarentur. Nauem uerò remulco traxit, & nautas uendidit, tum qui in triremi, tum qui in alijs captis nauibus erant. Reliquis tribus nauibus præfectus Amyntas nauigauit ad insulas, nactus'que multa nauigia quæ res ad machinas necessarias hostibus portabant, partim submersit, partim ad urbem deduxit, in quibus capti sunt etiā artifices egregij, & ad tela atque catapultas conficiendas peritia excellentes undecim. Postea coacta concione suadebant quidam Antigoni & Demetrij imagines esse deturbandas, indignum esse dicentes, si obsessores æquè ac bene meriti honorarentur. Quibus indignatus populus, eos ut peccantes obiurgauit, & Antigoni honorum nullum sustulit, in quo quidem suæ & glorię & utilitati pulchrè consuluit. Illa enim magnitudo animi & constantia popularis iudicij, apud alios laudem conciliabat, apud obsessores pœnitentiam. Nam cum Græciæ urbes liberarent, quæ nullam erga benemeritos beneuolentiam exhibuissent, eam seruam reddere uidebantur, quæ in referenda gratia constantissimam seipsam re ipsa præstabat. Præterea (ut multa præter opinionem fortuna facit) si urbem capi contigisset, restabat eis ad orandum ueniam seruatę ab ipsis amicitiæ commemoratio. & hęc quidem à Rhodijs prudenter acta sunt. Iam cum Demetrius cuniculis murum subruissel, transfugarum quidam obsessis indicauit cunicularios ferè intra murum esse. Hanc ob causam Rhodij ducta alta fossa secundum muri longitudinem qui casurus uidebatur, celeriter ipsi quoque cuniculis utentes, occurrerunt sub terra aduersarijs, & eos ulterius progredi prohibuerunt. Cum'que cuniculi ab utrisque custodirentur, conati sunt quidam Demetriani corrumpere pecunia Athenagoram custodiæ à Rhodijs præpositum. Erat is natione Milesius, à Ptolemæo mercenariorum dux missus. Hic proditurum se pollicitus, diem statuit, qua oporteret à Demetrio mitti aliquem ducem præcipuum, qui noctu per cuniculum in urbem ascenderet, ut locum contemplaretur, qui milites acceptus esset. Ita cum Demetrio magnas spes fecisset, rem indicauit senatui: cum'que misisset rex ex suis amicis Alexandrum Macedonem, hunc per cuniculum ingressum comprehenderunt Rhodij, & Athenagoram coronauerunt aurea corona, & argenti quinque talentis donarunt, cupientes reliquorum quoque mercenariorum & peregrinorum beneuolentiam erga populum prouocare. Demetrius perductis ad finem machinis, toto'que qui ante murum erat loco expurgato, uineam mediam constituit, & testudines quæ arietem non habebant distribuit numero octo. Constituit autem ad utranq; machinæ partem quatuor, earum'que singulis coniunxit unam porticum, ut tuto possent imperata facere qui intrarent & rursus exirēt. Quæ uerò arietes haberent duas collocauit magnitudine longè superiores: habebat enim utrāque cubitorum centum uiginti, ferratam, & quę processum haberet rostro naues similem, eadem'que facili opera propelleretur, subiectis rotis, & in prælio ageretur opera non minus quàm mille uirorū. Iam muris admoturus machinas, tormēta ad saxa missilia q; iaciēda intulit in uineæ singulas cōglutinationes, put quęq; quadraret. Ad portū & ꝓpinquiora loca misit nauales copias. Ad reliquū murū q oppugnationē ferre poterat, peditatū distribuit. Deinde ad unū imperatū atq; signū cū oēs iubissent, undiq; urbē oppugnat. Iam eo arietib. & tormētis quatiente mœnia, aduenerunt Cnidiorum legati, petētes ut inhiberet, & se persuasuros pollicentes Rhodijs ut imperata admitterent, quæ maximè admitti possent. Cum'que remisisset rex, & legati ultro citroque multa colloquuti, ad extremum concordes esse non possent, instauratur oppugnatio, & Demetrius quidem turrium firmissimam demolitur, ædificatam ex quadratis lapidibus, totumq; inter turrium concutit, ita ut oppida-

Rhodij Demētrij quāuis hostis, honores tuentur.

Demetrius cuniculos sub murum agit.

Athenagoras simulata proditione Demetrium decipit.

Demetrius machinas ubi admouet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rhodijs commeatus supportatur.

nis per hunc locum aditus ad pinnas non pateret. Per eosdem dies rex Ptolemæus misit Rhodijs multa nauigia commeatum portantia, in quibus erant frumenti 300000, artabarũ cũ leguminib. Hæc dũ ad urbẽ apportant, conatus est Demetrius naues mittere quæ illa in sua castra deducerẽt. Verũ illa secundũ uentũ nacta plenisq; uelis delata appulerũt in portus suos. Qui uerò à Demetrio missi fuerãt, re infecta reuersi sunt. Misit & Cassander Rhodijs hordei medimnorũ 10000. & Lysimachus frumẽti medimnorũ 40000. & hordei toti dẽ. Tãto cõmeatu oppidanis supportato, qui obsidebant, cũ iã animis laborarẽt, rursus aïos sumpserũt, & expedire iudicãtes ut hostiũ machinas inuaderẽt, facium magnã copiã prępatãt, & oĩa tormẽta tum ad saxa tum ad missilia in muro collocãt: atq; ubi nox fuit, circiter secundã uigiliam repẽre saxis cõtinenter custodiam petunt, reliquisq; telis igniferis, ijsq; omnis generis utẽtes, eos qui illic cõcurrebant uulnerãt. Demetriani prẽter spẽ inuasi, de ædificatis operib. anxij, cõcurrunt ad auxilium. Cumq; nox illuuis esset, splẽdebant faces cum impetu actæ: missilia uerò & saxa cum ꝓspici nõ possent, multos pugnantes lædebant, qui telorum impetum perspicere nequirẽt. Iam uerò exciderant etiam ex machina quędã laminæ, quo loco nudato, cadebant faces in eam machinæ partẽ qua lignum apparebat. Hanc ob causam anxius Demetrius, ne forte igne depascente periret tota machina, celeriter succurrit, & præparata aqua in contignationibus illatam flammã extinguere conatur. Ad extremum congregatis tubæ signo ijs qui mouendis operib. destinati erant, horum opera machinas extra teli iactũ ducit. Deinde orto die imperat famulis ut tela congregent, quę à Rhodijs missa ceciderãt, ex his conijcere uolens oppidanorum apparatum. Qui cum celeriter imperata fecissent, numeratę sunt facis magnitudine uariæ supra 800. missilia uerò non pauciores 1500. Tot telis breui noctis tẽpore coniectis, miratur urbis copiam & in his rebus largitem. Igit̃ tunc Demetrius laborãtes operum partes refecit, & mortuorum sepulturæ & sauciorum curationi operam dedit, quo quidem tempore oppidani relaxationem à machinarum uiolentia adepti, tertium murum ædificarũt lunatum, comprehendentes curuatura totum muri locum periclitantẽ. Nec secius alta fossa cinxere collapsam muri partem, ne facilè rex posset impetu facto in urbem irrumpere. Dimiserunt etiam naues ex ijs quæ optimè nauigãt, præfecto Amynta: qui cum ad ulterius Asiæ littus nauigasset, oppressit aduẽtu suo nec opinantes piratas quosdam, missos à Demetrio. Habebant hi inermes naues tres, & præstantissimi esse uidebantur omnium qui cum rege militabant. Hic commisso paulisper nauali prælio, connixi Rhodij nauibus cum uiris potiti sunt, in quibus erat & Timocles piratarum magister. Occurrerũt & quibusdam mercatoribus, & ademdtis celocibus non paucis frumenti plenis, eos & piratarum inermes naues noctu ad Rhodum clam hostibus deduxerunt. Demetrius uerò refartis operum laborantib. partibus, admouet muro machinas, & uniuersis telis summa ui utens, eos qui in pinnis erant arcet, & arietibus uerberans continuam loci partem, duo interturria deijcit, ac circa turrim quæ inter hęc erat contendentibus oppidanis, acria & continua, dum integri fessis succedũt, certamina cõmittuntur: adeo ut illorũ dux Annanias immodicè pugnando occubuerit, & reliq̃rum militũ multi mortui sunt. Hęc dum geruntur, misit Ptolemæus rex Rhodijs frumentum reliquumq; commeatum non minorem eo quem ante miserat, & milites 1500. duce Antigono Macedone. Eodem tempore uenerũt ad Demetrium legati tum ab Athenijs, tum à cæteris Græcis ciuitatibus, qui erant numero plus quinquaginta, & omnes à rege petebant, ut cum Rhodijs pacem faceret. Igitur factis inducijs, & multis uarijsq; sermonibus tum ad populum tum ad Demetrium habitis, consentire minimè potuerunt. Itaq; infecta rediscesserunt legati. Demetrius cogitans noctu urbem inuadere, qua parte dirutus erat murus, deli-

Amyntas à Rhodijs missus piratas opprimit.

Rhodij Demetrij machinis faces injciũt.

git bellico

git bellicosorum prestãtissimos & reliquorum idoneos ad mille quingentos. Hos iubet sensim ad murum accedere circa secundã uigiliã: ipse reb. præparatis, mandat singularum partium præfectis, ut cum ipse signum dedisset, iubilent, & terra mariq; oppugnationem agrediantur. Omnib. mandata faciẽtib. qui ad murorum ruinã, contenderãt, necatis primis fossæ custodib. irruunt in urbem, & circuniecta theatro loca occupãt. Qui uero Rhodiorum negocium audiuerunt, cum totã urbem tumultuari uiderent, ijs qui erant in portu & muris, mandant ut in suo ordine maneant, & externos si aggressi fuerint propulsent. Ipsi habentes, lectorum agmen, & eos milites qui recens ab Alexandria aduenerãt, contendunt aduersus eos, qui intra mœnia irruperãt. Iam orta die, cum Demetrius signum dedisset, qui portum adorti fuerãt, & murum undique copijs cinxerãt, clamorem tollunt ad animandos eos qui circuniectum theatro locum occupauerant. Iam urbis turba puerorũ & fœminarum in metu erat & lachrymis, tanquã expugnaretur patria. Enimuero commisso ab ijs qui intra muros irruperãt prælio, cum Rhodijs, & multis utrinque occisis, principiò neutri loco cedebant. Postea cum assiduè plures fierent Rhodij, & periculum promptis animis sustinerent, quippe pro patria & rebus maximis certantes, & regij præmerentur, Alcinus & Mantias duces, multis confecti uulnerib. occumbunt: reliquorum plurimi partim manibus ceciderunt, partim capti sunt, pauci ad regem fuga euaserunt, multi etiam Rhodiorum interfecti sunt, in quibus erat & quæstor Damoteles, qui uirtute conspicuus fuit. Demetrius existimans urbis euersionem sibi de manibus à fortuna fuisse ablatam, ad oppugnationem iterum sese parat. Deinde cum pater ei scripsisset ut cum Rhodijs quacunque posset conditione pacem faceret, tempus obseruabat, quòd compositio speciosam faceret. Cum autem Ptolemæus scripsisset Rhodijs primum sese missurum eis frumenti copiam, & militum tria millia: deinde consuleret ut, si fieri posset, commode cum Antigono componerent, omnes ad pacem inclinabant, quo quidem tempore cum Aetolorum Resp. legatos de pace misisset, Rhodij pacem cum Demetrio his legibus fecerunt. Vt sui iuris & sine præsidijs esset, urbs, haberetq; suos prouentus, & Antigono Rhodij suppetias ferrent, nisi si Ptolemęum oppugnaret, darentq; ciuitum obsides centum, quoscunq; Demetrius prescripsisset, exceptis his qui magistratu fungerentur. Igitur Rhodij toto anno obsessi, hoc pacto composuere bellum: eos uero qui in prælijs egregios se præstiterant, dignis donis honorarunt, & eos seruos qui egregiè pugnauerant, libertate & ciuitate donarunt. Erexerunt & regum statuas Ptolemæi, Cassandri & Lysimachi, necnon eorum qui gloria secundi, magnum ad urbis salutem adiumentum attulerant. Ptolemæum uero in referenda gratia superare uolentes, percontatores miserunt in Africam, qui Amnonium oraculum sciscitarentur, num consuleret Rhodijs ut Ptolemæum tanquam Deum honorarent: Cumq; annuisset oraculum, delubrum in urbe, quadrangulum, extruxerunt, ædificato ad unamquamqũe porticum latere in longitudinem unius stadij, quod Ptolemæum appellarunt. Refecerunt & theatrum, & murorum ruinas, & reliquorum loco rum ea quæ fuerant diruta, longè pulchrius quam erant antea. Demetrius uerò secundum præcepta patris facta pace cum Rhodijs, soluit cum uniuersis copijs, & portatus per insulas, appulit ad Aulim Bœotiæ, ac properans in libertatem uindicare Græcos (Cassander enim & Polysperchon superiore tempore, cum abesset hostis, depopulabant plurimas partes Greciæ) primò Chalcidensium urbem in libertatem uindicauit, quæ Boeotorum præsidio teneba tur, & perterritos eos qui erant in Boeotia, coegit à Cassandri amicitia deficere. Postea cum Aetolis societatẽ facit, & ad bellum cũ Polysperchonte & Cassandro gerendũ se componit. Hæc dum gerunt, Eumelus Bosphori rex sextũ annum

Demetriani qui iam in urbem irrũpunt

Rhodij eos qui in urbem irruperãt cõciunt.

Rhodij pacẽ cũ Demetrio faciunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

annum regnans obijt: eius regni successor Spartacus filius regnauit annos uiginti. Nos uero Græciæ & Aliæ rebus explicatis, orationem in alias orbis partes transferemus.

Agathoclis sacrilegiũ diuinitus punitũ.

In Sicilia Agathocles ad Liparenses, qui pacem agebant, classe inuectus, exegit ab eis (nulla prorsus prouocatus iniuria) argenti talenta quinquaginta: cũ quidem multis uisum est diuinum esse q̃ iam dicã, sceleris pœna diuinitus repræsentata. Postulantibus enim Liparensib. ut sibi ad reliquã pecuniã soluendam tẽpus daretur, seq̃ sacris donarijs nunquã abusos fuisse dicentibus, Agathocles coegit eos curię dare pecuniã, cuius pecuniæ pars Aeoli, altera Vulcani inscriptionẽ habebat, eaq̃ sumpta ꝓtinus soluit. Sed coorto uento nauium decẽ collisæ sunt, quæ pecuniã portabãt. Quamobrẽ uisus est multis Aeolus (qui circa illa loca uentorũ dñs esse dicebatur) protinus in prima nauigatione ab illo sumpsisse pœnas: Vulcanus uerò in eius obitu, dũ tyranno conueniens eius impietati supplicium irrogat in patria, uiuum candentib. carbonib. cõburendo. Nã eiusdem instituti iustitiæq̃ fuit, q̃ apud Aetnã ab ijs qui suos parentes seruabant, abstinuit, & q̃ in impios aduersus numen uim suã exercuit. Cæterum de Agathoclis exitu, ubi ad eius propria tẽpora uentum erit, euentus confirmabit id q̃ modo diximus. Deinceps uobis dicenda sunt ea quę in cõtinentibus Italiæ locis gesta sunt.

Romani Actoles domunt.

Romani & Samnites, missis inuicẽ legatis, pacẽ fecerunt, bello gesto annos uigintiduos & menses sex. Cõsul autem P. Sempronius cum exercitu ingressus in Aeclorum agrum, subegit quinquaginta omnino diebus urbes quadraginta, & uniuersa gente Romanis subijci coacta reuersus est, & laudatum triumphum egit. Populus uerò Romanus cum Marsis & Pallenensib, itemq̃ cum Marucinis, societatẽ contraxit. Annuo tẽpore elapso Athenis regebat Leostratus. Romæ cõsules erant S. Cornelius, & L. Genucius. Horum tẽpore Demetrio ꝓpositum erat Cassandrum oppugnare, Græcos in libertatẽ asserere, & primum Græciæ res cõponere: tum qa magnæ sibi gloriæ fore Græcorum libertatẽ existimabat, tum qa Cassandri ducem Prepelaum antea ꝓfligauerat, & nunc ipsum se impium inuadere iudicabat, si aduersus ipsum Cassandrum ꝓficisceret. Cum autẽ Sicyoniorum urbs militum Ptol. regis p̃sidio teneretur (q̃rum erat clarissimus dux Philippus) noctu de impuiso adortus irrupit intra mœnia. Deiñ p̃sidiarij in arcẽ se receperunt. Demetrius urbe potitus, eum locũ q erat inter domos & arcẽ occupat. Cumq̃ iã tormenta admoturus esset, illi territi arcẽ p cõpositionẽ dedunt: ipsi in Aegyptum nauigant. Demetrius Sicyonijs i arcẽ trãslatis, partẽ urbis portui cõiunctã euertit, q loc9 egregiè munitus erat: & ædificationem cum plebe aggressus, ac libertate restituta, diuinos honores ab ijs consecut9 est qb. bene fecit. Demetriadem eñ urbem nominarunt, sacrificiaq̃ & cõuentus, itemq̃ ludos ei in singulos annos sanxerunt, & reliq̃s honores tanq̃ conditori suo. Verum hęc tempo rerum mutationib. interpellatum, irrita reddidit. Sicyonij uerò occupato lõgè meliore loco, in eo ad nostra usq̃ tempa cõtinenter habitarũt. Arcis eñ ambit9, cãpestris & magn9, cliuis aditu difficilib. undiq̃ cõtinet, ita ut nusq̃ possint admoueri machinæ. Habet & aquæ copiã, ex qua hortos huberes fecerunt: ita ut regis cõmentum & ad pacis fruitionem, & aduersꝰ belli pericula pulchrè prospexisse uideat. Demetrius cõpositis Sicyoniorum reb, ꝓfect9 est cum uniuersis copijs ad Corinthum, q̃ p̃sidio tenebat Cassandri dux Prepela9. Primum igit̃ noctu à qbusdã ciuib. introduct9 p q̃ddã ostiolum, urbe & portib. potit̃: ac præsidio partim in Sisyphium (ut uocat) partim in Acrocorinthum fuga dilapso, ille ad motis ad munitiones machinis, magno cum labore p uim cœpit Sisyphium. Deiñ cum ij q ibi erãt cõfugissent ad eos q Acrocorinthum occupauerãt, ille hos quoq̃ ꝓterritos arcem dedere coegit. Erat enim hic rex oppugnationib. admodum uiolentus, propter peritiam conficiendi machinas ad ob sidiones.

Demetrius Sicyone potitus ædificia loco mouet.

Demetrius Corinthum liberat.

Cæterum

Cæterùm uindicatis in libertatẽ Corinthijs, custodiam introduxit in Acrocorinthũ, uolentib. Corinthijs à rege urbẽ custodiri, donec bellũ aduersus Cassandrum ad finẽ perductũ esset. Et Prepelaus quidẽ Corintho turpiter expulsus, ad Cassandrũ se recepit. Demetrius uerò in Achaiam ꝓfectus, Butam expugnauit, et ciuib. libertatẽ reddidit. Scyro itẽ paucis dieb. recepta p̃sidium eiecit. Postea Achaiam obiens urbes liberabat, & ducto ad Aegium exercitu mœnia circũsidet, & cum præsidij duce Strombicho sermonẽ habet, petẽs ut urbẽ dedat. Verùm illo eius uerbis non obsequẽte, quinimo multa in eum de mœnib. probra & cõuicia cõijciente, rex admotis machinis, deiectisq̃ muris, urbẽ ui capit. Igit̃ Strombichum à Polysperchõte cõstitutum p̃sidij præfectum, & reliquorum sibi infensorum ad 80. ante urbẽ in crucem tollit. Reliquorum mercenariorum ad 2000. suis militib. admiscet. Post huius urbis expugnationem qui in uicinis locis p̃sidia tenebant, existimantes fieri nõ posse ut uim regis effugerent, ei loca dediderunt. Itidem qui urbes præsidijs tenebant, cum Cassander & Prepelaus & Polysperchon non succurrerent, & Demetrius cum magno exercitu & exuperantibus machinis aduẽtaret, ultro cesserunt. Et Demetrij quidem rerum hic status erat.

Demetrius Aegium expugnat.

Tarẽtini Cleomenum ducẽ à Sparta accersunt.

In Italia Tarentini bellum cum Lucanis & Rom. habentes, miserunt legatos Spartam, petentes auxilium & ducẽ Cleonymum. Cumq̃ Lacedæmonij alacriter ducẽ dedissent qui petebat, & Tarentini pecuniã nauesq̃ misissent, Cleonymus collectis apud Tænarum Laconicæ peregrinorum militũ 5000. magnis itineribus ad Tarentum nauigauit. Hic cõgregatis mercenarijs alijs, non pauciorib. quàm erant superiores, conscribit etiam peditũ supra 20000. equitum 2000. Assumit & Italicorum Græcorum plurimos, & gentem Messapiorum. Igitur cum numerosas copias haberet, territi Lucani amicitiam inierunt cum Tarentinis. Sed cum Metapontini ei non obsequerentur, Lucanis persuasit ut in illorum fines excursionem facerẽt, & temporis occasione ipse quoq̃ Metapontinos adortus perterruit: atq̃ in urbem tanquam amicus ingressus, exegit argenti talẽta supra 600. & 200. uirgines nobilissimas accepit obsides, non tam euitandæ perfidię gratia, quàm libidinis causã. Depositа enim Laconica ueste, delicijs indulgebat, & eos qui ipsi crediderant in seruitutem redigebat. Tantas enim habens uires & facultates, nihil dignum Sparta gessit. Instituit enim in Siciliam expeditionem facere tanq̃ Agathoclis tyrãnidẽ aboliturus, Siculisq̃ libertatem restituturus. Sed intermissa in præsentia hac expeditione nauigauit in Cercyram, & urbe potitus, grãdem pecuniam exegit, & præsidium ibi collocauit, eo consilio ut huius loci præsidio uteretur & Græciæ rebus immineret. Iam cũ statim ad eum uenissent legati tum à Demetrio obsessore, tum à Cassandro, de societate: horum neutri se adiunxit: sed Tarentinos & aliorum quosdam rebellasse audiens, Cercyræ idoneam custodiam reliquit, & cũ reliquis copijs in Italiam nauigare maturat, tanq̃ animaduersurus in cõtumaces. Cumq̃ in eum regionis locũ appulisset in quo custodias agebãt barbari, urbẽ cepit, & homines sub corona uẽdidit, agrũq̃ depopulatus est. Similiter Triopio (ut uocat) expugnato, ad 3000. hominũ captiuos cepit. Quo quidẽ tẽpore eius regionis barbari, facto concursu, noctu castra inuaserũt, cõmisloq̃ prælio occiderũt Cleonymianorum supra 200. & ui uos ceperunt circiter 1000. Ac simul cũ hoc periculo coorta tẽpestas corrupit nauium 20. quæ prope castra in statione erant. Cleonymus acceptis duobus tantis detrimentis, nauigauit cum exercitu in Cercyram.

Cassander & Lysimachus et Prolemæus & Seleucus cõspirant aduersus Antig.

Elapso annuo tẽpore, Athenis rector erat Nicocles: Rom. cõsulatũ inierũt M. Liuius. & M. Aemil. Horũ tẽpore Cassan. Maced. rex uidẽs Græcorũ uires augeri, totãq̃ belli molẽ in Maced incũbere, de futuro trepidus erat. Hãc ob rẽ misit in Asiã legatos ad Antig. petitũ ut secũ pacẽ faceret. Sed cũ ille respõdisset se unã nouisse cõpositionẽ, si Cassand. illi rerũ suarũ arbitriũ ꝓmitteret,

territus

Universidad de Deusto
Biblioteca

territus ille Lysimachũ ex Thracia accersiuit, ut cum eo summã rei cõmuniter administraret. Semper enim solitus erat hunc in maximis terroribus ad auxilium adhibere, tum propter uirtutem uiri, tum quia eius regnũ conterminũ erat Macedoniæ. Igit̃ habito hi reges de utilitate cõmuni concilio, mittunt legatos ad Aegypti regem Ptolemæum, & ad Seleucũ superiorum ſatrapiarũ dominum, superbiam resp̃sionis Antigoni demõstrantes, & belli periculũ omnium cõmune esse docẽtes. Macedonia em̃ potitũ Antigonũ ſtatim ablaturũ esse etiã aliorũ regna: dedisse em̃ eum sui specimẽ sæpe, ꝙ & auarus sit, & totius imperij socium admittat nullũ. Expedire igit̃ ut omnes cõspirent, & cõmuniter aduersus Antigonũ bellũ suscipiant. Igit̃ Ptolemæus & Seleucus uera dici iudicãtes, libenter obsequuti sunt, & numerosis copijs auxiliandũ esse decreuerũt. Cassandro uerò uisum est nõ esse hostium aduentũ expectandũ,

Lysimachi gesta quædam.

sed eos expeditione anteuertendos, & utilitatẽ anticipandã. Itaq; Lysimacho partẽ tradit exercitus, & ducẽ unà mittit. Ipse cum reliquis copijs in Thessaliã profic̃iscit̃ ad oppugnandũ Demetriũ atq; Græcos. Lysimachus cum suis militib. ex Europa traiectus in Asiam, Lampsacenos & Pariamos, cũm ultrò se dedidissent, dimittit liberos. Sigeum cũ expugnasset, præsidium immisit. Post ea Prepelao duci tradit peditum 6000. equites 1000. eumq; mittit ad acquirẽdas urbes Aeolidis & Ioniæ. Ipse Abydũ primò obsidere aggredit̃, telaq; & tormẽta ac cętera prępparat. Sed cum obsessis uenisset per mare multitudo militũ à Demetrio, quæ urbẽ tutò tueri posset, hoc instituto supersedit, & Phrygia quæ est ad Hellespontum acquisita, Synada (in qua urbe magnæ erant opes regiæ, obsedit, cum quidem Docimo Antigoni duce ad res communiter gerẽdas pellecto, Synada eius opera recepit, & munimentorum quædam, in quibus erat regia pecunia. Qui uerò in Aeolidem & Ioniam missus fuerat à Lysimocho dux Prepelaus, Adramyttio in transitu potitus est. & Epheso ob sella, ac perterritis oppidanis, urbem recepit: & deprehensos ibi Rhodiorum obsides 100. dimisit in patriã, & Ephesos missos fecit. Naues quæ erant in portu omnes cremauit, propterea ꝙ hostes mari pollebãt, & totius belli euentus incertus erat Postea Teios & Colophonios sibi cõciliauit. Erythræis & Clazomenijs cũ uenisset per mare auxiliũ, urbes capere nequiuit, sed eorũ depopulatus agrũ, Sardes profectus est. Hic Antigoni duce Phœnice, & Docimo ad deficiendum à rege pellectis, urbẽ recepit, excepta arce. Hanc enim custodiens Philippus, unus amicorum Antigoni, firmam retinebat beneuolentiã erga eum qui ipsi crediderat, Et Lysimachi quidem rerum hic status erat.

Antigonus uerò ludos magnos & conuentũ Antigonię celebrare aggressus, undiq; gladiatores & artifices illustrissimos magnis præmijs & mercede cõgregauerat. Vt uerò Lysimachi transitũ, & militũ rebellionẽ audiuit, ludos

Antigonus aduersus Lysimachum proficiscitur.

rescidit, & gladiatorib. atq; artificib. mercedẽ soluit nõ minorem 200. talẽtis. Ipse assumpto exercitu proficiscit̃ ex Syria, magnis itinerib. ad hostes contendens. Postq; Tarsum Ciliciæ peruenit, ex ea pecunia quã ex Quindis deportauerat, exercitui in tres mẽses stipẽdia persoluit. Præter hęc 3000. talentorum cũ exercitu portabat, ut huiusc̃emodi facultatem haberet, si quãdo opus esset pecunia. Deinde superato Tauro cõtendit in Cappadociã, & eos qui in superiore Phrygia & Lycaonia rebellauerãt obiens, rursus in priorẽ societatẽ restituit. Quo quidẽ tẽpore Lysimachus audito hostium aduẽtu, cõcilium habebat, cõsultans, quidnã agendũ esset imminentib. periculis. Igit̃ uisum est ei incertamẽ nõ descẽdere, donec Seleucus ex superiorib. satrapijs aduenisset: sed firmiora loca occupare, & munitis uallo fossaq; castris, hostium impetũ sustinere. Et is quidẽ quod uisum erat studiosẽ perficiebat. Antigonus uerò postquã prope hostes uentũ est, instructa acie prouocat eos ad pugnã. Cumq; nemo cõtra prodire auderet, ipse quędã loca occupat, per quę necesse erat cibaria aduersarijs importari. Lysimachus ueritus ne intercluso commeatu in hostium

stium potestatem ueniret, nocte castra mouet, & emẽsus stadia 400. castra facit apud Dorylæum. Habebat em̃ locus ille frumẽti reliquiq; commeatus magnã copiam, & fluuium prętерfluentẽ, qui apud eum castra habẽtib. præsidio esse posset. Hic posita castra alta fossa triplocq; uallo munit. Antigonus cognito hostium discessu, cõsestim eos persequit̃: & ubi ꝓpe castra uenit, postq; illi ad certamẽ non descendunt, illorũ castra fossã cingere aggredit̃, & catapultas ac tela apportãda curat, castra obsidere uolẽs. Cũq; fierẽt circa fossam paruula prælia, & Lysimachiani eos qui erãt in opere telis arcere conarent̃, in omnibus superiores erãt Antigoniani. Deinde elapso aliquãto tẽpore, operib. iam perfectionẽ adipiscentib. & cibarijs ossessos deficientib. Lysimachus obseruata nocte pluuia, ꝓfectus ex castris, pæquiora loca discessit in hyberna. Antigonus orto die, ubi uidit hostiũ discessum, ducit ipse ẽ regione exercitũ p campos. Sed coactis magnis imbrib. cũ esset ager ꝓfunda terra cœnosus, factũ est ut & iumentorũ nõ pauca, & hominũ nõnulli pierunt, & oinò uniũersus exercitus magna difficultate laborauerit. Quapropter rex, tũ ut milites ex labore reficeret, tũ quia hybernũ tẽpus ingruere uidebat, à psequẽdo destitit, & delectis ad hyberna locis accõmodatissimis, distribuit p partes exercitũ. Et audiens Seleucũ descẽdere ex superiorib. satrapijs cũ magno exercitu, misit quendã amicũ in Græciã ad Demetriũ, iubẽs ut ad se ꝙꝓmũ cũ exercitu ueniret. Vehemẽter.n. ꝓtimescebat, ne si reges oẽs aduersus ipsum cõcurrissent, cogeret̃ de belli totius euẽtu plio decertare. priusq; eodẽ cõuenissent uires Europę. Si militer & Lysim. copias in hyberna diuisit, in eo q Salmoniæ cãpus appellat̃, magnũq; cõmeatum ex Heraclea curauit apportandũ, cõtracta cũ Heracleotis affinitate. Duxit.n. in matrimoniũ Amestrim Oxyartę filiã, Darij regis neptẽ, Crateri quondã uxorẽ ab Alexãdro datã, tũc urbi imperantẽ. Et Asię quidem hic status erat. In Græcia Demetrius Athenis cõmorans, initiari cupiebat, & Eleusinijs sacris imbui cõsequi. Cũq; abesset satis diu legitima dies, in q̃ soliti erãt Athenienſ. sacra illa celebrare, ꝓsuasit populo ut ꝓpter beneficia patriũ morẽ mutarẽt. Igit̃ seipsum inermẽ sacerdotib. tradidit, & ante statã diẽ initiatus, Athenis ꝓfectus est. Ac primum ad Chalcidẽ Eubœæ classem pedestresq; copias coẽgit. Postea audiens à Cassandro aditus occupatos, per terram in Thessaliam ꝓficiscendum nõ censuit: sed prętеruectus cum copijs in portum Lariſſæ, & expositis copijs, urbem primo aduentu recipit, & arce expugnata, præsidiarios uinctos tradit in custodiam, & Lariſſæis libertatem restituit. Postea pronas & Pteleum in potestatem suam redigit, ac Dium & Orchomenum transferente Thebas Cassandro, urbes transferri ꝓhibet. Cassander uidens Demetrio ex animi sententia res succedere. Pheras & Thebas ualidoribus, prędijs custodit, & uniuersis copijs unum in locum coactis, castra cõtra Demetrium ponit. Habebat aũt in uniuersum peditũ ad undetriginta, equitum 2000. Demetrium subsequebantur equites 1500. pedites Macedones nõ minus 8000. mercenarij ad 15000. tum ex Græcię ciuitatibus 25000. Accedebant leuis armaturę milites, & uarij piratę, ad hostes & rapinas concurrentes non pauciores 8000. ita ut essent in uniuersum peditum circiter 56000. Iam cum castra castris oppositа per multos dies starent, instruebant̃ equidem ab utrisq; acies, sed in pugnam neuter descendebat, suspensus expectans quis futurus esset in Asia euentus totius rei. Demetrius inuocatus à Pheræis, ingressus in urbem cum parte exercitus, arcem expugnat, & Cassandri milites data fide dimittit, Pheræisq; libertatẽ restituit. Eo in statu dũ sunt res Thessalicæ, uenerunt ab Antigono missi, qui patris mandata exponerent, & copias quã maturrimè in Asiã traijci iuberẽt. Hãc ob causam necessariũ cxistimãs rex obedire patri, cũ Cassandro pacẽ facit, ea cõditione, ut pacta ita demũ rata forẽt, si patri placerẽt: certò ille quidẽ sciens nõ approbaturũ patrẽ, ꝙppe q decreuisset armis omnino finẽ imponere orto bello: sed uolebat suum ex Græcia discessum

Demetrius Eleusinijs sacris initiatur.

Demetrius cũ Cassandro pacem facit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sessum speciosum, ac non fugæ similem uideri. Erat enim in pactis præter cętera, hoc quoq; scriptum, ut Græcę urbes liberę forent, non solum quę in Græcia, uerùm etiam quæ in Asia essent. Postea Demetrius comparato ad deportandos milites & impedimenta commeatu, soluit cum uniuersa classe, & per insulas portatus, appulit Ephesum, expositisq; copijs, & prope muros castra metatus, coëgit urbem in superioris temporis ordinẽ restituí: & collocatũ ibi à Prepelao Lysimachi duce præsidium fide data dimisit, & sua custodia in arce collocata, uenit in Hellespontum: & Lampsacenos ac Parianos, præterea reliquarũ quæ defecerãt urbium quasdã recuperauit. Et ad Ponti ostium profectus, apud Chalcedoniorũ fanũ castra munit, & ad loci custodiam reliqt peditum 3000. & naues longas 30. reliquas in urbes partitur ad hybernandum.

Mithridates occiditur.

Circa ea tempora Mithridates subditus Antigono, cum ad Cassandrũ defi cere uisus fuisset, interfectus est apud Cium Mysiæ, cum ei & Arrinæ imperasset annos 35. Eius potentatũ excepit Mithridates eius filius, & multos acquisiuit, ac Cappadociæ & Paphlagoniæ imperauit annos 36.

Plistarchus in Asiam, pficiscitur ad auxiliandum Lysimacho.

Iisdem diebus Cassander post discessum Demetrij urbes Thessalię recuperauit, & Plistarchum cum copijs misit in Asiam suppetias Lysimacho: misitu nà cum eo peditum 1200. & equitibus 500. Plistarchus postquam ad ostium Ponti profectus, loca offendit ab hostibus occupata, de traiectu diffidens, uenit Odessum, quę sita est inter Apolloniam & Galatiam, è regione Heracleę, in altero littore positæ, quæ Heraclea partem aliquam habebat exercitus Lysimachi. Cumq; non satis magnum haberet ad traijciendos milites commeatum, tripartito copias diuisit. Ac primam quidem classem ad Heracleam euadere contigit. Secunda à custodibus nauibus, quæ erant ad ostium Ponti, capta est. In tertia cum ipse unà traijceret Plistarchus, extitit tempestas tanta, ut pleręq; naues & corpora perierint. Etenim quę ducẽ portabat nauis seremis, summersa est: & eorum qui in ea nauigabant, qui erant ut minimum 500. duntaxat 33. elapsi sunt, in quibus erat ipse Plistarchus, naufragio correptus, & ad terram seminecis proiectus. Is Heracleam deportatus, & recreato ex illo infortunio corpore, ad Lysimachum in hyberna se contulit, maiore parte copiarum amissa.

Ptolemæus in Aegyptum reuertitur.

Per eosdem dies rex Ptolemæus ex Aegypto cum egregio exercitu profectus, Cœlesyriæ urbes omnes in potestatem redegit. Sidonem autem obsidẽte eo, adfuere quidam qui falso nunciarunt, commisso inter reges prælio, Lysimachum & Seleucum uictos Heracleam se recepisse: Antigonũ uerò uictorem contendere cum copijs in Syriam. Igitur ab ijs deceptus ille, & uerum esse nuncium credens, cum Sidonijs in quatuor menses fecit inducias, & firmatis quas subegerat urbibus præsidijs, reuersus est cum exercitu in Aegyptum.

Hæc dum geruntur, Lysimachiani milites ex hybernis ad Antigonum trãsfugerunt, Autariatarum 2000. Lycij & Pamphilij circiter 800. His humanum se præbens Antigonus, mercedem dedit quam sibi à Lysimacho deberi dixerunt, & donis honorauit. Quo quidem tempore uenit etiam Seleucus ex superioribus satrapijs, cum traiecisset in Cappadociam cum magno exercitu, & milites angustè in hybernis collocasset. Habebat autem peditum 20000. equitum cum equitibus sagittarijs circiter 12000. elephantos octoginta supra quadringentos, & currus falcatos supra 100. Igitur regum copiæ hunc in modum cõgregabantur, cum omnes decreuissent sequenti æstate armis bellum decernere. Nos uerò, sicut initiò proposuimus, id bellum quod ab his regibus inter sese de summa rerum gestum est, initium faciemus sequentis libri.

Vigisimi libri finis.

Fragmenta

FRAGMENTA QVÆDAM EX TRIgesimoprimo libro historicæ bibliothecę Diodori Siculi interprete Sebastiano Castellione.

Rhodij apud Romanos purgare se conantur.

HAec dum geruntur, Romam uenere legati Rhodiorum, ad diluenda quibus impetiti fuerant crimina. Videbantur enim in bello, quod aduersus Persem gestũ est, animis ad regem inclinasse, & quã cum Romanis habebant amicitiã prodidisse. Cumq; nihil legatione sua proficiscerent, despondebant animos, & cum lachrymis colloquia habebant. Cũ aũt eos in senatum introduxisset unus tribunorum plebis, nomine Antonius, primus orationem de legatione habuit Philophron: & secundũ cum Astynedes. Hi cum multa suppliciter & deprecatoriè dixissent, & ad extremũ (ut est in prouerbio) cycurã cantionẽ cecinissent, ægrè responsa acceperunt, p quę ab extremo quidem metu liberati sunt, sed de criminibus acerbè obiurgati.

Ex eodem libro.

De Persis Macedonũ regis morte.

Persem ultimũ regem Macedoniæ, postquã is sæpe cum Romanis amicitiã inijt, sæpe item non contẽnendo exercitu bellum gessit, tandem Aemilius debellatum cœpit, & præclarũ ob eam uictoriã triumphum egit. Perses uerò tantis agitatus calamitatib, ut similes esse uideantur eius casus fabulis rerum nunquam gestarũ ne discedere quidem è uita uolebat. Priusquã enim senatus de eo pronunciasset quid faciendum esset urbano prætori, coniecit eum in eum carcerem qui est Albis, cum eius natis. Est aũt carcer ille, antrum subterraneũ, profundum, magnitudine maximè quantũ est cœnaculum octo lectorũ: estq; tenebrarum plenum & fœtoris, propter multitudinem hominũ, rei capitalis damnatorum, qui in eum locum traduntur, quorum maxima pars illis temporibus hic claudebatur. Conclusis enim in tam angusto loco tot hominib, efferabantur miserorum corpora: & confusis inter sese omnib. quę uel ad uictum, uel ad alios usus oẽs pertinerent, tantus fœtor existebat, ut nullus accedentiũ facile durare posset. Igit ille per dies septem hoc loco miseriam pertulit, ut etiã ab extremę conditionis hominum & statutum cibum accipientium ope indigeret. Hi enim eius uicem propter infortuniorũ magnitudinẽ dolentes, quæ ipsi accipiebant, hæc ei benignè lachrymantes impertiebant. Igitur ei gladius ad occisionẽ, & restis ad strangulationẽ proiectus est, data utriusuis optione. Verum nihil tam dulce miseris uidetur quã uiuere, etiamsi morte dignã misereantur. Ac tandem in his necessitatibus uitam finiuisset, nisi M. Aemilius, curię præsidens, & suam dignitatẽ & patriæ æquitatem retinens, senatum conuocasset, atq; ita uitam finiuit.

Ex eodem libro.

De Cappadociæ regibus.

Dicunt sese Cappadociæ reges ad Cyrum Persam referre genus suum, contenduntq; prognatos esse se uno septem Persarũ qui Magũ occiderunt. Et ductam quidẽ à Cyro cognationẽ sic enumerant. Cãbysę Cypri patris sororẽ fuisse germanã Atassam. Ex hac & Pharnace Cappadociæ rege natũ fuisse Pędagamũ: & huius filium fuisse Smerdim: cuius porro Atamnã: & huius Anaphãmũ, qui fortitudine & audacia excelluerit, & unus septem Persarum fuerit. Igitur suam ad Cyrum cognationẽ sic enumerant, & ad Anaphã, cui perhibent propter uirtutem sic concessum fuisse Cappadociæ principatũ, ut Persis tributanõ penderet. Eo uita defuncto, imperauit eiusdem nominis filius. Post cuius obitum superstitibus duobus filijs, Datama & Arimnæo, successisse imperio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Datamam,uirum & bello & alijs regni partibus laudatũ,qui cum Perſis prælio congreſſus,& ſtrenuè pręliatus,in eo occubuerit. Regnũ excepit filius Ariamnes,cuius fuere filij Ariarathes & Olofernes.Is Ariamnes cum annos quinquaginta imperaſſet,nec ullum opus dignum memoria feciſſet,obijt. Eius in imperium ſucceſsit natu grandior filius Ariarathes,qui ſupra modum amaſſe fratrem dicitur,& ad clariſſimos ordines euexiſſe,atq; idem cum Perſis aduerſus Aegyptios miſſus,belli ſocius fuiſſe,& cum magnis honoribus reuenifſe, quos Perſarũ rex Ochus propter uirtutem in eum conferebat, uitamq; in patria reliquiſſe,ſuperſtitibus filijs Ariaratha & Aryſa. Frater autem, & Cappadociæ imperium habens(nec enim germanam prolem habebat) grandiorem fratris filium Ariarathem adoptauit. Per ea tempora Alexander Macedo Perſas debellauit,deinde obijt.Et perdiccas omnium tum rerum gubernator,Eumenem miſit ducem Cappadocię,ac debellato Ariaratha,& in pugna interfecto,tam ipſa Cappadocia, quàm finitimæ regiones,in Macedonum poteſtatem uenerunt.Ariarathes uerò poſtremi regis filius in pręſentia deſperãs,conceſsit cum paucis in Armeniã.Haud multo poſt tempore Eumene & Perdicca mortuis,& Antigono ac Seleuco occupatis, ille acceptis ab Armeniorum rege Ardoata copijs,Macedonum ducem Amyntã interfecit, & Macedones celeriter ex finibus eiecit, domeſticumq; imperium recuperauit. Habuit hic tres filios, quorum natu maximis Ariamnes regnum accepit.qui affinitatem contraxit cum Antiocho cognomine Deo,eiusq; filiam Strationicam Ariarathæ filiorum ſuorũ natu maximo collocauit. Cumq; eſſet filiorum ſupra modum amans,puero diadema impoſuit, eumq; totius in regno imperij atq; iuris ex æquo ſecum ſocium fecit.Mortuo patre Ariarathes ſolus regnauit: & è uita diſcedens,regnum filio ſuo puero admodum reliquit.Hic duxit in matrimonium filiam Antiochi Magni,nomine Antiochidem, uerſutã admodum. Hanc,cum liberos non gigneret,ſuppoſuiſſe ferunt ſibi filios duos,ignorante uiro,uidelicet Ariarathã & Olophernem. Aliquanto poſt tempore cum eius natura ſemen ſuſcepiſſet,ipſam pręter ſpem peperiſſe filias duas,& unum filiũ nomine Mithridatem. At tunc uirum de ſubiectitijs docuiſſe, & effeciſſe ut grandior cum mediocribus facultatibus Romam mitteretur, & iunior in loniam,ne de regno cum germano filio cõtenderent.Hunc adultum Ariarathẽ aiunt cogminatum,& literis Græcis imbutum,atq; ob cęteras uirtutes laudatum fuiſſe. Et pater quidem filio patris amanti ſtudebat ſe uicißim amantem filij exhibere:atq; eouſq; proceſsit eorum mutua beneuolentia, ut pater toto imperio cedere filio certaret: ille contra demonſtraret, fieri non poſſe ut à parentibus adhuc uiuentibus eiuſmodi beneficium admitteret. Hic poſtquam fata uocarunt,regnum excepit, tum in reliquis uitæ moribus eximium ſe præbens,tum philoſophiæ operam nauans.Quo factum eſt ut Cappadocia olim Græcis ignota,tunc eruditis fuerit receptaculum .Idem cum Romanis amicitiam ſocietatemq; renouauit.

Ex libro XXXII.

Maßiniſſa Africæ rex. Maſsiniſſa res Africanorum, qui amicitiam cum Romanis retinuit, annos nonaginta in uigore uixit:filios decem moriens reliquit,quos Romanis in tutelam commiſit. Erat & corporis firmitate præſtans, & duritiei ac laboribus à pueritia aſſuetus. Etenim ſtans in ueſtigijs totum diem manebat immotus, et ſedens non ſurgebat uſq; ad noctem,toto die labores meditans, et in equo continenter toto die et nocte ſedens,et equitationibus utens,non defatigabatur. Eſt eius ualetudinis uigoriſq; ſignum hoc maximum, quòd ferè iam nonagenarius filium habebat quadrimulum,corporis robore præſtantẽ.In agrorum cultura uſqueadeo excelluit,ut ſingulis filijs reliquerit agrum decem millium iugerum, omni inſtrumento ornatum. Regnauit præclarè annos ſexaginta.

Ex

Ex eodem libro.

Luſitani primo parem ducem non habẽtes, facilẽ ſuperabantur,bellum cũ Rom. gerentes. Poſtea Viriattum adepti,multum Rom. incõmodarunt.Erat autem *Viriattus Lusitanorũ dux.* is ex ea gente Luſitanorum qui Oceanum accolunt. Paſtor fuit à teneris,mõ tanæ uitæ aſſuetus,adiuuante etiam corporis natura.Nã & robore & celerita te,reliquarumq; partiũ mobilitate lõgè Hiſpanos antecellebat, cum ſeipſum cibo exiguo & multis exercitationib.uti cõſuefeciſſet,& ſomno dũtaxat quã tum eſſet neceſſe.In ſumma continenter ferrum geſtans,& cũ beluis & latronib.manus conſerens,uulgo celebris euaſit,& ab illis dux electus,breui latronum cateruã circum ſe congregauit.atq; in bellis proficiens,non ſolũ admiratione fuit propter robur corporis,uerũ etiam dux excellens uiſus eſt. Erat aũt in diſpertienda præda iuſtus,& eos qui egregiè pugnauerãt,pro dignitatæ donis extollebat. Tãdem cum iam nõ latronẽ,ſed principẽ ſeſe exhibuiſſet,bellũ geſsit cum Rom.multisq; pręlijs ſuperior euaſit, adeo ut etiam ducem Rom. Vitellium cum ipſo exercitu,pſligauerit,captiuumq; ceperit, & gladio necauerit, & alia multa in bello feliciter geſſerit: donec Fabius belli aduerſus illũ dux creatus eſt.Inde nõ paulò inferior eſſe cœpit.Deinde recreatus,& Fabio ſuperior factus,eum in pacta deſcẽdere indigna Rom.coegit. Verùm Scipio aduerſus Viriattũ dux electus,pacta fecit irrita,& ſupatũ ſæpè Viriattũ,deinde ad extremã cladẽ cõpulſum,adeo ut pacẽ ſpectaret,p domeſticos dolo interfecit, & eius imperij ſucceſſorem Tautamum eiusq; ſocios perculit, & ut pax arbitrio ſuo fieret effecit,atq; illis agrum & urbem dedit ad habitandum,

EX DIODORI SICVLI LIBRO XXXIIII. *excerptæ hiſtoriæ, ab Henrico Stephano Latinæ factæ.*

QVum poſt deletos Carthaginienſes Siculorum res annis 60. in florentiſsima fortuna permãſiſſent, tandẽ ſeruile bellum apud eos hac de cauſa exortum eſt: Vitæ commoditatib.magnopere aucti,ac diuitias ingentes adepti,magnam ſeruorum multitudinem emere ſoliti erant: quorum ueluti greges quoſdam ſimulatque è locis in quibus nutriebantur eduxerant,certis illos notis compungebant.& eos quidem qui iuniores erant paſtores conſtituebant: aliorum autem opera ad alia miniſteria, prout cuiuſque uſus poſtulabat, utebantur. Verùm præterquam quod erga ſe aſperos ac rigidos in imperandis miniſterijs exhibebant; etiam eorum uictus ac ueſtitus uix ullam gerere curam dignabantur. Vnde fiebat ut eorum bona pars uitam rapto ſuſtentaret,omniaq; ſanguine redundarent: utpote prædonibus, tanquam militum exercitibus, longè lateq; graſſantib. Prouinciarum autem prętecti prohibere quidem conabantur,ſed quum ſupplicium de ijs ſumere non auderent propter magnam dominorum potentiã atq; authoritatem, ſuam quiſq; prouinciam ſinere impunè diripi cogebatur. Nam quum plericq; ex dominis equites Romani eſſent, & iudices conſtituerentur accuſationum quæ aduerſus præfectos è prouincijs afferebantur, formidoloſi ipſis prętectis erant.Iam uerò quum ærumnis premerentur ſerui,& cum alijs modis peſsimè acciperentur, tum uerò plagis ſubinde præter rationem & iniurioſe contunderentur,patientiam abrumpere cœperant. Itaq; opportunum tempus nacti, in unum conuenientes de defectione ſermones inter ſe conferre ſolebant:donec tandem uerba ad rem contulerunt. Erat enim ſeruus quidam Syrus in urbe Apamea natus (cuius dominus Antigenes uocabatur,eratq; Enna ortus)uir magicis incantationib. & circuiatorijs captionibus ac præſtigijs deditus. hic ſe futura prædicere inſtictu afflatuq; deorum ipſi in ſomnis apparentium ſimulabat: multisq; per eam qua utebatur hac in parte ſolertiam ad dexteritatem imponebat. Ab his autem primordijs longius progreſſus,non ſolùm ex ſomniorũ uiſis futura prænũciabat,ſed & uigil cernere

Universidad de Deusto
Biblioteca

cernere se deos & ex ijs res futuras audire fingebat. Quum autē in multis uaticinationibus mendax comperiretur, interim tamen casu euētus quarundā rerum uerè prædictionibus eius responderent: & falsa quidem eius uaticinia nemo coargueret, uera autem cum applausu diligenter notarentur: hominū opinio de eo indies augebat. Postremò artificium excogitauit, quo flammā ex ore cum quodā fanatico furore emittebat, & cum flāma simul uaticina uerba Phœbadum in morē fundebat. Ignem enim in nucē aut aliquid huiusmodi utrinq; perforatum, simulq; materiam quæ illum alere posset, imponebat: deinde ori indens & afflans, modò scintillas, modò flammam accēdebat. Hic ante defectionem iactare cōsueuerat, apparentē sibi in somnis Syriam deam dignitatem regiam polliceri. & hoc non alijs solùm sed & suo ipsius domino assiduè dictitabat. Quum autem risu res hæc exciperetur, Antigenes ex hisce prodigiosis mendacijs uoluptatem capiens, in cōuiuijs ad quæ inuitatus erat Eunum (ita enim hic præstigiator uocabatur) assectam habebat, eumq; sibi super regno interrogabat, & quomodo erga unumquēq; eorū qui in cœtu illo erant gerere se decreuisset. Cum autem ille ita ijs responderet, ut in suis sermonibus minimè uacillaret, pollicereturq; fore ut dominos suos leniter clementerq; acciperet, mera denicq; mōstra illis super alijs uarijs rebus narrare pergeret: omnibus conuiuis risum mouebat. Ex quibus nōnulli ferculorum portiones nō pœniēdas ablatas è mesa ei porrigebāt, atq; inter porrigendū hortabātur, ut regnū adeptus accepti ab ipsis beneficij memor esset. Sedem quæ ꝓdigiosa esse uidebant uaniloquētia minimè uanū nacta est tandē exitū, regni adeptionē. Principium aūt totius defectionis fuit huiusmodi. Ennēsis quidam nomine Damophilus, uir elato ingenio prēditus, indignis modis supra ꝙ credi posset seruos suos acceperat: eius uxore Megallide certatim eos supplicijs uarijs afficiente, & omnem erga eos humanitatis sensum exuente. Exasperatis ergo atq; adeo efferatis eorum animis in quos ita sæuiebatur, in defectionem & dominorum cędem interse coniurant: Eunumq; adeuntes interrogāt an suum ipsorum incœptum à dijs concederetur. Hic aūt illis assentiens à dijs cōcedi respōdet, uerba cum solitis prestigijs fundēs: simulq; illis ut primo ꝙq; tempore illud aggrediantur persuadet. Statim igitur coacta 400. conseruorū manu, & in eum quē pro tempore poterāt armati modum, in urbem Ennam irrumpunt, ducem habentes Eunum, suis in emittenda ex ore flamma præstigijs utentem. Domos autem ingressi stragem magnam edunt, ne lactētibus quidem infantibus parcentes: sed eos ab ubere matris raptos solo affligētes. In mulieres autem quæ contumeliæ & petulantiæ genera exercerent (idq; in ipsorum maritorum conspectu) uerbis exprimi nullis pro dignitate potest. Illis enim se magna seruorum urbis multitudo adiunxerat. Cęterùm cum in domos omnia exempla cruciatusq; edidissent, ad cædem aliorum se cōuerterunt. Eunus autem cum Damophilum in suburbanis hortis unà cum uxore rusticari audisset, illuc quosdam ex suis misit, qui ambos inde in urbē uinctos protraxerunt, uarijs in uia contumelijs affectos. Soli autem eius filię serui manifestè pepercerunt, & ne minima quidem eam iniuria uel contumelia affecerunt, ob humanos eius mores & animum ad commiserationem erga seruos propensum, atq; adeo ijs auxiliandi cupidum. Quod quidem argumēto erat seruos non crudelitate naturæ talia perpetrare in alios, sed illatas sibi iniurias ulciscētes. Cæterū Damophilū cū sua Megallide cum in urbē ꝓtraxissent ijq; bus datū erat negocium, ut diximus, in theatrū eos ꝓduxerunt, ubi defectorū cōgregata erat uniuersa multitudo. Cūq; Damophilus arte aliqua saluti suæ consulere conans, multorum ex illis uoluntates ad se oratione sua inclinaret, Hermeas & Zeuxia acerbo eum odio prosequentes, planum uocitabant: minimeq; expectantes dum populus certum de eo iudicium pronunciasset, alter ensem per latera eius adigit, alter securi ceruicem eius abscindit. Hic uerò Eunus rex creatur: non quòd uir fortis esset ille quidem, uel bonus imperator

perator: sed ob suam præstigiatoriā artem, quodq; defectionis author fuisset. Quinetiam nominis eius habita fuit aliqua ratio, utpote quod uelut augurium esset futuræ illius erga subditos beneuolentiæ. Itaq; defectores, quum rerum summam ad eum detulissent, aduocata concione, ex Ennensibus qui uiui capti erant omnes eos interfecit qui fabricationis armorum imperiti erant: peritos autem, uinctos operi faciundo addixit. Megallidem præterea in seruatum potestatem tradidit, ut pro suo arbitrio in eam animaduerterent. Illæ autem eam primùm cruciatibus affecerunt, deinde præcipitem dederunt. Ipse quoq; proprios occidit dominos, Antigenē & Pythonem. Tandem uerò imposito capiti diademate, rebusq; suis omnib. regali splēdore ordinatis, sua itē uxore (quæ & ipsa Syra erat, eiusq; ciuis) declarata regina: ex eorum numero qui prudentia cæteris antecellere uidebant aliquot sibi cōsiliarios delegit. Ex quibus erat Achęus, non tantùm nomine sed & natione Achæus: uir & consilio præstans, & manu mirū in modū promptus. Hic triū dierū spatio quū sex hominū armasset millia ut tēpus dabat: cū his uerò & alios haberet ascijs & securib, aut fundis, aut falcib, aut sudib. pūstis, aut coquorū uerubus instructos: totā regionē prędas agens peragrabat. Simul uerò multitudinē infinitā seruorū ascisćens, Romanorū etiā impatores bello ausus est lacessere, cōsertisq; manib. cū eis, militū numero potentior, uictoria sæpe potitus est, utpote plusquā decē hominū millia ducens. Dum hæc geruntur, Cilix quidā, cui Cleon nomen erat, defectionis aliorū seruorū author fuit, & quū ad eā spē erecti omniū animi essent, fore ut orta seditione hi aduersus illos arma caperent, atq; ita sibi mutuū exitiū asserentes, Siciliā tumultu liberarēt: præter omniū expectationē coitionē inter se fecerunt: quippe quū Cleon nudo Euni mādato se submitteret, & sub illo, ut rege, impatoris munia obiret, militū ꝓpriorū quinq; millia habens. Hoc aūt factū fuit triginta ferè à defectione dieb. Nō multò post cōmissa pugna cū imperatore Lucio Hipsæo Roma ueniēte cum octo millib. Siculorum militum, uictoria potiti sunt, utpote q uiginti millia essent. Aliquanto pòst autē eorum numerus usq; ad centum millia creuit: quumq; aduersus Romanos ꝑlia subinde gererēt, sæpe ex ijs gloriā reportabāt, rarò autē clade acceptā redibāt. Cuius rei quum dissipatus esset rumor, iam serui quinquaginta Rome cōspiratione inter se facta ad defectionē incensi erāt, in Attica autē plusq; mille: itidē uerò apud Delum, multisq; alijs in locis. Sed unoquoq; in loco ijq; rum curę negotia publica demādata erāt, subitò reb. in discrimē adductis opitulati cum grauia de illis supplicia sumpsissent, cæteros quib. iā & ipsis spes accēsa defectionis erat, metu repressérunt, & ad saniorē mentē reuocarunt. At uerò in Sicilia malum dies ingrauescebat, cum & urbes unà cum ipsis ciuib. caperent, & multi exercitus à defectorib. delerent. Sed tandē Rutilius Romanorum impator Tauromenium ipsis recupauit, postq; uehementissimè illud oppugnasset, & defectores q in eo erant ad summas angustias redegisset, atq; ad tam acrē famē cōpulisset, ut quū primo liberorū suorū corporib. uesci cœpissent, mox aduxorū corpora se cōuertissēt, postremò ne sibi qdē inuicē parcerent, sed alij alios uorarent. Eodē tēpore Comanū Cleonis fratrē ex urbe dū obsidereť fugientē cœpit. & ad extremū arce à Sarapione Syro ꝓdita, quotq; t in urbe fugitiui erāt, in potestatē impatoris uenerūt: quos etiā cruciatibus affectos præcipitauit. Inde Ennā ꝓfectus, similē eius obsidionē aggredit, defectores ad summā desperationem adigens. Quumq; Cleonem imperatorem urbe egressum, ac heroica quadā fortitudine prēliatum uulneribus mox confodissēt, hanc quoq; urbem cœpit, idq; ꝓditione. Ita enim eam situs ipse munitam reddebat, ut ui expugnari nullo modo posset. Eunus autem, assumptis stipatoribus sexcentis, ad loca quædam prærupta, ut erat ignauus, fuga se recepit. Sed qui cum eo erant, exitium ineuitabile sibi impendere scientes, (iam enim Rutilius impator ad eos cursu contendebat) ut hostes manus præuenirēt, sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mutuo ceruices abscindebant. At Eunus præstigiator pariter & rex, quũ præ timiditate in quasdam speluncas confugisset, unà cum quatuor ex suis inde extractus est, coquo, pistore, & eo cuius manu in balneo fricabatur: quarto autem, eo qui inter epulas oblectamenta ei afferebat. Is extractus inde, & in carcerẽ cõiectus, in magnã pediculorũ uim resoluto corpore, apud Morgantinã dignum suis temerarijs ausis nactus est uitæ exitum. Postea uerò Rutilius, tota Sicilia cum parua eaq; selecta manu celerius omniũ spe peragrata, à prædonibus eam omnino liberauit.

EX EIVSDEM DIODORI LIBRO XXXVI. excerptæ historiæ, ab eodem Henrico Stephano Latinè versæ.

EOdem tempore quo Marius Africę reges Bocchum & Iugurtham magno prælio debellauerat, & Afrorum infinita propè millia cæciderat: ipsum deinde Iugurtham (à Boccho comprehensum, sibi susceptũ aduersus eos bellum cõdonari cupiente) captiuum abduxerat: quo item Romani Graues apud Galliã in Cimbrico bello clades non sine magno dolore acceperant: eodem, inquam, tempore Romam aduenerunt quidam è Sicilia, plurima seruorum millia defecisse nuntiantes. Quo accepto nuntio, summis in angustijs tota gens Romana uersari cœpit: utpote cui militum delectorum sexaginta millia in bello aduersus Cimbros apud Galliam occubuissent, nec de integro parem exercitũ in expeditionem educere posset. Cæterùm ante hunc in Sicilia rebellantiũ seruorũ tumultũ tales & in Italia excitati fuerant sed parui ac minimè diuturni: uelut numine q̃; atrox futura esset in Sicilia rebellio præsignificante. Primus aũt apud Nuceriã extiterat, quum triginta serui coniurationem fecissent, & quam primum pœnas dedissent. Secundus Capuæ, quum ducenti serui rebellassent, ac sine mora deleti fuissent. Tertius aũt miro quodã exortus est modo. Erat quidã Titus Minutius, eques Romanus, & prædiuite natus patre, qui alienæ famulę formosissimę amore captus, ut in eius amplexũ ueniret effecit. Tandem uerò ita eam deperire cœpit, ut à domino illius septem talentis Atticis emeret, quum ad hanc emptionẽ eum amoris insania cõpelleret, quã ægrè alioqui à Dño illius impetrabat. Diẽ etiã p̃soluendo prætio cõstituit. fiqdẽ fide ꝓpter patrimoniũ suũ ualebat. Sed illa ubi aduenit, is, q; soluẽdo nõ esset, ut sibi dies triginta prorogarent obtinuit. Rursum & hoc spatio exacto, quũ ille pactũ prætiũ exigeret, hic nullã soluẽdi nominis rationẽ inire posset, iterea uerò amor inualescret, nouũ & inauditũ aggressus est facinus. Iis em̃ q debitũ exigebãt insidias struere, & monarchicã quãdam potentiã sibi assumere instituit. Nã coemptis q̃ngentis armaturis, tẽpus prætq; persolutioni præfixit, fideq; impetrata, eas clanculũ in agrũ quendã deferendas curauit. Deinde quum suos ipsius seruos sollicitasset ad defectionẽ, numero quadringẽtos, sibiq; diadema imposuisset, purpurã quoq; cum alijs insignibus regijs assumpsisset, tandẽq; seruorũ auxilio regẽ se cõstituisset: primùm qdẽ eos q pactũ pretiũ exigebãt uirgis cæsos fecuri pcussit: postea uerò quũ sua illa seruitia armasset, uicinas uillas pagrare placuit: in quibus eos q se prõpto & alacri animo locios defectionis adiungebant, armabat: quotquot aũt repugnabant, eos interficiebat. Quũ igit̃ milites plures septingentis coegisset, eosq; in centurias distribuisset, ac locum in quo erat uallo circumiecto clausisset, ad se eos qui deficiebant recipiebat. Qua defectione Romã nuntiata, Senatus de ea consilium prudens iniit, felicemq; eius exitũ habuit. Siquidẽ ex ijs qui in urbe erant imperatorib. uni Lucio Lucullo subigendorum fugitiuorũ negotiũ dedit. Hic aũt eo ipso die quũ Romæ sexcentos milites lectos conscripsisset, Capuam contendit, peditum millia quatuor, equites quingentos collecturus. Minutius ubi Lucullum cõcitato cursu aduentare intellexit, collem

collẽ natura loci munitũ occupauit cum uniuersis suis copijs, quæ tria hominum millia & quingentos efficiebant, atq; amplius. Et primo quidem conflictu stetit à fugitiuis uictoria, quippe qui e superiori loco prælijũ inirẽt: postea uerò, quum Apollonium imperatorẽ exercitus Vellij Lucullus largitionibus corrupisset fidemq; publicã dedisset pœnã illi remissum iri, eum ad ꝓdendos socios impulit. Quare illo Romanis opã suã nauãre, atq; adeo ipsũ Vellio manus inferente, hic supplicium sibi capto impendẽs ueritus, mortẽ sibi cõsciuit. Simul uerò defectionis participes cæsi fuerunt, præter eum q̃ illos ꝓdiderat. Apollonium. Et hæc qdẽ anteuerterunt maximã q̃ in Sicilia cõtigit defectionem, quasi q̃ eius quoddã p̃ludium essent. ea autem hinc orta est: In Marij aduersus Cimbros expeditione Senatus auxilia ex trãsmarinis nationib. accersendi potestatem Mario dederat. Marius igit̃ ad Nicomedẽ Bithyniæ regem de mittendis ad se auxiliarib. copijs scribit. Is ꝓspõsum dat, bonã Bithynorum partem à uectigalium publicorum redemptorib. direptã seruire seruitutem ꝓuincias. Quum autem senatusconsultum esset neq; ex populi Romani socijs q̃ qdem liber esset, in ꝓuincia ulla seruiret, & ut impatores curã eorum manu mittendorũ gererent: accidit ut impator Licinius Nerua, q̃ tum fortè in Sicilia erat, decretum Senatus obseruans, multos ex seruis iudicijs cõstitutis manumitteret: à deo ut intra paucos dies plures octingentis in libertatem assereren tur. Iamq; erãt animi otium illius insulæ seruorum ĩ spem libertatis erecti, cum graues authoritate uiri ad ipsum impatorem cõueniunt, eumq; uno omnes ore ut ab incœpto desistat rogãt. At hic siue pecunijs expugnatus, siue gratiã aucupatus, iudicium hac de re accuratius exercere desijt: & ad se uenientib. ut libertate donarent̃, ut ad suum quisq; dñm reuerteret̃ impare cœpit. Tum uerò serui coitione facta Syracusas relinquere, & ad Palicorum delubrum cõfugere, ibiq; inter se de defectione sermones conferre. Fama autem hinc usque tam audacis seruorum facinoris p diuersa loca iã uulgata, primi se ĩ libertatem uendicarunt triginta duorum ditissimorum fratrum serui: q̃rum dux erat quidam nomine Oarius. Hi primùm suos heros noctu dormientes iugularunt: deinde ad uicinas etiã ꝓgressi uillas, seruorum animos ad libertatis studium accenderunt. adeo ut illa ipsa nocte cõcursus ad eos factus sit aliorum centum & uiginti, atq; amplius. Hi, occupato loco natura munito, arte haud paulo munitiorem reddiderunt: assumptis & alijs octoginta seruis, q̃ armati erãt. Prouinciæ autem impator Licinius Nerua cum repente supueniens eos obsidere cœpisset, nihil ullis conatib. ꝓmouere poterat. Quamobrem nullis uirib. expugnabile p̃sidium illud esse cernens, ad ꝓditionem animum cõuertit. Eius autem ministrum habuit quendã Caium Titinium cognomento Gadæum, spe salutis adductum. Fuerat enim hic Titinius ante duos annos Romæ capitis condemnatus, sed pœnã effugerat: multosq; ex hominib. liberis eius regionis prædabundus interficere solebat, seruis cõtrà ne minimum quidem negotij facessens. Vnde quum multos ibi seruos sibi fidos haberet, ad castellum, tanq; & ipse pro uirili parte aduersus Romanos præliaturus, accedit. Benuolè autem comiterq; receptus, etiã imperator fortitudinis ergo creatus fuit. Quam dignitatem adeptus, castellum prodidit. Tum uerò ex defectoribus alij quidem in prælio concili fuerunt, alij uerò pœnæ metu quam se captos manere sciebant, se præcipites dederunt. Prima igitur fugitiuorum seditio repressa hoc modo fuit. Verumenimuero militibus ad sedes suas dimissis, affertur, à quibusdam nuntius seruos octoginta conspiratione facta Publium Clouium qui equestris ordinis fuerat, interfecisse, magnamq; sibi manum adiungere. Quinetiam ipse imperator consilijs aliorum deceptus, iam bona suorum militum parte dimissa, defectoribus ad se melius muniendos tempus dabat. Tanpem tamen cum qualicunque potuit manu ad eos contendit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendit,traiectoq; fluuio Alba,defectores in monte Capriano ſtationem agentes prætergreſſus eſt,& ad urbē Heracleā perrexit.Quū igit̄ de ignauia impatoris rumorē ſparſiſſent,utpote illos prælio laceſſere nō auſi,multos ex ſeruis ad defectionē animabāt.Adeo ut,multis undiq; confluentibus, ſeq; ijs quorū facultatē tempus locusq; dabant armis inſtruentibus, intra primos ſeptē dies octingentis plures armati fuerint,poſtea uerò uſq; ad duorū milliū numerum creuerint. Poſtquā aūt imperator apud Heracleā de auctis eorū uiribus certior factus fuit,ducē aduerſus eos Titū Meniniū creauit,eumq; cū ſexcentis ex Enna præſidiarijs militib. miſit.Hiouerò defectores adortus prælio(quum illi & numero ſuperiores eſſent,& in eo quoq; meliori cōditione forent q̄ locis difficilē aditū prębentib.defenderent̄)una ijs q illi adſtabāt terga dedit:multisq; interfectis,reliq; abiectis armis uix ſibi fuga ſibi ſalutē quæſiuerunt.Defectores igit̄ tot armaturis,ſimul etiā uictoria ſubitò potiti,i ſuo incœpto audacius pgebāt,& omniū ſeruorū animi ad ſpem libertatis erigebant̄.Quūq; multi in dies deficerēt,breui tēpore ſupraq; credi poſsit auctus eorū numerus fuit.Siqdē intra paucos dies plures ſex millib.numerati fuerūt.Tum uerò coacto concilio,& deliberatione de ſumma rerū,ppoſita,ante oīa crearunt regē Saluium quendā, q̄ aruſpicinæ peritus habebat, & in mulierū corona cantu tibiarū ad inſaniā uſq; pſtrepere ſolitus erat.Hic regnū adeptus,quū urbes deſidiā molli ciemq; fouere exiſtimaret,eas ſibi uitandas iudicauit.quare defectorib.tres in partes diuiſis,totidemq; ducib.unicuiq; parti attributis,effuſis populationib. pagrare regionē totā, omnesq; certū ad locū certoq; tēpore remeare imperauit.Illi cū aliorū animaliū tum uerò equorū copiā ſuis excurſionib.adepti,brui peditū uiginti millia, eqtum duo effecerunt: idq; hominū q̄ iam tyrociniū non ſine ſumma laude poluerant. Repentè igit̄ ad urbē munitā Morgantinā magno impetu cōtenduntːeamq; tum ualidis tum aſsiduis impreſsionib.oppugnare occipiūt.Imp.aūt cum eodē nocturnis itinerib.pueniſſet,tanq; ad ferendas urbi ſuppetias,ducens militū circiter 1000.partim Italiotarū,partim ex Sicilia defectores circa obſidionē occupatos inuenit.Quū ergo in eorū caſtra irruptionem feciſſet,& exiguū illic præſidiū repiſſet,magnā aūt captiuarū mulierū multitudinem,magnā item alius prædę ois generis,nullo negotio caſtra eorū ſummouit:ijsq; direptis ad urbē Morgātinā iter cōuertit. At defectores repentè in illum irruentes uiciſsim,cum è loco ſuperiore pugnarent,uiolenta irruptione facta, ſecundā fortunā experiri , Romani imperatoris copiæ terga uertere cœperunt.Cæterūm quia rex defectorum imperauerat edicto ut omnibus arma abijcientib.parceret̄,bona pars ijs abiectis in fugā ſe dabat. Quo quidem ſtrategemate Saluius aduerſus hoſtes uſus,caſtra ſua recuperauit,uictoriaq; ſimul & magna multitudine armorum potitus eſt.Cęſi autem hoc in prælio fuerunt ex Italiotis & Siculis non plures ſexcentis,propter edicti illius clementiā:ſed capta fuerunt circiter quatuor millia.Porrò quum ad Saluium, rebus ab illo bene geſtis,multi confluerent,duplicato exercitu atq; aperto potitus campo,Morgantinę obſidionem redintegrauit:iuſsitq; proclamari libertatem ſe ijs qui ineſſent ſeruis donaturum.Sedenim eorum dominis uiciſsim eam illis proponentibus, dummodo ſecum aduerſus hoſtes dimicarent:eam ab ipſis accipere maluerunt:tantaq; animi pugnarunt alacritate,ut obſidionē ſummouerent. Verumenimuero imperator poſtea denegans promiſſam illis libertatem,in cauſa fuit cur ad ſefectores plurimi transfugerent. Iam uerò & apud Aegeſtęos,pariterq; Lilybæenſes,ac finitimos illis populos,eadem defectionis cupiditas,ceu morbus quidā,per ſeruorū greges ſerpebat. Eorum aūt dux conſtituitur Athenio qdam,uir fortitudine præſtans, ortus autem è Cilicia.hic quum res domeſticas duorum opulentiſsimorum frattum diſpenſaret et eius quæ fit ex aſtris diuinationis peritiſsimus eſſet, ſeruos in ſuam ſententiam pertraxit,primùm quidem eos quos ſub poteſtate habebat, numero circiter

citer ducentos:poſtea uerò & uicinos.adeo ut quinq; dierum ſpacio mille & amplius congregarentur Ab his autem rēx creatus,impoſitoq; capite diademate,ſecus quàm cæteri defectores ſuas rationes inſtituebat. neq; enim omnes quotquot deficiebant recipiebat, ſed ex ijs ſtrenuiſsimos quoſque in ſuo rum militum numerum allegens , reliquos cogebat , repetitis priſtinis opificijs , unumquenque eundem quem antea locum tenere , & quarum rerum diſpenſatio eſſet eius officij, eam ſtudioſe ſuſcipere. Qua ex re largum etiam comparabat ſuis commeatum.Porrò fingebat deos per aſtra futurum ſe uniuerſæ Siciliæ regē præſignificare: ideoque oportere tā ipſi regioni quàm animalib.& fructib.qui in ea eſſent,tanq; pprijs parcere. Tandē uerò cū 10000. hominū coēgiſſet,Lilybęum inexpugnabilē urbē obſidere eſt auſus.ſed ſe operā perdere animaduertēs,obſidionē tanq; deorū imperio ſoluit. utpote aliqua nō mediocri impendēte calamitate obſidione nō abſiſtentib. Cū igit̄ ab urbe recedere pararet,appulerunt naues quædā delectā Maruſiorū aduehentes manū,auxilio Lilybęenſib.miſſam:cui pręerat quidā nomine Gomō.Hic cum ſuis noctu & improuiſo Athenionē ſuas copias ducentē adortus,cū multos iter facientes proſtraſſet, nō paucos aūt uulneraſſet, ad urbē pedē retulit. quare illa Athenionis ex aſtris uaticinatio in precio & admiratione erat.Inter ea aūt ualde cōfuſus perturbatusq; erat rerū Sicilię ſtatus, uereq; malorū ilias eam occupauerat.neq; em̄ ſerui dūtaxat,ſed etiā ex liberis hominib. ij qui egestate premebant̄,omne latrocinij flagitijq; genus exercebāt. Ac nequis hanc perditā eorū nequitiā nūciare poſſet, obuium quēlibet, ſeruū pariter & ingenuum trucidabāt.Vnde fiebat ut qui in ipſis oppidis erāt,ea quæ intra muros eſſent,uix propria exiſtimarēt:quæ autē extra,aliena,& dominio exlegis uiolenteq; potētiæ ſubdita. Multa deniq; alia cōtra fas & æquum perpetrare audebant in Sicilia. Saluius autē qui Morgantinā obſederat,factis in totā illā regionē incurſionib9 ad Leontinū uſq; cāpum,totū exercitū ibi recollegit, in q̄ numerabant militū 30000.& quidē ſelectorum. Tum uerò Italis heroib. ſacra fecit, unamq; ex purpureis ueſtib. dicauit , gratam ac memor beneficij quo illū,uictoriā dātes,affecerāt. Tandē uerò cū regis nomē ſibi aſciuiſſet,pro Saluio Typhon à defectorib.appellari cœpit. Habēs autē in animo Triocala occupare,ibiq; regiam ſuam ſtatuere,euocat etiam Athenionē,& quidē eum ut rex imperatorē accerſens. Hic uerò cum omnes arbitrarent̄ fore ut Athenio primū & altiſsimū dignitatis gradū obtinere uellet , atq; hinc orto inter defectorū principes diſsidio,facilē huic bello finem impoſitū iri.Fortuna tanq; induſtria copias fugitiuorū augēs(duces eorū in concordiā adduxit.Typho eā magnis itinerib. ad urbē Triocala cū uniuerſo exercitu ſuo peruenit. Eodem & Athenio magna celeritate cōtendit, ex ſuis tria dūtaxat adducēs millia:& Triphoni,ut imperatori regi, dicto audiens. Reliquū aūt exercitū ad delia:& Triphoni,ut imperatori regi, dicto audiens. Reliquū aūt exercitū ad delia populandos lōgè lateq; agros ſeruitiaq; ad defectionē ſollicitāda miſerat. Ve rū poſtea Typho ſuſpicatus fore ut Athenio prima quaq; occaſione aduerſus ipſum arma caperet, eum in carcerē cōiecit. Cæterū præſidium illud alioqmunitiſsimū in dies magis ac magis muniebat,ſimulq; magnificis ſtructuris ornabat. Aiūt aūt Tricala fuiſſe nominatū ex eo q̄ τρία καλὰ(id eſt tria pulchra)ei ineſſent.Primū,q̄ ſcaturigines plurimæ aquarū in ea extarēt, quæ dulcedine magnopere cōmendarent̄.Deinde q̄ adiacētes agri uineta ſimul & oliueta haberēt,eſſent uerò & culturę mirū in modū idonei.Poſtremò,q̄ natura locus ita munitus foret ut nihil ſupra poſſet: quippe qui magnā quandā & inexpugnabilē haberet rupē:quā urbis ambitu,qui mille paſſus amplectit̄,cum cinxiſſet,foſſaq; in ſummā altitudinē pducta circūdediſſet,,pregia ſua habuit, omniū q̄ humanæ uitæ uſus poſtulat,abūdātia refertā.Cōſtruxit inſup baſili cā:forū itē numeroſæ hominū turbæ capax. Pręterea ex pditis inſigni prudētia uiris delegit q̄t ſatis erāt,eosq; ſibi cōſiliarios ſtatuit, atq; aſſeſſores in iuris

diſcepta

Universidad de Deusto
Biblioteca

disceptationib. habere instituit. Iam uerò & toga prætexta tunicaq; lati claui amictus ius reddebat, lictoresq; illi cum securibus præibant: quę denicq; regiã dignitatem efficiunt & quæ ornant, ea omnia consectabatur. Cæterum imperatorẽ aduersus desectores Senatus Rom. delegit L. Licinium Lucullum, habentem Rom. quidem & Italorum militum 14000. Bithynos autem, Thessalos & Acarnanes 800. ex Lucania uerò 600. quibus præerat Cleptius, imperatorei militaris scientia & fortitudine celeberrimus. alios præterea 600. adeo ut uniuersi numerum 16000. efficerent. Cum his copijs Siciliam occupat. Tryphonem igitur culpam Athenioni cõdonans, ad deliberationẽ de bello in Rom. gerendo eum adhibuit. & Tryphonis quidẽ consilium erat ut in castello ipso Triocolis manẽtes, inde pugnam cõmitterent: Athenio aũt author erat ne se ipsos obsidione circuncludi paterent, sed potius in aperto campo dimicarẽt. Cum igitẽ potior uisa esset hæc sentẽtia, propter Scithæam castrametati sunt, 40000, non pauciores. Aberant uerò ab ijs Rom. castra 1250. passibus. Primò igitur uelitares pugnę subinde cõmittebantur: sed cum tãdem utrinq; aciem instruxissent, diuq; ancipiti Marte pugnatum esset, ac multi ab utraq; parte cecidissent, Athenio stipatus à 200 selectis equitib. strage omnia circũquaq; impleuit. uerũ genu utroq; uulneratus, postea & tertio uulnere in alia corporis parte accepto, pugnæ utilis esse desijt. Quamobrẽ fugitiui animũ desponden tes, fugæ se dederunt Athenio aũt cum mortuus crederetur latitauit: & simulata aliquantisper morte, cumprimũ nox aduenit, fuga sibi salutẽ peperit. Præclaram uerò adepti sunt Rom. uictoriam, Tryphonis comitib. & illo ipso pariter in fugam conuersis. multisq; in fuga cæsis, tandem 20000. cæsorum comperierunt esse. At reliq; cõmoditate noctis usi ad Triocala cõfugerunt. quanq; & hos interficere facile futurũ erat impatori, si persequutus eos fuisset. Adeo autẽ abiecerant animos serui, ut etiam de redeundo ad dominos, secq; eorũ potestati cõmittendo deliberatio ab ijs proposita fuerit. Eorũ tamen uicit sentẽtia qui authores erant ut ad extremum usq; spiritũ dimicarent, nec ipsi seipsos prodentes in manus hostium traderent. Sexto pòst die imperator ad obsidenda Triocala uenit: qui cum hostes cęderet, uicissimq; ab illis cęderẽ, tandem inferior discessit. Qua ex re multum tiducię ac spiritus defectorib. redijt. Nec uerò ipse imperator ulla in parte (siue præ desidia, siue q; munerib. corruptus esset) officio suo satisfaciebat. Vnde etiã postea in iudicium à Rom. uocatus, multatusq; fuit. At C. Seruilius missus imperatori Lucullo successor, ipse q; q; nihil quicq; memorabile gessit. quare eodẽ q; Lucullus modo multatus exilio fuit. Dum hæc gerunt, mortẽ rex Trypho. regno succedit Athenio hic, urbes obsidendo, totamq; regionẽ incursionib. pro libidine infestando, prędа ingẽti, non obsistẽte Seruilio, potitus est. Porro exacto annuo spacio, Rom. quintùm cõsul cum C. Acilio creatus fuit C. Marius. Missus autẽ Acilius aduersus defectores imperator ita se fortiter gessit, ut defectores illustri prędio debellauerit. Quinetiam cum ipsorũ rege Athenione conserta manu heroicã quandam fortitudinẽ exhibuit: tãdemq; eum interfecit, accepto solùm uulnere in capite, ex quo sanatus aliquãto pòst fuit. Moxq; defectorũ reliquias bello persequutus 10000. hominũ. Verùm hi cum impetũ eius nõ sustinuissent, sed ad loca munita cõfugissent, nõ tñ Acilius omnia tẽtare prius desijt, cq; eos expugnatos in potestatẽ redegit. Cũ aũt supersetsẽt adhuc 1000. quorũ dux erat Satyrus, primũ quidẽ eos armis conatus est subigere: postea uerò cũ legatis missis se dedissent, in presens quidẽ pœnã remisit, sed Romã abductos cũ bestijs cõmisit. ubi ꝑditũ est à q; busdã eos maxima cũ laude uitã finiuisse. nã certamẽ cũ bestijs detrectasse, & ad publicas aras mutuis uulnerib. occubuisse. cũq; ultimũ ex ijs ipse Satyrus interfecisset, eum post reliq; oẽs cũ magno ac planè heroico animi robore sibi manus attulisse. Bellũ igitẽ seruile in Sicilia cum annos durasset propemodum quatuor, hunc uerè tragicum exitum habuit.

Ex libro

EX LIBRO XXXVII. INTERprete Sebastiano Castellione.

Marsicum bellum.

MArsicum bellum ab authoribus rebellionis denominatũ est, siquidẽ Itali oẽs Romanis bellũ hoc intulerunt. Belli causa prima fuit, q; Romani cõpositis sobrijsq; & continentib. moribus, per quos tantopere creuerant, ad pernicioſum deliciarum & intemperantię studium desciuerunt. Nam ob hanc corruptelam orta plebis aduersus senatũ seditione, cum deinde senatus Italorũ opem imploraſſet, & eis optatũ illud Romanę ciuitatis ius pollicitus fuisset, idq; se lege sanciturũ promisisset, cum promissorũ nihil Italis præstaretur, exarsit ex illis bellum aduersus Romanos, Romæ consulatũ gerentib. Lucio M. Philippo, & Sexto Iulio olympiade. * supra centũ septuaginta. In hoc bello diuersi uarijq; casus, & urbiũ expugnationes utriq; bellantiũ parti contigerunt, mutãte quasi data opera in utranq; partem uictoria, & neutris stabili permanente. Tamen postq; utrinq; cecidit immensa multitudo, serò & ægrè Romani uictoriã adepti, firmas uires obtinuerũt. Oppugnabãt aũt Romanos Samnites, Ascalani, Lucani, Picentini, Nolani, & aliæ urbes atq; gentes in quibus erat illustrissima, & maxima, & cõmunis urbs nuper ab Italis perfecta Corfinium, in qua cum cætera quę magnã urbem & imperiũ confirmant, constituerunt, tum forum permagnũ & curiã, & cætera omnia ad bellũ necessaria copioſè, & pecuniæ multitudinẽ, & cibariorum largum commeatum. Constituerunt et senatũ nouũ quingentorũ uirorũ ex quibus qui patriæ imperio digni essent producerentur, et qui de cõmuni salute cõsultare possent, ijsq; belli curã mandarunt, summa potestate consessoribus ꝓmissa. Hi legẽ tulerunt ut duo consules quotannis crearentẽ, et duodecim duces. Cõsules creati sunt Q. Pompędius Silo, natione Marsus, et suæ gẽtis primarius. Alter ex Samnitũ genere C. Aponius Motulus, ipse quoq; gloria rebusq; gestis suę gentis clarissimus. Et tota Italia in partes duas diuisa, eas consulares præfecturas atq; partes constituerunt. Et Pompeio quidẽ regionẽ assignarunt ab eo loco qui Cercola appellat, usq; ad Adriaticũ mare, eos tractus qui ad occasum et septentriones uergũt, et duces ei sex attribuerunt. Reliquũ Italiæ, uidelicet eam partẽ quæ spectat ad orientẽ et meridiẽ, assignarũt C. Motulo, adiunctis ei itidẽ sex ducibus. Ita postq; suũ imperiũ et omnia scitè, et (ut summatim dicã) ad imitationẽ Romani et antiqui ordinis composuerunt, deinceps uehementius futuro bello incũbebant, cũ quidẽ Italiã cõmunẽ urbẽ nũcupassent, et ita bellũ gessere cũ Romanis, ut maxima ex parte fuerint superiores, donec Cn. Pompeius consul, et belli dux electus, et Sylla dux sub altero consule Catone, nobilissimis prælijs Italos nõ semel, sed sæpius uincendo, illorũ res eò redegerunt, ut profligatæ fuerint. Igitẽ non amplius bellarunt, sed C. Cosconio in lapygiam duce misso, sępe uicti sunt, atq; ita superati, et ex multis pauci relicti, cõmuni sententia cõmunẽ deserunt urbem Corfiniũ, quoniã Marsi et oẽs finitimæ gentes desciuerant ad Romanos. Confederunt autẽ in Aesernia Samnitũ, creatis sibi quinq; ducibus, quorũ uni maximè, Q. Pompędio Siloni omniũ imperiũ crediderunt, propter eius imperãdi uirtutẽ atq; gloriã. Is de communi ducum sententia magnum exercitũ comparauit, adeo ut in uniuersum cum ijs qui iam erant, fuerint circiter triginta millia. Præter hos congregauit etiam seruos, à se libertate donatos, et ut tempus ferebat armatos non multò pauciores decem millibus, et equites mille. Ac prælio cum Romanis congressus, quorum dux erat Mamercus, Romanos paucos interficit, et suorum supra sex millia amittit. Per idem tempus Metellus in Apulia Venesiam, urbem satis magnam, et milites multos habentem, expugnauit, et plusquam tria millia captiuorum cœpit. Iamque superantibus in dies magis magisque Romanis, mittunt Itali ad Mithridatem regem Ponti, pollentem

Corfiniũ urbs

Universidad de Deusto
Biblioteca

pollentem tũc bellica manu atq; apparatu, petentes ut in Italiam aduersus Romanos adduceret copias, ita enim facile coniũctis copijs posse Romanorum uires deturbari. Mithridates responsum dat, ducturum se copias in Italiã postquam sibi Asiam subegerit, id enim agebat. Hanc ob rem prorsum dejecti rebellatores, despondebant animos. Erant enim reliqui Samnitum pauci, & Sabelli Nolæ degentes, & præter hos Lamponius & Cleptius, habentes lucanorum reliquias. Itaq; Marsico bello iam fere exolescente, superioris temporis ciuiles seditiones Romæ nouos motus faciebãt, multis illustribus uiris belli imperium aduersus Mithridatem ambientibus, propter præmiorum magnitudinem. Nam & C. Iulius, & C. Marius, is qui sexies consulatum gesserat, inter se contendebant, & plebis pars altera alteri suffragabatur. Extiterunt & aliæ turbę. Iam Sylla consul Romæ profectus ad congregatas apud Nolam copias uenit, & multos finitimorũ perterritos coegit seipsos & urbes dedere. Cum autem Sylla in Asiam aduersus Mithridatem profectus fuisset, & Roma magnis tumultibus & ciuilibus cædibus distineretur, M. Aponius & Tiberius Cleptius, præterea Pompeius, reliquorum Italorum duces in Brutia degentes, Isias urbem ualidã cum diu obsedissent, nõ potuerunt capere, sed relicta in obsidione parte exercitus, reliqua parte Regium acriter obsidentes, sperantes, si hac potiti fuerint, facile in Siciliam trãsportaturos copias, & insula potituros omnium quę sub sole essent beatissima. Verum eius dux C. Orbanus magno exercitu & apparatu atq; alacritate usus, percutit Italos, apparatus magnitudine, atq; ita Reginos ex periculo eripuit. Deinde cũ exarsisset apud Romanos Syllæ & Marij ciuilis seditio, alij Syllæ, alij Marij partes secuti sunt: & eorum maior pars bellis cecidit: reliqua ad uictorem Syllam desciuit, atq; ita tandem unà cum seditione ciuili extinctum est bellum illud Marsicum appellatũ, cum fuisset maximum.

Romanorum bella ciuilia.

Ex eodem libro.

Syllæ & Marij seditio.

Extitit aũt, exolescente iam bello Marsico, ingẽs seditio ciuilis, cuius duces erant Sylla & C. Marius, iuuenis adhuc C. Marij filius, eius qui toties (septies enim) consulatum gessit. In ea seditione interfecta sunt hominũ multa millia, ac superiore factus Sylla, & dictator creatus, Epaphroditum seipsum nominauit, quæ eũ arrogantia non fefellit. Armis em superior, ppria morte occubuit.

Marij mors.

Marius uerò prælio cũ Sylla congressus, quãuis generosè prælIatus, tñ uictus prænestę confugit, unà cum mille quingentis militibus, & in ea urbe conclusus, nec parũ diu obsessus, coactus est (ab omnibus derelictus, nec ullã salutis uiam uidens) unius fidelis famuli manũ ad terminationẽ malorũ inuocare. Et ille obsecutus, uno ictu herym uita priuauit, & seipsum insuper iugulauit. Et sedata est equidem seditio: uerũ reliquæ belli reliquię factionis Milianę Syllæ aliquandiu repugnarunt, donec ipsæ quoq; cũ alijs profligatæ sunt. Verum tamen post horum finem inter Pompeiũ (cui propter rerum gestarum magnitudinem, quas Romanis partim Syllã adiuuãdo, partim ipse suo marte gessit, Magno cognomen fuit) inter hunc, inquã, & Iulium Cæsarem accensa discordia ad ciuiles cædes Romanos iterum sese cõuertere coegit. Pompeio deinde egregiè omni ex parte superato, & ad Alexandriam interfecto, imminuta est consulum potestas, & sub unius Iulij Cæsaris dominatum redacta, tandemq; seditio sedata. Illo deinde interfecto, aduersus Brutum & Cassium eius interfectores ciuile bellum motum est, authoribus Iepido, & Antonio, & Octauiano Augusto, consulatum gerentibus. Quod bellum cum finem armis non tardè accepisset, & Cassius atq; Brutus uicti occisiq; fuissent, non multò post erupit in apertũ occulta Antonij & Augusti de primatu cõtentio, ac post fusum utrinq; multum cognatum sanguinem, stabilitæ sunt uires Augusti, & ei summa potestas per omnem uitam permansit, postquam consulare imperium ordinem potentiamq; suam in posterum amisit.

Pompeij & Cæsaris bellũ ciuile.

Extat

Extat præterea locus ex Diodori libro sexto, citatus ab Eusebio in libro secundo præparationis Euang.

De dijs.

IGitur de dijs geminas prisci homines posteris tradidere sententias. Quosdam enim æternos & immortales esse perhibent, ut Solem, & Lunam, & & cætera cœli sidera. Præterea uentos & cæteros similem his naturã sortitos, horum enim quenq; æternum habere ortum atq; permansionẽ. Alios dicunt terrestres fuisse deos: sed propter collata in homines beneficia, consequutos fuisse immortales honores atq; gloriam, ut Herculem, Bacchum, Aristæum, itemq; huius generis alios. De terrestrib. autem dijs multa uariaq; memoriæ prodita sunt ab historiarum & fabularum scriptoribus. Et ex historicis quidẽ Euemenis, is qui sacram narrationem conscripsit, nominatim scripsit. At ex fabularum authoribus Homerus. & Hesiodus, & Orpheus. & huius generis alij, monstrosiores fabulas de dijs finxere. Nos uerò quę ab utrisq; conscripta fuere, paucis percurrere conabimur, conuenientię rationem habentes. Igitur Euemenis, qui fuit Cassandri regis amicus, & ab eo coactus est regia quædã munia & longinquas peregrinationes obire, ait se per mediterranea loca ad Oceanum usq; profectum fuisse. cumq; ab Arabia felice soluisset, nauigationem per Oceanum complures dies continuasse, & ad insulas in alto mari positas delatum fuisse, quarũ una præcellat, nomine Panchęa: in qua uiderit habitatores Panchæos pietate prestantes, & qui deos magnificentissimis sacrificijs, precipuisq; donarijs argenteis & aureis honorarent. Esse aũt insulã dijs sacram, & alia plura tum propter antiquitatẽ, tum propter operis copiosum artificium admiranda: de quibus singillatim in libris qui hunc antecesserunt, conscripsimus. Esse aũt in ea in quodã colle, singulari altitudine fanum Iouis Triphylęi, extructũ ab ipso, quo tẽpore in totum orbem regnabat, adhuc inter homines degẽs. In hoc fano columnã esse auream, in qua Panchæis literis summatim scripta habeanẽ gesta Urani, & Saturni, & Iouis. Postea tradit Uranum primũ regẽ fuisse, hominẽ quendã æquum & beneficũ, & motionis siderum scientẽ. qui etiã primus sacrificijs honorauerit cœlestes deos: ideoq; Uranus (id est Cœlũ) fuerit appellatus. Eum filios habuisse ex uxore Uesta Panẽ & Saturnũ. filias uerò Rheam & Cererẽ. Saturnũ regnasse cũ Urano, & ducta in matrimoniũ Rhea, genuisse Iouẽ & Iunonẽ & Neptunũ. Iouem aũt cum in Saturni regnũ succesisset, duxisse in matrimonium Iunonẽ & Cererẽ & Themim: ex quib. liberos ꝓcreauerit, Curetes ex prima, Proserpinã ex secũda, Mineruã ex tertia. Cumq; Babylonẽ uenisset, usum fuisse hospitio Beli. & postea ꝓfectũ ad insulã Panchæam, apud Oceanũ sitã, Urani aui sui arã extruxisse: & inde per Syriã uenisse ad eum qui tũc princeps erat Cassium: à q̃ etiã Cassius mõs. & in Ciliciam ꝓfectum, bello deuicisse prętorẽ Cilicẽ. ac peragratis alijs quoq; plurimis gentib. apud omnes honoratũ, & deum fuisse nuncupatum.

Hæc & his similia de dijs, tanquam de mortalibus hominibus, persequutus, sic infert.

Et de Euemero quidem, qui sacram narrationem composuit, hæc à nobis dicta sufficient. Quæ uero Græci de dijs fabulantur, nos secundum Hesiodum & Homerum & Orpheum breuiter percurrere conabimur.

Diodori Siculi Bibliothecæ historicæ Finis.

BASILEAE PER HENRICVM
PETRI, MENSE AVGVSTO,
ANNO M.D.LIX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca